

Holy Bible

Aionian Edition®

Asante Twi Nkwa Asɛm
Asante Twi Bible

AionianBible.org
The world's first Holy Bible untranslation
100% free to copy and print
also known as " The Purple Bible "

Holy Bible Aionian Edition ®

Asante Twi Nkwa Asɛm
Asante Twi Bible

CC Attribution ShareAlike 4.0, 2018-2024

Source text: eBible.org

Source version: 7/30/2024

Source copyright: CC Attribution ShareAlike 4.0, International
Biblica, Inc., 2020

Original work available for free at www.biblica.com and open.bible

Formatted by Speedata Publisher 4.19.18 (Pro) on 8/1/2024

100% Free to Copy and Print

TOR Anonymously

<https://AionianBible.org>

Published by Nainoia Inc

<https://Nainoia-Inc.signedon.net>

We pray for a modern public domain translation in every language

Report content and format concerns to Nainoia Inc

Volunteer help is welcome and appreciated!

Celebrate Jesus Christ's victory of grace!

Preface

Asante Twi at AionianBible.org/Preface

The *Holy Bible Aionian Edition* ® is the world's first Bible *un-translation!* What is an *un-translation?* Bibles are translated into each of our languages from the original Hebrew, Aramaic, and Koine Greek. Occasionally, the best word translation cannot be found and these words are transliterated letter by letter. Four well known transliterations are *Christ*, *baptism*, *angel*, and *apostle*. The meaning is then preserved more accurately through context and a dictionary. The Aionian Bible un-translates and instead transliterates eleven additional Aionian Glossary words to help us better understand God's love for individuals and all mankind, and the nature of afterlife destinies.

The first three words are *aiōn*, *aiōnios*, and *aīdios*, typically translated as *eternal* and also *world* or *eon*. The Aionian Bible is named after an alternative spelling of *aiōnios*. Consider that researchers question if *aiōn* and *aiōnios* actually mean *eternal*. Translating *aiōn* as *eternal* in Matthew 28:20 makes no sense, as all agree. The Greek word for *eternal* is *aīdios*, used in Romans 1:20 about God and in Jude 6 about demon imprisonment. Yet what about *aiōnios* in John 3:16? Certainly we do not question whether salvation is *eternal*! However, *aiōnios* means something much more wonderful than infinite time! Ancient Greeks used *aiōn* to mean *eon* or *age*. They also used the adjective *aiōnios* to mean *entirety*, such as *complete* or even *consummate*, but never infinite time. Read Dr. Heleen Keizer and Ramelli and Konstan for proofs. So *aiōnios* is the perfect description of God's Word which has *everything* we need for life and godliness! And the *aiōnios* life promised in John 3:16 is not simply a ticket to *eternal* life in the future, but the invitation through faith to the *consummate* life beginning now!

The next seven words are *Sheol*, *Hadēs*, *Geenna*, *Tartaroō*, *Abyssos*, and *Limnē Pyr*. These words are often translated as *Hell*, the place of eternal punishment. However, *Hell* is ill-defined when compared with the Hebrew and Greek. For example, *Sheol* is the abode of deceased believers and unbelievers and should never be translated as *Hell*. *Hadēs* is a temporary place of punishment, Revelation 20:13-14. *Geenna* is the Valley of Hinnom, Jerusalem's refuse dump, a temporal judgment for sin. *Tartaroō* is a prison for demons, mentioned once in 2 Peter 2:4. *Abyssos* is a temporary prison for the Beast and Satan. Translators are also inconsistent because *Hell* is used by the King James Version 54 times, the New International Version 14 times, and the World English Bible zero times. Finally, *Limnē Pyr* is the Lake of Fire, yet Matthew 25:41 explains that these fires are prepared for the Devil and his angels. So there is reason to review our conclusions about the destinies of redeemed mankind and fallen angels.

The eleventh word, *eleēsē*, reveals the grand conclusion of grace in Romans 11:32. Take the time to understand these eleven words. The original translation is unaltered and a note is added to 64 Old Testament and 200 New Testament verses. To help parallel study and Strong's Concordance use, apocryphal text is removed and most variant verse numbering is mapped to the English standard. We thank our sources at eBible.org, Crosswire.org, unbound.Biola.edu, Bible4u.net, and NHEB.net. The Aionian Bible is copyrighted with creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0, allowing 100% freedom to copy and print, if respecting source copyrights. Check the Reader's Guide and read online at AionianBible.org, with Android, and TOR network. Why purple? King Jesus' Word is royal... and purple is the color of royalty!

History

Asante Twi at AionianBible.org/History

- 04/15/85 - Aionian Bible conceived as B. and J. pray.
- 12/18/13 - Aionian Bible announced as J. and J. pray.
- 06/21/15 - Aionian Bible birthed as G. and J. pray.
- 01/11/16 - AionianBible.org domain registered.
- 06/21/16 - 30 translations available in 12 languages.
- 12/07/16 - Nainoia Inc established as non-profit corporation.
- 01/01/17 - Creative Commons Attribution No Derivatives 4.0 license added.
- 01/16/17 - Aionian Bible Google Play Store App published.
- 07/01/17 - 'The Purple Bible' nickname begins.
- 07/30/17 - 42 translations now available in 22 languages.
- 02/01/18 - Holy Bible Aionian Edition® trademark registered.
- 03/06/18 - Aionian Bibles available in print at Amazon.com.
- 10/20/18 - 70 translations now available in 33 languages.
- 11/17/18 - 104 translations now available in 57 languages.
- 03/24/19 - 135 translations now available in 67 languages.
- 10/28/19 - Aionian Bible nursed as J. and J. pray.
- 10/31/19 - 174 translations now available in 74 languages.
- 02/22/20 - Aionian Bibles available in print at Lulu.com.
- 05/25/20 - Illustrations by Gustave Doré, La Grande Bible de Tours, Felix Just.
- 08/29/20 - Aionian Bibles now available in ePub format.
- 12/01/20 - Right to left and Hindic languages now available in PDF format.
- 03/31/21 - 214 translations now available in 99 languages.
- 11/17/21 - Aionian Bible Branded Leather Bible Covers now available.
- 12/20/21 - Social media presence on Facebook, Twitter, LinkedIn, YouTube, etc.
- 01/01/22 - 216 translations now available in 99 languages.
- 01/09/22 - StudyPack resources for Bible translation study.
- 02/14/22 - Strong's Concordance from Open Scriptures and STEPBible.
- 02/14/23 - Aionian Bible published on the TOR Network.
- 12/04/23 - Eleēsē added to the Aionian Glossary.
- 02/04/24 - 352 translations now available in 142 languages.
- 05/01/24 - 370 translations now available in 162 languages.
- 07/28/24 - 375 translations now available in 163 languages.

Table of Contents

OLD TESTAMENT

1 Mose	11
2 Mose	53
3 Mose	85
4 Mose	107
5 Mose	138
Yosua	164
Atemmufoɔ	182
Rut	200
1 Samuel	203
2 Samuel	227
1 Ahemfo	247
2 Ahemfo	272
1 Beresosem	296
2 Beresosem	319
Esra	347
Nehemia	355
Ester	367
Hiob	373
Nnwom	392
Mməbusəm	438
ɔsənkafoɔ	454
Nnwom Mu Dwom	460
Yesaia	463
Yeremia	500
Kwadwom	541
Hesekiel	545
Daniel	583
Hosea	595
Yoəl	601
Amos	604
Obadia	609
Yona	610
Mika	612
Nahum	616
Habakuk	618
Sefania	620
Hagai	622
Sakaria	624
Malaki	630

NEW TESTAMENT

Mateo	635
Marko	661
Luka	678
Yohane	705
Asomafoɔ	726
Romafoɔ	753
1 Korintofoɔ	765
2 Korintofoɔ	777
Galatifoɔ	785
Efesofoɔ	789
Filipifoɔ	793
Kolosefoɔ	796
1 Tesalonikafoɔ	799
2 Tesalonikafoɔ	802
1 Timoteo	804
2 Timoteo	807
Tito	810
Filemon	812
Hebrifoo	813
Yakobo	822
1 Petro	825
2 Petro	829
1 Yohane	831
2 Yohane	834
3 Yohane	835
Yuda	836
Adiyisəm	837

APPENDIX

Reader's Guide
Glossary
Maps
Destiny
Illustrations, Doré

OLD TESTAMENT

Opamoo onipa no. Na Eden turo no apuee fam ho no, odee Kerubim ne afena a eredere twa ne ho fa
baabiara no sii ho se, enwen ekwan a eko nkwa dua no ho.

1 Mose 3:24

1 Mose

1 Ahyeasē no Onyankopōn bōo ɔsoro ne asase. **2** Na asase ye sakasaka ne hunu. Na esum kata nsubunu no ani. Na Onyankopōn honhom butu nsuo no ani. **3** Onyankopōn hyee se, eyē hann! Na eyee hann. **4** Onyankopōn hunuu se hann no ye enti, otee hann no firii esum no ho. **5** Onyankopōn free hann no se adekyee, na esum no nso se adesaes. Adees saees na adees kyee, eda a edi ekan no no. **6** Onyankopōn kaa se, "Nkyemu mmra nsuo no ntam, na enkyekye nsuo no mu." **7** Enti, Onyankopōn yee nkyemu no de kyekyee nsuo a ewo nkyemu no ase firii nsuo a ewo nkyemu no atifi no mu. Na eyee saa. **8** Onyankopōn too atifi nkyemu no edin ewiem. Na esum duruie enna adees kyee; yei ne eda a eto so mmienu. **9** Na Onyankopōn kaa se, "Nsuo a ewo nkyemu no ase no ano mmoa wo faako, na asase kesee nna ne ho adi." Na eyee saa. **10** Onyankopōn too beaes kesee no edin asase. Enna nsuo a ebbaa ne ho ano no nso, ottoo no edin epo. Onyankopōn hunuu se eyē. **11** Afei, Onyankopōn kaa se, "Afifidee mfifiri asase so; afifidee a eso aba, nnuaba ahodoo a eso aba ne dee, n'aba hyehye mu nyinaa mfifiri asase so." Na eyee saa. **12** Afifidee a eso aba ne nnua fifirii asase so na n'aba no nyini yee nnua ne afifidee se ne seso. Onyankopōn hunuu se, eyē. **13** Na adees saees enna adees kyee. Yei ne eda a eto so mmiensa. **14** Na Onyankopōn kaa se, "Hann mmra nkyemu a ewo ewiem no mu mmepae adekyee ne adesaes mu. Na emmeyē nnyinasoo mma ebere nkyekyem, nna ne mfee **15** na emma hann mmra nkyemu a ewo ewiem no mu, na ahyeren wo asase so." Na eyee saa. **16** Onyankopōn yee nkanea akesees mmienu a eyē owia ne obosome se, owia no nni adekyee so na obosome no nni anadwo so. Obbaa nsoromma nso. **17** Onyankopōn de nkanea akesees mmienu yi sii nkyemu ewiem no mu se, enhyerēn wo asase so, **18** na wɔnni adekyee ne adesaes no so, na ente hann no mfiri esum no ho. Na Onyankopōn hunuu se, eyē. **19** Na adees saees, enna adees kyee. Eda a eto so enan ne no. **20** Onyankopōn kaa se, "Abodees a nkwa wo mu nhye nsuo no ma, na nnomaa ntu mfa asase ne nkyemu a ewo ewiem no so." **21** Enti, Onyankopōn bōo epo mu mmoa akesees ne mmoa ahodoo nyinaa a wəwə nkwa na wəkeka wən ho ne nnomaa ahodoo nyinaa. Na Onyankopōn hunuu se eyē. **22** Onyankopōn hyiraabodees no nyinaa so, enna

okaa se, "Monwo na monye bebree na monhye epo no ma, na nnomaa ase ntre wo asase so." **23** Na adees saees enna adees kyee. Eda a, eto so enum ne no. **24** Onyankopōn kaa se, "Abodees a nkwa wo mu ahodoo nyinaa ne wən seso, anantwie ne mmoa a wəwea wən afuru so ne mmoa ahodoo a wəye keka a wəwə asase so nyinaa mmra asase so." Na eyee saa. **25** Onyankopōn bōo mmoa ahodoo, anantwie ahodoo ne wən seso ne mmoa a, wəwea wən afuru so ne wən seso. Na Onyankopōn hunuu se, eyē. **26** Onyankopōn kaa se, "Momma yemmo onipa se yen seso, na onni epo mu mpataa, ewiem nnomaa, anantwie ne mmoa a wəye keka ne biribiara a ewea n'afuru so wo asase so." **27** Enti, Onyankopōn bōo onipa se ne seso; Onyankopōn seso so na obbaa wən; obaa ne obarima na obbaa wən. **28** Onyankopōn hyiraab wən, ka kyere wən se, "Monwo na monye asase so ma, na monni biribiara so. Monni epo mu mpataa ne ewiem nnomaa ne abodees biara a, nkwa wo mu a, ewo asase so no nyinaa so." **29** Afei, Onyankopōn kaa se, "Mede asase so afifidee a eso aba nyinaa, afifidee biara a aba hye ne nnuaba mu wo asase yi so nyinaa hye wo nsa. Ebeyē w'aduane. **30** Mede nhahammono nyinaa ama aboa biara a əwo asase so, anomaa biara a əwo ewiem, biribiara a ewea n'afuru so, biribiara a nkwa wo mu wo asase so se wən aduane." Na eyee saa. **31** Onyankopōn hwēe dee waye nyinaa hunuu se eyē papa. Na adees saees na adees kyee. Yei ne eda a eto so nsa.

2 Yei ne ekwan a Onyankopōn faa so bōo ɔsoro ne asase ne dee ewo mu nyinaa. **2** Eduruu eda a eto so nson no, na Onyankopōn awie nnwuma a əhyee asees yee no nyinaa. Enti, eda a eto so nson no, əgyee n'ahome. **3** Onyankopōn hyiraab eda a eto so nson no, na otee ho. Efiri se, saa eda no na Onyankopōn gyee n'ahome firii adeebə nnwuma no nyinaa ho. **4** Yei ne ɔsoro ne asase bo ho asem. Ebere a Awurade Onyankopōn bōo ɔsoro ne asase no. **5** Na afifidee biara nni asase so, na wiram nnua biara nso nni ho. Efiri se, na Awurade Onyankopōn mmaa nsuo ntəo wo asase so, na onipa nso nni asase so a obeyē so adwuma. **6** Nanso, nsutire puepue fifirii asase mu bəpetee asase ani nyinaa. **7** Awurade Onyankopōn de asase no so dətees nwonoo onipa, na əhomed nkwa home guu ne hwene mu, maa onipa no bəyeetə əteasefoo. **8** Afei, Awurade Onyankopōn yee turo wo Eden apuees fam, na əhə na odee onipa a ənwonoo no no tenaes. **9** Awurade Onyankopōn maa nnua ahodoo nyinaa fifirii

asase no so; nnua a εγε fe na wodie. Turo no mfimfini no na nkwa dua, enna papa ne bønehunu dua sisie. **10** Na nsuo tene firi Eden begugu turo no mu afifidee no so; efiri hø a, na saa nsuo no mu apaapae aye nsubontene εnan. **11** Wøtoo nsuo a apaapae no mu dee edi εkan no edin Pison. Na ekontonkonton fa Hawila asase a sikakøkø wø so no so nyinaa. **12** Na saa asase no so sikakøkø ye. Na εhye a εγε hwam ne apopobibirieboø nso wa ho. **13** Asubonten a eto so mmienu no din de Gihon. Na eno ara na abobare afa Kus asase ho nyinaa. **14** Asuo a eto so mmiensa no, na wøfre no Tigris a etene kø asase kesee Asiria apuees fam. Asuo a eto so εnan no nso, na wøfre no Eufrate. **15** Awurade Onyankopøn faa onipa no de no køtenaa Eden turo mu hø se εnye mu adwuma, na οnhwø so. **16** Na Awurade Onyankopøn bøø onipa no køkø se, “Wowø ho εkwan se, wodi dua biara so aba wø turo yi mu ha; **17** nanso wonni ho εkwan se wodi papa ne bønehunu dua no so aba. Eda a wobedie no, dee εbøye biara, wobewu.” **18** Afei, Awurade Onyankopøn kaa se, “Εnye se onipa nko ara tena; mebo øboaføø a øfata no ama no.” **19** Saa εbere no na, Awurade Onyankopøn de mfuturo abø wiram mmoa ne ewiem nnomaa nyinaa. Enti, øde wøn bøø onipa se οnhwhehwø edin ko a øde betoto wøn. Edin a onipa de too abødee a nkwa wo mu biara no, eno ara na εyε edin a wøde frøø no. **20** Enti, onipa totoo nyemmoa, ewiem nnomaa ne wiram mmoa no nyinaa edin. Nanso, onipa dee, wannya øboaføø a øfata no. **21** Enti, Awurade Onyankopøn maa onipa daa nnahøø. Eberø a onipa daa saa no, øyii ne mfe mu mpadee baako, na øde honam taree dee øyii mpadee hø no. **22** Afei, Awurade Onyankopøn de mfe mu mpadee baako a øyi firii onipa mu no bøø øbaa, de no maa onipa no. **23** Na Adam kaa se, “M’ankasa me dompe ne me honam bi nie. Wøbefre yei øbaa efiri se, øbarima mu na wøyii no firii.” **24** Yei enti na øbarima gya n’agya ne ne na de ne ho kobata ne yere ho sedee wøn baanu beye nnipa korø. **25** Saa εbere no, na øbarima ne ne yere nyinaa ho da hø, nanso na wømfere.

3 Na øwø ye ødaadaaføø wø wiram mmoadoma a Awurade Onyankopøn abø wøn no nyinaa mu. Øwo no køø øbaa no nkyen kobisaa no se, “Enti, εγε ampa ara se, Onyankopøn se, ‘Monnni turo yi mu aduaba biara?’” **2** Øbaa no buaa øwø se, “Yetumi di nnua a εwo turo yi mu no so aduaba biara, **3** nanso Onyankopøn kaa se, ‘Ense se yedi dua a esi turo no mfimfini no so

aduaba, na εnse se yede yen nsa mpo ka, anye saa a, yεbewuwu.” **4** Na øwø no ka kyereε øbaa no se, “Morenwuwu. **5** Onyankopøn nim se, eda a mobedi no ara pe, mo ani beba mo ho so, ama moaye se Onyankopøn, na moahunu papa ne bone.” **6** Ebere a øbaa no hunuu se dua a esi mfimfini no so aba no wødi a, εbøye yie, na εγε akønøø, na afei øte ani no, øtee bi diiø, de bi ma ne kunu a na øne no wo ho maa øno nso diiø. **7** Wødi wiees no, wøn baanu ani baa wøn ho so, na wøhunuu se wøn nyinaa da adagya. Enti, wøkekaa nhahan sisii animu de kataa wøn adagya so. **8** Eda no anwummers, wøtee Awurade Onyankopøn nka se ønam turo no mu. Enti, Adam ne ne yere Hawa de wøn ho køskee nnua a εwo turo mu ho no mu sedee Awurade Onyankopøn renhunu wøn. **9** Enti, Awurade Onyankopøn free Adam bisaa no se, “Mowø he?” **10** Adam buaa se, “Metee wo nka wø turo no mu ha, nanso na mesuro, efiri se, na meda adagya enti mekøtøee.” **11** Na Onyankopøn bisaa no se, “Hwan na øka kyereε wo se na woda adagya? Gyama dua a meka kyereε wo se, nni so aba no, woadi n’aba no bi?” **12** Adam kaa se, “Aane. Øbaa no a wode no maa me se me ne no ntena no na øde aduaba a øte firii dua no so no bøø me ma mediøe.” **13** Enti, Awurade Onyankopøn bisaa øbaa no se, “Edeen na woaye yi?” Øbaa no buaa se, “Øwo no na odaadaa me ma mediøe.” **14** Enti, Awurade Onyankopøn ka kyereε øwø no se, “Esiane saa adee a woaye yi enti, “Wøadome wo wo mimoa nyinaa ne nkekaboa mu. Wobewea w’afuru so, na wo nkwa nna nyinaa woadi mfuturo. **15** Mede øtan beto wo ne øbaa no ne w’aseføø ne n’aseføø ntam. Øno na øbeøø wo tire, na wo nso woaka ne nantin.” **16** Afei, Awurade Onyankopøn ka kyereε øbaa no nso se, “Wobete øyea pa ara wø w’awøø mu; øyea mu na wobewo mma. Yei nyinaa akyiri no, w’ani begyina wo kunu na øbødi wo so.” **17** Onyankopøn ka kyereε Adam nso se, “Esiane se wotiee wo yere asem, na wodii dua a mehyøø wo se, ‘Nni so aba no’ enti, “Madome asase, na øbre ne øshaw mu na wobødidi so wo nkwa nna nyinaa. **18** Eføffifiri nkasee ne nkyekyere ama wo na woadi wiram nhahan. **19** Wobesiam w’anim fifire ansa na woanya aduanø adi, køsi se wobewu øko døtee mu, efiri se, døtee no mu na menwonoo wo firiiø; woye døtee, na døtee mu na wobesane øko.” **20** Adam too ne yere no edin Hawa, efiri se, øno na øbøye ateeaseføø nyinaa na. **21** Awurade Onyankopøn de aboa nwoma yεε ntadee maa Adam ne ne yere

Hawa de kataa wən ho. 22 Awurade Onyankopon kaa se, “Afei, onipa no abeye se yen ara a, wahunu papa ne bōne. Ense se yema no ekwan na ḥtene ne nsa kōte nkwa dua no so aba no bi die, na ḥtene ase afebooo.” 23 Enti, Awurade Onyankopon pamoo no firii Eden turo no mu se ḥnkoye adwuma wō asase a, wonwonoo no firii mu no so. 24 Ḫpamoo onipa no. Na Eden turo no apuee fam hō no, ḫde Kerubim ne afena a ḥredere twa ne ho fa baabiara no sii hō se, enwen ekwan a eka nkwa dua no ho.

4 Afei, Adam de ne ho kaa ne yere Hawa ma ḥnyinsenee woo abarima a wōfres no Cain. Na jkaa se, Awurade adaworoma, mawo ḥbabarima. 2 Akyire no, ḥsane woo n’akyiri ḥbabarima too no edin Habel. Na Habel bēyees odwanhwefoo, enna Cain nso bēyees okuafoo. 3 Nna bi akyiri, Cain de n’afuom nnōbaee bi kōbōo Awurade afōdee. 4 Habel nso de ne nyemmoa no mu mmakan a wōadore sradee kōbōo Onyankopon afōdee. Awurade ani sōo Habel afōrebōdee no. 5 Nanso Cain afōrebōdee no dee, n’ani ansa. Asem no anye Cain dē, na ne bo fuié. 6 Awurade bisaa Cain se, “Aden enti na wo bo afuo? Aden enti na woamuna saa? 7 Se woye ade pa a, wōbegye wo atom. Se wonye ade pa dee a, ennee, hwē yie. Efiri se, bōne retwen ako atia wo, asee wo, nanso eše se wodi ne so.” 8 Eda bi Cain ka kyerees ne nua Habel se, “Ma yenkō afuom.” Eberē a wōwō afuom hō no, Cain to hyee ne nua Habel so, kumm no. 9 Awurade bisaa Cain se, “Wo nua Habel wō he?” Cain buaa se, “Mennim. Meyē den mahunu? Me na mehwē me nua no so anaa?” 10 Awurade bisaa Cain se, “Edeen na woaye yi? Tie! Wo nua mogya su firi asase so frē me. 11 Seesei, wōadome wo, apamo wo afiri asase a ebuee n’ano gyee wo nua mogya firii wo nsam no so. 12 Se woye asase no so adwuma se ḥdeen ara a, worennya nnōbaee biara mfiri so. Wobeyē ḥkobōfo, akyinkyn asase so.” 13 Cain kaa se, “Awurade m’asotwee boro me so. 14 Enne, woapam me afiri asase so ne w’anim. Meyē ḥkobōfo akyinkyn asase so na obiara a ḥbenya me no békum me.” 15 Nanso, Awurade ka kyerees no se, “Ente saa koraa! Obiara a ḥbekum Cain no bénja Cain asotwe no mprenson.” Afei, Awurade hyee Cain agyirae bi sedē ḥbeye a, obiara a ḥbehyia no no renkum no. 16 Enti, Cain dwane firii Awurade anim, kotenaan Nod asase so wō Eden apuee fam. 17 Cain de ne ho kaa ne yere na ḥnyinsenee, woo ḥbabarima, too no edin Henok. Saa eberē no, Cain kyekyeree kuro bi de too

ne ba Henok. 18 Henok woo Irad. Irad woo Mehuyael. Mehuyael woo Metusael. Metusael woo Lamek. 19 Lamek waree mmaa baanu a wōn din de Ada ne Sila. 20 Ada woo Yabal a n’asefōo ye wōn a wōte ntomadan mu yen mmoa. 21 Na Yabal nuabarima din de Yabal a n’asefōo ye mmēnhyēfōo ne asankubōfo. 22 Sila woo ḥbabarima a wōfre no Tubal-Kain. Na ḥye kōbere dwumfoo ne nnadee ahodoo nyinaa atomfoo agya. Na Tubal-Kain wō nuabaa bi a ne din de Naama. 23 Eda bi Lamek ka kyerees ne yerenom Ada ne Sila se, “Montie me, me yerenom makum aberantee bi a, ḥto hyee me so, pira me. 24 Se Cain so aweretō bēye mprenson a, ennee, me Lamek, dee ḥbekum me no, n’asotwe bēye mpēn aduōson nson.” 25 Akyire yi, Adam de ne ho kaa ne yere Hawa. Na ḥwoo ḥbabarima bio. Na wōtoo no edin Set kaa se, “Onyankopon ama me ḥba foforō asi Habel a Cain kumm no no anamu.” 26 Set nso woo ḥbabarima na ḥtoo no edin Enos. Saa eberē no mu na nnipa hyee asee bōo Awurade edin.

5 Sedeē Adam asefōo nnidisoa tee nie. Eberē a Onyankopon nwonoo onipa no, ḥnwonoo no se ḥno ara ne seso. 2 ḥbaa ḥbaa ne ḥbarima, na ḥhyiraa wōn. ḥbaa wōn wīees no, ḥtoo wōn edin onipa. 3 Adam dii mfee ḥha aduasa no, ḥwoo ḥbabarima se ḥno ara ne bōbea ne ne seso. ḥtoo no edin Set. 4 ḥwoo Set no, Adam tenaa ase mfee aha nwōtwe a, ḥowoo mmamarima ne mmammaa kaa ho. 5 Se wōka Adam mfee nyinaa bom a, ḥdii mfee aha nkron aduasa, ansa na ḥrewu. 6 Set dii mfee ḥha ne enum no, ḥwoo Enos. 7 Set woo Enos akyiri no, otenaa ase, dii mfee aha nwōtwe ne nson, wowoo mmamarima ne mmammaa kaa ho. 8 Se wōka Set mfee dodoa bom a, ḥdii mfee aha nkron ne dumieno, ansa na ḥrewu. 9 Enos dii mfee aduōkron no, ḥwoo Kenan. 10 Enos woo Kenan akyiri no, otenaa ase mfee aha nwōtwe ne dunum, wowoo mmamarima ne mmammaa kaa ho. 11 Se wōka Enos mfee dodoa bom a, ḥdii mfee aha nkron ne enum, ansa na ḥrewu. 12 Kenan dii mfee aduōson no, ḥwoo Mahalalel. 13 Kenan woo Mahalalel akyiri no, otenaa ase mfee aha nwōtwe aduanan, wowoo mmamarima ne mmammaa kaa ho. 14 Se wōka Kenan mfee dodoa bom a, ḥdii mfee aha nkron ne edu, ansa na ḥrewu. 15 Mahalalel dii mfee aduōsia enum no, ḥwoo Yared. 16 Mahalalel woo Yared akyiri no, otenaa ase, dii mfee aha nwōtwe aduasa, wowoo mmamarima ne mmammaa kaa ho. 17 Se wōka Mahalalel mfee dodoa bom a, ḥdii

mfee aha nwotwe aduokron enum, ansa na orewu. **18** Yared dii mfee aha aduosia mmieno no, owoo Henok. **19** Yared woo Henok akyiri no, otenaa ase mfee aha nwotwe, wowoo mmammarima ne mmammaa kaa ho. **20** Se woka Yared mfee dodo bom a, odi mfee aha nkron aduosia mmieno, ansa na orewu. **21** Henok dii mfee aduosia enum no, owoo Metusela. **22** Henok woo Metusela akyiri no, Henok de ne ho bataa Awurade ho mfee ahaha, na owoowo mmammarima ne mmammaa kaa ho. **23** Se woka Henok mfee dodo bom a, odi mfee ahaha aduosia enum. **24** Henok de ne ho bataa Onyankopon; afei, obi anhunu no bio, efiri se, Onyankopon faa no koe. **25** Metusela dii mfee aha aduwotwe nson no, owoo Lamek. **26** Metusela woo Lamek akyiri no, otenaa ase mfee ahanson aduwotwe mmieno, wowoo mmammarima ne mmammaa kaa ho. **27** Se woka Metusela mfee dodo bom a, odi mfee aha nkron aduosia nkron, ansa na orewu. **28** Lamek dii mfee aha ne aduwotwe mmieno no, owoo ababarima. **29** Otoo no edin Noa, na okaa se, ono na obema yeanya ahomegyee afiri kuaye mu adwumaden wo asase a Awurade adome no so. **30** Lamek woo Noa akyiri no, otenaa ase mfee ahanum aduokron enum, wowoo mmammarima ne mmammaa kaa ho. **31** Se woka Lamek mfee dodo bom a, odi mfee ahanson aduonum nson, ansa na orewu. **32** Noa dii mfee ahanum no, owoo mmammarima baasa a, wofre won Sem, Ham ne Yafet.

6 Eber a nnipa dooso wo asase so no, woooo mmammaa. **2** Onyankopon mmammarima no hunuu se nnipa mmammaa no ho ye fe enti, dee obiara ps no no, ofaa no waree. **3** Afei, Awurade kaa se, “Me honhom rentena nnipa mu nkosi daa, efiri se, woye shonam; na won nkwa nna beye mfee aha aduonum.” **4** Saa eber no, na nnipa akwabrate wo asase no so. Eber a Onyankopon mmammarima yi koo nnipa mmammaa yi ho no, wone won wowoe. Saa nnipa yi ne kane tete nnipa atitire a na woye akofeo a wogye edin no. **5** Awurade Onyankopon hunuu se adasamma amumuyes adoso wo asase so, na nnipa nsusui nyinaa ye bone nko ara. **6** Eyee Awurade Onyankopon awerhoo se obeo won betenaa asase so. Saa bone no yee Awurade Onyankopon awerhoo. **7** Awurade kaa se, “Meppea nnipa a mabo won no afiri asase so; mmoa ne mmoa a woweaa asase so ne ewiem nnomaa, efiri se, eyee me ya se mebooo won.” **8** Nanso, Noa dee, onyaa adom Awurade anim. **9** Noa awo ntoatoaso

nie. Na Noa ye onipa teneneeni a ne ho nni asem wo ne beresofeo mu. **2** Onyankopon apede. **10** Noa woo mmammarima baasa na won din de Sem, Ham ne Yafet. **11** Na bone ahye asase so ma a amumuyesem adoso. **12** Onyankopon hunuu saa bone yi nyinaa wo asase so, hunuu awurukasem ne amumuyesem, afanan nyinaa nso. **13** Enti, Onyankopon ka kyere Noa se, “Esiane se nnipa ama basabasa aba asase so enti, mesee nnipa ne asase a wote so no nyinaa. **14** Fa owwawa dua ye adaka. Ye adan wo Adaka no mu, na fa ama ka emu ne akyire nyinaa. **15** Sei na ese se woye no: ma ne tenten nye anammom ahanan aduonum, ne tre anammom aduoson enum, na ne osoroko nso nye anammom aduanan enum. **16** Bo adaka no so. Ma ne osoroko nye beye se nsateakwaa dunwotwe. Fa epono to adaka no nkyen, na ye nsamsoo mmiensa; dee edi ekan, dee eda ntam ne dee ewo soro. **17** Tie! Mede nsuyire bekata asase so nyinaa, na mede asee abodee a nkwa wo mu; biribiara a nkwa wo mu no, ne nyinaa bewuwu. **18** Na wo dee, me ne wo beye apam; na wo, wo mmammarima, wo yere ne wo mmammarima yerenom nyinaa ne wo beba Adaka no mu. **19** Ese se wode abodee a nkwa wo mu nyinaa, mmieno mmieno a, eyee onini ne obere a, wo ne won betena adaka no mu nsuyire bere no a, wonwuwo. **20** Nnomaa ahodo biara mmieno, mmoa biara mmieno, ne abodee biara a ewea asase so mmieno beba wo nkyen, na woahwe won, na woanwuwo. **21** Afei, fa nnuane ahodoo a, wodie na kora. Eno na ebeye wo ne won nnuane a mobedi.” **22** Noa yee biribiara perepere, sedee Onyankopon ka kyere no se onye no.

7 Afei, Awurade ka kyere Noa se, “Wo ne wo fiefoo nyinaa nk Adaka no mu, efiri se, asase so nnipa nyinaa no, wo na mahunu se woye oteneneeni. **2** Fa mmoa a won ho te biara, anini nson ne abere nson ka wo ho. Na fa mmoa biara a won ho nte nso mmieno, onini ne obere. **3** Na fa nnomaa biara anini nson ne abere, sedee ebeye a, nsuyire no akyiri no, won ase befee. **4** Nnanson se enne perepere, mema osuo ato asase so awia ne anadwo adadian. Meppea abodee biara a nkwa wo mu a mabo afiri asase so.” **5** Noa dii nsem a Awurade ka kyere no no nyinaa so. **6** Eber a nsuyire baa asase so no, na Noa adi mfee aha nsia. **7** Noa ne ne mmammarima ne ne yere ne ne nsenom mmaa kohye adaka no mu sedee ebeye a, nsuyire no renka won. **8** Mmoa a won ho te ne won a won ho nte, nnomaa ne mmoa a woweaa fam, **9**

mmienu mmienu a wɔyε anini ne aberee kókka Noa ho wɔ adaka no mu, sédé Onyankopon ka kyereε Noa se ɔnyε no. 10 Na nnanson no akyiri no, nsuyire no hyεε aseε. 11 Noa dii mfeε ahansia no mu no, bosome a etɔ so mmienu no eda a etɔ so dunson no, nsutire a εwɔ asase mu no nyinaa bobøεε, na εsoro mpomma nso buebueεε. 12 Osuo tɔø asase so awia ne anadwo adaduanan. 13 Saa eda no ara, Noa ne ne mmammarima Sem, Ham ne Yafet ne ne yere ne ne mmammarima baasa no yerenom kɔhyεε adaka no mu. 14 Na wiram mmoa ahodoø ne nyemmoa ahodoø ne aboa biara a ɔnam asase so ne anomaa biara ne abødee biara a εwɔ ntaban ka wɔn ho wɔ Adaka no mu. 15 Abødee biara a nkwa wɔ wɔn mu mmienu mmienu baa Noa nkyen bewuraa Adaka no mu. 16 Mmoa a wɔwuraa mu no nyinaa, na wɔyε anini ne aberee, sédé Onyankopon ka kyereε Noa no. Afei, Awurade kaa Noa hyεε adaka no mu, too no mu. 17 Nsuyire no toaa so adaduanan asase so. Ɛmaa Adaka no so ma εtεε nsuo no ani. 18 Nsuo no kɔø so yirii tenn wɔ asase so, ma Adaka no tεε nsuo no ani. 19 Nsuo no yirii tententen wɔ asase so ara kɔsiι se, ɛkataa mmeøø atentene akεsεε a εwɔ asase so nyinaa so. 20 Nsuo no yirii ara kɔsiι se ɛkataa mmeøø no so boroo so anammon aduonu. 21 Abødee biara a nkwa wɔ mu a εnam asase so te se nnomaa, wiram mmoa a wɔwea asase so ne adasamma ase hyεεε. 22 Biribiara a etε asase kesee so nso ase hyεεε. 23 Wɔpepaa biribiara a nkwa wɔ mu a etε asase so no. Nnipa ne mmoa ne abødee a wɔnam asase so ne ewiem nnomaa nyinaa nso, wɔpepaa wɔn firii asase so. Ekaa Noa ne wɔn a na wɔka ne ho wɔ adaka no mu nko ara. 24 Nsuyire no toaa so asase so nnafua ɔha aduonum.

8 Nsano, Onyankopon kaee Noa ne wiram mmoa a na wɔne no wɔ adaka no mu no. Onyankopon maa mframa bɔ faa asase so, na nsuo no tweεε. 2 Nsutire a εwɔ asase ase no mu nsuo a εbøεε no gyaee ba, na εsoro mpomma no nso mu totøεε, maa nsuo no gyaee tø. 3 Nsuo no toaa so tƿe firii asase so. Nnafua ɔha ne aduonum akyiri no, na nsuo no atwe koraa. 4 Bosome a etɔ so nson no eda a etɔ so dunson so, Adaka no kɔtaa Ararat mmeøø so. 5 Nsuo no toaa so, tweεε ara kɔsiι ɔbosome a etɔ so edu no so. Na obosome edu no eda a edi ekan no, mmeøø no atifi daa adi. 6 Adaduanan akyiri no, Noa buee mpomma a ɔtwa too adaka no ho no, 7 na ɔsoma a kwaakwaadabi, ma ɔdii akɔneaba kɔsiι se nsuo no nyinaa we firii asase no so.

8 Afei, ɔsoma a aborønoma se, ɔnkøhwε se asase no so awo anaa. 9 Nsano, aborønoma no annya baabi ansi, εfiri se, na nsuo no akata asase no so nyinaa. Enti, ɔsane baa Noa nkyen, maa Noa tenee ne nsa sɔø ne mu de no baa Adaka no mu. 10 Noa twεn nnanson, na eno akyiri no, ɔsane somaa aborønoma no bio. 11 Ebere a aborønoma no sane baa ne nkyen anwummersε no, na ngo dua ahahammono a wate tua n'ano. Enø na ɛmaa Noa hunuu se, nsuo no atwe afiri asase no so. 12 Noa twεnee nnanson bio, na ɔsane somaa aborønoma no, nanso wansane amma ne nkyen bio. 13 Na ebaa se Noa dii mfeε ahansia ne baako, bosome a edi ekan no mu eda a edi ekan no, na nsuo no atwe afiri asase no so. Enti, Noa yii adaka no suhyε no, na ɔhunuu se, asase so awo. 14 ɔbosome a etɔ so mmienu no eda a etɔ so aduonu nson so no na asase no so woo koraa. 15 Onyankopon ka kyereε Noa se, 16 "Wo ne wo yere ne wo mmammarima ne wɔn yerenom mfi adaka no mu mfi. 17 Afei, yi abødee biara a nkwa wɔ mu a wɔwɔ wo nkyen, a εyε nnomaa, mmoa ne mmoa a wɔnam asase so nyinaa firi adaka no mu sédé εbεyε a, wɔn ase bedøre wɔ asase so." 18 Enti, Noa ne ne mmammarima ne ne yere ne ne mmammarima yerenom firii adaka no mu. 19 Mmoa no nyinaa ne abødee a wɔnam asase so nyinaa ne nnomaa nyinaa ne biribiara a εnam asase so ahodoø nyinaa firii Adaka no mu saa ara mmaako mmaako. 20 Afei, Noa sii aførebukyia maa Awurade. ɔfaa mmoa ne nnomaa a wɔn ho te, de bɔø εhyεε afødee wɔ aførebukyia no so. 21 Awurade tee afødee no a Noa bøεε no hwam a εyε no, ɔkaa wɔ n'akoma mu se, "εwom se bøne ahyε onipa akoma ma firi ne mmofraase dee, nanso merenni onipa akyiri nnome asase bio. Na merensee abødee a nkwa wɔ mu bio sédé mayε yi. 22 "Mmeres dodoø a asase da so wɔ hɔ yi, oguo ne otwa, awo ne ahuhuro, asusø ne ɔpε, owia ne anadwo rentwam da."

9 Afei, Onyankopon hyira Noa ne ne mmammarima no ka kyereε wɔn se, "Monwo, na monyε bebree nhye asase so ma. 2 Mo ho hu ne mo ho suo bøtø mmoa a wɔwɔ asase so nyinaa ne ewiem nnomaa nyinaa ne abødee biara a wɔnam asase so ne nsuo mu mpataa nyinaa so. Wɔn nyinaa hyε mo nsa. 3 Biribiara a nkwa wɔ mu, na ekeka ne ho no bεyε mo aduane. Sédé mede nhahammono hyεε mo nsa no, afei dee, mede biribiara ma mo. 4 "Nsano, εnse se mowε aboa a wɔntwaa ne mene mmaa ne mogya no nguiε no εnam. 5 Wo nkwa dee, dee εbεyε biara, mebisa ho

akontabuo. Onipa a əkum ne yonko onipa no, mebisa no ho asem. Mpo, aboa biara a obekum onipa no, mewo saa aboa no nso asemmis. Mebisa onipa kra ho asem. **6** “Obiara a ohwie onipa mogya guo no, onipa so na wənam bəhwie əno nso mogya aguo, efiri se, Onyankopən no ara seso na əbəo onipa. **7** Mo dee, monwo, na monye bebree. Mo ase mfee asase so, na monnəoso.” **8** Afei, Onyankopən ka kyerees Noa ne ne mmammarima a wəka ne ho no se, **9** “Enne, me ne mo ne mo asefoo a wəbewo wən no **10** ne abodee biara a nkwa wo mu a na wəwə mo nkyen wo adaka no mu ye apam: nnomaa, nyemmoa ne wiram mmoa a wəne mo firi adaka no mu no baes nyinaa, ne abodee biara a nkwa wo mu a wəwə asase so. **11** Me ne mo ye m'apam se: Meremfa nsuyire nse abodee biara a nkwa wo mu a ewa asase so. Saa ara nso na meremfa nsuyire nse asase bio da.” **12** Na Onyankopən kaa se, “Yei ne apam a me, Onyankopon, ne mo ne abodee a nkwa wo mu biara a wəka mo ho no ne nkyirimma nyinaa reye no ho nsenkyerennē. **13** Mato me nyankontən wo omununkum mu. Eno na ebeyə apam a ebəda me ne asase ntam. **14** Ebere biara a mede omununkum bəba asase ani, na se nyankontən pue wo omununkum no mu a, **15** məkəe m'apam a eda me ne mo ne abodee a nkwa wo mu ahodoa no nyinaa ntam. Nsuyire a ebese abodee a nkwa wo mu no nyinaa remma da biara da bio. **16** Ebere biara a nyankontən bəto wo omununkum mu no, mehunu, na makae apam a ewa hə daa a eda me, Onyankopon, ne abodee a nkwa wo mu ahodoa nyinaa a wəwə asase yi so ntam no.” **17** Enti, Onyankopən ka kyerees Noa se, “Yei ne apam a me ne abodee biara a nkwa wo mu a, wəwə asase yi so aye no ho nsenkyerennē.” **18** Yeinom ne Noa mmammarima a wəfiri adaka no mu baes: Sem, Ham ne Yafet. Ham na əwoo Kanaan. **19** Yeinom ne Noa mmammarima. Wən mu na nnipa a, woahwete wo asase so nyinaa firi baes. **20** Noa ye okuafo a ədii əkan. Əye bobefuo. **21** Eda bi, ənom bobesa no bi boroe, ma ədaa ne ntomadan mu adagya. **22** Ham a əwoo Kanaan no kəttoo n'agya Noa se əda adagya. Əfirii hə no, əkəbəo ne nuammarima baanu no amanee. **23** Enti, Sem ne Yafet faa atadee de guu wən mmati so, kəo nkyirinkyire de kokataa won agya adagya so. Na wən ani nkyere wən agya enti, wəanhunu n'adagya mu. **24** Ebere a Noa ani so tetee no, na əhunu dee ne kaakyire no aye no, **25** əkaa se, “Nname nka Ham asefoo a wəye Kanaanfo. Wəbeyə wən nuanom mu

nko a mu nkoo.” **26** Noa kaa bio se, “Me nhiyira a efiri Awurade, me Onyankopən, nkyen no nka Sem! Kanaan nye Sem ako. **27** Onyankopən ntre Yafet ase ne n'asase mu. Yafet ntēna Sem ntomadan mu, na Kanaan nye n'ako.” **28** Nsuyire no akyiri no, Noa tenaa ase mfee ahasa ne aduonum. **29** Noa dii mfee aha nkron ne aduonum, ansa na ərewu.

10 Yeinom ne Noa mmammarima: Wən ne Sem, Ham ne Yafet asefoo. Wəwowoo mmammarima nsuyire no akyiri. **2** Yafet asefoo nie: Gomer, Magog, Media, Yawan, Tubal, Mesek ne Tiras. **3** Gomer asefoo nie: Askenas, Rıfat ne Togarma. **4** Yawan asefoo nie: Elisa, Tarsis, Kitim ne Rodanim. **5** Na wən asefoo bəyəsə epo so adwumayefoo wo nsase ahodoa so a na abusuakuo biara ka ne kasa nko. **6** Ham asefoo nie: Kus, Misraim, Put ne Kanaan. **7** Kus asefoo nie: Seba, Hawila, Sabta, Raama ne Sabteka. Na Raama asefoo nso ne: Saba ne Dedan. **8** Kus woo Nimrod. Na Nimrod bəyəsə əkəfəo kəsəe wo asase so. **9** Na əyə əbəmməfəo kəsəe a Awurade ahyira no, na wəbə ne din ka asem. Na obiara a əye akokodurusem no, wəde no toto Nimrod a na əye əbəmməfəo kəsəe a Awurade ahyira no no ho. **10** N'ahennie hyəs aseə wo Babilonia, Erek, Akad ne Kalne a, ne nyinaa wo Sinear asase so. **11** Əfirii saa asase no so tree n'ahennie mu kəo Asiria, kəkyekyeree Ninewe. Rehobot-İr, Kala ne **12** Resen a eda Ninewe ne Kala ntam; eno na əye kuro kəsəe wo saa ahemman no mu. **13** Na Misraim woo Ludfoo, Anamfoo, Lehabfoo, Naftuhfoo, **14** Patrusfoo, Kasluhfoo ne Kaftorfoo a wəye Filistifoo agyanom. **15** Na Kanaan woo n'abakan Sidon ne Het. **16** Yebusifoo, Amorifoo, Gırgasifoo, **17** Hewifoo, Arkifoo, Sinifoo, **18** Arwadfoo, Semarifoo ne Hamatifo. Akyire yi, Kanaanfoo mmusua no petee. **19** Kanaan nsase ahyee tre firii Sidon kəduruu Gerar de kəsii Gasa kəduruu Sodom ne Gomora, Adma, Seboim de kəsii Lasa. **20** Yeinom ne Ham asefoo a wən mmusukuo, wən kasa, wən nsase ne wən aman da wən adi. **21** Sem a na ne nua panin ne Yafet no nso woo mmammarima. Sem nananom ne Eber mma. **22** Sem asefoo nie: Elam, Asur, Arfaksad, Lud ne Aram. **23** Aram asefoo nie: Us, Hul, Geter ne Mas. **24** Na Arfaksad woo Sela, ənna Sela woo Eber. **25** Eber woo mmammarima baanu. Abakan no din de Peleg a aseyere ne “nkyekyemu” efiri se, ne berə so na nnipa a wəwə ewiase mu kyekye kəo kasa ahodoa mu na wəbə hwetee. N'akyiri ba no din de Yoktan. **26** Yoktan woo Almodada, Selef, Hasarmawet,

Yera, 27 Hadoram, Usal, Dikla, 28 Obal, Abimael, Seba, 29 Ofir, Hawila ne Yobab. 30 Asase a wôte so no tre firi Mesa kosi Sefar, ḥmantam a ḫda bəpə so wə apuees fam no. 31 Yeinom ne Sem mmamarima, sədees wən mimusua ne wən kasa, wən nsase ne wən amanaman te no. 32 Yeinom ne Noa mmamarima mimusua, sədees wən awəo ntatoasə te wə wən amanaman mu. Na efiri yeinom mu na nsuyire no akyiri amanaman petee asase so.

11 Ḫbere bi, na nnipa a wəwə asase so nyinaa kasa korə. 2 Saa nnipa yi tu baa apuees fam no, wəbetoo asase tamaa wə Babilonia asase so, na wətenaa ho. 3 Wədwennwenee ho se, “Momma yentwa ntayaa na yento mma emmen yie.” Wəde ntayaa no sii abo anan na wəde ama hyehyee ntam. 4 Afei, wədwennwenee ho bio se, “Momma yənkyekyere kuro kəsəe, na yensi abanteten a ne soronsonommēa duru sorosoro wə kuro no mu, na yənnye edin, na yəanhwete wə asase so.” 5 Awurade siane firii soro baa fam, behunuu kuro kəsəe a wərekkyekyere no ne abanteten a woresi no. 6 Afei, Awurade kaa se, “Se nnipa korə a wəka kasa baako afiti asees redi saa dwuma yi a, ennees biribiara a wəbə wən tirim se wəbeyə no renye wən den. 7 Mommra na yenko asase so, na yenkötoto wən kasa, na obiara nya ne kasa, sədees obiara nte ne yənko kasa.” 8 Enam yei so maa Awurade hwetee nnipa no nyinaa mu, ma wəpetee asase so nyinaa, ma wəgyaee kuro kəsəe no kyekyere. 9 Eno enti na wəfrəe kuro kəsəe no Babel, efiri se, eho na Awurade totoo kasa baako a na wəka wə ewiase nyinaa saa ḥbere no, maa wən kasa hodo. Efiri ho na Awurade hwetee nnipa no nyinaa mu, ma wəpetee asase so nyinaa. 10 Yei ne Sem asefəo ho asem. Nsuyire no akyiri, mfee mmienu no a na Sem adi mfee ḥha no, əwoo Arfaksad. 11 Sem woo Arfaksad akyiri no, ḥtenaa ase mfee aha enum, wowoo mmamarima ne mmammaa bi nso kaa ho. 12 Arfaksad nso dii mfee aduasa enum no, əwoo Sela. 13 Arfaksad woo Sela no, akyire yi, ḥtenaa ase mfee ahanan ne mmiensa, wowoo mmamarima ne mmammaa bi nso kaa ho. 14 Sela dii mfee aduasa no, əwoo Eber. 15 Sela woo Eber no, akyire yi, ḥtenaa ase mfee ahanan ne mmiensa, wowoo mmamarima ne mmammaa bi nso kaa ho. 16 Eber dii mfee aduasa enan no, əwoo Peleg. 17 Eber woo Peleg no, akyire yi, ḥtenaa ase mfee ahanan ne aduasa, wowoo mmamarima ne mmammaa bi nso kaa ho. 18 Peleg dii mfee aduasa no, əwoo Reu. 19

Peleg woo Reu no, akyire yi, ḥtenaa ase mfee ahanu ne nkron, wowoo mmamarima ne mmammaa bi nso kaa ho. 20 Reu dii mfee aduasa mmienu no, əwoo Serug. 21 Reu woo Serug no, akyire yi, ḥtenaa ase mfee ahanu ne nson, wowoo mmamarima ne mmammaa bi nso kaa ho. 22 Serug dii mfee aduasa no, əwoo Nahor. 23 Serug woo Nahor no, akyire yi, ḥtenaa ase mfee ahanu wowoo mmamarima ne mmammaa bi nso kaa ho. 24 Nahor dii mfee aduonu nkron no, əwoo Tera. 25 Nahor woo Tera no, akyire yi, ḥtenaa ase mfee ḥha ne dunkron, wowoo mmamarima ne mmammaa bi nso kaa ho. 26 Tera dii mfee aduəson no, əwoo Abram, Nahor ne Haran. 27 Yei ne Tera asefəo ho asem. Tera woo Abram, Nahor ne Haran. Na Haran woo Lot. 28 ḥberə a Haran agya Tera te ase no, Haran wuu baabi a wəwo no a wəfrə ho Ur a, əwo Kaldea asase so no. 29 Abram ne Nahor warewaree. Na Abram yere din de Sarai, na Nahor nso yere din de Milka a, na əye Haran babaa. Saa Haran yi na əwowoo Milka ne Iska. 30 Na Sarai ye obonini; na ənni ba. 31 Tera faa ne babarima Abram ne ne nana Lot, a əye Haran babarima ne n'ase baa Sarai, a na əye ne babarima Abram yere no, ne wən nyinaa siim firii Ur a əwo Kaldea asase so se, wərekə Kanaan asase so. Na wəduruu Haran no, wətenaa ho. 32 Tera dii mfee ahanu ne enum, na əwuu wə Haran.

12 Awurade Onyankopən ka kyere Abram se, “Gya wo əman, wo nkurəfəo ne wo agya fiefəo, na kə asase a mekyere wo no so. 2 “Məma wo aye əman kəsəe, na mehyira wo. Məma wo din atre, na woaye nhyyira ama nnipa bebree. 3 Mehyira wən a wəhyira wo, na obiara a ədome wo no, ədome no. Enam wo so na wəbeyira nnipa a wəwə asase so nyinaa.” 4 Enti, Abram kəe, sədees Awurade Onyankopən ka kyere no no. Na Lot ne no kəe. ḥberə a Abram refiri Haran asase so akə no, na wadi mfee aduəson enum. 5 Na Abram faa ne yere Sarai ne ne nuabarima Haran babarima Lot, n'agyapadee ne n'asomfəo a ənyaa wən wə Haran nyinaa, siim kəə Kanaan asase so. 6 Wofaa asase no so ara kəsii baabi a wəfrə ho Sekem, kəduruu odum dua bi a esi baabi a wəfrə ho More. Eho na wəsii wən ntomadan. Saa ḥberə no, na Kanaanfoo na wôte asase no so. 7 Afei, Awurade Onyankopən yii ne ho adi kyere Abram ka kyere no se, “Mede saa asase yi bəma w'aseni.” Enti, Abram sii aforebukyia wə ho, de kaeē Awurade Onyankopən a ədaa ne ho adi kyere no no. 8 Akyire yi, Abram firii ho, de n'ani kyere

mmepo bi a ewo apuees fam, sii ne ntomadan wo ho. Na Bet-El da atoe fam, na Ai nso da apuees fam. Eho na osii afrebukyia maa Awurade Onyankopon, soree no wo ho. 9 Afei, Abram dii atutena ara, koo anafoo fam. 10 Saa ebere no, ekom kesee bi sii asase a na Abram te so no so. Enti, otu kotenaa Misraim asase so kakra, efiri se, ekom a ebaa asase no so no, na ano ye den yie. 11 Oreye aduru Misraim asase so no, oka kyerees ne yere Sarai se, "Menim se woye obaa a wo ho ye fe yie. 12 Se Misraimfo no hunu wo a, wobeka se, 'Ne yere nie. Momma yenkum no, na yemfa no.' 13 Na se woka se woye me nuabaa a, Misraimfo no behwe me yie, efiri se, won ani wo wo ho, eno enti, worenkum me." 14 Ebere a woduruu Misraim asase so no, Misraimfo no hunuu se, obaa no ho ye fe yie. 15 Na shene Farao mpanimfo hunuu no no, wokamfo n'ahoofe, kobo no amanees. Enti, shene Farao soma ma wokofaa obaa no baa n'ahemfie ho. 16 Esiane obaa no ahoofe enti, shene Farao hwae Abram yie, maa no nnwan, anantwie, afunumunini ne afunumuberees, nko, mfena ne nyoma. 17 Na esiane Abram yere Sarai te a na ote Farao ahemfie ho no enti, Awurade Onyankopon maa oyaredom baa Farao ne ne fiefos. 18 Yei enti, Farao free Abram bisaa no se, "Edeen na woaye me yi? Aden enti na woanka ankyere me se, obaa no ye wo yere? 19 Aden enti na wokaa se, 'Oye me nuabaa' na woama maware no? Se saa na etees dees a, gye wo yere. Wo yere nie! Fa w'adee k!' 20 Na Farao hyee asraafos se, wankogya Abram ne ne yere ekwan a won fiefos ne won agyapadees nyinaa ka ho.

13 Abram tu firii Misraim. Oho, ne yere, Lot, n'agyapadees ne ne fiefos nyinaa baa Negeb. 2 Saa ebere no na Abram anya ne ho a owo nyemmoa, dwete ne sikakoko pii. 3 Efirii Negeb ho no, odi atutena ara koduruu Bet-El, baabi a odi ekan sii ne ntomadan a ewo Bet-El ne Ai ntam no. 4 Eho na kane no osii n'afrebukyia. Eho nso na oka so somm Awurade. 5 Na Lot a one Abram nam no nso ye odefo a owo nnwan, anantwie ne asomfo bebree. 6 Esiane se saa ebere no na Abram ne Lot nyinaa anya won ho, na wowa nnwan, anantwie ne asomfo pii enti, na wonsene asase no so. 7 Na akasakasa taa baa Abram mmoahwefo ne Lot mmoahwefo no ntam. Saa ebere no na Kanaanfo ne Perisifoo nso tete asase no so. 8 Enti, Abram ka kyerees Lot se, "Mesre wo, mma akasakasa mma me ne wo anaa me mmoahwefo ne wo mmoahwefo ntam, efiri se, yeye anuanom. 9

Enye asase no nyinaa na eda w'anim yi? Ma yenni mpaapaemu. Se woko benkum a, meko nifa, na se woko nifa nso a, meko benkum." 10 Lot hwae ne ho hyiae, hunuu se asase a eda Yordan ho no ye asaseberees. Na nsuo wo mu baabiara te se Eden turom anaase Misraim asase a eda Soar fam ho no ara pe. Saa ebere no, na Awurade nnya nshee Sodom ne Gomora. 11 Na Lot de n'ani kyerees apuees fam, faa asase a eda Yordan ho no. Yei ne ekwan a Abram ne Lot faa so dii ntetemu no. 12 Abram tenaa Kanaan asase so. Enna Lot nso dii atutena wo nkuron a ewowon nsase tamaa no so, na okosii ne ntomadan wo baabi a eben Sodom. 13 Na nnipa a wowa Sodom kuro no mu no ye amumuyefoo a daa woye bone akeseakesee de tia Awurade. 14 Lot tee ne ho firii Abram ho akyiri no, Awurade ka kyerees Abram se, "Afei, ma w'ani so hwatifi fam, anafoo fam, apuees fam ne atoe fam. 15 Mede asasetam a w'ani tua yi nyinaa bema wo ne w'asefoso afeboco. 16 Memba w'asefoso adoso se asase so mfuturo a obiara ntumi nkan. 17 Sore, ko na kohwehwae asase no so nyinaa, efiri se, mede rema wo." 18 Enti, Abram tutuu ne ntomadan betenaa odum kwaes bi a eye Mamre dea wo Hebron. Eho na osii afrebukyia maa Awurade.

14 Na ebaa se Babiloniahene Amrafel, Elasarhene Ariok, Elamhene Kedorlaomer, Goiimhene Tideal beres so, 2 na saa ahemfo yi ne Sodomhene Birsa, Gomorahene Birsa, Admahene Sinab, Seboimhene Semeber ne Belahene a na wofre no Soar no dii aco. 3 Saa ahemfo yi a eye Sodomhene, Gomorahene, Admahene, Seboimhene ne Belahene boaboa won akodom ano wo Sidim subonhwa a eno ne Nkyene Epo no mu. 4 Wosomm Kedorlaomer mfee dumieni, na afe a eto so dumensa mu no, wottee atua. 5 Afe akyiri no, Kedorlaomer ne ahemfo a wobekaa ne ho no tuu oso. Na woko dii saa nnipa yi so nkonom: Refaimfo, a wowa Asterot-Karnaim ne Susifoo a wowa Ham ne Emifoo a wowa Kiriataim 6 ne Horifoo a wowa bepo Seir so de kosi El-Paran a eda esere ano no. 7 Afei, wosane won akyiri baa En-Mispata, akyire no, wofrees no Kades bekunkumm Amalekfo ne Amorifoo nso a na wote Hasason-Tamar, seee won oman no nyinaa. 8 Afei, saa ahemfo baanum yi a won ne Sodomhene, Gomorahene, Admahene, Seboimhene ne Belahene a akyire yi, wofre no Soar no koo 9 saa ahemfo baanum yi a won ne Elamhene Kedorlaomer, Goiimhene Tideal, Sinearhene Amrafel ne Elasarhene Ariok nkyen. Wokohyiaa wo Sidim subonhwa mu. 10

Na nkomena pii wō Sidim Bōnhwa no mu a wōatu ama wō ho pēn. Enti, ebaa sē Sodomhene ne Gomorahene akodōm no redwane no, wōn mu bi kōtotōn nkomena no mu, na nkaes no nso dwane kō mmepe a na ewō ho no so. **11** Ahemfo baanan a wōdii nkonomi no fom Sodom ne Gomorafoō ahodee ne wōn nnuuane nyinaa de kōe. **12** Esiane sē na Abram nuabarima ba Lot te Sodom asase so no enti, nkoniendifoo no faa ḡno ne n'agypadee nyinaa kōe. **13** Na Sodom ne Gomora adwanefoo no mu baako bebōo Hebrini Abram ḡko no mu amanee. Saa ēberē no, na Abram abō ne ho atenasee wō odum kwaee bi a eye Amorini Mamre dea no ase. Mamre yi nso, na ne nuanom ne Eskol ne Aner a na wōyē Abram aboafoo no. **14** Ēberē a Abram tee sē wōafa ne busuani Lot dommum no, ḡboaboa ne fiefoo nnipa ahasa ne dunwotwe a wōatete wōn sē akofoo ḡno, ma wōtii atamfōo no, kōsii kuro bi a wōfrē no Dan mu. **15** Eda no anadwo, Abram kyekyee n'akodōm no mu, ma wōtō hyēe atamfōo no so, kunkumm wōn, taa wōn kōduruu kuro bi a wōfrē no Hoba a ewō Damasko atifi fam no mu. **16** Abram gyee ḡko mu nneēma a wōfaes no nyinaa faa ne busuani Lot ne n'agypadee ne mmaa ne nnipa foforo a wōkyekyee wōn no nyinaa sane bae. **17** Abram kōdii Kedorlaomer ne ahemfo a na wōka ne ho no so nkonom akyiri no, Sodomhene behyiaa no wō Sawe bōnhwa a eno ara na wofrē no ḡhene Bōnhwa no mu. **18** Na Salemhene Melkisedek a na ḡye ḡsorosoro Awurade Onyankopōn ḡsōfōo no de burodo ne nsā břee no. **19** Afei, Melkisedek hyiraa Abram sē: “᠁sorosoro Onyankopōn a ḡbōo soro ne asase, nhŷira nka wo, Abram. **20** Na nhŷira nka ḡsorosoro Onyankopōn, a ḡde w'atamfōo ahŷe wo nsam no.” Na Abram maa Melkisedek nneēma a ne nsa kaeē no nyinaa mu biara nkyekyemu edu mu baako. **21** Afei, Sodomhene ka kyere Abram sc, “Fa me nnipa a wofaa won no ma me keke, na wo nso, fa nneēma a aka no nyinaa.” **22** Nanso, Abram ka kyere Sodomhene sē, “Madi nse aka ntam akyere ḡsorosoro Onyankopōn, ḡsoro ne asase yefoo sē, **23** Merennye biribira, sē eye asaawa ahoma baako anaa mpaboa so ahoma mpo, mfiri wo nkyen, na woanka da sē, ‘Me na memaa Abram nyaa ne ho.’ **24** Merennye hwee mfiri wo nkyen, gye dee me mmaprima yi adi nko. Me nkurofōo Aner, Eskol ne Mamre dee, ma wōn wōn kyefā.”

15 Yeinom akyiri no, Awurade kasa kyere Abram wō anisoadehunu mu sē, “Abram, nsuro. Meye

wō kyem. Meye wo kyefā a esom bo.” **2** Abram nso buua sē, “Ao, Awurade Onyankopōn, edee na wode bema me wō ēberē a menni ḡba. Onipa a ḡbedi m'adee no ye Damaskoni Elieser?” **3** Na Abram toaa so sē, “Wommaa me mma enti, akoa a wōwoo no wō me fie no na ḡbedi m'adee.” **4** Enna Awurade ka kyere Abram sē, “Saa ḡbarima yi renni w'adee da, agye w'ankasa wo yafumma.” **5** Onyankopōn de Abram kō afikyire, na ḡka kyere sē, “Pagya w'ani hwē sorō na hwē se wobetumi akan ḡsoro nsoromma anaa.” Afei, Onyankopōn ka kyere Abram sē, “Saa ara na w'asefōo bēdōsō.” **6** Abram gyee asēm a Awurade kaeē no dii. Ne saa enti, Awurade buu no onipa tenenee. **7** Awurade Onyankopōn kyere Abram bio sē, “Mene Awurade a mede wo firi Ur a ewō Kaldeafōo asase so baēsē mede saa asase yi rema wo sē w'agypadee.” **8** Nanso, Abram kaa sē, “Ao, ḡsorosoro Awurade, ēbeyē sen na mehunu sē, asase no bēye me dea?” **9** Awurade ka kyere Abram sē, “Fa nantwie ba a wadi mfee mmiensa, abirekyibere a wadi mfee mmiensa, odwennini a wadi mfee mmiensa, anyankuku ne aborōnoma ba bře me.” **10** Abram de yeinom nyinaa břee Onyankopōn, paapae wōn mu mmienu, na ḡde afaafa no kyerekyere animu, de guguu ho. Na nnomaa no dee, wampaapae wōn mu. **11** Na apete besisii mmoa no afunu so no, Abram pamoo wōn. **12** Ēberē a owia rekōtō no, Abram daa hatee, na esum kabii a eye hu tō ne so. **13** Afei, Awurade ka kyere Abram sē, “Gye di se w'asefōo bēye ahōhōo wō asase a eyue wōn dea so. Wōbeyē nkōa wō ḡman no mu, asom, na wōyē wōn ayayadee mfee ahanan. **14** Nanso, mētwe saa ḡman a w'asefōo besom wōn no aso, na eno akyiri no, wōbefiri ḡman a wōsom mu no mu aba se adefōo. **15** Wo dee, wobewu asomdwōe sē mu. Wobenyini akyere yie ansa na woawu. **16** Nanso, awoo ntoatoasō a etō so enan no mu, w'asefōo besane aba saa ḡman yi mu bio. Efiri sē, saa ēberē yi, Amorifōo a wōtē saa asase yi so enne yi bōne a wōyē no nnya nnuruu dee wōtwe wōn aso ma eye yie.” **17** Na ēbaa sē owia kōtōe, na esum durui no, Abram hunuu egayakuko bi sē Ȅefiri wisie ne ogyatē a Ȅeredere befaa mmoa a wōakum wōn no afunu afaafa no ntam. **18** Saa eda no ara, Awurade ne Abram yēe apam, kaa sē, “Mede saa asase a Ȅefiri Misraim asubōnten no ho, de kōsi asubōnten kesee Eufrate ho bema wo ne w'asefōo. **19** Saa ara nso na mede Kenifōo, Kenesifōo, Kadmonifōo, **20** Hetifōo, Perisifōo, Refaimfōo, **21** Amorifōo, Kanaanfōo,

Girgasifoo ne Yebusifoo nsase nyinaa bëma wo ne w'asefoo no."

16 Saa ëberë yi, na Sarai nwoo əba mmaa Abram.

Na əwə Misraimni abaawa bi a wəfré no Hagar; 2 enti Sarai ka kyereë Abram se, "Wo ara wonim se Awurade ama maye obonini; manwo əba! Mesrë wo, kə na wo ne m'abaawa Hagar nkoda; ebia enam ne so na manya mma." Abram penee asem a Sarai ka kyereë no no so. 3 Abram tenaa Kanaan asase so mfée edu akyiri no, ne yere Sarai de Misraimni abaawa Hagar no kəmaa ne kunu no se, ənware no. 4 Abram ne Hagar daee, na ənyinseneec. Ëberë a Hagar hunuu se wanyinsen no, əhyee aseë buu n'awuraa Sarai animtia. 5 Enti Sarai ka kyereë Abram se, "Saa ohaw a aba me so yi nyinaa firi wo! Mede m'abaawa maa wo; afei a wahunu se wanyinsen no enti, ətiatia m'anim. Awurade mmu me ne wo ntam aten." 6 Nanso, Abram ka kyereë Sarai se, "Dye w'abaawa. Deë wopë se wode ye no biara, fa ye no." Efiri saa ëberë no, Sarai tanee n'abaawa Hagar ani, ma ədwane firii ne nkyen. 7 Awurade əbəföö hunuu Hagar wo nsuo aniwia bi ho wə eserë no so. Na saa nsuo aniwia no da ekwan a əkə kuro bi a wofré no Sur no nkyen. 8 Əbəföö no bisaa Hagar se, "Sarai abaawa Hagar, wofiri he, na woreko he?" Hagar buaa no se, "Meredwane afiri m'awuraa Sarai nkyen." 9 Na Awurade əbəföö no ka kyereë Hagar se, "Sane kə w'awuraa no nkyen, na kəbre wo ho ase ma no." 10 Əbəföö no ka kaa ho se, "Mema w'ase afee a, wəkan a, ənye yie." 11 Awurade əbəföö no sane ka kyereë Hagar se, "Woanyinsen, na wobewo obabarima. Wobeto no edin Ismael, efiri se, Awurade ate w'amanehunuu. 12 Əbeyë se eserë so afunumu. Əbetia nnipa nyinaa, na nnipa nyinaa nso bëtia no; atutupe so na əne ne nuanom bëtena." 13 Yei akyiri əde edin foforø maa Awurade. Əkaa se, "Mahunu Deë əhunu me." Eni enti, əde edin El-Roi a aseë ne "Onyankopon a əhunu me" no, too no. 14 Eni enti na wofré nsuo aniwia no se Beer-Lahai-Roi a aseë ne "Onyankopon Teasefoo a əhunu me abura." Eda Kades ne Bered ntam besi ənnë. 15 Enti Hagar woo əbabarima maa Abram. Abram too abəfra no edin Ismael. 16 Hagar woo Ismael no, na Abram adi mfée aduəwətwe nsia.

17 Abram dii mfée aduəkron nkron no, Awurade yii ne ho adi kyereë no kaa se, "Mene Otumfoo Onyankopon, nante m'anim na ye pe. 2 Mesi apam a əda

me ne wo ntam no so dua, na mama w'asefoo adəoso."

3 Abram de n'anim butuu fam, na Onyankopon ka kyereë no se, 4 "Me fa mu deë, saa apam yi na əda me ne wo ntam: wobeyë aman bebree agya. 5 Wəremfre wo Abram bio. Wəbefre wo Abraham, efiri se, maye wo aman bebree agya. 6 Mëma w'asefoo adəoso. Wəbeeyë amanaman bebree na ahemfo nso afiri won mu. 7 Mëma m'apam no aye daapem apam a əbeda me ne wo ne w'asefoo ne awoo ntoatoasoo a əbeba no ntam. Na maye wo ne w'asefoo Onyankopon. 8 Mede Kanaan asase a ənnë wote so se əhəhoə no nyinaa bëma wo ne w'asefoo a wəbeba akyire no nyinaa. Əbeyë asase a eyë w'agyapadəe afebəo. Na maye won Onyankopon." 9 Afei, Onyankopon ka kyereë Abraham se, "Wo deë, əse se wo ne w'asefoo ne w'asefoo a wəbeba akyire no di m'apam no so. 10 Yei ne m'apam a əda me ne wo ntam a əse se wo ne w'asefoo ne w'asefoo a wəbeba akyire no di so. Əse se wotwa əbarima biara twetia. 11 Əse se motwa twetia. Eno na əbeyë apam a əda me ne mo ntam no ho nsenkyerennëe. 12 Əbarima biara a əye w'aseni a wobewo no no, ədi nnawətwe pe a, əse se wotwa no twetia. Nko a wəwoo won wə wo fie ne ənanani biara a woyii sika təo no firii əmamfrani nkyen a ənye w'aseni no nso, əse se wotwa no twetia saa ara. 13 Se wəwoo no wo fie oo, se nso, wokarii sika kətəo no oo, əse se wotwa no twetia. Saa honam mu apam yi bëye daapem apam. 14 Wəbəpam əbarima biara a wəntwaa no twetia no afiri ne nkurəföö mu, efiri se, saa onipa no anni m'apam no so." 15 Onyankopon sane ka kyereë Abraham se, "Efa wo yere Sarai ho nso, efiri ənnë rekə, woremfre no Sarai bio. Wobefre no Sara. 16 Məhyira no, na mëma no awo əbabarima ama wo. Məhyira no ma wabeyë aman nyinaa maame. N'asefoo mu na amanaman mu ahemfo befiri." 17 Abraham de n'anim butuu fam bio. Əsere bisaa ne ho se, "Əbetumi aba se əbarima a wadi mfée əha bëwo əba anaa? Sara nso a wadi mfée aduəkron no nso, əbətumi awo əba anaa?" 18 Na Abraham ka kyereë Onyankopon se, "Ao, Onyankopon ənnë, hyira Ismael!" 19 Na Onyankopon kaa se, "Mmom, wo yere Sara bëwo əbabarima ama wo, na wobeto no edin Isak, a aseë ne Sereë. Me ne no bëye daapem apam a əbətēna ho ama n'asefoo a wəbeba akyire no nyinaa. 20 Na Ismael ho asem a wokaës no nso, mate. Məhyira no ama n'ase adōre bebree. Əbeyë aberempən dumienu agya. Na mëma no aye əman keseë. 21 Nanso, me ne Isak a Sara bëwo no, afe sesës no, na əbeyë m'apam

no.” 22 Onyankopon kasa kyerees Abraham wiecee no, ḥgyaa no ho kœe. 23 Saa eda no ara, Abraham faa ne babarima Ismael ne mmaprima a wœwoo wœn wœ ne fie ne mmaprima a wœtœ wœn firii ananafœ nkyen, twitwaa wœn nyinaa twetia, sedes Onyankopon ka kyerees no no. 24 Wœtwaab Abraham twetia no, na wadi mfee aduokron nkron. 25 Ne babarima Ismael nso, wotwaa no twetia no, na wadi mfee dumensiæ. 26 Saa eda no ara, na wotwaa Abraham ne ne ba Ismael nyinaa twetia. 27 ḥbarima biara a œwo Abraham fie, wœn a wœwoo wœn wo Abraham fie ne ḥbarima biara a wœtœ no firii œnanani bi nkyen no, wœtwitwaa wœn nyinaa twetia, kaa Abraham ho.

18 Awia ketee bi a Abraham te ne ntomadan a œwo

Mamre odum kwaee ḥkwan ano no, Awurade yi ne ho adi bio kyerees no. 2 Abraham maa n'ani so no, ḥshunuu se mmaprima baasa bi apue ne ntenteneso. ḥshunuu wœn no, ḥtuu mmaprika firii ne ntomadan no kwan ano kohyiaa wœn, kotoo wœn. 3 Abraham kaa se, “Me wura, se manya adam wœ w'anim a, ntwa me a meye w'akoa ho nkœ. 4 Momma wœmfa nsuo bi mmre mo nhohoro mo nan ase, na monhome wœ nnua yi ase kakra. 5 Moaba mo akoa nkyen yi, momma mempe aduane kakra bi mma monka mo ano, na monnya ahœden nkœ mo kwan.” Nnipa no penee so kaa se, “Eyœ, ye dees wope se woye.” 6 Enti, Abraham de ahœhere kœ ne yere Sara nkyen wo ntomadan no mu, ka kyerees no se, “Ka wo ho fa asikyiresiam pa susukora mmapriæ, na foto na fa to burodo.” 7 Afei, Abraham yœ ntem kœ n'anantwibuo no mu, kokyereee nantwie ba a œye na wadore sradee de no maa ne œsomfoo, ma ðde ahœhere yœ ne ho adwuma. 8 Afei, œfaa nufosuo ani sradee ne nufosuo ne nantwie ba a ðde anoa aduane no, de too nnipa baasa no epono. Eberæ nnipa no gu so redidie no, na ḥgyina wœn nkyen wœ nnua no ase. 9 Nnipa no bisaa Abraham se, “Wo yere Sara wœ he?” Abraham buaa wœn se, “Ðwo ntomadan no mu.” 10 Afei, Awurade kaa se, “Dees ebœye biara, afe seœœ meba wo nkyen, na meba no, na wo yere Sara awo ḥbabarima.” Saa eberæ no, na Sara gyina ntomadan no epono akyiri, retie nkommœ no. 11 Na Abraham ne Sara nyinaa anyinyini yie a wœn mfee akœ animu koraa enti, na Sara awœ apa ho. 12 Sara tee asœm no, œseree ne tirim, kaa se, “Manya awie aberewabœ, na me kunu nso abo akokoraa yi, ebœye sen na manya saa anigyedee yi?” 13 Enti, Awurade bisaa Abraham se, “Aden enti na Sara sere bisaa se,

‘Ampa ara se manyini aduru seyie yi, metumi awo ba?’ 14 Biribi boro Awurade ahœden so se œbœye? Afe seœœ a mesane aba sedes mahyœ wo ho bœ no, na wo yere Sara awo ḥbabarima.” 15 Na Sara suro enti, otwaa atoro se, “Mansere.” Nanso, Onyankopon kaa se, “Eyœ nokore turodoo se woserees.” 16 mmaprima no kraa se wœrekœ no, wœde wœn ani kyerees Sodom. Abraham kogya wœn kwan. 17 Afei, Awurade kaa se, “Adees a mabœ me tirim se meye no, memfa nsie Abraham anaa? 18 Eyœ nokore turodoo se Abraham beye œman kesee a œwo tumi. Na enam Abraham so na wœbœhyira amanaman a œwo asase so nyinaa. 19 Efiri se, mapa Abraham se œbœkyerekyere ne mma ne ne fiefoo Awurade kwan. Na wœye ade pa ne ade tenenee a esœ Awurade ani. Sedes ebœye a Awurade bœ a œhyœ Abraham no bœba mu.” 20 Afei, Awurade kaa se, “Mate nnebone a œye duru a œrekœ so wœ Sodom ne Gomora no. 21 Mœkœ ho makœhwœ se, dee wœye no ye bone a œye duru, sedes mate no anaa. Se ente saa nso a, mshunu.” 22 Na mmaprima baasa no mu baanu danee wœn ani kyerees Sodom. Nanso, Abraham dee, na ðda so gyina Awurade anim. 23 Afei, Abraham twe ben Onyankopon bisaa no se, “Wobœsee nnipa tenenee ne nnipa bœnefoo nyinaa afra anaa? 24 Na se nnipa tenenee aduonum wœ kuro no mu a wobœsee kuro no a worenhwœ saa nnipa tenenee aduonum no ho nnyae kuro no seœœ? 25 Empare wo se wobœye saa, se wobœkum nnipa tenenee ne nnipa bœnefoo afra, de asotwe koro no ara bœma nnipa tenenee ne nnipa bœnefoo. Empare wo! Dees œbu asase nyinaa aten no remmu atentenenee anaa?” 26 Na Awurade kaa se, “Se mehunu nnipa tenenee aduonum wœ Sodom kuro no mu a, wœn enti, merensee kuro no.” 27 Na Abraham bisaa se, “Afei, me a meye nso ne dotee a mense hwee, nanso masi me bo ne Awurade akasa yi, 28 se eba se nnipa tenenee no dodoœ ye aduanan enum nso e? Esiane saa nnipa enum a wœafiri nnipa tenenee aduonum no so ama aka nnipa tenenee aduanan enum no enti, wobœsee kuro mu no nyinaa anaa?” Onyankopon buaa se, “Se mehunu nnipa tenenee aduanan enum wœ kuro no mu a, merensee no.” 29 Abraham toaa n'adebisa no so se, “Se eba se, nnipa tenenee aduanan pe na wœwœ kuro no mu e?” Na Awurade buaa Abraham se, “Nnipa tenenee aduanan no enti, merensee kuro no.” 30 Abraham kœ so sree bio se, “Mesre wo, Awurade, mma wo bo mfu me, ma menkasa. Se eba se nnipa tenenee aduasa na wœwœ

kuro no mu nso ε?” Awurade buaa se, “Se mehunu nnipa tenenee aduasa a, merensee kuro no.” 31 Afei, Abraham bisaa se, “Masi me bo ne Awurade akasa yi, eba se nnipa tenenee aduonu pe na wəwə kuro no mu ε?” Onyankopon buaa se, “Saa nnipa tenenee aduonu no enti, merensee kuro no.” 32 Abraham kɔ̄ so bisaas se, “Ao, Awurade, mma wo bo mfu me; ma memmisa m’asem baako pe a etwa too. Se eba se, nnipa tenenee edu na wəwə kuro no mu nso ε?” Awurade buaa se, “Saa nnipa tenenee edu no enti, merensee kuro no.” 33 Ebere a Awurade ne Abraham kasa wieee no, ɔgyaa Abraham hɔ̄ kɔ̄e. Abraham nso sane kɔ̄ n’ateneaεem.

19 ɔsoro abɔ̄fɔ̄o baanu no duruu Sodom anwummerc. Na Lot te kuro no ɛpono ano. Ebere a Lot hunuu se woreba no, ɔsore kɔhyiaa wɔ̄n ekwan. ɔbuu nkotodwe, de n’anim butuu fam, nam so maa wɔ̄n akwaaba. 2 ɔkaa se, “Me wuranom, mesr̄e mo, mommesoe mo akoafie, na memma mo nsuo nhohoro mo nan ho, na momma, na ɔkyena anɔpatutuutu, moatoa mo akwantuo no so.” Nanso, abɔ̄fɔ̄o no buaa se, “Dabi, mmom, yebeda adwaboeε.” 3 Nanso, Lot kɔ̄ so sree wɔ̄n aniberees so enti, wɔ̄ne no kɔ̄ ne fie. ɔtoo burodo a wamfa mmɔreka amfra ɛda no ara, de too wɔ̄n ɛpono, ma wɔ̄diie. 4 Ansa na wɔ̄beko akɔda no, Sodomfōo mpanin ne mmɔfra nyinaa firi kuro no afanan bɛtwaε efie no ho hyiaeε. 5 Wɔ̄teateam frɛε Lot bisaa no se, “Mmarima a wɔ̄baa wo nkycen anadwo yi wɔ̄ he? Fa wɔ̄n br̄e yɛn, na yɛne wɔ̄n nkɔ̄da.” 6 Lot firii adi, too ne ɛpono mu, kɔhyiaa Sodom mmarima no. 7 ɔkaa kyereε wɔ̄n se, “Me nuanom, mesr̄e mo, monnye amumuyesem a ete saa. 8 Montie! Mewo mmammaa baanu a wɔ̄nhunu mmarima da. Momma memfa wɔ̄n mmr̄e mo, na dee mope biara, moaye wɔ̄n. Na saa mmarima baanu yi dee, mommfā mo nsa nka wɔ̄n, ɛfiri se, wɔ̄aba me suhye banbō mu.” 9 Edom no teateam se, “Twe wo ho! Woye hwan? Yɛn na yeama wo baabi atena wɔ̄ ha, na afei dee worebeyere yɛn dee yɛnɛye. Yene wo bedi no aniberees so asene nkurafoo no.” Edom no twi faa Lot so, na wɔ̄hyeε aseε bubuu apono no. 10 Nanso, ɔsoro abɔ̄fɔ̄o baanu a wɔ̄hye efie hɔ̄ no pue bɛtwee Lot kɔhyee efie hɔ̄, too ɛpono no mu. 11 ɔsoro abɔ̄fɔ̄o baanu no maa mpanin ne mmɔfra a wɔ̄gyinagyina ɛpono no akyiri no ani firafiraeε enti, wɔ̄anhunu ɛpono no koraa. 12 Afei, ɔsoro abɔ̄fɔ̄o baanu no bisaa Lot se, “Wowo abusuafoo bi wɔ̄ kurom ha se eyε wo nsenom, wo mmammaa, wo mmamarima anaa obi fofō

bi a ɔyε wo ho onipa? Yi wɔ̄n nyinaa firi ha, 13 efiri se, yerebesee saa kuro yi pasaa. Amumuyesem a etia nnipa yi a aduru Awurade anim no ano den enti, wasoma yɛn se yɛmmesee kuro yi.” 14 Enti, Lot firii adi, kɔbɔ̄o mmarima bi a wɔ̄ahye bɔ̄ se wobewareware ne mmammaa no amaneε. ɔkaa kyereε wɔ̄n se, “Monye no nt̄em, na momfiri kuro yi mu, ɛfiri se, Awurade Onyankopon rebesee kuro yi!” Nanso, na saa mmarima yi susu se ɔredi fe bi. 15 Anopahema no, ɔsoro abɔ̄fɔ̄o no hyεε Lot se, “Nt̄em! Ka wo ho, na fa wo yere ne wo mmammaa baanu a wɔ̄wɔ̄ ha no firi ha kɔ̄; anye saa a, wɔ̄de mo befra kuro no, asee mo.” 16 ɔtwentwenee ne nan ase no, ɔsoro abɔ̄fɔ̄o no sosɔ̄o Lot ne ne yere ne ne mmammaa baanu no nsa, twee wɔ̄n, de wɔ̄n firii kuro no mu asomdwoeε mu, ɛfiri se, Awurade hunuu wɔ̄n mmɔbɔ̄. 17 ɔsoro abɔ̄fɔ̄o no yii Lot mmammaa baanu no firii kuro no mu ara pe, abɔ̄fɔ̄o no mu baako kaa se, “Monnwane nnye mo kra nkwa; monnhwε mo akyiri. Monnnyina baabiara. Monnwane nkɔ̄ mmepe no so, anye saa a, mobewuwu!” 18 Nanso, Lot ka kyereε wɔ̄n se, “Ao, dabi me wuranom! 19 Mo akoafie anya mo anim adam, na moaye me adaeε kεsεe de agye me nkwa. Nanso, me dee, merentumi nnwane nkɔ̄ mmepe no so, ɛfiri se, mesuro se anhwε a, saa amanehunu yi beto me, ama mawu. 20 Hwε, kuro ketewa bi ben ha. Mesr̄e mo, momma menkɔhiinta ho mmom, na manhwere me nkwa. Kuro no nsua anaa?” 21 ɔsoro abɔ̄fɔ̄o no ka kyereε Lot se, “Eyε, mepene w’abisadeε yi so; merensee saa kuro ketewa no. 22 Ennee, dwane kɔ̄ ho nt̄em, ɛfiri se, se wonnuruu hɔ̄ a, merenyε biribiara.” ɛfiri saa ebere no, na wɔ̄frɛε kuro no Soar a aseε ne kuro ketewa. 23 Ebere a Lot duruu Soar no, na owia apue. 24 Afei, Awurade maa sɔ̄fe ne ogya tɔ̄ firii soro, guu Sodom ne Gomora so. 25 Saa ekwan yi so na wofa de seee saa nkupon mmienu ne asasetam no nyinaa. Nnipa a na wɔtete saa nkupon no so ne asase no so afifideε nso nyinaa seee. 26 Nanso, Lot yere twaa n’ani hwεε n’akyiri ma ɔdanee nkyene esie. 27 Ades kyee anɔpatutuutu no, Abraham kɔ̄ baabi a ɔgyinaa Awurade anim no. 28 ɔmaa n’ani so hwεε Sodom ne Gomora fam ne asasetam no so nyinaa, hunuu wisie kumɔnn a abua asase no so te se wisie a ɛfiri fononoo mu. 29 Ebere a Onyankopon seee nkuro a ɛwo asase tamaa no so no, Onyankopon kaee Abraham, na ɔyii Lot firii ɔsεεs a ɛbaa nkuro a na Lot te so no mu no. 30 Afei, Lot ne ne mmammaa baanu no tu firii Soar kɔtenaa ɔboden bi a na ɛwo mmepe no

mu, efiri se, na əsuro se əbətena Soar. 31 Eda koro bi, əbabaa panin no ka kyerees akumaa no se, “Yen agya abo akokraa, na əbarima biara nso nni ha a əne yen bəda, sedee wəye no ewiase baabiara no. 32 Ne saa enti, ma yemma yen agya nsā nnom, na afei, yene no nna, sedee əbeyə a yenam ne so bəma yen ase adore.” 33 Saa anadwo no, wəmaa wən agya nsā nomees. Na əbabaa panin no ne no kədaes. Lot anhunu əbere koro a ne babaa panin no de bədaa hə ne əbere koro a əsore kəes. 34 Adees kyees no, obabaa panin no ka kyerees akumaa no se, “Nnora anadwo, me ne m’agya dae. Saa anadwo yi, ma yensane mma no nsā nnom, na wo nso, wo ne no nkəda, sedee əbeyə a yenam yen agya so bəma yen ase adore.” 35 Saa anadwo no nso, wəmaa wən agya nsā nomees. Na akumaa no nso ne n’agya kədaes. Bio, Lot anhunu əbere ko a akumaa no de bədaa hə ne əbere ko a əsore kəes. 36 Enti, Lot ne ne mmammaa baanu no nyinsenee. 37 Ne babaa panin no woo əbabarima, na otoo no edin Moab. Əno na əye Moabfoo agya de besi ənne. 38 Akumaa no nso woo əbabarima, na otoo no edin Ben-Ami; əno nso ne Amon mma agya de besi ənne.

20 Afei, Abraham tu firii hə kəo anafoo mantam asase bi a wofre no Negeb kətenaa nkuro Kades ne Sur ntam. Ətenaa Gerar kakra. 2 Abraham maa nnipa no tee asee se, Sara ye ne nuabaa. Enti, Gerarhene Abimelek soma kəfaa Sara baa n’ahemfie. 3 Nanso, Onyankopon soo Abimelek dae, ka kyerees no se, “Wose owuo, efiri se, əbaa a woakəfa no no ye obi yere.” 4 Nanso, na Abimelek nnya ne Sara nnaes, enti əkaa se, “Awurade, enti wobesee onipa a ənyee bəne bi? 5 Abraham ka kyerees me se, ‘Əye me nuabaa.’ Na Sara no nso kaa se, ‘Əye me nuabarima.’ Enti mede adwenem fann ne akoma mu tee na meyee dees meyee no.” 6 Afei, Onyankopon soo Abimelek dae bio ka kyerees no se, “Əye nokore turodoo se, wode adwenem fann ne akoma mu tee na əyee dees woyee no; eno enti, mamma woanyə bəne antia me. Eno enti na mamma woamfa wo ho anka no no. 7 Ne saa enti sane fa əbarima no yere no kəma no, efiri se, saa əbarima no ye odiyifoo a əbetumi abo mpaes ama wo, ama woatena. Na se woansane amfa no ankəma no a, hunu se, wo ne w’asefoo nyinaa bəwuwu.” 8 Adees kyee anəpatutuutu no, ntəm ara, Abimelek free ne mpanimfoo nyinaa bəo wən nsem a asisie no ho amanee. Na wəsuroo yie. 9 Afei, Abimelek free Abraham ka kyerees no se, “Edeen na woayə yen

yi? Bəne bən na mayə wo a woakəfa afəbusəm kəses a ete sees yi abeto me ne me əman so yi? Adees a wode aye me yi nyə adees a anka ees se wode ye me.” 10 Afei, Abimelek bisaa Abraham se, “Edeen adwene na əkaa wo a əmaa woyee saa?” 11 Abraham buaa se, “Mesusuu se, nokorəm, Onyankopon biara nni mo mu, ne saa enti, me yere enti, mobətumi akum me. 12 Yei akyiri no, ampa ara, əye me nuabaa. Əfiri agya korə. Əymfiri ena korə. Eno enti na mewaree no no. 13 Na əbere a Onyankopon ka kyerees me Abraham se, mentu mfiri m’agya fie nkə asase a əbəkyere me so no, me nso, meka kyerees Sara se, “Adəes a ees se woye me nie: baabiara a yebəduru no, ka se, meyə wo nuabarima.” 14 Enti, Abimelek de nnwan, anantwie, nkəa ne mfenaa bres Abraham. Na əde ne yere Sara sane bres no. 15 Abimelek kaa se, “M’asasetam na eda w’anim yi, eso baabiara a wɔrə se wotena no, fa.” 16 Abimelek ka kyerees Sara nso se, “Mede dwetə kilogram dubaako ne fa rema wo nuabarima no. Yei ne mpatadee a mede rema wo wo bəne a wode too wo so no, wo wən a wəka wo ho no nyinaa anim. Asodie biara nna wo so.” 17 Enti, Abraham bəo mpaes, sree Onyankopon se, ənsa əhene Abimelek, əhemmaa ne mfenaa a wəwə efie hə yadees, ma wənwo mma. 18 Esiane Abraham yere Sara enti, Awurade too Abimelek fiefoo nyinaa yafunu mu, de twee Abimelek aso.

21 Afei, Awurade hunuu Sara mməbə, sedee əhyee no bə no. 2 Sara nyinsenee, na əwoo əbabarima maa Abraham wə ne nkəkoraaberem, əbere a Awurade hyee no bə no mu pepeərə. 3 Abraham too əbabarima a Sara woo no maa no no edin Isak, a asee ne Serees. 4 Əbere a Isak dii nnawətwe no, ətwaa no twetia, sedee Onyankopon hyee no no. 5 Wəwoo Isak maa Abraham no, na wadi mfee əha. 6 Afei, Sara kaa se, “Onyankopon ama masere. Na obiara a əbəte saa asem yi ne me bəbom asere.” 7 Sara ka kaa ho se, “Hwan na əsoo ho dae ka kyerees Abraham se, Sara bəwo mma. Nanso, ne nkəkoraaberem yi, mawo əbabarima ama no.” 8 Abəfra no nyiniie, ma wətwaan no nufoo. Edə a wətwaan Isak nufoo no, Abraham too əpono kəses. 9 Nanso, Sara hunuu se, əbabarima a n’afenawa Misraimini Hagar woo no maa Abraham no redi Isak ho fe. 10 Enti, Sara ka kyerees Abraham se, “Pam saa afenaa yi ne ne əbabarima yi firi ha; na Isak ne saa afenaa əbabarima yi nni w’agyaadee biara mu kyefə.” 11 Abraham tee saa asem no, esiane ne əbabarima Ismael enti, ne werə hoo yie. 12 Nanso, Onyankopon ka kyerees

Abraham se, "Mma wo babarima Ismael ne w'afnaa Hagar ho asem no nnha wo bebree. Asem biara a Sara beka akyere wo no, tie, efiri se, Isak so na wonam bekana w'asefo. 13 Memaa afenaa no babarima Ismael no nso asefo ayé óman késé, efiri se, óno nso yé w'aseni." 14 Adeé kyee anopatutuutu no, Abraham faa aduane ne nsuo a egwu aboa nwoma mu, de maa Hagar. Óde aduane no ne nsuo no sisii Hagar mmatiso, ka kyereé óne ne ba Ismael no se, wóñko. Ófiri ho kókyinkyinii Beer-Seba esere so a na ónhunu baabi a oreko. 15 Nsuo a ewó aboa nwoma no mu saeë no, óde ne babarima no kóhintaa wira no mu baabi. 16 Afei, okótenaa akyiri baabi a woto ébo a ébetó, kaa se, "Merentumi nhwe se abarimaa no bewu." Na ebere a Hagar te ho saa no, óhyéé aseé suie. 17 Onyankopon tee se abarimaa no resu. Onyankopon óbófo free Hagar firi soro bisaa no se, "Hagar! Asem bén na éha wo? Nsuro, efiri se, Onyankopon ate abarimaa no su wó baabi a oda no. 18 Pagya abarimaa no, efiri se, mema no ayé óman késé." 19 Afei, Onyankopon buue Hagar ani, ma óhunuu subura bi. Óde aboa nwoma no kóssaa nsuo ma, enna ómaa abarimaa no bi nomees. 20 Onyankopon adam enti, abarimaa no nyiniie. Ótenee esere no so hunuu agyantoo yie. 21 Ebere a óte Paran esere so no, ne maame kofaa óbáa firi Misraim asase so de no bress no awadee. 22 Saa ebere no mu, óhene Abimelek ne ne sahene Pikol baa Abraham nkyen beka kyereé no se, "Biribiara a woyé no, Onyankopon ka wo ho. 23 Enti afei, di nse ka ntam wó Onyankopon anim kyere me wó ha se, worentwa me mma anaa m'asefo nkontompo. Saa ayamyé a mayé wo no, saa ara na fa yé me ne óman a wote so se ómamfrani no." 24 Abraham penee so se, "Meka saa ntam no!" 25 Afei, Abraham de subura bi a Abimelek nkoo de anieden afa no ho asem kótoo Abimelek anim. 26 Nanso, Abimelek kaa se, "Mennim onipa ko a óyéé saa adeé no. Woammo me ho amanee. Enne na mate saa asem yi." 27 Enti, Abraham de nnwan ne anantwie bress Abimelek. Na mmarima baanu yi de yéé apam. 28 Abraham yii nnwanten mma aberee nson firii nnwankuo no mu gyinaa fa. 29 Na Abimelek bisaa Abraham se, "Nnwanten mma aberee nson a woayi won agyina fa yi ase kyere sen?" 30 Abraham buaa se, "N'asekyere ara ne se, eyé akyedee a mede rema wo de adi adanseé se, me na metuu saa abura yi." 31 Efiri saa ebere no rekoro no, wófreess saa abura no, Beer-Seba a aseé ne Ntanka Abura, efiri se, ého na

won baanu yee apam no. 32 Woyee apam no wiee wo Beer-Seba no, ohene Abimelek ne ne Sahene Pikol sane koo Filistifoo asase so. 33 Abraham nso duaas dua bi a wofre no esentee wo abura no ho wo Beer-Seba. Eho na daa na osom Awurade teasefuu no. 34 Abraham tenaa Filistifoo asase no so se omamfrani nna bebree.

22 Yeinom nyinaa akyiri, Onyankopon səə Abraham hwəee. Ḍfrēe Abraham se, “Abraham!” Abraham buaa se, “Me niel!” 2 Onyankopon ka kyereə no se, “Fa wo ba, wo ba koro Isak a wodə no no ko Moria asase so, na fa no kobo ohyee afodee wə mmepə a ewo hə no mu baako a mckyerə wo no so.” 3 Abraham səree ançpatutuutu hyehyee n’afunumu. Ḍfaa ne nkoo no mu baanu ne ne ba Isak kaa ne ho. Ḍtwitwaayegya a εbeso ohyee afodee no bə no, əsiim kəə baabi a Onyankopon kyereə no se ənkə no. 4 Ne nnansa so no, Abraham too n’ani hunuu se baabi a əreko no wə akyirikyiri. 5 Na Abraham ka kyereə ne nkoo no se, “Mo ne afunumu no ntwen ha, na me ne abarimaa no nkə animu kakra, nkəsom. Se yesom wie a, yebesane aba.” 6 Abraham faa anyina a wəde rekəbo ohyee afodee no de soaa ne ba Isak. Enna əno nso faa egya ne sekammoa kuraee. Ebere a wɔreko no, 7 Isak frēe n’agya Abraham se, “Agyal!” Enna Abraham buaa se, “Me ba, asem bən?” Isak bisaa no se, “Egya ne anyina no nie, na odwammaa a yede no rekəbo ohyee afodee no wə he?” 8 Abraham buaa se, “Onyankopon no ankasa bəma yen aforedwan a yede rekəbo ohyee afodee no.” Afei, won baanu no toaa so kəee. 9 Wəbeduruu baabi a Onyankopon kyereə no no, Abraham sii aforebukyia wə hə, hyehyee anyina no wə so. Ḍkyekyeree ne ba Isak, de no too anyina no so wə aforebukyia no so. 10 Abraham twee sekammoa no, pagyaa se əde rebətwa ne ba no mene akum no. 11 Ehə ara na Awurade əbəfōo frēe no firi soro se, “Abraham! Abraham!” Enna Abraham gyee so se, “Me nie.” 12 Awurade əbəfōo no kaa se, “Mfa wo nsa nka abəfra no. Enye no bəne biara. Esiane se woamfa wo do ba, wo ba koro no ankame me no enti, mahunu se wosuro Onyankopon.” 13 Abraham maa n’ani so hunuu se nkyekyere bi asə odwennini bi mməen mu wə wira no mu hə. Abraham kokyeree odwennini no de no bəo ohyee afodee wə aforebukyia no so, si ne ba no ananmu. 14 Abraham too beaee no din se Awurade De Bəma. Ebesi enne no woka se, “wəde bəma wə Awurade bepə no so.” 15 Awurade əbəfōo no frēe Abraham firii soro dee etə so mmienu kaa

se, 16 “Maka me ho ntam se, esiane se woayé yei, na woamfa wo ba, wo ba koró no ankame me enti, 17 hyira na mèhyira wo na mama w’ase adore se ɔsoro nsoromma ne mpoano anwea. Na w’asefоо begye wón atamfoo nkuronpon adi so. 18 Wónam w’asefоо so na wòbèhyira ewiase amanaman nyinaa, ɛfiri se, woadi m’asem so.” 19 Afei, Abraham sane koo n’asomfooo no nkyen ne wón siim koo Beer-Seba kotenaa ho. 20 Yeinom nyinaa akyiri no, wóka kyerees Abraham se, “Milka nso ye ɔbaatan a wawo mmammarima ama wo nuabarima Nahor. Wón din na ɛdidi so yi: 21 Us ye abakan, Us nuabarima Bus na oto so mmienu. Dees ədi so ne Kemuel, a ɔyé Aram agya. 22 Wón a wóaka no ne Kesed, Haso, Pildas, Yidlaf ne Betuel.” 23 Saa Betuel yi na ɔwoo Rebeka. Milka ne Abraham nua Nahor na wòwowoo saa mmammarima baawötwe yi. 24 Nahor ne ne mpena Rehuma nso wowoo mma baanan a wón din de, Teba, Gaham, Tahas ne Maaka.

23 Sara dii mfee ḥha aduonu nson. 2 ḥwuu wó Kiriāt-

Arba a eno ara ne Hebron a ewó Kanaan asase so. Abraham kógyam ne yere Sara, suu no wó ho. 3 Abraham gyaa ne yere Sara amu no ho, koo Hetifoo mpanimfooo nkyen, kɔsrеe won se, 4 “Meye ohohoo ne mamfrani a mete mo mu. Mesre mo, monton mo asase yi bi mma me, na mensie me yere wó so.” 5 Hetifoo no buaa Abraham se, 6 “Owura, yesrе wo, tie asem a yerebeka yi. Woye Onyankopon ɔsomfooo kесee wo yen mu. Yen boda biara a esó w’ani a wope se wosie wo yere wó ho no, yemá wo ho kwan, kɔsie no. Yen mu biara remfa ne boda nkame wo.” 7 Ehō ara, Abraham sore bɔo ne mu ase wo Hetifoo no anim, 8 ka kyerees won se, “Se moapene so se mensie m’amu no wó ha dees a, mepa mo kyew, monsre Efron a ɔyé Sohar babarima no mma me, 9 na ɔnton Makpela ɔboda a ewó n’afuo ano no mma me. Monka nkyere no na ɔnton no sedes ne boɔ die pεpεpε mma me, na mede hó ayé me ne m’abusuafoo amusiee.” 10 Saa ebere no na Hetini Efron a ote ne manfooo mu no buaa Abraham maa ne nkuronfooo a woahyia wo kuro no ɛpono ano nyinaa tee se, 11 “Dabi, me wura, tie me! Mede afuo no ne ɔboda a ewó mu no kye wo. Megyina me manfooo anim, na mede kye wo. Kɔsie w’amu no wó ho.” 12 Bio Abraham de obuo ne anidie bɔo ne mu ase wo ɔmanfooo no anim, 13 ka kyerees Efron maa wón a woahyia wo ho no nyinaa tee asem a ɔkaeε no se, “Mesre mo, ɔmanfooo, monyε aso mma me. Momma mentua asase no ka. Mompene so mma

me, na mennya ɛkwan nkɔsie m’amu no.” 14 Efron buaa Abraham se, 15 “Me wura, tie me! Asase no boo ye dwete kilogram ɛnan ne fa. Yenye nnipa baako anaa? Meregye saa sika yi aye ɛdeen? Kɔsie w’amu no!” 16 Abraham penee Efron asem no so. ɔkarii dwete kilogram ɛnan ne fa a εye asase no boo de maa Efron. Saara na na adwadifoo tɔn asase wo Hetifoo ɔman mu, na Hetifoo mpanimfooo no dii dwumadie no ho adanse. 17 Enti, wóde Efron asase a ewó Makpela a ɛben Mamrε, a εye afuo no, ɔboda a ewó mu no, nnua a ewó afuo no mu ne n’ahyeε so nyinaa maa 18 Abraham se n’agypadeε. Yei nyinaa sii wo Hetifoo no ne wón a wobaa kuro no ɛpono no ano nyinaa anim. 19 Afei, Abraham siee ne yere Sara wo ɔboda a ewó Makpela afuo a ɛben Mamrε a eno ara ne Hebron a ewó Kanaan asase so no mu. 20 Enti, Hetifoo no yee nhyehyeeε de afuo no ne ɔboda a ewó mu no maa Abraham se, n’agypadeε ne n’amusiee.

24 Na Abraham anyini a ne mfee kó ɛkan yie.

Awurade hyira no akwan ahodoɔ nyinaa so. 2 Eda koro bi, Abraham ka kyerees ne ɔsomfooo panin a ɔhwε n’agypadeε nyinaa so se, “Fa wo nsa ka me sre ase. 3 Mepe se woka Awurade a ɔyé ɔsoro ne asase Onyankopon ntam se, worenware Kanaanfoo a me ne wón te yi babaa biara mma me babarima Isak. 4 Na mmom, wobekø me ɔman mu, m’abusuafoo nkyen, akoware ɔbaa abre no.” 5 ɔsomfooo no bisaa Abraham se, “Me wura, na se ɛba se ɔbaa no ampene so se ɔne me beba ɔman yi mu a, na mereye no ɛdeen? Memfa wo babarima no nkɔ wo ɔman no mu anaa?” 6 Abraham kaa se, “Hwε yie na woamfa me babarima no anko ho da. 7 Awurade, ɔsoro Onyankopon a ɔde me firi m’agya fie ne m’asase so baa ha, na ɔkaa ntam hyee me bɔ se, ‘Mede saa asase yi bema w’asefоо no.’ ɔno ara na ɔbesoma ne ɔbɔfоо adi w’anim aks ɔdees ɛbeye a, wobenya ɔyere afiri ho ama me babarima no. 8 Se ɛba se, ɔbaa no ampene se ɔne wo beba a, wo ntam a wokaeε no nkyekyere wo. Ense se wode me babarima no ko ho.” 9 Enti, ɔsomfooo no de ne nsa kaa ne wura Abraham sre ase, kaa saa asem yi ho ntam. 10 Afei, ɔsomfooo no faa ne wura nyoma no mu edu kɔε. ɔrebekø no, ogyee ne wura Abraham nkyen nnepa ahodoɔ bebree kaa ho. ɔde n’ani kyerees Mesopotamia, kɔduruu Nahor kuro mu. 11 ɔduruu Nahor kurotia no, ɔmaa nyoma no butubutuu abura bi a ewó ho ho. Na onwunu adwo a εye ɛberε a mmaa bεto nsuo wo abura no mu. 12 Na ɔsomfooo no bɔo mpaeε se, “Ao,

Awurade, me wura Abraham Onyankopon, hunu me wura Abraham mmɔbɔ, na boa me, na m'akwantuo yi nsi yie. 13 Hwε, megyina abura yi so, na kuro yi mu mmabaawa rebeto nsuo. 14 Ma emmra mu sε, ababaawa biara a meka akyere no sε, ‘Mesrε wo, soε na ma me wo sukuruwa no mu nsuo no bi nnom no,’ sε ɔka sε, ‘Nom bi, na mema wo yoma no nso bi anom’ a, ɔnyε ababaawa a woapa no ama w’ako Isak. Enam yei so bεma mahunu sε, woahunu me wura mmɔbɔ.’ 15 ɔgu so rebo mpaeε no na Rebeka baεε a ne sukuruwa si n’abati so. Saa Rebeka no yε Betuel ba. Betuel no nso yε Abraham nuabarima Nahor ne ne yere Milka babarima. 16 Na Rebeka no yε ɔbaabunu a ne ho yε fε yie. Na ɔbarima biara mfaa ne ho nkaa no da. ɔsiane kɔɔ abura no so, kɔhyεε ne sukuruwa no nsuo ma, sane baεε. 17 ɔsomfoø no de ahoøhere kɔhyiaa Rebeka, ka kyereε no sε, ‘Mesrε wo, hwie wo sukuruwa no mu nsuo no kakra ma mennom.’ 18 Ntem ara, ɔsoεε ne sukuruwa no kaa sε, ‘Me wura, gye bi nom.’ 19 Rebeka maa ɔsomfoø no nsuo no bi nom wieεε no, ɔkaa sε, ‘Mesane akotwe nsuo no bi abre wo nyoma no nyinaa nso anom.’ 20 Enti, Rebeka de ahoøhere hwiee ne nsuo no guu anomeee bi mu, sane kɔtwee nsuo a εbeso nyoma no nyinaa nom de baεε. 21 ɔsomfoø no hwεε Rebeka komm, karii no pεε se ɔhunu se Awurade ama n’akwantuo no asi no yie anaa. 22 Nyoma no nom nsuo no wieεε no, ɔsomfoø no yii sikakɔkɔɔ hwenemukawa a emu duru kari gram nsia ne sikakɔkɔɔ nkapo mmienu a εno nso mu duru yε gram jha dunan. 23 Afei, ɔbisaa sε, ‘Hwan ba ne wo? Mesrε wo, yεbenya dabere wɔ wo agya fie ama adeε akye anaa?’ 24 Rebeka buaa no sε, ‘Betuel babaa ne me. Me nananom ne Milka ne Nahor.’ 25 ɔka kaa ho sε, ‘Yεwɔ ɛserε ne mmoa aduane bebree ne baabi a, mo nso, mobeda.’ 26 Afei, ɔsomfoø no buu nkotodwe, soree Awurade Onyankopon se, 27 ‘Nhyira nka Awurade, me wura Abraham Onyankopon, se ɔnnyae nokoredie ne ayamye a ɔyε ma me wura no. Me dee, Awurade adi m’anim wɔ m’akwantuo yi mu, de me abeduru me wura abusuafoø fie.’ 28 Rebeka tuu mmirika kokaa nsem a asisie no nyinaa kyereε ne maame fiefoø. 29 Na Rebeka wɔ nuabarima bi a ne din de Laban. Laban tee asem no, ɔde ahoøhere kɔɔ ɔbarima no nkyen wɔ abura no so. 30 Laban hunuu hwenemukawa no ne nkapo a εgu ne nuabaa no nsa no, na ɔtee asem a ɔbarima no ka kyereε Rebeka no, ɔkɔɔ ɔbarima no nkyen kɔhunu se ɔgyina nyoma no

ho wɔ asubura no so. 31 Laban ka kyereε ɔsomfoø no sε, ‘Bra, wo a Awurade ahyira wo.’ ɔbisaa ɔsomfoø no sε, ‘Aden enti na wogyina kurotia ha? Masiesie wo dabere ne baabi a nyoma no nso beda.’ 32 Enti, ɔsomfoø no kɔɔ efie hɔ maa Laban yiyii nneεma a ɛsoso nyoma no. Wɔmaa nyoma no ɛserε ne aduane, afei Laban maa ɔsomfoø no ne nnipa a wɔka ne ho no nsuo de hohoroo wɔn nan ho. 33 Yei akyiri no, ɔtoo wɔn ɛpono. Nanso, ɔsomfoø no kaa sε, ‘Merempe sε medidi, gye se mabɔ m’amannee.’ Laban kaa sε, ‘Bo w’amannee ε.’ 34 Enti, ɔsomfoø no bɔɔ n’amannee sε, ‘Meye Abraham ɔsomfoø. 35 Awurade ahyira me wura bebree, ama wayε ɔdefoø. Wama no nnwan ne anantwie, dwetε ne sikakɔkɔɔ, nkoa ne mfenaa ne nyoma ne mfunumu. 36 Bio, me wura yere Sara awo ɔbabarima ama no wɔ ne mmerewabere mu; Awurade na ɔde dee ɔwɔ nyinaa ama no. 37 Me wura maa mekaa ntam sε, ‘Worenware Kanaanfoø a me ne wɔn te yi babaa biara mma me babarima Isak.’ 38 Na mmom, wobekɔ me ɔman mu, m’abusuafoø nkyen, akoware ɔbaa wɔ ho abre me babarima Isak.’ 39 ‘Na mebisaa me wura sε, ‘Na se εba sε, ɔbaa no ampene so se ɔne me bεba ɔman yi mu a, na mereyε no edeen?’ 40 ‘Me wura Abraham buaa sε, ‘Awurade a manante n’anim no besoma ne ɔbɔfɔø, adi w’anim, sedεε εbεyε a, w’akwantuo no besi yie, na woanya ɔyere ama me babarima afiri m’abusua mu a εyε m’agya fie no mu. 41 Afei, se εba sε, woba m’abusua mu, na se woamfa ɔbaa no amma wo a, wo ntam a wokaeε no renkyekyere wo.’ 42 ‘Mebaa asubura no so enne no, mesrεε sε, ‘Ao, Awurade, me wura Abraham Onyankopon, se εyε wo pε a, ma akwantuo yi nsi me yie! 43 Hwε, megyina abura yi so. Se ababaawa bi beto nsuo wɔ ha, na meka kyere no sε, ‘Mesrε wo, soε na ma me wo sukuruwa no mu nsuo no kakra nnom’ no, 44 na se ɔka sε, ‘Nom bi, na mema wo nyoma no nso bi anom’ a, ɔnyε ababaawa a Awurade apa no ama me wura Abraham babarima Isak no.’ 45 ‘Ansa na mewie m’akoma mu mpaeεbɔ no, Rebeka puee a sukuruwa si ne batiri so. Rebeka kɔɔ abura no so, kɔtoo nsuo, na meka kyereε no sε, ‘Mesrε wo, ma me nsuo no bi nnom.’ 46 ‘Ntem ara, ɔsoεε ne sukuruwa no kaa sε, ‘Me wura, gye bi nom na mesane atwe nsuo no bi abre wo nyoma no nyinaa nso anom.’ Enti, menom nsuo no bi, na omaa nyoma no nyinaa nso bi nomeee. 47 ‘Mebisaa no sε, ‘Hwan ba ne wo?’ ‘Rebeka buaa sε, ‘Betuel ba ne me. Me nananom ne Milka ne

Nahor." "Eho ara na mede hwenemukawa no hyee ne hwenemu, enna mede nkapo no nso guu ne nsa. **48** Afei, meboø me mu ase soree Awurade. Mekamfoo Awurade a øye me wura, Abraham Onyankopon, a wadi m'anim de me afa ekwan pa so, ama manya me wura nuabarima nana aware ama ne babarima no. **49** Afei, se wobeyø me wura adøes adi no nokore a, ka kyere me. Se ente saa nso a, ka kyere me, sedøes øbeyø a, mehunu ekwan ko a mæfa so." **50** Laban ne Betuel buaa se, "Saa asem yi firi Awurade enti, yenni ho asem biara. **51** Rebeka ni. Momfa no nkø, na onkøware mo wura no babarima no, sedøes Awurade ahyø no." **52** Eberø a Abraham øsomfoø no tee dee wøkaeø no, øbuu nkotodwe wø Awurade anim. **53** Afei, øsomfoø no yii sikakøkø ne dwetø nnwinneø ne ntadeø maa Rebeka. Øsane de nneøma a øsom bo yie yee Rebeka nuabarima ne ne maame aye. **54** Afei, øsomfoø no ne nnipa a wøka ne ho no didi nomeeø, na wøda maa adøes kyeeø. Adøes kyee anøpa a wøsøreeø no, øsomfoø no kaa se, "Monnya me ekwan, na mensane nkø me wura nkyen." **55** Nanso, Rebeka nuabarima no ne ne maame buaa øsomfoø no se, "Ma ababaawa no ntena yen nkyen beyø se dadu bi, na eno akyiri, wode no øko." **56** Akoa no buaa wøn se, "Awurade ahyira m'akwantuo yi so ama me yi dee, mesre mo, monnnye me nka ha. Monnya me ekwan, na mensane nkø me wura nkyen." **57** Afei, wøsii gyinaeø se, "Momma yemfre ababaawa no, na yemmisø n'adwene." **58** Enti, wøfrees Rebeka bisaa no se, "Wopø se wo ne saa obarima yi kø anaa?" Rebeka buaa se, "Aane, mækol!" **59** Enti, wøgyaa Rebeka ne øbaa a øgyegyee no ne nkwadaaberøm ne Abraham øsomfoø no ne ne nkuroøfoø ekwan. **60** Wøhyiraa Rebeka se, "Onuabaa, Awurade nka wo ho, na w'ase nno mpempem! Awurade mma w'asefoø no nni wøn atamfoo nyinaa so nkonom." **61** Afei, Rebeka ne ne mmaawa siesiee wøn ho, tenatenaal wøn nyoma so ne Abraham øsomfoø no køeø. Yei ne ekwan a Abraham øsomfoø no faa so de Rebeka køeø. **62** Saa eberø no, na Isak a na anka øte Negeb no firi ho abetena Beer-Lahai-Roi. **63** Eda koro anwummercø bi a Isak køtuu mpase sreø so refa adwene no, øtoo n'ani hunuu se nyoma sa so reba. **64** Rebeka nso too n'ani, na øhunuu Isak. Rebeka si firi ne yoma no so, **65** bisaa Abraham øsomfoø no se, "Øbarima ben na ønam esere yi so rebøhyia yen yi?" Øsomfoø no buaa se, "Øye me wura babarima." Enti, Rebeka yii ne nkatanimu de kataa n'anim. **66** Abraham øsomfoø no bøø Isak nsem a

asisie no nyinaa ho amaneø. **67** Isak de Rebeka køø ne maame Sara ntomadan mu. Na øwaree no, ma øbøyeø ne yere. Na øðø no yie. Yei maa Isak were kyekyereeø wø ne maame Sara wuo akyiri.

25 Abraham waree øbaa foforø bi a ne din de Ketura.

2 Abraham ne Ketura wowoo saa mma a wøn din didi so yi: Simran, Yoksan, Medan, Midian, Yisbak ne Sua. **3** Yoksan woo Seba ne Dedan. Dedan asefoo ne Asurfoo, Letusfoo ne Leumfoo. **4** Midian woo Efa, Efer, Henok, Abida ne Eldaa. Yeinom nyinaa ye Ketura asefoo. **5** Abraham de n'agypadøeø nyinaa maa Isak. **6** Nanso, øberø a øte ase no, ømaa ne mpøna mma akyedøeø, na øyii wøn firi ne babarima Isak nkyen, ma wøkøø apueeø fam asase bi so. **7** Abraham nkøwanna nyinaa køsii mfeeø øha aduøson enum. **8** Abraham nyini bøø akøkoraø posoposo ansa na ørewu akøka ne mpanimfoo ho. **9** Ne mmamarima Isak ne Ismael siee no wø Makpela boda a øwø Efron no mu. Na øho ye Hetini Sohar babarima no afuo a øwø Mamre apueeø fam. **10** Yei ne asase a Abraham to firi ne Hetifoo nkyen no. øho na wøsøee Abraham ne ne yere Sara. **11** Abraham wuo akyiri no, Onyankopøn hyiraa ne ba Isak a na saa øberø no øte Beer-Lahai-Roi abura no ho no. **12** Yei ne Abraham babarima Ismael a Sara afenaa Hagar a øye Misraimni no woo no maa Abraham no asefoo ho asem. **13** Wøn a wødidi so yi ye Ismael mmamarima a wøabobo wøn edin mpanin mu no. Na Nebaiot ye Ismael abakan. Wøn a wødidi so yi nso ye Kedar, Adbeel, Mibsam, **14** Misma, Duma, Masa, **15** Hadad, Tema, Yetur, Nafis ne Kedema. **16** Saa edin a wøabobo yi ye Ismael mmamarima no. Saa edin yi na ededa mmusuakuo dumieni ne wøn atenaeø so. **17** Ismael døi mfirinhyia øha aduasa nson ansa na ørewu. Øwuiø ma wøsøee no wø ne nkuroøfoø mu. **18** Ismael asefoo yi tenatenaal nsase a efiri Hawila køø Sur a øben Misraim pøø wø Asiria ntenesøø. Daa na akokoakoko wø mmusuakuo yi ntam. **19** Abraham babarima Isak ne n'asefoo ho asem nie. Abraham woo Isak. **20** Isak døi mfirinhyia aduanan no, øwaree Rebeka a øye Aramni Betuel a øfiri Paddan-Aram no babaa. Rebeka ye Aramni Laban nuabaa. **21** Isak waree Rebeka mfeeø bebree a na wønwo. Enti, Isak bøø Awurade mpaæø, sreø øba maa ne yere. Akyire yi, Awurade tiee ne mpaæebø, maa ne yere Rebeka nyinsøneeø. **22** Eberø a Rebeka nyinsøneeø no, øto da a, na mmøfra no di apereapereø wø ne yafunu mu. Se øba saa a, øbisa ne ho se, "Edeøn na øreye me yi?"

Afei, əbaə mpaeeis bisaa Awurade nkyen asekyere. 23 Awurade buaa no se, “Aman mmienu na wəwə wo yafunu mu. Wəbetete nnipa baanu a wəwə wo yafunu mu no mu. Mməfra baanu no, əbaako asefəo bəye ahəodenfəo asene ne nua a əka ne ho no asefəo. Na əpanin no besom akumaa no.” 24 Rebeka awoo duruu so no, əwoo ntaten. 25 Na dee ədi əkan baeə no ye kəkəə a ne ho nwi ye kuhaa te se dee əhye nwi atadee. Enti, wətoo no edin Esau. 26 Yei akyiri no, ne nua no baeə. Na ne nsa kura Esau nantin; enti wətoo ne din Yakob. Rebeka woo wən no, na Isak adi mfee aduosia. 27 Mməfra no nyiniie no, Esau bəyeə əbəmməfəo a, əto a, əmfom. Na əye ha fa wiram baabiara. Yakob nso bəyeə obi a əye komm a əmpə ne ho asem. Na ebere biara, əpe se ətena fie. 28 Na Isak pə Esau asem yie, əfiri se, na ebere biara əkəye ha de hanam a Isak pə ba fie. Nanso, na Rebeka dee, əpe Yakob asem. 29 Əda bi a Esau firi wiram baeə a na əkəm de no yie no, əbətoo se ne nua kumaa Yakob nso renoa aduane bi a ani ye kəkəə na əye akənnə nso. 30 Əka kyereə Yakob se, “Mesre wo, ma me w’aduane a woanoa yi bi nnil!” (Eno enti na wofrə Esau se Edom, a asekyere ne ade kəkəə). 31 Yakob buaa se, “Ton wo panin no ma me ansa.” 32 Esau kaa se, “Əkəm rekum me, na mede panin reye ədeen?” 33 Yakob buaa Esau se, “Mate, ka ntam kyere me wə Onyankopən anim se, panin no ye me dea.” Esau kaa ntam no de ton ne panin no maa ne nua kumaa Yakob. 34 Enti, Yakob maa Esau aduane no bi, ma ədiie. Ənom nsuo guu so, sore kəə ne kwan. Yei ne əkwən a Esau faa so ton ne panin no.

26 Afei, ek m kes e bi baa asase no so. Saa ek m
kes e no sene dee  baa Abraham bere so no.
Eno enti, Isak tu kotenaa Gerar a ey  Filistif o  hene
Abimelek kuro mu. **2** Eh  na Awurade yii ne ho adi
kyere  Isak, ka kyere  no se, "Nko Misraim, na mmom,
tena asase a mekyere wo no so. **3** Tena asase yi so
kakra, efiri se, mede saa asase no nyinaa bema wo ne
w'asefoo, na mede asi  bo a mehy  w'agya Abraham
no so dua. **4** Mem a w'asefoo ad oso te se nsoromma
a ew  soro, na mede saa nsase yi nyinaa ama w n.
Enam w'asefoo so na wob hyira ewiase aman ahodoo
nyinaa. **5** Efiri se, Abraham tiee me nne, dii me nsem,
m'ahy de  ne me mmara nyinaa so." **6** Enti, Isak
tenaa Gerar. **7** Eb re a Gerar mmarima bisa  Isak yere
Rebeka ho asem no,  kaa se, " ye me nuab ." Efiri
se, na osuro se ob ka se, " ye me yere."  kaa saa asem
yi, efiri se, na  osusu se, esiane ne vere Rebeka ahoof 

enti, anhwe a, na kurom ho mmaprima akum no. 8 Isak tenaa ho kyee kakra no, eda bi, Filistifoo ohene Abimelek gyina ne mpomma mu na shunuu se Isak regoro ne yere Rebeka ho. 9 Eno enti, Abimelek soma ma woköfrees Isak. Isak bae no, obisaa no se, "Obaa no ye wo yere ankasa. Aden enti na woka se, 'Oye me nuabaa?'" Isak buaa no se, "Mesusuu se, se meka se oye me yere a, ne enti, ebia, na woakum me." 10 Enna ohene Abimelek kaa se, "Edeen asem na wo ne yen adi yi? Nokore a woamma anna adi enti, anka obi betumi afa wo yere no, na wode mmusuo aba yen so." 11 Eno enti, Abimelek bao ne manfoo no koko se, "Obiara a odee ne nsa beka saa shbarima yi, anaa ne yere no, ekwan biara so, wobekum no." 12 Saa afe no ara Yakob doo afuo. Na Awurade hyiraa n'adwumades so. Ne nnobae baa bebree. 13 Isak yee adefoo. N'ahonya koo so dooso, ma odi taamu. 14 Onyaa nnwan, anantwie, ne asomfoe bebree, ma eyee saa maa Filistifoo no ani beree no yie. Saa aniberee yi enti, Filistifoo no de dotees kosisii. 15 abura ahodoa a n'agya Abraham maa ne nkoa tutuu wo ne beret so no nyinaa ano. 16 Ebaa saa no, ohene Abimelek ka kyerees Isak se, "Tu firi yen asase so, efiri se, w'ahonya dodoaka yen ahye." 17 Isak tu firii Gerar kuro no mu, koo Gerar subonhwa mu de ho kyee n'atenaes. 18 Enti, Isak maa ne nkoa sane tutuu mmura a n'agya Abraham maa ne nkoa tutuie a ne wuo akyiri no, Filistifoo no sisii ne nyinaa no. Osane de edin koroo no ara a n'agya Abraham de totoo mmura no totoo no bio. 19 Isak nkoa no tuu abura foforo bi w'Gerar subonhwa no mu, kotoo nsuo a eyee korogyenn. 20 Nanso, Gerar nnwanhwefoo ne Isak nnwanhwefoo gyee abura no ho akyinnyees. Gerar nnwanhwefoo no kaa se, "Abura yi ye yen dea." Yei maa Isak too saa abura no edin Esek, a asee kyere akyinnyegyee abura. 21 Isak nkoa no sane tuu abura foforo, nanso Gerar nnwanhwefoo no sane ne woon kasakasaa eno nso so. Yei maa Isak sane too saa abura no nso edin Sitna, a asee kyere Aperedie. 22 Isak gyaa saa abura no ho kotoo abura foforo. Afei, nnipa a wone no te ho no gyaeet no haw a obiara ne no ankasa so bio. Yei maa Isak too saa abura yi edin Rehobot a asee ne "Afei dee Awurade abo yen atenasee na yebanya yen ho wo asase yi so." 23 Isak tu firii ho koo Beer-Seba. 24 Anadwo no, Awurade yii ne ho adi kyerees no, ka kyerees no se, "Mene w'agya, Abraham Onyankopon. Nsuro, efiri se, me ne wo na ewo ho. Ebo a mahye m'akoa Abraham enti, mehyira wo, na mama

w'asefoo adoooso, na wəayə əman kəseə." 25 Isak sii aforebukyia, somm Awurade wə hə. Əsii ntomadan, tenaa hə, na ne nkoo nso tuu abura maa no. 26 Edə bi, əhene Abimelek ne ne fotufuu Ahusad ne ne sahene Pikol firi Gerar besraa Isak. 27 Isak bisaa wən se, "Aden enti na mo a na mo ne me nka, na mopamoo me firii mo nkyen aba me ha enne se morebesra me?" 28 Wəbuuaa no se, "Yəhunu pefee se Awurade wə w'afa enti, yəasi gyinaeə se, yəne wo bəyeə apam. Apam no bəda wo ne yən ntam. Pene so, na yəne wo nyə saa apam no, 29 Ka yən ntam se, worenha yən, sədeə yən nso, yəanha wo no. Yəne wo tenaa yie. Yəgyaa wo kwan asomdwoeə mu. Afei, hwe sədeə Awurade ahyira wo." 30 Isak too wən əpono, na wədidi nomees de twen apam a wəne no rebeyə no. 31 Adeə kyee anəpa no, Isak ne mmapima no kekaa wən ho won ho ntam, de sii wən apam a wəayə no so dua. Afei, Isak gyaa wən kwan, ma wəkəə asomdwoeə mu. 32 Edə no ara, Isak asomfəə bəkaa abura a na wəretu no ho asem kyereə no se, "Yeato nsuo." 33 Isak too abura no edin Seba, a aseə kyere se "Ntanka abura." Kuro a akyire no wəkyekyere wə hə no, wətoo hə edin Beer-Seba a əbesi enne, wəda so frē hə saa ara. 34 Esau dili mfee aduanan no, əwaree ababaawa bi a na wofrē no Yudit. Na n'agya yə Hetini bi a ne din de Beeri. Esau sane waree Basmat a n'agya yə Hetini bi a ne din de Elon. 35 Nanso, Isak ne Rebeka bo annwo saa awadee no so.

27 Isak bəə akəkoraa a n'ani so aye no wisiwisi na ənhunu adeə papa no, edə koro bi, əfreə ne babarima panin Esau. "Me ba." Enna Esau gyee so se, "Agya, menie." 2 Isak kaa se, "Seesei mabo akəkoraa, na mennim edə a mewu. 3 Fa w'agyan ne wo bəmma, na kə wiram kəpe hanam bi bə me. 4 Fa noa m'akənnəduane no bi bə me, na menni, na menhyira wo ansa na mawu." 5 Əbere a Isak ne ne ba Esau rekasa no, na Rebeka retie. Enti, əbere a Esau kəə se ərekəkum ənam no aba pə, enna 6 Rebeka ka kyereə ne ba Yakob se, "Yakob tie! Metee se w'agya reka akyire wo nua Esau se, 7 Kəpe hanam bi fa noa m'akənnəduane no bi bə me, na menni, na menhyira wo wə Awurade anim, ansa na mawu." 8 Afei, me ba, tie asem a merebəka akyire wo yi yie, na di so. 9 Kə nnwankuo no mu, na kəkyere nnwan mmieni a wəadore sradeə bə me, na memfa nnoa akənnəduane, sədeə w'agya pə no pəreəpə mma no. 10 Se meno a wie a, fa kəma no, na ənni, na ənyira wo ansa na wawu." 11 Yakob ka kyereə ne maame Rebeka se, "Wonim

se me nua Esau ho wə nwi, na me nso, me ho yə toromtorom. 12 Se eba se m'agya de ne nsa fa me ho, na əhunu se ənyə Esau a, əbeyə se gyama meredaadaa no, na wadome me mmom, sene se anka əbeyira me." 13 Yakob maame ka kyereə no se, "Me ba, ma nname no mmra me so. Wo deə, yə dee maka akyere wo no ara. Kə na kəkyere nnwan no bə me." 14 Enti, Yakob tiee ne maame Rebeka asem, kəkyere nnwan no bəe no. Na əkumm wən, de noaa akənnəduane bi, sədeə Isak pə no pəreəpə. 15 Eno akyiri no, Rebeka faa ne ba panin Esau atadeə papa bi a əwo fie hə de maa ne ba Yakob hyeeə. 16 Afei, əde nnwan a wəkumm wən no nwoma yəe ahyensa, kataa Yakob nsa ho. Əde bi kataa ne kən ho nyinaa. 17 Əde burodo a wato no foforə kaa akənnəduane a wanoa no ho, de maa ne ba Yakob. 18 Yakob de aduane no kəmaa n'agya Isak wo ne dan mu. Əduruu hə no, əkaa se, "Agya!" Isak buaa se, "Mewə hə na wo hwan a?" 19 Yakob ka kyereə n'agya se, "Eyə me w'abakan Esau. Maye deə woka kyereə me se menyə no. Mede hanam a wopə no bi anoa w'akənnəduane no abre wo, enti mesre wo, sore tena ase, na didi, na se wodidi wie a, woahyira me." 20 Isak bisaa ne ba no se, "Eyə se nən na wo ho aye hare se yi?" Yakob buaa se, "Awurade, wo Onyankopon no, na əgyinaa m'akyi maa me nsa kaa hanam no bi ntəm." 21 Afei, Isak ka kyereə Yakob se, "Me ba, twe ben me, na memfa me nsa nka wo nhwe se, wo ne me ba Esau no ampa anaa." 22 Yakob twe ben n'agya Isak, na əde ne nsa kekaa ne ho kaa se, "Nne yi yə Yakob nne, nanso nsa yi yə Esau deə." 23 Isak anhunu se eyə Yakob, əfiri se, na ne nsa ho wə nwi te se ne nua Esau pəreəpə. Enti, əhyira no. 24 Isak sane bisaa Yakob se, "Enti, ampa ara se wo ne me ba Esau no?" Yakob buaa se, "Aane, me ne Esau." 25 Afei, Isak kaa se, "Me ba, fa w'aduane no bə me na menni, na medi wie a, mahyira wo." Yakob de aduane no bəe n'agya Isak, na odiie; əsane de nsə bəe no ma onomees. 26 Isak wieee no, əka kyereə Yakob se, "Me ba, bra befe m'ano!" 27 Enti, Yakob kəə n'agya Isak nkyen kəfee n'ano. Əbere a Isak huua Yakob atadeə mu, na əgye too mu se, eyə ne ba Esau no, əhyira no se, "Ampa ara! Me ba ho hwa te se ehwa a əfiri afuo a Awurade ahyira so no mu." 28 Onyankopon mma wo əsoro bosuo ne asase mu sradeə, na afuom aduane ne nsə mmu wo so. 29 Amanaman besom wo, na nnipa nyinaa abu wo nkotodwe. Wəbedi wo nuanom so, na wo maame mma nso akoto wo. Wəbedome wən a wədome wo nyinaa,

na wən a wəhyira wo nyinaa nso, wəbehyira wən.” 30 Isak hyiraa Yakob wiee, na əfirii n’agya nkyen koeə ara pə, na ne nua Esau firi n’ahayo baee. 31 Ənoo nso nooa akənnoduane bree n’agya. Na əka kyereə no se, “Agya, sore na di me hanamduane no, na hyira me.” 32 N’agya Isak bisaa no se, “Na hwan nie?” Esau buaa se, “Eyə me w’abakan Esau.” 33 Isak tee saa asem yi pə, ne ho hyee aseə wosoo biribiribiri, na əbisaa se, “Enneə, na hwan na əkəo ahayo kəkumm enam de nooa aduane bree me yi. Medidi wiee hyiraa onipa ko no pe na wobaei yi? Nokore mu ni, nhylira a mahyira no no, se mesane m’ano a, erenyə yie!” 34 Əberə a Esau tee asem a n’agya kaee no, ənoo nso de awerəho teaam dendeenden, ka kyereə n’agya se, “Agya! Hyira me. Hyira me nso bi!” 35 Nanso, Isak kaa se, “Enneə, na wo nua na əde nnaadaa abəgye wo nhylira kə!” 36 Esau kaa se, “Enye nwanwa se wəfre no Yakob a aseə kyere nantitwitwafoo. Yei ne ne mprenu so a wadaadaa me. Dee edi ekan ne se, odaadaa me gyee me panin. Dee etə so mmieni nso ne se, əde nnaadaa agye me nhylira!” Afei, Esau bisaa n’agya se, “Enti, woannya me nhylira no bi a wode behyira me nso?” 37 Isak buaa Esau se, “Manya de no aye wo wura dada. Mede ne nuanom nyinaa aye ne nkoo. Mahyira no se, əbenya afuom nnuane ne nsā foforə bebree. Na afei, ədeen bio na aka a metumi aye ama wo, me ba?” 38 Esau bisaa n’agya se, “Agya, enti nhylira baako pə na wowə? Ao, agya, hyira me nso bi!” 39 Afei, n’agya Isak buaa no se, “Tie! Asase kesee so na wobetena, na esoro bosuo rentə wə so. 40 Wode wo akofena na əbətena ase, na woasom wo nua kumaa. Nanso, daakye bi, se wokentene wo ho a, wobefiri wo nua no som ase.” 41 Esiane Esau nhylira a Yakob kədaadaa wən agya Isak gyee se, “Erenkyere, na m’agya Isak awu. Se ənya wu a, məkum me nua Yakob.” 42 Obi tee adwene a Esau afa wo ne nua kumaa Yakob ho no, əkəbəo wən maame Rebeka amannee. Enti, Rebeka soma kəfrees ne ba kumaa Yakob, na əka kyereə no se, “Wo nua Esau abo ne tirim se, se ənya wo a, əbekum wo ansa na ne bo ato ne Yam. 43 Enti, me ba, tie asem a merebekə akyere wo yi yie. Dwane ntəm ko me nua Laban nkyen wo Haran. 44 Tena ne nkyen kakra wə hə, kəsi se, wo nua Esau bo bedwo. 45 Se wo nua akoma tə ne Yam, na ne were firi dee woyee no, na əgyaa mu ma əka a, mesoma abəka akyere wo, na woafiri Haran aba. Adən enti na eee se metena hə hwə, na me mma

baanu bom wu əda koro?” 46 Enti, Rebeka ka kyereə Isak se, “Saa Hetifoo mmabaawa yi koraa ama asetena afono me. Se əkoba se Yakob nso kəware Hetifoo asase so mmabaawa yi bi a, mmaa te se yeinom bi a, enneə, na mewuiə koraa a, anka eyə.”

28 Isak free Yakob, hyiraa no hyee no se, “Nware saa Kanaanfoo mmaa yi bi da. 2 Ka wo ho ko Betuel a əye wo maame Rebeka agya no nkyen wə Paddan-Aram, na kəware wo wəfa Laban mmammaa no mu baako. 3 Otumfoo Onyankopon no nhylira wo. Əmma w’ase nnore bebree, na w’asefəo no abeyə əman kesee a mmusuakuo bebree befiri mu aba. 4 Onyankopon mfa nhylira a əde hyiraa Abraham no nhylira wo ne w’asefəo. Əmma asase a enne wote so se əhəho yi a eyə asase a Onyankopon de maa Abraham no nyə wo dea.” 5 Sedeə Isak gyaa ne ba Yakob əkwan nie: Yakob kəo Laban a əye Aramni Betuel babarima nkyen wə Paddan-Aram. Na saa Laban yi ye Esau ne Yakob maame Rebeka nuabarima. 6 Esau tee se Isak ahyira Yakob, na wagya no kwan ma əkə Paddan-Aram se ənkəware wə hə. Əhyiraa no no, əhyee no se, “Nware saa Kanaanfoo mmaa yi bi da.” 7 Yakob tiee n’agya ne ne maame afotuo no siim kəo Paddan-Aram. 8 Esau hunuu se n’agya Isak mpe Kanaanfoo mmaa asem. 9 Enti, əsiim kəo Abraham babarima Ismael nkyen, kəwaree ne babaa Mahalat. Na Mahalat ye Nebaiot nuabaa, na əye Ismael a əno nso ye Abraham babarima babaa. Esau waree Mahalat kaa ne yeronom ho. 10 Yakob firii Beer-Seba de n’ani kyereə Haran. 11 Əduruu baabi na onwunu redwo no, əpəe baabi əoee, əfiri se, na adee resa. Əfaa əbo bi wə baabi a waduru hə de yee sumiie. 12 Ədaee no, əsoo daee bi. Daee no mu, əhunuu se atwedeə bi si fam a n’atifi ka ewiem, na Onyankopon abəfəo redi so aforosiane. 13 Əhunuu se Onyankopon gyina atwedeə no atifi. Onyankopon ka kyereə no se, “Mene Awurade, Abraham Onyankopon, ne w’agya Isak Onyankopon. Mede asase a woda so yi bəma wo ne w’asefəo. 14 W’asefəo bəye se asase so mifuturo, na mobetretre əko apuee ne atjee, atifi ne anafooyinaa. Wo ne w’asefəo mu na wəfiri behyira ewiase mmusuakuo nyinaa. 15 Yeinom nyinaa akyiri no, məka wo ho, na baabiara a wobekə no, medi w’akyi, na mesane de wo aba saa asase yi so. Merennyyaa wo da, kəsi se əbo a mahyə wo yi nyinaa bəba mu.” 16 Yakob nyaneə no, okaa wo ne tirim se, “Ampa ara, se na Awurade wə saa beaee ha yi, a na mennim!” 17 Yakob suroeə, na əkə so kaa wo ne tirim se, “Eha ye

hu papa. Eha nyε baabiara se Onyankopon fie. Osoro εpono ano ne ha.” 18 Enti, Yakob sere anɔpatutuutu maa εboø a ñde yε sumiiø no so sii hø, hwiee ngo guu so. 19 ðtoo beaeε no edin Bet-El a aseε kyere Onyame fie. Kane no na anka wøfrø saa kuro no Lus. 20 Afei, Yakob kaa ntam se, “Se Onyankopon bøka me ho, ahwe me so wø saa akwantuo yi mu, ama me aduane adi, ama me ntoma afira, 21 sεdεeε εbeεye a mesane aba m’agya fie asomdwøeε mu a, εnneε, Awurade beye me Onyankopon. 22 Saa εboø a mede asi hø se nkaeεdum yi beye Onyankopon fie. Biribiara a wo, Onyankopon, de bøma me no, mede mu nkyεmu edu mu baako bøma wo.”

29 Yakob toaa n’akwantuo so kðduruu apueεεføo asase so. 2 Asase no so baabi na økøhunuun abura bi a nnwankuo mmiensa butubutu ho. Efiri se, saa abura no mu nsuo na wøsa ma nnwan no nom. Na εboø kεsε bi na εkata abura no so. 3 εberε biara a nnwankuo no bøboa wøn ho ano wø hø no, nnwanhweføo no pire εboø no firi abura no ano ma nnwan no nsuo nom. Se nnwan no nom nsuo no wie a, na nnwanhweføo no asane de εboø no akata abura no ano. 4 Yakob bisaa wøn se, “Anuanom, mofiri he na mobaa ha?” Wøbuua Yakob se, “Yefiri Haran.” 5 Yakob sane bisaa wøn se, “Monim Nahor nana Laban anaa?” Nnwanhweføo no nso buaa no se, “Aane, yenim no.” 6 Afei, Yakob bisaa wøn se, “Na ne ho te sεn?” Wøbuua no se, “Ne ho yε. Na ne babaa Rahel koraa na øne ne nnwan reba yi.” 7 Yakob kaa se, “Monhwε. Owia no ano yε den dodo. εberε a εse se wøboaboaa mmoa no ano nnuruiε. Momma wøn nsuo nnom, na monka wøn nkø wøn adidibea.” 8 Nnwanhweføo no buaa Yakob se, “Se yεmmoaboaa nnwan no nyinaa ano, na yεmpiree εboø no mfirii abura no ano a, yεrentumi mma wøn nsuo nnom.” 9 Yakob gu so ne wøn rekasa no ara na Rahel a øno nso yε odwanhweføo no de n’agya nnwan baa hø. 10 εberε a Yakob hunuu ne maame nuabarima Laban babaa Rahel ne ne wøfa Laban nnwan no, økøpree εboø no firii abura no ano. Afei, wømaa nnwan no nsuo nomeeeε. 11 Afei, Yakob fee Rahel ano, na øsuieε. 12 Na Yakob aka akyere Rahel se, øno Yakob ye Rahel no agya busuani a øsane yε n’agya Laban no nuabaa Rebeka babarima. Enti, Rahel tuu mmirika køka kyereε n’agya. 13 Laban tee ne nuabaa Rebeka ba Yakob ho asem no, oyεε ntεm køhyiaa no. Laban yεε no atuu, fee n’ano, de no baa ne fie, maa Yakob bøø no n’anantesεε. 14 Laban ka kyereε

no se, nokore ni, “woye me busuani.” Na Yakob tenaa Laban nkyεn bosome. 15 Eda koro bi, Laban ka kyereε Yakob se, “Ewom se woye me busuani deeε, nanso eno nkyere se, se woye adwuma ma me a εnse se metua wo ka. Kyere me akatua a wope na memfa mma wo.” 16 Na Laban wø mmammaa baanu. Na øpanin no din de Lea εnna akumaa no nso de Rahel. 17 Na Lea aniwa aba ye fe, εnna Rahel ye øbaa fefε a n’anim yε nyam yie. 18 Na Yakob dø Rahel awadeε kwan so, enti øka kyereε Rahel agya Laban se, “Se wode wo babaa kumaa Rahel bøma me aware a, anka me nso mesom wo mfeeε nson.” 19 Laban kaa se, “Mepene so! Eye se mede no bøma wo aware mmom sene se mede no bøma obi foforø bi a mennim no. Enti, tena me nkyεn.” 20 Esiane ødø a na Yakob dø Rahel enti, øsomm Laban mfeeε nson, na wanhanu koraa se, wasom akyere saa. Eyeε no se gyama øsomee nnansi bi pe. 21 Yakob som wieεε no, øka kyereε Laban se, “Masom awie enti, fa Rahel ma me na menware no.” 22 Enø enti, Laban too εpono kεsε, na øtoø nsa frøε nnipa a na øne wøn wo hø nyinaa baa apontoo no ase. 23 Na øduruu anadwo a esum aduru no, Laban de ne babaa Lea kømaa Yakob, maa øne no daeε. 24 Enø akyiri no, Laban de n’afenawa Silpa kaa Lea ho se ønkøsom no. 25 Adeε kyeeε no, øhunuun se Lea mmom na øda n’akyi. Enna Yakob bisaa Laban se, “Asεm ben na wo ne me adi yi? Enye Rahel enti na mesom wo? Adεn enti na woadaadaa me sei?” 26 Laban buaa Yakob se, “Eha deε, enye yen amanneε se yede øbabaa kumaa ma aware wø εberε a øpanin no nwareεε. 27 Ma Lea nni nnawøtwe wø wo nkyεn, na nnawøtwe no akyiri no, se wope Rahel ara a, mεma woasane asom mfirinhyia nson bio, na mede no ama wo aware.” 28 Yakob penee so ne Lea tenaa nnawøtwe. Enø akyiri, øsomm mfeeε nson ansa na Laban de ne babaa Rahel nso maa no wareεε. 29 Laban de n’afenawa Bilha nso maa ne babaa Rahel se ønkøsom no. 30 Yakob de ne ho kaa Rahel nso. Na ødø Rahel sene Lea. Yakob tenaa Laban nkyεn, somm no mfirinhyia nson bio sεdεeε øne no hyehyeeε no. 31 Awurade hunuu se Yakob ani nnye Lea ho no, øbuee ne yafunu mu, nanso Rahel deε, na ønwo. 32 Lea nyinsεnεεε, woo øbabarima. ðtoo no edin Ruben a asektyere ne “Awurade ahunu mmøbøro a meyε.” Na Lea kaa se, “Awurade ahunu me mmøbø. Nokorem, afei na me kunu ani begye me ho.” 33 Lea nyinsεnεε bio na øsane woo øbabarima bio no, økaa se, “Esiane se Awurade hunuu se me kunu ani nnye

me ho enti, wasane akyε me əbabarima bio.” Enti, ətoo ne din Simeon a asekyere ne “Awurade ate!” 34 Lea sane nyinsenee bio. Na əwoo əbabarima bio no, əkaa se, “Afei deε, me kunu de ne ho befam me ho, εfiri se, mawo mmamarima baasa ama no.” Eno enti, ətoo no edin Lewi a asekyere ne “Ahofam.” 35 Lea sane nyinsenee. Əberε a əsane woo əbabarima bio no, əkaa se, “Saa əberε yi deε, məkamfo Awurade.” Eno enti, ətoo no edin Yuda, a asekyere ne “Nkamfoo.” Yei akyiri no, əhormee awoɔ so.

30 Əberε a Rahel hunuu se əne Yakob nwo no, n'ani beree ne nuabaa no. Enti, əka kyereε Yakob se, “Se wo ne me anwo mma a, mewu!” 2 Yakob bo fuu Rahel, ma əkaa se, “Meyε Onyankopon? Əno na wasi wo yafunu ano.” 3 Enna Rahel ka kyereε Yakob se, “M'afenaa Bilha nie, wo ne no nkəda, na ənwo mma me, na ənam ne so ama me nso manya abusua.” 4 Enti, Rahel de n'afenaa Bilha maa Yakob wareee. Yakob ne no daε. 5 Ənyinsen, woo əbabarima maa Yakob. 6 Na Rahel kaa se, “Onyankopon adi m'asəm ama me. Wate m'adesre ama me əbabarima.” Ne saa enti, ətoo no edin Dan a asekyere ne, “Onyankopon adi m'asəm ama me.” 7 Rahel afenaa Bilha nyinsenee bio, woo əbabarima a ətə so mmienu maa Yakob. 8 Na Rahel kaa se, “Me ne me nua Lea adi yen ho aperedie na madi nkonom.” Eno enti, ətoo abofra no edin Naftali a asekyere ne, “M'akodie.” 9 Əberε a Lea hunuu se n'awoɔ ate kə no, əno nso de n'afenaa Silpa maa Yakob wareee. 10 Lea afenaa Silpa woo əbabarima maa Yakob. 11 Na Lea kaa se, “Akrayε ben nie.” Enti, ətoo abofra no edin Gad a asekyere ne, “Asi me yie.” 12 Lea afenaa Silpa woo əbabarima a ətə so mmienu maa Yakob. 13 Na Lea kaa se, “M'ani agye! Afei deε, mmaa no befre me anigyeε.” Enti, ətoo no edin Aser a asekyere ne “Anigyeε.” 14 Ayuotwabere mu əda bi, Ruben kəo afuom kəhunuu afifideε bi a wəfre no dudaim. Əde bi breε ne maame Lea. Rahel ka kyereε Lea se, “Mesre wo, ma me wo ba no dudaim no bi.” 15 Nanso, Lea de abufuo buaa se, “Woabegye me kunu akyiri no, woresane abegye me ba dudaim a əde abre me no bi apaa so?” Na Rahel de awerəho a kaa se, “Eyε, ənnε, Yakob mmeda wo nkyen ənnε anadwo yi, na ma me dudaim no bi.” 16 Enti, əda no anwummerε a Yakob firi afuom reba no, Lea kohyiaa no, ka kyereε no se, “Ese se wobeda me nkyen ənnε anadwo yi, εfiri se, mede me ba dudaim ato wo.” Enti, Yakob kədaa Lea nkyen anadwo no. 17 Onyankopon tiee

Lea mpaeεbə, na ənyinsen, woo əbabarima a ətə so enum maa Yakob. 18 Na Lea kaa se, “Mede m'afenaa Silpa maa me kunu Yakob no, Onyankopon adom me.” Enti, wətoo abofra no edin Isakar a asekyere ne “Akyεdee.” 19 Lea sane nyinsenee bio, na əwoo ne əbabarima a ətə so nsia maa Yakob. 20 Enti, Lea kaa se, “Onyankopon akyε me akyεdee a esom bo yie. Afei deε, manya me kunu anim animuonyam. Əde obuo ne anidie bəma me, εfiri se, mawo mmamarima baasia ama no. Enti, ətoo abarimaa no edin Sebulon a, asekyere ne Animuonyam.” 21 Akyire no, Lea woo əbabaa too no edin Dina. 22 Afei, Onyankopon kaee Rahel, tiee ne mpaeεbə, buee n'awotwaa ano. 23 Rahel nyinsene, woo əbabarima, na əkaa se, “Afei deε, Onyankopon apepa m'animguaseε, ama me nso mawo əba.” 24 Rahel too ne ba no edin Yosef a asekyere ne “Awurade mfa əbabarima baako nka me ho.” 25 Rahel woo Yosef no, ankyere na əda koro bi, Yakob ka kyereε Laban se, “Mepε se mesane kə m'ankasa m'asase so ne me fie enti, mesre wo, gya me əkwan na menkə, 26 Fa me yerenom ne me mma a wən enti mebesom wo no ka ho. W'ankasa ara wonim əsom pa a masom wo.” 27 Laban buaa se, “Mesre wo, nkə nnya me. Mako abisa ahunu se, nhýira dodox a manya yi nyinaa firi te a wote me nkyen yi so.” 28 Laban ka kaa ho se, “Kyere me akatua biara a wobegye, na metua.” 29 Yakob buaa Laban se, “W'ankasa wonim som a masom wo, ne sedee mahwε w'anantwie ne wo nnwan ama wən ase afee afa. 30 W'ahodee kakra a na wowə əberε a mebaεs no, ənnε, adəsə, abu so. Biribiara a meyε maa wo no nso, Awurade ahyira so. Na me nso, əberε ben na metumi ape biribi de agya m'abusuafo?” 31 Laban bisaa Yakob se, “Akatua ahe na memfa mma wo?” Yakob nso buaa se, “Mma me hwee, na mmom, se wobeyε m'abisadeε baako pε yi ama me deε a, məkə so ayen wo mmoa no. 32 Ənnε, ma menkəhwehwε wo mmoa no nyinaa mu, na mennyi odwan biara a ne ho yε ntokontrama, odwan ba biara a əyε tuntum ne abirekyie biara a əyε ntokontrama. Yeinom na əbeyε m'akatua. 33 Yei bəma woahunu se, medi nokore anaa menni nokore. Se wohunu nnwan anaa mmirekyie a wəyε fufuo, na wənyε ntokontrama wə me mmoa no mu a, na əkyere se mawia wən afiri wo deε mu.” 34 Laban buaa Yakob se, “Eyε, yε no sedee woaka no.” 35 Əda no ara, Laban yiyii nwennini a wəyε ntokontrama no nyinaa ne nnwammedee a wəyε ntokontrama no nso; mmoa no

mu biara a fufuo wə ne ho ne odwan ba biara a ɔye tuntum no, əde won komaan ne mmammarima. **36** Na Laban mma no faa mmoa no, de won twaa nnansa ekwan, firii baabi a na Yakob wə ho. Saa əbere no mu, Yakob tenaa ho, hwəe Laban nnwan no. **37** Na Yakob faa saa nnua yi: əsəsə, edwono ne əkyenkyen mman mono, yiyii ho akamakam, ma ekətoo dua kватii no. **38** Afei, əde mman mono a wayiyi ho no nyinaa guguu mmoa no adidi mnaka mu, sedəs əba se, mmoa no ba se wərebənom nsuo no bi a, wəbehunu. Saa əbere no na anini no foro aberee no. **39** Enti, se mmoa no hyia mu wə dua mman ntokontrama no ho, na wənyinsen na wəwowo a, wən mma no ho ye ntokontrama. **40** Ənam saa ekwan yi so yii Laban nnwankuo no mu aberee no guu faako, ma əkaa anini no. Na əmaa wəne Yakob nnwan a woye tuntum no hyiaa mu. Saa ekwan yi so na əfa gyinaa ne nnwankuo firii Laban dees mu. **41** Eduru əbere a nnwammedee a wəwə ahoođen no pe se wəhyia nnwennini no a, Yakob de mman a wayiyi ho akamakam no gu wən anim. **42** Nanso, wanyə nnwan aberee a woye mmere no saa. Enti, nnwammaa a wənni ahoođen no beyee Laban dea, ənnaa wən a wəwə ahoođen no nso beyee Yakob dea. **43** Ənam yei so maa Yakob nyaa ne ho tam. Ənyaa mmoa, mfenaan, nkoo, nyoma ne mfunumu bebree.

31 Yakob tee se Laban mmammarima no reka se,

“Yakob afa yen agya ho nneemaa nyinaa. N’ahonya nyinaa firi yen agya nneemaa a wafa no.” **2** Yakob hunuu se, afei dec, Laban nte n’anim nkycerə no se kane no. **3** Afei, Awurade ka kyeree Yakob se, “Sane kə w’abusuafoo ne wo nkurofəo asase so, na medi w’akyi.” **4** Enti, Yakob soma ma wəkəfreə ne yerenom Rahel ne Lea se, wəmmra ne nkyen wə esere no so, faako a əne ne nnwankuo no wə no. **5** Wəbaeə no, əka kyeree wən se, “Mahunu se, afei dee, mo agya Laban anim nye me fe se kane no, nanso Onyankopon a m’agya Isak somm no no ka me ho. **6** Monim se, mayi me Yam, de m’ahoođen nyinaa aye adwuma, ama mo agya; **7** nanso mo agya nam nsisie kwan so, asesa m’akatua mu mpredu. Nanso, yei nyinaa akyiri, Onyankopon amma no ekwan amma wanyə me bəne. **8** Se əka se, ‘Mmoa a wən ho ye ntokontrama no beyee w’akatua,’ na se mmoa no wo a, na woawo mma a wən ho ye ntokontrama. Se əka se, ‘Mmoa a wən ho ye nsensanee no beyee w’akatua’ a, na wəawowo mma a wən ho ye nsensanee. **9** Ekwan a Onyankopon nam so agye mo agya nsam nyemmoa no de wən ama me ama

maye ədefoo no ne no. **10** “Eduruu əbere a mmoa no hyiam no, mesoo daeə hunuu se, nnwennini a wəforo nnwammedee no ho ye ntokontrama, nsensanee anaa nsisimu. **11** Onyankopon əbəfəo frēe me wə daeə no mu ka kyeree me se, ‘Yakob! Ənna meghee so se, ‘Me nie!’” **12** Ənna əsoro abəfəo no ka kyeree me se, ‘Hwə na hunu se, nnwennini a wəforo nnwammedee no nyinaa ho ye nsensanee, ntokontrama anaa nsisimu, na mahunu ekwan a Laban de wo fa so no nyinaa. **13** Mene Onyankopon a meyii me ho adi kyeree wo wə Bet-El, beaee a wode əboə sii ho, hwiee ngo guu so, somm me, hyee me bə se, wobesom me no. Afei, tu firi saa asase yi so ntəm ara, na sane kə asase a wəwoo wo wə so no so.” **14** Na Rahel ne Lea bisaa se, “Enti, saa tebea a yewə mu yi, yewə kyefə bi wo yen agya agyapadee mu anaa? **15** Yen agya mfa yen se yeyə ahəhəo? Watən yen, na yen tiri sika a əgyees no nso, wadi. **16** Eye nokore turodoo se, yen agya ahodee a Onyankopon gyeeə no nyinaa ye yen ne yen mma dea. Enti, biribiara a Onyankopon aka akyere wo se ye no, ye.” **17** Eda bi, Yakob de ne mma ne ne yerenom tenatena nyoma so. **18** Əkaa ne mmoa nyinaa, agyapadee a wanya nyinaa ne mmoa a ənyaa wə Paddan-Aram nyinaa dii n’anim se, ərekə n’agya Isak nkyen wə Kanaan asase so. **19** Əbere a Laban kəo wiram se ərekətwitwa ne nnwan ho nwi no, Rahel faa n’akyi kəwiaa n’agya fie abosom. **20** Yakob daadaa Aramni Laban a wamma wanhanu se, əredwane. **21** Yakob de n’ahodee nyinaa dwanees. Ətwaa Asubonten Eufrate, de n’ani kyeree bepo asase Gilead no so. **22** Yakob ne n’abusuafoo dwanees no, nnansa akyiri ansa na Laban tee se wəko. **23** Laban faa ne fiefəo, kaa ne ho, de aniberee tii Yakob. Nnanson akyiri ansa na əkətoo Yakob ne ne nkurofəo no wə bepo Gilead so. **24** Saa eda no ara anadwo, Onyankopon yii ne ho adi wə daeə mu kyeree Aramni Laban. Əka kyeree no wə daeə no mu se, “Hwə yie na woankəka asem biara, se eye asem pa anaa asemme ankyere Yakob.” **25** Əbere a Laban ne ne fiefəo kətoo Yakob no, na Yakob asisi ne ntomadan wə bepo Gilead atifi. Laban ne ne fiefəo no nso sisii wən ntomadan wə bepo no ayaase. **26** Afei, Laban kəo Yakob nkyen kəbisaa no se, “Woadaadaa me. Asem ben na wode adi me yi? Woakyekyere me mmmamiaa de wən redwane te se nnomummumfəo. **27** Aden enti na wodaadaa me, na wodwane firii me nkyen a woankra? Se wokraa me a, anka meto wo əpono, na mama nnipa abəbə sankuo, ato nnwom wə apontoə no ase, de agya

wo kwan. **28** Woamma mankyeakyea me nananom ne me mmammaa yi nsam mpo, amfa annya won kwan. Woadi nkwaseasem. **29** Mewo tumi se anka meye wo bøne, nanso, nnora anadwo, Onyankopon a wo agya somm no no ka kyere se wo daee mu se, ‘Hwe yie na woanka asem biara, se eyé asem pa anaa asemmeone, ankyere Yakob.’ **30** Esiane se w’ani agyina wo agya fie enti, na ese se woko ara, na aden enti na wowiaa m’abosom, de kaa wo nneema ho?’ **31** Yakob buaa Laban se, ‘Na mesuro. Na eyé me se wode tumi begye wo mmammaa no afiri me nsam. **32** Nanso, obiara a wobehunu w’abosom no wø ne nkyen no, øse owuo. W’ankasa hwehwe, se wobehunu biribiara a eyé wo dea wo me nneema yi mu wo yen nuanom yi anim. Se wohunu biribiara a eyé wo dea a, fa w’adee.’ Ebere a Yakob kaa saa asem yi no, na ønnim se Rahel na wawia n’agya Laban abosom no. **33** Eno enti, Laban køo Yakob, Lea, ne n’asomfoø Bilha ne Silpa ntomadan mu kohwehwee ho, nanso wanhuun biribiara. Afei, økowuraa Rahel ntomadan mu. **34** Efiri se, na Rahel awia abosom no de ahyehye ne yoma no ate ase, atena so. Enti, Laban kohwehwee nneema a øwo Rahel ntomadan no nyinaa mu, nanso wanhuun abosom no. **35** Afei, Rahel ka kyere n’agya se, ‘Agya, mma wo bo mfu me se mete ho wø w’anim na mensore nnyina ho, efiri se, makø afikyire.’ Enti, Laban toaa so hwehwee abosom no ara, nanso wanhuun. **36** Eyee saa no, Yakob bo fuu Laban yie, bisaa no se, ‘Bøne ben na maye? Amumuyesem ben na madi a øno enti, woataa me ara yi?’ **37** Wohwehwee me nneema nyinaa mu yi, edeen adee na wohunuie a eyé wo ne wo fiefoddea? Deet wohunuie biara no, fa beto dwa wo me nuanom ne wo nuanom a wøahyia ha yi nyinaa anim, na wonkyere dee eyé ne dea. **38** ‘Mfirinhyia aduonu a wo ne me tenae, wo nnwan ne wo mmirekyie aberes no ampompøn, na mankum wo nnwennini yi bi amfiri wo nnwanku yi mu, anwe da. **39** Mamfa w’abo biara a akekabo bi atete ne mu ammrø wo; won a mmoa kumm won no, m’ankasa mehyee anan mu. Afei se eba se wøwia wo mmoa no bi, anadwo anaa awia a, woma metua ka. **40** Saa na asetena a me ne wo tee no tee. Meyee w’adwuma awia maa owia hyee me. Meyee w’adwuma anadwo maa awø dee me, maa se, meko kete so koraa a, mentumi nna. **41** Mfirinhyia aduonu a metenaa wo nkyen nyinaa, na saa na m’asetena tee. Mede mfirinhyia dunan na eyee adwuma maa wo, de waree wo mmammaa baanu no.

Enna mede mfirinhyia nsia nso hwøe wo nnwan. Deet etwa too koraa ne se, wosesaa m’akatua mpøn edu. **42** Se eyé Onyankopon a m’agya somm no, Onyankopon a Abraham somm no a øwo mafa ne suro a mesuro m’agya Isak a, anka nokoree nie, wopamoo me, maa mede me nsapan koee. Nanso Onyankopon hunuu m’amanehunu ne me nsa ano adwuma enti na nnora anadwo økaa w’anim no.” **43** Laban buaa Yakob se, ‘Mmaa no ye me mmammaa, mmøfra no nso ye me nananom, enna nnwanku no nso ye me nnwanku. Nneema a wohunu yi nyinaa ye me dea. Ebeye den na matumi aye m’ankasa me mmammaa ne me nananom bøne? **44** Afei, bra na me ne wo nye apam a ebødi me ne wo ntam adanee. Saa apam no so na yebødi wo yen asetena nyinaa mu.’ **45** Enti, Yakob faa ebøo de sii ho ye nkaeëdum. **46** Yakob kyere ne nuanom no se, ‘Montase abool’ Enti, wotasee abøo boaa ano. Afei, won nyinaa tenaa ho didiie. **47** Laban frøe abøo kuo no Yegar-Sahaduta a aseyere ne Adansee Kuo. Yakob nso frøe saa abøo kuo no Gal-Ed, a aseyere ne Adansee Kuo saa ara. **48** Afei, Laban kaa se, ‘Abøo Kuo yi na edi me ne wo ntam adanee enne!’ Eno enti na wøfre no Gal-Ed no. **49** Na wøsane frøe abøo nkaeëdum no nso bio se, ‘Mispa’ efiri se, Laban kaa se, ‘Awurade mmoa yen, na se yen ntam tete mpo a, yen mu biara bedi saa apam yi so. **50** Se woanhwe me mmammaa yi yie anaasee woware mmaa foforø ka me mmammaa yi ho a, øwom se merenhunu, nanso Onyankopon deet, øbehunu.’ **51** Laban sane ka kyere Yakob se, ‘Abøo Kuo yi ni. Nkaeëdum a mede asi me ne wo ntam no nso nie. **52** Abøo Kuo yi ne nkaeëdum yi nye adanee se, me Laban, merentra saa Abøo Kuo yi ne nkaeëdum yi mma baabi a wøwa mmøtoa wo. Na wo Yakob nso, worentra saa Abøo kuo yi ne nkaeëdum yi mma baabi a mewo mmøtoa me. **53** Ma Abraham Onyankopon ne Nahor Onyankopon, won agyanom Onyankopon nye otemufoø wo me ne wo ntam.’ Enti, Yakob de n’agya Isak Onyankopon ho suro kaa ntam se, ørentra ehyee no. **54** Afei, Yakob bøø Onyankopon afødee wo bepo no atifi, na øhyiahiaa ne nnamfonom bedidiie. Eno akyiri no, wødaa ne nkyen wø bepo no so. **55** Laban soree anøpatutuutu fefee ne nuanom ne ne mmammaa no ano, hyiraa won. Eno akyiri no, øsane n’akyi køø ne kurom.

32 Yakob ne ne fieføø toaa n’akwantuo no so. Onyankopon abøfoø behyiaa no. **2** Yakob hunuu won no, økaa se, ‘Eha ye Onyankopon fie!’ Enti

Ətoo saa beaεε ho edin "Mahanaim," a asekyerε ne Onyankopon asase. 3 Yakob somaa abɔfoo dii n'anim koo ne nua Esau nkyen wo Seir a ewo Edom asase so. 4 Nkra a əde maa wɔn nie: "Monka nkyere me wura Esau se, 'W'akoa Yakob se, yen wɔfa Laban nkyen na makotena se əhohoo ara de besi enne yi. 5 Enne deeε, mewo anantwie ne mfunumu, nnwan ne mmirekyie, nko ne mfenea bebree. Masoma m'abɔfoo yi aba wo, me wura nkyen, se wɔmmeka nkyere wo se, mereba. Mewo anidasoo nso se, menya w'anim animuonyam ama woagye me fe so.'" 6 Asomafoa no sane baa Yakob nkyen no, wɔbeka kyereε no se, "Yekoo wo nua Esau nkyen kokaa wo nkra no kyereε no, na ose ɔreba abehyia wo, na mmaprima ahanan na woka ne ho reba." 7 Yakob de ehu ne awerehoo kyekeyeε nnipa a ɔne wɔn nam no ne mmoa no mu akuo mmienu. 8 Əkaa wo ne tirim se, "Se εba se, Esau ne ne dɔm no ba bεtø hyε ekuo baako so a, ekuo a ətø so mmienu no bedwane." 9 Afei, Yakob bɔɔ Awurade mpaεε se, "Ao, Awurade Onyankopon a m'agya Abraham ne m'agya Isak somm wo, Ao, Awurade a woka kyereε me se, 'Sane kɔ w'asase so ne w'abusua mu, na mεma woayε ədεføo.' 10 W'adøεε a wode ayε me ne nokore a woadi w'akoa no mu kakra bi mpo, mfpata me. Əda a mεfirii fie kɔtwaa Asubonten Yordan no, na me poma nko ara na ekura me, nanso ɛnnε, me namekura ədøm ahodoa mmienu yi. 11 Mesrε wo, gye me firi me nua Esau nsam. Mesuro se əbeto ahye me ne me yerenom ne me mma so. 12 Nanso, wo na woahye me bɔ se, 'Nokore mu, mεma woanya wo ho, na mama w'ase afεε ayε se mpoano anwea a wɔntumi nkan.'" 13 Saa əda no, ədaa hø. Na ɔyii n'agypadeε no bi se akyedee a əde bema ne nua Esau. 14 Nneεma no nie: Mmirekyibereε ahanu, mpapo aduonu, nnwammedee ahanu, nnwennini aduonu. 15 Nyoma bereε aduasa ne wɔn mma, anantwibereε aduasa, anantwinini edu, mfunumubereε aduonu, mfunumunini edu. 16 Əkyekyeε mmoa no mu akuakuo, de maa n'asomfoa a ekuo baako biara hyε əsomfoa baako nsa. Əka kyereε n'asomfoa no se, "Monni m'anim nkø, na mmom, momma akwan nneda mmoa akuakuo no ntam." 17 Yakob sane ka kyereε n'asomfoa a wɔdi əkan no se, "Se me nua Esau hyia mo, na əbisa mo se, 'Hwan asomfoa ne mo? Mofiri he na morekø he na hwan mmoa na mode wɔn nam yi a,' 18 monka nkyere no se, 'Mmoa no ye w'akoa Yakob dea. Ne nyinaa ye akyedee a əde rebre ne wura Esau, na n'ankasa di akyire reba.'" 19

Saa ara nso na Yakob ka kyereε n'asomfoa a wɔtø so mmienu, mmiensa ne wɔn a wɔdidi so a wɔde mmoa no rekø no se, "Se mohya Esau a, monka saa asem korø no ara nkyere no. Monka nka ho se, 20 'W'akoa Yakob ankasa di yen akyiri reba.'" Efiri se, na Yakob ayε n'adwene se, "Mede akyedee ahodoa a mede asoma adi əkan yi bεpata no, na se akyire no əhunu me a, wagye me ato mu." 21 Enti, wɔde Yakob akyedee ahodoa no dii əkan køe. Na n'ankasa deε, ədaa n'atenaεε ho anadwo no. 22 Anadwo no ara, Yakob sore faa ne yerenom baanu ne ne mfenea baanu no ne ne mma dubaako no, de wɔn twaa Asubonten Yordan wo Yabok asutwaree hø. 23 Əde wɔn twaa asubonten no wieee no, əsane bεfaa n'agypadeε a aka nyinaa de twaa asuo no. 24 Afei, əkaa Yakob nko ara wo n'atenaεε ho. Anadwo no, obi ne no bεtentameεε ara kɔsii adekyεε wεε. 25 Əbere a əbarima a ɔne no tentameεε no hunuu se ərentumi nni Yakob so no, əbøø Yakob dwonku, ma əhwaneεε. 26 Afei, əbarima no ka kyereε Yakob se, "Adee akye enti, gyaa me ma menko." Nanso, Yakob buaa no se, "Se woanhyira me a, meremma wonko." 27 Əbarima no bisaa Yakob se, "Wo din de sεn?" Əbuua se, "Me din de Yakob." 28 Əbarima no kaa se, "Efiri enne, wɔremfrε wo Yakob bio, na mmom, wɔbεfrε wo Israel, efiri se, wo ne Onyankopon ne nnipa atentam, na woadi nkonim." 29 Yakob bisaa se, "Mesrε wo, wofrε wo sεn?" Əbarima no nso bisaa no se, "Aden enti na worebisa me din?" Yei akyiri no, əhyiraa Yakob. 30 Əmaa Yakob too beaεε ho edin Peniel, a asekyerε ne "Onyankopon Anim." Na əkaa se, "Mahunu Onyankopon animuanimu, nanso meda so te nkwa mu ara." 31 Yakob refiri Peniel no na owia agyina. Esiane ne dwonku a na ahwan no enti, na ətø gu ne nan no so. 32 Əno enti na əbesi enne yi, Israelfoo nwe aboa dwonku koraa se nkaedee no. Saa ntini kesee a ewo Yakob dwonku no na əbarima a ɔne no tentameεε no bøεε, maa Yakob dwonku hwaneεε no.

33 Yakob pagyaa n'ani hunuu se Esau ne ne mmaprima ahanan a woka no ho firi akyirikyiri reba. Enti, əkyekyeε ne mma no mu maa Lea, Rahel ne n'asomfoa baanu no. 2 Əmaa asomfoa no ne wɔn mma dii əkan. Lea ne ne mma nso dii hø. Enna Rahel ne ne ba Yosef nso dii akyire. 3 Yakob dee, ədii wɔn anim. Əreye aben ne nua Esau no, əbøø ne mu ase impreñson. 4 Esau tuu mmirika kohyiaa Yakob, yee no atuu. Əbam Yakob, fee n'ano. Na wɔn baanu nyinaa suiε. 5 Afei, Esau maa

n'ani so hunuu mmaa no ne mmofra no. Obisaa Yakob se, "Yeinom ye ehefo?" Obuaa se, "Woye mma a Onyankopon de won adom me a meye w'akoa." 6 Afei, Yakob asomfoo ne won mma twe ben Esau bekotoo no. 7 Saa ara na Lea ne ne mma nso bekotoo no. Afei, Yosef ne ne maame Rahel nso ba bekotoo no. 8 Esau bisaa se, "Nnwan ne anantwie ne mmoa bebrebe a wosa so reba yi nso, asees ne sen?" Yakob buaa se, "Me wura, eyen akyedee a mede rebre wo, na manya w'anim animuonyam." 9 Nanso, Esau sere buaa no se, "Me nua, mewo saa mmoa yi bebree ma ebora so. Enti, fa dee wode rebre me yi ka wo dee ho." 10 Yakob kaa se, "Dabi, se woagye me fe so dee a, mesre wo, gye akyedee a mede rebre wo yi. Nokore ni, esiane se wogye me odo so enti, mehunuu w'anim no, na aye me sedee mahunu Onyankopon anim. 11 Mesre wo, gye m'akyedee a mede rebre wo yi, efiri se, Awurade adom me ama maye odefoo." Esiane se Yakob koo so sree no ara se onnye n'akyedee no enti, Esau gyees. 12 Afei, Esau kaa se, "Ma yenko. Yebedi mo anim ne mo akoo." 13 Nanso, Yakob buaa no se, "Me wura ankasa nim se, mmofra no bi susua. Ese se mehwé anantwie ne nnwan ne mmoa a woawowo no nso ka won so breoo. Se meka won so den eda koro pe mpo a, won nyinaa bewuwu. 14 Enti, me wura, di yen ekan na yene nyemmoa no bedi w'akyi nkakrankakra abeto wo wo Seir." 15 Enti, Esau kaa se, "Anye bi koraa no, ma mennya me mmarima na wonni w'anim, mmo wo ho ban." Yakob kaa se, "Eho nhia se ese se woye me saa adoe no." 16 Enti, eda no ara, Esau sane n'akyiri koo Seir. 17 Nanso, Yakob dee, okoo Sukot kosisii ne ntomadan, pae baabi a ne mmoa no nso beda, de ho yee n'atenaes. Eno enti na wofre saa beaee ho Sukot, a aseyere ne Asese no. 18 Yakob firii Paddan-Aram no, okoduruu Sekem kuro a ewo Kanaan asase so asomdwoes mu. 19 Yakob too asase a otenea so no nnwete mpo oha firii Sekem agya Hamor mma nkyen. 20 Wossii aforebukyia wo ho, too saa aforebukyia no edin El-Elohe-Israel, a aseyere ne Onyankopon, Israel Onyankopon Aforebukyia.

34 Eda koro bi, Lea ne Yakob ba Dina firii adi korsaa mmbaawa a wowa won mpotam ho no. 2 Ebere a Hewifoohene Hamor babarima Sekem hunuu Dina no, akyeree no kotoo no monnaa. 3 Efiri saa ebere no, Sekem tuu n'ani sii Yakob ba Dina so. Obao mmoden ara se, one no bekasa ama wapene so, na waware no. 4 Eno enti, Sekem dii ho nkommoo kyerees n'agya

Hamor se, "Mepre se meware ababaawa yi, enti koka ne ho asem ma me!" 5 Ebere a Yakob tee se Sekem akokyere ne babaa Dina, akoto no monnaa no, na ne mimamarima no nyinaa ne won agya anantwie wo wiram. Enti, Yakob anka hwee kosii se wobaee. 6 Asem yi akyiri no, Sekem agya Hamor koo Yakob nkyen ne no kodiin nkommoo. 7 Yakob mmamarima no tee won nuabaa Dina ho asem pe, wfiri wiram ho bae. Won were hoee na won bo nso fuu yie, efiri se Sekem aye aniwudee wo Israel. One Yakob babaa daee, na yei ye akyiwadee. 8 Nanso, Hamor ka kyerees Yakob se, "Me ba Sekem ani gye wo ba Dina ho. Mesre wo, fa no ma no, na onware no. 9 Mo ne yenni awadee. Momfa mo mmammaa mma yen, na yenware won, na yen nso, yemfa yen mmammaa mma mo awadee. 10 Mobetumi ne yen atena. Asase yi nyinaa ye mo dea. Montena so, nni dwa wo so, mpe mu agyapadee." 11 Afei, Sekem ka kyerees Dina agya ne ne nuamarima no se "Monnye me ntom, Biribiara a mobegye me no, metua. 12 Obaa no ti adee ne biribiara a mobegye aka ho no, mommo ebos biara a mope, na metua. Dee ethia me ara ne se, mode ababaawa no bema me aware." 13 Esiane se na Sekem agu won nuabaa Dina ho fi no enti, mmuaee a womaa Sekem ne n'agya Hamor no anye nokore. Na mom, na wowa adwene foforo bi wo akyire. 14 Yakob mmamarima no ka kyerees Sekem ne n'agya Hamor se, "Yerentumi mfa yen nuabaa mma obarima a ontwaa twetia awadee. Se yeyee saa a, na yegau yen ho anim ase. 15 Ansa na yede yen nuabaa bema wo awadee no, gye se woatwitwa wo mmarima nyinaa twetia te se yen. 16 Se moye saa dee a, yene mo bedi awadee. Mobeware yen mmaa, na yen nso, yeware mo mmaa. Yene mo betena fefeefee se nnipa baako. 17 Se moampene so amma woantwitwa mo twetia dee a, yebegye yen nuabaa de no akoo." 18 Ascm a wokae no too Hamor ne ne ba Sekem asom. 19 Sekem a na oye aberantee a odi mu wo n'agya mma nyinaa mu no antwentwen ne nan ase koraa. Okotwaa twetia no, sedee Yakob mma no kae no, efiri se, na ope Yakob babaa no yie. 20 Enti, Hamor ne ne ba Sekem kobbao dwa wo kuro no epono ano ne etho mmarima koksae se, 21 "Yakob ne ne mma yi ne yen te yie. Mompene so na wone yen ntena yen asase yi so, na yenni edwa. Efiri se, yen asase yi so a yene won besene so. Yebetumi aware won mmammaa, na won nso betumi aware yen dee. 22 Nanso, ansa na won mmarima no bepene so ne yen atena se nnipa

korɔ no, gye sɛ yen mmarima nyinaa twitwa twetia, sɛdɛe wɔn nso wɔatwitwa twetia no. 23 Sɛ ɛba saa a, wɔn mmoa, wɔn agyapadee ne wɔn mmoa ahodoɔ a ekeka ho no nyinaa remmeyɛ yen dea anaa? Enti, momma yempene so mma wɔn, na yene wɔn ntena.” 24 Mmarima a wokhyiaa Hamor ne ne ba Sekem wo kuro no epono ano no nyinaa ne wɔn yee adwene maa mmarima a wɔwɔ kurom ho nyinaa twitwa twetia. 25 Nnansa akyiri a na twetiatwa no enti, kurom ho mmarima no nyinaa deda hɔ a wɔgye wɔn ho a ennye no, Yakob mmamarima baanu Simeon ne Lewi a wɔyɛ Dina nuammarima no faa wɔn mpea. Wɔkoto hyeɛ kuro no so, ɛbere a wɔn ani nna wɔn ho so, kunkumm mmarima a wɔwɔ kurom ho nyinaa. 26 Wɔde pea kumm Hamor ne ne ba Sekem, na wɔfaa won nuabaa Dina firii Sekem fie de no kɔo wɔn nkyen. 27 Yakob mmamarima a wɔaka no nso to hyeɛ kuro no so. Wɔtatiiaa nnipa a wɔawuwu no so, fom kuro no mu nneema nyinaa pasaa, ɛfiri se, ɛhɔ na Sekem guu wɔn nuabaa Dina ho fi. 28 Wɔfom wɔn anantwie, wɔn nnwan, wɔn mfunumu ne wɔn agyapadee biara a ɛwo kuro no mu ne dee ɛwo wiram nyinaa. 29 Wɔfaa wɔn ahodee, wɔn yerenom ne wɔn mmaa, fom wɔn afie mu nneema nyinaa. 30 Afei, Yakob ka kyereɛ Simeon ne Lewi se, “Mode ɔhaw abeto me so, ama enne me ho koraa abɔn Perisifoo ne Kanaanfoo a mete wɔn asase so yi. Yen nnɔoso. Se wɔka wɔn ho bom, beto hye yen so a, wɔbshye me ne m'asefoo nyinaa.” 31 Na wɔbuua wɔn agya se, “Enti, anka yentena ho nhwɛ na ɔnyɛ yen nuabaa se odwamanfoo anaa?”

35 Afei, Onyankopɔn ka kyereɛ Yakob se, “Kɔ Bet-El kɔtena hɔ. Sɛ woduru hɔ a, si afɔrebukyia ma me. Me na meyii me ho adi kyereɛ wo ɛbere a na woredwane afiri wo nua Esau nkyen no.” 2 Enti, Yakob ka kyereɛ ne fiefoo ne wɔn a wɔka ne ho nyinaa se, “Monseɛ mo anyame a mode wɔn firi amanɔne baeɛ no nyinaa. Monwira mo ho, na monsesa mo ntadɛe nso.” 3 ɔtoaa so se, “Yerebetu ɛkwan aks Bet-El. Na se yeduru hɔ a, yebesi afɔrebukyia ama Onyankopɔn a ɔtiee me mpaeebɔ wo m'amanehunu mu, na ɔkaa me ho wɔ m'akwantuo mu no.” 4 Enti, wɔn nyinaa de wɔn ahoni ne nsonkawa maa Yakob. Yakob tuu fam wɔ odum bi ase wɔ Sekem, de ne nyinaa hyeɛ hɔ. 5 Afei, wɔsiim. Wɔrekɔ no, Onyankopɔn bɔɔ nkuro a wɔfaa so no nyinaa mu nnipa no hu a, eno enti obiara antumi anti wɔn. 6 Yakob ne ne nkurofoo a wɔka ne ho no beduruu Lus a eno ara ne Bet-El a ɛwo Kanaan

asase so no. 7 ɔsii afɔrebukyia wo hɔ, too hɔ edin El-Bet-El, ɛfiri se, ɛhɔ na ɛbere a ɔredwane afiri ne nua Esau nkyen no, Onyankopɔn yii ne ho adi kyereɛ no. 8 Yei akyiri no, Debora a ɔyɛ Rebeka bagyegyefoo no wuiɛ, ma wɔsiee no wɔ odum bi a ɛwo Bet-El bɔn mu no ase. ɛfiri saa ɛbere no, wɔtoo beaɛs hɔ edin Alon-Bakut, a aseyere ne Agyaadwotwa Dum. 9 Yakob firi Paddan-Aram beduruu Bet-El no, Onyankopɔn sane yii ne ho adi kyereɛ no, hyiraa no. 10 Onyankopɔn ka kyereɛ no se, “ɛwom se wɔfrɛ wo Yakob dee, nanso ɛfiri enne, wɔremfrɛ wo Yakob bio, na mmom, wɔbefre wo Israel a aseyere ne Onipa a ɔne Onyankopɔn adi asie. Enti Onyankopɔn too ne din se, Israel.” 11 Onyankopɔn ka kyereɛ Yakob se, “Mene Onyankopɔn tumfoɔ no. W'ase nnɔre, na w'ase mfɔe. ɔman ne aman asafo befiri wo mu aba. Saa ara na ahemfo nso befiri wo mu aba. 12 Mede asase a mede maa Abraham ne Isak no bema wo. Aane, mede saa asase korɔ yi ara bema w'asefoo.” 13 Yei akyiri no, Onyankopɔn firi beaɛs a na ɔne Yakob rekasa hɔ no kɔo ɔsoro. 14 Afei, Yakob sii ɔbodus wɔ hɔ, hwiee aforesa guu so, de bɔɔ Onyankopɔn afɔdee. ɔsane de afořengɔ sraa odum no ho. 15 Yakob too beaɛs a Onyankopɔn ne no kasaɛs no Bet-El, a aseyere ne Onyankopɔn fie. 16 Yakob ne ne fiefoo siim firii Bet-El, de wɔn ani kyereɛ Efrat. Wɔrekɔ no, awɔo kaa Rahel wo akwantemfi. 17 ɛbere a ɔreko awɔo no, ɔbaa ɔwogyeefoo no ka kyereɛ no se, “Nsuro na worebɛwo ɔbabarima bio.” 18 Nanso, Rahel koo awɔo tɔeɛ. Na ɛbere a ne kra refiri ne mu na ɔreyɛ awuo no, ɔtoo ne babarima a wawo no no edin Ben-Oni, a aseyere ne M'awerɛhɔ Mu Ba. “Nanso, n'agya sane too no edin Benyamin, a aseyere ne Me dɔba.” 19 Rahel wuiɛ, ma wɔsiee no wɔ Efrat a eno ara ne Betlehem no akwantemfi. 20 Yakob yee nkaeɛdum sii Rahel ɛda no so a ɛda so wɔ ho besi enne. 21 Israel toaa n'akwantuo no so, kɔsii ne ntomadan wo Edir abanttenten no akyiri noho baabi. 22 ɛbere a Israel te saa asase no so no, ɔtee se ne ba panin Ruben ne Bilha a ɔyɛ n'agya afenaa a waware no no akɔda. Na Yakob wɔ mmamarima dumieni: 23 Lea mma na wɔn din didi so yi: Ruben a ɔno ne Israel abakan, Simeon, Lewi, Yuda, Isakar ne Sebulon. 24 Rahel nso mmamarima baanu no ne Yosef ne Benyamin. 25 Rahel afenaa Bilha mmamarima baanu no ne Dan ne Naftali 26 Lea afenaa Silpa nso mmamarima baanu no ne Gad ne Aser. Yeinom ne Yakob mmamarima a wɔwɔo wɔn wɔ Paddan-Aram no. 27 Akyire no, Yakob

baa n'agya Isak nkyen wə Mamre wə Kiriat-Arba, a eno ara ne Hebron, baabi a Abraham ne Isak tenaa se ahəhoo no. **28** Isak dii mfee ḥha ne aduwotwe. **29** Isak wuīs, ma wəfaa no kəkaa ne mpanimfoo ho; na wabo akəkora posoposo. Ne mmammarima Esau ne Yakob na wəsieve no.

36 Yeinom ne Esau a wəfre no Edom no asefoo. **2**

Esau waree Kanaanfoo mmaa baasa. Wən din de Ada a ḥye Hetini Elon babaa, Ana babaa Oholibama a ḥsane ye Hewini Sibeon nana ne **3** Basmat a ḥye Ismael babaa na ḥye Nebaiot nuabaa. **4** Ada woo Elifas maa Esau. Basmat woo Reuel. **5** Oholibama nso woo Yeus, Yalam ne Kora. Saa nnipa a wəabobo wən din yi ne mmammarima a Esau yerenom baasa no wowoo wən maa no wo Kanaan asase so no. **6** Esau faa ne yerenom, ne mmammarima, ne mmammaa, ne fiefoo nyinaa, ne nyemmoa ne mmoa a aka nyinaa ne n'agypadee biara a ḥbre nyaa no wo Kanaan asase so nyinaa, tu firii ne nua Yakob nkyen, koo asase bi so akyirikyiri. **7** Efiri se, na won ahonyadee no dəoso se ḥone ne nua Yakob betumi atena faako. Na wən mmoa dodo enti, won baanu no nsene asase a wəte so no so. **8** Eno enti, Esau a wofre no Edom no kəbaa n'atenaes wə Seir bepo so. **9** Yeinom ne Esau a ḥye Edomfoo agya no asefoo a wəwoo wən maa no ebere a na ḥwo Seir bepo so no. **10** Esau mmammarima no din na edidi so yi: Elifas, a ḥye Esau yere panin Ada babarima ne Reuel a ḥye Basmat babarima. **11** Elifas nso mmammarima din na edidi so yi: Teman, Omar, Sefo, Gatam ne Kenas. **12** Na Esau babarima Elifas nso wo mpena bi a ne din de Timna a ḥone no woo ba a wəfre no Amalek. Edin a wəabobo yi ye Esau yere Ada nananom. **13** Reuel mmammarima din na edidi so yi: Nahat, Serah, Sama ne Misa. Saa edin a wəabobo yi ye Esau yere Basmat nso nananom. **14** Esau yere Oholibama a ḥye Ana babaa, na ḥsane ye Sibeon nana no mmammarima a ḥwoo wən maa Esau no ne yeinom: Yeus, Yalam ne Kora. **15** Yeinom ne Esau asefoo no mu atitire: Elifas a ḥye Esau abakan no nso mmammarima din na edidi so yi: Atitire Teman, Omar, Sefo, Kenas, **16** Kora, Gatam ne Amalek. Saa edin a wəabobo yi ne Elifas a ḥye Esau abakan no asefoo atitire a wowowoo wən wo Edom asase so. Na saa atitire yi ye Ada nananom. **17** Esau babarima Reuel mmammarima din na edidi so yi: Otitire Nahat, Otitire Serah, Otitire Sama ne Otitire Misa. Saa edin a wəabobo yi ne Ruel a ḥye Esau ba a ḥto so mmieno no nnipa atitire a wəwoo wən wə

Edom asase so. Na wəye Esau yere Basmat nananom. **18** Esau yere Oholibama mmammarima din na edidi so yi: Otitire Yeus, Otitire Yalam ne Otitire Kora. Saa edin a wəabobo yi ne Esau yere Oholibama a ḥye Ana babaa no asefoo nnipa atitire no. **19** Saa edin a wəabobo yi ne Esau a ḥno ara ne Edom no mmammarima. Wən ara nso na wəye wən nnipa atitire no. **20** Yeinom ne Horini Seir mmammarima a na saa ḥbere no wətete Seir asase so no: Lotan, Sobal, Sibeon, Ana, **21** Dison, Eser ne Disan. Saa nnipa a wəabobo wən din yi ne Horini Seir mmammarima a na wətete Edom asase so no nnipa atitire no. **22** Lotan mmammarima ne yeinom: Hori ne Homam. Na Timna ye Lotan nuabaa. **23** Sobal nso mmammarima ne yeinom: Alwan, Manahat, Ebal, Sefo ne Onam. **24** Na yeinom ne Sibeon mmammarima: Aya ne Ana. Saa Ana yi ne abarimaa a, ḥbere bi ḥde n'agya Sibeon mfunumu koo adidi wə eserē so so a ḥkəhunuu asuo aniwa bi a na nsuohyee firi mu ba no. **25** Ana mma nie: Dison ne Oholibama a ḥye Ana babaa no. **26** Dison mmammarima nie: Hemdan, Esban, Yitran ne Keran. **27** Eser mmammarima ne yeinom: Bilhan, Saawan ne Akan. **28** Yeinom ne Disan mma: Us ne Aran. **29** Yeinom ne Horifo nnipa atitire: Lotan, Sobal, Sibeon, Ana, **30** Dison, Eser ne Disan. Saa nnipa a wəabobo wən din yi ne Horifo nnipa atitire a ebere a na wəwo Seir asase so no, wodii wən mmusua no so. **31** Yeinom ne nnipa a wədii ḥkan dii ḥhene wə Edom asase so ansa na Israelni biara rebedi Israel mma so ḥhene: **32** Bela a ḥye Beor babarima bedii ḥhene wə Edom asase so. Na n'ahenkuro din de Dinhaba. **33** Na Bela wuīs no, Serah babarima Yobab a ḥfiri Bosra bedii n'adec se ḥhene. **34** Na Yobab wuīs no, Husam a ḥfiri Teman asase so bedii n'adec se ḥhene. **35** Husam wuo akyiri Hadad a ḥye Bedad babarima a ḥkədii Midian so nkonom wə Moab asase so no na ḥdi n'adec se ḥhempən. Wətoo n'ahenkuro no edin Hawit. **36** Hadad wuīs no, Samla a ḥfiri Masreka kuropən mu beyee ḥhene. **37** Samla wuīs no, Saulo a ḥfiri Rehobot a eda asuo Eufrate ho no bedii ḥhene. **38** Na Saulo wuīs no, Akbor babarima Baal-Hanan bedii ḥhene. **39** Akbor babarima Baal-Hanan nso wuīs no, Hadad bedii n'adec, tenaa n'ahennwa so se ḥhempən. Na ḥhene Hadad ahenkuro no din de Pau, enna ne yere nso din de Mehetabel a ḥye Matred babaa ne Me-Sahab nso nana. **40** Sedeē wən a wədidi so yi a wəye Esau asefoo no mmusua ne wən tenabea te nie: Timna abusua, Alwa abusua, Yetet abusua, **41** Oholibama

abusua, Ela abusua, Pinon abusua, **42** Kenas abusua, Teman abusua, Mibsar abusua, **43** Magdiel abusua ne Iram abusua. Yeinom ne Edom mmusua a wōde wōn atenaeē no edin totoee. Na wōn nyinaa ye Edomfoō a wōyē Esau asefōo.

37 Yosef tenaa Kanaan asase a na n'agya te so se ohēhoō no so. **2** Yosef abusua ho asem nie: Ebere a Yakob ba Yosef dii mfirinhyia dunson no, na one ne nuanom hwe wōn agya Yakob nnwan so. Na oye Bilha ne Silpa a wōyē n'agya yerenom no mmamarima no əboafōo. Na oye obi a nneema a ne nuanom no ye a enye no, otāa beka kyers wōn agya Yakob. **3** Na Israel pē ne ba Yosef asem sene ne mma a aka no nyinaa, efiri se, əwoo no ne nkōkoraabere mu; eno enti, əpam batakari bi a eyē fe maa no. **4** Ebere a ne nuanom no hunuu se wōn agya pē n'asem sene wōn nyinaa no, wōtan no a na wōnka abodwosem nkyere no. **5** Eda bi, Yosef soo daeē. Əkaa daeē a əsoee no kyereē ne nuanom mmarima no, wotan no kyenee kane no mpo. **6** Yosef ka kyereē ne nuanom no se, "Montie daeē bi a maso. **7** Mesoo daeē, na yerekyekyere aburoo afiafi wō afuom. Ebere a yegu so rekyekyere aburoo no, amonom hō ara, me afiafi a makyekyere no sore gyināa ntenten. Mo afiafi a moakyekyere no nso twaa me dee no ho hyiaeē, kotoo no." **8** Yosef nuanom no bisaa no se, "Enti, w'adwene ne se wobedi yen so anaa? Wogye di se, ampa ara, wobetumi aka yen ahye?" Esiane ne daeē a əsoee no ne asem a əkaes no enti, emaa ne nuanom no kyirii no kōkəkō. **9** Afei, əsane soo daeē bio. Əkaa daeē a əsoee no kyereē ne nuanom no se, "Montie: Maso daeē foforo bio. Mesoo daeē, na owia, osrane ne nsoromma dubaako rekoto me." **10** Saa daeē yi dee, əka kyereē n'agya ne ne nuamarimanom no. N'agya tee saa daeē no, əkaa n'anis se, "Edeē daeē na woaso yi? Wope se wokyere se ampa ara, wo maame ne me ne wo nuamarimanom no beba abekoto wo anaa?" **11** Yei maa ne nuamarimanom no ani beree no mmorosoō. Nanso, n'agya dee, ədwenee asem no ho kō akyiri. **12** Eda bi, Yosef nuamarimanom no de wōn agya nnwan kō adidi wo Sekem. **13** Israel ka kyereē Yosef se, "Sedeē wonim no, wo nuanom no de mmoa no kō adidi wo Sekem. Bra, na mensoma wo wōn nkyen." Yosef buaa se, "Yoo, agya, mate." **14** Enti, Israel ka kyereē Yosef se, "Kō na kōhwē se wo nuanom ho te sen, na nnwan no nso, na sane beka biribi kyere me." Enti, Israel somaa Yosef firii Hebron subənhwa no

mu. Ebere a Yosef duruu Sekem no, **15** əbarima bi hunuu no se ənenam wura no mu. Əbarima no bisaa no se, "Worehwehwē edeeē?" **16** Yosef buaa no se, "Merehwehwē me nuamarima. Mesre wo, wobetumi akyere me baabi a wōde wōn nnwan no kō adidi?" **17** Əbarima no buaa no se, "Wo nuamarimanom no afiri ha kō. Metee se wōreka se, 'Momma yenkō Dotan.'" Enti, Yosef tii ne nuanom no, kotoo wōn wō Dotan hō. **18** Ebere a Yosef fitiis no, wohunuu no wō akyirikyiri se əreba. Ansa na əreduru wōn nkyen no, wōbōo ne ho pō se wōbekum no. **19** Wōkeka kyerekryere wōn ho wōn ho se, "Monhwē! Ədaeesofōo no na əreba no!" **20** Momma seesei ara, na yenkum no, na yento no ntwene amena no bi mu, na yenkōka nkyere yen agya se, aboa bi akye no awe, na yenhwe se biribi befiri ne daeē ahodoō no mu aba anaa." **21** Ruben a oye wōn nua panin tee saa asem yi no, əbōo mmōden se əbəgye Yosef nkwa. Əkaa se, "Mommma yenkum no." **22** Monnhwie mogya ngu. Momma yento no ntwene amena a ewo esere yi so no bi mu. Na mommma yemfa yen nsa nka no." Ruben kaa saa asem yi de gyee no firii wōn nsam, sədeē əbenya əkwan de no akəhye wōn agya nsa. **23** Yosef bəduruu ne nuamarimanom no nkyen no, wōworoō ne batakari fefē a əhye no no. **24** Afei, wōtoo no twenee amena bi mu. Saa amena no, na nsuo biara nni mu. **25** Afei, ebere a anuanom no tenaa ase se wōredidi no, wōtoo wōn ani hunuu se nyoma bebree sa so reba faako a na wōredidi hō no. Wōhunuu se saa nkurofōo no ye Ismaelfōo adwadifoo bi a wōsoso hyehwam, akyenkyennuro ne kurobo a wōde firi Gilead rekotōn no wō Misraim asase so. **26** Yuda ka kyereē ne nuanom no se, "Se yekum yen nua yi, kata ne mogya so a, edeeē mfasoo na yebənya. **27** Momma yenyi no, na yenton no mma Ismaelfōo adwadifoo yi, sene se yebekum no. Əkəsi sen ara a, oye yen nua kumaa a oye yen busuani." Ne nuanom mmarima no penee n'adebisa no so. **28** Ebere a Midian adwadifōo no beduru hō no, Yosef nuanom no yii no firii amena no mu, tōn no gyee dwete gram ahanu aduonu nwotwe maa Ismaelfoo no, maa wōde no kō Misraim. **29** Ruben sane n'akyi baa amena no ho, na əhunuū se Yosef nni amena no mu no, əsunsuanee ne ntadee mu. **30** Əkō ne nuamarimanom no hō, kōka kyereē wōn se, "Abarimaa no nni hō oo! Enti, seesei menyē me ho dēn nil!" **31** Afei, anuanom no faa Yosef batakari no, kumm abirekyie, de batakari no nuu ne mogya no mu. **32** Wōde Yosef batakari fefē no kō wōn

agya nkyen, koka kyerees no se, "Yehunuu saa atadee yi wo wura mu ho baabi. Hwe se eye Yosef atadee anaa?" 33 Wən agya hunuie ampa, kaa se, "Nokore, eye me ba Yosef atadee! Aboa bi akye no awe. Ampa ara se, aboa ko no atete Yosef enam pasaa." 34 Na Yakob sunsuanee ne ntadee mu, hyee ayitadee, suu ne ba no nna bebree. 35 Ne mmamarima ne ne mmammaa nyinaa b̄etwaa ne ho hyiae, kyekyeree ne werc, nanso ankosi hwee. Yakob kaa se, "Dabi, mede awerəho b̄ewu akoto me ba no asamando." Enti, n'agya Yakob suu no. (Sheol h7585) 36 Dee ebæes ne se, Midianfo no nso koto Yosef maa Potifar wo Misraim. Saa Potifar no na ɔye ohene Farao dabehehene ne n'awemfo so panin.

38 Ebæa se saa eberæ no ara mu, Yuda tu firii ne nuammarimanom no nkyen ne Adulamni əbarima bi a wofre no Hira kotenæe. 2 Eha na Yuda kohyiaa Kanaanni əbaa bi a ɔye əbarima bi a wofre no Sua no babaa. Yuda waree Sua babaa no. 3 Sua babaa no nyinsenee, woo əbabarima, na wotoo no edin Er. 4 Sua babaa no sane nyinsenee woo əbabarima bio. Wotoo abofra no edin Onan. 5 Sua babaa no nyinsenee ne mprensa so wo Kesib, woo əbabarima bio. Saa abarima no nso, wotoo no edin Sela. 6 Eberæ a Yuda abakan Er nyiniis no, wəwaree ababaawa bi a wofre no Tamar maa no. 7 Esiane se na Yuda abakan Er ye omumuyefoo wo Awurade anim no enti, Awurade kumm no. 8 Er wuo akyiri no, Yuda ka kyerees Er akyiri ba Onan se, "Ese se woware okunafoo Tamar, sedees yen amanee te no, na se wo ne no wo a, mma no aye wo nua no adedifoo." 9 Esiane se na Onan mpe se əbewo akye a mmofra no renye n'ankasa mma enti, se əne okunafoo Tamar koda a, əmma n'ahobaa no ngu əbaa no mu. Mmom, əma no gu fam sedes ebeye a, ərenwo əba a ebeye ne nua owufoo no dees. 10 Esiane se dees ɔyees no nso Awurade ani, se əmpe se əwo ba ma ne nua owufoo no enti, ono nso, əkumm no. 11 Afei, Yuda ka kyerees n'ase okunafoo Tamar se, "Tu na kotenæ w'agya fie se okunafoo kosi se me babarima Sala benyini." Na əsuro se, Sela nso b̄ewu, sedes ne nuanom mpanimfo Er ne Onan wuwuie no. Enti, Tamar tu kotenæ n'agya fie ho. 12 Ewo ho ara na Yuda yere a ɔye Sua babaa no nso wuie. Eberæ a woyii Yuda firii kuna mu no, əko ne nnwanhotwitwafo nkyen wo Timna. Ərekə no, əne n'adamfo Adulamni Hira na əkœe. 13 Obi b̄ebəə Tamar amanee se, "W'ase Yuda rebetwam ako Timna akötwitwa ne nnwan ho nwi."

14 Enti, Tamar yii ne kuna ntadee no guu ho. Əfaa nkatanimu kataa n'anim, sedes ebeye a obiara nhunu se eye əno Tamar. Afei, əkotena Enaim kurotia wo Timna əkwan so. Efiri se, ohunuu se Sela anyini dees, nanso na Yuda mmaa ne babarima no kwan mmaa əmmewaree no. 15 Eberæ a Yuda hunuu Tamar no, na ədwene se ɔye əbaa dwamanfo bi, efiri se, na wakata n'anim. 16 Yuda koo Tamar nkyen wo əkwankyen ho a, na ənnim se ɔye n'ase. Yuda ka kyerees no se, "Ma yenkə seesei ara na me ne wo nkəda." Tamar bisaa no se, "Se me ne wo koda a, wobema me ədeen?" 17 Yuda buaa se, "Məma wəde ərapo afiri me nnwankuo no mu abre wo." Tamar bisaa no bio se, "Ansa na wode ərapo no b̄eba no, ədeen na wode bedi wo ho agyinamu?" 18 Yuda nso bisaa no se, "Edeen adee na wope se mede di me ho agyinamu?" Tamar buaa se, "Dee fa di wo ho agyinamu ne wo nsa so kawa ne n'ahoma ne saa poma a əkura wo yi." Enti, Yuda de saa nneema yi nyinaa maa Tamar ne no kodaes, ma ənyinsenee. 19 Tamar firii ho akyiri no, əkøyii ne nkatanimu no guu ho, sane faa ne kunatam firaes. 20 Yuda de ərapo no maa n'adamfo Adulamni no se, əmfa nkoma əbaa no, na ənnye nneema a əde dii ne ho agyinamu no mmre no no, wanhu no. Enti, Adulamni no 21 bisaa kurom həfo no se, "Ehe na hyiadan mu əbaa odwamanfoo a na əte Enaim kwankyen frfrefr mmarima no wɔ?" Əbuaa no se, "Yenni hyiadan mu əbaa odwamanfoo biara wə ha." 22 Enti, əsane koo Yuda ho, koka kyerees no se, "Manhunu no. Enna kurom həfo nso kaa se, "Hyiadan mu əbaa odwamanfoo biara nni ha." 23 Yuda nso kaa se, "Ma no mfa nneema no, na anye saa a wəbesere yən. Wo ara wodi ho adansees se memaa wode ərapo no kœs, nanso woanhunu no." 24 Ebeye abosome mmiensa akyiri no, Yuda tee se n'ase Tamar aba adwaman, anyinsen. Ətee saa asem no, əkaa se, "Monkoky no mmra, na yənhye no, nku no." 25 Əkokyeree Tamar de no reba abekum no no, əsoma ma wokoka kyerees n'ase Yuda se, "Onipa a ne nneema nie no na əne me nyinsenee. Monhwe se mobehunu onipa ko a saa nsa so kawa ne n'ahoma ne poma yi ye ne dea no anaa." 26 Yuda gye too mu se, saa nneema no ye ne dea. Ətoaa so se, "Əbaa yi ye əteneneeni sen me, efiri se, mamfa no amma me babarima Sela aware." Efiri saa eberæ no, Yuda ankə Tamar ho bio. 27 Tamar awoo duruu so no, əwoo nta. 28 Eberæ a ərewo no, nta no mu baako de ne nsa dii əkan bæes. Enti, əbaa a əregye no awo no de asaawa koko bəo

abofra no abakon, kaa se, "Yei na wōwoo no kane." 29 Saa abofra no twee ne nsa sane koo mu. Osane twee ne nsa koo mu no, wōwoo ne nua a ōka ne ho no mmom. Na ḥwogyeſo no kaa se, "Edeen abususem nil!" Wōtoo no edin Peres. 30 Akyire no, ḥwoo ne nuabarima a na asaawa koo koo bo n'abakon no. Wōtoo ḥono nso edin Serah.

39 Wōde Yosef koo Misraim. Misraimni Potifar a na ḥye Misraimhene Farao dabeħħene a na ḥtua asraafodom ano no na ḥtāa Yosef firii Ismaelfoo adwadifoo no nsam. 2 Na Awurade ka Yosef ho enti, n'abrabo sii no yie. Ḫtenaa ne wura Misraimni no fie. 3 Yosef wura no hunuu se, Awurade ka ne ho, na ḥyee no, Awurade hyiraa so maa no na 4 n'abrabo sāo ne wura no ani, maa oħde no yee ne ḥħoafou. Ankyere koraa na Potifar de Yosef sii ne fiefoo so panin, de n'agyapadee ne n'adwumadee nyinaa hyee ne nsa. 5 Eberet a Potifar de Yosef sii ne fiefoo so panin, de n'adwumadee nyinaa hyee ne nsa no, Esiane Yosef enti, Awurade hyiraa Misraimni Potifar fie so. Awurade hyiraa n'agyapadee a ewa fie ne ne mfuo nyinaa so. 6 Enti, oħde n'agyapadee nyinaa hyee Yosef nsa. Esiane se Potifar de n'agyapadee ne n'adwumadee nyinaa hyee Yosef nsa enti, wannwene biribiara ho se aduane a ħbedi nko ara. Na Yosef ye aberantee a əwa nnyinasoo, na ne ho nso ye fe yie. 7 Ankyere aħe biara na Yosef wura Potifar yere tuu n'ani sii ne so. Eda bi, Potifar yere no ka kyerees Yosef se, "Bra, na wo ne me mmeda!" 8 Nanso, Yosef ampene so, ka kyerees ne wura yere no se, "Esiane se efie ha biribiara hye me nsa enti, me wura nnwene efie ha biribiara ho. Əde n'agyapadee nyinaa ahye me nsa. 9 Obiara nni tumi nsene me wō efie ha. Me wura mmfa biribiara nkame me wō efie ha se wo nko ara, efiri se, woye ne yere. Onyame mpa ngu se meye adae a ete saa. Ebeyen den na matumi aye amumuyedee a ete seyie! Ebeyen bōne keseet atia Onyankopon." 10 Ewom se eda biara da na Potifar yere no de saa asem yi dwan Yosef ho dee, nanso Yosef antwe ammen no mpo, na akowie se one no beda. 11 Eda koro bi, Yosef koo efie ho se ərekoye n'adwuma. Əduruu ho no, na asomfo no mu biara nni ho. 12 Potifar yere no sāo Yosef atadee mu, ka kyerees no se, "Bra na wo ne me mmeda!" Nanso, Yosef paa n'atadee no guu ne so, dwane firii efie ho. 13 Potifar yere no hunuu se Yosef apa n'atadee agu ne so, na wadwane afiri efie ho no, 14 əfrees ne fiefoo, de nteateam ka kyerees wōn se, "Monħw! Me kunu akofa

Hebrini bi aba efie ha se əmmegu yen anim ase. Əbaa ha se ərebeto me monnaa na meteateam. 15 Ətee se mereteateam no, əpaa n'atadee guu me so, dwane firii fie ha." 16 Potifar yere no de Yosef atadee a əpa guu ne so no siees, kosi se ne kunu baes. 17 Əbaa no bōo ne kunu amanee se, "Hebrini aħoa no a wokotoo no breez yen no baa me nkyen se anka ərebeto me monnaa. 18 Meteateam no na ədwane firii efie ha, gyaa n'atadee ho." 19 Eberet a Yosef wura Potifar tee asem a ne yere ka kyerees no se, "Əkwan a w'akoa no de me faa so nie" no, ne bo fuu yie. 20 Yosef wura Potifar tee asem no no, əkyeree Yosef kotoo afiase, faako a əħene nneduafoo guo no. Eberet a Yosef da afiase ho no, 21 na Awurade ka ne ho. Awurade yee no adoe, maa ēno enti, afiase soħwefoo panin no pēe n'asem yie. 22 Ee se saa maa afiase soħwefoo panin no de Yosef sii nneduafoo no nyinaa so panin, a na biribiara a woye wō afiase ho no hye ne nsa. 23 Esiane se na Awurade ka Yosef ho no enti, na afiase soħwefoo panin no nha ne ho nyi adwuma. Efiri se, biribiara a Yosef beye no nso, Awurade hyira so ma esī yie.

40 Mmere tiawa bi akyiri no, əbaa se Misraimhene Farao nsāħyefoo panin ne ne burodotofoo panin fom no. 2 Farao bo fuu ne nsāħyefoo panin no ne ne burodotofoo panin no yie. 3 Enti, əħde wōn too afiase wō əwemfooo panin Potifar no fie, baabi koro no ara a wōde Yosef kotoes ho. 4 Əwemfooo panin Potifar de wōn hyee Yosef nsa se, ənhwe na ənye dee ehia wōn nyinaa mma wōn. Wōdaa afiase ho kyee kakraa no, 5 nnipa baanu no nyinaa a na woye əħene Farao burodotofoo panin ne nsāħyefoo panin a na wōgu afiase ho no sosoo daee anadwo koro no ara. Na saa daeet mmienu no mu biara wō ne nkyereas. 6 Adeet kyee se Yosef baa nneduafoo baanu no nkyen no, əħunuu se wōn nyinaa ayeye mosososoo. 7 Enti, obisaa Farao fie mpanimfooo nneduafoo a na wōne no gu afiase ho no se, "Aden enti na enne dee, mo were aho mo ho see?" 8 Nneduafoo no buaa Yosef se, "Anadwo yi, yen baanu nyinaa sosoo daeet, nanso əġenija obiara wō ha nkyere yen asees." Yosef nso ka kyerees wōn se, "Ewom se Onyankopon na əkyereet daeet ase dee, nanso monka mo daeet a mososoeet no nkyere me." 9 Enti, Farao nsāħyefoo panin no dii ekan kaa ne daeet a əsoeet no kyerees Yosef se, "Me daeet mu no, meħunuu bobo dua. 10 Na saa bobo dua no apan mman mmiensa. Eguu nhyerenne, hyehyee, nyiniis, yee siaka berees. 11 Na mekura əħene Farao

nsā kuruwa. Metetee bobe aba no, kyikyi guu ḥene Farao nsā kuruwa no mu, de maa no se ḥonnō.” 12 Yosef ka kyerees nsāhyefoo panin deduani no se, “Wo daeε no ase nie: mman mmiensa a wohunuie no kyere nnansa. 13 Nnansa ntam no, Farao beyi wo, ama woakōdi wo dibe a ḥene nsāhyefoo panin. Na wode Farao kuruwa behye ne nsa sdeε na woye no kane no. 14 Na se esi wo yie a, kae me. Mesre wo, εye a, ka me ho asem kyere ḥene Farao, na emma wommeyi me mfiri afiase ha. 15 Efiri se, nokore ni, manye bone biara na wokyeree me firii me manfoo Hebrifoo asase so de mebaa ha. Na sha nso mpo a meda yi, manye afodisem biara a esε se wāgyina so de me to afiase.” 16 Ebere a burodotofoo panin deduani no hunuu se Yosef akyere nsāhyefoo panin no daeε no ase, ama ato asom no, oka kyerees Yosef se, “Me nso, mesoo daeε bi. Me daeε no mu, na mesoso nkenten mmiensa a burodo gugu mu. 17 Ktenten a esi esoro pε no, na nnuane ahodoa a wāato a mede rekōma Farao gu mu a na nnomaa sisi aduane no so wā m'atifi, redi.” 18 Yosef ka kyerees no se, “Wo daeε a wosoeε no aseyere ni. Nkenten mmiensa no gyina hō ma nnansa. 19 Nnansa ntam no, Farao bema wāabeyi wo afiri afiase ha, atwa wo ti, de wo kuntunsini no akosen dua so, ama nnomaa asoso wo enām.” 20 Ne nnansa so no, na Farao redi n'awoda. Enti, otto epono kesee bi maa ne mpanimfoo ne ne fiefoo nyinaa. Ḫoma ma wākoyii ne burodotofoo panin ne ne nsāhyefoo panin nneduafoo no firii afiase hō baa n'anim. 21 Ḫene Farao sane de ne nsāhyefoo panin no sii ne sibere, ma ḥyee ḥene Farao nsā. 22 Nanso, ne burodotofoo panin no deε, Farao ma wokōsen no sdeε Yosef kyerees ne daeε no ase kyerees no no pεrεεpε. 23 Nsāhyefoo panin no nso were firii Yosef a wankae no koraa.

41 Mfee mmienu akyiri no, Farao soo daeε bi. Na εgyina Asubonten Nil ho. 2 Ḫunuu wā daeε no mu se, anantwie nson a wāadodōre sradeε, na wān ho tua wān firii asubonten no mu baε bēwē εsere a na εwā hō. 3 Anantwie akeseε nson no akyiri no, anantwie nson foforō a wāafonfōn ayeyε kanyakanya firii Asubonten Nil mu ba begyinaa anantwie a wāadodōre sradeε no ho wā asuo no konkōn so. 4 Anantwie nson a wāafonfōn ayeyε kanyakanya no memenee anantwie nson a wāadodōre sradeε no! Saa ebere no ara mu na Farao bō pitiri nyaneε! 5 Yei akyiri, nna faa Farao bio ma ḥanee so daeε foforō. Ḫunuu wā daeε no mu se, εmo asiaka nson a εwā ahoōden na

εye fe aso wā εmo nan baako so. 6 Akyiri no preko pε, siaka nson bi soo wā nan no ho. Apueε mframā bō no ma εtwintwamee. 7 εmo ntweantweaa no memenee εmo a εwā ahoōden na εye fe no. Farao sane nyanee bio, hunuu se, sεε na mneεma a ḥunuuie no nyinaa ye daeε. 8 Adeε kyeeε no, n'adwenem yee no basaa. Enti, Farao soma ma wākōfrēe nkonyaayifoo ne anyansafoo a wāwā Misraim asase so nyinaa baa ne fie. Farao kaa daeε a ḥoεε no nyinaa kyerees wān, nanso wān mu biara antumi ankyere aseε. 9 Ehō na Farao nsāhyefoo panin no ka kyerees Farao se, “Emme na saa asem yi ama makae me mfomsoo bi a maye. 10 Mmerε bi a awtam no, wo Farao bo fuu w'asomfoo yie. Enām so maa wode me ne wo burodotofoo panin kāttoo afiase wā dabehene fie. 11 Yēn baanu nyinaa soo daeε anadwo korō no ara a na esono sdeε yēn mu biara daeε no si teε. 12 Saa ebere no, na Hebrini aberantewaa bi a na οyε dabehene Potifar ḥosomfooo ka yēn ho wo afiase hō. Yēkaa yēn daeε a yesosoeε no kyerees no no, okyerees yēn mu biara daeε ase, kyerees no pεrεεpε. 13 Na sdeε ḥosi fa kyerees yēn daeε no ase no baa mu saa pεrεεpε. Mesane kādii me dibe, εnna burodotofoo panin no, wāsen no.” 14 Amonom hō ara, Farao soma ma wākoyii Yosef firii afiase hō baε. Efiri afiase hō baε no, οyii n'abāgyesε, sesaa n'atadeε, baa Farao anim. 15 Farao ka kyerees Yosef se, “Maso daeε bi a obiara ntumi nkyere aseε. Nanso, mate se wo deε, se obi ka ne daeε kyere wo a, wotumi kyere aseε. Enō enti na masoma abefrē wo yi.” 16 Yosef buaa Farao se, “Me ara merentumi mfiri me tumi mu nkyere daeε no ase. Onyankopōn na ḥebkyere wo daeε no ase.” 17 Afei, Farao ka kyerees Yosef se, “Me daeε no mu, na megyna Asubonten Nil konkōn so. 18 Mehunuu wā daeε no mu se, anantwie nson a wāadodōre sradeε, na wān ho tua wān firii asubonten no mu baε benantee wira no mu, hyεε aseε wee serε. 19 Anantwie akeseε nson no akyiri no, anantwie nson foforō a wāafonfōn ayeyε kanyakanya firii Asubonten Nil mu ba begyinaa anantwie a wāadodōre sradeε no ho wā asuo no konkōn so. Efiri se wāwā me, menhunuu anantwie a wān ho yē tan saa da wā Misraim asase yi so. 20 Anantwie nson a wāafonfōn ayeyε kanyakanya no memenee anantwie nson a wāadodōre sradeε na wān ho tua wān a wādii ekan baε no! 21 Nanso wāmemenee wān nyinaa akyiri no, na sdeε wōte ara na wōte, εfiri se, na wān ho da so yē tan kanyakanya no ara. Saa ebere no ara mu na mebōo pitiri nyaneε. 22

"Mesane soo daee bio hunuu se, emo siaka nson a eyse fe na ewo ahooeden se aso wo emo nan baako so. 23 Yeinom akyiri no, emo asiaka nson bi a apuees mframaboo no, ama akusa, ayeyc ntweantweaa soo wo emo nan no so. 24 Emo ntweantweaa no memenee emo nson a eyse fe na ewo ahooeden no. Mekaa me daee no nyinaa kyerees nkonyaayifoo no, won mu biara antumi ankyere me asee." 25 Enna Yosef ka kyerees Farao se, "Wo daee mmieni a wososoe no nyinaa nkyerasese ye pe. Onyankopon nam wo daee no so, reda biribi a orebema asi wo Misraim asase so no adi akyere wo. 26 Anantwie nson a woaddodore sradee no ne emo siaka nson a eyse fe, na ewo ahooeden no nso, ase kyere se, mfee nson a edi anim a ereba no beye mfee pa ama oman no. 27 Anantwie nson a wafonfon, na waayeye kanyakanya no ne emo siaka nson a akusa ayeyc ntweantweaa no nso kyere se, mfee pa nson no akyiri no, ekom beba mfee nson. 28 "Enti, Onyankopon akyere wo dee orebeye. 29 Mfee nson a edi ekan no, aduane bebu wo Misraim asase so nyinaa. 30 Nanso, akyire no, ekom kesee bi beba mfee nson, ama nnipa were afiri asetena pa a wonyaa no mfee nson a edi ekan no mu no. Ekom bermene asase no. 31 Esiane ekom a ebedi mmire pa a atwam no akyiri no ano den a ebeye no enti, saa eber no, worenkae mmire pa no bio wo asase no so. 32 Saa daee mmieni a wososoe no kyere sedee ekom no ano beye den afa. Ekyere se, dee ebeye biara, asem a maka akyere wo no beba mu saa perepere. Efiri se, Onyankopon na wasi gyinaes pi saa. Na erenkyere koraa, ebeba mu saa. 33 "Enti, m'afotuo ne se, hwehwé onyansafoo kesee a owo nhunumu wo Misraim asase yi so, na fa oman yi mu kuadwuma ho asem nyinaa hye ne nsa. 34 Ma ohene Farao nyiyi nnipa, ntuatua amansini ahodo enum no ano. Na saa nnipa a wode won betuatuamansini no ano no nyiyi nnobaes a ebeba mmire pa mfee nson no mu no nkyemu enum mu baako, mfa nsie. 35 Ese se saa nnipa a wotuatuamansini no ano no boaboa nnuane a wobegyegye mmire pa mfee nson a nnuane bebu no, de gu asan so wo ohene Farao edin mu. Womfa saa nnuane no nhyehye asan so wo nkuro akese mu. 36 Nnuane yi na mfee nson a ekom beba Misraim asase so no, omanfo no bedi. Saa nnuane yi na wode besie ama oman no. Se anye saa a, akyinnyee biara nni ho se, ekom bebo oman no." 37 Farao ne ne mpanimfo no gyee asem a Yosef ka kyerees won no nyinaa too mu. 38 Eber a woredwennwene onipa ko a ese se wode saa

adwuma kesee yi hye ne nsa no ho no, Farao bisaa se, "Hwan koraa na obetumi aye adwuma kesee a ete see yi asene Yosef? Efiri se, oyee onipa bi a, akwan nyinaa mu, eda adi pefee se, Onyankopon honhom ahye no ma." 39 Afei, Farao danee n'ani ka kyerees Yosef se, "Onyankopon ayi saa daee yi ne n'asekyere akyere wo yi, hwan bio na oyee onyansafo a owo nhunumu sene wo wo Misraim oman yi mu! 40 Enne, mede saa adwuma kesee yi nyinaa hye wo nsa. Asem biara a wobeka afa saa adwuma yi ho no, obiara nni ho asem ka wo Misraim nyinaa. M'ahennwa a me Farao, mete so no nko ara na ema meye kese sene wo." 41 Enti, Farao ka kyerees Yosef se, "Efiri enne de rekoro, mede Misraim asase nyinaa ahye wo nsa." 42 Afei, Farao woroo ne nsano kawa de hyee Yosef nsa. Ode serekye batakari papa bi hyee Yosef, de sika ntweaban yan no. 43 Omaa Yosef teaseenam tenaa mu se n'abadiakyire. Baabiara a Yosef bekoo no, na nnipa di n'anim teateaam se, "monkoto no!" Saa ekwan yi so na ohene Farao fa de Misraim asase nyinaa hyee Yosef nsa. 44 Afei, Farao ka kyerees Yosef se, "Mene Farao Misraimhene dee, nanso obiara ntumi mfiri w'akyi nyee biribiaro wo Misraiman yi mu baabiara, gye se woama ho kwan ansa." 45 Farao maa Yosef ahene din se Safnat-Panea. Farao maa Yosef obaa nso waree. Na ababaawa no din de Asnat a oyee obosom On komfo Potifera babaa. Enam yei so maa Yosef nyaa tumi maa ne din hyetaa Misraim asase so nyinaa. 46 Eber a Yosef koo ohene Farao adwa ase no, na wadi mfirinhyia aduasa. Farao maa Yosef ekwan ma obaa aporo faa Misraim asase so nyinaa. 47 Mfee nson a edi ekan no mu no, aduane buu so wo Misraim asase so yie. 48 Saa mfee nson no mu no, Yosef boaboa nnuane a ebuu so wo Misraiman mu no ano kokoraa no wo nkuropon a ewowa Misraim no mu. Aduane biara a wonya firii kuro biara mu no bi no, wode sie wo ho. 49 Mfee nson akyiri no, na Yosef akora nnuane wo nnuanekorabea ho, ama abu so ara kosii se, afei na obiara mmu ho nkonta bio. 50 Ansa na ekom kesee no rebeba no, na Yosef yere Asnat, a oyee obosom On komfo Potifera babaa no, awo mmamarima baanu. 51 Yosef too n'abakan no edin Manase, a aseyere ne Onyankopon ama me were afiri m'amanehunu ne m'agya fie nyinaa. 52 Yosef babarima a otso mmieni no nso, wotoo no edin Efraim, a aseyere ne Onyankopon ama m'ase afei wo asase a mebaa so se akoa no so. 53 Afei, mfee nson a aduane buu so wo Misraim asase so no twaam. 54

Sedee Yosef hyee nkōm no, ekōm a ebēba mfee nson a edi so no hyee asee. Ekōm keseē sii nsase a na atwa Misraim ho ahyia no nyinaa so, nanso Misraim asase ankasa so dee, na aduane abu so. 55 Ebere a ekōm no sii dendeenden wō Misraim asase so no, ḥamanfoo no su frēe Farao. Farao ka kyerees Misraimfoo nyinaa se, “Monkō Yosef nkyen, na biribiari a ḥebek akyere mo se monye no, monye.” 56 Ebere a ekōm keseē no trētērē ḥoman no nyinaa mu no, Yosef buebee ne nnuane korabea no nyinaa ano, tōnee aburoo maa Misraimfoo no, efiri se, na ekōm no ano ye den yie ma wōn. 57 Enti, na aman a atwa Misraim ho ahyia no nyinaa kōtō aduane wō Yosef nkyen wō Misraim, efiri se, na ekōm a aba no ano ye den yie.

42 Ebere a Yakob tee se aburoo wō Misraim no, oka

kyerees ne mmammarima no se, “Adēn enti na moatete agyinagyina rehwehwehwehwe mo ho mo ho anim yi?” 2 Yakob toaa so se, “Mate se aburoo wō Misraim. Monkō hō, na monkōtō bi mmra na ekōm ankum yen.” 3 Enti, Yosef nuammarima mpanimfoos edu no kō Misraim se wōrekōtō aburoo no bi. 4 Nanso, Yakob amma Benyamin a ḥoye Yosef nua kumaa no anko bi, efiri se, na ḥuro se biribi bēye no. 5 Enti, Israel mmammarima no de wōn ho bōo atōfōo a wōfifiri aman ahodoo so kōtō aburoo wō Misraim no ho, efiri se, na ekōm no atre akōduru Kanaan asase so mmaa nyinaa. 6 Na Yosef ye amrado wō Misraim asase so. Ḫno na ḫtōn aburoo ma nnipa nyinaa wō ḥoman no mu. Yosef nuammarima no kōduruu n’anim no, wōbuu no nkotodwe, de wōn anim nso butubutuu fam. 7 Ebere a Yosef ani bōo anuanom no so ara pē, ḥunuu se wōye ne nuanom, nanso ḥoye ne ho sedee ḥannim wōn, kasaa anihanehane so kyerees wōn. Ḫpoopoo n’ani, bisaa wōn se, “Mofiri he?” Anuanom no buaa no se, “Yefiri Kanaan asase so, na yeaba se yerebētō aduane.” 8 Ewom se na Yosef ahunu wōn se ne nuanom, nanso ne nuanom no dee, na wōnhunuu se, ḥno ne Yosef. 9 Yosef kaee daeē a mmere bi ḥoso faa wōn ho no. Ḫka kyerees wōn se, “Moye akwansrafo! Morebehwe sedee ekōm yi ama yen asase yi agyigya.” 10 Anuanom no teaam se, “Dabi yen wura, ente saa. Yebae se yerebētō aduane. 11 Yen nyinaa firi agya baako. Yeyē nnipa pa, na yēnyē akwansrafo saa.” 12 Nanso, Yosef ka tii mu se, “Dabi, morebehwe sedee asase no asi agyigya afa.” 13 Anuanom no buaa se, “Yen, w’asomfoo, yēye anuanom dumieni. Yeyē ḥapanin bi a ote Kanaan asase so mma. Seesei, yen kaakyire no wo yen agya

nkyen, enna ḥbaako nso afiri mu.” 14 Nanso, Yosef ka kyerees wōn se, “Asem a meka kyerees mo se moye akwansrafoō no, eno ara ne no. 15 Ekwan a mepē se mefa so de sō mo hwē nie: mmere dodoō a Farao te ase yi, meremma mo mfiri Misraim asase so ha nkōda, kōsi se mode mo kaakyire no bēba. 16 Monsoma mo mu baako, na ḥnkōfa mo kaakyire no mmra. Mede mo a moaka no nyinaa ḥegu afiase. Eno na ḫbēma yēahunu se, mo asem a moreka no ye nokore anaase ḥnye nokore. Se ekōba se monni nuabarima kumaa a ḥoye mo kaakyire a, mmere dodoō a Farao te ase yi, na ḫkyere se moye akwansrafoō ampa!” 17 Enti, ḥde wōn guu afiase ho nnansa. 18 Ne nnansa so no, Yosef ka kyerees ne nuanom no se, “Meye onyamesuroni. Eno enti, merebēma mo ekwan ama moasane mo ho se monye akwansrafoō. 19 Se moye nokwafoō ampa ara a, momma mo nua baako nna afiase ha. Mo a moaka no nso, monkōtō aburoo no bi nkōma mo fiefoo a ekōm rekum wōn no. 20 Nanso, ekwan biara so no, momfa mo nua kumaa no mmekyerē me. Eno na ḫbēma mahunu se, asem a moreka no ye nokore anaase ḥnye nokore. Na se nokore na moreka dee a, megayaa mo.” Ḫōpenee abisadee a Yosef de too wōn anim no so. 21 Afei, wōkeka kyerekyere wōn ho wōn ho se, “Nokorē, yen nuabarima yi enti na wōretwe yen aso. Yēhunuū sedee wābō huboa ne sedee ḥsree ne nkwa no, nanso yēantie. Eno enti na saa amanehunu yi a aba yen so ḥnnē yi.” 22 Afei, anuanom no mu panin a wōfre no Ruben no kaa se, “Manka mankyere mo se monnye bōne biara ntia abarimaa no? Nanso moantie! Afei na eṣe se yēbu ne mogya ho akonta” 23 Esiane se na obi kyere nṣem a Yosef ka no ase kyere wōn no enti, na wōnnim se Yosef te wōn kasa. 24 Yosef sōrē firii wōn nkyen kōsuie. Ḫsane baee se wōn bēkasaa bio. Ḫyi Simeon firii wōn mu, ma wōkyekyeree no wo wōn anim. 25 Yosef hyee se, wōnhyc wōn nkotokuo no aburoo ma ma, na wōnsane mfa obiara sika a anka ḥde rebētō aburoo nhye ne kotokuo mu, na wōmmma wōn akwansoduane nso nka ho. Wōyē yei maa wōn. 26 Wōhyehyee wōn aburoo nkotokuo no wo mfunumu no so, siim se wōrekō wōn kurom. 27 Wōrekō no ara, wōgyinaa ekwan so anadwo homeeē. Ḫho na wōn mu baako sanee ne kotokuo ano se ḥrema n’afunumu aduane adi. Ḫsanee ne kotokuo no ano no, ḥunuu se ne sika a anka ḥde rekōtō aburoo no hye kotokuo no fa baabi. 28 Ḫka kyerees ne nuanom no se, “Wōde me sika no asane ahyē me kotokuo no mu. Monhwē. Eno nie!”

Saa asem yi maa wən akoma tutui. Enti, wəhwewhwee wən ho wən ho anim kaa se, “Edeen anwanwadee na Onyankopon aye yen yi?” 29 Wəduruu wən agya Yakob nkyen wə Kanaan no, wəbəo no nsem a asisi no nyinaa ho amanee. Wəkaa se, 30 “Yəduruu Misraim asase so no, əbarima a əhwə asase no so no a əye asase no so əhene əboafoo no poopoo n’ani, kasaa anihanehane so kyerees yen se, yeye akwansrafoo. 31 Nanso, yebuaa no se, ‘Yeye nnipa pa, na yenyə akwansrafoo. 32 Yeye anuanom dumien a yefiri agya baako. Əbaako afiri mu. Seesei, yen kaakyire no wə yen agya nkyen wə Kanaan.’ 33 “Afei, əbarima a əhwə asase no so ka kyerees yen se, ‘Ekwan a mepe se mefa so de so mo hwe nie: Monnya mo nuanom baako wə me nkyen ha, na monkətə aburoo no bi nkoma mo fiefoo a ekəm rekum wən no. 34 Nanso, momfa mo nua kumaa no mmekeyere me. Eno na əbəma mahunu se monye akwansrafoo na moye nnipa pa. Na mede mo nua no bəma mo, na mobetumi abetə aburoo no bi wə asase yi so mpən dodo biara a mope.” 35 Əbere a wərehwiehwie wən aburoo no afiri wən nkotoku no mu no, obiara hunuu ne sika a anka əde rekətua aburoo no ka wə ne kotoku no ano. Wəne wən agya hunuu sika no, wən akoma tutui. 36 Eyee saa maa wən agya Yakob ka kyerees wən se, “Moama mahwere me mma. Yosef nni hə; Simeon nso nni hə; afei mope se mofa Benyamin nso ka ho! Biribiara ko tia me.” 37 Ruben ka kyerees n’agya se, “Se mamfa Benyamin ansane amma a, wowə ho kwan se wokum me mmammarima baanu no si anan. Fa no hye me nsa, na mesane mede no abre wo.” 38 Nanso, Yakob buaa se, “Me babarima no ne monnkə hə, efiri se, ne nuabarima awu ama aka əno nko. Se saa akwantuo a morebetu yi, asiane bi kəsiane no a, mewu.” (Sheol

43 Saa eberε no mu no, na ekom no ano da so
ye den wɔ asase no so nyinna. 2 Enti, eberε a
aduanne a wokoto firii Misraim baεε no reye asa no,
wɔn agya Yakob ka kyereε wɔn se, “Monsane nkɔ,
nkoto aduanne kakra mmra bio.” 3 Nanso, Yuda ka
kyereε n’agya Yakob se, “Owura no suae kyereε yen
dendeenden se, ‘Se moamfa mo nua kumaa no anka
mo ho amma a, monnsi m’anim ha bio.’ 4 Se wobema
yenе yen nua kumaa no akɔ dee a, εnnεε, yebesane
akɔ akoto aduanne no bi abre wo. 5 Nanso, se woamma
yeamfa no ankɔ dee a, yerenkɔ, εfiri se, owura no
suaee dendeenden se. ‘Se mo nua kumaa no nka mo

ho a, monnisi m'anim bio.” 6 Israel bisaa ne mma no se, “Aden enti na moka kyerεe owura no se mowə nua kumaa bi wə hə, na mode saa ohaw yi abεto me so?” 7 Anuanom no buaa won agya Israel se, “Owura no nyaa adagyeε, too ne bo ara bisaa yen ne yen abusuafə ho nseñ nyinaa se, ‘Mo agya da so te ase ana? Mowə onua foforə bi ka mo ho?’ Nseñ a əbisaa yen no na yebuaa no. Na yennim se əbeke se, ‘Momfa mo nua kumaa no mmra.’” 8 Eho na Yuda ka kyerεe n’agya Israel se, “Fa yen nua no hyε me nsa, na yensi mu nkə ntəm nkətə aduane no bi mmra, na ekəm ankum yen ne wo ne yen mma. 9 M’ankasa mehwə abofra no so. Se mamfa no amma a, bisa me. Se mamfa no amma, ammegyina w’anim ha, amma woanhunu se wo ba no ni a, saa asodie no nna me so me nkwanne nyinaa. 10 Se yεantwentwεn yen nan ase a, anka saa εberε yi, yεakə aba bεyε mprenu.” 11 Afei, wən agya Israel ka kyerεe wən se, “Se meye ho hwee na erenyε yie deε a, εnnee, momfa asase yi so nnepa a ebi ne akyenkyennuro kakra, εwoə kakra, aduhwam, kurobo, nkateε ne sorəno aba nhye mo nkotokuo mu, nkoyε owura no aye. 12 Sika a mode rekə no nso, monye no mmohə mmienu, εfiri se, εse se mosane de sika a kane no mode kəeε na əsane de hyεe mo nneso mu baeε no kəma no. Ebia, na εyεe no anifaso. 13 Momfa mo nua no nso nka mo ho, na monsim ntəm ntəm nkə. 14 Otumfoø Onyankopən nnyina mo akyiri, na owura no nhunu mo mməbə, na ənnyaa mo nua panin Simeon, na əmfa Benyamin nso nka mo ho, na mo nyinaa nsane mmra. Se εse se medi wən wuo ho awerchoo nso a, menni asem biara ka.” 15 Enti, Israel mma no faa akyedee ahodoø a wəde rekə akoyε owura no aye no, ne wən sika mmohə mmienu, ne wən nua kumaa Benyamin kaa wən ho, siim kəeε. Wəduruu Misraim no, wəkoyii wən ho adi kyerεe Yosef. 16 Eberε a Yosef hunuu se Benyamin ka wən ho no, oka kyerεe ne fie əsomfoo panin no se, “Fa nkurəfoo no ko me fie, na kum aboa bi, na wəmfa nnoa aduane, na awia me ne wən bedidi.” 17 Əsomfoo panin no yεe sedee Yosef kaεε no pεpεrε. Əde nkurəfoo no kəa Yosef fie. 18 Əde wən duruu Yosef fie no, wəsuroεs. Wəkaa se, “Gyama εsiane dwete a wəde hyehyεe yen nkotokuo mu no enti na əde yen aba ha. Əpe se əde korəno to yen so, na əfa yen se ne nkoo, na əsane fa yen mfunumu no nyinaa.” 19 Wəduruu Yosef fie kwan no ano no, wəkoo Yosef əsomfoo panin no nkyen. 20 Wəka kyerεe no se, “Yεn wura, yεsre wo, yshaa ha shers hi a atwam

betoo aduane. 21 Ebere a yeresane akə yen kurom a adee saee, na yeso eos ee no, asoe hə na yebuebuee yen nkotoku ano, na yehunuu se obiara sika a ekura no a anka əde rekətə aburoo no hye ne kotoku no mu pepeere. Enno enti, yeasane de aba. 22 Yeasane de sika foforə aba se yede rebetə aduane. Yennim onipa ko a əde saa sika no hyehyee yen nkotoku no mu.” 23 Osomfoo panin no ka kyere wən se, “Enye asem biara. Monnsuro. Onyame a mosom no ne mo agya Onyame a osom no na əde saa sika no hyehyee mo nkotoku no mu maa mo. Na mo sika no dee, yegyee.” Afei, əyii Simeon firii afiase hə de no bres wən. 24 Osomfoo panin no de wən kəo Yosef fie, maa wən nsuo hohoroo wən nan ase, enna əmaa wən mfunumu no nso aduane dii. 25 Wəboaboa akyedee a wəde bema Yosef no ano de twən no, əfiri se, na wəate se wəbedidi wo efie hə awia no. 26 Ebere a Yosef baes no, anuanom no buu no nkotodwe, de wən akyedee no maa no. 27 Yosef bisaa wən sedee wən ho te. Ətəaa so se, “Mo agya akəkora a mokaa ne ho asem no ho te sen? Əda so te ase anaa?” 28 Wəbuua no se, “W’akoa a əye yen agya no ho ye. Əda so te ase.” Wəde obuo ne anidie bəo wən mu ase wə n’anim. 29 Ebere a n’ani təo ne maame ba Benyamin anim no, əbisaa se, “Yei ne mo nua kumaa a mokaa ne ho asem kyere me no anaa?” Ətəaa so se, “Me ba, Onyankopon nnom wo!” 30 Yosef hunuu ne nua kumaa Benyamin no, ne were hoee enti, əyees ntəm firii adi kohyee ne piām, kəsuie. 31 Əsu wiees no, əhohoroo n’anim, sane baes de animia kaa se, “Momma yennidi!” 32 Wətoo Yosef əpono wə baabi, enna wətoo anuanom no nso əpono wə baabi wə edan koro no ara mu. Misraimfoo a wəye Yosef asomfoo no nso didii wə baabi foforə, əfiri se, Misraimfoo ne Hebrifoo nto nsa nnidi, eyə wən akyiwadee. 33 Wəde Yosef nuanom no tenatena ase mpanin mu. Eyee saa maa anuanom no de ahodwirie hwehwchwehwəe won ho wən ho anim. 34 Wəteteen nnuane no firi Yosef əpono so kəmaa wən, nanso Benyamin dee, na ne dee no dəoso sene ne nua biara dee mprenum. Emaa wəne Yosef de anigye ne ahosepe didi nomees.

44 Afei, Yosef hyee ne osomfoo panin no se, “Fa aduane dodo biara a mmarima no betumi asoa no hye wən nkotoku no ma ma, na fa obiara sika nso hye ne kotoku mu ma no. 2 Afei, fa me dwetə kuruwa no ka akumaa no aduane no sika ho, na fa hye ne kotoku no mu.” Na osomafo panin no yee sedee Yosef kaes no pepeere. 3 Adee kyee anopa no, əgyaa

anuanom no ne wən mfunumu no kwan. 4 Wəannuru akyiri baabiara, na Yosef ka kyere ne əsomfo panin no se, “Ti nkurofə no ntəm so, na se woto wən a, bisa wən se, ‘Aden enti na mode bəne tua papa so ka? Aden enti na moawia me dwete kuruwa? 5 Enye saa kuruwa yi a me wura nom ano na əhwə mu ka nhunumusem no nie? Yei ye bəne kesee a moaye.’” 6 Əktəoo wən no, ətii saa asem korə yi ara mu kyere wən. 7 Nanso, anuanom no buaa no se, “Aden enti na yen wura keka saa nsem yi? Empare wo nkao se wəbeyə adee a ete saa! 8 Sika a yehunuu wə yen nkotoku mu no, yeansane amfa amfiri Kanaan ammre mo anaa? Aden enti na esee se yewia dwetə anaa sikakəkə firi wo wura fie? 9 Se wohunu saa kuruwa no wə wo nkao no biara nkyen a, okum na esee se wokum saa onipa no. Na se eba saa nso a, yen nyinaa bəye wo wura nkao afebeə.” 10 Osomfoo no buaa se, “Eyə, na dee əwiaeə no nko na əbeyə m’akoa. Na mo a moaka no befa mo ho adi.” 11 Anuanom no nyinaa yiyii wən nnesoa no firii mfunumu no so, guu fam, sane sanee wən nkotoku no ano. 12 Afei, osomfoo panin no firii ase, hwehwəe wən nkotoku no mu firi əpanin no so kəsii akumaa no so. Wəhunuu kuruwa no wə Benyamin kotoku no mu. 13 Ebaa saa no, anuanom no sunsuanee wən ntadee mu. Afei, wən nyinaa sane hyehyee wən nmesoa no wə wən mfunumu no so, sanee wən akyiri, kəo kuro no mu bio. 14 Ebere a Yuda ne ne nuanom no kəduruu kuro no mu hə no, na Yosef da so wə ne fie hə. Enti, wən nyinaa totoo wən ho guu fam wə n’anim. 15 Yosef bisaa wən se, “Edeen adee na moaye yi? Monnim se onipa a əte se me nam nhunumusem so betumi ahunu biribiara mu?” 16 Yuda buaa se, “Anoyie ben na yebetumi ayi wə me wura anim? Asem ben na yewə ka? Yebeyə den na yeatumi ama woahunu se yenni saa asem yi ho fə? Onyame ada yen w’asomfoo afodie yi adi. Yene dee wəhunuu kuruwa no wə no nkyen no nyinaa ye yen wura nkao”. 17 Nanso, Yosef kaa se, “Empare me se meye adee a ete saa. Onipa a wəhunuu kuruwa no wə ne nkyen no nko ara na əbeyə m’akoa. Mo a moaka no dee, monsane kəo mo agya nkyen asomdwəee mu.” 18 Yuda sore kəo Yosef anim, ka kyere no se, “Ma me a meye w’akoa no ekwan na me ne wo, me wura, nkasa. Əwom se, wo ne Farao ye pə dee, nanso mesre wo, nya aboterə ma wo osomfoo. 19 Me wura bisaa n’asomfoo no se, ‘Mowə agya anaa onubarima bi?’ 20 Na yebuaa se, ‘Yewə agya a wabə akəkora

ne yen kaakyire a əwoo no ne nkɔkoraaberɛ mu. Ne nuabarima a ɔka ne ho no awu. Na ɔno nko ara ne ne maame ba a waka. N'agya pe n'asɛm yie.' 21 "Na ɔka kyereɛ w'asomfoo se, 'Momfa no mmra, na menhwe no.' 22 Yɛka kyereɛ me wura se, 'Abarimaa no rentumi nte ne ho mfiri n'agya ho. Na se ɛba se ɔte ne ho firi n'agya ho a, n'agya no bewu.' 23 Enna woka kyereɛ w'asomfoo se. 'Se moamfa mo nua kumaa no anka mo ho amma a, monnisi m'anim bio.' 24 Yesane koo w'akoa, yen agya nkyɛn no, yekaa wo a woye yen wura no nsem a woka kyereɛ yen no nyinaa kyereɛ no. 25 "Enna yen agya kaa se, 'Monsane nkɔ bio nkɔtɔ aduane kakra mmra.' 26 Nanso, yɛka kyereɛ yen agya se, 'Yerentumi nkɔ, gye se yen nua kumaa no ka yen ho. Se yeamfa yen nua kumaa no anka yen ho ankɔ a, yerentumi nkɔ owura no anim.' 27 "Afei, wo ɔsomfoo, yen agya ka kyereɛ yen se, 'Monim se me ne me yere woo mmamarima baanu. 28 Wɔn mu baako firii me nkyɛn kɔe a, manhunu no bio, ma mekaa se, 'Aboa bi atete no pasaa.' Efiri saa ɛbere no, menhunu no bio. 29 Se mofa yei firi me nkyɛn, na asiane bi kɔsiane no wɔ ekwan so a, me nso, mede awerɛhoo bewu bi.' (Sheol h7585) 30 "Enti, saa ɛbere yi, se yekopue firi w'akoa, yen agya, anim na abofra yi nka yen ho a, enneɛ, sedee n'akoma da abofra no ho fa no, 31 se ɔhunu se abofra no nka yen ho a, ɔbewu. Wo nkɔa bema wɔn agya adi awerɛhoo, de ne tiri so dwono akɔ asaman. (Sheol h7585) 32 W'akoa a ɔde ne ho dii abofra no agyinamu se ɔde no beba kaa se, 'Se mamfa no ansane ammrɛ wo a, ɛho asodie no mmɛda me so, me nkwanna nyinaa.' 33 "Afei, mesrɛ wo, ma w'akoa nsi abofra no ananmu wo ha, na ma abofra no ne ne nuamarima no nsane nkɔ. 34 Na se abofra no anka me ho ankɔ a, meye dɛn makopue m'agya anim. Dabi! Merentumi nnyina ahohiahia a ɛbeto m'agya wɔ saa asɛm yi ho no ano."

45 Afei, na Yosef ye ne ho biribiara a, enye yie wo n'asomfoo no nyinaa anim. Enti, ɔteam kyereɛ n'asomfoo no se, "Obiara mfiri ha nkɔ." Enti, ɛbere a ɔyi ne ho adi kyereɛ ne nuanom no, na asomfoo no mu biara nni ho. 2 ɔsuu dendeenden maa Misraimfoo no teeɛ. Eyɛɛ saa ma ɛduruu Farao fiefoo asom. 3 Afei, Yosef ka kyereɛ ne nuamarimanom no se, "Mene Yosef! M'agya te ase anaa?" Asɛm no yee wɔn nwaniwa yie ma ɔtoree wɔn mumu wɔ n'anim. 4 Yosef ka kyereɛ ne nuamarimanom no se, "Montwe mmen me." Wɔtwe ben no no, ɔka kyereɛ wɔn se, "Mene mo nuabarima Yosef. Me na motɔnee me maa wɔde me

koo Misraim no. 5 Momma biribiara nha mo. Na monnkasakasa so se motɔnee me maa wɔde mebaa ha. Onyankopɔn na ɔyeeɛ. ɔno na ɔsoma me, dii mo anim baa ha se memmegye mo nkwa. 6 Mfɛɛ mmienu ni a ɛkɔm baa asase yi so. Mfɛɛ enum a ɛreba yi nso, obiara rennua, na obiara nso rentwa. 7 Onyankopɔn asoma me ha se, memma mo ne mo fiefoo ntena nkwa mu, na moaye ɔman kɛsɛ. 8 "Enti, enye mo na mode mebaa ha, na eyɛ Onyankopɔn ankasa! Wayɛ me Farao fotufoo ne ne fie sohwɛfɔo, enna ɔde Misraiman nyinaa nso ahye me nsa. 9 Afei, monka mo ho nkɔ m'agya nkyɛn nkɔka nkyere no se, 'Sedee wo babarima Yosef see ni, Onyankopɔn aye me Misraiman nyinaa sohwɛfɔo. Enti, ntwentwen wo nan ase koraa, na bra Misraim! 10 Wobeba abetena Gosen asase so, na woabɛn me. Fa wo mma, wo nananom, wo nnwan ne w'anantwie ne biribiara a wowɔ bra. 11 Se woba hɔ a, mehwɛ wo, efiri se saa ɛkɔm kɛsɛ yi aka mfeɛ enum. Se anye saa a, wo ne wo fiefoo ne wɔn a wɔka wo ho nyinaa bedi hia buruburoo.' 12 "Mo ne me nua Benyamin nyinaa di adansee se, ampa ara, eyɛ me Yosef na me ne morekasa yi. 13 Monka animuonyam a Onyame adam enti, wɔahye me wo Misraim asase so ne biribiara a mo ankasa mode mo ani abehunu no nyinaa ho asɛm nkyere m'agya. Monkofa m'agya nsiane mmrɛ me ntɛm so." 14 ɔyeeɛ Benyamin attuu, suie, a anigyeɛ ne awerɛhoo adi afra. Benyamin nso firii aseɛ suie. 15 ɔfefeɛ ne nuanom no nyinaa ano suie, na ɛno akyiri no, wɔtumi ne no kasaeɛ. 16 ɛbere a wɔtee wɔ Farao fie se Yosef nuanom no aba no, Farao ne ne mpanimfoo a wɔka ne ho no nyinaa ani gyeeɛ. 17 Afei, Farao ka kyereɛ Yosef se, "Ka kyere wo nuanom no se, wɔmfɛɛ nneɛma nsoasoa wɔn mmoa no, na wɔnkɔ Kanaan asase so, 18 na wɔnkɔfa wɔn agya ne wɔn abusuafo no nyinaa mmra Misraim asase so ha mmɛtena ha. Ka kyere wɔn se, 'Farao bema mo Misraim asase no fa a eyɛ pa ara atena so. Wobedi asase no so nnepa!' 19 "Ka kyere wɔn se, 'Momfa nteaseenam mfiri Misraim ha nkɔfa mo yerenom ne mo mma. Momfa mo agya nso nka ho mmra. 20 Monnha mo ho wɔ mo agyapadee ho, efiri se, mede nnepa a ewɔ Misraim asase so nyinaa no bi bema mo.'" 21 Enti, Yosef maa wɔn nteaseenam ne nnuane a wobedi wɔ ekwan so, sedee Farao hyeeɛ no. 22 ɔmaa ne nuanom no mu biara atadɛf fofo, nanso Benyamin dee, ɔmaa no ntadɛf ahodoo enum ne dwete kilogram mmiensa ne fa. 23 Saa nneɛma

a ədidi so yi nso na Yosef de kōmaa n'agya Israel: mfunumunini edu a wəahyehē Misraim nneema pa wō wōn so, mfunumubereē edu a wəsoso aburoo, burodo ne nnuane ahodoo ne n'akwansoduane. **24** Əgyaa ne nuanom no kwan, na akwannya no mu no, əka kyereē wōn se, “Monnkəkasakasa wō ekwan so.” **25** Enti, wəfirii Misraiman mu kō wōn agya Israel nkycen wo Kanaan asase so. **26** Wōduruie no, wode anigyeē bōo wōn agya amaneē se, “Yosef te ase! Nokwasem nie, əno na ədi Misraiman nyinaa so!” Israel tee saa asem yi no, ne ho dwirii no. Wannyē anni. **27** Na əberē a wōkāa nsem a Yosef ka kyereē wōn se wōmmeka no wieee no, na əhunuū nteaseenam a Yosef de somaa se wōmfa mmefa no no, wōn agya Yakob ho sanee no. **28** Afei, Israel kaa se, “Magye nsem no nyinaa adi. Əye nokore turodoo se, Yosef te ase. Mekō makohunu no ansa na mawu.”

46 Enti, Israel de n'ahodee nyinaa siim kōduruu Beer-Seba. Əbōo Onyankopōn a na n'agya Isak somm no no afədee wō hō. **2** Anadwo anisoadehunu mu no, Onyankopōn frēe Yakob se, “Yakob! Yakob!” Yakob gyee so se, “Me nie.” **3** Onyankopōn ka kyereē no se, “Mene Onyankopōn. Onyankopōn a w'agya somm no. Nsuro se wobəkō Misraim, efiri se, mema w'ase adōre aye əman kesee wō hō. **4** M'ankasa me ne wo bəkō Misraim, na masane ne wo aba ha bio. Eduru əberē a worebewu a, wobewu Yosef anim.” **5** Afei, Yakob siim firii Beer-Seba. Israel mma no de wōn agya Yakob, wōn yerenom ne wōn mma tenatena nteaseenam a Farao soma maa wōde bəfaa wōn no mu. **6** Wəfaa wōn mmoa ne wōn agyapadee a wōanya wo Kanaan asase so nyinaa kaa won ho kōo Misraim. Yakob ne n'asefoo nyinaa siim kōo Misraim. **7** Israel de ne mmamarima, ne nananom, ne mmammaa ne wōn mma a won nyinaa ye n'asefoo kaa ne ho kōo Misraim. **8** Edin a ədidi so yi ye Israelfoo, Yakob asefoo a əde won kōo Misraim. Ruben ye Yakob abakan. **9** Ruben nso mmamarima edin na ədidi so yi: Hanok, Palu, Hesron ne Karmi. **10** Simeon nso mmamarima ye: Yemuel, Yamin, Ohad, Yakin, Sohar ne Saulo a ne na ye Kanaanni. **11** Lewi mmamarima din na ədidi so yi: Gerson, Kohat ne Merari. **12** Yuda nso mmamarima ye: Er, Onan, Sela, Peres ne Serah. Nanso Er ne Onan deē, wōwuwuiē wō Kanaan asase so, ansa na Israel reba Misraim asase so. Peres mmamarima ye: Hesron ne Hamul. **13** Isakar mmamarima nso ye: Tola, Puwa, Hiob ne Simron. **14** Sebulon mmamarima nso ye:

Sered, Elon ne Yakleel. **15** Wōn a wəabobō wōn din yi ye Lea mma a əne Yakob woeē wō Paddan-Aram a ne babaa Dina nso ka ho. Saa mmamarima ne ne babaa yi nyinaa dodoō si nnipa aduasa mmiensa. **16** Gad nso mma din na ədidi so yi: Sifion, Hagi, Suni, Esbon, Eri, Arodi ne Areli. **17** Aser nso mma din na ədidi so yi: Yimna, Isua, Isui ne Beria ne wōn nuabaa Sera. Beria nso mma ye: Heber ne Malkiel. **18** Yeinom nso ne Silpa, afenaa a Laban de no maa ne babaa Lea a əno nso de no maa ne kunu Yakob wareee no mma. Wōn nyinaa dodoō ano si nnipa dunsia. **19** Yakob yere Rahel mma ye: Yosef ne Benyamin. **20** Yosef ne ne yere Asnat, a əye Potifera a əye On bosomfoō babaa woo Manase ne Efraim wō Misraim. **21** Benyamin nso mmamarima din na ədidi so yi: Bela, Beker, Asbel, Gera, Naaman, Ehi, Ros, Mupim, Hupim ne Ard. **22** Saa nnipa a wəabobō wōn din yi ye Rahel mmamarima a əne Yakob woeē. Wōn nyinaa dodoō ano si nnipa dunan. **23** Dan babarima ye Husim. **24** Naftali nso mmamarima din na ədidi so yi: Yahseel, Gunı, Yeser ne Silem. **25** Bilha a əye Laban afenaa a əde no maa ne babaa Rahel mmamarima a əne Yakob woeē no na wəabobō wōn din yi. Na wōn dodoō ano si nnipa baason. **26** Nnipa a Yakob de won kōo Misraim nyinaa, a wōye n'asefoo ankasa, a ne mmamarima yerenom nka ho dodoō ano si aduosia nsia. **27** Se wōde Yosef mmamarima baanu a əwoo wōn wō Misraim no ka ho a, na Yakob asefoo a əde won kōo Misraim no nyinaa dodoō ano si nnipa aduoson. **28** Israel somaa Yuda, ma ədii əkan kōo Yosef hō kōbisaa no Gosen ekwan. Akyire no, wokduruu Gosen. **29** Yosef siesiee ne nteaseenam ma wəkōo Gosen kohyiaa n'agya Israel. Yosef duruu n'agya Yakob anim pē, əbam no, suie ara kwansin. **30** Israel ka kyereē Yosef se, “Ohunu a mahunu wo se wote ase yi enti, se owuo befa me enne koraa a, mepe.” **31** Yosef ka kyereē ne nuanom no ne n'agya fiefoo no se, “Mekō makəka makyere Farao se, ‘Me nuamarimanom ne m'agya fiefoo a na anka wōte Kanaan asase so nyinaa aba ha abeķa me ho. **32** Mmarima no ye nnwanhwefoo. Wōhwē mmoa so. Na wōde won nnwan ne wōn anantwie ne biribiara a wōwō aba.’ **33** Se Farao frē mo, na əbisa mo se, ‘Adwuma ben na moye a,’ **34** momma no mmuaee se, ‘Wo nkoo ayen mmoa firi won mmofraase, te se deē yen agyanom yeeē no ara pepeērē.’ Se moka saa kyere no a, əbəma mode Gosen aye mo atenaeē, efiri se, Misraimfoō kyiri nnwanhwefoo kōkōko.”

47

Yakob mma no beduruu Misraim asase so no, Yosef kɔka kyereɛ Farao sɛ, “M’agya ne me nuanom no de wɔn nnwan ne wɔn anantwie ne wɔn agyapadee nyinaa firi Kanaan asase so aba, na wɔwɔ Gosen asase so”. 2 Yosef yi ne nuammarima no mu baanum de wɔn kɔkyeaa Farao. 3 Farao bisaa anuanom no sɛ, “Adwuma bɛn na moye?” Wobuaa no sɛ, “Wo nkoo ye nnwanhwefoo, sɛdɛe na yen agyanom nso ye nnwanhwefoo no.” 4 Anuanom no toaa so sɛ, “Yéaba ha se amamfrafoo a yerebɛtene ha kakra, ɛfiri se, ɛkɔm no ano ye den yie wo Kanaan asase so ho, na wo nkoo nnwan nnya aduane nni. Enti, yeresre wo kwan na yeatena Gosen asase so ha.” 5 Farao ka kyereɛ Yosef sɛ, “W’agya ne wo nuanom aba wo nkycen. 6 Misraim asase nyinaa hye wo nsa. Ma w’agya ne wo nuammarima baabi pa na wontena. Ma wontena Gosen asase so. Se wonim wɔn mu bi a wɔwɔ mmoayen ho nimdees a, ma wɔnhwe me nnwan so mma me.” 7 Afei, Yosef kɔfaa n’agya Yakob de no békiaa Farao maa Yakob hyiraa no. 8 Farao bisaa Yakob sɛ, “Woadi mfœe ahe?” 9 Yakob buaa Farao sɛ, “Madi mfœe ɔha ne aduasa a ɔshaw ne abebresɛ wo mu. Mennuru m’agyanom nkwanne a wɔde tenaa asase so no ho hwhee.” 10 Na Yakob hyiraa Farao, na ɔfirii n’anim kœe. 11 Enti, Yosef bœ̄ n’agya ne ne nuanom no atenasee wɔ Misraim asase so. Ðmaa wɔn agyapadee wo asase no fa baabi a εye pa ara wo Rameses mansini mu, sɛdɛe Farao hyeɛe no. 12 Yosef maa n’agya ne ne nuanom no aduane sɛdɛe wɔn mma dodo te. 13 Na aduane nni ho baabiara, ɛfiri se, na ɛkɔm a aba no ano aye den yie. Saa ɛkɔm yi kaa Misraim ne Kanaan asase nyinaa maa emu nnipa ne mfudee twintwamee. 14 Yosef prapraa Misraim ne Kanaan asase so sika nyinaa a ɔnya firii aduanetɔn no mu no baa Farao ahemfie. 15 Ebere a nnipa a wɔwɔ Misraim ne Kanaan asase so ho sika nyinaa sae no, Misraim nnipa nyinaa baa Yosef nkycen beka kyereɛ no sɛ, “Yen ho sika nyinaa asa, enti ma yen aduane nni! Aden enti na eſe se yewuwu?” 16 Yosef buaa wɔn se, “Se mo sika asa dee a, momfa mo nnwan ne mo anantwie mmra mmegeye aduane.” 17 Enti, wɔde wɔn mmoa no bres Yosef. Mmoa a wɔde wɔn besesaa aduane no ye aponko, nnwan, mpɔnkye, anantwie ne mfunumu. Saa afe no mu no, wɔde wɔn mmoa nyinaa besesaa aduane. 18 Afe akyiri no, Misraimfoo no nyinaa baa Yosef nkycen bekaa se, “Yerentumi mfa biribiara nhinta yen wura. Yen ho sika nyinaa asa, na

yen anantwie nso ye wo dea. Biribiara bio nni ho a yebetumi de abre wo, yen wura, se yen nnipadua ne yen nsase nko. 19 Aden enti na eſe se yehwere yen nkwa ne yen nsase wɔ w’anim! Afei, ma yemfa yen nnipadua ne yen nsase nyinaa mmesesa aduane. Yede yen ho ne yen nsase nyinaa beko nkoasom mu. Ma yen aburoo, na ɛkɔm ankum yen, amma asase no nso anna mpan.” 20 Enti, Yosef tœ̄ Misraim nsase nyinaa maa Farao. Esiane ɛkɔm no ano den enti, Misraimfoo no tɔn wɔn nsase no nyinaa. Eyee saa maa nsase no nyinaa bedii Farao nsam. 21 Efiri Misraim tire kɔsi tire, Yosef de mu nnipa nyinaa beyeɛ ne nkoo. 22 Asɔfoo nko ara nsase na wanto, ɛfiri se, asɔfoo no dee, na Farao atwa anodua bi de ama wɔn. Ne saa enti na wɔn dee, wɔanton wɔn nsase no. 23 Yosef ka kyereɛ nnipa no sɛ, “Afei a matɔ mo ne nsase de ama Farao yi, mo nso, monnye aburoo nkœdua. 24 Na se aburoo no ye yie, na motwa a, momfa nkycemu enum mu baako mmre Farao. Na nkycemu enum mu enan a ebeka no, mo ne mo fiefoo ne mo mma nni bi, na monnya bi nso a mobedua.” 25 Wɔkaa se, “Anokwa, woagye yen nkwa. Ka kyere yen wura Farao sɛ, onnye yen ntom, na yenyɛ nko.” 26 Enam saa asem yi so maa mmara a Yosef hyeɛe se, wɔmfa asase no so nnøbaeɛ nyinaa mu nkycemu enum mu baako mma Farao no da so wɔ ho besi enne. Asɔfoo no nsase nko ara na ankodi Farao nsam. 27 Israelfoo no bœ̄ atenasee wɔ Gosen mansini a ɛwɔ Misraim asase so no so. Wɔnyaa agyapadee wo ho, na wɔn ase nso dɔree yie. 28 Yakob tenaa Misraim mfœe dunson. Ðdii mfirinhyia ɔha ne aduanan nson ansa na ɔrewu. 29 Eduruu se Yakob rebewuo no, ɔfrɛe ne ba Yosef, ka kyereɛ no sɛ, “Me ba, se wodo me dee a, ka ntam di nse se, wobeye me adœe, adi me nokore. Se mewu a, nsie me wo Misraim ha. 30 Se mewu a, momfa me mfiri Misraim ha, nkɔsie me wɔ baabi a wɔsiee me mpanimfoo no.” Yosef hyeɛ bœ̄ se, “Medi asem a woaka no so.” 31 Yakob kaa bio se, “Ka ntam kyere me.” Yosef kaa ntam no, na Israel nso butuu ne poma so soree Onyankopɔn.

48

Yei akyiri no, wɔka kyereɛ Yosef sɛ, “W’agya yare.” Enti, Yosef faa ne mmammarima baanu, Efraim ne Manase kaa ne ho kosraa no. 2 Ebere a wɔbœ̄ Yakob amanee se, “Wo ba Yosef aba wo nkycen rebesra wo” no, Yakob miaa n’ani sore tenaa ne mpa so maa no akwaaba. 3 Enna Yakob ka kyereɛ Yosef se, “Otumfoo Onyankopɔn yii ne ho adi kyereɛ me wɔ Lus a ɛwɔ Kanaan asase so. Ehɔ na ɔhyiraa me,

4 ka kyereε me se, ‘Mεma woawo, ama w’ase afεe. Mεma w’asefoo aye ḥoman keseε. Mede saa asase yi bema w’asefoo se wən agyapadeε afebəo.’ 5 ‘Eno enti, mede wo mma baanu a wəwoo wən maa wo ansa na mereba wo nkyen wə Misraim asase so ha no beka me mma no ho. Efraim ne Manase beka me mma ho, sdeε Ruben ne Simeon ye me mma no. 6 Mma foforø biara a wobewo wən wo Efraim ne Manase akyiri no na wobeyε wo dea. Wode wən beka wən nuanom no ho wə asase a wode bema wən se wən agyapadeε no so. 7 Ebere a mefiri Paddan-Aram reba no, ababaawa Rahel wuu wə ekwan mu, ma εyεε me ya. Na aka akwansini kakra na yeaduru Efrat. Eno enti, mesiee no wə Eufrate, a wəfrē no Betlehem no kwankyen baabi.’ 8 Ebere a Israel hunuu Yosef mmamarima no, obisaa se, “Na yeinom ye εhefəo?” 9 Yosef buaa n’agya se, “Woyε mmamarima a Onyankopon de wən adam me wə ha.” Na Israel kaa se, “Fa wən bra m’anim ha na menhyira wən.” 10 Saa ebere no, esiane onyini enti, na Israel ani so aye wisiwisi a, ḥanhunu adeε papa. Ne saa enti, Yosef de ne mma no kəo ne nkyen pεe, ma εyεε wən atuu, fefee wən ano. 11 Israel ka kyereε Yosef se, “Manna mannwene se mehunu w’anim bio da, nanso hwe dee Onyame aye. Wama me ho kwan ama mahunu wo mma nso.” 12 Yosef pagyaa wən firii Israel kotodwe anim, enna oño ara nso buu nkotodwe de n’anim butuu fam. 13 ḥpagyaa ne mu no, ḥde ne nsa nifa səo Efraim mu, de no gyinaa Yakob benkum so, enna ḥde ne nsa benkum səo Manase mu, de no gyinaa Yakob nifa so bən no pεe. 14 Israel tenee ne nsa nifa de too Efraim a εyε akumaa no apampam, enna ḥde ne nsa benkum no too Manase nso apampam. Ǝwom se na Manase ye abakan dee, nanso ḥde ne nsa benkum na εtoo n’apampam. 15 ḥhyira Yosef se, “Onyankopon a m’agyanom Abraham ne Isak nantee n’anim, ne me Onyankopon a ḥhwεε me se odwanhwefoo de bəsi enne no, 16 ḥsoro ḥbəfəo a εyεe me firii ḥshaw nyinaa mu no, ḥhyira saa mmarimaa yi. Wəmfa me din ne m’agyanom, Abraham ne Isak edin ntoto wən, na wən ase mfee wə asase so.” 17 Ebere a Yosef hunuu se n’agya de ne nsa nifa ato Efraim apampam no, anye no de. Enti, εyii n’agya nsa nifa no firii Efraim apampam, kəto Manase apampam. 18 Yosef ka kyereε n’agya se, “Dabi, m’agya, yei ne m’abakan, enti fa wo nsa nifa to n’apampam.” 19 Nanso, n’agya ampene so kaa se, “Me ba, menim saa. Oño nso bεyε ḥoman, na wayε kese. Nanso, ne nua kumaa no bεyε kese

asene no, na n’asefoo bεyε amanaman bebree.” 20 Enti eda no, Yakob hyiraa mmarimaa no se, “Israelfoo nyinaa nam mo din so bεhyirahyira wən ho wən ho. Wəbeka se, ‘Onyankopon bεhyirahyira mo, ama moako so frømfrøm te se Efraim ne Manase.’” Saa ekwan yi so na Yakob fa maa Efraim bədii Manase anim. 21 Na Israel ka kyereε Yosef se, “Merebəwu, nanso Onyankopon bεhwε mo so, na wasane de mo aks Kanaan, mo agyanom asase so bio. 22 Wo a seesei woabeyε wo nuanom nyinaa so panin no, mede asase a menam me sekān ne m’agyan so gye firii Amorifoo nkyen no rema wo.”

49 Yakob frεe ne mmamarima nyinaa ka kyereε wən se, “Mommətwə me ho nhylia, na menka mo deε εbεba mo so. 2 “Yakob mmamarima, mommoaboia mo ho ano, na montie; montie mo agya Israel. 3 “Ruben, wo na woyε m’abakan. Wo na woyε me tumi ne m’ahooden nseŋkyerennet a edi εkan a εboro animuonyam ne tumi so. 4 Woyε kirikiri se asorøkye, nanso worenkə so bio, εfiri se, woforo w’agya mpa ne ne yere kədaεs, de guu m’anim ase. 5 “Simeon ne Lewi ye anuanom. Wəgyina hə ma basabasayε ne nsisie. 6 Mma me nkəka wən agyinatu ho, εfiri se, wənam wən abufuo so akunkum nnipa, na wəkunkumm anantwie de gyeε wən ani. 7 Nnome nka wən abufuo, εfiri se, ano ye den, na εyε atirimuodensem! Eno enti, məbə wən asefoo ahwete Israelman mu nyinaa. 8 “Yuda, wo nuamarimanom bεyi wo aye. Wobesee w’atamfoo nyinaa. W’agya mmamarima bəkoto wo. 9 Ao, Yuda, woyε gyata ba a woawe w’atamfoo εnam awie. Wote se gyata a wabutu. Hwan na ḥbətumi akəka no? 10 Ahempoma remfiri Yuda nsam, na saa ara nso na ahempoma remfiri ne nan ntam, kəsi se, deε εyε ne dea a aman nyinaa betie no no bεba. 11 ḥbesa n’afunumu wə bobə dua mu. ḥde n’afunumu ba bəsa bobə pa mman mu. ḥbesi ne ntoma wə nsā mu, na wasi n’atadee nso wə bobesa kəo mu. 12 N’aniwa aba bεbiri asene bobesa. Ne se bεyε fitaa asene nufosuo. 13 “Sebulon bətena mpoano. ḥbesi ahyengyinabea ama ahyen. N’ahyeε so betre akəsi Sidon. 14 “Isakar ye afunumu hoodenføo a əbutu hə rehome wə nnwankuo mu. 15 Se ḥhunu sdeε n’ahomegyebea ye fa a, ne sdeε n’asase no so dwo a, ḥbekuntunu agye adesoia, na wapene so se aksa ama εhyε adwuma. 16 “Dan bεbu ne manføo aten se Israel mmusuakuo no baako. 17 Dan bεyε se ḥtweaseε a əda kwankyen; ḥbεyε se ahuritia a ənam tempon

mu a əka əpənko nantin, sedes ebəma ne sotefoo ate ahwe n'akyiri. **18** “Ao, Awurade, wo nkwegye na meretwen. **19** “Nnipe bənefəo beto ahye Gad so, na əno nso beti wən ato ahye wən so. **20** “Aser aduane a ədi no beye aduane pa. Na əbəma ahennuane a eyə akənnə. **21** “Naftali te se əforotee a woagya no a əwo mma ahoofeo. **22** “Yosef ye ngo dua a eso aba, a esi asutene ho, na ne mman tra afasuo. **23** Agyantofoo kaa no hyee, de abufuo to hyee ne so. **24** Nanso, ne bəma no gyinaa pintinn, na ne basa mu yee den; esiane Otumfoo Onyankopon a Yakob somm no no a əye odwanhwefoo ne Israel botantim no; **25** esiane Onyankopon a w'agya somm no a oboa wo no; Otumfoo a əde əsoro nhŷira behyira wo; nhŷira a əfiri asase ase p̄ee; nhŷira a əfiri nufoo ne yafunu mu no. **26** W'agya nhŷira a waahyira no no bədəoso asene tete ntredēe mmepo ne nkoko a etintim h̄o daa no so nnəbae. Yeinom nyinaa mmira Yosef a əda mu fua a wəpaa no firii ne nuanom mu no so. **27** “Benyamin ye pataku a əye nam; əbə aporo anəpa, kye n'ahaboa we, na əduru anwummere a, əkyekye enam nkae no.” **28** Yei ne nhŷira a Israel mmusuakuo dumieno agya de hyiraa wən; obiara ne sedes efata no. **29** Yakob rebewuo no, əka kyere wən hyee wən se, “Aka kakraa bi, na wərebəfa me akəka me mpanimfoo ho. Se mewu a, monsie me wə oboda a əwo Hetini Efron afuo a wəsiee me mpanimfoo mu no mu. **30** Eno ne əboda ne afuo a əwo Makpela, a əben Mamre a əwo Kanaan asase so no. Abraham təo saa əboda no firii Hetini Efron nkyen, de yee amusiee. **31** Saa oboda no mu na wəsiee Abraham ne ne yere Sara. Ehə ara nso na wəsiee Isak ne ne yere Rebeka, na mesiee Lea nso. **32** Me nana Abraham təo afuo no ne əboda a əka ho no nyinaa firii Hetifoo no nkyen.” **33** Ebere a Yakob kasa kyere ne mma no wieee no, əmaa ne nan so guu ne mpa so wui. Wokəsiee no wo ne mpanimfoo nkyen.

50 Afei, Yosef too ne ho hwee n'agya so suie, fee n'ano. **1** Eno akyiri no, Yosef maa n'aduruyefoo behyee n'agya Israel akyenkyennuro, sedes ebeyee a, ərensee. Enti, aduroyefoo no hyee no akyenkyennuro. **3** Wəde adaduanan na ehyye Israel akyenkyennuro no, əfiri se, saa nna dodoō no na ese se wəde hye no aduro no. Misraimfoo suu no nnafua aduəson. **4** Wəsuu no wieee no, Yosef kasa kyere Farao fiefoo se, “Se manya mo anim animuonyam a, monka nkyere Farao mma me se, **5** ‘M'agya maa mekaa ntam,’ na okaa se: Hwə, aka kakra na mawu. Enti, se mewu a, əboda

a m'ankasa metwaa wə Kanaan asase so no mu na monkosie me. ‘Enti, mommisa otumfoo Farao ekwan mma me na monkosie m'agya, na mesane maba.’ **6** Farao penee akwansra no so, kaa se, “Kə na kəsie w'agya, sedes əmaa wo kaa no ntam no.” **7** Eno enti, Yosef kə kəssee n'agya. Farao asomfoo nyinaa ne ne mpanimfoo ne n'atenankonnwa ne Misraim nnipa titire nyinaa kogya Yosef ayie. **8** Eno akyiri, Yosef fiefoo nyinaa a ne nuammarimanom ne n'agya fiefoo ka ho ne no kəo ayie no. Wən mma ne wən nnwan ne wən anantwie nko ara na wogya wən wə Gosen asase so ho. **9** Nteaseenam ne apənkəsotefoo nso kaa wən ho kəo ayie no bi. Nnipadəm pa ara na wəkəee. **10** Wəduruu Atad a n'asekyerə ne baabi a wopo atokə, a əwo Asubənten Yordan atoe fam no, wəde nnanson twaa agyaadwoo, yee Yosef agya Israel ayi kese wə ho. **11** Ebere a Kanaanfoo a na wote asase no so hunuu sedes wəsi yee ayie no wə Atad no, wokaa se, “Yei ye ayi kese bi a Misraimfoo ayie.” Eno enti, Kanaanfoo a wote asase no so no too hə edin Abel-Misraim, a asekyerə ne Misraimfoo ayi kese ye. **12** Enti, Yakob mmamarima no yee sedes wən agya kyere wən se wənye no pəpərəpə. **13** Wəsoaa no, de no kəo Kanaan asase so, kəssee no wə əboda a əwo Makpela a əben Mamre afuo a na Abraham atə afiri Hetini Efron nkyen de aye amusiee no mu. **14** Yosef siee n'agya wieee no, əne ne nuanom ne wən a wəkogya no ayie no nyinaa sane baa Misraim. **15** Yosef agya wuo akyiri no, ne nuanom no de ehu ka kyere wən ho wən ho se, “Se əba se Yosef da so wə yen ho menasepo, na ətua yen bəne ahodoo a yəyay no nyinaa so ka a, na yəreye no ədeen.” **16** Enti, wətuu nnipa kəo Yosef hə kəka kyere no se, “W'agya kaa saa asem yi ansa na ərewu. **17** ‘Asəm yi na ese se moka kyere Yosef: Mesre wo, fa bəne ahodoo a wo nuanom aye wo no nyinaa kye wən.’ Enti, afei mesre wo, fa Onyankopon a w'agya somm no no nkəa bəne kye wən.” Ebere a Yosef tee asem a ne nuanom no kaee no, əsue. **18** Yosef nuammarima no betotoo wən ho guguu n'anim, kaa se, “Yeyə wo nkəa.” **19** Nanso, Yosef ka kyere wən se, “Monnsuro me! Meye Onyankopon a metumi abu mo atən, atwe mo aso anaa? **20** Ewom se moyee mo adwene se mobeyee me bəne dee, nanso na Onyankopon adwene ne se, əbedane ade pa, sedes ebeyee a, əbetumi agye nnipa dodoō nkwa, sedes əreye no enne yi. **21** Enti, monnsuro! M'ankasa mede biribiara a əhia mo ne mo mma nyinaa bəma mo.” Yosef nam saa kasakyerə yi

so hyεε wɔn bɔ se, ɔrenyε wɔn bɔne biara. **22** Yosef ankasa ne ne nuanom ne n'agya abusuafø nyinaa tenaa Misraim asase so. ɔdii mfee ɔha ne edu ansa na ɔrewu. **23** Yosef hunuu Efraim mma nana ne Manase ba Makir mma nso. Wɔwoo wɔn guu ne sre so. **24** Afei, Yosef ka kyεε ne nuammarima no se, “Erenkyεre biara na mawu. Nanso, Onyankopøn beboa mo, ayi mo afiri saa asase yi so, de mo aκo bøhyε asase a okaa ho ntam se ode bema Abraham, Isak ne Yakob no so.” **25** Yosef maa Israel mmamarima no kaa ntam, na Yosef kaa se, “Nokorøm, Onyankopøn bedi aboa mo. Se mewu nso a, monsoa me nnompe mfiri ha nkø Kanaan asase so.” **26** Yosef dii mfee ɔha ne edu, na ɔwuiε. Wøhyεε no akyenkyennuro de no too efunu adaka mu wɔ Misraim.

2 Mose

1 Yakob mma ne wən abusuafoo a wəne no tu kotenaa no din na ədidi so yi. **2** Ruben, Simeon, Lewi ne Yuda; **3** Isakar, Sebulon ne Benyamin; **4** Dan, Naftali; Gad ne Aser. **5** Yakob asefоо a əne wən kəeə no nyinaa ano si aduoson. Na Yosef wə Misraim dada. **6** Yosef ne ne nuanom ne wən ebere sofоо no nyinaa wuwuię, **7** nanso Israelfoo no ase doreeę, na wəyee bebree, hyee asase no so ma. **8** Na əhene fofоо bi bədii adee wə Misraim a na ənnim Yosef ho asem. **9** Əka kyereę ne mamfoo no se, “Monhwę, Israelfoo yi ase adore, wəreyę adəoso dodo ama yen. **10** Momma yempe ekwan bi na yemfa so nsi saa dore a woredore no ano. Se yeanę saa na əko bi si a, wəbedəm yen atamfoо ne wən ako atia yen na wəafiri əman yi mu.” **11** Enti wəde nkao sohwefoo gyinagyinaa wən kən so ma wəyee adwuma den de kyekyeree adekora nkuropon Pitom ne Rameses maa Farao. **12** Nanso mpən dodox a Misraimfoо no hyee wən so no, do ara na Israelfoo no dəoso. Yei maa Misraimfoо no suroo Israelfoo **13** na wəkən so hyee Israelfoo no so ketee. **14** Wəde adwumadenye dii Israelfoo no nya. Wəma wəyee ntayaa ne dotee ho adwuma a eye den ne mfuom nnwuma ahodoo. Yeinom nyinaa akyiri no Misraimfoо yee atirimuəden akwan bebree so kyereę Israelfoo no. **15** Misraimhene ka kyereę Hebrifoo awogyefoo a wən din ne Sifra ne Pua se, **16** “Se mokagye Hebrini biara awoə, na awoəs hə mohunu se əye əbabarima a, monkum no, na se əye əbabaa deę a, monnyę no hwee.” **17** Esiane se na awogyefoo no ye onyamesurofoо no enti, wəanni mmara a əhene no hyee wən no so maa mmariamaa a wəwowoo wən no tenaeę. **18** Əhene no frēe wən bisaa wən se, “Aden enti na moanni mmara a mehyeeę no so na moama mmariamaa a Hebrifoo no wowoo wən no atena?” **19** Wəbuua no se, “Hebrifoo mmaa no de ahooden wo əhere so enti yebeduru hə no, na wəawo dada. Wəntə se Misraimfoо mmaa no.” **20** Onyankopon hyiraa awogyefoo no. Na Israelfoo no dəoso ara bęyee əman kęsee. **21** Esiane se na awogyefoo no ye nyamesurofoо enti, Onyankopon domm won mma. **22** Afei, Farao hyee mmara se Herbrifoo mmariamaa a wəbewo wən fofоо no, wəntə wən ngu Asubonten Nil mu na mmaayewa a wəbewo wən fofоо no deę, wəntena hə.

2 Saa ebere no mu, Lewini bi waree abaayewa bi firii Lewi abusuakuo mu. **2** Əbaa no nyinsenee,

woo abarimaa. Abəfra no maame hunuu se ne ho yę fe yie enti əde no sie efie abosome mmiensa. **3** Əduruu ebere bi no, na əde no sie a ənye yie enti, əde mmewa nwonoo kəntən bi de əhye ne aman faa ho sədeę əbeyę a, nsuo ntumi nkə mu. Əde abəfra no too mu de no kəsii asuo Nil konkən so wə wura a na ewo hə no bi mu. **4** Abəfra no nuabaa kəgyinaa akyiri baabi a na əwen no. **5** Farao babaa kəo nsuo no mu se ərekədware. Ebers a əne ne mmaawa nam asuo no konkən so no, əhunuu kəntən no se əhye wiram hə baabi, enti əsomaan ne mmaawa no mu baako se ənkəfə mmre no. **6** Əde baęs a əbuee so no, əhunuu se abarimaa bi da mu a əresu. Asem no yee no awerəhoo. Əkaa se, “Dyę Hebrifoo yi binom ba.” **7** Abəfra no nuabaa a na ərewen no no kəo əhene babaa no nkyen kəbisaa no se, “Menkəfrə Hebrifoo mmaa no baako na əmməhwe no mma wo anaa?” **8** Əhene babaa no buua se, “Aane.” Enti, abaayewa no tuu mmirika kəo efie kəfree abəfra no maame de no baęs. **9** Əhene babaa no ka kyereę no se, “Fa abəfra no kə efie na kohwe no ma me na metua wo ho ka.” Enti, əde no kəo efie kohweę no. **10** Onyinii kakra no, əde no břee əhene babaa no ma əgyee no de no yee ne ba. Əkaa se, “Meto ne edin Mose əfiri se meyii no firii nsuo mu.” **11** Mose nyinię no, əda bi, əkəsraa ne manfoo Hebrifoo no. Əduruu hə no, əhunuu se ne manfoo no reyę adwumaden. Nsrahwe no mu na Mose hunuu se Misraimni bi reboru Hebrini a əye ne nua. **12** Mose hwęe ha hwęe ha hunuu se obiara nni hə no, əkumm Misraimni no tutuu fam de no hyee hə. **13** Adee kyeeę no, əsane kəo Hebrifoo no hə nsrahwe. Əduruu hə no, na wən mu baanu reko. Əbisaa deę n'asem nyę de no se, “Edeen na woreyę yi a worebobo wo nua Hebrini saa?” **14** Əbarima no nso bisaa no se, “Wofiri he? Hwan na əde wo yee yen sodifoo ne ətemmufoо? Anaase woayę w'adwene se wobskum me sədeę mnora wokumm Misraimni no?” Mose hunuu se bəne a wayę no ho ada hə no, əsuroę. **15** Na Farao nso tee asem no, əhyee se wənkəfə Mose mmra na wənkum no. Nanso, Mose dwane kəo Midian asase so. Əda bi a Mose kotenaa abura bi ho wə hə no, **16** Midian əsəfəo mmammaa baason bi baa hə se worebeto nsuo de akoma wən agya nnwan. **17** Nanso, nnwanhwefoo bi pampam mmaayewa no. Mose begyee wən firii nnwanhwefoo no nsam maa mmaayewa no nnwan no nyaa nsuo nomeeę. **18** Wəsane kəduruu wən agya Reuel nkyen no, əbisaa wən se, “Eyee den na ənnę deę

monyaa nsuo maa nnwan yi nom nt  m seyie?” 19 W  ka kyere   w  n agya se, “Misraimni bi na   gyee yen firii nnwanhwef  o no nsam.   no ara na   t  o nsuo maa yen nnwan no nomeee.” 20 W  n agya bisaa se, “Na   wo he? Mogyaa no h   ana  ? Monk  fre no na   mmmedi.” 21 Mose k   Reuel fr   no. Akyire yi no,   ne w  n k  t  na  s ma Reuel de ne babaa Sipora maa no awade  . 22 W  woo   babarima ma Mose too no edin Gersom, ase   ne   h  h  o, efiri se, Mose kyere   ase   se, “Meye   h  h  o w   ananafo   asase so.” 23 Mfee   bi akyiri no, Misraimhene no wui  . Na Israelf  o no resi apinie w   nkoasom no mu. Enti na w  resu fr   Onyankop  n. 24 Onyankop  n nso tiee w  n sur  f   no, kae   bo a   hy   Abraham, Isak ne Yakob se   de n’asefo   besane aba Kanaan asase so no. 25 Onyankop  n hwe hunuu se eb  re aduru se   gye w  n.

3 Eda bi na Mose rehw   n’ase Yetro a   ye Midian   so  fo   nnwan.   de nnwan no wuraa esere no mu k  o akyirikyiri k  duruu Horeb a   ye Onyankop  n b  po no so. 2 Preko pe, na Awurade   b  f  o   daa ne ho adi se gyaframa w   wira no mu kyere   no. Mose hunuu se wira no redere nanso na enhye. 3 Enti, Mose kaa se, “M  ko ak  hw   anwanwade   yi ahunu de   enti a wira no nhye.” 4 Eb  re a Awurade hunuu se   rek  hw   no,   f  ree no firii wira no mu se, “Mose! Mose!” Mose gyee se, “Me nie.” 5 Onyankop  n ka kyere   no se, “M  men me. Yi wo nan mu mpaboa na baabi a wogiyina no ye asase kronkron.” 6   toaa so se, “Mene w  gyanom Onyankop  n—Abraham Onyankop  n, Isak Onyankop  n ne Yakob Onyankop  n.” Mose kataa n’anim, efiri se, na   suro se   beh  w   Onyankop  n anim. 7 Awurade ka kyere   no se, “Mahunu amanehunu a me manfo   a w  w   Misraim no wo mu, na mate w  n nkotosre a   fa w  n nnwuma wuranom ho, na menim w  n ahohiahia. 8 Maba se merebegye w  n afiri Misraimfo   nsam na mayi w  n afiri Misraim asase so de w  n ak   asase pa so—asase a etre; asase a   wo   ne nufosuo w   so—asase a Kanaanfo  , Hetif  o, Amorif  o, Perisif  o, Hewif  o ne Yebusif  o te so no so. 9 Mate Israelf  o no su, na mahunu nya a Misraimfo   di w  n no. 10 Afei, merebesoma wo ak   Farao nkyen, ak  yi me   man Israel afiri Misraim.” 11 Mose bisaa se, “Mene hwan a metumi ak   Farao anim ak  ka se merebegyi Israelf  o afiri Misraim asase so?” 12 Onyankop  n buaa no se, “M  ka wo ho. Adansede   a   kyere   se me na masoma wo no nie. Se w  oyi nnipa no firi Misraim a, mobesom Onyankop  n w   saa bepo yi so.” 13 Mose

bisaa se, “Se meko Israelf  o no nkyen k  ka se, w  n agyanom Onyankop  n na wasoma me na w  bisa me se. ‘Onyankop  n ben na mereka ne ho as  m no’ a, mmua  s ben na memfa mma w  n?’” 14   buua Mose se, ka se, “Mene de     wo ho daa no. Ka kyere w  n se, ‘Me Ara na wasoma me mo nkyen.’” 15 Onyankop  n toaa so se, “Awurade a   ye mo nananom Abraham, Isak ne Yakob Onyankop  n na wasoma me mo nkyen.” Yei ne me edin a wode b  kae me   da biara firi awoo ntoatoasoo so k  si awoo ntoatoasoo so. 16 Onyankop  n ka kyere   no se, “Fr   Israelf  o mpanimfo   nyinaa hyia na ka hunu a wohunuu Awurade w   wira a na   redere mu no kyere w  n. Afei, ka as  m a meka kyere   wo se, ‘Mak  ra me nkuro  o na mahunu de   aba w  n so w   Misraim no kyere w  n. 17 Meh  y   b   se meyi w  n afiri amanehunu ne animguasee a w  wo mu no mu na mede w  n ak   asase a Kanaanfo  , Hetif  o, Amorif  o, Perisif  o, Hewif  o ne Yebusif  o te so enne yi a   wo   ne nufosuo w   so no so.’” 18 “Israelf  o mpanimfo   betie w  as  m na w  ne wo ak   Misraimhene h  o ak  ka akyere   no se, ‘Awurade, Hebrif  o Onyankop  n, ne yen ahyia na waka akyere   yen se, yentu nnansa   kw  n nk  sere so nk  bo af  de   mma no. Enti, ma yen   kw  n.’” 19 Nanso, menim se Misraimhene remma mo   kw  n da, gye se w  hy   no ketee. 20 Enti, mehy   no ketee sed  e   se. Menam anwanwakwan so bes  e Misraim na akyire no, wama mo ak  . 21 “M  ema mo anim aba nyam Misraimfo   no anim na w  ahyeh   aky  de   ama mo, na moank   no nsapan. 22   baa biara mmisa dwet   ne sikak  k  o   adwinnee ne ntoma pa mfiri n’afipamfo   ne ne fiefo   mmaa nkyen na w  mfa nsiesie w  n mmamarima ne w  n mmammaa ho. W  nam saa ye so bepansam Misraimfo   ahonyadee te se de   waafom asadee.”

4 Na Mose buaa no se, “W  rennye me nni. As  m a meka no, w  renni so. W  bek  a se, ‘Awurade nyii ne ho adi nkyere   wo!’” 2 Awurade bisaa no se, “Ede  n na wokura yi?”   buua se, “Odwanhwef  o poma.” 3 Awurade ka kyere   no se, “To twene fam.” Enti oto twenee fam ma   danee   wo. Mose dwane firii aboa no ho. 4 Afei, Awurade ka kyere   Mose se, “S     wo no dua mu kyere no!”   s  o ne dua mu kyeree no no, esane danee poma no bio. 5 Awurade ka kyere   no se, “K  ye saa na w  begye wo adi. Eb  ema w  ahunu se wo agyanom Abraham, Isak ne Yakob Onyankop  n ada ne ho adi akyere   wo ampa. 6 “Afei, fa wo nsa hy   wo bo.”   de ne nsa hy   ne bo na   y  i   no,

na kwata aye ne nsa ho fitaa. 7 Awurade ka kyerees no bio se, "Fa wo nsa hye wo bo bio." Ðde ne nsa hye ne bo bio na ñyiis no, na kwata no agyae ama ne nsa no ho aye sedes ete kane no. 8 Awurade ka kyerees no se, "Se woannye anwanwadees a edi ekan no anni a, wobegye dees eto so mmieno no adi. 9 Na se nsenkyerennee mmieno yi akyiri woannye wo anni a, kosa nsuo firi Asubonten Nil mu na bëhwie gu asase wese bi so na ebédane mogya." 10 Nanso, Mose sree se, "Ao, Awurade, mennim kasa. Ebësi enne anaa efiri ebere a wo ne me kasaes mpo no, m'ano nte." 11 Awurade bisaa no se, "Hwan na ñyees onipa ano? Ñyee me Awurade na meyees? Hwan na ñbo onipa ma ñtumi kasa anaa ñmma no nkasa? Hwan na ñma no hunu adees anaa ñmma no nhunu adees? Hwan na ñma no tumi te asem anaa ñmma no nte asem? 12 Afei, ko na koye dees maka akyere wo no na meboa wo ama woatumi akasa yie, na mëkyere wo dees wobeka nso." 13 Nanso Mose kaa se, "Awurade mesre wo, soma onipa foforo." 14 Awurade bo fuij enti okaa se, "Na wo nua Aaron, Lewini no nso e? Menim se n'ano ate. Na hwe ñno na ñrebeyia wo no, na se ñhunu wo a, n'ani begye. 15 Wobekasa akyere no na woaka dees esee se ñka akyere no. Mëboa mo baanu ama moakasa, na makyere mo dees mobeyee. 16 Ñbeyee wo ñkyeame ñman no anim, na wo nso woayee se ne Onyankopon aka asem a wope se eda edwa akyere no. 17 Se worekø a, fa wo poma no sedes ebeyee a, wobetumi de aye anwanwadees a makyere wo no." 18 Mose koo efie kobo n'ase Yetro nsem a asie no ho amannee. "Mesre wo ekwan na makø Misraim makosra m'abusuafoo. Mennim mpo se, wote ase." Yetro penee so se, "Ko. Mehýira wo kosékose." 19 Ansa na Mose rebefiri Midian no, Awurade ka kyerees no se, "Nsuro se wobesane akø Misraim, efiri se, wñ a na worehwehwe wo akum wo no nyinaa awuuu." 20 Enti, Mose faa ne yere ne ne mma de wñ tenatenaas mfunumu so se ñrekø Misraim a na Onyankopon poma no hye ne nsam. 21 Awurade ka kyerees Mose se, "Se woduru Misraim a, ko Farao ho na koye anwanwadees a makyere wo yi kyere no, nanso mema n'aso aye den, enti ñremma nnipa no nkø. 22 Na se eba no saa a, ka kyere no se, 'Awurade se, Israel ye m'abakan 23 na mahye wo se, "Ma no ekwan na ñnkø na ñnkosom me." Nanso woampene enti mëkum w'abakan." 24 Mose ne n'abusuafoo nam no, adees saa wñ ma wopees baabi daes. Awurade daa ne ho adi kyerees Mose na

ñhunahunaa no se ñbekum no. 25 Enti, ne yere Sipora faa sekammoa de twaa ne babarima kumaa twetia to twenee Mose nan ase kaa se, "Mmogya ayeforókunu ne wo." 26 Enti Awurade gyaa Mose. Na Sipora kaa se, "Woye okunu a twetiatwa ama mogya aka wo." 27 Afei, Awurade ka kyerees Aaron se, "Ko esere no so kohyia Mose." Enti, Aaron koo Onyankopon Bepo Horeb so kohyiaa Mose wo ho. Wohyiae no, wðe mfeano kyeakeyaa wñ ho few so. 28 Mose kaa nsem a Awurade ka kyerees no ebere a ñresoma no no ne anwanwadees a ñhyees no se ñyees nyinaa kyerees Aaron. 29 Enti, Mose ne Aaron sane koo Misraim free Israelfoo mpanimfoo nyinaa ne wñ yee ñhyiamu. 30 Aaron kaa nsem a Awurade aka akyere Mose no nyinaa kyerees wñ enti, Mose yee anwanwadees no ma wohwées. 31 Yei maa mpanimfoo no gye dii se, ampa, Awurade na wasoma wñ. Afei, wòtee se Awurade akosra wñ, na ñnam so ama wahunu wñ haw, na enti wayee n'adwene se ñbegye wñ afiri saa ñshaw no mu no, wðe anigye buu nkotodwe sòreees.

5 Mose ne Aaron yee anwanwadees yi kyerees mpanimfoo no wieee no, wokjhunu Farao. Wøka kyerees no se, "Awurade, Israel Onyankopon se yemmeka asem bi nkyere wo. ñse, 'Ma me nkurøfoo mfiri ha nkø esere so nkø afahyedwa kronkron wo ho mfa nsore me.'" 2 Farao bisaa se, "Ampa? Na hwan ne Awurade a esee se metie no na mema Israelfoo no ko? Mennim Awurade biara enti meremma Israelfoo no nkø." 3 Nanso, Aaron ne Mose tii mu bio se, "Hebri Onyankopon ne yen ahyia. Esse se yetu nnansa ekwan ko esere so kobo afodees wo ho de ma Awurade, yen Onyankopon. Na se yeantie no a, ñyaredom anaa sekan ano na yebewuwuo." 4 Farao bisaa se, "Mose ne Aaron, aden enti na morema nkurøfoo no agyae wñ nnwuma? Monkø mo nnwuma so ntém!" 5 Farao toaa so se, "Seesei, saa nnipa no ñooso sene ñmanfo no, nanso mope se moma ahøho no gyae adwumaye." 6 Eda no ara, Farao somaa nnipa maa wøkøka kyerees wñ a wohwë Israelfoo no so no se, 7 "Mommma nnipa no esere a wðe beye ntayaa no bio! Momma wñ ankasa nkøtwaa esere no. 8 Afei, ntayaa dodoa a wøtwa no nso, monntte so baako koraa, efiri se, asem a wøaka no da no adi pefee se, wøye akwadwofoo enti na woreka se wørekø esere so akobø wñ Awurade afodees no. 9 Momma wñ adwuma no mu nye den, na emmee wñ na wøankotie atosem biara." 10 Enti, adwumasohwefoo ne wñ akwankyerefoo no ka kyerees

Hebrifoō no se, “Farao aka akyere yen se yemmma mo esere bio. 11 Mo ara monkōkyini nhwehwē bi, nanso ntayaa a motwa no, montwa dodox saa ara.” 12 Enti, Hebrifoō kyinkyinii Misraim asase so nyinaa se wōrekōhwehwē esere no bi. 13 Adwumasohwefoo no hyee wōn atirimūoden so se, “Montwa ntayaa dodoō sedee na motwa no.” 14 Afei, Misraimfoō adwumasohwefoo no kaa Hebrifoō mpanimfoō a wōde wōn atuatua adwuma no ano se akwankyerēfōo no mmaa, bisaa wōn se, “Adēn enti na moanwie ntayaa a wōahye se montwa no nnora ne enne no nyinaa sedee na moye kane no?” 15 Mpanimfoō yi kō Farao nkycen kōsree no se, “Yesre wo, nha yen saa, 16 Efiri se, wōmma yen esere nso wōhye yen se yentwa ntayaa dodoō sedee na yētwa no. Wōka yen mmaa ēberē a yēnyēe mfomsoō biara. Mfomsoō no mfiri yen. Efiri adwumasohwefoo no, efiri se, wōhye yen se yēnyē adwuma a ēboro yen ahōoden so.” 17 Nanso, Farao buaa se, “Monni dwuma bi di, na se mowō dwuma bi di a, anka morenka se, ‘Momma yēnkōbō afōdee mma Awurade.’ 18 Monsane nkoye adwuma ntēm. Obiara remma mo eserē, nanso ntayaa dodoō a motwa no daa no, saa ara na mobetwa.” 19 Ēberē a wōka kyereē Israelfoo mpanimfoō a wōdi adwuma no anim se akwankyerēfōo no se eše se wōtwa ntayaa no dodoō sedee wōyē daa no, wōhunuu se ahokyere aba. 20 Ēberē a wofiri Farao anim baēe a wōhunuu se Mose ne Aaron retwen wōn wō ahemfie no ho no, 21 wōka kyereē wōn se, “Awurade mmu mo atēn se moama Farao ne ne nkurōfōo anya yen ho menasepo, na enti wama wōn ekwan se wōnkum yen.” 22 Asem yi maa Mose kō Awurade nkycen kōka kyereē no se, “Awurade, aden enti na woma wo manfoo brē saa? Se wonim se wōbeyē wōn saa a, aden enti na wosomaamē? 23 Efiri ēberē a mēkōkaa wo nkra no kyereē Farao no, tan ara na ḥretan wōn ani, nanso wonnyee wōn ekwan biara so!”

6 Awurade ka kyereē Mose se, “Wōbehunu deē mede bēyē Farao. Menam me tumi so bēhye no na wama me nkurōfōo no akō. Nokorem, mēhye no ama wapam wōn afiri asase no so.” 2 Na Onyankopon ka kyereē Mose se, “Mene Awurade no. 3 Meyii me ho adi kyereē Abraham, Isak ne Yakob se Onyankopon tumfoo. Nanso, māmmō me din se Awurade no ankyere wōn. 4 Na me ne wōn hyehyē apam se mede Kanaan asase a na tete no wote so se ahōhōo no bēma wōn ne wōn asefōo. 5 Afei, mate Israelfoo apinisie ne nya

a Misraimfoō di wōn no nyinaa na makae me ne wōn apam no. 6 “Enti, ka kyereē Israelfoo no se, ‘Me, Awurade, menam me tumi so beyē anwanwadee de ayi wōn afiri nkoasom mu ama wōade wōn ho. 7 Mēgye wōn atom se me nkurōfōo na maye wōn Onyankopon. Na wōbehunu se mene Awurade, wōn Onyankopon a wagye wōn afiri Misraimfoō nsam no. 8 Mede wōn beba asase a mēhyē bō se mede bēma Abraham, Isak ne Yakob no so. Saa asase no bēyē mo agyapades. Mene Awurade no.’” 9 Enti, Mose kaa asem a Onyankopon ka kyereē no no kyereē nnipa no, nanso wōantie, esiane abasamutuo a efiri ḥhyē ntrasoo enti. 10 Afei, Awurade ka kyereē Mose se, 11 “Sane kō Farao nkycen kōka kyereē no se ḥmma Israelfoo no ekwan na wōnko.” 12 Nanso, Mose kaa se, “Dabi, afei deē, me ara me nkurōfōo no rentie asem a mēka biara bio. Na m’ano nso nteeē yi, ēbeyē den na matumi akasa ama ato Farao asom?” 13 Afei, Awurade hyee Mose ne Aaron se wōnsane nkō Israelfoo no ne Farao a ḥye Misraimfoō ḥhene no nkycen nkōka nkycerē no se ḥmma Israelfoo no ekwan na wōmfiri Misraim asase so nkō. 14 Nnipa a na wōtuatua Israel māmusuakuo no ano no edin na ēdidi so yi: Ruben a ḥye Israel abakan mmamarima ye: Hanok, Palu, Hesron, Karmi. Yeinom na wōwoo Ruben asefōo. 15 Simeon mmamarima: Yemuel, Yamin, Ohad, Yakin, Sohar ne Saulo a na ne maame ye Kanaanni. Yeinom na wōwoo Simeon asefōo. 16 Lewi mmamarima: Gerson, Kohat, Merari. (Lewi dii mfee ḥha aduasa nson.) 17 Gerson mmamarima: Libni, Simei a wōyē māmusua ti. 18 Kohat mmamarima: Amram, Ishar, Hebron, Usiel. (Kohat dii mfee ḥha aduasa mmiensā.) 19 Merari mmamarima: Mahli, Musi. Saa nnipa a wōabobō wōn edin mpanin mu no no ye Lewi abusuafo. 20 Amram waree n’āgya nuabaa Yokebed na wōwoo Mose ne Aaron. (Amram dii mfee ḥha aduasa nson.) 21 Ishar mmamarima: Kora, Nefeg, Sikri. 22 Usiel mmamarima: Misael, Elsafan, Sitri. 23 Aaron waree Aminadab babaa Elisaba a ḥye Nahson nuabaa Wōn mma edin nie: Nadab, Abihu, Eleasa ne Itamar. 24 Kora mmamarima: Asir, Elkana, Abiasaf. Yeinom ne Kora asefōo. 25 Aaron babarima Eleasa waree Putiel mmamarima no baako. Na Pinehas ye wōn mma no mu baako. Nnipa a wōabobō wōn edin yi ne wōn a na wōtuatua Lewifoo māmusuakuo no ano. 26 Saa Aaron ne Mose yi ara na Awurade ka kyereē wōn se, “Monkōyī Israelfoo nyinaa mfiri Misraim asase so” no. 27 Na wōn na wōkō Farao hō kōsree no ekwan se

əmma wənni Israelfoo no anim nyi wən mfiri asase no so. **28** Eda a Awurade kasa kyere Mose wə Misraim asase so no, **29** əkaa se, “Mene Awurade no. Ka asem biara a mereka yi kyere Farao a ɔyə Misraim əhempon no.” **30** Na Mose ka kyere Awurade bio se “M’ano ntee yi, əbeyə den na asem a meka no betə Farao asom ama watie me?”

7 Na Awurade ka kyere Mose se, “Mayi wo se m’ananmusini wo Farao anim na Aaron aye wo əkyeame. **2** Asem biara a meka akyere wo no, ka kyere Aaron, na əno nso nka nkyere Farao se əmma Israelfoo no ekwan na wəmfiri Misraim. **3** Na nna no mu, məma Farao aye akomaden, na maye anwanwadee ahodoə bebree wə Misraim. **4** Anwanwadee ahodoə no akyiri, əbekə so aye akomaden ara, enti metore wən ase na madi me manfoo anim, ayi wən afiri asase no so. **5** Na se mekyere me tumi kyere Misraimfoo no a, wəbehunu se, nokore, mene Awurade no, na wəama me nkurəfoo no ekwan ama wəakə.” **6** Enti, Mose ne Aaron yee sədee Awurade kyere wən no. **7** Əberə a Mose ne Aaron kəhyiaa Farao no, na Mose adi mfee aduəwətwe, ənna Aaron nso adi mfee aduəwətwe mmiensa. **8** Awurade ka kyere Mose ne Aaron se, **9** “Farao behwehwe se mobeyə anwanwadee akyere no ama wahunu se, nokore, Onyankopən na wasoma mo. Se əbisa saa a, Aaron nto ne poma no ntwene fam na əbədane əwə.” **10** Enti, Mose ne Aaron kəə Farao nkyen koyee anwanwadee no sədee Awurade akyere wən no. Aaron too ne poma no twenee fam wə Farao ne ne nkurəfoo anim ma ədanee əwə. **11** Farao nso free n’anyansafoo ne ne nkonyaayifoo a wəwə Misraim ma won nso bəyee anwanwadee korə no arabi. **12** Wən nso, wən poma tumi danee əwə. Nanso, Aaron əwə no menee wən dee no. **13** Farao kəə so yee akomaden a na əmpe se ətie asem a Awurade kaeə no. **14** Awurade ka kyere Mose se, “Farao apirim n’akoma enti, əbekə so asi nnipa no ekwan se əremma wənkə. **15** Nanso Awurade kaa se: Sane kə Farao nkyen anəpa a əreko asubənten no mu. Kəgyina asuo no konkən so na hyia no wə hə a wo poma a ədanee əwə no kura wo. **16** Ka kyere no se, ‘Awurade, Hebrifoo Onyankopən asane asoma me wo nkyen se ma nnipa no ekwan na wənkə nkəsom me wə eserə so. Woayə asoəden. **17** Afei, Awurade se: Wobehunu se, mene Awurade no. Efiri se, maka akyere Mose se əmfa ne poma no mmə Nil nsuo no mu na nsuo no bedane mogya. **18** Nsuomnam a wəwə asubənten no mu nyinaa bewuwu

ama nsuo no abən a Misraimfoo no rentumi nnom.” **19** Afei, Awurade ka kyere Mose se, “Ka kyere Aaron na əmfa ne poma no nkyere nsuo a əwə Misraim no nyinaa; wən nsubəntene, wən nsuwa, wən atadee ne wən nsuo a etaataa ho ne nsuo a əwə afie mu nyinaa so na əbədane mogya.” **20** Enti, Mose ne Aaron yee sədee Awurade hyee wən no. Əberə a Farao ne ne mpanimfoo gyinagyina ho rehwə wən no, Aaron de poma no bəə Nil ani maa asubənten no danee mogya. **21** Nsuomnam a wəwə mu nyinaa wuwuie maa nsuo no bənee enti, na Misraimfoo no ntumi nnom. Misraim asase so nyinaa danee mogya. **22** Nkonyaayifoo a wəwə Misraim nso nam wən nkonyaayie so maa nsuo danee mogya enti, Farao kəə so pirim n’akoma a na əntie asem a Awurade aka akyere Mose ne Aaron se wənka nkyere no no. **23** Əsane kəə n’ahemfie a hwee ampusu no. **24** Misraimfoo no tutuu nsubura wə asubənten no konkən so sədee wəbənya nsuo anom, efiri se, na wəntumi nsa nsuo wə asubənten no mu. **25** Asubənten a ədanee mogya no dii nnawotwe.

8 Awurade ka kyere Mose se, “Kə Farao ho bio na kəka kyere no se, ‘Awurade se, Ma me nkurəfoo no ekwan na wənkəsom me. **2** Se woampene so amma wəankə a, məma mpətorə abəhyə asase no so ma. **3** Wəbəye Asubənten Nil ma, na wəabəhyə mo afie ma ma, na wəakə mo mpia mu, na afoforə akə mo mpa so. **4** Mpətorə abəhyə efie biara a əwə Misraim no mu ma. Wəbəhyə mo fononoo ne deə mode foto asikyiresiam gu mu nyinaa ma ma. Na mpətorə no bebu afa mo so.” **5** Awurade ka kyere Mose se, “Ka kyere Aaron na əmfa poma no nkyere nsubəntene, nsuwa ne atadee a əwə Misraim nyinaa so sədee əbeyə a, mpətorə bebu so wə əman no afanan nyinaa.” **6** Aaron yee saa maa mpətorə abəhyə əman no mu nyinaa ma tə. **7** Nanso, nkonyaayifoo no nso yee saa ara maa mpətorə baa asase no so. **8** Afei, Farao ka kyere Mose ne Aaron se, “Monksre Awurade na ənyi mpətorə no mfiri asase yi so, na məma mo nkurəfoo no ekwan na wəakəbo no afədees.” **9** Mose nso ka kyere no se, “Kyere me əberə ko a wəpə se wəkə. Me nso məbə ho mpaee ama mpətorə no nyinaa awuwu wə baabiara wə əberə a wəbəhyə me no mu, na aka asubənten no mu mpətorə no nko ara.” **10** Farao kaa se, “Monyə no əkyena nko ara.” Mose buaa se, “Mate, əbəba mu sədee woaka no na ama woahunu se obiara nni hə se Awurade, yən Onyankopən, no nko ara. **11** Mpətorə no nyinaa bewuwu ama aka wən a wəwə asubənten

no mu no.” 12 Mose ne Aaron firii Farao anim koeε. Mose kɔsreε Awurade se ɔnyi mponkyerene a ɔde wɔn abegu Farao so no. 13 Awurade tiee Mose nkotosre no. Mponkyerene wuwu hyee ɔman no mu ne afie mu ma to. 14 Waboaboa mponkyerene a wɔawuwuo no ano akuo akεseakeseε maa ɔman no mu bɔn yie. 15 Nanso, Farao hunuu se mponkyerene no kɔ no, ɔsane pirim n'akoma bio enti wamma nnipa no ankɔ sdeε Awurade aka ato hɔ no. 16 Na Awurade ka kyereε Mose se, “Ka kyere Aaron na omfa ne poma no mma mfuturo na ebédane ntontom ahye Misraim asase no so ma to.” 17 Enti, Mose ne Aaron yee dee Onyankopon hyee wɔn no maa ntontom behyeε ɔman mu no ne mu nnipa ne wɔn nyemmoa so ma to. 18 Nkonyaayifoo no pεε se wɔn nso de wɔn nyankomadeε ye saa ara, nanso wɔantumi. 19 Nkonyaayifoo no kyereε Farao se, “Yei deε, Onyankopon nsa wɔ mu.” Nanso, Farao pirim n'akoma enti wantie wɔn sdeε Awurade aka ato hɔ no. 20 Afei, Awurade ka kyereε Mose se, “Sore anɔpatutuutu kɔhyia Farao na se ɔrebɛdware asubonten no mu a, woaka akyere se, ‘Awurade se: Ma me nkurøfoø nkɔsom me. 21 Na se wantie a, mεma nwansena agye Misraim afia. Mo afie mu ne asase no nyinaa beye nwansena manyamanya. 22 “Na nsonsonoeε kεsε bεda εha ne Gosen asase a Israelfoo no te so no ntam, εfiri se, nwansena biara renko hɔ. Na εbema woahunu se, me Awurade mewɔ tumi wɔ Misraim asase yi so. 23 Na mεma wo nkurøfoø ho ada nso afiri me nkurøfoø ho. ɔkyena nko ara nsεm a maka yi nyinaa beba mu.”” 24 Awurade yee dee ɔkaε no, enti nwansena bebu faa ɔman no so maa ebi kɔhyee Farao ahemfie ne Misraim afie nyinaa mu ma to. 25 Farao hunuu saa no, ntεm ara, ɔfrε Mose ne Aaron ka kyereε wɔn se, “Eyε, monkɔbø afodeε mma mo Onyankopon, nanso mommo saa afodeε no wɔ ɔman yi ara mu. Monkø εsere so.” 26 Nanso Mose kaa se, “Saa deε, εrenye yie. Yεn afodeε a yεbø ma Awurade yen Onyankopon no yε Misraimfoo akyiwadeε, enti se yεbø saa afodeε no wɔ ha a, wɔbekum yεn. 27 Eε se yεtu nnansa εkwan kɔ εsere so, na yεkøbo afodeε ma Awurade, yen Onyankopon, sdeε wakyere yen se yεnyε no.” 28 Farao kaa se, “Eyε, mεma mo εkwan akɔ εsere so akøbo afodeε, na mmom, monkø akyiri. Monkø mo ho na monkøkoto nsre Awurade, mo Onyankopon mma me.” 29 Mose kaa se, “Se me firi ha pe a, mεbø Awurade mpaeε na ɔkyena nwansena bebrebe no ase betore wɔ wo, wo mpanimfoo ne wo

nkurøfoø mu. Nanso, merebo wo kɔkɔ se, hwe na woanhye bo se wobema nnipa no akɔ na akyire yi, woasesa w'adwene.” 30 Enti, Mose firii Farao nkyen kɔsreε Awurade se, ontore nwansena no nyinaa ase. 31 Na Awurade yee Mose abisadeε no, tɔree nwansena no nyinaa ase. 32 Nanso, Farao sane pirim n'akoma, enti wamma nnipa no ankɔ.

9 Awurade hyee Mose se, “Sane kɔ Farao nkyen na kɔka kyere no se, Awurade a ɔye Hebrifoo Onyankopon no pe se wobema ne nkurøfoø akøbo afodeε ama no.” 2 Se wampene a, 3 Awurade tumi mu ɔyaredøm bεba abekum mo apɔrøkø, mo mfunumu, mo nyoma, mo anantwie, mo nnwan ne mo mponkye nyinaa. 4 Nanso, Awurade de nsonsonoeε bεto Israelfoo mmoa ne Misraimfoo mmoa ntam. Israelfoo mmoa deε, ɔbaako mpo renwu. 5 Awurade ahye ebere potee a ɔde ɔyaredøm no beba. ɔkaa se adeε kye a, εbema ɔyaredøm no aba asase no so. 6 Na εbaa saa. Adeε kyeeε no, nyemmoa a wɔwɔ Misraim no hyee aseε wuwuiε, nanso Israelman mu deε, ayemmoa baako mpo koraa anyare. 7 Farao somaa nnipa kɔ Israel kohweε se ampa ara εhø nyemmoa no bi anwu koraa anaa. Nnipa no bebø Farao amanneε se Israelfoo nyemmoa baako mpo koraa anwu nanso, n'adwene ansesa. Wamma nnipa no ankɔ. 8 Enti, Awurade ka kyereε Mose ne Aaron se, “Monkøsa nso mfiri fononoo mu, na Mose nto mpete ewiem wɔ Farao anim. 9 Na εbøø apete Misraim asase so nyinaa se mfuturo ama mpomponini asisi nnipa ne mmoa a wɔwɔ ɔman no mu nyinaa.” 10 Enti, wokøsa nso firii fononoo mu de kɔ Farao anim, na ɔrehwe no, Mose to petee ewiem na εdanee mpomponini sisii nnipa ne mmoa a wɔwɔ Misraim nyinaa. 11 εbaa saa no, nkonyaayifoo no antumi ne Mose anni asie, εfiri se, na mpomponini no bi asisi wɔn nyinaa. 12 Nanso, Farao pirim n'akoma ara, enti wantie asem a Awurade nam Mose so ka kyereε no no. 13 Awurade ka kyereε Mose se, “Sore kɔ Farao nkyen anɔpahema na kɔka kyere no se, Hebrifoo Awurade Onyankopon no se, ma me nkurøfoø nkɔsom me. 14 Afei deε, mede ɔshaw na εbeto mo so na eno na εbema wo ne w'adwumayefoo ne Misraimfoo nyinaa ahunu se, Onyankopon biara nni asase yi so ka me ho. 15 Se mεpε a anka matore mo nyinaa ase, anka mede ɔyaredøm bekum mo nyinaa. 16 Nanso manyε no saa, εfiri se, na mεpε se meda me tumi adi wo ewiase afanan nyinaa. 17 Woaye kyεnkyerenn wɔ me nkurøfoø so a eno enti, womma wɔnko. 18 ɔkyena saa

ebere yi ara mu, mëma asukotweaa a ano ye den a ebi ntso Misraiman mu da ato. **19** Ntem! Monka mo anantwie a mode wòn kô adidi no mmra efie. Efiri se, asukotweaa no bekum nnipa ne mmoa a wòbekà wiram no nyinaa.” **20** Misraimfo a asëm no bò wòn hu no de wòn anantwie ne wòn asomfo nyinaa baa efie. **21** Na wòn a wòamma Awurade asëm a òkaeë no gyaa wòn anantwie ne wòn asomfo wò wiram maa asukotweaa no kaa wòn. **22** Awurade ka kyereë Mose se, “Tene wo nsa kyereë osoro na ma ampariboo no ntò ngu nnipa, mmoa ne nnua a ewò Misraiman nyinaa so.” **23** Enti, Mose de ne nsa kyereë ewiem maa Awurade maa ayerëmo ne aprannaa dwidwaë. **24** Na eyë asëm a eyë hu yie. Efiri se, ebere a wòkyekyeree Misraim kòsi saa ebere no, na aprannaa mpaapae saa da. **25** Misraiman sëee pasaa. Biribiara a òkaa wiram, se eyë nnipa anaa mmoa no, wòn nyinaa wuwuïe. Nnua nso bubuië maa afudee sëee. **26** Baabi a ampariboo no antò wo ɔman no mu no ye Gosen asase so a na Israelfoo no te hò. **27** Afei, Farao soma ma wòkofrèë Mose ne Aaron ka kyereë wòn se, “Afei dee, mahunu me mfomsoo. Awurade di bem na me ne me nkurøfooye bòne ama atra so. **28** Monsre Awurade mma me, na ɔmma aprannaa ne ampariboo dodoò yi to ntwa na mëma mo akò ntem so.” **29** Mose kaa se, “Se mëfiri kuropon yi mu ara pë a, mëma me nsa so abò Awurade mpaæs na aprannaa no ne ampariboo no agyae. Yei bëma mo ahunu se Awurade na asase nyinaa hye ne nsa. **30** Nanso, menim yie se wo ne wo mpanimfoodee, yeinom nyinaa akyiri no, mobëpirim mo akoma.” **31** Aprannaa no sëee wòn ayuo ne wòn asaawa a na erezò aba no nyinaa. **32** Nanso, atokoo ne aburoo dee, ansëe, efiri se, na emfifirië. **33** Enti Mose firii Farao anim wò kuro no mu maa ne nsa so kyereë Awurade maa aprannaa no ne asukotweaa no ne osuo no gyaeetò. **34** Farao ne ne mpanimfo hunuu se biribiara aye wò hò no, wòkò so pirim wòn akoma yee bòne de buu èbo a wòhyee Awurade no so. **35** Enti, Farao amma nkurøfo no ankò sëdee Awurade hyee ho nkòm kyereë Mose no.

10 Awurade ka kyereë Mose se, “Sane kò Farao nkyen na kòbisa no dee mahye se ɔnye mma wo no. Nanso, mapirim ɔne ne mpanimfo nyinaa akoma sëdee èbeyë a, metumi aye anwanwadëe bebree akyere wòn ama wòahunu me tumi. **2** Na ènam so ma woatumi aka anwanwadëe a maye wò Misraim asase so no akyere wo mma ne wo mmanananom. Ka sëdee

mëmaa Misraimfo no yee wòn adee se nkwaséafòwo m'anim no ne sëdee mëma wòhunuu se mene Awurade no kyere wòn.” **3** Enti, Mose ne Aaron kòhunuu Farao ka kyereë no se, “Awurade a ɔye Hebrifoo Onyankopon se memmisë wo se, ‘Nna dodoò sën na wope se wode bu me animtia? Ma me nkurøfoò nkò na wònkòsom me. **4** Na se woamma wòn ankò a, ɔkyena nkò ara mëma ntutumme aba w'asase yi so. **5** Wòbekata asase no ani nyinaa. Na wòbesee biribiara a òkaeë a asukotweaa a etòëe no ansëe no no nyinaa a wiram nnua nyinaa ka ho. **6** Mmoa no bëhye w'ahemfie hò, wo mpanimfo afie mu ne Misraimfo afie nyinaa ma tò. Èbeyë ɔhaw a, efiri ebere a mo agyanom betenaa asase yi so de besi ènnë no, ebi nsii saa da.” Na Mose firii Farao anim kòeë. **7** Afei, mpanimfo a wòwò Farao asënniie no bëbisaa no se, “Nkòsi da bëna wobëma saa ɔbarima yi afa yen nnommum? Wonhunuu se Misraim nyinaa adane amamfo? Ma nnipa no ekwan na wònkò nkòsom Awurade wòn Onyankopon!” **8** Enti, wòsane de Mose ne Aaron baa Farao anim bio bëbisaa Farao ekwan. Farao kaa se, “Eyë, monkòsom Awurade, mo Onyankopon no. Na èheföö na mo ne wòn bëko?” **9** Mose buaa Farao se, “Yede mmofra ne mpanin, yen mmamarima, yen mmamarima, yen nnwan ne yen anantwie na èbekò. Yede yen agyapadëe nyinaa na èbètu saa ekwan no, efiri se, èsë se yen nyinaa kò Awurade afahye no.” **10** Farao de abufuo buaa se, “Se mëma mode mmofra nketewa yi kò a, ènnëe Awurade ankasa nka mo ho. Mahunu se mowò adwemmnë. **11** Ènsë se èba saa. Mo mmamarima no, monkòsom Awurade, efiri se, eno na mobisaa me.” Farao pamoo wòn firii n'ahemfie hò. **12** Awurade ka kyereë Mose se, “Tene wo nsa wo Misraim so na ntutumme mmeekata asase no nyinaa so, na wonni biribiara a asukotweaa no ansee no no.” **13** Enti Mose maa ne poma so kyereë Misraim asase so maa Awurade bò mframë bi firii apuee fam awia ne anadwo. Adee kyeeë no, na apueeë mframë no de ntutumme no abegu asase no so nyinaa. **14** Ntutumme no kataa Misraim asase no so mmaa nyinaa. Misraim abakòsëm kyereë se, ntutumme mmaa ɔman no mu saa da na ebi nso remma saa bio. **15** Mmoa no kataa asase ani nyinaa ma wòsii owia ani enti wòmàa esum duruu asase no so. Wòwee biribiara a asukotweaa no ansee no no; biribiara a eyë ahahammono anka; se eyë dua anaa afifidee a ewò ɔman no mu baabiara no. **16** Ntem pa ara Farao tuu abøfoò kòfrèë Mose ne

Aaron ka kyereɛ wɔn sɛ, “Maye bɔne atia Awurade, mo Onyankopɔn no, ne mo nyinaa. **17** Me nkotosre a edi akyire nie; momfa saa bɔne no nkye me na monsre Awurade mo Onyankopɔn se ḥnyi owuo yi mfiri yen so.” **18** Enti, Mose firii Farao anim kɔsreɛ Awurade. **19** Awurade bɔɔ atoeɛ fam mframā denðen bi ma epiaa ntutumme no nyinaa koguu Epo Kokɔ no mu, a anka ɔbaako pe koraa wo Misraim asase no so. **20** Nanso, Awurade pirim Farao akoma enti wamma Israelfoo no ankɔ. **21** Awurade ka kyereɛ Mose sɛ, “Tene wo nsa kyere osoro ma esum kabii mmeduru Misraim asase so.” **22** Enti, Mose tenee ne nsa hweɛ sorø maa esum kabii beduruu Misraim asase no so nnansa. **23** Esuñ no duruu saa no, na obiara ntumi ntu ne nan, nanso Israelfoo no deɛ, na deɛ wɔte ho ye hann. **24** Farao frɛɛ Mose ka kyereɛ no sɛ, “Kɔ na kɔsom Awurade. Wobetumi de wo mma aka wo ho akɔ; nanso wo nnwan ne w'anantwie no deɛ, ma wonka ha.” **25** Nanso, Mose buaa sɛ, “Dabi, eṣe se yede yen nnwan ne yen anantwie kɔ na yede wɔn mu bi bɔ ɔhyee afodeɛ ma Awurade yen Onyankopɔn. **26** Aboa tɔtɛ koraa yerennya wo ha; eṣe se yebø Awurade, yen Onyankopɔn no afodeɛ. Yennim deɛ ɔbepɛ gye se yeduru ho.” **27** Nanso, Awurade pirim Farao akoma enti wamma wɔn ankɔ. **28** Farao teateaa Mose sɛ, “Firi ha kɔ ntɛm. Mma menhunu wo ha bio. Eda a wobɛba ha bio no, wobɛwu.” **29** Mose buaa sɛ, “Eyɛ, merenhunu wo bio.”

11 Afei, Awurade ka kyereɛ Mose sɛ, “Mɛma ɔhaw a etwa too abø Farao ne n'asase so. Na eno akyiri no, ɔbɛma mo akɔ. Nokorem, ne ho beperø no se mobefiri ne ho ama ono ara apamo mo afiri ḥman no mu. **2** Monka nkyere Israelfoo mmarima ne mmaa nyinaa sɛ, wɔmmisa wɔn amannifoo Misraimfoɔ no na wɔmma wɔn sikakɔkɔ ne dwetɛ adwinnee.” **3** Awurade maa Misraimfoɔ no hunuu Israelfoo no mmɔbø, na Mose nso yee onipa kesee a na Farao mpanimfoɔ ne Misraimfoɔ no bu no yie wo ḥman no mu. **4** Mose bɔɔ Farao amaneɛ sɛ, “Awurade se menka nkyere wo sɛ, ‘Anadwo nnɔndumieni metwam wo Misraim asase so. **5** Na Misraim fie biara mu ɔbabarima panin bɛwu. Efiri Farao babarima panin so, ne dehyeɛ a ɔbedi n'adeɛ, ne ɔsomfoɔ mu ɔsomfoɔ kumaa koraa ba panin ne ne nyemmoa abakan nyinaa bɛwu. **6** Na owuo no ho agyaadwotwa beduru Misraim asase so nyinaa. Awerɛhoo a ete saa mmaa Misraim asase so da, na ebi nso remma da bio. **7** Na Israelfoo mu deɛ,

biribiara bɛye dwoodwoo na okraman mpo rempɔ.’ Na ɔbɛma woahunu sɛ, Awurade de nsonsonoe ato Misraimfoɔ ne Israelfoo ntam! **8** Wo mpanimfoɔ yi nyinaa betu mmirika, adi m'akyiri, akoto asre sɛ, ‘Yɛpa wo kyew, firi ha ntɛm na kɔfa wo nkurɔfɔo nyinaa ka wo ho ko.’ Sɛ ɛba saa a ansa na mɛkɔ!’ Mose wiee kasa no, ɔde abufuhyeɛ firii ahemfie ho kɔeɛ. **9** Na Awurade aka akyere Mose sɛ, “Aseɛ a wobɛka no, Farao rentie. Na eno so na megjina aye anwanwadee de ada me tumi adi.” **10** Ewom sɛ Mose ne Aaron yee saa anwanwadee no nyinaa wo Farao anim nanso Awurade pirim n'akoma sedee oremma nnipa no mfiri asase no so nkɔ.

12 Eberɛ a na Mose ne Aaron da so wo Misraim asase so no, Awurade ka kyereɛ wɔn sɛ, **2** “Efiri ɛnnɛ rekɔrɔ, bosome yi bɛye bosome a edi ɛkan wo Yudafoɔ asranna so. **3** Ka kyere Israelfoo nyinaa sɛ, saa bosome yi eda a etɔ so edu no, eṣe se ɔbarima biara pe odwammaa baako de ma ni abusua. Eṣe se efie biara nya odwammaa no baako. **4** Se abusua bi mu nnipa sua a wɔrentumi nwe odwammaa no a, wɔtumi ne abusua bi a ɛben wɔn wɔ mpasua no so a wɔn nso sua kye odwammaa no. Aboa no kye wɔ saa ɛkwan no so no gyina abusua no kɛsɛe ne ɛnam dodoo a wɔbetumi awe so. **5** Eṣe se aboa no ye dee wadi afe. Eṣe se ɔyɛ odwan anaa abirekyie a ɔnnii dem. **6** Monhwɛ saa mmoa a moayiyi won yi yie nkɔsi ɔbosome a edii ɛkan no eda a etɔ so dunan no anwummere. Afei Israel asafo nyinaa nkunkum wɔn nnwammaa no dasuo mu. **7** Wɔmfɑ wɔn mogya nsra efie biara aponnwaa ho. Odwammaa a wobɛwe no wɔ fie ho no mogya na wɔmfɑ nyɛ saa ahyeede yi. **8** Anadwo, obiara bɛwe aboa no a wɔatoto no nam no bi. Wɔmfɑ burodo a ɛnkaeɛ ne awɔnwono nni. **9** Wɔnnnoa ɛnam no na wɔnnwe no mono nso, na mmom, wɔntoto aboa mu no nyinaa, a ne ti ne nan ne n'ayamdeɛ nyinaa ka ho. **10** Se moantumi anwe ne nyinaa anadwo no a, deɛ ɛbɛka no, se adee kye so a, monnwae na mmom monhye no. **11** Sedee monwe ɛnam no nie: monwe wo ɛberɛ a mo ntadee a mode tu ɛkwan hyehye mo. Monsiesie mo ho mma ɛkwan tenten twa. Monhye mo asopatere na momfa mo mpoma nkurakura. Monwe no ɔherɛ so. Saa adeye yi, wobefre no Awurade Twam Afahye. **12** “Na metwam afa Misraim asase so anadwo yi na mmamarima a wɔye mmakan ne mmoa mmakan a wɔwɔ Misraim asase so nyinaa, mɛkum wɔn, na mabu anyame a wɔwɔ Misraim nyinaa atɛn, efiri sɛ,

mene Awurade! 13 Mogya a mode beyε aponnwa no ho no beyε agyinahyεdee enti, se mehunu mogya no a, metwam akø, na se merekum Misraim mmakan a, merenkum mo dee bi. 14 “Yei ye ደዳ a ፈደ se mokaες. Afe biara, εfiri awontoatoasoo kosi awontoatoasoo ese se mohye εfa no se afahye sononko ma Awurade. Yei ye mmara a εbetena ho ደዳ biara. 15 Nnanson no mu, monni burodo a womfaa mmoreka mfraee nko ara. Afahye no ደዳ a edi εkan no, monyi yi mmoreka biara mfiri mo afie mu. Obiara a saa εberε yi mu obεbu saa afahye yi mmara yi so no, wobetwa no asuo afiri Israelman mu. 16 Afahye no ደዳ a edi εkan ne ne nnanson so no, nnipa no nyinaa bedi ደዳ no se ደዳ a wοayi asi ho ama nhiamu kronkron. Na nna no mu, aduanenoa akyiri no, obiara nnye adwuma foforo biara. 17 “Se modi Apiti Afahye yi a, εbεma mo ake daa se, saa ደዳ no na meyii mo firii Misraim asase so. Enti, εse se afe biara, modi saa daponna yi firi awo ntoatoasoo so kosi awo ntoatoasoo so. 18 ደbosome a edi εkan no ደዳ a εtø so dunan no anwummere kosi n’adaduonu ደዳ baako so no, burodo a mmoreka mfra mu nko ara na monni. 19 Saa nnanson no mu, εnse se wοhunu mmoreka kakra bi koraa wο mo afie mu. Enti, obiara a εbedi aduane a mmoreka wo mu no, wοbεyi no afiri Israel asafo kuo no mu. Saa mmara yi ka amamfrafoo a wοne mo te ne wοn a wοwoo wοn wo asase yi so nyinaa. 20 Mesane meti mu bio se, saa nna no mu monnni biribiara a wοde mmoreka afra mu; monni burodo a mmoreka mfra mu.” 21 Afei, Mose free Israel mpanimfoa nyinaa ka kyere wοn se, “Monkøkyere odwammaa anaa abirekyie ba mma abusua biara, na monkum no se Twam Afahye aboa. 22 Montwa odwan no mogya ngu kyensee bi mu. Momfa hisope mmø mogya no mu na momfa mpete aponnwatifi ne aponnwa mmienu a aka no ho sεdee mogya no beda ho. Mowie a, mo mu biara mmfiri nkø abontene saa anadwo no. 23 Awurade bεtwam afa asase yi so akunkum Misraimfoa. Na se ደhunu se mogya wο aponnwatifi no ne aponnwa mmienu no ho a, εbεtwa saa εfie no ho akø a ደremma ደseefoo no nwura ho nkunkum mo mmakan. 24 “Na monkae se yei ye mmara a εwo ho daa ma mo ne mo asefoo. 25 Na se moba asase a Awurade de bεma mo sεdee ደhyε mo ho bø no so a, mobekø so adi afahye no. 26 Na se mo mma bisa mo se, ‘Yeinom nyinaa ase ne sen; saa afahye yi fa εdeεn ho a, 27 mobεbu wοn se, εye Twam Afahye afødee ma Awurade. ደtwaa Israelfoo afie ho

wο Misraim. Ewom se ደkunkumm Misraimfoa dee, nanso ደgaa yen mmusua.” εberε a Mose kasa wiees no, nnipa no nyinaa koto sοree. 28 Na Israelfoo no dii Mose ne Aaron ahyeede no so. 29 ደዳ no ara anadwo dasuo mu Awurade kunkumm mmarimaa a wοε abakan a wοwο Misraim asase so nyinaa, εfiri Farao babarima panin so kosi odeduani babarima panin ne anantwie nso mmakan nyinaa. 30 Afei, Farao ne ne mpanimfoa ne nnipa a wοwο Misraim nyinaa sοree anadwo no. Misraiman no nyinaa twaa agyaadwo, εfiri se, εfie biara nni ho a onipa anwu wo mu. 31 Enti, Farao free Mose ne Aaron anadwo no ka kyere wοn se, “Mesre mo, mo nyinaa montu mfiri ha. Monkøsom Awurade sεdee mokaεs no. 32 Momfa mo nnwan ne mo anantwie na monkø. Nanso monhyira me ansa na moak.” 33 Misraimfoa no nyinaa ani beree Israelfoo no so pampam wοn se wοmfiri asase no so ntεm, εfiri se, wokaa se, “Yebewuwu.” 34 Israelfoo no faa wοn mmore a wοaføtø a mmoreka mfra mu, na wοde wοn ntadee kyekyeree wοn mmoreføtø nnaka de sisii wοn mmati so. 35 Na Israelfoo no asresre dwete ne sikakøkø adwinnee ne ntadee afiri Misraimfoa no nkyen sεdee Mose kaa se wοnye no. 36 Awurade maa Misraimfoa no hunuu Israelfoo no mmøbø enti wοmaa wοn wοn abisadee nyinaa. Enam saa ye so maa Israelfoo no twee Misraimfoa ahonyadee nyinaa køe. 37 Anadwo no ara, Israelfoo no siim firii Rameses kø Sukot. Na wοn dodoø ye nnipa mpem ahansia a wοnam fam, a mmaa ne mmofra de wοankan wοn anka ho. 38 Nnipa ahodoo pii bi a wοnye Israelfoo kaa wοn ho køe. Wοde wοn nnwan ne wοn anantwie nyinaa kaa wοn ho. 39 Wοduruu baabi a wοpε se wοdidi no, wοde mmore a wοamfa mmoreka amfra a wοde køe no bi too burodo dii. Na mmoreka nni mu, εfiri se, Misraimfoa no pamoo wοn. Eno enti wοannya mu ekwan anyc aduane a wobedi wο ekwan so. 40 Israelfoo no tenaa Misraim mfee ahanan ne aduasa. 41 Na ደዳ a wοdii mfee ahanan ne aduasa no pe na Awurade nkurøfoa nyinaa firii asase no so. 42 Saa anadwo no ne εberε a Awurade yi too ho de gyee ne nkurofoa firii Misraim asase so. Enti, saa anadwo korø no ara na Israelfoo no yi de too ho se ደዳ a Onyankopon gyee wοn no afirinhyia ደዳ. 43 Afei, Awurade ka kyere Mose ne Aaron se, “Twam Afahye no ho mmara ni: ‘Ahohoo biara nnwe odwammaa no εnam no bi. 44 Nanso, εsømfø biara a wοtee sika tøø no no, se wοatwa no twetia dee a, εtumi we bi. 45

Qpaani anaa ahohoo biara nnwe bi. 46 "Ese se wowe Twam Afahye aboa biara wo efie baako mu. Ese se wowe enam no wo fie. Ense se wowe enam no fa biara wo abontene. Ense se mobo dompe mu. 47 Ese se Israelfoo nyinaa di saa nkaeeda yi bere koro mu. 48 "Ahohoo a mo ne won te no nso, se wope se wodi Twam Afahye no bi a, ese se mmaprima a wowa won mu no nyinaa twa twetia ansa na woaba ne mo abedi. Na se eye saa a, wobeye dee wowoo won too mu mu. 49 Saa mmaprima yi ka Israelfoo ne ahohoo a wone mo te no nso." 50 Enti, Israelfoo no nyinaa dii Awurade mmaprima no so sedee ohyee Mose ne Aaron no. 51 Eda no ara na Awurade yii Israelfoo no firii Misraim asase so.

13 Awurade ka kyereε Mose se, 2 “Te Israelfoo mmamarima ne aboa biara abakan ho ma me; wən nyinaa yε me dea.” 3 Na Mose ka kyereε nnipa no se, “Enne yε ḥda a εse se mokae ḥda biara—ḥda a motu firii Misraim asase a na moye nkoa wə so no. Awurade aye anwanwadee akεsee bebree akyere mo. Enti, monkae se, se afe duru na moredi afahye yi a, mommfa mmoreka mfra mo aduane; na mommfa bi nkø mo afie nso mu koraa. 4 Afe biara mu Abib bosome awieεε (bεye Ǝbenem awieεε), monkae saa atutena yi. 5 Awurade de mo baa Kanaanfoo, Hetifoo, Amorifoo, Hewifoo ne Yebusifoo nsase a εwoɔ ne nufosuo sen so a ɔkaa ho ntam se ɔde bεma mo no so. 6 Mobedi burodo a mmoreka nni mu nkø arannanson. Na ḥda a εtø so nson no, monto əpono kesee mma Awurade. 7 Ense se obiara kora mmoreka wo ne fie anaa mo asase no ahyee so baabiara. 8 Eduru afirinhyia na moredi nna yi a, monkyerε mo mma dees enti a moredi saa afahye no. Ȭye afahye a mode bεkæ deε Awurade yε maa mo εberε a motu firii Misraim asase so no. 9 Saa afe biara mu nnawətwe afahye yi, Ȭye nsenkyerennε te se agyiraeheyedee a wode abo mo nsa ho anaa mo moma so se nkæ adee. Momma Awurade mmara ntena mo anom, εfiri se tumi kesee na ode yii mo firii Misraim. 10 Afe biara, Ȭrekø Abib (bεye Ǝbenem) awieεε no, monni afahye yi. 11 “Se Awurade de mo ba asase a Ȭhyee mo agyanom ho bo tete no a Kanaanfoo te so seesei no so a, monkae se, 12 mo mmamarima a woye mmakan nyinaa ne nyemmoa mmakan a woye mmarima no nyinaa yε Awurade dea. Enti momfa mma no. 13 Motumi de odwan ba anaa abirekyie ba kəsesa afunumu ba abakan. Na se woye w'adwene se woremfa afunumu no nni nsesa a, εse se wobu afunumu no kən mu

kum no. Nanso mo mmammarima abakan dee, ese se moto won ti. **14** “Na se daakyé bi mo mma bisa mo se, ‘Yeinom nyinna ase ne sen a, monka nkyere won se, Awurade nam anwanwadé akésee a ɔyéee so na oyii yen firii nkoadom mu wo Misraim. **15** Na Farao mpe se ɔma yen ekwan ma yekó enti, Awurade kumm mmammarima ne mmoanini a woyé mmakan a wəwə Misraim asase so nyinna. Eno enti na yede mmammarima a woyé mmakan rema Awurade yi, nanso nnipa mmammarima mmakan no dee, woto won ti.’ **16** Meti mu meka bio se, saa afahye yi beda mo nso se moye Onyankopon mma te se dee oðe n’agyræehyedee abo mo moma so se oðdedea. Eye nkaedee a ekyere se Awurade nam ne tumi kesee no so na oðe yii yen firii Misraim.” **17** Akyire no, Farao maa nnipa no koe. Ewom se na ese se wofa Filistifoð asase a ekwan no da mu tee kosi Bøhye Asase no so, nanso Onyankopon ma wofaa ekwan foforø so. Dee enti a Onyankopon ma wofaa ekwan foforø so no ne se, na ɔsusu se, ewom se wokura won akodee dee, nanso se woko na wokohyia akodie bi a, won aba mu bebu ama wøasane aba Misraim. **18** Enti, Onyankopon dii won anim de won faa esere so kontonkyekwan a ereko Epo Kokoo no ho no so. **19** Moses reko no, ofaa Yosef nnompe de kaa ne ho koe, efiri se, na Yosef ama Israel mma aka Onyankopon ntam se, “Se ɔreyi won afiri Misraim a, wode ne nnompe bekø bi, efiri se, na onim se Onyankopon beyi won afiri Misraim asase so.” **20** Wofiri Sukot no, wokokyeree sraban wo Etam esere no ano. **21** Awurade de omununkum kyere won ekwan awia na oðe ogya nso kyere won ekwan anadwo. Enti na wotumi tu won kwan no awia ne anadwo nyinna. **22** Ebere biara na wohunu omununkum ne ogya no.

14 Awurade ka kyerees Mose se, 2 “Ka kyere nnipa no na wommame mfa Pihahirot a ewo Migdol ne epo no ntam na eue Baal-Sefon di nhweanimu no. Se woduru ho a, wensi won ntomadan wo mpoano ho. 3 Se woye saa a, Farao besusu se, ‘Saa Israelfoo no aka esere no ne epo no ntam.’ 4 Na mesane mapirim Farao akoma bio ama wataa mo. Maye saa nhyehyees yi sedee ebema manya animuonyam ne anidie wo Farao ne n’asraafoo mu na ama Misraimfoo no nso ahunu se, mene Awurade no.” Enti, wosii ntomadan wo baabi a wokyerees won ho no. 5 Nnansa akyi a Misraimhene no tee se Israelfoo no abo won tirim se worensane mma Misraim bio na mmom ko ara na worekoo no, Farao ne n’ahokafoo akoma soree bio. Wobisaa se, “Edeen

na yeayę yi a yeama nkoo yi ękwan ama wókó?" 6 Enti, Farao faa ne teaseenam dii n'asraafoo no anim taa wón. 7 Əmaa Misraim aponkəsotefoo dóm a wón dodoa ye ahansia ne aponkə foforə bi a asraafoo tete wón so sram wón. 8 Farao taa Israelfoo no so, ęfiri se, na wóde Misraimfoa agyapadee bebree kó. 9 Farao de n'apónkədóm nyinaa taa Israelfoo no so bëtoo wón se wóasisi wón ntomadan wo Pihahirot mpoano wó Baal-Sefon anim. 10 Əberə a Misraim asraafoo no rebən Israelfoo no, Israelfoo no hunuu wón firi akyiri se wóde mmirika reba enti wón akoma tuie, na wósu freee Awurade se əmmoaa wón. 11 Əmaa wón ani beree Mose so bisaa no se, "Wode yen aba esere yi so se yemmwuwu wó ha, ęfiri se, adamena nni Misraim a se yewuwu a wóbesie yen wó mu? Aden enti na womaa yetu firii Misraim? 12 Əberə a yewo nkooasom mu no, yankaa ankyere wo se ma yempe yen baabi ntene? Yekae se yepse se yebheye nkooasom ase wó Misraim sene se yebewuwu agu esere so ha." 13 Nanso, Mose ka kyereə nnipa no se, "Monnsuro. Monnyina pintinn na monhwe biribi. Na mobehunu anwanwakwan a Awurade nam so begye mo afiri atamfoa nsam enne. Misraimfo a mohunu wón seesei yi, morenhunu wón bio. 14 Awurade beko ama mo a monha mo ho koraa!" 15 Afei, Awurade ka kyereə Mose se, "Aden enti na wosu fré me? Ka kyere Israelfoo no na wókó wón anim. 16 Fa wo poma no. Fa kyere nsuo no so na epo no mu bëpae ama ękwan ada mu ma Israelfoo no afa asase wesee so. 17 Mepirim Misraimfo no akoma ama wóaka mo so na di a medi Farao ne ne dóm so bëma mo ahunu m'animuonyam. 18 Na Misraimfoa nyinaa behunu se, mene Awurade." 19 Afei, Onyankopən əbəfoa a ədi Israelfoo anim no twee ne ho bëdii Israelfoo no akyi. Na umununkum dum nso bedii Israelfoo no akyi. 20 Əbetwaa Israelfoo no ne Misraimfoa no ntam. Na anadwo no, edanee ogya maa esum too Misraimfoa no so maa ne hann no kyereə Israelfoo no ękwan. Enti Misraimfo no anhunu Israelfoo no akyiri kwan. 21 Mose tenee ne nsa wó epo no so, na anadwo no nyinaa Awurade de apueet miframa denden maa epo no sanee n'akyiri ma asase no yee wesee. 22 Enti Israelfoo no faa epo ękwan a emu wesee no so. Na nsuo no yee afasuo wó benkum ne nifa maa wón. 23 Afei, Misraimfo no nso ne Farao aponkə, nteaseenam ne aponkəsotefoo tii wón koduruu epo no mfimfini. 24 Na anopahema no, Awurade de ogya ne mununkudum

no too Misraim dóm no so maa wón ho yeraa wón. 25 Wón nteaseenam no nan tutuie enti na wóntumi nkoo bio. Enti Misraimfoo no kaa se, "Momma yennnwane mfiri Israelfoo anim, ęfiri se, Awurade reko ma wón na yen dee, oreko tia yen." 26 Awurade ka kyereə Mose se, "Tene wo nsa wó epo no so, na nsuo no nsane mmra Misraimfoa ne wón nteaseenam ne aponkəsotefoo no so." 27 Mose yee saa, na adee kyee anopa no, epo no sane n'akyi tenee sëdees na etee. Misraimfoo no pëe se wódwane, nanso Awurade maa nsuo no faa wón. 28 Nsuo no kataa ękwan no ne nteaseenam ne aponkəsotefoo no nyinaa so. Farao asraafoo dodoa a wófaa epo no mu taa Israelfoo no nso, anka əbaako koraa. 29 Israelfoo no nante faa asase wesee a nsuo ye əfasuo wó benkum ne nifa no so. 30 Saa əda no Awurade gye Israelfoo firii Misraimfoa nsa mu. Na Israelfoo no hunuu Misraimfoa no se wóawuwu deda mpoano. 31 Əberə a Israelfoo hunuu tumi a Awurade ada no adie de atia Misraimfoa no, wəsuroo Awurade, na wógyee Awurade ne n'akoa Mose diie.

15 Afei, Mose ne Israelfoo too saa dwom yi de kamfoo

Awurade: "Meto dwom mama Awurade, ęfiri se, wadi nkonom animuonyam mu; Wato əpónkə ne ne sotefoo no agu epo mu. 2 "Awurade ye m'ahoođen, me dwom ne me nkwagyeę. Əye me Onyankopən, na mekamfo no. Əye m'agya Onyankopən—Mema no so. 3 Awurade ye əkofoo; Aane, ne din ne Awurade. 4 Farao nteaseenam ne n'akodóm, wato wón agu Ama wóamem Epò Kókó mu. Misraim əkofoo atitire awuuw asorjkye ase. 5 Nsuo akata wón so. Wómemem subunu mu se əboo. 6 Wo nsa nifa, Ao, Awurade, tumi ne animuonyam ahye no ma. Wo nsa nifa, Ao, Awurade, atete atamfoa mu pasaa. 7 "Wo tumi kësée no mu, wotuu wón a wótiä wo no guię. Womaa w'abufuhyye bëhyee wón se ogya hye esere. 8 Wogu ahome a, nsuo mu pae. Egyinää se əfasuo ma epo taa əfa ne əfa. 9 Ətamfoa de ahomasoo kaeə se, 'Mëtaa wón, meto wón, aseə wón. Na makye afodees no mu. Metwe m'akofena wó wón so atwitwa wón asinasini.' 10 Nanso, Onyankopən bōo ne miframa maa epo kataa wón so. Wómemem se sumpii wó subunu no mu. 11 Hwan na əte se Awurade wó anyame mu? Hwan na əte se wo? Əberempən wó kronkronyé mu; dee yede surokronkron ma n'animuonyam, na əye anwanwadeeyefoo Onyankopən. 12 "Wotenee wo nsa nifa na asase menee wón. 13 Woadi nnipa a wogyee wón no anim, w'ayamyé mu. Wonam anwanwakwan

so adi wən anim de wən aba w'asase kronkron no so.

14 Amanaman tee asem a esiiə ma wən ho popoe. Ehu aka nnipa a wəwə Filistia. **15** Edom mpanimfoō ho adwiri wən. Atumfoō a wəwə Moab ho woso. Na nnipa a wəwə Kanaan nyinaa abə huboa. **16** Ehu ne suro afa wən so. Ao, Awurade, wo tumi enti, wəremma yen so! Wo nkurəfоо a wotəo wən betwa wən ho asomdwoes mu. **17** Wode wən bəba abedua wən wo wo bepo so, wo ara wo efie hə, Awurade—Kronkronbea a woasiesie se wo tenabea no. **18** “Awurade bədi əhene akəsi daa.” **19** Farao əpənkə, n'apənkəkafoō ne ne nteaseenam pəe se wəfa əpo no mu; nanso, Awurade buu nsuo afasuo no guu wən so əbere a na Israelfoo no nam mu se asase wesee no. **20** Ehə na Odiyifoo baa Miriam a əye Aaron nuabaa faa twene bi bə de dii mmaa no anim ma wəsəe. **21** Enna Miriam too saa dwom yi: “Monto dwom mma Awurade na wadi nkonom animuonyam mu. Wama əpənkə ne ne sotefoo amem əpo ase.” **22** Afei, Mose dili Israelfoo no anim ne wən tu firii Əpo Kəkəo no ho kəo Sur əserə so. Na wənantee əserə no so nnansa a wəannya nsuo annom. **23** Wəduruu Mara no, wəantumi annom ehə nsuo, əfiri se, na əye nwono. Eno enti na wəfre ho Mara no; aseə ne: Nwonorwono. **24** Afei, nnipa no danee won ani tiaa Mose se, “Osukəm nku yen anaa?” **25** Mose sree Awurade se əmmoaa wən, na Awurade kyereə no dua bi. Na əttoo dubaa no too nsuo no mu, na əyeə de maa wətumi nomeeə. Mara hə na Awurade hyee saa mmara yi maa wən se, **26** “Se mobetie Awurade mo Onyankopən nne, na moaye əsetie, aye ade tenenee dee a, yadee a mema əbə Misraimfoō no, meremma bi mmə mo, əfiri se, mene Awurade a mesa mo nyarewa.” **27** Wəbaa Elim a ehə na na nsubura dumieni ne mmedua aduoson wə enti, wəsisi wən ntomadan, tenaa nsubura no ho.

16 Afei, wətu firii Elim baa Sin əserə so a eda Elim ne
Bəpə Sinai ntam. Wətu firii Misraim no, bosome a etə so mmienu dadu nnanum so na wəduruu hə.
2 Wəduruu hə no nso, nnipa no kasa tiaa Mose ne Aaron se, **3** “Ao! Se yewə Misraim bio na anka Awurade rekunkum yen wə hə a, anka yərə. Na yənya nnuanee bebree di wə hə. Nanso, mode yen abegu əserə so ha ama ekəm rekum yen.” **4** Enna Awurade ka kyereə Mose se, “Merebətə aduane firi soro abegu asase so ama wən. Obiara betumi akəboaboa dodoə biara a əpe ano ama dee əbedi no eda koro. Mede yei bəsə wən ahwə se wəbedi m'ahyədeə so anaasə wərenni so. **5** Ka kyere wən na nnawətwe biara mu eda a etə

so nsia no, wəmmoaboa aduane no ano sədeə daa wəboaboa no no, mməho mmienu.” **6** Enti, Mose ne Aaron free Israelfoo no nyinaa ne wən hyiaeə ka kyereə wən se, “Anwummersə yi, mobəhunu se Awurade na əyii mo firii Misraim asase so. **7** Se əduru anəpa a, mobəhunu n'animuonyanneə bebree; əfiri se, wate mo anwiinwii a monwiinwii tia no no. Na yen ne hwan a monwiinwii tia yen? **8** Anwummersə yi, Awurade bema mo ənam awe, na wama mo aduane anəpa. Əfiri se, wate mo anwiinwii a monwiinwii tia no no. Moannwiinwii antia yen, na monwiinwii tiaa Awurade.” **9** Na Mose ka kyereə Aaron se, “Ka kyere Israelfoo no nyinaa se wəmmra Awurade anim na wəmmetie wən anwiinwii no ho mmuaee.” **10** Enti, Aaron free wən boaa ano, na preko pe, wəmaa wən ani so kyereə baabi a umununkum a ərekyerə wən əkwan no wə no, Awurade firii mu daa n'animuonyam kəsəe no adi. **11** Awurade ka kyereə Mose se, **12** “Mate wən anwiinwii no, ka kyere wən se, ‘Anwummersə, mobənya ənam awe na anəpa nso mobənya aduane pii adi na mobəhunu se mene Awurade, mo Onyankopən, no.’” **13** Anwummersə no, nnomaa pii bəbuu so wə wən atenaeə hə na anəpa no, obosuo tə guu əserə no so ma əyeə fəkyee; **14** obosuo no tuie no akyire no, biribi te se nsenseneeə bi a etə se nkyenkyeneeə beguu asase no so. **15** Israelfoo no hunuiə no, wəbisabisa wən ho wən ho se, “Edeebən nie?” Na Mose buaa wən se, “Əye aduane a Awurade de ama mo se monni no. **16** Awurade aka se, ‘Obiara mmoaboa dodoə biara a əbesə əne ne fiefoō die ano.’” **17** Enti, Israelfoo no firii adi kəboaboa aduane no bi ano. Ebi faa pii enna ebi faa kakraa bi. **18** Wəhwiee dee wəaboaboa ano no nyinaa guu susukoraa mu no, na ədəəso se obiara bənya bi. Wən a wənyaa pii no, ebi anka, enna wən a wənyaa kakra bi no nso, əsso wən. Efie biara nyaa ne so ne ne dec. **19** Mose ka kyereə wən se, “Mommma adeə nkye so.” **20** Nanso, ebinom yee asooden maa adeə kyee so. Adeə kyee so no, na adərə nsaama ma əbən enti Mose bo fuu wən yie. **21** Afei, na wəkətə aduane no anəpa biara, na wətəse dodoə biara a, əso efie biara. Na awia bəə dendeenden guu so no, aduane no nyinaa naneeə. **22** Edə a etə so nsia no, wətəsee sədeə wətəse no daa no mməho mmienu. Wətəsee susukoraa nsia, nanso daa na wətəse susukoraa mmiensa. Mpanimfoō a wətəuatua nnipa no ano no bebisaa Mose dee enti a aba saa. **23** Mose buaa wən se, “Efiri se, Awurade aka ato hə se, ‘Əkyena ye homeda. Əye homeda kronkron

ma Awurade a ense se yeye yen nnwuma biara. Enti, monnoa dodoa biara a mope enne, na dee ebeke no, monnya ma adee nkye so.” 24 Na adee kyee so no, na eye a nsaama biara nni mu na emmən nso. 25 Mose kaa se, “Enne, mo aduane nie, efiri se, enne ye Awurade homeda enti aduane biara rento ngu asase so. 26 Momfa nna nsia mmoaboa aduane ano, efiri se, eda a eto so nson no ye homeda enti morennya aduane biara saa eda no.” 27 Homeda no, nnipa no bi firii adi se worekope aduane no bi, nanso na ebi nni ho. 28 Awurade bisaa Mose se, “Saa nmipa yi beye asooden akosi da ben? 29 Wənhunu se nna nsia so no, memaa won mmoho mmienu sedee ebeso won nnanu? Awurade se momfa eda a eto so nson no se homeda; montena mo ntomadan mu. Mommfiri adi nkotase aduane mfiri asase so.” 30 Enti, eda a eto so nson no, nnipa no homee. 31 Israelfoo no too aduane no edin se, Mana asee ne “Eye edeen?” Eye fitaa se wisa aba na eye de te se tatere a ewoo wo mu. 32 Mose kaa asem a Awurade ka kyere se oka nkyere won se womfa aduane no susukoraa mmiensa na womfa nkosie won adekorabea afebao sedee ebeye a, nkyirimma behunu aduane a Awurade de maa won dii wo esere so ebere a oyii won firii Misraim no. 33 Mose ka kyere Aaron se omfa kyensee na omfa mana lita mmiensa ngu mu na omfa nsie kronkronbea bi mma nkyirimma. 34 Aaron yee sedee Awurade kyere Mose se onye no na okokoraa no wo Apam Adaka no mu wo kronkronbea ho. 35 Enti, Israelfoo dii mana yi mfee aduanan kosis se woduruu Kanaan asase so a elo dee, na afuomduane wo no. 36 Omer na na wode susu mana no. Omer ye lita mmiensa.

17 Afei, Awurade hyee maa Israelfoo no firii Sin esere no so kokao nkuro nkuro so, kodusso Refidim. Woduruu ho no, na nsuo a wobenom biara nni ho. 2 Eha nso, nnipa no nwiinwii bio tiaa Mose se, “Ma yen nsuo nnom!” Mose ka kyere won se, “Monye dinn! Aden enti na mo ne me regye akyinnyee? Aden enti na mope se moso Awurade hwe?” 3 Na osukom a ade won no enti, woteateam se, “Aden enti na woyii yen firii Misraim? Aden enti na wode yen baa ha? Yen, yen mma ne yen anantwie nyinaa bewuwul!” 4 Mose su free Awurade se, “Edeen na menyee saa nkurofo yi? Wope se wosi me aboo.” 5 Awurade ka kyere Mose se, “Fa Israelfoo mpanimfo no bi ka wo ho na fa poma a wode bao Nil mu no na di won anim fa won ko. 6 Mhyia wo wo obotan a ewo bepo

Horeb ho. Se woduru ho a, fa wo poma no bo obotan no mu sedee wode bao Nil mu no na nsuo befiri mu aba ama obiaraanya bi anom amee.” Mose yee dee Awurade kae no wo Israel mpanimfo no anim maa nsuo tue firii obotan no mu. 7 Enti, Mose too beaee ho edin Masa a asee ne Sôhwebea ne Meriba a asee ne Akyinnyegyeba efiri se, elo na Israelfoo ne Mose gyee akyinnyee, so Onyankopon hwesee, bisaa se, “Awurade behwe yen so anaase orenhwes yen so?” 8 Afei, akofoa a wofiri Amalek beto hyee Israelfoo no so wo Refidim ne won koe. 9 Mose ka kyere Yosua se, “Yi asraafao ma yen na yene Amalekfooo nkoko. Okyena megyina bepo no apampam a Onyankopon poma no kura me.” 10 Enti, Yosua ne ne dom kotoaa Amalekfooo akodom no ne won koe. Saa ebere no ara, Mose ne Aaron ne Hur foro koo bepo no apampam pae. 11 Mmere dodoa a Mose kura poma no mu kyere soro na Israelfoo no redi nkonom na se obre poma no ase a, na Amalekfooo nso redi Israelfoo no so. 12 Mose brees a na ontumi mma poma no so bio enti Aaron ne Hur piree eboa bi too ho ma otenaa so. Woginagyna Mose benkum ne nifa memaa ne nsa mmienu no so kosis se owia kotoes. 13 Ebbaa saa no, Yosua ne ne dom dii Amalekfooo no so, kunkumm won wo akofena ano. 14 Afei, Awurade ka kyere Mose se, “Twere yei ma enna ho afebao ma wonkae daa na ka kyere Yosua se, metore Amalekfooo nyinaa ase.” 15 Mose sii aforebukyia ho na ottoo no edin Awurade Nissi a asee ne Awurade ne m’akofrankaa. 16 Mose kaa se, “Efiri se wapagya won nsa akyere Awurade ahennwa enti, Awurade ne Amalekfooo bedi ako afiri awo ntoatoasoo so akosi awoo ntoatoasoo so.”

18 Ankyere biara na Mose ase, Midian osifo Yetro, tee anwanwadee a Onyankopon aye ama ne nkurofo Israelfoo ne Mose, ne sedee Awurade ayi won afiri Misraim asase so no. 2 Mose de ne yere Sipora koe no, n’ase Yetro gyee no 3 a na ne mmamarima baanu ka ne ho. Mose too ne babarima a na oyee n’abakan no edin Gersom a okyere asee se, “Mabeye ohooho ananafao asase so.” 4 Na ne babarima a otso mmieno nso, ottoo ne edin Elieser a okyere asee se “M’agyanom Onyankopon no ye me aboafao. Ogyee me firii Farao akofena ano.” 5 Yetro korsaa Mose. Ode Mose yere ne ne mmamarima baanu no kaa ne ho. Wodurui no, na Mose ne nnipa no abo atenae w Onyankopon bepo no ho. 6 Woka kyere Mose se, “W’ase Yetro reba abesra wo. Wo

yere ne wo mmammarima baanu no ka ne ho.” 7 Mose sôre kohyiaa n’ase. Õkotoo no anidie mu gyee no fe so. Wôbisabisaas wôn ho wôn ho sedee wôn apo mu te. Afei, wokôø Mose ntomadan no mu kôtooa wôn amanneedie so. 8 Mose kaa nsem a asisie nyinaa kyerees n’ase no. Õkaa dee Awurade aye atia Farao ne Misraimfoø a ãnam so agye Israelfoo, ayi wôn afiri Misraim, asane ayi wôn afiri ðshaw ne abebresê mu no nso kyerees no. 9 Yetro tee dee Awurade aye ama Israel, ne titire no, sedee ðyii wôn firii Misraim no, n’ani gyee yie. 10 Yetro kaa se, “Nhyira nka Awurade se wagye mo afiri Misraimfoø ne Farao nsam, na wagye ñoman Israel nso. 11 Afei, mahunu se Awurade ye kese sene onyame biara, ñfiri se, wagye ne nkurofoø afiri Misraimfoø ahantanfoø ne atirimuodenfoø nsam.” 12 Yetro de ðhyees aforbodese baes na ñbaa afodee maa Onyankopõ. Akyire no, Aaron ne Israel mpanimfoø no baa Yetro nkyen. Wôn nyinaa too nsa dii afreduanne no wo Awurade anim. 13 Adee kyees no, Mose tenaa ase firii anopa kôsii anwummers tiee nsempo a asisi wo nnipa no mu. 14 Mose ase no hunuu brë a ñrebres nnipa no ho no, ñbisaa no se, “Aden enti na wope se wo nko ara wodi dwuma kesees yi a enti nnipa gyina wo so saa ara firi anopa kosi anwummers yi?” 15 Mose buaa se, “Nnipa no de akasakasa bi a asisi wôn ntam betoo m’anim se memmisa Onyankopõ akwankyer. 16 Se akyinnyees bi ba won ntam a, woba ma mesiesie. Mekyer. wôn Onyankopõ mmara ne n’apedeet.” 17 N’ase no kaa se, “Dee woreye no nyue. 18 Worekum wo ho na se wowu a, nnipa yi bëye den? Mose, adwuma yi so dodo se wo nko ara wobey. 19 Tie fo a merebetu wo yi na Onyankopõ behyira wo. Kô so ara si nnipa no anan wo Onyankopõ anim na fa wôn haw to n’anim. 20 Kyere wôn Onyankopõ akwan a wômfâ so ntena ase. 21 Na hwehwe nnipa bi a woye nyamesurofoø na woye nokwafôø a wômpø adanmudegyes, na wôn mu baako biara nyê nnipa apem so atemmufoø. Ese se saa onipa no nya atemmufoø edu hye n’ase na wôn mu baako biara ahwe nnipa ñha so. Na wôn ase no, wobeyi atemmufoø baanu a wobehwe nnipa aduonum so, na wôn nso, atemmufoø baanum behyé wôn mu biara ase na woatu nnipa edu fo. 22 Ma saa nnipa yi nni wôn ho ni na wonni nokore daa. Asem biara a ñho hia anaa ekyere adwene no, wômfâ mmra w’anim. Wôn ankasa nhwe nka nsem nketenkete a ñbeba wôn anim. Se wofa saa ekwan yi so a, adwuma no bëye mmers ama wo, ñfiri se, woakyekye nnwuma no ama

wôn. 23 Se wotie afotuo no na Onyankopõ nso pene so a, wobetumi agyina asem biara ano na asomdwoes aba.” 24 Mose tiee n’ase afotuo no dii so pereesep. 25 ñiyii nnipa pa a wôwo Israelman mu nyinaa de wôn yee atemmufoø—apem apem, ñha ñha, aduonum aduonum ne edu edu. 26 Na wôbuu ñoman no aten bere nyinaa mu. Wôde nsem akese no maa Mose na wôn nso dii nsem nketewa no. 27 Akyire no, Mose gyaa n’ase ekwan ma ñkôø ne kurom.

19 Anadwo a Israelfoo no tu firii Misraim no, n’abosome mmiensa so na wôde kôduruu Sinai esere so. 2 Wôtu firii Refidim no, wobeduruu Sinai Bepo ase boø atenasee wô ho. Mose foro kôø bepo no so kohyiaa Onyankopõ. 3 Mose kôø Onyankopõ nkyen wô bepo no so na Awurade frëe no firii bepo no so kaa se, “Ka saa nsem yi kyere Yakob asefoo Israelman se, 4 ‘Moahunu dee meyee Misraimfoø no ne ekwan a menam so de mo baa me nkyen te se dee na mote ñkôðee ntaban so no. 5 Se mobetie me, na moadi m’ahyedee so a, mobeye me nnwankuo ketewa wô asase so aman nyinaa mu, ñfiri se, asase nyinaa ye me dea. 6 Na mobeye asøfoo ahemman a ñye ñoman kronkron ama Onyankopõ.’ Saa nsem yi na ka kyere Israelfoo no.” 7 Mose siane firii bepo no so baes no, ñfrëe mpanimfoø a wôtuatua nnipa no ano nyinaa na ñkaa asem a Awurade ka kyerees no no kyerees wôn. 8 Wôtee asem no, wôn nyinaa bo gyee so se, “Yebeye biribiara a Awurade aka se yenyé no nyinaa.” Enti, Mose kokaa nsem a nnipa no aka no kyerees Awurade. 9 Awurade ka kyerees Mose se, “Merebeba wo nkyen se omununkum sedee ñbey. na me ne wo kasa a, nnipa no bete me nne na ñnam so ama wôagye wo adi daa. 10 “Siane kô nnipa no nkyen na kôhwë se wôasiesie wôn ho rehwë me ekwan. Fa ñmne ne ñkyena te won ho. Ma wônsi wôn nneema nyinaa. 11 Na ñkyena akyiri mesiane aba Sinai Bepo no so a ñomanfoø nyinaa rehwë ekwan. 12 Twitwa ahyee sedee nnipa no rentra na ka kyere wôn se, ‘Monhwe yie. Mommforo nkô bepo no atifi na monnkô n’ahyee no nso so; obiara a ñbecbu saa mmara yi so no, ñbey. 13 Se ñye onipa anaa a, obiara nso ne mu. Na mmom, wôbesi no aboø anaase wôbetoto agyan awowô no ama wawu.’ Montwe mo ho mfiri bepo no ho koraa kôsi se totorobento bi behyene ntwemu so; se ñba saa a, momforo nkô bepo no so!” 14 Mose siane firii bepo no so kôø nnipa no nkyen kôtee wôn ho ma wôsii won nneema nyinaa. 15 ñka kyerees wôn se, “Monsiesie mo ho, na aka nnansa

na Onyankopon aba, enti obiara nnkə əbaa ho.” **16** Nnansa so anpə pərəepe, aprannaa a ano ye den boboo mu, ma ayerəmo pepae, ma omununkum kabii bi siane firii bepo no so. Totorobento bi hyenee ntwemu so ma nnipa a wəwə ho no nyinaa ho popoe. **17** Mose dii nnipa no anim firi wən atenaee hə se wərekohya Onyankopon. Wən nyinaa kəbooa wən ho ano wə bepo no ase. **18** Wisie kumonn kataa Sinai Bepo no so, efiri se, Awurade siane baa so se ogya. Wisie buaa ewiem nyinaa te se dee efiri fononoo mu, na asasewosoo wosoo bepo no dendeenden. **19** Totorobento no hyenee dendeenden pa ara no, Mose kasae na Onyankopon nso de nne kəsəe buaee. **20** Enti, Awurade baa Sinai Bepo no atifi, na əfrees Mose maa əforo kəo ne nkyen. **21** Nanso, Awurade ka kyere Mose se, “Sane w’akyi ko nnipa no nkyen na kəbo wən kəkə se wənntra ahye no. Wənnye wən adwene nso se wəreforo aba soro ha abehwe Awurade. Wən a wəbeyə saa no bewuwu. **22** Asəfōo a wəwə wən nnwuma so no mpo nnwira wən ho, anye saa a, Awurade bəsəe wən.” **23** Mose nso buaa Awurade se, “Nnipa no dee, wəremforo mma bepo no atifi, efiri se, woabo wən kəkə dada. Woka kyere me se mentwitwa ahye mfa bepo no ho na menka nkyere nnipa no se, obiara nnko hə, efiri se, ehə ye Onyankopon dea.” **24** Awurade ka kyere Mose se, “Siane kə fam na kofa Aaron bra. Mma asəfōo no ne nnipa no ntra ahye no se wəreba ha. Wəye saa a, mesee wən.” **25** Enti, Mose siane kəo bepo no ase kəkaa asem a Onyankopon aka akyere no no kyere wən.

20 Afei, Onyankopon kaa nsəm yi kyere wən: **2** “Mene Awurade, mo Onyankopon a meyii mo firii nkoasom mu wə Misraim no. **3** “Monnsom onyame foforø biara nnka me ho. **4** Monnye ohoni anaa biribiara a eṣe adee a ewə ewiem, anaa dee ewə asase so, anaa dee ewə nsuo mu, anaa dee ewə asase ase. **5** Monnkoto ohoni biara nsom no ekwan biara so, na me, Awurade mo Onyankopon, meye ninkunfoo. Na me ne onyame foforø bi nkye mo do a modø me no. Na se nnipa bi bəne a waye enti metwe wən aso a, metwe wən aso kəsi wən awontoatoasoo a wətan me no nyinaa so. **6** Na medø awoo ntoatoasoo mpem a wədø me na wədi m’ahyedee so. **7** Mommmø Awurade Onyankopon din basabasa. Se moye saa a, əbebu mo fo. **8** Monkae homeda na monni no se əda kronkron. **9** Nnansia na momfa nye mo nnwuma nyinaa, **10** na əda a eto so nson no ye homeda ma Awurade Onyankopon.

Saa əda no, ənse se moye adwuma biara; ənse se mo mmamarima, mo mmabaa anaa mo asomfoa anaa mo anantwie anaa mo ahəhoo ye adwuma biara. **11** Efiri se, Awurade de nna nsia na ebəa esoro, asase ne epo ne biribiara a ewə ne nyinaa mu, ənna əhomedee ne nnanson so; enti əhyiraa homeda no so se wəmfə nhomee. **12** Di w’agya ne wo maame ni na wo nna aware wa asase a Awurade, wo Onyankopon, de bəma wo no. **13** Nni awu. **14** Nsəe awadee. **15** Mmə korono. **16** Nni adansekurumu. **17** Mma w’ani mimere wo yənko fie anaa ne yere anaa n’asomfoo anaa n’anantwie anaa ne mfunumu anaa biribiara a eyə ne dea.” **18** Nnipa no nyinaa hunuu ayerəmo ne wisie kumonn wə bepo no so. Wotee aprannaa ne tutorobento nne a eyə hu a ərebə dendeenden. Enti, wote gyinæe a ehu ama wən ho rewoso. **19** Wəka kyere Mose se, “Ka asem biara a Onyankopon aka akyere wo se ka kyere yen, na yebetie. Na mma Onyankopon ankasa nkyaere yen na yeanwuwu.” **20** Mose nso ka kyere wən se, “Monnsuro na Onyankopon pe se əda ne tumi adi kyere mo sədee əbeye a, efiri ənne rekə, mobesuro se mobeye bəne atia no.” **21** Nanso, nnipa no tee wən ho gyinæe akyirikyiri baabi. Mose dee, əwuraa esum kabii no mu kəo baabi a Onyankopon wə ho. **22** Awurade ka kyere Mose se, “Ka saa asem yi kyere Israelfoo no. ‘Modi ho adansee nokorem se, mafiri soro ada me pe adi akyere mo. **23** Monkae se ənse se moye anaa mosom ahoni a wəde sika anaa dwete anaa biribi foforø aye. **24** “Dotee afərebukyia na monye mma me. Eso na mommø mo afədee mma me. Mo əhyee afədee ne asomdwosse afədee a mode nnwan ne anantwie bə no nyinaa mommø mma me. Baabi a məkyere mo se monsi afərebukyia no na monsi na meba ho abehyira mo. **25** Motumi de aboo nso si afərebukyia, nanso aboo a wəntwaees na momfa nsi. Se mode afidie bi twa aboo no di no adwini a, snye se wəde si, efiri se, moagu ho fi. **26** Monnye atrapoe mma afərebukyia no anye saa a, obi behwe mo ntadee ase ahunu mo adagya mu.”

21 “Mmara no nkaæe a eṣe se woka kyere wən no nie: **2** “Se woto akoaa a əye Hebrini a, ma no nsom wo mfee nsia, na afe a eto so nson no, gyaa no na ənko ne baabi kwa a əntua hwhee. **3** Se əbeyee w’akoa no na əye osigyanı na se akyire no əware a, əno nko ara na se mfee nson no duru a əbekə. Na se nso na waware ansa na ərebeyee akoaa dee a, əne ne yere no na əbekə. **4** Se nso ne wura no na əmaa no əbaa warees wə ne nkoasom no mu, na se wəwo mmamarima ne

mmammaa a, ɔyere ne mma no bεye owura no dea na okunu no akɔ ne baabi. 5 “Na se ɔbarima no pae mu ka se ‘Mεre me wura ne me yere ne me mma asem enti merenko’ a, 6 ne wura no de no beba atemmufo anim na wode fitiie afiti n’asom badwa mu na watena ne wura no nkyen se akoaa afebo. 7 “Se ɔbarima bi tɔn ne babaa se afenaa a, mfees nsia no duru a, worennyaa no sedee wɔgyaa mmaprima nkoo no. 8 Se ne som no nso onipa a ɔtɔo no no ani a, onipa ko a ɔtɔn no no wo ho ekwan se ɔsane bεtɔ no bio. Nanso afenaa no wura no nni ho ekwan se ɔtɔn no ma ɔnanani biara, εfiri se, se ɔye saa a, na wabu ɔtɔn no ho nhyeheyee so. 9 Na se afenaawura no de afenaa no ma ne babarima aware a, afenaa no bεye owura no babaa. 10 Se ɔno ara ankasa ware no na ɔsane ware foforo a, ense se ɔte n’aduane ne ntoma a ɔde ma no no so; na ense se ɔkame no nna se ɔyere. 11 Na se wantumi anni saa ahuyedee mmienaa yi so a, afenaa a ɔye ɔyere no tumi ko kwa a ɔntua sika biara. 12 “Obiara a wɔbebo obi akum no no, wɔbekum no bi. 13 Se ɔye asiante a ɔye Onyankopon nhyeheyee a wanhye da a, mεkyere onii no baabi a ɔnnwane nkohinta. 14 Se obi boapa taataa ɔfoforo so pe se ɔkum no a, onii no gyina afɔrebukyia anim koraa a, montwe no nkokum no. 15 “Dee ɔbo n’agya anaa ne maame no, kum na ese se wokum no. 16 “Obi a ɔwia onipa no, se wɔkyere no se saa onipa no wo ne nsam anaase watɔn no a, wɔnkum no. 17 “Dee ɔdome n’agya anaa ne maame no, kum na ese se wokum no. 18 “Se mmaprima baanu reko na wɔn mu baako de εbo anaa kuturuku bɔ ɔbaako no pira no, na wanwu, nanso eka no to mpa so, 19 na akyire no, ɔtumi sore nante na mpo se ɔto ne nan so a, ɔbarima a ɔbɔo ne yɔnko no di bem, nanso ɔbaako no bere a wasεe no no, obetua ho sika ama no, asane atua n’ayaresa ka nyinnaa kɔsi se ne ho bεtɔ no. 20 “Se obi hwe n’akoa anaa n’afenawa ma no wu a, ese se wotwe n’aso. 21 Nanso, se nna bi akyi akoaa no anwu a, εnneε, owura no renkɔ asotwe biara mu, εfiri se, akoaa no ye n’agypadee. 22 “Se mmaprima baanu reko na ɔko no mu wɔpira ɔpemfoo ma ɔpɔn, nanso wanwu a, wɔbebo ɔbarima a ɔpiraa no no ka biara a ɔpemfoo no kunu de beto atemmufo anim ama wɔapene so no. 23 Na se opira no mu no, ɔbaa no nam so wu a, wɔnkum saa ɔbarima no. 24 Se ɔpemfoo no pira n’ani a, pira ɔbarima no nso ani; se ne se tu a, tu ne dee bi. Nsa nsi nsa anan, εnan nsi εnan anan, 25 ɔhyee nsi ɔhyee anan, apirakuro nsi apirakuro anan na ntampes

nsi ntampes anan. 26 “Se ɔbarima bi bɔ n’akoa anaa n’afenawa ani so ma n’ani bɔ a, εsiane n’ani no enti, ese se akoaa anaa afenaa no kɔ ne baabi kwa. 27 Se owura tu n’akoa se a, ne se no enti, ɔmma no nkɔ ne baabi. 28 “Se nantwie pem ɔbaa anaa ɔbarima ma no wu a, wɔnsi nantwie no aboo. Wɔnnwe ne nam no. Ne wura no nso, obiara mmaprima ne nsa nka no, 29 gye se wɔate se mmere bi a atwam no, nantwie no pempem nnipa ma wɔabo ne wura no amaneε a ɔnka ho hwee; se εba saa na se ɔkum obi a, wɔnsi nantwie no aboo na ne wura no nso, wɔnkum no. 30 Se nso owufo o no abusuafoo pe a, wɔbebo nantviewura no ka. Atemmufo na wɔbekyere eka no ano. 31 Mmara korɔ no ara kyere nantwie a ɔbεpem ɔbarimaa anaa abaayewa. 32 Na se nantwie no pem akoaa anaa afenaa a, wɔbεma akoaa anaa afenaa no wura dwete gram ahasa ne aduanan mmienu, na wɔasi nantwie no aboo. 33 “Se ɔbarima bi tu abura, na wankata so, na nantwie anaa afunumu kɔtɔ mu a, 34 eka biara a aboa no wura bebo abura no wura no, ese se abura wura no tua na ofa aboa a wawu no. 35 “Se ɔbarima bi nantwie pira nantwie foforo na se ɔwua a, mmaprimanom baanu no betɔn aboa a ɔnwuiε no na wɔakyε sika no mu. Wɔn mu biara nso bεfa aboa a wawu no fa. 36 Na se aboa no pempem dada na se ne wura no abu n’ani agu so dee a, εnneε, sika mu kye biara remma; na mmom, ɔbarima a ne nantwie wo hɔ no betua nantwie a wawu no ho ka nyinnaa na wafa no.

22 “Se obi kɔwia nantwie anaa odwan na ɔkum no anaa ɔtɔn no a, ɔde anantwie enum besi nantwie baako ananmu. Na ɔde nnwan εnan asi odwan baako biara ananmu. 2 “Se mohunu ɔkorɔmfɔ se orebu εfie bi awura mu na wokum no a, dee ɔkumm no no nni fo. 3 Na se asem no si awia dee a, wɔmfia no se ɔye awudie enti onipa a ɔkumm ɔkorɔmfɔ no di fo. “Se mokyere ɔkorɔmfɔ bi a, momma ɔntua nneεma a wawia no nyinnaa ho ka na se wantumi antua a, montɔn no se akoaa mfa no ntua eka no. 4 Se mokyere no se ɔrewia nantwie anaa afunumu anaa odwan a ɔnwuiε anaa biribi foforo bi a, mommɔ no dekodee a ɔwiaeε no ho ka mpemanim. 5 “Se obi boapa gyaa n’aboa ma ɔko obi afuom kɔdidi hɔ, see afudee a, ɔmfia ɔno ara n’afudee mu dee esɔ ani pa ara no mmetua ka. 6 “Se obi rehye n’afuo, na ogya no tra kɔtɔ ɔfoforo afuo mu, hye, see n’afudee a, dee esɔ ogya no betua afudee a aseε no nyinnaa ho ka. 7 “Se obi ma ɔfoforo sika anaa ade foforo bi se ɔmfia nsie ma no na wɔwia na se

wɔkyere ɔkorɔmfoɔ no a, əbetua no mpemanim. 8 Na se wɔankyerɛ ɔkorɔmfoɔ no a, wɔde onipa a wɔde agyapadee no hyeɛ ne nsa no beba Onyankopon anim abehwehwɛ se n'ankasa na ɔwiaa ne yonko no anaase enye ɔno. 9 Se eba se nantwie, afunumu, odwan, ntoma anaa biribi foforɔ bi yera na dee n'adee ayera no de n'ani kari obi se ɔno na wafa dekodee no, na onii no sane se enye ɔno na wafa a, ese se wɔde nnipa baanu no nyinaa ba Onyankopon anim ma ɔhwehwɛ mu. ɔhwehwɛ mu na dee əbedi fo no, əbetua adee a eyeraeɛ no ho ka mmɔho mmienu ama ɔbaako no. 10 "Se obi de afunumu, nantwie, odwan anaa aboa foforɔ bi ma ne yonko bi ayen na aboa no wu anaa ɔpira anaa ɔdwane na se obi anhunu ammekɛ a, 11 ese se dee ɔgyee aboa no ayen no ka ntam wɔ Awurade anim se enye ɔno na wawia aboa no na dee ne dea no gye to mu a, onnye biribiara nsi anammu. 12 Nanso, se wia na wɔwiaa aboa no anaa dekodee no wɔ ne nkyen dee a, na ese se sohwefoo a wɔwiaa aboa no anaa dekodee no firii ne nkyen no tua ne wura no ka. 13 Se akekaboa na ɔkumm no a, ese se ɔde aboa no funu ba bɛkyere. ɔye no saa a, orientua ho ka biara. 14 "Se obi fem aboa bi anaa biribi foforɔ bi firi ne yonko nkyen na se aboa no wu anaa ɔpira ɔbere a ne wura no nni ho a, ese se onipa a ɔfɛm saa aboa no tua ka, efiri se, wabuu yei nyinaa fraa ɔfɛm no ho akatua mu. 16 "Se ɔbarima bi kɔdaadaa abaayewa bi a ɔnyeɛ ne ho adee na ɔne no da a, ese se ɔye ne ho adee na ɔware no. 17 Se abaayewa no agya se ɔmpene awadee no so a, ese se ɔbarima no tua ne tiri sika. 18 "Monkum mmaa nkonyaayifoo. 19 "ɔbarima biara a ɔbefa aboa bi no, wonkum no. 20 "Obiara a ɔbefiri Awurade akyiri abo onyame foforɔ bi afodee no, wonkum no. 21 "Monnhye ahɔhoo anieyaadee ekwan biara so; na monkae se, na mo nso moye ahɔhoo wɔ Misraim asase so. 22 "Monnsisi akunafoo anaa nwisiaa; 23 na se moye saa na wɔsu frɛ me a, megye won so. 24 Mede m'abufuo betia mo na mama atamfoɔ dɔm akum mo na mo yeronom nso adane akunafoo ama mo mma nso aye nwisiaa bi. 25 "Se wobø wo yonko Hebrini bosea a, nnye ho mfentom biara. 26 Se wogye ne ntoma de si awowa a, anadwo no ara, fa n'adee kɔma no. 27 Efiri se, ebia na ntoma a ɔwɔ de kata ne ho de ka ne ho hye ara ne no; woagye yi, ebeye den na watumi ada? Se woamfa ankɔma no na se ɔsu frɛ me a, metie na mahunu no mmɔbø, efiri se, meye mmɔborɔhunufoɔ.

28 "Monnkasa ntia Onyankopon na monnime aban mu mpanimfoɔ anaa mo atermfufoɔ anaa wɔn a wɔdi mo so. 29 "Momfa mo nnɔbaeɛ mu nkye mu edu mu baako mmre me ntɛm so. "Saa ara nso na montua mo mmakan mmarima nkwegyee ho ka no. 30 Ma wo nantwie anaa wo dwan abakan no ne ne maame ntena nnanson, na ɛda a etɔ so nwɔtwe no, fa no brɛ me. 31 "Esiɛne se moye kronkron ma me enti, monnwe aboa biara a akekaboa akyere no akum no. Monnya ne funu no ma nkraman mmewɛ.

23 "Nkeka nkontomposeɛm. Wo ne əbɔnefɔɔ nni nsawɔsɔɔ, na woanni adansekurumu. 2 "Mfa wo ho nhyeheyɛ nnipadɔm bi a wɔpɛ se wɔyɛ bɔne mu. Se woredi adansee a, nhwe nnipa dodoɔ bi so nni mma wɔn. 3 Nka se obi ye ohiani enti wobedi adansee ama no. 4 "Se wohunu wo ɔtamfoo nantwie anaa n'afunumu a wayera a, kyere no kɔma ne wura no. 5 Se wokɔto se wo ɔtamfoo repagya n'afunumu agyina ne nan so wɔ adesoa duruduru ase a, ntwa ne ho nkɔ. Boa no. 6 "Se obi ye ohiani a, enkyere se ese se wɔbu tia no. 7 Mfa asem a wonhunuic nto obi so; mma wɔnkum obi a ɔnyeɛ bɔne biara. Merempene so saa. 8 "Nnye adanmudee na adanmudegyeɛ fira onipa ani. Adanmudegyeɛ fira anyansafoɔ ani ma wɔsi gyinaeɛ de tia onyamesuroni asem. 9 "Nhye ahɔhoo so; wonim sɛdɛɛ woye ɔmamfrani a etɛɛ. Kae dee wohunu wɔ Misraim asase so ho no. 10 "Dua na twa na ɛntoatoa so saa ara nkɔsi mfeɛ nsia. 11 Na mfeɛ nson so dee, ma asase no nna ho kwa na ma ahiāfɔɔ ntwa nnɔbaeɛ biara a ɔbenyini wɔ so no; nkaeɛ no, gya ma mmoa nwe. Wo bobè turo ne wo ngo dua turo hye saa mmara yi ase. 12 "Nnansia na fa ye adwuma na home ne nnanson so. Yei bema w'anantwie, wo mfunumu, wo fiefoo, w'asomfoɔ ne w'ahɔhoo nso ahome. 13 "Monni nsem a maka yi nyinaa so na monkae nso se, ense se mobɔ onyame foforɔ biara din. 14 "Afe biara mu, monhye fa mprensa mfa nhye me animuonyam. 15 "Dee edì ekan no, monni Apiti Afahye. Se eduru so a, nnanson mu, obiara nni burodo a mmɔreka nni mu sɛdɛɛ mehyeɛ mo no. Ese se afe biara mohye saa fa yi wɔ ɔbosomé Abib mu, bosomé a mode tu firii Misraim no mu. "Eduru saa ɔbere no a, obiara mmre me afɔrebɔdɛɛ. 16 "Eno akyiri, Otwa Afahye na edì so. Saa afahye yi duru so a, momfa mo aduanekan mmre me. "Dee etwa too ye afudɛɛ anoboa afahye a ese se wɔdi no ɔtwa bere no akyiri. 17 "Afahye ahodoo mmiensa yi mu nyinaa, ese se Israel mmarima nyinaa

ba Awurade Onyankopon anim. 18 “Mfa mmoa a wode wən bəo afədee no mogya nka burodo a mmoreka wo mu ho mma me. “Saa ara nso na mmoa a wode wən bəo afədee no sradee no, mommma adee nnkye so. 19 “Se motwa mo mfudee a, momfa otwakane mu nyiyimu a esə ani mmre me; wode bema Awurade mo Onyankopon. “Nnoa abirekyie ba wə ne maame nufosuo mu. 20 “Meresoma əbəfoo na wadi mo anim de mo akə asase a masiesie ama mo no so dwoodwoo. 21 Momfa anidie mma no na monni ne nsəm so; monnsore ntia no, efiri se, oremfa mo amumuye nkye mo. Əye m'ananmusini, na me din na eda ne so. 22 Na se moto mo bo ase, na motie no, di me nsəm nyinaa so a, meye ətampoo matia mo atamfoo. 23 Me əbəfoo bedi mo anim de mo aba Amorifoo, Hetifoo, Perisifoo, Kanaanfoo, Hewifoo ne Yebusifoo asase so na moatena hə. Na mesee saa nnipa no nyinaa wə mo anim. 24 Monnsom anyame a saa aman yi som wən no bi, na mommmə afədee mma wən eda biara da. Monnni saa abosonsomfoo yi akyi. Monni wən so na mommubu wən ahoni a eyə animguasedee no ngu. 25 Mo Awurade, mo Onyankopon nko ara na monsom no. Na mchyrira mo ama moanya aduane ne nsuo na meyi nyarewa nyinaa afiri mo so. 26 Apon anaa abonini remma mo asase no so na məma mo nna amee mo. 27 “Awurade ho hu bəka aman a mobedi wən so no so nnipa nyinaa na wədawane wə mo anim. 28 Məma kotokurodu abepam Hewifoo, Kanaanfoo ne Hetifoo afiri mo anim. 29 Merenye yeinom nyinaa afe baako pə mu na asase no annane esere amma nkekaboa ammu amfa mo so. 30 Məpam wən nkakrankakra kəsi se mobedəoso, atumi ahye asase no so ma. 31 “Meto mo ahyee afiri Epo Kəkəno anko akosi Filistifoo mpoano na mede afiri esere a ewo anafoo fam no so akosi Asu Eufrate, na məma mo adi nnipa a wote asase no so no so, na moapam wən afiri mo anim. 32 Mo ne wən nnye apam biara, na saa ara nso na mo ne wən anyame no nnye biribiara. 33 Mommma wəmmetena mo mu, efiri se, se wobetena mo mu a, wode wən abosonsom no besane mo na se eba saa nso a, ebege mo asu.”

24 Afei, Awurade ka kyerees Mose se, “Wo ne Aaron, Nadab, Abihu ne Israelfoo mpanimfoo aduəson mforo mmra ha. Mo nyinaa, momma me ne mo ntam ntwe na monsom me. 2 Mose nko ara na əbebən Awurade; na monkae nso se, ense se wən a wəaka no twe ben bepo no koraa.” 3 Mose kaa mmara a Awurade hyee no no nyinaa kyerees nnipa no ma

wən nyinaa bə gyee so se, “Yebədi ne nyinaa so.” 4 Mose twerees Awurade mmara no nyinaa guu hə. Adee kyee anəpa no, əsii afərebukyia wə bepo no ase. Əde adum dumien twaa ho hyiae, efiri se, na Israel mmusuakuo no ye dumien. 5 Afei, əsomaas mmabunu a wəwə wən mu no bi se wənkəbə əhyee afədee ne asomdwoees afədee mma Awurade. 6 Mose sənee mmoa no mogya no fa de guu nkankyee mu, enna ətoo efa a aka no petee afərebukyia no so. 7 Əkan nwoma a watwərə a eyə Apam Nwoma a Awurade akwankyerə ne ne mmara wo mu no kyerees nnipa no. Nhipe no bə gyee so bio se, “Yehye bə se, yebədi mmara no nyinaa so.” 8 Afei, Mose de mogya a ewo nkankyee no mu no petee nnipa no so kaa se, “Saa mogya yi hye apam a mo ne Awurade apam ne mmara a əde ama mo no mu den.” 9 Afei Mose, Aaron, Nadab, Abihu ne Israelfoo mpanimfoo aduəson no foro kəo bepo no so. 10 Wəhunuu Israel Onyankopon. Na ne nan ntiasəo hyerən te se aboədemmoo a ne hyerən te se əsoro hyerən. 11 Əwom se mpanimfoo no hunuu Onyankopon dees, nanso wansəe wən. Nokorem, wən nyinaa bəo mu didii wə Awurade anim. 12 Na Awurade ka kyerees Mose se, “Foro bra me nkyen wə bepo so ha na tena ha kəsi se mede mmaransem a matwərə agu əbooo so no bəma wo, na wonam so akyerəkyerə nnipa no.” 13 Enti, Mose ne ne oboafoo Yosua foro kəo Onyankopon bepo no so. 14 Əka kyerees mpanimfoo no se, “Montena ha ntwen yen kəsi se yebəba. Merekə yi, se aseem bi kyere mo so a, monka nkyere Aaron ne Hur.” 15 Mose foro kəo bepo no so hə na əyeraa wə omununkum mu. 16 Na Awurade animuonyam hyee Sinai bepo no so ma. Na omununkum sii bepo no so nnansia. Ne nnanson so no, əfrees Mose firii omununkum no mu. 17 Wən a wəwə bepo no ase no hunuu anwanwadees no. Na Awurade animuonyam a ewo bepo no so no te se ogya a əredere. 18 Na Mose yeraa wə bepo no so wə omununkum no mu. Ədii bepo no so adaduanan.

25 Awurade ka kyerees Mose se, 2 “Ka kyere Israelfoo no se, wəmmə afədee mma me. 3 “Saa nneemə a edidi so yi mu na wəmfiri mmo me afədee no: “sikakəkə, dwetə, kobere, 4 ntoma tuntum, koogyan bibire tam; koogyan tam, serekye, abirekyie ho nwi, 5 odwennini nhoma a wəahye no kəkə, mmirekyie nwoma a wəahye, okuo dua, 6 kanea ngo, əsra ngo, nnuhwam a wəhyee, 7 apopobibiriebooo, aboədemmoo a wəde betuatua asəfotadees ne adaaboo no mu. 8

"Mepe se Israelfoo si asoredan kronkron ma me, sedee ebeye a, metumi atena won mu. 9 Me fie no beye ntomadan. Mekyere mo ekwan a mepe se mosi saa dan no ne sedee mobesiesie mu na moagyina so asi. 10 "Momfa okuo dua nyé Apam Adaka a ne ntentenemu ye basafa baako ne fa, ne tetrete nyé anammón mmienu ne kakra na ne koron nso nyé anammón mmienu ne kakra. 11 Na momfa sikakókoo mapaa nnura ého ne emu nyinaa. 12 Momfa sikakókoo nkawa énan nhyeheyé adaka no nan énan no ho, wo fam pée. Ma nkawa no mmienu nkó efa baako na mmienu a aka no nso nkó efa. 13 Fa okuo sene mpoma, na fa sikakókoo duradura ho, 14 na fa hyeheyé nkawa no mu na wóde apam adaka no asoa. 15 Monnyiyi nnua a wóde soa adaka no mfiri nkawa no mu. Momma enhyeheyé mu afebo. 16 Mowie adaka no a, momfa ébo a matwére Mmaransem Edu no agu so no nto mu. 17 "Momfa sikakókoo nyé adaka no mmuasoo a wofre no Mpata Dwa. Ne ntentenemu ye anammón mmiensa ne fa, énna ne tetrete nso ye anammón mmienu ne fa. Éha ne beaee a mobénya mo bóne so ahummábor. 18 Momfa sikakókoo a wóaboro nyé Kerubim mmienu. Momfa óbaako nsi adaka no nkatasoo atifi na momfa óbaako nsi anafoo. 19 Fa Kerubim no tetare adaka no ti ne n'anafoo na éne adaka no nkatasoo no nyé mua. 20 Kerubim a wóye abófo no bedi nhweanimu a woasisi won ti ase rehwé impatadwa no na wóatretre won ntaban mu akata so. 21 Momfa ébo twerepono a mede bema mo no nto adaka no mu, na momfa ne ti no nkata so. 22 Na méhyia mo wó ho na makasa afiri mpata beaee wo soro ho afa abófo no ntam. Na adaka no mu na wóbekora m'apam no ho mmara. Ého na meda me mmaransem a mode bema Israelfoo no adi akyeré mo. 23 "Momfa okuo dua nyé épono a ne ntentenemu ye anammón mmiensa, ne tetréte ye anammón baako ne fa na ne ósoroko ye anammón mmienu ne fa. 24 Momfa sikakókoo nnura ho na momfa sikakókoo hankra ntwa ho nhyaia. 25 Ye adaka no ho mfomfamho a ne tetrete ye nsateakwaa énan twa épono no ntentenoa ho hyia, na fa sikakókoo hankra fa ho. 26 Ye sikakókoo nkawa énan na fa nkawa énan no tuatua ne nan énan no biara akyi 27 twetwewaso wó soro. Wóde nnua no behyeheyé saa nkawa no mu na wóde apagya épono no asoa. 28 Fa okuo ye nnua no, na fa sikakókoo dura ho. 29 Momfa sikakókoo amapa nyé nwowaa, ntere, nhina ne nsatoa. 30 Eda biara, fa burodo to épono

no so wo m'anim. 31 "Momfa sikakókoo a wóaboro nyé kaneadua. Kaneadua no ase, n'abaa, nkanea no nhwiren ne ého nsiesie no nyinaa nyé adees baako. 32 Kaneadua a éhyé mfimfini no benya nkorabata nsia a mmiensa wó éfa na mmiensa nso wó éfa. 33 Momfa nhwiren mmiensa nsiesie nkorabata biara ho. 34 Na kaneadua no, momfa nhwiren a eyé fé nni adwini mfa nsiesie no. 35 Nhwiren no bi bëwo ne dua no ase wó nkorabata mmienu biara ase. Afei, nhwiren no bi bëwo nkorabata mmienu a éwo asees no ase, énna ebi nso bëwo nkorabata mmienu a éwo ósoro no so. 36 Saa nneema a wóde siesie kaneadua no ne ne nkorabata no nyinaa nyé adees fua a wóde sikakókoo amapa a wóaboro aye. 37 "Monyé nkanea dua ntuatuhao nson wó kaneadua no ho wó ekwan bi so a ne hyeré no beto ne hann agu n'anim. 38 Kanea ntomaban akapé no ne ne mpampaa no nso, momfa sikakókoo amapa nyé. 39 Sikakókoo kilogram aduasa énan na ého behia se mode ye kaneadua no ne ého nneema nyinaa. 40 Biribiara a mobeyé no nso, monye no pérépéré sedee merekyere mo wo bepo so ha yi no.

26 "Fa asaawa a eyé fé a wóafira ye nsenidotam edu a emu bi ye tuntum, bibire ne koogyan a wóanwono Kerubim agu mu, na fa si Ahyiae Ntomadan no. 2 Ese se nsenidotam edu no nyinaa késéeyé pée. Emu biara tenten ye anammón aduanan mmienu na ne tetrete nso ye anammón nsia. 3 Mompam saa ntoma no enum mmo mu ma ényé baako. Enum a aka no nso, monye no saa ara. 4 Momfa ntoma bibire bamma aduonum nwurawura ntoma no afa mmienu a esensen ho no mu. 5 Ese se éfa biara, mobo nkantankorowa aduonum ma edi nhweanimu. 6 Bo sikakókoo nkotokoro aduonum na fa sosoo nkantankorowa no mu, sedee ebeye a nsenidotam ahodoo mmienu no beye nsenidotam baako. 7 "Nsenidotam no akyi no, momfa ntoma nkatasoo dubaako a wóde mmirekyie nwi aye mfa mmo Ahyiae Ntomadan no so. 8 Ntoma nkatasoo dubaako no nyinaa tenten ne ne tetrete nyé pérépéré. Ne tenten nyé anammón aduanan enum na ne tetrete nyé anammón nsia. 9 Ka saa nkatasoo enum yi sisi anim ma ényé adee tetrete baako; na fa nsia a aka no bo mu na éno nso nyé adee tetrete baako. Wóbebu nkatasoo éto so nsia no ato so ama asensen fam se édan kronkron no nkatan. 10 Fa yaawa nkantankorowa aduonum a wóabó no hyeheyé ntoma asinasini mmienu no ano. 11 Na ye nsosomu aduonum na fa saa nsosomu no hyeheyé nkantankorowa no mu na énka asoredan

no mmɔ̄ mu na εnyε̄ mua. 12 Edan no mmɔ̄sotam anammɔ̄n baako ne fa bɛsɛnɛn Ahyiaeɛ Ntomadan no akyi, 13 na anammɔ̄n baako ne fa nso asensen animu. 14 Momfa nneɛma ahodoo mmienu mmɔ̄ edan no so. Deε edi ekan no nyε̄ odwennini wedee a wɔahye no kɔkɔ̄, deε eto so mmienu nyε̄ abirekyie wedee a εso. 15 “Fa okuo ye ntaaboo na fatwa Ahyiaeɛ Ntomadan no ho. 16 Taaboo biara ɔ̄soroko nyε̄ anammɔ̄n dunum na ne tetrete nyε̄ anammɔ̄n mmienu ne kakra. 17 Ese se nkɔtɔkorɔ̄ mmienu wɔ̄ taaboo biara ase, na taaboo biara ye pe. 18 Mobe耶 Ahyiaeɛ Ntomadan no ntaaboo ama emu aduonu akyere n'anafo. 19 Wɔ̄de bɛsisi dwete nsisiso aduanan so; nsisiso no mmienu mmienu nhyeheyə taaboo biara ase. 20 Ahyiaeɛ Ntomadan no atifi fam nso, wɔ̄beyε̄ ntaaboo aduonu atwa ho. 21 Enó nso wɔ̄de bɛsisi dwete nsisiso aduanan so a taaboo baako besi nsisiso mmienu so. 22 Ahyiaeɛ Ntomadan no fa a ekyere atɔeε̄ fam no bεyε̄ n'akyi. Enó nso, wɔ̄de ntaaboo nsia na wɔ̄de bεtwa ho 23 a ntaaboo mmienu sisi ntwea biara. 24 Wɔ̄de nkɔtɔkorɔ̄ besoso ntaaboo mmienu no soro ne ne fam. 25 Wɔ̄ka ne nyinaa bom a, ntaaboo wɔ̄twe na wɔ̄de bεyε̄ edan no fa hɔ̄ a wɔ̄de bɛsisi dwete nsisiso dunsia so. Taaboo biara befa nsisiso mmienu. 26 “Fa okuo sene mmeamu nnua bi na fa beabea ntaaboo no mu. Mmeamu nnua no enum nkɔ̄ edan no fa baako, 27 na enum a aka no nso nkɔ̄ efa baako. Fa mmeamu nnua no enum bɔ̄ ntaaboo a εwɔ̄ ntomadan no akyi, a ani kyere atɔeε̄ fam no. 28 Bɔ̄ mmeamu dua baako fa bea ntaaboo no mfimfini na εmfiri tire nkɔ̄ka tire. 29 Fa sikakɔkɔ̄ dura ntaaboo no ho na fa sikakɔkɔ̄ nkawa soso mmeamu dua no mu na ennyina. Fa sikakɔkɔ̄ dura mmeamu dua no nso ho. 30 “Fa hyehyebea a mekyere wo wɔ̄ bepo no so hɔ̄ no so pεpεε̄pε si Ahyiaeɛ Ntomadan no. 31 “Fa ntoma tuntum, koogyan bibire, koogyan ne asaawatam a εyε̄ fe ye ntwamutam a wɔ̄anwono Kerubim seso agu mu no. 32 Fa sɛn okuo nnua fadum nan a wɔ̄de sikakɔkɔ̄ adura ho a sikakɔkɔ̄ nsosɔmu nan soso ano no so. Ma fadum εnan no mu biara nsi dwete ntaaboo εnan no baako so. 33 Fa ntwamutam no sensen nsosɔmu no so na fa tware edan no mu. Fa adaka a εbō a wɔ̄atwεre Onyankopon mmara agu so no da mu no si ntoma ntwamu no akyiri. Ntoma ntwamu no betwa kronkronbea hɔ̄ ne kronkron mu kronkron no ntam. 34 Afei, fa adaka no mmuasoo a wɔ̄de sikakɔkɔ̄ aye no bua so na fa si kronkron mu kronkron ho. 35 Fa εpono

no ne kaneadua no tware dan no mu wɔ̄ ntwamutam no akyi. Kaneadua no besi kronkronbea no anafo, εnna εpono no asi n'atifi. 36 “Fa ntoma foforo a εyε̄ koogyan bibire ne koogyan asaawatam ye Ahyiaeɛ Ntomadan no ano nkatan. 37 Fa saa ntwamutam no sɛn okuo mpunan enum a wɔ̄de sikakɔkɔ̄ adura ho no nsosɔmu no so. Wɔ̄de saa mpunan no bɛsisi yaawa ntaeasee enum no mu.

27 “Fa okuo ye afɔ̄rebukyia ma εnyi ahinanan a n'afanan no mu biara ye anammɔ̄n nson ne fa na ne ɔ̄soroko nso ye anammɔ̄n εnan ne fa. 2 Ye mmɛn εnan tuatua afɔ̄rebukyia no ntwea εnan no nyinaa so, na fa kɔbere dura ne nyinaa ho. Okuo no a wode bεyε̄ afɔ̄rebukyia no, εno ara bi na wode bεyε̄ mmɛn no. 3 Bokiti a nsɔ̄ begu mu, sofi, atam, adinam ne nsramma nkyensee nyinaa, yaawa na fa ye. 4 Fa kɔbere ye otwidadee na fa dadee nkawa hyehye ne ntwea εnan no so. 5 Fa otwidadee no hyε̄ nsramma kyensee no mu na fa si afɔ̄rebukyia no basa a wɔ̄ayε̄ no so. 6 Fa okuo sene nnua a wɔ̄de kɔbere adura ho a wɔ̄de besoa afɔ̄rebukyia no. 7 Se moreso a, momfa nnua no nhyeheyə nkawa a mode atuattua afɔ̄rebukyia no ho no mu. 8 Ntaaboo na momfa nyε̄ afɔ̄rebukyia no. Momma emu nna ekwan sεdεe mede kyereε mo wɔ̄ bepo no so no. 9 “Twa adiho ma Ahyiaeɛ Ntomadan no na fa ntoma a wɔ̄de asaawa a εyε̄ fe aye sensen ho. Nsenanotam a εsεn anafo no tenten nyε̄ anammɔ̄n ɔ̄ha aduonum 10 a kɔbere nnua aduonu a εsisi kɔbere nnyinasoo aduonu mu soso mu. Dwete nkɔtɔkorɔ̄ ne dwete ntweaa a εfomfam dwete afadum no ho no na εbesoso nsenanimu no mu. 11 Adiho a ekyere atifi fam no nso, saa ara na wɔ̄nye no. Nsenanimu a ne tenten ye anammɔ̄n ɔ̄ha aduonum, na nnua aduonu sisi kɔbere nnyinasoo mu a dwete nkɔtɔkorɔ̄ ne ne ntweaa fomfam ho na εbεgyina no. 12 “Adiho no fa a ekyere atɔeε̄ fam no tetrete bεyε̄ anammɔ̄n aduonum enum a εkura nnua edu a ntokuro edu deda mu mu. 13 Apueε̄ fam nso bεyε̄ anammɔ̄n aduonum enum saa ara 14 Baabi a ne kwan da n'apueε̄ fam no, wɔ̄mfa nsenanotam a ne tenten ye anammɔ̄n aduonu mmienu ne fa a nnua mmiensa a εsisi ntokuro mmiensa mu soso mu nsen ano. 15 Baabi a ne kwan da wɔ̄ n'atɔeε̄ fam no nso, wɔ̄mfa nsenanotam a ne tenten ye anammɔ̄n aduonu mmienu ne fa nsen ano. Nnua mmiensa a εsisi ntokuro mmiensa mu na εbesoso nsenanotam no mu. 16 “Adiho hɔ̄ no ano εkwan nyε̄ ntoma nsenanimu a ne tetrete ye anammɔ̄n aduasa. Wɔ̄de asaawa tuntum, bibire ne

koogyan bedi mu adwini fefee. Wode nnua enan a esisi ne nnyinasoo mu no nso besoso nsenanotam no mu. 17 Ese se nnua a ewo adih o ho no nyinaa wode dwete ntweaa a dwete soso mu na n'ase no nso, wode hyehye kobere nnyinasoo pipiripie mu. 18 Enti, adih o ho ntentenemu beye anammom oha ne aduonum, enna ne tetrete nso aye anammom aduason enum. Wode nsenanotam a wode asaawatam beye ne fasuo, a ne osorok o nso beye anammom nson ne fa. Ese se wode nnua a atwa adih o ho no ho ahyia no sisi kobere nnyinasoo mu. 19 Kobere na ese se wode ye Ahyiae Ntomadan mu ho nkyensee a wode nneema gu mu, ne mpeewa a wode nkyensee besensen so wo ofasuo ho wo ho. 20 "Ka kyere Israelfoo no na wommre wo ngo kronn na fa so kanea a enum da no. 21 Aaron ne ne mmamarima na wode nkanea a enum da no besi Ahyiae Ntomadan no mu. Wobehwe so daa ama Awurade sedes ebeye a, erenum. Yei ye mmara a ese se Israelfoo di so daa.

28 "Yi wo nua Aaron ne ne mmamarima Nadab,

Abihu, Eleasa ne Itamar na te won ho na wonye asofoo nsom me. 2 Pam atadee kronkron ma wo nua Aaron na ama animuonyam aba n'adwuma no ho. Pam atadee no na enye fe, sedes ebema afata n'adwuma no. 3 Ka kyere nnipa a mama won adepam ho nyansa na wompam atadee no. Eno na ebema ne ho ada nso wo n'afefoo mu na ama watumi asom me. 4 Ntadee ahodoa a wobepam no nie: adaaboo asofotadee, asofotadee, atadee yuu, atadee konsini a eyenamedame, abotiten ne abowomu. Wobepam ntadee kronkron bi nso de ama Aaron mmamarima no. 5 Wode ntoma tuntum, bibire ne koogyan a wode asaawatam pa na anwono na ebepam. 6 "Matomanwono mu adwumfoo papa mfa sikakoko ne bibire ne asaawa a eberedum ne koogyan ne asaawa fitaa a woafira nyenye asofotadee no. 7 Wobepam no asinasini mmienu a eyenanimu ne akyire a woapam ne mmatire no so abo mu. 8 Abowomu no beye ntoma kor o ara bi. Ebeye nsaawatam a eyenye akokosradee, tuntum, bibire ne koogyan. 9 "Fa apopobibiriebo mmienu na twere Israelfoo mmusuakuo no din gu so. 10 Aboodenboo biara, wontwewe edin nsia ngu so, sedes ebeye a, won nyinaa din bedidi so mpanin mu. 11 Fa ekwan a aboodenbootwafoo si fa twa edin gu adwinnee so, na twere edin ahodoa no sedes Israel mma no din te, na fa sika ntotoano twa ho hyia. 12 Fa aboodemmo mmienu no sisi asofotadee no

mmati so na enye nkaedee mma Israelfoo. Na daa Aaron nso nam so akae, abo won din akyere Awurade. 13 Ye sikakoko ntweaban a woakyinkyim mmienu. 14 Na fa mmobareet mmienu a wode sikakoko aye tetare mfomfamho a ewo asofotadee no mmati so no mu. 15 "Momma odwumfoo a n'adwinnie ye fe na enye atemmuo adaaboo no. Momfa asaawatam a eyenye akokosradee, tuntum, bibire ne koogyan na mompam adaaboo no sedes mode pam asofotadee no. 16 Montwa ntomasini no ahinanana na efa biara nyenye nsateakwaa nkron na mompam mfam so mma enye se kotokuo. 17 Momfa aboodemmo nsasoo enan mmobo mu. Nsasoo a edi ekan no nyenye bogyanamboo, dee eto so mmienu no nyenye akaratebo no dee etwa too no nyenye ebao a ete se ahahammonobo. 18 Nsasoo a eto so mmienu no nyenye nsrammaboo, aboodemmo ne denkyemmo. 19 Nsasoo a eto so mmiensa no nso beye akutuhonobo, mifrafraeboo ne beredumbo. 20 Nsasoo a eto so nan no beye sikabereeboo, apopobibiriebo ne ahwehweboo. Sikakoko ntotoano ntwa ne nyinaa ho nhya. 21 Aboodemmo no baako biara begyina ho ama Israel mmusuakuo no baako. Na wobetwewe abusua ko no din agu so se nsanodee. 22 "Ekwan a mobefo so de adaaboo no afam asofotadee no mu nie: ye sikakoko mmobaree, 23 na ye sikakoko nkawa mmienu, na fa tare adaaboo no apampam twetwewa so; 24 wode sikakoko mmobaree mmienu no behyehye adaaboo no nkawa mmienu no mu. 25 Nhoma mmienu no a aka no, kyekyere biara ti bo sikakoko no a ebao asofotadee no abatiri so no mu. 26 Ye sika nkawa mmienu na fa hyehye adaaboo ntwea mmienu a ewo asofotadee no nkyen mu. 27 Sane ye sikakoko nkawa mmienu hyehye asofotadee no ntwea so wo fam ma enka abowomu no. 28 Fa bibire nhoma kyekyere adaaboo no ase na fa hyehye nkawa a ewo asofotadee no ase no mu. Yei remma adaaboo no mfiri asofotadee no ho nte ntwontwone. 29 "Aaron befa saa ekwan yi so na ode Israel mmusuakuo no din a ewo adaaboo no so no bek o kronkronbea ho; na yei na ebema Awurade akae Israelman ebere nyinaa mu. 30 Se Aaron reko Awurade anim a, omfa Urim ne Tumim a ase ne hann ne peye nhye adaaboo a eda ne koko so no kotokuo mu. Saa ara na daa Aaron besoa nneema a wonaam so kyere Awurade apedes de ma ne nkur ofoo ebere biara a obek o Awurade anim no. 31 "Wode ntoma tuntum na ebepam asofotadee no 32 a waagya ekwan bi a Aaron de ne tiri bewura mu. Ese se wotwa mfimfini tokuro

ma ano no ye den sedee wohye a erentete. **33** Wode ntoma tuntum, bibire ne koogyan na ebepam ato ano. **34** Ese se wode sikakoko nnonma ne ateara aba a edi afrafra twa asofotadee no mmuano ho hyia. **35** Ebere biara a Aaron bekø Awurade anim akosore no, saa asofotadee yi na obehye. Oredi akoneaba wo Awurade anim ho wo kronkronbea ho no, na edon no rewoso sedee ebeye a, orenwu. **36** “Afei, boro sikakoko amapa ma enye trawa se prete na twers so sedee wakurukyire nsanodee so no se: Kronkron Ma Awurade. **37** Wode ntoma tuntum beso mu asensem Aaron abotire no anim. **38** Aaron de saa adee no beba ne moma so sedee ebeye a, se Israelfoo no bo afodee biara na mfomsos ba ho a, elo asodie beda ne so, na Awurade agye nnipa no, na ode won bone nso akye won. **39** “Fa asawatam a eye fe nwono Aaron atadee konsini no. Ma enye damedame na fa ntoma korø no ara bipam abotire na nwono biribi gu ne nkatakonmu no nso mu. **40** Pam atadee yuu ne abowomu ne abotire ma Aaron mmamarima na momfa obuo ne anidie mma won. **41** Saa ntadee yi na momfa nhye Aaron ne ne mmamarima na momfa ngo ngu won tirim mfa nhye won asofoo wo osom no mu, na momfante won ho se asafoo a woye me dea. **42** “Mompam serekye ntadee a efiri won sisi koka won nan ase, na wohye ansa a, woahye won ntadee no agu so. **43** Ebere biara a Aaron ne ne mmamarima no rekø Ahyiaeet Ntomadan mu ho anaase worekø afrebukyia no anim wo kronkronbea ho no, wonhye. Anye saa a, afabuo beba won so ma woawuwu. “Yei ye daa apam a woahye ama Aaron ne ne mmamarima.

29 “Ekwan a ese se mofa so hye Aaron ne ne mma asofoo nie: momfa nantwie ba ne nnwennini mmienu a won ho nni dem; **2** afei momfa esiam muhumuhu a mmoreka nni mu nyi burodo a eye de ne tatera a wode ngo afra ne ofam a wode ngo agu so. **3** Fa burodo no gu kenten mu na fa nantwie ba no ne odwennini no ka ho bra Ahyiaeet Ntomadan no ano. **4** Momfa Aaron ne ne mmamarima no mmiria Ahyiaeet Ntomadan no kwan ano ho, na momfa nsuo nnware won. **5** Afei, momfa Aaron atadee yuu no nhye no. Monhye no atadekonsini no, ne asofotadee no ne adaaboo no ne abowomu no, **6** na momfa abotire a sikakoko kronkron bobø mu no mmo no. **7** Afei, momfa strango no na monhwie ngu ne tiri so. **8** Ne mmamarima no nso, momfa won ntadee yuu no nhyehye won. **9** Momfa won abowomu no ne ekye nka

won ho. Saa ekwan yi so na momfa nhye Aaron ne ne mma ne won asefoo ma wonye asofoo daa nyinaa. **10** “Mode nantwie ba no beba Ahyiaeet Ntomadan no anim na Aaron ne ne mmamarima de won nsa agu aboa no apampam. **11** Afei, monkum no wo Awurade anim wo Ahyiaeet Ntomadan no kwan ano. **12** Momfa ne mogya nsrasra mmen a etuata afrebukyia no ho no so. Momfa mo nsateaa na enye, na monhwie mogya a ebeka no ngu afrebukyia no ase. **13** Monyi ne mu sradee no ne ne bereboø kotokuo no ne ne sawa mmienu no ne sradee a ewa ho no na monhye no wo afrebukyia no so. **14** Afei, momfa aboa no ne ne wedee ne n’agyanan no mfiri beaee ho na monkohye no se bone ho afreboø. **15** “Se worebekum nnwennini no nso a, Aaron ne ne mmamarima no mfa won nsa ngu aboa no baako apampam **16** na wankum no. Wonsø ne mogya no na wømfa mpete afrebukyia no ho nyinaa. **17** Twitwa odwennini no asinasini na hohoro n’ayamdee no mu ne ne nnyawa no ho; fa ne ti no ne dee moatwitwa no gu faako **18** na monhye no wo afrebukyia no so; eye ohye afodee a eso Awurade ani. **19** “Afei, momfa odwennini a aka no na Aaron ne ne mmamarima mfa won nsa ngu n’apampam, **20** na wankum no. Monso mogya no bi na momfa ketewaa bi nsoso Aaron ne ne mmamarima no aso nifa, won kokurobetie nifa ne won nan nifa kokurobetie so. Afei mompete nkaee no ngu afrebukyia no ho nyinaa. **21** Montwere mogya a ewa afrebukyia no so no bi na momfa mfra strango na momfa mpete Aaron ne ne mmamarima so ne won ntadee mu. Enam saa so bema wone won ntadee ho ate wo Awurade anim. **22** “Momfa odwennini no sradee ne ne duapuo ne ne mu sradee ne ne bereboø kotokuo ne ne sawa mmienu ne elo sradee ne ne sre nifa—yei ne odwennini a wode behye Aaron ne ne mmamarima asofoo. **23** Momfa burodo mua baako ne taters a wode strango afra, na monyi ofam baako mfiri kenten a wode burodo a mmoreka nni mu agu mu a wode asi Awurade anim no mu. **24** Momfa yeinom nhye Aaron ne ne mmamarima nsam na wømfa nkyere se ohim afrebodee mma Awurade. **25** Eno akyi, monnye mfiri won nsam na monhye no afrebukyia no so se ohwam afodee mma no. **26** Afei, momfa Aaron asofohyedwan no yan na monhim no Awurade anim, mfa nkyere se, morebo no afodee; eno akyi momfa **27** odwennini a moate ne ho no yan ne ne sre **28** mma Aaron ne ne mmamarima. Ese se daa eye Israelfoo asedeet se

wōbēboa saa afōrebo yi—sé eyé asomdwoeə afōrebo anaa aseda afōrebo, de hye Awurade animuonyam. 29 “Aaron ntadee kronkron yi, wōbekora na woate ho de ama ne mmamarima a daakye wōbedi n’adée, sédée se wōn asofohye duru so a, wōbetumi de ahye wōn. 30 Ḍəfopanin biara a əbedi Aaron adée no bēhye saa ntadee yi nnanson ansa na wafiri n’asofodwuma ase wo Ahyiaeə Ntomadan no mu ne kronkronbea hō. 31 “Fa odwennini no nam a woate ho no ne odwennini nam a wōde hyeə əsəfōo no na monnoa no baabi a eħo te. 32 Aaron ne ne mmamarima bedi burodo a ewo kenten no mu no, na wōde enām no abo so wo Ahyiaeə Ntomadan no ano. 33 Wōn nko ara na wōbewe enām no adi nnuane a wōde tee wōn ho no. Nnipa a wōmfra asofoo abusua no mu no renni bi, efiri se, woate ho. 34 Sé eba sé adée kye enām anaā burodo no bi so a, monhye no. Ense sé wōdi, efiri se, eyé kronkron. 35 “Yei ne ekwan a momfa so nhye Aaron ne ne mmamarima no asafoo. Nnanson na wōmfra nni saa asofohye no ho dwuma. 36 Eda biara, mode nantwie ba bēbō afōdee de advira mo ho. Eno akyi, pra afōrebukyia no ho bōne nyinaa na ye no kronkron na hwie ngo gu so fa te ho. 37 Te afōrebukyia no ho na daa ye no kronkron saa ara nnanson ma Onyankopōn. Eno akyi, afōrebukyia no ho bēte yie sédée biribiara a wōde bēka no no bēye Onyankopōn dea. 38 “Eda biara, mommo nnwanten mma mmienu afōdee wō afōrebukyia no so. 39 Momfa odwammaa no baako mma afōdee no anōpa na momfa baako nso mmō afōdee anwummere. 40 Afōrebō no mu baako, momfa asikyiresiam lita mmienu ne fa a wōayam no muhumuhu mfra ngo a wōakyi firi ngo dua mu nkōtoa mmienu ne fa; saa ara na momfa bobesa lita baako nyé ahwiesa. 41 Momfa odwammaa no baako a waka no mmō anwummere afōdee a asikyiresiam ne nsā ka ho te se anōpa dee no ara. Ebeyé ahyee afōrehwam ama Awurade. 42 “Saa afōrebō yi bēkō so eda biara wo Ahyiaeə Ntomadan no əpono ano wo Awurade anim. Eħo na meħyia mo ne mo akasa. 43 Na meħyia Israel mma wo ho na m’animuonyam ate Ahyiaeə Ntomadan no ho. 44 “Ampa ara, mete Ahyiaeə Ntomadan no ne afōrebukyia no ho ne Aaron ne ne mmamarima a wōyé m’asfoo no ho. 45 Na metena Israelfoo mu na maye wōn Onyankopōn, 46 na wōbehunu se mene Awurade, wōn Onyankopōn. Mede wōn firi Misraim baee sédée ebeyé a, metena wōn mu. Mene Awurade wōn Onyankopōn.

30 “Fa okuo ye afōrebukyia ketewa bi a wōbēhye aduhwam wō so. 2 Ma enyé ahiinan a ne fa biara susu nsateakwaa dunwōtwe, na ne əsorokō nso nyé anammōn mmiensa a wōasene mmen a efiri dua a wōde yeə afōrebukyia no ara mu ama etuatua ho. Ense sé eyé mmen a wōsene firi baabi betuataa ho. 3 Fa sikakōkō kata ne soro, ne nkyen ne mmen a ewo afōrebukyia no ho no nyinaa. Na fa sikakōkō ntotoano twa afōrebukyia no ho nyinaa hyia. 4 Fa sikakōkō nkawa mmienu bobo afōrebukyia no afanu no nkyen mu ase na wōde nnua a wōde besoa no awurawura mu. 5 Wōmfā okuo na enyé nnua no, na wōmfā sikakōkō nnura ho nyinaa. 6 Fa afōrebukyia no si ntawamatam no akyi wō mpata beaee hō a eħo faako a Apam Adaka a Mmaransēm Edu no wō hō no ho ban. Meħyia mo hō. 7 “Eda biara anōpa, se Aaron resiesie kanea no a, obēhye aduhwam wō afōrebukyia no so. 8 Anwummere biara, se əsə kanea no a, obēhye aduhwam wō Awurade anim. Yei betoa so firi awoo ntoatoasoo so akōsi awo ntoatoasoo so. 9 Monhye aduhwam a wōama ho ekwan wō afōrebukyia no so. Mommmō əhyee afōdee nedauane afōdee wō so, na mommfā ahwiesa ngu so. 10 Afe biara, eße se Aaron dwira afōrebukyia no ho ye no kronkron. Əde mogya besrasra mmen a etuatua ho no so se mpatadee. Eße se afe biara wōte afōrebukyia no ho ye no kronkron firi awoo ntoatoasoo so kōsi awo ntoatoasoo so, efiri se, eyé Awurade afōrebukyia kronkron.” 11 Awurade ka kyereə Mose se, 12 “Ebērē biara a wōbekan Israelfoo no, obiara a wōbekan no no mfa ne mpatadee mmrē Awurade mma ne kra, sédée ebeyé a, əyaredōm biara remma won mu bi so. 13 Eße se obiara a wōkan no no ma dwetebena fa, a emu duru ye gram nsia (sédée kronkronbea mu dwetebena boo tee no). 14 Obiara a wadi mfee aduonu rekōro no na obēbō saa afōdee yi. 15 Ense se adefoo ma ma eħoro sika a woatwa ato ho no so. Ense se ahiafōo nso ma dee esua sene saa, efiri se, eyé Awurade afōdee a əde rete yen ho ama yen. 16 Momfa saa sika yi nsiesie Ahyiaeə Ntomadan no. Se moye saa a, ebēma Awurade ani aba mo, Israelfoo so, na aye mpatadee nso ama mo.” 17 Awurade ka kyereə Mose se. 18 “Fa kōbere ye atam a ne nnyinasoo nso ye kōbere. Fa si Ahyiaeə Ntomadan no ne afōrebukyia no ntam na fa nsuo gu mu. 19 Eħo na Aaron ne ne mmamarima bēhohoro wōn nsa ne wōn nan ho 20 ebērē a wōrekō Ahyiaeə Ntomadan no mu de wōn ho akōkyere Awurade, anaase nso wōrekō

akəbə afodee wō aforebukyia no so ama Awurade no. Ebere biara a wōrekōdi saa dwuma yi no, ese se wohohoro wōn ho; anye saa a, wōbewuwu. 21 Yei ne mmara a wōahye ama Aaron ne ne mmamarima firi awo ntoatoasoo so kosi awo ntoatoasoo so no.” 22 Afei, Awurade ka kyere Mose se, 23 “Hwehwe nnuhwam papa se kurobo, kilogram nsia, sinamon kilogram mmiensa ne mmetire hwamhwam kilogram mmiensa. 24 Kurobo dodo a mobefā no nyē se sinamon no dodo na momfa ngo dua mu ngo lita enan. 25 Awurade ahye nnuhwamfrafoo a wōaben yie, se wōmfra saa nnuhwam yi ma enyē ngo kronkron a wōde te onipa ho. 26 Awurade kaa se, momfa yei nte Ahyiae Ntomadan ne Apam Adaka, 27 ne əpono ne əho nkyensee ne əhyee aforebukyia no ho. 28 Saa ara nso na momfa nte aforebukyia no ne əho nneema ne atam ne dee esī mu no ho. 29 Monte ho na enyē kronkron; biribiara a əbekā saa nneema yi ho bête. 30 “Momfa nsra Aaron ne ne mmamarima ho sèdèe əbeye a wōn ho bête na wōatumī aye asəfodwuma ama me. 31 Na monka nkyere Israelfoo se, ‘Yei ne me strango kronkron. 32 Ense se wōhwie gu obiara so kwa, na ense se mo ara ankasa nso moye bi, efiri se, eyē kronkron enti ese se mo nso moye no kronkron. 33 Obiara a əbefra aduhwam a ete se no anaa əbehwie bi agu obi a enyē əsəfōo so no, wōbētwa no asuo.’” 34 Awurade hyee mmara a əfa aduhwam no ho maa Mose se, “Fa nnuhwam aneneduro ne nworahwam ne prekess hwamhwam ne ohwamfufu gyenegyene na wōnsusu ne nyinaa mu duru ma enyē pe, 35 na fa ye aduhwam a wōhyee a aduhwamfrani a waben ye no bi, na wōmfra nkyene mfra mu; na əbeye aduhwam kronkron. 36 Monyam bi ma enyē muhumuhu na momfa bi nsi Apam Adaka no anim baabi a əmhyia mo wō Ahyiae Ntomadan no mu hō no. Saa aduhwam yi ne dee eyē kronkron koraa wō ne nyinaa mu. 37 Monnye bi mfa, efiri se, wōakora ama Awurade enti, ese se mohunu se eyē kronkron. 38 Obiara a əbeye bi afa no, wōbētwa no asuo.”

31 Awurade ka kyere Mose se, 2 “Mayi Besaleel a oyē Uri babarima na oyē Hur nana a əfiri Yuda abusua mu 3 de Onyankopon Honhom ahye no ma. Mama no nyansa, tumi ne advene a əde besi Ahyiae Ntomadan no aye biribiara a ewo mu. 4 Oye sika, dwetē ne kōbere ho dwumfōo kēsē. 5 Əwō agudee adwinneē ne nnusene ho nimdee nso. 6 Mayi Ahisamak ba Oholiab a əfiri Dan abusua mu se ənye ne əboafōo.

“Eno akyi no, mama adwumayefōo no nyinaa nimdee sononko bi sèdèe əbeye a, wōbētumi adi dwuma biara a mkyerē wōn se wōnni no: 7 “se eyē Ahyiae Ntomadan, se eyē Apam Adaka, ne ahumməborōbea; se eyē Ahyiae Ntomadan no mu ahyehyēdee, 8 se eyē əpono no ne eso nneema; se eyē sikakōkōo kaneadua ne əho nneema; se eyē ohwam aforebukyia; 9 se eyē əhyee aforebukyia ne əho nneema; se eyē kuduo ne ne nnyinasoo; 10 se eyē əsəfōo Aaron ntadee kronkron fefē no ne ne mma ntadee sèdèe wōbētumi adi asəfōo; 11 anaase əsra ngo no ne kronkronbea hō aduhwam. “Ese se wōfa əkwan a mkyerē wo no so na wōye yeinom nyinaa.” 12 Afei, Awurade ka kyere Mose se, 13 “Ka kyere wo nkurofōo Israelfoo no se, ‘Se ədurū homeda a, wōnhome, əfiri se, saa homeda no na daa əkae apam a me ne mo apam no. Əboa mo ma mokae se mene Awurade a meye mo kronkron no. 14 “Monhome homeda no, əfiri se, eyē əda kronkron. Obiara a əbebu saa mmara yi so no, əbewu. Na dee əbeye adwuma saa əda no nso, wōbēkum no. 15 Nnansia na mode əveye adwuma. Na nnanson so no ye homeda a wōntoto no ase a eyē kronkron ma Awurade. Obiara a əbeye adwuma homeda no, wōbēkum no. 16 Momfa nna nsia nyē mo nnwuma nyinaa, əfiri se, əda a ətō so nson no ye homeda kronkron ma Awurade. Saa mmara yi ye apam ne ahyēdee a ewō hō daa ma Israelfoo. 17 Əbeye daa apam a əda me ne Israelfoo ntam no ho nsenkyerennē. Əfiri se, nna nsia mu na Awurade de bōo əsoro ne asase, enna əhomedee əda a ətō so nson no.” 18 Onyankopon kasa kyere Mose wō Sinai Bepo so wieee no, əde abōo apono mmienu a əde ne nsa atwere Mmaransem Edu no wo so no maa no.

32 Mose kyeree wō bepo no so saa no, nnipa no nyinaa kōo Aaron so kōka kyere se, “Ntem, ye anyame a wōbedi yen anim ma yen, əfiri se, yenhunu baabi a Mose a ədii yen anim de yen firi Misraim asase so baa ha no afa; ebia na biribi aye no.” 2 Aaron nso ka kyere wōn se, “Monyiyi mo sika nsonkawa nyinaa mmra.” 3 Woyiyii wōn nsonkawa no maa Aaron—mmaa ne mmariama ne mmariama ne mmaayewa nyinaa. 4 Aaron nanee sikakōkōo nsonkawa no de bōo nantwie ba ohoni. Nnipa no nyinaa teaam se, “Ao, Israel, yei ne mo anyame a oyii mo firii Misraim asase so baee no.” 5 Aaron hunuu se nnipa no ani agye sika nantwie ba ohoni no ho no, əsii aforebukyia sii nantwie ba no anim kaa se, “Okyena əyebēhye fa ama Awurade.” 6 Wōsoree anopahema firii

asee baa ohyee afodees ne asomdwoees afodees de maa nantwie ba ohoni no. Enso akyi, wotoo epono kesee bi, didi nomee, goroo abosomgoro, yee ahuhudee hodoa.

7 Afei, Awurade ka kyerees Mose se, "Ye nt̄em na siane k̄ wo nkurofōo a wode w̄n firi Misraim asase so baes no nkyen, Efiri se, w̄agū w̄n ho fi, 8 na w̄abu me mmara nyinaa nso so. W̄aye sika nantwie ba a w̄osom no, asane abo afodees nso ama no aka se, 'Ao, Israel, yei ne mo nyame a oyii mo firii Misraim asase so baes no.'" 9 Awurade kaa se, "Mahunu sedee saa nnipa yi ye asooden na w̄osane ye adonyefo fa. 10 Enti afei, mede m'abufuhyeet betore w̄n ase na mama wo Mose mmom aye ḥoman kesee." 11 Nanso, Mose sree Onyankopon se ḥonye saa. Ḫkɔ so se, "Awurade, aden enti na wo bo afu atia wo ara wo nkurofōo a wonam anwanwakwan ne wo tumi so yii w̄n firii Misraim asase so yi? 12 Wope se Misraimfo no ka se, 'Onyankopon daadaa w̄n se w̄ommra bepo no so sedee ḥbenya w̄n akum w̄n, atore w̄n ase afiri asase so?' Ma wo bo nt̄o wo yam na gyae adwene a woafa se wode rebetia wo nkurofōo no. 13 Kae ḫba a wohyee w'asomfo Abraham, Isak ne Israel no. Wo ara wokaa ntam se, 'Mema mo asefōo adōoso se esoro nsoromma na mede saa asase a mahye mo ho bo yi nyinaa bēma mo asefōo na w̄atena so afebōo.'" 14 Na Awurade sesaa n'adwene de w̄n ho kyee w̄n. 15 Afei, Mose siane firii bepo no so baes a ḫkura Mmaransem Edu no a w̄atwēre agu abo apono mmienu akyi ne animu no. 16 Onyankopon no ankasa na ḥtweres mmaransem no w̄ apono no so. 17 Efere a Yosua tee se nnipa bi reye gyegyeegye no, ḫka kyerees Mose se, "Eye me se w̄oreboaboa w̄n ho ako ḫko!" 18 Enna Mose nso buaa no se, "Ennye nkonomdie mu anigyeet anaa, nkoguo na mmom, eye nnwontoo." 19 W̄obeduruu atenaeet ho, Mose hunuu nantwie ba no ne asa a w̄oresa. Enti, ḥde abufuhyeet too twere apono no hwhee fam ma ḫbubuu w̄ bepo no ase. 20 ḫfaa nantwie ba no nanee no w̄ ogya mu na edwoes no, ḫyam no muhumuhu de guu nsuo mu maa nnipa no nomees. 21 Afei, ḥbisaa Aaron se, "Edeen nko ara na nnipa no ka kyerees wo a enti ḥnam so maa wode saa b̄one kesee yi baa w̄n so?" 22 Aaron buaa no se, "Mma wo bo mfu. Wo ara wonim sedee wo nkurofōo yi ye nnipa b̄one fa. 23 W̄n ara na w̄oka kyerees me se, 'Ye onyame bi ma yen na ḥnkyere yen ḫkwān na biribi aye saa Mose a ḥdii yen anim firii Misraim no.' 24 Enti, me nsomekaa se, 'Monyiyi mo sikak̄kōo nsonkawa mma

me.' Wɔiyi de maa me na mede guu ogya mu. Ene saa nantwie ba no." 25 Mose hunuu se Aaron ama nnipa no adane adwamammofoa ama wɔn atamfoo anya wɔn no, 26 ɔgyinaa wɔn atenaes hɔ epono no ano teaam se, "Mo a mowə Awurade afa no, mommra me nkyen." Lewifoo no nyinaa kɔo ne nkyen. 27 ɔka kyereɛ wɔn se, "Awurade Israel Onyankopɔn se, 'Momfa mo akofena nhyehey mo ho na monni mo atenaes hɔ akɔneaba, na monkunkum mo nuanom, mo nnamfonom ne mo afipamfoo.'" 28 Enti, wɔyee saa maa nnipa beye mpensa totɔɔ eda no. 29 Afei, Mose ka kyereɛ Lewifoo no se, "Enne, moatu mo ho akye se mobesom Awurade, efiri se, moaye ɔsetie ama no ampo, monam so akunkum mo mma ne mo nuanom, enti əbəhyira mo bebree." 30 Adeɛ kyee anɔpa no, Mose ka kyereɛ nkurɔfoo no se, "Moaye bɔne a eso bi mmaa da, nanso mesane ako Awurade nkyen wɔ bepo no so akɔhwɛ se ebia, mɛnya bɔnefakyɛ ama mo anaa." 31 Enti, Mose sane kɔo Awurade nkyen kɔka kyereɛ no se, "Ao, saa nnipa yi aye bɔne a eso bi mmaa da, na wode sikakokɔ aye wɔn anyame. 32 Enti, meredi ama wɔn se, fa wɔn bɔne kye wɔn, na se ente saa nso a, pepa me din firi nwoma a wootwre no mu." 33 Awurade buaa Mose se, "Obiara a waye me bɔne no, mɛpepa no afiri me nwoma mu. 34 Enti afei, kɔ na di nkurɔfoo no anim kɔ beaes a mekyereɛ wɔo no na mehye wo bɔ se, mema me əbɔfoo adi w'anim; nanso se mebesra nkurɔfoo no a, metwe wɔn aso wo wɔn bɔne no ho." 35 Na esiane se nnipa no somm Aaron nantwie ba no enti, ɔtee yadεe guu wɔn so.

33 Awurade ka kyere^E Mose s^E, “Di saa nnipa a wode w^On firi Misraim asase so no anim k^Oa asase a mede hy^Ee Abraham, Isak ne Yakob b^Oa no so, efiri s^E, mekaa s^E, ‘Mede saa asase yi bema w’asefoo.’ 2 Mesoma obafoo adi w’anim na wapam Kanaanfoo, Amorifoo, Hetifoo, Perisifoo, Hewifoo ne Yebusifoo. 3 E^Ey^E asase a ewo^O ne nufosuo sene wo so. Na me ne mo rentu saa ekwan no efiri s^E, moye asooden ne basabasayefoo. S^E me ne mo k^Oa a, anhw^Ee a, mesee mo wo ekwan so.” 4 Nnipa yi tee saa nsenhyee yi, wotwaa agyaadwoo. Afei, w^Oworowor^O w^On ho nkawa ne ahyehyedee nyinaa. 5 Awurade ka kyere^E Mose s^E onka nkyere w^On s^E, “Moye nnipa basabasayefoo ne asooden. Na s^E me ne mo tena beye simma baako pe koraa mpo a, anka metore mo ase. Monworowor^O mo nkawa ne agudee a ehyehye mo no nyinaa kosi ebere a mehunu dee meye mo.” 6 Yei akyi no, obiara

woroo n'agudee wō Bepo Horeb so. 7 Na Mose sii hyiabea ntomadan wō sraban no akyi a obiara a ḥope se əne Awurade di nkutaho no kō ho. Wōtoo dan no edin “Ahyiae Ntomadan.” 8 Ebere biara a Mose bēkō Ahyiae Ntomadan no mu no, nnipa no nyinaa sore begyina won ntomadan ano hwē no kōsi se ḥbeduru edan no ano. 9 Ḥrewura mu a, omununkum fadum bēhyia no wo ḫwan no ano na Awurade nam mu ne Mose akasa. 10 Na nnipa no nyinaa agyina won ntomadan apono ano akoto asore omununkum fadum no. 11 Edan no mu, na Awurade kasa kyere Mose animu ne animu, sedee obi ne n'adamfo di nkōmmō. Na se Mose sane kō nsraban no hō a, aberantee a ḥboa no a wōfre no Yosua (Nun ba) no dee, ḥtena Ahyiae Ntomadan no mu ara kōsi se Mose besane aba. 12 Mose ka kyere Awurade se, “Daa woka kyere me se, ‘Fa saa nnipa yi kō bōhye asase no so, nanso wonkyere me onipa a ḥnka me ho ne me nkō. Wose woye m'adamfo a woaye me adoebe bebree.’ 13 Na se saa na ete a, di m'anim kyere me baabi a eyē wo pe se mefa na ama mate wo asee na mafa wo kwan so pēpeere. Na mma wo were mfiri se saa ḥman yī ye wo nkurōfōo.” 14 Na Awurade buaa no se, “M'ankasa me ne wo bēkō na woadi nkonom.” 15 Nanso Mose kaa se, “Se wo ne yen renkō dee a, mma yēnntu yen nan mfiri ha. 16 Se wo ne yen ankō a, hwan na ḥbēhunu se me ne me nkurofōo anya wo ho adam a ama nsonsonoe abeda yen ne asase sofōo a aka no ntam?” 17 Awurade buaa Mose se, “Ampa ara, mēye w'abisadee ama wo, efiri se, woanya ahummabōrō afiri me nkyen na woye m'adamfo.” 18 Na Mose srēe se ḥope se ḥshunu Onyankopōn animuonyam. 19 Awurade buaa se, “Mēma mo ahunu m'adoee na mēbō me din Awurade no akyere mo. Dee mepe se mehunu no mmōbō no, mēhunu no mmōbō, na dee mepe se mēye no adoee nso, mēye no adoee. 20 Nanso, morenhunu m'animuonyam, efiri se, obi bi renhunu m'anim ntēna nkwa mu. 21 “Nanso gyina ḥbotan yi so wō me nkyen ha. 22 Na se m'animuonyam resene a, mede wo bēhye ḥbotan no mu na mede me nsa akata wo so kōsi se metwam. 23 Afei, meyi me nsa na woahunu m'akyi, na m'anim dee, worenhunu.”

34 Awurade ka kyere Mose se, “Yē aboo twere apono mmieni te se dee woye kane no na metwre mmara kōrō no ara sedee na ewō dee wobubuu mu no so ara pē ama wo. 2 Siesie wo ho na bra Sinai Bepo so anōpa na fa wo ho bēkyere me. 3 Mfa obiara nka wo

ho na ense se obiara ben bepo no ho baabiara. Mma mmoa biara nkō adidi mmēn bepo no.” 4 Enti, Mose twaa twere apono mmieni te se kane dee no de kōo Sinai Bepo so anōpahema sedee Awurade hyeē no. 5 Awurade siane baa se omununkum fadum begyinaa Mose ho bōo ne din kronkron Awurade no. 6 Awurade faa n'anim frēe no kaa se, “Me, Awurade, Onyankopōn mmōborōhunufōo ne ḥodomfōo a me bo kyere fu na mewō ḥdō na medi nokōrē nso; 7 me Awurade, me do nnipa mpempem na mede atirimūoden, atuatee ne bōne kyē. Metwe afōdie aso na metwe Agyanom, mma ne mimanananom kōsi awōo ntoatoasōo mmiensa ne enan aso.” 8 Mose kotoo Awurade somm no. 9 Ḥkaa se, “Se eyē nokōrē pa ara se woagye me atom dee a, Ao Awurade, wo ne yēnkō bōhye asase no so. Saa nnipa yi ye asooden dee, nanso fa yēn bōne kyē yen na gye yēn se wo ara wo nnipa.” 10 Awurade buaa se, “Eyē, me ne wo bēye nhyeheyē bi. Merebēye anwanwadee bi a ebi nsii asase so da, na enam so ama Israelfōo nyinaa ahunu tumi a Awurade wō. Menam wo so na mēye saa tumidee no. 11 Wo fam dee a wobeyē ara ne se, wobetie nsem a mēhyē wo no na woaye ne nyinaa; na se ḥba saa a, mēpam Amorifōo, Kanaanfōo, Hetifōo, Perisifōo, Hewifōo ne Yebusifōo no nyinaa afiri w'anim. 12 Hwē wo ho so yie pa ara na wo ne ḥman a worekō mu no mufōo ampam, efiri se, se woye saa a, ḥbēma wo nso woaye nnebōne a wōye no bi. 13 Bubu won abosonsom afōrebukyia no. See wōn aboo adum no na montutu wōn abosom no ngu. 14 Na monnsom onyame foforō biara nka Awurade ho, na ḥno nko ara ne Onyankopōn a eše se mosom no. 15 “Wone onipa biara a ḥte asase no so nnye asomdwōee apam biara, efiri se, wōnni me nokōrē, na wōbō afōdee ma wōn anyame de tia me. Se wo ne won fa yēnkō a, wōbēto nsa afre wo se ma yēnkōsom yēn anyame na anhwē yie a, wobekō. 16 Afei, eyē saa a, mobegye wōn mmāmma aware ama mo mmāmmarima no akōsom wōn yerenom no anyame bi de atia me. 17 “Monnsom ahoni biara. 18 “Bō mmōden se wōbedi Apiti Afahye no nnanson sedee meka kyere wō no. Di no afe biara mu ḥbosome Abib (Yudafoō bosome a edi ḥkan) mu. Saa bosome no mu na motu firii Misraim. 19 “Abakan biara ye me dea, se eyē nantwie, odwan anaa abirekyie. 20 Afunumu ba a ḥye abakan dee, wōmfā no nsesa odwammaa. Na se wompe se wode no di nsesa dee a, bu ne kōn mu. Mo mmāmmarima dee, monsesa wōn nyinaa. “Obiara mma m'anim a ḥnku akyedee bi. 21

"Nnansia pε na momfa nyε adwuma. Eda a eto so nson no dee, monnni dwuma biara. Ofuntumberε anaa otwabere mpo, momfa nna nsia nyε adwuma. Eda a eto so nson no, monhome. 22 "Monkae na monni saa afahye mmiensa a εω afe mu no nyinaa. Yeinom ne: Otwabere Afahye (anaase Pentekoste), Atokoo a edi ekan Afahye ne Otwabere Afahye. 23 Saa afahye mmiensa yi mu biara duru so a, εε se Israelfoo mmarima ne mmarimaa nyinaa ba Awurade wo Onyankopon anim. 24 Se moko Awurade, mo Onyankopon, anim saa mprensa no nyinaa afe biara mu a, obiara nni ho a əbetoa mo abedi mo asase no so. Mepam saa aman no wō mo anim na matre mo ahyee mu. 25 "Mommfa burodo a mmoreka wō mu mmo me afodee. Na Twam Afahye εnam no nso, mommfā bi nsi ho mma adee nkye so. 26 "Se motwa mo mfudee a, momfa otwakane mu nyiyimu a εso ani mmre me; wōde bema Awurade mo Onyankopon. "Nnoa abirekyie ba wō ne maame nufosuo mu." 27 Na Awurade ka kyereε Mose se, "Twere saa mmara a mede ama wo yi nyinaa gu ho, εfiri se, egyptina ho ma me ne wo ne Israel apam." 28 Mose ne Awurade de adaduanan, awia ne anadwo, dii nkutaho wō bepō no so, na saa εberε no, Mose annidi annom. Saa εberε no, Onyankopon twereε Mmaransem Edu no guu εboø twerēpono so. 29 εberε a Mose de twere apono no fi Onyankopon nkyen resiane bepo no, na onnim se n'anim rehyerεn. 30 Esiane n'anim hyerεn a na εhyerεn no enti, Aaron ne Israelfoo no hunuu Mose no, wōsuroee se wōbebēn no. 31 Nanso, Mose freeε wōn baa ne nkyen maa Aaron ne əman no mu ntuanofoo ne no bekasaeε. 32 Akyire no, nnipa no nyinaa baa ne nkyen maa əde mmaransem a Awurade de maa no wō bepō no so ho no maa wōn. 33 Mose ne wōn kasa wieεs no, əde nkatanimu kataa n'anim, 34 na εberε biara a əbekə Ahyiaeε Ntomadan mu ho ne Awurade akokasa no, oyi nkatanimu no kosi se əbesane aba bio; oba saa a, asem biara a Onyankopon aka akyere no no, na əno nso aka akyere nnipa no 35 a wōhunu se n'anim aye hyerεn. Akyire no, əde nkatanimu no kata n'anim bio kosi se əbekə Onyankopon nkyen na əne no akokasa.

35 Afei, Mose freeε nnipa no nyinaa ne wōn yεε nhyiamu ka kyereε wōn se, "Yei ne Awurade mmara a εε se modi so. 2 Monye adwuma nnansia. Na eda a eto so nson no dee, momfa nhome; εyε eda kronkron a εε se mode som Awurade. Obiara a əbeεyε adwuma biara saa eda no, əbewu. 3 Eda no,

ogyo mpo, monnsə bi ano wō mo afie mu." 4 Mose ka kyereε nnipa no nyinaa se, "Nsem a Awurade ahye se monye nie. 5 Obiara a əpε no mfa saa aforerebodeε yi mu biara mmre Awurade: "sikakəkəo, dwete, kōbere mifrafraε; 6 ntoma a wōde asawa tuntum, bibire ne koogyan aye ne abirekyie nwi, 7 odwennini nhoma a wōahye, okuo dua; 8 kanea ngo, əsra ngo; nnuhwam a wōhyee; 9 aboo a ete se apopobibirieboo ne aboødemmoø a wōde behyehye asøfotadeε no ne adaaboo no mu. 10 "Mo a mowə nimdee wō biribi ye ho no, mo nyinaa mommra na monye dee Awurade aka no nyinaa te se: 11 "Ahyiaeε Ntomadan no so ntoma ne ne nkatasoo, nkotəkoro, aponnwā nnua a εisisi mu, adum ne nnyinasoo; 12 Apam Adaka no ne nnua a εisisi ho; Mpata Beaaε ntawamatam a ekata kronkronbea ho, 13 Epono ne nnua a wōde soa ne εho nneεma nyinaa, Hyiadan mu Burodo; 14 nkanea nnua ne n'akanea ne ngo; 15 aduhwam aførebukyia ne nnua a wōde besoa; srango ne aduhwam a εyi hwa pa, nseñanimu a wōde besen Ahyiaeε Ntomadan no epono ano; 16 kōbere Aforerebukyia a wōde bebo əhyee afødee, kōbere otwitwadeε ne nnua a wōde besoa ho nneεma, ne dee wōsi mu nneεma ne ne ntaamu, 17 adiho ho no ntawamatam, adum ne ne nnyinasoo, ntoma a wōde bekata adiho ho ekwan ano, 18 Ahyiaeε Ntomadan no adiho ho nnua ne ne ntampemehoma, 19 asøfotadeε a wōapam no fefeεfε a wōhye kō kronkronbea ho no bres no ma əhwεes. Afei, wōde Aaron asøfotadeε kronkron no nso ne ne mmamarima dee a wōbehye de aye asøfodwuma no bekeryε no." 20 Enti, nnipa no nyinaa koo wōn ntomadan mu koyee akyedee no ho ahoba. 21 Wōn a Onyankopon honhom kaa wōn akoma no de wōn akyedee a wōde besi Ahyiaeε Ntomadan no ne εho nneεma ne dee wōde bepam atadee kronkron no bres Awurade. 22 Mmaa ne mmarima a assem no kaa wōn akoma no nyinaa baεs. Wōde sikakəkəo, agudeε, nsonkawa, nkawa, konmuadeε ne sikadwinnee bebree bres Awurade. 23 Wōn a wōwō ntoma pa, kuntu a εyeε tuntum, bibire, abirekyie nhoma a wōahye, odwennini nhoma a wōahye no kōkō anaaboa nhoma a εyeε fe nso de baεs. 24 Afoforø nso de dwete ne kōbere bres Awurade se wōn akyedee. Ebinom de okuo nnua nso baεs. 25 Mmaa no bi a wōn im adepam yie no too asawa tuntum, bibire ne koogyan de yεε ntoma a εyeε fe de bres Awurade. 26 Afoforø nso de anigyeε nam wōn dom akyedee so de abirekyie nwi yεε ntoma.

27 Mpanimfoo a wədi wən anim no de aboo a ete se apopobibirieboø baeε se womfa nyε asafotadee no ne n'adaaboo. **28** Wəde nnuhwam ne ngo a wəde begu nkanea mu ne dee wəde befra srango no ne nnuhwam no ma adi mu no nso baeε. **29** Yei di ho adansee se Israel mmaprima ne mmaa a na wəpε se wəboa dwumadie a Awurade nam Mose so de hyε wən nsa no firi wən pε mu de wən akyedee bree no. **30** Mose ka kyereε Israelfoo no se, "Awurade ayi Besaleel, Uri ba a ɔyε Hur a ɔfiri Yuda abusua mu nana **31** no se ɔno Onyankopon Honhom ahye no ma. Wama no nyansa, tumi ne adwene a əde besi Ahyiaeε Ntomadan no aye biribiara a əwo mu. **32** Əbetumi adi adwini afiri sikakəkəø, dwetε, ne kəbere mu. **33** Əwa agudee adwinnee ne nnusene ho nimdee nso. **34** Na Onyankopon ama ɔno ne Oholiab a ɔye Ahisamak a ɔfiri Dan abusuakuo mu babarima adam akyedee a wənam so kyere afoforø adee. **35** Onyankopon ama wən baanu akyedee sononko se adwumfoo, duadwumfoo, adenwonofoo a wətumi nwono nneεma a εye fe gu ntoma pa a εye tuntum, bibire ne koogyan mu. Wənim saa adwinnee yi nyinaa di ma εboro so.

36 Adwumfoo a wəaka a Onyankopon ama wən adam akyedee no nyinaa beboa Besaleel ne Oholiab na wəasi asiesie Ahyiaeε Ntomadan no mu, sədəe Awurade kaeε no." **2** Enti, Mose ka kyereε Besaleel ne Oholiab ne wən a wəaka na wəte nka se εse se wəboa dwumadie no se wənhyε aseε. **3** Mose de nneεma a nnipa no de bəkyεε no maa won, na adekyeeε biara nso, na wənya akyedee fororø. **4** Akyire no, adwumayεfoo no nyinaa gyaeε wən adwumayε no **5** kəø Mose nkyen kəka kyereε no se, "Nneεma a yen nsa aka no dəəso sen dee yehia." **6** Enti, Mose somaa obi ma okəø won nyinaa so kəka kyereε wən se, afei dee, obiara mmekyeε wən adee bio. Na obiara amfa hwee amma bio. **7** Əfiri se, na nneεma a wəwə no beso dwuma no die aboro so mpo. **8** Dee edi əkan, Ahyiaeε Ntomadan no sie no, adenwonofoo pa ara no de asawa a woafira yεε nseñanotam edu a emu bi ye tuntum, bibire ne koogyan a wəanwono Kerubim agu mu. **9** Nseñanotam edu no nyinaa kesee ye pε. Emu biara tenten ye anammən aduanan mmienu na ne tətretε nso ye anammən nsia. **10** Wəkekaa ntoma bamma enum sisii animu nyaa nseñanotam baako. Enna wəkekaa ntoma bamma enum a aka no nso sisii animu nyaa nseñanotam foforø. **11** Wəde ntoma bibire bamma aduonum wurawuraa nseñanotam a wəkekaa

sisii animu no mu biara ano **12** a kantankorowa baako biara ne baako di nhwəanimu. **13** Afei, wəyεε sika nkətəkorø aduonum de sosəø nkantankorowa no mu maa nseñanotam ahodoø mmienu no yεε nseñanotam baako. **14** Wəde ntoma nkatasøø dubaako a wəde mmirekyie nwi na ayε **15** a ne nyinaa tenten ye anammən aduanan enum na ne tətretε ye anammən nsia kataa Ntomadan no so. **16** Besaleel kekaa saa nkatasøø yi enum sisii animu ma εyεε bamma tenten baako ənna ɔsane de afoforø nsia sisii animu maa eno nso yεε bamma tenten baako. **17** Afei, əbobøø nkantankorowa aduonum wə emu biara ano **18** ənna ɔyεε kəbere nkətəkorø aduonum de koakooa nkantankorowa no, sədəe εbəma nkataho no bəkyere pintinn. **19** Wəsiesiee nneεma ahodoø mmienu de kataa ədan no so. Dee edi əkan no ye odwennini wedee a wəahyε no kəkəø, dee etə so mmienu ye abirekyie wedee a εsø. **20** Wəde okuo yεε ntaaboo de twaa Ahyiaeε Ntomadan no ho. **21** Taaboo biara ɔsorokø no ye anammən dunum na ne tətretε nyε anammən mmienu ne kakra. **22** Nkətəkorø mmienu wə taaboo biara ase, na taaboo biara ye pε. **23** Na Ahyiaeε Ntomadan no ntaaboo aduonu kyere n'anafoo **24** a wən ase sisi dwetε nsisisoo aduanan so. Nsisiso no mmienu mmienu hyehyε taaboo biara ase. **25** Ahyiaeε Ntomadan no atifi fam nso, na wəde ntaaboo aduonu atwa ho **26** a εsisi dwetε nsisisoo aduanan so a taaboo baako besi nsisisøø mmienu so. **27** Ahyiaeε Ntomadan no fa a əkyere atoeε fam no ye n'akyi. Eno nso, wəde ntaaboo nsia na εtwa ho, **28** ənna ne twetwəwa biara so nso, ntaaboo mmienu sisi. **29** Wəde nkətəkorø besoso ntaaboo mmienu no soro ne ne fam. **30** Enti, ntaaboo nwətwe na wəde bεyε ədan no fa ho a wəde besisi dwetε nsisisoo dunsia so. Taaboo biara befa nsisisoo mmienu. **31** Afei, ɔyεε okuo nnua bi de beabeaa ntaaboo no mu. Mmeamu nnua no enum kəø ntaaboo no fa baako. **32** Wəyεε afoforø enum nso kəø əfa baako. Na mmeamu nnua no enum nso bəø ntaaboo a əwo ntomadan no akyi, a ani kyere atoeε fam no. **33** Wəbøø mmeamu dua baako de bøø ntaaboo no mfimfini. Wəde twaa mu firi tire kəkaa tire. **34** Na wəde sikakəkəø adura ntaaboo no ho, na wəde sikakəkəø nkawa asosø mmeamu nnua no mu ama no agyina. Na sikakəkəø dura mmeamu nnua no nso ho. **35** Wəde ntoma pa a εye tuntum, bibire ne koogyan a wəanwono Kerubim agu mu mu fεfεfε na aye ntwamutam wə Ntomadan no mu. **36** Na wəyεε

okuo nnua fadum εnan a wode sikakokoo adura ho ne sikakokoo nsosomu εnan maa ntwarzutam no. Na fadum εnan no mu biara si dwete nnyinasoo εnan so.

37 Afei, woyee Ahyiaeε Ntomadan no ano nkatanimu. Wode asaawatam a εye fe a wode tuntum, bibire ne koogyan adi mu adwini na εyeεε. **38** Wode nkotokoro enum na asoso saa nkatanimu yi de akyekyere nnua enum no. Nnua no ne εho nneεma ne mpomma no nyinaa, wode sikakokoo adura ho na ne nnyinasoo enum no nso, wode kóbere na εyeεε.

37 Afei, Besaleel yεε Apam Adaka no. Əde okuo na εyeεε. Na ne tenten ye anammən mmiensa ne fa, ne tətretε nso ye anammən mmienu ne fa enna ne əsoroko nso ye anammən mmienu ne fa. **2** Na wode sikakokoo duraa εho ne emu nyinaa enna wode sikakokoo hankra twaa ho hyiaeε. **3** Na wode sikakokoo nkawa ahyeheyε ne nan enan no ho, a nkawa mmienu wə εfa baako na mmienu a aka no nso wə εfa baako. **4** Əsenee okuo nnua bi de sikakokoo duraa ho. **5** Enna wode nnua no hyeheyε adaka no nkyen nkawa no mu, na wode asoa. **6** Afei, əde sikakokoo map a yεε ne mmuasoo a wofre no Mpata Dwa. Na ne ntentenemu ye anammən mmiensa ne fa, enna ne tətretε nso ye anammən mmienu ne fa. **7** Əboroo sikakokoo ma εyeε trawa de yεε Kerubim mmienu enna əde tetaree adaka no mmuasoo etire ne etire. **8** Wode Kerubim no tetare adaka no ti ne n'anafooo, na ene adaka no nkatasoo no yεε mua. **9** Na Kerubim no di nhweanimu a wəasisi wən ti ase rehwə Mpata Dwa no na wəatretre wən ntaban mu akata so. **10** Afei, əde okuo yεε əpono a ne tenten ye anammən mmiensa; ne tətretε ye anammən baako ne fa enna ne əsoroko ye anammən mmienu ne fa. **11** Na wode sikakokoo adura ho, enna wəaye εho sika hankra ahyaia. **12** Woyee adaka no ho mfomfamho a ne tətretε ye nsateakwaa εnan twaa əpono no ntentenoa ho hyiaeε, na wode sikakokoo hankra faa ho. **13** Afei, əyeε sikakokoo nkawa εnan na əde hyeheyε əpono no nan εnan no nyinaa ase. **14** Əde nnua no hyeheyε saa nkawa no mu a wode bəpagya əpono no asoa. **15** Əde okuo nnua a əde sikakokoo agu ho yεε nnua a wode besoa. **16** Əde sikakokoo amapa yεε nwowaa, nsukuruwa ne nkora. Saa nneema yi na wode bədi ahwiesa afərebə ho dwuma. **17** Bio, əde sikakokoo a wəaboro yεε kaneadua. Ne nnyinasoo, n'abaa, deε wode nkanea no hyeheyε mu ne nhwiren a wode siesiee no nyinaa bom ye adeε fua. **18** Kaneadua no wə

nkorabata nsia a mmiensa wo εfa na mmiensa nso wə εfa. **19** Wode nhwiren mmiensa siesiee nkorabata biara ho. **20** Na saa ara nso na kaneadua no, wəadi nhwiren a εye fe bi adwini de asiesie no. **21** Nhwiren no bi wə ne dua no ase wo nkorabata mmienu a εwo aseε no ase, enna ebi nso wə nkorabata mmienu a εwo əsoro no so. Ne nyinaa ye nsia. **22** Deε wode siesiee kaneadua no ne ne nkorabata no nyinaa ye adeε fua a sikakokoo amapa a wəaboro na wode yεεε. **23** Afei, əyeε nkanea nson, adaban akarε, ne apaawa. Ne nyinaa wode sikakokoo amapa na εyeεε. **24** Na kaneadua no ne εho nneεma mu duru ye kilogram aduasa εnan a ne nyinaa ye sikakokoo. **25** Wode okuo na εyeε aduhwam afərebukyia no. Woyee no ahinan a ne fa biara susu nsateakwaa dunwətwe. Na ne əsoroko ye anammən mmiensa a mmən a etuatua ne ntweaso ntweaso no nso nyinaa ka bom ma εye adeε fua. **26** Əde sikakokoo kataa ne soro, ne nkyen ne mmən a εwo afərebukyia no ho no nyinaa. Na əde sikakokoo ntotoano twaa afərebukyia no ho nyinaa hyiaeε. **27** Na əyeε sikakokoo nkawa mmienu de bobə afərebukyia no afanu nkyen mu wə aseε ho a wode nnua a wode besoa no bewurawura mu. **28** Nnua a na wode soa no ye okuo nnua a wode sikakokoo adura ho. **29** Əfaa nnuhwamyεfə mu abenfəo ekwan so yεε srango kronkron a wode sra asəfəo ne əhyee nnuhwam nso.

38 Əhyee afərebukyia no nso, okuo na wode yεεε. Woyii no ahinan a ne fa biara susu anammən nson ne fa na ne əsoroko nso ye anammən εnan ne fa. **2** Ne ntweaso εnan no nyinaa na mmən tuatua ho a ne nyinaa ka bom ma εye adeε fua a wode kóbere adura ho. **3** Woyee afərebukyia no ho nneεma te se nkukuo, sofi, atam, adinam ne nkyensee a wəbenoa mu de kaa ho. **4** Afei, əde kóbere nwonoo afərebukyia no ho otwidadeε a ete se atena de sii adaka a εbededa egya adaka no mfimfini. **5** Wode nkawa εnan εnan sensenee otwidadeε no fa biara a wode nnua a wode besoa no hyeheyε mu. **6** Okuo nnua a wode kóbere adura ho na wode yεε nnua a wode besoa. **7** Wode nnua a wode soa no hyeheyε nkawa no a εbobə afərebukyia no nkyen no mu. Ntaabəo na wode yεεε. Na emu da ekwan nso. **8** Wode kóbere a wəatwa afiri kóbere ahwehwə a mmaa a wəsom wə Ahyiaeε Ntomadan no ano no de kyεε no na εyeε adeε a wəsi mu nneεma ne ne ntaaseε no. **9** Afei, woyee adihə. Fasuo a εwo n'anafooo no, na ne tenten ye anammən əha aduonum

a wôde nnurahotam a wôde asaawatam a εγε fe na εγεε. 10 Nnua aduonu a εisisi kôbere nnyinasoo aduonu mu na εsoso mu. Dwete nkôtôkorô ne dwete ntweaa a εfomfam dwete afadum no ho no nso soso nsenanimu no mu. 11 Na atifi ɔfasuo no tenten ye anammôn ɔha ne aduonum a kôbere nnua aduonu ne ne nnyinasoo a dwete nkôtôkorô ne mpomma ka ho. 12 Atœes fam ɔfasuo no tetrête ye anammôn aduosen enum. Wôde nnurahotam na εγε ɔfasuo no. Nnua edu, ne nnyinasoo ne dwete nkôtôkorô ne ntweaa na na εma saa ɔfasuo no gyina. 13 Apuees fam nso, na ne tre ye anammôn aduosen enum. 14 Na adiho ho εkwan no wô apuees fam a wôde nkatanimu mmiensia akata ho. Na nkatanimu a εwô nifa so no tenten ye anammôn aduonu mmiensia ne fa. Na nnua mmiensia a εisisi nnyinasodee mmiensia mu na na εkura mu. 15 Na nkatanimu a εwô benkum so no nso tenten ye anammôn aduonu mmiensia ne fa a nnua mmiensia a εisisi nnyinasodee mmiensia mu kura mu. 16 Asaawatam a εye fe na wôde nwonoo nnurahotam a wôde twaa adiho ho no ho. 17 Na dua biara wo ne kôbere nnyinasodee, nanso εho nkôtôkorô ne mpomma no ye dwete; nnua no atifi nyinaa na wôde dwete agu so na mpomma a wôde besoso nnurahotam no mu no nso, na ne nyinaa ye dwete amapa. 18 Asaawatam a wôde tuntum, bibire ne koogyan anwono mu fefefee na wôde ye nnurahotam kataa adiho ho εkwan no ano. Na ne tenten ye anammôn aduasa na ne tetrête nso ye anammôn nson ne fa te se nnurahotam a wôde duraa adiho ho afasuo no ho no. 19 Nnua εnan na na εsen so, na nnua no nso gyina kôbere nnyinasodee εnan a dwete nkôtôkorô ne mpomma ka ho nso. Nnua no so nyinaa ye dwete. 20 Nnadewa a wôde sii Ahyiaeε Ntomadan no ne adiho ho no nyinaa ye kôbere. 21 Yei ne εkwan a wôfaa so sii Ahyiaeε Ntomadan a wôde Apam Adaka no besi mu no sedee εbeye a Lewifoo no bëtumi aye wôn asofodwuma. εkwan a Mose kyereε wôn se wômfa so nsi no ara so na wofaee. ɔsəfōo Aaron ba Itamar na ɔhwëe dwumadie no so. 22 Na Hur ba Uri ba Besaleel a ɔfiri Yuda abusuakuo mu no yeε deε Awurade hyee Mose nyinaa. 23 Ne ɔboafōo ne Oholiab a εye Ahisamak a ɔfiri Dan abusua mu ba. Na ɔno nso ye odwumfoo a ɔtumi twa atwëre gu nneëma mu. Afei na εye adenwonofoo a ɔtumi de asaawatam tuntum, bibire ne koogyan di adwini gu ntoma mu. 24 Nnipa no de sikakökô kilogram apem baeε. Wôde ne nyinaa nso yeε Ahyiaeε Ntomadan no ho adwuma. 25

Dwete a asafo no mu nnipa no de baeε ye kilogram mpem mmiensa ne ahanan. 26 Saa dwete yi firi etoo a wôtwa maa mmarima a wôadi mfee aduonu rekoro a wôkan wôn no. Wôgye firii mmarima mpem ahansia ne mmiensa, ahanum ne aduonum ho. 27 Kronkronbea ho nnyinasoo ɔha ne mpunan a εsoso ntwamutam no mu no behia dwete kilogram mpem mmiensa ne ahanan. Enti nnyinasoo biara bëye dwete kilogram aduasa εnan. 28 Dwete kilogram aduonu a εkaεs no nso, wôde yeε nnua no de bi duraa apampam, de bi yeε mpomma no ne nkôtôkorô no. 29 Kôbere mfrafraeε a wôde baeε no nso, na εye kilogram mpem mmiensia ne ahanan. 30 Eno na wôde yeε adum no nnyinasoo wô Ahyiaeε Ntomadan no εkwan ano. Eno bi ara na wôde yeε kôbere mfrafraeε afôrebukyia, kôbere mfrafraeε otwidadee, 31 afôrebukyia no so nneëma, adum no nnyinasodee a εkura nnurahotam a etwa adiho no ho hyia no ne nnadewa a wôde si Ahyiaeε Ntomadan no de yeε adiho ho adwuma nyinaa.

39 Nnipa no de ntoma tuntum, bibire ne koogyan a εye fe pam asofotadee maa asofōo no a wôde besom wô kronkronbea ho. Saa ntadetam no ara bi na wôde pam Aaron ntadee kronkron no sëdee Awurade ka kyereε Mose no. 2 Wôde asaawatam bi a wôanwono afiri asaawa a wôafira mu na wôpam asofotadee nkatasee no. 3 Besaleel boroo sikakökô ma εyeε trawa, εnna otwitwaa no nteawanteawa se ahoma na òde boboo ntoma tuntum, bibire ne koogyan no mu. εyeε nsaanoadwuma a εte apò yie. 4 Wôde nhoma a wôapam sosoo nkatasee no mu firi aseε besii mmati nhoma mmiensia no mu. 5 εnna wôde abowomu no yeε ntoma korô no ara bi. Na εyeε nsaawatam a εyeε akokosradee, tuntum, bibire ne koogyan, sëdee Awurade ka kyereε Mose no. 6 Apopobibiriebo mmiensia a wôtwa de fomfamm mmati nhoma mmiensia no a εso asofotadee no nkatasee no mu no, wôde sikakökô twereε Israelfoo mmusuakuo no nyinaa din guu so sëdee wôtware nsateea so kawa so no. 7 Saa aboodemmooyi sisi asofotadee no mmati so, na εyeε nkaedee de ma Awurade fa Israelfoo ho, na wôyeε ne nyinaa sëdee Awurade ka kyereε Mose se wônye no no ara pε. 8 Adaaboo no, wôpamm no te se asofotadee a wôde nwera amapa yeεε, na wôde sikakökô ahoma ne asaawa tuntum, bibire ne koogyan anwene mu. 9 εyeε ntomasini bi a wôatwa no ahinanana na εfa biara susu nsatekwaa nkron a wôapam afam so ama aye se kotokuo 10 a aboodemmooyi

a wōde asesa so nsesasoo nsesasoo ᵡnan wō mu. Nsesasoo a edi ekan no ye bogyanamboo, akarateboō ne ahahammonobo. 11 Nsesasoo a eto so mmienu no ye nsrammaboo, aboodemmo ne denkyemmo. 12 Deet eo so mmiensa no ye akutuhonobo, mfrafraeboō ne beredumboo 13 enna dee eto so ᵡnan no ye sikabereeboo, apopobibirieboō ne ahwehwēbo a emu biara wōde sikakokoo atwa ho ahyia. 14 Wōyee aboodemmo no te se nsoanodee bi twere Israel mmusuakuo dumieno no din guu so. 15 Sedee εbeye a wōbetumi de adaaboo no aso asofotadee no mu no, wōde sikakokoo nkawa hyehye asofotadee no mmati ntaresoo mmienu no so. 16 Wōsane yee sikakokoo nkawa mmienu de hyehye adaaboo no ntwetwēaso soro. 17 Wōde sikakokoo nhoma mmienu no hyehye sikakokoo nkawa a ewo adaaboo no mu no. 18 Wōbekyekyere nhoma mmienu no ti de abobo sikakokoo no a ebo asofotadee no abatiri so no mu. 19 Wōde sikakokoo nkawa mmienu nso hyehye adaaboo no ntwea mmienu no so a egū asofotadee no so p̄ee. 20 Wōde sikakokoo nkawa mmienu sosoo asofotadee no mmati ntaresoo no mu ma εbenee abowomu a wōanwono no fefeεε ne asofotadee no ahyiae so. 21 Sedee εbeye na adaaboo no begyina p̄eperep̄e wō abowomu fefe no so enti, wōde ntoma tuntum kyekyeree nkawa a esoso adaaboo no ne asofotadee no mu. Yeinom nyinaa, Awurade na ḥhyee Mose se wonye. 22 Asofotadee no fa kεseē no ara dee, wōde ntoma tuntum na εnwonee 23 na wōtwaā mfimfini tokuro pempam bi faa so maa ano no yee den s̄edeē wōhye a εrentete. 24 Na wōde bibire ne ateaa a εberedum ne koogyan a woafira yee biribi te se ateaa aba de sensenee batakari no ase mmuano no ano. 25 Na wōde sikakokoo yee nnōnnōmma na wōde biribi te se ateaa aba no hyehye ntam ne ntam wo batakari no ase mmuano no ano de twaa ho hyiae. 26 Se Aaron hye asofotadee yi a wōde sikakokoo nnōmma ne ateaa aba agu ano a, na ekyere se orek̄osom Awurade s̄edeē Awurade hye Mose se onye no. 27 Wōde asaawatam a εye fe pam asofotadee no bi maa Aaron ne ne mmammarima. 28 Wōde ntoma a εye fe na εpam adaaboo, abotire, ekye ne nhyeasetam ahodoo no. 29 Bio, wōde ntoma a εye fe na εpam abowomu no na wōde asaawa tuntum, bibire ne koogyan dii mu adwini s̄edeē Awurade kyere Mose se onye no. 30 Na afei, wōboroo sikakokoo amapa ma εyeε trawa se prete a wōatwēre so: Kronkron Ma Awurade. 31 Wōde

ntoma tuntum na asina abonimu no abo abotire no mu s̄edeē Awurade kyere no. 32 Yei nyinaa akyi, wōwiee Ahyiae Ntomadan no si s̄edeē Awurade kyere Mose se wōnsi no no. 33 Afei, wōde Ahyiae Ntomadan no ne emu nneema nyinaa b̄ree Mose: Nkyerewa, mnyinasoo, mmeamu nnua, mpunan ne nsisisoo; 34 nnwennini nhoma a wōahye no kōkō, abirekyie nhoma a wōahye, n̄senanotam, 35 adaka no a Mmaransem Edu no wo mu ne nnua a wōde soa Mpata Dwa no; 36 Epono no ne εho nneema ne Hyiadan mu Burodo; 37 Sika nkaneadua ne n'akanea, εho nneema ne ngo 38 Sikakokoo aforebukyia, srango, aduhwam ne Ahyiae Ntomadan no n̄senanotam; 39 Kōbere aforebukyia, kōbere otwidadee, nnua no ne εho nneema, dee wōsi mu nneema ne ne ntaamu; 40 ntwahotam a wōde twa adiho hō ɔfasuo ho, ne εho nnua a esoso mu, mnyinasodee ne ntwahotam a ewo adiho εpono ano, ntampehoma ne nnadewa ne biribiara a wōde boaa Ahyiae Ntomadan no sie. 41 Wōde asofotadee a wōapam no fefeεε a wōhye kō kronkronbea hō no b̄ree no ma əhwēee. Afei, wōde Aaron asofotadee kronkron no nso ne ne mmammarima dee a wōbehye de aye asofodwuma no bekyere no. 42 Enti, Israelfoo no dii n̄sem a Awurade ka kyere Mose se ənka nkyere wōn no nyinaa so. 43 Na Mose hwē nnwuma no nyinaa hunuu se biribiara nt̄s kyema wō ho no, ḥhyiraa wōn, εfiri se, s̄edeē Awurade kaeē no ara pe na wōyee.

40 Afei Awurade ka kyere Mose se, 2 “Bosome a edi ekan no eda a edi ekan no na si Ahyiae Ntomadan no. 3 Wosi wie a, fa Apam Adaka a Mmaransem Edu no wō mu no si mu. Na fa ntwamutam no tware Apam Adaka no anim ma εnhye kronkron mu kronkron hō. 4 Afei, fa εpono no besi ho na fa εho nneema nyinaa gu so na fa kaneadua no bra na sō kanea no. 5 Fa sikakokoo aforebukyia a wōbehye aduhwam wō so no besi Apam Adaka no anim. Fa εpono no nkatanimu s̄en Ahyiae Ntomadan no ano. 6 “Fa ḥhyee afodee aforebukyia no si Ahyiae Ntomadan no εkwā ano. 7 Fa atam no si Ahyiae Ntomadan no ne aforebukyia no ntam na hye no nsuo ma. 8 Afei, siesie adiho bi twa Ahyiae Ntomadan no ho hyia na fa n̄senanimu no s̄en ne kwan no ano. 9 “Fa srango no na pete gu Ahyiae Ntomadan no so baabiara ne biribiara a ewo mu ne nneema a ewo ho nyinaa ne nkonnwa so, na fa te ho. 10 ḥhyee afodee aforebukyia no ne εho nneema nyinaa nso, pete əsra ngo no bi gu so na te ho na εnye kronkron. 11 Afei,

fa ngo no bi sra atam no ne ne ntaamu no so fa te ho. **12** “Afei, fa Aaron ne ne mmamarima no bra Ahyiaeë Ntomadan no ékwan ano na fa nsuo hohoro wən ho **13** na fa atadee kronkron no hye Aaron, na sra no ngo na ne ho nte na ommeye me əsofoo. **14** Afei, fa ne mmamarima no bra na fa wən ntadee hyehye wən **15** na pete ngo gu wən so sedee woyee wən agya no, sedee wobesom me se asafoo. Wən ngosra no betena hə daa firi awo ntoatoasoo so akosi awo ntoatoasoo so. Na daa wən asefəo bəye asəfoo.” **16** Enti, Mose kə koyee sedee Awurade akyire no no. **17** Afe a etə so mmieno mu bosome a edi ekan no eda a edi ekan no, wókekaa Ahyiaeë Ntomadan no sisii animu. **18** Mose sii Ahyiaeë Ntomadan no; əde nsisisoo no sisii wən afa, de nnyinasoo no hyehye mu de mmeamu nnua beabeaa mu de mpunan sisii wən afa. **19** Afei, əde nkurusoo no kuruu mponnwa no so de ne ngugusoo guguu so sane de ngugusoo a edi akyire kuruu so sedee Awurade se ənye no. **20** Əde aboo a wəatwəre Mmaransəm Edu no wə so no guu Apam Adaka no mu de nnua a wədebəsoa no sosoo mu. Əde ne nkatasoo a wəde sikakəkəo aye a εye mpata nkatasoo no kataa so. **21** Afei, əde Apam Adaka no besii Ahyiaeë Ntomadan no mu de ntwamutam no twaa mu, sedee Awurade hyee no. **22** Afei, əde əpono no sii Ahyiaeë Ntomadan no atifi fam wə ntwamutam no akyi, **23** de Əkyere Burodo no too so wə Awurade anim sedee Awurade hyee no. **24** Əde kaneadua no sii əpono no nkyen wə Ahyiaeë Ntomadan no anafoo fam. **25** Afei, əsəo kanea no wə Awurade anim sedee Awurade kyere no no pəpərəpə, **26** enna əde sikakəkəo afərebukyia sii ntwamutam no ho pəe wə Ahyiaeë Ntomadan no mu. **27** Afei, wəde ohwam hyee nnuhwam sedee Awurade hyee no. **28** Əde Ahyiaeë Ntomadan no ano nsenanotam senee ano. **29** Əde afərebukyia a wəbo əhyee afədee wə so no si ben Ahyiaeë Ntomadan ékwan no ano, enna obo so əhyee afədee ne aduane afədee sedee Awurade hyee no. **30** Yei akyi, əde atam a wəsi mu nneemaa no sii Ahyiaeë Ntomadan no ne afərebukyia no ntam na wəhyee no nsuo ma sedee asəfəo no benya bi ahohoro wən ho. **31** Mose ne Aaron ne Aaron mmamarima hohoroo wən nsa ho ne wən nan ase wə hə. **32** Əberə biara a wəbəfa afərebukyia no ho akə Ahyiaeë Ntomadan no mu no, wəgyina hohoroo wən ho sedee Awurade kyere Mose no. **33** Əsii biribi twaa Ahyiaeë Ntomadan no ne afərebukyia no ho hyiaeë na wəde nsenanotam

senee ano. Enti Mose yee yei de wiee n'adwumaye. **34** Omununkum no bekataa Ahyiaeë Ntomadan no so maa Awurade animuonyam hyee no ma. **35** Esiane se na omununkum no asi wə hə no enti, Mose antumi ankə mu na Awurade animuonyam hyee Ahyiaeë Ntomadan no ma. **36** Əberə biara a omununkum no bəpagya ne ho atu atene no, na Israelfoo no nso di akyire. **37** Na se egyna a, na wən nso agyina kəsi se ebetu atene bio. **38** Awiabere mu dee, Awurade omununkum no gyina Ahyiaeë Ntomadan no so na se əduru anadwo a, na ogya asə wə omununkum no mu sedee Israelfoo no nyinaa behunu. Yei toaa so saa ara wə wən akwantuo no nyinaa mu.

3 Mose

1 Afei, Awurade kasa firii Ahyiaeet Ntomadan no mu kyereet Mose se, **2** “Kyereet Israelfoo no se, ‘se morebo Awurade afodee a, momfa mo anantwie ne mo nnwan no bi na mommo saa afodee no. **3** “Se mo aforebodee a mode rebebø ohyee afodee no ye nantwie a øfiri mo nantwibuo mu a, momfa nantwie a ønnii dem na mommo saa afodee no sedee ebeso Awurade ani. Fa aboa no ko Ahyiaeet Ntomadan no eporno ano na etho na asøfoø no begye w’ayeyedeet a wode rebre Awurade no. **4** Ese se onipa a øde aboa no reba no de ne nsa gu aboa no tiri so se mpatadeet ma aforebøni no. Onyankopøn bepe aboa no wuo sene se aforebøni a øde saa aboa no beba no bewu se ne bone so akatua. **5** Aforebøni no bekum aboa no wo hø wo Awurade anim. Na Aaron mmammarima asøfoø no asø aboa no mogya de akyereet Awurade. Na wøde mogya no apete aforebukyia a esi Ahyiaeet Ntomadan no kwan no ano no ne etho nyinaa. **6** Afei, asøfoø no bepa aboa no ho nhoma na wøabobo. **7** Na øsøfoø Aaron mmammarima no besø ogya wo aforebukyia no so. **8** Na wøde aboa no afaafa bi ne ne ti ne ne sradeet agu nnyensin no so. **9** Wønhohoro n’ayamdee ne ne nan ho na asøfoø no nhye no wo aforebukyia no so na aye ohyee afodee a esø Awurade ani. **10** “Se aboa a wøde no rebo ohyee afodee no ye odwan anaa abirekyie a, ese se øye onini a ne ho nni dem biara. **11** Onipa a øde no baee no bekum no Awurade anim wo aforebukyia no atifi na Aaron mmammarima asøfoø no apete mogya no agu aforebukyia no so ne etho nyinaa. **12** Øbehyehye enam no na asøfoø no de n’asinasini no ne botire no ne ne sradeet no agu nnyensin a egu aforebukyia no so no so. **13** Wøde nsuo behohoro n’ayamdee ne ne nan no ho ansa na asøfoø no ahye no aforebukyia no so de ama Awurade; efiri se, øhyee afodee so Awurade ani. **14** “Se obi pe se øde anomaa bo øhyee afodee a, omfa nturukuku anaa mmorønoma mma. **15** Øsøfoø no befa anomaa no de no øko aforebukyia no so na wate ne ti ahye no, na ne mogya no, øbesøne agu aforebukyia no nkyen. **16** Afei, øsøfoø no beyi ne mene ase, atutu ne ntakra no na wato agu nsø no mu wo aforebukyia no apueet fam. **17** Afei, øbetwe n’atabu mu ama emu ntini no atete asensen hø. Na øsøfoø no ahye no wo aforebukyia no so na Awurade de anigyeet begye saa aforebo yi.

2 “Obiara a øpe se øbo aduane afodee de ma Awurade no, ese se øde asikyiresiam a øye fe a wahwie ngo agu so de aduhwam afra na øbo. **2** Ese se øsa ne nsabuo ma de si aduane no nyinaa anan de ma asøfoø no mu baako hye se aforebodee, na øbeye Awurade aniso. **3** Ese se wøde asikyiresiam no nkaæt ma Aaron ne ne mmammarima se wøn aduane; nanso wøfa ne nyinaa se afodee kronkron a wøabo ama Awurade. **4** “Se wøde burodo a wøato no fononoo mu brø Awurade se aforebodee a, ese se wøde asikyiresiam a wøayam no muhumuhu a wøde ngo afra ato a mmøreka nni mu na øbo saa afodee no. Motumi de burodo ntrawa deede a mmøreka nni mu na mode ngo afa so nso bo afodee ma øye yie. **5** Se aforebodee no ye aduane a wøato no dadee so a, asikyiresiam muhumuhu a mmøreka mfra mu na mode ngo afra na momfa mmoø saa afodee no. **6** Mommubu mu asinasini na monhwie ngo ngu so na ønye se atokøø afodee ara pe. **7** Se monoø mo afodee no wo kyensee mu a, øno nso, momfa asikyiresiam muhumuhu a mode ngo afra na emmo saa afodee no. **8** Se moye aduane bi, se motooe, se mokyees anaasee mohoeet no, ese se mode saa aforebodee no køma øsøfoø na øno nso de ko aforebukyia no anim de køma Awurade. **9** Aforebodee no mu kakra bi na ese se asøfoø no hye, nanso Awurade ani besø ade mu no nyinaa. **10** Des ebeka no ye øsøfoø no dea, nanso wøfa no se ne nyinaa ye øhyee afodee kronkron a wøabo de ama Awurade. **11** “Aforebo a mode asikyiresiam na øbo no, mommføa mmøreka mfra mu, efiri se, ønse se øhyee afodee biara a mobebø ama Awurade no, mode mmøreka anaa øwoø fra mu. **12** Mode bebre Awurade se aduanekan aforebodee, nanso ønse se wøhye wo aforebukyia no so se afodee a esø Awurade ani. **13** Momfa nkyene mfra aforebodee biara, efiri se, nkyene ye nkaedee wo Onyankopøn apam no mu. **14** “Se mode mo mfudes a edi ekan mu aba kane rebebø afodee a, emu aburoo no monhwane ho na monkye na momfa mma Awurade. **15** Momfa ngo ne aduhwam nyø ho, efiri se, øye atokøø afodee. **16** Na øsøfoø no behye aburoo no bi a wøde ngo ne aduhwam afra no se nkaedee wo Awurade anim.

3 “Se obiara pe se øbo asomdwøee afodee ma Awurade a, øtumi de nantwinini anaa nantwibereet bo, nanso ese se aboa no ye dee ne ho nni dem biara. **2** Onipa a øde aboa no aba no de ne nsa begu aboa no apampam na wakum no wo Ahyiaeet Ntomadan no ano. Na Aaron mmammarima no apete aboa no mogya agu

afɔrebukyia no ho, 3 na wɔahye aboa no ayamdee ne ɛho sradee nyinaa 4 ne ne sawa mmienu no ne ne sisia ne ne sawa kotokuo wo Awurade anim. 5 Na ɛbesø Awurade ani yie. 6 “Se abirekyie anaa odwan na mode bɛbø asomdwoeε afødee ama Awurade a, εnse se ɛdem biara ba ne ho na εse se ɔye onini anaa ɔberes. 7 Se mode odwan ba se mo akyedee a, 8 momfa mo nsa ngu n'apampam na monkum no wɔ Ahyiaeε Ntomadan no kwan ano. Afei, Aaron mmamarima no bɛpete mogya no agu afɔrebukyia no ho nyinaa. 9 Saa asomdwoeε afɔrebødeε yi, fa bi na wɔmfma mma Awurade se ɔhyee afɔrebødeε a ne dua ne mu nneεma ne ɛho sradee, sradee a εwø ne Yam adee nyinaa ho, 10 ne sawa mmienu ne ɛho sradee a εben ne sisia ne ne bereboø a wɔbeyi εno ne ne sawa no ka ho. 11 ɔsøfoo no behye no wɔ afɔrebukyia no so se aduanε a εye ɔhyee afødee ama Awurade. 12 “Se obi de abirekyie brø Awurade se n'afɔrebødeε a, 13 fa wo nsa gu aboa no apampam naku no wɔ Ahyiaeε Ntomadan no kwan ano. Aaron mmamarima de aboa no mogya bɛpete afɔrebukyia no ho nyinaa. 14 εse se wɔhye saa afɔrebødeε yi fa bi ma Awurade. Saa afɔrebødeε fa no ye aboa no Yam sradee, 15 ne sawa mmienu ne ɛho sradee a εben n'asene mu ne ne bereboø a wɔbeyi aka ne sawa no ho. 16 ɔsøfoo no behye wɔ afɔrebukyia no so se ɔhyee afødee. Awurade ani besso saa ɔhyee afødee no. Kae se sradee no nyinaa ye Awurade dea. 17 “Yei ne mmara a monni so daa nyinaa wɔ asase yi so baabiara. Monnni sradee anaa mogya.”

4 Afei Awurade hyee mmara foforø maa Mose se: 2
“Ka kyere Israelfoø se, ‘saa mmara yi na εwø ho ma obiara a wanhye da na ɔbebu Awurade mmara no bi so. 3 “Se ɔsøfoo bi anhye da na ɔfom mmara bi na εnam so de afobuo ba nnipa no so a, εse se ɔde nantwinini ba a ɔnnii dɛm bø bøne ho afødee de ma Awurade. 4 εse se ɔde aboa no ba Ahyiaeε Ntomadan no ɛpono ano na ɔde ne nsa gu n'apampam na ɔkum no wɔ hɔ wɔ Awurade anim. 5 ɔsøfoo no de aboa no mogya bekø Ahyiaeε Ntomadan no mu. 6 ɔde ne nsateaa baako bɛbø mogya no mu apete no mprenson wɔ Awurade anim wɔ ntoma a εsen kronkron mu kronkron no anim. 7 Afei, ɔsøfoo no de mogya no bi begu aduhwam no toa a εsi afɔrebukyia no so no wɔ Awurade anim wɔ Ahyiaeε Ntomadan no mu; mogya no a εbeka no, wɔbehwie agu afɔrebukyia no ase de abø ɔhyee afødee wɔ Ahyiaeε Ntomadan no kwan ano. 8 Afei ɔbetete sradee a εwø ne nsono no ho nyinaa, 9

ne sawa mmienu no ne sisia sradee ne ne bereboø kotokuo, 10 na wahye no wɔ ɔhyee afɔrebukyia no so te se nantwinini anaa nantwibereε a wøde no bo asomdwoeε afødee no pe. 11 Nanso nantwie ba no ho nneεma a εbeka a εye ne nhoma, ne nam, ne ti, ne nan, n'ayamdee, ne ne nsono no dee, 12 wɔmfma nkø afahyebea bi a εho te wɔ akyiri baabi a wøde nsø firi afɔrebukyia no so kø hɔ kohye no nnyensin so no. 13 “Se Israelfoo nyinaa ye bone a etia Awurade, na se εnye boapa ye a, nnipa no nyinaa bedi ho fɔ. 14 Na se wɔhunu wɔn bøne a, wøde nantwie ba bøba abøbø bøne ho afødee wɔ Ahyiaeε Ntomadan no mu. 15 Se wɔrebo saa afødee no a, ɔman no mu mpanimfoo de wɔn nsa begu aboa no apampam na waakum no wɔ Awurade anim. 16 Na ɔsøfoo no de ne mogya aba Ahyiaeε Ntomadan no mu, 17 na ɔde ne nsateaa baako abø mogya no mu apete no mprenson wɔ Awurade ne ntoma a etwa εdan no mu no anim. 18 ɔde mogya begu mmεn a εtuaata afɔrebukyia no ho no so wɔ Ahyiaeε Ntomadan no mu wɔ Awurade anim. Afei ɔbεhwie mogya a aka wɔ ɔhyee afødee no afɔrebukyia no ase no agu wɔ Ahyiaeε Ntomadan no kwan ano. 19 Sradee a εwø aboa no mu nyinaa, εse se wɔyi na wɔhye no wɔ afɔrebukyia no so. 20 ɔbefa εkwani a wafa so bø bøne ho afødee no so pepeεrε. Yei bεma ɔsøfoo no abεyeε mpatadeε ama ɔman no na wøde obiara bøne bekyc no. 21 Afei ɔsøfoo no bεtwe nantwinini ba no de no akø beaεε foforø bi so akøhye no wɔ hɔ te se dee ɔrebo ɔbaakofoo bøne ho afødee no. Nanso yei dee, εye ɔman mu no nyinaa afɔrebødeε. 22 “Se mpanimfoo no bi ye bøne a ɔnnim se wafom Awurade Onyankopøn mmara no baako 23 na wɔma no te ne ho ase a, εse se ɔde ɔpapo a ne ho nni dɛm ba se n'afɔrebødeε. 24 ɔde ne nsa begu aboa no apampam na wakum no wɔ beaεε a wøkum ɔhyee afødee mmoa no de ama Awurade no. Yei ye ne bøne ho afɔrebødeε. 25 Afei, ɔsøfoo no de ne nsateaa baako bøbø afɔrebødeε mogya no mu na ɔde aføre afɔrebukyia a wøbø ɔhyee afødee wɔ so no mmεn no ho; na afei wɔahwie mogya no nkaεε agu afɔrebukyia no ase. 26 Wøbehye sradee no nyinaa wɔ afɔrebukyia no so te se dee wɔhye asomdwoeε afødee sradee no ara pe; εkyere se, ɔsøfoo no nam saa aførebo yi so bεpata ama ɔpanin ko no wɔ ne bøne no ho na wøde ne bøne no bekyc no. 27 “Se ɔpahawekwaa bi ye bøne a ɔnnim se wafom a, ɔdi ho fɔ. 28 Nanso ɔnya te ne ho ase ara pe a, εse se ɔde abirekyibereε a ne ho nni dɛm ba ma wøde pata ne bøne no. 29 ɔde no

beba beaee a wode mmoa a wode won ba ma wokum won de won bo ohyees afodee ho no, na odee ne nsa ato bome ho aforebodee no apampam na wakum no. **30** Na osafoo no de mogya no bi afore ne nsateaa baako ho na odee afore ohyees aforebukyia mmien no ho. Afei, osafoo no behwie mogya no nkaee no agu aforebukyia no ase. **31** Wobeyi sradee no nyinaa afiri mu te se dee wofa bo asomdwoee afodee no ara. Na osafoo no behye no wo aforebukyia no so. Na Awurade ani beso. Ekyers se, osafoo no nam saa aforebo yi so bepata ama saa onipa no na wode ne bome bekye no. **32** “Na se ope se odee odwammaa bebo ne bome ho afodee nso a, ese se oye oberee a edem biara nni ne ho. **33** Odee no beba beaee a wode mmoa a wode won ba ma wokum won de won bo ohyees afodee ho no, na odee ne nsa ato bome no aforebodee no apampam na wakum no se bome ho aforebodee. **34** Na osafoo no de mogya no bi afore ne nsateaa baako ho na odee afore ohyees aforebukyia mmien no ho. Na wahwie mogya no nkaee no agu aforebukyia no ase. **35** Wobeyi sradee no sedee woye asomdwoee odwammaa sradee no. Osafuu no behye sradee no wo aforebukyia no so te se afodee ahodoo a wode ogya bo ma Awurade no ara pe. Osafuu no nam saa aforebo yi so bepata ama onipa ko no, na wode ne bome bekye no.

5 “Obiara a onka bome bi a onim ho biribi ho hwee no di ho fo. **2** “Obiara a odee ne nsa ka adee bi a amannee kwan so, echo nte, te se aboa bi a ne ho ntee no funu, se oye wiram aboa, se oye afieboa anaa aboa a owea fam no, mpo se wonnim se won ho agu fi a, wobefaa no se won ho nte na wodi fo. **3** Se obi anhye da na odee ne nsa ka biribi a efiri onipa mu a echo nte na ote ne ho ase se waye saa adee no a, odi ho fo. **4** Se obi ka ntam a, se ntam no ye anaa eyen tanhunu no, se ohunu se eyen tanhunu a, odi ho fo. **5** Se obi di yeinom bi ho fo a, ese se oka ne bome no mu nokore **6** na odee odwanberee anaa abirekyibereeb afodee ma Awurade. Osafuu na obefaa onipa ko no bome no ho afodee ama no. Osafuu no nam saa aforebo yi so bepata ama no. **7** “Se oye ohiani a oreinya odwammaa mfa mma Awurade a, emfa nturukuku mmienu anaa mmoronomma mma mmienu mmra se ne bome ho aforebodee. Nnomaa no mu baako beye ne bome no aforebodee na obaako aye ne hyee aforebodee. **8** Odee bema osafuu no na odee anomaa a odi ekan no abo bome afodee no. Obekyinsa aboa no kon nanso orente ne ti mfiri so, **9** na wapete ne mogya no bi

agu aforebukyia no ho. Mogya no nkaee no, behwie agu aforebukyia no ase. Yei ne aforebo kwan a epepa bone. **10** Odee anomaa a oto so mmienu no bebo ohyees afodee sedee obaa afodee a edi ekan no ara pe. Osafuu no nam saa aforebo yi so bepata ama dee waye bome no, na enam so ma wode ne bome akye no. **11** “Se oye ohiani buruburo a orentumi mfa nturukuku anaa mmoronomma mma mmeebo ne bome ho afodee a, odee asikyiresiam papa lita mmienu ne fa beba se ne bome ho aforebodee. Ense se odee osra ngo fra. Ense se odee aduhwam nso gu so, efiri se, eyen bome afodee. **12** Odee bema osafuu no. Na osafuu no asa ne nsabuo ma de asi ne nyinaa anan na wahye no aforebukyia no so ama Awurade se aforebodee biara. Yei beye ne bome ho aforebo. **13** Se eba saa a, osafuu no nam saa aforebo yi so bepata ama onipa no na wode ne bome no bekye no. Asikyiresiam a aka no, wode bema osafuu no te se afudee aforebodee no ara pe.” **14** Awurade hyee mmara maa Mose se, **15** “Se obi anhye da na ogu ade kronkron ho fi a, odee odwennini a ne ho nni dem a ofata se mpatadee wo ne fo no ho beba abefaa Awurade afodee. **16** Ade kronkron a onipa no guu ho fi no nso, odee foforaa besi anan na watua dekodee no booo oha mu nkyemu aduonu aka ho se asotwe. Odee ne nyinaa bema osafuu na odee odwennini no abo bome afodee no na wode ne bome akye no. **17** “Se obi anhye da na obu Awurade mmara no bi so a, odi fo enti ese se ota afobudee a Mose behye no. **18** Esse se odee odwennini anaa orapo a onni dem bre osafuu se ne bome no ho aforebodee. Na osafuu no de aye mpatadee ama no sedee bome biara a oyees a wanhye da no, na wode ne bome bekye no. **19** Esse se wobo saa afodee no se afodie aforebo, efiri se, odi fo pefee wo Awurade anim.”

6 Na Awurade ka kyerees Mose se, **2** “Se obi ye bome tia me, se ebia, ompe se osane de biribi a wode ama no asie koto baabi a eda anaase obaa korono, anaa osisi ne yonko, **3** anaa otu ahunu na oka ntam sane wo ho se dekodee no nni ne nkyen a, **4** se obi ye bome na odi ho fo a, obesane de ne koronodee no anaa ne tintinnyedee anaa dee wode maa no sieee anaa agyapadee a wode ahye ne nsa, anaa adee a ayera no aba. **5** Biribiara a waka ho ntanhunu no nso, obesane de ne nyinaa aba na odee ho mfentom oha mu nkyemu aduonu aka ho abre onipa ko a ne dea no, eda a orebo afodie ho afodee no. **6** N’afodie ho aforebodee no beye odwennini a onni dem. Esse se odi ebaa biara a wobefaa no no. Odee no bema osafuu **7** na osafuu no de no aye mpatadee

ama no wə Awurade anim na wəde ne bōne akye no.” 8 Afei, Awurade ka kyere Mose se, “Fa saa mmara a efa ohyee afodee ho yi ma Aaron ne ne mmammarima. ‘Wəbegya ohyee aforebodee no wə ogya no so anadwo mu no nyinaa a aforebukyia ogya no gu so rehye. 10 Adee kye a, əsəfəo no bəhye n’asəfotadee nahanaħa wə ase na wahye atadetam korɔ no ara bi ngugusoo na wakopra ohyee afodee nsō no de agu aforebukyia no nkyen. 11 Afei, əbesesa ne ntadee no na wasoa nsō no afiri beaee hə de akəgu beaee foforɔ a wəate hə no. 12 Saa ebere yi nyinaa eṣe se ogya a ewə aforebukyia no so no dere. Ense se edum. Anɔpa biara əsəfəo no de ogya foforɔ bəhye mu na əde əda biara əhyee afodee agu so, na wahye sradee a wəde bə əda biara asomdwoe afodee no. 13 Eṣe se ebere biara ogya no kə so dere. Ense se edum. 14 “Atokoo afodee ho mmara nso nie: Aaron mmammarima begyina aforebukyia no anim na wəde atokoo aforebə no ama Awurade. 15 Əsəfəo no besa asikyiresiam a wəayam no muhumuhu no ne nsabuo ma na əde ngo ne aduhwam afra ahye no wə aforebukyia no so se ananmusidee ama Awurade; na Awurade ani beso. 16 Əsa ne nsabuo ma wie a, dee ebeka no ye Aaron ne ne mmammarima dea a wəbedie. Wəbedi a wəremfa mmoreka mfra wə Ahyiae Ntomadan no adihə hə. 17 Si so dua se, se woto a, wəmmfa mmoreka mfra mu. Mede saa əhyee afodee a wəbo maa me no bi ama əsəfəo no. Esiane se ne nyinaa ye bōne ne afodee ho aforebə enti, eyə kronkron. 18 Aaron asefəo mmarima ne asəfəo na wənni mfiri awo ntoatoaso so nkɔsi awo ntoatoaso so. Nanso asəfəo no nko ara na wənni aforebodee a wəabo no ogya so ama Awurade no.” 19 Awurade ka kyere Mose se, 20 “Eda a wəbesra Aaron ne ne mmammarima ngo no, eṣe se wəde asikyiresiam lita mmienu ne fa b̄re Awurade. Wəde fa bəba anɔpa na wəde fa aba anwummere. 21 Wəde ngo besfra ato wə dadee apaawa so. Eṣe se woto no yie na wəde b̄re Awurade se n’aforebodee a eso n’ani yie. 22 Əsəfəo a əfiri Aaron mmammarima mu a wərehye no əsəfəo ma wasi n’agya anan no de bema Awurade sədees wəahye ho mmara afəbəo se wənhye ne nyinaa no. 23 Əsəfəo biara atokoo afodee a obəbə no, eṣe se wəhye ne nyinaa. Ense se wədi.” 24 Afei Awurade ka kyere Mose se, 25 “Ka kyere Aaron ne ne mmammarima se bōne aforebə ho mmara nie: Saa aforebodee yi ho ye kronkron yie enti eṣe se wəkum no Awurade anim wə beaee a wəkum əhyee aforebodee wə hə no. 26 Eṣe se

əsəfəo a əhyee aforebə no ho adwuma no we aforebodee no wə Ahyiae Ntomadan no adihə hə. 27 Wən a wəate wən ho a wəyə asəfəo nko ara na wəwə ho kwan se wəde wən nsa ka ənam no bi; na se əba se aboa no mogya bi pete wən ntadee mu a, eṣe se wəsi ntadee no wə beaee a wəate ho hə. 28 Kukuo a wənoaa ənam no wə mu no, eṣe se wəbə no; na se eyə kəbere nso a, eṣe se wotwi mu, na wəde nsuo hohoro mu nyinaa yie. 29 Əbarima biara a əfra asəfəo no mu no bedi aforebodee no bi—wən nko ara—əfiri se, eyə kronkron yie. 30 Se wəde bōne ho aforebodee no mogya no bi kə Ahyiae Ntomadan mu hə de koye mpatadee wə kronkronbe hə a, əsəfəo biara renwe bi. Eṣe se wəde ogya hye aboa no nyinaa wə Awurade anim.

7 “Amannee a efa bōne aforebə a eyə kronkron no nie: 2 Wəbekum aboa a wəde no rebo afodee no wə beaee a wəkumm aboa a wəde no bə əhyee afodee no na wəde ne mogya no apete aforebukyia no ho ahyia. 3 Əsəfəo no de aboa no mu sradee nyinaa, ne dua, 4 ne sawa mmienu ne ne sisia sradee ne ne berebəo kotokuo no nyinaa begu nkyen de abo saa afodee no. 5 Asəfəo no bəhye no aforebukyia no so se efodie ho afodee de ama Awurade. 6 Mmarima a wəfra asəfəo no mu nko ara na wəbewe ənam no bi. Wənwe no beaee a əhə ye kronkron, əfiri se, eyə aforebodee a əho te yie. 7 “Amannee koro no ara na wəbefa so abo bone afodee ne efodie afodee no. Əsəfəo a ədi mmaratodee no ho dwuma no na eṣe se əwe ənam no. 8 Se aforebə no ye əhyee aforebə a, wəde aboa no ho nhoma no bema əsəfəo a əbedi dwuma no. 9 Se asəfəo a wəbə atokoo ho afodee ma Awurade no wie saa aforebə no a, wəde atokoo no nkae bema wən. Se aforebodee no, woto o, wəkye o, wənoa o, amannee koro no ara ase na əhye. 10 Atokoo aforebə biara a aka no, se wəde ngo fra anaa wəamfa ngo amfra a, eyə Aaron mmammarima nyinaa dea. 11 “Amannee a efa asomdwoe afodee sononko a wəbə ma Awurade no nie: 12 “Se eyə asomdwoe afodee a, wəmfa burodo a mmoreka nni mu a wəde ngo afra nka ho. Saa ara na wəmfa burodo ntrawa bi a wəde ngo agu so ne asikyiresiam mfrafraeə a wəde afra ngo nka saa aforebodee no ho. 13 Wəmfa burodo a wəde mmoreka afra nka saa aseda asomdwoe afodee yi ho. 14 Wəde saa aforebodee yi bi begyina aforebukyia no anim na wəahim no aforebukyia no anim ako fa aba fa de akyere se, wəde ama Awurade. Afei, wəbedane aforebodee no ama əsəfəo a əpete aboa a wəde no bəbə afodee no mogya a əboa dwumadie

no. 15 Se wōde aboa no bō Awurade afōdee de ma no se asomdwoee afōrebō de kyere se eyē anisō ne asedadee a, wōbewe ne nam eda no ara. Ense se ebi ka na adee kye a wōawe. 16 “Na se obi de afōrebōdees bi ba a eyē asomdwoee afōdee na mmom, se eyē bohyē anaa efiri n’akoma mu na ōde rebre Awurade dee a, dee ebeka biara wō afōrebō no akyi no, se adee kye so a, wōtumi we. 17 Biribira a ebeka a ebēdi nnansa no dee, wōnhye no. 18 Se obi we dee adi nnansa no bi a, Awurade rennye afōrebōdees no; na ərenni mu se afōrebōdees, na onipa a ōde baee se wōmfa mmo saa afōdee no rennya ho mfasoo biara. Əsəfōo a əbewe no nso bedi ho fō, efiri se, eyē akyiwadee ma Awurade; na onipa a əbewe saa ənam no, əse se əyi ne ho ano wo saa bōne no ho. 19 “Ənam biara a eka biribi a wōntee ho no, wōnnwe; wonhye no. Ənam biara a aka dee, obiara a ne ho te wō ho kwan se əwe. 20 Əsəfōo biara a ne ho nte na obedi asomdwoee afōdee no bi no, wōbetwa no asuo, efiri se, wagu ade kronkron ho fi. 21 Obiara a ōde ne nsa bēka biribi a əho nte no, se eyē onipa anaa aboa na əguu ho fi na əbedii asomdwoee afōrebōdees no bi no, wōbetwa no asuo, efiri se, wagu ade kronkron ho fi.” 22 Afei, Awurade ka kyere Mose se, 23 “Ka kyere Israelfoo no se wōnnni sradee, se efiri anantwie, nnwan anaa mmirekyie mu. 24 Se yadee bi bō aboa bi na əwu anaase mmoa bōne bi taataa aboa foforo bi so kum no a, wōnnni ne sradee na mmom, wōmfa nyē ade foforo. 25 Obiara a əbedi sradee a efiri afōrebōdees a wōbō no ogya so de ma Awurade no, wōbetwa no asuo. 26 Monnni mogya—se eyē nnomaa anaa ntateboa. 27 Obiara a əbeyē saa no, wōbetwa no asuo.” 28 Awurade ka kyere Mose se, 29 “Ka kyere Israelfoo se, obiara a əpē se əbō Awurade asomdwoee afōdee no, əno ara mfa nkura ne nsam mfa mmra. 30 Əmfa afōrebōdees a eyē sradee ne ne yan a wōbehim no afōrebukyia no anim de ama Awurade no mmra. 31 Afei, əsəfōo no bēhyē sradee no wō afōrebukyia no so na ne yan no dee, Aaron ne ne mmamarima bēfa, 32 na əsəfōo a əredi dwuma no afa ne sre nifa no. 33 Na Aaron mmamarima no mu dee əde mogya ne sradee a efiri afōrebōdees no mu bēba afōrebukyia no so na əbefa sre nifa no. 34 Mahyē se wōmfa ne yan no ne ne sre no mma se akyēdee a efiri Israelfoo nkyēn a wōde rebre Aaron mmamarima. Ebere biara, wōmfa saa afōrebōdees no kyefā yi no mma Aaron ne ne mmamarima.” 35 Wōn akatua ne no: Əhyē afōrebō no, wōde bēto nkyēn na wōde ama wōn a wōayi wōn

se Awurade asofōo a eyē Aaron ne ne mmamarima. 36 Efiri se, əda a Awurade sraa wōn ngo no, əhyē se Israelfoo mfa saa kyefā no mma wōn; eyē wōn kyefā daa daa firi awoo ntoatoasoo so kōsi awoo ntoatoasoo so. 37 Yeinom ne amannee a əfa əhyē afōrebō, atokoo afōrebō, bōne afōrebō, əfōdie afōrebō, ahotee afōrebō ne asomdwoee afōrebō ho. 38 Awurade de saa mmara yi maa Mose wo Sinai Bepo so se əno nso mfa mma Israelfoo no sēdees əbeyē a, wōbehunu əkwan a əse se wōfa so bō wōn afōdee ahodoo no de ma Onyankopon wō Sinai əserē so ho.

8 Awurade ka kyere Mose se, 2 “Afei fa Aaron ne ne mmamarima bra Ahyiae Ntomadan no kwan no ano. Wōmfa wōn ntadee, əsra ngo, nantwie ba a wōde no bēba bōne afōdee, nnwennini mmienu ne burodo a mmōreka nni mu nkentemma mmienu 3 na frē Israelfoo no nyinaa na wōmmra hō bi.” 4 Enti nnipa no nyinaa hyiae wō Ahyiae Ntomadan no kwan ano. 5 Mose ka kyere wōn se, “Adee a merebeyē yi, Awurade na wahye me se menyē.” 6 Afei, ofaa Aaron ne ne mmamarima de nsuo hohoroo wōn ho, 7 de Aaron atadee sononko a ne mmeamu ka ho de ne batakari a asəfotadee a wōde tam a eyē fe aye n’abōwomu hyē no. 8 Afei, Mose de adaaboo fam Aaron bo de Urim ne Tumim no hyē mu. 9 Əbōo Aaron abotire a əwō sika abōnimu kronkron sedēe Awurade hyē no se ənyē no ara pē. 10 Afei, Mose faa əsra ngo no de bi petee Ahyiae Ntomadan no ankasa ne biribira a əwō mu ho de tee ne nyinaa ho. 11 Əduruu afōrebukyia no so no, əpetee so mprenson. Afei, əpetee nkukuo a əwō afōrebukyia no so no ne atam ne ne ntaamu ho de tee ho. 12 Afei, əhwiee əsra ngo no guu Aaron tirim de tee ne ho se ənyē n’adwuma ase. 13 Dee edi ho ne se, Mose de mmatakari no hyehyē Aaron mmamarima a abōwomu ne əkyē ka ho sēdees Awurade hyē no se ənyē no. 14 Afei, əfaa nantwinini ba se əde no rekōbo bōne ho afōdee. Aaron ne ne mmamarima de wōn nsa guu aboa no apampam, 15 ma Mose kumm no. Əde ne nsateaa baako bōo ne mogya mu de yē afōrebukyia mmen nan no ho ne afōrebukyia no ankasa ho de tee ho, ənna əhwiee mogya no nkaee no guu afōrebukyia no ase de tee ho se mpatadē. 16 Əfaa n’ayamdee ho sradee ne ne berēbōo ho sradee ne ne sawa mmienu no ne əho sradee hyē ne nyinaa wo afōrebukyia no so. 17 Wōhyē nantwinini ba no ne ne nhoma ne n’agyanan wō sraban no akyi sēdees Awurade hyē Mose no. 18 Afei, əde odwennini maa Awurade se

ঝ্যে অফোদে। Aaron নে নে mmamarima দে wən nsa গু বো নো apampam ১৯ না Mose কুম্ম নো দে নে moga নো bi petee aforebukyia নো ho nyinaa। ২০ Afei, অবোৱা odwennini নো নাম না ঝ্যে asinasini নো a নে ti নে ne srađe কা ho। ২১ Na দে nsuo hohoroo ন'যামডে নে নে nan নো ho hyee নো wə অferebukyia নো so maa নে nyinaa hyee pasaa wə Awurade anim। এয়ে ঝ্যে অফোদে এ এসো Awurade ani yie, efiri se, Mose দি Awurade akwanyerে নে nyinaa so pēpērē। ২২ Afei, Mose দে odwennini baako a ঘ্যে ahotee dwennini baে। Aaron নে নে mmamarima দে wən nsa গু ন'apampam। ২৩ Mose কুম্ম নো না দে moga নো bi kaa Aaron অসo nifa অসে নে nsa nifa kokurobetie নে নে nan nifa kokurobetie। ২৪ দে moga নো bi যে এ Aaron mmamarima নো nso অসo nifa অসে নে wən nsa nifa kokurobetie নে wən nan nifa kokurobetie। দে moga নো nkaে petee aforebukyia নো ho nyinaa। ২৫ Afei, অফা srađe নো, ne dua, ne ne mu srađe, ne bereboৰ kotokuo, ne sawa mmienu নো নে elo srađe নে n'abati nifa ২৬ enna দে সা burodo ntrawa নো mmoreka nni mu no baako nso নে burodo ntrawa নো baako a wode ngo agu নে burodo ntrawa নো baako a wofaa নে nyinaa firii kenten a wode besii ho wə Awurade anim নে mu guguu yeinom nyinaa so। ২৭ Wode yeinom nyinaa hyee Aaron নে নে mmamarima nsa সে wonhim নে aforebukyia নে anim সে জহিং afrebo ন্মা Awurade। ২৮ Mose gye নে nyinaa firii wən nsam hyee নে wə aforebukyia নে so de maa Awurade; নে afrebo নে sə Awurade ani। ২৯ Afei Mose faa নে yan নে hinhim নে Awurade anim; yei নে Mose kyefা wə ahotee odwennini নে mu sdees Awurade কা kyere নে সে ওন্যে নো। ৩০ Afei অফা ওরা নগো নে moga নে দে অপেt অferebukyia নে so no bi de petee Aaron নে নে mmamarima ntadee mu নে tee Aaron নে নে mmamarima নে wən ntadee ho maa Awurade dwumadie। ৩১ Mose কা kyere Aaron নে নে mmamarima নে সে, “Monnoa এনাম নে wə Ahyiae ন্তোমান নে kwan অন নে momfa nni burodo নে এও কেন্টে নে অফোহে অferebodee নে mu নে sdees meka kyere mo নো। ৩২ এনাম নে burodo biara নে এবেকা নে, monhye। ৩৩ Bio, অকা kyere wən সে ওণ্টেna Ahyiae ন্তোমান নে এন নে nnanson, mfa nwie অফোহে dwumadie নো। ৩৪ Mose kaa bio সে, dees ঘ্যে নে এদা নে nyinaa নে, Awurade নে ঝ্যে নে সে ওন্যে mfa নে mpata ন্মা wən। ৩৫ ওনান হ্যে এনাম নে mmamarima নে সে ওণ্টেna Ahyiae ন্তোমান নে এন অনাদ্বো নে awia nnanson। অকা kyere wən সে, ‘সে mofiri ho a, mobewuwu। Yei নে এসেm

a Awurade aka।” ৩৬ Enti, Aaron নে নে mmamarima দি ন্সেm নে Awurade nam Mose সে hyee wən সে wən্যে নে nyinaa so।

৯ Ahodwira নে akyi এda এt সে nwətwe নে, Mose frē

Aaron নে নে mmamarima নে Israel mpanimfoo nyinaa। ১ অকা kyere Aaron সে, অন্কোkyere nantwinini বা mfiri অন্টেt নে mu নে অmfa নে mmo বোne অfodee, নে অন্কোkyere odwennini নে ho nni দেm mfa নে mmo ঝ্যে অfodee। অকা kyere নে সে অmmo সাafodee যি nyinaa wə Awurade anim। ২ Afei Mose kyere wən সে, “Monka nkyere Israelfoo নে wən্যি অpapo mfa নে mmo বোne অfodee mma won ho, নে womfa নান্টেt নে wadi afe নে odwammaa নে wadi afe নে wən ho nni দেm biara mmo wən ঝ্যে অfodee নো। ৩ Bio, কা kyere wən সে ওmfa নান্টেt নে odwennini mmo অsomedwoe অfodee নে womfa অsikyiresiam নে wode নগo afra mmo aduane অfodee। কা kyere মা womfa সাaforebodee যি nyinaa mma Awurade, efiri সে এনে, Awurade বেই নে ho adi akyere mo।” ৫ Enti wode সাafneema যি nyinaa baa Ahyiae ন্তোমান নে kwan অন sdees Mose hyee নো। Nnipa নে nyinaa বেgiginagyna Awurade anim। ৬ Mose কা kyere wən সে, “সে modi Awurade mmara সাa, mobanya ন'animuonyam。” ৭ Mose কা kyere Aaron সে অন্কো aforebukyia নে so নে অন্কোৰ বোne নে ঝ্যে অfodee নে mfa নে mpata ন্মা নে ho ansa নে ato nnipa নে sdees Awurade hyee নো। ৮ Enti Aaron foro কো aforebukyia নে so。 অkumm nantwie বা নে de bəo অনো অরা নে বোne নে afodee। ৯ Ne mmamarima নে de moga নে bres নে enna দে নে nsatea বাakoo bəo নে mu fōree ন্মেn এও অferebukyia নে ho নে enna অhwiee নকাে নে guu aforebukyia নে ase। ১০ Afei, ঝ্যে srađe, sawa, berebo, berebo নkotokuo নে efiri বোne aforebodee নে mu sdees Awurade hyee Mose নো। ১১ Na এনাম নে dees, ঝ্যে নে ne ne nhoma wə sraban নে akyi। ১২ Dees এdi হো নে সে, অkumm ঝ্যে অfodee বোa নে maa নে mmamarima sə নে moga নে maa দে petee aforebukyia নে ho nyinaa, ১৩ Wode বোa নে bres নে asinasini নে ti ka ho। ঝ্যে বোa নে akwaa biara wə aforebukyia নে so। ১৪ Afei, অhoroo বোa নে ayamdee নে ne nan ho hyee নে aforebukyia নে so সে ঝ্যে অfodee। ১৫ Afei, অbəo অfodee maa অmanfo。 অkumm abirekyie nanso অfaa এkwan korো অfaa নে bəo বোne অfodee maa নে ho নে so bəo অfodee maa নে ho। ১৬ Saa এkwan নে so নে ofa bəo wən ঝ্যে অfodee নে maa Awurade sdees Onyankopon mmara kyere নো। ১৭ Afei, অbəo অtoko অfodee নো, অfaa নে nsabuo মা enna ঝ্যে নে aforebukyia নে so de kaa anopa ঝ্যে অforebo নো

ho. **18** Ḫkumm nantwie ne odwennini no a εγε nnipa no asomdwoes afɔrebødee no. Aaron mmammarima no de mogya no bres no maa ɔde petee afɔrebukyia no ho nyinaa. **19** ɔyii nantwie no ne odwennini no sradee. ɔyii wɔn padua mu sradee ne wɔn ayamdee sradee, ne wɔn sawa ne wɔn bereboø kotokuo. **20** Wøde sradee no guu mmoa no ayan so na Aaron hyee no afɔrebukyia no so. **21** Na ɔhim ayan no ne mmoa no mmati nifa no wɔ Awurade anim de kyereε se afødee no ye ne dea sødee Mose hyeeε no. **22** Afei, Aaron træε ne nsam wo nnipa no so hyiraa wɔn, enna ɔsiane firii afɔrebukyia no ho sii fam. **23** Mose ne Aaron koo Ahyiaeε Ntomadan mu hɔ na wɔsane baa bio no, wɔhyiraa nnipa no na Awurade animuonyam baa nnipa no nyinaa so. **24** Na ogya firi Awurade nkyen bεhyee ɔhyee afɔrebødee no ne sradee a εwo afɔrebukyia no so no. Na nnipa no hunuu yei no, wɔn nyinaa teateaam butubutuu fam wɔ Awurade anim.

10 Na Aaron mma Nadab ne Abihu de ogya guu wɔn aduhwamhyee adee mu. Wøde aduhwam no petee ogya no so ma wɔnam saa ɛkwan yi so buu Awurade mmara so, εfiri se wøde ogya a εnye deε Awurade ahye baa n'anim. **2** Enti ogya døreeε firi Awurade nkyen bεhyee wɔn. **3** Mose ka kyereε Aaron se, “Awurade kaa se, “Mede me ho kronkron bεkyere wɔn a wøben me na nnipa nyinaa ahye me animuonyam no, aseε ne no.” Na aseε no tøree Aaron mumu. **4** Afei, Mose soma ma wøkøfrees Misael ne Elsafan a wøye Aaron agya nuabarima mma bres no. ɔka kyereε wɔn se, “Monkøtwe nnipa a wɔahye no nyinaa mfiri Ahyiaeε Ntomadan no anim mfa wɔn nkø sraban no akyi.” **5** Na wokøsoaa wɔn wɔ wɔn ntadee mu sødee Mose aka akyere wɔn no. **6** Mose ka kyereε Aaron ne ne mmammarima Eleasa ne Itamar se, “Monnsu. Mommma mo tirinwi nsensen hɔ yuu mmfa nkyere se moretwu agyaadwoø. Monnsunsuanne mo ntadee mu nso. Se moye saa a, Onyankopøn bækum mo nso na n'abufuo beba Israelfoo nyinaa so. Nanso Israelfoo a wøaka no dee, ɔsiane ogya a Awurade de baεε no enti, wøtumi di Nadab ne Abihu wuo no ho awerhøø tumi su wɔn nso. **7** Na mommfiri Ahyiaeε Ntomadan no ano, anye saa a mobewuwu, εfiri se, Awurade ngosra wɔ mo so.” Na wødii aseε a Mose kaeε no so. **8** Afei, Awurade hyee Aaron se, **9** “Se woko Ahyiaeε Ntomadan no mu a, nnom bobesa anaa nsā a ano ye den. Woye saa a, wobewu. Saa mmara yi ka wo mmammarima ne w'asefoø nyinaa firi awoo

ntoatoasoo so kɔsi awoø ntoatoasoo so. **10** Wo nnwuma ne se, wobedi wo nkuroføø ntam nsem akyerε wɔn nsonsonoeε a εda deε εho te ne deε εγε tetu ntam ne deε εγε kronkron ne deε εnye kronkron ntam, **11** na kyere wɔn mmara a Awurade nam Mose so de ama no nyinaa.” **12** Afei, Mose ka kyereε Aaron ne ne mmammarima Eleasa ne Itamar se, “Se mohye Awurade afɔrebødee no nsabuo ma Awurade a, monni deε εbeka no wɔ afɔrebukyia no ho. Monhwε se mmøka nni mu εfiri se εγε kronkron. **13** Enti monni no kronkronbea hø. εγε wo ne wo mmammarima dea, na εγε wo ne wo mmammarima no kyefø a εfiri afødee a wøde ogya bø maa Awurade no mu. Yei na wøahye se menyε. **14** Nanso, ne yan ne ne sre a mohim no Awurade anim no, motumi we no beaεε biara a amanneε kwan so no εho tee. εγε wo, wo mmammarima ne wo mmammaa kyefø wɔ Israelfoo Asomdwoes afɔrebødee no mu. **15** Ne sre ne yan a wohim no, εse se wøde ka sradee afɔrebødee a wøhye de ma Awurade no ho. Afei εbeyε wo ne w'asefoø dea daa sødee Awurade ahye no.” **16** ɔberε a Mose bisaa deε aye abirekyie a wøde no bεbø bøne afødee no ho aseε no, ɔhunuu se wøahye no. Eno enti, ne bo fuu Eleasa ne Itamar a na wøye Aaron mmammarima no. **17** “ɔbisaa wɔn se, ‘Aden enti na moanwe bøne afɔrebødee no wɔ kronkronbea hø? εγε afɔrebødee kronkron! Wøde maa mo se momfa nyi nnipa no afødie na εnye mpatadeeε mma wɔn wɔ Awurade anim. **18** Esiane se wøamfa ne mogya ankø kronkronbea hø no enti, anka mobetumi awe no hø ara sødee mehyeeε no.” **19** Aaron sreε Mose maa ne mma no se, “Enne me mma no bøø wɔn bøne afødee ne ɔhyee afødee maa Awurade. Nanso hwε aseε yi a ato me. Se mewee bøne afødee εnam yi bi enne a, anka Awurade ani besø anaa?” **20** Na Mose tee saa no, ɔgye too mu.

11 Afei, Awurade ka kyereε Mose ne Aaron se, **2** “Monka nkyere Israelfoo no se, ‘yei ne mmoa a mobetumi awe wø asase so mmoa no mu. **3** Motumi we aboa biara a ne tote mu apae na opu wesa no. **4** “Monnnwe mmoa a εdidi so yi. Yoma, εfiri se, opu wesa nanso ne tote mu mpaεε; **5** Atwaboø, εfiri se, opu wesa nanso ne tote mu mpaεε. **6** Adanko, εfiri se, opu wesa nanso ne tote mu mpaεε. **7** ɔprako, εfiri se, ne tote mu apae nanso ɔmpu nwesa. **8** Monnnwe wɔn nam anaa mommføa mo nsa nka wɔn funu; wøye akyiwadee nnuane ma mo. **9** “Monni nsuomnam biara a εwo ntεte ne abon a εfiri nsuontene anaa

epo mu; 10 nanso nsuomnam a aka no dee, mokyi. 11 Ense se mowe wən nam anaa mode mo nsa ka wən afunu. 12 Meti mu bio se, nsuomnam biara a enni ntete anaa abon no, mokyi. 13 “Nnomaa a mokyi no korakora nso ne: okodee, ne okorewa ne okomfufuo, 14 okompete (wən ahodoa nyinaa), osansa, 15 anene (wən ahodoa nyinaa), 16 sohori, anadwokoroma, epo so akoroma, akoroma (wən ahodoa nyinaa), 17 opatu, esere so patuo, patukese, 18 bakanoma, nantwinoma, opete, 19 asukonkon (wən ahodoa nyinaa), asokwaa ne apan. 20 “Ntuboa a wənante no, ense se wəwe 21 agye wən a wəhuri; 22 ntutumme ahodoa nyinaa, nketekeyire, ne mmēbe nyinaa motumi we. 23 Nanso mmoawa a wətu na wəwə nan enan no dee, mokyi. 24 “Obiara a əde nsa beka wən funu no mpo ho begu fi kosi anwummers. 25 na amonom ho ara, ese se onii no si ne ntoma na ətwe ne ho firi nnipa mu kosi anwummers de kyere se, ne ho agu fi. 26 “Obiara a əde ne nsa beka aboa biara a ne təte mu mpae nwiees anaa aboa a əmpu nnwesa no, wagu ne ho fi. 27 Aboa biara a ne nan ye enan na ənam ne mmōwers so no, mokyiri ne nam. Obiara a əde ne nsa beka aboa a əte saa funu no ho agu fi kosi anwummers; eyē mo akyiwadee. 28 Obiara a əbefa saa aboa no funu no, ese se əsi ne ntoma na ne ho nnte ara kosi anwummers. 29 “Mmoa a wəwea fam a wən ho nte no nie: Kokobo, okusie, akura, 30 efiewura, əmampam, əkotere, sre so koter, abosomakoter. 31 Obiara a əde ne nsa beka wən mu bi funu no ho bęye fi kosi anwummers. 32 na biribiara a wən funu no ho beka no nso ho begu fi, se eyē dua, ntoma, kuntu, kotokuo; biribiara a wən ho beka no, wəmfa ngu nsuo mu nkosi anwummers. Eno akyi, wətumi de di dwuma bio. 33 Kukuo biara a ebi bətə mu no, dee əwə mu biara ho begu fi enti ese se wəbo saa kukuo no. 34 Nsuo a wəde behohoro nneema a cho nte wo kukuo no mu no, se ebi ka aduane bi a, egū aduane no ho fi. Na nsā biara a əwə kukuo a əho agu fi no mu no nso ho gu fi saa ara. 35 Se aboa biara a ne ho agu fi funu ka fononoo a wəde ebə anwono a, na eno nso ho agu fi enti ese se wəbubu guo. 36 Se aboa no te hwe asutire anaa abura bi a nsuo wo mu mu a, nsuo no ho nguu fi, na mmom, onipa a əbeyi aboa no ho agu fi. 37 Na se aboa no funu ka aduane a wəbedua no afuom a, əho nguu fi, 38 nanso se wəfo aba no na efuru no te to so a, aba no ho agu fi. 39 “Se yadee bi kum aboa a wəama wo ho kwan se we ne nam a, obi a əde ne nsa beka ne funu no no

ho gu fi kosi anwummers. 40 Saa ara nso na onipa a əbewe ne enam no besi ne ntoma na ne ho agu fi akosi anwummers. 41 “Monnnwe mmoa a wəwea fam no enam. 42 Wən a wətwe wən ho ase fa wən afuru so ne wən a wənam wən nan enan so nyinaa ka ho. Monnnwe wən a wəwə nan bebree na wəwea no nam nso, efiri se, wən ho agu fi. 43 Mfa wo ho nka wən na wo ho angu fi. 44 Mene Awurade wo Onyankopon. Momma mo ho nte wə saa nneema yi nyinaa ho na monye kronkron, efiri se, meye kronkron. Yei enti, mommfā mo nsa nkəka mmoa a wəwea fam yi mu biara mfa ngu mo ho fi. 45 Mene Awurade a meyii mo firii Misraim de mo bęye mo Onyankopon no. Eno enti, ese se moye kronkron, efiri se, meye kronkron. 46 “Yei ne mmara a efa mmoa, nnomaa, nsuomnam ne wən a wəwea asase so no ho. 47 Yei ne nsonsonoe a əda mmoa a wən ho te a ese se wəwe wən enam ne wən a wən ho nte a ense se wəwe wən enam wə mmoa a wəwə asase so no ntam.”

12 Awurade ka kyere Mose se ənhye Israelfoo mmara se, 2 “Se əbaa bi wo əbabarima a, ne ho nnti mnanson, te se dee əko afikyire a ne ho ntee no ara. 3 Ne nnawətwe so no, ese se wətwa abarimaa no twetia. 4 Na nnafua aduasa mmiensa a əda n'anim a əde rete ne ho no, ense se əsə biribiara a eyē kronkron mu na ənni ho kwan se əko hyiadan mu nso. 5 Se əbaa bi wo əbabaa a, ne ho nnti nnawətwe mmienu, te se dee əko afikyire a ne ho ntee no ara. Afei ese se ətwen nnafua aduosia nsia ma ne ho twa. 6 “Se saa ahotee nna yi twam a (mmara a edi so yi ka əbaa a wəwo abarimaa anaa abaayewa ho asem), ese se əde odwammaa a wadi afe bebə əhyee afodee na əde aborənoma anaa aturukuku ba bebə bəne ho afodee. Ese se əde wən kə Ahyiae Ntomadan no ano koma əsəfəo no, 7 na əsəfəo no de ama Awurade de aye mpatadee ama ena no; əba saa a, ne ho te bio wo n'awoo mu mogyaguo ho. “Yei ne awoo akyi ahyedee. 8 Na se əye ohiani a ərennya odwammaa no a, ennee, ese se əde mmorənoma mmienu anaa nturukuku mma mmienu ba. Wəde baako bebə əhyee afodee na wəde baako abo bəne ho afodee. Əsəfəo no de yeinom bęye mpatadee ama no, sedee əbeyə a ne ho bəte bio.”

13 Awurade ka kyere Mose ne Aaron se, 2 “Se obi hunu se biribi ahono ne honam ani, anaa pəmpo anaa sowarini asi no na adidi kə ne honam mu a, ənhunu se eyē kwata. Ese se wəde saa onipa no koma

əsəfōo Aaron anaa ne mmammarima no mu baako **3**
na əhwə ahonoee no. Sə enwi a esi ahonoee hō dane
ye fitaa na ahonoee no ato honam no mu a, na eyə
kwata a eſe ſe əſəfōo no da no adi ſe ɔyarefōo no ye
əkwatani. **4** Na ſe ahonoee no ntōo honam no mu na
ſe ahonoee hō nwi no nſo nyee fitaa a, eſe ſe əſəfōo
no yi ɔyarefōo no firī nnipa mu nnanson. **5** Nnanson
no duru a, əſəfōo no behwē no bio na ſe ahonoee
no nſesaeſ na entretree honam no ani a, əſəfōo no
besane atwa no asuo nnanson bio. **6** Afei ne nnanson
ſo no, əſəfōo no behwē ne honam ani bio, na ſe əhunu
ſe yadee no ano abre aſe a entretree a, əſəfōo no beka
ato dwa ſe, ɔyarefōo no ho ato no; əbkyere mu ſe eyə
nsawa bi na eguu no bere tiawa bi mu. Enti ſe ɔyarefōo
no ſi ne ntoma a wəbefa no ſe wanya ayaresa awie. **7**
Na ſe nſo ɔyarefōo no ba əſəfōo no nkyen ma əhwē no
na yadee no atretre a, eſe ſe əſane ba əſəfōo no nkyen
bio **8** na əhwē no na ſe yadee no atretre əhonam no
ani a, afei, əbepae mu aka ſe amannee kwan ſo no, ne
ho nte na eyə əhonam ani nsaneyadee. **9** “Sə obi nya
əhonam ani nsaneyadee a, eſe ſe wəde no kokyere
əſəfōo na əhwē no. **10** Sə əſəfōo no hunu ſe nwi no bi
aye fitaa na ekuro ato ſaa beaee hō a, **11** na əkyere ſe
eyə əhonam ani nsaneyadee, na eſe ſe əſəfōo no de to
dwa ſe amannee kwan ſo no, onipa no ho nte. Eba ſaa
a, wənhwehwē yadee no mu bio, efiri ſe eda adi pefee
ſe honam no aye kwata. **12** “Nanso ſe əſəfōo no hunu
ſe kwata no adidi ne honam nyinaa firī ne tiri ſo kosi
ne nan aſe nyinaa a, **13** əſəfōo no bepae mu aka ſe
ne ho te, efiri ſe, ne honam nyinaa adane aye fitaa.
14 Na ſe akuro no bi pue ne honam no baabi fofo
a, wəbefae mu ka ſe onipa no ye əkwatani. **15** Eſe ſe
əſəfōo no pae mu ka ntēm ara a əhunu ekuro wo
honam no fa baabi, efiri ſe akuro no kyere ſe kwata wo
honam no mu. **16** Na ſe akuro no wu na edane ye fitaa
ſe honam a aka no a, əkwatani no beko əſəfōo no ho
bio. **17** Əſəfōo no behwē no na ſe honam no fa hō aye
fitaa dee a, əſəfōo no bepae mu aka ſe ne ho ato no. **18**
“Sə pəmpō ſi obi na eguae **19** na ſe baabi a pəmpō no
ſii no biribi hyenn, bi anaa dee ebere kakra hono wo
hō a, eſe ſe əde ne ho kokyere əſəfōo. **20** Na ſe əſəfōo
no hwē na yadee no adidi kō ne honam mu na enwi a
ewə honam no hō no aye fitaa a, əſəfōo no bepae mu
aka ſe ɔyarefōo no ho nte, efiri ſe, kwata apue afiri
pəmpō no mu. **21** Nanso ſe əſəfōo no hwē na əhunu ſe
enwi fitaa biara nni baabi a yadee no wō hō no, na
yadee no nnidi nkōo honam no mu, na ahosuo no ye
nſonſo a, əſəfōo no beyi no afiri nnipa mu nnanson.
22 Saa əberē no mu ſe beaee hō no tretre a, əſəfōo no
bepae mu aka ſe, onipa no yare kwata. **23** Na ſe beaee
a əhō aye hyenn no anhono bio na antretre a, na eyə
pompo no twa kēke enti əſəfōo no bepae mu aka ſe,
ne ho te. **24** “Sə obi hyehye na ſe nhyehyeeſ no mu ye
kōkō ne fitaa anaa fitaa a, **25** eſe ſe əſəfōo no hwē
nhyehyeeſ hō. Se nwi a ewə beaee a əhō nnii dem
biara no dane ye fitaa na ſe eyə adee a adidi kō honam
no mu a, na eyə kwata na apue afiri nhyehyeeſ no
mu, enti eſe ſe əſəfōo no pae mu ka ſe onipa no ye
əkwatani. **26** Na ſe əſəfōo no hwē hunu ſe nwi fitaa
nni beaee a əhō ye hyenn no, na ſe hyenn no nnidi
nkōo honam no mu, na yadee no regyae a, əſəfōo no
beyi no afiri nnipa mu nnanson **27** na wahwē no bio
ne nnanson ſo. Se yadee no trē ſa əhonam no ani a,
eſe ſe əſəfōo no pae mu ka ſe kwata aye onipa no. **28**
Nanso ſe honam no fa hō a aye hyenn no antretre
honam no ani, na ſe eyə ſe dee əhō retwintwam no a,
wəbefa no ſe eyə nhyehyeeſ twa bi, enti əſəfōo no
beda no adi ſe ənyare kwata. **29** “Sə ekuro da əbarima
anaa əbaa bi tirim anaa n'afono ho a, **30** eſe ſe əſəfōo
no hwē; ſe əhwē na əhunu ſe yadee no adidi kō honam
no mu na əſane hunu enwi a ete ſe akokəradaeſ wo
ekuro no mu a, eſe ſe əpae mu ka ſe onipa no yare
kwata. **31** Na ſe əſəfōo no hwē na əhunu ſe yadee no
nnidi nkōo honam no mu, na mmom, ewə honam no
ani a enwi tuntum wō mu a, eſe ſe wəyi onipa no firī
nnipa mu nnanson, **32** na ne nnanson ſo no, wəſane
hwē no bio. Se yadee no ntretreeſ na enwi a ete ſe
akokəradaeſ nnaa ne ho adi wō mu na ennidi nkōo
honam no mu a, **33** əbewere enwi a atwa ekuro no ho
ahyia nyinaa (na mmom ənye ekuro no mu ankasa)
na əſəfōo no ayi no afiri nnipa mu nnanson bio. **34**
Ne nnanson ſo, əbesane ahwē no bio na ſe yadee no
ntretreeſ, nnidi nkōo honam no mu a, əſəfōo no bepae
mu aka ſe onipa no ho ate na ſe əsi ne ntoma wie
a, na afei wadi mu. **35** Na ſe akyire no ſaa yadee no
tretre a, **36** eſe ſe əſəfōo no hwē no bio a ənhwē ſe
enwi a ete ſe akokəradaeſ fra yadee no mu na əpae
mu ka ſe, onipa no yare kwata. **37** Na ſe yadee no trē a
eretretre no gyae na ſe enwi tuntum fu wō beaee hō a,
na əkyere ſe, ne ho ato no a kwata biara nni ne ho
enti eſe ſe əſəfōo no pae mu ka ſe, ne ho ate. **38** “Sə
əbarima anaa əbaa bi honam ani ye fitaa nahanaha,
39 na akyire no, honam no ani dum ara na eredum
a, na ənkyere ſe kwata aye onipa no, na mmom, eyə

yare foforō bi. 40 “Se obi tiri so pa a, ewom se ne tiri so apa dee, nanso eno nkyere se eyē ɔkwatani! 41 Se obi tiri so pa firi ne moma so a, na ne moma so ara na apa, na enkyere se eyē kwata. 42 Na mmom, se nsisiie nkōkō a fitaa frafra mu wō atipa no so a, na ekyere se, ebia, kwata pe se eyē saa onipa no. 43 Se eba saa a, ɔsəfōo no behwē no na se biribi kōkō aboa ne ho baabi te se kwata a, 44 na ekyere se, kwata aye no, enti eṣe se ɔsəfōo no pae mu ka se, onipa no yare kwata. 45 “Onipa biara a wōbehunu se ɔyare kwata no, eṣe se ofira ntoma a atete na ɔma ne tirinwi fu, twa mpesempesē na ɔkata n'anim fa na ɔnam a ɔtateam se, ‘Me ho nte! Me ho nte!’ 46 Na nna dodoa a yadee no nkōeṣ no dee, wōbēfa ɔyarefōo no se ne ho nte enti eṣe se ɔtēna kuro no akyi baabi. 47 “Se kwata ho nsenkyerēnne bi ka atadēe mu 48 kuntutam anaa nweratam, aboa nhoma anaa biribiara a wōde aboa nwoma aye mu, 49 na se nsisiie ahahammono anaa kōkō wō mu a, ebia na eyē kwata, enti eṣe se wōde kōma ɔsəfōo na ohwe. 50 ɔsəfōo no de bekō akōsie nnanson 51 na nnanson so no, wasane ahwe bio. Na se ɔhunu se nsisiie no atretre a, na ekyere se, eyē kwata a etumi sane nnipa, 52 enti eṣe se ɔde ogya hye ntoma, kuntu ne ntadetam ne aboa nhoma no nyinaa, efiri se, ɛnam yeinom so bētumi ama yadee no asane nnipa. 53 “Na se ne nnanson so no ohwe na se nsisiie no ntrētērē a, 54 ɔsəfōo no behye ama wōasi nneɛma a wōdwene se yadee no bi wō mu no no nyinaa na wōakora no baabi bio nnanson. 55 Se nnanson bio akyi faako a yadee no wō hō no nsesaa n'ahosuo na entretrē a, wōbēfa no se eyē kwata enti eṣe se wōhye adee no, efiri se, yadee no adidi ko mu ara yie. 56 Na se ɔsəfōo no hunu se nneɛmasie no akyi, nsisiie no ano abre ase a, ɔbetwa hō afiri ntoma anaa aboa nhoma a wōde adi dwuma bi no mu. 57 Na se esane ba bio dee a, na eyē kwata enti eṣe se wōhye no. 58 Se wōsi na asem biara amma ho a, wotumi de di dwuma biara ɛbere a wōasane asi bio no.” 59 Yeinom ne mmara a ɛfa kwata a ɛwō ntoma anaa biribiara a wōde aboa nwoma aye a wōnam so da no adi se kwata wō dekodee no mu anaa ebi nni mu no ho.

14 Awurade ka kyere Mose se, 2 “Eda a wōbedwira ɔkwatani ho no, ɛho mmara nie: Wōde no bekō akōma ɔsəfōo, 3 na ɔsəfōo no ahwe no wō sraban no akyi. Na se ɔsəfōo no hunu se kwata no agyae a, 4 ɔbēbisa mnoma mmienu bi a wōwe, na afei wōde ntwedēdru, koogyan ahoma ne hisope mman a wōde

beye ahodwira ahyedee ama ɔkwatani no abre no. 5 ɔsəfōo no bekā ama wōakum mnoma no mu baako wō ayowaa a nsuo wō mu so. 6 Na anomaa a wōnnya nkum no no nso, wōde ɔno ne ntwedēdru no ne koogyan ahoma no ne hisope mman no behye anomaa a wōkumm no no mogya no mu. 7 Na ɔsəfōo no apete mogya no agu ɔkwatani a ne ho afiri no so mprenson, na wapae mu aka se ne ho ate na wagyaa anomaa a wōnkum no no. 8 “Na ɔyarefōo a ne ho atō no no besi ne ntoma nyinaa. ɔbeyi ne ho nwī nyinaa nso. ɔbedware na wasane abetena baabi a kane no na ɔtē hō bio; nanso eṣe se ɔtēna ne ntomadan akyi nnanson. 9 Nnanson no so no, ɔbeyi ne ho nwī nyinaa bio, ɔbeyi n'abōgyesē ayi n'anintōn nwī na wayi ne ho nwī a aka nyinaa, na wadware, na afei wōapae mu aka se ne ho ate. 10 “Eda a edi so a eyē nnawōtwe so no, ɔbēfa nnwammaa anini mmienu a wōn ho nni dem ne odwammaa beree baako a ɔno nso ho nni dem, asikyiresiam muhumuhu lita nsia a wōde ngo afra ne ngo a wōmfa mfraa hwē lita fa. 11 Afei ɔsəfōo a ɔbēhwehwe ɔyarefōo no ho ahwe se ne ho atō no no de onipa no ne n'afōrebōdeebēba Awurade anim wō Ahyiae Ntomadan no ano. 12 “ɔsəfōo no bēfa nnwammaa no baako ne ngotoa baako no na ɔde ama Awurade se ɔfōdie afōrebō a wōhim no wō afōrebukyia no anim. 13 Afei, wōbekum odwammaa no wō beaee a wōbō bōne ne ɔhyee afōdee no wō kronkronbea hō. Wōde saa afōdie afōrebōdeebēyi bēma ɔsəfōo no sēdee wōyē no bōne afōrebō mu no ara pe. Eyē afōrebō a eyē kronkron ankasa. 14 ɔsəfōo no bēfa saa ɔfōdie afōrebōdeebē mogya na ɔde akeka ɔyarefōo a wōrete ne ho no aso nifa ase ne ne nsa nifa kokurobetie ne ne nan nifa kokurobetie. 15 Afei, ɔsəfōo no bēfa ngo no bi ahwie agu ne nsa benkum mu 16 na ɔde ne nsa nifa abo mu, na watu apete mprenson wō Awurade anim. 17 Ngo no a ɛbska ne nsa benkum mu no, ɔsəfōo no de bekā onipa no aso nifa ase ne ne nsa nifa kokurobetie ne ne nan nifa kokurobetie sēdee ɔde ɔfōdie mogya yēee wō ɔfōdie afōrebō no mu no ara pe. 18 ɔde ngo no nkaee a ɛwō ne nsam no bēfa ɔbarima no tiri ho. Yei békerye se, ɔsəfōo no de ne ho aye mpatadee ama onipa no wō Awurade anim. 19 “Afei, eṣe se ɔsəfōo no bō bōne afōdee na ɔsane ye mpatadee ho adee ma onipa a wōrehohoro ne ho afiri ne kwata mu no ho; eno akyi, ɔsəfōo no bekum ɔhyee afōrebōdeebē no 20 na ɔde abo ɛne atokoo afōdee wō afōrebukyia no so de aye mpatadee ama

obarima no na afei, wapae mu aka se ne ho afiri. 21 “Se øye ohiani a ørentumi ntø nnwammaa mmienu no a, enneø, øde odwammaanini baako bøbø efødie afødee no de ama Awurade se mpatadee a wøhim no aførebukyia no anim; na wøde asikyiresiam fitaa muhumuhu lita mmienu ne fa a wøde ngo afra de abo atokoo afødee no a ngo akøtoa ka ho. 22 Eno akyi, øde mmorønoma mmienu anaa nturukuku mma mmienu mu biara a øbenya no mu baako bøbø bøne afødee na øde baako a obeka no nso abø øhyee afødee. 23 “Eda a etø so nnwotwe no, øde ne nyinaa bøka akøma øsøfoo no wø Ahyiae Ntomadan no ano na øsøfoo no de advira no wo Awurade anim. 24 Øsøfoo no befa odwammaa no de abø efødie afødee. Øde ngo toa ma bøka ho na wahim no aførebukyia no anim de akyere se, wøde rema Awurade. 25 Afei, wøbekum odwammaa no de no abø efødie afødee na øde ne mogya no bi akeka øbarima a woredwira no no aso nifa ase. Øde mogya no bi bøka ne nsa nifa kokurobetie ne ne nan nifa kokurobetie. 26 Øsøfoo no behwie ngo agu øno ara ne nsa benkum mu 27 na øde ne nsateaa nifa abø mu apete bi mprendon wø Awurade anim. 28 Na øse se øde ngo a øwø ne nsam no bi ka øbarima no aso nifa ase ne ne nsa nifa kokurobetie ne ne nan nifa kokurobetie sedø øyee mogya no ebere a ørebo efødie afødee no. 29 Ngo no a ebøka wø ne nsam no, øse se øde fo øbarima a woredwira no no tiri ho de ye mpatadee wø Awurade anim. 30 Afei, øse se øde nturukuku mmienu anaa mmorønoma mmienu no mu biara a øtumi tøee no ba. 31 Wøde mmienu a ønyaeø no mu baako bøbø bøne afødee na baako a aka no, øde abø øhyee afødee a saa ebere no ara mu wøbøø atokoo afødee nso, na øsøfoo no beye mpatadee ama øbarima no wø Awurade anim.” 32 Yeinom ne mmara a efa wøn a wøte wøn ho ma wøn ho fi kwata mu nanso wøntumi mfa aførebodes a cho hia no nyinaa mma no. 33 Afei, Awurade ka kyereø Mose ne Aaron se, 34 “Se moduru Kanaan asase a mede ama mo no so, na se mede kwata kø afie bi mu a, 35 enneø, efiewura no nyi ne ho adi nkyere øsøfoo no na ønka se, ‘Eye me se kwata wø me fie hal!’ 36 Øsøfoo no behye ama wøatu efie ho nneøma nyinaa ansa na wahwø ho sedøe øbeyø a, se øka se kwata wø fie ho a, ørengu biribi foforo ho fi wø ho. 37 Se øhunu nsensaneø ahahammono anaa køkø wø efie no afasuo ho a anonom kø afasuo no mu a, 38 øbøto efie no mu nnanson 39 na ne nnanson so no, wasane aba bio abehwø. Na se nsensaneø awurawura afasuo

no mu a, 40 enneø, øsøfoo no behye ama wøawerewere nsisiø no afiri ho na wøato nwrewerøeø no agu baabi a øho ho nte wø kuro no akyi baabi. 41 Afei, øbehye ama afasuo a øwø efie no mu no, wøawerewere no yie na wøato nwrewerøeø no agu baabi a øho nte wø kuro no akyi baabi. 42 Na wøde abøø foforo bi abehye deø wøwerewereøeø no anan na wøde døteø foforo asra efie no ho. 43 “Na se nsisiø no ba bio a, 44 øsøfoo no beba bio abehwø na se øhunu se nsisiø no atretre a, na øye kwata na ekyerø se efie no ho nte. 45 Se eba saa a, øbehye ama wøabubu efie no agu. Wøbetwe mmubuiø no mu abøø, nnua ne døteø no nyinaa afiri kuro no mu de akøgu kuro no akyi baabi a øho ho nte. 46 “Obiara a øbewura efie a wøato mu no mu no ho nte køsi anwummere. 47 Na obiara a øbedø hø anaa øbedidi wø efie ho no besi ne nneøma nyinaa. 48 “Na se wøsra efie no ho bio na øsøfoo no behwø na nsisiø no mmaa bio a, øberæmu aka se wøate efie no ho na kwata no nso kø. 49 Øbedø efie no ahodwira ho dwuma. Øde nnomaa mmienu, sida dua, asaawa køkø ne hisope mman na øbedø saa dwuma no. 50 Øbekum nnomaa no baako wø nsu pa a øwø ayowaa mu so, 51 na øde sida dua no ne hisope mman ne ahoma køkø ne anomaa a wønkum no no anu anomaa a wakum no nsu pa no so no mogya mu na wøde apete efie no mprendon. 52 Wøye yei de te efie no ho. 53 Afei, øbegyae anomaa a ønwuiø no ama watu øko kuro no akyi baabi. Yei ne økwani a wøfa so de ye mpatadee de ma efie sane de dwira ho no.” 54 Yeinom ne mmara a efa mmeammea a kwata ba ho ho. 55 Se øye atadee mu anaa efie mu, 56 anaa honam ani nhonhonoøe, anaa øhyehyee mu mpumpunnya anaa honam ani baabi a øho aye hyenn. 57 Saa økwani yi so na wøbefa ahunu se øye kwata anaa ønye kwata. Yei enti na wøhyee saa mmara yi.

15 Awurade ka kyereø Mose ne Aaron se, 2 “Monhye saa mmara yi mma Israelfø: ‘Øbarima biara a ne ho besene aguo no, ne ho agu fi. 3 Ebere a ne ho resene guo ne ebere a agyae no nyinaa ma ne ho gu fi. 4 “Mpa a øbedø so ne biribira a øbetena so nso ho gu fi; 5 enti obiara a øde ne ho ka øbarima no mpa ho gu fi køsi anwummere, enti øse se øsi ne ntoma na ødware. 6 Obiara a øbetena akonnwa a øbarima no atena so so ho gu fi køsi anwummere, enti øse se øsi ne ntoma na ødware. 7 “Saa mmara yi ka obiara a øde ne ho bøka øbarima no. 8 “Obiara a øbarima no bøte ntasuo agu ne so no ho nte køsi anwummere enti øse se onii no si

ne ntoma na ḥdware. 9 “‘Oponkō adwa biara a ḥbetena so no ho agu fi. 10 Obiara a ne ho bēka biribiara a aka saa onipa no ase no ho nte kōsi anwummercē, enti eṣe se ɔsi ne ntoma na ḥdware. 11 “Se onipa a ne ho nte no rekōsō obi mu na wanhhoro ne nsa ansa a, eṣe se onipa ko no si ne ntoma, dware ne ho, ɛfiri se, ne ho nte kōsi anwummercē. 12 “Se saa onipa no sō ayowaa biara mu a, eṣe se wōbō no na se ɛye mukaase biribi a wōde dua na asene dee a, eṣe se wōde nsuo hohoro ho. 13 “Se n’ahosene no twa a, eṣe se ɔde nnanson firi ahodwira ho ahosiesie ase na ɔsi ne ntoma na ḥkōdware wō asubōnten mu. 14 Eda a etō so nwōtwe no, ɔde nturukuku mmienu anaa mmorōnoma mma mmienu beba Awurade anim wō Ahyiaeet Ntomadan no ano na ɔde ama ɔsəfōo no. 15 ɔsəfōo no de wōn bēbō afōdee a baako ye bōne ho afōdee na baako no nso ye ɔhyee afōdee; na ɛkyere se, ɔsəfōo no beye mpatadee wō Awurade anim ama ɔbarima no, enam n’ahosene no enti. 16 “Se ɔbarima biara ahobaa gu a, eṣe se ḥdware ne ho nyinaa, ɛfiri se, ne ho nso nte kōsi anwummercē. 17 Ntoma anaa mpasotam biara a ahobaa no bi begu mu no, eṣe se wōsi, ɛfiri se, ɛho nte kōsi anwummercē. 18 Se ɔbarima fa ɔbaa a, wōn nna no akyi, eṣe se ɔbaa no ne ɔbarima no nyinaa dware, ɛfiri se, wōn ho nte kōsi anwummercē. 19 “Se ɔbaa kō afikyire a, ne ho nte nnanson mu. Saa ebere no mu, obiara a ɔde ne ho bēka no no nso ho nte kōsi anwummercē. 20 “Biribiara a ɔbeda so anaa ɔbētēna so saa ebere no mu no nso ho agu fi. 21 Obiara a ɔde ne nsa bēka ne mpa anaa biribiara a ɔtēna so no besi ne ntoma, adware, ɛfiri se, onii no ho agu fi kōsi anwummercē. 22 Se obi so biribi a watena so mu nso a, eṣe se ɔsi ne ntoma na ḥdware, ɛfiri se, ne ho agu fi kōsi anwummercē, 23 se ɛye ne mpasotam anaa n’akonnwa. 24 “Se ɔbarima ne no da saa ebere yi mu a, ɔbarima no ho gu fi nnanson; na mpa biara a ɔbarima no beda so no nso ho gu fi. 25 “Se ebere duru se ɔfiri nanso mogya da so ba anaase mogya ba ebere a ense mu wō bosome no mu a, mmara korō no ara na wōde ka ho asem, 26 na ɛkyere se, biribiara a ɔbeda so saa ebere no ho agu fi te se dee n’afikyikō bere mu ɔtēna biribi so a, ɛho gu fi no ara pe. 27 Obiara a ɔde ne nsa bēka ne mpa anaa biribiara a ɔtēna so no ho agu fi a eṣe se ɔsi ne ntoma, sane dware, ɛfiri se, ne ho nte kōsi anwummercē. 28 “Nnanson akyi, se afikyikō no twa a, na ɔnni efi mu bio. 29 Eda a etō so nwōtwe no, ɔde nturukuku mmienu anaa

mmorōnoma mma mmienu bēka akōma ɔsəfōo no wō Ahyiaeet Ntomadan no kwan ano 30 na ɔsəfōo no de baako abō bōne ho afōdee na ɔde baako abō ɔhyee afōdee na aye mpatadee ama ɔbaa no wō Awurade anim wō n’afikyikō no ho fi no ho. 31 “Saa ɛkwān yi so na se Israelfoo no bi ho gu fi a, mobefa de ate wōn ho anye saa a, ɔsiane se wōagu m’Ahyaet Ntomadan a esi wōn mu no ho fi enti, wōbēwuwu.” 32 Yeinom ne mmara a ɛwō ho ma ɔbarima a ne ho sene 33 ne ɔbaa a wakō afikyire ne obiara a ɔde ne ho ka ɔsakyimafo wō ebere a ne ho ntee no mu no.

16 Aaron mmammarima baanu a wōwūwuu wō Awurade anim wuo akyi no, Awurade ka kyereet Mose se, 2 “Bō wo nua Aaron kōkō se, ɔnnkō kronkronbea hō wō ntwamutam no akyi beaee a apam adaka no si ne mməborəhunu beaee ho kwa. ɔkō hō a ɔbēwu, ɛfiri se, m’ankasa mewō omununkum a ɛkata mpata beaee so no mu. 3 “Se ɔpē se ɔkō hō a, dee eṣe se ɔye nie: Eṣe se ɔde nantwinini ba ba ma wōde bō bōne ho afōdee na ɔde odwennini nso ba ma wōde bō ɔhyee afōdee. 4 Eṣe se ḥdware na ɔhyee atadē nahanaħha ne ne nhycasēe na ɔbō abwomu ne abotire. 5 Afei, Israelfoo bēbre no mmirekyie mmienu a wōde bēbō wōn bōne ho afōdee ne odwennini a wōde bēbō wōn ɔhyee afōdee. 6 “Dee edi ɛkan no, ɔde nantwie ba no bēma Awurade se bōne ho afōdee a ɔrebō ama ne ho de aye mpatadee ama ne ho ne ne fiefoo. 7 Afei, ɔde mmirekyie mmienu no bēba Awurade anim wō Ahyiaeet Ntomadan no ano 8 na wōabō wōn so ntonto ahunu Awurade dee, ne dee eṣe se wōsane de no koro. 9 Aaron de abirekyie a wōde no rebēbō Awurade afōdee no bēbō bōne ho afōdee. 10 Wōrenkum abirekyie baako a aka no na wōde no aba Awurade anim. Wōbēye mpatadee ho dwumadie bi agu ne so na wōde no akō esere so akōgya no wō ho se mpatadwan. 11 “Aaron de nantwinini ba no abo bōne ho afōdee ama ne ho ne fiefoo awie no, 12 ɔbefa adee a wōhye aduhwam wō mu a egyasramma a wofaa no Awurade aforebukyia no so aye no ma. Afei ɔde aduhwam a wōayam no muhumuhu bēye ne nsam na ɔde akō ntwamutam no akyi. 13 ɛho na ɔde aduhwam no begu bidie no so wō Awurade anim na ayi wisie kumōnn wō mpata beaee apam ne adaka (a abō apono a wōatwēre Mmaransem Edu agu so wō mu) no so nyinaa sedēe ɛbēye a ɔrenwu. 14 Na ɔde nantwinini ba no mogya no bi bēba na ɔde ne nsateaa baako abō mu apete mpata beaee ho apuee

fam na wapete no mprenson wō animu. 15 “Afei, ese se ḥfiri adi na ḥde abirekyie no kōbō ḥmanfōo no bōne ho afōdee na wōde ne mogya no ba ntwamutam no akyi na wōpete gu mpata beaē hō ne animu sēdee ḥde nantwinini ba no mogya no yēeē no ara pē. 16 Na ḥkyere se, wayē mpatadee ama beaē kronkron hō, efiri se, Israelfōo bōne ama efi aka beaē hō ne Ahyiaeē Ntomadan no a wōasi wō wōn mfimfini hō no. 17 Se Aaron wura Ahyiaeē Ntomadan no mu kō kronkronbea hō rekoyē mpatadwuma no a, enni ho kwan se obiara kō hō bi, gye se ḥye mpatadee no ma ne ho ne fiefoo ne Israelfōo nyinaa wie. 18 “Afei, ḥbekō aforebukyia no ho wō Awurade anim akoyē mpatadee ama aforebukyia no. Ese se ḥde nantwinini ba no ne abirekyie mogya no fōre mmēn a etuatau aforebukyia no ho no ho, 19 na ḥde ne nsateaa baako pete mogya no mprenson gu aforebukyia no so de te ho firi Israelfōo bōne no ho ye no kronkron. 20 “Se ḥwie mpatadee a ḫfa kronkronbea hō ne Ahyiaeē Ntomadan no ho nsem nyinaa ne aforebukyia no ho a, ḥde abirekyie no bēba anikann 21 de ne nsa mmieni agu aboa no apampam, na waka atirumuoden ne atuatee a Israelfōo aye, wōn bōne nyinaa de agu abirekyie no apampam, na obi a wōayi no se ḥnyē saa adwuma no de aboa no bēkō esere so. 22 Enti abirekyie no besoa nnipa no bone nyinaa de aks asase a obi nte so no so na onii no agyaa no wō esere so ho. 23 “Afei, Aaron bekō Ahyiaeē Ntomadan mu hō bio akōworo n'atadee nahanaha a ḥhyē wō ntwamutam no akyi no na wagya no wō ho. 24 ḥbekō akōdware wō baabi a wōate hō ho na wahyē ne ntadee no bio na wafiri adi akōbō ono ankasa ḥhyē afōdee asane abō ḥhyē afōdee ama nnipa no na wayē mpatadee ama ne ho ne wōn. 25 ḥbekhye sradee de abō bōne ho afōdee wō aforebukyia no so. 26 “Akyire no, ḥbarima a ḥde abirekyie no kōo esere so no besi ne ntoma na wadware na wasane aba beaē hō bio. 27 Na nantwie ba ne abirekyie a wōde bōo bōne ho afōdee no a Aaron de wōn mogya kōo kronkronbea hō kōyēs mpatadee no, wōde wōn bēkō sraban no akyiri baabi akohye a wōn ho nhoma ne wōn ayamdee ka ho. 28 Akyire yi, onipa a ḥrebekhye aforebōdee no besi ne ntoma, adware na wasane aks beaē hō bio. 29 “Yei ye mmara a ewō hō daa. ḥbosome a ḫtō so nson dadu so no, ense se moye adwuma biara, na mmom, momfa saa eda no nkari mo ho nhwe wō ahobreasē mu. Saa mmara yi ka wōn a wōwoo wōn wō asase yi so anaa ahōhōo a

wōne Israelfōo tee; 30 efiri se, eda yi na wōde kae mo mpata ne mo ahodwira wō mo bōne ho wō Awurade anim. 31 Ḫye homeda a ese se mode home enti ese se modi eda no dinn wō ahobreasē mu. Ḫye mmara a ewō hō daa. 32 Saa ahyedee yi, awōo ntoatoasō akyi, ḥsopanin a wōasra no no na ḥbesi ne nana Aaron anan adi ho dwuma wō beaē hō. Ḫno nko ara na ḥwo ho kwan se ḥhyē atadee kronkron nahanaha no 33 na ḥye mpatadee wō kronkronbea hō wo Ahyiaeē Ntomadan mu hō, aforebukyia no so, de ma asōfoo no ne nnipa no. 34 “Yei beyē mmara a ḥbetena hō daa ama mo, na Israelfōo bōne enti, moagyina so afe biara de aye mpatadee ama Israelfōo afiri wōn bōne nyinaa mu.” Na Mose dii mmara a Awurade hye maa no nyinaa so.

17 Awurade ka kyere Mose se, 2 “Hyē saa mmara a ḥfiri Awurade nkyen yi ma Aaron ne ne mma ne Israelfōo no nyinaa. 3 Israelni biara a ḥde nantwie, odwammaa anaa abirekyie bēbō afōdee wō sraban mu anaa akyire no 4 a anka ese se ḥde no ba Ahyiaeē Ntomadan no ano hō de no ma Awurade se aforebōdee wō Awurade Ahyiaeē Ntomadan no ano no, wōbefa saa onipa no se wahwie mogya agu enti ese se wōtwa no asuo firi ne manfōo mu. 5 Saa mmara yi bebra Israelfōo no a ḥremma wōmfa mmoa mmoa afōdee wō wiram baabiara kwa. Ḫbetene wōn ama wōde aforebōdee no abre ḥsōfōo no wō Ahyiaeē Ntomadan no kwan ano sēdee ḥsōfōo no betumi de ama Awurade se asomdwōeē aforebōdee. 6 Se wōfa saa ḥkwān no so a, ḥsōfōo no betumi apete mogya agu Awurade aforebukyia no so wō Ahyiaeē Ntomadan no kwan ano na wōahye sradee no se ohwam ama Awurade ani aso. 7 Na ama ḥmanfōo agyae afōdee a wōbō ma ahonhommōne wō wiram no. Yei beyē mmara a ḥbetena hō daa ama mo firi awōo ntoatoasō so akōsi awōo ntoatoasō so. 8 “Meti mu bio se, ‘Hyē saa mmara yi nso ma wōn. Se Israelfōo anaa ahōhōo a wōne mo te no de ḥhyē aforebōdee no anaa aforebōo no ba, 9 na se wōamfa amma Ahyiaeē Ntomadan no kwan ano amfa amma Awurade a, wōbetwa mo asuo afiri ḥmanfōo mu. 10 “Na medane m'ani matia obiara a ḥbedi mogya ḥkwān biara so no; ḥmfa ho se ḥye Israelni anaa ahōhōo a ḥte mo mu. 11 Efiri se, ḥhonam no nkwa wō mogya no mu, na mama mo mogya se momfa mpete aforebukyia no so se mpatadee mma mo akra; nkwa a ewō mogya mu enti na wōde ye mpatadee ma onipa kra. 12 Eno enti, mereka akyere Israelfōo se, “Mma wōn anaa ahōhōo

a wôte wòn mu no nni mogya.” 13 “Israelni anaa ñöhoo biara a ñte wòn mu a ñbeko ahayò na ñbekum aboa anaa anomaa biara a wowe ne nam no, ñonsone ne mogya na ñmfa mfuturo nkata so, 14 efiri se, aboa biara nkwa ne ne mogya. Eno enti na meka kyereë Israelfoo se, “Monnni mmogya, efiri se, nnomaa anaa aboa biara nkwa ye ne mogya. Enti obiara a ñdi mogya no, eñse se wötwa no asuo.” 15 “Obiara a ñwe aboafunu a ñno ara awuo anaase akekaboa bi na ñkumm no no, eñse se osi ne ntoma na ñðware, efiri se, ne ho nte kosi anwummerc; eno akyi, eñse se wöpae mu ka se ne ho ate. 16 Na se wansi ne ntoma annware a, wöne no bedi no sëdeë mmara no see.”

18 Awurade ka kyereë Mose se, “Ka kyere Israelfoo no se, 2 ‘Mene Awurade mo Onyankopõn, 3 enti mommmma mo bra se abosonsomfoo. Monnye se nnipa a na mo ne won te wö Misraim anaa Kanaan wö baabi a mede mo rekø no. Monnsuasua wòn. 4 Me mmara ne m’ahyedee ara so na eñse se modi; na eñse se modi so pepeépe, efiri se, mene Awurade mo Onyankopõn. 5 Se modi so a, mobenya nkwa. Mene Awurade. 6 “Mo mu biara nni ho ñkwan se ñware obusuani a ñben no. Mene Awurade. 7 “Eñse se abaayewa ware n’agya anaase obabarima ware ne maame. 8 “Anaa n’agya yeronom mu bi. 9 “Anaa ne nuabaa anaa n’agya babaa anaa ne maame babaa, se wöwoo no efie no mu anaa efie foforø mu. 10 “Eñse se moware mo nanabaa, se ñye mo babarima babaa anaa mo babaa babaa, efiri se, ñye obusuani. 11 “Eñse se woware wo nuabaa a ñye w’agya yeronom bi babaa. 12 “Anaa wo sewaa—wo agya nuabaa, efiri se, ñye w’agya abusuani pëe. 13 “Saa ara na eñse se woware wo maame a ñye wo maame nuabaa, efiri se, ñye wo maame abusuani pëe. 14 “W’agya nuabarima yere nso, wonni ho ñkwan se woware no. 15 “Wonni ho ñkwan se woware wo babarima yere, efiri se, ñye w’ase. 16 “Saa ara nso na wontumi nnware wo nuabarima yere, efiri se, ñye wo nuabarima dea. 17 “Worentumi nware ñbaa bi nsane nware ne babaa anaa ne nanabaa nka ho, efiri se, wòn nyinaa ye abusuafoo pëe na ñye awudisem nso. 18 “Eñse se woware anuanom mmaa baanu, efiri se, wöbetwe kora. Na se ñbaa se wo yere wu na woware ne nuabaa bi dee a, ñye. 19 “Eñse se wofa ñbaa a wakø afikyire. 20 “Eñse se wofa wo yønko yere de gu wo ho fi. 21 “Mfa wo mma mu biara mma Molek na ñmmfa no mmø afodee wo n’afrebukyia so. Ngu wo Onyankopõn din ho fi, efiri se, mene Awurade. 22

“Óbarima a ñone ne yønko barima da ye akyiwadee këseë na ñye bøne a eso nso. 23 “Eñse se óbarima fa aboa de gu ne ho fi. Saa ara nso na eñse se ñbaa de ne ho ma aboanini ma ofa no. Ñye akyiwadee këseë. 24 “Monngu mo ho fi wo saa akwan ahodoø yi biara so na yeinom ne ñee abosonsomfoo ye. Esiane se wöye saa enti, merebeyi wòn afiri asase a morekø so no so. 25 Saa ahohwibra no agu ñoman mu no nyinaa ho fi; eno enti na meretwe nnipa a wôte ho no aso na meyi wòn afiri asase no so. 26 Eñse se modi me mmara ne m’ahyedee no nyinaa so përeëpë na eñse se moye saa akyiwadee yi mu bi koraa. Saa mmara yi ka mo a wöwoo mo Israelman mu ne ahohhoo a wöne mo te nyinaa. 27 Ampa ara, efiri se daa nnipa a wôte saa asase a mede mo rekø so no so ye saa akyiwadee yi enti, asase no ho agu fi. 28 Monnye saa adëe no bi, anye saa a, mepam mo afiri asase no so sëdeë meye wòn a wôte ho seesei no. 29 “Obiara a ñbeyë akyiwadee yi mu bi no, wöbetwa no asuo afiri ñoman yi mu. 30 Enti monhwë se mobedi me mmara no so na monnye saa abusudee këseë yi bi. Monnkoyë abususem a wòn a wôte asase a morekø so no ye no bi mmfa ngu mo ho fi. Mene Awurade mo Onyankopõn.”

19 Awurade ka kyereë Mose se, 2 “Ka kyere Israelfoo no se, ‘Eñse se moye kronkron, efiri se, me Awurade a meye mo Onyankopõn no, meye kronkron. 3 “Eñse se mode anidie ma mo maamenom ne mo agyanom na modi me homeda mmara no so, efiri se, meye Awurade mo Onyankopõn. 4 “Monnsom ahoni, efiri se, meye Awurade mo Onyankopõn. 5 “Eñse se mobo asomdwoee afodee ma Awurade a momfa ñkwan pa so mmø na aso Awurade ani. 6 Eda a mobebø saa afodee no, monni no eda no ara, na aboro so koraa na eñse se modi no adekyee. Monhye dee ebëdi nnansa no. 7 Na dee mobedi no nnansa so no ye akyiwadee ma me, enti meyo. 8 Se modi no nnansa so a, modi ho fo na moagu Awurade kronkronye nso ho fi, na wöbetwa mo asuo afiri Awurade nkurafoø mu. 9 “Se motwa mo nnobaee a, monntwa nnobaee a ewo mo mfuo nhanoa no. Se moretwa a, aba a ebegu fam no nso, monntase. 10 Saa ara na mo bobè so aba no nso, eñse se mote so nyinaa. Na dee ebëte agu aseëe no nso, monntase. Monnya mma ahiafø ne akwantufø a wöbefa ho no na mene Awurade mo Onyankopõn. 11 “Mommma korøno. “Monntwa atoro. “Na monnsisi obiara. 12 “Monnka ntanhunu mfa ngu mo Onyankopõn din ho fi, efiri se, mene Awurade. 13 “Nwia wo yønko na monnsisi

obi. "Na mo apaafo o nso, montua wən ka ntəm na mommma adee nkye so. 14 "Monnname əsotifo o na monntwintwane onifirani akwan mu. Monsuro mo Onyankopon; Mene Awurade. 15 "Ese se ebere biara atemmufo o bu atentenenee a wənhwe se dee wərebu no aten no ye ohiani anaa osikani. Ese se daa wən atemmuo ye pəreεεpε. 16 "Monnni nsekuro. "Mfa bəne bi ho asem nto wo yənko so, na mene Awurade. 17 "Ntane wo nua. Ka obiara a əye bəne anim; mma əbənefo o mfa ne ho nni. Se woye saa a, wo nso wodi ho fə saa ara. 18 "Ntə were. Nnya obi ho menasepo; na mmom, də wo yənko se wo ho, na mene Awurade. 19 "Monni me mmara so: "Mma wo nantwie mforo aboa foforo bi. "Nnua afifidee a egu ahodo o mmienu wə w'afuo mu. "Nhye atadee a efa ye kuntu na efa nso ye serekye. 20 "Se obi bə afenaa bi a obi asi no asiwa a ason a, ese se wədi wən asem wə asenniis nanso ense se wokum wən, efiri se, afenaa no nne ne ho. 21 Əbarima no na əde ne fədie afrebədee bəbre Awurade wə Ahyiae Ntomadan no kwan ano. Ese se afrebədee no ye odwennini. 22 Əsəfəo no de odwennini no bəye mpatadee ama əbarima no bəne a əyees no na ama wəde ne bəne no akye no. 23 "Se moko asase bi so kədua nnuuba ahodoo pii wə so a, nnəbaetwa mmiensa a edi əkan no, monnni, efiri se, wəbu no se echo agu fi. 24 Na ne mfəe ənar so no, momfa aba no nyinaa mma Awurade mfa nkamfo no. 25 Na ne mfəe enum so no, aba no ye mo dea. Mene Awurade mo Onyankopon. 26 "Monnwe aboa biara a wənsənee ne mu mogya ənam. "Na mommfa mo ho nto ntafowayie anaa bayie so. 27 "Ense se motwitwa mo moma so nwi twitwa mo abəgyesə so sedee abosonsomfo o ye no. 28 "Mommotabota mo ho mma ayiye, na monnye nsohyede wə mo honam ani nso. Mene Awurade. 29 "Mma wo babaa nkəbo adwaman mfa ngu ne ho fi na asase no annane abənefo o asase. 30 "Monni me homeda mmara no so na monni m'Ahyiae Ntomadan no ni, efiri se, mene Awurade. 31 "Monnkə abisa wə adebisəfo o ne abayifo o nkyen mmfa ngu mo ho fi, na mene Awurade mo Onyankopon. 32 "Momfa obuo ne anidie mma mpanimfo o wə Onyamesuro mu. Mene Awurade. 33 "Mommfa no se yewə ahəho o wə yən əman yi mu enti yəbesisi wən. 34 Monmu wən sedee mobu onipa biara. Monnodo wən se mo ho na monkae se, na mo nso moye ahəho o wo Misraim asase so. Mene Awurade mo Onyankopon. 35 "Ense se mobu ntenkyea wə adesusuo, adekari anaa ade dodo o mu.

36 Ese se mo nsania ne mo nkariboo ye pəreεεpε. Adee a mode susu nsunsudee ne nneema a ənye nsunsu no nso, ese se eyə pəreεεpε, efiri se, mene Awurade mo Onyankopon a mede mo firi Misraim baes no. 37 "Ese se modi me mmarañsem ne m'ahyedeo no nyinaa so, na mene Awurade."

20 Awurade ka kyereε Mose se ənka nkyere Israelfoo no se, 2 "Obiara a əfiri mo mu a əde ne ba bəbo əhyee afədee ama Molek no, se əye Israelni anaa əhəho o no, wəbesi no aboo. 3 Na m'ankasa metia saa onipa no na matwa no asuo afiri ne nkurofəo mu, efiri se, əde ne ba ama Molek ama m'Ahyiae Ntomadan adane baabi a metena a ənye yie, na wagu me din kronkron no nso ho fi. 4 Na se nnipa a wəte mpətam hə no nso boapa ye wən ho se wənnim se əbarima no de ne ba abə afədee ama Molek na wəankum no a, m'ankasa metia 5 əbarima no ne ne fiefo o na matwa əno ne nnipa a wode wən ho to anyame foforo so no nyinaa asuo. 6 "Metia obiara a əkə adebisəfo o ne abayifo o hə abisa na əkədi wən akyi adwaman kwan so, na matwa saa onipa no asuo afiri ne nkurofəo mu. 7 "Enti monte mo ho na monye kronkron na mene Awurade mo Onyankopon. 8 Ese se modi me mmara nyinaa so, efiri se, mene Awurade a meye mo kronkron no. 9 "Obiara a əbedome n'agya anaa ne maame no, əkwan biara so wəbekum no, efiri se, wadome n'ankasa ne honam ne ne mogya. 10 "Se əbarima bi kəfa obi yere a, ese se wəkum əbarima no ne obaa no nyinaa. 11 "Se əbarima bi ne n'agya yere da a, ese se wəkum əbarima no ne obaa no, efiri se, wən nyinaa aye bəne kesee. 12 "Na se əbarima bi kəfa n'ase a əye ne babarima yere a, ese se wəkum wən baanu no nyinaa; wən ankasa na wəagu wən ho wən ho fi. 13 "Se əbarima bi fa ne yənko barima a, wənkum wən baanu no nyinaa. Wən ara na wəpə wən wuo. 14 "Se əbarima bi fa obaa bi na əsane kəfa obaa no maame ka ho a, eyə bəne kesee. Wəbəhye saa nnipa baasa yi nyinaa anikann de apepa amumuyesəm afiri mo mu. 15 "Se əbarima bi fa aboa a, wəbekum əbarima no na wəakum aboa no nso. 16 "Se obaa nso ma aboa fa no a, monkum əbaa no ne aboa no nyinaa, efiri se, saa asotwe no fata wən. 17 "Se əbarima ne ne nuabaa da a, se eyə n'agya babaa o, se nso eyə ne maame babaa o, eyə animguasesəm, enti wəbegyina badwa mu atwa wən asuo afiri Israelfoo mu. Əbarima no ara besoa n'afədie. 18 "Se əbarima bi kəfa obaa a wabu ne nsa a, wəbetwa wən baanu no nyinaa asuo, efiri se, əbarima

no ada əbaa no ho a ənte no adi. 19 “Se obi ne n’agya nuabaa da a, εγε akyiwadee. Saa ara nso na əne ne maame nuabaa da a, εγε akyiwadee ara ne no, efiri se, wɔn nyinaa ye mogya baako. Ese se wɔtwe wɔn aso. 20 “Se əbarima bi fa n’agya nuabarima yere a, wafa adee a εγε n’agya nuabarima no dea; wɔn asotwee ne se, wɔbesoa wɔn bɔne awu a wɔnwo ba. 21 “Se əbarima bi ware ne nua yere a, εγε afidee, efiri se, wafa ne nua adee na wɔn nyinaa renwo ba. 22 “Ese se modi me mmara nyinaa so na mampam mo amfiri mo asase foforo yi so. 23 Monnni əman no amannee a maka no wɔ mo anim se enye no akyi, efiri se, nneema a wɔye a enye no nyinaa, mabɔ mo ho kɔkɔ dada. Eni enti na mekyiri saa aman no. 24 Mahye mo wɔn asase no ho bɔ se mede bɛma mo. εγε asase a nufosuo ne əwo sen wɔ so. Mene Awurade mo Onyankopon a mama mo ada nso wɔ aman a aka no nyinaa mu. 25 “Ese se mo nso mohunu nnomaa ne mmoa a mama mo ho ekwan se monwe wɔn nam ne wɔn a ense se mowe wɔn nam no ntam nsonsonoe. Ewom se mmoa ne nnomaa a mabra se monnnwe no, wɔabu so wɔ asase no so dee, nanso monnnwe mfa ngu mo ho fi nhye me abufuo. 26 Mobeje kronkron ama me efiri se, me Awurade, meye kronkron na mayi mo afiri nnipa nyinaa mu asi nkyen se moye me dea. 27 “Əbarima anaa əbaa a ɔye samanfrēfōo anaase əsumanni wɔ mo mu no, ese se mokum wɔn. Ese se mosi wɔn aboo. εγε bɔne kese.”

21 Awurade ka kyerees Mose se, “Ka kyere asəfōo no se, ‘Wənnso efunu mu mfa ngu won ho fi. 2 Se wəbəsə efunu mu a, na εγε wɔn fieni, se ebia, ena, agya, əbabarima, əbabaa, onubarima 3 anaa onuabaa a ɔye əbaabunu a əte ase no na ədan əsəfōo no. 4 Efiri se, əsəfōo no ye obi a ətua ne nkurəfōo ano a ense se əgu ne ho fi sədəe onipa foforo bi bətumi agu ne ho fi no. 5 “Asəfōo no nni ho kwan se wəbə’, yi wɔn abogyesə anaase wəsesa wɔn ho. 6 Ese se wɔye kronkron ma wɔn Onyankopon. Ense se wɔgu ne din ho fi. Se əba saa a, wɔremfata se wɔde ogya bəbə aduane afədəe ama Awurade wɔn Onyankopon. 7 “Ense se əsəfōo ware odwamanfōo anaa əbaa bi a əfiri əman foforo so. Ənni ho kwan se əware əbaa bi a wagyaawadee, efiri se, əsəfōo ye onipa kronkron ma Onyankopon. 8 Wəayi əsəfōo no asi hɔ se əmmɔ mo Onyankopon afədəe; ɔye kronkron na me Awurade a mete mo ho ma moye kronkron no nso, meye kronkron. 9 “Əsəfōo babaa biara a əbəbə adwaman no gu n’agya ne əno ankasa ho fi, enti ese se wəhye no.

10 “Ense se əsəfōpanin a wɔde ngo sononko bi asra no ahye no atadee sononko no gyaa ne tirinwi ma esense wɔ ayiyə mu. Saa ara nso na ənni ho kwan se əsunsuane n’atadee mu. 11 Ənni ho kwan se əkə efunu ho—n’agya anaa ne maame funu koraa ənni ho kwan se əkə ho. 12 Se əgu so reye n’asəfodwuma wɔ kronkronbea hɔ a, ənni ho kwan se əfiri adi. Ense se əfa m’Ahyiae Ntomadan se efie bi kɛkɛ, efiri se, ne Onyankopon ngo a wɔde tee ne ho no da so wɔ ne so. Mene Awurade. 13 “Ese se əware əbaabunu. 14 Ense se əware okunafo anaa əbaa bi a wagyaawadee anaa odwamanfōo. Ese se əbaa a əbeware no no ye əbaabunu a əfiri ne əman mu, 15 sədəe əbeyə a əngu ne mma ho fi wɔ ne nkurəfōo mu. Mene Awurade a metee ne ho no.” 16 Awurade ka kyerees Mose se, 17 “Ka kyere Aaron se, efiri awoo ntoatoaso so kosi awoo ntoatoaso so no, n’asəfōo biara a wɔadi dem no nni ho kwan se wəbə Onyankopon afədəe. 18 Obi a wadi dem mmem me: onifirani anaa apakye anaa dee əwɔ honam akwaa mu sintɔ; 19 obi a ɔye abasin anaa nansin, 20 anaa dee ɔye afu anaa akwatia anaa dee n’ani nye anaa dee ekuro atutu no anaa dee ɔye etwo. 21 Əsəfōo Aaron aseni biara a wadi dem mma mmebə əhyee afədəe mma Awurade. Wadi dem, eni enti ense se ətwe bən se əde ne Onyankopon aduane rebre no. 22 Nanso se wəbə afədəe no wie a, əsəfōo no tumi ma no Onyankopon afədəe no aduane no bi di a əmfa ho se ɔye afədəe kronkron. 23 Nanso ne dem no enti, ənni ho kwan se əkə ntwamutam no akyi anaa əben afərebukyia no. Yei begu me kronkronbea hɔ ho fi na εγε Awurade na wate hɔ ho.” 24 Enti Mose hyee mmara yi maa Aaron ne ne mmamarima ne Israelfōo nyinaa.

22 Awurade ka kyerees Mose se, 2 “Ka kyere Aaron ne ne mmamarima se, wəmfa anidie mma afərebədəe kronkron a Israelfōo ate ho ama me no, sədəe əbeyə a wənngu me din ho fi. Mene Awurade. 3 “Efiri enne rekoro, se əsəfōo biara a ne ho agu fi de ne nsa ka mmoa anaa akyedee biara a nnipa no de aba se wəmfa mmo afədəe mma Awurade a, wəbəworɔ n’atadee. Mene Awurade. 4 “Əsəfōo biara a əwɔ honam ani nsane yadee biara nni ho kwan se ədi afərebədəe kronkron no bi gye se, wəasa no yadee ama ne ho afiri ansa. Əsəfōo biara a əde ne nsa beka funu anaa ənam ahosene enti ne ho begu fi no, 5 anaa əde ne nsa beka aboa biara a əwea fam anaa akyiwadee bi anaa obi a biribi enti, wəagu ne ho fi no, 6 saa əsəfōo no ho begu

fi kosi anwummere. Ḍrenni aførebødeœ a wøate ho no bi kosi anwummere a obødware. 7 Se owia koto a, ne ho bøte na øno akyi øbetumi adi aførebødee kronkron no bi, efiri se, øye n'aduane. 8 Ense se ødi aboa funu anaa dee akekaboa bi atete ne mu, na amma ne ho angu fi. Mene Awurade. 9 “Bø asøfoo no koko na wønni saa mmara yi so yie, anye saa a, wøbetwe wøn aso na woawuu se woabu saa mmara yi so enti. Mene Awurade a mate wøn ho. 10 “Obiara nni ho kwan se ødi aførebødeœ kronkron no bi gye se øye asøfoo. Ḍøhoo a wabesra asøfoo no nni ho kwan se ødi bi. Na saa ara nso na øsomfoo a wøtua no ka nni ho kwan se ødi bi. 11 Nanso se eba se øsøfoo no de øno ara ne sika to akoa a, saa akoa no tumi di bi. Na akoa no mma biara a øbewo wøn wø fie ho no wø ho kwan se wødi bi. 12 Se øsøfoo babaa koware firi abusuakuo no akyi baabi a, ønni ho kwan se ødi aførebødeœ kronkron no bi. 13 Na se øye okunafoa anaa obi a woagyaan no awadee na ønni babarima a øbehwe no na øno enti øsane ba n'agya nkyen a, øtumi di n'agya aduane no bi bio. Yeinom akyi no, asøfoo no abusuaføo nko ara na wøwo ho kwan se wødi aførebødeœ kronkron no. 14 “Se obi anhunu na økødi saa aførebødeœ kronkron no bi a, ese se øtua ho ka na øsane bo ho nkyemu øha mu aduonu de ka ho. 15 Efiri se, aførebødeœ kronkron a Israelføo de aba no, ense se nmipa a wømmiaa wøn ho kwan se wønni bi no di bi, efiri se, Awurade na øde saa aførebødeœ yi nyinaa abre no. 16 Na obiara a øbebu saa mmara yi so no di ho fo, na asem da ne so, efiri se, wadi aførebødeœ kronkron. Na mene Awurade a mete aførebødeœ nyinaa ho.” 17 Awurade ka kyereœ Mose se, 18 “Ka kyere Aaron ne ne mmammarima ne Israelføo nyinaa se, ‘Se Israeli anaa obi a øne mo te bo øhyeœ afødeœ ma Awurade a, se øye aførebødeœ a øye bøhye bi enti anaa øno ara ne pe mu na ørebo no, 19 se aførebødeœ no ye aboanini a ne ho nni dem biara a øye nantwie ba anaa odwan anaa abirekyie no, Awurade begye. 20 Ense se wøde biribiara a edem wø ho bo afødeœ, efiri se, wørennye. 21 Obiara a øfiri n'anantwie anaa ne nnwan mu se ørebo asomdwøeœ afødeœ ama Awurade no, se øye bøhye bi ho aførebo anaa øno ara ne pe mu no, ense se øde aboa a wadi dem na øbo saa afødeœ no, efiri se, wørennye. 22 Aboa a n'ani abø anaa wadi dem anaa wapira anaa ekuro anaa nweweeœ wo ne ho, anaa wedee an i yadee øye no no, ense se wøde no bo afødeœ ma Awurade. Ḍmfata se wøde no ba aførebukyia so bebo afødeœ ma Awurade.

23 Se biribi a øboro so anaa øto sin wø nantwie ba anaa odwan ba a wøde no rebre Awurade no ho a, ese se wøde no bo øpe mu afødeœ na mmom, ønye bøhye afødeœ. 24 Ense se wøde aboa a wøasa no bo Awurade afødeœ økwan biara so. 25 Saa mmara yi da ho ma ahøhoo a wofra mo mu a wøpe se wøbo afødeœ ne mo ankasa, efiri se, aboa biara a wadi dem no nye mma saa aførebo no.” 26 Awurade ka kyereœ Mose se, 27 “Se wøwo nantwie, odwan anaa abirekyie a, ese se aboa no tena ne maame nkyen nnanson. Na efiri nnawøtwe rekoro no, se wøde no bo ogya afødeœ a, Awurade begye. 28 Ense se mokum aboa bi ne ne ba eda koro, se øye nantwie anaa odwan. 29 “Se morebø asomdwøeœ afødeœ ama Awurade a, ese se mofa økwan pa so, 30 øne se, mobewe aboa a wøde no boø afødeœ no nam eda no ara a wøkumm no no. Mommma adee nkye ebi so. Mene Awurade. 31 “Monni me mmahayœ nyinaa so na mene Awurade. 32 Ense se mogu me din kronkron ho fi. Monni me ni na me, Awurade, na metee mo ho de mo bataa me ho, 33 nam so gyee mo firii Misraim ma mobeyœ m'ankasa me nnipa! Mene Awurade.”

23 Awurade ka kyereœ Mose se, 2 “Ma Israelfoo nte se, ‘Ese se wødi Awurade afahye ahodoœ no mmere a Israelfoo nyinaa behyia asom me no. 3 “Mowø nna nsia a mode ye adwuma, na eda a øto so nson no ye Homeda a mode home, eda a moye nhyiamu kronkron. Ense se moye adwuma biara wo baabi a motee. Øye Homeda ma Awurade. 4 “Yeinom ne Awurade apontoo, nhyiamu kronkron a ese se mobø ho dawuro wø øbere a wøahye: 5 Wøfiri Awurade Twam Afahye no ase wø øbosome a edi ekan no eda øto so dunan no anwummerc. 6 Awurade Apiti Afahye nso, wøfiri aseœ saa øbosome no eda a øto so dunum; na mobedi apiti nnanson. 7 Eda a edi saa afahye yi ekan no, mobeyœ nhyiamu kronkron, na monnye adwuma biara. 8 Nnanson no mu no, mommo øhyeœ afødeœ mma Awurade eda biara. Na eda a øto so nson no, mobeyœ nhyiamu kronkron a obiara renye adwuma.” 9 Awurade ka kyereœ Mose se, 10 “Kasa kyers Israelfoo no se, ‘Se moduru asase a mede bøema mo no so na motwa mo nnøbaeœ a, momfa nnøbaeœ afiafi no mu baako nkøma øsøfoo. 11 Øbehim no wø Awurade anim de akyere se øde rema no na Awurade begye se mo akyedee. 12 Eda no ara, mode odwennini a wadi afe a ønnii dem bebo Awurade øhyeœ afødeœ, 13 ne n'aduane aførebødeœ a øye esiam kilogram mmiensa a wøde ngo afra. Øbeye øhyeœ afødeœ a øyi hwa døede ma

Awurade. Wôde nsâ lita enan ne fa afôrebôdêe bêka ho. 14 Ense se modi burodo biara, se eyé aduane a woato anaa eyé foforô, kôsi éda a mode saa afôrebôdêe yi bêbre mo Onyankopon. Yei beye ahyeđee a ebetena hó daa ama awoɔ ntotoasoo a ebeba no wô baabiara a mobetena. 15 “Homedâ no akyi éda a edi ékan a wômaa atokoo afiafi mu baako so him no Awurade anim se afôrebôdêe no, mobefiti asee abubu nnawotwe nson. 16 Monkan adaduonum a ekôsi homeda a etô so nson no akyi éda koro na momfa atokoo foforô mmêbô afôdêe mma Awurade. 17 Yei beye burodo mmienu a mode bëfiri mo afie mu bêba. Na wôbëhim no wô Awurade anim se afôrebô no. Momfa asikyiresiam lita enan a wôde mmôreka afra nto saa burodo yi. Eyé mo aduane a edi ékan afôrebôdêe a mode rema Awurade. 18 Mode burodo ne nsâ beka nnwan mma nson a woadi afe a edem biara nni wôn ho ne nantwie ba baako ne nnwennini mmienu ho abô ñhyee afôdêe ama Awurade. Yeinom nyinaa ye ogya afôrebôdêe a esô Awurade ani yie. 19 Mode opapo baako bêbô bône afôdêe. Na mode nnwammaa mmienu a wôn mu biara adi afe no abo asomdwooe afôdêe. 20 Asôfoo no behim saa afôrebôdêe yi ne burodo mmienu a esî mo mfûdes a edi akyire no ananmu no wô Awurade anim. Eyé kronkron ma Awurade na wôde bëma asôfoo no se wôn aduane. 21 Eda no, esê se mobô nhylamu kronkron ho dawuro, na monnyê adwuma biara. Yei beye ahyeđee a ebetena hó daa ama awoɔ ntotoasoo a ebeba no wô baabiara a mobetena. 22 “Se motwa mo mfuo mu nnôbaes a, monntwa ntu asee nnôbaes no, na dees aporo agu fam no nso, monntase. Monnya mma ahiafoo ne ahôhoo a wôte mo mu a wônni asase bi a wôdidi so no. Mene Awurade mo Onyankopon!” 23 Awurade ka kyere Mose se, 24 “Ka kyere Israelfoo se: ‘Obosome a etô so nson no éda a edi ékan no, esê se mohome éda no, na moye nhylamu kronkron na mohyen totorobento dendeenden de kae. 25 Saa éda no, obiara nni ho ekwan se òye adwuma, na mmom, mommo ogya so afôdêe mma Awurade.’” 26 Awurade ka kyere Mose se, 27 “Saa bosome a etô so nson yi éda a etô so edu ne Mpata Eda no. Monye nhylamu kronkron, monni abuada na mommo ogya so afôdêe mma Awurade 28 Monnyê adwuma biara saa éda no, efiri se, eyé Mpata Eda, ebere a wôpata ma mo wô Awurade mo Onyankopon anim. 29 Obiara a wannî éda no ahonu ne awerêhoo so wô ne bone ho no, wôbeyi no afiri ne nkurofôo mu. 30 Obiara a ñbeyi

adwuma saa eda no, m̄esee no. 31 Monnye adwuma biara koraa. Yei b̄eyē ahyeđee a ebatena h̄o daa ama awoo ntoatoasoo a ebeba no, w̄o baabiara a mobetena. 32 Eγe Homeda a w̄ode home ma mo. Ese se mobre mo kra ase. Efiri eda a eto so nkron k̄osi eda edu no anwummere no, ese se modi mo Homeda.” 33 Awurade ka kyereę Mose se, 34 “Ka kyere Israelfoo se, ‘Bosome a eto so nson no eda a eto so dunum no, w̄onhye Awurade Asese Afahye no ase, na mode nnanson na ebedi. 35 Eda a edi ekan no ye nhiyamu kronkron eda; monnye adwuma biara. 36 Eda biara w̄o nnanson no mu, ese se mobo ogya so afodee ma Awurade. Eda a eto so nwotwe no, mobeye nhiyamu kronkron na moabo ogya so afodee ama Awurade. Eγe nhiyamu a etwa too. Monnye adwuma biara. 37 “Yeinom ne afahye ahodoo a Awurade ahyehye se mommo ho dawuro se eye nhiyamu kronkron a w̄ode aforebodee a wohye no ogya so ma Awurade no ba: ḥyee afodee ne aduane afodee, aforebodee ahodoo ne nsā aforebodee a eho hia eda biara. 38 Monni saa afahye yi nka Awurade Homeda no ho. Na mode saa aforebodee nso b̄eka mo ankasa ayeđee, ebo a moahye ne dee mofiri mo pe mu de ma Awurade ho. 39 “Enti efiri bosome a eto so nson no eda a eto so dunum no a moatwa asase no so nn̄baeę no, momfa nnanson nni afahye mma Awurade. Eda a edi ekan ne dee eto so nwotwe ye ahomegyee nna. 40 Eda a edi ekan no, montwitwa nnuaba mman a aba w̄o so, ne mmerenkensono ne mman a nhahan w̄o so na momfa mm̄o asese na momma mo ani nnye wo mo Awurade Onyankopon anim nnanson. 41 Ese se saa afe biara mu nnanson adidie mmara yi tena h̄o daa firi awoo ntoatoasoo so k̄osi awoo ntoatoasoo so. 42 Saa nnanson no mu, mo a moye Israelfoo mma no, ese se motena asese no ase. 43 Nkyereseę a ewo mu ara ne se, ekae Israelfoo no firi awoo ntoatoasoo so k̄osi awoo ntoatoasoo so se, me na meggye mo firii Misraim ma mobetenaas ase ase. Mene Awurade mo Onyankopon.” 44 Yeinom ne Awurade afahye ahodoo a wahyehye a Mose ka kyereę Israelfoo no. Enti, Mose kyereę afahye ahodoo a Israelfoo no b̄eb̄o ama Awurade.

24 Awurade ka kyere Mose se, **2** "Ka kyere Israelfoo na wommre wo ngo kronn na fa so kanea a ennum da, **3** adansee ntwamutam no akyi wo Ahyiae Ntomadan no mu, Aaron behwe nkanea a ewo Awurade anim no so, firi anwummers kosi anopa biara. **Eye** daa ahyeedee ma mo awoo ntoatoasoo

nyinaa. 4 Ese se wohwe nkanea a esisi sikakokoo kaneadua so wo Awurade anim no so eberes biara. 5 “Momfa asikyiresiam muhumuhu nto burodo amuamua dumieno. Momfa esiam lita enan ne fanta burodo mua biara. 6 Monhyehye no akyerepen mmienu, a nsia biara wo kyerepen baako so wo sikakokoo amapa epone so wo Awurade anim. 7 Mode aduhwam pa begu kyerepen biara ho de asi burodo no anan mu ayé aforebodes a wohye wo ogya so ma Awurade. 8 Ese se wode saa burodo yi sisi Awurade anim Homeda biara; ebeye apam a enni awiees ama Israelfoo. 9 Burodo yi ye Aaron ne ne mmammarima dea, na ese se wodi wo kronkronbea ho, Efiri se, eyé kronkron pa ara wo won kyefaa a ewo aforebodes a wohye ma Awurade no mu.” 10 Eda bi aberantee bi a ne maame ye Israelni na n’agya nso ye Misraimni ne Israelfoo no baako nyaa ntokwa wo won atenaes. 11 Ntokwa no mu no, Israelni babarima no domee Onyankopon enti wode no baa Mose nkyen se wommu no aten. Na ne maame din de Selomit a oye Dibri a Efiri Dan abusua mu. 12 Wode no too afiase twen Awurade akwankyere. 13 Awurade ka kyerees Mose se, 14 “Fa obusuyeni no firi atenaes ha ko na koka kyere won a wotee asem a okae no nyinaa na wemfa won nsa ngu n’apampam; afei nnipa no nyinaa nsi no aboo nku no. 15 Ka kyere Israelfoo no se, ‘Obiara a obedom Onyankopon no, ese se onya ho asotwe: 16 obiara a ogye Awurade din ho fi no, ese se wokum no. Ese se edom no nyinaa si no aboo. Ohoho anaa Israelni biara a obegu Awurade din ho fi no, ese se wokum no. 17 “Obiara a okum ne yonko onipa no, ese se wokum no. 18 Obiara a okum aboa bi a enye ne dea no, ese se ohye ananmu. 19 Se obi pira ne yonko a, oyonko no nso bepira no bi saa ara. 20 Dompe mu bu nsi dompe mu bu ananmu; ani nsi ani ananmu; ese nsi ese ananmu. Sedee obi pira ofoforo no, saa ara na wompira owo nso. 21 Obiara a obekum aboa bi no, ese se ohye anan mu; nanso se obi kum onipa a, ese se wokum no bi. 22 Mmara koroo no ara wo ho ma ohoho ne kuromani. Mene Awurade, mo Onyankopon.” 23 Enti Mose kasa kyerees Israelfoo no, na woyii obusuyeni no firii atenaes ho kosisi no aboo. Israelfoo no yee sedee Awurade hyee Mose no.

25 Mose wo Sinai Bepo so no, Awurade ka kyerees no se, 2 “Kasa kyere Israelfoo no se, ‘Se moduru asase a mede rebema mo no so a, mfee nson biara, momma asase no nya Awurade mu homeda. 3 Momfa mfee nsia nnua mo nnobae wó mo mfuo mu na

monyyiyi mo bobo turo mu na montwa mo nnobae. 4 Na mfee nson so no, asase no nna ho kwa wo Awurade anim. Monnye so hwee. Monnnua so aba. Afe no nyinaa mu, monnyiyi mo bobo turo no mu. 5 Na aba biara a moadua no, monnte mfa, na bobo no nso, mommmoaboa ano mfa. Efiri se, eyé afe a ese se asase no home. 6 Nanso, aba biara a asase no bema saa afe no beye aduane ama wo ne w’ako, w’afenaa, wo paani ne wo hoho, 7 w’ayemmoa ne wiram mmoa a ewo asase no so nyinaa. Monni biribiara a asase no bema biara. 8 “Bubu Homeda mfee nson, mfee nson ahodo nson, na wobenya mfee aduanan nkron. 9 Afei, bosome a eto so nson no eda edu no ye Mpata Eda. Monhyen totorobento wo baabiara. Mpata Eda no, monhyen totorobento no dendeenden nkye wo oman no mu baabiara. 10 Monte mfee aduonum no ho na mompa ahofadie mama won a wotete asase no so mmaa nyinaa. Ebeye mfirinhyia aduonum afahye ama mo, na mo mu biara besane akoo asase a wode ama mo agyanom no so, na moakka mo abusuafoo ho. 11 Aane, mfee aduonum no beye mfirinhyia aduonum afahye ama mo; monnnua biribiara na monntwa nnobae biara, na bobo a moadua nso, monnte so aba. 12 Efiri se, eyé mfirinhyia aduonum afahye, na ese se eyé sononko na echo tee. Monni dee monya firi asase no mu nko ara. 13 “Saa mfirinhyia aduonum afahye yi, obiara beko asase a wode maa n’agyanom no so. 14 “Se wo ne wo yonko ye nhyeheyees a wonam so reto anaa woretan agyapadee bi a, ense se obi sisi ne yonko. 15 Se woretan asase afiri wo yonko nkyen a, mobekan mfee dodo no so fa afiri Mfirinhyia Aduonum Afahye a etwaam no. Odetonfoo no begye wo booo a egypina mfee dodo a aka ansa na mfirinhyia aduonum afahye a ereba no. 16 Mfee no dodo na ema eboo no ko soro. Saa ara nso na mfee kakra bi ma eboo no ko fam. Yeinom nyinaa mu, onipa a oretan asase no retan otwa dodo a wobetwa afiri asase no so. 17 Monsuro mo Onyankopon na moammo eboo a eboroso! Na mene Awurade. 18 “Se mope se motena asase no so asomdwos mu dee a, monni me mmara so. 19 Se moye osetie a, aduane bebu so wo asase no so na moadi amee wo asomdwos mu. 20 Nanso, mobebisa se, “Na se wose yennua anaa yennwa saa afe no so a, edeen na mfee nson no so yebodie?” 21 Mmuae arane se, mfee nsia no so, mehyira mo ama nnobae aba abu so kosi se mobetwa mfee nwotwe mu nnobae no. 22 Se modua nnobae wó mfee nwotwe no mu a,

mobekə so adi afe a etwaam no mu nnuane. Nokorəm, nnuane dada no na mobedi kosi se otwabere beduru so mfee nkron no mu. 23 “Na monkae se asase no ye me dea enti monni ho ekwan se motən no afebəo. Moye ahəhoo na moye asasewura ma mo. 24 Asaseton mu no, eṣe se moye nhyeheyee se asasetonfoo no tumi sane begye asase no ebere biara. 25 “Se ohia hia obi ma ḥətən n’asase fa bi a, n’abusuafoo tumi begye. 26 Se ḥənni obi a ḥəbegye ama no na se n’ankasa nya sika a, 27 wəbesese eso nnəbaeε a wəatwa ansa na Ahosepε Afe no reba na wəagyina so atua ḥəka no, na dee ḥətəes no nso adane asase no ama no. 28 Na se dee asase no ye ne dea no ankasa antumi annye a, enneε, εbeyε dee ḥətəes no dea ara kosi Mfirinhyia Aduonum Afahye no, na dee ḥətəes no de onii no adee asane ama no. 29 “Se obi ton efie wo kurom a, ḥəwo afe a ḥətumi sane gye n’adee a biribira nsi no ho ekwan. 30 Na se afe no mu wantumi annye a, εbeyε dee ḥətəes no dea korakora. Ahosepε Afe no mu, ḥorensane mfa mma onipa a kane no na εyε ne dea no bio. 31 Nanso akuraase dan a wəntoo ḥəfasuo ntwaah ho nhyaee te se agyapadee a εwo wiram dee, wətumi sane kɔgye no ebere biara, na Mflee Aduonum Afahye mu no, eṣe se wəsane de ma ne wura ankasa. 32 “Aseem baako bi na enka ho. Lewifoo afie a εwo nkuro a wode afasuo atwa ho mu no, wətumi sane gye ebere biara, 33 na wode ama wən wuranom Ahosepε Afe no mu. Na Lewifoo no dee, wəremma wən mfuo nsase te se mmusuakuo a aka no, na mmom, wəbəma wən afie wo wən nkuro ne wən mfuo a atwa wən ho ahyia no mu. 34 Mma wənntən nsase a atwa Lewifoo nkuro ho ahyia, εfiri se, yeinom ye wən agyapadee afebəo a ense se wəne obiara kye. 35 “Se ohia hia wo nua a, eṣe se woboa no; ma no mmra ma ḥəmmetena ho bi. 36 Suro wo Onyankopən na ma wo nua ntēna wo nkyen; na se wobə no bosea a, nnye no ho ba. 37 Kae se, worennye ho nsiho biara, na aduane a wode ma no nso, nnye ho nsiho biara. Mpe mfasoo! 38 Efiri se, me Awurade a meye mo Onyankopən yii mo firi Misraim de Kanaan asase maa mo sədee meye mo Onyankopən. 39 “Se ohia hia wo yonko Israelni na ḥətən ne ho ma wo a, nhye ne so se ḥədənkə 40 na mmom, ye no se obi a wotua no ne som a ḥəsom ho ka, anaa fa no se wo həhoo na ḥənsom wo nkosi Mfirinhyia Aduonum Afahye no. 41 Eduru saa mmere no a, ḥəne ne mma nyinaa tumi tu de wən agyapadee nyinaa ko wən abusuafoo nkyen. 42 Me na mede mo firi Misraim asase so baee se mommesom me sədee obi rentumi

ntən mo se nnipa hunu bi 43 na obi nso ntumi nha mo; monsuro mo Onyankopən. 44 “Nanso mobetumi ato asomfoo afiri aman foforo a atwa mo ho ahyia no so. 45 Saa ara nso na motumi tə ahəhoo a mo ne wən te no mma a εmfa ho se wote mo mu. 46 Wəbeyε nko a febəo ama mo ne mo nkyirimma, nanso mo nuanom Israelfoo no dee, ense se moye wən saa. 47 “Se ahəhoo a ḥəte mo mu no bəye osikani, na se Israelni di hia, na ḥətən ne ho ma ahəhoo no anaa ḥəhoo no abusuafoo a, 48 ne nuanom bi tumi begye no. 49 Saa ara nso na ne wəfa, ne wəfaase anaa ne ho onipa bi a ḥəben no tumi gye no ara ne no. Se ḥəno ara nso benya sika a, ḥətumi de begye ne ho. 50 N’ahogyeε no gyina mfee a aka na Mfirinhyia Aduonum Afahye no aduro ne sika dodoa a se anka wəde kəfaa ḥəsomfoo a, anka ḥəbegye saa mfee a aka no mu. 51 Se aka mfee pii ansa na Ahosepε Afe no aso a, ḥəbetua sika a əgyeeε wə ebere a ḥətən ne ho no nyinaa; 52 na se mfee no pii atwam ama aka kakra na Mfirinhyia Aduonum Afahye no aduru a, enneε, ḥəbetua sika a əgyeeε ebere a ḥətən ne ho no mu kakraa bi. 53 Se ḥətən ne ho ma ahəhoo a, ahəhoo no befa no se ne ḥəsomfoo a ḥətua no ka. Ense se ḥəfa no se ne ḥəsomfoo buruburo anaa n’agypadee. 54 “Se Mfirinhyia Aduonum Afahye no duru na wənnyee no a, wəbəgyaa ḥəne ne mma nyinaa. 55 Israelfoo ye m’asomfoo. Mede wən firi Misraim na εbaeε. Mene Awurade mo Onyankopən.

26 “Monnye abosom. Monnsisi ahoni anaa aboo mma mo ho. Mommfa aboo a wəatwa nsisi mo asase so se morebekoto wən. Mene Awurade mo Onyankopən. 2 “Ese se modi me Homeda, na mode anidie ma me kronkronbea. Mene Awurade. 3 “Se modi me mmara no nyinaa so a, 4 daa metə osuo ama mo ama mo nnəbaeε aye yie abu so, na mo nnua nso beso aba a εbəkyere wə nnua no so. 5 Na se eduru odua bere so bio koraa a, mo borədoma bəkə so abere. Mobedidi amee na moatena asase no so asomdwoeε mu, 6 “Efiri se, mema mo asomdwoeε, na mema mo ada a monnsuro hwhee. Mepam mmoa bəne afiri mo ho. 7 Mobeepam mo atamfoo; na wəbəwuwu wə mo asekan ano. 8 Mo mu baanum bəka əha agu, na mo mu əha aka əpedu agu! Mo atamfoo betoto wə akofena ano wə mo anim. 9 “Mehwe mo so na mama mo adore, na madi apam a me ne mo pameeε no so. 10 Mo nnəbaeε bebu so a se otwa bere foforo duru so a, morenhunu dee mode bəye. 11 Na metena mo mu, na meremmu mo animtiaa. 12 Me ne mo

benante, na maye mo Onyankopon, na moaye me nkurofоo. 13 Mene Awurade mo Onyankopon a őde mo firi Misraim asase so baee se őmpe se moye nkoba bio no. Mabubu mo nkonsenkonsen mu, na mema mo anante animuonyam so. 14 “Na se moantie me, anni m’asem so, 15 na mopo me mmara a, 16 dee meye mo nie: Mema mo akoma atutu na mama nsamanwa aye mo, na atiridiinini abo mo. Mo ani betutu, na mo nkwa so ahwan. Mobedua nnobae Agu kwa, efiri se, mo atamfoa na wobedie. 17 Meyi m’ani afiri mo so, na moadwane afiri mo atamfoa anim. Won a wotan mo bedi mo so. Mobedwane ebere a obiara mpam mo. 18 “Na se moko so ye asooden a, metwe mo aso mmoho nson a emu ye den wo mo bone no ho. 19 Mesee mo ahantan tumi no na maye mo soro se dadee ne mo fam se kobere. 20 Mubesee mo ahoden kwa, na mo asase nnya nnobae biara, na eso nnua nso renso aba. 21 “Na se tie ara na monntie me a, mo bone enti, mede ɔyaredom mmoho nson begu mo so. 22 Mema nkekaboa abekunkum mo mma na wakunkum mo anantwie, na mate mo dodoa so, na mo akwan beda mpan a obi mfa so bio. 23 “Na se yei antumi ansesa mo, na moko so tia m’apede a, 24 me nso, metia mo apede, na me ara m’ankasa metwe mo aso mprendon wo mo bone ho. 25 Menam őko so bebu m’apam so ako atia mo de atua mo so ka. Mobedwane ako mo nkuro mu, na mede nyarewa beta mo wo ho. Na mo atamfoa bedi mo so. 26 Mesee mo nnuane a mobanya nyinaa kosi se mpo, fononoo baako burodo a ebeto no na mmusuakuo edu bedi. Aduane kakra a mobedi no akyi, ekem bede mo. 27 “Na se moko so ye asooden a, 28 mo bone enti, me bo bеfu mo na matwe mo aso a emu ye den mmoho nson. 29 Mobewe mo mmamarima ne mo mmammaa enam. 30 Mesee mo soronsorommea. Metwitwa mo aduhwam aforebukyia agu, na mahyehys mo afunu wo mo ahoni a enni nkwa no so; na mepo mo. 31 Mema mo nkuro aye amamfo na masee baabi a mosom nyinaa, na mapo mo ohwam aforebo no. 32 Ampa ara, mema mo asase so ada mpan na mo atamfoa atena so, na dee meye mo no aye mo nwawna. 33 Mefo mo apete aman no a moreko so nyinaa, na mede őko asee mo. Mo asase beda mpan na woasee mo nkuro. 34 Akyire no, asase no beda ho ahome de asi mfee dodoa a moamma anhome no anan; ebeda ho wo mmere a mowa atamfoo nsam wo won nsase so no nyinaa. Na asase no ahome, na anya ne home nna nso. 35 Ebere a asase no da mpan nyinaa,

ebanya home a moamma annya wo Homeda dodoa a motenaa so no. 36 “Won a wogya won ho a wanwue no nso, mema woatwe won aka akyirikyiri nsase so se őko mu nneduafоo ne nkao. Ehо na wobetena daa wo ehu mu. Wote se mframа rebo ahahan koraa a, wobedwane te se dee obi a őkura akofena repam won; wobehwehwe ase wo ebere a obi mpam won. 37 Obiara rempamo won nanso ehu enti, wobesuntisunti won ho won ho te se dee woredwane afiri akono a wonni tumi biara a wode begyina won atamfoa anim no. 38 Mobejera wo aman mu, na mo atamfoa asee mo. 39 Won a wobeka no, won bone enti, won ho beyera won wo atamfoa nsase so, bone a won agyanom yees no enti. 40 “Nanso akyire no, me nkurofоo beka won bone ne won agyanom bone. Wobeka sedes wodii me hwammo na wotiaa me no. 41 Se me nso metia won te se dee esee na mede won ko won atamfoa asase so a, afei, won akomaden no ano bebre ase, na wobetua won bone so ka. 42 Afei, mkae apam a me ne Yakob, Isak ne Abraham aye, na mkae asase no. 43 Asase no da ho dinn no, ebedi ne homeda. Nanso akyire no, wobenya won asotwe se woanni me nhyeheyee so na wotiaa me mmara. 44 Na dee woyee no nyinaa akyi no, merensemee wone m’apam no korakora, efiri se, mene Awurade won Onyankopon. 45 Mekae tete apam a me ne won agyanom a meyii won firii Misraim, ebere a amanaman nyinaa rehwе no, yees no. Me Awurade ne won Onyankopon.” 46 Yeinom ne mmara ne ahyedee a Awurade nam Mose so de maa Israelfoo no wo Sinai Bepo so no.

27 Awurade ka kyere Mose se, 2 “Ka kyere Israelfoo no se, ‘Se onipa bi hye bo se őde obi bema Awurade a, na se őpe se otua sika mmom a, 3 obetua dwete gram ahanum ne aduon aha barima a wadi mfee aduon kosi mfee aduosia, 4 se oyе őbaa a wadi mfee aduon kosi aduosia a, wobetua dwete gram ahaza ne aduanan, 5 abarimaa a wadi mfee enum kosi aduonu no nso wobetua dwete gram ahanu ne aduasa. Se oyе őbaa a, wobetua dwete gram oha ne dunum. 6 Abarimaa a wadi bosome kosi mfee enum no wobetua dwete gram 60; na abaayewa nso woatua dwete gram 35. 7 őbarima a wadi boro mfee aduosia no wobetua dwete gram oha aduon; na őbaa nso woatua dwete gram oha ne dunum. 8 Na se obi ye ohiani a őrentumi ntua saa sika yi a, őde saa onipa no bеba ősőfoo anim, na ősőfoo no akyere no sika a őbetumi atua. 9 “Se őde aboa hye bo se aforebőde a efata ma Awurade a, saa

abo a ñde ama Awurade no beye kronkron. **10** Ense se ñsesa saa aboa no. Ense se ñde dee eyé sesa dee eyé anaa se ñde dee eyé sesa dee eyé. Se eba se wóye saa nsesayé yi a, wóbefa no se mmoa mmienu no nyinaa ho te. **11** Se aboa a ñde rema Awurade no ho nte na emfata se wóde ye afrebódee ma Awurade a, ese se ne wura no de bre ñsófo. **12** Ñno na ñbehwe se aboa no di mu anaa se ñonte saa, na wakyere sika dodo a ese se ñtua de si aboa no anan. **13** Se aboa no ye dee ese se wóde no bo afódee nanso onipa a ñde no reba no pe se ñsane gye n'adé a, ñbetua sika ñha mu nkyemü aduonu aka ebo a ñsófo no betwa ama no se ñtua no ho. **14** “Se obi de ne fie ma Awurade na se ope se ñsane gye a, ñsófo no besese ne boo a ñtua so, **15** na saa onipa no atua, asane atua ebo korá no ara ñha mu nkyemü aduonu aka ho ansa na efie no abeyé ne dea bio. **16** “Se ñbarima bi pe se ñde n'abusua asase fa bi bo afódee ma Awurade a, wóbegyina aba kentenma dodo a ebebia se wóbedua wo so no so atwa asase no boo; aba kentenma biara boo ye dwete gram ahanum ne aduon. **17** Mfirinhyia Aduonum Afahye mu no, se obi de n'afuo kyé a, ne boo no rensesa. **18** Na se ñde asase no ma wo Mfirinhyia Aduonum Afahye no akyi a, ñsófo no begyina mfee a aka ansa na Mfirinhyia Aduonum Afahye a edi so no so asese ne boo, na wobetumi ate so. **19** Na se ñbarima no pe se ñgye n'asase a, ñsófo no boo a ñbebó no, ñbetua ñha mu nkyemü aduonu aka ho ansa na asase no abeyé ne dea bio. **20** Na se nso ñye n'advene se ñmpre se ñgye asase no bio, anaase se watón asase no ama obi foforó a, enneé wórentumi nnye bio. **21** Se wódane asase no ma wo Mfirinhyia Aduonum Afahye no mu a, ebeye asase kronkron. Wóde ato ho ama Awurade. Ebeyé asófo no agyapadee. **22** “Se obi bi de asase a wató ma Awurade, na se asase no nyé n'abusua asase a, **23** ñsófo no begyina mfee a aka ama woadi Mfirinhyia Aduonum Afahye no so asese ne boo. Ese se onipa ko no tua ebo no eda no ara, na eyé afrebódee kronkron ma Awurade. **24** Mfirinhyia Aduonum Afahye no duru so a, asase no besane akó dee ñtenee no nkyen anaase dee na ñye asase no wura no. **25** Wóbesese ého ka no nyinaa wo nnwetebena a wóye wo hyiadan mu, a eyé gram dubaako. **26** “Ense se obiara de aboa bi abakan ma Awurade, efiri se abakan biara, se ñye nantwie anaa odwan no, ye Awurade dea dada. **27** Se ñye mmoa a wón ho nte no bi a, onipa no bëtumi atua ne boo no, na ñde ebo no mu nkyemü enum mu baako aka

ho. Se onipa no antó bio dee a, wóbetón aboa no sedee ne boo tee. **28** “Adeé biara a wóde ama Awurade no, se eyé nnipa, mmoa anaa abusuasase no, ese se wóton anaa wósané gye, efiri se, biribiara a ete saa no ye kronkron ma Awurade. **29** “Onipa biara a Awurade ayí no asi nkyen ama ñséee no, wómmfa biribi ntua ne tiri ka. Ese se wókum no. **30** “Asase no so nnóbaeñ nkyemü edu mu baako, se eyé aburoo anaa aduaba no ye Awurade dea. Eyé kronkron. **31** Se obi pe se ñsane to saa aduaba anaa aburoo no a, ese se ñde ne boo nkyemü enum mu baako ka ho. **32** Anantwie ne nnwan no ntotosó dudu nyinaa, aboa biara a ñtó so edu a ñfa odwanhwéfo ñsam no ye kronkron ma Awurade. **33** Aboa a ñtó so edu a wóde bëma Awurade no, wónhwe se ñye anaa ñnyé, na wómmfa biribiara nsi n'anammu, efiri se, se wóde biribiara si anammu a, ne nyinaa beye kronkron, a obiara rentumi nnye bio.” **34** Yeinom ne mmara a Awurade de maa Mose wo Sinai Bepo so se ñnka nkyere Israelfoo no.

4 Mose

1 Awurade kasa kyerees Mose wə Ahyiaeet Ntomadan a ewo Sinai anweatam so. Yei siie wo mfee mmienu a Israelfoo firii Misraim no akyi, obosome a eto so mmienu no no eda a edi ekan. Okaa se: **2** “Gyina Israelfoo no mmusua ne wən mmusua so kan won nyinaa. Twere əbarima biara din. **3** Wo ne Aaron na mobekan mmarima a waadi mfee aduonu no ne dee əboro saa a wətumi kə əsa. **4** Əbarima a əfiri abusuakuo biara mu a əye ntuanoni na əbeboa mo. **5** “Mmarima a wəbeboa mo no edin nie: “Ruben abusuakuo no ntuanoni ye Sedeur babarima Elisur; **6** Simeon abusuakuo no ntuanoni ye Surisadai babarima Selumiel; **7** Yuda abusuakuo no ntuanoni ye Aminadab babarima Nahson; **8** Isakar abusuakuo no ntuanoni ye Suar babarima Netanel; **9** Sebulon abusuakuo no ntuanoni ye Helon babarima Eliab; **10** Yosef mmammarima no: Efraim abusuakuo no ntuanoni ye Amihud babarima Elisama; Manase abusuakuo no ntuanoni ye Pedahsur babarima Gamaliel; **11** Benyamin abusuakuo ntuanoni ye Gideoni babarima Abidan; **12** Dan abusuakuo ntuanoni ye Amisadai babarima Ahieser; **13** Aser abusuakuo ntuanoni ye Okran babarima Pagiel; **14** Gad abusuakuo ntuanoni ye Deguel babarima Eliasaf; **15** Naftali abusuakuo ntuanoni ye Enan babarima Ahira.” **16** Yeinom ne mmarima a wəyii wən firii nnipa no mu, a wəye ntuanofoo ma wən agyanom mmusua no. **17** Mose ne Aaron faa saa nnipa yi a wəabobo wən edin yi, **18** na eda a edi ekan wo obosome a eto so mmienu no mu no, wəfrees əmanfoə no nyinaa. Nnipa no nam wən mmusua ne wən mmusua so kyerees wən mmusua na wətwerəe mmarima a waadi mfee aduonu ne dee əboro saa no edin mmaako mmaako **19** sedee Awurade hyee Mose no. Enti okan wən wo Sinai esere so. **20** Ruben a əye Israel abakan asefoo: Mmarima a waadi mfee aduonu ne dee əboro saa a wətumi kə əsa no, wətwerəe wən edin mmaako mmaako sedee wən mmusua tee. **21** Nnipa dodoə a wəfiri Ruben abusuakuo mu ye mpem aduanan nsia ne ahanum. **22** Simeon asefoo: Mmarima a waadi mfee aduonu ne dee əboro saa a wəbetumi akə əsa no, wətwerəe wən edin mmaako mmaako sedee wən mmusua tee. **23** Nnipa dodoə a wəfiri Simeon abusuakuo mu ye mpem aduonum nkron ne ahasa. **24** Gad asefoo: Mmarima a waadi mfee aduonu ne dee əboro saa a wəbetumi akə

əsa no, wətwerəe wən edin sedee wən mmusua tee. **25** Nnipa dodoə a wəfiri Gad abusuakuo mu ye mpem aduanan enum ahansia ne aduonum. **26** Yuda asefoo: Mmarima a waadi mfee aduonu ne dee əboro saa a wəbetumi akə əsa no, wətwerəe wən edin sedee wən mmusua tee. **27** Nnipa dodoə a wəfiri Yuda abusuakuo mu ye mpem aduonum enan ne ahansia. **28** Isakar asefoo: Mmarima a waadi mfee aduonu ne dee əboro saa a wəbetumi akə əsa no, wətwerəe wən edin sedee wən mmusua tee. **29** Nnipa dodoə a wəfiri Isakar abusuakuo no ye mpem aduonum enan ne ahanan. **30** Sebulon asefoo: Mmarima a waadi mfee aduonu ne dee əboro saa a wəbetumi akə əsa no, wətwerəe wən edin sedee wən mmusua tee. **31** Nnipa dodoə a wəfiri Sebulon abusuakuo no mu ye mpem aduonum nson ne ahanan. **32** Yosef mmammarima no: Efraim asefoo: Mmarima a waadi mfee aduonu ne dee əboro saa a wəbetumi akə əsa no, wətwerəe wən edin sedee wən mmusua tee. **33** Nnipa dodoə a wəfiri Efraim abusuakuo no mu ye mpem aduanan ne ahanum. **34** Manase asefoo: Mmarima a waadi mfee aduonu ne dee əboro saa a wəbetumi akə əsa no, wətwerəe wən edin sedee wən mmusua tee. **35** Nnipa dodoə a wəfiri Manase abusuakuo no mu ye mpem aduasa mmienu ne ahanu. **36** Benyamin asefoo: Mmarima a waadi mfee aduonu ne dee əboro saa a wəbetumi akə əsa no, wətwerəe wən edin sedee wən mmusua tee. **37** Nnipa dodoə a wəfiri Benyamin abusuakuo no mu ye mpem aduasa enum ne ahanan. **38** Dan asefoo: Mmarima a waadi mfee aduonu ne dee əboro saa a wəbetumi akə əsa no, wətwerəe wən edin sedee wən mmusua tee. **39** Nnipa dodoə a wəfiri Dan abusuakuo no mu ye mpem aduasia mmienu ne ahanson. **40** Aser asefoo: Mmarima a waadi mfee aduonu ne dee əboro saa a wəbetumi akə əsa no, wətwerəe wən edin sedee wən mmusua tee. **41** Nnipa dodoə a wəfiri Aser abusuakuo no mu ye mpem aduanan baako ne ahanum. **42** Naftali asefoo: Mmarima a waadi mfee aduonu ne dee əboro saa a wəbetumi akə əsa no, wətwerəe wən edin sedee wən mmusua tee. **43** Nnipa dodoə a wəfiri Naftali abusuakuo no mu ye mpem aduonum mmiensa ne ahanan. **44** Yeinom ne mmarima a Mose ne Aaron ne Israel mmusua dumienu no ntuanofoo kan wən. **45** Israelfoo a na waadi mfee aduonu anaa dee əboro saa no a wəbetumi adəm Israel akodəm no nso, wəgynaa wən mmusua so kan wən. **46** Na wən nyinaa dodoə ye mpem ahansia ne mmiensa ne ahanum

aduonum. 47 Mmusua a wəwə Lewi abusuakuo no deε, wəankan wən anka wən a aka no ho. 48 Na Awurade aka akyere Mose se, 49 “Nkan Lewifoo abusuakuo no, na mfa wən nka Israelfoo a wəaka no ho. 50 Fa Ahyiaeε Ntomadan no ho dwumadie hyε Lewifoo no nsa. Wənhwε nneema a wəde asiesie mu ne deε ekeka ho nyinaa so. Wən na wəbesoa Ahyiaeε Ntomadan no ne emu nneema, wəbehwε so na wəatenatena ho. 51 Eberε biara a εse se wətu Ahyiaeε Ntomadan no, Lewifoo no na εse se wətutu, na baabiara a wəde bəsi no, wən na wəbeyε. Onipa foforø biara a əbeben ho no, wəbekum no. 52 Israel abusuakuo biara bənya n'atenaε ne ne frankaa. 53 Lewifoo no bəsisi wən ntomadan atwa Ahyiaeε Ntomadan no ho ahyia, sədee εbeyε a Onyankopøn abufuhyeε remma Israelfoo no so. Lewifoo no na wəbehwε Ahyiaeε Ntomadan no so.” 54 Israelfoo no yee yeinom nyinaa sədee Awurade hyε Mose no.

2 Awurade ka kyerε Mose ne Aaron se: 2 “Abusua biara bənya n'afa wə atenaε hə, na ekuo biara bətena n'abusua frankaa ase. Na mmusua no atenaε ahodoo no mfimfini na wade Ahyiaeε Ntomadan no bəsi.” 3 Apueε fam, baabi a owia pue firi hə no na εse se Yuda nnipa nkyekyεmu ahodoo no nyinaa bə wən atenaε wə wən frankaa ase. Yudafoø ntuanoni ne Aminadab ba Nahson. 4 Na ne dəm no ano si mpem aduəson εnan ne ahansia. 5 Isakar abusuakuo na wəbedi so. Wən ntuanoni ne Suar babarima Netanel. 6 Na ne dom no ano si mpem aduonum εnan ne ahanan. 7 Sebulon abusuakuo na wəbedi so. Wən ntuanoni ne Helon babarima Eliab. 8 Na ne dəm no ano si mpem aduonum nson ne ahanan. 9 Enti na nnipa dodoø a wəwə Yuda atenaε no nyinaa sədee wən nkyekyεmu tee no ano si mpem oha aduwətwe nsia ne ahanan. Se Israelfoo no tu a, saa mmusuakuo mmiensa yi na edi ekan. 10 Anafoø fam na Ruben nnipa nkyekyεmu ahodoo no nyinaa bəbə wən atenaε de won frankaa asi. Wən ntuanoni ne Sedeur babarima Elisur. 11 Ne dəm ano si mpem aduanan nsia ne ahanum. 12 Simeon abusuakuo na wəbedi so. Wən ntuanoni ne Surisadai babarima Selumiel. 13 Ne dəm ano si mpem aduonum nkron ne ahasa. 14 Gad abusuakuo na wəbedi so. Wən ntuanoni ne Reuel babarima Eliasaf. 15 Na ne dəm ano si mpem aduanan enum ahansia ne aduonum. 16 Na mmarima a wəwə Ruben atenaε ne sədee wən nkyekyεmu tee no ano si mpem oha aduonum baako ahanan ne aduonum. Na se Israelfoo

tu a, wən na wətə so mmienu. 17 Afei Lewifoo no de Ahyiaeε Ntomadan befiri wən atenaε mfidifini hə aks. Mmusuakuo no nyinaa bəkə no nnidisoo sədee wən atenaε nhyeheyεeε tee, wə wən mmusuakuo mfrankaa akyi. 18 Efraim abusuakuo bəfa atenaεm hə atəee fam adi wən abusua frankaa akyi. Wən ntuanoni ne Amihud babarima Elisama. 19 Ne dəm ano si mpem aduanan ne ahanum. 20 Manase abusuakuo na wəbedi so. Wən ntuanoni ne Pedahsur babarima Gamaliel. 21 Ne dəm ano si mpem aduasa mmienu ne ahanum. 22 Benyamin abusuakuo na wədi so. Wən ntuanoni ne Gideoni babarima Abidan. 23 Ne dəm ano si mpem aduasa enum ne ahanan. 24 Na mmarima a wəwə Efraim atenaε ne sədee wən nkyekyεmu tee no ano si mpem oha ne nnwotwε ne oha baako. Na se Israelfoo tu a, wən na wətə so mmiensa. 25 Dan abusuakuo bəfa atifi fam adi wən abusua frankaa akyi. Wən ntuanoni ne Amisadai babarima Ahieser. 26 Ne dəm ano si mpem aduosia mmienu ne ahanson. 27 Aser abusuakuo no bədi so. Wən ntuanoni ne Okran babarima Pagiel. 28 Ne dəm ano si mpem aduanan baako ne ahanum. 29 Naftali abusuakuo no bedi so. Wən ntuanoni ne Enan ba Ahira. 30 Ne dəm ano si mpem aduonum mmiensa ne ahanan. 31 Mmarima a wəwə Dan atenaε no ano si mpem oha aduonum nson ne ahansia. 32 Sei na Israelfoo a wəkan wən mmusuakuo mmusuakuo no tee. Wən a wəwə atenaε hə nyinaa, sədee wən nkyekyεmu tee no ano si mpem ahansia ne mmiensa ahanum ne aduonum. 33 Sədee Awurade hyε Mose no, wəankan Lewifoo no anka Israelfoo no ho. 34 Enti Israelfoo yee biribiara sədee Awurade hyε Mose no. Wəbobø wən atenaε, tenatena wən frankaa ahodoo ase, na wənantee nnidisoo nnidisoo sədee wən mmusua ne wən afie tee.

3 Eberε a Awurade kasa kyerε Mose wə Sinai Bepo so no. 2 Na yeinom ne Aaron ne Mose abusua. Aaron mmamarima edin na ədidi sooyi: Nadab, n'abakan, Abihu, Eleasa ne Itamar. 3 Yeinom ne Aaron mma a wəasra wən ngo na wəayi wən asi hə se asəføø. 4 Nadab ne Abihu deε, wəwuwuu wə Awurade anim eberε a wəhyee afərebødeε wə ogya a əmfata so wə Sinai eserε so. Na wənni mma enti, Eleasa ne Itamar nko ara na wəsomm se asəføø, eberε a wən agya Aaron te ase. 5 Awurade ka kyerε Mose se: 6 “Frε Lewifoo no, na fa wən ma əsəføø Aaron se n'aboaføø. 7 Wəbeyε adwuma wə Ahyiaeε Ntomadan no mu ama əsəføø Aaron ne nnipa no nyinaa. 8 Afei, wəbehwε nneema

a wôde siesie Ahyiaeë Ntomadan mu no so, de asi Israelfoo no no anan mu ayé asodie a wôye wo Ahyiaeë Ntomadan no mu. **9** Fa Lewifoo no ma Aaron ne ne mmammarima; won ne Israelfoo a wôde won bêma no korakora. **10** Ma Aaron ne ne mmammarima no nsom se asofoo; onipa foforo biara a obebene kronkronbea hò no, ese se wôkum no.” **11** Awurade ka kyereë Mose se, **12** “Mayi Lewifoo no afiri Israelfoo no mu de won asi Israel babaa biara abakan a ɔyé ɔbarima anan mu. Lewifoo no ye me dea, **13** efiri se abakan biara wo me. Eberë a mekunkum mmakan wo Misraim no, megayaa Israel mmakan, se wôye nnipa anaa mmoa. Wôye me dea. Mene Awurade.” **14** Afei, Awurade ka kyereë Mose wô Sinai esere so se, **15** “Kan Lewifoo no wo won mmusua ne afie mu. Kan ɔbarima biara firi dee wadi bosome baako so.” **16** Enti Mose kanee won sèdee Awurade hyeë no no. **17** Yeinom ne Lewi mmammarima: Gerson, Kohat ne Merari. **18** Gerson asefоo nie: Libni ne Simei. **19** Kohat asefоo: Amram, Ishar, Hebron ne Usiel. **20** Merari asefоo: Mahli ne Musi. Yeinom ne Lewifoo sèdee won mmusua ne won afie tee. **21** Gerson asefоo no na wôye mmusua a wofiri Libni ne Simei ase. **22** Na Gersonfoô mmakima a wôadi bosome ne dee eborø saa a wofiri Gerson mmusua mu no dodoë ye mpem ahanson ne ahanum. **23** Won atenaeë wô Ahyiaeë Ntomadan no akyi wo atœc fam. **24** Na Gersonfoô no ntuanoni ne Lael babarima Eliasaf. **25** Saa mmusuakuo mmienu yi na na wôbhwe Ahyiaeë Ntomadan no ne ne nkataho no ne ekwan nsenanotam no so. **26** Afei, na wôbhwe adiho nsenanotam a etwa Ahyiaeë Ntomadan no ho ne aforebukyia ne adiho nsenanotam, nhoma ne elo nneëma a wôde di dwuma ahodoo no nyinaa so. **27** Kohat asefоo ye mmusua a wofiri Amram, Ishar, Hebron ne Usiel ase. **28** Na Kehat mmusua no mu mmakima a wôadi bosome ne dee eborø saa dodoë ye mpem aha nwotwe ne ahansia. Won na na wôbhwe kronkronbea mu hò so. **29** Wômaa won atenaeë wô Ahyiaeë Ntomadan no anafoo fam. **30** Na Kohatfoô ntuanoni no ne Usiel babarima Elisafan. **31** Saa mmusua ènan yi na na wôbhwe apam adaka, ɔpono, kaneadua, aforebukyia hodoo, ne dee èkeka ho a na wôde di dwuma wo kronkronbea hò, mfimfini ntawamutam ne nneëma a wôde di dwuma ahodoo wô hò nyinaa no so. **32** Aaron babarima ɔsøfоo Eleasa no na na ɔyé ɔpanin wô Lewifoo no nyinaa so. ɔyee no panin wô asofoo a wôbhwe kronkronbea no so. **33** Na Merari asefоo no ye mmusua a wofiri

Mahli ne Musi ase. **34** Merarifoo mmusua no mu na mmaprima a wôadi bosome ne dee eborø saa dodoë ye mpem nsia ne ahanu. **35** Merari abusua no ntuanoni ne Abihail babarima Suriel, na wôtenaa Ahyiaeë Ntomadan no atifi fam. **36** Dwumadie a wôde hyeë saa mmusuakuo mmienu yi nsa ne se, wôbhwe Ahyiaeë Ntomadan no nnyinaso so. Afei, wôbhwe mmeamu nnua, mpunan, nsisisoo ne elo nneëma a wôde di dwuma nyinaa. **37** Afei, mpunan a ewo adiho hò nyinaa ne ne nsisiso, mpœëwa, ne ntampehoma nyinaa, wôbhwe so. **38** Ahyiaeë Ntomadan no apueë fam, dee owia pue firi no, wôgya maa Mose ne Aaron ne ne mmammarima se wônsisi won ntomadan wô hò. Saa nnipa yi na na wôsi Israelfoo no anan mu di Ahyiaeë Ntomadan no ho dwuma nyinaa. Onipa foforo biara a obeben kronkronbea hò no, wôbekum no. **39** Lewifoo a Awurade hyeë Mose ne Aaron se wônskan won sèdee won mmusua tee a ɔbarima biara a wôadi bosome ne dee eborø saa ka ho no dodoë ye mpem aduonu mmienu. **40** Awurade ka kyereë Mose se, “Kan Israelfoo mmakan a wôye mmakima na wôadi bosome ne dee eborø saa no, na twere won edin. **41** Lewifoo no beye me dea. Ma wônsi Israelfoo mmakan nyinaa anan mu, na Lewifoo nyemmoa mmakan nsi Israelfoo nyemmoa mmakan anan mu. Mene Awurade.” **42** Enti Mose kanee Israelfoo mmakan nyinaa sèdee Awurade hyeë no no. **43** Mmammarima mmakan a wôadi bosome ne dee eborø saa no a ôtwereë won edin no ano si mpem aduonu mmienu ahanu ne aduonu mmiensa. **44** Afei, Awurade ka kyereë Mose se, **45** “Ma Lewifoo nsi Israelfoo mmakan ananmu. Na Lewifoo nyemmoa mmakan nso nsi Israelfoo nyemmoa mmakan ananmu. Lewifoo ye me dea. Mene Awurade. **46** Ansa na mobegye Israelfoo mmakan ahanu aduonu mmiensa no a wôboro Lewifoo no dodoë so no, **47** momma wôntua tiadee, sèdes hyiadan mu nnwetëbena tee, a emu duru ye gram aduonum nson. **48** Fa tiadee sika no ma Aaron ne ne mma.” **49** Enti Mose gyegyee Israelfoo ahanu aduonu mmiensa a na wôboro Lewifoo no dodoë so no tiadee. **50** Sika a wôgyegyee no nyinaa ano sii dwetë kilogram dunum ne fa. **51** Na Mose de maa Aaron ne ne mmammarima sèdee Awurade hyeë no no.

4 Afei Awurade ka kyereë Mose ne Aaron se: **2** “Kan Kohatfoô no dodoë a wôwô Lewifoo no abusua mu. **3** Saa nnipakan yi beye mmakima nko ara a wôadi firi mfee aduasa kosi aduonum a wobëtumi

ayé adwuma wó Ahyiaeé Ntomadan mu. 4 “Kohat mma no dwumadie ne se wobehwe akronkronnee no so wó Ahyiaeé Ntomadan no mu. 5 Se wóretu afiri atenaee hó a, Aaron ne ne mma mmarima na wóbedi ékan ako Ahyiaeé Ntomadan no mu akófa nkatanimu no de akata adaka no ho. 6 Afei, wóde abirekyie nwoma bekata nkatanimu no ho na wóde ntoma tuntum akata abirekyie nhoma no ho na wóde nnua a wóde soa adaka no ahyehye ne nkawa no mu. 7 “Afei, wómfá ntoma tuntum nse épono a Hyiadan mu Burodo no da so no so, na wómfá nyowaa, ntere, dwaresen akésee, nkuruwa ne Burodo no ngu ntoma no so. 8 Wóde ntoma kókóo bekata so na wóasane de abirekyie nhoma akata ntoma kókóo no so. Na afei, wóde nnua a wóde besoa no ahyehye épono no mu. 9 “Afei, ése se wóde ntoma tuntum kata kaneadua no, nkanea no, adaawa no, nkukuo apaawa no ne ngo toa no ho. 10 Saa nneéma yi nyinaa nso, wóde abirekyie nhoma bekata ho na wóde nkyekyereee yi nyinaa abégu épono so. 11 “Ése se wóde ntoma tuntum kata sikakókóo aforebukyia no so na wóasane de abirekyie nhoma kata so bio na wóde nnua a wóde soa no hyehye aforebukyia no mu. 12 “Hyiadan no mu som no ho nneéma a aka no nyinaa, ése se wóde ntoma bibire kyekyere ho a wóde abirekyie nhoma asane akyekyere ho na wóde to mpata a wóde soa no so. 13 “Ése se wótu nsó no nyinaa firi aforebukyia no mu guo, na wóde ntoma kókóo bibire kyekyere ho. 14 Ése se wóde aforebukyia no ho ósom nneéma nyinaa gu ntoma no so. Saa nneéma no ne nkyéñsee a wónoa mu, nsosómu, sofi, kyéñsee késéé ne nneéma a wókora mu nneéma gu ntoma no so na wóde abirekyie nhoma kata ne nyinaa so. Na afei, wóde nnua a wóde soa no gu faako a ése se wóde guo. 15 “Se Aaron ne ne mma mmarima no wie kronkronbea hó nneéma no anoboa a, Kohat ne n'abusuafoo bëba abesoa ako baabiara a wóretu nneéma ako. Nanso wónni ho kwan se wóde wón nsa ka nneéma a ého te no bi. Wóyéé saa a, wobewuwu. Kohat mma na ése se wósoa nneéma a ewó Ahyiaeé Ntomadan no mu. 16 “Aaron babarima Eleasa na obéhwé ngo a wóde besó kanea, nnuhwam, daa aduane a wóde bó afódee, ósra ngo ne Ahyiaeé Ntomadan no nyinaa so. Biribibiara a ewó Ahyiaeé Ntomadan no mu no nso, obéhwé so.” 17 Afei, Awurade ka kyereé Mose ne Aaron se, 18 “Monntwa Kohatfoo abusuakuo no mfiri Lewifoo mu. 19 Se wóresoa nneéma a ého te no a, dee ése se wóyéé a wórenwuwu nie: Ése se Aaron ne

ne mma mmarima no ne wón kó hó kókyere wón adee a ése se wón mu biara soa. 20 Se wóanyéé saa a, énse se wóko kronkronbea hó koraa. Se wóyéé saa a, wobehunu nneéma a cho te no na erenkyere koraa wóawuwu.” 21 Awurade ka kyereé Mose se, 22 “Kan Gerson asefóo a wófra Lewifoo abusua mu no, 23 firi mmarima a wóadi mfee aduasa kósi aduonum a wóbetumi aye adwuma kronkron wó Ahyiaeé Ntomadan mu hó so. 24 “Gerson mmusua no dwuma a wóbedie nie: 25 Wóbesoa ntoma a étwa Ahyiaeé Ntomadan mu hó, Ahyiaeé Ntomadan no ankasa ne dee ekata ho, abirekyie nhoma nkurusoo ne ntoma a ésen Ahyiaeé Ntomadan no ano no. 26 Afei, wóbesoa nkataho a ekata adiho hó éfasuo no ho no. Wóbesoa ntoma a étwa adiho hó ekwan no ano ne aforebukyia ne Ahyiaeé Ntomadan no ntam no. Wóbesoa aforebukyia no, ntampehoma ne dee ékeka ho nyinaa. Wón na ése se wóhwé, twe yeinom nyinaa. 27 Aaron anaa ne mmamarima no bi tumi ma Gerson asefóo no bi dwuma di. 28 Nanso Gersonfoo no bëhyé Aaron Itamar ase. 29 “Afei, kan Merari asefóo a wófra Lewifoo abusua mu no 30 éfiri mmarima a wóadi mfee aduasa kósi aduonum so a wóbetumi aye adwuma wó Ahyiaeé Ntomadan mu hó. 31 Se wópagya Ahyiaeé Ntomadan no a, wón na ése se wósoa ne nnyinasoó, nnua a éssí mu, ne nsisisoó 32 mpunán a wóde yéé adiho hó afasuo no ne ne nsisisoó, mpeéwa, ntampehoma ne biribiara a wóde di ho dwuma. Fa dwumadie ahodoo no hyé nnipa a wobebobo wón edin nsa. 33 Merari asefóo no, Aaron babarima Itamar na obéhwé wón so.” 34 Enti Mose ne Aaron ne mpanimfoo no bi kókan Kohatfoo 35 a mmarima a wóadi mfee aduasa kósi aduonum nyinaa a wóbetumi aye Ahyiaeé Ntomadan mu adwuma ka ho, 36 na wóhunuú se wón nyinaa dodoó yéé mpem mmieni ne ahanson aduonum. 37 Wóyéé yeinom nyinaa de dii Awurade ahyedee a óhyéé Mose no so. 38 Wókan Gersonfoo no mmusua ne wón mmusua. 39 Wókan mmarima a wóadi mfee aduasa kósi aduonum a wóbetumi aye adwuma wó Ahyiaeé Ntomadan no mu. 40 Wón nyinaa dodoó yéé mpem mmieni ahansia ne aduasa. 41 Enti na Gersonfoo a wófata se wósoa wó Ahyiaeé Ntomadan no mu no nyinaa dodoó ne no. Mose ne Aaron na wókan wón sedéé Awurade hyéé wón no. 42 Merarifoó no nso, wókan wón mmusua ne wón mmusua. 43 Wókan wón mmarima a wóadi mfee aduasa kósi aduonum a wófata se wóyéé adwuma wó Ahyiaeé Ntomadan no mu. 44 Wón nyinaa dodoó

yee mpeem mmiensia ne ahanu. **45** Enti Merarifoo a wofata se wosom wo Ahyiaeet Ntomadan no mu no nyinaa dodoor ne no. Mose ne Aaron na wakan won sedes Awurade hyee Mose no. **46** Enti Mose ne Aaron ne Israel mpanimfoo nam Lewifoo no mmusua ne won afie so kan won nyinaa. **47** Mmarima a na woadi firi mfee aduasa kosi mfee aduonum no nyinaa a na wofata se woye adwuma wo Ahyiaeet Ntomadan no mu ho no ne won a wobesoak no **48** dodoor ye mpeem aha nwotwe ahanum ne aduowotwe. **49** Awurade hyee Mose no enti na wonam so kanee nnipa no.

5 Yei ne mmara a Awurade sane hyee maa Mose: **2**

“Ka kyere Israelfoo no se, ese se wopam akwatafao nyinaa firi atenaeet ho. Won a ekuro atutu won ne won a wode won nsa akoka efuna enti won ho agu fi nyinaa no, ese se wopam won. **3** Mmarima ne mmaa nyinaa ka ho. Yi won nyinaa firi ho sedes ebeye na atenaeet ho a me ne mo betena no ho rengu fi”. **4** Wodii Awurade mmara no so. **5** Afei, Awurade ka kyere Mose se, **6** “Ka kyere Israelfoo no se, se obarima o, obaa o, odi Awurade hwammoo a, eyee bone. **7** Ese se oka ne bone na adees a ewiaeet no, otua ho ka nyinaa na osane de etho ka no nkyemu oha mu aduonu ka ho de ma onipa ko a obaa no korono no. **8** Na se onipa ko a eyee no bone no awu na onni obusuani biara a oben no a wobetua ho ka ama no no a, ese se, se otua ka no ma ososo a, odwennini ka ho se mpatadee. Eyee Awurade dea. **9** Akyedee kronkron a Israelfoo de bekye ososo no ye ne dea. **10** Ososo biara befa akyedee kronkron biara a ne nsa beka.” **11** Awurade ka kyere Mose se, **12** “Ka kyere Israelfoo no se, se obarima bi yere kobo adwaman. **13** nanso onhunu asem no mu nokore na onnya odanseni **14** na otwe ho ninkunu na onte ne ho ase a, **15** obarima no de ne yere no beko ososo anim a obaa no ho afrebodes a eyee atokosiam a womfaa ohwam ngo mfraee lita mmienu ka ho. Efiri se, eyee ninkuntwe afrebao. Enu na ebema nokore ada adie ama wolahunu se obaa no di fo anaa odi bem. **16** “Ososo no de obaa no beba Awurade anim, **17** na wasa Ahyiaeet Ntomadan no mu mfturo de afra nsuo kronkron a egu asansuo kesee bi mu no. **18** Obesane ne ti a wakyekyere no na ode ninkunu afrebodes no agu ne nsam de ahwe se obarima no nsusue no ye nokore ampa ara anaase enye nokore. Ososo no begyina nanim a okura nsuo nwononwono a ede mmusuo ba no. **19** Ebema no aka ntam se onnim asem no ho hwee na waka akyere no se, se wo ne obarima

biara nnaee ka wo kunu nko ara ho dee a, enneet, wo ho nte mfiri nsuo nwononwono a ede mmusuo ba yi ho. Na se woabao adwaman a, enneet, Awurade bedome wo wo wo nkuroofoo mu. Obema wo sre aporo na wo yafunu ahono. Na obaa no beka se, ‘Aane, saa na ese se eba.’ **23** “Ososo no betwene nname yi nyinaa agu nwoma bi mu na wahohoro agu nsuo nwononwono no mu. **24** Se ese se obaa no nom nsuo no na se onom wo ebere a waye bone a, eyee nwononwononwono wo ne mu. **25** Afei, ososo no begye ninkunu afrebodes no afiri obaa no nsam na wahinhim no Awurade anim na ode akao afrebukyia no so. **26** Obesa ne nsabuo made asi ne nyinaan anan na wahye no wo afrebukyia no so na wama obaa no anom nsuo no. **27** Se ne ho agu fi na wabao adwaman no atia ne kunu a, nsuo a wanom no beye nwononwononwono wo ne mu na ne yafunu ahono na ne sre aporo na waye nname wo ne nkuroofoo mu. **28** Se oyee kronn a omwoadwaman a, worenha no, na erenkyere, obenyinsen. **29** “Yei ne mmara a efira obaa a ne bra nyee na ne kunu twe ne ho ninkunu **30** de hwehwe mu hunu se odi ne kunu nokore anaa onni no nokore no ho. Ode no beba Awurade anim na ososo no adi dwuma a wobaboo so no nyinaa. **31** Worenni ne kunu no asem wo baabiara se wama yare bone bi aba ne yere so, efiri se, eyee ono ara na oma ebba saa.”

6 Awurade sane ka kyere Mose se **2** onka nkyere

Israelfoo no se, “Se obarima anaa obaa koye Nasareni de te ne ho wo Awurade anim a, **3** eno akyi, saa ebere a owo ahotee no mu no, onni ho kwan se onom nsaa eyee den anaa bobesa anaa nsaa e emu ka. **4** Saa ebere no mu no, onni ho kwan se odi biribiara a efiri bobe mu, se eyee n'aba anaa ne hono. **5** “Saa ebere no mu no, ense se oyi ne tirinwi, efiri se, oyee kronkron na woate ne ho ama Awurade; eno enti na ese se oma ne tirinwi fu no. **6** “Awurade bohye no nna no mu no, onni ho kwan se oka owufo ho. **7** Se owufo no ye n'agya, ne maame, ne nuabarima anaa ne nuabaa koraa a, onnko ne ho, efiri se, ne bo a ohye de tee ne ho no, oda so hye asee, **8** na saa ebere no mu nyinaa, woate ne ho ama Awurade. **9** “Se obi wu to ne nkyen de gu ne ho fi a, nnanson akyi, ese se oyi ne tirinwi a etho agu fi no. Afei, wobedwira ne ho afiri efi a owufo no de aka no no. **10** N'adekyees a eyee eda a eto so nwotwe no, ese se ode nturukuku mmienu anaa mmoronomma mma mmienu bre ososo wo Ahyiaeet Ntomadan no kwan ano. **11** Ososo no de nnomaa no mu baako bebo bone ho afodes na ode obaako abo ohyees afodes, na

ayε mpatadeε ama dee ne ho agu fi no. Na εda no ara, εse se ɔti ne bohyε mu na ɔsane ma ne tirinwi no fu bio. 12 Nna dodox a ɔdii ne bohyε a edi ekan no so no nyinaa ahye agu. Өbehyε Awurade bɔ foforo de afiri aseε, na ɔde odwennini ba a wadi afe beba abεbɔ efodie ho afodeε. 13 “Eda a ne bohyε a ete ɔno ne Awurade ntam no wie duru no, εse se ɔkɔ Ahyiaeε Ntomadan no ano 14 kɔbɔ ohyee afodeε ma Awurade. ɔde odwan ba a wadi afe a ɔnnii dem na εbεbɔ saa afodeε no. ɛse se ɔde odwanbereε a wadi afe a ɔnnii dem bɔ bɔne ho afodeε na ɔde odwennini a ɔnnii dem bɔ asomdwoε afodeε. 15 Nneεma a ɔde beka ho no ne burodo a mmoreka mfra mu, asikyiresiam taterε a wɔde ngo afra; burodo ntrawa bi a mmoreka mfra mu a wɔde ngo aye so a aduane ne nsā afrebodeε ka ho. 16 “ɔsɔfɔ no de saa afrebodeε yi nyinaa beba Awurade anim. Dee ɔde bedi ekan aba no ye bɔne ho afodeε ne ohyee afodeε, 17 afei, odwennini a wɔde no bεbɔ asomdwoε afodeε a burodo kentenma a mmoreka nni mu nso ka ho. Na dee etwa too a ɔde bεbɔ no ne aduane ne nsā afodeε a ɔde bεma Awurade. 18 “Afei, ɔhotuafo no bεyi ne tirinwi a afu kuhaa no; eno ne nsenkyerεnneε a ekyere se, ɔnhyε bɔhyε no ase bio. Wəbεye yei wɔ Ahyiaeε Ntomadan no ano, na wɔde nwi no agu asomdwoε afodeε a wɔrebɔ no wo ogya mu no ahye no. 19 “Wɔayi ɔbarima no tirinwi no awie no, ɔsɔfɔ no de odwennini no basa a wɔatoto, taterε a mmoreka nni mu no baako ne burodo ntrawa a mmoreka nni mu behye ɔbarima no nsam. 20 ɔsɔfɔ no behim no ako n'anim aba n'akyi wɔ Awurade anim a ekyere ma a ɔde rema Awurade. Ne nyinaa ye kyεfa a εho te ma ɔsɔfɔ no. Wəbεye no sεdeε wɔyε odwennini no basa mu mfempadeε a wɔhim no wo Awurade anim no. Yei akyi no, ɔhotuafo no tumi nom bobesa a ekyere se, wɔayi no afiri ne bohyε no mu. 21 “Yeinom ne mmara a eda ho ma Nasareni a wahye n'ahofama ho bɔ awie, na ɔde afrebɔ ahodoo bre Awurade. Saa afrebɔ yi akyi no, ɔtumi de afrebodeε biara a ɔrebεye Nasareni no, ɔhyee ho bɔ se ɔde beba no ba.” 22 Afei, Awurade ka kyereε Mose se, 23 “Ka kyere Aaron ne ne mmamarima no se εse se wɔhyira Israelfoo yi sononko se: 24 “Awurade nhylra mo na ɔnhwe mo so. 25 Awurade nte n'anim nkyere mo na ɔnnom mo. 26 Awurade mma n'ani so nhwe mo na ɔmma mo asomdwoε.” 27 “Saa na εse se Aaron ne ne mmamarima hyira Israelfoo, na m'ankasa nso mehyira wɔn.”

7 Eda a Mose wiee Ahyiaeε Ntomadan no hyehye no, ɔsraa ho nyinaa ngo, tee ho nyinaa a afrebukyia no ne εho nneεma nyinaa ka ho. 2 Afei, Israel mpanimfoo ne mmusuakuo no mu mpanin a wɔhwεe nnipakan no so no nyinaa de wɔn afrebodeε baeε. 3 Wɔde nteaseenam nsia a wɔakatakata ho ne anantwie dumienu na wɔde baeε. Na nteaseenam no baako biara ye mpanimfoo mmieni dea, a nantwie baako ye wɔn mu biara dea. Wɔde ne nyinaa maa Awurade wɔ Ahyiaeε Ntomadan no anim. 4 Awurade ka kyereε Mose se, 5 “Gye wɔn akyedee no na fa nteaseenam no ye Ahyiaeε Ntomadan no ho adwuma. Fa ma Lewifoo no na wɔmfia nni dwuma biara a εho hia wɔn.” 6 Enti Mose de nteaseenam no ne anantwie no maa Lewifoo no. 7 ɔmaa Gerson ne ne nkurɔfɔ nteaseenam mmieni ne anantwie εnan 8 εnna ɔmaa Merari ne ne nkurɔfɔ nso nteaseenam εnan ne anantwie nwɔtwe a Aaron babarima Itamar na na ɔdi so panin. 9 Wɔamma Kohat nkurɔfɔ nteaseenam no bi, εfiri se, na εse se wɔsoa wɔn kyεfa a εfa Ahyiaeε Ntomadan no ho nneεma no ho no wo wɔn mmatire. 10 Eda no, mpanimfoo a wɔdi anim no nso de atenaseεbɔ akyedee beguu afrebukyia no anim da a wɔresra afrebukyia no ngo no. 11 Awurade ka kyereε Mose se, “Kyεkyε nna a obiara de n'atenasebodeε bεbɔ afrebukyia no so.” 12 Aminadab babarima Nahson a εfiri Yuda abusuakuo mu na ɔde n'atenasebodeε baa eda a edi ekan no. 13 Nneεma a ɔde baeε no ye: dwetε prete baako a emu duru ye kilogram baako ne fa, dwetε kyεnsee bi a εbεye kilogram baako a ne nyinaa na wɔde asikyiresiam muhumuhu a wɔde ngo afra ahye no ma ma. 14 Afei, ɔde sikakɔkɔ adaka ketewa bi a εkari gram ɔha ne dunan a wɔde aduhwam ahye no ma baeε. 15 ɔde nantwinini ba, odwennini ne odwammaa a wadi afe baeε se ɔhyee afrebodeε. 16 Wɔde abirekyie baeε se bone ho afrebodeε 17 na asomdwoε afrebodeε no dee, anantwie mmieni, nnwennini enum, mmirekyie enum ne nnwammaa enum a wɔadi afe na wɔde wɔn baeε. Yei ne afodeε a Nahson babarima Aminadab de baeε. 18 Eda a εtɔ so mmieni no, Suar babarima Netanel a ɔda Isakar abusuakuo ano no de n'afrebodeε baeε. 19 Na n'afrebodeε no ye: dwetε prete a εye kilogram baako ne fa ne dwetε kyεnsee a emu duru ye kilogram baako a wɔde atokoo afrebodeε a εye asikyiresiam muhumuhu a wɔde ngo afra ahyehye no ma ma. 20 ɔde sikakɔkɔ akoradeε bi a εkari gram ɔha ne

dunan a wôde aduhwam ahye no ma nso bae. 21 Ðde nantwie ba, odwennini ne odwammaa a wadi afe bae se ohyee afodee, 22 ɔpapo se bône ho afodee 23 ne anantwie mmienu, nnwennini enum, mpapo enum ne nnwammaa enum a won mu biara adi afe se asomdwoee afodee. Yei ne afodee a Suar babarima Netanel de bae. 24 Ne nnansa so no, Helon babarima Eliab a ɔda Sebulon abusuakuo ano no de n'aforebodee bae. 25 Na n'aforebodee no ye: dwete prete a eyé kilogram baako ne fa ne dwete kyensee a emu duru ye kilogram baako. Na wôde atokoo aforebodee a eyé asikyiresiam a woayam no muhumuhu a wôde ngo afra ahye no ma ma. 26 Ðde sikakoko akoradee a emu duru ye gram ɔha ne dunan a wôde aduhwam ahye ma nso bae. 27 Ðde nantwie ba, odwennini ne odwammaa a wadi afe bae se ohyee afodee, 28 ɔpapo se bône ho afodee; 29 ne anantwie mmienu, nnwennini enum ne mmirekyinini enum se asomdwoee afodee. Yei ne afodee a Helon babarima Eliab de bae. 30 Ne nnanan so no, Sedeur babarima Elisur a ɔda Ruben abusuakuo ano no de n'aforebodee bae. 31 Na n'aforebodee no ye: dwete prete a eyé kilogram baako ne fa ne dwete kyensee a emu duru ye kilogram baako a wôde aforebodee a eyé asikyiresiam a woayam no muhumuhu a wôde ngo afra ahye no ma ma. 32 Afei, ðde sikakoko akoradee a emu duru ye gram ɔha ne dunan a wôde aduhwam ahye no ma nso bae. 33 Ðde nantwie ba, odwennini ne odwammaanini a wadi afe bae se ohyee afodee, 34 ɔpapo se bône ho afodee; 35 ne anantwie mmienu, nnwennini enum, mpapo enum ne nnwammaa enum a won mu biara adi afe. Yei ne afodee a Sedeur babarima Elisur de bae. 36 Ne nnanum so no, Surisadai babarima Selumiel a ɔda Simeon abusuakuo ano no de n'aforebodee bae. 37 Na n'aforebodee no ye: dwete prete a eyé kilogram baako ne fa ne dwete kyensee a emu duru ye kilogram baako na wôde atokoo aforebodee a eyé asikyiresiam a woayam no muhumuhu a wôde ngo afra ahye no ma ma. 38 Afei, ðde sikakoko akoradee a emu duru beye gram ɔha ne dunan a wôde aduhwam ahye no ma nso bae. 39 Ðde nantwie ba, odwennini ne odwammaanini a woadi afe bae se ohyee afodee, 40 ɔpapo se bône ho afodee, 41 ne anantwie mmienu, nnwennini enum, mmirekyinini enum ne nnwammaa enum a won mu biara adi afe se asomdwoee afodee. Yei ne afodee a Surisadai ba Selumiel de bae. 42 Ne nna nsia so no, Deguel babarima Eliasaf a ɔda Gad abusuakuo ano no

de n'aforebodee bae. 43 Na n'aforebodee no ye: dwete prete a eyé kilogram baako ne fa ne dwete kyensee a emu duru ye kilogram baako. Na wôde atokoo aforebodee a eyé asikyiresiam muhumuhu a wôde ngo afra ahyehye no ma ma. 44 Ðde sikakoko akoradee bi a ekari gram ɔha ne dunan wôde aduhwam ahye no ma nso bae. 45 Ðde nantwie ba, odwennini ne odwammaa a wadi afe bae se ohyee afodee, 46 ɔpapo se bône ho afodee; 47 ne nantwie mmienu, nnwennini enum, mpapo enum ne nnwammaa enum a won mu biara adi afe se asomdwoee afodee. Yei ne afodee a Deguel ba Eliasaf de bae. 48 Ne nnanson so no, Amihud babarima Elisama a ɔda Efraim abusuakuo ano no de n'aforebodee bae. 49 Na n'aforebodee no ye: dwete prete a eyé kilogram baako ne fa ne dwete kyensee a emu duru ye kilogram baako. Na wôde atokoo aforebodee a eyé asikyiresiam muhumuhu a wôde ngo afra ahyehye no ma ma. 50 Ðde sikakoko akoradee bi a ekari gram ɔha ne dunan a wôde aduhwam ahye no ma nso bae. 51 Ðde nantwie ba, odwennini ne odwammaa a wadi afe bae se ohyee afodee; 52 ɔpapo se bône ho afodee; 53 ne nantwie mmienu, nnwennini enum, mpapo enum ne nnwammaa enum a won mu biara adi afe se asomdwoee afodee. Yei ne afodee a Amihud babarima Elisama de bae. 54 Ne nnawotwe so no, Pedahsur babarima Gamaliel a ɔda Manase abusuakuo ano no de n'aforebodee bae. 55 Na n'aforebodee no ye: dwete prete a eyé kilogram baako ne fa ne dwete kyensee a emu duru ye kilogram baako. Na wôde atokoo aforebodee a eyé asikyiresiam muhumuhu a wôde ngo afra ahyehye no ma ma. 56 Ðde sikakoko akoradee bi a ekari gram ɔha ne dunan a wôde aduhwam ahye no ma nso bae. 57 Ðde nantwie ba, odwennini ne odwammaa a wadi afe bae se ohyee afodee, 58 ɔpapo se bône ho afodee; 59 ne nantwie mmienu, nnwennini enum, mponkyenini enum ne nnwammaa enum a won mu biara adi afe se asomdwoee afodee. Yei ne afodee a Pedahsur ba Gamaliel de bae. 60 Ne nna nkron so no, Gideoni babarima Abidan a ɔda Benyamin abusuakuo ano no de n'aforebodee bae. 61 Na n'aforebodee no ye: dwete prete a eyé kilogram baako ne fa ne dwete kyensee a emu duru ye kilogram baako. Na wôde atokoo aforebodee a eyé asikyiresiam muhumuhu a wôde ngo afra ahyehye no ma ma. 62 Ðde sikakoko akoradee bi a ekari gram ɔha ne dunan a wôde aduhwam ahye no ma nso bae. 63 Ðde nantwie ba, odwennini ne

odwammaa a wadi afe baee se ahyee afodee; 64 orapo se bone ho afodee 65 ne anantwie mmienu, nnwennmini enum, mpapo enum ne nnwammaa enum a won mu biara adi afe se asomdwoee afodee. Yei ne afodee a Gideoni babarima Abidan de baee. 66 Ne dadu so no, Amisadai babarima Ahieser a oda Dan abusuakuo ano no de n'aforebodee baee. 67 Na n'aforebodee no ye: dwete prete a eye kilogram baako ne fa ne dwete kyensee a emu duru ye kilogram baako. Na wode atokoo aforebodee a eye asikyiresiam a woayam no muhumuhu a wode ngo afra ahyehye no ma ma. 68 Afei, ode sikakoko akoradee a ekari gram oha ne dunan a wode aduhwam ahye no ma nso baee. 69 Ode nantwie ba, odwennini ne odwammaanini a wadi afe baee se ahyee afodee, 70 orapo se bone ho afodee; 71 ne anantwie mmienu, nnwennini enum, mmirekyinini enum ne nnwammaa enum a won mu biara adi afe se asomdwoee afodee. Yei ne afodee a Amisadai babarima Ahieser de baee. 72 Ne dadu da baako so no, Okran babarima Pagiel a oda Aser abusuakuo ano no de n'aforebodee baee. 73 Na n'aforebodee no ye: dwete prete a eye kilogram baako ne fa ne dwete kyensee a emu duru ye kilogram baako. Na wode atokoo aforebodee a eye asikyiresiam a woayam no muhumuhu a wode ngo afra ahyehye no ma ma. 74 Afei, ode sikakoko akoradee a ekari gram oha ne dunan a wode aduhwam ahye no ma nso baee. 75 Ode nantwie ba, odwennini ne odwammaanini a wadi afe baee se ahyee afodee; 76 orapo se bone ho afodee; 77 ne anantwie mmienu, nnwennini enum, mmirekyinini enum ne nnwammaa enum a won mu biara adi afe se asomdwoee afodee. Yei ne afodee a Okran babarima Pagiel de baee. 78 Ne dadu nna mmienu so no, Enan babarima Ahira a oda Naftali abusuakuo ano no de n'aforebodee baee. 79 Na n'aforebodee no ye: dwete prete a eye kilogram baako ne fa ne dwete kyensee a emu duru ye kilogram baako. Na wode atokoo aforebodee a eye asikyiresiam a woayam no muhumuhu a wode ngo afra ahyehye no ma ma. 80 Afei, ode sikakoko akoradee a ekari gram oha ne dunan a wode aduhwam ahye no ma nso baee. 81 Ode nantwie ba, odwennini ne odwammaanini a wadi afe baee se ahyee afodee; 82 orapo se bone ho afodee; 83 ne anantwie mmienu, nnwennini enum, mpapo enum ne nnwammaa enum a won mu biara adi afe se asomdwoee afodee. Yei ne afodee a Enan babarima Ahira de baee. 84 Enti, yei ne aforebukyia

aforebodee a Israel mpanimfoa de ba besraa aforebukyia no nam so bao no atenasee: dwete mprete dumieni, dwete hweaseammo dumieni ne sikakoko aduhwam akoradee dumieni. **85** Ne nyinaa mu, na dwete nneema no nyinaa kari beye kilogram aduasa. Na prete biara kari kilogram baako ne fa, na dwete kyensee no nso kari kilogram baako. **86** Sikakoko a wode bakyee no mu duru yee beye kilogram baako ne fa a ekyere se, sikakoko no akoradee no mu biara duru ye nnwetebena edu a wode aduhwam ahye no ma. **87** Wode anantwie dumieni ne nnwennini a won mu biara adi afe na wode bebao ohye afodee no a atokoo aforebo nso ka ho. Wode mpapo bebao bone ho afodee. **88** Asomdwosee afodee nneema a wode bae nie: anantwinini mma aduonu enan, nnwennini aduosia, mmirekyie aduosia, nnwammaanini a won mu biara adi afe aduosia. **89** Ebere a Mose koo Ahyiae Ntomadan no mu se one Awurade rekoka no, otee nne bi firi soro a erekasa kyere no firi Mpata Beae no atifi ho, wo adaka no ho baabi a Kerubim mmienu no sisi no ntam.

8 Awurade ka kyerees Mose se, **2** “Ka kyere Aaron se,
se oso nkanea nson a ewo kaneadua no so no a,
enso no sedee ebeye a, ebeto ne hann no aks n’anim.”
3 Enti, Aaron yee saa. **4** Kaneadua no ne nhwiren a
wode asiesie n’ase ne ne mman no nyinaa, sikakokoo
a woaboro na wode yee. Woyees no sedee Awurade
kyerees Mose se wonye no no. **5** Afei, Awurade ka
kyerees Mose se, **6** “Yi Lewifoo no firi Israelfoo no mu
na te won ho. **7** Fa ahodwira nsuo pete won so. Ma
wonyi won ho nwi nyinaa, na wonsi won nneema
nyinaa, afei won ho bete. **8** Afei, ma womfa nantwinini
ba ne aduane afrebodee a eya asikyiresiam a woayam
no muhumuhu a wode ngo afra a nantwinini ba baako
ka ho a wode no bebo bone ho afodee mmra. **9** Afei, fre
Israelfoo no nyinaa hyia na fa Lewifoo no bra Ahyiae
Ntomadan no epsilon ano. **10** Eho, wo Awurade anim,
mpanimfoo a wotuatua mmusuakuo no ano no de
won nsa begu won so **11** na Aaron aye nsenkyerennee
bi se ode won rema Awurade se akyedee a efiri Israel
manfoo nyinaa nkyen. Lewifoo besi nnipa no nyinaa
anan asom Awurade. **12** “Afei, Lewifoo mpanimfoo no
de won nsa begu nantwie mma no apampam na wode
won ama Awurade. Wode baako bebo bone ho afodee
na wode baako nso abo eyees afodee de aye mpatadee
ama Lewifoo no. **13** Afei, wode Lewifoo no bema Aaron
ne ne mma te se dee wode afrebodee biara fa asafoo

so de ma Awurade no. **14** Monam saa ደቀዋን yi so бeyi Lewifoo no afiri Israelfoo no mu ama me, na ወይም me dea. **15** “Se mote ወን ho na mofa saa ደቀዋን yi so de ወን ma me a, afei, wōbedi ahyenfirie wō Ahyiae Ntomadan no mu, adi ወን dwuma. **16** Israelfoo mu nyinaa, ወን na ወይም me nkurōfoo, na magye ወን atom asi Israelfoo mmakan nyinaa anan. Mafa Lewifoo no se ወን ananmusifoo. **17** Efiri se, Israelfoo mmakan nyinaa ye me dea—nnipa ne mmoa nyinaa. Anadwo a mekumm Misraimfoo mmakan nyinaa no ara na mefaa ወን de ወን yee me nkurōfoo. **18** Mafa Lewifoo no asi Israelfoo mmakan nyinaa anan mu. **19** Na mede Lewifoo no békéye Aaron ne ne mmamarima. Lewifoo no na wōbeyé Ahyiae Ntomadan no mu nnwuma kronkron a anka eṣe se Israelfoo no na ወይም, na ወን na wōbēo afodēe ama nkurōfoo de aye mpatadee ama ወን. የyaredom biara renka Israelfoo no, nanso se nnipa afoforō biara kō Ahyiae Ntomadan no mu a, wōbeyareyare.” **20** Enti, Mose ne Aaron ne Israelfoo no nyinaa faa ደቀዋን a Awurade kyereé Mose no so pereépe de Lewifoo no maa Awurade. **21** Lewifoo no dwiraa ወን ho, sii ወን nneemaa enna Aaron de ወን hyee Awurade nsa. የyee ወን ho mpatadwuma de tee ወን ho. **22** En okyi, wōkō Ahyiae Ntomadan no mu se Aaron ne ne mmamarima aboafoo. Wōyeé biribiara sedēe Awurade hyee Mose se wōnye no. **23** Awurade ka kyereé Mose se, **24** “Se Lewini biara di mfee aduonu enum a, ma no mfiri aseē nsom wo Ahyiae Ntomadan mu, **25** na wōdi mfee aduonum a, wōapōn ወን ho. **26** Se wōpōn ወን ho a, wōtumi di dwuma nketenkete wō Ahyiae Ntomadan mu hō. Wōrenye nnwuma a daa ebegye ወን berę.”

9 Bosome a edi እkan no mu afe a etō so mmieno no mu a wōafiri Misraim no na Awurade kaa saa asem yi kyereé Mose ebere a ጽone Israelfoo wō Sinai esere no so no se, **2** “Ese se afe biara mu bosome a edi እkan no dadu nna መnan no, Israelfoo di Twam Afahye no. **3** Ese se wōhye afahye no ase owiatobere. Ese se modi mmara biara a efā saa afahye yi die ho so.” **4** Enti Mose kaa se, wōbeyé Twam Afahye no die ase eda a etō so dunan no anwummerc **5** wō Sinai asase po no so se desee Awurade ahye no. **6** Na asem a eṣiiṣ ne se, afei na na nnipa no bi firi ayie aba enti, eṣiane se wōde ወን ho aka owufoo enti, na ወን ho agu fi. Yei enti anadwo no, wōantumi anwe Twam Afahye dwammaa no bi. Wōbaa Mose ne Aaron nkyen **7** bekeryerēe nsem a eha ወን mu kyereé ወን. Wobisaa se, “Yede

yēn ho aka funu, nanso edee enti na yene Israelfoo nyinaa rentumi mfa yēn aforebōdēe mmre Awurade sedēe nhyehees no tee no?” **8** Mose kaa se ዕbebisa Awurade. **9** Obisaa Awurade no, mmuaes a መyaes nie: **10** “Israeli biara a ዕbeso efunu mu, se ዕye nnemma anaa ዓfiri awōo ntoatoasō a ዕreba no mu no, se ዕye Twam Afahyeberē a, ne ho agu fi, efiri se, waso efunu mu. Se ወንam akwantuo mu enti woantumi amma a, wōtumi di Awurade Twam Afahye no bosome akyi; **11** bosome a etō so mmieno no eda a etō so dunan no anwummerc na eṣe se wōhye aseē. Saa ebere no na eṣe se wōwe odwammaa no a burodo a mmoreka nni mu ka ho a ahahan nwonorwono bi ka ho. **12** Ense se wōgya bi ma adee kye so. Ense se wōbō ne dompe mu. Na eṣe se wōdi Twam Afahye no mmara no nyinaa so pereēpe. **13** Nanso obiara a ne ho nguu fi anaa obi a መntuu kwan no nanso wannu Twam Afahye no wō ne bere ano no, wōbetwa no asuo afiri Israelfoo no mu, efiri se, መboa pa se መremmo afodēe mma Awurade ebere a eṣe mu, enti eṣe se echo afodie ba ne so. **14** “Se ዕhōho bi fra mo mu na መpe se ዕdi Twam Afahye no bi de hye Awurade animuonyam a, eṣe se ዕdi mmara korō no ara so. Mmara baako na ewō hō ma mo nyinaa.” **15** Eda a wōmaa Ahyiae Ntomadan no so sii hō no, omununkum kataa so. Anwummerc no ara, omununkum no dane yee se ogya na eyee saa ara anadwo mu no nyinaa. **16** Saa ara na etē ebere biara, na eduru anadwo a, omununkum no dane ye se ogya. **17** Omununkum no maa ne ho so no, Israelfoo no dii akyire kōsii baabiara a ፊko kōgynaes ma wōbō hō atenae. **18** Yei kyere se, se Awurade ka se wōnko a, wōkō, na se መka se wōnnyina a, wōgyina. Na se Omununkum no gyina a, ወን nso gyina kōsi mmmerc dodoō a egyptina hō no nyinaa. **19** Se egyptina baabi kye a, ወን nso gyina hō kye. Na se egyptina hō nna kakra bi a, won nso gyina hō nna kakra bi saa ara, efiri se, saa na Awurade ahye ወን se wōnye. **20** Etō da bi a, omununkum no tena Ahyiae Ntomadan no so nna kakraa bi. Se መba saa a, nnipa no nso tena nna kakraa bi. Na Awurade nhye mu, wotu firii ወን atenae. **21** Etō da bi nso a, omununkum no tena anadwo na akō adekyees. Nanso se ዕye awia anaa anadwo na omununkum no ma ne ho so a, nnipa no tu fi atenae hō di akyi. **22** Se omununkum no ba Ahyiae Ntomadan no atifi na edi nnanu, bosome anaa afe a, saa nna no ara so na Israelfoo no hwē de tena hō. Nanso enya tu ara pe, na ወን nso atu. **23** Yei

kyere se, wən atenaseebə ne wən akwantuo nyinaa gyina Awurade mmara a əhye ma wən so; na biribiara a Awurade ka kyerees Mose se wənye no, wəyeees.

10 Afei, Awurade ka kyerees Mose se, 2 “Fa dwete a wəaboro ye ntotorobento mmienu na wəahyen de afre nnipa no, na watu ntomadan no akə. 3 Se wəhyen ntotorobento mmienu no a, nnipa no behunu se, esə se wəboa wən ho ano wə Ahyiaeet Ntomadan no ano. 4 Na se wəhyen baako pe a, na ekyere se Israel mμmusua no mu mpanimfoa na esə se wəba wo nkyen. 5 Se mohyen de kyere se monkə mo anim a, mμmusuakuo a wəwə Ahyiaeet Ntomadan apuees fam no betu wən atenaes ho na wəakə. 6 Se mohyen dee etə so mmienu no a, mμmusuakuo a wəwə anafoa fam no bedi so. Monhyen no ntiantia mu mfa nkyere se wənkə. 7 Na se mofre nnipa no ma wəbehya a, momfa ekwan foforo so nhylene ntotorobento no. 8 “Aaron mmammarima asfoo nkə ara na wəbema wən ekwan ama wəahyen ntotorobento no. Yei ye mmara a ebeñena ho daa afiri awoo ntoatoasoo so akəi awoo ntoatoasoo so. 9 Se moduru Bəhye Asase no so na mo ne mo atamfoo ko na mohyen ntotorobento no a, Awurade, mo Onyankopən betie mo na wagye mo afiri mo atamfoo nsam. 10 Anigyeberē mu nso, monhyen ntotorobento no. Afe mu dapənna nso, monhyen. Bosome biara ahyeasee nso, monhye mfa nnye mo ani wə ohyee afədees ne asomdwoees afədees ho. Se moye saa a, ebeñae Onyankopən apam a əne mo apam no. Na mene Awurade mo Onyankopən.” 11 Bosome a etə so mmienu no eda a etə so aduonu no a εye mfee mmienu a Israelfoo firii Misraim no, omununkum no pagyaa ne ho firii Ahyiaeet Ntomadan no so, 12 enti Israelfoo no firii Sinai esere so hə dii omununkum no akyi kosii se ekogynaia Paran esere so. 13 Ebere a esə se wətu no durui no, Awurade nam Mose so ka kyerees wən. 14 Akwantuo no mu no, mμmusua a wəhye Yuda abusuakuo no ase, a Aminadab babarima Nahson tua ano na ətu wən frankaa na wədi ekan. 15 Wən a wədi so ne Isakar abusuakuo a Suar babarima Netanel na ədi wən anim. 16 Sebulon abusuakuo na wədi ho a Helon babarima Eliab na ədi wən anim. 17 Wətutuu Ahyiaeet Ntomadan no, na Gerson ne Merari mμmusua a wəfiri Lewifoo mu no soaa Ahyiaeet Ntomadan no dii wən afa wo santen no mu. 18 Afei, Ruben abusuakuo tuu wən frankaa de dii so a Sedeur babarima Elisur na na ədi wən anim. 19 Wən a na wədi so ne Simeon abusuakuo a Surisadai babarima Selumiel na na ədi wən anim; 20

Gad abusuakuo nso, na Deguel babarima Eliasaf na na ədi wən anim. 21 Enna Kohatfoo no nso na na wədi ho a wəsoso kronkronbea ho nneemaa. Wəduruu ho no, na wəahyehye Ahyiaeet Ntomadan no wə beaes foforo ho dada. 22 Wən a na wədi so ne Efraim abusuakuo a na wədi wən frankaa akyi a Amihud babarima Elisama na ədi wən anim; 23 enna wən a na wədi so ne Manase abusuakuo a Pedahsur babarima Gamaliel na na ədi wən anim; 24 afei, Benyamin abusuakuo na na wodi so a Gideoni babarima Abidan na na ədi wən anim. 25 Wən a na wətwa too koraa no ne abusuakuo a na Dan abusuakuo frankaa di wən anim a na wən panin ne Amisadai babarima Ahieser no. 26 Okran babarima Pagiel na na ədi Aser abusuakuo anim. 27 Enna na Enan babarima Ahira nso di Naftali abusuakuo anim. 28 Saa nhyehees yi na mμmusuakuo yi faa so tuu wən kwan no. 29 Eda bi, Mose ka kyerees n'akonta Hobab, Midiani Reuel ba se, “Yei nyinaa akyi no, yerekə Bəhye Asase no so. Bra na yənkə na yəbehwe wo so yie; efiri se, Awurade ahye Israelfoo bə a emu ye den!” 30 Nanso n'akonta no buaa no se, “Dabi, esə se meko m'asase so ne m'abusuafoa nkyen.” 31 Mose sree se, “Tena yen nkyen, efiri se, wo na wonim sədee esere so asetenə təe enti wo ho bəba mfasoo ama yen. 32 Se wəba a, nneemaa pa a Awurade de bema yen no nyinaa, wobənya bi.” 33 Wəfiri Awurade Bepo so no, wənanteen nnansa a Awurade Adaka no di wən anim se wərekəpə baabi a wəbesoee. 34 Wəfirii wən akwantuo no ase awia a wərekə no nyinaa na Awurade omununkum no di wən anim. 35 Wəmaa adaka no so kəo wən anim kakra no, Mose teaam se, “Ao, Awurade, sore! Na hwete w'atamfoo; ma wən nyinaa nnwane mfiri w'anim.” 36 Wəsoees adaka no, əkaa se, “Ao, Awurade, sane bra Israelfoo əpepe no mu.”

11 Ankyere biara na nnipa no firii asees nwiinwi se nneemaa nkə yie mma wən, na Awurade tee. N'abufuhyye kəo wən so wə wən anwiinwii no ho. Yei enti, Awurade maa ogya behyee beaes a na wəte ho no mfikyire. 2 Wətateeam free Mose se əmmegye wən. Mose bəo mpaes sree Awurade maa wən na ogya no dumii. 3 Efiri saa ebere no, wətoo beaes ho edin se Tabera a aseyere ne “Ahyee”, efiri se, ogya a efiri Awurade nkyen no hyee wən atenaes ho. 4 Misraimfoa a na wəwə wən ntam no kən dəə nneemaa pa a na əwə Misraim no. Yei amma Israelfoo no ani ansə baabi a na wəwə ho no, enti wəsənū se, “Hwan na obəma yen aduane adi? 5 Ebere a na yewə Misraim

no, na yenya *enam* ne nsuomnam we. Saa ara nso na na yenya kokumba, *efere*, gyeene ne galik nso die. **6** Nanso, seesei deε, yen ahooden so ate na *eda biara yennya biribiara se mana nko ara.*" **7** Na mana no kεseε te se wisa aba na *eε εhyε* a awaawae firi dubona ho agu fam. **8** Nnipa no tasee firi fam na *wɔayam* anaa wɔasi no waduro mu ama adane esiam. Wɔwie a, wɔnoa de bi *yε taterε*. Woka w'ano a, εte se taterε a woakye wɔ nhahamma ngo mu. **9** Anadwo bosuo mu na mana no *tɔ*. **10** Mose tee se *mimusakuo* no nyinaa gyinagyina, atwa wɔn ntomadan ho ahyia resu. Yei hyεε Awurade abufuo yie. Na anye Mose nso abodwo koraa. **11** Mose bisaa Awurade se, "Adεn enti na woyε me saa na wode saa nnipa a wɔtε seyie yi nyinaa adesoa abεsoa me? **12** Wɔyε me mma anaasε me nsomeye wɔn agya? Yei enti na wode wɔn ama me se menhwε wɔn se nkokoaa kɔsi se yebeduru asase a wohyεε wɔn agyanom ho bɔ no? **13** Ehefa na merekofa *enam abre nnipa yi?* Wɔsu kyεrε me se, 'Ma yεn *enam!*' **14** M'ankasa merentumi nsoa ḥman yi! Adesoa no mu *yε duru* ma me dodo! **15** Na se saa na wo ne me bedi no deε a, mesrε, kum me seesei ara; εbevε adom ama me! Yi me firi saa ahokyere yi mu!" **16** Awurade ka kyεrε Mose se, "Frε Israelfoo mpanimfoo no mu aduɔson ma me; fa wɔn bra Ahyiaeε Ntomadan no mu na wo ne wɔn nmyina hɔ. **17** Meba ho na me ne wo abεkasa na honhom a εwɔ wo so no, mεfa na mede akogu wɔn nso so bi; eba saa a, wɔne wo besoa nnipa no adesoa sedeε εrenyε wo nko ara w'adesoa. **18** "Ka kyere nnipa no na wɔnnwira wɔn ho na ɔkyena, wɔbenya *enam* awe. Ka kyere wɔn se, 'Awurade ate mo sufrε a εfa nneεma a mogyaa no Misraim no ho na ɔrebema mo *enam*. Mobεwe; **19** εnyε eda koro anaa nnanu anaa nnanum anaa dadu anaa adaduonu! **20** Na bosome baako mu, mobεwe *enam* ara ma apuro mo ama afa mo hwene mu. Efiri se, moapo Awurade a ɔka mo ho wɔ ha no, na moasu ama Misraim nso." **21** Mose kaa se, "Mmarima nko ara mpem ahansia na wɔwɔ ha, enna woahyε wɔn bɔ se wobεma wɔn *enam* awe ara bosome! **22** Se yεkum yεn nnwan ne yεn anantwie nyinaa koraa a, εreno won so. Ese se yεkyere εpo mu *enam* nyinaa ansa na yεatumi adi wo bohyε no so!" **23** Na Awurade bisaa Mose se, "Da bεn na meyεε mmere? Afei wobεhunu se m'asεm yε nokore anaa εnyε nokore." **24** Enti Mose firii Ahyiaeε Ntomadan no mu hɔ kakaa nsem a Awurade ka kyεrε no no nyinaa kyεrε nnipa no. ḥboaboa mpanimfoo

aduɔson ano ma wɔtwaa Ahyiaeε Ntomadan no ho hyiaeε. **25** Na Awurade nam omununkum mu baa fam ne Mose kasaεε, na ɔfaa honhom a εwɔ Mose so no de guu mpanimfoo aduɔson no so. Eberε a honhom no baa wɔn so kakra no, wohyεε nkɔm mmere tiawa bi mu. **26** Nanso na mpanimfoo aduɔson no mu baanu a wɔfrε wɔn Eldad ne Medad da so wɔ wɔn atenaεε hɔ. Na mmere a honhom no baa won so wɔ ho no, wohyεε nkɔm wɔ hɔ. **27** Mmerantε bi tuu mmirika kɔbɔɔ Mose asem a asie no ho amaneε **28** na Nun babarima Yosua a na wɔayi no se ɔnyε Mose əboafoo no ampene so, na ɔkaa se, "Owura, ma wɔnnyae!" **29** Mose bisaa no se, "Me ho na woretwe ninkunu yi? Ekaa me nko a, na anka Awurade nkurɔfoo nyinaa yε adiyifoo a Awurade de ne honhom agu wɔn nyinaa so!" **30** Afei, Mose ne Israel mpanimfoo no sane kɔɔ wɔn atenaεε hɔ. **31** Awurade bɔɔ ahum maa εde mmoko firi εpo mu beguu atenaεε hɔ ne εho mmapa nyinaa. Baabiara a obi bεfa no, na nnomaa yi bi atu nenam asase ani bεyε anammɔn εnan. **32** Enti eda mu no nyinaa, nnipa kyεkyere mmoko no bi kunkumm wɔn awia ne anadwo ne n'adekyεε nso. Deε wannya bi no koraa na ɔnyaa susukora ola! Mmoko buu so wɔ atenaεε hɔ nyinaa. **33** Na nnipa no firii aseε wee mmapa no bi. Wohyεε aseε weee no, Awurade bo sane fuu wɔn maa εde ɔyaredom kumm wɔn mu fa kεseε no ara. **34** Enti wɔttoo beaεε hɔ edin se Kibrot-Hataawa a aseykyere ne, "Akɔnno damena" εfiri se, wɔn a na wɔn ani bere εnam na wɔn kɔn ado Misraim tena no na wosiee wɔn wɔ hɔ. **35** ḥman no tu firii hɔ kɔtenaa Haserot kakra.

12 Eda koro bi Miriam ne Aaron kasa tiaa Mose se ne yere yε Etiopian. **2** Afei, wokaa se, "Mose nko ara na Awurade akasa afa ne so? Na yεn nso ɔnnkasa mfa yεn so bi anaa?" Na Awurade tee wɔn anwiinwii no. **3** Na Mose yε ɔhobreaseni sene obiara a ɔte asase yi so. **4** Ntem so, ɔfrε Mose, Aaron ne Miriam kɔɔ Ahyiaeε Ntomadan no mu. ɔhyεε wɔn se, "Mo baasa no mommra ha." Enti wɔbεgyinagyinaa Awurade anim. **5** Afei, Awurade nam omununkum no mu siane ba begyinaa Ahyiaeε Ntomadan no kwan ano, na ɔfrε Aaron ne Miriam. Eberε a wɔtwε kɔɔ wɔn anim no, **6** ɔka kyεrε wɔn se, "Montie me, "Se Awurade odiyifoo wɔ mo mu a, menam anisoadehunu so da me ho adi kyεrε no, me kasa kyεrε no daεε mu. **7** Nanso ente saa wɔ me ɔsomfoo Mose ho. Me fie nyinaa mu, ɔyε ɔnokwafo. **8** Me ne no kasa animu ne animu, kasa a emu da hɔ na εnyε abεbuo. Na ɔhunu Awurade sedeε

əteε. Aden enti na moansuro se mobekasa atia me əsomfooo Mose?" 9 Afei, Awurade bo fuu won denden pa ara enna əfirii ho koeε. 10 Ebere a umununkum no refiri Ahyiaeε Ntomadan no atifi no, amonom ho ara, kwata beduruu Miriam ho fitaa. Aaron hunuu asem a asi no, 11 əteam se, "Ao, Owura, nnyina saa bōne yi so nntwe yen aso; yeye nkwaseafooo se yeyee adee a ete saa. 12 Mma no nyε se owufoo a ne fa aporo firi n'awoo mu." 13 Na Mose teaam freeε Awurade se, "Ao, Onyankopon, mesre wo se sa no yadeε!" 14 Awurade ka kyereε Mose se, "Se n'agya tee ntasuo guu n'anim a, anka ne ho begu fi nnanson. Monyi no mfiri atenaε ha nkohye baabi nnanson na akyire no, əbetumi aba bio." 15 Enti wotwaa Miriam asuo firii atenaε ho ma əkədii nnanson. Nnipa no twen kəsii se wosane de no baee ansa na woretu kwan no bio. 16 Eno akyi, wofirii Haserot bεbəo atenaε wo Paran esere so.

13 Afei, Awurade ka kyereε Mose se, 2 "Soma akwansrafooo na wonko Kanaan asase so—asase a mede rema; soma mmusuakuo dumieno no mu biara ntuanoni." 3 Enti Mose yee sedee Awurade hyee no no. Əsomaα mmarima dumieno a wən nyinaa ye mmusuakuo ntuanofoo firi wən atenaε wə Paran esere so. 4 Saa mmusuakuo no ne wən mpanimfooo no edin na ədidi so yi: Ruben abusuakuo no ntuanoni ne Hori babarima Samua; 5 Simeon abusuakuo no ntuanoni ne Yefune babarima Safat; 6 Yuda abusuakuo no ntuanoni ne Isakar abusuakuo no ntuanoni ne Yosef babarima Igal; 8 Efraim abusuakuo no ntuanoni ne Nun babarima Hosea; 9 Benyamin abusuakuo no ntuanoni ne Rafu babarima Palti; 10 Sebulon abusuakuo no ntuanoni ne Sodi babarima Gadiel; 11 Manase abusuakuo (a εye Yosef abusuakuo no mu fa) no ntuanoni ne Susi babarima Gadi; 12 Dan abusuakuo no ntuanoni ne Gemali babarima Amiel; 13 Aser abusuakuo no ntuanoni ne Mikael babarima Setur; 14 Naftali abusuakuo no ntuanoni ne Wofsi babarima Nahbi 15 Gad abusuakuo no ntuanoni ne Maki babarima Geuel. 16 Nnipa yi na Mose somaa won ma wokosraa Kanaan asase no. Mose na əmaa Nun ba Hosea edin Yosua. 17 Mose ka kyereε won se, "Monko atifi fam wə Negeb bepo no so 18 na monhwε sedee ehə asase no te; afei, monhwε won a wote hə no nso tebea mu se wəwə ahoden anaa woye mmere, se wədəoso anaa wəsua 19 anaase asase no mu wo sradee anaase nso sradee nni mu, ne nkuro a εwo hə, se εye nkuraa anaa wəabə ho ban, 20 se

asase no ye asasebereε anaa assasenini anaase nnua pii wə so. Monnsuro na momfa ehə nnəbaε no bi mmra." Saa εberε no na woretu bobo atekane. 21 Enti wokosraa asase no firi Sin esere so kəsii Rehob a εben Hamat no. 22 Worekə atifi fam no, wədii əkan faa Negeb beduruu Hebron. Ehə na wəhunuu Anak asefəo a wəfrə won Ahiman, Sesai ne Talmi. Hebron ye kuro dada. Wəkyekyeree saa kuro no ansa na worekyekyere Soan a εwo Misraim no. 23 Afei, wobaa baabi a seesei wofrə hə "Eskol" a aseε ne "Siaka", əfiri se, wəhunuu bobo siaka bebree wə hə! Wətwaα siaka baako a nnipa baanu na wəwuraa no dua soaε. Enna wəfaa ateaa ne borədəma aba se adekyerədee de koeε. 24 Saa εberε no, Israelfoo no too subənhwa hə edin se "Eskol" a asekyere ne "Siaka", əfiri se, wəhunuu bobo no siaka pii wə hə. 25 Adaduanan akyi, wofirii won akwantuo no mu baee. 26 Wəkaa dee wəkəhunuie nyinaa kyereε Mose ne Aaron ne nnipa a wəwə Israel nyinaa ne won a wəwə Paran esere so wo Kades na wəde aduaba a wəde baee no kyereε. 27 Asem a wəbəkaε ne se, "Yəduruu asase a wosomaa yən se yənkəsra so no so, na nokwasəm, εye əman a εye fe—asase a εwo ne nufosuo sen wə so. Aduaba a yede baee yi di ho adanee. 28 Nanso na nnipa a wətete hə no ye den. Won nkuro no soso na wəabə ho ban nso. Yəhunuu Anak asefəo akantinka nso wə hə. 29 Amalekfoo te anafoo enna Hetifoo, Yebusifoo ne Amorifoo nso tete mmepə so. Enna Kanaanfoo nso tete ntam əpo no ne Yordan subənhwa ntam." 30 Na εberε a nnipa no gyina Mose anim no, Kaleb sane hyee won nkuran se, "Momma yemforo nkə hə preko pe na yenkogye won nsam, əfiri se, yəbetumi adi won so nkonom." 31 Akwansrafooo no bi kaa se, "Nanso εnyε ahodenfəo sei na ese se yene won di asie. Wəbetore yən ase!" 32 Akwansrafooo no mu fa kesee no ara asem a wokaεs no maa Israelfoo no aba mu buie. Wəkaa se, "Akofoo bebree wə asase no so na ehə nnipa nso ye ahodenfəo, 33 na yəhunuu Anakfoo no bi a əfiri awoo ntoatoasəo mu wəyε abrane no. Se yene won gyina hə a, na yəyε te se mməbe wə yən ani so. Na saa nso na yəyε wə won ani so."

14 Afei, nnipa no nyinaa firii aseε suu dendeenden anadwo no nyinaa. 2 Wəde nne korə kasa tiaa Mose ne Aaron. Wəsuu se, "Se yewuwuu wə Misraim anaa esere so ha a, anka yεpε no saa ara 3 sen se wəde yən bekə kuro a εwo yən anim no so. Awurade bekum yən wə hə na yən yerenom ne yən mma ayε nkoa

wō ho. Momma yemfiri ha na yenkō Misraim!” 4 Saa asem yi dii wōn nyinaa tirim dēm. Enti woteam se, “Momma yenyi ḥapan bi na ḥnni yen anim nsane mfa yen nkō Misraim.” 5 Afei, Mose ne Aaron de wōn anim butubutuu fam wō Israelfoo no anim. 6 Akwansrafoo baanu, a wōn ne Nun babarima Yosua ne Yefune babarima Kaleb sunsuanee wōn ntadee mu 7 na wōka kyerees nnipa no nyinaa se, “Asase a ēda yen anim no ye asase pa. 8 Na se yeso Awurade ani a, ode yen beduru asase no so dwoodwoo na ḫde hō ahye yen nsa. Eyē asase beree, asase a nufosuo ne ewo sen wō soō, na ḫde bēma yen. 9 Ao, monnye dōm ntia Awurade, na monnsuro nnipa a wōwō asase no so no nso. Na wōte se burodo bi a yedie ma yen! Awurade ne yen wo hō na wōn dee, wayi ne nsa afiri wōn so! Monnsuro won!” 10 Nanso mmuaeē a nnipa no maeē ara ne se, wōbesi wōn aboo. Afei, Awurade animuonyam baeē 11 na Awurade bisaa Mose se, “Nnipa yi bēbu me animtia akōsi da bēn? Anwanwadee dodox a maye akyere wōn yi nyinaa akyi no, wōnnye me nni? 12 Mēgye wōn nsam nneema a mede ama wōn nyinaa na mama ḥyaredōm aseē wōn na maye mo ḥoman keseē a eō sene wōn!” 13 Mose sreeē Awurade se, “Na se Misraimfooyi te a, edēen asem na wōbedwene? Wōn nyinaa hunuu tumi a wonam so de gyee wo nkurofōo. 14 Wōjaka saa asem yi akyere wōn a wōte asase yi so a wōnim, Awurade, se wowō Israel afa, na wo ne wōn kasa anim ne anim. Wōhunu omununkum dum ne ogya se egyptina yen atifi, na wōnim se wodi yen anim bō yen ho ban awia ne anadwo. 15 Na se wokum wo nkurofōo nyinaa a, aman a wōate wo din no beka se, 16 ‘esē se Awurade kum wōn, efiri se, wantumi anhwe wōn so wō esere so hō. ḥnni ahōoden a ḥnam so bētumi de wōn aba asase a ḥkaa ho ntam se ḫde bēma wōn no so.’ 17 “Ao, mesre wo, fa wo tumi keseē a ntoboaesē wo mu no so fa yen bōne kye yen, na do yen yie. Ewom se woaka se, 18 ‘Awurade bo kyere fu na n’adōee dōoso. Nanso ḥbōnefōo remfa ne ho nni a wōntwe n’aso; nanso, fa yen bōne kye yen. Yenim se wonam agyanom bōne so tweē wōn mma a wōwō awōo ntoatoasōo mmiensa ne nan mu no aso.’ 19 Ao, mesre wo, fa saa nnipa yi bōne kye wōn, efiri se, wo dō enti, wode wōn bōne akye wōn firi Misraim abesi saa ebere yi.” 20 Awurade kaa se, “Eyē, mede bēkye wōn sedēe woabisa no. 21 Nanso, se mete ase yi, na Awurade animuonyam ahye asase nyinaa ma yi, 22 saa nnipa yi mu biara rensi asase no so eda

biara da. Wōahunu m’animuonyam ne anwanwadee a meyee wō Misraim ne esere so no, nanso ebere biara wōyē asoōden de sō me hwē. 23 Wōrenhunu asase a mede hyee wōn agyanom bō no. Wōn a wōyē asoōden kyerees me no mu biara rensi hō. 24 Nanso, m’akoa Kaleb ye onipa sononko. Wadi me nsem so pēpērē. Mede no bēkō asase a ḥkō so se ḥkwansrafoo no, na n’asefōo anya ehō mu kyefā. 25 Nanso, esiane se Israelfoo suro Amalekfoo na Kanaanfōo tete bōnhwa mu no enti, ḥkyena, esē se mosane de mo ani kyere Po Kōkōo no kō esere so.” 26 Awurade bisaa Mose ne Aaron se, 27 “Da ben na saa nnipa bōnefōo yi begyae me ho nkōmmōdie? Na mate nsem a wōka fa me ho nyinaa. 28 Ka kyere wōn se, ‘Awurade ka ntam se ḥbēyē dee mosuro. 29 Mo nyinaa mobewuwu wō esere so ha: Efiri wōn a wōadi mfee aduonu rekoro no a wōadi me ho nkōmmō no, 30 wōn mu biara renkō Bōhye Asase no so. Wōn a wōbekō hō ara ne Yefune babarima Kaleb ne Nun babarima Yosua. 31 Moka se mo mma bēye nnipa a wōte asase no so no nkōa. Eyē, mede wōn bēkō asase no so dwoodwoo ama wōakōfa dee mose mompe no. 32 Na mo dee, mo amu na ebēka esere so ha. 33 Esē se mokyini esere so ha se atutenafoō mfee aduanan. Saa ekwan yi so na mobefa atua mo gyidie a monni ho ka kōsi se onipa a ḥtwa tōo no bēwu ato esere so ha. 34 Esiane se akwansrafoo no tenaa asase no so adaduanan no enti, esē se mo nso mokyinkyini esere no so mfee aduanan a afe biara gyina hō ma ēda koro a eyē mo bōne so akatua. Se meye obi atamfoo a mobehunu sedēe etee.’ 35 Me, Awurade, na makasa. Mo mu biara a wayē dōm atia me no bēwu wō esere so ha.” 36 Akwansrafoo edu no a wōbōo nnipa no hu ma wōyē dōm tīa Awurade no, 37 wōkunkumm wōn wō Awurade anim. 38 Akwansrafoo no nyinaa, Kaleb ne Yosua nko ara na wōtenaa ase. 39 Mose kōkaa nsem a Onyankopon ka kyerees no no kyerees nnipa no no, wōn nyinaa were hoeē. 40 Wōsōree anōpahema se wōrekō Bōhye Asase no so. Wōkaa se, “Yēahunu se yēayē bōne, nanso, yēasiesie yen ho se yebēkō asase a Awurade hyee yen ho bō no so.” 41 Nanso, Mose kaa se, “Aka akyi. Afei, morebu Awurade asem a ḥkaa semonsane nko esere so no so. 42 Monnkō sedēe moasusu no, anyē saa a, atamfoo no bedi mo so, efiri se, Awurade nni mo afa. 43 Mo were afiri se Amalekfoo ne Kanaanfōo wō hō? Moapa Awurade enti ḥno nso bēpa mo.” 44 Nanso, wōtoaa so foro kōo bēpō no so a emfa wōn ho se Awurade adaka no ne Mose mu biara amfiri

atenaes ho. 45 Afei, Amalekfoa ne Kanaanfoa a wôte bepo no so no siane baa fam bëto hyee won so boroo won ara kësii Horma.

15 Awurade ka kyerees Mose se, 2 “Ka kyere Israelfoo no se, ‘Se mokotena asase a mede ama mo no so 3 na mope se mobo ohyees afodees anaa afodees biara a wobo no ogya so ma eso Awurade ani a, ese se aforebodees no ye aboa a ofiri mo nnwankuo anaa anantwibuo mu. Se eyé ohyees afodees, anaa aforebo a wôte hye bo, anaa aforebo a efiri ope mu, anaa aforebo a wobo no afirinhyia mu nnaponna bi mu no a, ese se wôte aduane aforebodees ka ho. 4 Dees ñde ba no, ese se ñde aduane aforebodees a eyé esiam kilogram mimienu a wôte ngo lita baako afra ka ho ma Awurade. 5 Odwammaa biara a wôte bo ohyees afodees no, ese se wôte nsâ aforebodees a eyé bobesa lita baako ka ho. 6 ““Se odwennini na wôte rebo afodees a, fa esiam lita mmiensa fra ngo lita baako, 7 ne bobesa lita baako se ñnom aforebodees. Yei ne aforebo a ebëso Awurade ani. 8 ““Se wosiesie nantwie ba ma ohyees afodees anaa aforebodees de hye bo sononko bi anaa ayonkofa asikyiresiam afodees a worebo ama Awurade a, 9 fa atokoo aforebodees a eyé asikyiresiam a woayam no muhumuhu lita nsia ne fa ne ngo lita mmienu ka nantwie no ho 10 a bobesa lita mmienu ka ho se ñnom aforebodees. Egya na wôte bebo saa afodees yi na aso Awurade ani. 11 Yei ne mmara a eka nantwie, odwennini, odwammaa anaa abirekyie ba a wôte bo afodees ho. 12 Aforebodees biara a mo mu biara de beko no, ese se ñfa saa ekwan yi so. 13 “Ese se Israelfoo ne ahohoo a wone mo tee a wope se wofa ogya aforebo so so Awurade ani no nyinaa di saa mmara yi so. 14 Na se ahohoo a wôte mo mu no pe se wobo ohyees afodees ma eso Awurade ani a, ese se wofa saa ekwan korò no ara so. 15 Mmara no wó hó ma mo nyinaa—ñmanfoa ne ahohoo; na eyé nokore a etim hó daa firi awoo ntoatoasoo so kosi awoo ntoatoasoo so se won nyinaa ye pe wo Awurade anim. 16 Mmara baako na ewó hó ma mo nyinaa.”” 17 Awurade ka kyerees Mose saa ebëre no se, 18 “Ka kyere Israelfoo no se, se wôduru asase a mede rebëma won no so 19 na wodi asase no so aduane a, wômfâ bi mmâ afodees mma Awurade. 20 Atokoo a mobeyam a edi ekan no, momfa nto ñfam nto nkyen se akyedee sedee moye atokoo otwakane no wó ayuporobe no. 21 Efiri awoo ntoatoasoo a ebëba no, ese se mode saa afodees a efiri mo aduane a edi ekan a moanya mu yi ma Awurade. 22 ““Se mo

mu bi firi awerefirie mu bu saa mmara a Awurade nam Mose so de ama mo yi so, 23 na se daakye mo asefoo bu mmara ahodoo a Awurade nam Mose so de ama mo yi so, 24 na se wofom awerefirie mu a nnipa no nnim a, ese se wôte aduane aforebodees ne ñnom aforebodees ne ñrapo a wôte no bebo bone ho afodees ka ho ma Awurade. 25 Na ñsâ no aye mpatadee ama Israelfoo nyinaa na wôte won bone akye won; efiri se, eyé mfomsoa, na wonam ohyees aforebo so abo afodees wó Awurade anim a won bone aforebodees ka ho. 26 Wôte nnipa no nyinaa a ahohoo a wôte won mu ka ho no bone bekue won, efiri se, ñmanfoa no nyinaa na woyee mfomsoa a wóanhye da; na wôte akye won nyinaa. 27 ““Se obi ye mfomsoa awerefirie mu a, ese se ñde abirekyiberees ba a wadi afe bebo bone ho afodees 28 na ñsâ no aye mpatadee ama no wó Awurade anim na wôte ne bone akye no. 29 Saa mmara yi wó hó ma Israelfoo ne ananafoa a wôte mu mu no. 30 ““Na se obi boapa ye mfomsoa a, se eyé Israelni anaa ñnanani no, ñgu Awurade din ho fi, enti wobeyi no afiri nnipa no mu. 31 Mpere dodo a wóabu Awurade asem animtiaa na woboapa abu Awurade mmara so no, ese se woyi no firi nnipa no mu na ne bone gu ne tiri so.”” 32 Eda bi a Israelfoo no wó esere so no, wokyeree won mu baako se ñrebubu mmabaa homeda. 33 Wokyeree no de no kóo Mose ne Aaron ne atemmufoa bi anim. 34 Wôte no too afiase kësii se wóhunuu Awurade adwene a ówo wó saa onipa no ho. 35 Afei, Awurade ka kyerees Mose se, “Ese se wókum saa onipa no. Nnipa no nyinaa nsi no aboo wó atenaes no akyi baabi.” 36 Enti wôte no kóo atenaes no akyi baabi kësii no aboo sedee Awurade hyees no. 37 Awurade ka kyerees Mose se, 38 “Ka kyere Israelfoo na wómma biribi nsensene won ntadees ano mfiri awoo ntoatoasoo so nkosi awoo ntoatoasoo so a ebeyé mmara a etim hó daa na womfa ahoma tuntum nkyekyere se nkaes adees mfam ntadees ano. 39 Saa mmara yi botaees ne se, ebere biara a mobehunu saa adees yi no, mobekae Awurade mmara a wóahye mo no, na moadi n'apedees so, na moamfa mo ankasa mo akwan sedee na moye de som anyame afoforo no. 40 Ebekae mo ama moaye kronkron ama Onyankopon. 41 Mene Awurade mo Onyankopon a mede mo firi Misraim asase so baee no. Aane, mene Awurade mo Onyankopon.”

16 Eda koro bi Kora, Ishar a eyé Lewi babarima Kohat aseni ne Datan ne Abiram a woye Eliab mmamarima ne On a eyé Pelet babarima a won

baasa no firi Ruben abusuakuo mu bɔɔ po 2 tiaa Mose. Na mpanimfoa atitire ahanu aduonum a wɔn nyinaa fra agyinatukuo no mu no ka ho. 3 Wɔkɔɔ Mose ne Aaron ho kɔka kyereɛ wɔn se. “Mo ahomasoo no amee yen; monnye kronn nsene obiara. Awurade na wayi obiara a ɔwɔ Israel ha na ɔka yen nyinaa ho. Aden enti na moma mo ho so sene obiara wɔ ebere a yen nyinaa ye Awurade mma?” 4 Mose tee saa asem yi no, ɔde n'anim butuu fam. 5 ɔka kyereɛ Kora ne wɔn a wɔka ne ho no se, “Anɔpa, Awurade bɔkyere mo wɔn a wɔye ne dea ne dee ɔye kronkron ne dee wɔayi no se ne ɔsɔfɔo. 6 Dees eṣe se moye nie: Wo, Kora, ne wɔn a wɔka wo ho, ɔkyena momfa aduhwamhyee nkukuo 7 na monhye aduhwam wɔ mu wɔ Awurade anim. Na yebchunu dee Awurade ayi no se ne kronkronni. Afei dees, Lewifoo moye ama aboro so.” 8 Mose sane bisaa Kora se, 9 “Yi a Israel Onyankopon ayi wo afiri nnipa bebree mu ama woabɛn no pɛe no, a woye Awurade Ahyiaeɛ Ntomadan mu adwuma, na wotumi gyina nnipa anim ye asofodwuma no ye wo ade kumaa? 10 Enye wo anisɔ se ɔde saa adwuma yi ahye Lewifoo nko ara nsa? Afei dees, woagyina pintinn se woregye asofodwuma no ayɛ? 11 Dees worehwehwe ara ne no! Enna enti na woreye dɔm atia Awurade. Na edeen na Aaron ayɛ a wompe?” 12 Afei Mose freeɛ Eliab mmammarima Datana Abiram, nanso wɔankɔ. 13 Wɔkaa se, “Wosusu se eyɛ asenketewa se wode yen firi yen asase pa Misraim so de yen aba esere so se worebekum yen, na afei, wope se wodi yen so ɔhene? 14 Afei, womfaa yen mmaa asase pa a wohyeɛ yen ho bɔ no so, enna nso wommaa yen asase biara a yenyɛ so adwuma. Hwan na worepe no abu no kwasea? Yeremma”. 15 Mose bo fuiɛ na ɔka kyereɛ Awurade se, “Nnye wɔn afɔrebodee biara! Menwiaa wɔn afunumu baako mpo na menyɛ wɔn mu biara bɔne bi.” 16 Mose ka kyereɛ Kora se, “ɔkyena wo ne wo nnamfonom nyinaa mmra Awurade anim wɔ ha. Aaron nso beba ha bi. 17 Monkae na momfa mo aduhwamhyee nkukuo a aduhwam gu so mmra. Obiara mfa aduhwamhyee nkukuo mmra. Ne nyinaa dodox ye ahanu aduonum, na momfa mmrɛ Awurade. Na Aaron nso de ne dee bɛba ha bi.” 18 Enti wɔyeɛ saa. Wɔde wɔn aduhwamhyee nkukuo baeɛ. Wɔsɔɔ ano de aduhwam guu so na wone Mose ne Aaron begyinagyna Ahyiaeɛ Ntomadan no ano. 19 Na Kora ahwanyane ɔman no nyinaa atia Mose ne Aaron enti, na wɔn nyinaa aboa wɔn ho ano rehwe. Afei, Awurade de animuonyam baa nnipa no

nyinaa so 20 na Awurade ka kyereɛ Mose ne Aaron se, 21 “Montwe mo ho mfiri saa nnipa yi ho na manya ekwan aseɛ wɔn ntɛm.” 22 Nanso, Mose ne Aaron de wɔn anim butubutuu fam wɔ Awurade anim. Wɔsreɛ se, “Ao, Onyankopon, amansan nyinaa Onyankopon, se onipa baako ye bɔne a, na eṣe se wo bo fu nnipa no nyinaa?” 23 Awurade ka kyereɛ Mose se, 24 “Enneɛ ka kyereɛ nnipa no na wɔmfiri Kora, Datana Abiram ntomadan no mu.” 25 Enti, Mose yee ntɛm kɔɔ Datana Abiram ntomadan no mu a Israel mpanimfoa ahanu aduonum di n'akyi. ɔka kyereɛ nnipa no se, 26 “Ntem, momfiri saa nnipabɔnɛfɔo yi ntomadan mu na mommfira mo nsa nka wɔn biribiara. Se moye saa a, wɔde mo bɛka wɔn bɔne a wɔaye no ho na wobɛsee mo ne wɔn nyinaa.” 27 Enti, nnipa no firii Kora, Datana Abiram ntomadan no mu kɔgyinagyna akyire. Enna Datana Abiram nso ne wɔn yerenom ne wɔn mma begyinagyna wɔn ntomadan no akwan ano. 28 Mose kaa se, “Enam yei so bɛma moahunu se, Awurade na ɔsoma me se menyɛ dee maye yi nyinaa. Enye me ara me tumi mu na mfiri yee saa. 29 Se ouwo nko ara na ɛbeto saa nnipa yi, anaa se wɔhunu dee etaa ba nnipa so nko ara a, na enye Awurade na wasoma me. 30 Na se Awurade nam anwanwakwan so pae asase mu ma emu bue na ɛmene wɔn ne wɔn ahodee na se wɔkɔ asamando anikann a, ɛbɛma moahunu se, saa nnipa yi bu Awurade animtia.” (Sheol h7585) 31 Wankasa anwie koraa, asase a ewɔ wɔn ase no mu pae preko pɛ, 32 na ɛmenee wɔn ne wɔn ntomadan, wɔn abusuafoo, wɔn nnamfonom a na wɔgyinagyna wɔn ho ne wɔn agyapadee nyinaa. 33 Enti, wɔwuraa asase mu anikann kɔɔ asamando na asase no sane ka too mu ma wɔyeræe. (Sheol h7585) 34 Israelfoo nyinaa de nteateamu dwaneeɛ, ɛfiri se, “Nna wɔsuro se asase no bermene wɔn nsol!” 35 Afei, oyga firi Awurade nkyen bɔhyee nnipa ahanu aduonum a na worehye aduhwam no nyinaa. 36 Awurade ka kyereɛ Mose se, 37 “Ka kyereɛ ɔsɔfɔo Aaron babarima Eleasa se ɔnyi aduhwamhyee nkukuo no mfiri oyga no mu, ɛfiri se, eyɛ kronkron, na ɔnyi gyasramma no 38 mfiri saa nnipa a wɔaye bɔne awu no aduhwamhyee nkukuo no asee. ɔbebɔro aduhwamhyee nkukuo no ama aye trawa na ɔde akata afɔrebukyia no so. Saa aduhwamhyee nkukuo yi ye kronkron, ɛfiri se, wɔde adi dwuma wɔ Awurade anim. Na afɔrebukyia no nkataso yi bɔye kɔkɔba ama Israelfoo.” 39 Enti, ɔsɔfɔo Eleasa faa aduhwamhyee nkukuo ahanu aduonum no na ɔborɔ ma eyɛe ntrawa

na əde kataa afɔrebukyia no so, **40** na Israelfoo no nam so akae se obiara a wəmmaa no ho kwan anaa əmfiri Aaron ase no, ənni ho kwan se əba Awurade anim bəhye aduhwam. Se əye saa a, asem a etoo Kora ne n'ahokafo no bi beto no. Sei na Mose yee dee Awurade ka kyerees no se ənye no. **41** Adee kyee anopa no, nnipa no nyinaa firii asee nwiinwii tiaa Mose ne Aaron se, “Moakum Awurade nkurofоо.” **42** Ankyere koraa, nnipa no nyinaa boaa wən ho ano. Wogu so rehwе Ahyiaeet Ntomadan no, preko pe, omununkum no puees ma wohunu Awurade animuonyam nwanwaso no. **43** Mose ne Aaron begyinaa Ahyiaeet Ntomadan no kwan ano, **44** na Awurade ka kyerees Mose se, **45** “Twe wo ho firi saa nnipa yi mu na matumi asee wən preko pe.” Nanso, Mose ne Aaron de wən anim butubutu fam wə Awurade anim. **46** Na Mose ka kyerees Aaron se, “Ntəm, fa aduhwamhyee kukuo no na yi ogya firi afɔrebukyia no so gu mu. Fa aduhwam gu so na fa fa nnipa no mu ntəm so fa koye mpatadəe ma wən, əfiri se, Awurade abufuo aduru wən so. Əyaredəm no afiri asee.” **47** Aaron yee dee Mose hyee no se ənye no, na ətuu mmirika faa nnipa no mu. Na əyaredəm no aba ampa, na əhyee aduhwam no de yee mpatadəe maa wən. **48** Na ogyinaa ateafoo ne awufuo ntam, na əyaredəm no gyaeet, **49** nanso, na nnipa mpem dunan ne ahanson awuwu dada abeka wən a wəne Kora wuwui əda a edi animu no ho. **50** Əyaredəm no gyaeet no, Aaron sane kəo Mose nkyen wə Ahyiaeet Ntomadan no ano.

17 Afei, Awurade ka kyerees Mose se, **2** “Ka kyerees Israelfoo no se, abusa biara ədaanonni no ntwa poma na əntwerefne din wə ho. **3** Aaron din na wəbetweref agu Lewi abusuakuo poma no ho. **4** Momfa mpoma yi ngu Ahyiaeet Ntomadan no mu ahyiaeem wə baabi a mehyia mo wo adaka no anim hə no. **5** Menam mpoma yi so bekyere onipa a meyi no no, na ne poma no ho befe! Əno akyi, anwiinwii a wənwiinwii tia wo no nyinaa to betwa.” **6** Enti, Mose hyee saa mmara yi maa nnipa no maa ahemfo dumieno a Aaron ka wən ho de wən mpoma brəe no. **7** De guu Awurade anim wə Adansee Ntomadan no mu hə. **8** Adee kyees a əkəo mu no, əhunuu se Aaron poma a əwo hə ma Lewi abusuakuo no afefe aye fromm, aso aba a esensen so. **9** Eberes a Mose de firii Awurade hə baes se əde rebekyere nkurofоо no, wəhunuie no, wən ho dwirii wən. Afei, obiara gyee ne poma, gye Aaron nko. **10** Awurade ka kyerees Mose se əmfira Aaron poma no nto

adaka no ho pəe na əmfira nkae saa adonye no. Na əse se əde ba bekyere nnipa no bio na se anwiinwii bi wə hə a etia Aaron tumi a, əbesi amanehunu foforo a anka əbeba nnipa no so no ano. **11** Enti, Mose yee dee Awurade hyee no se ənye no. **12** Nanso Israelfoo no kəo so nwiinwii se, “Yeyə teaseawuo. **13** Obiara a əbeben Awurade Ahyiaeet Ntomadan no ho no wu. Əse se yen nyinaa ase hye anaa?”

18 Awurade kasa kyerees Aaron se, “Wo, wo mmamarima ne w'abusuafo a wəfiri Lewi abusuakuo mu no, mfomsoo biara a əfa kronkronbea hə no ho asodie bəda mo so. Na se biribi ankə so yie wə asəfodwuma no mu a, wəbebisa wo ne wo mmamarima ho asem. **2** Fa wo nkurofоо a wəwo Lewi abusuakuo no mu ma wəmmoa wo mmamarima wə dwumadie kronkron no a wəyə no Ahyiaeet Ntomadan no anim. **3** Əse se Lewifoo no hwə yie na wəanso biribiara a eyə kronkron wə afɔrebukyia no so mu. Se wəyə saa a, mesee wo ne won. **4** Obiara a əmfiri Lewi abusa mu nni ho kwan se əboia wo əkwan biara so. **5** “Kae se asəfоо no nko ara na əse se wədi dwuma a əho te wə kronkronbea hə ne afɔrebukyia no so. Se wodi saa mmara yi so a, Onyankopən abufuo no remma Israelfoo no so bio se wəabu mmara yi so. **6** Meka bio se, Lewifoo a wəyə wo nkurofоо no na wəmmoa wo wə Ahyiaeet Ntomadan no mu dwumadie no. Wəyə akyedee firi Awurade hə ma wo. **7** Nanso, wo ne wo mmamarima asəfоо no ankasa na mobedi dwuma a əho te wə afɔrebukyia no so ne dee əwo ntwaremutam no mu, na asəfodwuma no dee, eyə mo ara mo dom akyedee dwumadie. Onipa foforo biara a əbeyə n'advwene se əbedi dwuma no bi no bewu.” **8** Awurade sane ka kyerees Aaron se: “Mede akyedee a nkurofоо de abre Awurade no nyinaa ama asəfоо no; saa akyedee yi a wahim no Awurade anim nam so de kyeə no wə afɔrebukyia no anim no no, daa daa mmara enti, eyə mo ne mo mmamarima dea. **9** Aduane aforebə, bəne aforebə ne afabuo aforebə nyinaa ye mo dea, agye emu bi a wohye no wə afɔrebukyia so de kye Awurade no nko ara. Yeinom nyinaa ye aforebədees a eyə kronkron pa ara. **10** Əse se wədi no baabi a eyə kronkron pa ara. Na mmarima nko ara na əse se wədie. **11** “Akyedee afoforo a wənam him a wəbehim wə afɔrebukyia no so de bekyə me no ye wo ne w'abusuafo, wo mmamarima ne wo mmammaa nyinaa dea. Na w'abusuafo nyinaa tumi di bi, agye obi a saa eberes no na ne ho nte. **12** “Otwa bere a edi

ekan mu akyedee a nnipa no de beba se aforebodee a wode rebre Awurade no a eye ngo pa, bobesa pa, aburoo ne afudee biara no, ne nyinaa ye mo dea. 13 Se mo abusafoa hwé na won ho te a, wotumi di yeinom nyinaa bi. 14 “Dee wode bema Awurade biara ye mo dea. 15 Israelfoo abakan ne won mmoa nyinaa abakan a wode bre Awurade ye mo dea. Nanso mmoa a memmaa mo ekwan se wonwe won nam no dee, monnnye won abakan. Na mom, ese se wotua sika kakra de si abakan biara anan. 16 Se abakan no di bosome a, na ese se wode ogye boo a eye dwete gram aduonum nsia sedee kronkronbea ho nkariboo a eye gram dubaako ne nkyemu anum mu baako no tee no ba. 17 “Nanso anantwie, nnwan ne mpónkye mmakan dee, ense se wogye won. Ese se wode won bo afodee ma Awurade. Won mogya na ese se wode pete aforebukyia no so na wohye won sradet no se ogya afodee. Eye adee a Awurade ani so. 18 Saa mmoa yi nyinaa enam beye mo dea. Ne yan ne ne sre nifa a wobehim no aforebukyia no anim de akyere se wode ama Awurade no nso, mobefa. 19 Mede aforebodee a Israelfoo de bebre Awurade a wobehim no no nyinaa ma mo ne mo abusafoa. Mo ne mo abusafoa mfa na monni. Yei ye bohye a eda mo ne Awurade ne mo asefoo ntam daa nyinaa.” 20 Awurade ka kyere Mose se, “Mo asofoo no nso, ense se mope agyapadee ne akatua foforo biara. Na me ara na me ho hia mo. 21 “Na Lewi abusuakuo dee, wofiri Israel asase so ho adwumadee ntotosoo dudu no mu na ebetua won ka. 22 Efiri enne rekoro, Israelfoo a wonye asofoo ne Lewifoo no nni ho kwan se woko kronkron mu kronkron ho. Woye saa a, wobebu won fo na woawuwu. 23 Lewifoo no nko ara na wobeye adwuma wo ho. Se wanye a, wobebu won fo. Eye mmara a eda ho afebo se ense se Lewini biara nya agyapadee wo Israelman mu. 24 Mmom, ntotosoo dudu a omfanoo de ba ma wohim no aforebukyia no anim de ma Awurade no na ese se Lewifoo no fa. Yei ye agyapadee, enti elo nhia se wope agyapadee foforo bi bio.” 25 Awurade sane ka kyere Mose se, 26 “Ka kyere Lewifoo no se, ntotosoo dudu a wonya no, womfa nkyemu edu mu baako mma Awurade. Ebeye ntotosoo dudu mu ntotosoo dudu a wonam him a wobehim no aforebukyia no anim de ama Awurade no so. 27 Na Awurade begye no se mo aforebodee a edi ekan a eye aduane ne nsá a mode rema no sedee efiri mo ara mo agyapadee mu. 28 Saa ntotosoo dudu mu ntotosoo dudu yi a mobanya yi mu na mode bema osifo Aaron

se Awurade kyefo. 29 Biribiara a wode bema mo no, momfa emu dee eye pa ara na eye kronkron no mma Awurade. 30 “Na wobefo no se dee efiri mo ankasa mo ayuporobe ne mo nsakyibea ho. 31 Aaron ne ne mmamarima ne nabusuafo betumi adi no wo won fie anaa baabiara a wope, efiri se, eye won adwuma a woye no wo Ahyiae Ntomadan mu no ho akatua. 32 Mo Lewifoo no, se mogye Awurade ntotosoo dudu no na mode emu nkyemu edu a esó ani mu baako ma asifo no a, monni afobuo biara. Nanso, monhwé yie na akyedee kronkron a Israelfoo de aba no, moammu no ade teta bi. Se moye saa a, mobewuwu.”

19 Awurade ka kyere Mose ne Aaron se, 2 “Mesom ho mmara foforo nie: Ka kyere Israelfoo se wómfia nantwie ba beree kókoo a onni dem na ontwee nneema da mmre me. 3 Momfa no mma osifo Eleasa na ode no bekó atenaeet no akyi baabi na obi akum no ebere a ono ara nso rehwe. 4 Eleasa de ne nsateaa bebo mogya no mu na ode apete Ahyiae Ntomadan no anim mprendon. 5 Afei, óbehwe ama obi ahye nantwie ba no. Óbehye ne ho nwoma, ne nam, ne mogya ne n’agyanan nyinaa. 6 Na egú so rehye no, Eleasa beba odum dua ne hisope mman ne asawa kókoo na wato agu nneema a worehye no mu. 7 Yei akyi, ese se osi ne ntadet na ódware na afei ókó atenaeet ho a wofa no se ne ho agu fi kosi anwummer. 8 Onipa a óhyee aboa no nso, ese se osi ne ntadet, na ódware, efiri se, ono nso ho agu fi kosi anwummer. 9 “Afei, obi a ne ho nguu fi no besesa aboa a wohyee no no nsó de ako atenaeet no akyi baabi a elo ye kronkron na wakókora no wo ho. Israelfoo no de begu won nsuo a wode dwira won ho de pam won bøne no mu. 10 Onipa a óbeboaboa nantwie ba no nsó no ano no nso, ese se osi ne ntadet, efiri se, ne ho gu fi kosi anwummer; yei ye mmara a ewo ho daa a elo wo mfasoo ma Israelfoo no ne ahóho a wote won mu no nyinaa. 11 “Obiara a óbeso efunu mu no ho begu fi nnanson. 12 Na ne nnansa ne ne nnanson so no, ode nsuo a wode dwira won ho no adwira ne ho ama ne ho ate. Se ne nnansa so wanye yei a, ne nnanson akyi nyinaa na ne ho agu fi. 13 Won a woso efunu mu na wønnwira won ho sedee makyere yi no, wogu Awurade Ahyiae Ntomadan ho fi, na ese se woyi saa nnipa no firi Israelfoo mu. Esiane se wøamfa ahodwira nsuo no bi ampete won ho no enti, won ho agu fi ara. 14 “Se obi wu wo ntomadan mu a, elo mmara nie: Obiara a óbewura saa ntomadan no mu ne won a wøwo mu dada ansa na onipa no rewuo

no nyinaa ho gu fi nnanson. **15** Adee biara a wode biribi gu mu a enni mmuasoo no nso ho gu fi. **16** “Se obi a əwə abontene de ne nsa ka obi a ətəo wo akofena ano funu anaa se obi a ənye ətəfəo funu, anaase obi de ne nsa ka onipa dompe anaa damena a, ne ho begu fi nnanson. **17** “Ansə na ne ho bête bio no, gye se wode nantwie ba kəkəo no nsə a wode bə bəne ho afədee no fra nsuo a wode agu asuhina mu. **18** Na obi a ne ho te afa hisope mman na əde abo nsuo no mu de apete ntomadan no so ne nkuku ne nkaka a əwo ntomadan no mu no nso so ne obiara a na əwə ntomadan no mu a ne ho agu fi no so. Saa ara nso na obi a əsəo dompe mu anaa əsəo obi a wəakum no anaa dee əde ne ho aka damena no nso, wədwira ne ho. **19** Wəyə yei ne nnansa ne ne nnanson so. Na dee ne ho agu fi no nso, eṣe se osi ne ntadee na ədware, na eduru anwummere a, afei ne ho ate. **20** Nanso, obiara a ne ho agu fi na wannwira ne ho no, wəbətwa no asuo, efiri se, wəagu Awurade kronkronbea hə ho fi. Efiri se wəmfaa nsuo a eṣe se wode pete ne so no mpetee ne so no enti, ne ho agu fi. **21** Yei ye immara a əwo hə afebo. “Onipa a əbetu nsuo no apete no nso, eṣe se akyire no, osi ne ntadee, na obiara a əde ne nsa bəka nsuo no nso ho gu fi kosi anwummere. **22** Na biribiara a obi a ne ho agu fi no besə mu no nso ho gu fi kosi anwummere.”

20 Israelfoo no duruu Sin eserə so bosome a edi ekan no mu. Wəsisii wən ntomadan wo Kades, na eho na Miriam wuij ma wəsīee no. **2** Na nsuo a wəbenom nni hə enti, nnipa no sore tiaa Mose ne Aaron. **3** Nnipa no bəo Mose soboo se, “Se yene yen nuanom wuwuu wo Awurade anim a anka yepə. **4** Mode Awurade əman ne yen nnwan ne yen anantwie aba eserə yi so se yəmmewuwu? **5** Adən enti na moyii yen firii Misraim de yen baa asase bəne yi so? Borədəma, atokoo, bobe ne ateaa nni asase yi so. Nsuo a yəbenom nso nni ha.” **6** Mose ne Aaron sore kəo Ahyaee Ntomadan no ano de wən anim butubutuu fam wo Awurade anim; na wəhunuu Awurade animuonyam. **7** Na Awurade ka kyere Mose se, **8** “Mommfa Aaron abaa no na wo ne Aaron mfre nnipa no nyinaa. Wərehwe mo no, kasa kyere əbotan a əwo noho a se nsuo mfiri mu mmra. Mōbənya wən nsuo a əbeso wəne wən anantwie afiri əbotan no mu!” **9** Mose yee dee Awurade kae no. Əfaa abaa no firii baabi a wode asie wo Awurade anim, **10** na Mose ne Aaron freee nnipa no nyinaa ma wəbəboa əbotan no ho na wəka kyere wən se, “Adənyefoo, montie! Yemma nsuo mfiri saa əbotan yi mu mmra

anaa?” **11** Afei Mose maa abaa no so de bəo əbotan no mprenu maa nsuo bebree firii mu baee maa nnipa no ne wən anantwie nomees. **12** Nanso, Awurade ka kyere Mose ne Aaron se, “Esiane se moante me ho wə Israelfoo no anim no enti, moremfa wən nkə asase a mehyee wən ho bə no so!” **13** Wəfrees beaee hə Meriba a asees ne: Adənye Nsuo, efiri se, eho ne baabi a Israelfoo tee Awurade atua na, eho ara nso na Awurade daa ne ho adi kyere wən se oyə kronkron. **14** Eberes a Mose wo Kades no, əsomaan nnipa ma wəkəo Edomhene nkyen se wənkəka nkyere no se: “Saa nkra yi firi w'abusuafoo a wəyə Israelfoo nkyen. Wonim abebresə a yəafa mu, **15** sədēe yən agyanom kotenaa Misraim. Yetenaa hə mfee bebree na yəhunuu amane se Misraimfoos nkə. **16** Nanso, yesu frēe Awurade no, ətiee yen na əsomaan əbəfəo ma əbeyii yən firi Misraim. “Seesee yewə Kades wo mo asase hyee so. **17** Yesre mo se, momma yəntwa mu mfa mo əman yi mu. Yəbəhwə yie se yəremfa mo mfuo ne mo bobe nturo mu. Na mpo, yərennom mo abura mu nsuo. Yəbəfa əhene kwantempon so na yəremfiri so kəsi se yebətra mo hyee a əwo əfa noho a no.” **18** Nanso, Edomhene kaa se, “Mommfa m'asase so, anye saa a mede akodom bəhyia mo!” **19** Israelfoo no buaa se, “Owura, yəbəfa tempən no so. Se yən ayəmmoa nom mo nsuo a, yebətua ka. Yəpə se yetwam wo mo asase so na yənni adwemmnə bi.” **20** Nanso Edomhene buaa se, “Mommfa yən asase so!” Əboaboa n'akodom ano de wən kəo əhyee no so. **21** Esiane se Edom amma wən əkwan amma Israelfoo no amfa wən əman mu no enti, wəmane faa nkyen. **22** Wəfirii Kades kəo Bepo Hor so. **23** Afei, Awurade ka kyere Mose ne Aaron wo Bepo Hor a əwo Edom hyee so se, **24** “Eberes aduru se Aaron wuo, na ərenkə asase a mede ama Israelfoo no so bi, efiri se, mo baanu yee me dəm wo Meriba nsuo no ho. **25** Afei, fa Aaron ne ne babarima Eleasa kə Bepo Hor so. **26** Eho na wobeyi Aaron asəfotadee no de ahye ne babarima Eleasa. Eho na Aaron bewu na watoa n'agyanom.” **27** Enti, Mose yee dee Awurade hyee no se ənye no. Wən baasa nyinaa kəo bepo Hor so a nnipa no nyinaa hwe wən. **28** Wəduruu bepo no apampam no, Mose yii Aaron asəfotadee no de hyee ne babarima Eleasa, na Aaron wuu wə bepo no apampam. Mose ne Eleasa sane wən akyi, **29** na wəbəo nnipa no wu a Aaron awuo no ho amanees no, wəsuu no adaduasa.

21 Arad əhene a oyə Kanaanni a əte Negeb tee se Israelfoo nam Atarim əkwan so reba. Əboaboa

n'akodəm ano koto hyē Israelfōo no so kyekyeree binom se nneduafoo. 2 Afei, Israelfōo no kaa ntam kyerē Awurade se, se əbēboa wən ama wəadi Arad əhene ne de dəm so a, anka wəbegu nkuro akesē a ewə hə nyinaa. 3 Awurade tiee wən abisadē no, enti əmaa wədii Kanaanfōo no so; Israelfōo no seee wən ne wən nkuro akesē pasaa. Wətoo hə edin Horma a asē ne “Dseē.” 4 Afei, Israelfōo no sane kə̄ Bepo Hor so. Wəfiri hə no, wəkə̄ anafō fam əkwan a ekə Epo Kəkə̄ no so no so sedeē ebeyə̄ a, wəbetumi atwa kanko afə Edom ho. Nnipa no aba mu buiē. 5 Wəhyee asē nwiinwii tiaa Onyankopon enti wokaa wən ahiasem kyerē Mose se, “Adən enti na woayi yen afri Misraim de yen aba se yemmewuwu esere yi so? Aduane a yebédie nni ha. Nsuo a yebenom nso nni ha. Mana yi nso deē, afono yen.” 6 Enti, Awurade maa awə a wən ano wə boro yie kəkekaa wən mu bebree ma wəwuwiē. 7 Afei, nnipa no baa Mose nkyen besreē se, “Yēaye bənē, efiri se, yeakasa atia Awurade ne wo. Bə mpaes kyere Awurade na awə no nkə̄.” Mose bəo mpaes maa nnipa no. 8 Awurade ka kyerē Mose se, “Fa kəbere yē saa awə yi mu baako seso na fa no sən poma bi so, na se awə no bi ka obi na onii no hwe no kəke a, orenwu.” 9 Enti, Mose yeē əwə seso no; na obiara a əwə no bi beka no no, se əpagya n'ani hwe no a, ənwu. 10 Israelfōo no firi ho no, wətoaa wən akwantuo no so kə̄ Obot kətenaa hə. 11 Afei, wətoaa so kə̄ Iye-Abarim wə esere so wə Moab apueē fam. 12 Wəfiri hə no, wətoaa so kə̄ asuwa Sered Subənhwa mu kəbə̄ atenaē wə hə. 13 Afei, wətu kə̄ akyirikyiri fam wə Asubonten Arnon nkyen hə baabi a wone Amorifoo bə hyeē. Asubonten Arnon na eyə əhyeē a əda Moabfōo ne Amorifoo ntam. 14 Enti, wokaa saa asem yi wə Awurade akodie nwoma no mu se, asubonten Arnon subənhwa ne kuro Waheb 15 da Amorifoo ne Moabfōo ntam. 16 Afei, Israelfōo no toaa wən akwantuo no so kə̄ Beer a asē ne “Abura.” Ehə na Awurade ka kyerē Mose se, “Frefre nnipa no nyinaa bra na məma wən nsuo.” 17 Ehə na Israelfōo too dwom se, “Tue Ao, Abura! To ho dwom! 18 To abura yi ho dwom, mmapomma na wətuī; na akunini titii mu wəde wən ahempoma ne wən poma.” Afei, Israelfōo no firii esere no so kofaa Matana, 19 Nahaliel ne Bamot. 20 Afei wəkə̄ Pisga atifi a ewə Moab bonhwa no mu, baabi a wogyina a wohunu asase tamaa no. 21 Afei, Israelfōo tuu abəfoo ma wəde nkra yi kəmaa Amorifohene Sihon se: 22 “Momma yentwa

mu mfa mo əman yi mu. Yəbefa əkwan tempən so, na yəremfiri so kəsi se yebetra mo hyeē. Yərentiatia mo mfudē so, yəremfa yen nsa nka mo bobe nturo, na yərennom mo abura mu nsuo.” 23 Nanso əhene Sihon ampene so. Na mmom, əboaboaa n'akodəm ano koto hyeē Israelfōo so wə esere so hə ne wən koo wə Yahas. 24 Nanso Israelfōo no kunkumm wən faa wən asase a efiri Asubonten Arnon kəsi asuo Yabok ho toaa so kəsii Amorifoo ahyē so, nanso wəkəhyiaa Amon mma ahooedenfōo bi a wəakyere sraban enti wəantumi anko anko wən anim bio. 25 Enti Israelfōo no faa Amorifoo no nkuro akesē nyinaa a Hesbon kuropon ne ne nkuraase nyinaa ka ho tenaa mu. 26 Na Hesbon ye Amorifohene Sihon Kuropon. Sihon na əda bi əko tiaa Moabhene faa ne nsase nyinaa besii Asubonten Arnon no. 27 Ne sei enti tete, anwensem twerefə twerefə yei faa ne ho se, “Bra Hesbon, Sihon kuropon, yənkyekyere na ənsi ne dada mu. 28 “Egya turi firii Hesbon Ogyaframa firii Sihon ahenkuro mu, Əhyee Ar kuropon a ewə Moab; eseē sodifoo a wəwə Arnon mmpə so. 29 Ao Moabfōo, moseē bəba mu! Wəawie mo, mo a mosom Kemos! Kemos agya ne mmamarima se atutenafōo, Ne ne mmammaa se Amorifohene Sihon nnommumfōo. 30 “Yeasəe wən pasaa, efiri Hesbon tənn kəsi Dibon. Yeasəe wən ara akəsi Nofa De kə̄ ara kəsi Medeba.” 31 Enti Israelfōo no tenaa Amorifoo asase so. 32 Mose somaa akwansrafōo se wənkərsrasra Yaser fa mu hə. Əde asraafōo toaa wən, faa wən nkuro nyinaa, pamoo Amorifoo no. 33 Afei, wəde wən ani kyerē kuro kəsii Basan, nanso Basanhene Og de n'asraafōo hyiaa wən wə Edrei. 34 Awurade ka kyerē Mose se ənnsuro na wadi atamfoo no so dada. Awurade sane hyeē Mose nkuran se asem a etoo əhene Sihon wə Hesbon no, saa asem korə no ara bi na əbəto no. 35 Ampa ara, Israelfōo dii nkonom na wokumm əhene Og ne ne mmamarima ne ne nkurofōo nyinaa a anka wən mu baako mpo. Enti Israelfōo no tenaa asase no so.

22 Afei, Israelfōo no kə̄ Moab tata so kətenaa Asubonten Yordan apueē fam a ehə ne Yeriko di nhwəanimu no. 2 Sipor babarima Moabhene Balak hunuu dee Israelfōo aye Amorifoo. 3 Əberə a əhunu Israelfōo dodō a wəwə hə no, əne ne nkurofōo bə̄ huboa. 4 Ntəm ara, wəne Midian mpanimfōo tuu agyina. Wəkaa se, “Saa dəm yi bewe biribiara a wəhunu sedeē nantwie we sere.” Enti, Moab əhene Balak 5 somaa nnipa ma wəkə̄ Beor babarima Balaam nkyen

wō Petor a ἐben Asubonten Eufrate ho. Ὁσρε Balaam se ὅmmēboā no. Ὁkaa se, “Nnipadōm bi firi Misraim aba. Wokata asase ani nyinaa na wōrehunahuna me. 6 Mēsre wo, bra na bēdome wōn ma me, efiri se wōdōoō dodo. Ebia metumi adi wōn so nkōnim na mapam wōn afiri asase no so. Na menim nhŷira a ἐba wōn a wohyira wōn no so, enna menim musuo a ἐba wōn a wodome wōn so.” 7 Nnipa a ὁsomaā wōn no ye atitire a wofiri Moab ne Midian. Wōfaa sika se wōde rekotua Balaam ka ama wadome Israelfoo. Enti wōkōō Balaam nkyen kōkāa dee εhia Balak kyere se. 8 Balaam kaa se, “Monna ma adee nkye mo. Adee kye a, dee Awurade bēkyere me se menyē no, meka akyere mo.” Enti wōdaee. 9 Anadwo no, Onyankopōn baa Balaam nkyen bebisaa no se, “Saa nnipa yi ye εhefōō?” 10 Ὁbuā se, “Wofiri Moabhene Balak nkyen. 11 Na nnipadōm bi firi Misraim aba ne hyeē so, na ὅpē se mekō hō ntēm so na mekōdome wōn sedēe εbeyē a, ὁbētumi adi wōn so.” 12 Onyankopōn ka kyere se no se, “Nkō. Ἐnsē se wodome wōn, efiri se, mahyira wōn!” 13 Adee kyeeē no, anopa, Balaam ka kyere se nnipa no se, “Monsane nkō fi! Awurade rempene mma mennye saa.” 14 Enti, ὁhene Balak ananmusifōō no sane wōn akyi bebōō amanee se ὁse ὁremma. 15 Balak sō hweē bio. Saa εbere no deē, ὁsomaā nnipa dodoō pa ara a animuonyamfōō a wokyen kane dōm no fra wōn mu. 16 Wōbaa Balaam nkyen bēka kyere se no se, “Ohio Balak se ὁsrē wo se bra. 17 Ὁbēhyē wo animuonyam na sika biara a wōbēgye no no nso, ὁbetua. Ka sika a wōbēgye! Ὁse, wo deē, bra na bēdome saa nnipa no ma yen.” 18 Nanso, Balaam buaa se, “Se ὁma me ahemfie a wōde dwete ne sikakōō ahyē no ma tō koraa a, merentumi nyē biribiara mmu saa ahyedee a Awurade a ὁyē me Onyankopōn no ahyē no so. 19 Nanso, monna ha ma adee nkye na yēnhwe se Awurade beka asem foforo bi aka dees waka dada no ho anaa.” 20 Anadwo no, Onyankopōn ka kyere se Balaam se, “Sōre na wo ne saa nnipa no nkō na mmom, hwe yie na ye deē mekyere wo se ye no nkō ara.” 21 Adee kyee anōpa no, ὁhyehyē n'afunumu, tenaa ne so ne wōn hyeē aseē kōēē. 22 Nanso, Onyankopōn bo fuu Balaam ahopere a ὁde kōēē no; enti ὁsomaā osoro Awurade ὁbōfōō kōgyināa akwantemfi se ὁnkum no wō hō. ሻbere a Balaam ne asomfōō baanu rekora no, 23 preko pē, Balaam afunumu no hunuu Awurade ὁbōfōō no se ὁkura sekan gyina ekwan no mfimfini. Aboa no kwaē faa wiram nanso Balaam kaa ne so sedēe εbeyē a, ὁbefa

ekwan mu. 24 Baabi a na Awurade ὁbōfōō no gyina hō no ye bobefuo afasuo mmienu ntam. 25 ሻbere a afunumu no hunuu Awurade ὁbōfōō no, ὁde ne ho twee ὁfasuo no ho maa Balaam nan pekyee. Nanso, Balaam kōō so hwē aboa no bio. 26 Afei, Awurade ὁbōfōō no kōō ekwan no anafoō kōgyināa baabi a εho kyere pa ara a na afunumu no nnya baabi mfa. 27 Enti, obutuu ekwan no mu. Balaam de abufuo kaa aboa no mmaa. 28 Afei, Awurade hyeē afunumu no ma ὁkasae! Ὁbisaa ne wura no se, “Edeē na maye enti a εse se wohwe me mprensa?” 29 Balaam nso buaa no se, “Efiri se, woama massē ὁkwasea. Na se mekura sekan a, anka mekum wo.” 30 Afunumu no nso bisaa no se, “Me ne wo tenaeē yi, maye sei pēn?” Ne wura no buaa se, “Dabi.” 31 Afei, Awurade buee Balaam ani ma ὁhunuu osoro obofōō no se watwe sekan gyina ekwan no mfimfini enti ὁkōbutuu n'anim. 32 Awurade ὁbōfōō no bisaa no se, “Adēn enti na wohwe w'afunumu no mprensa saa? Maba se merebēka ama woagyae, efiri se, wōrepē adee aseē. 33 Afunumu no hunuu me mprensa a emu biara ὁkwae faa baabi; anyē saa a, anka mekum wo na magyaa no.” 34 Afei, Balaam ka kyere se Awurade ὁbōfōō no se, “Mafom. Na mennim se wōwō hō. Se wompē se metoa m'akwantuo no so dee a, meresane akō efie.” 35 Nanso, Awurade ὁbōfōō no ka kyere se no se, “Wo ne nnipa no nkō, nanso asem a meka akyere wo no nkō na ka.” Enti Balaam ne wōn kōēē. 36 ሻbere a ὁhene Balak tee se Balaam reba no, ofirii kuro no mu kohyiaa no Asubonten Arnon ho wō ne hyeē so. 37 Ὁbisaa Balaam se, “Adēn enti na wokyē saa? Anaase, mehyē wo bō se mehyē wo animuonyam no na wonnye nni?” 38 Balaam buaa se, “Ewom se maba deē, nanso menni tumi biara a meka asem biara agye asem a Onyankopōn bēka akyere me se menka no nkō na meka.” 39 Balaam kaa ὁhene no ho ne no kōō Kiria-Husot, 40 baabi a ὁhene Balak de anantwie ne nnwan bōō afōdees na ὁde mmoa no bi maa Balaam ne ne mpanimfōō se wōmfā mmo afōdees no. 41 Adee kyee anōpa no, Balak faa Balaam de no kōō Bamot-Baal atifi. የfiri hō too n'ani hunuu se Israelfoo no sam aseē hō.

23 Balaam ka kyere se ὁhene no se, “Si afōrebukyia nson wo ha, na siesie anantwie mma nson ne nnwennini nson fa wōn bō afōdees.” 2 Balak tiee Balaam asem no, enti ὁde nantwie ba ne odwennini ba bōō afōrebukyia nson no biara so afōdees. 3 Afei Balaam ka kyere se ὁhene no se, “Sōre gyina wo ὁhyē afōdees

no ho na məhwə se Awurade behyia me, na asem a əbeka akyerə me no nso, məka akyerə wo." Enti, əforo kəo apampam baabi. 4 Ehə na Onyankopon hyiaa no. Balaam ka kyereə Awurade se, "Masiesie afərebukyia nson. Mabo afərebukyia no biara so nantwie ba ne odwennini ba afədees." 5 Afei, Awurade de nkra maa Balaam se ənkəka nkyerə əhene Balak. 6 Əberə a Balaam sane baeə no, na əhene no ne ahenemma a wafiri Moab no gyina əhyec afədees no ho. 7 Nkomhye a Balaam de maaeə no nie: "Əhene Balak soma befrees me firii Aram. Moabhene frəe me firii apueə fam nkoko so. Əkaa se, 'Bra bədome Yakob ma me! Bra bəka mmusua a əbəba Israelfoo so.' 8 Əbeyə den na matumi madome wən a Onyankopon nnomee wən? Əbeyə den na matumi abu wən fə, nnipa a Awurade mmuu wən fə? 9 Mehunu wən firi abotan atifi; məhwə wən firi nkoko so. Mehunu nnipa a wəte wən ho ase, a wəayi wən afiri amanaman mu. 10 Hwan na əbetumi akan Yakob asefоо, wədəsə se mfuturo? Hwan na əbetumi akan Israelfoo nkyemü ənan mu baako? Ma menwu se əteneneeni; na mawieə nyə se wən dee." 11 Əhene Balak bisaa Balaam se, "Edeen na woaye me yi? Mede wo baa se bədome m'atamfoo, nanso woahyira wən!" 12 Nanso, Balaam buaa se, "Metumi aka biribi a Awurade nkaa se menka anaa?" 13 Afei, Balak ka kyereə no se, "Bra na yenko baabi foforo. Yeduru hə a, wobeħunu əman Israel fa bi wə hə. Dome wən a wobeħu wən wə hə no nyinaa." 14 Əhene Balak faa Balaam de no kəo Sofim bepə Pisga atifi. Əsii afərebukyia nson wə hə. Enna əde nantwie ba ne odwennini bəo afərebukyia biara so afədees. 15 Afei, Balaam ka kyereə əhene no se, "Gyina wo əhyec afədees no ho wə ha na me nso merekəhyia Awurade." 16 Awurade hyiaa Balaam na əkaa asem a ənkəka kyereə no. 17 Enti, əsane baa baabi a əhene no ne Moab ahenemma no wə a wogiyina wən əhyec afədees no ho. Əhene no de ahopere bisaa se, "Awurade aka sen?" 18 Nkomhye a Balaam de maaeə no nie: "Balak, səre na tie; Sipor babarima tie me. 19 Onyankopon nnyə onipa na wadi atoro; Ənye onipa na wasesa n'adwene. Wakasa a wanyə anaa? Wahye bə bi pən a wanni so anaa? 20 Wohyee me se menhyira; wahyira, na merentumi nnane no! 21 "Menħunu amanehunu bi a əbəba Yakob so. Əħaw biara nni hə mma Israel! Awurade, wən Onyankopon ka wən ho. Əne wən əhene! 22 Onyankopon ayi wən afiri Misraim; əte se nantwie hoođenfoō ma wən. 23 Nnome biara renka Yakob,

abayisəm biara nni tumi wə Israel so. Na wəbəka wə Yakob ho se, "Hwə anwanwadees a Onyankopon aye ama Israel!" 24 Saa nnipa yi səre se gyataburu. Wogiyina hə se gyata hoođenfoō. Ənnye n'ahome kəsi se əbəwe n'ahaboa awie na wanom ne mogya nyinaa!" 25 Əhene no ka kyereə Balaam se, "Se worennome wən a, enneə nhŷira wən." 26 Nanso Balaam buaa no se, "Manka ankyerə wo se asem a Awurade bəka akyerə me se menka no na məka?" 27 Afei, əhene no ka kyereə Balaam se, "Mede wo bəkə baabi foforo. Ebia, əhə bəyə aniso ama Onyankopon se wobegyina hə adome wən." 28 Enti, əhene Balak faa Balaam de no kəo bepə Peor a ani kyereə anweatam no atifi pəe so. 29 Bio, Balaam ka kyereə əhene no se ənsi afərebukyia nson na ənsiesie nantwie mma nson ne nnwennini mma nson mma aforebo. 30 Əhene no yee dee Balaam kaes no, enti əde nantwie ba ne odwennini ba bəo afədees wə afərebukyia nson no biara so.

24 Afei, Balaam hunuu se Awurade pe se əhyira Israel. Yei enti, wankə abisa sedəe ətaa ye no. Na mmom, ətoo n'ani hwəe esere no so, 2 hunuu se Israelfoo mmusuakuo no abobə wən atenaes. Afei, Onyankopon honhom baa ne so, 3 na yei ne nkomhye a əmaeə: "Beor ba Balaam nkomhye no nie; nkomhye a efiri əbarima a n'ani hunu adees yie, 4 dee əte Onyankopon asem; dee əħunu anisoadee a efiri Otumfoo hə; na əda fam, a n'ani gu so: 5 "Ao Yakob, mo ntomadan ye fe, Ao Israel, mo afie ye ahomēka. 6 "Esam m'anim te se mmefuo, te se nturo fr̄omfr̄om wə asubonten ho. Wəte se pepere a Awurade adua, te se ntwedduro a əben nsuo ho. 7 Wəbenya nsuo bebree. Wən mma bənja dee əħia wən nyinaa. "Wən əhene bəyə kese akyen Agag; wən ahennie bekorən. 8 "Onyankopon de wən firi Misraim aba; ətwee wən se wiram nantwie. Əsəe amanaman a wətia no nyinaa, əħebu wən nnompe mu asinasini, əto bəmmma wəwə wən. 9 Israel butu hə se gyata; əte se gyataburu, na hwan na əbetumi anyane no? "Ao Israel, nhŷira nka obiara a əhyira wo, na nname rika obiara a ədome wo." 10 Əhene Balak bo fuu Balaam. Əde Abufuo bəo ne nsam guu ne so team se, "Mefree wo se bədome, m'atamfoo nanso woahyira wən mprensa. 11 Firi me so kə! Sane kə wo nkyi! Meyee m'adwene se anka məhye wo animuonyam, nanso, Awurade de akame wo!" 12 Balaam buaa no se, "Wonkae asem a məka kyereə w'asomafoō no? Mekaa se, 13 'Se Balak ma me ahemfie a wəde dwetə ne sikakokə ahye hə ma koraa a, mənni

tumi se meye biribi atia Awurade apedee.' Meka kyere wo se asem a Awurade aka no nko ara na meka. **14** Afei, meresane ako me nkurofоo nkyen. Nanso, dee edi ekan no, ma menka dee Israelfoo no bеye wo nkurofоo daakye no nkyere wo." **15** Yei ne nkomhye a Balaam de mae: "Beor ba Balaam nkomhye no nie; nkomhye a efiri obarima a n'ani hunu adee yie, **16** dee ote Onyankopon asem; dee owo nyansa a efiri Osorosoroni no dee ohunu anisoadee a efiri Otumfoo ho; na ada fam, a n'ani gu so: **17** "Mehunu no, nanso enye seese; mehwе no wo daakye akyirikyiri. Nsoromma bepue afiri Yakob mu! Ahempoma befiri Israel mu. Obeyam Moabfoo tiri, na wapaapae Moab mma tikwankora. **18** Wobefaa Edom, na Seir a oye ne otamfoo no, wobedi ne so nkonim, na Israel bekо so adi nkonim. **19** Ohene bi besore wo Yakob mu ono na obesee Ir nkaeofoo." **20** Afei, Balaam hwes Amalekfoo fie hyee nkom se, "Amalek na na eyе aman nyinaa abakan, nanso ne hyebere ne osee!" **21** Afei, ohwes Kenifoo hyee nkom se, "Mo atenaeе ye pa ara, wanwono mo pirebuo wo abotan mu. **22** Nanso, wobesee Kenifoo ebere a Asurhene afa mo nnomum." **23** Nsem a ode wiee ne nkomhye no ne se: "Aa, se Onyankopon ye sei a, hwan na obetena nkwa mu? **24** Ahyen befiri Kipro mpoano aba Na abeka Eber ne Asur ahye. Nanso won nso, wobesee won pasaa." **25** Enti, Balaam ne Balak sane koo won kurom.

25 Ebere a Israelfoo boo atenasee wo Sitim no, won mu mmarima no bi hyee ase ne Moab mmabaawa no boo adwaman de guu won ho fi. **2** Saa mmabaawa yi too nsa freee won se wommra won afodes a woboo ma won anyame no ase. Ankyere biara, mmarima no koo won aponto ase na wosomm Moab anyame. **3** Ebere tiawa bi akyi, Israelfoo no nyinaa koso Baal-peor a oye Moabfoo nyame. Yei maa Awurade bo fuu ne nkurofоo no yie. **4** Ohyee saa mmara yi maa Mose se, "Kunkum mpanimfoo a wotuatu Israel mmosuakuo no ano no nyinaa. Sen won wo Awurade anim awia ketee sedee ebeye a, n'abufuo a ano ye den no befiri won so." **5** Enti, Mose hyee atemmufo no ma wokunkumm won a wosomm Baal-peor no nyinaa. **6** Nanso, Israelni ohantanni bi de Midiani ababaawa bi baa won atenae hо maa Mose ne nnipa no nyinaa hunuu no ebere a na won nyinaa gyina Ahyiae Ntomadan no epono akyi retwa adwo no. **7** Ebere a Pinehas a oye Eleasa babarima a na oye osfoo Aaron nana hunuu yei no, ohuri soо

pea mu **8** taa saa obarima no so de no kowuraa ne ntomadan mu baabi a ofaa obaa no. Ode pea no wowо obarima no sane de wо obaa no yafunu mu. Enti, ohaw no to twaa wо Israelfoo no mu, **9** nanso ekosi saa ebere no, na nnipa mpem aduonu enan awuwu dada. **10** Afei, Awurade ka kyere Mose se, **11** "Eleasa babarima Pinehas a oye osfoo Aaron nana adwodwo m'abufuo ano, efiri se, obaa mmoden te se me ara wo m'animuonyam ho, enti sedee meyee m'adwene se mesee Israelfoo nyinaa no, magyaе. **12** Enti ka kyere no se, me ne no rebeye asomdwое apam. **13** Saa apam yi mu, ono ne n'asefoo beye asofoo afeboo, efiri se watwe me, ne Onyankopon, ho ninkunu wo Israelfoo mu de aye mpata ama won." **14** Obarima a wokumm no ne Midiani ababaawa no, na ne din de Simri a na oye Salu a etua Simeon abusuakuo ano no babarima. **15** Obaa no nso, na ne din de Kosbi a na oye Midianhene babarima Sur babaa. **16** Afei, Awurade ka kyere Mose se, **17** "To hye Midianfoo no so na see won, **18** efiri se, wofaa mo se atamfoo, na wodaadaa mo ma mosomm Baal-peor, ne Kosbi a oye Midian ntuanoni babaa a wokumm no wo Peor oyaredom eda no."

26 Oyaredom no akyi no, Awurade ka kyere Mose ne osfoo Aaron babarima Eleasa se, **2** "Monkan Israelfoo mmarima a woadi mfee aduonu ne dee eboro saa nyinaa na monhwе dodo a wobetumi ako oso wo abusua biara mu." **3** Saa ebere no, na Israelman no nyinaa abo atenae wo Moab tata so, wo Asubonten Yordan ho a na wone Yeriko di nhweanimu. Enti Mose ne osfoo Eleasa kaa nhyeheyee a efa nnipakan no ho kyere Israelfoo ntuanofoo no se, **4** "Monkan mmarima a wоwо Israel a woadi mfee aduonu ne dee eboro saa sedee Awurade hyee Mose no." Sedee nnipakan no a efa Israel mma a wofiri Misraim baes no ano kosiie nie. **5** Yeinom ne mmusua a wоye Yakob babarima panin Ruben asefoo: Hanokfoo abusua, wode too won tete agya Hanok; Palufoo abusua, wade too a won tete agya Palu; **6** Hesronfoo abusua, wode too won tete agya Hesron; Karmifoo abusua, wode too won tete agya Karmi. **7** Mmarima a na wоwо Ruben mmusua nyinaa mu no dodo ye mpem aduanan mmiensa ahanson aduasa. **8** Na Palu ye Eliab aseni, **9** na Nemuel na owoo Eliab, Datan ne Abiram. Saa Datan ne Abiram yi ara na wоye nnipa no ntuanofoo a wоne Kora yee adwene tiaa Mose ne Aaron, de buu Awurade animtia. **10** Na asase mu bue menee won ne Kora. Egya firi Awurade nkyen beseee won akyidifoo ahanu aduonum. Yei yee kokobo

maa Israelman nyinaa. **11** Nanso, Kora mmammarima dee, wɔanwuwu da no. **12** Yeinom ne mmusua a wɔfiri Simeon mmammarima mu: Nemuelfoo abusua, wɔde too wɔn tete agya Nemuel. Yaminfoo abusua, wɔde too wɔn tete agya Yamin. Yakinfoo abusua, wɔde too wɔn tete agya Yakin. **13** Serafoo abusua, wɔde too wɔn tete agya Serah; Saulfoo abusua, wɔde too wɔn tete agya Saulo. **14** Mmarima a na wɔwɔ Simeon mmusua mu nyinaa dodoø ye mpem aduonu mmienu ne ahanu. **15** Yeinom ne mmusua a wɔfiri Gad mmammarima mu: Sefonfoo abusua, wɔde too wɔn tete agya Sefon; Hagifoo abusua, wɔde too wɔn tete agya Hagi. Sunifoo abusua no, wɔde too wɔn tete agya Suni. **16** Osnifoo abusua, wɔde too wɔn tete agya Osni. Erifoo abusua, wɔde too wɔn tete agya Eri; **17** Arodfoo abusua, wɔde too wɔn tete agya Arod. Arelifoo abusua, wɔde too wɔn tete agya Areli. **18** Mmarima a na wɔwɔ Gad mmusua mu no dodoø ye mpem aduanan ne ahanum. **19** Na Yuda wo mmammarima baanu a wɔn edin de Er ne Onan a na waawuwu wo Kanaan asase so. **20** Nanso, mmusua a edidi so yi firi Yuda mmammarima a na wote ase no ase. Selafoo abusua, wɔde too wɔn tete agya Sela. Peresfoo abusua, wɔde too wɔn tete agya Peres. Serafoo abusua, wɔde too wɔn tete agya Serah. **21** Yeinom ne mmusua nketewa wɔfiri Peresfoo ase. Hesronfoo abusua, a wɔde too wɔn tete agya Hesron. Hamulfoo abusua, wɔde too wɔn tete agya Hamul. **22** Mmarima a na wɔwɔ Yuda mmusua mu no nyinaa dodoø ye mpem aduoøson nsia ne ahanum. **23** Yeinom ne mmusua a wɔfiri Isakar mmammarima ase: Tolafoo abusua, wɔde too wɔn tete agya Tola. Puwafoo abusua, wode too wɔn tete agya Puwa. **24** Yasubfoo abusua, wɔde too wɔn tete agya Yasub. Simronfoo abusua, wɔde too wɔn tete agya Simron. **25** Mmarima a na wɔwɔ Isakar mmusua no mu no nyinaa dodoø ye mpem aduosia nan ne ahasa. **26** Yeinom ne mmusua a wɔfiri Sebulon mmammarima ase: Seredfoo abusua, wode too wɔn tete agya Sered. Elonfoo abusua, wode too wɔn tete agya Elon. Yakleefoo abusua, wode too wɔn tete agya Yakleel. **27** Mmarima a na wɔwɔ Sebulon mmusua no mu no nyinaa dodoø ye mpem aduosia ne ahanum. **28** Enam Manase ne Efraim so na mmusua mmienu firii Yosef mu baeε. **29** Manase asefoo: Makirfoo abusua, wode too wɔn tete agya Makir. Gileadfoo abusua, wode too wɔn tete agya, Makir babarima, Gilead. **30** Yeinom ne mmusua nketewa a wɔfiri Gileadfoo ase: Yeserfoo

abusua, wɔde too wɔn tete agya Yeser. Helekfoo abusua, wɔde too wɔn tete agya Helek. **31** Asrielfoo abusua, wɔde too wɔn tete agya Asriel. Sekemfoo abusua, wɔde too wɔn tete agya Sekem. **32** Semidafoo abusua, wɔde too wɔn tete agya Semida. Heferfoo abusua, wɔde too wɔn tete agya Hefer. **33** Na Hefer babarima Selofehad annya mmammarima nanso na ɔwɔ mmammaa a wɔn edin de Mahla, Noa, Hogla, Milka ne Tirsa. **34** Mmarima a na wɔwɔ Manase mmusua no nyinaa mu dodoø ye mpem aduonum mmienu ne ahanson. **35** Yeinom ne mmusua a wɔfiri Efraim mmammarima ase: Sutelafoo abusua, wɔde too wɔn tete agya Sutela. Bekerfoo abusua, wɔde too wɔn tete agya Beker. Tahanfoo abusua, wɔde too wɔn tete agya Tahan. **36** Na yei ye abusua nketewa a wɔfiri Sutela ase: Eranfoo abusua, wɔde too wɔn tete agya Eran. **37** Mmarima a na wɔwɔ Efraim mmusua nketewa no nyinaa mu dodoø ye mpem aduasa mmienu ne ahanum. Manase ne Efraim mmusua nyinaa ye Yosef asefoo. **38** Yeinom ne mmusua a wɔfiri Benyamin mmammarima mu. Belafoo abusua no, wɔde too wɔn tete agya Bela. Asbelfoo abusua no, wɔde too wɔn tete agya Asbel. Ahiramfoo abusua no, wɔde too wɔn tete agya Ahiram. **39** Sufamfoo abusua no, wɔde too wɔn tete agya Sufam. Hufamfoo abusua no, wɔde too wɔn tete agya Hufam. **40** Yeinom ne mmusua a wɔfiri Belafoo mu. Ardfoo a wode too wɔn tete agya Ard. Naamanfoo a wode too wɔn tete agya Naaman. **41** Na mmarima a na wɔwɔ Benyamin mmusua no mu nyinaa dodoø ye mpem aduanan enum ne ahansia. **42** Yei ne abusua a efiri Dan babarima asefoo mu. Suhamfoo abusua no, wode too wɔn tete agya Suham. Na Dan mmusua no nyinaa ye Suhamfoo. **43** Mmarima a na wɔwɔ saa mmusua no mu nyinaa dodoø ye mpem aduosia ɛnan ne ahanan. **44** Yeinom ne mmusua a wɔfiri Aser mmammarima mu. Yimnafoo abusua no, wɔde too wɔn tete agya Yimna. Isuifoab abusua no, wɔde too wɔn tete agya Isui. Beriafoo abusua no, wɔde too wɔn tete agya Beria. **45** Yeinom ne mmusua a wɔfiri Beriafoo mu. Heberfoo de wɔn ho too wɔn tete agya Heber. Malkielfoo de wɔn ho too wɔn tete agya Malkiel. **46** Na Aser wo obabaa bi a ne din de Sera. **47** Mmarima a na wɔwɔ Aser mmusua nyinaa mu no dodoø ye mpem aduonum mmiensa ne ahanan. **48** Yeinom ne mmusua a wɔfiri Naftali mmammarima mu. Yakseelfoo abusua no, wode too wɔn tete agya Yakseel. Gunifoo abusua no, wode too wɔn tete agya Guni.

49 Yeserfoo abusua no, wode too won tete agya Yeser. Silemfoo abusua no, wode too won tete agya Silem. **50** Mmarima a na wowa Naftali mmusua nyinaa mu no dodoa ye mpem aduanan enum ne ahanan. **51** Enti, nnipa dodoa a wakan won no ano si mpem ahansia ne baako ahanson aduasa. **52** Afei, Awurade ka kyerees Mose se, **53** “Kyekye asase no ma mmusua no sedee won dodoa tee. **54** Ma abusua a eso no asase kesee na abusua a esua no asase ketewa. **55** Hwe se wonam ntontob so bekyekye asase no. Dees ese se ekuo biara nya no begyina n'agyanom abusuakuo edin dodoa so. **56** Ese se wobø ntonto wo agyapadee no kyekye so wo akuo akesee ne nketewa no mu.” **57** Nnipakan no, na Lewifoo mmusua no mu nnipa nie: Wode Gersonfoo too won tete agya Gerson. Wode Kohatfoo too won tete agya Kohat. Wode Merarifo too won tete agya Merari. **58** Yeinom nso ye Lewifoo mmusua: Libnifoø, Hebronfoo, Mahlifoø, Musifoo ne Korafoo. Kohat ye Amram tete agya; **59** Ebere a Lewi wo Misraim no, wowoo obabaa a ne din de Yokebed. Kehat babarima Amram waree no. Won na wowoo Aaron, Mose ne Miriam. **60** Aaron woo Nadab, Abihu, Eleasa ne Itamar. **61** Nanso, ebere a Nadab ne Abihu de ogya a enye kronkron bres Awurade no, wouwuwie. **62** Nnipakan no mu na Lewifoo nyinaa dodoa ye mpem aduonu mmiensa. Wokan mmarima a woadi firi bosome kosi mpanimfoo so. Nanso, woammu Lewifoo no ano anka Israel nnipakan no ho, efiri se, worekye nsase no ama mmusuakuo no, woamma Lewifoo no bi. **63** Enti, sedee Mose ne osøfoo Eleasa fa kyerees nnipa no ano wo Moab bepo a eben Asubonten Yordan na ene Yeriko di nhweanimu no ne no. **64** Saa nnipa yi nyinaa, won mu baako mpo nni ho a nnipakan a edi ekan no, wokan no wo Sinai esere so ho, **65** efiri se, na mfee aduanan atwam enti na won a wokan won kane no nyinaa awuuwu sedee Awurade kaes se. “Wobewuu wo eserso” no. Won a ekaa won ara ne Yefune ba Kaleb ne Nun babarima Yosua.

27 Eda koro bi, Hefer babarima Selofehad mmammaa a won edin ne Mahla, Noa, Hogla, Milka ne Tirsa baa Ahyiaeet Ntomadan no ano se wode adesre bi rebeto Mose, osøfoo Eleasa ne mmusua panin ne afoforo a wowa ho no anim. **2** Na mmaa no ye Yosef babarima Manase abusuafø fa bi. Na won ase firi Makir a oyé Manase babarima no fie. Na Manase babarima Gilead ye won nana nkansowa enna ne babarima Hefer nso ye won nana enna won babarima

Selofehad ye won agya. **3** Wøkaa se, “Yen agya wuu esere so nanso na onka won a wone Kora yee dom tiaa Awurade a enti emaa wøwuwié no ho. Ono ankasa bone enti na onuié. **4** Aden enti na esiane se yen agya anwo obabarima enti ne din ayera? Yegye di se, ese se wøma yen agyapadee a yen agya nuammarimanom anya no bi.” **5** Enti Mose de won asem too Awurade anim. **6** Awurade buaa Mose se, **7** “Asem a Selofehad mmammaa no ka no ye nokore. Ma won ne won agya nuanom no asase. Fa agyapadee a se won agya no te ase a anka obenya no ma won. **8** “Dees edi ho bio ne se, esiane se eyé mo mmara se, se obi wu na onni mmamarima a wøbedi n'adee a ese se n'agyapadee ko ne mmammaa ho enti, monye no saa. **9** Na se onni obabaa nso a, ese se agyapadee no ko ne nuammarima nkyen. **10** Na se onni nuammarima a, ekø ne wofanom nkyen. **11** Na se onni won mu biara bi a, ekø ne busuani bi a oben no nkyen. Ese se Israelfoo di saa mmara a Awurade hyee Mose no so.” **12** Eda bi, Awurade ka kyerees Mose se, “Kø bepo a ewø Abarim mmepeø no so na to wani fa asubonten a eda ho no so ma enkosi asase a mede maa Israelfoo no so. **13** Se wohwø wie a, wobewu sedee wo nua Aaron wuié no, **14** efiri se, wosore tiaa me mmara wo Sin esere so ho. Ebere a Israelfoo no sore tiaa me no, woamma wøanhunu me kronkronye wo nsuo no ho.” Na gretwe n'adwene aba Meriba nsuo “Akoeet” a ewø Kades a ewø Sin esere so no so. **15** Mose ka kyerees Awurade se, **16** “Ao Awurade, Onyankopon a woye nnipa nyinaa honhom ti ansa na worebefa me no, mesre, yi obi si m'anen **17** a øde won beko øko na obehwe won so sedee ebeyø a Awurade nnipa benya odwanhwefø a obehwe won so.” **18** Awurade buaa no se, “Kø na kofre Nun babarima Yosua a ewø Honhom no wo ne mu no, **19** na fa no kø osøfoo Eleasa nkyen, na nnipa no nyinaa rehwø mo no, fa nnipa no animdie so tumi hye ne nsa. **20** Fa wo tumi ma no wo badwam sedee ebeyø a, Israelfoo nyinaa betie no. **21** Se wohia akwankyere a efiri Awurade ho a, Yosua begyina osøfoo Eleasa anim, na osøfoo Eleasa abo ntonto kronkron de abisa Awurade apedee. Saa ekwan yi so na Yosua ne Israelfoo no befa so ahwehwø dee ese se wøye.” **22** Enti, Mose yee dee Awurade hyee no se onye no. Øde Yosua kyerees osøfoo Eleasa ne nnipa no nyinaa. **23** Mose de ne nsa guu no so, de n'adwuma hyee ne nsa sedee Awurade hyee no.

28 Awurade ka kyerees Mose se, **2** “Ka kyere Israelfoo se, aforebødeet a mohye no wo aforebukyia so no

ye m'aduane a m'ani gye ho. 'Enti, hwe na wəmfa mmra wə ebere-anō-berē-anō na wəmfa mmō afōdee sēdē mahyē no. 3 Sē mobō ḥhyēs afōdee a, momfa nnwennini mma a wəadi afe a wənni dēm biara na emmō Awurade afōdee no. Edā biara, momfa mmieni mmō afōdee. Mommo no wə berē-anō-berē ano. 4 Momfa odwammaa no baako mmō afōdee anōpa na momfa baako mmō anwummers. 5 Sē morebō saa afōdee no a, momfa aburoo lita mmieni ne fa a wəayam no muhumuhu na wōde ngo afra nka ho. 6 Yei ne ḥhyēs afōdee a wəhyēs aseē wō Sinai Bepō so a eṣe se wəbō no wə berē-anō-berē-anō ma eyi hwa. Eyē afōdee a wōde ogya bō de ma Awurade. 7 Eṣe se wōde ənom afōrebōdee a eyē nsā a apae lita baako a odwammaa ka ho ka afōrebōdee no ho a wəbēhwie agu beaee bi a elo ye kronkron wō Awurade anim. 8 Momfa odwammaa a ətə so mmieni no mmō afōdee anwummers a aburoo ne nsā afōrebōdee ka ho. Eno nso ye Awurade hwam. Eyē ḥhyēs afōrebo. 9 "Sē eduru homeda a, momfa nnwammaa a wəadi afe a wənni dēm biara ne afōrebōdee ahodoō a eṣe se mode ka ho no mmō afōdee. Eṣe se aburoo afōrebōdee lita ənan ne fa a wəayam no muhumuhu de ngo afra a nsā ka ho saa ara na wōde bō saa afōdee no. 10 Yei ne ḥhyēs afōdee a wəbō no homeda biara de ka ebere ano ḥhyēs afōdee ne nsā afōrebo ho no. 11 "Saa ara nso na eda a edi əkan wō bosome biara mu no, eṣe se mobō ḥhyēs afōdee foforō bi ka ho de ma Awurade. Afōrebōdee no beyē nantwinini mma mmieni, odwennini baako ne nnwammaa nson a wəadi afe a wənni dēm biara. 12 Deē eṣe se mode ka ho ne asikyiresiam lita nsia ne efa a wəayam no muhumuhu de ngo afra. Eno na mode bēka nantwie baako biara ho. Afei, mode asikyiresiam a wəayam no muhumuhu lita ənan a wōde ngo afra bēbō aburoo afōdee a odwennini no ka ho; 13 na odwammaa biara nso, mode asikyiresiam lita mmieni ne efa. Saa afōrebōdee yi wōde ogya na ebēhyē, na ebēsō Awurade ani. 14 Afōrebōdee biara no, nsā afōrebo ka ho. Nantwie biara, nsā ntōa nsia ka ho. Odwennini biara, nsā ntōa ənan ka ho. Odwammaa biara nso, nsā ntōa mmieni ka ho. Afe mu no nyinaa mu, yei na ebēyē ḥhyēs afōdee wō bosome biara mu. 15 Afei, bosome biara mu eda a edi əkan no, mode əpapo bēbō bōne ho afōdee ama Awurade. Mobebo saa afōdee yi de aka ḥhyēs afōdee ne nsā afōdee a mobō no wə berē-anō-berē-anō no ho. 16 "Afe biara bosome a edi əkan no eda a etō so dunan no nso,

mobēdi Awurade Twam Afahyē no. 17 Edā a edi so no, mobēfiti aseē adi daponna a wōde anigye di no nnanson no, nanso, morenni burodo a mmōreka wo mu. 18 Afahyē no eda a edi əkan no, nnipa no nyinaa bēbō ahotee dwa na obiara renyē adwuma biara. 19 Mode nantwie mma mmieni, odwennini baako ne nnwammaa a wəadi afe a wənni dēm bēbō ḥhyēs afōdee ama Awurade. 20 Mode esiam lita nson a mode ngo afra bēka nantwie baako biara ho. Afei, mode esiam lita enum bēka odwennini no ho, 21 na nnwan nson no biara nso, mode esiam lita mmieni aka ho. 22 Eṣe se mode əpapo bō bōne ho afōdee se mpatadee ma mo ho. 23 Mode saa afōrebōdee yi bēka dee daadaa mobō no ho. 24 Nna nson no mu eda biara adidie mu no, mobēbō saa afōdee korō yi ara bi. Ebēyē Awurade aniso yie. 25 Edā a etō so nson no, ebēyē eda kronkron bio a nnipa no nyinaa behyia mu na saa eda no, obiara renyē adwuma biara. 26 "Aduanekan eda no a wōfē no Nnawōtē mu Afahyē anaase Pentekoste no, eṣe se nnipa no nyinaa bō nhymamu kronkron ho dawuro de di Otwa bere Afahyē no. Edā no, eṣe se mode mo mfuo mu nnōbaes foforō bēbō Awurade aduane afōdee. Ense se mo mu biara ye adwuma saa eda no. 27 ḥhyēs afōdee sononko a eṣo ani na eṣe se saa eda no, mobō ma Awurade. Afōrebōdee no beyē anantwie mma mmieni, odwennini baako ne nnwammaa anini a wəadi mfēe nson. 28 Mode mo aburoo lita nsia ne fa a wəayam no muhumuhu a mode ngo afra bēka nantwie baako ho. Mode lita ənan bēka odwennini no ho; 29 na mode lita mmieni ne fa bēka nnwammaa nson no biara ho. 30 Afei, momfa əpapo baako nyē mpatadee mma mo ho. 31 Saa afōdee ahodoō sononko yi ka daa ḥhyēs afōdee, aburoo afōdee ne nsā afōdee no ho. Monhwe se mmoa a mode wōn rekōbō saa afōdee no nnii dēm biara ansa na mode wōn abō saa afōdee no.

29 "Bosome a etō so nson no eda a edi əkan wo afe biara mu no, monhyē totorobento afahyē no. Nnipa no nyinaa de kommyē behyia na obiara renyē adwuma biara. 2 Saa eda no, mode nantwie ba baako, odwennini baako ne nnwammaanini nson a wəadi afe a wənni dēm bēbō ḥhyēs afōdee. Yeinom ye afōrebōdee a Awurade ani besō na n'ani nso begye ho. 3 Mode aburoo lita nsia ne fa a wəayam no muhumuhu a wōde ngo afra bēbō aburoo afōdee no a nantwie no ka ho. Wōde lita ənan bēka odwennini no ho 4 enna lita mmieni ne fa nso ka nnwammaa no baako biara ho. 5 Eṣe se mosane de əpapo bō bōne ho afōdee de yei

ye mo mpatadee. 6 Saa aforebo sononko yi ka əhyee afodee a mobo no bosome biara ne eda no dee no ho; afei nso, eka daa əhyee afodee a mobo a aburoo ne nsā aforebo ka ho no ho sedee aforebo no ho mmara tee no. 7 “Bosome a eto so nson no eda a eto so edu no, ese se nnipa no nyinaa sane hyia bio. 8 Eye eda a ese se nnipa no nyinaa ye komm ahobreassee mu wō Awurade anim, na ense se wōn mu biara ye adwuma biara. 9 Fa nantwie ba no siesie atokoo afodee a mode asikyiresiam a woayam no muhumuhu ne ngo lita nsia ne fa afra. 10 Lita enan na mode beka odwennini no ho enna mode lita mmienu ne fa aka odwammaa baako biara ho. 11 Ese se mode ərapo baako bō bōne ho afodee. Yei ka bōne aforebōdees a wōbō de pata ne əhyee afodee a wōbō no daadaa a aduane aforebōdees ne nsā afodee ka ho. 12 “Bosome a eto so nson no eda a eto so dunum no, ese se nnipa no nyinaa sane hyia bio. 13 Nneema a mode bebo saa afodee sononko yi ama Awurade ani aso no beye nantwie mma dumiena, nnwennini mmienu ne nnwammaanini a wōadi afe a wōnnii dēm biara dunan. 14 Ese se, sedee moye no daa no, mode atokoo aforebōdees, asikyiresiam a woayam no muhumuhu lita nsia ne fa ka anantwie mma dumiena no biara ho. Lita enan ka nnwennini no baako biara ho 15 enna lita mmienu ne fa aka nnwammaa dunan no baako biara ho. 16 Ese se mode ərapo bō bōne ho afodee ka daa əhyee afodee a mobo no ho a aburoo ne nsā afodee ka ho. 17 “Eda a eto so mmienu wō saa nnanson afahye no mu no, mode anantwie mma dumiena, nnwennini mmienu ne nnwammaanini a wōadi afe dunan a wōnnii dēm biara bebo afodee. 18 Saa aforebōdees yi mu biara, mode anantwinini, nnwennini ne nnwammaa no ho aduane ne nsā aforebōdees a wōahye no beka ho. 19 Əhyee aforebo a mobo no daa akyi no, mode ərapo beka atokoo aforebōdees ne nsā aforebōdees no ho abo bōne ho afodee. 20 “Afahye eda a eto so mmiensa no so no, mode anantwie mmaa dubaako, nnwennini mmienu, nnwammaanini a wōadi afe no dunan a wōnnii dēm biara 21 a sedee moye no daa no, mode anantwie, nnwennini ne nnwammaa no ne aduanne ne nsā aforebōdees beka aforebōdees biara ho. 22 Ese

se mode ərapo bō bōne ho afodee de ka daa əhyee aforebo no ho a atokoo aforebōdees ne nsā aforebōdees ka ho. 23 “Afahye a eto so nan no, mode anantwie mma edu, nnwennini mmienu, ne nnwammaanini a wōadi afe no dunan a wōnnii dēm biara 24 a mode atokoo aforebōdees ne nsā aforebōdees beka wōn mu biara ho. 25 Afei, momfa ərapo a sedee moye daa no atokoo ne nsā aforebōdees ka ho nka aforebo a mobo no daa no ho. 26 “Afahye eda a eto so enum no, momfa anantwie mma nkron, nnwennini mmienu ne nnwammaanini a wōadi afe no dunan a wōnnii dēm biara. 27 Sedee moye no daa no, mode atokoo aforebōdees ne nsā aforebōdees beka ho. 28 Momfa ərapo a aburoo aforebōdees ne nsā aforebōdees ka ho mmo bōne ho afodee sononko nka afodee ahodoa a mobo no daa no ho. 29 “Afahye eda a eto so nsia no, mode anantwie mma nwōtwe, nnwennini mmienu ne nnwammaanini a wōadi afe a wōnnii dēm biara dunan 30 beka wōn atokoo ne wōn nsā aforebōdees no ho sedee moye no daa no. 31 Momfa ərapo a atokoo aforebōdees ne nsā aforebōdees ka ho mmo bōne ho afodee sedee moye no daa no. 32 “Afahye eda a eto so nson no, mode anantwie mma nson, nnwennini mmienu ne nnwammaanini a wōadi afe a wōnnii dēm biara dunan 33 a mode atokoo ne nsā aforebōdees beka wōn mu biara ho bebo afodee. 34 Afei, mode ərapo baako bebo bōne ho afodee a atokoo ne nsā aforebōdees ka ho aka daa aforebo no ho sedee moye no daa no. 35 “Eda a eto so nwōtwe no, fre nnipa no nyinaa na wōnhyia kommye so. 36 Mommō əhyee afodee. Awurade ani so saa afodee no. Momfa nantwie ba baako, odwennini baako, nnwammaanini a wōadi afe a wōnnii dēm nson mmo afodee. 37 Na se morebō saa afodee no a, momfa atokoo ne nsā aforebōdees nka ho. 38 Afei, mode ərapo baako bebo bōne ho afodee a atokoo ne nsā aforebōdees ka ho a daa afodee a mobo no nso ka ho. 39 “Se mohyia didi afirinhyia no mu a, twa ara na etwa se mobo saa afodee yi ma Awurade. Na eka mo aforebo a mobo fa ebo a moahye anaa dee əfiri mo pe mu a eyē əhyee afodee, atokoo afodee, nsā afodee anaa asomdwoes afodee no ho.” 40 Mose kaa saa mmara yi nyinaa kyerees Israelfoo no sedee Awurade hyee no no.

30 Afei, Mose hyiaa Israel mμusua no mu mpanimfoo no ka kyerees wōn se, “Awurade ahye se, 2 se obi hye Awurade bō anaa əka ntam hye bō no, ense se əbu so. Ese se əye dee əka se əbeyee no pereere.

3 “Se ababaawa bi hye Awurade bo anaa oka ntam hye bo ebera e oda so te n’agya fie, **4** na n’agya no te se ne ba no ahye bo, na wanka hwhee a, ne bohye no di mu. **5** Nanso se eba se n’agya no si no bohye no ho ekwan eda a obete no a, ode see bohye no. Awurade de békyc ababaawa no, efiri se, n’agya ampene se obedi so. **6** “Se ahye bo a enye na akyire no okware **7** na ne kunu no te saa bohye no ho asem nanso wanka ho hwhee eda no ara a, ne bohye no di dwuma. **8** Na se ne kunu no po bohye bone no a, po a opoe no di mu enti, Awurade de békyc no. **9** “Se obaa ye okunafoa anaa wagyaa no aware a, ekwan biara so, ese se odi ne bohye nyinaa so. **10** “Se waware na ote ne kunu fie a elo na ohye ebo no, **11** na ne kunu no tee na wanka ho hwhee a, ne bohye no di mu. **12** Na se eda no ara a otee no, se wampene so a, ne bohye no nni mu na Awurade de békyc no. **13** Enti, ne kunu na obesi so dua anaase obekasa atia bohye no. **14** Se eda mu no nyinaa wanka ho hwhee dee a, na ekyer se, opene so. **15** Se otwen ma eda koro fa so na se obeka se bohye no nni mu a, elo asotwe biara a obaa no penee so no beba obarima no so.” **16** Yei ne mmara a Awurade nam Mose so de maa obarima ne ne yere ne agya ne ne babaa a won nyinaa te efie baako mu no.

31 Afei, Awurade ka kyere Mose se, **2** “Esiane se Midianfo daadaa mo de mo koo abosonsom mu no enti, to won so awere. Yei akyi no wobewu na woak won agyanom nkyen.” **3** Mose ka kyere nkurfo no se, “Monyi mmarima no mu bi na wonko Awurade awereto sa a ode tia Midianfo no. **4** Momfa Israel abusua biara mu nnipa apem nkoo oso no.” **5** Woyee saa nyaa mmarima mpem dumieni siesie won maa oko no. **6** Afei Mose ma wokoe, nnipa apem baako a wofiri abusuakuo biara mu. Osafao Eleasa babarima Pinehas na odi won anim koo oko no. Woreko no, wode kronkronnee a ewo kronkronbea ho ne totorobento a wobhyen akanyane akodom no koe. **7** Na sedee Awurade hyee no, wokumm Midian mmarima nyinaa wo oko no mu. **8** Won a wokumm won no bi ne Midian ahemfo baanum a won edin de Ewi, Rekem, Sur, Hur ne Reba. Beor babarima Balaam nso, wokumm no. **9** Afei, Israel asraafao no kyekyeree Midian mmaa ne mmofra nyinaa ne won anantwie ne won nnwan fom nneema pii kaa ho. **10** Woto Midian nkuro ne nkuraa nyinaa mu ogya, hyee no passa. **11** Wofaa asadee ne afodee a nnipa no ne mmoa ka ho. **12** Wode nneduafao no ne oko no mu nneema a wonyae no nyinaa bree

Mose, osafao Eleasa ne Israelfoo a na woab won atenasee wo Moab bepo so baabi a na eben Asubonten Yordan a wotwa firi Yeriko ba ho no. **13** Mose ne osafao Eleasa ne mpanimfo a wotuatua nnipa no ano no kohyiaa nkonomdifoo no ekwan. **14** Nanso, Mose bo fuu mpanimfo a wotuatua akodom no ano no. **15** Obisaa won se, “Aden enti na moankunkum mmaa no? **16** Yeinom ara ne nnipa no a wotie Balaam enti womaas Israelfoo gyaa Awurade kosom abosom wo bepo Peor so a enti emaa ohaw ne abebresse bebree baa yen so besee yen no. **17** Monkunkum mmarima no nyinaa. Afei, monkunkum mmaa a wone mmarima adeda no nyinaa. **18** Mommfa mo nsa nka mmaayewa nketewa no. Won dee, momfa won na mo ne won nkotena. **19** “Afei, momfiri atenae ha nkotena baabi nnanson, efiri se, mo nyinaa moakum nnipa anaa mode mo nsa aka efunu. Monnwira mo ho ne mo nneduafao ne nnansa ne ne nnanson so. **20** Monkae na monnwira mo ntadee ne biribiara a wode aboa nwoma, abirekyie nwi anaa dua aye.” **21** Afei, osafao Eleasa ka kyere mmarima a wokoo oko no se, “Yei ne mmara a Awurade ahye a waka akyere Mose. **22** Biribiara a etumi gyinaa ogya ano te se sikakoko, dwete, kober, dadee, sanya anaa sumpii no, **23** ese se wode ka ogya sedee elo bete. Yei akyi, ese se wode ahodwira nsuo dwira ho ma elo te. Nanso, biribiara a erentumi nnyina ogya ano no dee, wofa nsuo nnwira ho. **24** Nnanson so, ese se mosi mo ntadee na modwira mo ho ansa na moasane aba atenae ho.” **25** Awurade ka kyere Mose se, **26** “Ese se wo ne osafao Eleasa ne mmusua no mpanimfo nyinaa twere afodee a nnipa ne mmoa ka ho a monyaa no oko no mu. **27** Afei, monkye afodee no mu mmienu. Momfa efa mma mmarima a wokoo oko no na momfa efa a aka no mma nnipa a aka no. **28** Nanso, dee edi ekan no, ese se Awurade nya kyef a eye nneduafao, anantwie, mfunumu, ne nnwan a efiri akofao no kyef a mu. Awurade kyef a no beye ahanum biara mu baako. **29** Fa saa kyef a yi ma osafao Eleasa na onhim no afrebukyia no anim mfa mma Awurade. **30** Afei Israelfoo a woaka no kyef a no, monyi aduonum biara mu baako. Momfa yei mma Lewifoo a wohwe Awurade Ahyiae Ntomadan no so no.” **31** Enti, Mose ne osafao Eleasa yee dee Awurade hyee won se wonye no. **32** Afodee a ekae a akofao no faee no dodo yee nnwan mpem ahansia aduason enum; **33** anantwie mpem aduason mmienu; **34** mfunumu mpem aduosia baako; **35** ne mmaayewa mpem aduasa mmienu. **36**

Nneema no fa a wôde maa asraafôo no dodoô nie: Nnwan mpem ahasa aduasa nson ne ahanum **37** a wôde mu ahansia aduoson enum maa Awurade; **38** Anantwie mpem aduasa nsia a wôde mu aduoson mmienu maa Awurade; **39** mfunumu mpem aduasa ne ahanum a emu aduosia baako ye Awurade kyefâ; **40** mmaayewa mpem dunsia; wôde won mu aduasa mmienu maa Awurade. **41** Wôde Awurade kyefâ no nyinaa maa osofoô Eleasa sedee Awurade kyereâ Mose se enye no ara pe. **42** Afodee no a Israelfoo no nyaa no na edidi soô yi: **43** nnwan mpem ahasa aduasa nson ne ahanum, **44** anantwie mpem aduasa nsia, **45** mfunumu Mpem aduasa ne ahanum ne **46** mmaayewa mpem dunsia. **47** Nnipa no kyefâ a wonyae no, Mose yiyii nneduafoo ne mmoa aduonum biara mu baako de maa Lewifoo a wôhwê Awurade Ahyiae Ntomadan so no. Woyee yei nyinaa sedee Awurade hyee Mose no. **48** Afei, asraafôo mpanimfoo baa Mose nkyen bekâ kyereâ no se, **49** “Owura yeabu nnipa a yede won koo øko no nyinaa ano akyere wo na yen mu baako koraa anyera. **50** Eno enti, yefiri dee yenyaa no øko no mu no bi mu rebeda Awurade ase. Yen asedadee no ye sika adwinnee, nkapo, nkawa, nsonkawa ne konmuadee. Yeinom beye mpatadee ama yen kra wo Awurade anim.” **51** Mose ne osofoô Eleasa gyee saa akyedee yi a eyé sikakokoo ne adwinnee firii asraafôo mpanimfoo no nkyen. **52** Ne nyinaa mu sikakokoo a asahene no de bae se akyedee a wôde rebre Awurade no ano si nkariboo kilogram ñha ne aduoekron. **53** Na asraafôo no afâ øko no mu nneema a wonyae no bi. **54** Enti Mose ne Eleasa gyee akyedee no firii asraafôo mpanimfoo no ho, na wôde sikakokoo no baa Ahyiae Ntomadan no mu se enye nkaee adee mma Awurade se Israelfoo ye ne dea.

niipa a aka no aba mu ma wɔsane se wörenko asase a Awurade de ama wɔn no so no? 8 Ade koro yi ara na mo agyanom yee. Mesomaa wɔn firii Kades-Barnea se wɔnkɔrsa asase no 9 nanso eberɛ a wɔwiee nsra no na wɔfiri Eskol subɔnhwa mu baee no, wɔbuu nnipa no aba mu se wörenko Awurade Bɔhye Asase no so. 10 Na Awurade bo fuu won enti okaa ntam se, 11 wɔn a wɔayi wɔn afiri Misraim asase so no, wɔn mu biara nni hɔ a wadi boro mfirinhyia aduonu a ɔbehunu asase a ɔhye Abraham, Isak ne Yakob ho bɔ no, efiri se, wɔanni ne mmara so. 12 Agye Kenesini Yefune babarima Kaleb ne Nun babarima Yosua na wɔnka ho, efiri se, wɔde wɔn akoma nyinaa dii Awurade akyi, hye nnipa nkuran se wonko Bɔhye Asase no so. 13 Awurade ma yekyinkyinii esere no so hɔ mfirinhyia aduanan kɔsi se saa awoɔ ntoatoasoo amumuyefoo no nyinaa wuwui. 14 “Nanso, monhwɛ, abɔnefɔo, moreye saa bɔne koro no ara bi. Esiane se mo dɔɔso enti, Awurade bo a afu Israel no ano bɔye den sen kane no. 15 Se motwe mo ho firi Onyankopɔn ho sei a, ɔbɛma nnipa no atena esere so hɔ akyere na se nname bi ba wɔn so a, ɛho asodie da mo so.” 16 Wɔteaam se, “Ente saa kora! Yebeyɛ yen nnwammu na yekyekyere nkuro akɛseesi asi nketewa no anan 17 na yen ankasa de akodee behyehye yen ho adi Israelfoo a aka no anim kɔsi se yede wɔn bɛba asomdwoe mu ama wɔabefaa wɔn agyapadee. Na dee edi ekan no, esɛ se yekyekyere nkuro a yebegye afasuo afa ho ama yen nkurofɔo atena mu na ehɔfɔo no ankɔto arhye wɔn so. 18 Se Israelfoo no nsa nkaa won agyapadee no a, yerenenta ha. 19 Yempe Yordan ho asase biara. Mmom, yɛre asase a eda apuee fam ho no.” 20 Mose kaa se, “Eyɛ. Se mobeye sɛdee moaka no, na mode akodee ahyeheyɛ mo ho ama Awurade ɔko no, 21 na mode mo akodɔm no atware Yordan kɔsi se Awurade bɛpamo n'atamfoo no a, 22 enneɛ, se asase no ho asem dwo breeo wɔ Awurade anim a, motumi sane ba. Eba saa a, na ekyere se, moaye mo asedee ama Awurade ne Israelfoo nyinaa. Na asase a eda apuee no nso, Awurade de bɛma mo. 23 “Se moanni asem a moaka no so a, na moaye bɔne atia Awurade, na se eba saa a, monhunu se, ɛho asotwe bɛba mo so. 24 Monkɔ so nkyekyere nkuro mma mo fiefoo na monye nnwammu mma mo nnwan na monni asem a mokae no nyinaa so.” 25 Ruben ne Gad nkurofɔo no kaa se, “Yebedi w'ahyedee no so pɛpɛɛ. 26 Yen mma, yen yerenom, yen nnwan ne yen anantwie bɛtene Gilead nkuropon mu. 27

32 Na Ruben ne Gad mmusuakuo no wō nyemmoa

pii, enti wohunuu se Yaser ne Gilead nsase no
beyε ama wɔn nnwan ne anantwie no, 2 wɔkɔɔ Mose
ne ɔsɔfɔɔ Eleasa ne nnipa no ntuanofoɔ no nkyen.
Wɔka kyereε wɔn se, 3 "Atarot, Dibon, Yaser, Nimra,
Hesbon, Eleale, Sebam, Nebo ne Beon. 4 Saa nsase yi
nyinaa, Awurade ako, agye ama Israelfoo. Ebeyε ama
yen nnwan ne yen anantwie. 5 Se yeanya adom wo
mo anim a, yesre mo momfa saa asase yi mma yen se
yen kyefα na monnyae Asubonten Yordan fa noho a
mope se mode ma yen no." 6 Mose nso bisaa Rubenfoo
ne Gadfoɔ no se, "Mokyere se, mope se motena ha wo
ebere a mo nuanom atwa mu rekoko? 7 Mope se mobu

Nanso, yen a wɔakyere yen se asraafoo no beko ama Awurade sèdèe woaka no.” 28 Enti, Mose penee so ka kyere Eleasa, Yosua ne mpanimfoo a wotuatu Israel mmusuakuo ano no se, 29 “Se Gad ne Ruben abusuakuo mu mmarima nyinaa a wɔakyere wɔn ahye sraa mu se wɔnkoko mma Awurade no ne me kɔ Yordan na se wɔkoko di nkonom wɔ hɔ a, momfa Gilead asase no mma wɔn; 30 na se wɔankɔ a, ennees wɔmpene so mfa nsase a mowə wo Kanaan asase so no bi.” 31 Gad ne Ruben abusuafaa kaa bio se, “Yebedi Awurade asem so; 32 yede akodee bɛhyehye yen ho adi Awurade akyi ako Kanaan nanso, yen ara yen asase beda Yordan fa ha.” 33 Enti, Mose maa wɔde Amorifoojhene Sihon ne Basanhene Og nsasetam ne wɔn nkuro akesees maa Gad, Ruben ne Yosef babarima Manase mmusuakuo. 34 Gad nkurðoo na wɔkyekyeree saa nkuro yi: Dibon, Atarot, Aroer. 35 Atrot-Sofan, Yaser Yogbeha, 36 Bet-Nimra ne Betharan. Na εγε nkuro a nnwan wɔ mu yie. 37 Ruben mmammarima na wɔkyekyeree saa nkuro a edidi so yi: Hesbon, Eleale Kiriataim, 38 Nebo, Baal-Meon ne Sibma. Wɔtotoo nkuro a wɔakyekyere no edin foforo. 39 Afei, Makir aseføo a wɔfiri Manase abusuakuo mu kɔ Gilead kɔko dii hɔ so pamoo Amorifoo a saa ebere no na wote ho no nyinaa. 40 Enti, Mose de Gilead maa Makirfoøo, Manase aseføo, ma wotenaah. 41 Manase abusuakuo mu nnipa foforo bi a wɔfiri Yair nso tenatena Gilead nkuro bebree so, sesaa beaee a wɔwɔ hɔ no din free hɔ Hafrotyair. 42 ðbarima bi a ne din de Noba dii asraafoo bi anim de wɔn kɔo Kenat ne ne nkuraasee kɔbaa wɔn atenaees wɔ hɔ, enti ðde ne din Noba too saa beaee hɔ.

33 Yei ne akwantuo nhyeheyee a Israelfoo dii so ebere a Mose ne Aaron de wɔn firi Misraim no. 2 Mose tweree faako a wɔfaee nyinaa sèdèe Awurade kyere no se ɔnye no. Yeinom ne mmea mmea a wɔsøee wɔ wɔn akwantuo no mu. 3 Wosiim firi Rameses kuropon no mu wɔ Twam Afahye a edi ekan no akyi bosome a edi ekan eda a etɔ so dunum. Wɔde akokooduru firi hɔ a Misraimfoo no rehwé wɔri. 4 Saa ebere no, na Misraimfoo no resie wɔn mmakan a Awurade kunkumm wɔn anadwo a adee rebekye ama woatu ɛkwani no no. Awurade nam atemmuo nnwuma akesees yi so dii Misraimfoo anyame no nyinaa so nkonom. 5 Wɔfiri Rameses no, wɔbaa Sukot. 6 Wɔfiri Sukot beboø atenaees wɔ Etam, esere no ano. 7 Wɔfiri Etam sane wɔn akyi baa Pihahirot a εne Baal-Sefon di nhwéanimu, na wɔbaø atenaees wɔ bepo Migdol

ho. 8 Wɔfiri Pihahirot, na wɔtwaa Epo Kɔkɔø no kɔø esere so. Wɔde nnansa nante kɔø Etam esere so kɔbaø atenaees wɔ Mara. 9 Wɔfiri Mara no, wɔbaa Elim; baabi a na nsuwa dumieni ne mmedua aduøson wɔ hɔ. 10 Wɔfiri Elim no, wɔbaø atenaees wɔ Epo Kɔkɔø no ho. 11 Wɔfiri Epo Kɔkɔø no ho, kɔbaø atenaees wɔ Sin anweatam so. 12 Wɔtu firi Sin kɔø Dofka. 13 Wɔfiri Dofka kɔbaø atenaees wɔ Alus. 14 Wɔfiri Alus kɔbaø atenaees wɔ Refidim, baabi a na wɔnnya nsuo mma nnipa no nnom. 15 Wɔfiri Refidim no, wɔkɔø Sinai esere so. 16 Wɔfiri Sinai esere so no, wɔkɔø atenaees wɔ Kibrot-Hataawa. 17 Wɔfiri Kibrot-Hataawa kɔø Haserot. 18 Wɔfiri Haserot kɔø Ritma. 19 Wɔfiri Ritma kɔø Rimon Peres. 20 Wɔfiri Rimon Peres kɔø Libna. 21 Wɔfiri Libna kɔø Risa. 22 Wɔfiri Risa kɔø Kahelata. 23 Wɔfiri Kahelata kɔbaø atenaees wɔ Sefer Bepo so. 24 Wɔfiri Sefer Bepo so kɔø Harada. 25 Wɔfiri Harada kɔø Makhelot. 26 Wɔfiri Makhelot kɔø Tahat. 27 Wɔfiri Tahat kɔbaø atenaees wɔ Tera. 28 Wɔfiri Tera kɔø Mitka. 29 Wɔfiri Mitka kɔø Hasmona. 30 Wɔfiri Hasmona kɔø Moserot. 31 Wɔfiri Moserot kɔø Benyeakan. 32 Wɔfiri Benyeakan kɔø Horhagidgad. 33 Wɔfiri Horhagidgad kɔø Yotbata. 34 Wɔfiri Yotbata kɔø Abrona. 35 Wɔfiri Abrona kɔø Esion-Geber. 36 Wɔfiri Esion-Geber kɔbaø atenaees wɔ Kades, wɔ Sin esere so. 37 Wɔfiri Kades kɔbaø atenaees wɔ Bepo Hor so, wɔ Edom hyee ano. 38 Ebere a wɔduruu Bepo Hor ase no, Awurade ka kyere ɔsøfoø Aaron se ɔnka bepo no atifi, na εhɔ na ɔkωwue. Asem yi sii mfees aduanan so a Israelfoo tu firi Misraim no. 39 Aaron dii mfees ɔha aduonu mmiensa, na ɔwuiε wɔ Bepo Hor so. 40 Saa ebere no ara mu na Kanaanhene Arad a stenaa Negeb wɔ Kanaan asase so no tee se Israelfoo no reba n'asase so. 41 Israelfoo no toaa wɔn akwantuo no so firi Bepo Hor so kɔbaø atenaees wɔ Salmona. 42 Wɔfiri Salmona kotenaa Punon. 43 Wɔfiri Punon kotenaa Obot. 44 Wɔtoaa so kɔø Iye-Abarim, Moab hyee so. 45 Wɔfiri hɔ no, wɔkɔø Dibon Gad. 46 Wɔfiri Dibon Gad kɔø Almon Diblataim. 47 Wɔfiri Almon Diblataim kotenaa Abarim mmepo a εben Nebo no so. 48 Na akyire no, wɔtu kɔbaø atenaees wɔ Moab tata so a εben Asubɔnten Yordan a εne Yeriko di nhwéanimu no. 49 Wɔwɔ saa beaee hɔ no, wotenaah mmeaæs bebree a εben Asubɔnten Yordan ho—εfiri Bet-Yesimot kɔsi Abel Sitim a εwɔ Moab tata so no. 50 Ebere a wɔabo atenasees hɔ no na Awurade nam Mose so kasa kyere Israelfoo no se, 51 “Se motwam Asubɔnten Yordan

koduru Kanaan asase so a, **52** mompam nnipa a wote ho no nyinaa na monsee wan abosom ne ahoni a wode aboo aye ne asoree a woasisi no petee mu wo mmepo so ne beae a wosom wan ahoni no nyinaa. **53** Mede asase no ama mo. Momfa na monteria so. **54** Mo mmusua mu nnipa dodo so na wobehwe ama mo asase. Wan a wodoso no, wobema wan asase kesee na wan a wosua no nso banya asase ketewa. **55** “Se moampam nnipa a wote ho no a, wobey mo ani ase mpe ne mo honam mu nkases. Wobeha mo wo asase no so. **56** Na mede dee mahye se meye wan no beye mo.”

34 Awurade ka kyere Mose se, **2** “Ka kyere Israelfoo no se, ‘Se mobeduru Kanaan asase no so a, asase a mede rema mo se mo ankasa asase no a, sei na mo ahye beye: **3** “Asase no anafo fam no beye Sin esere so a eda Edom ano. Anafo hyee no ano befiri Nkyene Epo no. **4** Ebetoa so akotra Akabbim wo anafo ho a erek Sin no. N’anafo pa ara no beye Kades-Barnea, na efiri ho akosi Hasarada de akowie Asmon. **5** Efiri Asmon a, ehye no bekara akosi Misraim asuwa no mu na ano akopem Po Kese no ano. **6** Mo hyee a ewo atoe no beye Po Kese a eda ho no. **7** Mo hyee a eda atifi no befiti asee wo Po Kese no ano, na atoa so ak oapuees fam akosi bepo Hor, **8** de ak o Lebo Hamat na ak Sedad **9** ne Sifron ak Hasar-Enan. **10** Apuees hyee no befiri Hasar-Enan anafo ak Sefam **11** akosi Ribla wo Ain apuees fam. Efiri ho a, ebeko akopem Kineret epo no wo apuees fam, **12** na asiane afiri Asubonten Yordan, na akopem Nkyene Epo no. “Sede mo asase ahyees tee nie.” **13** Afei Mose ka kyere Israelfoo no se, “Yei ne asase a mobeb so ntonto akyekye afa no. Awurade ahye se mmusua nkron ne fa a aka no na wobekyekye mu afa. **14** Ruben ne Gad mmusuakuo no ne Manase abusua fa no dee, woama wan asase no bi **15** wo Yordan apuees fam a ene Yeriko di nhweanimu no.” **16** Awurade ka kyere Mose se, **17** “Nnipa a wan edin didi so yi na mayi wan se wonyekye asase no mu: asofo Eleasa, Nun babarima Yosua. **18** Yi abusua biara mu opanin baako na omwoa wan nni saa dwuma yi. **19** “Wan edin na edidi sooyi: “Yuda abusuakuo ntuanoni, Yefune babarima Caleb; **20** Simeon abusuakuo ntuanoni, Amihud babarima Semuel; **21** Benyamin abusuakuo ntuanoni, Kislon babarima Elidad; **22** Dan abusuakuo ntuanoni, Yogi babarima Buki; **23** Yosef babarima Manase abusuakuo ntuanoni, Efod babarima Haniel; **24** Yosef babarima

Efraim abusuakuo ntuanoni, Siftan babarima Kemuel; **25** Parknak babarima Elisafan, Sebulon abusuakuo ntuanoni; **26** Asan babarima Paltiel, Isakar abusuakuo ntuanoni; **27** Selomi babarima Ahihud, Aser abusuakuo ntuanoni; **28** Amihud babarima Pedahel, Naftali abusuakuo ntuanoni.” **29** Saa nnipa yi na Awurade yi wan se wohnwe nkyekye Kanaan asase no mu mama Israelfoo no.

35 Ebere a Israelfoo bao atenasee wo Yordan ho, Moab tata so a ene Yeriko di nhweanimu no, Awurade ka kyere Mose se, **2** “Ka kyere Israelfoo no na wofma wan agyapadee no mu bi a eye nkuro ne eho mmoa adidibea mma Lewifoo. **3** Nkuro no mu na wobetena na wan anantwie, wan nnwan ne wan mmoa a aka no nso ak o adidi wo adidibea ho. **4** “Wan mmoa adidibea no kesee befiri kuro no afasuo ho a ne fa biara tetrete ye anammom apem ne ahanum. **5** Monsusu anammom mpensa mfiri kuro no afasuo no ho wo n’afanan nyinaa. Yei beye adidibea kesee ama nkuro no. **6** “Momma Lewifoo no dwanekbea nkuron nsia, baabi a obi a wafom akum ofofor no betumi adwane ak o. Momfa nkuro aduanan mmienu nka wan ho. **7** Ne nyinaa beye nkuro aduanan nwotwe ne ho adidibea. **8** Saa nkuro yi befiri Israelfoo no agyapadee mu. Mmusuakuo no mu akese bema Lewifoo no nkuro bebree na mmusuakuo nketa no ama kakraa. Abusuakuo biara bema sede n’agyapadee kesee tee.” **9** Awurade ka kyere Mose se, **10** “Ka kyere nnipa no se, se woduru asase no so a, **11** wan Dwanekbea Nkuro a wode bema obiara a wafom akum onipa na ore se adwane ko ho. **12** Saa nkuro yi beye dwanekbea ama owudifo no afiri owufo no abusuakuo a wope se woto owufo no wuo so aware; na ense se wokum owudifo no, gye se wadi n’asem abu no kumfo. **13** Ese se wosisi Dwanekbea Nkuro yi mu mmiensa wo Kanaan asase so **14** na wosisi mmiensa nso wo Asubonten Yordan apuees fam. **15** Enye Israelfoo nko na eho beye wan dwanekbea, na mmom, ebeye dwanekbea ama aho hoo ne akwantufo no nyinaa. **16** “Nanso, se obi de dadee poma sin bi bo obi kum no a, wofa no se wadi awu, enti ese se wokum owudifo no. **17** Anaase, se wode ebao kesee bi bao owufo no a, eye awudie enti ese se wokum owudifo no. **18** Saa ara nso na se wode dua na wode kumm no a, ete ara ne no. **19** Se oweretifo no hyia owudifo no baabiara a, owo ho kwan se okum no bi. **20** Enti, se obi nam atan so to biribi bo obi, anaase otete no, **21** anaa ode abufuo

bø no kuturuku na onii no wu a, øye owudifoø enti
esø se øweretøfoo no kum owudifoø no. 22 “Na se
nkwanhyia no mu, se obi anhye da na øtoo biribi anaa
ebøø bi a wanto no abufuo so, na ønnim se øbeøø obi
23 anaase ønye n’adwene se øbeha ne otamfooø, na se
onipa ko no wu a, 24 esø se wødi asem no. Wøbehwe
se øye nkwanhyia anaa ønye nkwanhyia, anaase esø
se wade saa onipa no hye øwifoø no weretøni nsa
anaa wommføø no nhye ne sa. 25 Se wøsi gyinaæ se
øye nkwanhyia a, nnipa no begye øwifoø no afiri
øweretøfoo no nsam. Wøbema øwifoø no atena
Dwanekøbea Kuro no mu hø ara akøi se øsøføpanin
bøwu. 26 “Se øwifoø no firi kuro no mu 27 na
øweretøni no hyia no na økum no tua ka a, wømmfa
no se øye awudie, 28 efiri se, anka esø se øwifoø no
tena kuro no mu kosi mmere øsøføpanin no bøwu.
Øsøføpanin no wuo akyi no, øwifoø no tumi kø ne
kurom. 29 “Yei ye Israelfoo mmara a øwo hø daa firi
awoo ntoatoasoo so kosi awoo ntoatoasoo so. 30 “Esø
se wøkum awudifoø nyinaa. Nanso gye se adaneføø
boro onipa baako di tia no ansa na esø se wøkum no.
Se onipa baako di adanæø tia no nso a, ense se wøkum
no. 31 “Eberø biara a wøbøbu obi kumføø no, esø se
øwuo a wønnye mpata biara. 32 “Odwanefoo bi a øhye
Dwanekøbea Kuropøø no mu no nso nni ho ekwan se
øtua sika ma wøma no ekwan kø ne kurom ansa na
øsøføpanin no awu. 33 “Yei na ebøema awerøhyømu se
asase a mote so no ho rengu fi, efiri se, awudie gu
asase ho fi. Wørentumi nyø mpatadeø foforø biara
mma awudie gye se wøkum øwifoø no. 34 Monngu
asase a morekøtena so no ho fi, efiri se, Me, Awurade
mete hø bi. Mene Awurade a mete Israelfoo mu no.”

36 Afei, Gilead abusua no ntuanoføø, Makir a øye
Manase babarima ne Yosef nana aseføø køø Mose
ne Israel ntuanoføø nkyen de adesredeeø køtoø wøn
anim. 2 Wøkaa se, “Awurade ka kyereø wo se bo ntonto
kronkron na gyina so kyekye asase no ma Israelfooø.
Awurade ka kyereø wo se fa yøn nuabrima Selofehad
agypadeø ma ne mmammaa. 3 Na se øba se wøn mu
bi køware wø abusua foforø mu a, øde asase a wøde
ama no no bøko awadeø. Se øba saa a, yøn abusua no
asase këseeø so bøte. 4 Se Mfirimhyia Aduonum Afahye
no duru so a, saa agyapadeø no bøka hø ara. Na øbefiri
abusuakuo a anka øwo no no nsam koraa.” 5 Enti Mose
de saa øhye nsem a efiri Awurade yi maa Israelfooø no:
“Yosef abusuakuo mu nnipa no asem no ye nokore. 6
Awurade øhye nsem a efiri Selofehad mmammaa no

ho no nie: wøtumi ware øbarima biara a wøpø a øfiri
wøn agya abusuakuo mu. 7 Ense se agyapadeø biara
firi abusuakuo bi nsam kø abusuakuo foforø nsam,
efiri se, esø se abusuakuo biara agyapadeø tena hø
sødee øtee firi kane no. 8 Mmammaa a wøwø Israel
mmusuakuo mu nyinaa a agyapadeø tumi kø wøn
nsam no, esø se wøwareware wø wøn mmusuakuo mu
na wøn agyapadeø amfiri wøn abusuakuo mu. 9 Ense
se agyapadeø biara firi abusuakuo bi nsam kødi ofoforø
nsam, esø se Israel abusuakuo biara bo n’agypadeø ho
ban.” 10 Selofehad mmammaa no yøø sødee Awurade
hyøø Mose no. 11 Mahla, Tirsa, Hogla, Milka ne Noa
nyinaa warewaree wøn agyanom nuammarima mma.
12 Wøwarewaree wø Yosef babarima Manase mmusua
mu enti wøn agyapadeø no kaa wøn abusuakuo mu. 13
Yei ne mmara ne nhyeheyøø a Awurade nam Mose
so de maa Israelfooø øbere a wøbøø atenæø wø Moab
tata so so, wø Asubønten Yordan a øne Yeriko di
nhwæanimu no ho.

5 Mose

1 Yei ne nsem a Mose ka kyerees Israelfoo nyinaa wo esere no so wə Yordan apuees. Wəbəo atenaes wə Yordan bənhwa a ebən Suf, wə Paran, Tofel, Laban, Haserot ne Di-Sahab ntam no. **2** Efiri Horeb de kə Kades-Barnea no, ekwan a efa bepo Seir no ye nnafua dubaako kwan. **3** Israelfoo firii Bepo Sinai no, afe a etə so aduanan no bosome dubaako no eda a edi ekan no, Mose kaa nsem a Awurade hyee no se ənka nkyere Israelfoo no pəpəepe kyerees wən. **4** Əkaa saa asem yi wo ebere a na wəadi Amorifoo əhene Sihon a na ədi adees wə Hesbon ne Basanhene Og a na ədi adees wə Astarot ne Edrei so nkonom. **5** Yordan agya a ewə Moab asase so na Mose firii asees kyerekyerees mmara no mu se: **6** Awurade ka kyerees yen wə Horeb se: “Moatena saa bepo yi so akyere dodo. **7** Montutu nkötəna Amorifoo nkokoə so; monkotəna nnipa a wəbemmen Araba mmepo no mu ne atəee mmpo ayaase nyinaa mu; monkə Negeb na momfa mpoano nkosi Kanaanfoo asase so ne Lebanon nköduru Asubənten Eufrate ho. **8** Montie! Mede saa asase yi ama mo. Monkə na monkofa asase a Awurade hyee bə se əde bəma mo agyanom Abraham, Isak ne Yakob ne wən asefоo no.” **9** Saa ebere no, meka kyerees nnipa no se, “Me nko ara merentumi nyə mo ho adwuma. **10** Awurade, mo Onyankopən, ama moadore enti ənnə yi, mo ase afəe te se əsoro nsoromma. **11** Awurade mo agyanom Onyankopən mma mo nnore mməho mpempem na ənhyira mo sədee wahye mo bə no. **12** Na əbeyə den na me nko metumi masoa mo haw ne mo nnesoa ne mo aperedie? **13** Monyi mmarima bi a wəwə nyansa, nteasees, na wəwə edin pa mfiri abusuakuo biara mu na memfa wən ntuatua mo ano.” **14** Mobuua me se, “Dwuma a woasusu se wobedi no ye.” **15** Enti, mede mo mmusuakuo mu mmarima atitire, anyansafo a wən anim wə nyam no ntuatua mo ano apem apem, əha əha, aduonum aduonum ne edu edu so mpanin ne mo mmusuakuo so se ahwefoo. **16** Na atemmufo a wəwə ho saa ebere no nso, mehyee wən se, se akasakasa ba anuanom ntam, se asem no ye Israelni ne ne nua bi anaa Israelni ne əhəhoə bi a, monhwə na mommu attentenenee. **17** Mo atemmuo mu, mommmu ntənkyea. Montie əketewa ne əkəsees pə. Monnsuro onipa biara, efiri se, Onyankopən na əbu aten. Asem a eyə den ma mo no, momfa mmrə me na menni. **18** Na saa ebere no,

meka biribiara a eee se moye kyerees mo. **19** Na sədee Awurade hyee yen no, yefirii Horeb de yen ani kyerees Amorifoo bepo a yenam esere pradada a moahunu no so kəduruu Kades-Barnea. **20** Afei, meka kyerees mo se, “Moaduru Amorifoo bepoman a Awurade de rema yen no so. **21** Awurade, mo Onyankopən, de asase no ama mo. Momforo nkəfa sədee Awurade, mo agyanom Onyankopən, ka kyerees mo no. Monnsuro: mommma obi ntu mo aba mu.” **22** Enna mo nyinaa baa me nkyen bekaa se, “Momma yensoma mmarima nni yen anim na wənkəsra asase no mma yen na wəmməka dee wəbehunu nkyere yen na eno na əbeyəre yen ekwan ne nkuro ko a yəbefa so.” **23** Na saa nsusui yi ye ma me enti meyii akwansrafo dumieni a əbaako biara firi mo mmusuakuo dumieni no mu. **24** Wəforoo bepo no na wəkəduruu Eskol subənhwa mu sraa hə. **25** Na wəfaa asase no so aba bi de bəee yen. Na wəkaa se, asase a Awurade yen Onyankopən de ama yen no ye asase pa. **26** Nanso, na mompe se moforo kə soro. Motee Awurade asem so atua. **27** Monwiinwii wə mo ntomadan mu kaa se, “Awurade tan yen enti na əde yen firi Misraim de yen abeyə Amorifoo nsam se wənkunkum yen. **28** Yerekə no sen? Yen akwansrafo no amanneebə no abu yen aba mu. ‘Wəka se asase no so nnipa ye atentene ahoədenfo sene yen. Wən nkuro ye akesee a afasuo a wəatoto afa ho no kə əsorosoro. Na mpo, yəhunuu Anakfoo mma no bi wə həl!’” **29** Na meka kyerees mo se, “Monnsuro! **30** Awurade di mo anim. Əbeko ama mo sədee mohunuu no se əyee wə Misraim no. **31** Na mohunuu nso sədee Awurade kəə so hwəe mo ntoatoasoo wə esere so ha sədee agya hwə ne ba no. Afei, əde mo abeduru beaee ha.” **32** Nanso, dee əyee maa mo no nyinaa akyi no, moannye Awurade anni. **33** Ədii mo anim pəe beaee pa maa mo tenaees, de ogyadum kyerees mo ekwan anadwo de omunkunkum dum kyerees mo ekwan awia. **34** Awurade tee se morenwiinwii no, ne bo fuu yie na əkaa ntam se, **35** “Saa awəo ntoatoasoo bəne yi mu, onipa baako koraa nni hə a əbehunu asase pa a maka ho ntam se mede bəma mo agyanom **36** agye Yefune babarima Kaleb. Əno na əbehunu saa asase yi. Mede asase a ne nan sii so no bəma əne n'asefоo, efiri se, wadi Awurade akyi nokorem.” **37** Me nso, esiane mo enti, Awurade bo fuu me. Əka kyerees me se, “Wo nan rensti Bəhyə Asase no so da! **38** Na mmom, wo əboafoo Nun babarima Yosua na əbedi əmanfoo no anim aksaas no so. Na se əreboa ne ho akə hə a,

hye no nkuran. 39 Mede asase no bema wo mma a wənnim biribiara. Wo mma a wənnim papa nnim bōne no. Na mosuro se wobefā wən nnommum, nanso wən na mede asase no bema wən. Wən na wobetena asase no so. 40 Na mo dee, monnane mo ani nkō esere so a erekō Epō Kōkō no so hō.” 41 Enna mogye too mu se “Yēayē bōne atia Awurade. Yēbekō asase no so akōko sēdees Awurade aka akyere yen no.” Enti, wofaa wən akodees miaes. Na wogye di se ehō sodie bēye mmere ama wən. 42 Nanso, Awurade ka kyerees me se, “Ka kyere wən se, ‘Mma wənnkoko, efiri se, wōkō a merenni wən akyi. Wən atamfōo no bedi wən so.’” 43 Asem a meka kyerees mo ni, nanso moantie. Na mmom, mosore tiaa Awurade ahyēdes no bio nam ahomasō so kōo asase no so kōkōes. 44 Amorifōo a wote bepo no so nso sore baa se nwowa ne mo kōe. Wotaa mo kunkumm mo firii Seir kōduruu Horma. 45 Afei, mosane baa mo akyi besuu wə Awurade anim, nanso wantie. 46 Enti, motenaa Kades nna bebree.

2 Afei, yesane yen akyi de yen ani kyerees esere so wō baabi a Epō Kōkō no da hō sēdees Awurade kyerees me se menyē no. Yenanente faa Seir bepo ho nna bebree. 2 Akyire no, Awurade ka kyerees me se, 3 “Moatwa afā saa bepo yi ho akyere yie enti monnane mo ani nkyere atifi fam. 4 Hye oman no se, ‘Mobeefā mo nuanom Edomfōo a wōyē Esau asefōo a wote Seir no asase so. Edomfōo no besuro mo, nanso monhwē yie. 5 Monnhye wən abufuo a ede øko bēba, na meremfa wən nsase no mu biara mma mo; mpo, baabi a mode mo nan betia, efiri se, mede Seir bepo kuro ama Esau se n’atenees. 6 Aduane biara a mobedi ne nsuo biara a mobenom no, montua won ho ka.’” 7 Awurade ahyira mo nsa ano nnwuma nyinaa. Wahwe mo so wō mo akwantuo wō esere kakraa yi nyinaa so. Saa mfee aduanan yi nyinaa mu, Awurade aka mo ho na hwee ho anhia mo. 8 Yetwa faa yen nuanom a wōyē Esau asefōo a wote Seir no ho. Yēfaa Araba subōnhwa ekwan no a efiri Elat ne Esion-Geber no so na yēbefaa Moab esere so ekwan no so. 9 Awurade ka kyerees me se, “Monnha Moabfōo no anaa monnteetee wən sēdees ede øko bēba, na meremfa wən nsase no mu biara mma mo. Efiri se, mede Ar ama Lot asefōo se agyapadee.” 10 Kane no na Emifōo na wote ho. Na wōsoso na wōdōoso a wōwoware te se Anakfōo no. 11 Wən nso, na wōyē abrane se Anakfōo no ara pe, a na wōfre wən Refaimfōo, nanso Moabfōo dee, na wōfre wən Emifōo. 12 Kane no na Horifōo na wote Seir, nanso

Esau asefōo tuu wən firii hō. Wōsēee Horifōo no tenaa wən ananmu sēdees Israel yēe wō asase a Awurade de maa wən se wən agyapadee no so no pēpēpē. 13 Awurade kaa se, “Afei, sore na kōtwa asuwa Sered no.” Na yēkōtwaas asuwa Sered. 14 Na nna dodoa a yede nante firi Kades-Barnea besii se yetwaa asuwa Sered no ye mfirinhyia aduasa nwōtwe. Saa ēberē no, na mmarima a wōanyinyini yie a wobetumi øko no nyinaa awuwu wō esere no so sēdees Awurade kae no. 15 Na Awurade nsa tiaa wən ara kōsi se wən nyinaa bewuwuu wō wən atenees hō. 16 Akofōo no nyinaa wuuw firii nnipa no mu pe, 17 Awurade ka kyerees me se, 18 “Enne, esē se wofa Ar kōsi Moab mantam mu. 19 Na se woduru Amonfōo mu a, nha wən anaa nhye wən ahometee a ede wən bekō øko mu, efiri se, meremma mo Amorifōo nsase no bi. Mede ama Lot asefōo se agyapadee.” 20 Saa beaēs hō na abrane akēses a na Amonfōo frē wən Samsumin no na wote kane no. 21 Na wōyē nnipa ahoødenfōo a wōdōoso na wōwoware te se Anakfōo no. Na Awurade seee Samsumifōo no wō Amonfōo anim ma wotuu wən tenaa wən anan mu. 22 Saa ara na Awurade seee Horifōo wō Esau asefōo a na wote Seir no anim ma wotuu wən, tenaa wən anan mu de besi enne yi. 23 Na Awifōo nso a wōtenaa nkuraa nkuraa hwete kōduruu Gasa no nso, Kaftorfōo a wōfiri Kaftor beseee wən, tenaa wən anan mu. 24 “Sore kōtwa Arnon subonhwa. Mede Hesbonhene Sihon a yē Amorini no ne n’asase ahye wo nsa. Kōtō hye ne so, na monko, na fa n’asase no. 25 Efiri enne yi ara, mede mo ho suro ne hu behye aman a wōwō øsoro ase nyinaa mu. Wōbete mo ho nsem na wən ho bepopo na mo enti, wōanya adwenemhaw.” 26 Metuu abōfōo firii Kedemot esere so kōo Hesbonhene Sihon nkȳen asomdwōes so kōka kyerees no se, 27 “Ma yēntwam w’asase so ha. Yēbefa ekwan tempōn mu a yēremmane mfa benkum anaa nifa so baabiara. 28 Ton aduane ma yēnni na ton nsuo nso ma yēnnom. Dee yērehwehwē ara ne ekwan a wobemā yen ama yētwam wō w’asase so, 29 sēdees Esau asefōo a na wote Seir ne Moabfōo a na wote Ar yēe yen no. Ma yēntwam nkōsi se yēbetwam Yordan akōsi asase a Awurade de ama yen no so.” 30 Nanso, Hesbonhene Sihon amma yēamfa n’asase so antwam. Efiri se, Awurade yēe ne honhom sisirii, pirim n’akoma sēdees ḥnam so de no behye wo nsam nam so adi wən so nkōnim sēdees waye no enne yi. 31 Awurade ka kyerees me se, “Mafiti asees de Sihon ne ne ḥman ahye wo nsam. Afei, fiti asees

na di wən so, na fa n'asase no.” 32 Ebere a Sihon ne ne dəm behyiaa yen əko so wo Yahas no, 33 Awurade de no maa yen ma yədii əno, ne ne manfoo nyinaa so. 34 Na yefaa ne nkuro nyinaa saa ebere no scee ne mmaprima, mmaa ne mmofra a wəwə kuropon biara mu a yəannya obiara, 35 gye afieboa nko na yefomm wən fae, enna nkuro a yefae no mu asadee. 36 Efiri Aroer a əda Arnon subənhwa ano ne kuro a əda subənhwa no mu no so de kəsi Gilead no, kuro biara nni hə a na esodie yə den ma yen; Awurade de ne nyinaa hyee yen nsa. 37 Nanso, yəammən Amorifoo a na wəwə Asubənten Yabok ho ne mmepe no so nkuro no baabiara a Awurade yen Onyankopon hyee yen se yennko no.

3 Afei, yede yen ani kyere Basan əkwan so.

Basanhene Og ne n'asraadəm firi bəhyiaa yen wə Edrei ne yen koe. 2 Nanso, Awurade ka kyere me se, “Nsuro no, efiri se, mede əno ne n'akodəm ne n'asase nyinaa ahye wo nsa. Asem a ətoo Amorifohene Sihon wə Hesbon no, saa asem korə no ara bi na ebeto no.” 3 Enti, Awurade, yen Onyankopon, sane de Basanhene Og ne n'akodəm nyinaa hyee yen nsa. Yəbəo won guie a anka wən mu baako koraa. 4 Saa ebere no, yefaa wən nkuropon nyinaa. Nkuropon aduosia no mu baako koraa nni hə a yeannye amfiri wən nsam. Argob mantam a eyə Og ahenkuro wo Basan nyinaa ka ho. 5 Saa nkuropon yi nyinaa, na wəato afasuo atentene afa ho de nnadee apono atoto ano. Saa ebere korə no ara mu, yefaa nkuraa a na wəntoo afasuo mfaa ho bebree. 6 Yesee Basan kuropon no korakora sədee yesee Hesbonhene Sihon no. Yesee nkuro no ne emu mmaprima, mmaa ne mmofra nyinaa pasapasa. 7 Nanso, afieboa nyinaa ne nkuro no mu asadee de, yefom fae. 8 Amorifoo ahemfo baanu nsase a na ədeda Asubənten Yordan apuee fam no nyinaa, yefae—nsase a efiri Arnon subənhwa kəsi bepo Hermon so nyinaa. 9 Sidonfoo fre no Hermon Sirion enna Amorifoo frə no Senir. 10 Yəadi nkuropon a əwo bepo no apampam no nyinaa so a Gilead ne Basan ka ho de kəsi nkuro a əwo Saleka ne Edrei, a na eyə Og ahemman wə Basan no nso ka ho bi. 11 Abrane no de, Basanhene Og nko na na waka. Ne dadee mpa tenten boro anammən dumensa enna ne tətretə yə anammən nsia. Əda so wə Amonfoo kuropon Raba mu seesei ara. 12 Yefaa asase no, mede asase no fa a əda firi Aroer Arnon subənhwa mu ne Gilead bepo fa ne ne nkuro no maa Rubenfoo ne Gadfoo. 13 Afei, mede

asase no nkaee a eyə Gilead ne Basan nyinaa a eyə na anka eyə Og ahemman no maa Manase abusua fa no. Saa Basan no nyinaa na wəfre no abrane asase. 14 Manase abusua əkannifoo Yair faa Argob asase no nyinaa a eñe Basan kəsii Gesurfoo ne Maakatfoo hyee so. Əde ne din too asase no frē hə Hawot-Yair de besi enne. 15 Mede Gilead maa Makir, 16 Rubenfoo ne Gadfoo no, memaa won asase bi a efiri Gilead fa bi, kəsi Arnon subənhwa ho, de kəsi Asubənten Yabok a eyə Amonfoo hyee no so. 17 Atəee hyee no firi Asubənten Yordan a əda Araba a efiri Kineret kəsi Nkyene Əpo a əda Pisga bepo ayaase no. 18 Na mehyee mo saa ebere no se, “Awurade mo Onyankopon de asase yi ama mo se momfa. Nanso mo mmaprima akofoo nyinaa nhye akodee nni mo nuanom Israelfoo anim ntwa Yordan. 19 Mo yeronom, mo mma ne mo afieboa bebrebe no de, monnya wən wə mo akyi wə nkuro a mede ama mo no so. 20 Se Awurade bə Israelfoo a wəaka no ho ban na wətena asase a Awurade de ama wən a ətwam Asubənten Yordan no so a, afei motumi sane mo akyi ba asase a mede ama mo no so.” 21 Saa ebere no, meka kyere Yosua se, “Woahunu de Awurade wo Onyankopon aye saa ahemfo baanu yi. Saa ara na əbeye ahemman a əwo Yordan atəee fam no nyinaa. 22 Nsuro aman a wəwə hə no na Awurade beko ama wo.” 23 Saa ebere no, mesre Awurade se, 24 “Ao Otumfoo Awurade, meye w'akoa. Afei, na worekyere me wo kəseye ne wo tumi. Onyame ben na əwo əsoro anaa asase so a əbetumi aye mmaninnee te se wo? 25 Mesre wo, ma me ntwa Yordan nkəhwə asase nwanwa a əda əfa ho, əman fefe no ne Lebanon mmepe no.” 26 Nanso esiane mo enti, Awurade bo fuu me. Na wantie me. Na Awurade ka kyere me se “Eyə, nka saa asem yi ho hwəe bio nkypere me. 27 Foro kə Pisga na hwe atəee ne atifi ne anafoo ne apuee. Esiane se, worenntwa Yordan no enti, w'ankasa fa w'ani hwe asase no. 28 Nanso, tu Yosua na bə n'aba so, na hye no den na əno na obedi saa nnipa yi anim atwa na wama wəadi asase a w'ani tua yi so.” 29 Eno enti, yetenaa subənhwa a əben Bet-Peor.

4 Afei, Israel montie mmara ne nhyehyee a merebəkyerəkyere mo yi yie. Monni so na moanya nkwa, na moatumi akə asase a Awurade mo agyanom Onyankopon de rema mo no so na moatena hə. 2 Mommfa bi nka ho, na monnyi biribiara nso mfiri mmara a Awurade mo Onyankopon de ama me se memfa mma mo no mu, na mmom monni so. 3 Mode

mo ani hunuu dees Awurade yees mo wo Baal-peor no. 3 Seesee nnipa pii a na wosom abosom no. 4 Nanso, won a na wodi Awurade mo Onyankopon nokore nyinaa da so te ase besi enne. 5 Se moduru asase a mobetena so no so a, yeinom ne mmara a ese se modi so. Efiri Awurade, yen Onyankopon, nkyen. Ode ama me se memfa mma mo. 6 Se modi so a, ebema mo agye nim wo adwene ne nyansa mu. Na se aman a wootwa mo ho ahya no te saa mmara yi a, wobeteam se, "Oman ben na wowa nyansa ne adwene se Israel!" 7 Oman kesee ben na ewo onyame a oben won pee te se Awurade, yen Onyankopon, a yefre no a ogye yen so yi? 8 Na oman ben na ewo edin sei a ewo mmara pa te se saa mmara yi a mede rema mo enne yi? 9 Monhwie yie! Monhwie yie pa ara na mo were amfiri dees moahunu se Awurade ye ma mo. Se mote ase yi, mommmaaa saa nssem yi mfiri mo adwene mu dal! Na monhwie nso se mo mma ne mo nananom nso bete. 10 Ka kyere won, ne titire no, eda a mokagyinaa Awurade mo Onyankopon anim wo bepo Horeb a oka kyere me se, "Fre omanfo no wo m'anim na mkyere won dees wonye no. Se eba saa a, wobesua sedes wobedi me ni beres dodo a wote ase no, na enam so ma wootumi akyere won mma mmara no." 11 Mobergina benni bepo no ayaase ebere a na bepo no rehye no. Egyaframa no tu koo soro a omununkum ne esum kabii aduru no. 12 Na Awurade kasa faa ogya no mu kyere mo. Motee nssem no, nanso moanhunu no. Enne keke na ebaes. 13 Odaa n'apam a okyere mo se monni so no adi; mmaransem edu a otweres guu abeo epopo mmienu so no. 14 Saa ebere no na Awurade hyee me se memfa mmara a ese se modi so wo asase a morebehylene so akotena so no mma mo. 15 Monhwie yie! Ebere a Awurade kasa faa ogya mu kyere mo firi bepo Horeb so no, moanhunu no. 16 Eno enti, Monnadaa mo ho nyc mfonii hunu bi wo mo tirim se oye obaa anaa obarima, 17 aboa anaa anomaa, 18 aboa a owea fam anaa nsuomnam. 19 Na se mohwe ewiem na mohunu owia, osrane ne nsoromma a, mma wonntwetwe mo nkosom won. Awurade, mo Onyankopon, yees saa ewiem abodes yi maa nnipa a wowa asase so nyinaa. 20 Na mo dees, Awurade yii mo firii dadee fononoo mu wo Misraim se mommeyee n'adedifo se dedes mote enne yi. 21 Mo enti, Awurade bo fuu me yie. Okaa ntam se, merentwa Asubonten Yordan nko asase pa a Awurade, mo Onyankopon, de rema mo se mo agyapadee sononko no so da. 22

Ewom se mobetwa Yordan akotena ho asase no so, na me dees, mewu wo asuo no fa ha. 23 Enti, monhwie yie na moammu apam a Awurade, mo Onyankopon, ne mo aye no so. Se moye abosom seso biara a mo Awurade mo Onyankopon abra mo no a, na ekyere se, moabu apam no so. 24 Awurade, mo Onyankopon, ye Onyame ninkunfoo ne ogya a ohye adees Onyankopon. 25 Moawowo mma ne mmanana akyi, na moatena asase no so akyere no, se bone fa mo na moye ohoni bi nam so ye bone wo Awurade mo Onyankopon ani so nam so hye no Abufuo a, 26 mefre osoro ne fam se m'adanseefoo de tia mo saa eda yi se, ntsem so, mobehye afiri asase a moretwam wo so ako Yordan akofa no so. Morentena ho nkye na woaasee mo pasapasa. 27 Na Awurade bebo mo apansam aman mu a mo mu kakra bi na wobetena ase. 28 Ehoo a eyee ahhosase no so na mobesom ahoni a wode nnua ne abeo na aye, anyame a wohnunu adees na wonte asem na wonnidi nte hwa no. 29 Ehoo na mobepere bio ahwehwie Awurade mo Onyankopon. Na se mode mo akoma ne mo kra nyinaa hwehwie no a, mobehunu no. 30 Se ohaw bi to mo na yeinom nyinaa ba mo so a, akyire no, mobesane ako Awurade mo Onyankopon nkyen na moaye ossetie ama no. 31 Efiri se, mo Awurade mo Onyankopon no ye mmoborhunu Onyankopon. Orennya mo na orensee mo anaa ne were remfiri apam a one mo agyanom pamees a okaa ntam sii so no. 32 Hwehwie abakoseem mu firi ebere a Onyankopon booo nnipa wo asase so besi enne yi. Afei, hwehwie firi osoro ano kosi osoro ano. Hwe se biribi kesee a ete se yei asi pen anaasee woate biribi saa pen? 33 Oman bi ate Onyankopon nne se orekasa afiri ogya mu sedes motee na woda so te ase yi anaa? 34 Onyame fofor bi nam ogya a onam amanehunu, nsenkyerennee a eyee nwanwa, oko, tumidie ne ahodwiredee so agye oman bi afiri oman fofor bi nsam afa se ne dea anaa? Nanso, saa na Awurade, mo Onyankopon, ye maa mo wo Misraim a mo ani hunui. 35 Odaa yeinom nyinaa adi kyere mo sedes ebeye a mobehunu se Awurade ye Onyankopon a n'akyi obi nni ho. 36 Omaa motee ne nne firi soro nam so tenetenee mo so. Omaa mohunu ne ogya fadum wo asase so, enna motee ne nne firii ogya no mfimfini. 37 Esiane se na ope mo agyanom asem, na opees se ohyira won asefao enti na ono ara nam ne tumi kesee so yii mo firii Misraim no. 38 Opanoo saa aman yi a na won ho ye den sene mo wo mo anim sedes mobeba won asase so abedi so sedes ete enne

yi. 39 Enti, monkae na momma no ntim mo akoma mu: Awurade ye Onyankopon wə əsoro ne asase so, na onyame bi nka ne ho biol. 40 Se moye əsetie ma mmara no ne ahyeðee no a mede bema mo enne no a, əbesi mo ne mo mma yie. Mabeniyini akyere wə asase a Awurade mo Onyankopon de rema mo afebə no so. 41 Afei, Mose yii nkuronno mmiensa bi wə Yordan apuee fam 42 a, se əba se obi akum obi a wanhye da na ənni onipa ko no ho menasepo bi a, ətumi dwane kə ho kobo ne ho adwaa. 43 Əyii Beser a əda esere ne asase tata so no maa Rubenfoo. Əde Ramot a əwo Gilead no maa Gadfoo ənna əde Golan a əwo Basan no nso maa Manase abusuakuo. 44 Yeinom ne mmara a Mose de maa Israelfoo no. 45 Israelfoo no firii Misraim no, yeinom ne akwankyerə, mmara ne ahyeðee a Mose de maa wən 46 eberə a wəduruu bənhwa a əben Bet-Peor a əda Asubənten Yordan apuee fam. Kane no, na Amorifoo na wəte asase yi so eberə a wən əhene Sihon a əfiri Hesbon di adee. Mose ne Israelfoo firi Misraim əreba no, wəsəe əhene yi ne nkurofoo. 47 Wofaa n'asase no sane faa Basanhene Og asase nso kaa ho. Saa ahemfo baanu yi na wəyə Amorifoo ahemfo a wəte Yordan apuee. 48 Saa asase yi na əfiri Aroer a əda Arnon subənhwa ano kosi Sion bepo, a wəfre no Hermon no ho. 49 Israelfoo no sane faa nsase a əfiri Araba epo no ano kosi bepo Pisga ase.

5 Mose free Israelfoo nyinaa ka kyereə wən se: Montie mmara ne ahyeðee a mede rema mo enne no yie. Monsua na monni so. 2 Eberə a əwo Horeb no, Awurade yen Onyankopon ne yen yee apam bi. 3 Ənye yen agyanom na Awurade ne wən yee apam tete no, na mmom, əne yen a yete ase enne yi na eyee. 4 Awurade ne mo kasaa animuanimu firi ogyaframa no mu. 5 Metyinaa mo ne Awurade ntam, əfiri se, na mosuro ogya no enti, moamforo bepo no. Əkasa kyereə me na me nso mekaa nsem a əkaes no kyereə mo. Nsem a əkaes no nie: 6 “Mene Awurade mo Onyankopon a meyii mo firii nkaoasom wə Misraim no. 7 “Monnsom onyame foforə biara nka me ho. 8 Monnye ohoni anaa biribiara a ese adee a əwo ewiem, anaa dee əwo asase so, anaa dee əwo nsuo mu, anaa dee əwo asase ase. 9 Monnkoto ohoni biara nsom no əkwan biara so, na me, Awurade mo Onyankopon, meye ninkunfoo. Na me ne onyame foforə bi nkye mo də a modə me no. Na se nnipa bi bəne a wayə enti metwe wən aso a, metwe wən aso kosi wən awontoatoasoo a wətan me no nyinaa so. 10 Na medə awoo ntoatoasoo mpem a

wəðə me na wədi m'ahyeðee so. 11 Mommmo Awurade Onyankopon din basabasa. Se moye saa a, əbebə mo fo. 12 Monkae homeda na monni no se əda kronkron, sədəe Awurade ahye no. 13 Nnansia na momfa nyə mo nnwuma nyinaa, 14 na əda a etə so nson no ye homeda ma Awurade Onyankopon. Saa əda no, ənse se moye adwuma biara; ənse se mo mmamarima, mo mmabaa anaa mo asomfoo anaa mo anantwie ne mo afunumu anaa mo ahəhooye adwuma biara. 15 Monkae se bere bi a atwam no na moye nkao wə Misraim, na Awurade, mo Onyankopon, nam anwanwa tumi ne tumi nnwuma so na oyii mo firii hə. Əno enti na Awurade mo Onyankopon hye mo se monni homeda no. 16 Di w'agya ne wo maame ni sədəe Awurade, mo Onyankopon, hye mo no. Na əbəma wo nkwa nna aware wo asase a Awurade wo Onyankopon de bema wo no so. 17 Nni awu. 18 Nsəe awadee. 19 Mmo korəno 20 Nni wo yonko ho adansekurumu 21 Mma w'ani mmere wo yonko yere. Mma w'ani mmere wo yonko fie anaa n'asase anaa n'akoa anaa n'afenawa, ne n'anantwie, n'afunumu anaa biribiara a eyə wo yonko dea.” 22 Awurade de nne kəsəe a əfiri ogyaframa no mu ka kyereə mo firii omunkum a esum kabii atwa ho ahya mu. Nsem a əkaes ara ni na ətwerəe ne nsem no guu aboə əpono mmieno so na əde maa me. 23 Motee nne no firii esum mu eberə a bepo no ogya redere framfram no, mmusuakuo mu ntuanofoo no nyinaa baa me nkyen. 24 Wəkaa se, “Awurade yen Onyankopon, akyere yen n'anamuonyam ne ne tumi na yəate ne nne afiri ogya mu. Enne, yəahunu se, se Onyankopon ne onipa kasa koraa a, onipa tumi tena ase. 25 Na afei, aden enti na ese se yewuwu? Se Awurade, yen Onyankopon, kasa kyere yen bio a, akyinnyee biara nni ho se yəbewuwu na ogya no ahye yen pasaa. 26 Enti, əkra teasefəo betumi ate Onyankopon teasefəo no nne afiri ogyaframa no mu na watena ase anaa? 27 Wo, kə na kətie dee Awurade yen Onyankopon no ka. Na afei, bra na bəka biribiara a əka kyereə wo no kyere yen, na yəbetie na yəadi so.” 28 Awurade tee mo nne eberə a mokasa kyereə me no, Awurade ka kyereə me se, “Mate nsem a nnipa ka kyereə wo no. Nsem a wəkaa se no nyinaa ye. 29 Ao, se daa wəbenya akoma sədəe əbəma wəasuro me na wəadi m'ahyeðee nyinaa so a, anka ebeye ama wən ne wən asefəo nyinaa afebə. 30 “Kə na kəka kyere wən se, wənsane mmra wən ntomadan mu. 31 Nanso, wo dee, wo ne me ntēna ha sədəe ebeye a metumi de me

nhye ne me mmara ama wo. Wobekyerkyere nnipa no sèdees wòbetie wò asase a mede rema wòn no so se wòn agyapadee.” **32** Enti, Mose ka kyerees nnipa no se, “Monye osetie mma Awurade mo Onyankopon ahyeedee nyinaa, na monni ne nkyerkyere so pereere. **33** Akwan a Awurade mo Onyankopon ahye mo se monnante so no so, monnante so. Na moatena ase nna tenten na asi mo yie wo asase a morebeko akotena so no so.”

6 Yeinom ne ahyeedee, mmara ne nhyehyees a Awurade mo Onyankopon ka kyerees me se menkyere mo na monni so wo asase a moretwa Yordan akotena so no, **2** sèdees ebeye a mo, mo mma ne wòn mma besuro Awurade mo Onyankopon mmere dodo a mote ase. Se modi ne mmara ne n’ahyeedee nyinaa so a, mo nkwa nna beware. **3** Montie, Ao Israel, na monhwe yie nni so sèdees ebeye a, ebisi mo yie na mo ase atre yie wo asase a nufosuo ne ewoo resene wò so sèdees Awurade, mo agyanom Onyankopon, hyee mo ho bò no. **4** Tie, Ao Israel, Awurade yen Onyankopon ye Awurade koro. **5** Do Awurade wo Onyankopon firi w’akoma mu nyinaa ne wo kra nyinaa mu ne w’ahooden nyinaa mu. **6** Momma saa mmaransem a mede rema wo enne yi ntenga mo akoma mu. **7** Momfa nhye mo mma mu. Se mowò fie anaa monam ekwan so, se moda ho anaa mosore anopa a, monkyerkyere wòn. **8** Monkyekyere no se agyinahyedeem mo msa na momfa bi mmo abotire. **9** Montwere ngu mo fie aponnwa ne mo aboboanopono ho. **10** Erenkyere biara, Awurade mo Onyankopon de mo bëba asase a òkaa ntam se òde bema mo agyanom Abraham, Isak ne Yakob no. **11** Enye mo na moyees behye no ma. Mobeto nsuo afiri abura a enye mo na motue mu, na mobedidi afiri turo a enye mo na moyees mu ne ngo nnua a enye mo na moduae. Se modidi mee wò saa asase yi so wie a, **12** monhwe yie na mo were amfiri Awurade a ògyee mo firii nkoasom mu Misraim asase so no. **13** Ese se mosuro Awurade, mo Onyankopon, na mosom ono nko ara. Ne din nko ara na momfa nka ntam. **14** Monnni anyame foforò akyi—anyame a wòye nnipa a wòatwa mo ho ahylia no dea; **15** na Awurade mo Onyankopon a òwò mo ntam no ye Onyankopon ninkunfoo a n’abufuhyeen no behye mo na obesee mo afiri asase so. **16** Monnsò Awurade, mo Onyankopon, nhwe sèdees moyees eberes a na mowò Masa no. **17**

Ese se modi Awurade mo Onyankopon ahyeedee so pereere—monni mmara no mu nsem nyinaa so sèdees òde ama mo no. **18** Monye dee etene na eyé wo Awurade ani so na biribiara awie mo yie. Na moako akotena asase pa a Awurade hyee ho bo kyerees mo agyanom no. **19** Mobeepam atamfoo a wòte mo asase no so nyinaa sèdees Awurade ka kyerees mo se òbeye no. **20** Daakye bi, mo mma bëbisa mo se, “Saa mmara ne n’ahyeedee a Awurade, yen Onyankopon de ama yen yi asee ne sen?” **21** Monka nkyere wòn se “Na yeey Farao nko a wo Misraim, nanso Awurade nam anwanwatumi so yii yen firii Misraim. **22** Yehunu Awurade nsenkyerennee nnwuma a oyé tiaa Misraim, Farao ne ne nkuròfoo nyinaa. **23** Òyií yen firii Misraim sèdees ebeye a, obetumi de asase a wahye yen agyanom ho bò no ama yen. **24** Na Awurade yen Onyankopon hyee yen se yenni mmara no nyinaa so na yemfa obuo ne anidie mma no sèdees ebëema daakye asi yen yie sèdees ète enne yi. **25** Efiri se, se yedi mmara no nyinaa a Awurade, yen Onyankopon, de ama yen no so a, ebëema yeayé ateneneefoo.”

7 Se Awurade mo Onyankopon de mo ba asase a morebeko akotena so no so a, obëepam amanaman pii a wòwo mo anim no a wòye Hetifoò, Girgasifoò, Amorifoò, Kanaanifoò, Perisifoò, Hewifoò ne Yebusifoò. Yeinom ye aman nson a wòsoso na wòye den sen mo. **2** Se Awurade mo Onyankopon de saa aman yi hye mo nsa na modi wòn so a, monsèe wòn pasapasa. Mo ne wòn mnhyehye apam biara na moninhunu wòn mmobò. **3** Mo ne won nni awadee na mommma mo mmammaa ne mo mmamarima nnware wòn mmamarima ne wòn mmammaa. **4** Efiri se, wòakòsom wòn anyame foforò. Na Awurade abufuo bëhuru atia mo na wasee mo. **5** Dee ese se moye wòn ne se, mommubu wòn afòrebukyia na monnwiri wòn abosom adum no ngu. Montwitwa wòn abosompa ngu na monhye wòn ahoni. **6** Na moye nnipa kronkron a moye Awurade mo Onyankopon dea. Nnipa a wòwo asase so nyinaa, mo na Awurade mo Onyankopon ayi mo se n’agyapadee sononko. **7** Enye se modòoso sene nnipa a aka no enti na Awurade anya mo ho do no, na mo na mosua koraa wò nnipa no nyinaa mu. **8** Na mmom, eyé Awurade do a òdò mo, ne ne ntam a òdii so no: ntam a òka kyerees mo agyanom se òde ne nsa a tumi wò mu no beyi mo afiri nkoasom asase so ne Misraimhene Farao tumi ase no. **9** Monhunu se Awurade mo Onyankopon ye Onyankopon; eyé nokore Onyankopon a òdi ne do

apam so kɔsi awoɔ ntoatoasoo apem a wɔdɔ no na wɔdi n'ahyedee so. 10 Nanso, ɔntwentwen na ɔssee. ɔtwe wɔn a wɔmpe n'asem aso, see wɔn. 11 Eno enti, monni ahayedee ne mmara a mede rema mo enne yi nyinaa so. 12 Se motie mmara yi na modi ne nyinaa so nokorem a, Awurade, mo Onyankopon, nso bedi n'apam a ɔfiri ne nokore da mu ne mo agyanom pamee so no. 13 ɔbedo mo na wahyira mo na waye mo ɔman kese. ɔbema mo awo mma bebree na wama mo asase adore na mo nyemmoa ase aye bebree. Se moduru asase a ɔhyee ho bo se ɔde bema mo agyanom no so a, mobenya aburoo, nsã, ngo, anantwie, nnwan ne mponkye bebree. 14 Wɔbehyira mo aboro aman a wɔwɔ asase so nyinaa so. Mo mmarima renye saadwe, na mo mmaa nso renye abonini, na mo nyemmoa nso bewowo. 15 Na Awurade bebo mo ho ban afiri yadee nyinaa ho. Oremma owuyadee a ebi bɔɔ mo wo Misraim no bi mmɔ mo, na ɔde saa yadee no nyinaa bema mo atamfoo. 16 Monsee aman a Awurade mo Onyankopon de behye mo nsa no nyinaa. Monnhunu wɔn mmɔbɔ na monnsom wɔn anyame. Se moye saa a, ɛbesum mo afidie. 17 Mobevisa mo ho se, "Na se saa aman yi ye den kyen yen a, ɛbeyɛ den na yeatumi apamo wɔn?" 18 Nanso, monnsuro wɔn. Monkae adee a Awurade, mo Onyankopon, de yee Farao ne ne manfoo nyinaa wo Misraim. 19 Mode mo ankasa mo ani hunuu amanehunu, nsenkyerennne a eyɛ hu ne anwanwasem a ebaa wɔn so. Mohunuu tumi nsa ne abasa a wɔatre mu a Awurade, mo Onyankopon, nam so yii mo firii hɔ no. Nnipa a mosuro wɔn seesei no, Awurade Onyankopon de wɔn befa saa ekwan korɔ no ara so. 20 Eno akyi, Awurade, mo Onyankopon, bema mmɔbɔrɔ abepam kakra a aka no afiri wɔn ateee mu kɔsi se wɔn ase behye. 21 Monnsuro saa aman no, ɔfiri se, Awurade, mo Onyankopon, a ɔso na ne ho ye nwanwa no wo mo afa. 22 Nkakrankakra, Awurade, mo Onyankopon, bɛpamo saa aman no adi mo anim ɛkan. Orenyi wɔn nyinaa mfiri hɔ preko pe; anye saa a, nkekaboa no ase bedore ntɛm na wɔaba mo so. 23 Nanso, Awurade, mo Onyankopon de wɔn behye mo nsa, na ɔbema wɔn adwene aye basabasa kɔsi se ɔbesee wɔn. 24 ɔde wɔn ahemfo behye mo nsa na mobepena wɔn din afiri ɔsoro ase. Obiara rentumi nsore ntia mo; mobesee wɔn. 25 Wɔn anyame ahoni no, momfa ogya nhye wɔn. Mommma mo ani mmere ɛso dweté anaa sikakɔkɔ no, na mommfia nfo mo ho na anye afidie anyi mo, ɔfiri se, eyɛ Awurade, mo

Onyankopon, akyiwadee. 26 Mommfa akyiwadee biara mma mo fie, na moankɔye nname se saa nneema no, na amma wɔansse mo. ɛse se mokyi saa nneema no korakora, ɔfiri se, eyɛ abusudee.

8 Monhwɛ yie na monni mmara a merehye ama mo enne yi so, sedee ɛbeyɛ a, mobetena ase na moadɔoso na moako asase a Awurade kaa ntam de hye mo agyanom bɔ no na moatena so. 2 Monkae sedee Awurade mo Onyankopon dii mo anim faa esere so mfees aduanan, nam so bres mo ase de sɔɔ mo suban hwɛɛ se mobedi ne mmara so anaase morenni so no. 3 Nokorem, ɔmaa ɛkɔm dee mo nam so bres mo ase, enna ɔmaa mo mana, aduane a na anka mo ne mo agyanom nnii bi da. ɔyee saa de kyereɛ mo se, enye aduane nko ara na eho hia onipa wɔ n'asetena mu, na mmom, dee ɛhia titire ne Awurade asem. 4 Mfees aduanan yi nyinaa mu, mo ntadee antete, na mo nan ammɔ mpumpunnya na anhonhono nso. 5 Enti, dee ɛse se mohunu ne se, sedee ɔbaatan tea ne ba no, saa ara nso na Awurade mo Onyankopon tea mo de boa mo. 6 Monni Awurade mo Onyankopon ahayedee so na monnante n'akwan so na momfa anidie mma no. 7 ɔfiri se, mo Awurade de mo rekɔ asase pa so—asase a asutene, mmura ne nsutire resene wɔ bɔnhwa ne mmepɔ mu; 8 asase a atokɔɔ, ayuo, bobe, borɔdɔma, ateaa, ngo dua ne ewɔ wɔ so. 9 Eyɛ asase a aduane abu wɔ so a biribiara wɔ so; eyɛ asase a fagudee dadee abu so te se aboɔ, na sumpii nso nyɛ na wɔ ne mmepɔ mu. 10 Se modidi mee a, monhyira Awurade mo Onyankopon wɔ asase pa a ɔde ama mo no enti. 11 Nanso, monhwɛ yie na mo were amfiri Awurade mo Onyankopon a morenni ne mmara ne n'ahyedee a merehye mo enne yi so. 12 Anye saa a, se modidi na momee na mosisi mo afie fefɛ, na mokotena mu 13 na mo anantwie ne nnwan ase dore, na monya dwete ne sika pii, na mo agyapadee nyinaa dɔoso 14 a, saa ɛbere no na ɛse se mohwɛ yie. Monnye ahomasoo na mommma mo were mfiri Awurade mo Onyankopon a ɔyii mo firii Misraim nkoasom asase so no. 15 Mommma mo were mfiri se ɔno na ɔdii mo anim yii mo firii esere a na ɛso ye hu so. ɔno na ɔyii mo firii asase a ɛso ye hye, a awɔ ne anyanyankyerɛ a wɔn ano wɔ boro wɔ so no so. ɔmaa mo nsuo firi ɔbotan mu. 16 ɔmaa mo mana aduane a mo agyanom nnim dii wɔ esere so. ɔyee yei de bres mo ase, de sɔɔ mo hwɛɛ wɔ mo ankasa yiedie mu. 17 ɔyee saa de kyereɛ mo se, ense se modwene se mo ahonya no

firi mo ankasa mo ahooeden mu. **18** Daa monkae se, Awurade mo Onyankopon a om̄a mo tumi ma moye adefoo no, oye saa de dii apam a one mo agyanom hyeē no so. **19** Na mereka akyere mo se, se mo were firi Awurade, mo Onyankopon, na mokodi anyame foforo akyi, som w̄on, koto w̄on a, seē na w̄obeseē mo. **20** Sedē Awurade asē amanaman a na w̄ow̄o mo anim no, mo nso se moantie Awurade mo Onyankopon a, saa ara na w̄obeseē mo.

9 Ao Israel, montie! Morekotwa Yordan na moawura mu akoye aman a esoso na w̄ow̄o ahooeden kyen mo na w̄ow̄o nkuropon akesē na won afasuo koka sorosoro no agyapadeē. **2** Nnipa no wo ahooeden na w̄ow̄oware—Anakfoo. Moate w̄on nka na moate se w̄oka se, “Hwan na əbetumi ne Anakfoo agyina?” **3** Nanso, merehye mo ase enne se, Awurade mo Onyankopon na ɔredi mo anim te se ogya d̄reē a eresee adeē. Əbeseē w̄on. Əbebrē w̄on ase wo mo anim. Na moapam w̄on na moatorē w̄on ase nt̄em pa ara sedē Awurade hyeē mo b̄o no. **4** Se Awurade, mo Onyankopon, tu w̄on gu a, monnka no wo mo akoma mu se, “Esiane yen tenenee enti na Awurade de saa asase yi ama yen.” Dabi. Esiane se aman no ye amumuyefoo no enti na Awurade reyē saa. **5** Enye se moye ateneneefoo ne nokwafōo no enti na morekofa w̄on asase no. Esiane w̄on amumuye enti, Awurade, mo Onyankopon, b̄epamo saa aman yi adi mo anim de akyere se, wadi ntam a əka kyerē̄ mo agyanom Abraham, Isak ne Yakob no so. **6** Meka bio se, enye se moye teneneefoo enti na Awurade, mo Onyankopon, de saa asase pa yi rema mo. Ente saa. Moye əman a asooden ahye mo ma. **7** Monkae yei na mommma mo were mfiri sedē mohyeē Awurade, mo Onyankopon Abufuo wo esere so h̄o no. Efiri əbere a motu firii Misraim besi se moduruu ha yi, moate Awurade anim atua. **8** Mohyeē Awurade abufuo wo Horeb a anka əpe se əsee mo. **9** Mekoo bepo no so se merekoye aboo twerepono a na w̄oatw̄ere apam a na Awurade ne mo apam no agu so no, metenaa ho nnafua aduanan. Mannidi na mannom. **10** Awurade de apam a ewo aboo twerepono so a Onyankopon ankasa atw̄ere so ns̄em maa me. Əfiri ogya a ewo bepo no so no mu na əde maa me. **11** Na aduanan awia ne anadwo no baa awiees no, Awurade de aboo əpono mmieniu a w̄oatw̄ere apam no wo so no maa me. **12** Afei, Awurade ka kyerē̄ me se, “Siane firi ha nt̄em k̄, efiri se, nnipa a wodii w̄on anim firi Misraim no adane aboneefoo.

W̄oamane afiri ekwan a mehyeē w̄on se w̄ontena ase no so dada, na w̄ode sikakokoo aȳe ohoni afa.” **13** Na Awurade ka kyerē̄ me se, “Mahwē saa nnipa yi ara ahunu se, w̄on aso ye den pa ara. **14** Ma me ekwan na mens̄e na mempepa w̄on din mfiri əsoro ase. Na menam so maye w̄asefō əman k̄ses̄; əman a eso na ewo ahooeden sene sedē ete enne yi.” **15** Enti, mesiane firii ogya bepo no so a aboo apono mmieniu a apam no wo so no kura me. **16** M̄’ase ho no, mehunuu sikakokoo nantwie ba a mofiri mo b̄one k̄ses̄ mu aȳe atia Awurade, mo Onyankopon. Ankyere koraa na modane firii Awurade ekwan a əkyerē mo se momfa so no so. **17** Enti, mepagyaa boo apono no k̄o soro enna meto hwhee fam. Mebubuu no wo mo anim. **18** Afei, medaa Awurade anim awia ne anadwo aduanan a manni burodo. Mannom nsuo. Meyeē yei, efiri se moyeē adeē a Awurade kyi, na ənam so maa ne bo fuu yie. **19** Mesuro maa mo, efiri se, na Awurade aye n̄adwene se əbeseē mo. Nanso, ətiae me bio. **20** Awurade bo fuu Aaron ara k̄sii se anka əpe se əsee no. Nanso, meb̄ō mpaes̄ maa Aaron nso. **21** Mefaa mo b̄one no, nantwie ba a moaye no, na menanee no wo ogya mu yamoo no muhumuhu. Metoo ne mfuturo no guu asuwa a etene firi bepo no so no mu. **22** Mohyeē Awurade abufuo wo Tabera, Masa ne Kibrot-Hataawa nso. **23** Kades-Barnea nso, Awurade somaa mo wo saa əhyē yi so se, “Monk̄a soro ho nkofa asase a mede ama mo no”. Nanso, motiaa Awurade mo Onyankopon ahyedeē no na moamfa mo ho anto no so antie n̄asem. **24** Aane, efiri se mehunuu mo no, daa mosore tia Awurade. **25** Eno enti na əbere a Awurade sii n̄adwene pi se əpe se əsee mo no, mekodaa n̄anim awia ne anadwo nnafua aduanan no. **26** Meb̄ō mpaes̄ kyerē̄ Awurade se, “Otumfoo Awurade, ns̄ee wo əman ne w̄agypadeē a wode wo k̄seyē agye asi h̄o na wode wo nsa a eȳe den aȳi w̄on afiri Misraim no. **27** Yi w̄ani firi saa nnipa asoodenfoo yi so na kae w̄asomfoo Abraham, Isak ne Yakob. **28** Se w̄osee saa nnipa yi a, Misraimfoo beka se, ‘Awurade s̄eē w̄on, efiri se, wantumi amfa w̄on anko asase a əkaa ntam se əde b̄ema w̄on no so. Anaase nso, w̄obeka se, əseē w̄on, efiri se, otan w̄on; əde w̄on baa esere so se orek̄enkunkum w̄on.’ **29** Nanso, w̄oyē wo nkurofoo ne w̄agypadeē a wonam tumi a eso ne w̄abasa a wama sō so yii w̄on.”

10 Saa əbere no, Awurade ka kyerē̄ me se, “Twa aboo əpono no mmieniu te se kane dee no na foro bra me nkyen wo bepo no so. Afei, ye dua adaka a

wobekora wə mu. 2 Metwere nsem a metwere guu aboo əpono mmieni a ədi ekan a wobubuu mu no bi pəpəeəpə agu so. Na wode ahye adaka no mu.” 3 Na mede dua okuo yee adaka, senee aboo əpono mmieni se kane dee no, na meforoo bepo no a apono mmieni no kura me nsam. 4 Awurade tweree Mmaransem Edu no a ədii ekan tweree firii ogya mu wə bepo no so wə mo nyhiamu ase no guu apono no so. Na Awurade de maa me. 5 Na mesiane firii bepo no so na mede aboo apono no bəhyee adaka a meyee no mu sedee Awurade hyee me se menyə no, na ewo hə besi enne. 6 Na Israelfoo tu firii Beerot-Bene-Yakan kə Mosera. Ehə na Aaron wuiə na wəssee no. Aaron babarima Eleasa sii n'anān mu, dii əsəfəo. 7 Wəfiri hə no, wotu kə Gudgod. Wəfiri Gudgod hə no, wəkəo Yotbata, asase a nsuo abu so wə so. 8 Ehə na Awurade yii Lewifoo abusuakuo se wənsoa Awurade apam adaka no na wənnyina Awurade anim nsom no na wəmfə ne din so nyhira. Yeinom da so ye wən nnwuma de besi enne. 9 Ne saa enti na Lewifoo no nni agyapadee a wənya mu mfasodee wə Israelfoo mimusuakuo mu no. Awurade no ankasa ne wən agyapadee sedee Awurade mo Onyankopon ka kyere wən no. 10 Sedee maka dada no, metenaa bepo no so Awurade anim adaduanan awia ne anadwo ne mprenu so. Na bio, Awurade tiee me surə enti, wansee mo. 11 Awurade ka kyere me se, “Sore na di əmanfoo no anim fa wən kə assase a mekaa ntam se mede bəma wən agyanom no so na wəmfə no se agyapadee.” 12 Enti Israel, ədeen na Awurade, mo Onyankopon, hwehwe afiri mo nkyen? Əhwehwe se mosuro no na moye n'apede, na mode mo akoma ne mo kra nyinaa do no na mosom no, 13 na modi Awurade ahyeede ne ne mmara a mede rema mo enne yi so, na asi mo yie. 14 Əsorosoro mu soro ne asase ne dees əwo mu nyinaa ye Awurade mo Onyankopon, dea. 15 Nanso, Awurade yii mo agyanom se ne do nhwesodee. Na əyii mo a moye wən asefoo gyaa əman biara sedee ete enne yi. 16 Eno enti, momma wənte mo akoma mu na monnyae asooden no. 17 Awurade mo Onyankopon ye ahene mu hene ne anyame mu nyame. Əye Onyankopon kokuroko, otumfoo ne ənwanwani a ənkyea n'aso na ənnye adanmudee nso. 18 Əbu nwisiaa ne akunafoo atentenenee. Əda ne də adi kyere ahəhoə a wote mo mu. Əma wən aduanne ne ntoma. 19 Mo nso, esee se modo ahəhoə, əfiri se, mo nso ebere bi na moye ahəhoə wə Misraim asase so. 20 Esse se modi Awurade mo Onyankopon ni na mosom no, na moka mo ho

bata ne ho. Monka ntam wə ne din nko ara mu. 21 Əye mo Onyankopon a esee se mokamfo no. Əno na waye anwanwadee akəsəe a mo nyinaa ahunu bi. 22 Ebere a mo agyanom siane kəo Misraim no, na wən dodoə ye aduəson. Nanso afei, Awurade, mo Onyankopon ama moadore te se əsoro nsoromma.

11 Do Awurade wo Onyankopon na di n'apede, ne mmara ne n'ahyeede so bere nyinaa. 2 Montie enne se, ənye mo mma na wənyaa osuahunu hunuu Awurade mo Onyankopon ntenesoo, ne tumi, ne basa kəsəe, ne nsa a watene mu, 3 nsenkyerennəe a əyee se ne nneəma a wəyee wə Misraim pəc maa ebi kaa Misraimhene Farao ne əman mu no nyinaa. 4 Wəanhunu dwuma a mo Onyankopon dii Misraim asraafoo, wən apənko ne wən nteaseənam, anaa sedee əmaa Epo Kəkəo yiri faa wən ebere a wətaa mo no ne sedee Awurade seee wən ebere a wətaa mo no ne sedee Awurade seee wən de besi enne yi. 5 Wəanhunu sedee na Awurade hwə mo so yie wə esere so hə kəsii se mobeduruu ha. 6 Na wənni hə enti, wəanhunu dees wəde yee Eliab a əyə Ruben aseni mma Datan ne Abiram ebere a wəyee bəne na asase mu bue menee wən ne wən afie ne wən ntomadan ne biribiara a na nkwa wə mu a əyə wən agyapadee no. 7 Na mode mo ani ahunu Awurade tumi nnwuma a əyee nyinaa. 8 Monni mmara a merehye ama mo enne yi so sedee əbeyə a, mobənya ahəoden akəfa asase a morebetwa Yordan akə so akəfa yi, 9 na mo nna aware asase a nufosuo ne ewəo resene wə so a Awurade kaa ntam kyere se agyanom se əde bəma wən ne wən asefoo no so. 10 Asase a morebekə so no nte se Misraim asase a mofiri so baes no a na modua mfudee a mode mo nan twa nsuka te se dees moredua nhahannuane no. 11 Na asase a moretwə Yordan akəfa no ye mmepo mmepo ne bənhwa a osuo tə wə hə yie 12 a əyə asase a Awurade, mo Onyankopon, hwe so yie. Na daa Awurade mo Onyankopon ani wə so firi afe no ahyeasə kəsi n'awiees. 13 Se moto mo bo ase tie me mmara a merehye ama mo enne yi na mode mo akoma ne mo kra nyinaa do Awurade, mo Onyankopon, na mosom no a, 14 enne, əbətə osuo ne bere mu ama mo na moatumi atwa nnəbaes de bi aye nsə ne ngo. 15 Əbəma mo esere pii na mo anantwie awe na mo nso mobədidi amee. 16 Monnnane mo akoma mfiri Awurade so nkəsom anyame foforə. 17 Se moye saa a, Awurade Abufuo no behuru atia mo. Əbətə əsoro mu, agyina osuto, na mo nnəbaetwa aye basaa. Na

ntem so, mobewuu wə asase a Awurade de rema mo no so. **18** Enti, momma me nsəm yi ntēna mo akoma mu. Momfa nkyekyere mo nsa se nkaedee na momfa mmo abotire. **19** Monkyekyere mo mma. Se mowə fie anaa monam ekwan so, se moda ho anaa mosore anɔpa a, monkyekyere wən. **20** Montwera ngu mo afie aponnwa ne mo abəntenpono ho, **21** sədēe ᵉbeyē a, ɔsoro da so kata asase ani yi, mo ne mo mma ase bedore wə asase a Awurade kaa ntam se əde bəma mo agyanom no so. **22** Monhwē yie na monni mmara a merehyē ama mo yi so; monnante Awurade, mo Onyankopon, akwan so na momfa mo ho mmata ne ho mfa nkyere ədo a modo no. **23** Əwom se aman a wəwə mo asase so ye den sen mo deε, nanso Awurade bəpamo wən nyinaa. **24** Baabiara a mode mo nan betia no, asase no bəye mo dea. Mo ahyee bəye əfiri əserē so anafoø kəsi Lebanon wo atifi fam de firi Asubənten Eufrate wə apuees fam kəsi Ntam Po no fam. **25** Obiara rentumi nsore ntia mo, əfiri se, Awurade, mo Onyankopon, beto mo ho hu ne mo ho suro adi mo anim sədēe əhyee mo bə no wə baabiara a mobəkø wə asase no so. **26** Hwē, enne mede nhŷira ne nnome resi mo anim, **27** Se modi Awurade, mo Onyankopon, mmara a merehyē ama mo enne yi so a, ᵉbeyē nhŷira. **28** Na se mopo Awurade, mo Onyankopon mmara dane firi n'akwan a merehyē mo enne yi so, kəsom anyame foforo a, ᵉbeyē nnome. **29** Na se Awurade, mo Onyankopon, de mo duru asase a morekø so akəfa no a, monka nhŷira nsəm mfiri Gerisim Bepø no so na monka nnome nsəm nso mfiri Ebal Bepø so. **30** Saa mmepø mmienyi wə Asubənten Yordan atœes fam, asase a na Kanaanfoo a na wəte Yordan subənhwa a eben kuro Gilgal no te hə. Na wəwə atœes fam a eben More kwaεs no. **31** Moreye atwa Yordan akətena asase a Awurade, mo Onyankopon, de rema mo no so. Se mokafa saa asase no kətena so a, **32** monhwē yie na monni mmara ne ahyedee a mede rema mo enne yi so.

12 Yeinom ne mmara ne ahyedee a εse se modi so, εberε a mote asase a Awurade, mo agyanom Onyankopon, de ama mo no so. **2** Se motu amanaman a wətete hə no firi hə a, εse se mosεe mmeammea a wəsom wən anyame no nyinaa—mmepø no atifi, nkokoø no atifi ne nnua a εyi nhahammono no ase nyinaa. **3** Mommubu wən aforebukyia nyinaa na monyam wən ɔsor adum no. Momfa ogya nhŷe wən abosompø na mommoba wən ahoni a wəayeyə

no. Mompepa wən ahoni no din mfiri mmeammea hə. **4** Mommfa wən akwan no so nsom Awurade, mo Onyankopon. **5** Na mmom, monhwehwə baabi a Awurade, mo Onyankopon, bəyi afiri mo mmusuakuo mu ama mo no na montim ne din hə se n'atenaε. Beaeε hə na εse se moko. **6** Ehə na momfa mo hyee aforebədəe mmra mmbəø a mo ntotosø dudu, akyedee sononko, adee a moaka ho ntam se mode beba ne aforebədəe a əfiri akoma pa mu, mo anantwie ne mo nnwan mu mmakan nso ka ho. **7** Ehə na Awurade mo Onyankopon anim, mo ne mo abusuafoø bedidi na mo ani agye wə biribiara a mo nsa aka wə hə, əfiri se, Awurade, mo Onyankopon, ahyira mo. **8** Enne yi, deε mope biara na moye, nanso, εnye ne kwan ne no, **9** əfiri se, monnruu ahomegyebea a Awurade mo Onyankopon de rebəma mo no ho. **10** Ərenkyere biara, mobetwa Asubənten Yordan akətena asase a Awurade, mo Onyankopon, de rema mo se agyapadəe sononko no so. Se əma mo ahomegyee ne banbø wə mo atamfoø ho a, **11** momfa biribiara a məhye mo se momfa mmra a εye mo əhyee aforebədəe, ntotosø dudu, akyedee sononko ne mo əma ahodoo ne mo bəhye afədəe. Momfa nkə beaeε a Awurade mo Onyankopon bəyi ama mo a mobekamfo ne din wo hə no. **12** Mo ne mo mmamarima, mo mmammaa ne mo nkao nyinaa nnye mo ani wə hə wə Awurade, mo Onyankopon, anim. Na monkæ Lewifoo a wətete mo nkuro so no se, wənni asase a εye wən dea. **13** Monhwē yie na moammø mo hyee afədəe wə baabiara kwa. **14** Motumi ye saa wə baabi pətee a Awurade ayi afiri mo mmusua asase bi mu ama mo. Ehə na motumi bə əhyee afədəe na moye biribiara a məhye mo se monye no. **15** Nanso, kuro biara a mope so no, motumi kum mimoa we sədēe mokum atwe ne adabø no. Motumi we εnam dodoø biara a Awurade, mo Onyankopon, de bəma mo. Mo nyinaa, se mo ho te anaa mo ho nte no, motumi we bi. **16** Mmara a əbata ho ara ne se, monnni mogya no. Montwa ngu fam te se nsuo. **17** Ense se modi mo afədəe, ntotosø dudu a əfiri mo aburoo mu, mo nsā foforø ne ngo anaa mo anantwie ne mo nnwan abakan wə mo kuro mu. Biribiara a moaka ho ntam se mode bəma Awurade anaa deε mofiri akoma pa mu ahye ho bə anaa akyedee sononko biara, εnse se modi. **18** Mmom, εse se modi no wə Awurade, mo Onyankopon, anim wə baabi a Awurade, mo Onyankopon, bəkyere mo no a mo, mo mmamarima ne mo mmammaa mo nkao ne

mo mfenaan ne Lewifoo a wofiri mo nkuro mu ka mo ho. Monnye mo ani wo Awurade, mo Onyankopon anim wo biribiara a mobeyε no ho. **19** Monhwe yie na moantwa Lewifoo no annya wo mmere dodoa a mote mo asase so yi. **20** Se Awurade, mo Onyankopon, tre mo asase mu sdede wahye mo ho bo no a, enneε, mobetumi awe εnam mmere biara a mope. **21** Etumi ba se baabi a Awurade, mo Onyankopon, ayi ama mo se monkamfo ne din ho no ne mo fie kwan ware. Se εba saa a, motumi kum mo anantwie anaa nnwan a Awurade de ama mo no bi we εnam no wā mo fie sdede mahye mo no. **22** Obi a ne ho te anaa ne ho nte tumi we εnam no bi sdede mowe otwe ne ḥdabo no. **23** Mmara a εwā ho ara ne se, monnni mogya no, εfiri se, mogya no ye nkwa enti εnse se modi nkwa no fra εnam no. **24** Mmom, monhwie mogya no ngu fam se nsuo. **25** Monnni mogya no, na asi mo ne mo mma yie, εfiri se, moaye dee εsō Awurade ani. **26** Momfa mo akyedee kronkron ne mo bɔhyε aforebodee nkɔ beaεs a Awurade akyere. **27** εse se mode εnam ne mogya a mode bo ɔhyεe afodee no gu Awurade mo Onyankopon no aforebukyia so. Mogya a εka mo afodee foforø bi a mobo ho no, monhwie ngu Awurade, mo Onyankopon, aforebukyia no nkyen nanso motumi we εnam no. **28** Monhwe yie na monni me mmara so na biribiara bεkɔ yie ama mo ne mo mma, εfiri se, mobeyε dee εsō Awurade mo Onyankopon ani. **29** Se Awurade, mo Onyankopon, see aman no na mopam wɔn kotenā wɔn asase no so a, **30** mommmaa εkwan a wɔfa so som wɔn anyame no nyε afidie mma mo. Mommmisa se “Ekwan ben so na saa aman yi fa som wɔn anyame? Yεpe se yedi wɔn akyi.” **31** Mommfa saa εkwan yi so nsom Awurade, mo Onyankopon, εfiri se, wɔn anyame no som mu no, wɔyεe akyiwadee bebree a Awurade mpe. Mpo, wahyee wɔn mmammarima ne wɔn mmammaa wo ogya a wode rebo afodee ama won anyame no mu. **32** Monhwe se, dee mahye mo no nyinaa mobedi so; mommfa bi nka ho na monnyi bi nso mfiri mu.

13 Se odiyifoo anaa obi a ɔnam daeeso so ka ahintasem sore wo mo mu na ɔka nsenkyerennεe a εye hu ne anwanwasem kyere mo, **2** na se nsenkyerennεe anaa anwanwasem no ba mu na ɔka se, “Momma yenni anyame foforo akyi (anyame a monnim wɔn) na yensom wɔn” a, **3** monntie saa odiyifoo anaa ɔdaeesofoo no nsem. Awurade, mo Onyankopon, reso mo ahwe se modo no firi mo akoma ne mo kra mu nyinaa anaa. **4** Awurade, mo

Onyankopon, na εse se modi n'akyi na ɔno na εse se mode obuo ne anidie ma no. Monni ne mmara so na monye ɔsetie mma no; monsom no na momfam ne ho den. **5** εse se wokum saa odiyifoo anaa ɔdaeesofoo no, εfiri se, okasa tia Awurade, mo Onyankopon, a ɔyii mo firii Misraim nkoasom asase no so no; wayere ne ho se ɔpε se ɔtwe mo firi εkwan a Awurade, mo Onyankopon, ahye se momfa so no so. εse se motutu abonefoo nyinaa firi mo mu. **6** Se wo nuabarima, wo babarima, wo babaa, wo yere a wodø no anaa w'adamfo pa bi fa sum ase ba wo nkyen beka kyere wo se, “Momma yenkɔsom anyame foforø, anyame a wo anaa w'agyanom nhunuu bi da,” **7** anyame a εye nnipa a atwa wo ho ahyia dea, se woben anaa wɔwɔ akyiri firi asase ano kɔsi ano no a, **8** mfa wo ho mma no, anaase ntie no. Nhunu no mmobø. Mfa ne ho nkye no na mmø ne ho ban nso. **9** Kum na εse se wokum no. Fa wo nsa di εkan kum no ansa na nnipa nyinaa de wɔn nsa abeka ho. **10** Monsi no aboo nku no, εfiri se, ɔpε se ɔtwe wo firi Awurade, mo Onyankopon, a ɔyii mo firii Misraim nkoasom asase so no ho. **11** Afei, Israel nyinaa bete na wɔasuro na obiara nni hɔ a ɔbefiri mo mu a, ɔbεyeε saa adee no bio. **12** Se εba se mote wɔ nkuro a Awurade, mo Onyankopon, de rema mo no baako so se **13** nnipa bɔneføø bi asore wɔ wɔn mu adi nnipa a wɔwɔ kuro no mu anim de wɔn akosi bɔne mu aka se, “Momma yenkɔsom anyame foforø,” anyame a monhunuu bi da a, **14** εse se mobisa mu, hwehwe mu yie. Na se εye nokore na se nhwehwemū ada no adi se nneboneyε bi aksø so wɔ mo mu a, **15** εse se wode akofena kunkum wɔn a wɔwɔ kuro no mu nyinaa. Monsee kuro no pasapasa, emu nnipa ne afieboa. **16** Afei, mommoaboaa asadee no nyinaa ano wɔ kuro no adwabøεε na monhye no. Monhye kuro mu no ne emu nneema nyinaa mma εnyε se ɔhyεe afodes mma Awurade, mo Onyankopon. Saa kuro no nyε amamfo daa; εnse se wɔsane kyekyere bio. **17** Asadee a wode agu nkyen se wɔbεse no no, mommfa bi. Se moye saa a, Awurade bedane afiri n'abufuhyeε no ho na wahunu mo mmobø. Ne yam bεhyehye no ama mo na wama mo adore sdede ɔkaa ntam hyεε mo agyanom bo no, **18** εfiri se, moye ɔsetie ma Awurade mo Onyankopon, na modi ne mmara a mede rema mo εnne yi so, na moye dee εsō n'anii.

14 Moye Awurade mo Onyankopon mma. Εno enti mommotabota mo ho anaa monnnyi mo moma so mma awufoø, **2** εfiri se, moye nnipa kronkron ma

Awurade, mo Onyankopon. Nnipa a wəwə asase so nyinaa, mo na Awurade ayi mo se n'agyapadee a esom bo. 3 Monnni akyiwadəe biara. 4 Yeinom ne mmoa a esə se mowe: nantwie, odwan, abirekyie 5 əforotee, adowa, əwansane, eyuo, ətwe, əkoo ne aberee. 6 Na monni atōteboa biara a ne tōte mu apae mmienu na əpu wesa. 7 Nanso, ntōteboa a wəpu wesa anaa wən tōte mu apae mmienu koraa mu no, monnwe yoma, adankoo ne atwaboa, əfiri se, wəpu wesa dee, nanso wən tōte mu mpae; wən ho nte mma mo. 8 Əprako nso ho nte. Əwom se ne tōte mu apae dee, nanso əmpu nwesa. Ənse se mowe ne nam anaa mode mo nsa sə ne funu mu koraa. 9 Nsuomnam a wəwə tētē ne abon nyinaa motumi we. 10 Nanso, nsuomnam a wənni tētē ne abon dee, monnwe. Wən ho nte mma mo. 11 Anomaa biara a ne ho te no, monwe. 12 Nnomaa a ənse se mowe nie: əkədees, opete, asuo so əkədees, 13 əkompete, nkorəma ahodoo nyinaa 14 kwaakwaadabi ahodoo nyinaa, 15 sohori, anadwo akorəma, əpo so asomfena ne akorəma ahodoo nyinaa, 16 əpatuo, əpatukəses, bakanoma 17 nantwinoma, opete ne əpo so anene, 18 ne asukənkən ahodoo nyinaa, asokwaa ne apan. 19 Ntuboa a wənante nyinaa ho nnite mma mo; monnwe. 20 Nanso ntuboa a wən ho te nyinaa dee, monwe. 21 Monnwe aboa bi a əno ankasa awuo. Momfa ma əhəho a əne mo te, anaase montən ma ənanani. Na mo ankasa dee, monnwe, əfiri se, wəayi mo asi nkyen se əman kronkron ama Awurade, mo Onyankopon. Monnoa abirekyie ba wə ne maame nufosuo mu. 22 Mo mfuo mu nnəbae no, monyi mu ntotosoo dudu a əye nkyemmu edu mu baako wə mo nnəbae mu afe biara otwabere mu. 23 Momfa saa ntotosoo dudu yi mmra baabi a Awurade, mo Onyankopon, bəkyere mo na momfa nkamfo ne din na monni wo n'anim. Mo aburoo, mo nsa, mo ngo ne mo anantwie ne mo nnwan abakan mmarima nso, monye wən saa ara. Ntotosoo dudu no botae ne se, əkyere mo se, əse se daa mosuro Awurade, mo Onyankopon. 24 Se beeaa a Awurade, mo Onyankopon, bəkyere mo se monkamfo ne din no kwan ware firi mo fie a, 25 motumi tən mo afudee ne mo nyemmoa ntotosoo dudu no kyef a gye sika de kə faako a Awurade, mo Onyankopon, akyere mo hə. 26 Se moduru hə a, momfa sika no ntə biribiara a mo kən də, se ebia, nantwie, odwan, bobesa, anaa nsə biara a əye den ne adee biara a mo kra pə na monni wə hə wə Awurade mo Onyankopon anim, na mo ne mo fieeo ani nnye. 27

Lewifoo a wəfra mo mu no, mommma mo were mfiri wən, əfiri se, wənni kyef a biara a wədi so sedee mowə no. 28 Mfeci mmiensa biara awiees no, momfa mo mfudee ntotosoo dudu no mmra mmekora no wə kuro a əben mu. 29 Momfa mma Lewifoo a wənni kyef a wə mo mu no ne ananafoo a wəwə mo nkuro so no, nwisiaa ne akunafo a wəwə mo nkuro so sedee wəbetumi adidi amee. Na Awurade, mo Onyankopon, behyira mo nnwuma nyinaa so.

15 Mfirinhya nson biara awiees, montwa mo aka mu. 2 Ekwan a esə se mofa so nie: Əsə se boseaboni biara a wəbo ne yənko Israelni bosea no, əde kyə no. Ənse se wədan wən yənko anaa wən busuani ka, əfiri se, Awurade əberə a wəde bosea kyə no aduru. 3 Saa bosea a wətwa mu yi ka mo yənkonom Israelfoo nko ara. Ahəho a wəte mo mu no nka ho. 4 Ənse se ahiafo ba mo mu əfiri se, Awurade, mo Onyankopon behyira mo wə asase a əde rema mo se mo agyapadee sononko no so. 5 Se moto mo bo ase di Awurade mo Onyankopon mmara a mede rema mo ənne yi so a, mobənya saa nhŷira yi. 6 Awurade mo Onyankopon behyira mo sedee wahyə mo bə no. Mobəbə aman bebree bosea nanso mo dee, morenkə aboseabə da. Mobədi aman bebree so nanso worenni mo so. 7 Se moduru nkuro a Awurade, mo Onyankopon, de rema mo no so na se ahiafo wə hə a, mommpirim mo akoma anaa mommma mo nsam nyə den wə wən so. 8 Mmom, mongo mo nsam na momfəm wən dee əhia wən. 9 Monhwə na moannya saa adwemmonə yi wə mo tirim se əka mu twa bere no reye aduru so enti, obi bəbisa mo bosea a moremma no. Se moammo ahiafo no bosea na se wəsu frə Awurade a, wəbəbu mo fə se moaye bəne. 10 Momma no akoma pa mu na Awurade, mo Onyankopon, behyira mo ne biribiara a mobeyə so. 11 Əberə biara, mobəhunu ahiafo wə mo mu. Eno enti na merehyə mo se, biribiara a mowə no, mo ne ahiafo ne mo nuanom Israelfoo nkye. 12 Se wə nua Hebrini barima anaa əbaa tən ne ho ma wo na əsom wo mfiinhya nsia a, afe a etə so nson no, gya no ekwan. 13 Na se woregya no ekwan a, mma no nkə nsapan. 14 Fa nsa a emu go gya no ekwan na ma no wo nnwan no, w'ayuporebea mu adee ne wo nsakyimena mu adee bi. Wo ne no nkye w'adonnee bi a Awurade, wo Onyankopon, de ahyira wo no bi. 15 Monkae se na moyə nkəa wo Misraim na Awurade, mo Onyankopon yii mo firii hə. Eno enti na mede saa mmara yi rema mo ənne yi. 16 Na se eba se w'akoa ka

kyere wo se, "Merennya wo hō nkō", efiri se, ḥpe wo ne w'abusuafoō asem na ne ho tō no wō wo nkycen a, 17 enne, fa fitiis bōne n'aso mu na ḥnye w'akoa daa. Wo mfenaa nso, ye wōn saa ara. 18 Mma no nyē wo ya se woregyaa w'asomfoō no ama wōafa wōn ho akōdie. Monkae se, mfee nsia ni no, wōasom wo a se wokofaa apaafō se wōnsom wo a, anka wobetua apaafō no sika mmoho mmieno, na Awurade mo Onyankopōn bēhyira mo wō biribira a moye ho. 19 Mo anantwie ne mo nnwan mmakan anini no, monyi nsi hō mma Awurade, mo Onyankopōn. Mo anantwie mmakan no, mommfa wōn nkō mo mfuo mu nkoye nnwuma na monntwitwa mo nnwan mmakan ho nwī nso. 20 Mmom, mo ne mo abusuafoō, afe biara, monnwe saa mmoa yi wō baabi a Awurade, mo Onyankopōn bēyi ama mo no wō n'anim. 21 Na se eba se abakan no bi adi dēm, se ebia, ḥtō apakye anaa n'ani afira anaa wadi edēm foforō bi a, mommfa no mmo afōdee mma Awurade mo Onyankopōn. 22 Mmom, momfa no nyē aduane mma abusuafoō wō fie. Se obi ho te o, se ne ho nte o, ḥtumi di bi sedē obiara tumi we otwe anaa ḥdabō nam no. 23 Nanso, monnni mogya no. Monhwie ngu fam te se nsuo.

16 Daa monni Twam Afahye no wō ḥbosome Abib no mu mma Awurade, mo Onyankopōn, efiri se, ḥbosome Abib mu ḫda bi anadwo na Onyankopōn yii mo firii Misraim. 2 Monkum anantwie anaa nnwan se Twam Afahye afrebōdee mma Awurade, mo Onyankopōn, wō baabi a Awurade bēyi se atenae wō ne din mu. 3 Monnni burodo a mmōreka wō mu; monni burodo a mmōreka nni mu nnanson, efiri se, ḥhere so na mofirii Misraim sedē ḥbeyē a, mo nkwa nna nyinaa mobekae ḥbere a motu firii Misraim no. 4 Mommma wōnhunu mmōreka wō mo nkycen wō mo nsase nyinaa so nnanson. Mommma enam a mode bōo afōdee ḫda a edi ḫkan no anwummere no nnka ogya so nkōsi anōpa. 5 Monnni Twam Afahye no wō nkuro a Awurade, mo Onyankopōn, de rema mo no so. 6 Baabi a Awurade mo Onyankopōn bēyi se wōnkamfo ne din wō hō no na monni Twam Afahye no. Se owia rekōtō a na monni mfa nkae mo Misraim firi bere no. 7 Montoto na monwe no wō faako a Awurade, mo Onyankopōn, bēyi ama mo no. Na adē kye a, monkō mo ntomadan mu. 8 Nnansi na momfa nni burodo a wōmfāa mmōreka mfræe. Na ne nnanson so, nnipa no nyinaa nhya wō Awurade, mo Onyankopōn, anim. Na saa ḫda no, obiara nnyē adwuma. 9 Ḫbere a

wōrebefiri aseē atwa aburoo no na monkan nnanson no. 10 Monni Nnapen Daponna ma Awurade, mo Onyankopōn, na mommō ayamyē afōdee sedē nhŷira a Awurade, mo Onyankopōn, ahŷira mo no seso so. 11 Na monnye mo ani wo Awurade, mo Onyankopōn, anim wō baabi a ḥbeyi se atenae a wōbekamfo ne din no—mone no mo mmamarima ne mo mmammaa, mo nkōa ne mo mfenaa, Lewifoo a wōwō mo nkuro mu ne ahōho, nwisiaa ne akunafo a wōne mo tee. 12 Monkae se, na moye nkōa wo Misraim enti monhwe yie na monni saa mmara yi nyinaa so. 13 Se moboaboa mo ayuporobe a ne mo nsakyimena mu adē ano wie a, momfa nnanson nni Asese Afahye no. 14 Saa afahye yi beyē ahoto ne ahosēpē bere ama mo ne mo abusuafoō, mo asomfoō ne Lewifoo, ahōho, nwisiaa ne akunafo a wofiri mo nkuro mu. 15 Nnanson na momfa nni saa afahye yi mfa nhŷe Awurade, mo Onyankopōn, animuonyam wō baabi a ḥbeyi, efiri se, Awurade mo Onyankopōn na ḥma mo mfudee bō pii na ḥhyira mo nnwuma nyinaa so. Saa afahye yi ye ahosēpē ma obiara. 16 Afe biara mu, esē se mo mmarima hyia wō mo Awurade, mo Onyankopōn anim baabi a ḥbeyi no mprensa de ma Apiti Afahye, Otwa berē Afahye ne Asese Afahye no. Ense se obiara ba Awurade anim nsapan. 17 Obiara mma dee ne nsa beso so wō sedē Awurade mo Onyankopōn ahŷira no. 18 Monsisi atemmufoō ne mpanimfoō mfiri mo mimusukuo biara mu wō nkuro a Awurade, mo Onyankopōn de rema mo no mu. Wōbēbu atentenenee wō nsase no nyinaa so. 19 Mommmu ntēnkyea da biara da. Monnnye adanmudee, efiri se, adanmudee fira anyansafoō ani ma wōsi gyiniae de tia onyamesuronī asem. 20 Momma aseñenenee nna adi sedē ḥbēma moatumi atena asase a Awurade mo Onyankopōn de rema mo no so. 21 Monnsisi nnua biara se abosompo wō Awurade mo Onyankopōn afrebukyia a morebesi ama no no ho. 22 Saa ara nso na monnsi abōo adum nsom wōn, efiri se, eyē Awurade mo Onyankopōn akyiwadee.

17 Mommfa anantwie anaa nnwan a wōadi dēm mmo afōdee mma Awurade, mo Onyankopōn, efiri se, eyē n'akyiwadee. 2 Se eba se obarima anaa ḥbaa a ḥka mo ho wō kuro baako bi a Awurade, mo Onyankopōn, de rema mo no mu aye bōne wō Awurade, mo Onyankopōn, anim, atia apam no 3 se ḥresom anyame foforō anaa ḥresom owia, ḥsrane anaa ḥsoro atumfoō bi a mabra no, na 4 se mote saa asem

no a, monhwehwe mu yie. Se εγε nokore na woko mu hunu se εγε akyiwadee na waye wō Israel a, 5 momfa saa ḥbarima anaa ḥbaa no a waye saa bōne no mmra mo kuropon epono ano na monsi no aboo nkum no. 6 Adansefō baanu anaa baasa ano asem so na εse se wōgyina kum saa ḥbarima no. Nanso, εnse se wōgyina ḥdansenii baako ano asem so kum obi. 7 Adansefō no to aboo a edi ekan a, nnipa a wōwō ho no nyinā nso beto wōn dee de akum onipa no. Saa ḥkwan yi so na mobefa atu onipa bōnefō ase afiri mo mu. 8 Se wōde nsem bi ba mo asemniie a ne die ye mo den se mobebu ho aten, se εγε awudie, asemniie, anaase ntōkwa a, momfa wōn nko baabi a Awurade, mo Onyankopon, bēkyere mo no. 9 Monkō asofō a wōye Lewifō ne ḥtemmufo a ḥte adwa mu saa ebere no nkyen. Mommisa wōn na wōnkyere mo aten a mommuo. 10 Monni gyinae a wōbesi no so pēpēpē wō beaee a Awurade, mo Onyankopon, bēyi ama mo no hō. Monhwe yie na monni biribira a wōbēkyere mo se monye no so pēpēpē. 11 Monni mmara a wōkyere mo ne gyinae a wōbesi ama mo no so pēpēpē. Monnnane dee wōka kyere mo no ani. Monnkō nifa anaa benkum. 12 ḥbarima a ḥbebu ḥtemmufo a anaa ḥsofō a ḥgyina hō resom Awurade mo Onyankopon animtia no, wōnkum no. εse se motōre amumuyesem ase wō Israel. 13 Nnipa nyinā bēte na wōasuro na wōremmu animtia bio. 14 Se moduru asase a Awurade mo Onyankopon de rema mo no so na mofa tena so na moka se. “Momma yēnsi yēn so ḥhene te se aman a atwa yēn ho ahyia no nyinā a,” 15 monhwe se mobepa obi a Awurade mo Onyankopon bēyi no asi mo so ḥhene. εse se ḥye mo nuanom no mu bi. Mommfā ḥhōho a ḥnye mo nua Israeli nsi mo so ḥhene. 16 Ense se saa ḥhene no pe aponkō dodo se n’agypadee anaase ḥma nnipa sane kō Misraim kōtō aponkō dodo wō hō, efiri se, Awurade aka akyiwe mo se. “Ense se mosane kō mo akyi bio.” 17 Ense se ḥware yerenom bebree anye saa a, n’akoma bēfiri Awurade so. Ense se ḥboaboa dwete ne sika pii ano. 18 Se ḥtena ahennwa no so se ḥhene a, εse se ḥtwere mmara nwoma no wō mmoboee so wō Lewifō asofō anim na ḥfa. 19 Mmere dodo a ḥte ase no, εse se ḥkora mmara a εwō ne nkyen no na ḥkenkan no daa sedee ebeye a, ḥbedi mmara no so na wasuro Awurade ne Onyankopon. 20 Kenkan a ḥkenkan no daa no remma ḥnye ahantan, nhoran ne ho nkyere se ḥsene ne manfō no. Ebesi no kwan se ḥbetwe ne ho kakra mpo afiri saa mmara yi

ho. Yei besi no gyinae se ḥne n’asefō bedi adee awoo ntoatoasoo bebree so wō Israel.

18 Asofō a wōye Lewifō, nokorem Lewi abusuakuo nyinaa nni kyefā ne agyapadee biara wō Israel ḥman mu te se mmusuakuo a aka no. Mmom, asafō no ne Lewifō no bedi ogya afōdee a wōbō ma Awurade no bi se wōn agyapadee. 2 Israelfō mu dee, wōrennya agyapadee biara se wōn ankasa kyefā. Awurade ankasa bēye wōn kyefā sedee ḥhye wōn bō no ara. 3 Yei ne kyefā a asofō no ḥbenya afiri anantwie ne odwan a nnipa no de bēbō afōdee no mu: n’abati, n’apantan ne n’ayamdee. 4 Afiei, momma wōn mo aburookan mu adee, nsā foforō ne ngo ne nwi a edi ekan a wōtwitwa firi odwan ho. 5 Efiri se, Awurade, mo Onyankopon, ayi Lewifō afiri mo mmusuakuo nyinā mu se wōnnyina, nsom daa wō Awurade din mu. 6 Se Lewini bi pe na ḥfiri mo nkuro no mu biara a ḥte so mu wō Israel kō baabi a Awurade ayi a, 7 ḥtumi som wō Awurade, ne Onyankopon, din mu te se dee ne nkurōfō Lewifō a wōsom wō hō wō Awurade anim no ye no ara. 8 Se mpo wanya sika bi afiri abusua agyapadee bi tōn mu a, wōde ne kyefā a εwō afrebōdee no mu se Lewini no bēma no se asedee. 9 Se monya duru asase a Awurade, mo Onyankopon, de rema mo no so a, monhwe yie na moansua amanaman a εwō hō no amannee a εγε akyiwadee. 10 Mommma wōnnhunu se mo mu bi de ne babarima anaa ne babaa abō ḥhye afōdee. Na mommma mo nnipa no nnye akōmfo a wōhye abosom nkōm, abayifō ne abisakorōfō, ne ntafowayifō 11 ne nkaberkēkyerefō ne asamanfrefō, adutofō a ḥbisa afunu. 12 Obiara a ḥye saa adee yi bi no ye Awurade akyiwadee na saa akyiwadee yi enti, Awurade, mo Onyankopon, bēpamo saa aman no afiri mo anim. 13 Na wōmmfa so bi nto mo so wō Awurade, mo Onyankopon, anim. 14 Aman a morekōtu wōn yi tie wōn a wōpe abayisem ne nkōmhyesem. Nanso mo dee, Awurade, mo Onyankopon, mma mo kwan se monye saa. 15 Awurade, mo Onyankopon, bēyi odiyifō a ḥte se me afiri mo Israelfō yi ara mu. εse se moye ḥsetie ma no. 16 Saa na mo ankasa mobisaa Awurade, mo Onyankopon, ebere a mohyiaa wō Horeb no. Mosrē se mompe se mote Awurade, mo Onyankopon, nne anaa mohunu egyaderee bio, efiri se, mosuro se anhwē a, mobewuwu. 17 Na Awurade buaa se, “Mēye wōn abisadee ama wōn. 18 Meda odiyifō te se wo adi afiri wōn nkurōfō Israelfō mu. Mēkyere saa odiyifō no asem a mēhye no se ḥnka nkyere nnipa no, na ḥbekā

akyere wən. **19** Obiara a wantie asem a odiyifoə no bəka wə me din mu no, m'ankasa me ne əsoodenfoə no bedi. **20** Na odiyifoə biara a ənam onyame foforo bi so ka asem anaa ədi atoro wə me din mu no bəwu." **21** Mobebisə mo ho se, "Ebeyə den na yeahunu se adiyisem no firi Awurade anaase əmfiri no?" **22** Se odiyifoə no hye nkəm wə Awurade din mu na amma mu a, na ənye Awurade na əde asem no maes. Na ekyerə se, saa odiyifoə no ara kaa əno ankasa n'asem bi kwa enti ənse se wəsuro no.

19 Se Awurade mo Onyankopən əsee aman a əde wən nsase rema mo na se mopam won na motena won nkuro no mu ne wən afie mu a, **2** monyi nkuronpən mmiensa a əwə asase no mfimfini a Awurade, mo Onyankopən, de rema mo afa no. **3** Monyyi akwan nkə hə na monkye asase a Awurade, mo Onyankopən, de rema mo se agyapadee no mu mmiensa sedee ebeyə a, se obi kum obi a, əbedwane akə hə. **4** Se obi anhye da na əkum obi a ənni ne ho menasepə anaa əntan no dada a, onipakumfoə no tumi dwane kə saa nkuronpəyi biara so de gye ne ho nkwa. **5** Se ebia, obi ne ne yonko bi kə wiram rekəbu nnua na se eba se əbaako de abonnua rebu dua bi na se abonnua no hən firi ne dua mu kumm ne yonko no a, saa asem yi mu no, onipakumfoə no tumi dwane kə nkuronpən no baako so de gye ne ho nkwa. **6** Se dwanekəbea biara mmən hə a, ətaafəo bi betumi ataa onipakumfoə no akum no. Se eba saa a, ekyerə se, wəakum onipakumfoə no wə ebəre a wanhye da akum obi. Wankum onipa, na mmom dee əyee əc asiane. **7** Ne saa enti na merehye mo se monyi nkuronpən mmiensa nsi nkyen no. **8** Se Awurade mo Onyankopən tre mo əman mu sedee əkaa ho ntam kyerees mo agyanom na əde asase no nyinaa ma mo sedee əhyee wən ho bə no a, **9** əse se moyi nkuronpən mmiensa si nkyen. Se moto mo bo ase di mmara a mehyee mo no so ənne yi se monno Awurade mo Onyankopən na monnante n'akwan so a, ənnees, əde asase no bəma mo. **10** Monye yei, sedee ebeyə a, wənlhwie mogya a ənni fə no ngu wə mo asase a Awurade, mo Onyankopən, de rema mo se mo agyapadee no so, na moanni mogyahwiegou no ho fə. **11** Se obi tan obi enti əhye da kəte no kumm no na ədwane kə nkuronpən no bi so kəte a, **12** əse se mpanimfoə a wəwə ne kuro no mu hə no soma ma wəkəpe no ma wəsane de no ba kuronpən no mu ma ouwifoə no nkuronpəfə nso kum no bi. **13** Mommma onipakumfoə no asem nha mo. Monyi won a wədi

awudie ho fə wə Israel nyinaa mmra, sedee ebeyə a, biribiara bekə yie ama mo. **14** Se moduru asase a Awurade, mo Onyankopən, de rema mo se agyapadee sononko no so a, monntutu əhyee a mo agyanom atoto ngu mmfa so nwia obi asase. **15** Mommmu obi a ədanseni baako abedi atia no no fə. Soboo bedi mu ebere a nnipa baanu anaa baasa abedi adanse. **16** Se atoro danseni bi ba bəbə obi amumuye bi ho kwaadu a, **17** ənnes, əse se kwaaduboni no ne onipa a wabə no kwaadu no nyinaa ba asəfəo ne atemmufoə a wəreyə Awurade adwuma no anim. **18** Əse se wətə won bo bisa nnipa no nsem mu yie. Na se wəhunu se kwaaduboni no retwa atoro a, **19** wəde asotwe a anka əse se wəde ma onipa a wəabə no kwaadu no bəma no. Se mofa saa əkwan yi so a, mobetə amumuyesem nyinaa afiri mo mu. **20** Won a wobete no besuro se wobeyə saa bəne no bi. **21** Monnhunu obiara mməbə! Mo mmara a əse se modi so no ye nkwa nsi nkwa ananmu, ani nsi ani ananmu, əse nsi əse ananmu, nsa nsi nsa ananmu, ənan nsi ənan ananmu.

20 Se mokə əko de tia mo atamfoə na mohunu əpəriko ne nteaseenam ne akodəm a wədəəso sen mo a, monnsuro won. Awurade, mo Onyankopən, a əyii mo firii Misraim no beka mo ho. **2** Se morebekə əko a, əsəfəo no beba abekasa akyere akodəm no. **3** Əbeke se, "Montie me, mo Israel mmarima! Ənne, morekə əsa yi, mommma mo akoma ntu! Mommma mo abasa mu mmu, na momma mo ho mpopo. **4** Na Awurade, mo Onyankopən, na əne mo rekə. Əbekə atia mo atamfoə no ama mo, na moadi nkonom." **5** Akodəm mpanimfoə no bəbisa akodəm no se, "Mo mu bi asi edan foforə a əntenaa mu da? Se obi wə ha saa a, ənsane nkə! Ebia na wəakum no wə əko no mu na ama obi akətena mu!" **6** Obi wə ha a wədə bobefuo na ənni mu aba da? Se obi wə ha saa a, ənsane nkə! Ebia na wəakum no wə əko no mu, na ama obi akədi mu aba. **7** Obi wə ha a wagye obaa bi awadee? Se obi wə ha saa a, ənsane nkə! Ebia na wəakum no wə əko no mu, na ama obi akəware ne siyere no." **8** Afei, mpanimfoə bekə so abisa se, "Mo mu bi suro anaa n'akoma atu? Ənnes, ənko fie sedee ebeyə a, ne nuamarima nso akoma ntu." **9** Se mpanimfoə no wie akodəm no kasakyere a, afei wəbəpa asahene asisi won ano. **10** Se mobən kuro biara a morekəto ahye won so no ano a, dee edi əkan no, monkyere nnipa no asomdwoeə nhyeheyee a mowə ma won. **11** Se wəpene mo nhyeheyee no so na wəbue won apono ma mo a, nnipa a wəwə mu

no nyinaa, mobehye wən ama wəasom mo. **12** Na se wəampene asomdwoeñ nhyeheyeeñ no so na se wəse wəne mo bekø a, εnneñ, monto nhye kuro no so. **13** Se Awurade, mo Onyankopən, dane kuro no hye mo nsa a, monkum kuro no mu mmaprima nyinaa. **14** Nanso, εye a momfa kuro no mu mmaa, mmofra, nyemmoa ne asadeeñ a aka nyinaa se agyapadeeñ. Momfa asadeeñ no nyinaa a Awurade de ama mo no. **15** Saa nhye yi fa nkuro a εwo akyiri nko ara ho, na εnye nkuro a εwə bəhye asase no so. **16** Na amanaman nkuro a Awurade, mo Onyankopən, de rema mo se agyapadeeñ sononko no deeñ, monsee biribiara a nkwa wə mu wo ho no. **17** Monsee Hetifoo, Amorifoo, Kanaanfoo, Perisifoo, Hewifoo ne Yebusifoo pasaa sedeeñ Awurade, mo Onyankopən, hyeeñ mo no. **18** Se εba saa a, εremma nnipa a wote asase no so no nkyereñ mo akyiwadeeñ ho amanneeñ a wənam so somm wən anyame a anka εbema mo aye bəne a emu ye duru atia Awurade, mo Onyankopən, no. **19** Se moretua kuropən bi na øko no rekø so a, monnsee nnua. Monni nnuaaba no na monntwitwa nnua no ngu. Nnua no nye atamfoo a ese se moto hye so! **20** Nanso, motumi twa nnua a monim se εnye aduane. Momfa nye dee εho hia mo mfa ntua kuro no kɔsi se εbedi nkogou.

21 Se wəhunu se wəakum obi da afuom wə asase a Awurade, mo Onyankopən, de rema mo no so, na se monnim owudifoo no a, **2** mo ntuanofoo ne atemmufoa bekø akəsusu εkwan a eda dee owufoo no da ho ne kuro a εben no ntam. **3** Afei, mpanimfoo a wəwə kuro a εben owufoa no pəe no mfa nantwie ba a εnyee adwuma da na εntwee funtumfidie da, **4** na wənni n'anim mfa no nkə subənhwa a wəmfuntum anaa wənnuaa hwee wə ho da na nsuo resene wo mu mu. Subənhwa no mu na ese se wəbu nantwie ba no kɔn mu. **5** Lewifoo asəføa bəba ho, εfiri se, Awurade, mo Onyankopən, ayi wən se wənka asem na wənhyira wə Awurade din mu. Na wən na wəsi aseñnie ne asotwe so dua. **6** Kuro a εben efuru no mu mpanimfoo no, ese se wəhohoro wən nsa gu nantwie ba a wəbuu ne kɔn mu no so. **7** Na afei wəbeka se, “Εnye yen nsa na yəhwiee mogya yi guie na yəanhunu nso. **8** Ao, Awurade, fa kyε wo əman Israel a wogye wən no. Mfa mogya a edi bem yi ho so nto wo nnipa Israel so.” Wəwie yei a, na εkyereñ se, wəayi eso a eda wən so no afiri wən so. **9** Se wədi saa nkyereñkyereñ yi so na woye dee εtene wo Awurade ani so a, na moayi awudie no ho afəbuo afiri mo atenaeñ ho. **10** Se moko

øko tia mo atamfoo na Awurade mo Onyankopən dane wən hye mo nsa na mofa wən nnomum, **11** na se wən mu no, mohunu əbaa øhoofefoo bi a mope se mofa no se ɔyere a, motumi ware no. **12** Momfa no mmra mo fie na monyi ne ti, ntwitwa ne mmowere, **13** na monyi ntadeeñ a na εhye no wə εberε a mokyeree no no ngu ho. Na watena mo fie asu n'agya ne ne maame bosome akyi no, motumi kɔ ne ho ma ɔye ɔyere. **14** Se mo ani nnye ne ho a, momma no nkə baabiara a øpe se øko. Monntən no na monnye no se afenaa, εfiri se, moagu n'anim ase. **15** Se əbarima wo yerenom baanu na ødo əbaako kyεn dee əka ho no, na wən baanu no nyinaa, wən mu biara ne no wə əbabarima nanso n'abakan no ye ɔyere a ømpε n'asəm no babarima, **16** na se øhye nsamaneeñ de ma ne mmaprima a, εnse se øde kyεfa keseñ no ma əbabarima kumaa a ɔye ne yere a ødo no no babarima. **17** Əbefa ne babarima a ɔye ɔyere a ømpε n'asəm no se n'abakan no, na wanam so ama no n'agypadeeñ no mmohø mmienu. Saa əbabarima no ye n'agya no ahooden nsenkyerennet a edi əkan. Eno enti, abakan kyεfa ye ne dea. **18** Se əbarima bi wə əbabarima a ɔye asooden ne otuatefoo a øntie n'agya ne ne maame asəm a nso wətene ne so a, **19** dee ese se εba ara ne se, agya no ne maame no de wən babarima no bekø mpanimfoo a wəhwə kuro no so no anim. **20** Ese se wəpae mu ka se, “Yen babarima yi ye asooden ne otuatefoo a øntie yen asəm. Əye onipa tetə kəwensani.” **21** εba saa a, ese se mmaprima a wəwə kuro no mu nyinaa si no aboø kum no. Ne saa no, monam so bəpamo saa bəne a aba mo mu no, na Israel nyinaa bête, na abo wən hu. **22** Se obi ye amumuyesəm bi a efata owuo na enti wəkum no na wode no sen dua so a, **23** εnse se əsene dua no so ma adee kye so. Ese se eda no ara, wəsie amu no, εfiri se, obiara a wəsen no dua so saa no ye Onyankopən nname. Monngu asase a Awurade, mo Onyankopən, de rema mo se agyapadeeñ sononko no ho fi.

22 Se wohunu se obi nantwie anaa se ne dwan nam basabasa a, εnye sedeeñ wonhunu no. Kyere no koma ne wura. **2** Se ne wura nte mmən wo, anaaseñ wonnim no a, fa no kɔ wo fie kɔsi se ne wura no bəba abəhwehweñ no na fa n'aboø ma no. **3** Se wohunu wo nua bi afunumu anaa ne ntoma anaa ne biribi a ayera wə εkwan no so a, ye no saa ara. Mmu w'ani ngu so. **4** Se wohunu se wo nua bi afunumu anaa ne nantwie da εkwan mu a, nhwə nkyen. Kəboa wo yɔnko no na əmma aboa no nsore. **5** Ense se əbaa hye

mmarima atadee, saa ara nso na εnse se əbarima hye mmaa atadee, efiri se, wən a wøyε yei ye Awurade, mo Onyankopon, akyiwadee. **6** Se wokoto se anomaa pirebuo da ekwankyen, se εhye dua mu anaa eda fam na se anomaa no maame te ne ba no ho anaa əbutu nkosua so a, mfa anomaa no maame ne ne ba no nkø. **7** Wotumi fa ne ba no, nanso hwε no yie se wobema ne maame no aka sədee εbesi wo yie, na wo nkwa nna aware. **8** Se wosi ədan foforo a, si ban fa wo ədan no atifi ho nyinaa, na obi amfiri hø ante anhwe na woamfa mogyahwie ho asodie anto wo ne wo ədan no so. **9** Wo bobefuo no, nnua nnøbaes foforo biara wo bobe no ntam. Se woyε saa a, wonni ho kwan se wote bobe aba wo bobefuo no mu anaase nnøbaes foforo no so aba biara. **10** Mfa nantwie ne afunumu mmø mu mfuntum afuo. **11** Mfira ntoma a wode kuntu ne serekye afra anwono. **12** Se wopam atadee a, ye mpesee wø n'ahinanen εnan no biara ano. **13** Se əbarima ware əbaa na əne no da na akyire no, əmpe no bio, **14** na enti əka ne ho asemμone, bø no edin bøne se, “Mewaree no no, manhunu se əye əbaabunu,” **15** a, əbaa no agya ne ne maame wø ho əkwan se wøde adansedie a εkyere se wən babaa no ye əbaabunu bεkyere kuro no mpanimfoo wø kuro no əpono ano. **16** Ese se əbaa no agya ka kyere wən se, “Mede me babaa maa əbarima yi awadee nanso ose əmpe no bio. **17** Wabo no kwaadu agu n'anim ase aka se, əwaree no no wahunu se ənye əbaabunu. Nanso adansedee a εkyere se əye əbaabunu no nie.” Afei, wøbetre ntoma no mu wø atemmufo no anim. **18** Atemmufo no betwe əbarima no aso. **19** Wøbebo no ka dwete kilogram baako se wahye da agu Israel əbaabunu no anim ase se ənye əbaabunu. Wøbetua sika no ama əbaa no agya. Afei, əbabaa no beye əbarima no yere a ərennyaa no bio. **20** Se əkøba se kwaadu a wøde bøø no no ye, na woannya adansedee a εfa ne baabunye no ho ankyers a, **21** wøde əbaa no beba n'agya fie abøntenpono ano na kurom hø mmarima asi no aboo wø hø akum no. Ənam adwamammo so aye animguasee bøne wø Israel εbere a əne n'awofoo te. Ese se wøpepa saa bøne no firi mo mu. **22** Se wøhunu se əbarima bi ne əbarima foforo bi yere da a, ese se wøkum əbarima a əne əbaa no daee no ne əbaa no nyinaa. Ese se motu saa bone no ase wø Israel. **23** Se əbarima bi hyia ababaawa a əye əbaabunu a əne obi ahyehye awadee na əbarima no ne ababaawa no da, na se saa asem no sii kuro no mu a, **24** Ese se mode wən baanu no kø kuro no

apono ano køsi wən aboo kum wən. Ababaawa no di fø, efiri se, woanteateam ampe mimoa. Ese se əbarima no nso wu, efiri se, wafa obi yere. Saa əkwan yi so na monam betu bøne afiri asase no so. **25** Se əbarima bi hyia əbaa a obi ahyehye no awadee wo baabi a εnye wən əman mu, na əbarima no hyε no ne no da a, ese se wøkum saa əbarima no. **26** Monnye ababaawa no biribiara, efiri se, ənyeε akunnee biara. Saa asem yi te se obi a wato ahyε ne yønko so akum no. **27** Esiane se əbarima no hyε no ne no daee wø wiram enti, wøfa no se, əteateeam nanso wannya əgyeføø biara annye no. **28** Se wøkyere əbarima bi a əne ababaawa bi a obi ne no nhyeheyεee awadee ada a, **29** ese se otua dwete kilogram mmienu ne fa ma ababaawa no agya. Na eno akyi, ese se əbarima no ware ababaawa no, efiri se, wagø n'anim ase na orentumi nnyae no awadee da. **30** Əbarima biara nni ho əkwan se əne n'agya yere da, εnse se øgu n'agya mpa ho fi.

23 Əbarima a wøasa no anaa wøatwa ne barima atwene no mmmma Awurade badwa ase. **2** Wøn a wøyε mpena mma ne wøn aseføø køsi awøo ntoatoasoo a øta so edu no mmmma Awurade badwa ase. **3** Amonfoo anaa Moabfoo anaa se wøn aseføø køsi awøo ntoatoasoo edu no mu biara mmmma Awurade badwa ase. **4** Saa aman yi annye mo, amma mo aduane anaa se nsuo εbere a mofiri Misraim reba no. Mmom, wøkøbøø Beor babarima Balaam a εfiri Petor a εwø Mesopotamia paa se əmmmedome mo. **5** Nanso Awurade, mo Onyankopon, antie Balaam. Ədanee nname no ma εyeε nhýira maa mo, efiri se, Awurade mo Onyankopon dø mo. **6** Na se mote ase yi, mommmoa Amonfoo ne Moabfoo əkwan biara so da biara da. **7** Monnkyiri Edomfoo anaa Misraimfoo, efiri se, Edomfoo ye mo nuanom na motenaa Misraimfoo nso mu se ahøhoø. **8** Misraimfoo awøo ntoatoasoo mmiensa a wøne mo firi Misraim no bøkø Awurade badwa ase. **9** Se mokø əko de tia mo atamfoo a, montwe mo ho mfiri dee εho nte biara ho. **10** Se əbarima bi ho gu fi esiane anadwo mu ahobaa a, ese se εfiri atenaeε hø køtena baabi eda mu no nyinaa. **11** Əduru anwummere a, ese se ədware na owia køø a, ənsane mmra atenaeε hø. **12** Montwa baabi a mobegya mo anan wø asraaføø atenaeε hø. **13** Mo mu biara mfa sofi nka ne nneεma ho. Əbere biara a mobegya mo anan no, momfa sofi no ntu amena na monkata agyanan no so. **14** Ese se asraaføø atenaeε hø ye kronkron, efiri se, Awurade, mo Onyankopon, nam mo atenaeε no so bo mo ho ban, na moadi mo atamfoo

so nkonom. Ense se ḥunu animguasedee biara wo mo mu; se ḫba saa a, ḫbedane n'akyi akyeré mo. **15** Se ḫba se nkao dwane firi won wuranom nkyen na wōba mo nkyen ḫegye won ho dwanekɔbea a, mommpam won mma wōnnsane won akyi. **16** Momma wōntena mo mu wō kuro biara a wōpe so a monnnye won aniɛyaadee. **17** Ense se Israelni barima anaa ḥbaa ye no ho hyiadan mu odwamanfoo. **18** Mommfa afɔrebɔdee anaa adenya bi a ḫfiri odwamanfoo nkyen, se ḫye ḥbarima anaa ḥbaa, mma Awurade mo Onyankopon fie, ḫfiri se, eyé Awurade mo Onyankopon akyiwadee. **19** Bosea a mobo mo yōnko Israelni no, se eyé sika, aduane anaa biribi foforō no, monnnye ho mfentom. **20** Motumi gye bosea ho mfentom firi ahōhoo nkyen, na ḫnye Israelfoo nkyen, sedee Awurade, mo Onyankopon, bēhyira mo wo biribiara a moye mu wō asase a moreko so akofa no. **21** Se mohye Awurade mo Onyankopon ba a, biribiara a mohyee no ho bō no, monye no ntēm so. ḫfiri se, Awurade, mo Onyankopon hwelhwé se, ebo a moahye no no, mobedi so ntēm so. Se moanyé a, mobedi ho fo. **22** Nanso, se moanhye biribiara ho bo a, monye bōne biara. **23** Na se wo ara wofiri wo pē mu hye bō a, hwe yie na di asem a woaka no so, ḫfiri se, Awurade, mo Onyankopon na woahye no bō no. **24** Wotumi di bobè aba dodoa biara wō wo yōnko bobè turom nanso, mfa bi ngu kenten mu nkō. **25** Saa ara na mobetumi de mo nsa apempan aburoo mmetem kakra wō mo yōnko afuom, nanso ense se mode sekān twa.

24 Se ḥbarima ware yere na se n'ani nnye ne ho bio, ḫfiri se wahunu ade bōne bi wō ne ho, na se ḫtweré awareguyaee krataa de ma no, na ḫpamoo no firi ne fie, **2** na ḫfiri fie hō na ḥbarima foforō kōware no, **3** na ne kunu a ḫtō so mmieno no gyaa no anaa se ḫwu a, **4** ne kunu a ḫdi ḫkan a ḫgyaa no no nni ho ḫkwan se ḫware no bio, ḫfiri se, wagu ne ho fi. Eyé akyiwadee wō Awurade ani so. Mommfa afobuo mma asase a Awurade, mo Onyankopon, de rema mo se agyapadee no so. **5** Se ḥbarima aware foforō a, ense se wōde no ko oko anaase nso wōde dwuma bi die to no so. Ese se ḫtēna fie afe a ḫnye adwuma biara sedee ḫbeyé a, ḫbema ne yere foforō a waware no no anya ahoto. **6** Obi nnye adeyam boba keseé no ne ne ketewa no anaa adeyam boba ketewa no nkō ara awowa, ḫfiri se, deeyé ne dea no, eno ho na ḫdidi. **7** Se obi kyere ne yōnko Israelni na ḫdi no nya se ḫdōnko anaa ḫtōn no a, ese se onyadifoo no wuo. Ese se motu bōne ase firi mo mu. **8** Monhwé honam ani nsaneyadee nyinaa

yie na monni ḫho mmara a Lewifoo asófoo békeryere mo no so; monni mmara a mahye ama mo no so. **9** Monkae dee ḫberé a mofiri Misraim reba no Awurade, mo Onyankopon, yé Miriam. **10** Se wōde biribi fēm wo yōnko a, nkō wo yōnko fie nkōgye awowasidee. **11** Gyina afikyire na ḫyōnko a ḫfēm w'adēe no de awowasidee no bēbre wo. **12** Se ḫyōnko no ye ohiani na ḫwō ntoma baako a ḫpē se ḫde si wo awowa a, nkora ntoma no nkōsi adekyee. **13** Fa ntoma no kōma wo yōnko no owiatōbere sedee ḫde bēda na wahyira wo. Na Awurade, wo Onyankopon, bēka se woaye wo nyamedwuma na wahyira wo. **14** Nyhe ḫpaani mmaboroni a ḫye wo nua Israelni anaa ḫhōhoo a ḫte mo nkuro baako mu no so. **15** Tua n'apaadee ma no ḫda biara ansa na owia akōtō, ḫfiri se, ḫye ohiani na n'ani da saa akatua no so. Anyé saa a, obesu afre Awurade atia wo, na wobedi bōne ho fo. **16** Ense se mma bōne bi a wōayé enti wōkum won awofoo de si anan. Saa ara nso na ense se awofoo bōne bi a wōayé enti wōkum won mma de si anan. Won a owuo se won no, ese se wōkum won wo won ankasa bōne ano. **17** Ese se wōbu ahōhoo a wōte mo mu no ne nwisiaa atētenenee, na ense se mogye okunafoa ḫbaa ntoma de si eka a ḫde ho awowa. **18** Daa monkae se, na mo nso moye nkōa wō Misraim na Awurade, mo Onyankopon, na ḫgyee mo. Eno enti na mede saa mmara yi ama mo no. **19** Se woretwā w'afuo mu nnōbaees, na wo were firi afi bi wō afuom hō a, nsane nkōfa. Gya wō hō ma ahōhoo, awisiaa anaa akunafoa sedee ḫbeyé a, Awurade, mo Onyankopon, bēhyira mo nsa ano nnwuma nyinaa so. **20** Se wōte wo ngo nnua so aba a, nkō so mprenu. Gya aba no a aka so no ma ahōhoo, nwisiaa ne akunafoa. **21** Saa nso na wōte wo bobè nturo so aba a, nkō so mprenu. Gya aba a aka wō so no ma ahōhoo, nwisiaa ne akunafoa. **22** Monkae se, moyee nkōa wō Misraim. Eno enti na mehye mo se monye yei no.

25 Se akasakasa si mmarima baanu ntam a, wōmfa asem no nkō asenniis na ḫtemmufoa no nni asem no. ḫbeyaa dee ḫdi bem no na wōatwe dee ḫdi fo no aso. **2** Se ḥbarima a ḫdi fo no fata se wōtwa no mmaa a, ḫtemmufoa no bēma no ada ho na watwa no mmaa dodoa a ḫfata ne bōne no wō n'anim. **3** Nanso, ense se wōtwa no mmaa boro aduanan. Se wōtwa no boro saa a, na wōagu wo nua anim ase wō w'anim. **4** Nkyekyere nantwie a ḫreporo atokoo ano. **5** Se nuamarima baanu te fie na won mu baako wu a wanwo ḫba a, ense se okunafoa no kōware ḫhōhoo. Mmom, ne kunu a

wawuo no nuabarima na eſe ſe ḥware okunafoō no, na waye okunu nua aſedee ama okunafoō no. 6 Abakan a wobewo no no, wōde no beto n'agya a wawuo no ſedee ḥbeyē a, owufoō no din rempepa mfiri Israel. 7 Na ſe eba ſe owufoō no nuabarima mpe ſe ḥware ne nua no yere no a, obaa no bekō kuro no mpanimfoō nkyen wo kuro no epono ano akōka akyere wōn ſe, "Me kunu nua no mpe ſe ne nua no din bekā Israel. Ḫrentumi nyē okunu nua aſedee mma me." 8 Afei, ḥbarima no kurom mpanimfoō befre no akasa akyere no. ſe oſe pene ara na ḥrempene no so a, ḥbekā ſe, "Mempe ſe meware no" a, 9 okunafoō no bekō ḥbarima no anim a mpanimfoō no nso wo hō bi. Ḫbeworō ḥbarima no mpaboa baako, ate ntasuo agu n'anim na waka ſe, "Sei na eſe ſe ḥwōye ḥbarima a ḥmpe ſe ḥtoa ne nua abusua ſo." 10 Wobefre saa onipa no aſefoo wo Israel ſe abusua a wōaworō wōn mpaboa. 11 ſe Israelfoō mmariama baanu reko na wōn mu baako yere pe ſe ḥboa ne kunu enti, oſo ḥbarima baako no barima mu a, 12 eſe ſe wōtwa obaa no nsa no a ahummaboro biara nni mu. 13 Momfa nsania papa nkari adwadee 14 na monſuſu adwadee no pēpēepe. 15 Aane, momfa nsania pa na monſuſu adwadee nso pēpēepe na moanya nkwa nna tenten wo asase a Awurade, mo Onyankopōn, de rema mo no ſo. 16 Wōn a wōfa nsania bōne ne nkontompo ſo kari adwadee no ye Awurade, mo Onyankopōn, akyiwadee. 17 Mommma mo were mfiri dee Amalekfoō yee mo eberē a moſiri Misraim reba no eda biara da. 18 Wōtō hyee mo ſo eberē a moabrébre na moatoto baha no, na wōn a wōaka akyi no nso, wōboboō wōn hwehwee fam. Na wōnsuro Onyankopōn. 19 Eno enti, ſe Awurade mo Onyankopōn ma mo ahomegyee firī mo atamfoō nyinaa nsam wō asase a ḥde rema mo ſe agyapadee ſononko no ſo a, eſe ſe moſee Amalekfoō, na yéankae wōn bio wō asase yi ſo. Mommma mo were mfiri yei da!

26 Se moduru asase a Awurade, mo Onyankopon, de rebema mo se mo agyapadee sononko no so, na moko gye tena so a, 2 momfa otwakane wo otwa bere biara mu no ngu kenten mu na momfa mmra baabi a Awurade, mo Onyankopon, beyi se wonkamfo ne din wo ho no. 3 Monkə əsofoo a əwo ha saa ebere no nkyen na monka nkyere no se, “Menam saa akyedee yi so reda no adi se Awurade, yen Onyankopon, de me aba asase a shyee m’agyanom bo no so.” 4 Afei, əsofoo no begye kenten no afiri wo nsam de asi Awurade, mo Onyankopon aforebukyia no anim. 5 Na wobeka saa

nsəm yi wo Awurade, mo Onyankopon, anim se, "Na me tete agya Yakob ye otutenani Aramni a əkotena Misraim. N'abusua no ye ketewaa bi, nanso Misraim ho no, wəðəøso bebree bəyeε əman kəsəe. 6 Ebere a Misraimfoo dii yen nya nam so ma yeyε wən nkoo no, 7 yesu free Awurade, yen agyanom Onyankopon. Ətee yen sufre na əhunuun yən amanehunu, əbre ne əhye a yewə mu. 8 Enti, Awurade nam tumi a εye nwanwa, ehubo a emu ye den, nsenkyerənnəe a εpusu nnipa ne anwanwasəm so gyee yen firi Misraim. 9 Əde yen baa ha na əde asase yi a nufosuo ne εwo resene so yi maa yen. 10 Afei, Ao Awurade, mede akyedee a εye m'aduanekan a wode firi asase mu maa me no rebre wo." Afei, fa aduane no si Awurade, mo Onyankopon, anim na sore no. 11 Afei, kə na kəgye w'ani wə nneema pa a Awurade, mo Onyankopon, de ama wo ne wo fiefoo no ho. W'anigye no mu, kae Lewifoo ne ahəho a wəte mo mu no nso. 12 Mfee mmiensta biara, εse se moma mo mfudee ho ntotosoo dudu sononko. εse se mode saa ntotosoo dudu sononko no ma Lewifoo, ahəho, nwisiaa ne akunafoə sədee εbeye a, wəbenya bi adi amee wə mo nkuro so. 13 Afei, mompaε mu nka wə Awurade, mo Onyankopon, anim se, "Mede akyedee kronkron a εfiri me fie ama Lewifoo, ahəho, nwisiaa ne akunafoə sədee wohyeε me no. Memmuu wo mmara no bi so anaa me were mfirii wo mmara no bi. 14 Manni bi ebere a meretwa adwo anaase ebere a na me ho nte no. Afei nso, mamfa me nsa anka bi, na mamfa mu bi nso amma awufoo. Matie Awurade, me Onyankopon, na maye biribiara a wohyeε me se menyε no. 15 Firi wo soro tenabea kronkron ho hwe fam na hyira wo nkurofоo Israel ne asase a wode ama yen no—asase a nufosuo ne εwo retene wə so sədee wohyeε yen agyanom bə no." 16 Awurade, mo Onyankopon, hye mo enne se, monni saa mmara yi nyinaa so; momfa mo akoma ne mo kra nyinaa nni so. 17 Moapae mu aka no enne se, Awurade ye, mo Onyankopon, na mobenante n'akwan so na mobedi ne mmara so aye osetie ama no. 18 Na Awurade aka no enne se, moye ne nkurofоo, n'agyapadee a n'akoma da ho sədee əhyeε bə no; eno enti, εse se modi ne mmara nyinaa so. 19 Na se moye saa a, əbeye mo kəsəe asene əman biara. Afei, mobenya nkamfоo, animuonyam, na mo din behyeta. Mobeyε əman a εye kronkron ma Awurade, mo Onyankopon sədee əhyeε bə no.

27 Mose ne Israel mpanimfoø hyee ømanfoo no se,
“Monni mmara a mede rema mo enne yi nyinaa

so. 2 Se motwa Yordan kôduru asase a Awurade, mo Onyankopon de rema mo no so a, monhyehye aboo akesees na momfa akaadoo nsra ho. 3 Se motwa Yordan kô asase a Awurade, mo Onyankopon de rema mo no so, asase a ewoo ne nufosuo resene so no so a, montwre mmara no nyinaa ngu so sedee Awurade, mo agyanom Onyankopon, hyee mo bo no. 4 Na se motwa Yordan a, monhyehye aboo no wo Ebal bepo so sedee merehye mo enne yi na momfa akaadoo no mfa ho. 5 Monsi aforebukyia, aboo aforebukyia wo ho mma Awurade, mo Onyankopon. Mommfa dadee biribiara nka. 6 Momfa aboo nkunkuma nisi Awurade, mo Onyankopon aforebukyia no na mommo ohyees afodee wo so mma Awurade, mo Onyankopon. 7 Momma asomdwoe afodee nso wo so na momfa anigyeen nniid wo ho wo Awurade, mo Onyankopon, anim. 8 Montwre mmara no mu nhyehees nyinaa pereerep ngu aboo a wôde akaadoo aka so no so.” 9 Afei, Mose ne Lewifoo asofoo kasa kyerees Israelfoo no se, “Ao Israel, monye komm na montie! Enne, moabeyé Awurade, mo Onyankopon manfoo. 10 Monye osetie mma Awurade, mo Onyankopon, na monni ne mmara ne n’ahyedee a mede rema mo enne yi so.” 11 Saa eda no ara, Mose hyee omanfoo no se, 12 Se motwa Asubonten Yordan a, Simeon, Lewi, Yuda, Isakar, Yosef ne Benyamin mmusuakuo na wonnyina Gerisim bepo so nhira oman no. 13 Ruben, Gad, Aser, Sebulon, Dan ne Naftali mmusuakuo nso nnyina Ebal bepo so nname. 14 Na afei, Lewifoo nteam ngu nnipa a wôwo Israel nyinaa so se: 15 “N nome nka onipa a obeye ohoni a wôasene anaa dee wôagu de ahye kokoam. Saa ahoni adwumfoo nsaano nnwuma yi ye Awurade akyiwadee.” Na oman no nyinaa begye so se, “Amen!” 16 “N nome nka obiara a obebu n’agya anaa ne maame animtia.” Na oman no nyinaa begye so se, “Amen!” 17 “N nome nka obiara a osesa hyee nam so bo ne yonko korono.” Na oman no nyinaa begye so se, “Amen!” 18 “N nome nka obiara a oma onifirani fom ekwan.” Na oman no nyinaa begye so se, “Amen!” 19 “N nome nka obiara a osisi ahohoo, nwisiaa ne akunafoo.” Na oman no nyinaa begye so se, “Amen!” 20 “N nome nka obiara a one n’agya yere beda, efiri se, wagu n’agya mpa ho fi.” Na oman no nyinaa begye so se, “Amen!” 21 “N nome nka obiara a one aboa beda.” Na oman no nyinaa begye so se, “Amen!” 22 “N nome nka obiara a one ne nuabaa beda, se oyé n’agya babaa anaa ne maame babaa.” Na oman

no nyinaa begye so se, “Amen!” 23 “N nome nka obiara a one n’ase baa beda.” Na oman no nyinaa begye so se, “Amen!” 24 “N nome nka obiara a obekum ofoforo wo kokoam.” Na oman no nyinaa begye so se, “Amen!” 25 “N nome nka obiara a oyé apaabodee na okum onipa a onyees bone biara.” Na oman no nyinaa begye so se, “Amen!” 26 “N nome nka obiara a wanni mmaransem yi so na wannye anto mu.” Na oman no nyinaa begye so se, “Amen!”

28 Na se motie Awurade, mo Onyankopon, na modi mmara a mede rema mo enne yi so a, Awurade, mo Onyankopon, bpagya mo asene aman a wôwo ewiase nyinaa. 2 Se motie Awurade, mo Onyankopon a, mobanya saa nhira yi nyinaa: 3 Wôbehira mo wo mo nkuro ne mo oman mu. 4 Wôde mma bebree ne nsase beree behyira mo. Wôde anantwie ne nnwan a won ase dore behyira mo. 5 Wôde nnuaaba nkenten ma ma, ne mmore kodoo a burodo ahye so ma behyira mo. 6 Wôbehira mo wo baabiara a mobeko, mo fieba mu ne mo adifire mu. 7 Se atamfoo to hye mo so a, Awurade bedi won so. Wôbefiri baabi ato ahye mo so na woafa akwan nson so ahwete afiri mo anim. 8 Biribiara a mobeye no, Awurade behyira so na ode aburoo ahye mo apata ma ma. Awurade, mo Onyankopon, behyira mo wo asase a ode rema mo no so. 9 Se modi Awurade, mo Onyankopon, mmara no so na monante n’akwan so a, Awurade begyina mo se ne nnipa kronkron sedee ohye mo bo se obeye no. 10 Afei, ewiase aman nyinaa behunu se, moye nnipa a Awurade afa mo, na wôbesuro mo. 11 Awurade bema mo nneema pa ma aboro so ma—nyemmoa ne afudee pii wo asase a ohye mo agyanom bo se ode bema won no so. 12 Awurade firi n’ahonya dodo a ewo soro no mu bema osuo atoto wo ne beré mu, nam so ahyira mo nnwuma a moye so. Mobefem aman pii nanso, mo dee, moremfem hwee mfiri won nkyen. 13 Se motie saa Awurade, mo Onyankopon, mmara yi na modi so a, Awurade beye mo ti na enye nan, na moakoron. 14 Ense se motwe mo ho firi mmara a mede rema mo enne yi biara ho se morekodi anyame foforo akyi asom won. 15 Na se moantie Awurade, mo Onyankopon, anni ne mmara nyinaa a mede rema mo enne no so a, saa nname yi nyinaa beba abebunkam afa mo so. 16 N nome beka mo wo mo nkuro ne mo oman mu. 17 Wôde nkenten a aduaba biara nni mu ne mmore kodoo a burodo nni mu bedome mo. 18 Wôde mma kakra bi ne nsase bonini bedome mo. Wôde anantwie ne nnwan abonini

bedomo mo. **19** Baabiara a mobekorø, mo fieba ne mo adifire mu, wobedome mo. **20** Awurade bëma nnome, basabasayë ne hwammoodie aba adee biara a moye mu, kosi se awiees no wobesee mo koraa se moye bone na moagya me enti. **21** Awurade de nyarewa bëba mo so akosi se obesee mo nyinaa wo asase a morebeko akofa no so. **22** Awurade de yadee a ebëma mo afonfon bekamo. Ebëma hurae ne ahonhono abo mo na wama ñhyee a ayo ye den, mfudee nyarewa ne kakawirewire aba mo so na aha mo ara kosi se mo ase bëhye. **23** Osoro a ekata mo tiri so no bedane sumpii na efam adane dadee. **24** Awurade bedane osuto a ewo mo ñman mu no mfuture; ebepore afiri soro agu mo so kosi se mobesee. **25** Awurade bëma mo atamfoa adi mo so nkonom. Mobefaa baabi akoto ahye mo atamfoa so, nanso, mobefaa akwan nson so adwane afiri won anim. Mobeyë ahodwiredëe wo ahennie a ewo asase yi so nyinaa ani so. **26** Mo afunu bëye nnomaa ne wiram mmoa aduane, na obiara nso nni ho saa ebere no a obepam won. **27** Awurade bëma mpompo a esisii mo wo Misraim no bi asisi mo. Na ñde nsisiwa, ntutuie ne ntwom a worentumi nsa bëbobo mo. **28** Awurade de adammo, anifirae ne ayamhyehye beto mo so. **29** Mode mo nsa behwehwë ekwan awia ketee te se dees onifirani de ne nsa keka anadwo. Biribiara a moye no, morenni mu nkonom. Wobehye mo so, abo mo korono daa na obiara mmegye mo. **30** Mobegye obaa aware nso obi ne no beda. Mobezi dan nso obi hunu na obetena mu. Mobeza bobefuo nanso monnni mu aba. **31** Wobekum mo nantwie wo mo anim nanso morennye ne nam bi nwe. Wobegye mo afunumu afiri mo nsam a, orensane mma bio. Wode mo dwan bëma mo atamfoa na morennye ñboafao a obegye no ama mo. **32** Wode mo mmamarima ne mo mmammaa bëma ñman foforo na daa mobehwe won ara ama mo ani atre sia, nanso morentumi nyc ho hwee. **33** Nnipa a monnim won na wobefo mo mfuu mu nnobaes adi, na daa woadane ahye mo so. **34** Na mo ani so adee a mobehunu no bëbo mo dam. **35** Awurade bëma mpompo a eyé ya a woko a enko abobo mo kotodwe ne mo nan ho na atre afiri mo nan ase akosi mo tiri so. **36** Awurade bepamo mo ne mo ñhene a ñdi mo so no akò ñman bi a mo ne mo agyanom nnim so so. Eho na mobesom anyame foforo, anyame a wode nnua ne aboo aye. **37** Aman a Awurade de mobekø so no nyinaa so, mobeyë akyiwadee ne aseredee ama won. **38** Mobeza bebree nanso mobetwa kakraa bi, efiri se,

ntutumme bëwe mo mfudee. **39** Mobeyë bobe nturo ahwe so yie nanso monnnom anaa monnni so aba, efiri se, asonson besee bobe no. **40** Mobeza ngo nnua afa mo nsase so nyinaa nanso monnnya mu ngo biara, efiri se, aba no bëte agu fam eberë a emmeree. **41** Mobezo mmamarima ne mmammaa nanso enye mo na mobetete won, efiri se, wobekyere won de won aks nkoasom mu. **42** Mo mfuu nyinaa, mmoawa besee no. **43** Ahëhoo a wôte mo mu no bënya ahodenanya no mmorosoo, na mo dee, mobeyë mmere aye mmere mmorosoo. **44** Wobebø mo bosea a moremmø won bi. Wobeyë tiri na moye nan. **45** Se moanyë ñsetie amma Awurade, mo Onyankopon, anni mmara a ñde ama mo no so a, saa nnome yi nyinaa bëdi mo akyi na abunkam afa mo so kosi se wobesee mo. **46** Saa nsem a eyé hu yi bëba se ñsenkyerennee ne kokobo ama mo ne mo asefou daa nyinaa. **47** Esiane se moamfa anigye ne ahosepe ansom Awurade mo Onyankopon wo mfasoo dodo a moanya no ho enti, **48** mobesom mo atamfoa a Awurade, mo Onyankopon, besoma won abetia mo no. Ekòm bëde mo; sukòm bëde mo; mobeda adagya na biribiara ho ahia mo. Wobehye mo kònnua kosi se wobesee mo. **49** Awurade de ñman bi a ewo akyirikyiri baabi wo asase ano bëba abetia mo na woato ahye mo so te se ñkòdee. Eyé ñman a monte won kasa; **50** ñman a won ho ye hu na won akoma apirim na wòmmu ñpanin, nni ahummòborø ma abofra. **51** N'asraadom beto ahye mo nyemmoa ne mo nnobaes so na ekòm ade mo yie ama moawuwu. Wòrennya aburoo, nsà, ngo, nantwie mma anaa nnwan mma mma mo, na enam so ama mo ase. **52** Wobetua mo nkuronon nyinaa. Afasuo dendan a mode mo ho too so se ebëbo mo ho ban wo mo asase no so no nyinaa, wobeka agu fam. Wobeto ahye nkuro a ewo asase a Awurade mo Onyankopon de ama mo no so. **53** Esiane ñshaw ne abcress a ñtamfoa de beba mo so wo otua no mu no enti, mobewe mo mmamarima ne mmammaa a Awurade de ama mo no enam mono. **54** Mpo, mo mu ñhobreaseni ne mmòborøni a ñwo mo mu no renhunu ñno ara ne nuabarima anaa ne yere a ñdo no no ne ne mma a wôte ase no so mmòbo, **55** na ñremma won mu biara enam no bi nwe. Esiane se, ñnni biribi a aka a obewe wo otua no a mo atamfoa no betua mo nkuronon no nyinaa enti. **56** Mo mu obaa a obre ne ho ase na ñwo nkatedee wo ne mu, a mpo ñmpre se ñde ne nan besi fam no, obenya ne kunu a ñdo no ne ñno ara ne mmamarima anaa ne mmammaa ho

menasepə. 57 ḥbaa no de awodee ne abofra a wawo no fofoř no besie wən sđeeđ obetumi awe ne nyinaa kokoam. Esiane ḥhaw ne abebređe a mo atamfоo de beba mo nkuro nyinaa so no enti, biribiara renka a wobewe wə otua no mu. 58 Se moanni mmara no nyinaa a wōatwre wə saa nwoma yi mu no so na moansuro onimuonyamfоo ne ḥanwanwani Awurade mo Onyankopon no din a, 59 Awurade de ḥyaredom a eyē hu bebre mo ne mo asefoo. Saa yaredom yi ano bęye den na ḥrennyae. Mobeka nnompe na moaye mməbo. 60 ḥde yadee a εbaa mo so wə Misraim a εbəo mo hu no bebre mo a ḥremfiri mo so da. 61 Awurade besane de nyarewa ahodoo bebree ne amanehunu a ḥontweręe no mmara nwoma no mu bebre mo kosi se mobesee. 62 Mo a na modəso te se ḥoro nsoromma no, mo so bęte koraa, εfiri se, moantie Awurade, mo Onyankopon. 63 Sđeeđ na eyē Awurade anisо se ḥbema mo akɔ so no, saa ara nso na εbęye no anisо se ḥbedwre mo na wasęe mo. ḥbetutu mo ase afiri asase a morekɔ so akɔfa no so. 64 Na Awurade bębə mo apansam afra aman nyinaa firi asase ano kosi asase ano. Ehə na mobesom ahəho anyame a mo anaa mo agyanom nhunuu bi da; anyame a wōde nnua ne aboo aye! 65 Saa aman no so morennya dwanekəbea anaa ahomeyęe. Na Awurade bema mo akoma atutu na mo ani aye siamoo na mo kra akusa. 66 Mo asetenə bedi nsensem. Anadwo ne awia nyinaa mobębə ehu a morennya gyidie biara se mobehunu anopa hann. 67 Anopa mobeka se, “Se εyęe anadwo a!” Na anwummers nso mobeka se, “Se εyęe anopa a!” Mobeka saa, εfiri se, mohunu se ehu atwa mo ho ahyia. 68 Na Awurade bema mo asane akɔ Misraim wo ahyen mu, akwantuo a mehyęe mo bō se morentu bio no. Ehə na mode mo ho bema mo atamfоo se ḥontu mo se nkoa, nanso obiara rempe se ḥbeto mo.

29 Yei ne nhyeħyeeđ a εwə apam a Awurade hyęe
Mose se one Israelfoo no nyę wə Moab nka apam a one wən yęe no wə Horeb no. 2 Mose free Israelfoo no nyinaa ka kyeređ wən se: Mo ahunu dee Awurade yęe Farao ne ne mpanimfоo ne ne ḥoman nyinaa wə Misraim no. 3 Mo ankasa mohunu səhwə akęseđ, nsenkyerenneđ a εyē hu ne anwanwadee akęseđ no. 4 Nanso, εbesi εnne yi, Awurade mmaa mo adwene a ete aseđ ase anaa ani a ehunu adee anaa aso a ete aseđ. 5 Mfee aduanan mu a medii mo anim faa esere so no, mo ntoma antete; saa ara na mo mpaboa a εhyęe mo nan nso anhi. 6 Moanni aduane, annom nsā

anaa nsā a ano yę den. Meyęe saa sđeeđ mobehunu se mene Awurade, mo Onyankopon, no. 7 Yeduruu ha no, Hesbonhene Sihon ne Basanhene Og ba bęko tiaa yęn, nanso, yedii wən so. 8 Yęfaa wən asase de maa Ruben ne Gad mmusuakuo ne Manase abusuakuo fa no se wən agyapadee. 9 Eno enti, monni saa apam yi so sđeeđ εbęye a, biribiara a mobęye no bęye yie. 10 Mo nyinaa—mo mmusuakuo mpanimfоo, mo atemmufo, mo ahwefoo ne Israel mmarima nyinaa, εnne mogyna Awurade, mo Onyankopon, anim, 11 mo ne mo mma ne mo yerenom ne ahəho a wōte mo mu a wəbu mo nnua, soa mo nsuo. 12 Mogyna ha se mo ne Awurade, mo Onyankopon, rebęye apam, apam a Awurade ne mo reyę εnne. ḥde ntam beso ano, 13 na wasi so gyinaeđ se εnne, moyę ne nkurəfоo na ḥono nso bęye mo Onyankopon sđeeđ εhyęe mo bō no na ḥkaa ntam kyeređ mo agyanom Abraham, Isak ne Yakob no. 14 Mereyę saa apam yi a ne ntam bata ho. Apam yi, εnyę mo a 15 mo ne yen gyina ha εnne wə Awurade mo Onyankopon anim no nko dea. Na mmom εwə ho ma wən a wənni ha nso. 16 Mo ankasa monim sđeeđ yetenaa Misraim ne sđeeđ yereba ha no yęfaa aman so besii ha. 17 Mohunuu akyiwadee ahoni a wōde nnua ne aboo ne dwete ne sikakoko ayę wə wən nkyen. 18 Monħwę yie se ḥbarima anaa ḥbaa anaa abusua biara a wōwō mo mu εnne no mu biara akoma rennane mfiri Awurade, mo Onyankopon, ho nkəsom saa aman yi anyame; monhunu se, duhini biara nni mo mu a epu bənwoma a εyę nwono saa. 19 Ense se obiara a ete nname ho kəkəbə nseđ yi susu se ḥono dee hwee renka no. Mma no nka wə ne tirim se, “Me ho sənn, εmfa ho se menam asooden kwan so.” Yei de ḥsəeđ a εso bęba. 20 Awurade remfa nkyę saa nnipa no. N’abufuo ne ne ninkunu bęhye atia wən. Nname a wōatwre no saa nwoma yi mu nyinaa bęba wən so na Awurade bępepa won din afiri osoro ase. 21 Awurade betwe wən afiri Israel mmusuakuo nyinaa mu na wahwie apam no mu nname nyinaa a wōatwre wə saa mmara nwoma no mu agu wən so. 22 Afei, nkyirimma a wobęba, wən a wōfiri mo ase ne wən a wōfiri ahəho ase a wōfiri akyirikyiri asase so behunu asase no sęeđ ne nyarewa a Awurade de bebre asase no. 23 Wobehunu se, wən asase no dōteđ adane sęeđ ne nkyene a wōdua so biribiara a εnyę yie, na hwee nso nnyini wə so—mpo, εsere ahahan. εbęye te se Sodom ne Gomora, Adma ne Seboim a Awurade sęeđ no n’abufuo mu no. 24 Aman a atwa ahyia no

bēbisa sε, "Aden enti na Awurade aye saa asase yi saa? Aden enti na ne bo fu denden saa?" 25 Na wōbekā akyere wōn sε, "Saa asem yi siie, εfiri sε, nnipa a wōwō asase no so buu apam a wōne Awurade, wōn agyanom Onyankopon yeeε ēberε a ɔyii wōn firii Misraim asase so. 26 Wōdane kōsom anyame foforō a wōyε ahōhoo ma wōn, anyame a Awurade nkyerε wōn se wōnsom. 27 Eno enti na Awurade abufuo dēre tiaa saa asase yi, nam so de nname a wōatwεrε wō saa nwoma yi mu no baa wōn so no. 28 Abufuhyeε mu, Awurade tutuu ne nkurōfōo ase firii wōn asase so twaa wōn asuo de wōn kōguu asase foforō a wōte so seesei no." 29 Ahintasem nyinaa firi Awurade mo Onyankopon hō, na nneεma a wada no adi akyere yεn ne yεn asefōo no, εse se yεhyε no nso, sεdeε ēbεyε a, yεbedi ne mmarañsεm yi so.

30 Sε nhŷira ne nname a mede ato mo anim no nyinaa ba mo so wō baabiara a Awurade mo Onyankopon behwete mo ako wō aman no mu, 2 na mo ne mo mma sane ba Awurade, mo Onyankopon, nkyεn, na mode mo akoma ne mo kra nyinaa yε ɔsetie ma no sεdeε merekyere mo enne yi a, 3 enneε, Awurade, mo Onyankopon de mo akradeε bema mo, na wahunu mo mmobō, na waboaboa mo ano bio afiri amanaman a ɔbōo mo hwete kō so no nyinaa, asane de mo aba bio. 4 Sε mpo, wōapam mo kō akyirikyiri asase bi a εwo ɔsoro ase a, εfiri hō no, Awurade, mo Onyankopon, beboaboa mo ano asane de mo aba bio. 5 Awurade Onyankopon de mo beba asase a εyε mo agyanom dea so, na moafa sε agyapadeε. ɔbema mo adi yie na mo adɔoso asene mo agyanom. 6 Awurade, mo Onyankopon, betene mo ne mo asefōo akoma so sεdeε ēbεyε a, mode mo akoma ne mo kra nyinaa ɔbōo no na moatena. 7 Awurade, mo Onyankopon, de saa nname yi nyinaa begu mo atamfoo ne wōn a wōtaa mo no so. 8 Afei, mobesane atie, adi Awurade mmara a mede rema mo enne no so. 9 Awurade, mo Onyankopon, bema biribiara a moyε no asi mo yie. ɔbema mo mma pii. Mo nyemmoa ɔbōoso. Na mo mfuu mu nnōbaεs nso bēbu so, εfiri sε, Awurade, mo Onyankopon, ani begye sε ɔbema mo adi yie sεdeε na εyε mo agyanom no. 10 Sε motie Awurade, mo Onyankopon, nne, na modi n'ahyεdeε ne ne mmara a wōatwεrε wō saa mmara nwoma no mu no so, na mode mo akoma ne mo kra dō no a, n'ani begye mo yiedie ho. 11 Nokorem, saa mmara a merehyε ama mo enne yi sodie nyε den, na εnyε adeε a merentumi nyε nso. 12 Enni soro a enti mobeka sε, "Hwan na

ɔbekā soro ama yεn na wakōgye abre yεn, na yεate adi so?" 13 Saa ara nso na enni εpo agya a enti mobeka sε, "Hwan na ɔbetwa ako εpo fa noho a ma yεn na wakōgye abre yεn, na yεate adi so?" 14 Dabi, asem no aben wo. ɔda w'ano, na εwo w'akoma mu. Eno enti, monni so. 15 Montie, εnne, mede nkwa ne nkōsōo, owuo ne ɔsεee asi mo anim. 16 Sε motie Awurade, mo Onyankopon, mmara a merehyε ama mo enne yi, nam so dō Awurade, mo Onyankopon, nante n'akwan mu, di ne mmara so a, mobenya nkwa na mo ase adore, na Awurade, mo Onyankopon bεhyira mo wō asase a morekō akotena so no so. 17 Nanso sε mo akoma dane, sε moanyε ɔsetie, na sε wōtwe mo kōkoto anyame foforō, na mosom wōn a, 18 mepae mu ka kyεrε mo enne sε, nokorem wōbesee mo; morentena asase a moretwa Yordan ako so akofa sε agyapadeε no so nkyε. 19 Nne mede nkwa ne owuo, nhŷira ne nname, asi mo anim sε monyi dee mōrε. Mefrε ɔsoro ne asase sε adansefōo. Momfa nkwa, sεdeε ēbεyε a, mo ne mo asefōo benya nkwa! 20 Monno Awurade, mo Onyankopon. Monye ɔsetie mma no, na momfa mo ho mma no, εfiri sε, ɔno ne mo nkwa. Eno na mobetena ase akyere wō asase a Awurade kaa ntam sε ɔde bema mo tete agyanom Abraham, Isak ne Yakob no.

31 ēberε a Mose kaa saa nseñ yi kyεrε Israelfoo wīee no, 2 ɔkaa bio sε, "Seesei madi mfee ɔha ne aduonu enti, merentumi nni mo anim bio. Awurade aka akyere me sε merentwa Asubonten Yordan. 3 Nanso Awurade, mo Onyankopon, ankasa bedi mo anim atwa. ɔbesee aman a wōte hō na mobefa wōn asase no. Yosua ne onipa foforō a ɔbedi mo anim sεdeε Awurade hyεe mo bō no. 4 Awurade besee amanaman a wōte asase no so no sεdeε ɔsεee Sihon ne Og a na wōyε Amorifōo ahemfo no. 5 Awurade de nnipa a wōte hō no bεhyε mo nsa na mo ne wōn bedi no sεdeε mεhyε mo no. 6 Monye den na mo bo nye duru! Monnsuro wōn! Awurade, mo Onyankopon, bedi mo anim. ɔrenni mo hwammō na ɔrennya mo nso." 7 Afei, Mose free Yosua ka kyεrε no Israelfoo no nyinaa anim sε, "Yε den na yε nnam, na wo na wode ɔman yi bekō asase a Awurade kaa won agyanom ntam sε ɔde bema wōn no so; na wo na wōbekyε ama wōn. 8 Awurade na ɔredi w'anim. ɔbeka wo ho; ɔrenni wo hwammō na ɔrennya wo, enti nsuro na mma w'akoma ntū!" 9 Afei, Mose twereε mmara yi too hō; ɔde maa asfōo a wōyε Lewi mmamarima a wōsoaa Awurade apam adaka no ne Israel mpanimfōo nyinaa. 10 Mose

hyee wən se, "Mfee nson biara awiees, Asese Afahye mu no, wəmfia obiara ka a əde no nkyc no. 11 Israelfoo nyinaa nhya wə Awurade mo Onyankopon anim wə baabi a əbekyerə no, na moakan saa mmara yi wə wən anim ama wəate. 12 Frē nnipa no nyinaa, mmarima, mmaa, mmofra ne ahəhoo a wəte mo nkuro so nso sədee əbeyə a, wəbete na wəbesua se, esə se wəsuro Awurade, mo Onyankopon, na wəbedi mmara no so pəpeesəpə, 13 na ama wən mma a wonnim mmara no ate na wəasua sədee esə se wəsuro Awurade, mo Onyankopon, mmere dodo a mote asase a moretwam afa Yordan akəfa se agyapadee so no." 14 Afei, Awurade ka kyerees Mose se, "Wo owuo bere aso. Frē Yosua na fa no kə ntomadan no mu na mede n'adwuma bəhye ne nsa wə ho." Enti Mose ne Yosua kədaa wən ho adi wə ntomadan no mu. 15 Na Awurade yii ne ho adi kyerees wən wə fadum omununkum mu wə ntomadan kronkron no aboboano. 16 Awurade ka kyerees Mose "Erenkyere, wobewu na woakəka w'agyanom ho. Wo wuo akyi no, saa nnipa yi befiti asees asom anyame ahəhoo, anyame a wəwə asase a wərekə so no. Wəbepe me na wəabu apam a me ne wən hyehyee no so. 17 Eba saa a, m'abufuo bedere atia wən. Məpa wən, na mede m'anim asie wən na wəbesee wən. Əhaw a emu ye den bəba wən so ama wəaka se, 'Saa əhaw yi twa se eba, əfiri se, Onyankopon nni yen nkyc bio.' 18 Saa əberə no mede m'anim besie wən əsiāne wən bəne ahodoo a wəaye afa anyame foforə a wəsom no ho enti. 19 "Afei, montwərə saa dwom yi mu nsem mfa na monkyere Israelfoo no, na wənto sədee əbeyə adansedees ama me, na mede atia wən. 20 Mede wən bəba asase a nufosuo ne əwoō resene wə so sədee mekaa ntam hyee wən agyanom bə no. Na wədidi mee ye akesee a, afei, wəbedane wən ani akəsəm anyame afoforə apo me, na wənam so abu m'apam no so. 21 Afei, əhaw ne akwansidees bebree ba wən so a, ədwom yi betia wən, əfiri se, wən asefoo were remfiri da. Menim dees esə se wəye ansa koraa na mede wən bəba asase a maka ho ntam ahye bə no so." 22 Enti, Mose twerəe dwom no guu ho saa eda no, na əkyerees Israelfoo no. 23 Afei, Awurade hyee Nun babarima Yosua se, "Ye den na ye nnam, əfiri se, wo na wode Israelfoo beba asase a mekaa ntam hyee ho bə no so, na m'ankasa meka mo ho." 24 Əberə a Mose twerəe mmaransem no nyinaa guu nwoma mu wiees no, 25 əde saa əhye nsem yi maa Lewifoo a wəsoaa Awurade apam adaka no: 26 "Momfa saa

Mmara Nwoma yi nkoto Awurade, mo Onyankopon, apam adaka no nkyc. Əho na əbeda se adansedees a etia Israelfoo. 27 Əfiri se, menim sədee moyə atuatefoo ne asoden. Mpo, me ne mo da so wə ho yi, moate Awurade so atua. Na me wuo akyi no, atua ben na morente! 28 Momfre mo mpanimfoo nyinaa ne mo mmusuakuo ntuanofoo nyinaa sədee metumi akasa akyere wən na mafre əsoro ne asase de adi adansee atia wən. 29 Menim se me wuo akyi, mobesee koraa na moapae afiri əkwan a makyere mo se momfa so no so. Mmtere a əreba no mu, amanehunu bəba mo so, əfiri se, monam bəne a mobeyə wə Awurade anim no so behye no abufuhyees." 30 Enti, Mose kaa dwom no mu nsem nyinaa kyerees Israelfoo a wəahyia wə ho no.

32 Monye aso, Ao əsoro na məkəsa! Tie, Ao asase, nsem a əfiri m'anom. 2 Me nkyerəkyere betə agu mo so se nsuo; me kasa begu se obosuo. Me nsem betə se osuo a egū esere foforə so, te se nsuo a əpete affidees foforə so. 3 Məbə Awurade din; Animuonyam wə yen Onyankopon. 4 Əye Əbotan; n'adwuma ye pe; Biribiara a əye nam ne kwan so, na əye. Əye Onyankopon nokwafoa a ənye mfomsoo; Əteneneeni ne nokwafoa ne no. 5 Nanso wəaye amumuyesem atia no; se wəye saa a, na wəye ne mma anaa? Wəye adaadaafoo ne nkyirimma kontənkye. 6 Saa na esə se mo ne Awurade di no? Mo nkwaseafoo ne adwenemherəfo. Ənye əno ne mo Agya, mo yefoo? Ənye əno na əbəə mo na əmaa mo nnyinasoo? 7 Monkae tete nna; monnwene awəo ntoatoasoo a atwam ho. Mommisa mo agya na əbekyerə mo. Mommisa mo mpanimfoo na wəbəka akyere mo. 8 Əberə a Əsorosoroni kyekyee nsase maa amanaman, na əkyekyee adasamma mu no, ətotoo ahyee maa nnipa no sədee Israelfoo no ano sie. 9 Əfiri se, Israelfoo ye Awurade dea; Yakob ye n'agypadee sononko. 10 Əhunuu wən wə esere asase so Asase kesee a hwee nni so so. Ətwaə wən ho hyiaeς, hwee wən so; Wen wən se n'agypadee a esom bo. 11 Sədee əkədees hwanyan ne mma, na əbə mpempen fa wən ho, saa ara na ətəre ne ntaban mu bumaa wən, səo wən mu den de wən tu kəo soro. 12 Awurade nko na əkyere wən əkwan. Wətenaa ase a wənni ananafo anyame biara. 13 Əma wənante faa nkoko so; Əma wədi mfuo so nnəbae; əde abotan mu wəo, ne ngo a əfiri abohemaa mu siesie wən. 14 Əde anantwie nufosuo mu sradees ne nnwan nufosuo, nnwan ne mmirekyie mu sradees ma wədiie. Əde Basan nnwennini ne nnwan a wəadore, ne atokoo papa maa wən. Monom bobesa papa a əfiri

bobe mu. **15** Nanso, ankyere Yeshurun doree sradee yee ahomasoo; nnipa no mu yee duru, yee abrane, yee pemee! Afei, wopaa Onyankopon a obaa won; woammu won Botan a oyee won nkwagye. **16** Wokanyane ne ninkumutwe, efiri se wosomm anyame fofora; woyee akyiwadee pii de hyee no abufuo. **17** Wobaa afodee maa ahonhom fi, anyame huhuo, anyame a na wonnim won dada, anyame a wobaa nnansa yi ara, anyame a na won agyanom nsuro won. **18** Mopaa Obotan a oyee mo agya no. Mo were firii Onyankopon a owoo mo no. **19** Awurade hunuu yei na won ho yee no nwunu. Ono ankasa mmammarima ne ne mmammaa hyee no abufuo. **20** Okaa se, “Megya won ho; Memaa won awiees abal! Efiri se, woyee awoo ntoatoasoo kontonkye; mma a wonni nokore. **21** Wode anyame fofora som akanyane me ninkuntwe; wode anyame huhuo ahye me abufuo. Afei, mehyira aman a wonye me oman mpo ama won ani abere; mehyira aman amanmufo a wonni nteasee ahye won abufuo. **22** M’abufuo dere se ogya, na ehye kosi damena mu. Essee asase ne so nnobaees nyinaa na epaapae mmepo fapem. (**Sheol h7585**) **23** “Mehore amanehunu wo won so na mato me bemma awowo won. **24** Mede ekom kesee, huraeenini ne owuyadee beba won so. Wode wiram mmoa se ne awo a won ano wo bora a wowea fam beha won. **25** Mmontene so no wobewuwu akofena ano, na afie mu, ehu beto won so. Mmerantee ne mmabaawa mmofra ne mpanin nyinaa. **26** Meyee m’adwene se mebo won ahwete ama won nkaee ayera. **27** Nanso, mesuroo otamfoa fedie, se ebria atiafao rente ase na woaka se, ‘Yen tumi adi nkonim! Enye Awurade na eyee!’” **28** Israel ye oman a wonni adwene. Nnipa no ye nkwasearoo, na wonni nteasee. **29** Ao, se wonim nyinaa a, anka wobete yei ase! Ao, anka wobehunu won hyebere! **30** Ebeye den na onipa baako ataa nnipa apem, na baanu bema opedu adwane, gye se won Botan atan won. Gye se Awurade ayi won ama. **31** Na won botan nte se yen Botan, sedee wohunu no. **32** Won bobo nyini firi Sodom bobo mu firi Gomora bobo nturom. Won bobo aba ye awuduro na won siaka nso ye nwono. **33** Won bobesa ye awo ano boro; aprammire ano boro kodiawuo. **34** “Merekora saa nneema yi nyinaa, aso ano de asie m’adekoradan mu. **35** Meto aware; won a efata won no, ebetua won so ka. Erenkyere won nan bewatiri. Won amanehunu da no beduru, na won hyebere beto won.” **36** Awurade bebu ne nkurfoa aten na wasesa n’adwene wo ne nkoah, Ebera wahunu se won ahooden asa, na enkaa obiara,

akoa anaa odehyee. **37** Obebisa se, “Afei won anyame no wo he, obotan a wode yee won dwanekbea no, **38** anyame a wodii won afrebodee mu sradee no na wonom won afrebodee mu nsaa no? Ma saa anyame no nsore mmboa mo! Ma wonye mo dwanekbea! **39** “Afei, monhunu se, me ara me ne no! Onyame biara nni ho se me! Me na mekum na mema nkwa: Me na mepira, na mesa; obi ntumi nnye wo mfiri me nsam. **40** Afei, mepagya me nsa kyere soro Ka se: Se mete ase yi, **41** Se mese m’akofena a epa yere yere ano na mafiri atemmuo ase a, meto m’atamfoa so aware na matua won a wotan me so ka. **42** Memaa me bemma anom mogyab, na m’akofena aseee honam, atofoo ne nnommumfoa mogyab, ne atamfoo ntuanfoa tiri.” **43** Ao osorosoro, mo ne no nni ahurisie, efiri se, obeto n’asomfoa mogyab so were. Obeto n’atamfoa so aware na wadwira n’asase ne ne nkurfoa ho. **44** Mose ne Nun babarima Hosea baes bekaa dwom yi mu nsem nyinaa kyerees nnipa no. **45** Mose wiee saa dwom no mu nsem no ka no, **46** oka kaa ho se, “Momfa nsem a maka akyere mo no nyinaa nsie mo akoma mu. Monka nkyere mo mma nso sedee ebeye a wobedi emu asem biara so se mmara. **47** Saa nkyerkyere yi nye nsem bi kwa, eyee mo nkwa! Se modi so a, mo nkwa nna beware wo asase a moretwa Asubonten Yordan akotena so no so.” **48** Eda no ara, Awurade ka kyerees Mose se, **49** “Ko Moab, ko mmepo a ewo asuo no apuees no so, na foro Nebo bepo a ene Yeriko di nhweanim no. To w’ani hwe Kanaan asase no, asase a mede rema Israelfoo se won agyapadee no. **50** Ehoo na wobewu wo bepo no so, na woakoka w’agyanom ho, sedee wo nua Aaron wuu wo Hor bepo so kookaa n’agyanom ho no. **51** Efiri se, mo baanu dii me hwammo wo Israelfoo mu wo Meriba ne Kades asuo ho wo Sin esere so. Moanni me kronkronye ho adanse ankyere Israelfoo no wo ho. **52** Eno enti, mobehunu asase no afiri akyiri, nanso mo nan rensi asase a mede rema Israelfoo no so.”

33 Yei ne nhyyira a Onyankopon onipa Mose de hyiraa Israelfoo no ansa na ɔrewu: **2** Okaa se, “Awurade firi Sinai ba bepuee yen so firii Seir; ohran firii Paran bepo so. Ode akronkronfoa pii ba firii anafoo fam ne mmepo nsianee so. **3** Nokore mu, wo wodo wo nnipa no, akronkronfoo nyinaa wo wo nsam. Wokoto wo nan ase, na wonya nkyerkyere firi wo ho; **4** mmara a Mose de maa yen no: Yakob nkurfoa agyapadee. **5** Awurade yee ohene wo Yeshurun ebere a nnipa no ntuanfoa hyiaa Israel mmusuakuo no. **6** “Ma Ruben

nya nkwa. Mma n'ase ntore. Na ne mmaprima nso, mma won so nhwan.” 7 Asem a Mose ka faa Yuda abusuakuo ho nie: “Tie Ao Awurade, tie Yuda sufre fa no bre ne nkuroføo. Óde n’ankasa ahooðen bø ne ho ban. Ye ne əboafoo na tia n’atamfoo!” 8 Asem a Mose ka faa Lewi abusuakuo ho nie: “Ao Awurade, wode ade kronkron ama w’asomfoø nokwafoø Lewifoo. Wosøø won hwæe wø Masa wone won koeø wø Meriba asu ho. 9 Lewifoo tiee w’asem bøø w’apam no ho ban. Wødii wo nokore sene sèdee wødii won awofoo, won abusuaføo ne won mma nokore. 10 Afei, ma wonkyerø Yakob wo mmaprima no. Ma wømføa wo nkyeretyerø no mma Israelfoo. Wøde aduhwam bøø w’anim Abebo əhyee afødee wø aforebukyia so. 11 Hyira Lewifoo, Ao Awurade na ma won nnwuma nyinaa nsø w’ani. Bubu won atamfoø nnwonku; bø won atamfoo hwe fam a wønsøre bio.” 12 Asem a Mose ka faa Benyamin abusuakuo ho nie: “Awurade do Benyamin nkuroføo na wønya banbø wo ne mu. Ótwa won ho hyia əbere biara na øbø won ho ban firi øshaw biara mu.” 13 Asem a Mose ka faa Yosef mmaprima ho nie: “Awurade nhylra won nsase; əmfa ne bosuo pa a əfiri sorosoro ne nsuo a əfiri asase ase pøe no, 14 ne nnepa a ənyini wo owia mu ne adonnee a eba əbosome biara mu; 15 ne nnobaee pa a əfiri tete mmepø mu ne dee abu so wø nkokoø a etim ho daa mu 16 ne akyedee amapa dodoø a əfiri asase mu, ne adam a əfiri dee øpuee wo ogya a əredere no mu. Saa nhylra yi nyinaa mmaprima Yosef so nhylre no ahenkye wø ne nuanom mu. 17 Yosef wø ahooðen ne tumi se nantwie ba. N’ahoðen te se øtrøm mmøn. Óde bewowø akyirikyiri aman, apamo won ako asase ano. Yei ne me nhylra a mede rema Efraim bebrebe ne Manase mpempem no.” 18 Asem a Mose ka faa Sebulon ne Isakar mmaprima ho nie: “Sebulon aseføo, monnya nkøsoø wø mo akwantuo biara mu. Isakar aseføo, monnya nkøsoø wø mo fie ntomadan mu. 19 Wøfre nnipa no kø bepo no so køø afødee a edi mu wo hø. Wønya mfasoo firi øpo mu nnepa ne ademudee a ahinta wø anwea mu.” 20 Asem a Mose ka faa Gad abusuakuo ho nie: “Nhylra nka obi a øtre Gad mantam mu! Gad ayø krado se gyata a ørebøtø abasa anaa wate etire. 21 Gad nkuroføo gyee asase pa no maa won ho; økannifoø kyefø na wode maa won. Əbere a nkuroføo no mpanimfoø hyiaeø no, wøde Awurade atentenenee yee adwuma, na wødii mmaprima a wode maa Israelfoo no so.” 22 Asem a Mose ka faa Dan abusuakuo ho nie: “Dan ye gyata ba a ørehurihuri

firi Basan.” 23 Asem a Mose ka faa Naftali abusuakuo ho nie: “Ao Naftali, wowø adom bebree na Awurade nhylra aye wo ma; atøeø fam ne anafoo fam beyø wo kyefø.” 24 Asem a Mose ka faa Aser abusuakuo ho nie: “Aser nnya animuonyam wø ne nuanom anim; ne nuanom mfa anidie mma no; womfa ngo nsra ne nan ho. 25 W’apono ho nkyerewa nyø dadee ne købere mfrabraeø; Awurade mma wo ho ban wo nkwa nna nyinaa. 26 “Onyankopøn biara nni hø se Yeshurun Onyankopon; Õnam osorosoro beøoa wo, øde ne tumi nante omununkum mu. 27 Onyankopøn a øwo hø daa ye wo dwanekøbea; n’abasa a øwo hø daa no kura wo. Øþepam w’atamfoo afiri w’anim; Õno na øteaam se, ‘See won!’ 28 Enti, Israel bøtena ase asomdwøeø mu; Yakob a wanya nkøsoø benya banbø wø asase a aduane ne nsø wø so, na osoro ta bosuo gu so. 29 Nhylra nka mo, Ao Israel! Hwan na øte se mo, nnipa a Awurade agye mo nkwa. Øye mo akokyem ne mo əboaføo ne mo nkoniimdie akofena! Mo atamfoø bekoto mo anim, na moatiatia won so.”

34 Na Mose firi Moab asase tata so foro køø Nebo

Bepø so, sane foroo Pisga kokøø no wo Yeriko ntentenesoo. Na Awurade kyerøe ne asase no nyinaa, əfiri Gilead køsi Dan; 2 Naftali nsase nyinaa; Efraim ne Manase nsase; Yuda nsase nyinaa køsi Ntam Po no ho; 3 Negeb; ne nsase a əfiri Yeriko bonhwa no de køsi Soar. 4 Na Awurade ka kyerøe Mose se, “Yei ne asase a mekaa ntam hyee ho bo kyerøe Abraham, Isak ne Yakob se mede bøema won aseføo no. Afei, mama wo de w’ani ahunu, nanso wo nan rensi so.” 5 Enti Mose, Awurade əsomfoø wuu wø Moab asase so sèdee Awurade kaeø no. 6 Wøsieu no wø bonhwa bi a øben Bet-Penor nanso øbesi enne, obiara nnim beaee ko pøtee. 7 Mose dii mfrinhyia øha ne aduonu, na øwuøe nanso na n’ani hunu adee yie na ne ho nso ye den. 8 Israelfoo suu no nnafua aduasa de wiee n’ayie wo Moab tata so. 9 Afei, Nun babarima Yosua nyaa nyansa honhom əfiri se, Mose de ne nsa guu ne so. Enti, Israelfoo yee øsetie maa no na wøyeø biribiara sèdee Awurade hyee Mose no ara pø. 10 Mose akyi no, odiyifoo biara mmaes a Awurade nim no animu ne animu. 11 Awurade somaa Mose ma økøyee anwanwadee ne nsenkyerønnes a øye hu wo Misraim asase so de tiaa Farao, n’asomfoø ne asase no nyinaa. 12 Na enam Mose so na Awurade daa ne tumi kesee ne ahodwirie nneyee adi kyerøe Israel nyinaa.

Yosua

1 Mose a øye Awurade øsomfoø wuo akyi no, Awurade ka kyereø Nun babarima Yosua, Mose øboaføø no se, **2** “Afei a me øsomfoø Mose awuo no, esø se wodi me nkurøfoø no anim køtwa Asubønten Yordan ko asase a mede rema wøn no so. **3** Mehye wo bø a mehyøø Mose no se, baabiara a wode wo nan besi no beyøø asase a mede ama woo. **4** Efiri Negeb esere a øwo anafoø fam køsi Lebanon mmepø a øwo atifi fam, efiri Asubønten Eufrate a øwo apueøø fam køsi Epo Køseø a øwo atøeø fam, ne Hetifoo asase nyinaa. **5** Obiara rentumi nsøre ntia wo wø wo nkwa nna nyinaa. Sødeø na meka Mose ho no, saa ara na meka wo ho. Merennya wo na merempa w'akyi da. **6** Wo ho nyøø den na ye nnam, efiri se, wobedi me nkurøfoø yi anim akøfa asase a mekaa ntam se mede bøema wøn agyanom no nyinaa. **7** “Wo ho nyøø den na ye nnam. Di mmara a Mose de maa wo no nyinaa so. Mfiri ho, na wobedi nkonom wo biribiara a woyøø mu. **8** Sua saa Mmara Nwoma yi øbere biara. Dwene ho awia ne anadwo sødeø øbøema woayøø biribiara a wøatwøre wo mu no. Saa na øbøema asi wo yie. **9** Mehye wo se, ye den na ye nnam! Nsuro na mama w'aba mu mmu, na Awurade wo Onyankopon ka wo ho baabiara a wobekø.” **10** Afei, Yosua hyøø Israel ntuanoføø no se, **11** “Momfa atenaes no mu na monka nkyerøø nnipa no ma wønsiesie wøn nnuane. Nnansa akyi no, mobetwa Asubønten Yordan na moakøfa asase a Awurade, mo Onyankopon, de ama mo no.” **12** Afei Yosua frøø Ruben ne Gad mmusuakuo ne Manase abusua no fa nyinaa. Øka kyereø wøn se, **13** “Monkæ ahayedee a Awurade øsomfoø Mose maa mo no: ‘Awurade, mo Onyankopon, rema mo ahomesøø na øde asase yi ama mo.’ **14** Mo yerenom, mo mama ne mo anantwie bøtena Yordan apueøø fam ha. Nanso, mo akoføø a woasisie wøn ho ama økø no bedi mmusuakuo a aka no anim atware Yordan, na wøaboa ma wøafa asase no. Mo ne wøn ntøna hø **15** nkøsi se Awurade bøema wøn ahomesøø sødeø wayøø ama mo no. Na wøn nso bedi asase a Awurade, mo Onyankopon de rema wøn no so. Eno ansa na mode Yordan apueøø fam ha asase a Mose a øye Awurade øsomfoø de maa mo no, beyøø mo atenaes.” **16** Wøbuua Yosua se, “Deø woahye yen se yønyøø nyinaa yebeyøø, na baabiara a wobesoma yen nso, yebekø. **17** Yebeyøø øsetie ama wo sødeø yøye maa Mose no. Awurade wo Onyankopon, nni w'akyi sødeø

ødii Mose akyi no. **18** Obiara a øbøete w'asem so atua na wanni w'ahyedee mu biara so no, wønkum no. Enti, hyøø wo ho den na ma wo bo nye duru!”

2 Afei, Yosua somaa akwansrafoø baanu wø køkoam firii Israelføø atenaes a øwo Sitim. Øka kyereø wøn se, “Monkøra asase a eda Yordan agya no, ne titire ne dee atwa Yeriko ho ahylia no.” Enti, mmarima baanu no sii mu køduruu odwamanfoø bi a ne din de Rahab fie na wøtenaa hø anadwo no. **2** Obi køka kyereø Yerikohene se, “Anadwo yi ara, Israelføø no bi aba ha a wørebøsra asase yi.” **3** Enti Yerikohene soma kø Rahab nkyøø køka kyereø no se, “Fa mmarima a wørebøsø wo no ma yen. Wøyøø akwansrafoø a wørebøsra yen asase yi ahwehwø økwan a wøbefa so ato ahye yen so.” **4** Rahab a na øde mmarima baanu no asie no buaa se, “Mmarima no baa me ha deø, nanso mennim baabi a wøfiri baes. **5** Adeø reye asa a wørebøtoto kuropon no apono mu no na wøkøes, nso manhunu baabi a wøfaes. Se moyøø ntem ti wøn a, ebia, mobeto wøn.” **6** (Nanso, na øde wøn akøhyø ødan atifi, akøhinta økyenkyøø a waboa anoakuakuo ase.) **7** Enti, øhene asomafoø no sii mu se wørekøhwehwø akwansrafoø no wø økwan a øko Asubønten Yordan atwarees hø. Asomafoø no firii ho ara pe na wøtotoo kuropon no apono mu. **8** Ansa na akwansrafoø no rebeda anadwo no, Rahab køø ødan no atifi ne wøn køkasæø se, **9** “Menim se Awurade de saa asase yi ama mo. Yøø nyinaa suro mo. Yøø mu biara abø huboa. **10** Yeate sødeø Awurade maa Epo Køkøø no weee ma monyaa økwan faa mu øbere a mofirii Misraim no. Na yenim sødeø moyøø Sihon ne Og a na wøyøø Amorifoø ahemfoø wø Asubønten Yordan apueøø fam no ne sødeø mossee wøn nkurøfoø pasaa no. **11** Enye nwanwa se yen akoma atu na yøabøø huboa. Obiara nni akokoøduru a se øte nsem a ete sei a, øbekø. Na Awurade, mo Onyankopon no, ne otumfoo Onyankopon a øwo sorosoro ne asase ase. **12** “Enti momfa Awurade nka ntam nkyerøø me se, esiane se maboa mo enti, mobeye me ne m'abusuafoø adom. Momfa biribi nsi mo bohyøø so se, **13** moko fa Yeriko a, morenkum me ne m'agya ne me maame, me nuammarima ne nuammaa ne wøn m'abusuafoø nyinaa.” **14** Mmarima no penee so kaa se, “Yede yen nkwa si yen bohyøø so. Se woanyi yen amma na se Awurade de asase no ma yen a, yebedi yen bohyøø so.” **15** Esiane se wøsii Rahab fie sii kuro no ofasuo so enti, øde ahoma sianee wøn faa mpomma mu ma wøsii fam. **16** Afei øka kyereø wøn se, “Monnwane

mfa bepə so əman no so. Momfa mo ho nsie nnansa kəsi se atifoo no a wōrehwehwē mo no bəsane wən akyi ansa na moakə mo kwan.” 17 Ansa na mmarima no bekə no, wōka kyereə no se, “Yebəbə mo nkwa ho ban 18 na mmom, gya ahoma kəkəo a esen wo mpomma ano no na ma w'abusuafoo a eyə w'agya, wo maame, wo nuamarima ne wən mmusuafoo nyinaa mmehyə efie no mu a wənnkə baabiara. 19 Se wəpue si abəntene a, wobəkum wən nyinaa na obi rentumi mmo yen soboo se yeabu yen ntam so. Na yəka ntam se, obiara a əhye efie yi mu no, wōrenkum no. Obiara nso rentene ne nsa wə wən so. 20 Na se wodi yen hwammo dee a, ntam yi renkyekyere yen wə ekwan biara so.” 21 Əbaa no buaa se, “Mepene mo nhyeheyəe no nyinaa so.” Əgyaa wən ekwan wə ebere a ahoma kəkəo no sene efie no mpomma no ano. 22 Akwansrafoo no kəo bepə asase no so kətenaa hə nnansa. Atifoo no hwehwē ekwan no so baabiara, sane kəo wən kurom a wəanhunu akwansrafoo no wə baabiara. 23 Afei akwansrafo baanu no siane firii bepo asase no so twaa Asubonten Yordan bəkaa nsem a etoo wən nyinaa kyereə Yosua. 24 Wəkaa se, “Ampa ara Awurade de asase no nyinaa bəma yen, efiri se, yen ho hu atə nnipa a wəwə asase no so nyinaa so.”

3 Adeə kyee anəpahema no, Yosua ne Israelfoo no nyinaa tu firii Sitim kəduruu Asubonten Yordan nsunoa, baabi a wətenaa nna kakra ansa na wōretwa. 2 Nnansa akyi no, Israelfoo ntuanofoo no faa atenaəs hə nyinaa 3 maa nnipa no akwankyerə se, “Se mohunu se Lewifoo asəfəo no so Awurade, mo Onyankopon Apam Adaka no a, monni wən akyi. 4 Esiane se momfaa ha da no enti, wobəkyerə mo ekwan. Momma akwansini fa nna mo ne wən ntam, na moammən Apam Adaka no. Monhwe na moammen ho.” 5 Yosua ka kyereə nkurəfəo no se, “Monnwira mo ho, efiri se, əkyena Awurade bəye anwanwadee wə mo mu.” 6 Anəpa no, Yosua ka kyereə asəfəo no se, “Mompagya Apam Adaka no na momfa nni nnipa no anim ntwa asubonten no.” Eno enti wosii. 7 Awurade ka kyereə Yosua se, “Enne, mehyə aseə ayə wo kəsəe wə Israelfoo no nyinaa ani so. Na əbəma woahunu se, meka wo ho sədeə na meka Mose ho no. 8 Fa saa akwankyerə yi ma asəfəo a wəso Apam Adaka no: ‘Se moduru Asubonten Yordan nsunoa hə a, monnante nkə nsuo no mu kakra na monnyina.’” 9 Na Yosua ka kyereə Israelfoo no se, “Mommra mmetie asem a Awurade, mo Onyankopon aka. 10 Enne mobəhunu se Onyankopon teasefəo no

ka mo ho. Ampa ara əbəpam Kanaanfəo, Hetifoo, Hewifoo, Perisifoo, Gırgasifoo, Amorifoo ne Yebusifoo. 11 Monnwene ho! Apam Adaka a eyə Awurade a asase nyinaa ye ne dea no bədi mo anim de mo atware Asubonten Yordan. 12 Afei, moniyiyi nnipa dumieni a əbaako biara firi mmusuakuo dumieni no mu. 13 Asəfəo no besoa Awurade a əye asase nyinaa wura no Adaka no. Se wən nan nya si nsuo no mu ara pe, asuo no bətwa afiri atifi ama ano aboa wə hə.” 14 Ebere a nnipa no soree se wōrekətwa Yordan no, asəfəo a na wəso Apam Adaka no dii wən anim. 15 Na eyə otwabere mu enti na Yordan no ayiri aba nsunoa. Nanso, asəfəo a wəso Adaka no nan sii asuo no ano pe, 16 asuo no ano hyəe aseə boaa wə n'atifi fam, baabi a wəfrə hə Adam a əben Saretan. Na asuo a ewə anafo o no nso tene kəgū Nkyene Əpo no mu kəsii se asuo no subənhwa no weee. Enti, nnipa no nyinaa twaa wo beaee bi a əben Yeriko kuropon no. 17 Saa ebere no mu, asəfəo a wəso Awurade Apam Adaka no gyinnaa asase kesee so wə subənhwa no mfimfini ma nnipa no nyinaa twaa mu. Wətwənee wə hə kəsii se obiara faa asase kesee so twaa Yordan.

4 Ebere a əman no nyinaa twaa Yordan wicee no, Awurade ka kyereə Yosua se, 2 “Yiyi mmarima dumieni firi əmanfəo no mu a əbaako biara firi abusuakuo no bi mu 3 na ka kyere wən se, wəmfə aboo dumieni mfiri Yordan mfimfini nifa so wə baabi a na asəfəo no gyina hə, na wənsoa mfa ntwa mmra mmeġu baabi a mobətēna anadwo yi.” 4 Enna Yosua frēe mmarima dumieni a əyii wən firii Israelfoo no mu no a əbaako biara firi abusuakuo bi mu no, 5 na əka kyereə wən se, “Monkədi Awurade, mo Onyankopon, adaka no anim mfa nkə Yordan mfimfini. Əbaako biara mfa əbooo nto ne batiri so sədeə Israelfoo mmusuakuo no dodo te, 6 na ənye nsenkyerənneə wə mo mu. Se daakte bi, mo mma bisa mo se, ‘Saa aboo yi ase kyere sen’ a, 7 monka nkyere wən se, Yordan asutene no twaee wə Awurade apam adaka no anim. Ebere a Awurade apam adaka no twaa Yordan asutene no, asuo no weee. Saa aboo yi bəye nkaedee ama Israelfoo daa nyinaa.” 8 Enti, mmarima no yee sədeə Yosua kyereə wən no. Wəfaa aboo dumieni firii Asubonten Yordan mfimfini a əbooo baako biara gyina hə ma abusuakuo baako, sədeə Awurade hyəe Yosua no. Wəsoa de kəo baabi a wətenaa hə anadwo no na wəsii nkaedum wə hə. 9 Yosua nso de aboo dumieni sii nkaedum wə Yordan mfimfini wə baabi a na asəfəo a

wəso apam Adaka no gyina hə. Əwə hə besi ənne. **10** Asəfəo a na wəso adaka no gyinaa asuo no mfimfini hə ara kəsii se Awurade ahyədee a ənam Mose so de maa Yosua no, wøyee ne nyinaa. Saa əbere no, nnipa no yee ntem twaa asuo no kəsii ne konkon so. **11** Na əbere a obiara duruu asuo no fa hə no, asəfəo no nso de Awurade adaka no tware kəsii efa hə bi. **12** Na akofəo a wəahye wən akodee a wəfiri Ruben abusuakuo mu, Gad abusuakuo mu ne Manase abusuakuo fa mu akofəo no dii Israelfoo no anim twaa Yordan sədee Mose kyerees wən no pəpəepe. **13** Saa akofəo yi, na wən dodoə bəye mpem aduanan a wəasiesie wən ho ama əko. Wətwa kəsii Yeriko asase so wo Awurade anim. **14** Saa əda no, Awurade yee Yosua kəsii wə Israelfoo no nyinaa anim na Yosua nna a aka no nyinaa, Israelfoo de obuo ne anidie maa no sədee wəde obuo ne anidie maa Mose no. **15** Na Awurade ka kyerees Yosua se, **16** “Hyə asəfəo a Awurade apam adaka no so wən no se, wəmfiri subənhwa no mu hə mmra.” **17** Enti, Yosua hyee wən. **18** Na əbere a asəfəo a wəso Awurade apam adaka no firii subənhwa no mu ara pə na Asubənten Yordan sane ka sram so tententen te se kane no. **19** Bosome a edi əkan no əda etə so edu no nnipa no foro firii Yordan kəbəo atenaes wə Gilgal, Yeriko apuees. **20** Gilgal hə na Yosua boaa aboə dumieni a wəde firi Asubənten Yordan mu baees no ano. **21** Afei, Yosua ka kyerees Israelfoo no se, “Daakye bi mo mma bəbisa se, ‘Saa aboə yi kyere sen?’ **22** Na mo nso moaka akyere wən se, ‘Eha ne beaees a Israelfoo twaa Yordan wə asase wesee so no.’ **23** Awurade, mo Onyankopon, maa nsuo no wee wə mo anim na əkəsii so ma əwees ara kəsii se mo nyinaa twarees, sədee əyee wə Epo Kəkəo no. Əmaa no wee esara kəsii se yen nyinaa twarees. **24** Əyee yei sədee aman a wəwə ewiase nyinaa behunu Awurade tumi na mo nso moasuro Awurade, mo Onyankopon, daa nyinaa.”

5 Əberə a Amorifoo ahemfo nyinaa a wəwə Yordan atəes fam ne Kanaanfoo ahemfo a wəwə Epo Kəsii no mpoano tee se Awurade ama Asubənten Yordan awe wə Israelfoo anim ama wəatwa no, wən akoma tuis na ehu kyekyeree wən. **2** Saa əberə no, Awurade ka kyerees Yosua se, “Yə twereboə sekammoa na fa twa Israelfoo no twetia bio.” **3** Enti, Yosua yee twereboə sekammoa no de twitwaas Israelfoo nyinaa twetia wə Aaralot kokəo so. **4** Na əsse se Yosua twitwa wə twetia, əfiri se, mmarima a na wəanyinyini a wətumi ko wə əberə a wəfiri Misraim no nyinaa awuwu wə

esere no so. **5** Nnipa a wətu firii Misraim baes no, na wəatwitwa wən nyinaa twetia. Nanso wən a wəwəwoow wən wə əserə no so wə Otukoro bere no mu no dees, na wəntwitwaas wən twetia. **6** Israelfoo no kyinkyinii wə əserə no so mfee aduanan kəsii se mmarima a wətumi ko wə əberə a wərefiri Misraim no nyinaa wuwuiə. Əfiri se, wøyee asoəden maa Awurade, na əkaa ntam se əremma wən nan rensi asase a waka ntam se əde bəma yen no so, asase a nufosuo ne əwoə resene wə so no. **7** Enti Yosua twitwaas wə mmamarima a wəntwaas wən twetia no twetia wə əberə a na wərekə Bəhyə Asase no so no. Yeinom ye wən a na wəanyinyini a wətumi si wən agyanom anan mu no. **8** Ətwaa mmarima no nyinaa twetia wiees no, wəgyee wən ahome wə atenaes hə kəsii se wən ho təo wən. **9** Afei, Awurade ka kyerees Yosua se, “Enne mayi mo nkoaye wə Misraim ho animguasee no afiri mo so.” Əno enti, wəfre beaees hə Gilgal de besi ənne. **10** Əberə a Israelfoo no wə Gilgal atenaes hə wə Yeriko asase parada no so no, wədii Twam Afahye no wə bosome a edi əkan no əda a etə so dunan no anwummers. Saa bosome no na wəde kae əberə a wətu firii Misraim no. **11** Əda no ara, wəhyee asees dii apiti ne aburoo a wətwa firii asase no so a wəakyə. **12** Mana amma əda no na wəanhunu bi nso bio. Enti, əfiri saa əberə no, Israelfoo no dii Kanaan asase no so nnəbaes. **13** Əberə a Yosua rebən Yeriko kuropən no, əpagyaa n'ani hunuu əbarima bi a əkura akofena rehyia no. Yosua kəsii se mo nyinaa twarees, sədee əyee wə Epo Kəkəo no. Əmaa no wee esara kəsii se yen nyinaa twarees. **14** Əyee yei sədee aman a wəwə ewiase nyinaa behunu Awurade tumi na mo nso moasuro Awurade, mo Onyankopon, daa nyinaa.” Na Yosua yee dee əkyerees no se ənye no.

6 Wətotoo Yeriko apono mu pampee, əfiri se na wəsuro Israelfoo no. Wəamma obiara əkwan ma wankə mu anaa wəmfiri adi. **2** Awurade ka kyerees Yosua se, “Mede Yeriko, ehə ohene ne ehə akofoo nyinaa ahye wo nsa. **3** Ma w'asraadəm no nyinaa mmo nsra ntwa kuropən no ho nyhia penkorə əda biara nna nsia. **4** Asəfəo baason a obiara kura nnwennini aben bedi Adaka no anim. Əda a etə so nson no, əsse se mobo nsra twa kuropən no ho mprendon, a asəfəo no rehyen nnwennini mmən no. **5** Se mote se asəfəo no hyen mmən no dendeenden ma əkyere a, nnipa no nyinaa

mmə nnye so. Afei kuropən no afasuo nyinaa bēdwiri agu fam, na nnipa no betumi ato ahye kuropən no so.” **6** Na Yosua frēe asəfōo no ka kyere wən se, “Momfa Awurade Apam Adaka no na mo mu baason nni animu a obiara kura nnwennini aben.” **7** Enti, ohye nnipa no se, “Mommə nsra mfa kuropən no ho na wən a wəkurakura akodee no bedi Awurade adaka no anim.” **8** Yosua kasa kyere nnipa no wieee no, asəfōo baason a wəkura nnwennini mmən no hyee aseē bəo nsra wə Awurade anim a worehyen mmən no. Na asəfōo a wəso Awurade Apam Adaka no dii wən akyi. **9** Wən a wəkurakura akodee no bi bəo nsra wə asəfōo no a worehyen mmən no anim, na ebi nso bəo nsra wə asəfōo a wəso Adaka no akyi wə ebere a asəfōo no gu so rehyen mmən no. **10** Yosua hyee se, “Monntteam na monnkasa mpo. Mommma asem biara mfiri mo anom, kəsi se meka akyere mo se montteam na moateam.” **11** Enti, eda no, wəsoaa Awurade Adaka no twaa kuropən no ho preko. Na afei obiara sane kəo atenaee hə kəhomee anadwo no. **12** Adees kyee no, Yosua səree anəpahema, na asəfōo no soaa Awurade Adaka no bio. **13** Asəfōo baason a wəkurakura nnwennini mmən no bəo nsra wə Awurade Adaka no anim wə ebere a worehyen wən mmən. Wən a wəkurakura akodee no bi nso bəo nsra wə asəfōo a wəkurakura mmən no anim ne Awurade Adaka no akyi. Saa ebere no nyinaa na asəfōo no rehyene wən mmən no. **14** Edə a etə so mmieno, wəbəo nsra twaa kuropən no ho preko, na wəsane kəo atenaee hə. Wəkəo so yee saa ara nnansia. **15** Edə a etə so nson no, Israelfoo no səree anəpahema, bəo nsra twaa kuropən no ho hyiae, sədee wəayə dada no. Nanso, saa ebere yi dee, wəbəo nsra twaa kuropən no ho mpreñson. **16** Ne mpreñson so no, ebere a asəfōo no hyenee wən mmən dendeenden ma ēkyerees no, Yosua hyee əmanfōo no se, “Montteam! Na Awurade de kuropən no amamo! **17** Kuropən no ne emu nneema no, esə se mosee ne nyinaa se afərebədəe ma Awurade. Odwamanfōo Rahab ne n'afifōo nko na esə se wəgyaa wən, efiri se, əbəo akwansrafo no ho ban. **18** Mommfa nneema a esə se wəsəe no no mu biara, se mofa a, mo ankasa na wəbesee mo korakora na mode əhaw bebre Israel nyinaa. **19** Biribiara a wəde dwetə, sikakəkəo, kəbere mfrafraes anaa dadee aye no ye kronkron ma Awurade, enti esə se wəde ba n'adekoradan mu.” **20** Ebere a nnipa no tee mmən no nnyegyee no, wəteateaam dendeenden sədee wəbetumi. Preko pe Yeriko afasuo

no dwiri guu fam maa Israelfoo no firi afanan nyinaa to hyee kuropən no so na wofae. **21** Wəsəee biribiara a əwə kuropən no mu pasaa, mmarima ne mmaa, mməfra ne mpanin, anantwie, nnwan, mfunumu ne biribiara. **22** Afei, Yosua ka kyere akwansrafo baanu no se, “Monni mo bəhye no so. Monkə odwamanfōo no fie na monkəfa no ne n'abusuafo nyinaa mmra.” **23** Mmerantee no kofaa Rahab, n'agya, ne maame, ne nuamarima ne abusuafo a na wəwa ne nkycen no nyinaa baes. Wəde abusuafo no nyinaa kəssee baabi a əhaw biara nni hə na əben Israelfoo atenaee. **24** Afei, Israelfoo no hyee kuropən no ne emu nneema nyinaa. Nneema a wəanhye no ye dee wəde dwetə, sikakəkəo, kəbere mfrafraes anaa dadee aye. Wəde ne nyinaa kəssee Awurade fie adekoradan mu. **25** Enti, Yosua amfa ne nsa anka odwamanfōo Rahab ne n'abusuafo a na wəka ne ho wə efie no, efiri se, əde akwansrafo a Yosua somaa wən Yeriko no siees. Enti, əte Israelfoo mu besi enne. **26** Saa ebere no, Yosua kaa saa nname nsem yi: “Awurade nname mmra obiara a əye n'adwene se əbekyekyere Yeriko kuropən no bio. “Əde n'abakan na əbehye aseē, na əde n'akumaa na əbəsisi ano apono.” **27** Na Awurade kaa Yosua ho na ne din hyetaa asase no so nyinaa.

7 Nanso, Israel anni nokore wə nneema a wəgaya maa Awurade no ho. Əbarima bi a wəfrē no Akan wiaa saa nneema no bi, enti Awurade bo fuu Israelfoo no yie. Akan ye Karmi a əfiri Simri efie mu, na əbə Serah abusua a əwə Yuda abusuakuo mu no babarima. **2** Yosua somaa ne nnipa no bi firi Yeriko se wənkəsra Ai kuropən a əwə Bet-El apuees a əben Bet-Awen no. **3** Wəsane baes no, wəbəka kyere Yosua se, “Kuro no sua enti, ərenhia nnipa mpenu anaa impensa se wəbesee kuropən no. Ehə nhia se yen nyinaa bəkə ho.” **4** Enti, wəde akofəo bəye impensa kəo hə nanso wədii Israelfoo no so pasaa. Ai mmarima **5** taa Israelfoo no firi kuropən no əpono ano kəsii Sebarim, na wəkunkumm wən mu nnipa bəye aduasa nsia a na wəredwane afiri akono wə nsianee bi so. Ebaa saa no, ehu bəo Israelfoo no ma wəbotoees. **6** Yosua ne əman ntuanofōo de abasamutuo tetee wən ntadee mu, too mfuturo guu wən tirim, bəo wən mu ase, wə Awurade Adaka no anim kəsii anwummere. **7** Afei, Yosua su frēe Awurade se, “Otumfoo Awurade, aden na wode yen twaa Asubonten Yordan a wonim se Amorifoo no bekunkum yen? Se yenim a, anka yetenaa Asubonten Yordan agya hə ara. **8** Awurade,

seesei a Israelfoo adwane afiri wən atamfoō anim yi, asem ben na menka? 9 Na se Kanaanfoō ne nnipa a aka a wətete asase yi so te saa asem yi a, wəbetwa yen ho ahya na wəatore yen ase afiri asase yi so. Na afei edeeñ na wobeyē de ahyē wo din kəsēe a ewə animuonyam no?” 10 Na Awurade ka kyereē Yosua se, “Sore! Aden enti na wode w'anim abutu hə saa? 11 Israel aye bōne. Wəabu m'apam no so. Wəawia nneēma a mehyēs se wənnya mma me no. Na ənyē se wəawia nko, na mmom, wəatwa ho nkontompo de asie wən nneēma mu. 12 Eno enti na Israelfoo adi nkoguo na wəredwane afiri wən atamfoo anim. Seesei dee, wəayi Israel asi hə ama əsəee. Merenka mo ho bio, gye se mosēe biribira a ewə mo nkyen a anka eṣe se mosēe no. 13 “Sore! Kəka kyereē nnipa no se, ‘Obiara nkədwira ne ho mma əkyena, na saa na Awurade, Israel Onyankopon see: Ao, Israel, mode nneēma a anka eṣe se wəgya ma Awurade no ahinta mo mu. Morentumi nni mo atamfoo so da kəsi se moyi saa nneēma no firi mo mu. 14 “Adekyeē mu no, abusuakuo biara bəba, na Awurade bəkyere abusuakuo a wən ho wə asem no. Saa abusuakuo no de wən mmusuaban no nso bəba, na Awurade bəkyere abusuaban a ne ho wə asem no. Saa abusuaban no nso beba, na Awurade bəkyere efie a ne ho wə asem no. Awieeē no, efie a ne ho wə asem no mu nnipa beba mmaako mmaako. 15 Onipa a wawia nneēma a anka eṣe se wəsēe no, wəbehye no ne n'agyapadee nyinaa, efiri se wabu Awurade apam no so na wayē dee əmfra koraa wə Israel.” 16 Adee kyee anəpahema no, Yosua de Israel mmusuakuo no baa Awurade anim, na wəyii Yuda abusuakuo no. 17 Afei Yuda mmusuaban baa anim, na wəyii Serafoo. Afei Sera efie biara baa Awurade anim, na wəyii Simri efie. 18 Na Simri efie baa mmaako mmaako na wəyii Akan, Karmi ba. 19 Afei, Yosua ka kyereē Akan se, “Me ba, fa animuonyam ma Awurade, Israel Onyankopon, na ka nokoré. Ka wo bōne ne dee wayē kyere me. Mfa nsie me.” 20 Akan buaa se, “Maye bōne atia Awurade, Israel Onyankopon. 21 Meħunuu atadee ngugusoō fefē bi a wokra firii Babilonia, dwete kilogram mmienu ne fa ne sikakəkōō poma baako a ano si gram ahanum ne aduəson. M'ani bereeē enti, mefaeē. Mede asie fam wo me ntomadan mu, na dwete no dee, ehye fam kyēn nkaeē no.” 22 Enti, Yosua somaa mmarima bi se wənkəhwehwē. Wətutuu mmirika kəo ntomadan no mu kəħunuu awifodee no se wəde asie wə hə, sədee Akan kaeē no ara pe,

na əde dwetē no asie nneēma a aka no ase tənn. 23 Wətasee nneēma no firii ntomadan no mu de bress Yosua ne Israelfoo no nyinaa. Wəde ne nyinaa guu fam wə Awurade anim. 24 Afei, Yosua ne Israelfoo no nyinaa faa Serah babarima Akan, dwetē no, atadee ngugusoō no, sikakəkōō poma no, ne mmamarima, ne mmammaa, n'anantwie, ne mfunumu, ne nnwan, ne ntomadan ne n'agyapadee nyinaa na wəde no baa Akor bonhwa mu. 25 Yosua bisaa Akan se, “Aden enti na wode saa əħaw yi abre yen? Wo nso, Awurade de əħaw bəbre wo.” Na Israelfoo nyinaa sii Akan ne n'abusuafoō aboō, hyee wən amu no. 26 Wəsooa aboō guu Akan funu so hōree no esie a eda so wə hə besi ənne. Enti, na wəafre saa beaee hə Akor Bonhwa no. Afei, Awurade bo dwoeē.

8 Afei, Awurade ka kyereē Yosua se, “Nsuro anaasee mma w'akoma nntu. Fa w'asraadom no nyinaa na kəto hye Ai so, efiri se, mede Aihene, ne nkurofōo, ne kuropon ne n'asase ama wo. 2 Wobesee wən sədee wosēee Yeriko ne ne əħene no. Nanso, saa ēbere yi dee, motumi fa asadee ne anantwie no. Ma w'asraafou no nkəte kuropon no akyi.” 3 Na Yosua ne Israel akodōm no siim se worekoto ahye Ai so. Yosua yi akodōm əpeduasa, somaa wən anadwo, 4 hyee wən se, “Monkətə wə ateeē a ewə kuropon no akyi na monye krado mma əko. 5 Se yən asraafou no to hye Ai so a, Ai mmarima befiri adi abekō, sədee wəyee kane no, na yəbedwane. 6 Yəbema wəataa yən ara kəsi se won nyinaa befiri kuropon no mu. Na wəbeka se ‘Israelfoo no redwane sədee wəyee kane no.’ 7 Afei mobefiri mo ateeē ho ntem so akofa kuropon no, efiri se, Awurade, mo Onyankopon de bəma mo. 8 Monto kuropon no mu ogya sədee Awurade ahye no. Monim dee eṣe se moye.” 9 Enti, wofirii ho anadwo no kətəe Bet-El ne Ai ateeē fam ntam. Nanso, Yosua dee, əkaa nnipa no mu wə wən atenaee ho anadwo no. 10 Adee kyee anəpahema no, Yosua nyanee n'akodōm maa wəde wən ani kyereē Ai a Israel ntuanofōo ka wən ho. 11 Wəkəbəo atenaee wə Ai atifi fam a bonhwa da wənne kuropon no ntam. 12 Anadwo no, Yosua somaa akodōm mpem enum se wənkətə Bet-El ne Ai ntam wə kuropon no ateeē fam. 13 Enti, əmaa akodōm no mu fa kəsēe gyinaa kuropon no atifi fam a na atefoo no bi nso wə kuropon no ateeē fam. Yosua ankasa dee, otenaa bonhwa no mu anadwo no. 14 Aihene hunuu se Israelfoo no wə bənhwa no fa noho a no, ntem so, əne n'akodōm nyinaa sōree anəpahema kotoaa Israelfoo no, to hyee wən so wo

Araba. Nanso, na ḥnnim s̄e atefoo bi wō kuropon no akyi. **15** Yosua ne ne Israel akodōm no dwane kōo esere no so yee s̄edē Aifoo no adi wōn so, **16** enti Aifoo no freee mmaprima a wōwō kuropon no mu no nyinaa ma wobetaa Israelfoo no. **17** Anka obi biara wō Ai anaa Bet-El a wankataa Israelfoo, na wōgyaa kuro no maa ano daa hō. **18** Awurade ka kyerees Yosua s̄e, “Fa wo pea no kyere Ai so, na mede kuropon no bēma wo.” Enti, Yosua yee s̄edē wōhyee noo no. **19** Yosua nyamaa atefoo no ara pe, wōsōree pankran bo wuraa kuropon no mu. Wōfaa kuropon no na wōtoo mu ogya. **20** Aifoo no hwēe wōn akyi hunuu s̄e wisie kumōnn aduru soro, na wōannya baabi anko, efiri s̄e Israelfoo no a wōdwane kōo esere so no danee wōn ani taa wōn. **21** Ebere a Yosua ne Israelfoo a wōaka no hunuu s̄e atefoo no afa kuropon no, na wisie aye kumōnn wo ewiem no, wōdanee wōn ho beto hyee Aifoo no so. **22** Israelfoo a na wōwō kuropon no mu firii akyire hyee aseē kunkumm atamfoo no. Enti Ai mmaprima no dii nsensen mu na won nyinaa wuwuiē. Anka obi biara. **23** Ai ḥhene nko ara na wōkyeree no anikann de no b̄rēe Yosua. **24** Ebere a Israelfoo akodōm kunkumm Ai mmaprima a wōpue firii kuropon no mu wieee no, wōsane kōo kuropon no mu kōkunkumm wōn a wōaka wō mu nyinaa. **25** Enti eda no, wōkunkumm nnipa a wōwō Ai nyinaa; na wōn ano si mpem dumieni. **26** Yosua s̄oo ne pea no mu saa ara kōsii s̄e obiara a ḥte Ai no, wōsēee no pasaa. **27** Anantwie ne agyapadee a ḥtō kuropon no mu nko ara na wōansse no; Israelfoo no ankasa faee, s̄edē Awurade hyee Yosua no. **28** Enti, Ai bedanee mmubui esie ne asase bonini de besi enne. **29** Yosua s̄enee Ai ḥhene wō dua bi so gyaa no dua no so kōsii anwummerē. Owia kōtōee no, Israelfoo no yii amu no de no kōtoo kuropon no epono ano. Wōhyee aboo esie wō ne so a eda so wō hō besi enne. **30** Yosua sii afōrebukyia maa Awurade, Israel Onyankopon, wō Ebal bepo so. **31** Ḫdii nkyerekyere a Mose a ḥye Awurade ḥsomfoo atwērē wō Mmara Nwoma no mu se, “Fa aboo a wōntwaee na wōmfāa adwinnadēe nsensenee ho si afōrebukyia ma me.” Na wōbōo ḥhyee afōdee ne asomdwōee afōdee maa Awurade wō afōrebukyia no so. **32** Na Yosua twerees Mose Mmara no guu afōrebukyia no aboo no so wō ebere a na Israelfoo no rehwē no. **33** Afei, Israelfoo nyinaa, ahshoo ne ḥomanfoo, ntuanofoo, adwumayefoo ne atemmufooyinaa, wōkyee wōn mu akuo mmieni.

Ekuo baako gyinaa Gerisim bepo ayaase enna ekuo baako nso gyinaa Ebal bepo ayaase. Akuo mmieni yi dii nhweanimu. Na Lewifoo asfoo a woso Awurade Apam Adaka no gyinaa wōn mfimfini. Wōyee yeinom nyinaa s̄edē Awurade ḥsomfoo Mose nkyerekyere a ḥnam so hyira Israelfoo no tee. **34** Afei, Yosua kenkanee nhyira ne nname nsem a Mose atwērē wō Mmara Nwoma no mu no kyerees wōn. **35** Asem biara a Mose ahye no, Yosua kenkan kyerees ḥman mu no a mmaa, mmofra ne ahshoo a wōne Israelfoo no tee no nso ka ho.

9 Afei, ahemfo a wōwō Yordan atāee fam no nyinaa tee nsem a asisi. (Yeinom ne Hetifoō, Amorifoō, Kanaanifoō, Perisifoō, Hewifoō ne Yebusifoō ahemfo a na wōtete mmepo nsase a ḥwo atāee fam mmepo ayaase ne ḥpo Kesee no mpoano kōi Lebanon atifi fam mmepo so tōnn.) **2** Saa ahemfo yi boaa wōn akodōm ano ntēm so se wōbeko atia Yosua ne Israelfoo. **3** Nanso Gibeonifoō tee asem a ato Yeriko ne Ai no, **4** wōfaa nnaadaa kwan so de gyee wōn ho nkwa. Wōsomaan ananmusifoo kōo Yosua nkyen. Wōde nkotokuo a atete ne mmoa nwoma nsā nkotokuo a aye dada na wōatete mu soaa wōn mfunumu. **5** Wōhyehyee ntadee dada ne mpaboa a akyere na wōapempam. Afei wōfaa burodo a abo ntū se won aduane. **6** Wōduruu Israelfoo atenaee wō Gilgal no, wōka kyerees Yosua ne Israel mmaprimma no se, “Yefiri akyirikyiri ḥman bi so na aba rebesre mo se mo ne yen nye asomdwōee apam.” **7** Israelfoo no buaa saa Hewifoō yi se, “Ebeyē dēn na yēahunu se monnte mmēn ha? Efiri se, se etē saa a, yērentumi ne mo nnye apam.” **8** Wōbuua se, “Yebeyē mo asomfoo.” Yosua bisaa wōn se, “Moye chefōo na mofiri he?” **9** Wōbuua se, “Yefiri akyirikyiri asase bi so. Yēate Awurade, mo Onyankopon no kēseye ne dees ḥyee wō Misraim nyinaa. **10** Afei yēate dees ḥyee Amorifoō ahemfo baanu wō Asubonten Yordan apuee fam, Hesbonhene Sihon ne Basanhene Og (a ḥtenaa Astarot no). **11** Eno enti, yen mpanimfoo ne ḥomanfoo no ka kyerees yen ḥhye so se, ‘Monsiesie mo ho mma akwantuo tenten. Monkohyia Israelfoo na mompae mu nka se, “Yen nkurofōo beye wōn asomfoo na mompere asomdwōee.”’ **12** Yēresi mu no, na burodo yi ye hyeehyeehye a efiri fononoo mu. Nanso s̄edē mohunu no, akyenkyene na abo ntū. **13** Saa mmoa nwoma nsā nkotokuo yi, ebere a yēde nsā guu mu no na ḥye foforō, nanso seesei, apaapae aye dada. Na yen ntadee ne mpaboa nso,

esiane akwantuo tenten enti, atete.” 14 Enti, Israelfoo no hwehwæs wən burodo no ho nanso wəammisa Awurade. 15 Yosua kəo so ne wən yee asomdwoes apam no na Israel mpanimfoo no kekaa ntam a emu yee den nam so gye too mu. 16 Nnansa akyi no, nokore no daa adi se saa nnipa a woye Gibeonfoo no te ben. 17 Enti, Israelfoo no anna so koraa na wəyee se wəbeyé nhwehwæmu. Nnansa akyi no wəduruu won nkuro no so. Saa nkuro no ne Gibeon, Kefira, Beerot ne Kiriat-Yearim. 18 Nanso, Israelfoo no anto anhye nkuro no so, efiri se, na wən mpanimfoo aka ntam akyere Awurade, Israel Onyankopən. Esiane Apam no enti, Israelfoo no nwiinwii hyee wən mpanimfoo no. 19 Na mpanimfoo no buaa se, “Yeaka ntam wə Awurade, Israel Onyankopən anim. Yerentumi mfa yen nsa nka won. 20 Ese se yema wətena. Se yebu yen ntam no so a, Onyankopən bo befu yen. 21 Momma wəntena. Nanso, yebema wəabu nnua, akə asuo ama asafo no nyinaa.” Enti Israelfoo no dii ebo a wəahye Gibeonfoo no so. 22 Na Yosua free Gibeonfoo mpanimfoo no bisaa wən se, “Adən enti na motwaa atoro kyere se? Adən enti na mokaa se mote akyirikyiri asase so wə ebere a mote yen mu pəe? 23 Nname mmra mo sol Efiri enne rekora, mobəbu nnua, atwe nsuo de akə me Onyankopən fie.” 24 Wəbuua Yosua se, “Yeyee saa, efiri se, wəka kyere se, Awurade, mo Onyankopən hyee ne əsomfoo Mose se əmmeko nni saa asase yi nyinaa so na ənsəe nnipa a wote so nyinaa. Yesuroo se mobekum yen. Eno enti na ema yeyee saa. 25 Seesei yedan mo. Dees mosus se eyee ma mo biara no, monye.” 26 Yosua amma Israelfoo no ankum wən. 27 Na əda no, əmaa Gibeonfoo no yee nnuabufo no asukəfəo maa Israelfoo ne Awurade afərebukya no wə baabiara a Awurade beka se wənsi no no. Saa nhyeheyee no wo ho besi enne.

10 Yerusalemhene Adoni-Sedek tee se Yosua afa
Ai na wasee no pasaa, akum əho əhene, sedes wasee Yeriko kuropən akum əho əhene no. Ətee nso se Gibeonfoo ne Israelfoo aye asomdwoes apam, na wəaye baako. 2 Eno enti, əne ne nkurofəo bo tuu yie, efiri se, Gibeon ye kuropən kəses te se ahemman no nkuropon no bi a əso sene Ai. Na Gibeon mmarima no nyinaa nso ye akofo a woye dene. 3 Enti, Yerusalemhene Adoni-Sedek soma ma wəkə ahemfo afoforə bebree nkyen: Hebronhene Hoham ne Yarmuthene Piram ne Lakishene Yafia ne Eglonhene Debir kəka kyere se, 4 “Mommra mməboa me na yənsəe Gibeon, efiri

se, wəne Yosua ne Israelfoo aye asomdwoes apam.” 5 Enti, Amorifoo ahemfo baanum no de wən akodəm bəo mu maa əko. Wəde wən akodəm no gynagynaes, na afei woto hyee Gibeon so. 6 Na Gibeonfoo no soma kəo Yosua nkyen wə Gilgal. Wəkəka kyere se, “Nnyaa w'asomfoo. Bra yen nkyen ntem begye yen nkwa! Beboya yen, efiri se, Amorifoo ahemfo a wote mmepo so de wən akodəm rebəko atia yen.” 7 Enti, Yosua ne Israel akodəm nyinaa firii Gilgal se wərekoboa Gibeonfoo. 8 Awurade ka kyere se, “Nnsuro wən; mema wəoadi wən so nkonom. Wən mu biara rentumi ne wo nnyina.” 9 Yosua nantee anadwo mu no nyinaa firii Gilgal kəfuu Amorifoo akodəm no mu. 10 Awurade ma wəbəo hu wə Israelfoo no anim, na wəkunkumm wən mu bebree wə Gibeon. Israelfoo no taa atamfoo no faa ekwan a ekə Bet-Horon no, na woto hyee wən so kunkumm wən wə Aseka ne Makeda. 11 Ebere a Amorifoo redwane wə ekwan a ekə Bet-Horon so no, Awurade himm aboə akəses guu wən so kəsii se wəduruu Aseka. Aboə no kunkumm wən mu bebree sene dodoə a Israelfoo de akofena kunkumm wən no. 12 Edə a Awurade de Amorifoo no hyee Israelfoo no nsa no, Yosua bəə Awurade mpaeə wə Israelfoo no anim se, “Ma owia nnyina dinn wə Gibeon so na əsrane nso ntae wə Ayalon bənhwa mu.” 13 Na owia ne əsrane gyinaa dinn, kəsii se Israelfoo dii atamfoo no so. Wəntwəre se saa nseə yi wə Teefoo Nwoma no mu anaa? Owia gyinaes wə ewiem mfimfini na ankətə sədəe eyə daa no. 14 Awurade ko maa Israel əda no. Ebi nsii saa da na ebi rensi da se saa da no a Awurade tiee abisadee sei firii onipa nkyen. 15 Na Yosua ne Israel akodəm no sane kəo Gilgal atenaeə ho. 16 Əko no mu, ahemfo baanum no dwane kəhyee Makeda əboden mu. 17 Yosua tee se wəahunu wən no, 18 əhyee se, “Momfa abotan akəses nsi əboden no ano kwan, na momma awəmfəo no nnwen ano na ahemfo no nhye mu. 19 Mo a moaka no nso, montaa atamfoo no na monkunkum wən mfiri akyire. Mommma wənnkə wən nkuro so, efiri se, Awurade, mo Onyankopən bəma mo adi wən so nkonom.” 20 Enti, Yosua ne Israel akodəm toaa so kunkumm wən, təree akodəm enum no ase ma ekəa ədəm no kakra bi a wətumi dwane kəo wən nkuropon a wəabə ho ban no mu. 21 Afei, Israelfoo no sane baa Yosua nkyen asomdwoes mu wə Makeda. Eno akyi, obiara surro se əbekasa atia Israel. 22 Afei, Yosua kaa se, “Monyiyi abotan a ekata əboden no ano no na momfa ahemfo baanum no

mmre me.” 23 Enti, wokoyii ahemfo baanum no firi əboden no mu bae: Yerusalemhene, Hebronhene, Yarmuthene, Lakishene ne Eglonhene. 24 Yosua ka kyere n’akodəm asahene no se, “Mommra mmetiatia ahemfo no kən so.” Na woyee sedes wəkyere wən no. 25 Yosua ka kyere n’asraafō so se, “Monnsuro na mommma mo abamu mmu da. Monye den na mo bo nye duru, əfiri se, Awurade rebeyē yei atia mo atamfoō nyinaa.” 26 Yosua kunkumm ahemfo baanum no mmaako mmaako de wən sensen nnua enum so kəsii anwummercē. 27 Owia rekōtō no, Yosua hyee se wənyiyi ahemfo no amu no mfiri nnua no so na wənkōtō wən ngu oboden a wəkötetē mu no mu. Afei, wəde abotan akēsēe mmoano sii oboden no ano a əda so wə hə besi enne. 28 Eda no ara, Yosua sēee Makeda kuropōn no pasaa, kumm obiara a əwə mu ne əho əhene no. Onipa baako koraa anka wə kuropōn no mu. Əkumm Makedahene te se dee əkumm Yerikohene no. 29 Afei, Yosua ne Israelfoo no kəo Libna kəto hyee wən so. 30 Əhə nso, Awurade de kuropōn no ne əhə əhene no maa wən. Wəkunkumm obiara a əwə kuropōn no mu a anka əteasefō fuā po. Na Yosua kumm Libnahene sedes əkumm Yerikohene no. 31 Yosua ne Israelfoo no firi Libna no, wəkəo Lakis kəto hyee wən so. 32 Na ne nnanu so no, Awurade de Lakis maa Israelfoo. Əhə nso, wəkunkumm kuropōn no mu nnipa nyinaa sedes woyee Libna no. 33 Wəto hyee Lakis so no, Geserhene Horam de n’akodəm baa se wərebəboa abə kuropōn no ho ban. Nanso Yosua mmarima no kumm no sēee n’akodəm no nyinaa. 34 Ənna Yosua ne ne Israel akodəm no kəo Eglon kəto hyee so. 35 Wəde əda koro faa kuro no dommum na əhə nso, wəkumm obiara wə kuropōn no mu sedes woyee Lakis. 36 Wəfiri Eglon no, wəkōtō hyee Hebron so, 37 faa həne nkuro a atwa ho ahyia no nyinaa nnommum. Na sedes woyee Eglon no, wəkunkumm əho nnipa nyinaa. Onipa baako koraa anka. 38 Afei, wəsane wən akyi kəto hyee Debir so. 39 Wəfaa kuropōn no, wən əhene ne nkuraa a atwa ho ahyia no nyinaa nnommum. Na wəkumm obiara a əwə mu a anka əbaako mpo. Wəsəee Debir pasaa sedes wəsəee Libna ne Hebron no. 40 Na Yosua dii əmantam no nyinaa so. Ədii ahemfo no, nnipa a wəte mmepō əman no so, Negeb, atəeə fam nkokoō ne wən a wəte mmepō nsianee so no nyinaa so. Əsəee wən nyinaa pasaa a anka əteasefō fuā mpo sedes Awurade, Israel Onyankopōn, hyee no. 41 Yosua kunkumm wən firi Kades-Barnea kəsii Gasa, de firi

Gosen kəduruu Gibeon. 42 Akodie baako mu no, Yosua dii ahemfo yi nyinā so faa wən asase, əfiri se, na Awurade, Israel Onyankopōn, reko ma ne manfoo. 43 Afei, Yosua ne Israel akodəm no sane kəo wən atenaes wə Gilgal.

11 Ebere a Hasorhene Yabin tee asem a asi no, ətəo ahemfo a wədidi so yi nkra dendeenden: Madonhene Yobab, Simronhene ne Aksafhene; 2 ahemfo a wəwə atifi fam mmepō so, ahemfo a wəwə Yordan Bənhwa a əda Galilea anafoō fam; ahemfo a wəwə atəeə fam nkokoō so; ahemfo a wəwə Nafət Dor atəeə fam; 3 Kanaan ahemfo a wəwə apuees ne atəe; Amorifoo ahemfo ne Hetifoo ahemfo ne Perisifoo ahemfo ne ahemfo a wəwə Yebusifoo mmepō asase so; ne Hewifoo a wəwə nkuro a əwə Hermon bepō ase wə Mispa asase so. 4 Saa ahemfo yi nyinā gyee pene, boabooa wən akodəm ano se wəbekə abə mu aki atia Israel. Wən akodəm no nyinaa, aponkə dodoō ne ntəaseənam yee asase no so ma te se mpoano anwea. 5 Wəbəə wən atenaes wə asuo a əben Merom ho se wərebəko atia Israel. 6 Awurade ka kyere Yosua se, “Nsuro wən. Əkyena səsəe bere mu na wən nyinaa atotə. Bubu wən aponkə no nan na hye wən ntəaseənam no.” 7 Na Yosua ne n’akodəm kəo Merom asuo no ho kəto hyee wən so mpofirim. 8 Na Awurade ma wədii wən atamfoō no so nkonom. Israelfoo no taa wən ara kəsii Sidon Kəsəe ne Misrefot-Maim ho ne Mispa Bənhwa no mu wə apuees fam, kəsii se atamfoō no akofoa baako mpo anka. 9 Ənna Yosua bubuu aponkə no nan, sane hyee ntəaseənam no sedes Awurade hyee wən no. 10 Yosua sane n’akyi begyee Hasor kuro no faee, kumm əho əhene. (Na anka Hasor yə saa ahemman nkabom no nyinaa kuropōn.) 11 Israelfoo no sēee biribiara a nkwa wə mu wə kuropōn no so. Wəannya əkra fuā mpo. Na Yosua too Hasor kuropōn no mu ogya. 12 Yosua kunkumm ahemfo a aka no nyinaa ne wən manfoo sēee wən pasaa sedes Mose, Awurade əsomfoō, hyee no pərəeəpə. 13 Mmom, Yosua anhye kuropōn biara a əsi esie so gye Hasor. 14 Na Israelfoo no faa asadee ne anantwie a wəwə nkuro mmubuiə no mu nanso wəkumm emu nnipa no nyinaa. 15 Sedes Awurade hyee ne əsomfoō Mose no, saa ara na Mose nso hyee Yosua. Na Yosua nso yee sedes wəka kyere no no, dii dee Awurade hyee Mose no nyinaa so. 16 Enti, Yosua ko gyee əmantam no nyinaa a əye mmepō əman, Negeb, Gosen asase, atəeə fam nkokoō, Yordan Bənhwa, Israel mmepō ne

nsase tata fae. 17 Enti afei, Israel nsase beyees dee efiri Halak bepo a ekosi Seir wo atifi fam toaso kɔ Baal-Gad a ewo Bepo Hermon ase wo Lebanon bɔnhwa mu. Yosua kunkumm nsase no so ahemfo nyinaa, 18 wo mmire tenten akokoakoko mu. 19 Kuro biara nni ḥmantam yi mu a one Israelfoo yee asomdwoes apam gye se Hewifoo a wote Gibeon no. Wədii won a aka no nyinaa so nkonim. 20 Awurade pirim won akoma ma woko tiaa Israelfoo wo ebere a anka esee se wo ne won ye asomdwoes nhyeheyee. Enti wəssee won pasaa a ahummoboro biara nni mu sedee Awurade hyee Mose no. 21 Saa ebere no mu, Yosua tɔree Anak asefо a na wote bepo nkuro Hebron, Debir, Anab ne bepo man Yuda ne Israel nyinaa ase. Okumm won nyinaa na ḥsее won nkuro no pasaa. 22 Won mu fua koraa anka wo Israel asase so, mmom, won mu bi kaa Gasa, Gat ne Asdod. 23 Enti, Yosua faa asase no nyinaa sedee Awurade hyee Mose no. ḥde maa Israelfoo se won agyapadee sononko kyekyees mu maa mmusuakuo no. Enti awiees no asase no so dwoes.

12 Yeinom ne ahemfo a wəwə Asubonten Yordan apuees fam a wəkunkumm won na wofaa won nsase. Won nsase no firi Arnon Subɔnhwa kɔsi Bepo Hermon so a Yordan Bɔnhwa asase a ewo apuees fam nyinaa ka ho. 2 Wədii Amorifoohene Sihon a na ote Hesbon so. Na n'ahemman bi ne Aroer a ewo Arnon Subɔnhwa ano na etene firi ne mfimfini kɔsi Asubonten Yabok a eda ho se ehyee ma Amorifoo no. Enne yi, Gilead fa a eda Asubonten Yabok atifi no ka ḥmantam no ho. 3 Efiri Yordan bɔnhwa atifi a eben Galilea epo no atoees fam mpoano na esiane ba anafo fam besi Nkyene Epo, firi Bet-Yesimot kɔsi Pisga nsianee so hyee Sihon ase. 4 Basanhene Og a ḥtwa Refaimfoo to no tenaa Astarot ne Edrei asase so. 5 Na ḥdii ohene wo ḥman a efiri Bepo Hermon so de kɔsi Saleka wo atifi fam ne Basan a ewo apuees fam nyinaa, de kɔ atoees fam kɔsi Gesurfoo ne Maakatfoo ahemman ehyee so. Gilead fa a ewo atifi fam, ne efa a aka a na ewo Hesbonhene Sihon asase mu no ka ho. 6 Na Mose a ḥye Awurade ḥsomfoo no ne Israelfoo atore ḥhene Sihon ne ḥhene Og nkurfoo ase. Mose de won asase maa Ruben ne Gad mmusuakuo ne Manase abusua fa no. 7 Saa ahemfo a won din didi so yi na Yosua ne Israel akodɔm dii won so wo Yordan atoees fam firi Baal-Gad wo Lebanon bɔnhwa mu de kɔsi Halak bepo a ekosi Seir no. Na Yosua de asase no maa Israel mmusuakuo no se won agyapadee, 8 a ene

bepo so ḥman, atoees fam nkokoo, Yordan Bɔnhwa, mmepeo mmepeo nsianee, Yudea esere so ne Negeb. Nnipa a na wote saa beae hɔ no ye Hetifoo, Amorifoo, Kanaanfoo, Perisifoo, Hewifoo ne Yebusifoo. Yeinom ne ahemfo a Israel dii won so nkonim: 9 Yerikohene baako Ai a eben Bet-El ḥhene baako 10 Yerusalemhene baako Hebronhene baako 11 Yarmuthene baako Lakishene baako 12 Eglonhene baako Geserhene baako 13 Debirhene baako Gederhene baako 14 Hormahene baako Aradhene baako 15 Libnahene baako Adulamhene baako 16 Makedahene baako Bet-Elhene baako 17 Tapuahene baako Heferhene baako 18 Afekhene baako Lasaronhene baako 19 Madonhene baako Hasorhene baako 20 Simronhene baako Aksafhene baako 21 Taanakhene baako Megidohene baako 22 Kedeshene baako Yokneam a ewo Carmel ase ḥhene baako 23 Dor a ewo Dor kokoo so ḥhene baako amanaman a ewo Gilgal no ḥhene baako 24 Tirsahene baako Ahemfo a wəssee won ne won nkuro nyinaa ano si aduasa baako.

13 Ebere a Yosua bɔa akkoraa no, Awurade ka kyerees no se, "Worebo akkoraa nso nsase pii wo ho a esee se woko di so. 2 "Ese se nnipa no tena Filistifoo ne Gesur, 3 "nsase a na eyε Kanaanfoo dea no so. Saa asase yi firi asuo Sihor a eda Misraim ehyee so a etene fa atifi fam kɔsi Ekron ehyee so, 4 a Filistifoo nkuron enum a eyε Gasa, Asdod, Askelon, Gat ne Ekron nso ka ho. Awifoo asase a eda anafoo fam no nso, wənnko nnii so. Atifi fam nso, wənnko nnii saa nsase yi so; Kanaan asase nyinaa a Meara a eyε Sidonfoo dea no, de kɔsi Afek, kɔduru Amorifoo ehyee so 5 ne Gebalfoo asase ne Lebanon nyinaa wo apuees fam, de firi Baal-Gad a eda Hermon bepo ase, de kɔsi Hamat fam. 6 "Mmepeo asase a efiri Lebanon kɔsi Misrefot-Maim nyinaa a Sidonfoo nsase nyinaa ka ho. Metu saa nnipa no nyinaa afiri asase no so na mede ama Israelfoo. Enti hwε na fa saa asase no ma Israelfoo se agyapadee sononko sedee mahye wo no. 7 Fa saa asase yi nyinaa se Israelfoo agyapadee wo ebere a worekyeyе mu ama mmusuakuo nkron no ne Manase abusua fa no." 8 Manase abusua no mu fa ne Rubenfoo ne Gadfoo de, na wəanya won agyapadee wo Yordan apuees fam, efiri se na Mose a ḥye Awurade ḥsomfoo no de saa asase no ama won dada. 9 Won asase no firi Aroer a eda Arnon Subɔnhwa no ano (ne kuro a eda nsuka no mfimfini) de kɔ esere a etoa Medeba so kɔsi Dibon. 10 Amorifoohene Sihon a ḥdii adee wo Hesbon kɔsi

Amonfooo ehyee so nkuro nyinaa nso ka ho. **11** Gilead, asase a ewo Gesur ne Maaka ahemman mu, Bepo Hermon nyinaa, Basan nyinaa de kosi Saleka ka ho, **12** enna Basanhene Og a odi ohene wo Astarot ne Edrei nsase nyinaa nso ka ho. Ohene Og ye Rafaatni a otowa too, efiri se na Mose ne won aks apamo won. **13** Nanso, Israelfoo no antu Gesurfooo ne Maakafooo enti wotenaas Israelfoo no mu de besi enne. **14** Na Lewi abusuakuo no dee, wamma won agyapadee biara. Won agyapadee firi aforebodees a woohye wo aforebukyia so ma Awurade, Israel Onyankopon no. **15** Mose de saa beaee yi maa mmusua a ewo Ruben abusuakuo mu. **16** Won asase no firi Aroer a eda Arnon Subonhwa no ano (ne kuro a eda nsuka no mfimfini) de kosi esere a etoa Medeba so. **17** Nkuro ne nkuraase a ekeka hoo nie: Hesbon ne nkuro a ededa esere so te se Dibon, Bamot-Baal ne Bet-Baal-Meon, **18** Yahas, Kedemot, Mefaat, **19** Kiriataim, Sibma ne Seret-Sahar, a ededa bohnhwa no kokoo so, **20** Bet-Peor, Pisga nsianee mu ne Bet-Yesimot. **21** Nkuro a ewo tata so nyinaa ne Sihon ahemman nyinaa nso ka Ruben asase no ho. Sihon ye Amorifohene a na odi adee wo Hesbon, dee Mose kumm no ne Midian ahemfo a won ne Ewi, Rekem, Sur, Hur, Reba ne ahenemma a woooo mpotam ho a wone Sihon ye baako. **22** Israelfoo no kumm Beor babarima nkonyaayifoo bi a na wofre no Balaam. **23** Yordan Asubonten no ye Ruben asase no ehyee wo atoee fam. Wode nkuro ne nkuraase a ewo saa beaee yi maa mmusua a ewo Ruben abusuakuo no mu se won agyapadee. **24** Mose de saa asase yi maa mmusua a ewo Gad abusuakuo mu: **25** Won asase no ye Yaser, Gilead nkuro nyinaa, ne Amon asase no fa, kosi Aroer kuro a ewo Raba atoee fam pree. **26** Na efiri Hesbon de kosi Ramat-Mispe ne Betonim de firi Mahanaim de kosi Debir. **27** Bohnhwa no mu na na Bet-Haram ne Bet-Nimra ne Sukot ne Safon ne Hesbonhene Sihon ahemman no nkaee wo; Asubonten Yordan na na eyee atoee fam ho ehyee na etoa so de kosi Galilea epo no mu. **28** Nkuro ne nkuraasee a ewo saa beaee yi na wode maa mmusua a ewo Gad abusuakuo mu se won agyapadee. **29** Mose de saa beaee yi maa mmusua a ewo Manase abusuakuo fa no mu. **30** Na won asase no firi Mahanaim, Basan nyinaa, ohene Og kane tete ahemman nyinaa ne nkuro aduosia a ewo Yair a ewo Basan no. **31** Gilead fa ne ohene Og ahenkuro, Astarot ne Edrei ka ho. Wode yeinom nyinaa maa Makir a na oye Manase babarima no asefoo. **32** Yeinom ye

nkyekyemu a Mose yee ebere a na ewo Moab tata so, wo Asubonten Yordan akyi, Yeriko apuee fam. **33** Nanso, Mose amma Lewi abusuakuo no asase biara, efiri se, na Awurade, Israel Onyankopon ahye bo se ono na abeyee won agyapadee.

14 Israelfoo mmusuakuo nkaee no nyaa nsase wo Kanaan se agyapadee, sedee osofooo Eleasa, Nun babarima Yosua ne Israel mmusuakuo ntuanofoo no de maa won. **2** Saa mmusuakuo nkron ne fa yi nam ntontoboo so na wonyaa won agyapadee no sedee Awurade faa Mose so hyee no. **3** Na Mose ama mmusuakuo mmienu ne fa no nsase se won agyapadee wo Asubonten Yordan apuee fam dada. **4** Yosef abusuakuo no dee, na abeyee mmusuakuo mmienu a won ne Manase ne Efraim. Lewifoo no dee, woamma won asase no mu bi koraa, gye nkuro a wobetena so ne adidibia a won nnwan ne won anantwie beko so adidi. **5** Enti, asase no mu kyekye no, wogynaas mmara a Awurade de maa Mose no so pepeere. **6** Wotuu asomafooo firi Yuda abusuakuo mu a Caleb a oye Kenesini, Yefune babarima di won anim baa Yosua nkyen wo Gilgal. Caleb ka kyere Yosua se, "Kae asem a Awurade ka kyere Mose, Onyankopon onipa, a efa me ne wo ho wo ebere a na yewo Kades-Barnea no. **7** Ebere a Mose, Awurade osomfooo no somaa me firi Kades-Barnea se menkohwehwe Kanaan asase no so no, na madi mfee aduanan. Mesane m'akyi na mefiri akoma pa mu bekaa dee mehunuie nyinaa, **8** nanso me nuanom a wokaa me ho koo no, hunahunaa nnipa no, tuu won aba mu se wonntu won nan nnsi Bonyee Asase no so. Na me fam mu dee, mede me ho nyinaa dii Awurade, me Onyankopon akyi. **9** Enti saa eda no, Mose hyee me bo se, 'Kanaan asase a wokonantee so yi beye wo ne w'asefoo agyapadee sononko daa nyinaa, efiri se, wofiri w'akoma nyinaa mu adi Awurade, me Onyankopon akyi.' **10** "Afei, sedee wohunu yi, Awurade ahwe me so yie mfee aduanan enum firi ebere a Mose hyee saa bo yi wo ebere a na Israelfoo nenam esere so no. Enne madi mfee aduwotwe enum. **11** Me ho ye den enne te se eda a Mose somaa me no na metumi atu kwan ako aho seesei te se kane no. **12** Enti merebisa na wode bepo asase a Awurade de hyee me bo no ama me. Wobekae se na yeye akwansrafooo no, yehunuu se Anakfooo tete nkuron akesee a wato ofasuo afa ho mu. Nanso se Awurade ka me ho a, mepam won afiri asase no so sedee Awurade kaa no." **13** Na Yosua hyiraa Caleb, Yefune babarima no

de Hebron maa no se agyapadee. **14** Hebron da so ye Caleb, Yefune a eyen Kenesini babarima no asefоo dea, efiri se ode n'akoma nyinnaa dii Awurade Israel Onyankopon akyi. **15** (Kane no na wofre Hebron se Kiriат-Arba. Wode Arba yi too Anakfooo mu okunini kesee pa ara bi.) Na akokoakoko firii asase no so.

15 Asase a wode maa mmusua a wobom ye Yuda abusuakuo no kodusuu Edom eyhees so wo anafooo fam, na Sin esere so na ekopem. **2** Anafooo fam eyhees no hyees asee wo Nkyene Epo no mpoano a ewo anafooo fam, **3** tene faa Akrabbim kosisi Sin esere so. Etoaa so koo Kades-Barnea anafooo fam kosisi Hesron. Afei ekoo soro kosisi Adar, enna edane koo Karka. **4** Etwaam koo Asmon kodusuu Misraim asuwa no ho, na efaa ho ara kowiee wo epo kesee no mu. Yei ne won anafooo fam eyhees. **5** Apuee fam eyhees no firi Nkyene Epo no kodusuu Asubonten Yordan ano. Atifi fam eyhees no firi beae a Asubonten Yordan bo Nkyene Epo no mu, **6** na etwam ko Bet-Hogla, na afei ako Bet-Araba atifi fam, aksa Bohan boo no ho. Na Bohan ye Ruben babarima. **7** Efiri ho a, ekofa Akor bohnwa no mu koka Debir, na edane wo atifi fam kyere Gilgal, a etwam firi Adumim nsianee mu wo anafooo fam wo bohnwa no nkyen mu. Efiri ho a, eyhees no tene kosi En-Semes nsuo no ano, na akopem En-Rogel. **8** Afei, eyhees no fa Hinom babarima bohnwa no mu, kofa Yebusifoo anafooo nsianee so, dee Yerusalem kuropon no da. Afei eko atoee fam wo bepo no apampam, toa so ko Hinom bohnwa no so kosi Refaim bohnwa ano wo atifi fam. **9** Efiri ho a, eyhees no toa so kofa bepo no apampam ko Neftoa asuo no asutire no ho. Efiri ho ko nkuro a ededa Efron bepo so no. Na ehima ko Baala (a eyen Kiriат-Yearim.) **10** Eyhees no twa fa Baala ho wo atoee fam kosi bepo Seir so, eko ara kosi Kesalon kurom wo bepo Yearim atifi nsianee so, na aksa fam aksa Bet-Semes ne Timna. **11** Eyhees no koi ara kosi bepo no nsianee a ewo Ekron atifi fam, baabi a edane hwe Sikron ne Baala bepo no. Etra Yabneel na akopem Epo Kese no. **12** Na atoee fam eyhees no nso ne Epo Kese no mpoanompoano. Yeinom ne mmusua a wobo mu ye Yuda mmusua no ahyees. **13** Awurade hyees Yosua se omfa Yuda asase no bi mma Yefune babarima Caleb. Enti, wode kuropon Arba (a eyen Hebron) a wode too Anak tete agya no maa no. **14** Na Caleb tuu Sesai, Ahiman ne Talmai a woye Anak asefоo no firii ho. **15** Afei, oko tiaa nnipa a na wote kuro Debir (a kane no na wofre no Kiriат-Sefer) no. **16** Caleb kaa se,

"Obiara a obeto ahye Kiriат-Sefer so na wafa no, mede me babaa Aksa bema no aware." **17** Enna Caleb nua Kenas babarima Otniel dii so enti, Aksa beyee Otniel yere. **18** Aksa waree Otniel no, ohyye no se ommisa n'agya Caleb na omfa asase no bi nka ho. Aksa firii n'afunumu so sii fam no, Caleb bisaa no se, "Asem ben? Edeen na menyе mma wo?" **19** Okka kyere no se, "Hyira me bio. Woaye adam ama me Asase wo Negeb; ma me nsuwansuwa asase nso." Enti, Caleb maa no atifi ne anafooo fam nsuwansuwa asase. **20** Yei ne mmusua a wobo mu ye Yuda abusuakuo no agyapadee. **21** Na Yudafooo nkuro a ededa Edom ahyees so wo anafooo pеe no ne: Kabseel ne Eder ne Yagur, **22** Kina ne Dimona ne Adada, **23** Kedes ne Hasor ne Itnan, **24** Sif ne Telem ne Bealot, **25** Hasor-Hadata ne ne Keriot Hesron (a ene Hasor), **26** Amam ne Sema ne Molada, **27** Hasar-Gada ne Hesmon ne Bet-Pelet, **28** Hasar-Sual ne Beer-Seba ne Bisotia, **29** Baala ne Iim ne Esem, **30** El-Tolad ne Kesil ne Horma, **31** Siklag ne Madmana ne Sansana, **32** Lebaot ne Silhim ne Ain ne Rimon. Na saa nkuro yi nyinnaa ne won nkuraasee a atwa ho ahya dodooye aduonu nkron. **33** Saa nkuro a na ewo atoee fam nkoko no so a wode maa Yuda nie: Estaol ne Sora ne Asna. **34** Sanoa ne En-Ganim, Tapua ne Enam, **35** Yarmut ne Adulam, Soko ne Aseka, **36** Saaraaim ne Aditaim ne Gedera ne Gederotaim. Saa nkuro yi ne nkuraasee a atwa ho ahya nyinnaa dodooye dunan. **37** Dees eka ho bio ne Senan ne Hadasa ne Migdal-gad, **38** Dilean ne ne Mispe ne Yokteel, **39** Lakis ne Boskat ne Eglon, **40** Kabon ne Lahmam ne Kitlis, **41** Gederot, Bet-Dagon ne Naama ne Makeda. Saa nkuro yi ne nkuraasee a atwa ho ahya nyinnaa dodooye dunsia. **42** Yeinom akyi no na Libna ne Eter ne Asan, **43** Yifta ne Asna ne Nesib, **44** Keila ne Aksib ne Maresa ka ho. Saa nkuro yi ne nkuraasee a atwa ho ahya nyinnaa dodooye nkron. **45** Ekron nkuro ne nkuraasee nyinnaa ka Yuda asase ho, **46** efiri Ekron no, eyhees no tre de ko atoee fam a nkuro a ebен Asdod ne won nkuraasee a atwa ho ahya ka ho. **47** Saa ara na Asdod nkuro ne ne nkuraasee, Gasa nkuro ne ne nkuraasee kosi Misraim asuwa no, de kofa Epo Kese no mpoano ka ho. **48** Yuda sane nyaa nkuro a edidi so yi a na ewo nkoko asase so: Samir ne Yatir ne Soko, **49** Dana ne Kiriат-Sana a ene Debir, **50** Anab ne Estemo ne Anim, **51** Gosen ne Holon ne Gilo, Saa nkuro yi ne nkuraasee a atwa ho ahya nyinnaa dodooye dubaako. **52** Na saa nkuro yi ka ho: Arab ne Duma ne Esan, **53** Yanum ne

Bet-Tapua ne Afeka, **54** Humta ne Kiriat-Arba (a εγε Hebron) ne Sior. Nkuro nkron ne ne nkuraasee atwa ho ahyia. **55** Nkuro a edidi sooo yi nso ka ho: Maon, Karmel, Sif ne Yuta, **56** Yesreel ne Yokdeam ne Sanoa, **57** Kain, Gibeal ne Timna, nkuro edu ne ne nkuraasee a atwa ho ahyia. **58** Bio Halhul, Bet-Sur ne Gedor, **59** Maarat ne Bet-Anot ne Eltekon ka ho, nkuro nsia ne ne nkuraasee atwa ho ahyia. **60** Saa ara na Kiriat-Baal (a ενε Kiriat-Yearim) ne Raba ka ho, nkuro mmienue ne ne nkuraasee atwa ho ahyia. **61** Esere so nkuro no nso ne: Bet-Araba, Midin ne Sekaka, **62** Nibsan ne Nkyene kuropn no ne En-Gedi, nkuro nsia ne ne nkuraasee atwa ho ahyia. **63** Na Yebusifoo a wote Jerusalem no dees, Yuda abusuakuo no antumi antu wɔn enti, Yebusifoo ne Yuda abusuakuo no tenaees de besi enne.

16 Yosef asefoo no kyefā firi Asubonten Yordan fa a εβεν Yeriko, wɔ Yeriko nsuwa no apuees fam, kofa esere no so kɔpue Bet-El bepo asase no so. **2** Efiri Bet-El (a εγε Lus) a, εfa Atarot a εω Arkifoo mantam mu. **3** Esiane fa atoee fam kosi Bet-Horon Anafo a εω Yafletifoo mantam mu. Etoa so kɔ Geser na afei akosi Epo Kesee no mu. **4** Yosef mmamarima Manase ne Efraim mμusua nyaa wɔn agyapadee. **5** Wɔde saa asase yi maa Efraim mμusua se wɔn agyapadee. Wɔn agyapadee no εhyee a εω apuees fam no firi Atarot-Adar. Efiri ho kɔ Bet-Horon Soro, **6** na ako Epo Kesee no ho. Atifi fam εhyee no firi Epo Kesee no, εfa apuees fam, twam wɔ Mikmetat, na akontono afa apuees fam, atwam wo Taanat-Silo ako Yanoa apuees fam. **7** Efiri Yanoa a, εdane fa anafo fam kɔ Atarot ne Naara, εka Yeriko, na akopem Asubonten Yordan. **8** Efiri Tapua a, εhyee no kɔ atoee fam, nam Kana Suka no mu kosi Epo Kesee no. Saa agyapadee yi na wɔde maa mμusua a wɔbɔ mu ye Efraim abusuakuo no. **9** Wɔde nkuro bi ne wɔn nkuraasee a εω Manase abusuakuo no fa mantam mu maa Efraim. **10** Wɔampamo Kanaanfo no amfiri Geser, enti Geserfo te ho se nkoo besi enne.

17 Wɔde asase no fa a eda atoee fam no maa Manase abusuakuo no fa a ογε Yosef babarima panin no asefoo. Na wɔde Gilead ne Basan a eda Yordan apuees fam no ama Makir abusua no dada, efiri se, na ογε οkofoni kesee. (Na Makir ye Manase babarima panin ne Gilead agya.) **2** Asase a eda Yordan atoee fam no, wɔde maa mμusua nkaec a wɔwɔ Manase abusuakuo mu a wɔn ne: Abieser, Helek, Asriel, Sekem, Hefer

ne Semida. **3** Nanso, Hefer babarima Selofehad a na οno nso ye Manase, Makir ne Gilead aseni no na οnni mmamarima. Mmom, na εω mmammaa baanum. Na wɔn edin de Mahla, Noa, Hogla, Milka ne Tirsa. **4** Saa mmaa yi baa οsofoo Eleasa ne Nun babarima Yosua ne Israel ntuanofoo no nkyen bekaa se, “Awurade hyee Moses se οmma yen ne mmarima a wɔwɔ yen abusuakuo mu no agyapadee.” Enti, Yosua maa wɔne wɔn agyanom agyapadee sedee Awurade hyee no. **5** Eno enti Manase agyapadee εyeε nsasetea edu a Gilead ne Basan a ededa Asubonten Yordan agya no ka ho, **6** efiri se, Manase asefoo a wɔye mmaa no ne wɔn a wɔye mmarima nyaa agyapadee. (Wɔde Gilead asase no maa Manase asefoo a wɔye mmarima nkaec no.) **7** Manase abusuakuo no εhyee no firi Aser εhyee ano kosi Mikmetat, a εω Sekem apuees fam. Afei, εhyee no firi Mikmetat kɔ anafo fam, kosi nnipa a wote ben Tapua asuo no ho no. **8** (Asase a atwa Tapua ho ahyia no ye Manase dea, nanso, Tapua kuro no a eda Manase mantam no εhyee so no ye Efraim abusuakuo no dea.) **9** Manase εhyee no firi Tapua asuo no, nemam Kana suka atifi kosi Epo Kesee no. (Nkuro bebree a εω Manase mantam mu no ye Efraim abusuakuo no dea.) **10** Asase a eda suka no anafo fam no ye Efraim dea, na dees eda atifi fam nso wɔ Manase, na Epo kesee no ye Manase asase no εhyee wɔ atoee fam. Aser asase no da Manase dees no atifi fam, na Isakar asase no nso da apuees fam. **11** Wɔde saa nkuro a εω Isakar ne Aser mantam mu no maa Manase: Bet-Sean, Yibleam, Dor (a εγε Nafot Dor), En-Dor, Taanak ne Megido ne wɔn nkuraasee. **12** Nanso, Manase asefoo no antumi amfa saa nkuro yi. Wɔantumi antu Kanaanfo a na wote ho no. **13** Akyire yi, εbere a Israelfo nyaa ahooden no, wɔhyee Kanaanfo no ma wɔyeε adwuma se nkoo. Nanso, wɔampamo wɔn amfiri asase no so. **14** Yosef asefoo baa Yosua nkyen bebisaa no se, “Adcn enti na woama yen asaseta baako pe wo εbere a Awurade ama yen ase adore?” **15** Yosua buaa se, “Se Efraim bepo asase no sua ma mo dea, monkɔdø kwaεs a Perisifoo ne Refaimfoo te so no.” **16** Na wɔbuua se, “Bepo so asase no sua ma yen, na Kanaanfo a wɔwɔ bepo no ase nsase a atwa Bet-Sean ne Yesreel bonhwa ho ahyia no wo nnadee nteaseenam na wɔn ho ye den dodo ma yen.” **17** Na Yosua ka kyerees Efraim ne Manase mμusua a wɔye Yosef asefoo no se, “Esiane se mo dɔoso na mo ho ye den enti, mobenya nsasetam no bi aka baako no ho. **18** Wɔde kwaεs a eda bepo no so no

beka mo ho. Monno asase no sedee mobetumi biara na montena ho. Ewom se Kanaanfo no ho ye den na wəwo nnadee nteaseenam, nanso mewə awarehyəmu se mobetumi apamo wən afiri bənhwa no mu.”

18 Afei a asase no abedi Israelfoo nsam no, Israelfoo nyinaa boaa won ho ano wo Silo na wəsii hyiadan. 2 Nanso, na aka mmusuakuo nson a wəmfāa wən kyefə no mmaa wən. 3 Enti, Yosua bisaa wən se, “Moretwen akəsi da ben ansa na moafa asase no nkaee a Awurade, mo agyanom Onyankopən de ama mo no? 4 Monyi nnipa baasa mfiri abusuakuo biara mu na mesoma won ama wəakərsə baabi a wənnii hə soə no. Wəsane ba a, wəbetwre dees wəhunuiə agu krataa so akyere me sedee wəbekyekye agyapadee no. 5 Akwansrafoo no bəkyekye asase no mu nson, na wəremfa Yuda asase a eda anafoə fam ne Yosef asase a ewə atifi fam no nka ho. 6 Afei, məbo ntonto a εho te wə Awurade, yen Onyankopən anim, ape baabi a wəde bəma abusuakuo biara. 7 Nanso, Lewifoo no rennya asase biara. Wən dwumadie se Awurade asəfəo no bəye wən agyapadee. Na Gad ne Ruben mmusuakuo ne Manase abusuakuo fa no nso renya asase no bi bio, εfiri se, wəanya wən agyapadee a Mose a εye Awurade osomfoə de maa wən wə Asubonten Yordan apuee fam no dada.” 8 Mmarima a wərekəsusu asase no rebəkə no, Yosua hyee wən se, “Monkəkyekye asase no, na monsane mfa dee mohunuie ho nsem a moatwre agu krataa so mmre me, na menam ntontobə kronkron a wəbebo no Awurade anim wə Silo no so de asase no bəma mmusuakuo no.” 9 Mmarima no yee sedee wəhyee wən no, kyekye asase no nyinaa mu nson, tweree nkuro a ewə asase no nkyekyemū biara so. Wəsane kəo Yosua nkyen wə Silo atenae hə. 10 Silo hə na Yosua bəo ntonto kronkron wə Awurade anim de pəe asaset a eee se abusuakuo biara fa. 11 Asase no nkyekyemū a edi ekan no kəo mmusuua a ewə Benyamin abusuakuo no nsam. Na eda nsase a wəde maa Yuda ne Yosef mmusuakuo no. 12 Atifi fam εhyee no firi Asubonten Yordan kə Yeriko nsianee no atifi, na afei, afa bepo mantam ne Bet-Awen esere so akə atoee fam. 13 εhyee no firi hə kə Lus (a εye Bet-El) wə anafoə fam, na etoa so kə Atarot-Adar ne bepo atifi a ewə Bet-Horon Anafo wə anafoə fam. 14 Afei εhyee no fa anafoə fam, nam bepo a anim hwe Bet-Horon wə atoee fam no ntentenesoo, kəsi Kiriat-Baal akuraa (a εye Kiriat-Yearim), Yuda abusuakuo no nkuro no mu baako. Yei ne atoee fam εhyee. 15 Anafoə fam εhyee

no, firi Kiriat-Yearim mfikyire. Efiri hə fa atoee fam kə Neftoa nsuwansuwa asutire ho, 16 na esiane akə bepo a ewə Hinom bənhwa a ewə Refaim bənhwa no atifi fam no ase. Etoa so kə Hinom wə anafoə fam, na atwam wə nsianee a na Yebusifoo tee no anafoə fam na akəduru En-Rogel. 17 εhyee no firi En-Rogel a εkə atifi fam, kəsi En-Semes na atoa so akəpem Gelilot a εne Adumim di nhweanimu na afei esiane akə Bohan boə ho (Na Bohan ye Ruben babarima). 18 Etoa so fa nsianee a εhwə Yordan Bənhwa no atifi fam. Afei εhyee no kə bənhwa no mu, 19 εkəfa Bet-Hogla nsianee no atifi fam na akəpem Nkyene Epə no atifi faka ano a εye Asubonten Yordan anafoə fam aboee. 20 Apuee fam εhyee no ye Asubonten Yordan. Yei ne agyapadee a wəde maa mmusua a wəbə mu ye Benyamin abusuakuo no. 21 Nkuro a wəde maa mmusua a wəbə mu ye Benyamin abusuakuo na εdidi soə yi: Yeriko, Bet-Hogla ne Emek-Kesis, 22 Bet-Araba, Semaraim ne Bet-El, 23 Awim, Para ne Ofra, 24 Kefar-Amonai, Ofni ne Geba, nkuro dumieni ne wən nkuraasee. 25 Gibeon, Rama ne Beerot, 26 Mispa, Kefira ne Mosa, 27 Rekem, Yirpeel ne Tarala, 28 Sela, Ha-Elef ne Yebusifoo kuropən (a εye Yerusalem), Gibeon ne Kiriat-Yearim, nkuro dunan ne wən nkuraasee. Yei ne agyapadee a wəde maa mmusua a wəbə mu ye Benyamin abusuakuo no.

19 Asase no kyefə a εtə so mmienu no kəo Simeon abusuakuo no nsam. Na Yuda asase atwa wən ho ahvia. 2 Na dees εdidi soə yi ne Simeon agyapadee: Beer-Seba, Seba ne Molada, 3 Hasar-Sual, Bala ne Esem, 4 Eltolad, Betul ne Horma, 5 Siklag, Bet-Markabot ne Hasar-Susa, 6 Bet-Lebaot ne Saruhen. Nkuro dumieni ne wən nkuraasee. 7 Nkuro a εka ho bio ne Ain, Rimon, Eter ne Asan, nkuro εnan ne wən nkuraasee, 8 ne nkuraasee a ewə anafoə fam kəsi Baalat-Beer (a wəfrē ne Rama a ewə Negeb). Yei ne mmusua a wəwə Simeon abusuakuo mu no agyapadee. 9 Wən agyapadee no ye Yuda dees no fabi a wəde maa Yuda, εfiri se, na Yuda asase no so dodo ma wən. Eno enti, Simeon abusuakuo no nyaa wən agyapadee firii Yuda asase no mu. 10 Asase no kyefə a εtə so mmienu no kəo mmusua a wəbə mu ye Sebulon abusuakuo no nsam. Sebulon agyapadee εhyee no hye asee wə Sarid. 11 εfiri hə kə atoee fam, kəpa Marala ho na akə Dabeset. Efə hə kə Yokneam apuee fam asuwa ho. 12 εhyee no fa firi Sarid kə apuee fam kəsi Kislot-Tabor; etoa so kə Daberat na

aforo akə Yafia. **13** Afei, etoa so kə apuees fam kəduru Gat-Hefer, Et-Kasin ne Rimon, na ahima ahwə Nea. **14** Sebulon əhyee a əda atifi fam no fa Hanaton na əbewiee wo Yifta-El bənhwa mu. **15** Nkuro əwə asase yi so ne: Katat, Nahalal, Simron, Yidala ne Betlehem. Nkuro dumieno ne wən nkuraasee a atwa ho ahyia. **16** Yei ne mmusua a wəbə mu ye Sebulon abusuakuo no agyapadee. **17** Asase no kyefə a etə so ənan no kəo mmusua a wəbə mu ye Isakar abusuakuo no nsam. **18** N'ahyees nenam saa nkuro yi so: Yesreel, Kesulot ne Sunem, **19** Hafraim, Shion ne Anaharat, **20** Rabbit, Kision ne Abes, **21** Remet, En-Ganim, En-Hada ne Bet-Pases. **22** Əhyee no kəfa Tabor, Sahasima ne Bet-Semes na akowie Asubənten Yordan ho. Nkuro dunsia ne wən nkuraasee na atwa ho ahyia. **23** Yei ne mmusua a wəbə mu ye Isakar abusuakuo no agyapadee. **24** Asase no kyefə a etə so enum no kəo mmusua a wəbə mu ye Aser abusuakuo no nsam. **25** N'ahyees no fa saa nkuro yi so: Helkat, Hali, Beten ne Aksaf, **26** Alamelek, Amad ne Misal. Əhyee a əda atəee fam no firi Karmel kə Sihor-Libnat, **27** na əbuka fa apuees fam kə Bet-Dagon, kə ara kəsi Sebulon wo Yifta-El bənhwa no mu, kə atifi fam kəduru Bet-Emek ne Neiel. Eto a so kə atifi fam, kəfa Kabul, **28** ne Ebron ne Rehob ne Hamon ne Kana, kə ara kəsi Sidon Kəsəe. **29** Afei əhyee no dane kəfa Rama ne Kuropən Tiro a wəabə ho ban no besi Əpo Kəsəe no ho wə Hosa. Nkuro a əwə asase no so bi ne Mehebel ne Aksib, **30** Uma, Afek ne Rehob. Nkuro aduonu mmienu ne wən nkuraasee na atwa ho ahyia. **31** Yei ne mmusua a wəbə mu ye Aser abusuakuo no agyapadee. **32** Asase no kyefə a etə so nsia no kəo mmusua a wəbə mu ye Naftali abusuakuo no nsam. **33** Ne əhyee no firi Helef, Saananim dupən no ho, kəfa Adami-Nekeb ne Yabneel, toa so kə Lakum kəpəm Asubənten Yordan. **34** Atəee fam əhyee no twam wə Asnot-Tabor kə Hukok, kəsi Sebulon əhyee no wə anafo fam, Aser əhyee wə atəee fam ne Asubənten Yordan wə apuees fam. **35** Mantam yi mu nkropən a na wəabə ho ban no ne Sidim, Ser, Hamat, Rakat ne Kineret, **36** Adama, Rama ne Hasor, **37** Kedes, Edrei ne En-Hasor, **38** Yiron, Midgal-el, Horem, Bet-Anat ne Bet-Semes. Nkuro dunkron ne wən nkuraasee na atwa ho ahyia. **39** Yei ne mmusua a wəbə mu ye Naftali abusuakuo no agyapadee. **40** Asase no kyefə a etə so nson no kəo mmusua a wəbə mu ye Dan abusuakuo no nsam. **41** Nkuro a na əwə Dan agyapadee mu no bi ye: Sora, Estaol ne Ir-Semes, **42** Saalabin, Ayalon ne

Yitla, **43** Elon, Timna ne Ekron, **44** Elteke, Gibeton ne Baalat, **45** Yehud, Bene-Berak ne Gat-Rimon, **46** Me-Yarkon, Rakon ne asase a əda Yopa anim. **47** Nanso, Dan abusuakuo no nyaa akwansidee wə wən asase no fa ho enti wəko tiaa Lesem. Wədii kuro no so, kunkumm mu nnipa, faa hə, tenaa hə. Wəde wən tete agya Dan din too kuro no. **48** Yei ne mmusua a wəbə mu ye Dan abusuakuo no agyapadee, saa nkuro yi ne won nkuraasee. **49** Wəkyekyee asase no mu maa Israel mmusuaakuo no wiees no, Israelfoo no maa Yosua asase sini sononko bi se n'agyapadee. **50** Na Awurade aka se kuro biara a Yosua pə no, əmfa. Yosua faa Timmat-Sera a əwə Efraim bepo asase no so. Əkyekyere kuro no foforə na ətenaa ho. **51** Yeinom ne agyapadee a əsəfə Eleasa, Nun babarima Yosua ne mmusuaakuo mpanimfo no nam ntontobə kronkron a wəbə wə Awurade anim wə hyiadan əpono no ano wə Silo no de maa Israel mmusuaakuo no. Enti, əmaa asase no mu kyekyee baa awieeē.

20 Awurade ka kyerees Yosua se, **2** "Afei, ka kyere Israelfoo no na wənyiyi dwanekəbea nkropən no sedee mehyee Mose no. **3** Obiara a wanhye da na əbekum obi no tumi dwane kə nkropən yi bi so, kəbə ne ho adwaa, sedee əwufo no abusuafə no ntumi ntə okum no so were. **4** Se onipa a wanhye da na əkum obi no duru kropən no bi so a, ənkəhunu kropən no mu mpanimfo wə kropən no əpono ano na ənkyere won dee esii. Esə se wəma ho kwan ma əwura kropən no mu, na wəne no tena. **5** Se əwufo no abusuafə ba se wərebətə əkum no so were a, ənse se mpanimfo no yi əkumfo no ma, əfiri se, əye esiane. **6** Nanso, esə se əkumfo no tena kropən no mu na əmanfo di n'asəm bu no bem. Na esə se əkumfo no kə so tena kuro no mu, əfiri se, əwu no ye asiane. Əbetena hə akəsi se əsəfəpanin a əwə hə saa əbere no a asəm no siis no bewu. Əno akyi, əkumfo no wə ho kwan se əsane kə ne kurom." **7** Nkropən a edidi so yi na wənyiyi əyə hə dwanekəbea nkropən: Kedes a əwə Galilea wə Naftali bepo asase so, Sekem a əwə Efraim bepo asase so, Kiriat-Arba a wəfre no Hebron a əwə Yuda bepo asase so. **8** Na Asubənten Yordan apuees fam nso a ətwam firi Yeriko no, saa nkropən a edidi so yi na wənyiyi əsə dwanekəbea nkropən: Beser a əwə əsere pradada so a əye Ruben abusuakuo dea no, Ramot a əwə Gilead a əwə Gad abusuakuo asase so ne Golani a əwə Basan a əye Manase abusuakuo no asase. **9** Yeinom ne nkropən a wənyiyi maa Israelfoo ne

ahəhoo a wəne wən tee no. Obiara a wanfiri boapaye mu ankum əfօforo no, otumi kəpə dwanekəbea wə saa nkuropon yi mu biara so. Se wəfa saa əkwan yi so a wən a wərepə awereto nsa renka awudifoo no nkum wən ansa na wəaba əmanfoə aseñniie abeyi wən ho ano.

21 Afei, Lewifoo abusua mu ntuanofoo kəo əsəfoo

Eleasa ne Nun babarima Yosua ne Israel mmusuakuo a aka mu ntuanofoo nkyen. 2 Wəka kyereə wən wə Silo a əwə Kanaan asase se, “Awurade hyee Mose se, əmma yən nkuro na yəntena mu ne adidibea mma yən anantwie.” 3 Na sedee Awurade hyee no, wəde nkuro a ədidi soō yi a wən adidibea ka ho maa Lewifoo se wən agyapadee. 4 Aaron asefoo a na wəye Kohat abusua mma, na wəfra Lewi abusuakuo mu no nyaa nkurotoō dumiensta na anka εye Yuda, Simeon ne Benyamin mmusuakuo no dea. 5 Afie a aka wo Kohat abusua mu no, wəmaa wən nkurotoō edu firii Efraim ne Dan mmusuakuo no ne Manase abusuakuo fa no nsase mu. 6 Gerson abusua no nso, wəmaa wən nkurotoō dumiensta firii Isakar, Aser, Naftali ne Manase abusuakuo fa no wo Basan. 7 Merari abusua no nyaa nkurotoō dumiensta firii Ruben, Gad ne Sebulon mmusuakuo no nkyen. 8 Enti, Israelfoo no dii Awurade əhye nsəm a əde maa Mose no so. Wəbəo ntonto kronkron, nam so yiyii saa nkuro yi ne adidibea a əkeka ho maa Lewifoo. 9 Israelfoo no de saa nkuro a εye Yuda ne Simeon mmusuakuo no dea no 10 maa Aaron asefoo a wəfra Kohat abusua mu na əka Lewi abusuakuo ho no, əfiri se, ntonto kronkron a ədi əkan no bəo wən. 11 Kiriat-Arba (wəfrē no Hebron), a əwə Yuda bepo asase so ne əho adidibea. (Arba yə Anak tete agya.) 12 Nanso, nsase ne nkuraasee a atwa kuro no ho ahylia no dee, wəde maa Yefune babarima Caleb. 13 Nkuro a ədidi soō yi ne wən adidibea no, wəde maa əsəfoo Aaron asefoo: Hebron, (dwanekəbea Kuropən), Libna, 14 Yatir, Estemoa, 15 Holon, Debir, 16 Ain, Yuta ne Bet-Semes a εye nkurotoō nkron a wənya firii saa mmusuakuo mmienu yi nkyen. 17 Wəfiri Benyamin abusuakuo mu de saa nkuro yi ne adidibea a atwa ho ahylia no maa əsəfoo: Gibeon, Geba, 18 Anatot, Almon—a εye nkurotoō enan. 19 Enti, nkurotoō dumiensta na wəde maa əsəfoo a wəye Aaron asefoo no. 20 Kohat abusua nkaeefoo a wəfiri Lewi abusuakuo mu no nso, wəde saa nkuro yi ne adidibea a əfiri Efraim abusua nkyen maa wən: 21 Sekem, (dwanekəbea kuropən), Geser. 22 Kibsaim ne Bet-

Horon, a εye nkurotoō enan. 23 Saa nkuro ne adidibea yi nso, wəde maa əsəfoo a wəfiri Dan abusuakuo mu: Elteke ne Gibeton, 24 Ayalon ne Gat-Rimon, εye nkurotoō enan. 25 Manase abusuakuo fa no de saa nkuro ne wən adidibea maa əsəfoo no: Taanak ne Gat-Rimon, εye nkurotoō mmienu. 26 Enti, nkuro edu ne wən adidibea na wəde maa Kohat abusua nkae no. 27 Gerson abusua a wəye Lewi abusuakuo no fa bi no nso, wənyaa nkuro mmienu ne wən adidibea firii Manase abusua fa no nkyen. Nkuro no ne Golan a əwo Basan (dwanekəbea kuropən) ne Beestra. 28 Isakar abusuakuo no nso maa wən: Kision, Daberat, 29 Yarmut ne En-Ganim, nkurotoō enan a wən adidibea ka ho. 30 Aser abusuakuo no maa Misal, Abdon, 31 Helkat ne Rehob, a εye nkurotoō enan a wən adidibea ka ho. 32 Naftali abusuakuo no maa wən Kedes a əwo Galilea (dwanekəbea kuropən), Hamot-Dor ne Kartan nkuro mmienu ne wən adidibea. 33 Enti, nkuro dumiensta ne əho adidibea na wəde maa Gerson mmusuua no. 34 Lewifoo nkae a wəye Merari abusua no nso, wənyaa saa nkuro yi a əfiri Sebulon abusuakuo nkyen: Yokneam, Karta, 35 Dimna ne Nahalal—nkurotoō enan ne əho adidibea. 36 Ruben abusuakuo no nso maa wən Beser, Yahas, 37 Kedemot ne Mefaat—nkurotoō enan ne wən adidibea. 38 Gad abusuakuo no maa wən Ramot a əwə Gilead (dwanekəbea kuropən), Mahanaim, 39 Hesbon ne Yaser, nkurotoō enan ne ho adidibea. 40 Enti, nkurotoō dumiensta na wəde maa Merari abusua. 41 Nkuro dodoa ne əho adidibea a na əwə Israelman mu a wəde maa Lewifoo no nyinaa yə aduanan nwotwe. 42 Na kuro biara wə adidibea da ho. 43 Enti, Awurade de nsase a əkaa ho ntam se əde bəma wən agyanom no maa Israelfoo no, na wədii so nkonom, tenaa ho. 44 Na Awurade ma wənyaa ahomes wə afanan nyinaa, sedee əhyee wən agyanom bə no. Wən atamfoo biara antumi annyina won anim, əfiri se, Awurade boaa wən ma wədii wən atamfoo so nkonom. 45 Bəhye pa biara a Awurade hyee Israel no nyinaa baa mu.

22 Afei, Yosua frēe Ruben ne Gad mmusuakuo ne Manase abusuakuo fa no nyinaa. 2 Əka kyereə wən se, “Moaye sedee Mose, Awurade əsomfoə hyee mo se monye no na moadi əhye asem biara a mehye maa mo no so. 3 Əwom se dwumadie no agye berə tenten bi dee, nanso moampa mmusuakuo a aka no akyi. Moato mo bo ase adi mmara a Awurade, mo Onyankopən hye maa mo no so de abesi enne. 4 Na

seesei Awurade, mo Onyankopon ama mmusuakuo a aka no ahomegyee sedee ḥhyee wən bə no. Enti, monkə mo nkyi wo asase a Mose, Awurade əsomfо no de maa mo wə Asubonten Yordan apuees fam no so. 5 Monhwе yie na monni mmara a Mose hye maa mo no so. Monnə Awurade, mo Onyankopon. Monnante n'akwan nyinaa so, monni n'ahyedee so, monni no nokore na momfa mo akoma nyinaa ne mo kra nyinaa nsom no.” 6 Na Yosua hyiraa wən, gyaa wən kwan ma wəkəo fie. 7 Mose de Basan asase a ewə Yordan apuees fam no maa Manase abusuakuo fa no. Abusuakuo no fa a aka no nso, wəde asase no fa a əda Yordan atəee fam no maa wən. Yosua regya wən kwan no, ohyiraa wən, 8 kaa se, “Agyapadəe bebrebe a moanya afiri mo atamfо nkyen no, mo ne mo abusuafо a wəwə fie no nkye. Anantwie dodoor ne nnwan bebrebe no, mo dwete ne sikakəkəo, mo kəbere mfrafrae, dadee ne aduradee no nyinaa, mo ne wən nkye.” 9 Enti, Rubenfoo, Gadfoo ne Manase abusuakuo fa no gyaa Israelfoo nkae no hə wə Silo a ewə Kanaan asase so. Wəhyee wən akwantuo ase se wəresane ako wən ankasa asase a ewə Gilead, asase a na eyə wən dea dada a Awurade hye Mose ma əde maa wən no so. 10 Wəda so wə Kanaan no, ansa na wobetwa Asubonten Yordan no, Rubenfoo, Gadfoo ne Manase abusuakuo fa no sii aforebukyia kese bi wə Asubonten Yordan nkyen, wo faako a wofre hə Gelilot no. 11 Israelfoo a wəaka no tee se wəasi aforebukyia wo Gelilot wə Asubonten Yordan atəee fam, wə Kanaan asase so no, 12 wən nyinaa boaa wən ho ano wə Silo, siesiee wən ho se wərekjō atia wən nuanom. 13 Dee edi ekan no, wətuu nnipa a əsəfо Eleasa babarima Pinehas tua wən ano kəo Gilead. Wətwaas subonten no se wəne Rubenfoo, Gadfoo ne Manase abusuakuo fa no rekəkasa. 14 Nnipa a wətuu wən no ye mpanimfо edu a obiara gyina hə ma Israel mmusuakuo edu no mu baako, na əsane ye əkandifoo ma Israel mmusuakuo no mu baako. 15 Na wəduruu Gilead asase so no, wəka kyere Rubenfoo, Gadfoo ne Manase abusuakuo fa no se, 16 “Awurade asafokuo nyinaa pə se wahunu dee enti a moredi Israel Onyankopon no hwammə. Aden enti na motumi dane mo ho firi Awurade ho, kəsi aforebukyia de tia no? 17 Bəne a yeyee no Peor no nnəoso mmaa yen anaa? Yənnwiraa yen ho mfirii ho, əyaredəm a əbetəo Awurade asafokuo no nyinaa so akyi no mpo. 18 Nanso ənne yi, moretwe mo ho firi Awurade ho se morenni n'akyi? “Se mosore tia Awurade ənne a, əkyena ne bo

befu yen nyinaa. 19 Se mosusu se efi aka mo asase enti aforebukyia ho hia mo a, ənne mommekə yen ho woasuogya ha wə faako a Awurade ne yen te wə n'Asorefie na yene mo bəkye yen asase mu. Na monnsore nntia Awurade na mommfа aforebukyia foforo a moasi ama mo ho so ntwe yen nko atuatee mu. Awurade, yen Onyankopon nokore aforebukyia ye baako pə. 20 Əberə a Akan a əfiri Serah abusua mu nam korəno a əbəə wə nneəma a wəayi asi hə ama Awurade, nam so yee bəne no, Onyankopon antwe Israel manfо nyinaa aso? Enye əno nko ara na esiane bəne no enti əwui.” 21 Rubenfoo, Gadfoo ne Manase abusuakuo fa no buaa mpanimfо no se, 22 “Awurade nko ara ne Onyankopon! Awurade nko ara ne Onyankopon! Əansi aforebukyia no se yede retia Awurade. Se saa na yeayə a, ənne, momfa yen ho nkye yen. Nanso Awurade nim na Israel nyinaa nso nhunu se, 23 yənnsii aforebukyia mmaa yen ho se yerefiri Awurade nkyen. Na yəremmə əhyee afədees ne aduane afədees anaa asomdwəoe afədees wə so nso. Se yei enti na yesii aforebukyia no a, Awurade no ankasa ntwe yen aso. 24 “Yəasi saa aforebukyia yi, əfiri se yesuro se daakye bi mo asefо bəbisa yen asefо se, ‘Tumi bən na mowə se mobəsom Awurade, Israel Onyankopon? 25 Awurade de Asubonten Yordan ato yen nkurofо ne ne nkurofо ntam ehyc. Monni kyefə wə Awurade mu!’ Enti, mo asefо bəma yen asefо agya Awurade som. 26 “Eno enti yeyee yen adwene se yebesi aforebukyia, na enye se yebəə əhyee afədees wə so, 27 na mmom se nkaeđum. Əbəə yen asefо ne mo asefо nkae se, yen nso, yewə ho kwan se yebəsom Awurade wə ne kronkronbea, abo yen əhyee afədees, aduane afədees ne asomdwəoe afədees. Na daakye bi no, mo asefо rentumi nka nkyere yen asefо no se, ‘Monni kyefə wə Awurade mu.’ 28 “Se wəka sei a, yen asefо bətumi aka se, ‘Monhwе Awurade aforebukyia seso a yen agyanom siie. Wəansi amma əhyee afərebə anaa aforebə, na mmom, eyə nkae adee a əkyere ayənkofa a yen nyinaa wə wə Awurade mu.’ 29 “Empare yen se yebəsore atia Awurade, anaase yebətwe yen ho afiri ne ho akəsi yen ankasa aforebukyia ama əhyee afədees, aduane afədees anaa aforebə. Awurade, yen Onyankopon aforebukyia a esi ne Ahyaie Ntomadan anim no so na wədi saa dwuma no.” 30 Əsəfо Pinehas ne mpanimfо edu no tee nsem yi firii Ruben ne Gad mmusuakuo ne Manase abusuakuo fa hə no, wən bo təə wən yam. 31 Əsəfо Eleasa babarima Pinehas buaa wən se, “Enne yəahunu

se Awurade wə yen ntam, efiri se, monyee bøne ntiaa Awurade sèdee yesusuié no, mmom moagye Israel nkwa afiri ɔséeé a anka Awurade de reba won so.” 32 Afei, Pinehas, ɔsøfø Eleasa babarima ne mpanimfoo edu no firii Ruben ne Gad mmusuakuo no nkyen wø Gilead sane koo Kanaan asase so køboø Israelfoo no amaneé. 33 Na Israelfoo no nyinaa bo tøø won yam, woyii Onyankopøn aye na woanka øko a wøbeko atia Ruben ne Gad ho asem bio. 34 Na Rubenfoø ne Gadfoo too aførebukyia no edin se “Odansení,” øye ñdansení wo yene won ntam se Awurade ye yen nso Onyankopøn.

23 Mfee bebree twaam a Awurade maa Israelfoo no ahoto a won atamfoo no mu biara anha won bio. Yosua a afei na wanyini yie no 2 free mpanimfoo, ntuanofoo, atemmufoø ne adwumayefoo a wøøø Israel nyinaa. Ùka kyereé won se, “Seesei, mabo akøkoraa. 3 Moahunu biribiara a Awurade, mo Onyankopøn aye arna mo me nkwa nna yi mu. Awurade, mo Onyankopøn ako atia mo atamfoo. 4 Mede amanaman no nsase a yennya nnii soø ne dee yeadí soø ama mo se mo agyapadeé, efiri Asubønten Yordan kosi Epo Kësee a øwo atøee fam no. 5 Saa asase yi beye mo dea, efiri se, Awurade, mo Onyankopøn bøpamo nnipa a wotete so seesei no nyinaa. Mobesi won anan mu atena hø, sèdee Awurade, mo Onyankopøn hyee mo bø no. 6 “Enti, monyee den! Monhwæ na monni nkyerékryere a wøatwøre wø Mose Mmara Nwoma no mu no so pøpøeø. Monntwe mo ho mfiri ho kwan biara so. 7 Monhwæ yie se mo ne nnipa foforo a wøda so te asase no so no nnya ayønkofa biara. Mpo, mommmo won anyame din na moabø won din aka ntam anaase moasom won. 8 Na monni Awurade, mo Onyankopøn no nokore sèdee moaye abesi enne yi. 9 “Efiri se, Awurade apamo amanaman akësee a wøye dene ama mo, enti obiara nni hø a watumi adi mo so nkonom. 10 Mo mu biara betumi atu atamfoo apem agu, efiri se, Awurade, mo Onyankopøn ko ma mo sèdee wahye bø no. 11 Enti, monhwæ yie na monno Awurade, mo Onyankopøn no. 12 “Nanso se motwe mo ho firi ne ho, na mone saa amanaman yi nkaeofø a wøøø mo mu yi di awadeé a, 13 ennes akyinnyee biara nni ho se Awurade, mo Onyankopøn rempamo won mfiri mo asase so. Mmom, wøbeyø afidie ama mo, øyea wø mo mfe mu ne kasøe a ehyø mo aniwa mu, na wøbetøre mo ase afiri asase pa yi a Awurade, mo Onyankopøn de ama mo yi so. 14 “Erenkyere biara mewu, sèdee

obiara korø no. Mo akoma mu no monim se øbo biara a Awurade, mo Onyankopøn hyee no aba mu. Bøhye no mu biara nni ho a amma mu! 15 Nanso, sèdee Awurade, mo Onyankopøn de nnepa a øhyee ho bø maa mo no, saa ara na se moannye øsetie amma no a øde amanehunu bøba mo so. Øbøpra mo afiri saa asase pa a øde ama mo yi so. 16 Se mobu Awurade, mo Onyankopøn apam no so na mosøre anaa mosom anyame foforo a, n’abufuo bøhye mo na øbøpra mo ntøm so afiri asase pa a øde ama mo no so.”

24 Na Yosua free Israelfoo nyinaa, won mpanimfoo, ntuanofoo, atemmufoø ne adwumayefoo koo Sekem. Na won nyinaa baa Onyankopøn anim. 2 Yosua ka kyereé won se, “Sèdee Awurade, Israel Onyankopøn see nie: Mo tete agyanom, Tera a øye Abraham agya ne Nahor tenaa Asubønten Eufrate agya noho na wøsomm anyame foforo. 3 Nanso, mefaa mo agya Abraham firii asase a øda Eufrate agya hø de no baa Kanaan asase so. Mefaa ne ba Isak so maa n’asefoo døoso. 4 Mede Yakob ne Esau maa Isak. Mede Seir bepøman no maa Esau, enna Yakob ne ne mma siane koo Misraim. 5 “Na mesomaa Mose ne Aaron, na mede øyaredøm a øye hu baa Misraimfoo no so na akyire yi, meyii mo firii hø ma monyaa ahofadie. 6 Èberø a mo agyanom duruu Epo Køkø hø no, Misraimfoo no de won ntæseenam ne won aponkøkafoo taa won. 7 Mosu free Awurade no, mede esum betoo mo ne Misraimfoo no ntam, memaa Epo no bu faa won so kataa won so. Mo ankasa mode mo ani hunuu dee meyee. Afei motenaa øserø so mfeebebree. 8 “Mede mo baa Amorifoo asase so wø Yordan apuee fam. Wøne mo koeø, nanso memaa modii won so nkonom na mofaa won asase. 9 Na Moabhene Sipor babarima Balak hyee aseø ko tiaa Israel. Ùka kyereé Beor babarima Balaam se onnomme mo. 10 Nanso, mantie no, na mmom mema øhyiraø mo, na megjee mo firii Balak nsam. 11 “Na motwaa Asubønten Yordan baa Yeriko no, Yeriko mmarima ko tiaa mo. Na nkurofø pii nso ko tiaa mo a Amorifø, Perisifø, Kanaanfø, Hetifø, Girgasifø, Hewifø ne Yebusifø ka ho. Nanso, mema modii won so nkonom. 12 Afei, mesomaa nnowa dii mo anim ma wøkøpamoo Amorifø ahemfo baanu no. Enye mo akofena anaa mo agyan na ema modii nkonom. 13 Memaa mo asase a enye mo na modii ho dwuma, maa mo nkuronø a enye mo na mokyekyereeø, nkuronø a mote mu seesei no. Memaa mo bobø nturo ne ngo dua mfuo se mobønya aduane, a mpo enye mo na

moduaes. 14 “Enti, monni Awurade ni, na momfa mo akoma nyinaa nsom no. Monto ahoni a mo agyanom somee no wə ebere a na wətə Asubonten Eufrate agya ne Misraim no nyinaa ngu korakora. Monsom Awurade nko ara. 15 Se nso mompe se mosom Awurade a, enne yi ara, monkyere dee mobesom no. Anyame a mo agyanom somm wən wə ebere a na wəwə Eufrate agya no na mope? Anaa Amorifoo a mote wən asase so seesei no anyame? Na me ne me fie dee, yebesom Awurade.” 16 Na ɔman no buaa se, “Yerempa Awurade akyi nkəsom anyame foforo. 17 Efiri se, Awurade, yen Onyankopon na ɔgyee yen ne yen agyanom firii nkoasom mu wə Misraim. ɔyees anwanwadee akesees wə yen anim. Na yefaa esere so wə yen atamfooo mu no, əbəo yen ho ban. 18 ɔye Awurade na ɔpamoo Amorifoo ne aman foforo a na wətə asase yi so no. Enti yen nso, yebesom Awurade, efiri se, əno nko ne yen Onyankopon.” 19 Na Yosua ka kyerees nnipa no se, “Morentumi nsom Awurade, efiri se, ɔye kronkron ne ninkunfooo Onyankopon. ɔremfa mo atuatee ne mo bəne nkye mo. 20 Se mopa Awurade akyi na mosom anyame foforo a, əbedane atia mo, asee mo a əmfa ho se əne mo adi no yie.” 21 Nnipa no buaa Yosua se, “Dabi, yeasi yen adwene pi se yebesom Awurade.” 22 Yosua nso kaa se, “Mobəbu saa gyinaee yi ho akonta. Moaka se mobesom Awurade.” Wəbuaees se, “Aane, yebəbu ho akonta.” 23 Yosua kaa se, “Eyε, monsee ahoni a mowə nyinaa na momfa mo akoma ntō Awurade, Israel Onyankopon so.” 24 Nnipa no ka kyerees Yosua se, “Yebesom Awurade, yen Onyankopon. Yebeyε əsetie ama əno nko ara.” 25 Enti, Yosua ne nnipa no yee apam saa eda no wə Sekem, de wən hyee nhyeheyee a emu yε den na əbetena hə daa wə wəne Awurade ntam. 26 Yosua twerees yeinom nyinaa guu Onyankopon Mmara Nwoma no mu. ɔfaa əbotan kəsec bi pire kotoo odum dua bi a eben Awurade ntomadan no ase se nkaeet adee. 27 Yosua ka kyerees nnipa no se, “Saa əbotan yi ate biribiara a Awurade aka akyere yen no. Se moanni mo Onyankopon nokore a, əbeyε adansedeet atia mo.” 28 Afei, Yosua gyaa nnipa no kwan maa obiara kəo n’agypadee so. 29 Asem yi akyi, ankyere na Nun babarima Yosua, Awurade əsomfooo wuiε. ɔdi i mfirinhyia əha ne edu. 30 Wəsieve no wə n’agypadee asase so wə Timnat-Sera a ewə Efraim bepo asase so, wə Gaas Bepo atifi fam. 31 Na Israel somm Awurade wə Yosua, ne mpanimfooo a wəanyinyini sene noo a wəhunuu dee Awurade ye

maa Israel wən nkwa nna nyinaa mu. 32 Na Yosef nnompe a Israelfoo de firi Misraim baee no, wəsieve wə Sekem wə asasetam bi a Yakob təo no dwete mpo əha firii Hamor mmamarima nkyen no so. Na saa asase yi wə Efraim ne Manase mmusuakuo a wəye Yosef asefoo asase kyεfa a wəde maa wən no so. 33 Aaron babarima Eleasa nso wuiε. Wəsieve no wə Efraim bepo asase no so wə Gibea kuro no a na wode ama ne babarima Pinehas no mu.

Atemmufoɔ

1 Yosua wuo akyi no, Israelfoo bisaa Awurade se,

“Abusuakuo ben na ese se wəkoto hye Kanaanfoo no so kane?” **2** Awurade buaa se, “Yuda na ese se əko; mede asase no so die ahye won nsam.” **3** Enti, Yuda ntuanfoo ka kyere wən nuanom Simeon abusuakuo no se, “Mommeka yen ho na yenko ntia Kanaanfoo a wote asase a wəde ama yen no so. Yen nso, yebəboa mo ama moako afa mo asase.” Enti, Simeonfoo mmarima no ne Yudafoo no kəe. **4** Eber a Yuda kəo wən so no, Awurade ma wədii Kanaanfoo ne Perisifoo no so nkonom, na wəkunkumm atamfoo akofoo əpedu wə Besek. **5** Besek hə, wəne əhene Adoni-Besek hyiae, na wəko tiaa no, dii Kanaanfoo no ne Perisifoo no so nkonom. **6** Adoni-Besek dwanee, nanso ankyere na Israelfoo kəkyeree no twitwaa ne nsa ne ne nan kokurobetie. **7** Emaa Adoni-Besek kaa se, “Eber bi na mewo Ahemfo aduəson a wəatwitwa wən kokurobetie bətasee mporoporowa wo me didipono ase. Afei, Awurade atua me dee meyee wən no so ka.” Wəde no kəo Yerusalem na əwuu wə hə. **8** Yuda mmarima no to hye Yerusalem so, dii so nkonom. Wəkunkumm kuropən no so nnipa nyinaa, too mu ogya. **9** Eno akyi, wədane faa anafoo fam, kəto hye Kanaanfoo a wətete bepo asase, Negeb ne atəee fam nkoko so no so. **10** Yuda bə wuraa Kanaanfoo a na wote Hebron a kane no na wəfre ho Kiriati-Arba no mu, dii Sesai, Ahiman ne Talmi so. **11** Wəfiri hə kətoaa nnipa a wote Debir a kane no na wəfre hə (Kiriati-Sefer no). **12** Na Caleb kaa se, “Obiara a əbeto ahye Kiriati-Sefer so na wafa no, mede me babaa Aksa bema no aware.” **13** Enna Caleb nua kumaa Kenas babarima Otniel kəfae. Enti, Aksa bəyee Otniel yere. **14** Aksa waree Otniel no, əka kyere no se əmmisa n'agya Caleb na əmma won assase nka dee wəwo no ho. Əfiri n'afunumu so sii fam ara pə, Caleb bisaa no se, “Asem ben? Edeen na menyə mma wo?” **15** Əbuua se, “Ma me nhŷira bio. Woadom me ama me asase wo Negeb, na mesre wo ma me asase a nsuo wə so.” Enti, Caleb maa no atifi ne anafoo fam nsuwansuwa asase. **16** Eber a Yuda abusuakuo firii Yeriko no, Kenifo a woye Mose ase barima asefoo ne won kəo Yuda esere no so. Wətenaa nnipa a wəwo ho no mu wo beaee bi a əben Arad a əwə Negeb. **17** Afei, Yuda ne Simeon ka bəo mu ko tiaa Kanaanfoo a wote Sefat no seee kuro no pasaa. Enti, wətoo kuro no edin Horma. **18** Eno akyi, Yuda ko

faa nkuron Gasa, Askelon ne Ekron ne won nsase a atwa won ho ahyia. **19** Na Awurade ka Yuda nkurəfoo ho enti, emaa wəfaa bepo nsase no. Nanso, wəantumi ampam nnipa a wote tata so no amfiri hə, əfiri se, na wəwə nnadee əteaseenam. **20** Wəde Hebron kuron maa Caleb sedee na Mose ahye ho bə no. Na Caleb pamoo nnipa a na woye Anak mmamarima baasa no asefoo no firii hə. **21** Benyamin abusuakuo no antumi ampam Yebusifoo a na wote Yerusalem no. Enti, əbesi ənne yi, Yebusifoo ne Benyamin nkurəfoo da so te Yerusalem. **22** Yosef asefoo kəto hye Bet-El kuro no so, na Awurade kaa won ho. **23** Wəsomaakwansrafo kəo Bet-El (a kane no na wəfre no Lus) hə. **24** Wəde nsemmisa puapuaa əbarima bi a na əfiri kuropən no mu reba. Wəka kyere no se, “Kyere yen ekwan a wode kə kuropən no mu na yen nso, yebəhunu wo mməbə.” **25** Enti, əkyere won kuropən no kwan ma wəkəkunkumm kuropən no mu nnipa nyinaa, na wəgyaa əbarima no ne n'abusuafo. **26** Akyire no, əbarima no tutu kəo Hetifoo asase so. Əkyekyeree kuropən wo hə. Ətoo kuropən no edin Lus. Na saa edin no da kuropən no so de besi ənne. **27** Manase abusuakuo no nso antumi ampam nnipa a na wote Bet-Sean, Taanak, Dor, Yibleam, Megido ne won nkuraasee no, əfiri se, na Kanaanfoo no aka se, sedee ətəc biara, əhə ara na wəpə se wotena. **28** Israelfoo no nyaa ahooeden kakra no, wəhyee Kanaanfoo no ma wəyee nnwuma se nkoa maa won a wəampamo won amfiri asase no so. **29** Efraim abusuakuo no nso antumi antu Kanaanfoo a na wote Geser no enti Kanaanfoo no kəo so ne won tenae. **30** Sebulon abusuakuo no antumi antu Kanaanfoo a na wote Kitron ne Nahalol, enti wəkəo so ne won tenae. Nanso, wəhyee won ma wəyee adwuma se nkoa. **31** Aser abusuakuo no nso antumi antu won a na wote Ako, Sidon, Ahlab, Aksib, Helba, Afik ne Rehob. **32** Nokorm, əsiiane se wəantumi antu won no enti, Kanaanfoo no dəəso wə asase a Aserfoo no te soō no so. **33** Naftali abusuakuo no nso antumi antu won a na wote Bet-Semes ne Bet-Anat. Mmom, Kanaanfoo no dəəso wo asase a wote soō no so. Nanso wəhyee nnipa a wote Bet-Semes ne Bet-Anat ma wəyee adwuma se nkoa maa Naftali nkurəfoo. **34** Dan abusuakuo no dee, Amorifoo hye won maa wətu kəo bepo nsase no so na wəamma won amma tata so hə. **35** Amorifoo no sii won adwene pi se, wəbetena Heres bepo so wə Ayalon ne Saalbim, nanso Yosef asefoo no yee den mmoroso no, wəhyee Amorifoo no

ma woyee adwuma se nkoo. **36** Na Amorifo ahyee firi Akrabbim aforoee koo Sela na etoa so koo atifi fam.

2 Na Awurade obefoo firi Gilgal koo Bokim de nkra koomaa Israelfoo se, “Meyii mo firii Misraim, de mo baa asase a mekaa ho ntam se mede bema mo agyanom no so. Mekaa se, Meremmu m’apam a me ne mo aye no so. **2** Mo fam dee ne se, mo ne nnipa a wote asase yi so no nnye apam biara na mmom mobesee won afrebukyia nyinaa. Na aden enti na moanni me mmaransem so? **3** Dees moaye yi enti, merempam nnipa a wotete mo asase so no. Wobeyee mo nkyenmu nkasese na won anyame nso aye mfidie ama mo.”

4 Awurade obefoo kasa wiees no Israelfoo no suudenden. **5** Enti wotoo beaees ho edin “Agyaadwotwa”. Na wobeo afodees wo ho maa Awurade. **6** Yosua gyaa nkurofoo no kwan akyi no, mmusuakuo no mu biara kofaa n’agypades a wode maa no se ne kyefaa no. **7** Na Israelfoo no somm Awurade wo Yosua ne mpanimfoo a woanyini sene Yosua a whunuu nneema akesees a Awurade ye maa Israel, Yosua nkwa nna nyinaa mu no. **8** Afei, Nun babarima Yosua, Awurade osomfoo wui a na wadi mfirinhyia oha ne edu. **9** Wosiee no wo n’awunya asase a na ewo Timnat-Heres, Efraim bepo asase no a ewo Gaas bepo no atifi fam no. **10** Saa awo ntoatoasoo no akyi no, awo ntoatoasoo foforo nyiniie a na wonnim Awurade, na wonkae nneema akesees a waye ama Israel. **11** Na Israelfoo no yee dee enye wo Awurade ani so, na wosom Baalim ahoni. **12** Wogyaaw Awurade, won agyanom Onyankopon a oyii won firii Misraim no. Wodii anyame foforo akyi, somm saa anyame no a eyee nnipa a wootwa won ho ahyia no dea. Na womaaw Awurade bo fui. **13** Wogyaaw Awurade akyi die, koso Baalim ne Astoret ahoni. **14** Yei maa Awurade bo fuu Israel, enti ode won hyee afomfafo nsa, ma wowiaa won ahodee. Oton won maa won atamfoo a wootwa won ho ahyia, na woantumi annyina won ano. **15** Ebere biara a Israelfoo beko oko no, Awurade ko tia won ma wodi nkoguo, sedee ohyees bo no. Enti, won ho hiahiaa won papaapa. **16** Afei, Awurade pagyaa atemmufo ma wobegyee Israelfoo firi won atamfoo nsam. **17** Nanso, Israelfoo no antie atemmufo no. Wokoo so de won ho baa anyame foforo, kotoo won. Wotwee won ho ntam so firii won agyanom a woyee osetie maa Awurade mmaransem no kwan so. **18** Ebere biara a Awurade de atemmufo bi bedua Israel so no, na oka saa atemmufo no ho na ogye nnipa no firi won atamfoo no nsam wo saa

atemmufo no nkwa nna nyinaa mu. Efiri se, Awurade hunuu ne nkurøfoo a woredi won nya na worehunu amane no mmøba. **19** Nanso, atemmufo no wuo akyi no, nnipa no sane koo won bra bone no mu a, afei na woaséesee sene won a wodii won anim ekan no. Wodii anyame foforo akyi. Wøkotoo won, somm won. Na woampé se wøgøye won nnebønesem ne kønseneesem no. **20** Enti, Awurade bo fuu Israel. Økaa se, “Esiane se saa nnipa yi abu apam a me ne won agyanom yeees so, na woapo me mmaransem enti, **21** merempamo aman a Yosua anni won so ansa na ørewuo no. **22** Meyee yei de soø Israel hwøees se wøbetie Awurade sedee won agyanom yeees no.” **23** Eno enti na amma Awurade ampam aman no ntam so na wamma Yosua ammedi won nyinaa so no.

3 Awurade gyaa aman bi wo asase no so a na ønam so pe se soø Israelfoo a wønkoo Kanaan ko no bi da hwø. **2** Øyee saa de kyerees Israel nkyirimma a wønkoo øko da no sedee wøbenya akodie ho nimdees. **3** Saa aman no nie: Filistifoo (won a na wøhye Filistifoo ahemfo baanum bi ase no), Kanaanfoo nyinaa, Sidonfoo, Hewifoo a na wote Lebanon bepo no so firi Baal Hermon bepo ho de kosi Lebo Hamat. **4** Wøgøyaaw saa nkurøfoo yi de soø Israelfoo no hwøees, pees se wøhunu se wøbedi mmara a Awurade nam Mose so hye maa won agyanom no so anaa. **5** Enti, Israelfoo no tenaa Kanaanfoo, Hetifoo, Amorifoo, Perisifoo, Hewifoo ne Yebusifoo no mu. **6** Na wodii won ho awadee. Israelfoo mmamarima no warewaree won mmammaa enna wode Israelfoo mmammaa nso maa won mmamarima awadee. Na Israelfoo no somm won anyame. **7** Israelfoo no yee dee eyee Awurade ani so bone. Won were firii Awurade won Onyankopon, na wosomm Baalim ahoni ne Asera afrebukyia. **8** Awurade abufuo mu yee den tiaa Israel enti, ode won hyee Aramhene Kusan-Risataim nsam. Na Israelfoo yee Kusan-Risataim nkoo mfirinhyia nwotwe. **9** Nanso, Israelfoo su free Awurade no, oyii øbarima bi se øgyefoo maa won. Ne din ne Otniel a oyee Kaleb nua kumaa Kenas babarima. **10** Awurade honhom baa ne so, enti øbeyee Israel øtemmufo. Øko tiaa Aramhene Kusan-Risataim na Awurade maa Otniel dli ne so nkonim. **11** Enti, asomdwoee baa asase no so mfirinhyia aduanan. Na Kenas babarima Otniel wui. **12** Bio, Israelfoo no yee dee eyee Awurade ani so bone, na eno enti, Awurade de tumi hyee Moabhene Eglon nsa ma odiil Israel so. **13** Eglon boaboaam Amonfoo ne Amalekfoo

ano ma wobekaa ne ho na wokoto hyee Israelfoo so. Wodii won so, faa kuropen Yeriko. **14** Israelfoo no somm Moabhene Eglon mfirinhyia dunwotwe. **15** Nanso Israelfoo no su free Awurade bio no, Awurade maa won ogyefoo. Ne din ne Ehud, Gera babarima a oyee abenkumma na ofiri Benyamin abusuakuo mu. Israelfoo no somaa Ehud se omfa won apeatoos sika nkoma Moabhene Eglon. **16** Enti, Ehud baas sekan anofanu a ne tenten ye nsateakwaa dunwotwe. Ode hyee ne sre nifa ho de siee n'atadee mu. **17** Ode apeatoos sika no bree Eglon a waye kese twofee no. **18** Ode sika no maa no wieee no, Ehud gyaa won a na woso sika no kwan ma wokoo fie. **19** Nanso, ebere a Ehud duruu aboo ahoni a eben Gilgal no, osane n'akyi baa Eglon nkyen beka kyerees no se, "Mewo kokoamsem bi meka kyere wo." Enti ohene no maa n'asomfoo no nyinaa yes dinn na emaa won nyinaa firii edan mu ho. **20** Afei, Ehud koo Eglon nkyen. Na ote aborosan dan bi a emu dwao mu. Ehud ka kyerees no se, "Mewo asem bi a efiri Onyankopon nkyen ka kyere wo!" Ebere a ohene Eglon sore firii n'akonnwa mu ara pe, **21** Ehud de ne nsa benkum twee sekan a ode ahye ne sre nifa ho no de wao ohene no yafunu mu. **22** Sekan no koo akyiri kossii se n'abona no mpo wuraa ohene no sradees mu maa eso kataes. Enti, Ehud gyaa sekan no wo yafunu no mu maa ne nsono tu guie. **23** Afei, Ehud totoo apono no mu foroo agyanan dan no, faa ne nsusenees no mu dwane koe. **24** Ehud koe akyi no, ohene asomfoo no baa ho behunuu se, apono a eko aborosan no so no, woototo mu. Na wodwene se owo agyananbea ho, **25** enti, wotwenees. Wotwenees ara na ohene no mma no, ethaa won ma wokopee safoa bi. Na wobuee epono no, wohunuu se won wura awu da fam. **26** Ebere a asomfoo no retwen no, Ehud dwane faa aboo ahoni no so a oreko Seira. **27** Oduruu Efraim bepo asase no so no, Ehud hyenee totorobento kyerees oman no se womfa akodee mmra. Enti, odii Israelfoo kuo bi anim sianee bepo no. **28** Oka kyerees won se, "Monni m'akyi. Awurade ama moadi Moabfoo a woye mo atamfoo no so nkonom." Enti, wotu dii n'akyi. Israelfoo no faa asubonten Yordan baabi a etho nno a wofiri Moab tware. Eno enti na obiara ntumi mfa ho ntwa Asubonten no. **29** Woto hyee Moabfoo no so. Wokunkumm won nnommariama no beye opedu. Won mu biara antumi annwane. **30** Enti, Israelfoo dii Moabfoo so nkonom saa eda no, na asomdwoes baa asase no so mfirinhyia aduwotwe. **31** Ehud akyi no,

Anat babarima Samgar gyee Israelfoo. Ode nantwika abaa kumm Filistifoo aha nsia.

4 Ehud wuo akyi no, Israelfoo no yee bone wo Awurade ani so bio. **2** Enti, Awurade de won hyee Kanaanhene Yabin a na odi adee wo Hasor no nsa. Na osahene a otua n'akodom ano no din de Sisera a na ote Haroset-Hagoyim. **3** Na Sisera wo nnadee nteaseenam aha nkron, na ode atirimuoden hyee Israelfoo no so mfirinhyia aduonu. Afei Israelfoo no su free Awurade pae mmoa. **4** Debora a na oyee Lapidot yere ne odiyifo baa na obeyee Israelfoo otemmufoa. **5** Na stena Debora Abe Dua ase a ewo Rama ne Bet-El ntam wo Efraim bepo asase no so. Etho na na Israelfoo no ko ma odi won nsem. **6** Eda bi, osoma ma wokofree Abinoam babarima Barak a na ote Kedes wo Naftali asase so. Oka kyerees no se, "Sei na Awurade, Israel Onyankopon hye wo se ye: Koboaboa akofoo opedu ano firi Naftali ne Sebulon mmusuakuo mu wo Tabor bepo so ho. **7** Medaadaa Yabin akodom sahene Sisera ne ne nteaseenam ne akofoo aka Asubonten Kison ho. Etho na mema woadi ne so nkonom." **8** Barak ka kyerees no se, "Se wo ne me bek dea, msko!" **9** Debora buaa no se, "Mate, me ne wo bek, nanso worennya animuonyam biara wo dwumadie yi mu, efiri se, Awurade nkonomidie wo Sisera so no befiri obaa nsam." Enti, Debora ne Barak koo Kedes. **10** Kedes ho, Barak frefree Sebulon abusuakuo ne Naftali abusuakuo mu nnipa nyinaa, na akofoo opedu ne no koe. Debora nso kaa won ho koe. **11** Na Kenini Heber atwe ne ho afiri Kenifo a woye Mose akonta Hobab asefoo no ho, akosi ne ntomadan wo dua kesee bi a esi Saananim a eben Kedes no ho. **12** Ebere a woka kyerees Sisera se Abinoam ba Barak aforo ko Tabor bepo so no, **13** oboaboa ne nnadee nteaseenam aha nkron ano ne n'akofoa nyinaa, na wotu tene firii Haroset-Hagoyim koo Asubonten Kison ho. **14** Afei, Debora ka kyerees Barak se, "Ye ahoboa! Enne ne eda a Awurade de Sisera so nkonomidie bema wo, efiri se, Awurade atu sa adi w'aniam." Enti, Barak dii n'akodom opedu anim sianee Tabor bepo no kokoe. **15** Ebere a Barak to hyee won so no, Awurade maa huboa baas Sisera, ne nteaseenamkafoa ne n'akofoa no nyinaa. Ebaa saa no, Sisera huri firii ne teaseenam mu sii fam dwanees. **16** Barak nteaseenam ne otamfoo no akodom no ara kossii Haroset-Hagoyim, kunkumm Sisera akofoo no nyinaa. Anka won mu baako mpo. **17** Sisera dwane kohyee Kenini Heber yere Yael ntomadan mu, efiri se,

na Heber abusuafoo ne Hasorhene Yabin wə ayənkofa. **18** Yael firii adi kohyiaa Sisera ka kyereə no se, “Owura, bra me ntomadan yi mu. Bra mu. Nsuro.” Enti, əkoo ntomadan no mu maa əde nnasoo kataa ne so. **19** Sisera ka kyereə no se, “Mesre wo, sukəm de me enti ma me nsuo.” Enti əmaa no nufosuo se ənnom, na əsane kataa ne so. **20** Sisera ka kyereə no se, “Gyina ntomadan no ano na se obi bebisa wo se obi wo ha a, ka se dabi.” **21** Nanso, əbre enti, Sisera faa mu daeə. Yael, a əye Heber yere, yee breeo koo ne so. Əde hamre ne pəewa na ekəe. Əde pəewa no sii ne moma so de hama no bəə so, kəsii se əhwiree ne moma mu sii fam ma əwuiə. **22** Əbere a Barak baa se ərebəhwehwe Sisera no, Yael pue behyiaa no. Əka kyereə no se, “Bra na menkyere wo əbarima a worehwehwe noo no.” Enti, ədii n’akyi koo ntomadan no mu kohunuu Sisera se wawu da hə a pəewa si ne moma so. **23** Eda no na Israel hunuu se Onyankopon adi Kanaanhene Yabin so nkonom. **24** Na eno akyi no, Israel nyaa ahoođen tiaa əhene Yabin ara kəsii se akyire yi, wəsəee no.

5 Eda no, Debora ne Abinoam babarima Barak too saa dwom yi: **2** “Israel mparimfoò sore dii animu, na nnipa no de anigyeə dii wən akyi. Nhyira nka Awurade! **3** “Mo ahemfo, montie! Monye aso, mo aberempən! Na meto dwom ama Awurade. Məma me nne so ama Awurade, Israel Onyankopon. **4** “Awurade, əbere a wofirii Seir, na wobəə nsra faa Edom mfuo so no, asase wosoeə na əsoro omununkum tuee nsuo. **5** Awurade ba no maa mimpə wosoeə. Sinai Bepo mpo wosoeə wə Awurade, Israel Onyankopon anim. **6** “Anat ba Samgar ne Yael berə so, nnipa amfa akwantempon so, na akwantufoə faa anammənkwan kontonkye so. **7** Nnipa kakra na wəkkaa Israel nkuraaseə kəsii se Debora soree se ena maa Israel. **8** Əbere a Israel somm anyame foforə no, əko soree kuropən no apono ano. Nanso wəanhunu kyəm anaa pea wə akofoo əpeduanan a wəwə Israel mu! **9** Mewə Israel ntuanofoə afa ne wən a wəde anigyeə dii wən akyi. Hyira Awurade! **10** “Mo a motete afunumu a wote apo so, tete nsaa a eyə fe so, montie! Ne mo a eṣe se monante fam nso, montie! **11** Montie nkuraaseə nnwomsiaafoo a wəaboa won ho ano wə anomeeə. Wəkeka Awurade tenenee nkonomdie, ne ne nkuraasefəo nkonomdie wə Israel ho aseəm. “Afei Awurade nkurəfəo bəə nsra kəə kuropən no apono ano. **12** ‘Sore! Debora, sore! Sore, sore na to dwom! Sore, Barak! Di wo nneduafoo anim kəə, Abinoam ba!’ **13** “Nkaeefoo no bəə nsra firi Tabor kəə

ahoođenfoə so. Awurade nkurəfəo bəə nsra kəə akofoo ahoođenfoə so. **14** Wəfiri Efraim baeə, asase a na kane no na eyə Amalekfoo dea, na Benyamin nso dii w’akyi. Asahene no bəə nsra firii Makir; osahene pomakuraafə firi Sebulon baeə. **15** Na Isakar mu atitire ka Debora ne Barak ho. Wədii Barak akyi, bə wuraa bənhwa no mu. Nanso, Ruben abusuakuo mu dee, wəansi wən adwene pi. **16** Adən enti na wotenaa efie wo nnwanhwehwe mu, tie nnwanhwehwe a Wade hwerəma frē wən nnwan? Ruben abusuakuo mu, wəansi wən adwene pi. **17** Gilead kaa Yordan apueeə ho. Na Dan dee, adən enti na otenaa fie? Aser tenaa mpoano a wanka ne ho, okaa n’ahyen gyinabea ahodoə ho. **18** Nanso, Sebulon too ne nkwa akyerə sedəə Naftali yee wə akono no. **19** “Kanaan ahemfo koeə wə Taanak a ebən Megido nsutire ho, nanso, wəannya asadeə biara ankə. **20** Nsoromma firi soro koeə. Nsoromma nam wən kyenenee so ko tiaa Sisera. **21** Asubənten Kison twee wən koeə, tete asuo, Kison. Me kra, fa akokooduru bə nsra kə w’anim! **22** Afei, aponkə no tote pem pem fam, wəde mmirikatente, Sisera aponkə ahoođenfoə no mmirikatente. **23** ‘Nname nka Merosfoo,’ Awurade əbəfəo na əsəe. Ma nname a ano ye den nka wən əfiri se, wəamməboa Awurade, wəamməboa Awurade anko antia akofoo ahoođenfoə no. **24** “Nhyira nka Yael, Heber a əfiri Keni yere. Ne nhŷira nsene mmaa a wətete ntomadan mu nyinaa. **25** Sisera sreeə nsuo, na Yael maa no nufosuo; bonsua a əfata ahemfo no mu na əde nufosuo ani sradeə brēe no. **26** Afei, əde ne nsa benkum yii ntomadan pəewa, na əde ne nsa nifa faa odwumfoə asaee. Əde bəə Sisera, pəkyee ne ti. Əde pəewa no wən ne moma so, bəə so kəə ne tirim. **27** Əhdwoeə, əhwhee ase; əwuu wə ne nan ase. **28** “Sisera nena hwəə mpomma mu; ətəə mpomma mu hwəə no kwan, əkaa se, ‘Adən enti na ne teaseənam akyere ba yi?’ Adən enti na yente teaseənam nhankra nnyegyee yi?” **29** Ne mmaa anyansaafəo no rema mmuaee no, ətii mu kaa saa nsem yi kyereə ne ho se: **30** ‘Wərekə asadeə a wənyaee no, əbarima biara nya əbaa baako anaa mmieni. Sisera bənya ntadeə a eyə fe na me nso menya ntadeə a əkura ahosuo ahodoə na wəanwono mu feefə.’ **31** “Awurade, ma w’atamfoə nyinaa nwu se Sisera! Nanso, ma wən a wədə wo no nkəso se owigynaee.” Afei, asomdwoeə baa asase no so mfirinhyia aduanan.

6 Israelfoə no yee dee eyə Awurade ani so bəne bio. Enə enti, Awurade de wən hyee Midianfoə nsa mfeeə

nson. 2 Esiane se na Midianfoō no ye atirimuodenfoō enti, Israelfoō no dwane kōo mmepeō so kōpeē ahintaeē wo aboden ne atu mu. 3 Ebere biara a Israelfoō duaa wōn nnōbaeē no, Midianfoō, Amalekfoō ne nnipa a wōte apueeē fam no kōto hye wōn so. 4 Wōbeyē atenaeē wō wōn asase no so see mfudee no firi Gasa a wōnnya Israelfoō aduane biribira. Wōfa nnwan, anantwie ne mfunumu. 5 Saa atamfoo dōm yi de won nyemmoa ne wōn ntomadan foro ba te se ntutumme. Wōtete nyoma a wōntumi nkane wōn dodoō so na wōba. Na wōtena asase no so kōsi eso nneema nyinaa besa. 6 Enti Midianfoō no maa ekōm baa Israel. Afei Israelfoō no su freee Awurade pēe mmoa. 7 Ebere a Midianfoō enti, Israelfoō su freee Awurade no, 8 Awurade somaa odiyifōo kōo wōn nkyen. Ḍkaa se, “Asem a Awurade, Israel Onyankopōn, ka nie: Meyii mo firi Misraim nkoasom mu 9 Meyii mo firi Misraim tumi ne wōn a wōhye mo so nyinaa ase. Mepamoo mo atamfoo de wōn asase maa mo. 10 Meka kyereē mo se, ‘Mene Awurade, mo Onyankopōn. Monnsom Amorifoo a mote wōn asase so no anyame.’ Nanso moantie me.” 11 Na Awurade ḥbōfōo bētenaa odupon a esi Ofra a eyē Yoas a ɔfiri Abieser abusua mu dea no ase. Na Yoas babarima Gideon reporo ayuo wo nsakyiamena ase se ḥde resie Midianfoō no. 12 Awurade ḥbōfōo yii ne ho adi kyereē Gideon, kaa se, “Dommariama, Awurade ka wo ho.” 13 Gideon buaa se, “Owura, se Awurade ka yen ho a, aden enti na saa nsem yi nyinaa aba yen so? Na anwanwadee a yen agyanom kaa ho asem kyereē yen no nso wō he? Wōanka se, ‘Awurade yii yen firi Misraim anaa?’ Nanso, seesei dee, Awurade agyaa yen de yen ahye Midianfoō nsam.” 14 Na Awurade danee ne ho ka kyereē no se, “Fa ahōoden a wowo no kō na kōgye Israelfoō firi Midianfoō no nsam. Me na meresoma wo.” 15 Gideon buaa se, “Na Awurade, mcyē den magye Israelfoō? M’abusua na eyē mmers koraa wo Manase abusuakuo mu na me na mesua koraa wo me fiefoo nyinaa mu.” 16 Awurade ka kyereē no se, “Meka wo ho. Wobesee Midianfoō no sedee woresee onipa fuā.” 17 Gideon buaa se, “Se wobēboa me ampa ara dee a, ye nsenkyerēnneē bi ma menhunu se, nokorēm, eyē wo Awurade na worekasa kyereē me yi. 18 Nkō, kōsi se mesane m’akyi aba de m’afōrebōdee abrē wo.” Awurade buaa se, “Metena ha atwen kōsi se wobēba.” 19 Gideon yee nitem kōo efie. Ḍkōsiesie abirekyie ba, too burodo asikyiresiam lita aduonu mmienu a mmōreka nni mu. Afei, ɔsooa ēnam no wo

kētenten mu a nkwan no nso wō esen bi mu de baeē. Ḫde bresē ḥbōfōo no wō odupon no ase. 20 Awurade ḥbōfōo no ka kyereē no se, “Fa ēnam no ne burodo a ēnkaeē no gu ḥbotan yi so na hwie nkwan no gu so.” Na Gideon yee dee ḥbōfōo no kyereē no se ḥmye no. 21 Afei, Awurade ḥbōfōo no de poma a ēkura no no kaa ēnam ne burodo no, na ogya pue firii ḥbotan no mu hyee dee ḥde baeē no nyinaa. Na ḥbōfōo no yeraeē. 22 Ebere a Gideon hunuu se eyē Awurade ḥbōfōo no, ɔteaam se, “Asafo Awurade, mahunu Awurade ḥbōfōo animu ne animu.” 23 Awurade buaa se, “Nsuro na worenwu.” 24 Na Gideon sii afōrebukyia wō hō maa Awurade na ḥtoo no edin “Awurade Yē Asomdwōee.” Afōrebukyia no da so wō Ofra a eyē Abieserfoō abusua asase so de besi enne. 25 Anadwo no, Awurade ka kyereē Gideon se, “Kyere nantwinini ḥdi mu, ḥtō so mmienu na wadi mfee nson firi w’agya anantwie mu. Dwiri w’agya afōrebukyia a osi maa Baal no, na twa Asera dua a esi nkyen no. 26 Afei, si afōrebukyia wō bepō yi so ma Awurade, wo Onyankopōn. Hyehyē afōrebukyia aboo no yie. Fa nantwinini bo ḥhyēe afōdee wō afōrebukyia no so. Fa Asera dua a wotwaēe no yensin ye egya.” 27 Enti, Gideon faa n’asomfoō edu de wōn yee sedee Awurade hyee noo no. Nanso, ɔyee no anadwo, ɔfiri se, na ɔsuro n’agya fiefoo ne kuro mma no. Na ɔnim dee ebēsie, se wōhunu onipa a ɔyee saa adee no a. 28 Adee kyee anopahema a kuro no mu nnipa hyee aseē nyanenyaneē no, obi hunuu se wōadwiri Baal afōrebukyia no agu, na Asera dua a esi ho no nso, wōatwa atwene na wōasi afōrebukyia foforō asi ananmu. Na wōhunu afōrebōdee bi nkaeē wō so. 29 Ḣmanfoō no bisabisaa wōn ho wōn ho se, “Hwan na ɔyee yei?” Wōbisabisa, too wōn bo ase feefee mu no, wōhunu se Yoas babarima Gideon na ɔyee saa. 30 Ḣmanfoō no teaam guu Yoas so se, “Fa wo babarima no bra. See a ɔssee Baal afōrebukyia ne twa a ḥtwaā Asera dua no enti, eee se ɔwuo.” 31 Nanso, Yoas teaam guu nnipakuo no so se, “Aden enti na mogye Baal ti? Mōbetumi aka n’asem ama no anaa? Obiara a ḥbēgye ne ti no, wōbekum no ansa na adee akye. Se Baal ye onyame bi ampa ara a ɔno ara nni mma ne ho na ɔnkum dee ḥdwirii n’afōrebukyia no!” 32 ɔfiri saa ebere no rekō no, wofree Gideon Yerubaal a asekyere ne “Baal nni mma ne ne ho,” ɔfiri se, ɔno ara na ḥdwirii Baal afōrebukyia no guie. 33 Afei, Midianfoō nyinaa, Amalekfoō nyinaa ne nnipa a wōfifiri apueeē fam no kaa wōn ho bōo mu tia Israel. Wōtwaā Yordan,

kəbəo atenaeε wə Yesreel bənhwa mu. 34 Awurade honhom baa Gideon so na əbəo totorobento de frēe dəm. Mmarima a wofiri Abieser abusua mu no baa ne nkyen. 35 Əsomaa abəfōo kəo Manase, Aser, Sebulon ne Naftali nyinaa mu kəfrēe wən akodəm, na wən nyinaa penee so. 36 Gideon ka kyereε Onyankopon se, “Se wonam me nsa so begye Israel sədeε woahye bə no a, 37 fa saa əkwan yi so kyere me, mede odwannwi bekata ayuporobe a ho anadwo yi. Se obosuo fa odwannwi no, na se εhə amfə a, na mahunu se ampa ara, wonam me nsa so begye Israel sədeε woahye ho bə no.” 38 Na saa na əbaε. Gideon səree adekyeeε kyii odwannwi no mu nyaa nsuo adee ma. 39 Afei, Gideon ka kyereε Onyankopon se, “Mma wo bo mfu me. Ma memmisaa adee baako. Ma memfa odwannwi no nsə biribi nhwə. Saa εberε yi dee, ma odwannwi no nyε wesee na baabi a əda hə no nyinaa mfo.” 40 Anadwo no, Onyankopon yεs sədeε Gideon bisaaε no. Anəpə no odwannwi yεs wesee a na obosuo afə fam hə nyinaa.

7 Anəpahema, Yerubaal (a əne Gideon) ne n'akodəm kəo ara kəsii Harod nsuo ho. Midian akodəm nso bəo dəmpem wə atifi fam wə bənhwa bi a εben More bepə no. 2 Awurade ka kyereε Gideon se, “Akofoo a wəka wo ho no dəoso dodo. Se mema mo nyinaa ko tia Midianfoo a, Israelfoo no behoahoa wən ho akyere me se wən ara nam wən ahooeden so na wəggee wən ho sii hə. 3 Əno enti, ka kyere nnipa no se, ‘Obiara a əye tebəo anaa əsuro no, ənyi ne ho mfiri mu na ənkə efie.’” Wən mu əpeduonu mmienu na wəkəo fie, enna ekaa wən mu əpedu a wəpəe se wəbeko. 4 Nanso, Awurade ka kyereε Gideon se, “Wədəoso ara. Fa wən bra asuo no ho na mesa wən mu ayi won a wo ne wan bəkə ne wən a wəne wo renkə.” 5 Əberε a Gideon de n'akofoo no kəo nsuo no ho no, Awurade ka kyereε no se, “Kye nnipa no mu akuo mmienu. Fa nnipa a wəbo nsuo gu wən nsam na wəde wən tekrema tafere no se nkraman no kə ekuo baako mu. Ekuo a ətə so mmienu no nso, fa wən a wəbu nkotodwe de wən ano nom nsuo wo asuwa mu no hye mu.” 6 Mmarima no mu ahasa pε na na wənom nsuo firi wən nsa mu. Wən a aka no nyinaa nso, na wəbu nkotodwe de wən ano nom nsuo firi asuwa no mu. 7 Awurade ka kyereε Gideon se, “Menam saa mmarima ahasa yi so begye mo, na mama moadi Midianfoo no so nkonom. Ma wən a aka no nyinaa nkə fie.” 8 Enti, Gideon gyegyee wən akwansoduane ne ntotorobento firii akofoo no nkyen ma wəkəo fie. Enna əmaa mmarima ahasa no

kaa ne nkyen. Na Midianfoo no atenaeε wə bənhwa a εwo Gideon ase pε. 9 Anadwo no, Awurade kaa se, “Sore! Kə Midianfoo no atenaeε no mu wə aseε hə, na mema mo adi wən so nkonom! 10 Na se wosuro se wobekoto ahye wən so a, wo ne wo əsomfōo Pura nkə hə. 11 Tie dee Midianfoo no reka na εbehye wo nkuran. Na wo ho əbere wo ama woato ahye wən so.” Enti, Gideon faa Pura kaa ne ho ne no kəo atamfoo no atenaeε no mfikyire. 12 Saa εberε no na Midianfoo, Amalekfoo ne nnipa no nkaεε a wəfifiri apueε fam no abεye bitibiti te se ntutumme wə bənhwa no mu. Na wən nyoma nso dodo te se mpoano anwea. Wədəoso dodo! 13 Gideon weaweaα kəduruu hə no, na əbarima bi reka ne daεε a əsəoeε akyere n'adamfo bi se, “Mesoo daεε na burodo kurukuruwa bi ate abəhwe Midianfoo atenaeε. Əkəpə ntomadan no bi na εbu faa so ma əkəhwee asel!” 14 N'adamfo no kaa se, “Wo daεε no kyere adee baako pε. Onyankopon de Midian ne ne mpamfōo nyinaa so nkoniimdie ahye Yoas babarima Gideon, Israelni no nsa.” 15 Əberε a Gideon tee daεε no ne n'asekyere no, əkoto səree Onyankopon. Əsane baa Israel atenaeε mu teaam se, “Monsore! Awurade de Midianfoo ahye mo nsa.” 16 Əkyee mmarima ahasa no mu akuakuo mmienu. Əde ntotorobento ne doteε kuruwa a ogyaten hyehye mu maa wən. 17 Afei, əka kyereε wən se, “Monhwe me. Monni m'akyi. Se meduru atenaeε no mfikyire a, dee meye biara no, monye bi. 18 Se me ne wən a wəka me ho nyinaa hyen ntotorobento no a, mo a moatwa atenaeε no ho ahyia no nyinaa, mo nso monhyen mo dee na monteam se, ‘Yeko ma Awurade ne Gideon.’” 19 Anadwo dasuo mu a wəasesa awəmfoo no awie pε, na Gideon ne mmarima əha a wəka ne ho no kəduruu Midianfoo atenaeε mfikyire. Mpofirim wəhyenee wən ntotorobento no, bobəo doteε nkuruwa a na εhyehye won nsam no. 20 Afei akuo mmienu no nyinaa hyen wən ntotorobento bobəo wən nkuruwa. Na wəkurakura ogyaten a εredere no wə wən nsa benkum mu na wəkurakura ntotorobento wə wən nsa nifa mu, woteam se, “Awurade akofena ye Gideon akofena!” 21 Əbarima biara gyinnaa n'afa wə atenaeε no ho, hwε Midianfoo no se wəabo huboa reteam na wəredwane. 22 Əberε a Israelfoo ahasa no hyen wən ntotorobento no, Awurade maa wən atamfoo akofoo a wəwə atenaeε hə no twaa wən ho de akofena ne wən ho koeε. Wən a wəanwu no dwane kəduruu Bet-Sita a εben Serera ne Abel-Mehola hyee a εben

Tabat so. **23** Afei, Gideon soma kofaa Naftali, Aser ne Manase akofoo a wobəboa ma wotaa Midian akodōm a woredwane no. **24** Gideon tuu abofoo koo Efraim mmepe aman no so kookaa se “Mommra mmeto nhye Midianfoo so. Montware wən wə Yordan aworoso a ewə Bet-Bera hə no.” Na Efraim mmarima no yee sedes wəka kyerees wən no. **25** Wəkyeree Oreb ne Seeb a na woye Midian asahene. Wəkumm Oreb wə Oreb botan so enna wəkumm Seeb nso wə Seeb nsakyiamena ho. Na wokə so taa Midianfoo no. Akyire no, Israelfoo no de Oreb ne Seeb tiri no bres Gideon a na saa ebere no əwə Yordan ho no.

8 Afei, Efraimfoo no bisaa Gideon se, “Aden enti na woye yen saa? Aden enti na worekoko atia Midian kane no, woamfre yen?” Na wəne Gideon kasaa aniberees so. **2** Na Gideon buaa wən se, “Edeen na maye a mede betoto mo ho? Na Efraim bobe aba a əka wə twabere akyi no nyē nsene Abieser bobe a wəntees nyinaa? **3** Onyankopon ma modii Oreb ne Seeb a na woye Midian asahene no so. Edeen na matumi ayē a esē yei?” Efraim mmarima no tee Gideon mmuaes no, wən bo təo wən yam. **4** Gideon ne ne mmarima ahasa no twaa Asubonten Yordan, ewom se na wəabre dees, nanso wətoaa so taa atamfoo no. **5** Wəduruu Sukot no, Gideon ka kyerees ntuanofoo a wəwə ho no se, “Momma m'akofoo no aduane nni na wəabre. Meretaa Midian ahemfo Seba ne Salmuna.” **6** Na Sukot ntuanofoo no buaa se, “Kyere Seba ne Salmuna ansa na yeama w'akofoo no aduane adi.” **7** Gideon buaa se, “Se Awurade ma medi Seba ne Salmuna so nkonom a, mesane aba de esere so nkases ne akraatees abesunsuane mo honam ani.” **8** Na Gideon firii hə koo Penuel kəsrəe aduane bio, na ənyaa mmuaes koro no ara. **9** Na əka kyerees Penuelfoo no se, “Se mefiri nkonomidie mu ba a, məbubu saa abantenten yi.” **10** Saa ebere yi na Seba ne Salmuna ne akofoo mpem dunum wə Karkor, aboafoo a wəfiri apuees fam a na emu əpeha aduonu atoto dada no nkaefoo. **11** Gideon faa atutenafo əkwān a eda Noba ne Yogbeha apuees fam no ho hyiae, na wəto hye Midian akodōm a na wən ani nna won ho soō no so. **12** Midian ahemfo baanu a wən din de Seba ne Salmuna no dwanee, nanso Gideon taa wən faa wən akofoo nyinaa nnommum. **13** Yei akyi no, Yoas ba Gideon faa Heres kwantempon so sanees. **14** Ehə na əkyeree aberantee bi a əfiri Sukot. Əhyee no se əntwere nnipa aduonon nson a woye sodifoo ne ntuanofoo a wəwə kuro no mu no

din mma no. **15** Afei, Gideon sane koo Sukot kəka kyerees ehə ntuanofoo no se, “Seba ne Salmuna nie. Əbaa ha no modii me ho fe, kaa se, ‘Kyere Seba ne Salmuna ansa na yeama w'akofoo a wəabre no aduane adi.’” **16** Afei Gideon faa kuro no mu ntuanofoo kyerees wən nyansa. Əde esere so nkases ne akraatees twees wən aso. **17** Əsane dwirii Penuel abantenten no guu fam, kunkumm kuro no mu mmarima nyinaa. **18** Afei, əbisaa Seba ne Salmuna se, “Mmarima a mokumm wən wə Tabor no, na wəte sen?” Wəbuua se, “Mmarima no te se wo. Na wən mu biara te se əheneba.” **19** Gideon ka kyerees wən se, “Na woye me nuanom. Se Awurade te ase yi, se moankum wən a, anka me nso merenkum mo.” **20** Ədanee n'ani kyerees ne babarima panin Yeter se, “Ku wən.” Nanso Yeter antwe n'akofena, əfiri se, na əyē abarimaa enti na əsuro. **21** Seba ne Salmuna ka kyerees Gideon se, “Mma abarimaa nyē əpanin adwuma! Wo ankasa ye!” Enti, Gideon kumm wən baanu, faa adehyee agudees a esensen wən yoma kən mu no. **22** Na Israelfoo no ka kyerees Gideon se, “Di yen so ohene. Wo ne wo babarima ne wo nana bəye yen ahemfo, əfiri se, woagye yen afiri Midianfoo nsam.” **23** Nanso, Gideon buaa se, “Merenni mo so əhene na me babarima nso renni mo so əhene. Awurade na əbedi mo so.” **24** Mmom Gideon ka kyerees wən se, mewo adebisa baako. “Mo mu biara mma me asomuaedes baako a mofa firii asadees a monya firii mo atamfoo a modii wən so no nkyen.” (Atamfoo a na woye Ismaelfoo no na obiara hye sikakəkə asomuaedes). **25** Wəbuua se, “Yepene so dodo.” Wəde akatasoo sees fam. Na obiara de ne sikakəkə asomuaedes a ənyae beguu so. **26** Na sikakəkə asomuaedes dodo a wənyae no karii kilogram aduonu a asrane nketewa ne kənmuaedes, Midian ahemfo adehyee ahyeheyedes ne nkənsənkənsən a egu wən yoma kən mu nka ho. **27** Gideon de yee asəfotades kronkron na əde sii kuro Ofra, ne kurom, mu. Nanso, ankyere na Israelfoo no kəsom no de guu wən ho fi na ədanee afidie maa Gideon ne ne fiefoo. **28** Yei ne abasəm a əkyere sedes Israelfoo dii Midianfoo so nkonom a wantumi ansore bio. Gideon nna a etwa təo bəye mfee aduanan mu no, na asomdwoes wə asase no so. **29** Afei, Yoas babarima Yerub-Baal sane koo ne kurom. **30** Na əwə yerenom bebree enti əwoo mmamarima aduəson. **31** Na əwə mpena nso wə Sekem a əne no woo obabarima, too ne din Abimelek. **32** Gideon wuiə no na wanyini yie. Na wəsiee no wə n'agya Yoas damena mu wə Ofra

wō Abieserfoo abusuasase so. 33 Gideon wuié ara pε, Israelfoo no kōsom Baal ahoni, de bōo wōn ho aholowi. Wōnam so yee Baal-Berit wōn nyame. 34 Wōn were firii Awurade, wōn Onyankopon a ḡyee wōn firii wōn atamfoo a wōatwa wōn ho ahyia no nsam no. 35 Na mpo, wōanni nokore ankyere Yerub-Baal (a one Gideon) fiefōo wō nneemā pa a ḡye maa Israelfoo no ho.

9 Eda koro bi, Yerub-Baal babarima Abimelek kōo
Sekem kōsraa ne wōfanom a wōye ne maame nuanom mmarima. ḁka kyerees wōn ne ne ne maame fiefoō nkaefoo se, 2 “Mommisa ḥmanfōo a wōwō Sekem no se, wōpē se Yerub-Baal mmamarima aduōson no nyinaa di wōn so anaasē wōpē se ḥbarima baako di wōn so? Na monkae se meye mo bogyan!” 3 Enti, Abimelek wōfanom gyinaa n'anān mu kasa kyerees nnipa a wōwō Sekem nyinaa. Na wōtiee wōn adwenkyere no, wōpenee so faa Abimelek, ḫfiri se, ḡye won busuani. 4 Wōfaa dwete sika pranpran aduōson firi Baal-Berit asreee so de maa Abimelek, na ḥde faa asraafōo a wōpenee so se wobedi n'akyi. 5 ḥde asraafōo no kōo n'agya kurom wō Ofra. Na ehō, ḫboō bi so, na ḫunkumm n'agya mmamarima aduōson no nyinaa. Nanso ne nuanom mu akumaa koraa a wōfre no Yotam no dwane kōtē baabi. 6 Enti, Sekemfōo ne Bet-Milofoo yee nhiyamu wō odupōn a ḫben nkaeđum a ḥwō Sekem no ase. Wōsii Abimelek wōn so ḫhene. 7 Yotam tee asem yi no, ḥforo kōo Gerisim bepō no atifi na ḫteaam ka kyerees wōn se, “Sekemfōo montie mel! Se mope se Onyankopon tie mo dee a, montie mel! 8 ḫberes bi, nnua nyinaa pēe se wōsi wōn so ḫhene. Dee edi ḫkan no, wōka kyerees ngo dua se, ‘Bedi yen so ḫhene!’ 9 “Nanso, wampene so kaa se, ‘Aden? Mennyae me ngo a wōde hye Onyankopon ne nnipa animuonyam no, na menkōkyinkyin nnua a aka so anaa?’ 10 “Afei, wōka kyerees borōdōma se, ‘Bedi yen so ḫhene!’ 11 “Borōdōma nso buaa se, ‘Na mennyae aba so na menkyini nnua foforō so?’ 12 “Afei wōka kyerees bobē se, ‘Bedi yen so ḫhene.’ 13 “Na bobē no buaa se, ‘Se meguae me nsa pa a ema anyame ne nnipa anigyeē no ma a, na afei na merebēkyini nnua bi so?’ 14 “Ne korakora ne se, nnua no nyinaa ka kyerees nkasee se, ‘Bedi yen so ḫhene.’ 15 “Na nkasee buaa se, ‘Se ḡye mo adwene kann se mode me besi mo so ḫhene a, mommra mmehye me nwunu yi ase. Se ente saa a, momma ogya mfiri nkasee mu mmehye Lebanon ntwenduro nyinaa.’ 16 “Afei mogye di se moaye dee ehō wō nyam, na enām

ne kwan mu se mode Abimelek asi mo so ḫhene, na moaye Yerub-Baal ne n'asefōo nyinaa apēde. Moaye dee ḫfata ama m'agya anaa? 17 Na ḥko maa mo de ne ho bōo afōdees ḫberes a ḡyee mo firii Midianfōo nsam no. 18 Na enām moasore atia m'agya ne n'asefōo, akunkum ne mmamarima aduōson wō ḫboō baako so. Mode Abimelek a ḡye ne ḥsomfōo baa babarima asi Sekem manfōo so ḫhene, se ḡye mo busuani enti. 19 Se moaye dee ehō wō nyam na enām ne kwan mu ama Yerub-Baal ne n'asefōo a, enām mobenya ahosepē wō Abimelek mu na ḥno nso anya ahosepē wō mo mu. 20 Se dee moaye no mfa ne kwan mu dee a, enām ogya mfiri Abimelek nkyen mmehye mo, Sekemfōo ne Bet-Milofoo. Na ogya nso mfiri Sekemfōo ne Bet-Milofoo nkyen mmehye Abimelek!” 21 Na esiane Abimelek ho suro enti, ne nuabarima Yotam dwane kōtēnaa Beer. 22 Abimelek dii Israel so mfee mmiensā akyi no, 23 Onyankopon somaa honhom fi bi maa ḥde ḫhaw baa Abimelek ne Sekem mpanimfōo ntam na wotē atua. 24 Nsem a esisii akyire no mu no, Onyankopon tweē Abimelek ne Sekemfōo aso se wōkunkumm Yerub-Baal mmamarima aduōson no. 25 Sekem mmarima bi kōtē Abimelek wō mimpō atifi, na wōbōo obiara a ḫtwaam wō ho no apoo. Nnipa bi kōo Abimelek nkyen kōtii n'ase. 26 Saa ḫberes no, Ebed babarima Gaal ne ne nuamarima kōo Sekem. Na Sekemfōo no nyaa wōn mu awerehyemu. 27 ḫberes a wōredi otwa afahye wō Sekem wō ehō nyame bi asreee so no, bobesa buu so ho maa obiara hyeē aseē domee Abimelek. 28 Ebed babarima Gaal teaam se, “Hwan ne Abimelek? ḥnye Sekem aseni kann, na aden enti na eṣe se yeyē n'asomfōo? ḡye Yerub-Baal babarima kēkē na Sebul na ḫtoto ne ḫoman ho nhiyehyeē ma no. Monsom nnipa a wōfiri Hamor, wōn na wōye Sekem asefōo kann. Aden enti na eṣe se yesom Abimelek? 29 Se mewō tumi a, anka meyi Abimelek afiri ho. Anka mska akyers no se, ‘Pε asraafōo bebree bra bēko!’ 30 Na Sebul a ḫtua kuro no ano tee dee Ebed babarima Gaal rekeka no, ne bo fuie. 31 ḥsomaa abōfōo kōo Abimelek nkyen wō Aruma, kōka kyerees no se, “Ebed babarima Gaal ne ne nuamarima abetena Sekem na wōretu ḫmanfōo no aso se wōnsore ntia wo. 32 Fa akodōm bra anadwo bētē mfuo yi mu. 33 Adees kyeeē ara pε, to hye kuropon yi so. Na se Gaal ne n'apamfōo ba betia wo a, dee wōpē biara wotumi ye wōn.” 34 Na Abimelek ne ne mmarima kōo anadwo no, na wōkyee wōn mu akuo ḫnan de twaa Sekem ho hyiae. 35 ḫberes a Abimelek

ne n'akodəm pue firii atee mu no, na Ebed babarima Gaal gyina kuro no əpono ano. **36** Əberə a Gaal hunuu wən no, əka kyereə Sebul se, “Hwe, nnipa bi firi bepo no so reba!” Sebul buaa se, “Eyə mmpo no sunsum na aye se nnipa no.” **37** Nanso Gaal sane kaa se, “Dabi, nnipa bi resiane mmpo no. Na ekuo foforə nso nam əkwan a əfa Akomfoə Dupon ho no reba.” **38** Afei, Sebul dane guu ne so se, “Anosəm a na woyeyə no aseə ne sen? Enye wo ara na wokaa se ‘Hwan ne Abimelek, na aden enti na esə se yeyə ne nkoo’ no? Nnipa a wodii wən ho fe no, wəaduru yen mfikyire ha yi aral! Kə na wo ne wən nkoko!” **39** Enti Gaal dii Sekem mmarima anim se wərekəko atia Abimelek, **40** nanso, ədii nkoguo na ədwanees. Wəkunkumm Sekem akofoo bebree səe wən afunu kete wə əkwan a əko kuropən no əpono ano no so. **41** Abimelek tenaa Aruma enna Sebul pamoo Gaal ne ne nuanom mmarima firii Sekem. **42** Adeə kyeeə no, Sekemfoə no kəo wira mu se wərekəko. Abimelek teeə no, **43** əkyeeə ne mmarima mu akuakuo mmiensa ma wəkətetəe wira mu. Əberə a Abimelek hunuu se nnipa no firi kuropən no mu reba no, əne ne mmarima no firii wən atee mu to hyee wən so. **44** Abimelek ne ne kuo no kəgyee kuropən no əpono ano ho faee sədeə əbeyə a Sekemfoə rentumi nsane wən akyi. Afei, akuo mmienu to hyee Sekemfoə a wəwə wiram ho no so kunkumm wən. **45** Əko no kəo so əda mu no nyinaa ansa na Abimelek redi kuropən no so koraa. Əkunkumm nnipa no, səee kuropən no, na əpetee nkyene wə hə nyinaa. **46** Nnipa a wəte Sekem abantenten mu tee asem a asi no, wəkəhintaa Baal-Berit asorees so. **47** Obi kəbəə Abimelek amaneə se nnipa no bi aboa wən ho ano wə asorees so ho, **48** enti ədii n'akodəm anim kəo Salmon Bepə so. Əfaa akuma twaa mman bi firii dua bi so na əde guu ne mmati so. Əka kyereə ne dəm no se, “Ntem, deə mayə yi, monye bi!” **49** Enti, wən mu biara twitwaa dua mman no bi, sədeə Abimelek yeeə no. Wəboaa mman no ano wə asorees no afasuo ho de ogya too mu. Enti, nnipa a na wəte Sekem abantenten mu a wən dodoə bəye mmarima ne mmaa apem no nyinaa wuwiə. **50** Afei Abimelek to hyee kuropən Tebes so dii so. **51** Nanso, na abandonen bi wə kuropən no mu. Eno enti, kuropən no mu nnipa nyinaa dwane kəhyee mu. Wətoo wən ho əpono mu, foforo kəo abandonen no atifi peə. **52** Abimelek toaa wən se ərekəto ahyə abandonen no so. Əyee n'adwene se əreto mu ogya pe, **53** əbaa bi a əwə abandonen no

atifi gyaa ayuyammoə mu ma əbebəə Abimelek moma so na ərəkyee ne ti kwankoraa. **54** Abimelek ka kyereə aberantee a əkura n'akodeə se, “Twe w'akofena na kum me! Na nnipa anka se əbaabasia na əkumm Abimelek!” Enti, aberantee no de n'akofena wəo no ma əwuiə. **55** Əberə a Abimelek nkurəfoo hunuu se wawuo no, wəde wən akodee guu ho sane kəo wən afie mu. **56** Saa na Onyankopən twee Abimelek aso wo bəne a əye de tiaa n'agya se əkumm ne nuamarima aduəson no. **57** Saa ara na Onyankopən twee mmarima a wəwə Sekem aso wə wən bəne ahodoo a wəyeeə no ho. Eno enti, Yerub-Baal babarima Yotam nname no baa mu.

10 Abimelek wuo akyi no, Pua a əye Dodo aseni no babarima Tola ba əgelyee Israel. Na əfiri Isakar abusuakuo mu, nanso otenaa Samir a əwə Efraim bepo asase so. **2** Əyee Israel so ətəmmufoə mfee aduonu mmiensa. Əwuiə no wəsieve no wə Samir. **3** Tola wuo akyi no, Yair a əfiri Gilead bəyee Israel so ətəmmufoə mfee aduonu mmienu. **4** Ne mmamarima aduasa tena wən mfunumu so kyinkyini, na wədi nkuro aduasa so wə Gilead asase so, a əbesi ənne wafre ho Yair Nkuro. **5** Yair wuiə na wəsieve no Kamon. **6** Bio, Israelfoo yeeə Awurade ani so bəne. Wəsomm Baal ne Astoret ahoni ne Aram, Sidon, Moab, Amon ne Filistia anyame. Wətwee wən ho firii Awurade ho a wəansom no koraa. **7** Enti Awurade bo fuu Israelfoo, na əde wən hyee Filistifoo ne Amorifoə nsa, **8** na wəfirii asee hyee wən so saa afe no. Wəhyee Israelfoo a wəwə Asubonten Yordan apueə fam wə Amorifoə (wə Gilead) asase no so mfee dunwətwe. **9** Amorifoə no nso twaa Yordan kəo atee fam kəto hyee Yuda, Benyamin ne Efraim so, Israelfoo kəo ahokyere kəsəə mu. **10** Afei Israelfoo su freeə Awurade se, “Yəayə bəne atia wo, əfiri se əyatwe yen ho afiri yen Onyankopən ho na əyasom Baal ahoni.” **11** Awurade buaa se, “Mannyə mo amfiri Misraimfoə, Amorifoə, Amonfoə, Filistifoo **12** Sidonfoə, Amalekfoə ne Maonfoə nsam? Əberə a wəhyee mo so no, mosu freeə me na meggee mo. **13** Nanso, moagya me akəsom anyame foforo. Eno enti, merennye mo bio. **14** Monkəsu nkyere anyame a moafa wən no. Momma wənnye mo əberə a morehunu amaneə yi.” **15** Nanso, Israelfoo no kəo so sreeə Awurade se, “Yəayə bəne. Twe yen aso sədeə efata. Nanso, gye yen firi yen atamfoə nsam ənne.” **16** Na Israelfoo no too ananafo anyame no guu nkyen besom Awurade. Na Awurade ho yeraa no wə wən ahokyere no ho. **17** Saa əberə no

na Amonfoō asraadom aboa wən ho ano wə Gilead, se wōrekoto ahye Israel akodom so wə Mispa. **18** Na Gilead ntuanofoo no keka kyerees wən ho wən ho se, “Obiara a əbedi ekan ato ahye Amonfoō so no, bęye dee əbedi Gileadfoō nyinaa so.”

11 Gileadni Yefta ye əkofoo kesees. N’agya din de Gilead. Nanso ne maame ye əbaa dwamanfoō. **2** Gilead yere woo mmammarima bebree, na saa mmammarima no nyinyiniie no, wəpamoo Yefta firii asase no so. Wəka kyerees no se, “Worennya yen agya agyapadee biara, əfiri se, woye əbaa dwamanfoo bi ba.” **3** Enti Yefta dwane firii ne nuanom nkycen kotenaa Tob asase so. Ankyere, ənyaa atuatefoō bebree bedii n’akyi. **4** Ebere korə yi ara, Amonfoō de əko bəkka Israel. **5** Ebere a Amonfoō to hyee Israelfoo so, Gilead mpanimfoō soma kəfaa Yefta firii Tob asase so baes. Wəka kyerees no se, **6** “Bra na bęye yen so əsahene! Boa yen ma yene Amonfoō nko.” **7** Yefta bisaa wən se, “Enye mo na motane me, pamoo me firii m’agya fie no? Aden enti na afei a mowo əhaw mu no, morebefre me?” **8** Gilead mpanimfoō no ka kyerees Yefta se, “Wo ho hia yen. Se wodi yen anim ma yeko tia Amonfoō a, yebeyə wo Gileadfoō nyinaa sodifoo.” **9** Yefta buaa se, “Se me ne mo kə na Awurade ma medi Amonfoō so nkonom a, ampa ara se mode me bęye nnipa no nyinaa sodifoo anaa?” **10** Gilead ntuanofoo no buaa no se, “Awurade ne yen danseni. Yebeyə sədees woka biara.” **11** Enti, Yefta ne ntuanofoo no kəo Gilead. Na wode no yee wən sodifoo ne əsahene. Na Yefta tii nsem no nyinaa mu wə Mispa wə Awurade anim. **12** Afei, Yefta somaa abəfoō kəo Amonfoō əhene nkycen se wənkəbisa no dees enti a orebeto ahye Israel so. **13** Amonfoō əhene buaa Yefta abəfoō no se, “Ebere a Israel firii Misraim baes no, wəfaa m’asase a əfiri Asubonten Arnon de kəsi Asubonten Yabok, toaso kəsi Yordan. Enti, sane fa m’adees ma me asomdwosse mu.” **14** Na Yefta sane somaa abəfoō kəo Amonfoō əhene ho se, **15** “Sedees Yefta see nie: Israel amfa Moab asase anaa Amonfoō asase biara. **16** Ebere a Israelfoo tuu kwan firii Misraim, twaa Əpo Kəkəo na wəduruu Kades no, **17** wəsomaabəfoō kəo Edomhene ho se əmma wən ekwan na wəmfa n’asase no so. Nanso Edomhene ampene. Wəsoma ma wəkəo Moabhene ho, nanso əno nso ampene. Enti, Israelfoo tenaa Kades. **18** “Ne korakora ne se, wənam esere so twa faa Edom ne Moab ho hyiae. Wəfaa Edom apuees fam hyee so kyeree sraban wə Asubonten Arnon fa ho. Nanso,

wəantwa Asubonten Arnon ankə Moab asase so. **19** “Afei, Israelfoo somaa abəfoō kəo Amorifoohene Sihon a ədii adees firi Hesbon na wəbisaa ekwan se wəpə se wəfa n’asase so kə baabi a wōreko. **20** Nanso, esiane se na əhene Sihon nni Israelfoo mu gyidie enti əboaboaan dəm ano wə Yahas maa wətə hyee wən so. **21** “Na Awurade, Israel Onyankopən, maa ne nkurəfoō dii əhene Sihon so. Enti, Israelfoo faa Amorifoo asase a na wəte so wə əmantam no mu **22** firi Asubonten Arnon de kəsi Asubonten Yabok, firi esere no so de kəsi Yordan nyinaa dii so. **23** “Enti, moahunu, eyə Awurade, Israel Onyankopən na əgyee asase no firi Amorifoo nsam na əde maa Israel. Enti, aden na ese se yede ma mo? **24** Dees mo nyame Kemos de maa mo no momfa, na yen nso, dee Awurade, yen Onyankopən de maa yen biara no yeafa. **25** Mosene Sipor babarima Balak a na əyə Moabhene no? Əne Israel twees asase bi so manso anaa? Əkəo əko anaa? Dabi. **26** Na afei, mfee ahasa akyi, na woama saa asem yi so? Israel atena ha saa ebere tenten yi, wəatre afiri Hesbon asase so, akəsi Aroer ne nkuro no nyinaa so, akəfa Asubonten Arnon ano. Aden enti na dadaada yi moanye mo adwene se mobegye asase yi? **27** Menyee mo bəne. Mmom, mo na moaye me bəne se moto hyee me so. Momma Awurade a əyə ətemmufoō no mmua ənne, se yen mu hwan na n’asem ye de? Israel anaa Amon.” **28** Nanso, Amonhene amfa Yefta asem no asemhia. **29** Saa ebere no, Awurade Honhom baa Yefta so ma əkəo Gilead ne Manase nsase nyinaa so a, Mispa a əwə Gilead ka ho. Na ədii akodom anim to hyee Amonfoō so. **30** Na Yefta hyee Awurade bə. Əkaa se, “Se woma medi Amonfoō so a, **31** mede adees a əbedi ekan afiri me fie abehyia me ebere a mede nkonomdie reba no, bəma Awurade. Mede bəma no se əhyee afədees.” **32** Enna Yefta dii n’akodom anim tiaa Amonfoō, na Awurade ma ədii nkonom. **33** Ədii Amonfoō so pasaa, səee nkuro bęye aduonu, firii Aroer de kəsii baabi a əben Minit, kəes ara kəsii Abel-Keramim. Saa ekwan yi na Israelfoo faa so kaa Amonfoō hyee. **34** Ebere a Yefta firi akono kəo ne fie wə Mispa no, ne babaa, a əyə ne ba koro no, tuu mmirika bęhyiaa no a ərebo akasae, na anigyees enti, əresa. **35** Yefta hunuu no no, əde awerehoos sunsuanee ne ntadees mu, teaam se, “Ao, me ba, m’akoma rete! Ədeen ahometesem se woaba, rebəhyia me. Na maka Awurade ntam na merentumi mmu so.” **36** Ne babaa no buaa se, “M’agya, woahye Awurade bə. Ye me sedes woahye bə no, əfiri se Awurade ama wəoadi w’atamfoō

a wɔyε Amonfoo no so nkonom. 37 Nanso, dee edi ekan no, ma memforo mmepeo nkɔkyinkyini so na me ne me nnamfonom nsu abosome mmieni, efiri se, mewu se ababaawa a menhunuū əbarima da.” 38 Yefta ka kyereε no se, “Wotumi kɔ.” Enti, ɔmaa no kɔ kɔdi abosome mmieni. ɔne ne nnamfonom kɔ mmepeo no so kɔsuie, efiri se, oreinya mma. 39 Ebere a ɔsanee baa fie no, n’agya dii ne bɔhye so. Enti ɔwuu se ababaawa a ɔnhunuū əbarima da. Yei abeyε amannee wɔ Israel 40 ama Israel mmaabunu se afe biara wɔbekɔ baabi akɔdi nna ɛnan na wɔakɔsu Yefta babaa no nkrabea.

12 Efraim abusuakuo no boaboaakodomano twa kɔ Safon. Wɔde nkra yi kɔmaa Yefta: “Aden enti na woansoma ammekaa ankyere yen se yemmeboa mo nko ntia Amonfo? Yerebεhye wo ne wo fie nyinaa pasaa!” 2 Yefta buaa se, “Mansotwe no ahyeasee no, mefrεe mo, nanso moamma. Moammeboa yen wo yene Amonfo apereaperee no mu. 3 Mede me nkwa too me nsam kɔkɔee a monnka ho, nanso Awurade ma medii Amonfo so nkonom. Na aden enti na afei woaba se wo ne me rebek?” 4 Efraimfo ntuanofoo no buaa se, “Gileadfoo nyε nnipa biara se adwanefoo a wɔfiri Efraim ne Manase.” Enti Yefta freee n’akodom, wɔto hyε Efraimfo so, dii wɔn so nkonom. 5 Yefta ko faa Yordan aworoso. Ebere biara a odwanefoo bi a ɔfiri Efraim pe se ɔfa hɔ dwane kɔ n’akyi no, Gileadfoo no bisa no se, “Wofiri Efraim abusua mu anaa?” Se əbarima no bua se, “Dabi” a, 6 wɔka kyere no se, ɔnka “Sibole.” Se ɔfiri Efraim a, ɔka, “Sibole,” Efiri se, nnipa a wɔfiri Efraim no ntumi nka saa asem no yie. Se ɛba saa a, na wɔakyee no akɔkum no wɔ Asubonten Yordan aworoso ho. Enti, Efraimfo ɔpeduanan mmieni na wokunkumm wɔn saa ebere no. 7 Yefta yεe Israel so ətemmufo mfee nsia. ɔwuiε no, wɔsieve no wɔ Gilead nkuro no baako so. 8 Yefta akyi no, Ibsan na əbeyεe ətemmufo wo Israel. ɔtenaa Betlehem. 9 Na ɔwɔ mmamarima aduasa ne mmammaa nso aduasa. ɔmaa ne mmammaa no warewaree firii mmusua foforo mu. Ne mmamarima no dee, ɔfaa mmaabunu aduasa firii mmusua foforo mu ma wɔbewarewaree wɔn. Ibsan buu Israel aten mfee nson. 10 ɔwuiε no, wɔsieve no wɔ Betlehem. 11 Ibsan akyi no, Elon a ɔfiri Sebulon na əbeyεe ətemmufo wɔ Israel. ɔbuu Israel aten mfee edu. 12 Ebere a ɔwuiε no, wɔsieve no wɔ Ayalon, Sebulon asase so. 13 Elon wuo akyi no, Hilel babarima Abdon a ɔfiri Piraton na əbeyεe ətemmufo wɔ Israel. 14 ɔnyaa

mmamarima aduanan ne mmanananom aduasa a na wɔn mu biara tena mfunumu so. ɔyεe ətemmufo wɔ Israel mfee nwɔtwe. 15 ɔwuiε ma wɔsieve no wɔ Piraton wɔ Efraim asase a ɛwɔ Amalekfo bepo asase no so.

13 Bio, Israelfoo no yεe dee εye bɔne wɔ Awurade ani so, enti Awurade de wɔn hyε Filistifoo nsam ma wɔhyεe wɔn so mfee aduanan. 2 Saa ebere no, əbarima bi tenaa Sora a ne din de Manoa a ɔfiri Dan abusuakuo mu. Na ne yere nnya awoɔ, enti na wɔnni mma. 3 Awurade ɔbəfooyi ne ho kyereε Manoa yere kaa se, “Ewom se wonnyaa awoɔ dee, nanso, ɛrenkyere worebenyinsen na woawo əbabarima. 4 Ense se wonom bobesa anaa nsā a ano yε den biara. Na nni biribiara nso a εye akyiwadee. 5 Wobenyinsen na woawo əbabarima, na hwε se oyikan nka ne tire, efiri se, εse se εye Nasareni a wɔayi no asi hɔ ama Onyankopon firi awoɔ mu. ɔbegye Israel afiri Filistifoo nsam.” 6 ɔbaa no de mmirika kɔ ne kunu nkyεn kɔbɔ no amanee se, “Onyankopon onipa bi yii ne ho adi kyereε me. Na ɔte se Onyankopon abəfo no mu baako a ne ho yε hu yie. Mammisa no baabi a ɔfiri baeε, na ɔno nso ammɔ ne din ankyere me. 7 Nanso, ɔka kyereε me se, ‘Wobenyinsen na woawo əbabarima. Enti nnom bobesa anaa nsā a ano yε den na nni biribiara a εye akyiwadee. Na wo babarima no bεye obi a wɔayi no asi hɔ ama Onyankopon se Nasareni firi awoɔ mu kɔsi ebere a əbewu.’” 8 Na Manoa bɔo Awurade mpaee se, “Ao Awurade, mesre wo, ma Onyankopon onipa no nsane mmra yen nkyεn na ɔmmekyere yen nhyeheyεe a εfa abarimaa a yεbεwo noo no ho.” 9 Onyankopon tiee Manoa. ɔbəfooyi ne ho adi kyereε no bio wɔ ebere a ɔwɔ afuom. Nanso, na ne kunu Manoa nka ne ho wɔ ho. 10 ɔbaa no yεe ntεm kɔbɔ ne kunu amanee se, “ɔbarima a ɔyii ne ho adi kyereε me ɔda no no asane aba biol!” 11 Manoa yεe ntεm dii ne yere akyi. ɔduruu ɔbarima no ho no, ɔbisaa no se, “Wo na wokaa biribi kyereε me yere no anaa?” ɔbuu se, “Aane, εye me.” 12 Enti, Manoa bisaa no se, “Se nsem a woaka no ba mu a, mmara bεn na ɔwɔ hɔ ma abarimaa no asetena ne n’adwumayε?” 13 Awurade ɔbəfooyi ne buaa se, “Hwε se wo yere bεdi nhyeheyεe a mekyereε noo no so. 14 Ense se ɔdi bobe anaa biribiara a εfiri bobe mu. Ense se ɔnom bobesa anaa nsā a ano yε den. Ense se ɔdi aduane biara a εye akyiwadee.” 15 Enti, Manoa ka kyereε Awurade ɔbəfooyi ne se, “Mesre wo, tena ha kɔsi se yεbesiesie

abirekyie ba bi ama woadi ansa na woakō.” 16 Awurade ṣoboo no buaa sē, “Mẹtena, nanso, merenni biribiar. Mmom, motumi siesie ḥhyee afōdee se aforebōdee de ma Awurade.” (Na Manoa anhunu se ḥye Awurade ṣoboo.) 17 Afei, Manoa bisaa Awurade ṣoboo no se, “Wo din de sen? Se nsēm yi nyinaa ba mu a, yere se yehye wo animuonyam.” 18 Awurade ṣoboo no bisaa no se, “Aden enti na wobisa me din? Se mebo me din kyere wo a, worente aseē.” 19 Afei, Manoa faa abirekyie ba no ne aduane aforebōdee de bōo afōdee wo ḥbotan bi so maa Awurade. Na Manoa ne ne yere rehwē no, Awurade yee anwanwadee bi. 20 Egyaderee a ewo aforebukyia no mu no tene kōo ewiem no, Awurade ṣoboo no faa mu foro kōee. Na Manoa ne ne yere hunuu saa no, wōde wōn anim butubutuu fam. 21 ḥbōoo no anyi ne ho adi bio ankyere Manoa ne ne yere. Afei, Manoa hunuu se ḥye Awurade ṣoboo, 22 na ọka kyere se ne yere se, “Yebewuwu, efiri se, yehunuu Onyankopon!” 23 Nanso, ne yere kaa se, “Se Awurade békum yen a, anka wannye yen ḥhyee afōdee ne aduane afōdee no. Anka ḥrenyi ne ho adi nkyere yen, nka anwanwasem nkyere yen, nye saa anwanwadee yi nso.” 24 ḥbaa no woo ne babarima no, wōtoo ne din Samson. Na abafra no renyini no, Awurade hyiraa no. 25 Na ebere a əwō Mahane Dan a əwō Sora ne Estaol ntam no, Awurade Honhom hyee aseē baa ne so.

14 Dabi a na Samson wo Timna no, ḥhunuu Filistini ababaawa bi. 2 ḥsane kōo efie no, ọka kyere se n'agya ne ne maame se, “Mahunu Filistini ababaawa bi wo Timna a mepē se meware no.” 3 N'agya ne ne maame ampeni so kaa no anibere se se, “Enti, yen abusua yi mu anaa Israelfoo yi mu, ḥbaa baako mpo nni mu a wotumi ware no? Aden na eṣe se woko Filistifoo abosonsomfo mu kōpe ḥyere?” Nanso, Samson ka kyere se n'agya se, “Koye ne ho adee ma me. ḅno ara na mepē.” 4 N'agya ne ne maame anhunu se Awurade na ḥreye n'adwuma, repē akwannya bi a ḥbefa so atia Filistifoo a saa ebere no na wodi Israelfoo so. 5 Samson ne n'awofoo rekō Timna no, gyata ba bi to hyee Samson so wō beaeē bi a ḥben Timna bobē nturo. 6 Amonom hō ara, Awurade Honhom baa ne so wō ahoden mu, na ḥde ne nsa hunu waee gyata no apantan. ḅwaee te se dee ḥrewae abirekyie ba bi apantan. Nanso, wanka dee ḥyee yi ankyere n'awofoo. 7 Samson duruu Timna no, ḅne ḥbaa no kasaee na n'ani gyee ne ho. 8 Akyire no a ḥresane akō Timna akohyia

ayeforō no, ḥmane kōhwēe gyata no funu no. ḅhunuu se nwowa kuo akoye ewo wō mu. 9 ḅkottii ewo no bi dii wō ekwan so. ḅmaa n'awofoo no bi ma wōdiie. Nanso, wanka ankyere wōn se ḥnyaa ewo no wō gyata funu no mu. 10 Afei, ebere a n'agya reye ahoboa ama awaregyee no, Samson too ẹpono wō Timna, sđdee amannee kyere saa ebere no. 11 Wōtoo nsa freee mmerantee aduasa a wōfiri kuro no mu se wommekā ne ho. 12 Samson ka kyere se won se, “Momma menka aborōme bi nkyere mo. Se nnanson apontoo yi mu, motumi yi ano a, mema mo serekyetam ntadee aduasa ne ntadee ahodoo bi nso aduasa. 13 Se moantumi anyi ano nso a, mo nso mobema me serekyetam ntadee aduasa ne ntadee ahodoo bi nso aduasa.” ḅoka kyere se no se, “Ka aborōme no ma yentie.” 14 ḅkaa no se, “Dee ḥdie mu na ḥwonya biribi a wōdie; ḅhōodenfoo mu na ḥde firi ba.” Nnansa akyi no, na ḥwontumi nyii ano. 15 Ne nna ḥnan soō no, wōkōka kyere Samson yere se, “Gye aborōme no mmuaee firi wo kunu hō ma yen, anye saa a, yebeyhe wo ne w'agya fie ama wōawu. Motoo nsa freee yen wo ha se morebesisi yen anaa?” 16 Enti, Samson yere de su baa ne nkyen békaa se, “Wonnō me. Wotan me! Woaka aborōme bi akyere me nkurofōo, nanso, wonkyere se me aseē.” Samson buaa ne yere no se, “Saa ara na m'agya ne me maame nso menkyere wōn aseē. Na aden enti na eṣe se meka kyere wo?” 17 Enti, ḅsu guu ne so biribiar ḅne no wō hō. ḅkōo so saa ara nna a aka na apontoo no aba n'awiee yi nyinaa. Nnanson so no, ḅsiane ha a ḅhaa no enti, ḅkyere se no aseē. ḅno nso kaa aborōme asekypere no kyere mmerantee no. 18 Na nnanson so, ansa na owia rebētō no, kuro no mu mmarima baa Samson nkyen békypere se no aseē se, “Edeēn na ḥye de sene wō? Edeēn na ewo ahoden sene gyata?” Samson buaa wōn se, “Se mo ne ḅfatwafoo no antu agyina, anka morenya aborōme no asekypere.” 19 Afei, Awurade Honhom de ahoden kēsē bi baa ne so. ḅkōo Askelon kuro mu. ḅkunkumm mmarima aduasa faa wōn agyapadee nyinaa. ḅde wōn ntadee maa mmarima a woyii aborōme no ano no. Na Samson bo annwo dee ebaeē no ho yie enti ḅkōo ne fie na ḅne n'awofoo kōtenae. 20 Enti, wōde ne yere no maa ḥbarima a na ḅdi Samson nan ase wō wōn ayeforōhyia mu no awadee.

15 Akyire yi, ayuotwabere mu no, Samson faa abirekyie ba se ḥde rekōye ne yere. ḅpē se anka ḅkōo ne nkyen nanso, ḥbaa no agya amma no mu

ekwan. 2 Obaa no agya no kaa se, "Medwenee se na wotan no, eno enti, mede no ama obarima a na odi w'an'an ase wo mo ayeforohyia mu no. Nanso, hwæ ne nuabaa ho ye fe sen no. Ware no si anan." 3 Samson kaa se, "Saa ebere yi, obiara rentumi mmæ me soboo wo biribiar a merebeyæ mo Filistifoo ho." 4 Afei ɔfiri hæ kæe, kokyeree asakraman ahasa. ɔkyekyeree sakraman mmieni mmieni dua bæ ho. Mmieni biara nso, ɔkyekyeree ogyatæ fam ho. 5 Osæ ogyatæ no na ɔmaa asakraman no tuu mmirika faa Filistifoo mfuu mu. ɔhyee wæn ayuo nyinaa pasaa; dees wæahyehæ no apa so ne dees wænnwæe nyinaa. Osæe wæn bobefuo ne ngo nnua nyinaa. 6 Filistifoo no bisaa se, "Na hwan na ɔyæe saa amumuyæ yi?" Wæn ara buaa se, "Eyæ Samson efiri se, n'ase barima a ɔfiri Timna de Samson yere ama obarima a na odi ne nan ase wæn ayeforohyia mu no awadee." Enti, Filistifoo kokyeree obaa no ne n'agya hyee wæn ma wæwui. 7 Samson suaee se, "Esiane dee moayæ yi enti, metua mo so ka na merennyae ara da kosi se me bo beto me yam!" 8 Enti, ðæde abufuo koto hyæ Filistifoo no so kunkumm wæn mu bebree. Afei, ɔkøtenaa oboden bi a ɔwo obotan bi mu wæ Etam. 9 Filistifoo no nso kyeree sraban wæ Yuda sæee Lehi kuro no de tuua ne so ka. 10 Yuda mmarima bisaa Filistifoo no se, "Adæn enti na moto hyæ yen so saa?" Filistifoo no buaa se, "Yeaba se yerebækere Samson. Dees ɔyæe yen no, yerebetua no so ka." 11 Enti, Yudafoo mpensa kæo oboden a ɔwo obotan mu wo Etam no se wærekøkyere Samson. Wæka kyere Samson se, "Wonnim se Filistifoo na wædi yen so? Edeen na woreye yen yi?" Nanso, Samson buaa wæn se, "Dees wæyæe me no na metuua wæn so ka." 12 Nanso, Yuda mmarima ka kyere no se, "Yeaba se yerebækere yækyere wo na yede wo akoma Filistifoo." Samson kaa se, "Eyæ, nanso, monhyæ me bæ se mo ankasa dee, morenkum me." 13 Wobuaa se, "Yebækere yækyere wo de wo akoma Filistifoo. Yerenkum wo." Enti, wæde ahoma foforo mmieni guu ne so kyekyeree no pampee, twee no firii obotan no mu. 14 Samson duruu Lehi no, Filistifoo no bæ ose. Na Awurade Honhom tumi mu ahooden baa Samson so. ðtetee nhoma a egæ ne nsa so no mu te se nhoma nketewa bi a ogya aka, maa ne nyinaa tete firii n'abakon guu fam. 15 Afei, ɔmaa afunumu apantan bi a na eda fam so de kunkumm Filistifoo apem. 16 Na Samson kaa se, "Mede afunumu apantan, Ahore wæn se esie! Mede afunumu apantan, akunkum mmarima apem!" 17 Na ɔwiee kasa no, ðtoo apantan

no twenee. Na wotoo beaæ hæ edin Ramat-Lehi a ase se Apantan bepo. 18 Ebaa se osukom dee Samson yie enti osu fræe Awurade se, "Wonam w'ako ahooðen so adi saa nkonom kæse yi. Na enti osukom nku me, na mento wo saa abosonsomfoø yi nsam?" 19 Enti, Awurade maa nsuo pue firii tokuro bi mu wæ Lehi asase so baabi. Na Samson nom bi no, ne ho sanee no. Na ðtoo hæ din se En-Hakore, na eda so wo Lehi de besi enne. 20 Samson yæe Israel so ɔtemmufoø mfees aduonu ebere a na Filistifoo di Israel asase so no.

16 Eda bi, Samson kæo Filistifoo kuropæn Gasa mu, na one obaa dwamanfoo bi kædaa anadwo no. 2 Ankyere na kuro mma no tee se Samson wæ hæ, enti Gasa mmarima boaboa wæn ho ano na wætwæne kuro no ɔpono ano anadwo mu no nyinaa. Wæyæe komm anadwo no kaa se, "Adee kye a yebækum no." 3 Na Samson daa hæ ara kæsii dasuo mu. Osore soæ kuro no apono no ne n'aponnwa mmieni mu hodwoo no, na ɔtutuu dadee abaa bi eda akyire ne dees ekeka ho nyinaa. ðde ne nyinaa guu ne mmatire so, soa de kæo bepo bi a eñe Hebron di nhweanimu no atifi. 4 Akyire no, Samson nyaa obaa bi wæ Sorek bonhwa no mu a na wæfre no Delila. 5 Filistifoo ntuanofoo kæo obaa no nkyen kaka kyere no se, "Hwæ se wobetumi adaadaa Samson ma wakyere wo dees ema ɔnya ahooðen saa ne sedæs yebetumi adi ne so, akyekyere no pampee. Na yen mu biara bæma wo nnwetebena kilogram dumieni ne fa." 6 Enti, Delila ka kyere Samson se, "Mesræ wo kyere me dees ema wo ahooðen saa ne dees ebæye a yebetumi akyekyere wo pampee." 7 Samson buaa no se, "Se obi de agyan so nhoma nson a ɔnwœes kyekyere me a, meyæ mmere te se onipa biara." 8 Enti, Filistifoo ntuanofoo no de agyan so nhoma nson a ɔnwœes bæ Delila maa ðde kyekyeree Samson. 9 Saa ebere yi na ðde mmarima atæ wæ adan a ɔwo ne fie no mu baako mu, na oteaam se, "Samson, Filistifoo no aba rebækere wo!" Nanso, ðtetee agyan nhoma nson a ɔnwœes no mu te se ahoma bi a wæde aka ogya deree. Enti, wæanhuru n'ahooðen no ahintasem. 10 Akyire yi, Delila ka kyere no se, "Wodii me ho fe, twaa me nkontempo. Afei, mesræ wo kyere me sedæs wæbetumi akyekyere wo pampee." 11 Samson buaa no se, "Se wæde ntampahoma mono a wæmfæ nnii dwuma biara da kyekyere me a, meyæ mmere te se onipa obiara." 12 Enti, Delila kæfaa ntampahoma mono de kyekyeree no. Saa ebere no na mmarima no akæte wæ dan mu te se kane no. Bio, Delila teaam fræe no

se, "Samson! Filistifoə aba se wɔrebɛkye wo!" Nanso, Samson tetee ntampehoma no mu firii ne nsa so te se asaawa bi. 13 Delila ka kyereə no se, "Wodii me ho fe, twaa me nkontompo! Worenkyere me sədee wəbetumi akyekyere wo pampee anaa?" Samson buaa no se, "Se wonwono me tirinwi mmesa nson no bə ntoma bamma a ewə w'akurokurowa no mu a, meye mmere te se obiara." Enti ədaəs no, Delila bəə ne tirinwi mmesa nson no 14 de bəə ntoma bamma a ewə akurokurowa no so. Bio, əteaam se, "Samson! Filistifoə no aba rebɛkye wo!" Ehə ara, Samson nyanees, twee akurokurowa no yii ne tirinwi no firii ntoma bamma no mu. 15 Delila səm n'ano kaa se, "Wotumi ka se wodo me, wə əbere a wonka wo kokoamsem nkyerə me? Woadi me ho fe mprensa, nanso wonkaa dee ema wo ahoođen no nkyerə me!" 16 Odwan ne ho adekyee biara kəsii se afei na wabre no. 17 Ne korakora no, Samson kaa n'ahintasem kyereə no se, "Wənyii me tirinwi da, əfiri se, wəde me maa Onyankopən se Nasareni firi awoə mu. Se wəyi me tirinwi a, m'ahoođen no befiri me mu ama maye mmere te se obiara." 18 Delila hunuu se afei dee waka nokore akyere no no, əsoma kəfrees Filistifoə ntuanofoo no se, "Mommra bio, əfiri se waka biribiara akyere me." Enti, Filistifoə ntuanofoo no sane wən akyi kəfaa sika no baes. 19 Delila defedefəe Samson ma ədaəs a, ne ti da ne sre so. Əfrees əbarima bi baes ma əbeyii ne tirinwi sədee ne kyere no beye yie. Na n'ahoođen no firii ne mu. 20 Afei, əteaam se, "Samson! Filistifoə no aba rebɛkye wo!" Ənyanees no, əkaa wə ne tirim se, "Meye sədee kane no nameye no mewoso me ho agye me ho." Nanso na ənnim se Awurade afiri ne mu. 21 Na Filistifoə no kyeree no, tutuu n'ani. Wəde no kəə Gasa na wəguu no kəbere mifrafraeə mpokyerə ma əyamm atokəə wə nnedua fie. 22 Nanso, ankyere na ne tirinwi no hyee asec fuic. 23 Filistifoə ntuanofoo hyee fa kesee bi, bəə afədee maa wən nyame Dagon dii ahurisie kaa se, "Yen nyame de Samson a əye yen ətamfoə no ahye yen nsam!" 24 Əberə a nnipa no hunuu no no, wəkamfoo wən nyame kaa se, "Yen nyame de yen ətamfoə ahye yen nsam; dee əkunkumm yen mu bebree no yen nsa aka no!" 25 Nnipa no boroo nsə kakra no, wohyee se, "Momfa Samson mmra na əmmegye yen ani." Enti, wəyii Samson firii nnedua fie. Wəde no gyinaa əsoredan no mfimfini wo adum mmienu a əkura ədan no mməsəo no ntam. 26 Samson ka kyereə əsomfoə a əkura ne nsa rekyerə no kwan no

se, "Ma memfa me nsa nsosə adum mmienu no mu, na mennye m'ahome." 27 Na nnipa ahye əsorefie ho ma tə. Filistifoə ntuanofoo no nyinaa wə hə bi. Na ədan no so mməsəo no nso na mmarima ne mmaa beye mpensa wə so a wərehwe Samson na woredi ne ho fe. 28 Na Samson su frēə Awurade se, "Ao Otumfoo Awurade, kae me bio. Ao Onyankopən, mesrə wo ma me ahoođen bio na mentua Filistifoə so ka wə m'ani a wəatutu no so." 29 Afei Samson sosə adum mmienu a ewə əsorefie no mfimfini no mu. Əde n'ahoođen nyinaa piaes. 30 Samson bəə mpaeə se, "Ma me ne Filistifoə no nwu." Na əsorefie no dwiri guu Filistifoə ntuanofoo no ne nnipa no nyinaa so. Enti, əkumm nnipa bebree sene dodoə a əkumm wən əbere a na əte ase no. 31 Akyire yi, ne nuamarima ne n'abusuafoə a wəaka kəfaa no. Wəde no kəə ne kurom kəsiae no wə Sora ne Estaol ntam, baabi a wəsiae n'agya Manoa ho. Samson dii Israelfoo so ətemmufoə mfee aduonu.

17 Əbarima bi tenaa Efraim bepə asase so a na wəfrə no Mika. 2 Əda koro bi, əka kyereə ne maame se, "Metee se wodomee əkorəmfoo a əwiaa wo nnwetəbena kilogram dumieni firii wo nkyen no. Əye, ənie. Me ara na mefaeə." Ne maame kaa se, "Awurade nhŷira wo se woaka nokore." 3 Əde sika no maa no no, ne maame no kaa se, "Mede saa nnwetəbena kilogram dumieni ne fa yi ma Awurade. Məma wəayee nsesodee ne ohoni a wəagu de ahye me babarima animuonyam." 4 Enti ne maame de nnwetəbena ahanu kəmaa dwetedwumfoə na əde yee nsesodee ne ohoni. Na wəde sii Mika fie. 5 Mika yee əsorees na əyee asofotadee ne efiefoo ahoni kaa ho. Ənna əhyee ne mmamarima no mu baako əsəfəo. 6 Saa əbere no na Israel nni əhene, enti na nnipa no ye dee wəpə biara. 7 Əda bi, Lewini aberantee bi a əfiri Betlehem a ewə Yuda 8 əbeduruu saa beaəs ho wə Efraim asase so a ərepə baabi pa atena. Əbaa se, əkəsəe Mika fie. 9 Mika bisaa no se, "Ehe na wofiri?" Əno nso buaa se, "Meye Lewini a mafiri Betlehem wo Yuda na mirepə baabi matena." 10 Mika ka kyereə no se, "Wo ne me ntəna ha, na wobeyee agya ne əsəfəo ama me. Məma wo nnwetəbena gram əha ne dunan afe biara; məma wo ntadee ne aduane." 11 Lewini no penee so na əbeyee se Mika mmamarima no mu baako. 12 Enti, Mika hyee Lewini no əsəfəo, na ətenaa Mika fie. 13 Na Mika kaa se, "Menim se Awurade bəhyira me, əfiri se, mewə Lewini a əresom se me əsəfəo."

18 Saa εberε no mu na Israel nni əhene. Na Dan abusuakuo rehwehwε baabi atena, εfiri se, na wəntumi mpamoo nnipa a wote asase a wəde maa wən no so. 2 Enti, mmarima a wəfiri Dan abusuakuo yii akofoo enum a na wote Sora ne Estaol se wənkope asase a wəbetumi atena so. εberε a saa akofoo yi duruu Efraim bepo asase so no, wəkəo Mika fie kədaa hə anadwo no. 3 Wətiee Lewini aberantee no sədəs əkasa no, wode no kəo nkyen bisaa no se, “Hwan na əde wo baa ha na ədeen na woreye? Na aden enti na wowə ha?” 4 Əkaa nhyeheyee a əne Mika aye kyereə wən na əkyereə mu se, əye əsəfōo ma Mika. 5 Na wəkaa se, “Bisa Awurade ma yen se yen akwantuo yi besi yie anaase ərensi yie.” 6 Əsəfōo no kaa se, “Monko no asomdwoeə mu, εfiri se, Awurade bədi mo anim wo mo akwantuo no mu.” 7 Na mmarima baanum no kəo kuro bi a wəfre no Lais mu. Wəhunuu se nnipa a hwee mfa wən ho te se Sidonfōo na ete hə. Na wəwə asomdwoeə ne banbə. Na nnipa no wo sika, εfiri se, na wən asase no ye asase beree. Na wəne Sidon ntam twe yie, na wənni adəmfoə a wəben. 8 εberε a wəsane kəo Sora ne Estaol no, wən nuanom bisaa wən se, “Ədeen na mohunui?” 9 Na wəbuua se, “Momma yənkəto nhye wən so! Yəahunu asase no na εye pa ara. Monntwentwen mo nan ase koraa, monkəfa asase no. 10 Se moduru hə a, mobəhunu nnipa a hwee mfa wən ho wo hə. Onyankopən ama yen asase beree yantamm a biribiara wə so.” 11 Enti, akofoo ahansia a wəfiri Dan abusuakuo mu sii mu firii Sora ne Estaol. 12 Wəkyeree nsrabən wə beaee bi a ewə Kiriət-Yearim atəee fam wə Yuda asase so. Wəfre hə Mahane Dan besi ənnə. 13 Wəfiri hə no, wəkəo Efraim bepo asase no so, baa Mika fie. 14 Enti, mmarima baanum a wəkəsraa Lais asase no ka kyereə wən a aka no se, “Asoreeə bi wə ha a asəfotadee kronkron, abusua ahoni, nsesodee a wəasene ne ohoni a wəagu ho wə hə. Monim des eee se yeyə.” 15 Enti, mmarima baanum no kəo Mika fie, baabi a Lewini aberantee no tee na wəkyeaa no fe so. 16 Saa εberε no na akofoo ahansia a wəfiri Dan abusuakuo mu no gynagyina abəntenpono no ano pəe, 17 na akwansrafoə baanum no kəo asoreeə hə, kofaa nsesodee a wəasene, asəfotadee kronkron, abusua ahoni ne ohoni a wəagu no. 18 εberε a əsəfōo no hunuu se mmarima no retwe akronkronnee no afiri Mika asoreeə hə no, əbisaa wən se, “Ədeen na moreye yi?” 19 Wəbuua no se, “Mua w'ano! Di yən akyi na bəye yen nyinaa agya ne yen əsəfōo. Wonnye nni se εye se wobεye Israel abusuakuo bi əsəfōo sene se wobεye onipa baako fidua mu əsəfōo?” 20 Əsəfōo aberantee no ani gyeeε se əne wən bəkə. Enti əfaa asəfotadee kronkron no, abusua ahoni ne nsesodee a wəasene no. 21 Wəsiim bio de wən mma, nyemmoa ne wən agyapadee, dii wən anim. 22 εberε a Dan abusuakuo mu nnipa no afiri Mika fie kə akyirikyiri no, Mika ne n'afipamfoo mu bi tii wən. 23 Wəben wən no wəteateaam. Na Dan mmarima no danee wən ani kaa se, “Ədeen na morehwehwε? Adən enti na woafre nnipa yi aboa ano na moretaa yen sei?” 24 Mika buaa se, “Wobisa se ədeen na worehwehwε a na wokyere sen? Moafa m'anyame nyinaa ne me əsəfōo, na menni hwee bio!” 25 Dan mmarima no buaa se, “Hwε dee woka no yie! Yən mu bi bo nkyere fu, anhwε a wən bo befu na wəakum wo ne w'abusuafoo.” 26 Enti, Dan mmarima no toaa so kəo wən kwan. Mika hunuu se nnipa no dəəso a enti əntumi nto nhye wən so no, ədanee ne ho kəo efie. 27 Dan mmarima faa Mika ahoni ne ne əsəfōo no de wən baa kuro Lais a emu nnipa wo asomdwoeə ne banbə no mu. Wəto hyee emu nnipa no so, kunkumm wən nyinaa, hyee kuro no dworobee. 28 Na obiara nni hə a əbəgye kuro no mufoə, εfiri se, na dee wote no ne Sidon mu twe na wənni adəmfoə a wəben nso. Saa asem yi sii bənhwa a əben Bet-Rehab no mu. Afei, Dan abusuakuo no mma sane kyekyeree kuro no, na wətenaa hə. 29 Wəde kuro no too Dan a oyə wən tete agya Israel no ba, na kane no wəfre hə Lais. 30 Afei, wəgyinaa nsesodee a wəasene no na wəfaa Gersom babarima Yonatan a əye Manase aseni se wən əsəfōo. Saa fie yi mu nnipa kəo so yee asəfōo maa Dan abusuakuo kəsii Otukoro bere. 31 Enti Dan abusuakuo no toaa so somm nsesodee a εye Mika dea no wə εberε tenten a na Onyankopən Ahyiaeə Ntomadan no wə Silo.

19 Saa εberε no na Israel nni ohene. Na əbarima bi a ofiri Lewi abusuakuo mu te Efraim bepo asase no so akyirikyiri baabi. Edə bi, əde əbaa bi firi Betlehem a ewə Yuda baa fie se ne impena. 2 Nanso, əbaa no anni no nokore enti əsane kəo n'agya fie wə Betlehem. Abosome ənan akyi, 3 ne kunu no faa əsəfōo ne afunumu foforo kaa ne ho kəo Betlehem se əde rekəkorəkoro no na wasane n'akyi aba. Əduruu əbaa no agya fie no, əde no kəo efie no mu maa n'agya no gyee no fe so. 4 Əbaa no agya ka kyereə no se əntena nkye kakra. Enti, ədii nnansa, didiis, nomees, daa hə. 5 Ne nna ənan so no, əbarima no soree anəpa,

p   se   k  . Nanso,   baa no agya ka kyere   no se, "Didi ansa na woako." 6 Enti, w  n baanu no tenaa ase didiie, nomeee  . Afei,   baa no agya ka kyere   no se, "Mesre wo, da anadwo yi na gye w'ani." 7   barima no s  ree se anka   rek  , nanso, n'ase no hy  e no se   ntena. Enti, openee so daa ho anadwo no. 8 Nnanum so an  pa no, os  ree bio a   p  e se   k  . Nanso, bio,   baa no agya kaa se, "Didi ansa, na awiam kakra no wobetumi ak  ." Enti, w  sane didii bio. 9 Awia no,   barima no ne ne mpena no ne ne   somfo   boaboa   w  n ho p  e se w  k  . Nanso, n'ase no ka kyere   no se, "Montie! Ade   reye asa. Montena na monnye mo ani anadwo yi.   kyena mobetumi asim anopahema." 10 Nanso, afei dee   barima no p  e se ob  ko. Enti ofaa ne mfunumu mmienu a w  ahyehy   w  n no ne mpena no, na w  de w  n ani kyere   Yebus (a   ye Jerusalem). 11   ber a w  duru   Yebus no na ade   reye asa, na   somfo   no ka kyere   ne wura no se, "Ade   reye asa, enti momma yenna Yebusif   kuropon yi mu anadwo yi." 12 Ne wura no buaa se, "Dabi, yeren  umi nt  na ananafo   kuropon a Israelf   nni mu yi mu. Yebet  a so ako Gibe  . 13 Yebenya dab  re anadwo yi w   Gibe   anaa Rama." 14 Enti, wotoaa so. W  reb  duru kuro Gibe   a   wa Benyamin asase so no, na owia rek  to, 15 Enti w  daa ho anadwo no. W  daa kuro no abontene kes   so, na obiara amfa w  n ank   fie ank  som w  n h  ho  . 16 Anwummere no, ak  koraa bi firii n'afuom baa fie. Na   firi Efraim bepo asase so, nanso na   te Gibe   wo Benyamin asase so. 17   ber a ohunuu akwantuf   yi se w  tete kuro no abontene kes   so no,   bisaa w  n baabi a wofiri ne baabi a worekor  . 18   barima no buaa no se, "Yefiri Betlehem a   wa Yudea na yerek   Efraim bepo asase no so kuro bi a   wa akyirikyiri, na yerek   Awurade Asorefie. Nanso obiara amfa yen ank   ne fie ank  pe yen dab  re, 19 ewom se yewo dee ehia yen biara. Yewo es  re ne aduan   a yede b  ma yen mfunumu; yewo burodo ne ns  ." 20 Ak  koraa no kaa se, "Mominra mmesoe me. Mem   mo biribiara a eb  hia mo. Na mmom, anadwo yi dee, ense se moda abontene kes   so ho." 21 Enti, ofaa w  n de w  n k  o ne fie, na   maa w  n mfunumu no aduane. Wohohoroo w  n nan ase wie  e no, w  b  o mu didiie. 22   ber a w  regye w  n ani no, kuro no mu nnipa b  nef  o   bi betwaa fie no ho hyiae  . W  hy  e ase   pempem   pono no teateam guu ak  koraa no so se, "Fa   barima a w  besoe wo no ma yen sed  e yebetumi ne no ada." 23 Ak  koraa no firi ba  e  , bekasa kyere   w  n se, "Dabi,

anuanom, monnye bōne a ete saa. Saa ḥbarima yi ye
me hōho na se moye saa a, ebeyē animguasee. 24
Me babaa ḥbaabunu ne ḥbarima yi mpena nie. Mede
wōn bēma mo. Na dee mope biara no monye wōn.
Na mo ne saa ḥbarima yi nyē saa animguasedee yi.”
25 Nanso, woantie no. Enti, Lewini no faa ne mpena
no piaa no firii adi. Na kuro no mu mmarima no faa
no nnidisoo nnidisoo kōsii adekyee. Ahemadakyē no
na wōgyaa no ma əkōee. 26 ḥbaa no kōduruu fie a ne
kunu no te mu no əpono ano ara pe na ətōo mum.
Daa hō ara kōsii se anim teteē. 27 Ebere a ne kunu
buee əpono se ərepue pe na əhunuu se əda hō. Na
n’anim butu hō a ne nsa gu əponnwa no so. 28 Əhunuu
no no, əkaa se, “Sore! Ma yērko!” Nanso, wammua.
Enti, əde no too n’afunumu no so de no kō efie. 29
Əduruu fie no, ətwee sekan de twitwaa ne mpena no
mu asinasini dumieno. Na əde esini baako biara kō
Israel mmusuakuo dumieno no mu. 30 Na obiara a
əhunuu saa aninyanee yi kaa se, “Efiri ebere a Israel
firii Misraim no, obi nnii saa amumuyesem yi bi da.
Aden enti na ense se yekasa na yeyē ho biribi?”

20 Afei, Israelfoo nyinaa; Efiri Dan kōsi Beer-Seba
ne Gilead asase so behyiaa Awurade anim se
nnipa baako wō Mispa. 2 Nnipa no nyinaa ne Israel
mmusuakuo no nyinaa ntuanofoo, akofoo mpe
ahanan a wokurakura akofena kō Onyankopon mma
dwabō no ase. 3 (Nkra duruu Benyamin asase so se
Israelfoo mmusuakuo a wōaka no kō Mispa.) Israelfoo
no bisaa dee eyees a saa awudisem yi siie. 4 Enti,
Lewini a ɔye ḥbaa a wōkumm no no kunu no kaa
se, “Me ne me mpena baa Gilead a ewō Benyamin
asase so bedaa hō. 5 Anadwo no Gilead ntuanofoo
no mu bi betwaa fie no ho hyiae, pē se wōkum
me, na wotoo me mpena no monnaa ma əwuie. 6
Mefaa me mpena no twitwaa no asinasini de esini
baako biara kō Israel mantam biara so. Efiri se, saa
mmarima yi aye atantansē ne aniwusēm wō Israel.
7 Enti, seesei, eṣe se Israelfoo nyinaa fa adwene wō yei
ho.” 8 Nnipa no nyinaa sore buaa se, “Yen mu biara
rensane nkō fie. 9 Mmom, yebēbō ntonto na yeahunu
wōn a wōbekō akōto ahye Gibea so. 10 Abusuakuo
biara mu mmarima nkyēmu edu mu baako na wōbeyi
wōn ama wōama yen akofoo no nnuane, na yen a
yēaka no nso atō Geba so weree wō animguasedee
a wōaye wō Israel no.” 11 Enti, Israelfoo nyinaa ano
kō benkorō mu boaa wōn ho ano se wōbekō akōto
ahye kuro no so. 12 Israelfoo no somaa abfōo kō

Benyamin abusuakuo no mu kɔbisaa wɔn se, “Edeen awurukasəm na moaye wɔ mo mu yi? 13 Monyi saa amumuyefoo a wɔfiri Gibeaa no mmra, na yenkum wɔn na yentu saa awurukasəm yi ase mfiri Israel.” Nanso, Benyaminfoo no antie. 14 Mmom, wɔfifiri wɔn nkuro mu boaa wɔn ho ano wɔ Gibeaa se wɔne Israelfoo no rebeko. 15 Akofooo mpem aduonu nsia a wɔkurakura akofena kɔduruu Gibeaa, kɔkaa akofoo ahanson a na wote ho dada no ho. 16 Na Benyamin akofoo no mu ahanson ye abenkumma a wɔn mu biara ye toamfom wɔ ahwimmoo tɔɔ mu. 17 Na Israelfoo wɔ akofoo mpem ahanan a wɔkurakura akofena a Benyamin akofoo nka ho. 18 Ansa na wɔrebefiri ɔko no ase no, Israelfoo no kɔ Bet-El kɔbisaa Onyankopon se, “Abusuakuo bɛn na eṣe se wɔdi ɔko no anim tia Benyaminfoo no?” Awurade buaa se, “Yuda na eṣe se wɔdi animu.” 19 Enti, Israelfoo no siim anɔpahema kɔkyerees raban wɔ baabi a eben Gibeaa. 20 Afei, wɔtu tenees de wɔn ani kyerees Gibeaa se wɔrekɔto ahye Benyamin mmarima no so. 21 Nanso, Benyamin akofoo a na wɔrebo kuro no ho ban no pue kunkumm Israelfoo no ɔpeduonu mmienu wɔ akono hɔ eda no ara. 22 Nanso, Israelfoo nyaa akokoɔduru boaa wɔn ho ano wɔ baabi a wɔkoo eda a edi animu no. 23 Na wɔaako Bet-El akɔsu wɔ Awurade anim akɔsi anwummers. Afei, wɔbisaa Awurade se, “Yene yen ara abusuafoo a wɔfiri Benyamin nko bio anaa?” Na Awurade buaa se, “Monkɔ na mo ne wɔn nkɔko.” 24 Enti, wɔkoko tiaa Benyamin akofoo no, 25 na Benyamin mmarima no sane kumm Israelfoo akofoo a wɔnim akofena akodie yie no mpem dunwɔtwe. 26 Enna Israelfoo no kɔ Bet-El kɔsuu wɔ Awurade anim kyenee kom kɔsi anwummers. Wɔbɔa ɔhyeet afodee ne aduane afodee maa Awurade. 27 Na Israelfoo kɔ Awurade anim kɔpɛe akwankyerɛ. (Saa eberɛ no na Onyankopon apam adaka no wɔ Bet-El, 28 na Eleasa babarima Pinehas a ɔye Aaron nana no na na ɔye ɔsɔfɔ). Israelfoo no bisaa Awurade, se, “Eṣe se yeko tia yen ara yen abusuafoo Benyamin bio anaase yennya?” Awurade buaa se, “Monkɔ! ɔkyena mɛma moadi wɔn so nkɔnim.” 29 Enti, Israelfoo de atefoo twaa Gibeaa ho nyinaa hyiaeɛ. 30 Ne nnansa so no, wɔboaa wɔn ho ano wɔ beaɛs kɔrɔ ho ara. 31 Eberɛ a Benyaminfoo akofoo pue baɛs wɔ ɔko so no, wɔtwee wɔn firii kuro no mu. Na sèdees na wɔayɛ pen no, wɔhyee asees kunkumm Israelfoo no. Eberɛ Israelfoo aduasa na wɔwuwuiwɛ wɔ akono petee mu hɔ a ebi deda akwan a eko Bet-El ne Gibeaa

ho. 32 Afei Benyamin akofoo no teaam se, “Yeredi wɔn so sèdees yedii wɔn so wɔ ɔko a edi ekan no mu no!” Na saa eberɛ no na Israelfoo no apene so dada se wɔbedwane ama Benyamin mmarima no ataa wɔn wɔ akwan no so, na ama wɔatwe wɔn afiri kuro no mu. 33 Eberɛ a Israelfoo akodɔm kesees no duruu Baal-Tamar no, wɔdanee wɔn ho koe. Eha na Israelfoo a wɔate wɔ Geba no puee preko pe firi wɔn ateeɛm 34 kɔsi Benyaminfoo no akyi tohyeɛ wɔn so. ɔko no mu yee den ara kɔsi se na Benyaminfoo no ntumi nhunu amanehunu a ebeba. 35 Eno enti, Awurade boaa Israel ma wɔdii Benyamin so nkɔnim. Saa eda no, Israelfoo kunkumm Benyamin akofoo no mpem aduonu enum ne ɔha, a na wɔn nyinaa nim akofena ano ko yie. 36 Afei, Benyaminfoo no hunuu se wɔadi nkoguo. Israelfoo no dwane firii Benyamin akofoo no anim, sèdees ebeye a, wɔn a wɔakɔ ate no benya ɛkwan aye wɔn adwuma. 37 Afei, wɔn a na wɔate no firii afanan nyinaa kɔ Gibeaa, kunkumm obiara a ɔwɔ kuro no mu. 38 Wɔtuee wisie kumɔnn wɔ kuro no so, 39 a eyɛ nsenkyerɛnne ma Israelfoo no se wɔnsane mmra mmeto nhye Benyamin akofoo no so. Saa eberɛ no na Benyamin akofoo no akum Israelfoo no aduasa, a wɔteaam se, “Yeredi wɔn so sèdees yedii wɔn so ɔko a edi ekan no mu no!” 40 Nanso, eberɛ a Benyamin akofoo no hwɛe wɔn akyi, na wɔhunuu wisie a atu nam ewiem wɔ kuro no mu baabiara no, 41 Israelfoo no sane baee beto hyeɛ wɔn so. Afei, Benyamin akofoo no hunuu se aseem aba na wɔbɔa huboaa. 42 Enti, wɔdwane de wɔn ani kyerees esere so. Nanso, Israelfoo no taa wɔn kunkumm wɔn. 43 Israelfoo no twaa Benyaminfoo no ho hyiaeɛ, taa wɔn aniberees so, kɔtoo wɔn wo Gibeaa atoee fam. 44 Eda no, Benyamin akofoo akɔsɛɛ mpem dunwɔtwe na wɔtotɔɔ ɔko no mu. 45 Wɔn a wɔanwuwu no dwane kɔ esere so baabi a eben Rimon botan no ho. Nanso, Israelfoo no kunkumm wɔn mu mpem enum wɔ ɛkwan no so. Wotoaa so taa wɔn, kɔsi se wɔkumm mpenu wɔ baabi a eben Gidom kaa ho. 46 Enti, Benyamin abusuakuo no hweree akofoo akokoodurufoo ɔpeduonunum saa eda no, 47 ma ɛkaa mmarima ahansia pe a wɔdwane kɔ ɔbotan Rimon ho kɔtenaa hɔ abosome ɛnan no. 48 Afei Israelfoo no sane baee bekunkumm abɔdee biara a nkwa wɔ mu wɔ nkuro no nyinaa mu, firi nnipa so kɔsi anantwie ne biribiara so. Na kuro biara a wɔduruu so no, wɔhyee no dworobɛɛ.

21 Israelfoo aka ntam wə Mispa se, wøremfa wən mmammaa mma obarima biara a ofiri Benyamin abusuakuo mu awadee. **2** Nnipa no kəo Bet-El kotenaa Onyankopon anim kəsii anwummers, maa wən nne so, suu dendeenden kaa se, **3** “Ao Awurade, Israel Onyankopon, aden enti na saa aseñ yi as? Seesei yen mmusuakuo no mu baako ayera!” **4** Adekyee mu no, nnipa no tuaa nhema sii aforebukyia, na wobə ahyee ne asomdwoe afodee. **5** Wəbisaa se, “Abusuakuo bi wə ho a wannya ənanmusini ebere a yekəo nhiamu kəsəe wə Awurade anim wə Mispa no anaa?” Saa ebere no, na wəaka ntankəsəe wə Awurade anim se, obiara a wamma no, esə se əwu. **6** Na Israelfoo no dii yea wə Benyaminfoo no ho kaa se, “Enne yi, abusuakuo baako afiri yen mu; na n'ase reye atore. **7** Na ebeyə den na yeanya yerenom ama won a wəaka no, esiane se, yeaka Awurade ntam se yeremfa yen mmammaa mu biara mma wən awadee?” **8** Enti wəbisaa se, “Ebere a yede yen ho kyere Awurade wə Mispa no na obi nni hə bi anaa?” Ehə na wəhunu se, obiara amfiri Yabes Gilead amma saa badwa no mu bi. **9** Na wəkan nnipa no nyinaa no, wəannya obiara a ofiri Yabes Gilead. **10** Enti, wəsomaakofoo mpem dumienu kəo Yabes Gilead se wənkəkunkum obiara a əwo hə a mmaa ne mmofra ka ho. **11** Wəkaa se, “Yei na esə se moye. Monkum obarima ne əbaa biara a ənye əbaabunu.” **12** Yabes Gileadfoo mu no, wəhunu mmaabunu ahanan a wəne mmarima nnaa da, na wəde won baa nsraban a əwo Silo wə Kanaan asase so ho. **13** Na Israelfoo badwa no somaa asomdwoe abofoo ma wəkəo Benyaminfoo nkaes no a na wote Rimon botan ho no nkyen. **14** Na Benyaminfoo no sane kəo won afie mu, na wəde mmaabunu a wəfiri Yabes Gilead a wəankum bi no maa won awadee. Nanso, mmaa no anso won so. **15** Nnipa no dii Benyaminfoo no ho yea, se Awurade ama mpaapaemu aba Israel mmusuakuo no mu. **16** Enti, Israel ntuanofoo no bisaa se, “Se wəatore mmaa a wəfiri Benyamin ase yi, ebeyə den na yeanya yerenom ama mmarima a aka no? **17** Esə se Benyaminfoo a aka no nya adedifoo sedee ebeyə a, Israel abusuakuo bi ase ntore. **18** Nanso yerentumi mfa yen mmammaa mma won awadee, efiri se, yeaka ntankəsəe se, obiara a ade ne babaa bəma Benyamiinni awadee no, Awurade nname mmra ne so.” **19** Afei wədwenee Awurade afeafe afahye no ho, dee wədi wə Silo, a əwo Lebona ne Bet-El ntam, wə əkwani a efiri Bet-El kəsi Sekem no apuee fam. **20** Na wəka kyere Benyamin mmarima a

wəda so hwehwə yerenom no se, “Monkəte wə bobə nturo no mu. **21** Se mmaa a wəfiri Silo no ba besa won asa no a, mompue mfiri bobə nturo no mu, na mo mu biara betumi afa wən mu baako de no akə efie se ne yere. **22** Na se wən agyanom ne wən nuanom mmarima ba se wəmpene so a, yebəka akyere won se, ‘Yesre mo, monte asee. Momma wəmfa mo mmammaa no, efiri se, ebere a yekunkumm Yabes Gileadfoo no, yeannya mmaa a ebəso won nyinaa so amma won. Monnni ntam no ho fə, efiri se, enye mo na mode mo mmammaa maa won awadee.” **23** Enti, Benyamin mmarima no yee sedee wəkyeree won no. Wəwiawiaa mmaa a wəbaa afahye no ase, de won kəo asase a eyə wən agyapadee no so. Na wəkyekyeree won nkuro no bio tenaa mu. **24** Na Israelfoo mmusuakuo ne mmusua no firii hə sane kəo won ankasa afie mu. **25** Saa ebere no na Israel nni əhene, enti na dee nnipa no gye di se eyə wə won ani so no na wəye.

Rut

1 Eberē a na atemmufoō di Israel so no, ἐκῶm baa asase no so. Ὁbarima bi a ὄfiri Betlehem wō Yuda ne ne yere ne ne mmammarima baanu tutu firii asase no so kōtenaa Moab. **2** Na Ὁbarima no din de Elimelek enna ne yere nso din de Naomi. Ne mmammarima baanu no nso, na wōn din de Mahlon ne Kilion. Wōyē Efratifoo a wofiri Betlehem wō Yuda. Wōkō Moab kōtenaa hō. **3** Ebaa se Naomi kunu Elimelek wuīs ma ἐkaa ne mmammarima baanu no. **4** Wōwarewaree Moabfoō mmaa. Na ὁbaako din de Orpa na dee ἀka ho no nso din de Rut. Wōtenaa hō beyē se mfees edu no, **5** Mahlon ne Kilion nso wuwuie. Enti, emaa Naomi tenaa ase a wahwere ne mmammarima baanu no ne ne kunu. **6** Eberē a ὅtē wō Moab hō se Awurade abēdom ne nkurōfōo a wōwō Yuda na wama wōn aduane no, Naomi ne ne nsenom yi yē ahoboa se worefiri Moab asane akō ne kurom. **7** Ὀne ne nsenom baanu yi tutu firii beaee hō faa ἐkwān a ἐde wōn bēkō akōsi Yuda so. **8** Afei, Naomi ka kyereē ne nsenom yi se, “Monsane nkō mo maamenom fie. Awurade ne mōnni no yie sedēs mo ne awufoo ne me dii no yie no. **9** Awurade mmoa mo mu biara na ὄnnyā ὄhōme wō okunu foforō fie.” Afei, ὄfēfēe wōn ano na wōn nyinaa maa wōn nne so suie. **10** Na wōka kyereē Naomi se, “Yene wo besane akō wo nkurōfōo nkyen.” **11** Nanso, Naomi kaa se, “Me mma, monsane nkō fie. Aden enti na ἐsē se mo ne me kō? Merekōwo mmammarima bio a wōbetumi awareware mo anaa? **12** Me mma, monsane nkō fie. Manyini, se meware kunu bio a, erenyē yie. Mpo, se medwene se anidasoo bi wō hō ma me se nso anadwo yi ara mēnya kunu na me ne no wo mmammarima a, **13** mobetwēn kōsi se wōbenyinyini? Mobetena atwēn wōn anaa? Dabi, me mma. Asēm no yē den ma me sen mo, ὄfiri se, Awurade ayi ne nsa afiri me sol!” **14** Wōsane twaa adwo bio. Afei, Orpa fee n’ase ano de gyaa no kwan, nanso Rut bebaree Naomi se ὄne no bētena. **15** Nanso, Naomi ka kyereē no se, “Hwē, wo kora asane kō ne nkurōfōo ne n’anyame nkyen. Ἐsē se wo nso woyē saa ara.” **16** Na Rut buaa se, “Nhē me se memfiri wo nkyen nsane nkō. Baabiara a wōbēkō no, mēkō hō bi na baabiara a wobetena no nso, metena hō bi. Wo nkurōfōo beyē me nkurōfōo na wo Onyankopōn ayē me Onyankopōn. **17** Baabi a wōbewuo no, mēwu hō bi na wōasie me hō. Se mamma owuo antete me ne wo ntam na enām biribi foforō biara so

a, Awurade ntwe m’aso.” **18** Enti, Naomi hunuu se Rut ayē n’adwene se ὄne no bēkō no, ὄgyaa ne pe maa no. **19** Enō enti, wōn baanu no toaa wōn akwantuo no so. Eberē a wōduruu Betlehem no, wōn enti kuro mu no nyinaa bōo twi. Mmaa no bisaa se, “Naomi nie anaa?” **20** Ὁkaa se, “Mommfrē me Naomi, na mmom, momfrē me Mara, ὄfiri se, Awurade ama asetena ayē nwono ama me. **21** Merefiri ha akō no na mewō biribiara nanso, Awurade de me aba fie nsapan. Aden enti na mofrē me Naomi wō eberē a Awurade ama me ahunu amane na Otumfoō de saa abebreē yi aba me so?” **22** Enti, Naomi firi Moab baeē a, n’ase Rut, Moabni babunu ka ne ho. Wōduruu Betlehem atokotwa berē ahyeasee no mu.

2 Ὁbarima ὄdefoo a na ὄyē okunini bi tenaa Betlehem a na wōfre no Boas. Na ὄyē Naomi kunu Elimelek busuani. **2** Ὃda koro bi, Rut, Moabni, ka kyereē Naomi se, “Ma menkō afuo mu na menkōboaboa atokoo nkasee na menni obi a ὄbēma me adi n’akyi.” Na Naomi kaa se, “Eyē, me babaa, kō.” **3** Enti, Rut kō kōdii atwafōo no akyi. Na sedēs ὄbaee se ne se, ὄshunu se ὄreyē adwuma wō Boas a ὄyē n’ase Elimelek busuani no afuo mu. **4** Eberē a ὄwō hō no, Boas firi Betlehem baeē. Ὁkyeaa atwafōo no se, “Awurade ne mo ntēna!” Atwafōo no gyee so se, “Awurade nhŷira wo.” **5** Enna Boas bisaa ne sohwēfōo se, “Ababaawa ben na ὄwo nohoa hō no?” **6** Sohwēfōo no buaa se, “Óyē ababaawa bi a ὄfiri Moab a ὄne Naomi baeē. **7** Anōpa yi ara na ὄbisaa me se, ὄbetumi aboaboa atokoo ano adi atwafōo no akyi anaa. ὄyē nsiyēfōo a eberē kakra bi na ὄde homee wō pata no ase hō.” **8** Boas kō hō kōka kyereē Rut se, “Me babaa tie. Wo ne yen ntēna ha ara na boaboa atokoo; mma nkō afuo foforō biara mu. Di mmaa a wōreyē adwuma wō m’afuo yi mu no akyi pēe. **9** Hwē faako a wōretwa wō afuo no mu na di wōn akyi. Mabō mimeranteē no kōkō se wōnnha wo. Na se sukōm de wo a, nom nsuo a wōakōsa afiri abura no mu no bi.” **10** Rut butuie, de n’anim kyereē fam daa no ase. Na Ὁkaa se, “Aden enti na manya saa adam yi wō w’ani so, me a meye ὄnanani yi?” **11** Boas buaa se, “Dee woayē ama w’ase ὄfiri wo kunu wuo akyi no nyinaa, wōaka akyere me, se wofirī w’agya ne wo maame ne wo ὄman na wo ne nnipa a wonnim wōn baabiara no bētenaē no. **12** Awurade, Israel Onyankopōn a woanya dwanekōbea wo ne ntaban ase no nnom wo.” **13** Na ὄno nso kaa se, “Ma menkō so nnya w’anim adam daa, me wura. Woama me awerēkyeरyē na

woakasa akyere w'afenaa ayamye so, me a mense na memfata wo nnwumayefoo no mu baako mpo no.” 14 Eduruu adidibere no, Boas freee no se, “Brama yennidi. Wotumi de wo burodo no bo nsā biara a wope mu.” Enti, one n'ayutwafooo no tenaa ase na Boas maa no aduanee sene sedee ḥebetumi adi mpo. 15 Ebere a Rut sane koo n'adwuma so bio no, Boas ka kyerees ne mimerantee no se, “Momma no mmoaboa atokoo no ano mfiri n'afiafi no mu na monnsi no kwan. 16 Na monyiyyi afiafi no mu dee no bi nnyae mu ngufam mma no na onsesa, na monnha no.” 17 Enti, Rut sesaa atokoo no wo hō da mu no nyinaa na əporoo atokoo no saa anwummere no, onyaa bęye lita aduonu mmienu. 18 Osoa de koo kurom, de kőkyeress n'ase. Afei, Rut de n'awiaduane a ęgya sii ne hō no maa no. 19 Naomi hunuie no, əteam se, “Edaoso yie! Na ehe na enne woboaboa saa atokoo yi nyinaa ano firi? Ehe na wokęyee adwuma? Awurade nhylira dee əboaa wo no!” Rut kaa əbarima a ęyee adwuma wo n'afuom no ho asem kyerees n'ase no, ətoaa so kaa se, “Dee meye adwuma wo n'afuom no, wofre no Boas.” 20 Naomi ka kyerees n'ase no se, “Awurade nhylira no. ḥrekyere yen ne wo kumu a wawuo no n'ayamye. Saa əbarima no ye abusuafoo a wəben yen pęe no mu baako a ęye abusua no mu ęgyefoo baako.” 21 Rut kaa se, “Dee eka ho bio ne se, mpo, Boas ka kyerees me se, mensane mmra na me ne n'atwafoo no mmętena kosi ebere a wəbewie otwa no.” 22 Naomi teamaam se, “Anwanwasem nie! Ye dee əka no. Wo ne n'adwumayefoo no ntena kosi se wəbewie otwa no. W'asom bedwo wo wo hō sen afuo biara mu.” 23 Enti, Rut ne mmaa a wəwo Boas afuom ho no yee adwuma. One won boaboa atokoo no ano kosi atokotwa no awiees. Afei, one won twaa ayuo nso. Nanso, saa ebere no nyinaa na one n'ase na ete.

3 Eda bi Naomi ka kyerees Rut se, “Me babaa, ebere aduru se mehwehwe fie a wobetena mu na wobenya dee ehia wo biara. 2 Boas ye yen busuani pęe na waye adęee mmorosoo se wama wo ne n'adwumayefoo aboaboa atokoo ano. Anadwo yi, obehuhu atokoo so wo ayuporobeaa hō. 3 Enti, ye dee merekyere wo yi. Dware na tutu aduhwam gu wo ho na fa wo ntadee pa bi hye. Afei, kō ayuporobeaa hō, nanso mma Boas nhunu wo kosi se obedidi awie. 4 Hwē na hunu baabi a əda hō yie, afei, kō na koyi ne nan ho akatasoo na da hō. Əbeke dee əpe se woye akyere wo.” 5 Rut kaa se, “Biribiara a wobeka akyere me se menyę no, meye.” 6 Enti, əkoaa ayuporobeaa hō anadwo no, na

ədii akwankyerę a n'ase de maa no no so. 7 Boas didi wiees no a ne honhom aba ne ho no, əkyeara ne ho too atokoo mmoano no ho, na əfaa mu daee. Rut yee nwaa koyii ne nan ho akatasoo na ədaa hō. 8 Anadwo dasuo mu no, Boas bōo pitiri danee ne ho. Əyee no nwawanwa se əhunuu se əbaa da ne nan ase. 9 Əbisaa se, “Na hwan nie?” Əbuua se, “Eyę me wo əsomfoo Rut. Tre wo nkatasoo no mu kakra gu me so na woye m'abusua gyefoo.” 10 Na Boas kaa se, “Awurade nhylira wo, me babaa! Worekyere abusua dō a ebi mmaa da se woankodi aberantewaa bi akyi, se əwə sika anaa ęye ohiani. 11 Afei, me babaa, mma hwhee nha wo. Męye dee əho hia, efiri se, obiara a əwə kuro yi mu nim se woye əbaa a wodi wo ho ni. 12 Nanso, akwansidee baako wō hō. Əyę nokore turodoo se meye mo abusua agyefoo mu baako dee, nanso, əbarima fofora bi wō hō a ęye obusuani nimpon sene me. 13 Tena ha anadwo yi na se adęe kye a, me ne no bekasa. Se ęyę ne pę se əbęgęe wo a, ennees ma ho kwan na onware wo. Na se ęnyę ne pę nso a, ennees, ękwan biara so, se Awurade te ase yi, meware wo! Enti da ha ma adęe nkye.” 14 Enti, Rut daa ne nan ho kosi adekyees nanso əsoree ebere a na anim aye hwanihwani no. Na Boas ka kyerees no se, “Ense se obi hunu se əbaa bi bedaa ayuporee ha.” 15 Boas toaa so kaa se, “Fa w'atadęe ngugusoo no bra na tre mu.” Əsesaa atokoo no susukora nsia guu mu na əboaa no maa əde hyęe n'akyi. Na Boas sane koo kuro no mu. 16 Rut baa n'ase Naomi nkyen no, əbisaa no se, “Me babaa, ękosi sen?” Rut kaa biribiara a Boas ye maa no kyerees Naomi, 17 na ətoaa so se, “Omaa me atokoo susukora nsia kaa se, ‘Mfa nsapan nkō w'ase nkyen.’” 18 Afei, Naomi kaa se, “Me ba, twen kosi se wobehunu dee ębesi. Əbarima no renna so kosi se əbewie dwumadie no. Əbema asi enne dua yi ara.”

4 Boas koo kuro no ępono ano kotenaa ase wo hō. Ebere a obusuani gyefoo nimpon a əkaa ne ho asem no baa ho no, Boas freee no kaa se, “M'adamfo, mesre wo bra na mepe se me ne wo twetwe nkommę.” Enti, wotenaa ase. 2 Na Boas freee kuro no mu ntuanofoo edü se wommętena ase se adansefoo. 3 Na Boas ka kyerees obusuani gyefoo nimpon no se, “Wonim Naomi a ofiri Moab baes no. ḥretęn asase a na ęyę yen busuani Elimelek dea no. 4 Mesusu se, ęse se, me ne wo di ho nkommę na se wope a, woagye. Se wope asase no a, to no ha yi ara wo saa adansefoo yi anim. Na se wompe nso a, ma mente no seesei ara, efiri se, se woantumi annye a, me ne onipa a medi w'akyi wo abusua no mu

a εεε se megye.” Na əbarima no buaa se, “Mεgye.”

5 Afei, Boas ka kyereε no se, “Se woto asase no firi Naomi nkyen a, na εεε se woware Moabni okunafoo Rut no. Se εba saa a, əbəwo mma a ne kunu din beda wən so na asase no bətena abusua no mu.” 6 Ehə ara na abusua mu gyefoo nimpən no kaa se, “Enneε merentumi ntə asase no, εfiri se, εbəha m’agyapadeε. Tə asase no na merentumi ntə.” 7 Saa εberε no, na εyε Israel amanneε se, se obiara redane n’adec bi a watə no εkwan pa so ama obi foforə a, əwɔrɔ ne mpaboa de ma ətəfoo no. Wəyε saa wə badwa mu de hyε adetə no mu den.

8 Enti, abusua gyefoo nimpən no worən ne mpaboa ka kyereε Boas se, “Wo ara tə asase no.” 9 Na Boas ka kyereε əman no ntuanofoo no ne εdəm a wəatwa ahyia hə no se, “Enne matə Elimelek, Killion ne Mahlon agyapadeε a εwə Naomi nsam, na moyε εho adansefoo.

10 Menam asase no tə so afa Rut a ɔyε Moabni a ɔyε Mahlon kunafo no se me yere. Eno enti, se əwo əbabarima a, əbəfa ne kunu a wawu no abusua din na wafa abusua agyapadeε a εwə ne kurom ha nso. Enne, mo nyinaa moyε adansefoo.” 11 Afei, ntuanofoo no ne əmanfo no nyinaa sore gyinaεε kaa se, “Yεyε adansefoo! Awurade mmoa mma əbaa a afei na əreba wo fie no nyε se Rahel ne Lea a wən mu na Israel aman nyinaa firi no. Wobeyε kese wə Efrata na woagye edin wə Bethlehem.

12 Na Awurade mfa ababaawa yi so mma wo asefoo a wəbeyε se yεn agya Peres a ɔyε Tamar ne Yuda babarima no.” 13 Enti, Boas waree Rut de no kəo ne fie. Afei, əkəo ne ho na Awurade ma ənyinsenee na əwoo əbabarima.

14 Na kuro no mu mmaa ka kyereε Naomi se, “Animuonyam nka Awurade se enne εda yi, wama woanya abusua gyefoo! Əmmeyε okunini wə Israel.

15 Akokoaa yi mma wo nsi wo mmabaawabere mu na ənhwε wo wə wo mmerewabə mu. Efiri se ɔyε w’ase a ədə wo na əsene mmammarima nson ma wo no babarima.” 16 Na Naomi faa akokoaa no, na əhwεs no te se əno ankasa yafunu ba.

17 Na mmaa a wəne no bo fipam kaa se, “Afei dee Naomi anya əbabarima bio.” Na wətoo no din Obed. Əno na əbeyε Yisai agya ne Dawid nana.

18 Tete agya Peres awən ntoatoasoo nie: Peres woo Hesron.

19 Hesron woo Ram, enna Ram woo Aminadab.

20 Aminadab woo Nahson, enna Nahson woo Salmon.

21 Salmon woo Boas, enna Boas woo Obed.

22 Obed woo Yisai, enna Yisai woo Dawid.

1 Samuel

1 Na əbarima bi firi Ramataim-Sofim a əwə Efraim bepo asase so a ne din de Elkana. Na Elkana yi ye Yeroham babarima ne Elihu nana nso. Na wəfiri Tohu fie, a əwə Suf abusua mu. **2** Na Elkana wə yerenom baanu. Na wən din de Hana ne Penina. Na Penina wo mma. Hana dees, na ənni ba. **3** Afe biara, na Elkana ne n'abusuafoō kə Silo kəsom, bə afədees ma Otumfooo Awurade wə Awurade fie. Na Eli mmamarima baanu a wən din de Hofni ne Pinehas na wəyə Awurade asəfoō wə hə saa ebere no. **4** Da biara a Elkana beba abəbə afədees no, əde ənam no mu nkyemu bi ma ne yere Penina ne ne mma no mu biara. **5** Nanso, Hana dees, na ne kyefə ye soronko, əfiri se, na ədə no yie, əwom se na Awurade mmaa no mma. **6** Nanso na Awurade ato n'awodees mu enti, na Penina di ne ho few. **7** Na saa asem yi kə so afe biara. Əbere biara a wəbekə Awurade fie no, Penina bə Hana akutia. Na yei ma Hana su na ənnidi mpo. **8** Əba saa a, ne kunu Elkana bisa no se, “Hana, ədeen asem? Adən enti na wonnidie? Adən enti na wo were ahoo, se wonni mma nti? Mensom bo mma wo, nsen se anka wowə mmamarima edu mpo?” **9** Eda koro bi na wəwo Silo no, Hana firii adi anwummere bi a wəadidi awie se ərekə Awurade fie akəbə mpaees. Na əsəfoō Eli te baabi a ətena daa wə Awurade fie əpono ano hə. **10** Hana firi awerəhoo a ano ye den mu suiə, əbere a na ərebo Awurade mpaees. **11** Na əhyee bə se, “Ao Awurade Otumfooo, se wobehwe wo əsomfooo awerehoo die so, na wotie me mpaeebə ma me əbabarima a, ənnies mede no besane ama wo. Ne nna a əbedi nyinaa əbeyə wo dea. Dees əbeyə adansedie se wode no ama Awurade ne se woremfa yiwan nka ne ti da.” **12** Əgu so rebo Awurade mpaees no, na Eli rehwə no. **13** Əhunuu se ərebesebese n'ano, nanso ənte mne biara no, Eli susuu se wanom nsā. **14** Əbisaa no se, “Ese se woba ha əbere a waboro nsā anaa? Ma w'ani nna hə!” **15** Na Hana buaa se, “Dabi, me wura, memmoroo nsā, na mmom, me were na aho enti na mereka m'ahiasem akyerə Awurade. **16** Mesrə wo, mfa no se meye obaa omumuyefoo. Na aniberees ne awerəhoo so na merebo mpaees.” **17** Ənna Eli kaa se, “Se saa na ete dees a, ma w'ani nnye! Israel Onyankopon nye w'abisadee mma wo.” **18** Hana teaam se, “Meda wo ase, awura!” Əsane kə kədidiie, na wannii awerəhoo bio. **19** Adees kyee anəpahema no, efie no mu nnipa sore kəsom Awurade

bio. Afei, wəsane kəo Rama. Əberə a Elkana de ne ho kaa Hana no, Awurade kaee Hana adebisa no, **20** na anni da bi, əwoo əbabarima. Ətoo no edin Samuel na əkaa se, “Mebisaa no firii Awurade nkyen.” **21** Afe akyi no, Elkana, Penina, ne wən mma kəo se wərekəbə afirinhyia afədees ama Awurade. **22** Hana ankə bi. Əka kyerəs ne kunu se, “Se abəfra no twa nufoo a, mede no bəkə Awurade fie na makəgya no hə ama Awurade afebəo.” **23** Elkana kaa se, “Dees wogye di se εye ma wo biara no, ye. Tena ha ansa na Awurade mmoa wo mma wonni wo bəhye so.” Enti əbaa no tenaa fie hwəe ne babarima no. **24** Ətwaa no nufoo wiees no, əde no kəo Awurade asərefie wə Silo. Wəde nantwinini a wadi mfee mmiensə ne esiam lita dunsia ne bobesa kakra baeε. **25** Wəde nantwinini no bəo afədees wiees no, wəde abəfra no bress Eli. **26** Hana bisaa no se, “Owura wokae me anaa? Me wura, me ne əbaa a əbəgyinaa ha mfee bebree ni bəo Awurade mpaees no. **27** Məbəo saa abəfra yi ho mpaees, na Awurade aye m'abisadee ama me. **28** Enti, seesei, mede abəfra yi rema Awurade. Ne nkwa nna nyinaa, əbeyə Awurade dea.” Na wəsomm Awurade wə hə.

2 Na Hana bəo mpaees se, “M'akoma di ahurisie wo Awurade mu! Ao, Awurade mu na me nhŷira wə! Afei, manya mmuaees ama m'atamfooo, na m'ani gye wə wo gyee no ho. **2** “Obiara nye kronkron se Awurade! Obi bi nka wo ho; Əbotan bi nni hə se yen Onyankopon. **3** “Gyaeh ahantansu ne ahomasoo no, nkasa wə ahantanso saa! Əfiri se, Awurade ye Onyankopon a ənim wo nnayees na əbebu wo dees woaye no so aten. **4** “Wən a na wəyə atumfooo no nnayes atumfooo bio; na wən a na wəyə mmere no nso, afei, woaye den. **5** Wən a na wədidi mee pintinn no afei əkəm rekum wən. Na wən a əkəm rekum wən no nso afei woamee pintinn. Afei, obonini wə mma baason, na əbaa a na əwo mma pii no mma bəbə no. **6** “Awurade de nkwa ne owuo nyinaa ba; Əka ebi hye damena mu, na onyane ebinom. (**Sheol h7585**) **7** Awurade ye obi ohiani na wayə obi ədefoo; obre obi ase na wapagya obi. **8** Əpagya ohiani firi mifuturo mu aane, əyi no firi nsosie mu; əye wən se mmapomma de wən tena animuonyam nkonnua so. “Efiri se, asase fapem ye Awurade dea, na watoto ewiase sədees ees. **9** Əbebə nyamesurofoo ho ban, na amumuyefoo beyera esum mu. “Se ahoođen mu nko dees a, obi renni nim; **10** Wən a woko tia Awurade no, əbedwərə wən. Ədwa aprannaa firi ewiem gu wən so; Awurade bu aten wə asase so baabiara. “Oma

ne ɔhempon ahoden kesee; dee wasra no no, ohye n'ahoden mu den.” 11 Afei, Elkana ne Hana gyaa Samuel ho koo efie wo Rama. Na abarimaa no bεyε Awurade əboafoo, əfiri se, əboaa əsəfoo Eli. 12 Eli mmammarima no ye asansafoa a wəmfere Awurade, 13 anaa won asəfodwuma. Ebere biara a obi beba abebo afodee no na wəreno a εnam no, Eli mma no soma əsomfoa de adinam a εwə ano mmiensa ba. Ebere a εnam no si ogya so no, 14 əsomfoa no de adinam no wə dadesen no mu. Na wəhye se dee adinam no bəwo mu no nyinaa ye Eli mma no dea. Wəde Israelfoo a wəba Silo ho nyinaa faa saa εkwan yi so. 15 Etə dabi a, ansa na wəbəhye sradee no, əsəfoo no əsomfoa ba bəka kyere onipa a ərebo afodee no se, “Ma əsəfoo no εnam no bi, na əntoto. Əmpe wo εnam a woanoa, na mmom, εnam mono nko ara.” 16 Onipa a ərebo afodee no ka se, “Fa dodoa biara a wəpε, nanso sradee no dee, εse se wəhye ansa.” Ehə na əsomfoa no bəka se, “Dabi, fa ma me seesei ara, anye saa a, mede tumi bəfa.” 17 Na saa bəne a mmeranteε yi ye yi ye akyiwadee wə Awurade anim, əfiri se, na wəbu Awurade aforebo no animtia. 18 Samuel dee, εwom na əye abarimaa, nanso na əye Awurade əboafoo. Na wəde nwera asafotadee ahye no te se əsəfoo. 19 Afe biara a ne maame ne ne kunu rekəbo afirhyia afodee no, na ne maame pam batakari kumaa bi de kəma no. 20 Ansa na wəbesane akə efie no, Eli hyira Elkana ne ne yere ka se, “Awurade mma əbəa yi nwo mma, na əmmesi dee əbəa ho mpaee nyaeε a əde no maa Awurade no ananmu.” 21 Na Awurade maa Hana woo mmammarima baasa ne mmammaa baanu. Na Samuel nyinii wə Awurade anim. 22 Afei, Eli bəo akəkora, nanso na ənim dee ne mmammarima no de reye Israelfoo. Nhwesoo bi ne se, na ənim se ne mmammarima no fa mmabaawa a wəboa ntomadan no ano adwumaye no. 23 Eli ka kyere won se, “Metete mo ho nsem firi əmanfoo nkyen a əfa amumuyesem a modie no ho. Adən enti na moko so ye bəne? 24 Me mma, εse se mogyae! Mo ho nsem a metete firi Awurade nkurəfoo nkyen fa mo ho no nyε. 25 Se obi ye bəne tia əfofor a, Onyankopon tumi gyina mu ma əfədifo no. Nanso, se obi ye bəne tia Awurade a, hwan na əbətumi adi agyinamu?” Eli mma no antie wən agya no afotuo, na Awurade nso reye n'adwene se əbekum wən. 26 Na abəfra Samuel nyiniie, na əkəo so nyaa adom firii Awurade ne əmanfoo nkyen. 27 Edə koro bi Onyankopon onipa bi baa Eli nkyen de

nkra yi b̄ree no se, “Sei na Awurade ka, ‘Manna me ho adi pefee ankyere w'agya fie εberε a na wəyε nko a wə Misraim no anaa? 28 Israel mmusuakuo no nyinaa mu no, Aaron na meyii no se, ənye me əsəfoo a əbekə aforebukyia anim akəhye aduhwam, na wahye asəfotadee wə m'anim. Na mede afodee a wəbəo no ogya so no nyinaa maa mo asəfoo no. 29 Adən enti na motiatia me kum afodee ne m'aduane afodee so? Adən enti na mobu mo mmammarima sene me? Moawe aforebədees a me nkurəfoo Israelfoo bə no mu kyef a εye no, na monam so ayeye akεseε! 30 “Enti, asem a Awurade, Israel Onyankopon ka ne se, ‘Meremma nneema bəne a moreye yi nko so! Mehyeε bə se wo Lewi abusua fa no bεye m'asəfoo, nanso, wən a wədi me ni no, medi wən ni; na wən a wəbu me animtia no, məbə wən ahohora. 31 Məma mo fiefoo agyaε m'asəfodie som no. Mpaturuwu mpa mo fie da na mo mu biara rentena ase nni mfee, mmee. 32 Mode aniberee na εbəhwε nkəsəo a mede bəma me nkurəfoo Israelfoo. Na mo abusuafo no mu biara nni ho a obəbo akəkora. 33 Wən a wəbəka akyire no bətena ase awerəho ne ntəhem mu. Na wən mma bewuwu atəfowuo. 34 “Na sədees εbεye na wəbehunu se dee maka no bəba mu saa no enti, məma wo mmammarima baanu no a εye Hofni ne Pinehas no awuwu da kərə mu. 35 Eno akyi masi əsəfoo fofor a əye ənokwafo a əbəsom me, na wayε dee məkyere no se ənye biara. Mehyrira n'asefoo, na ne fiefoo bεye ahene a mesra wən ngo no asefoo akəsi daa. 36 Na w'asefoo nyinaa bəkoto n'asefoo, asresre wən sika ne aduane. Wəbəka se, “Mesre mo, momma yen nnwuma bi nyε wə asəfoo no mu sədees εbəma yeanya aduane adi, amee.””

3 Abarimaa Samuel dii Eli nan ase, somm Awurade. Saa εberε no na asem a wəte firi Awurade nkyen ne anisoadehunu ye adee a εho ye na. 2 Anadwo bi, na Eli a n'ani reye afira koraa no kədaεs nkyere koraa. 3 Na Onyankopon kanea no nnya nnumiε. Saa εberε no na Samuel da Ahyiae Ntomadan no mu baabi a εben Onyankopon adaka no. 4 Prəko pε, Awurade frēε se, “Samuell! Samuell!” Samuel buaa se, “Menie.” 5 Na əyεε ntəm koo Eli nkyen kəka kyereε no se, “Menie! Wofrēε me?” Eli nso buaa no se, “Memfrēε wo, na sane kəda.” Enti əsane kədaεs. 6 Awurade sane frēε bio se, “Samuell!” Bio, Samuel sane yεε ntəm koo Eli nkyen kəka kyereε no se, “Menie! Wofrēε me?” Eli buaa no se, “Me ba, memfrēε wo, na sane kəda.” 7 Na Samuel

nnya nhunuu Awurade, efiri se, na Awurade asem mmaa ne nkyen da. 8 Enti afei, Awurade free Samuel ne mprensa so. Na Samuel yee ntem koo Eli nkyen koka kyerees no se, "Menie! Wofree me?" Eho na Eli hunuu se eyee Awurade na ɔrefre abarimaa no. 9 Enti, oka kyerees Samuel se, "Ko na koda bio, na se wote se obi refre wo a, gye so na ka se, 'Menie, Awurade kasa na w'akoa retie.'" Enti, Samuel koodaa bio. 10 Na Awurade ba befre bio se, "Samuel! Samuel!" Na Samuel buaa se, "Menie, Awurade kasa na w'akoa retie." 11 Na Awurade ka kyerees Samuel se, "Merebeey akomatuoo adee bi wo Israel. 12 Merebeey dee maka atia Eli ne n'abusuafo no nyinaa. 13 Maboo no koko mpen bebree se, atemmuo reba one n'abusuafo so, efiri se, ne mmammarima abo mmusuo atia Onyankopon, nanso wankasa ankyere won. 14 Na maka ntam se, Eli ne ne mmammarima bone no, se woboo okum afodee anaa aduane afodee koraa a, woremfa nkye won da." 15 Samuel daa ho ara kosisi se adee kyees. 16 Ebuebuee ntomadan ho mfensere sedee ottaa ye no. Na osuro se obeka asem a Awurade ka kyerees no no akyere Eli. 17 Nanso, Eli free no se, "Samuel, me ba." Samuel buaa se, "Menie!" 18 Eli bisaa no se, "Asem ben na Awurade ka kyerees wo? Ka biribiara kyere me. Se wode biribiara sie me a, Onyankopon ntwe w'aso." 19 Enti, Samuel kaa biribiara kyerees Eli a wamfa hwhee ansie no. Eli ka soa so se, "Eyes Awurade pe. Onye dees osusu se eyes na efata biara." 20 Awurade kaa Samuel ho wo ne nyiniis mu, na biribiara a Samuel kaee no, na eyes nyansasem a eboa. 21 Nnipa a woboo Israelman mu nyinaa, efiri asase no ti kosi n'anafo, na wonim se wohayee Samuel Awurade odiyifoo. 22 Awurade koo so daa ne ho adi wo Silo, na ode nsem maa Samuel wo ntomadan mu ho.

4 Na nnipa a woboo Israel nyinaa tee nsem a efiri Samuel ho. Saa ebere no, na Israelfoo ne Filistifoo reko. Israelfoo akodoom kyeree sraban wo Ebeneser enna Filistifoo nso kyeree sraban wo Afek. 2 Filistifoo no to hyee Israelfoo akodoom no so, dii won so nkonom, na wokumm nnipa mpemnan. 3 Oko no baa awiees, na Israel akodoom sane koo won sraban mu ho no, Israel mpanimfo no bisaa se, "Aden nti na Awurade ama yeadi nkoguo enne yi wo Filistifoo anim yi? Momma yenkofa Awurade Apam Adaka no mfiri Silo. Se yede ko oaa a, ebegye yen afiri yen atamfo no nsam." 4 Enti, nnipa no somaa mmarima koo Silo, na wode Otumfooo Awurade a ote Kerubim ntam Apam Adaka no baes. Saa ebere no na Eli mmammarima baanu Hofni ne

Pinehas ka won a wosoaa Onyankopon Apam Adaka no koo akono ho no ho. 5 Ebere a Israelfoo no hunuu se wode Awurade Apam Adaka no reba nsraban no mu no, won nyinaa booo ose maa asase wosoe. 6 Filistifoo no bisaa se, "Edeen na erekoo so yi? Edeen osebo na ewoo Hebrifoo sraban mu ho yi?" Wottee se Awurade Apam Adaka no na abeduru sraban mu ho no, 7 wosuroee. Na wokaa se, "Anyame no aba won sraban mu ho. Ennes, asem ato yen! Yenhyiaa asem a ete sei bi da. 8 Hwan na obegye yen afiri saa Israel anyame atumfoo yi nsam? Wone anyame a wode owu yadee ahodoo nyinaa bi see Misraimfo, ebere a Israelfoo wo esere so ho no. 9 Monnyere mo ho, Filistifoo! Monnyina se mmarima; anye saa a, Hebrifoo no befa mo nkoo sedee woyee yen nkoo no." 10 Enti, Filistifoo no koo aniberees so, dii Israelfoo no so bio. Won a wokunkumm won no dwooso. Israelfoo apeduasa na wokunkumm won eda no. Won a wonyaa won ti didii mu no dwane koo won ntomadan mu. 11 Wofaa Onyankopon Apam Adaka no, na wokunkumm Eli mmammarima baanu a woyee Hofni ne Pinehas no. 12 Eda no ara, obarima bi firi Benyamin abusuakuo mu dwane firii akono ho beduruu Silo. Na watete ne ntadear mu, de mfuturo ahura ne tiri mu, de kyere n'awerehoo. 13 Na Eli retwen wo kwankyen baabi, pesote oko no mu nsem, efiri se, na ne bo nto ne yam koraa wo Onyankopon Apam Adaka no ho. Obefoo no ba bekaa asem a asie no, wottee ntateamu bi wo kuro no mu nyinaa. 14 Eli bisaa se, "Saa ntateamu yi ase ne sen?" Obefoo no yee ntam koo Eli, 15 a na wadi mfee aduokron nwotwe na n'ani afira no nkyen. 16 Oko kyerees Eli se, "Seesei ara na nefiri akono ho baes. Nne yi ara, na mewo ho." Eli bisaa se, "Na ekosisi sen?" 17 Obefoo no buaa se, "Israelfoo adi nkoguo. Israel akodoom no mpem mpem atoto wo akono ho. Afei, wo mmammarima baanu a eyes Hofni ne Pinehas no nso woawuwu, na Onyankopon Apam Adaka no nso, woafa." 18 Obefoo no kaa Onyankopon Apam Adaka no ho asem ara pe, Eli firi akonnwa a ote so mu wo abontenpono ho no te hwhee n'akyi. Ne kon mu buie, efiri se, na waboo akokoraa a ne mu nso ye duru. Na wadi Israel anim mfirinhyia aduanan. 19 Saa ebere no na n'ase baa a oyee Pinehas yere nyem a oreye awoo. Otee se woafa Onyankopon Apam Adaka no, na n'ase ne ne kunu awuwuo no, awoo kaa no amonom ho. 20 Owuu wo awokoo mu, nanso ansa na orebewu no, mimaa a woregye no awoo no kaa se, "Nsuro woawo

abarimaa." Nanso, wammua wən na wankasa wən ho nso. 21 Óbesebesee n'ano too abarimaa no edin l̄kabod, "Animuonyam no wə he, Israel animuonyam no asa," əfiri se, wəafa Onyankopon Apam Adaka no na n'ase ne ne kunu nso awuwu. 22 Ókaa se, "Animuonyam afiri Israel mu, əfiri se, wəafa Onyankopon Apam Adaka no."

5 Filistifoo no faa Onyankopon Apam Adaka no akyi, wəmaa so firii Ebeneser akono ho kəo kuropən Asdod mu. 2 Wəsoaa Onyankopon Apam Adaka no kəo Dagon abosonnan mu. Wəde kəsii ohoni Dagon nkyen. 3 Nanso, əbere a adee kyee a Asdod kuro mma no kəhwəeə no, na Dagon ahwe fam wə Awurade Apam Adaka no anim a n'anim butu fam. Enti, wəmaa ohoni no so gyinaa hə bio. 4 Nanso, adee kyee anəpa no, na asem korə no ara asi bio. Na Dagon no ahwe fam wə Awurade Apam Adaka no anim a n'anim butu fam. Saa əbere yi dee, na ne ti ne ne nsa abubu afiri so deda epono ano. Ne kuntunsini na na aka da hə a ammubu. 5 Eno enti na əbesi enne yi, Dagon asfoo anaa obiara a əbewura abosonnan mu ho no ntia aponnwə no so no. 6 Na Awurade maa mpəmpə bobə Asdodfoə ne ne mpətam həfoə no. 7 Əbere Asdodfoə hunuu asem a aba no, wəkaa se, "Yərentumi mma Onyankopon Apam Adaka no ntēna yen nkyen. Ətia yen! Əbesee yen ne yen nyame, Dagon nyinaa." 8 Enti, wəfrees Filistifoo nkuropən enum mu sodifoə nyinaa bisaa wən se, "Edeen na yenyə Israel Onyankopon Apam Adaka yi?" Sodifoə no susuu asem no ho na wəbuua se, "Momfa Israel Onyankopon Apam Adaka no nkə Gat." Enti, wəde Onyankopon Apam Adaka no kəo Gat. 9 Nanso, əbere a Onyankopon Apam Adaka no duruu Gat no, Awurade maa mpompo bobə kuro no mufoə, mpanin ne mmofra, na wəsuroo yie. 10 Enti, wəde Onyankopon Apam Adaka no kəo Ekron kuropən mu, na wəde rewura ho no, Ekronfoə no suu se, "Wəde Israel Onyankopon Apam Adaka no reba yen nkyen de abekunkum yen nso." 11 Enti, nnipa frēe sodifoə no bio, sree wən se, "Monsane mfa Onyankopon Apam Adaka no mfiri ha nkə ne əman mu, anye saa a, əbekunkum yen nyinaa." Saa əbere no na əyaredəm a əfiri Onyankopon nkyen no ahye aseə dada ama huboa abetə kuropən no so. 12 Wən a wəanwuwu no, wəmaa mpompo bobə wən. Na agyaadwotwa baa baabiara.

6 Awurade Apam Adaka no dii Filistifoo asase so abosome nson. 2 Na Filistifoo no frēe wən asəfoo

ne wən nsamanfrēfəoo bisaa wən se, "Edeen na yenyə Awurade Apam Adaka yi? Monkyere yən əkwan a yemfa so nsane mfa nkə asase a əfiri so no so." 3 Wəka kyereə wən se, "Monsane mfa Israel Onyankopon Apam Adaka no nkə baabi a mokəfaa no, na momfa akyedee nka ho. Momfa afədie afədee nka ho, na ama əyaredəm no agyae. Na se əyaredəm no annyae a, əbəma moahunu se ənyə Onyankopon na əde baeə." 4 Wəbisaa se, "Ennəe, na afədie afədee bən na yemfa nkə?" Na wəka kyereə wən se, "Esiane se əyaredəm no abo mo ne mo sodifoə baanum enti, monye sikakəkəo te se mpəmpə seso enum ne sikakəkəo akusie seso enum te se dee sodifoə no dodoō tee. 5 Monye saa nneema yi nyinaa fa nkyere anidie a mowə ma Israel Onyankopon. Na ebia, əbəgyae mo, mo anyame ne mo asase amanehunu no. 6 Monnyə asooden, nnyə adonyəfəo, sedee Farao ne Misraimfoə yeeə no. Wəamma Israelfoo ankə kəsii se Onyankopon maa əyaredəm te guu wən so. 7 "Afei, monye teaseənam foforə, na monhwehwe anantwibereə mmienu a afei na wəawo mma foforə. Monhwe se wəntwee teaseənam da. Momfa anantwie no nsesa teaseənam no na montete wən mma no mfiri wən ho, mfa wən nkəgu wən buo mu. 8 Momfa Awurade Apam Adaka no nsi teaseənam no mu, na momfa adakawa a sikakəkəo akusie seso ne sikakəkəo mpəmpə seso wə mu no nsi nkyen. Afei, momma anantwie no nkə baabiara a wəpə. 9 Na se wətra yen asase hyee, na wəkəduru Bet-Semes a, əbəma yəahunu se, eyə Awurade na əde saa amanehunu kesee yi baa yen so. Na se amma no saa a, yəbehunu se saa əyaredəm a əbaa yen so no yə akwanhyia bi, na mmom, əmfiri Awurade, əkwan biara so." 10 Wəyee saa. Wəfaa anantwie mmienu a wəawo foforə de wən saa teaseənam no so, na wəde wən mma no guu buo mu. 11 Wəde Awurade Apam Adaka no sii teaseənam no mu. Wəde adakawa a sikakəkəo akusie seso ne sikakəkəo mpəmpə seso wə mu no sii ho. 12 Afei, anantwie no de su faa tempən a əkə Bet-Semes no so tee. Filistifoo sodifoə dii wən akyi ara kəsii Bet-Semes hyee so. 13 Saa əbere no, na Bet-Semesfoə retwa wən atokoə wə bənhwa no mu. Enti, wəpagyaa wən ani hunuu Adaka no, wədii ahurisie. 14 Teaseənam no kəduruu əbarima bi a wəfrees no Yosua a əfiri Bet-Semes afuo mu no, egýinaa əbotan kesee bi ho. Nnipa no twitwaa nnua a wəde yeeə teaseənam no mu. Na wəde anantwie no bəə əhyeeə afədee maa Awurade. 15 Lewifoo no mu bebree faa adaka no ne adakawa

a sika agudee wō mu no, na wōde guu əbotan keseē no so. Saa əda no, Bet-Semesfōo bōo əhyee afōdee ne aduane afōdee bebree maa Awurade. **16** Filistifōo sodifōo baanum no hweē yeinom nyinaa, na əda no ara, wōsane kōo Ekron. **17** Sikakōkōo mpompo seso a Filistifōo no de kōo se asodie afōdee, de maa Awurade no ye akyedē a əfiri Asdod, Gasa, Askelon, Gat ne Ekron sodifōo nkyen. **18** Sikakōkōo akusie seso enum no nso gyina hō ma Filistifōo nkuropon enum no ne nkurotoo a atwa ho ahyia no a na sodifōo baanum no hwe so no. Əbotan kesee a na ewō Bet-Semes a wōde Awurade Apam Adaka no siis no nso da so tim Yosua afuom besi enne se nkaedē a ekyere asem a esii ho no. **19** Na Awurade kunkumm Bet-Semesfōo no mmarima aduəson se wōahwe Awurade Apam Adaka no mu. Na dee Awurade yeeē no enti, nnipa no twaa agyaadwoo pa ara. **20** Wōsu bisaa se, “Hwan na əbetumi agyina Awurade, Əkronkronni Onyankopon anim? Ehe na yebetumi de adaka yi afiri ha aks?” **21** Enti, wōsomaā abəfōo kōo Kiriat-Yearimfōo nkyen kōka kyereē wōn se, “Filistifōo no asane de Awurade Apam Adaka no aba. Yesrē mo, mommra ha mmegye!”

7 Enti, Kiriat-Yearimfōo begyee Awurade Apam Adaka no. Wōde kōo Abinadab efie a əda bēpō nkyen baabi. Eho na wōdwiraa ne babarima Eleasa se ənhwe so. **2** Apam Adaka no kyeree yie wo Kiriat-Yearim. Edii mfirinhya aduonu wō ho. Saa əbere no Israel nyinaa twaa agyaadwoo, əfiri se na aye se Awurade agya won. **3** Na Samuel ka kyereē Israelfoo nyinaa se, “Se mode mo akoma nyinaa resane akō Awurade nkyen dee a, enneē, montwe mo ho mfiri ananafoō anyame ne Astoret ahoni ho. Monsi mo adwene pi se mobeyē əsetie ama Awurade, na monsom oño nko, na əbegye mo afiri Filistifōo nsam.” **4** Enti, Israelfoo no too Baalim ne Astoret guie, somm Awurade nko. **5** Afei, Samuel ka kyereē Israelfoo no nyinaa se, “Mo nyinaa mommra Mispa, na memmo Awurade mpaes mma mo.” **6** Enti, wōboaa wōn ho ano wō ho. Na wōn nyankomadee mu no, wōsaa nsuo firi abura bi mu, na wohwie guu Awurade anim. Wōdii abuada əda no, na wokaa nokore se wōaye bone atia Awurade. Enti, Mispa hō na Samuel beyē Israel so otemmufoō. **7** Eberē a Filistifōo sodifōo no tee se Israel nyinaa aboa wōn ho ano wō Mispa no, wōboabooa wōn akodōm ano, tu teneeē. Na Israelfoo no tee se Filistifōo no rebēn wōn no, wōn akoma tuu yie. **8** Wōdwane toaa Samuel se, “Sre Awurade, yen Onyankopon, na onnye

yēn mfiri Filistifōo nsam.” **9** Enti, Samuel faa odwan ba a ənyiniis de ne mua no bōo əhyee afōdee maa Awurade. Əsreē Awurade maa Israelfoo, na Awurade tieeē. **10** Əberē a Samuel gu so rebo əhyee afōdee no, Filistifōo no baa se wōrebēko. Nanso, Awurade de aprannaā nne a emu ye duru yie kasa firi soro, maa basabasaye sii Filistifōo no mu, maa Israelfoo no dii wōn so nkonom. **11** Israel mmarima pamoo wōn firi Mispa, kōsii Bet-Kar, kunkumm won guu ekwan so. **12** Enna Samuel faa əboō keseē bi de sii Mispa ne Sen ntam. Na əttoo no edin Ebeneser a asee ne “Əboa boō” na əkka se, “Eha na Awurade aboa yen abesi!” **13** Enti, wōdii Filistifōo no so, na wōantumi ammegye Israelfoo nsase amfa wō əbere tenten bi mu. Na Samuel nkwa nna mu nyinaa, Awurade nsa a eye den no tiaa Filistifōo. **14** Na Israel nkuro a ebēn Ekron ne Gat no a na Filistifōo no agyegye no. Wōde asase a aka a Filistifōo no agyegye no kaa ho. Əmaa asomdwoee baa Israel ne Amorifoo ntam saa əbere no. **15** Samuel kōo so yeeē Israel so otemmufoō ne nkwa nna a aka nyinaa. **16** Afe biara, na ətu kwan kyinkyini bu aten wō n'asenniis. Əfiri asee wō Bet-El de kō Gilgal na wawie wō Mispa. Əbuu Israelfoo aten wō saa nkurotoo yi biara so. **17** Afei, na əsane ba ne kurom Rama bədi nsem wō ho nso. Na Samuel sii afōrebukyia wō Rama de maa Awurade.

8 Samuel bōo akokoraa no, əyii ne mmamarima se wōyē Israel atemmufoō. **2** N'abakan no din de Yoel enna ne ba a ətō so mmieno no din de Abiya. Na wōyē atemmufoō wō Beer-Seba. **3** Nanso, na ne mmamarima no nte se wōn agya. Wōyē sikanibereē. Wōgyegyee adanmudee, buu ntēnkyea. **4** Enti, Israel mpanimfōo nyinaa hyiaa Samuel wō Rama ne no bədii saa asem yi ho nkommō. **5** Wōka kyereē no se, “Woabo akokoraa, na wo mmamarima nso nnante w'akwan so; enti, si əhene na ənni yen anim sedē aman bebree ye noo no.” **6** Wōn abisadee no anyē Samuel de enti, əkōo Awurade anim kəbisaa akwankyē. **7** Na Awurade ka kyereē Samuel se, “Tie nsem a əmanfōo no reka kyere wo no na ye. Enyē wo na woapo, na mmom, me na woapo me, se mennni wōn so əhene bio. **8** Əfiri əbere a meyii wōn firi Misraim no besi enne yi no, wōakō so apo me akodi anyame foforo akyi; na enne yi, saa ara na wōde reye wo. **9** Eno enti, tie wōn, nanso bō wōn kōkō anibereē so, na ma wōnhunu əkwan a əhene a ərebēdi wōn so no de wōn bēfa so.” **10** Enti, Samuel kaa Awurade kōkōbō

no kyer  e nnipa no. 11 “Sei na   hene ne mo b  tena.   hene b  twe mo mmamarima ak  fra n  asradom mu, na w  oama w  n atu mmirika adi ne ntease  nam anim. 12 Ebinom bey   n  akod  m mu asahene, na ebinom nso ay   nk  oa mu asomfoo. W  b  hy   ebinom ma w  afuntum n  afuo, na w  atwa n  afudee, na afotay   n  akodee ne ne tease  nam ho nneema. 13   hene no begye mo mmammaa afiri mo nsam, na wahye w  n ama w  anoa nnuane, na w  ato nnuane, na w  aye nnuhwam nso ama no. 14   b  egye mo mfuuo ne mo b  b  e mfuuo ne mo ngo mfuuo a ey   no afiri mo nsam, na   de ama   no ankasa n  asomfoo. 15   b  egye mo mfudee mu nky  emu edu mu baako, na wakyek   ama n  adwumayefoo ne n  asomfoo. 16   b  er   se   benya mo mfena   ne nk  oa, na wagye mo anantwie papa ne mo mfunumu de won aye n  adwuma. 17   b  egye mo nnwan mu nky  emu edu mu baako na moaye n  asomfoo. 18 Se   da no duru a, mobesre ahomegy   afiri saa   hene a morepe no no nky  en, nanso Awurade remmoa mo.” 19 Nanso,   manfoo no antie Samuel k  k  bo no. Asem a wokae   ara ne se, “Se ete s  en koraa a, y  ere   hene. 20 Y  ere se y  ey   se aman a w  atwa yen ho ahyia no. Y  en   hene bedi yen so, na wadi yen anim ak   o  ko.” 21 Enti, Samuel kaa asem a nk  rof  o no ka kyer  e no no kyer  e Awurade, 22 na Awurade buaa se, “Ye dee w  reka no ma w  n, na ma w  n   hene.” Afei, Samuel penee so, na   maa obiara k  o ne kurom.

9   barima   defoo bi a   di mu tenaa ase a na ne din de Kis na   firi Benyamin abusuakuo mu. Na oy   Abiel babarima, na ne nana ne Seror a   firi Bekorat fie ne Afia abusua mu. 2 Na ne babarima Saulo ho ye fe yie sene obiara w   Israel. Na   ware sene obiara firi n  abati k  si ne tiri so w   asase no so. 3 Eda bi Kis mfunumu yera  , na   ka kyer  e Saulo se, “Fa asomfoo no mu baako, na wone no nk  ohwehwe mfunumu no.” 4 Enti, Saulo faa asomfoo no mu baako. W  k  faa Efraim bepo asase, Salisa asase, Saalim fam ne Benyamin asase nyinaa so, nanso w  anhunu mfunumu no baabiara. 5 Na w  duruu Suf mansini mu no, Saulo ka kyer  e   somfoo a   ka ne ho no se, “Bra, ma yensane nk   baabi a y  firi b  ae  , na eb  a, m  agya agy  e mfunumu no ho dwene,   redwene yen ho mmom.” 6 Nanso,   somfoo no buaa se, “Manya adwene bi, Onyame onipa bi te kuro yi mu a w  bu no yie. Na asem biara a   b  ka nso ba mu. Ma yenk   ne ho seesei ara, eb  a   betumi aky  e yen baabi a ese se y  fa.” 7 Saulo buaa no se, “Y  enni hwee a y  betumi de aky  e saa   barima no, yen nnuane

mpo asa, yenni biribiara a y  de b  ma no.” 8   somfoo no buaa no bio se, “Hw  ! Mew   dwete gram mmiensa.   betumi de ama no, na yeahwe dee   besie.” 9 (Saa   ber   no, se nnipa rek  bisa Onyankop  n h   adee a, w  ka se, “Momma y  nk  bisa ademuhununo.) 10 Saulo penee so ka kyer  e ne   somfoo no se, “Ey  , ma y  enso nhw  !” Enti, w  sii mu k  o kuro a Onyame onipa w   mu no so. 11 W  reforo bepo bi ak   kuro no mu no, w  hyiaa mmabaawa bi a w  rek  sa nsuo. Enti, Saulo ne ne   somfoo no bisaa w  n se “Ademuhununi no w   ha enne?” 12 W  buua se, “Aane. Momfa   kwani yi so tee, na mob  hunu se   te kuro no apono ano h  .   reb  duru ha ara nie, na   no nso reb  b     manfoo af  dee no bi w   bepo no so h  . 13 Monka mo ho nk  to no, ansa na waforo ak   bepo no so ak  didi. Nnipa no mfiri ase   nnidi k  si se   b  hyira aduane no so.” 14 Enti, w  k  o kuro no mu. Na w  rewura apono no mu no, na Samuel ani ky  e w  n so a   rek  foro bepo no. 15 Na Awurade aka aky  e Samuel,   da a awtam no se, 16 “  kyena s  ses, mesoma obi afiri Benyamin asase so. Sra no ngo, na   mmey   me nk  rof  o Israelf  o kannif  o.   b  egye w  n afiri Filistif  o nsam. Mede ahumm  bor   ahwe me nk  rof  o, na mate w  n sufre.” 17   ber   a Samuel hunuu Saulo ara pe, Awurade kaa se, “Yei ne   barima a mekaa ne ho asem ky  e wo no.   no na   bedi me nk  rof  o so no.” 18 Eh   ara, Saulo k  o Samuel nky  en w   abontenpono no ano k  bisaa no se, “Wobetumi aky  e me baabi a ademuhununi no fie w   anaa?” 19 Samuel buaa se, “Mene adehunumuni no. Di m  anim   kan w   bepo no so, k   baabi a w  b   af  dee h  , na yen nyinaa bedidi w   h  . An  pa, m  kyere wo dee w  ope se wohunu, na magya wo   kwani. 20 Na mfunumu a w  yera  e nnansa ne enne no, mma w  n ho asem nha wo koraa,   firi se, w  anhunu w  n. Na mepe se meka ky  e wo se, Israel anidasoo nyinaa ye wo ne wo fiefoo.” 21 Saulo buaa se, “Mefiri Benyamin a ey   abusua ketewa koraa w   mmusuakuo no mu. Na me fie nso ye ketewa koraa w   Benyamin mmusuua no nyinaa mu. Na aden enti na woka yei ky  e me?” 22 Enti, Samuel de Saulo ne ne   somfoo no baa asa so h  .   maa w  tenaa w  n a w  ato nsa af  e w  n no   pono ti, de hy  e w  n animuonyam w   nnipa dodo   beye se aduasa no anim. 23 Samuel ka kyer  e osoodoni no se, “Fa enam sini a mede maa wo no bra, dee w  de asie ama dee w  rehye no animuonyam no.” 24 Enti, osoodoni no de ba betoo Saulo anim.

Samuel kaa se, "Di dee wode asi w'anim no. Mede sie maa wo ansa na mereto nsa afre afoforo yi." Enti Saulo ne Samuel didiie. 25 Apontoa no akyi a wosane baa kuro no mu no, Samuel de Saulo koo atifi dan mu kosiesie dabere maa no. 26 Adees kyee anopa no, Samuel koo Saulo nkyen kofree no se, "Sore! Anka ese se saa eberes yi wonam ekwan so." Enti, Saulo siesiee ne ho na one Samuel nyinaa baa mu firii efie ho. 27 Woduruu kurotia no, Samuel ka kyerees Saulo se onsoma ne osomfoa no nni won ekan. Osomfoa no koe no, Samuel kaa se, "Tena ha, efiri se, Onyankopon de nkra sononko bi ama me a, ese se meka kyere wo."

10 Afei, Samuel faa ngotoa a ngo wo mu hwie guu Saulo tirim, fee n'afono ho, kaa se, "Mereye yei de akyere se Awurade apa wo se okannifoo ama ne oman Israel. 2 Se wogya me ha enne na worekoo a, wobehyia mmaprima baanu wo baabi a eben Rahel eda a ewo Selsa a eben Benyamin hyee no. Wobekaa akyere wo se, 'Mfunumu a motuu ho anammon kohwehwees won no, woaahu won. Enti, seesei, w'agya agyae won ho dwene, na mmom, mo ho na oredwene. Otaa bisa se, "Obi ahunu me babarima no anaa?" 3 "Moduru dua kesee bi a esii Tabor ho a mobehyia mmaprima baasa bi a wofiri Bet-El rekoo akosom Onyankopon. Obaako so mmirekyie mma mmiensa, obaako nso so burodo mua mmiensa enna dee oka ho no nso so nsaa aboa nwoma kotokuo baako. 4 Wobekyea mo, na woama mo burodo mua mmienu, na ese se mogye firi won nkyen. 5 "Na se moduru Onyankopon kokoo a ewo Gibeaa a Filistifoo akodom abo kyempem wo ho no a, mobehunu adiyifoo asafodom se wofiri aforebukyia a ewo bepo no so ho resiane ba. Ehoo na mobehyia adiyifoo asafa a woresiane firi bepo no so ho reba na benta ne mpintin ne mmien ne nsankuo di won anim a worehye nkoom. 6 Saa eberes no, Awurade Honhom beba wo so wo tumi mu, na wo ne won behye nkoom. Wobesakyera aye onipa fofo. 7 Saa nsenkyerennet yi akyi no, ye dee wogye di se eye biara, na Onyankopon beka wo ho. 8 Afei, siane di m'anim koo Gilgal na kowen me wo ho nnanson. Meba abeka wo ho wo ho, na yeaboo ohyees afodees ne asomdwoee afodees. Na se meduru ho a, mekyere wo dee ese se woye bio." 9 Saulo danee ne ho pee se oka ara pe, Onyankopon sesaa n'akoma, na Samuel nsenkyerennet nyinaa baa mu da no. 10 Eberes a Saulo ne ne osomfoa no duruu Gibeaa no, wohunuu se adiyifoo no reba. Afei Onyankopon honhom baa Saulo so, na ono nso hyee asee hyee nkoom. 11 Eberes

a ne nnamfonom tee saa asem yi no, woteaam se, "Asem ben na moreka yi? Saulo nso abeyee nkommhyeni? Eyyee den na Kis babarima tumi beyee nkommhyeni?" 12 Nanso, ehoni bi kaa se, "Sedes n'agya te dee, emfa ho; obiara tumi beyee nkommhyeni." Enti, ebeyee sennaho se, "Enti, Saulo nso abeyee nkommhyeni?" 13 Saulo gyae nkommhye no, oforo bepo no koo aforebukyia no so. 14 Oduruu ho no, Saulo wofa bisaa no se, "Ehefa na wokoe a dadaada yehnunu wo yi?" Saulo buaa se, "Yekohwehwees mfunumu a woayera no, nanso yehnunu won. Enoo enti, yekoo odiyifoo Samuel nkyen kobisaa no baabi a wowa." 15 Ne wofa no bisaa se, "Saa? Na asem ben na okaee?" 16 Saulo buaa se, "Okaa se, wohunu mfunumu no." Nanso, Saulo anka ankyere ne wofa no se Samuel asra no ngo se wobesi no ohene. 17 Samuel freee Israelfoo nyinaa baa Awurade anim wo Mispa, 18 na oka kyerees won se, "Sedes Awurade, Israel Onyankopon, see nie, 'Mede Israelfoo firi Misraim baes, na meggee mo firii Misraim tumi ne won a wodi mo nya no nyinaa ase.' 19 Nanso, ewom se maye bebree ama mo dee, nso moapo me aka se, 'Yere ohene.' Enti, afei, momfa mo mmusuakuo ne mo mmusuua mmira Awurade anim." 20 Samuel maa Israel mmusuakuo nyinaa baes no, Benyamin abusuakuo na woyii won. 21 Afei omnia Benyamin abusuakuo no mu mmusuua nyinaa baa Awurade anim na woyii Matri abusua, enna awiees no woyii Kis babarima Saulo. Na wohwehwees no no, na wohnunu baabi a wafa. 22 Enti, wobisaa Awurade se, "Na owo he?" Na Awurade buaa se, "Aane, ode ne ho ahinta nneema mu." 23 Enti, wotuu mmirika kofaa no baes. Na obegyinaa nnipa no mu no na ne tenten bunkam fa obiara so. 24 Samuel ka kyerees nnipa no nyinaa se, "Obarima a Awurade apa no se mo ohene nie. Obiara nni Israel ha a one no se." Afei, nnipa no nyinaa bo gyee so se, "Ohene nkwa so!" 25 Samuel kyerskyeres mmara a ebata saa ahennie no ho kyerees nnipa no. Otwere guu nwoma mmoboees so, de kotoo Awurade anim. Afei, Samuel gyaa omanfoa no kwan ma wokoo won afie. 26 Saulo nso koo ne fie wo Gibeaa na nnipaku baa Onyankopon aka won akoma de won ho bebo no. 27 Nanso, amumuyefoo bi kaa se, "Ebeyee den na saa onipa yi atumi agye yen?" Wosopaa no a woammre no akyedee biara. Nanso Saulo ammuu won.

11 Ebeyee bosome akyi, Amonhene Nahas dii n'akodom anim betaaoa Israel kuropon Yabes Gilead. Na Yabesman mma bisaa asomdwoee. Wosree

se, "Momma yene mo nyε apam, na yεbεyε mo asomfoo." 2 Nahas kaa se, "Σye, na adeε baako pe na εse se mopene so. Ene se, metu obiara ani nifa baako de agu Israel nyinaa anim ase." 3 Na Yabes mpanin no buaa se, "Ma yεn nnanson, na yεmfα nsoma abøføo mfa Israel nyinaa, na se yεn abusuaføo amma ammegye yεn dee a, yεbεpene wo nhyeheyεe no so." 4 Abøføo no beduruu Gibea a εye Saulo kurom, bøkaa asem a ato won no kyereε əmanfoo maa wøn nyinaa suie. 5 Saa εberε no, na Saulo refuntum n'afuo. Na øbaa efie no, øbisaa se, "Edeeñ asem na asie? Aden enti na nisuo abu obiara køn yi?" Enti, wøbøø asem a εfiri Yabes hø aba no ho amannee. 6 Onyankopøn honhom besii Saulo so dendeenden. Na ne bo fuu yie. 7 Əfaa anantwie mmienu, twitwaa wøn asinasini, na wømaa abøføo no soa kyinii Israel nyinaa, de saa nkroto yø kaa ho se, "Obiara a wanni Saulo ne Samuel akyi anko øko no, saa ara na ne nantwie bεyε!" Na Awurade maa nnipa no suroo Saulo abufuo no. Enti, wøn nyinaa bεboaa wøn ho ano. 8 εberε a Saulo boaa wøn ano wo Besek a økan wøn no, na Israel mmarima dodoø yε øpehasa ne Yudafoø a wøn dodoø yε øpeduasa. 9 Enti, Saulo somaa abøføo no ma wøsane wøn akyi køø Yabes Gilead køka kyereε wøn se, "Økyena awia premtobere mu, yεbεyi mo afiri mo ahokyere no mu." Abøføo no duruu kuro no mu no, anigyeε bunkam faa hø. 10 Na Yabes mmarima ka kyereε wøn atamfoo no se, "Økyena yεbεba mo so, na dee mope no, monye yεn." 11 Nanso, ansa na adeε rebεkye no, na Saulo aduru hø dada. Økyekyε n'akodøm no mu akuo mmienø. Øto hyε Amonføo no so mpofirim, kunkumm wøn anøpa mu no nyinaa. Wøn akodøm nkaε no bø hwetee baabiara a obi mpo nhunu se wøn mu baanu bi gyina baabi. 12 Afei, nnipa no teaam freeø Samuel se, "Nnipa a wøka se εnse se Saulo di yεn so øhene no wø he? Momfa wøn mmra na yεnkum wøn." 13 Nanso, Saulo buaa se, "Wørenkum obiara εnne, εfiri se, Awurade agye Israel εnne." 14 Na Samuel ka kyereε nnipa no se, "Mommra na yεn nyinaa nkø Gilgal nkøsi Saulo ahennie no so dua." 15 Enti, wøn nyinaa køø Gilgal, na wøhyε Saulo sahenekyε wø Awurade anim. Na wøbøø asomdwøee afødeø maa Awurade, na Saulo ne Israelføo nyinaa ani gyeeε.

12 Afei, Samuel kasa kyereε əman no bio se, "Dee mopeε se meye no mayε, mama mo øhene. 2 Matwa me mmamarima ho ayi no, na megyna ha se økøkoraa tidwono. Masom se mo økannifoo firi

me mmofraase. 3 Afei, monka nkyerε me, εberε a megyna Awurade ne dee wøasra no wø ne din mu anim yi, hwan nantwie anaa n'afunumu na mawia? Masisi mo mu bi pen anaa? Madi mo nya pen anaa? Magye adanmudee bi pen anaa? Se mayε bøne bi a, monka nkyerε me, na metenetene dee manyε no yie." 4 Wøbuaa se, "Dabi, wonsisii yεn, na wonnii yεn nya ekwan biara so, na wonnyee adanmudee fua pe mpo." 5 Samuel kaa se, "Awurade ne ne onipa a wøasra no no yε m'adanseføo se morentumi nka se mabo mo korøø." Wøn nyinaa kaa se, "Ampa ara, εye nokore!" 6 Samuel toaa so se, "Εye Awurade na øyii Mose ne Aaron. Øno na øyii mo agyanom firii Misraim asase so. 7 Seesei, monnyina ha dinn wø Awurade anim εberε a megu so rekaakae mo nneεma økesee a Awurade aye ama mo ne mo agyanom no. 8 "Εberε a na Israelføo wø Misraim na wøsu freeø Awurade no, øsomaø Mose ne Aaron se, wønnyi wøn mfiri Misraim, na wømføa wøn mmra saa asase yi so. 9 "Nanso, ankyere biara na nnipa no were firii Awurade, wøn Onyankopøn, enti ømaa Sisera a øye Hasor akodøm sahene no ne Filistiføo ne Moabhene dii wøn so. 10 Afei, wøsu freeø Awurade bio, na wøpæe mu kaa wøn bøne se, 'Yeaye bøne se yeatwe yεn ho afiri Awurade ho, na yeresom ahoni Baalim ne Astoret. Na se wøgye yεn firi yεn atamfoo nsam a, yεbesom wo, na wo nko ara na yεbesom.' 11 Na Awurade somaa Yerub-Baal, Barak, Yefta ne Samuel, na øgyee mo firii mo atamfoo nsam na mobetennaa asomdwøee mu. 12 "Nanso, mosuroo Amonføo øhene Nahas enti, moka kyereε me se, 'Dabi, yεrepe øhene ama wadi yεn so'—nanso na Awurade mo Onyankopøn yε mo so øhene. 13 Afei, mo øhene a moayi no nie; dee mobisæe no. Hwε, Awurade aye mo apødee ama mo. 14 Se mosuro Awurade, na mosom no, tie n'asem, na se moammu ne mmara so, na mo ne mo øhene a ødi mo so no nyinaa di Awurade, mo Onyankopøn akyi a, biribiara bεyε yie. 15 Na se moantie Awurade, na motia ne mmara a, ne nsa bεyε duru wø mo so seødeø εyεs mo agyanom so no. 16 "Enti afei, monnyina hø dinn, na monhwø ade kεsøe a Awurade rebεyε. 17 Monim se saa εberε yi a εye ayuotwabεre yi, osuo nntø. Mema Awurade adwa aprannaø na ama osuo atø. Afei mobøhunu bøne a moyεe se mobisaa øhene no." 18 Ehø ara Samuel freeø Awurade, na eda no ara, Awurade dwaa aprannaø, tøø osuo. Nnipa no nyinaa suroo Awurade ne Samuel. 19 Nnipa no nyinaa ka kyereε Samuel se, "Bø Awurade, wo Onyankopøn, mpaæs ma

w'asomfoa sèdees yerenwuo, na yerenye bøne nka yen bøne ahodoa nyinaa ho se yeabisa ñhene.” 20 Samuel buaa se, “Monnsuro. Moaye saa bøne yi nyinaa bi dees, nanso monnnane mo ani mfiri Awurade so, na momfa mo akoma nyinaa nsom Awurade. 21 Monnsane nkodi ahoni huhuo a wørenye mo papa biara, na wørentumi nnye mo nkwa no akyi, efiri se, wøn ho nni mfasoo. 22 Esiane ne din ksesee no enti, Awurade rempo ne nkuroføo. Awurade afa mo se n'ankasa n'adøe. 23 Na me dees, merenyø bøne ntia Awurade se meremmo mpaæs mma mo. Nameko so akyerø mo papa ne bøne. 24 Nanso, monhwø se mobesuro Awurade na moasom no nokorem. 25 Na se moko so ye bøne a, wøbesee mo ne mo ñhene nyinaa.”

13 Eberø a Saulo dii adøe no, na wadi mfirinhyia aduasa. Na ñdii adøe mfirinhyia aduanan mmienu.

2 Saulo yii akodøm sononko bi a wøn dodoa ye mpensa firii Israel, na ñmaa nkaees no koo efie. Ñfaa akodøm no mu mpenu kaa ne ho, de wøn koo Mikmas ne beþø nsase a ewø Bet-El no so. Akodøm apem a aka no kaa Saulo babarima Yonatan ho koo Gibea wø Benyamin asase so. 3 Yei akyi no, ankyere, Yonatan kòtuaa Filistiføo asraaføo no dii wøn so wø Geba. Asem no treee ntøm so wø Filistiføo no mu. Enti Saulo hyen torobento wø Israel nyinaa se, “Hebrifoø, monsore!” 4 Israelføo nyinaa tee se Saulo atore Filistiføo asraaføo a wøwø Geba no ase, na ne saa enti, Israelføo ho aye Filistiføo no ahi. Enti, Israel akodøm no nyinaa boaa wøn ho ano bio hyiaa Saulo wø Gilgal. 5 Filistiføo boabooa asraadøm ksesee pa araano a wøkura nteaseenam mpensa, aþønkøsoteføo mpem nsia ne akodøm a wøn dodoa te se mpoano anwea ano. Wøkyeree sraban wø Mikmas wø Bet-Awen apuees fam. 6 Eberø a Israel mmarima no hunuu atamfoo no akodøm mpempem no, wøn ho dwodwoes enti, wøyee se wøbekø akøsuma wøn ho wø aboden, mmena, abotan, aboda ne nsukorae mu. 7 Ebinom twaa Asubønten Yordan dwane koo Gad ne Gilead asase so. Saa eberø no, na Saulo wø Gilgal a ne mmarima a wøka ne ho no wø ahopopo ne suru mu. 8 Ñdii nnanson wø ho sèdees Samuel hyee no se ñnni no; nanso, Samuel dees, wamma Gilgal, na Saulo hunuu se mmarima no reþø pete. 9 Enti, ñhyee se, “Momfa ñhyee afødee ne asomdwøes afødee no mmire me.” Na Saulo ankasa bøø ñhyee afødee no. 10 Drewie afødee no bø ara pe, na Samuel kðduruu hø. Enti, Saulo pue køhyiaa no maa no akwaaba. 11 Samuel bisaa no se,

“Edeen na woaye yi?” Saulo buaa se, “Mehunuu se mmarima no rehwete, na womma no, na Filistiføo no nso reboa wøn ho ano wø Mikmas no, 12 medwenee se, ‘Afei dees, Filistiføo no besiane abetøa me wø Gilgal, nanso memmisaa Awurade nkyen adøm.’ Enti, metee nka se, ñses se mebo ñhyee afødee ansa na woaba.” 13 Na Samuel kaa se, “Woadi nkwasæsem. Woanni mmara a Awurade, wo Onyankopøn, hyee wo no so. Se wodii so a, anka obetim w'ahennie ase wø Israel afebøo. 14 Na seesei, w'ahennie no rentim. Awurade ape ñbarima bi a ñye n'akoma apedee na wøayi no se ne nkuroføo ñkanniføo, efiri se, woanni Awurade mmara no so.” 15 Na Samuel firii Gilgal koo ne baabi na akodom no nkaees no ne Saulo køhyiaa atamfoo no. Wøfiri Gilgal koo Gibea a ewø Benyamin asase so. Saulo kanee mmarima a na wøka ne ho no, na wøn ano si aha nsia. 16 Na Saulo ne ne babarima Yonatan ne mmarima a eka ne ho no te Geba a eþen Gibea wø Benyamin asase so. Saa eberø no na Filistiføo no akyere sraban wø Mikmas. 17 Ntohyesoføo akuo mmiensa firii Filistiføo sraban mu. Ekuo baako de n'ani kyerees Ofra ekwani so, koo Sual mpøtam hø. 18 Afoforo faa Bet-Horon kwan so enna wøn a wøka ho nso faa ñhyee a ekyere Seboim bønhwa no kwan so, koo ñsere so fam. 19 Saa eberø no, na ñtomfoo biara nni Israel asase no so baabiara. Filistiføo no amma atomfoo no kwan, efiri se, wosusuu se atomfoo no beþø akofena ne mpea ama Hebrifoø no. 20 Enti, na Israelføo no nyinaa koo Filistiføo nkyen kose wøn funtum nnadees, nso, nkuma ne døtetuo nnadees ano. 21 (Na wøgye funtum nnadees ne asosø a wøse no biara ho dwete gram nwøtwe, na se wøse mmonnuu anaa nnadees a, wøgye dwete gram enan.) 22 Enø enti na Israelføo no mu biara nni akofena anaa pea, gye se Saulo ne Yonatan. 23 Saa eberø no mu, na Filistiføo asraaføo no fa bi aþø akøfa tempøn a eda Mikmas no.

14 Eda bi, Yonatan ka kyerees aberantee a ñsoa n'akodees se, “Bra na yenko baabi a Filistiføo abø dompem hø.” Yonatan anka n'advene ankyere n'agya. 2 Saa eberø no na Saulo ne ne mmarima ahansia no akyere sraban wø Gibea nkwantia wø ateaa dua a ewø Migrøn no ase. 3 (Onipa a na ñka Saulo mmarima no ho no ne Ahiya a ñye Awurade ñsøføo a na ñhye serekye asøfotadee no. Na Ahiya ye Ahitub babarima a ñye ikabod nua. Na saa Ahitub no nso ye Pinehas babarima a na ñye Eli nana nso. Na Eli ye Awurade ñsøføo a na ñsom wø Silo.) Na obiara nnim se Yonatan afiri Israel

sraban mu. 4 Ansa na Yonatan beduru Filistifoo sraban mu no, na ese se osiane fa abotan mmepo mmienu bi a wofre no Boses ne Sene no ntam. 5 Obotan a etwere ho a na ewo atifi fam no, na ekyere Mikmas anim, na dee ewo anafoo fam no nso, na ekyere Geba anim. 6 Yonatan ka kyerees aberantee a oyee n'akodeesoafao no se, "Ma yentwam nkao abosonsomfo no nkyen. Ebia, Awurade beboa yen, efiri se, biribiara ntumi nsi Awurade kwan. Obetumi adi oko mu nkonom a emfa ho se n'akodom dooso anaa wosua." 7 Aberantees no kaa se, "Ye dee wogye di se eyee biara. Gyinaes biara a wobesie no, metaa w'akyi pintinn." 8 Yonatan kaa se, "Eyee, yebetwam akoo ho, na yeama wolahunu yen. 9 Na se woka se, 'Monnyina baabi a moaduru ho ara na anye saa a, yebekum mo' a, ennees, yebegyina a yerenko won nkyen. 10 Na se woka se, 'Momforo mmra mmeko' a, ennees, yebeforo akoo osoro. Ebeye Awurade nsenkyerennae se obesoa yen, ama yeadi won so nkonom.' 11 Ebere a Filistifoo no hunuu se woreba no, woteam se, "Monhwae o! Hebrifoo no na woreweawea afiri won abon mu no!" 12 Na woteam free Yonatan se, "Foro bra ha na yenkere wo nyansal!" Yonatan ka kyerees n'akodeesoafao no se, "Bra; foro di m'akyi na Awurade beboa yen, ama yeadi won so nkonom." 13 Enti, wode won nsa mmienu ne won nan foroee, na Yonatan ne n'akodeesoafao no kunkumm Filistifoo no benkum ne nifa, ma wotete koguie. 14 Wokunkumm mmarima beye aduonu maa won amu no dedaa asase no beye se eka fa so. 15 Ehara, ehu bao Filistifoo nsraadom no wo sraban no mu ne akono ho nyinaa, na ekkaa ntohyesofoo no mpo. Ehara asase wosoe, maa obiara akoma tui. 16 Saulo awemfoo a wowa Gibeon no hunuu biribi a eyee won nwawanwa. Eno ara ne se, Filistifoo akodom no abo ahwete mmaa nyinaa. 17 Afei, Saulo ka kyerees mmarima a woka ne ho no se, "Monhwae akodom no mu nhwe se obi nni ho anaa." Wohwehwhee hunuu se Yonatan ne n'akodeesoafao no na na wonni ho. 18 Saulo ka kyerees Ahiya se, "Kofa Onyankopon Apam Adaka no bra." (Saa ebere no na ewo Israelfoo nkyen.) 19 Ebere a Saulo rekasa akyere osafoo no, na basabasa a asi Filistifoo sraban no mu no ano den ara na ereye. Enti, Saulo ka kyerees osafoo no se, "Gyae! Ma yenko." 20 Afei, Saulo ne ne mmarima ahansia no kaa won ho ntew so, firii akono ho kohunuu se, Filistifoo no atwa won ho rekunkum won ho won ho. Na ehara nyinaa aye kitikiti ne basabasayee nko ara. 21 Mpo, Hebrifoo a na

wodom Filistifoo akodom no kodom Saulo, Yonatan ne Israelfoo nkaes no. 22 Saa ara na mmarima a na woakotete wo mmepo mu no hunuu se Filistifoo no redwane no, kaa won so bi. 23 Enti, Awurade gyee Israel eda no. Na oko no koo so ara traa Bet-Awen. 24 Afei, saa eda no na Israelfoo no abrebre, efiri se, na Saulo ama woaka ntam se, "Nname mmra obiara a obedidi ansa na onwunu ato, anaase ansa mato m'atamfoo no so were." Enti, obiara amfa hwee anka n'ano eda mu no nyinaa, 25 ewom, wohunuu se ewoo kyem da fam wo kwaes no ase. 26 Woamfa won nsa ansa ewo no mu mpo, efiri se, na won nyinaa suro ntam a woaka no. 27 Nanso, na Yonatan dee, ontee n'agya ntam no ho hwee. Ode abaa bi nuu ewoo kyem no mu, dii ewo no bi. Odi wiees no, ne ho baee no. 28 Nanso, mmarima no mu baako hunuu no, ka kyerees no se, "W'agya maa asraafao no kaa ntam a emu ye den se, obiara a obedidi enne no, nname beba ne so. Eno enti, na obiara ahodwo no." 29 Na Yonatan teaam se, "M'agya de ohaw abeto yen nyinaa so. Mmara a ete seyie no pira yen. Monhwae se ewoo kakra a mediie yi, me ho asisi me ho so. 30 Se mmarima no nyaa ekwan dii nnuane a wohunuu wo yen atamfoo no nkyen a, anka mo ara mobehunu won dodo a yebekum aka ho." 31 Nanso, ekom no nyinaa akyi, wotaa Filistifoo no eda mu no nyinaa firi Mikmas, kosii Ayalon. Na afei, wobrebree mmoroso. 32 Anwummere no, woto guu asadee no so, faa nnwan, anantwie ne anantwie mma. Wokunkumm won, wee won enam ne won mogya nyinaa fraees. 33 Afei, obi ka kyerees Saulo se, "Hwe! Mmarima no reye bone atia Awurade, efiri se, worewe enam a mogya fra mu." Na Saulo kaa se, "Eyee bone pa ara. Mompire ebo kesee bi mmeto ha. 34 Na afei monko mmarima no mu nkoko nkyere won se, 'Momfa anantwie no ne nnwan no mmra ha mmekum won na monsone won mogya mfiri won mu. Monnnwe enam a mogya da so wo mu mmfa so nnye bone nntia Awurade.'" Enti anadwo no, asraafao no de won anantwie baes, bekunkumm won wo ho. 35 Na Saulo sii aforebukyia wo ho, de maa Awurade, dee edi ekan a osiie. 36 Na Saulo kaa se, "Momma yenko Filistifoo no so anadwo yi, na yenkosee won ara nkosi ahemadakyee a yerenyya won mu baako koraa." Na wobuaa se, "Biribiara a wogye di se eyee no, yebeye." Nanso, osafoo no kaa se, "Momma yenni ekan mmisa Awurade ansa." 37 Enti, Saulo bisaa Awurade se, "Menko so nttaa Filistifoo no?"

Na wobεboa yεn ama yeadi wɔn so anaa?" Nanso, Awurade amma wɔn mmuaee biara saa éda no. **38** Enti, Saulo ka kyereé ntuanofoo no se, "Biribi ato kyima, enti mehwewhe m'asahene nyinaa. Ese se yehunu bɔne a yeaye enne. **39** Mede Awurade a ɔyii Israel din ka ntam se dee woaye bɔne no bewu, mpo se ɔye me babarima Yonatan!" Na mmariamma no mu baako mpo antumi anka hwhee. **40** Afei, Saulo ka kyereé Israelfoo no nyinaa se, "Monnyina nohoat; me ne me babarima Yonatan nso begyina ha." Nnipa no penee so. **41** Enti, Saulo bɔo Awurade, Israel Onyankopon, mpaee se, "Ao Awurade Israel Onyankopon, yesre wo kyere yen dee ɔdi fo ne dee ɔdi bem. Mene Yonatan di fo anaase bɔne no wɔ nkurøfoo no mu? Mfomsoo no betøo Yonatan ne Saulo so, na nnipa no dii bem." **42** Na Saulo kaa se, "Mommo me ne me babarima Yonatan so ntonto." Na ntonto no bɔo Yonatan se ɔdi fo. **43** Saulo bisaa Yonatan se, "Ka dee woaye kyere me." Yonatan gye too mu se, "Mede ɛwoɔ kakra kaa m'ano. ɛye kakra bi a na ɛwo abaa bi ti so. Na yei ye owuo asem?" **44** Saulo kaa se, "Aane, Yonatan, ese se wowuo. Se woanwu wɔ saa asem yi ho a, Onyankopon nka me na menwu." **45** Ehø ara na nnipa no sore teaam ka kyereé Saulo se, "Enti, ɛfata se Yonatan a ɔgyee Israel enne no owuo anaa? Onyame mpa ngu. Ebere dodoø no a Awurade te aseø yi, ne tirinwi baako koraa ho rka, ɛfiri se, Onyankopon afa ne so aye anwanwadøe enne." Enti, nnipa no gyee Yonatan, na wɔankum no. **46** Na Saulo frøe akodøm no se wɔnntaa Filistifo no so bio. Enti, Filistifo no sane kɔø efie. **47** Saulo nyaa Israel ahennwa no so tenaeø a ɔshaw biara mma no, øko tiaa n'atamfoo wɔ afanan nyinaa. Øko tiaa Moab, Amon, Edom Soba ne Filistifo øhemefo. Na baabiara a økøes no, ødii nkonom. **48** Økoo mmariamma so, dii Amalekfoo so, gyee Israelfoo firii wɔn afomfafoo nyinaa nsam. **49** Na Saulo mmamarima ne Yonatan, Iswi ne Malki-Sua na ne mmammaa baanu nso ne Merab a ɔye panin ne Mikal nso a ɔye akumaa. **50** Na Saulo yere din de Ahinoam a na ɔye Ahimaas ba. Na ne sahene din de Abner a na ɔye Saulo agya nua Ner babarima. **51** Na Saulo agya Kis ne Abner agya Ner ye anuanom a wɔye Abiel mma. **52** Ebere a Saulo dii adeø nyinaa, na Filistifo taa ne Israelfoo di ako. Enti ebere biara a Saulo behunu aberantee biara a ne bo ye duru na øwa ahooðen no, øtwe no de no fra n'akodøm mu.

15 Éda koro bi Samuel ka kyereé Saulo se, "Me na Awurade somaa me se memmesra wo ngo se

Israel ɔhene. Afei tie nkra a ɛfiri Awurade nkyen no. **2** Asem a Otumfooo Awurade see nie, 'Me ne Amalekfoo bedi wo dee wɔye de tiaa Israelfoo ebere a na wofiri Misraim reba no. **3** Enti, kɔ na kosee Amalek mantam no pasaa. Kunkum mmariamma ne mmaa, mmofra ne nkokoaa, anantwie ne nnwan, nyoma ne mfunumu.' **4** Enti, Saulo frøe n'akodøm boaa wɔn ano wɔ Telaim. Na wɔn dodoø ye asraafoo ɔpehanu ne ɔpedu nso a wofiri Yuda. **5** Saulo kɔø Amalek kuropon no mu, kɔtøeø bɔnhwa no mu. **6** Na otoo Kenifoo no nkra se, "Momfiri dee Amalekfoo tee hɔ na mansee mo ne wɔn, ɛfiri se, Israelfoo no firi Misraim reba no, mo ne wɔn dii no yie." Enti, Kenifoo no twee wɔn ho firi Amalekfoo no ho. **7** Na Saulo kunkumm Amalekfoo no firii Hawila kɔsii Sur wɔ Misraim apuee fam. **8** Økyeree Amalekfoo ɔhene Agag anikann, nanso økunkumm nnipa no nyinaa. **9** Na Saulo ne n'akodøm no anye Agag bɔne biara, na mmom wøfaa wɔn nnwan pa, anantwie pa ne anantwie ne nnwan mma a woadodøre sradeø ne biribiara a wɔn ani gye ho. Wøsøee dee øho nni wɔn mfasoø na enni mu nyinaa. **10** Na Awurade ka kyereé Samuel se, **11** "Manu me ho se masi Saulo ɔhene, ɛfiri se, wanni me nokore, na afei waye n'adwene se ɔrentie m'asem." Asem no haa Samuel, na øsu frøe Awurade anadwo mu no nyinaa. **12** Adeø kyee no, Samuel soree ntøm kohyiaa Saulo, nanso obi ka kyereé no se, "Saulo kɔø Karmel se ɔrekøsi nkaedum de ahye ne ho animuonyam, na ɔfirii hɔ kɔø Gilgal." **13** Na Samuel hunuu no akyire no, Saulo kyeaa no anigyeø so se, "Awurade nhylira wo. Madi Awurade ahyeøe no so." **14** Samuel bisaa se, "Na aden ne nnwan ne anantwie su a mete yi?" **15** Saulo gye too mu se, "Eye nokore se akodøm no amfa wɔn nsa anka nnwan pa ne anantwie pa no. Nanso, wøde yei rebøø afødeø ama Awurade, wo Onyankopon. Biribiara a eka ho no deø, yeasøe no." **16** Afei, Samuel ka kyereé Saulo se, "Gyae! Tie asem a Awurade ka kyereé me anadwo a atwam yi." Saulo bisaa se, "Edeø asem?" **17** Samuel ka kyereé no se, "Ebia wobu wo ho abomfiaa, nanso ønye wo na wodii Israel mmusuakuo nyinaa so no? Awurade asra wo ngo se ɔhene wɔ Israel so. **18** Na øsoma wo se kɔdi dwuma bi ma no, na øsee wo se, 'Kɔ na kosee amumuyefoo a ɔye Amalekfoo no pasapasa, kɔsi se mobetøre wɔn ase dworobøe.' **19** Aden enti na woantie Awurade? Aden enti na mopere fom nneøma, na moyee dee Awurade kaa se monnye?" **20** Saulo nso kaa no dendeenden se, "Metiee Awurade. Deø

əkyerəe me se menyə no, meyeeə. Mede əhene Agag sane baae. Na wən a aka no dee, mesee won nyinaa. **21** Na m'akodəm no nso de nnwan pa, anantwie pa ne asadee baae se wode rebebo afədees ama Awurade, wo Onyankopon wo Gilgal.” **22** Na Samuel buaa se, “Edeeən na esə Awurade ani: se wobebo əhyee afədees ne okum afədees anaase wobeyə əsetie ama Awurade nne? Osetie ye sene afərebo, se wobetie no no ye sene se wode nnwennini akəseə sradee bəma. **23** Adənye te se bayie, əna asooden nso te se ahonisom. Esiane se woapo Awurade asem no enti, əno nso apo w'ahennie.” **24** Na Saulo ka kyereə Samuel se, “Maye bəne. Manni Awurade ahyedee ne wo nkyerəkyere so. Na mesuro nnipa no enti na meyə wən apədees maa wən no. **25** Enti, mesre wo, fa me bəne kye me na wo ne me nkəsom Awurade.” **26** Samuel ka kyereə no se, “Merensane ne wo nkə. Woapo Awurade ahyedee enti Awurade nso apo w'ahennie!” **27** Samuel yee se ərekə no, Saulo soō n'atadee mu pəe se əsane noo, na atadee no mu suaneeə. **28** Samuel ka kyereə no se, “Hwe əfiri ənnə, Awurade ate Israel ahemman mu afiri wo ho de ama obi foforo a əye sene wo. **29** Deə əye Israel Animuonyam no nni atoro na ənsesa n'adwene; əfiri se, ənnye onipa na wasesa n'adwene.” **30** Saulo sree bio se, “Menim se maye bəne. Na mesre wo se, hye me animuonyam wo me mpanimfoə ne me nkurofoo anim; wo ne me nkəsom Awurade, wo Onyankopon.” **31** Enti, Samuel pene ne Saulo sane kəee, na Saulo somm Awurade. **32** Afei, Samuel kaa se, “Fa əhene Agag brə me.” Agag baa ne nkyen gyidie mu, susuu se əho a wako no deə, owuo apare no. **33** Nanso, Samuel kaa se, “Sedeə w'akofena akum mmaa bi mmamarima no, wo nso wo maame beyə əbaa a ənni ba.” Enti, Samuel twitwaa Agag mu nketenkete Awurade anim wo Gilgal. **34** Na Samuel firi hə kə Rama əna Saulo nso kəo ne fie wo Gibeaa. **35** Samuel anhyia Saulo bio nanso ədii ne ho yea bebree. Na eyee Awurade yea se wasi Saulo əhene wo Israel so.

16 Awurade bisaa Samuel se, “Woadi Saulo ho awerəhoo sedee eṣe. Mapo no se Israel əhene. Fa ngo gu wo toa mu, na tutu so kə Betlehem. Hwehwe obi a wəfrə no Yisai na mayi ne mmamarima no mu baako se ənye me əhene foforo.” **2** Samuel bisaa se, “Meye den aye yei? Se Saulo te a əbekum me.” Na Awurade ka kyereə no se, “Fa nantwie ba ka wo ho, na ka se, maba se merebebo afədees ama Awurade. **3** To nsa frē Yisai na əmmra afərebo no, na məkyere

wo ne mmamarima no mu dee wobəsra no ngo ama me.” **4** Samuel yee dee Awurade kyereə no se ənye no. Əbere a əduruu Betlehem no, əho mpanimfoə no bəə hu. Wəbisaa no se, “Wobaa no asomdwoeə mu anaa?” **5** Samuel buaa se, “Aane, asomdwoeə mu. Merebebo afədees ama Awurade. Monnwira mo ho, na mommekə me ho na yemmo.” Enti, Samuel dwiraa Yisai ne ne mmamarima no na əttoo nsa freeə won afərebo no ase. **6** Woduruie no, Samuel hunuu Eliab na ədwenee se, “Ampa, dee Awurade asra noo no ni.” **7** Nanso, Awurade ka kyereə Samuel se, “Nhwe n'ahoofe ne ne tenten, əfiri se, mapo no. Awurade nhwe nneema sədeə nnipa hwe no. Onipa hwe dee aniwa hunu, na Awurade dee, əhwe akoma mu.” **8** Na Yisai freeə Abinadab maa ətwaam Samuel anim. Nanso, Samuel kaa se, “Yei nye dee Awurade ayi no.” **9** Yisai maa Sama twaam, nanso Samuel kaa se, “Saa ara na Awurade nyii yei.” **10** Yisai maa ne mmamarima baason befaa Samuel anim, na Samuel ka kyereə no se, “Awurade nyii wən mu biara.” **11** Enti, əbisaa Yisai se, “Mmamarima a wowə nyinaa ni anaa?” Yisai buaa se, “Akumaa pa ara wə hə, nanso ərehwe nnwan.” Samuel kaa se, “Soma na wənkəfa no mmra seesei. Se əmmmaəs a, ərentena ase nnidi.” **12** Enti, Yisai soma ma wəkfəfa no baae. Na əye bəkəə a ahoofe adware no na n'anı ye fe. Awurade kaa se, “Sore na sra no ngo. Əno nie.” **13** Enti, Samuel faa toa a ngo wə mu no sraa no wə ne nuanom anim. Na, əfiri saa eda no, Awurade honhom baa Dawid so wə tumi mu. Samuel kəə Rama. **14** Saa əbere yi na Awurade honhom afiri Saulo so. Na Awurade maa ohaw honhom behyee no ma. Əmaa ətenaa ase ehu ne suo mu. **15** Əbaa saa no, Saulo asomfoə no bi kyereə adwene bi se, “Akyinnyee biara nni ho se honhommone bi na əreha wo. **16** Se saa a, ənnə, momma yəmpe sankubəfəoo papa bi, na se honhom no ba bəcha wo a, wabo nnwom ama wo. Sankuo so nnwom bedwodwo wo. Na ərenkyere, wo ho bətə wo bio.” **17** Saulo kaa se, “Eyə asem papa. Monhwehwe sankubəni papa bi na momfa no mmra ha.” **18** Asomfoə no mu baako ka kyereə Saulo se, “Yisai a əfiri Betlehem babarima baako nim sankuo bo yie. Ənye eno nko. Əye əkokoodurufəoo hoodenfoə, na əye əbadwemma nso. Əye aberanteə a ne ho ye fe, na Awurade ka ne ho.” **19** Enti, Saulo tuu abəfəoo kəə Yisai ho kəə kyereə no se, “Fa wo babarima Dawid a əye odwanhwefoo no brə me.” **20** Yisai penee so de Dawid kəmaa Saulo a abirekyie ba ne afunumu a wəahyehyə

aduane ne nsā wō ne so ka ho. 21 Enti, Dawid kōo Saulo nkyen kōsom no. Na Saulo pē Dawid asem yie, enti ḥeyee Saulo akodeekurafoo no mu baako. 22 Na Saulo too Yisai nkra se, “Mesre wo, ma Dawid mmeķa m’adwumayefoo ho, efiri se, mepe n’asem yie.” 23 Na ebere biara a honhommone a efiri Onyankopon beba Saulo so abeħa no no, Dawid bō sankuo no. Eba saa a, Saulo ho to no, na honhommone no nso ko.

17 Afei, Filistifoo boaboa wōn akodōm ano wō Soko a ewō Yuda se wōrebeko. Wōkyeree sraban wō Soko ne Aseka ntam wō Efes-Damim. 2 Saulo yee saa ara, boaboa ne dōm ano wō baabi a ḥeben Ela bōnhwa. 3 Filistifoo faa bepō baako, ena Israelfoo no nso faa baako a bōnhwa no da wōn ntam. 4 ḥbarima tenten hoodenfoo bi a ne din de Goliat a ḥfiri Gat no pue firi Filistifoo no sraban mu baeē. Na ne tenten bēborō anammōn nkron. 5 Na ḥhye kōbere kyē, hyē kōbere akotaadee a akodee bobō mu, na emu duru yē dwete kilogram aduonum nson. 6 Na ne nan nso, kōbere nkataanan kata ho ena kōbere pea nso sen n’akyi. 7 Na ne pea ano dadee no te se ntomanwomfoo nsadua mu tonton, na ano dadee no kari dwete beye kilogram nson. Na ekyemkurani di n’anim. 8 Goliat begyinaa hō team guu Israelfoo no so se, “Akodōm yi nyinaa na morebeko anaa? Monyi mo mu baako na ḥommeko mma mo, na me nso mesi Filistifoo anan mu. Yebeko de awie asem no ka! 9 Se mo onipa no tumi kum me a, yebeye mo nko. Na se mekum no a, mobeye yen nko.” 10 Filistini no kaa se, “Memmfā Israel akodōm nyē hwē. Momma me ḥbarima a ḥne me bēko.” 11 Ebere a Saulo ne Israelfoo tee yei no wōbōo huboa na wōn ho popoe. 12 Na Dawid ye ḥbarima bi a wōfre no Yisai a ḥye Efratni na ḥfiri Betlehem wo Yuda asase so no babarima. Na Yisai wō mmamarima baawōtwe, na Saulo bere so no, na wabō akokoraa a ne mfee a wadi no kō anim yie. 13 Na Yisai mmamarima mpanimfoo baasa na wōdii Saulo akyi kōo no. Na abakan no din de Eliab, n’akyiri ba din de Abinadab, ena dee otō so mmiensa no din de Sama. 14 Dawid dee, na ḥno ne akumaa koraa. Mpanimfoo baasa no na wōdii Saulo akyi, 15 nanso, na Dawid di akōneaba; okosom Saulo na wakōhwe n’agya nnwan wō Betlehem nso. 16 Filistini yi pue mema ne ho so wo Israelfoo akodōm n’anim anopa ne anwummere, saa ara adaduanan. 17 Eda koro bi, Yisai ka kyere Dawid se, “Fa nkyewee lita aduonu mmienu yi ne burodo mua edu yi koma wo nuanom mmamarima. 18 Na fa kyiisi edu a wōatwitwa

yi ma ḥsafohene no. Eyye a hwe sēdee wo nuanom mmaprima no ho tee, na gye krataa firi wōn nkyen bre me. 19 Na Dawid nuanom ne Israel akodōm no wō Ela bōnhwa no mu a woreko tia Filistifoo.” 20 Adee kyee anopa no, Dawid gyaa nnwan no maa odwanhweefoo bi na ofaa akyedee no kōee. ḥduruu sraban mu ho ebere a na akodōm no rekō mpasua ahodoō no so. Wōrekō no, na wōreteam reto oко nnwom. 21 Ankyere na Israel ne Filistifoo no bēnee wōn ho a wōdi nhwēanimu. 22 Dawid gyaa ne nneēma maa akodee sohwefoo no, yee ntem kōo akono ho kōkyeaa ne nuanom. 23 Ebere a Dawid ne wōn rekasa no, Filistini tenten hoodenfoo Goliat a ḥfiri Gat, firi Filistifoo akodōm no mu teateaa mu kasatwie so kyereē Israel akodōm no. 24 Ebere a Israelfoo no hunuu ḥbarima no, wōn nyinaa de ehu dwane kōee. 25 Afei, na Israelfoo keka wō wōn mu se, “Woahunu ḥbrane no? ḥba bekasa tiaa Israel da biara. Na woate akatua a ḥhene ahye se ḥde bēma obiara a ḥbētumi akum noo no? ḥhene ahye se ḥde ne babaa bēma no aware, na ne fiefoo nso, ḥhene remma wōntua etōo biara a wōgye no Israelman mu.” 26 Dawid bisaa mmaprima a wōgyina ne ho no se, “Edeeē na mobeye ama ḥbarima a ḥbekum saa Filistini yi, na ḥnam so ayi saa animguasee yi afiri Israel so? Hwan ne saa Filistini ḥbosonsomni yi a eee se ḥgu Onyankopon Teasefoo akodōm anim ase?” 27 Wōtii asem a wōaka dada no mu kyereē no se, “Dee woate dada no ye nokore. Eno na yebeye ama onipa a ḥbekum ḥbrane no.” 28 Ebere a Dawid nua panin Eliab tee se ḥne mmaprima no rekasa saa no, ne bo fuu no, na ḥbisaa se, “Aden enti na woaba ha? Na nnwan kakra a wōwō esere so no, wode wōn gyaa hwan? Menim sēdee wōgye wo ho die ne sēdee w’akomapirim tee. ḥko yi hwē ara enti na wobae.” 29 Dawid bisaa se, “Maye edeen? Nti, ense se mekasa mpo?” 30 Afei, ḥdanee ne ho ne afoforō kōkasaee. ḥde asem kora no ara baec, na mmaprima no buaa no sēdee wōaka dada no. 31 Asem a Dawid kaeē no twaa nnipa bi asom, ma wōkobōo Saulo amannee, enti ḥsoma kōfrees no. 32 Dawid ka kyereē Saulo se, “Mma hwē nha wo. Mekō na me ne Filistini yi akōko.” 33 Saulo buaa Dawid se, “Nka aholhwisem! Worentumi ne saa Filistini yi nko. Woye ḥbarimaa nanso, ḥno dee, ḥye osraani firi ne mmofraase.” 34 Na Dawid ka tii mu se, “Mahwe m’agya nnwan ara, na se gyata anaa sisī bi ba se ḥrebekyere odwan ba bi afiri nnwankuo no mu a, 35 mede abaa poriwa di n’akyi gye aboa no firi n’anom. Na se aboa no dane n’ani ba

me hō a, meso n'abogye, kyere no, de abaa poriwa no bō no, kum no. **36** Maye saa akum gyata ne sisi, na saa na meye Filistini obosonsomni no nso, efiri se, wagu Onyankopon Teasefoo akodom ho fi. **37** Awurade a ḥoyee me firii gyata ne sisi mmowere ano no, oño ara na ḥoyee me afiri Filistini yi nsam.” Saulo penee so kaa se, “Eyē, kō. Awurade nka wo ho.” **38** Afei, Saulo de oño ankasa akodee maa Dawid. Ḫde kōbere kyē ne akotaadee kaa ne ho. **39** Dawid de hyee, de akofena kyekyere taree so, tuu anammōn beyē mmienu, kō n'anim hwēs sēdēs etēs, efiri se, na ḥonyēs biribi a ete saa da. Afei, okaa se, “Merentumi mfa yeinom nhyehye me ho nkō, efiri se, menhyē bi saa da.” Enti, ḥoroo ne nyinaa guu hō. **40** Ḫfaa kokwaboo enum firii asuwa bi mu, de guu ne nnwanhwefoo kotokou mu. Ḫfaa ne nnwanhwefoo poma ne n'ahwimmo nko ara. Afei, oṣii ḥkwā so se ḥne Goliat rekō. **41** Goliat twe pinii Dawid a n'akokyemkurafoo di n'anim. **42** Goliat hunuu Dawid no, ḥbuu no abomfiaa. **43** Ḫworoo so kyere Dawid se, “Meyē ḥkraman na wode poma aba me so?” Na okaa n'anyame din ntam de domee Dawid. **44** Goliat woroo so se, “Bra m'anim ha, na mede wo enā bema nnomaa ne nkekaboa.” **45** Enna Dawid nso teaam guu ne so se, “Wode, akofena, pea ne bemma na ereba me so, na me dee, mede Awurade Otumfoo Israel akodom Onyankopon a woagu ne din ho fi no din na mede reba wo so. **46** Enne, Awurade bēdi wo so nkonom, na mēkum wo, atwa wo ti. Na mede wo mmarima a wōdi w'akyi no afunu mama nnomaa ne nkekaboa, na ewiase nyinaa behunu se, Onyankopon bi wō Israel! **47** Na obiara behunu se, Onyankopon mfa akodee na egypte ne nkurofoo. Eyē ne ko, na enye yen ko. Awurade de wo bema yen!” **48** Goliat yee se ḥreba Dawid so no, ntēm ara, na Dawid nso tuu mmirika kōhyiaa no. **49** Ḫde ne nsa hyee nnwanhwefoo kotoku no mu, yii kokwaboo baako de hyee n'ahwimmo no mu toe, ma ekōbō Filistini no moma so. Kokwaboo no wuraa Goliat tirim ma ḥbu hwees, maa n'anim kōbutuu fam. **50** Enti, Dawid de ahwimmo ne kokwaboo baako dii Filistini ḥkwabrane no so. Na esiane se na ḥnni akofena enti, **51** ḥkō Goliat so kōtwee n'akofena firii ne bōha mu. Dawid de akofena no kumm ḥkwabrane no twaa ne ti. Ḫberē a Filistifoo hunuu se wōn kwabrane no awuo no, wotete sane wōn akyi, dwanee. **52** Afei, Israelfoo no bō ose kēsēs nkonomdie so, taa Filistifoo no ara kōduruu Gat ne Ekron apono ano. Na Filistifoo a wōawuwuo no

afunu ne apirafoō no gugu ḥkwan so, de firi Saaraim de kōduruu Gat ne Ekron. **53** Afei, Israelfoo akodom sane wōn akyi bēbō wuraa Filistifoo sraban a wōadwane afiri hō no mu faa wōn nneēma. **54** Dawid faa Goliat ti de kō Yerusalem, ena ḥkoraa Filistini no akodese wō ḥno ankasa ne ntomadan mu. **55** Ḫberē a Saulo hunuu Dawid se ḥrekō Goliat anim no, ḥbisaa Abner a na ḥye n'akodom sahene se, “Abner, hwan ba ne saa aberantee yi?” Abner buaa se, “Nokore nie, mennim.” **56** Ḫhene no ka kyerees no se, “Eyē, bisa.” **57** Dawid kumm Goliat akyire no, Abner de no b̄rē Saulo a na Filistini no ti da so kura no. **58** Saulo ka kyerees no se, “Ka biribi a efa w'agya ho kyere me, me ba.” Na Dawid buaa se, “Ne din de Yisai, na yēte Betlehem.”

18 Ḫberē a Dawid ne Saulo kasa wiees no, ohyiaa ḥhene babarima Yonatan. Wōn baanu no dodōo wōn ho preko pe na wōbeyee nnamfo pa ara. **2** Efiri saa eda no, Saulo gyee Dawid tenaa ahemfie hō a wampē se ḥbesane akō ne fie. **3** Na Yonatan ne Dawid yee apam se, wōbeyee nnamfo. **4** Na Yonatan de ne batakari, nhyeasē, akofena, agyan ne abōwomu maa Dawid de sōo apam no ano. **5** Biribira a Saulo ka kyerees Dawid se ḥnye no, Dawid yee no pēpērē. Enti, Saulo yee no n'asraafoo so ḥsahene, maa n'akofoo ne wōn mpanimfoo nyinaa de anigye penee so. **6** Nanso, Ḫberē a Israelfoo nkonomdifoo rekō fie, na Dawid akum Goliat no, asem bi siie. Mmaa fifiri nkuro a ḥbemmen ḥkwā no ho no betwee mmomone maa ḥhene Saulo. Wōtoo nnwom, saa ano, bōo akasae ne kyankyan. **7** Wōn dwom a wōtoes no nie: Saulo akum ne mpempem, na Dawid dee, ḥpedupedu! **8** Yei maa Saulo bo fuu yie. Okaa se, “Yei ase ne sen? Wōde ḥpedu ḥpedu abata Dawid din ho, na me dee, wōde mpempem. Dee edi hō ne se, wōbesi no ḥhene.” **9** Enti, efiri saa Ḫberē no, Saulo tuu n'ani sii Dawid so. **10** Adee kyees no, nokorem, Onyankopon honhommōne sii Saulo so ma ḥhyee asees kasakasaa ḥhyew so se ḥbōdamfoo. Dawid hyee asees bōo ne sankuo sēdēs saa asem yi si a, ḥye no. Nanso, Saulo a na ḥkura pea no, **11** too pea no preko pe kyerees Dawid so se anka ḥde rewō no aka no atare fasuo. Nanso, Dawid huri sii nkyen na ḥdwanees. Saa asem korō yi ara sii bio, **12** efiri se na Saulo suro Dawid, na n'ani bere no nso se, Awurade agya no akō Dawid afa. **13** Ne korakora ne se, Saulo pamoo no firi n'anim na ḥma ḥye ḥsafohene wō asraafoo apem pe so. Nanso, Dawid de adwenemutee dii saa akodom no anim de wōn kōo

sa. **14** Biribiara a Dawid yee no, odi nkonom wō mu, efiri se, na Awurade ka ne ho. **15** Ebere a Saulo hunuu yei no, emaa osuroo no mmoroso. **16** Nanso, Israel nyinaa ne Yuda dō Dawid, efiri se, na odi n'akodom anim kō sa a, odi nkonom. **17** Eda bi Saulo ka kyere Dawid se, “Merē se mede me babaa panin Merab ma wo awadee. Dees edi ekan ne se wobekyere se woye økofoo kesee a wobeko Awurade ko no.” Na Saulo kaa wo ne tirim se, “Merentene me nsa wo ne so. Mëma wakoko atia Filistifoo no na wɔakum no.” **18** Na Dawid ka kyere Saulo se, “Me see ne hwan a meye øhene ase? Me fie, me m'agya abusua a ewo Israel nka hwhee?” **19** Enti, berē no duruu se wōde Saulo babaa Merab ma Dawid awadee no, wōde no maa Adriel a øfiri Meholut awadee. **20** Na Saulo babaa Mikal do Dawid, enti ebere a Saulo tee no, eyee no anigye. **21** Saulo kaa wo ne tirim se, “Akwannya fofor a øbema Filistifoo nsa aka no akum no nie.” Na øka kyere Dawid se, “Afei, manya økwan fofor ama wo a wonam so bøye øhene ase.” **22** Na Saulo hyee ne nkoo se, “Monka no kokoam nkyere Dawid se, ‘Hwe, øhene ani so wo, na yen nyinaa pe w'asem. Aden enti na wompe se woye øhene ase barima?’” **23** Wøtii saa nsem yi mu kyere Dawid. Nanso, Dawid kaa se, “Ohianiwa a me fie nni bi, ehe na menya øhene babaa tirinsa?” **24** Nkoo no kokaa asem a Dawid ka kyere wøn no kyere Saulo no, **25** Saulo kaa se, “Monkøka nkyere Dawid se, ‘Øhene nhwehwø tirinsa biara se Filistifoo øha mmaprima ano wedee. M'atamfo so awereto nko ara ne adee a mepre.’” Na Saulo adwene ara ne se wobekum Dawid wø akono. **26** Dawid de anigye penee adebisa no so. Enti ansa na berē no beduru no, **27** Dawid ne ne mmaprima kœs kókumm Filistifoo no ahanu. Øde wøn mmaprima ano wedee bøe øhene. Enti, Saulo de ne babaa Mikal maa Dawid awadee. **28** Saulo hunuu se Awurade ka Dawid ho, na ne babaa Mikal nso dō Dawid no, **29** Saulo kœ so suroo no, na ne nna a aka no mu, Dawid kœ so yee Saulo øtamfo. **30** Ebere biara a Filistifoo akodom to hyee Israel so no, Dawid dii nkonom sene Saulo asahene a woaka no. Yei maa Dawid gyee edin asase no so nyinaa.

19 Saulo hyee n'asomfo ne ne babarima Yonatan se wønkum Dawid. Nanso, esiane se na Yonatan adamfo brebo ne Dawid enti, **2** Yonatan kaa adwene a n'agya aye afa ne ho no kyere no tuu no fo se, “Økyena anøpa, pe wiram baabi kobo wo ho adwaa, efiri se, m'agya repe wo akum wo. **3** Meka akyere

m'agya, na øne me aba ho na meka wo ho asem nyinaa akyere no. Na biribiara a mehunu wō hō no nso, mebō wo amanee.” **4** Adeeb kyee anøpa no, Yonatan ne n'agya dii nkommø faa Dawid ho. Yonatan kaa ne ho nsem pa pii. Yonatan sree n'agya se, “Mesre wo, nye böne biara ntia Dawid. Ønyee biribiara a øbeha wo. Daa, ønam økwan biara a øbetumi so boa wo. **5** Wo were afiri ebere a øde ne nkwa too ne nsam, kókumm Filistini obrane, na ønam so maa Awurade de nkonomdie kesee bøe Israel no? Saa ebere no, akyinnyee biara nni ho se, w'ani gyee. Aden enti na ese se wokum onipa a ne ho nni asem se Dawid? Nkyereasee pa biara nni so koraa.” **6** Enti, Saulo tiee Yonatan, na økaa ho ntam dii nse se, “Se Awurade te ase yi, wørenkum Dawid.” **7** Akyire yi, Yonatan free Dawid kaa asem a asi no kyere se. Enti, øfaa Dawid de no kohunuu Saulo, na biribiara totø yie, sedee kane no na øtees no ara pe. **8** Ankyere biara na øko bi siie, maa Dawid dii n'akodom anim koko tiaa Filistifoo. Øde aniberees tuaa wøn, maa wøn nyinaa dwanees. **9** Nanso, eda bi Saulo te fie ara na honhommonø a efiri Awurade behyee ne mu preko pe bio. Ebere a Dawid rebo ne sankuo ama øhene no, **10** Saulo too ne pea kyere Dawid so, pees se økum no. Nanso, Dawid twee ne ho, totø esum mu dwanees maa pea no kaa øfasuo no mu. **11** Saulo somaa mmaprima kœ Dawid fie kowen ho se, øpue anøpa a wønkum no. Nanso, Dawid yere Mikal bœ no kœ se, “Se woannwane ampe wo nkwa anadwo yi a, økyena, wobekum wo.” **12** Enti, Mikal de Dawid faa mpomma mu ma ødwanees. **13** Na Mikal faa ohoni bi de no too mpa so de atadee kataa ho, na ne ti ho no nso, øde abirekyie ho nwi kataa so. **14** Ebere a Saulo somaa mmaprima se wønkøkyere Dawid no, Mikal ka kyere wøn se, “Øyare a øntumi nsore mfiri mpa so.” **15** Saulo sane somaa mmaprima no bio se, “Monkøfa no mfiri ne mpa so mmra, sedee metumi akum no.” **16** Nanso, mmaprima no wuraa ødan no mu no, na ohoni na øda mpa no so a abirekyie ho nwi na økata so. **17** Saulo bisaa Mikal se, “Aden enti na woadaada me, ama me øtamfo adwane?” Mikal buaa no se, “Na ese se meye saa efiri se øka kyere me se, ‘Mammoa no a, obekum me.’” **18** Ebere a Dawid dwanees no, økœ Samuel nkyen wø Rama koka dee Saulo aye noo no nyinaa kyere no. Enti, Samuel de Dawid kótenaa Naiot. **19** Ebere a Saulo tee se Dawid te Naiot a ewo Rama no, **20** øsomaakodøm se wønkøkye no mmra. Nanso, wøduruiæ a wøhunuu Samuel ne

adiyifoo bi se wørehye nkøm no, Onyankopøn honhom baa Saulo mmaprima no so, maa won nso hyee nkøm. **21** Saulo tee asem a aba no, øsane somaa akodøm foforo, nanso won nso kohyee nkøm! Asem kora no ara sii ne mprensa so. **22** Akyire no koraa, Saulo no ankasa koo Rama, koduruu abura kesee bi a øwo Seku ho. Øbisaa se, “Samuel ne Dawid wø he?” Obi ka kyere se, “Wøn baanu wo Naiot a øwo Rama ho.” **23** Na øreko Naiot no, ekwan no so na Onyankopøn honhom baa Saulo so, na ono nso hyee asee hyee nkøm. **24** Øsunsuanee n’atadee mu, de ne ho too fam, daa ho eda mu ne anadwo mu nyinaa, hyee nkøm wø Samuel anim. Nnipa a wørehwe no no teateam se, “Asem ni? Enti, daa yi Saulo nso yø odiyifoo?”

20 Dawid dwane firii Naiot a øwo Rama kohunuu

Yonatan. Øbisaa se, “Bøne ben na maye? Bøne ben na maye w’agya, a enti øpe se økum me yi?” **2** Yonatan teaam se, “Enye nokore. Menim yie se ønnwenee biribi a øte saa ho, efiri se, øka ne nsem nyinaa kyere me; mpo, ne nsem nketenkete nyinaa øma m’aso te. Menim se ørentumi mfa saa asem a øte see nsie me da. Ente saa ara da!” **3** Ehø ara, Dawid kaa ntam wo Yonatan anim se, “W’agya nim yen ayonkofa yi mu pefee enti, waka wo ne tirim se, ‘Merenga nkyere Yonatan. Aden enti na ese se mede øshaw to no so?’ Nanso, meka wo ntam se, mene owuo ntam kwan nware koraa! Mede Awurade ne wo ara wo økra ka ntam!” **4** Na Yonatan ka kyere se, “Kyere me dee menyø!” **5** Dawid buaa se, “Økyena yøbedi øbosome Foforo Afahye. Ebere biara, se dapønna no duru saa a, me ne w’agya to nsa didi. Nanso, økyena dees, mèkora me ho wo wiram ara kosi ne nnansa so anwummere. **6** Na se w’agya bisa se mewø he a, ka kyere no se, ‘mesreø ekwan se mereko me kurom Betlehem, na me ne me fiefø akøbo afirinhyia afodee.’ **7** Se øka se, ‘Eye’ a, wobehunu se biribiara da yie. Na se nso ne bo fu, na øgye hwanyan a, wobehunu se, ørehyehye ho se, øbekum me. **8** Eda saa adøee yi adi kyere me, se adamfo a maka ntam adi nse akyere wo, efiri se, yen nyinaa wø apam wo Awurade anim. Na se ente saa, na maye bøne atia w’agya a, wo ara kum me. Nanso, mesre wo, nyi me mma.” **9** Yonatan teaam se, “Empare me! Wo ara wonim se, se menim m’agya nsusuiø no ho biribi a, anka maka akyere wo dada.” **10** Na Dawid bisaa Yonatan se, “Ebøye den na mahunu se w’agya bo afu anaase ne bo mfuiø?” **11** Yonatan buaa se, “Bra na yønkø wiram ho.” Na won nyinaa koo ho.

12 Yonatan ka kyere se, “Økyena akyi sesøø, mèhyø bo wø Awurade Israel Onyankopøn din mu se me ne m’agya bøkasa, na mema woahunu dee øka fa wo ho. Se ødi wo ho adanøø pa a, mema woate no ntøm. **13** Nanso se m’agya bo afu, na øpe se økum wo, na se manka ankyere wo ma wo annwane a Awurade nkum me. Awurade nka wo ho sedøø økaa m’agya ho no. **14** Na fa Awurade nokore do no bi da me øbere a mete ase yi. Na se mewu, **15** na øba se Awurade twa Dawid atamfoo nyinaa gu firi asase ani mpo a, nyi w’adøee mfiri me fiefø so da biara da.” **16** Enti, Yonatan ne Dawid yøø apam se, “Awurade ntøre Dawid atamfoo nyinaa ase.” **17** Esiane øðø a Yonatan wo ma Dawid no enti, ømaa no tii ne ntam no mu bio, efiri se, na øðø no sedøø øðø ono ankasa ho. **18** Afei, Yonatan ka kyere se, “Økyena na øye øbosome foforo afahye no. Yørenhunu wo, efiri se, w’akonnwa so bøda ho. **19** Økyena akyi, ørekø anwummere no, kø baabi a saa nsem yi refiti asee no, wokøsumaa wo ho no, na twen wø abøø esie no ho. **20** Meto agyan mmiensa afa ne nkyen, te se dee mereto abø biribi no. **21** Afei, mèsuma abarimaa bi aka se, ‘Kø na køhwehwe bømma no.’ Se meka kyere no se, ‘Hwe, bømma no wo fa ha; tase brø me a,’ bra, efiri se, mmere dodoø ko a Awurade te ase yi, wo ho sonn; bøne bi nni ho. **22** Na se meka kyere abarimaa no se, ‘Hwe, bømma no wo w’anim’ a, ønnøø, na ese se woko, efiri se, Awurade na øse ko. **23** Na Awurade mmoa yen na yenni øbo a yøahyehye yen ho yen ho no so, efiri se øno ne yen danseni.” **24** Na Dawid køteø wiram, na øbere a øbosome foforo afahye no duruie no, øhene no tenaa ase se ørebødidi. **25** Øtenaa n’atenaes a øben øfasuo ho a øne Yonatan di nhweanim, na Abner tena dii Saulo so, nanso Dawid atenaes ho dees, ødaa ho bio. **26** Na ødaa no, Saulo anka asem biara. Na ødwenee se, “Gyama ascm bi ato Dawid a ømma ne ho nte mma saa afahye no ase. Eno enti na ønni ha ønne no.” **27** Na adee kyeeø a Dawid afa ho ada mpan bio no, Saulo bisaa ne ba Yonatan se, “Aden enti na Yisai babarima no amma adidie nnora ne ønne?” **28** Yonatan buaa se, “Nokørem, Dawid sreeø me ekwan se ørekø Betlehem. **29** Økaa se, ‘Ma menkø, efiri se, me fiefø rebo afødeø wø kuro no mu enti, me nuabarima ahyø me se, ese se mewø ho bi. Se afei, manya w’anim animuonyam a, ma me kwan na menkøhwe me nuanom mmaprima.’ Eno enti na wamma øhene didipono ho no.” **30** Saulo bo fuu Yonatan, ka kyere se, “Wo øba kwasea,

əbaa brakyewni tuateni ba! Wosusu se mennim se wope se Dawid di ohene si wo anan mu de hye wo ne wo maame aniuwo? **31** Mmeres dodox a Yisai babarima no te ase wə asase yi so no, worennya ohene nni da. Soma seesei ara na wənkəfa no mmre me, na menkum no!” **32** Yonatan bisaa n’agya se, “Aden enti na ese se wəkum no? Edeeben na waye?” **33** Ehə ara, Saulo too pea se əde rewo no, akum no. Afei Yonatan hunuu se n’agya asi n’adwene pi se əbekum Dawid. **34** Yonatan de abufuden sore firii didipono no ho. Na eda a etə so mmienu wə bosome no mu no, wannidi, efiri se, ne were hoo wə n’agya animguasedee a əpe se əye Dawid no ho. **35** Ade kyees no, Yonatan kəo wiram. Sedee woahyehye ho no. Əfaa abarimaa ketewa bi kaa ne ho a əbeboaboa ne bəmma ano. **36** Əka kyereə abarimaa no se, “Hye aseə tu mmirika kohwehwə bəmma a metoto no.” Na abarimaa no retu mmirika akə no, Yonatan too bəmma no baako traa no. **37** Na əbere a abarimaa no duruu baabi a Yonatan bəmma no akətə no, Yonatan freeə no se, “bəmma no ntraa wo anaa?” **38** Enti, Yonatan teaam se, “Ka wo ho! Kə ntəm! Nnyina.” Abarimaa no faa bəmma no sane baa ne wura nkyen. **39** Na abarimaa no nnim yei ho hwee; Yonatan ne Dawid nko ara na na wənimm. **40** Na Yonatan de n’akodee maa abarimaa no kaa se, “Kə, soa sane fa kə kurom.” **41** Əbers a abarimaa no koeə ara pə, Dawid pue firii baabi a əkəhintaee hə a əben aboo sie no baee. Na Dawid bəo ne mu ase wə Yonatan anim, de n’anim butuu fam. Na wəfefeə wən ho ano, na wəmaa wən ho wən ho nante yie, na wəsuiə, ne titire no, Dawid. **42** Akyire no, Yonatan ka kyereə Dawid se, “Kə asomdwəeə mu, efiri se, yeaye apam wo Awurade din mu. Yede yen mu biara ne yen mu biara mma ahye Awurade nsa afəbəo.” Na Dawid koeə, enna Yonatan nso sane kəo kuro no mu.

21 Dawid kəo Nob əsəfəo Ahimelek nkyen. Əbers a əsəfəo Ahimelek hunuu no no, ne ho popoeə. Əbisaa no se, “Aden enti na aka wo nko? Aden enti na obi nka wo ho?” **2** Dawid buaa əsəfəo Ahimelek se, “Əhene somaa me kokoamsəm bi ho. Əka kyereə me se, mennka deə enti a mewə ha nkyereə obiara. Makyere baabi a me mmarima nhya me akyire yi. **3** Afei, edeən na ewə ho a mənya adi? Ma me burodo mua enum anaa biribiara a wowə.” **4** Na əsəfəo no buaa Dawid se, “Menni burodo teta yi bi wə ha. Burodo kronkron deə, ebi wə ha, nanso mede bəma wo a, gye se mmarima no ne mmaa bi nnaa nnansa yi.” **5** Dawid buaa se,

“Mma hwəe nha wo. Se me mmarima no kədi dwuma bi baabi a, memmema wən kwan mma wəmmfa wən ho nka mmaa. Na se wətena ase kronn wo akwantuo teta mu a, aden enti na saa dwumadie a echo hia yie yi, wəntumi ntəna kronnye mu.” **6** Na esiane se aduane foforə biara nni hə no enti, əsəfəo no de burodo kronkron a wəde burodohywə asi ananmu wə Awurade hyiadan no mu maa Dawid. **7** Doeg, Edomni a əye Saulo nantwikafoə panin no kədwiraa ne ho wə Awurade anim saa eda no. **8** Dawid bisaa Ahimelek se, “Wowə pea anaa akofena? Əhene adwuma no ho hia a na əhia enti, mannya bere amfa akodee biara.” **9** Əsəfəo no buaa se, “Akofena a mewə ara yə Filistini Goliat a wokumm no wə Ela bənhwa mu no dea. Wəde ntoma akyekyere ho da asəfotadee no akyi. Se wope a, fa əno, efiri se, biribiara nni ha bio.” Dawid buaa se, “Biribiara nkyen no. Fa ma me.” **10** Na Dawid dwanee firi Saulo hə, kəo Gathene Akis nkyen. **11** Nanso, na Akis mpanimfoə no ho ntə wən se əwo ho. Əbisaa se, “Ənye saa Dawid yi na əye asase yi so ohene no? Ənye əno na nnipa nam asa ne nnwontoo so hyeə no animuonyam se, ‘Saulo akum ne mpempem na Dawid nso akum əpedupedu no?’” **12** Dawid tee saa akekakeka yi no, əsuroo se ebia ohene Akis bəye no biribi. **13** Əno enti, əhyeə da yee ne ho se bədamfoə, əwerswərəeə apono ho maa ntasuo tene faa n’abəgyesə mu. **14** Dee edi akyire ne se, əhene Akis ka kyereə ne mmarima se, “Bədamfoə na ese se mode no bre me? **15** Yewə pii wo ha dada! Aden enti na ese se mema obi a əte əee yi bəye me əhəhoə?”

22 Dawid dwane firii Gat kətəə əboden a ewə Adulam no mu. Ankyere biara na ne nuanom mmarima ne ne fiefoo bi kəkaa ne ho wə ho. **2** Afoforə bi nso kəkaa ne ho wə ho. Na saa nnipa no yə nnipa a əshaw da wən so anaa wən a wədederaka ne wən a asetenə nkə wən yie. Wəbaeə ara kəsii se Dawid bəyeə əkannifoə maa nnipa bəye se ahanan. **3** Akyire yi, Dawid kəo Mispe a ewə Moab. Ehə na əbisaa əhene no se, “Wobəma m’agya ne me maame abetena ha, na woabo wən ho ban kəsi se məhunu dee Onyankopən bəye ama me anaa?” **4** Əhene no penee so, maa Dawid awofoə tenaa Moab a na Dawid nso te n’abanbəeə mu. **5** Edə bi, odiyifoo Gad ka kyereə Dawid se, “Firi abanbəeə mu ha, na sane kə Yuda asase so.” Enti, Dawid kəo Heret kwaee mu. **6** Əkəo Yuda ho no, ankyere na Saulo tee aseə no. Saa əberə no, na əhene no te gyedua bi ase wə Gibeä bepo so a əkura ne pea

na ne mpanimfoō atwa ne ho ahyia. 7 Saulo tee asem no, ḥteam se, “Monye aso, mo mmaprima a mofiri Benyamin fie! Dawid ahye mo mfuō ne bobe nturo ho bo bi anaa? Wahye mo bo se mobeyē n’asafohene wo n’akodōm so anaa? 8 Eno enti na moaye apam atia me yi? Na mo mu biara antumi anka biribi ankyere me se me ara me babarima wo Dawid afa. Na enha mo koraa mma me. Monnwene ho! Me ara me babarima hye Dawid nkuran se ḥompe me nku me!” 9 Eho na Edomni Doeg a na one Saulo akofoo gyina ho no kaa se, “Mehunuu Yisai ba no se ḥoba Ahitub ba Ahimelek nkyen wo Nob. 10 Ahimelek bisaa Awurade dee Dawid nyē. Ḫane maa no nnuane, na ḥde Filistini Goliat akofena no kaa ne ho.” 11 Ḫene no somaa se wɔnkɔfā ḥsəfō Ahimelek ne fiefoo a na woye asəfō wo Nob no nyinaa mmra. 12 Wobaeē no, Saulo kaa se, “Tie! Ahitub ba.” Ḫbuu se, “Nana asem bən.” 13 Na Saulo bisaa no se, “Aden enti na wo ne Dawid apam me tiri so, na womaa no burodo ne akofena, sane bisaa Awurade maa no. Aden enti na wohye no nkuran se ḥonye dom ntia me na ḥommēto nhye me so wo ha?” 14 Ahimelek buaa se, “Nana, mesre mebisa se, w’asomfoō yi nyinaa mu no, obi wo ho a ḥye nokwafō te se w’ase Dawid anaa? Hwe ḥye w’awemfoō nyinaa so safhene, na wobu no yie wo wo fidua mu. 15 ḥnye saa eda no ne eda a edi ekan a mabisa Awurade ama no. Dabi! Ense se ḥene no de soboo bo ne ḥsəfō ne ne fiefoo, efiri se, w’akoa nnim saa asem yi ho biribiara.” 16 Na ḥene kaa se, “Ekwan biara so, wobewu. Ahimelek, wo ne wo fiefoo nyinaa bewu.” 17 Na ḥene ka kyereē n’awemfoō a wɔwo ho no se, “Monkunkum Awurade asəfō no nyinaa, efiri se, wo nso kō Dawid afa. Na wɔnim se ḥredwane, nanso wɔanka ankyere me.” Nanso, na ḥene asraafō no mpe se wode wo nsa ka Awurade asəfō no. 18 Enti, ḥene hyee Doeg se, “Dane wo ho na kunkum asəfō no.” Enti, Edomni Doeg danee ne ho kunkumm wɔn. Eda no, ḥkumm mmaprima a na wohye serekye asəfotadē aduwōtwe enum. 19 Afei, ḥkō Nob a ḥye asəfō no kurom, kōkunkumm asəfō no fiefoo mmaprima, mmaa, mmofra ne mmadoma, anantwie, mfunumu ne nnwan nyinaa. 20 Na Ahitub ba Ahimelek babarima baako a wɔfrē no Abiatar dwane kō Dawid nkyen. 21 Eberē a ḥka kyereē Dawid se Saulo akunkum Awurade asəfō no, 22 Dawid teama se, “Na menim! Eberē a mehunuu Doeg wo ho saa eda no, na menim se ḥbeka akyere Saulo. Seesei, mama w’agya fiefoo nyinaa awuu. 23 Wo ne me ntēna ha,

na mede me nkwa bebo wo ho ban, efiri se, onipa koro no ara na orehwehwe yen baanu akum yen.”

23 Eda koro bi, Dawid tee se Filistifoo no aba Keila, na wɔrewia wɔn ayuo wɔ wɔn ayuporobe. 2 Dawid bisaa Awurade se, “Menkōto nhye wɔn so anaa?” Awurade buaa se, “Aane, kō na kogye Keila.” 3 Nanso, Dawid mmaprima no kaa se, “Yuda ha mpo yesuro. Yēmpe se yebekō Keila akōko atia Filistifoo akodōm no nyinaa.” 4 Enti Dawid bisaa Awurade bio maa Awurade buaa no se, “Kō Keila na m̄eboa wo ama woadi Filistifoo no so nkonom.” 5 Enti, Dawid ne ne mmaprima kō Keila. Wokunkumm Filistifoo no nyinaa, faa wɔn nyemmoa, gyee Keilafoo no. 6 Ahimelek ba ḥsəfō Abiatar redwane akō Dawid nkyen wo Keila no, ḥfaa asəfotadē se ḥrekōgye mmuaee afiri Awurade nkyen ama Dawid. 7 Ankyere, Saulo tee se Dawid wo Keila. ḥteam se, “Eye. Afei, yen nsa aka no. Afei, Onyankopon de no ama me. ḥno ara ama kuro yi ho afasuo ayi no!” 8 Enti, Saulo boabooa n’akodōm nyinaa aro se ḥde wɔn rekō Keila akotua Dawid ne ne mmaprima. 9 Nanso Dawid hunuu Saulo nhyeheyee, na ḥka kyereē ḥsəfō Abiatar se, ḥmfā asəfotadē no mmra, na ḥmmisa Awurade dee esē se ḥye. 10 Na Dawid bō mpaes se, “Ao, Awurade, Israel Onyankopon, mate se Saulo aye nhyeheyee se ḥbeba abesee Keila, efiri se, mewō ha. 11 Merebisa se, enti Keila mmaprima beyi me ama no anaa? Na Saulo beba ampa ara sēdē mete no? Ao, Awurade, Israel Onyankopon, ka kyere me.” Na Awurade buaa no se, “Obeba.” 12 Bio, Dawid bisaa se, “Enti, Keila mmaprima beyi me ne me mmaprima ama Saulo anaa?” Na Awurade buaa se, “Aane, wobeyi mo ama.” 13 Na Dawid ne ne mmaprima beye se ahansia firii Keila, na wɔkyinkyinii baabiara a wobetumi akō. Na Saulo tee se Dawid afiri Keila no, ḥgayaee n’akyi die. 14 Afei, Dawid tenaa n’abanbōeē ho wɔ esere so ne Sif m̄mepō asase no so. Saulo hwehwē no adekyee ne adesaee biara, nanso Awurade amma no anhunu no. 15 Dabi a Dawid wo Hores wo Sif esere so no, otee se Saulo nam ekwan so reba ho abehwehwe no akum no. 16 Na Yonatan kō Dawid nkyen wo Hores kohye no den wo Onyankopon ho gyidie mu. 17 Yonatan hyee no den se, “Nsuro! M’agya Saulo renhunu wo da. Wobeyē ḥene wo Israel, na maye w’abadiakyire, sēdē m’agya Saulo nim no.” 18 Wɔn baanu no hyee wɔn ayonkofa apam mu den wo Awurade anim. Afei, Yonatan kō efie na Dawid dee, ḥtenaa Hores ho. 19 Enna Sififoo no kō Saulo nkyen wo Gibeal koyii Dawid

maes se, "Yenim baabi a Dawid akohinta. ḥwā banbœe mu, wo Hores a ḥwā Hakila mmepo mu, wo Yesimon anafoo fam ha yi." 20 ḥhene, ebere biara a wobenya kwan no, bra na yebekyere no ama wo." 21 Saulo kaa se, "Awurade nhiria mo! Afei, mahunu se, m'asem fa obi ho. 22 Monko mu bio, nkohwehwæ, nhunu baabi a ḥte ne obi a wahunu no wō hō, efiri se, menim se ḥye oniferefoo. 23 Monhwehwæ n'ahintaeem, na monsane mmra mmeka biribi potee nkyer se. Na me ne mo bækø. Na se ḥwo epo mu hō nko ara dee a, menya no, na mpo, se esee se mehwehwæ ahintae biara a ḥwā Yuda a, meye!" 24 Na Sif mmarima dii Saulo ekan koo wōn kurom. Saa ebere no mu na Dawid ne ne mmarima koo Maon esere a ḥwā Araba bōnhwa a ḥwā Yesimon anafoo fam no so. 25 Ebere a Dawid tee se Saulo ne ne mmarima rehwehwæ no no, ḥdeo mu koo esere so akyirikyiri, kɔsii əbotan kesees no ho, tenaa Maon esere so hō. Nanso Saulo koo so pœ no. 26 Afei Saulo ne Dawid kodi afa ne afa wō bero no so. Ebæ se Saulo ne ne mmarima hyee asees se woreben Dawid no, 27 Saulo nyaa nkra bi a emu ye den se, Filistifoo abeto ahye Israel so refom wōn nneemba bio. 28 Eno enti, Saulo gyæee Dawid akyidie, na ɔsanee n'akyi se ɔne Filistifoo no rekoko. Efiri saa ebere no, baabi a Dawid tenaee ho no, wōtoo no edin Dwanee Botan. 29 Enti, Dawid kotenaa En-Gedi banbœe.

24 Saulo ne Filistifoo no ko wiees no, woka kyerees no se, "Dawid hye En-Gedi esere so hō." 2 Eno enti, Saulo yii mmarima mpensa firii Israel mmaa nyinaa, de wōn kooe se wrekohwehwæ Dawid ne ne mmarima wō beaees bi a əben Wiram Mmirekyie Abotan no. 3 ḥbeduruu nnwammu bi ho a əho ara nso na əboden bi wō no, Saulo wuraa mu se, ərekoye n'ahome. Na Dawid ne ne mmarima no wō saa əboden no mu akyirikyiri. 4 Mmarima no kaa se, "Enne ne əda a Awurade kaa se, 'Mede wo ətamfoo behye wo nsa, na woayee no dee wope biara' no". Na Dawid weawea koo Saulo ho, kɔtwaan n'atadee ano. 5 Na Dawid adwenem antene no se watwa Saulo atadee ano. 6 ḥka kyerees ne mmarima no se, "Awurade nim se ənse se meye saa. ḥye musuo se obi metene me nsa wō obi a Awurade asra no ngo so; efiri se, Awurade ankasa na wapa no." 7 ḥnam saa nsem yi so kaa ne mmarima no anim, na wamma ho kwan amma wōankø Saulo so. Na Saulo firii əboden no mu koo ne kwan no. 8 Dawid pue baees, teateaam dii n'akyi se, "Me wura ḥhene!" Saulo twaa n'ani no, Dawid bœe ne mu ase. 9 Afei, əteaam,

bisaa Saulo se, "Aden enti na wotie nkurofœ ano se merepe wo aha wo? 10 Enne dua yi, w'ankasa w'ani tua se ənye nokore. Efiri se, Awurade de wo hyee me nsa wō əboden no mu, na me mmarima no bi ka kyerees me se, menkum wo, nanso mankum wo. Na mekaa se, 'Merenyæ no bōne biara da, efiri se, ḥye obi a Awurade asra no.' 11 M'agya, hwæ adees a mekura yi. ḥye w'atadee sin bi. Metwaes, nanso mankum wo. Yei da no adi pefee se merenha wo, na menyee wo bōne biara nso, na mmom, wo na woataataa me so repe me akum me. 12 Awurade na əbehwe me ne wo ntam asem. Ebia, dee woayee enti, Awurade betwe w'aso wo dee wope se woye me no ho, na me dee, merenha wo da. 13 Ebæ no se, 'Abonefoo mu na bōne firi ba.' Enti, gye di se, merenha wo. 14 "Hwan na Israelhene repe no akye no yi? Esse se ɔssee ne beret taataa obi a ne ho nni mfasoo se əkraman funu anaa edwie? 15 Ma Awurade mmu aten nkyer se yen mu dee ədi bem, na ɔntwe əfodifo no aso. ḥno ne me kamafoø, na əbeyge me afiri wo tumi ase." 16 Saulo buaa se, "Me babarima Dawid, wo na worenka yi?" Na əhyee asees suie. 17 ḥtoaa so se, "Wotene sene me. Wode papa atua me bōne so ka, nanso me dee maye wo bōne. 18 Ampa ara woayee me papa a əboroo so, efiri se Awurade de me hyee wo nsa a, anka wobetumi akum me nanso woanku me. 19 Se obi nsa ka ne ətamfoo a, ḥgyaa no ma no koo kwa? Awurade nhiria wo wō əkwana a wode me afa so enne yi ho. 20 Afei mahunu se, dee ebeyee biara, wōbesi wo ḥhene, na Israel ahemman no bedi yie wō wo pen so. 21 Afei, suae Awurade din mu kyere me se, se wobedi adees a, worenwa m'asefœ anaa worenpepa me din mfiri m'agya fie." 22 Enti, Dawid suae kyerees Saulo. Na Saulo sane koo efie, na Dawid ne ne mmarima koo wōn banbœe mu.

25 Afei, Samuel wuiæ na Israel nyinaa hyia yee no ayie. Na wɔsiae no wō ne kurom Rama. Na Dawid tu koo Maon esere so. 2 Na əbarima ədefoo bi a əfiri Maon a na əwō agyapadee wō baabi a əben akuraa Karmel. Na əwō mmirekyie apem ne nnwan mpensa. Na əhyee mmoa ho nwi twitwa beret. 3 Saa əbarima no din de Nabal. Ne yere nso din de Abigail. Na ḥye əbaa a ɔnim nyansa na ne ho nso ye fe. Nanso, na ne kunu a ḥye Kalebni no mpoees, na ne suban nso nyé fe. 4 Ebere a Dawid tee se Nabal retwitwa ne mmoa ho nwi no, 5 ɔsomaan mmarima mmabunu edu koo ne nkyen. ḥde nkra maa wōn se, 6 "Wo nkwa so! Wo ne wo fiefoø nyinaa nnya ahooden!

Na w'agyapadee nyinaa nso nye nhyira. 7 "Mate se woretwitwa wo nnwan ne mmirekyie ho nwi. Eberē a na mo nnwanhwefoo wō yen nkyēn ha no, yeanyē wōn basabasa. Na mmere dodoō a wōdii wō Karmel no nso, wōn biribiara annyera. 8 Bisa wo ara w'asomfoo na wōbeka akyere wo. Yeaba ha wō afahye eda, eno enti, mesrē wo, ma yen aduane biara a wo nsa beso so." 9 Dawid mmerantee no de nkra no maa Nabal na wōtwenee ne mmuaee. 10 Nabal buaa Dawid asomfoo no se, "Hwan ne saa Dawid yi? Saa Yisai babarima yi dwene se ḥone hwan? Nnansa yi, asomfoo bebree retete wōn ho afiri wōn wuranom ho. 11 Aden enti na ese se mede me burodo ne me nsuo ne m'aboā a makum no enā a mede rebēma me nwitwitwafoo no ma akwanmukafoo a obi nnim baabi a wōfiri?" 12 Na Dawid mmarima no sane kōee, kōkaa dee Nabal kaes no kyerees no. 13 Dawid ka kyerees ne mmarima no se, "Momfa mo akofena." Na Dawid nso faa ne dee. Mmarima beyē se ahanan na wokaa Dawid ho kōee, enna mmarima ahanu nso tena wēnee akodee no. 14 Nabal asomfoo no mu baako kōka kyerees Nabal yere Abigail se, "Dawid somaa abofoo firi esere no so se wō ne yen wura mmekasa, nanso ɔdidi wōn atem. 15 Nanso Dawid nnipa no ye ma yen. Wōannye yen bōne biara. Eberē a yene wōn wō hō no, wōamfa yen biribiara. 16 Anadwo ne awia nyinaa, na wōbō yen ne nnwan no ho ban. 17 Enti, dwene ho yie, anye saa a asem beto yen wura ne n'abusua nyinaa. Oye obi a ne bo ha no na obiara ntumi nkasa nkyere no." 18 Abigail ansēe berē koraa. ɔfaa burodo mua ahanu, nsā aboa nwoma mmienu, nnwan enum a wōakum wōn asiesie wōn, nkyewē susudee enum, bobe ofam oha ne bobē aba a wōbō no ntowantowa ahanu de soaa mfunumu. 19 Na ɔka kyerees n'asomfoo se, "Monni ekan nkō. Meti mo." Nanso, wanka dee na ɔreye no ankyere ne kunu Nabal. 20 ɔte n'afunumu so nam ara kosii bēpo bi nsiane mu no, ɔhunuu Dawid nso ne ne mmarima se wōresiane hyia no. 21 Na Dawid aka se, "Mfasoo biara nni so se mahwee saa onipa yi agyapadee so wō esere so a ne biribiara annyera. ɔde bōne atua me papa a meyēe no no so ka. 22 Se ɛba se ɔkyena ne fieni bi da so te ase a, Onyankopon ne me nni no dendēn so pa ara." 23 Abigail hunuu Dawid no, ntem ara, ɔhuri firii n'afunumu no so sii fam, bōne mu ase wō n'anim. 24 ɔhwee ne nan ase kaa se, "Me wura, megye saa asem yi ho afadie nyinaa to me ho so. Mesrē wo se, tie asem a mewō ka. 25 Menim se Nabal ye otirimuodenfoo

a ne bo nso ha no; mesrē wo, ntie no. Oye ɔkwasea sēdees ne din kyere no. Na mpo, abofoo a wosomaa wōn no, manhunu wōn. 26 Afei, me wura, mpen dodoō a Awurade te ase, na wo nso wote ase na Awurade amma woamfa awudie ne awereto anhyē wo nsam yi, ma mmusuo mmra w'atamfoo nyinaa so, sēdees ebi aba Nabal so yi. 27 Akyēdees a mede abre wo ne wo mmerantee no nie. 28 "Mesrē wo, se mafom a, fa kyc me. Akyinnyēe biara nni ho se Awurade de efie a n'ahennie ase betim bedom wo, efiri se, woreko Awurade ko. Na wonyē bōne biara nso wō w'asetena mu. 29 Na se ɛba se wōn a wōpē wo kra no taataa wo so a, Awurade, wo Onyankopon, begye wo, abo wo ho ban sēdees wōbō ademudee ho ban. Na w'atamfoo nkwa dee, ebeyera te se aboō a woato firi ahwimmoo mu. 30 Se Awurade di ɛba a ɔhyēe wo no nyinaa so ma wo, na ɔde wo di Israelhene a, 31 mma yei nnyē nkekaawa wō w'abrabō mu. Na worensoa w'ahonim adesoā duruduru a efiri mogjakagu ne awereto a ɔho nni mfasoo ho. Na se Awurade ye saa nneema akēsee yi ma wo a, mesrē wo, kae me!" 32 Dawid buaa Abigail se, "Nhyira nka Awurade, Israel Onyankopon a wama woabehyia me enne. 33 Eda Awurade ase wō w'adwene pa ho. Nhyira nka wo se woamma me ankum ɔbarima no, na woamma mamfa me nsa anto wedee. 34 Na meka Awurade, Israel Onyankopon a wamma me manyē wo bōne no ntam se, se woanka wo ho ammehyia me a, anka ebēduru okyena anōpa no, na Nabal mmarima no mu baako koraa nte ase." 35 Na Dawid gyee n'akyedee no, ka kyerees no se, "Sane kō efie asomdwōee mu. Yerenkum wo kunu no." 36 Eberē a Abigail duruu fie no, ɔhunuu se Nabal ato ɔpono kēsee se ɔhene. Na waboro nsā enti, wanka biribiara a ɛfa ḥone Dawid nhiyamu no ho ankyere no kōsii adekyee. 37 Adee kyee se a n'ani so ada ho no, Abigail kaa nsem a asisi no kyerees no. Nabal tee nsem no, ɔbubu kaa mpa so. 38 Dadu akyi no, Awurade bōo no ma ɔwui. 39 Dawid tee se Nabal awu no, ɔkaa se, "Nhyira nka Awurade a watua Nabal ka na wamma mankum no. Nabalanya ne bōne so akatua." Na Dawid yee ntem soma kō Abigail nkyēn, maa wōkōka kyerees no se, ɔbeware no. 40 Asomfoo no kō Karmel kōka kyerees Abigail se, "Dawid asoma yen se yemmra mmēbisa wo se wobeware no anaa?" 41 ɔbōo ne mu ase de n'anim kyerees fam kaa se, "Aane, masiesie me ho se m̄esom Dawid asomfoo mpo." 42 Ntem ara, Abigail huri tenaa n'afunumu so, faa ne

mmaawa baanum kaa ne ho, na ḥne Dawid asomfōo no koe, na ḫbeyee Dawid yere. **43** Dawid waree Ahinoam a ḫfiri Yesreel, na won baanu bęyee ne yeronom. **44** Na Saulo de ne babaa Mikal, Dawid yere, ama ḫbarima a ḫfiri Galim a ne din de Palti a na ḫye Lais babarima.

26 Sififoo koo Saulo nkyen wo Gibea koka kyerees

no se, “Dawid akohinta ne ho wo Hakila bepo a ḫkyerees Yesimon no mu.” **2** Enti, Saulo yii n’akodōm mpensa kaa wōn ho koo Sif esere so se wōrekohwehwe Dawid. **3** Saulo bōo n’atenaes wo kwankyen wo ekwan a ḫben Hakila bepo a ḫne Yesimon di nhwēanimu, baabi a Dawid akohinta ho. Dawid tee se Saulo aba ho, enti **4** osomaa akwansrafoo se wōn tete no. **5** Dawid kōpuee baabi a Saulo abo ne ho atenaes hō anadwo bi. ḫhunuu se Saulo ne Abner a ḫye Ner babarima a ḫye safhene adeda atenaes no mu a asraafoo a wōadeda atwa ne ho ahyia. **6** Dawid bisaa Hetini Ahimelek ne Seruia babarima Abisai, Yoab nua se, “Hwan na ḫde ne ho bebo afodee ḫne me beko Saulo nkyen atenaes no mu hō?” Abisai buaa se, “Me ne wo beko.” **7** Enti, Dawid ne Abisai koo asraafoo no nkyen anadwo, kōtoo Saulo se wada wo atenaes no mu a, ḫde ne pea apoma fam wo ne tiri ho pē. Na Abner ne asraafoo no nso atwa ne ho ahyia a wōadeda. **8** Abisai ka kyerees Dawid breoo se, “Enne dee, Onyankopon ayi wo otamfōo ahye wo nsa. Enti, ma memfa me pea no nwō no pen koro, nka no ntim fam. Merenwo no mprenu.” **9** Nanso, Dawid ka kyerees Abisai se, “Dabi, nse no. Hwan na ḫbetumi de ne nsa aka onipa a Awurade asra no, na ḫnni ho fō? **10** Nokore nie, Awurade bebo Saulo ahwe da koro, anaase ḫbeto wo øko mu, anaase ḫbenyini na wawu. **11** Awurade mma empare me se mede me nsa beka onipa a Onyankopon asra no. Na wonim biribi? Yebefaa ne pea ne ne sukuruwa na yéako.” **12** Na Dawid faa pea no ne sukuruwa a ḫsi Saulo tiri ho no, na wōkoe a obiara anhunu wōn na wōn mu biara nso annyane mpo. Na won nyinaa adeda, efiri se, Awurade de nnahōo too wōn so. **13** Dawid foroo bepo a ḫne atenaesem hō di nhwēanimu kōsii se ḫduruu baabi a bōne bi ntumi nka no. **14** ḫteam freee Abner ne Saulo se, “Sore oo! Abner.” Abner bisaa se, “Hwan nie?” **15** Dawid goroo ne ho se, “Abner, woye onipa kesees, ente saa? Israelman mu nyinaa, ehe na otumfōo bi wō? Na adēn enti na woannwen wo wura, ḫhene no eberē a obi baa se ḫrebekum no no? **16** Saa asem yi nyē koraa! Meka ntam wo Awurade din mu se, wo ne wo mmarima no nyinaa se owuo, efiri se, moantumi

ammo mo wura, dee Awurade asra noo no ho ban. Monhwe mo ho nhylia. ḫhene no pea ne ne sukuruwa a na ḫsi ne tiri ho no wō he?” **17** Saulo tee Dawid nne enti ḫfrē se, “Wo nie me ba Dawid?” Na Dawid buaa no se, “Nana, ḫye me. **18** Adēn enti na wotaa me? Edeen na maye? Me bōne ne sen? **19** Na afei mepe se me wura tie ne ḫsomfōo, Nana. Se Awurade na wahwanyan wo atia me a, ennees ma ḫnnye m’afodee. Na se nso ḫye onipa nhyeheyee a, ennees, Awurade nname won a wōyee saa nhyeheyee no. Efiri se, moapam me afiri me fie sedee ḫbeyee a, merentumi ne Awurade nkurofōo ntēna, nsom sedee ese. **20** Menwu wo ananafoo asase so a ḫho ne Awurade anim ekwan ware anaa? Adēn enti na Israehene atu sa, rehwehwe edwie baako pē? Adēn enti na moko me atwee sedee ḫbōfōo kō ha pe akokohwedēs wo mmepo so?” **21** Enna Saulo kaa nokore se, “Maye bōne. Sane bra fie, me ba na merenha wo bio, efiri se enne, woama me nkwa asom wo bo. Maye nkwasadee na mafom yie.” **22** Dawid buaa se, “Ao, ḫhene, wo pea nie. Ma wo mmerante no mu baako mmra mmegye. **23** Awurade na ḫma papaye ne nokoredie so akatua. Awurade de wo hyee me tumi ase mpo, mampe se mēkum wo, efiri se woye obi a Awurade asra no. **24** Afei, me kra nsom Awurade bo, sedee wo dee asom me bo enne yi. ḫnnye me mfiri me haw nyināa mu.” **25** Na Saulo ka kyerees Dawid se, “Nhyira nka wo, me ba Dawid. Wobeyee mmaninnee ne nkonomdini kesees.” Na Dawid koe ena Saulo nso kō efie.

27 Na Dawid dwenee ho se, “Eda bi, meto wo Saulo nsa ano. Na dee meye a ḫbeyee pa ara ne se, medwane aks Filistifoo nkyen. Eba saa a, Saulo begyae m’akyi die na mēnya banbo.” **2** Na Dawid ne mmarima ahansia tutu kōtenaa Gat kōhyee Maok babarima ḫhene Akis ase. **3** Na Dawid de ne yeronom baanu a wōyee Ahinoam a ḫfiri Yesreel ne Abigail a ḫfiri Karmel a na ḫye Nabal kunabaa no koe. **4** Saulo tee se Dawid adwane kō Gat no, wanni n’akyi anhwehwe no bio. **5** Na Dawid ka kyerees Akis se, “Se ernenha wo a, ma yen baabi wo nkuro no bi so na yenkōtena ho sene se yebetena ahenkuro yi mu.” **6** Enti, Akis de Siklag kuro maa no, (na efiri saa eda no, ḫho abeyee Yuda ahemfo atenaes de besi enne), **7** na wotenaas Filistifoo no mu afe ne abosome ḫnan. **8** Afei, Dawid ne ne dom kōtō hyee Gesurfo, Girsifo ne Amalekfo so. Saa nnipa yi na na kane no, wotete asase a etene kō Sur a ewo Misraim ekwan so no. **9** Dawid annya onipa baako

anikann wə nkura a əkəto hyee wən so no mu. Əfaa nnwan, anantwie, mfunumu, nyoma ne ntadee nyinaa ansa na əsanə akə Akis nkyen. 10 Akis bisaa Dawid se, “Ehe na enne mofom nneemə kəduruie?” Dawid buaa se, “Yəkəo Yuda anafoo fam, kəto hyee Yerahmeelfoo ne Kenifoo so.” 11 Dawid kumm wən nyinaa. Wannya obiara a əbetumi aba Gat abekyere faako a əkəe. Saa adəe yi kəo so ara wə əberə a na Dawid te Filistifoo mu no. 12 Akis gye Dawid dii, na ədwenee ne tirim se, “Saa əberə yi dee, Israelfoo bəkyiri no kəkəokə. Ese se ətena ha, na əsom me afebo.”

28 Saa əberə no mu, Filistifoo no boaboa wən akodəm ano se wərebəko atia Israel. Akis ka kyerees Dawid se, “Merehwə kwan se, wo ne wo mmarima bəka me ho akə əko no.” 2 Dawid penee so se, “Eyə pa ara, woankasa behunu dee yəbetumi ayə.” Akis kaa se, “Meyə wo me hobanbəfəo afebo.” 3 Saa əberə yi na Samuel awu, ama Israel nyinaa atwa agyaadwo. Wəsieve no wə əno ara ne kurom Rama. Saa əberə no, na Saulo apamo asamanfrəfəo ne ahohomfrəfəo afiri asase no so. 4 Filistifoo no boaa wən ho ano, kyeree sraban wə Sunem. Əmma Saulo nso boaboa Israelfoo no nyinaa ano, kyeree sraban wə Gilboa. 5 Əberə a Saulo hunuu Filistifoo akodəm dodoə no, əsuroeə, maa elu behyee n'akoma ma. 6 Əbisaa Awurade dee ənyə nanso Awurade ammua no, wo adaeeso anaa ntontobə kronkron anaa adiyifo so. 7 Saulo ka kyerees n'afotufoo se, “Monhwehwə əbaa samanfrəfəo bi mma me, na menkə ne ho abisa.” N'afotufoo no buaa se, “Əbaa samanfrəfəo bi wə Endor.” 8 Enti, Saulo sesaa ne ho, hyee ntadee afoforo nsakyeramu bi a ənyə əhene afadee, na əne mmarima no mu baanu kəo əbaa no nkyen anadwo. Saulo kaa se, “Ese se me ne obi a wawu kasa. Wobetumi afre ne sunsum ama me anaa?” 9 Əbaa no bisaa se, “Wopə se wəkum me anaa? Wonim se Saulo apamo asamanfrəfəo ne ahohomfrəfəo nyinaa afiri asase yi so. Adən enti na wosum me afidie?” 10 Saulo de Awurade din kaa no ntam se, “Mmerə dodoə a Awurade te ase yi, wərentwə w'aso wə yei ho da.” 11 Afei, əbaa no bisaa se, “Hwan na memfrə no mma wo?” Əbuua se, “Frə Samuel ma me.” 12 Na əbaa no hunuu Samuel no, əde nne kəsəe teaam ka kyerees Saulo se, “woadaadaa me! Wone Saulo!” 13 Əhene no ka kyerees no se, “Nsuro. Ədeebən na wohunu?” Əbaa no buaa se, “Mehunu honhom bi se apue afiri fam reba.” 14 Saulo bisaa se, “Dte sen?” Əbuua se, “Akəkoraa bi a əhyə batakari, na əreba.” Ehə na Saulo

hunuu se eyə Samuel enti, əbəə ne mu ase de n'anı butuu fam. 15 Samuel bisaa se, “Efiri se, əshaw ne abebrese amene me. Filistifoo de əko atentam yen. Na Onyankopon nso agya me. Mente ne nka wo adiyifoo nkyen anaa daeəso mu. Enti, mafre wo se kyere me dee menyə.” 16 Na Samuel buaa se, “Se Awurade agya wo, abeyə wo otamfoo a, adən enti na worebisa me?” 17 Awurade aye dee əkəa se əbeyə no pəpəsəpe. Wagye ahennie no afiri wo nsam de ama Dawid a əne wo resi akan. 18 Awurade aye saa, efiri se, woanni ne mmara a əfa Amalekfo ho no so. 19 Dee əka ho ne se, əkyena, Awurade de wo ne Israel asraafodəm nyinaa bəma Filistifoo, na wo ne wo mma abəka me ho wə ha. Awurade bəma Israel akodəm no nyinaa adi nkoguo.” 20 Samuel nsem a Saulo teeə no enti, elu kyekyere no ma əhwəe fam tim. Afei nso, na ənni ahoəden biara, efiri se, na ənnidii da mu no ne anadwo mu no nyinaa. 21 Əbaa no hunuu adwenem haw a əwə mu no, əka kyerees no se, “Owura, mede me nkwa too hə, yee w'abisadee. 22 Enti, ye dee məkyere wo se ye no, na mama wo biribi adi sedəe əbəma woanya ahoəden, asane akə w'akyi.” 23 Nanso, Saulo antie. Mmarima a woka ne ho no hyee no se ənnidi. Enti, akyire yi, əpenee so səre firi fam hə, tenaa akonnwa so. 24 Na əbaa no ayen nantwie ba ama wadore sradee enti, əyə ətem kəkumm no, na əfəə asikyiresiam, fətəe de too apiti. 25 Də aduane no besii Saulo ne ne mmarima no anim, ma wədii. Na wəfirii hə kəo anadwo no.

29 Filistifoo no boaboa wən akodəm nyinaa ano wə Afek, na Israelfoo nso kəkyerees sraban wo asutire bi ho wə Yesreel. 2 Əberə a Filistifoo ntuanfəo de wən nsraadəm akuakuə əha əha mu ne mpempem retu əsa no, na Dawid nso ne ne dəm retu sa wə wən akyi a, Akis ka wən ho. 3 Filistifoo asahene no bisaa se, “Edeen na Hebrifoo yi reye wə ha?” Akis buaa se, “Dyi ne Dawid, əbarima a ədwane firii Israelhene Saulo anim no. Waba me nkyen ha ne me abətena beboro afe nie. Na efiri əbers a əgyaa Saulo hə besi enne yi, menhunuu ne ho mfomsəo biara.” 4 Na Filistifoo asahene no bo fuu no kaa se, “Ma əbarima no nsane nəkə, sədee əbekə baabi a wode maa no no. Ənse se əka yən ho kə əko no, efiri se, se anhwə a, əbedane n'ani ako atia yən wə əko no mu. Əkwan foforə bi wə hə a əbefə so ne ne wura Saulo aka abə mu a əsene se əbekə atia yən anaa? 5 Ənyə saa Dawid yi na wətoo dwom faa ne ho wə wən asa mu se: “Saulo akum ne

mpempem na Dawid dee, wakum የpedu የpedu no?" 6 Na Akis freez Dawid ka kyerees no se, "Mmeres dodoos a Awurade te ase yi, menhyiaa mmarima a wote se mo, anka mepe se mo ne yen koo oko, nanso Filistifoo sodifoo a aka no mpene so. 7 Enti, sane w'akyi na koo no asomdwos mu. Eno enti, nyet biribiara a ebheha Filistifoo no." 8 Dawid bisaa se, "Edeen na maye a ese se wode me fa saa ekwan yi so? Aden enti na ense se meko tia me wura ohene no atamfoo?" 9 Nanso, Akis gyinaa mu pintinn kaa se, "Me nko ara me fa mu dee, woye pepe te se Onyankopon obofoo. Nanso, asahene no suro se wode wo beka won ho wo oko mu. 10 Enti, sore anopahema, na wo ne wo mmarima no nkoo ebere a animu retete no." 11 Na Dawid sane koo Filistifoo asase so, na Filistifoo akodom no nso koo Yesreel.

30 Nnansa so, Dawid ne ne mmarima kodusuu Siklag. Na Amalekfoo abeto ahye Negeb so ahye Siklag pasaa. 2 Wokyekyeree mmaa ne won a wowa mu nyinaa a eye mmofra ne mpanin. Wankum won mu biara, na mmom, wosoaa won de won koe. 3 Ebere a Dawid ne ne mmarima no hunuu sedee Siklag asees ne asem a ato won abusuafoo no, 4 wotwaa agyaadwoos ara kosii se afei na wontumi ntwa agyaadwoos no bio. 5 Dawid yerenom baanu a wone Yesreeli Ahinoam ne Karmelni Abigail a na eye Nabal yere no ka won a wosoaa won koe no ho. 6 Dawid ho yeraa no yie, efiri se, na mmarima no advene ho se wobesi no aboo, esiane, won mmamarima ne won mmammas a woakyeyo won no enti. Nanso, Dawid nyaa ahoden wo Awurade, ne Onyankopon mu. 7 Na Dawid ka kyerees ososofo Abiatar, se, "Fa asofatadee no bre me." Na Abiatar de bae. 8 Na Dawid bisaa Awurade se, "Menti edom no anaa? Meto won anaa?" Awurade buaa no se, "Aane, ti won. Na biribiara a woafa afiri mo nkyen no, mo nsa beka ne nyinaa." 9 Enti, Dawid ne ne mmarima ahansia no sii ekwan so. Ankyere biara na woduruu Besor asuwa no so. 10 Nanso, mmarima no mu ahanu dee, na woabrebre yie enti, wontumi antwa asuo no. Eno enti, Dawid de akodom ahanan a woaka no tooa so. 11 Dawid akodom no bi hunuu Misraimni barima bi wo wiram ho na wode no bree Dawid. Womaan no burodo se onni ne nsuo se onnom. 12 Wosane maa no borodoma ofam sin bi ne bobo aba abonta, efiri se, na hwee nkaa n'ano nnansa awia ne anadwo. Ankyere na onyaa ahoden. 13 Dawid bisaa no se, "Hwan onipa ne wo, na wofiri he?" Obuaa se, "Meyet Misraimni, na Amalekni bi akoa ne me. Nnansa ni na me wura gyaa

me ho, efiri se, na meyare. 14 Yekotuaa Keretifoo wo Negeb a eye Yudaman wo Caleb asase so, na yehyee Siklag nkyerees." 15 Dawid bisaa no se, "Enti, wobedi m'anim akoo won nkyen?" Aberantees no buaa se, "Se wode Onyankopon din beka ntam se worenkum me anaa woresane mfa me mma me wura dee a, enne, medi w'anim de wo akoo." 16 Na Misraimni no dii won anim koo Amalekfoo no atenaes. Ebere a Dawid ne ne mmarima no duruu ho no, na Amalekfoo no ahwete wo esere no so a woredidi nom na wode ahosepe resa, efiri se, na woanya asadee bebree afiri Filistifoo nkyen ne Yuda asase so. 17 Dawid ne ne mmarima to hyee won so, kunkumm won wo akofena ano anadwo mu no nyinaa, kosii adekyees no anwummer. Amalekfoo no mu biara antumi annwane, agye mmarima ahanan a wotenatena nyoma so dwanees no. 18 Dawid gyee biribiara a Amalekfoo no faee, sane gyee ne yerenom baanu no. 19 Biribiara anyera: se eye ketewa anaa kesee, obabarima anaa obabaa anaa biribiara a wofom faee no, Dawid de ne nyinaa sane bae. 20 N'akodom no kaa nnwan ne anantwie no so, de won bae. Na wokaa se, "Yeinom nyinaa wo Dawid se n'adwuma pa so akatua." 21 Na woduruu Besor asuwa no so na wahunuu mmarima ahanu a obre dodo enti, wontumi ne won ankoo no. Dawid kyeaa won anigee so. 22 Nanso, Dawid mmarima no mu asempefuu bi kaa se, "Wone yen anko enti, worennya asadee no bi. Momfa won yerenom ne won mma mma won, na monka nkyere won se, wofmifri yen ani so nkoo." 23 Nanso, Dawid kaa se, "Dabi, anuanom! Monnye dee Awurade de ama yen no ho pesemenkomenya. Wakora yen so, aboa yen ama yeadi yen atamfoo so nkonim. 24 Mogye di se se moka no saa a, obi betie mo? Se yerekye a, momma yenkye no pe mma won a woko sa ne won a wohwe akodee so nyinaa." 25 Efiri saa ebere no, Dawid yes yei mmara, maa Israel nyinaa na wogu so di so saa ara de besi enne. 26 Ebere a Dawid duruu Siklag no, osoma maa wode asadee no bi komaa Yuda mpanimfoo a na woye ne nnamfonom kaa se, "Mo akyedee a yefira firi Awurade atamfoo nsam nie." 27 Wode akyedee no komaa ntuanofuu a wowa Bet-El, Ramot a ewo anafo fam, Yatir. 28 Aroer, Sifmot, Estemoa, 29 Rakal ne won a wowa Yerahmeelfoo nkuro mu ne won a wowa Kenifoo kuro mu, 30 ne won a wowa Horma, Bor-Asan, Atak, 31 Hebron ne mmeaemmeae a Dawid ne ne mmarima kyinkyini ho nyinaa.

31 Afei, Filistifoo no ko tiaa Israel. Israelfoo no dwanee wə wən anim, na wəkunkumm pii wə Gilboa bepo so. **2** Filistifoo no kəo Saulo ne ne mmamarima so, kunkumm wən mu baasa a εγε Yonatan, Abinadab ne Malki-Sua. **3** Əko no mu γε den wə baabi a na Saulo wə hə. Filistifoo agyantofoo no bən no, na wəpiraa no kəse pa ara. **4** Saulo firi yea mu ka kyereε n'akodeεkurafoo no se, “Twe wo akofena no, na fa wə me, na wən a wəntwaa twetia no amfa wən akofena ammewə me, angu m'anim ase.” Na n'akodeεkurafoo no suroo se əbeyε saa. Enti, Saulo twee əno ankasa akofena sinaa ne ho wə so. **5** Eberε a n'akodeεkurafoo no hunuu se wawuo no, əno nso sinaa ne ho wə n'ankasa akofena no so, na əwu daa ne ho. **6** Enti, Saulo ne ne mma mmarima baasa, n'akodeεkurafoo ne n'akodəm nyinaa totəs saa əda no. **7** Eberε a Israelfoo a wəwə Yesreel bənhwa no fa baabi ne Yordan agya no hunuu se Israel akodəm no adi nkoguo, na Saulo nso ne ne mmamarima no nso atotə no, wəgyaa wən nkuro hə dwanees. Na Filistifoo no bətenaa hə. **8** Adeε kyeeε a Filistifoo koyiyii atəfoo no ho no, wəhunuu Saulo ne ne mmamarima baasa no amu wə Gilboa bepo so. **9** Enti, wətwaa Saulo ti, yiyi n'akodeε nyinaa. Afei, wəbəo Saulo wuo no dawuro wə wən abosomfie, ne əman no mu nyinaa. **10** Wəde n'akodeε no kəguu Astoret asjreeε so, na wəkyekyeree n'amu no fam kuropən Bet-San əfasuo ho. **11** Na Yabes Gileadfoo tee dee Filistifoo aye Saulo no, **12** wən akofoo twaa əkwan anadwo mu no nyinaa kəo Bet-San kəfaa Saulo ne ne mmamarima baasa no amu firii əfasuo no ho. Wəde kəo Yabes bəhyee wən. **13** Afei, wəfaa wən nnompe kəkoraa no odum dua no ase wə Yabes, na wədii mmuada nnanson.

2 Samuel

1 Saulo owuo akyi no, Dawid sane firii nkonom a ədii Amalekfoō so no mu bətenaa Siklag nnanu. **2** Ne nnansa so no, əbarima bi firi Saulo sraban mu a watete ne ntadee mu, atu mfuture agu ne tiri mu, de rekyere se əretwa adwo baee. Əduruu Dawid nkyen no, ədanee ne ho hwhee fam anidie mu. **3** Dawid bisaa no se, “Ehe na wofiri?” Əbuua se, “Madwane afiri Israel sraban mu.” **4** Dawid bisaa no se, “Na eyee den? Əko no kəsii sen?” Əkaa se, “Mmarima no dwane firii akono. Bebree totæe. Na Saulo ne ne babarima Yonatan nso atoto.” **5** Enti, Dawid bisaa aberantees a əbəbəo no saa amanee no se, “Eyee den na wohunuu se Saulo ne ne babarima Yonatan awuu?” **6** Aberantees no buua se, “Mekəfiri Gilboa bepo so, na mekətoot se Saulo sina ne pea so a atamfoō no nteaseenam ne n'apənkəsotefoo aben no ara. **7** Ədanee ne ho a əhunuu me no, əteam frees me se memmra. Mebisaa no se, ‘Menye eddeen?’ **8** “Əbisaa me se, ‘Wone hwan?’ “Mebuaa no se, ‘Meyə Amalekni.’ **9** “Na əsree me se, ‘Begyina me so na kum me, na me ho yera me yie, na mepe se mewu.’ **10** “Enti, megyinaa ne so kumm no, efiri se, na menim se tebea a əwo mu no, ərennya nkwa. Na metuu n'ahenkye a əhye no no ne n'abasa so kapo no se mede rebre wo, me wura.” **11** Dawid ne ne mmarima no tee asem no, wəde awerəhoō sunsuanee wən ntadee mu. **12** Wotwaa ho agyaadwoō, suie, bua daa da mu no nyinaa wə Saulo ne ne babarima Yonatan wuo ne Awurade akodəm ne Israelman se wən mu pii wuwuu saa da no. **13** Na Dawid bisaa aberantees a əbəbəo wən saa amanee no se, “Wofiri he?” Na əbuua se, “Meyə əhəhoō Amalekni a mete mo asase so.” **14** Dawid bisaa no se, “Na wonsuro se wobəkum obi a Awurade asra no no?” **15** Dawid ka kyerees ne mmarima no mu baako se, “Ku no!” Enti, əbarima no twee n'akofena de wəo Amalekni no, kumm no. **16** Na Dawid kaa se, “W'ano ayi mmusuo ama wo ama woawu, efiri se, wo ara na wokaa se woakum obi a Awurade asra no no.” **17** Na Dawid too kwadwom maa Saulo ne Yonatan. **18** Na ohyee se wənkyere nnipa a wəwəo Yuda nyinaa to. Wəttoo no edin se agyan dwom a wəatwəre wə Yasar Nwoma mu. **19** “W'anamuonyam ne w'ahosepə, Ao Israel, awu da mmepe so! Akofoō akəsees atoto! **20** “Monnka asem yi wə Gat, na Filistifoo abo ose! Monnka wə Askelon mməntene so, na abosonsomfoō ansere ahosepə mu. **21** “Ao Gilboa mmepe, mma bosuo

anaa osuo ntə ngu wo so, anaa wo nsianee so. Efiri se, əho na wəguu əkofoō kesee no akokyem ho fi; wəremfa ngo nsra Saulo akokyem ho bio. **22** “Saulo ne Yonatan kunkumm wən atamfoō ahədenfo! Wəamfiri akono amma no nsapan. **23** Ədə ne ahoofe ben na na Saulo ne Yonatan nni, wən mu antete da, nkwa ne owuo mu. Na wən ho ye hare kyen akədees; na wən ho ye den kyen agyata. **24** “Ao, Israel mmaa, monsu Saulo, efiri se, afiraa mo ntoma pa, hyehyee mo sikakəkəo agudees. **25** “Akofoō akəsees atoto akono. Yonatan awu da mmepe no so. **26** Hwe sədee mesu woo, me nua Yonatan; Ao, hwe ədə a mede dəo woo! Na wo də a wode dəo me no mu də; emu də sene mmaa də! **27** “Hwe sədee akofoō akəsees atoto! Wəayiyi wən akodees afiri wən ho, na wəawuu deda hə.”

2 Mmerə no ara mu, Dawid bisaa Awurade se, “Mensane nkə Yuda anaa?” Awurade buua no se, “Kə.” Dawid bisaa no se, “Kuro ben na menkə so?” Awurade buua no se, “Hebron.” **2** Na Dawid yerenom ne Ahinoam a ofiri Yesreel ne Abigail a əfiri Karmel a na əye Nabal yere no. Enti Dawid ne ne yerenom, **3** ne ne mmarima ne wən fiefoō nyinaa tu kəo Yuda, na wəkətenaa Hebron ne ne nkuro so. **4** Afei, Yuda ntuanfoō kəo Hebron, kəsraa Dawid ngo sii no əhene wə Yuda abusuakuo so. Na əbere a Dawid tee se Yabes Gilead mmarima asie Saulo no, **5** ətoo wən nkra se, “Awurade nhŷira mo se moayi nokore a ete saa adi, ama mo wura Saulo, na moasie no animuonyam so. **6** Na afei, Awurade ne mo nni no yie na əntua mo do sononko yi so ka. Na me nso metua mo dee moaye yi so ka. **7** Afei a Saulo awu yi, mepe se mobeyə m'asomfoō nokwafoo se Yudafoo a waasra me ngo se menni wən so əhene no.” **8** Na Ner babarima Abner a na əye Saulo safohene wə n'akodəm so ne Saulo babarima Is-Boset kəo Mahanaim. **9** Ehə na əsii Is-Boset əhene wə Gilead, Yesreel, Efraim, Benyamin, Asurifoo asase ne Israel nyinaa so. **10** Əbere a Is-Boset dii adees no, na wadi mfirinhya aduanan, na ədii adees firi Mahanaim mfee mmienu. Na Yuda abusuakuo no dii Dawid nokore. **11** Dawid yee Hebron ne kuropon. Na ədii Yuda so əhene mfirinhya nson ne fa. **12** Əda koro bi, Abner dii Is-Boset akodəm anim, firi Mahanaim kəo Gibeon. **13** Saa əbere koro no ara mu, Seruia babarima Yoab nso dii Dawid akodəm anim, firi Hebron na wəhyiaa Abner wə Gibeon atades ho. Akuo mmienu no tenatenaa ase a na wədi nhwəanimu. **14** Afei, Abner susuu ho kyerees Yoab se, “Ma yəmfə yen

akofoō no mu kakra, na wōmfa wōn nsa nni ako nyeyikyerē.” Yoab penee so kaa se, “Wōnsore nko ε.” 15 Enti, woyii mmarima dumieni firii ekuo biara mu se wōnni wōn ho ako. 16 Obiara sōo ne tiafōo tirinwi mu, de n’akofena wōwōo wōn ho, maa wōn nyinaa wuwuiε. Enti, wōfre atōeε mu hō se Akofena Afuo de besi enne. 17 Afei, akodōm mmienu no de øko hyehyεε so, na saa da no baa awieεε no, na Dawid akodōm no adi Abner ne Israel so nkonom. 18 Na Yoab, Abisai ne Asahel a wōyε Seruia mmammarima baasa no ka Dawid akodōm no ho saa da no. Na Asahel tu mmirika te se øforoteε, 19 na øpamoo Abner ara se, øbekyere no. 20 Eberε a Abner twaa n’ani hunuu se øgu ne so no, øteam se, “Wo nie, Asahel!” Øbuua se, “Aane, εye me!” 21 Na Abner ka kyereε no se, “Ennee, kōpε obi foforo, na wone no nko. Kō na kōsi mmerantee no baako so, na gye n’akodeε a εwō ne ho nyinaa.” Nanso, Asahel, kō so taa no. 22 Bio, Abner teaam ka kyereε Asahel se, “Firi ha kō! Se mekum wo a, merentumi nhwε wo nuabarima Yoab anim.” 23 Nanso, Asahel antie ara, enti Abner de ne pea no wōo ne yafunu mu, maa pea no pue firii n’akyi. Øbu hwhee fam hō wuiε. Na obiara a øduruu atōeε mu hō no gyinaa dinn hwεε Asahel se øda hō. 24 Eberε a Yoab ne Abisai tee asem a asi no, wokō se wōrekōhwehwε Abner. Eberε a wōduruu Amma bepo a ebēn Gia a εwō ekwan a øda hō kō Gibeon eserε so no, na onwunu adwo. 25 Abner akodōm a wōfiri Benyamin abusuakuo mu no boaa wōn ho ano wo bepo no so yεε krado maa øko. 26 Ehō na Abner teaam, ka kyereε Yoab se, “Enti, εse se daa yεfa akofena so de ka yen ntam asem anaa? Monnhunu se, saa ekwan no de nitan bēto yen ntam? Da ben na wobefre wo mmarima no aka akyere wōn se, wōnnyae won nuanom Israelfoo akyidie?” 27 Na Yoab kaa se, “Se woankasa a anka, Onyankopōn nko ara na ønim dee ebēba; anka yebetaa wo anadwo mu no nyinaa.” 28 Enti, Yoab hyen ne totorobento, maa ne mmarima no gyaee Israel akodōm no so taa. 29 Anadwo mu no nyinaa, Abner ne ne mmarima nante kō Araba. Wōtwaa Yordan bōnhwa, toaa so kō Bitron, beduruu Mahanaim. 30 Na Yoab gyaee Abner akyidie, na øboabooa ne mmarima ano. Asahel akyi no, wohunuu se Dawid mmarima no mu dunkron ayera. 31 Nanso, na Dawid mmarima no akunkum Benyaminfoo no mu nnipa ahansia ne aduosia a na woka Abner ho no. 32 Wōfaa Asahel siee no wō n’agya øboda mu wō

Betlehem. Na Yoab ne ne mmarima nantee anadwo mu no nyinaa kōduruu Hebron adekyeeε.

3 Øko a øbetōo wōn a wōwō Saulo afa ne wōn a wōwō Dawid afa no kyereε yie, na ne ahyεaseε nie. Eberε a Dawid adedie renya ahōoden no, na Saulo adedie no resεε. 2 Yeinom ne Dawid mmammarima a wōwoo wō wō Hebron: N’abakan no din de Ammon a øye Ahinoam a øfiri Yesreel no babarima. 3 Deε øtō so mmienu no din de Kileab a øye Abigail a na øye Nabal a øfiri Karmel no kunabaa babarima; deε øtō so mmiensa no din de Absalom a øye Gesurhene Talmai babaa Maaka babarima. 4 Deε øtō so enan no din de Adomiya a øye Hagit babarima; deε øtō so enum no din de Sefatia a øye Abital babarima. 5 Na deε øtō so nsia no din de Yitream a øye Dawid yere Egla babarima. Wōwoo saa mma yi maa Dawid wō Hebron. 6 Eberε a na øko a øda Saulo fie ne Dawid fie no gu so no, na Abner yε ntuononi a øwo tumi wo wōn a wōdi Saulo akyi no so. 7 Emu hō Is-Boset bōo Abner kwaadu se øne n’agya Saulo mpene a wōfre no Rispa, a øye Aya babaa, ada. 8 Abner bo fuu yie kaa se, “Meyeε nkraman sodifoo wo Yuda na wōadwoodwoo me saa? Deε mayeε ama wo ne w’agya, a mannyi mo amma Dawid no, m’ayeyie ne se, mode øbaa yi ho asem rekyekyere me? 9 Se mammoa Dawid ma ne nsa anka deε Awurade hyεε ho bō no a, Onyankopōn ne me nni no nwonorwono. 10 Mede Saulo ahennie bekō akōma Dawid na matim Dawid ahennwa ase wō Israel ne Yuda so afiri Dan akosi Beer-Seba.” 11 Esiane se na Is-Boset suro Abner enti, wantumi ankasa bio. 12 Afei, Abner tuu abøføo kōo Dawid nkyen kōka kyereε no se, “Ma yεnε nhyeheyεε na mεboaa ama yεadane Israelman mu no nyinaa ama wo.” 13 Dawid buaa se, “εye asem papa, nanso me ne wo renye saa nhyeheyεε no gye se, se woreba a, wode me yere Mikal a øye Saulo babaa no brε me.” 14 Enti, Dawid soma ma wōkōbōo Saulo babarima Is-Boset amaneε se, “Ma me nsa nka me yere Mikal, øfiri se, mede Filistifoo oha nkwa na øtō no.” 15 Enti, Is-Boset gyee Mikal firii ne kunu Paltiel a øye Lais babarima no nsam. 16 Na Paltiel de su dii øbaa no akyi kōduruu Bahurim. Na Abner ka kyereε no se, “Sane kō efie.” Na Paltiel sane kō efie. 17 Na Abner ne Israel ntuonofoo adidi nkōmmø. Øka kyereε wōn se, “Mmerekakra a atwam nie no, na mope se mosi Dawid øhene. 18 Eberε no nie. Øfiri se, Awurade aka se, ‘Mayi Dawid se ønnye me nkurøføo mfiri Filistifoo ne wōn atamfoo nyinaa nsam.’” 19 Abner sane ne Benyamin abusua

mu ntuanofoo kasaes. Afei, əkəə Hebron kəbəə Dawid amanee sə, Israel nyinaa ne Benyamin taa w'akyi. **20** Ebere a Abner ne ne mmaprima aduonu baa Hebron no, Dawid too wən əpono kəsəe. **21** Na Abner ka kyereə Dawid sə, “Ma menkə na menkəfre Israel nnipa nyinaa na wəmmra w'afa. Wəne wo bəyeə apam, na wəasi wo əhene. Na ebəma woadi biribiara a w'akoma pə so.” Enti, Dawid maa Abner kəə dwoodwoo. **22** Abner kəeəs ara pə, Yoab ne Dawid akodəm no bi firi osa mu baes a wokura asadee bebree. **23** Ebere a wəka kyereə Yoab sə Abner baa hə nkyeree koraa, na əbesraa əhene, ama əhene ama no kə asomdwoes mu no, **24** Yoab yee ntəm kəhunuun əhene bisaa no sə, “Edeen na woaye yi? Abner kə a womaa no kəeə yi, wokyere sen? **25** Wonim pefee sə, əbaa wo so se əkwansrafo, behwehwəs dee worye nyinaa mu anaa?” **26** Echo ara, Yoab firi Dawid nkyen, na əsomaabəfəo se wənti Abner. Wəkətoo no Sira ətadee ho, twee no de no baes. Nanso, na Dawid nnim ho hwee. **27** Afei, Abner sane kəə Hebron no, Yoab freee no kəə nkyen kəsii əpono ano te se dee ərekəka kəkoamsem akyere no no. Na echo no na esiane se əpe se əto ne nuabarima Asahel so wedee no enti, Yoab wəə Abner yafunu mu sekan ma əwuiə. **28** Akyire no a Dawid tee saa asem yi no, əkaa sə, “Me ne m'ahemman nnim saa asem a əfa Abner yi ho hwee wə Awurade anim. **29** Ne mogya ngu Yoab ne n'agya fie so! Yoab efie dee, awoo ntoatoasoo mu nyinaa, obi a watutu akuro anaa oyare kwata, dee ənam poma ho nantee anaa dee əwu akofena ano ne dee əsresre aduane rempa hə da.” **30** Yoab ne ne nuabarima Abisai kumm Abner, əfiri sə, Abner kumm wən nuabarima Asahel wə akono wə Gibeon. **31** Na Dawid ka kyereə Yoab ne nnipa a wəka ne ho no nyinaa sə, “Monsunsuane mo ntoma mu, na momfira ayitoma. Montwa Abner agyaadwoo.” Na əhene Dawid ankasa dii santen a wəato no akyi, kəə əda no so. **32** Wəssee Abner wə Hebron, na əhene Dawid ne nnipa no nyinaa suu wə ne damena no ho. **33** Afei, əhene too saa kwadwom yi maa Abner: “Ese se Abner wu sədee nkwaseafoo wuo anaa? **34** Wəankyekeyere wo nsa; wəangu wo nan nkənsənkənsən. Dabi, wədii wo awu; amumuyefoo atirimpə so adee.” Nnipa no nyinaa suu Abner bio. **35** Əda a wəreye ayie no, Dawid annidi da mu no nyinaa, maa afei, obiara sree no se ənnidi. Nanso, na Dawid aka ntam sə, “Se medidi ansa na owia akətə a, Onyankopən nku me.” **36** Yei səə nnipa no ani yie. Nokorem, biribiara a əhene no yeeə no səə

əmanfoo no ani. **37** Yei maa obiara a əte Yuda ne Israel no hunuu sə, ənye əhene Dawid na əkumm Abner. **38** Na əhene Dawid bisaa əmanfoo no sə, “Monhunu se əkannifoo kəsəe ne onipa kəsəe ato fam enne wə Israel anaa? **39** Na əwom se me ne əhene a wəasra no dee, nanso Seruia mmaprima Yoab ne Abisai dee, wəye den dodo ma me se metumi aka wən ahye. Enti, Awurade ntua saa mmaprima amumuyefoo yi so ka wo wən amumuyesem ho.”

4 Ebere a Is-Boset tee se Abner awu wə Hebron no, ne bo tuie, na saa ara nso na ne nkurəfəo no bəə huboa. **2** Afei, na anuanom baanu a wən din de Baana ne Rekab na na wəye asafohene ma Is-Boset əkofo no. Na wəye Rimon a əfiri Benyamin efie wo Beerot kuro mu no mmaprima. Seesei, na kuro Beerot ka Benyamin ho, **3** əfiri sə, wən a na wəte Beerot dadaada no dwane kəə Gitaim a wəda so te ho se ahəho de besi enne yi. **4** Na Saulo babarima Yonatan wə əbabarima bi a ne din de Mefiboset a na əye obubuafəo firi ne mmaprəase. Wəkumm Saulo ne Yonatan wə Yesreel akono no, na abəfra no adi mfee enum. Ebere a əko no ho asem duruu kuro no mu no, obi a əhwə abəfra no kyekyere no de no dwanee. Nanso, ebere a əredwane no, əhwee ase maa abofra no bəə fam, ma əyee obubuafəo. **5** Dabi Beerotni, Rimon mmaprima baanu a wən din de Rekab ne Baana kəə Is-Boset fie awia bere mu a na əregye n'ahome. **6** Əpono ano hwefoo a na əreporo ayuo no, na wada. Enti Rekab ne Baana twaa ne ho kəə Is-Boset pia mu, kəwəə ne yafunu mu sekan, na wədwanee. **7** Ansa na wəbekə no, wətwaa ne ti ebere a əda ne mpa so. Wəfaa ne ti no kətwaayordan bənhwa no, nantee anadwo mu no nyinaa kəeə. **8** Wəde Is-Boset tire no bəə Dawid wə Hebron, na wəka kyereə əhene no se, “Wo ətamfoo Saulo a anka ərepə wo akum wo no babarima Is-Boset tire nie. Enne, Awurade ama me wo awereto ho kwan atia Saulo ne n'abusua.” **9** Na Dawid buaa Beerotni Rimon mma Rekab ne ne nua Baana sə, “Mmeres dodo a Awurade a əgyee me firi jshaw ne abebresə mu te ase yi, məka nokore akyere mo. **10** Ebere a onipa bi beka kyereə me sə, ‘Saulo awu’ a na ədwene se əreka asem pa akyere me no, mekyere no kumm no wə Siklag. N'asem a əbekə kyereə me no so akatua a mede maa no ne no. **11** Na akatua ben na memfa mma amumuyefoo a wəakum obi a ne ho nni asem wə ne fie ebere a əda ne mpa so. Ense se mebisa ne mogya firi mo nsam anaa?” **12** Enti, Dawid

hyee ne mmaprima ma wəkunkumm wən. Wətwitwaa wən nsa ne wən nan, na wəde kuntunsini no sensen Hebron otadee ho. Na wofaa Is-Boset tire no kəsiee no wə Abner əboda mu wə Hebron.

5 Afei, Israel mmaprima no nyinaa kəo Dawid nkyen wo Hebron kəka kyerees no se, "Yen nyinaa ye w'abusuafo. 2 Mmere bi a atwam no a mpo na Saulo ye yen əhene no, wo ara na wodii Israel anim. Na Awurade aka akyere wo se, 'Wobeyε me manfo Israel so odwanhwefoo. Wobeyε wən kannifo.' " 3 Enti Hebron ho, Dawid ne Israel ntuanfo no yee apam wo Awurade anim. Na wəsraa no ngo sii no Israelhene. 4 Dawid dii adee no, na wanya mfirinhyia aduasa. Na ədii adee mfirinhyia aduanan. 5 Ətenaa Hebron dii adee wo Yuda so mfirinhyia nson ne abosome nsia. Na ətenaa Yerusalem no nso, ədii Israel ne Yuda nyinaa so əhene mfirinhyia aduasa mmiensa. 6 Dawid dii n'akodəm anim kəo Yerusalem kəko tiaa Yebusifoo. Yebusifoo no dii won ho fe se, "Morentumi mma ha. Na mpo, anifirafo ne mmubuafo betu mo afiri ha." Efiri se, na Yebusifoo no dwene se wəwə banbo. 7 Nanso, Dawid ko faa Sion aban no a seesei wəfre no Dawid Kuropən no. 8 Əberə a atennidie nkra firi banbofo a wəwə kuro no mu duruu Dawid asom no, əka kyerees ne dəm no se, "Momfa nsudoroben no mu nkə kuro no mu, na monkəsə Yebusifoo mpakte ne anifirafo no, efiri se mekyiri wən! 'Anifirafo ne mpakte' nnko efie no mu" no abosee nie. 9 Enti, Dawid yee aban no n'atenaes, na ofree ho Dawid Kuropən. Əsisii banbədan bebree twaa kuro no ho kaa ho. Wəhyee dwumadie no ase wə Milo de baa mu. 10 Na Dawid kəo so yee kəsəe, efiri se, Asafo Awurade Onyankopən ka ne ho. 11 Afei, Tirohene Huram somaa abəfo kəo Dawid nkyen a nnua dwumfo ne abə adansifo ka wən ho se wonkəsi ahemfie mma no. Huram de ntwedenu nnua bebree kəo ho se wəmpae. 12 Na Dawid hunuu se, ne nkurofo Israelfo enti, Awurade asi no əhene, na waye n'ahemman kəsəe. 13 Dawid tu firi Hebron baa Yerusalem no, əwaree mmaprima bebree faa mpenafo nso. Eno enti, əwoo mmaprima ne mmaprima bebree. 14 Yeinom ne Dawid mmaprima a wəwowoo wən wə Yerusalem no: Samua, Sobab, Natan, Salomo 15 Yibhar, Elisua, Nefeg, Yafia 16 Elisama, Eliada ne Elifelet. 17 Əberə a Filistifoo tee se wəasra Dawid, de no asi Israelhene no, wəboaboaa wən akodəm ano, kəhwehwəe Dawid se wəbenya no akye no. Na Dawid tees no, əno nso kəo ne banboem. 18 Afei, Filistifoo

no beduruu Refaim bənhwa mu, na wətretreə wən ho mu wə ho. 19 Enti, Dawid bisaa Awurade se, "Menkəto nhye Filistifoo yi so anaa? Wobedane wən ahye me nsa anaa?" Awurade buaa no se, "Aane, kə na medane Filistifoo no ahye wo nsa." 20 Enti, Dawid kəo Baal-Perasim, na əhə na ədii Filistifoo no so nkonim. Əkaa se, "Awurade aye! Əbə wuraa m'atamfo no mu se nsuyire a əreworo sol!" Enti Dawid too beaee ho din se Baal-Perasim. 21 Filistifoo no gyaa wən ahoni wə ho, maa Dawid ne ne mmaprima no soaa ne nyinaa kəe. 22 Filistifoo no sane baa bio bəhwetee wən ho mu wə Refaim bənhwa ho, 23 enti, Dawid bisaa Awurade deə ənye. Awurade buaa se, "Nkə tee, mmapom, twa fa wən ho wə wən akyi, na to hye wən so wə baka nnua no anim. 24 Na se wote nnyegyee te se nsrabə bi wə baka nnua no atifi a, kotua wən! Əkyere se, Awurade atu di w'anim rekəkunkum Filistifoo no." 25 Enti, Dawid yee deə Awurade ka kyerees no no, na əsəee Filistifoo no firi Geba de kəsii Geser.

6 Na Dawid boaboaa akodəm sononko əpeduasa ano. 2 Ədii wən anim firi Baala a əwə Yuda, se wərekəfə Onyankopən Adaka a əkura Awurade Otumfo no a wəde no asi Kerubim ntam no din. 3 Wəde Onyankopən Adaka no sii teaseənam foforə so, de firii Abinadab fie a na əwə bepə so no baee. Usa ne Ahio a na wəyə Abinadab mmaprima no na na wəkyere teaseənam foforə no 4 a na Onyankopən Adaka no si mu no kwan. Na Ahio na ədi animu. 5 Dawid ne Israel manfo gyee wən ani wə Awurade anim wə ahoden so a wəreto nnwom, na wəde nsankuo, benta, akasae, mfirikyiwa ne kyankyan nenam mu. 6 Na wəduruu Nakon ayuporobe a, nantwie no nan totoe, maa Usa tenee ne nsa sə Onyankopən Adaka no mu se əretene no. 7 Na Awurade bo fuu Usa se əyee saa, na Onyankopən bəo no, maa əwu daa adaka no ho. 8 Dawid nso bo fui, efiri se, Awurade abufuo atia Usa. Ətoo saa beaee ho edin Peres-Usa a aseə ne abufuhyeə a etia Usa. Wəfre ho saa ara de bəsi enne. 9 Afei, na Dawid suro Awurade enti əbisaa se, "Ebeyε deə na metumi de Awurade adaka no aba me nkyen, na mahwə so?" 10 Na Dawid yee n'adwene se, əremma Awurade Adaka no so nkə Dawid Kuropən no mu. Na mmapom, əmaa so de kəo Obed-Edom a əyə Gatni fie. 11 Na Awurade adaka no sii Gatni Obed-Edom fiefoo nkyen abosome mmiensa, na Awurade hyiraa no ne ne fidua mu nnipa nyinaa. 12 Afei, wəka kyerees əhene Dawid se, "Esiane Awurade Adaka no enti, Awurade

ahyira Obed-Edom fie ne biribiara a əwə so.” Enti, Dawid kəo hə kəfaa Adaka no, de osebo kesee baa Dawid Kuropən no mu. 13 Nnipa a Awurade Adaka no so wən no tuu anammən nsia pə, wəgyinaa ho twənees, sedee Dawid betumi de nantwie ne nantwie ba a wadore sradee abo afədees. 14 Na Dawid firii n’ahoden nyinaa mu saa wə Awurade anim a na ohye asəfotadee yuu. 15 Enti, Dawid ne Israel nyinaa de nteateam ne ntotorobentohyeen maa Awurade Adaka no so kəoees. 16 Ebere a wəde Awurade Adaka no rewura Dawid Kuropən no mu no, Saulo babaa a ne din de Mikal no kətee mpomma mu hwəees. Əhunuu se əhene Dawid rehurihuri, resa anigyees so wo Awurade anim no, n’ani annye. 17 Wəde Awurade Adaka no kəsii n’afa wə ntomadan a əno enti, Dawid asi no mu, na Dawid bəo əhyee afədees ne asomdwoes afədees wo Awurade anim. 18 Əwicees no, əhyiraa nnipa no wo Awurade Otumfoo din mu. 19 Afei, əmaa Israel dəm no mu nnipa biara burodo mua, nankum ne bobə aba əfam. Na wən mu biara kəo ne fie. 20 Ebere a Dawid sane kəo ne fie se ərekəhyira ne fiefoo no, Mikal firii adi ba behyiaa no ka kyerees no abufuo so se, “Enne dees, na Israelhene nse ha! Əpaa ne ho kyerees ne mfenaa te se dee obiara a əmmu ne ho bəye no arə pe.” 21 Dawid buaa Mikal se, “Na meresa wə Awurade a əyii me, na otwaa w’agya ne n’abusuafəo gyaes no anim. Əyii me se menyə Israel a woyə Awurade nkurəfoə əkannifoo. Əno enti, eyə me pə se meye me ho se əkwasea, sedee əbəma makyere m’ahokeka a mewə wə Awurade mu. 22 Aane, na mepe se meye əkwasea koraa sene yei, na mmaayewa koro yi ara a woreka wən ho asem yi bəhye me animuonyam.” 23 Na Saulo babaa Mikal anwo ba da wə ne nkwa nna nyinaa.

7 Ebere a wəbəo əhene no atenasees wo n’ahemfie na Awurade ama asomdwoes aba asase no so no, 2 Dawid frēe nkəmhyeni Natan se, “Hwə, mete ahemfie a wəde ntwenduro asi mu, na Onyankopən Adaka no nso si ntomadan mu.” 3 Na Natan buaa əhene no se, “Biribiara a woadwene ho se wobeyə no, kə so na ye, na Awurade ka wo ho.” 4 Na anadwo no, Awurade asem baa Natan so se, 5 “Kəka kyere se me əsomfoo Dawid se, ‘Sedee Awurade see nie: Wone obi a esee se wosi ədan ma me na metena mu anaa? 6 Efiri ebere a mede Israelfoo firii Misraim baee de besi enne no, mentenaas ədan mu da. Daa wətu m’ase firibeaes kə beaes. 7 Ebere biara a wətu m’ase a Israelman

nyinaa ka me ho no, motee se mebisaa wən sodifoo, wən a mehyə won se wənhwe me nkurəfoə Israelfoo no se, “Aden enti na momfaa ntwenduro nsii fie mmaa me da?” 8 “Afei, kəka kyere me əsomfoo Dawid se, ‘Sedee Awurade Otumfoo see nie: Meyii wo firii mimoa addidibia ne nnwan akyidie mu, de wo besii me nkurəfoə Israel so əhene. 9 Na baabiara a wokə no, meka wo ho, na matwa w’atamfoo nyinaa afiri w’anim. Na məma wəagye din wa asase yi nyinaa so. 10 Na mapə tenabere ama me nikurəfoə Israel; beaee bi a əwə banbə a obiara renha wən. Əho bəye wən ankasa asase a aman amumuyefoo renhye wən so, sedee woyəes wə ebere bi a atwam no, 11 Efiri ebere a mepaa atemmufoə se wənni me nkurəfoə so no. Mesane ama mo banbə afiri mo atamfoo nyinaa nsam. “Na Awurade aka akyere wo se, əno Awurade na əbəkyekyere efie ama wo; ahemfo ntoatoaso efie. 12 Na se wo nna to twa a, məma w’aseni a əfiri w’asenem adi w’adees, na matim n’ahemman ase. 13 Əno ne obi a əbesi dan de me din ato so. Na matim n’ahemman mu ahennwa ase afebəo. 14 Meyə n’agya, na wayə me ba. Se əye bəne a, məma aman bi atwe n’aso. 15 Nanso, merenyi me də mfiri ne so da, sedee meyi mefirii Saulo a meyii no firii w’anim no so ansa na wobedii n’adees no. 16 Wo fie ne w’ahemman bətim wo m’anim afebəo; na w’ahennwa bətena hə daa.” 17 Natan kaa saa adiyisem yi nyinaa kyerees Dawid. 18 Na əhene Dawid kətenaa Awurade anim bəo mpaes se, “Ao, Awurade Otumfoo, mene hwan, na me fiefoo ye ədees a wode me abeduru enne? 19 Na afei Otumfoo Awurade, yeinom nyinaa akyi no, woka se wobəma me ahennie a əte hə daa. Woyə nnipa nyinaa sei anaa, Ao Awurade Otumfoo? 20 “Edeebən bio na metumi aka? Efiri se, wonim sedee w’akoa tee, Ao Awurade Otumfoo. 21 W’asem ne wo pə mu enti, woaye nneema kesee yi nyinaa akyer se əsomfoo. 22 “Wo keseyə ye kokuroo, Ao Awurade Otumfoo! Obi biara nte se wo, Onyankopən bi nni hə se wo, na yentee onyame foforə bi mpo ho asem! 23 Əman ben na əwə asase yi so a əte se Israel? Əman fofoř ben na woayi no afiri nkəasom mu de wən aye wo əman? Ebere a woyii wo nkurəfoə firii Misraim no, wogyee edin. Woyəes anwanwadees akesee de pamoo aman ne ahoni ahodoo a na woyə akwansidees ma wo nkurəfoə. 24 Woatim wo nkurəfoə Israel se w’ankasa w’adees afebəo, na wo Ao Awurade, woabeyə wən Onyankopən. 25 “Na afei, Awurade Onyankopən, di əbə a wohye faa

w'akoa ne ne m'abusuafoō ho no so. Ma εηγε bəhye a εbətēna hō daa. 26 Na ma wo din nkron afebō na ewiase nyinaa nka se, ‘Awurade Otumfoō ye Israel so Onyankopōn.’ Na ma wo ɔsomfoō Dawid ahennie ase ntim wo w'anim. 27 “Ao, Awurade Otumfoō, Israel Onyankopōn, masi me bo abō saa mpaeε yi εfiri se woakyere se wobekyekyere fie a εye daa ahennie ama me. 28 Ao, Awurade Otumfoō, woye Onyankopōn! Wo nsem mu wo aphotosoō, na woahye wo ɔsomfoō nnepa ho bō. 29 Afei, ma εηγε wo pe se wobehyira w'akoa fie so, na atoa so afebō wo w'anim, na wo, Ao Awurade Otumfoō, woakasa, na wo nhyira a wode behyira wo ɔsomfoō fie no beye daapem nhyira.”

8 Akyire yi, Dawid dii Filistifoo no so, b̄r̄eε w̄n ase.

Əko gyee Gat a εye w̄n kuropon keseε no. 2 Dawid sane dii Moabfoo so. Əmaa nnipa no dedaa fam, na əde ahoma susuu w̄n. Əusu ahoma no mmien a, na wakyere se w̄nkum saa nnipa no. Enna əsusu ahoma no baako a, na wakyere se w̄nnyyaa saa nkurofoō no. Enti, Moabfoo a w̄nyaa w̄n ti didii mu no beyeε Dawid asomfoo a na afe biara w̄yī etoo br̄e no. 3 Dawid s̄ee Rehob babarima Hadadeser a na ədi əhene w̄ Soba no akodōm, εberε a Hadadeser kō Asubonten Eufrate ho, p̄eε se əkohye ne nnisoō mu den. 4 Dawid kyeree ne nteaseenam apem, nteaseenamkafoō mpem nson ne namməntwa asraafō əpeduonu. Dawid twitwaa nteaseenam aponko no nyinaa nantin ntini, ma əkaa əha pe. 5 εberε a Aramfoo a w̄firi Damasko baa se w̄oreb̄boa Sobahene Hadadeser no, Dawid kumm w̄n mu əpeduonu. 6 Na əde akodōm a woye bansifoo kōtenaa Damasko, ma Aramfoo beyeε Dawid nkurəfoō a na w̄yī too br̄e no. Baabiara a Dawid bekō no, Awurade ma no di nkonom. 7 Dawid faa sikakəkō nkuruwa a na εye Hadadeser mpanimfoō dea no de ne nyinaa kō Yerusalem. 8 Əde Beta ne Berotai a na εye Hadadeser nkuro no mu kōbere bebree kaa ne ho kōee. 9 εberε a Hamathene Toi tee se Dawid atore Hadadeser akodōm no ase pasaa no, 10 əsomaan ne babarima Yoram w̄ Dawid nkyen, b̄kyiaa no maa no amo. Na Hadadeser ne Toi ye atamfoo firi teteete a w̄oako atia w̄n ho mp̄en bebree. Yoram kōkyee Dawid nneema bebree a εye, dwetε, sikakəkō ne kōbere mfrafraes. 11 Əhene Dawid too akyedee no nyinaa din de maa Awurade a, dwetε ne sikakəkō a ənya firi aman bi a ədii w̄n so no nyinaa ka ho. 12 Saa aman no ne Edom, Moab, Amon, Filistia, Amalek ne dee εfiri Sobahene Rehob babarima Hadadeser nkyen nso.

13 Yei maa Dawid gyee edin. Əsane n'akyi kōee no, əkunkumm Edomfoō mpem dunwətwe wo Nkyene Bənhwa mu. 14 Əde akodōm bansifoo siisii Edom nyinaa ano. Na Edomfoo nyinaa beyeε Dawid nkao. Yei ye nhwesoō foforo a əkyereε nkonom a Awurade maa Dawid dii no baabiara a əkōee no. 15 Dawid dii Israel nyinaa so əhene, na əne obiara tenaa yie. 16 Seruia babarima Yoab na na əye əsafohene. Ahilud babarima Yehosafat na na əye adehyee abakəsəmtweren̄i. 17 Sadok a na əye Ahitub babarima ne Abiatar babarima Ahimelek na na w̄oye asəfoo. Na Seraia ye aseñniie twerefoō. 18 Yehoiada babarima Benaia na na ədi Keretifoō ne Peletifoō so, enna Dawid mmamarima tua asəfodōm ano.

9 Eda bi, Dawid p̄eε se əbehunu se obi aka w̄ Saulo

fie anaa. Efiri se na wahye Yonatan bō se əbeyeε w̄n adəee. 2 Əfr̄ee əbarima bi a w̄fre no Siba a na anka ofra Saulo asomfoo mu. Na əhene bisaa no se, “Wo na w̄fre wo Siba no anaa?” Əbuua no se, “Aane, mene Siba no.” 3 Əhene no bisaa no se, “Obi aka w̄ Saulo efie anaa? Se əte saa a mepe se meye w̄n adəee a εfiri Onyankopōn w̄ əkwan biara a metumi so.” Siba buaa əhene se, “Yonatan babarima obubuafoō bi da so w̄ ho.” 4 Əhene bisaa se, “Əwə he?” Siba buaa se, “Əwə Amiel babarima Makir fie w̄ Lo-debar.” 5 Na əhene Dawid ma w̄kofaa no firii Amiel babarima Makir fie w̄ Lo-debar, de no br̄e no. 6 Ne din de Mefiboset, a əye Yonatan babarima ne Saulo nana. Əbaa Dawid anim no, əde ahopopoō kotoo no, kaa se, “Meye wo əsomfoō.” 7 Dawid ka kyereε no se, “Nsuro, na dee əbeye biara no, esiane w̄ agya Yonatan enti, meye wo adəee. Nsase a na εye wo nana Saulo agyapadee no nyinaa, məsane mede mama wo, na woadidi me didipono so daa daa.” 8 Mefiboset bō ne mu ase kaa se, “Hwan ne me, əkraman funu a eſe se w̄oye me saa adəee yi?” 9 Əhene fr̄ee ne əsomfoō Siba, ka kyereε no se, “Mede biribiara a na εye Saulo ne ne fiefoo agyapadee no nyinaa ama wo wura Saulo nanabarima no. 10 Wo ne wo mmamarima ne mo asomfoō na mobədə asase no, aye so mfuo ama no, na wanya aduane ama ne fiefoo. Na Mefiboset deε, əne me betena m'ahemfie ha.” Na Siba a na əwo mmamarima dunum ne asomfoō aduonu no buaa se, 11 “Me wura pa, aſem a woaka əkyere me no nyinaa, medi so.” Na εfiri saa εberε no, Mefiboset ne Dawid didii daa te se dee əye n'asene mu ba. 12 Na Mefiboset w̄ əba abarimaa bi a ne din de Mika. Na εfiri saa

ebere no, Siba fiefoo nyinaa beyee Mefiboset asomfoa.
13 Na Mefiboset a øye obubuafoo no tu koo Yerusalem kotenaa ahemfie ho.

10 Akyire no, Amonhene Nahas wui. Ne babarima Hanun na ɔdi n'addee se øhene. 2 Dawid kaa se, "Meye Nahas babarima Hanun addee, sedee n'agya yee me addee no." N'agya wuo enti, Dawid tuu abøfoo koo ne nkyen koomaa no hyeden. Eberes a Dawid abøfoo baa Amonfoa asase so no, 3 Amonfoa atitire no kóbisaa wøn wura Hanun se, "Wogye di se ba a Dawid somaa n'abøfoo baa wo nkyen bëmaa wo hyeden no kyere anidie ampa ara anaa? Wonnee nni se Dawid somaa wøn akwansra so, se wømmehwe wo kuropon na wøabetu agu?" 4 Eno enti, Hanun kyeree Dawid abøfoo no, yii obiara abøgyes fa, twitwaaw wøn ntadee to mfimfini ho, tutuu mu, na wøgyaa wøn ekwan, maa wøde animguasee koe. 5 Eberes a wøbøo Dawid amanee no, øtuu abøfoo ma wøkhyiaa mmarima no, efiri se, wøguu wøn anim ase yie. Øhene ka kyerees wøn se, "Montena Yeriko kosi se mo abøgyes befu ansa na moasane aba." 6 Eberes a Amonfoa hunuu se wøahye Dawid abufuo no, wokboø Aramfoa asraaføo øpeduonu paa firii Bet-Rehob ne Soba. Saa ara na Maakahene nso maa wøn mmarima apem firii ne nkyen, na Tob nso wønyaa mmarima mpem dumieni. 7 Eberes a Dawid tee saa asem yi no, øsoma Yoab ne n'akofoo se wøne wøn nkøko. 8 Amonfoa no gyinaa wøn kuro no øpono ano. Saa eberes no na Aramfoo a wøfiri Soba ne Rehob ne mmarima a wøfiri Tob ne Maaka no wø mfikyire baabiara retwen øtamfoa no. 9 Eberes a Yoab hunuu se øbeko akofanu no, øyii akodøm a wøye nnam. Øno ara dii wøn so safhene, dii wøn anim, koko tiaa Aramfoa no wø mfikyire ho. 10 Øgyaa akodøm a wøaka no maa ne nuabarima Abisai se ønkøto nhye Amonfoa no so. 11 Yoab ka kyerees ne nuabarima no se, "Se Aramfoo no ye den dodo ma me a, øye a, beøoa me. Na se Amonfoa no nso ye den dodo ma wo a, me nso, meba abøboa wo. 12 Hye wo ho den. Ma yemfa akokooduru nko nnye yen nkurøfoo ne yen Onyankopøn nkuro. Awurade pe nye ho." 13 Eberes a Yoab ne n'akodøm to hyee Aramfoa no so no, wøhyee asee dwanee. 14 Na Amonfoa no hunuu se Aramfoo no redwane no, wødwane firii Abisai ho køhyee kuro no mu. Øko no guie no, Yoab sane koo Yerusalem. 15 Afei, Aramfoa no hunuu se enye wøn afe ne Israelfoo. Enti, wøboaa wøn ho ano bio no. 16 Aram akodøm foforø bi bekaa wøn ho a Hadadeser na øsoma ma

wøkøfaa wøn firii Asubønten Eufrate fa nohoaa bae. Saa akodom yi beduruu Helam a Sobak na na øye wøn øsahene, na øye øsahene a øtua Hadadeser akodøm nyinaa ano nso. 17 Eberes a Dawid tee dee øreba no, øboaboaa Israel nyinaa ano, de wøn twaa Asubønten Yordan, dii akodøm no anim, køduruu Helam. Eho na Aramfoa no fifirii wøn mpasua so to hyee Dawid so. 18 Nanso, bio, Aramfoa no dwane firii Israelfoo no anim. Saa eberes yi, Dawid akodøm no kunkumm nteaseenamkafoo ahanson ne apønkøsotefoo mpem aduanan a Sobak a na øye wøn sahene no ka ho. 19 Hadadeser ne n'adømfoa Aramfoa hunuu se Israel adi wøn so nkønim no, wømaa wøn nsa so, na wøbeyee Israelfoo nkøa. Eno akyi, Aramfoa surro se wøbøboa Amonfoa.

11 Osutøbere a ødi soø no mu, eberes a øse se øhemfo koo øsa no, Dawid somaa Yoab ne Israel akodøm nyinaa se wønkøsee Amonfoa. Wøkøtuaa kuropon Raba, na Dawid dee, økaa Yerusalem. 2 Eda bi anwummere a Dawid ayi n'ani so kakra no, øsore firii ne mpa so nante faa n'ahemfie no atifi. Øgyina ho no, øhunuu øbaa bi se øredware. Na øbaa no ho ye fe yie, 3 na Dawid somaa obi se ønkobisa ne ho nsøm. Øbarima no bekaa se, "Eye Eliam babaa Batseba, a øye Hetini Uria yere." 4 Na Dawid tuu abøfoo se wønkøfre no mmre no. Øbaa Dawid nkyen. Dawid ne no daee. (Ødwiraa ne ho firii ne nsabuo mu no, na ønkyerees.) Afei, øsane koo efie. 5 Eberes a Batseba hunuu se wanyinsen no, øsoma maa wøkøka kyerees Dawid. 6 Enti, Dawid soma koo Yoab nkyen køka kyerees no se, "Fa Hetini Uria bre me." 7 Eberes a Uria duruu Dawid nkyen no, øbisaa gyinaberø a Yoab ne akodøm no wo mu ne sedee øko no rekø so. 8 Na øka kyerees Uria se, "Kø efie na køhome." Na mpo, Uria firii ahemfie ho no, Dawid soma maa wøde akyedee bi koomaa no. 9 Nanso, Uria ankø fie. Øne øhene asomfoo no bi tenaa ahemfie øpono no ano. 10 Eberes a Dawid tee dee Uria aye no, øfrees no bisaa no se, "Edeen na eha wo? Wofirii fie akyere na aden na woankø ho ønnora anadwo?" 11 Uria buaa se, "Apam Adaka no ne Israel akodøm ne Yuda tete ntomadan mu, enna Yoab nso ne ne mpanimfoo abø atenaes wo wiram baabi petee mu. Na øbeyee den na matumi øko efie akønom nsø, adidi na me ne me yere akøda? Meka ntam se merenyø yei na madi ho fo." 12 Na Dawid ka kyerees no se, "Eye, tena ha anadwo yi, na okyena wøbekø akodøm no mu." Enti, Uria tenaa Yerusalem eda no ne n'adekyees. 13

Na Dawid free no anadwoduane apontoo, na əmaa no nsā ma əboroe. Na əno mpo, Uria ankə efie ankohunu ne yere. Ədaa ahemfie no ekwan ano bio. **14** Adees kyee anəpa no, Dawid twerəe krataa maa Uria se əmfa nkəma Yoab. **15** Krataa no mu nsem kyerees Yoab se, “Ma Uria nkə akono baabi a əko no ano ye den pa ara. Wo dees, sane w’akyi, sədees əbeyə a, wobekum no.” **16** Enti, Yoab maa Uria kəyinaa baabi a əben kuro no fasuo, a əho na ənim se atamfoə no mmarima a woyə den no reko. **17** Əho na wəkumm Hetini Uria ne Israel asraafoo no bebree. **18** Na Yoab de əsa mu amanees kəbaə Dawid. **19** Əka kyerees n’abəfoə no se, “Monka əsa mu nsem no nyinnaa nkyere əhene. **20** Nanso, ebia ne bo bəfu, ama wabisə se, ‘Aden enti na akodəm no kəben kuro no pəe saa? Na wənnim se wobəto agyan afiri afasuo no mu?’ **21** Əbaabasia anto ayuyammoə ammə Gideon babarima Abimelek wo Tebes ankum no?’ Afei, monka nkyere no se, wəakum Hetini Uria nso.” **22** Enti, abəfoə no kəa Yerusalem kəbaə əsa no mu amanees kyerees Dawid sədees Yoab somaa no se ənkəka. **23** Abəfoə no ka kyerees Dawid se, “Mmarima no bu faa yen so, na wətiaa yen petee mu dees, nanso yepiaa wən kəa kuro no epono ano. **24** Əho na agyantofoo too w’asomfoə firii ofasuo ho, maa əhene mmarima no bi wuwie. Na wo əsomfoə Hetini Uria nso awu.” **25** Dawid ka kyerees abəfoə no se, “Eyə, Monka nkyere Yoab se əmmma n’aba mu mmu, na əko mu dees obiara tumi wu. Monyere mo ho nkə əkoden na monni kuropən no so nkonom.” **26** Ebere a Batseba tee se ne kunu awuo no, əsuu no. **27** Na osu no akyi no, Dawid soma ma wəkəfaa no baa ne fie. Əbeyəe ne yere, na əwoo əbarima. Na dee Dawid yeees no ansə Awurade ani.

12 Awurade somaa odiyifoə Natan se ənkəka abasəm yi nkyere Dawid: “Na mmarima baanu bi te kuro bi so. Na mmarima no mu baako ye osikani, na dee əka ho no nso ye ohiani. **2** Na osikani no wə nnwan ne anantwie bebree, **3** ohiani no dees, na ənni hwee ka odwanberees ketewa bi a ətəə no ho. Əyen no maa əne əno ankasa mma nyini boom. Na əne aboa no di n’aduane, nom firii ne kuruwa mu, na nna mu nso, na daa əda n’abasa so. Na əte se əbabaa ma no. **4** “Eda koro bi, əhəhəo bi baa osikani no nkyen, nanso wankum ne nnwan anaa ne nantwie annoa aduane amfa ansom no hohoo. Na mmom, əkəkyerees ohiani no odwanberees no, de yee aduane maa əhəhəo a wabesəe no no.” **5** Dawid tee asem no, ne bo fuu saa əbarima no

ye, na əka kyerees Natan se, “Mmerə dodoə a Awurade te ase yi, əfata se əbarima a əyee saa no wuo. **6** Əse se ətua odwanberees no ka mmo ho ənan se əyee bəne saa a wannya ahumməborə biara.” **7** Əho ara, Natan ka kyerees Dawid se, “Wone saa əbarima no! Awurade, Israel Onyankopən, se, ‘Mesraa wo se Israelhene, gyee wo firii Saulo tumi ase. **8** Mede ne fie ne ne yerenom ne Israel ne Yuda ahemman maa wo. Na se na ənonom nnəoso a, anka məma wo bebree aka ho. **9** Aden enti na woabu Awurade asem animitia, na woaye bəne a ete saa? Woakum Hetini Uria, awia ne yere. **10** Əfiri ənne rekoro, akofena na əbeyə ahunahunadee ama wo fiefoo, əfiri se, woabu me animitia, afa Hetini Uria yere de no aye wo yere.’ **11** “Esiane dees woaye yi enti, me Awurade, məma w’ankasa fidua mufoə asore atia wo. Mede wo yerenom bəma əbarima foforə, na əne wən beda ama obiara ahunu. **12** Woyee yei wo kəkoam, nanso məma dees əreba wo so no ada dwa, ama Israel nyinnaa ahunu.” **13** Na Dawid ka kyerees Natan se, “Mayə bəne atia Awurade.” Natan buaa se, “Awurade ayi wo bəne no afiri wo so. Worenwu. **14** Nanso, se woama Awurade atamfoə ekwan se wəmmu no animitia, ngu ne din ho fi enti, əba a wəbəwo no ama wo no bəwu.” **15** Natan kəo ne fie ara pe, Awurade maa abəfra a Uria yere Batseba wo maa Dawid no yaree dendendeen. **16** Dawid sree Onyankopən se əmma abəfra no nkye. Əkyenee ho kəm, na əkəo fie, na anadwo mu no nyinnaa, ədaa fam tim. **17** Mpanimfoə a wəwə ne fie sree no se ənsore na əne wən nnidi, nanso wampene. **18** Ne nnanson so, abəfra no wuiə. Na Dawid afotufoə no suro se wəbəbə no amanees se abəfra no awu, əfiri se, na wən adwene ne se, “Ebere a na abəfra no te ase no, yekasa kyerees Dawid, nanso wantie yen. Na əbeyə den na yeatumi aka akyere no se abəfra no awu? Anhwə a, əbeyə ne ho biribi.” **19** Na Dawid hunuu se n’afotufoə no reyə huhuhuhu no, ətee nka se abəfra no awu. Əbisaa se, “Abəfra no awu anaa?” Wəbuua se, “Aane, wawu.” **20** Na Dawid sore firii fam ho. Afei, ədware wiees a əpetee ne ho aduhwam, na əsesaa ne ntadee no, əkəo Awurade efie kəsomesee. Afei, əkəo n’ankasa efie, na əno ankasa bisa ma wəbərəe no aduane, na ədidiie. **21** N’afotufoə no bisaa no se, “Dee woreye yi, asees ne sen? Ebere a abəfra no te ase no, wodii mmuada, twaa agyaadwoə. Na afei a wawu no mmom na woasore adidie!” **22** Əbuua se, “Ebere a na abəfra no da so te ase no dees, medii abuada, twaa agyaadwoə. Medwenee se, ‘Hwan na ənim? Ebia,

Awurade behunu me mmobø ama abøfra no atena.’ 23 Na afei a wawu yi, aden enti na ese se medi abuada? Metumi asane de no aba nkwa mu bio anaa? Mekø ne nkyen da bi, na ono dee, ørensane mma me nkyen ha da.” 24 Na Dawid kyekyeree ne yere Batseba were, na øne no daee. Onyinsenee, woo øbabarima, na wøtoo no edin Salomo. Awurade pøe abøfra no asem, 25 na øde asem faa odiyiføo Natan so se, ese se abofra no din ye Yedidia, efiri se na Awurade do no. 26 Saa øbere no, na Yoab ne Israel akodøm no reye awie Amon ahenkuro Raba tua no nkonomdie so. 27 Yoab somaa abøfoø køø Dawid nkyen, køø kyerøe no se, “Mako atia Raba, afa dee wønya wøø nsuo firie. 28 Afei, fa akodøm a wøaka no bra na wønwie adwuma no, sedee øbøye a, wobønya nkonomdie animuonyam no sene se øbøye me dea.” 29 Enti, Dawid dii n’akodøm a wøaka no anim køø Raba køfaa hø. 30 Dawid tuu øhene no ahenkøye, na nnipa no de hyøe Dawid. Wøde sikakøkøø na øyøe ahenkøye no a aboodemmoø bobø mu. Na emu duru ye kilogram aduasa enan. Dawid foo asadee bebree wo kuropon no mu. 31 Øsane faa nnipa a wøø Raba no se nkøa, hyøe wøø, ma wøde øwan, pinkase ne nkuma yøe adwuma wø ntayaa fono no ho. Saa ara na øne nnipa a wøø Amon nkuro nyinaa so dii noo. Na Dawid ne n’akodøm sane køø Yerusalem.

13 Na Dawid babarima Absalom wø nuabaa bi a na ne ho yø fe yie. Na saa øbaa no din de Tamar. Na Amnon a øyøe ne nuabarima no køø døø no. 2 Amnon tuu n’ani sii Tamar so ara køsii se øbøø no yadøe. Na øyøe øbaabunu enti, na Amnon susu se ne do no nkøsi hwhee. 3 Na Amnon wo adamfo onifereføø bi a wøfre no Yonadab. Na øyøe Dawid nuabarima Simea babarima. 4 Eda koro bi, Yonadab bisaa Amnon se, “Asem ben na aba? Aden enti na ese se øhene babarima yøe bosaa anøøa biara saa?” Na Amnon buaa no se, “Medø Tamar, Absalom nuabaa no.” 5 Yonadab kaa se, “Øyøe, mekyere wo dee wobøye. Sane køø na køøda wo mpa so, na hyøe da yø se dee woyare no. Se w’agya behunu wo a, ka kyere no se ønka nkyere Tamar, na ømmeyøe aduane bi mma wo nni. Ka kyere no se, se øno bre wo aduane di a, wo ho betø wo.” 6 Enti, Amnon boapa yareeø. Na øhene no besraa no no, Amnon ka kyere no se, “Mesre wo, ma Tamar mmehwø me, na ønnoa biribi mma menni.” 7 Dawid penee so, somaa Tamar køø Amnon fie, køønaa aduane maa no. 8 Øbere a Tamar duruu Amnon efie hø no, økøø ødan a na øda mu no mu, sedee se Tamar reføø asikyiresiam

a øbehunu. Enti, øtoo burodo sononko bi maa no. 9 Nanso, øde aduane no guu apaawa so besii n’anim no, wampø se ødi. Na Amnon ka kyerøe n’asomfoo a wøø hø no se, “Obiara mfiri ha nkø!” Enti, wøø nyinaa køø. 10 Afei, øka kyerøe Tamar se, “Fa aduane no bre me wø me pia mu, na bubu hyø m’ano.” Enti, Tamar maa so de køø hø. 11 Na øbere a øgu so de rema no no, øto hyøe ne so, na økaa se, “Wo ne me nna, me nuabaa ødøfoo.” 12 Na Tamar teaam se, “Dabi, onua barima! Nni saa nkwaseasem no! Enye me saal Wonim se, se woyø a, øyøe bøøne kësøø wo Israel. 13 Na øhe na anka mede saa aniwuo no befa? Na wøbekø se, wo nso woyø nkwaseaføo økesøø a wøø Israel no mu baako. Mesre wo, ka biribi keke kyerøe øhene, na øbøø woaware me.” 14 Nanso, Amnon ampene so. Na øsiane se øwo ahoøden sene Tamar enti, øtoo no monnaa. 15 øhø ara, Amnon do no danee øtan. øtan no mu yøe den sen øðø a na øðø no no. øteateam se, “Firi ha kø ntem!” 16 Tamar nso teateam se, “Dabi. Se worepam me afiri ha seesei no yø bøøne kësøø koraa sene dee woayø me dada no.” Nanso, Amnon ampe se øbøøtie no. 17 øteaam frøø ne øsomfoo hyøe no se, “Pam saa øbaa yi firi ha, na to øpono no mu!” 18 Enti, øsomfoo no pamoo no. Na øhyø batakari tenten fefø bi sedee na amannee kyere wø øhene babaa a øyø øbaabunu ho no. 19 Nanso, Tamar sunsuanee ne batakari no mu, de nsø guu ne tirø mu. Afei, øde ne nsa kataa n’ani, de esu sii økwan so. 20 Ne nuabarima Absalom hunuu no bisaa no se, “Wo nuabarima Amnon ne wo ada anaa? Yø dinn, me nuabaa; øyøe wo nuabarima. Mfa saa asem yi nhøe w’akoma mu.” Na Tamar tenaa ase se ankonam werøhoni baa wo Absalom fie. 21 Øbere a øhene Dawid tee asem yi no, ne bo fuu yie. 22 Absalom nso anka ho hwhee ankyere Amnon. Nanso, øtan Amnon yie, efiri se, wagø ne nuabaa Tamar anim ase. 23 Mfee mmienu akyø, eda koro bi a na wøretwitwa Absalom nnwan ho nwi wo Baal-Hasor a øben Efraim hyøe so no, Absalom too nsa frøø øhene mmammarima nyinaa se wømmira hø. 24 Absalom køø øhene nkøen køø kyerøe no se, “Me nnwan nwitwitwafoo reye adwuma. øhene ne n’asomfoo øøøø abøøka me ho anaa?” 25 øhene buaa se, “Dabi, me ba. Ense se yen nyinaa køø; yøbøye øhaw ama wo.” Øwom se Absalom hyøe no dee, nanso wampene se øbøkorø, na øhyiraø no kosekose. 26 Na Absalom kaa se, “Se saa na øte dee a, ma me nuabarima Amnon mmeøøa yen ho.” øhene no bisaa no se, “Aden enti na wobisa Amnon?” 27

Nanso, ḥhyee no enti, ḥmaa Amnon ne ahenemma no nyinaa b̄ekaa ne ho. **28** Absalom ka kyerees ne nkurofоо no se, “Montie! Montwen na Amnon mmoro nsā, na afei meye nseñkyerenee na moakum no. Monnsuro. Me ara na mahye mo se monye saa. Momfa akokooduru nye.” **29** Enti, Absalom mmarima no yee Amnon saa, s̄edee Absalom hyee w̄on no. Afei, ahene mmamarima no nyinaa sore tenatena w̄on mfunumu so, na w̄odwanee. **30** Ebere a w̄oresane ak̄ Yerusalem no, saa asem yi duruu Dawid asom se, “Absalom akunkum wo mmamarima no nyinaa a anka ḥbaako koraa.” **31** Ḫhene no huri sii fam, sunsuanee n’atadee mu, daa fam. N’afutufo no nyinaa de ahodwirie ne awerehoo sunsuanee w̄on ntadee mu, dedaa fam saa ara. **32** Nanso, ankyere biara na Yonadab a ḥye Dawid nuabarima Simea babarima no beduruu h̄o kaa se, “Dabi, ḥnte saa. ḥnye wo mma no nyinaa na w̄oakunkum w̄on. Amnon nko ara na woakum no. Efiri ebere a Amnon too ne nuabaa Tamar monnaa no, na Absalom yee n’adwene saa. **33** Dabi, wo mma no nyinaa nwuwui saa. ḥye Amnon nko ara.” **34** Saa ebere no, na Absalom adwane. Ḫwemfоо a ḥw̄o Yerusalem ofasuo so no hunuu se edom kesee firi atoee fam reba kuro no mu. Ḫtuu mmirika kōbaa ḥhene amanee se, “Mahunu se edom firi Horonaim ekwan a eda bepo no nkyen mu h̄o no so reba.” **35** Yonadab ka kyerees ḥhene no se, “W̄on na w̄oreba no! Wo mma no reba s̄edee mekaee no.” **36** Ankyere na w̄obedurui a, w̄oretwa adwo, te anisuo, na ohene ne ne mpanimfоо nso twaa agyaadwo. **37** Na Dawid suu ne babarima Amnon nna bebree. Na Absalom dwane kō ne nana barima Talmai a na ḥye Amihud a na ḥye ḥhene Gesur no babarima nkyen. **38** Ḫkotenee Gesur h̄o mfee mmiensa. **39** Na Dawid a afei wagye Amnon wuo no ho asem no p̄ee se ḥone ne babarima Absalom sane ka bom.

14 Na Yoab hunuu se ḥhene pe se ḥhunu Absalom. **2** Enti, ḥsoma ma w̄kō Tekoa kōfaa obaa nyansafō bi a wagye edin yie b̄ree no. Yoab ka kyerees no se, “Hyē da ye wo ho se wowō ayie mu, na fira ayitoma. Nnware anaa mfa aduhwam mpete wo ho nso. Ye wo ho se obaa a wadi awerehoo nna bebree. **3** Na kō ḥhene nkyen kōka asem a merebekā akyere wo yi kyere no. Na Yoab kaa asem a ḥpe se obaa no kōka no kyere no. **4** Na Tekoani baa no duruu ḥhene no anim no, ohwee fam de n’anim butuu fam teaam se, “Ao Nana! Boa me!” **5** Ḫhene no bisaa no se, “Eye asem ben?” Ḫbuua

no se, “Meye okunafo. **6** Me mma baanu kōdii ako wo akono. Na esiane se na obiara nni h̄o a ḥberata ḥko no enti, w̄okumm w̄on mu baako. **7** Nanso, abusua no nkaee no bisaa se, ‘Ma yen nsa nka wo ba no. Yebekum no, efiri se, woakum ne nuabarima. Ḫmfata se obedie agyapadee so.’ Na se meye saa nso a, na menni obiara a waka, na me kunu din ne me fie beyera wo asase so ha.” **8** Ḫhene ka kyerees no se, “Gye asem no ma me. Kō efie na mehwē se obiara remfa ne nsa nka no.” **9** Ḫkaa se, “Ao, me wura, meda wo ase. Na se mmoa a woaboa me yi enti, se obi kasa tia wo a, mefa ho soboo no.” **10** Ḫhene no kaa se, “Mma yei nha wo. Se nnipa bi mpene a, fa w̄on bre me w̄o ha. Na metumi ama wo awerehyemu se, obiara nwiinwii w̄o ho bio.” **11** Afei, obaa no kaa se, “Fa Awurade, wo Onyankopon, no din ka ntam kyere me se, woremma obiara ntō me babarima no so were. Merenhwehwe mogyahwiegu bio.” Ḫhene no nso kaa se, “Mmeres dodo a Awurade te ase yi, wo ba no tirinwi a ewo ne tiri so mu baako mpo ho renka.” **12** Afei, obaa no kaa se, “Ma wo ḥsomfоо nka biribi nkyere me wura ḥhene.” Ḫbuua se, “Kō so kasa.” **13** Ḫbaa no bisaa se, “Aden enti na wonye mma Onyankopon nkurfоо s̄edee w̄oahye b̄o se wobeyē ama me no. Woabu wo ho f̄o se woasi saa gyinaee yi. Wompē se woma w̄ankasa wo ba a w̄oatwa no asuo no ba efie. **14** Se ekosi sen ara, obiara bewu. Na s̄edee nsuo hwie gu fam a wosesa a ḥnye yie no, saa ara na nkwa tee. Eni enti na Onyankopon sane de yen ba ne nkyen ebere a yeate yen ho afiri ne ho no. W̄on a ḥhwe w̄on no, ḥmma w̄onnhwere w̄on kra; enti wo nso, ense se woye saa. **15** “Na maba se merebedi ama me babarima, efiri se, w̄ode owuo hunahuna me ne me ba no. Meka kyerees me ho se, ‘Ebua, ohene b̄etie me, **16** na wagye yen afiri w̄on a wobetwa yen afiri Onyankopon nkurfоо ho no nsam.” **17** “Aane, ḥhene no b̄ema yen asomdwos bio. ‘Menim se wote se Onyankopon ḥbafōo a wobetumi ahunu papa ne b̄one ntam nsonsonoe. Awurade, wo Onyankopon, nka wo ho.’” **18** Ḫhene bisaa se, “Merē se mehunu adee baako.” Ḫbaa no kaa se, “Eye edeen, me wura?” **19** Na ḥhene no bisaa se, “Yoab na ḥsoma wo ha anaa?” Ḫbuua no buua se, “Me wura, Daasebre, ebeyē den na matwa yei ho ator? Obiara ntumi mfa biribiara nhinta wo. Eye nokore se Yoab na ḥsoma me, na ḥkyerees me asem a menka. **20** ḥye saa, s̄edee mefa ekwan fofor so de saa asem yi ato w̄’anim. Na wo nso, wonim nyansa te se Onyankopon ḥbafōo, na

biribira a esi yen ntam ha no nso, wote asee.” 21 Enti, ḥene no soma ma wokofaa Yoab bae, na oka kyerɛ no se, “Eyɛ, kɔ na kofa aberantee Absalom bra.” 22 Yoab hwee ḥene no nan ase, hyiraa no se, “Ne korakora mu no, woapene me so, na woayɛ m’abisadee ama me.” 23 Na Yoab kɔa Gesur kofaa Absalom baa Yerusalem. 24 Nanso, ḥene maa ahayedee yi se, “Absalom tumi kɔ ono ankasa ne fie, nanso onhwɛ na wamma m’anim ha.” Enti, Absalom anhunu ḥene no. 25 Israel nyinaa, na obiara nni hɔ a ne ho yɛ fe, te se Absalom. Efiri ne tiri so kɔsi ne nan ase, na wohunu se ɔyɛ ḥbarima ankasa. 26 Afe biara, na ɔyi ne ti penkoro, efiri se, ne nwı no ye adesoa ma no. Na se ɔyi na okari a, na eyɛ kilogram mmienu ne fa. 27 Na ɔwɔ mmammarima baasa ne ɔbabaa baako. Na ne babaa no din de Tamar. Na Tamar nso kura ahoofe a emma ɔka. 28 Absalom tenaa Yerusalem mfee mmienu a wanhanu ḥene no da. 29 Afei, Absalom soma kɔfrees Yoab se ɔnkɔka bi mma no, nanso Yoab anko. Absalom somaa ne mprenu so, nanso Yoab anko. 30 Eno enti, Absalom ka kyerɛ n’asomfo se, “Monkɔ na momfa ogya nkɔto Yoab atoko afuo a ebɛn me dee no ho mu.” Na wode ogya kɔtoo afuo no mu, sedee Absalom hyɛɛ wɔn se wɔnye no. 31 Na Yoab baa Absalom nkyenbebisa no se, “Aden enti na w’asomfo akɔto m’afuo mu ogya?” 32 Na Absalom buaa no se, “Efiri se, na mepe se wokɔbisa ḥene ma me se, aden enti na ɔmaa me sane firi Gesur bae, nanso ɔmpɛ se ɔhunu m’anim koraa? Ǝnneɛ, se anka metenaa me dada mu ho ara a, anka eyɛ. Ma menhunu ḥene no, na se medi fo wo biribi ho a, ɔtumi kum me.” 33 Enti, Yoab kaa asem a Absalom aka akyere no no kyerɛ ḥene no. Afei, Dawid frɛe ne ba a wate ne ho no, ma ɔbaa n’anim. Absalom beduruu ḥene no anim no, ɔbɔa ne mu ase, na Dawid fee n’ano.

15 Yei akyi no, Absalom tɔɔ teaseenam ne apɔnko, na
øbɔɔ mmaprima aduonum paa se wɔbedi n'anim.
2 Adekyeε biara, ɔsore ntɛm na wakɔtena kuropɔn
no ɛpono ano. Na se nnipa bi de asɛm beto ɔhene
no anim se ɔmmu ho aten a, Absalom bɛbisa faako a
wɔfirie, na wɔakyere abusuakuo a wɔfiri mu. **3** Na
Absalom beka se, "W'asem ye de dee, nanso ohene nni
obiara a ɔbetie. **4** Se meye ɔtemmufoɔ anka mepɛ.
Anka nnipa de wɔn nsem bɛba m'anim, na mabu wɔn
aten." **5** Se nnipa pe se wɔkoto no a, Absalom mma
wɔn nyɛ saa na mmom ɔsɔ wɔn nsa, ye wɔn attuu.
6 Absalom yee saa de nyaa Israelfoo no nyinaa wo

n'afa. 7 Mfirimhyia εnan akyi, Absalom ka kyerεε əhene no se, "Ma menkə Hebron na menkəba afədees mma Awurade sədees mahye no bo no. 8 Ebere a na mewə Gesur no na mehyeε saa bo no se, 'Se Awurade de me sane ba Yerusalem a, meba afədees ama no wo Hebron.'" 9 Əhene no kaa se, "Eyε, kə na kədi wo bəhye so." Enti, Absalom kəo Hebron. 10 Ebere a əwə hə no, əfaa sum ase somaa abəfəoo kəo Israel afanan nyinaa kəhwanyanee əmanfəoo de tiaa əhene no. Ne nkra ne se, "Se mote totorobento nne pə a, monka se, 'Absalom adi əhene wo Hebron.'" 11 Absalom faa mmaparima ahanu firii Yerusalem kaa ne ho a na wənnim Absalom nsusuiε yi ho hwhee. 12 Ebere a Absalom rebo afədees no, əsoma ma wokofaa Giloni Ahitofel a na əyε Dawid fotufəoo firi ne kurom Gilo baeε. Ankyere nnipa bebree no ara bekaa Absalom ho, na atirisopam no mu yee den. 13 Ankyere, əbəfəoo bi baa Yerusalem bəka kyerεε əhene Dawid se, "Israel nyinaa atu di Absalom akyi se wəayə dəm atia wo." 14 Eho ara, Dawid ka kyerεε ne mmaparima se, "Monye no ntem na yənnwane mfiri ha, ansa na waduru ha, sədees amanehunu bepare yen ne Yerusalem kuro mu no nyinaa." 15 N'afotufəoo no buaa se, "Yəgyina w'akyi. Biribiara a wogye di se eyε no, yε." 16 Enti, əhene no ne ne fiefoo sii so kəo preko pe a wannya biribiara wə akyire se ne mpenafəoo edu bi a wəbehwe n'ahemfie no so. 17 Əhene no ne ne nkurəfəoo no faa fam, na wəfaa kuropon no fa bi, 18 maa Dawid akodəm no bətwaaw wən ho dii wən anim. Nnipa a wokaa Dawid ho koeε no ye Gitifoo ahansia a wəfiri Gat a ne banbəfəoo nso ka ho. 19 Na əhene no bisaa Gatni Itai a əyε əsaohene no se, "Aden enti na woka yen ho rekə? Sane kəka wo nkurəfəoo ho, na monko əhene Absalom nkyen, əfiri se, woye əhəhəo wə Israel ne əmamfrani a wəatwa wo asuo. 20 Woduruu ha nnora nko ara. Na eεe se mehye wo na wo ne yen kyini anaa? Me mpo, mennim baabi a yebekorə. Sane w'akyi na kəfa w'akodəm ka wo ho, na Awurade nkyerε wo ne do ne ne nokore." 21 Nanso, Itai ka kyerεε əhene no se, "Mede Awurade din ne wo ara wo nkwa ka ntam se, baabiara a wobəkə no, məkə bi a dee əbesi biara mfa me ho, se eyε nkwa anaa owuo." 22 Dawid buaa no se, "Eyε, ka yen ho." Eno enti, Itai ne ne mmaparima ahansia ne wən fiefoo kaa wən ho koeε. 23 Awerəhoo kesee sii asase no so, ebere a əhene ne n'akyidifoo resene koro no. Wətwaa Kidron bonhwa no de wən ani kyerεε esere so. 24 Abiatar ne Sadok ne Lewifoo no faa Apam Adaka no, na wəde sii kwankyen.

Na wəbəo afədee wə hə kəsii sə obiara senee. 25 Na əhene no ka kyere Sadok sə, “Sane fa Onyankopon Adaka no kə kuropən no mu. Sə menya Awurade anim adom a, əbesane de me aba ama mahunu Adaka no ne ne ntomadan no bio. 26 Nanso, sə əne me awie a, ma ənye dee eye ma no.” 27 Na əhene no ka kyere əsəfəo Sadok sə, “Me nhyeheyee nie: Wo ne Abiatar nyé kodəe nsane nkə kuropən no mu a wo babarima Ahimaas ne Yonatan a əye Abiatar babarima ka ho. 28 Metwen wə faako a wətwa Asubənten Yordan kə esere no so hə kəsi se mete mo nkra. Momma mente asem a əbesi Yerusalem, ansa na makə esere so.” 29 Enti, Sadok ne Abiatar faa Onyankopon Adaka no de sane kəo Yerusalem, na wətenaa hə. 30 Dawid faa əkwan a əkə Ngo Bepə so no so a, ərekə no nyinaa, na əretwa adwo. Na wakata ne tiri so, əmma ne nan sisi fam saa ara a əkyere awerhəodie. Na nnipa a wəka ne ho no nso katakataa wən tiri so, twaa adwo əbere a wəgu so reforo bepə no. 31 Əbere a obi ka kyere Dawid sə, afei dee ne əfotufə Ahitofel taa Absalom akyi no, Dawid bəo mpaes sə, “Ao Awurade, ma Ahitofel ntu Absalom əfo bənəl!” 32 Wəduruu Ngo Bepə no atifi baabi a nnipa som Onyankopon no, Dawid hunuu Husai a əfiri Arki a əretwen no. Na Husai asunsuane n'atadee mu, de dotee afəre ne tirim, de kyere awerhəodie. 33 Na Dawid ka kyere no sə, “Sə wo ne me kə a, wobeyə adeso aama me. 34 Sane kə Yerusalem, na ka kyere Absalom sə, ‘Afei, meye wo fotufə sedəe da bi ho no na meye w'agya fotufoo no.’ Əba saa a, wobetumi atia Ahitofel afotuo mu, asee no. 35 Asəfəo Sadok ne Abiatar wə hə. Ka adwene a wəafa wo me ho, pe sə wəkyere me no kyere wən, 36 na wəbesoma wən mmamarima Ahimaas ne Yonatan na wəbəhwehwe me, aka dee ərekə so akyere me.” 37 Enti, Dawid adamfo Husai sane kəo Yerusalem, kəduruu hə berə korə no a Absalom nso duruu hə no mu.

16 Dawid sianee bepə no pe na əne Mefiboset əsomfo Siba hyiae. Na ədi mfunumu mmienu a wəahyehə burodo mua ahanu, bobə aba a wəabo no ntowantowa əha ne nsā nwoma kotokuo ma wə wən so. 2 Əhene no bisaa Siba sə, “Na yeinom nso ε?” Na Siba buaa sə, “Mfunumu no, mo nkurofəo ntena wən so, na burodo no ne aduaba no, wəmfa mma mmerantee no na wənni. Na nsā no nso, momfa nkə esere so hə, na wən a əbrə enti wəbətə baha no, anom.” 3 Na əhene no bisaa no sə, “Na Mefiboset wə he?” Siba buaa sə, “Əkaa Yerusalem. Əkaa sə, ‘Enne,

mesane agye me nana Saulo ahemman no.” 4 Əhene no ka kyere Siba sə, “Sə saa na əte dee a, mede biribiara a əye Mefiboset dea no mema wo.” Siba buaa sə, “Meda wo ase awura. Əberə biara, biribiara a wobəka akyere me sə menyə no, meye.” 5 Əberə a əhene Dawid ne ne nkurofəo retwam wə Bahurim no, əbarima bi pue firii akuraa no ase bədomee wən. Na saa əbarima no din de Simei, Gera a əye Saulo busuani babarima. 6 Əpaa Dawid ne ne mpanimfoə ne akodəm a wəatwa wən ho ahyia no nyinaa aboə. 7 Əteaam guu Dawid so sə, “Firi hanom kə! Mogyapəfəo a əte sə wəo! Əsansan!” 8 Awurade atua wo ka sə wohwice Saulo ne ne fiefəo mogyə guie. Wowiaa n'ahennwa, na afei Awurade de ahemman no ahyə wo babarima Absalom nsa. Wobənom w'ankasa aduro, wo mogyapəfəo.” 9 Enna Seruia babarima Abisai bisaa əhene no sə, “Aden enti na əsə sə əkraman funu yi tumi dome me wura, əhene? Ma menkə na menkətwa ne ti.” 10 Nanso, əhene no kaa sə, “Ədeen na me ne mo Seruia mmamarima bəye? Sə Awurade aka akyere no sə, ənnome me a, me ne hwan a metumi aka akyere no sə ənnyea?” 11 Na Dawid ka kyere Abisai ne ne mpanimfoə sə, “Me babarima a əye m'ankasa mogyə pe sə əkum me. Na ədeen na əsi Saulo busuani ho kwan sə ənye saa ara. Monnyaa no, momma ənnome, əfiri sə, Awurade na waka akyere no sə ənye saa. 12 Ebia, Awurade behunu sə wəreyə me bənə, na əde papa atua me nname a me nsa aka no enne yi no so ka.” 13 Enti, Dawid ne ne mmamarima toaa so kəo wən əkwan a saa əbere no, na Simei nso nam bepə bi a əben wən so. Ərekə no nyinaa, na əredome, toto aboə bə Dawid, tu mfuturo gu ewiem. 14 Əhene ne ne nkurofəo nyinaa bresə wə əkwan so enti, wəduruu Asubənten Yordan ho no, wəgyee won ahome. 15 Absalom ne Israel mmamarima nyinaa baa Yerusalem a Ahitofel ka wən ho. 16 Na Husai a əfiri Arki a əye Dawid adamfo no, kəo Absalom nkyen kəka kyere no sə, “Əhene nkwa so! Əhene nkwa so!” 17 Na Absalom bisaa Husai sə, “Yei ne əkwan a wode w'adamfo Dawid fa soə? Aden enti na wo ne w'adamfo ankə?” 18 Husai ka kyere Absalom sə, “Mewə ha əfiri sə meye adwuma ma əbarima a Awurade ne Israel ayi no. 19 Dee əka ho bio ne sə, hwan na əsə sə mesom no? Sedee mesom w'agya no, saa ara na mesom wo.” 20 Enna Absalom danee ne ho bisaa Ahitofel sə, “Ədeen bio na menyə?” 21 Ahitofel buaa no sə, “Kə na wo ne w'agya mpenafəo no nna, əfiri sə, wagya wən hə sə wənhwe ahemfie hə.

Eno bema Israel nyinaa ahunu se, woabu no animtia a eboro nkabom so, na wōde wōn ho bēma wo.” 22 Enti, wōsii ntomadan wo ahemfie no atifi baabi a obiara behunu, na Absalom kō ntomadan no mu, na ḥne n’agya mpenafoo no dae. 23 Absalom tiee Ahitofel afotuo sedee Dawid yee no pēreεε. Na asem biara a εfiri Ahitofel anom baee no mu nyansa no, yee sedee εfiri Onyankopon anom.

17 Ahitofel ka kyereεε Absalom se, “Meyi akodōm mpem dumieni, na mafiri ha anadwo yi akōtaa Dawid so. 2 Mēto no wo εbere a wabre na n’aba mu abu. ḥne n’akodōm nyinaa bēbō hu na wōadwane. ḥene no nko ara na mēbō no ahwe, 3 na mede nnipa no asane abre wo, sedee ayeforō kō ne kunu nkyen. Saa onipa yi nkwa nko ara na worehwehwē. Afei nnipa no nyinaa bēka a wōrenha obiara.” 4 Saa nhyeheyee yi sōo Absalom ne Israel mpanimfoo nyinaa ani. 5 Nanso, Absalom kaa se, “Momfre Husai a εfiri Arki no mmra na yentie dee ḥwō ka.” 6 Husai baee no, Absalom kaa dee Ahitofel aka no kyereεε no. Afei obisaa no se, “W’adwene ne sen? Yemfa Ahitofel afotuo no anaa? Na se ente saa a, kyere yen w’adwene.” 7 Husai buua Absalom se, “M’adwene ne se saa εbere yi dee Ahitofel aye mfomso. 8 Womim w’agya ne ne dōm; wōye akofoo akεsεε. Saa εbere yi, wōn ani abre se sisire a wōawia ne mma wō wiram. Eno da nkyen a, w’agya nim de wo akodie mu. ḥne n’akodōm no rentena anadwo yi. 9 Se merekasa yi, wakōtē əboden bi mu anaa baabi foforō. Na se odi əkan to hye mo so na mo mu kakra bi mpo totō a, ehu bētō wo dōm no so na obiara beteam se wōrekunkum wo dōm no. 10 Na se εba saa a, ɔsraani a ɔye nnam a n’akoma te se gyata no koraa, ehu bēma wabō hu. Na Israel nyinaa nim se w’agya ye əkofoo, na wōn a wōka ne ho no nso bo ye duru. 11 “Enti, metu wo fo se, boa Israel nyinaa ano, εfiri Dan kosi Beer-Seba. Woye saa a wobēnya akodōm a wōn dodoō bēye se mpoano anwea. Na megye medi se w’ankasa bedi akodōm no anim. 12 Na se yehunu Dawid a, yebētō ahye no so, sedee bosuo gu asase so, a ḥno ne mmarima no mu baako mpo nika. 13 Na se Dawid adwane kō kuropon bi so a, wode Israel akodōm nyinaa bekō hō. Afei, yebetumi afa ntampehoma de atwe kuro no afasuo, akogu bōnhwa a εben mu, kosi se εbōo biara a εwō mu no bēyam.” 14 Afei, Absalom ne Israel mpanimfoo nyinaa kaa se, “Husai afotuo no ye sene Ahitofel dee no.” εfiri se, Awurade ahyeheyεε se Ahitofel afotuo pa a əde ama no besee, sedee εbēye a,

əhaw ne abebreεε bēba Absalom so. 15 Na Husai kōkaa asem a Ahitofel aka ne ḥno ankasa adwenkyerε no kyereε asəfōo Sadok ne Abiatar. 16 Əka kyereε wōn se, “Ntem! Monkōhwehwē Dawid, na monka nkyere no se, ənntena Asubonten Yordan aworōso ho anadwo yi. Ese se otwa kō esere no so akyi, anyε saa a, ḥne n’akodōm nyinaa bēwuwu.” 17 Yonatan ne Ahimaas tenaa En-Rogel, sedee εbēye a, wōrenkō kuro no mu na wōnnane mpue. Na wōaye nhyeheyee bi se abaawa bi de nkra a εse se wōde kōma ḥhene Dawid no bebē wōn. 18 Nanso abarimaa bi hunuu wōn se wōrefiri En-Rogel ako Dawid nkyen enti, əkōka kyereε Absalom. Na wōdwane kō Bahurim, maa əbarima bi de wōn kōsiee abura bi a εwō n’adihō mu. 19 Əbarima no yere de ntoma hataa abura no so, de atokōo guu so te se dee ərehata no awia so, na obiara ansusu se nnipa hye abura no mu. 20 εbere a Absalom mmarima no duruu hō no, wōbisaa əbaa no se, “Woahunu Ahimaas ne Yonatan anaa?” Əbuua wōn se, “Na wōwō ha dee, nanso wōatwa asuwa no kō.” Absalom mmarima no hwehwēs wōn, nanso wōanlunu wōn enti, wōsane kō Yerusalem. 21 Afei mmarima baanu no firii abura no mu, de mmirika kō ḥhene Dawid nkyen kōbō no amaneε se, “Firi ha tware asuo no ntēm so anadwo yi!” Əkōka Ahitofel afotuo a εbēma wōakyere no akum no no kyereε no. 22 Enti, Dawid ne nnipa no nyinaa tutuu so, kōtwaa Yordan. Əduruu ahemadakte no, na obiara atwa Yordan kō n’agya. 23 Ahitofel hunuu se n’anim agu ase, εfiri se wōamfa n’afotuo no, əhyeheyεε n’afunumu tenaa ne so, kō ne kurom. Ətotoo ne nneεma yie, na əhyeε ne ho akōmfo. Enti, əwuiε ma wōsieve no wō n’agya da mu. 24 Ankyere na Dawid duruu Mahanaim. Saa εbere yi na Absalom aboaboa Israel akodōm no nyinaa ano a ədi wōn anim rekōtwa Asubonten Yordan. 25 Absalom yii Amasa de no tuua akodōm no ano, sii Yoab a na anka ɔye Dawid sahene no ananmu. Amasa ye əbarima bi a wōfrē no Yitra, a ɔye Israelni a əwaree Abigail a ɔye Nahas babaa, na ɔye Seruia nuabaa, a ɔye Yoab na no ba. 26 Israelfoo no ne Absalom tenaa Gilead asase so. 27 Na Dawid duruu Mahanaim no, Nahas a εfiri Raba babarima Sobi Amonni no, kyeaa no fe so. Saa ara na Amiel a εfiri Lo-debar babarima Makir ne Gileadni Barsilai a εfiri Rogelim nso gyee no fe so. 28 Wōbrēs no kētē, nkuku ne nkaka, atokōo, asikyiresiam, nkyewee, ase ne asedua, 29 εwōo ne nufosuo ami sradee ne anantwie nufosuo a akyenkyene mua. Wōde bres Dawid ne

ne nkurəfoo a wəka ne ho no. Na wəkaa se, “Mo nyinaa moabrébre, na əkəm ne sukəm de mo əfiri se moanante əkwan tenten wə esere so.”

18 Afei, Dawid yiyii asahene ne asafohene dii n’akodəm anim. 2 Yoab na ətuaa wən mu nkyemü mmiensa mu baako ano. Yoab nuabarima Abisai a na əyə Seruia babarima na ətuaa nkyemü mmiensa mu baako nso ano. Enna nkyemü mmiensa mu baako a aka no, Gatni Itai na ətuaa ano. Əhene no ka kyereə n’akodəm no se, “Me ne mo na ərekə.” 3 Nanso, ne mmarima no tiaa mu dendeenden se, “Ense se woko bi. Na se əba se, eṣe se yewae, na yedwane, na se mpo, yen mu fa koraa wuwu a, erennuru Absalom akodəm no ho hwhee. Wo ara na wəbəhwehwə. Wo nko ara ye yen mu əpedu enti, eyə se wobetena kurom na se mmoa bi ho hia yen a, wode bəba.” 4 Əhene penee so se, “Se modwene se əno ne adwene pa deə a, mate.” Enti, əkəgyinaa kuro no əpono ano, əberə a akodəm no rekə no. 5 Na əhene no hyee Yoab, Abisai ne Itai se, “Me enti mo ne abəfra Absalom nni no bokə so.” Na akodəm no nyinaa tee saa nhye a əhene hyee n’asafohene no. 6 Enti, oko no hyee aseə wo Efraim kwaes mu. 7 Na Dawid mmarima no yee Israel akodəm no pasaa. Eyə akofena ano kum, na da no, mmarima əpeduonu na wohweree wən nkwa. 8 Əko no didi kəo nkuro so, na əsiane kwaes no enti, nnipa pii wuwuiə sene wən a wəwuu wə akofena ano no. 9 Əko no gyina mu no, Absalom puee preko pe wə Dawid mmarima no bi mu. Ərəs se ədwane wə n’afunumpənkə so, nanso ədwane kəfaa dətə bi mu wə odum bi ase. Ədətə no kyekyeree ne tirinwi, ma əkaa mu. N’afunumpənkə no deə, na kə ara na orekə enti, əgyaa no hə a, əsensen dətə no mu a əreto adonko wə ewiem. 10 Dawid mmarima no baako hunuu asem a asi no, əka kyereə Yoab se, “Mehunuu Absalom se əsensen dua bi so wə dətə mu.” 11 Yoab bisaa se, “Asem pa ara? Wohunuu no na woanku no? Anka məma wo dwete gram əha ne dunan ne akokoöduru abəwomu se akradee.” 12 Əbarima no buaa se, “Se anka wobema me dwete kilogram dubaako ne fa koraa a, anka merenyə saa. Yen nyinaa tee se, əhene ka kyereə wo, Abisai ne Itai se, ‘Me enti, obiara nnye aberantə Absalom bəne.’ 13 Na se mebu əhene asem so kum ne babarima a, anka dee əbeyə biara, əhene behwehwə deə əyee saa. Na anka w’ankasa ne onipa a anka wobeyi me ama.” 14 Yoab kaa se, “Saa nkwasəasəm yi aye yie.” Enti, ətwee mpəmə mmiensa de wəwəo

Absalom akoma mu əbere a na əsensen odum no so a na ənwuiə no. 15 Yoab akodeekurafoō no mu mmerantəs edu twaa Absalom ho hyiae, na wokumm no. 16 Na Yoab hyenee totorobento, maa akodəm no gyae Israel so taa. 17 Wəfaa Absalom amu no to twenee amena donkudonku bi mu wə kwaes mu ho, na wəsoaa abotan guu ne so. Na Israelfoo no nyinaa dwane kəo wən afie. 18 Əbere a Absalom te ase no, əsii nkəedum bi wə əhene bonhwa mu de kaee əno ara ne ho, əfiri se, ədwenee se, “Menni əbabarima biara a əbeyə nkəedəs biara de akae me din.” Əde nkəeedum no too ne ho, na wəfrə no Absalom Nkəeedum de besi ənnə. 19 Na Sadok babarima Ahimaas kaa se, “Momma mentu mmirika nkəbə əhene amanee se, Awurade ayi no afiri atamfoō nsam.” 20 Na Yoab nso ka kyereə no se, “Se əhene ba awu a, ənye asem papa mma no. Wobetumi akəbə saa amanee no əda foforə bi, na ənye ənnə.” 21 Na Yoab ka kyereə Kusni bi se, “Kə na kəka deə woahunu no kyere əhene.” Əhə ara na Kusni no bəə ne mu ase wə Yoab anim, na ətuu mmirika kəee. 22 Bio, Sadok babarima Ahimaas ka kyereə Yoab se, “Dee əbəba biara mmra, ma me ne Kusni no nkə.” Nanso, Yoab bisaa no se, “Me ba, aden enti na wopə se woko? Wonni amanneebə biara a əbema wo abasobədeə biara.” 23 Əkaa se, “Mepene so, nanso ma menkə.” Enti Yoab ka kyereə no se, “Kə!” Na Ahimaas faa tata no so kəee, əsianee Kusni no ho. 24 Əberə a Dawid te kuro no əpono ano no, ne əwəmfoō no kəo kuro no əpono no atifi wə ofasuo no so. Ətoo n’ani no, əhunuu se obi de mmirika reba. 25 Əwəmfoō no teaam ka kyereə Dawid na əhene no buaa se, “Se əno nkə ara na ənam deə a, ebia, na əde asem pa nam.” Na əreba ara, na əpinkye. 26 Afei əwəmfoō no hunuu se əbarima foforə nso di so reba, na əteaam se, “Hwə onipa foforə bi de mmirika reba!” Əhene no kaa se, “Ebia, na əno nso de asem pa na ənam.” 27 Əwəmfoō no kaa se, “Əbarima a ədi əkan no se Sadok babarima Ahimaas.” Əhene no kaa se, “Çyə onipa pa a, əde asem pa nam.” 28 Na Ahimaas teaam, free əhene no se, “Biribiara yel!” Əkotoo wə əhene no anim, de n’anim butuu fam kaa se, “Animuonyam nka Awurade, wo Onyankopən. Əde nnipa a wəyee dəm tiaa me wura əhene ahye ne nsa.” 29 Əhene bisaa se, “Na aberantə, Absalom ho ye anaa?” Ahimaas buaa se, “Əbere a Yoab yee n’adwene se əpe se əsoma əhene əsomfoō ne me wo əsomenfoō no, mehunuu se ənneəma aye basaa a na menhunu mu yie.” 30 Əhene ka kyereə

no se, "Gyina nkyen ha na twen." Enti, əgyinaa nkyen twenee. **31** Na Kusni no bədurue kaa se, "Me wura, Nana, tie asem pa a mede nam! Enne, Awurade ayi wo afiri wən a wəsore tiaa wo no nyinaa nsam." **32** Na əhene bisaa Kusni no se, "Na aberantee Absalom ho te sen?" Kusni no buaa se, "Me wura əhene, atamfoo nyinaa ne wən a wəsore tia wo, pe se woye wo bəne no, nhunu amane se saa aberantee no." **33** Əhene ho wosoe. Əfaa əkwan ano əpono no mu kəo ne dan mu kəsuie, twaa adwo. Əreko no, əkaa se, "Ao, me ba Absalom! Me ba, me ba Absalom! Anka menuw nnya wo! Ao, Absalom, me ba, me ba!"

19 Ankyere na nkra duruu Yoab nkyen se əhene no resu, redi awerəhoo wə Absalom ho. **2** Əberə a akodəm no tee əhene no awerəhoo a əredi wə ne ba no ho no, nkonimdie mu anigyeə a na wəwo mu saa da no danee awerəhoo. **3** Wəwiaa wən ho kəo kuro no mu sədee wən a wəadi nkoguo de aniuwo dwane firi əko mu. **4** Əhene de ne nsa kataa n'anim, kəo so twaa adwo se, "Ao, me ba Absalom! Ao, Absalom, me ba, me ba!" **5** Na Yoab kəo əhene no dan mu kəka kyereə no se, "Enne yeagye wo, ne wo mmamarima, ne wo mmammaa, ne wo yerenom, ne wo mpenafoo nkwa. Nanso, woreye yei de gu yən anim ase te se dee yeagye bəne bi. **6** Wodo w'atamfoo, na wotan w'adəfəo. Woada no adi enne se, yense hwee mma wo. Se Absalom te ase, na yən nyinaa awuwu a, anka wope no saa. **7** Afei, firi kə seesei, na kəma akodəm no amo, na mebo Awurade din, ka ntam se, se woanye saa a, wən mu baako koraa nka ha anadwo yi. Na əbəma woagyigya asene kane no." **8** Na əhene no firii adi kətenaa kuro no abəntenpono no ano. Na asem no tree kuro no mu nyinaa se əwo hə no, obiara kəo ne nkyen. Saa əberə no na Israelfoo a wətaa Absalom akyi no nyinaa adwane kə wən afie mu. **9** Na Israel mmusuakuo no nyinaa mu, na woredi abooboo, gye akyinnyee. Na nnipa no reka se, "Əhene no gyee yən firii atamfoo a woye Filistifoo nsam, nanso Absalom taa no so, pamoo no firii əman no mu. **10** Na seesei Absalom a yesraa no se əmmədi yən so əhene no nso awu. Momma yənkəka nkyere Dawid na ənsane mmra mmedi yən so." **11** Na əhene Dawid somaa asəfəo Sadok ne Abiatar, ma wokəbisaa Yuda mpanimfoo se, "Adən enti na mo deə, mompe se mode əhennie besane ama no? Na mate se Israel nyinaa aye krado, na mo nko ara na motwentwən mo nan ase. **12** Moye m'abusuafo, m'abusuakuo, m'ankasa me honam ne me mogya. Na

eno enti, adən enti na motwa too wə wən a wəpene se mesane aba no mu?" **13** Dawid ma wəkəka kyereə Amasa se, "Se woye me wəfaase yi, se manye wo əsahene ansi Yoab ananmu a, Onyankopon ne me nni no nwonorwono." **14** Afei, Amasa korəkorəo Yuda ntuanfoo nyinaa, ma wətiee no se nnipa korə. Wəde saa asem yi kəttoo əhene anim se, "Wo ne wən a wəne wo wo hə no nyinaa mmra yən nkyen." **15** Na əhene no de n'ani kyereə Yerusalem. Əduruu Asubonten Yordan ho no, Yudafoō bəhyiaa no se wəde no retwa asuo no. **16** Gera a əye Benyaminni a əfiri Bahurim babarima Simei ne Yuda mmarima yee ntəm kəhyiaa əhene Dawid. **17** Əreko no, na Benyaminfoo apem ka ne ho a, na Siba a na əye Saulo fidua mu soodon, ne ne mmamarima dunum ne n'asomfoo aduonu ka ho. Wəyee ntəm dii əhene no ekan kəduruu Yordan hə. **18** Wətwa kəo konkənoa kəfaa əhene fiefoo de wən twaa asuo no, na wəboaa wən wə əkwan biara a wəbetumi so. Əberə a əhene no rebetwa asuo no, Gera babarima Simei kəhwəe n'anim. **19** Əsree no se, "Me wura əhene, fa me bəne kyə me. Nkae amumuyesəm a meyeeə əberə a wofirii Yerusalem. **20** Mahunu bəne a maye, enti na madi ekan wə Yosef abusua nyinaa mu rebəkyea wo yi." **21** Na Seruia babarima Abisai kaa se, "Simei se owuo, əfiri se, ədomee deə Awurade asra no no." **22** Na Dawid bisaa se, "Mo Seruia mma, edeən na me ne mo wə yə? Enne nnye da a wokum obi. Əye anigyeə dal! Masane abedi əhene wə Israel so bio!" **23** Enti, əhene no kaa ntam kyereə Simei se, "Wərenkum wo." **24** Mefiboset a əye Saulo nana nso kəhyiaa əhene no bi. Əfiri əberə a əhene no kəee no, na ənnwaree ne nan ase, mmubuu ne hweneanonwi so, nsii ne ntadee da, kəsii se əhene baa asomdwoeə mu no. **25** Əhene no bisaa no se, "Mefiboset, adən enti na wo ne me ankə?" **26** Əbuua se, "Nana, me əsəmfoo Siba daadaa me. Meyc obubuafə enti, mekaa se, 'hyehye m'afunumu ma me, na mentena ne so, sədee metumi ne əhene aksə.' **27** Siba abesee me akyere me wura əhene se mampe se meba. Nanso menim se wote se Onyankopon əbəfəo; ne saa enti, yə dee wogye di se əye. **28** Biribiara mfata me ne m'abusuafo se owuo a əbefiri me wura, əhene, nanso, woahye me animuonyam wə wən a wədidi wo əpono so no mu. Enti, tumi ben na mewə se mebisa əhene deə mehwehwe?" **29** Əhene ka kyereə no se, "Adən enti na w'asəm aware? Mehye mo se, wo ne Siba nkye nsase no mu." **30** Mefiboset ka kyereə əhene no se, "Edəə

me so se me wura ohene asane aba efie dwoodwoo yi, ma Siba mfa biribiari.” **31** Gileadni Barsilai nso firi Rogelim baa se orebeboa ama ohene atwa Yordan. **32** Na Barsilai abo akokoraa a wadi mfee aduwotwe, na eye ədefoo kesee. Əno na əmaa ohene biribi diiə ebere a na əte Mahanaim no. **33** Ohene no ka kyereə Barsilai se, “Wo ne me ntwa, na wo ne me nkötene Yerusalem, na mehwé wo.” **34** Nanso, Barsilai buaa ohene se, “Aka me nna ahe a eſe se me ne wo kötene Yerusalem, Nana? **35** Madi mfirinhyia aduwotwe, na biribiara nyε me akonno. Aduane ne nsã nyε me de. Nnwontofoo nne so, merente na adesoa nko ara na meye ama Nana. **36** Animuonyam a mepε ara ne se me ne Nana betwa asuo no. **37** Ma wo əsomfoo nsane n’akyi, sədeə mewu wə me ara me kurom faako a wɔsiee m’awofoo. Na me babarima Kimham nie. Ma əne me wura ohene nkə na ade pa biara a wope no, ye ma no.” **38** Ohene no gye too mu kaa se, “Eye, Kimham ne me bekə, na deə anka meye ama woo no, meye ama no.” **39** Enti, nnipa no nyinaa ne ohene no twaa Yordan. Ohene no yee Barsilai atuu, hyiraa no. Na Barsilai sane n’akyi kəo ne kurom. **40** Ohene faa Kimham kaa ne ho kəo Gilgal. Yuda akodəm nyinaa ne Israel akodəm no mu fa de ohene twaa asuo no. **41** Nanso, Israel mmarima nyinaa bənwiinwii kyereə ohene se, “Adən enti na yen nuanom Yuda mmarima awia wo kə, na wəde Əhene ne ne fiefoo ne Dawid mmarima nyinaa a wəka ne ho no akətwa Yordan aba?” **42** Yuda mmarima nyinaa buaa Israel mmarima no se, “Yeyee saa, əfiri se, ohene no ye yen busuani pεε. Adən enti na mo bo afu saa asem yi ho? Yeannyε no hwee na əno nso amma yen aduane anaa akyedee biara nso.” **43** Na Israel mmarima buaa Yuda mmarima no se, “Yewo mmusuakuo edu wə Israel na əno enti yewo ohene no mu kyeفا edu. Na aden enti na mobu yen abomfiaa? Enyε yen na yedii skan kaa se, wəmfə yen ohene nsane mmra?” Na Yuda mmarima no ano yee den sene Israel mmarima no.

20 Ntəkwapni bi a wəfre no Seba na əye Bikri a əfiri Benyamin babarima, hyenee totorobento teaam se, “Yene Dawid nni hwee ye. Yenni agyapadee biara wo Yisai babarima no nkyen. Israel mmarima, mommra na yen nyinaa nkə yen kurom!” **2** Enti, Israel mmarima gyaa Dawid hə, kədii Seba akyi. Nanso, Yuda mmarima no deə, wətenaa wən ohene nkyen, na wəwowa no firi Asubonten Yordan ho, kəsii Yerusalem. **3** Ebere a əduruu n’ahemfie hə wə

Yerusalem no, əhyee se ne mpenafoō edu a əgyaa wən no, wəmfə wən nkəhye kokoam baabi. Na eſe se wəma won wən ahiadee nyinaa, nanso əne wən nna bio. Enti, wən mu biara tenaa ase se okunafoō, kəsii ne wuda. **4** Ohene no hyee Amasa se əmfa nnansa mmoaboaa Yuda akodəm ano, na əmmeka biribi nkyere no saa ebere no mu. **5** Enti, Amasa kəbəo akodəm no amaneə, nanso n’ahoboaa no boroo nnansa no. **6** Na Dawid ka kyereə Abisai se, “Saa ntəkwapni Seba no rebəha yən asene se deə Absalom haa yən no. Ntəm, fa m’akodəm no, na taa ne so ansa na wabə ne ho adwaa wə abanbəeə nkuro no mu baabi a yən nsa renka no.” **7** Enti, Abisai ne Yoab yiyi awəmfoo a wədi mu firii Yoab akodəm ne ohene no ankasa deə mu de tii Seba. **8** Na wəduruu Gibeon əbo kesee no ho no, Amasa hyiaa won. Na Yoab hye n’akotadee a əde akofena abo n’ataaso. Ətuu nten kəo n’anim se, ərekəkyea Amasa pε, əyee nwaa twee akofena no firii bəha mu. **9** Yoab bisaas no se, “Me nua, wo ho te sen?” Ehə ara na Yoab de ne nsa nifa səo n’abəgyesε mu, se deə ərefe n’ano. **10** Amasa anhunu se akofena no hye ne nsa benkum mu. Na Yoab de akofena no wəo ne yam, maa ne nsono tu guu fam. Eho anhia se Yoab betia ne so koraa, na Amasa wuiε. Yoab ne ne nuabarima Abisai gyaa no hə, toaa so tii Bikri babarima Seba. **11** Yoab akodəm no mu aberanteə a əye panin wə akodəm no so no mu baako team kyereə Amasa akodəm no se, “Obiara a ətaa Yoab akyi ne obiara a əwo Dawid afa no, əmmədi Yoab akyi.” **12** Amasa daa ne mog yabura mu, wə əkwan no mfimfini. Na əbarima no hunuu se akodəm no aduru hə a wəagyina rehwe Amasa no, ətwee no firii əkwan no mu, de no too wiram, de atadee kataa ne so. **13** Wəyii Amasa firii əkwan no mu akyi no, mmarima no nyinaa dii Yoab akyi se wərekəkyere Bikri babarima Seba. **14** Saa ebere no, Seba kyinii Israel nyinaa boaboa ne fiefoo Bikrifoo ano wə Abel-Bet-Maaka. **15** Yoab akodəm no duruu hə no, wəto hyee Abel-Bet-Maaka so. Wəsisii epie wə kuro no akyi, de bəə wən ho ban firii atamfə ho na wəpempem afasuo no, pεε se wədwiri guo. **16** Na əbaa nyansafo bi teaam firi kuro no mu se, “Montie! Montie! Monka nkyere Yoab se, əmmra ha, na menka asem bi nkyere no.” **17** Yoab kəo ne nkyen, na əbisaa no se, “Wo na wəfre wo Yoab no?” Əbuua se, “Aane.” Əkka se, “Tie asem a w’afenaa pε se əka no.” Əbuua se, “Meretie.” **18** Əkka se, “Tete no, na yəka se ‘Yerekəpə afotuo wə Abel.’ **19** Yεpε asomdwoeε ne nokore wə

Israel. Wope se wosee kuro a adi nokore wo Israel. Aden enti na wope se wosee ade a eye Awurade dea?" 20 Yoab buaa se, "Enye se mepe se mesee wo kuropən. 21 Dees merehwelhwe no ara ne obarima bi a ne din de Seba a oye Bikri babarima a ofiri Efraim bepo so, na wama ne ho so atia əhene, əhene Dawid. Fa saa əbarima no bra, na mafiri kuro no mu." Əbaa no ka kyerees Yoab se, "Wobeto ne ti afiri əfasuo no so ama wo." 22 Afei, əbaa no kokaa n'afotu pa no kyerees nnipa no nyinaa. Na wotwaa Bikri babarima Seba ti, to maa Yoab. Enti, əhyenee totorobento, maa ne mmarima no bə hweteees, maa obiara kəo ne fie. Na Yoab sane kəo əhene nkyen wo Yerusalem. 23 Yoab beyee Dawid akodəm so sahene bio. Na Yehoiada babarima Benaia nso ye əhene banbəfəo so panin. 24 Adorinam na na əhwe adwumayefoo so, na Yehosafat a oye Ahilud babarima twere ahemfo ho abakəsem. 25 Na Sewa ye asenniis twerefəo. Na Sadok ne Abiatar nso ye asəfəo. 26 Enna Yairini Ira nso ye Dawid əsəfəo.

21 Dawid ahennie so no, əkom baa asase no so mfeemmiensa, enti Dawid bisaa Awurade əkom no ho asem. Na Awurade kaa se, "Esiane efə a Saulo ne ne fiefəo di wə kunkum a wokunkumm Gibeonfəo no ho enti na əkom saa aba no." 2 Enti, əhene Dawid frēe Gibeonfəo no nyinaa. Na wonka Israelfoo no ho, na mmom, woye Amorifoo nkaefoo bi. Israel kaa ntam se, wərenkum wən, nanso esiane Saulo ahoperees enti, əpəe se otore wən ase. 3 Dawid bisaa Gibeonfəo no se, "Edeen na metumi aye de apata mo? Monka, sədees əbeyə Awurade behyira ne nkurəfəo bio." 4 Gibeonfəo no buaa se, "Anokwa, sika rentumi, na yempe nso se wəbekunkum Israelfoo awerətə so." Enti, Dawid kəo so bisaa wən se, "Enti, edeen na menyə? Monka nkyere me, na menyə ama mo." 5 Na wəbuua se, "Eye Saulo na ədwenee ho se obesee yen, sədees yerennyəafa biara wo Israel. 6 Enti, wənyi Saulo mmamarima anaa ne nananom mmarima baason mma yen, na yebekum wən wo Awurade anim wə Gibeon bepo no so." Əhene no kaa se, "Eye. Meyə." 7 Dawid gyae Yonatan babarima Mefiboset a na oye Saulo nana no, esiane ntam a na Dawid ne Yonatan aka wo Awurade anim no enti. 8 Nanso, əde Saulo mmamarima baanu a na wən edin de Armoni ne Mefiboset a na wən maame Rispa no ye Aia babaa maa wən. Əsane de Saulo babaa Mikal a na oye Adriel a na oye Barsilai a ofiri Mehola no yere mmamarima baanum no maeə. 9 Na Gibeon mmarima no kunkumm wən wo

bepo no so wə Awurade anim. Enti, nnipa baason no nyinaa, wəkunkumm wən wə əbere a wərefiri atokotwa afahye no ase no. 10 Rispa a oye mmarima no mu baanu maame no de ayitoma see obotan bi so, tenaa ho otwabere no nyinaa mu. Wamma apete ammetete wən amu no awiabere mu, na anadwo nso, əsii nkekaboa ho kwan. 11 Əbere a Dawid tee dee Rispa a na oye Saulo mpena no aye no, 12 əkəo nkurəfəo a wofiri Yabes Gilead nkyen, kəbisaa wən Saulo ne ne babarima Yonatan nnompe ase. (Əbere a Saulo ne Yonatan totə əko a wəne Filistifoo koe no ano no, Yabes Gileadfəo na wəkətasee wən amu Filistifoo kuro Bet-San abəntene so.) 13 Enti, Dawid de Saulo ne Yonatan nnompe baeə. Saa ara na əde mmarima a Gibeonfəo kunkumm wən no nnompe baeə. 14 Əsие wən nyinaa wo Saulo agya Kis əboda a əwo kuro Sela a əwo Benyamin asase so no mu. Eno akyi, Onyankopən twaa əkom no so wə Israel asase so. 15 Bio, Filistifoo ne Israel koeə. Na əbere a əko no duruu ne mpəmpənsəo no, Dawid təə baha. 16 Na Yisbi-Benob ye abrane no asefəo mu baako. Na ne pea mu duru kari boro kilogram mmiensa ne fa, a wəde akofena foforə ahyehye ne ho. Na waka Dawid ahyə a anka ərebəkum no. 17 Nanso, Seruia babarima Abisai begyee Dawid, na əkumm Filistini no. Eno akyi, Dawid mmarima no kaa ntam se, "Wo ne yen renko əko bio. Anyə saa a, Israel kanea bədum." 18 Yei akyi, əko foforə ba de tiaa Filistifoo no wə Gob. Wəgu so reko no, Sibekai a ofiri Husan, kumm Saf a na əno nso ye abrane no asefəo no bi. 19 Əko foforə bi a wəkoo wo Gob no nso, Yair babarima Elhanan a ofiri Betlehem kumm Gatni Goliat nuabarima bi. Na ne pea nsa mu duru beye se ntomanwomfəo nsadua. 20 Əko bi a esii bio wo Gat nso, əbarima tetetuo bi a na oye nsansia ne nansia a oye abrane no aseni no 21 pəe se əbu fa Israel so, gu n'anim ase. Əno nso, Dawid nua Simea babarima Yonatan na əkumm no. 22 Saa Filistifoo abrane baanan yi ye Gat abrane no asefəo. Na Dawid ne n'akofoa na wəkunkumm wən nyinaa.

22 Əbere a Awurade gyee Dawid firii n'atamfoo nyinaa ne Saulo nsam akyi no, otoo saa dwom yi de yii Awurade aye. 2 Nsəm a əwo dwom no mu nie: "Awurade ye me botan, m'aban ne m'agyenkwə; 3 me Onyankopən ye me botan; ne mu na menyə banbo. Oye me kyəm, me nkwyagye mu ahoođen ne me banbəeə, m'abantenten, m'agyenkwə, dees əgye me firi basabasaye mu. 4 "Mesu frə Awurade; ono na

ayeyie se no, efiri se, ogye me firi m'atamfoo nsam. 5 Owuo asorokyee twaa me ho hyiae; osesee yiri faa me so. 6 Damena nhoma kyekyeree me; owuo ankasa too me anihaa. (Sheol h7585) 7 “Na m'amanehunu mu no, mesu mefreë Awurade. Aane, mefreë me Onyankopon pëe mmoa. Òtee me nne firi ne kronkronbea. Me sufre duruu n'asom. 8 Na asase wosoeë na ehhinhimeë; osoro fapem wosoeë; wòwosoeë, n'abufuo enti. 9 Wisie firiil ne hwene mu; ogyaframa firii n'anom; na egysramma dere firii mu. 10 Òfirii osoro baa fam; na omununkum kabii duruu ne nan ase. 11 Òte Kerubim so tuië; gyaagyaa ne ho wò mframta ntaban so. 12 Òde sum kataa ne ho hyiae; òde osuo omununkum dii n'anim èkan. 13 Hann kesee hyerë wò n'anim, na anyinam pa firi mu. 14 Awurade boboo mu firi soro; Òsorosoroni no teaam denden. 15 Òtoo n'agyan maa n'atamfoo hweteeë; anyinam dwaee ma wøyee basaa. 16 Awurade kasaëë, na ewiase nnyinasoo no nyinaa daa hø. Wòtumi hunuu epo ase, na asase fapem ho daa hø. 17 “Òfiri osoro baa efam besoo me mu; òtwee me firiil nsuo a emu da mu. 18 Ògyee me firiil m'atamfoo a wøyee den nsam, atamfoo a wokyiri me na wòn ho ye den pa ara ma me. 19 Wòbaa me so wò m'amanehunu da mu, nanso Awurade pagyaa me. 20 Òde me baa baabi a banbo wò; ogyee me, efiri se, n'ani ku me ho. 21 “Awurade ne me adi no sedee me tenenee tee; wahwe me nsa a ñho tee so atua me ka. 22 Efiri se, manante Awurade akwan so; Mentwee me ho mfirii me Onyankopon ho nkoyee böne. 23 Ne mmara nyinaa gu m'anim; mentwee me ho mfirii ne nhyeheyëës ho. 24 Me ho nni asem wò Onyankopon anim; matwe me ho afiri böne ho. 25 Awurade tuaa me papaye so ka, efiri se menni fo wò n'anim. 26 “Woda wo ho adi se ñokwafoo kyere wòn a wòdi nokore, wòn a wòdi mu nso wo kyere wòn se wodi mu. 27 Woyi wo kronkronyë kyere økronkronni, nanso amumuyefoo deë wokyiri wòn. 28 Wogye ahobræasefoo, nanso w'ani kò ahantafoo so se wobebre wòn ase. 29 Ao Awurade, woyë me kanea. Aane, Awurade woma me sum dane hann. 30 W'ahooden a wode ma me enti, metumi ka akodom gu; me Onyankopon enti, metumi foro ñfasuo. 31 “Onyankopon deë, n'akwan ye pe; Awurade bohyë nyinaa ba mu. Ùye akokyem ma wòn a wohwehwe banbo wò ne mu. 32 Hwan ne Onyankopon, gye se Awurade? Hwan ne ñbotantim no, gye se yen Onyankopon? 33 Onyankopon ne m'aban a eyë den; wagye me, na wama me kwan so aye pe. 34 Òma

m'anammón ho ye hare se oforotee dee; Òma me gyina soronsorommea. 35 Òsiesie me ma òko; na m'abasa tumi kuntunu kòbere mfrafraës tadua. 36 Woama me wo nkwyagye kyem. Wo mmoa ama mayë ñkesee. 37 Woabo èkwan tetree ama me nan sedee èrenwatiri. 38 “Metaa m'atamfoo so seeë wòn; mannyina kòsii se wòdii nkoguo. 39 Meyamoo wòn, mebòo wòn hwhee fam, na wòantumi ansore; wohwehwee ase wò me nan ase. 40 Wohyeë me ahooden maa òko; woaka m'atamfoo ahye me nan ase. 41 Womaa wòdanee wòn ani dwanees, na mesee wòn a wòtan me nyinaa. 42 Wòsu pëe mmoa, nanso obiara ammegye wòn. Wòsu frëe Awurade, nanso wannye wòn so. 43 Meyamoo wòn ma wøyee se asase so mfuture; mepraa wòn guu nsuka mu se wira. 44 “Womaa me nkonomdie wò wòn a wòbò me kwaadu so. Woahwe se meye amanaman sodifoë; na nnipa a mennim wòn som me. 45 Ananafoò bre wòn ho ase ma me; wòte me nka pe ara a, wòde wòn ho ma me. 46 Wòn nyinaa bò huboa, na wòde ahopopoë firi wòn nsraban mu ba. 47 “Awurade te ase! Ayeyi nka me botan, ma wòmma Onyankopon, me nkwyagyeë botan so. 48 Òno ne Onyankopon a òto wòn a wòha me so aware; ñka amanaman no hyë m'ase 49 na ogye me firi m'atamfoo nsam. Wode me si baabi a m'atamfoo nnuru, wogye me firi atutupeföö a wòtia me nsam. 50 Ao Awurade yei enti, mëkamfo wo wò amanaman mu nyinaa; na mëto ayeyie nnwom ama wo edin. 51 “Wode nkonomdie akësëe ama wo ohene; woda ñda a ensa da adi kyere dee woasra no ngo, wode kyere Dawid, ne n'aseföö afebòo.”

23 Yei ne Dawid nsëm a etwaa too: “Dawid, Yisai ba barima a Onyankopon maa no nkòsoo a eyë nwawanwa, na Yakob Onyankopon sraa no ngo no, ne nnwomsiaani papa bi nie: 2 “Awurade honhom kasa fa me mu; ne nsëm wò me tekrema so. 3 Israel Onyankopon kasaëë, Israel botan ka kyereë me se: ‘Onipa a ñdi ñhene tenenee mu, na ñde Nyamesuro di ñhene no, 4 ñte se anëpa hann, ñte se owiapue a shyerë ebëre a omununkum nni hò; ñte se osuto a ema ahodwoò, na ema esere foforo pue firi asase mu.’ 5 “Eyë me fie na Onyankopon ayi. Aane, ñne me aye apam a ñwò hò daa. Ne nhyeheyëës ye afebòo, ebi nni hò bio, na wòasò ano. Ñbehwe me yiedie ne me nkòsoo daa. 6 Na wòn a wònnim Onyame no te se nkasese a wòbeto aguo, efiri se, wòwòwë nsa a ñso mu. 7 Ëse se obi kò amia mu ansa na watwa wòn agu; wòde ogya behye wòn dworobëe.” 8 Edin a ñdidi soó yi ye Dawid

nnømmarima: Dee odi ekan ne Yoseb-Basebet a ɔfiri Tahkemon, na øye øsaahene wø akofoo akøses Baasa bi so wø Dawid mmarima no mu. Øno na øde ne pea kumm atamfoo akofoo aha nwøtwe wø osa baako pe mu. **9** Dee øto so mmienu wø Baasa no mu no ne Dodo babarima Eleasa a øye Ahohi aseni. Ebere bi Eleasa ne Dawid ka boom, te gyinae, de tiaa Filistifoø ebere a Israel akodøm no nyinaa adwane. **10** Ùkunkumm Filistifoø no ara kosii se afei, na øntumi mpagya ne pea. Nanso, Awurade maa no dii nkonim saa da no. Akodøm a aka no ansane amma, kosii ebere a ese se wøkøtase wøn asadee no. **11** Dee odi hø ye Sama a øye Agée a ɔfiri Harar babarima. Eda koro bi, Filistifoø no boaa wøn ho ano wø Lehi, na wøto hyee Israelfoo no so asedua afuo bi mu. Israel akodøm no dwaneee, **12** nanso, Sama gyinaa ne nan so pintinn wø afuo no mfimfini, kaa Filistifoø no guie. Enti, Awurade ma ødii nkonim. **13** Ebere bi, eduruu twabere no a Dawid wo Adulam oboden mu no, Filistia akodøm bekyeree sraban wø Refaim bønhwa mu. Baasa no (a na wøka Aduasa no ho no, wøn a na wøye nimdefoo wø Dawid akofoo mu no) siane køhyiaa no wø ho. **14** Saa ebere no na Dawid te sraban mu hø a na Filistifoø akodøm no fa bi nso akøtena Betlehem. **15** Dawid daa n'akønno adi se, “Ao, se menya nsu pa a øwo Betlehem abura a øwo kuro no øpono no ano ho no bi a, mènom.” **16** Enti, Baasa no bu faa Filistifoø no mu kosaa nsuo no bi firii abura no mu, de bøe Dawid. Nanso, wannom. Mmom, øhwie guu Awurade anim. **17** Øteaam se, “Awurade ma empare me se mènom yeil Saa nsuo yi som bo te se saa mmarima yi a wøde wøn nkwa too hø, kosaa nsuo yi bøe me yi mogya.” Enti, Dawid annom. Aninsem a Baasa no yee nhwesoø bi nie. **18** Na Yoab nua Seruia babarima Abisai nso dii Aduasa no anim. Eda bi, øde ne pea kumm atamfoo akofoo ahasa wø osa baako pe mu. Saa mmarinsem yi enti na øgyee edin te se Baasa no. **19** Abisai na øgyee edin pa ara wo Aduasa no mu. Øwom na ønka Baasa no ho dee, nanso na øno ne Aduasa no safohene. **20** Na Yehoiada babarima Benaia nso ye økofoø kokodurufoø a ɔfiri Kabseel. Ødii aninsem bebre a ebi ne se, økumm Moab akofoo akøses baanu. Ebere bi nso, øtaa gyata, ma wøkøtøø amena mu. Na sukyerømma atø, ama fam aye toro dee, nanso økyeree gyata no, kumm no. **21** Ebere bi nso, na akontibaa na økura no, nanso øde kumm Misraimni økofoø køses bi a na øno kura pea. Benaia hwam pea no firii Misraimni no nsam, na øde kumm no. **22** Yeinom

ne mmaninsem a ømaa Yehoiada babarima Benaia gyee edin te se Baasa no. **23** Na øwa animuonyam sene wøn a na wøfra Aduasa no mu, nanso na ønka Baasa no ho. Na Dawid yee no n'awemfoø no so øsaahene. **24** Wøn a aka a wøfra Aduasa no mu nie: Yoab nuabarima Asahel; Dodo a ɔfiri Betlehem babarima Elhanan; **25** Sama a ɔfiri Harod; Elika a ɔfiri Harod; **26** Heles a ɔfiri Palti; Ira, Ikes a ɔfiri Tekoa babarima; **27** Abieser a ɔfiri Anatot; Sibekai a ɔfiri Husa; **28** Salmon a ɔfiri Ahoa; Maharai a ɔfiri Netofa; **29** Heleb, Baana a ɔfiri Netofa babarima; Itai, Ribai a ɔfiri Gibeä (Benyamin abusuakuo mu) babarima; **30** Benaia a ɔfiri Piraton; Hidai a ɔfiri Nahale-Gaas; **31** Arbatini Abi-Albon; Asmawet a ɔfiri Bahrurim; **32** Eliahba a ɔfiri Saalbon; Yaasen mmamarima; **33** Yonatan, Sama a ɔfiri Harar babarima; Sarar, Ahiam a ɔfiri Maaka babarima; **34** Elifelet, Ahasbai a ɔfiri Maaka babarima; Eliam, Ahitofel a ɔfiri Gilo babarima; **35** Hesro a ɔfiri Karmel; Paarai a ɔfiri Arba; **36** Igäl, Natan a ɔfiri Soba babarima; Bani a ɔfiri Gad; **37** Selek a ɔfiri Amon; Naharai a ɔfiri Beerot (Yoab akodekurafoø); **38** Ira a ɔfiri Yitri; Gareb a ɔfiri Yitri; **39** Hetini Uria. Wøn nyinaa dodoø ye aduasa nson.

24 Bio, Awurade abufuo baa Israel so enti, øhyee Dawid se ømfø nnipakan so nhø wøn a wøwo Israel ne Yuda nyinaa. Awurade see Dawid se, “Kø na køkan Israelfoo ne Yudafoo nyinaa.” **2** Enti, øhene no ka kyereø ne sahene Yoab se, “Kan nnipa a wøwo asase yi so nyinaa, ɔfiri Dan a øwo atifi fam, de besi Beer-Seba a øwo anafoø fam, na ama mahunu nnipa dodoø a wøwo ha.” **3** Na Yoab buaa øhene no se, “Awurade mma wo ntøna ase køsi se nnipa a wøwo w'ahennie yi mu ase bøtre mmøho øha. Na aden enti na wøpe se wøye yei?” **4** Na øhene no hyee no ketee se, wønkan nnipa enti, Yoab ne n'adwumayefoo køkanee nnipa a wøwo Israel. **5** Dee edi ekan no, wøtwaaw Yordan køtenaa Aroer, kuro a øwo bønhwa no anafoø a økyereø Gad no. Afei, wøkøø Yaser, **6** toaa so køduruu Gilead a øwo Tatim-hodsi, toaa so køo Dan Yaan ne Sidon fa mu. **7** Afei, wøbaa Tiro aban mu ne Hewifooø ne Kanaanfooø nkuronø nyinaa mu. Wøkøø Yuda anafoø, køduruu Beer-Seba de wíee. **8** Wøwurawuraa asase no nyinaa so, de abosome nkron ne nnafua aduonu wíee nnipakan no, sane køø Yerusalem. **9** Yoab de ne nnipa dodoø a wønyaee bøe øhene no. Na mmarima a wøaduru sraadie mfeø so wø Israel no dodoø ye mpem aha nwøtwe, na mpem ahanum nso wø Yuda.

10 Dawid kan nnipa no nyinaa wiees no, n'atiboa buu no fõ, enti ɔka kyerees Awurade se, “Dee meyees yi enti, maye bone kesee. Enti, Awurade, mesre wo, yi saa afəbuo yi firi wo ɔsomfoo so. Maye nkwaseadee.” **11** Adees kyees no, Awurade asem baa odiyifoo Gad a ɔye Dawid ɔdehunufooo nkyen se: **12** “Koka kyere Dawid se, Sedees Awurade see nie: ‘Mede nsem mmiensa reto w'anim. Yi mu baako na meye.’” **13** Enti, Gad koo Dawid nkyen kabisaa no se, “ɔkom mmra w'asase yi so mfee mmiensa anaa? Anaa, atamfoo a wogu wo so no wobedwane wən abosome mmiensa? Anaa, ɔyaredom mmra wo əman yi mu nnansa? Enti afei, dwene ho yie, na ma menhunu mmuaes a memfa nkoma Awurade.” **14** Dawid ka kyerees Gad se, “Yewə ahohiahia mu. Momma yemfa yen ho nhye Awurade nsa, efiri se, n'adoe ɔoso; nanso, mma me nkoto nnipa nsam.” **15** Enti, Awurade too ɔyaredom guu Israel so anəpa no ma edii nnansa. Na nnipa ɔpeduoɔson firii Dan kosi Beer-Seba wuwui. **16** Ebere a əbəfоо no reye ahoboa akosee Yerusalem no, Awurade nuu ne ho wə asem no ho, na oka kyerees no se, “Ey! Gyae.” Saa ebere no na Awurade əbəfоо no aduru Yebusini Arauna ayuporobea hø. **17** Ebere a Dawid hunuu əbəfоо no, ɔka kyerees Awurade se, “Me na maye bone. Yeinom dees wonnim ho hwee, edeen na woaye? Ma wo əbəfоо nse me ne me fiefoo.” **18** Eda no, Gad koo Dawid nkyen koka kyerees no se, “Kø na kosi afɔrebukyia ma Awurade wø Yebusini Arauna ayuporobea hø.” **19** Na Dawid koyees dees Awurade hyees no se ɔnye no. **20** Ebere a Arauna hunuu se əhene ne ne mmarima reba no, ɔruees, bekotoo əhene, de n'anim butuu fam. **21** Arauna bisaa se, “Aden enti na woaba, me wura?” Dawid buaa se, “Merebetø ayuporobeia hø, na masi afɔrebukyia wø hø ama Awurade, sedes Awurade bema ɔyaredom no agyae.” **22** Arauna ka kyerees Dawid se, “Me wura fa na faye dees wopc. Nantwie a wode bəbə ɔhyee afodees nie. Wobetumi de ayuporees nnua ne nantwie mpamho nnua no aye anyina wø afɔrebukyia no so. **23** Mede ne nyinaa bema wo, na mesre se, Awurade, wo Onyankopon nnye afodees yi.” **24** Na əhene no buaa Arauna se, “Dabi, mepc se metø, na merentumi mmø ɔhyee afodees mma Awurade, me Onyankopon, a mammo ho ka biara.” Enti, Dawid tuaa dwete bęye gram ahanum aduoɔson enum de tø ayuporobeia ne nantwie no. **25** Dawid sii afɔrebukyia wø ha maa Awurade, na əbə ɔhyee afodees ne asomdwos afodees ho. Na Awurade tiee ne mpaeebø maa ɔyaredom no gyae.

1 Ahemfo

1 Afei, na əhene Dawid anyini yie, na se wəde nnasoo ahe ara kuru ne ho koraa a, enka ne ho hye koraa. **2** Enti, n'afotufoa ka kyereε no se, “Yebεpe əbaabunu bi ama wo a əbetena wo ho ahwe wo. Əbeda wo kokom, na ama wo ho aye wo hye.” **3** Enti, wokyinii əman no mu nyinaa, hwehwεε əbaa hoofefoo bi. Wəkənyaa Abisag a əfiri Sunam, na wəde no bres əhene no. **4** Na əye abaayewa hoofefoo, na əno na əbehwεε əhene. Nanso, na əhene no ne no nni nna mu ayənkofa biara. **5** Saa əbere no mu Dawid babarima Adoniya a na wəfre ne maame Hagit no yee ahomasoo kaa se əbesi ne ho əhene, ahye n'agya a wəbə akəkoraa no ananmu. Enti, əyeε nteaseenam, pəe aponko kaa ho. Əpəe mmaprima aduonum, twii nteaseenam no ne aponko no dii n'anim. **6** Na n'agya, əhene Dawid, nteaa no da, mpo se əbebisa no se, “Edeen na woreye yi?” Na Adoniya ye əbarima hoofefoo. Əno na na odi Absalom akyi wə awəo mu. **7** Adoniya gyee Seruia babarima Yoab ne əsəfəo Abiatar too mu, na wən nso penee se wəbeboaa no ama wadi əhene. **8** Na wən a wətaa Dawid akyi, na wəampə se wəboa Adoniya na ədi əhene no bi ne əsəfəo Sadok, Yehoiada babarima Benaia, odiyifoo Natan, Simei, Rei ne Dawid ho banbofoo. **9** Adoniya kəo Sohelet boo a əben En-Rogel asutire ho. Ehə na əde nnwan, anantwie ne anantwie mma bəo afədees. Ətoo nsa frēe ne nuammarima nyinaa, əhene Dawid mmaprimarima no, ne Yuda adehyee mpanimfoo. **10** Nanso, wamfre odiyifoo Natan anaa Benaia anaa əhene ho banbofoo anaa ne nuabarima Salomo. **11** Na odiyifoo Natan kəo Batseba a əye Salomo maame no nkyen kəbisaa no se, “Wonim se Hagit babarima Adoniya asi ne ho əhene a yen wura Dawid mpo nnim ho hwee? **12** Se wopə se wonya wo tiri didi mu, na wogye wo babarima Salomo nso nkwa a, tie m'afotuo yi. **13** Kə əhene Dawid nkyen ntəm so, na kəbisa no se, ‘Me wura, εnye wo na wohyeε me bə se, me babarima Salomo na da bi əbedi w'adee se əhene, na watena w'ahennwa no so? Na aden enti na Adoniya aye əhene?’ **14** Na əbere a wəgu so ne no rekasa no, məba abesi asem biara a woaka no so dua.” **15** Na Batseba kəo əhene piam. Afei, na wəbə akəkoraa posoposo a Abisag na na əhwe no. **16** Batseba kotoo no, na əhene no bisaa no se, “Edeen na menyə mma wo?” **17** Əbuua no se, “Me wura, wogyina Awurade, wo Onyankopən, anim hyeε me bə se, me babarima

Salomo na əbedi w'adee, na watena w'ahennwa so. **18** Nanso, εwieve aseε no, Adoniya na wəbεye əhene fofora a mpo, wonnim ho hwee. **19** Əde anantwie ne anantwie mma a wəadore sradee ne nnwan abə afədees. Na otoo nsa frēe wo mmaprimarima nyinaa ne əsəfəo Abiatar ne Yoab a əye akodəm sahene no. Nanso, wanto nsa amfrē wo əsəfəo Salomo bi. **20** Na, me wura əhene, Israel nyinaa retwen dee wəbəkyere se ənni w'adee se əhene. **21** Na se woanyε biribi na se wonya kə wo kra akyi pə a, wəbεye me ne me ba Salomo se awudifoo.” **22** Əgu so ne no rekasa no ara pə na, odiyifoo Natan beduruu ho. **23** Əhene afotufoa no ka kyereε no se, “Odiyifoo Natan aba ha, na əpə se əhunu woo.” Natan kəo mu kəkotoo əhene no. **24** Əbisaa se, “Me wura, woaye w'adwene se Adoniya na ənni w'adee, na əntena w'ahennwa so anaa? **25** Ənnə, əde anantwie, anantwie mma a wəadore sradee ne nnwan abə afədees, na otoo nsa frēe wo mmaprimarima nyinaa, ma wəbaa afahye no ase. Əfrēe Yoab a əye akodəm sahene no ne əsəfəo Abiatar nso. Merekasa yi, wəne no redidi, nom, teateam se, ‘Əhene Adoniya nkwa sol’ **26** Na me a meye wo əsəfəo no, wanto nsa amfrē me; saa ara nso na wamfre əsəfəo Sadok, Yehoiada babarima Benaia ne Salomo nso. **27** Eye nokore se me wura aye saa a wamma n'asəfəo no mu biara ante onipa a əbedi n'adee se əhene no ho hwee?” **28** Dawid kaa se, “Momfrē Batseba mma me.” Na əbaa əhene anim begyinaa ho. **29** Na əhene hyeε bo se, “Mmerə dodoa a Awurade a əgyee me firii əshaw ne abebrese mu da so te ase yi, **30** ənnə, mehye mmara se, wo babarima Salomo na əbedi adee se əhene, na əbetena m'ahennwa so, sedee mekaa ntam kyereε wo wə Awurade, Israel Onyankopən, anim no.” **31** Na Batseba sane kotoo no bio, na əteaam se, “Me wura, əhene Dawid, ntena ase afebəo!” **32** Na əhene Dawid hyeε se, “Momfrē əsəfəo Sadok, odiyifoo Natan ne Yehoiada babarima Benaia mma me.” Wəbaa əhene anim no, **33** əhene ka kyereε wən se, “Momfa Salomo ne me mpanimfoo no nkə Gihon asutire no ho. Salomo ntena m'afunumponko so. **34** Ehə na əsəfəo Sadok ne odiyifoo Natan besra no ngo se Israelhene. Monhyen totorobento, na monteateam se, ‘Əhene Salomo nkwa so!’ **35** Na se mosane de no ba ha a, əbetena m'ahennwa so. Əbedi m'adee se əhene, əfiri se, mayi no se ənye əhene wo Israel ne Yuda so.” **36** Yehoiada babarima Benaia gyee so se, “Amen! Awurade a əye me wura, əhene Onyankopən no mmara no mmra mu saa. **37**

Na Awurade nka Salomo ho sèdee əkaa wo ho no, na Salomo ahennie nyε yie nkyen wo dee no mpo.”

38 Enti, əsəfoo Sadok, odiyifoo Natan ne Yehoiada babarima Benaia ne əhene ho banbəføo faa Salomo de no kɔɔ Gihon asutire no ho a, na Salomo te əhene Dawid afunumpɔnko so. **39** Ehø na əsəfoo Sadok faa ngotoa firii ntomadan kronkron mu hɔ behwie guu Salomo tirim. Afei, wohyen totorobento maa nnipa no nyinaa teateam se, “Əhene Salomo nkwa so!” **40** Na nnipa no nyinaa sane ne Salomo kɔɔ Yerusalem a wɔrebo mmén, di ahurisie. Na anigyeε ne ahosepε ne nteateam no ano yεε den ara kɔsii se, wɔn nne no wosoo asase. **41** Adoniya ne n'ahəhoo tee osebø ne nteateam əberε a wɔreyε awie wɔn apontoɔ no. Na Yoab tee totorobento nne no, obisaa se, “Na asem ben na asie? Na aden nso na kuro no mu ayε gyegyeegye yi?” **42** Ebere a əgø so rekasa no, Yonatan a əyε əsəfoo Abiatar babarima no kɔɔ hɔ. Adoniya ka kyereε no se, “Bra mu, əfiri se, woye onipa papa. Minim se asem pa wɔ w'ano.” **43** Yonatan buaa se, “Dabi! Seesei ara, yen wura əhene Dawid, asi Salomo əhene. **44** Əhene no maa əne əsəfoo Sadok, odiyifoo Natan, Yehoiada babarima Benaia a əhene ho banbəføo rebø wɔn ho ban, kɔɔ Gihon asutire ho. Wɔmaa no tenaa əhene afunumpɔnko so, **45** enna Sadok ne Natan sraa no ngo se əhene foforo. Wɔreba ara ni, na kuro mu no nyinaa agye bum ahokeka so. Gyegyeegye no aseykyere εara ne no. **46** Afei, seesei, Salomo te ahennwa so se əhene. **47** Adehyεε mpanimfoø nyinaa kɔɔ əhene Dawid nkyen, komaa no amo, kaa se, ‘Onyankopøn mma Salomo ahennie nhjeta nkyen wo dee no, na Salomo ahemman nso nye kεsεe nsene wo dee no!’ Na əhene sii ne tirī ase yii Awurade ayε, əberε a na əda ne mpa mu, **48** na əkaa saa nsem yi, ‘Nhyira nka Awurade, Israel Onyankopøn, a enne da yi wayi obi se əntena m'ahennwa so wɔ əberε a mete ase, na mehunu dee əreko so nyinaa.’” **49** Ehø ara, Adoniya ahəhoo no nyinaa de ehu gyee bum, firii apontoɔ no ase, na ntɛm so, obiara kɔɔ ne kwan. **50** Na Adoniya no ankasa suro Salomo, enti ədwane kɔɔ ntomadan kronkron no mu kɔsosoø mmén a əsisi afɔrebukyia no so no mu. **51** Ankyere na Salomo tee se Adoniya akɔsosoø mmén a əsisi afɔrebukyia no so, na əresrε se, “Momma Salomo nsuae nkyere enne yi ara, na wankum me!” **52** Salomo buaa se, “Se əbedi me nokore dee a, wɔrenha no. Na se wanyε saa dee a, wobækum no.” **53** Enti, əhene Salomo frεε Adoniya, na wɔde

no firi afɔrebukyia no so kɔεε. Əkotoo əhene no, na Salomo ka kyereε no se, “Kɔ efie.”

2 Dawid rebewuo no, əde adwuma hyεε Salomo nsa se: **2** “Merekø baabi a εse se da bi əteasefoo biara kɔ, enti yε den na kyere wo mmaninyε, **3** na yε dee Awurade, wo Onyankopøn, hwehweε se woyε, nante n'akwan mu, na di ne mmara ne n'ahyεdee so sèdee wɔatwerε wɔ Mose mmara no mu no, sèdee εbeyeε a, wobækø so wɔ biribiara a wobεye mu ne baabiara a wobækø nso. **4** Se woyε yei a na Awurade bεdi ne bø a əhyεε me no so se, ‘Se w'aseføo hwε wɔn asetena, na wɔfiri wɔn akoma ne wɔn kra nyinaa mu nante nokore mu wɔ m'anim a, wɔn mu baako betena Israel ahennwa no so.’ **5** “Wonim se Seruia babarima Yoab kumm m'akodøm asahene baanu no a εye Ner babarima Abner ne Yeter babarima Amasa no. Əkunkumm wɔn, hwiee wɔn mogya guie asomdwoeε berε mu a enye əko berε mu, na əde wɔn mogya kekaa n'abəwomu a əbø n'asene mu ne ne mpaboa a εhyε ne nan so. **6** Wo ne no nni, na mma no mmfa ne ti dwono nkɔ damena mu asomdwoeε mu. (Sheol h7585) **7** “Na yε Barsilai a əfiri Gilead no mmamarima adøεε, na ma wɔnka wɔn a wɔdidi wɔ wo didipono so no ho. Ebere a medwane firii wo nuabarima Absalom ho no, wɔyεε me adøεε. **8** “Kae Gera Benyaminni a əfiri Bahurim no babarima Simei. Ədomee me dendeenden, da a meredwane ako Mahanaim no. Na əbeyiaa me wɔ Yordan no, mede Awurade edin kaa ntam se, Merenkum no. **9** Nanso, ntam no mma ənni bem. Woye ənyansafoo na wobεhunu əkwān a wobεfa so aka ne mogya agu.” (Sheol h7585) **10** Na Dawid wuiε, na wɔsiee no wo Dawid kurom. **11** Ədii əhene wo Israel mfee aduanan a ne nkyeremu ne se, ədii Hebron so mfee nson enna Yerusalem nso, ədii adøε mfee aduasa mmiensa. **12** Enti, Salomo tenaa n'agya Dawid ahennwa so, na n'adødie ase timiie yie. **13** Na Hagit babarima Adoniya kɔɔ Salomo ne maame Batseba nkyen. Batseba bisaa no se, “Wobaa no asomdwoeε so ana?” Əbuua no se, “Εye asomdwoeε so.” **14** Na əkaa ho se, “Merep se woyε me adøε bi.” Na Batseba bisaa se, “Adøε ben.” **15** Adoniya kaa se, “Sèdee wonim no, na ahemman no yε me dea. Na Israel nyinaa hwε me kwan se wɔn əhene. Nanso, nneema sesaεε, na ahemman no kɔɔ me nuabarima nkyen, əfiri se, Awurade pe no saa. **16** Seesei, adøε baako na mepe se mebisaa wo. Mfa nkame me.” Əkaa se, “Wotumi bisa me.” **17** Na ətoaa so se, “Kobisa əhene Salomo

ma me, na ḥremfa dekodee no nkame wo. Bisa no na ḥmfa Abisag Sunamni no mma me se me yere.” **18** Na Batseba buaa se, “Eyε, meka ho asem akyere ohene ama wo.” **19** Enti Batseba koo ohene Salomo nkyen se ḥrekokasa ama Adoniya. Ohene no s̄oree se ḥrebeyia no, b̄o ne mu ase ansa na ḥretena n’ahennwa so. Na ḥhyε se w̄omfa adwa mmre ohene maame, na ḥtenaa ohene nifa so. **20** Óka kyerεe ohene se, “Mewa adee ketewaa bi bisa wo, na mfa nkame me.” Ohene no buaa no se, “Bisa me, me maame. Meye ama wo.” **21** Enti, okaa se, “Ma w̄omfa Sunamni Abisag mma wo nuabarima Adoniya awadee.” **22** Ohene Salomo bisaa ne maame se, “Aden enti na wope se Adoniya ware Sunamni Abisag? Ennεe, se wobebisa ahemman nso ama no. Wonim se oyε me nua panin na ḥs̄ofoo Abiatar ne Seruia babarima Yoab nso boa no!” **23** Na ohene Salomo de Awurade edin kaa ntam se, “Se Adoniya amfa ne nkwa antwa saa abisadee yi so a, Onyankopon ne me nni no denden so pa ara. **24** Na seesei dee, mmere dodo a Awurade te ase yi, ono a watim m’ase wo m’agya Dawid ahennwa so, na wabo me fie ahennie mu nnidisoo atenasee ama me, sedee ḥhyε me b̄o no, Adoniya dee, twa ara na etwa se ḥwu enne yi ara.” **25** Enti, Salomo hyεe Yehoiada babarima Benaia se ḥnkum no, na ḥkumm Adoniya. **26** Na ohene no ka kyerεe ḥs̄ofoo Abiatar se, “Sane k̄ wo kurom Anatot. Wofata se wowuo, nanso merenku wo seesei, efiri se, wosoaa Awurade Otumfo Adaka no maa m’agya, na wo ne no nyinaa na mohunuu amane wo n’abebresε nyinaa mu.” **27** Enti, Salomo woroo Abiatar atadee se ḥs̄ofoo, nam so dii mmara a Awurade hyεe wo Silo fa Eli asefoo ho no so. **28** Ewom, ahyeasee no na ḥnni Absalom akyi, nanso Yoab de ne ho k̄d̄om Adoniya adonye no. Eberε a Yoab tee Adoniya wuo no, ḥtuu mmirika koo Awurade ntomadan kronkron no mu, na ḥkososo mmen a etuata aforebukyia no ho no mu. **29** Eberε a ohene Salomo tee asem yi, ḥs̄omaah Yehoiada babarima Benaia se ḥnkum no. **30** Na Benaia koo Awurade ntomadan kronkron no mu k̄ka kyerεe Yoab se, “Ohene se firi adi.” Nanso, Yoab buaa se, “Dabi, mewu wo ha.” Enti, Benaia sane koo ohene no nkyen kokaa asem a Yoab aka no kyerεe no. **31** Ohene no tee asem a Yoab kaεe no, oka kyerεe Benaia se, “Ye dee okaεe no. Ku no wo aforebukyia no ho, na sie no. Yei beyi adwenemhere mogyahwiegu ho afodie afiri me ne m’agya fiefoo so. **32** Na Awurade betua no kum a ḥkumm mmarima ateneneefoo amapa

baanu a na woyε sene no no so ka. Na m’agya nnim Ner babarima Abner a na oyε Israel akod̄om sahene ne Yeter babarima Amasa a na ḥno nso ye Yuda akod̄om sahene no wuo ho hwhee. **33** Yoab ne n’asefoo dee, saa awudie ahodooyi ho afodie ntene w̄on so, na Awurade mma Dawid ne n’asefoo ne n’ahennwa asomdwosee afebooo!” **34** Enti, Yehoiada babarima Benaia sane koo ntomadan kronkron no mu, k̄kumm Yoab, na w̄osiee Yoab wo ne kurom wiram baabi. **35** Na ohene no yii Yehoiada babarima Benaia se ḥnsi Yoab anan se ḥs̄afhene. Na oyii ḥs̄ofoo Sadok de no sii Abiatar anan. **36** Ohene no soma ma wokofree Simei ka kyerεe no se, “Si efie wo Yerusalem ha na tena mu. Nanso, mfiri kuro no mu nk̄ baabiara. **37** Na da a wobetwa Kidron b̄onhwa no, wobewu; na wo mogya begu w’ankasa wo tiri so.” **38** Na Simei buaa se, “W’atemmuo no ye kronn. Biribiara a me wura ohene bεhye se menyε no, mεye.” Enti, Simei tenaa Yerusalem kyεree yie. **39** Na mfee mmiensa akyi no, Simei asomfoo baanu dwane koo Gathene Akis, Maaka babarima nkyen. Eberε a Simei hunuu baabi a w̄ow̄o no, **40** ḥhyεhyε n’afunumu, koo Gat, kohwehwεe w̄on. Hunuu w̄on no, ḥde w̄on sane baa Yerusalem. **41** Salomo tee se Simei afiri Yerusalem ako Gat asane aba. **42** Enti, wosoma ma wokofree Simei baε, na ḥbisaa no se, “Mamma woanka ntam Awurade edin mu se, worenko baabiara, na se anye saa a, wobewu? Na wobuaa se, ‘Atemmuo no ye kronkron; na medi asem a woaka no so.’” **43** Na aden enti na woanni wo ntanka no so amma Awurade, na woantie me nhye?” **44** Na ohene no ka kaa ho se, “Akyinnye biara nni ho se wokae amumuye a woyεe m’agya, ohene Dawid. Awurade betwe w’aso wo ho. **45** Na medee, mεnya Awurade nhyira, na daa Dawid aseni atena ahennwa no so.” **46** Na ohene no nhye so, Yehoiada babarima Benaia faa Simei de no firii adi k̄kumm no. Enti ahemman no timiε wo Salomo nsam.

3 Salomo ne Misraimhene Farao yεe apam, nam so waree ne babaa. ḥde no bεtenaa Dawid kurom k̄sii se ḥsii n’ahemfie, sii Awurade Asoredan, na ḥtoo Yerusalem ho ḥfasuo nso wieee. **2** Saa eberε no mu, na Israelfoo gu so b̄o afodiee wo sorɔnsorɔmmεa, efiri se, na wonsii asoredan, mfaa Awurade din ntoo so. **3** Salomo kyerεe ne do a ḥwo maa Awurade, efiri se, na ḥnam n’agya Dawid nkyerεkyεe anammɔn so pεpεεre. Mmom na ḥb̄o afodiee wo sorɔnsorɔmmεa ho, hye aduhwam wo ho nso. **4** Gibeon na na aforebukyia

no mu atitire wō, εhō na Salomo kōbōo ḥhyee afōdee apem wō afōrebukyia so. 5 Anadwo no, Awurade daa ne ho adi kyere Salomo wō daeε mu. Onyankopon ka kyere se, “Edeεn na wope? Bisa na mede bēma wo.” 6 Salomo kaa se, “Woada adōee kesee pa ara adi akyere m’agya Dawid, εfiri se, na ɔdi wo nokore, yε ɔteneneeni a n’akoma mu nso da hō. Woatoa so aye no saa adōee kesee yi ara, na εnne yi ara, woama no ɔbabarima se ɔntena n’ahennwa nso so. 7 “Afei, Ao Awurade, me Onyankopon, woasi w’akoa ɔhene, se mensi m’agya Dawid anan mu, nanso meye abōfra ketewaa bi a mennim sēdee mesi aye m’adwuma. 8 Eha na w’akoa abeduru wō nnipa a woapa wōn no mu; nnipa a wōn dodoɔ enti, obi ntumi nkan wōn. 9 Enō enti, ma w’akoa nhunumu akoma a ɔbetumi de adi wo nkurofōo so, na ɔbetumi ahunu papa ne bōne ntam nsonsonoe. Na hwan koraa na ɔno nko ara betumi adi saa ɔman a wōdi mu, a wōyε wo dea yi so?” 10 Awurade ani soa Salomo mmuaεe no, na n’ani gyee se ɔbisaa nyansa. 11 Enti, Awurade buaa se, “Esiane se woabisa nyansa a wode bēdi me manfōo so, na woammisa nkwa tenten anaa sika amma wo ho anaa woammisa se wo ɔtamfōo bi nwu no enti, 12 mede deε woabisa no bēma wo. Mēma wo nyansa ne nteasee a obiara nnyaa bi da, na obiara nso nnyaa bi da. 13 Na deε woammisa no nso, mede bēka wo ho—sika ne animuonyam. Na ɔhene biara a ɔwō ewiase nso rentumi mfa ne ho nto wo ho, wo nkwa nna nyinaa mu. 14 Na se wodi m’akyi, na wodi me mmara so se w’agya Dawid a, mēma wo nkwa tenten.” 15 Na Salomo nyaneε, na ɔhunu se εye daeε. ɔkōo Yerusalem kōgyinaa Awurade Apam Adaka no anim, na ɔbōo ḥhyee afōdee ne asomdwōeε afōdee. Na ḥhyiaa ne mpanimfōo nyinaa, too wōn εpono. 16 Akyire yi, mmaa nnwamanfōo baanu bi baa ɔhene no nkyen, pεeε se ɔka wōn aseε bi ma wōn. 17 Wōn mu baako hyee aseε se, “Me wura, mesrε wo meka se, saa ɔbaa yi ne me te fi kōrō mu. Mewoo ɔba εbere a ɔne me te efie hō. 18 Nnansa akyi no, ɔno nso woo ba. Na yεn nko ara na yεte fie hō a obiara nka yεn baanu ho. 19 “Nanso, anadwo no, ɔpere kōdaa ne ba no so, kumm no. 20 Na ɔsōree anadwo no faa me ba firii me nkyen εbere a mada. ɔde ne ba a wawu no too m’abasa so, na ɔfaa me deε no kōtōo ne nkyen, ma ɔdaεε. 21 Adeε kyeeε a mpeεε se mema me ba no nufōo no, na wawu. Nanso, anim teteε kakra a mehwεε abōfra no yie no, mehunuu se, εnyε me ba no koraa.” 22 Eha ara na ɔbaa baako no gyee hwanyan

kaa se, “Abōfra a wawuo no yε wo ba no, εnna deε ɔnwuiε no nso yε me deε no.” Enna ɔbaa a ɔdi εkan no nso se, “Dabi, deε wawuo no yε wo ba no, εnna deε ɔnwuiε no nso yε me deε no.” Enti, wōtwee asem no saa ara wō ɔhene no anim. 23 ɔhene no kaa se, “Momma yεmpe asem no mu nokore yie. Mo baanu nyinaa, obiara se abōfra a ɔnwuiε no yε ne dea, na abōfra a wawuo no deε, ɔnyε obiara dea. 24 “Se saa na ete deε a, mommrε me akofena.” Enti, wōde akofena b̄rεε ɔhene no. 25 Afei, ɔkaa se, “Mompae abōfra a ɔnwuiε no mu mmienu, na momfa εfa mma mmaa no mu biara.” 26 Na ɔbaa a nokorem, ɔyε abōfra a ɔte ase no maame a ɔpε ne ba yi aseε yie no teateaam se, “Ao! Dabi me wura! Fa abōfra no ma no. Mesre wo nku no!” Nanso, ɔbaa baako no kaa se, “Εye, εbeεbō yεn baanu nyinaa. Kyε ne mu ma yεn!” 27 Eha na ɔhene no kaa se, “Monnku no, na mmom, momfa abōfra no mma ɔbaa a ɔpε se abōfra no tena ase no, na ɔno ne ne maame no.” 28 ɔhene yi atemmuo no tre faa Israel mmaa nyinaa, na ɔmanfōo no ho dwirii wōn wo nyansabun a Onyankopon de ama no, a εma no bu atentenenee no ho.

4 Enti, Salomo dii Israel nyinaa so ɔhene. 2 Na yeinom ne ne mpanimfōo: Sadok babarima Asaria na na ɔyε ɔsəfōo. 3 Sisa mmamarima Elihoref ne Ahiya na na wōyε asenniε atwerefōo. Ahilud babarima Yehosafat na na ɔyε adehyee abakōsēm twerεfōo. 4 Yehoiada babarima Benaia na na ɔyε akodōm sahene. Sadok ne Abiatar na na wōyε asfōo. 5 Natan babarima Asaria na na ɔyε amansini amradofōo titenani. Natan babarima Sabud a na ɔyε ɔsəfōo no, na na ɔyε ɔhene fotufoa a ɔde ne ho to ne so. 6 Ahisar na na ɔyε ahemfie sohwefōo. Abda babarima Adoniram na na ɔhwe adwumayεfōo so. 7 Na Salomo wo amansini amradofōo dumienu wō Israel nyinaa mu. Na wōn adwuma ne se, wōyε nnuane firī ɔmanfōo nkyen de kōma ahemfiefōo. Wōn mu biara hwε, di saa dwuma yi ɔbosome baako wō afe biara mu. 8 Saa amradofōo dumienu no edin na ɔdidi soɔ yi: Na Ben-Hur wō Efraim bepo asase so. 9 Na Ben-Deker hwε Makas, Saalbim, Bet-Semes ne Elon-Bet-Hanan so. 10 Na Ben-Hesed hwε Arubot a Soko ne nsase a εwō Hefer nyinaa ka ho no so. 11 Na Ben-Abinadab wō Nafat-Dor. (ɔwaree Salomo babaa Tafat). 12 Na Ahilud babarima Baana hwε Taanak ne Megido ne Bet-Sean a εben Saretan a εwō Yesreel anafoa ne nkuro a εfiri Bet-Sean, de kōsi Abel-Mehola, tra kōsi Yokmeam akyi no

so. **13** Na Ben-Geber wō Ramot-Gilead a Yair nkuro (a wōde too Manase babarima Yair) a ewō Gilead ka ho, wō Argob mantam a ewō Basan a nkuropōn aduosia a wōde kōbere apono asisi ano ka ho. **14** Na Ido babarima Abinadab wō Mahanaim. **15** Na Ahimaas wō Naftali (Ono nso waree Salomo babaa Basmat.) **16** Na Husai babarima Baana wō Aser ne Alot. **17** Na Parua babarima Yehosafat wō Isakar. **18** Na Ela babarima Simei wō Benyamin. **19** Na Uri babarima Geber wo Gilead asase so a Amorihene Sihon ne Basanhene Og amantam ka ho. Na amrado baako pē na əhwē Yuda asase so. **20** Na nnipa a wōwō Yuda ne Israel no dodoos te se mpoano anwea. Dee wōnya di ne dee wōnya nom no, na wōn ani sō. **21** Salomo dii ahemman nyinaa so, firi Asubonten Eufrate kōsi Filistifoo asase so, de kōsi Misraim hyee so. Na nnipa a wadi won so wō saa nsase no so no de apeatoo bre Salomo, na wōkōo so somm no ne nkwa nna nyinaa. **22** Nnuane a na wahia daa wō Salomo ahemfie no ye asikyiresiam pa susukora əha ne aduonum ne atokosiam susukora ahasa, **23** anantwie a wōadodōre a wōde won firi buo mu edu, anantwie a wōde wura ayen wōn aduonu, nnwan anaa mmirekyie əha, atwe, nnowa, awansane ne nkoko a wōadore. **24** Na Salomo amantoo no ye ahennie ahodoo a ewō Asubonten Eufrate atoē fam nyinaa de firi Tifsa kōsi Gasa. Na asomdwoee wō asase no so mmaa nyinaa. **25** Salomo nkwa nna mu nyinaa, Yuda ne Israel nyaa banbo tenaa ase asomdwoee mu. Na efiri Dan kōsi Beer-Seba no, na abusua biara wō ne fie ne ne bobe ne borōdōma mfikyifuo. **26** Na Salomo wō apōnkōdan mpem ənan ma ne nteaseenam apōnko ne apōnko mpem dumien. **27** Amansini mu amradofoo na na wōma əhene Salomo ne n'asenniis nnuane pepērēpē wō won bosome bosome nnuanema no mu. **28** Na wōde atokoo ne eserē a cho hia bres adehyes aponko no wō won daberc. **29** Onyankopon maa Salomo nyansa, nteasee ne nhunumu a emu nni hwehwēbea. **30** Nokorēm, ne nyansa no boro anyansafoo a wōwō apueē ne anyansafoo a wōwō Misraim nyinaa nyansa so. **31** Na ənim nyansa sene obiara a Esrahini Etan ne Heman ne Kalkol ne Darda a wōye Mahel mmamarima no ka ho. Na ne din hyetaa wō aman a atwa ne ho ahyia no so. **32** Əbuu mme mpem mmiensa, enna ətwerē nnwom apem ne enum. **33** Na ətumi ka afifidee biara ho nsem, efiri Lebanon ntwenduro so de kōsi hisope a efifiri ofasuo mpaapaē mu so. Na ətumi ka mmoa, nnomaa, mmoa

a wōwea fam ne nsuomnam ho nsem nso. **34** Enti, na ahemfo a wōwō aman afoforō so tu wōn ananmusifoo ba Salomo nkyen bētie ne nyansasem no bi.

5 Na Tirohene Huram ye əhene Dawid adamfo nokwafoō, enti əbere a ətee se wōasra Salomo ngo se əhene se ənni n'agya Dawid adee no, əsomaā n'asomafoō kōo Salomo nkyen, kōmaa no tiri nkwa. **2** Salomo too saa nkra yi se wōmfā nkōma Huram se, **3** “Wo ara wonim se m'agya Dawid antumi ansi asoredan anhye Awurade ne Onyankopon din animuonyam, əsiane akokoakoko a əne aman a wōatwa ne ho ahyia no diie enti. Wantumi anye kōsii se Awurade de n'atamfoō hyee ne nan ase. **4** Nanso, seesei, Awurade, me Onyankopon ama me ahoto wō afa nyinaa, menni ətamfoo biara na biribiara rekō yie. **5** Ne saa enti, maye adwene se mesi asoredan ama Awurade, me Onyankopon sedee Awurade ka kyerē m'agya Dawid se me na meye no. ‘Wo ba a mede no betena ahennwa so, asi w'anamu no besi asoredan ahye me din animuonyam.’ **6** “Eno enti, hye ma wōnkōtwa ntwenduro a efiri Lebanon mmrē me. Me mmarima ne wo mmarima beye adwuma, na akatua biara a wobegye ama won no, metua. Wo ara wonim se, obiara nkyen Sidonfoō wō nnuabuo mu.” **7** Əbere a Huram tee Salomo nkra no, n'ani sōo yie kaa se, “Ayeyie nka Awurade ənne, efiri se, wama Dawid əba nyansafoo se əmmedi saa əman kēsē Israel yi so.” **8** Enti, Huram soma maa wōde saa nkra yi kōmaa Salomo se, “Me nsa aka nkra a wode bres me no, na meye w'abisadee a əfa nnua no ho no. Metumi de ntwenduro nnua ne pepeaa nnua abre wo. **9** M'asomfoō de nnua no befiri Lebanon mmepe so aba Po Kēsē so, na wōakyekyere abobo mu se mpata. Afei wōde befa nsuo no ani de akō baabiara wobekyere. Eno akyi yebesane mu, na yede nnua no abre wo. Wode aduane a me fiefoo bedi betua me ka.” **10** Enti, Huram maa Salomo ntwenduro ne pepeaa nnua sedee əpē. **11** Na Salomo maa Huram atokoo afeduane akatua tono 3,600 de maa ne fidua ne ngo kronkron galō 120,000. **12** Na Awurade maa Salomo nyansa a emu dō, sedee əhyee no bō no. Na Huram ne Salomo yee asomdwoee apam. **13** Na əhene Salomo twerē adwumayefoo əpeduasa a wōfiri Israel nyinaa din. **14** Əsomaā wōn akuakuo kōo Lebanon, bosome biara mu, nnipa əpedu kō, sedee əbeyē a, əbarima baako biara bedi bosome baako wō Lebanon, na wadi abosome mmienu wō efie. Adoniram na na əhwē saa

adwumayefoo yi so. **15** Salomo nso faa nnesoasoafoo əpeduoson; faa abopaeefoo əpeduoəwtwe firii bepo asase no so **16** ne wən so sohwefoo mpem ahasa ne ahansia a, wəbehwe adwuma no so. **17** Əhene no hyeet ma abotwafoō no paeeet, twaa aboodenboō no, yiyii ho sədee wəde bəhyee Asoredan no fapem. **18** Mmarima a wəfiri Gebal kuropən mu boaa Salomo ne Huram adansifoo no, ma wəsiesiee nnua ne aboō no maa Asoredan no sie.

6 Mfee ahanan aduəwtwe a wəgyee Israelfoo firii nkoasom mu wə Misraim no a na Salomo nso adi Israel so əhene mfee enan no bosome Siv (beyə Kətənimaa) mu no, əhyee asee sii Awurade Asoredan no. **2** Asoredan a əhene Salomo si maa Awurade no tentenemu ye anammən aduəkron, ne tətretə ye anammən aduasa enna ne əsoroko ye anammən aduanan enum. **3** Ntwonoo a əda asoredan no anim no tentene ye anammən aduasa a, əne asoredan no ntremu ye pə. Na, ne tətretə nso ye anammən dunum. **4** Salomo yee ntokuə wə əfasuo no soro hyiaeet. **5** Asoredan no fasukyire no nso, wəsisiee adan bebree fomfam ho hyiaeet. **6** Na eyə aborəsan a ətoa so mmiənsa a asee dan no tətretə mu ye anammən nson ne fa. Aborəsan a əto so mmienu no tətretə ye anammən nkron enna apampam dan no tətretə ye anammən edu ne fa. Wəde mpunan a egugu nnannua bi a əhyehye əfasuo no mu na aka adan no afomfam əfasuo no ho. Enti, əkyere se wəamfa mpunan no anhyehye əfasuo no ankasa mu. **7** Na aboo a wəde sii asoredan no nso, wəsiesiee ho wə abopaebea hə enti, edan no sie no, obi ante hama, pəee anaa dadeet biara nnyegyeeet wo adansiie hə. **8** Na əkwan a wəde kə asee adan no mu no da Asoredan no anafoō fam. Atwedeet kyinkyimiə na woforo kə edan a əto so mmienu no so na foforo nso wə adan a əto so mmienu ne mmiənsa no ntam. **9** Wəwhee asoredan no sie no, Salomo de nnua ne ntwenduro mpunan yee ani nsamsoo no. **10** Sedee wəaka no, na adan wəwo edan no afanan nyinaa a wənam ntwenduro so de afam Asoredan no afasuo no ho. Edan no mu biara əsoroko ye anammən nson. **11** Na Awurade de saa asem yi břee Salomo se, **12** “Efa saa Asoredan a woresie yi ho no, se woye əsetie ma me mmara nyinaa ne me nhyeheeet a, na wodi me əhyee nsem so a, menam wo so bedi ebo a mehyee w'agya Dawid no so. **13** Mətena Israel mamfoō mu, na merempa me nkurəfoō akyi da.” **14** Na Salomo wieee asoredan no sie. **15** Na emu

nyinaa, əfiri fam kəsi nsamsoo no, wəde nnua na əkataa əfasuo no anim. Wəde tweneduro na əkataa əfasuo no anim, na wəde pepeaa kataa abrannaa no so. **16** Ətwa mu, nyaa kronkronbea a əhə ye kronkron mu kronkron wə asoredan no tiri mu hə pə. Na əhə atwəeemü ye anammən aduasa a wəde ntwenduro asam fam hə, de kəsi ani nsameet no so. **17** Asoredan no ankasa a na əwo kronkron mu kronkron no akyi no, na ne ntentenemu ye anammən aduosia. **18** Wəde ntwenduro na esam aboō əfasuo a əwo asoredan no nyinaa so, na wəsenee nkoraə fəfə ne nhwiren, de dii nsameet no ani adwini. **19** Salomo siesiee kronkron mu kronkron a ətoa asoredan no so; faako a wəde Awurade Apam Adaka no besi. **20** Saa kronkron mu kronkron no, na ne ntentenemu ye anammən aduasa na ne tətretə ye anammən aduasa, enna ne əsoroko nso ye anammən aduasa. Na Salomo de sikakəkə amapa duraa n'afasuo ne ne nsamsoo no ho nyinaa. Saa ara na əduraa afərebukyia a wəde ntwenduro aye no ho. **21** Afei, asoredan no mu nkaeet no, əde sikakəkə amapa sam ho nyinaa, na əde sikakəkə yee nkənsənkənsən de guu əkwan a wəde kə kronkron mu kronkron hə, de bəə hə ano ban. **22** Enti, əde sikakəkə sam Asoredan no ho nyinaa, kronkron mu kronkron ne afərebukyia no nyinaa ho, de wieet. **23** Kronkronbea mu hə, əde ngo dua senee Kerubim mmienu a emu biara əsoroko ye anammən dunum, de sisii hə. **24** Kerubim baako biara ataban mu trə ye anammən dunum a, ataban baako biara tenten ye anammən nson ne fa. **25** Na Kerubim mmienu no nyinaa tebea ne wən kəsəe ye pə **26** a əbaako biara əsoroko ye anammən dunum. **27** Salomo de wən sisi bənee wən ho wən ho wə asoredan kronkronbea mu hə. Wən ataban mu trə no firi əfasuo baako kəka əfasuo baako. Na wən ntaban a əwo ntam no hyia edan no mfimfini. **28** Na əde sikakəkə duraa Kerubim mmienu no ho. **29** Na kronkronbea mu afasuo ne edan mu no, ədiı adwini a eyə Kerubim mmedua ne nhwiren guu ho. **30** Na əde sikakəkə duraa adan mmienu no abrannaa so. **31** Əkwan a wofa so kə kronkronbea mu hə no, Salomo de ngo dua yee apono mmienu a emu biara wə twətəwəa enum. **32** Saa apono no ho nso, na wəadi Kerubim, mmedua ne nhwiren adwini, na ne nyinaa nso, əde sikakəkə duraa ho. **33** Afei, əde ngo dua yee aponnwa a emu biara wə twətəwəa enan a wofa hə kə asoredan no mu. **34** Əde pepeaa nnua yee apono mmienu a wəbəbə, na wəsii əpono no biara

ekwan bi so se, emu biara tumi bobo gu eno ara so. **35**
Saa apono yi, wode Kerubim, mmuedua, ne nhwiren
adi ho adwini, na wode sikakokoa adura ho. **36** Wosii
adiho ho afasuo no kwan bi so a ntweduro nnua
ntosoo baako wo aboo a wootwa ntotosoo mmiensa
biara so. **37** Wotwaa Awurade Asoredan fapem no
bosome Siv (beyet Kotoniama) mfimfini a saa ebere no
na Salomo adi ohene mfee enan no. **38** Wowiee edan
no ho biribiara bosome Bul (beyet Obubuo) mfimfini
no a na wadi ohene mfee dubaako. Enti, mfee nson na
wode sii asoredan no.

7 Salomo sane sii omo ankasa n'ahemfie. Na
mfirinhyia dumiena na ade wiee ahemfie no
sie. **2** Na wofre Salomo adan no mu baako Lebanon
Kwaeem Ahemfie. Na ne ntentenemu ye anammom
oha ne aduonum. Ne tetrete ye anammom aduosen
enum, enna ne osoroko ye anammom aduanan
enum. Na ntweduro nsamsoo no mpunan no deda
ntweduro fadum enan a woototo ahyehey no tee so.
3 Na woabo ntweduro nsamsoo a etwere mpunan
aduanan enum a eno nso gugu fadum a woototo,
ahyehey no ntentenesoo mmiensa mu a, dunum na
ewo ntentenesoo baako biara mu. **4** Afasuo no fa
biara, mpomma sesa so mmiensa mmiensa a edidi
nhweanimu. **5** Apono no akwan nyinaa, woye no
ahinanana mmiensa mmiensa a edidi nhweanimu.
6 Osii afadum asa a ne ntentenemu ye anammom
aduosen enum, na ne tetrete ye anammom aduanan
enum. Na ntwonoo a wakuru so wo animu a esii
afadum so. **7** Na ahennwa asa a na wonim no se
atemmua asa nso wo ho. Eho na na Salomo tena, di
nsem. Na wode ntweduro asam firi fam, de kosi
nsamsoo so. **8** Baabi a na Salomo tee no twa aseenni a
ewo asa no akyi no ho hyia. Ekwan koroo no ara so
na wofa de siie. Osii ne dan no seso de maa Farao
babaa a na oye ne yeronom no mu baako. **9** Aboo
akesee a wootwa no perepere a ne boo ye den yie na
wode sii saa adan no. **10** Aboo a wode too edan no
fapem no ntentenemu ye anammom dunum, enna
ebi nso ntentenemu ye anammom dumieni. **11** Aboo
a ne boo ye den yie a wode sii afasuo no nso, na
woasusu, atwa no perepere a ntweduro mpunan
nso ka ho. **12** Adihoo kesees no afasuo no nso, woto de
ntweduro mpunan aduntire baako biara too aboo
a wootwa aduntire mmiensa biara so, te se afasuo a
ewo Awurade Asoredan mfimfini mu ho a ntwonoo
kwan ka ho. **13** Ohene Salomo bisaa obarima bi a ofiri

Tiro a ne din de Huram ase se omfiri Tiro mmra, **14**
efiri se, na oye odwumfoa a onim kobera mfrafrae ho
adwinne yie. Na oye Israelni fa, efiri se, ne maame
ye okunafoa a ofiri Naftali abusuakuo mu. N'agya
nso na oye adwuma wo baabi a wonane nnadee wo
Tiro. Enti, obeyee adwuma maa ohene Salomo. **15**
Huram twaa kobera mfrafrae afadum mmienu a emu
biara osoroko ye anammom aduonu nson, enna ne
kankomu nso ye anammom dunwotwe. **16** Afadum
no apampam no, ade kobera mfrafrae yee aduntire
a emu biara osoroko ye anammom nson ne fa. **17**
Ntaasoo biara nso, wode atena a woonwono nson ne
nkonsenkonsen na ahyehey ho. **18** Na oye atea nseso
a esesa so tee mmienu bebare atena a woonwono no
de siesie aduntire a ewo afadum no atifi. **19** Ntaasoo
a ewo afadum a ewo ntwonoo no mu no, na woye
no se sukooko a ne osoroko ye anammom nsia. **20**
Ntaasoo biara a na ewo afadum mmienu no so no
nso, na atea nseso ahanu a woahyehey no tee tee
mmienu atwa ho ahyia a, eben kankoniu a etoa
atena a woonwono no so. **21** Huram de afadum no
sisii Asoredan no ekwan ano a baako kyere anafoo
fam na baako nso kyere atifi fam. Otoo baako a ekyere
anafoo fam no din Yakin (Ode atim ho) enna dee
ekyere atifi fam no, otoo no Boas (Ne mu na ahoden
wo). **22** Afadum no aduntire no, woye no se sukooko.
Saa na oye de wiee afadum no ho adwuma. **23** Afei,
Huram twaa dwaresen kurukuruwa kesees bi a efiri
ano koka ano no ye anammom dunum. Wotoo no edin
Epo. Na emu tenten ye anammom nson ne fa, na ne
kankomu nso ye anammom aduanan enum. **24** Epo
no ano pee na na wode nkora a wadi no adwini
atwa ho ahyia. Na nkora beyet nsia a ekwan a ededa
won ntam ye anammom baako. Na woye ama aye se
dwaresen no fa bi. **25** Na Epo no si nsiases a eyo kobera
mfrafrae anantwie dumieni seso so. Na won nyinaa
ani kyerekyere abontene. Mmiensa ani kyere atifi
fam. Mmiensa ani kyere atoee fam. Mmiensa kyere
anafoo fam, enna mmiensa nso ani kyere apuee fam.
26 Na Epo no afasuo mu pipiripie beyet nsateakwaa
mmiensa, na ano no ntremu te se bonsua, na na ete se
sukooko a apae. Na ebetumi akora nsuo beyet gyare
mpem dubaako. **27** Huram sane yee nteaseenam edu a
wode twe nsuo a emu biara tentenemu ye anammom
nsia na ne tetretemu nso ye anammom nsia, enna
ne osoroko ye anammom enan ne fa. **28** Na sedes
woye nteaseenam no ne se, ewowet mfomfamsos

ntrawantrawa a wəabram so. 29 Wəde agyata, anantwie ne Kerubim a wəasene siesiee mfomfamsoo no ne nnadəe a wəde bram əpono akyi no. Agyata no ne anantwie no so ne wən ase na wəagu nhwiren a wəahyehye, de asiesie wən. 30 Na saa nteaseenam no mu biara wə kəbere mfrafraeə ntwahonan enan ne kəbere mfrafraeə ntwahodadee. Na nteaseenam biara twətwəwa no wə nnyinasoo afadam de ma kəbere mfrafraeə dwaresen no; saa nnyinasoo no ho na wəadi nhwiren a wəahyehye adwini. 31 Nteaseenam no biara wə nnyinasoo kurukuruwa bi wə n'atifi ma dwaresen no. Na əhwire mu, kə soro bəye anammən baako ne fa wə teaseenam no atifi te se ntaamudee kurukuruwa bi. Na ano a abue no ye anammən mmienu ne nsateakwaa mmiensa. Əho no na wəde nhwiren a wəahyehye adwinnie asiesie. Na nteaseenam no mfomfamsoo no ye ahinanana na enye kurukuruwa. 32 Mfomfamsoo no ase na ntwahonan enan a wəde atoa ntwahodadee so a wəagu ne nyinaa atoa mu ayə baako no hyehye. Na əfiri ntwahonan no kanko ano kəsi ano ye anammən mmienu ne nsateakwaa mmiensa, 33 a na ətə se teaseenam a ewə ntwahonan mmienu. Emu ntwahodadee, mpadee, hankra ne ne brəmo no nyinaa, wəde kobere mfrafraeə na əyee. 34 Na teaseenam no ahanan nyinaa nsosəmu wowə ho, na ne nyinaa nso, wəagu atoa mu baako, ma ene teaseenam no atoa mu. 35 Nteaseenam no mu biara atifi no, na na hankra bi a ne tətrete ye nsateakwaa nkron wə. Nsosəmu no ne nkyenkyen mfomfamsoo no nso, wəagu ma ene teaseenam no atoa mu. 36 Wəde Kerubim, agyata ne mmədua a wəasene siesiee mfomfamsoo no ne nnyinasoo ahodoə no ho baabiara a əkwan wə. Na wəagu nhwiren a wəahyehye atwa ho nyinaa ahyia. 37 Nsuo nteaseenam edu no, na ne nyinaa akəsəe ye pə, na ne nyinaa sesə, na wəguu ne nyinaa wə ade korə mu. 38 Huram sane yəs kəbere mfrafraeə dwaresen edu de maa nteaseenam no mu biara. Na dwaresen no mu tətrete ye anammən nsia a etumi kora nsuo gyare ahanu aduonu. 39 Əhyehye nsuo nteaseenam no enum wo Asəredan no anafoə fam ənna enum nso wə atifi fam. Wəde Əpo no sii Asəredan no anafoə apueeə fam twətwəwa so. 40 Afei, əyee nkukuo, sofi ne dwaresen a əho hia. Ne korakora no, Huram wiee biribiara a əhene Salomo kyereə no se ənyə wə Awurade Asəredan no ho: 41 afadam mmienu, aduntire a wəayə no se asansuo mmienu a əsisi afadam no atifi, nkənsənkənsən mmienu a

wəde asiesie aduntire no, 42 ateaa nseso ahanan a esensen nkənsənkənsən a əgu aduntire no so (ateaa a wəahyehye no ntentenesoo mmienu a ebiara sa nkənsənkənsən a esensen aduntire a ewə afadam no atifi no so no), 43 nsuo nteaseenam edu a dwaresen edu sisi soə, 44 Əpo no ne anantwie dumieni a əhyehye aseə, 45 Nkukuo, sofi ne dwaresen. Na nkuku ne nkaka a Huram ye maa əhene Salomo de guu Awurade Asəredan mu no nyinaa ye kobere mfrafraeə a wəapo ho. 46 Əhene ma wəguu no kankua a na ewə Yordan bənhwa a na ewə Sukot ne Saretan ntam no mu. 47 Salomo ankari nkuku ne nkaka no, əfiri se, na ədəəso dodo; na kəbere mfrafraeə no mu duru nso, wəantumi ankari. 48 Na Salomo de saa nneəma yi nyinaa siesiee Awurade Asəredan no mu: sikakəkəə a forebukyia, sikakəkəə kyereə əpono a Hyiadan mu Burodo no gu soə, 49 sikakəkəə kaneadua a ənnum sisi anafoə fam, na enum sisi atifi fam wə kronkron mu kronkron animu ho; nhwiren a wəde asiesie ho, nkanea ne nkapə a ne nyinaa ye sikakəkəə, 50 nkuruwa, nkanea akapə, nsisə, nyowaa ne nkyensee a wənoa mu nyinaa ye sikakəkəə nko ara; əkwan ano apono a əkə kronkron mu kronkron ne Asəredan no mu ne animu nyinaa, wəde sikakəkəə duraa ho. 51 Əhene Salomo wiee Awurade asəredan no ho adwuma nyinaa. Na Salomo de akyedee a n'agya Dawid ato edin no nyinaa a eyə dwetə, sikakəkəə ne nkuku ne nkaka ba bekoraa wə adekoradan mu wə Awurade Asəredan mu ho.

8 Afei, Salomo free Israel mmusuakuo ne mmusua biara mu ntuanofoo nyinaa, se wənhyia wə Yerusalem. Na əse se wəfa Awurade Apam Adaka no firi baabi a ewə wə Dawid kuro a wofre no Sion no mu, de ba baabi foforo wə Asəredan mu ho. 2 Wən nyinaa bəhyiaa wə əhene anim wə afirhyia afahye a wəfrə no Dwanekəbea Afahye no ase wə bosome Bul (bəye Ahinime) mu. 3 Əberə a mpanimfoo no duruu Israel no, asəfoə no maa Adaka no so. 4 Afei, asəfoə no ne Lewifoo maa Awurade Adaka no ne Ntomadan no so, soa de kəə Asəredan no mu a əho nkuku ne nkaka a wəate ho no ka ho. 5 Əhene Salomo ne Israel manfoo no nyinaa de nnwan ne anantwie a wən dodoə nni ano bəə afədee wə Adaka no anim. 6 Afei, asəfoə no soaa Awurade Adaka no de kəə Asəredan no kronkron mu kronkron ho. Wəde sii Kerubim no ntaban ase. 7 Kerubim no tree wən ntaban mu wə Adaka no so, ma eyee se kyiniie wə Adaka no ne ne nnua a əsoso mu no so. 8 Na nnua a

esoso mu no woware ara kosi se, se obi gyina Asoredan no kwan a ewo anim dan kesee a eye kronkronbea no ano a, ohunu, nanso se ogyina akyire dee a, onhunu. Ne nyinaa da so wo ho besi enne. **9** Na biribiara nni Adaka no mu ka aboo apono mmieni a Mose de guu mu wo Horeb no, baabi a Awurade ne Israelfoo yee apam, ebere a wofirii Misraim no. **10** Asafoo no refiri Kronkron mu Kronkron ho no, omununkum bethye Awurade Asoredan no ma. **11** Asafoo no antumi antoa won dwumadie no so, efiri se, Awurade animuonyam bethye Asoredan no ma. **12** Na Salomo booo mpaes se, "Ao, Awurade, woaka se wobetena omununkum kusuu mu. **13** Nanso, masi Asoredan a ewo animuonyam ama wo a wobetumi atena mu afebooo." **14** Na ohene no danee ne ho kyerees emanfooo a wogyna n'anim no nyinaa, hyiraa won se, **15** "Nhyira nka Awurade, Israel Onyankopon a wadi ebo a ohye m'agya Dawid no so. **16** Na oka kyerees m'agya se, 'Efiri da a mede me nkurofоо Israel firi Misraim baees no, mannyi kuro biara wo Israel mmusuakuo no mu a ese se wosi asoredan, de hye me din animuonyam. Nanso, seesei mayi Dawid se onni ohene wo me nkurofоо so.' **17** Na Salomo kaa se, "M'agya pеe se anka osi Asoredan yi de hye Awurade, Israel Onyankopon din animuonyam. **18** Nanso, Awurade ka kyerees no se, 'EYE se wope se wosi Asoredan de hye me din animuonyam, **19** nanso enye wo na wobeye. Mmom, wo mmammarima no mu baako na obesi.' **20** "Na seesei, Awurade aye dee ohye ho bo no, efiri se, madi adee se ohene, asi m'agya anan mu. Masi saa Asoredan yi de ahye Awurade, Israel Onyankopon din animuonyam. **21** Na masiesie baabi wo ho ama Adaka a Awurade Apam a one yen agyanom yee wo ebere a oyii won firii Misraim no." **22** Na Salomo gyinnaa ho, pagyaa ne nsa kyerees soro wo Awurade aforerebukia no anim wo Israelfoo no nyinaa anim. **23** Obao mpaes se, "Ao, Awurade, Israel Onyankopon, Onyame biara nni ho a ote se wo wo osoro anaa asase so. Wodi wo bohye so, na woda wo do a enni awiees adi kyere won a wotie wo, na wope se woye w'apedees nso. **24** Wo bo a wohye wo osomfooo Dawid a oye m'agya no, woadi so. W'ankasa w'ano na wode hye bo no, na enne, wonam w'ankasa wo nsa so ama aba mu. **25** "Afei, Ao Awurade, Israel Onyankopon, ma ebo a wokoo so hye wo osomfooo Dawid a oye m'agya no mmra mu. Woka kyerees no se, 'Se w'asefоо bo won bra yie, na wodi me mmara so sedee woaye no a, wobedi Israel so ohene daa daa.' **26**

Enti afei, Ao, Israel Onyankopon, di ebo a woahye wo osomfooo, m'agya Dawid no so. **27** "Na eyе ampa se Onyankopon betena asase so? Mpo, se osorosoro sua ma wo a, edeen na yebeka afa Asoredan a masi yi ho! **28** Tie me mpaes ebo ne m'adesredee, Ao, Awurade, me Onyankopon. Tie su a wo osomfooo resu ne mpaes a wo osomfooo rebo akyere wo enne. **29** Wobehwe Asoredan yi so awia ne anadwo; saa beaees a woaka se wode wo din beto so no. Wobetie mpaes a mebo wa beaees yi daa. **30** Tie m'ahobreasees ne nokore abisadee a efiri me ne wo nkurofоо Israelfoo nkyen, ebere a yerebo mpaes wo beaees ha no. Aane, tie yen firi soro a wote ho no, na se wote a, fa kyе. **31** "Se obi fom obi, na etho hia se oka ho ntam se onnim ho hwee wo aforerebukia a esi asoredan mu no anim a, **32** tie firi soro, na bu w'asomfooo baanu no a eyе dee woabо no soboo no ne soboobofooo no ntam aten. Dees odi fo no, twe n'aso na gyaa dee odi bem no. **33** "Se wodi wo nkurofоо Israel so, efiri se, wоayе bone atia wo, na se wodane ba wo nkyen, na wоbo wo din fre wo, na wоbo wo mpaes wo Asoredan mu ha a, **34** enne, tie firi soro, na fa won bone kyе won, na ma wоnsane nkо asase a wode maa won agyanom no so. **35** "Se osoro mu ato, na osuo ntо, efiri se, wo nkurofоо aye bone atia wo, na afei, wоbo mpaes wo Asoredan mu ha, bo wo din, ka won bone, na wodane firi won bone ho, efiri se, woatwe won aso a, **36** enne, tie firi soro, na fa w'asomfooo, wo nkurofоо Israelfoo bone no kyе. Kyere won dee eyе, na ma osuo ntо ngu w'asase a wode ama wo nkurofоо se won agyapadee sononko no so. **37** "Se ekom si asase no so anaa oyaredom ba so anaa mfudee nyarewa ba anaa ntutumme ne asa begu mfudee so, anaa wo nkurofоо atamfoo ba asase no so betua won nkuro a, sedee ohaw no te biara no, **38** na se wo nkurofоо bo mpaes wo won haw ne awerehoo ho, na wоpagya won nsa wo asoredan yi mu a, **39** tie firi soro, des wote ho, na fa kyе. Fa biribiara a eyе ma wo nkurofоо ma won, na wo nko ara na wonim onipa akoma mu. **40** Na wоbesuro wo, na wоanante w'akwan so, bere dodo a wote asase a wode maa yen agyanom yi so no. **41** "Na se ananafoo te wo nka, na wofiri akyirikyiri nsase so ba besom wo din kesee no a, **42** wobete wo nka, wo nsenkyerennee akesees ne wo tumi ho asem, na se wоbo mpaes wo saa asoredan yi mu a, **43** tie firi soro ho a wote no, na ye won abisadee ma won. Na ebema nnipa a wоwo asase so nyinaa ahunu, na wоasuro wo, sedee wo ara wo nkurofоо Israelfoo ye no. Won nso behunu se, wo

din da saa Asoredan a masi yi so. 44 “Se wohye wo nkurøoo ma wøpue, koko tia won atamfoø, na se wøø mpaæs, se Awurade fa saa kuro yi a woayi yi, ne saa Asoredan a masi de wo din ato so yi ho a, 45 enneø, tie won mpaæbo firi soro, na ye won abisadee ma won. 46 “Se wøye bone tia wo a, na hwan na ønyee bone da? Wo bo befu won, na woama won atamfoø adi won so, na woafa won nnommum de won akø ananasase a øwo akyiri anaase eben so. 47 Na saa ahøhosase no so, wøde ahonu sane ba wo nkyen, bo mpaæs se, ‘Yeaye bone; yeaye amumuyesem ne atirimuødensem,’ 48 Na se wøde won akoma ne won kra nyinaa dane ba wo nkyen, na wøø mpaæs ma asase a wode maa won agyanom no ho, saa kuro a woayi ne saa Asoredan a masi de ahye wo din animuonyam yi a, 49 enneø, tie won mpaæbo firi soro baabi a wote ho. Ye won apedeø ma won, 50 na fa wo nkurøoo a wøaye bone atia wo no bone kyø won. Ma won nnommumfaføø nhunu won mmøbo, 51 efiri se, wøye wo nkurøoo, w’agypadee sononko a woyii won firii Misraim dadenee fononoo mu. 52 “Bue w’ani ma m’abisadee ne wo nkurøoo Israelfoo abisadee. Ebere biara a wøbesu afre wo no, tie won, na gye won so. 53 Efiri se, ebere a woyii yen agyanom firii Misraim no, Ao, Otumfoo Awurade, woka kyereø wo øsomfoø Mose se, woate Israel afiri aman a aka nyinaa a øwo asase yi so ho se, wønye w’agypadee sononko.” 54 Ebere a Salomo wiee saa mpaæbo ne n’abisadee a øde danee Awurade yi no, øgyinaa Awurade aforebukyia anim, baabi a na øtaa bu nkotodwe, na øpaga ne nsa kyere soro. 55 Øgyinaa ho team, hyiraal Israelfoo no so se, 56 “Ayeyie nka Awurade a wama ne nkurøoo Israelfoo øhome, sedee øhyee ho bø no. Ebø nwanwa a ønam Mose so daa no adi no mu baako koraa nni ho a amma mu. 57 Awurade, yen Onyankopøn, nka yen ho sedee økaa yen agyanom ho no; øremnya yen da biara da. 58 Ømma yenya ope a yede beye n’apedeø wø biribiara mu, na yenni mmara ne ahyedee a øhye de maa yen agyanom no nyinaa so. 59 Na ma ønkae saa nsem a magyina so de abø saa mpaæs wø Awurade anim yi daa awia ne anadwo, sedee Awurade, yen Onyankopøn, betie me ne Israelfoo, na waye dee øhia yen daa ama yen. 60 Ma nnipa a wøøø asase so nyinaa nhunu se Awurade ye Onyankopøn, na onyame fofoø biara nni ho. 61 Na mo a moye ne nkurøoo no, nni Awurade, yen Onyankopøn, no nokore daa. Monni ne mmara ne n’ahyedee so daa, sedee moye no enne yi.” 62 Na øhene no ne Israelfoo a

wøka ne ho no bøø afødee maa Awurade. 63 Salomo bøø asomdwøee afødee maa Awurade. N’aførebødee no ye anantwie øpeduonu mmienu ne nnwan øpeha aduonu. Na øhene no ne Israel nyinaa daa Asoredan no adi, de maa Awurade. 64 Saa eda no ara, øhene no daa Asoredan no adiho no mfimfini a øka Awurade Asoredan ho no adi. Øbaø øhyee afødee, atokoø afødee ne asomdwøee afødee ho sradee no wo ho, efiri se, na kobere mfrafraee aforebukyia a øwo Awurade anim no sua dodo se øbetumi akora aforebødee bebree. 65 Na Salomo ne Israel nyinaa boom, dii Dwanekøbea Afahye wø Awurade, won Onyankopøn, anim. Nnipadøm no firi Lebo Hamat wø atifi fam kosi Misraim asuwa wø anafoo fam, na wøbaæs. Afahye yi køø so ara nnafua dunan. Emu nnanson na wøde daa aforebukyia no adi, ønna wøde mu nnanson nso dii Dwanekøbea Afahye no. 66 Afahye no twaam no, Salomo maa ømanfoo no køø won kurom. Wørekø no nyinaa na wørehyira øhene no. Na won nyinaa nyaa ahosepe ne ahotoø, efiri se, Awurade ne ne øsomfoø Dawid ne Israelfoo adi no yie.

9 Ebere a Salomo wiee Awurade asoredan no ne ahemfie no sie no, øhunu se waye dee øpe se øye no nyinaa awie. 2 Awurade daa ne ho adi kyereø no ne mprenu so, sedee na wada ne ho adi akyere no wo Gibeon dada no. 3 Awurade ka kyereø no se: “Mate wo mpaæbo ne w’adesre. Mate saa asoredan yi a woasi no ho, sedee wøbehye me din animuonyam wø ho afebøø. Mehwe so na mama m’ani aku ho. 4 “Na wo, se wode nokore ne nyamesuro di m’akyi, sedee w’agya Dawid yeeø, na ødii me mmara ne m’ahyedee nyinaa so no a, 5 metim w’ahennie nmidisoo ase wø Israelfoo, sedee meka kyereø w’agya Dawid se, ‘Eremma se worennyaobarima bi nntena Israel ahennwa no so da no.’ 6 “Na se wo anaa wo mmammarima dane firi me ho, na wøbu me mmara ne m’ahyedee a mede ama mo no so, na se wøfiri akyire kosoø anyame afoforoø sore won a, 7 enneø, metwa Israel afiri asase a mede ama won no so, na mapo saa asoredan a mate ho wø me din mu no. Ebema Israel ato sin, na aye aseredee wø nnipa nyinaa mu. 8 Na øwom se saa Asoredan yi ye fe dee, nanso, won a wøbøtwam wø ho no bøtwiri no, adi ho abooboo, abisa se, ‘Aden enti na Awurade aye asase yi ne Asoredan yi saa?’ 9 Nnipa bøbua se, ‘Efiri se, woapa Awurade, won Onyankopøn, a oyii won agyanom firii Misraim no akyi, na wode won ho akøðan anyame afoforoø a wøresom won, sore won.

Eno enti na Awurade ama saa əhaw ne abebresé yi aba wən so no.” **10** Mfes aduonu a Salomo de sii Awurade asoredan no ne ahemfie no akyi, **11** əhene Salomo de nkurotoō aduonu a ewo Galilea maa Tirohene Huram, əfiri se, Huram maa no ntwenduro nnua ne pepeaa nnua ne sikakokoo a na əhia. **12** Huram firii Tiro kohwəe nkuro a Salomo de ama no no, nanso n’ani ansa koraa. **13** Əbisaa se, “Me nua, na nkuro ben na wode ama me yi? Saa nkuro yi nni mu!” Enti, əfrēs hə Kabul, “Dee enni mu” de besi enne. **14** Na Huram asoma ma wəde sikakokoo təno 4 akəma Salomo. **15** Əkwan a əhene Salomo faa so tintim, hyee nnipa, ma wəsii Awurade asoredan no ne n’ahemfie, Milo, Yerusalem əfasuo ne Hasor, Megido ne Geser nkuro no nie: **16** Misraimhene kətuaa Geser, gyee hə faeə. Əkumm Kanaanfо a wote kuro no mu nyinaa, hyee hə pasaa. Əde kuropən no maa ne babaa no se akyedee əberə a əwaree Salomo no. **17** Enti, Salomo sane kyekyeree Geser kuropən no. Afei, əsanee kyekyeree nkuro a ewo Bet-Horon anafoō, **18** Baalat ne Tamar wə esere so, n’asase so. **19** Əkyekyeree nkuro a na wəkora nnuane wə hə, kyekyeree nkropən nso a na wəkora ne nteaseenam ne n’apənkə wə hə. Əkyekyeree Yerusalem ne Lebanon ne n’ahemman nyinaa, sedee n’akoma pə. **20** Na nnipa bi da so te assase no so a wənye Israelfoo. Wəne Amorifoo, Hetifoo, Perisifoo, Hewifoo ne Yebusifoo. **21** Yeinom ne aman a na Israel nwiee wən asetore korakora no asefoo. Enti, Salomo hyee wən ma wəyee n’adwumayefoo, na woda so yee de besi enne. **22** Nanso, Salomo anhye Israelfoo amma wəanye əhye nnwuma. Mmom, əmaa wəyee asraafoo, aban adwumayefoo. Əmaa ebinom yee n’akodom, ne nteaseenam ne ne nteaseenamkafoō so asahene. **23** Afei, əyii wən mu ahanum ne aduonum maa wohwəe ne nkoso nnwuma ahodoo so. **24** Əberə a Salomo yii ne yere a eyə Farao babaa no firii Dawid kuro no mu, de no koo ahemfie foforo a wasi ama no no mu no, əsii Milo. **25** Afe biara mu, na Salomo bə əhyee afədee ne asomdwoee afədee ma Awurade wə aforebukyia a əsiis no so mprensa. Na əhye aduhwam nso ma Awurade. Enti, əde wiee asoredan no si. **26** Akyire no, əhene Salomo yee epo so ahyen wə Esion-Geber, hyengyinabea a eben Elot a ewo Edom asase so hə a ewo Epo Kəkə no mpoano. **27** Na Huram maa n’ahyen mu adwumayefoo a wənim hyen mu adwuma yie no, ne Salomo nkurəfoo de ahyen no yee adwuma. **28**

Wəyee adwuma koo Ofir, na wəsane de sikakokoo təno 16 bress Salomo.

10 Əberə a Sebahemmaa tee Salomo edin a ahyeta na əhye Awurade din animuonyam no, əde nsemmissa a anoyie ye den besə Salomo hwees. **2** Əde n’asomfо a wədəəso yie kaa ne ho baa Yerusalem. Na nyoma a wəsoso nnuhwam, sikakokoo bebree ne aboədemmoō ka wən ho. Əberə a əhyiaa Salomo no, wədwennwenee nsem bebree a na ewo əhemmaa ani so no ho. **3** Wədii biribiara a enti əbaa saa nsrahwe no ho nkəməm, maa Salomo yii ne nsemmissa biara ano sedee esee. **4** Seba Əhemmaa hunuu nyansa a Salomo wə ne ahemfie a wasi no, **5** ne ho dwirii no. Nnuane a əhunuu se esisi ne didipono so no yee no nwanwa. Sedee na wahyehye ne fie so ahwefoo no ne wən ntadee papa bi a əhyehye wən, ne sedee nkuruwakurafoō ne wən ntadee yuu ne əhyee afədee a Salomo bəo no Awurade Asoredan mu ho no yee no ahodwirie. **6** Əhemmaa no firii ahodwirie mu ka kyereə əhene no se, “Nsem a metee wə me əman mu a əfa dwuma a woatum adi ne wo nyansabunu ho no nyinaa ye nokore! **7** Na mennye nni kəsii se mebeduruu ha a m’ankasa mede m’ani abəhunu yi. Nokorem, see mannte asem no mu fa mpo. Wo nyansa ne wo nkəsəo no boro dee wəka kyereə me no so koraa. **8** Anigyeə ben na saa nnipa yi renya? Adom ben na wo mpanimfо a wəne wowə ha anəpə ne awia tie wo renya mfiri wo nyansa yi mu? **9** Awurade, wo Onyankopən no ye kəsəe ampa. N’ani gye wo ho, enti əde wo asi Israel ahennwa so. Efiri se, ədə a Awurade de də Israel no ye ədo a ensa da. Wasi wo əhene se wode atentenenee ne teneneeye bəbu əman no.” **10** Na əkyee əhene no sikakokoo təno 4 ne fa, nnuhwan bebree ne aboədemmoō. Obiara ammfəa nnuhwam dodoō saa ammekye Salomo bio, sedee Sebahemmaa de bəkyee no no. **11** Nanso, əberə a Huram ahyen no firi Ofir de sikakokoo baee no, na samfona nnua bebree ne aboədemmoō ka ho. **12** Əhene de samfona nnua no yee aforoeə wə Awurade Asoredan ne ahemfie no mu, ənna əde bi yee asankuo ne mmenta maa nnwomsiaafoo. Əbesi saa əberə no ne saa əberə no akyi, na obiara mfaa samfona nnua a eyə fe saa nkəo ho da. **13** Biribiara a Sebahemmaa bisaa əhene Salomo no, əde maa no kaa dee amannee enti, ənam ayamye so de maa no no ho. Eno akyi, Sebahemmaa ne n’asomfо no sane koo wən kurom. **14** Afe biara, na Salomo nya sikakokoo bəye təno 25. **15** Adwadee a

na ɔnya firi adwadifoo, Arabia ahemfo ne asase no so amradofoo no nkyen nka ho. **16** ɔhene Salomo maa wðe sikakøkø a woaboro, yee akyem akøses ahanu a emu biara sikakøkø a ewø mu no mu duru ye kilogram nson. **17** ɔsane yee sikakøkø akokyem nketewa ahasa a wðe hamre boroe a na sikakøkø a wðe yee emu biara no mu duru beye kilogram mmiensa ne fa. ɔhene no kokoraa saa akokyem yi wo Lebanon Kwaes Ahemfie mu. **18** Na ɔhene no de asonse yee ahennwa kësee bi, na ode sikakøkø amapa huraa ho. **19** Na ahennwa no wo atwedee ntiaso nsia na n'akyi ye kurukuruwa. Ahennwa no wo nsa wo benkum ne nifa, na woay agyata seso mmienu asisi ho. **20** Salomo sane yee agyata seso dumieni a ɔbaako biara gyina atwedee ntiaso nsia no mu biara benkum ne nifa. Ahennwa biara nni ewiase a wðbetumi de atoto Salomo dee no ho. **21** ɔhene Salomo nkuruwa nyinaa, sikakøkø amapa na wðe yee. Saa ara na nneema ahodo a ewø Lebanon Kwaes Ahemfie mu no nso tee. Woamfa dwete anye, efiri se, Salomo bere so no, na woðu dwete ade teta bi. **22** Na ɔhene no wo ɛpo so adwadihyen bebree a eñe Huram dee no ye adwuma bø mu. Mfee mmiensa biara, ahyen no ba preko a sikakøkø, dwete, asonse, nkaatia, nkontromfi ne kohaa ahyehye wðn ma. **23** Enti, ɔhene Salomo beye ɔdefoo ne onyansafoo sene ɔhene biara wo asase so nyinaa. **24** Ahemfo fifiri aman nyinaa so besraa no, tiee ne nyansasem a Onyankopøn de adom no no bi. **25** Afe biara mu, obiara a obøba abesra no no bre no akyedee te se dwete, sikakøkø, ntadee, akodee, nnuhwam, apønkø ne mfunumpønkø. **26** Salomo nyaa nteaseenam ne apønkø bebree. Na ɔwo nteaseenam apem ahanan ne apønkø ɔpedumienu. ɔde emu fa kësee guguu nteaseenam nkuronøn no so enna ɔmaa ebi nso kaa Yerusalem. **27** ɔhene no maa dwete buu te se abø wo Yerusalem. Na ntweneduro nnua a esom bo no nso buu so se akyee nnua a ɔffiri wo mmepø ase wo Yuda asase so. **28** Na woðra Salomo apønkø no firi Misraim ne Kilikia, efiri se, na ɔhene adwadifoo no nya no yie wo Kilikia. **29** Saa ɔberø no, na wðtumi to Misraim nteaseenam a wðe ba Yerusalem no nnwetebena kilogram nson, na apønkø nso, wðtumi to no nnwetebena kilogram mmienu. Wðn nso køtontønn wðn mu pii nso maa Hetifoo ne Aram ahemfo.

11 Farao babaa no akyi no, ɔhene Salomo døo ananafoo mmaa bebree a na woay Moabfoo,

Amonfoo, Edomfoo, Sidonfoo ne Hetifoo. **2** Na Awurade aka no pefee akyere ne nkuroðoo se, wðne saa aman no nni awadee, efiri se, mmaa a wðbeware wðn no betwetwe wðn ama woakøsom wðn anyame. Nanso, Salomo waree wðn ara. **3** Na ɔwo yeronom ahanson ne mpenafoo ahasa. Na ampa ara wðtwee ne ɔkra firii Awurade ho. **4** ɔberø a Salomo bøo akokoraa no, wðtwee n'akoma køo anyame afoforø so, na wamfa ne ho anto Awurade, ne Onyankopøn so, sedee n'agya Dawid yee no. **5** Salomo dii Sidonfoo nyamebaa Astoret ne Amonfoo nyame Molek a na woðkyiri no no akyi. **6** Enti, Salomo yee bone wo Awurade ani so. Wanni Awurade akyi, sedee n'agya Dawid yee no. **7** Salomo sii abosonnan maa Moabfoo nyame Kemos, a na ɔye akyiwadee, wo Ngo Bero a ewø Yerusalem apuee fam, na osii bi nso maa Amonfoo nyame Molek, a na ɔye akyiwadee. **8** Salomo sisii abosonnan yi maa n'ananayeronom nyinaa, se wðnhye nnuhwam, na wðmøo afodee mma wðn anyame wo ho. **9** Na Awurade bo fuu Salomo, efiri se, n'akoma adane afiri Awurade, Israel Onyankopøn, a wada ne ho adi akyere no mprenu no ho. **10** ɔbaø Salomo køø se ɔnni anyame foforø akyi, nanso Salomo anni Awurade ahyedee so. **11** Enti, Awurade ka kyere Salomo se, “Esiane se woanni m'apam so, na woapo me mmara enti, ampa ara, mete ahemman no afiri wo ho, na mede ama w'asomfoo no mu baako. **12** Nanso, esiane w'agya Dawid enti, merenyø saa ɔberø a wote ase. Megye ahemman no afiri wo babarima nsam. **13** Enø mpo, mema wadi abusuakuo baako so, esiane me ɔsomfoo Dawid ne kuropøn Yerusalem a mayi asi ho no enti.” **14** Na Awurade pagyaa Edomni Hadad a na ɔfiri Edom adehyebusua mu, se ɔnye ɔtamfoo ntia Salomo. **15** Mfee bi a atwam no, Dawid ne Yoab a na ɔye n'akodøm sahene no køø Edom køsiee Israelfoo bi a wototøø akono no. ɔbers a woðø ho no, anka Israel akodøm no reye akunkum mmarima a woðø Edom nyinaa. **16** Yoab ne akodøm no tenaa ho abosome nsia kunkumm wðn. **17** Nanso, Hadad ne n'agya adehyee ntuanofoo no mu kakra dwaneee. (Saa ɔberø no na Hadad ye abøfra ketewa bi.) **18** Woðwane firii Midian køø Paran. Paran ho na ebinom køkaa wðn ho. Afei, woðkø Misraim, Farao nkyen, na ɔmaa wðn baabi a wðbetena, aduane ne asase. **19** Farao pøe Hadad asem yie, na ɔmaa no ɔyere a na ɔye ɔhemmaa Tapanhes nuabaa. **20** One no woo ɔbabarima a wðtoo no edin Genubat, na wotetee no fraa Farao mmamarima mu

wo Farao ahemfie. 21 Eberē a Hadad tee wō Misraim se Dawid ne ne sahene Yoab awuwu no, oka kyere Farao se, "Ma mensane nkō m'ankasa me ḥoman mu." 22 Farao bisaa no se, "Aden? Edeen na eho hia wo wō ha? Edeen ho na yeadi wo hwammo a enti wope se woko wo kurom?" Ḫibua se, "Biribira nkō bōne, nanso kō ara na mepē semekō efie." 23 Onyankopon pagyaa Eliada babarima Reson nso ma ḫeyee otamfoo tiaa Salomo. Reson dwane firii ne wura ḫene Hadadeser a ḫiri Soba nkyen 24 ḫeyee adonyefoo panin. Dawid dii Hadadeser so nkonim no, Reson ne ne mmarama dwane kō Damasko, kōdii ḫene wō ho. 25 Reson ḫeyee Israel otamfoo kesee wō Salomo ahennie nkaes no nyinaa mu; na ḫye teeteeefoo sedee Hadad yeees no. Reson kō so tanee Israel dendeenden, na ḫtooa so dii shene wō Aram. 26 Otuateefoo panin foforo bi nso ne Nebat babarima Yeroboam. Na ḫye Salomo ankasa mpanimfo no mu baako. Na ḫiri kuro Sereda a ᵇwō Efraim mu. Na wofrē ne maame Senua a ḫye okunafoo. 27 N'atuatee no asekyere nie: Na Salomo rekyekyere Milo, na ḫogu so resiesie n'agya Dawid kuro no afasuo no, 28 na Yeroboam ye nsiyefoo. Salomo hunuu no se ḫye ḫdeyefoo no, ḫde no tuaa adwumayefoo a wōfiri Efraim ne Manase mmusuakuo mu no ano. 29 Eda bi a Yeroboam refiri Yerusalem no, ḫhyiaa odiyifoo Ahiya, Siloni, wō ekwan so a ḫhye atadee foforo. Na wōn baanu nkō na wōwō wiram ho. 30 Eho na Ahiya woro n'atadee foforo a na ḫhye no no, teteē mu asinasini dumieni. 31 Na ḫka kyere Yeroboam se, "Fa asinasini yi mu edu, na sei na Awurade, Israel Onyankopon, reka: 'Merebegye ahemman no afiri Salomo nsam, na mede mmusuakuo no mu edu bēma wo. 32 Na esiane me ḫsomfoo Dawid ne Yerusalem a mayi afiri Israel mmusuakuo no nyinaa mu no enti, megya no abusua baako. 33 Efiri se, Salomo agya me ho, akɔsɔm Astoret a ḫye Sidonfoo nyamebaa ne Kemos a ḫye Moabfoo nyame ne Amonfoo nyame Molek. Wamfa m'akwan so anye dee esō m'ani. Wanni me mmara ne m'ahyedee so te se n'agya Dawid. 34 "Nanso, merennye ahemman no nyinaa mfiri Salomo nsam saa eberē yi. Esiane me ḫsomfoo Dawid, dee meyii no no, na otiee m'ahyedee, dii me mmara so no enti, mēma Salomo adi adee mfeet a aka no wō ne nkwa mu. 35 Na megya ahemman no afiri ne babarima nsam, na mede mmusuakuo no mu edu ama wo. 36 Ne babarima bēnya abusuakuo baako, sedee ḫheyee a, me ḫsomfoo Dawid asefоo bekō so adi ḫene wō Yerusalem, kuro a mayi se me din nna so no.

37 Na mede wo besi Israel ahennwa no so, na wobedi adee no sedee w'ankasa w'akoma pe. 38 Se wotie asem a meka kyere wo, na wonante m'akwan mu, na woye dee medwene se eye, na wotie me mmara, di m'ahyedee so, sedee me ḫsomfoo Dawid yeees no a, ennees, daa meka wo ho. Metim wo fie adedie ase, sedee meye maa Dawid no, na mede Israel bēma wo. 39 Nanso, esiane Salomo bōne a waye enti, metwe Dawid asefоo aso, nanso ḫrenye afeboō." 40 Salomo pе se ḫkum Yeroboam, nanso ḫdwane kō Misraim, Misraimhene Sisak nkyen, kōsii se Salomo wuié. 41 Na Salomo ahennie ho nsem nkaes, dee ḫyees ne ne nyansa no dee, wōatwēre wō Salomo Ho Nsem Nwoma no mu. 42 Salomo dii ḫene wō Yerusalem ne Israel nyinaa so mfirinhyia aduanan. 43 Eberē a Salomo wuié no, wosiee no wō n'agya Dawid kurom. Na ne babarima Rehoboam na ḫdii n'adec se ḫene foforo.

12 Rehoboam kō Sekem, ḫiri se, na Israelfoo nyinaa akō ho se wōrekōsi no ḫene. 2 Eberē a Nebat babarima Yeroboam tee se Salomo awuo no, ḫiri Misraim baee, ḫiri se ḫdwane firii ḫene Salomo nsam kōtenaa Misraim. 3 Enti, Israel mpanimfo soma ma wōkōfaa Yeroboam, na Israel nnipadōm no nyinaa kō Rehoboam nkyen, ne no kōkasae se, 4 "W'agya hye yen ma ḫyees adwumaden. Yesre wo, te saa adwumaden ne apeato adesoa duruduru a w'agya de soaa yen no so. Woye saa a, yebesom wo nokore mu." 5 Rehoboam buaa se, "Momma me nnansa na menwene mo asem yi ho. Eno akyi, mommra mīmegye me mmuaes." Enti, nnipa no sane kōe. 6 Na ḫene Rehoboam ne ne mpanimfo a wōsom n'agya Salomo eberē a ote ase no tuu asem no ho agyina. Ḫibisa mpanimfo no se, "Moka asem no ho edeen? Mmuae ben na memfa mma saa nnipa yi?" 7 Wobuaa no se, "Se enne yi, wope se woye ḫsomfoo ma saa nnipa yi, na woma wōn mmuaes pa a, ennees, daa wōbesom wo nokore mu." 8 Nanso Rehoboam amfa afotuo a mpanimfo no tuu no no. Mmom, ḫkō n'atipenfoo mmabunu bi a one wōn sii so a na wōtu no fo no nkyen. 9 Ḫibisa wan se, "Mo nso mo adwene ne sen? Mmuae ben na memfa nkōma nnipa a wōpe se mete adesoa a m'agya de soaa wōn no so?" 10 N'atipenfoo mmabunu buaa no se, "Ka kyere wan a wōnwiinwii no se, 'Me kōkorōbeto mu pi sene m'agya asene; se modwene se ḫhye mo so dodo a, montwen na monhwē sedee meye.' 11 Aane, m'agya yee den wō mo so, na meye aboro saa. M'agya kaa mo mpire a, me

deε mede anyanyankyerε bεkεka mo.” 12 Nnanss akyi, Yeroboam ne nnipa no nyinaa sane baa se wɔrebεtε Rehoboam mmuaεε, sεdεe ɔkaεε no. 13 ɔhene no buaa nnipa no abufuo so. Wamfa mpanimfoo no afotuo no; 14 ɔfaa mmabunu no afotuo. ɔka kyεrεe nnipa no se, “M’agya yεε den wɔ mo so, na meye aboro saa. M’agya hwee mo mpire na me deε mede anyanyankyerε bεkεka mo.” 15 Enti, ɔhene no antie nnipa no adesre. Sεdεe nneεma mu daneε no nyinaa firi Awurade, εfiri se, εmaa aseε a Awurade nam Ahiya a ɔfiri Silo so ka kyεrεe Nebat babarima Yeroboam no baa mu. 16 Ebere a Israel nyinaa hunuu se ɔhene anyε wɔn abisadeε amma wɔn no, wɔteateam se, “Yene Dawid nni hwee ye! Yene Yisai babarima no nni hwee ye! Israel, momma yεnkɔ yen nkyi! Dawid, hwε w’ankasa wo fie so!” Enti, Israelfoo no sane kɔ wɔn fie. 17 Na Rehoboam toaa so dii Israelfoo a wɔtenaa Yuda nkuro so no nyinaa so ɔhene. 18 Na ɔhene Rehoboam somaa Adoram a na ɔtua adwumayεfoo ano no se ɔnkohwε, na asomdwoeε mmra, nanss Israel nyinaa sii no aboɔ, kumm no. Ebere a ɔhene Rehoboam tee saa asem yi no, ntεm ara, ɔhuri tenaa ne teaseεnām mu, dwane kɔ Yerusalem. 19 Israel mmusuakuo a wɔwo atifi fam no ampene se Dawid aseni bεdi wɔn so, de besi enne. 20 Ebere a Israelfoo tee se Yeroboam firi Misraim asane aba no, wɔyεε nhiyamu, sii no ɔhene wɔ Israel nyinaa so. Enti, Yuda abusuakuo no nko ara na wokaeε, somm Dawid fie nokore mu. 21 Ebere a Rehoboam duruu Yerusalem no, ɔboaboaa Yuda ne Benyamin akodɔm ano. ɔyii akofoo mpem ɔha ne aduwɔtwe, se wɔrekɔkɔ atia Israel akodɔm, na woafa ahemman no adi so. 22 Nanss, Onyankopon ka kyεrεe Semaia, Onyankopon onipa no se, 23 “Ka kyεrε Salomo babarima Rehoboam, Yudahene ne nnipa a wɔfiri Yuda ne Benyamin se, 24 ‘Sεdεe Awurade see nie, Mo ne mo nuanom Israelfoo nntwa mo ho nko. Monsane nko mo akyi, na dee asi no nyinaa firi me!’” Enti, wotiee Awurade asem no, sane kɔ wɔn fie sεdεe Awurade hyεε no. 25 Yeroboam kyεkyere Sekem kuro wo Efraim bepo asase so, ma εbεyεε ne kuropɔn. Akyire yi, ɔkɔkyεkyere kuro Penuel. 26 Yeroboam dwenee ho dinn, see n’akomam se, “Se manhwe yie a, ahemman no besane akɔ Dawid fiefoo adedifoo nsam. 27 Na se wɔkɔ Yerusalem, kɔbɔ afɔdeε wɔ Awurade Asɔredan mu nsa a, wɔbesom Yudahene Rehoboam. Eba saa a, wɔbεkum me, de ɔno mmom asi wɔn so ɔhene.” 28 Enti, ɔtiae deε n’afotufoɔ ka, na ɔyεε

sikakɔkɔ anantwie mma mmien. ɔka kyεrεe nnipa no se, “Eyε ɔbre bebree se mobeforo akɔ Yerusalem akɔsɔm. Enɔ enti, Israel, yeinom ne anyame a wɔyii mo firii Misraim!” 29 ɔde nantwie mma ahoni yi sisii Israel anafoɔ ne atifi, wɔ Bet-El ne Dan. 30 Yei beyεε bɔne kεsεε, εfiri se, nnipa no somm ahoni no, a na mpo wɔtwa ɛkwan kɔ Dan. 31 Yeroboam sisii abosonnan wɔ nkokoɔ so, na ɔpaa asofoɔ firii nnipa no mu a na wɔmfiri Lewi asofoɔ abusua mu. 32 Yeroboam hyεhyεε nyamesom daponna wɔ Bet-El a na wɔdi saa nna no Bul bosome (bεye Ahinime) mu a na etε se Yuda Dwanekɔbea Afahye no ara. Bet-El hɔ na ɔno ankasa bɔɔ afɔdeε maa anantwie mma ahoni a wayε no. Na Bet-El hɔ ara nso, na ɔpaa asofoɔ, maa abosomfie a ɔsisii se. 33 Na ɔno ankasa yii da bi too hɔ, Bul bosome (bεye ɔsannaa) mfimfini mu hɔ, na Yeroboam kɔbɔ afɔdeε wɔ afɔrebukyia so wɔ Bet-El. ɔhyεε anyamesom afahye ase maa Israel, na ɔforo kɔ afɔrebukyia no so kɔhyee aduhwam.

13 Awurade hyεε Onyame onipa bi ma ɔkɔ Bet-El, na ɔduruu hɔ ebere a na Yeroboam rekɔ afɔrebukyia no ho akɔbɔ afɔdeε. 2 Na ɔfiri Awurade ɔhyε nsem mu team guu afɔrebukyia no se, “Ao, afɔrebukyia! Afɔrebukyia! Sεdεe Awurade see nie: ‘Wobεwo obabarima bi a wɔbeto no edin Yosia ato Dawid fie, na wo so na ɔde asofoɔ a wɔfiri asoreεε so ha a wɔhye aduhwam ne nnipa nnompe no bεbɔ afɔdeε!’” 3 Eda no ara, Onyankopon onipa no yεε nsenkyerennεε, na ɔkaa se, “Yei ne nsenkyerennεε a Awurade ada no adi. Afɔrebukyia no mu bεpae mmien, na nsɔ a egu soο no ahwie agu.” 4 ɔhene Yeroboam bo fuu Onyame onipa yi se wakasa atia afɔrebukyia yi. Enti ɔtenee ne nsa wɔ ne so, teaam se, “Monkyere no!” Nanss, ne nsa a ɔtenee wɔ ɔbarima no so no sensenεε a wantumi anyε ho hwee. 5 Na afɔrebukyia no mu paee mmien, na nsɔ a egu so no hwie guie, sεdεe nsenkyerennεε a Onyankopon onipa nam Awurade ɔhyε nsem so daa no adi kyεrεe se. 6 Afei, ɔhene no sreε Onyankopon onipa no se, “Sre Awurade, wo Onyankopon, ma me na me nsa no nnya ahooden.” Enti, Onyankopon onipa no sreε Awurade maa no, na ɔhene no nsa nyaa ahooden ma εyεε sεdεe na etεe kane no. 7 Afei, ɔhene no ka kyεrεe Onyankopon onipa no se, “Ma yεnkɔ fie, na kɔdidi, na mema wo akyεdeε bi.” 8 Nanss, Onyankopon onipa no buaa no se, “Mpo, se wode w’agypadeε mu fa bεkyε me koraa a, me ne wo renkɔ, na burodo nso, merenni

na manom nsuo wō ha. 9 Awurade asem so na wōnam hyeε me se, ‘Ense se wodi burodo anaa wonom nsuo wō ho. Afei, nsane mfa eworkan a wofaa so kōo Bet-El no so.’ 10 Enti, ɔfiri Bet-El faa eworkan foforō so, se ɔreko efie. 11 Na εbaa se na odiyifoo akokoraa bi te Bet-El. Ne mmammarima bekaa dee Onyankopon onipa no aye wō Bet-El da no nyinaa kyereε no. Afei, wokaa asem a waka akyere ɔhene no nyinaa, kyereε wōn agya no. 12 Odiyifoo akokoraa no bisaa wōn se, ‘Na ɔfaa he?’ Na ne mmammarima no kyereε no kwan a Onyankopon onipa no faa so koeε. 13 ɔka kyereε ne mmammarima no se, ‘Monhyehye afunumu no mma me ntem.’ Na woheyehye afunumu no maa no no, ɔhuri tenaa ne so 14 tii Onyankopon onipa no. ɔkotoo no se ɔte odum bi ase, na odiyifoo akokoraa no bisaa no se, ‘Wo ne Onyankopon onipa a wofiri Yuda no anaa?’ ɔbuua no se, ‘Aane, me a.’ 15 Afei, odiyifoo no ka kyereε no se, ‘Ma yεnkɔ efie, na kɔdidi.’ 16 Onyankopon onipa no ka kyereε no se, ‘Merentumi nsane m’akyi. Menni ho eworkan se medidi anaa menom nsuo wō ha. 17 Awurade hyeε me se, ‘Ense se wodi aduane biara anaa wonom nsuo εberε a wowō ho, anaa wofa eworkan a wofaa so kōo hō no so sane w’akyi.’ 18 Odiyifoo akokoraa no buua se, ‘Me nso, meye odiyifoo se wo ara. Na ɔbɔfɔ bi kaa Awurade asem kyereε me se, ‘Fa no sane bra wo fie, na ɔmmadidi na ɔnnom nsuo.’ Nanso na odiyifoo akokoraa no redaadaa no. 19 Enti, Onyankopon onipa no ne no sane koeε, kɔdidi nomee wo ne fie. 20 εberε a wote didipono ho redidi no, nkra firi Awurade nkyen baa odiyifoo akokoraa no so. 21 ɔteaam guu Onyankopon onipa a ɔfiri Yuda no so se, ‘Sei na Awurade ka: Woabu Awurade asem so, na woanni ahyedee a Awurade, wo Onyankopon, hyeε wo no so. 22 Wosane baa ha bedii aduane, nom nsuo, nanso ɔka kyereε wo se nni hwhee, nnom hwhee. Esiane yei enti, worense w’amu wō w’agyanom damena mu.’ 23 Na Onyankopon onipa no didi nom wieee no, odiyifoo no hyeheyε n’afunumu no maa no, 24 na Onyankopon onipa no sii eworkan so bio. Na ɔreko no ara, gyata bi ba bekumm no. N’amu no daa eworkan mu a, na afunumu no ne gyata no gynagyina ho. 25 Nnipa ba betoo so se amu no da eworkan mu a gyata no gyna ho. Enti, wokoboo amaneε wō Bet-El baabi a odiyifoo akokoraa no te ho. 26 εberε a odiyifoo akokoraa no tee asem no, ɔkaa se, ‘Eye Onyankopon onipa no a wanni Awurade ahyedee so no. Awurade ama n’asem no aba mu se ɔmaa gyata to hyeε no so, kumm no.’

27 Na odiyifoo no ka kyereε ne mmammarima no se, ‘Monhyehye afunumu no mma me.’ Na woheyehye afunumu no. 28 ɔkɔee kohunuu se amu no da eworkan mu. Na afunumu no ne gyata no da so gynagyina ne ho a, gyata no nwēe amu no, nto nhyeε afunumu no nso so. 29 Enti, odiyifoo no faa Onyankopon onipa no amu no de no too n’afunumu no so, sane de no kōo kurom, kɔsuu no, siee no. 30 ɔde amu no too n’ankasa ne damena mu, firii awerehoo mu, suu no se, ‘Ao, me nua!’ 31 Akyire yi, odiyifoo no ka kyereε ne mmammarima no se, ‘Se mewu a, monsie me wo damena a wōasie Onyankopon onipa wō mu no mu. Momfa me nnompe ngu ne nnompe ho. 32 Na asem a Awurade ka kyereε no se ɔnka ntia afrebukyia a εwo Bet-El ne abosomfie no a εwōwō Samaria nkuro so no, εbeba mu.’ 33 Nanso, yei akyi koraa no, Yeroboam annane ne ho amfiri n’akwammone no so. ɔkɔ so yii ɔsɔfɔ firi nnipa no mu. Obiara a ɔpε no, ɔtumi yee ɔsɔfɔ wō abosomfie ho. 34 Yei bεyεε bōne kεsεε, na εnam so sεee Yeroboam ahemman, ma ne fiefoo nyinaa wuwuiε.

14 Saa εberε no, Yeroboam babarima Abia yaree dendeenden. 2 Enti, Yeroboam ka kyereε ne yere se, ‘Sesa wo ho, sεdeε εbεyε a, obiara renhunu wo se wone ɔhemmaa no. Na kō odiyifoo Ahiya, ɔbarima a ɔka kyereε me se medi ɔhene no, nkyen wō Silo. 3 Fa burodo mua edu, ɔfam ne εwo akotoa kɔkye no, na bisa no deε εbeba abarimaa no so.’ 4 Na Yeroboam yere no kōo Ahiya fie wō Silo. Saa εberε no na wabō akokoraa a ɔnhunu adeε. 5 Nanso, na Awurade aka akyere Ahiya se, ‘Yeroboam yere beba ha, na ɔbεhye da aye ne ho se obi foforō. ɔbebisa wo ne babarima no ho asem, ɔfiri se, ɔyare dendeenden. Se eba saa a, fa mmuaεε a mede bema wo no ma no.’ 6 Na Ahiya tee ne nan ase wo εpono ano no, ɔfrε se, ‘Yeroboam yere, bra mu! Aden enti na woahye da aye wo ho se obi foforō?’ Na ɔka kyereε no se, ‘Mewo asemmonε ka kyere wo. 7 Fa saa nkra yi a ɔfiri Awurade, Israel Onyankopon, nkyen kōma wo kunu Yeroboam se, ‘Mepagyaa wo firi mpapahwekwaa mu, de wo besii me nkurɔfɔo Israel so ɔhene. 8 Metuu ahemman no ase firii Dawid fie, de maa wo. Nanso, woammu wo bra, te se me ɔsomfɔo Dawid a ɔdiī m’ahyedee so a ɔde n’akoma nyinaa dii m’akyi, na daa ɔyεε biribiara a mepε se ɔyε no. 9 Bone a woayε no dɔɔso kyεn wōn a wotenaa ase ansa na wōrewo wo no. Woayε anyame afoforo ma εnam so ama me

bo afu wo, wo sikakəkəo nantwie mma no enti. Na esiane se woadane w'akyi akyerε me enti, **10** mede amanehunu beba wo fie ahennie nnidisoo so, na makum wo mmamarima nyinaa, ako a dees odi ne ho so nso. Mεhye w'ahennie nnidisoo no ase, sεdees obi hye wura ma asees tu koraa no. **11** Me, Awurade, meka ntam se, wo fiefoo a wəbewuwu wə kuro no mu no, nkraman na wəbewe wən εnam, na wən a wəbewuwu wiram no nso, apete na wəbesoo wən εnam.” **12** Na Ahiya ka kyereε Yeroboam yere se, “Kə efie, na se wowura kuro no mu ara pε a, abofra no bεwu. **13** Na Israel nyinaa besu no, na wəasie no. Əno nko ne onipa a əfiri mo fie a wəbesie no yie, na saa abofra no nko na Awurade, Israel Onyankopən, hunu no se ade pa wo Yeroboam fiefoo nyinaa mu. **14** Na Awurade bεpagya əhene adi Israel so. Əno na əbetore Yeroboam fiefoo ase. Saa asem no besi enne yi ara, saa donhwerec yi ara mu. **15** Na Awurade bεwoso Israel te se sibire a əhinhim wə asuwa ani. Əbetutu Israelfoo ase afiri saa asase pa a əde maa wən agyanom no so. Na əbeə wən apete, atra Asubonten Eufrate, əfiri se, wənam som a wəsom Asera afərebukyia no so ahye Awurade abufuo. **16** Əbeto Israel asaworam, əfiri se, Yeroboam yee əbəne, nam so maa Israel nyinaa ne no yee əbəne.” **17** Na Yeroboam yere sane kəo Tirsa. Na əbere a əwuraa ne fie no, abofra no wuiε. **18** Əbere a Israelfoo siee no no, wəsuu no sεdees Awurade nam odiyifoo Ahiya so hyeeε no. **19** Yeroboam ahennie ho nsem nkaεε, n'akodie nyinaa ne əkwā a əfaa so buu əman no nyinaa no, wəatwere agu Israel Ahemfo Abakəsem Nwoma Mu. **20** Yeroboam dii adees wə Israel mfee aduonu mmienu. Əwuiε no, ne babarima Nadab na ədii n'adees se əhene. **21** Na Salomo babarima Rehoboam na na ədi əhene wə Yuda. Əbere a ədii adees no, na wadi mfee aduanan baako, na ədii adees mfee dunson wə Yerusalem, kuro a na Awurade ayi wə Israel mmusuakuo no nyinaa mu, se əde rehye ne din animuonyam. Na Rehoboam maame din de Naama a əye Amonni. **22** Əbere a na Rehoboam di adees no, nnipa a wəwə Yuda no yee əbəne Awurade anim, maa ne bo fuu wə wən əbəne no ho. Na saa əbəne no sene dees wən agyanom no yeeε mpo. **23** Wəsisii abosomfie, gyinnaa nnannua a wəate ho ne Asera afərebukyia wo bepo biara so ne dutan fromfrom biara ase. **24** Mpo, na abosomfie mmarima nnwamanfoo wə asase no so mmaa nyinaa. Nnipa no suasuaa akyiwadee ahodoo a amanaman a wəsom abosom no yeeε enti a Awurade pamoo wən əfiri

asase no so maa Israelfoo no. **25** Rehoboam dii adees ne mfee enum so no, Misraimhene Sisak bəto hyee Yerusalem so. **26** Əbəo wuraa Awurade Asoredan no mu ne ahemfie hə baabiara, wiaa biribiara a sikakəkəo akyem a Salomo yeeε no ka ho. **27** Akyire yi, Rehoboam yee əkberə akyem de sii anan, na əde hyee ahemfie awemfoo no nsa se wənhwε so. **28** Əbere biara a əhene no ko Awurade Asoredan mu hə no, awemfoo no soa ko hə bi, na se əwieg na əreba a, wəsane de begu awemfoo ədan no mu. **29** Na Rehoboam ahennie ho nsem nkaεε no ne dwuma a ədiic no dees, wəatwere ne nyinaa wə Yuda Ahemfo Abakəsem Nwoma no mu. **30** Daa na əko da Rehoboam ne Yeroboam ntam. **31** Əbere a Rehoboam wuiε no, wəsieve no wə n'agyanom korabere wə Dawid kurom. Na ne maame din de Naama a əye Amonni baa. Afei, ne babarima a ne din de Abiyam na ədii n'adees se əhene.

15 Yeroboam dii adees wə Israel ne mfee dunwətwe so no, Abiyam hyee n'adiedie ase se əhene wə Yuda. **2** Ədii əhene wə Yerusalem mfee mmiensa. Na ne maame din de Maaka a əye Absalom babaa. **3** N'agya əbəne a əyeeε nyinaa no, əyee bi. Na n'akoma nni Awurade ne Onyankopən mu, sεdees ne nana Dawid yeeε no. **4** Nanso, esiane Dawid enti, Awurade, ne Onyankopən maa n'asefoo kwan ma wəkəo so dii adees, na əmaa Abiyam əbabarima a əbedi n'adees wə Yerusalem. **5** Na Dawid aye dees eyε wə Awurade ani so. Ədii Awurade ahyedee so ne nkwa nna nyinaa, agye Hetini Uriya no ho asem no nko ara. **6** Abiyam nkwa nna mu nyinaa, na akokoakoko da əno ne Yeroboam ntam. **7** Nsem a aka a esisii wə Abiyam ahennie mu ne dees əyeeε no, wəatwere wə Yuda Ahemfo Abakəsem Nwoma no mu. Əko daa Abia ne Yeroboam ntam əbere biara. **8** Na Abiyam wuiε no, wəsieve no Dawid kuropon mu. Na ne babarima Asa dii n'adees se əhene. **9** Yeroboam dii əhene wə Israel ne mfee aduonu so no, Asa əbedi əhene wə Yuda. **10** Ədii əhene Yerusalem mfee aduanan baako. Na wəfre ne nanabaa Maaka a na əye Absalom babaa. **11** Asa yee dees əssə Awurade ani, sεdees ne nana Dawid yeeε no. **12** Əpamoo asorees so nnwamanfoo nyinaa firii asase no so, na əyiyi ahoni a n'agyanom yeeε no nyinaa. **13** Na mpo, ətuu ne nanabaa Maaka firii ahemaadwa no so, əfiri se, na wayε Asera ahoni dua a na eyε akyiwadee. Asa twaa dua no na əhyee no wə Kidron bənhwa mu. **14** Əwom se wəansée abosonnan no nyinaa koraa dees, nanso, Asa kəo so de n'akoma hyee Awurade mu

n'asetena nyinaa mu. 15 Əde dwetε, sikakökəo ne nneɛma a əno ne n'agya too edin de maa Awurade Asoredan no baε. 16 Na akokoakoko wo Yudahene Asa ne Israelhene Baasa ntam. 17 Israelhene Baasa koko tiaa Yuda, na əmaa Rama banbə sədee obi ntumi nni ahyenfirie wo Yudahene Asa asase so. 18 Asa tasee dwetε ne sikakökəo no a əkaa wə Awurade Asoredan no akoradan mu ne dee na əwo ahemfie no akoradan no mu. Əde hyεe ne mpanimfo o no mu bi nsa, na əsoma a wən ma wəkəo Hesion babarima Tabrimon babarima Siriahene Ben-Hadad a na ədi əhene wo Damasko no nkyen, na əde saa nsem yi kaa ho. 19 "Ma yenyε apam a na əda w'agya ne m'agya ntam no fofo. Tie, mede akyedee a εyε dwetε ne sikakökəo resoma de abre wo. Afei, twa wo ne Israelhene Baasa apam no mu, sədee əremfa ne nsa nka me." 20 Ben-Hadad penee əhene Asa abisadee no so, na əsoma a'nakodəm, ma wəkəto hyεe Israel so. Wədii nkuro Iyon, Dan, Abel-Bet-Maaka ne Kineret a Naftali nsase nyinaa ka ho no so. 21 Na Israelhene Baasa tee asem a asi no, əgyaee n'adwuma a na əreyε de abə Rama ho ban no, koo Tirsa kətenaa hə. 22 Afei, əhene Asa soma koo Yuda mmaa nyinaa, kəkaa se əhwehwə se obiara biara bəboa asoa ədansie aboo ne nnua a na Baasa de reye banbədwuma wə Rama no afiri hə. Asa de saa banbə nneɛma no kyekyeree kuro Geba a əwo Benyamin ne Mispa kuro no. 23 Asa ahennie ho nsem nkaeε ne dee ne tumi kədurue no, ne nkuro a əkyekyereε no nyinaa din no, wəatwəre agu Yuda Ahemfo Abakəsem Nwoma no mu. Ne nkəkoraabo mu no, əyaree ne nan. 24 Ebere a Asa wuiε no, wəsieve no n'agyanom nkyen wo Dawid kuropən mu. Na ne babarima Yehosafat bedii n'adee se əhene. 25 Yeroboam babarima Nadab hyεe aseε dī adee wə Israel ebere a na əhene Asa adi adee wə Yuda mfee mmienu mu. Ədii adee Israel mfee mmienu. 26 Na əyεe bone wə Awurade ani so. Ədii n'agya anammən akyi, toaa so yεe bəne, somm abosom sədee na Yeroboam adi Israel anim ama wəyεe no. 27 Na Ahiya babarima Baasa a əfiri Isakar abusuakuo mu no pam Nadab tiri so, kumm no əbere a na əne Israel akodəm akyere sraban, retua Filistifo kuro Gibeton no. 28 Baasa kumm Nadab wə əhene Asa adedie wə Yuda mfee mmiensa mu no so, na əbeyεe Israelhene a ədi hə. 29 Ntem ara, əkunkumm əhene Yeroboam asefəo nyinaa a adehyee abusua no mu baako koraa anka, sədee Awurade nam odiyifo Ahiya a əfiri Silo ahyε bə afə Yeroboam ho no. 30 Saa asem yi siie, əfiri

sε, Yeroboam di a ədii Israel anim ma wəyεe bəne no, əhyεe Awurade, Israel Onyankopən, abufuo. 31 Nadab ahennie ho nsem nkaeε ne dwuma a ədiie nyinaa no, wəatwəre agu Israel Ahemfo Abakəsem Nwoma mu. 32 Na akokoakoko wo Asa ne Israelhene Baasa ntam. 33 Ahiya ba Baasa hyεe aseε dī Israel so wə əhene Asa adedie wə Yuda no mfee mmiensa mu. Baasa dī adee Tirsa mfee aduonu εnan. 34 Na əyεe bone wə Awurade ani so. Ədii Yeroboam anammon akyi, somm abosom, sədee Yeroboam dī Israel anim yεeε no.

16 Na Awurade asem baa Hanani babarima Yehu so tiaa Baasa se, 2 "Mepagyaa wo firii mfuturo mu, de wo tuua me nkurofəo Israel ano. Nanso, wofaa Yeroboam kwan bəne no so, maa me nkurofəo Israel yεe bəne, maa wən bone a wəyεe no hyεe me abufuo. 3 Enti, merebesee Baasa ne ne fie, na əmeyε wo fie te se Nebat babarima Yeroboam dee. 4 Wən a wəbewuwu wə kuro no mu a wəyε Yeroboam dea no dee, nkraman bewe wən εnam. Na ewiem nnomaa na wəbesoso wən a wəbewuwu wiram no." 5 Na Baasa adedie ne echo nsem nkaeε, dee əyεeε ne ne mpontuo no, wəatwəre agu Israel Ahemfo Abakəsem Nwoma no mu. 6 Baasa wuiε no, wəsieve no wo Tirsa. Na ne babarima Ela dī n'adee se əhene. 7 Na Awurade asem nam Hanani babarima odiyifo Yehu so baa Baasa ne ne fiefəo so, əsiane bəne dodoə a na wayε wə Awurade ani so no enti. Saa mneyεe no hyεe Awurade abufuo. Na əyεe sədee əyεe Yeroboam fie no ara pε, əfiri se, Baasa nso seeε Yeroboam fie. 8 Baasa babarima Ela hyεe aseε dī Israel so wə Tirsa a saa əbere no, na əhene Asa adi adee wə Yuda mfee aduonu nsia. Ədii əhene wə Israel mfee mmienu. 9 Na Simri, a na əyε safohene wə adehyee nteaseεnam no mu fa so, bəo ne tirim pə se əbəkum Ela. Eda bi, Ela boroo nsā wə Arsa a na əyε ahemfie sohwefəo no fie wə Tirsa. 10 Simri koo hə de adee kəbəo no ma əhwee fam wuiε. Saa asem yi sii əhene Asa adedie wə Yuda no afe a etə so aduonu nson mu. Enti, Simri beyεe əhene a ədi so. 11 Ehə ara, Simri kunkumm Baasa adehyee abusua no mu nnipa nyinaa a wannya abarimaa baako koraa. Mpo, əkunkumm ne ntetebusuafo ne ne nnamfonom. 12 Simri ssee Baasa ahennie nnidisoo no, sədee Awurade nam odiyifo Yehu so ahyε no. 13 Yeinom siie əsiane Baasa ne ne babarima Ela bəne ne wən bone dodoə a wədii Israel anim ma wəyεeε no enti. Wəde wən abosom huhuo hyεe Awurade, Israel Onyankopən, abufuo. 14 Ela ahennie ho nsem nkaeε ne dwuma a ədiie nyinaa no,

wōatwērē agu Israel Ahemfo Abakōsem Nwoma no mu. **15** Simri tenaa Tirsa dii adee Israel, ēberē a na əhene Asa adi adee wō Yuda mfee aduonu nson mu, nanso ədii adee nnanson pe. Ēberē a Israel akodōm a na wōrekōto ahye Filistifoō kuro Gibeton so no **16** tee se Simri akum əhene no, wōyii əshahene Omri de no dii adee se wōn əhene foforō. **17** Enti, Omri dii Israel akodōm anim, firi Gibeton kōtuaa Tirsa a əyē Israel ahenkuro no. **18** Ēbers a Simri hunuu se wōafa kuro no, əkō əhene no abankesewa mu wō ne fie, na əhyee hō ne ne ho fraeē, ma əwuu egjadereē no mu. **19** Na əno nso aye bōne wō Awurade ani so. Ədii Yeroboam anammōn akyi, toaa bōne a Yeroboam dii Israel anim yeeē no so. **20** Simri adedie ho nsem nkaeē ne ne pō bōne a əbōeē no, wōatwērē agu Israel Ahemfo Abakōsem Nwoma no mu. **21** Na afei, na Israelfoo no mu akyē mmienu. Na nnipa no mu fa pe se wōma Ginat babarima Tibni di wōn so əhene, enna efa a aka no nso gyinaa Omri akyi. **22** Nanso, Omri akyidifoo no bu faa Ginat babarima Tibni akyidifoo no so. Enti, wōkumm Tibni, ma Omri dii əhene. **23** Omri hyee aseē dii əhene wō Israel ēberē a əhene Asa adi adee wō Yuda mfee aduasa baako mu. Ne nyināa mu, ədii adee mfee dumienu a odee emu nsia tenaa Tirsa. **24** Na Omri tōo bepō bi a seesei wōfrē no Samaria, firii Semer a na əyē ne dea no nkyēn, dwetē kilogram aduosia nnwōtwe. Əkyekyeree kuro wō so, na ətoo kuro no edin Samaria, de hyee Semer animuonyam. **25** Nanso, Omri yeeē bōne Awurade ani so, na mpo, ne bōne no so sene ahemfo a wōdi n'anim no dee. **26** Ədii Yeroboam anammōn akyi, kō so somm abosom, sēdeē Yeroboam dii Israel anim, ma wōyee no. Əde yei hyee Awurade, Israel Onyankopon, abufuo. **27** Omri adedie ho nsem nkaeē no ne dee ne turni ano kōsi ne ne dwuma a odiie no, wōatwērē agu Israel Ahemfo Abakōsem Nwoma no mu. **28** Omri wuiē no, wōsīee no Samaria. Na ne babarima Ahab na ədii n'adēe se əhene. **29** Omri ba Ahab hyee aseē dii Israel so əhene ēberē a na əhene Asa adi adee Yuda mfee aduasa nwōtwe mu. Ədii adee Samaria mfee aduonu mmienu. **30** Nanso Omri ba Ahab yeeē bōne wō Awurade ani so. Mpo, na ne bōne no so sene ahemfo a wōdi n'anim no nyināa mu biara dee. **31** Na əyee dee Yeroboam yeeē wō bōneye mu no bi. Wamma no anso hō ara. Əwaree Isebel a na əyē Sidonfoohene Etbaal babaa, na əhyee aseē somm Baal, sōree no. **32** Dee edi əkan no, əsii abosomfie ne afōrebukyia maa Baal wō Samaria. **33** Afei, əsii Asera

afōrebukyia. Əkō so yee pii de hyee Awurade, Israel Onyankopon abufuo sene ahemfo a wōadi n'anim wō Israel no nyināa. **34** N'ahennie so na əbarima bi a wōfrē no Hiel a əfiri Bet-El sane kyekyeree Yeriko. Ətoo fapem no, n'abakan Abiram wuiē. Na ətintim abontenpono de wieee no nso, ne kaakyire Segub nso wuiē. Yei nyināa sisiē, sēdeē asēm a əfiri Awurade nkyen fa Yeriko ho a Nun babarima Yosua kaeē no te.

17 Afei, Elia a əfiri Tisbi a əwō Gilead no ka kyereē əhene Ahab se, “Mmerē dodoō a Awurade, Onyankopon a mesore no som no, Israel Onyankopon te ase yi, əbō rensi, na osuo nso rentō mfee kakra bi mu, gye se ənam m'asēm so.” **2** Na Awurade ka kyereē Elia se, **3** “Kō asuo Kerit a əwō apuees fam no a əbō Asubonten Yordan mu no, na kohinta hō. **4** Nom asuo no mu nsuo, na di dee anene no de bebrē wo, əfiri se, mahye se wommrē wo aduane.” **5** Enti, Elia yeeē sēdeē Awurade aka akyere no no. Əbō atenaē wō asuo Kerit ho. **6** Anene no bree no burodo ne ənam anopa ne anwummers biara, na ənom nsuo firii asuo no mu. **7** Na akyire yi, asuo no weeē, əfiri se, na osuo ntō wō asase no so baabiara. **8** Na Awurade ka kyereē Elia se, **9** “Kō na kōtena akuraa Sarefat a əben Sidon kuro no mu. Okunafoō bi wō hō a əbema wo aduane adi. Makyerē no dee ənyē.” **10** Na Elia kōo Sarefat. Əduruu kuro no abontenpono no ano no, əhunuu okunafoō bi a ərehwehwe mmabaa. Əbisaa no se, “Mesre wo, wobetumi ama me nsuo kuruwama bi?” **11** Ərekōsa nsuo no aba no, əsree no se, “Eyē a fa burodo sini bi nso ka ho.” **12** Okunafoō no kaa se, “Meka Awurade, wo Onyankopon no ntam se, menni burodo sini koraa wō fie. Na dee mewō wō efie yeeē asikyiresiam kakra ne ngo toa ase kakraa bi. Mekōpēs mmabaa kakra a mede bēnoa aduane a ətwa too, na me ne me babarima adi, na afei əyawuwu.” **13** Nanso, Elia ka kyereē no se, “Nsuro! Ko na kōnoa aduane a ətwa too no. Nanso, əyē a, to burodo ketewa bi di əkan ma me ansa. Na eno akyi no, aduane bebree beka ama wo ne wo ba no. **14** Na dee Awurade, Israel Onyankopon ka ne se, ‘Daa asikyiresiam ne ngo pii beka wo wo adekoradee no mu kōsi ēberē a Awurade bēma osuo atō, ama nnōbāee anyini bio.’” **15** Na əyee sēdeē Elia kaeē no. Enti əno, Elia ne ne ba no kō so dii asikyiresiam ne ngo a na əwō no ara nna bebree. **16** Ēberē biara na wōwō asikyiresiam ne ngo a əbeso wōn di wō wōn adekoradee mu sēdeē Awurade nam Elia

so hyεε ho bø no. 17 Akyire yi, øbaa no babarima no yareεε. Yadee no koo so ara kɔsii se abøfra no wuiε. 18 Øbaa no bisaa Elia se, “Ao, Onyankopøn onipa, edeeñ na woaye me yi? Wobaa ha se worebetwe m’aso wo me bøne a mayε ho enti na woakum me ba yi?” 19 Nanso, Elia ka kyereε no se, “Fa wo ba no ma me.” Na øgyee abarimaa no firii ne nsam. Øde no koo esoro dan bi a wøsoεε no mu no mu. Øde owufoø no too ne mpa so. 20 Elia su guu Awurade so se, “Ao, Awurade, aden enti na wode saa awerεhøø yi abeto okunafoø yi a øde ne fie asom me høhøø yi so, na wama ne ba awuo yi?” 21 Øbutuu abøfra no so mprensa, su guu Awurade so se, “Ao Awurade, me Onyankopøn, mesre, ma abøfra yi nnyaa nkwa bio.” 22 Awurade tīee Elia mpaeebø, na abøfra no nyaa nkwa bio. 23 Enti, Elia de no firi soro ho bøεε ne maame, ka kyereε no se, “Hwε, wo ba no anyane.” 24 Na øbaa no ka kyereε Elia se, “Afei, mahunu pefee se woyε Onyankopøn onipa, na Awurade kasa fa wo so ampa.”

18 Mfee mmiensa akyi, Awurade asem baa Elia nkyen se, “Fa wo ho kokyere øhene Ahab na ka kyere no se enkyere biara, mεma osuo atø asase no so.” 2 Elia de ne ho kokyere øhene Ahab. Na økøm no ano yεε den yie wo Samaria. 3 Ahab frøε Obadia a na øhwε n’ahemfie so no. Na Obadia gye Awurade di yie. 4 Ebere a na Isebel rekunkum Awurade adiyifoo no, Obadia faa adiyifoo no øha de wøn koshee aboden mmienu mu a, won mu aduonum biara da oboden baako mu. Na ømaa wøn aduane ne nsuo. 5 Ahab ka kyereε Obadia se, “Ese se yehwehwε asase no so nsuwa ne bonhwa nyinaa se ebia yebønya esere ama apønkø ne mfunumu yi awe sεdεc wørenwu.” 6 Enti, wøkyεε asase no mu maa wøn ho. Ahab faa εfa na Obadia nso faa εfa. 7 Obadia nam, nam no, Elia hyiaa no. Obadia hunuu no, kaee no enti, økotoo no wo fam kaa se, “Enti, wo nie, me wura Elia?” 8 Elia buaa se, “Aane, køka kyere wo wura se, ‘Elia wo ha.’” 9 Obadia bisaa se, “Me wura, edeeñ bøne na mayε a enti woesoma me Ahab nkyen ama woakum me? 10 Mmere dodoø a Awurade, wo Onyankopøn te ase yi, øman anaa ahemman biara nni hø a me wura nsomaa obi wø so se ønhwehwε wo. Na øman anaa ahemman biara a wøbeka se wonni soø no, øma wøka ntam, ka se wøanhunu wo. 11 Na afei, woka kyere me se menko me wura nkyen nkøka nkyere no se, ‘Elia wo ha.’ 12 Mennim baabi a se megya wo hø kø a, Awurade honhom bøpagya wo akøsi. Semekøka

kyere Ahab, na wanhuu wo a, øbekum me. Nanso, me, wo øsomfoo, masom Awurade firi me mmøfraase. 13 Me wura, wontee dee meyεε øbere a na Isebel rekunkum Awurade adiyifoo no anaa? Mede Awurade adiyifoo no øha siee aboden mmienu mu a, na wøn mu aduonum wø oboden baako biara mu. Memaa wøn aduane ne nsuo nso. 14 Na afei, woka kyere me se menko me wura nkyen nkøka nkyere no se, ‘Elia wo ha!’ Øbekum mel!” 15 Elia kaa se, “Mmerø dodoø a Awurade a mesom no te ase yi, dee øbøye biara, mede me ho bøma Ahab enne.” 16 Enti, Obadia køhyiaa Ahab, ka kyereε no, na Ahab køhyiaa Elia. 17 Øhunuu Elia no, øbisaa no se, “Wo nie, wo a woha Israelfoo?” 18 Elia buaa se, “Menhaa Israel økwan biara so. Na mmom, wo ne w’agya fieføø na moaha Israel. Moagyaæ Awurade immara so die, akødi Baal akyi. 19 Enti, frø Israel nnipa nyinaa na wømmøhyia me Karmel bepo so. Na fa Baal adiyifoo ahanan aduonum ne Asera adiyifoo ahanan a wødidi Isebel didipono so no nso bra.” 20 Na Ahab soma koo Israel nyinaa køboabooa adiyifoo no ano wø Karmel bepo so. 21 Elia dii nnipa no anim kaa se, “Moadwene bøye ntanta wø saa asem yi ho akøsi da ben? Se Awurade ye Onyankopøn a, monni n’akyi, na se Baal nso ye Onyankopøn a, monni n’akyi.” Nanso, nnipa no yεε dinn. 22 Elia ka kyereε øman no se, “Me nko ara ne Awurade odiyifoo a maka, nanso Baal wø adiyifoo ahanan aduonum. 23 Momma yεø anantwinini mmienu. Momma wønyi mu baako, na wøntwitwa no asinasini mfa ngu gyenyina so, nso wøn mu ogya. Nantwinini baako a aka no, meyε ne ho adwuma, de agu gyenyina so a merento mu ogya. 24 Na mobøfrø mo nyame na me nso mafre Awurade. Onyame a ønam ogya so gye so no, øno ne Onyankopøn.” Ømanfoø no nyinaa penee so. 25 Elia ka kyereε Baal adiyifoo no se, “Momfa anantwinini no baako, na monni ekan nsiesie no, εfiri se, mo døøso. Momfre mo nyame a monnto mu ogya.” 26 Enti, wøfaa nantwinini a wøkaa se wømfø no no, siesiee no too aførebukyia no so. Afei, wøfrøø Baal, frøø no, frøø no firi anøpa mu nyinaa se, “Ao, Baal! Tie yen oo!” Wøteateam saa ara, nanso wøannya mimuaεε biara! Afei wøde anibereε sa faa aførebukyia a wøasi no ho hyiaeε. 27 Eduruu owigyinaεε no, Elia dii wøn ho fe se, “Monteateam den! Øye onyame! Ebia, oredwene biribi ho dendeenden anaa øregye n’ahome, ønnyaa adagyeε anaa watu økwan. Ebi nso a, wada a εse se wønyane no.” 28 Enti, wøteateam

den, de asekan twitwaa wən ho wən ho, wowəə wən ho wən ho pea sədəə wən amannee teə, maa mogya pram wən. 29 Owigynaee no twaa mu mpo no wotoaa wən nkəmhye no so, kəsii anwummere afərebə berə no mu. Nanso, mmuaee biara amma. Wəante obiara nne na obiara annye wən so. 30 Afei, Elia ka kyereə əmanfəoo no nyinaa se, "Mommra me nkyen ha." Wəkəə ne nkyen, na əsiesiee Awurade afərebukyia a na abubuo no. 31 Elia faa aboo dumieni a baako biara gyina hə ma Israel abusuakuo baako, 32 na əde aboo no sane sii Awurade afərebukyia no. Na ətwaa amena a ne tətretə beye anammən mmiensə faa afərebukyia no ho hyiae. 33 Əde nnyensin guu afərebukyia no so, twitwaa nantwinini no asinasini guu so. Afei, əkaa se, "Monhye pəre akəsəe no nsuo ma ma, na monhwie ngu afərebədəe no ne nnyensin no so." Wəyee deə əkaeə no wieeə no, 34 əkaa se, "Monye saa ara bio!" Na wəyee saa wieeə no, əkaa se, "Monye saa ne mprensa so." Wəyee sədəə əkaeə no, 35 maa nsuo no tene faa afərebukyia no ho, maa mpo, əbu faa amena no so. 36 Eduruu ebere a eəe se wəbə anwummere afədeə, sədəə wən amannee kyere no, odiyifoo Elia kəə afərebukyia no so, bəə mpaee se, "Ao, Awurade, Abraham, Isak ne Yakob Onyankopən, kyere ənne se woye Onyankopən wə Israel, nameye wo əsomfoo. Kyere se, deə mereye yi nyinaa firi wo. 37 Ao, Awurade, tie me! Tie me na saa nnipa yi nyinaa nhunu se, Ao, Awurade, woye Onyankopən a woatwe wən asane aba wo nkyen." 38 N'ano siis pe, na ogya a əfiri Awurade nkyen te firii soro bəhyee nantwinini ba no, nnyensin no, aboo no ne mfuturo no. Mpo, əwee amena no mu nsuo no nyinaa. 39 Nnipa no hunuie no, wəde wən anim butubutuu fam, teateam se, "Awurade ye Onyankopən! Awurade ye Onyankopən!" 40 Na Elia hyee se, "Monkyere Baal adiyifoo no nyinaa. Mommma won mu baako koraa nnwane." Enti, əmanfəoo no kyekyeree wən nyinaa. Na Elia de wən kəə Kison bənhwa mu kəkunkumm wən wə hə. 41 Elia ka kyereə Ahab se, "Kə na kədi aduane pa, ma wo ho ntə wo! Na mate se osu kesee bi rebətə." 42 Enti, Ahab too əpono. Na Elia foro kəə Karmel bepə atifi, kəbutuu fam, bəə mpaee. 43 Na əka kyereə ne əsomfoo se, "Kə na fa w'ani kyere əpo so." Əsomfoo no kə kəhwəe hə, na əba beka kyereə Elia se, "Manhunu hwhee." Elia kaa saa kyereə no mprensən se əmfə n'anı nkəkyere hə. Əno nso kəə mprensən. 44 Ne mprensən so no, ne əsomfoo no ka kyereə no

se, "Mehunuu omununkum bi a əte se onipa abasa a, apue afiri əpo no so reforo." Əho ara na Elia teaam se, "Ntem! Kə Ahab nkyen kəka kyere no. 'Foro wo teaseənam no, na sane kə efie. Se woanka wo ho a, osuo no besi wo əkwan.'" 45 Ankyere biara na osuo munaa tumm. Osuframa bəee, na osu kesee təee, na ntəm so, Ahab kəə Yesreel. 46 Afei, Awurade maa Elia ahooən sononko bi. Əkekaa n'atadee hyee n'abosoo mu, na ədii Ahab teaseənam no əkan ara kəsii Yesreel əkwan ano.

19 Ebere a Ahab duruu fie no, əkaa dee Elia aye nyinaa ne sədəə wakunkum Baal adiyifoo nyinaa no kyereə Isebel. 2 Enti, Isebel de saa nkra yi kəmaa Elia se, "Se əkyena səsəe na menkum wo, sədəə woakum nkurəfəoo yi a, anyame no nku me bi." 3 Elia tee nkra no, əsuroee, enti ədwane de peree ne ti. Əkəə kuro bi a əwə Yuda a wəfre no Beer-Seba, gyaa ne əsomfoo wə ho. 4 Na əno nko ara nantee da mu nyinaa kəə əsere so. Əkətenaa dutan bi a na aye frəmm ase, na əbəə mpaee se anka onwu. Əkaa se, "Deə mahunu no ara dəə me so, Awurade. Twa me nkwa so na mennye nsene m'agyanom." 5 Na ədaa dua no ase. Na ne nna mu no, əbəfəoo bəkaa no, ka kyereə no se, "Sore na didi." 6 Əhwəe ne ho hyiae hunuu burodo bi a wəato no ogyasramma so, ne kuruwa a nsuo wə mu. Enti, ədidiə, nom nsuo no, sane daa bio. 7 Na Awurade əbəfəoo no sane baa bio bekaa no kaa se, "Sore na didi pii ka ho, na əkwan a əda w'anim no ware." 8 Enti, əsore didiə, nomee. Aduane no maa no nyaa ahooən a əde betwa əkwan adaduanan, awia ne anadwo akə Horeb a əye Onyankopən bepə no so. 9 Əkdəruru əboden bi ho, na ədaa mu anadwo no. Na Awurade bisaa no se, "Elia, ədeən na woreye wə ha?" 10 Elia buaa se, "Mede ahooən asom Asafo Awurade Onyankopən. Nanso, Israelfoo abu apam a wəne wo hyeheyee no so, nam so abubu w'afərebukyia nyinaa, akunkum w'adiyifoo a anka obiara. Me nko ara na maka, nanso wərepe me akum me nso." 11 Awurade ka kyereə no se, "Firi adi kəgyina m'anim wə bepə no so." Na ebere a Elia gyina hə no, Awurade bəfaa hə, na mframə denden bi bəə sii bepə no mu. Na mframə no ano den no dwidwaa abotan no mu. Nanso, na Awurade nni mframə no mu. Mframə no akyi no, asase wosooə. Nanso, na Awurade nni asasewosoo no mu. 12 Na asasewosoo no akyi, ogya pueeə. Nanso, na Awurade nni ogya no mu. Na ogya no akyi, nne bi a əye bəkəə te se deə wəde ka asomusem baeə. 13 Elia tee

nne no, əde n'atadee kataa n'anime enna ofiri əboden no mu, kɔgyinaa ano kwan no ano. Na nne bi bisaa se, "Elia, edeen na woreye wō ha?" 14 Obuaa bio se, "Mede ahooden asom Asafo Awurade Onyankopon. Nanso, Israelfoo abu apam a wone wo hyehyee no so, nam so abubu w'aforebukyia nyinaa, akunkum w'adiyifo a anka obiara. Me nko ara na maka, nanso wōrepē me akum me nso." 15 Na Awurade ka kyerees no se, "Sane w'akyi kō baabi a wofiri baes, na kō Damasko eserē so. Na se woduru hō a, sra Hasael ngo, si no Aramhene. 16 Afei, sra Nimsi babarima Yehu, na ɔnye Israelhene, na sra Safat babarima Elisa a ofiri Abel-Mehola, na ɔnsi w'anamu se me odiyifoo. 17 Obiara a əbedwane afiri Hasael ho no, Yehu bekum no, na obiara a əbedwane afiri Yehu ho nso no, Elisa bekum no. 18 Yeinom akyi no, mēbō nnipa afoforo mpem nson bi a wōwō Israel a wōnkotoo Baal, mfee n'ano da no ho ban." 19 Na Elia kōhunuu Safat babarima Elisa se əde anantwie refuntum afuo. Na anantwie mpamho dubaako na wōdi n'anime, enna Elisa nso de mpamho a etō so dumieni refuntum. Elia kō ne nkyen kōtoo n'atadee guu ne mmati so, na ɔsane n'akyi kōee. 20 Elisa gyaa anantwie no hō, tuu mmirika dii Elia akyi, ka kyerees no se, "Dee edi ekan no, ma menkōkra m'agya ne me maame ansa na me ne wo aks." Elia buaa se, "Sane w'akyi na ko. Na dee maye wo no, dwene ho." 21 Afei, Elisa sane kō anantwie no ho kōkunkummin wōn. Əde funtumfidie no ho mnua no yee nnyensin de tootoo ənam no. Əde ənam no kōmaa mmarima a wōde funtumfidie a aka no reye adwuma no nyinaa, ma wōwee. Na əne Elia kōee se ne əboafoo.

20 Yeinom akyi, Aramhene Ben-Hadad boaboaan n'akodōm ano, a nteaseenam ne aponkō a wōye ahemfo aboafoo aduasa mmienu dea ka ne ho. Wōkotuaa Israel kuperon Samaria, to hyee so. 2 Ben-Hadad somaa aboafoo kō kuro no mu se wōnkōka nkyere əhene Ahab se, "Ben-Hadad se, 3 'Mo dwete ne mo sikakōkō yē me dea. Saa ara na mo yeronom ne mo mma mu papa no nso yē me dea.'" 4 Ahab buaa se, "Mate, me wura! Dee mewō nyinaa yē wo dea." 5 Ankyere biara Ben-Hadad aboafoo sane baa bio bekaa se, "Ben-Hadad se, 'Maka dada se momfa mo dwete, sikakōkō, mo yeronom ne mo mma mma me. 6 Əkyena sesee, mesoma me mpanimfo, na wōabehwehwē mo ahemfie ne mo nkurōfoo afie. Na biribiara a esom bo ma mo no, wōbefa de aks.'" 7 Na Ahab freee asase no so ntuanofoo no nyinaa, ka

kyerees wōn se, "Monhwē sedee saa əbarima yi pe se əde əshaw ba. Mapene so dada se mede me yeronom, me mma, me dwete ne me sikakōkō bema no." 8 Ntuanofoo ne nnipa no nyinaa kaa se, "Se əbisaa biribi fofora biara bio a, mfa mma no." 9 Enti, Ahab ka kyerees aboafoo a wofiri Ben-Hadad nkyen baes no se, "Monkōka saa asem yi nkyere me wura əhene se, 'Biribiara a əbisaa kane no dee, mede bema no. Na dee əbisaa no akyire no dee, merentumi mfa mma no.'" Enti, Ben-Hadad aboafoo no sane kōbō no amanees. 10 Na Ben-Hadad soma kōka kyerees Ahab se, "Se mansée Samaria pasaa, na emu mfuturo dodo bi ka a ebēboro asraafoo no mu biara nsabuo ma a, anyame no ntwe m'aso denden so." 11 Israelhene nso soma ma wōkōka kyerees no se, "Ense se əkofoo kesee a ərefa n'akofena aks akono, tu ne ho se əkofoo kesee a wadi nkonim dada." 12 Ahab mmuaes yi duruu Ben-Hadad ne ahemfo a wōaka no asom ebere a na wōrenom nsā wō wōn ntomadan mu. Əhyee ne mmarima no se, "Monsiesie mo ho nkōko." Enti, wōsiesiee wōn ho se wōrekōto ahye kuperon no so. 13 Na odiyifoo bi behunuu əhene Ahab ka kyerees no se, "Sedee Awurade see nie, 'Wohunu saa atamfo dōm yi? Ense, mede wōn bēhye wo nsa. Na wōbehunu se mene Awurade.'" 14 Ahab bisaa se, "Na se nə əbeyē no?" Na odiyifoo no buaa se, "Sedee Awurade see nie, 'Akodōm asahene a wōtuatua amansini ano no na wōbeyē.'" Ahab bisaa se, "Enti, yenni ekan nto nhye wōn so?" Odiyifoo no buaa se, "Aane." 15 Enti, Ahab boaboaas əmansin no asahene ahanu aduasa mmienu akodōm ano. Afei, əfrees n'akodōm a wōaka a wōn dodo ye mpem nson no. 16 Ebeyē owigynaes a Ben-Hadad ne n'apamfo ahemfo aduasa mmienu gu so reboro nsā wō wōn ntomadan mu no, 17 amansini asahene akodōm no tuu nten, firii kuro no mu. Wōrebēn no, Ben-Hadad akwansraafoo ka kyerees no se, "Akodōm bi firi Samaria reba." 18 Ben-Hadad hyee se, "Se wōbaa asomdwōees anaa əko so a, monkyere wōn anikann." 19 Nanso, saa ebere no, na Ahab amansini asahene no adi akodōm no anim, kō əko no. 20 Na Israel əsraani biara kumm ne ətamfo Aram əsraani a əne no dii asie. Eno enti, amonom hō ara, Aram asraafoo no bō hu, dwaneees. Israelfoo no taa won, nanso əhene Ben-Hadad ne ne nkurōfoo kakra bi dee, wōtenaa aponkō so dwaneees. 21 Nanso wōssee aponkō ne nteaseenam a ekaa hō no nyinaa, kunkumm Aramfo no. 22 Akyire yi, odiyifoo no ka kyerees Ahab se, "Siesie wo ho ma əko foforō

na Aramhene beba osutəbere mu.” 23 Wədii Ben-Hadad so no, ne mpanimfo no ka kyereə no se, “Israel anyame no ye mmepo anyame, na eŋo enti na ema wədii nkonom no. Na se wəduru tata so a, yebedi wən so nkoniim a yəremmre ho koraa. 24 Dees eho hia ara ne se, saa ebere yi, eſe se wode akono asahene sisi ahemfo no ananmu. 25 Momfa asraafoo foforə a wən dodoə te se wən a wohweree wən no ara. Ma yen aponkə no dodoə, nteaseenam ne mmaprima dodoə saa ara, na yəbetumi ne wən adi asie wə tata so. Akyinnyee biara nni ho se yebedi wən so.” Enti, əhene Ben-Hadad yee wən abisadee maa wən. 26 Na afe so no, əfrees Aram asraafoo, tuu ntен kəo Israelfoo so wə Afek se wone wən rekəko. 27 Israel boaboa n’asraafoo ano, twaa sa, de wən ho hyee əko no mu. Na se wəde Israel akodəm no toto Aram akodəm no dodoə a wəahye ho ma no ho a, na Israel akodəm no dodoə te se mmirekyikuo nketewa mmieni bi. 28 Onyankopən onipa no kəo Israelhene nkyen kəka kyereə no se, “Sedee Awurade see nie: Aramfoo no aka se, ‘Awurade ye mmepo Awurade na onye tata so Awurade. Enti, məboa wo ma wəodi akodəm buburugyaa yi so. Na əbema woahunu se, mene Awurade no.’” 29 Asraadəm mmieni yi bobəo wən atenae, ma edii nhweanimu nnanson. Na nnanson so no, əko no hyee ase. Eda no ara, Israelfoo no kunkumm Aram anammontwa asraafoo no opeha. 30 Nkaee no dwane kətəe Afek ofasuo akyi, nanso əfasuo no bu guu wən so, kumm əpeduonu nson. Ben-Hadad dwane kətəe kəkoam dan bi mu wə kuro no mu. 31 Ben-Hadad mpanimfo ka kyereə no se, “Owura, yəate se Israel ahemfo wə ahumməborø. Eno enti, momma yemfira ayitoma, mfa ahoma mmo yen ti ase, mfa nkyerə ahobreasee. Na ebia, əhene Ahab bəma woatena ase.” 32 Enti, wəfirafiraa ayitoma, de nhoma bobəo wən ti, kəo Israelhene nkyen kəsree no se, “Wo əsomfoo Ben-Hadad se, ‘Mesr wo, ma me ntəna nkwa mu.’” Israelhene no bisaa se, “Oda so te ase anaa? Əye me nuabarima!” 33 Mmaprima no yee ntəm səo anidasoo a enni nnyinasoo yi mu, buaa se, “Aane, wo nua Ben-Hadad.” Israelhene no ka kyereə wən se, “Monkəfa no mmra.” Ebere a wəde Ben-Hadad baes no, Ahab ma okotennaa ne teaseenam mu. 34 Ben-Hadad ka kyereə no se, “Mede nkuro a m’agya gye firii w’agya nsam no besane ama wo, na woahyehye adwadiie wə Damasko, sedee m’agya yee wə Samaria no.” Na Ahab kaa se, “Saa nhyeheyee yi so na məgyina na magyaa wo.” Enti, wəyee apam, na wəgypaa Ben-

Hadad. 35 Ebere no ara mu, Awurade see adiyifokuo no mu baako se, ənka nkyerə əfotoro se, “Fa w’akodee no bə me.” Nanso wanye. 36 Na saa odiyifoo no ka kyereə əfotoro no se, “Se woantie Awurade nne enti, se wofiri ha ara pe a, gyata bekye wo, akum wo.” Ampa ara, əfirii hə ara pe na gyata kyereə no kumm no. 37 Na odiyifoo no kəo əbarima foforə nkyen kəka kyereə no se, “Fa w’akodee yi bə me.” Əno dees, əbəo odiyifoo no, piraa no. 38 Odiyifoo no twən əhene no wə kwankyen a əde ntomaban akyekyere n’ani, de pəe se əsakyera ne ho. 39 Əhene no retwam no, odiyifoo no free se, “Owura, na mewə akono na əbarima bi de odeduani bree me. Əkaa se, ‘Wen saa əbarima yi, na se biribi enti ədwane a, wəbekum wo anaase wəbekə wo ka dwetə kilogram aduasa nwotwe.’” 40 Na ebere a m’ani abere redi dwuma bi no, odeduani no dwanee. Na əhene no kaa se, ‘Eyə w’ankasa wo mfomsəo. Wo ara woabu wo ho aten.’” 41 Ehə ara na odiyifoo no sanee ntomaban no firii n’ani, na Israelhene no hunuu no se əye adiyifoo no mu baako. 42 Na odiyifoo no ka kyereə no se, “Sedee Awurade see nie: Esiane se woagyaa əbarima a mekaa se, eſe se wəkum no no enti, eſe se wəkum wo seesei si n’anan mu. Na anka eſe se ne nkurofoo na mokunkum wən, na mmom, wo nkurofoo na wəbekunkum wən.” 43 Enti, Israelhene a ne bo afu ne ho no kəo Samaria.

21 Na əbarima bi a wəfre no Nabot a əfiri Yesreel wo bobeturo bi a əben Samariahene Ahab ahemfie. 2 Ahab ka kyereə Nabot se, “Fa wo bobeturo no ma me, na memfa asase no nyə atosodeefuo, əfiri se, əben m’ahemfie pəe. Se wopene so de ma me a, mema wo bobeturo papa, na se nso wope a, əbəo biara a asase no die no, metua.” 3 Nanso, Nabot buaa se, “Awurade mma əmpare me se mede m’agyanom agyapadee bəma wo.” 4 Enti, Ahab sane kəo ahemfie hə a ne bo afu ne ho pətəo. Əkədaeə a wannidie, de n’anim kyereə fasuo. 5 Ne yere Isebel bəbisaa no se, “Aden enti na woaye bosaa saa? Aden enti na wompe se wodidie?” 6 Əbuua no se, “Meka kyereə Nabot, Yesreeli no se, əntən ne bobeturo no mma me anaase, mema no bi ahye anan, nanso wampene.” 7 Ne yere Isebel bisaa se, “Wonye Israelhene anaa? Sore na didi! Mma yei nha wo. Məgye Nabot bobeturo no ama wo!” 8 Na Isebel twereə nkrataa wə Ahab din mu, de ne nsəano səo ano, de kəmaa mpanimfo ne akunini a wəne Nabot te kuropon no mu no. 9 Krataa no mu nsem ne se: “Yi eda bi to hə a wəde bəye akənkyene, na ma Nabot ntəna

animuonyambea wō nnipa no mu. **10** Monhwehwe ahuhufoō baanu na wōmmō no kwaadu sē, wadome Onyankopōn ne əhene. Na afei, momfa no mfiri adi, nkosi no aboo nku no.” **11** Enti, mpanimfoo ne atitire a wōte Nabot kuro no mu no yee dee Isebel kaa wo nkrataa no mu se wōnye no. **12** Wōhyee akonkyene no ase, de Nabot tenaa animuonyambea wō nnipa no mu. **13** Na ahuhufoō baanu no bēbō Nabot kwaadu wo nnipa no anim sē, wadome Onyankopōn ne əhene. Enti, wōde no kōo kurotia, kōsii no aboo kumm no. **14** Na wōsoma kōo Isebel nkyen, kōka kyereē no sē, “Wōasi Nabot aboo, ama wawu.” **15** Ebere a Isebel tee se wōasi Nabot aboo, akum no no ara pe, əka kyereē Ahab sē, “Sōre na kōfa Nabot, Yesreelni no bobeturo no a əde kamee wo se ərentōn mma wo no. Ənte ase bio, na wawu.” **16** Enti əhō ara, Ahab siāne kofaa Nabot bobeturo no. **17** Ənna Awurade asem baa Tisbini Elia hō sē, **18** “Kō na kohyia Israelhene Ahab a ədi Samaria so no. Seesei ara əwō Nabot bobeturo no mu a ərebefa. **19** Ka kyereē no sē, sei na Awurade ka: ‘Ennəəsō se wokum Nabot? Ese se wobō no korōno nso? Dee woayē yi enti beaee a nkraman taferree Nabot mogya no, əhō ara na nkraman betaferē wo mogya, aane, w'ankasa wo mogya!” **20** Ahab ka kyereē Elia sē, “Woahunu me, me ətamfoō.” Əbuua sē, “Aane maba bio efiri sē, woatōn wo ho ama əbənefōo no wō Awurade ani so. **21** Mede əshaw ne abebresē bēbre wo. Mehye w'asefōo nyinaa, na matwa əbarima a ətwa too koraa wō Israel, se əye akoa anaa ədehyee, afiri Ahab ho. **22** Mēma wo fie aye sē Nebat babarima Yeroboam ne Ahiya babarima Baasa afie, efiri sē, woahye me abufuo ama Israel aye bōne!” **23** “Na efa Isebel ho nso no, Awurade ka sē, Yesreel nkraman bewe ne enām wō kuropōn no afasuo ho. **24** “Wōn a na wōwō Ahab afā a wōwuwuu wō kuro no mu no nso, nkraman bewe wōn enām, na apete nso asoso won a wōwuwuu wō wiram no enām.” **25** (Obiara nni hō a ətōn ne ho maa bōne wo Awurade ani so, sēdēe Ahab yeeē no, efiri sē, ne yere Isebel tuu no fo bōne. **26** Əyee bōne ara, kōsii se əkōo ahoni so, te se Amorifoo a Awurade pamoo wōn wō Israelfoo anim no). **27** Ahab tee saa asem yi no, əsunsuanee ne ntadēe mu, firaayitoma, kyenee kōm. Əfiraayitoma no saa de awerchōo a emu ye den kyinkyinii. **28** Na Awurade asem baa Tisbini Elia hō sē, **29** “Woahunu sēdēe Ahab bērē ne ho ase wō m'anim? Esiane se əbresē ne ho ase enti, meremfa saa əshaw ne abebresē yi a əwō hō

ma no ənne yi mmre no. Ebēba ne mmamarima so; mesēe n'asefōo nyinaa.”

22 Əko biara ansi Aram ne Israel ntam mfees mmiensā. **2** Na mfees mmiensā no mu, əhene Yehosafat a ədi adee Yuda kōo Israelhene Ahab nkyen. **3** Na Ahab abisa ne mpanimfoo sē, “Moahunu se Aramfoo da so te yen kuro Ramot Gilead mu? Nanso, yenyee ho hwee!” **4** Enti əbisaa Yehosafat sē, “Wobēka me ho, na yeako atia Ramot Gilead anaa?” Na Yehosafat buaa əhene Ahab sē, “Aden? Eye asem a eda ne kwan mu. Wo ne me ye anuanom, na m'akodom ye wo dea, se wobēka asem a wope akyere wōn. Mpo, m'aponkō da wo da.” **5** Na Yehosafat ka kaa ho sē, “Dee edi ekan no, ma yemmisā Awurade hō afotuo.” **6** Enti, əhene Ahab freee n'adiyifoo a wōn dodoō bēyē ahanan no nyinaa, bisaa wōn sē, “Menkōko ntia Ramot Gilead anaa mennkō?” Wōn nyinaa buaa sē, “Kō so! Awurade bēma woadi nkōnim animuonyam so.” **7** Nanso, Yehosafat bisaa sē, “Enti, Awurade odiyifoo biara nso nni ha? Anka mēpē se mebisa no saa asem kōrō no ara.” **8** Əhene Ahab buaa sē, “Awurade odiyifoo baako da so wō ha, nanso metane no. Ənye nkōm pa biara se nkōm bōne, na əhyē fa me ho. Ne din de Mikaia a əye Imla babarima.” Na Yehosafat kaa sē, “Nkasa saa. Momma yentie asem a əwō ka.” **9** Enti, Israelhene freee ne mpanimfoo no mu baako, ka kyereē no sē, “Ka wo ho kōfa Imla babarima Mikaia bra.” **10** Israelhene Ahab ne Yudahene Yehosafat hyee wōn ahemfo ntadēe, tenaa wōn ahennwa mu wō aponnwā a ebēn Samaria əkwān no ano. Saa ebērē no, na Ahab adiyifoo no rehyē nkōm wō wōn anim. **11** Wōn mu baako a wafre no Sedekia a əye Kenaana babarima yee dadee mmen bi ka too dwa sē, “Sēdēe Awurade ka nie: Mode saa mmen yi bēwōwō Aramfoo no akunkum wōn.” **12** Adiyifoo a wōwō hō no nyinaa penee so, kaa sē, “Aane, monkō Ramot-Gilead, na monkōdi nkōnim, efiri sē, Awurade bēma moadi nkōnim.” **13** Na əbofoo a əkōfaa Mikaia no ka kyereē no sē, “Tie, adiyifoo no nyinaa hyē nkōnimdie ho nkōm ma əhene. Hwē se wo ne wōn adwene bēyē baako, na wo nso, wobēhyē nkōnimdie ho nkōm.” **14** Nanso, Mikaia kaa sē, “Mmerē dodoō a Awurade te aseē yi, dee Awurade aka akyere me se menka no na meka.” **15** Ebere a Mikaia beduruu ahennim no, Ahab bisaa no sē, “Mikaia, yenkōko ntia Ramot-Gilead anaa yennkō?” Na Mikaia buaa sē, “Monkō! Na Awurade bēma əhene adi nkōnim animuonyam so.” **16** Nanso, əhene no sōo so sē, “Mperē

ahe na menka se, eberē biara a wobekasa ama Awurade no, esē se woka nokore?" 17 Na Mikaia ka kyereē no se, "Anisoadehunu mu, mehunuu se Israel abo apete mmepo no so, te se nnwan a wənni ohwefoo. Na Awurade kaa se, 'Wəakum wən wura. Ma wənkə efie asomdwoeē mu.'" 18 Israelhene ka kyereē Yehosafat se, "Manka saa ankyere wo? Eda biara saa na ɔyε. ɔnhye nkōm pa biara se nkəntoro na ɔhye fa me ho." 19 Mikaia toaa so se, "Tie dees Awurade ka. Mehunuu Awurade se ɔte n'ahennwa so a ne sorofoo akodəm nyinaa atwa ne ho ahyia wō ne nifa ne ne benkum so." 20 Na Awurade bisaa se, "Hwan na ɔbətumi adaadaa Ahab, ama wakə ɔko atia Ramot Gilead, a ɔbətumi aba se wobekum no wō hō?" Wəsusuu nsem ahodoo bebree ho wō hō, 21 kəsii se ne korakora no, honhom bi kō Awurade nkien kokaa se, "Metumi ayε!" 22 Awurade bisaa se, "Ekwan bən so na wobefā ayε yei?" Na honhom no buaa se, "Məkə akədaadaa Ahab adiyifoo, ama wəadi atoro." Awurade kaa se, "Kō so ye, na wobedi nkonom. 23 Enti afei, Awurade de nkontempo honhom ahye w'adiyifoo anomu. Na Awurade adwene ɔshaw ne abəbrese ama wo." 24 Enna Kenaana babarima Sedekia kō Mikaia so, kəbəo n'ani so. ɔbisaa no se, "Da bən na Awurade honhom firi me mu, bekasa kyereē wo?" 25 Na Mikaia buaa se, "Erenkyere biara, wobehunu nokore no wō eberē a wobedwane akətə kəkoam dan bi mu." 26 Israelhene Ahab hyε se, "Monkyere Mikaia, na momfa no nkōma Amon a ɔyε kuro no mu amrado, na momfa no nkō me babarima Yoas nkien. 27 Monka saa nhye a ɔfiri ɔhene nkien nkyere wən se, 'Fa saa ɔbarima yi to afiase, na burodo ne nsuo nkō na momfa mma no nni, kəsi se mesane afiri akono aba asomdwoeē mu.'" 28 Nanso, Mikaia buaa se, "Se wosane ba asomdwoeē mu a, na ɔkyere se, Awurade amfa me so ankasa." Na ɔka kyereē won a wəgyinagyina ho, atwa ne ho ahyia no se, "Saa asem a maka yi, monhye no nso." 29 Na Israelhene ne Yudahene Yehosafat dii wən akodəm anim, kōtə hyε Ramot-Gilead so. 30 Afei, ɔhene Ahab ka kyereē Yehosafat se, "Yərekə ɔko yi, mesakyera me ho, sədees ebeε a, obiara renhunu me. Nanso, wo dees, hyε w'ahentadee." Enti, Ahab sakyeraa ne ho, na wəkəo ɔko no. 31 Saa eberē no, na Aramhene ahye ne nteaseenamkafoo aduasa mmienu no se, "Monto nhye Israelhene nkō ara sol!" 32 Enti, eberē a Aramhene nteaseenamkafoo no hunuu Yehosafat se ɔhye n'ahentadee no, wətaa no. Wətateaam se,

"Israelhene no ne no." Nanso, eberē a Yehosafat teaam no, 33 nteaseenamkafoo no hunuu se εnγε ɔno ne Israelhene no enti, wəgyaa n'akyidie. 34 Aram sraani bi de anibiannasoo too agyan kyereē Israel asraafo no so, ma ɛkōwəo Israelhene wō ne nkataboo ahyiae so. Ahab teaam kyereē ne teaseenamkafoo no se, "Fa me firi ha ntəm, na wəapira me pa ara." 35 ɔko no kō so saa ara da mu no nyinaa, na wōde Ahab tweree biribi wō ne teaseenam mu a n'ani kyere Aramfoo no. Mogya tuu no firi n'apirakuro no mu, guu teaseenam no mu, na onwunu dwoeē no, ɔwuiε. 36 Onwunu reye adwo no, woteateaam faa akodəm no nyinaa mu se: "ɔko no aba awiee. Monsane nkō efie!" 37 Na ɔhene no wuiε no, wōde n'amu no kō Samaria, kəsiee no wō hō. 38 Na wəhoroo ne teaseenam no ho wō asubura bi a ɛwə Samaria a adwamanfoo dware ho, na nkraman betaferree ɔhene no mogya no, sədees Awurade aka ato ho no. 39 Nsem a ɛfa Ahab ahennie ho ne asonse ahemfie ho asem ne nkuro a ɔkyekyeree nyinaa no, wəatwere agu Israel Ahemfo Abakəsem Nwoma no mu. 40 Eberē a Ahab wuiε no, wəsieve no wō n'agyanom mu. Na ne babarima Ahasia dii n'adee se ɔhene. 41 Asa babarima Yehosafat bedii Yuda so eberē a na Ahab adi adee wo Israel ne mfee εnan so no. 42 ɔdii adee no, na wadi mfee aduasa enum, na ɔdii adee Yerusalem mfirinhyia aduonu enum. Na ne maame din de Asuba a ɔyε Silhi babaa. 43 Na Yehosafat ye ɔhene papa a ɔdii n'agya Asa anammən akyi. ɔyε adee a ɛsə Awurade ani. Nanso, n'ahennie mu no, wantumi ammubu abosonnan enti, nnipa kō so bō afədee, hyee aduhwam wō hō. 44 Yehosafat ne Israelhene tenaa ase asomdwoeē mu. 45 Nsem a ɛfa Yehosafat ahennie ho nkaeε no, faako a ne tumi kōdurui ne ako a ɔdiis no nyinaa, wəatwere agu Yuda Ahemfo Abakəsem Nwoma no mu. 46 ɔpamoo abosomfie so adwamanfoo a na wəgu so bō adwaman, firi n'agya Asa bere so no nyinaa. 47 Saa eberē no, na ɔhene nni Edom gye kuro no sohweefoo nkō. 48 Yehosafat ye adwadihyen bebree se enkə Ofir nkəpə sikakəkō. Nanso, ahyεn no antumi anye adwuma, εsεee wo Esion-Geber. 49 Saa eberē no, Ahab babarima Ahasia susuu ho kyereē Yehosafat se, "Ma me mmaprima ne wo mmaprima nkō ɔpo so akwan nsrahwe." Nanso, Yehosafat ampene so. 50 Yehosafat wuiε no, wəsieve no n'agyanom nkien wō Dawid kurom. Ne babarima Yehoram na ɔdii n'adee se ɔhene. 51 Ahab babarima Ahasia hyε asees dii Israel so eberē a na Yehosafat adi

adeε mfee dunson wø Yuda. ɔdii adeε Samaria mfee
mmienu. **52** Na ɔfaa n'agya ne ne maame ne Nebat
babarima Yeroboam anammɔn so, somm ahoni, yεε
bøne wø Awurade ani so. **53** ɔsomm Baal, søree no,
nam so fuu Awurade, Israel Onyankopɔn, bo sεdee
n'agya yεε no.

2 Ahemfo

1 ḥene Ahab wuo akyi, Moabman tee wɔn ho firii Israel ho, nyaa n'ahofadie. **2** Eda bi, Israelhene foforɔ Ahasia firii n'abansoro dan a ewɔ Samaria ahemfie mpomma mu te hwee fam, ma ɔpiraa yie. Enti ɔsomaab abofoɔ kɔɔ Baal-Sebub Ekron nyame nkyen abisa, kɔbisaa se ɔbenya ahoođen anaa. **3** Na Awurade ɔbofoɔ ka kyereɛ Tisbini Elia se, “Ko na kɔhyia Samariahene abofo no, na bisa wɔn se, ‘Aden enti na morekɔ Baal-Sebub, Ekron nyame nkyen abisa, se ɔhene bɔnya ahoođen anaa? Onyankopon nni Israel anaa?’ **4** Seesei, sèdeɛ Awurade see nie: ‘Worensore mfiri mpa a woda soɔ no so da. Na dee ebeyɛ biara, wobewu.’” Na Elia kɔkaa nkra no. **5** Ebere a abofoɔ no sane baa ɔhene nkyen no, ɔbisaa wɔn se, “Aden enti na moaba ntɛm saa?” **6** Wəbuua se, “Óbarima bi bɛhyiaa yɛn, ka kyereɛ yen se yensane nkɔ ɔhene nkyen, na nkra a ɔde firi Awurade nkyen a ɔde kaa ho ne se, ‘Aden enti na morekɔ Baal-Sebub, Ekron nyame nkyen abisa se ɔhene ho bɛtɔ no anaa? Onyankopon nni Israel anaa?’ Esiane se woayɛ saa enti, worensore mfiri mpa a woda soɔ no so da. Na dee ebeyɛ biara, wobewu.” **7** ḥene no bisaa se, “Na saa óbarima no yɛ hwan? Na ɔte sen?” **8** Wəbuua se, “Na ne ho wo nwi a obo aboa nwoma aboso.” ḥene no teaam se, “Eyé Tisbini Elia.” **9** ɔsomaab asraafoo so safohene ne asraafoo aduonum se wɔnkɔkye no. Wəhunuū se ɔte bepo bi atifi. Ḍsafohene no ka kyereɛ no se, “Onyankopon onipa, ɔhene asoma yɛn se yɛmmefɛ wo mmra.” **10** Na Elia buaa ɔsahene no se, “Se meye Onyankopon onipa dee a, enneɛ, ma ogya mfiri ɔsoro mmra mmehye wo ne wo mmarima aduonum no!” Na ogya firi ɔsoro bekunkum wɔn nyinaa. **11** Enti, ɔhene no sane somaa ɔsafohene foforɔ a asraafoo aduonum ka ne ho. Ḍsafohene no ka kyereɛ no se, “Onyankopon onipa, ɔhene se bra seesei ara.” **12** Elia buaa se, “Se meye Onyankopon onipa dee a, enneɛ, ma ogya mfiri ɔsoro mmra mmehye wo ne wo mmarima aduonum no!” Na bio, ogya firi ɔsoro bekunkum wɔn nyinaa. **13** Bio, ɔhene no somaa ɔsafohene bi ne asraafoo aduonum. Saa ebere yi dee, ɔsafohene no kɔbuu Elia nkotodwe. Ḍsreɛ se, “Ao, Onyankopon onipa, mesre se, fa me ne saa asomfoɔ aduonum yi nkwa kye yen. **14** Hwe sèdeɛ ogya firi ɔsoro abɛhye akuo mmienu a wodi ekan no. Nanso, seesei mesre se, fa me nkwa kye me!” **15** Na Awurade ɔbofoɔ ka

kyereɛ Elia se, “Nsuro. Wo ne no nkɔ.” Na Elia sore kɔɔ ɔhene no nkyen. **16** Na Elia ka kyereɛ ɔhene no se, “Sèdeɛ Awurade see nie: Aden enti na wosomaa abofoɔ kɔɔ Baal-Sebub, Ekron nyame nkyen abisa, se ɔhene bɔnya ahoođen anaa? Onyankopon nni Israel anaa? Esiane se woayɛ saa enti, worensore mfiri mpa a woda soɔ no so da. Na dee ebeyɛ biara wobewu.” **17** Na Ahasia wuiɛ sèdeɛ Awurade nam Elia so hyeɛs no. Esiane se na Ahasia nni óbabarima a obedi n'adet enti, ne nuabarima Yoram na ɔdii n'adet se ɔhene. Saa asem yi sii Yehosafat a na ɔyɛ Yudahene babarima Yehoram adedie mfeɛ mmienu mu. **18** Nsem a esisis wɔ Ahasia ahennie mu no nkaeɛ no, wɔatwɛre agu Israel Ahemfo Abakɔsem Nwoma no mu.

2 Ebere a Awurade pɛɛ se ɔnam ahum so fa Elia kɔ ɔsoro no, na Elia ne Elisa nam Gilgal ɛkwan so. **2** Na Elia ka kyereɛ Elisa se, “Tena ha na Awurade aka akyere me se, menkɔ Bet-El.” Na Elisa buaa se, “Mmere dodoɔ a Awurade te ase, na wo nso wote ase no, merennya wo da.” Enti, wɔnante kɔɔ Bet-El. **3** Adiyifoo kuo a wɔfiri Bet-El no baa Elisa nkyen bebisaa no se, “Na wonim se Awurade rebɛfa wo wura afiri wo nkyen ɛnne?” Elisa buaa se, “Aane, menim saa. Nanso, monnka nkyere obiara.” **4** Na Elia ka kyereɛ Elisa se, “Tena ha, na Awurade aka akyere me se, menkɔ Yeriko.” Nanso, Elisa buaa bio se, “Mmere dodoɔ a Awurade te ase, na wo nso wote ase yi, merennya wo da.” Enti, wɔnante kɔɔ Yeriko. **5** Na adiyifoo kuo a wɔfiri Yeriko baa Elisa nkyen bebisaa no se, “Na wonim se Awurade rebɛfa wo wura afiri wo nkyen ɛnne anaa?” ɔbuua bio se, “Eyé nokore turodoo, menim. Nanso, monnka nkyere obiara.” **6** Na Elia ka kyereɛ Elisa se, “Tena ha, na Awurade aka akyere me se, menkɔ Asubonten Yordan ho.” Nanso, Elisa buaa bio se, “Mmere dodoɔ a Awurade te ase, na wo nso wote ase yi, merennya wo.” Enti wɔtoaa so kɔeɛ. **7** Mmarima aduonum firi adiyifoo kuo no mu nso kɔeɛ, kɔginaa akyirikyiri baabi, hwɛɛ se Elia ne Elisa gyina Asubonten Yordan ho ho. **8** Na Elia bobɔɔ n'atadeɛ, de bɔɔ nsuo no ani. Nsuo no mu kyɛɛ mmienu, ma wɔfaa asase kesee so twareeɛ. **9** Wəbaa asuo no fa no, Elia bisaa Elisa se, “Edeɛn na menyɛ mma wo ansa na wɔahwim me aks?” Na Elisa buaa se, “Mesre wo, ma mennya wo honhom tumi no mmɔho.” **10** Elia kaa se, “Woabisa adee a ne ye ye den. Na se wohunu se wɔrefa me afiri wo nkyen a, wo nsa bɛka w'abisadee no. Na se amma saa dee a, wo nsa renka.” **11** Wɔnam

na wɔredi nkɔmmo no, preko pe, ogya teaseenam baes a ogya apɔnko retwe. Efaa won ntam ma wɔn ntam tetee, na ahum bi faa Elia de no kɔɔ ɔsoro. 12 Elisa hunui, teaam se, “M'agya! M'agya! Israel nteaseenam ne nteaseenamkafool!” Na wɔyeraes no, Elisa suanee n'atadee mu mmienu. 13 Na Elisa faa Elia atadee nguguso a efirii ne ho guie no, na ɔsan kɔɔ Asubonten Yordan konkon no so. 14 ɔde atadee nguguso no bɔɔ nsuo no ani teaam se, “Awurade, Elia Onyankopon wɔ he?” Ehɔ ara nsuo no mu paeemmienu maa Elisa faa mu. 15 Ebere a adiyifoo kuo a wɔwɔ Yeriko hunuu asem a asie no, wɔteaam se, “Elisa abedi Elia adee!” Na wokohyiaa no, kotoo no. 16 Wɔkkaa se, “Owura, ka biribi na yɛn mu ahodenfоo aduonum bekyini esere no so, ahwehwе wo wura. Ebia na Awurade honhom agyaa no asi bepo bi so anaa bɔnhwa bi mu.” Elisa kaa se, “Dabi, monnsoma wɔn.” 17 Nanso, wɔkɔɔ so haa no ara, kɔsii se, ɔnhunu dee ɔnye ne ho, enti akyire no ɔkaa se, “Eyɛ, monsoma wɔn.” Enti, mmaprima aduonum, de nnansa kyinkyini, hwehwеes, nanso woanhunu Elia. 18 Ebere a wɔsane wɔn akyi no, na Elisa da so wɔ Yeriko. ɔbisaa wɔn se, “Manka ankyere mo se monnkɔ?” 19 Afei, Yeriko mpanimfoo kosraa Elisa. Woka kyere no se, “ɔdeefoo, yewo dadwene bi. Saa kuro yi dabere ne nneemaa atawa ho ahyia yɛ fe, sedee wohunu no. Nanso, nsuo no nyɛ, na asase no nso mma nnɔbae.” 20 Elisa kaa se, “momma me nsukoradee fofor a wɔde nkyene agu mu.” Na wɔde bae. 21 Afei, ɔkɔɔ nsuo no a kurom hɔfоo sa nom no mu, kɔtoo nkyene no guu mu. Na ɔkaa se, “Yei ne dee Awurade see: Mayɛ nsuo yi yie. Eremma owuo, na asase no bɛma ne nnɔbae.” 22 Na ampa ara, efiri saa ebere no, nsuo no aye nsu pa sedee Elisa kae no. 23 Elisa firii Yeriko kɔɔ Bet-El. ɔrekɔ no, mmaprimaa bi a wɔfiri kuro no mu dii ne ho fe, sere no se, “Tipa, foro kɔ e! Tipa, foro kɔ e!” 24 Elisa danee ne ho hwеe wɔn na ɔde Awurade din domee wɔn. Na sisire mmienu pue firii wiram, bekunkum wɔn mu aduanan mmienu. 25 Elisa firii hɔ no, ɔkɔɔ bepo Karmel so, na ɔfirii hɔ koo Samaria.

3 Ahab babarima Yoram na ɔdii ɔhene wɔ Israel ebere a na Yudahene Yehosafat adi adee mfee dunwotwe wɔ Yuda no. ɔdii adee wɔ Samaria mfee dumien. 2 ɔyee Awurade ani so bɔne. Nanso, na n'amumuyɛ no nte se n'agya ne ne maame dee no. ɔsɛee Baal adum kronkron a n'agya siie no. 3 Nanso ɔtcaa ahonisom so, sedee Nebat babarima Yeroboam dii Israelfoo anim,

ma wɔyee no. 4 Na Moabhene Mesa ne ne nkurɔfoo yɛn nnwan. Na wotua apeato a eyɛ nnwan mma ɔpeha ne nnwennini ɔpeha ho nwi ma Israelhene afe biara. 5 Nanso, Ahab wuo akyi no, Moabhene sore tiaa Israelhene. 6 Enti, ɔhene Yoram firii Samaria boaboa Israel akodɔm ano. 7 ɔkwan so no, ɔttoo nkra yi kɔmaa Yudahene Yehosafat se, “Moabhene asore atia me. Wobεboa me na me ne no ako anaa?” Na Yehosafat buaa se, “Aden enti na meremmoa wo. Wo ne me yɛ anuanom, na m'akodɔm yɛ wo dea na wotumi di wɔn anim. Mpo m'apɔnko da wo da.” 8 Na Yehosafat bisaa se, “ɔkwan bɛn na yebɛfa so akɔ?” Yoram buaa se, “Yebetao wɔn afiri Edom esere so.” 9 Edomhene ne n'akodɔm kɔkaa wɔn ho, na asraadɔm mmiensa no de nnanson twaa ntwhokwan a ɛfa esere so no. Nanso, na nsuo nni ho ma mmaprima no anaa wɔn mmoa. 10 Israelhene teaam bisaa se, “Yenyɛ yen ho ɔdeen? Awurade de yɛn baasa aba ha se Moabhene nni yen so.” 11 Nanso, Yudahene Yehosafat bisaa se, “Enti Awurade odiyifoo biara nka yɛn ho ha? Se wɔn mu bi wɔ ha a, yebetumi abisa Awurade dee yenyɛ.” ɔhene Yoram mpanimfoo no mu baako kaa se, “Safat babarima Elisa wɔ ha. Na ɔyɛ Elia ɔboafoo.” 12 Enti, Yehosafat kaa se, “Enneɛ, Awurade betumi akasa afa ne so.” Na Israelhene, Yudahene ne Edomhene kɔɔ Elisa nkyen abisa. 13 Elisa ka kyere Israelhene se, “Wo ho nhia me. Kɔ w'agya ne wo maame adiyifoo abosonsomfоo no nkyen.” Nanso, ɔhene Yoram kaa se, “Dabil! Na eyɛ Awurade na ɔfrɛe yɛn ahemfo baasa yi baa ha, se Moabhene nsɛe yɛn!” 14 Na Elisa buaa se, “Mmere dodo a Awurade Otumfоo a mesom no te ase yi, se enyɛ Yudahene Yehosafat a mebu no a, anka merenha me ho wɔ wo ho. 15 Afei, ma obi a ɔbetumi abo sankuo mmra.” Ebere a wɔrebɔ sankuo no, Awurade tumi baa Elisa so, 16 ma ɔkaa se, “Sedee Awurade see nie: Saa bɔnhwa a emu nsuo awe yi, wɔde nsuo behye no ma. 17 Worenhunu mframaa anaa osuo sedee Awurade ka no, nanso saa bɔnhwa yi, wɔbehye no nsuo ma. Mobɛnya bi ama mo ho, mo anantwie ne mo mmoa a aka no. 18 Na yei yɛ ade kumaa bi ma Awurade. ɔbema moadi Moab akodɔm so nkonom. 19 Mobedi wɔn nkuropon papa so nkonom, mpo, nkuropon a wɔabɔ ho ban no. Mobɛtwitwa wɔn nnua nyinaa agu. Mobesi wɔn nsuo aniwa, na mode abo a se wɔn nsase pa.” 20 Na adee kyee; ɔduruu ebere a wɔbɔ anɔpaa afɔdee no, nsuo puee preko pe. Na etene firii Edom, na ankyere biara na

nsuo abu baabiara. 21 Ebere a Moabfoō tee se akodōm mmiensa reba wōn so no, wōn nso boabooa mmarima a wōbetumi ako, mmofra ne mpanin ano, de wōn sisii won ahyee so. 22 Na adee kyee a wōsoree se, na owia no abō wo nsuo no so, ama ani abere se mogya. 23 Moabfoō no teaam se, “Eyē mogya. Akodōm mmiensa no atwa wōn ho ako, akunkum wōn ho wōn ho! Momma yenkafo asadee no!” 24 Ebere a wōduruu Israelfoō nsraban mu no, Israel akodōm gyee bum, kōtoaa Moabfoō, ma wōdwanee. Israel akodōm no taa wōn kōduruu Moab asase so. Wōgu Moabfoō no so nyinaa no, na wōresee wōn nneema. 25 Wōsree wōn nkuro akēse, de abō kataa wōn nsase pa so, sisii asutire nyinaa, twitwaa nnua pa nyinaa. Kir-Haraset nko ara na ekae, na eno mpo, wōto hyee so. 26 Ebere a Moabhene hunuu se ḥredi nkoguo no, ədii n’akofoo ahanson anim, miaa wōn ho, pēe se wōpem fa atamfoō no nsraban a ebēn Edomhene no mu, nanso woantumi. 27 Enti, əfaa ne babarima panin a anka ese se ədi n’adēe se əhene no, de no bōo əhyee afōdee wō afasuo no ho. Yei enti, abufuo kēsee baa Israel so, na wōsane wōn akyi kōo wōn ankasa asase so.

4 Eda bi, Elisa mfefoo adiyifoo no mu baako kunafoō baa ne nkyen, besu kyere se, “Me kunu a na əsom wo no awu. Na wonim sēdeē na əsuro Awurade. Nanso, seesei obi a mede no ka aba, rehunahuna se, əbeña me mmamarima baanu se nkoo.” 2 Elisa bisaa no se, “Edeen na metumi aye de aboa wo? Kyere me nneema a wōwō wo efie.” Əbuua se, “Menni hwē se ngo ahina baako.” 3 Elisa ka kyere se, “Kōfem nhina dodoō biara a wobēnya firi wo nnafonom ne wo mfefoo nkyen. 4 Afei, fa wo mmamarima no kō wo fie, na to əpono mu. Hwie ngo no firi w’ahina no mu, gugu nhina no mu. Dees əbeyē ma biara, yi si nkyen.” 5 Enti, əyee saa. Ne mmamarima no de nhina bebree bree no, ma əhyehye no ma ma. 6 Ankyere na emu biara yee ma tenn. Əka kyere se mmamarima no mu baako se, “Brē me ahina foforo.” Əka kyere se, “Ebi nni ho bio.” Na afei ngo no a ərehwie no saee. 7 Ebere a əkaa asem a asi no kyere Onyankopon onipa no, əka kyere se, “Afei, tōn ngo no, na fa tua w’aka, na sika no bi bēka ama wode ahwe wo ho ne wo mmamarima no.” 8 Eda koro bi, Elisa kōo Sunem kurom. Na əbaa ədefoo bi te kuro no mu. Ətoo nsa free Elisa se əmmmedi. Efiri saa əbere no, əbere biara a əbetwam hō no, əfa hō kōdidi. 9 Əka kyere se kunu se, “Megye di se saa əbarima yi

a ətaa ba ha yi ye Onyankopon onipa kronkron. 10 Ma yensiesie ədan bi mma no wō esoro hō na yemfa mpa, əpono, akonnwa ne kanea nsi mu mma no. Na ebere biara a əbeba ha no, wanya baabi asoe.” 11 Eda bi, Elisa sane baa Sunem. Əkōo ne soro dan no mu kosoee. 12 Əka kyere ne əsomfoo Gehasi se, “Ka kyere əbaa no se, mepē se meka asem bi kyere no.” Əbaa no baee no, 13 Elisa ka kyere Gehasi se, “Ka kyere no se, yen ani aso ne som pa a wasom yen no. Na bisa no dee yen so yebetumi aye ama no. Əpe se medi ne ho adansee kyere əhene anaa asraafoo sahene no?” Əbuua se, “Dabi, əfiri se, m’abusuafoō hwe me yie.” 14 Akyire yi, Elisa bisaa Gehasi se, “Edeen na wogye di se yebetumi aye ama no?” Əto maa no se, “Ənni babarima na ne kunu nso abō akokoraa.” 15 Elisa ka kyere se, “Frē no bra bio.” Əbaa no baee no, Elisa ka kyere no wō əpono no ano se, 16 “Afe sēsēe saa ebere yi ara mu, na əbabarima da wo sre so.” Əteaa mu se, “Dabi, me wura, mesre wo, ntwa me nkontompo saa. Ao, Onyankopon onipa.” 17 Na ampa ara, əbere tiawa bi akyi, əbaa no nyinsenee. Na afe saa əbere no ara, əwoo əbabarima sēdeē Elisa kae se perepē. 18 Ne ba no nyiniis no, da bi, əkōsraa n’agya a na əne n’apaafoo reye adwuma. 19 Preko pe, əkaa se, “Me ti pae me! Me ti pae me!” N’agya ka kyere n’apaafoo no mu baako se, “Fa no kō efie koma ne maame.” 20 Əpaani no de no kōo efie. Ne maame gyee no too ne sre so. Nanso, eduruu owigynaee mu no, əwui. 21 Əpagyaa no de no kōtō Onyankopon onipa no mpa so. Ətoo əpono no mu gyaa no hō kōe. 22 Əsomaā əbəfōo kōbōo ne kunu amanee se, “Soma apaafoo no baako na əmfā afunumu mmra, sēdeē metumi akoduru Onyankopon onipa no hō əntem, asane aba.” 23 Əbisaa se, “Adēn enti na wōpē se woko enne yi ara? Ənyē əbosome Foforo Afahye, na ənyē homeda nso.” Nanso, əkaa se, “Ewom saa.” 24 Enti, əhyehye afunumu no, ka kyere əpaani no se, “Ka wo ho. Ənyē me enti na wobēto wo bo ase, na mmom, kō ara, gye se maka se to wo bo ase.” 25 Ərebēduru Onyankopon onipa no nkyen wō bēpō Karmel so no, Elisa hunuu no wō akyirikyiri. Əka kyere Gehasi se, “Hwē, əbaa a əfiri Sunam no reba. 26 Tu mmirika kohyia no, na bisa no se, ‘Wo ne wo kunu ne wo ba ho ye anaa?’” Əbaa no buua Gehasi se, “Yēn nyinaa ho ye.” 27 Nanso, əbaa Onyankopon onipa no nkyen wō bēpō no so no, əhwhee ne nan ase, əsō n’anammōn mu. Gehasi sum no, nanso Onyankopon onipa no kaa se, “Gyaa no. Biribi reteetee

no, na Awurade nso nkyer  e me dekode   no.” 28 Na   baa no kaa se, “Wo ara me wura, wo na wokaa se, m  nya   babarima. Na manka ankyer   wo se mma memfa m  ani nto so?” 29 Na Elisa ka kyer   Gehasi se, “Boa wo ho, na mensoma wo, fa me poma no, na k  . Nkasa obiara ho w   ekwan so. K   na fa poma no k  to ab  fra no anim.” 30 Na abarimaa no maame kaa se, “Mmere dodo   a Awurade te ase, na wo nso wote ase yi, merenk   efie gye se woka me ho.” Enti, Elisa sane ne no k  e  . 31 Gehasi y  e nt  m dii   kan, de poma no kotoo ab  fra no anim, nanso biribiara ansi. Nkwa ho nsenkyer  nnee biara amma.   sane n  akyi k  hyiaa Elisa, b  o no amane   se, “Ab  fra no nnyanee  .” 32   ber   a Elisa duruu h   no, ampa na ab  fra no awu da odiyifoo no mpa so. 33   no nko k  o h  , too ne ho epono mu, b  o Awurade mpa  . 34 Afei,   butuu ab  fra no so, de n  ano tuaa ab  fra no ano, de n  ani fam ab  fra no ani, de ne nsa sos  o ab  fra no nsa. Afei, ab  fra no ho hy  e asee y  e hye bio. 35 Elisa s  ore, dii ak  oneaba wo   dan no mu kakra. Afei,   daa ab  fra no so bio. Saa   ber   yi, ab  fra no nwansii mprendon, na   tee n  ani. 36 Afei, Elisa somaa Gehasi se, “Fre abofra no na bra.” Ne maame no ba  e   no, Elisa ka kyer   no se, “Wo ba no nie, fa no ko.” 37   firi ahodwirie mu hwee ne nan ase daa no ase. Afei,   faa ne ba no, de no siane k  o fam. 38 Elisa sane k  o Gilgal, nanso na   kom asi asase no so.   da bi a adiyifokuo tete n  anim no,   ka kyer   ne   somfo   se, “Fa es  en k  sesi si ogya so, na ye ab  mu ma saa mmarima yi.” 39 W  n mu baako k  o wiram se   rek  pe atosode  , na   nyaa efere b  t   ma de bae  .   twitwa de guu es  en no mu a na   nnim se awuduro w   mu. 40 Na w  dii kakra bi pe, w  teateaam se, “Onyankop   onipa, awuduro w   ab  mu no mu!” Eno enti, woanni bio. 41 Elisa kaa se, “Mommre me asikyiresiam kakra.”   de guu es  en no mu, kaa se, “Afei, ayc yie enti monkodi.” Na anha w  n bio. 42   da bi,   barima bi a oy   Baal-Salisani b  re Onyankop   onipa no atok  o foforo b  t   ma, ne burodo mua aduonu. Elisa kaa se, “Fa ma adiyifokuo no, na w  nni.” 43   somfo   no teaam se, “Wose sen? Kakra yi na y  mf   mma nnipa   ha yi anaa?” Nanso, Elisa tii mu se, “Fa ma adiyifokuo no, na w  nni, na Awurade ka se, ‘Obiara bedi amee, na ebi mpo beka akyire.’” 44 Na ampa ara, obiara didi mee   ma ebi mpo kaa  e  , sedee Awurade hy  e ho bo no.

5 Na Aramhene bu Naaman a oy   akodom sahene no yie. Efiri se,   nam ne so na Awurade maa Aram dii

nkonom ak  es   bebree.   wom se na Naaman ye   kofo   k  ses   dee  , nanso na   yare kwata. 2 Afei, na Aram ak  fo   adi Israel asase so, na abaawa ketewa bi ka w  n a w  kyeree w  n nnommum no ho. W  de saa abaayewa no maa Naaman yere se n  abaawa. 3   da bi, abaawa no ka kyer  e n  awuraa se, “Se me wura k  hunu odiyifoo no w   Samaria a, anka m  re  . Anka   bes   no yade   ama kwata no afiri ne honam ani.” 4 Enti, Naaman kaa asem a abaawa a   firi Israel no ka kyer  e no no kyer  e   hene. 5   hene no ka kyer  e no se, “K  , na k  sra odiyifoo no. Metw  r krataa aka wo ho, na wode ak  ma Israelhene.” Enti, Naaman hy  e n  akwantuo no ase.   faa dwete akyedee kilogram ahasa aduanan, sikak  o kilogram aduosisa nkron ne nt  dee mm  ho edu. 6 Krataa a   de rek  ma Israelhene no mu asem ne se, “Menam krataa yi so reda me   somfo   Naaman adi, akyere wo. Mepe se wosa no yade   ma ne kwata no firi ne honam ani.” 7   ber   a Israelhene kenkan krataa no,   de ahometee sunsunanee n  tad  e   mu, kaa se, “Saa   barima yi asoma   kwatani aba me nky  n, se mensa no yade  ! Meye Onyankop   a metumi kum, sane ma nkwa?   rep   ekwan bi afa so, anya nnyinas  o bi, na wabeto ahy   yen so bio.” 8   ber   a Elisa, Onyankop   onipa, tee   hene no nsenka  e no,   too nkra k  maa no se, “Ad   enti na woasunsuane wo nt  dee mu saa? Soma Naaman na   mmra me nky  n na   chunu se, odiyifoo papa bi w   Israel.” 9 Enti, Naaman faa n  ap  ko ne ne ntease  nam, k  twen w   Elisa fie epono ano. 10 Na Elisa somaa   b  fo   k  ka kyer  e no se, “K  ohohoro wo ho mprendon w   Asubonten Yordan mu, na wo honam beba mu, ama wo kwata no ako.” 11 Na Naaman bo fuie, na os  i ekwan so.   kaa se, “Na menim se,   de   b  ye biara no,   beba abehyia me! Na menim se ebia,   de ne nsa befa kwata no so, na w  b   Awurade a, oy   ne Onyankop   no din, nam so asa me yade  . 12 Nsubontene Abana ne Parpar a ewo Damasko nsene nsubontene a ewo Israel nyina  ? Ad   enti na menk  ohohoro me ho w   mu, na mennya ayaresa?” Enti, Naaman danee ne ho de abufuo sii mu. 13 Nanso, ne mpanimfo   b  o mm  den kasa kyer  e no se, “Owura, se odiyifoo no kaa se ye adwuma k  ses   bi a, anka woreny   anaa? Eno enti, tie asem a waka se k  ohohoro wo ho k  ke, na wo ho b  t   wo no, na di so.” 14 Enti, Naaman k  o Asubonten Yordan mu, k  d  o asuko mprendon, sedee Onyankop   onipa no hy  e no se   nye no. Ne honam ani daa h   te se ab  fra, maa ne kwata no nyina   k  e  . 15 Naaman ne ne d  m no

sane koe, kohwehwae Onyankopon onipa no akyire kwan. Wokogyna n'anim, maa Naaman kaa se, "Afei na mahunu se Onyankopon nni ewiase ha baabiara se Israel nko ara. Afei, mesre wo se, gye m'akyedee yi." **16** Nanso, Elisa buaa se, "Mmerere dodo a Awurade a mesom no te ase yi, merennye akyedee biara." Ewom se Naaman hyee no biara se onnye akyedee no, nanso Elisa annye. **17** Afei, Naaman kaa se, "Eyes, ennees, ma me ekwan na memfa eha dotee atifi mmienu nsoa me mfunumponko mmienu, na memfa nka me ho nko me kurom. Efiri enne, Awurade akyi no, meremmo ohyee afodes anaa afodes biara mma onyame bi bio. **18** Na mesre se, Awurade mfa saa bøne yi nkye me. Se me wura ohene rekø Rimon abosomfie akosom, na mesoso ne mu a, me nsomekoto enti, Awurade mfa nkye me." **19** Elisa kaa se, "Ko asomdwoes mu." Enti, Naaman sane sii ekwan so. **20** Nanso, Elisa osomfoo Gehasi kaa wo ne tirim se, "Anka ense se me wura ma Aramni yi ko a wannye akyedee yi. Mmerere dodo a Awurade te ase yi, meti no, na makogye biribi afiri ne nkyen." **21** Enti, Gehasi tii no. Ebere a Naaman hunuu no se odee mmirika reba ne so no, osi firii ne teaseenam mu kohyiaa no. Naaman bisaa no se, "Wobaa no asomdwoes mu anaa?" **22** Gehasi buaa se, "Aane, nanso me wura asoma me se memmekaa nkyere wo se, mmabunu baanu bi a woye adiyifoo a wofiri Efraim kuro a eda bepo so no mu abeduru seesei ara. Ose arepe dwete kilogram aduasa enan ne ntadee nsakyeramu mmienu de ama won." **23** Naaman kaa se, "Enye asem a eyen den, gye dwete kilogram aduasa enan yi." Omaa no ntadee nsakyeramu mmienu, kyekyeree sika no wo nkotokuo mmienu mu, yii asomfoo baanu soaa akyedee no, maa Gehasi. **24** Nanso, woduruu bepo no so no, Gehasi gyee akyedee no firii asomfoo no nkyen, ma wosane won akyi koe. Afei, odee akyedee no kosiee efie no mu. **25** Ebere a okoo ne wura Elisa nkyen no, obisaa no se, "Gehasi, wokoo he?" Obuaa se, "Menkoo baabiara." **26** Nanso, Elisa bisaa no se, "Woanhunu se ebere a Naaman si firii ne teaseenam mu behyiaa wo no, na mewo ho honhom mu? Saa ebere yi na ese se wogye sika ne ntadee ne ngo dua mfu ne bobo mfu ne nnwan ne anantwie ne asomfoo? **27** Dees woayee yi enti, wo ne wo mma ne wo mma mma beyare Naaman kwata no bi afebøo." Ebere a Gehasi firii dan no mu no, na kwata aye no a ne ho ahoa aye se sukyeremma.

6 Eda bi adiyifoo kuo baa Elisa nkyen beka kyere se, "Sedeet wo ara wohunu no, baabi a yene wo hyia

ha yi sua. **2** Ma yenko Asubonten Yordan ho a nnua bebree wo ho. Ehø dee, yebetumi asi edan foforø, ahya mu wo ho." Okaa kyere se, "Eyes, monkoye." **3** Obi kaa n'adwene se, "Mesre wo, beka yen ho na yenko." Okaa se, "Mate yebeko." **4** Ebere a woduruu Yordan ho no, wohyee asee buu nnua. **5** Nanso, won mu baako rebu dua no, n'abonnua hon too nsuo no mu. Oteam se, "Aa! Me wura, eyen abonnua a mekɔrree!" **6** Onyankopon onipa no bisaa se, "Ehefa na etoe?" Okyerse Elisa baabi ko no, Elisa twaa poma, na oto twenee nsuo no mu. Ehø ara abonnua tire no pagyaa ne ho, betee nsuo no ani. **7** Elisa ka kyere se, "Ma so yi." Na obarima no tenee ne nsa yiie. **8** Ebere a Aramhene ne Israel redi ako no, one ne mpanimfoottu agyina, kaa se, "Yebaboaboa yen akodøm ano wo ha anaa eha." **9** Ntem pa ara, Onyankopon onipa Elisa boø Israelhene koko se, "Ntwe mmene beaæ hø, efiri se, Aramfoo no reye nhyeheyee, aboaboa won akodøm ano wo ho." **10** Enti Israelhene hwæe beaæ a Onyame onipa kyere se no no. Elisa koo so boø ohene no koko mpen pii, na emaa n'ani daa fam wo mmeaes a etete saa no ho. **11** Aramhene were hoo wo asem yi ho. Ofree ne mpanimfoottu bisaa won se, "Mo mu hwan na oye ofatwafoo no? Hwan na oka me nhyeheyee a maye kyere Israelhene?" **12** Mpanimfoottu no mu baako buaa se, "Me wura, eyen yen. Elisa a oyee odiyifoo wo Israel no na oka wo kokoamsem kyere Israelhene." **13** Ohene no hyee se, "Monkohwehwae baabi a Elisa wo, na yebesoma akodøm ama woakoye no." Na nkra baæ se, "Elisa wo Dotan." **14** Enti, anadwo bi, Aramhene somaa akodøm bebree ne won nteaseenam ne won aponko kowtawaa kankoo faa kuropon no ho. **15** Ebere a Onyankopon onipa no osomfoo soree ahemadaky, sii afikyire no, na akodøm, aponko ne nteaseenam atwa ho ahya. Oteam kyere se, "Aa, me wura, edees na yenyen?" **16** Elisa ka kyere se, "Nsuro na yewo edøm sene won." **17** Afei, Elisa boø mpaæ se, "Ao, Awurade, bue n'ani na ma onhunu adee," Awurade buee ne osomfoo ani, na opagyaa n'ani no, ohunuu se Elisa nkyen mu a ekyere bepo no, ogya aponko ne nteaseenam na aye ho ma. **18** Ebere a Aramfoo asraadøm bo puua won no, Elisa boø mpaæ se, "Ao, Awurade, mesre wo, ma won ani mfirafira." Na Awurade yee dees Elisa bisaa se. **19** Na Elisa firii adi, koko kyere se, "Moafa ekwan bøne so aba. Enye kuro a morehwehwae no ni. Monni m'akyi, na mede mo bekø onipa a morehwehwae no no nkyen." Na odi

won anim kodusuu Samaria. 20 Na woduruu Samaria pe, Elisa bao mpaes se, “Ao, Awurade, afei bue won ani, na ma wohnunu adee.” Na Awurade yees, na wohunuu se wowa Samaria. 21 Ebere a Israelhene hunuu won no, oteam, bisaa Elisa se, “M’agya, menkunkum won anaa?” 22 Elisa buaa no se, “Dabi. Ese se yekunkum ako mu nnommumfoa anaa? Ma won aduane ne nsoo, na ma wonsane nkwo won wura nkyen wo won kurom.” 23 Enti, ohene no too won epono kesee, ma wosane koo won ohene nkyen wo won kurom. Eno akyi, Aramfoa ntiohyesofoo no twee won ho firii Israel asase ho koraa. 24 Akyire no, Aramhene Ben-Hadad boaboaan’akodom nyinaa ano, de won kotuua Samaria. 25 Ebbaa saa no, ekom kesee baa kuro no mu. Eyee kakra no, na woton afunumu ti dwete kilogram baako, enna woton aboromona bini kuruwa ma dwete gram aduonum nwotwe. 26 Eda bi a Israelhene nam kuro no ofasuo ho no, obaa bi koo ne nkyen korsree no se, “Me wura ohene, mesre wo, boa me.” 27 Obuaa no se, “Se Awurade ammoa wo a, edeen na metumi aye? Menni aduane anaa nsa a mede bema wo.” 28 Ohene no bisaa no se, “Edeen asem?” Obuaa se, “Saa obaa yi kaa se, yenwe me babarima da bi, na adee kye a, yeawee ono nso dee. 29 Enti, yenoaa me babarima weee. Afei, adee kyee no, meka kyere no se, ‘Kum wo babarima no ma yenwe,’ nanso, na odee no akosie.” 30 Na ohene no tee saa asem yi, odee anibiannasoo sunsuuanee ne ntadee mu. Na ohene no nam ofasuo no ho no, nnipa no hunuu se ohye ayitadee wo n’ase. 31 Ohene no kaa ntam se, “Se enne mankum Safat babarima Elisa a, Onyankopon nku me.” 32 Elisa te ne fie a one Israel mpanimfoa reye nhiyamu na ohene somaa abofoo kofree no. Nanso, ansa na abofoo no rebeduru no, Elisa ka kyere mpanimfoa no se, “Owudifoo asoma obarima bi se ommekum me. Se aduru ha a, to epono no mu, na onka akyire. Na erenkycere ne wura no bedi n’akyi aba.” 33 Elisa gu so rekasa no, obofoo no baee. Na ohene no kaa se, “Eyee Awurade na odee saa oshaw yi abre yen! Aden enti na ese se meko so twen Awurade?”

7 Elisa buaa se, “Tie saa asem yi firi Awurade nkyen! Sedee Awurade see nie: Eboduru okyena sesee, wobetoo asikyiresiam a woadayam no muhumuhu lita nsia agye dwete gram dubaako wo Samaria edwa biara so. Na atokoo nso, wobetoo lita edu agye dwete gram dumieni pe.” 2 Opanin a oboa ohene no ka kyere Onyankopon onipa no se, “Se Awurade bue osoro

mfensere mpo a, eremma saa da!” Na Elisa kaa se, “Wobehunu se ebeba mu saa, nanso worentumi nni emu biara bi.” 3 Afei, mmarima akwatafoo baanan bi betenatena kuro no apono ano. Wobisabisaa won ho won ho se, “Aden enti na ese se yetena ha twen ara wuwuo? 4 Se yetena ha a, ekom bede yen dodo; saa ara nso na se yesane ko kuro no mu nso a, ekom bewe yen ara ne no. Enti ebeye se yebeko, na yede yen ho bema Aramfoa akodom no. Na se woma yetena ase a, na ne yie mu ne no. Na se wokunkum yen nso a, na eno ara ne no.” 5 Enti, saa anwummere no, wosiim koo Aramfoa nsraban no mu, nanso na obiara nni ho. 6 Na Awurade ama akodom no nyinaa ate nteaseenam a ereko mmirikaden no nan ase ne aponko no ne akodom kesee a woreben won no nan ase. Woteateam se, “Israelhene afa Hetifoo ne Misraimfoa se wommeto nhye yen so.” 7 Enti, wobao huboa, na wodwanee anadwo no, gyaa won ntomadan, aponko, mfunumu ne won biribira, de peree won nkwa. 8 Ebere a akwatafoo no duruu sraban no ano no, won nyinaa wurawuraa ntomadan no mu mmaako mmaako didiie, nom nsaa, tasee dwete, sikakoko ne ntadee de kosisse. 9 Akyire yi, wokeka kyerekyere won ho won ho se, “Dee yereye yi nyee. Yei ye asem papa a yemmo obiara amanee. Na se yetwen kosi adekyee a, dee ebeye biara, asotwe bi beda yen so. Mommra ma yensane nkoba nnipa a wowa ahemfie no amanee.” 10 Enti, wosane won akyi, baa kuro no mu, boba apono anohwefoo no asem a asi no ho amanee se woaka Aramfoa sraban mu, na na obiara nni ho. Na wosesa aponko ne mfunumu no nwoma, na ntomadan no dee, na ne nyinaa wo ho pereere, nanso na onipa baako koraa nni ho. 11 Apono anohwefoo no teateam, kaa asem no maa nnipa a wowa ahemfie ho no tee. 12 Odasuom, ohene no sore firii ne mpa so, ka kyere ne mpanimfoa se, “Menim asem a asi. Aramfoo nim se ekom rekum yen enti, wobatu afiri won sraban mu, akotete wiram baabi. Worehwewee se yebefiri kuro no mu, na woakyeyo yen anikann, na woafa kuro no.” 13 Mpanimfoa no mu baako kaa se, “Eyee se yebesoma akwansrafoa, na woakohwehwee mu. Momma woomfa aponko a woaka no mu enum. Se asem bi to won koraa a, erenyee adehwerees kesee biara se wobetena ha ne yen a yeaka no bewuwu.” 14 Enti, wosiesiee nteaseenam mmienu ne aponko, na ohene no somaa akwansrafoa kohwees asem a ato Aramfoa akodom no. 15 Wokoe ara kodusuu Asubonten Yordan, dii ntadee

ne ahyehyedee a Aramfoo ato agu no akyi, eberē a na wōde anikrakra redwane no. Akwansrafoō no sane bēbōō əhene no amanee. 16 Enti, Samariafoo bōō twi, kōfoo Aramfoo sraban no. Eno enti, na eyē nokore se wōton asikyiresiam a wōayam no muhumuhu lita nsia saa da no de gye dwetē gram dubaako, atokoo lita edu nso, na wōton de gye dwetē gram dumieni, sēdēe Awurade hyēe ho bo no pēpērē. 17 Əhene no yii ne panin, ma əhwēe əpono no mu ahyēnfirie so, nanso nnipadōm no twi faa ne so ma əwuie. Enti, biribiara baa mu pēpērē, sēdēe Onyankopon onipa no hyēe ho nkōm ebere a əhene no baa ne fie no. 18 Onyankopon onipa no ka kyereē əhene no se, “Ebeduru əkyena sēsē, wōbetōn asikyiresiam muhumuhu lita asia agye dwetē gram dubaako wō Samaria edwa biara so. Na atokoo nso, wōbetōn lita edu agye dwetē gram dumieni.” 19 Əhene no panin no buaa se, “Se Awurade bue əsoro mfēnsere mpo a, əremma saa da!” Na Onyankopon onipa no kaa se, “Wobehunu se əbeba mu saa, nanso worenni emu biara bi.” 20 Eno ara na əbaa mu, nnipa twi faa ne so, kumm no wo əpono no ano no.

8 Na Elisa aka akyere obaa a ənyanee ne ba no se,
“Wo ne wo fiefoo ntu nkō baabi foforō, efiri se, Awurade ahyē se əkōm mmra Israel mfēe nson.” 2 Enti, obaa no yēe sēdēe Onyankopon onipa no hyēe no. Əfaa ne fiefoo kōtenaa Filistifoo asase so mfēe nson. 3 Əkōm no twaa mu no, əsane baa Israel asase so, kohunuu əhene no se əregye ne fie ne n’asase. 4 Əbaa mu no, na əhene no ne Gehasi a əye Onyankopon onipa no əsomfoō rekasa. Na əhene no rebisa se: Ka nneema akeseē a Elisa aye no bi kyere me. 5 Saa ebere no ara na na Gehasi reka nyane a Elisa nyane abarimaa bi no ho asem akyere no. Ebere korō no ara mu, abarimaa no maame kō əhene no anim, kōsree əhene no fa n’abisadee no ho. Gehasi teama se, “Hwe, me wura! Obaa no nie na ne babarima no nso nie—əno na Elisa nyane no no!” 6 Əhene no bisaa obaa no se, “Eyē nokore anaa?” Əbaa no buaa se eyē ampa. Enti, əhene no ka kyereē ne mpanimfoō no mu baako se ənlhwē na biribiara a wahwere no, wōmfā mma no. N’afudee a wōtwaee a na ənni hō nyinaa, wōde maa no. 7 Na Elisa kōō Damasko a eyē Aram kuropon no mu a na əhene Ben-Hadad yare da no. Obi ka kyereē əhene no se, “Onyankopon onipa no aba hō,” 8 ebere a əhene no tee saa asem no, əka kyereē Hasael se, “Fa akyēdee kōma Onyankopon onipa no.

Na ka kyere no, na əmmisa Awurade se, ‘Me ho beto me bio anaa?’” 9 Na Hasael hyehyē nyoma aduanan so nnepa a efiri Damasko, se akyēdee a əde rekōma Elisa. Əkōo ne nkyēn ka kyereē no se, “Wo əsomfoō Ben-Hadad a əye Aramhene asoma me wo nkyēn se, memmēbisa se ne ho bēye no den anaa.” 10 Na Elisa ka kyereē no se, “Kō na kōka kyere no se, ‘Wo ho bēye wo den.’ Nanso, Awurade ada no adi akyere me se, dee əbēye biara, əbēwu.” 11 Elisa hwēe Hasael anim, kōsii se Hasael yēe basaa. Na Onyankopon onipa no hyēe asee suie. 12 Hasael bisaa no se, “Me wura, eyē ədeen asem? Elisa buaa se, Menim nneema a eyē hu a wobēye Israelfoo. Wobēhye wōn nkuro a wōabōbō ho ban, akunkum wōn mmerante, de wōn mma nketewa adweradwera fam, apaapae apemfoō yafunu!” 13 Na Hasael buaa se, “Ebēye dēn na me a mense hwēe yi, betumi adi dwuma kesee a ete sēe yi?” Nanso, Elisa buaa se, “Awurade akyere me se, wo na wobēye Aramhene.” 14 Ebere a Hasael sane kōee no, əhene no bisaa no se, “Asem ben na Elisa ka kyereē wo?” Hasael buaa se, “Əka kyereē me se, dee əbēye biara, wo ho bēye wo den.” 15 Nanso, adee kyeeē no, Hasael faa nnasoo, de nuu nsuo mu, de kataa əhene no anim, kōsii se əwuie. Na Hasael sii n’anan mu se Aramhene. 16 Əhene Yehosafat babarima Yehoram bedii Yuda so ebere a əhene Yoram adi adee wō Israel mfēe enum so. Na Yoram yē Ahab babarima. 17 Ebere a Yehoram dii əhene no, na wadi mfēe aduasa mmieni. Ədii adee wō Yerusalem mfirinhyia nwōtwe. 18 Nanso, Yehoram yēe sēdēe Israel ahemfo yēe. Na əye otirimūdenfoo te se əhene Ahab, efiri se, na waware Ahab mmammaa no mu baako. Enti Yehoram yēe bōne wō Awurade ani so. 19 Nanso, na Awurade mpe se əsée Yuda, efiri se, na əne Dawid aye apam, ahyē bo se, n’asefoo na wōbekō so adi əman no so afebōo. 20 Yehoram bere so na Edomfoo sore tiaa Yuda, na wōsii wō ankasa wōn əhene. 21 Enti, Yehoram faa ne nteaseenam nyinaa, kōto hyēe Sair kuro so. Edomfoō twaa əne ne nteaseenamkafoō ho hyiaeē, nanso əfaa anadwo sum no mu dwaneeē. Yehoram akodōm nso gyaa no ho dwaneeē. 22 Edom ate Yuda so atua de besi enne. Saa ebere no ara mu na Libna kuro nso sore tiaeē. 23 Nsem a esisii wō Yehoram ahennie mu ne dee əyēee nyinaa, wōatwerē agu Yuda Ahemfo Abakōsem Nwoma no mu. 24 Ebere a Yehoram wuiē no, wōsīee no wo ne mpanimfoō nkyēn wō Dawid kurom. Na ne babarima Ahasia na ədii n’adēe se əhene. 25 Yehoram babarima

Ahasia hyee asee dii əhene Yuda wə əhene Yoram adedie wə Israel ne mfee dumien mu no mu. Na Ahab babarima ne əhene Yoram no. **26** Ebere a Ahasia dii adee no, na wadi mfee aduonu mmien, na ədii adee wo Yerusalem afe. Ne maame ne Atalia a əye Israelhene Omri nana. **27** Ahasia dii amumuyesem, dii bəne a əhene Ahab fiefoo yee no anammon akyi. Əyee amumuyesem wə Awurade ani so əfiri se, wəbəo ne din bataa awadee a əkowaree Ahab efieni no ho. **28** Ahasia de ne ho kəbəo Israelhene Yoram ho wə ne ko a əko tiaa Aramhene Hasael wo Ramot-Gilead no. **29** Ebere a wəpiraa əhene Yoram wə əko no mu no, əsane baa Yesreel se ərebəsə n'apirakuro no. Ebere a Yoram wə ho no, Yudahene Ahasia kəsraa no.

9 Na odiyifoo Elisa afre adiyifoo no mu baako afiri adiyifoo kuo no mu. Əka kyerees no se, “Siesie wo ho, na kə Ramot-Gilead. Fa saa toa a ngo wə mu yi ka wo ho kə. **2** Hwehwə Yehosafat babarima Yehu a əye Nimsi nana no. Frē no firi ne nnamfo mu, na fa no kə piam, **3** na hwie ngo no gu ne tirim. Ka kyere no se, ‘Sedeē Awurade see nie: Meresra wo ngo, ama woabedi Israel so əhene.’ Afei, bue əpono no na dwane, gye wo kra nkwa!” **4** Enti, odiyifoo kumaa no yee dee wəka kyerees no no, na əkəo Ramot-Gilead. **5** Əduruu hə no, əhunu Yehu se əne asraafoo mpanimfo bi reye nhıyamu. Əkaa se, “Əsahene, mewo nkra bi de ma wo.” Yehu bisaa se, “Yen mu hwan?” Əbuua se, “Wo a woyə əsahene no.” **6** Enti, Yehu gyaa wən a aka no ho, kəo efie. Na odiyifoo kumaa no hwiee ngo no guu Yehu tirim, kaa se, “Sedeē Awurade, Israel Onyankopon, see nie: Mesra wo ngo se, di Awurade nkurofoo Israelfoo so əhene. **7** Ese se wosse Ahab, wo wura, no fie. Saa əkwan no so na mefa atua m'adiyifoo a wəkunkumm wən ne Awurade asomfoo no nyinaa a Isebel kunkumm wən no so ka. **8** Ese se wəpepa Ahab fiefoo nyinaa firi hə—əbarima biara, əsomfoo ne dee əde ne ho nyinaa a wəwa Israel. **9** Mesee Ahab fie, sedee mesee Nebat babarima Yeroboam ne Ahiya babarima Baasa afie no. **10** Na nkraman bewe Isebel ənam wə Yesreel asase so, na obiara rentsie no.” Afei, odiyifoo kumaa no buee əpono no, tuu mmirika dwanee. **11** Yehu sane kəo ne nkurofoo mpanimfo no nkyen. Wən mu baako bisaa no se, “Edeen na damfo a ne ti ase no rehwehwə? Biribiara ye anaa?” Yehu buua se, “Wo ara wonim, sedee əbarima no keka ne nsem fa.” **12** Wən nyinaa kaa se, “Woboa. Ka nokore.” Enti, Yehu kaa se, odiyifoo no ayi akyere no

se Awurade asra no ngo se əmmədi Israel so əhene. **13** Wəde wən ntadee sesee ntwedee no so ntem ara, hyenee totorobento, teateam se, “Yehu ye əhene.” **14** Enti, Yehosafat babarima Yehu a əye Nimsi nana pam əhene Yoram tiri so. Afei, na Yoram de ne ho akəbəo akodəm wə Ramot-Gilead a na wogyina de tia Aramhene Hasael akodəm. **15** Nanso, na wəapira Yoram wə əko no mu, ama wasane aba Yesreel se ərebəsə ne ho yadee. Enti, Yehu ka kyerees əmarima a wəka ne ho no se, “Esiane se mope se medi əhene no enti, mma obiara nnwane nkə Yesreel nkəka dee yeayə wə ho.” **16** Na Yehu kətenaa teaseenam mu, kəo Yesreel kəhwehwə əhene Yoram a na wapira da ho no. Na Yudahene Ahasia nso wə ho bi. **17** Əwəmfoo a na əwə Yesreel abantenten so no hunuu Yehu ne ne nkurofoo se wəreba enti, əteam guu Yoram so se, “Mehunu se akodəm reba. Soma əpənkəkafo bi, na ənkəhwə se wəreba no asomdwoee so anaa.” Əhene Yoram nso teaam. **18** Enti, əpənkəkafo no kəhyiaa Yehu bisaa no se, “Əhene pe se əhunu se moreba no asomdwoee so anaa.” Yehu buua se, “Edeen na wonim fa asomdwoee ho? Ma mensenel!” Əwəmfoo no freeə əhene se, “Əpənkəkafo no ahyia wən, nanso əmma.” **19** Enti, əhene no somaa əpənkəkafo a ətə so mmienu. Əkəduruu wən nkyen bisaa se, “Əhene pe se əhunu se moreba no asomdwoee so anaa.” Bio, Yehu bisaa se, “Edeen na wonim fa asomdwoee ho? Di m'akyi!” **20** Əwəmfoo no teaam se, “Əpənkəkafo no ahyia wən, nanso əno nso mma. Ebeye Nimsi babarima Yehu a əka əpənkə mmirikatente so no.” **21** Əhene Yoram hyee se, “Ntem, monye me teaseenam no krado mma me.” Na Israelhene Yoram ne Yudahene Ahasia tenatena wən nteaseenam mu kəhyiaa Yehu. Wəhyiaa no wə asase a na eyə Nabot, Yesreelni dea no so. **22** Əhene Yoram bisaa se, “Wobaa no asomdwoee so anaa, Yehu?” Yehu buua se, “Mpən dodo a wo maame Isebel abosom ne ne bayie atwa yen ho ahyia yi, ebeye den na maba no asomdwoee so?” **23** Ənna əhene Yoram twee ne teaseenam pənkə no ahoma, de danee əpənkə no ani, dwanee ə oreteam se, “Əmammofoo Ahasia!” **24** Na Yehu twee n'agyan to wən Yoram mmati ntam. Agyan no hwiree n'akoma mu, ma əbu hwee ne teaseenam no mu, wuiə. **25** Yehu ka kyerees ne kunini Bidkar se, “To no twene Nabot, Yesreelni no asase no so. Wokae ebere a na yetete nteaseenam mu di n'agya Ahab akyi no? Awurade kaa se, **26** ‘Meka ntam di nse se, metua no so ka wə Nabot agyapadee yi mu. Se əkum

Nabot ne ne mmamarima nnora a mehunuun no enti, metua no ka. Enti, to no twene wō Nabot asase yi so.” 27 Eberē a Yudahene Ahasia hunuu asem a asi no, ḥdwane kō Bet-Hagan. Yehu taa no teateeam se, “Monkum ḥno nso bi.” Enti, wōtoo Ahasia agyan wo ne teaseenam mu wō Gur aforoe a ebe Yibleam. Ḫtumi kōeə ara kōduruu Megido, na ḥwuu wō ho. 28 Ne mpanimfoo de no too teaseenam mu, kō Yerusalem, kōsiee no ne mpanimfo ho wō Dawid kurom. 29 Na Ahasia dii adee wō Yuda no, na Israelhene Yoram nso adi adee mfēe dubaako. 30 Eberē a ḥhemmaa Isebel tee se Yehu aba Yesreel no, ḥkekaa n’anintōn, yee ne ti fefee, tēe mpomma mu. 31 Eberē a Yehu wuraa ahemfie əpono no mu no, ḥhemmaa no teaam guu ne so se, “Owudifoo, wobaa no asomdwoe so anaa? Wote se Simri a okumm ne wura no.” 32 Yehu pagyaa n’ani hunuu no wō mpomma no mu teaam se, “Hwan na ḥwō m’afa!” Na apiafo baanu anaa baasa hwēe no. 33 Yehu teaam se, “Monto no ntwene fam.” Enti, wōtoo no firii mpomma no mu, maa ne mogya bi bō petee ḫfasuo no ne n’apōnkō ho. Na Yehu maa n’apōnkō tiatiaa n’amu no so. 34 Na Yehu kō ahemfie ho kōdidi, nomees. Akyire yi, okaa se, “Monko nkōsie ḥbaa a woadome no yi, efiri se, ḥye ḥene babaa.” 35 Nanso, wokō se wōrekōsie no no, ne tikwankoraa, ne nan ne ne nsa nko ara na wōhunuie. 36 Eberē a wōbebō Yehu amanee no, okaa se, “Yei hye asem a Awurade nam ne osomfoo Tisbini Elia so kae no ma se, ‘Asase tam bi a eda Yesreel no so na nkraman bewe Isebel enam. 37 Na n’amu bēbō apete, te se wura wō Yesreel haban mu a ne saa enti, obiara ntumi nhunu no.”

Dee wogye di se εγε biara no, ye.” 6 Yehu twerek
krataa a eto so mmieni de buaa se, “Se mowa m’afa,
na mobetie m’asem dee a, okyena εbeεyε sesee mmire
mu, momfa əhene no mmamarima tiri mmre me
wɔ Yesreel.” Na Samaria ntuanofoo bi na wɔhwε
əhene mmamarima aduoson no so a woatete won
firi won mmofraase pεε. 7 Krataa no duruie ara pε,
na ntuanofoo no kunkumm əhene no mmamarima
aduoson no nyinaa. Wode won tiri no guu nkenten mu,
na wode koma Yehu wɔ Yesreel. 8 Əbəføo kɔ Yehu
nkyen koka kyere se, “Wode əhene mmamarima
no tiri no aba.” Enti, Yehu hyεε se, “Mommoaboa ano
akuo mmieni wɔ kuro no əpono ano, na monnya hɔ
nkosi adekyeee.” 9 Adeeyεε se, əkəkasa kyere
edəm a ahya hɔ no se, “Ense se obi bo mo soboo. Me
na mebo pɔ de tiaa me wura, nam so kumm no. Na
hwan na əkunkumm yeinom? 10 Dee ewo hɔ ne se,
εse se asem a εfiri Awurade nkyen a wəka faa Ahab
fie ho no ba mu. Awurade nam ne əsomfo Elia so
daa no adi se yei bεba mu.” 11 Na Yehu kunkumm
Ahab abusuafoo a wɔtete Yesreel no ne ne mpanimfoo
atitire ne nnafonom ne n’abosomfo nyinaa. Enti,
anka Ahab aseni biara. 12 Na Yehu firii hɔ kɔ Samaria.
Ərekɔ no, əkədaa Bet-Eked nnwanhwefoo ahəhodan
mu. 13 Əhyiaa Yudahene Ahasia abusuafoo bi. Əbisaa
se, “Moyε εheføo?” Wəbuua se, “Yεye əhene Ahasia
abusuafoo. Ərekɔra ohene Ahab mmamarima ne
əhemmaa no.” 14 Yehu teaam, ka kyere ne mmarima
se, “Monkyere won anikann.” Na wəkyekyeree nnipa
aduanan mmieni no nyinaa kunkumm won wɔ Bet-
Eked abura so. Won mu biara annwane. 15 Ebere a
Yehu firii hɔ no, əhyiaa Rekab babarima Yehonadab
a na ərebəhyia no. Wəkyeakyeaa won ho wieee no,
Yehu bisaa no se, “Wowə me ho adwene pa, sədees
mewə wo ho adwene pa no anaa?” Yehonadab buaa
se, “Aane.” Yehu toaa se, “Se wowə me ho adwene
pa dee a, εnneε, kyea me.” Yehonadab tenee ne nsa
ma Yehu kyeaa no, de no tenaa teaseenam no mu. 16
Na Yehu kaa se, “Afei, wo ne me nkɔ, na hunu sədees
mede me ho ama Awurade no.” Enti, Yehonadab ne no
tenaa teaseenam no mu kɔεε. 17 Ebere a Yehu duruu
Samaria no, əkunkumm Ahab fiefoo a wəaka wɔ hɔ
no nyinaa, sədees Awurade nam Elia so hyεε se. 18
Na Yehu freee nnipa a wəwo kuro no mu no nyinaa
nhyiamu, ka kyere won se, “Ahab somm Baal kakra;
Yehu besom no yie. 19 Momfré Baal adiyifoo, asomfo
ne n’abosomfo nyinaa mmra. Monhwe se won mu

10 Na Ahab wə mmammarima aduəson a wötete

Samaria. Na Yehu tweree krataa, kyekye maa kuro no mpanimfoo, ntuanofoo ne won a wohwe Ahab mmamarima no so no. Na krataa no ka se, 2 “Ohene mmamarima no wo mo nkyen. Ne nteaseenam, n’apenkø, kuro a woabø ho ban ne akodee nyinaa nso saa ara. Se mo nsa ka saa krataa yi ara pe a, 3 monyi ohene Ahab mmamarima no mu dee ofata a owo mu no, na monsi no mo so ohene, na monsiesie mo ho nko mma Ahab fie.” 4 Nanso, wobøø huboa kaa se, “Ahemfo baanu mpo antumi annyina, antia saa obarima yi! Na edeen na yebetumi aye?” 5 Enti, mpanimfoo a wohwe ahemfie ho ne kuro no so ne ntuanofoo ahodoo no ne won a wohwe ohene mmamarima so no de saa nkra yi komaa Yehu se, “Yeyø wo nkøa, na biribiara a wobeka se venye no, vebeve, Yerensi obiara ohene.

biara beba, efiri se, merebēbō Baal afōdees keseē. Obiara a əsom Baal a wamma no, wōbekum no.” Na Yehu adwene ne se, əbesee wōn a wōsom Baal no nyinaa. 20 Afei, Yehu hyeē se, “Monhyia, mmō dwa aniberees so, na monsore Baal!” Enti, wōyēe saa. 21 Əsomaa abəfoo kōo Israel afanan nyinaa, kofrēe wōn a wōsom Baal no nyinaa. Wōn nyinaa ba behyēe Baal abosomfie hō ma tō, firi tire kōsi tire. 22 Na Yehu hyeē dee əhwē ntadetaka no so no se, “Hwē ma obiara a əsom Baal no nhye batakari yi baako.” Enti, wokyekyēe batakari maa wōn. 23 Na Yehu ne Rekab babarima Yehonadab kōo Baal abosomfie hō. Yehu ka kyerees Baal asomfoo no se, “Monhwē se wōn a wōyē Baal asomfoo no nko ara na wōwō ha. Mommma obiara a əsom Awurade no mma mu.” 24 Enti, na wōn nyinaa wō abosomfie hō rekəbō afōdees ne əhyēe afōdees. Yehu de n’asraafoo aduəwōtwe twaa ədan no ho hyiaeē, hyeē wōn se, “Se moma obi dwane a, mo ara mode mo nkwa betwa so.” 25 Yehu wiee əhyēe afōdees no ba ara pē, əhyēe n’awəmfoo ne ne mpanimfoo no se, “Monkəkunkum wōn nyinaa. Mommma əbaako koraa nnwane!” Enti, wōdē wōn akofena kunkumm wōn nyinaa. Na awəmfoo no ne mpanimfoo no twee wōn amu no beguu abəntene. Yehu asraafoo no kōo Baal abosomfie no aban mu. 26 Wōtwee Baal adum no a na wōdē som no no, sēee no. 27 Wōbubuu Baal adum no, sēee n’abosomfie no pasaa, de hō yēe əmanfoo agyananbea. Na əda so yē agyananbea de besi enne. 28 Yehu nam saa əkwan yi so, de tōree Baalsom ase korakora wō Israelman mu. 29 Nanso, Yehu ansēe sika anantwie mma a əwō Bet-El ne Dan no, bōne keseē a Nebat babarima Yeroboam dii Israelfoo anim ma wōyēe. 30 Na Awurade ka kyerees Yehu se, “Woaye ade se wotiee m’asēm, nam so sēee Ahab fiego. Ne saa enti, mēma w’asefoo adi ahene wō Israel, akosi awontoatoasoo ənan so.” 31 Nanso, Yehu amfa n’akoma anni Awurade, Israel Onyankopon mmara no so. Wantwe ne ho amfiri ahonisom a Yeroboam dii Israelfoo anim, ma wōyēe no ho. 32 Nna no mu, Awurade hyeē aseē tee Israel asase no keseē so. Əhene Hasael dii əman no afafa bebree so 33 wō Asubənten Yordan apueē fam a Gilead nyinaa, Gad, Ruben ne Manase ka ho. Ədii asase a efiri Aroer kuro a əda Arnon Subonhwa ho, de kōsi atifi fam wo Gilead ne Basan. 34 Na Yehu ahennie mu nsem a əsisiiē, ne dwuma ahodoō a ədiis ne dee ətumi yēee no, wōatwēre agu Israel Ahemfo Abakəsem Nwoma no mu. 35 Ebere a Yehu wuiē no, wōsīee no wō ne mpanimfoo nkyēn

wō Samaria. Na ne babarima Yehoahas na ədii n’adēe se əhene. 36 Ne nyinaa mu, Yehu dii adēe Israel firii Samaria mfee aduonu nwōtwe.

11 Ebere a Yudahene Ahasia, ne maame Atalia tee se ne babarima no awuo no, əkōeē se ərekəsē adehyebusa a aka no. 2 Nanso, Ahasia nuabaa Yehoseba a na əyē əhene Yehoram babaa no faa Ahasia ba abarima ketewa Yoas, yii no firii əhene no mma a anka wōrebəkunkum wōn no mu. Yehoseba de Yoas ne ne bagyegyefoo kohintaa pia bi mu, sedēe Atalia renhunu no. Əno enti, wōannya abəfra no ankum no. 3 Yoas ne dee əgyegye no no hintaaeē, wō Awurade asōredan mu mfee nsia, ebere a na Atalia di əhene wō asase no so no. 4 Atalia adedie mfee nson mu no, əsəfoo Yehoiada soma ma wōkfaa Karifoo asraafao apaafoo ne awəmfoo baa Awurade asōredan mu hō. Əne wōn yēe nhyeheyēe, na əma wokaa ntam se wōbədi nokore wō Awurade asōredan mu hō. Afei, əde əhene babarima Yoas kyerees wōn. 5 Yehoiada ka kyerees wōn se, “Dee əsē se moye nie. Mo mu nkyēmu mmiensa mu baako a moye adwuma homeda no bewen ahemfie no. 6 Nkyēmu mmiensa mu baako nso, nnwēn wō Sur əpono no ano. Na nkyēmu mmiensa mu baako a aka no nso, bewen ahemfie no akyi. Saa akuo mmiensa yi nyinaa bewen ahemfie no. 7 Akuo mmienu a wōamma adwuma homeda no nso bewen ama əhene no wō Awurade asōredan mu. 8 Mobeys əhene ho awəmfoo kuo, a mokurakura mo akodee. Onipa biara a wōmmā no kwan a əbēben mo no, monkum no. Ebere biara, mommen əhene no.” 9 Na asahene no dii biribiara a əsəfoo Yehoiada hyeē se wōnyē no so pərəepe. Asahene no faa asraafoo a wōbaa adwuma homeda no ne wōn a wōakō adwuma da no no. Wōdē wōn nyinaa baa əsəfoo Yehoiada anim. 10 Əmaa wōn mpea ne akyēm a na bere bi eyē əhene Dawid dea a na wōakora no Awurade asōredan mu hō no. 11 Awəmfoo no gyinagynaah əhene no ho hyiaeē a wōkurakura wōn akodee. Wōsaa so tee firii asōredan no anafoo fam, de kōfaa atifi fam, ne aforebukyia no ho nyinaa. 12 Na Yehoiada de əhene babarima Yoas no pueē, hyeē no ahenkyē. Əmaa Yoas Onyankopon apam no nhwesoo no bi, sii no əhene. Wōsraa no, na nnipa no nyinaa bōo wōn nsam, teateaam se, “Əhene nkwa so!” 13 Atalia tee gyegyegye no a awəmfoo no ne nnipa no reye no, əyēe ntem kōo Awurade asōredan mu hō, kōhwēe dee ərekō so. 14 Əhunuu se əhene foforo no gyina beaee bi a əkyere ne tumi wō afadum no ho, sedēe

amannee kyerε wō ahensie mu no. Na mpanimfoō ne totorobento hyenfōō atwa ne ho ahyia. Na nnipa a wofiri asase no so afanan nyinaa redi ahurisie rehyen totorobento. Ebere a Atalia hunuu yeinom nyinaa no, ḥde ahometee sunsuanee ne ntadee mu teateamā se, “Amammoēsem! Amammoēsem!” 15 Na ɔsəfōo Yehoiada hyē asafohene a wōhwē nsraadōm no so no se, “Momfa no mfiri asoredan mu ha, na monkum obiara a ḥpe se ḥgye no. Monnkum no wō Awurade asoredan mu ha.” 16 Enti, wōkyeree no de no puee epono no ano wō baabi a apōnko fa ba ahemfie hō no, kumm no wō hō. 17 Na Yehoiada yeē apam de too Awurade ne ḫhene ne nnipa no ntam se, wōbeyε Awurade nkur̄fōo. Ḫsane yeē apam too ḫhene no ne nnipa no ntam. 18 Na nnipa a wōwō asase no so nyinaa kō Baal abosonnan mu, kōbubu guu fam. Wōbubuu afōrebukyia ne ahoni ahodōo nyinaa no asinasini, kumm Baal ḥbosomfōo Matan nso wō afōrebukyia no anim. Ḫsəfōo Yehoiada maa awemfōo wenee Awurade asoredan no. 19 Na asahene, Karifōo asraafōo apaafōo, awemfōo no ne nnipa a wōwō asase no so nyinaa dii ḫhene no akyi, de no pue firii Awurade asoredan no mu. Wōfaa awemfōo no epono no ano, kō ahemfie hō, na ḫhene no kōtenaa ahennwa no so. 20 Enti, nnipa a wōwō asase no so nyinaa dii ahurisie, na asomdwōē baa kuropōn no mu, ḫfiri se, wōakum Atalia wō ahemfie. 21 Yoas bedii adee no, na wadi mfirinhyia nson.

12 ḫhene Yehu adedie wō Israel no mfeē nson so, na Yoas nso dii adee wō Yuda. Ḫdii adee wō Yerusalem mfeē aduanan. Na ne maame Sibia firi Beer-Seba. 2 Yoas asetena mu nyinaa, yeē dec esō Awurade ani, ḫfiri se, na ɔsəfōo Yehoiada kyerekyere no. 3 Na Yoas yeē ḫhene papa a ḥdii n'agya Asa anammon akyi. Ḫyeē adee a esō Awurade ani. Nanso, n'ahennie mu no, wantumi ammuu abosonnan enti, nnipa kō so bōo afōdee, hyeē aduhwam wō hō. 4 Eda bi, ḫhene Yoas ka kyerē asəfōo no se, “Mommoaboa sika a wōde ba Awurade asoredan mu se afōrebodee kronkron no, se eyε̄ daa daa tō tua, aboadee anaa akyedeē a ḫfiri ḥpe mu no. 5 Momma asəfōo no mfa sika no bi nkōtua asoredan no nsiesie ho ka biara.” 6 Nanso, ḫhene Yoas dii adee mfeē aduonu mmiensa no, na asəfōo no nsiesie Asoredan no. 7 Enti, ḫhene Yoas soma kōfreē Yehoiada ne asəfōo a aka no, bisaa wōn se, “Aden enti na monsiesie asoredan no? Mommfa akyedeē no nhyē mo ho bio. ḫfiri enne rekō, esē se

mode ne nyinaa siesie asoredan no.” 8 Enti, asəfōo no penee so se wōrennyegye sika mfiri nnipa no nkyen bio. Wōpenee so nso se, wō ankasa rensiesie Asoredan no. 9 Na ɔsəfōo Yehoiada tuu tokuro wō adaka kesē bi atifi, de sii afōrebukyia no nifa so wō Awurade Asoredan no kwan ano. Asəfōo a wōwēn ḫkwān no ano no de nnipa no ntoba nyinaa guu adaka no mu. 10 Ebere biara a adaka no beyē ma no, asore twerēfōo ne ɔsəfōpanin no kan sika a wōde aba Awurade Asoredan no mu no nyinaa, de gu nkotokuo mu. 11 Afei, wōde sika no ma dwumadie hwesofōo no, ma wōde tua nnipa a wōresiesie Awurade Asoredan no ka, nmua adwumfōo, adansifōo, 12 abohyehyefōo ne abotwafōo. Wōde sika no bi nso tō nnua ne aboo a wōatwa, a wōde besiesie Awurade asoredan no. Na eka biara a eba Asoredan no nsiesie ho no, wōtua. 13 Na wōamfa sika a wōde beba Asoredan mu hō no anyē dwete nkuruwa, nkanea akapε̄, nkyensee akε̄sē, ntotorobento anaa nnēema a wōde sikakōkōo anaa dwete yē ma Awurade Asoredan no. 14 Na wōde tuaa adwumayefōo no ka, ma wōde siesiee asoredan no. 15 Na adwuma no hwefōo akontabuo biara ho anhia, ḫfiri se, na wōyε̄ adwumayefōo nokwafōo. 16 Nanso, afōdie ne bōneyē ho afōrebodee no dē, na wōmfa nkō Awurade Asoredan mu hō. Na wōde ma asəfōo no se wōn kyε̄fa. 17 Ebeyε̄ saa eberē yi, Aramhene Hasael koko tiaa Gat faε̄. Afei, ḥdanee ne ho kōto hyeē Yerusalem so. 18 ḫhene Yoas boaboā akronkronnē a Yehosafat, Yehoram ne Ahasia a na wōyε̄ Yuda ahemfōo a wōatwam no ato edin ama Awurade ne dē ḥno ankasa nso ato edin ama Awurade no nyinaa ano. Ḫde ne nyinaa a sikakōkōo a ewō akoraē a ewō Awurade asoredan mu hō ne ahemfie no ka ho no kōmaa Aramhene Hasael. Enti, emaa Hasael gyaē to a anka ḥrekōto ahyē Yerusalem sō no. 19 Nsēm a esisii wō Yoas ahennie mu ne dē yeēes no nyinaa, wōatwε̄ wō Yuda Ahemfōo Abakōsem Nwoma no mu. 20 Nanso, ne mpanimfōo pam ne tiri so, kumm no wō Bet-Milo ḫkwān a eka Sila no so. 21 Awudifōo no yē Simeat babarima Yosabad ne Somer babarima Yehosabad a na wōn nyinaa yē afotufōo nokwafōo. Wōsīee Yoas wō n'agyanom nkyen wō Dawid kurom. Na ne babarima Amasia na ḥdii n'adē sē ḫhene fofor̄.

13 Eberē a Yehu babarima Yehoahas hyeē asēē dii ḫhene wō Israel no, na ḫhene Yoas nso adi adee mfeē aduonu mmiensa wō Yuda. Ḫdii adee mfeē dunson wō Samaria. 2 Nanso, yeē bōnē wō Awurade

ani so. ၁၂ Nebat babarima Yeroboam nhwesoo akyi, toaa ahonisom a ၁၃ Israelfoo no anim yee no so. ၃ Enti, Awurade bo fuu Israelfoo, na ၁၄ əmaa əhene Hasael a əfiri Aram ne ne babarima Ben-Hadad kwan ma wədii wən so mfee bebree. ၄ Na Yehoahas bəə Awurade mpaæs, sree ne mmoa. Awurade tiee ne mpaæebə. Na Awurade hunuu nhyesotrasoo Aaramhene de maa Israelfoo no. ၅ Awurade yii ogyefoo bi ma əbəggee Israelfoo no firii Aramfoo nhyesotrasoo no ase. Na Israelfoo no tenaa ase ahoto mu bio, sədeə na wote kane no. ၆ Nanso, wəkəə so yee bəne, wədii Yeroboam nhwesobəne no akyi. Na mpo, wəsii Asera afreibukyia wo Samaria. ၇ Ne korakora ne se, Yehoahas akodəm no so te bəyee aponkəsotefoo aduonum, nteaseenam edu ne anamməntwa asraafoo əpedu. Na Aaramhene akunkum nkaæs no, te se dee wəyee mfuturo wo ne nan ase. ၈ Yehoahas ahennie mu nneema a əsisii, dwuma a ədiis ne dee ne tumidie kəsooe nyinaa, wəatwəre wo Israel Ahemfo Abakəsem Nwoma mu. ၉ Əberə a Yehoahas wuiə no, wəsieve no Samaria wo ne mpanimfoo nkyen. Na ne babarima Yehoas dii n'adee se əhene. ၁၀ Yehoahas babarima Yehoas hyee ase dii Israel so wo əberə a na əhene Yoas adi adee Yuda ne mfee aduasa nson so. ၁၁ Ədii adee Samaria mfee dunisia. ၁၁ Na əyee bəne Awurade ani so. Wantwe ne ho amfiri abosonsom a Nebat babarima Yeroboam dii Israel anim ma wəyee no ho. ၁၂ Yehoas dwuma a ədiis no nkaæs wo n'ahennie mu ne ne mmaniny nyinaa ne ne tumi a na əwə no ne əko a əne Yudahene Amasia koeə no, wəatwəre wo Israel Ahemfo Abakəsem Nwoma mu. ၁၃ Əberə a Yehoas wuiə no, wəsieve no Samaria wo ne mpanimfoo nkyen. Na ne babarima Yeroboam a ətə so mmienu dii n'adee se əhene. ၁၄ Əberə a yarewo bəə Elisa no, Israelhene Yehoas kəsraa no, na əsuu no se, “M'agya! M'agya! Israel nteaseenam ne nteaseenamkafoo!” ၁၅ Elisa ka kyere se, “Hwehwe tadua ne bəmma.” Na əhene no yee dee əkaæs no. ၁၆ Na Elisa ka kyere Israelhene no se əmfa ne nsa nto tadua no so. Na Elisa de əno ankasa ne nsa too əhene no nsa so. ၁၇ Afei, əhyee se, “Bue mpomma a əkyere apuee fam no.” Na əbuee. Na əkaæ se, “To!” Na otœe. Na Elisa kaa se, “Yei ne Awurade agyan a eyee Aram so nkonomidie, əfiri se, wobedi Aramfoo so pasaa wo Afek. ၁၈ Afei, tase bəmma a aka no na toto wowə fam.” Enti, əhene no taseee, na ototo wowə fam mprensa. ၁၉ Nanso, Onyankopən onipa no bo fuu no, kaa se, “Anka eee se wototo sisi fam mpən enum

anaa nsia. Eno ansa a na anka wobedi Aram so, kəsi se wobetore wən ase. Enti, wobedi nkonom mprensa.” ၂၀ Elisa wuiə, na wəsieve no. Na Moabfoo afomfafoo kəfom asase no so nneema afe biara. ၂၁ Əberə bi a Israelfoo resie obi no, wəhunuu afomfafoo bi. Eno enti, wəyee no ntəm too amu no twenee Elisa əboda mu. Amu no kəkaa Elisa nnompe ara pe na owufoo no nyanees, huri gyinnaa ne nan so! ၂၂ Na Aaramhene Hasael hyee Israelfoo so əberə a əhene Yehoahas dii adee no nyinaa. ၂၃ Nanso, Awurade hunuu Israelfoo mməbə enti, wən ase antore. Esiane apam a na əne Abraham, Isak ne Yakob aye no enti, əhunu wən mməbə. Na əbesi ənnə, ontoree wən ase, na ompamoo wən mfirii n'anim. ၂၄ Afei, Aaramhene Hasael wuiə, na ne babarima Ben-Hadad bedii n'adee se əhene. ၂၅ Na Yehoahas babarima Yehoas sane kəgyegyee nkuro a Hasael gyegye firii n'agya Yehoahas nsam. Yehoas dii Ben-Hadad so nkonom mprensa, nam so gyegyee Israel nkuro no.

14 Əberə a Yoas babarima Amasia hyee ase dii adee wo Yuda no, na əhene Yehoas adi adee wo Israel mfee mmienu. ၁ Amasia dii adee no, na wadi mfee aduonu enum, na ədii adee wo Jerusalem mfee aduonu nkron. Na wəfre ne maame Yehoadin a əfiri Jerusalem. ၃ Əyee dee etene wo Awurade ani so, nanso anto dee n'agya Dawid yee. Əhwəe n'agya Yoas nhwesoo so. ၄ Amasia ansəe abosonnan a na nnipa kəbə afədees, kəhye nnuhwam wo hə no. ၅ Əberə a Amasia ase timiie se əhene no, əkunkumm mpanimfoo a wəkumm n'agya no nyinaa. ၆ Nanso, wən a wəkunkumm wən no mma dee, wankum wən, sədeə wəatwəre wo Moses Mmara Nwoma no mu no, ne sədeə Awurade ahyee no se: Mma wənkunkum agyanom wo wən mma bəne a wəaye nti; na wənkunkum mma wo wən agyanom bəne a wəaye enti. Ese se obiara wu wo ne bəne ho. ၇ Amasia na əkunkumm Edomfoo əpedu wo Nkyene Bonhwa no mu no. Əno ara nso na ədii Sela so nkonom, na ətoo hə edin Yokteel, edin a wəde frə ho de besi ənnə no. ၈ Əda bi, Amasia ka sii Israelhene a əyee Yehoahas babarima ne Yehu nana anim se, “Bəhyia me ma yenko.” ၉ Na Israelhene Yoas de abasəm buaa Yudahene Amasia se, “Nkasəe a əwə Lebanon mmepe so somaa abəfəo kədutan ntweneduro nkyen kəka kyere se no se, ‘Fa wo babaa ma me babarima awadee.’ Əho ara na aboa bi firi wiram bətiatiaa nkasəe no so səee no. ၁၀ Nokorem, wəodi Edom so nkonom, ama woaye ahantan. Ma w'ani

nsə wo nkonomdie no, na tena wo fie. Aden enti na wopere wo ho kɔ ɔshaw a eðe amanehunu bëba wo ne Yudafoo nyinaa so yi?" 11 Na Amasia antie enti, Israelhene Yoas boabooa n'akodom ano ne no kokoës. Akodom mmienu no hyiaa mu koe wø Bet-Semes a ewo Yuda. 12 Israel akodom dii Yuda so nkonom, maa Yuda akodom no bø hwetee, dwane kɔ wɔn kurom. 13 Israelhene Yoas kyeree Yudahene, Yoas babarima Ahasia babarima Amasia wø Bet-Semes. Na Yoas bøo nsra kɔo Yerusalem. Afei ɔhyee n'akodom no ma wòdwirii Yerusalem ɔfasuo no, firi Efraim ɔpono no de kɔsii Twetwewaso ɔpono no, a ne tenten beye se anammon ahansia no. 14 ɔfaa sikakɔkɔø, dwete ne nnwinnee nyinaa firii Awurade asoredan mu ne ahemfie akoradan mu hø. ɔfaa nnipa no nnommum, na ɔsane kɔo Samaria. 15 Yoas ahennie mu nsəm nkaes ne dee ne tumi kɔsiie ne ako a ɔne Yudahene Amasia diis no nyinaa, wøatwre agu Israel Ahemfo Abakɔsem Nwoma no mu. 16 Ebere a Yoas wui no, wøsieve no wø ne mpanimfoo nkyen wø Samaria. Na ne babarima Yeroboam a øtø so mmienu na ɔdii n'adee se ɔhene. 17 Israelhene Yoas, Yehoahas babarima owuo akyi no, Yudahene Amasia tenaa ase mfee dunum. 18 Amasia ahennie mu nsəm nkaes no, wøatwre agu Yuda Ahemfo Abakɔsem Nwoma no mu. 19 Wøpam Amasia tiri so wø Yerusalem enti, ɔdwane kɔo Lakis, Nanso, n'atamfoo no somaa awudifoo, ma wøtii no, kókumm no wø hø. 20 Wøsane de no too ɔpønkø so, baa Yerusalem, na wøsieve no wø ne mpanimfoo nkyen wø Dawid kurom. 21 Yudafoo sii Amasia babarima Asaria a na wadi mfee dunsia no ɔhene. 22 N'agya wuo akyi no, Asaria sane kyekyeree Elat kuro, dane maa Yuda. 23 Yudahene Yoas babarima Amasia adedie mfee dunum mu no, Israelhene Yoas babarima Yeroboam a øtø so mmienu bedii ɔhene wø Israel. ɔdii adee wø Samaria mfirinhyia aduanan baako. 24 ɔyee bone Awurade ani so. Na wantwe ne ho amfiri abosonsom a Nebat babarima Yeroboam ma Israelfoo kɔø mu no ho. 25 Yeroboam a øtø so mmienu gyegyee Israel nsase a eda Lebo Hamat ne Nkyene ɔpo no ntam no sedee Awurade, Israel Onyankopon nam Amitai babarima Yona, odiyifoo a ofiri Gat-Hefer so, hyee ho bø no. 26 Awurade hunuu sedee obiara a ɔwo Israel no reteetee, na wønni obiara a ɔbøboa wøn nso. 27 Esiane se Awurade nkaa se ɔbøpepa Israel din koraa no enti, ɔnam Yoas babarima Yeroboam nso so gyee wøn nkwa. 28 Yeroboam a øtø so mmienu ahennie mu

nsəm nkaes ne dwuma a ɔdiis nyinaa, dee ne tumi ano kɔsiie, n'akodie ne nsase a ɔgyegye maa Israel a Damasko ne Hamat a na ewo Yuda nsam no nyinaa ka ho no, wøatwre agu Israel Ahemfo Abakɔsem Nwoma no mu. 29 Ebere a Yeroboam wui no, wøsieve no ne mpanimfoo a na wøye Israel ahemfo no nkyen. Na ne babarima Sakaria na ɔdii n'adee se ɔhene.

15 Ebere a Yeroboam a øtø so mmienu di adee wo Israel no, ne mfee aduonu nson so na Amasia babarima Asaria hyee asee dii adee wo Yuda. 2 ɔbedii ɔhene no, na wadi mfee dunsia. Na ɔdii adee Yerusalem mfirinhyia aduonum mmienu. Na ne maame din de Yekolia a ɔfiri Yerusalem. 3 Na øtene wo Awurade ani so, sedee n'agya Amasia tee no. 4 Wammubu abosonnan no enti, na ne nkuroføo no kɔ hø købo aføde, hye nnuhwam. 5 Awurade maa kwata yee ɔhene no, kɔsii da a ɔwuie. Ne saa enti, na ono nko te efie bi mu. Yotam a na ɔyee ɔhene no babarima na ɔhwæe ahemfie no so, na ɔdii nnipa a wøwø asase no so so. 6 Na Asaria adedie ho nsəm nkaes ne dwuma a ɔdiis nyinaa no, wøatwre agu Yuda Ahemfo Abakɔsem Nwoma no mu. 7 Asaria wui no, wøsieve no ne mpanimfoo nkyen wø Dawid kuro mu. Na ne babarima Yotam na ɔdii n'adee se ɔhene. 8 Yudahene Asaria dii adee ne mfee aduasa nwøtwe mu no na Yeroboam a øtø so mmienu babarima Sakaria nso dii adee Israel wø Samaria. ɔdii adee abosome nsia. 9 ɔyee bone wo Awurade ani so, sedee n'agyanom yee no. Wamfiri ahonisom a Nebat babarima Yeroboam maa Israelfoo somee no ho. 10 Na Yabes babarima Salum bøø pø, de tiaa Sakaria, kumm no wø badwam, dii akonnwa no. 11 Sakaria dwuma a ɔdiis nkaes no, wøatwre agu Israel Ahemfo Abakɔsem Nwoma no mu. 12 Enti, Awurade asem a ɔka kyere, Yehu se, "W'asefoo na wøbøye Israel ahemfo akøsi awontoatoaso a øtø so enan" mu no, baa mu. 13 Yabes babarima Salum bedii Israel so ɔhene no, na eyee Yudahene Usia adedie mfee aduasa nkron mu. Salum dii adee Samaria bosome baako pe. 14 Afei, Gadi babarima Menahem firii Tirsa kɔø Samaria. ɔkoto hyee Yabes babarima Salum so kumm no, na øtenaa akonnwa no so. 15 Salum ahennie ho nsəm nkaes ne pa a ɔbøee no, wøatwre agu Israel Ahemfo Abakɔsem Nwoma no mu. 16 Saa ebere no mu, Menahem firii Tirsa kotoaa Tifsa ne obiara a ɔwo hø ne ne nkurotoø nyinaa, ɔfiri se, ɔhøføo no ampene so se wøde kuro no bøma. ɔkunkumm kuro no mu nnipa nyinaa, paapae emu apemfoo nyinaa

yafunu mu. 17 Gadi babarima Menahem hyee ase dii Israelhene ebera a na Usia adi adee Yuda ne mfee aduasa nkron so. 18 Dii əhene wə Samaria mfirinhyia edu. 19 Nando, Menahem yee bōne wə Awurade ani so. N'ahennie mu nyinaa, wannyae bōne a eyē ahonisom no a na Nebat babarima Yeroboam adi Israelfoo anim de wən asom no. 20 Afei, Asiriahene Pul bedii asase no so. Na Menahem tuua dwete nkariboo tono aduasa nson no sedes obetaa n'akyi ama n'ahennie no atim. 21 Menahem nam apoobə so gyegyee Israel asikafoos no mu biara nkyen dwete gram ahanum aduəson se akwabrantoo. Eno enti, Asiriahene ankəto anhye Israel so, na wantena asase no so nso. 22 Na Menahem adedie ho nsəm nkaes ne dwuma a ədiie nyinaa, wəatwəre agu Israel Ahemfo Abakəsem Nwoma no mu. 23 Ebera a Menahem wuiə no, ne babarima Pekahia na ədii n'adee se əhene. 24 Menahem babarima Pekahia hyee ase dii Israelhene wə Yudahene Usia ahennie ne mfee aduonum so. 25 Dii əhene wə Samaria mfee mmienu. 26 Nando, Pekahia yee bōne wə Awurade ani so. Wantwe ne ho amfiri ahonisom a Nebat babarima Yeroboam dii Israelfoo anim, ma wəsomee no ho. 27 Na Remalia babarima Peka a na əye Pekahia asraadəm sahene no bəo po tiaa no. 28 Remalia babarima Peka a na əfədii əhene Israel wə ebera a na Usia adi əhene wə Yuda mfee aduonum mmienu. 29 Dii adee Samaria mfirinhyia aduonu. 30 Nando, Peka yee bōne Awurade ani so. Wantwe ne ho amfiri ahonisom a Nebat babarima Yeroboam dii Israel anim, ma wəsomee no ho. 31 Peka ahennie so no, Asiriahene Tiglat-Pileser kətuaa Israelfoo bio, faa nkuro Lyon ne Abel-Bet-Maaka ne Yanoa ne Kedes ne Hasor ne Gilead ne Galilea ne Naftali nsase nyinaa. Na əfaa nnipa no nnommum kə Asiria. 32 Na Ela babarima Hosea bəo po tiaa Peka, na əkumm no. 33 Dii adee so, na wadi mfirinhyia aduonu enum, na ədii Jerusalem so

əhene mfee dunsia. Na ne maame a əye Sadok babaa no din de Yerusa. 34 Yotam yee dee esə Awurade ani, sedes n'agya Usia yee no ara pe. 35 Nando, wansə abosonnan a na nnipa no bə afədee hye nnuhwam wə ho no. 36 Dii ne obi a əsane sii Awurade Asoredan no atifi əpono. 37 Yotam ahennie ho nsəm nkaes ne dee əyee nyinaa, wəatwəre agu Yuda Ahemfo Abakəsem Nwoma no mu. 38 Saa mmere no mu, Awurade hyee ase somaa Aramhene Resin ne Israelhene Peka, se wənkəto nhye Yuda so. 39 Ebera a Yotam wuiə no, wəsiee no wə ne mpanimfoo nkyen wə Dawid kuro mu. Na ne babarima Ahas bedii n'adee se əhene.

16 Ebera a əhene Peka adi əhene wə Israel mfee dunson no, na Yotam babarima Ahas nso bedii adee wə Yuda. 1 Ahas dii əhene no, na wadi mfirinhyia aduonu. Na ədii Jerusalem nso so əhene mfirinhyia dunsia. Wanye dee esə Awurade, ne Onyankopən ani, sedes ne panin Dawid yee no. 2 Mmom, əhwəe Israel ahemfo nhwesso so, na mpo ode ono ankasa ne babarima bəo afədee wə ogya mu. 3 Suaasua abosonsom aman no nneema a eyē akyiwadee ma Awurade a eno enti əpamoo wən firii Israelfoo anim no. 4 Əbaa afədee, hyee nnuhwam wə abosomfie, mmepe so ne dua frəmfrəm biara ase. 5 Afei, Aramhene Resin ne Israelhene Peka tuu sa wə Ahas so. 6 Wəkətuaa Jerusalem, nando wəanni so nkonim. 7 Saa ebera no, Edomhene gyee Elat kuro maa Edom. 8 Əpamoo Yudafoo, na əmaa Edomfoo no kətenaa ho, sedes ete enne yi. 9 Əhene Ahas somaa abfəoo kə Asiriahene Tiglat-Pileser nkyen, de nkra kəmaa no se, "Meye wo əsomfoo ne wo ba. Bra na begye me firi Aram ne Israel akodəm a wəaka me ahye no nsam." 10 Na Ahas faa dwete ne sikakəkəo firii Awurade Asoredan mu ho, faa ahemfie ho sika de kyee Asiriahene no. 11 Enti, Asiriafoo no kətuaa Aramfoo no wə wən kuropon Damasko mu, kyekyeree ehəfəo no nnommum, de wən kə kətenaa Kir. 12 Wəkummm əhene Resin. 13 Əhene Ahas kə Damasko, kəhyiaa Asiriahene Tiglat-Pileser. 14 Ebera a əwa ho no, əhunuu afərebukyia sononko bi. Enti, əde saa afərebukyia no seso ho mfonı, kəmaa əsəfəoo Uria. 15 Uria nam əhene no asem so yee saa afərebukyia no bi pepeere, na ebera a əfiri Damasko baes no, na wəayə awie. 16 Əhene no firi Damasko baes no, əhwəe afərebukyia no ho hyiae, bəo so afədee. 17 Əhene no bəo əhyee afədee ne atokoə afədee, hwiee nsə afədee guu so, na əpetee asomdwəee afədee ho mogya guu so. 18 Na əhene Ahas yee kobere mfrafraeəs

aførebukyia a na esı ekwan no ano ne aførebukyia foforɔ yi ntam no, firii Awurade Asøredan no anim, de kɔsii aførebukyia foforɔ no atifi fam. **15** ɔka kyereɛ ɔsøfoo Uria se, “Bø anøpa afødee nyinaa a øye øhyee afødee no, anwumimere atokoo afødee no, øhene øhyee afødee ne atokoo afødee ne nnipa no nyinaa afødee a wøn nsa afødee ka ho wø so. Mogya a efiri øhyee afødee no nyinaa mu no, womfa mpete aførebukyia foforɔ no so. Me nko ara na mede kobere mfrafraeɛ aførebukyia dada no bedi dwuma.” **16** Na ɔsøfoo Uria yee dee øhene Ahas ka kyereɛ no se ønye no pørøeɛ. **17** Na afei, øhene no tutuu afasuo no nkatanimu nnua ne nsuhina nso firi nsuo teaseenam no so. Afei øyi Po no firii købere mfrafraeɛ anantwie no akyi de sii aboo nsameeɛ no so. **18** Na anidie a øde ma Asiriahene no enti, øyi kyiniie bi a na wøayɛ wo ahemfie no mu a na wøde di dwuma homeda no ne øhene no abøntenkwani a øko Awurade Asøredan mu no firii hø. **19** Ahas ahennie ho nsem nkaeɛ no ne dwuma ahodoɔ a ødiie no, wøatwøre agu Yuda Ahemfo Abakøsem Nwoma no mu. **20** Ebere a Ahas wuiɛ no, wøsieve no ne mpanimfoo nkyen wø Dawid kuro mu. Na ne babarima Hesekia bedii n'adee se øhene.

17 Ela babarima Hosea hyee aseɛ dii øhene wo Israel no, na øhene Ahas nso adi øhene wø Yuda mfirinhyia dumieni. Ødii øhene wø Samaria mfee nkron. **2** Øyee bøne wø Awurade ani so, nanso na ne bøne no nnøoso se Israel ahemfo a wødii adee ansa na ørebedi adee no. **3** Asiriahene Salmaneser koo øhene Hosea so, kødii ne so nkonom enti, øhyee Israel ma wotuua apeatoɔ a emu yø duru maa Asiria. **4** Afei, øhene Hosea bisaa mmoa firii Misraimhene a wøfrø no So nkyen, se ømmoaa no na øntete ne ho mfiri Asiriahene tumi ase. Øbaa po tiaa Asiriahene. Ebere a Asiriahene hunuu epø bøne a wabø no, økyeree no de no too afiase wo n'atuatee ho. **5** Na Asiriahene ko faa asasetam no nyinaa, na otuaa Samaria mfee mmiens. **6** Akyire yi, øhene Hosea ahennie mfee nkron mu no, Samaria hwee ase, ma wøtwaas Israelfoo asuo koo Asiria. Wøbaa wøn atenasee wø Halah nkuro wø asuo Habor a øwø Gosan a efra Media nkuron no mu no so. **7** Saa amanehunu yi baa Israelman so, efiri se, nnipa no somm anyame foforɔ, yee bøne tia Awurade, wøn Onyankopøn a øyi wøn firii wøn nkoasom mu wø Misraim. **8** Wøsuasuaa abosonsom aman nneyee a enti Awurade pamoo wøn firii asase a eda wøn anim no so, ne øsom a Israel ahemfo de aba no. **9** Na Israelfoo no

nso nam esum ase, ayø nneema pii a na enso Awurade wøn Onyankopøn ani. Wøsisii abosonnan maa wøn ho wø wøn nkuro nyinaa so, efiri wøn nkuro akeseɛ a wøatwa afasuo afa ho, køsi nkuraaseɛ. **10** Wøsisii afadum kronkron ne Asera aførebukyia wo kokoo biara so ne dua biara a øye frømm ase. **11** Wøhyee nnuhwam wø asoreeɛ hø, te se dee aman a Awurade apamo wøn afiri asase a eda wøn anim no so no yeeɛ pe. Enti, Israelfoo yee bøne bebree hyee Awurade abufuo. **12** Aane, Awurade køkøbø pøtee ne ne ntimu no nyinaa akyi, wøsomm ahoni. **13** Awurade somaa n'adiyifo ne ademuhunufoø ntoatoasoø ma wøkøbø Israel ne Yuda køkø se, “Monnane mfiri mo akwammøne nyinaa ho. Monye øsetie mma m'ahyedee ne me mmara, dee mehyee mo agyanom se wønni so no nyinaa, dee menam m'asomfoø adiyifoø no so de maa mo no.” **14** Nanso, Israelfoo no antie. Na wøyee asoøden se wøn agyanom, na wøannyee Awurade, wøn Onyankopøn, anni. **15** Wøpoo ne mmara ne n'apam a øne wøn agyanom yeeɛ no. Na wøamfa ne køkøbø no anye hwee. Wøsomm abosomhuhuo, ma wødanee nnipa tetø. Wøhwæ aman a awta wøn ho ahyia no nhwesoo so, nam so yee asoøden maa Awurade nhye a øhyee se wønnusuasua wøn no. **16** Wøantie Awurade wøn Onyankopøn nhye no nyinaa, na wøyee nantwie mma mmienu ahoni a wøaguo. Wøsii Asera aførebukyia, somm Baal ne ewiem atumfoø nyinaa. **17** Na mpo, wøde wøn ankasa mmamarima ne wøn mmammaa bøø afødee wø ogya mu. Wøkø abisa, wøyee abayisem, nam so tøn wøn ho maa bøne, de hyee Awurade abufuo. **18** Na esiane se Awurade bo fuiɛ enti, øpepa a wøn firii n'anim. Yuda abusuakuo nko ara na økaa wøn wø asase no so. **19** Na mpo, nnipa a wøwø Yuda anni Awurade, wøn Onyankopøn, ahyedee so. Wøfaa økwan bone a Israel faa so no so. **20** Eno enti, Awurade poo Israel asefoo nyinaa. Øde wøn maa wøn atamfoo, nam so twee wøn aso, køsii se wøsøee wøn. **21** Na ebere a Awurade tee Israel firii Dawid ahemman ho no, wøfaa Nebat babarima Yeroboam, de no dii wøn so øhene. Na Yeroboam maa Israelfoo gyae Awurade akyidie, ma wøyee bone køsii. **22** Na Israelfoo no koo so nantee Yeroboam akwammøne no so. Wøannyae ahonisom ho bøneye no, **23** køsii se, ne korakora, Awurade pepaa wøn firii hø, sedee n'adiyifoø hyee ho nkøm se øbeba no. Enti, wøtwaas Israel asuo koo Asiria asase so baabi a wote besi enne yi. **24** Na Asiriahene twee nnipa akuakuo firii Babilonia, Kuta ne Awa,

Hamat ne Sefarwaim, de wən bəduua Samaria nkuro so, ma wəsii Israelfoo ananmu. Enti Asiriafоо no faa Samaria ne Israel nkuro a əkeka ho no. **25** Nanso, esiane se saa ahəhoo atutenafoo yi ansom Awurade əbere a wəduruu hə ara pə no enti, Awurade maa agyata kəə wən mu, kokunkumm wən mu bi. **26** Enti, wəde nkra kəmaa Asiriahene se, “Nnipa a woabə wən atenasee wə Israel nkuro so no nnim sədee wəsom asase no so Onyankopon. Wasoma agyata akə wən mu, akəsəe wən, əfiri se, wəansom no anisə mu.” **27** Enna Asiriahene nso hyee se, “Soma asəfоо a wəatwa wən asuo no mu baako firi Samaria, na ənsane nkə Israel. Ma ənkyere ahəhoo no ekwan a wəfa so som asase no so Onyankopon.” **28** Enti, asəfоо a wəatwa wən asuo afiri Samaria no mu baako sane kəə Bet-El, kəkyere ahəhoo no kwan a wəfa so som Awurade. **29** Nanso, saa ahəhoo akuakuo ahodoo yi kəə so somm wən ankasa anyame. Kuro biara a wətete mu no, wəde wən ahoni kəsisii abosonnan a Israelfoo no asisi no mu. **30** Wən a wəfiri Babilonia no somm wən nyame Sukot-Benot ahoni. Wən a wəfiri Kut somm wən nyame Nergal. Na wən a wəfiri Hamat somm Asima. **31** Awifоо somm wən anyame Nibhas ne Tartak. Na mpo, nnipa a əfiri Sefarwain hyee wən ankasa mma se afərebődees, de maa Adramelek ne Anamelek. **32** Saa ahəhoo yi somm Awurade dees, nanso wəyii asəfоо bi firii wən mu a, na wəbə afődees wə abosonnan mu. **33** Na wəsom Awurade dees, nanso wəkəə so faa amannee kwan a wən aman a wəfiri so fa so som no so. **34** Na yei da so kə so wə wən mu de besi enne. Na wəda so ye kane nnebəne no a anka ees se wəsom Awurade, di ne mmara, ne nkyerekyere ne ahyedee a əde maa Yakob a əsesaa ne din ma əbeyee Israel asefоо no so. **35** Nanso, na Awurade ne Yakob asefоо aye apam, ahye wən se, “Monnsom anyame foforə, monnkoto wən, na monnsom wən, na mommma afődees mmma wən. **36** Awurade a ənam nsenkyerennēe akəsəe ne tumi so yii mo firii Misraim no nkə ara na monsom no. Əno nkə ara na ees se mosom no, na mokoto no, na mobo afődees ma no. **37** Monhwə yie, na monni mmara, nkyerekyere ne ahyedee a ətwere maa mo no so. Ense se mosom anyame foforə biara. **38** Mommma mo were mfiri apam a me ne mo yee se, na monnsom anyame foforə biara. **39** Monsom Awurade, mo Onyankopon nkə ara. Əno na əbegye mo afiri mo atamfоо nyinaa nsam.” **40** Nanso, nnipa no antie, kəə so faa wən akwan dada no so. **41** Enti, əbere a ahəhoo yi resom

Awurade no, bere korə no ara mu, na wəresom wən ahoni. Na əbesi enne, wən asefоо ye ade korə no ara.

18 Ahas babarima Hesekia hyee asees dii əhene wə Yuda no, na Ela babarima Hosea adi əhene wə Israel mfee mmiensa. **2** Əddi əhene no na wadi mfirinhyia aduonu enum, na ədii əhene wə Yerusalem mfirinhyia aduonu nkron. Na ne maame ye Sakaria babaa a wəfre no Abi. **3** Əyee dees əfata wə Awurade ani so, sədee ne tete agya Dawid yee no. **4** Ətutuu abosonnan, bubuu afadum kronkron no, kaa Asera afərebukyia no guu fam. Əbubuu kəbere mfrafraeə əwo a Mose aye no, əfiri se, na nnipa no hye mnuhwam ma no de som. Na wəfre əwo no a wode kəbere mfrafraeə aye no Nehustan. **5** Hesekia de ne ho too Awurade, Israel Onyankopon so. N'akyi ne n'anım no, na əhene biara mni hə a əte se no wə Yuda asase so. **6** Biribiara mu, ədii Awurade nokore, na əde ntoboasee dii ahyedee a Awurade de maa Mose no nyinaa so. **7** Ne saa enti, na Awurade ka ne ho, na Hesekia kəə so wə biribiara a əyee mu. Əyee dəm tiaa Asiriahene, na wantua apeatoos amma no. **8** Afei, əkədii Filistifoō so nkonom, de kosii Gasa ne n'ahyee so, firi ne nkuraasee, de kəsii wən kuropon a woato əfasuo atwa ho no. **9** Hesekia ahennie no mfeeə enan so a na əhene Hosea nso wə n'ahennie wə Israel mfeeə nson mu no, Asiriahene Salmaneser kətuua Israel, hyee asees kaa Samaria kuropon hyee. **10** Mfeeə mmiensa akyi a, na əhene Hesekia adi adee mfeeə nsia mu a, na əye əhene Hosea nso adedie wə Israel mfeeə nkron mu no, Samaria bəee. **11** Saa əbere no, Asiriahene twaa Israelfoo no asuo, kəə Asiria, de wən hyehyee aman so wə Halah wə Asubənten Habor a əwo Gosan nkənkənoa ne nkuro akəsəe a əwo Media mu. **12** Əfiri se, wəantie Awurade, wən Onyankopon no. Wəbuu n'apam no so, mmara a Awurade nam Mose so hyehyee maa wən no. **13** Əhene Hesekia adedie mfee dunan so, Asiriahene Sanaherib beto hyee Yuda nkuro a na wəabə ho ban no so, dii wən so nkonom. **14** Na Hesekia de saa nkra yi kəmaa Asiriahene wə Lakis se, “Mayə mfonso. Se wəbefiri ha akə nkə ara dees a, apeatoos biara a wəbegye me no, metua.” Na Asiriahene bisaa mpatadəe a əborə dwetə təno 11 ne sikakəkə nso bəyə təno baako. **15** Enti, əhene Hesekia de dwetə a wəakora no Awurade Asəredan no mu ne dees əwo ahemfie adekoraeə hə nyinaa maeə. **16** Mpo, Hesekia waawae sikakəkə a wəde aduradura Awurade asəredan no apono ho, de ne nyinaa maa

Asiriahene. 17 Yeinom nyinaa akyi, Asiriahene somaa ne sahene, n'asraadømhene ne n'anamnusini firii Lakis ne akodøm a wøn mu yø duru, koo Hesekia so wø Yerusalem. Asiriafoo no gyinaa nsukwan bi a ema atifi øtadeeñ nsuo a øben økwan a øde koo baabi a wøpa ntoma ani no ho. 18 Wøfrøe Hesekia, nanso øsomaña ne mpanimfoø yi se wønkøhyia wøn: Hilkia babarima Eliakim a øhwø ahemfie hø so, øtwerøfoo Sebna ne Asaf babarima Yoa a øye ahemfie abakøsem twerøfoo. 19 Na Asiriahene no ara ananmusini no ka kyereñ wøn se, "Monka nkyere Hesekia se, "Asem a otumfoø Asiriahene ka nie: Edeen na wode wo ho to so a ema wogye wo ho di saa? 20 Wogye di se wobetumi de anosem hunu asi akodie mu nyansa ne n'ahooden anan? W'akyitaaføo ben na wøbetaa w'akyi, ama woatumi ako atia Asiria? 21 Misraim anaa? Se wotwore Misraim a, wobehunu se, øte se abaa a wo mu duru bebu no, na awø wo ahwire wo nsam. Misraim Farao mpo mu nni aphotosoo korakora. 22 Ebia, wobeka se, "Yede yen ho to Awurade, yen Onyankopøn so!" Nanso, enye ono na øhene Hesekia didii n'atem no? Hesekia ammubu abosonnan ne aførebukya nyinaa, anhye Yudaaføo se wønsom wø aførebukya a ewo Yerusalem ha nko ara no so? 23 "Mëka asem bi akyere wo! Me wura Asiriahene ne wo beye nhyeheyee bi. Se wobenya apønkøsoteføo mpenu, afiri w'asraadøm mu a, øbema wøn apønkø mpenu ama wøatenatena wøn so. 24 Na w'asraadøm ketewa see yi, øbeyø den na woaso daeë se wobetumi ne me wura akodøm no mu fa bi a wøye mmere mpo adi asie. Menim se wode wo ho ato Misraim nteaseenam ne apønkøsoteføo mmoa so. 25 Dee eka ho ne se, wogye di se yeadi mo asase yi so a Awurade akwankyerø nni mu? Awurade ankasa na øka kyereñ yen se, Køna køsøe no!" 26 Afei, Hilkia babarima Eliakim ne Sebna ne Yoa ka kyereñ øhene no ananmusini no se, "Kasa wo Arameike mu kyereñ yen, na saa kasa no na yete aseñ yie. Nka Hebrei nkyere yen, efiri se nnipa a wøwø øfasuo no so no bøte." 27 Na øsahene no buaa se, "Me wura pe se obiara a øwo Yerusalem te saa asem yi, na enye mo nko. Øpe se wøte se, se moamma mo nsa so a, wøbetua kuropon yi. Ekøm ne sukom weremfoø bøde nkurofoø no ara køsi se, wobedi wøn ara agyanan, anom wøn dwonso." 28 Afei, øsore gyinaeñ, maa ne nne so kasaa wø Hebrei mu, kyereñ nnipa a wøwø øfasuo no so se, "Montie nkra a efiri Asiria øhene kæseñ no nkyen! 29 Sødee øhene see nie:

Mommma øhene Hesekia nnaadaa mo. Ørentumi nnye mo mfiri me tumi ase. 30 Mommma ønnaadaa mo se, momfa mo ho nto Awurade so, nnka se, 'Awurade begye yen! Wøremfa saa kuropon yi mma Asiriahene da.' 31 "Monntie Hesekia. Yeinom ne nhyeheyee a Asiriahene reye. Mo ne me nni no asomdwoee so. Mommue apono no, na mompue mmra. Na mëma mo mu biara økwan, na moatoa so adidi afiri mo bobe ne borødoma mfikyifuo mu, anom nsuo afiri mo ara mo abura mu. 32 Na meye nhyeheyee de mo øko asase foforø bi a øte se yei so. Øye øman a atokøø, nsø, burodo, bobe nturo, ngo nnua ne øwoø abu so hø. Øye asase a nneemaa pa abu so hø. Mompere nkwa, na monyi owuo akwa! "Mommma Hesekia nnaadaa mo nka se, 'Awurade begye yen!' 33 Anyame a wøwø aman so no atumi agye wøn nkurofoø afiri Asiriahene nsamda? 34 Asem ben na øtoo Hamat ne Arpad anyame no? Na Sefarwaim, Hena ne Iwa anyame nso, wøwø he? Wøtumi gyee Samaria firii me tumi ase anaa? 35 Øman ben so anyame na watumi agye ne nkurofoø afiri me tumi ase? Mommø baako pø din. Na afei, ødeen na ema mo dwene se Awurade betumi agye Yerusalem?" 36 Na nnipa no yøe komm a wøamma mmuaee biara, efiri se, na Hesekia aka akyere wøn se wønnkasa. 37 Afei, Hilkia babarima Eliakim, ahemfie sohweføo ne øtwerøfoo Sebna ne Asaf babarima Yoa, ahemfie abakøsem twerøfoo, sane koo Hesekia nkyen. Wøsunsuanee wøn ntadeeñ mu, na wøkøhunuu øhene no, kaa asem a Asiria ønánmusini kæseñ no kyereñ no.

19 Ebere a øhene Hesekia tee yeinom no, øsunsuanee ne ntadeeñ mu, enna øfiraayitoma, na økøø Awurade øsøredan mu. 2 Na øsomaña ahemfie sohweføo Eliakim, øtwerøfoo Sebna ne asøfoo mpanin a wøn nyinaa hyeheyø ayitadeeñ koo Amos babarima odiyifoø Yesaia nkyen. 3 Wøka kyereñ no se, "Sødee øhene Hesekia ka nie: Saa eda yi yø øshaw, animka ne animguaseeñ da. Aye te se dee mmøfra awoo duru so na ahoden a wøde bøwo wøn nni hø. 4 Nanso, ebia Awurade, mo Onyankopøn ate se Asiria ønánmusini no regu Onyankopøn teaseeføo no anim ase, na wøbetwe n'aso wø ne nseñkeka no ho. Enti mommø mpaæs mma nkæseñfoø a wøte nkwa mu no." 5 Na øhene Hesekia mpanimfoø no køkaa øhene nkra no kyereñ Yesaia, 6 na Yesaia buaa se, "Ka kyereñ wo wura se, 'Sødee Awurade see nie: Mma abususem a Asiriahene asomafoo no ka tiaa me no nha wo. 7 Montie! Mede honhom bi rebøheyø ne mu, sedee øbeyø a se øte asem

bi a əbesane akə ne əman mu, na əho na məma wəde akofena akum no.” 8 Eberə a əsahene no tee se Asiriahene afiri Lakis no, əsanee n’akyi kəhunuū se əhene no ne Libna reko. 9 Ankyere, əhene Sanaherib nyaa nkra se, Etiopiahene Tirhaka adi akodəm anim, rebəko atia no. Na ansa na əbesane akohyia akodəm no, ətoo saa nkra yi se wəmfa nkəma Hesekia wə Yerusalem. 10 “Monka nkyere Yudahene Hesekia se: Emma onyame a wode wo ho ato no so no nnaadaa mo nka se, ‘Asiriahene rentumi mfa Yerusalem.’ 11 Moate dees Asiria ahemfo aye amanaman no nyinaa. Wəasəe wən pasaa. Na mo dees wəbəgeye mo anaa? 12 Anyame a wəwə aman a me nananom səee wən no, aman te se Gosan, Haran, Resef ne Edenfoo a na wəwə Telasar no anyame gyee wən anaa? 13 Ehe na Hamathene ne Arpadhene, kuropon Sefarwaim anaa Hena anaa Iwa ahemfo no wə?” 14 Hesekia nsa kaa krataa a abəfoo no de baeə no, əkenkanee. Afei əforo kəo Awurade asoredan no mu kətəree mu wə Awurade anim. 15 Na Hesekia bəə mpaeə kyereə Awurade se: “Ao, Awurade, Israel Onyankopon a wodi əhene firi Kerubim ntam, wo nko ara na woye Onyankopon wə asase so ahennie nyinaa so. Wo na wobəə əsoro ne asase. 16 Bre w’aso ase, Ao Awurade, na tie! Bue w’ani, Ao Awurade, na hwe! Tie Sanaherib nsem a əka de bu Onyankopon teasefoo no animtiaa. 17 “Awurade, əye nokore se Asiria ahemfo asee aman yi nyinaa, sedee nkra no ka no. 18 Na wəato aman yi anyame agu ogya mu, ahye wən. Asiriafoo no tumi see wən əfiri se na wənye anyame koraa. Na wəyə nnua ne aboo ahoni a nnipa de wən nsa aye. 19 Afei, Ao Awurade, yen Onyankopon, gye yen firi ne tumi ase, na əbəma ahennie a əwo asase so nyinaa ahunu se wo nko ara, Ao Awurade, na woye Onyankopon.” 20 Na Amos babarima Yesaia too saa nkra yi komaa Hesekia se, “Sedee Awurade, Israel Onyankopon, see nie: ‘Mate wo mpaeəbo a əfa Asiriahene Sanaherib ho no. 21 Yei ne asem a Awurade aka atia no: “Əbababunu Sion sopa wo, na əsere wo. Əbabaa Yerusalem di wo ho fe, na əwoso ne ti əbere a woredwane. 22 Hwan na wasopa no na woagu ne ho fi yi? Hwan na woama wo nne so atia no na wohwəe no ahantan so? Əye Israel əkronkronni no! 23 Wonam w’asomafoo so adi Awurade ho few. Na woaka se, “Mede me nteaseənam bebrebe no adi bepo tentene pa ara so, aane, Lebanon nkokoə a əwo akyirikyiri no. Matwitwa ntwenduro atentene pa ara ne ne pepeaa a ədi mu no nso agu fam. Maduru ne twetwəwa so

akyirikyiri na manantenante ne kwaebirentuo mu. 24 Matutu nsubura wə ahəhoə nsase bebree so de ne nsu pa no adwodwo me ho. Mpo, mepaee Misraim nsubəntene mu sedee m’akodəm bətumi atwal!” 25 “Na Monteeə? Eberə tentene a atwam na mehyə too hə. Eberə bi a atwam no na medwenee ho; afei mama aba mu se, moadane nkuropon a mosəe nkuro a wəwə banbo ma wədane aboo asie. 26 Wən nkurafoo a tumi afiri wən nsa no ho adwiri won na animguaseə aka wən. Wətə se afuo so nnua, ne afifidee foforə a əye mmre; wətə se esere a əfifiri ədan atifi a owia tumi hye so səe no. 27 “Nanso, menim dees woteə eberə a woba ne əberə a wokoro ne sedee wo bo huru tia me. 28 Na əsiane mo ahomasəə a ətia me, na m’ankasa mate no enti, mede me darewa besə mo hwene mu, na mede nnareka ato mo ano, na mama mo afa ekwan a mofaa so baee no so, asane mo akyi.” 29 “Yei na əbəye nseŋkyerənnəe ama woo, Ao Hesekia: “Saa afe yi wobedi dees əno ankasa fifirie, afe a etə so mmienu no, wobedi dees əfiri mu ba. Na afe a etə so mmiensa so no, mobədua mfudee, na moatwa. Mobeyə bobə nturo, na moadi n’aba no. 30 Na mo a moaka Yuda a moatumi agyina ntua no mu əhaw ne abəbrəse no ano no, mobesane atena mo asase so, na mobədi yie na moadəre. 31 Na nkaeefoo bi əfiri Yerusalem aba, na nkaeefoo dəm afiri Bepo Sion so. Asafo Awurade di nsiye bəhwə ama yei aba mu. 32 “Yei ne asem a Awurade ka fa Asiriahene ho: “Ərenhyəne saa kuropon yi mu na ərento bəmma wə ha. Əremfa akokyem mmənnyina kuropon no akyi na ərensi otua pie ntia no. 33 Əhene no kwan a əfaa so baee no ara so na əbesane afa ako n’ankasa əman mu. Awurade ka se, ərenwura saa kuro yi mu. 34 Esiane m’ankasa m’animuonyam ne m’akoa Dawid enti, mebo ho ban.” 35 Saa anadwo no, Awurade əbəfoo kəo Asiria sraban mu, kəkumm Asiria akodəm no mpem əha aduwətwe enum. Asiriafoo a wəkaəs no nyaneə anəpa no, wəhunuū se afunu gugu mməntene so baabiara. 36 Na Asiriahene Sanaherib gyaae əko no, kəo n’ankasa n’asase so. Əkətenaa n’ahenkuro Nineve mu. 37 Eda koro bi a əresom wə ne nyame Nisrok abosonnan mu no, ne mmammarima Adramelek ne Sareser de wən akofena kəkumm no. Wədwane firii hə kətenaa Ararat asase so, na ne babarima foforə Esarhadon bedii n’adəe se Asiriahene.

20 Saa əberə no mu, əhene Hesekia yaree yarewuo, enna Amos babarima odiyifoə Yesaia kəsraa no.

ঠকা saa asem yi kyerees ohene no, “Sedee Awurade see nie: Hye wo nsamansee, efiri se, wobewu. Wo yadee no rennyae.” ২ Ebere a Hesekia tee asem yi, otwaa n’ani hwæe fasuo, bœ Awurade mpaes se, ৩ “Kae, Ao, Awurade, sedee manante w’anim nokorem na mede m’akoma aye dees efata wø w’anim.” Na Hesekia suu bebree. ৪ Na ansa na Yesaia befiri adihø no mfimfini no, Awurade de asem yi besii ne so se, ৫ “Sane kœ Hesekia a øye me nkurofœ œkannifoo no nkyen, na kœka kyere no se, ‘Sei na Awurade a øye w’agya Dawid Onyankopœ see: Mate wo mpaeebœ no, ahunu wo nisuo no. Mesa wo yadee, na nnansa akyi no, wobesore afiri mpa so, na woako Awurade Asoredan mu. ৬ Mede mfees dunum bœka wo mfees ho, na megue wo ne saa kuropœ yi afiri Asiriahene nsam. Me œsomfoœ Dawid enti, meye yei, de agye m’animuonyam.” ৭ Na Yesaia ka kyerees Hesekia asomfoœ no se, “Momfa borðøma nyœ ngo, na momfa nsrasra pømpœ no so.” Wøyees saa, na Hesekia nyaa ahooeden. ৮ Ansa na ørebønya ayaresa no, Hesekia bisaa Yesaia se, “Nsenkyerennæ ben na Awurade bøye, de akyere se øbesa me yadee, na matumi akœ Awurade Asoredan mu nnansa so?” ৯ Yesaia buaa se, “Yei ne nsenkyerennæ a Awurade bøye akyere wo se øbedi ne bøhye so. Wope se sunsum a eda sunsumma susuniwa no kœ n’anim anammøntuo edu anaa esane n’akyi anammøntuo edu?” ১০ Hesekia buaa se, “Sunsum no kœ n’anim ebere biara. Na mmom, ma enkœ n’akyi.” ১১ Enti, Yesaia bisaa Awurade se ønye yei, na ømaa sunsum no tete sane n’akyi anammøntuo edu wo Ahas sunsumma susuniwa no so. ১২ Yei akyi, Babiloniahene Baladan babarima Merodak-Baladan soma ma wøkømaa Hesekia tirinkwa ne akyedee, efiri se, na wate se yare denden bi bœ Hesekia. ১৩ Hesekia gyee Babilonia ananmusifoœ yi, kyerees won biribiara a øwo wœ n’adekoradan mu a øye dwetes, sikakœkœ, nnuhwam ne ngo a øye hwam. Afei nso, øde won kœ n’adekorabea, sane kyerees won n’adekoradan mu biribiara. Biribiara nni n’ahemfie hœ anaa n’ahemman mu hœ a Hesekia ankyere won. ১৪ Na odiyifoœ Yesaia kœ ohene Hesekia nkyen, kobisaa no se, “Edeen na saa nnipa no repe? Na wofiri he na wøbae?” Hesekia buaa se, “Wofiri Babilonia akyirikyiri asase so pees.” ১৫ Yesaia bisaa no se, “Edeen na wøhunuu wœ w’ahemfie hœ?” Hesekia buaa se, “Wøhunuu biribiara a øwo m’ahemfie ha. Biribiara nni m’ademudee mu a mamfa ankyere won.” ১৬ Na Yesaia ka kyerees Hesekia se, “Tie saa asem a efiri Awurade nkyen yi: ১৭ Ebere bi reba a

biribiara a wøwœ no, agyapadee a w’agyanom akora no nyinæ, wøbetwe akœ Babilonia a ørenka hwæe. Sedee Awurade see nie: ১৮ W’ankasa w’asefœ bi mpo, wøbefa wœ nnommum. Wøbøye apiafoo a wøbesom wœ Babiloniahene ahemfie.” ১৯ Na Hesekia ka kyerees Yesaia se, “Saa asem yi a efiri Awurade nkyen a woaka akyere me yi ye asem papa.” Nanso, na ohene no redwene se, “Me bere so dees esœ se yønya asomdwoeess ne banbo.” ২০ Nsem a esisii Hesekia ahennie mu nkaes no a ne tumidie ka ho, ne sedee øyees subunu, twaa suka maa nsuo baa kuro no mu no nyinæ, wøatwære agu Yuda Ahemfio Abakœsem Nwoma no mu. ২১ Ebere a Hesekia wuij no, ne babarima Manase na ødii n’adees se ohene.

21 Ebere a Manase dii ohene no, na wadi mfees dumieni, na ødii ohene Yerusalem mfirinhya aduonum enum. Na ne maame din de Hefsiba. ২ Øyees bœne wo Awurade ani so, suasua abosonsomfoœ aman nneyees a øye akyiwadee. Øsuuaa dees enam so maa Awurade pamoo abosonsomfoœ no firii asase a eda Israel anim no so no. ৩ Øsane sisii abosonsomfoœ abosonnan a n’agya Hesekia bubu guie no. Øyees aførebukyia pii maa Baal, enna øsii Asera dua, sedee Israelhene Ahab yøee ara pe. Afei, okoto sørree ewiem atumfoœ. ৪ Na mpo, øsisii abosom aførebukyia pii wo Awurade asoredan mu; baabi a Awurade aka se wonhye ne din animuonyam no. ৫ Øsisii saa aførebukyia no wo Awurade Asoredan no adihø mmieni hœ. ৬ Na mpo, Manase de øno arkasa babarima bœ afødee wœ ogya mu. Na øye abayisem, kœ abisa. Økœ asamanfrefoo hœ ne asumanfoœ so. Øyees bœne bebree Awurade ani so, ma øhyee no abufuo. ৭ Manase faa Asera dua a waye no, de kœsii asoredan mu, beaees korœ no ara a Awurade ka kyerees Dawid ne ne babarima Salomo se, “Wøbøye me din animuonyam wo ha daa nyinæ wo saa asoredan yi mu wo Yerusalem. Yerusalem ye kuro a mayi afiri Israel mmusuakuo a aka no nyinæ mu. ৮ Na se Israelfœ betie m’ahyedee a menam m’akoa Mose so hye maa wœ no a, merentwa won asuo mfiri asase yi a mede maa wœ agyanom no so.” ৯ Nanso, nnipa no antie. Manase dii won anim, ma wøyees bœne bebree a esene abosonsom aman a Awurade seeee no ebere a Israelfœ kœ saa asase no so no mpo. ১০ Awurade nam n’asomfoœ a wøye n’adiyifoœ so kaa se, ১১ “Yudahene Manase aye akyiwadee bebree. Na mpo, øye omumuyefoo sene Amorifoœ a wøbøtenaa asase yi so ansa na Israel reba no. Wadi Yudafoœ anim,

de wən akə ahonisom mu. **12** Enti, sei na Awurade, Israel Onyankopon, see: Mede əshaw ne abebresē beto Yerusalem ne Yuda so ama aso a əbete saa nsem no mu aye no gyenn. **13** Mefa ekwan a menam so buu Samaria ne Ahab abusua aten no so mabu Yerusalem aten. Məpepa nnipa a wəwə Yerusalem nyinaa, te se des obi hohoro ayowaa mu, na ədane butu no. **14** Na mpo, məpo me nkurofоо kakra a wəaka no, na mede wən bəma wən atamfoo se asadec. **15** Efiri se, wəaye bəne kəsəe wə m'anim, nam so ahye me abufuo, firi əberə a wən agyanom firii Misraim no.” **16** Manase kunkumm nnipa a wənyee bəne nso bebree kəsii se, mogya a edi bem hyee Yerusalem ma, firi tire kəsi tire. Yei ka bəne a əmماa Yudafoō no ye de wən kəo bəne a wəyee no Awurade ani so no ho. **17** Manase ahennie ho nsem nkaes ne dwuma a ədiis nyinaa ne bəne a əyee no, wəatwərə agu Yuda Ahemfo Abakəsem Nwoma no mu. **18** Manase wusiee no, wəsieve no wə ahemfie no turo a na əye Usa dea no mu. Na ne babarima Amon na ədii n'adee se əhene. **19** Amon dii əhene no, na wadi mfee aduonu mmienu. Ədii əhene Yerusalem mfee mmienu. Na wəfrə ne maame Mesulemet a na əye Harus a əfiri Yolba no babaa. **20** Əyee bəne wə Awurade ani so, sedee n'agya Manase əyee no ara pə. **21** Əfaa n'agya nhwəsəo so, somm ahoni korə no ara a na n'agya somm wən no. **22** Əgyaa Awurade, n'agyanom Onyankopon no na wampe se əbefa Awurade akwan so. **23** Na Amon no ankasa asomfоо bəo ne ho pə, kumm no wə n'ahemfie. **24** Na nnipa a wəwə asase no so nyinaa kunkumm nnipa a wəbəo əhene Amon ho pə no, na wəde ne babarima Yosia dii adee se əhene. **25** Amon ahennie ho nsem nkaes ne dwuma a ədiis no nyinaa, wəatwərə agu Yuda Ahemfo Abakəsem Nwoma no mu. **26** Wəsieve no wə ne boda a əwo Usa turo mu ho no mu. Na ne babarima Yosia dii adee se əhene.

22 Əberə a Yosia dii əhene wə Yuda no, na wadi mfirinhyia nwotwe, na ədii adee Yerusalem mfee aduasa baako. Na ne maame din de Yedida a əye Adaia a əfiri Boskat no babaa. **2** Əyee dee esə Awurade ani, na əfaa ne tete agya Dawid nhwəsəo. Wammame ankə nifa anaa benkum. **3** Əhene Yosia dii mfirinhyia dunwotwe wə n'ahennie mu no, əsomaas Asalia babarima Safan, əsenniis twerfоо Mesulam nana, kəo Awurade Asoredan mu. Əka kyerees no se, **4** “Kə əsəfopanin Hilkia nkyen, na ma ənkan sika a apone anohwefoo no agyegye afiri nnipa no nkyen wə

Awurade Asoredan mu no. **5** Fa saa sika yi hye nnipa a wəayi wən se wənhwə asoredan no ho nsiesie no nsa. Na wode atua adwumayefoo a wəbesiesie Awurade Asoredan no ho ka. **6** Əho behia se wəbefa nnua adwumfоо, adansifoo ne abohyehyefoo. Afei, ma wənto nnua ne abo a wəatwa a wəde besiesie asoredan no. **7** Nanso, əho nhia se adansie no sohwefoo bebu sika a wən nsa beka no ho nkonta, əfiri se, wəyə nokwafoo.” **8** Əsəfopanin Hilkia ka kyerees əsenniis twerfоо Safan se, “Mahunu Mmara Nwoma no wə Awurade Asoredan mu ho.” Na Hilkia de nwoma mmobəe no maa Safan, na əkenkanee. **9** Safan sane kəo əhene no nkyen kəkaa se, “Wo mpanimfоо no de sika a wəgyegyee wə Awurade asoredan no mu no ama adwumayefoo no ne sohwefoo a wəwə asoredan no ho no.” **10** Safan sane ka kyerees əhene no se, “Əsəfoo Hilkia de nwoma mmobəe bi ama me.” Na Safan kenkan kyerees əhene no. **11** Əberə a əhene no tee nsem a əwo Awurade Mmara Nwoma no mu no, əde ahometee sunsuanee ne ntadee mu. **12** Na əhyee əsəfoo Hilkia, Safan babarima Ahikam ne Mikai babarima Akbor ne əsenniis twerfоо Safan ne əhene fotufoo Asaia se, **13** “Monkə asoredan no mu, na monkəkasa nkyere Awurade mma me, mma nnipa no ne Yuda nyinaa. Mommisa no nsem a wəatwərə agu nwoma mmobəe no a wahunu no ho asem. Awurade abufuhyye abayen so, əfiri se, əyen agyanom anni nwoma yi mu nsem so. Ənye dees nwoma yi ka se əyenye no na əyee.” **14** Enti, əsəfoo Hilkia, Ahikam, Akbor, Safan ne Asaia kəo Yerusalem Fa Foforə Misne kəhunuu odiyifoo Hulda. Na əye Tikwa babarima Salum yere, a na əye Harhas a əhwe ntadee adaka a əwo asoredan mu so no nso nana. **15** Əka kyerees wən se, “Awurade, Israel Onyankopon akasa. Monkəka nkyere onipa a əsomaas mo no se, **16** ‘Sedee Awurade see nie: Məsəe kuropən yi ne mu nnipa, sedee matwərə wə nwoma mmobəe a mokenkanee no mu no. **17** Efiri se, me nkurofоо agya me, na wəsom anyame huhuo, na biribiara a wəaye no, ahye me abufuo. M'abufuhyye redere wə ha, na ərennum.’ **18** Na monkə Yudahene a əsomaas mo no nkyen nkəhwehwe Awurade, na monkə nkyere no se, Sei na Awurade, Israel Onyankopon ka fa asem a woate no seesei no ho. **19** Wotee asem a meka de tiaa kuropən no ne emu nnipa no se, wəbedome saa asase yi na ada mpan no, əyee wo ya, ma wobrəe wo ho ase Awurade anim. Wode ahometee sunsuanee wo ntadee mu, suu wə m'anim ahonu mu. Enti, nokorem,

Awurade se, 'mate wo sufre. 20 Amanehunu a mehyee ho bø de tiaa kuropøn yi no bøba wo wuo ne wosie akyi. Worenhunu amanehunu a mede bøba kuropøn yi so no.'" Enti, wøsane de ne nkra no kømaa øhene no.

23 Afei, øhene no free Yuda ne Yerusalem

mpanimfoo nyinaa. 2 Na øhene no ne Yuda ne Yerusalem manfoo ne asøfoo ne adiyifoo a øfiri akumaa so køsi økesee so, foro kø Awurade Asøredan no mu. Øhø na øhene no kenkanee Apam Nwoma a wøahunu wø Awurade Asøredan mu hø no nyinaa kyerees wøn. 3 Øhene no tenaa beaæs bi a økyere ne tumi wø afadum no ho, hyee apam no mu den bio wø Awurade anim. Øhyee bø se, øfiri n'akoma ne ne kra nyinaa mu bedi Awurade mmaransem ahyeedee ne mmara nyinaa so. Øfaa saa økwan yi so sii apam no mu nhyeheyee ahodoo a na wøatwøre wø nwoma no mu no nyinaa so dua, maa nnipa no nyinaa hyee bø se wøbedi so. 4 Afei, øhene hyee øsøfopanin Hilkia ne asøfoo akunini ne asøredan sohwøfoo nyinaa se, wønyiyi nneema a na wøde som Baal ne Asera ne ewiem atumfoo no nyinaa mfiri Awurade asøredan no mu. Øhene no ma wøhyee ne nyinaa wø Kidron bønhwa a øwo Yerusalem mfikyire no, soaa ne nsø de kø Bet-El. 5 Øpamoo abosom akømfoo a Yuda ahemfo a wødii økan no yii wøn no nyinaa, øfiri se, na wøhye nnuhwam wø Yuda abosomfie nyinaa mu a mpo, na øreye økøduru Yerusalem kurom. Wøhyee nnuhwam maa Baal ne owia, øsrane ne nsoromma ne ewiem atumfoo. 6 Øhene no tuu Asera aførebukyia no firii Awurade asøredan mu, de kø Yerusalem mfikyire wø Kidron bønhwa mu hø køhyee no. Afei, øyam dua no muhumuhu, køtoo ne mfturo no guu amusiee. 7 Ødwirii asøreee adwamanfoo adan a na øwo Awurade Asøredan no mu no, baabi a na mmaa no nwono nkatahotam, de kata Asera dua no ho no nyinaa guie. 8 Yosia sane de Awurade asøfoo no a na wøtete Yuda nkuro afoforø so no nyinaa baa Yerusalem. Efiri Geba køsi Beer-Seba, øsøee øhø abosonnan no nyinaa. Saa beaæs no na na wøhye nnuhwam no. Øbubuu abosonnan a øwo Yosua a na øye Yerusalem amrado no øpono ano. Se obi rewura kuropøn no mu a øbehunu saa øpono no wø kuropøn øpono no benkum so. 9 Asøfoo a na wøsom abosonnan no mu no, na wømma wøn økwan mma wønnsm wø Awurade aførebukyia a øwo Yerusalem no so, nanso na wøma wøne asøfoo a aka no di burodo a mmoreka nni mu no. 10 Afei, øhene no sœee Tofet aførebukyia a na øwo

Ben-Hinom bønhwa no mu no enti, na obiara ntumi mfa ne babarima anaa ne babaa mmø afødee wø ogya mu wø so se aførebødee a wøde ma Molek bio. 11 Øtutuu apønkø seso a wøagu a esisi Awurade Asøredan økwan no ano a Yuda ahemfo too edin maa owia no nyinaa firii hø. Na ne nyinaa wowø adiø a øben opiani bi a wøfrø no Natan-Malek dan ho. Yosia hyee nteaseenam a na wøato edin ama owia no. 12 Yosia bubuu aførebukyia a Yuda ahemfo sisii wa ahemfie no atifi wø Ahas dan apampam no nyinaa. Øhene no bubuu aførebukyia a Manase sisii wø Awurade Asøredan no adiø mmienu hø no nyinaa guie. Ødwirii no pasapasa, too ne nkunkumaboo no petee Kidron bønhwa no mu. 13 Øhene no sane guu abosonnan a øwo Yerusalem apuees fam no ne dee øwo Øsøes Bepø no anafoo fam no. Saa beaæs no na Israelhene Salomo sisii abosonnan maa Astoret, a øye Sidonfoo bosom bøne, ne Kemos, Moabfoo bosom bøne, ne Molek, Amonfoo bosom bøne. 14 Yosia dwerree afadum kronkron no nyinaa, bubuu Asera aførebukyia no. Øde nniipa nnompe guguu ne nyinaa so. 15 Øhene no sane bubuu aførebukyia a øwo Bet-El abosonnan a Nebat babarima Yeroboam yøees øbere a ødii Israel anim, de wøn kø bøne mu no. Yosia yam aboø no, ma ødanee mfturo, hyee Asera dua no. 16 Øbere a Yosia retoto n'ani no, øhunuu damena pii wø kokø no nkyenmu. Øhyee se wøntu nnompe no, na øhyee ne nyinaa wø aførebukyia a øwo Bet-El no so, de guu aførebukyia no ho fi. Yei siie sedee Awurade nam Onyankopøn onipa so ahye no, øbere a Yeroboam køgyinaa aførebukyia no ho wø afahye da no. Afei Yosia danee ne ho hwøe Onyankopøn onipa a øhyee yeinom nyinaa ho nkøm no damena. 17 Yosia bisaa se, "Nkæedum bøn na øwo nohoa no?" Na nniipa a wøwo kuro no mu ka kyerees no se, "Øye Onyankopøn onipa no a øfiri Yuda a øhyee nkøm faa dwuma a wøadi seesei wø aførebukyia a øwo Bet-El ho no øboda." 18 Yosia buaa se, "Momma no nwo hø. Obiara mmfa ne nsa nka ne nnompe no." Eno enti, wøanhye ne nnompe no anaa odiyifoo akokoraa a øfiri Samaria no dee nso. 19 Na Yosia bubuu abosonnan no a øwo Samaria no, sedee øyee wø Bet-El no. Israel ahemfo ahodoo bi na wøsisie de hyee Awurade abufuo. 20 Økunkumm asøreee so abosomfoo no wø wøn ankasa aførebukyia so, na øhyee nniipa nnompe wø aførebukyia ahodoo no so, de guu ho fi. Akyire yi, øsane kø Yerusalem. 21 Øhene Yosia hyee nniipa no nyinaa se, "Ese se modi Twam Afahye ma

Awurade, mo Onyankopon, sedee wɔatwere wɔ Apam Nwoma mu no.” 22 Efiri εbere a atemmufo dii Israel so mfee bebree a atwam wo Israel ne Yuda ahemfo so no, wɔnnii Twam Afahye no bi saa da. 23 Eberε a ohene Yosia dii mfee dunwotwe wɔ akonnwa so no na wɔdii saa Twam Afahye yi wɔ Yerusalem maa Awurade. 24 Yosia tɔre asamanfrefoo ne adunsifoo ne afie mu anyame ne ahonisom biara ase wɔ Yerusalem ne Yuda asase so baabiara. 25 Yosia saa de dii mmara a wɔatwere wɔ nwoma mmobøeε a ɔsøføo Hilkia kɔhunu wɔ Awurade Asøredan mu no so. 26 Yosia biara mmaεε a ɔte se Yosia a ɔde n'akoma, ne kra ne n'ahooden ama Awurade na ɔnam so adi Moses mmara nyinaa so. Na ɔhene biara nso mmaεε a ɔte se ɔno. 27 Nanso, yei nyinaa akyi no, Awurade abufuo no dère tiaa Yuda, esiane bøne akesee a ɔhene Manase yeeε no. Eno enti, wanyi n'abufuhyeε no amfiri wɔn so. 28 Awurade kaa se, “Mæsæe Yuda, sedee mesee Israel no. Mæpam nnipa no afiri m'anim, na mapo me kuropon Yerusalem ne Asøredan a anka ese se wohye me din animuonyam wɔ mu no.” 29 Yosia ahennie ho asem nkaεε ne dwuma a ɔdiie nyinaa no, wɔatwere agu Yuda Ahemfo Abakøsem Nwoma no mu. 30 Eberε a Yosia di ɔhene no, Misraimhene Farao Neko kɔo Asubønten Eufrate ho koboaa Asiriahene. 31 Yosia de n'akodøm tuu sa, koko tiaa no, nanso εberε a wohyiaa wɔ Megido no, ɔhene Neko kumm no. 32 Yosia akodøm mu mpanimfo no de n'amu no too teaseenam mu firii Megido, baa Yerusalem besiee no ɔno ankasa ɔboda mu. Na nnipa no sraa ne babarima Yehoahas ngo, sii no ɔhene. 33 Eberε a Yehoahas dii ɔhene no, na wadi mfee aduonu mmiensa, na ɔdii adee Yerusalem abosome mmiensa. Na ne maame ye Yeremia a ɔfiri Libna no babaa a na ne din de Hamutal. 34 Yosia εberε wɔ Awurade ani so, sedee n'agyanom yeeε no pεpεεpε. 35 Farao Neko de Yehoahas too afiase wɔ Ribla wɔ Hamat asase so, sedee εbeεε a, ɔrentumi nni ɔhene wɔ Yerusalem. Afei, ɔbisaa se Yuda ntua too dwete tønø mmiensa ne fa ne sikakøkø kilogram aduasa εnan se apeatoo. 36 Afei, Farao Neko de Eliakim a ɔyε Yosia babarima, dii adee, ma osii n'agya ananmu. 37 Eliakim din free no Yehoakim. Wøde Yehoahas kɔo Misraim se odeduani, na ɔwuu wø hø. 38 Sedee εbeεε a ɔbenya dwete ne sikakøkø too a Farao Neko regye no, Yehoakim gyegyee akwabrantoo firii Yudafoø nkyen. Obiara tuaa sedee n'ahonya tee. 39 Eberε a Yehoakim dii adee no, na wadi mfirinhyia

aduonu enum, na ɔdii adee Yerusalem mfee dubaako. Na ne maame din de Sebuda a ɔyε Pedaia a ɔfiri Ruma babaa. 40 ɔyεε bøne wɔ Awurade ani so, sedee n'agyanom yeeε no.

24 Yehoakim ahennie mu no, Babiloniahene

Nebukadnessar beto hyee Yuda asase so.

Yehoakim maa ne nsa so, na ɔtuaa too maa no mfee mmiensa, nanso ɔtee Nebukadnessar so atua.

2 Na Awurade somaa akofoo firi Babilonia, Aram, Moab ne Amon, koko tiaa Yuda, seee no, sedee Awurade nam n'adiyifoo so hyee ho nkøm no. 3 Saa amanehunu yi baa Yuda so, sedee Awurade hyeeε no, sedee εbeεε a ɔbeεε no afiri n'anim, esiane bøne dodoo a Manase yeeε no enti. 4 Manase kaa mogya a ɔdi bem guie de hyee Yerusalem ma, eno enti, Awurade amfa yei ankye. 5 Yehoakim ahennie ho nsem nkaεε ne dwuma a ɔdiie nyinaa, wɔatwere agu Yuda Ahemfo Abakøsem Nwoma no mu. 6 Eberε a Yehoakim wuiε no, ne babarima Yehoakyin na ɔdii n'adec se ɔhene. 7 Na eno akyi, Misraimhene ansane amma bio. Na Babiloniahene na ofaa asase a anka na Misraimfoo no agyeε no nyinaa, εfiri Misraim asuwa no so, kɔsi Asubønten Eufrate ho. 8 Eberε a Yehoakyin dii adee no, na wadi mfee dunwotwe, na ɔdii ɔhene Yerusalem abosome mmiensa. Na ne maame ye Elhatan a ɔfiri Yerusalem no babaa Nehusta. 9 Yehoakyin yeeε bøne wɔ Awurade ani so, sedee n'agya yeeε no ara pε. 10 Yehoakyin ahennie mu no, Babiloniahene Nebukadnessar akodøm mu mpanimfoø betuua Yerusalem. 11 ɔtua no mu, Nebukadnessar ankasa baa kuropon no mu. 12 Na ɔhene Yehoakyin ne n'afotufoø, atitire, mpanimfoø ne ɔhemmaa de wøn ho maa Babiloniafoo. Nebukadnessar dii adee ne mfee nwøtwe so no, ɔkyereε Yehoakyin, de no too afiase. 13 Sedee Awurade aka dada no, Nebukadnessar tasee agyapadeε a εwø Awurade Asøredan mu hø no ne ahemfie hø nyinaa. Wøsεee sikakøkø akoradeε a Israelhene Salomo de sisii asøredan mu hø no nyinaa. 14 ɔhene Nebukadnessar kyekyeree nneduafø ɔpedu firii Yerusalem a ahenemma nyinaa ne asraafø akodifoo, adwumfoo ne atomfoo a wødi mu ka ho. Eno enti, ahiaføø nko ara na ɔgyaa wøn wø asase no so. 15 Nebukadnessar faa ɔhene Yehoakyin de no kɔo Babilonia se odeduani a ne yeronom ne ne mpanimfoø, ɔhemmaa ne Yerusalem nnipa atitire ka ho. 16 Afei, ɔfaa akofoo a wøte apø no mpem nson, adwumfoo ne atomfoo apem a wøn nyinaa yeε

mmarima a wən ho yə den na wəfata akodie. 17 Afei, Babiloniahene de Yehoiakyin wəfa Matania dii adee se əhene foforə. Əsesaa Matania din frəe no Sedekia. 18 Eberə a Sedekia dii adee no, na wadi mfirinhyia aduonu baako. Ədii adee wo Yerusalem mfirinhyia dubaako. Na ne maame din de Hamutal a əye Yeremias a əfiri Libna no babaa. 19 Na Sedekia yee bəne wə Awurade ani so, sədeə Yehoakim yeees no. 20 Eno enti, Awurade abufuo enti na yeinom nyinaa baa Yerusalem ne Yuda so, na akyire yi, əyii n'ani firii wən so. Afei, Sedekia sore tiaa Babiloniahene.

25 Əosome Tebet (beyə Əperən) da a etə so dunum wə Sedekia ahennie mfee nkron so no, əhene Nebukadnessar dii n'akodəm nyinaa anim, bəko tiaa Yerusalem. Wətwaan kuropon no ho hyiaeə. Wəbobəo mpampim wə kuropon no afasuo ho. 2 Wokaa Yerusalem hyee kəsii əhene Sedekia ahennie no mfee dubaako so. 3 Eduruu Tammus bosome (beyə Kitawonsa) da a etə so dunwətwe no, Sedekia ahennie mfee dubaako mu no, na ekəm a aba kuropon no mu no ano aye den yie, ama wən aduane a aka no nyinaa asa. 4 Na kuropon no əfasuo fa bi abu agu fam enti, asraafoo no nyinaa yee adwene se, wəbedwane afiri kuropon no mu. Nanso, əsiane se na Babiloniafoə atwa kuropon no ho ahyia enti, wətwen kəsii anadwo, na wədwane faa əpono a əda afasuo mmieni a əwə əhene no nturo no mu mu. Wəyee ntəm faa wiramkwān de wən ani kyereə Yordan bənhwa no. 5 Nanso, Babiloniafoə no tii wən, kəkyereə əhene no wə Yeriko tata so, əfiri se, saa əbere no, na ne mmarima no nyinaa adwane agya no. 6 Wəde no brəe Babiloniahene wə Ribla, ma wəbuu no aten. 7 Babiloniahene maa Sedekia de n'ani kann hwəe se, wərekunkum ne mmamarima nyinaa. Afei, wətutuu Sedekia ani, de kəbere nkənsənkənsən guu no, na wəde no kəo Babilonia. 8 Ab bosome (beyə Əsannaa) əda a etə so dunan wə afe a əye Nebukadnessar mfee dunkron adedie mu no, Nebusaradan a əye awəmfoo so panin a əye Babiloniahene mpanimfoo nu mu baako no kəo Yerusalem. 9 Əhyee Awurade Asoredan ne ahemfie ne afie a əwə Yerusalem nyinaa. Adan pa a əwə kuropon no mu no, əsəee ne nyinaa. 10 Awəmfoo so panin no hwə maa Babilonia akodəm no bubuu Yerusalem afasuo no. 11 Nebusaradan a əye awəmfoo so panin no kyekyeree wən a wəkaa kuropon no mu no, twaa wən ne nnipa a aka no ne akodəm a wədaa wən ho adi se wətaa Babiloniahene akyi no asuo. 12 Na

awəmfoo so panin no maa mməborəfoo no mu bi tenaa Yuda, se wənhwə bobə mfuə ne mfuə foforə a eka ho no so. 13 Babiloniafoə no bubuu kəbere mfrafraəs afadum, kəbere mfrafraəs nsuo nteaseənam ne Po a na əwə Awurade Asoredan mu hə no, na wəsoaa ne nyinaa kəo Babilonia. 14 Wətasee nkukuo, sofı, nkanea akarə, nyowaa ne kəbere mfrafraəs nneəma ahodoo a wəde di wən aforeba ho dwuma wə Asoredan no mu no nyinaa. 15 Nebusaradan a əye awəmfoo so panin no sane tasee nkyensee a wənoa mu ne nhweaseammo ne nkuku ne nkaka nkəeə a wəde sikakəkəo ne dwetə aye no nyinaa. 16 Kəbere mfrafraəs a wənya firii afadum mmieni, nsuo teaseənam ne Əpo no mu no, na emu yə duru dodo se wəbetumi akari. Əhene Salomo berə so na əyee saa nneəma yi guu Awurade Asoredan mu. 17 Na afadum no mu biara osoroko yə anammon aduonu nson. Kəbere mfrafraəs no ntaasəo a ədedə afadum no mu biara so no əsoroko yə anammon nson ne fa a wəde kəbere mfrafraəs no ara bi a əye atena seso ne ateaa aba seso atwa ho nyinaa ahyia de asiesie no. 18 Awəmfoo so panin no kyekyeree əsəfopanin Seraia, n'abadiakyire Sefania ne apono ano sohwəfəo mpanimfoo baasa se nnuedafoə. 19 Nnipa a na wəakətətə no mu nso, okyeree Yuda asraadəm no mu panin baako, əhene no ankasa afotufoə baanum, asraadəm sahene no twerəfəo panin a na ofa nnipa wə adwuma mu ne əmanfoə aduosia. 20 Ənahene Nebusaradan de wən nyinaa kəo Babiloniahene anim wə Ribla. 21 Wə Ribla a əwə Hamat hə no, əhene no ma wəkunkum wən. Enti wətwaan Yuda asuo firii n'asase so. 22 Əhene Nebukadnessar yii Ahikam babarima Gedalia a na əye Safan nana no se amrado a na əhwe nnipa a wəkaa Yuda no so. 23 Əberə a asraadəm asahene ne wən mmarima tee se Babiloniahene asi Gedalia amrado no, wəkəkaa ne ho wə Mispa. Nnipa a wəkəkaa ne ho no ne Netania babarima Ismael, Karea babarima Yohanan, Tanhumet a əfiri Netofa babarima Seraia ne Maakatni babarima Yaasania ne wən mmarima nyinaa. 24 Gedalia dii nse, kyereə wən se, Babilonia mpanimfoo no amma hə əshaw so. Ətuu wən fo se, “Monnsuro se mobesəm Babiloniafoə. Montena asase no so na monsom Babiloniahene, na əbesi mo yie.” 25 Tisri bosome (beyə Əbə ne Ahinime ntam) no mpaemu wə saa afe no mu no, Netania babarima Ismael a əye Elisama nana a na ofiri adehyee abusua mu no de mmarima edu kəo Mispa, kəkumm Gedalia ne nnipa a na wəka ne ho a wəyə Yudafoə ne

Babiloniafoa no nyinaa. **26** Afei, nnipa a wəwə Yuda nyinaa, ɛfiri akumaa so, kɔsi ɔkɛsɛs so ne akodɔm asahene, bɔɔ huboa, na wɔdwane kɔɔ Misraim, ɛfiri sɛ, na wɔsuro se Babiloniafoa no bɛye wɔn biribi. **27** Ohene Yehoiakyin dii mfeɛ aduasa nson wɔ n'asutwa mu wɔ Babilonia no, Ewil-Merodak bedii Babiloniahene. Ohunuu Yehoiakyin mmɔbɔ, enti ɔyii no firii afiase saa afe no ara mu Adar bosome (bɛye Oforisuo) da a etɔ so mmienu. **28** Okaa abodwosem kyereɛ no, na ɔmaa no dibere a εwə animuonyam sene ahemfo a wɔne no wɔ Babilonia no dee. **29** Enti Yehoiakyin yi n'afiase ntadeɛ guu nkyen, na ɛfiri saa eda no ɔdidii wɔ ohene didipono so εberε biara, kɔsii ne wu da. **30** Na Babiloniahene no sane maa Yehoiakyin sika εberε-anο-berε-anο, ma ɔde tuatua ne ho aka, kɔsii ne wu da.

1 Beresosem

1 Adam asefoø ye Set, Enos, **2** Kenan, Mahalalel, Yared, **3** Henok, Metusela, Lamek, **4** Noa mma ne, Sem, Ham, ne Yafet. **5** Na Yafet asefoø ne Gomer, Magog, Media, Yawan, Tubal, Mesek ne Tiras. **6** Na Gomer asefoø ne Askenas, Rifat ne Togarma. **7** Na Yawan asefoø ne Elisa, Tarsis, Kitim ne Rodanim. **8** Na Ham asefoø ne Kus, Misraim, Put ne Kanaan. **9** Na Kus asefoø ne Seba, Hawila, Sabta, Raama ne Sabteka. Na Raama asefoø ye Saba ne Dedan. **10** Kus woo Nimrod. Na Nimrod beyee økofoø kesee wø asase so. **11** Misraim ye tete agya ma Ludfooø, Anamfooø, Lehabfooø, Naftuhfooø, **12** Patrusfooø, Kasluhfooø ne Kaftorfooø a wøn ase na Filistifooø firi. **13** Na Kanaan abakan din de Sidon a na øye Sidonfooø tete agya. Na Kanaan nso ye Hetifooø, **14** Yebusifooø, Amorifooø, Girsagifooø, **15** Hewifooø, Arkifooø, Sinifooø, **16** Arwadfooø, Semarifooø ne Hamatifooø tete agya. **17** Na Sem asefoø ye Elam, Asur, Arfaksad, Lud ne Aram. Aram asefoø ne Us, Hul, Geter ne Mas. **18** Na Arfaksad woo Sela na Sela woo Eber. **19** Eber woo mmammarima baanu. Abakan no din de Peleg a aseykyere ne “nkyekyem” efiri se, ne bere so na nnipa a wøwø ewiase mu kyekye koo kasa ahodoø mu na wøbø hweteee. N’akyiri ba no din de Yoktan. **20** Yoktan woo Almodada, Selef, Hasarmawet, Yera, **21** Hadoram, Usal, Dikla, **22** Obal, Abimael, Seba, **23** Ofir, Hawila ne Yobab. Yeinom nyinaa ye Yoktan asefoø. **24** En enti, yei ne abusuadua a efiri Sem: Arfaksad, Sela, **25** Eber, Peleg, Reu, **26** Serug, Nahor, Tera, **27** ne Abram a akyire yi, wofree no Abraham no. **28** Abraham mmammarima ye Isak ne Ismael. **29** Na Ismael mmammarima nso ne Nebaiot a øye n’abakan, Kedar, Adbeel, Mibsam, **30** Misma, Duma, Masa, Hadad, Tema, **31** Yetur, Nafis ne Kedema. Yeinom ne Ismael mmammarima. **32** Na Abraham mpena Ketura mmammarima ne Simran, Yoksan, Medan, Midian, Yisbak ne Sua. Na Yoksan asefoø ye Seba ne Dedan. **33** Na Midian mmammarima ne Efa, Efer, Henok, Abida ne Eldaa. Yeinom nyinaa ye Abraham ne ne mpena Ketura mmammarima. **34** Abraham woo Isak. Isak mmammarima ye Esau ne Israel. **35** Na Esau mmammarima ye Elifas, Reuel, Yeus, Yalam ne Kora. **36** Na Elifas mmammarima ye Teman, Omar, Sefi, Gatam, Kenas, Timna ne Amalek. **37** Na Reuel mmammarima ye Nahat, Serah, Sama ne Misa. **38** Na Seir mmammarima ye Lotan, Sobal, Sibeon, Ana, Dison, Eser ne Disan. **39** Na Lotan mmammarima ye

Hori ne Homam. Na Lotan nuabaa din de Timna. **40** Na Sobal mmammarima ye Alian, Manahat, Ebali, Sefi ne Onam. Sibeon mmammarima ye Aya ne Ana. **41** Na Ana babarima ye Dison. Na Dison mma ye Hemdan, Esban, Yitran ne Keran. **42** Na Eser mmammarima ye Bilhan, Saawan ne Akan. Na Disan mmammarima ye Us ne Aran. **43** Yeinom ne ahemfo a wødii Edom so ansa na Israelfooø renya ahemfo: Beor babarima Bela, a øtenaa kuropøn Dinhaba so dii øhene. **44** Na Bela wuiø no, Serah babarima Yobab a ofiri Bosra bedii n’adee se øhene. **45** Na Yobab wuiø no, Husam a ofiri Teman asase so bedii n’adee se øhene. **46** Husam owuo akyi Hadad a øye Bedad babarima a økødii Midian so nkonom wø Moab asase so no na ødii n’adee se øhempon. Wøtoo n’ahenkuro no edin Hawit. **47** Hadad wuiø no, Samla a ofiri Masreka kuropøn mu beyee øhene. **48** Samla wuiø no, Saulo a ofiri Rehobot a eda asuo Eufrate ho no bedii øhene. **49** Na Saulo wuiø no, Akbor babarima Baal-Hanan bedii øhene. **50** Baal-Hanan wuiø no, Hadad tenaa kuropøn Pai mu dii øhene. Na ne yere a wofre no Mehetabel no ye Matred babaa ne Me-Sahab nso nana. **51** Na Hadad nso wuiø. Na Edom mmusua no ntuanofooø ne Timna, Alwa, Yetet, **52** Oholibama, Ela, Pinon, **53** Kenas, Teman, Mibzar, **54** Magdiel ne Iram. Yeinom na na wøye Edom mmusua ntuanofooø.

2 Israel mmammarima ye Ruben, Simeon, Lewi, Yuda, Isakar, Sebulon, **2** Dan, Yosef, Benyamin, Naftali, Gad ne Aser. **3** Yuda ne Kanaanni baa Bat-Sua woo mmammarima baasa. Na wøn din de Er, Onan ne Sela. Nanso, na abakan Er no ye omumuyefoo enti, Awurade kumm no. **4** Akyire no, Yuda ne n’ase kunafooø Tamar woo ntafooø. Na wøn din de Peres ne Serah. Enti Yuda woo mmammarima baanum. **5** Na Peres mmammarima din de Hesron ne Hamul. **6** Serah mmammarima din de Simri, Etan, Heman, Kalkol ne Dara; wøye enum. **7** Akar a øye Karmi babarima ne Serah asefoø no mu baako nam fa a ofaa asadee a wøgya maa Awurade no so, de amanehunu baa Israelfooø so. **8** Na Etan babarima ne Asaria. **9** Hesron mmammarima edin de Yerahmeel, Ram ne Caleb. **10** Ram ye Aminadab agya. Aminadab ye Nahson a na øye Yuda ntuanoni no agya. **11** Nahson ye Salma agya. Na Salma nso ye Boas agya. **12** Boas ye Obed agya. Obed ye Yisai agya. **13** Yisai abakan ye Eliab. Dee øto so mmienu ye Abinadab enna dee øto so mmiensa ye Simea. **14** Na dee øto so enan ye Netanel enna Radai to

so enum. **15** Ne babarima a ḥtō so nsia no din de Osem, na Dawid na na ḥtō so nson. **16** Na wōn nuanom mmaa din de Seruia ne Abigail. Na Seruia woo mmammarima baasa a wōn din ye Abisai, Yoab ne Asahel. **17** Abigail waree ḥbarima bi a ne din de Yeter a ḥye Ismaelni na wōwoo ḥbabarima a wōtoo no edin Amasa. **18** Na Hesron babarima Caleb wō yerenom baanu a wōne Asuba ne Yeriot. Na Asuba mmammarima edin de Yeser, Sobab ne Ardon. **19** Asuba owuo akyi no, Caleb waree Efrata. Wōwoo ḥbabarima too no edin Hur. **20** Hur woo Uri. Uri nso woo Besaleel. **21** Ḫberē a Hesron dii mfee aduosia no, ḥwaree Gilead nuabaa a na ḥye Makir babaa. Wōwoo ḥbabarima too no edin Segub. **22** Segub woo Yair a ḥdii nkuro aduonu mmiensa so wō Gilead asase so no. **23** (Akyire no, Gesur ne Aram gyee Yair nkuro, sane gyee Kenat ne ne nkuraa aduosia a atwa ho ahyia no nyinaa.) Na yeinom nyinaa ye Makir a ḥye Gilead agya no asefoo. **24** Hesron wuu wō kuro Caleb-Efrata mu no, ankye na ne yere Abia woo ḥbabarima a wōtoo no edin Asur (Tekoa agya). **25** Hesron abakan Yerahmeel mmammarima a ḥwoo wōn no edin ye Ram (abakan), Buna, Oren, Osem ne Ahiya. **26** Yerahmeel wō yere a ḥtō so mmienu a wōfre no Atara, na ḥno na ḥwoo Onam. **27** Ram a ḥye Yerahmeel abakan no mmammarima ye Maas, Yamin ne Eker. **28** Onam mmammarima ye Samai ne Yada. Na Samai mmammarima ye Nadab ne Abisur. **29** Na Abisur ne ne yere Abihail mmammarima ye Ahban ne Molid. **30** Na Nadab mmammarima ye Seled ne Apaim. Seled wuié a wanwo mma; **31** na Apaim dee, ḥwoo ḥbabarima a wōfre no Yisi. Na Yisi woo Sesan. Na Sesan nyaa n'aseni bi a wōfre no Ahlai. **32** Na Samai nuabarima Yada woo Yeter ne Yonatan. Na Yeter wuié a wanwo ba biara, **33** nanso Yonatan woo mmammarima baanu a na wōfre wōn Pelet ne Sasa. Na yeinom nyinaa ye Yerahmeel asefoo. **34** Na Sesan annya mmammarima, ḥnyaa mmammaa. Na ḥwo Misraimni ḥsomfō bi a ne din de Yarha. **35** Sesan de ne mmammaa no mu baako maa Yarha awadee na wōwoo ḥbabarima too no edin Atai. **36** Atai woo Natan na Natan woo Sabad. **37** Sabad woo Efial. Efial woo Obed. **38** Obed woo Yehu na Yehu woo Asaria. **39** Asaria woo Heles. Heles woo Eleasa. **40** Eleasa woo Sisemai na Sisemai woo Salum. **41** Salum woo Yekamia, na Yekamia woo Elisama. **42** Yerahmeel nua Caleb babarima piesie ne Mesa a ḥye Sif agya. Na Caleb babarima a ḥtō so mmienu din de Maresa a ḥye Hebron agya. **43** Na Hebron

mmammarima ye Kora, Tapua, Rekem ne Sema. **44** Na Sema woo Raham. Raham woo Yorkeam. Na Rekem woo Samai. **45** Na Samai woo Maon. Maon woo Bet-Sur. **46** Na Caleb mpena Efa woo Haran, Mosa ne Gases. Na Haran woo Gases. **47** Na Yahdai mmammarima ye Regem, Yotam, Gesan, Pelet, Efa ne Saaf. **48** Caleb mpena foforā bi a wōfre no Maaka woo Seber ne Tirhana. **49** Ḫsane woo Saaf a na ḥye Madmania agya ne Sewa a na ḥye Makbena ne Gibeä agya. Na Caleb woo ḥbabaa a ne din de Aksa. **50** Yeinom nyinaa ye Caleb asefoo. Caleb yere Efrata abakan Hur mmammarima ye Sobal a ḥye Kiriāt-Yearim agya **51** Salma a ḥye Betlehem agya ne Haref a ḥye Bet-Gader agya. **52** Sobal a ḥye Kiriāt-Yearim agya no mmammarima ye Haroe a ne fa ye Manahatini **53** na ne fa a aka no firi Kiriāt-Yearim mμmusua mu. Sobal asefoo a wōka ho ne Yitrifoo, Putifoo, Sumatifoo ne Misraimfō. Wōn mu na Sorafoo ne Estaolfō firie. **54** Salma asefoo ye Betlehem, Netofafoo, Atrot-Bet-Yoabfō, Manahatfō fa bi, Sorifoo, **55** ne atwerefō mμmusua a wōte Yabes no, Tirafoo, Simeafoo ne Sukatfoo. Yeinom nyinaa ye Kenifoo, Hamat a ḥye Rebak agya no asefoo.

3 Yeinom ne mmammarima a wōwowoo wōn maa Dawid wō Hebron. Na n'abakan din de Amnon a ne maame a na ḥfiri Yesreel no din de Ahinoam. Ne ba a ḥtō so mmienu no, na ne din de Daniel. Na ne maame a ḥfiri Karmel no din de Abigail. **2** Ne ba a ḥtō so mmiensa no, na wōfre no Absalom. Na ne maame din de Maaka a na ḥye Gesurhene Talmai babaa. Ne ba a ḥtō so ḥnan din de Adoniya a ne maame din de Hagit. **3** Ne ba a ḥtō so enum no, na wōfre no Sefatia. Na wōfre ne maame Abital. Ne ba a ḥtō so nsia no din de Yitream a na wōfre ne maame Eglā. **4** Wōwowoo mmammarima baasia yi nyinaa maa Dawid wō Hebron. Ḫdii adee wō hō mfirinhyia nson ne fa. Dawid yii kuropōn no kōo Yerusalem, na ḥdii adee mfirinhyia aduasa mmiensa wō hō. **5** Mmammarima a wōwowoo wōn maa Dawid wō Yerusalem no ne: Simea, Sobab, Natan ne Salomo. Amiel babaa Batseba na ḥwoo saa mmariama yi. **6** Wōsane wōwoo mmammarima baakron bi maa Dawid. Wōne Yibhar, Elisua, Elifelet, **7** Noga, Nefeg, Yafia, **8** Elisama, Eliada ne Elifelet. **9** Yeinom ne Dawid mmammarima a ne mpena mma nka ho. Na Dawid wō ḥbabaa bi a wōfre no Tamar. **10** Na Salomo asefoo ye Rehoboam, Abia, Asa, Yehosafat, **11** Yehoram, Ahasia, Yoas, **12** Amasia, Asaria, Yotam, **13** Ahas, Hesekia, Manase, **14** Amon ne Yosia. **15** Na Yosia

mmammarima ne Yohan an a ɔyε abakan, Yehoiakim a ɔtɔ so mmieni, Sedekia a ɔtɔ so mmiensa, enna Salum a ɔtɔ so ɔnan. **16** Yehoiakim babarima Yehoiakyin na ɔdi n'adee, enna ɔno nso ne wɔfa Sedekia bedii n'adee. **17** Yehoiakyin a Babiloniafoo kyeree no kɔtoo afiase no mmammarima ne Sealtiel, **18** Malkiram, Pedaia, Senasar, Yekamia, Hosama ne Nedabia. **19** Na Pedaia mmammarima ye Serubabel ne Simei. Na Serubabel mmammarima ye Mesulam ne Hanania. Na ɔwɔ ɔbabaa nso a ne din de Selomit. **20** Na ne mmammarima baanum bi nso din ne Hasuba, Ohel, Berekia, Hasadia ne Yusab-Hesed. **21** Na Hanania mmammarima din de Pelatia ne Yesaia. Na Yesaia babarima din de Refaia. Na Refaia babarima din de Arnan. Na Arnan babarima din de Obadia. Na Obadia babarima din de Sekania. **22** Na Sekania asefɔo ye Semaia ne ne mmammarima Hatus, Igal, Baria, Nearia ne Safat. Na wɔn nyinaa ye baasia. **23** Na Nearia mmammarima din de Elioenai, Hiskia ne Asrikam. Na wɔyε baasa. **24** Na Elioenai mmammarima din de Hodawia, Eliasib, Pelaia, Akub, Yohan an, Delaia ne Anani. Na wɔyε baason.

4 Yuda asefɔo no bi edin de Peres, Hesron, Karmi, Hur ne Sobal. **2** Sobal babarima Reaia na ɔwoo Yahat. Yahat woo Ahumai ne Lahad. Yeinom na na wɔyε Sorafoo mmusua. **3** Na Etam asefɔo no ne Yesreel, Yisma, Yidbas, enna Hasleponi a na ɔyε ne babaa, **4** Penuel a na ɔyε Gedor agya ne Eser a na ɔyε Husa agya. Yeinom na na wɔyε Hur a na ɔyε Efrata abakan ne Betlehem agya no asefɔo. **5** Na Tekoa agya a ne din de Ashur no wɔ yerenom baanu a wɔfrɛ wɔn Hela ne Naara. **6** Naara woo Ahusam, Hefer, Temeni ne Ahastari. **7** Hela woo Seret, Sohar, Etnan, **8** ne Kos a n'asefɔo ne Anub, Hasobeba ne Harum babarima Aharhel, Harum ne ne mmusua nyinaa. **9** Na ɔbarima bi wɔ hɔ a wɔfrɛ no Yabes a ɔyε ɔkeseɛ sene ne nuammarima nyinaa. Ne maame too no edin Yabes, ɔfiri se, ɔnyaa ɔyea wɔ n'awoo mu. **10** Yabes ne obi a ɔbɔɔ mpaeɛ kyere Israel Onyankopɔn se, “Ao, hyira me na trɛ m'ahyee mu. Mesre wo, ka me ho wɔ dee mεyε biara mu, na yi me firi ohaw ne ɔyea nyinaa mu.” Na Onyankopɔn yεe n'abisadee no maa no. **11** Suba nuabarima Kelub woo Mehir, Mehir woo Eston. **12** Eston woo Bet-Rafa, Paseah ne Tehina. Tehina woo Ir-Nahas. Yeinom ne Reka asefɔo. **13** Kenas mmammarima ne Otniel ne Seraia. Otniel mmammarima ne Hatat ne Meonotai. **14** Meonotai

woo Ofra. Na Seraia woo Yoab a ɔhyε Adwumfoo Bonhwa ase, ɔfiri se, na adwumfoo pii tete hɔ. **15** Na Yefune babarima Kaleb mmammarima ye Iru, Ela ne Naam. Na Ela babarima ye Kenas. **16** Yehalelel mmammarima ne Sif ne Sifa, Tiria ne Asarel. **17** Esra mmammarima ye Yeter, Mered, Efer ne Yalon. Mered waree Misraimni baa ma ɔwoo Miriam, Samai ne Yisba a ɔbeyε Estemoa agya no. **18** Mered nso waree ɔbaa a ɔfiri Yuda. ɔno nso woo Yered a ɔbeyε Gedor agya, Heber a ɔyε Soko agya, ne Yekutiel a ɔyε Sanoa agya. Na wɔfrɛ Mered yere Misraimni no Bitia a na ɔyε Misraimhene babaa. **19** Na Hodia yere ye Naham nuabaa. Ne mmammarima no mu baako na ɔwoo Keila a ɔyε Garmini na ɔbaako nso woo Estemoa a ɔyε Maakatni. **20** Simon mmammarima ne Amnon, Rina, Ben-Hanan ne Tilon. Na Yisi asefɔo no ne Sohet ne Ben-Sohet. **21** Na Sela ye Yuda mma no mu baako. Na Sela asefɔo no ne Er a ɔwoo Leka, Lada a ɔwoo Maresa a na wɔyε nweratam ho adwuma wɔ Bet-Asbea, **22** Yokim, Koseba mmarima, Yoas, ne Saraf a na wɔdi Moab ne Yasubi-Lehem so no. Saa edin yi nyinaa, wɔnya firii tete atwεrɛ a na wɔatwεrɛ agu ho mu. **23** Na wɔyε nkukuonwomfo a na wɔtε Netaim ne Gedera. Na wɔn nyinaa ye nnwuma ma ɔhene. **24** Na Simeon mmammarima no edin de Nemuel, Yamin, Yarib, Serah ne Saulo. **25** Na Saulo asefɔo ye Salum, Mibsam ne Misma. **26** Na Misma asefɔo ye Hamuel, Sakur ne Simei. **27** Simei woo mmammarima dunsia ne mmammaa baasia. Ne nuammarima no dee, na wɔn mu biara nni abusua kesee saa. ɔno enti, Simeon abusua annore te se Yuda abusua no. **28** Wɔtenaa Beer-Seba, Molada ne Hasar-Sual, **29** Bilha, Esem ne Tolad, **30** Betuel, Horma ne Siklag, **31** Bet-Markabot, Hasar-Susim, Bet-Biri ne Saaram. Na saa nkuro yi nyinaa hyεe wɔn ase kɔsii ɔhene Dawid berε so. **32** Won asefɔo nso tenaa Etam, Ain, Rimon, Token ne Asan a εye nkurotoot enum yi so, **33** ne ne nkuraaseɛ a atwa ho ahyia no kɔsii Baal. Na wɔn atenaee nie, na wɔahyehε saa edin yi nyinaa wɔ wɔn abusuadua nkrataa mu. **34** Wɔn a wɔka Simeon asefɔo ho no bi nso ne Mesobab, Yamlek ne Amasia babarima Yosa, **35** Yoel, Yosibia babarima Yehu a ɔyε Seraia babarima, na ɔno nso ye Asiel babarima, **36** Elioenai, Yaakoba, Yesohaia, Asaia, Adiel, Yesimiel ne Benaia, **37** Sifi babarima Sisa a n'agya ye Alon babarima, na ɔno ye Yediaa babarima, na ɔno nso ye Simri babarima a n'agya ye Semaia. **38** Edin a yeabobo yi ye ntuanofɔo a

wodeda Simeon mmusuakuo a woye adefoo no ano no bi. **39** Wokoa Gedor fam a na ewo bonhwa no apuees fam se worekope asase pa ama won mmoa adidi so. **40** Wonyaa mmoa adidibea pa wo ho. Na asase no so dwo na basabasaye biara nni ho. Na Ham asefoa no bi akotena Gedor fa mu ho dada. **41** Yudahene Hesekia eberes so no, Simeon ntuanofoo no ko dii ho so, see Ham ne Maonfoo afie pasaa. Wokumm obiara a na ote ho, faa asase no, efiri se, na wope se wonya mmoa didibea pa no. **42** Akofoo no mu ahanum a wofiri Simeon abusuakuo mu no koo bepo Seir so, a na Pelatia, Nearia, Refaia ne Usiel a won nyinaa ye Yisi mmammarima no na na wodi won anim. **43** Amalekfoo kakra a wokaes no, wokunkumm won nyinaa, faa ho, na wotena ho.

5 Na Israel babarima panin ne Ruben. Nanso, Esiane se wammu n'agya, na one n'agya mpenaafoo no mu baako kodaes no enti, ode n'abakanye maa ne nua Yosef mmammarima. Esiane saa asem yi enti, woamfa Ruben din anka abusuadua no ho se abakan. **2** Yuda asefoa na woyee abusuakuo a wowa tumi pa ara, ne saa enti woyii eman no sodifoo firi won mu, nanso, mpaninnie no dee, na eye Yosef dea. **3** Israel abakan Ruben no mmammarima ne: Hanok, Palu, Hesron ne Karmi. **4** Yoel asefoo ne Semaia, Gog, Simei, **5** Mika, Reaia, Baal, **6** ne Beera. Eberes a Asiriahene Tilgat-Pilneser de Rubenfoo koo nnommumfa mu no, Beera na na odi Rubenfoo no anim. **7** Wotwera Beera nkurfoo din sdede won matusua ne abusua no tee: Yeiel ne won ntuanoni, enna Sakaria **8** ne Asas babarima Bela a oyey Sema babarima a oyey Yoel babarima. Saa Rubenfoo yi tenaa beaes a efiri Aroer de kosi Nebo ne Baal-Meon. **9** Esiane se na wowa anantwie bebree wo Gilead asase so no enti, wodidi koo apuees fam wo anweatam a etre ko Asubonten Eufrate no ho. **10** Ohene Saulo pen so, Rubenfoo dii Hagarfoo so nkonim wo oko mu. Enti, wotu koo Hagarfoo atenae a ewo Gilead apuees fam ho no. **11** Basan asase so no, na Gad asefoa na wotete asase a edi Rubenfoo dee no so. Wotre koo apuees fam kosi Saleka. **12** Na Yoel na otua won ano wo Basan asase so. Na Safam, Yanai ne Safat ye n'aboafoo. **13** Na won abusaafao a woye ntuanofoo ma matusua afoforo nson din ne: Mikael, Mesulam, Seba, Yorai, Yakan, Sia ne Eber. **14** Yeinom nyinaa ye Huri babarima Abihail a oyey Yaroa babarima, Gilead babarima, Mikael babarima, Yesisai babarima Yahdo babarima, Bus babarima. **15**

Abdiel babarima Ahi, Guni babarima no na na oyey won matusua no ntuanoni. **16** Gadfoo no tenaa Gilead asase a ewo Basan ne ne nkuraasee ne Saron tata no nyinaa so. **17** Yudahene Yotam ne Israelhene Yeroboam eberes so na wotwerae yeinom nyinaa guu abusuadua nkrataa mu. **18** Na akofoo akesees a wowa Ruben, Gad matusua ne Manase abusua fa mu no ano si opeuanan enan ahanson ne aduosia. Wokurakura akokyem, akofena ne agyan, na won nyinaa akwadare wo akodie mu. **19** Woko tiaa Hagarfoo, Yeturfoo, Nafisfoo ne Nodabfoo. **20** Wosu freee Onyankopon wo oko no mu, na otiee won mpaeewo, efiri se, wode won ho too no so. Enti, wodii Hagarfoo no ne won dom nyinaa so nkonim. **21** Asadee a wofa firii Hagarfoo no nkyen no ye nyoma opeuanum, nnwan opehanu aduonum, mfunumu mpenu ne nneduafao opeha. **22** Wokunkumm Hagarfoo no bebree oko no mu, efiri se, na Onyankopon reko tia won. Enti, wotena won asase so, kosisse wotwaa won asuo. **23** Manase abusua fa no treee wo asase no so firi Basan kosi Baal-Hermon, Senir ne bepo Hermon ho. Na wodooso yie. **24** Yeinom ne won matusua no ntuanofoo: Efer, Yisi, Eliel, Asriel, Yeremia, Hodawia ne Yahdiel. Na won mu biara agye edin se okoofo kesees ne okandifoo. **25** Nanso, na wanni nokore, na wobuu won agyanom ne Onyankopon apam no so. Wosomm aman a Onyankopon seee won no anyame. **26** Enti, Israel Onyankopon de hyee Asiriahene Pul (a na wosane fré no Tiglat-Pileser) akoma mu se onko mfa asase no, na onkyekyere Rubenfoo, Gadfoo ne Manasefoo abusua fa se nneduafao. Asiariafoo no twaa won asuo koo Halah, Habor, Hara ne Asubonten Gosan ho a woda so te ho besi enne.

6 Na Lewi mmammarima ye: Gerson, Kohat ne Merari. **2** Na Kohat asefoa nso ye: Amram, Ishar, Hebron ne Usiel. **3** Na Amram mma ye: Aaron, Mose ne Miriam. Na Aaron mmammarima ye: Nadab, Abihu, Eleasa ne Itamar. **4** Eleasa woo Pinehas. Pinehas woo Abisua. **5** Abisua woo Buki, na Buki woo Usi, **6** Usi woo Serahia, Serahia woo Meraiot, **7** Meraiot woo Amaria, na Amaria woo Ahitub, **8** Ahitub woo Sadok, na Sadok woo Ahimaas, **9** Ahimaas woo Asaria, Asaria woo Yohanan, **10** Yohanan woo Asaria, a ono na na oyey osopanin wo asoredan a Salomo sii wo Yerusalem no mu. **11** Asaria woo Amaria, Amaria woo Ahitub, **12** Ahitub woo Sadok, Sadok woo Salum, **13** Salum woo Hilkia, Hilkia woo Asaria. **14** Asaria woo Seraia, Seraia woo Yehosadak. **15** Wotwaa Yehosadak asuo eberes a

Awurade de Yudafoō ne Yerusalemfoō koo nnommum mu a na wəhyē Nebukadnessar ase no. **16** Na Lewi mmammarima din de: Gersom, Kohat ne Merari. **17** Na Libni ne Simei ka Gerson asefō ho. **18** Na Amram, Ishar, Hebron ne Usiel ka Kohat asefō no ho. **19** Na Mahli ne Musi ka Merari asefō no ho. Yeinom ne Lewifoō mmusua sēdeē wōn mpanimfoō nnidisoo teē. **20** Na Gerson asefō ye: Libni, Yahat, Sima, **21** Yoā, Ido, Serah ne Yeaterai. **22** Na Kohat asefō ne Aminadab, Kora, Asir, **23** Elkana, Ebiasaf, Asir, **24** Tahat, Uriel, Usia ne Saulo. **25** Na Elkana asefō ne: Amasai, Ahimot, **26** Sofai, Nahat, **27** Eliab, Yeroham, Elkana ne Samuel. **28** Na Samuel mmammarima din ne: Yoēl a ḥye əpanin ne Abiya a ḥtō so mmieno no. **29** Na Merari mma ne: Mahli, Libni, Simei, Usa, **30** Simea, Hagia ne Asaia. **31** Dawid maa saa nnipa a wōn din didi soō yi dii Awurade fie nnwom anim, ēberē a wōde Apam Adaka no sii hō no. **32** Wōde nnwom kaa wōn som ho wō Ahyiaeē Ntomadan no mu hō, kōsii se Salomo sii Awurade asōredan no wō Yerusalem. Afei, wōnam mmara a wōde maa wōn so dii wōn dwuma wō hō. **33** Saa mmarima yi na wōne wōn mma somm wō hō no. Heman, dwom ho nimdefō no, na əfiri Kohat abusua mu. Wōto n'abusuadua ana firi Yoēl, Samuel, **34** Elkana, Yeroham, Elij, Yoā, **35** Suf, Elkana, Mahat, Amasai, **36** Elkana, Yoēl, Asaria, Sefania, **37** Tahat, Asir, Ebiasaf, Kora, **38** Ishar, Kohat, Lewi ne Israel ase; **39** Herman abadiakyire a ḥdi ekan no din de Asaf, a na əfiri Gerson abusua mu. Woto Asaf abusuadua ana firi Berekia, Simea, **40** Mikael, Baaseia, Malkia, **41** Etni, Serah, Adaia, **42** Etan, Sima, Simei, **43** Yahat, Gersom ne Lewi ase. **44** Herman abadiakyire a ḥtō so mmieno no din de Etan, a na əfiri Merari abusua mu. Wōto Etan abusuadua ana firi Kisi, Abdi, Maluk, **45** Hasabia, Amasia, Hilkia, **46** Amsi, Bani, Semer, **47** Mahli, Musi, Merari ne Lewi ase. **48** Na wōn abusuafō a wōyē Lewifoō no nso, wōmaa wōn dwuma ahodoo bi dii wō Ahyiaeē Ntomadan a ḥye Onyankopōn fie no mu. **49** Aaron ne n'asefō nko na wōsom se asōfō. Na wōde afōrebōdē gu ḥhyē afōrebukyia ne ohwam afōrebukyia so, na wōdi dwuma biara a ēfa kronkron mu kronkron hō ho. Wōnam mmara a Onyankopōn osomfoō Mose de maa wōn no so yē mpatađē maa Israel. **50** Na Aaron asefō ye: Eleasa, Pinehas, Abisua, **51** Buki, Usi, Serahia, **52** Meraiot, Amaria, Ahitub, **53** Sadok ne Ahimaas. **54** Yei ne abakōsem a ēfa nkuro ne asase a wōnam ntontobō kronkron so de maa

Aaron ne n'asefō a wōfiri Kohat abusua mu no. **55** Na Hebron ne mmoa adidibea nsase a atwa ho ahyia wō Yuda no ka ho. **56** Nanso, kuro no ho mfuo ne ēho nkuraa no dee, wōde maa Yefune babarima Caleb. **57** Enti, saa nkuro yi a mmoa adidibea atwa ebiara ho ahyia na wōde maa Aaron asefō: Hebron a ḥye dwanekōbea kuro, Libna, Yatir, Estemoa, **58** Hilen, Debir, **59** Asan, Yuta ne Bet-Semes. **60** Na wōmaa wōn Gibeon, Geba, Alemet ne Anatot firii Benyamin asase mu a mmoa adidibea ka emu biara ho. Enti, nkurotoō dumiena na wōde maa Aaron asefō. **61** Na Kohat asefō a wōkaeē no nso, wōnyaa nkurotoō edu a wōnam ntontobō kronkron so firii Manase abusua fa no asase so. **62** Gerson asefō nam ntontobō kronkron so nyaa nkurotoō dumiena firii Isakar, Aser ne Naftali nsase so. Wōnyaa bi nso firii Basan pō mu a ḥye Manase dea, a ēwō Yordan apueeē fam no. **63** Merari asefō nam ntontobō kronkron so, nyaa nkurotoō dumieno firii Ruben, Gad ne Sebulon nsase so. **64** Enti, Israelfō de saa nkuro yi ne mmoa adidibea yi nyinaa maa Lewifoō. **65** Wōnam ntontobō kronkron so na wōde nkuro a ēwōwō Yuda, Simeon ne Benyamin nsase so maes sēdeē wōaka dada no. **66** Saa nkurotoō yi ne ēho mmoa adidibea na Kohat asefō nya firii Efraim asase so: **67** Sekem a ḥye dwanekōbea kuro a ēwō Efraim bepō asase no so, Geser, **68** Yokmeam, Bet-Horon, **69** Ayalon ne Gat-Rimon. **70** Kohat asefō nkaeē no, wōde saa nkurotoō a əfiri Manase abusua fa no mu na ēmaa wōn: Aner ne Bileam a emu biara mmoa adidibea ka ho. **71** Gerson asefō nya kuro a wōfrē no Golan a ēwō Basan no firii Manase abusua fa asase so a Astarot ka ho, a ne nyinaa mmoa adidibea da ho. **72** Isakar asase so nso, wōmaa wōn Kedes, Daberat, **73** Ramot ne Anem a won mmoa adidibea ka ho. **74** Aser asase so, wōnyaa Masal, Abdon, **75** Hukok ne Rehob a na emu biara mmoa adidibea ka ho. **76** Naftali asase so, wōde Kedes a ēwō Galilea, Hamon ne Kiriataim maa wōn, a na mmoa adidibea ka emu biara ho. **77** Merari asefō nkaeē no nyaa Yokneam, Karta, Rimon ne Tabor nkuro firi Sebulon asase so, a na mmoa adidibea ka ebiara ho. **78** Ruben asase a ēda Asubonten Yordan apueeē fam a ēne Yeriko di nhweānim no nso, wōnyaa Beser a ḥye anweatam kuro, Yahas, **79** Kedemot ne Mefaat a mmoa adidibea ka emu biara ho. **80** Na Gad asase so nso, wōnyaa Ramot a ēwō Gilead, Mahanaim, **81** Hesbon ne Yaser a mmoa adidibea ka ebiara ho.

7 Na Isakar mmammarima baanan no din de Tola, Pua, Yasub ne Simron. **2** Tola mmammarima no ne: Usi, Refaia, Yeriel, Yahmai, Yibsam ne Samuel. Na wən mu biara ye wən agyanom mimusua ntuanofoo. Ohene Dawid ebere so no, na mmarima dodo a wəwə saa mimusua yi mu a wəyə asraafoo no dodo a ye əpeduonu mmienu ne ahansia. **3** Na Usi babarima din de: Yisrahia. Na Yisrahia mmammarima din de: Mikael, Obadia, Yoel ne Yisia a na wən baanum tuatua mimusua ano. **4** Mmarima dodo a na wəwə ho a wəyə asraafoo no dodo a ye əpeduasa nsia. Na wən baanum no nyinaa yerenom ne wən mmammarima ye bebree. **5** Mmarima a na wəwə ho a wəfiri Isakar mimusua no nyinaa mu a wəyə asraafoo no dodo a ye əpeduəwətwe nson. Wətwerəe wən nyinaa din nnidisoo nnidisoo guu wən abusuadua krataa mu. **6** Na Benyamin mmammarima baasa no din de: Bela, Beker ne Yediael. **7** Na Bela mmammarima ye: Esbon, Usi, Usiel, Yerimot ne Iri. Na saa akofo baanum yi ye mimusua ntuanofoo. Nnipa a wəfiri wən asefо mu yee asraafoo no dodo a ye əpeduonu mmienu ne aduasa ənan. Wətwerəe wən nyinaa din guu wən abusuadua krataa mu. **8** Na Beker mmammarima din de: Semira, Yoas, Elieser, Elioenai, Omri, Yeremot, Abia, Anatot ne Alemet. **9** Sedeē na wən abusuadua kyere no, na wən abusua ntuanofoo akyi no, wən asefо əpeduonu ne ahanu wo ho a wotumi dəm sraa. **10** Na Yediael babarima ne: Bilhan. Na Bilhan mmammarima ne: Yeus, Benyamin, Ehud, Kenaana, Setan, Tarsis ne Ahisahar. **11** Na wəyə Yediael mimusua no mu ntuanofoo a wən asefо a na wəka wən ho a wotumi dəm sraa no dodo a ye əpedunson ne ahanu. **12** Na Ir mmammarima ne Supim, ne Hupim. Aher na əwoo Husim. **13** Na Naftali mmammarima ye: Yahsiel, Guni, Yeser ne Salum. Na won nyinaa ye Yakob yere Bilha asefо. **14** Manase mmammarima a one ne mpena Aramni wowoo wən ne Asriel ne Makir. Makir na əwoo Gilead. **15** Makir pəe əyerenom maa Hupim ne Supim. Na wəfre Makir nuabaa Maaka. Na Makir asefо no mu baako a wəfre no Selofehad wowoo mmammaa nko ara. **16** Makir yere Maaka woo əbabarima a ətoo no edin Peres. Na ne nuabarima din de Seres. Peres mmammarima din de Ulam ne Rekem. **17** Na Ulam babarima din de: Bedan. Na won nyinaa ye Gileadfo a wəyə Manase babarima Makir asefо. **18** Makir nuabaa Moleket woo Is-Hod, Abieser ne Mahla. **19** Na Semida mmammarima ye: Ahian, Sekem, Likhi

ne Aniam. **20** Efraim asefо ne: Sutela, Bered, Tahat, Elada, Tahat, **21** Sabad ne Sutela. Wokunkumm Efraim mmammarima Eser ne Elad wo Gat, əfiri se, wəpəe se wəwia nyemmoa firi akuafoo a wəben ho no. **22** Wən agya Efraim suu wən kyeree yie, na n'abusuafoo bəkyekyeree ne were. **23** Əno akyi, Efraim kəo ne yere ho, na ənyinsenee, woo əbabarima. Efraim too no edin Beria esiane abebrese a n'abusuafoo faa mu no enti. **24** Efraim woo əbabaa too no edin Seer. Əno na əkyekyeree nkuro Bet-Horon Anafo, Atifi ne Usen-Seera. **25** Efraim asefо nnidisoo ne Refa, Resef, Tela, Tahan **26** Ladan, Amihud, Elisama, **27** Nun ne Yosua. **28** Efraim asefо no tenaa asase Bet-El ne ne nkuroto a atwa afa anafo fam, Naaran a əda apuee fam, Geser ne ne nkuraasee a əda atoee fam ne Sekem ne ne nkuraasee a atwa ho ahyia, kofa atifi fam, de kəsi Aya a nkuraasee ka ho no so. **29** Manase hyee so no, na nkuro a ədeda ho ye Bet-Sean, Taanak, Megido, Dor ne wən nkuraasee a atwa ho ahyia no. Israel ba Yosef asefо tenaa saa nkuro yi so. **30** Na Aser mmammarima ye: Yimna, Yiswa, Yiswi ne Beria. Na wəwə nuabaa a ne din de Sera. **31** Na Beria mmammarima din de: Heber ne Malkiel a əwoo Birsait no. **32** Na Heber mmammarima din de Yalet, Somer ne Hotam. Na wəwə nuabaa a ne din de Sua. **33** Na Yalet mmammarima din de: Pasak, Bimhal ne Aswat. **34** Na Semer mmammarima din de: Ahi, Rohga, Hubah ne Aram. **35** Na ne nuabarima Helem mmammarima din de: Sofa, Yimna, Seles ne Amal. **36** Na Sofa mmammarima din de: Suah, Harnefer, Sual, Beri, Yimra, **37** Beser, Hod, Sama, Silsa, Yitran ne Beera. **38** Na Yeter mmammarima din de: Yefune, Pispa ne Ara. **39** Na Ula mmammarima din de: Arah, Haniel ne Risia. **40** Na Aser asefо no mu biara ye wən agyanom abusua ədaanoni. Na wən nyinaa ye akofo pa ne ntuanofoo a wədi mu. Na mmarima əpeduonu nsia na wəwə ho a wəatwere wən din agu wən mimusuadua nwoma mu a wəyə akofo a wəagye edin.

8 Benyamin mmammarima na ədidi soo yi: Bela (abakan), Asbel, Ahra, **2** Noha ne Rafha. **3** Bela mmammarima ye: Adar, Gera, Abihud, **4** Abisua, Naaman, Ahoa, **5** Gera, Sefufan ne Huram. **6** Ehud mmammarima, mimusua ntuanofoo, a na wote Geba a wəpamoo wən firii ho kəo Manahat nie: **7** Naaman, Ahiya ne Gera. Gera a na oye Usa ne Ahihud agya no na əbere a wəretu no, ədii wən anim. **8** Saharaim

gyaee ne yeronom Husim ne Baara akyi no, əwoo mma wə Moab asase so. **9** Ne yere foforə Hodes woo Yobab, Sibia, Mesa, Malkam, **10** Yeus, Sakia ne Mirma. Saa mmamarima yi bəyee mmusua ntuanofoo. **11** Na Saharaim yere Husim awo Abitub ne Elpaal dada. **12** Elpaal mmamarima ye: Eber, Misam ne Semed a əkyekyeree Ono ne Lod ne wən nkuraasee no, **13** Beria ne Sema. Na wəye mmusua ntuanofoo a na wəte Ayalon, na wəpamoo əmanfoo a wəte Gat no. **14** Beria mmamarima ye Ahio, Sasak, Yeremot, **15** Sebadia, Arad, Eder, **16** Mikael, Yispa ne Yoha. **17** Elpaal mmamarima ye Sebadia, Mesulam, Hiski, Heber, **18** Ismerai, Yislia ne Yobab. **19** Simei mmamarima ye Yakim, Sikri, Sabdi, **20** Elienai, Siletai, Eliel, **21** Adaia, Beraia ne Simrat. **22** Sasak mmamarima ye Yispan, Eber, Eliel, **23** Abdon, Sikri, Hanan, **24** Hanania, Elam, Antotia, **25** Yifdeia ne Penuel. **26** Yeroham mmamarima ye: Samserai, Seharia, Atalia, **27** Yaaresia, Elia ne Sikri. **28** Yeinom ne agyanom mmusua ntuanofoo a wəatwəre wən din wə wən mu biara abusuadua nkrataa mu. Na wən nyinaa tenaa Yerusalem. **29** Yeiel (Gibeon agya) tenaa Gibeon. Na ne yere din de Maaka **30** a na ne babarima piesie din de Abdon. Na Yeiel mmamarima a wəaka no din de Sur, Kis, Baal, Ner, Nadab, **31** Gedor, Ahio, Seker, **32** ne Miklot a əye Simea agya. Na saa mmusuafooyi tete bemmen won ho won ho wə Yerusalem. **33** Ner na əwoo Kis. Kis na əwoo Saulo, Saulo na əwoo Yonatan, Malki-Sua, Abinadab ne Esbaal. **34** Yonatan babarima ne: Merib-Baal (anaa Mefiboset) na Merib-Baal woo Mika. **35** Mika mmamarima ne: Piton, Melek, Tarea ne Ahas. **36** Ahas woo Yehoada na Yehoada woo Alemet, Asmawet ne Simri. Na Simri woo Mosa. **37** Mosa woo Binea. Binea woo Rafha. Rafha woo Elasa. Elasa woo Asel. **38** Asel woo mmamarima baasia a wəne: Asrikam, Bokeru, Ismael, Searia, Obadia ne Hanan. Na yeinom ye Asel mma. **39** Na Asel nuabarima Esek wə mmamarima baasa a wəne Ulam a əye abakan, Yeus a ətə so mmienu ne Elifelet a ətə so mmiensa. **40** Ulam mmamarima nyinaa ye aksfuu a wəakwadare wə akodie mu, na wəye agyantofoo toafom. Na wəwə mma ne mmanananom bebreec a na won nyinaa dodooye əha aduonum. Yeinom nyinaa ye Benyamin asefoo.

9 Wətwerəe Israel abusuadua biara mu nnipa din guu Israel ne Yuda Ahemfo nwoma mu. Esiane se na Yudafooyi no nni Awurade nokore no enti, wətwaaw won

asuo kəə Babilonia. **2** Wən a wəsane baee wən agyapadee wə wən nkuro dada mu no ye Israelfoo bi, asefoo, Lewifoo ne asoredan mu aboafoo. **3** Nnipa a wəfiri Yuda, Benyamin, Efraim ne Manase mmusuakuo mu ba betenaa Yerusalem no ye: **4** Amihud babarima Utai a əye Omri babarima na əno nso ye Imri babarima na əno nso ye Bani babarima a wəye Yuda babarima Peres asefoo. **5** Wən a wəfiri Silonfoo abusua mu no ye: Asaia a əye abakan no ne ne mmamarima. **6** Serah abusua mu no: Yeuel ne n'abusuafooyi na wəsane baee. Yuda abusuakuo no mu mmusua ahansia aduokron na wəsane baee. **7** Wən a wəfiri Benyamin abusuakuo mu a wəsane baee no ne: Mesulam babarima Salu, a əye Hodawia babarima na əno nso ye Hasenua babarima; **8** Yibneia a əye Yeroham babarima; Ela a əye Usi babarima, Mikri babarima; Mesulam a əye Sefatia babarima, Reuel babarima, Yibnia babarima baee. **9** Saa mmarima yi nyinaa, na wəye mmusua ntuanofoo, na wəatwəre wən din wə wən mmusuakuo mmusuadua nwoma mu. Benyamin abusuakuo mu mmusua aha nkron ne aduonum nsia na wəsane baee. **10** Asəfəoo a wəsane baee no bi ne: Yedaia, Yehoriarib, Yakin; **11** Asaria a əye Hilkia babarima, a əno nso ye Mesulam babarima, na əno nso ye Sadok babarima, na əno nso ye Meraiot babarima, na əno nso ye Ahitub babarima. Na Asaria ye Onyankopon fie ahwəfuu so panin. **12** Asəfəoo a wəsane baee no bi ne Adaia a əye Yeroham babarima, a na əno nso ye Pashur babarima, na əno nso ye Malkia babarima ne Masai a əye Adiel babarima, na əno nso ye Yahsera babarima, na əno nso ye Mesulam babarima, a əno nso ye Mesilemit babarima, na əno nso ye Imer babarima. **13** Asəfəoo a wəsane baee nyinaa dodooye apem ahanson aduosia. Na wəye mmusua ntuanofoo a wəye nsiyəfuu. Na wən adwuma ne sə, wəsom wə Onyankopon fie. **14** Lewifoo a wəsane baee no ye: Semaia a əye Hasub babarima, a na əye Asrikam babarima, a na əno nso ye Hasabia babarima, a na əye Merari aseni; **15** Bakbakar; Heres; Galal; Mika babarima Matania a əye Sikri babarima, na əno nso ye Asaf babarima, **16** Obadia a əye Semaia babarima, a əye Galal babarima, na əno nso ye Yedutun babarima, ne Asa a əye Elkana babarima Berekia a wətenaa Netofa asase so. **17** Apono anohwəfuu a wəsane baee no ye: Salum, Akub, Talmon, Ahiman ne won mmusuakoo. Salum na na əye əpono ano hwəfuu panin. **18** Kane no nso, na anka wən na wəhwə əhene əpono a əkyere apuee fam

no so. Na saa mmaprima no som se Lewifoɔ atenaes apono ano ahwefoo. **19** Na Salum ye Kore babarima a ɔye Ebiasaf a ɔfiri Kora abusua mu aseni. Na one n'abusuafoo a wɔye Korafoɔ no na na wɔwen ekwan a ekɔ kronkronbea hɔ no, sedee na wɔn mpanimfoɔ wenee Ahyiaeɛ Ntomadan wo Awurade atenaes hɔ no. **20** Eleasa babarima Pinehas na kane no na ohwe apono ano ahwefoo no so, na Awurade ka ne ho. **21** Akyire no, Meselemia babarima Sakaria na na ɔwen ekwan a ekɔ Ahyiaeɛ Ntomadan no mu no ano. **22** Ne nyinaa mu, saa ɛbere no, na apono ano ahwefoo no dodoɔ ye ahanu ne dumieni a na wɔatwere wɔn din wɔ wɔn mmusuadua nkrataa mu wɔ wɔn nkuraasee. Dawid ne Samuel a na ɔye ɔdehunufoɔ no yiyii wɔn agyanom, ɔfiri se na wɔye nokwafoɔ. **23** Saa apono ano ahwefoo yi ne wɔn asefoɔ no, na wɔkyekye wɔn mu kɔwɛn ekwan a ekɔ Awurade efie, a kane no na ɔye ntomadan no ano. **24** Wɔde apono ano ahwefoo no gynagyrinaa afanan no nyinaa a ɔye apuee, atœe, atifi ne anafooo. **25** ɔbere-ano-bere-ano, na wɔn abusuafoo a wɔwɔ nkuraasee no bɛboa wɔn wɔ wɔn nnanson nnanson dwumadiɛ mu. **26** Saa apono ano ahwefoo mpanimfoɔ baanan a na wɔye Lewifoɔ no, na wɔn adwuma no ye dees ɛkura asodie kɛsɛ, ɔfiri se, wɔn na na wɔhwɛ adan ne sikakoradan a ewɔ Onyankopon fie hɔ no so. **27** Wɔwen Onyankopon fie hɔ anadwo, ɔfiri se, na ɔye wɔn asedee. Afei, na ɔye wɔn adwuma se da biara anɔpa wɔbuebie apono no. **28** Na apono ano ahwefoo no bi adwuma ne se wɔhwɛ nneema ahodoo a wɔde ye ɔsom adwuma no so. Se wɔrekɔfa, na wɔresane de akɔgu hɔ no nyinaa a, wɔhwɛ se ebi nnyera. **29** Afoforo nso hwɛ nneema a wode asiesie hɔ, nneema a ewɔ kronkronbea hɔ, nneema a wɔde bre wɔn, se ebia, asikyiresiam a wɔyam no muhumuhu, nsã, ngo, nnuhwam ne kurobo ahodoo so. **30** Nanso, na asofoo no na wɔdi nnuhwam no ne kurobo no ho dwuma. **31** Matitia a ɔye Lewini, na ɔye Korani Salum abakan no na na oto burodo a wɔde bɔ afɔdee no. **32** Na nnipa bi a wɔfiri Kohat abusua mu nso na na wɔhwɛ, siesie burodo a wode to ɛpono Homeda no. **33** Nnwom ho nimdefoo a na wɔn nso ye Lewifoo atitire no nyinaa, na wɔtete Asoredan no mu. Na wɔmma wɔnnye adwuma foforo biara, esiane wɔn adwuma a wɔye no mmere nyinaa enti. **34** Na saa nnipa yi nyinaa tete Yerusalem. Na wɔye Lewifoɔ mmusua no nyinaa ntuanofoo a wɔatwere wɔn din ahye wɔn mmusuadua krataa mu. **35** Yeiel (Gibeon agya) tenaa Gibeon. Na ne yere din

de Maaka, **36** a na ne babarima piesie din de Abdon. Na Yeiel mmaprima a wɔaka no din de Sur, Kis, Baal, Ner, Nadab, **37** Gedor, Ahio, Sakaria ne Miklot. **38** Miklot na ɔye Simeam agya. Na saa mmusuafoo yi tete bemmen wɔn ho wɔn ho wɔ Yerusalem. **39** Ner na ɔwoo Kis. Kis na ɔwoo Saulo, Saulo na ɔwoo Yonatan, Malki-Sua, Abinadab ne Esbaal. **40** Yonatan babarima ne: Merib-Baal (anaa Mefiboset) na Merib-Baal woo Mika. **41** Mika mmaprima ne: Piton, Melek, Tarea ne Ahas. **42** Ahas woo Yara. Yara woo Alemet, Asmawet ne Simri. Na Simri woo Mosa. **43** Mosa woo Binea. Binea woo Refaia. Refaia woo Elasa. Elasa woo Asel. **44** Asel woo mmaprima baasia a wɔne: Asrikam, Bokeru, Ismael, Searia, Obadia ne Hanan. Na yeinom ye Asel mma.

10 Afei, Filistifoo no bɛto hyɛe Israel so, ma Israelfoo no dwaneeɛ. Wɔkunkumm wɔn mu pii wɔ bepo Gilboa so. **2** Filistifoo no kaa Saulo ne ne mmaprima hyɛe. Wɔkunkumm wɔn mu baasa a wɔn ne Yonatan, Abinadab ne Malki-Sua. **3** ɔko no ano yɛe den wɔ Saulo ho hyiaeɛ, ma Filistifoo agyantofoo no nyaa Saulo pira no yie. **4** Saulo firi apenesie mu ka kyereɛ n'akodeɛkurafoɔ no se, "Twe w'akofena, na fa wɔ me kum me na Filistifoo abosonsomfoɔ yi ammeto me, angu m'anim ase." Nanso, na n'akodeɛkurafoɔ no suro enti, wanyɛ saa. Enti, Saulo twee ɔno ara n'akofena, de kumm ne ho. **5** ɔbere a n'akodeɛkurafoɔ no hunuu se Saulo awuo no, ono nso de n'akofena kumm ne ho. **6** Enɔ enti, Saulo ne ne mmaprima baasa no wuuii wɔ hɔ ara, ma n'ahennie nnidisoo no baa awieeɛ. **7** ɔbere a Israelfoo a wɔwo Yesreel bɔnhwa no mu no hunuu se wɔadi wɔn akodom no so, na Saulo ne ne mmaprima baasa no awuuii no, wɔdwane gyaa wɔn nkuro hɔ. Enɔ enti, Filistifoo no kɔfaa wɔn nkuro no. **8** Adeɛ kyeeɛ a Filistifoo no kɔ se wɔrekɔyi atɔfoo no ho nneema no, wɔhunu se Saulo ne ne mmaprima no amu gugu bepo Gilboa so. **9** Enti, wɔyiyii Saulo akodee firii ne ho, twaa ne ti. Afei wɔbɔɔ Saulo wuo no ho dawuro, maa won ahoni ne nnipa a wɔwɔ Filistia nyinaa teeɛ. **10** Wɔde n'akodee no guu wɔn anyame no abosonnan mu, na wɔkyekyere ne ti no fam Dagon asoredan no ofasuo ho. **11** Nanso, Yabes Gileadfoo tee dees Filistifoo aye Saulo no, **12** wɔn akofoo kɔfaa Saulo ne ne mmaprima baasa no amu baa Yabes. Na wɔsiee wɔn amu wɔ odum dua bi a ewɔ Yabes ase, na wɔdii mmuada nnanson. **13** Na Saulo wuiɛ, ɔfiri se, wannu Awurade nokore. Wanni

Awurade ahyédee so, na mpo, okoo asamanfre, 14 wo
ebere a anka ese se obisa akwankyere firi Awurade ho.
Eno enti, Awurade kumm no, de n'ahennie hyee Yisai
babarima Dawid nsa.

11 Na Israel nyinaa koo Dawid nkyen wo Hebron
koka kyere no se, "Yen nyinaa ye w'abusuafoo.
2 Mmere tenten bi a atwam, mpo ebere a Saulo
di yen so ohene no, na wone obi a nokorem na
wodi Israel anim. Na Awurade, wo Onyankopon, aka
kyere wo se, 'Wobeye odwanhwefoo ama me nkurofuu
Israel. Wobeye won sodifoo.'" **3** Enti, Dawid ne Israel
ntuanofuu no yee apam wo Awurade anim wo Hebron.
Wosraa no ngo, sii no Israehene sedes Awurade nam
Samuel so hyee ho bo no. **4** Na Dawid ne Israel nyinaa
koo Yerusalem anaa Yebus, sedes na wofre ho kane
no, efiri se, Yebusifoo na wokotenaas asase no so kane
kyekyeree. **5** Nnipa a wofiri Yebus no ka kyere Dawid
se, "Worentumi mma ha da biara da." Nanso, Dawid
faa aban a na ewo Sion a wofre no Dawid Kuro no.
6 Dawid ka kyere n'akodom no se, "Mo mu biara a
obedi anim na yeakoto ahye Yebusifoo no so no, ono
na obeye m'akodom so sahene." Na Dawid nuabaa
Seruia babarima Yoab dii ntahyesoo no anim, enti
obeyee Dawid akodom so sahene. **7** Dawid tenaa aban
no mu, na eno enti na wofree ho Dawid kuro no. **8**
Dawid kyekyeree kuro no, tree mu firi Milo de twaa
ho hyiae, ebere a na Yoab nso rekyekyere Yerusalem
nkaee no. **9** Na Dawid tumi yee kesee, efiri se, na Asafo
Awurade ka ne ho. **10** Yeinom ne Dawid nnommarima
ntuanofuu. Wone Israel nyinaa boom, sii gyinaas se
wode Dawid beye won so ohene sedes Awurade ahye
bo afia Israel ho no. **11** Dawid nnommarima no ho nseni
nie: Dee odi ekan no ne Yasobeam, a oyé Hakmonini
a na oda Baasa no ano se oahene—Baasa no ye
nnommarima akatakyie a na wowa Dawid asraafuu
mu. Ebere bi, ode ne pea kunkumm atamfoo asaha wo
akodie baako mu. **12** Dee oto so mmienu wo Baasa no
mu no ye Dodo babarima Eleasa a oyé Ahoa aseni. **13**
Ebere a Dawid sore tiaa Filistifoo wo Pas-Damim no,
na oka ne ho. Oko no sii wo baabi a na eyé atokofuu
nko, na Israel asraafuu no dwanee. **14** Nanso, Eleasa
ne Dawid gyinaa won nan so wo afuo no mfimfini,
bo Filistifoo guie. Na Awurade maa wodii nkonom
de gyee won. **15** Eda bi a Dawid wo obutan bi a eben
Adulam oboden ho no, na Filistifoo asraadom akyere
sraban wo Refaim bonywa mu. Baasa no a na woka
Aduasa no a woagye edin wo Dawid akodom mu no

siane kohyiaa no wō hō. 16 Saa ēberē no, na Dawid te abanbōeē mu hō a na Filistifoo akodōm kuo bi akōtena Betlehem. 17 Dawid firi akōnnō mu kaeē sē, “Ao me kōn dō nsu pa a ēwo abura a ēwo Betlehem no bi; deē ēben ēpono ano no bi.” 18 Enti, Baasa no bō wuraa Filistifoo no mu, kōsaa abura no mu nsuo no bi de bres Dawid. Nanso, Dawid annom. Mmom, ḥhwie guu Awurade anim 19 team sē, “Empare me sē mēnom saa nsuo yi. Esom bo te sē saa mmarima yi a wōde wōn ho bōo afōdee kōsa bres me no mogya.” Enti, Dawid annom. Yei ye Baasa no mmaninsem no bi nhwesoo. 20 Yoab nuabarima Abisai na na ḥtua Aduasa no ano. ḥno na ḥde ne pea kunkumm atamfoo no mu ahasa. Saa mmaninsem yi enti na ḥgyee edin te sē Baasa no. 21 Abisai na na ne din ahjeta yie wō Aduasa no mu sē won sahene, nanso na ḥnka Baasa no ho. 22 Na Yehoiada babarima Benaia a ḥfiri Kabseel no nso wō hō. Na ḥno nso di mmaninsem. ḥyeē bebree a emu baako ne sē ḥkunkumm Moab akofoo akēsēe baanu bi. ēberē foforō bi nso, ḥtaa gyata maa aboa no kōtō amena mu. Na sukyeremma ama fam aye toro, nanso, ḥkyere gyata no kumm no. 23 Edi bi a na ḥkura aporibaa nko ara no, ḥkumm Misraimni ḥkofoo bi a na ne tenten ye anammon nson ne fa. Na ne pea no mu pipiripie te sē ntomanwomfoō nsadua. Benaia hwam pea no firii Misraimni no nsam, de kumm no. 24 Yeinom ne mmaninsem a ḥmaa Yehoiada babarima Benaia gyee edin te sē Baasa no. 25 Wōhyēe no animuonyam sene nkaeē a wōka Aduasa no ho no, nanso na ḥmfra Baasa no mu. Na Dawid yēe no ne ho awemfoō no so sahene. 26 Nnipa a na wōka Dawid nnōmmarima no ho nie: Yoab nuabarima Asahel; Dodo babarima Elhanan a ḥfiri Betlehem; 27 Samot a ḥfiri Harori; Heles a ḥfiri Pelon; 28 Ikes babarima Ira a ḥfiri Tekoa; Abieser a ḥfiri Anatot; 29 Sibekai a ḥfiri Husa; Salmon a ḥfiri Ahoa; 30 Maharai a ḥfiri Netofa; Baana a ḥfiri Netofa babarima Heled; 31 Ribai a ḥfiri Gibeā babarima Itai (wōfiri Benyamin abusuakuo mu); Benaia a ḥfiri Piraton; 32 Hurai a ḥfiri baabi a ēben Nahale-Gaas; Abiel a ḥfiri Araba. 33 Asmawet a ḥfiri Baharum; Eliahba a ḥfiri Saalbon. 34 Hasem mmamarima a wōfiri Gison; Sage babarima Yonatan a ḥfiri Harar. 35 Sakar babarima Ahiam a ḥfiri Harar; Ur babarima Elifar. 36 Hefer a ḥfiri Mekera; Ahiya a ḥfiri Pelon. 37 Hesro a ḥfiri Karmel; Esbai babarima Naarai. 38 Natan nuabarima Yoel; Hagri babarima Mibhar. 39 Selek a ḥfiri Amon; Naharai a ḥfiri Beerot

(a na øye Yoab akodeekurafoo); **40** Ira a øfiri Yitri; Gareb a øfiri Yitri; **41** Hetini Uria; Ahlai babarima Sabad; **42** Sisa babarima Adina a na oda Rubenfoo ano, a na mmaprima aduasa ka ne ho; **43** Maaka babarima Hanan; Yosafat a øfiri Mitna; **44** Usia a øfiri Astera; Hotam a øfiri Aroer mmamarima Sama ne Yeiel; **45** Simri babarima Yediael; Yoha ne nuabarima a øfiri Tis; **46** Eliel a øfiri Mahawi; Elnaam mmamarima Yeribai ne Yosawia; Yitma a øfiri Moab; **47** Eliel ne Obed; Yaasiel a øfiri Soba.

12 Ebera Dawid dwane firii Kis babarima Saulo
anim kohintaa wo Siklag no, saa mmarima yi
kodomm no. Na woka nnommarima a woboa Dawid
wo akodie mu. **2** Na won nyinaa ye agyantofoo
toamfomfoo. Na wotumi de won nsa benkum ne
nifa nyinaa to agyan ne ahwimmo. Na won nyinaa
ye Saulo abusuafaa a wofiri Benyamin abusuakuo
mu. **3** Na dee otua won ano ye Semaa a ofiri Gibeaa
no babarima Ahieser. Na ne nuabarima ne Yoas
a oyee n'abadiakyire. Yeinom ne nnommarima no
nkae: Asmawet mmamarima Yesiel ne Pelet; Beraka
ne Yehu a wofiri Anatot; **4** Ismaia a ofiri Gibeon,
ekofooo kesee ne ntuanoni wo Aduasa no mu; Yeremia,
Yahasiel, Yohanah ne Yosabad a wofiri Gedera; **5**
Elusai, Yerimot, Bealia, Semaria, ne Sefatia a ofiri
Harif; **6** Elkana, Yesia, Asarel, Yoeser, Yasobeam a woye
Korafo; **7** Yoela, Sebadia, Yeroham mmamarima
a wofiri Gedor. **8** Gadfooo akofoo akokoodurufaa bi a
woakwadare akodie mu dwane koo Dawid afa ebera a
na owo abanboes mu wo esere no so. Na woye anintini
wo nkatabo. ne pea akodie mu a won ho ye hu se
gyata, na won ho ye hare te se mmepo so atwe. **9** Eser
na na otua won ano. Obadia ye abadiakyire. Eliab na
oto so mmiensa. **10** Dee ota so enan ne Mismana. Dee
ota so enum ne Yeremia. **11** Atai to so nsia, Elijel to so
nson. **12** Yohanah to so nwotwe, Elsabad to so nkron.
13 Yeremia to so edu, Makbanai to so dubaako. **14** Saa
nnommarima a wofiri Gad yi ye asahene. Dees oyee
den koraa no, otumi ne asraafaa oha ko, enna dee oyee
den no tumi ne asraafaa apem ko. **15** Afe no ahyeasee
a Asubonten Yordan ayiri no, wotwa kopaloo nnipa
a wotete tata so wo n'apuee ne n'athee nkronkon
so nyinaa firii ho. **16** Afofora a wofiri Benyamin
ne Yuda no baa Dawid nkyen wo abanboes ho. **17**
Dawid kohyiaa won kaa se, "Se moaba asomdwoes
so se morebeboa me a, ye ye nnamfo. Na se moaba
se morebeyi me ama m'atamfoo wo ebera a menyee

bone bi a, yen agyanom Onyankopon nhwe mmu mo aten.” 18 Na honhom no sii Amasai a akyire no abeyee Aduasa no so panin no so, na ɔkaa se, “Yeye wo dea, Dawid! Yewo w’afa, Yisai ba; Asomdwoe ne nkɔsoo nyɛ wo kyefaa na w’aboafoo nyinaa nnya nkɔsoo, efiri se, wo Onyankopon ne dee əboa wo.” Enti, Dawid maa wabekaa ne ho, na ɔyee won mpanimfoa wo n’akodɔm mu. 19 Manase mmaprima no bi tee won ho kɔdɔmm Dawid wo ebere a na one Filistifoo no rekoko atia Saulo no. Nanso, asem no ani danee a Filistifoo ntuanofoo ampene so se Dawid ne ne mmaprima no beka won ho akɔ. Wɔdwendwenee ho ara no, wɔmaa wɔsanee won akyi kaa se, “Se Dawid dane n’ani kɔ Saulo afa de tia yen a, yen nkwa na yede bɛtwa so.” 20 Manase mmaprima a wɔwae kɔ Dawid afa wo ebere a na ɔresane akɔ Siklag no ne Adna, Yosabad, Yediael, Mikael, Yosabad, Elihu ne Siletai. Na won mu biara da akodɔm apem ano. 21 Wɔboaa Dawid maa ɔtaa afomfafoo no, efiri se, na wɔye akokoodurufoo ne akofoo akese a wɔbeyee asahene wo n’akodɔm mu. 22 Adekyee biara, mmaprima bebree kɔdɔm Dawid kɔsii se ɔnyaa asraadɔm a eso te se Onyankopon dee. 23 Yeinom ne akofoo akese dodo a wɔdɔm Dawid wo Hebron no. Na won nyinaa pe se Dawid si Saulo anan mu di ɔhene, sedee Awurade ahye ato ho no. 24 Akofoo akese a wɔfiri Yuda abusuakuo mu no, na won dodo ye mpem nsia ne aha nwɔtwe a wɔkurakura nkataboo ne mpea. 25 Akofoo akese a wɔfiri Simeon abusuakuo mu no, na won dodo ye mpem nson ne ɔha. 26 Akodɔm a na wɔfiri Lewi abusuakuo mu no, na won dodo ye mpem ɛnan ne ahansia. 27 Na Yehoiada a otua Aaron abusua no ano no wo akodɔm mpem mmiensa ne ahanson a wɔhye n’ase. 28 Saa ara nso na na Sadok, ɔbabunu ɔkofoo kese ne n’abusuafuu aduonu mmienu a won nyinaa ye asraafuu mpanimfo ka ho. 29 Akofoo akese a wɔfiri Benyamin abusuakuo mu a wɔye Saulo abusuakoo no, na won dodo ye mpem mmiensa. Na Benyaminfoo no mu fa kese ne taa Saulo akyi ara. 30 Akofoo akese a wɔfiri Efraim abusuakuo mu no, na won dodo ye mpem aduonu ne aha nwɔtwe a won mu biara agye edin wo n’abusua mu. 31 Manase abusuakuo fa a na ewɔ Yordan atɔe fam no nso, wɔtuu mmaprima mpem dunwɔtwe a won botae ara ne se wɔbɛboaa Dawid ma wadi ɔhene. 32 Ntuanofoo a wɔfiri Isakar abusuakuo mu ne won abusuafuu dodo ye ahanu. Na saa mmaprima yi nyinaa te nsem a erekɔ so saa ebere no ase, na wonim ɛkwan

pa a εγε ma Israel nso. 33 Akofoa a wɔakwadare akodie mu a wɔfiri Sebulon abusuakuo mu no, na wɔn dodoa ye mpem aduonum. Na wɔako amia mu aye krado ama akodie, na na wɔtaa Dawid akyi pintinn. 34 Wɔn a wɔfiri Naftali abusuakuo mu no ye asraafoo mpanimfoa apem ne akyo akesee mpem aduasa nson a wɔkurakura nkataboo ne mpea. 35 Akofoa a wɔfiri Dan abusuakuo mu no, na wɔn dodoa ye mpem aduonu nwɔtwe ne ahansia a wɔasiesie won ho ama øko. 36 Akofoa akesee a wɔatete wɔn yie a wɔfiri Aser abusuakuo mu no, na wɔn dodoa ye mpem aduanan a wɔn nyinaa aye krado ama øko. 37 Ruben, Gad mμmusuakuo ne Manase abusuakuo fa a na wɔtete Asubonten Yordan apuee fam no maa asraadøm mpem oha ne aduonu a wɔwɔ akodee ahodoo nyinaa. 38 Saa asraafoo yi nyinaa kɔ̄ amia mu na wɔkɔ̄ Hebron a wɔn botaeε ara ne se wɔde Dawid bεye Israelhene. Nokorem, Israel nyinaa adwene kɔ̄ benkorø mu se, εse se Dawid na εye wɔn øhene. 39 Wɔne Dawid didiε, nomeε nnansa, εfiri se, na wɔn abusuafø no aye ahoboa rehwε wɔn økwan. 40 Nnipa bi a wɔfiri akyiri te se Isakar, Sebulon, ne Naftali de nnuane tenaa wɔn mfunumu, nyoma ne anantwie so baaε. Wɔde asikyiresiam, øfam, εhye, nsā, ngo, anantwie ne nnwan bebree baa afahye no ase. Anigyeε a enni kabea baa Israel asase so.

13 Dawid ne ne mpanimfoo a n'asraafø asahene ne mmapømma nyinaa ka ho, tuu agyina. 2 Na økasa kyereε Israelfoo a woahyia ho no nyinaa se, “Se mopene so na se εye Awurade yen Onyankopøn pe a, momma yento nkra nkøma Israelfoo a wɔwɔ øman no afanan nyinaa a asøfoo ne Lewifoo a wɔwɔ nkuro so ne adidibe ka ho. Momma yento nsa mfre wɔn, na wɔmmeka yen ho. 3 Eberε aduru se yesane de yen Onyankopøn Apam Adaka no ba, εfiri se, Saulo ahennie εberε so no, yεampe anhwε.” 4 Badwa no penee saa asem yi so εfiri se, wohunuu se, wɔye saa a, εye. 5 Enti, Dawid frεε nnipa a wɔwɔ Israel nyinaa, εfiri øman no tire kosi tire, se wɔmmeka ne ho na wɔmfia Onyankopøn Apam Adaka no mfiri Kiriat-Yearim mmra. 6 Afei, Dawid ne Israelfoo no nyinaa kɔ̄ Baala a na wɔfrε no Kiriat-Yearim a εwo Yuda no se wɔrekøfa Onyankopøn Apam Adaka a wɔde ahye Kerubim ntam na Awurade din da so no aba. 7 Wɔde Onyankopøn Apam Adaka no sii teaseεnam foforø so de firii Abinadab fie a Usa ne Ahio rekyere økwan. 8 Dawid ne Israelfoo nyinaa firii wɔn

ahooden mu too nnwom, bɔ̄ mmen ahodoo a ebi ye asankuo, mmenta, mpintin, nnawuro ne ntotorobento dii ahurisie wo Onyankopøn anim. 9 Nanso wɔduruu Nakon ayuporobeia no, anantwie no anan totoε maa Usa tenee ne nsa se ɔretene Apam Adaka no. 10 Ehø na Awurade abufuo sore tiaa Usa maa øwui εfiri se, øde ne nsa aka Apam Adaka no. Enti Usa wuu wo Onyankopøn anim ho ara. 11 Dawid bo fuie, εfiri se Awurade abufuo atia Usa. Øtoo beaε ho edin Peres-Usa a wɔda so frε ho saa de besi εnnε. 12 Afei, na Dawid suo Onyankopøn, na øbisaa se, “Ebeye den na matumi de Onyankopøn Apam Adaka yi aba abehwε so?” 13 Enti, Dawid yεε n'advwene se ønna mfa Apam Adaka no nkø Dawid kuro no mu. Mmom, øde kø̄ Gatni, Obed-Edom fie wɔ Gat. 14 Onyankopøn Apam Adaka no sii Obed-Edom abusuafoa nkyen abosome mmiensa. Na Awurade hyira no ne ne fieføo nyinaa.

14 Afei, Tirohene Huram somaa abøføo ne aboo adansifoo ne nnua dwumfoa kɔ̄ Dawid nkyen se, wɔnkɔ̄ ahemfie mma no. Afei, Huram sane de ntweneduro nnua a wɔbepae koeε. 2 Na Dawid hunuu se Awurade de no asi Israel so øhene, na εsiane Israel enti, wayε n'ahennie kεsee. 3 Afei, Dawid waree mmaa bebree wɔ Yerusalem, na øwwoo mMammarima ne mmammaa bebree. 4 Dawid mMammarima a wɔwoo wɔn Yerusalem no ne Samua, Sobab, Natan ne Salomo, 5 Yibhar, Elisua, ne Elifelet, 6 Noga, Nefeg ne Yafia, 7 Elisama, Beeliada ne Elifelet. 8 Eberε a Filistifoo tee se wɔasra Dawid ngo arna wadi Israel nyinaa so øhene no, wɔboaboaa wɔn akodøm nyinaa ano se, wɔrebekye no. Na wɔka kyereε Dawid se wɔreba ne so, enti øno nso ne ne mmariama firii kuro no mu kɔhyiaa wɔn. 9 Na Filistifoo no abeduru Refaim bɔnhwa mu, aseε ho pasaa. 10 Enti, Dawid bisaa Onyankopøn se, “Mempue na me ne Filistifoo no nkøko? Wode wɔn bεhyε me nsa anaa?” Awurade buaa se, “Aane, wo ne wɔn nkøko, na mema woadi wɔn so nkoniim.” 11 Enti, Dawid ne n'akodøm kɔ̄ Baal-Perasim kɔdii Filistifoo no so wɔ ho. Dawid teaam se, “Onyankopøn aye! Ønam me so ama mabo awura m'atamfoa mu te se nsuyire a ano ye den.” Enti, wɔtoo beaε ho edin Baal-Perasim (a aseyere ne se “Awurade a øbø wura mu”). 12 Filistifoo no gyaa wɔn ahoni nyinaa ho enti, Dawid hye maa wɔhyee ne nyinaa. 13 Nanso, ankyere biara, Filistifoo no sane baa bɔnhwa no mu beseee ho. 14 Dawid bisaa Onyankopøn dee ønye bio. Onyankopøn buaa se, “Nko tee nkøto nhye wɔn so. Mmom, fa wɔn ho kɔsi wɔn

akyi na monto nhye wən so wə baabi a əben baka nnua no. 15 Na se mote nnyegyee bi te se nnipa bi a wərebo nsra nan ase wə baka nnua no atifi a, monto nhye wən so. Eno na ebeyə nsenkyerennet a ekyere se, Onyankopən adi mo anim rekəka Filistifoo no agu.” 16 Enti, Dawid yee dees Onyankopən hyee no se ənye no, na əkaa Filistifoo akodəm no guie firi Gibeon de kəsii Geser. 17 Na Dawid edin hyetaa baabiara, na Awurade maa aman no nyinaa surroo Dawid.

15 Afei, Dawid sisii adan bebree wə Dawid kurom.

Bio, əsiesee baabi, sii ntomadan wə hə a əde Onyankopən Apam Adaka no besi. 2 Afei, ohyee se, “Se yema Onyankopən Apam Adaka no so de rekə a, obiara nni ho kwan se əsoa bi agye Lewifoo no nko ara. Awurade ayi wən se, wən nko ara na ese se wəsoa Awurade Apam Adaka no na wəsom wo n'anim daa daa.” 3 Afei, Dawid frēe Israelfoo nyinaa kəo Yerusalem se wəmfa Awurade Apam Adaka no nkəsi baabi a wəsiesie ama no no. 4 Yeinom ne asəfoo ne Lewifoo a wəfrēe wən no: 5 Wən a wəfiri Kohat abusua mu no, na wən dodoə ye əha aduonu a Uriel ye wən ntuanoni. 6 Wən a wəfiri Merari abusua mu no, na wən dodoə ye ahanu aduonu, a Asaia da wən ano. 7 Wən a wəfiri Gersom abusua mu no, na wən dodoə ye əha ne aduasa, a Yoel da wən ano. 8 Na Elisafan asefoo ye ahanu a Semaia da wən ano. 9 Na Hebron asefoo ye aduəwətwe a Eliel ye won ntuanoni. 10 Na Usiel asefoo ye əha ne dumieni a Aminadab ye won ntuanoni. 11 Afei, Dawid frēe asəfoo Sadok ne Abiatar ne saa Lewifoo mpanimfo yi: Uriel, Asaia, Yoel, Semaia, Eliel ne Aminadab. 12 Əka kyere wən se, “Mo na moye Lewifoo mmusua mu ntuanofoo. Mo ne Lewifoo a wəka mo ho nyinaa nnwira mo ho, sedee ebeyə a, mobetumi de Awurade, Israel Onyankopən, Apam Adaka bəba beaəs a masiesie ama no no. 13 Esiane se, kane no, mo Lewifoo ansoa Apam Adaka no enti, Awurade, yen Onyankopən, abufuo sore tiaa yen. Yeammisa Onyankopən ekwan pa a ese se yefə so soa.” 14 Enti, asəfoo no ne Lewifoo no dwiraa wən ho, sedee ebeyə a wəbetumi de Awurade, Israel Onyankopən Apam Adaka no kəo Yerusalem. 15 Na Lewifoo no soaa Onyankopən Apam Adaka no wə wən mmati so a, nnua a wəde soa no hyehye ho pepərəpə, sedee Awurade hyee Mose no. 16 Dawid hyee Lewifoo mpanimfo no nso se, wənte Lewifoo nnwomtofo kuo, wən a wən im nnwontoo, ne won a wəwə nnwontoo ho nimdees na wəmfa mmənta, mmən, asankuten ne kyankyan

mmənto anigyees nnwom. 17 Na Lewifoo no yii Yoel babarima Heman, Berekia babarima Asaf ne Kusaia babarima Etan a wəfiri Merari abusua mu, ma wədii nnwomtofo no anim. 18 Woyii saa mmərima yi se wən aboafoo: Sakaria, Ben, Yaasiel, Semiramot, Yehiel, Uni, Eliab, Benaia, Maaseia, Matitia, Elifelehu, Mikneia ne apono ano ahwəfoo Obed-Edom ne Yeiel. 19 Woyii Heman, Asaf ne Etan se wəmmə kəbere mfrafraeet kyankyan no. 20 Woyii Sakaria, Asiel, Semiramot, Yehiel, Uni, Eliab, Maaseia ne Benaia se wəmmə mmənta no. 21 Woyii Matitia, Elifelehu, Miknela, Obed-Edom, Yeiel ne Asasia se wəmmə asankuten no. 22 Woyii Kenania a əye Lewifoo panin no se ənna nnwontokuo no ano, esiane ne nimdees enti. 23 Woyii Berekia ne Elkana se wənwen Apam Adaka no. 24 Sebania, Yosafat, Netanel, Amasai, Sakaria, Benaia ne Elieser a wən nyinaa ye asəfoo no na wəbəto santen adi Onyankopən Apam Adaka no anim, ahyen ntotorobento no. Woyii Obed-Edom ne Yehia nso se wənwen Apam Adaka no. 25 Afei, Dawid ne Israel mpanimfo ne akodəm asahene no de ahokeka a eso bi nni kəo Obed-Edom fie se worekəfa Awurade Apam Adaka no kəo Yerusalem. 26 Na esiane se akyinnyee biara nni ho se Awurade ka Lewifoo a wəso Awurade Apam Adaka no ho no enti, wəde anantwinini nson ne nnwennini nson bəə afədec. 27 Wəhyee Dawid serekye atadəe fefe bi. Saa ara na Lewifoo a wəsoa Apam Adaka no, nnwomtofo no ne Kenania a əye nnwomtofo kwankyyerefoo no nso yee. Na Dawid hyee asəfoo nguguso bi nso. 28 Enti, Israel nyinaa de ahokeka, osebə, mmənhyen ne totorobentohyen, kyankyanbə, mmənta ne asankutenbə de Awurade Apam Adaka no kəo Yerusalem. 29 Na ebere a Awurade Apam Adaka no wuraa Dawid kuro mu no, Saulo babaa Mikal too n'ani hwəf fam, firii ne mpomma mu. Ebere a əhunuu se əhene Dawid resa na əde anigyees rehurihuri no, əbuu no animtiaa n'akoma mu.

16 Na wəde Onyankopən Apam Adaka no kəsii ntomadan sononko bi a Dawid asiesie mu, na wəbəə əhyee afədec ne asomdwəoe afədec wə Onyankopən anim. 2 Dawid wiee no, ohyira nnipa no wə Awurade din mu. 3 Na əkyee Israelfoo mmaa ne mmərima nyinaa aduane. Obiara nyaa burodo mua, nankum ne bobə aba əfam. 4 Dawid yii saa Lewifoo yi se wənni nnipa no anim wə əsom mu, wə Awurade Apam Adaka no anim, na wəmfa so nsre ne nhŷira, na wənna Awurade, Israel Onyankopən ase

na wɔnkomfo no. 5 Asaf a na ɔda kuo yi ano no bɔɔ kyankyan no. Na n'abadiakyireføo ye Sakaria a oto so mmienu, afei, Yeiel, Semiramot, Yehiel, Matitia, Eliab, Benaia, Obed-Edom ne Yahasiel. Wɔn na wɔbɔɔ mmenta ne asankuten. 6 Asøfoo Benaia ne Yahasiel taa bɔ ntotorobento wɔ Onyankopon Apam Adaka no anim. 7 Saa ɔda no, Dawid de saa aseda dwom a ɔde ma Awurade yi maa Asaf ne ne mfefoo Lewifoo: 8 ɔda Awurade ase na da ne kεseye adi. Ma ewiase nyinaa nhunu dee waye. 9 Monto dwom mma no, monto ayeyie dwom mma no; monka n'anwanwadee no nyinaa. 10 Monhoahoa mo ho wɔ ne din kronkron mu; momma wɔn a wɔhwehwε Awurade no nnya akoma mu anigye. 11 Momma mo ani nna Awurade ne n'ahoden so; na monhwehwε n'anim eberε biara. 12 Monkae anwanwadee a waye, ne nseñkyerennεe ne atemmuo a ɔbuiε. 13 Ao Israel mma, Onyankopon ɔsomfoø, Ao Yakob mma a wapa wɔn. 14 ɔye Awurade, yen Onyankopon; n'ahennie da adi wɔ asase so nyinaa. 15 ɔkae n'apam daa nyinaa, asem a ɔhye maa awoɔ ntoantaoasoø apem no. 16 Yei ne apam a one Abraham yεεε ne ntam a ɔka kyerεε Isak. 17 ɔhyeε mu den maa Yakob se mmara, de maa Israel se apam a εbetεna ho afeboø; 18 "Mede Kanaan asase no bεma wo se kyεfa a εbeye w'agyapadεe." 19 ɔkaa yei wɔ εberε a na wɔnnɔoso, ahɔhokuo ketewa bi a wɔwɔ Kanaan. 20 Wøfirii aman so kɔɔ aman so, firii ahemman mu kɔɔ ahemman mu. 21 Nanso, wamma obi anhye wɔn so; wɔn enti, ɔkaa ahene anim se; 22 "Mommfa mo nsa nka wɔn a masra wɔn ngo, na monnye m'adiyifoo bøne bi." 23 Momma asase nyinaa nto dwom mma Awurade! ɔda biara mompaε mu nka asempa no se ɔgye nkwa. 24 Mommo n'animuonyam nneyεε ho dawuro wɔ amanaman mu. Monka anwanwadee a ɔye nkyere obiara. 25 Awurade ye kεsee! Na ɔfata ayeyie! Ese se wosuro no sene anyame nyinaa. 26 Anyame a wɔwɔ aman foforo so ye ahoni bi kwa, nanso Awurade na ɔbøø ɔsoro! 27 Animuonyam ne tumi atwa ne ho ahyia, ahoðen ne ahoðe wɔ n'atenaε. 28 Momfa mma Awurade, Ao amanaman mmusuakuo, momfa animuonyam ne tumi mma Awurade. 29 Momfa animuonyam a efata mma Awurade! Momfa mo aforebødee mmra mmesom no. Monsore Awurade wɔ ne hyeren kronkron nyinaa mu. 30 Momma asase nyinaa mpopo wɔ n'anim. Wøatim ewiase denden a entumi nhinhim. 31 Momma ɔsoro ani nnye na asase nsepe ne ho! Momma aman nyinaa nte se, "Awurade

ye ɔhene!" 32 Momma εpo ne dee εwɔ mu nyinaa nteam nkamfo no. Momma mfuø ne wɔn nnøbaεε mfa ahosepe mpue. 33 Momma kwaeem nnua nnyegyeεε nyc ayeyie Awurade anim! Efiri se ɔrebøbu asase aten. 34 Monna Awurade ase, efiri se ɔye na n'adøεε wɔ ho daa. 35 Monteateam se, "Gye yen, Ao yen nkwegyeεε Onyankopon! Boa yen ano, na gye yen firi amanaman nsam, na yεatumi ada wo din kronkron ase, na yεadi ahurisie akamfo wo." 36 Ayεye nka Awurade, Israel Onyankopon, emfiri immeresanten nkɔsi nnasanten. Na nnipa no nyinaa gyee so se, "Amen!" Na wokamfoo Awurade. 37 Dawid hyεhyε maa Asaf ne ne mfefoo Lewifoo no se wɔnsom daa wɔ Awurade Apam Adaka no anim, na wɔnye dee ɛchia se wɔye no da biara. 38 Saa ekuo yi mu nnipa ne Obed-Edom (a ɔye Yedutun babarima no), Hosa ne Lewifoo aduosia nwotwε a wɔye apono anohwεføo. 39 Dawid de ɔsøfoo Sadok ne ne mfefoo asøfoo tenaa Awurade Ahyiae Ntomadan a εwɔ bepø Gibeon mu no, se wɔnsom Awurade anim wɔ ho. 40 Anøpa ne anwummere biara, wøbø ɔhyeε afødeε wɔ aførebukyia a wøayi asi ho ama saa dwumadie no so. Na wødii biribiara a wøatwεre se Awurade mmara a ɔde ama Israel no so. 41 Dawid sane yii Heman, Yedutun ne afoforø bi a wøbøbø wɔn din, yiyii wɔn no se, wønna Awurade ase "Na n'adøεε no tim ho daa." 42 Heman ne Yedutun bɔɔ wɔn ntotorobento, kyankyan ne nnwontodee ahodoo de gyegyeε ayeyie nnwom a wøto maa Onyankopon no ho. Na woyii Yedutun mmamarima maa wøyeε apono anohwεføo. 43 Na nnipa no nyinaa sane kɔɔ wɔn afie mu. Dawid nso sane kɔɔ ne fie, køhyiraa ne fieføo.

17 Afei, εberε a Dawid nyaa atenasee wɔ n'ahemfie ho no, ɔka kyerεε odiyifoo Natan se, "Me dee manya ahemfie a wøde ntwenduro asi no fεfe mu atena, nanso Awurade Apam Adaka no dee, εhyε ntomadan mu." 2 Natan buaa se, "Dee εwɔ w'adwene mu a wope se woye no, ko so na Onyankopon ka wo ho." 3 Saa anadwo no ara, Onyankopon ka kyerεε Natan se, 4 "Køka kyerε me ɔsomfoø Dawid se, 'Sedeε Awurade see nie: εnye wo na εse se wosi asøredan ma me tena mu. 5 Efiri εberε a mede Israelføo firii Misraim besi enne, mentenaa asøredan mu da. Daa, mete ntomadan mu na wøde di atutena. 6 Na mannwiinwii ankyere Israel ntuanoføo no a wøye me nkuroføo nnwanhwεføo no da. Memmisaa wɔn da se: 'Aden enti na momfaa ntwenduro nsii efie mmaa me da?'" 7 "Afei, køka kyerε me ɔsomfoø Dawid

se, ‘**Sedee** Otumfoo Awurade see nie: Meyii wo se di me nkurøfoo Israelfoo anim wø ebere a na woye abarimaa dwanhwefoo a worehwæ wo nnwan wø adidibea. **8** Baabiara a wokœe no, mekaa wo ho. Na masœe w'atamfoo nyinaa. Na mema wøagye edin wo asase yi nyinaa so. **9** Mama me nkurøfoo Israelfoo no baabi a wøbetena afebœ. Beae bi a ewø banbœ a obiara renha won. Ehø bøye won ankasa asase a aman amumuyefoo renhye won so, **sede** wøyœe wø ebere bi a atwam no, **10** firi ebere a meyii atemmufoœ se wonni me nkurøfoo so no. Na mœka w'atamfoo nyinaa ahye. “Na merepae mu aka se, Awurade besi efie ama wo, ahennie nnidisoo. **11** Na se wowu a, mema wo mmammarima no mu baako so, na mama n'ahennie aye den. **12** Õno ne obi a øbesi efie a øye asøredan no ama me. Na metim n'ahennwa ase afebœ. **13** Meyœ n'agya na øbøye me ba. Merenyi me do a ensa da no mfiri ne so, sedeey meyi firii Saulo a wodii n'adœe so no. **14** Memœ n'ase atim wo m'ahennie nnidisoo ne m'aheman mu ebere nyinaa mu, na n'ahennwa no betena ho daa.” **15** Enti, Natan sane kœ Dawid nkyen kœkaa saa adiyisœm yi nyinaa kyere no. **16** Afei, øhene Dawid kœtenaa Awurade anim bœœ mpaes se, “Me ne hwan, Ao Awurade Onyankopœn, na m'abusua ye abusua ben a enti wode me abeduru saa tebea yi mu? **17** Na seesei, Awurade, yei nyinaa akyi no, woka se wobœma me ahennie nnidisoo afebœ. Wokasa me ho te se obi a meye økesœ pa ara, Ao Awurade Onyankopœn! **18** “Edeen na menka bio mfa økwan a woafa so ahye me animuonyam yi ho? Wonim sedeey w'akoa tee ankasa. **19** Ao Awurade, me enti ne wo pe mu enti, woaye saa nneema økesœ yi nyinaa, na woada no adi. **20** “Ao Awurade, obiara nni ho a ste se wo. Onyame foforœ bi nni ho! Yentee da mpo se onyame foforœ bi wo ho te se wo! **21** Õman foforœ ben na ewø asase so a, ste se Israel? Õman foforœ ben, Ao Onyankopœn, na woayi no afiri nkoasom mu de wøn abeye w'ankasa wo nkurøfoo? Ebere a wogye wo nkurøfoo firii Misraim no, wode gyee edin. Wonam nsenkyerennœ a øye ahodwirie so pamoo aman a wøaye akwansidee ama wøn. **22** Woyii Israel se wømmeyœ wo nkurøfoo afebœ, na wo, Ao Awurade, woabeye won Onyankopœn. **23** “Ao Awurade, afei di øbo a wohye faa w'akoa ne ne m'abusuafoœ ho no so. Ma ønye bøhye a øbetena ho daa. **24** Wo din ase ntim, na wonhye no animuonyam afebœ sedeey øbøye a ewiase nyinaa beka se, ‘Awurade Otumfoo ye Onyankopœn wo

Israel!’ Na ma wo œsomfoo Dawid ahennie nnidisoo no ase ntim wø w'anim. **25** “Ao me Onyankopœn, masi me bo abo saa mpaes yi, efiri se, woada no adi se wobesi fie ama me, m'ahennie nnidisoo a øbetena ho daa. **26** Efiri se, woye Onyankopœn, Ao Awurade. Na me, wo œsomfoo, woahye me nneema pa yi ho bo. **27** Na afei, aso w'ani se wobehyira me ne m'abusuafoœ, sedeey yen ahennie nnidisoo beko so afebœ wø w'anim. Na se wohyira a, Ao Awurade, øye nhylira a etena ho daa nyinaal!”

18 Yei akyiri no, Dawid ko dii Gat ne nkuro a awta ho ahyia no so nkonom, de kaa Filistifoo no hyœes, bœœ wøn ase. **2** Bio, Dawid dii Moab asase no so nkonom, ma Moabfoœ no bøye Dawid nkœa a na wøtua apeatoœ ma no. **3** Afei, Dawid tøree øhene Hadadeser a øfiri Soba akodœm ase, de kœsii Hamat wø ebere a Hadadeser bœœ nsra wø Asubonten Eufrate ho se anka ørehye ne tumi mu den no. **4** Dawid ko gyee nteaseenam apem, nteaseenamkafoo mpem nson ne nammøntwa asraafœ øpeduonu. Afei, øtwitwaa nteaseenam aponkœ no nyinaa nantin ntini, ma ekaa oha pc. **5** Eberc a Aramfoo firi Damasko baa se wørebœbaa Hadadeser no, Dawid kunkumm wøn mu øpeduonu mmienu. **6** Afei, øde asraafodœm guu Damasko, Aram ahenkuro mu, ma Aramfoœ no bøye Dawid nkœa a na wøbre no apeatoœ. Baabiara a Dawid beko no, Awurade ma no di nkonom. **7** Dawid faa sikakœœ nkuruwa a na øye Hadadeser mpanimfoo dea no de ne nyinaa kœo Yerusalem. **8** Øde kœbere mfrafraæs bebree a øfiri Hadadeser nkuro Tibhat ne Kun kaa ho baæs. Akyire yi, Salomo nanee kœbere mfrafraæs no de yœœ asøredan no ho adwuma. Øde yœœ kœbere mfrafraæs Po na øde bi yœœ afadum ne kœbere nkuku ne nkaka a wøde di dwuma wo asøredan no mu. **9** Eberc a Hamathene Toi tee se Dawid atore Sobahene Hadadeser akodœm ase no, **10** œsomaæ ne babarima Hadoram ma økœo Dawid nkyen kœmaa no amo wø ne nkonomdie no ho. Na Hadadeser ne Tou atane wøn ho akyere, a na akokoakoko aba wøn ntam. Yoram kœkyœ Dawid sikakœœ, dwete ne kœbere mfrafraæs bebree. **11** Øhene Dawid hyira saa akyedœ yi nyinaa so maa Awurade, a dwete ne sikakœœ a øfa firii aman foforœ a økaa wøn hyœes no so no nyinaa ka ho. Saa aman no ne Edom, Moab, Amon, Filistia ne Amalek. **12** Seruia babarima Abisai kunkumm Edomfoœ mpem dunwøtwe wø Nkyene Bonhwa no mu. **13** Øde asraafœ duaduaa Edom nyinaa,

ma Edomfoa nyinaa beye Dawid nkao. Yei ye sedee Awurade ma Dawid dii nkonim wō baabiara a ɔkœes no nhwesoo. 14 Dawid dii ɔhene wo Israel nyinaa so, na ɔne obiara tenaa yie. 15 Seruia babarima Yoab na na ɔyε ɔsafohene. Ahilud babarima Yehosafat na na ɔyε adehyε abakɔsemtweren. 16 Ahitub babarima Sadok ne Abiatar babarima Abimelek na na wɔyε asofoo. Sawsa na na ɔyε asenñii twerefoo. 17 Yehoïada babarima Benaia na na ɔyε ɔhene awɛmfoa no so panin. Dawid mmammarima somm se ɔhene aboafoo mpanimfoo.

19 Yeinom akyiri no, Amonhene Nahas wuiε, na ne babarima Hanun bedii adεε. 2 Dawid kaa se, “Me ne Hanun beye baako, εfiri se, n'agya Nahas ne me yεe baako nokorem.” Eno enti, Dawid tuu abɔfoa maa wɔkɔ Hanun nkyen, kɔmaa no hyeden wō n'agya wuo no enti. Nanso, εberε a abɔfoa no duruu Amon asase so no, 3 Hanun afotufoo bisaan no se, “Enti, wogye di ampa ara se, saa mmaparima yi baa se wɔrebεhye w'agya animuonyam? Dabi! Dawid asoma wɔn se wɔmmesra asase yi, na wɔnam so ako agye.” 4 Enti, Hanun kyeree Dawid abɔfoa no, wereε won abɔgyesε, twitwaa wɔn ntadeε ano wō wɔn to ase, maa wɔsane de animguaseε kɔ Dawid nkyen. 5 εberε a Dawid tee asem no, otuu abɔfoa kɔ abɔfoa no nkyen kɔka kyereε wɔn se, wɔntena Yeriko kɔsi se wɔn abɔgyesε no befu, εfiri se, na wɔn ho aye fereε. 6 Afei, Amonfoa hunuu abufutrasoo a wɔahye Dawid no, Hanun ne Amonfoa soma maa wɔde dwete nkariboo ani tɔno 38 kɔgyee nteaseεnam ne akodɔm firii Aram-naharaim, Aram-maaka ne Soba. 7 Wɔsane pεε nteaseεnam mpem aduasa mmienu, na wɔnyaa akyigyiña firii Maakahene ne n'akodɔm nkyen. Saa akodɔm yi kyeree nsraban wō Medeba, εhɔ na Amon akodɔm a Hanun nya firii n'ankasa nkuro so no kɔkaa wɔn ho. 8 εberε a Dawid tee saa asem yi no, osonaa Yoab ne n'akofoa se wɔne wɔn nkɔko. 9 Amonfoa akodɔm no begyinagyinaa kuro no εpono ano, na ahemfo a wɔaka no nso gynagyinaa esere no so. 10 εberε a Yoab hunuu se εse dɔm no anim kyere ne so wō n'anim ne n'akyi no, ɔyii n'akodɔm no mu akofoa a wɔnim ako no. ɔde wɔn hyεε n'ankasa ase, dii wɔn anim kɔko tiaa Aramfoa no a wɔgyinagyina esere so no. 11 ɔgyaa akodɔm a wɔaka no maa ne nuabarima Abisai se ɔnkɔto nhye Amonfoa no so. 12 Na Yoab ka kyereε ne nuabarima no se, “Se Aramfoa no yε den ma me dodo a, bra na bεboea me.” Yoab toaa so se, “Se

Amonfoa no yε den dodo ma wo a, mεba abeboa wo. 13 Hyε wo ho den. Ma yεmfα akokoɔduru nko nnye yεn nkuroføo ne yεn Onyankopon nkuro. Awurade pe nyε ho.” 14 εberε a Yoab ne n'akodɔm to hyεε Aramfoa so no, wofirii asee dwaneεε. 15 Na Amonfoa hunuu se Aramfoa no redwane no, wɔdwane firi Abisai anim kɔo kuropøn no mu. Afei, Yoab sane kɔo Yerusalem. 16 Afei, Aramfoa no hunuu se εnyε wɔn afε ne Israelfoo enti, wɔfrε Aram akodɔm foforø firii Asubonten Eufrate ho se wɔmmεboa. Saa akodɔm a wɔhyε Sofak a ɔyε Hadadeser akodɔm nyinaa sahene ase no baeε. 17 εberε a Dawid tee asem a asi no, ɔboaboaa Israel nyinaa ano, de wɔn twaa Asubonten Yordan, de n'akodɔm no gynagyinaa wɔn mpasua so. Afei, ɔne atamfoa no de ɔko hyεhyε so, maa wɔko tiaa no. 18 εha nso, Aramfoa no dwane firii Israelfoo no anim. Saa εberε yi, Dawid akodɔm no kunkumm nteaseεnamkafoa mpem nson ne anammɔntwa asraadɔm ɔpeduanan a Sofak a ɔyε akodɔm no sahene no ka ho. 19 Hadadeser asomfoa hunuu se Israel adi wɔn so nkonim no, wɔmaa wɔn nsa so, maa Dawid faa wɔn se ne nkao. Eno akyi, Aramfoa ampe se wɔbεboa Amonfoa bio.

20 Asuso berε, afe mu εberε a ahemfo kɔ ɔko no, Yoab dii Israel akodɔm anim, kɔto hyεε Amonfoa nkuro ne nkuraa so, dii wɔn so nkonim. Akodie no mu no, wotuaa Raba kuropøn no, sεee no. Saa εberε no, na Dawid te akyire wō Yerusalem. 2 εberε a Dawid duruu Raba no, otuu ɔhene no ahenkyε, na wɔde hyεε Dawid. Sikakɔkɔ na wɔde yεe ahenkyε no na wɔde abodemmo abobo mu. Na emu duru beye kilogram aduasa εnan. Dawid faa asadeε bebree firii kuro no mu. 3 ɔde Rabafoa no yεe nkao, hyεε wɔn ma wɔde εwan, fatudadeε ne mmonnua yεe adwuma. Saa ara na ɔhyεε nnipa a wɔwo Amon nkuropøn nyinaa so. Na Dawid ne n'akodɔm sane kɔo Yerusalem. 4 Yei akyi, ɔko sii wɔne Filistifoa ntam wō Geser. ɔko no mu, Sibekai a ɔfiri Husa kumm Sipai a ɔyε ɔbrane no aseni. Enti wɔkaa Filistifoa no hyεε. 5 ɔko foforø bi a wɔne Filistifoa koeε mu no, Yair babarima Elhanan kumm Gatni Goliat nuabarima Lahmi. Na Lahmi pea nsa mu pipiripie te se ntomanwomfoa nsadua. 6 ɔko foforø bi nso a wɔne Filistifo koo wō Gat no, obrane bi a ɔyε abrane aseføo no bi a ɔyε nsansia yε nansia wō ne nsa ne ne nan biara so no 7 buu Israel animtia, twitwaa mpoa. Na Dawid nuabarima Simea babarima Yonatan kumm no. 8 Na saa Filistifo yi yε Gat abrane no aseføo nanso Dawid ne n'akofoa kunkumm wɔn.

21 የብንሃም sore tiaa Israel, ma Dawid kanee Israelfoo. 2 Dawid hyee Yoab ne n'asahene se, "Monkan nnipa a wəwə asase yi so nyinaa firi Beer-Seba a ewə anafoo fam kosi Dan a ewə atifi fam, na momfa wən dodoɔ mmrə me, na emma menhunu wən ano." 3 Na Yoab kaa se, "Awurade mmo no nkurəfоо no dodoɔ ho mpen ḥha ḥha! Na me wura, aden enti na wope se woye saa? Wən nyinaa nyę w'asomfoo anaa? Aden enti na ese se woye ma Israel ye bōne?" 4 Nanso, ḥhene no kaa se, dee etee biara ese se Yoab kan nnipa no. Enti, Yoab kyinkyinii Israel nyinaa kanee nnipa no. Na ḥhane baa Yerusalem 5 bekaa nnipa no dodoɔ kyerees Dawid. Na wən dodoɔ ye mmaprima ḥhepem baako ne ḥpeha a woaso ḥsa ko wə Israel ne ḥpehanan aduəson wə Yuda. 6 Nanso, Yoab amfa Lewi ne Benyamin mmusuakuo anka nnipakan no ho, efiri se, na dee ḥhene ahye no se ḥnye no ye no ahomete. 7 Onyankopon ampe nnipakan no koraa enti, otwee Israel aso wə ho. 8 Na Dawid ka kyerees Onyankopon se, "Maye bōne kesees. Anka ense se mekan nnipa no. Mesre wo, fa me nkwasadees a maye no kye me." 9 Na Awurade kasa kyerees Gad a ḥye Dawid ḥdehunumuni no. Na nkra no nie: 10 "Ko na kōka kyere Dawid se, 'Sedees Awurade see nie: Merema wo nneema mmiensa. Yi saa asotwee yi mu baako na menyə ntia wo.'" 11 Enti, Gad baa Dawid nkyen bekaa se, "Nneema mmiensa a Awurade de ama wo no nie: 12 Wope a, yi mfees mmiensa a ekōm kesees bēba anaa abosome mmiensa a w'atamfoo bekunkum mo anaa nnansa a ḥyaredom a ano ye den yie a, Awurade ḥbəfоо nam so de ḥsees bēba Israel asase so. Dwene yei ho, na ma menhunu mmuaes ko a memfa nkōma Awurade." 13 Dawid buaa Gad se, "Yei ye ahohiahiasəm. Ma emfiri Awurade nsam, efiri se, n'ahumməborō so. Mma emfiri onipa nsam." 14 Na Awurade maa ḥyaredom baa Israel so, maa nnipa ḥpeduson wuwui. 15 Afei, Onyankopon somaa ḥsoro ḥbəfоо se ḥnkōsees Yerusalem. Na ḥsoro ḥbəfоо no reye ahoboa ase no no, Awurade nyaa ahumməborō ka kyerees ouwo soro ḥbəfоо no se, "Gya! Eno ara ḥoos!" Saa ḥberes no na ḥsoro ḥbəfоо no gyina Yebusini Arauna ayuporobeaa hə. 16 Dawid pagyaa n'ani hunuu se Awurade ḥbəfоо no gyina osoro ne asase ntam a, watwe n'akofena de akyere Yerusalem so. Enti, Dawid ne Israel mpanimfoo firaayitoma de kyerees wən ahoyerā, na wohwewhee fam de wən anim butubutuu hə. 17 Na Dawid ka kyerees Onyankopon se, "Me na mede nnipakan no ho asem bae! Me ne

obi a maye bōne na mafom. Saa nkurəfоо yi dee, eso bi nna wən so. Edeen na wəayę? Ao Awurade me Onyankopon, ma w'abufuo mmapra me ne me fiefoo so, na nsce wo nkurəfоо." 18 Na Awurade ḥbəfоо no ka kyerees Gad se ḥnka nkyere Dawid ma ḥnsi aforebukyia mma Awurade wə Yebusini Arauna ayuporobeaa hə. 19 Na Dawid yee dee Awurade nam Gad so ka kyerees no no. 20 Arauna a saa ḥberes no n'ani abere repore n'atoko so no danee ne ho hunuu ḥbəfоо no wə ho. Ne mmaprima baanan a na wəka ne ho wə ho no dwane ḥkötetee. 21 ḥberes a Arauna hunuu se ḥhene Dawid reba ayuporobeaa hə no, efiri hə kōkotoo n'anim. 22 Na Dawid ka kyerees Arauna se, "Tən ayuporobeaa yi ma me sedes ne boo tee. Na mesi aforebukyia ama Awurade wə hə sedes ḥbesi ḥyaredom no ano." 23 Arauna ka kyerees Dawid se, "Fa, me wura, na fa ye dee wope. Anantwie a wode bēbō afōdēs nie. Wobetumi de ayuporobeaa nnua yi aye anyina de aso ogya wə aforebukyia no so. Fa atoko no nso bə atoko afōdēs. Mede ne nyinaa bēma wo." 24 Na ḥhene no buaa Arauna se, "Dabi! Mepe se metua dee ḥfata ma wo. Merentumi nnye w'agypadees mfa mma Awurade. Meremmo ḥhyees afōdēs a memmə ho ka." 25 Enti, Dawid tuua sikakokoo kilogram nson maa Arauna, de təo ayuporobeaa no. 26 Dawid sii aforebukyia wə hə maa Awurade, bəo ḥhyees afōdēs ne asomdwōe afōdēs wə so. Na Dawid bəo mpaees no, Awurade tiee no, nam so de ogya firi soro behyee aforebōdēs a ewə aforebukyia no so no. 27 Afei, Awurade kasa kyerees ḥbəfоо no maa ḥhane de n'akofena no hyee ne bēha mu. 28 ḥberes a Dawid hunuu se Awurade atie ne mpaees no, ḥbəo afōdēs pii wə Yebusini Arauna ayuporobeaa hə. 29 Saa ḥberes no na Awurade Ahyiae Ntomadan ne aforebukyia a Mose sii wə eseres so ho no sisi Gibeon sorənsorəmmea hə. 30 Nanso, Dawid antumi anko ho ankobisa Onyankopon ase, efiri se, akofena a Awurade ḥbəfоо no twees no bəo no hu.

22 Afei, Dawid kaa se, "Eha ne baabi a wobesi Awurade Onyankopon Asōredan no ne aforebukyia a Israel bēbō so ḥhyees afōdēs no." 2 Eno enti, Dawid hyee ma wəfrefree ahshoo a wōte Israel nyinaa boaa ano. ḫmaa wətwaas abeo a wōde besi Onyankopon Asōredan no. 3 Dawid maa nnadées pii a wōde beyee nnadewa a eho behia ama apone ne mfeewa. ḫmaa kōbere mfrabraees nso bebree a na wəntumi nkari mpo. 4 ḫmaa ntwenduro nnua pii nso, efiri se na mmaprima a wōfiri Tiro ne Sidon de bebree

abre Dawid dada. 5 Dawid kaa se, “Me babarima Salomo nnyiniie, na onni osuhunu bi, nanso ese se Awurade asoredan yi ye kese, gye edin na ey animuonyamhyede wō ewiase afanan nyinaa. Enti, mēfiri ase aye ahoboa ama ne sie enne yi ara.” Enti, Dawid pē adansie ho nneema bebree guu ho ansa na ḥrewu. 6 Afei, Dawid soma kofaa ne babarima Salomo, na oka kyere no se onsi asoredan mma Awurade, Israel Onyankopon. 7 Dawid ka kyere no se, “Me ba, na anka mepe se mesi asoredan de hye Awurade, me Onyankopon, din animuonyam. 8 Nanso, Awurade ka kyere me se, ‘Woakunkum nnipa bebree akodie akese a wodii no mu. Na esiane se woahwie mogya bebree agu wō m’anim enti, enye wo na wobesi asoredan de ahye me din animuonyam. 9 Na wobewo ḥabarima a ne berē so asomdwoe ne ahoto beba. Mēma asomdwoe abeda one n’atamfoo a wōwō nsase a atwa ha ahya no nyinaa ntam. Wōbefre no Salomo. N’ahennie mu no, mēma asomdwoe ne ahoto aba Israel. 10 Ono ne obi a ḥbesi asoredan, de ahye me din animuonyam. ḥbeyē me babarima na maye n’agya. Na mēma n’ahennie ahennwa atim wō Israel afebō.’ 11 “Afei, me ba, Awurade nka wo ho na ḥmma wo nkoso wō ḥberē a wodi n’ahyede so, na woresi Awurade, wo Onyankopon, asoredan yi. 12 Na Awurade mma wo nyansa ne ntease, na woadi Awurade, wo Onyankopon mmara so wō ḥberē a wodi Israel so ḥhene yi. 13 Se wodi mmara ne ahyede a Awurade nam Mose so de maa Israel no so yie a, ḥbesi wo yie. Ye den na ye nnam. Nsuro na mma w’akoma ntu. 14 “Maye adwumaden ape Awurade Asoredan no sie ho nneema, sikakoko bēye tōno 4,000, dwete bēye tōno 40,000 ne nnadee ne kōbere mfrafae pii a wōntumi nkari mpo. Maboaboa nnua ne aboo a wōde bēye afasuo no, nanso ebia ese se wope bi ka ho. 15 Wowo aboo adansifoo, nnua adwumfoo ne nnwuma ahodoo mu adwumfoo bebree. 16 Wōye abenfoo wō sikakoko, dwete adwinnie mu, kōbere mfrafae ne nnadee ho adwumayefoo. Afei hye adwuma no ase, na Awurade nka wo ho.” 17 Na Dawid hye Israel ntuanofoo nyinaa se wōmimoa Salomo wō saa dwumadie no mu. 18 Okaa se, “Awurade, wo Onyankopon ka wo ho. Wama asomdwoe aba wo ne aman a atwa wo ho ahya no ntam. ḥde wōn ama me, enti wōye Awurade ne ne nkurōfōo nkoa. 19 Afei firi w’akoma nyinaa mu hwehwe Awurade, wo Onyankopon. Si Awurade Onyankopon kronkronbea

sēdēe ḥbeyē a, wobetumi de Awurade Apam Adaka no ne Onyankopon akronkronne no nyinaa akō asoredan a wōasi de rehye Awurade din animuonyam no mu.”

23 Ebere a Dawid bōo akokoraa no, ḥyii ne babarima Salomo se ono na ḥbedi Israel so ḥhene. 2 Dawid frefree Israel amanye ntuanofoo nyinaa ne asōfōo, a Lewifoo ka ho se, wōmmra ahensie afahye no ase. 3 Wōkanee Lewifoo a wōadi mfirinhyia aduasa anaa dee ḥboro saa, na wōn nyinaa dodox ye mpem aduasa nwōtwe. 4 Na Dawid kaa se, “Wōn mu mpem aduonu ḥnan behwe Awurade Asoredan no ho adwuma so. Mpem nisia besom se mpanimfoo ne atemmufo. 5 Mpem ḥnan bēye apono ano ahwefoo na mpem ḥnan foforō de nnwontodee a maye no bekamfo Awurade.” 6 Na Dawid kyekye Lewifoo no mu akuakuo de mimusuakuo a wōye Lewi mmamarima Gerson, Kohat ne Merari asefōo no din totoo wōn so. 7 Gerson mmamarima ne: Libni ne Simei. 8 Libni asefōo no mu baasa ye: Yehiel (a ḥye abusuapanin), Setam ne Yoel. 9 Yeinom na na wōye Libni abusua no mpanimfoo. Na Simei asefōo baasa no ne Selomot, Hasiel ne Haran. 10 Simei asefōo baanan a wōaka no ne: Yahat, Sisa, Yeus ne Beria. 11 Na Yahat ye ḥbapanin, na Sisa di Yahat akyi. Wōfaa Yeus ne Beria se abusua baako, efiri se, na wōn mu biara nni mmamarima dodo. 12 Na Amram, Ishar, Hebron ne Usiel ka Kohat asefōo no ho. 13 Amram mmamarima ye: Aaron ne Mose. Wōyii Aaron ne n’asefōo se wōnni nneema kronkron no ho dwuma, na wōmmo afōdee wō Awurade anim, nsom Awurade, na wōnhyira wo ne din mu daa daa. 14 Mose a ḥye Onyankopon onipa no dee, wōde ne mmamarima kaa Lewi abusuakuo ho. 15 Mose mmamarima no ye Gersom ne Elieser. 16 Na Sebuel a ḥye abusuapanin no ka Gersom asefōo no ho. 17 Na Elieser wō ḥbabarima baako a wōfre no Rehabia a na ḥye abusuapanin. Na Rehabia mmamarima ye bebree. 18 Na Selomit a ḥye abusuapanin no ka Ishar asefōo no ho. 19 Na Yeria a ḥye abusuapanin, Amaria a ḥdi ho, Yahasiel a ḥto so mmiensa ne Yekameam a ḥto so ḥnan no ne Hebron mmamarima no. 20 Na Mika a ḥye abusuapanin ne Yisia a ḥdi ho no ye Usiel asefōo no. 21 Na Mahli ne Musi ye Merari mmamarima. Mahli mmamarima ne: Eleasa ne Kis. 22 (Eleasa wui a wanwo mmamarima biara, na mmom, mmammaa nko ara. Ne mmammaa no warewaree wōn nuonom a wōye Kis mmamarima.) 23 Musi mmamarima baasa no din de: Mahli, Eder ne Yeremot. 24 Yeinom na

na wən matusua enti woye Lewi asefoo, na woye wən matusua akuo no ntuanofoo a na woahwe atwere wən din. Na ese se wən mu biara di mfirinhyia aduonu anaa dee eboroo saa, ansa na waso Awurade fie som. **25** Na Dawid kaa se, “Awurade, Israel Onyankopon ama yen asomdwosse, na daa obetena Yerusalem. **26** Afei, eho nhia se Lewifoo no besoa Ahyaee Ntomadan no ne ne nkuku ne ne nkaka de adi atutena.” **27** Sedee Dawid no ara akwankyerē a etwa too no see se, ese se wotwore Lewifoo a woadi mfirinhyia aduonu ne dee eboroo saa nyinaa din ma osom. **28** Na Lewifoo no adwuma ne se, wobebua asefoo no a woye Aaron asefoo no wo osom nnwuma a woye wo Awurade fie no mu. Afei, wobehwe adiho ne adan a ewo nkyenkyen no so. Na wobebua ahodwira nnwuma mu, na wəasom akwan ahodoo so wo Onyankopon efie. **29** Na wobehwe burodo kronkron a wəkora no didipono so no, asikyiresiam a woayam no muhumuhu a wode bə aduane afodee, taterē a mmoreka nni mu, ofam a wode ngo dua sradee akye ne burodo afoforə a wode afrafra no so. Afei, na wən asedee bi nso ne se, wohwe nsania ne susudua nso so. **30** Na anopa ne anwummere biara nso, woyina Awurade anim to aseda ne nkamfo nnwoma no. **31** Wəboa ḥyees afodee a wəbə ma Awurade homeda ahodoo mu wo ḥbosome Foforə Afahye mu ne nnapɔnna nyinaa ho dwumadie mu. Eberc biara, na Lewifoo dodo a efata wo ho a wəsom Awurade anim. **32** Eno enti, Lewifoo no a na wəsom wo Ahyaee Ntomadan no mu kəo so somm wo Asoredan no mu. Na wode nokoredie yee wən som no nnwuma wo Awurade efie.

24 Sedee wəkyekye Aaron asefoo a woye asefoo no mu akuakuo ma wəsomee no nie: Na Aaron mmammarima no ye Nadab, Abihu, Eleasa ne Itamar. **2** Nanso, Nadab ne Abihu wuie a wənni mma ansa na wən agya rewu. Enti, ekaa Eleasa ne Itamar nko ara a na ese se woye asefoo. **3** Mmoa a Sadok a na ɔye Eleasa aseni ne Ahimelek a na ɔye Itamar aseni no boaa no enti, Dawid kyekye Aaron asefoo mu akuakuo sedee wən dwumadie tee. **4** Wəkye Itamar dee mu akuo nwətwe, efiri se, na Eleasa asefoo mu matusua mpanimfoo no dəoso. **5** Wənam ntontobə kronkron so, kyekye dwumadie ahodoo nyinaa maa akuakuo no, sedee ɔrenye nhweanimsem biara. Efiri se, na mpanimfoo bebree a wofata se wəsom Onyankopon kronkronbea hə a woye Eleasa ne Itamar asefoo no nso wo ho. **6** Netanel babarima Semaia a na ɔye Lewini

no yee adwuma se ətwerefoo. Ətweree din ne nnwuma ahodoō wə əhene no ne əsəfəo Sadok ne Abiatar babarima Ahimelek ne asefoo no ne Lewi matusua no mpanimfoo anim. Eleasa ne Itamar asefoo bobəo ntonto sedee ədidi sooyi: **7** Ntonto a edi əkan no bəo Yehoiarib. Ntonto a etə so mmienu no bəo Yedaia. **8** Ntonto a etə so mmiensa no bəo Harim. Ntonto a etə so enan no bəo Seorim. **9** Ntonto a etə so enum no bəo Malkia. Ntonto a etə so nsia no bəo Miyamin. **10** Ntonto a etə so nson no bəo Hakos. Ntonto a etə so nwətwe no bəo Abia. **11** Ntonto a etə so nkron no bəo Yesua. Ntonto a etə so edu no bəo Sekania. **12** Ntonto a etə so dubaako no bəo Eliasib. Ntonto a etə so dumieno no bəo Yakim. **13** Ntonto a etə so dumieno no bəo Hupa. Ntonto a etə so dunan no bəo Yesebeab. **14** Ntonto a etə so dunum no bəo Bilga. Ntonto a etə so dunsia no bəo Imer. **15** Ntonto a etə so dunson no bəo Hesir. Ntonto a etə so dunwətwe no bəo Hapises. **16** Ntonto a etə so dunkron no bəo Petahia. Ntonto a etə so aduonu no bəo Yeheskel. **17** Ntonto a etə so aduonu baako no bəo Yakin. Ntonto a etə so aduonu mmienu no bəo Gamul. **18** Ntonto a etə so aduonu mmiensa no bəo Delaia. Ntonto a etə so aduonu enan no bəo Maasia. **19** Ekuo biara dii ne dwuma wo Awurade fie sedee wən agya Aaron nam Awurade, Israel Onyankopon akwankyerē so hyehye maa wən no. **20** Yeinom ne matusua a aka a woye Lewi asefoo no mpanimfoo: Amram asefoo ntuanoni ne Subael. Subael asefoo ntuanoni ne Yehdeia. **21** Rehabia asefoo ntuanoni ne Yisia. **22** Yishar asefoo ntuanoni ne Selomot. Selomot asefoo ntuanoni ne Yahat. **23** Hebron asefoo ntuanofoo ne: Yeria; Amaria ne n'abadiakyire, Yahasiel na atə so mmiensa na Yekameam tə so enan. **24** Usiel asefoo ntuanoni ne Mika. Mika asefoo ntuanoni ne Samir **25** ne Mika nuabarima Yisia. Yisia asefoo ntuanoni ne Sakaria. **26** Merari asefoo ntuanofoo ne Mahli ne Musi. Yasia asefoo ntuanoni ne Beno. **27** Merari asefoo a wəfiri Yasia mu no, ntuanofoo no ne: Beno, Soham, Sakur ne Ibri. **28** Mahli asefoo ntuanoni ne Eleasa a na ənni mmammarima no. **29** Kis asefoo ntuanoni ne Yerahmeel. **30** Musi asefoo ntuanofoo ne Mahli, Eder ne Yerimot. Yeinom ne Lewi asefoo ne sedee wən matusua tee. **31** Wənam ntonto kronkron a wəbəo wo wən so na wode wən nnwuma hyee wən nsa te se Aaron asefoo dee no, a woanhwe mfee a woadi ne wən diberē. Wadii dwuma no wo əhene Dawid, Sadok,

Ahimelek, asəfəo ne Lewifoo mμusua mpanimfoə no anim.

25 Dawid ne asahene no yiyii mmarima firii Asaf,

Heman ne Yedutun mμusua mu se wəmfa nsankuten, mmēnta ne kyankyan mμo Onyankopon asəm no ho dawuro. Wən din ne wən nnwuma na edidi sooyi: 2 Na Asaf mmamarima no nie: Sakur, Yosef, Netania ne Asarela. Na wəhye wən agya Asaf ase. Əno na əhene hye no ma əbə Onyankopon asəm no ho dawuro. 3 Na Yedutun wo mmamarima a wən nie: Gedalia, Seri, Yesaia, Simei, Hasabia ne Matitia. Wəye baasia a wəhye wən agya Yedutun ase. Əno na ənam sankuten so de aseda ne nkamfo maa Awurade de bəo Onyankopon asəm no ho dawuro. 4 Na Heman mmamarima din nie: Bukia, Matania, Uziel, Sebuel, Yerimot, Hanania, Hanani, Eliata, Gidalti, Romamti-Eser, Yosbekasa, Maloti, Hotir, ne Mahasiot. 5 Yeinom ne Heman a əye əhene nkəmhyeni no mmamarima. Onyankopon domm no mmamarima dunan ne mmammaa baasa. 6 Na saa mmarima yi nyinaa hye wən agyanom ase, na wənam so too nnwom wə Awurade fie. Wən nnwuma ne se wəbə kyankyan, mmēnta ne nsankuten wə Onyankopon fie. Na Asaf, Yedutun ne Heman hye əhene no ase. 7 Na wətatete wən ne wən abusuafəo nyinaa wə nnwom a wəbə wə Awurade anim no mu. Na wən nyinaa dodooye ahanu aduwətwe nwətwe na wən mu biara wə nnwontoo ho nimdees. 8 Wənam ntontobo kronkron so yiyii nnwomtofəo tuatuaa nnwuma ahodoo ano a wəanhwe se obi ye abəfra anaa əpanin, əkyerekyerefəo anaa osuani. 9 Ntonto a ədi əkan no bəo Yosef a əfiri Asaf abusua mu, əne ne mmamarima ne n'abusuafoə Ntonto a ətə so mmienu no bəo Gedalia, əne ne mmamarima ne n'abusuafoə 10 Ntonto a ətə so mmiensa no bəo Sakur, əne ne mmamarima ne n'abusuafoə 11 Ntonto a ətə so ənan no bəo Yisri, əne ne mmamarima ne n'abusuafoə 12 Ntonto a ətə so enum no bəo Netania, əne ne mmamarima ne n'abusuafoə 13 Ntonto a ətə so nsia no bəo Bukia, əne ne mmamarima ne n'abusuafoə 14 Ntonto a ətə so nson no bəo Yesarela, əne ne mmamarima ne n'abusuafoə 15 Ntonto a ətə so nwətwe no bəo Yesaia, əne ne mmamarima ne n'abusuafoə 16 Ntonto a ətə so nkron no bəo Matania, əne ne mmamarima ne n'abusuafoə 17 Ntonto a ətə so edu no bəo Simei, əne ne mmamarima ne n'abusuafoə 18 Ntonto a ətə so dubaako no bəo Asarel, əne ne mmamarima

ne n'abusuafoə 19 Ntonto a ətə so dumieno no bəo Hasabia, əne ne mmamarima ne n'abusuafoə 20 Ntonto a ətə so dumieno no bəo Subael, əne ne mmamarima ne n'abusuafoə 21 Ntonto a ətə so dunan no bəo Matitia, əne ne mmamarima ne n'abusuafoə 22 Ntonto a ətə so dunum no bəo Yeremot, əne ne mmamarima ne n'abusuafoə 23 Ntonto a ətə so dunsia no bəo Hanania, əne ne mmamarima ne n'abusuafoə 24 Ntonto a ətə so dunson no bəo Yosbekasa, əne ne mmamarima ne n'abusuafoə 25 Ntonto a ətə so dunwətwe no bəo Hanani, əne ne mmamarima ne n'abusuafoə 26 Ntonto a ətə so dunkron no bəo Maloti, əne ne mmamarima ne n'abusuafoə 27 Ntonto a ətə so aduonu no bəo Eliata, əne ne mmamarima ne n'abusuafoə 28 Ntonto a ətə so aduonu baako no bəo Hotir, əne ne mmamarima ne n'abusuafoə 29 Ntonto a ətə so aduonu mmienu no bəo Gidalti, əne ne mmamarima ne n'abusuafoə 30 Ntonto a ətə so aduonu mmiensa no bəo Mahasiot, əne ne mmamarima ne n'abusuafoə 31 Ntonto a ətə so aduonu ənan no bəo Romamti-Eser, əne ne mmamarima ne n'abusuafoə

26 Yeinom ne apono ano ahwəfəo no akuakuo:

Korafoə mu no: yewə Kore babarima Meselemia a əfiri Asaf abusua mu. 2 Meselemia mmamarima ye: Sakaria a əye abakan, Yediael a ətə so mmienu, Sebadia a ətə so mmiensa, Yatniel a ətə so ənan. 3 Elam a ətə so enum, Yehohanan a ətə so nsia, ne Eliehoenai a ətə so nson. 4 Na Obed-Edom mmamarima nso a wəye apono ano ahwəfəo ye: Semaia a əye abakan, Yehosabad a ətə so mmienu, Yoa a ətə so mmiensa, Sakar a ətə so ənan, Netanel a ətə so enum, 5 Amiel a ətə so nsia, Isakar a ətə so nson, ne Peuleta i a ətə so nwətwe. Onyankopon hyiraa Obed-Edom bebree. 6 Na Obed-Edom babarima Semaia wə mmamarima a wətumi adee ye yie enti, wənyaa dibea a əkura tumi wə abusua no mu. 7 Na wən edin ne: Otni, Refael, Obed ne Elsabad; na wən abusuafəo Elihu ne Semakia nso ye mmademmofoə. 8 Obed-Edom asefəo yi nyinaa a wən mmamarima ne wən nananom a na wən nyinaa dodooye aduosia mmienu no ye nnipa a, na wəbə wən ho mməden yie na wəfata wən nnwuma. 9 Saa ara nso na na Meselemia mmamarima dunwətwe no ne wən abusuafəo nso bə wən ho mməden yie. 10 Hosa a əfiri Merari abusua mu yii Simri a na ənye abakan no se ntuanoni, wə ne mmamarima mu. 11 Na ne mmamarima no bi ne: Hilkia a ətə so

mmienu, Tebalia a ḥo so mmiensa ne Sakaria ḥo so ḥenan. Na Hosa mmammarima ne n'abusuafo a wəsom se apono ano ahwefoo no nyinaa dodo a ye dumienaa. **12** Saa apono ano ahwefoo akuo yi nam wən mμusua ntuanofoo so somm wə Awurade fie, sedee wən abusuafo yee no. **13** Wənam ntontobo kronkron so, de ḥwen adwuma wə apono ahodo aano hyee mμusua no nsa a wənhwe mfirinhyia a obi adi, anaa ntetee a wanya soo. **14** Wəde apuee epono ho dwumadie no hyee Selemia ne ne ekuo nsa. Atifi epono ho dwumadie nso, wəde hyee ne babarima onyansafo a Sakaria nsa. **15** Anafo apono no, wəde hyee Obed-Edom nsa, na wəmaa ne mmammarima no hwəe adekoradan no so. **16** Wəmaa Supim ne Hosa hwəe atee epono no ne ekwan a ekə asoredan no mu no so. Wəkyekye ḥwen nnwuma no perepere maa wən. **17** Eda biara, na wəma Lewifoo baasia kə apuee epono no ho, baanan kə atifi epono no ho, baanan nso akə anafo apono no ho, na baanu baanu akoko adekoradan ahodo no biara ho. **18** Eda biara, na wəma baasia kə atee epono no ho. Baanan kə ekwan a ekə asoredan no mu no so, na baanu nso akə adihə ho. **19** Yeinom ne apono ano ahwefoo a wofiri Kora ne Merari mμusua mu no nkyekyem. **20** Lewifoo a wəaka a na Ahiya da wən ano no na na wəhwə Onyankopon fie sikakorabea ne adekoradan so. **21** Libni fie a na ewə Gerson abusua mu no, na Yehieli na na otua wən ano. **22** Yehieli mmammarima Setam ne ne nuabarima Yoel na na wəhwə Awurade fie sikakorabea so. **23** Yeinom ne ntuanofoo a wəye Amram, Yishar, Hebron ne Usiel asefо. **24** Amram abusua mu, Sebuel ye Mose babarima Gersom aseni. Ḫno na na ɔyε ɔpanin a əhwə sikakorabea no so. **25** Wən a wənam Elieser so ye n'abusuafo ne Rehabia, Yesaia, Yoram, Sikri ne Selomot. **26** Selomot ne n'abusuafo na na wəhwə sikakorabea a na wokora agyapadee a wəde ama Awurade no so. Agyapadee no bi ne dee Dawid ne mμusua ntuanofoo ne asahene ne asraafoo mpanimfo de maa Awurade no. **27** Na saa mmarima yi de wən asadee a wənyaa no akodie mu no bi baes se wəmfə nsiesie Awurade fie. **28** Afei, na Selomot ne n'abusuafo na wəhwə nneema a Samuel a ɔyε nkɔmhyen, Kis babarima Saulo, Ner babarima Abner ne Seruia babarima Yoab de maa Awurade no so. Nneema nkaee a wəde maa Awurade no nyinaa, na əhye wən nsa. **29** Yishar abusua mu na Kenania firi. Ḫne ne mmammarima na wəyii wən se ḥman sohwefoo

ne atemmufo wə Israelman mu nyinaa. **30** Hebron abusua mu na Hasabia firi. Ḫne n'abusuafo a wəye mmədemməfo a wən dodo a ye apem ahanson na wəma wəhwə Israel nsase a ededa Asubənten Yordan atee fam no so. Nsem a efa Awurade ho, ne əhene a əwə mpasua no so som ho nyinaa ye wən asede. **31** Bio, Hebron abusua mu na Yeria firi. Sedee awəo ntoatoasoo nkrataa kyere no, ḥno na na ɔyε Hebronfoo no ntuanoni. (Dawid dii əhene no, ne mpem aduanan so, wəhwəwəe nkrataa mu na wohunuu mmarima a wəbə wən ho mməden wə Hebron abusua no mu din wə kuro Yaser a ewə Gilead mu. **32** Na mmarima a wəbə wən ho mməden mpem mμienu ne ahanson na na wəwə Yeria abusua mu. Əhene Dawid ma wəkəo Asubənten Yordan apuee fam, ma wəkəhwə Ruben ne Gad mμusua kuo ne Manase abusua kuo fa no so. Nsem a efa Onyankopon ho, ne əhene som ho nyinaa ye wən asede.)

27 Israelfoo akuo ahodo no nie—mμusuapanin, asahene ne asraafoo mpanimfo a na wəhwə asraafoo akuo ahodo so de som əhene, a ekuo biara kə adwuma bosome baako wə afe mu. Na edəm a wəwə ekuo biara mu nso dodo a ye mpem aduonu ḥenan. Won edin na edidi sooyi: **2** Sabdiel babarima Yasobeam na na ɔyε ekuo a edi ekan no sahene, a na wəkə adwuma bosome a edi ekan wo afe no mu. Na ne ekuo no akodəm dodo a ye mpem aduonu ḥenan. **3** Na ɔyε Peres aseni a na əhwə asraafoo mpanimfo no nyinaa so bosome a edi ekan no mu. **4** Dodai a na ɔyε Ahoa aseni na na ɔyε ekuo a etə so mμienu a na wəkə adwuma bosome a etə so mμienu mu no so sahene. Na ne ekuo no akodəm dodo a ye mpem aduonu ḥenan. **5** Əsəfə Yehoiada babarima Benaija na na ɔyε ekuo a etə so mμiensa a na wəkə adwuma bosome a etə so mμiensa mu no so sahene. Na ne ekuo no akodəm dodo a ye mpem aduonu ḥenan. **6** Saa Benaija yi na na əhwə Dawid asraafoo akunini kuo, a na wəfrə wən Akofo Akesee Aduasa no so. Ne babarima Amisabad na na ɔyε n'abadiakyire. **7** Yoab nuabarima Asahel na na ɔyε ekuo a etə so ḥenan, a na wəkə adwuma bosome a etə so ḥenan mu no so sahene. Na ne ekuo no akodəm dodo a ye mpem aduonu ḥenan. Asahel babarima Sebadia na əddi n'adee. **8** Samhut a ɔyε Yisrahini na na ɔyε ekuo a etə so enum, a na wəkə adwuma bosome a etə so enum mu no so sahene. Na ne ekuo no akodəm dodo a ye mpem aduonu ḥenan. **9** Ikes babarima Ira a əfiri Tekoa no na na ɔyε ekuo

a eto so nsia, a na woko adwuma bosome a eto so nsia mu no sahene. Na ne ekuo no akodom dodooye mpem aduonu enan. **10** Heles a na oye Efraim aseni a ofiri Pelon no na na oye ekuo a eto so nson, a na woko adwuma bosome a eto so nson mu no so sahene. Na ne ekuo no akodom dodooye mpem aduonu enan. **11** Sibekai a na oye Sera aseni a ofiri Husa no na na oye ekuo a eto so nwotwe, a na woko adwuma bosome a eto so nwotwe mu no so sahene. Na ne ekuo no akodom dodooye mpem aduonu enan. **12** Abieser a na ofiri Anatot a eda Benyamin asase so no na na oye ekuo a eto so nkron, a na woko adwuma bosome a eto so nkron mu no so sahene. Na ne ekuo no akodom dodooye mpem aduonu enan. **13** Maharai a oye Serah aseni a ofiri Netofa no na na oye ekuo a eto so edu, a na woko adwuma bosome a eto so edu mu no so sahene. Na ne ekuo no akodom dodooye mpem aduonu enan. **14** Benaia a ofiri Piraton a ewo Efraim no na na oye ekuo a eto so dubaako, a na woko adwuma bosome a eto so dubaako mu no so sahene. Na ne ekuo no akodom dodooye mpem aduonu enan. **15** Heldai a oye Otniel a ofiri Netofa aseni no na na oye ekuo a eto so dumieni, a na woko adwuma bosome a eto so dumieni mu no so sahene. Na ne ekuo no akodom dodooye mpem aduonu enan. **16** Mmusuakuo no ne won ntuanofoo nie: Ruben abusuakuo: Sikri babarima Elieser; Simeon abusuakuo: Maaka babarima Sefatia; **17** Lewi abusuakuo: Kemuel babarima Hasabia Aaron (asoofo no) abusuakuo: Sadok; **18** Yuda abusuakuo: Dawid nuabarima Elihu; Isakar abusuakuo: Mikael babarima Omri; **19** Sebulon abusuakuo: Obadia babarima Yismaia; Naftali abusuakuo: Asriel babarima Yerimot; **20** Efraim abusuakuo: Asasia babarima Hosea; Manase (atoeet fam) abusuakuo: Pedaia babarima Yoel; **21** Manase (apueet fam) abusuakuo Sakaria babarima Ido; Benyamin abusuakuo: Abner babarima Yaasiel; **22** Dan abusuakuo: Yeroham babarima Asarel. Yeinom ne Israel matusuakuo no ne won ntuanofoo. **23** Ebere a Dawid ma wokanee nnipa no, woankan won a wonnii mfee aduonu, efiri se, na Awurade ahye bo se obema Israelfoo no adoso se osoro nsoromma. **24** Yoab na ohyee nnipakan no ase, nanso wanwie, efiri se, Onyankopon bo fiu Israel. Woantwere nnipa no nyinaa dodooye angu ohene Dawid nkrataa mu. **25** Adiel babarima Asmawet na na ohwe ahemfie sikakorabea so. Usia babarima Yonatan no na na ohwe omantam no sikakorabea a ewowonkuro, nkuraasee ne aban a ewo

Israel nyinaa so. **26** Kelub babarima Esri na na ohwe apaafoo a na wodo ohene mfu so. **27** Simei a na ofiri Rama na na ohwe ohene bobo mfu so. Sabdi a ofiri Sifim na na ohwe aba a wode ye nsaa ne nsaa a woa ye so. **28** Baal-Hanan a ofiri Geder no na na ohwe ohene ngo nnua ne akyee nnua a na ewo Yuda bepo ase no so. Yoas na na ohwe ma woya ngo. **29** Sitrai a ofiri Saron na na ohwe anantwie a na wowa Saron esere so no so. Adlai babarima Safat na na ohwe anantwie a wowa bonhwa ahodo mu no so. **30** Ismaelni Obil na na ohwe nyoma so. Yehdia a ofiri Meronot na na ohwe mfunumu so. **31** Yasis a ofiri Hagar na na ohwe ohene nnwan so. Saa mpanimfo yi nyinaa na na wohwe ohene Dawid agyapadee so. **32** Yonatan a na oye Dawid wofa no yee ofotufo nyansafo maa ohene. Na oye otwerefoo a owo nhunumu. Na Hakmoni babarima Yehiel na na okyere ohene mmammarima adee. **33** Ahitofel na na oye ohene ofotufo. Na Husai a ofiri Arki ye ohene adamfo. **34** Benaia babarima Yehoiada na odii Ahitofel adee na Abiatar betoaa adedie no so. Yoab na na oye Israel akodom so sahene.

28 Dawid free ne mpanimfo nyinaa koo Yerusalem.

Saa mpanimfo no ne matusuakuo no ntuanofoo, asahene a wodeda akodom akuo dumieni no ano, asraafoo mpanimfo a woaka no, won a wohwe ohene agyapadee ne ne mmoa so, ahemfie nhenkwa, akofoo akese ne akofoo a woaka wo ahennie no mu no. **2** Dawid sore gyinaa won anim, kasa kyereet won se, “Me nuanom ne me nkurjoo, arka mepeet se mesi asoredan a wode Awurade Apam Adaka, Onyankopon nan ntiaso no besi afebo. Meyee ho ahoboa nyinaa se mede rebesi, **3** nanso Onyankopon ka kyereet me se, ‘Ense se wosi asoredan de hye me din animuonyam, efiri se, woye okofoo a woahwie mogya bebree aguo.’ **4** “Nanso, Awurade, Israel Onyankopon, ayi me wo m’agya abusua mu se, menni ohene wo Israel so daa. Na wayi Yuda abusuakuo se wonni ohene na Yuda matusua mu nso, oyii m’agya abusua. Na m’agya mma mu no nso, eyee Awurade fe se osii me Israel nyinaa so ohene. **5** Na me mmammarima pii a Awurade de won maa me no mu nso, oyii Salomo se onni m’adet wo n’ahennie Israel ahennwa so. **6** Oka kyereet me se, ‘Wo babarima Salomo na obesi m’asoredan ne n’adiho nyinaa, efiri se mayi no se me babarima na meye n’agya. **7** Na se oka so di m’ahyedee ne me mmara so, sedee oye seesei yi a, mema n’ahennie atim afebo. **8** “Enti, seesei a Onyankopon ye yen danseni

yi, menam wo so de saa asodie yi ma Israel nyinaa a woye Awurade manfo no: Monhwé yie na monni Awurade, mo Onyankopon, ahyeedee nyinaa so sèdees mobefa saa asase pa yi, na moagya ama mo asefou se won agyapadee daa. 9 “Afei, me ba Salomo, hunu w’agyanom Onyankopon. Fa w’akoma ne w’adwene nyinaa sore no, na som no. Efiri se, Awurade hunu akoma biara mu, enti əhunu na ənim emu nhyeheyee ne nsusuié biara. Se wohwehwé no a, wobejhunu no. Na se wopo no a, obepo wo afebao. 10 Enti, fa no asenhiia. Awurade ayi wo se si asoredan ma no, se ne kronkronbea. Ye den, na di dwuma no.” 11 Afei Dawid de asoredan no ho mfoni a sikakorabea, əsoro adan, emu adan ne emu kronkronbea a Apam Adaka no mfofareem a eho ye mpatabea, faako a wode Adaka no besi maa Salomo. 12 Nhyehyee biara a Honhom no de maa Dawid a efa Awurade Asoredan adihó ho, akyire adan, Onyankopon Asoredan no mu sikakorabea ne akyeedee a wode ama Onyankopon no, əkyerees Salomo. 13 Saa ara na Dawid əkyerees Salomo dwuma a asəfoo ne Lewifoo nkyekyemu ahodo no nyé wo Awurade Asoredan no mu. Na əkyerekyerees nneema potee a ewa Awurade Asoredan no mu a wode sore Awurade ne dees wode bo afodee. 14 Dawid əkyerees sikakokoo ne dwete dodo a wəmfa nyé nneema a eho behia. 15 Əkyerees Salomo sikakokoo dodo a eho behia ama sikakokoo nkaneadua no ne nkanea no, enna əkyerees dwete dodo a eho behia ama dwete nkaneadua no ne nkanea no ye, ne əkwani korø a wobefaa so de emu biara adi dwuma no so. 16 Əkyerees sikakokoo dodo a wəmfa nyé əpono a wode Hyadian mu Burodo no bëto so enna əkyerees dwete dodo a wəmfa nyé əpono a eka ho no. 17 Dawid sane əkyerees sikakokoo dodo a wəmfa nyé ənam darewa a wode besoso aforebø ənam mu, atam, sukuruwa ne nyowaa ne dwete dodo a wəmfa nyé ayowaa biara. 18 Dees əde wiees ne se, əkyerees sikakokoo a wəabere ho dodo a wode beye nnuhwam aforebukyia no ne sikakokoo Kerubim a n’ataban atre wə Awurade Adaka no so. 19 Dawid ka əkyerees Salomo se, “Saa mfoni yi nyinaa, Awurade nsa na əde twere maa me.” 20 Afei, Dawid toaa so se, “Ye den na ma wo bo nyé duru na ye adwuma no. Nsuro na mma dwumadie no keseeyé ntu wo bo, efiri se, Awurade Onyankopon, me Onyankopon, ka wo ho. Ərenni wo hwammo na ərennya wo. Əbehwe se dwumadie biara a efa Awurade Asoredan no sie ho no, wobewie no pεrεpεrε. 21 Asafoo ne Lewifoo akuo no

besom wə Onyankopon Asoredan no mu. Won a aka a wəwə nimdees ahodo no nyinaa beyi won yam aboa, na ntuanofoo ne əman no nyinaa nso beye biribiara a wobeka.”

29 Afei, Əhene Dawid danee n’ani əkyerees əmanfo no kaa se, “Me babarima Salomo a Onyankopon ayi no se ənni Israel so se əhene foforø no da so ye abofra a ənni suahunu biara. Adwuma a eda n’anim no so, na Asoredan a əbesi no nyé edan hunu bi. Eye Awurade Onyankopon no ankasa dea. 2 Mede dees metumi ye biara adi dwuma, maboaboa dees metumi anya nyinaa ano ama me Onyankopon Asoredan no sie. Seesei, sikakokoo, dwete, kóbere mfrafraee, nnadees ne nnua ne apopobibiriebo ne aboodemmo, abooden agudee ne abopa ne abohemaa ahodo nyinaa pii wo hø. 3 Na esiane me ho a mede ama me Onyankopon Asoredan no enti, mede m’ankasa sikakokoo ne dwete beboa edan no sie. Yeinom beka adansie no ho nneema a maboaboa ano, ama asoredan kronkron no ho. 4 Mama Ofir sikakokoo a ebora tøno 112 ne dwete wəaho ho tøno 262 a wode begu adan no afasuo anim, 5 ne sikakokoo ne dwete nnwuma a aka a adwumfo no beye no. Afei, hwan na obeyi ne yam de n’ayeyede ame Awurade ənnø?” 6 Na abusua ntuanofoo, Israel mmusuakuo ntuanofoo, asahene ne asraafoo mpanimfo ne əhene adwumayefoo nyinaa firii əpe pa mu maes. 7 Wəmaa sikakokoo beye tøno 188, sika ankasa əpedu, enna dwete beye tøno 375, kóbere mfrafraee beye tøno 675 ne nnadees beye tøno 3,750, de boaa Asoredan no sie. 8 Wəmaa aboodemmo bebree a wəkəkoraa no wə sikakorabea a ewa Awurade fie maa Yehiel a əye Gerson aseni hwæs so. 9 Nnipa no ani gyee əma no ho, efiri se, wofiri əpe pa ne akoma pa mu na wəiyi maa Awurade, na Əhene Dawid ani gyee yie. 10 Na əhene Dawid kamfoo Awurade wo nnipa no nyinaa anim se, “Ao Awurade, yen agya Israel Onyankopon, ayeyie nka wo daa nyinaa. 11 Keseye, ahooeden, animuonyam, nkonomdie ne tumi ye wo dea Ao Awurade. Biribiara a ewa əsoro ne asase so ye wo dea, Ao Awurade, na ahennie yi nso wo wo. Yema wo so se wone adee nyinaa so otumfoo. 12 Ahonya ne animuonyam firi wo nko ara, efiri se, woye adee nyinaa sodifo. Tumi ne ahooeden nyinaa wə wo nsam na wope mu na wofiri ma nnipa ye keseeyé na wonya ahooeden. 13 Ao, yen Onyankopon, yeda wo ase, na yekamfo wo din kronkron no. 14 “Na me ne hwan na me nkurøfo ne nnipa ben a yetumi

kye wo biribi? Biribiara a yewo no firi wo nkyen, na dee yede ma wo no ye dee wode ama yen dada. **15** Yewo ha mmere tiawa bi se nsrahwefoo ne ahoho wo asase a yen agyanom dii ekan wo so no so. Yen nna wo asase so te se sunsumma a etwam kɔ ntɛm so a wɔnhunu bio. **16** Ao Awurade, yen Onyankopɔn, saa nneemaa a yéaboaboa ano de rebesi asoredan de ahye wo din kronkron animuonyam yi mpo firi wo nkyen! Ne nyinaa ye wo dea. **17** Me Onyankopɔn, menim sɛ wohwehwɛ yen akoma mu, na se wohunu nokordie wo mu a, w'ani gye. Wonim sɛ mede adwene pa na eyɛs yeinom nyinaa, na mahwɛ ahunu sɛdɛs wo nkurafoo firi akoma pa ne anigye mu de wɔn akyedee abea. **18** Ao, Awurade, yen agyanom Abraham, Isak ne Israel Onyankopɔn, ma wo nkurəfɔo nyɛ ɔsetie mma wo daa. Mma ɔdɔ a wode do wo no nsesa. **19** Ma me babarima Salomo akoma nyinaa mu ɔpɛ pa, na ɔnni w'ahyeɛdeɛ, wo mmara ne wo nkyerɛkyere so, na ɔnsi saa Asoredan yi a maye ho ahoboa nyinaa yi.” **20** Afei, Dawid ka kyereɛ ɔmanfo no nyinaa sɛ, “Monkamfo Awurade, mo Onyankopɔn!” Na ɔmanfo no nyinaa kamfoo Awurade, wɔn agyanom Onyankopɔn, na wɔkoto buu nkotodwe wɔ Awurade ne ɔhene no anim. **21** Adeɛ kyeeɛ no, wɔde anantwinini apem, nnwennini apem ne nnwanmmaa anini apem bɛbɔɔ ahyeɛ afɛdeɛ maa Awurade. Wɔsane gyinnaa Israel ananmu, de ɔnom afɔrebɔdeɛ pii ne afɔrebɔdeɛ ahodoɔ baεɛ. **22** Wɔde ahosepɛ didi nomee da no wɔ Awurade anim. Na bio, wɔhyɛɛ Dawid babarima Salomo ahenkye sɛ wɔn ɔhene foforo. Wɔsraa no ngo wɔ Awurade anim sɛ wɔn ntuanoni, na wɔsraa Sadok nso ngo sɛ wɔn ɔsəfɔo. **23** Na Salomo tenaa Awurade ahennwa no so sɛ n'agya Dawid ɔnanmusini, na ɔkɔɔ so yie, na Israel nyinaa tiee no. **24** Adehyɛɛ mpanimfoo nyinaa, asahene ne Dawid mmammarima nyinaa suaɛ kyereɛ ɔhene Salomo. **25** Na Awurade pagyaa Salomo maa Israelman no maa no nidie nwanwasoo, na ɔmaa Salomo ahonya ne animuonyam sene n'agya. **26** Enti, Yisai babarima Dawid dii Israel nyinaa so ɔhene. **27** ɔdii ɔhene wɔ Israel mfeɛ aduanan a ne nkyerɛmu ne sɛ, ɔtenaa Hebron mfeɛ nson dii adeɛ, na mfeɛ aduasa mmiensa nso, ɔtenaa Yerusalem. **28** ɔtenaa ase kyereɛ, nyinii yie, nyaa ahodeɛ ne animuonyam ansa na ɔrewu. Na ne babarima Salomo dii n'adeɛ sɛ ɔhene. **29** Efiri ɔhene Dawid adedie ahyeaseɛ de kɔsi n'awieeɛ mu nsem nyinaa, wɔatwɛrɛ agu ɔdehunufɔo Samuel abakɔsem nwoma, odiyifoo Natan abakɔsem nwoma

ne ɔdehunufɔo Gad abakɔsem nwoma mu. **30** N'adedie mu akokoödurusem ne biribiara a εbaa ne so, Israel ne ahennie ahodoɔ a atwa ne ho ahya nyinaa nso ye nsem a wɔatwɛrɛ.

2 Beresosem

1 Ḷhene Dawid babarima Salomo səə ahennie no muden, efiri se Awurade, ne Onyankopon kaa ne homaa no turni a eso. **2** Əfrē Israel nyinaa, asahene ne asraadom ntuanofoo, atemmufo, amanyə ne mmusua ntuanofoo nyinaa. **3** Na Salomo dii nnipa no nyinaa anim kəo bepo Gibeon so ho baabi a wode Onyankopon Ahyiaē Ntomadan no asie. Yei ye Ntomadan a Mose a ɔye Awurade ɔsomfoə sii wə esere no so no. **4** Na Dawid ayi Onyankopon Adaka no afiri Kiriat-Yearim de kə ntomadan sononko bi a wasi wə Yerusalem mu. **5** Nanso, na kəbere mfrafraē aforebukyia a Hur nana a ɔye Uri babarima Besaleel siie no da so wə Gibeon, wə Awurade Asoredan no anim. Enti, Salomo ne nnipa no boaa won ho ano wə hə, bisaa Awurade akwankyere. **6** Hyiadan no anim hə, Salomo foro kə kəbere mfrafraē aforebukyia no ho wə Awurade anim, bəə əhyeē afədee ahodoo apem wə so. **7** Eda no anadwo, Onyankopon yii ne ho adi wə daēs mu kyerē Salomo, bisaa no se, “Edeen na wope? Bisaa na mede bəma wo!” **8** Salomo buaa Onyankopon se, “Wodii m'agya Dawid nokore na woyeē no adəes, na afei wode me asi n'anā mu se əhene. **9** Na afei Awurade Onyankopon, mesre wo di eba a wohyē m'agya Dawid no so, efiri se wode me asi nnipa a won dodoo te se asase so mfuturo so əhene. **10** Ma me nyansa ne nimdee, na memfa nni won so yie, na hwan koraa na əbetumi adi wo əman kesee sei so?” **11** Onyankopon ka kyerē Salomo se, “Esiā se w'ahiasəm kesee ne se wope se woboa wo manfoo, na woammisa ahodee, animuonyam anaa w'atamfo wuo anaa nkwa tenten, na mmom, wobisaa nyansa ne nimdee a wode bədi me nkurəfəo so yie enti, **12** məma wo nyansa ne nimdee a wobisaē no. Afei, məma wo sika, ahodee ne animuonyam a əhene biara a wadi w'anim no nnyaa bi da, nanso ərennya no saa da biara da.” **13** Na Salomo firii hyiadan a ewo Gibeon bepo no so no mu sane kəo Yerusalem kədii əhene wə Israel so. **14** Salomo boaboa asraadom a wədəoso yie a na nteaseenamkafo apem ahanan ne aponko əpedumienku ka ho ano. Əmaa won mudodo no tenaa nteaseenam nkuron mu, na ebi nso tena bənee no wə Yerusalem. **15** Salomo əbere so no, dwetə ne sikakəkəo buu so se aboo wə Yerusalem. Na ntweneduro abooden nnua nso buu so se akyee nnua a na abu so wə Yuda mmepe ayaase no. **16** Na

wokra Salomo aponkə no firi Misraim ne Kilikia, efiř se, na əhene adwadifoo no nya no yie wə Kilikia. 17 Saa ebere no, na wotumi tə Misraim nteaseenam a wode ba Yerusalem no nnwetebena kilogram nson, na aponkə nso, wotumi tə no nnwetebena kilogram mmienu. Wən nso kətontənn wən mu pii nso maa Hetifoō ne Aram ahemfo.

2 Afei, Salomo dwenee se εberε a εse se οsi Awurade Asoredan no ne n'ankasa n'ahemfie no aso. **2** ḥfaa apaafao ḥpeduɔson, abotwafooo ḥpeduωwōtwe firii bepo so aman mu ne nnipa mpem mmiensa ne ahansia a wōdi adwuma no anim. **3** Salomo too saa nkra yi komaai Tirohene Huram: “Brε me ntweneduro nnua te se dee wōde brεε m'agya Dawid εberε a na ɔresi n'ahemfie no. **4** Merebesi Asoredan ahye Awurade, me Onyankopon din animuonyam. εbeye beaee bi a wōayi asi hō se wōnhye nnuhwam ne kurobo wo n'anim, nna afɔrebōdee burodo sononko no adi, na wōmmo ɔhyeε afōdee ahodoo homeda biara, anɔpε ne anwummere, ḥbosome Foforø biara afahye ahodoo ne Awurade yen Onyankopon nnapɔnna biara. ɔno na wahye Israel se wōnye saa nneεma yi daa daa. **5** “Yei bεye Asoredan a eso na εye fe, εfiri se, yen Onyankopon no ye ɔnwanwani a ɔso kyen ɔfoforo biara. **6** Hwan na ɔbεtumi asi efie a εfata ama no? ḥsorosoro mpo ntumi nkora no. Na me sεe ne hwan a mesi asoredan ama no? Dee metumi aye ara ne se mesi baabi a wōbebø afōdee ama no. **7** “Enti, ma me odwumfoo a ne nsa ano adwuma ye fe a ɔbεtumi de sikakokø, dwetε, kōbere mfrafraεε ne nnadee adi adwini; obi a ɔnim sεdee wohye ntoma aduro ma εye bibire, koko ne tuntum ma εye fe yie ne nsemayifoo a wakwadare adwuma mu, a ɔne Yuda ne Yerusalem adwumfoo a m'agya Dawid yii wōn no bεye adwuma. **8** “Afei, fa ntweneduro, pepeaa ne ɔbakø nnua firi Lebanon brε me, εfiri se, menim se wo mmarima no akyi, obi nni hō wō nnuabuo mu, na mesoma me mmarima na wōabebøa wōn. **9** Asoredan a merebesi no kesee ne ne fe a εbeye enti, nnua bebree ho behia me. **10** Mede atokø susukora ḥpeduonu, nsā gyare ḥpeduonu ne edu ne ngo ḥpeduonu bεtua wo mmarima no ka.” **11** Enna ɔhene Huram twereε saa mmuaεε yi de komaai Salomo: “Esiane se Awurade dō ne nkuroføo enti na ɔde wo asi wōn so ɔhene. **12** “Nhyira nka Awurade, Israel Onyankopon a ɔbaa soro ne asase! Wama Dawid ɔba nyansafoo a wadom no adwene ne nteasee a ɔbesi Asoredan ama Awurade ne ahemfie ama n'ankasa

ho. 13 "Merebre wo odwumfoo a ne nsa ano adwuma yε fe a wofre no Huram-Abi. ɔye onyansafoo mapa 14 a ɔye əbaa bi a ɔfiri Dan a εwo Israel babarima; n'agya nso firi Tiro. ɔye sikakokoo, dwetε, kɔbere mfrafraε ne nnadee dwumfoo mapa. Na əwo abotwa, nnua adwinnie ne ntomanwono ho nyansa nso. ɔye əbenfoa wo ntoma bibire, tuntum ne kɔkɔ hye mu. Na otumi de serekyetam di dwuma nso. Afei nso, ɔye nsemayifoo a otumi di adwini biara a wode ma no. ɔne w'adwumfoo ne wɔn a me wura Dawid a ɔye w'agya no yii wɔn no beye adwuma. 15 "Fa atokoo, ngo ne nsā a wokaa ho asem no bra. 16 Nnua biara a εho hia no, yεbetwa afiri Lebanon mmepo so, na yede aye mpata agu nsuo ani, firi Ntam Epo no mpoano akɔsi Yopa. Na ɔfiri hɔ no, wobetumi de akɔ Yerusalem." 17 Salomo kan ahohoo dodoa a wɔwo Israel asase so, te se deε n'agya kenkanee nnipa no. ɔnyaa nnipa ɔpeha aduonum mmiensa ne ahansia. 18 ɔmaa wɔn mu ɔpeduɔson yεε apaafao. Wɔn mu ɔpeduωwɔtwe yεε abotwafoa wo wɔn mmepe nkuro no so, enna wɔn mu mpem mmiensa ne ahansia yεε wɔn a wɔdī nnwuma no anim.

3 Na Salomo hyεε aseε sii Awurade Asoredan no wo Yerusalem Moria bepo so a εhɔ na Awurade yii ne ho adi kyereε Salomo agya ɔhene Dawid no. Wɔsii Asoredan no wo Yebusini Arauna ayuporobe a hɔ, beaεε a Dawid yi too hɔ no. 2 Salomo dii adeε no, ne mfee εnan so, Adar bosome (beyε Oforisuo) mu, na wohyεε edan no sie ase. 3 Na Onyankopon Asoredan no fapem atwheeemu yε anammɔn aduɔkron, enna ne tetrete mu yε anammɔn aduasa. 4 Ntwonoo a εwo Asoredan no anim tetrete yε anammɔn aduasa, a εne Asoredan no tetrete yε pe. Afasuo a εwo ntwonoo no mu no nyinaa, wode sikakokoo adura mu. Ntwonoo no ɔsoroko yε anammɔn aduasa. 5 Pepeaa nnua na wode samm Asoredan no mu, na wode sikakokoo amapa guu so, dii mmedua ne nkonsɔnkɔnsɔn adwinnie wɔ so. 6 Aboodemmoa a εye fe ne sikakokoo a ɔfiri Parwaim na wode siesieε Asoredan no afasuo ho. 7 Wode sikakokoo guu Asoredan no afasuo, afadum, apono ne aboboano nyinaa ho, na wɔdii Kerubim seso adwinnie wɔ afasuo no ho. 8 Na Kronkron mu Kronkron ho tetrete yε anammɔn aduasa te se asoredan no ara, n'atwheeemu nso yε anammɔn aduasa. Sikakokoo amapa beyε nkariboo tɔno aduonu mmiensa na wode guu so. 9 Sikakokoo nnadewa a ebiara kari beyε gram ahanum ne aduɔson enum na wode dii

edan no ho dwuma. Sikakokoo amapa na wode guu soror adan no afasuo ani. 10 Salomo yεε Kerubim seso mmienu, de sikakokoo amapa guu ho. Wode yeinom sisii Kronkron mu Kronkron ho. 11 Kerubim mmienu no a wɔsisi hɔ no ntaban ka bɔ mu a, ne ntremu yε anammɔn aduasa. Kerubim baako ataban baako a εpem ɔfasuo no tentene yε anammɔn nson ne fa. Ataban baako no nso a εye anammɔn nson ne fa no, εne Kerubim baako no ataban hyia. 12 Saa ara nso na Kerubim a ɔtɔ so mmienu no ataban baako mu ntremu yε anammɔn nson ne fa, na εpem Asoredan no ɔfasuo a εne ɔfasuo baako no di nhwanim. Ataban baako a aka no nso ntremu a εye anammɔn nson ne fa no, εhyia Kerubim a edi ɛkan no ataban baako. 13 Enti, na Kerubim mmienu no ntaban mu ntremu yε anammɔn aduasa. Na wɔn nyinaa sisi hɔ a wɔn anim kyere Asoredan no mu. 14 Salomo de ntwamatam a ɔde bibire ne asawa a εberedum ne koogyan ne nwera aye, a wɔanwono Kerubim nsesodee agu mu, senee Kronkron mu Kronkron no kwan ano. 15 Asoredan no anim, Salomo yεε afadum mmienu a emu biara ɔsoroko yε anammɔn aduonu nson. Na ntaasoo kata emu biara atifi a εno nso ɔsoroko yε anammɔn nson ne fa. 16 ɔyeε ntweaban nsosomu, de siesieε afadum no atifi. ɔsane yεε ateaa aba nseso fefε de sosɔo ntweaban no mu. 17 Afei, ɔde afadum mmienu no sisii Asoredan no ano ɛkwan ano. ɔde baako sii ɛkwan no anafoo fam no ano, enna ɔde baako nso sii atifi fam. ɔtoo deε εwo anafoo fam no edin Yakin, enna deε εwo atifi fam no, ɔtoo no edin Boas.

4 Salomo sane yεε kɔbere mfrafraε afɔrebukyia a ne tentene yε anammɔn aduasa, ne tetrete yε anammɔn aduasa saa ara, na ne ɔsoroko yε anammɔn dunum. 2 Afei, ɔyeε nsukoradee kεsεε kurukuruwa bi a ɔfiri ano kɔka ano yε anammɔn dunum. Wɔtoo no edin Epo. Na emu tenten yε anammɔn nson ne fa, na ne kanko mu yε anammɔn aduanan enum. 3 Na Epo no wɔ nsesodee a εte se anantwie a wɔatwa afa ano no ase ahyia. Anammɔn baako biara mu no, na anantwie seso nsia wɔ so a wɔagu ama agra nsukoradee no. 4 Na Epo no si nsiasε a εye kɔbere mfrafraε anantwie dumienu seso so. Na wɔn nyinaa ani kyerekyere abɔntene. Mmiensa ani kyere atifi fam. Mmiensa ani kyere atɔεε fam. Mmiensa kyere anafoo fam, enna mmiensa nso ani kyere apueε fam. 5 Epo no afasuo mu pipiripie yε beyε nsateakwaa mmiensa, na n'ano no ntremu te se bonsua, na na εte

esee sukooko nhwiren a apae. Na Epo no tumi kora nsuo gyare impem dunsia ne ahanum. **6** Ȣyeε dwaresen edu a wokora nsuo a wode hohoro aforebodee ho. Na emu enum wo Epo no anafo fam na enum wo atifi fam. Asofoo no dee, na Epo no ankasa mu nsuo na na wode hohoro won ho, na wommfa dwaresen no mu nsuo no bi. **7** Salomo de sikakoko yee nkaneadua edu, sedee wokyere no se onye noo no, de sisii Asoredan no mu. Wode emu enum sisi bennet anafo fam fasuo, na wode emu enum a aka no nso sisi bennet atifi fam ofasuo no. **8** Afei, Ȣyeε apono edu de sisii Asoredan no mu. Wode emu enum sisii anafo fam ofasuo no anim, na wode emu enum a aka no nso sisii atifi fam ofasuo no anim. Afei, Ȣyeε sikakoko dwaresen oha. **9** Salomo sii adih maa asofoo no, sane sii adih kesee bi wo Asoredan no mfikire. Ȣyeε apono totoo adih akwan no ano, na ode kobere mfrafraes duraa ho. **10** Wode Epo no sii anafo fam ne apuee fam afasuo ahyliaeet no twetwewa so ho. **11** Huram-Abi yee nkukuo, nsofi ne dwaresen a etho hia nyinaa. Dee ohene Salomo kyere Huram-Abi se onye wo Onyankopon Asoredan no ho no nyinaa, Ȣyeε. **12** Afadum mmienu, aduntire a woaye no se asansuo mmienu a esisi afadum no atifi, nkonsenkonsen mmienu wode asiesie aduntire no, **13** ateara nseso ahanan a esensen nkonsenkonsen a egwu aduntire no so (ateaa a waahyehye no ntentenesos mmienu a ebiara sa nkonsenkonsen a esensen aduntire a ewa afadum no atifi no so no). **14** Ȣyeε nsuo nteaseenam a dwaresen no sisi so, **15** Epo no ne anantwie seso dumien a wohye ase, **16** nkukuo, nsofi, enam nnarewa ne nneema a ekeka ho nyinaa. Huram-Abi de kobere mfrafraes a woabere ho na Ȣyeε saa nneema yi nyinaa maa Awurade Asoredan no, sedee Ohene Salomo hyee no no. **17** Ohene ma woguu no kankua a na ewa Yordan bonthwa a na ewa Sukot ne Saretan ntam no mu. **18** Kobere mfrafraes a wode dii dwuma no dodo enti, wuantumi anhunu emu duru ano. **19** Na Salomo yee nneema a wode siesie Onyankopon Asoredan no mu nyinaa: sikakoko aforebukyia; apono a wode Hyadian mu Burodo no gu so; **20** kanea nnua ne n'akanea a wode sikakoko aye a ebeyeren wo Kronkron mu Kronkron no anim sedee woakyere no; **21** nhwiren a wode siesie, nkanea ne afagya a wode sikakoko amapa na eyee no nyinaa; **22** nkanea akape, dwaresen, nyowaa ne nkyensee a wonoa mu no nyinaa ye sikakoko amapa; apono a wotintim wo ekwan a ek Kronkron mu Kronkron ne

dee ek Asoredan no dan kesee mu no, wode sikakoko na eduraa ho nyinaa.

5 Ebere a Salomo wiee Awurade Asoredan no sie ho dwumadi no, ode akyedee a n'agya, Ohene Dawid, de maa Awurade, a eye dwete, sikakoko ne nneema a aka no baes. Wokora yeinom nyinaa wo Onyankopon Asoredan no sikakorabea mu. **2** Afei, Salomo free mmusuakuo ne mmusua ntuanofoo a wowa Israel nyinaa se wommehyia Yerusalem. Na esee se woyi Awurade Apam Adaka no firi baabi a esi wo Dawid kuro a na wosane fre ho Sion no, de ko beaes foforo wo Asoredan no mu ho. **3** Bosome Bul (beye Ahiniime) a woredi afirinhyia Asese Afahye no, won nyinaa behyiaa ohene anim. **4** Ebere a mpanimfoo no beduruu Israel no, Lewifoo no pagyaa Adaka no **5** ne ntomadan sononko ne etho nneema kronkron no nyinaa. Lewifoo asofoo no soa koo Asoredan no mu. **6** Ohene Salomo ne Israel manfoo no nyinaa de nnwan ne anantwie a won dodo nni ano boo afodee wo Adaka no anim. **7** Afei, asofoo no maa Awurade Apam Adaka no so, de koo Asoredan no kronkronbe a etho ye Kronkron mu Kronkron ho, de kohye Kerubim no ntaban ase. **8** Kerubim no treee won ntaban mu wo Adaka no so, ma eyee se kyiniie wo Adaka no ne ne nnua a esoso mu no so. **9** Na nnua no woware yie; enti se obi gyina Asoredan no ano kwan ano a ohunu. Ne nyinaa da so wo ho besi enne. **10** Na biribira nni adaka no mu se aboo apono mmienu a Mose de guu mu wo Horeb wo ebere a Awurade ne Israelfoo a na woatu afiri Misraim no yee apam no. **11** Afei, asofoo no firii kronkronbe ho. Saa ebere yi, na asofoo a wowa ho no nyinaa, se wowa dwuma bi die anaa wanni hwee ye, adwira won ho. **12** Lewifoo nnwomtofoo, Asaf, Heman, Yedutun, won mmamarima ne won nuanom nyinaa hyehye nwera mmatakari gynagyinaa aforebukyia no apuee fam, na woboo kyankyan, mmenta ne nsankuten. Asofoo oha aduonu a worehyen totorobento bekaa won ho. **13** Ntotorobento hyenfoo ne nnwomtofoo no nyinaa boo mu too dwom de kamfoo Awurade, daa no ase. Wode ntotorobento, kyankyan ne nnwontodee ahodo bekaa won ho, maa won nne so, kamfoo Awurade se: “Ohye! Na n'adoe wo ho daa!” Saa ebere no mu ara, umununkum behyee Awurade asoredan no ma. **14** Asofoo no antumi antoa won adwuma no so, efiri se, Awurade animuonyam behyee Onyankopon Asoredan no ma.

6 Afei, Salomo bōo mpaee sē, “Ao Awurade, woaka sē, wobetena omununkum kusuu mu. **2** Afei, masi Asoredan a echo wo nyam ama wo, baabi a wobetumi atena afebōo.” **3** Na ḥene no danee ne ho kyerees ḥomanfoo a wāgyina n’anim no nyinaa, hyiraa wōn sē, **4** “Nhyira nka Awurade, Israel Onyankopon, a wadi ebo a ḥhyee m’agya Dawid no so, ḫfiri sē, əka kyerees m’agya sē, **5** ‘Efiri da a meyii me nkurofoo firii Misraim no, menyii kuropon biara mfirii Israel mmusuakuo no mu sē baabi a eṣe sē wosi Asoredan, de hye me din animuonyam. Enna nso, menyii ḥene biara se ḥnni me nkurofoo Israelfoo anim. **6** Nanso, afei, mayi Yerusalem se kuropon, ne Dawid se ḥene.” **7** Afei, Salomo kaa sē, “M’agya Dawid pēe sē ḥsi saa Asoredan yi de hye Awurade, Israel Onyankopon din animuonyam. **8** Nanso, Awurade ka kyerees no sē, ‘Eye sē wope sē wosi asoredan de hye me din animuonyam **9** nanso, enye wo na wobeyē. Mmom, wo mmammarima no mu baako na ḥbesi.’ **10** “Na afei, Awurade aye dee ḥhyee ho bō no, ḫfiri sē, masi m’agya anan mu sē ḥene. Masi saa Asoredan yi de ahye Awurade, Israel Onyankopon din animuonyam. **11** Eho na mede Adaka no asi, na Adaka no mu nso na apam a Awurade ne Israelfoo yee no hye.” **12** Na Salomo pagyaa ne nsa kyerees soro wo Awurade afrebukyia ne Israel manfoo no nyinaa anim. **13** Na wabō kōbere mfrafraees apa a n’atweeemu ye anammōn nson ne fa, ne tetrete ye anammōn nson ne fa, na ne ḥsoroko ye anammōn ḥnan ne fa, de asi asoredan no adiho mfimfini. Ḫgyinaa apa no so wō nnipa no nyinaa anim. Ḫbuu nkotodwe, maa ne nsa so kyerees soro. **14** Ḫbōo mpaee sē, “Ao Awurade, Israel Onyankopon, Onyankopon biara nni hō sē wo wō ḥsoro ne asase so nyinaa. Wodi wo bōhyē so, na woda wo dō a εwō hō daa no adi kyere wōn a wōtie wo na wōn ani gye sē wobeyē w’apsees nyinaa. **15** Wo bō a wohye wo ḥsomfoo Dawid a oye m’agya no, woadi so. W’ankasa w’ano na wode hyee bō no, na enne, wonam w’ankasa wo nsa so ama aba mu. **16** “Afei, Ao Awurade, Israel Onyankopon, ma ebo a wokōo so hyee wo ḥsomfoo Dawid a oye m’agya no mmra mu. Woka kyerees no sē, ‘Se w’asefōo bō wōn bra yie, na wōdi me mmara so sēdees woaye no a, wōbedi Israel so ḥene daa daa.’ **17** Afei, Ao Awurade, Israel Onyankopon, di saa bō a woahye wo ḥsomfoo Dawid no so. **18** “Eye nokore se Onyankopon bētena nnipa mu wō asase so? Ḫsorosoro nohoa mpo ntumi nkora wo, na εbeyē dēn na Asoredan

a masie yi betumi akora wo. **19** Tie me mpaeebō ne m’adesredee, Ao Awurade, me Onyankopon. Tie osufre ne mpaee a wo ḥsomfoo rebo no. **20** Hwe saa Asoredan yi so, beae sē woaka sē wode wo din beto so no, awia ne anadwo. Daa, tie me mpaee a mebō wō ha no. **21** Tie m’ahobreasē ne nokore adebisa a me ne wo nkurofoo Israelfoo bō mpaee wō ha de to w’anim no. Aane, tie yen firi soro baabi a wote no; na sē wote nso a, fa kye. **22** “Se obi fom obi, na echo hia se əka ho ntam sē ḥnnim ho hwē wō afrebukyia a esi asoredan mu no anim a, **23** tie firi soro, na bu w’asomfoo baanu no a eye dee wōabō no soboo no ne soboabōfōo no ntam aten. Dee ədi fo no, twe n’aso na gyaa dee ədi bem no. **24** “Se wo nkurofoo Israelfoo ye bōne tia wo, na eno enti wōn atamfoo di wōn so nkonom na wōsane ba wo nkyn, bo wo din na wabō wo mpaee wō Asoredan yi mu a, **25** tie firi soro, na fa wōn bōne kye wōn, na ma wōnsane nkō asase a wode maa wōn agyanom no so. **26** “Se wo nkurofoo ye bōne tia wo, na eno enti wōtō ḥsoro mu na osuo antō na wabō mpaee wō Asoredan yi mu, bo wo din, twe wōn ho firi wōn bōne ho, ḫfiri sē, wootwe wōn aso a, **27** tie firi soro, na fa w’asomfoo, wo nkurofoo Israelfoo bōne no kye. Kyere wōn dee eye, na ma osuo ntō ngu w’asase a wode ama wo nkurofoo se wōn agyapadee sononko no so. **28** “Se ekōm si asase no so anaa ḥyaredōm ba so anaa mfudee nyarewa ba anaa ntutumme ne asa begu mfudee so, anaa wo nkurofoo atamfoo ba asase no so betua wōn nkuro a, sēdees ḥshaw no te biara no, **29** se wo nkurofoo bō mpaee wō wōn haw ne awerēho ho, na wōpagya wōn nsa wō asoredan yi mu a, **30** tie firi ḥsoro dee wote hō, na fa kye. Fa biribiar a efata wo nkurofoo no ma wōn, ḫfiri sē, wo nko ara na wonim onipa akoma mu. **31** Eno akyi wōbesuro wo na wōanante w’akwan so mmere dodoō a wōtē asase a wode maa yen agyanom no so. **32** “Na se ananafoō te wo nka ne wo nsenkyersnneē akēsē no, na wōfiri akyirikyiri besom wo din kēsē no, bō mpaee de wōn ani kyere Asoredan yi a, **33** tie firi soro dee wote hō, na ye wōn abisadee ma wōn. Na εbēma nnipa a wōtē asase so nyinaa ahunu, asuro wo, sēdees wo nkurofoo Israelfoo no ye pērēpērē. Wōn nso behunu sē, wo din na eda saa Asoredan a masie yi so. **34** “Se wohye wo nkurofoo se wōmfiri adi nkōkō ntia wōn atamfoo, na se wōbō wo mpaee firi kuro yi a woayi, ne saa asoredan yi a masi de wo din ato so yi mu a, **35** tie wōn mpaeebō firi soro, na ye wōn abisadee ma wōn. **36** “Se wōyē bōne tia wo mpo a, hwan na

onyee bōne da? Wo bo bēfu wōn ama wōn atamfoo adi wōn so, afa wōn nkoo de wōn akō ananasase so, se ewō akyiri anaa ebe. 37 Na saa ahohosase no so, wōde ahonu sane ba wo nkyen, bō mpaes se, ‘Yeaye bōne; yeaye amumuyesem ne atirimuodensem,’ 38 na se wōde wōn akoma ne wōn kra nyinaa ba wo nkyen, bō mpaes fa asase a wōde maa wōn agyanom, saa kuropon yi a woayi ne saa asoredan a masi de ahye wo din animuonyam yi ho a, 39 tie won mpaeebō no firi soro, dee wotee hō. Di wōn asem ma wōn, na fa bōne a wo nkurofōo aye atia wo no kyē wōn. 40 “Ao me Onyankopōn, tie mpaes a wōbō no wō ha no nyinaa. 41 “Afei, Ao Awurade Onyankopōn, sōre na bra w’ahomegyebea, 42 “Ao Awurade Onyankopōn, nyi w’ani mfiri dee woasra no ngo no so.

7 Salomo wiee ne mpaeebō no, ogya firi əsoro behyee ohyees afōdee ne afōrebōdee, na Awurade animuonyam behyee Asoredan no ma. 2 Asōfōo no mpo antumi anhyēne Awurade Asoredan no mu, efiri se, na Awurade animuonyam ahye hō ma. 3 Ebere a Israelfōo nyinaa hunuu se ogya no reba fam, na Awurade animuonyam rehye Asoredan no ma no, wōn nyinaa hwehwee fam de wōn anim butubutuu hō, sōree Awurade kamfoo no se, “Oye; na n’adēe wō hō daa!” 4 Afei, əhene no ne ne nkurofōo no nyinaa bōo afōdee maa Awurade. 5 Əhene Salomo de anantwie əpeduonu mmienu ne nnwan əpeha aduonu bae se n’afōrebōdee. Enti, əhene no ne əmanfōo no nyinaa buue Onyankopōn Asoredan no ano. 6 Asōfōo no gyinagyinaa wōn afa, na saa ara na Lewifōo a wōreto dwom se, “N’adēe wō hō daa!” no nso yee. Wōde nnwontodee a Dawid yee se womfa nkamfo Awurade no gyegyee nnwonto no ho. Asōfōo a wōne Lewifōo no di nhwēanimu no hyēnee ntotorobento wō eberē a na Israelfōo nyinaa gyinagyina hō. 7 Na afei, Salomo buue adiho mfimfini a ewō Awurade Asoredan no anim ano, sedēe ebeye a, wōbetumi abō əhyee afōdee na wōahye sradee a efiri asomdwōee afōdee mu no wō hō. Oye saa, efiri se, kobere mfrafrae afōrebukyia a na wasi no, na esua ma əhyee afōdee, atokoo afōdee ne sradee afōdee nyinaa no. 8 Nnanson a edi so no mu, wōdii Dwanekōbea Afahye, na nipadōm fifiri Israel mmusuakuo no nyinaa mu bae. Wōfifiri akyirikyiri te se Lebo Hamat a ewō atifi fam kōsi Misraim asuwa anafo fam no. 9 Eda a etō so nwōtwe no, wōde afahye no kōo n’awiee, efiri se na wōde nnanson abue afōrebukyia no ano na wōde nnanson

nso adi Dwanekōbea Afahye no. 10 Afahye no awiee no, Salomo maa obiara kōo ne kurom. Wōn nyinaa ani gyee, efiri se, na Awurade ne Dawid, Salomo ne nkurofōo Israelfōo adi no yie. 11 Na Salomo wiee Awurade Asoredan no ne ahemfie no sie. Əwhee biribiara a əhyehye too hō se əbeyē no. 12 Afei, da bi anadwo, Awurade yii ne ho adi kyere Salomo, na əka kyere no se, “Mate wo mpaeebō, na mayi saa Asoredan yi se beaee a wōmmō afōdee. 13 “Etō eda a, ebia meto əsorosoro mu, enti osuo rentō, anaa ebia mema ntutumme abesee mo mfudee anaa ebia mema əyaredōm aba mo so. 14 Na se me nkurofōo a wōde me din frē wōn no bēbre wōn ho ase, abō mpaes, ahwehwe me, na wōadane afiri wōn amumuyesem ho a, mēte wō əsoro, na mede wōn bōne akyē wōn, asa wōn asase yadee. 15 Mpaes biara a wōbēbō wō ha no, metie, 16 efiri se, mayi saa Asoredan yi asi hō se me fie daa daa. M’aniwa ne m’akoma betena ha daa. 17 “Na wo dee, se wodi m’akyi sedēe w’agya Dawid yee, na wotie m’ahyēdee, di me mmara nyinaa so a, 18 meremma obiara mfa w’ahennwa nkō. Saa bo korō yi ara na mehyee w’agya Dawid wō eberē a mekaa se, ‘Meremma onipa a əbēdi Israel so əhene mmō no no.’ 19 “Nanso, se wogya me, na wobu mmara ne ahyēdee a mahye wo no so, na wokōsom anyame foforō a, 20 ənnees, metutu Israelfōo ase afiri m’asase a mede ama wōn yi so. Meyē no ahohoradee ama aman nyinaa ahunu. 21 Əwom, saa asoredan yi yē fe dee, nanso əbeyē atantannee ama wōn a wōtwa mu hō no. Wōbebisa se, ‘Aden enti na Awurade ama nneema a eyē hu sei aba n’asase ne n’Asoredan yi so?’ 22 Na mmuae əbeyē se, ‘Efiri se, ne nkurofōo poo Awurade, wōn agyanom Onyankopōn a əyii wōn firi Misraim, kōsomm anyame foforō. Əno enti, na əmaa saa amanehunu yi nyinaa baa wōn so.’”

8 Salomo dii əhene no, ne mfee aduonu so na əwhee Awurade Asoredan sie dwumadie kēsee ne n’ankasa ahemfie no sie. 2 Afei, Salomo de n’advene kōo nkuro a əhene Huram de ama no no so. Əsiesiee nkuro no, na əmaa Israelfōo no kōtenatena mu. 3 Saa ebere yi ara mu nso na Salomo ko tiaa kuro Hamat-Soba, dii so nkonom. 4 Əkyekyeree Tadmor bio wō esere so, na əkyekyeree nkuro wo Hamat mantam mu a əhō na na wōkora nneema. 5 Əbōo nkupropōn a na ewō atifi Bet-Horon ne anafo Bet-Horon ho ban. Əsane too wōn afasuo no, de apono a wōbram akyire

totoo ano. **6** Saa εberε yi, ḥsane kyekyeree Baalat ne mmeammea a wokora nneemā wō hō, sane kyekyeree nkuropon a wōbekora ne nteaseenam ne n'apōnko wō hō. Ḥkyekyeree mmeammea bi wō Yerusalem ne Lebanon ne ahemman no nyinā mu maa n'akoma tōo ne Yam. **7** Ḫbesi saa εberε no, na nnipa bi tete asase no so a wōnye Israelfoo. Na saa nnipa no ye Hetifoo, Amorifoo, Perisifoo, Hewifoo ne Yebusifoo. **8** Yeinom ye aman a Israel ntōree wōn ase korakora no asefō. Eno enti, Salomo hyee wōn maa wōyee adwuma maa no. Na εbesi enne, wōsom se apaafoo. **9** Nanso, Salomo anhye Israelnī biara amma wanye adwuma se ḥpaani. Mmom, ḥmaa ebinom koyee asraafoo, mpanimfoō wō n'akodōm mu ne ne nteaseenam ne n'apōnkōkafoo so asahene. **10** Ḥhene Salomo yii wōn mu ahanu aduonum maa wōkōhwēe ne nkōsoonnwuma so. **11** Salomo yii ne yere a ḥye Farao babaa firii Dawid kuro mu, de no kōo ahemfie foforo a wasi ama no no mu. Ḥkaa se, “Ense se me yere tena Ḥhene Dawid ahemfie, ḫfiri se, na Awurade Apam Adaka no si hō, enti εho ye asase kronkron.” **12** Na Salomo bōo ḥhyee afōdees wō aforebukyia a wasi wō Asōredan no abankua no anim no so, maa Awurade. **13** Eda biara, na wōbo afōdees sēdees Mose hyee wōn no. Afahye ahodoo a wōdiie no bi ne Homeda, Ḥbosome Foforo Eda, ne mfirinhyia mmiensa biara afahye no mu a, εye Twam Afahye, Otwabere Afahye ne Asese Afahye. **14** Salomo de asōfōo no nnwuma rehye wōn nsa no, ofaa n'agya Dawid akwankyere so. Saa ara na ḥmaa Lewifoo no dii ḥmanfōo no anim too ayeyie nnwom, na wōboaa asōfōo no wō wōn daa daa nnwuma mu. Ḥde apono ano ahwefoo akuakuo no sisii wōn apono ano sēdees Dawid, Onyankopōn onipa no kyerees wōn no. **15** Salomo ankuae amfiri akwankyere a Dawid maes a εfa asōfōo, Lewifoo ne sikakorabea ho no. **16** Na Salomo hwēe se biribiara a εfa Awurade Asōredan no sie ho firi da a wotwaa ne fapem, kōsi da a wōde wiee sie no adi mu. **17** Akyire no, Salomo kōo Esion-Geber ne Elot a εye ahyengyinabea a εwō Edom asase a εda Epo Kōkōo mpoano hō. **18** Huram b̄rēe no ahyen a ḥno ankasa mpanimfoō hwē so, na emu adwumayefoo ye wōn a wōnim adwuma yie. Salomo nkur̄fōo ne saa ahyen yi kōo Ofir asase so, na wōde sikakōkōo a na ekari b̄ye tōno 17 b̄rēe Salomo.

9 Ḫberε a Seba Ḥhemmaa tee Salomo nka no, ḥbaa Yerusalem se ḥde nsem a anoyie ye den rebesō no ahwē. Ḯne n'asomfōo bebree, nyoma pii a wōahyehye

nnuhwam, sikakōkōo bebree ne abōdemmoō wō wōn so na εbaeε. **2** Ḥhyiaa Salomo no, wōdii biribiara a enti ḥbaa saa nsrahwe no ho nkōmmō, maa Salomo yii ne nsem̄misa biara ano sēdees εsε. **3** Seba Ḥhemmaa hunuu nyansa a Salomo wō ne ahemfie a wasi no, **4** ne ho dwirii no. Ḥhunuu nnuane a εsisi ne didipono so no, sēdees watoto n'adwumayefoo ne ntadees fēfē a wōhyehye, kuruwakurafoo ne wōn ntadees yuu ne ḥhyee afōdees a Salomo abō wō Awurade Asōredan mu no, εyee no nwanwa. **5** ḫfiri ahodwirie mu ka kyerees ḥhene no se, “Biribiara a metee wō me kurom a εfa dee woatumi aye ne wo nyansa ho no ye nokore. **6** Mannye anni kōsii se m'ankasa mebaa ha, de m'ani kann behunuie. Nokorem, mante emu fa mpo. Wo nyansa no boro dee wōka kyerees me no so koraa. **7** Anigyeε ben na saa nnipa yi renya? Adom ben na wo mpanimfoō a wōne wowō ha anōpa ne awia tie wo renya mfiri wo nyansa yi mu? **8** Awurade, wo Onyankopōn ye kese ampa. N'ani gye wo ho, enti ḥde wo asi ahennwa so se di ḥhene ma no. ḫfiri se, Onyankopōn pe Israel asem dodo, na ḥpe se saa ahennie yi tena afebōo; wasi wo ḥhene sēdees wode nokore ne atētenenēe bēbu ḥoman no.” **9** Afei, ḥmaa ḥhene no sikakōkōo akyedee a εkari tōno 4 ne nnuhwam pii ne abōdemmoō. Seba Ḥhemmaa nnuhwam a ḥde maa Salomo no so bi mmaa da. **10** Ḫberε a Huram hyēmufoō ne Salomo nkur̄fōo de sikakōkōo firi Ofir baεε no, wōde abako nnua pa bebree ne abōdemmoō kaa ho baεε. **11** Ḥhene no de abako nnua no yee Awurade Asōredan ne ahemfie no ntrapoe. ḥde bi nso yee nsankuten ne mmēnta maa nnwom ho nimdefoo no. Na saa nnwontodee no so bi mmaa da wō Yuda. **12** Biribiara a Seba Ḥhemmaa bisaa ḥhene Salomo no, ḥde maa no. Na εye akyedee a εsōm bo pa ara, na εborō dee Ḥhemmaa de b̄rēe noo no so. Afei, Ḥhemmaa no ne n'asomfōo no sane kōo wōn ankasa asase so. **13** Afe biara, na Salomo nya sikakōkōo b̄ye tōno aduonu enum. **14** Na sika a ḥnya firi adwadifoo nkyen no nka yei ho. Na Arabia ahemfo nyinā ne amradofoo a wōwō asase no so nyinā b̄re Salomo sikakōkōo ne dwetē. **15** Ḥhene Salomo de sikakōkōo yee akokyem akēsē ahanu a wōde hamre boroeε, na sikakōkōo a wōde yee emu biara no mu duru boro kilogram nson. **16** Ḫsane yee sikakōkōo akokyem nketewa ahasa a wōde hamre boroeε a na sikakōkōo a wōde yee emu biara no mu duru b̄ye kilogram mmiensa ne fa. Ḥhene no kōkoraa saa akokyem yi wō Lebanon Kwaεε Ahemfie mu. **17**

Afei, ḥene no de asonse yee ahennwa kese bi, na ḥe siakokoo amapa huraa ho. **18** Na ahennwa no wo ntrapoe nsia a wode siakokoo nantiasoo afam ho. Ahennwa no wo nsa wo benkum. Ne nifa na gyata seso nso gynagyina afa ne fa wo ahennwa no ho. **19** Salomo sane yee agyata seso dumieni a ḥbaako biara gyina atwedeet ntiasoo nsia no mu biara benkum ne nifa. Ahennwa biara nni ewiase a wobetumi de atoto Salomo dee no ho. **20** Ḥene Salomo nkuruwa nyinaa, siakokoo amapa na wode yee. Saa ara na nneema ahodo a ewo Lebanon Kwaee Ahemfie mu no nso tee. Woaamfa dwete anye, efiri se, Salomo bere so no, na wobu dwete ade teta bi. **21** Na ḥene no wo adwadie ahyen a emu adwumayefoo ye Huram asomfo. Mfee mmiensa biara, ahyen no ba a, wode siakokoo, dwete, asonse, nkaatia, nkrontromfi ne kohaa br̄e ḥene no. **22** Enti, ḥene Salomo bεyeε ədefoo ne onyansafoo sene ḥene biara wo asase so nyinaa. **23** Ahemfo fifiri aman nyinaa so besraa no, tiee ne nyansasem a Onyankopon de adam no no bi. **24** Afe biara, obiara a əbeba abesra no no, əbre no akyedee te se dwete, siakokoo, ntadee, akodee, nnuhwam, apɔnko ne mfunumpɔnko. **25** Na Salomo wo mpɔnkodan mpemnan a ne nteaseenam apɔnko da mu ne mpɔnko mpem dumieni. Əde mu fa kese no koo nkuro a ne nteaseenam wo mu mu, enna ɔmaa ebi nso bεnee no wo Yerusalem. **26** Ədii ḥene, bunkam faa ahemfo nyinaa so, firi Asubanten Eufrate ano de kosi Filistifoo asase ne Misraim hyee so. **27** Ḥene no maa dwete buu te se aboo wo Yerusalem. Na ntweneduro nnua a esom bo no nso buu so se akyee nnua a efifiri wo mmepe ase wo Yuda asase so. **28** Na wotɔ Salomo apɔnko firi Misraim ne aman ahodo bebre so. **29** Salomo ahennie ho nsɛm nkaee, firi ahyeasee kosi awiee so, wɔatwεrε agu odiyifoo Natan nwoma, Ahiya a ɔfiri Silo adiyisem ne nhunumuni Ido anisoadehunu a efa Nebat babarima Yeroboam ho no mu. **30** Salomo tenaa Yerusalem dii Israel nyinaa so ḥene mfee aduanan. **31** Əwui no, wɔsieve no n'agya Dawid kurom. Ne babarima Rehoboam na ədii n'adee se ḥene.

10 Rehoboam koo Sekem, efiri se, na Israelfoo nyinaa
akoo ho se worekasi no əhene. **2** Ebere a Nebat
babarima Yeroboam tee Salomo wuo no, efiri Misraim
baee, efiri se, ədwane firii Salomo anim koo Misraim.
3 Israel mpanimfoa soma maa wokofaa Yeroboam, na
əne Israel nyinaa koo se wone Rehoboam rekokasa. **4**
Wokaa se, "W'agya hyee yen ma yeyee adwumaden.

Yesre wo, te saa adwumaden ne apeatoos adesoa duruduru a w'agya de soaa yen no so. Woye saa a, yebesom wo nokore mu.” 5 Rehoboam buaa won se, “Mommra nnansa akyi, mmegye mmuaee.” Enti, nnipa no koe. 6 Na Ohene Rehoboam koo ne mpanimfo bi a na wotu n'agya Salomo fo ne won kousuu asem no ho. Obisaa won se, “Moka asem no ho edeen? Mmuuae ben na memfa mma saa nnipa yi?” 7 Mpanimfo yi buaa se, “Se woye nnipa no yie, na woye ayamyé kyere won ma eso won ani a, won nso beye wo nkurfo nokwafo.” 8 Nanso Rehoboam amfa afotuo a mpanimfo no tuu no no. Mmom, okoo n'atipenfo mmabunu bi a one won sii so a na wotu no fo no nkyen. 9 Obisaa won se, “Mo nso mo adwene ne sen? Mmuuae ben na memfa nkoma nnipa a wope se mete adesoa a m'agya de soaa won no so?” 10 Mmerantee no buaa se, “Ka kyere won a wawwiinwi no se, ‘Me kokorobeto mu pi sene m'agya asene; se modwene se chyee mo so dodo a, montwen na monhwé sedee meye.’ 11 Aane, na m'agya ye den wo mo so, nanso me dee, meye dee ekyen saa. Se m'agya kaa mo mpire a, me dee mede anyanyankyeré bekeka mo.” 12 Nnansa akyi, Yeroboam ne nnipa no nyinaa sane baa se worebetie Rehoboam mmuaee, sedee okae no. 13 Na Rehoboam de ahantan kasa kyere won. Wamfa mpanimfo no afotuo, 14 na ofaa mmerantee no afotuo. Oko kyere nnipa no se, “Na m'agya ma moye adwumaden, na me dee, mekyen saa! Se m'agya kaa mo mpire a, me dee, mede anyanyankyeré na ebekaka mo!” 15 Enti, ohene no antie nnipa no adres. Sedee nneema mu danee no nyinaa firi Awurade, efiri se, emaa asem a Awurade nam Ahiya a ofiri Silo so ka kyere Nebat babarima Yeroboam no baa mu. 16 Ebere a Israel hunuu se ohene no anye won abisadee amma won no, woteateam se, “Dawid ne n'adedie ntoasoo no mfa won ho. Yene Yisai babarima no nni twaka biara. Israel, momma yenko yen afie. Ao Dawid, kojhewhe w'ankasa wo fie.” Enti, Israel nyinaa sane koo efie. 17 Na Rehoboam koo so dii Israelfoo a na wotete Yuda nkuro so no so ohene. 18 Ohene Rehoboam somaa Hadoram a na ohwe nnwumayefoo so no se onkohwe mma oman no nye dinn, nanso Israelfoo no sii no aboo, kumm no. Ebere a ohene Rehoboam tee saa asem no, ntsem ara, ohuri tenaa ne teaseenam mu, dwane koo Yerusalem. 19 Israel mmusuakuo a wowa atifi fam no ampene so se Dawid aseni biara bedi won so ohene de besi enne.

11 Eberə a Rehoboam duruu Yerusalem no, ḥoboaboaa Yuda ne Benyamin akodōm a ḥye akodōm papa opeha aduwətwe ano, se wōrekōko atia Israel akodōm, na wagye ahennie no afə. **2** Na Awurade ka kyereə Onyankopon onipa Semaia se, **3** “Ka kyere Salomo babarima Rehoboam a ḥdi ḥhene wō Yuda ne Israelfoo a wōwō Yuda ne Benyamin se, **4** Sedeə Awurade see ne: ‘Nko ntia w’abusuafoo. Sane w’akyi ko efie, የfiri se, me na memaa asem a asie no ho kwan!’” Enti, wotiee Awurade asem no, na woanko antia Yeroboam.

5 Rehoboam tenaa Yerusalem, na ḥbōo nkuro ahodoō ho ban, maa Yuda yee den. **6** የkyekyeree Betlehem, Etam, Tekoa, **7** Bet-Sur, Soko, Adulam, **8** Gat, Maresa, Sif, **9** Adoraim, Lakis, Aseka, **10** Sora, Ayalon ne Hebron. Yeinom ne nkuro a wōbōo ho ban wō Yuda ne Benyamin. **11** Rehoboam yeree wōn banbo mu, na ḥde asahene duaduaa hō. የkoraa nnuane, ngo ne nsā wō kuropon biara so. **12** የde akokyem ne mpea siee wō saa nkuro yi mu, de hyee wōn bambo mu den. Enti, Yuda ne Benyamin nko ara na wōbehye n’ase. **13** Asəfoo ne Lewifoo a na wōne Israel atifi fam mmusuakuo te no kōo Rehoboam afə. **14** Na Lewifoo no mpo gyaa wōn afie ne wōn agyapadee kōo Yuda ne Yerusalem, የfiri se, Yeroboam ne ne mmamarima amma wōn kwan ansom Awurade se asəfoo. **15** Yeroboam yii n’ankasa asəfoo, ma wōsomm abosonsomfoō asorees so a na wōsom abirekye ne nantwie mma ahoni a na wōaye. **16** Israelman mu nyinaa, wōn a na wōpē se wōsom Awurade, Israel Onyankopon no dii Lewifoo no akyi kōo Yerusalem baabi a wōbetumi de ayeyeedee ama Awurade, wōn agyanom Onyankopon no. **17** Yei maa Yuda ahennie nyaa ahoden, na wōde mfee mmiensa boaa Salomo babarima Rehoboam, na wōhwehwee Awurade nokorem, sdeə wōyee wō Dawid ne Salomo ahennie mu no. **18** Rehoboam waree Mahalat. Na የye Dawid babarima Yerimot babaa. Na የye Abihail a የye Yisai babarima Eliab babaa nso. **19** Mahalat woo mmamarima baasa a wōne Yeus, Semaria ne Saham. **20** Akyire no, awaree Absalom babaa Maaka. Maaka woo Abia, Atai, Sisa ne Selomit. **21** Na Rehoboam do Maaka yie sene ne yerenom a wōaka ne ne mpenafoo nyinaa. Na የwō yerenom dunwotwe ne mpenafoo aduosia, na wōwowoo mmamarima aduonu nwotwe ne mmamarima aduosia. **22** Rehoboam sii Maaka babarima Abia ahennemmahene maa ḥdaa adi pefee se daakye, የno na ḥbedi n’adee se ḥhene. **23** Bio, Rehoboam faa nyansakwan so de dwumadie

hyehye ne mmamarima a wōaka no nsa, de wōn tuuuaa nkuro a wōabō ho ban, wō nsase no nyinaa so. የmaa wōn wōn ahiadee nyinaa, hyehye awadee bebree maa wōn mu biara.

12 Rehoboam timiis na የye den no, የgyaa Awurade mmara, na Israel nyinaa dii n’akyi wō saa bōne yi mu. **2** Esiane se na wōnni Awurade nokore no enti, afe a ደtō so enum wō ohene Rehoboam adedie mu no, Misraimhene Sisak kōto hyee Yerusalem so. **3** የde nteaseenam apem ahanu, apōnkəsotefoo የpeduosia ne anammontwa asraafoo a wōntumi nkan wōn dodoō a Libiafoo, Sukifoo ne Etiopiafoo ka ho na ይbae. **4** Sisak dii Yudafoo nkuro a wōabō ho ban no so nkonom, na የtu tenee se የrekōto ahye Yerusalem nso so. **5** Odiyifoo Semaia hyiaa Rehoboam ne Yuda mpanimfoo a Sisak enti, wōadwane aba Yerusalem. Semaia ka kyereə wōn se, “Sedeə Awurade see ni! Moagya me enti, me nso meregya mo ama Sisak.” **6** የhene no ne Israel mpanimfoo bree wōn ho ase, kaa se, “Awurade di bem se የye yen saa!” **7** Awurade hunuu se wōanu wōn ho no, የde saa nkra yi somaa Semaia: “Esiane se nnipa no abre wōn ho ase enti, merensee wōn korakora na የrenkyere, mēma wōn ahomegye. Meremfa Sisak so nna m’abufuo adi wo Yerusalem so. **8** Nanso, wōbeyē n’asomfoo sedee የbkyere wōn se, ይee se wōsom me sene se wōbesom ewiase ahemfo.” **9** Enti, Misraimhene Sisak baa Yerusalem bēsesaa agyapadee a ይwo Awurade Asoredan no mu ne ahemfie hō nneema a Salomo sikakōo akokyem no nyinaa ka ho. **10** Akyire no, የhene Rehoboam de kōbere mfrafrae akokyem sii anan, na የde hyee wōn a wōwen no no panin nsa se የnhwe so. **11** Ebere biara a የhene no bēkō Awurade Asoredan no mu no, awemfoo no soa kō hō, na wōasane de akōgū adekoradan a wōwen no mu. **12** Esiane se Rehoboam bree ne ho ase enti, Awurade abufuo no firii ne so, enti wansee no korakora. የmaa yiedie kōo so wō Yuda asase so. **13** የhene Rehoboam timiis wō Yerusalem, na የtōaa so dii የhene. Ebere a ዓdii adee no, na wadi mfirinhyia aduanan baako. Na ዓdii adee mfirinhyia dunson wō Yerusalem, kuropon a Awurade ayi afiri Israel mmusuakuo nyinaa mu se εhō na wōbehye ne din animuonyam. Na Rehoboam maame din de Naama a የfiri Amon. **14** Na የye የhene bōne, የfiri se, wamfa n’akoma nyinaa anhwehwe Awurade akyiri ይkwan. **15** Wōatwerē Rehoboam ahennie ho nsem nkaee no a የfiri ahyeasē kōsi awiee no wō odiyifoo Semaia nwoma ne nhunumuni Ido nwoma a

εγε awoo ntoatoasoo nwoma no fa bi mu. Eberε biara, na akokoakoko wɔ Rehoboam ne Yeroboam ntam. 16 Eberε a Rehoboam wuiε no, wɔsiee no wɔ Dawid kurom. Na ne babarima Abia dii n'adee se ɔhene.

13 Eberε a Yeroboam dii ɔhene wɔ Israel no, ne

mfee dunwotwe so, na Abia hyee asee dii ɔhene wɔ Yuda. 2 ɔdii ɔhene mfee mmiensa wo Yerusalem. Na ne maame din de Maaka a ɔyε Uriel a ofiri Gibeaa no babaa. Na ɔko baa Abia ne Yeroboam ntam. 3 ɔhene Abia de akofoo akesee mpem ahanan dii Yuda anim, kohyiaa Yeroboam a ɔno nso akofa mmarima akofoo akokoɔdurufoo ɔpeha nwotwe afiri Israel. 4 Eberε a Yuda akodɔm no duruu Efraim mmepeo nsase no so no, Abia gyinaa bepo Semaraim so, teaam kyereε Yeroboam ne Israelfoo akodɔm no se, "Montie me! 5 Monnim se Awurade, Israel Onyankopon, ne Dawid yee daa apam de Israel ahennwa maa ɔne n'asefoo afebaa? 6 Nanso, Nebat babarima Yeroboam a na ɔyε Dawid babarima Salomo ɔsomfo teta bi no beyee ne wura ɔfatwafoa. 7 Na emaa ahuhufo dɔm kɔboaa no, bu faa Salomo babarima Rehoboam so na esiane se na ɔnyiniie, na ɔnni osuahunu biara enti, wantumi annyina ne wɔn anni asie. 8 "Wogye di yie se wobetumi agyina, atia Awurade ahennie a Dawid asefoo tua ano? W'akodɔm no so yie. Nantwie mma a Yeroboam de sikakɔɔ yee ne mo anyame. 9 Woapam Awurade asefoo ne Lewifoo no, na woahye w'ankasa asefoo te se abosomman no pe. Enne yi, woma obiara beyε ɔsfoa. Obiara a ɔde nantwie ba ne nnwennini nson bεba se wɔnnyina so nhye no ɔsfoa no, ɔtumi beyε ɔsfoa ma saa mo anyame no. 10 "Na yen dee, Awurade ne yen Onyankopon, na yennya no da. Aaron asefoo nko ara na wɔsom Awurade se asefoo, na Lewifoo nko ara na wɔtumi boa wɔn wɔ wɔn dwumadie mu. 11 Wode ohyee afɔrebødee ne ohyee aduhwam bre Awurade daa anpøa ne anwummere. Wode Hyiadan mu Burodo no to ɛpono kronkron no so, na daa anwummere, wɔsɔ sikakɔɔ kaneadua no. Yeredi Awurade, yen Onyankopon, nkyerskyerso, nanso moagya no. 12 Enti, eε se mote asee se Onyankopon ka yen ho. ɔno ne yen kannifoo. N'asefoo hyen wɔn totorobento, di yen anim, de yen kɔ ɔko tia mo. Ao Israelfoo, monnko ntia Awurade, mo agyanom Onyankopon, na morenni nkonom." 13 Nanso, na Yeroboam aye nwaa ama n'akodɔm a wɔwɔ hɔ no bi afa Yuda mmarima akyi akote wɔn. 14 Eberε a Yuda hunuu se wɔfiri wɔn anim ne wɔn akyi ato ahye wɔn

so no, wɔsu frε Awurade se ɔmmoawɔn. Na asofoo no hyenee ntotorobento, 15 na Yuda mmarima no hyee asee teateam. Wɔn ko no mu nteateamu no mu no, Onyankopon kaa Yeroboam ne Israel akodɔm no guie, wɔ Abia ne Yuda akodɔm anim. 16 Israel akodɔm no dwane firii Yuda, na Onyankopon maa Yuda dii nkonom. 17 Abia ne n'akodɔm kunkumm Israel akodɔm no bebree. Eda no, wɔn a wɔtotoe wo Israel akodɔm a wɔdi mu no ye mpem ahanum. 18 Na Yuda dii Israel so nkonom, efiri se, wɔde wɔn ho too Awurade, wɔn agyanom Onyankopon no so. 19 Abia ne n'akodɔm kɔɔ so taa Yeroboam akodɔm no, faa wɔn nkuro no bi te se Bet-El, Yesana ne Efron ne εho nkurotoa. 20 Enti, εberε a Abia te ase no dee, Yeroboam a ɔyε Israelhene annya tumi biara, na akyire no, Awurade bɔɔ no ma ɔwuiε. 21 Yudahene Abia kɔɔ so nyaa tumi. ɔwaree yerenom dunan. ɔwoo mmamarima aduonu mmienu ne mmaa dunsia. 22 Abia ahennie ho nsem nkaees ne ne nsem ne dwuma a ɔdiie no, wɔatwεre agu Odiyifo Ido Nkyeremu Nwoma mu.

14 Eberε a Abia wuiε no, wɔsiee no wɔ Dawid

kurom. Ne babarima Asa na ɔdii n'adee se ɔhene.

Asomdwɔeε baa asase no so mfee edu, 2 efiri se, Asa yee dee ɔfata na εye wɔ Awurade, ne Onyankopon, ani so. 3 ɔtutuu abosonsomfo a forebukyia ne wɔn abosonnan nyinaa guie. ɔdwirii wɔn afadum, twitwaa Asera aforebukyia nyinaa. 4 ɔhyee ɔmanfo a wɔwɔ Yuda se, wɔnhwεhε Awurade wɔn agyanom Onyankopon na wɔnni ne mmara ne n'ahyedee nyinaa so. 5 Asa sane bubuu abosonnan ne nnuhwam aforebukyia firii Yuda nkuro nyinaa mu. Eno enti, wɔnyaa asomdwɔeε wɔ Asa ahennie mu. 6 Saa asomdwɔeε mfee no mu no, ɔtumi siesiee banbo nkuronpɔ a εwo Yudaman mu nyinaa. Obiara anye n'adwene se ɔbεko atia no saa εberε yi, efiri se, na Awurade rema no ahomegyεs wɔ n'atamfoo nsam. 7 Asa ka kyereε Yudafo se, "Momma yεnkyekyere nkuro, na yεntwa afasuo mfa ho, mfa mmo ho ban. Yεbεye abantenteen, asisi apono, aye nnadaban nso. Asase no ye yen dea, efiri se, yεbisaa Awurade yen Onyankopon, na wama yen ahomegyεs wɔ yen atamfoo nsam." Enti, wɔkɔɔ so yee saa nnwuma yi de baa awieεs. 8 Na ɔhene Asa wɔ akofoo ɔpehəsa a wɔfiri Yuda abusuakuo mu a wɔwɔ akokyem ne mpea akesee. Afei, na ɔwo akofoo ɔpehanu aduowotwe a wɔfiri Benyamin abusua mu a wɔkurakura akokyem ne agyan nketewa. Na akofoo akokoɔdurufoo wɔ saa akodɔm mmienu yi mu. 9 Eberε bi, Etiopiani bi a wɔfre

no Serah de akodom የዕጂም baako ne nteaseenam asaha, koto hyee Yuda so. Wokə kōduruu Maresa kuropon mu. **10** Asa nso boaa n'akodom ano ne wən kōkoo wə Sefata bōnhwa mu a እኔ Maresa. **11** Asa teaam, free Awurade ne Onyankopon se, “Ao Awurade, wo nko ara na wobetumi aboa dee ማሬ mmre na watumi aki atia ohoodenfoo! Boa yen, Ao, Awurade, yen Onyankopon, efiri se, wo nko ara ne yen anidasoo. Wo din mu na yerehyia edom kēsē yi. Ao, Awurade, woye yen Onyankopon, na mma ፍቃዋን mma nnipa teteta nnsore ntia wo!” **12** Na Awurade dii Etiopiafоo no so nkonom wə Asa ne Yuda akodom no anim, na atamfoo no dwanees. **13** Asa ne n'akodom taa wən ara kōsii Gerar, maa Etiopiafоo no bebree totsees a wɔantumi ammoa wən ho ano. Awurade ne n'akodom dweres wən, na Yuda akodom no nyaa afodese bebree kēsē. **14** Eberē a wəwə Gerar no, wətō hyee nkuro a መው beaes hə nyinaa so, na Awurade ho huboa təo nnipa a wəwə ho no so. Awiees no, wonyaa afodese bebree wə saa nkuro no so nso. **15** Wəsane to hyee mmoahwefoo atenaes, kyekyeree nnwan ne nyoma, ansa na woresane aki Yerusalem.

15 Na Onyankopon honhom baa Oded babarima Asaria so, **2** na የጂዢ kohyiaa የዚህ Asa a የfiri akono reba no. ደteaam guu Asa so se, “Tie me, Asa, Yudafooo ne Benyaminfoo nyinaa montie. Mmre dodoa a mo ne Awurade te no, እኔ nso ne mo bētena. Eberē biara a mobehwehwē noo no, mobehunu no. Nanso se mogya no a, እኔ nso begya mo. **3** Teteete no, na Israel nni nokore Onyankopon, na wənni የዕቃ a የበቃይሩክያሮ wən, na wənni Onyankopon mmara nso. **4** Nanso, ይberē biara a mobekə ahohiahia mu na mobekə Awurade Israel Onyankopon nkyen, na moahwehwē no no, mohunu no. **5** Saa esum bere no mu, na akwantuo ye hu. Na የአውሃ wə የማን no afanay nyinaa. **6** Akodie baa የዚህ ne የማን ntam, kuropon ne kuropon ntam, efiri se Awurade maa የአውሃ ahodoo bebree baa mo so. **7** Na afei, mo Yuda mmarima, mo ho nyē den, monnya akokođuru, na mobenya mo adwumaye so akatua.” **8** Eberē a Asa tee saa asem yi firii odiyifoo Oded babarima Asaria nkyen no, እኔ yiyii ahoni a መው Yuda asase so ne Benyamin nyinaa ne nkuro a wako afa a መው Efraim bepo nsase so no. ዓመታዊ Awurade afreibukyia a na esi Awurade Asoredan ntwonoo anim no. **9** Afei, Asa frfrees nnipa a wəwə Yuda ne Benyamin nyinaa. ዓመታዊ nnipa a የfiri Efraim, Manase ne Simeon a

wəabetena wən mu no nso. Bebree tutu kōtenaa Yuda wə የዚህ Asa berē so, efiri se wəhunuu se Awurade ne Onyankopon ka ne ho. **10** ይreko bosome a eto so mmiensa awiees no mu a na Asa adi adee mfee dunum no, nnipa no boaa wən ho ano wo Yerusalem. **11** Saa eda no, wōde mmoa a wōkyekyeree wən እኔ mu no bi bəo Awurade afodese. Na mmoa no dodoa ye anantwie ahanson a nnwan ne mponkye nso dodoa ye mpem nson. **12** Afei, wəfiri wən akoma ne wən kra nyinaa mu yee apam se wəbəhwehwē Awurade, wən agyanom Onyankopon. **13** Wəpenee so se, obiara a የዚህ Awurade, wən agyanom Onyankopon no, wəbekum no, se መንግሥት anaa wanyini, se ማሬ የባርማ anaa ያባል. **14** Wəhyenee ntotorobento ne mmēn dendeenden, de dii Awurade nokore die ntam no ho adanee. **15** Wən nyinaa ani gyee saa apam yi ho, efiri se, wəfiri wən akoma nyinaa mu na የገዢ. Wəpere hwehwē Onyankopon, na wəhunuu no. Na Awurade maa wən ahomegyee firii wən atamfoo a wəwə afanay nyinaa nsam. **16** Mpo የዚህ Asa tuu ne nanabaa Maaka firii ahemaadwa no so, efiri se, ዓሪያ Asera afreibukyia a መግለጫ atantannee. ዓመታዊ dua no, bubuu mu, hyee no wə Kidron bōnhwa mu. **17** ይwom se wəantutu abosonsom asorees no nyinaa amfiri Israel dee, nanso Asa de ne ho nyinaa maa Awurade ne nkwa nna nyinaa. **18** ዓመታዊ dwetē ne sikakəkəo ne nneema ahodoo a መግለጫ n'agya de maa Awurade no baa Onyankopon Asoredan no mu. **19** Enti, እኔ ansi bio kōsii Asa adedie afe a eto so aduasa enum no so.

16 Asa dii adee mfee aduasa nsia no, Israelhene Baasa koto hyee Yuda so, na ያዚህ Rama ho ban, sedee ይbeye a, obi ntumi nkro mu anaa መግለጫ mfirm የዚህ Asa Yudaman mu. **2** Asa yii dwetē ne sikakəkəo firii Awurade Asoredan adekoradan ne ahemfie ho. ዓመታዊ kōmaa Aramhene Ben-Hadad a na ያዚህ wə Damasko na ዓመታዊ saa nkra yi kaa ho: **3** “Ma የዚህ apam sedee w'agya ne m'agya yee apam no. Mede dwetē ne sikakəkəo akyedee rebre wo. Twa wo ne Israelhene Baasa apam no mu, sedee የተመቀባከ ne nsa nka me.” **4** Ben-Hadad penee የዚህ Asa abisadee no so, na የመመሪያ n'asraafoo, koto hyee Israel so. Wədii Iyon, Dan, Abel-Maim ne Naftali aduane akorae nkuropon nyinaa so. **5** Eberē a Israelhene Baasa tee dee ይreko so no, ቤያዊ Rama ho banbə dwumadie no. **6** Enti, የዚህ Asa freee ne mmarima a wəwə Yuda nyinaa, maa wəbəsoaa adansie aboo ne nnua a na Baasa de rebo Rama ho ban no. Asa de saa nneema yi bəo nkuro Geba ne Mispa

ho ban. 7 Saa ebere no mu, ədehunumuni Hanani baa əhene Asa nkyen beka kyereε no se, “Esiane se wode wo ho ato Aramhene so, na woagya Awurade wo Onyankopon enti, worentumi nni Aramhene akodəm so. 8 Wonkae dee εbaa Etiopiafоo no ne Libiafоo ne wən akodəm dodoо ne wən nteaseεnam ne wən apɔnkɔsotefоo so no? Saa ebere no, na wode wo ho to Awurade so, na əde wən nyinaa hyεε wo nsa. 9 Awurade aniwa kyini fa asase so baabiara, sедee əbεhyε wən a wəde wən akoma nyinaa to no so no den. Nkwaseasem ben na woadi yi! Efiri enne, wobekə əko.” 10 Asa bo fuu Hanani yie se wabeka saa asem yi akyere no, na əkyeree no too afiase. Saa ebere no ara na Asa ahγε aseε rehyε ne nkurфоo no bi so. 11 Asa ahennie ho nsem nkaee, firi ahγeasε kosi awieε no, wəatwεrε agu Yuda ne Israel ahemfo nwoma no mu. 12 N’adedie mfee aduasa nkron so no, yadeε huhu bi yεε Asa nan. Yadeε no duruu ne mpɔmpɔnsoo a ereye akum no mpo no, wanhwewhe Awurade mmoa akyiri ekwan, na mmom, əhwehwεe ayaresafоo mmoa. 13 Enti, n’adedie mfee aduanan baako so no, əwuiε. 14 Wəsieve no əboda a əno ara twa maa n’ankasa ho no mu wə Dawid kurom. Wodedaa no mpa a wəde nnuhwam ne sradehwam ho hwa ahγε no ma, na n’ayiε no mu no, nnipa no bəo gyatanaa kεsε bi de hyεε no animuonyam.

17 Na Asa babarima Yehosafat bədii n'adee se ḥene.
 Ohyee Yuda den, sədee ḥbetumi agyina Israel
nthyosoo biara ano. 2 Əduaduaa akodəm wə Yuda
nkuropən a wəabə ho ban no nyinaa mu. Əde asraadom
kumaa bi kəo Yuda asase so ne Efraim nkuro a n'agya
Asa adi so nkonom no so. 3 Na Awurade ka Yehosafat
ho, əfiri se, ɔyee sədee n'agya Asa yee wə ne mfee a edi
ekan no mu, na wansom Baal ahoni no. 4 Əhwhehwəs
n'agya Onyankopən, na ədii n'ahyedee so a wanni
Israel ahennie mu nneyee no akyi. 5 Enti, Awurade
maa Yehosafat Yudaman so ahennie no timiiə. Nnipe a
wəwə Yuda nyinaa bres Yehosafat akyedee, maa ɔyee
ədefoo, na wəde anidie maa no. 6 Əfiri n'akoma nyinaa
mu nantee Awurade akwan so. Əbubuu abosonsomfooo
asorees no, na əskee Asera afərebukyia no. 7 Yehosafat
ahennie mfee mmiensa so no, əsomaan ne mpanimfooo
maa wəkəkyerəkyeres wə Yuda nkuro nyinaa so. Ne
mpanimfoo no ne Ben-Hail, Obadia, Sakaria, Netanel
ne Mikaia. 8 Əsomaan Lewifoo a wən din didi sooyi kaa
wən ho: Semaia, Netania, Sebadia, Asahel, Semiramot,
Yehonatan, Adoniya, Tobia ne Tob-Adoniya. Əsomaan

asəfoo Elisama ne Yehoram nso. **9** Wøfaa Awurade mmara a wøatintim wø nwoma no mu de kyinii Yuda nkuro nyinaa so, kyerekyerø nnipa no. **10** Na afei, emaa Awurade ho suro tø ahennie a awta ahyia no nyinaa so, enti obiara amfa øko ankø Yehosafat so. **11** Filistifoo no bi bøe no akyødees ne dwete se apeatoø, na Arabfoo bøe no nnwennini mpem nson ne ahanson ne mpapo mpem nson ne ahanson. **12** Emaa Yehosafat tumi mu yøe den, na ekø so yøe den ara maa øsisii aban ne nnuane akoradan wø Yuda nkuronpøn nyinaa so. **13** Økoraal pñeëma bebree wø Yuda nkuro mu, na emaa akodøm a wøye den tenaa Yerusalem. **14** Wøgyinaa agyanom mmusuakuo so gyeë asraaføo. Yuda abusua mu, na akodøm no dodoø yø øpehøsa a wøakyekyø wøn mu akuakuo apem. Adna na na øye wøn sahene. **15** Onipa a na ødi ne so ne Yehohanen a na ødi akodøm øpehanu aduøwøtwe so. **16** Dee ødi hø ne Sikri babarima Amasia, a øde ne ho bøø afødees maa Awurade adwuma a na ødi akodøm øpehanu so sahene. **17** Benyamin abusua akodøm no, na wøn dodoø yø øpehanu a wøwø agyan ne akokyøem. Na wøn sahene ne Eliada, øsraani a wadi ako akyøre. **18** Dee ødi hø ne Yehosabad a øtua asraaføo øpeha aduøwøtwe a wøamia ama øko. **19** Yeinom ne akodøm a wøtenaa Yerusalem somm øhene no, ne wøn a Yehosafat de wøn duaduaa nkuro a wøabø ho ban wø Yudaman mu.

18 Yehosafat yee ədefoə a na n'animuonyam
nso korən. Əhyehye maa ne babarima waree
Israellhene Ahab babaa. **2** Mfee kakra bi akyi no, əkəə
Samaria kosraa Ahab. Ahab too əpono kesee bi maa
one ne mpanimfoo. Wakunkumm nnwan ne anantwie
bebree, de too əpono no. Na Ahab korəkorə Yehosafat
se əmməboea no, na ənkoko ntia Ramot-Gilead. **3**
Ahab bisaa no se, “Wobəboa me na mako atia Ramot-
Gilead anaa?” Na Yehosafat buaa se, “Adən, akyinnyee
biara nni ho. Me ne wo ye anuanom, na m’akodəm
nso, wotumi kyere wən dee wənye. Yebəboa wo, ama
woako dodo.” **4** Afei, Yehosafat kaa se, “Dee edi ekan
no, ma yəmmisa Awurade hə afotuo.” **5** Enti, əhene
Ahab freee n’adiyifoo ahanan bisaa wən se, “Yənkoko
ntia Ramot-Gilead anaase yennko?” Wən nyinaa buaa
se, “Monko na Onyankopon bəema moadi nkonom.”
6 Nanso, Yehosafat bisaa se, “Na Awurade odiyifoo
biara nni ha? Mepə se mebisa no asem korə no ara.” **7**
Əhene Ahab buaa se, “Əbaako da so wə ha a əbetumi
abisa Awurade ama me, nanso, mekviri no. Ənhyv-

nkɔm biara se nsem a εnyε. Ne din de Mikaia. Imla babarima ne no.” Yehosafat kaa se, “Nkasa saa. Ma yentie asem a ḥwɔ ka.” 8 Enti, Israelhene frēe ne mpanimfoo no baako ka kyereε no se, “Ye ntɛm kɔfrɛ Imla babarima Mikaia b̄re me.” 9 Israelhene Ahab ne Yudahene Yehosafat hyehyε wɔn ahentadε yuu tenatena wɔn ahennwa so wɔ ayuporobe a εben Samaria εpono ano ho. Na Ahab adiyifoo no nyinaa rehyε nkɔm wɔ wɔn anim. 10 Na wɔn mu baako a εye Kenaana babarima Sedekia de nnadeε yee mmɛn, na ɔdaa no adi se, “Sεdeε Awurade seε nie: Mode saa mmɛn yi bewowɔ Aramfoɔ yi ama wɔawuwu!” 11 Adiyifoo a wɔwɔ ho no nyinaa penee so, kaa se, “Aane, monkɔ Ramot-Gilead, na monkodi nkɔnim, εfiri se, Awurade bεma moadi nkɔnim.” 12 Өbɔfoo a ɔkɔfrεe Mikaia no ka kyereε no se, “Hwe, adiyifoo no nyinaa hyε ɔhene no bɔ se ɔbedi nkɔnim. Hwe se wone wɔn beye adwene, na hyε nkɔnimdie ho bɔ.” 13 Nanso, Mikaia buaa se, “Mmere dodoa a Awurade te asee yi, dee Awurade aka akyere me se menka no na mɛka.” 14 Ebere a Mikaia beduruu ɔhene Ahab anim no, ɔbisaa no se, “Mikaia, yenkɔko ntia Ramot-Gilead anaa yɛnnkɔ?” Mikaia buaa se, “Monkɔko! Ebeye nkɔnimdie a εho wɔ nyam.” 15 Nanso, ɔhene no sɔo so se, “Mpɛn ahe na menka se, ebere biara a wobekasa ama Awurade no, εse se woka nokore?” 16 Na Mikaia ka kyereε no se, “Anisoadehunu mu no, mehunuu se Israel nyinaa abo apete wɔ mmepɔ no so se nnwan a wɔnni ɔhwefoo. Na Awurade kaa se, ‘Wɔakum wɔn wura. Fa wɔn kɔ efie asomdwoeε mu.’” 17 Israelhene ka kyereε Yehosafat se, “Manka ankyere wo? Daa, saa na εye. ɔnhyεe nkɔm papa biara nkɔrεε me da. Nsem a εnyε de na ɔka kyere me.” 18 Mikaia toaa so se, “Tie dee Awurade ka! Mehunuu se Awurade te n'ahennwa so a ɔsoro asraadom nyinaa tete ne nifa ne ne benkum so. 19 Na Awurade bisaa se, ‘Hwan na ɔbɛtumi adaadaa Israelhene Ahab ama wakɔt Ramot-Gilead so sa na wɔakum no wɔ hɔ?’ ‘Adwenkyere bebree baa ho, 20 kɔsi se ne korakora no, honhom bi kɔ Awurade nkɔyεn kɔkaa se, ‘Mɛtumi aye!’’ Awurade bisaa se, “Ekwan bɛn so na wobef aye yei.” 21 Na honhom no buaa se, “Mɛkɔ akɔdaadaa Ahab adiyifoo, ama wɔadi atɔrɔ.” Awurade kaa se, “Kɔ so ye, na wobedi nkɔnim. 22 Enti, woahunu se Awurade de nkontompo honhom ahyε w'adiyifoo no anom. Awurade adwene se ɔde amanehunu bεba wo so.” 23 Na Kenaana babarima Sedekia kɔ Mikaia so, kɔbɔo no

sotorɔ bisaa se, “Da bɛn na Awurade honhom gyaa me bekasa kyereε wo?” 24 Na Mikaia buaa se, “Erenkyere biara, wobehunu nokore no wɔ ebere a wobedwane akɔtε kɔkoam dan bi mu.” 25 Israelhene Ahab hyεε se, “Monkyere Mikaia, na momfa no nsane nkɔma Amon a εye kuropɔn no so amrado ne me babarima Yoas. 26 Monka saa asem a εfiri ɔhene nkɔyεn yi nkɔrεε wɔn se, ‘Fa saa ɔbarima yi to afiase. Mommma no aduane biara se burodo ne nsuo, kɔsi se mfiri akono aba asomdwoeε mu.’” 27 Nanso, Mikaia buaa se, “Se woba asomdwoeε mu a, na εkyere se, Awurade amfa me so ankasa!” Afei, ɔka kyereε wɔn a wɔgyinagyina ho no se, “Monhwε asem a maka no yie.” 28 Enti, Israelhene ne Yudahene Yehosafat dii wɔn akodɔm anim, tuu Ramot-Gilead so sa. 29 Afei, ɔhene Ahab ka kyereε Yehosafat se, “Yereko ɔko yi, mesesa me ho sεdeε obiara renhunu me nanso, wo dee, wobehyε w'ahentadε.” Enti, Ahab sesaa ne ho, na wɔkɔo ɔko no. 30 Saa ebere no, na ɔhene Aram aka akyere ne nteaseenamkafoɔ no se, “Monkɔto nhye Israelhene nko ara so.” 31 Enti, ebere a Aram nteaseenamkafoɔ no hunuu Yehosafat se εhyε n'ahentadε yuu no, wɔkɔo ne so. Wɔteaam se, “Israelhene no na ɔtε ho no.” Nanso, Yehosafat teaam frēe Awurade se ommegye no nkwa. Na Awurade yii nkurɔfɔo no ani firii ne so, de gyee no nkwa. 32 Ebere a nteaseenamkafoɔ no hunuu se εnyε Israelhene no, wogyaee ne so taa. 33 Na Aram ɔsraani bi de anibiannasɔo totoo n'agyan guu Israel akodom no mu, maa bεmma no bi kɔwɔo Israelhene nkataboo ahyiaeε wɔ ne mmɔtoam. Ahab teaam kyereε nteaseenamkafoɔ no se, “Momfa me mfiri ha, na wɔapira me pira bɔne.” 34 ɔko no kɔo so da mu no nyinaa. Ahab kɔtweree ne teaseenam a n'ani kyere Aramfoɔ no de kɔsii anwummere. Na εyεε sεdeε owia rekɔtɔ no, ɔwuiε.

19 Ebere a ɔhene Yehosafat duruu ne fie wo Yerusalem asomdwoeε mu no, 2 Hanani babarima Yahu, ɔdehunumuni no kɔhyiaa no. ɔbisaa ɔhene Yehosafat se, “Aden enti na woboa amumuyεfɔo, na wɔdɔ wɔn a wɔkyiri Awurade? Deε woayε yi de Awurade abufuo aba wo so. 3 Nanso, ade pa bi wɔ wo mu εfiri se woatutu Asera afɔrebukyia a εwɔ asase no so nyinaa, na woatu wo ho asi ho se wobehwεhε Onyankopɔn.” 4 Na Yehosafat tenaa Yerusalem. Nanso, ɔtuu kwan firii Beer-Seba kɔ Efraim bepɔ asase no so, kɔhyεε nkurɔfɔo nkuran se, wɔnsane nkɔ Awurade, wɔn agyanom Onyankopon

no nkyen. 5 Ɔyiyii atemmufoō wō nkuropon a wōabo ho ban wō əman no mu nyinaa, 6 hyeε wōn se, “Aten biara a mobebu no əberε biara no, monnwene ho yie. Monkae se, moremmu aten se mode resō nnipa ani, na mmom, Awurade ani. Əbekə mo ho wō asem biara a əba mo anim a εse se mobu ho aten no. 7 Monsuro Awurade, na mommu atentenenee, əfiri se, Awurade, mo Onyankopon, kyiri ntēnkyea, animhwē ne kētasehye.” 8 Na Yehosafat yii Lewifoo, asəfōo ne mmusua ntuanofoo a wōwō Israel no ma wōsomm se atemmufoō wō Yerusalem. Na wōdi Awurade mmara mu nsem ne efie ntawantawa nsem nso. 9 Əhyeε wōn se, “Daa, momfa Awurade nyamesuro, nokoredie ne adwene pa nyε mo adwuma. 10 Əbere biara a asem bi a əfiri mo nkurəfōo a wōwō nkurotoō yi so bəba mo anim no, se εye awudie anaa Onyankopon mmara anaa n’ahyedee so buo no, mommə wōn kəkə se, wōnnye bōne ntia Awurade, sədēe əbeyε a, n’abufuo mma mo ne wōn so. Monye saa, na morenni fō. 11 “Osəfapanin Amaria əbeyε mo panin, na əkasa a obi nka bi bio wō nsem a əfa Awurade ho nyinaa. Ismael babarima Sebadia nso na ətua Yuda abusuakno no. Əkasa a, obi nka bi bio wō ntawantawasem nyinaa mu. Lewifoo no na wōbeboa mo ama moabu atentenenee. Momfa akokooduru nni mo dwuma, na Awurade nka wōn a wōye ade tenenee ho.”

20 Yei akyi no, Moabfōo, Amonfōo ne Maonfōo asraafōo bi tuu Yehosafat so sa. 2 Abəfōo bəka kyereε Yehosafat se, “Akodōm bebree firi Nkyene Po no akyi wō Edom rebəko atia wo. Wəaduru Hasason-Tamar” (En-Gedi din baako ne no). 3 Yehosafat tee saa asem yi, ne ho yeraa no enti, əbisaa Awurade akwankyere. Əhyeε se obiara a əwə Yuda no nni abuada. 4 Na nnipa a wōwō Yuda nkuro nyinaa so baa Yerusalem, bəhwehwē Awurade. 5 Na Yehosafat sōre gyinaa Yudafoō ne Yerusalemfoō anim wō Awurade Asəredan no adihə foforə hō. 6 Əbəo mpaeε se, “Ao Awurade, yen agyanom Onyankopon, wo nko ne Onyankopon a wote soro. Wo na wodi ahennie a əwə asase nyinaa so. Woyε otumfōo ne əkəsəe obiara ntumi ne wo nni asie. 7 Ao yen Onyankopon, əbere a wo nkurəfōo beduruiε no, woampam wōn a na wote asase yi so no anaa? Na woamfa saa asase yi amma w’adamfo Abraham asefōo afəbəo anaa? 8 Wo nkurofōo tenaa ha sii saa Asəredan yi maa wo. 9 Wəkaa se, ‘Se əhaw bi te se əko, yadee anaa əkəm bi to yen a, yebətumi aba w’anim wō saa Asəredan yi mu,

baabi a wəahyε wo din animuonyam no. Yəbetumi asu afre wo se, gye yen nkwa, na wobetie yən, agye yən.’ 10 “Na afei, hwε dee Amonfōo, Moabfōo ne Seir akodōm reyε. Woamma yen agyanom anni saa aman no so nkoniim wō əberε a Israel firii Misraim no, na mmom, wōfaa wōn ho a wōansée wōn. 11 Afei, hwε sədēe wōretua yen so ka. Wəaba se, wōrebətū yen afiri w’asase a wode maa yen se agyapadee no so. 12 Ao yen Onyankopon, wōrensi wōn ano? Yənni ahoəden se akodōm kəsəe yi a wōpε se wōbətō hyε yen so yi. Yənhunu dee yənyε, na yehwε əkwan se wōbeboa yen.” 13 Əbere a Yuda mmarima nyinaa ne wōn nkəkooaa, wōn yerenom ne wōn mma gyina Awurade anim no, 14 Awurade Honhom baa mmarima a wōgyinagyina ho no mu baako so. Na ne din de Yahasiel a əye Sakaria babarima a əno nso ye Benaia babarima, na əno nso ye Yeiel babarima, na əno nso ye Lewini Matania, a əye Asaf aseni no babarima. 15 Əkaa se, “Əhene Yehosafat, tie! Mo Yudafoō ne Yerusalemfoō nyinaa, montie! Sədēe Awurade see nie: Monnsuro. Mommma akodōm kəsəe nntu mo akoma, əfiri se, əko no nnyε mo dea, na εye Onyankopon dea. 16 Əkyena, montu ntene nkə wōn so. Mōbəhunu se wōfiri Sis aforoeə a əwo bōnhwa no fa a εpue Yeruel əserε no so hō reba. 17 Na əho nhia mpo se mobəko. Monnyinagyina mo afa, monye dinn na monhwē Awurade nkoniindie. Əka mo ho, Yuda ne Yerusalem manfōo. Monnsuro, na mommma mo akoma nntu. Əkyena, monkə hō, na Awurade ka mo ho.” 18 Na əhene Yehosafat sii ne tiri ase, na Yuda ne Yerusalem manfōo no nyinaa nso yεε saa, de somm Awurade. 19 Na Lewifoo a wōfiri Kohat ne Kora mmusua mu sōre gyinaeə teaam denden sōree Awurade, Israel Onyankopon. 20 Adee əkyee n’ənəpəhəma no, Yuda akodōm no kəo Tekoa əserε so. Əbere a wōrekə no, Yehosafat gyina kaa se, “Montie me, mo Yudafoō ne Yerusalemfoō nyinaa. Monnye Awurade, mo Onyankopon, nni na mobetumi agyina pintinn. Monnye n’adiyifōo no nni, na mobedi nkoniim.” 21 Əhene no ne nnipa no ntuanofōo dii nkutaho wieee no, əyii nnwomtōfōo bi se wōnni akodōm no anim, nto dwom mma Awurade, nkamfo no wō n’animuonyam kronkron no enti. Edwom no mu nsem nie: “Monna Awurade ase na n’adoe wō hō daa!” 22 Əbere a wōpagyaa ayεyi dwom no, Awurade maa Amon, Moab ne bepo Seir asraafōo no twaa wōn ho koeε. 23 Moab ne Amon asraafōo no danee wōn ani kyereε wōn adəmfōo a wōfiri bepo Seir so

no, kunkumm wən nyinaa. Wəwiee Seir asraafō no, wətwaaw wən ho koe. **24** Na Yuda akodōm no duruu baabi a wəgyina a wəhunu esere no so no, wəhunuu se afunu gugu fam kə akyiri. Atamfoo no mu baako mpo antumi annwane. **25** Əhene Yehosafat ne n'akodōm kətasee asadee. Wənyaa adwumayē nneema, ntadee ne nneema a esom bo a wəntumi nsoa. Na asadee no dəoso enti wode nnansa na etasee ne nyinaa. **26** Nnanan so no, woboa wən ho ano wə Nyira Bonhwa mu. Wətoo bənhwa no din saa da no, əfiri se, əho na nnipa no kamfoo Awurade, daa no ase. Wəda so frē no Nyira Bənhwa enne yi. **27** Afei, Yehosafat dii wən anim ne wən sane kəo Yerusalem anigye se, Awurade ama wəadi wən atamfoo so nkonom. **28** Wəbəo mmenta, asankuten ne ntotorobento tuu nten kohyenee Yerusalem na wəkəo Awurade Asoredan no mu. **29** Əbere a ahennie a atwa hə ahyia no tee se Awurade no ankasa ako atia Israel atamfoo no, Awurade ho suro baa wən so. **30** Na emaa asomdwoes baa Yehosafat ahennie mu, əfiri se, ne Onyankopən maa no ahomegyee wə afanan nyinaa. **31** Na Yehosafat dii əhene wə Yuda asase so. Əbere a ədii əhene no, na wadi mfee aduasa enum. Ətenaa Yerusalem dii əhene mfee aduonu enum. Na ne maame din de Asuba a əye Silhi babaa. **32** Na Yehosafat ye əhene a əye. Əye dee n'agya Asa yee. Əye dee esə Awurade ani. **33** Nanso, n'ahennie mu no, wammubu abosonsomfoo aseree no, na əmanfoo no nso amfa wən akoma nyinaa amma wən agyanom Onyankopən no. **34** Yehosafat ahennie ho nsem nkaee, firi ahyeasə kəsi awiee no, wəatwəre agu Hanani babarima Yehu nwoma a wəde aka Israel Ahemfo nwoma no ho. **35** Nanso, əreko n'asetena awiee no, əhene Yehosafat ne Israelhene Ahasia a ne tirim ye den no kaa wən ho bəo mu. **36** Wəyee əpo so adwadie ahyen bebree wə Esion-Geber hyengyinabea. **37** Na Dodafahu babarima Elieser a əfiri Maresa hyee nkəm, de tiaa Yehosafat. Əkaa se, "Esiane se wo ne əhene Ahasia aye baako enti, Awurade bəsəe w'adwuma." Enti, ahyen no bobəe a wəntumi amfa ankodi dwa.

21 Əberə a Yehosafat wuiə no, wəsiae no wə n'agyanom nkyen wə Dawid kurom. Na ne babarima Yehoram dii n'adee se əhene. **2** Yehoram nuanom mmarima a na wəyə Yehosafat mmamarima foforo bi no ne Asaria, Yehiel, Sakaria, Asaria, Mikael ne Sefatia. **3** Wən agya maa wən mu biara akyedees a esom bo, a əye dwetə, sikakəkəo ne aboodennee, na

afei, əde Yuda nkuro a wəabə ho ban no bi kyekyee wən. Na esiane se Yehoram ye abakan enti, əbeyee əhene. **4** Na əbere a Yehoram ahennie timiie no, əkunkumm ne nuammarima no nyinaa ne Israelfoo ntuanofoo bi. **5** Əbere a Yehoram dii adee no, na wadi mifirinhyia aduasa mmienu. Na ədii adee Yerusalem mifirinhyia nwətwe. **6** Na Yehoram yee sedee Israel ahemfo yee. Na əye otirimuodenfoo te se əhene Ahab, əfiri se, na waware Ahab mmammaa no mu baako. Enti Yehoram yee bəne wə Awurade ani so. **7** Nanso, na Awurade mpe se əsəe Dawid ahennie nnidisə, əfiri se, na əne Dawid aye apam ahye bə se, n'asefoo bəkə so adi əhene afebəo. **8** Yehoram berə so na Edomfoo sore tiaa Yuda, na wəsii wən ankasa wən əhene. **9** Enti, Yehoram de akodōm ne ne nteaseenam nyinaa kəto hyee Edom so. Edomfoo twaa əno ne ne nteaseenamkafo ho hyiae, nanso əfaa anadwo sum mu dwanee. **10** Edom ade ne ho a ənhye Yuda ase de besi enne. Saa əbere korə no aram, Libna kuro tee atua, əfiri se, na Yehoram atwe ne ho afiri Awurade, n'agyanom Onyankopən ho. **11** Na wasisi abosonsomfoo aseree wə Yuda mmepe asase so, ama nnipa a wəwə Yerusalem ne Yuda akəsom abosonsomfoo anyame. **12** Na odiyifo Elia twerə saa krataa yi kəmaa Yehoram: "Asem a Awurade, w'agya Dawid Onyankopən see nie: 'Woanni w'agya Yehosafat anaa wo nana Yudahene Asa nhwəsoopa so. **13** Mmom, woaye omumuyefoo se Israel ahemfo. Woama Yerusalemfoo ne Yudafo akəsom ahoni te se dee əhene Ahab yee wə Israel no. Na mpo, woakunkum w'ankasa wo nuanom mmarima a na wədi mu sene wo. **14** Enti afei, Awurade de əhaw kəsəe bəba wo, wo nkurofоo, wo mma, wo yerenom ne biribiara a əye wo dea so. **15** W'ankasa dee, wəde nsono mu yadee a əye ya yie bəto wo so kəsi se w'ayamudee bətu apue." **16** Na Awurade kaa Filistifoo ne Arabfoo a na wəte ben Etiopiafoo so se wənkəto nhye Yehoram so. **17** Wəbəo nsra kəo Yuda so, kəbubuu ne banbədees nyinaa, foo abooden nneema a əwə ahemfie hə a ne mmamarima ne ne yerenom ka ho. Ne babarima kumaa Yehoahas nkə na wəgyaa no. **18** Yei akyi na Awurade maa nsono mu yadee a ano ye den bəo Yehoram. **19** Əbere no mu ara, mfee mmienu akyi, yadee no maa n'ayamdees puee, na əwuu əyea mu. Ne nkurofоo ammo ogyatannaa kəsəe, amfa anhye no animuonyam wə n'ayiye mu sedee wəyə maa n'agyanom no. **20** Yehoram dii adee no, na wadi

mfirinhyia aduasa mmieno, na ədii adee Yerusalem
mfirinhyia nwətwe. Əwuiə no, anye obiara awerəhoo.
Wəsieve no Dawid kurom, nanso ənye adehyee asiees.

22 Afei, əmanfoo a wəwə Yerusalem no sii Yehoram
babarima kumaa Ahasia əhene a ədi hə. Na
Arabfoə afomfafoə akuo akunkum mmammarima
mpanimfoə no nyinaa. Əno enti, Yehoram babarima
kumaa Ahasia na ədii əhene wə Yuda. **2** Ahasia dii
adee no, na wadi mfirinhyia aduonu mmieno, na
ədii əhene afe wo Yerusalem. Na ne maame a əyə
Israelhene Omri nana no din de Atalia. **3** Ahasia nso
yee əhene Ahab abusua bəne a wəyee no bi, əfiri se,
ne maame hyee no nkuran wə bəneye mu. **4** Əyee bəne
Awurade ani so sedee Ahab yee no. N'agya wuo akyi
no, Ahab abusuafo na wəbeyee n'afotufoə. Wən na
wəde no kəə əsəee mu. **5** Esiane wən afotubəne enti,
Ahasia de ne ho kəbəə əhene Yoram a əyə Israelhene
Ahab babarima ho. Wətuu Aramhene Hasael so sa wə
Ramot-Gilead. Əko no mu, Aramfoə no piraat Yoram.
6 Yoram sane kəə Yesreel kəsaa n'apirakuro no, na
Yudahene Ahasia kəə Yesreel kəsraa no. **7** Na yei
danee mfomsoə kəsəe, əfiri se, na Onyankopon aye
n'adwene se, əbətwe Ahasia aso. Saa nsrahwe yi mu na
Ahasia ne Yoram kəhyiaa Nimsi babarima Yehu, a na
Awurade ayi no se əntwa Ahab fie adedie ntoatoasoo
no so. **8** Əbere a Yehu rebu aten atia Ahab fie no,
əhyiaa Yuda mpanimfoə ne Ahasia abusuafo bi a na
woresom Ahasia. Enti, Yehu kunkumm wən nyinaa. **9**
Afei, Yehu mmarima hwehwəə Ahasia, na wəkəhunuu
no se wakətə Samaria kuropon no mu. Wəde no bress
Yehu, na əkumm no. Wəsieve Ahasia maa eyee fe, əfiri
se, nnipa dii ne ho adanee se, “Əyə Yehosafat a əde
n'akoma nyinaa hwehwəə Awurade no nana.” Ahasia
abusua mu nnipa a wəkaa akyire no mu biara amfata
se ədi ahennie no so. **10** Əbere a Yudahene Ahasia ne
maame Atalia tee se ne babarima no awuo no, əkekaa
ne ho, pəə se əsəe Yuda adehyee abusua no. **11** Nanso,
Ahasia nuabaa Yehoseba, a na əyə əhene Yehoram
babaa, faa Ahasia babarima abadomaa Yoas firii əhene
no mma a aka a wərebəkum wən no mu. Əde Yoas ne
onipa a əhwə no no kəssee pia bi mu. Yei ne əkwan a
əsəfə Yehoiada yere Yehoseba faa so de abəfra no
siees, sedee əbeyə na Atalia nnya no nkum no. **12** Yoas
hyee Onyankopon Asoredan mu hə mfee nsia wə əbere
a na Atalia di əman no so no.

23 Atalia dii adee mfee nson no, əsəfə Yehoiada
yee n'adwene se əbeyə biribi. Əsii ne bo ne
asahene baanum, a wən ne Yeroham babarima Asaria,
Yehohanah babarima Ismael, Obed babarima Asaria,
Adaia babarima Maaseia ne Sikri babarima Elisafat
yee apam. **2** Saa mmarima yi faa esum ase, kyinii
Yuda nyinaa, frefree Lewifoo ne mmusua ntuanofoo
a wəwə Yuda nkuro so se, wəommra Yerusalem. **3**
Wən nyinaa hyiaa wə Onyankopon Asoredan mu ne
əhenberantee Yoas yee apam. Yehoiada ka kyerees wən
se, “Əbere aduru se əhene babarima di adee. Awurade
ahye bə se, Dawid aseni na əbeyə yen əhene. **4** Dees ees
se moye nie: Se asofoo ne Lewifoo ba adwuma Homeda
a, wən mu nkyemmu mmiensa mu baako na wəbeyə
apono ano ahwefoo. **5** Nkyemmu mmiensa mu baako
a nso bekə ahemfie, na nkyemmu mmiensa mu baako a
aka no akə Fapem Əpono no ano. Afei, ees se wən
a aka no nyinaa tenatena Awurade Asoredan adiho
ahodoo hə. **6** Monkae se, asofoo ne Lewifoo a wəwə
wən nnwuma so nko ara na ees se wəhyene Awurade
Asoredan no mu, əfiri se, wən na wəayi wən asi hə
se wəye kronkron. Ees se nnipa a aka no di Awurade
mmara so, na wətenatena afikyire. **7** Mo Lewifoo na
mobəbə əhene ho ban, na mobəkurakura mo akodee.
Se obiara a ənni ho kwan wura Asoredan no mu a, ees
se wokum no. Əbere biara, mommen əhene no pəə.” **8**
Enti, Lewifoo no ne nnipa no yee əbiribiara a əsəfə
Yehoiada hyee se wənye no pəpəsəpə. Asahene no hwəə
wən a wəkə adwuma saa Homeda no ne wən a ees se
wəgye wən ahome da no so. Əsəfə Yehoiada amma
obiara anko fie. **9** Na Yehoiada de mpea ne akokyem a
na əyə əhene Dawid dea na wokoraa wə Onyankopon
Asoredan mu no maa asahene no. **10** Əde awəmfoə
no twaa əhene no ho hyiae a wəayə wən akodee
krado. Wəgyinagyinaa saa so wə Asoredan no anafo
fam, twaa ho kəə atifi fam, twaa aforebukyia no ho
nyinaa hyiae. **11** Afei, Yehoiada ne ne mmammarima
yii əhene babarima Yoas baes, na wəde ahenkye no
hyee no. Wəmaa Yoas Onyankopon mmara nwoma no
bi daa no adi se əhene. Wəsraa no ngo, maa obiara
teaam se, “Əhene nkwa so!” **12** Əbere a Atalia tee
gyegyeegye a əmanfoə reyə, na wəretutu mmirika,
na wərekamfo əhene no, əyə ntem kəə Awurade
asoredan mu hə, əhwə asəm korə a asi. **13** Na
əhunuu se əhene foforə no gyina n'afa baabi wə
afadum no ho wə Asoredan no kwan ano a əkyere ne
tumi. Na mpanimfoə ne totorobentoheyenfoə atwa

ne ho ahyia, ama nnipa a wōwō asase no so nyinaa regye wōn ani, rehyen ntotorobento. Nnwontofoo a wōnam nnwontodee so bōo nnwom de dii ḥomanfoo no anim ahokeka so. Eberē a Atalia hunuu yei no, ḥode ahometee sunsuanee ne ntadee mu teateam se, “Amammœesem! Amammœesem!” 14 Na ḥasəfoo Yehoiada hyee asafohene a wōhwē akodōm no so no se, “Montwe no mfiri Asoredan mu ha, na obiara a ḥebey se ḥoregye no no, monkum no. Nanso, monnkum no wō Awurade Asoredan mu ha.” 15 Enti, wotwee no de no kōo ekwan a aporko fa so ba ahemfie hō so, kumm no hō. 16 Na Yehoiada ne ḥene no ne ḥomanfoo no yee apam se, wōbeyee Awurade nkurofoo. 17 Na nnipa no nyinaa kōo Baal asoredan no mu, kōbabu guie. Wōssee afrebukyia no, dwerē ohoni no, kumm Baal ḥosoo Matan wo afrebukyia no anim. 18 Yehoiada nam ahyedee a Dawid ka too hō so, de Lewifoo ḥosoo sisii Awurade Asoredan no dwumadie ahodoo no ano. Ḫhyee nso se, wōmmo ḥhyee afdees mma Awurade, sedee Mose mmara kyere no, na wōnto nnwom nsepe wōn ho, sedee Dawid ahye no. 19 ḥode apono ano ahwefoo no sisii Awurade Asoredan apono ano, sedee wōremma wōn a wōn ho nte no nkō mu. 20 Afei, asahene, atitire, ntuanofoo ne ḥomanfoo nyinaa dii ḥene no akyi, de no pue firii Awurade Asoredan mu hō. Wōfaa atifi fam epono no ano, wuraa ahemfie hō, de ḥene no kōtenaa adehyee ahennwa no so. 21 Enti, nnipa a wōwō asase no so nyinaa dii ahurisie, na asomdwoee baa ḥoman no mu, efiri se, na wōakum Atalia.

24 Yoas dii ḥene no, na wadi mfee nson, na ḥadi ee Yerusalem mfirinhyia aduanan. Na ne maame din de Sibia a ḥifri Beer-Seba. 2 Yoas yee dee esoo Awurade ani, ḥosoo Yehoiada nkwa nna nyinaa. 3 Yehoiada maa Yoas ḥyerenom baanu a ḥone wōn wowoo mmamarima ne mmammaa. 4 Akyire no, Yoas yee n'advene se ḥobesiesie Awurade Asoredan no. 5 Enti, ḥrefrēe asəfoo ne Lewifoo ka kyere wōn se, “Monkō Yuda nkuro nyinaa so ntem, na monkogyegye afirinhyiatoo, sedee yebetumi asiesie mo Onyankopon Asoredan no. Monntwentwen koraa.” Nanso, Lewifoo no ankō preko pe. 6 Na ḥene no freee ḥosopanii Yehoiada bisaa no se, “Aden enti na wommisaa Lewifoo no dees enti a wōnkō Yuda nkuro so ne Yerusalem nkōgyegyee Asoredan ho too no? Mose, Awurade ḥosomfoo, gyegyee ḥoman Israel saa too yi, sedee ḥebey se, ḥobetumi asiesie Apam Ntomadan no.” 7 Mfee pii

mu no, otirimuodenfoo Atalia akyidifoo bō wuraa Onyankopon Asoredan mu, na nneema a wōahyira so wō Awurade Asoredan no mu no nyinaa, wōfa de somm Baal ahoni. 8 Enti, afei, Yoas hyee se wōnye adaka bi mfa nsi ekwan a ekō Awurade Asoredan no akyi. 9 Enti, wōde too Yudafoo ne Yerusalemfoo anim se, wōmfa etoo a Mose, Onyankopon ḥosomfoo gyegyee Israelfoo wō esere so no mmre Awurade. 10 Ntuanofoo no ne ḥomanfoo no penee so, enti wōde anigye de wōn sika behyee adaka no ma. 11 Eberē biara a adaka no beye ma no, Lewifoo no soa de kōma ḥene mpanimfoo. Na asenniie twerefoo ne ḥosopanin ananmusini bi akan sika no, na wōasane de adaka no akosi Asoredan no epono ano bio. Wōyee saa daa, na wōnyaa sika bebree. 12 Ḫhene no ne Yehoiada de sika no maa adansie sohwefoo, ma wōfaa adansifoo ne nnua dwumfoo, ma wōsiesie Awurade Asoredan no. Afei, wōfaa nnadee adwumfoo maa wōde nnadee ne kōbere mfrafraee yee Awurade Asoredan no ho nneema. 13 Na mmarima a wōhwē edan no nsiesie so no yee adwumaden ma adwuma no kōo so sedee efata. Wōsii Onyankopon Asoredan no wō ne tebea dada no seso na wōhyee mu den. 14 Wōwiee nsiesie no, wōde sika no nkaee b̄ree ḥene no ne Yehoiada. Wōde yee nneema ahodoo a wōde bi som, de bi bō ḥhyee afdees a nkwankoraa ne atam ahodoo a wōde sikakōkō ne dwete aye nso ka ho. Na wōde kōguu Awurade asoredan no mu. Eberē a na ḥosoo Yehoiada te ase no, na wōtaa bō ḥhyee afdees wō Awurade Asoredan mu hō. 15 Yehoiada nyinii yie, ḥowui no na wadi mfirinhyia ḥha ne aduasa. 16 Wōsieve no ahemfo asiees wō Dawid kurom, efiri se, na waye adwuma pa wo Israel, ama Onyankopon ne n'Asoredan no. 17 Yehoiada owuo akyi no, Yuda ntuanofoo bekotoo ḥene Yoas anim, sree se ḥontie wōn afotuo. 18 Wōyee wōn adwene se wōbeyea Awurade, wōn agyanom Onyankopon Asoredan no, na wōasom Asera afrebukyia no ne ahoni no mmom. Na Onyankopon abufuo baa Yuda ne Yerusalem so wō wōn bōne enti. 19 Awurade somaa adiyifoo se wōnkōfa wōn mmre no, nanso nnipa no ampene. 20 Afei, Onyankopon Honhom baa ḥosoo Yehoiada babarima Sakaria so. Ḫgyinaa nnipa no anim kaa se, “Sedee Onyankopon see nie: Aden enti na monni Awurade ahyedee so? Morennya nkōsoo efiri se, moagya Awurade ama ḥono nso agya mo!” 21 Na ntuanofoo no yee apam wō Sakaria ho se wōbekum no. Na ḥene Yoas ankasa hye ma wōsii no aboo,

kumm no wə Awurade Asoredan no adiho ho. 22 Na əhene Yoas ankae adoe a n'agya Yehoada de yee no no, na əkumm ne babarima. Sakaria rewuo no, nsem a əka twaa too ne se, "Awurade nhunu dee woreye na əmma wəmmu ho akonta!" 23 Afe no ahyeasee no, Aram akodəm bəo nsra baa Yoas so. Wəkaa Yuda ne Yerusalem hyee, kunkumm ntuanofoo a wəwə əman no mu nyinaa. Na wəfaa asadee a wənyae nyinaa, de kəmaa wən əhene wə Damasko. 24 Əwom se Aram dəm a wəkəto hyee wən so no sua dee, nanso, Awurade boaa wən maa wədii Yuda akodəm kəsees no so nkonom. Yudafooo gyaa Awurade, wən agyanom Onyankopən, eno enti Awurade buu aten tiaa Yoas. 25 Aramfoo twee wən ho na wəgyaa Yoas a na wapira yie no ho. Nanso, əno ankasa mpanimfooo dwenee ho se, esiane se əkumm əsəfəoo Yehoada babarima enti, wəbekum no. Wəkumm no wə ebere a əda mpa so. Na wəsiee no Dawid kurom a wəankəsie no wə adehyee amusiee. 26 Na awudifoo no ye Yosabat a əye Amonni baa Simeat babarima, ne Somer a əye Moabni baa Simrit babarima. 27 Wəatwere nsem a efa Yoas mmamarima, ne ho nkəmhye, ne Onyankopən Asoredan no nsiesie wə Ahene nwoma nkyeremu no mu. Yoas wuiə no, ne babarima Amasia dii n'adəe se əhene.

25 Amasia dii əhene no, na wadi mfirinhyia aduonu enum, na ədii adəe mfirinhyia aduonu nkron wə Yerusalem. Na ne maame din de Yehoada a əfiri Yerusalem. 2 Amasia yee dee etene wo Awurade ani, nanso na əmfiri n'akoma nyinaa mu. 3 Ebere a Amasia timiie wə n'ahennie mu yie no, əkunkumm mmarima a wəkumm n'agya no. 4 Nanso, wənkunkum awudifoo no mma, əfiri se, ətiee Awurade ahyeadee a wəatwere wə Mose mmara nwoma no mu no se: Ense se wənkunkum awofoo wə wən mma bəne a wəayə enti, anaa wənkunkum mma wə awofoo bəne a wəayə enti. Wən a wəse ouwo no, ese se wəkum wən wə wən nnebəne enti. 5 Ade foforə a Amasia yee ne se, əye nhyehyee foforə wə akodəm no mu, de ntuanofoo tuatuaa Yuda ne Benyamin mμmusua no mu biara ano. Afei, əkanee wən hunuu se n'akodəm no dodoə ano si mmarima əpehəsa a əye wən a wəadi mfee aduonu rekoro, na wəatete wən nyinaa wə peatoo ne nkatabookura mu. 6 Əsane tuaa dwetə təno 3.4 se apaabədees maa Israel mmarima əpeha a wənim akodie yie. 7 Nanso, Onyankopən onipa baa əhene no nkyen bekaa se, "Ao əhene, ntua sika mfa akodəm

mfiri Israel, əfiri se, Awurade nka Israel ho. Əremmoa saa nnipa a wəfiri Efraim no. 8 Se woma wəkəka w'akodəm ho kə əko, na moko se ədeen ara a, wəbedi mo so nkonom. Onyankopən betu mo agu, əfiri se, əwo tumi se əboa anaa əsəe." 9 Amasia bisaa Onyankopən onipa no se, "Na dwetə a metua kəbəo Israel akodəm paa no nso menyə no ədeen?" Onyankopən onipa no buaa se, "Awurade betumi ama wo dee esene sei koraa." 10 Enti, Amasia ponn akodəm a əbaa wən paa no, maa wəsane kəo Efraim. Yei maa wən bo fuu Yuda, na wəsane de abufuhyyə kəo efie. 11 Na Amasia sii ne bo, dii n'akodəm anim, kəo Nkyene Bənhwa no mu. Əhə na wəkumm Edomfoo akodəm a wəfiri Seir no əpedu. 12 Wəkyekyeree əpedu bio de wən kəo abotan tenten bi atifi, kəsunsumm wən ma wəbehwee abotan a əwə bepo no ase no so, tetee pasapasa. 13 Na akodəm a Amasia kəbəo wən paa a əma wəsane kəes no tohyee Yuda nkuro bebree a əwə Samaria ne Bet-Horon ntam no so. Wənkunkumm nnipa mpensa, tasee asadee bebree. 14 Ebere a əhene Amasia dii Edomfoo so a oreba no, əde ahoni a otase firii Seirfoo nkyen kaa ne ho baes. Əde wən sisii hə se əno ankasa anyame, kotoo wən anim, bəo afədees maa wən. 15 Yei hyee Awurade abufuo yie enti, əsomaas odiyifoo se ənkəbisa se, "Adən enti na wosom anyame a mpo wəntumi nnye wən ankasa nkurəfəoo nkwa mfiri wən nsam?" 16 Nanso, əhene no amma n'ano ansi, na əkaa se, "Da ben na mebisaa wo afotuo? Mua w'ano na mankum wo!" Enti, ansa na odiyifoo no rebəkə no, əbəo saa kəkə yi, "Menim se esiane se woayə saa enti, Onyankopən aye n'adwene se əbəsəe wo, əfiri se, woantie m'afotuo." 17 Akyire a Yudahene Amasia kəo n'afotufoo nkyen kəbisaa afotuo no, əde sii Israelhene Yoas a na əye Yehoahas babarima, na əye Yehu nana nso anim se, "Bra na yenni ako." 18 Na Israelhene Yoas de abasem buaa Yudahene Amasia se, "Nkasesə a əwə Lebanon mimpə so somaa abəfəoo kəo dutan ntweneduro nkyen kəkə kyerees no se, 'Fa wo babaa ma me babarima awadees.' Əhə ara na aboa bi firi wiram betiatiaa nkasesə no so səee no. 19 Nokorem, wəadi Edom so nkonom, ama woayə ahantan. Ma w'ani nso wo nkonomdie no, na tena wo fie. Adən enti na wopere wo ho kə ohaw a əde amanehunu bəba wo ne Yudafooo nyinaa so yi?" 20 Amasia yee asoəden, əfiri se, na Onyankopən resiesie ekwan bi afa so asee no, se əsomm Edom anyame no enti. 21 Na Israelhene Yoas, boabooa n'akodəm ano kətiaa Yudahene Amasia. Akodəm mmienu no

hyiaa wə Bet-Semes a əwə Yuda. 22 Israel akodəm dii Yuda so nkonom, maa wəbəo ahwetes, dwane kəə wən kurom. 23 Israelhene Yoas kyeree Yudahene Amasia wə Bet-Semes, na əsane de no baa Yerusalem. Afei, Yehoas hyeə n'akodəm se, wənseə Yerusalem əfasuo no anammon ahansia a əfiri Efraim epono ano, kəsi Twətəwəa Əpono no ano. 24 Ətasee sikakəkəə ne dwete ne nneəma ahodoa a əwə Onyankopon Asəredan mu a na Obed-Edom hwe so no nyinaa. Afei, əfaa adekoradan a na əwə ahemfie hə mu nneəma kaa nnommumfoo no ho, na əsane kəə Samaria. 25 Israelhene Yoas owuo akyi no, Yudahene Amasia tenaa ase mfirinhyia dunum. 26 Amasia ahennie ho nsem nkaəs a əfiri ahyeəsəs kəsi awieəs no, wəatwərə agu Yuda ahemfo ne Israel ahemfo nwoma mu. 27 Amasia danee ne ho firii Awurade akyi no, wəpamm ne tiri so wə Yerusalem. Əno enti, ədwane kəə Lakis. Nanso, n'atamfoo somaa awudifoo, tii no kəkumm no wə hə. 28 Wəde no too əρənko so baa Yerusalem besiee no kaa n'agyanom ho wə Dawid kurom.

26 Yuda manfoo de Amasia babarima Usia a na wadi mfice dunsia tenaa ahənnwa so se wən əhene foforə. 2 Usia agya wuu akyi no, əsane kyekyeree Elot kuro no, na ədane maa Yuda. 3 Usia dii adee no, na wadi mfirinhyia dunsia, na ədii əhene wə Yerusalem mfirinhyia aduonum mmienu. Ne maame a əfiri Yerusalem no din de Yeholia. 4 Na ətene wə Awurade ani so, sədee n'agya Amasia tee no. 5 Sakaria berə so no, Usia hwehweə Onyankopon akyiri əkwən, əfiri se, əkaa Onyankopon suo ho nsem kyereə no. Na əsiane se əhene no hwehweə Awurade akyiri kwan no enti, Onyankopon maa no nkosoə. 6 Ətuu Filistifoo so sa, na əbubuu Gat, Yabne ne Asdod afasuo. Na əkyekyeree nkuro afoforə wə Asdod fam ne mmeammea bi a əwə Filistia. 7 Ənye əko a əne Filistifoo koeə no mu nkoo ara na Onyankopon boaa no, na mmom əko a əne Arabfoo a wəwə Gur Baal koeə ne Meunifoə ko mu nso, əboaa no. 8 Meunifoə no tuua apearoo maa no, na ne din hyeta koduruu Misraim, əfiri se, na əwə tumi a eso. 9 Usia sisii əwən abantenten wə Yerusalem wə Twətəwəa Əpono ano, Bənhwa Əpono ano ne əfasuo no ntwea mu no so. 10 Əsane sisii abankəsəs wə esere so, tutuu nsubura bebree, əfiri se, na əyən mmoa pii wə Yuda bepo ase hə. Na əyə əbarima a n'ani gye kua ho. Na əwə adwumayefoo bebree a wohwe ne əfuo ne ne bobefuo a əwə mmepo no nsianee mu ne bənhwa nsase bereə no so. 11 Na

Usia wə asraafoo a wəyə akofoo akəsəs a wəwə akodie mu nteteeə. Na wəyə akuakuo a wəasiesie wən ho ama əko. Na Yeiel a əyə akodəm no twerefəo ne ne əboafoo Maaseia na wəboaboa akofoo kesee yi ano. Na wəhyə Hanania a əyə əhene no mpanimfoo no mu baako ase. 12 Mmusua ntuanofoo mpenu ahansia na na wəmə saa akofoo abenfoo yi akwankyerə. 13 Na akodəm no dodox yə əpehəsa ne nson ne ahanum a wən nyinaa nim de. Na wəada wən ho so se wəbəboa əhene no aks atia ətamfoo biara. 14 Usia maa akodəm no nyinaa akokyəm, mpea, nnadəc kye, nkataboo, bəmma ne ahwimmoo aboo. 15 Afei, abenfoo bi yəs əfidie de sisii Yerusalem afasuo no so a əto agyan ne aboo firi abantenten no so ne əfasuo twətəwəa so. N'animuonyam hyetaəs, əfiri se, Awurade boaa no yie kosii se ənyaa tumi kesee. 16 Nanso, ənyaa tumi kesee no, əyəs ahantan a ənam so maa əhwee ase. Əyəs bəne tiaa Awurade ne Onyankopon, əfiri se əkəə Awurade Asəredan kronkronbea hə, kəhyee nnuhwam wə afərebukyia no so. 17 Əsəfopanin Asaria ne Awurade asəfəo foforə aduəwətwe, akokođurufoo kəhwehweə no. 18 Wəka sii əhene Usia anim se, “Ənye wə Usia na əsə se wohye nnuhwam ma Awurade. Əyə asəfəo nko ara, Aaron mmamarima a, wəayi wən asi hə ama saa dwumadie no nko ara adwuma. Firi kronkronbea ha kə, əfiri se, woaye bəne. Onyankopon renhyə wə animuonyam wə yei ho.” 19 Usia bo fuu yie, na wamfa nnuhwamhyəs kuruwa a na əkura no no ansi fam. Əne asəfəo no gyina nnuhwam afərebukyia no anim wə Awurade Asəredan no mu no, preko pə, kwata totəə ne moma so. 20 Əberə a Asaria ne asəfəo a aka no hunuu kwata no, wəpiapiaa no firi hə. Na əhene no ankasa pəə se əfiri hə ntem, əfiri se, Awurade na wəbə no. 21 Enti, kwata yəs əhene Usia kəsii se əwuiə. Wəpamoo no firi nnipa mu maa ənə nko ara tenaes a wankə Awurade Asoredan mu. Wəde ne babarima Yotam tenaa ahemfie hə ma ədii nnipa a wəwə asase no so so. 22 Amos babarima Yesaia atwərə Usia ahennie ho nsem nkaəs firi ahyeəsəs kəsi awieəs ato hə. 23 Usia wuiə, na əsiane se kwata yəs no enti, wəsiee no bən ahemfo amusieəs. Na ne babarima Yotam na ədii n'adee se əhene.

27 Yotam dii əhene no, na wadi mfirinhyia aduonu enum. Ədii əhene wə Yerusalem mfirinhyia dunsia. Na ne maame a əyə Sadok babaa no din de Yerusa. 2 Əyəs dees esə Awurade ani sədee n'agya Usia yəsəs no. Yotam dees, wankə Awurade Asəredan mu

sedeē n'agya yeeē no. Nanso, ḥmanfōō no toaa wōn nnebōneye so. 3 Yotam sane yeeē Atifi Epono a ewō Awurade Asoredan no ho, emna ḥsane yeeē nnwuma bebree de siesiee ḥfasuo a ewō Ofel bepo so no. 4 Ḥkyekyeree nkuro wō Yuda mmepeō asase so, sisii aban ne abantenten wō mmeammea a wōadua nnua. 5 Yotam tuu Amonfōō so sa, dii wōn so nkonom. Mfee mmiensā a edi ḥkan no deē, ogyee wōn apeatoo a eys dwete tōno 3.4, ayuo susukora ḥpeduonum ne atokoa susukora ḥpeduonum. 6 Ḥhene Yotam nyaa tumi keseē, ḫfiri se, ḥde ahweyie yeeē ḥsetie maa Awurade, ne Onyankopōn. 7 Yotam ahennie ho nseē nkaes a n'akodie ne ne nneyee ahodoō ka ho no, wōatwērē agu Israel ahemfo ne Yuda ahemfo nwoma mu. 8 Ḥdii adeē no, na wadi mfirinhyia aduonu enum, na ḥdii Ḥhene wō Yerusalem mfirinhyia dunsia. 9 Yotam wuiē no, wōsīe no Dawid kurom na ne babarima Ahas, na ḥdii n'adeē se Ḥhene.

28 Ahas dii adeē no, na wadi mfirinhyia aduonu. Ḥdii Ḥhene wō Yerusalem mfirinhyia dunsia. Wanyē dee esā Awurade ani sedeē ne tete agya Dawid yeeē no. 2 Mmom, oyeē dee Israel ahemfo yeeē no bi, yeeē ahoni a wōde som Baal. 3 ḥbōō afōdee wō Hinom babarima bōnhwa mu, na mpo ḥde ne mmamarima bōō afōdee wō ogya mu. Ḫsuaa akyiwadee a abosonsom aman no yeeē a enti Awurade pamoo wōn firii asase no so ansa na Israelfōō rekōduru hō. 4 ḥbōō afōdee, hyee nnuhwam wō abosomfie, mmepeō so ne dua frōmfrōm biara ase. 5 Ḫno enti na Awurade, ne Onyankopōn, maa Aramhene kwan dii Ahas so nkonom, twaa ne nkurofoo bebree asuo kōō Damasko no. Israel akodōm bebree nso dii Ahas so nkonom, kunkumm n'akodōm no bebree nso. 6 Israelhene Peka, a oye Remalia babarima de da koro kunkumm Yuda akodōm no nnipa ḥpeha aduonu, ḫfiri se, na wōapo Awurade, wōn agyanom Onyankopōn. 7 Afei, Sikri, ḥkofoō keseē a ḫfiri Efraim, kunkumm Maaseia a oye Ḥhene babarima Asrikam, a oye ahemfie so sahene ne Elkana, a oye Ḥhene sahene abadiakyire no. 8 Israelfōō akodōm kyekyeree mmaa ne Yuda mmofra ḥpehanu, faa asadeē bebree, de kōō Samaria. 9 Na Awurade odiyifōō a ne din de Oded wō Samaria hō wo ebere a Israel akodōm sane baa efie no. Ḫkōhyiaa wōn ka kyereē wōn se, "Awurade, mo agyanom Onyankopōn, bo fuu Yuda, na ḥmaa modii wōn so nkonom. Nanso, moaye ma aboro so dodo se mode atirimūoden akunkum wōn, ama aha ḥsoro nyinaa. 10 Na seesei, moredwene se

mobeōa saa nnipa yi a wōfiri Yuda ne Yerusalem nkoā. Na mo ankasa mo bōne a moye tiaa Awurade, mo Onyankopōn no, ho asēm te sen? 11 Montie me, na monnyaa saa nneduafōō a wōwō mo nsam no, ḫfiri se, wōyē mo ankasa mo abusuaafōō. Monhwē no yie, ḫfiri se, seesei, wōadane Awurade abufuhyeē no aba mo so!" 12 Na Israel ntuanofōō bi a wōn ne Yehohanan babarima Asaria, Mesilemot babarima Berekia, Salum babarima Yehiskia ne Hadlai babarima Amasa penee yei so, na wōne mmarima a wōfiri akono reba no kaa se, 13 "Mommfa nneduafōō no mma ha! Yerentumi mfa nka yen bōne ne yēn afōdie ho. Yēn afōdie so dada, na wōadane Awurade abufuhyeē no aba Israel so dada." 14 Enti, akofōō no gyaeē nneduafōō no de asadeē no maeē, wō ḥmanfōō no ne ntuanofōō no anim. 15 Afei, nnipa baanan a wōboboō wōn din no baa anim, bēkyekyēe ntadeē a ewō asadeē no mu no maa nneduafōō a wōda adagya no. Wōmaa wōn ntadeē ne mpaboa se wōnhyē ne nnuane pii ne nsuo, de ngo guguu wōn apirakuro mu. Wōde wōn a wōyē mmrē no tenatenaā mfunumu so, de nneduafōō no nyinaa sane baa wōn asase Yeriko, mmekuro, no so. Afei, wōsane kōō Samaria. 16 Saa ebere no mu, Yudahene Ahas kōsrē Asiriahene se ḥmmēboa no na ḥnkōko ntia n'atamfōō. 17 Bio, na Edom akodōm adi Yuda so nkonom, akyekyere binom nnommum. 18 Na Filistifōō ato ahyē nkuro a ewō Yuda mmepeō ayaase ne Negeb so. Na wōako afa Bet-Semes, Ayalon, Gederot ne Soko ne wōn nkurotoō ne Timna ne Gimso ne wōn nkurotoō no. Na Filistifōō no tenatenaā saa nkuro yi so. 19 Na Awurade rebre Yuda ase, esiane Yudahene Ahas enti, ḫfiri se, na ḥboa ne nkurofoo ma wōyē bōne, na na ḥnni Awurade nokore korakora nso. 20 Enti, ebere a Asiriahene Tilgat-Pilneser beduruiē no a anka ese se ḥboa Ḥhene Ahas no, ḥhyee no so mmom. 21 Ahas tasee nneēma a esom bo firii Awurade asoredan no mu, ahemfie hō ne ne mpanimfōō afie mu, de kōmaa Asiriahene se ne too. Nanso, yei mpo, ammoa no. 22 Na se ḥshaw bi ba Ḥhene Ahas so mpo a, ḥka so ye asoōden ma Awurade. 23 ḥbōō afōdee maa Damasko anyame a wōdii ne so nkonom no, na ḥkaa se, "Saa anyame yi na wōboaa Aram ahemfōō enti, se mebō afōdee ma wōn a, wōbeboa me nso." Nanso, wōmaa no seeeē, ma Israel nyinaa seeeē. 24 Ḥhene no tasee nneēma ahodoō a ewō Onyankopōn Asoredan no mu nyinaa, bubuu mu asinasini. Ḫtotoo Awurade asoredan no apono mu, sedē obiara ntumi nkōsōm wō hō. Ḫsisii afōrebukyia

maa abosonsom anyame wō Yerusalem twētwēwa so baabiara. 25 ḡyee abosonsom asoreeē wō Yuda nkuro nyinaa so a wōbō afōdee wō hō ma anyame foforo no. ḡnam saa ekwan yi so, hyee Awurade, n'agyanom Onyankopon, abufuo. 26 Ahas ahennie ho nsēm nkaee no firi ahyeasē kōsi awieeē no, wōatwēre agu Yuda ahemfo ne Israel ahemfo nwoma mu. 27 ḡhene Ahas wuiē no, wōsīee no wō Yerusalem, nanso wōansie no wō adehyee amusieeē. Ne babarima Hesekia na ədii n'adēe se ḡhene.

29 Hesekia dii ḡhene wō Yuda no, na wadi mfee aduonu enum. Na ədii adēe mfee aduonu nkron wō Yerusalem. Na ne maame ye Sakaria babaa a ne din de Abia. 2 ḡyee deē efata wō Awurade ani so, sēdee ne tete agya Dawid yeeē no. 3 Afe a edī ekan wō n'ahennie mu wō bosome a edī ekan no, Hesekia buebuee Awurade Asōredan apono no, siesieeē. 4 ḡfrefree asōfōo no ne Lewifoo no se, wōmmehyia no wō Asōredan no adiho a ewō apueeē fam hō. 5 ḡka kyereē wōn se, "Lewifoo, montie me! Monnwira mo ho, na monnwira Awurade, mo agyanom Onyankopon Asōredan no nso. Monyiī biribiara a efi aka no mfiri kronkronbea hō. 6 Yen agyanom anni nokore, na wōyee bōne wō Awurade, yen Onyankopon anim. Wōgyaa Awurade ne n'Asōredan no; wōdanee wōn akyi kyereē no. 7 Afei, wōtotoo Asōredan no abankua apono mu, dundumm nkanea no. Wōgyaee mnuhwamhyeeē, gyaee ḡhyee afōrebōdee a wōde ba Israel Onyankopon, kronkronbea hō no. 8 Enti na Awurade abufuo aba Yuda ne Yerusalem so no. Wama yeadane ahufoo, ayamhyehyefoo ne aseredee, sēdee mohunu no pefee no. 9 Wōakunkum yen agyanom wō əko mu, na wōakyekyere yen mmamarima, yen mmammaa ne yen yerenom se nneduafaa. 10 Nanso, seesei, me ne Awurade, Israel Onyankopon beye apam sēdee n'abufuhyeē no befiri yen so. 11 M'adōfonom Lewifoo, monnnyae mo nnwuma mu bio. Awurade ayi mo se monnyina n'anim nsom no, na monni əmanfōo anim nsom no, mmo afōdee mma no." 12 Afei saa Lewifoo yi hyee dwumadie no ase. Wōn a wōfiri Kohat abusua mu no ne: Amasai babarima Mahat ne Asaria babarima Yoel. Wōn a wōfiri Merari abusua mu no ne: Abdi babarima Kis ne Yehalelel babarima Asaria. Wōn a wōfiri Gerson abusua mu ne: Sima babarima Yoa ne Yoa babarima Eden; 13 Wōn a wōfiri Elisafan abusua mu ne: Simri ne Yeiel. Wōn a wōfiri Asaf abusua mu ne: Sakaria ne Matania. 14 Wōn a wōfiri Heman

abusua mu ne: Yehiel ne Simei. Wōn a wōfiri Yedutun abusua mu ne: Semaia ne Usiel. 15 Saa mmaprima yi frēfrēe wōn mfeefoo Lewifoo, na wōdwiraa wōn ho. Na afei, wōhyee aseē dwiraa Awurade Asōredan no sēdee ḡhene no hyeeē no. Wōyee ahweyie, dii Awurade ahyeedee no so pēpēreē wō wōn dwumadie no mu. 16 Asōfōo no kōo Awurade Asōredan kronkronbea hō, kōdwiraa hō, na wofaa biribiara a eho agu fi a wōhunuiē no firii hō de baa Asōredan no adiho. Lewifoo no twee ne nyinaa firii hō, koto guu Kidron Bōnhwa mu. 17 Wōhyee dwumadie no ase wo da bi a ewō bosome a edī ekan no mu. Na edā a etō so nwōtwe no, na wōaduru Awurade Asōredan no abankua mu hō. Na wōde nnafua nwōtwe bio dwiraa Awurade Asōredan no ankasa. Enti wōde nnafua dunsia na ewīee dwumadie no nyinaa. 18 Na Lewifoo no kōo ḡhene Hesekia nkyen, kōkaa sēdee dwumadie no akōi kyereē no. Wōkaa se, "Yēadwira Awurade Asōredan no, ḡhyee afōrebō afōrebukyia no a nneēma ahodoo ka ho ne Hyiadan mu Burodo no əpono no ne eho nneēma ho. 19 Afei, nso, nneēma a ḡhene Ahas tasee wō ebere a na əyē asoōden, na ətoo asōredan no mu no nso, yēakōye ne nyinaa. Ne nyinaa gu Awurade afōrebukyia no anim a wōadwira ho na wōbetumi de adi dwuma biara." 20 Adeē kyee anopahema no, ḡhene Hesekia boaboa kuro no mparimfōo ano ne wōn kōo Awurade Asōredan no mu. 21 Wōde anantwinini nson, nnwennini nson, nnwammaa nson ne mpapo nson baa se, ahennie, asōredan no ne Yuda bōne ho afōrebōdee. ḡhene no hyee asōfōo no a wōyē Aaron asefōo se, wōmfa mmoa no mmo afōdee wō Awurade afōrebukyia no so. 22 Na wōkunkum anantwinini no, na asōfōo de mogya no petee afōrebukyia no so. Afei, wōkunkum nnwennini no de wōn mogya petee afōrebukyia no so. Na awieeē no, wōde nnwammaa no yēe saa ara. 23 Mpapo a wōde rebēbō bōne ho afōdee no, wōde baa ḡhene no ne əmanfōo no anim, ma wōde wōn nsa guu wōn so. 24 Afei, asōfōo no kunkumm mpapo no se bōne ho afōrebō, de wōn mogya petee afōrebukyia no so, se bōne ho mpatadēe maa Israel nyinaa. ḡhene no sii so dua se, saa ḡhyee ne bōne ho afōrebō no, wōmmō mma Israel nyinaa. 25 Afei, ḡhene Hesekia de Lewifoo no gyinagyinaa Awurade Asōredan no mu. Əde kyankyan, mmenta ne asankuten maa wōn. Ədii ahyeedee a Awurade nam Gad, a əyē ḡhene nhunumuni ne odiyifōo Natan so de maa Dawid no so. 26 Afei, Lewifoo no faa Dawid nnwontodeeē

no kɔgyinagyinaa wən gyinabere wə Asoredan no ho. Saa ara nso na asəfoo no faa wən ntotorobento kɔgyinagyinaa won afa. **27** Afei, əhene Hesekia hyee se wəmfa əhyee afədee no nsi aforebukyia no so. Ebere a wəde əhyee afədee no reba no, wəhyee aseē too ayeyie nnwom maa Awurade, na wəde ntotorobento ne Israelhene Dawid nnwontodee no gyegyee ho. **28** Badwa no səree Awurade wə ebere a na nnwomtfooo no reto nnwom, na wərehyen ntotorobento no ara kɔsii se əhyee aforebədee no nyinaa saeē. **29** Na əhene no ne wən a wəka ne ho no nyinaa koto someeē. **30** Əhene Hesekia ne ne mpanimfоo hyee Lewifoo no se, wəmfa Dawid nnwom ne nhunumuni Asaf dee, nkamfo Awurade. Enti, wəde anigye kamfoo Awurade, na wəkoto səreeē. **31** Afei, Hesekia de too dwa se, “Əsom no aba awieeē. Momfa mo aforebədee ne mo aseda mmra Awurade Asoredan mu.” Enti, əmanfоo no de wən aforebədee ne wən aseda aforebədee baeē, na wən a wəpə no de əhyee aforebədee nso kaa ho. **32** Əmanfоo no de anantwinini aduəson, nnwennini əha ne nnwammaa ahanu se əhyee aforebədee bress Awurade. **33** Wəsane de anantwinini ahansia ne nnwan mpem mmiensa baa se aforebədee. **34** Nanso, na asəfoo a wəwə hə no sua se wəbetumi asiesie əhyee afədee no nyinaa enti, won abusuafoo Lewifoo no boaa wən, kɔsii se dwumadie no baa awieeē. Wətee asəfoo no pii ho ansa na wəreboa dwumadie no, əfiri se, na Lewifoo no adwene wə wən ahotee so sene asəfoo no. **35** Na əhyee afədee ne daa nsa afədee no buu so. Saa ara nso na asomdwoeē afədee sradee nso yee bebree. Enti, wəsiesiee Awurade Asoredan no maa əsom no. **36** Na Hesekia ne əmanfoo no nyinaa gyee wən ani wədee Onyankopon aye ama nnipa no, əfiri se wəwiee biribiara ntəm.

30 Afei, əhene Hesekia de nkra kəo Israel ne Yuda nyinaa, na ətwerəe krataa too nsa de frē Efraim ne Manase. Əka kyeree obiara se əmmra Awurade Asoredan no mu wo Yerusalem, na wənni Awurade, Israel Onyankopon, Twam Afahye no. **2** Əhene no, ne mpanimfоo ne əmanfoo a wəwə Yerusalem nyinaa yee adwene se wəbedi Twam Afahye no wə bosome a etə so mmieno no mu. **3** Na anka wədi Twam Afahye no bosome ansa na bosome a etə so mmieno ahyee aseē, nanso na asəfoo no bebree ntumi nnwiraa wən ho, na əmanfoo no nso, na wəmmoaa won ho ano wə Yerusalem. **4** Adwene a wəyee se wəbedi Twam Afahye no, na eyee ma əhene no ne əmanfoo no nyinaa.

5 Enti, wəbəo no dawuro wə Israel nyinaa firi Beer-Seba a əwə anafoo fam kəsi Dan a əwə atifi fam se, obiara mmra Yerusalem mmedi Awurade, Israel Onyankopon Twam Afahye no bi. Na nnipa dodoə nni Twam Afahye no sedee mmara no kyere. **6** Əhene no hye ma wəsomaabofoo kəo Israel ne Yuda afanay nyinaa. Wəmaa wən nkrataa a na emu nseə ka se: “Ao Israel manfoo, monsane mmra Awurade, Abraham, Isak ne Israel Onyankopon nkyen, sedee əbesane aba yən mu, nnipa kakra a yəanya yən tiri adidi mu wə Asiria ahemfo nkonom a wədii yən so no. **7** Monnye se mo agyanom ne mo abusuafoo a wəgaya Awurade, wən agyanom Onyankopon, a wəyee aseredee sedee mo ankasa mohunu yi. **8** Monnye asoōden sedee na wəte no, na mmom, mommrə mo ho ase mma Awurade. Mommra n'Asoredan a wəyai asi hə se ade kronkron daa nyinaa. Monsom Awurade, mo Onyankopon, sedee n'abufuhyeē no befiri mo so. **9** Na se mosane ba Awurade nkyen a, mo abusuafoo ne mo mma bənya ahumməborə wə wən a wəfaa wən nnomnum no nsam, na wəbetumi asane aba asase yi so. Əfiri se, Awurade, mo Onyankopon ye ədə ne ahumməborə. Se mosane ba ne nkyen a, ərenyi n'ani mfiri mo so.” **10** Abofoo no kyinii nkuro a əwə Efraim ne Manase kəsi Sebulon so. Nanso, nnipa no mu bebree seree abofoo no, dii wən ho few. **11** Nanso, wən a wəfiri Aser, Manase ne Sebulon mu bi bress wən ho ase, kəo Yerusalem. **12** Saa ebere korə no ara mu, na Onyankopon nsa wənnipa a wəwə Yuda so. Na əhye wən se wənye baako, na wənye əsetie mma Awurade asem a əfiri əhene ne ne mpanimfоo no nkyen. **13** Enti, edəm kesee hyiaa wə Yerusalem bosome a etə so mmieno no mu, se wərebədi Twam Afahye no ne Apiti Afahye no. **14** Wəhyee aseē bubuu abosonsomfоo aforebukyia no nyinaa firii Yerusalem. Wəiyii nnuhwam aforebukyia nyinaa koto guu Kidron bonhwa mu. **15** Edə a wəahye wə bosome a etə so mmieno no duruie no, əmanfoo no kunkumm wən Twam Afahye nnwammaa. Na asəfoo no ne Lewifoo no ani wui enti, wədwiraa wən ho, na wəde əhyee afədee baa Awurade Asoredan mu. **16** Obiara kɔgyinää n'afa wə Asoredan no mu, sedee Mose a əyee Onyankopon onipa no mmara no kyere no. Lewifoo no de mogya aforebədee no bress asəfoo no, maa wən nso pete guu aforebukyia no so. **17** Esiane se na əmanfoo no mu bebree nnwiraa wən ho enti, Lewifoo no na wəkunkumm wən Twam Afahye nnwammaa no maa wən, nam so tee ho maa

Awurade. **18** Na wən a wofiri Efraim, Manase, Isakar ne Sebulon no mu fa kəsəe no ara nnwiraa wən ho. Nanso, əhene Hesekia bəo mpaəs maa wən, na womaa wən əkwan maa wədii Twam Afahye aduane no bi a na anka ətia Onyankopən mmara. Hesekia bəo mpaəs se, “Awurade a əye mməborəhunufoo no mfa nnipa a **19** woasi wən adwene pi se wəbedi Awurade, wən agyanom Onyankopən akyi no bəne nkye wən, mpo, se wənnwiraa wən ho yie mmaa afahye no a.” **20** Na Awurade tiee Hesekia na əsaa əmanfoo no yadee. **21** Enti, əmanfoo a wəwə Yerusalem no de nnanson dii Apiti Afahye no anigyeet so. Eda biara, Lewifoo ne asofoo no too nnwom maa Awurade de nnwontodee a ano ye den gyegyee ho. **22** Hesekia hyee Lewifoo no nkuran wə əkwan pa a wəfa so som Awurade no ho. Na afahye no koo so nnanson. Wəbəo asomdwoeet afədees, na əmanfoo kaa wən bəne kyerees Awurade, wən agyanom Onyankopən. **23** Badwa no nyinaa yee wən adwene se, wəbətoa so adi afahye no nnanson bio enti wəde anigyeet toaa so nnawətwe. **24** Əhene Hesekia maa əmanfoo no anantwinini apem ne nnwan mpem nson se wəmfa mmo afədees, na mpanimfoo no nso maa anantwinini apem ne nnwan əpedu. Əbere koro no ara mu, asofoo no bebree dwiraa wən ho. **25** Yuda badwa nyinaa a asofoo, Lewifoo ne wən a wofiri Israel asase so nyinaa, ananafo a wəbedii afahye no ne wən a na wote Yuda nyinaa ani gyee. **26** Anigyeet kəsəe baa kuropən no mu, əfiri se, na Yerusalem nhunuu afahye a əte sei bi da, əfiri Salomo əhene Dawid babarima berə so. **27** Na asofoo no ne Lewifoo səre hyiraa əmanfoo no, na Onyankopən tiee wən firi ne soro atenae Kronkronbea ho.

31 Afei, əberə a afahye no twaam no, Israelfoo a wəkəo bi no koo Yuda, Benyamin, Efraim ne Manase nkuro nyinaa so, kəsəee afadum kronkron no, twitwaa Asera afərebukyia no, yiyii abosonsomfoo asəreee ne afərebukyia no. Yei akyi, Israelfoo no sane koo wən nkuro so ne wən afie mu. **2** Afei, Hesekia kyekyeet asofoo no ne Lewifoo no mu akuakuo, se wəmmə əhyee afədees ne asomdwoeet afədees, se wənsom, na wəmfa aseda ne nkamfo mma Awurade wə Asəredan no apono ano. **3** Əhene no ankasa maa əhyee afərebədees a wəye mmoa ma anəpa ne anwummere əhyee afədees ne nnawətwe homeda afahye ne bosome əbosome Foforə Afahye no ne afirinhyia afədees a aka no, sədees Awurade mmara kyere no. **4** Eni akyi, ohwəe se nnipa a wəwə Yerusalem no de dee wənya mu

kyefa a mmara no ka no bəma asəfoo no ne Lewifoo no, sədees əbəma wəde wən ho nyinaa ahye Awurade mmara no mu. **5** Nnipa no tiee no aso pa mu, na wofiri akoma pa mu de nnəbaeəs a ədi əkan a əye atokoo, nsā foforə, ngo, əwoə ne wən mfudee nyinaa baəe. Wəde wən ahodee biara mu ntotosoo dudu baəe. **6** Nnipa a wətu firii Israel baa Yuda no ne Yudafoo no ankasa de wən anantwie ne wən nnwan so ntotosoo dudu ne nneəma a wəahyira so ama Awurade, wən Onyankopən no so ntotosoo dudu baəe. Wəboaa ano ma əyee akaukuo əkəseakesee. **7** Wəde saa ntotosoo dudu a ədi əkan no baa bosome a ətə so mmiensa no awiees mu, na nneəma no anoboa koo so kəsii bosome a ətə so nson no ahyeasəe mu. **8** Əbere a Hesekia ne ne mpanimfoo behunuu nneəma dodoə no, wədaa Awurade ne ne nkurfooo Israel ase. **9** Hesekia bisaa asofoo no ne Lewifoo no se, “Ehe na yeinom nyinaa firi baəe?” **10** Na əsəfopanin Asaria a əfiri Sadok abusua mu buaa se, “Efiri əbere a əmanfoo firii ase se wəde akyedee reba Awurade Asəredan mu no, yeanya bebree a yəbedi ama ebi aka, əfiri se, Awurade ahyira ne nkurfooo.” **11** Hesekia yee n'adwene se əbenya adekoradan wə Awurade Asəredan no mu, na wəyee. **12** Na wədii nokore de akyedee no ne ntotosoo dudu no nyinaa baa Asəredan no mu. Wəde hyee Lewini Kenaria nsa maa ne nua Simei yee ne əboafoo. **13** Sohwəfoo a na wəhye wən ase no ne Yehiel, Asasia, Nahat, Asahel, Yerimot, Yosabad, Eliel, Ismakia, Mahat ne Benaia. Əhene Hesekia ne Asaria a əye Onyankopən Asəredan no mu sohwəfoo panin no na wəkyekyeet saa dibeä ahodoə yi. **14** Lewini Yimna babarima Kore a əye Apuees Əpono ano hwəfoo no na wəde hyee ne nsa se, ənkyekye Onyankopən ayamyə afərebədees a əye akyedee ne nneəma a wəde ama Awurade no. **15** N'aboafoo nokwafoo no ne Eden, Miniamin, Yesua, Semaia, Amaria ne Sekania. Na wəkyekyeet nneəma no maa asofoo mμusua a wəwə wən nkuro so sədees wən nkyekyeet tee, na wəkyekyeet nneəma no pəpəepe maa mμofra ne mpanin. **16** Na wəkyekyeet mmariama a wəadi mfee mmiensa rekə nyinaa akyedee no bi a wən din wə wən abusuadua nwoma mu, a nso da biara wəko Awurade Asəredan mu, koyə wən nnwuma a wəde ahye wən ekuo no nsa. **17** Na wəkyekyeet nneəma no maa asofoo a wəatwəre wən din wə wən abusuadua nwoma mu ne Lewifoo a wəadi mfee aduonu ne dee əboro saa, a wəahyehye wən din sədees wən nnwuma ne wən nkyekyeet tee. **18** Na wəmaa mμusuafoo a wəatwəre

won din wo abusuadua nwoma mu a mmadoma, øyerenom ne mmammarima ne mmammaa nso ka ho nnuane, se won kyefo. Efiri se na woadi nokore adwira won ho. **19** Na asøfoo, Aaron asefoo a na wotete nkuraa a atwa nkuro no ho ahyia no, woyiyii nnipa ma wokyee øbarima biara a øfra asøfoo no mu ne Lewifo a woatwerae won din wo abusuadua mu no nneema no bi. **20** Saa ekwan yi so na Hesekia fa kyee nneema wo Yudaman no mu nyinaa, na oyee dee efata na esø Awurade, ne Onyankopøn ani. **21** Dee Hesekia yee nyinaa de som wo Onyankopøn Asøredan no mu, ne mmøden a øbaa se øbedi ne mmara ne n'ahyedee so no, øde n'akoma nyinaa hwehwæe ne Onyankopøn. Ne saa enti, emaa ønyaa nkøsoo bebree.

32 Øhene Hesekia de nokoredie wiee saa dwumadie yi, Asiriahene Sanaherib beto hyee Yuda so, dii so nkonim. Øtuua nkuro a woabø ho ban no, na øhyee n'akodøm se wømmubu won afasuo no, mmo nhynec mu. **2** Ebere a Hesekia hunuu se Sanaherib asane aye n'adwene se øbeto ahye Yerusalem so no, **3** one ne mpanimfoo ne n'asraafø mu afotufaa tuu agyina. Wøsii gyinae se, wøbesi nsutire no kwan na antene ankø kuropøn no akyi. **4** Wooboaboaadwumayefoo ano se wønkøsi nsutire kwan na antene ankø mfuo no mu. Na wøkaa se, "Aden enti na ese se Asiria ahemfo bøba ha abønya nsuo bebree?" **5** Afei, Hesekia miaa ne banbo mu, øsiesiee øfasuo no baabiara a abubuo no, na øtoo øfasuo foforø kaa dee ewø ho dada no ho. Øsane miaa banbo a ewø Milo a ewø Dawid kuropøn no mu no. Afei øyee akodee ne akokyem bebree. **6** Øyii asraafø mpanimfoo, ma wøhwæe ømanfoo no so, na øhyee se wømmehyia no wø kuro no øpono ano adwaberem ho. Na Hesekia kaa nkuranhyesem kyere se, **7** "Monye den na momma mo bo nyø duru. Monnsuro Asiriahene anaa n'akodøm kese se, na yewø tumi a esø wo yen afa. **8** Ewom se øwø akodøm kese se, nanso wøye nnipa keke. Yewø Awurade, yen Onyankopøn a øbeboa yen, adi ako ama yen." Saa nsem a Hesekia, Yudahene kae se yi hyee ømanfoo no nkuran bebree. **9** Ebere a Asiriahene Sanaherib gu so retua Lakis kuro no, øsoma mpanimfoo kaa Yerusalem se wømfø saa nkra yi nkøma Hesekia ne ne manfoo a wøwø kuro no mu nyinaa: **10** "Sede Asiriahene Sanaherib see nie: Edeen na mode mo ho to so, na ema mo susu se, mobetumi agyina Yerusalem tua yi ano? **11** Hesekia aka se: 'Awurade, yen Onyankopøn, begye yen afiri Asiriahene nsam.' Nokorem, Hesekia regyegye

mo, ama økøm ne sukøm akum mo! **12** Nokorem, dee ese se mote ase se, Hesekia no ara na øbubuu Awurade asøreee ne aførebukyia no nyinaa. Øhyee Yuda ne Yerusalem se wønsom wo aførebukyia baako pe a ewø Asøredan no mu no so, na wømmø afødee ahodoø wo eno nko ara so. **13** "Nokorem, ese se mohunu dee me ne Asiria ahemfo a aka no aye nnipa a wøwø asase so. Anyame a na wøwø saa aman no so no tumi gyee won nkørøfo firii me tumi ase? **14** Ma nhwesoo baako kyere onyame bi a øwo baabi a øtumi gyee ne nkørøfo firii me nsam! Edeen na ema wodwene se, wo Onyankopøn betumi aye ade pa bi? **15** Mommma Hesekia mmu mo kwasea. Mommma ønnaadaa mo saa! Meti mu, ka bio se, øman biara nyame ntumi nnyee ne nkørøfo mfirii me anaa m'agyanom nsam da. Na øbeyø den na mo Onyankopøn agye mo afiri me tumi ase!" **16** Na Sanaherib mpanimfoo kaa so dii Awurade Onyankopøn ne ne øsomfoo Hesekia ho few, twaa no adapaa. **17** Øhene no sane twerøe nkrataa de buu Awurade, Israel Onyankopøn animtiaa. Øtwere se: "Sede anyame a wøwø aman ahodoø so antumi annye won nkørøfo amfiri me tumi ase no, saa ara, na Hesekia Onyankopøn nso bedi nkogoo." **18** Asiria mpanimfoo a wøde krataa no baes no teateaam de Hebre kasa kaa saa asem yi kyere nnipa a woaboa won ho ano wo kuro no øfasuo fasin so, de hunahunaa won, sede wøbetumi afa kuropøn no a wømmere ho. **19** Saa mpanimfoo yi kasa faa Yerusalem Onyankopøn yi ho te se abosonsomfoo anyame no mu baako a wøde nnipa nsa na øyee no. **20** Afei, øhene Hesekia ne Amos babarima odiyifø Yesaia bøø mpae denden, frøø øsorosoro Onyankopøn no. **21** Na Awurade somaa øbøfoo, besøee Asiria akodøm ne won asahene ne won mpanimfoo nyinaa. Na Sanaherib de aniuwo sane kaa ne kurom. Na øwuraa ne nyame abosonnan mu no, øno ankasa mmamarima no mu baako twee ne so akofena, kumm no. **22** Saa ekwan yi na Awurade faa so de gyee Hesekia ne Yerusalem manfoo nkwa, firii Asiriahene Sanaherib ne won a wøhunahuna won no nyinaa nsam. Enti, emaa asomdwøee baa asase no so nyinaa. **23** Efiri saa ebere no, aman a atwa won ho ahyia no de obuo ne anidie a ønni kabea maa øhene Hesekia, na wøde akyedee bebree a øye Awurade dea kaa Yerusalem, na wøde nneema a esom bo kømaa øhene Hesekia nso. **24** Ebere no mu, Hesekia yaree yarewuo. Øbaa mpae frøø Awurade, maa øsaa no yadee daa nsenkyerennæe nwanwasoo bi adi kyere

no. 25 Nanso, Hesekia anye adoe a woye kyeret no no so adee, na mmom, obeyee ahantant. Enti, Awurade abufuo baa eno, Yuda ne Yerusalem nyinaa so. 26 Enti, Hesekia nuu ne ho wo n'ahantansu no ho, na omanfoo a wowa Yerusalem no nso bree won ho ase. Eno enti, Hesekia nkwanne mu no, Awurade abufuo amma won so. 27 Hesekia nyaa ne ho, na wobuu no yie. Osisii adekoradan sononko bi a okoraa ne dwete, sikakoko, aboodemmo, nnuhwam, n'akyem ne ne nneema esom bo pii no wo mu. 28 Afei nso, osisii adekoradan de n'atokoo, ne nsan ne ngo guu mu; osisii buo bebree maa n'anantwie ne ne nnwan ne ne mponkye. 29 Okyekyeree nkuro pii, pree nnwan ne anantwie bebree, efiri se, Onyankopon maa no ahonya bebree. 30 Osii asutire a na ewo Gihon atifi fam no, na ode nsuo no faa doroben mu koo Dawid kuropon atoe fam. Na biribiara a oyee no nso, eyee yie. 31 Ebere a Babilonia ananmusifoo bebisaa nneema titire a asisi wo asase no so no, Onyankopon tweee ne ho firi Hesekia ho, de so no hwhee, pree se ohunu dee ewo n'akoma mu. 32 Hesekia ahennie ho nsem nkaee ne n'ahofama no, wootwer w Amos babarima odiyifoo Yesaia anisoadehunu a eka Yuda ne Israel ahemfo nwoma ho no mu. 33 Ebere a Hesekia wui no, wosiee no wo adehyee amusiee no atifi fam, na Yuda ne Yerusalem nyinaa hyee no animuonyam ne wuo mu. Afei, ne babarima Manase, dii n'adee se ohene.

33 Ebere a Manase dii adee no, na wadi mfirinhyia dumien. Ondii ohene wo Yerusalem mfirinhyia aduonum enum. 2 Oyee bone wo Awurade ani so, suasuaa abosonsomfo aman nneyee a eyee akyiwadee. Osuaa dee enam so maa Awurade pamoo abosonsomfo no firii asase a eda Israel anim no so no. 3 Osane sisii asoree a n'agya Hesekia see no no. Osii aforebukyia maa Baal ahoni, sisii Asera aforebukyia. Osane kotoo nsoromma a ewo ewiem no nyinaa, somm won. 4 Mpo, osisii abosonsom aforebukyia wo Awurade Asoredan mu, baabi a Awurade aka se, eh na ese se wodi ne din ni afeboo no. 5 Osisii saa aforebukyia no wo Awurade Asoredan no adiho mmienu ho, de maa ewiem nsoromma no. 6 Manase de ono ankasa mmammarima booo afodee wo ogya so wo Hinom Babarima Bonhwa mu. Ode ne ho hyee asumansem mu, koo abisa, yee abayisem, koo asamanfrefo ne adunsifoo nkyen. Oyee nneema pii a eyee bone wo Awurade ani so, maa Awurade bo fui. 7 Na Manase faa ohoni a wasene, de kossi Onyankopon Asoredan mu.

Ode kossi baabi koroo no ara a Onyankopon ka kyeret Dawid ne ne babarima Salomo se, "Wobedi me din ni wo ha afeboo, asoredan yi mu ne Yerusalem, kuropon a mayi afiri mmusuakuo a ewo Israel no nyinaa mu no. 8 Se Israelfoo di m'ahyedee nyinaa so, me mmara a wonam Mose so maee no nyinaa so a, merentwa won asuo mfiri asase a mede maa won agyanom no so." 9 Nanso, Manase dii omanfoo a wowa Yuda ne Yerusalem anim, ma woye bonetrasoo sene abosonsom aman a Awurade seee won wo ebere a Israelfoo koo asase no so no. 10 Awurade kasa kyeret Manase ne ne nkurofoo no, nanso woantie ne kokobo no mu biara. 11 Enti, Awurade maa Asiriafoo akodom befaa Manase yee no odeduani. Wode darewa hyee ne hwene mu, de kobere mfrafrae nkonsenkonsen kyekyeree no, de no koo Babilonia. 12 Na ebere a Manase wo ahokyere a emu ye den mu no, oree Awurade, ne Onyankopon akyiri kwan, na ode ahobreasee su freee n'agyanom Onyankopon. 13 Na ebere a oboo mpaee no, Awurade tiee no, na n'abisadee no kaa n'akoma. Enti, Awurade maa Manase sane koo Yerusalem wo n'ahennie mu. Afei, Manase tee asee se, Awurade nko ara ne Onyankopon. 14 Yei akyi, Manase sane sisii Dawid kuropon abontene afasuo; efiri Gihon asutire atoe fam a ewo Kidron bonhwa mu, de ko Apataa Epone ano, kosi Ofel bepo so a wosi maa ekoo soro yie no. Na oduaa n'asraafoo mpanimfo no wo Yuda nkuropon a woboo ho ban no nyinaa mu. 15 Manase sane tutuu amamfrafo anyame fifirii mimpoo no so. Osane tutuu anyame ne ahoni no firi Awurade Asoredan mu. Obubuu aforebukyia a wasisi wo bepo so, baabi a Asoredan no si, ne aforebukyia a ewo Yerusalem nyinaa, na okoto guu kuropon no mfikyire. 16 Na osane sii Awurade aforebukyia no, boo asomdwoee afodee ne aseda afodee wo so. Afei, ahye Yuda manfoo no nkuran se, wonsom Awurade, Israel Onyankopon no. 17 Nanso, na omanfoo no gu so bo afodee wo abosonsom asoree so. Nanso, na woboo ma Awurade won Onyankopon ara. 18 Manase adedie ho nsem nkaee, ne mpaee a oboo Onyankopon ne nsem a adehunumufaa ka kyeret no wo Awurade, Israel Onyankopon din mu no, wootwer agu Israel ahemfo nwoma mu. 19 Manase mpaee ne ekwan a Onyankopon faa so buaa no, ne ne bone ne atoro a odiie nyinaa ho nsem no, wootwer agu adehunumufaa nwoma mu. Baabi a osii abosonsom asoree, sisii Asera aforebukyia ne ahoni ansa na orenu ne ho no nso ka ho. 20 Ebere a Manase wui no, wosiee no wo n'ahemfie.

Na ne babarima Amon na ɔyee əhene a ədi ho. **21** Eberə a Amon dīi adee no, na wadi mfirinhyia adoune mmieni. Ədii əhene wə Yerusalem mfee mmieni. **22** ɔyee bōne wə Awurade ani so, sədeē n'agya Manase yee no. Əsomm ahoni a n'agya yee no nyinaa, bō afədee maa won. **23** Nanso, wanse n'agya Manase, əfiri se, wammre ne ho ase amma Awurade. Mmom, Amon yee bōne maa etraa so. **24** Akyire yi, Amon no ara mpanimfo pamm ne tiri so, kumm no wo n'ahemfie. **25** Nanso, əmanfo a wōwō asase no so kunkumm wōn a wōbōo pō tiaa əhene Amon no, na wōsii ne babarima Yosia əhene, sii n'anān mu.

34 Yosia bedii adee no, na wadi mfirinhyia nwōtwe, na ədii əhene wə Yerusalem mfirinhyia aduasa baako. **2** ɔyee dee esə Awurade ani, yee dee ne tete agya Dawid yee no bi. Wamfiri adeteneneeyə ho. **3** Yosia hyee asee hwehwee ne tete agya Dawid Onyankopən akyiri ekwan wə eberə a na əda so yee abofra a wadi adee mfee nwōtwe. Na ne mfee dumieni so no, ədwira Yuda ne Yerusalem, səee abosonsom asoree nyinaa, Asera aforebukyia, ahoni a wōasene ne nsəsodee a wōagu no nyinaa. **4** Əhwə ma wōbubuu Baal nsəsodee aforebukyia no ne nnuhwam aforebukyia no nyinaa guie. Əmaa wōdwerə Asera aforebukyia, ahoni a wōasene ne nsəsodee a wōagu no nyinaa, na woto petee awufoo a wōbōo afədee maa wōn no damena so. **5** Afei, əhyee abosomfo nnompe. Əhyee no wōn ankasa aforebukyia so, nam so dwiraa Yuda ne Yerusalem ho. **6** ɔyee saa ara wə Manase, Efraim ne Simeon nkuro so, koeə ara mpo, kōduruu Naftali. **7** Əsəee abosonsomfo a aforebukyia, Asera aforebukyia, na ɔyam ahoni no muhumuhu. Ədwirii nnuhwam aforebukyia a ewə Israelman mu nyinaa, na əsane kəə Yerusalem. **8** N'adiedie mfee dunwōtwe so no a əwiee asase no ne asoredan no ho dwira no, Yosia yii Asalia babarima Safan, Maaseia a ɔyee Yerusalem amrado ne Yoahas babarima Yoā, adehyee abakəsem twerəfəo, se wōnsiesie Awurade, ne Onyankopən asoredan no. **9** Wade sika a Lewifoo a wōsom se aponoanohwəfəo agyegye wə Onyankopən Asoredan no ho maa əsəfopanin Hilkia. Manase ne Efraim nkurəfəo ne Israel nkaefoo nyinaa ne Yuda ne Benyamin ne Yerusalemfo na wōde akyedee no baeə. **10** Əde sika no maa nnipa a wōayi wōn se wōnhwe nsiesie Awurade Asoredan no. Na wōtuaa wōn a wōyee adwuma no ka. **11** Wōbōo nnua dwumfo ne adansifoo paa, təə aboo a wōatwa a wōde besiesie afasuo no ne

nnua a wōde beyə nsamsoo ne mpunan. Wōsiesiee dee anka Yuda ahemfo a wōdii ekan no rema asee no. **12** Adwumayefoo no de nokoredie yee adwuma. Yahat ne Obadia a wōyə Lewifoo a wōfiri Merarifoo abusua mu, ne Sakaria ne Mesulam a wōyə Lewifoo a wōfiri Kohatfoo abusua mu na wōhwee adwumafoo no so. Lewifoo a aka a wōn nyinaa wō nnwontodee ho nimdees no, **13** wōmāa wōyee sohwefoo maa adwumayefoo akuo hodoo. Na afoforə bi nso yee adwuma se atwərefoo, mpanimfo ne aponoanohwəfəo. **14** Na əsəfopanin Hilkia retweretwəre sika a wōagyegye wə Awurade Asoredan no ho no, əhunu Awurade mmara nwoma a wōnam Mose so de maeə no. **15** Na Hilkia ka kyereə Safan a ɔyee asennie twerəfəo no se, "Mahunu mmara nwoma no wə Awurade Asoredan no mu." Na Hilkia de nwoma mmobəe no maa Safan. **16** Safan de nwoma mmobəe no kōmaa əhene kaa se, "Wo mpanimfo no reye biribiara a wōkyerə wōn se wōnye no. **17** Sika a wōgyegyee no Awurade Asoredan no mu no, wōde ama sohwefoo ne adwumayefoo no." **18** Safan ka kyereə əhene no se, "Əsəfopanin Hilkia de nwoma mmobəe bi ama me." Na Safan kenkan kyereə əhene. **19** Eberə a əhene no tee mmara no mu nsem no, əde ahometee sunsuanee ne ntadee mu. **20** Afei, əhyee Hilkia, Safan babarima Ahikam, Mika babarima Abdon, asennie twerəfəo Safan ne əhene əfotufoo Asaia se, **21** "Monkə Asoredan no mu na mo ne Awurade nkəkasa mma me ne Israel ne Yuda nkaefoo nyinaa. Mommisa no nsem a wōatwəre wō saa nwoma mmobəe a wōahunu no ho nsem. Awurade abufuo aba yen so, əfiri se, yen agyanom anni Awurade asem so. Yenye dee nwoma mmobəe yi ka se yenye." **22** Hilkia ne mmarima a aka no kəə odiyifoo baa Hulda a na ɔyee Tikwa babarima Salum yere ne Hasra a na əhwə Asoredan mu adakaten so no nana nkyen, wə Yerusalem fa bi a wōfrə ho se Misne. **23** Əbaa no ka kyereə wōn se, "Awurade, Israel Onyankopən, akasa! Monkəka nkyereə onipa a əsoma mo no se, **24** 'Sedeē Awurade see nie: Akyinnyee biara nni ho se, mesee saa kuro yi ne emu nnipa. Nnome a wōatwəre wō nwoma mmobəe a moakenkane yi mu nyinaa bəba mu. **25** Əfiri se, nnipa a wōwō Yuda apa me na wōsom abosonsomfo anyame. Əno enti, me bo afu wōn yie wō biribiara a wōayə ho. M'abufuo behwie agu saa beaə ha, na biribiara rentumi nsi ano.' **26** Na monkə Yudahene a əsoma mo se monkəhwehwe Awurade no nkyen, na monkə nkyere no se, 'Yei na Awurade, Israel Onyankopən,

ka fa asem a motee seesei no ho. 27 Ebere a wotee asem a meka de tiaa saa kuropon yi ne emu nnipa no, εhaa wo, maa wobree wo ho ase Onyankopon anim. Wobree wo ho ase, de ahometee sunsuanee w'atadee mu, de ahonu suu wo m'anim. Enti, nokorem, mate wo nne, Awurade na ɔsee. 28 Meremma amanehunu a mahyehye atia kuropon yi ne emu nnipa no mma mu, kosi se wobewu na woasie wo asomdwoes mu. Worenhunu amanehunu a mede bεba beaε yi so.” Enti, wɔsane de ɔbaa no nkra kɔmaa ɔhene no. 29 Na ɔhene no freee ntuanofoo a wɔwo Yuda ne Jerusalem nyinaa. 30 Na ɔhene no ne Yuda ne Jerusalem manfooyinaa ne asofoo ne Lewifoo, nnipa no nyinaa, firi ɔkεse so kosi akumaa so, kɔɔ Awurade Asoredan no mu. Ehø na ɔhene no kenkanee apam nwoma a wohunu no Awurade Asoredan mu no kyere wɔn. 31 ɔhene no gyinaa n'afa wo afadum no nkyen, na ɔtii apam no mu wo Awurade anim. ɔhyee bɔ se ɔfiri n'akoma ne ne kra nyinaa mu bedi Awurade ɔhye nsem, ahyedee ne mmara so. ɔhyee bɔ se, ɔbedi apam no mu nhyeheyee a woatwεre wo nwoma mmoboeε no mu no so. 32 Na ɔka kyere obiara a ɔwo Jerusalem ne nnipa a wɔwo Benyamin no se, wɔnyhe bɔ saa ara. ɔmanfoo a wɔwo Jerusalem yee saa no, wode tii wɔne Onyankopon, wɔn agyanom Onyankopon apam no mu. 33 Enti, Yosia yiyii ahoni a εye akyiwadee no firii Israel asase no nyinaa so. Na ɔhyee se obiara nsom Awurade, wɔn Onyankopon. Na ne nkwa nna a aka no mu no nyinaa, woannane wɔn akyi ankyere Awurade wɔn agyanom Onyankopon no da.

35 Afei, Yosia bɔɔ dawuro se, wobedi Awurade Twam Afahye no wo Jerusalem wo bosome a edi ekan no da a etɔ so dunan. Wokunkumm Twam Afahye nnwammaa no da no wo ebere a owia rekɔtɔ. 2 Yosia maa asofoo no kɔɔ wɔn nnwuma so, na ɔhyee wɔn nkuran wo wɔn dwumadie mu wo Awurade Asoredan mu hɔ. 3 ɔhyee Lewifoo a woayi wɔn asi hɔ se wɔnsom Awurade, na wɔye akyerskyerefoo wo Israel no se, “Esiane se seesei Apam Adaka no wo Salomo Asoredan mu, na elo nhia se mobesoa no mo mmati so de adi akoneeba enti, momfa mo mmere nsom Awurade, mo Onyankopon ne ne nkurofɔo Israel. 4 Monko mo nnwuma so sedee mo agyanom mmusua nkyekyemu tee, ne sedee Israelhene Dawid ne ne babarima Salomo ahyedee a woatwεre no kyere. 5 “Afei, monnyinagyina kronkronbea a wɔayi ama mo no, na mommoa mmusua a wode wɔn ahye mo nsa no

wɔ ebere a wode wɔn afodee aba Asoredan mu no. 6 Monkum Twam Afahye nnwammaa no, na monnwira mo ho, na mommoa wɔn a wobεba no. Ahyedee biara a Awurade nam Mose so de maεs no, monni so.” 7 Na Yosia firii dee ɔwo mu, maa nnwammaa ne mmirekyie mma ɔpeduasa ne anantwinini mpem mmiensa se nnipa no Twam Afahye afɔrebεdeε. 8 ɔhene no mpanimfoo nso firi wɔn pe mu, boaa ɔmanfoo, asofoo ne Lewifoo no. Hilkia, Sakaria ne Yehiel a wɔye Onyankopon Asoredan no ho mpanimfoo nso maa asofoo no nnwammaa ne mmirekyie mma mpem mmienu ne ahansia ne anantwinini ahasa se Twam Afahye afɔrebεdeε. 9 Lewifoo ntuanofoo Kenania ne ne nuanom mmarima Semaia, Netanel, Hasabia, Yeiel ne Yosabad maa Lewifoo nnwammaa ne mmirekyie mma mpem enum ne anantwinini ahanum se wɔn Twam Afahye afɔrebεdeε. 10 Ebere a Twam Afahye no ho ahosiesie baa awieεs no, asofoo ne Lewifoo no gynagyginaa wɔn afa sedee ɔhene no ahyehye ama akuakuo no. 11 Lewifoo no kunkumm Twam Afahye nnwammaa no, na wode mogya no maa asofoo no, na wode petee afɔrebukyia no so wo ebere a na Lewifoo no redwa mmoa no. 12 Wɔkyekyee ɔhyee afɔrebεdeε no maa ɔmanfoo no sedee wɔn mmusua nkyekyemu no tee, na woatumi de abɔ afodee ama Awurade, sedee mmara a woatwεre agu Mose nwoma no mu kyere. Saa ara na wɔye anantwinini no nso. 13 Afei, wototoo Twam Afahye nnwammaa no sedee woakyere no, na wɔnoaa afɔrebεdeε kronkron no wo nkukuo, nnadesen ne nkyensee mu, de baa ntɛm so sedee ɔmanfoo no betumi awe. 14 Akyire yi, Lewifoo yee wɔn ne asofoo no aduane, ɔfiri se, na asofoo no ayε adwuma firi anɔpa kosi anadwo a wɔrebɔ ɔhyee afodee no na wɔrehye sradee no. Saa ahosiesie yi nyinaa, Lewifoo no na wɔgye too wɔn ho so yeeε. 15 Asaf asefɔo nnwom ho nimdefoo no nso, na wɔwo wɔn nnwuma so, sedee Dawid, Asaf, Heman ne Yedutun, ɔhene adehunumuni no kyere wɔn no. Aponoanohwεfɔo no wεnee apono no a na elo nhia se wofiri wɔn nnwuma so, ɔfiri se, na wɔn mfefoo Lewifoo no de wɔn nnuane kɔma wɔn wo hɔ. 16 Awurade Twam Afahye no baa awieεs da no. Wɔbɔ ɔhyee afodee no nyinaa wo Awurade afɔrebukyia no so, sedee ɔhene Yosia hyeeε no. 17 Israelfoo a wɔwo Jerusalem de nnanson dii Twam Afahye ne Apiti Afahye no. 18 ɔfiri odiyifoo Samuel bere so no, wɔnnii Twam Afahye sei da. Israel ahemfo no mu biara mpo

anni Twam Afahye s̄edee Yosia yeeē a əmaa asəfoo, Lewifoo, əmanfoo a wəwə Yerusalem ne nnipa a wəfiri Yuda ne Israel nyinaa b̄ekaa ho. **19** Wədii saa Twam Afahye yi wə Yosia ahennie mfirinhyia dunwətwe so. **20** Yosia siesiee Asəredan no wieee no, Misraimhene Neko dii n'akodəm anim firii Misraim, se w̄orebeko wə Karkemis wə asuo Eufrate ano. Na Yosia ne n'akodəm nso sii mu se wəne no rekoko. **21** Nanso, əhene Neko tuu ananmusifo, de nkra yi komaa Yosia se, “Edeen na wo Yudahene hwehwe afiri me nkyen? Me ne wo nni akasakasa enne! Dee mehwehwe ne se, me ne əman a matu ne so sa no beko. Na Onyankopən aka akyere me se, menyē no ntəm. Ntwintwane Onyankopən a əka me ho no anan mu, anye saa a əbesee wo.” **22** Nanso, Yosia antie Neko a Onyankopən akasa akyere no ampa ara no, annane n'ani. Mmom, ədii n'akodəm anim, k̄koo wə Megido tata so. Əworoo n'ahentadə no guu nkyen baabi s̄edee atamfoo no renhunu no. **23** Nanso, atamfoo agyantofoo no too b̄emma ma əwo əhene Yosia, pira no. Əteaam free ne mmarima se, “Momfa me mfiri akono ha, əfiri se, mapira pira b̄one.” **24** Enti, woyii Yosia firi ne teaseenam mu, de no too teaseenam foforo mu. Na w̄de no k̄o Yerusalem, na əho na əwui. Wəsīee no ho wə adehyee amusiee. Na Yuda ne Yerusalem nyinaa yeeē no ayie. **25** Odiyifoo Yeremia too kwadwom maa Yosia, na eb̄esi enne yi, nnwomtofoo to saa kwadwom a efa ne owuo no ho no. Saa kwadwom yi abeyə amannee a wəatwəre ahye Kwadwom Nwoma mu. **26** Yosia ahennie ho nsem nkaee ne n'ahofama s̄edee Awurade mmara tee no, **27** firi ahyeasee k̄osi awiees no, wəatwəre agu Israel ne Yuda Ahemfo Nwoma mu.

36 Afei, nnipa a wəwə asase no so no sii Yosia barima Yehoahas əhene wə Yerusalem. **2** Əbere a Yehoahas dii adee no, na wadi mfirinhyia aduonu mmiensa nanso, ədii adee abosome mmiensa pe. **3** Misraimhene Neko a na əhwehwe apeato a eyə dwete tōno mmiensa ne fa ne sikakokə kilogram aduasa enan afiri Yuda no na ətui no adee so. **4** Misraimhene yii Yehoahas nuabarima Eliakim se əhene foforo a obedii Yuda ne Yerusalem so, na əsesaa Eliakim din yee no Yehoakim. Na Neko faa Yehoahas se ədeduani de no k̄o Misraim. **5** Yehoakim dii adee no, na wadi mfirinhyia aduonu enum, na ədii əhene Yerusalem mfirinhyia dubaako. Nanso, əyee b̄one wə Awurade ne Onyankopən ani so. **6** Afei, Babiloniahene Nebukadnessar k̄o Yerusalem, koko

faee. Əde nkənsənkənsən guu Yehoakim de no k̄o Babilonia. **7** Nebukadnessar faa ademudee a əwo Awurade Asəredan no mu bi, de k̄oguu n'ahemfie wə Babilonia. **8** Yehoakim ahennie ho nsem nkaee, b̄one ahodo a əyee ne biribiara a wəhunu tiaa no no wəatwəre, agu Israel ne Yuda Ahemfo Nwoma mu. Na ne babarima Yehoakyin bedii n'adee se əhene. **9** Yehoakyin bedii adee no, na wadi mfirinhyia dunwətwe, nanso ədii adee wə Yerusalem abosome mmiensa ne dadu pe. Yehoakyin yee b̄one wə Awurade ani so. **10** Afei a ədi əkan wə bosome a ədi əkan mu no, əhene Nebukadnessar free Yehoakyin se əmmra Babilonia. Wəfaa ademudee bebree firii Awurade Asəredan no mu de k̄o Babilonia saa əberə no. Na Nebukadnessar yii Yehoakyin wəfa Sedekia, se ənni əhene wə Yuda ne Yerusalem. **11** Əberə a Sedekia bedii adee no, na wadi mfirinhyia aduonu baako, na ədii adee wə Yerusalem mfirinhyia dubaako. **12** Əyee b̄one wə Awurade, ne Onyankopən ani so, na wammre ne ho ase wə odiyifoo Yeremia a na əkasa ma Awurade no anim. **13** Afei, əsore tiaa əhene Nebukadnessar wə əberə a na waka ntam adi nse wə Onyankopən din mu se, əbedi no nokore. Na Sedekia ye kyenkyenee ne asoden, na wampe se əde ne ho b̄ebata Awurade, Israel Onyankopən ho. **14** Asəfoo no ntuanofoo nyinaa ne əmanfoo no k̄o so yee mmaratofoo. Wəyee abosonsomfoo a wəwə aman a atwa ahya hə no nneyee no bi, na wəguu Awurade Asəredan a əwo Yerusalem no ho fi. **15** Awurade, wən agyanom Onyankopən, somaa n'adiyifoo se wənkəbo wən k̄o mpen bebree, əfiri se, na əwə ahumməborə ma ne nkurəfoo ne n'Asəredan no. **16** Nanso, nnipa no dii saa Onyankopən abəfoo no ho fe, amfa wən nsem no anye hwee. Wədii adiyifoo no ho fe ara kəsii se Awurade abufuhye turii biribiara antumi annwodwo ano. **17** Enti, Awurade de Babiloniahene ba beko tiaa wən. Babilonifaoo no kunkumm Yuda mmabunu maa mpo, wətaa wən k̄o Asəredan no mu. Na wəannya ahumməborə amma nnipa no. Wəkunkumm mməfrahne mpanin, mmarima ne mmaa, ahədenfoo ne ayarefə. Onyankopən de wən nyinaa maa Nebukadnessar. **18** Əhene no sane sesaa nneema no nyinaa, akəsəe ne nketewa a na w̄de som wə Onyankopən Asəredan mu, ne ademudee a na əwo Awurade Asəredan no mu ne ahemfie hə nyinaa de k̄o Babilonia. Əde mmapəmma nyinaa nso kəee. **19** Afei, n'akodəm no too Onyankopən Asəredan no mu ogya,

bubuu Yerusalem afasuo no, hyee ahemfie no nyinaa, ssee biribira a ewo boø no. **20** Nnipa kakra a wøkaeø no, wøsoaa wøn køø Babilonia, maa wøkoyeø øhene no ne ne mmammarima asomfoo køsii se Persia ahennie bødii tumi. **21** Enti, Awurade asem a wøfaa Yeremia so kaeø no baa mu. Afei, asase no nso nyaa n'ahomegyeø, edaa mpan mfirinhyia aduoøson sedee odiyifoø no kaeø no. **22** Persiahene Kores adedie afe a edi økan mu no, Awurade maa odiyifoø Yeremia nkømhye baa mu. Økaa Kores akoma ma øtwerø bøø no dawuro wø n'ahennie nyinaa mu se, **23** "Sedee Persiahene Kores ka nie: "Awurade, øsorosoro Onyankopøn de ahennie a ewo asase so nyinaa ama me. Wayi me se mensi asøredan mma no wø Yerusalem wø Yuda asase so. Mo a moyø Awurade nkurøfoo nyinaa, monsane nkø Israel nkodi saa dwuma yi. Awurade, mo Onyankopøn nka mo ho."

Esra

1 Na Persiahene Kores afe a edi ekan no mu no, Awurade kaa Kores akoma maa otweres saa dawurobo nsem yi de koo ahemman yi nyinaa mu, maa Yeremia nkomhye no baa mu. **2** Sedee Persiahene Kores ka nie: Awurade, osoro Onyankopon de ahemman a ewo asase so nyinaa ahye me nsa. Wayi me se, mensi asoredan mma no wo Yerusalem wo Yuda asase so. **3** Mo a moye ne nkurofoo nyinaa, monsane nkoo Yerusalem wo Yuda, nsane nkosi saa Awurade, Israel Onyankopon, a ote Yerusalem no asoredan. Na mo Onyankopon beka mo ho. **4** Won a wotete baabiara a Yudafoo nkaeesoo no wo no, ese se woma Yudafoo no dwete ne sikakokoo, akwantuo nneema, nyemmoa ne akoma pa mu afrebodes a wode ma Onyankopon asoredan a ewo Yerusalem no, de boa won akwantuo no. **5** Na Onyankopon kaa Lewifoo, Yuda ne Benyamin mmusuakuo ntuanofoo akoma se, wonsane mmra Yerusalem mmesiesie Awurade asoredan no. **6** Na won afipamfoo boa maa won dwete ne sikakokoo atam ne nyemmoa, ma wode tuu kwan no. Womaa won akyedes pa bebree de kaa dee efiri won ankasa akoma mu no ho. **7** Ohene Kores no ankasa de aboedennee a ohene Nebukadnessar tase firii Awurade asoredan mu wo Yerusalem de koguu ono ankasa anyame asoredan mu no baes. **8** Kores hyee Persia osannaani Mitredat se onkenkan saa nneema no nyinaa, na omfa nhye won a wotwaa won asuo a woresane aba Yuda no panin Sesbasar nsa. **9** Yeinom ne nneema a Kores de bkyees: sikakokoo nsiasee 30 dwete nsiasee 1,000 dwete abyeesen 29 **10** sikakokoo atam 30 dwete atam 410 nneema a ekeka ho 1,000 **11** Ne nyinaa mu no, sikakokoo ne dwete nneema a wode maa Sesbasar se omfa nkoo Yerusalem wo ebere a won a wotwaa won asuo firi Babilonia baa ho no dodooye sikakokoo ne dwete mpem enum ne ahanan.

2 Yeinom ne Yudafoo nnommumfoo a wwo amantam no mu a wofiri nnommum mu baa Yerusalem ne Yuda nkuro bi so no. Ohene Nebukadnessar na otwaa won asuo koo Babilonia. **2** Na won ntuanofoo ye Serubabel, Yesua, Nehemia, Seraia, Reelaia, Mordekai, Bilsan, Mispar, Bigwai, Rehum ne Baana. Israel mmarima a wofiri asutwa mu baes no dodooye nie: **3** Dodooye Paros abusuafao 2,172 **4** Sefatia abusuafao 372 **5** Arah abusuafao 775 **6** Pahat-Moab abusuafao (Yesua ne Yoab asefao) 2,812 **7** Elam

abusuafao 1,254 **8** Satu abusuafao 945 **9** Sakai abusuafao 760 **10** Bani abusuafao 642 **11** Bebai abusuafao 623 **12** Asgad abusuafao 1,222 **13** Adonikam abusuafao 666 **14** Bigwai abusuafao 2,056 **15** Adin abusuafao 454 **16** Ater abusuafao (Hesekia asefao) 98 **17** Besai abusuafao 323 **18** Yora abusuafao 112 **19** Hasum abusuafao 223 **20** Gibar abusuafao 95 **21** Betlehemfoo 123 **22** Netofafoo 56 **23** Anatotfoo 128 **24** Asmawetfoo 42 **25** Kiriat-Yearimfoo, Kefirafao ne Beerotfoo 743 **26** Ramafoo ne Gebafoo 621 **27** Mikmasfoo 122 **28** Bet-Elfoo ne Aifo 223 **29** Nebo oman mma 52 **30** Magbis oman 156 **31** Elam oman mma 1,254 **32** Harim oman mma 320 **33** Lod, Hadid ne Ono oman mma 725 **34** Yeriko oman mma 345 **35** Senaa oman mma 3,630 **36** Yeinom ne asefoo a wofiri asutwa mu baes: Yedaia abusuafao (a efa Yesua fiefoo) 973 **37** Imer abusuafao 1,052 **38** Pashur abusuafao 1,247 **39** Harim abusuafao 1,017 **40** Yeinom ne Lewifoo a wofiri asutwa mu baes: Yesua ne Kadmiel abusuafao (Hodawia asefao) 74 **41** Nnwontofoo: Asaf abusuafao 128 **42** Aponoanohwefoo: Salum, Ater, Talmon abusuafao Akub, Hatita ne Sobai abusuafao 139 **43** Asoredan asomfoo: Siha, Hasufa, Tabao asefao, **44** Keros, Siaha, Padon asefao, **45** Lebana, Hagaba, Akub asefao, **46** Hagab, Salmai, Hanan asefao, **47** Gidel, Gahar, Reia asefao, **48** Resin, Nekoda, Gasam asefao, **49** Usa, Paseah, Besai asefao, **50** Asna, Meunim, Nefus asefao, **51** Bakbuk, Hakufa, Harhur asefao, **52** Baslut, Mehida, Harsa asefao, **53** Barkos, Sisera, Tema asefao, **54** Nesia ne Hatifa. **55** Ohene Salomo asomfoo asefao yi nso firi asutwa mu baes: Sotai, Hasoferet, Peruda asefao, **56** Yaala, Darkon, Gidel asefao, **57** Sefatia, Hatil, Pokeret-Hasebaim ne Ami. **58** Ne nyinaa mu, na asoredan mu asomfoo ne Salomo asefao asomfoo no dodooye 392 **59** Saa ebere no, nnipakuo foforo a wofiri Tel-Mela, Tel-Harsa, Kerub, Adan ne Imer nkuro so sane baa Yerusalem. Nanso, woantumi ankyeres mu se, won anaa won abusuafao ye Israel asefao. Saa nnipakuo yi ne: **60** Delaia, Tobia ne Nekoda mmusua a won dodooye 652 **61** Asafoo mmusua mmiensa: Habaia, Hakos ne Barsilai no nso sane baa Yerusalem. (Saa Barsilai yi, na waware Barsilai a ofiri Gilead no mimammaa no mu baako a enti na wafa n'abusua din.) **62** Nanso, na woayera won abusuadua nwoma no enti woamma won ho kwan amma woansom se asefao. **63** Na amrado no hyee won se mma won ne asefao no nni afrebos nnuane no, gye se asefao bi de ntonto kronkron bo a wofre no Urim ne Tumim akyere won

gyinabea wō saa asem yi ho. 64 Enti, nnipa dodoa a wōsane baa Yuda no ye mpem aduanan mmieni ne ahasa aduosia, 65 a asomfoo mpem nson ahasa aduasa nson nka ho, ne nnwomtofō ahanu a wōye mmaprima ne mmaa. 66 Wōde aponkō ahanson aduasa nsia, mfunumu ahanu aduanan enum, 67 nyoma ahanan aduasa enum ne mfunumpōnkō mpem nsia ne ahanson aduonu kaa wōn ho kōe. 68 Ḥbere a wōduruu Awurade asōredan no ho wō Yerusalem no, abusua ntuanofō no bi firii akoma pa mu yii ntoboa a wōde besiesie Awurade asōredan no wō ne sibere dada mu ho. 69 Na ntuanoni biara maa dee ḥbetumi. Akyedee a wōde maee no nyinaa ano sii sikakōkōo sika pranpran ḥpeduosia baako, dwetē nkariboo kilogram mpem mmiēnsa ne asōfotadee ḥha a wōde bēma asōfō. 70 Enti, asōfō, Lewifoo, nnwomtofō, aponoanohwefō, asōredan mu asomfoo ne ḥman mma no bi tenaa nkuraa a ḥben Yerusalem. Nkaee no sane kō Yuda nkuro afoforō bi a waffifirii hō baee no so.

3 Bosome a etō so nson ahyēasee a Israelfō abō atenasee wō wōn nkuro mu no, nnipa no nyinaa hyiaa se nnipa korō wō Yerusalem. 2 Na Yosadak babarima Yesua ne n'afee asōfō ne Sealtiel babarima Serubabel ne n'abusuafo hyēe asees siesiee Israel Onyankopon afōrebukyia no, sedēe wōbetumi abō ahyēe afōdee wō so, sedēe wōahye wō Mose a ḥye Onyankopon onipa no mmara mu no. 3 Ḫwom se na nkurofō no suro amannifō a wōtete ho no dee, nanso wōsane sii afōrebukyia no wō ne dada mu ho. Eho ara na wōhyēe asees bōo ahyēe afōdee maa Awurade. Wōyēe saa anopa ne anwummers biara. 4 Wōdii Asese Afahye no sedēe wōakyere wō Mose mmara nwoma no mu no, na wōbōo ahyēe afōdee, sedēe afahye da biara dee tee no. 5 Afei, wōbōo daa ahyēe afōdee no ne afōdee a eee se wōbōo ma ḥbosome Foforo Afahye no ne mfee ahodoo afahye de maa Awurade. Na nnipa no bōo ḥpe pa mu afōdee nso de maa Awurade. 6 Aka dadu nnanum na Dwanekōbea Afahye no aduru so no, asōfō no hyēe asees bōo ahyēe afōdee maa Awurade. Wōhyēe yei nso ase ansa na wōreto Awurade asōredan no fapem. 7 Na wōbōo adansifō ne nnua adwumfō paa na wōtōo ntweneduro nnua firi Tirofō ne Sidonfō nkyen, na wōde nnuane, nsā ne ngo tuaa wōn ka. Wōde nnua no firi Lebanon mimpō so guu Ḫpo Kēsee ani baa Yopa, a na ḥhene Kores ama ho ekwan. 8 Wōhyēe Onyankopon asōredan no sie ase wō bosome a etō so mmieni mu wō afee a etō so mmieni firi ḡberē

a wōkōduruu Yerusalem no. Wōn a wōfiri asutwa mu baee no nyinaa yēe ho adwumayefō a Sealtiel babarima Serubabel, Yosadak babarima Yesua ne ne mfēfō asōfō ne Lewifoo nyinaa nso ka ho. Lewifoo a na wōadi mfees aduonu ne wōn a wōboro saa no na wōde Awurade asōredan no nsiesie hyēe wōn nsa. 9 Yesua ne ne mmamarima ne n'abusuafo ne Kadmiel ne ne mmamarima ne Hodawia asefō nyinaa na wōde Onyankopon asōredan ho adwumayefō hyēe wōn nsa se, wōnhwe wōn so. Henadad abusuafo Lewifoo na wōboaa wōn saa dwumadie yi mu. 10 Ḫbere a adansifō no wiee Awurade asōredan no fapem no, asōfō no hyēe wōn asōfotadee, kōtenaa wōn tenabere, hyēnee wōn totorobento. Na Asaf asefō Lewifoo no bōo wōn kyankyan de kamfō Awurade sedēe na ḥhene Dawid ahyēe no pēpērē. 11 Wōde nkamfō ne aseda too saa dwom yi maa Awurade se: “Ἄγε, Να ἀδέες ω̄ς ὡ̄ς δαα μα Israel αfebō!” Na ḥmanfō no nyinaa teaam ahōoden so, de kamfō Awurade, efiri se, Awurade asōredan fapem no, wōato. 12 Asōfō mpanimfō no bebree ne Lewifō ne ntuanofō no kae asōredan a edi ekan no, wōsuie ḡberē a wōhunuu asōredan foforō no fapem a wōato no. Na afoforō nso teateam anigyeet so. 13 Anigyeet nteateamu ne osu a eee no adi afra no, ano yēe den, na nnipa tee no akyirikyiri.

4 Yuda ne Benyamin atamfō no tee se wōn a wōatwa wōn asuo no resiesie Awurade, Israel Onyankopon, asōredan no. 2 Enti, wōkō Serubabel ne ntuanofō no a aka no nkyen, na wōkaa se, “Momma yene mo nsi, efiri se, yesom mo Onyankopon sedēe mosom no no. Efiri ḡberē a Asiriahene Esarhadon de yen baa ha yi, yeabō afōdee ama no.” 3 Na Serubabel, Yesua ne Israel ntuanofō bi buaa se, “Monni kyēfa wō saa dwuma yi die mu, efiri se, yene mo nni hwee yē. Yēn nko ara na yebesi Awurade, Israel Onyankopon asōredan no sedēe Persiahene Kores ahyēe yēn no.” 4 Na ḥmanfō no pēe se wōbōo Yudafo no aba mu na wōhunuhunaa wōn adwuma no ye ho. 5 Wōhyēe ananmusifō bi afonom se wōntia wōn na wōnsēe wōn botae. Yei kō so wō Persiahene Kores ahennie nyinaa mu, kōsii ḡberē a Persiahene Dario bedii ahennwa no. 6 Ḫberē a Ahasweros dii adee mfee kakra bi akyi no, Yudafo atamfō twerēe no krataa, bōo kwaadu tiaa Yuda ne Yerusalem. 7 Na eeo akyi no mpo, Persiahene Artasasta berē so no, Yuda atamfō a Bislam, Mitredat ne Tabeel di animu, twerēe krataa wō Arameike kasa

mu kōmaa Artasasta, na wōkyerē aseē kyereē ohene no. 8 Amrado Rehum ne Simsai a ḥye aseenniis twerefōo twereē krataa kōkyerē ohene Artasasta sedēs ḥman Yerusalem mu tee. 9 Wōkyeaa ohene no, ma ekētoo wōn adōmfoō, atemmufoō ne ḥman no mu ntuanofōo, Tarpela ḥmanfoō, Persiafoo, Babiloniafoō ne Elamfoō. 10 Wōsane kyeaa nnipa a aka no a ḥkēsē ne otiture Asurbanipa awtaa wōn asuo, de wōn akogu Samaria ne nsase a atwa hō ahya wo asuo Eufrate atōee fam no so no. 11 Yei ye krataa no nseso a wōde kōmaa no: Efiri w'asomfoō nokwafōo a wōwō asuo Eufrate atōee fam no nkyen de kōma Artasasta: 12 Yesrē wo, yerebō wo amaneē se, Yudafoo a wofiri Babilonia baa Yerusalem ha no resiesie adōnyefōo ne abōnefōo kuro no. Wōato afasuo no fapem dada, na ərenkyere na wōawie. 13 Na yērē se wote se, se wōsiesie kuro yi ne n'afasuo no wie a, əremmoa wo koraa, efiri se, Yudafoo no rentua wōn too ne adwadee biara mma wo. 14 Esiane se yēyē w'asomfoō nokwafōo enti, yempe se w'anim begu ase wō saa kwan yi so, enti na yerebō wo saa amaneē yi. 15 Yērē se wohwehwē w'agyanom nkrataa mu, hunu sedēs saa kuro yi yēyē adōnye kuro tete no. Nokore nie, wōsēe no, esiane abakōsem tenten a eda hō se wōsore tiaa ahemfo ne aman a wōpēe se wōdi wōn so no enti. 16 Yērē mu ka se, se wōsiesie kuro yi na wōwie n'afasuo no a, wobehwre asuo Eufrate atōee fam asase no. 17 Artasasta mmuaee nie: Mede krataa yi kōma amrado Rehum, aseenniis twerefōo Simsai ne wōn mfeefōo a wōte Samaria ne wōn a wōwō asuo Eufrate atōee fam nyinaa. 18 Mekyea mo nyinaa. Krataa a motwerēe no, waakyere aseē, akenkan akyere me. 19 Mahye se, wōnkōye nkrataa mu mpēnsempeñsemu, na mahunu se, ampa ara, mmere bi a atwam no, na Yerusalem ye adōnyeman a ətiaa ahemfo bebree. Nokorem, se wōsore tia tumi, na ḥmantuguo ye adees a wōye daa wo ho. 20 Ahemfo atumfoō a adi ades Yerusalem ne asuo Eufrate atōee fam nyinaa agye too ne adwadee bebree. 21 Eno enti, hyē na saa nnipa yi nnyae wōn adwuma. Ense se wōsiesie kuro no, gye se mema ho kwan. 22 Monntwentwen so koraa, efiri se, ense se yēma asem no gye nsam. 23 Eberē a wōkenkan saa krataa a efiri ohene Artasasta nkyen kyereē Rehum, Simsai ne wōn mfeefōo no, wōyēe ntēm kō Babelonia kōhyēe Yudafoo, ma wōgyaee dansie no. 24 Wōgyaee Onyankopōn asoredan a əwo Yerusalem no ho adwumayē, wō dee aduru hō ara,

kōsii Persiahene Dario ahennie mfees a etō so mmienuso.

5 Saa əberē no, adiyifoo Hagai ne Ido babarima Sakaria de Israel Onyankopōn din hyēe nkōm kyereē Yudafoo a wōwō Yuda ne Yerusalem no. 2 Na Sealtiel babarima Serubabel ne Yosadak babarima Yesua tiees, hyēe aseē sii Onyankopōn asoredan no wo Yerusalem. Na Onyankopōn adiyifoo no ka wōn ho a wōboaa wōn. 3 Na ankyere na Tatenai a ḥye amrado wō asuo Eufrate atōee fam no ne Setar-Bosnai ne wōn mfeefōo kō Yerusalem kōbisaa se, “Hwan na ḥmaa mo kwan se monsiesie asoredan yi?” 4 Wōsane ka kyereē wōn se, wōmfa nnipa a wōreye adwuma wō asoredan no ho no nyinaa din mma wōn. 5 Nanso, esiane se na wōn Onyankopōn hwē wōn so enti, wōansi Yudafoo ntuanofōo no dansie no ho kwan, kōsii se wōde əho asem kōdanee Dario, ma əsesaa n'adwene. 6 Yei ne krataa a amrado Tatenai, Setar-Bosnai ne mpanimfoō a wōwō asuo Eufrate atōee fam no bi twere kōmaa ohene Dario: 7 Yēkyea wo, ohene Dario. 8 Yērē se yēma wote se, yēkōo beaee a wōresiesie Onyankopōn asoredan no wō Yudaman mu. Aboō a wōasiesie sononko ne nnua na wōde resi afasuo no. Adwuma no rekō so ahōoden so. 9 Yebisaa ntuanofōo no se, “Hwan na ḥmaa mo kwan se monsiesie asoredan yi?” 10 Na yebisaa wōn adwumayefōo din sedēs yēbētumi akyere wo wōn ntuanofōo. 11 Wōn mmuaee nie: “Yēyē əsorosoro ne asase Onyankopōn no asomfoō, na yēresane asi asoredan a ohene kēsē bi a na əwo Israel sii mfees bebree a atwam nie no. 12 Na esiane se yen agyanom hyēe əsorosoro Onyankopōn abufuo enti, əgyaee wōn maa Babiloniahene Nebukadnessar, ma əsēe saa asoredan yi, na ətwaan nkurōfōo no asuo kō Babilonia. 13 “Nanso, Babiloniahene Kores adedie mu afe a edi ekān no, əhyēe mmara se, eṣe se wōsiesie Onyankopōn asoredan no. 14 Ohene Kores de sikakōkōo ne dwetē, nkuku ne nkaka a Nebukadnessar tase firii Onyankopōn asoredan mu wō Yerusalem de kōguu Babilonia asoredan mu no sane baee. Wōtasee saa nneema no firii saa asoredan no mu, de kōmaa əbarima bi a ne din de Sesbasar a ohene Kores hyēe no amrado wo Yuda no se ənhwē so. 15 Ohene no hyēe no se, ənsane mfa nkuku ne nkaka no nsane nkōgu won gubere wo Yerusalem, na ənsane nsiesie Onyankopōn asoredan no ma enye sedēs na ətēe kane no. 16 “Enti, Sesbasar yi betoo Onyankopōn asoredan yi fapem wo Yerusalem. Efiri saa əberē no, nnipa no

gu so reye ho adwuma nanso wənwieee.” 17 Enti, seesei, se ebeye əhene aniso a, monkənpensempensem Babilonia ahemfie nneema dada akorae hñwe se, əhene Kores hyee mmara se wənsiesie Onyankopon asoredan a ewo Yerusalem no anaa. Na momma əhene no nkyere n'adwene wō saa asem yi ho.

6 Enti, əhene Dario hyee se, wənkənpensempensem Babilonia nneema dada akorae ho baabi a wəkora nneema a esom bo no. 2 Na Ekbatana aban a ewo Mediaman no mu na wohunuu krataa mmoboees bi. Na emu nsem nie: Asenkaee krataa: 3 Əhene Kores dii adee n'afe a edi so no, wəhyee mmara faa Onyankopon asoredan a ewo Yerusalem no ho. Əkaa se, ese se wəsane si no wō beaee a na Yudafoa bə wən afədees hō, wō fapem dada no so. Ese se ne əsoroko ye anammən aduəkron, na ne tətretə mu nso ye anammən aduəkron. 4 Abo a wəasiesie no sononko no ntosoo mmiensa biara so no, ese se wode nnua gu so. Na adehyee fotoo mu na wəbefiri attua ho ka. 5 Sikakokoo ne dwete nkuku ne nkaka a Nebukadnessar tase firii Onyankopon asoredan a esi Yerusalem no mu de kəo Babilonia no, ese se wosane de kəo Yerusalem, de kəgu Onyankopon asoredan no mu sedee na ətees no. 6 Na əhene Dario too saa nkra yi: Mede krataa yi kəma amrado Tatennai a əwo asuo Eufrate atəes fam ne Setar-Bosnai ne mo mfəfoo ne mpanimfoo a wəwo Eufrate atəes fam se monnko hō. 7 Monnkətwintwane Onyankopon asoredan no sie. Wənsi no wō beaee dada mu hō ara, na monntwintwane Yuda amrado ne Yudafoa mpanimfoo ananmu wō adwuma no ye mu. 8 Na mesane hye mo bio se, mommoa saa Yudafoa mpanimfoo no wō Onyankopon asoredan no sie mu. Ese se motua adansie no ho ka nyinaa firi me too a mogyege firi Eufrate asuogya hō, a monntwentwen so koraa, sedee ebeyee a adwuma no bəkə so ama wəawie. 9 Biribiara a echo hia asəfoo a wəwo Yerusalem, se ebia, nantwie mma, nnwennini ne nnwammaa a wōde bəbə əhyee afədees ama Onyankopon a əwo əsorosoro no, momfa mma won. Afei, momma wən atokoo, nkyene, nsā ne ngo a echo behia wən da biara a monnto mu. 10 Se eba saa a, wəbetumi abə afədees a eso ani ama əsorosoro Onyankopon, na woabo mpaees ama me ne me mmamarima. 11 Wən a wəbebu mmara no so wō ekwan biara so no, wəbeyi wən adan so mpunan. Na wōde wən abobo mu, abə wən mmaa, ama wən afie adwiri, adane nkunkumasie. 12 Onyankopon a wayi Yerusalem kuro se beaee a

wənhye ne din animuonyam no nsee əhene anaa əman biara a wəbebu ne mmara so asee asoredan no. Me Dario na mahye saa mmara yi. Ma əmanfoo ntie no aso pa mu. 13 Na Tatennai a əye asuo Eufrate atəes amrado ne Setar-Bosnai ne n'afefoo dii Dario mmara a əhyee no so preko pe. 14 Enti, Yudafoa mpanimfoo tooa wən dwumadie no so na aseenka a adiyifoo Hagai ne Ido babarima Sakaria kaeə no hyee won nkuran. Na, wəwiee asoredan no sie, sedee, Israel Onyankopon hyee na Kores, Dario ne Persiahene Artasasta hyee mmara no. 15 Wəwiee asoredan no sie Abib (bəye əbenem) da a eto so dumieni, wō əhene Dario ahennie mfee nsia so. 16 Israelfoo, asəfoo, Lewifoo ne nnipa no nkaee a wəfiri asutwa mu aba no de ahosepe too Onyankopon asoredan no din. 17 Onyankopon asoredan no dintoo afahye no mu no, wōde anantwie mma əha, nnwennini ahanu ne nnwammaa ahanan bəo afədees. Na wəmaa mmirekyie dumieni se bəne ho aforebədees, de gyinaa hō maa Israel mmusuakuo dumieni no. 18 Afei, wəkyekyee asəfoo ne Lewifoo no mu, sedee wən akuo ahodoo tee no, ma wəsomm wō Onyankopon asoredan no mu wō Yerusalem, sedee wəatwere wō Mose Nwoma mu no. 19 Adar bosome (bəye Oforisuo) da a eto so aduonu baako no, wən a wəatwa wən asu no a wəasane aba no dii Twam Afahye. 20 Asəfoo no ne Lewifoo no dwiraa wən ho, ma wən ho te maa afahye no. Enti, wəkumm Twam Afahye dwammaa maa wən a wətwaas wən asu no a wəasane aba no nyinaa ne asəfoo a wəaka ne wən ankasa wən ho. 21 Nnipa a wəwə Israel a wəfiri asutwa mu aba no ne nnipa no nkaee a wəwə əman no mu no a wəadane afiri wən amumuye akwan ho abesom Awurade Israel Onyankopon no na wədii twam aduane no. 22 Wədii Twam Afahye aduane no, enna wōde nnanson nso dii Apiti Afahye no. Ahosepe baa əman no mu afanan nyinaa, efiri se, Awurade sesaa Asiriahene adwene a əwo wən ho, ma əboaa wən ma wəsii Onyankopon, Israel Onyankopon, asoredan no.

7 Persiahene Artasasta ahennie mu mfee bebree akyi no, na obarima bi wō hō a ne din de Esra. Na əye Seraia babarima a əye Asaria babarima, na əno nso ye Hilkia babarima 2 na əno nso ye Salum babarima a əye Sadok babarima a əye Ahitub babarima 3 na əno nso ye Amaria babarima a əye Asaria babarima na əno nso ye Meraiot babarima 4 a əye Serahia babarima a əye Usi babarima a əno nso ye Buki babarima 5 a əno ye Abisua babarima, a əye Pinehas babarima, a əno nso

ye Eleasa babařima, a ſye Aaron a ſye ɔſəfopanin no babařima. 6 Na saa Esra yi ye mmara no kyerekyereni a ɔnim Mose mmara no a Awurade, Israel Onyankopon, de ama Israelfoo no yie. 7 Firi Babilonia baa Yerusalem na biribiara a obisaa ɔhene no, ɔde maa no, efiri ſe, na Awurade ahummaboro nsa no wɔ ne so. 8 Israelfhene no ne ɔſofo, Lewifo, nnwomtofo, aponoanohwefoo ne asoredan mu asomfoo ne no kɔo Yerusalem, ɔhene Artasasta ahennie mfee nson so. 9 Saa afe no, Ab bosome (beyɛ ɔsanna) mu na Esra kɔo Yerusalem. 10 ɔfirii Babilonia Abib bosome (beyɛ Oforisuo) da a eto so nwɔtwe, na ɔkɔo Yerusalem Ab bosome (beyɛ ɔsanna) da a eto so ɔnan. Na Onyankopon ahummaboro nsa wɔ ne so. 11 Efiri ſe, na Esra asi n'adwene pi ſe, ɔbesua, na wadi Awurade mmara so, na wakyere Israelfoo saa mmara no. 12 Na ɔhene Artasasta de krataa no ſeso ama ɔſofo Esra, a ſye mmara no kyereni a ɔsuaes, na ɔkyere Esra Awurade mmara no. ɔtwereſ ſe: 13 Me ahene mu ɔhene Artasasta, nkyea a merekyea ɔſofo Esra ne Awurade a ɔte sorosoro no mmarakyereni no nie: 14 Mahye mmara ſe, Israelti biara a ɔte m'ahemman mu a ɔſofo ne Lewifo ka ho no nyinaa mfiri wɔn pe mu ne wo nkɔ Yerusalem. 15 Me ne m'agyanatufo baason no ahye wo ſe, gyina wo Onyankopon mmara a ɛhye wo nsam no so ye nhwehwemu fa Yuda ne Yerusalem tebea ho. 16 Yebo w'aba so nso ſe, fa dwete ne sikakoko bi a yede rema wo ſe afrebodee a yerebøama ama Israel Onyankopon a ɔte Yerusalem no kɔ. 17 Eno akyi, gye dwete anaa sikakoko biara a wobenya afiri Babilonia ne dee wɔde békye wo biara afiri ɔmanfo ne ɔſofo nkyen a wɔde ama ſe, wɔmfa nkɔ wɔn Onyankopon asoredan a ewɔ Yerusalem no ho. 18 Saa akyedee yi, dee eſe ſe wɔde tɔ ara ye anantwinini, nnwennini, nnwammaa ne atoko afrebodee a ɛfata ne nsā afrebodee a wɔde ne nyinaa bɛbø afodee wo Onyankopon asoredan a ewɔ Yerusalem no afrebukyia so. 19 Sika biara a ɛbekan, wo ne w'afefoo mfa nni dwuma biara a mogye di ſe eye mo Onyankopon pe. 20 Na nkuku ne nkaka a yede rehye wo nsa de adi mo Onyankopon asoredan no ho dwuma no, fa ne nyinaa ma Onyankopon a ewɔ Yerusalem no. 21 Se mo sika sa wo biribi a ɛho hia mo Onyankopon asoredan ho anaa biribi a ete saa ho a, mommisika mfiri adehyeet fotoo mu. 22 Me ɔhene Artasasta, hye mmara de kɔ agyapadee akoraeet a ewɔ asuo Eufrate apueeſ fam ſe: Biribiara a Esra bisa no, momfa mma no, efiri ſe, ſye ɔſofo ne ɔſorosoro

Onyankopon no mmara kyerekyereni. 22 Eſe ſe moma no kɔsi dwete nkariboo kilogram mpem mmiensa ne ahanan, atoko susukora ahanum, nsā gyare ahanum aduonum, ngo gyare ahanum aduonum ne nkyene a wɔbu ano a ɛnye yie. 23 Monhwɛ yie, na biribiara a Onyankopon a ɔte ɔſorosoro abisa ama n'asoredan no, momfa mmra. Aden enti na eſe ſe yema Onyankopon abufuo ba ɔhene ne ne mmamarima ſo? 24 Mesane hye ſe, ɛnse ſe ɔſofo, Lewini, dwomtofo, epono ano sohwefoo, asoredan mu ɔſomfo anaa obiara a ſye adwuma wɔ asoredan mu tua too biara. 25 Na wo Esra, eſe ſe wode nyansa a Onyankopon de ama wo no yi ɔſennifoo ne atemmufo a wɔnim mo Onyankopon mmara no, na wɔdi nnipa a wɔwɔ asuo Eufrate atœſ fam no nyinaa ſo. ſe nnipa nnim saa mmara no a, eſe ſe wokyerekyere wɔn. 26 Obiara a ɔbøbu mo Onyankopon, ne ɔhene mmara ſo no, wɔbækum no, wɔbetwa no asuo, wobefo n'agypadee anaa wɔde no beto afiase ſe asotwe. 27 Ayeyie nka Awurade, yɛn agyanom Onyankopon a ɔmaa ɔhene adwene ſe ɔnsiesie Awurade asoredan a ewɔ Yerusalem no. 28 Na ayeyie nka no ſe, ɔdaa ne dɔ kann adi kyere Esra, hye me animuonyam wɔ ɔhene, n'agynatufo ne n'ahenemma atumfo no anim. Ehye me nkuran, efiri ſe, na Awurade, me Onyankopon nsa wɔ me ſo. Na meboaboa Israel ntuanofoo no bi ano ſe, wɔnka me ho na yenkɔ Yerusalem.

8 Yei ne abusua mu ntuanofoo ne abusuadua ahodoo a ɔhene Artasasta di adee ſo, wone me firi Babilonia baee: 2 Pinehas abusua mu no: Gersom; Itamar abusua mu no: Daniel. Dawid abusua mu no: Sekania babařima Hatus. 3 Paros abusua mu no: Sakaria ne mmarima afoforo ɔha aduonum. 4 Pahat-Moab abusua mu no: Serahia babařima Eliehoenai ne mmarima afoforo ahanu. 5 Satu abusua mu no: Yahasiel babařima Sekania ne mmarima afoforo ahaha. 6 Adin abusua mu no: Yonatan babařima Ebed ne mmarima afoforo aduonum. 7 Elam abusua mu no: Yesaia babařima Atalia ne mmarima afoforo aduson. 8 Sefatia abusua mu no: Mikael babařima Sebadia ne mmarima afoforo aduowotwe. 9 Yoab abusua mu no: Yehiel babařima Obadia ne mmarima afoforo ahanu ne dunwotwe. 10 Bani abusua mu no: Yosifia babařima Selomit ne mmarima afoforo ɔha aduosia. 11 Bebai abusua mu no: Bebai babařima Sakaria ne mmarima afoforo aduonu nwɔtwe. 12 Asgad abusua mu no: Hakatan babařima Yohanan ne mmarima afoforo ɔha ne edu.

13 Adonikam abusua a wōbaa akyire no: wōn din de Elifelet, Yeiel, ne Semaia, a mmarima afoforō aduosia ka wōn ho. **14** Bigwai abusua mu no: Utai ne Sakur a mmarima afoforō aduoson ka wōn ho. **15** Meboaa asutwafoō no ano wō Ahawa nsukwan no so, na yemaa wōtenaa hō nnansa wō ēberē a merehwē nnipa no ne asōfōo a wōabeduru hō no din mu no. Manhunu Lewifoo no mu baako mpo wō hōnom. **16** Enti, mesoma ma wōkōfrē Elieser, Ariel, Semaia, Elnatan, Yarib, Elnatan, Natan, Sakaria ne Mesulam, a wōyē ḥmanfōo no ntuanofōo no. Mesane soma ma wōkōfrē Yoiarib ne Elnatan, a na wōyē anyansafōo pa bi no nso. **17** Mede wōn kōmaa Ido a na ḥtua Lewifoo ano no, wō Kasifia, bisaa ḥne n'abusuafōo ne asōredan no mu asomfōo no se wōmmrē yen asōfōo mfa wōn nkōye Onyankopōn asōredan a ḥwā Yerusalem no mu adwuma. **18** Esiane se Onyankopōn ahummōborō nsa wō yen so no enti, wōbrē yen ḥbarima bi a ne din de Serebia, a ne mmamarima ne ne nuammarimanom dunwōtwe ka ne ho. Na ḥyē onyansafōo a ḥyē Mahli a na ḥyē Israel babarima Lewi no aseni. **19** Afei, wōmaa Merari asefōo Yesaia, Hasabia ne ne mmamarima ne ne nuammarima aduonu **20** ne asōredan no mu asomfōo ahanu ne aduonu bae. Na asōredan mu asomfōo no ye Lewifōo no aboafōo a na wōyē asōredan mu adwumayefōo kuo bi a Dawid na ḥfaa wōn kane. Wōtwerē wōn nyinaa din. **21** Na Ahawa Nsuka no so, mehyē se yenni mmuada, na yemmre yen ho ase mma Onyankopōn. Yebōo mpae se ḥbēma yēakōduru dwoodwoo, na wabō yen, yen mma ne yen nnēema a yēde rebetu kwan no ho ban. **22** Na mefēree se mebisaa ḥhene no se ḥmma yen asraafōo ne apōnkōsotefōo se wōnka yen ho mmō yen ho ban wō ēkwān so. Nokōm, na yēaka akyere ḥhene no se, "Yēn Onyankopōn bō wōn a wōsom no no ho ban, na n'abufuhye se no tia wōn a wōgya no." **23** Enti, yedii mmuada, bōo mpae nokōrē mu, se yen Onyankopōn bēhwē yen, na ḥtiee yen mpaeεbō. **24** Na meyii asōfōo no ntuanofōo dumieni a wōne Serebia, Hasabia ne asōfōo afoforō edu a wōka wōn ho, **25** se wōnhwē dwetē, sikakōkōo, sikakōkōo atam ne nnēema a ēka ho a ḥhene no n'agiyinatufoō, ne ntuanofōo ne Israelfōo de rekōkyē Onyankopōn asōredan no so. **26** Mede agudee no rema wōn no, mekariiē na mehunuu se emu duru ye: dwetē nkariibō tōno aduonu mmienu, sikakōkōo nkuku ne nkaka nkariibō kilogram mpem mmiensa ne ahanan, sikakōkōo nkariibō kilogram mpem mmiensa

ne ahanan, **27** sikakōkōo atam aduonu a eñe sikakōkōo pranpran apem bōo ye pe, kōbere nnēema mmienu a wōabere ho ma ȳrekōye se sikakōkōo amapa. **28** Na meka kyere saa asōfōo yi se, "Wōayi mo ne saa agyapadee yi nyinaa asī nk̄yen se ade kronkron ama Awurade. Saa dwetē ne sikakōkōo yi ye akoma pa mu afōrebōdees a wōde rema Awurade, yen agyanom Onyankopōn. **29** Monhwē saa agyapadee yi so yie, na momfa mma asōfōo mpanin, Lewifoo ne Israel ntuanofōo wō adekorae a ḥwā Awurade asōredan no mu wō Yerusalem no." **30** Enti, asōfōo no ne Lewifoo no gye too wōn ho so se, wōde saa Onyankopōn asōre sika no bēkō Yerusalem. **31** Yefirii Ahawa Nsuka atenae ho Ab bosome (bēyē Oforisuo) da a etō so dunkron, hyēe aseē kōo Yerusalem. Na Onyankopōn ahummōborō nsa no bōo yen ho ban, gyee yen firii atamfoo ne akwanmukafōo nsam. **32** Enti, yekōduruu Yerusalem dwoodwoo, homee hō nnansa. **33** Yēdūruī no, ne nnanan so, wōkarii dwetē, sikakōkōo ne aboodennee a aka no wō Onyankopōn asōredan no mu, na wōde hyēe Uria babarima ḥsōfōo Meremot ne Pinehas babarima Eleasa ne Yesua babarima Yosabad ne Binui babarima Noadiah a wōn baanu no ye Lewifōo no nsa. **34** Wōkanee biribiara dodo, karii ne mu duru, twerē biribiara. **35** Na asutwafoō a wōfiri nnommum mu bae se no de anantwie dumieni, nnwennini aduokron nsia ne nnwammaa aduonu nson, bōo ḥhyēe afōdees, maa Israel Onyankopōn. Afei, wōmaa mpapo dumieni se bōne ho afōrebōdees. Wōde yeinom nyinaa bae se ḥhyēe afōdees, maa Awurade. **36** Wōde ḥhene no mmara no maa ne mpanimfōo ne amradofōo a wōwā asuo Eufrate atōe fam, na wōn nyinaa yēe baako, boaa Onyankopōn asōredan no sie.

9 Na Yudafoō ntuanofōo no baa me nk̄yen bēkāa se, "Israelfōo bebree, na mpo, asōfōo ne Lewifoo ntwee wōn ho mfirii nnipa afoforō bi a wōte asase no so no ho. Wōdi akyiwadee a na Kanaanfōo, Hetifōo, Perisifōo, Yebusifōo, Amonfōo, Moabfōo, Misraimfōo ne Amorifōo ye no akyi. **2** Na Israelfōo mmarima ware firi saa nnipa no mu, na wōpē yerenom firi wōn mu, ma wōn mmamarima. Enti, mfrafrawadee no ama nnipa kronkron no ho agu fi. Dee esee asem no koraa ne se, mpanimfōo ne ntuanofōo no koraa na wōdi ho fō kesee." **3** Metee saa asem yi no, mesunsuanee me ntadee mu, tutuu me tirinwi firii me tiri so, tutuu m'abogyesē nso, te tenaa fam ahodwigrie so. **4** Na wōn a wōnyaa ayamhyehye wō Israel Onyankopōn

asəm ho no betenaa me nkyen wə ne nkurəfəo nokore a wəanni no ho. Metenaa ase ahodwirie so, kəsii anwummersə afərebəberə. 5 Eduruu afərebəberə no, mesərə gyinaa baabi a na mete hə awershəo mu a masunsuane m'atadee mu, na mebuu nkotodwe, pagyaa me nsa kyereə Awurade, me Onyankopon. 6 Mebəo mpaesə se: “Ao me Onyankopon, m'ani awu yie, na mafere se merepagya m'ani akyere wo. Na yən bəne asoa kə soro sene yən enti na yən afədie aduru əsorosoro. 7 Yən abakəsem nyinaa yə bəne kəsəe fua. Eno enti na yən ne yən ahemfo ne yən asəfəo de yən ho akəhyə abosonsomfoo ahemfo a wəwə asase no so ase no. Wəakunkum yən, wəakyere yən nnommum, wəabo yen korəno, agu yən anim ase sedəe yətə ənne yi ara. 8 “Nanso, seesei, wəahunu yən mməbo kakra, efiri se, Awurade, yən Onyankopon, ama yən mu kakra atena nkwa mu se nkaasee. Wabo yən ho ban wə beaee kronkron ha. Yən Onyankopon abue yən ami, ama yən ahomegyee bi afiri yən nkoasom mu. 9 Efiri se, na yeyə nkoasom nanso, ne də a əde də yən daa no enti, Onyankopon annyaa yən wə yən nkoasom mu. Mmom, əmaa Persiahene hwəe yən yie. Əkanyanee yən, sedəe yəbetumi asane asi yən Onyankopon asoredan no, asiesie n'amamfoo no. Wama yən banbə afasuo wə Yuda ne Yerusalem. 10 “Na seesei Ao, yən Onyankopon, yeinom nyinaa akyi asəm ben na yewə ka? Efiri se, yeapo wo mmaransem bio. 11 W'asomfoo adiyifoo no bəo yən kakə se, asase a yebəfa no, nnipa a wəte so no nam wən nneyəe bəne so agu ho fi koraa. Porəe ahye asase no so ma, firi tire kəsi tire. 12 Woka kyereə yən se, yemmma yən mmammaa nnware wən mmamarima, na yən mmamarima nso nnware wən mmammaa, na ense se yəboaa saa aman no kwan biara so. Wohyəe bə se, se yəguya saa nneema yi yə a, yəbəye əman kəsəe. Wohyəe bə se, yəbedi asase no so nnepa, na yəagya ama yən mma se daapem agyapadee. 13 “Wəretwe yən aso seesei wə yən amumuyəsem ne yən afədie ho. Nanso, asotwe a wode ama yən no sua koraa sene sedəe efata yən, efiri se, wo Awurade, yən Onyankopon ama yən mu bi atena se nkaefoo. 14 Nanso, seesei, yeresane abu wo mmaransem so, na yəne wən a wəye saa akyiwadee no redi awadee. Nokorem, w'abufuo bəsəe yən ara akəsi se, nkaefoo kakra no ase betore. 15 Ao Awurade, Israel Onyankopon woyə teneneeni. Yənka hwəe se nkaefoo a wəafiri nkoasom mu. Yəde

yən afədie gyina w'anim a anka saa tebea yi mu, yən mu biara rentumi nnyina w'anim.”

10 Ebere a Esra bəo mpaesə, kaa saa bəne yi no, na ɔresu de ne ho toto fam wə Onyankopon Asoredan no anim. Na nnipadom a woyə Israelfoo, mmaprima, mmaa ne mməfra bəkaa ne ho ne no twaa adwo. 2 Na Yehiel babarima Sekania a əyə Elam aseni no ka kyereə Esra se, “Yəpae mu ka se yənni yən Onyankopon nokore, efiri se, yəawareware abosonsomfoo mmaa a wəwə asase no so. Nanso, yei akyi no, anidasoo wə ho ma Israel. 3 Afei, momma yəne yən Onyankopon nye apam, na yənnyaa yən yerenom abosonsomfoo no awadee, na yempam wəne wən mma. Yəbetie afotuo a wo ne afoforə a wədi yən Onyankopon mmara no so de ama yən. Yəbedi Onyankopon mmara no so. 4 Ma wo bo nye duru, efiri se, eyə w'asədəe se wokyere yən əkwan a yebəfa so ama biribiara akə so tee, na yede yən ahoođen nyinaa bəboa.” 5 Na Esra sore gyinaeə, na əhyəe se asəfəo no ntuanofoo, Lewifoo ne Israelfoo nyinaa nka ntam se, wəbəye dee Sekania aka no. Na wən nyinaa kaa ntam a ano yə den. 6 Na Esra sore firii Onyankopon Asoredan no anim kəo Eliasib babarima Yehohanən dan mu. Ədaa ho, nanso wannidi annom. Na əda so di awerəho eṣiane asutwafoo a wəasane aba no nokore a wəannie no enti. 7 Afei, wəbəo dawuro Yuda ne Yerusalem nyinaa se, asutwafoo a wəasane aba no nyinaa mmra Yerusalem. 8 Na won a wəamma nnansa ntam no, se ntuanofoo ne mpanimfoo pə a, wəde wən nsa beto wən agyapadee so, na wəapam wən afiri asutwafoo no mu. 9 Nnansa ntam no, na Yudafoo ne Benyaminfoo aboa wən ho ano wə Yerusalem. Asem yi sii wə Kislew bosome (beyə Əpenimə) da a etə so dunkron, na wən nyinaa tenatenaadwaberem ho wə Onyankopon Asoredan no anim. Na wən ho repopo, efiri se, dee edi ekan no, na asem no mu yə duru, na dee etə so mmieno no, na osuo nso retə. 10 Na əsəfəo Esra sore gyina kaa se, “Moaye bəne, efiri se, moawareware abosonsomfoo mmaa. Enti seesei, yewə afəbuo a ano yə den mu sene kane dee no. 11 Mompae mu nka mo bəne nkyere Awurade, mo agyanom Onyankopon, na monye n'apədeee. Monte mo ho mfiri nnipa a wəwə asase no so ne abosonsomfoo mmaa no ho.” 12 Afei badwa no nyinaa maa wən nne so kaa se, “Ampa, w'asəm no yə nokore. Ese se yeyə dee woaka no. 13 Wətoaa so se: Yei nye da koro anaa nnanu adwuma, efiri se, yən mu bebree na saa bəne kəsəe

yi ka yen. Saa εbere yi ye osutoberε, enti yerentumi ntena ha nkyere. **14** Momma yen mpanimfoo nsi yen anan nyε biribiara. Obiara a ɔware əbosonsomni baa no ne ntuanofoo ne atemmufoa a wɔwɔ kuro yi mu bεhyia εbere a yεahye no sεdee εbeye a Onyankopon abufuhyeε a εfa saa asem yi ho no befiri yen so.” **15** Asahel babarima Yonatan ne Tikwa babarima Yahasia na wotiaa saa asem yi mu, na Mesulam ne Sabetai a ɔye Lewini no foaa wɔn so. **16** Enti, yei ne nhyehyεε a wofaa so. Esra yii ntuanofoo maa wɔsii wɔn mmusua anan, na ɔde edin bi too ntuanoni biara so. Bosome Kislew (bεye ɔpenimaa) da a εtɔ so aduonu nkron no, ntuanofoo no tenaa ase hwehwεε asem no mu. **17** Afe a εdi so no mu, Abib bosome (bεye ɔbenem) da a εtɔ so aduonu nson no na wɔawie mmarima a woawareware abosonsomfoa mmaa no nyinaa ho asenka. **18** Asɔfoo a na woawareware abosonsomfoa no din nie: Yosadak babarima Yesua ne ne nuamarimanom: Maaseia, Elieser, Yarib ne Gedalia. **19** Wøkaa ntam se wobegyaa wɔn yerenom, wɔn mu biara gyee n'afodie too mu, na wode nnwennini beboø εfodie ho afodee. **20** Imer abusua mu no: Hanani ne Sebadia. **21** Harim abusua mu no: Maaseia, Elia, Semaia, Yehiel ne Usia. **22** Pashur abusua mu no: Elionai, Maaseia, Ismael, Netanel, Yosabad ne Elasa. **23** Yeinom ne Lewifoo a na afodie da wɔn so: Yosabad, Simei, Keliaia, Kelita, Petahia, Yuda ne Elieser. **24** Dwomtofoo a na afodie da ne so no ye: Eliasib. Yeinom ne aponoanhwefoo a na afodie da wɔn so: Salum, Telem ne Uri. **25** Yeinom ne nnipa bi a wɔye Israelfoo a na afodie da wɔn so: Paros abusua mu no: Ramia, Yisia, Malkia, Miamin, Eleasa, Malkia ne Benaia. **26** Elam abusua mu no: Matania, Sakaria, Yehiel, Abdi, Yeremot ne Elia. **27** Satu abusua mu no: Elionai, Eliasib, Matania, Yeremot, Sabad ne Asisa. **28** Bebai abusua mu no: Yehohanana, Hanania, Sabai ne Atlai. **29** Bani abusua mu no: Mesulam, Maluk, Adaia, Yasub, Seal ne Yeremot. **30** Pahat-Moab abusua mu no: Adna, Kelal, Benaia, Maaseia, Matania, Besaleel, Binui ne Manase. **31** Harim abusua mu no: Elieser, Yisia, Malkia Semaia ne Simeon. **32** Benyamin, Maluk ne Semaria. **33** Hasum abusua mu no: Matenai, Matata, Sabad, Elifelet, Yeremai, Manase ne Simei. **34** Bani abusua mu no: Maadai, Amram ne Uel, **35** Benaia, Bedeia, Keluhi, **36** Wania, Meremot, Eliasib, **37** Matania, Matenai ne Yaasu. **38** Binui abusua mu no: Simei, **39** Selemia, Natan, Adaia, **40** Maknadebai, Sasai, Sarai, **41** Asarel, Selemia, Semaria, **42** Salum, Amaria ne Yosef.

43 Nebo abusua mu no: Yeiel, Matitia, Sabad, Sebina, Yadau, Yoel ne Benaia. **44** Na mmarima yi mu biara aware əbosonsomni baa a na wɔn mu bi mpo ne wɔn yerenom yi wɔ mma.

Nehemia

1 Hakalia babarima Nehemia nsəm nie: የbosome Kislew (በይኑ ቅጣንማዣ) mpaemu akyi wō የhene Artasasta adedie afe a etō so aduonu so no, na mewu Susa aban mu. **2** Me nuanom mmarima mu baako a wofre no Hanani no ne mmarima bi a wofiri Yuda ba besraa me. Mebisaa wōn Yudafoō a wōatumi atena nnommumfa mu no ho asem ne sədee nsəm rekō so wō Yerusalem. **3** Wōka kyereē me se, “Nneema nkə yie mma wōn a wōsane kō Yudaman mu no. የhaw kəssee ne animguasee aka wōn. Wōabubu Yerusalem የfasuo no agu fam, na wōahye apono no nso.” **4** Eberē a metee yeinom no, metenaa ase suie. Nokorem, metwaa agyaadwoō nna bi, bua daeē, bōo osoro Onyankopōn mpaes. **5** Afei, mekaa se, “Ao Awurade, የsoro Onyankopōn, Onyankopōn a የye kəssee na ማያ የonwanwani no, Onyankopōn a ዕkora ne nokore dō apam a የwo ma wōn a wōdō no na wōdi ne mmaransem so no, **6** tie me mpaeebo. Hwe me se merebo mpaes ma Israelfoo anadwo ne awia. Mepae mu ka se, yeayē bōne atia wo. Aane, mpo, me ara me fiefoo ne m'ankasa aye bōne! **7** Yeayē bōne kəssee se yeanni wo mmaransem, wo mmara, ne w'ahyedee a wonam w'akoa Mose so de maa yen no so. **8** “Mesrē se, kae asem a woka kyereē w'akoa Mose se, ‘Se moye bone a, metete mo mu ako amanaman so. **9** Na se mosane ba me nkyen, na modi me mmaransem so a, se mpo, wōatwa mo asuo kō asase ano noho koraa a, mede mo bēsane aba baabi a mayi asi hō se wōnhye me din animuonyam.’ **10** “Yeyē w'asomfoo, nnipa a wonam wo tumi kəssee so gyee yen no. **11** Ao Awurade, mesrē wo, tie me mpaeebo. Tie yen mu bi a wōn ani gye se wōhye wo animuonyam no mpaeebo. Mesrē se, ma ensi me yie wō eberē a mereko የhene nkyen akəbisa no adam bi yi. Fa hye n'akoma mu, na የnye me adee.” Saa mmere no na meye የhene nsāhyeni.

2 Nisan bosome (በይኑ Oforisuo) wō የhene Artasasta adedie afe a etō so aduonu mu no, na merehye የhene nsa. Ebesi saa eberē no, na menyee m'anim bosaa wō የhene anim da. **2** Enti, የhene no bisaa me se, “Aden enti na wo were aho saa? Woyare anaa? Wose obi a የhaw kəssee bi da ne so.” Ehu kəssee tōo me so, **3** nanso, mebuua se, “የhene nkwa so! Aden enti na ense se me were hoo? Kuropon a wōsieve me mpanimfoo wō mu no abubu, na wōahye n'apono no nyinaa.” **4** የhene no bisaa se, “Eye, ekwan ben so

na metumi aboa wo?” Na mebōo የsoro Onyankopōn mpaes, **5** buaa se, “Se esō የhene Kəssee an, na se me, wo የsomfoo, meso w'ani a, εnnies ma menko Yuda nkəsiesie kuropon a wōasie m'aganom wō mu no.” **6** Eberē a የhemmaa te የhene nkyen no, የhene no bisaa se, “Woko a, wobedi nna ahe? Da ben na wobesane aba?” የhene penee so, na mekyerē da a mesim. **7** Afei, mekaa kyereē የhene se, “የhene Kəssee se esō w'ani a, ma me nkrataa nkoma amradofoō a wōwō mantam a ያda Asubonten Eufrate atoeē fam no, na wōmma me kwan mfa wōn mantam mu nkō Yuda. **8** Na mesrc se, ma me krataa nkoma Asaf a የhwe የhene kwaes so na የmma me nnua. Mede beye mpunam ama Asoredan no aban ano apono, kuropon no afasuo ne m'ankasa me fie.” Na የhene no penee saa abisadeē yi nyinaa so, efiri se, na Onyankopōn ahumməborō nsa no wō me so. **9** Meduruu amradofoō a wōwō Asubonten Eufrate atoeē fam nkyen no, mede የhene nkrataa no maa wōn. Dees eka ho ne se, የhene maa asraafoō ne aponkəsotefoo kaa me ho bōo me ho ban. **10** Nanso, Haronini Sanbalat ne Amonni Tobia a wōyē mpanimfoo tee se mabeduru no, wōn bo fuu yie se obi aba ho a የpe se የboa Israel. **11** Meduruu Yerusalem nnansa akyi no, **12** mefaa nnipa kakra bi kaa me ho, firii hō anadwo no. Manka nhyeheyee a Onyankopōn de ahye m'akoma mu wō Yerusalem ho no ankyere obiara. Yeamfa mmoa biara anka yen ho se afunumu a mete ne soō no nko. **13** Mefaa Bōnhwa Epono no ano, twaa የtweasee Abura no ho kōsii Sumina Epono no ano, kōhwēe afasuo ne apono a ahye no. **14** Afei, mefaa Asutire Epono no ho kōsii የhene Abura no ho, nanso na m'afunumu no ntumi mfa mmubui no mu. **15** Enti, mefaa Kidron Bōnhwa no ho mmom, kōhwēe የfasuo no ansa na meresane m'akyi abefā Bōnhwa Epono no mu bio. **16** Na kuropon no mu mpanimfoo nnim se makō ho, na wōnnim dees mereye nso, efiri se, na menkaa asem biara a efa m'adwene a maye ho nkyerē obiara. Na me ne asore mpanimfoo, amanyē ntuanofoo, adwumayefoo anaa mmapəmema no mu biara nkasae. **17** Na afei, mekaa kyereē wōn se, “Monim amanee a ato yen kuropon yi yie. Abubu na n'apono nso ahye. Momma yento Yerusalem የfasuo no bio mfa mpepa animguasee a ato yen yi!” **18** Afei, mekaa sədee Onyankopōn ahumməborō nsa aba me so no ne me nkōmmō a me ne የhene diie no kyereē wōn. Wōbuua preko pe se, “Eye asem pa: Momma yento የfasuo no bio!” Enti wōhye adwuma pa yi ase. **19**

Ebere a Sanbalat, Tobia ne Arabni Gesem tee yen nhyeheyee no, wodii yen ho fe, na wobuu animtia kaa se, “Edeen na moreye yi, na morete ohene anim atua sei?” 20 Na mebuua se, “Osoro Onyankopon beboa yen, ama yeadu nkonim. Yen a yeye n’asomfoo behye asee ato ofasuo yi bio. Nanso, mo dee monni kyefu biara wo Yerusalem.”

3 Afei, osfopanin Eliasib ne asofoo bi hyee asee too ofasuo no firii Nnwan Epono no. Wodwiraah ho, sisii n’apono, de kossi Oha Abantenten ne Hananel Abantenten no. 2 Nnipa a wofiri Yeriko kuropon no mu tooa won so yee adwuma ho, na Imri babarima Sakur dii so. 3 Hasenaa mmammarima na wosii Mpataa Epono no. Woyee ho biribiara. Wototoo mpunan no, sisii apono no, de nkyerewa ne nnaban hyehyeen won afa. 4 Uria babarima Meremot a oyey Hakko nana na osiesiee ofasuo no fa a edi ho no. N’aboafaa ne Berekia babarima Mesulam a oyey Mesesabel nana na afei Baana babarima Sadok. 5 Won a wodi sooo ne Tekoafaa, momon won mpanimfoo no ampene se wobebua. 6 Paseah babarima Yoiada ne Besodeia babarima Mesulam na osiesiee Kuropon Dada Epono no. Wototoo mpunan no, sisii apono no de nkyerewa ne nnaban boboo mu. 7 Won a wodi won so ye Melatia a ofiri Gibeon, Yadon a ofiri Meronot ne nnipa a wofiri Gibeon ne Mispa a eyee amrado a ewo Asubonten Eufrate atoee fam no atenae. 8 Harhaia babarima Usiel a na oyey sikadwumfoo no na odi so. Ono nso dili dwuma wo ofasuo no ho. Hanania a oyey adulwamyefoo no na odi so. Woygaa Yerusalem fa bi a ekosi ofasuo Tetrete no. 9 Dee odi sooo ye Hur a na oda Yerusalem mansini fa bi ano no no, babarima Refaia. 10 Dee odi ha ye Harumaf babarima Yedaia a osiesiee ofasuo no fa bi a eben ne fie, na dee odi ne sooo ne Hasabnia babarima Hatus. 11 Dee odi sooo ne Harim babarima Malkia ne Pahat-Moab babarima Hasub. Wokesiee Afononoo Abantenten no de kaa ofasuo no fa bi ho. 12 Halohes babarima Salum ne ne mmammaa na osiesiee efa a edi ho no. Ono na na otua Yerusalem mansini fa a akaano. 13 Sanoafaa a Hanun da won ano no na osiesiee Bonhwa Epono no, sisii n’apono, de nkyerewa boboo mu, bramm no. Afei, osiesiee ofasuo no anammon apem ne ahanum de kossi Sumina Epono no. 14 Rekab babarima Malkia a na oda Bet-Hakerem mansini ano no na osiesiee Sumina Epono no. Osiesiee wieee no, osisii apono no, de nkyerewa hyehyeen mu, bramm no. 15 Kol-Hose babarima Salum a na otua Mispa mansini

ano no na osiesiee Asutire Epono no. Osiesiee, boso, sisii n’apono na ode nkyerewa boboo mu, bramm no. Afei, osiesiee Siloam abura ho ofasuo a eben ohene mfikyifoo no. Osane too ofasuo no kossi ntwedee a esiane firi Dawid kuropon mu no. 16 Dee otoa ne so ye Asbuk babarima Nehemia a na otua Bet-Sur mansini fa ano no. Otoo ofasuo no kossi baabi a na ene adehyee amusiee no di nhweanimu, kossi nsukorae no so ne Nnommariama Fie. 17 Won a wotoa so ye Lewifoeku a na wohye Bani babarima Rehum ase ye adwuma no. Hasabia a, na oyey Keila mansini fa ntuanoni no na osii n’ankasa mansini ananmu, hwee ofasuo no too so. 18 Won a wodi so ye ono ara ne manfoo a na Henadad babarima Binui tua won ano. Ono na na otua Keila mansini fa no ano. 19 Won a wodi won so ye Yesua babarima Eser a otua Mispa ano no. Wosiesiee ofasuo no fa bi a eue akodee akoradan fapem di nhweanimu no. 20 Onipa a odi so ne Sabai babarima Baruk a osiesiee fa bi firi fapem no, de kossi osfopanin Eliasib fie epono no ano. 21 Uria babarima Meremot a oyey Hakko nana nso, siesiee ofasuo no fa bi firi baabi a, eue Eliasib efie epono di nhweanimu no, de kossi efie no nkyen baabi. 22 Afei, asofoo a wofifiri amantam a atwa ho ahya na wodi sooo. 23 Won akyi no, Benyamin ne Hasub ne Asaria a oyey Maaseia babarima a na oyey Anania nana nso siesiee ofasuo no afaafa a ebemmen won ankasa afie. 24 Dee odi ho ye Henadad babarima Binui a osiesiee ofasuo no fa bi a, efiri Asaria fie kossi fapem no ne ntweasoo ho. 25 Usai babarima Palal tooa adwuma no so firii baabi a eue fapem no ne ntweasoo ho no di nhweanimu, ne abantenten no a ede ba atifi ahemfie a eben awemfoo no adihoo no. Dee odi ne so ye Paros babarima Pedaia, 26 ne asoredan mu asomfoo a na wote kokoo Ofel so. Wosiesiee ofasuo no kossi Nsuo Epono no de koo apuee fam ne abantenten a eyi ne ho adi no. 27 Afei, Tekoafaa nso tooa so. Wobesiee efa foforo bi a eue abantenten kesee a eyi ne ho adi no ntentenesoo kossi Ofel ofasuo no. 28 Asofoo no nso siesiee ofasuo no a ewo kokoo so na etoa Aporka Epono no sooo no. Obiara siesiee baabi a eue ne fie di nhweanim. 29 Dee odi ho ye Imer babarima Sadok, ono nso too ofasuo no fa a etoa ne fie so. Dee otoa so ne Sekania babarima Semaia a na oyey apuee epono ano hwefoo no. 30 Selemia babarima Hanania ne Hanun a oyey Salaf babarima a otso nsia no siesiee ofasuo no fa bi, eua Berekia babarima Mesulam nso too ofasuo no fa a etoa ne fie so. 31 Malkia a oyey sikadwumfoo

no mu baako siesiee ɔfasuo no, kɔsii Asoredan mu asomfoɔ ne adwadifoo fie a Badwa Epono no ne no di nhwəanim. Afei ɔtoa so kɔsii abansoro a ɛwo ntweasoo hɔ no. 32 Sikadwumfoɔ a wɔaka no ne adwadifoo no siesiee ɔfasuo no firii saa ntweasoo hɔ de kɔsii Nnwan Epono no ano.

4 Ebere a Sanbalat tee se yere to ɔfasuo no, ne bo fuu yie. N'ani beree yie, dii Yudafoɔ no ho fe, 2 wɔ ne nnamfonom ne Samaria asraafoo mpanimfoɔ anim se, "Edeen na Yudafoɔ ahiafoɔ, mmɔborɔfoo ekuo yi dwene se wɔreye? Wɔgye di se, se wɔba afodee se edeen koraa a, wɔbetumi de eda koro ato ɔfasuo yi anaa? Monhwɛ aboo a ahye aseee yi a wɔreyiyi afiri nkunkumaboo yi mu de aye adwuma bio?" 3 Na Amonni Tobia a na ɔgyina ne nkyen kaa se, "Saa aboo ɔfasuo yi dee, se sakraman koraa fa so a, ebewiri agu fam!" 4 Na meboɔ mpaee se, "Ao yen Onyankopon, tie yen, na wɔredi yen ho fe. Ma wɔn fedie no mmɔ wɔn ara wɔn tiri so, na ma wɔn ankasa nkɔye nnommumfoɔ wɔ amamfrafoɔ asase so. 5 Mmu w'ani ngu wɔn afodie so. Mpepa wɔn bɔne, efiri se, woahye wo abufuo wɔ adansifoo yi anim." 6 Yei nyinaa akyi, wɔtoo ɔfasuo no kɔsii dada no ɔsoroko fa twaa kuro no ho hyiaeε, efiri se, ɔmanfoɔ no yee adwumaden. 7 Na ebere a Sanbalat ne Tobia ne Arabfoɔ ne Amonfoɔ ne Asdodfoɔ tee se adwuma no rekɔ so na wɔretuata ɔfasuo no mu ntokuro no, wɔn bo fuu yie. 8 Wɔn nyinaa yee nhyeheyee se wɔbɛba abeko atia Yerusalem, na wɔama basabasayɛ aba hɔ. 9 Nanso, yebɔɔ yen Onyankopon mpaee, wenee kuro no awia ne anadwo de bɔɔ yen ho ban. 10 Afei, nnipa a wɔwɔ Yuda no hyee asee nwiinwiis kaa se, "Adwumayefoo no rebre, na nkunkumaboo no dɔoso, na yen nko ara rentumi nyɛ adwuma no." 11 Ebere korɔ no ara mu no na yen atamfoɔ nso reka se, "Ansa na wɔn ani bɛba wɔn ho so no, na yeato ahye wɔn so, akunkum wɔn, ama adwuma no aba awieeɛ." 12 Yudafoɔ a na wɔtete bɛn atamfoɔ no bɛbɔɔ yen amanee mpeñ bebre se, "Wɔbefiri afanai nyinaa abeto ahye yen so." 13 Enti, mede awɛmfoɔ a wɔkura akodee kɔtenaa baabi a ɔfasuo no ye tia, wɔ mmeammea a εhɔ deda hɔ. Memaa mmusuakuo no ginyagyna se awɛmfoɔ a wɔkurakura akofena, mpea ne nnyan. 14 Afei, mehwɛe sɛdee nneɛma tee no, mɛfrees ntuanfoɔ no ne ɔmanfoɔ no ka kyereɛ wɔn se, "Monnsuro atamfoɔ no! Monkae Awurade a ɔyɛ ɔkɛseɛ ne onimuonyamfoɔ no na monko mma

mo nnamfonom, mo mmusua ne mo afie." 15 Ebere a yen atamfoɔ tee se yeahunu wɔn atirimpɔ ne sɛdee Onyankopon aseɛ saa atirimpɔ no, yen nyinaa sane kɔɔ ɔfasuo no ho, kɔtaa yen adwuma so. 16 Na efiri saa ebere no, me mmaprima no mu fa pe na wɔyee adwuma, na nkaeɛ no wenee wɔ hɔ a wɔkurakura mpea, akokyɛm, nnyan, hyeheyɛ akotaadee wenee hɔ. Mpanimfoɔ no ginyagyna Yudafoɔ no a 17 na wɔreto ɔfasuo no akyi. Apaafoo no biara de nsa baako yee adwuma wɔ ebere a nsa baako nso kura akodee mu. 18 Adansifoo no mu biara wɔ akofena a εbɔ n'ataaso. Totorobentohyenni no gyinaa me nkyen, na biribi si a, wahyen n'aben. 19 Afei, mekyereɛ mu kyereɛ atitire ne adwumayefoo ne ɔmanfoɔ no nyinaa se, "Adwuma no atre, na yen ntam nso woware wɔ ɔfasuo no so. 20 Na se mote totorobento no nnyegyeeɛ a, monyɛ ntem nko baabi a nnyegyeeɛ no wɔ. Na yen Onyankopon bɛko ama yen." 21 Yekɔɔ adwuma ntem tenaa so kyereɛ firi ebere a owia pue kɔsi ebere a owia koto. Na ebere biara na nnipa no mu fa rewɛn. 22 Afei, mesane ka kyereɛ wɔn a wɔtete ɔfasuo no akyi no se, wɔntu nko Yerusalem. Se wɔyɛ saa a, wɔnne wɔn asomfoɔ betumi awen anadwo, na waye adwuma awiabere mu. 23 Saa ebere no, yen mu biara, se eyɛ me anaa me fiefoo anaa m'asomfoɔ anaa awɛmfoɔ a na wɔnne me wɔ hɔ no anwɔrɔ yen ntadee da. Se yerekɔpɛ nsuo mpo a na yekurakura yen akodee.

5 Saa ebere yi mu mmaprima no bi ne wɔn yerenom nwiinwiis tiaa wɔn mfeefoo Yudafoɔ. 2 Wɔkaa se, "Yewɔ mmusua a emu nnipa dɔoso. Yehia sika a dɔoso kakra a yede betɔ aduane adi anya ahoden." 3 Afoforɔ nso kaa se, "Yede yen mfuo, bobo nturo ne yen afie asisi awowa sɛdee yebɛnya aduane wɔ εkɔm ebere mu." 4 Afoforɔ nso kaa se, "Yεabɔ bosea a εne yen mfuo ne bobefuo ano boo ye pe, de atua yen apeatoo. 5 Yefiri abusua koro mu, na yen mma te se wɔn dee. Nanso, εse se yetɔn yen mma, de wɔn kɔ nkoasom mu ansa na yeanyia sika de ahwe yen ho. Yeaton yen mmammaa bi dada, na yerentumi nye ho hwɛe, efiri se, yede yen mfuo ne bobefuo asisi awowa ama afoforɔ." 6 Metee wɔn anwiinwiis no, me bo fuu yie. 7 Medwenee saa asem yi ho, namekasa tiaa atitire ne adwumayefoo no. Meka kyereɛ wɔn se, "Monam nsiho a mogye firi mo ara mo nkurɔfoɔ bosea a wɔbɔ so no hye wɔn so." Na mɛfrees ɔmanfoɔ nhiyamu kaa ho asem. 8 Nhiyamu no ase, meka kyereɛ wɔn se, "Yen a yɛaka no, yerebɔ yen ho mmɔden se yεbetumi

agye yen abusuafoō Yudafoō a εεε se wōtōn wōn ho ma ahohoo abosonsomfoō. Nanso, moresan atōn wōn akō nkoasom mu bio. Eda biara na εεε se yegye wōn anaa?" Na wōantumi anka asem biara anyi wōn ho ano. 9 Afei, mekōo so kaa se, "Dee moreye no nyε. Εεε se monante Onyamesuro mu, sεdεe atamfoō aman no nnyia kwan mfa mo nyε aseredeε. 10 M'ankasa ne me nuanom mmarima ne m'adwumayefoo bo əmanfoō no sika ne atokoo bosea, nanso, afei momma yεnnyae boseabō no. 11 Εnnε yi ara, εεε se mode wōn mfuo, bobeturo, ngo dua mfuo ne wōn afie ma wōn. Montua nsiho a mogye wōn wō sika, atokoo, nsā ne ngo bosea a mobō wōn no ho mma wōn." 12 Na wōbuaa se, "Yεde biribiara bema na yεremmisā biribiara mfiri nnipa no nkyen bio. Yεbeyε dee woka no." Afei, mεfree asofoo no, na memaa atitire no ne adwumayefoo no kaa ntam se, wōbεdi wōn bōhyε so. 13 Meporoo m'abōomu mu kaa se, "Se mobu εbō a moahye no so a, Onyankopōn mporo mo mfiri mo afie mu ne mo agyapadeε ho!" Badwa no gyee so se, "Amen." Na wōkamfoo Awurade. Na nnipa no dii wōn bōhyε so. 14 Na mεpε se meka se, mfee dumien a εye əhene Artasasta ahennie mfee aduonu kōsi mfee aduasa mmienu so a meyεε amrado wō Yuda no, me ne m'adwumayefoo nnyee yen akōnhomabōdeε da. 15 Yei ne nsonsonoeε kesee a eda yεne amradofoo a wōdii əkan no ntam, əfiri se, wōde asodie kesee too əmanfoō no so. Na daa wōgye nnuane ne nsā ka a əkari gram ahanan ne aduosia ho firi nnipa no ho. Mpo, wōn aboafoo faa ho didii əmanfoō no ho. Nanso, esiane suro a na mesuro Onyankopōn no enti, mamfa saa əkwan no so. 16 Mekum me ho maa əfasuo no ho adwumayε, na mampε se menya asase biara. Mehweε se m'adwumayefoo nyinaa de wōn berε beyε adwuma wō əfasuo no ho. 17 Mammisa hwhee, nso na əberε biara mema Yudafoō adwumayefoo oha aduonum didi wō me didipono so a, ahohoo a wōfifiri nsase foforo so nka ho. 18 Nneema a na əho hia me da biara a εye m'ankasa me ka no ye nantwie baako, nnwan akεesε nsia ne nkoko bebree. Na dadu biara, na εεε se yenya nsā ahodoō nyinaa bi. Nanso, mannye amrado akōnhomabōdeε biara, əfiri se, na əmanfoō no wō ahokyere mu dada. 19 Ao me Onyankopōn, kae deε mayε ama nnipa yi, na hyira me.

6 Eberε a Sanbalat, Tobia, Arabni Gesem ne yen atamfoō nkaεε no hunuu se masiesie əfasuo no awie a əkwan biara nneda ntam a εnso yεnsisii apono no, 2

Sanbalat ne Gesem de nkra bree me se, menhyia wōn nkuraa no baako a εwō Ono tata so. Nanso, mehunuu se wōrepam me tiri so, 3 enti memaa wōn mmuaεε se, "Mereye adwuma kesee bi a merentumi nnyae mmehyia mo." 4 Wōtoo me saa nkra no mpεn εnan. Ne nyinaa mu, memaa mmuaεε korō no ara. 5 Ne mpεn enum so no, Sanbalat əsomfoō kura krataa a wōatwεrε baεε. 6 Na krataa no mu nseñ nie: "Gesem aka akyere me se, baabiara a əbeko no, əte se wo ne Yudafoō no repam aye dōm, na εno enti na woresiesie əfasuo no. Dee əka ne se, wōpε se wobedi wōn so əhene. 7 Əko so ka se, woayi adiyifoo bi se wōnhyε wo ho nkōm wō Yerusalem se, 'Monhwε! Əhene bi wō Yuda!' Εεε se wogye to mu se, saa aseñ yi beduru əhene aso mu, enti εεε se woba, na wo ne me bekā ho aseñ." 8 Mebuua se, "Wonim se woretwa ator. Aseñ a woreka no, nokore baako koraa nni mu." 9 Huna na na wōpε se wohunahuna yen. Na wōsusū se wōbetumi abu yen aba mu na yεgyae adwuma no ye. εno enti, mebōo mpaεε se menya ahoōden de atoa dwumadie no so. 10 Akyire no, mekōsraa Delaia babarima a əye Mehetabel nana Semaia a əhyε ne fie na ənñko baabiara no. Əkaa se, "Ma yen nhylia wō Onyankopōn asōredan no mu, na yεmmram apono no akyi. W'atamfoō reba abekum wo anadwo yi." 11 Na mebuua se, "Enti, εεε se obi a əte se me dwane amanehunu anaa? Enti, εεε se obi a əte se me bekō akohinta Asōredan mu de apere me nkwa anaa? Dabi, merenyε saal!" 12 Mehunuu se Onyankopōn nkasa nkyereε no, na ne nkōm a əhyεε no tia me, əfiri se, Tobia ne Sanbalat abō no paa. 13 Na wōsusū se wōbehunahuna me, na mafa n'adwenkyereε no so aye bōne, na wōnam so abō me sobōo, aseε me din. 14 Ao me Onyankopōn, kae bōne a Tobia ne Sanbalat aye no nyinaa. Na kae odiyifoo baa Noadiah ne adiyifoo a wōte se əno a wōpε se wohunahuna me no. 15 Enti, Elul bosome (bseyε Əsanna) da a ətō so mmienu no, wōwiee əfasuo no nsiesie, nnafua aduonum mmienu a wōhyεε dwumadie no ase. 16 Əberε a yen atamfoō ne aman a wōatwa yen ho ahyia teεε no, wōsuroεε, na εma wōbotεε. Wōhunuu se Onyankopōn mmoa na wōde aye adwuma no. 17 Saa nnafua aduonum mmienu no mu, nkrataa bebree dii akōneaba wō Tobia ne Yuda adwumayefoo no ntam. 18 Əfiri se, na Yudafoō bebree aka ntam se, wōbesom no. Afei, na Tobia ase ne Arah babarima Sekania. Na Sekania babarima Yehohanan nso aware Berekia babarima Mesulam babaa. 19 Wōkōo so kaa

sedeet Tobia ho ye nwanwa fa no kyeret me, na afei, wokaa biribira a mekaet nso kyeret no. Na Tobia de ahunahuna nkrataa bebree bree me.

7 Wōwiee ḥfasuo no, na mesisii apono no wieet akyi, woyiyii apono no anohwefoo, nnwomtofooo ne Lewifoo. **2** Meyii me nuabarima Hanani se one Hanania nni Yerusalem so. Na Hanania ye ḥrahene a ḥhwe aban no so, na ḥye ḥnokwafaa a ḥsuro Onyame sene afoforo bebree. **3** Meka kyeret won se, “Adekyees mu, se ahuhuro ba a, mommma apono no ano nna ho. Na se aponoanohwefoo wo adwuma mu koraa a, montoto mu, na mommram no. Monyi won a wotete Yerusalem no bi, na wōnnwen a obiara ba ne ḥbere a woahye ama no no ḥperepere. Ebi bēwēn wo awenees ho, na ebi nso awen wo won ankasa afie anim.” **4** Saa ḥbere no na kuropōn no so, na emu da ho, nanso na nnipa no nnōoso. Afie kakra bi na na esisi kuropōn no mu. **5** Na me Onyankopon maa me adwene se memfre kuropōn no mu ntuanofoo ne ḥmanfooo no nyinaa nhyaia, na wōntwēre won din. Na mahunu nnipa a wōdii ḥkan sane baa Yuda no abusuadua nwoma. Nsem a na wōatwēre agu mu nie: **6** Yeinom ne Yudafaa a wōtwaa won asuo kō amantam bi so, na wōfiri nnommumfa mu sane baa Yerusalem ne Yuda nkuro afoforo so. ḥhene Nebukadnessar na otwaa won asuo kō Babilonia. **7** Won ntuanofoo ye Serubabel, Yesua, Nehemia, Asaria, Raamia, Nahamani, Mordekai, Bilsan, Misperet, Bigwai, Nehum ne Baana. Israelfoo dodoa a wōfiri asutwa mu baeet no nie: **8** Abusuafooo dodoa nie: Paros 2,172 **9** Sefatia 372 **10** Arah 652 **11** Pahat-Moab (Yesua ne Yoab asefao) 2,818 **12** Elam 1,254 **13** Satu 845 **14** Sakai 760 **15** Bani 648 **16** Bebai 628 **17** Asgad 2,322 **18** Adonikam 667 **19** Bigwai 2,067 **20** Adin 655 **21** Ater (Hesekia asefao) 98 **22** Hasum 328 **23** Besai 324 **24** Harif 112 **25** Gibar 95 **26** Mmarima a wōfiri Betlehem ne Netofa 188 **27** Anatot 128 **28** Bet-Asmawet 42 **29** Kiriat-Yearim, Kefira ne Beerot 743 **30** Rama ne Geba 621 **31** Mikmas 122 **32** Bet-El ne Ai 123 **33** Nebo 52 **34** Elam 1,254 **35** Harim 320 **36** Yeriko 345 **37** Lod, Hadid ne Ono 721 **38** Senaa 3,930 **39** Yeinom ne asəfao a wōfiri asutwa mu baeet: Yedaia (Yesua fie mufooo) asefao 973 **40** Imer asefao 1,052 **41** Pashur asefao 1,247 **42** Harim asefao 1,017 **43** Yeinom ne Lewifoo a wōfiri asutwa mu baeet: Yesua (Kadmiel ne Hodewa fiefao) asefao 74 **44** Nnwontofoo: Asaf asefao 148 **45** Asoredan Aponoanohwefoo: Salum, Ater, Talmon asefao, Akub, Hatita ne Sobai asefao 138 **46**

Asoredan mu asomfooo: Siha, Hasufa, Tabaot asefao, **47** Keros, Siah, Padon asefao, **48** Lebana, Hagaba, Salmai asefao, **49** Hanan, Gidel, Gahar asefao, **50** Reaia, Resin, Nekoda asefao, **51** Gasam, Usa, Paseah asefao, **52** Besai, Meuniim, Nefusim asefao, **53** Bakbul, Hakufa, Harhur asefao, **54** Baslut, Mehida, Harsa asefao, **55** Barkos, Sisera, Tema asefao, **56** Nesia ne Hatifa asefao **57** ḥhene Salomo asefao asomfooo a wofiri asutwa mu baeet no nie: Sotai, Soferet, Perida asefao, **58** Yaala, Darkon, Gidel asefao, **59** Sefatia, Hatil, Pokeret-Hasebaim ne Ami asefao, **60** Asoredan mu asomfooo ne Salomo asomfooo asefao no nyinaa na won dodoa ye 392 **61** Ekuo foforo bi a saa ḥbere yi wōfiri Tel-Melah, Tel-Harsa, Kerub, Adon ne Imer sane baa Yerusalem, nanso, wōantumi ankyere mu yie se, won anaa won abusuafaa no ase firi Israel: **62** Delaia, Tobia ne Nekoda asefao no ka saa kuo yi ho, na won dodoa ye 642 **63** Asəfao baasa a won din de Habaia, Hakos ne Barsilai asefao nso baa Yerusalem. (Na saa Barsilai yi aware Barsilai a ḥfiri Gilead mmammaa no baako ama waafa ḥbaa no abusua din.) **64** Nanso, na wōayera won abusuadua nwoma no enti wōamma won ho ḥkwan amma wōansom se asəfao. **65** Na amrado no mma ḥkwan mma wōnnni aforeba nnuane mu kyefaa mpo, gye se ḥsəfao bi de ntonto kronkron bō a wōfre no Urim ne Tumim akyere won gyinabea wō saa asem yi ho. **66** Enti nnipa a wōsane baa Yuda no nyinaa dodoa ye, **67** a eno akyi, asomfooo a wōye mmaa ne mmarima a emu ye nnwomtofooo. **68** Wōde aponkō ahanson ne aduasa nsia mfunumpōnkō ahanu ne aduanan enum. **69** Nyoma ahanan ne aduasa enum ne mfunumu mpem nsia ahanson ne aduonu. **70** Abusua no bi ntuanofoo maa dwumadie no ho akyedee. Amrado no too sikakorabea no mu sikakokōo pranpran apem, sikakokōo atam aduonum ne asəfotadee ahanum ne aduasa. **71** Ntuanofoo no bi ka bōo mu, too sikakorabea no mu sikakokōo pranpran ḥpeduonu, na ebinom nso maa dwetē nsania kilogram mpem mmienu ahanu ne aduonu de boaa adwuma no. **72** Nnipa a wōaka no nso maa sikakokōo pranpran ḥpeduonu ne dwetē beye kilogram mpem ne ahanu ne asəfotadee aduosia nson. **73** Enti, asafao, Lewifoo, aponoanohwefoo, nnwomtofooo, Asoredan mu asomfooo ne nnipa no bi, ne Israelfoo a wōaka nyinaa bōo atenasese wō won ankasa nkuro so. ḥbosome Tisri (beyē ḥbo ne Ahinime ntam) mfimfini mu a Israelfoo akoko won nkuro so no,

8 ḥomanfoo no nyinaa hyiaa wō wōn nsuseneeε ερόνο
no ano. ḥomanfoo no ka kyereε Esra a εγε mmara
no kyerekyereni se ḥonkenkan Mose mmara a Awurade
ahye se Israelfoo nni so no. **2** Enti, bosome Tisri
(beyε Ahinime) da a ετο so nwətwe no, ḥosoo Esra de
krataa mmoboeε a mmara no wō mu no baa badwa
no a mmarima ne mmaa ne mmofra a woanyini te
asem ase no anim. **3** ḥde n'ani kyereε adwaberem
wō nsuseneeε ερόνο no ano, firi anopahema kosii
owigyinaεε kenkanee mmara no den, maa obiara a οτε
asee no teeε. ḥomanfoo no nyinaa wenee wōn aso, tiee
mmara no. **4** Esra a εγε mmara no kyerekyereni no
gyinaa apa tenten bi a wōsi maa saa da no so. Nnipa a
na wōginyagyna ne nifa so no no din de Matitia, Sema,
Anaia, Uria, Hilkia ne Maaseia. Wōn a na wōginyagyna
ne berkum so no no din de Pedaia, Misael, Malkia,
Hasum, Hasbadana, Sakaria ne Mesulam. **5** Esra
gyinaa apa no so a nnipa dōm no nyinaa hunu no.
Ebere a wōhunu se wabue nwoma no mu no, wōn
nyinaa sōresore gyinaa wōn nan so. **6** Na Esra kamfoo
Awurade, Otumfoo Onyankopon, na ḥomanfoo no bo
gyee so se, “Amen! Amen!” wō ebere a wōmemaa
wōn nsa so kyereε ḥosoro. Afei, wōkotokotoεε, somm
Awurade a wōn anim butubutu fam. **7** Afei, Lewifoo
a wōn din de Yesua, Bani, Serebia, Yamin, Akub,
Sabetai, Hodia, Maaseia, Kelita, Asaria, Yosabad,
Hanan ne Pelaia kyereε ḥomanfoo a wōginyagyna ho
no dee wōnye. **8** ḥonkenkan firii Onyankopon mmara
nwoma no mu kyereε wōn dee wōkenkan no ase,
boaa ḥomanfoo no ma wōtee twerepēn biara ase. **9**
Na amrado Nehemia, ḥosoo Esra a εγε mmara no
kyerekyereni ne Lewifoo a na wōrekyerεkyere aseε
akyere ḥomanfoo no ka kyereε wōn se, “Monnsu eda a
εte se yei! Efiri se, enne ye eda kronkron wo Awurade,
mo Onyankopon, anim.” Nnipa no tee mmara no mu
nsem no, won nyinaa suic. **10** Na Nehemia toaa so se,
“Momfa nnuane pa ne anonnee a εye de nkodi afahye
no na mo ne wōn a wōnni nnuane pa a wōanoa no
nnidi. Enne ye da kronkron wo Awurade anim. Monnni
abooboo ne awerεhoo, na Awurade mu anigyeε no
ye ahoođen.” **11** Na Lewifoo no nso kasaa se, “Hwe!
Monnsu. Efiri se, enne ye eda kronkron” de dwodwo
wōn. **12** Na nnipa no kōdidiεε, kyee nnuane, nomeεε,
dii daponna no anigyeε so, efiri se, wōtee Onyankopon
nsem, tee aseε. **13** Na bosome Tisri (beyε Ahinime) a
ετο so nkron no, mmusua ntuanofoo no ne asəoo no
ne Lewifoo no ne Esra hyiaeε se, wōrekə mmara no

mu fekofekə. **14** Wōkōo mmara no mu no, wōhunu se,
Awurade nam Mose so ahye se, εse se Israelfoo no
tena asese mu afahye a wōrebedi no saa bosome no
mu no. **15** Waka se, εse se wōbō nhye no ho dawuro
wō wōn nkuro nyinaa so, ne titire no, Yerusalem
nam so aka akyere ḥomanfoo no se, wōnkō nkokoε
so nkōpe ngo dua mman, kranksu mman, ohwannua
mman, εbere ne nnua kusukusu mman, na wōmfā
mmebōbō asese ntēna mu, sedes wōatwēr no mmara
no mu no. **16** Enti, nnipa no kōtwitwaa mman, na
wōde sisii asese wō wōn afie, wōn adihə, Onyankopon
asoredan adihə anaa adwaberem a εwōwō asutene
apono no ne Efraim apono no mu. **17** Enti, obiara a
wafiri nnedusom mu aba no kōtenaa saa asese yi
mu afahyeberε no nnanson mu, na obiara ani gyee
yie. Efiri Nun babarima Yosua berε se no, Israelfoo
anni afahye no saa εkwan yi so. **18** Esra kenkan firii
Onyankopon mmara nwoma no mu wō afahye no mu
nnanson no mu da biara. Afei, Tisri bosome (beyε
Ahinime) da a ετο so dunum no, wōyεε nhymamu
anibereε se, sedes Mose mmara hwehwε no.

9 Bosome Tisri (beyε Ahinime) eda a ετο so aduasa
baako no, ḥomanfoo no boaa wōn ho ano, dii
mmuada, firaayitoma, tuu mfuturo petee wōn tirim.
2 Ebere a wōreka wōn ankasa bōne ne wōn agyanom
bōne no, Israelfoo no twee wōn ho firii ananafoo
nyinaa ho. **3** Wōkenkan Awurade, wōn Onyankopon,
mmara nwoma no den beyε se nnonlhwere mmiensa
kyereε wōn. Afei, wōde nnonlhwere mmiensa bio kekaa
wōn bōne nnidisoεε nnidisoεε wō ebere a na wōresom
Awurade, wōn Onyankopon. **4** Na Lewifoo no bi gyina
ntrapoe so reteam frē Awurade, wōn Onyankopon.
Saa nnipa no ne Yesua, Bani, Kadmiel, Sebania, Buni,
Serebia, Bani ne Kenani. **5** Afei, Lewifoo ntuanofoo
a wōne Yesua, Kadmiel, Bani, Hasabnia, Serebia,
Hodia, Sebania ne Petahia teaam frē ḥomanfoo no se,
“Monsore nkamfo Awurade, mo Onyankopon, efiri
se, οτε ho afebōo!” Wōtoaa so se, “Monkamfo ne din
kronkron no. Eso sene sedes yebetumi adwene anaa
dee yebeka. **6** Wo nko ara ne Awurade. Wo na wōbō
ᬁosoro ne ḥosoro mu ḥosoro ne nsoromma nyinaa. Wo na
wōbō asase ne dee εwō so nyinaa ne εpo ne dee εwō
mu nyinaa. Wo na wokora biribiara so ma no nkwa,
na ḥosoro abəoo nyinaa som wo. **7** “Woyε Awurade
Onyankopon a woyii Abram firii Ur a εwō Kaldea asase
so, sane too no edin Abraham. **8** Odi wo nokore no, wo
ne no yee apam se, wōde Kanaanfoo, Hetifoo, Perisifoo

Yebusifoo ne Gergasifoo asase bema one n'asefoo. Na wodii wo bɔhye so, εfiri se, daa wodi w'asem so. 9 “Wohunuu amane ne awereho a yen agyanom koo mu wɔ Misraim, na wotee wɔn su firi Epo Kekə no ho. 10 Woyee nsenkyerennet a εye hu ne anwanwadee kyere Farao, n'asomfoo ne ne manfo nyinaa, εfiri se, na wonim nhyeso ɛkwan a na Misraimfo no de wɔn fa so. Wowo animuonyam a ahjeta a ani mpa so da. 11 Wopaeε epo mu maa wo nkurofoo, sdede wobetumi afa asase weseε so. Na wopuaa wɔn atamfoo guu epo bunu mu. Wɔmemem se aboo wɔ nsubunu a emu dɔ no ase. 12 Wonam omununkum fadum so dii yen agyanom anim awia ne ogya fadum so, dii wɔn anim anadwo sdede wobehunu ɛkwan. 13 “Wosianee bepo Sinai, kasa kyere wɔn firi ɔsoro. Wode mmara a εye turodo ne ahyedee a εye nokore bres wɔn. 14 Wokyerε wɔn mmara a εfa wo homeda kronkron ho. Na wonam wo ɔsomfo Mose so hyee wɔn sdede wɔnsi nni w'ahyedee ne wo mmara no nyinaa so. 15 Ebere a ekɔm de wɔn no, womaa wɔn burodo a εfiri ɔsoro ne nsuo a εfiri ɔbotan mu wɔ ebere a sukɔm de wɔn no. Wohyee wɔn se wɔnkɔfa asase a woaka ho ntam se wode bema wɔn no. 16 “Nanso, yen agyanom yee ahantāne asoden, na wɔanni w'ahyedee so. 17 Wɔantie, na wɔankae w'anwanwadee a woye maa wɔn no. Mmom, woyee dɔm yii ntuanoni se onsan mfa wɔn nkɔ wɔn nkoasom mu wo Misraim. Nanso, woye ɔfakyefoo, ahumməborɔ ne ɔdomfo Onyankopon a wo bo kyere fu na w'adøeø døøso. Woannya wɔn 18 wɔ ebere a woyee ohoni seso a ɔte se nantwie ba na wɔkaa se, ‘Yei ne mo nyame a ɔyii mo firi Misraim no.’ Woyee bɔne, kekaa abususem a εye hu. 19 “Nanso, wo mmɔborɔhunu mu, woannya wɔn amma wɔanwuwu wɔ esere no so. Omununkum fadum no koo so dii wɔn anim awia, na ogya fadum no kyere wɔn ɛkwan anadwo. 20 Wosomaa wo honhom pa no kyere wɔn dee wɔnye, na woannya se wobema wɔn burodo afiri soro anaa nsuo wɔ ebere a sukɔm de wɔn. 21 Wohwee wɔn so mfees aduanan wɔ esere so. Saa ebere no, biribiara anhia wɔn. Wɔn ntadee antete, na wɔn anan ase antaatae. 22 “Woboaayen agyanom, ma wɔdii ahemman akεsε ne aman bebree so, na wode wo nkurofoo duaa aman no afanan nyinaa so. Wɔfaa ɔhene Sihon a ɔfiri Hesbon ne Basanhene Og asase no nyinaa. 23 Womaa wɔn asefoo døøso se ɔsoro nsoromma, na wode wɔn baa asase a woahye wɔn agyanom ho bɔ no so. 24 Wɔkɔfaa asase no.

Wobree aman no nyinaa ase wɔ wɔn anim. Na, mpo, ahemfo ne Kanaanfo a wɔtenaa asase no so no tumi saε. Wo nkurofoo ne wɔn dii no sdede wɔpε. 25 Yen agyanom faa nkuro a wɔabɔ ho ban ne nsase beree no. Wɔfaa afie a nnepa wɔ mu ne nsusenee a wɔatutu dada no ne bobefuo ne ngofuo ne nnuabafuo no bebree. Enti, wɔdidiis ara kɔsii se wɔdodɔree, yee akεsε, na wɔn ani gyee wɔn ho wɔ wo nhira mu. 26 “Nanso, yeinom nyinaa akyi no, woyee asoden, yee dɔm tiaa wo. Wɔtoo wo mmara no guu nkyen. Wɔkunkumm adiyifo no a wɔhyee wɔn nkuran se wɔnsane mmra wo nkyen no, na wɔkaa abususem a εye hu. 27 Enti, wode wɔn hyee wɔn atamfoo nsa. Nanso, wɔn amanehunu mu no, wɔsu free wo, na wotiee wɔn firi ɔsoro. Na ahumməborɔ a eso mu, wosomaa agyeefoo a wogye wɔn firi wɔn atamfoo nsa. 28 “Nanso, na nneema nyinaa rekɔ so yie no, wo manfo sane koo bɔne mu bio, na wosane maa wɔn atamfoo dii wɔn so. Nanso, ebere biara a wo nkurofoo besu afre wo bio, ape mmoa no, wotiee bio firi ɔsoro. W'ahumməborɔ nwanwa enti, wogye wɔn ntoatoasoo. 29 “Woboo wɔn kɔkɔ se, wɔnsane mmɔdi wo mmara no so nanso, woyee ahomasoo ne asoden a wɔanni w'ahyedee no so. Wɔanni wo mmara a se nnipa di so a, wɔnam so benya nkwa. Nanso, wɔnam ahomasoo so danee wɔn akyi kyere wɔ a wɔampe se wɔbetie wo. 30 Wo dɔ enti, wonyaa wɔn ho ntoboasee mfees bebree. Wosomaa wo honhom a ɔnam adiyifo so bɔɔ wɔn kɔkɔ faa wɔn bɔne ho. Nanso, ekɔka he ara a, wɔntie. Enti, bio, womaa abosonsomfoo a wɔwɔ asase yi so no ho kwan, ma wɔdii wɔn so. 31 Nanso, wo mmɔborɔhunu a edøøso enti, woantore wɔn ase anaa woannya wɔn afeboø. Woye ɔdomfo ne ahumməborɔ Onyankopon. 32 “Afei, yen Onyankopon, ɔkεsε, otumfo ne ɔnwanwani Onyankopon a ne dɔ apam a oyee no ɔmmu so, mma yen amanehunu a yekɔ mu no nyinaa nnye ɔkwa wɔ w'anim. ɔhaw kesee aba yen ne yen ahemfo, yen ahenemma ne asfɔo ne adiyifo ne yen agyanom so, firi ebere a Asiria ahemfo didii yen so nkonom, de besi saa ebere yi. 33 Ebere biara a wobetwe yen aso no, na εfata. Yeayε bɔne kesee a wotwe yen aso sdede εsε wɔ so. 34 Yen ahemfo, ahenemma, asfɔo, ne yen agyanom no anni wo mmara so anaa w'ahyedee ne wo kɔkɔbɔ denden no so. 35 Mpo, ebere a wɔn ankasa nyaa wɔn ahemman no, wɔnsom wo wɔ ebere a woahwie w'ayamyε adom agu wɔn so no. Womaa

won nsase pa akesee nanso, waannu won ho amfiri won amumuyesem ho. **36** “Enti, seesei, yehe nkao wo asase a nnepa abu so wo so a wode maa yen agyanom no so. Dodoa yi nyinaa mu, yehe nkao. **37** Afudee a ebu so boro so no nyinaa akodi ahemfo a esiane yen bone enti, woatu won se wənhwə yen so no nsam. Wəwə yen ne yen anantwie so tumi. Yesom won sedee wəpe, na yewo ahokyere kesees mu. **38** “Yeinom nyinaa akyi, yenam nkurukyire so rehye bo a emu ye den. Saa nsəano krataa yi mu na yen ahenemma ne Lewifoo ne asəfəo din wo.”

10 Nwoma a wəgye too mu na wəsəo ano, saa edin yi na na ewo mu: Hakalia babarima Nehemia a na eye amrado. Asəfəo a wəde won nsa hyee asees no ne Sedekia, **2** Seraia, Asaria, Yeremia, **3** Pashur, Amaria, Malkia, **4** Hatus, Sebania, Maluk, **5** Harim, Meremot, Obadia, **6** Daniel, Gineton, Baruk, **7** Mesulam, Abia, Miyamin, **8** Maasia, Bilgai ne Semaia. Yeinom ne asəfəo no. **9** Lewifoo a wəde won nsa hyee asees no ne: Asania babarima Yesua, Binui a əfiri Henadad abusua mu, Kadmiel, **10** ne won mfefoo Lewifoo a, wəne: Sebania, Hodia, Kelita, Pelaia, Hanan, **11** Mika, Rehob, Hasabia, **12** Sakur, Serebia, Sebania, **13** Hodia, Bani ne Beninu. **14** Ntuanofoo a wəde won nsa hyee asees no ne: Paros, Pahat-Moab, Elam, Satu, Bani, **15** Buni, Asgad, Bebai, **16** Adoniya, Bigwai, Adin, **17** Ater, Hesekia, Asur, **18** Hodia, Hasum, Besai, **19** Harif, Anatot, Nebai, **20** Magpias, Mesulam, Hesir, **21** Mesesabel, Sadok, Yadua, **22** Pelatia, Hanan, Anaia, **23** Hosea, Hanania, Hasub, **24** Halohes, Pilha, Sobek, **25** Rehum, Hasabna, Maaseia, **26** Ahiya, Hanan, Anan, **27** Maluk, Harim, Baana. **28** “Nnipa no nkaees a wəye asəfəo, Lewifoo, aponoanohwefoo, nnwomtfooo, Asoredan mu asomfooo ne won a wəatwe won ho afiri abosonsomfooo a wəwo asase no so nyinaa, sedee wəbesom Onyankopon, na wəanyinyini a wəte asem ase no, **29** won nyinaa firi akoma pa mu kaa ntam, de kyekyeree won ho. Wəkaa ntam dii nse se, se wəbu Onyankopon mmara a ənam ne əsomfooo Mose so de abre won no so a, nnome biara a Onyankopon de bəba won so no, wəpene so. Wəfiri akoma mu hyee bo se, wəbeto won bo adi Awurade, won Wura, ahyedee ne ne mmara nyinaa so. **30** “Yehe bo se, yerenmaa yen mmammarima nware abosonsomfooo a wəwo asase no so, na saa ara nso na yerenmaa yen mmammarima nso nware won mmammaa. **31** “Yesane hye bo se, se nnipa a wəwo asase no so de adwadee anaa atoko ba beton no homeda anaa əda kronkron

bi a, yerenento bi. Na yehe bo se, yerenye adwuma biara mfees nson a ebeba biara mu, na eka biara a Yudafoofor bi de yen no, yebetwam. **32** “Dee eka ho ne se, yehe bo se, yebetua Asoredan afirinhyia too a wəahye yen se yentua a eye dwete gram enan, sedee ebema wəanya sika bebree de abo yen Onyankopon Asoredan no ho bra. **33** Yei beboa ama yeanya Hyiadan mu Burodo no, na yeatumi abo atokoo ne ohyees afodee berə ano berə ano, abo homeda afodee hodoo, adi obosome fofor afahye ahodoo ne dapɔnna ahodoo no. Saa ara na ebema yeatumi abo kronkronye afodee ne bone ho afodee se mpatadee ama Israel. Afei, ebeboa ama yeanya nneema bi a eho behia ama yen Onyankopon Asoredan no ho adwumayε. **34** “Yeabo ntonto hodo, ahunu afe biara mu mmere a efata se asəfəo, Lewifoo ne əmanfooo no abusuafooo de nnyensin ba Onyankopon asoredan ho na wəhye no Awurade, yen Onyankopon aforebukyia so, sedee mmara no kyere no. **35** “Yehe bo se, daa yede otwakane biara mu kyefə bi, se eye asaseduane anaa aduaba a efiri nnua so beba Awurade Asoredan mu. **36** “Yepene so se, yede yen mmammarima a wəye abakan ne yen anantwie ne yen nnwan mmakan bəma Onyankopon, sedee mmara no kyere no. Yede won bəma asəfəo a wəsom wə yen Onyankopon Asoredan mu no. **37** “Yebekora mfudee no nyinaa wə yen Onyankopon Asoredan adekoradan mu. Yede yen asikyiresiam a eye pa ara ne atokoo nkaees aforebədəe, yen nnuuba papa ne yen nsə fofor papa ne ngo beba. Na yehe bo se, yede yen mfudee biara a efiri yen asase so nkyemu edu mu baako bəbre Lewifoo, efiri se, won na wəgyegye ntotosoo dudu no wə yen nkuraase. **38** Əsəfəo a əye Aaron aseni bəka Lewifoo no ho wə eberə a wəregyegye ntotosoo dudu no. Na biribiara a wəbegye se ntotosoo dudu no, Lewifoo de mu nkyemu edu mu baako bəko yen Onyankopon Asoredan no mu, na wəde akəsi adekoradan no mu. **39** Ese se əmanfooo no ne Lewifoo no de afrebedee a eye atokoo, nsə fofor ne ngo no begu adekoradee kronkron a eben asəfəo a wəresom no, aponoanohwefoo ne nnwomtfooo no wə Asoredan no mu. “Enti, yebə mu hye bo se yerenoto yen Onyankopon Asoredan no ase.”

11 Afei, saa eberə yi, na əmanfooo no ntuanofoo tete Yerusalem, kuropən kronkron no mu. Wəbəo ntonto kronkron wə nnipa no a a wətete Yuda ne Benyamin nkuro bi no so, yii mu nkyemu edu mu

baako, ma wən nso kotenaa hə. Na nkaes no dee, wotenaas dee wote hə ara. 2 Na əmanfoo no kamfoo obiara a əfiri ne pe mu sane kotenaa Yerusalem no. 3 Amantam mu mpanimfoo a wəbaa Yerusalem no din na wəatwəre wo ha yi. Əmanfoo no mu fa kəseə a wəye asəfoo, Lewifoo, Asoredan mu asomfoo ne Salomo asomfoo asefəo no kə so tenaa wən ankasa afie mu wə Yuda nkuro ahodoo so, 4 nanso, nnipa no bi a wəfiri Yuda ne Benyamin mu no sane kotenaa Yerusalem. Yuda abusuakuo mu nnipa no nie: Usia babarima Ataia, Sakaria babarima, Amaria babarima, Sefatia babarima, Mahalalel babarima a əfiri Peres abusua mu; 5 Baruk babarima Maaseia, Kol-Hose babarima, Hasaia babarima, Adaia babarima, Yoarib babarima, Sakaria babarima a əfiri Sela abusua mu. 6 Afei, na Peres asefəo ahanan ne aduosia nwətwe a wədi mu no na na wote Yerusalem. 7 Benyamin abusuakuo no mu nnipa nie: Mesulam babarima Salu, Yoed babarima, Pedaia babarima, Kolaia babarima, Maaseia babarima, Itiel babarima ne Yesaia babarima; 8 na n'akyiri no na Gabai ne Salai, ne abusuafəo ahankron aduonu nwətwe ba. 9 Wən panin pa ara no ne Sikri babarima Yoel na Hasenua, a əye kuropən no sohwəfəo abadiakyire babarima Yuda boaa no. 10 Asəfəo no mu nnipa nie: Yoarib babarima Yedaia; Yakin; 11 ne Hilkia babarima Seraia, Mesulam babarima, Sadok babarima, Meraiot babarima ne Ahitub a na əye Onyankopən Asoredan no sohwəfəo babarima, 12 ne wən mfefəo aha nwətwe aduonu mmienu a, na wəye adwuma wə Asoredan no mu, ne Yeroham babarima Adaia, Pelalia babarima, Amsi babarima, Sakaria babarima, Pashur babarima, Malkia babarima 13 ne ne mfefəo ahanu aduanan mmienu a wəye wən mmusua ntuanofoo. Wən a na wəka ho nso ne Asarel babarima Amasai, Ahsai babarima, Mesilemot babarima, Imer babarima 14 ne ne mfefəo atitire oha aduonu nwətwe. Wən panin pa ara a ətua wən ano no ne Hagedolim babarima Sabdiel. 15 Lewifoo no nso nie: Hasub babarima Semaia, Asrikam babarima, Hasabia babarima, Buni babarima; 16 ne Sabetai ne Yosabad a na wəhwə Onyankopən Asoredan no mfikyire dwumadie so; 17 Mika babarima Matania, Sabdi babarima a əye Asaf aseni a əde mpaeəbo buue aseda afədees som ano; Bakbukia a na əye Matania abadiakyire ne Samua babarima Abda, Galal babarima, Yedutun babarima. 18 Ne nyinaa mu, na Lewifoo ahanu aduəwətwe ənan na na wəwə kuropən kronkron no

mu. 19 Aponoanohwəfəo no nie: Akub, Salmon ne wən mfefəo oha aduon mmienu a na wəwen wə apono no ano. 20 Asəfəo a aka no, Lewifoo ne Israelfoo nkaes no tenatenaas Yudaman mu baabiara a wən agyapadee wə. 21 Nanso, Asoredan mu asomfoo no a na wən ntuanofoo ye Siha ne Gispa no dee, wən nyinaa kotenaa Ofel kokoo so. 22 Na əpanin pa ara a ətua Lewifoo a wəwo Yerusalem ano no ne Bani babarima Usi, Hasabia babarima, Matania babarima, Mika babarima a əye Asaf aseni, a na n'abusuafoo somm se nnwomtotoo wə Onyankopən asoredan mu no. 23 Na wəhyə əhene mmara a əkyere dee eṣe se wəye da biara no ase. 24 Mesesabel babarima Petahia a əye Yuda babarima Serah aseni no ye əhene ananmusini wə əman no amammuo mu. 25 Yudafoə no bi tenaa Kiriat-Arba ne ne nkuraasee, Dibon ne ne nkuraasee ne Yekabseel ne ne nkuraasee. 26 Wətenatenaas Yesua, Molada, Bet-Pelet, 27 Hasar-Sual, Beer-Seba ne eho nkuraa so, 28 Siklag ne Mekona ne eho nkuraa so. 29 Na wətete En-Rimon, Sora, Yarmut, 30 Sanoa ne Adulam ne wən nkuraa so nso. Na wətete Lakis ne ne mfuo a əbemmən hə no so ne Asekə ne ne nkuraa so nso. Enti, Yudafoə no tenatenaas sase a əfiri Beer-Seba kəsi Hinom bənhwa no mu. 31 Benyamin nkurofəo no bi tenaa Geba, Mikmas, Aya ne Bet-El ne eho nkuraa so. 32 Ebinom nso tenatenaas Anatot, Nob, Anania, 33 Hasor, Rama, Gitaim, 34 Hadid, Seboim, Nebalat, 35 Lod, Ono ne Adwumfoo Bənhwa mu nso. 36 Wəmaa Lewifoo a na wətete Yuda no bi kəkaa Benyamin abusuakuo no ho, ne wən tenae.

12 Saa nnipa yi ne asəfəo ne Lewifoo a wəne Sealtil babarima Serubabel ne əsəfəpanin Yesua sanee wən akyi no: Seraia, Yeremia, Esra, 2 Amaria, Maluk, Hatus, 3 Sekania, Rehum, Meremot, 4 Ido, Ginetoī, Abia, 5 Miamin, Maadia, Bilga, 6 Semaia, Yoarib, Yedaia, 7 Salu, Amok, Hilkia ne Yedaia. Yesua əbere so no, na yeinom ne asofoo ntuanofoo ne wən mfefəo. 8 Lewifoo a wəne wən sanee wən akyi no nie: Yesua, Binui Kadmiel, Serebia, Yuda, Matania a na əne ne mfefəo na na wəhwə aseda nnwom so no. 9 Na se wəresom a, wən mfefəo Bakbukia ne Uni sore gyina ne wən di nhwəanimu. 10 Əsəfəpanin Yesua woo Yoiakim, Yoiakim woo Eliasib, Eliasib woo Yoiada, 11 na Yoiada woo Yonatan, na Yonatan woo Yadua. 12 Əbere a Yoiakim ye əsəfəpanin no, na asəfəo mmusua mu ntuanofoo no ne: Meraia a ətua Seraia abusua ano. Hanania a ətua Yeremia abusua ano. 13 Mesulam

a ətua Esra abusua ano. Yehohanan a ətua Amaria abusua ano. **14** Yonatan a ətua Maluki abusua ano. Yosef a ətua Sebania abusua ano. **15** Adna a ətua Harim abusua ano. Helkai a ətua Meraiot abusua ano. **16** Sakaria a ətua Ido abusua ano. Mesulam a ətua Gineton abusua ano. **17** Sikri a ətua Abia abusua ano. Miniamin ne Moadia abusua nso əye Piltai. **18** Samua a ətua Bilga abusua ano. Yehonatan a ətua Semaia abusua ano. **19** Matenai a ətua Yoiarib abusua ano. Usi a ətua Yedaia abusua ano. **20** Kalai a ətua Salai abusua ano. Eber a ətua Amok abusua ano. **21** Hasabia a ətua Hilkia abusua ano. Netanel a ətua Yedaia abusua ano. **22** Persiahene Dario a ətə so mmienu əberə so no, wətwerəe Lewifoo ne asəfoo mmusua mu ntuanofoo no nyinaa din wə saa asəfoo mpanimfoo yi pen so: Eliasib, Yoiada, Yohanana, ne Yadua. **23** Wətwerəe Lewifoo mmusua ntuanofoo no din guu Abakəsem Nwoma mu kəsii Eliasib nana Yohanana əberə so. **24** Yeinom ne Lewifoo mmusua ntuanofoo: Hasabia, Serebia, Yesua, Binui, Kadmiel ne wən mfefoo bi a, se əduru ayeyle ne aseda afahye so a, wəgyina hə ne wən di nhweanimu, na əfa gye əfa so wə nnwontoo mu, sədee Dawid, Onyankopən onipa, kyerəe wən se wənye no. **25** Na Matania, Bakbukia ne Obadia nso ka ho. Mesulam, Talmon ne Akub na wəye aponoanohwəfoo a wəhwə adekoradan a əwə apone no ano no so. **26** Na yeinom nyinaa somm wə Yesua babarima Yoiakim a əye Yosadak nana ne Nehemia a əye amrado ne Esra a na əye əsəfoo ne mmara no əkyerəkyerəfoo bere so. **27** Əberə a woredwira Yerusalem əfasuo foforə no ho no, wəka kyerəe Lewifoo a wəwə asase no so nyinaa se, wəmmra Yerusalem mməboa dwumadie no. Na əsə se wəde kyankyan, mmənta ne asankutən to wən aseda nnwom de hye anigyeə fa no. **28** Wəde nnwomtofoo no firi Yerusalem ne ne nkuraaseə ne Netofafoo nkuraaseə nyinaa bəo mu baec. **29** Ebi nso firi Bet-Gilgal ne Geba pə mu ho ne Asmawet, əfiri se, na nnwomtofoo no ara akyekyere wən ankasa nkuraaaafa Yerusalem ho ahyia. **30** Asəfoo no ne Lewifoo no dwiraa wən ho, afei wədwiraa əmanfoo no ho, dwiraa apone no ne əfasuo no nso ho. **31** Medii Yuda ntuanofoo no anim kəo əfasuo no atifi, na meboaboaan nwomtofoo akuo akesee mmienu ano, ma wəbedəa ase. Nnwomtofoo ekuo no mu baako kəo anafoə wə əfasuo no atifi kəsii Sumina Epono no. **32** Hosaia ne Yuda ntuanofoo no mu fa dii wən akyi, **33** na Asaria, Esra, Mesulam, **34** Yuda, Benyamin, Semaia, Yeremia

35 ne asəfoo no bi a wəhyene totorobento no dii wən akyi. Eno akyi na Yonatan babarima Sakaria, Semaia babarima, Matania babarima, Mikaia babarima, Sakur babarima a əye Asaf aseni no di ho. **36** Ne korakora no, Sakaria mfeəoo a wəne Semaia, Asarel, Milalai, Gilalai, Maai, Netanel, Yuda ne Hanani dii wən so. Wəfaa nnwontodeə a Dawid a əye Onyankopən onipa akyerə se wəmfəa no. Na Esra a əye mmara no əkyerəkyerəfoo no na odii santen no anim. **37** Wəfaa nsuo Aniwa Epono no ho, kəo tee kəforoo kuropən no ofasuo atwedeə a əkyerə Dawid kuropən no. Wəfaa Dawid efie ho, kəsii Nsuo Epono a əwə apuees fam no ho. **38** Nnwomtofoo a wətə so mmienu no faa atifi əkwan kəhyiaa wən. Me ne əmanfoo no mu fa dii wən akyi. Yəfaa əfasuo no so nam Fononoo Abantenten no ho kəsii Əfasuo Tetrete no, **39** afei yetwaa Efraim Epono no ho, kəsii Kuropən Dada Epono no, yəfaa Mpataa Epono no ho, kəsii Hananel Abantenten ho kəo Əha Abantenten no ho. Yətoaa so kəo Nnwan Epono no ho, na yəkəgyinaa Əwen Epono ano. **40** Nnwontokuo mmienu a na wəreda ase no kəo Awurade Asəredan mu kətenatena ase. Me nso me ne akuo ntuanofoo a na wəka me ho no yee saa ara. **41** Yəne əsəfoo a na wəhyen totorobento a wəne Eliakim, Maaseia, Miniamin, Mikaia, Elionai, Sakaria, Hanania **42** ne nnwomtofoo Maaseia, Semaia, Eleasa, Usi, Yehohanan, Malkia, Elam ne Eser na yəbəo mu kəeə. Wətəo nnwom denden so a na dwomkyerəfoo Yisrahia rema wən akwankyerə. **43** Saa anigyeə da no, wəbəo əfədeəs bebree, əfiri se, na Onyankopən aye biribi ama wən a enti əsə se wəma wən ani gyeə. Mmaa ne mməfra nyinaa de wən ho hyeə afahye no mu, na əmanfoo a wəwə Yerusalem no osebə no duruu akyirikyiri. **44** Edə no, wəyii mmərima se wonhwə adekoradan a wəde akyerədeə, otwakane ne ntotosoo dudu gu mu no so. Na eyə won asədeə se wəkəgyegye firi mfuo mu, sədee əsəfoo ne Lewifoo mmara kyere no, əfiri se, na əsəfoo ne Lewifoo ne wən dwumadie no ho hia Yudafoo nyinaa yie. **45** Wəyee wən Onyankopən som no ne ahodwira som no pəpəreə, sədee Dawid ne ne babarima Salomo mmara kyere no, na saa ara nso na nnwomtofoo no ne aponoanohwəfoo no yeeə. **46** Amammere a wəma nnwomtofoo akwankyerəfoo di nnwomtofoo no anim wə nkamfo ne aseda nnwom a wətə de ma Onyankopən no hyeə aseə firii Dawid ne Asaf bere so. **47** Enti, əfiri Serubabel ne Nehemia bere so no, na daa əmanfoo bre nnwomtofoo no ne

aponoanohwefoo ne Lewifoo no nnuane. Na Lewifoo no nso de dee wonya no mu bi ma asofoo a woye Aaron asefoo no.

13 Eda no ara, eberes a wogu so rekenkan Mose

Nwoma no, omanfoo no hunuu asem bi a eka se, ense se woma Amonni anaa Moabni kwan ma oko Onyankopon adwabo ase. 2 Asee ne se, eberes a Israelfoo firii Misraim no, wone won anni no yie. Mmom, woboo Balaam paa se onnoma won, nanso yen Onyankopon danee nname no ma eyee nhyyira. 3 Wokenkan saa mmara no wiee no, wopamoo amanfrafoo no nyinaa firii badwa no ase. 4 Ansa na saa asem yi rebesi no, na osfoo Eliasib a woyii no se onye Onyankopon Asoredan no adekoradan sohwefoo no a na osane ye Tobia busuani no, 5 adane adekoradan kesee no bi mu de ahye Tobia nsa. Na anka saa dan no mu na wokora atokoo aforebodee, aduhwamfufuo, Asoredan no nkuku ne nkaka ne atokoo ntotosoo dudu, nsā foforo, ngo ne kyefaa sononko a wāahye se wōmfa mma asofoo. Na Mose ahye se saa aforebodee no ye Lewifoo, nnwomtofoo ne aponoanohwefoo dea. 6 Saa eberes no, na menni Yerusalem. Na masane ko Babiloniahene Artasasta nkyen wā n'ahennie afe a eto so aduasa mmieno so. Akyire no na omaa me kwan se mensane mmra. 7 Mebeduruu Yerusalem, na metee bone a Eliasib aye, se ode Onyankopon Asoredan adiho dan bi ama Tobia no, 8 etoo me so, na meyii Tobia nneema a ewā dan no mu no nyinaa guie. 9 Afei mehyee se, wōnnwira adan no nyinaa ho, na mede Awurade Asoredan no nkuku ne nkaka no, atokoo aforebodee ne aduhwamfufuo no sane beguu mu. 10 Mesane hunuu se womfaa dee ese se Lewifoo no nya no mmaa won, enti, na wone nnwomtofoo no a ese se wōhwē osom no so no asane akoye adwuma wā won mfuu mu. 11 Ehā ara na mekoo ntuanofoo no nkyen, kabisaa won se, "Aden enti na moayi mo ani afiri Onyankopon Asoredan no so?" Na mferes Lewifoo no nyinaa, maa wōsane bae, de won tuatuaa nnwuma a ese se woye ano. 12 Na bio, Yudafoo nyinaa hyee asee de won atokoo ntotosoo dudu, nsā foforo ne ngo baa Asoredan no adekoradan no mu. 13 Na mede adekoradan no hyee osfoo Selemia, mmara no okyerkyerfо Sadok ne Lewifoo no mu baako a wofre no Pedaia nsa se wōnhwe so. Na meyii Sakur babarima Hanan a yе Matania nana se won oboafoo. Na saa mmarima yi wo edin pa, na won adwuma ne se, wōde nokore bekye nneema ama won mfefoo Lewifoo

no. 14 Kae saa ade pa yi ye, Ao me Onyankopon, na mma wo were mfiri dee mferis nokoredie mu ayе nyinaa de ama me Onyankopon Asoredan. 15 Eda koro Homeda bi, mehunu Yuda mmarima bi se wōretiatia won nsakyiamena so. Na wōrehyehye atokoo afiafi wā won mfunumu so de aba. Na saa da no, na wōde won nsā, bobe aba, borodoma ne mfudee bebree reba Yerusalem abetōn. Na mekaa won anim se, wōretōn won mfudee homeda. 16 Na mmarima bi nso firi Tiro a wōde nsuomnam ne adwadee ahodoō bebree aba. Na wōretōn no Homeda ama Yudafoo wā Yerusalem fie ankasa! 17 Eno enti, mekoo Yuda ntuanofoo no so, kabisaa won se, "Aden enti na mode saa bone yi gu homeda ho fi? 18 Monnim se mo agyanom yee saa bi no enti na yen Onyankopon de saa ḥaw a ewā yen so seesei yi bresi yen ne yen kuro yi? Gu a moregu Homeda no ho fi ntrasoo seesei no bema abufuhyees aba Israelfoo so." 19 Na afei, mehyee se, efiri saa eberes no rekoro, Efiada biara anwummere, wōntoto kuro no apono mu a wōmmue ara kosi se Homeda no betwam. Bio, memaa m'ankasa m'asomfoo kōwenn apono no, sedee wōrentumi mfa adwadee mma homeda no. 20 Adwadifoo ne nsaanodwumayefoo a wōde adwadee ahodoō ba no soee Yerusalem mfikyire penkoroo anaa mprenu. 21 Nanso, mekasa kyerees won aniberees so se, "Edeen na motete ḥasuo yi akyi reye? Se moye saa bio a, mekyere mo!" Efiri ho, waamma Yerusalem wā Homeda bio. 22 Na mehyee Lewifoo no se, wōnnwira won ho, na wōnnwē apono no sedee Homeda no kronnye no bēka ho. Kae saa ade pa yi ye nso, Ao me Onyankopon, na w'addee kesee a ensa da no enti, hunu me mmōbō. 23 Saa eberes korō no ara mu, mehunu se Yuda mmarima no bi awareware mmaa a wōfiri Asdod, Amon ne Moab. 24 Na dee na enye koraa ne se, na won mma no mu fa ka Asdod ne nnipa foforo bi kasa a na wontumi nka Yudafoo kasa no koraa. 25 Enti, mekoo won so, kōdomee won. Mehwee won mu bi, tutuu won tirinwi. Memaa wōkaa ntam Awurade anim se, wōremma won mma ne abosonsomfoo a wōwō asase no so nni awadee. 26 Mebisaa se, "Enye yei bi pēpēpē na ede Israelhene Salomo kō bone mu no?" Na wode oman biara so ḥene to ne ho a, enye yie. Onyankopon dōo no, na osii no ḥene wā Israel nyinaa so. Nanso, ono mpo ananafoo awadee de no kō bone mu. 27 Edeen na ḥha mo ma modwene se mobeware ananafoo mmaa, na monam so ayē bone a ete saa, na monni Onyankopon nokore? 28 Esiane se

əsəfopanin Eliasib babarima Yehoiada aware Horonni Sanbalat babaa enti, mepamoo no firii m'anim. **29** Kae wən, Ao me Onyankopon, əfiri sε, wəagu asəfodwuma, asəfoo ne Lewifoo bəhyε ne ntam ho fi. **30** Enti, meguu biribiara a εye ananasem, na mede nnwuma hyehyε asəfoo ne Lewifoo nsa, hwεε se obiara nim n'adwuma. **31** Mehweε nso se, nnyina a εba afərebukyia so no nso bεba mmere a εse mu, na afei wəbəgye otwa a edi ekan no mu nnobaeε de abrε asəfo o no. Kae yei na dom me, Ao me Onyankopon.

Ester

1 Saa asəm yi sii əhene Ahasweros a ədii amantam əha aduonu nson so, firi India kosi Etiopia no əbere so. **2** Saa əbere no na əte ahennwa so wə Susa aban mu de di n'ahemman no so. **3** N'ahennie mfees mmiensia so no, ətoo əpono kəses maa n'ahenemma ne ne mpanimfoo. Ətoo nsa free asraafoo mpanimfoo a wəwo Media ne Persia nyinaa ne atitire ne amantam mu mpanimfoo. **4** Afahye no dii abosome nsia, na ədaa n'ahemman mu sika pepe ne emu animuonyam adi. **5** Yei nyinaa twaam no, əhene no too əpono sononko bi maa ahemfie hə asomfoə ne mpanimfoo nyinaa, əfiri əkesee so de kosi əketewa so. Edii nnanson, na wəyee no wo Susa ahemfie adihə turo mu. **6** Wəde ntoma fefe nahanaħa fitaa ne tuntum a wəanwono mu sensenee adihə hə. Na wəde nhoma koko akyekyere ahye dwets nkawa a əhyehye abohemaa afadum mu. Sikakoko ne dwets nkonnwa sisi abohemaa ne abohyen ne abobire ne aboodemmoə ahodoo nsesee so. **7** Wəde nsakuruwa a wəadi ho adwini ahodoo papa bi somees, na adehyesa buu so hə, sədes əhene hyees no. **8** Nyehyees a na əwo asanom no ho ara ne se, ense se wəhye obi ma ənom boro dee əbetumi so. Nanso, wən a wəbetumi anom no dees, wənamee sədes wəre, əfiri se, na əhene no aka akyere ne fiefoo no se, obiara betumi anom sədes ərə. **9** Əhemmaa Wasti too əpono maa ahemfie mmaa no saa əbere korə no ara mu. **10** Afahye no nnanson so a nsā afa əhene Ahasweros ani so kakra no, əka kyere Mehuman, Bista, Harbona, Bigta, Abagta, Setar ne Karkas a wəye apiafoə baason a wəhwə no no se, **11** wəmfə əhemmaa Wasti a əhye əhemmaa kye no mmre no. Na ərə se mmarima nyinaa hwe n'ahofe, əfiri se, na əye obaa hoofefoo pa ara. **12** Nanso, wəde əhene əfretumi nkra kəmaa əhemmaa Wasti no, wamma. Yei maa əhene ani berees yie, maa abufuo hyee no ma. **13** Ntəm so, əbisaa n'afotufoə a wənim Persia mmara ne n'amannees dees se əye, əfiri se, na ətaa bisa wən afotuo. **14** Na afotufoə no ne Karsena, Setar, Admata, Tarsis, Meres, Marsena, Memukan, a wəye akunini baason a wəfiri Persia ne Media. Na wəye ne nnamfo bereboə a wəkura dibea akəses wə ahemman no mu. **15** Əhene no bisaa se, "Edeen na menyə əhemmaa Wasti? Asotwee ben na mmara no kyere se, wəmfə mmaa əhemmaa a mesomaa me piafoə se wənkfrə no mmra na wamma no?" **16** Na Memukan buua əhene no ne ahenemma no se,

"Ənyə əhene no nko na əhemmaa Wasti afom, na wafom əpanin biara ne əmanfoə a wəwo w'ahemman no mu nyinaa. **17** Se mmaa a wəwo əman yi mu te se əhemmaa Wasti ankə əhene frə no a, wəbefiri asees atwiri wən kununom. **18** Ansa na adee bəkye no, yen yerenom, wo mpanimfoo yerenom nyinaa bete dees əhemmaa no yeees, na wəahye asees akasa wən kununom wə kwan korə no ara so. Na ntwirie no ne abufuo no to rentwa da wə w'ahemman mu ha. **19** "Enti, se əhene bəpene so a, yesusu se, əbeyə se əhene behye mmara a wəatwəre no Persiafoo ne Mediafoo mmara mu a wəntumi nsakra mu. Esə se əhye se wəmpam əhemmaa Wasti mfiri w'ani so, na wənsi əhemmaa foforə a əsom bo kyən no. **20** Se wəde saa mmara yi to dwa, ma obiara te wə w'ahemman kesee yi mu a, mmaa awarefoə de obuo a esə na efata bəma wən kununom." **21** Əhene no ne n'ahenemma no faa no se əye adwene pa enti, wəfaa Memukan afotuo no. **22** Ətwerees nkrataa kəo n'ahemman no mu afanan nyinaa. Ətwerees əmantam biara wə ne kasa mu, se əbarima biara nni ne fie so.

2 Əhene Ahasweros bo təə ne yam akyire no, əhyees asees dwenee dees Wasti aye ne mmara a wəahye no ho. **2** Na n'asomfoo susuu ho kyerees no se, "Ma yənwurawura ahemman yi mu, na yəmpe mmaabunu ahoəfəfoə mfa wən mmre əhene. **3** Əhene nyi ananmusifoo bi wə əmantam biara mu, na wəmfə mmaa ahoəfəfoə yi mmra əhene yerenom atenaeə wə Susa. Hegai a əye opiani no na əbehwə wən so, ama wən ahosiesie nnuro. **4** Eno akyi no, ababaawa a əsə w'ani yie no na wəbesi no əhemmaa, asi Wasti ananmu." Saa afotuo yi səə əhene no ani yie, enti əyees saa ntem so. **5** Na Yudani bi a əye Yair babarima a ne din de Mordekai te Susa aban no mu. Na əfiri Benyamin abusaukuo mu. Na əye Kis ne Simei aseni. **6** Əhene Nebukadnessar na ətwaa n'abusuafoə ne Yudahene Yekonia ne afoforo bi asuo firii Yerusalem kəo Babilonia. **7** Na saa əbarima yi wə onua hoofefoo bi a ne din de Hadasa a na wosane frə no Ester. Əbere a n'agya ne ne maame wuwue no, Mordekai faa no kaa n'abusua ho, teteet no se n'ankasa babaa. **8** Əhene no mmara a əhyees no enti, wəde Ester ne mmabaawa bebree baa əhene yerenom atenaeə wə Susa aban no mu, de wən hyee Hegai nsa. **9** Hegai ani gyee Ester ho yie, ma əhwəes no yie. Ntəm ara, əma wəmaa no aduane sononko, na əmaa no ahosiesie nnuro kaa ho. Əsane de mfenaa baason a əyii wən firii ahemfie

ho maa no, na əde əno ne mfenaan kotenaa dee
əhə ye pa ara wə mmaa atenae hə. 10 Ester anka ne
əman a əfiri mu ne n'abusua a əbo ankyere obiara,
efiri se na Mordekai abo n'ano se ənnkyere. 11 Eda
biara Mordekai kənante fa ahemfie no adiho hə, bisa
Ester ase se ne ho te sən. 12 Ansa na wəde ababaawa
biara bəkə əhene nkyen no, wəma əde ahoofe nnuro
ye ne ho afe. Wəde kurobo ngo ye ne ho abosome nsia
na eno akyi, wəde aduhwam ne nku sononko bi aye
ne ho abosome nsia. 13 Na se əduru əbere a eſe se əkə
əhene nkyen a wəma no kwan ma əfa atadee anaa
agudee a əpe se əde siesie ne ho, na ama n'ahoofe
no adi mu. 14 Anwummere no, wəde no kə əhene
dabekyire, na adee kye a, wəde no akə baabi a əhene
yerenom tee no. Ehə no, əhene piani foforə bi a wəfre
no Saasgas na əbehwə no so. Na ehə na əbetena ne
nkwa nna nyinaa a ərenkə əhene no nkyen bio, gye
se əhene no ani gyee ne ho yie ansa na wabə ne din
afre no. 15 Na əduruu Ester a əye Abihail ba no so no,
wammisa hwee gye se dee Hegai a əye əhene piani a
əhwə mmaa no so no tuu no fo wə ho no (Mordekai
nua ne Abihail, na Mordekai nso ha əhwə Ester).
16 Əbere a wəde Ester kəmaa əhene Ahasweros wə
ahemfie ho Tebet bosome (beyə Ərəpən) mu a na eyə
n'adedie mfee nson so no, 17 əhene no dəə no senee
mmaabunu a wəaka no nyinaa. N'ani gyee ne ho ara
kəsii se, əhyee no ahenkye, pagyaa no se əhemmaa, sii
Wasti ananmu. 18 Ahemmaasie no mu, ətoo əpono
maa ne mmapəməma ne asomfoo nyinaa de hyee Ester
animuonyam. Əmaa obiara akyedee bebree, na əyee
no afahye wə amantam no nyinaa so. 19 Mpo, əbere a
wəde mmabaawa no nyinaa kəə mmaa atenae a eto
so mmienu no mu no, na Mordekai nso abeyə panin
wə ahemfie hə no, 20 Ester ankyere baabi a ofiri ne
abusua a əbo da. Əkə so dii Mordekai afotuo no so
sədes əyee wə əbers a na əne no tee no. 21 Eda koro
bi a Mordekai wə adwuma mu wə ahemfie no, əhene
no apiafoobaanu a wən din de Bigtan ne Teres a na
wəye əhene no kəkoamfie no əpono ano awəmfoo no
bo fuu əhene Ahasweros, na wəpamm ne tiri so se
wəbekum no. 22 Mordekai tee atirisopam no, əbə
əhemmaa Ester amanee. Əno nso ka kyereə əhene no,
na əmaa Mordekai amo se əbekaa asem no. 23 Wəkəə
asəm no mu, hunuu se asəm a Mordekai bekəee no ye
nokore no, wəsenee mmarima baanu no wə dua so.
Wətwerəə yei nyinaa hyee əhene Ahasweros adedie
abakəsəm nwoma mu.

3 Mmere bi akyi, əhene Ahasweros pagyaa Agagni
Hamedata babarima Haman dibere, yee no əsoafoo
panin wə ahemman no mu ma əbeyeə əhene
abadiakyire. 2 Se Haman retwam a, əhene mpanimfoo
bo wən mu ase, de kyere obuo ne anidie a wəwə ma
no, efiri se, saa na əhene ahye. Nanso, Mordekai ammo
ne mu ase da, na wankyerə obuo ne anidie nso da.
3 Ahemfie mpanimfoo a wəwə əhene əpono ano no
bisaa Mordekai se, “Adən enti na worebu əhene əhye
nsem so?” 4 Adee akye a ade asa yi, wəkasa kyereə
no nanso əkəə so buu əhye nsem no so. Enti, wəbəə
Haman amanee hwəe se əbepene Mordekai suban no
so anaa, efiri se, na Mordekai aka akyere wən se əye
Yudani. 5 Əbere a Haman hunuu se Mordekai nkoto
no, anaa ənnkyere no obuo ne anidie no, ne bo fuiə.
6 Enti, Haman yee n'adwene se, əremfa ne nsa nka
Mordekai nko ara. Esiane se na wate se Mordekai ye
Yudani no enti, əyee n'adwene se əbətəre Yudafoo
a wəwə Ahasweros ahemman mu no nyinaa ase. 7
Na əbosome Nisan (beyə Oforisuo) mu a eyə əhene
Ahasweros adedie mfee dumieno so no, wəbəə ntonto
a wəfre no Pur de hwehwee əda pa ne bosome a
əfata se wədi dwuma no. Na da a wəyiiə no ye Adar
bosome (beyə Əbenem) da a eto so nson a na əreye
akə ntontobə no akyi afe mu. 8 Na Haman kəə əhene
Ahasweros nkyen kəka kyereə no se, “Nnipa bi wə
hə a wəabo apete amantam a ewə w'ahemman yi
nyinaa so. Wən mmara ne əman foforə biara dee bo
abira, na mpo, wəbu əhene mmara so. Eno enti, ənye
mma əhene se əbehwə ama wəatena ase. 9 Se əbetumi
a, əhene kəsə, hye mmara na wəntəre wən ase, na
məma aban amammufoob dwete təno 375, na wəde
agu adehyee fotoo no mu.” 10 Əhene no penee so,
worəə ne pteea de maa Agagni Hamedata babarima
Haman a əye Yudafoo ətamfoo no de sii asem no so
dua. 11 Əhene no ka kyereə Haman se, “Ma sika no
ntena hə, nanso wo ne nnipa no nni no sədes wəpə
no biara.” 12 Nisan bosome (beyə Oforisuo) da a eto
so dunson no, Haman frēə əhene atwərəfəo ma əkəə
dee əpe se ətware de kəma mmapəməma, amantam
amradofoo a wəwə mmea nyinaa, adwumayəfəo a
wəwə amantam no mu, ma wətwerəə no wə wən
ankasa kasa mu. Əhene Ahasweros na wəde ne din
hyee nkrataa no ase, na wəde ne kawa no sosəə ano,
13 na wəde somaa abofoo maa wəde kokəə amantam a
ewə ahemman no mu nyinaa. Nkrataa no hyee mmara
se, eſe se wəkunkum Yudafoo nyinaa, mməfra ne

mpanin, a mmaa ne mmofra ka ho, t̄ore w̄on ase eda koro. W̄ohyeε se, saa asem yi nsi w̄o Adar bosome (beyε Өbenem) da a et̄ so nson, a εye afe akyi a w̄ohyeε mmara no. Yudafoo agyapadeε no, w̄ode b̄ema w̄on akumfoo. 14 W̄ode mmara no seso bi bekoko amantam no nyinaa so, na w̄obema əmanfoo nyinaa nso ate mu nsem, sedee w̄obetumi adi dwuma no wo eda a w̄oahye no so. 15 Өhene no hye maa w̄ode mmara no somaa abofoo a w̄on ho ye here na w̄oboo no dawuro w̄o Susa aban no mu. Afei, өhene no ne Haman tenaa ase nomm nsā; nanso Susa kuropn̄ no mu yεe basabasa.

4 Ebere a Mordekai hunuu asem a asi no, ətetee ne ntadeε mu, hyεε ayitadeε, de nsō huraa ne ho, de agyaadwoa denden faa kuropn̄ no mu. 2 Өgyinaa ahemfie no əpono akyi, efiri se w̄omma obi a əhyε ayitadeε no nk̄o mu. 3 Na ebere a өhene no mmara no duruu amantam no nyinaa so no, na εye osu ne agyaadwoa w̄o Yudafoo no mu. W̄odii mmuada, suie, twaa agyaadwoa a w̄on mu bebree hyehye ayitadeε de nsō ahura w̄on ho. 4 Ebere a əhemmaa Ester mmaawa ne n'apiafoo bekaa Mordekai ho asem kyereε no no, ehāa no yie. Өbreε no ntadeε se əmfa nsi ayitadeε no anan nanso, əroεε. 5 Na Ester soma ma w̄okofrēe Hatak a əye өhene apiafoo no mu baako a w̄oayi no se ne əsomfoo. Өhyεε no se ənk̄o Mordekai nkyen nk̄obisa no dee əreha no, ne dee enti a əretwa agyaadwoo saa. 6 Enti, Hatak k̄o Mordekai nkyen w̄o adwaberem a əwo ahemfie no əpono ano. 7 Mordekai kaa asem no nyinaa kyereε no, kaa sika a Haman ahye b̄o se əde begu adehyε fotoo no mu, nam so de atore Yudafoo no ase. 8 Mordekai de mmara no seso a woyii no Susa a əkyere se w̄onkum Yudafoo nyinaa no baεε, na əde maa Hatak se əmfa nk̄oma Ester. Өsane frēe Hatak se ənkyere mu nkyere Ester, na ənsre no se, ənk̄o өhene no nkyen nk̄osre no ahummobor̄o, na ənka bi mma ne nk̄urofoo. 9 Enti, Hatak sane k̄o Ester nkyen kokaa Mordekai nkra no. 10 Ester ka kyereε Hatak se, ənsane mfa nk̄ra nk̄oma Mordekai se, 11 "Ewiase nyinaa nim se, obiara a wobek̄o өhene anim w̄o n'asennipiamu a w̄ontoo nsa mfrēe wo no, owuo na wobewuo gye se, əde ne sika ahempoma no kyere wo so. Na ebeye bosome nie no, өhene no nsomaa se w̄ommefre me." 12 Enti, Hatak de Ester nkra no k̄oma Mordekai. 13 Mordekai nso de saa mmuaε yi maa Ester se, "Ensusu da biara da se, se wokunkum Yudafoo no nyinaa a, wobenya wo tiri adidi mu w̄o ahemfie ho. 14 Na se

woye komm w̄o ebere a et̄ sei mu a, Yudafoo no gyee betumi afiri baabi aba, nanso wo ne w̄abusuafu bewuwu. Deε əka ho ne se, eεε se wohunu se, ebere a et̄ see yi enti na waasi wo hemaa w̄o ahemfie." 15 Na Ester de mmuaε yi k̄oma Mordekai se, 16 "Ko na k̄oboaboa Yudafoo a w̄ow̄o Susa no nyinaa ano n̄tem. Nnidi anaa nnom nnansa, anadwo anaa awia. Me ne me mmaawa nso beyε saa ara. Əwom se, et̄ia mmara deε, nanso, mek̄o akəhunu өhene no na se, eεε se mewu koraa a, mewu." 17 Enti, Mordekai koyεε sedee Ester ka kyereε no no.

5 Nnansa akyi, Ester hyεε n'ahemmaa atadeε k̄o ahemfie no adiho ho a əben өhene no asa. Na өhene no te n'ahennwa so a n'ani kyere abontene kwan ano. 2 Ebere a əhunuu Өhemmaa Ester se əgyina adiho ho no, əgyee no fe so. Əde sikakoko ahempoma no kyereε ne so. Enti, Ester b̄eneεε, k̄osoo poma no ti. 3 Na өhene no bisaa no se, "Өhemmaa Ester, ədeεε na wohwehwε? W̄abisadeε ne sen? Se εye ahemman no fa koraa a, mede b̄ema wo!" 4 Na Ester buaa se, "Se εye wo pe a, Өhene k̄esee, wo ne Haman mmra apontoo a masiesie ama wo enne no." 5 Өhene no danee ne ho, ka kyereε n'asomfoo se, "Monka nkyere Haman se, əmmra apontoo no ase seesei ara, sedee Ester abisa no." Enti, өhene ne Haman k̄o Ester apontoo no. 6 Na ebere a wogu so renom nsā no, өhene no ka kyereε Ester se, "Afei, ka dee wohwehwε pa ara no kyere me. W̄adesrēdee ye ədeεε? Se wobisa m'ahemman mu fa koraa a, mede b̄ema wo." 7 Ester buaa se, "M'adesrēdee a m'akoma da ho pa ara nie: 8 Se өhene k̄esee ani so me, na əpe se əye m'adesrēdee ma me a, anka əkyena wo ne Haman mmra apontoo a meto wo no ase. Na əkyena, mekyere wo yei nyinaa ase." 9 Haman firii apontoo no ase no, na n'ani agye mmoroso! Nanso, əhunuu Mordekai a əte əpono no ano a wansore na ne ho ampopo w̄o n'anim no, ne bo fuiε. 10 Nanso, Haman hyεε ne ho so k̄o efie. Afei, əboaboa ne nnamfonom a ne yere Seres ka ho ano, 11 de ahonya ne mma dodoa a əw̄o hoahoaa ne ho w̄o w̄on anim. Əde abasobədeε ahodoa a өhene ama no nso ne sedee w̄oasi no panin w̄o mpanimfoo nkaεε no so no nso, tuu ne ho. 12 Afei, Haman ka kaa ho se, "Enye eno nk̄o! Өhemmaa Ester too nsa frēe me ne өhene no ankasa k̄o n'apontoo ase. Na wato nsa afre me se, əpe se me ne no ne өhene no didi bio əkyena." 13 Afei, ətoaa so se, "Nanso, se mehunu Yudani Mordekai se əda so te ahemfie əpono ano

a, yeinom nyinaa nka hwee.” 14 Enti, Haman yere Seres ne ne nnamfonom no maa adwene se, “Yε dua a wəsen nnipa wo so a ne əorokø yε anammon aduəson enum na anopa ka kyere əhene no se, ənseñ Mordekai wo so. Se woyε no saa a, wode anigyeε ne əhene no bekø apontoø no.” Saa adwenkyere yi səo Haman ani yie, maa əhyεε se wənsi dua a wəsen nnipa wo so no.

6 Saa anadwo no, əhene no antumi anna, enti əmaa əsomfoø bi kofaa n’ahemman mu abakəsem nkrataa baεε se wənkenkan nkyere no. 2 Əhunuū sədee Mordekai kədaa atirisopam bi adi, deε Bigtana ne Teres a na woyε apiafoo baanu a na wōwen əhene no apono ano no pamee wō nkrataa no mu. Wəpamm əhene no tiri so se wəbekum no. 3 Əhene no bisaa se, “Edeen akatua anaa nkaεε adee bən na wōde ama Mordekai wō yei ho?” Asomfoø no buaa se, “Wənyεε hwee mmaa no.” 4 Əhene no bisaa se, “Hwan na əhyε akyire hō adiho hō no?” Ebæa se, na afei na Haman abeduru ahemfie adiho a εwə akyire hō no a ərebeka akyere əhene no, na wasen Mordekai wo dua a wasi no so. 5 N’asomfoø no buaa əhene no se, “Haman na əhyε hō.” Əhene no kaa se, “Momfa no mmra mu.” 6 Enti, Haman kəø mu, maa əhene no bisaa se, “Edeen na menyε mfa əhyε əbarima a nokorem, əsə m’ani no animuonyam?” Haman bisaa ne ho se, “Hwan na əfata se əhene hyε no animuonyam sene me?” 7 Enti, əbuua se, “Se əhene pε se əhyε obi animuonyam a, 8 esε se ode n’ankasa ahentadee mu baako ne n’ankasa pənko a adehyee nsenkyerennε bō ne moma so ba. 9 Ka kyere mmapomma no mu baako a ədi mu yie, na əmfa ahentadee əhyε no, na ənni n’anim mfa no mmra adwaberem hō a əte əhene no ankasa pənko so. Esε se mmapomma no gye no akurum se, ‘Saa na əhene yε wən a əpε se əhyε wən animuonyam no!” 10 Əhene no ka kyere Haman se, “Eyε koraa! Ka wo ho kofa ahentadee no ne me pənko no, na yε sədee wope se woyε no ma Yudani Mordekai a əte ahemfie əpono ano no. Mma wo were mfiri se wobeye biribiar a woaka ho asem no.” 11 Enti, Haman faa ahentadee no de hyεε Mordekai, de no tenaa Əhene no ankasa pənko so, de no kəø kuro no adwaberem hō a na əpae di n’anim se, “Saa na əhene yε wən a əpε se əhyε wən animuonyam no.” 12 Akyire yi, Mordekai sane kəø ahemfie hō əpono no ano, na Haman de əyea a ano yε den ne aniwuo yεε ntəm kəø efie. 13 Ebere a Haman bəø ne yere Seres ne ne nnamfonom nyinaa amaneε no, wəkkaa se, “Esiane se Mordekai a əguu w’anim ase

yi ye Yudani enti, nhyehyεee biara a wobeye atia no no renyε yie. Se wotoa so tia no a, əbekø no bone ama wo.” 14 Ebere a wəgū so rekasa no, əhene apiafoo no baεε se, worebefa Haman akə Ester apontoo a wasiesie no ase.

7 Enti, əhene no ne Haman kəø Əhemmaa Ester apontoo no. 2 Na ebere a worenonom nsə saa da no, bio, əhene no ka kyere se, “Əhemmaa Ester, kyere me deε wopε. W’abisadee ne sen? Se eyε ahemman yi mu fa koraa a, mede bəma wol!” 3 Əhemmaa Ester buaa se, “Se əhene kəsəe ani gye me ho, na əpε se əyε m’abisadee ma me a, m’adesre ara ne se, əbəgyaa me nkwa ne me manfoo nkwa mu ama yen. 4 Efiri se, wəatən me ne me manfoo ama nnipa a wəbekunkum yen, atore yen ase. Se wətən yen se nko a keke mpo a, anka metena dinn, efiri se, əno deε, eyε asem kumaa bi a əho nhia se wōde kədan əhene.” 5 Əhene Ahasweros bisaa se, “Hwan na əbeye saa? Na hwan na əbetumi de ne nsa aka wo?” 6 Ester buaa se, “Saa omumuyefoo ne ətamfoø yi ne animguaseni Haman.” Ehu maa Haman too hoa wo əhene ne əhemmaa no anim. 7 Əhene no de abufuo huri gyinnaa ne nan so, na əkəø ahemfie hō turo mu. Na Haman kaa hō, dwane toaa Əhemmaa Ester se ənsre ne nkwa mma no, efiri se, na ənim se n’awieεε aduru. 8 Əde abasamutuo bu hwee Əhemmaa Ester mpa a ərehome so no so. Əho ara na əhene no nso firii ahemfie no turo mu hō baεε. Əhene no bobəø mu se, “Hwe ərebəborø əhemmaa yi wō ahemfie ha, wō m’ani so ha nso?” Əhene no kasa wieεε ara pε, n’asomfoø no kataa Haman anim a əkyere se, n’awieεε aduru. 9 Na Harbona a əye əhene no apiafoo no mu baako kaa se, “Haman asi dua a ne əorokø yε anammon aduəson enum wō əno ara n’adiho. Na n’adwene ne se, əbesen Mordekai a əgyee əhene nkwa no wō so.” Afei, əhene no kaa se, “Monsen Haman wō so.” 10 Enti, wəsenee Haman wō dua no a osi maa Mordekai no so, maa əhene no bo dwoεε.

8 Eda no ara, Əhene Ahasweros de Haman a əye Yudafoø ətamfoø no agyapadee maa Əhemmaa Ester. Na afei, wōde Mordekai baa əhene anim, efiri se, na Ester akyere sədee əne no bo abusua. 2 Əhene no worəø kawa a əgye firii Haman nkyen no de hyεε Mordekai. Na Ester yii Mordekai se əno na ənhwe Haman agyapadee so. 3 Bio, Ester baa əhene no nkyen behwee ne nan ase, de su sreε no se, Haman atirisopam a əpam de tiaa Yudafoø no, wəmma wənnyae. 4

Bio, ḥene no səə sika ahempoma no mu, de kyereə Ester so. Enti, əsore gyinaa n'anim 5 kaa se, “Se messə ḥenkəseə ani na se ədwene se εye a, hye mmara a etia sees a na Hamedata babarima Haman pe se əsəe Yudafoə a wəwə ḥene amantam nyinaa no mu. 6 Na meyε den matena ase ahwε se wərekunkum me nkurofоo ne m'abusuafoə, aseə wən?” 7 Na ḥene Ahasweros ka kyereə ḥhemmaa Ester ne Yudani Mordekai se, “Mede Haman agyapadee ama Ester, na woasen no dua so, efiri se, əpεe se əsəe Yudafoə. 8 Afei, kə so fa ḥene din to nkra kəmaa Yudafoə, ka dee wopε biara kyere wən, na fa ḥene kawa no sə ano. Nanso, kae se, biribiara a wəatwεre wo ḥene din mu de ne kawa asə ano no, wənnane ani.” 9 Enti, Siwan bosome (beyε Ayewohomumu) da a etə so aduonu enum no, wəfrēe ḥene atwεrεfоo. Mordekai kaa nsem no, na wətwerεe mmara kəmaa Yudafoə ne mmapəmma, amradofоo ne mpasua no mu adwumayεfоo a wəwə amantam əha aduonu nson no mu, efiri India kəsi Etiopia. Wətwerεe mmara no wə kasa hodoə a nnipa no ka no ahemman no mu, a Yudafoə no ka ho. 10 Mordekai de ḥene Ahasweros din na etwεrεe, na əde ḥene no kawa səə ano. Əde nkrataa no somaa abəfоo ahoəherεfоo a wətenatena aponko a wəayən wən ama ḥene no som no so. 11 ḥene no mmara no maa Yudafoə a wəwə kuro biara so tumi ma wokaa wən ho bəə mu, bəə wən nkwa ho ban. Wəmaa wən ho kwan se, əman anaa əmantam biara a ebetū wən mma anaa wən yerenom so sa no, wəwə ho kwan se, wəkunkum wən, təre wən ase, fo wən atamfоo no agyapadee. 12 Eda potee a wətu sii ho maa adeyε yi wə ḥene Ahasweros mantam mu no ye Adar bosome (beyε ḥbenem) da a etə so nson wə afe a na wərebəsim no mu. 13 Ese se wəfa mmara yi seso wə əmantam biara mu se mmara, na wəda no adi kyere əmanfоo nyinaa. Se εba saa a, saa da no, Yudafoə no besiesie wən ho, atə wən atamfоo so were. 14 ḥene asem no enti, abəfоo no de aponko a wəayən wən ama ḥene no tuu mmirikatεntε. Wəhyεe mmara korə no ara bi wə Susa aban no mu. 15 Na Mordekai hyεe ahentadεe tuntum ne fufuo ne sikakəkə ahenkyε, na əhyεe batakari afasebire ngugusoo fefε bi guu so. Na əmanfоo a wəwə Susa no hyεe mmara foforo no ho fa. 16 Anigyeε ne ahosepε hyεe Yudafoə no ma ma, na wəhyεe wən animuonyam wə baabiara. 17 Kuropon biara ne əmantam biara a əhene no mmara no duruie no, Yudafoə no sepeə wən ho, hyεe fa keseə na wədii

ho afoofi. Na asase no so nnipa bebree yεe wən ho Yudafoə, efiri se, na wəsuro dee Yudafoə no beye wən.

9 Na Adar bosome (beyε ḥbenem) da a etə so nson, wəde ḥene no mmara mmieno no yεe adwuma. Saa eda no, na Yudafoə no atamfоo no ani da so se, wəbesee wən, nanso ani daneeε. 2 Yudafoə no boaa wən ho ano wə wən nkuropon a εwo ḥene amantam no mu no nyinaa so, bəə wən ho ban, de tiaa obiara a əpε se əbeha wən. Nanso, obiara antumi ansore antia wən, efiri se, na obiara suro won. 3 Esiane Mordekai ho hu enti, amantam so asafohene nyinaa, mmapəmma, amradofоo ne ḥene adwumayεfоo nyinaa boaa Yudafoə no. 4 Efiri se na wama Mordekai panin wə ahemfie ho, ama ne din ahyeta amantam no nyinaa so wə εbere a na ne tumi nso rekə soro. 5 Na da a wəahyε no, Yudafoə no kunkumm wən atamfоo, seee wən wə akofena ano. Wəkunkumm wən atamfоo, təree wən ase, na wəyεe wən a wətan wən no dee wəpε biara. 6 Wəkunkumm nnipa ahanum wə Susa aban no mu. 7 Afei, wəkumm Parsandata, Dalfon ne Aspata, 8 Porata, Adalia, Aridata, 9 Parmasta, Arisai, Aridai ne Waisata 10 a wəyε Hamedata babarima Haman a əyε Yudafoə ətamfоo no mmammarima edu no. Nanso, wəamfa asadee biara. 11 Ebere a wəbəə ḥene no amanee a εfa nnipa dodoə a wəkumm wən wə Susa aban mu ho anwummere no, 12 əmaa wəfrēe ḥhemmaa Ester, na əka kyereə no se, “Yudafoə no akunkum nnipa ahanum wə Susa aban mu nko ara ne Haman mmammarima edu. Se wəayε saa wə ha dee a, ənneε asem ben na asi wə amantam a aka no mu? Afei, ədeεn bio na wohwehwe? Wəde bəma wo. Ka kyere me na meyε.” 13 Na Ester kaa se, “Ḥenkəseə, se εsə w'ani a, ma Yudafoə a wəwə Susa no kwan na wənyε dee wəyεe no ənneε no bio əkyena, na wəmfa Haman mmammarima edu no amu nsensee dua no so.” 14 Na ḥene no penee so, na wəbəə mmara no ho dawuro wə Susa. Wəsane de Haman mmammarima edu no amu sensenee dua no so. 15 Na Yudafoə a wəwə Susa no boaa wən ho ano Adar bosome (beyε ḥbenem) da a etə so nwətwe, na wəsane kunkumm nnipa ahasa, na bio, wəamfa asadee biara. 16 Saa εbere no mu, na Yudafoə nkaee no a wəwə ḥene no amantam mu nyinaa no aboa wən ho ano, rebo wən nkwa ho ban. Wəkumm wən atamfоo no əpeduəson enum, nam so nyaa əgyεe firii wən atamfоo nsam. Nanso, wəamfa asadee biara. 17 Amantam no nyinaa mu, saa ara na wəyεe Adar bosome (beyε ḥbenem) da a etə so

nson no. Adee kyeeε no, wohomeε, didiε, gyee wən ani wə wən nkonimdie no ho. **18** Nanso, Yudafoə a wəwə Susa no toaa so kunkumm wən atamfoə no da a etə so mmieno no nso, na wohomee ne nnansa so didiε, gyee wən ani. **19** Enti, εbesi εnne yi, Yudafoə a wətete nkuraa a wəntwaa afasuo mfaa ho no di saa afirinhyia dapɔnna yi. Wədi afoofi saa awəberε da yi mu, səpε wən ho, de akyedee mema wən ho wən ho. **20** Mordekai twereε saa nsem a εsisiε yi nyinaa, na wəde nkrataa kəmemaa Yudafoə a wəben ne wən a wəwə akyiri wə əhene no amantam nyinaa mu, **21** hyee wən nkuran sε, wənni afirinhyia afahye yi wə saa nnanu no mu. **22** Əka kyereε wən sε, wənhye saa nna no ho fa a adidie ne ənom ka ho, na wəmma wən ho wən ho ne ahiafoə akyedee. Yei bəma Yudafoə no akae εbere a wənyaa ogyeε firii wən atamfoə nsam, wən awerchoə danee anigyeε, na wən su beyee ahosepε no. **23** Enti, Yudafoə no faa Mordekai adwenkyere no, hyee afirinhyia amanneε no ase. **24** Na Hamedata, a əfiri Agag babarima Haman, a əyε Yudafoə ətamfoə no pamm sε obeyam wən, aseε wən saa da no ne əbosome a ənam ntontobo so nyaeε no. (Na wəfrε saa ntonto no Purim). **25** Nanso, Ester baa əhene anim no, əhyee mmara, nam so maa Haman adwemməne no bəə ne tiri so, na wəsenee no ne mmamarima wə dua no so. **26** (Eno enti na wəfrε saa afahye no Purim no, əfiri sε, εyε tete kasa a asekyere ne ntontobo.) Esiane Mordekai krataa no ne osuahunu a wəanya enti, **27** Yudafoə a wəwə ahemman no mu no nyinaa penee so sε, wəbəhyε saa amanneε no ho fa, na wəama wən awoo ntoatoasoo ne wən a wəbəye Yudafoə no nyinaa abəhyε bi. Wən nyinaa gye too mu sε, saa nnanu a wəayi ato hə se wənhye fa no afe biara mu no, wəremma εmmpa wən tiri so da. **28** Wəbekae saa nna yi, wə awoo ntoatoasoo nyinaa mu na εsε sε abusua biara a ewo amantam ne nkuron wə ahemman no mu no di. Wərennyae saa nna yi di wə Yudafoə mu, na nsem a εsiε no nso wən asefoə were remfiri da. **29** Na Əhemmaa Ester, Abihail babaa no ne Yudani Mordekai twereε krataa foforə a wəde əhemmaa no tumi kəsεε foaa krataa no so de hyee Purim afahye no mu den. **30** Eno akyi, wəsoma maa wəde nkrataa a wəde bema asomdwəee ne banbo aba, kəə Yudafoə a wəwə amantam əha ne aduonu nson no a εwə Ahasweros ahemman no nyinaa so. **31** Saa nkrataa yi ma Purim Afahye a εyε afirinhyadeε a wədi no εnne yi ara no tim. Yudani Mordekai ne Əhemmaa Ester

na wəhyee mmara no. (Nnipa no yee wən adwene sε wəbəhyε saa fa yi, sedee wəasi no gyinaε ama wən ho ne wən asefoə de ama mmuadadie ne agyaadwotwa mmire atim no.) **32** Enti Ester ohye no sii Purim ho nhyehyε so dua, na wətwerε ne nyinaa guu nkrataa mu.

10 Əhene Ahasweros hyee se wəntua too wə n'ahemman mu, a mpo wən a wəwə mpoano akyirikyiri no nyinaa ka ho. **2** Ne mmaninyε ne Mordekai akunini mneyee ne sedee əhene pagyaa no nyinaa no, wəatwere wə Media ne Persia ahemfo abakəsem mu. **3** Yudani Mordekai bəyee əman panin a ne tumi di əhene Ahasweros ankasa dee akyi. Na ədi mu wə Yudafoə no mu. Na wəbu no yie, əfiri sε, na ne nkurəfoo yiedie yε n'ahiasəm. Na əne ahemfie həfoo nyinaa tenaa yie.

Hiob

1 ḥbarima bi tenaa ase wō Us asase so a na ne din de Hiob. Na ne ho nni asem na ɔyε pε; na ɔsuro Onyankopon, na otwe ne ho firi bōne ho. **2** Na ɔwō mmammarima baason ne mmammaa baasa, **3** na ɔwō nnwan mpem nson, nyoma mpem mmiensa, anantwie mpamho ahanum ne mfunumu beree aha enum, na ɔwō asomfoa bebree. Na ɔyε onipa ksesee paa wo nnipa a wōwō Apuee fam nyinaa no mu. **4** Na ne mmammarima no to ɛpono nnidisoo nnidisoo wō won afie mu, na wōto nsa frē won nnuammaa baasa no ne won bō mu didi, nom. **5** Se apontoa nna no twam a, Hiob soma kōfrē won na wōdwira won ho. ḥsore anōpahema bō ɔhyee afōdee ma won mu biara, efiri se ɔdwene se, “Ebia na me mma no aye bōne na wōadome Onyankopon wō won akoma mu.” Yei yε dwuma a na Hiob di no ɛberε-anō-bere ano. **6** Eda bi, abōfoa no de won ho bekyerε Awurade, na Satan kaa won ho baee. **7** Awurade bisaa Satan se, “Wofiri he na wobaa ha?” Satan buaa Awurade se, “Mefiri asase so akyinkyinakyinkyini ne emu akōneabadi mu.” **8** Na Awurade bisaa Satan se, “Wadwene me ɔsomfoa Hiob ho anaa? Obiara nte se ɔno wō asase so, ne ho nni asem na ɔtene, ɔyε onipa a ɔsuro Onyankopon na ɔkyiri bōne.” **9** Satan buaa Awurade se, “Hiob suro Onyankopon kwa anaa? **10** Wonnyee ban mfaa ɔno, ne fie ne biribiara a ɔwō ho anaa? Woahyira ne nsa ano adwuma so, enti ne nnwan ne n'anantrie ase atre asase no so. **11** Na wo dee, tene wo nsa na see dee ɔwō nyinaa, na ɔbegyina w'aniam na wadome wo.” **12** Awurade ka kyereε Satan se, “Eyε, dee ɔwō nyinaa wō wo nsam, nanso ɔno ankasa dee, mfa wo nsateea nka no.” Na Satan firii Awurade anim kōee. **13** Eda bi a Hiob mmammarima ne ne mmammaa redidi na wōrenom bobesa wō won nuabarima panin fie no, **14** abōfoa bi baa Hiob hō, bekaa se, “Anantwie no refentem na mfunumu no redidi wō won nkyen no, **15** Sebafoa beto hyee yen so, sesaa won kōee. Wōde afena kunkumm apaafōo no, na me nko ara na medwanee a merebēbō wo saa amaneε yi.” **16** Ebere a ɔgu so rekasa no, abōfoa foforō bi ba bekaa se, “Onyankopon ogya firi soro abεhye wo nnwan ne wo nnwanhwefoo no nyinaa, na me nko ara na medwanee a merebēbō wo amaneε yi.” **17** ɔgu so rekasa no, abōfoa foforō bi bekaa se, “Kaldeafōo de akorōmfoa akuo mmiensa baa wo nyoma so besoaa

wōn kōee. Wōde afena kunkumm asomfoa no na me nko ara na medwanee a merebēbō wo amaneε yi.” **18** Ebere a ɔgu so rekasa no, abōfoa foforō bi ba bekaa se, “Na wo mmammarima ne wo mmammaa redidi na wōrenom bobesa wō won nuabarima panin fie, **19** na prēko pε, ahum bi bō firii ɛserε no so bedwiraa efie no ntwea ɛnan no. Efie no dwiri guu won so na akunkum won, na me nko ara na medwanee a merebēbō wo amaneε yi.” **20** Yei maa Hiob sore gyinaa hō, sunsuanee n'atadee mu na ɔyii ne tirinwi. Afei ɔtenaa fam soree Awurade **21** kaa se, “Adagya na mede mefiri me maame yam baee, na adagya na mede besane aks. Awurade de maeε, na Awurade afa; nhŷira nka Awurade din!” **22** Yei nyinaa mu no, Hiob anyε bōne se ɔbebō Onyankopon soboo.

2 Eda foforō bi, abōfoa no baa Awurade anim bio na Satan nso kaa won ho baee. **2** Awurade bisaa Satan se, “Wofiri he na wobaa ha?” Satan buaa Awurade se, “Mefiri asase so akyinkyinakyinkyini ne emu akōneabadi mu.” **3** Na Awurade bisaa Satan se, “Woadwene m'akoa Hiob ho anaa? Obiara nte se ɔno wō asase so, ne ho nni asem na ɔtene. ɔyε onipa a ɔsuro Onyankopon na ɔkyiri bōne. ɛwom se wohyee me se mensε no a menni nnyinasoo biara dee, nanso ɔda so gyina ne pεpeye no mu.” **4** Satan buaa Awurade se, “Wedeε pere wedee. Onipa de dee ɔwō nyinaa bēma de apere ne nkwa. **5** Se ɛbetumi a tene wo nsa fa ka ne honam ne ne nnompe, na ɔbedome wo wō w'anim!” **6** Awurade ka kyereε Satan se, “Eyε, ɔwō wo nsam na ne nkwa dee, gyaa mu ma no.” **7** Enti, Satan firii Awurade anim, na ɔmaa akuro a eyε yea totōo Hiob ho firi ne nan ase kōsii n'apampam. **8** Afei, na kyemfere na Hiob de dwi ne ho, ebere a ɔte nsō mu. **9** Ne yere bisaa no se, “Woda so kura wo pεpeye no mu ara? Dome Onyankopon, na wu!” **10** Na Hiob buaa no se, “Wokasa se ɔbaa a ɔyε ɔkwasea. Ade pa dee, yeagye afiri Onyankopon nsam na ade bōne na yεmpo anaa?” Yei nyinaa mu, Hiob anka asem bōne. **11** Ebere a Hiob nmamfo baasa bi a wone Temanni Elifas, Suhini Bildad ne Naamani Sofar tee amanehunu a aba Hiob so no, wofirii won afie mu, hyia yεε adwene se wobekō akohwε no na wōakyeyke ne were. **12** Wōhunuu Hiob firii akyiri no, wōanhunu se eyε ɔno; wohyee asee twaa agyaadwoo, sunsuanee won ntadee mu, tuu mfuturo guu won tiri so. **13** Na wōne no tenaa fam nnanson, awia ne anadwo. Na obiara ankasa, efiri se, wōhunuu se n'amanehunu no nyε asemwa.

3 Akyire no, Hiob kasaee, na ədomee eda a wəwoo no. 2 Əkkaa se, 3 “Ma eda a wəwoo me no nyera, ne anadwo a wokaa se, ‘Wəawo əbabarima no!’ 4 Saa eda no nnuru sum; mma Əsoro Onyankopon nhwehwé akyire kwan; mma hann biara ntō ngu so. 5 Ma esum ne owusum nnye no mfa; ma omununkum nkata so; na esum mmunkam ne hann so. 6 Ma esum kabii nnye saa anadwo no mfa; ma wənyi saa anadwo no mfiri asranna so na wəmmfa nhye əbosome biara mu. 7 Saa anadwo no nyε obonini; mma wənnté anigyeε nteam wo mu. 8 Ma wən a wədome nna no nnome saa eda no; wən a wəaye krado se wəbekanyane dənkyəmmirampoon no. 9 Ma n’ənəpa nsoromma nnuru sum; na əntwene adekyee kwa a ənhunu anəpa owia nsensaneε a edi əkan, 10 əfiri se anto dee əwoo me awotwaa mu ama wawo me, anka m’ani nhunu saa abəbrəse yi. 11 “Aden enti na manwu awoeε hə, əberε a mafiri me maame awotwaa mu no? 12 Aden enti na nkotodwe gyee me ne nufoo se mennum? 13 Anka səsə meda hə asomdwoeε mu; anka mada regye m’ahome 14 me ne ewiase ahemfo ne fotufoo, wən a wəsisii adan maa wən ho na ənne yi abuboo no, 15 me ne sodifoo a na wəwo sika kəkə, wən a wəde dwetə hyee wən afie mu ma. 16 Anaase aden enti na wəansie me se opon ba, te se abadomaa a wanhanu adekyee hann da? 17 Əho na amumuyεfəo gyae basabasayε, na abrefooyya ahomegyee. 18 Nneduafooy nso nya wən ahofadie; na wənnté nnommumfooy wuranom ateatea bio. 19 Nketewa ne akeseε wə ho, na akoa de ne ho firi ne wura nsam. 20 “Aden enti na wəmə mməborəfəo hann, na əkra mu ahohiahiafəo nya nkwa? 21 Wən kən də owuo, nanso əmma. Wəbre hwehwé owuo sene sədee wəhwehwé akoradee. 22 Se wəwuu a, wən ani gye na wəduru damena mu a, wədi ahurisie. 23 Aden enti na wəde nkwa ma onipa a ənni daakye, dee Onyankopon aka no ahye mu? 24 Ahomekokogoo adane m’aduane; na m’apinisie gu te se nsuo. 25 Dee na mesuro no aba me so; dee na əbə me hu no ato me. 26 Menni ahoto, menni asomdwoeε; menni ahomegyee na mmom, əhaw nko ara.”

4 Na Temanni Elifas buaa Hiob se, 2 “Se obi pe se one wo kasa a, worennya ntoboaseε mma no anaa? Hwan na wəbetumi aka n’ano ato mu? 3 Dwene sədee wakyerəkyere nnipa bebree, sədee woahye nsa a emu ayε mmere den. 4 Wo nseem ahye wən a wəasunti no den; woahye nkotodwe a ayε mmere mu den. 5 Na afei a əhaw aba no, w’aba mu abu; aba wo so, na wo

ho adwiri wo. 6 Wo nyamesuro mma wo ahotosoo anaa, na w’akwan a əho nni asem mma wo anidasoo anaa? 7 “Dwene ho: Wəasəe obi a ne ho nni asem pən anaa? Əhefa na wəsəe obi a əyε pe? 8 Ədees mahunu no, wən a wəfentəm bəne ne wən a wədua əhaw no, wətwa so aba. 9 Se Onyankopon home a, wəsəe; n’abufuo ma wəyera. 10 Agyata betumi abobom na woapo so, nanso wəbebubu gyata akeseε no se. 11 Gyata annya haboa a əwu, na gyataberε mma no bo hwete. 12 “Wəbekaa kokoamsem bi kyereε me na m’aso tee no se asomusem. 13 Wə anadwo daeeso basabasa mu, əbere a nnipa adeda nnahə no, 14 ehu ne nketenkete kyereε me. Emaa me nnompe nyinaa wosoe. 15 Honhom bi twaa m’ani so, na me ho nwi sore gyinaε. 16 Egyinaε, nanso, manhunu n’abosuo. Biribi begyinaa m’anim, na metee nne bəkə bi a ərebisa se, 17 ‘Onipa dasani betumi atene asene Onyankopon? Onipa betumi aye kronn asene ne Yəfəo anaa? 18 Se Onyankopon ntumi mfa ne ho nto n’ankasa asomfəo so, na se əka n’abəfəo mpo anim a, 19 hwan ne onipa a wəde dətəe anwene no, a ne fapem sisi mafutro mu na wədwere no ntəm so sene abubummabaa? 20 Əfiri anəpahema kəsi anwummere wəbubu wən mu nketenkete; na wayera korakora a obiara nhunu wən bio. 21 Wətete wən ntomadan nhoma mu, eno enti wəwuuu a wənnim.’

5 “Wope a frε, na hwan na əbegye wo soο? Akronkronfəo no mu hwan nkyen na wobekorə? 2 Ahisəm kum əkwasea, na anibereε kum atetekwaa. 3 M’ankasa mahunu əkwasea a ərefefe, nanso, mpofirim, wədomee ne fie. 4 Ne mma ne banbə ntam ekwan ware, wədwere wən wə asənniis a wənnya əkamafooy. 5 Dee əkom de noo no di ne nnəbaε, na əfa firi nkaseε mu mpo, na dee osukəm de noo no pere di n’ahodeε akyi. 6 Ahokyere mimpue mfiri dətəe mu na əhaw nso mimpue mfiri fam. 7 Nanso wəwo nnipa to əhaw mu mpən dodo a ogyaframa turi kə əsoro. 8 “Nanso se εye me a, anka medwane atoa Onyankopon; na mede m’asem ato n’anim. 9 Əye anwanwadeε a wəntumi nhwehwé mu, ne nsenkyerənnee a wəntumi nkan ne dodo. 10 Ətə nsuo gu asase so; na əde kə wira mu. 11 Əde ahobrəasefəo si dee əkorən, na əma wən a wədi awerəhə nya asomdwoeε. 12 Əsəe anifirefəo nhyeheyeeε, ma wən nsa si fam. 13 Əkyere anyansafooy wə wən anifire mu, na əbo anitefəo nhyeheyeeε gu. 14 Esum duru wən awia ketee; na wəkeka owigyiñaaε te se anadwo. 15 Əgye ahiafəo firi afena a εhyε wən

anomu; ḡye wɔn firi ahoođenfoo nkyehoma mu. 16 Enti, ahiafоo wо anidasоo, na ntенkyea ka n'ano to mu. 17 "Nhyira ne onipa a Onyankopоn tene no, enti mmu Otumfoo ntenetene no animtiaa. 18 Efiri sе, ḡno na ḡpira na ḡno ara akyekyere; ḡpira nanso ne nsa sa yadee. 19 ḡbegye wo afiri əhaw ahodоo nsia mu; nson so, a bɔne biara renka wo. 20 Əkөm ba a, ḡbegye wo afiri ouwo mu, na əko mu nso, ḡbegye wo afiri afena ano. 21 Wobebо wo ho ban afiri kasatwie ho na se əsееs ba a, ənsе se wosuro. 22 Wobesere əsееs ne əkөm; na ənsе se wosuro asase so mmoa. 23 Wo ne afuo so aboо bеyе apam, na emu nkekaboa nso ne wo bетена asomdwoee mu. 24 Wobehunu se wo ntomadan wо banbo; na se wosese w'ahodee a, wobehunu se hwee nyerae. 25 Wobehunu se wo mma bеyе bebree; na w'asefоo bedore se əsere. 26 Wode ahoođen beko damena mu, te se afiafi a wоaboа ano wо otwa bere mu. 27 "Yеahwehwе yei mu, na eyе nokore ḡno enti tie na fa toto w'abrabo ho."

6 Na Hiob buaa se, 2 "Se wоbetumi akari m'awerhodie na me haw nso wоde agu nsania so a, 3 anka emu bеyе duru asene anwea a əwо epо mu nyinaa, enti enye nwanwa se me nsem aye hagyahagyа. 4 Otumfoo agyan no awо me mu, me honhom nom ano awuduro no; wоahyehye Onyankopоn ahunahuna nyinaa atia me. 5 Wiram afunumu su wо ebere a wanya əsere anaa, na nantwie nso su wо ebere a wanya n'aduane anaa? 6 Wоdi aduane a nkyene nni mu anaa, na kosua mu fufuo nso ədе bi wо mu anaa? 7 Mempe se mede me nsa ka; aduane a ete saa no bо me yadee. 8 "Ao se me nsa bекa m'abisadee, se Onyankopоn bеyе dee m'ani da so ama me. 9 Mepе se Onyankopоn dwere me, se əbetwe ne nsa na wakum me, 10 ənnеs anka mеко so anya saa awerékkyerye yi. Nanso, əyea yi nyinaa akyi no memmuu Əkronkronni no nsem so da. 11 "Ahoođen ben na mewо a enti əsе se menya anidasоo? Daakyе nneemа pa ben enti na əsе se menya ntoboasee? 12 Mewо ahoođen se ebоo anaa? Me honam ye kобere mfrafraee anaa? 13 Mewо tumi a mede bеboa me ho anaa? Saa ebere yi a nkonomdie apare me yi? 14 "Dee n'anidasоo asa no hia ne nnamfonom mpaeebо, enye saa a, əbера aba wо Otumfoo no suro ho. 15 Nanso ahotosоo nni me nuanom mu. Wоte se nsuwa nsuwa a eyirie na əwee, wote se nsuwa nsuwa a eyirie 16 ebere a sukyeremma renane na asukotweaa nso redane nso, 17 nanso owiabere mu no, entene bio na əhyew enti nso no tu yera. 18 Akwantufoo mane firi won akwan

so; wоforo kо nsase bonini so na wоwuwu. 19 Tema akwantufoo hwehwе nsuo, adwadifоo akwantufoo a wоfiri Seba de anidasоo hwehwе nsuo. 20 Wоn ho yera wоn, efiri se na wоwо awerhуemu; wоduruu hо, nanso wоn anidasоo ye okwa. 21 Afei wo nso woakyere se wo ho nni mfasоo; Woahunu m'amanehunu no, na ama woasuro. 22 Maka se, 'Momma me biribi? Maka se momfiri mo ahodee ntua me tiri so sika, 23 anaase monnye me mfiri m'atamfoo nsam, ne atirimuodenfoo nkyehoma mu anaa?' 24 "Monkyerékkyere me, na meyе komm; monkyere me mfomsoo a maye. 25 Nokoreka ye yea, na mo adwenkyere no, ekosi sen? 26 Mokyere se dee maka no nnye nokore, mofa obi a n'abamu abu asem se mframa anaa? 27 Mpo mobebо awisiaa so ntonto, na mode mo adamfo adi nsesa dwa. 28 "Afei momfa ahummaboro nhwe me. Metumi adi atoro wо mo anim anaa? 29 Monto mo bo ase, mommu ntenkyea; monsane nnwene ho, efiri se me pepeye ho aba akyinnyegyee. 30 Amumuyesem wо m'ano anaa? Mennim papa ne bоne ntam nsonsonoe anaa?

7 "Asase so som nyе den mma onipa anaa? Ne nkwa nna nte se əpaani dee? 2 Sedeе aкоa ani gyina anwummers sunsumma, anaase əpaani ho pere no n'akutua ho no, 3 saa ara na wоatwa abosome hunu ato me hо, ne anadwo a əhaw wо mu ama me. 4 Se meda a, medwene bisa se, 'Ebere ben na adee bеkye?' Nanso anadwo twam nkakrankakra, na mepere kosi ahemadakyе. 5 Asonsono ne aporoporo ahуе me honam ma, me honam ase na ərefiri nsuo. 6 "Me nna kо ntem sene ənwomfoo akurokurowa, na eko awiee а anidasоo biara nni muo. 7 Ao Onyankopоn, kae se me nkwanна te se ahomee; na merennya anigye bio da. 8 Ani a chunu me seesei renhunu me bio; mobehwehwе me, nanso na menni ho bio. 9 Sedeе omununkum yera na etu korо no, saa ara na dee əkо damena mu no nsane mma bio. (Sheol h7585) 10 Orensane mma ne fie da biara da; n'atenaeс renkae no bio. 11 "Eno enti meremmua m'ano; mefiri me honhom ahoyeru mu akasa, mefiri me kra əyea mu anwiinwii. 12 Meyе epо anaa aboa kesee a əwо ebunu mu anaa, na mode me ahуе əwemfoo nsa yi? 13 Se medwene se menya awerékkyerye wо me mpa so, na m'akonwa adwodwo m'anwiinwii ano a, 14 eno mpo na wode adaeeso yi me hu na wode anisoadehunu hunahuna me, 15 eno enti mepe akомfоhye ne owuo, sene me onipadua yi. 16 Memmu me nkwa; mentena ase afebоo. Monnyaa me; na me nna nka hwee. 17 "Odasani ne hwan a ne

ho hia wo sei, na w'ani ku ne ho, **18** na wohwehwē ne mu anōpa biara na woso no hwe ēberē biara? **19** Worenyi w'ani mfiri me so da, anaase worennya me ēberē tiawa bi mpo anaa? **20** Se maye bōne a, ēdeēn na maye woo, Ao adasamma so wemfōo? Adēn enti na watu w'ani asi me soō? Maye adesoa ama wo anaa? **21** Adēn enti na wonkata me mmaprato so na womfa me bōne nkye me? Ērenkyere biara, mēda mfuture mu. Wobehwehwē me nanso na menni hō bio."

8 Enna Suhini Bildad buaa se: **2** "Wobēko so aka saa nsēm yi akōsi da bēn? Wo nsēm ye mframā huuho. **3** Onyankopōn kyea atentenenee anaa? Otumfōo kyea dee etene anaa? **4** Ēberē a wo mma yee bōne tiaa noo no, ḍyāa wōn maa wōn bōne so akatua. **5** Nanso se wode w'ani beto Onyankopōn so na woabā Otumfōo no mpaeē, **6** se woyē kronn, na wotene a, wo enti, ḍbēma ne ho so seesei na wama wo asi wo dada mu. **7** Wo ahyeasee bēyē nkakra nkakra na daakye woanya ama abu so. **8** "Bisa awoo ntoatoasō a atwam no, na hwehwē dee wōn agyanom hunuiē. **9** Na wōwoo yen nkyceree na yennim hwee. Yēn nna wo asase yi so te se sunsumma. **10** Nanso adikanfōo no bekyerēkyere wo. Wōbefiri wōn nteasee mu akyere wo nyansa. **11** Paparōs bētumi anyini aka soro wo baabi a enyē ḍwora? Demmire bētumi afifiri baabi a nsuo nni anaa? **12** Ēberē a ērenyini a wōntwaeē no, ēdwane ntēm so sene eserē. **13** Saa na wōn a won were firi Onyankopōn no awieē tēe; saa na wōn a wōnni nyamesu no anidasoo nkosi hwee. **14** Biribiara a n'ani da so no nni ahoōden; dee ḍde ne ho to soō ye ananse ntontan. **15** ḍtwere ne ntontan, nanso etete; ḍso mu denden nanso enyē yie. **16** ḍte se afifidee a wōgugu so nsuo yie a eśi owia mu. Etretre ne mman mu wō turo no so; **17** Ne nhini nyini fa abotan ho, na ēhwehwē ekwan kō aboō mu. **18** Nanso se wotu firi ne sibere a, saa beaee no nnim no bio na eka se, 'Menhunu wo da.' **19** Ampa ara ne nkwa twam, na afifidee foforō nyini asase no so. **20** "Ampa ara Onyankopōn mpo onipa a ne ho nni asem na ḍnyē amumuyefōo nsa mu dene. **21** ḍbēma woasere bio, na wode ahosepē ateateam. **22** Wōde aniuwo befira wōn a wōtan woo, na amumuyefōo ntomadan besee."

9 Na Hiob kasaa bio se: **2** "Aane, menim se yei ye nokore. Na ēbēye dēn na ḍdasani betene wo Onyankopōn anim? **3** Se obi pe se one Onyankopōn yiyī a, ḍrentumi nyi nsēm apem mu baako mpo ano. **4** Ne nyansa mu dō, na ne tumi so. Hwan na one no adi asie

na ne ho baabiara anti? **5** ḍtutu mmepō a wōnnim ho hwee obubu wōn fa so wō n'abufuo mu. **6** ḍwoso asase firi ne sibere, na ḍoma ne nnyinasōo woso biribiri. **7** ḍkasa kyere owia na ḍnhyerē, na ḍso nsoromma hyerē ano. **8** ḍno nko ara na otre ḍsoro mu, na ḍnante epō asorōkye so. **9** ḍno ne Nwenwenente, Akokōbaatan ne ne mma Yēfōo; Nsorommabafan ne ewiem anafō fam nsorommakuo no. **10** ḍye anwanwadee a wōntumi nte asee, nsēnkyerēnnee a wōntumi nkan. **11** Se ḍnam me ho a, menhunu no; se ḍsene a, menhunu no. **12** Se ḍhwim kō a, hwan na ḍsi no kwan? Hwan na ḍbetumi abisa no se, 'Ēdeēn na worye yi?' **13** Onyankopōn nkora n'abufuo so; Rahab aboafōo mpo ho popo wō n'anim. **14** "Na me ne hwan a me ne no beyiyi? Mēye dēn anya nsēm a me ne no de begye akyinnyee?" **15** Se menim mpo a, merentumi nyi n'ano; eno ara ne se mesre ahummābōrō afiri me ḍtemmufoō nkynē. **16** Mpo, se mefrē no na ḍba a, mennye nni se ḍbetie m'asēm. **17** ḍde asorōkye bēdwere me ama m'apirakuro adōoso kwa. **18** ḍremma menyā m'ahome, bio. ḍde awerēhōo bēhyē me ma tō. **19** Se ēba no ahōoden a, ḍye ḍhōodenfōo! Na se ēba atentenenee nso a, hwan na ḍbesamane no? **20** Se medi bem mpo a, m'ano bēbu me kumfō; se me ho nni asem a, ēbēbu me fo. **21** "Ēwom se medi bem dee, nanso memmu me ho; abrabā afono me. **22** Ne nyināa ye pe; eno enti na meka se, 'Osee dee ne ho nni asem ne omumuyefōo.' **23** Ēberē a amanehunu de owuo aba no, ḍsere dee ne ho nni asem no akomatuo. **24** Ēberē a asase aко amumuyefōo nsam no, ḍfira eśo atemmufoō ani. Se enyē eno a, na eśe hwan? **25** "Me nna ho ye here sene ommirikatufoō; esene kō a anigyeē kakra mpo nni mu. **26** Etwam kō se akodoō a wōde paparō ayē te se akōdee a wōreto akyere wōn abaoa. **27** Se meka se, 'Me were mfiri m'anwiinwii, mēsesa me nsēm ka, na masere a,' **28** me yea ahodoō no bo me hu ara. Na menim se, woremmu me bem. **29** Woabu me fo dada enti, aden na eśe se meha me ho kwa? **30** Mpo se ēba se mede samina dware na mede samina hohoro me nsa ho a, **31** wobēto me atwene atekye amena mu, ama m'atadee mpo akyiri me. **32** "Onyē onipa te se me na mayi n'ano, na yēakōgyina aseñniie abobo yen nkuro. **33** Se anka obi wo ho a ḍbesiesie yen ntam na waka yen baanu abo mu a, **34** obi a ḍbeyi Onyankopōn abaa afiri me so, sedee n'ahunahuna mmō me hu bio a, **35** anka mēkasa a merensuro no, nanso saa tebea a mewō mu yi dee, mentumi.

10 “Abrabo afono me; enti meka m’asem a meremfa hwee nsie na mèkasa afiri me kra yeade mu.

2 Meka akyere Onyankopon se: Mmu me kumfø, na mmom kyere kwaadu a wobo me. **3** Se wohye me so a, edeen na wonya? Aden enti na wopo wo nsa ano adwuma na wosere hwe amumuyefoo nhyeheyee?

4 Wowo əhonam mu ani anaa? Wohunu adee te se ədasani anaa? **5** Wo nkwa nna te se ədasani anaa wo mfee te se onipa, **6** a enti eße se wohwehwé me mfomsoo na woperepere me bone mu? **7** Ewom se wonim se menni fo dee, nanso obiara nso rentumi nnye me mfiri wo nsam. **8** “Wo nsa na enwonoo me na εβω me. Afei wobedane wo ho asee me anaa? **9** Kae se wonwonoo me se dotee. Na wobedane me aye me mfuturo bio? **10** Woanhwie me se nufosuo no womaa me mu pii se kyiisi, **11** amfa wedee ne honam ankata me ho ankeka nnompe ne ntini antoatoa mu anaa? **12** Womaa me nkwa, yii ayamye kyere me, na əhwesie mu, wohwée me honhom so. **13** “Nanso yei na wode siee w’akoma mu; na menim se na yei wo w’adwene mu. **14** Se meyee bone a anka wobehwe me na wobema me eso asotwe. **15** Na se medi fo a, nnome nka me! Na se mpo medi bem a, merentumi mpagya me ti, efiri se aniwuo ahye me ma na m’amanehunu amene me. **16** Na se mepagya me ti a, wodeedee me se gyata, na bio woda wo tumi nwanwa no adi tia me. **17** Wode adansefø foforo bëtia me na woma w’abofuo ano ye den wø me so; w’akodøm tu ba me so ebere biara. **18** “Aden enti na woma w’wooo me? Ekaa me nko a anka mewuie ansa na ani bi rehunu me. **19** Anka mamma nkwa yi mu, anaase wosoaa me firi awotwaa mu de me koo damena mu tee a, anka eye. **20** Aka kakra na me nna atwam, gyaa me na menya anigyeet ebere tiawa bi **21** ansa na mako koransane kusuuyé ne sunsumma kabii asase so, **22** asase a eyé anadwo sum kabii, sunsumma tumm ne sakasaka, baabi a cho hann mpo te se esum.”

11 Na Naamani Sofar buaa se, **2** “Eñse se wøyi saa nsem yi ano anaa? Ese se wøbu saa okasafø yi bem anaa? **3** Wo nsem hunu no bëma nnipa aye komm anaa? Se wodi fe a obiara renka w’anim anaa? **4** Woka kyere Onyankopon se, ‘Me gyidie ho nni asem na meye pe wo w’ani so.’ **5** Ao, anka mepe se Onyankopon kasa, anka ənkasa ntia wo **6** na əmmue nyansa mu ahintasem so nkyere wo, efiri se nyansa turodoo ye afanu. Hunu yei se, Onyankopon were afiri wo bone no bi mpo. **7** “Wobetumi ate Onyankopon anwanwadee

ase anaa? Wobetumi abore ahunu dee Otumfo no tumi kópem anaa? **8** Ekoron sene əsoro, edeen na wobetumi aye? Emu do sene damena ase tønn, edeen na wobetumi ahunu? (**Sheol h7585**) **9** Ne nsusuié mu ware sene asase na etre sene epo. **10** “Se əba na əde wo to nneduadan mu ansa na wasi nkonnwa a, hwan na əbëtumi asi no ekwan? **11** Ampa ara əhye nnipa nnaadaafø nso; na se əhunu amumuye a, ənhye ne nso anaa? **12** Nanso ogymifø rentumi nye onyansafø sedee worentumi nwo afunumu ba se onipa no. **13** “Na se wode w’akoma ma no na wopagya wo nsa kyere no, **14** se wogya bone a wokura no mu na woamma amumuye antena wo ntomadan mu a, **15** εnneε, wobepagya wo ti a womfere; wobegyina pintinn a wonsuro. **16** Wo were befiri w’ahokyere, na εbeyε wo se nsuo a asene koro. **17** W’abrabø behyeren asene owigynaε, na esum beye se adekyee hann. **18** Wobenya banbo, efiri se anidasoo wø ho; wobehwe wo ho ahyia, na wahome asomdwøee mu. **19** Wobeda ahome, na obi renhunahuna wo, na bebree behwehwé mmoa afiri wo nkyen. **20** Amumuyefoo ani befira, worentumi nnwane; na wøn anidasoo bedane owuo ahomeguo.”

12 Na Hiob buaa se, **2** “Ampa ara mone nnipa no, na mowu a na nyansa asa! **3** Nanso mewø adwene se mo ara na monnsene me. Hwan na ənnim saa nneema yi nyinaa? **4** “Maye aseredee ama me nnafonom, mferree Onyankopon na obuaε. Maye aseredee tata, nanso metene, na me ho nni asem. **5** Nnipa a wøn ho to wøn bu amanehunu animtiaa sedee wøbu wøn a wøn nan rewatiri no awieε animtiaa. **6** Wømmfa wøn nsa nka akorømfoø ntomadan, na wøn a wøma Onyankopon bo fuo no wø bambo na Onyankopon bo dee əde ma wøn ho ban. **7** “Bisa mmoa no, na wøbekyere wo anaase ewiem nnomaa no, na wøbeká akyere wo **8** anaase kasa kyere asase, na εbekyere wo, anaase ma epo mu mpataa nka nkyere wo. **9** Wøn nyinaa mu hwan na ənnim se Awurade nsa na aye yei. **10** Ne nsam na abodee nyinaa ahome wø ne adasamma nyinaa ahome. **11** Aso nso nsem nnhwø, sedee tekremka aduane hwe no anaa? **12** Wønnya nyansa mfiri mpanin nkyen, na εnye ənyinkyere na ede nteasee ba anaa? **13** “Nyansa ne tumi ye Onyankopon dea; afotuo ne nteasee ye ne dea. **14** Dee əbubu guo no, obiara rentumi nsi; dee əde no to nneduadan mu no, obiara rentumi nyi no. **15** Se əma osuo gyae tø a, asase no so ye wesee; se əgyaa osuto mu a, εsée asase no. **16**

Ahooden ne nkonomdie wo no osisifoo ne dee wəsisin noo nso wo no. 17 Ḷpa afotufoo ho ntoma ma wəkə na əma atemmufooye nkwasea. 18 Ḷwɔrə ahemfo nkylhomma na əde abosoo bə wən asene. 19 Ḷpa asəfoo ho ntoma, na ətu nnipa a wən ase atim akyere gu. 20 Ḷka afotufoo a wəgye wən die no kasaboa hye, na əgye mpanimfooye nhunumu. 21 Əde animguasee gu atitire so na ətintim gye ahoodenfoo nsam akodee. 22 Ḷda esum mu nneemaa ahinta adi na əde esum kabii ba hann mu. 23 Ḷye aman akəsese, na əsəe wən; ətre aman mu, na əhwete wən mu. 24 Ḷgye ewiase akannifoo adwene firi wən nsam; na əma wəkyinkyini asase wesee a əkwan nna soō so. 25 Wohwehwe wo esum mu a wənni kanea; na əma wətə ntintan se asabofoo.

13 “M’ani ahunu yeinom nyinaa, m’aso ate, na ate asees nso. 2 Dees wonim no, me nso menim; wo nsene me. 3 Nanso mepe semekasa kyere Otumfooye no na me ne Onyankopon toatoa adwene wə m’asəm ho. 4 Mode atorɔ mmom na afre me ho; mo nyinaa moye ayaresafooye a mo ho nni mfasoo! 5 Se mobeyə komm koraa a eŋo na əbeyə nyansa ama mo! 6 Afei montie m’ano asem; montie m’ano yie. 7 Mobekə amumuyesəm ama Onyankopon anaa? Mobekə nnaadaasəm ama no anaa? 8 Mobekyea mo aso ama no? Mobekə Onyankopon asem ama no anaa? 9 Se əhwēhwe mo mu a, əbesi mo yie anaa? Mobetumi adaadaa no sedes modaadaa nnipa no anaa? 10 Se mokyee mo aso wə kokoam a, sedes ətəe biara, əbekə mo anim. 11 N’animuonyam mmo mo hu anaa? Ne ho suru nnto mo so anaa? 12 Mo kasatommə yemmebu a ete se nsō; mo anoyie yem dotee. 13 “Monye dinn, na menkasa; na dee əbeyə me biara mmra me so. 14 Aden enti na mede me ho to amanee mu na mede me nkwa to me nsam? 15 Əwom se əkumm me dee, nanso ne so na m’ani bəda; ampa ara medi m’akwan ho adansees wo n’anim. 16 Nokorem, yei na əbeyə me nkwyagye, əfiri se dee ənsuro Onyankopon no rentumi nkə n’anim! 17 Montie me nsəm yi yie; monye aso mma dee meka. 18 Afei a masiesie me nkurobo yi, menim se medi bem. 19 Obi betumi abo me kwaadu anaa? Se ete saa dee a, anka meye komm na mawu. 20 “Ao Onyankopon, ye saa nneemaa mmienu yi pə ma me, na afei meremfa me ho nsuma wo: 21 Yi wo nsa firi me so kə akyirikyiri, na gyae wo ho hu a wode hunahuna me no. 22 Afei samena me na məba, anaa ma menkasa na bua me. 23 Mfomsooye ne bəne dodooye ahe na maye? Kyere me me mfomsooye ne me bəne. 24 Aden enti na wode w’anim

asie me na wodwene se meye wo otamfooye? 25 Wobeyə ahahan a mframə rebo no ayayadee anaa? Wobetaa ntete a awoo anaa? 26 Wotwere soboo a eyə yea tia me, na woka me mmabunubere mu bəne nyinaa gu me so. 27 Wode nkylhomma gu me nan; wohwe m’anammənkwan nyinaa so yie na wode ahyensodee ayeye m’anammən mu. 28 “Enti onipa nkwa sa te se biribi a aporo, te se atadee a nweweboa adie.

14 “Onipa a əbaa awo no no ne nna ye tiaa bi na əshaw dəoso wə mu. 2 Əfəfə te se nhwiren na ətwintwam; əte se sunsum a əretwam ako, əntena hə nkuyə. 3 Woma w’ani kə saa onipa yi so? Wode no bəba w’anim abebu no aten anaa? 4 Hwan na əbetumi ayi dee eyə kronn afiri efi mu? Obiara nni hə. 5 Woahyehye onipa nkwa nna; woahyə n’abosome dodooye ato hə na woahyə no əbere a orientumi ntra. 6 Enti, yi w’ani firi ne so na ənye dee əpə, kəsi se əbewie n’adwuma se əpaani. 7 “Dua mpo anidasoo wə hə ma no: Se wətwa a, əbeffefə bio, na ne mman foforo no rempempan. 8 Ne nhini ətəumi anyini akyere asase mu na ne dunsini nso awu wə dotee mu, 9 nanso, ənya nsuo a əfəfə, na əyiyi mman se dua a wətə. 10 Nanso, se nnipa wu a wəde no hye fam; əhomedee ətəa too a, na afei ənni hə bio. 11 Sədəes nsuo tu yera wə epo mu no, anaa sədəes nsuka mu wee no, 12 saa ara na onipa tə fam na ənsore bio; ənkəsi se əsoro ətwam no, nnipa renso na worennyane wən mfirə wən nna mu. 13 “Se anka wode me besie damena mu de me ahinta kəsi se w’abofuo ətwam! Se anka wobeyə me bere na afei woakae me! (Sheol h7585) 14 Se onipa wu a, əbəba nkwa mu bio anaa? M’aperedie nna mu nyinaa metwən akəsi se me fofoye beba. 15 Wobefre na megye wo so; w’ani begyina abədee a wo nsa aye. 16 Afei wobekan m’anamməntuo na worennye me bəne akyi. 17 Wobeso me bəne ano wo kotokuo mu, na woakata m’amumuyə so. 18 “Nanso, sədəes mmepo so hohoro na ədwirie na abotan nso twe firi ne sibere no, 19 sədəes nsuo yiyi abooye ho na osuto brane twe dotee kə no saa ara na wosse onipa anidasoo. 20 Wotintim ne so preko pə, na ətwam kə; wosakyera ne nipasu na wogya no kwan. 21 Se wəhyə ne mmammarima animuonyam a, ənnim; na se wəbre wən ase a, ənhunu. 22 Əno ara wedee mu yea na ətəe na əno ara ne ho na əgyam.”

15 Na Temanni Elifas buua se, 2 “Enti onyansafuu de nsəm a aba biara nni muo beyi n’ano anaase əde

apuee mframa a emu ye hye bεhyε n'afuru ma? 3 ɔde nsem huhuo bedi anobaabaeε, aka nsem a εntu bunu biara anaa? 4 Wototo onyamesuro ase mmom na wosi Onyankopon mu ahotosoo ho ekwan. 5 Wo bōne kyere w'ano dee ɔnka; na woafa anitee tekrema. 6 Wo ankasa w'ano bu wo kumfø, εnyε me deε; w'ankasa w'ano di adansee tia wo. 7 "Wone onipa a wōwoo wo dii εkan? Wōwoo wo ansa na wōrewo nkoko? 8 Wotie Onyankopon afotuo anaa? Wo nko ara na wonim nyansa anaa? 9 Edεen na wonim a, yεnnim? Nhnumu ben na wōwo a yεnnie? 10 Dee wafu dwono ne akokoraa wō yen afa, wōn a wōanyini sene w'agya mpo. 11 Onyankopon awerekyekyere ne nsem a wōka no brεoo kyere wo no sua ma wo anaa? 12 Adεen enti na w'akoma atwe wo korɔ aden enti na w'ani aσo ogya, 13 na woadane w'abofuo agu Onyankopon so na woma saa nsem yi pue firi w'ano? 14 "Odasani ne hwan a ɔbetumi aye pε, anaasee deε ɔbaa awo noo ben na ɔbetumi aye ɔteneneeni? 15 Onyankopon nni ahotosoo wō n'akronkronfo mu. ɔsorosoro mpo nnyε kronn wō n'ani so, 16 na nkantom onipa bōneføo ne omumuyeføo a ɔnom awurukasem se nsuo. 17 "Tie me, na mεkyere wo mu; ma menka dee mahunu nkyere wo, 18 dee anyansafoo apae mu aka, a wōamfa biribiara a wōnya firii wōn agyanom hō no ansie 19 (wōn a wōde asase no maa wōn εbere a ananafoo biara nni hō): 20 Omumuyeføo ko ahohiahia mu ne nkwanna nyinaa. Na basabasayen i nso, wōahyehye ne mfee nyinaa ama no. 21 Nnyegyeε a εye hu hyε n'asom ma; na se εye se nneεma rekø yie ma no a, akorømfo to hyε ne so. 22 ɔpa aba se obεdwane afiri esum mu; wōabo no ato hō ama akofena. 23 ɔkyinkyini hwεhwε aduane; ɔnim se esum da no aben. 24 ɔhaw ne ahoyer yi no hu; εhyε ne so se ɔhene a wasiesie ne ho ama ɔkø, 25 εfiri se ɔtenetene ne nsa kyere Onyankopon na ɔma ne ho so tia Otumfoo. 26 Wōde akokyem a emu pi na εye den ko ne so a wōnsuro no. 27 "Εwom se sradee ama wōn afono atoto na wōn asene mu εnam agu mmebe deε, 28 nanso wōbetēna nkuro a aguo so na wōatena afie a obi nte mu, afie a erebubu mu. 29 Wōrenkø so nyε adefoo bio, na wōn ahonya rennyina, na wōn agyapadeε so bεte na ayera wō asase so. 30 Esum beduru wōn; ogyaframa bεkusa wōn mman, na Onyankopon anom ahomegu besoa wōn akø. 31 Ense se wōde wōn ho to nneεma huhuo so de daadaa wōn ho, εfiri se wōrennya hwεe mfiri mu. 32 Ansa na wōn da beduru no, wōbetua wōn

ka a ebi renka, na wōn mman renyε frōmfrōm. 33 Wōbεye se bobedua a wōapore so aba a εnnyiiniε, te se ngo dua a ne nhyerenne repore gu fam. 34 Na abōneføo fekuo a wōnnim Onyankopon no renso aba, na ogya behye wōn a wōdø kεtεasehyε no ntomadan. 35 Wōnyinsen ɔhaw na wōwo amumuye; wōn awotwaa siesie nnaadaa."

16 Afei Hiob buaεε se, 2 "Mate nsem bebree a εte se yeinom; na mo nyinaa moye gyamsereføo! 3 Mo kasa tentene no mma awieεε anaa? Edεen na ɔha mo enti a mogu so redi anobaabaeε yi? 4 Se mo na mowø me tebea yi mu a, anka me nso metumi akasa se mo; anka metumi akeka nsem a εye de atia mo na mabu mo animtiaa. 5 Nanso, anka mehyε mo den; anka awerεkyekyere nsem a εbefiri m'anomu no bεma mo ahoto. 6 "Nanso semekasa a, εyea a mete no remmoto; na se mankasa nso a, εrennyae. 7 Ao Onyankopon, ampa ara woama mabre; woasεe me fie pasaa. 8 Woakyekyere me, ma abεye adansiedie; me so tee ara na εreteε, na edi adansee tia me. 9 Onyankopon to hyε me so tete me wō n'abufuo mu na ɔtwεre ne se gu me so; deε one me anya no pøkyere n'ani hwε me. 10 Nnipsa bue wōn ano di me ho few; wōbø me sotorø de bu me animtiaa na wōka wōn ho bø mu de tia me. 11 Onyankopon de me ama abōneføo. Wato me atwene amumuyeføo nsam. 12 Na biribiara ko yie ma me, nanso ɔdwεreε me; ɔsø me kōn mu, too me hwεe hō. ɔde me asi n'ani so; 13 n'agyangtoføo atwa me ho ahyia, ɔhwiree me sawa mu a wanhuu me mmøbo maa me bōnwoma pete guu fam. 14 ɔba me so εbere biara; na ɔtø hyε me so se ɔkofoo. 15 "Mapam ayitoma akata me wedee so na masie m'anintø wa mfuturo mu. 16 Agyaadwotwa ama m'ani aye køø; sunsum kabii atwa m'ani ho ahyia. 17 Nanso, me nsa nyε basabasaye biara na me mpaεbø ye kronn. 18 "Ao asase, nkata me mogya so; na mma wōnsie me sufre! 19 Seesei mpo, me danseni wō soro; Me ɔkamafoo wō soro hō. 20 Me ɔdimaføo ye m'adamfo εbere a mesu gu Onyankopon soø yi; 21 ɔgyina onipa anan mu di ma no wō Onyankopon anim sεdee obi di ma n'adamfo no. 22 "Mfee kakra bi akyi metu kwan akø koransane.

17 Me sunsum atø piti, me nna so atwa, na damena retwen me. 2 Ampa ara fεdifoø atwa me ho ahyia; εse se mehwε wōn atutupe. 3 "Ao Onyankopon, hyε me εba a wope. Hwan bio na ɔbεma me banbo? 4 Woato wōn adwene mu a wōnte aseε ase; enti wōremma

wɔnni nkonom. 5 Se obi sopa ne nnamfonom de nya akatua a, ne mma ani bɛfira. 6 “Onyankopon de me aye asem a eda obiara ano, obi a wote ntasuo gu n’ani so. 7 Awerehoo ama m’ani aye samoo me bɔberc nyinaa ye sunsumma. 8 Ateneneefoo hunu me a, eye wɔn nwawna. Wɔn a wɔdi bem no besore atia wɔn a wɔnni nyamesu. 9 Ateneneefoo bekɔ wɔn anim, na wɔn a wɔn nsa ho tee bekɔ so anya ahoden. 10 “Mo nyinaa mo nsane mmra mmeso me nhwe! Na merenna onyansafoɔ wɔ mo mu. 11 Me nna atwam, me nhyeheyee apansam, saa ara na m’akoma apedee nso aye. 12 Saa nnipa yi ma anadwo dane awia; esum mu koraa no, wɔka se, ‘Hann aben,’ 13 Se efie baako pe a m’ani da so ne damena, se mesɛ me kete wɔ esum mu, (Sheol h7585) 14 se meka kyere porɔe se, ‘Woye m’agya,’ na me kyere ɔsonsono se, ‘Me maame’ anaa ‘Me nuabaa’ a, 15 na afei m’anidasoo wɔ he? Hwan na əbetumi anya anidasoo bi ama me? 16 Ebeseiane akɔ owuo epono ano anaa? Yen nyinaa besiane akɔ mfuturo mu anaa?” (Sheol h7585)

18 Na Suhini Bildad buaa se, 2 “Ebere ben na wobegyae kasa tenten yi? Dwene ho yie, na afei yebetumi akasa. 3 Aden enti na wofa yen se anantwie na wosusu se yennim nyansa yi? 4 Wo a wode abufuo tete wo mu nketenkete, wo enti, ese se yefiri asase yi so anaase wo enti, wɔnnwiri mmotan mfiri wɔn sibere anaa? 5 “Omumuyefoo kanea adum; na ne ogya nnere bio. 6 Hann a ewɔ ne ntomadan mu duru sum; kanea a esi ne ho no dum. 7 N’anammɔntuo mu ahoden ano bɛbre ase; n’ankasa nhyeheyee bɛhwɛ n’ase. 8 N’anammɔn de no kɔ afidie mu, na ɔkyinkyini kɔtɔ n’atena mu. 9 Afidie so ne nantin na esɔ ne mu denden. 10 Wɔasum no afidie ahinta wɔ fam; afidie wɔ ne kwan mu. 11 Ahunahuna ma əbɔ huboa wɔ ne ho nyinaa na ɛha no wɔ n’anammɔntuo biara mu. 12 Atoyerenkym kɔn da no; na se əhwe ase a, amanehunu retwɛn no. 13 Ewewe ne honam ani baabi; na owuo di ɛkan see n’akwaa. 14 Wotwe no firi ne ntomadan banboeɛ mu na wɔde no brɛ ahunahunahene. 15 Ogya te ne ntomadan mu; na wɔabɔ sɔfɛ a ɛredere apete n’atenaes. 16 Ne nhini wuwu wɔ asee na ne mman nso wu wɔ əsoro. 17 Wɔrenkae no asase so bio; na ərennya edin wɔ asase so. 18 Wɔka no firi hann mu kɔ sum mu na wɔpam no firi ewiase. 19 Ənni mma anaa nananom wɔ ne nkurøfø mu, na n’ase ni biara renka wɔ baabi a ətenaees. 20 Nnipa a wɔfiri atoē fam ho adwiri wɔn wɔ dē ato noo no ho; na wɔn a wɔwɔ apueē fam abo

huboa. 21 Ampa ara sei na omumuyefoo atenaes tee; sei ne beaee a dē ənnim Onyankopon tee.”

19 Na Hiob kasaa bio se, 2 “Mobehye me anieyaa na mode nsɛm abubu me akɔsi da ben? 3 Mpɛn edu nie a moasopa me; mo ani nwu se moto hye me so. 4 Se eye nokore se mafom ɛkwan a, me mfomsoo ye me nkɔ ara asem. 5 Se ampa se mobema mo ho so wɔ me so na mode m’animguasee aye adanee atia me a, 6 ɛnnees monhunu se Onyankopon aye me bone na əde n’atena atwa me ho ahya. 7 “Ewom se mesu se, ‘Wɔafom me’ dē, nanso obiara mmua me; meteam pe mmoa, nanso atentenenee biara nni ho. 8 Wasi me ɛkwan enti mentumi mensene; wama m’akwan so aduru sum. 9 Wayi m’animuonyam afiri me so na watu m’ahenkye afiri me ti so. 10 Wasɛe me akwannuasa nyinaa so de awie me; watu m’anidasoo ase te se dua. 11 N’abufuo huru tia me; na wakan me afra n’atamfoo mu. 12 N’akodɔm ba aniberees so; wɔsis i mpie de tia me na wɔtwa me ntomadan ho hyia. 13 “Wayi me nuammarima afiri me ho; na m’amanifoo nso, watwe won ho koraa. 14 M’abusuafoo ko; na me nnamfonom were afiri me. 15 M’ahɔhoo ne me mmaawa bu me se əhɔhoo; mete se ənananani ma wɔn. 16 Mefre me ɔsomfoɔ, na ɔmmua; mpo, mete m’ano sre no. 17 Me home bɔn me yere; me ho afono m’ankasa nuammarima. 18 Mpo, mmarimmaa nkumaa bu me animtiaa; se mepue a wɔdi me ho few. 19 Me nnamfo berɛboɔ kyiri me; m’adofoɔ asore atia me. 20 Maka honam ne nnompe, na ɛkaa kakraa bi, anka merewu. 21 “Monhunu me mmɔbɔ, me nnamfonom, monhunu mmɔbɔ, na Onyankopon nsa abɔ me. 22 Aden enti na motaa me so, sɛdees Onyankopon ye no? Na mommfa me honam mu yea yi saa ara? 23 “Ao, anka wɔmfɑ me nsɛm nhye nwoma mu, anka wɔntwɛre wɔ nwoma mmobœ̄ so, 24 anka wɔmfɑ dadee twerɛdua nyiyi wɔ sumpii so, anaa wɔnkrukyire wɔ abotan so afebø̄. 25 Menim se me odimafo te ase, na awieē no əbesore agyina asase so. 26 Na se me wedeē wie see a, mede m’ani bɛhunu Onyankopon. 27 Me ara mɛhunu no mede m’ani, na ɛnye obi foforo ani, bɛhunu no. M’akoma ho pere no wɔ me mu. 28 “Se moka se, ‘Yebɛteetee no, efiri se əhaw no firi əno ara’ a, 29 ese se mosuro akofena no. Abufuo nam akofena so de asotwe beba, na mobehunu se atemmuo wɔ ho.”

20 Na Naamani Sofar buaa se, 2 “Me tiri mu ntene me, na ɛhye me se memmua efiri se me ho yera

me yie. 3 Mate animka bi a egū me ho fi, na nteasee a menya no hye me se memmu. 4 “Ampa ara wonim sēdee nneema tee firi tete, efiri eberē a wōde nnipa duaa asase so, 5 se amumuyefoo ani gye eberē tiawa bi mu, na wōn a wōnnnsuro nyame nso anigyeē nkye. 6 Ewom se n’ahohoahoā kōduru ḥorō, na ne tiri kōpem omununkum dee, 7 nanso, ḫeyera afebō te se n’ankasa agyanan; na wōn a wōhunu no no bebisā se, ‘Dwō he?’ 8 ḫtu kō te se dae, na wōrenhunu no bio. Wōtwam kō te se anadwo mu anisoadehunu. 9 Ani a ḫunu noo no renhunu no bio; na ne sibere nso renhunu no bio. 10 Ne mma besre adee afiri ahiafoo hō; ese se n’ankasa de n’ahonya same ma. 11 Ne mmerantebere mu ahōden a ahye ne nnompe ma no ne no bekō mfuturo mu. 12 “Ewom se bōne ye n’anon de na ođe sie ne tekremā ase; 13 ewom se ḫontumi nnyaa mu na ḫoma eka ne dodom, 14 nanso, n’aduanē bēye nwono wō ne yafunu mu; ebeye ḫtweasee ano boro wō ne mu. 15 ḫbefē ahonyadee a ḫmenee no; Onyankopon bēma ne yafunu apu agu. 16 ḫbefē awo boro; ḫnanka se bekum no. 17 ḫrennya nsuwansuwa no nnom nsuobontene a nufosuo ne ewo sene wō mu no. 18 ḫbedane dee ḫbre nyae no aba a ḫrenni bi; ḫremfa n’adwadié mu mfasoo nnye n’ani. 19 Efiri se ḫhyee ahiafoo so ma wōdii ohia buruburo; ođe ne nsa ato afie a enye ono na ḫsiis so. 20 “Ampa ara ḫrennya ahomegyee mfiri dee wapere anya no mu; ḫrentumi mfa n’akoradee nnye ne ho nkwa. 21 Wafom nneema nyinaa awie; ne nkoso nnuru baabiara. 22 N’adedodoa nyinaa mu no, ḫbekō ḫshaw mu; na amanehunu a emu ye den bēto no. 23 ḫbere a n’afuru aye ma no, Onyankopon bēto n’abufuo ogya agu ne so na wabobo no basabasa. 24 Ewom se ḫdwane firi dadee akodee ano nanso bēmma a ano ye kobere mfrabrae bewo no. 25 Wōbetwe bēmma no firi n’akyi, ano hyenhyen no befiri ne brēbo mu. Ehu beba ne so; 26 esum kabii bēduru n’akoradee. Ogya a womfite mu bēhye no, na asee dee aka wō ne ntomadan mu. 27 ḫsoro beda n’afodie adi, na asase asore atia no. 28 Nsuyire betwe ne fie ako, saa ara na nsuorosoo bēye Onyankopon abufuhyeē da no. 29 Yei ne hyeberē a Onyankopon de ma amumuyefoo, awugyadee a Onyankopon de ato wōn hō.”

21 Na Hiob buaa se, 2 “Montie me nsem no yie. Momma yei nyē awerēkyere a mode ma me. 3 Monnya ntoboasee mma me eberē a merekasa, na se mekasa wie a, monkoso nni fe. 4 “Me nwiinwii hye

onipa anaa? Aden enti na ese se menya ntoboasee? 5 Monhwē me, na mo ho nnwiri mo; momfa mo nsa nkata mo ano. 6 Se medwene yei ho a, mebo hu; na me ho popo. 7 Aden enti na amumuyefoo tena nkwa mu? Wōnyini kyē na wōkō so di tumi. 8 Wōhunu wōn mma a atwa wōn ho ahyia no nkoso, wōhunu wōn nananom. 9 ḫhaw nni wōn afie na ehu nni hō; Onyankopon asotwe mma wōn so. 10 Wōn anantwinini nyē akrawa; na wōn anantwibere wo a, wōmpōn. 11 Wōka wōn mma bō mu te se nnwankuo; na emu mmotafowa no hurihuri. 12 Wōto nnwom wo akasae ne sankuo so; na wōde atenteben nnyegyeē gye wōn ani. 13 Wōdi yie wōn nkwanne mu na wōkō damena mu asomdwoe mu. (**Sheol h7585**) 14 Nanso wōka kyere Onyankopon se, ‘Firi yen so! Yempe se yehunu w’akwan. 15 Hwan ne otumfoo no a ese se yesom no? Se yēbō no mpae se mfasoo ben na yebenya?’ 16 Nanso, wōn nkoso no nni wōn nsam, enti metwe me ho firi amumuyefoo afutuo ho. 17 “Nanso mpen ahe na wōdum amumuyefoo kanea? Mpen ahe na amanehunu ba wōn so, dee Onyankopon firi n’abufuo mu de ba no? 18 Mpen ahe na wōye se esere wō mframā ano, te se ntētē a mframā den bi apra wōn? 19 Wōka se, ‘Onyankopon kora onipa asotwe so de twēn ne mma.’ Ese se ḫtwe onipa no ankasa aso ma ḫhunu. 20 Ma wōn ankasa ani nhunu wōn scē; ma Otumfoo abufuhyeē no nka wōn ani. 21 Wōn abusuafoo a wōagya wōn akyire no renya hwēe n’agyapadee nyinaa bēsē. 22 “Obi bētumi akyere Onyankopon nyansa, wō eberē a ḫbu atitire mpo atēn? 23 Obi wu wō eberē a ḫwo ahođen; ne ho tō no na n’aso mu adwo no, 24 na ne onipadua ye frōmm, na ḫhon ahye ne nnompe ma. 25 ḫfōforō nso de ḫkra mu yeadie wu, a wanka asetena pa anhwe da. 26 Wōsie wōn nyinaa wō mfuturo kōrō mu, ma asonson kōrō no ara nuka wōn. 27 “Mahunu mo adwene, ekwan a mope se mobu me fo. 28 Mope se moka kyere me sēdee asikafoō ne amumuyefoo, wōn bōne enti, wōhwhere wōn agyapadee nyinaa. 29 Nanso mommisā wōn a wōtū kwan; wōbēka akyere mo se 30 onipa bōne nya ne ti didi mu amanehunu da, na wōgyaa no ma no dwane abufuhyeē da. 31 Hwan na ḫtumi kasa n’anim? Hwan na ḫtua no dee waye so ka? 32 Wōsoa no kō damena mu, na wōwēn n’aboda. 33 Bōnhwa mu dōtēs ye no de; nnipa nyinaa di n’akyi, na ḫdōm a wōntumi nkan wōn di n’anim. 34 “Enti ebeye dēn na mode mo nseñhunu akyekyere me were? Mo mmuaes nyē hwēe se atorō!”

22 Na Temanni Elifas buaa se, 2 “Onyankopon bənya onipa ho mfasoo anaa? Mpo onyansafoo ho beba no mfasoo anaa? 3 Se woye ṣteneneeni a, anigye bən na Otumfo o no bənya? Se w'akwan ho nni asem a, mfasoo bən na ṣbenya? 4 “Wo kronnye enti na əka w'anime na əbə wo kwaadu anaa? 5 Enye w'amumuye na esoo? Enye wo bəne na ədəoso dodo? 6 Woree banbo firii wo nuanom nkyen a enni nteasee biara; wopaa nnipa ho ntoma ma wodaa adagya. 7 Woamma abrefo o nsuo annom na woamfa aduane amma dee ekəm de no. 8 Nanso na woye obi a əwə tumi, na əwə nsase, onimuonyamfo o a əte so. 9 Wopamoo akunafo o ma wokoo nsapan na womaa nwisiaa nso ahoden saee. 10 Eno enti na mfidie atwa wo ho ahyia, na amanehunu a əba ntəm so abo wo hu yi, 11 aden enti na esum aduru a wonhunu adee, na asorkye akata wo so. 12 “Onyankopon nni əsoro akyirikyiri? Hwe sədees əsoro akyirikyiri nsoromma koron! 13 Nanso woka se, ‘Edeen na Onyankopon nim? Esum yi mu na əbu aten anaa? 14 Omununkum kabii akata n'anim enti ənhunu yen ebere a ənenam əsoro kontonkurowi mu.’ 15 Wobeko so afə ekwan dada a abonefоo anante soō no so? 16 Wəpraa wən kəoee ansa na wən beres, na nsuyire hohoroo wən fapem. 17 Na woka kyere Onyankopon se, ‘Gyaa yən! Edeen na Otumfo betumi aye yən?’ 18 Nanso, eyə əno na əde nnepa hyeə wən afie mu, enti metwe me ho mefiri amumuyefoo afutuo ho. 19 Teneneefo o hunu wən asehwee ma wən ani gye; na wən a wən ho nni asem sere wən ka se, 20 ‘Wəasee yen atamfo o, na ogya ahye wən agyapadee.’ 21 “Fa wo ho ma Onyankopon na nya asomdwoeə wəne mu; saa ekwan yi so na yiedie beye wo kyefo. 22 Tie akwankyer e afiri n'anom, na fa ne nsem sie w'akoma mu. 23 Se wosane kə Otumfo o no nkyen a, əbəgye wo atom bio: se woyi amumuyesem firi wo ntomadan mu 24 na woto wo sika mpo gu mfturo mu ne Ofir sikakoko o gu abotan a ewo abon mu no so a, 25 enneē Otumfo o beye wo sikakoko o; əbəgye dwetē amapa ama wo. 26 Afei nokorem wobenya anigye wə Otumfo o mu na wobepagya w'ani akyere Onyankopon. 27 Wobebə no mpae, na əbetie wo, na wobedi wo bəhye so. 28 Dees woye w'adwene se wobeye no bəba mu, na hann beto w'akwan so. 29 Se nnipa hwe ase na woka se, ‘Ma wən so!’ a, əbəgye wən a wəahwe ase no nkwa. 30 Əbəgye abonefоo mpo, ənam wo nsa a əho nni fi so bəgye wən.”

23 Na Hiob buaa se, 2 “Enne mpo, m'abooboodie mu da so yə den; ne nsa aye den m'apinisie nyinaa akyi. 3 Se menim baabi a mehunu no; anaase metumi ako ne tenaberes a, 4 anka meka m'asem wə n'anim na magye akyinnyee bebree. 5 Anka mete mmuaes a əde bema me, na madwene dee əbekə ho. 6 Əde tumi a eso betia me anaa? Dabi, əremmə me kwaadu. 7 Əho dee nnipa tenenee betumi aka n'asem wə n'anim, na wəbəgye me afiri me ətemmufo o nsam afebəo. 8 “Nanso se mekə apuees fam a, ənni ho; se mekə atoees fam nso a, menhunu no. 9 Se əreye adwuma wə atifi fam a, menhunu no; se ədane ne ho kə anafo o fam a, m'ani nhye ne ho. 10 Nanso, ənim ekwan a me nam soo; na se əsə me hwe a, mefiri mu aba se sikakoko o. 11 Madi n'anammən akyi pəe; na manante n'akwan so a mammame. 12 Mentwee me ho mfirii mmaransem a efiri n'anom ho, mama asem a efiri n'anom ho ahia me asene me daa aduane. 13 “Nanso əbiara nni ho ka ne ho, na hwan na əbetumi atia no? Əye biribiara a əpə. 14 Əhwe ma ne əhye nsem tia me; əda so kora nhyeheyee a ete sei bebree. 15 Eno enti na mebo hu wə n'anim; na se medwene yeinom nyinaa ho a, mesuro no. 16 Onyankopon ama m'akoma aboto; Otumfo o ama mabə huboa. 17 Nanso esum no mma menka m'ano ntom, esum kabii a skata m'anim no mpo.

24 “Aden enti na Onyankopon nhye berə mma atemmuo? Aden enti na esee se wən a wənim noo no hwe saa da no anim ənsə emma da? 2 Nnipa yi yi aboo a wəde ato hye; na wəde nnwankuo a wəawia kə ho adidi. 3 Wəpam nwisiaa mfunumu na wəgye akunafo o anantwie se awowasidee. 4 Wəsum ahiafo o firi ekwan so na wəhye asase no so ahiafo o ma wəkötete. 5 Ahiafo o no yə wən adwuma pə aduane te se esere so mfunumu no; asase wesee no so na wənya aduane ma wən mma. 6 Wəboaboa mmoa aduane ano wə mfu o no so na wədi mpere wə amumuyefoo bobe nturo mu. 7 Wənni ntoma, na wəda kwaterekwa; wənni hwee a wəde kata wən ho wə awə mu. 8 Mmepo so osuto fo wən twənn na wəfomfam mmotan no ho efiri se wənni ahataso o. 9 Wote awisaa firi nufoo ano; na wəfa ohiani abotafoa de si ne ka anan mu. 10 Wənenam adagya a wənni ntoma; wəsoa ayuo afiafi, nanso ekəm de wən ara. 11 Wəkyi ngo wən adan mu; wətiatia nsakyimena mu, nanso osukəm de wən. 12 Wən a wərewuwuo no apinisie firi kuropən no mu, na apirafo o kra su pə mmoa. Nanso Onyankopon mfa bəne nto obiara so. 13 “Ebinom wə ho a wəsore tia

hann no, wən a wənnim n'akwan anaase wənnante n'atempən so. 14 Se adekyee hann no kə a, owudifoo no sore na əkum ohiani ne mməboroni; adesaeε mu, əwiawia ne ho se əkorəmfoo. 15 Əwareseefoo twən εberε a adeε resa; əka se, ‘obiara renhunu me,’ na əde n'anim hinta. 16 Esum mu na nnipa bubu apono wura afie mu, na awiabere mu no, wətoto wən ho εpono mu; wone hann nni hwhee ye. 17 Esum kabii ye adekyee ma won nyinaa; wone esum mu nneεma a εye hu fa nnamfo. 18 “Nanso wote se ahuro a εte nsuo ani; wədome wən kyfa wə asase no so, enti obiara nnkə bobe nturo no mu. 19 Sədeε əhyew ne əpe de sukyeremma a anane korə no, saa ara na damena de wən a wəaye bəne korə. (Sheol h7585) 20 Awotwaa were firi wən, na əsonsono di wən nam; nnipa bəne deeε, wonnkae won bio na mmom wəbbubu te se dua. 21 Wəde əbaa bonini a ənni ba ye haboa, na wənhunu akunafoo mməbə. 22 Onyankopon nam ne tumi so twə atumfoo kə; εwom se wənya asetena pa deeε, nanso wənni nkwa ho bəhyε. 23 Ətumi ma wən tena ase asomdwəee mu, nanso n'ani wə wən akwan so. 24 Wəma wən so bere tiawa bi, na afei wənni hə bio; wəbre wən ase boaboa wən ano se nnipa nyinaa; wotwitwa wən gu te se aburoo ti. 25 “Se yei nte saa a, hwan na əbetumi agye me akyinnyee na ama dee maka aye nsenhunu?”

25 Na Suhini Bildad buaa se, 2 “Tumi ne suro wə Onyankopon; əno na əhyehye pəreγε wə əsorosoro. 3 Wəbetumi akan n'akodom anaa? Hwan na ne hann nto ngu ne soə? 4 Ədasani betene Onyankopon anim sen, na əbeye dən na dee əbaa awo no ho bətee? 5 Mpo se əsrane nhyeren na nsoromma ho nte wə n'ani so a, 6 na nkantom onipa a əte se nsaama, onipa ba a əye əsonsono kəke!”

26 Na Hiob kasaa bio se, 2 “Woaboa dee ənni tumi! Woagye basa a enni ahoođen! 3 Woatu dee ənnim nyansa fo! Na woada nhunumu pa ara adi! 4 Hwan na əboaa wo ma wokaa saa nsem yi? Hwan honhom na ekasa faa wo mu? 5 “Auwufoo wə ahoyerə keseε mu, won a wəwo nsuo ase ne dee εte mu nyinaa. 6 Asamando da adagya Onyankopon anim; əsəee nso nni nkatasoo. (Sheol h7585) 7 Ətre atifi fam ewiem wə dee eda mpan so; na əde asase sensen ohunu so. 8 Əkyekyere nsuo hye ne omununkum mu, nanso nsuo no mu duru ntumi mpae no. 9 Ətre ne omununkum mu de kata əsrane ani. 10 Əhye agyiraeε wə nsuo so de to hyeε wə hann ne esum ntam. 11 Əsoro nnyinasoo

woso, na n'animka ma wən ho dwiri wən. 12 Əde ne tumi wəsoo εpo ne nyansa mu, ətwitwaa εrobəpon mu asinasini. 13 Əde n'ahomee maa ewiem teeε; na ne nsa wəo otweasee a ərewaa. 14 Yeinom ye ne nnwuma mfeafeaho; əka asomusem breeo kyere yen! Na hwan na əbetumi ate ne tumi mmobəmu no ase.”

27 Hiob toaa n'asəm so se, 2 “Se Onyankopon te ase yi, əno a wammu me atentenenee, Otumfoo a wama madi me kra mu awershoo; 3 mmere dodoə a nkwa wə me mu, na Onyankopon homee wə me mu yi, 4 m'ano renka amumuyesem, na me tekremə rentwa nkontempo. 5 Merennyee nto mu da se dee woka no ye nokore; merenka me mudie nhye, kosi se mewuo. 6 Mekura me tenenee mu. Merenneyaa mu; se mete ase yi, me tiboa remmu me fo. 7 “Ma m'atamfoo nye se amumuyefoo, na wən a wəkyiri me nye se atorofoo. 8 Anidasoo ben na dee ənni nyamesu no wə wə ne wuo akyi, εbere a Onyankopon agye ne nkwa afiri ne nsam? 9 Onyankopon tie ne sufre εbere a amanehunu aba ne so anaa? 10 N'ani begye wə Otumfoo mu? Əbesu afre Onyankopon εbere biara anaa? 11 “Məma mo Onyankopon tumi ho nkyerskyers; meremfa Otumfoo no akwan nhinta. 12 Mo ankasa moahunu yeinom nyinaa. Afei nsenhunu yi ase ne sen? 13 “Yei ne dee Onyankopon ahye ato hə ama omumuyefoo, agyapadee a otirimuodenfoo nya firi Otumfoo nkyen: 14 Se əwə mma dodoə sen ara, wən hyεberε ne akofena; na n'asefoo rennidi mmee da. 15 Əyaredəm besie won a wəbekə wə n'akyi, na wən akunafoo rensu wən. 16 Əwom se əhore dwetə te se mfuturo na əboa ntoma ano se doteε deeε, 17 nanso dee əpe gu hə no, ateneneefoo na wəbefira na pəpefoo no nso akyekyε dwetə no. 18 Efie a əsi no te se ananse afafa, εte se pata bi a əwəmfoo abə. 19 Əda hə te se ədefoo, nanso ərenna saa bio; əbete n'ani no na ne nyinaa atu ayera. 20 Ahunahuna ba ne so se nsuyire; ahum hwim no kə anadwo. 21 Apueeε mframə soa no kə, na ənni hə bio; etwe no firi ne teberε. 22 Əbə no a ahummaboro nni mu εbere a əredwane afiri ne tumi ase. 23 Əde fe bə ne nsam na əpamoo no firi ne teberε.”

28 Əwə dee wətu dwetə ne beaee a wəhoa sika kəkə ho. 2 Wətu dadee firi fam, na wənane kəbere firi dadeben mu. 3 Onipa ma esum ba awieε; na əhwəhwəs kə akyirikyiri asase mu kəpə dadeben wə esum kabii mu. 4 Baabi a εne dee ədasani tee ntam

ekwan ware no, otu amena de fagudectuo afidie hye h̄o, mmeammea a onipa nan sii h̄o akyere baabi a emmen nnipa no, εho na odi aforsiane. 5 Asase a εbo aduane no, w̄onanee aseε no te se dee w̄ode ogya na aye; 6 aboodemmoε firi n'abotan mu na sikakokoε mpo nso w̄o ne mfuturo mu. 7 Əkdeε biara nnim saa kwan a ahinta no, akorøma biara ani nhunuie. 8 Mmoa ahantafoo nnante wo h̄o na agyata nkødeεdeε w̄o h̄o. 9 Onipa nsa paapae abotan denden na əma mmepo ase da h̄o. 10 Ətwa aka fa abotan mu, na əhunu n'ademudeε nyinaa. 11 Əhwehwe baabi a nsuontene ti wo na oda nneema a ahinta adi. 12 Nanso εhe na yεbehunu dee nyansa hyε? εhe na nteaseε tee? 13 Onipa renhunu ne bo a εsom; w̄orenhunu w̄o ateasefoo asase so. 14 Na ebunu ka se, “Enni me mu”; na εpo nso se, “Enni me nkyen.” 15 W̄orentumi mfa sikakokoε amapa ntø, na w̄orentumi mfa dwεtε nkari ne boø. 16 W̄orentumi mfa Ofir sikakokoε ntø apopobibirieboø anaa aboodemmoε nso saa ara. 17 W̄orentumi mfa ahwehwe anaa sikakokoε ntoto ho, na w̄orentumi mfa sikakokoε nnwinneε nsesa. 18 Ense se yεbø ahwene panin ne ahwehweboø din; nyansa boø sene nhwene pa. 19 Etiopia akarateboø ne no nse; w̄orentumi mfa sikakokoε kronn ntø. 20 Enneε na εhe na nyansa firie? εhe na nteaseε tee? 21 W̄ode asie abødeε biara ani, w̄ode asie ewiem nnomaa mpo. 22 Əsεε ne Owuo ka se, “Yeate no huhuhuhu keke.” 23 Onyankopøn te ekwan a εkø h̄o ase, na əno nko ara na ənim baabi a εteε, 24 εfiri se əhwε køduru nsase ano na əhunu biribiara a εwø əsoro ase. 25 Ebere a əhyε mframøano den too h̄o na əsusuu nsuwa no, 26 ebere a əkaa no əhyε so kyereε osuto na ətwaa ekwan maa aprannaa no, 27 afei əhwε nyansa na əkarii no hwεε; na əgyee no too mu na əsø no hwεε. 28 Na əka kyereε onipa se, “Awurade suro, εno ne nyansa; na se w̄okyiri bone a, w̄owa nteaseε.”

29 Hiob toaa so se, 2 “Mafe abosome a atwam no, nna a Onyankopøn hwεε me soø no, 3 εbere a ne kanea hyeren m'atifi na mede ne kanea menantee esum mu no! 4 Ao, enna a mesii soø no, εbere a Onyankopøn adamfofa a emu ye den hyira me fie, 5 εbere a na Otumfoø da so ka me ho na me mma atwa me ho ahyia, 6 εbere a na nufosuo mu sradeε afo m'akwan na abotan hwiee ngo se nsuo maa me. 7 “Ebere a na meko kuropøn əpono ano mekøtena m'adwa so wø əmanfoø adwaberem, 8 mmeranteε hunu me a, w̄ogyina nkyen na mpanimfoø sore gyina

ho; 9 atitire gyae kasa na w̄ode w̄on nsa kata w̄on ano; 10 mmapømma tøm dinn, na w̄on tekrema ka w̄on dodom. 11 W̄on a wote me nka nyinaa ka me ho asempa, na w̄on a w̄ohunu me nyinaa kamfo me, 12 εfiri se, meboaa ahiafoø a w̄osu pεe mmoa, ne nwisiaa a w̄onni aboaføø. 13 Onipa a na ərewuo no hyira me; na memaa akunafoø ani gyee w̄on akoma mu. 14 Mede tenenee firaa se m'aduradε; atentenenee yεε me nkatasoo ne m'abotire. 15 Meyεε aniwa maa anifirafoø, ne εnan maa abubuafoø. 16 Meyεε ahiafoø agya; na mekaa ahøhoo asem maa w̄on. 17 Mebubuu amumuyεfoø se na mehwim w̄on a w̄odi w̄on nya no firii w̄on anom. 18 “Medwenee se, ‘Mεwu w̄o m'ankasa me fie mu, na me nna adøø se anwea. 19 Me nhini bøduru nsuo ano, na obosuo agugu me mman so anadwo mu nyinaa. 20 M'animuonyam bøkø so aye frømm w̄o me so, na m'ahøden aye foforø.’ 21 “Nnipe hwehweε se wøtie me, wøyεε dinn, twεnee m'afotuo. 22 Se mekasa wie a w̄onnkasa bio, εfiri se me nsem tøø w̄on asom yie. 23 Wøtwenee me sεdeε wøtwene osuto, na w̄omenee me nsem se osuto bere nsuo. 24 W̄on abasa mu buiε no, mesere kyereε w̄on; m'animtee som bo ma w̄on. 25 Mebøø ekwan maa w̄on na metenaa ase se w̄on əhene; metenaa ase se əhene a əwo n'akodom mu; meyεε se obi a əkyekyere agyaadwøtawøø were.

30 “Nanso seesei w̄osere me, nnipa a manyini sene w̄on, na w̄on agyanom mfata se wone me nnwan ho nkraman tena. 2 Mfasoø ben na w̄on nsa mu ahøden wo ma me, εbere a w̄on ahøden afiri w̄on mu? 3 Ohia ne εkøm ama w̄on ho atete, wønante asase wesee ne asase bonini so anadwo. 4 Wøboaboaø nkyenhanø ano wø nkyekyere mu, na w̄ode esere so nnua nhini yεε w̄on aduane. 5 W̄on mfeføø pamoo w̄on firii w̄on mu, na w̄ohuroo w̄on se akorømfoø. 6 Wøhyεε w̄on ma wøtenaa nsuka a emu awo, abotan ne efam ntokuro mu. 7 Wøsuu se mfunumu wø wiram na wøfofore so wø ədøø ase. 8 Ekuo a wømfra na wønni din, wøpam wøfirii asase no so. 9 “Na enne yi w̄on mmammarima de dwom bo me akutia; maye abusudeε wø wøn mu. 10 Wøkyiri me na wønnka mma me ho; wømmfere se wøtete ntasuo gu m'anim. 11 Afei a Onyankopøn abubu me tadua na əde amanehunu aba me so yi, wøyε deø wøpø wø m'anim. 12 Abusukuo no to hyε me so wø me nifa so; wøsum me nan mfidie, na wøsisø apie tia me. 13 Wøsisø m'akwan; na wønya me see me na obiara mmoa me. 14 Wøba te se dee wøfiri ntokuro a ano abae mu; wønam mmubuie no

mu munimuni ba. 15 Ahunahuna ma me ho dwiri me; m'animuonyam atu kɔ sdede mframā abo agu, me banbo atu ayera se omununkum. 16 “Na seesei, me nkwa resa; na amanehunu nna akyekyere me. 17 Anadwo wowo me nnompe mu; oye a ewe me no nnyae. 18 Onyankopon firi ne tumi mu ye se aduradee ma me; omia me te se m'atadee kon. 19 Ðto me twene atekye mu na ñoma me ye se mfuturo ne nsõ. 20 “Ao Onyankopon, mesu mafre wo, nanso wommua me. Mesore gyina, nanso wohwe me kkek. 21 Woba me so anibere so; wode w'abasa mu tumi to hye me so. 22 Wohwim me na wode mframā pia me; wodankiyidanki me wo ahum mu. 23 Menim se wode me bekø owuo mu, baabi a woahye ama ateasefо nyinaa. 24 “Ampa ara obiara mfa ne nsa nka onipa a orebre ebere a oresu pe mmoa wo n' amanehunu mu. 25 Mansu amma wõn a wõwõ ñshaw mu anaa? Me kra were anho amma ahiafo anaa? 26 Nanso ebere a m'ani da papa so no, bone bae; ebere a mepeh hann no, esum na eduruue. 27 Meyafunu mu a ewowõ me no nnyae da; na nna a amanehunu wo mu da m'anim. 28 Menenam a mabiri a enye se owia na ahye me; megyina adwaberem na mesu pe mmoa. 29 Madane nnompo nuabarima, me ne apatu na ebo. 30 Me honam ani abiri na ñhwanehwane; hurae ama me ho adø. 31 Me sankuo bo kwadwom, na m'atenteben ma agyaadwotwa nnyegye.

31 “Me ne m'ani yee apam se meremfiri akõnno mu nhwe ababaawa. 2 Edeen ne onipa kyefá a efiri ñsoro Onyankopon nkyen? Edeen ne n'agypadee a efiri ñsoro Otumfoo no nkyen? 3 Enye ñsese mma amumuyefo? Enye asiane mma wõn a woye bone? 4 Ñnhunu m'akwan na ñkan anammõn biara a metuo anaa? 5 “Se manante wo nkontempo mu anaase matu mmirika adi nnaadaasem akyi a, 6 ma Onyankopon nkari me wo nsania papa so na ñbehunu se me ho nni asem. 7 Se m'anammõntuo afom ñkwan, se m'akoma adi m'ani akyi, anaase me nsa ho agu fi a 8 ñnne ma afoforo nni dee madua, na ma wontutu me mfudee ngu. 9 “Se ñbaa bi ato m'akoma so, anaase mate me yonko bi ñpono akyi a, 10 ñnne, me yere nyam ñbarima fofo aduan, na mmarima afoforo ne no nna. 11 Efiri se, anka eno na ebeyé aniwusem ne bone a ese se wotwe aso wo so. 12 Eye ogya a eyhe kôduru ñsese mu na ebetumi atutu m'agypadee nyinaa ase. 13 “Se mabu m'asomfõo mmarima ne mmaa ntenkyea ebere a wo ne me nyaa asem, 14 na se Onyankopon de

si m'anim a, edeen na meye? Se wofre me akontabuo a, mmuaeñ ben na mema? 15 Enye dees ñboø me wo yafunu mu no na ñboø wõn? Enye onipa korø no na ñboø yen nyinaa wo yen maamenom yafunu mu? 16 “Ohiani bi wo ho a ñhia mmoa a mamma no? Anaa mabu akunafo bi abasa mu? 17 Mabø m'aduane ho atirimuoden a mamma nwisiaa bi? 18 Dabi, efiri me mmerantebere mu, matete won sdede agya beye, na me nkwa nna nyinaa mu, mahwe akunafo. 19 Se mahunu obi a ñnni aduradee na orebre, anaa ohiani bi a ñnni atadee, 20 na se wamfiri akoma mu anhyira me wo ebere a mede me nnwan ho nwi kaa no hye, 21 se mama me nsa so atia awisiaa bi, esiane se mewo tumi wo ñsenniis enti a, 22 ñnne ma m'abasa mpan mfiri m'abatiri, ma emmubu mfiri ne po so. 23 Mesuroo ñsese a efiri Onyankopon nkyen, na n'animuonyam ho suo enti mantumi anye saa ñneema yi. 24 “Se mede me were ahye sikakokoo mu anaase maka akyere sikakokoo amapa se, ‘Wo na wobø me ho ban,’ 25 se masepe me ho wo m'ahodee bebrebe enti, ahodee a me nsa aka yi, 26 se mahwe owia a eyheren anaa osrane a ñnam animuonyam mu, 27 ama aka m'akoma a obiara nnim na me nsa yee wõn attuu de anidie maa wõn a, 28 ñnne na yeinom nso beye bone a wabu ho aten, efiri se na manni Onyankopon a ñte ñsoro no nokore. 29 “M'ani ñnyee wo me ñtamfõo amanehunu ho anaa menseree no wo ñshaw a aba ne so. 30 Memmaa m'ano nyee bone se medome obi nkwa. 31 M'asomfõo a wõwõ me fidua mu nkaa da se, ‘Óma ñkõm de yen.’ 32 Ñhõhoo biara anna abõntene so da, efiri se me ñpono ano daa ho da biara maa akwantufo, 33 Makata me bone so sdede nnipa ye de m'afodie ahye m'akoma mu? 34 Suro a mesuro nnipadõm ne ahohora a efiri mmosua ho no enti meyee komm a mamfiri adi? 35 (“Ao, se anka mewo obi a ñbetie me. Mede me din ahye m'anyioye ase, ma Otumfoo no mmua me; ma dees ñbo me kwaadu no ntware ne soboø. 36 Ampa ara, anka mede behye m'abatiri, anka mede behye se ahenkye. 37 Anka mëbu m'anammõntuo biara ho akonta akyere no; anka mëko n'anim se ñheneba.) 38 “Se m'asase team tia me na nisuo fo n'akofie nyinaa, 39 se madi so abu a mentuua ka anaase mabu eso apaafõo no abamu a, 40 ma nkasee mfifiri nsi ayuo anan mu na wira mfu nsi atokoo anan mu.” Hiob nsem no asi.

32 Enti saa mmarima baasa yi ammu Hiob bio, efiri se, na ñtene wo ñno ara ani so. 2 Na Busini Barakel babarima Elihu a ofiri Ram abusua mu no bo

fuu Hiob yie se obu ne ho bem na ommu Onyankopon mmom bem. 3 Ne bo fuu nnamfonom baasa no se woantumi anya nnyinasoo bi ammø Hiob nsem no angu, nanso wøbuu no fo. 4 Elihu twenee se afoforø no bekasa akyere Hiob, efiri se, na woanyinyini sene no. 5 Na ohunuu se nnipa baasa no nni asem biara ka bio no, n'abufuo sørree. 6 Enti Busini Barakel babarima Elihu kaa se, "Meye abøfra, na moye mpanimfoø; eno enti na mesuroo se meka dee menim akyere mo. 7 Medwenee se, 'Ese se mpanimfoø kasa; ese se wøn a wøn ani afire kyere nyansa.' 8 Nanso honhom a ete onipa mu, Otumfoo no ahomee no na ema nteasee. 9 Enye mpanimfoø nko na wøye anyansafoo, enye wøn a wøn ani afire nko na wøte dee eyø ase. 10 "Enti mese: Montie me; me nso meka m'adwene. 11 Metwenee wo eberø a morekasa, metee mo adwenkyere; eberø a na monhunu dee monka no, 12 meyeø aso maa mo pa ara, nanso mo mu biara antumi ankyere se Hiob aye mfomsoø; mo mu biara anyi n'anosem ano. 13 Monnka se, 'Oñim nyansa; Onyankopon nko ara na obetumi asesa n'adwene.' 14 Se Hiob ne me kasaee a, anka merennyina mo adwenkyere no so mmua no. 15 "Mo ho adwiri mo, monni hwee ka bio; mo nsem asa. 16 Ese se metwen wo eberø a moaye komm yi, saa eberø a mo monni mmuaee biara de ma yi? 17 Me nso meka bi me nso meka m'adwene. 18 Efiri se, nsem ahyø m'anomu ma, na honhom a ete me mu no hyø me se menka; 19 Me mu no, mete se nsa a ehye toa mu; Me te se nsã kotokuo foforo a erebepae. 20 Ese se mekasa na me ho to me; ese se mebue m'ano na me ma mmuaee. 21 Merenyø animhwø na merenkøkorø obiara. 22 Na se makwadare akorøkorø mu a, anka me Yefoo beyi me afiri hø ntøm so.

33 "Na afei, Hiob, tie me nsem; ye aso ma biribiara a meka. 2 Merebøgue m'ano; me nsem aba me tekrema so. 3 Me nsem firi akoma a etene mu; na m'ano de ahonim pa ka dee menim. 4 Onyankopon Honhom na abø me; Otumfoo no ahome ma me nkwa. 5 Se wobetumi a, ma me mmuaee; siesie wo ho, na ka si m'anim. 6 Wo ne me nyinaa ye pe wø Onyankopon anim; me nso wøboø me firii døtee mu. 7 Ense se wosuro me, na ense se me nsa ye den wø wo so. 8 "Nanso woaka ama mate, metee saa nsem no, na wokaa se, 9 'Meye kronn na menni bone; me ho te na afodie biara nni me ho. 10 Nanso Onyankopon anya me ho mfomsoø; wafa me se ne øtamfoo. 11 Øde me nan ahyø mpøkyere mu; na n'ani wø m'akwan nyinaa

so.' 12 "Nanso meka mekyere wo se, yei mu dee, woayø mfomsoø, efiri se Onyankopon so sene ødasani. 13 Na aden enti na wonwiinwi hyø no se ommua onipa nsem biara anaa? 14 Nanso, Onyankopon kasa wo akwan ahodoo so, na ebia nnipa nte. 15 Økasa wo daeøso ne anadwo amisoadehunu mu, ebere a nna afa nnipa na wøretu nkørømo wø wøn mpa so, 16 øtumi kasa gu wøn asom na øde kørøbo yi wøn hu, 17 se øbedane onipa afiri nneyø bone ho na watwe no afiri ahantan ho, 18 se ømma ne økra nnkø amena mu na ønhwere ne nkwa wø akofena ano. 19 Onyankopon tumi de yea twe onipa aso ebere a øda mpa so na ne nnompe mu yea nnyae da, 20 kosi se ne køn nno aduane na ne økra nso po aduane a eyø akønno pa ara; 21 øfon ye basaa, na ne nnompe a anka øho akata no ho da ho. 22 Ne økra ben damena, na ne nkwa ben owuo abøfoø. 23 "Nanso se abøfoø apem no mu baako wø n'afa se ødimafoø a øbekyere no dee eyø ma no a, 24 øbehunu no mmøboø na waka se, 'Monnyaa no na wankø damena mu; na manya mpatadee ama no,' 25 afei ne wedee beyø foforo se abøfra dee, na asi ne dada mu se mmerantebere mu dee. 26 Se øbo Onyankopon mpaæs a, øbenya adam afiri ne hø, øbehunu Onyankopon anim na øde ahosepø ateam na Onyankopon agye no bio se øteneneeni. 27 Afei øbeba nnipa mu abeka se, 'Meyeø bone na mekyearø dee etene, nanso wantwe m'aso sedee efata me. 28 Øgyee me økra na wamma no ankø damena mu, enti metena ase na madi hann no mu de.' 29 "Onyankopon ye yeinom nyinaa ma onipa, mprenu ne ne mprensa so, 30 sedee onipa kra renkø damena mu, na nkwa hann no ahyerø ne so. 31 "Ye aso, Hiob, na tie me; ye dinn na menkasa. 32 Na se wowø biribi ka a, bua me; kasa, na mepø se wøbu wo bem. 33 Se ente saa nso a, enneø tie me. Ye dinn na mekyere wo nyansa."

34 Afei Elihu kaa se, 2 "Mo anyansafoo, montie me nsem; mo animdefoø monyø aso mma me. 3 Efiri se aso so nsem hwø sedee tekrema ka aduane hwø no. 4 Momma yensese nhunu dee eyø ma yen. Momma yen nyinaa mmø mu nsua dee eyø. 5 "Hiob kaa se, 'Me ho nni asem, nanso Onyankopon abu me ntenkyea. 6 Ewom se m'asem da økwan mu, nanso, wøbu me øtorofoo; ewom se menyø bone biara, nanso ne bømma no ama me apirakuro a ennwu da.' 7 Onipa ben na øte se Hiob a ønom animtiabuo se nsuo? 8 Øne amumuyefoo nante; na øne atirimuødenfoø nso bo. 9 Efiri se øka se, 'Se onipa bo mmøden se øbesø

Onyankopon ani a ɔnnya ho mfasoo biara.’ 10 “Enti mo mmaprima a mowə nteasee montie me. Empare Onyankopon se əbeyə bōne, se Otumfoo no beye mfomsoo. 11 Nnipa nneyee so na əhwə tua wən ka; dee efata ne nneyee na əma eba ne so. 12 Emfata se wōde mfomsoo susu Onyankopon, na emfata se wōde nténkyea susu Otumfoo. 13 Hwan na əde no sii asase so? Hwan na əde ewiase nyinaa hyee ne nsa? 14 Se eyee ne pe na əyii ne Honhom ne n'ahome a, 15 anka adasamma nyinaa bebo mu ayera, na onipa besane akə mifuturo mu. 16 “Se mowo nhunumu a, montie yei; montie dee meka. 17 Obi a əkyiri atentenenee bētumi adi nnipa so? Mobetumi abu əteneneeni keseen no fo anaa? 18 Ənye Əno na əka kyere ahemfo se, ‘Mo ho nni mfasoo,’ na əka kyere atitire se, ‘Moye atirimuodenfo?’ 19 Ənhwə mmapommā anim na ənyiyi adefoo ne ahiafoo mu, efiri se wən nyinaa ye ne nsa ano adwuma. 20 Wəwuwu mmere tiawa bi mu, wə anadwo dasuo mu; nnipa no ho woso na wəsene ko; ahoodenfo totə a emfiri onipa. 21 “N'ani hwə nnipa akwan; na əhunu wən anammontuo biara. 22 Baabiara nni hə a aduru sum, esum kabii, a amumuyefoo bētumi ahinta. 23 Eho nhia Onyankopon se əbəhwəhwə nnipa mu bio, a enti eesə se woba n'anim begye atemmuo. 24 Əbobə aberempən gu a ənye nhwehwemu biara, na əde afoforə sisi wən ananmu. 25 Efiri se əhunu wən nneyee, ətu wən gu anadwo na wədwere wən. 26 Ətua wən amumuyesem so ka wə baabi a obiara bētumi ahunu wən, 27 efiri se, wəmane firii n'akyi kəeə na wəampə n'akwan biara anhwə. 28 Wəmaa ahiafoo sufre duruu n'anim na əma ətee mməboroni su. 29 Nanso se əye komm a, hwan na əbetumi abu no fo? Se əde n'anim hinta nso a, hwan na əbəhunu no? Nanso ədi onipa ne əman so pepərə, 30 əmma onipa a ənnim Onyame nni əhene, sedee wənnsum nnipa no mfidie. 31 “Adən enti na onipa nka nkyers Onyankopon se, ‘Maye bōne na merenyə bōne bio. 32 Kyere me na menhunu; na se maye bōne a, merenyə saa bio.’ 33 Eesə se Onyankopon gyina dee wode w'ano aka so tua wo ka, wə əbere a woayə se worennu wo ho anaa? Eesə se wosi gyinae, ənye me; enti ka dee wonim kyere me. 34 “Nnipa a wəwo nteasee pae mu ka, animdefoo a wotie me ka kyere me se, 35 ‘Hiob nnkasa nimdee kwan so; aba biara nni ne kasa mu.’ 36 Ao, se wəsəo Hiob hwəee kəo akyiri a anka eye, efiri se əyiyii nsem ano se omumuyefoo! 37 Əde atuatee ka ne

bōne ho; əde ahantan bō ne nsam gu yen so na əma ne nsem a əka tia Onyankopon no dəoso.”

35 Afei, Elihu kaa se: 2 “Wogye di se yei fata? Woka se, ‘Onyankopon betwitwa agye me.’ 3 Nanso wobisa no se, ‘Mfasoo ben na menya, na se manye bōne a, mfasoo ben na menya?’ 4 “Mepe se mebu wo ne wo nnamfonom nyinaa. 5 Ma w'ani so kyere əsoro na hwə; hwə omununkum a əwo w'atifi əsorosoro noho. 6 Se woye bōne a, ekwan ben so na esakyera Onyankopon? Mpo se wo bōne dəoso a, nsunsuansoo ben na enya wo ne so? 7 Se wotene a, edeen na wode ma noo anaasee edeen na ənya firi wo nsam? 8 W'amumuyə pira onipa a əte se wo na wo tenenee pira nnipa mma nko ara. 9 “Nnipa su əberə a wəwo nhyesoo ase; na wəsre mmoa firi dee əwə tumi nsam. 10 Nanso, obi mmisa se, ‘Ehe na Onyankopon, me Yefoo no wə, dee əma nnwom anadwo no, 11 dee əkyere yen nimdee bebree sene asase so mmoa na əma yehunu nyansa sene ewiem nnoma?’ 12 Se nnipa su team a, əmmua, amumuyefoo ahantan enti. 13 Ampa ara Onyankopon rentie won nkotosre hunu no; na Otumfoo remmu. 14 Woka se wonhunu no, nanso se wotwen no a, əde atentenenee beba enti eesə se wotwen no. 15 Bio, woka se n'abufuo mmfa asotwəe mma na n'ani nni amumuyesem akyi pii. 16 Enti Hiob bue n'ano ka nsem hunu; nimdee a ənni enti, əkeka nsem bebree.”

36 Elihu tooa ne kasa so se, 2 “Monto mo bo ase kakra mma me, na məkyere mo se aka bebree a eesə se yeka ma Onyankopon. 3 Menya me nimdee firi akyirikyiri; məka se me Yefoo bu atentenenee. 4 Monnye ntom se me nsem ye nokore turodoo; na meye obi a ne nimdee so wo mo mu. 5 “Onyankopon so, nanso, əntwiri nnipa; əkorən na ənhinhim ne botaeə mu. 6 Əmma amumuyefoo ntēna nkwa mu, na əde amanehunufo əkyefə ma wən. 7 Ənyi n'ani mfiri əteneneeni so. Əma wəne ahemfo di adee na əma wən so afəbəo. 8 Na se wōde mpokyere gu nnipa na amanehunu ahoma akyekyere wən papee a, 9 əka dee wəayə kyere wən se wənam ahantan so aye bōne. 10 Əma wotie ntenesoo na əhye wən se wənnu wən ho wən bōne ho. 11 Se wəyə əsetie na wəsəm no a, wəbedi yie wə wən enna a aka no mu na wən mfee nyinaa aye aniso ama wən. 12 Na se wəantie no a, wəbeyera wo akofena ano, na wəawuwu a wənni nimdee. 13 “Wən a wənnim Onyame no kora abufuo so; mpo se əgu wən nkənsənkənsən a, wənsu mpe mmoa. 14 Wəwuwu wən

mmabunubere mu wō adwaman mu, wō mmarima adwamanfoo a wōtete abosonnan mu mu. **15** Nanso, wōn a wōhunu amane no, ḡye wōn; na okasa kyere wōn wōn haw mu. **16** “Oregye wo afiri ahohiahia mu de wo aks petee mu a ahokyere nnie, dee wowo asomdwōeε, na nnuane pa aye wo εrono so ma. **17** Nanso seesei, atemmuo a εfata amumuyefoo na aba wo so; atemmuo ne atentenenee aso wo mu. **18** Hwε yie na obi amfa ahonya annaadaa wo; mma adammudeε kεsε bi ntwe wo. **19** W’ahonya anaase mpo w’ahohaw bebrebe nyinaa enti, worenko amanehunu mu anaa? **20** Mpere anadwo ho, se emmepra nnipa mfiri wōn afie mu. **21** Hwε na woannane ankō bōne ho, dee aye se wopε sene amanehunu. **22** “Onyankopon ye kεsε wō ne tumi mu. Hwan na ḡye ḡkyerekyerefō se ḡno? **23** Hwan na wahyehye n’akwan ama no anaa waka akyere no se, ‘Woaye mfomsoo.’ **24** Kae na kamfo n’adwuma a nnipa de nnwontoo akamfo no. **25** Adasamma nyinaa ahunu; nnipa hwε haa firi akyirikyiri. **26** Onyankopon ye kεsε, εboro yen nteasee so! Ne mfee dodoɔ mu nni hwehwεbea. **27** “Twetwe nsuo a εsoso, ma εdane osuto gu asutene mu; **28** na omununkum tō bosuo gu fam na osuto bebree gu adasamma so. **29** Hwan na əbetumi ate sedee ətretre omununkum mu ase, sedee əbōbō mu firi n’atenee? **30** Hwε sedee əhwete n’anyinam mu wō ne ho ma εkō epo bunu mu. **31** Yei ne εkwan a əfa so di amanaman no so na əma aduanε bu wōn so. **32** Əde anyinam hye ne nsam ma na ohye no se ensi n’agyrareε. **33** N’aprannahā bō ahum a εreba no ho nkaεε; na anantwie mpo ma wōhunu se εreba.

37 “Yei ma m’akoma bō paripari na εbō denden pa ara. **2** Tiel! Tie ne nne mmobom, ne hooye a εfiri n’anon reba. **3** ḡgyaa n’anyinam mu wō əsoro ase nyinaa na əma εkōduru asase ano. **4** Eno akyi na ne mmobom no ba; əde nne kεsε bobom. Se əkasa a, biribiara nsianka no. **5** Onyankopon nne bobom ma no ye nwanwa; ḡye nneεma akεsε a εboro yen adwene so. **6** Əka kyere sukyeremma se, ‘Tō gu asase so,’ ne osuto nso se, ‘Ye osuto kεsε.’ **7** Sedee nnipa a wabō won nyinaa behunu n’adwuma enti, əma obiara gyae n’adwuma. **8** Wiram mmoa kōtete; wokohyehye wōn abōn mu. **9** Ahum tu firi ne pia mu, na awō nso firi mframa a εreba mu. **10** Onyankopon ahome de nsukyenees ba, na nsuo hahanaa no kyene. **11** Əde fōnwuni hye omununkum ma; na ətwa n’anyinam fa mu. **12** Əhye ma wokyinkyini fa asase so nyinaa so hyia ye dee əkyere se wōnye biara. **13** Əde omununkum

ba de betwe nnipa aso, anaase əma εtō gu asase so de kyere n’addeε. **14** “Tie yei, Hiob; gyae na dwene Onyankopon anwanwadee ho. **15** Wonim sedee Onyankopon danedane omununkum, na əma anyinam tete firi mu? **16** Wonim sedee omununkum sensεn ewiem, dee ḡye nyansaboakwa no anwanwadee? **17** Mo a mote fifire wō mo ntadee mu εberε a anafoo mframa ma asase no ye dinn no, **18** wobetumi aboa no ama watrε ewiem, a εye dene se kobere mfrafraεε ahwehwe? **19** “Kyere yen dee εsε se yeka kyere no; yεrentumi nka yen asem, εsiane se yennim enti. **20** Eεsε se wōbō Onyankopon nkaεε se mεpε se me ne no kasa anaa? Onipa bi wo ho a əbere se wobemene no anaa? **21** Obiara rentumi nhwε owia, sedee εhyerεn wō ewiem εberε a mframa abō ama ewiem ateε. **22** Əfiri atifi fam ba wō animuonyam sononko mu; Onyankopon ba wō surokronkron tumi mu. **23** Yεnhunu Otumfoo deε, nanso ne tumi ye kεsε; n’atentenenee ne teneneeyε kεsε akyi mpo ənye nhyesoo. **24** Eno enti nnipa de anidie ma no, na əmmu akoma mu anyansafoo biara.”

38 Afei, Awurade firi ahum mu buaa Hiob se, 2

“Hwan ne dee əde nseм a niimdee nni mu katakata m’afotuo so? **3** Hye wo ho den se əbarima; mεbisa wo nseм, na wobeyi m’ano. **4** “Εberε a metoo asase fapem no, na wowo he? Se wonim a, ka ε. **5** Hwan na əsusuu ne tenten ne ne tetrete? Ampa ara wonim! Hwan na ətwee susuhoma faa ani? **6** Edeεn so na egyina, anaase hwan na ətoo ne tweetiboo no, **7** εberε a anɔpa nsoromma bō mu too dwom, na abōfoo nyinaa de anigyeε teaam no? **8** “Hwan na əkaa epo hyεε apono akyi, εberε a εpue firii yafunu mu, **9** εberε a mede omununkum yεε n’aduradeε na mede esum kabii kyekyere noo, **10** εberε a metoo hyεε maa noo na mesisii n’aponon ne n’adaban, **11** εberε a mekaa se, ‘Eha ara na wobeduru, entra ha; εha na w’ahantan asorokyεe no mmeso?’ **12** “Woahye mmara ama adekyee da? Anaa woakyere no n’afa, **13** se enkōka asase ano na əntu amumuyefoo mfiri so? **14** Asase fa ne bōbere se doteε a εhye nsoāno ase; na εso tebea da adi te se atadeε. **15** Wōde amumuyefoo hann akame wōn, na wōn abasa a wōapagya no mu abu. **16** “Woapεεpεe mu ahunu nsutire a epo firi mu ba anaa woanante ne bunu mu? **17** Wōde owuo apono akyere wo? Woahunu owuo sunsumma apono anaa? **18** Woate ewiase a εda hō hahanaa no ase anaa? Se wonim yεinom nyinaa a, ka kyere me. **19** “Ehe na hann firi ba? Na εhe na esum nso kō? **20** Wobetumi de wōn

akə wən sibere? Wonim akwan a ekə wən atenae? 21 Ampa ara wonim, əfiri se na woawo wo dada. Woanyini yie! 22 “Woakə sukyeremma adekoradan mu da, anaa woahunu asukətweea adekoradan 23 a makora so ama ahohiahia berə, əsa ne akodie nna? 24 Ekwan ben na ekə baabi a anyinam firi ba, anaa baabi a apuee mframā firi na ebə fa asase so? 25 Hwan na ətwaas eka maa osubrāsam, ne ekwan maa aprannaa mmobom, 26 se ebətə agu asase a obiara nte soō so, anweatam a obiara nni soō, 27 na ama asase bonini a eyē wesee yi afə na esere afifiri so? 28 Osutə wə agya anaa? Hwan na əyē agya ma obosuo? 29 Hwan yafunu mu na nsukyenee fire? Hwan na əwoo nsukyenee mporoporowa firi soro 30 ebere a nsuo kyene dane se ebəo, na ebunu ani kyene? 31 “Wobetumi de ahoma akyekyere Akokəbaatan ne ne mma? Wobetumi asane Nwenwenente nhoma anaa? 32 Wobetumi de anəpa nsoromma aba wə ne bere mu anaase wobetumi ayi sisire ne ne mma afiri hə? 33 Wonim mmara a əfa ewiem ho? Wobetumi de Onyankopon ahennie aba asase so? 34 “Wobetumi ama wo nne aduru omununkum so na wode nsuo akata wo ho anaa? 35 Wobetumi ama anyinam atwa? Wobetumi akyerə wo se, ‘Yennie anaa?’ 36 Hwan na əde nyansa ma akoma anaase əde nteasee hye adwene mu. 37 Hwan na əwo nyansa a wode kan omununkum? Hwan na əbetumi akyea əsoro nsuo nkotoku, 38 ebere a mfuturo aye den ama dotee atəatə keka bə mu. 39 “Wokə ahayə ma gyataberes ma agyata didi mee 40 ebere a wəbutubutu wən abən ano anaase wətete nnətə ase? 41 Hwan na əma anene aduane ebere a ne mma su frē Onyankopon na wəkyinkyini pe aduane?

39 “Wonim ebere a bepo so mmirekyie wowoo? Woahwə, ahunu ebere a əforotee nyinsen ne ba? 2 Woakane abosome dodoə a wəde nyinsen? Wonim ebere a wəwəo anaa? 3 Wəkoto wəwo won mma; na wən awokoo yea to twa. 4 Wən mma nyini ahooeden so wə wiram; na wəgya wən awofoo hə a wənnnsane nkə won nkyen bio. 5 “Hwan na əma wiram afunumu fa ne ho die? Hwan na əsanee ne nhoma? 6 Mede asase bonini maa no se ne fie, ne nkyene asase tamaa se n’atenae. 7 Əsere kurom gyegyegeyeyə no; na ənte əkafoə nteateam. 8 Əkyinkyini mmepeə no so se n’adidibe; əhə na əkyin hwehwə wira mono biara. 9 “Ekə bepene se əbesom wo anaa? Əbetena wo mma dididakə nkyen anadwo anaa? 10 Wobetumi asa no wə fentemfidie so? Əbefentem mmənhwa a eda

w’akyi anaa? 11 Wobetumi de wo ho ato no so esiane n’ahooeden dodoə nti? Wobegya w’adwuma a eyē den ama no anaa? 12 Wogye di se əde w’aburo bəba na wəboano de akə ayuporobeaa anaa? 13 “Sohori bə n’ataban mu anigyeə so, nanso wəntumi mfa ntoto asukənkən dee ho. 14 Əto ne nkosua gu asase so ma mfuturo ka no hye, 15 emfa ne ho se ənan bi bərekəye no, se wiram aboa bi bətiatia so. 16 Əbə ne mma atirimüden sədees wənnye ne dea; emfa ne ho se n’adwuma bəye kwa, 17 əfiri se Onyankopon amma no nyansa, wamma no nhunumu biara. 18 Nanso se ətre ne ntaban mu tu mmirika a, əsere əponkə ne ne sotefoo. 19 “Wo na woma əponkə no n’ahooeden anaa wode ne kən mu nwi kuhaa no ma no? 20 Wo na woma no huri te se ntutummə, na əde ne nkorəmo hunahuna anaa? 21 Əde ne nan tintim fam denden, na n’ani gye n’ahooeden mu, na afei əbə wura əko mu. 22 Əmmə hu, na ənsuro biribira; əhunu akofena a ənnwane. 23 Bəmma woso wə ne nkyen mu bəha mu, na pea ne pəmə nso di ahim wə ne ho. 24 Əfiri ahoperee mu de n’ano sisi fam; na se wəhyen totorobento a, əntumi nnyina faako. 25 Se totorobento hyene a əka se, ‘Wieel’ əte əko ho hwa firi akyirikyiri, əsahene no nteamu ne əko mu osebə. 26 “Wo nyansa na ema akoroma tuo na ətre ne ntaban mu fa anafoə? 27 Wo na wohye əkədəes ma no tu kə sorosoro koyə ne pirebuo wə ha? 28 Əbotan mu na ətəes na əhə na əda; əbotan sorənsorən ye n’abandenden. 29 Əhə na əfiri kəpə n’aduane; n’ani hunu adee a əwə akyirikyiri. 30 Mogyə ye ne mma aduane, na baabi a atəfoə wə no, əhə na əwə.”

40 Afei Awurade buaa Hiob se, 2 “Dee əne Otumfoo no wə asem no bətene ne so anaa? Ma dee əbə Onyankopon kwaadu no mmua no e!” 3 Na Hiob buaa Awurade se, 4 “Mense na memfata, əbeyə den na matumi anya mmuaee? Mede me nsa memua m’ano. 5 Makasa baako, nanso menni mmuaee mprenu so, na merenkasa bio.” 6 Afei, Awurade firi ahum mu buaa Hiob se, 7 “Hyə wo ho den se əbarima; məbisa wo nsem, na esə se wobua me. 8 “Wobetumi m’atemmuo ho asem bəne anaa? Wobebu me fə de abu wo ho bem? 9 Wowə abasa te se Onyankopon dee, na wo nne betumi abobom se ne dee? 10 Ənnee fa animuonyam ne əhyerən hyehyə wo ho, na fira anidie ne keseyə. 11 Hwie w’abufuhyeə mmoroso no gu, hwe əhantanni biara na bre no ase, 12 hwe əhantanni biara na si no fam na tiatia amumuyefoo so wə faako a wəgyina ho. 13 Sie wən nyinaa bə mu wə mfuturo mu; kata

won anim wo damena mu. 14 Na afei m'ankasa megaye atom se wo ara wo basa nifa betumi agye wo nkwa. 15 "Hwe susono, dees meyee no kaa wo ho na owo esere te se onantwie. 16 Hwe ahoden a owo wo n'asene mu ne ahoden fufuo a ewo ne yafunu so wedee mu! 17 Ne dua hinhim se ntwenduro; ne sre mu ntini ye peperee. 18 Ne nnompe te se koberemfrafraes nnoroben, n'abasa ne ne nan te se nnadee praban. 19 Odi Onyankopon nsa ano adwuma mu kan, nanso ne Yefoo betumi de akofena akɔ ne so. 20 Nkokoo fifiri won nnobae ma no, na wiram mmoa nyinaa gorben ho. 21 Nkasee nkasee nnua ase na oda, na atekye mu demmire akata no so. 22 Nkasee nkasee nwunu no hata ne so; na nsunoa nnua atwa ne ho ahyia. 23 Nsuo nworoso nha no; mpo se Yordan bobo ba n'ano a, onni shaw. 24 Obi betumi akye no animono; anaa obi betumi de afidie ayi no na wabone ne hwene mu?

41 "Wobetumi de darewa atwe odenkyemmirampɔn
anaa wobetumi de ahoma akyekyere ne tekrema?
2 Wobetumi de ahoma afa ne hwenemu, anaase wobetumi de darewa aso n'apantan mu? 3 Obekɔ so asre wo se hunu no mmɔbɔ anaa? One wo bækasa breeo? 4 Obepene ne wo aye apam ama wode no aye w'akoa afebo anaa? 5 Wobetumi de no aye ayemmoa te se anomaa anaa wobetumi asa no ahoma de no ama wo mmammaa? 6 Adwadifoo bɛpɛ se wobeto no de no adi dwa anaa? 7 Wobetumi de mpea awowɔ ne wedee mu anaase wode mpataa peme bewowɔ ne tiri ho? 8 Wode wo nsa ka no a, wobekae sedee obewoso ne ho, enti worenye saa bio! 9 Ekwan biara nni ho a wobefo so akye no; anii a ebo ne so keke no ma nnipa dwodwo. 10 Obiara ntumi nsi ne bo nhwanyane no. Afei hwan na obetumi ne me adi asie? 11 Hwan na mede no ka a ese se metua? Biribiara a ehye osoro ase wo me. 12 "Me were remfiri se meka n'akwaa, n'ahoden ne ne bɔbere fefe no ho asem. 13 Hwan na obetumi aworo ne ho nwoma, na hwan na ode nnareka bækɔ ne ho? 14 Hwan na obetumi abue n'apantan, a ese a ehye hu aye no ma no? 15 N'akyi wo abona a esesa soɔ, epipi so a ekwan nna mu koraa; 16 sedee epipi so fa no enti, mframia biara mfa ntam. 17 Etoatoa mu dendeenden a emu ntumi ntete. 18 Se onwansi a, etete ogya; n'aniwa aba te se ahemadakyehann. 19 Egyaten turi firi n'anom na nsramma turituri firi mu. 20 Wisie tene firi ne hwene mu te se esen a esi ogya soɔ. 21 N'ahomee ma gyabidie ano so, na egjadere tu firi n'anom. 22 Ne kon mu wo ahoden ankasa;

won a wohunu no no abasa mu tu. 23 Ne wedee a abubu agu soɔ no ye peperee; aye pemee a enkeka ne ho. 24 Ne koko so ye dene se abotan; eye dene se ayuoyammo. 25 Se osore a, ahodenfo bo huboa; se oporo ne ho a, wɔdwane. 26 Akofena wo no a, enka no, pea, pemee ne agyan nso saa ara. 27 Ofa dadee se wira bi na koberemfrafraes te se dua a awuo bi ma no. 28 Agyan mma no nnwane; ahwimmo mu aboa ye ntete ma no. 29 Aporibaa te se esere wo n'ani so; na osore pemee nnyegye. 30 Abon a ano ye nnam tuatua ne yafunu so. Otwé ne ho ase wo fam fa atekye mu a, eyiyi akam. 31 Oma ebunu mu huru se nsuo a ewo esen mu na onunu epo mu se sradee a ewo kukuo mu. 32 Dee obefo no, eho nsuo no pa yereyere; na obi besusu se epo bunu adane aye dwono. 33 Biribiara a ewo asase so ne no nse. Oye abodee a ensuro hwhee. 34 Ommu won a wɔye ahantan no mu biara; oye won a wɔye ahomasoo no nyinaa so shene."

42 Na Hiob buaa Awurade se, 2 "Menim se wotumi ye nneema nyinaa; obiara rentumi nsɔe wo nhyeheyee. 3 Wobisa se, 'Hwan ni a onni nimdee nso oɔi m'afotuo ho ekwan?' Ampa ara mekaa nneema a mente asee ho nsɛm, nneema a ehye nwanwa ma me. 4 "Wokaa se, 'Tie na menkasa; mebisa wo nsɛm na ese se woma me mmuaee.' 5 Mate wo nka pen, na seesei dee, m'ani ahunu wo. 6 Eno enti mebu me ho animtiaa na mete mifuturo ne nsɔ mu de kyere m'ahonu." 7 Na Awurade kaa nsɛm yi kyere Hiob wiee no, Awurade ka kyere Temanni Elifas se, "Me bo afu wo ne wo nnamfonom baanu no, efiri se, moanka me ho asem a ehye nokore sedee me osomfo Hiob kaes no. 8 Afei, momfa anantwie nson ne nnwennini nson, na monkɔ me osomfo Hiob nkyen, na monkɔ obye afodee mma mo ho. Me osomfo Hiob bebo mpaes ama mo, na metie ne mpaebɔ no na merenyɛ mo sedee efata mo nkwaseasem no. Nsɛm a moka faa me ho no nyɛ nokore sedee me osomfo Hiob yee no." 9 Enti, Temanni Elifas ne Suhini Bildad ne Naamani Sofar yee sedee Awurade hyee won no, na Awurade tiee Hiob mpaebɔ. 10 Hiob bɔɔ mpaes maa ne nnamfonom akyi no, Awurade sane yee no odefo bio na ode n'ahodee a na owo kane no mmɔho mmienu maa no. 11 Afei, ne nuamarima, ne nuammaa nyinaa ne obiara a na onim no dada no baa ne fie ne no bedidiie. Wɔkyekyere ne were wo amanehunu a Awurade ma ɔkɔ mu no ho, na won mu biara bree no dwete ne sikakokɔ kawa. 12 Awurade hyiraa Hiob nkwa

awiees senee ne ahyεaseε. Ḷnyaa nnwan ḥpedunan, nyoma mpem nsia, anantwinini mpamho apem ne mfunumu abereε apem. **13** Bio Ḷnyaa mmamarima baason ne mmammaa baasa. **14** Ḷtoo ne babaa piesie no edin Yemima, na dee ḥdi soo no Kesia na dee ḥtɔ so mmiensa no de Keren-Hapuk. **15** Asase no so nyinaa, na mmaa biara nni hɔ a wɔn ho yε fe se Hiob mmammaa no, na wɔn agya de wɔn kaa wɔn nuamarima no ho maa wɔn agyapadeε. **16** Yei akyiri no, Hiob dii mfirinhyia ḥha aduanan; ḥhunuu ne mma ne ne mmanana awoo ntoatoasoo εnan. **17** Afei ḥwuiε a na wayε akora pa ara.

Nnwom

1 Nhyira ne onipa a ḥontie amumuyefoo afotuo na ḥoni nneboneyefoo nhwesoo akyi na ḥontena fedifoo tenabea. **2** Na mmom, Awurade mmara so n'ani, na ḥodwene ho awia ne anadwo. **3** Ḫte se dua a wɔate wo asutene ho, na eso n'aba ne bere mu a n'ahahan no nnwan. Dee ḥye biara ye yie. **4** Nanso nneboneyefoo nte saa; wote se ntete a mframā bɔ guo. **5** Enti amumuyefoo rentumi nnyina atemmuo no ano, na nneboneyefoo nso rentena teneneefoo asafo mu. **6** Efiri se Awurade kyere ḥoteneneeni kwan nanso amumuyefoo kwan dee, ebejera.

2 Aden enti na amanamanmufo no bo afu? Aden enti na wɔseえ mmerse ye nhyeheyee hunu yi? **2** Asase so ahemfo sore gyina na atumfo o bom tu agyina tia Awurade ne Dee Woasra no no. **3** Wɔka se, "Momma yemmbu wɔn nkonsenkɔnsɔn na yento wɔn mpokyere ngu." **4** Dee ḥte adwa so wo soro no sere; Awurade di wɔn ho few. **5** Afei ɔka wɔn anim wɔn'abufuo mu hunahuna wɔn wɔ n'abufuhye mu, ka se, **6** "Masi me ɔhene wɔ Sion, me bepo kronkron no so." **7** Mεrpae mu aka Awurade ahyyedee: ɔka kyere se, "Woye me Babarima; enne maye w'Agya. **8** Bisa me, na mede amanaman nyinaa beye w'agypadee, asase ano nyinaa beye wo dea. **9** Wode dadee ahempoma bedi wɔn so; na woabobo wɔn se ḥonwomfo ahina." **10** Enti mo ahemfo, monsua nyansa; monkae kɔkɔba yi, mo asase sodifoo. **11** Momfa suro nsom Awurade na monsepe mo ho ahopopoo mu. **12** Momfe ɔba no ano, na ne bo amfu ansee mo wɔ mo akwan so, efiri se n'abufuhye tumi sore ntɛm so. Nhyira ne wɔn a wɔdwane toa no nyinaa.

3 Dawid dwom a ḥtoee eberse a ḥredwane afiri ne babarima Absalom anim. Ao Awurade, hwe sedee m'atamfoo dooso fa! Dodo no ara na wɔsore tia me! **2** Bebree no ara ka fa me ho se, "Onyankopɔn rennye no". **3** Nanso, Ao Awurade, woye akokyem a atwa me ho ahyyia wohye me animuonyam na wopagya me ti. **4** Meteam su frɛ Awurade, na ḥye me so firi ne bepo kronkron no so. **5** Meto hɔ na meda a, menyane bio, efiri se Awurade kora me so. **6** Merensuro atamfoo mpem mpem a wɔatwa me ho ahyyia no. **7** Sore, Ao Awurade! Gye me, Ao me Onyankopɔn! Bobo m'atamfoo nyinaa apantan; na tutu amumuyefoo se. **8**

Awurade ho na ḥgyee firi ba. Ma wo nhŷira mmra wo nkurøfø so.

4 Wode ma dwomkyerɛfø. Wɔtɔ wɔ sankuhoma so. Dawid dwom. Se mesu frɛ wo a, gye me so, Ao, me tenenee Onyankopɔn. Ma me ahomegyee wɔ m'ahohia mu; hunu me mmobø na tie me mpaesøbø. **2** Ao mmaprima, enkɔsi da ben na mo bedane m'animuonyam ahohora? Enkɔsi da ben na mobedø nneɛma hunu na moadi ahoni huhuo akyi? **3** Hunu se Awurade ayi dee ɔwo nyamesu ama ne ho; Awurade betie, se mesu mefrɛ no a. **4** Mo bo fu a, monyye bɔne; se modeda mo mpa so a, monyye komm na monhwehwe mo akoma mu. **5** Mommo afødee a efata na momfa mo were nhye Awurade mu. **6** Nnipa bebree bisa se: "Hwan na ḥebetumi aye yen adoe?" Ao Awurade, ma w'anim hann no nhyeren yen so. **7** Wode anigyeɛ mmorosoo ahye m'akoma ma asene eberse a wɔn aburoo ne nsã foforø abu so no. **8** Meto hɔ, na mada asomdwoeɛ mu, efiri se, wo nko ara, Ao Awurade, na woma metena asomdwoeɛ mu.

5 Wode ma dwomkyerɛfø se wɔmfa atenteben nto. Dawid dwom. Ao Awurade, ye aso ma me nsem na dwene m'apinisie ho. **2** Tie me mmoa ho sufre, me ɔhene ne me Onyankopɔn, efiri se wo na mebo wo mpaes. **3** Ao, Awurade, wote me nne anɔpa; anɔpa, mede m'adesre ba w'anim na mede anidasɔn twɛn. **4** Wonye Onyankopɔn a w'ani gye bɔne ho; na amumuyefoo rentumi ne wo ntɛn. **5** Ahantaføo rentumi nnyina w'anim; wokyiri wɔn a woye bɔne nyinaa. **6** Wosee wɔn a wɔka atorɔsem; Awurade kyiri moyapɛføo ne asisifoo. **7** Nanso me, wo mmoborɔhunu bebrebe enti, mɛba wo fie; na anidie mu na mɛkoto akyere w'asoredan kronkron no. **8** Ao Awurade kyere me ɛkwan wɔ wo tenenee mu m'atamfoo enti, bɔ wo kwan tee wɔ m'anim. **9** Wɔn anom asem baako mpo nye nokore; ɔsɛee ahye wɔn akoma ma. Wɔn menewa ye damena a eso abue wɔde wɔn tekrema ka nnaadaasem. **10** Ao, Onyankopɔn, bu wɔn fo! Ma wɔn pɔ bɔne nye wɔn ahweasee. Pam wɔn esiane wɔn bɔne dodo no enti, efiri se wɔasore atia wo. **11** Nanso, ma wɔn a wɔdwane ba wo nkyen no ani nnye; ma wɔmfa anigyeɛ nto dwom daa. Trɛ wo banbø mu wɔ wɔn so, na wɔn a wɔdɔ wo din no ma wɔn ani nnye wɔ wo mu. **12** Ao Awurade, ampa ara, wohyira teneneefoo; na wode w'ayamyɛ twa wɔn ho hyia te se akokyem.

6 Wode ma dwomkyerfoo se omfa sankuhoma nto wo Seminit enne so. Dawid dwom. Ao, Awurade nka m'anim wo w'abofuo mu, na ntwe m'aso nso wo w'abufuhye mu. 2 Hu me mmobo, Awurade, efiri se meye mmre; Ao Awurade sa me yadee na me nnompoe wo ahoyer mu. 3 Me kra wo ahohia mu. Enkosi da ben, Ao Awurade, enkosi da ben? 4 Sane bra, Ao Awurade, na begye me nkwa; gye me, wo do a enni hwamma no enti. 5 Obi a wawuo no renkae wo da, hwan na ofiri damena mu kamfo wo? (Sheol h7585) 6 Apinisie ama maye mmre. Anadwo mu nyinaa mede agyaadwotwa fo me mpa na me nisuo fo me sumiie. 7 Awerehoo ama m'ani so aye me kusuu. Eredum m'atamfoo nyinaa enti. 8 Mo nneboneyefoo, montwe mo ho mfiri me ho, efiri se Awurade ate me sufre. 9 Awurade ate me mmoboro su; Awurade tie me sufre. 10 M'atamfoo nyinaa anim begu ase na won ho adwir won; na woapatu de ferees asane won akyi.

7 Dawid adesre dwom a Benyaminni Kus nsom enti oto maa Awurade. Ao, Awurade me Onyankopon, medwane metoa wo; Gye me firi won a wotaan me nyinaa nsam, 2 anye saa a wobetete me mu se gyata na woatete me mu asinasini a obiara rentumi nnye me. 3 Ao, Awurade me Onyankopon, se maye yei na se afodie aba me so a, 4 se maye bone atia dee one me te yie anaase mabo me otamfoo korono kwa a, 5 ennes ma m'atamfoo ntaa me na wommeto me; ma wointiatia me so wo fam na womma me funu nna mfuturo mu. 6 Sore w'abufuo mu, Ao Awurade! Sore tia m'atamfoo abufuo. Nyane, me Onyankopon; hye atentenee mmara. 7 Ma nnipadom mmewa wo ho nhylia. Firi soro ho di won so; 8 ma Awurade mmu nnipa no aten. Bu me aten, Ao Awurade sedee me teneneeye tee, sedee me nokoredie tee, Ao Osorosoroni. 9 Ao Onyankopon teneneeni, wo a wohwehwe adwene ne akoma mu, fa amumuyefoo basabasaye bra awiees na ma ateneneefoo nya banbo. 10 M'akokyem ne Osorosoro Onyankopon dee ogye akoma mu teneneeni no. 11 Onyankopon ye atemmufoo teneneeni, Onyame a oda n'abufuo adi da biara. 12 Se wansesa n'adwene a, obese n'akofena ano; obekuntunu ne tadua na ode bemma ahye mu. 13 Wasiesie ne kodiawuo akodee; aye ne bemma a eredere no krado. 14 Dee onyinsen amumuy na basabasaye ahye no ma no, owo nnaadaa. 15 Dee oto tokuro na oyi mu dotee no hwe tokuro a watu no mu. 16 Oshaw a ode ba no dane bo n'ankasa so; ne basabasaye bo n'ankasa tiri so. 17 Mede aseda

bema Awurade ne tenenee enti na mato ayeyi dwom ayi Awurade, Osorosoroni no din aye.

8 Wode ma dwomkyerfoo se wonto no "gittit" sankuo nne so. Dawid dwom. Ao Awurade, yen Awurade, wo din keseye ada adi ewiase afanan nyinaa. Wode w'animuonyam atimtim osoro noho, 2 mmofra ne nkokoaa mpo de won ano kamfo wo, w'atamfoo nt; na wode bo atamfoo ne weretefoo ano. 3 Se mehw wo soro, wo nsateaa ano adwuma; osrane ne nsoromma a wode obiara asi n'afa a, 4 onipa ne hwan a wokae no, na onipa ba nso ne hwan a w'ani ku ne ho? 5 Woboo no ma oyee akumaa kakra sene abfuu na wode w'animuonyam ne anidie abo no abotire. 6 Woyee no sodifoo maa wo nsa ano adwuma wode nneema nyinaa ahye ne nan ase: 7 nnwankuo ne nantwikuu nyinaa ne wiram mmoa nso, 8 ewiem nnomaa ne epo mu mpataa, dee enenam epo mu akwan so nyinaa. 9 Ao, Awurade, yen Awurade, wo din ye kese wo asase nyinaa so!

9 Wode ma dwomkyerfoo. Woto no sedee woto "Oba no wuo". Dawid dwom. Ao Awurade, mefiri m'akoma nyinaa mu mekamfo wo. Meka w'anwanwadee no nyinaa. 2 Memaa m'ani agye na madi ahurisie wo wo mu. Meto ayeyle dwom ama wo din, Ao Osorosoroni. 3 M'atamfoo sane won akyi; wotete hwe, na wowuwu wo w'anim. 4 Woadi m'asem ama me, na menya m'ahofadie; woatena w'ahennwa so, abu atentenenee. 5 Woatwe amanaman no aso, na woassee amumuyefoo. Woapepa won din a worenkae won bio. 6 Oseees a enni awiees ato otamfoo no, woatutu won nkropon; na wonnkae won bio mpo. 7 Awurade di ohene daa daa; wasi n'atemmuo ahennwa. 8 Ode tenenee bebu ewiase aten; ode atentenenee bedi nnipa no so. 9 Awurade ye dwanekobia ma won a wohye won so, oyee abandenwo ahohia mmre mu. 10 Won a wonim wo din no de won ho beto wo so, efiri se, wo Awurade, wonnyaa obiara a ohwehwe wo no mu da. 11 Monto ayeyle dwom mma Awurade a ote ahennwa so wo Sion; mompae mu nka dee waye wo amanaman no mu. 12 Na okae dee oto mogya so were no; emmu n'ani ngu obrefoo sufre so. 13 Ao Awurade, hwe sedee m'atamfoo teetee me! Hu me mmoboo na yi me firi owuo apono ano, 14 na matumi apae mu aka w'ayeyie wo obabaa Sion apono ano na etho, madi ahurisie wo wo nkwyagye no mu. 15 Aman amanmufo oto amena a woatu no mu; afidie a wosum hintaae no ayi won

nan. 16 Awurade atentenenee da no adi; amumuyefoo nsa ano adwuma ayi wən. 17 Amumuyefoo sane kə damena mu, amanaman a wən were firi Onyankopon nyinaa. (Sheol h7585) 18 Nanso enye daa na ne were befiri ohiani, anaa se mmoboroni anidasoo beyera korakora. 19 Sore! Ao Awurade, mma ədasani nni nkonom, bu amanaman no aten wə w'anim. 20 Hunahuna wən, Ao Awurade; na ma wənhunu se, woye adasamma.

10 Aden enti, Ao Awurade, na wogyina akyirikyiri saa? Aden enti na wode wo ho ahinta wə amanehunu mmere mu yi? 2 Omumuyefoo de ahantan taataa mməborafə, wən a mfidie a wəasunsum yi wən. 3 Óde dee n'akoma hwehwe hoahoa ne ho; ḥhyira ədifodepefə, na oyi Awurade ahi. 4 Ahantan enti, omumuyefoo nhwehwe Awurade; na Onyankopon nni ne nsusui nyinaa mu. 5 N'akwan nyinaa mu, ədi yie; əma ne ho so, na wo mmara mfa ne ho; na ədi n'atamfə nyinaa ho few. 6 Óka kyere ne ho se: "Biribiara mma me nhinhim; m'ani begye daa, na merenkə amanehunu mu da." 7 Nname, atorə ne ahunahuna ahye n'anom ma; ḥhaw ne mmusuo hye ne tekrema ase. 8 Óte wə nkuraase; əfiri atee Kum dee ənnim hwee, na əhwə wən a ɔrepə wən akum wən. 9 Óte se gyata a wahinta; əte se əbekyere mməboroni; əkyere wən twe wən ase de wən kə ne bən mu. 10 Ədwere wən a əkyere wən no ma woto baha; na əde n'ahoden ka wən hye. 11 Óka kyere ne ho se, "Onyankopon were afi; wayi n'ani afiri so na ənhunu." 12 Sore, Awurade! Ma wo nsa so, Ao Onyankopon. Mma wo were mfiri won a wənni aboafə. 13 Aden enti na omumuyefoo yi Onyankopon ahi? Aden enti na əka kyere ne ho se, "Əremfre me akontabuo so?" 14 Nanso wo, Ao Onyankopon, wohunu amanehunu ne ḥhaw; na waye w'adwene se wobehwe. Mməboroni de ne ho ma wo; wo na woye awisiaa əboafə. 15 Bubu omumuyefoo ne əbənefə apre; fre no na əmməbu n'amumuye ho nkontaa, amumuye a anka wərenhunu no. 16 Awurade ye əhene daa nyinaa; amanaman no əyera n'asase so. 17 Ao Awurade, wotie awiemfə adesre; wohye wən nkuran, na wotie wən sufre, 18 na wodi ma awisiaa ne dee wohye ne soo sədee əbeyə a ədasani a əfiri asase so renhunahuna obiara bio.

11 Wode ma dwomkyerəfoo. Dawid dwom. Awurade mu na mede me were ahye. Aden na wotumi ka kyere me se, "Tu te se anomaa kə wo bepə so. 2 Na hwe, amumuyefoo akuntunu wən tadua mu, na wode wən mməmma asisi nhoma so se wəbəto wə esum

mu de awə akoma mu ahotefoo. 3 Se wəresee fapem no a, eðdeen na əteneneeni betumi aye?" 4 Awurade wə n'asoredan kronkron no mu; Awurade te ne soro ahennwa so. ḥhwe nnipa mma, n'ani hwehwe wən mu. 5 Awurade hwehwe əteneneeni mu, na amumuyefoo ne wən a wəpə basabasayə dee, ne kra kyiri wən. 6 Əbətə gyafrafa ne səfe a əredere agu Amumuyefoo so; na mframə a emu ye hye əbeyə wən kyefə. 7 Awurade ye əteneneeni, na əpə atentenernee; wən a wətene no behunu n'anim.

12 Wode ma dwomkyerəfoo se wənto no wə "Seminit" sankuo nne so. Dawid dwom. Boa yen, Awurade, na nyamesurofoo asa; nokwafə ayera wo nnipa mu. 2 Obiara di atorə kyere ne yənko; wən ano a ədefedefə no ka nnaadaasəm. 3 Ma Awurade ntwa nnaadaa ano ne tekrema biara a ethoahoa ne ho ntwene; 4 wən a wəse, "Yede yen tekrema bədi nkonom; yen ano ye yen dea, na hwan ne yen wura?" 5 "Esiane nhye a wəde hye mməboroni no ne ohiani apenesie no enti, məsore afei," Awurade na əsəe. "Məbə wən ho ban afiri wən a wəha wən ho." 6 Awurade asəm ye nokore te se dwetə a wəasəne so wə fononoo mu, na wəahoa ho mprenson. 7 Ao Awurade, wobəkora yen na woabə yen ho ban afebəo afiri saa abənefə yi ho, 8 abənefə a wənenam sədəe wəpə əberə a adasamma de anidie ma afidee.

13 Wode ma dwomkyerəfoo. Dawid dwom. Ao, Awurade, ənkəsi da bən? Wo were befiri me afebəo anaa? Ənkəsi da bən na wode w'anim behinta me? 2 Ənkəsi da bən na mene m'adwendwene bədi apereapere na awerəhoo ahye m'akoma mu daa? M'atamfə nni me so nkonom nkosi da bən? 3 Te w'ani hwe me na bua me, Ao, Awurade, me Onyankopon. Ma m'ani so nye hann, na manna owuo nna. 4 Me ətamfə beka se, "Madi ne so nkonom." Na m'ahohiahiafə bədi ahurisie əberə a mahwe ase. 5 Nanso mede me ho to wo də a ənsa da no so; m'akoma di ahurisie wə wo nkwyagye mu. 6 Mətə dwom ama Awurade, əfiri se əne me adi no yie.

14 Wode ma dwomkyerəfoo no. Dawid dwom. Əkwasea ka wə n'akoma mu se, "Onyankopon bi nni ho." Wəaporə, na wən nneyəs ye fi na wən mu biara nni ho a əyə ade pa. 2 Awurade firi əsoro hwe adasamma se əbehunu wən mu bi a wəwə nteasee, anaa ebinom a wəhwehwe Onyankopon. 3 Nanso nnipa nyinaa atwe won ho afiri Onyankopon ho;

won nyinaa aye bone. Obiara nni ho a eye papa. Obaako mpo nni ho. 4 Enti nneboneyefoo rensua nyansa anaa? Wowe me nkurofoo te se dee nnipa di aduane. Wonnsu mfre Awurade? 5 Won nie, ehu akyekyere won, efiri se Onyankopon te won a wotene mu. 6 Mo nneboneyefoo see ahiafoo nhyeheyee, nanso, Awurade ne won dwanekbea. 7 Ao, ma Israel nkwygyee mfiri Sion mmra! Awurade besane de ne nkurofoo agyapadee ama won. Na Yakob adi ahurisie, na Israel ani agye!

15 Dawid dwom. Awurade, hwan na obesoe wo kronkronbea ho? Hwan na obetema wo bepo kronkron no so? 2 Dee ne ho nni asem na eye dee etene, dee oka nokore a efiri n'akomam 3 na omfa ne tekrema nsae nnipa dee onnye ne yonko bone na ommu ne yonko onipa abomfiaa, 4 dee obu afideyeni animtiaa na ode anidie ma won a wosuro Awurade, dee odi ne ntam so ebere a etia no mpo, 5 dee ode ne sika bo bosea a onnye nsiho na onnye adamudee ntiaa dee odi bem. Dee eyenom no renhinhim da.

16 Dawid mpaebo. Bo me ho ban, Ao Onyankopon, na wo mu na menya hintabea. 2 Meka kyere Awurade se, "M'Awurade ne wo; menni adepa biara ka wo ho." 3 Ahotefoo a wowa asase no so dee, wone aniuonyamfoo a manigye wo won mu. 4 Won a wodi anyame afoforo akyire no won awerhoo bedoso. Merenyi won mogya apae no bi na meremfa m'ano memmo won din. 5 Awurade, wode me kyefane me kuruwa ama me; woama me kyefananya banbo. 6 M'ahye akodeda mmea a elo ye ahomeka; ampa ara mewo agyapadee a elo ye anigye. 7 Mekamfo Awurade a otu me fo; na anadwo mpo m'akoma kyerekyere me. 8 Mehunu Awurade wo m'ani so daa nyinaa. Esiane se owo me nsa nifa enti, merenhinhim da. 9 Eno enti, me kra ani gye, na mede me tekrema di ahurisie; me onipadua nso behome asomdwoe mu, 10 efiri se, worennya me awufuo mu. Na woremma wo Kronkronni no mporo. (*Sheol h7585*) 11 Woakyere me nkwygyee kwan, na wobema m'ani agye wo w'anim, na anika a erensa da wo wo nifa so.

17 Dawid Mpaebo. Ao, Awurade tie me tenenee abisadee; tie me sufre. Ye aso ma me mpaebo dee emfiri nnaadaa anofafa mu. 2 Ma me bembuo a efiri wo ho. Ma w'ani nhunu dee eye pe. 3 Woperees m'akoma mu, wohwehwé me mu anadwo, na woso me hwe dee, nanso worenhunu hwee; masi madwene pi se

m'ano renka bone. 4 Nnipa nneyee fam no, w'anomu asem enti matwe me ho afiri basabasayefoo akwan ho. 5 Menam w'akwan so daa; me nan nnwatirii. 6 Mesu mfre wo, Ao Onyankopon na wobegye me so; ye aso ma me na tie me mpaebo. 7 Da wo do nwanwasoo no adi wo a wode wo nsa nifa gye won a wode won ho to wo so no nkwa firi won atamfoo nsam. 8 Hwe me so se obi a wodo no; fa me sie wo ntaban nwunu no ase 9 firi amumuyefoo a wretaataa me nsam, m'atamfoo a wootwa me ho ahyia no. 10 Wopirim won akoma, na wokasa ahantan so. 11 Wadi me ntete, afei wootwa me ho ahyia; won ani abere se wobebo me ahwe fam. 12 Wote se gyata a ahabo ho kom de no, te se gyata kesee bi a wabutu wo atee. 13 Sore, Ao Awurade! Wone won mfa mmó ani na ka won hye; fa w'akofena no gye me firi amumuyefoo no nsam. 14 Ao Awurade fa wo nsa gye me firi nnipa a wote sei nsam asase so nnipa a won akatua wo nkwa yi mu. Womma ekom nne won a w'ani ku won ho; won mmamarima wo bebree, na wokora agyapadee ma won mma. 15 Na me dee, me tenenee mu, mehunu w'anim; se menyane na mehunu wo a, m'akoma beto ne Yam.

18 Wode ma dwomkyerefoo. Awurade akoa Dawid dwom. Otoo saa dwom yi maa Awurade, ebere a ogyee no firii n'atamfoo nyinaa ne Saulo nsam no. Medo wo, Ao Awurade, m'ahooden. 2 Awurade ne me botantim; m'aban ne me gyefoo; me Onyankopon ne me botan Ne mu na menya me hintabea. Oye m'akokyem, me nkwygyee aben ne m'abandenden. 3 Mesu fré Awurade; ono na ayeyie se no, efiri se ogye me firi m'atamfoo nsam. 4 Owuo nkonsenkonsen kyekyeree me; na osae asorokye bu faa me so. 5 Damena nhoma kyekyeree me; owuo ankasa too me anihaa. (*Sheol h7585*) 6 M'ahohia mu, mesu mfre Awurade. Mesu mfre se Onyankopon pée mmoa. Ofirii n'asorefie ho tee me nne; me sufre baa n'anim, na ekoo n'asom. 7 Asase wosoe na ehhinimee, na mmeapo fapem wosoe wosuree efiri se na ne bo afu. 8 Wisie firii ne hwene mu; ogyaframa firii n'anim, na egysramma dere firii mu. 9 Ofirii osoro baa fam; na umununkum kabii duruu ne nan ase. 10 Ote Kerubim so tu koa soro; gyaagyaa ne ho wo mframa ntaban so. 11 Ode sum kataa ne ho, osu a amuna tumm atwa ne ho ahyia. 12 Hann kesee hyeren wo n'anim, na umununkum a asukotweaa ne anyinam wo mu firii ne ho hyeren mu baes. 13 Awurade boboo mu firii soro; Osorosoroni no nne gyegyee bio. 14 Otoo ne bennma

no de bœ atamfoœ no hweteeœ, œde anyinam a ano yen den pamoo wœn. 15 Epo mu mmœnka ho yiyyœ na asase nnyinasoo ho daa ho, esiane w'animka ne ahomegu a efiri wo hwene mu no enti, Ao Awurade. 16 Efiri œsoro baa efam besœœ me mu; òtwee me firii nsuo a emu do mu. 17 Ùgyee me firii me œtamfoœ hœodenfoœ nsam, wœn a wœn ani sa me, na wœn ho ye den dodo ma me no. 18 Wœbaa me so wœ m'amanehunu da mu, nanso Awurade pagyaa me. 19 Ðde me baa baabi a øho trœ; Ùgyee me, efiri se n'ani soœ me. 20 Awurade ne me adi no sedœe me tenenee tee; wahwe me nsa a øho tee so atua me ka. 21 Manante Awurade akwan so. Mentwee me ho mfirii me Onyankopœn ho nkœyœ bone. 22 Madi ne mmara nyinaa so: memmuu n'ahyœdœ so. 23 Me ho nni asem wœ Onyankopœn anim, na matwe me ho afiri bone ho. 24 Awurade agyina me teneneeyœ ne me nsa a øho tee wœ n'anim so atua me ka. 25 Woda wo ho adi se œnokwaœœ kyere wœn a wœdi nokore, wœn a wœdi mu nso wo kyere wœn se wodi mu. 26 Woyœ kronn ma wœn a wœyœ kronn, na amumuyœfœœ deœ, wokyiri wœn. 27 Wogye ahobreasœfœœ nkwa, na wobre ahantanfoœ ase. 28 Ao Awurade, woyœ me kanea. Aane, woma me sum dane hann. 29 W'ahœden a wode ma me enti, metumi ka akodom gu; me Onyankopœn enti, metumi foro œfasuo. 30 Onyankopœn deœ, n'akwan ye pe; Awurade bohyœ nyinaa ba mu. Ùye akokyem ma wœn a wœhwœhwœ banbo wœ ne mu. 31 Na hwan na œye Onyankopœn ka Awurade ho? Na hwan na œye Ùbotan no, gye se yœn Onyankopœn no. 32 Ùye Onyankopœn na œma me ahœden, na œma me kwan ye pe. 33 œma m'anammœn ho ye hare se œforotee deœ. œma me gyina sorœnsorœmmea. 34 Ùsiesie me ma øko, na m'abasa tumi kuntunu kœbere mfrafraœœ tadua. 35 Wode wo nkoniœdie akokyem ma me, na wo nsa nifa kura me. Wobre wo ho ase ma meyœ kœsec. 36 Woabo ekwan tetœœ ama me nan sedœe erenwatiri. 37 Metaa m'atamfoœ kœtoo wœn; mansane m'akyi kœsii se mesœe wœn. 38 Medwœre wœn, na wœantumi ansœre, wœhwœhwœ ase wœ me nan ase. 39 Wode akodie ahœden maa me; womaa m'atamfoœ bœ wœn mu ase wœ me nan ase. 40 Womaa m'atamfoœ danee wœn ho dwaneeœ, na mesœe wœn a wotan me. 41 Wœsu pœœ mœoa, nanso obiara ammegye wœn, wœfree Awurade, nanso wammua. 42 Meyamoo wœn se mœfuturo a mœframa bo guo; me hwiee wœn guie se mmœntene so atœkyœ. 43 Woagye me afiri nnipa no ntohyesœœ mu, woayœ me amanaman no ti; nnipa

a mennim wœn abeyœ m'asomfoœ. 44 Wœte me nka pe a, wœyœ œsetie ma me; ananafoœ koto m'anim. 45 Wœn nyinaa botoboto; wofiri wœn abandenden mu ba ahopopoœ so. 46 Awurade te ase! Ayœyi nka me Botan! Wœmma Onyankopœn me Gyefœœ no din so! 47 Ùno ne Onyankopœn a ùtœ aware ma me, ùno na œka amanaman hyœ m'ase, 48 ùno na œgye me firi m'atamfoœ nsam. Wopagyaa me sii m'atamfoœ so, wogye me firii basabasayœfœœ nsam. 49 Eno enti, mœkamfo wo wœ amanaman mu, Ao Awurade. Mœto ayeyie dwom ama wo din. 50 Wode nkoniœdie akœsec ama wo ohene; woda œdœ a ensa da adi kyere deœ woasra no ngo, wode kyere Dawid, ne n'aœfœœ afœbœœ.

19 Wode ma dwomkyerœfœœ. Dawid dwom. Ùsoro ka Onyankopœn animuonyam ho asem! Ewiem pae mu ka ne nsa ano adwuma, 2 Eda biara, wœkasa; anadwo biara, wœkyere nimdee. 3 Ùkasa anaa nsem nnim na wœnnte wœn nne. 4 Nanso wœn asem akœduru asase so mmaa nyinaa, wœn nsem nso akœduru asase ano. Wœ œsoro ho, wasi ntomadan ama owia, 5 a ùtœ se ayeforœkunu a œfiri ne pia mu, te se œbrane a ne ho pere no se œbetu ne mmirika. 6 Epuœ wœ œsoro fa baabi na atwa ne ho akœsi ano; biribiara nhinta ne hyœœ. 7 Awurade mmara ye pe, œkanyane œkra no. Ahotosœœ wœ Awurade nhœyœœ mu, ema deœ œnnim nyansa hunu nyansa. 8 Awurade ahyœdœ tene; ema akoma mu anigyeœ. Awurade œhyœ nsem mu da ho; na œbœue ani. 9 Awurade suro ye kronn, ete ho daa. Awurade mmara nsem ye nokore na ne nyinaa tene. 10 Êsœm bo sene sikakœœ sene sikakœœ amapa mpo; eyœ de sene œwoœ, sene œwoœ a œfiri œwokyem mu. 11 Wœnam so bœ wo œsomfoœ kœkœ se, œsodie so akatua ye bebree. 12 Hwan na œhunu n'ankasa mfomsoœ? Fa me mfomsoœ a ahinta kye me. 13 Bœ w'akoa ho ban firi œboayœ bone ho, na anhyœ me so. Eno na œbœema madi bem, a merenni fo wœ bone akœsec ho. 14 Ma m'anom nsem ne m'akoma mu mpœœbœ nyœ deœ œso w'ani, Ao Awurade me Botan ne me Gyefœœ.

20 Wode ma dwomkyerœfœœ. Dawid dwom. Awurade ntie wo wœ w'ahohia mu; Yakob Onyankopœn din mœœ wo ho ban. 2 Ùmfœœ mœoa mfiri kronkronbea ho mmœœ wo na œmfiri Sion mmœhyœ wo den. 3 Ùnkœœ w'afœrebo nyinaa na œmma wo hyœœ afœdee nso n'ani. 4 œmma wo deœ w'akoma pe, na wo nhœyœœ nyinaa nyœ yie. 5 Yœbœœ ose œberœ a woadi nkoniœ na yœama yœn frankaa so wo yœn Onyankopœn din mu. Awurade nyœ w'abisadeœ nyinaa mma wo. 6 Afei mahunu se

Awurade gye dee wasra no no nkwa; əgye no so wo ne soro kronkron hɔ əde tumi a ɛfiri ne nsa nifa mu no ma no nkwegye. 7 Ebinom de wɔn ho to wɔn nteaseenam so na afoforo nso, wɔn aponkɔ so, nanso yen dee, yede yen ho to Awurade yen Onyankopon din so. 8 Saa nkuroføo no, wɔbre wɔn ase ma wɔhwehwé ase, na yen dee, yesore gyina pintinn. 9 Ao Awurade gye ohene nkwa! Na se yefre nso a, gye yen so.

21 Wɔde ma dwomkyerefoo. Dawid dwom. Ao Awurade, ohene no anigye wɔ w'ahoden mu. N'ani gye mmorosoɔ wo nkonomdie a wo ma no nt! 2 Woama no dee n'akoma pɛ; woamfa n'abisadee ankame no. 3 Wode nhyira a edi mu hyiaa no na wode sikakokɔ amapa ahenkye hyee no. 4 ɔbisaa wo hɔ nkwa, na wode maa no, nna tentene a enni awiee. 5 Nkonomdie a woma no enti, n'animuonyam so; wode keseye ne anidie adom no. 6 Ampa ara, woama no nhyira a ensa da na wo nsrahwé ama me ho ahosepe me. 7 Ohene no de ne ho to Awurade so; ɔsorosoroni no nokore do no enti, Ohene renhinhim. 8 Wo nsa beka w'atamfoo nyinaa; wo nsa nifa beso wɔn a wɔkyiri woɔ mu. 9 ɛberɛ a wobeyi wo ho adi no wobeye wɔn se fononoo a emu ado. Awurade firi n'abufuhyeɛ mu bɛmene wɔn, na ne ogya no ahye wɔn. 10 Wobetore wɔn ase wɔ asase so, na won aseføo afiri adasamma mu. 11 ɛwom se wɔbɔ pɔ tia wo na wɔye nhyeheyɛe bɔne, nanso wɔrenni nkonom; 12 ɛfiri se wobem a wɔasane wɔn akyi ɛberɛ a wootwe bɛmma akyerɛ wan so. 13 Yema wo so, Ao Awurade, wɔ w'ahoden mu; yebeto nnwom na yækamfo wo keseye.

22 Wɔde ma dwomkyerefoo. Wɔto no sèdee woto “Adekyees forotee” dwom. Dawid dwom. Me Onyankopon, me Onyankopon, aden enti na woagya me? Aden enti na me nkwegye ne wo ntam aware, aden na m'apinisie nsem ne wo ntam aware? 2 Ao me Onyankopon, mesu frɛ wo awia, nanso wonnye me so, mefrɛ wo anadwo, nanso mennya ohome. 3 Nanso, woasi wo ohene se ɔkronkronni; wo na Israel kamfo woo. 4 Wo mu na yen agyanom de wɔn were hyee; wɔggee wo diiɛ, na woggee wɔn. 5 Wɔsu free wo na woggee wɔn, wɔde wɔn ho too wo so na woamni wɔn hwammo. 6 Nanso meye əsonsono, na menyé onipa nnipa bɔ me aholhora na wɔbu me animtiaa. 7 Obiara a ohunu me di me ho few; wɔtwa me adapaa, woso wɔn ti ka se: 8 “Dde ne ho to Awurade so; ma

Awurade mmegye no. Ma əmmøboa no, ɛfiri se əwo ne mu anigye.” 9 Wo na woyii me firii awotwaa mu baes na womaa mede me ho too wo so ɛberɛ a metua me maame nuføo ano mpo. 10 ɛfiri m'awoɔ mu na wɔde me too wo so; ɛfiri me maame yafunu mu, woaye me Onyankopon. 11 Ntwe wo ho mfiri me ho! ɛfiri se amanee aben na oboaføo nni baabi. 12 Anantwinini bebree atwa me ho ahyia; Basan anantwinini a wɔn ho ye den atwa me ho ahyia. 13 Gyata a wɔbobom na wɔtete wɔn ahabo mu abuecue wɔn anom tetree de kyere me. 14 Wɔahwie me agu se nsuo, na me nnompe nyinaa ahodwo. M'akoma adane aye se nku; anane afiri me mu. 15 M'ahoden awe te se kyemfere mu. Na me tekrema atare m'anom. Wode me ato owuo mfuturo mu. 16 Nkraman atwa me ho ahyia nneboneyeføo kuo atwa me ho ahyia, wɔahwire me nsa ne me nan mu. 17 Mɛtumi akan me nnompe nyinaa; M'atamfoo di me nhwchaa na wɔsere me. 18 Wɔkye me atadee mu fa, na wɔbɔ me ntoma so ntonto. 19 Na wo, Ao Awurade, ntwe wo ho. Ao m'Ahoden bra ntem bɛboa me. 20 Gye me kra firi akofena ano; gye me nkwa a ɛsom bo no firi nkraman tumi ase. 21 Gye me nkwa firi gyata anom; gye me firi ɛkɔɔ mmɛn so. 22 Mɛbɔ wo din akyere me nuanom; mekanfo wo wo wɔn a wɔahyia hɔ no nyinaa anim. 23 Monkamfo Awurade, mo a mosuro no no! Mo a moye Yakob aseføo, monhye no animuonyam! Mo Israel aseføo nyinaa, monni no ni! 24 ɔmmuu n'ani nguu ɔmanehunuføo ateetee so, ɔmfaa n'anim nhintaa no; na mmom watie ne sufre a əde repe mmoa. 25 Me botaeɛ a mede yi wo aye wɔ badwa mu no firi wo; medi me bɔhye so wɔ wɔn a wɔsuro wo no anim. 26 Ahiaføo bedidi na wɔamee; wɔn a wɔhwehwé Awurade beyi no aye. Mo akoma nya nkwa daa. 27 Asase ano nyinaa bɛkae ako Awurade nkyen, na amanaman no mmusua nyinaa bskoto n'anim, 28 ɛfiri se ahennie wo Awurade na ɔdi amanaman so ohene. 29 Asase so adeføo nyinaa bedidi na wɔasore no; wɔn a wɔkɔ dɔtɛe mu nyinaa bɛbu nkotodwe n'anim, wɔn a wɔrentumi mma nkwa mu. 30 Nkyirimma nyinaa besom no; wobeka Awurade ho asem akyerɛ awoo ntoatoasoo a ɛdidi so. 31 Wobeka ne tenenee akyerɛ nnipa a wɔnnya nwoo wɔn ɛfiri se ɔno na waye.

23 Dawid dwom. Awurade ne me hwefo, hwee renhia me. 2 ɔma meda wira frɔmfrɔm adidibea mu; əgya me kɔ nsuo a echo dwoɔ ho, 3 ədwodwo me kra. Dde me fa akwantenenee so, ne din enti. 4 Se menam

owuo sum kabii mu mpo a, mensuro bōne bi, efiri se, wo ne me na ewo hō; w'abaa ne wo poma na ekyekyere me were. 5 Woto me epono wō m'atamfoo anim. Wode ngo afo me tirim; me kuruwa aye ma abu so. 6 Yie ne adoe nko na ebedi m'akyi me nkwa nna nyinaa; na metena Awurade fie daa.

24 Dawid dwom. Asase ne dee ewo mu nyinaa ye

Awurade dea; ewiase ne won a wōte soō nyinaa wō no; 2 efiri se oño na otto ne fapem wō epo so na ade sii nsuo ani. 3 Hwan na obetumi aforo Awurade bepo no? Hwan na obetumi agyina ne tenabea kronkron hō? 4 Dee øye ade tenenee na n'akoma mu tee, dee ne kra nni ahoni akyi na onnka ntanhunu. 5 Obenya Awurade nsam nhylira ne bembuo a efiri ne Nkwagye Onyankopon. 6 Saa na awoo ntoatoaso a wohwehwé Awurade no tee, won a wohwehwé w'anim no, Ao Yakob Onyankopon. 7 Mo apone, mommuehue mommuehue, mo tete apone, na Animuonyam Òhene nhylene mu. 8 Hwan ne saa Animuonyam Òhene yi? Oño ne Awurade ohoodenfoo ne otumfoo no; Awurade a øye øko mu nkonomdifoo. 9 Mommuehue, Ao mo apone mommuehue, mo tete apone, na animuonyam Òhene no nko mu. 10 Hwan ne saa animuonyam Òhene yi? Asafo Awurade no, oño ne animuonyam Òhene no.

25 Dawid dwom. Ao Awurade, mema me kra so

kyerø wo; 2 wo so, Ao me Onyankopon, na mede me ho to. Mma m'anim ngu ase na mma m'atamfoo nso nni me so nkonom. 3 Won a wōde won ho to wo so no mu biara ani renwu da, mmom, won a wøyé kontonkye no anim begu ase. 4 Kyerø me w'akwan, Ao Awurade, na me nhunu w'atempon. 5 Fa wo nokore no so kyerekryere me, efiri se woye Onyankopon, me Gyefoo, na m'ani da wo so daa nyinaa. 6 Kae, Ao Awurade, wo mmoborohunu ne wo do kesee a ewo hō firi tete no. 7 Nkae me mmabunu bers mu bōne ne m'atuatee akwan; kae me sedee w'adoe te, Ao Awurade, efiri se wo ye. 8 Awurade ye, na otene; enti økyerekryere nneboneyefoo n'akwan. 9 Óde ahobreasfoo fa ekwan pa so na økyerø won n'apede. 10 Awurade akwan nyinaa ye ødo ne nokoredie ma won a wōdi n'apam mu ahyedee so. 11 Ao Awurade, me bōne so dee, nanso wo din enti, fa kye me. 12 Enti hwan ne onipa a osuro Awurade? Obekyerø no kwan a wabo ama no. 13 Ebedi yie wo ne nkwa nna mu, na n'asefø afa asase no se won agyapadee. 14 Awurade da n'atirimsem adi kyerø won a wōsuro no;

na òma wəhunu n'apam. 15 M'ani da Awurade so daa, efiri se oño nko ara na obeyi me nan afiri afidie mu. 16 Dane w'ani hwé me, na dom me, efiri se meye ankonam na meye mmobø. 17 M'akoma mu dadwene adoe; yi me dadwene firi me so. 18 Hwé me haw ne m'ahohiahia na yi me bōne nyinaa firi me so. 19 Hwé sedee m'atamfoo adoe; ne atan kesee a wōde tan me! 20 Bo me nkwa ho ban na gye me. Mma m'anim ngu ase, efiri se me dwanekobea ne wo. 21 Ma tenenee ne nokore mmø me ho ban, efiri se m'ani da wo so. 22 Gye Israel, Ao Onyankopon, firi won haw nyinaa mu.

26 Dawid dwom. Bu me bem, Ao Awurade, efiri

se, mabø bra a asem nni ho: mede me ho too Awurade so na manhinhim. 2 So me hwé, Ao Awurade, hwehwe m'akoma ne m'adwene mu. 3 W'adoe wō m'anim daa na menante wo nokore mu. 4 Me ne nnaadaafø intena na me ne nyaatwomfoo nso nni hwee ye. 5 Mekyiri nneboneyefoo dwabø na mempe se me ne amumuyefoo tena. 6 Mehohoro me nsa wō bembuo mu, na makø w'afrebukyia ho ahyia, Ao Awurade, 7 na mepae mu ka w'ayeyie na meka w'anwanwadee nyinaa. 8 M'ani gye efie a wote mu ho, Ao Awurade, baabi a w'animuonyam wō no. 9 Mfa me kra nka nneboneyefoo dee ho nko. Mfa me nkwa nka mogyapefø dee ho, 10 won a amumuye nhylerees wō won nsam na adamudee aye won nsa nifa ma. 11 Nanso mebø obra a echo tee. Hu me mmobø na gye me nkwa. 12 Me nan sisi asase tamaa so; na dwabø akese ase na mekamfo Awurade.

27 Dawid dwom. Awurade ne me hann ne me

nkwagye; hwan na mensuro no? Awurade ne me nkwa ahoeden, na hwan anim na me ho mpopo? 2 Se nnipa bōne toa me pe se wokum me a, se m'atamfoo to hye me so a wobesuntisunti ahwehwe ase. 3 Se ðom mpo twa me ho hyia a, m'akoma rentu; mpo se wōtu me so sa a, eno mu koraa na menya awarehyemu. 4 Adeeb aakao na mebis Awurade; na eno na mehwehwe; se metena Awurade fie me nkwa nna nyinaa, na mahwe Awurade ahoofe na mahwehwe no wō n'asorefie. 5 Wō hia eda mu no ñde me sie n'atenee; okora me wo Ahyiae Ntomadan mu. Ñde me si obotan so wo osorosoro. 6 Afei obema me tiri so wō atamfoo a wōatwa me ho ahyia no so; mede anigye bebo afodee wo n'Ahyiae Ntomadan mu; na meto dwom, ahyehye nnwom ama Awurade. 7 Ao, Awurade, se mesu frē wo a, tie me! Hu me mmobø

na gye me so! 8 M'akoma ka wə wo ho sε, "Hwehwe n'aním!" W'anim, Ao Awurade na mchwehwe. 9 Mfa w'anim nhinta me, mfa abufuo mpamo wo əsomfoo me əboafoo ne wo. Mpo me na nnya me, Ao me Nkwagye Onyankopon. 10 M'agya ne me maame begya me hə dee, nanso Awurade begye me. 11 Kyere me w'akwan, Ao Awurade; fa me fa ekwan tee so, me nhyesofoo enti. 12 Nyaa me mma sədəs m'atamfoo pε, adansekurumfoo sore tia me na wəpə awurukasem. 13 Meda so wə saa anidasoo yi sε: mehunu Awurade ayamye wə ateasefoo asase so. 14 Twen Awurade. Hye wo ho den na ma wo bo nyε duru na twen Awurade.

28 Dawid dwom. Wo na mesu mefrε wo, Ao Awurade me Botan; nsi w'aso wo me enti. Sε woye komm a, meye sε wən a wəasiane kə amena mu no. 2 Tie me mməborə su εberε a mefrε wo pε mmoa εberε a mema me nsa so kyere wo Tenabea Kronkron hə. 3 Mfa me mfra amumuyefoo mu ntwe me nkə wən a wəyε bəne no. Wəne wən yənkonom kasa fefe nanso wəde ətan sie wən akoma mu. 4 Twe wən aso wə dee wəyε no so; wən adwuma bəne no so; tua dee wəde wən nsa aye so ka na fa dee εfata wən sane bra wən so. 5 Sε wəmmu dee Awurade aye ne dee əde ne nsa aye no enti, obəbre wən ase na əremma wonnsore bio. 6 Ayεyie nka Awurade, εfiri sε watie me mməborə su. 7 Awurade ne m'ahooden ne m'akokyεm; m'akoma wo ne mu ahotosoo, na əboa me. M'akoma di ahurisie na mede dwomtəo bəda no ase. 8 Awurade yε ahoođen ma ne nkurəfо; ne nkwagye nsraban ma dee wəasra no ngo. 9 Gye wo nkurəfо na hyira w'agypadee; yε wən hwefoo, na wo ne wən nnante afebəo.

29 Dawid dwom. Momfa mma Awurade no, Ao əsoro abədeε, momfa animuonyam ne tumi mma Awurade. 2 Momfa animuonyam a εfata Awurade din mma no; monsore Awurade wə n'animuonyam kronkron mu. 3 Awurade nne wə nsuo no so; animuonyam Onyankopon bobom, Awurade bobom wo nsuo akεsε so. 4 Awurade nne mu wə tumi; Awurade nne mu wə animuonyam. 5 Awurade nne bubu ntweduro; Awurade nne bubu Lebanon ntweduro mu nketenkete. 6 Əma Lebanon hurihuri te sε nantwie ba, na Sirion nso se ekoo ba. 7 Awurade nne pa ma anyinam ogya dere 8 Awurade nne woso əsεrε so; Awurade woso Kades sere. 9 Awurade nne kyinkyim adum na ema kwaee yε kwaterekwa. N'asoredan mufoo nyinaa team ka sε, "Animuonyam nka Onyankopon!"

10 Awurade di əhene wə nsuyire so; wəasi Awurade əhene afebəo. 11 Awurade ma ne nkurəfо ahoođen, na əde asomdwooε hyira wən.

30 Dwom a woto de buee Asoredan no ano. Dawid dwom. Mema wo so, Ao Awurade, εfiri sε, woayi me afiri ebunu mu na woamma m'atamfoo ansere me. 2 Ao Awurade me Onyankopon, mesu frεs wo se boa me na wosaa me yadeε. 3 Ao Awurade, woyii me firii damena mu; wode me ho kyεs me na woamma mənkə amena mu. (Sheol h7585) 4 Monto ayεyie nnwom mma Awurade; mo a moye n'ahotefoo! Monkamfo ne din kronkron no. 5 N'abufuo nkyεrε, na n'adεes wə hə daa; agyaadwotwa bəwə hə anadwo, nanso ahosepe beba anəpə. 6 Metee nka se mewə banbə no, mekaa sε, "Merenhinhim da." 7 Ao Awurade, woyεs me adom no womaa me bepə gyinaa pintinn na wode w'anim hintaa me no, me bo tuie. 8 Wo, Awurade na mefrεs wəo; wo hə na mesu mesrεs mməborəhunu sε: 9 "Mfasoə ben na εwə me sεee ho, se mekə amena mu? Mfuturo bəyi wo aye anaa? Əbəpae mu aka wo nokoredie anaa? 10 Tie me, Ao Awurade, na hunu me mməbə! Ao Awurade, yε me əboafoo." 11 Wodanee m'agyaadwotwa yεs no asa; woyii m'ayitoma firii me ho na wode anigyeε fira me, 12 sε m'akoma bətə nnwom ama wo na ərenyε komm. Ao Awurade me Onyankopon, məda wo ase daa.

31 Wode ma dwomkyerefо. Dawid dwom. Wo mu, Ao Awurade, na manya hintabea; mma m'anim ngu ase; firi wo tenenee mu gye me. 2 Yε aso ma me, bra ntem begye me; yε me banbə botan, aban a m'atamfoo nsa renka me. 3 Sε woye me botan ne m'aban enti, wo din enti, di m'anim na kyere me εkwan. 4 Gye me firi afidie a wəasum me no mu, εfiri sε wo ne me dwanekəbea. 5 Wo nsam na mede me kra hye; gye me bio, Ao Awurade, Onyankopon nokwafoo. 6 Mekyiri wən a wəsəm abosom huhuo; mede me ho to Awurade so. 7 M'ani begye na madi ahurisie wo wo də mu, εfiri sε wohunu m'amanehunu na wonim me kra mu haw. 8 Woamfa me amma ətamfoo no mimom wode me nan asisi petee mu. 9 Hu me mməbə, Ao Awurade, εfiri sε me ho yera me; awerəhoo ama m'ani so aye kusuu εyea ama me kra ne me honam aye mmere. 10 Ateeteeε rete me nkwa so na abooboo te me mfee so; əhaw enti m'ahooden kə fam na me nnompe nso ahodwo. 11 M'atamfoo nyinaa enti, mayε ahohora wə me nnamfonom mu; nnipa a wənim me

suro me, na wən a wəhunu me mməntene so dwane. **12** Obiara were afiri me te se dee mawuo; maye se kukuo a abə. **13** Mete dodoə no nsekuro. Ahunahuna atwa me ho ahyia. Wərepam me tiri so na wəbə po se wəbekum me. **14** Nanso, mede me ho ato wo so, Ao Awurade; meka se, “Woye me Onyankopən.” **15** Me mmere wə wo nsam gye me firi m'atamfoə ne wən a wotaa me no nsam. **16** Te w'anim kyere wə əsomfoə; gye me wə wo də a ensa da no mu. **17** Mma m'anim ngu ase, Ao Awurade, efiri se masu mafre wo; mimom, ma amumuyefoo anim ngu ase na wənna wən damena mu komm. (**Sheol h7585**) **18** Mua atorofoə ano, efiri se wəde ahantan ne anintiabuo kasa tia teneneefoo. **19** Wo papaye dəəso, eno na woakora ama wən a wəsuro wəo no; eno na wode ma wən a wədwane toa wəo no wə nnipa anim. **20** Wode won sie w'anim banbo mu firi nnipa nsusue bəne ho; wo tenabea ho na wode wən sie dwoodwoo firi tekrema a ebo sobo ho. **21** Ayeyi nka Awurade! Se wayi ne də nwawasoo akyere me ebere a na mewə kuropən a atamfoə atwa ho ahyia no mu. **22** Meboə huboa no, mekaa se: “Woayi w'ani me so!” Nanso wotee me mməborə su ebere a mekoto sree wəo no. **23** Monnə Awurade, mo a moye n'ahotefoo nyinaa! Awurade kora wən a wodi nokore so, na ahomasofoə dee ətua wən ka pərəepe. **24** Monhye den na momma mo bo ntə mo yam, mo a mowə anidasoo wə Awurade mu nyinaa.

32 Dawid dwom. Nhyira ne wən a wəde wən amumuyε akyε wən, na woakata wən bəne so. **2** Nhyira nka onipa a Awurade mmu ne bəne ngu ne so, na nnaadaa nni ne honhom mu. **3** Ebere a meyee komm no, me nnompə yee mmre apinie a mesii no da mu nyinaa enti. **4** Awia ne anadwo wo nsa yee den wo me so; m'ahooden saeə sedee awiabere mu hyee ma biribi yee mmere. **5** Afei, meggee me bəne too mu. Mankata m'amumuyε so. Mekaa se, “Meka me bəne akyere Awurade,” na wode me bəne ho afodie kyee me. **6** Enti, ma obiara a əwə nyamesu mmo wo mpaeε ebere a wəhunu woo; ampa ara se nsuo akeseε yiri a, ərenka no. **7** Wone me hintabea; wobəbo me ho ban wə amanehunu mu na wode nkwyagyee nnwom atwa me ho ahyia. **8** Mekyerεkyere wo əkwən a wobəfa soō metu wo fo na mahwε wo so. **9** Nyε se əpənkə anaā afunumpənkə a ənni nteasee enti wəde nnareka ne ahoma na ədanedane no se əbeyε a wobəba wo nkuyen. **10** Əmumuyefoo amanehunu dəəso, nanso Awurade adoeε a ensa da no, etwa onipa a əde ne ho to no so

no ho hyia. **11** Monni ahurisie na mo ani nnye wo Awurade mu, mo teneneefoo; monto dwom, mo a mo akoma mu tee.

33 Momfa ahurisie nto dwom mma Awurade, mo teneneefoo, efata se wən a wətene no yi no aye. **2** Momfa sankuo nkamfo Awurade; monto dwom mma no wə sankuten so. **3** Monto dwom foforə mma no. Momfa nimdee mmo sankuo no na monteam ahurisie so! **4** Awurade asem tene, na εye nokore odi nokore wə dee əye nyinaa mu. **5** Awurade də teneneeye ne atentenenee. N'adoeε a ensa da no ahyε asase so ma. **6** Awurade asem so na wənam yee əsorosoro, n'anom homee so na wənam yee əsoro asafo. **7** Əka epo nsuo boa ano kuo; na əde ebunu siee dee əhə də. **8** Momma asase sofоo nyinaa nsuro Awurade; na ewiasefоo nyinaa mfa anidie mma no. **9** Əno na əkasaee na εbaa mu na əhyeeε na εgyinaa pintinn. **10** Awurade see amanaman no nhyeheyee; əma adasamma nsusue yε kwa. **11** Nanso, Awurade nhyeheyee tim hə daa, n'akoma mu botaeε wə hə ma awoə ntaoasoo. **12** Nhyira ne əman a ne Onyankopən ne Awurade, nnipa a yii wən se n'agypadee no. **13** Awurade hwe adasamma nyinaa firi soro. **14** Efiri n'atenee hwe wən a wəte asase so nyinaa. **15** Əno ne dee əbəo won nyinaa akoma, enti ənim dee wəyε nyinaa. **16** Nyε əhene akodəm kəsəe na əbegye no; nyε əkofoə ahoođen na əbəma no afiri mu afi. **17** Əpənkə mu ahotosoo yε kwa wə nkwyagye mu; n'ahooden nyinaa akyi no, ərentumi nnye nkwa. **18** Nanso Awurade ani wə wən a wəsuro no no so, wən a wəwə anidasoo wə ne də a ensa da no mu, **19** se əbegye wən afiri owuo mu na wama wəatenə nkwa mu wə əkəm berε mu. **20** Yede anidasoo twən Awurade; əye yen əboafoo ne yen akokyem. **21** Ne mu na yen akoma di ahurisie, efiri se yede yen ho to ne din kronkron no so. **22** Ma w'adoeε a ensa da no ntēna yen so, Ao Awurade, sedee anidasoo a yewə wə mu no tee.

34 Dawid dwom a ətəee εbere a əboea pa danee əbədamfoə wə Abimelek anim no na əpanin no gyaeε no ma əkəeε no akyi. Mede aseda bəma Awurade berε nyinaa; n'ayeyie wo m'anom daa. **2** Me kra behoaho ne ho wə Awurade mu; ma amanehunufoo nte na wən nni ahurisie. **3** Mo ne me nkamfo Awurade; momma yemmo mu nkamfo ne din! **4** Mefreez Awurade na əggee me so; na oyii me firii m'akomatuo nyinaa mu. **5** Wən a wəhwε n'anim no hyerən na won anim

rengu ase da. **6** Ohiani yi freeε, na Awurade tiee no; na ɔgyee no firii n'ahohia nyinaa mu. **7** Awurade əbəfоо wen wən a wəsuro no, na ɔgye wən. **8** Monka nhwε na monhunu se Awurade ye. Nhyira ne onipa a əhinta wo ne mu. **9** Monsuro Awurade, mo a moyε n'ahotefoo, na wən a wəsuro noo no nhia hwhee. **10** Agyata ye mmre na əkəm de wən, nanso wən a wəhwehwε Awurade no, adepa biara remmə wən. **11** Mommra, me mma, monye aso mma me; məkyerεkyerε mo Awurade ho suro. **12** Mo mu hwan na əpe nkwa na əpe se əhunu nna papa bebree? **13** Ennee εnse se əka kasa bəne, na εse se ɔgyae atorotwa. **14** Twe wo ho firi bəne ho, na ye papa; hwelhwε asomdwoeε na ti no. **15** Awurade ani wə ateneneefoo so na otie wən mpaeεbo; **16** Awurade ani sa wən a wəyε bəne, se əbeyi wən nkaεε afiri asase yi so. **17** Ateneneefoo team su, na Awurade tie won; oyi wən firi won haw nyinaa mu. **18** Awurade bən wən a wəapa aba na ɔgye wən a wəadwerε wən wə honhom mu no nkwa. **19** Onipa tenenee behunu amaneε bebree nanso Awurade gye no firi ne nyinaa mu; **20** əbə ne nnompe nyinaa ho ban, sədee emu baako mpo mmu. **21** Bəne bəkum ədebəneyefoo; ateneneeni atamfоо bənya afəbuo. **22** Awurade gye n'asomfоо nkwa; wən a wədwane toa noo no mu biara renkə afəbuo mu.

35 Dawid dwom. Ao Awurade wo ne wən a wəne me di asie no nni asie; ko tia wən a woko tia me. **2** Fa w'akokyεm ne wo nkatanimu; na sōre bra bəbo me. **3** Twe pea ne abonnua wo wən a wotaa me so ka kyere me kra se, "Mene w'agyenkwā." **4** Wən a wəpε se wəkum me no ma wən anim ngu ase; wən a wəbo me səee ho po no ma wəmfa aniwoo nsane won akyi. **5** Ma wənye se ntete a mframа bo guo wən a Awurade əbəfоо repam wən. **6** Ma won akwan so nnuru sum na εso nyε toro, na Awurade əbəfоо ntaa wən so. **7** Esiane se wəde atena sum me afidie kwa na wotuu amena maa me a menyε wən hwhee no enti **8** ma əsεee mme fu wən mu na atena no a wəde hintaaε nyi wən, na ma wənhwe amena no mu nseε. **9** Afei me kra ani begye wə Awurade mu na wasεpε ne ho wə ne nkwegyeε mu. **10** Me onipadua nyinaa bəteam aka se, "Hwan na əte se wo, Ao Awurade? Wogye ohiani firi ahooedenfоо nsam ne dee ənnibie firi apoobəfоо nsam." **11** Adansekurumfоо sōre; wəbisa me nneema a mennim ho hwhee ho asem. **12** Wəde bəne tua papa a meye so ka na wəma me kra ye basaa. **13** Nanso, əbere a wəyareεε no, məfira a yitoma na mede akənkyene bress me ho ase. Əbere a me mpaeεbo ho mmuaεε

nya mmaεε no, **14** mekəo so twaa adwo sədee meye ma m'adamfo anaa onuabarima. Mede awerehoo sii me ti ase te se dee meregyam me maame. **15** Nanso, əbere a mesuntiie no, wəde anigyeε boaa wən ho ano; ntohyesofoo twaa me ho hyiaεε a mennim na wədi me ho nsekuro a wəantwa so da. **16** Wəde adwemmənε dii me ho fe te se nnipa a wənni nyamesu; wətwereε wən se guu me so. **17** Ao Awurade, wobəhwε wən akəsi da ben? Gye me nkwa firi wən səee mu, gye me nkwa a εsom bo no firi saa agyata yi nsam. **18** Na meda wo ase wə dwabə kesεε ase; wə nnipa dodoø mu na mekamfo wəo. **19** Mma m'atamfоо a wotane me kwa no nhwε me haa nsere. Mma wən a menyε wən hwhee nso wotane me no mmfa adwene bəne mmu me anikyeε. **20** Wənnkasa asomdwoeε so, na mmom, wəde ntwatosoø tia nnipa a wompε wən ho asem wə asase yi so. **21** Wəhwε me haa ka se, "Aane! Aane, yede yε ankasa ani ahunu." **22** Ao Awurade, wahunu na mmua w'ano. Nte wo ho nkə akyiri, Ao Awurade. **23** Nyane, sōre na bəbə me ho ban! Ka bi ma me, me Onyankopon ne m'Awurade. **24** Di m'asem ma me wə wo tenenee no mu, Ao Awurade me Onyankopon; mma wən nhwε me haa nsere. **25** Mma wənnwene nka se, "Aane, dee yεpε ni!" anaa wənnka se, "Yəanya no." **26** Ma wən wəhwε me haa sere me wə m'ahohiahia mu no nyinaa anim ngu ase na wənyε basaa; ma wən a wədi me so akokurokoεm no nhye aniwoo ne animguaseε atadeε. **27** Ma wən a wədi ahurisie wə me bembuo ho no mfa anigyeε ne ahosepε nteam əbere nyinaa mu ma wənka se, "Momma Awurade so, əno na n'ani gye ne əsomfоо yiedie ho." **28** Me tekremə bəka wo tenenee ne w'ayεyie da mu nyinaa.

36 Wəde ma dwomkyerεfоо. Awurade əsomfоо Dawid dwom. Nkəmhyε bi da m'akoma so a εfa omumuyεfоо mmarato ho. Wənnnsuro Onyankopon. **2** Na əno ankasa ani so no, ədaadaa ne ho dodo enti mma ənhunu ne bəne nnyae ye. **3** N'anom nsem ye atirimuoden ne nnaadaa; ənnim nyansa bio, na wayε papa. **4** Əda ne mpa so mpo a, əbə po bəne; na ɔgyaa ne ho ma bəne əkwān na əmpo dee εnyε. **5** Awurade, w'adəεε duru sorosoro wo nokoredie duru ewiem tənn. **6** Wo tenenee te se mmeøø akεsεε. W'atentenenee mu də se εpo bunu. Ao Awurade, wokora nnipa ne mmoa nyinaa so. **7** W'adəεε a ensa da no som bo! Nnipa mu akεsεε ne nketewa nya hintabea wə wo ntaban nwunu ase. **8** Wədi dee abu soø wə wo fie wəma wənom firi w'aniika asutene no mu. **9** Wo

nkyen na nkwa asutire wɔ; wo hann mu na yehunu hann. 10 Ko so dɔ wɔn a wɔnim wo, ma wo tenenee ntenu wɔn a wɔtene akoma mu. 11 Mma ohantanni nan ntia me anaa omumuyefoo nsa nnsunsum me. 12 Hwɛ sdede nnebɔneyefoo ahwehwe ase, wɔdeda hɔ a wɔrentumi nsore bio.

37 Dawid dwom. Nha wo ho nnebɔneyefoo nti; mma w'ani mmere wɔn a wɔye bɔne; 2 Wɔte se εsere, enkyere na ahye, wote se dua mono, enkyere na awu. 3 Fa wo ho to Awurade so na ye papa. Tena asase no so na ma w'ani nka asomdwɔee adidibea hɔ. 4 Ma w'ani nka Awurade ho na woama wo dee w'akoma pe. 5 Fa w'akwan hye Awurade nsam; na fa wo ho to ne so, na ɔno na obeyε: 6 Obɛma wo teneneeye ahyerε se adekyeeε, na w'atɛnenenee aye se owigyinaε. 7 Ye komm wɔ Awurade anim na to wo bo ase twɛn no, nha wo ho wɔ wɔn a asi wɔn yie ho εfiri se wɔnam bɔne akwan so. 8 Mma wo bo mfu, na gyae abufuhyeε; nha wo ho, ekowie bɔne niko ara. 9 Wɔbetwa nnebɔneyefoo agu, nanso wɔn a wɔn ani da Awurade soɔ no, wɔbenya asase no adi so. 10 Erenkyere, nnebɔneyefoo beyera. Wɔbchwehwe wɔn, nanso wɔrenhunu wɔn. 11 Nanso ahobreasεfoo bɔnya asase no adi so na wɔanya asomdwɔee mmoroso. 12 Amumuyefoo bɔ po bɔne tia ateneneefoo na wɔtwere wɔn se gu wɔn so; 13 nanso, Awurade sere amumuyefoo, na ɔnim se wɔn nna aben. 14 Amumuyefoo twe akofena na wɔkuntunu wɔn tadua mu se wɔbekum ahiafɔɔ ne mmɔborɔfɔɔ, se wɔbekum wɔn a wɔn akwan tene. 15 Nanso, wɔn akofena bewowa wɔn ankasa akoma mu, na wɔn tadua mu abubu. 16 Kakra a ateneneefoo wɔ no som bo sene amumuyefoo bebree ahonya; 17 εfiri se, amumuyefoo ahooðen bɛsa nanso Awurade bewowa ateneneefoo. 18 Awurade nim wɔn a wɔn ho nni asem no nna, na wɔn agyapadeε bɛtena hɔ daa. 19 Ahohiahia berε mu wɔremmre. Ekɔm berε mu wɔbenya ma abu so. 20 Nanso, amumuyefoo beyera. Awurade atamfoo beyε te se wiram nhwirε; wɔbetu ayera se wisie. 21 Amumuyefoo pe bosea, na wɔntua, nanso ɔteneneeni de ahummɔborɔ ma; 22 Wɔn a Awurade ahyira wɔn no bɔnya asase no adi so, na wɔn a ɔdome wɔn no wɔbetwa wɔn agu. 23 Se Awurade ani sɔ onipa akwan a, ɔma n'anammɔntuo si pi. 24 Se ɔsunti a orenhwe ase, εfiri se Awurade kura no wɔ ne nsam. 25 Na meye aberanteε, na seesei mabo akɔkoraα, na menhunu ɔteneneeni a Awurade apa n'akyi anaase ne mma resrε aduane. 26 Ebere biara ɔye adoeε, na ɔde fɛm kwa; na ne mma bɔnya nhyira.

27 Twe wo ho firi bɔne ho na ye papa na wobetena asase no so afεbɔɔ. 28 Efiri se, Awurade pe dee etene, na ɔrennyε ne nkurofɔɔ nokwafo no. Wɔbenya banbo daa nyinna Nanso, amumuyefoo asefɔɔ dee, wɔbetwa wɔn agu. 29 Ateneneefoo bɔnya asase no adi so na wɔatena so afεbɔɔ. 30 ɔteneneeni ano ka nyansasem, na ne tekremε ka dee etene. 31 Ne Onyankopɔn mmara wɔ n'akoma mu; ne nan nnwatiri. 32 Amumuyefoo tete ateneneefoo hwεhwe se wɔbekum wɔn, 33 nanso, Awurade nnyaa wɔn mma wɔn na ɔremma wɔmimū wɔn kumfɔ wɔ aseñni. 34 Montwen Awurade na monhwe n'akwan. Obɛma mo so na moanya asase no adi so; se wɔtwitwa amumuyefoo no gu a, mobεhunu. 35 Mahunu omumuyefoo a ɔye basabasa se ɔredi yie se dua mono a εsi asase pa soɔ, 36 nanso ankyere na ewuie a wɔnhunu no bio; mehwehweε no, nanso manhunu no. 37 Susu dee ɔye pe ho, na hwε dee ɔtene; na asomdwɔee onipa bɔnya asetena pa daakyε. 38 Nanso wɔbesee nnebɔneyefoo nyinna; na wɔbetɔre wɔn asefɔɔ ase. 39 Ateneneefoo nkwegyeε firi Awurade one wɔn aban wɔ amanehunu bere mu. 40 Awurade boa wɔn na ɔgye wɔn; ɔyi wɔn firi amumuyefoo nsam na ɔgye wɔn nkwa, εfiri se wɔhinta wɔ ne mu.

38 Dawid dwom. Adesre. Ao Awurade, nka m'anim wɔ w'abofuo mu na ntwe m'aso wɔ w'abufuhyeε mu. 2 Wo bɛmma ahwire me mu, na wo nsa adwεre me. 3 W'abofuhyeε no enti, ahooðen biara nni me mu; me bɔne enti, me nnompe ahodwo. 4 M'afɔdie amene me te se adeso a emu ye duru dodo. 5 M'akuro bɔn na apɔrɔ esiane me bɔne mu agyimisem enti. 6 Makoto na wɔabre me ase; da mu nyinna menantente twa agyaadwoo. 7 M'akyi dompe mu yea boro so: ahooðen biara nni me onipadua mu. 8 Mabre na mapekyε koraa. M'akoma mu yea ma me si apinie. 9 Ao Awurade, dee merehwε anim nyinna da w'anim; m'apinisiε nhintaa wo. 10 M'akoma bɔ paripari, na m'ahooðen asa mpo m'aniwa aduru sum. 11 M'apirakuro enti me nnamfonom ne m'ayɔnkofɔɔ mmɛn me; m'afipamfɔɔ twe wɔn ho firi me ho. 12 Wɔn a wɔpε se wɔkum me no sum me mfidie, wɔn a wɔpε se wɔha me no di me sεεs ho nkɔmmɔ. Eda mu nyinna wɔdwene nnaadaasem ho. 13 Mete se ɔsotifoo a ɔnte asem, mete se mumu a ɔntumi nkasa. 14 Mayε se obi a ɔnte asem, dee n'ano ntumi mma mmuaε. 15 Ao Awurade, meretwɛn wo; Ao Awurade me Onyankopɔn, wɔbεgye me so. 16 Mekaa se, "Mma wɔn ani nnye; anaa mma wɔnhoahoaa wɔn ho wɔ me nan a awatiri no enti."

17 Mereye mahwe ase, na me yea da so wō me mu.
18 Meka me mfomsoo kyere; me bōne hye me so. 19 Bebree na wōye m'atamfoo; wōn a wotane me kwa no dəoso. 20 Wōn a wōde bōne tua me papa so ka no bo me ahohora ēberē a mereye papa. 21 Ao, Awurade nnya me. Ao me Onyankopon, nkō akyiri! 22 Bra ntēm bēboa me, Awurade, m'Agyenkwa.

39 Wōde ma ḥdwomkyerēfōo no. Yedutun. Dawid dwom. Mekaa se, “Mehwe m'akwan yie na mamfa me tekremā anye bōne; meto m'ano nnareka ēberē a amumuyefōo bēne me yi. 2 Nanso brē a meyeɛ komm a marka asem papa biara mpo no m'apinisie mu yee den. 3 M'akoma ho dwanee no wō me mu na metee nka se ogya redere wo me mu na afei mede me tekremā kasae se: 4 “Ao Awurade, ma menhunu me nkwa awiee se ne me nna dodo; ma menhunu s̄dēe se me nkwa twa mu ntēm so. 5 Woaye me nna se nsateakwaa baako pe; na me mfee dodo nyē hwee wō w'ani so. Onipa nkwa ye ahomes bi kēkē. 6 Onipa redi akoneaba nyinaa no, ote se sunsum bi kwa; ḥna ne ho, nanso oye kwa; əboa ahonya ano, na ḥnnim dee ēbeyē ne dea. 7 “Afei Awurade edēn na merhwehwe? M'anidasoo wō wo mu. 8 Gye me firi me bone nyinaa mu; mma mennye nkwasēafōo aseredee. 9 Meyee komm, na mammue m'ano əfiri se, wo na woaye yei. 10 Yi w'asotwe firi me so; wo nsa ano amanehunu amene me. 11 Woka nnipa anim, na wotwe wōn aso wō wōn bōne ho; wosē wōn ahonya te se nweweboa onipa biara ye ahomes kēkē. 12 “Ao Awurade, tie me mpaasebō, tie me sufre; nsi w'aso wō me su ho Me ne wo te ho se ohoho, s̄dēe na m'agyanom nyinaa tee no. 13 Yi w'ani firi me so na manya anigye bio ansa na mafiri ha a mente ase bio.”

40 Wōde ma dwomkyerēfōo. Dawid dwom. Mede boasetɔ twēnee Awurade; na ḥhwēe me, na otee me sufre. 2 ḥyii me firii amena a emu ye toro mu, firii dotee ne atekye mu; ḥde me nan sii əbotan so na ḥmaa me baabi pa gyinae. 3 ḥde dwom fofora hyeɛ m'anom, ayeyi dwom a yede ma yen Onyankopon. Bebree behunu na wōasuro na wōde wōn were ahye Awurade mu. 4 Nhyira ne onipa a ḥde Awurade ye n'ahotosoo, ḥde ḥmaa n'ani nto ahomasoo so, ne wōn a wōmane di anyame huhuo akyi. 5 Ao Awurade me Onyankopon woaye anwanwadēe bebree. Nneɛma a wohyehye maa yen no obiara ntumi nka ne nyinaa nkyere wo; se meka se mereka ne nyinaa ho asem

a əbedəəso dodo. 6 Wompe afōrebō ne ayeɛyedeɛ, woabue m'aso ama mahunu; woampe əhyee afōdeɛ ne bōne afōdeɛ. 7 Na mekaa se “Mewō ha, merebeyē dee wōpe se meye, s̄dēe wōatwērē afa me ho wō Mmara nwoma no mu no. 8 Ao me Onyankopon, mepe se meye w'apedeɛ; mede wo mmara ahye m'akoma mu.” 9 Meka wo tenenee ho asem wō dwabō keseɛ ase; meremmuu m'ano, Ao Awurade, s̄dēe wonim no. 10 Meremfa wo tenenee ho asem nsie m'akoma mu; meka wo nokore ne wo nkwegye ho asem. Mankata w'adēe ne wo nokore so wō dwabō keseɛ no ase. 11 Ao Awurade, nyi w'ahummoborō mfiri me so; ma w'adēe ne wo nokore mmo me ho ban daa. 12 ḥhawbebree atwa me ho ahya; m'amumuyē abu afa me so enti menhunu adee bio. Edəəso sene me tiri so nwi, na m'akoma aboto wō me mu. 13 Ao Awurade, ma ensō w'ani se wobəboa me; Ao Awurade, bra ntēm bēboa me. 14 Wōn a wōpe se wōkum me no nyinaa, ma wōn anim ngu ase na wōnyē basaa; ma wōn a wōpe se mesee se no, wōmfā aniwuo nsane wōn akyi. 15 Wōn a wōka “Otwea! Otwea!” kyere me no, ma wōn ho nnwiri wōn wōn ankasa animguasee ho. 16 Nanso ma wōn a wōhwehwe wo nyinaa ani nnye na wōnni ahurisie wō wo mu; ma won a wōdō wo nkwegye no nka daa se, “Momma Awurade so!” 17 Nanso meye ohiani ne mmoborōni; ma Awurade nnwene me ho. Wone me əboafoɔ ne me gyefoo; Ao me Onyankopon, bra ntēm.

41 Wōde ma dwomkyerēfōo. Dawid dwom. Nhyira ne onipa a mmoborōni asem ho hia no. Awurade gye no wō amanehunu berē mu. 2 Awurade əbə ne ho ban na wakora ne kra. ḥbeyira no wō asase no so; ḥrennyaa no mma n'atamfoo apedeɛ. 3 Awurade əhwē no wō ne yadee mpa so na wagye no asi ho. 4 Mekaa se, “Ao Awurade hunu me mmobō; sa me yadee, əfiri se maye bōne atia wo.” 5 M'atamfoo de adwene bone ka wō me ho se: “Da ben na obewu ama ne din ayera?” 6 ēberē biara a obi ba me nkyen no, ḥka atorɔsem, na n'akoma hōrē dinsee; əfiri adi kō a, ḥde kodi nsekuro. 7 M'atamfoo nyinaa keka asomusem fa me ho; wōsusū bone ma me na wōka se: 8 “Yare bone bi abō no; ḥrensore mfiri dee ḥda hō bio.” 9 Mpo me yonko pa ara a mede me ho too ne so, dee me ne no too nsa didiɛ no, asore atia me. 10 Nanso wo, Awurade, hunu me mmobō; pagya me, na mentua wōn so ka. 11 Menim se w'ani so me, na me ətamfoo renni me so nkonim. 12 Me nokoredie mu, wokura me

mu na wode me gyina w'anim afeb  . 13 Nhyira nka Awurade, Israel Onyankop  n,   nn   ne daa nyinaa.

42 W  de ma dwomkyer  fo  . Kora mma "maskil" dwom. S  des   forot  s pere hwehw   nsuwansuwa no, saa ara na me kra pere hwehw   wo, Ao Onyankop  n, 2 Onyankop  n ho suk  m de me kra, Onyankop  n teasefoo no. Da ben na metumi akohyia Onyankop  n? 3 Me nisuo aye m  aduane awia ne anadwo, na da mu nyinaa nnipa bisa me se: "Wo Onyankop  n w   he?" 4 Saa nne  ma yi na mekae   ber   a mereka m  akoma mu nsem; s  des na medi asafoku anim, na yede anigyeet neateam ne aseda nnwom nante yuu bom k   Onyankop  n fie wo afahye da. 5 Ad  n enti na woaboto, Ao me kra? Ad  n enti na woteetee w   me mu saa? Fa wo ho to Onyankop  n so, na meko so ayi no aye, m  Agyenkwa ne me Onyankop  n. 6 Me kra aboto wo me mu enti mekae wo firi Yordan asase so, Hermon mmepo so, firi Bep   Misar so. 7 Ebunu k   ebunu mu w   wo nsuo a   wor   guo no nnyegyee mu; w  asor  kye nyinaa abu af   me so. 8 Adeky  s mu Awurade kyere n  ad  es; adesa  s mu ne dwom ba me nkyen. Mebo mpaes kyere Onyankop  n a   ma me nkwa. 9 Mebis   Onyankop  n me Botan se, "Ad  n enti na wo were afiri me? Ad  n enti na ese se menantenante twa adwo, m  atamfo   nhysesoo nti?" 10 Me nnompe te yea se   dasani. M  ahohiahiafoo atetee  s enti, daa nyinaa w  bisa me se, "Wo Onyankop  n w   he?" 11 Ad  n enti na woaboto, Ao me kra? Ad  n enti na woteetee w   me mu saa? Fa wo ho to Onyankop  n so, na meko so ayi no aye, m  Agyenkwa ne me Onyankop  n.

43 Ao Onyankop  n, bu me bem, na ka m  as  m a etia   man a w  nnnsuro wo no ma me; gye me firi nnaadaafoo ne amumuyefoo nsam. 2 W  ye Onyankop  n, m  abandenden. Ad  n enti na woapo me? Ad  n enti na ese se menantenante twa adwo m  atamfo   nhysesoo nti? 3 Soma wo hann ne wo nokore ma w  n nkyere me ekwan; ma w  mmfa me mmra wo Bep   Kronkron no so, faako a woteetee ho. 4 Afei, meko Onyankop  n af  rebukyia anim m  anigyeet ne m  ahose  p Onyankop  n nkyen. Mede sankuo beyi wo aye, Ao Onyankop  n, me Onyankop  n. 5 Ad  n enti na woaboto, Ao me kra? Ad  n enti na woteetee w   me mu saa? Fa wo ho to Onyankop  n so, na meko so ayi no aye, m  Agyenkwa ne me Onyankop  n.

44 Dwom a w  de ma dwomkyer  fo  . Kora mma "maskil" dwom. Ao Onyankop  n, y  de y  n aso

ate; y  n agyanom aka akyere y  n; de   woy  e   w  n bere so, w   tete mmer   no mu. 2 Wode wo nsa pamoo amanaman no na wob  o y  n agyanom atenase  ; wodwer  s nnipa no na womaa y  n agyanom dii yie. 3 Enye w  n akofena na w  de nyaa asase no, na enye w  n nsa na emaa w  n nkonomidie; ey   wo nsa nifa, wo basa, ne w'anim hann, efiri se na wodo w  n. 4 W  ye me   hene ne me Onyankop  n, de   ohye nkonomidie ma Yakob. 5 Enam wo so na y  epamoo y  n Atamfo  ; wo din mu na yetiatia w  n a w  kyiri y  n so  . 6 Meremfa me ho nto m  agyan so m  akofena remfa nkonomidie mmre me; 7 na wo na woma y  di y  n atamfo   so. Wogu w  n a w  tane y  n anim ase. 8 Onyankop  n mu na y  hoahoa y  n ho da mu nyinaa na yebekamfo wo din no daa daa. 9 Nanso seesei woapo y  n ab   y  n ase; wone y  n asraaf   nnko   sa bio. 10 Woma y  dwane firii ed  m anim ma y  n atamfo   fom y  n agyapadee. 11 Woyii y  n maa se w  nkum y  n se nnwan na woahwete y  n w   amanaman no mu. 12 Wot  n wo nkur  fo   fofoo, na woannya mfaso   biara amfiri mu. 13 Woaye y  n ahohoradee ama y  n afipamfo  , animtiabudee ne aseredee ama w  n a atwa y  n ho ahylia. 14 Woaye y  n akasab  bu w   aman no mu na nnipa no woso w  n ti de gu y  n so. 15 M  animguasee di m  anim daa, na aniuwo akata m  anim 16 esiane w  n a w  b   me ahohora na wokasatia me de yi me ahi, esiane otamfo   a n  ani abre se ob  t   were no enti. 17 Yeinom nyinaa too y  n de  , nanso y  n were mfirii wo, na y  mmuu w  pam no nso so. 18 Y  n akoma ntwe mfirii wo ho; na y  n nan nso mmame mfirii wo kwan so. 19 Nanso wodwer  s y  n y  e   y  n sakraman tuo na wode esum kabii kataa y  n so. 20 Se na y  n were afiri y  n Onyankop  n din anaa se yeatre y  n nsam akyere ananafoo nyame a 21 anka Onyankop  n behunu, efiri se   nim akoma mu ahintas  m. 22 Nanso, wo enti, wokum y  n daa nyinaa; w  bu y  n se nnwan a w  rek  kum w  n. 23 Nyane, Ao Awurade! Ad  n enti na wada? Keka wo ho! Nnya y  n ho afeb  . 24 Ad  n enti na wode w'anim ahinta na wo were firi y  n ahohia ne nhysesoo? 25 W  abre y  n ase k   d  te mu na y  n onipadua aka afam d  te. 26 Sore beboa y  n; w  ad  es a ensa da no enti, gye y  n.

45 W  de "Sukooko" sankuo dwomtobe   na eto  s. W  de ma dwomkyer  fo  . Kora mma dwom. Ayeforohyia dwom. Bota  s bi a edi mu akanyane m  akoma   ber   a mereb     hene mmrane no; me tekrema y  e   twerefo   kunini bi twer  dua. 2 Wodi

mu wō mmarima mu na wōde adom bi asra w'ano, esiane se Onyankopōn ahyira wo afeboō no enti. 3 Fa w'akofena bō wo nkyēn mu, Ao Otumfoo; fa animuonyam ne kēseyē fira. 4 Fa wo kēseyē mu kō w'anim nkonomdie so wō nokorē, ahobreasē ne tenenee mu; ma wo nsa nifa nna wo nnwuma a eyē nwawna no adi. 5 Ma wo bēmma namnam no nhwre īhene atamfōo akoma mu; na ma amanaman nhwe wo nan ase. 6 Ao Onyankopōn, w'ahennwa no bētena hō daa daa; tenenee ahempoma bēye w'ahennie no ahempoma. 7 Wodo tenenee na wokyiri bōne. Enō enti Onyankopōn, wo Onyankopōn de wo asi wo mfefoo so, na ōde anigyeē ngo asra wo. 8 Kurobo, pēperē ne bewewonua hwa agye wo batakari mu nyinaa; sankuo so nnwom a ȳfiri ahemfie a wōde asonse asiesie ho mu ma w'ani gye. 9 Ahemfo mmammaa ka wo mmaa atitire ho; wo nsa nifa so na ayeforē dehyē a ȳhyē Ofir sikakōkō gyina. 10 Ao obaabaa tie, dwene ho na ye ȳsetie; ma wo were mfiri wo nkurofōo ne wo agya fie. 11 W'ahoofē asō īhene no ani; di no nni, ȳfiri se ȳno ne wo wura. 12 Tiro Babaa de ayeyedē bēba; mmarima adefōo bedefedēfē wo. 13 īhene babaa a ȳwō ne piām no ye onimuonyamfōo wōde sikakōkō abobō n'atadee yuu mu. 14 ȳhyē ntadee a wōadi mu adwinnee na wōde no kōma īhene; ne mfefoo mmaabunu di n'akyi na wōde wōn nyinaa b̄re wo. 15 Wōde ahosepē ne anigyeē kō mu; wōhyene īhempōn no ahemfie. 16 Wo mmamarima besi w'agyanom ananmu wobeyē wōn mmapomma wō asase no so nyinaa. 17 Mēma wōakae wo wō awontoatoasoo nyinaa mu; enō enti amanaman bekamfo wo daa nyinaa.

46 Wōde ma dwomkyersfōo. Kora mma dwom. Wōto no "alamot" sankuo nne so. Onyankopōn ne yen dwanekōbea ne yen ahōoden, amanehunu mu ȳboafōo a ȳwō hō ȳbere biara. 2 Enti se asase ani dane butu na mmepeō tutu kogu ȳpo ase a, yērensuro, 3 se ȳpo bō asorōkye na ehuru na ēma nkokoō woso mpo a, yērensuro. 4 Asutene bi wō hō a ne nsuwansuwa de anigyeē ba Onyankopōn kuropon mu, beaēe kronkron a īsorosoroni no tee. 5 Onyankopōn te kuropon no mu, na ȳrenhwe ase; Onyankopōn beboa no anōpahema. 6 Amanaman ye hoo, na ahennie hwehwe ase; ēma ne nne so ma asase nane. 7 Otumfōo Awurade ka yen ho. Yakob Onyankopōn ye yen aban. 8 Bra bēhwē Awurade nnwuma, ȳsēee a ȳde aba asase no so. 9 ēma akodie gyae kōsi asase ano. īubu agyan mu na ȳsēe pea; ȳde ogya hye nkataboo. 10 Monyē komm na monhunu se

me ne Onyankopōn; wōbēma me so wō amanaman no mu, wōbēma me so wō asase so. 11 Otumfōo Awurade ka yen ho; Yakob Onyankopōn ye yen aban.

47 Wōde ma dwomkyersfōo. Kora mma dwom.

Amanaman nyinaa, mommō mo nsam; momfa anigyeē nteam mfre Onyankopōn. 2 Awurade īsorosoroni no ho ye nwawna, ȳye īhene kēsee wō asase nyinaa so! 3 ȳde amanaman hyēe yen ase, na ȳde nnipa hyēe yen nan ase. 4 ȳyi yen agyapadēe maa yen, deē eyē Yakob a ȳdō noo no ahohoahoadēe. 5 Onyankopōn aforo kō soro wō anigyeē nteam mu. Awurade wō tutorobento nnegyeeē mu. 6 To ayeyie nnwom ma Onyankopōn, to ayeyie nnwom; to ayeyie nnwom ma yen īhene, to ayeyie nnwom. 7 ȳfiri se Onyankopōn ye asase nyinaa so īhene. Monto ahurisie nnwom mma no. 8 Onyankopōn di īhene wō amanaman no so Onyankopōn te n'ahennwa kronkron so. 9 Amanaman no mu akunini boaboa wōn ho ano se Abraham Onyankopōn nkurofōo, ȳfiri se asase so ahemfo ye Onyankopōn dea; na wōma no so ye no kēsee.

48 Kora mma dwom. Awurade ye kēsee na ȳse nkamfo wō yen Onyankopōn kuropon mu,

ne bepō kronkron so. 2 Kuropon no īsorokō ye fe, eyē ewiase nyinaa anigyedēe. Bepō Sion te se Safon sorōnsorōmmea, īhene Kēsee no kuropon. 3 Onyankopōn te n'abankesewa mu. Wada ne ho adi se ȳye n'aban. 4 ȳberē a ahemfo yi boaa wōn ho ano, na wōtū ȳsa bōo mu no, 5 wōhunu no ma eyēe wōn ahodwirie, na wōde ehu dwaneeē. 6 Nketenkete kyeree wōn wō hō, ȳyea a ȳte se ȳbaa a awōo aka no. 7 Wosēe wōn se Tarsis ahyen a apueeē mframā abō advira wōn. 8 Sēdeē yeate no, saa ara na yeahunu wō Otumfōo Awurade kuropon no mu, yen Onyankopōn kuropon mu; Onyankopōn ma etim hō afeboō. 9 W'asoredan no mu, Ao Onyankopōn, na yēdwene wo dō a ēnsa da no ho, 10 Ao Onyankopōn, w'ayeyie duru asase ano te se wo din; tenenee aye wo nsa nifa mu ma. 11 Sion bepō di ahurisie, Yuda nkuraase no ani gye esiane w'atemmuo no enti. 12 Nante Sion na twa ho hyia, kan n'abanten ten dodoō, 13 dwene n'afasuo ho yie, hwe n'abankesewa no, na woaka ho asem akyere nkyyirimma. 14 Saa Onyankopōn yi ye yen Onyankopōn daa daa; mpo ȳbeyē yen kwankyerefōo akōsi awieeē.

49 Wōde ma dwomkyersfōo. Kora mma dwom. Nnipa nyinaa, montie; monyē aso, mo a mowō

ewiase yi mu nyinaa, 2 dee ḡye abomfiaa ne dee ḡdi mu, adefoo ne ahiafоо nyinaa. 3 M'ano bека anyansasem; nsem a ḡfiri m'akomam bema nhunumu. 4 Mcbre m'aso ase atie abebusem; na menam sankubo so bete asee ama makyere abebusem no ase. 5 Aden enti na ese se mesuro nna bone, ḡberε a amumuyefoo adaadaafоо atwa me ho ahyia, 6 wоn a wоde wоn ho to wоn ahonya soо na wоde wоn adedodoo hoahoa wоn ho? 7 Onipa biara rentumi nnye n'ankasa nkwa na ḡrentumi mfa mpata biara mma Onyankopon. 8 Nkwa ho mpata boo ye den, sika biara rentumi ntо, 9 se ḡbεma no atena ase afeboо a ḡrenhunu porεes. 10 Obiara nim pefee se anyansafoо wu; saa ara na nkwaseafoо ne agyimifoо nso wuo na wоgya wоn ahonya hо ma afoforo. 11 Wоn adamena beye wоn afie afeboо. Ehо na wоbεtena awоo ntoatoasoо kosi ḡbere a enni awiee mu, wоn din a wоde totoo nsase so nyinaa akyi. 12 Na onipa ahonya nyinaa akyi no, ḡrentena hо daa; ḡte se mmoa a wоwuo no ara. 13 Yei ne dee eda hо ma wоn a wоgye wоn ho die, ne wоn akyidifoo a wоfoa wоn nsem soo. 14 Wоte se nnwan na wоbεko damena mu, na owuo de wоn beye n'aduane. Teneneefоо bedi wоn so anpа; wоn onipadua bεporo wо damena mu, na wоne wоn adan akεsee no ntam kwan beware. (Sheol h7585) 15 Nanso, Onyankopon de ne tumi begye me afiri damena mu; ampa ara, ode me bεko ne nkyen. (Sheol h7585) 16 Se onipa nya ne ho a, mma enha wo; na se ne fie anigyeε ye bebree a, mma no nha wo; 17 ḡfiri se, se ḡwu a, ḡremfa hwee nkо, n'animuonyam ne no renko amena mu. 18 Mpo ḡte ase no, ḡfaa no se wоahyira no, ḡfiri se wоkamfo nnipa ḡbere a wоdi yie, 19 nanso ḡbεko akoka n'agyanom ho, wоn a wоrenhunu nkwa hann ara da no. 20 Onipa a ḡwo ahonya na ḡnni nhunumu no, ote se aboa a ḡwu.

50 Asaf dwom. Tweaduampоn, Onyankopon, Awurade no kasa, na ḡfre asase nyinaa ḡfiri apuees kosi atоee. 2 Onyankopon hran firi Sion kuro a ne fe wie pe ye. 3 Yen Onyankopon reba nanso ḡrenye komm; ogya a εhye nneсma di n'anim, ahum a eretu atwa ne ho ahyia. 4 ḡfre ḡsorosoro ne asase, se ḡrebu ne nkurofоо aten; 5 ḡka se, "Boaboa nnipa a wоate wоn ho no ano ma me, wоn a wоnam aforebodee so ne me yee а pam no." 6 ḡsoro pae mu ka ne tenenee, na Onyankopon ankasa ne otemmufoо. 7 "Montie, me nkurofоо na mekasa, medi adansee atia wo, Ao Israel; Mene Onyankopon, wo Onyankopon no. 8 Merenka mo anim wо mo aforebodee anaa mo hyeε afodee a

ewо m'anim daa no ho. 9 Anantwinini a wоfiri mo mifuo so anaa mpapo a wоfiri mo buo mu ho nhia me, 10 ḡfiri se kwaεs mu aboa biara ye me dea, anantwie a wоwо nkokoо mpempem so nso saa ara. 11 Menim anomaa biara a ḡwo mmepo no so, na wiram abodee nyinaa ye me dea. 12 Se εkоm dee me a, anka merenka nkyere mo; ḡfiri se, ewiase ne dee εwо mu nyinaa ye me dea. 13 Mewe anantwinini nam, na menom mpapo mogya anaa? 14 Momfa aseda afodee mma Onyankopon, na monni bоhye a mohyeε ḡsorosoroni no so, 15 na momfre me da hiada; na mεgye mo na moahye me animuonyam." 16 Nanso, amumuyefoo dee, Onyankopon bisa wоn se, "Aden enti na moka me mmara ho asem na m'apam da mo ano? 17 Mokyiri me nkyerekyere na moto me nsem gu mo akyi. 18 Se mohunu ḡkoromfoо a, mode mo ho bо no; na mo ne awareseefоо nso bо. 19 Mode mo ano ye bone na mode mo tekrema boaboa nnaadaa ano. 20 Mokasa tia mo nuabarima ebere biara na mosopa mo ankasa maame ba. 21 Moaye yeinom nyinaa; nanso manka hwee, enti mosusu se mete se mo. Nanso meka mo anim na mede mo soboo asi mo anim. 22 "Monnwene yei ho, mo a mo were firi Onyankopon, anye saa a, metete mo mu nketenkete a obiara mmegye mo; 23 Dee ḡbo aseda afodee no hye me animuonyam, na ḡsiesie εkwan sedes meda Onyankopon nkwegye adi akyere no."

51 Wоde ma dwomkyerεfоо. Dawid dwom a ḡtoo no ḡbere a ḡde ne ho kaa Batseba na odiyifoо Natan koo ne nkyen no. Ao Onyankopon hunu me mmobo, sedes w'adosee a ensa da no tee; w'ahummoboro kεses no enti, pepa me mmarato. 2 Hohoro m'amumuyε nyinaa na te me ho firi me bone mu! 3 Na mahunu me mmarato, na mekae me bone daa. 4 Mayε mfomsoo atia wo; atia wo nko ara na mayε dee εye bone wo w'ani so, enti, wodi bem wо wo kasa mu na wotene wо w'atemu mu. 5 Ampa ara wоwoo me wо bone mu, na bone mu na me maame nyinsenee me. 6 Ampa ara nokore na wohwehwε wо me mu. Wokyere me nyansa a emu dо. 7 Fa hisope hohoro me ho, na me ho bete; dware me, na mehoa asene sukyeremma. 8 Ma mente ahosepe ne anigyeε nka; na ma nnompе a woabubuo no nni ahurisie. 9 Kata w'ani wо me bone ho na pepa m'amumuyε nyinaa. 10 Ao Onyankopon, bо akoma a emu tee wо me mu, na ma me honhom foforo a edi wo nokore. 11 Mpamo me mfiri w'anim na εnyi wo Honhom Kronkron mfiri me mu. 12 Fa wo nkwegye mu anigyeε no ma me bio na ma me ḡsetie

honhom a ᵿekura me. 13 Afei m̄kyer̄ nneboneyefoo w'akwan, na amumuyefoo besane aba wo nkyen. 14 Ao Onyankopon, gye me firi mogya ho afɔdie mu. Onyame a wogye me nkwa, na me tekrema beto wo tenenee ho dwom. 15 Ao Awurade, bue m'ano fafa, na mede m'ano bεpae mu aka w'ayeyie. 16 Wompe afɔrebo, anka mεbo; w'ani nnye ohyeε afɔdees ho. 17 Onyankopon afɔdees a ɔpε yε honhom a abotoo. Ao Onyankopon, worempo ahonu ne ahobreasee akoma. 18 Ao Onyankopon, ma Sion nya nkoso wo w'anigyeε mu; na to Yerusalem afasuo. 19 Afei afɔrebo a εho tee beba, ohyeε afɔdees a edi mu a ebeso w'ani; na wode anantwinini beba afɔdees w'afɔrebukyia so.

52 Wôde ma dwomkyerɛføø. Dawid “maskil” dwom.

ঠোে এবেৰে a Edomni Doeg beka kyereə Saulo
সে, “Dawid ako Ahimelek fie” no. ৱেৰে, aden enti
na wohoahoa wo ho wə wo bɔne ho? Aden enti
na wohoahoa wo ho da mu nyinaa, wo a woye
animguasedee wə Onyankopon ani so? ২ Wo tekrema
bɔ ৱেৰে ho pɔ; ete se yiwan a ano ye tawtawhwe.
Wo a wotwa nkontompo nko ara. ৩ W'ani gye bɔne
ho sene papa, wope atorɔ sene se wobeka nokore.
৪ Wodo asəm biara a ede ɔshaw ba, Ao wo tekrema
daadaafool! ৫ Ampa ara, Onyankopon de ৱেৰে a enni
awieeə bɔbre wo; ৱেৰে wo afiri wo ntomadan mu
na watete wo mu; ৱেৰে w'ase wə ateasefоo asase
so. ৬ Ateneneefоo behunu yei na wɔasuro; wɔbesere
no na woaka se, ৭ “Hwε, onipa no nie dee wamfa
Onyankopon anye n'abandenden na mmom əde ne
ho too n'ahonya dodoɔ so na ɔnyaa ahooeden de seee
afoforɔ no!” ৮ Nanso, mete se ngo dua a ɛrenyini wə
Onyankopon fie: mede me ho to Onyankopon də a
ensa da no so daa nyinaa. ৯ Meyi wo aye daa wə dee
woaye nti; wo din so na m'ani beda, efiri se eyε. Meyi
wo aye wə w'ahotefоo anim.

53 Wode ma dwomkyerəfoo. Wode “mahalat” sankuo

nne na eto. Dawid dwom. Ḫkwasea ka n'akoma mu se, "Onyankopon bi nni ho." Wəaporə, na wən akwan ye animguasee. Baako koraa nni ho a ɔye ade pa. 2 Onyankopon firi soro hwə adasamma wə fam se əbəhunu wən mu bi a wəwə nteasee, anaa ebinom a wohwehwə Onyankopon. 3 Obiara amane; wən nyinaa aye bəne; wən mu bi nni ho a ɔye papa; ḥbaako mpo nni ho. 4 Enti abonefоo rensua nyansa anaa? Wəwe me nkurofоo sədee nnipa di aduane. Wənnis mfrē Onyankopon. 5 Wən na wəwə ho a wəabə huboa! Wən

ho popo wo beaeε a ehu nni hø. Onyankopøn behwete w'atamføɔ no nnompe agu; wobegu wɔn anim ase, efiri se Onyankopøn abu wɔn animtiaa. **6** Ao, ma Israel nkwegyeε mfiri Sion mmra! Onyankopøn besane de ne nkuroføɔ agyapadeε ama wɔn. Na Yakob adi ahurisie, na Israel ani agye!

54 Wəde ma dwomkyerəfəo. Wəbə no sankuo so.

Dawid "maskil" dwom. Ətoo no əbere a Sififo
kɔka kyereɛ Saulo se, "Dawid abehinta wɔ yɛn mu."
Ao Onyankopon, gye me wɔ wo din mu; fa wo
tumi di m'asɛm ma me. 2 Ao Onyankopon, tie me
mpaaebo; tie m'anom nsem. 3 Ahəhoo reto ahye me so.
Atirimuədenfo repɛ me akum me; nnipa a wəmmfa
Onyankopon nyɛ hwhee. 4 Ampa ara, Onyankopon ne
me əboafɔɔ; Awurade ne me hwefoo. 5 Ma mmusuo
nkyim mmra wɔn a wɔdi me ho nsekuro so; wo
nkokoredie mu, sɛe won. 6 Mefiri me pɛ mu abɔ afodee
ama wo; Ao Awurade, meyi wo din aye, ɛfiri se εyε. 7
Woagye me afiri me haw nyinnaa mu, na m'ani ahunu
nkonimdie wɔ m'atamfoo so.

55 Wode ma dwomkyerεfoo. Wode sankuo na εtoεs.

Dawid "maskil" dwom. Ao Onyankopon, tie me mpaeebo, mmu w'ani ngu me nkotosre so, 2 tie me na gye me so. Me dadwene ha me na ama maye basaa, 3 wo dee m'atamfooo reka ne sedee amumuyefoo hwé me haa nti; wode amanehunu bre me; na wode abufuo sopa me. 4 M'akoma wo ahoyer mu; na owuo huboa aba me so. 5 Ehu ne ahopopo akyekyere me. Ahodwirie abu afa me so. 6 Mekaa se, "Ao, se mewo ntaban se aburuburo a, anka metu akó ama me ho ato me, 7 anka metu ako akyirikyiri akotena esere so; 8 anka meye ntémako m'ahintae, baabi a mframaden ne ahum mmén koraa." 9 Ao Awurade, ma amumuyefoo nyé basaa, na ma wón kasa ntoto, efigri se mehunu basabasays ne apereapere wo kuropón no mu. 10 Awia ne anadwo wötete n'afasuo ho; adwemmmóne ne nsisie wo mu. 11 Adeséefoo dóm reye adwuma kuropón no mu. Ahunahuna ne nnaadaa wo ne mmontene so daa. 12 Se eyee otamfoo na ɔresopa me a, anka metumi agyina ano; se eyee otamfoo na ɔrema ne ho so atia me a, anka metumi de me ho ahinta no. 13 Nanso, eyee wo, oðasani te se me, me yønko pa ne me m'adamfo breboø, 14 a kane no na me ne no wo ayønkofa a emu ye den ebere a yøn nyinaa abo mu yuu rekø Onyankopon fie no. 15 Ma owuo mmeøa m'atamfooo mpofirim; ma wønka damena mu

anikann, efiri se bøne te wøn mu. (Sheol h7585) 16 Nanso, mesu frø Onyankopøn, na Awurade gye me nkwa. 17 Anwummerø, anøpa ne awia, mede mmøborønne su frø no, na øte me nne. 18 Ùde ne ho bø afødee ma me nya me tiri didim wø øko a woko tiaa me no mu, mpo bebree na woko tia me. 19 Onyankopøn a wøasi no øhene afeboø no, obete wøn nka na waha wøn, øbeha nnipa a wønsesa wøn akwan da na wønsuro Onyankopøn nso. 20 Me yønko to hyø ne nnamfonom so; na øbu n'apam so. 21 Ùwø tekremawoo, nanso øtan wø n'akomam. N'ano asem dwodwo sene ngo, nanso eyø akofena a wøatwe. 22 Fa wo how to Awurade so na øno na øbøgye wo; øremma oteneneeni nhwe ase. 23 Nanso, wo, Ao Onyankopøn, wobøbre amumuyefoo ase ama wøakø porøes amena mu; mogypøfoø ne adaadaaføo renni wøn nkwanne mu fa. Me dee, mede me ho to wo so.

56 Wøde ma dwomkyerøfoo. Wøto no sèdee woto
“Aburuburo a øsi Akyirikyiri Odum so.” Dawid dwom a øtoøs ebere a Filistifoo kyeree no wø Gat no. Ao Onyankopøn, hunu me mmøboø na nnipa taa me aniberees so; da mu nyinaa, wømia mmirika a wøtu wøtaa me no mu. 2 Wøn a wøbø me ahohora taa me da mu nyinaa; wøn a wøma wøn ho so tia me døoso. 3 Se meboø hu a, mede me ho bøto wo so. 4 Onyankopøn a mekamfo n'asem no, mede me ho to Onyankopøn so, na merensuro. Edeen na onipa dasani betumi aye me? 5 Eda mu nyinaa wøgye m'ano si bøne; ebere biara wøbø po se wøbøteetee me. 6 Wøbo po, na wøtetø, wøhwø m'anammøntuo, na wøpere se wøbekum me. 7 Ekwøn biara so, mma wømføa wøn ho nni; Ao Onyankopøn, bre amanaman no ase wø w'abufuo mu. 8 Twere me kwadwom to hø; sese me nisuo wø wo nwoma mmøbøes no mu. Enni dee woatwerø ato hø no mu anaa? 9 Se mepe mmoa firi wo hø a, m'atamfoø besane wøn akyi. Yei bøma mahunu se Onyankopøn wo m'afa. 10 Onyankopøn a mekamfo n'asem no, Awurade a mekamfo n'asem no, 11 mede me ho to Onyankopøn so; na merensuro. Edeen na ødasani betumi aye me? 12 Ao Onyankopøn, mehyø ebø a mahye wo no ase, mede m'aseda afødee bøbre wo. 13 Efiri se, woagye me afiri owuo mu, woamma me nan ansunti, sèdee metumi anante Onyankopøn anim wø nkwa hann mu.

57 Wøde ma dwomkyerøfoo no. Wøto no sèdee woto
“Mma Wønsee No.” Dawid dwom a øtoøs ebere a

ødwane firii Saulo nkyøn køø oboden no mu. Hu me mmøboø, Ao Onyankopøn, hunu me mmøboø, na wo mu na me kra nya dwanekøbea. Wo ntaban nwunu ase na møpe dwanekøbea køsi se amanehunu no betwam. 2 Mesu frø Onyankopøn, Øsorosoroni no; Onyankopøn a øma ne pe ba mu wø me ho. 3 Øsoma firi soro hø begye me nkwa, øka wøn a wøtaa me aniberees so no anim; Onyankopøn soma ne do ne ne nokore. 4 Agyata atwa me ho ahyia; meda mmoa a wøwe ønam mono mu, nnipa a wøn se te se mpea ne mmømma na wøn tekrema te se akofena a eyø nnam. 5 Ao Onyankopøn, woye kesee wø øsorosoro hø; ma w'animuonyam nkata asase nyinnaa so. 6 Wøtreeø asau mu de sum me nan afidie, ahohiahia brøø me ase. Wøtuu amena wø me kwan mu, nanso wøn ankasa økototo mu. 7 Ao Onyankopøn, m'akoma agyina pintinn, m'akoma nhinhim; meto dwom na mayi wo aye. 8 Me kra nyane! Sankuo ne bønta, monnyane! Me nso møyane anøpahema. 9 Ao Awurade, møyi wo aye wø amanaman no mu; meto wo ho dwom wø nnipa mu. 10 Wo do ye kesee na øduru øsorosoro; wo nokore køka ewiem. 11 Ao Onyankopøn, woye kesee wø øsorosoro hø; ma w'animuonyam nkata asase nyinnaa so.

58 Wøde ma dwomkyerøfoo. Wøto no sèdee woto
“Mma Wønsee No” sankuo nne so. Dawid “miktam” dwom. Mo sodifoø, ampa ara, moka asem a øtene anaa? Mobu atentenenee wø nnipa mu anaa? 2 Dabi! Modwene ntønkyea wø m'akomam na mo nsa de akakabenseøm ba asase so. 3 Amumuyefoo fom kwan firi awøø mu; wøye mmaparatofø firi awotwaa mu na wødi atorø. 4 Won ano ebøra te se øwø dee. Ete se oprammire a waten n'aso, 5 a ønte ntafowayifoo dwom, na ne dwom deede no mpo mfa ne ho. 6 Ao Onyankopøn, bubu ese a egø wøn anom, Ao Awurade, tutu agyata no sebømmøfoo no gu! 7 Ma wøntwa mu nkø se nsunsuan; se wøtwe wøn agyan a, ma wøn bømma no ano nwu. 8 Ma wønyø se nwa pekyøpekyø bi a øretene kø. Ma wønyø se øba a øwu wø awoøø na ønhunu owia. 9 Ansa na mo nkukuo bete nkasese øno yea, se eyø mono anaa dee awo no, wøbøpra amumuyefoo øko. 10 Se wøtua amumuyefoo ka a, ateneneefoo ani begye, na wøbøhohoro wøn nan ho wø amumuyefoo mogya mu. 11 Afei nnipa bøka se, “Ampa ara, ateneneefoo kø so nya wøn akatua; na ampa ara Onyankopøn bi wø hø a øbu ewiase aten.”

59 Wôde ma dwomkyer  oo. Wôto no s  dee woto

“Mma Ensee No” sankuo nne so. Dawid “miktam” dwom.   too no   bere a Saulo soma k  wen Dawid fie se w  bekum no. Ao Onyankop  n, gye me firi m’atamfo   nsam; b   me ho ban firi w  n a wotaa me so no ho. 2 Gye me firi amumuyef   nsam. Gye me nkwa firi mogyap  ef   nsam. 3 Hw   s  dee w  ate repe me akum me akokobiref  oo ba po b  ne tia me a   ny   mfomso   anaa b  ne bi a may   enti, Ao Awurade. 4 Meny  e mfomso   bi, nanso woay   krado se w  betu ahye me so. S  re begye me; hw   m’amanehunu! 5 Ao Asafo Awurade Onyankop  n, Israel Onyankop  n, ma wo ho so na twe amanaman no nyinaa aso; nhunu amumuyef  o nkontompof  o no mm  bo. 6 W  sane ba anwummer  , w  p   so se nkraman, na w  kyinkyin kurop  n no mu. 7 Hw   dee w  fe firi w  n anomu, w  fe akofena firi w  n anomu na woka se: “Hwan na   tee  ”? 8 Nanso, wo Awurade, wosere w  n; wodi saa aman no nyinaa ho few. 9 Ao m’Ahooden, mehw  e wo; wo, Ao Onyankop  n ne m’abank  es  , 10 me Onyankop  n a   ye   do  . Onyankop  n bedi m’anim na   b  ema mahwe w  n a w  bo me ahohora no haa. 11 Nanso nkum w  n, Ao Awurade yen akoky  em, na me nkur  fo   were amfiri w  n. Wo tumi mu no ma w  nnantenante, na br  e won ase. 12 B  ne a efiri w  n anomu, ne w  n ano nsem enti ma w  n ahomas  o nkyekyere w  n. Abus  em a woka ne atoro a w  twa enti, 13 see w  n wo abufuhye   mu, k  si se w  n ase betore. Afei   b  ema asase so afanan nyinaa ahunu se Onyankop  n di Yakob so. 14 W  sane ba anwummer  , w  p   so se nkraman na w  kyinkyin kurop  n no mu. 15 W  kyinkyini pe aduane na se woammee a, w  su bobom. 16 Nanso meto w’ahooden ho dwom, meto w’ad  e   ho dwom an  pa; efiri se woye m’abank  es  , m’ahintae   w   ahohia mmere mu. 17 Ao m’Ahooden, meto ay  yi dwom ama wo; wo, Ao Onyankop  n, ne m’abank  es  , me Onyankop  n a   ye   do  .

60 Wôde ma dwomkyer  oo. Wôto no s  dee woto

“Susan Edut.” Dawid “Miktam” dwom. Wôde ye nkyer  kyer  .   too no   bere a   ne Aram Naharanfo   ne Aram Sabafo   k  oe   na Yoab sane k  kumm Edomfo   mpem dumieno w   Nkyene B  nhwa mu no. Ao Onyankop  n, woapo yen, woabo yeagu; wo bo afu yen, nanso gye yen bio! 2 Woawoso asase no na woapae mu; toatoa dee abubuo no, efiri se,   rehinhim. 3 Woama wo nkurof  oo ahunu mmere b  ne; woama yen ns   a   ma y  t   ntentan. 4 Nanso w  n a w  suro wo

dee, woama w  n frankaa so se w  ntu ntia kuntun no. 5 Gye yen nkwa na fa wo nsa nifa boa yen, na ama won a wodo w  n noanya nkwa. 6 Onyankop  n akasa firi kronkronbea se, “Nkonim mu, m  ky   Sekem mu, na masusu Sukot b  nhwa no. 7 Gilead w   me, Manase w   me; Efraim ye me dadee ky  , ena Yuda ye m’ahempoma. 8 Moab ye me dwaresen, Edom so na meto me mpaboa guo; na meteam nkonomidie so gu Filistifo   so.” 9 Hwan na   de me bek   kurop  n a waabo ho ban no mu? Hwan na   bedi m’anim ako Edom? 10   ny  e wo, Ao Onyankop  n, wo a woapo yen na wone yen akodom ank   sa bio no? 11 Boa yen tia   tamfo   no, na   dasani mmoa nka hw  e. 12 Onyankop  n wo yen afa yi, y  bedi nkonom, na   b  etiatia yen atamfo   so.

61 Wôde ma dwomkyer  oo. Wôde sankuo na eto  .

Dawid dwom. Ao Onyankop  n, tie me suf  ; tie me mpae  b  . 2 Mefiri asase ano fr   wo, mefre wo efiri se m’akoma ato baha; fa me ko   botan a   ware sene me no so. 3 Woay   me dwanek  bea, aban a   ye den ma   tamfo   no. 4 Me k  n d   se metena wo ntomadan no mu afeb  o na manya hintabea w   wo ntaban nwunu ase. 5 Woate me b  hy  , Ao Onyankop  n; na wode w  n a w  suro wo din no agyapade   ama me. 6 To   hene nkwa nna mu bebree; na ne mf  e mfiri awo   ntoatoaso   nkoduru awo   ntoatoaso  . 7 Ma   nni   hene wo Onyankop  n anim daa. Fa w’ad  e   ne wo nokore b   ne ho ban. 8 Afei meto ayeyie dwom ama wo din daa na madi me b  hy   so daa nyinaa.

62 Wôde ma dwomkyer  oo Yedutun. Dawid dwom.

Me okra w   ahomegy  e   w   Onyankop  n nko ara mu; me nkwegye   firi ne nkyen. 2   no nko ara ne me botan ne me nkwegye  ;   ye m’aban, na merenhinhim da. 3 Mobe  k   so ahye onipa baako so ak  si da b  n? Mo nyinaa mobesum no ahwe fam anaa? May   ofasuo a akyea, eban a   rebuo w   w  n ani so. 4 Woay   adwene se w  betu me afiri me dibere a   kor  n no so; w  n ani gye atoro die ho. Wôde w  n ano hyira na w  n akoma mu dee, w  dome. 5 Ao me kra, gye w’ahome w   Onyankop  n nko ara mu; na ne mu na m’anidasoo w  . 6   no nko ara ne me botan ne me nkwegye  ;   ye m’aban, na merenhinhim. 7 Me nkwegye   ne m’animuonyam gyina Onyankop  n so;   ye me botan a   kor  n, ne me dwanek  bea. 8 Ao me nkur  fo  , momfa mo ho nto ne so daa; monka mo akoma mu nsem nyinaa nkyer   no, efiri se Onyankop  n ne yen dwanek  bea. 9 Nnipa nyinaa te se home; ak  se  

ne nkumaa nyinaa nka hwee; se wɔkari wɔn wo nsania so a, wɔnka hwee; wɔn nyinaa bɔ mu a, wɔye home mu tutuo. 10 Mommfa mo ho nto nsisie so na monnhoahoa mo ho korɔnodee ho; ewom se mo ahonya dɔɔso dee, nanso mommfa mo akoma nto so. 11 Asem baako na Onyankopon aka, nsem mmieni na matee se, wo, Onyankopon, wo na wowɔ ahooden, 12 na wo, Awurade, wo na woye adoe. Ampa ara, wobetua obiara ka sedee n'adwuma tee.

63 Dawid dwom. Eberé a ɔwo Yuda Esere so no na stoe. Ao, Onyankopon, wone me Onyankopon Mehwehwé wo aniberec so; wo ho sukrom de me kra, me onipadua ani agyina wo, wo asase a awo na esere nni so, baabi a nsuo nnie. 2 Mahunu wo wo Kronkronbea hɔ mahunu wo tumi ne w'animuonyam. 3 Esiane se, w'adoe di mu sene nkwa enti m'ano fafa behye wo animuonyam. 4 Se mete ase yi, mɛkamfo wo, na wo din mu na mepagya me nsa. 5 Me ɔkra bemeé sedee wadi aduane papa bi; mede anofafa a eto dwom bɔyi wo aye. 6 Meda me mpa so a, mekae wo. Anadwo dasuo mu nyinaa, medwene wo ho. 7 Efiri se, wone ne ɔboafoo, wo ntaban ase nwunu mu na meto dwom. 8 Me kra bata wo ho; na wo nsa nifa kura me mu. 9 Wɔn a wɔpe me akum me no besee; wɔbeko asase ase tɔnn. 10 Wɔbedane wɔn ama akofena na wɔbeye aduane ama sakraman. 11 Nanso ɔhene bedi ahurisie wɔ Onyankopon mu; wɔn a wɔka ntam wɔ Onyankopon din mu nyinaa bekamfo no, na wobemua atorofoo ano.

64 Wode ma dwomkyerefoo. Dawid dwom. Ao Onyankopon, tie me eberé a mereka me haw; bo me ɔkra ho ban firi ɔtamfoo ahunahuna ho. 2 Fa me sie firi amumuyefoo agyinatu ho, ne nnebɔneyefoo dodo no gyegyegeyeyɛ ho. 3 Wɔse wɔn tekrema se akofena na wɔse wɔn ano se mmemma kodiawuo. 4 Wɔfiri atee mu, to bɔ onipa a ne ho nni asem; wɔto bɔ no mpofirim a wɔnsuro. 5 Wɔhyehye wɔn ho wɔn ho nkuran wɔ wɔn amumuyɛ nneyeɛ ho, wɔka sedee wobesum afidie; wɔka se, "Hwan na ɔbehunu yɛn?" 6 Wɔbɔ atenkyea ho pɔ na wɔka se, "Yɛaye nhyeheyɛ a eyɛ pe!" Ampa ara onipa akoma ne n'adwene ye anifire. 7 Nanso, Onyankopon beto bɛmima awo wɔn; na wɔbehwe fam preko pe. 8 ɔbedane wɔn ankasa tekrema atia wɔn na ɔde wɔn aba ɔsese mu; na wɔn a wɔbehunu won nyinaa bɛbɔ wɔn tiri nko wo animtiabuo so. 9 Adasamma nyinaa besuro; wɔbepae

mu aka Onyankopon nnwuma na wɔasusu dee wayɛ ho. 10 Ma teneneefoo nni ahurisie wɔ Awurade mu na wɔmpɛ hintabea wɔ ne mu; ma wɔn a wɔn akoma mu tee nyinaa nyi no aye!

65 Wode ma dwomkyerefoo. Dawid dwom. Ao, Onyankopon, ayeyie retwen wo wɔ Sion, na yebedi yɛn bɔ a yeahye wo no so. 2 Ao, wo a woye mpaeɛbɔ tiefoo, wo nkyen na nnipa nyinaa bɛba. 3 Eberé a yɛn bɔne menee yɛn no, wo na wode yɛn mmaparato kyɛɛ yɛn. 4 Nhyira nka wɔn a woyi wɔn ma wɔbɛn wo se wɔntena w'adihɔ ho! Nneema pa a ɛwo wo fie ahye yɛn ma, dee ɛwo w'asoredan kronkron mu no. 5 Wode tenenee nnwuma a eyɛ nwanwa ma yɛn mmuaɛ, Ao Onyankopon yɛn agyenkwá. Woye asase so afanan nyinaa anidaso ne epo so akyirikyiri nso. 6 Wonam wo tumi so yɛe mmepe de daa w'ahooden adi. 7 Wodwodwoo epo nworosoo, asorɔkye no a ɛbobo ne amanaman no hooye. 8 Wɔn a wote akyirikyiri no suro w'anwanwadee. Efiri faako a adee kye kosi dee onwunu dwoɔ, wofrɛ ahurisie nnwom wɔ ho. 9 Wohwɛ asase no gugu so nsuo; woma no ye asase pa ma ɛborɔ so. Wode nsuo hye Onyankopon nsuwansuwa ma sedee ɛbɛma nnipa no aduane. Sedee woaye no nie. 10 Wofɔɔ dee woafuntum hɔ fokye na wokaa nkofie no sram so; wode nsuo petee so maa no yɛe betee na wohyiraa ɛso afifidee. 11 Wode nnɔbaɛs bebree wiee afe no, na wo nteaseenam yɛe ma buu so. 12 Esere so wira dɔɔso na anigyeɛ baa nkoko so. 13 Nnwankuo ahye adidibe a ma na ayuo akata mmɔnhwa no so; wɔbɔ ose, to ahosepe dwom.

66 Wode ma dwomkyerefoo. Dawid dwom. Asase nyinaa momfa ahosepe nteam mma Onyankopon! 2 Monto ne din animuonyamhye ho dwom; momma n'ayeyie nyɛ animuonyamhye! 3 Monse Onyankopon se, "Wo nneyeɛ ye nwanwa wo tumi so na w'atamfoo nyinaa de suro koto w'anim. 4 Asase nyinaa koto wo; wɔto ayeyi dwom ma wo, wɔto dwom kamfo wo din." 5 Mommra mmehwɛ dee Onyankopon aye; anwanwadee a waye wɔ nnipa mu. 6 ɔmaa epo yɛe asase kesee; wonante twaa asuo no. Mommra na yenni ahurisie wɔ ne mu. 7 ɔde ne tumi di ɔhene daa daa, na ɔde n'ani nso hwɛ aman so. Mma atuatefoo nsore ntia no. 8 Ao aman nyinaa, monhyira yɛn Onyankopon, momma wɔnte mo nkamfo no nnyegyeɛ. 9 Wahwɛ yɛn nkwa so na wamma yɛn nan anwatiri. 10 Na wo, Ao Onyankopon, wɔsɔɔ yɛn hwɛɛ; na wohooa yɛn ho se dwetɛ. 11 Wode yɛn kɔguu nneduadan mu na

wode nneemaa a eyee duru too yen akyi. **12** Womaa yen atamfoo twi faa yen so; yefaa ogya ne nsuo mu, nanso wode yen baa baabi a nnepa abu so. **13** Mede ohyees afodees beba w'asoredan mu na madi ebo a mahye wo no so, **14** ebo a m'ano fafa hyees na m'ano kaaees ebere a na mewo shaw mu no. **15** Mede mmoa a woadoo sradees bebo afodees ama wo nnwennini ayeyedee; mede anantwinini ne mpapo bebo afodees. **16** Mommra mmietie, mo a mosuro Onyankopon nyinnaa; momma menka dee waye ama me nkyere mo. **17** Mede m'ano su free no; na me tekrema yii no aye. **18** Se mede bone hyee m'akomam a, anka Awurade antie me. **19** Nanso, nokorem, Onyankopon atie me, wate me mpaeeb. **20** Nyira nka Onyankopon, a wampo me mpaeeb na wanyi n'adoe amfiri me so.

67 Wode ma dwomkyeretoo. Wode sankuo na etoe.

Dwom. Onyankopon nnom yen na onhyira yen omma n'anim nhyeret wo yen so, **2** na omma wənhunu n'akwan wo asase so, ne ne nkwegyees wo amanaman no nyinnaa mu. **3** Ma adasamma nyi wo aye, Ao Onyankopon; ma nnipa nyinnaa nkamfo wo. **4** Ma amanaman ani nnye na wənto ahosepe dwom, efiri se wodi nnipa no so tenenee mu na woma asase so amanaman no akwankyere. **5** Ma adasamma nyi wo aye, Ao Onyankopon; ma nnipa nyinnaa nkamfo wo! **6** Afei asase no bebo ne nnobae, na Onyankopon, yen Onyankopon ahyira yen. **7** Onyankopon behyira yen, na won a wote asase ano nyinnaa besuro no.

68 Wode ma dwomkyeretoo. Dawid dwom. Ma

Onyankopon nsore, na n'atamfoo mmo mpete; won a wotane noo no nnwane mfiri n'anim. **2** Sedee mframbo bo wisie gu no, saa ara na bo won gu; sedee sradee nane wo ogya so no, saa ara na amumuyefoo nyera mfiri Onyankopon anim. **3** Nanso, ma ateneneefoo ani nnye na wonsepe won ho wo Onyankopon anim; ma won ho ntə won na wonni ahurisie. **4** To dwom ma Onyankopon, to dwom yi ne din aye. Ma dee onante omununkum soo no din so. Ne din ne Awurade; ma w'ani nnye wo n'anim. **5** Nwisiaa agya ne dee odi akunafo asem ma won ne Onyankopon a ote n'atenaes kronkron ho. **6** Oma onnibie tena mmusua mu, na ode nnwontoo yi nneduafaa ma wode won ho; na atuatefao dees, wotena asase a awo so. **7** Ao Onyankopon, ebere a wodii wo nkurofao anim, ebere a wode won faa esere so no, **8** asase wosoe, na osoro tuee osuo guu fam,

wə Onyankopon, Sinai Onyankopon no, Onyankopon, Israel Onyankopon no anim. **9** Womaa osuo taə bebree, Ao Onyankopon, guu w'agypadee a abotoo no so ma eyee frømm. **10** Wo nkurofao bəə atenasee wo so. Ao Onyankopon, wonam w'adoebe bebree no mu hwes ahiafao. **11** Awurade kaa asem no, na dodoa no ara ne won a wəpae mu kaes; **12** "Ahemfo ne won asraafao dwane ntəm so; na mmaa kyee afodee no. **13** Mpo won a won dabere wo nnwankuo mu no, wonya afodee no bi. Wonya aborənoma a wəde sikakoko ne sika adura won ntaban so." **14** Ebere a Otumfoo bəə ahene a wəwə asase no so hwetee no, na ete se sukyeremma a agu Salmon so. **15** Basan mmepe ginyagyna ho, Basan mmepe so ye mmənkyi mmənka. **16** Ao mmepe mmənkyi mmənka, aden enti na mode ani bone hwe bepo a Onyankopon ayi se obedi so ohene, baabi a Awurade ankasa betena afebaa? **17** Onyankopon nteaseenam ye əpedu mpem mpem ne əpepem mpem mpem; Awurade firi Sinai aba ne kronkronbea. **18** Ebere a woforo kəə soro no, wode nnommumfoo kaa wo ho; wonyaa ayeyede firii nnipa ho, firii atuatefao ho mpo, se ebeye a wobetena ho, Ao Awurade Onyankopon. **19** Ayeyie nka Awurade Onyankopon, yen Agyenkwa, dee osoa yen nnesoa da biara no. **20** Yen Onyankopon ye Onyankopon a ogye nkwa; na Awurade na ogye yen firi owuo mu. **21** Ampa ara, Onyankopon beyam n'atamfoo ti, won a wəko so ye bone no. **22** Awurade ka se, "Mede won befiri Basan aba; mede won befiri əpo bunu mu aba, **23** na moanante won a wəkyiri mo no mogya mu na mo nkraman tekrema anya won kyefaa." **24** Ao Onyankopon, yeahunu wo santen yuu no, me Onyankopon ne me ohene santen yuu no a ode reba ne kronkronbea ho. **25** Nnwontofao no wo animu, enna asankubofao no nso di so, na mmabaawa a wərewoso akasae nso ka won ho. **26** Monkamfo Onyankopon wo asafo kesee no mu; monkamfo Awurade wo Israel nipakuo no mu. **27** Abusuakuo ketewa Benyamin na odi won ekan, Yuda mmapɔmma kuo kesee no di so, na Sebulon ne Naftali mmapɔmma aba. **28** Kyere wotumi, Onyankopon; da w'ahooden adi kyere yen, sedee woayee pen no. **29** W'asoredan a ewə Yerusalem enti ahemfo de ayeyede bebre wo. **30** Ka aboa a ohye demmire mu no anim, ne anantwinini kuo a wəhye amanaman no anantwie mma mu no. Bre won ase kosi se wode dwete mpo beba. Bo won a won ani gye oko ho no pansam. **31** Ananmusifoo befiri Misraim

aba, na Kus de ne ho bëma Onyankopën. **32** Ao ewiase ahennie, monto dwom mma Onyankopën, monto ayeyi dwom mma Awurade, **33** monto mma dee òte tete soro soro so no, na òde nne kësee bobo mu no. **34** Mompaë mu nka Onyankopën tumi, dee ne këseye hata Israel so no, na ne tumi wò soro soro no. **35** Wo ho ye nwanwa, Onyankopën, wòwo kronkronbe ho; Israel Onyankopën de tumi ne ahooeden ma ne nkurðoo. Ayeie nka Onyankopën!

69 Wòde ma dwomkyerefoo. Wòto no se “Sukooko.”

Dawid dwom. Ao Onyankopën, gye me nkwa na nsuo no abededa me kon mu. **2** Meremem wo atekye a emu do mu, wò baabi a me nan nnya sibere. Maduru subunu mu na nsuo abu afà me so. **3** Mafre mabre se mepè mmoa. Me mene mu awe. M’ani so aye kusuù, na merhwehwé me Onyankopën. **4** Wòn a wòtane me kwa no dòoso sene me tiri so nwi; wòn a wòtane me kwa no dòoso, wòn a wòhwehwé se wobesee me no. Wòhye me se mennane dee menwiaa no mma. **5** Ao Onyankopën, wonim me kwasea a maye; m’afodie nhintaa wo. **6** Mma wòn a wòde wòn ho to wo so no anim ngu ase èsiane me enti, Ao Awurade, Asafo Awurade; mma wòn a wòhwehwé wo no anim ngu ase me enti, Ao Israel Onyankopon. **7** Wo enti wobu me animtiaa, na aniwuo akata m’anim. **8** Mete se ñòhoo wò me nuanom mu, mete se ñòmamfrani wò me maame mmammarima mu, **9** na wo fie ho mmòdemmo hye me so, wòn a wòbò wo ahohora no animtiabuo abeda me so. **10** Se metwa adwo na medi mmuada a wobo me ahohora; **11** se mefira ayitoma a nnipa de me ye aseredee. **12** Won a wòtete ersono no ano no sere me, na akòwensafo de me din to dwom. **13** Nanso mèbo wo mpae, Ao Awurade, wò w’adom bere mu; wò w’adøe kësee no enti, Ao Onyankopën, fa wo nokore nkwegye no gye me so. **14** Yi me firi atekye no mu, mma memmem wò mu; gye me firi wòn a wòtane me no nsam, ne nsu bunu mu. **15** Mma nsuo nnyiri mfa me anaa ebunu mmene me anaa amena nkata me so. **16** Ao Awurade, gye me so firi w’adøe a eyé no mu; w’adom enti, dane bëhwé me. **17** Mfa w’anim nhinta wo ñòmofoo; gye me so ntém, na mewo ñshaw mu. **18** Twi bén me na gye me; gye me nkwa, m’atamfoo enti. **19** Wonim sedee wokasa tia me, gu m’anim ase na wòtiatia m’anim; w’ani tua m’atamfoo nyinaa. **20** Kasatia ahye m’akoma so ama maye se obi a ñoni ñboafoo; mepèe awerekkyeré nanso manhunu bi. **21**

Wòde bònwoma guu m’aduane mu, osukòm dee me no, wòmaa me nsã nwonorwono. **22** Ma wòn didipono a esi wòn anim nyi wòn se afidie; ma ènye akatua ne afidie mma wòn. **23** Ma wòn ani so nyé wòn kusuù na wòanhunu adee, na ma wòn akyi nkuntunu afebaa. **24** Hwie w’abufuhye gu wòn so; na ma w’abofuo huuhuuu no mmra wòn so. **25** Ma wòn atenaeë nyé amamfo; mma obiara nténa won ntomadan mu. **26** Wòtaa wòn a wopira wòn no, wòka wòn a wopira wòn no amanehunu ho asem. **27** Fa amumuyé mu amumuyé ho soboo bò wòn; mma wònny wo nkwegyeë mu kyefä. **28** Pepa wòn din firi nkwa nwoma no mu, mfa wòn din nka ateneneefoo dee ho. **29** Mewo ñyea ne ahohiahia mu; Ao Onyankopën, ma wo nkwegyeë no mmò me ho ban. **30** Mede dwomtoò beyi Onyankopën din aye na mede aseda ahye no animuonyam. **31** Yei bësa Awurade ani yie asene nantwie, asene nantwinini a ñtua mmén na ñòwa tòte. **32** Mmòboròni behunu na n’ani agye, mo a mohwehwé Onyankopën no akoma bënya nkwa. **33** Awurade tie wòn a adee ahia wòn, na ñòmu ne nkurðoo nneduafao animtiaa. **34** Ma ñosoro ne asase nkamfo no, ɛpo ne dee ɛkeka ne ho wò mu nyinaa, **35** ɛfiri se Onyankopën begye Sion nkwa na wakyekyere Yuda nkropen no bio. Afei nnipa betena mu na aye wòn dea; **36** N’asomfoo aseføo na wòbefa ho, na wòn a wòðe ne din no betena ho.

70 Wòde ma dwomkyerefoo. Dawid adesrë dwom. Ao

Onyankopën, ye ntém gye me nkwa; Ao Awurade bra ntém bëboa me. **2** Ma won a wòhwehwé me kra no anim ngu ase na wònye basaa; ma wòn a wòhwehwé me seeë no nyinaa mfa animguasee nsane won akyi. **3** Ma wòn a wòka, “Ótweal! Ótweal!” kyere me no nsane wòn akyi èsiane wòn aniwuo enti. **4** Nanso ma won a wòhwehwé wo nyinaa nsepe won ho na wòn ani nnye wò wo mu; ma wòn a wòðe wo nkwegyeë no nka da biara se, “Onyankopën ye kësee!” **5** Meyé ohiani a menni ñboafoo; Ao Onyankopën, bra me nkyen ntém. Wo ne me ñboafoo ne me gyefoo; Ao Awurade, ntwentwen wo nan ase.

71 Ao Awurade, wo mu na me dwane hinta; mma m’anim ngu ase da. **2** Wo tenenee no enti, yi me na gye me; tie me na gye me nkwa. **3** Ye me nkwegye botan faako a metumi akò daa; hye ma wòmmegye me nkwa, na wo ne me botan ne m’aban. **4** Ao me Onyankopën, gye me firi amumuyefoo nsam, gye me firi nnébñeyefoo ne atirimuodenfoo nsam. **5**

Na woaye m'anidasoo, Ao Asafo Awurade, m'ahotəsoo firi m'ababunu bere mu. 6 Efiri awoo mu, mede me ho ato wo so; wo na woyii me firii me maame yafunu mu. Mekamfo wo daa. 7 Maye nhwesodee ama bebree, nanso wo ne me dwanekəbea denden. 8 Wo nkamfo ahye m'anom ma, mekamfo w'animuonyam da mu nyinaa. 9 Nto me ntewene eberə a mabo akokoraa; m'hooden sa me mu a, nnya me. 10 Efiri se m'atamfoo kasa tia me wən a wətwen se wobekum me no bom pam me tiri so. 11 Wəka se, "Onyankopən agya no mu; momma yenti no na yenkyere no, na obiara nni hə a əbegye no." 12 Ao Onyankopən, mfiri me nkyen nkə akyiri; Ao me Onyankopən, ye ntəm beboa me. 13 Ma wən a wəbə me soboo no nsee animguasee mu; wən a wəpə se wəpira me no ma ahohora ne animguasee nkata wən so. 14 Nanso me dee, mənya anidasoo daa; mekə so makamfo wo. 15 Meka wo tenenee ho asem, ne wo nkwegye da mu nyinaa, nanso mennim ano. 16 Ao Otumfoo Awurade, meba abəpae mu aka wo nnwuma akese no; mepae mu aka wo nko ara tenenee akyere. 17 Ao Onyankopən, efiri m'ababunu bere na wokyerəkyere me, na ebesi ənnə yi, meka w'anwanwadee a woaye kyere. 18 Mpo se mebo akokoraa na mefu dwono a, Ao Onyankopən, nnya me, kəsi se meka wo tumi ho asem akyere nkyirimma, ne wo keseyə akyere wən a wobeba nyinaa. 19 Ao Onyankopən, wo tenenee duru sorosoro, wo a woaye nneemə akese. Ao Onyankopən, hwan na əte se wo? 20 Mmom woama mahunu əshaw bebree a əye yea; nanso wobəma me nkwa bio; na wobeyi me bio afiri asase ase. 21 Wobehye me animuonyam bebree na woakyekye me were bio. 22 Mede sankuo bəkamfo wo Ao me Onyankopən, wo tenenee enti meto w'ayeyi dwom wo sankuten so Ao Israel Kronkronni. 23 M'anofafa de anigyeet bəteam eberə a meto dwom kamfo woo, me a woagye me no. 24 Me tskrəma beka wo tenenee nnwuma da mu nyinaa, efiri se wən a wəpə se wəha me no kə animguasee ne basabasayee mu.

72 Salomo dwom. Ao Onyankopən, fa w'atentenenee ma əhene no, na fa wo tenenee ma əhene babarima. 2 De tenenee bəbu wo nkurofəo aten, əbebu wo nkurofəo a wərehunu amane no atentenenee. 3 Mmepə no de yiedie bəbre nnipa no, nkoko no de tenenee bəba. 4 Əbeko ama nnipa no mu amanehunufo na woagye wən a wənni bie mma nkwa; əbedwəre nhyesofoo. 5 Owia ne əsrane da so wo hə yi

wəbesuro wo awoo ntoatoaso nyinaa mu. 6 Əbeye se osuo a etə gu asase a wəadə so so, te se obosuo a egugu asase so. 7 Teneneefoo bənyini frəmfrəm wo ne bere so; yiedie bəbu so kəsi da a əsrane nni hə bio. 8 Əbedi əhene afiri əpo akəsi əpo afiri Asubənten Efrata akəsi asase ano. 9 Esere so mmusua bekoto n'anim na n'atamfoo adi mfuturo. 10 Tarsis ne mpoano ahemfo a wəwə akyirikyiri de apeato bəbre no; Saba ne Seba ahemfo de ayeyede bəbre no. 11 Ahemfo nyinaa bekoto no amanaman nyinaa besom no. 12 Na əbegye mməborəfəo a wəsu frə no, ne amanehunufo a wənni əboafəo. 13 Əbehunu wən a wəaye mmrə ne ahiafəo mməbə na wagye ahiafəo nkwa. 14 Əbegye wən afiri nhyesoo ne akakabensem mu, efiri se wən mogya som bo wo n'anim. 15 Əhene nkwa so! Ma wəmfə sikakəkəo mfiri Seba mmrə no. Ma nnipa mmo mpaae mma no na wənhyira no da mu nyinaa. 16 Aburoo mmu so wo asase no so nyinaa; mnuane mmu so wo nkoko so, ma n'aba mmə se Lebanon; na ənyini se mfuo so sere. 17 Ne din betena hə daa; əntena hə nkyere se owia. Wəbefə ne so ahyira amanaman no, na wobefre no nhysira. 18 Nhysira nka Awurade Onyankopən, Israel Onyankopən! Əno nko ara na əye anwanwadee. 19 Nhysira nka ne din a animuonyam ahye no ma no daa daa. Ma n'animuonyam nhysə ewiase nyinaa ma. 20 Yisai ba Dawid mpaeəbə no awiee nie.

73 Asaf dwom. Ampa ara Onyankopən ye ma Israel, əye ma wən a wən akoma mu tee. 2 Nanso me dee, anka me nan reye awatiri; anka merehwere me nnyinasoo, 3 efiri se, m'ani bəree ahantafəo eberə a mehunu amumuyəfəo yiedie no. 4 Wənhunu ahokyere da; na wəwə ahoođen ne apəmuden. 5 Dadwene a etaa ba nnipa soō biara nna wən so; ədasani haw biara nna wən so. 6 Enti, ahantən ye wən kənmuadee, na wəde akakabensem afira. 7 Wən akoma a apirim no mu na nnebəne firie; na wən amumuyə adwene nni mma əka. 8 Wəsere afoforə na wəka wən ho nsem a ənye; wəde nhysesoo hunahuna afoforə wo ahomasoo mu. 9 Wən ano ka osoro nsem, na wən tekrema agye asase afa. 10 Əno enti wən nkurofəo kə wən nkyen na wonya nsuo bebree nom. 11 Wəbisa se, "Əbeye den na Onyankopən ahunu? Na əsorosoroni no wo nhunumu anaa?" 12 Sei na amumuyəfəo no tee, hwee mfa wən ho, na wəkə so pə ahonyadee. 13 Ampa ara, m'akoma a əho tee no, mannya hwee amfiri mu; me nsa a ənni fə no aye kwa. 14 Eda mu nyinaa mehunu amane; anəpa biara wətwe m'aso.

15 Se mekaa se, "Mekasa saa" a, anka medii wo mma no hwammo. **16** Meboø mmoden se mete yeinom nyinaa ase, nanso na eyhe me so **17** kossii se mekoø Onyankopøn kronkronbea ho; elo na metee deø ebeba won so awiees no ase. **18** Ampa ara wode won gu baabi a elo ye toro. Wode won hwe fam see won pasaa. **19** Sedee wøsæe preko pe, na ehu hwim won ko no, **20** ete se daeøo, ebere a onipa anyaneø, Ao Awurade, se wokanyane wo ho a, wobebo w'ani agu won so se biribi a enni ho. **21** Ebere a awerehoo hyee m'akoma mu na me sunsum dii yea no, **22** meyeø se obi a onnim hwee na onni adwene; meyeø se aboa gyimifoø wo w'anim. **23** Nanso, na mene wowo ho ebere biara; na wode wo nsa nifa aso me mu. **24** Wode w'afotuo kyere me ekwan; na akyire no, wode me bekø animuonyam mu. **25** Hwan na mewo wo soro ka wo ho? Na biribiar nni asase so a mepeø ka wo ho. **26** Me honam, ne m'akoma bedi me hwammo, nanso Onyankopøn ne m'akoma ahoøden ne me kyefaa daa nyinaa. **27** Won a wømmen wo no bøyera. Wosæe won a wønni wo nokore nyinaa. **28** Nanso, me deø, menim se eyø se wøbebøn Onyankopøn. Mede Otumfoo Awurade aye me hintabea; meka wo nneyee nyinaa akyere.

74 Asaf dwom. Ao Onyankopøn, aden enti na woapo yen koraa yi? Aden enti na w'abofuo hye w'adidibia nnwan? **2** Kae nkurofoo a wotoø won teteete no, abusua a eyø w'agypadee a wogyeet won no, Bepø Sion, baabi a wotee ho. **3** Dane wo ho kyere mmubuiø a eda so wo ho yi so, saa øseeø a øtamfoo no de abre wo kronkronbea no. **4** W'atamfoo bobøø mu wo baabi a wohyiaa yen no; wøasisi won mfrankaa se agyiraechyedee wo ho. **5** Wøyee won se nnipa a wørehwim mmonnua de abubu nnua a aye nkyekyerø. **6** Wøde won mmonnua ne nname bubuu nnua a wøasene adi ho adwinnee no. **7** Wøhyee wo kronkronbea no dwerabee; wøguu baabi a wo Din tee no ho fi. **8** Wøkaa wo won akoma mu se, "Yebetiatia won so aye won pasaal!" Wøhyee baabiara a wosom Onyankopøn wo asase no so. **9** Yenhusi wo nsenkyerennæ a eyø nwanwa biara bio; adiyifoø no nyinaa asa, na yen mu biara ninim nna dodoø a øbedie. **10** Ao Onyankopøn, w'atamfoo besere wo akosi da ben? Won a wøkyiri wo no begu wo din ho fi daa anaa? **11** Aden enti na woatwe wo nsa, wo nsa nifa no? Yi firi w'atadee mmobøeø no mu na see won. **12** Nanso, Ao Onyankopøn, woye me øhene firi tete; wode nkwegyeet ba asase so. **13** Eyø wo na wode wo tumi paee øpo mu

no; wopekyee nsuo mu øtweasee no ti. **14** Wopekyee Lewiatan no ti na wode no maa esere so abødee se won aduane. **15** Wo na womaa nsuwa ne nsutire tueeø; na womaa nsubontene a etene weweø. **16** Adekyeeø wo wo na adesaee nso ye wo dea; wode owia ne øsrane sisii ho. **17** Eyø wo na wototoo asase so ahyee nyinaa; wobøø ahuhuro ne awø mmere. **18** Ao Awurade, kae sedee øtamfoo no sere woø, sedee nkwaseaføo agu wo din ho fi. **19** Mfa w'aborønama nkwa mma nkekabøa; mma wo were mfiri wo nkurofoo a wørehunu amane no nkwa afeboø. **20** Ma w'apam no ho nhia wo, efiri se akakabensem ahyee asase no so sum ma. **21** Mma won a wøahye won soo no anim nngu ase; ma ahiafoo ne mmøborøfoo nkamfo wo din. **22** Ao Onyankopøn, ma wo ho so na ka wo ara w'asem; kae sedee nkwaseaføo sere wo da mu nyinaa. **23** Mmu w'ani ngu won a wøsøre tia wo no nteateam so, w'atamfoo gyegyeegye a økø soro daa no.

75 Wøde ma dwomkyerefoo no. Wønto no sedee wøto "Nsæe No" nne so. Asaf dwom. Ao Onyankopøn, yeda wo ase, yeda wo ase, efiri se wo Din aben; nnipa ka w'anwanwadø kyers. **2** Woka se, "Me na mehyee ebere a ese no; eyø me na mebu atentenenee. **3** Se asase ne eso nnipa nyinaa woso a, me na mema n'afadum gyina ho pintinn. **4** Meka kyere ahantanfoo se, 'Monnhoaho mo ho bio,' na meka kyere amumuyefoo nso se, 'Mommma mo mmen so. **5** Mommma mo mmen so ntia øsoro; mommføa animtiabuo nkasa.'" **6** Obiara mmfiri apueeø anaa atøeø anaa esere no so a øbetumi ama obi so. **7** Eye Onyankopøn na øbu aten: Øbre øbaako ase, na øma øføforø so. **8** Kuruwa bi hyø Awurade nsam nsø bi a øtwa ahuro a wøde nnuhwam afra ahye no ma; øhwie, na asase so amumuyefoo nyinaa nom ma øka aseø tuo. **9** Me deø, meøae mu aka yei daa daa; metø ayezi dwom ama Yakob Onyankopøn. **10** Møbøø amumuyefoo nyinaa mmøen, nanso mema ateneneefoo ahoøden foforø.

76 Wøde ma dwomkyerefoo. Wøde sankuo na øtoø. Asaf dwom. Wønim Onyankopøn wo Yuda; ne din so wo Israel. **2** Ne ntomadan si Salem, ne tenabere wo Sion. **3** Eho na øbubuu mmemma a øte ogya, økyem ne akofena, akodeeø nyinaa mu. **4** Wo ho hann no hyerøn, na wo so sene mmepø a mmoadoma ahyee mu ma no. **5** Mmarima akokoðduruføø deda ho a wøagye won ho nneøma, wøadeda awuføø nna; na akoføø no mu baako mpo ntumi mpagya ne nsa. **6** Ao

Yakob Onyankopon, wokaa wən anim no aponkə no ne nteaseenam no adeda dinn. 7 Wo nko ara na eṣe se wəsuro wo. Se wo bo fu a, hwan na əbetumi agyina w'anim? 8 Wobuu aten firii soro, asase suroē na eγee dinn, 9 əberə a wosore buu aten, Ao Onyankopon, de gyee amanehunufō wə asase no so. 10 Ampa ara w'abufuhyē a etia nnipa no de ayeyie b̄re wo, na wən a wətumi gyina ano no nya kəkəbo. 11 Monhyē Awurade mo Onyankopon no b̄o na monni so; momma nsase a atwa ne ho ahyia mfa ayeyedē mmre Əbaako a eṣe se wəsuro noo no. 12 Əbre sodifoo honhom ase; na asase so ahemfō suro no.

77 Wəde ma dwomkyerəfō. Wəde ma Yedutun. Asaf dwom. Mesu mefrē Onyankopon s̄r̄ē mmoa; mesu mefrē no se əntie me. 2 Əberə a mewo ahohiahia mu no, mehwehwē Awurade; metrē me nsa a əmpa aba mu anadwo na me kra ampene se wəbekyekye ne were. 3 Ao Onyankopon mekaee wo, na mesii apinie; medwendweneē, na me honhom t̄ō piti. 4 Woamma m'ani ankum; amanehunu dodō enti, mantumi ankasa. 5 Medwenee nna a atwam no ho, teteete mfē no ho; 6 mekaee me nnwom a na meto no anadwo. M'akoma dwenee ho na me honhom bisaa se: 7 "Enti, Awurade b̄epo yen daa? Ərenhunu yen mməb̄o bio anaa? 8 N'adoē a ənsa da atu ayera koraa anaa? Na ne b̄ohye no, amma mu koraa anaa? 9 Onyankopon were afiri se əb̄eyə mməborəhunufō anaa? Abufuo enti ne yam nhyēhye no bio anaa?" 10 Afei, medwenee se, "Onyankopon Əsorosoroni, dee əhyē me kra so ne se, wommfā wo tete nsa nifa no mmoa yen bio." 11 Mekae nnēma a Awurade aye; aane, mekae w'anwanwadē a woyeē tete no. 12 Medwene wo nnwuma nyinaa ho na masusu wo nneyeē akesē nyinaa ho. 13 Ao Onyankopon, w'akwan yē kronn. Onyame ben na əso se yen Onyankopon? 14 Wone Onyankopon a woyē anwanwadē; wokyerē wo tumi w̄o aman mu. 15 Wode wo tumi nsa no gyee wo nkurəfō, Yakob ne Yosef asefō no. 16 Ao Onyankopon, nsuo no hunuu wo, nsuo no hunuu wo na wəpopoē; ebunu no mpo ho wosoē. 17 Omununkum t̄ō nsuo, aprannaa gyegyee wo soro; na wo b̄emma twaa ogya dii ak̄oneaba. 18 W'aprannaa boboom w̄o twahoframa no mu, w'anyinam hyerən ewiase; asase popoē na əwosoē. 19 Wode wo kwan faa əpo mu, wode faa nsuo k̄esee mu, nanso wəanhunu w'anammon. 20 Wonam Mose ne Aaron so dii wo nkurəfō anim se nnwankuo.

78 Asaf dwom. Ao me nkurəfō, montie me nkyerəkyere; monye aso mma m'anomu nsem. 2 Mekasa w̄o abəbu mu, məka ahintasem, teteete nnēma no, 3 nnēma a yeate na yehahnu; nnēma a yen agyanom aka ho asem akyerē yen. 4 Yeremfa nkame wən mma; yebeka akyerē nkyirimma; Awurade nneyeē a əfata nkamfo no, ne tumi ne anwanwadē a wayē no. 5 Əyeē ahyēdē maa Yakob na əyeē mmara w̄o Israel, dee əhyē yen nananom se wonkyerē wən mma, 6 s̄dēē əb̄eyə a, nkyirimma besua mpo mmofra a wənnya nwoo wən, na wən nso akyerekyerē wən mma. 7 Afei wəde wən ho beto Onyankopon so, na wən were remfiri ne nneyeē, na wəbedi n'ahyēdē so. 8 Wərenye se wən nananom, a na wəyē asoədenfō ne atuatefō, wən a wən akoma mu wənni Onyankopon nokore na woyē honhom mu atorofō ma noo no. 9 Əwom se na Efraim mmarima kurakura agyan, nanso əko da no, wədwaneē; 10 Wənni Onyankopon apam no so wəampə se wədi ne mmara no so. 11 Wən were firii dee wayē, anwanwadē a wayē akyerē wən no. 12 Əyeē anwanwadē wo wən nananom anim wo Soan mantam a əwə Misraim asase so. 13 Əkyeē əpo mu na əde wən faa mu. Əmaa nsuo no gyinaa se afasuo. 14 Əde omununkum dii wən anim awia na əde ogyadum dii wən anim anadwo nyinaa. 15 Əpaeē əbotan mu w̄o eserē so, na əmaa wən nsuo a ədəcəso se əpo; 16 Əmaa asutire firii abotan mu na əmaa nsuo teneē se nsubontene. 17 Nanso, wəkə̄ so yeē bənē tiaa no, wəsore tiaa Əsorosoroni no w̄o eserē no so. 18 Wəboapa sə̄ Onyankopon hwəeē; wəbisaa aduane a wəpə. 19 Wəkasa tiaa Onyankopon se, "Onyankopon betumi ato əpono w̄o eserē so anaa? 20 Əde adē bə̄ əbotan mu no, nsuo to firi mu baeē, na nsuwa bebree teneē ho. Na əbetumi ama yen aduane nso? Əbetumi ama ne nkurəfō ənam anaa?" 21 Əberə a Awurade tee dee woreka no, ne bo fuu yie; ne ogya beguu Yakob so, na n'abufuhyē s̄ore tiaa Israel, 22 əfiri se, na wənni Onyankopon mu gyidie anaase ne nkwyagyē mu ahotoso. 23 Nanso, əkasa kyerē əsoro əhyē so; na əbuee əsorosoro apono. 24 Ətə̄ mana firii soro maa nnipa no se wonni, əmaa wən əsoro aduane. 25 Nnipa dii abəfō aduane; əmaa wən aduane a wəbetumi adi nyinaa. 26 Əmaa apueē mframā bo firii sorosoro, na əde ne tumi bə̄ atə̄ē mframā. 27 Ətə̄ ənam se m futuro guu wən so, nnomaa a wətu bebree se mpoano anwea. 28 Əma wəbaa fam kə̄ wən atenaes, ne wən ntomadan ho nyinaa. 29

Wədidi maa aduane no boroo wən so efiri se əmaa wən dees wəhwehwəe. 30 Nanso ansa na wəbefiri aduane a wəhwehwəe no ho, əbere a əhyehyə wən anomu mpo no, 31 Onyankopən abufuo soree wən so; əkum ahooedenfoo a wəwə wən mu twitwaa Israel mmerantees guie. 32 Yeinom nyinaa akyi, wəkə so yee bəne; n'anwanwadee akyi no, wəannye anni. 33 Enti, ətwaa wən nna so te se ahuro yee wən mfee awiees huuuhu. 34 Əbere biara a Onyankopən bekum wən no, wəhwehwəe no, na wəpere wən ho sane baa ne nkyen. 35 Wəkaee se Onyankopən ye wən botan, se Əsorosoro Onyankopən no ye wən Gyefoo. 36 Nanso, wəde wən ano bedaadaa no, na wəde wən tekrema twaa atoro kyerees no; 37 wən akoma anni no nokore, na wəanni n'apam no so. 38 Nanso na əye ahumməboroo; əde wən amumuyə kyee won a wansee won. Mpən bebre ətwentwənee n'abufuo so na wanhwie n'abufuhyyee nyinaa. 39 Əkaee se wəyəe əhonam ara kwa, mframabi a əba twam na ensane n'akyi. 40 Mpən ahe na wəansore antia no wə esere no so ho, na mpən ahe na wəamma ne were anho wo asase wesee no so? 41 Wəsoa Onyankopən hwəe əbere biara; na wəyii Israel Əkronkronni no abufuo. 42 Wən were firii ne tumi no, əda a əgyee won firii wən nhyesofoo nsam no, 43 əda a əyee nsenkyerennəe nwanwasoo wə Misraim no ne n'anwanwadee wo Soan mantam mu no. 44 Əmaa wən nsubəntene danee mogya; wəantumi annom wən asutene mu nsuo. 45 Əmaa nwansenadəm baa wən so bəhaa wən na mponkyerene nso besəee wən asase. 46 Əmaa mmebe bedii wən mfu so aduane na əde wən mfudee nso maa ntutumme. 47 Əde asukətweaa səee wən bobe na əde nsukyenees səee wən ankye nnua. 48 Əde sukyeremma kumm wən anantwie əde anyinam kumm wən nyemmoa. 49 Əhwiee n'abufuhyyee guu wən so, abufuo, aniberee ne ahohia; abofoo aseefoo kuo no. 50 Əba ekwan maa n'abufuo; na wamfa wən nkwa ankyere wən mmom əde wən maa əyaredəm. 51 Əkunkumm Misraimfoo mmakan nyinaa, Ham ntomadan mu nnipa mu abakan. 52 Nanso əyii ne nkurofoo firii mu se nnwankuo; ədii wən anim se nnwan wə esere no so. 53 Ədii wən anim dwoodwoo, enti wəansuro; nanso wən atamfoo dees, epo asorəkye bu faa wən so. 54 Sei na əye de wən baa n'asase kronkron no ahyee so, bepo asase a əde ne nsa nifa gyeees no. 55 Əpamoo amanaman a wəwə wən anim no na əkyekyee wən nsase no mu maa wən se wən agyapadee; əba Israel mimusuakuo no atenasees wə

wən afie mu. 56 Nanso wəsoa Onyankopən hwəe na wəsore tiaa Əsorosoro ni; na wəanni ne mmara so. 57 Wəyee se wən agyanom, wəanni nokore na wəannya gyidie, ahotoso nni wən mu, na wəte se agyan a asee. 58 Wəde wən sorənsorəmməa hyee no abufuo na wən ahoni maa ne ninkuntwe mu yee den. 59 Onyankopən tee wən nka no, ne bo fui; na əpoo Israel korakora. 60 Əgyaa n'atenaes a əwo Silo no ho ntomadan a wasi wə nnipa mu no. 61 Əde Apam Adaka a əyee ne tumi no kəo nnommumfa mu, n'animuonyam kəo atamfoo nsam. 62 Əde ne nkurofoo maa akofena; ne bo fuu n'agypadee yie. 63 Egya hyee wən mmerantees kumm wən, na wən mmabaawa annya ayeforshyia dwom anto; 64 Wən asəfoo wuwuu akofena ano, na wən akunafoo antumi ansu. 65 Afei Awurade soree sedəes əfiri nna mu no, sedəes əbarima a waboro nsə nyane firi nnahəə mu no. 66 Əbobəə n'atamfoo ma wədwane kəo wən akyi; əhyee wən aniwuo afebəə. 67 Afei əpoo Yosef ntomadan no, na wamfa Efraim abusuakuo no nso; 68 Na mmom, əfaa Yuda abusuakuo no, Bepo Sion a ədə noo no. 69 Əsii ne kronkronbeat se sorənsorəmməa, te se asase a etim ho daa. 70 Əyee ne əsomfoo Dawid; əfrees no firii nnwammuo mu 71 firii nnwan akyiridie, na əde no baee se əmmeyə odwanhwefoo mma ne nkurofoo Yakob, mma Israel a wəyəe n'agypadee. 72 Na Dawid de akoma pa hwəe wən so na əde ne nimdees dii won anim.

79 Asaf dwom. Ao Onyankopən, amanaman no ato ahye w'agypadee so; wəagu w'asoredan kronkron no ho fi, wəama Yerusalem adane mmubui. 2 Wəde w'asomfoo afunu aye aduane ama ewiem nnomaa, na wəde w'ahotefoo ənam ama asase so mmoa. 3 Wəahwie mogya agu te se nsuo wə Yerusalem ho nyinaa, na obiara nni ho a əbesie awifoo no. 4 Əyeye animtiabudee ama yen mfeefoo, fədie ne nsopa ama wən a atwa yen ho ahyia. 5 Ao Awurade, ənkəsi da ben? Wo bo bəfu asefəə anaa? Wo ninkunu bedere se ogya akəsi da ben? 6 Hwie w'abofuo gu amanaman a wənni wəo no so, ahennie a wəmmo wo din no; 7 efiri se wəakum Yakob na wəasəe n'atenaes. 8 Mfa yen agyanom bəne so asotwe mma yen; ma wo mməborhunu mmra yen so ntəm, na yewo ahohiahia mu. 9 Ao Onyankopən yen Agyenkwa, boa yen, wo din no animuonyam nti; gye yen na fa yen bəne kyee yen wo din enti. 10 Aden enti na eṣe se amanaman ka se, "Wən Onyankopən wə he?" Yen anim ha ara, ma wənhunu wə amanaman mu se woto w'asomfoo

mogya a wəahwie agu no so were. 11 Ma nneduafoo no apinisie nnuru w'anim; fa wo basa ahoođen no kora wən a wəabu wən kumfō no. 12 Ao Awurade, ahohora a yen mfefoo asum agu wo soō no, tua wən so ka mprenson. 13 Na yen a yeyē wo nkurəfōo, w'adidibea nnwan no, beyi wo aye daa nyinaa; efiri awoō ntoatoasoo kosi awoō ntoatoasoo yebekə so aka w'ayeyie akyere.

80 Wode ma dwomkyerfōo se wənto no “Sonannim Edut” sankuo nne so. Asaf dwom.

Ao Israel dwanhwefoo, tie yen, wo a wodii Yosef anim sđeēs wədi nnwankuo anim; wo a wote ahennwa so wə Kerubim ntam no, hyerən 2 wə Efraim, Benyamin ne Manase anim. Kanyane wo tumi; bra begye yen nkwa. 3 Ao Onyankopon, gye yen bio; ma w'anim nhyeren yen so, na wəagye yen nkwa. 4 Ao Otumfooo Awurade Onyankopon, w'abofuo bđdere akosi da ben w'abofuo a etia wo nkurəfōo mpaeebə no? 5 Wode nisuo yee aduane maa won dii; wode nisuo kuruwa ma ma wənomjee. 6 Woama yen mfefoo abu yen animtiaa, na yen atamfōo sere yen. 7 Ao Otumfooo Onyankopon, gye yen bio; ma w'anim nhyeren yen so, na wəagye yen nkwa. 8 Wode bobo firi Misraim baee; wopamoo amanaman no na woduaa. 9 Wosiesiee asase no baabi maa no, egyptee nhini na etrəe asase no so. 10 Ne nwunu kataa mmpo no so ne mman kataa ntweneduro akese no so. 11 Edendanee kəo Epaso, na efe fe kəduruu Asubonten no ho. 12 Aden enti na woabubu n'afasuo ama wən a wətwam hə tete ne bobo aba no? 13 Kəkəte firi wiram bəsəe no pasaa na mmoadoma a ewə esere so de ye wən aduane. 14 Ao Otumfooo Onyankopon, sane bra yen nkyen! Firi soro hə hwe na wobehunu! Hwe saa bobo yi so, 15 ntini a wo nsa nifa adua no, əbarima a wootete no ama wo ho no. 16 Wəatwa wo bobo no ato fam, ato mu ogya ama ahye; w'animka ma wo nkurəfōo ase tore. 17 Fa wo nsa kata əbarima a əwə wo nifa no so, onipa ba a wootete no ama wo ho no. 18 Afei yərentwe yen ho mfiri wo nkyen; kanyane yen, na yebəbə wo din. 19 Ao Otumfooo Awurade Onyankopon, gye yen bio, na ma w'anim nhyeren yen so, na wəagye yen nkwa.

81 Wode ma dwomkyerfōo se wənto se “gittit”

sankuo nne so. Asaf dwom. Monto ahurisie dwom mma Onyankopon yen ahoođen; mommo ose mma Yakob Onyankopon no! 2 Momma nnwom no so na monwoso akasae. Mommo sankuo ne benta dəeđe no. 3 Monhyēne mməntia əsrane foforo da no, ne

əsrane korokumatwa mu, yen Apontoa da no; 4 Yei ye Israelfoo ahyeđee, Yakob Onyankopon mmara. 5 Əntimiiđe se nhyeđee maa Yosef ebere a osore tiaa Misraim no, faako a yctee kasa a yente ase no. 6 Əka se, “Meyii adesoa no firii mo mmatire so, ne mo nsa firii adwumaden ho. 7 Mo ahohiahia mu, mofree me na meggee mo, meggee mo so wə aprannaa mu; me səo mo hwəee wə Meriba nsuo ho. 8 “Ao me nkurəfōo, montie me kəkəbə yi, Ao Israel, se mobetie me a! 9 Ənse se monya anyame foforo bi wə mo mu; ənse se mokoto ananafoo nyame. 10 Mene Awurade, mo Onyankopon a meyii mo firii Misraim asase so no. Mommue mo anom tetree na mehye mu ma. 11 “Nanso me nkurəfōo rentie me; Israel remmre ne ho ase mma me. 12 Enti meggyaa wən maa wən akomaden se wənye dees wəpə biara. 13 “Se me nkurəfōo tie me, na Israel nante m'akwan so a, 14 anka medi wən atamfōo so ama wən ntəm na mama me basa so atia wən a wəkyiri wən! 15 Wən a wətane Awurade no de suro bekoto no, na wən asotwe to rentwa da. 16 Nanso, wode atokoo mu atokoo papa bəma mo adi; mede əbotan mu woo bəma mo amee.”

82 Asaf dwom. Onyankopon di əhene wə əsoro asafo mu; əbu aten wə “anyame” mu. 2 “Wobəbə wən a wəntenee ho ban na woayē animhwə ama amumuyefoo akosi da ben? 3 Monka mməborəfōo ne nwisiaa asem mma wən; mommo ahiafōo ne wən a wəhye wən so yiedie ho ban. 4 Monnye əbređoo ne ohiani; monnye wən mfiri amumuyefoo nsam. 5 “Wənnim hwəe, na wənte hwəe ase. Wəkyinkyini wo esum mu; na asase fapem nyinaa woso. 6 ‘Mekaa se, ‘Moye “anyame”; mo nyinaa ye əsorosoroni no mma.’ 7 Nanso, mobewuwu se nnipa pe; na moahwe ase se sodifoo biara.” 8 Ao Onyankopon, sore na bəbu ewiase aten; efiri se amanaman nyinaa ye wo dea.

83 Asaf Dwom. Ao Onyankopon, ntəna hə komm; mmua w'ano, Ao Onyankopon, keka wo ho. 2 Hwe sđeē w'atamfōo keka wən ho fa, na wən a wəmpə w'asem nso ama wən tiri so. 3 Wəde anifire repam atia wo nkurəfōo wərepam atia wən a w'akoma da wən so no. 4 Wəka se, “Mommra na yense wən se əman, sđeē worenkae Israel din bio.” 5 Wode adwene korə bo pə; na wəpam tia wo, 6 Edom ntomadan ne Ismaelfoo, Moabfōo ne Hagarfōo, 7 Gebalfōo ne Amonfōo ne Amalekfōo, Filistifōo ne Tirofōo. 8 Asiria mpo akəka wən ho de wən ahoođen akohye Lot asefoo

dee mu kena. 9 Ye won seder woyee Midian seder woyee Sisera ne Yabin wo asubonten Kison ho no, 10 won a wossee wo En-Dor na wodanee nwira no. 11 Ye won atitire se Oreb ne Seeb, ne won mmapomma nyinaa se Seba ne Salmuna, 12 a wokaa se, "Momma yemfa Onyankopon adidibeaa nsase no." 13 Ao me Onyankopon, ye won se twahoframa mu mifuturo, se ntete a miframa bo guo. 14 Seder ogya hye kwaee, na ogyaframa so nkoko mu hye no no, 15 saa ara na fa w'ahum taa won na fa wo miframa a ano ye den no hunahuna won. 16 Ma animguasee nka won, na ama nnipa ape wo din akyiri ekwan, Ao Awurade. 17 Ma won anim ngu ase na won abasa mu ntu; ma wonwuwu wo animguasee mu. 18 Ma wonhunu se wo a wo din de Awurade no, wo nko ara ne Osorosoroni wo asase so nyinaa.

84 Wode ma dwomkyerfoo se wonto no wo gittit sankuo nne so. Kora mma dwom. Ao Asafo Awurade, w'atenee ho ye ahomeka! 2 Me kra pere, mpo eto piti, se obek奥 Awurade adih; m'akoma ne me honam team fré Onyankopon oteasefoo. 3 Mpo akasanioma anya fie, na asomfena nso anwono ne pirebuo, baabi a obehwane ne mma wo beaee bi a eben w'aforebukyia, Ao Asafo Awurade, me Jhene ne me Onyankopon. 4 Nhyira nka won a wote wo fie; na wokamfo wo din daa. 5 Nhyira nka won a wowa wo mu ahoden, na wode won akoma hye akwantuo ase kohwehwae wo. 6 Se wofa Baka Bonhwa no mu a, woma ho ye nsuwansuwa; osutabere nsuo nso de nhhyira pii kata asase no so. 7 Wok奥 no ahoden so bere nyinaa, kosi se won mu biara bepue Onyankopon anim wo Sion. 8 Ao Asafo Awurade, Onyankopon tie me mpaeebo; Ao Yakob Onyankopon, ye aso ma me. 9 Ao Onyankopon, hwé yen akokyem; fa ahummaboro hwé dee woasra no ngo no. 10 W'adih奥 da korø tena ye sene nnafua apem wo baabi foforo; mepe se meye opono ano hwefoo wo Onyankopon fie sene se metena amumuyefoo ntomadan mu. 11 Efiri se Awurade Onyankopon ye owia ne ekyem; Awurade hunu mmobø na ohye animuonyam; orempa ade pa biara nkame won a wotenee. 12 Ao Asafo Awurade, nhhyira nka onipa a ode ne ho to wo so.

85 Wode ma dwomkyerfoo. Kora mma dwom. Ao Awurade wohunuu w'asase mmobø; wode Yakob ahonyadec sane maa no. 2 Wode wo nkuroføo bøne kyee won na wokataa won nnebøne nyinaa so. 3 Wode

w'abofuo too nkyen na wodane firii w'abufuhye ho. 4 Sane gye yen bio, Ao Onyankopon, yen Gyefoo, na ma w'ani nnye yen ho. 5 Wo bo befu yen akosi daa anaa? W'abofuo beta so akø awoo ntoantoasoo nyinaa so anaa? 6 Worenhye yen den bio, na ama wo nkuroføo asepe won ho wo wo mu anaa? 7 Ao Awurade, kyere yen wo do a ensa da no, na ma yen wo nkwyagye no. 8 Metie dee Awurade Onyankopon beka. Ode asomdwoe hye ne nkuroføo, ahotefoo no bo, enti ense se wosane ko agyimisem ho. 9 Ampa ara, ne nkwyagye bene won a wosuro no, na n'animuonyam betena yen asase so. 10 Odø ne nokoredie behyia, na tenenee ne asomdwoe befe won ho won ho ano. 11 Nokoredie bepue afiri asase no so, na tenenee ahwe afiri soro. 12 Awurade bema yen dee eye ampa ara na yen asase bema ne nnøbaæ. 13 Tenenee di n'anim siesie ekwan ma n'anammontuo.

86 Dawid mpaeebo. Ao Awurade, tie me na gye me so, efiri se meye ohiani ne mmoborøni. 2 Bo me nkwa ho ban, efiri se mede me ho ama wo. Wone me Onyankopon, gye w'akoa a ode ne ho to wo so. 3 Ao Awurade, hunu me mmobø, na mesu fré wo daa nyinaa. 4 Ma w'akoa ani nnye, na wo Awurade, wo nkyen na mema me kra so ba. 5 Ao Awurade, woye, na wode bøne kyee, wowa øðø mmorosoø ma won a wøsu fré wo nyinaa. 6 Ao Awurade, tie me mpaeebo; tie me mmoboro su. 7 Mefre wo m'ahohia da mu, na wobegye me so. 8 Ao Awurade, onyame bi nni ho a ote se wo; na won nnwuma biara nto wo dee. 9 Ao Awurade, aman a woakyekyere nyinaa beba abesom wo wo w'anim; wøbeba abehye wo din animuonyam. 10 Woye kesee, na woye anwanwa nnwuma; wo nko ara ne Onyankopon. 11 Ao Awurade, kyere me w'akwan, na menante wo nokore mu; ma memfa m'akoma nyinaa mma wo na masuro wo din. 12 Mede m'akoma nyinaa meyi wo aye, Ao Awurade me Onyankopon na mahye wo din animuonyam daa nyinaa. 13 Efiri se, øðø a wode do me no so; woayi me afiri owuo amena mu tonn. **(Sheol h7585)** 14 Ao Onyankopon, ahomasoføo ato ahye me so; basabasayefoo kuo repø me akum me, nnipa a wømmifa wo nye hwhee no. 15 Nanso wo, Ao Awurade, woye mmoborøhunuføo ne øðomføo Onyankopon, wo bo kyere fu, na w'adøee ne wo nokore dooso. 16 Dane w'ani hwé me na dom me; fa w'ahoden ma w'akoa na gye w'afenaa babarima nkwa. 17 Ma me wo papayøe ho nsenkyerennøe, na m'atamfoo nhunu na

won anim ngu ase na wo Ao Awurade, wo na woaboa me akyekye me were.

87 Kora mma dwom. Awurade ato ne fapem wo bepo kronkron no so; **2** Awurade do Sion apono no sene Yakob atenaes nyinaa. **3** Wøka wo ho animuonyamsem Ao Onyankopøn kuropon: **4** “Mede Rahab ne Babilonia bøka won a wøye osetie ma me no ho, Filistia, Tiro ne Kus nso meka se, ‘Wøwoo yeinom wo Sion.’” **5** Ampa ara wøbekø wo Sion ho se, “Wøwoo yei ne øno wo ne mu, na Øsorosoroni no ankasa de no betim ho.” **6** Awurade betwøre wø nnipa dintwøre nwoma no mu se, “Wøwoo yei wo Sion.” **7** Na wøbøto dwom se, “Me nhini nyinaa wo wo mu.”

88 Kora mma dwom a wøde ma dwomkyerøfoo se wønto no “Mahalat Leannot” sankuo so. Esrahini Heman øhaw ne amanehunu dwom. Ao Awurade, me nkwegye Onyankopøn mesu wo w’anim adekyees ne adesaes. **2** Ma me mpaaebø nnuru w’anim; bre w’aso ase tie me sufre. **3** Øhaw ahye me kra ma na me nkwa rebøn owuo. (*Sheol h7585*) **4** Wøkan me fra won a wørekø damena mu; mete se obi a ønni ahødden. **5** Wøayi me asi nkyen wo awufoø mu, te se atøfoø a wødedø eda mu, won a wonkae won bio, na wonhwe won bio. **6** Woato me atwene damena ase tønn, wo esum kabii mu. **7** W’abofuhyeø aye duru wo me so; woama w’asorøkye nyinaa abu afa me so. **8** Woafa me nnamfonom a wøben me afiri me nkyen woama me ho aye won ahi. Woaka me ahye mu na mentumi nnwane; **9** awerchoø ama m’ani so aye kusu. Ao Awurade mesu fre wo da biara; metre me nsam kyere wo. **10** Wøye anwanwadee kyere awufoø ana? Won a wøawuwu no sore kamfo wo ana? **11** Wøka w’adøee ho asem wo eda mu ana, anaase wo nokore ho asem wo øsesø kurom? **12** Wøhunu w’anwanwadee wo beaæs a eha aduru sum, ana wo tenenee nnwuma wo awerøfirie asase so? **13** Nanso Ao Awurade, mesu fre wo se boa me; me mpaaebø duru w’anim adekyees mu. **14** Ao Awurade, aden nti na wopo me na wode w’anim hinta me? **15** Mahunu amane firi me mmofraase na maben owuo; w’ahunahuna ama mabre na mapa aba. **16** W’abofuhyeø abu afa me so; w’ahunahuna ase me. **17** Daa nyinaa wøtwa me ho hyia se nsuyire, na wøabø afa me so koraa. **18** Woafa m’ayønkoføø ne m’adøfoø afiri me nkyen ko; na esum aye m’adamfo breboø.

89 Esrahini Etan øhaw ne amanehunu dwom. Metø Awurade adøee ho dwom daa daa; mede m’ano

bøda wo nokoredie adi awøø ntoatoasoo nyinaa mu. **2** Møka se w’adøee no tim ho daa nyinaa, na watim wo nokoredie wo øsoro ho ankasa. **3** Wokaa se, “Me ne onipa a mayi no no aye apam; maka ntam akyere me øsomfoø Dawid. **4** ‘Møma w’ase atim ho daa na w’ahennwa nso atim wo awøø ntoantoasoo nyinaa mu.’” **5** Ao Awurade, øsorosoroføø kamfo w’anwanwadee, na wo nokoredie nso, wokamfo wo ahøtefoo asafo mu. **6** Na hwan na øne wo Awurade se wo øsoro ho? Hwan na øte se Awurade wo øsoro abødee mu? **7** Akronkronfoo agyinatufoø mu, wosuro Onyankopøn; wøde suro ma no sene won a wotwa ne ho hyia nyinaa. **8** Ao Otumfoo Awurade Onyankopøn, hwan na øte se woo? Ao Awurade wøye køsø na wo nokoredie atwa wo ho ahyia. **9** Wodi øpo a øreworo so so; n’asorøkye bobø kø øsoro a, wobøre no ase. **10** Wodwerø Rahab se atøfoø no mu baako; wode wo basa denden no bøø w’atamfoø pansameeø. **11** Øsoro wo wo, na asase nso wo wo; ewiase ne dee øwo mu nyinaa, wo na wohyeø aseø. **12** Wobøø atifi ne anafoø. Tabor ne Hermon de ahosepe to dwom ma wo din. **13** Tumi aye wo basa ma; wo nsam wo ahødden, wama wo nsa nifa so. **14** W’ahennwa no fapem ye tenenee ne atenentenenee; adøee ne nokoredie di w’anim. **15** Nhyira nka won a wøasua sedøe wøbo wo abødin, won a wønante w’anim hann no mu, Ao Awurade. **16** Wøgye won ani wo wo din mu da mu nyinaa; wødi ahurisie wo wo tenenee mu. **17** Wone won animuonyam ne ahødden, na w’adom enti yøye nkonomdifoø. **18** Ampa ara, yen banboø firi Awurade ho, na Israel Kronkronni no ama yen Øhene. **19** Eda bi wokasaa wo anisoadehunu mu, kyereø w’ahøtefoo se, “Madom økofoni bi ahødden; mapagya aberantee bi afiri nnipa no mu. **20** Mahunu Dawid, me øsomfoø; mede me ngo kronkron no asra no. **21** Me nsa bewowa no; ampa ara m’abasa behye no den. **22** Øtamfoø biara renhye no se øntua too; omumuyøfoo biara rentumi nhye ne so. **23** Medwøre n’atamfoø wo n’anim na mabobo n’ahohiahiafoø ahwe fam. **24** Me nokore adøee beka ne ho, na me din mu, wøbøma n’abøn so. **25** Metre n’ahye mu akøsi øpo so, na øde ne nsa nifa beto nsubøntene so. **26** Øbefre me aka se, ‘Wone m’agya, me Onyankopøn, me nkwegyeø botan.’ **27** Meyøe no m’abakan, asase so ahene nyinaa no mu økesøe. **28** Møma m’adøee a mewø ma no no atena ho daa, na apam a me ne no aye nso betena ho daa. **29** Møma n’ase atim afeboø, n’ahennwa nso betim ho

akosi se ɔsoro betwam. 30 “Se ne mmamarima po me mmara na se wɔanni m'ahyedee so, 31 se wɔbu m'ahyedee so na se wɔanni me ohye nsem so a, 32 eno dee, mede abaa bɛtwe wɔn aso wɔ wɔn bɔne ho na wɔn amumuyɛ nso mede mmaatwa atwe wɔn aso; 33 Nanso, merennyae m'adœe a meyɛ ma noo no na mɛkɔ so adi no nokore. 34 Meremmu m'apam no so na merensesa dee mede m'ano aka no. 35 Menam me din kronkron no so aka ntam preko, na merentwa Dawid atorɔ da. 36 Meremmu n'ase ntore da na n'ahennwa nso bɛtim wɔ m'anim te se owia; 37 ebetim hɔ daa te se ɔsrane, ɔdansefɔo nokwafoɔ a ɔwɔ ewiem no.” 38 Nanso woapo no, woapa n'akyi wo bo afu dee woasra no ngo no. 39 Woagu apam a wo ne wo ɔsomfoɔ pameeɛ no woagu n'ahenkyc ho fi wɔ mfuturo mu. 40 Woabubu n'afasuo nyinaa ama n'abandenden adane mmubuiɛ. 41 Wɔn a wɔtwam wɔ hɔ nyinaa fom no fa; na wayɛ aniwudee ama ne mfeʃoɔ. 42 Woama n'atamfoo nsa nifa so; ama wɔn nyinaa di ahurisie. 43 Woama n'akofena aye ɔkwa, na woannyina n'akyi wo ɔko mu. 44 Wode n'animuonyam aba awieeɛ na woato n'ahennwa atwene fam. 45 Woatwa ne mmerantebere nna so na wode animguaseeɛ ngugusoɔ akata ne so. 46 Ao Awurade, ɛnkɔsi da ben? Wode wo ho behinta afebɔɔ anaa? W'abofuhyeɛ bekɔ so adere akosi da ben? 47 Kae sèdeɛ me nkwa nna twam ntɛm so. Efiri se woabɔ yen nyinaa se adeeɛ a etwa mu ntɛm so! 48 Hwan na ɔbetena ase a ɔrenwu da? Anaase hwan na ɔbetumi agye ne ho afiri owuo tumi nsam? (Sheol h7585) 49 Ao Awurade, ehe na wo tete adœe kesee no wɔ, dee wofiri wo nokoredie mu de kaa ntam kyereɛ Dawid no? 50 Awurade kae sèdeɛ woadi wo ɔsomfoɔ ho fe ne sèdeɛ manya akoma ama amanaman no akutiabɔ. 51 Ao Awurade, akutiabɔ a w'atamfoo de adi few, de adi dee woasra no ngo no anammɔntuo biara ho few. 52 Ayeɛye nka Awurade daa!

90 Onyankopon onipa Mose mpaeɛbɔ. Awurade, wo na woayɛ yen tenabea awoo ntoatoasoɔ nyinaa mu. 2 Ansa na worebɛbɔ mmepo anaase worebeda asase ne ewiase adi no, na woyɛ Onyankopon firi mmeresanten kɔsi mmeresanten. 3 Woma adasamma sane dane mfuturo, ka se, “Ao adasamma, monsane nko mfuturo mu.” 4 Mfirimhyia apem ye w'ani so se da koro a abesene seesei, anaase anadwo mu dɔnhwerekakraa bi. 5 Wopra nnipa kɔ, wɔ owuo nna mu; wɔte se esere a afefɛ anɔpa, 6 efefɛ ye frɔmfrɔm anɔpa dee, nanso anwummere ɛwo na etwintwam. 7 Yeresa wɔ

w'abofuo ano na w'anibereɛ abo yen hu. 8 Wode yen amumuye asi w'anim, na yen kokoam bɔne da w'anim hann no mu. 9 Yen nna nyinaa twam wɔ w'abufuhyeɛ mu; na yede awerehoɔdie na ɛwie yen mfeɛ. 10 Yen nkwa nna si mfeɛ aduɔson, anaase aduɔwɔtwe, se yewɔ ahooden a; na emu ahohoahoadee ye ɔhaw ne awerehoɔ, na etwam ntɛm ntɛm, na yetu kɔ. 11 Hwan na ɔnim w'abofuo mu tumi? W'abofuhyeɛ ye keseɛ sèdeɛ wo ho suro teɛ. 12 Ma yenunu yen nna kan sèdeɛ etee, na yɛanya nyansa akoma. 13 Sane bra, Ao Awurade, ɛbekɔ so akosi da ben? Hunu w'asomfoo mmɔbɔ. 14 Ma w'adœe a ɛnsa da no mmeɛ yen adekyee mu, na yede anigyeɛ ato dwom adi ahurisie yen nna nyinaa mu. 15 Ma yen ani nnye nna bebree se nna dodoɔ a wode yen kɔɔ amanehunu mu no, se mfirimhyia dodoɔ a yehunu ateeteɛɛ no. 16 Ma w'asomfoo nhunu wo nneyeɛ na wɔn mma nhunu w'animuonyam. 17 Ma Awurade yen Onyankopon adom no ntena yen so; na yen nsa ano adwuma nye yie mma yen aane, yen nsa ano adwuma nye yie.

91 Deɛ ɔtɛ ɔsorosoroni no hintabea bɛhome wo Otumfoɔ no nwunu mu. 2 Mese Awurade se, “Woyɛ me dwanekɔbea ne m'bankɛsɛɛ, me Onyankopon a mewɔ wo mu ahotosoo.” 3 Ampa ara, ɔbegye wo afiri fidisumfoɔ afidie mu ne owuyadee mu. 4 ɔde ne ntakra bekata wo so; na ne ntaban ase na wobenya dwanekɔbea; ne nokore bɛye wo banbɔ ne wo kyɛm. 5 Worensuro anadwo mu ahunahuna, anaa bɛmma a etu awia, 6 anaa owuyadee a ɛba esum mu, anaa ɔyaredɔm a ɛsɛɛ owigiyinaeɛ. 7 Apem bɛtɔtɔ wo nkycɛn mu, na ɔpedu bɛtɔtɔ wo nifa, nanso, wo dee, crenka wo. 8 W'ani nko ara na wode behwe na woahunu nnebɔneyefoo asotwe. 9 Se wode ɔsorosoroni no ye wo tenabea, mpo Awurade a ɔyɛ me dwanekɔbea no a, 10 ɔhaw biara remma wo so, na amanehunu biara remmen wo ntomadan. 11 Efiri se ɔbehye n'abɔfɔa wəhwɛ wo so no abebɔ wo ho ban w'akwan nyinaa mu; 12 wɔde wɔn nsa bepagya wo, na wo nan rensunti ɔbɔɔ. 13 Wobetiatiagayata ne aprammire so, wobenante gyataburuwa ne ɔtweaseɛ so. 14 Awurade ka se, “Esiane se odo me enti, mɛgye no; mɛbɔ ne ho ban, efiri se ɔnim me din. 15 ɔbefre me, na mɛgye ne so; meka ne ho wɔ amanehunu mu, mɛgye no, na mahye no animuonyam. 16 Mɛma nkwa nna a ɛware amee no na makyere no me nkwyagyeɛ.”

92

Dwom a wôto no Homeda. *Σye se wôkamfo wo*
 Awurade na wôto dwom de hye wo animuonyam,
 Ao Osorosoroni, 2 na wopae mu ka w'adøes anøpa
 ne wo nokore anadwo, 3 wô ahoma edu sankuo so
 ne sankuten nnwom mu. 4 Ao Awurade, wo nneyøe
 ma m'ani gye; mede anigyeet beto dwom, wo nsa ano
 nnwuma enti. 5 Ao Awurade, wo nnwuma ye akøesø,
 na wo nyansa mu dø! 6 Ogyimifoo nnim na nkwaséaføo
 nte aseø, 7 amumuyefoo bényni se esere na abøneføo
 bøye frømfrøm deø, nanso wobesøe wøn pasaa. 8
 Na wo Awurade, woyø kësøe aføboø. 9 Ao Awurade
 ampa ara, w'atamføo bøyera; na wobehwete abøneføo
 nyinaa. 10 Woama me ahoøden te se økoø; woahwie
 ngohwam papø agu me so. 11 Mahunu m'atamføo
 nkoguo a wøadi, mate sèdes m'atamføo atirimuødenføo
 adwane afiri akono. 12 Ateneneefoo bøye frømm te
 se abedua, wøbenyini se Lebanon ntweneduro; 13
 deø waødua wø Awurade fie, wøbenyini frømfrøm
 wø yen Onyankopøn adihø hø. 14 Wøbekø so aso aba,
 onyinkyere mu mpo, wøbøye frømm se ahahammonø,
 15 de akyere se, “Awurade ye øteneneeni; øye me
 botan, na atirimuødensem biara nni ne mu.”

93

Awurade di øhene, wøde tumi ahentadeø ahyø
 no; wøde tumi ahentadeø ahyø Awurade na wøde
 ahoøden aye n'akodeø. Wøde ewiase atim hø pintinn;
 na wørentumi ntutu. 2 W'ahennwa tim hø firi tete;
 na wowø hø firi mmerøsanten. 3 Ao Awurade, øpo
 ama wøn ho so, øpo ama wøn nne so; øpo ama wøn
 asorøkye a øbo denden no so. 4 Woyø deø øwo tumi
 sene nsuo akøesø aprannaø, deø øwo tumi sene øpo
 nworosøø. Awurade a ote øsoro no ye kësøe. 5 Ao
 Awurade, wo nhyeøyeø gyina hø pintinn; kronkroneye
 hye wo fie animuonyam daa nyinaa.

94

Awurade, Onyankopøn a woto wereø, Onyankopøn
 a woto wereø, hyerø. 2 Søre, Ao wo a woyø asase
 so øtemmuøfoø, tua ahantanføoø ka sèdes øfata wøn. 3
 Ao Awurade, enkøsi da ben, amumuyefoo nnye wøn
 ani nkosi da ben? 4 Wøkasa ahantan so; ahohoahoa
 ahyø abøneføoø nyinaa ma. 5 Ao Awurade, wødwereø
 wo nkurøfoø; wøhyø w'agypadeø so. 6 Wøkunkumm
 akunafoø ne amanfrafoø; na wødi nwisiaa awu. 7
 Wøka se, “Awurade nhunu, Yakob Onyankopøn ayi
 n'ani.” 8 Monhwø yie, mo agyimifoo a mowø nnipa
 no mu; nkwaséaføo, da ben na mobehunu nyansa?
 9 Deø øboø aso no, ørente assem anaa? Deø øyeø ani
 no, ørenhunu adee anaa? 10 Deø øtenetene aman so

no rentwe aso anaa? Deø økyerkyerø onipa no nnim
 nyansa anaa? 11 Awurade nim onipa nsusuiø; onim
 se enkøsi hwhee. 12 Ao Awurade, nhyira ne onipa a
 wotenetene ne so, onipa a wokyerø no wo mmara
 no; 13 Woma wøn øhome firi amanehunu nna mu,
 køsi se wøbetu amena ama amumuyefoo. 14 Awurade
 rempo ne nkurøfoø; na ørennya n'agypadeø hø da. 15
 Atemmuø begyina teneneeyø so bio, na wøn a wøn
 akoma mu tec nyinaa bedi so. 16 Hwan na øbesøre atia
 amumuyefoo ama me? Hwan na øbesøre atia abøneføoø
 ama me? 17 Se Awurade ammoa me a, anka mekøø
 owuo kommyø mu ntøm so. 18 Eberø a mekaa se,
 “Menan rewatiri” no, Ao Awurade, wo dø no soø me
 mu. 19 Eberø a me dadwene døøso no, w'awerøkyekye
 maa me kra abotøyam. 20 Øhene a porøes ahyø no
 ma no ne wo wø ayønkøfa anaa? W'ani gye ahennie a
 eðe amanehunu ba ho anaa? 21 Awudifoo bø mu tia
 ateneneefoo na wøn a wødi bem no, wøbu wøn kumfø.
 22 Nanso Awurade ye m'aban; na me Onyankopøn aye
 øbotan a ne mu na menya ahintaeø. 23 Øbetua wøn
 nnebone no so ka na wøn amumuyø enti, wasøe wøn;
 Awurade yen Onyankopøn besøe wøn.

95

Mommra mma yento dwom wø anigyeø so
 mma Awurade; momma yemøø ose mma yen
 nkwegyø Botan no. 2 Momma yemøø aseda mmra
 n'anim, na yemøø ahoseøø nnwom mma no so. 3
 Efiri se, Awurade ye Onyankopøn kësøe, øhenkesøe wø
 anyame nyinaa so. 4 Ne nsam na asase mu nneøma
 nyinaa wø, na mmøø mpampam wø no. 5 Øpo wø no.
 Øno na øbøøø, na ne nsa na enwonoo asase kesee no. 6
 Mommra mma yenkoto nsom no. Momma yemøø
 nkotodwe wø Awurade yen Yøfoø no anim! 7 Øye yen
 Onyankopøn; yøye n'adidibea nnipa, ne nnwankuo a
 øhwe wøn so. Enneø, se mote ne nne a, 8 mommpirim
 mo akoma sèdes moyøø wø Meriba no, sèdes moyøø da
 no wø Masa, esere no so no, 9 Øhø no, mo mpamimføoø
 soø me hwøøø, a na wønim dee meyeø maa wøn. 10
 Me bo fuu saa nnipa no mføø aduanan na mekaa se,
 “Wøyeø nnipa a wøn akoma amane afiri me ho, na
 wøanhunu m'akwan.” 11 Eno enti mekaa ntam wø
 m'abufuo mu se, “Wørenhyene m'ahomegyøø mu da.”

96

Monto dwom foforø mma Awurade; asase nyinaa
 monto dwom mma Awurade. 2 Monto dwom
 mma Awurade, na monkamfo ne din; mompaø mu
 nka ne nkwegyøø no daa daa. 3 Monka n'animuonyam
 wø amanaman mu, monka n'anwanwadeø a wayø wø

nipa mu. 4 Awurade ye kese na ofata aye; ese se wosuro no sene anyame nyinaa. 5 Anyame a wowa aman fofor so ye ahoni bi kwa, nanso Awurade na obaa osoro. 6 Animuonyam ne kese w o n'anim; ahooen ne animuonyam wo ne kronkronbea ho. 7 Momfa mma Awurade, Ao amanaman mmusuakuo, momfa animuonyam ne tumi mma Awurade. 8 Momfa animuonyam ne din a efata mma Awurade; momfa aforebodee nhylene n'adiho ho. 9 Monsore Awurade wo ne kronkronye fefe mu; asase nyinaa momma mo ho mpopo wo n'anim. 10 Monka nkyere aman nyinaa se, "Awurade di obene." Wobaa asase atim ho pintinn na enhinhim; ope pepeye bebu nnipa aten. 11 Momma osorosoro ani nnye, na asase nni ahurisie; momma epo ne emu nneema nyinaa nworo; 12 momma mfu ne so nneema nyinaa mmo ose. Nnua a ewo kwaesem de ahosepe beto dwom; 13 wobeto dwom wo Awurade anim, efiri se oreba, oreba abebu asase no aten. Ode tenenee bebu ewiase aten na woabu nnipa nso aten wo ne nokore mu.

97 Awurade di obene, ma asase ani nnye; ma nsupo ahodoa nsepe won ho. 2 Omununkum ne esum kabii awta ne ho ahya; tenenee ne atentenenee ye n'ahennwa no fapem. 3 Ogya di n'anim na ehye n'atamfoo wo afanan nyinaa. 4 N'anyinam hran ewiase; asase ahunu, na ne ho popo. 5 Mmepo nane se nku wo Awurade anim, Awurade a asase nyinaa wo no no anim. 6 Osoro pae mu ka ne tenenee kyere na aman nyinaa hunu n'animuonyam. 7 Ahonisomfoo nyinaa anim agu ase, won a wode abosomhuhuo hoahoa won ho no, anyame nyinaa monsore no. 8 Sion te, na ne ho sepe no na Yuda nkuraase ani gye Ao Awurade, esiane w'atentenenee enti. 9 Wo, Ao Awurade ne Osorosoroni wo asase so nyinaa; woama wo so pa ara wo anyame nyinaa mu. 10 Ma won a wodaa Awurade no nkyiri bone, oba ne nkurofoo a woye nokwafao no ho ban na ogye won firi amumuyefoo nsam. 11 Hann to gu teneneefoo so na anigye ba won a won akoma mu tee so. 12 Momma mo ani nnye Awurade mu, mo teneneefoo nyinaa, na monkamfo ne din kronkron no.

98 Dwom. Monto dwom fofor mma Awurade, efiri se waye anwanwadee bebree; ne nsa nifa ne ne basa kronkron no anya nkwegye ama no. 2 Awurade ama wohunu ne nkwegye na wada ne tenenee adi akyere amanaman no. 3 Wakae n'adoe ne ne nokore

a odi akyere Israelfoo; asase ano nyinaa ahunu yen Onyankopon nkwegye. 4 Asase nyinaa momma ose mma Awurade, momfa nnwontoo nni ahurisie; 5 Momfa sankuo nto dwom mma Awurade, sankuo ne nnwontoo nnyegye, 6 momfa totorobento ne nnwennini mmem, nteam ahosepe so wo Awurade, yen obene no anim. 7 Epo ne aboedee a ewo mu nyinaa monworo so; asase ne won a wote sooo nyinaa. 8 Momma nsubontene mmem won nsam, mmepo nka mmom nto ahurisie dwom; 9 ma wonto dwom wo Awurade anim, efiri se oreba abebu ewiase aten. Ode tenenee bebu ewiase aten na odi pepeye abu nnipa aten.

99 Awurade di obene, momma amanaman no hmpopo; ote n'ahennwa so wo Kerubim ntam, ma asase nwoso. 2 Awurade a owo Sion ye kese; woama ne so wo amanaman nyinaa mu. 3 Ma wokamfo wo din a eso na eye nwanwa no. Oye kronkron. 4 Obene no ye kese, odo atentenenee, woama pepeye atim; waye dee eye na etene wo Yakob mu. 5 Momma Awurade, yen Onyankopon so na monsore no wo ne nan ntiasoo anim; oye kronkron. 6 Na Mose ne Aaron ka n'asafoo no ho, na Samuel ka won a wobaa ne din no ho; wofree Awurade, na ogyee won so. 7 Efiri omununkum dum mu kasa kyere won; wodaa mmara ne ahayedee a omaa won no so. 8 Ao Awurade, yen Onyankopon, wogye won so; woye bonefakyey Onyankopon maa Israel, nanso wotwee won aso wo won nnebone ho. 9 Momma Awurade yen Onyankopon so na monsore no wo ne bepo kronkron no so, na Awurade yen Onyankopon ye kronkron.

100 Ayeyie Dwom. Momma ose mma Awurade, asase nyinaa 2 Momfa ahosepe nsom Awurade; momfa anigye nnwom mmra n'anim. 3 Monhunu se Awurade ye Onyankopon; eno na eyee yen, na yeue ne dea; yeue ne nkurofoo ne n'adidibea nnwan. 4 Momfa aseda nhylene n'apono mu na momfa nkamfo nko n'adiho; momfa aseda mma no, na monkamfo ne din. 5 Awurade ye; na n'adoe wo ho daa; ne nokoredie kodusu awo o ntoatoasoo nyinaa so.

101 Dawid Dwom. Meto wo do ne wo tenenee ho dwom; Ao Awurade, meto ayeyie dwom ama wo. 2 Mehwe yie abu obra a elo tee. Daben na wobeba me nkyen? Mede akoma a afodie nni mu benante me fie. 3 Meremfa m'ani nsi adee a eyee tane biara so. Mekyiri nnipa a wonni gyidie; Me ne won nni hwee ye.

4 Nnipa a wən akoma ye kontonkyi remmen me; me ne bōne nni hwhee ye. 5 Obiara a ədi ne yonko ho nsekuro wo kokoam no, əno na mesee; dee əwə ahantan ani ne ahomasoo akoma, əno na merennyegye ne so. 6 M'ani bekə anokwafo a wəwə asase no soō no so na me ne wən atena; dee ne nanteε ho nni asem no, əno na əbesom me. 7 Dee əye ədaadaafə biara rentena me fie; dee ətwa nkontempo no rennyina m'anim. 8 Adekyees biara, mesee amumuyefo a wəwə asase yi so nyinaa; na mapam ədeboweyefo biara afiri Awurade kuropon mu.

102 Aberantee mməborəni mpaeεbo. Ebere a ne home te no na əka n'ahometesem kyere Awurade. Ao Awurade tie me mpaeεbo; na ma me mmoa ho sufre nnuru w'anim. 2 Mfa w'anim nhinta me ebere a mewə ahohiahia mu. Brə w'aso ase ma me; na se mesu mefrə wo a, gye me so ntəm. 3 Me nkwa nna reyera te se wisie; me nnompe hyehye te se egya. 4 M'akoma aboto na akusa se esere; na me kən nno aduane. 5 M'apinisie denden enti maka honam ne nnompe. 6 Mete se esere so patuo, te se əpatuo a əte mmubuiε mu. 7 Meda ho a, m'ani gu so; maye se anomaa bi a əno nko ara si ədan atifi. 8 Eda mu nyinaa m'atamfo bə me akutia. Wən a wədi me ho fe no bə me din de dome. 9 Mede nsə aye m'aduane na mede nisuo fra me nsuo mu 10 esiane w'abufuhyees denden no enti, woama me so, ayi me asi nkyen. 11 Me nkwa nna te se anwummere sunsum; na mekusa se esere. 12 Nanso, wo Awurade, woye əhene daa daa; na wo din a ahyeta no te hə daa awəo ntoatoasoo nyinaa mu. 13 Wobesore na woahunu Sion mməbo; berə aduru se wohunu no mməbo; ebere a wohyees no aso. 14 N'abo som bo ma w'asomfoo; ne mfuturo hye wən awerəhoo. 15 Amanaman no besuro Awurade din; asase so ahemfo nyinaa bədi w'animuonyam ni. 16 Awurade bəkyekyere Sion bio, na wapue wə n'animuonyam mu. 17 Əbətie mməborəfo a mpaeεbo; na əremmu n'ani ngu wən sufre so. 18 Montweres yei mma nkyirimma, sedee əbeyε a wən a wonnya nwoo wən bəkamfo Awurade; 19 "Awurade hwεe fam firi ne kronkronbea wo soro hə; əfiri soro hwεe asase, 20 sedee əbete nneduafə apinisie na wagyaa wən a wəabu wən kumfə no." 21 Enti, wəbəpae mu abə Awurade din wo Sion na woakamfo no wə Yerusalem, 22 ebere a amanaman ne ahennie ahodoo bəhyiam na wəasom Awurade. 23 Əmaa me yεe mmere wə ebere a merenyini. Ətwa me nkwa nna so. 24 Enti mekaa se,

"Ao me Onyankopən, mfa me nkə, wə me nkwa nna mfimfini; wo mfee wo hə daa kəduru awəo ntoatoasoo nyinaa mu. 25 Ahyeasε no, wotoo asase fapem, na əsoro ye wo nsa ano adwuma. 26 Ne nyinaa betwam, na wo dee, wobetene hə daa; wobetete te se atadeε. Wobesesa wən te se ntoma na wobetə wən agu. 27 Nanso, wote sedee wotε, na wo mfee to rentwa da. 28 W'asomfoo mma betena nkwa mu wo w'anim; na wən asefəo ase bətim wə w'anim."

103 Dawid dee. Ao me kra, kamfo Awurade; na me mu adee nyinaa nkamfo ne din kronkron no. 2 Ao me kra, kamfo Awurade, na mma wo were mfiri ne nneyεes pa nyinaa, 3 əno na əde wo mfomsoo nyinaa kye wən a əsa wo nyarewa nyinaa, 4 əgye wo nkwa firi damena mu na əde adəes ne mməborəhunu bə wo abotire, 5 əde nnepa ma wo se w'apedee na wo mmerantebere ye foforə se əkədeε. 6 Awurade ye adetenenee na əbu wən a wəhye wən so nyinaa atetenenee. 7 Əkyerεe Mose n'akwan, na əmaa Israelfoo hunuu ne nneyεe. 8 Mməborəhunufoo ne ədomfo ne Awurade, ne bo kyere fu na n'adəes dəəso. 9 Ərenkə so mma soboo, na ərennya yen ho menasepo nkəsi daa; 10 Ərenhwe yen bōne ne yen nni sedee əfata na ərentua yen nnebōne so ka sedee etεe. 11 Na sedee əsoro ne asase ntam ware no, saa ara na n'adəes so wə wən a wəsuro no so. 12 Sedee apuees ne atəes ntam ware no, saa ara na wama yen ne yen mmarato ntam kwan aware. 13 Sedee agya yam hyehye no ne mma ho no, saa ara na Awurade yam hyehye no ma wən a wəsuro no, 14 na ənim sedee wəyεe yen, əkəe se yεye mfuturo. 15 Ədasani dee, ne nna te se esere, əye frəmm se wiram nhwiren; 16 se mframa bə fa ne so a, na ənni hə, na ne sibea nnim no bio. 17 Nanso əfiri mimeresanten kəsi nnasanten Awurade adəes wə wən a wəsuro no so, na ne tenenee wə wən mma mma so, 18 wən a wədi n'apam no so na wəkae di ne mmara so. 19 Awurade asi n'ahennwa wə soro, na n'ahennie di adəes nyinaa so. 20 Monkamfo Awurade, mo a moye n'abəfəo, mo atumfo a moye n'ahyedee, mo a motie n'asem. 21 Monkamfo Awurade, əsoro asafo nyinaa, n'asomfoo a moye n'apədeε. 22 Monkamfo Awurade, ne nnwuma nyinaa dee əwə n'aheman mu nyinaa. Ao me əkra, kamfo Awurade!

104 Ao me əkra, kamfo Awurade! Ao Awurade me Onyankopən, woye əkəseε! Wəafira tumi ne animuonyam. 2 Əde hann akata ne ho se atadeε; otre

əsoro mu te se ntomadan, 3 na əde ne mpia mpunan sisi nsuo so. Əde omununkum ye ne teaseenam na əde nante mframna ntaban so. 4 Əsoma n'abəfəo se mframna, na əsoma n'asomfəo se ogyadere. 5 Əde asase asi ne fapem so na ərenhinhim da. 6 Wode ebunu kataa so se atadee na nsuo gyinaa mmepe no so. 7 Nanso w'animka maa nsuo no dwanees, w'aprannaa nnyegyee ma wodwanee; 8 Wōtenetenee faa mmepe so, kəo mmənhwa mu tənn, kəguu baabi a wode ama wən no. 9 Wotoohye a wərentumi ntra; na wəammekata asase so bio. 10 Əma nsuwa tene fa abon mu; etene fa mmepe ntam. 11 Əma wiram mmoa nyinaa nsuo nom; oma afunumu nsuo de kum wən sukom. 12 Ewiem nnomaa nwene wən pirebuo wə nsuo no ho; na wəto nnwom wə nnua no mman so. 13 Əfiri ne soro mpia mu to nsuo gugu mmepe so; Awurade nnwuma so aba mee asase. 14 Əma eserē fifiri ma anantwie, na əbəo nnua maa onipa se ənnua na emma aduane mfiri asase mu: 15 na onipa anya nsə ama n'akoma ato ne Yam, na onipa anya ngo ama n'anim ato so, na aduane nso akura onipa akoma. 16 Wəgugu Awurade nnua no so yie, Lebanon ntwenduro a əduae no. 17 Eso na nnomaa ye wən mpirebuo na asukənkən nso ye n'atenee wə pepeaa nnua no mu. 18 Mmepe atentene no ye wiram mpoŋkye dea; na abotan ye dwanekəbea ma amoakua. 19 Əsrane kyere əbere nkyekyemu, na owia nim əbere a əkətə. 20 Wode esum ba ma eye adesaee na kwaee mu mmoa nyinaa ko ahayo. 21 Gyata bobom pe wən ahabo wəhwehwə wən aduane firi Onyankopən ho. 22 Owia pue ma wəsane wən akyi; wəsane kədeda wən atuo mu. 23 Afei, onipa ko n'adwuma so koye adwuma ara kəsi anwummere. 24 Ao Awurade, wo nnwuma dəəso! Nyansa mu na woyee ne nyinaa; w'abədee ahye asase so ma. 25 Epo na eda ho tət̄rəe hahanaa yi, a abədee bebree a ənni ano, akesec ne nkewaahye no ma. 26 Eso na ahyc di akəneaba, na denkyemmirampon a woyee no di agoro. 27 Wən nyinaa hwə wo kwan se wobəma wən wən aduane wə əbere a eṣe mu. 28 Wodemə wən a, wotase; wobue wo nsam a, nnepa mee won. 29 Wode w'anim hinta wən a, wəbə hu; se wogye wən ahomes a, wəwuwu na wəsane ko mfuture mu. 30 Se wode wo Honhom no ma wən a na wəbə wən, na woye asase ani fofo. 31 Ma Awurade animuonyam ntēna ho daa; ma Awurade ani nnye ne nnwuma ho, 32 dee əhwe asase na əwosoo, na əde ne nsa ka mmepe a wisie firi mu ba. 33 Meto dwom ama Awurade me nkwa nna

nyinaa; se mete ase yi, meto ayeyie dwom ama me Onyankopən. 34 Əmma m'akoma mu mpaeəbə nso n'ani əbere a meregye m'ani wo Awurade mu yi. 35 Ma nnebəneyefoo nyera wə asase so; na amumuyefoo ase nhye. Ao me əkra, kamfo Awurade. Kamfo Awurade.

105 Eda Awurade ase na da ne keseye adi. Ma ewiase nyinaa nhunu dee waye. 2 Monto dwom mma no, monto ayeyie dwom mma no; monka n'anwanwadee no nyinaa. 3 Monhohoa mo ho wə ne din kronkron mu; momma wən a wəhwehwə Awurade no nnya akoma mu anigye. 4 Momma mo ani nna Awurade ne n'ahoden so; na monhwehwə n'anim əbere biara. 5 Monkae anwanwadee a waye ne nsenkyerennee, ne atemmua a əbuiə, 6 Ao Abraham mma, Onyankopən əsomfəo, Ao Yakob mma a wapa wən. 7 Əye Awurade, yen Onyankopən. N'ahennie da adi wə asase so nyinaa. 8 Əkae n'apam daa nyinaa, asem a ohye maa awoo ntoantoasoo apem no, 9 apam a əne Abraham yee no ntam a əka kyere Isak no. 10 Əhyee mu den maa Yakob se mmara, de maa Israel se apam a əbetena hə afəbəo. 11 Əkaa se, "Mede Kanaan asase no bəma wo se kyefə a əbeyə w'agypadee." 12 Əkaa yei əbere a na wənnəoso, ahəhokuo ketewa bi a wəwə Kanaan. 13 Wəfirii aman so kəo aman so; firii ahemman mu kəo ahemman mu. 14 Wamma obi anhye wən so; wən enti, əkaa ahene anim se: 15 "Mommfa mo nsa nka wən a masra wən ngo; na monnye m'adiyifoo bəne bi." 16 Əmaa ekəm baa asase no so na əsəee akwan a wəfa so nya wən aduane nyinaa; 17 na əsomaə əbarima bi dii wən anim, Yosef a wətən no se akoa no. 18 Wəde mpokyere guu ne nan, na wəde dadee nkənsənkənsən hyee ne kən, 19 kəsii se dee əhyee ho nkəm no baa mu, kəsii se Awurade asem no daa no adi se əye nokwafoo. 20 Afei, əhene no soma ma wəkogyaa no; aman no sodifoo gyaa no. 21 Əye no ne fiefo so wura, dee əwə nyinaa sodifo, 22 se ənkyere ne mmapəməma dee əpe na ənkyere ne mpanimfoo nyansa. 23 Afei, Israel kəo Misraim; Yakob kotenaa Ham asase so se ənanani. 24 Awurade maa ne nkurəfoo ase dəreee; əyee wən bebree dodo maa wən atamfoo, 25 wən a ədanee wən akoma se wəntane ne nkurəfoo na wəmpam n'asomfəo tiri so. 26 Əsomaə ne əsəomfəo Mose, ne Aaron a na wayi noo no. 27 Wəyee ne nsenkyerennee nwanwasoo wə wən mu, n'anwanwadee wə Ham asase so. 28 Əsomaə esum, na əmaa asase duruu sum efiri se na wəate n'asem no so atua. 29 Əmaa wən nsuo nyinaa danee mogya, nam

so kumm emu mpataa. **30** Mpatoro behyees asase no so ma, na wohyenee oman no sodifoo mpia mu. **31** Okasae, na nwansena bebree ne ntontom baa oman no mu baabiara. **32** Omaa won osuto danee ampariboo a anyinam nenam mu wo oman no nyinaa mu; **33** Oseee won bobo ne borodoma mnua na obubuu oman no so nnua pasaa. **34** Okasae, na ntutumme baez mmbe a wontumi nkan won; **35** wowe nhahammono biara a ewo won asase no so, na wodii won mfu so nnuane. **36** Afei okunkumm won asase so mmakan nyinaa, won mmarimaye mu aba a edi ekan nyinaa. **37** Oyii Israelfoo, a woso dwete ne sikakoko, firii won mmusuakuo mu a obiara ho anto kyima. **38** Misraim ani gyee ebera a wokoe, efiri se na Israelfoo ho hu ato won so. **39** Otre omununkum mu kataa won so, na ode ogya maa won, se enye hann anadwo. **40** Wobisae, na obre won mmoko. Omaa osoro aduane mee won. **41** Obuee obotan mu maa nsuo firii mu baec; na etenee wo esere no so se asubonent. **42** Okaae ne bohye kronkron bi a ohyee ne osomfo Abraham no. **43** Oyii ne nkurofoo maa won ani gyee. Won a wapa won no dii ahurisie; **44** ode amanaman no nsase maa won, na dee ebinom abre anya no beyee won agyapadee **45** na wolahwe n'ahyedee adi ne mmara so. Monyi Awurade aye.

106 Monkamfo Awurade! Monna Awurade ase na oye; na n'addee wo ho daa. **2** Hwan na obetumi aka nneema akese a Awurade aye? Anaase obetumi aka ne nkamfo awie? **3** Nhyira nka won a woko so bu atetenenee, na daa woye dee eye. **4** Ao Awurade, se wohunu wo nkurofoo mmoboo a kae me. Se wogye won nkwa a, boa me, **5** na manya won a wapa won no yiedie mu kyefa, na manya wo manfo anigye no mu kyefa na me ne w'agyapadee no abo mu de nkamfo ama wo. **6** Yeayé bone sedee yen nananom yees no; yeayé mfomsoo na yeadi atirimuodensem. **7** Ebera a yen nananom wo Misraim no, woannwene wo nsenkyerennet ho; wankae w'addee bebrebe no, na wotee atua wo Epoo Koko no ho. **8** Nanso, ne din enti ogyee won nkwa, sedee obeda ne tumi kesee no adi. **9** Oteaa Epoo Koko no ma ewee; ode won faa abunu mu te se esere so. **10** Ogyee won firii otamfo no nsam; dee otane won nsam na oyii won firii. **11** Nsuo kataa won atamfo so; na obaako mpo annya nkwa. **12** Afei wogye ne bohye no dii na wotoo n'ayeyie dwom. **13** Nanso, ntet so, won were firii dee waye na woantwen n'agynatuo. **14** Akonnó behyees won mu wo esere so

ho, na wo asase paradada no so, woso Onyankopon hwesee, **15** enti omaa won dee wobisae, nanso, ode ofon yadee baa won so. **16** Na nsraban mu ho won ani beree Mose ne Aaron a Awurade ate ne ho no. **17** Asase mu buee na emenee Datian na esiee Abiram asafo no. **18** Egya too won akyidifo no mu; ogyaframa hyee amumuyefo no. **19** Wayee nantwie ba wo Horeb na wokotoo ohoni a wode fagudee aye. **20** Wosesaa won Animuonyam. Wode nantwinini, a owe esere nsesodee. **21** Won were firii Onyankopon a ogye won nkwa, dee oye nneema akese wo Misraim no, **22** nsenkyerennet a oye wo Ham asase so ne nneema a eye hu wo Epoo Koko ho no. **23** Enti okaa se obesee won, nanso Mose a oye dee wapa noo no sore gyinaa Onyankopon ne nnipa no ntam; osree no, dwodwoo n'abufuo no ano sedee orensee won. **24** Afei, won ani ansa asase fefe no; na woannye ne bohye anni. **25** Wonwiinwii wo won ntomadan mu na woannye osetie amma Awurade. **26** Enti omaa ne nsa so kaa ntam kyere won se obema won atoto wo esere no so, **27** obema won asefo atoto wo amanaman mu na wabo won ahwete nsase nyinaa so. **28** Wode won ho bao Baal-peor ho na wodii aforebodee a wode ama anyame a wanni nkwa; **29** wode won atirimuodensem hyee Awurade abufuo na oyaredom sii won mu. **30** Na Pinehas sore dii agyinamu, na Awurade sii oyaredom no ano. **31** Wode yei yee tenenee maa Pinehas wo awoo ntoatoaso a enni awiee a ebeba no mu. **32** Meriba nsuo ho nso, wohye Awurade abufuo, na won enti, shaw baa Mose so, **33** efiri se wotee Onyankopon Honhom anim atua, na asem a wannwene ho firii Mose anomu. **34** Wansse nnipa no sedee Awurade hyee won no, **35** nanso wode won ho frafraa amanaman no yee nneema a woye no bi. **36** Wosomm won ahoni na ebeyee afidie maa won. **37** Wode won mmamarima ne won mmammaa bao afodee maa abosom. **38** Wokaa mogya a edi bem guie; won mmamarima ne won mmammaa mogya a wode bao afodee maa Kanaan ahoni no maa asase no ho guu fi. **39** Wode dee woyees no guu won ankasa ho fi; wonam dee woyees no so bao adwaman. **40** Enti, Awurade bo fuu ne nkurofoo; na skyirii n'agyapadee. **41** Odanee won maa amanaman no, na won atamfo dii won so. **42** Won atamfo hyee won so na wokaa won hyee won tumi ase. **43** Mpen bebree, Awurade gyee won, nanso woko so tee atua na wosse wo won bone mu. **44** Nanso oshunuu won ahohiahia ebera a wosu free noo no; **45** Won enti, okae

n'apam no na əfirii n'adœes kësæe no mu hunuu wən mməbə. **46** Əmaa sodifo a wəafa wən nnommum no nyaa ahumməbora maa wən. **47** Gye yən, Ao Awurade yen nkwegye Onyankopən, na boaboa yən ano firi amanaman so, na yeeda wo din kronkron no ase, na yede nkamfo ahye wo animuonyam. **48** Ayeyie nka Awurade, Israel Onyankopən, emfiri mmeresanten nkosi nnasanten. Momma nnipa no nyinaa nka se, "Amen!" Monkamfo Awurade.

107 Monna Awurade ase na ɔye; na n'adœes wə ho daa. **2** Momma wən a Awurade agye wən nka saa, wən a wagye wən afiri otamfoo nsam no, **3** wən a əboaboa wən ano firii nsase so no, əfiri apuees kəsi atœes, atifi kosi anafoo. **4** Ebinom kyinkyinii wə nsase paradada so, a wəanhunu ekwan anko kuropən no mu, baabi a wəbətumi anya atenae. **5** Əkəm ne sukəm dee wən na wətotəo baha. **6** Afei wəsu frē Awurade wə wən amanehunu mu, na ɔgyee wən firii wən ahohiahia mu. **7** Əde wən faa ekwan tee so baa kuropən a wətumi tena mu no mu. **8** Momma wənna Awurade ase, n'adœes a ensa da ho ne n'anwanwadee a ɔye ma nnipa. **9** Əma wən a sukəm de wən nsuo na əde nnepa hye wən a ekəm de wən ma. **10** Ebinom tenaa esum ne awerəho mu, nneduafoo a wəde dadee nkənsənkənsən agu wən, **11** əfiri se, wətee Onyankopən nsem ho atua na wəbuu Əsorosoroni no agyinatu animtiaa. **12** Enti ɔgyaa wən maa adwumaden; wəsuntisuntiis na wəannya əboafoo. **13** Afei, wəsu frē Awurade wə wən amanehunu mu, na ɔgyee wən firii wən ahohiahia mu. **14** ɔyi wən firii esum ne awerəho mu na əbubuu wən nkənsənkənsən mu. **15** Momma wənna Awurade ase, n'adœes a ensa da ho ne n'anwanwadee a ɔye ma nnipa. **16** Əbubu kəbere mfrafraes apono na ətwitwa nnadeban mu. **17** Ebinom bəyee nkwasəafoo, wən atuatee enti na wəhunuu amane, wən nnebəne enti. **18** Wəkyirii aduane nyinaa na wətwe bənee owuo əpono ano. **19** Afei, wəsu frē Awurade, wən amanehunu mu na ɔgyee wən firii wən ahohiahia mu. **20** Əsoma a n'asem na əsaa wən yadee; na ɔgyee wən firii əda mu. **21** Momma wənna Awurade ase, n'adœes a ensa da ho ne n'anwanwadee a ɔye ma nnipa. **22** Momma wəməma aseda afodee na wəmfa ahurisie nnwom nka ne nnwuma ho asem. **23** Ebinom tenaa ahyen mu wə əpo so; wəye adwadifoo wə nsuo akəsəe so. **24** Wəhunuu Awurade nnwuma, n'anwanwadee a əwo ebunu mu. **25** Əkasæe maa ahum tui na əkukuruu asorəkye. **26**

Wəpagya kəo sorosoro na wəsiane kəo ebunu mu tənn; wən amanehunu mu no wən bo tui. **27** Wəkyim totəo ntintan se asabofoo; na wənhunu dee wənnye bio. **28** Afei, wəsu frē Awurade, wən amanehunu mu, na ɔgyee wən firii wən ahohiahia mu. **29** Əmaa ahum no yee dinn; əpo so asorəkye ano bress ase. **30** Wən ani gyees əberəe a eyee dinn no, na əkyerəe wən ekwan de wən kədürüu gyinabea a wəpə. **31** Momma wənna Awurade ase, n'adœes a ensa da ho ne n'anwanwadee a ɔye ma nnipa. **32** Wəməma ne so wə asafo no mu na wənkamfo no wə mpanimfo o nhyiamu ase. **33** Ədanee nsubəntene maa no yee esere, asutene yee asase wesee, **34** na asaseberee danee nkyenenkyene, wən a wəte asase no so amumuyə enti. **35** Ədanee esere so maa no yee nswansuwa na nkyekyerə yee se asutene anamnu; **36** Əhə na əde wən a ekəm de wən kəsoee, na wəkyekyeree kuropən tenaa mu. **37** Wəyee mfuo ne bobə nturo na əmaa wən nnəbaes bebree. **38** Əhyiraa wən na wən ase dəreee. Wamma wən ayəmmoa dodo so anhwan. **39** Afei wən dodo so hwanees na nhyesoo, amanehunu ne awerəho bress wən ase; **40** əde əbu aberempən animtiaa no ma wəkyinkyinii asase bonini a ekwan nni hə so. **41** Nanso, əpagyaa ahiafoo firii wən ahohia mu na əmaa wən mmusua dəree se nnwankuo. **42** Ateneneefoo behunu ama wən ani gye, nanso amumuyəfəo nyinaa bəmua wən ano. **43** Momma dee ɔye onyansafoo no mmu yeinom, na ənnwene Awurade adœes kesee no ho.

108 Dawid dwom. Ao Onyankopən, m'akoma ato me Yam; mede me kra nyinaa bəto w'ayeyie dwom. **2** Monyane, sankuo ne bənta! Menyane anəpahema. **3** Ao Awurade, mekamfo wo wə aman no mu; meto wo ho dwom wə nnipa no mu. **4** W'adœes so, əkorən sene əsoro; wo nokoredie duru ewiem. **5** Ao Onyankopən, əse se wəma wo so tra əsoro, na ama w'animuonyam aba asase nyinaa so. **6** Fa wo nsa nifa gye yən na boa yən, na ama wən a wodo wən no anya nkwa. **7** Onyankopən akasa afiri ne kronkronbea se, "Nkonim mu na məkye Sekem mu na masusu Sukot Bənhwa. **8** Gilead yə me dea; Manase nso saa ara; Efraim yə me dadee kye, Yuda yə m'ahempoma. **9** Moab yə me dwaresen, Edom so na meto me mpaboa guo; Filistia so na mebə ose." **10** Hwan na əde me bəko kuropən a wəabo ho ban no mu? Hwan na əbedi m'anim aks Edom? **11** Ao Onyankopən, enyə wo na woapo yən? Wo ne yən nsraadom renkə əsa bio anaa?

12 Boa yen tia ṣtamfoo no, na ḥadasani mmoa nka hwee. **13** Onyankopon wɔ yen afa yi, yebedi nkonom, na ḥebetiatia yen atamfoo so.

109 Wode ma dwomkyerefoo no. Dawid dwom. Ao

Onyankopon a mekamfo woɔ, mmua w'ano, **2** na amumuyefoo ne nkontompofoo atu wɔn ano agu me so; wode atoro tekremia akasa atia me. **3** Wode nitanseм atwa me ho ahyia na wɔto hye me so a menkaa wɔn. **4** Wɔka nsem to me so de tua me nnamfoye so ka, nanso meye obi a ɔpe mpaeɛbɔ. **5** Wode bɔne tua me papaye so ka, na wode ḥtan tua me nnamfoye so ka. **6** Ma onipa bɔne bi nsore ntia no; na Satan nnyina ne nsa nifa so. **7** Wadi n'asem a, ma ɔnni fɔ, na ne mpaeɛbɔ mmu no kumfɔ. **8** Ma ne nkwa nna nyɛ kakraa bi; na ɔfɔfɔrɔ nsi n'anā mu se ɔkandifoo. **9** Ma ne mma nyɛ nwisiaa na ne yere nyɛ okunafoo. **10** Ma ne mma nkyinkyini nsresre adee; ma wɔmpam wɔn mfiri wɔn afie a abubuo no mu. **11** Ma ɔdefirifoo bi mfa dee ɔwɔ nyinaa; na amanfrafoo mfom n'adwuma so aba. **12** Mma obiara nhunu no mmɔbɔ Mma obiara nhunu ne nwisiaa nso mmɔbɔ. **13** Ma n'ase nhye, na wɔn din nyera wɔ awɔ ntoatoasoo a ɛreba no mu. **14** Ma wonkae n'agyanom nnebɔne wɔ Awurade anim; na ne maame bɔne no ntena hɔ daa. **15** Wɔn bɔne nyinaa nka Awurade anim, na wɔrankae wɔn bio wɔ asase so. **16** Efiri se wannwene da se ɔbeyɛ adoee, na mmom ḥtaa ahiafɔɔ mmɔborɔfoo ne wɔn a wɔn were ahoo de kɔo owuo mu. **17** N'ani gyee se ɔbedome enti nname mmra ne so; wampɛ se ɔbehyira enti nhyira mmo no. **18** ɔhyɛe nname se atadee; enonom kɔo ne onipadua mu se nsuo, ne ne nnompe mu se ngo. **19** Ma enyɛ se atadee a ɛkyekyere ne ho, ne abɔsoo a ɛbɔ no daa. **20** Ma yei nyɛ Awurade akatua a ɔde ma me kwaadubɔfoo, wɔn a wɔka nsem̄m̄one fa me ho no. **21** Nanso, wo Ao Asafo Awurade, wo din enti, wo ne me nni no yie; firi w'adoee mu gye me. **22** Efiri se meye ohiani ne dee onnibie, na m'akoma ato baha wɔ me mu. **23** Metwam se anwummere sunsumma; wɔwoso me kyene se ntutumme. **24** Abuadadie ama me kotodwe mu agogo; mafɔn na ama aka me nnompe. **25** Mayɛ aseredee ama wɔn a wɔbɔ me sobɔɔ; se wohunu me a, wɔwoso wɔn ti. **26** Boa me, Ao Awurade me Onyankopon; gye me sedee w'adoee tee. **27** Ma wɔnhunu se eyɛ wo nsa, na wo na woayɛ, Ao Awurade. **28** Wobedome, nanso wobehyira; se wɔto hye me so a, wɔn anim begu ase, nanso wo ɔsomfoo ani begye. **29** Animguasee bedura

m'atamfoo ho; na akyekyere wɔn ho se atadee. **30** Mede m'ano bema Awurade so aye no kese; mekamfo no wɔ nnipadom mu. **31** Efiri se, ɔgyina onnibie nsa nifa so se ɔbegye no nkwa afiri wɔn a wɔbu no kumfɔ nsam.

110 Dawid dwom. Awurade ka kyere me Wura

se, "Tena me nifa so kɔsi se mede w'atamfoo beye wo nan ntiasoo." **2** Awurade bɛtre w'ahempoma denden mu afiri Sion; na wobedi ɔhene wɔ w'atamfoo so. **3** W'akodom beyi wɔn akoma mu ɛda a wobekɔ sa. Tumi kronkron beye w'aduradee na wo mmabunu beba wo nkyen sedee bosuo gugu anɔpahema. **4** Awurade aka ntam na ɔrensesa n'adwene: "Woyɛ daapem ɔsɔfɔ te se Melkisedek seso." **5** Awurade wɔ wo nifa so; ɔbedwore ahemfo wɔ n'abufuhyees da no. **6** ɔbebu amanaman aten aboaboa afunu ano; na wadwore sodifoo a wɔwɔ asase so nyinaa. **7** ɔbenom asuwa a ɛda ɛkwan nkyen mu nsuo enti ɔbedi nkonom. ɔhene no benom asuwa a ɛda kwankyɛn mu nsuo, na wanya ahoɔden, na wagyina nkonomdie mu.

111 Monkamfo Awurade! Mefiri m'akoma nyinaa

mu ama Awurade so wɔ ateneneefoo adwabo ne asafo no mu. **2** Awurade nnwuma ye kese; wɔn a wɔn ani gye ho nyinaa susu ho. **3** Ne nnwuma ye tumi ne aniuonyam, na ne tenenee wɔ hɔ daa. **4** ɔma yekae n'anwanwadee; Awurade ye ɔdomfoo ne mmɔborɔhunufoo. **5** ɔma wɔn a wosuro no no aduane; okae n'apam no daa. **6** Wakyerɛ ne nkurafuu tumi a ɛwɔ ne nnwuma mu, se ɔde aman afoforo nsase ama wɔn. **7** Ne nsa ano nnwuma ye nokore na etene; n'ahyedee nyinaa mu wɔ ahotosoo. **8** Etim hɔ daa daa, nokore ne tenenee mu na ɔyeeɛ. **9** ɔde ɔgyeeɛ maa ne nkurofɔɔ; ɔde n'apam sii hɔ afebɔɔ, ne din ye kronkron na eyɛ hu. **10** Awurade suro ye nyansa mfitiasee; wɔn a wɔdi n'ahyedee so nyinaa wɔ nhunumu pa. ɔno na daa ayeyie wɔ no.

112 Monkamfo Awurade. Nhyira nka onipa a ɔsuro

Awurade na ɔnya n'ahyedee mu anigyeɛ pii. **2** Ne mma beye atumfoo wɔ asase no so; teneneefoo awɔ ntoatoasoo benya nhyira. **3** Ahonya ne sika wɔ ne fie, na ne tenenee tena hɔ daa. **4** Esum mu mpo hann pue ma nnipa a wɔtene, ma ɔdomfoo, mmɔborɔhunufoo ne ɔnokwafo. **5** Yiedie bɛba dee ne tirim ye mmre na ɔde fɛm kwa. Yiedie bɛba dee ɔde atenenee ye ne nneɛma so. **6** Ampa ara, ɔrenhinhim da biara da; wobekae onipa tenenee daa. **7** ɔte asem̄m̄one a,

ɛmmɔ ne hu; n'akoma atim wɔ Awurade mu ahotosoo mu. 8 N'akoma wɔ banbɔ, na ɔnsuro; awiees no, əde nkonomdie bɛhyia n'atamfoo. 9 Əto n'akyedee pete aman so ma ahiafoo, ne tenenee wɔ hɔ daa; wobækæ wɔn daa na wɔahye wɔn animuonyam. 10 Omumuyefoo bɛhunu ama aye no yea, əbtwere ne se na wafɔn; omumuyefoo tirimpɔ bɛye kwa.

113 Monkamfo Awurade. Ao, mo Awurade asomfoo, monkamfo no, monkamfo Awurade din. 2 Momma wɔnkamfo Awurade din, seesei ne daa nyinaa.

3 Efiri baabi a owia pue kɔsi faako a ɔkɔtɔ, ma wonkamfo Awurade din. 4 Waama Awurade so aman nyinaa so, n'animuonyam tra əsorosoro. 5 Hwan na əte se Awurade yen Onyankopɔn, ɔbaako no a ɔdi əhene wɔ əsorosoro, 6 əno na əbɔ ne mu ase hwe əsorosoro ne asase. 7 ɔma ahiafoo so firi mfuturo mu na ɔpagya onnibie firi nso sie so; 8 əde wɔn tena mmapɔmμa mu, wɔn nkurofɔo mmapɔmμa mu. 9 Əbɔ obonini atenasee wɔ ne fie se əbaatan a n'ani gyee. Monkamfo Awurade.

114 Ebere a Israelfoo firii Misraim, na Yakob fiefoo firii ananafo a asase so no, 2 Yuda bɛyeɛ Awurade kronkronbea na Israel bɛyeɛ n'ahemman. 3 Əpo no huruiɛ na edwaneeɛ, Yordan sanee n'akyi; 4 Mmepo hurihuri se nnwennini nkokoɔ nso hurihuri se nnwammaa. 5 Ədeen na əbaeɛ, Ao əpo, na wodwaneeɛ, Ao Yordan, na wosanee w'akyi, 6 mo mmepo, na mohurihuri se nnwennini, na mo nkokoɔ, mohurihuri se nnwammaa? 7 Asase, ma wo ho mpopo wɔ Awurade anim, wɔ Yakob Onyankopɔn anim, 8 əno na əmaa əbotan no danee asubura, na abotan a ɛye den danee nsuwa nsuwa no.

115 Enye yen, Ao Awurade, enye yen na wo din na animuonyam nka, w'adœe ne wo nokoredie enti. 2 Aden enti na aman no bisa se, "Wɔn Onyankopɔn wɔ he?" 3 Yen Onyankopɔn wɔ əsoro; dee ope biara na əye. 4 Nanso wɔn ahoni ye dwete ne sikakɔkɔ a wɔde onipa nsa na aye. 5 Wɔwɔ ano, nanso wontumi nkasa; wɔwɔ ani, nanso wonhunu adee. 6 Wɔwɔ aso, nanso wɔnte asem; wɔwɔ hwene, nanso wɔnte hwa. 7 Wɔwɔ nsa, nanso wɔnte nka; Wɔwɔ nan, nanso wɔnnante. Wɔntumi mma nnyegyeeɛ bi mfiri wɔn mene mu. 8 Wɔn a wɔyeɛ ahoni no bɛye se wɔn ara, saa ara na wɔn a wɔde wɔn ho to wɔn so no bɛye. 9 Ao Israelfoo, momfa mo ho nto Awurade so, əye mo əboafoo ne kyem. 10 Ao Aaron fie, momfa mo ho nto Awurade so,

əye mo əboafoo ne kyem. 11 Mo a mosuro no, momfa mo ho nto Awurade so, əye mo əboafoo ne kyem. 12 Awurade kae yen na əbəhyira yen: Əbəhyira Israel fie, əbəhyira Aaron fie 13 Əbəhyira wɔn a wɔsuro Awurade, nkumaa ne akese nyinaa. 14 Awurade mma w'ase nnɔrɛ, wo ne wo mma. 15 Awurade nhiyira wo, əsoro ne asase Үefoo no. 16 Əsorosoro ye Awurade dea, nanso asase dee, əde ama onipa. 17 Enye awufoo na wɔkamfo Awurade, wɔn a wəkɔ fam dinn no rentumi nkamfo Awurade. 18 Yen na yema Awurade so enne ne daa nyinaa. Monkamfo Awurade.

116 Medo Awurade efiri se, ətee me nne. Ətee me mməborɔhunu su. 2 Esiane se əbreɛ n'aso maa me enti, mɛfrɛ no wɔ ebere a mete ase yi. 3 Owuo nhoma kyekyereɛ me, əda ho ahometee baa me so, əhaw ne awerɛho hyeɛ me so. (Sheol h7585) 4 Afei mebɔɔ Awurade din kaa se, "Ao Awurade, gye me nkwa!" 5 Awurade ye ədomfoo ne əteneneeni; ayamhyehyeɛ ahye yen Onyankopɔn ma. 6 Awurade bɔ əwemfoo ho ban; ebere a mewɔ ahohiahia mu no, əgyee me. 7 Nya abotɔyam bio, Ao me kra, efiri se Awurade ne wo adi no yie. 8 Na wo, Ao Awurade, woagye me kra afiri owuo mu; woamma m'ani amporo nisuo, na woamma me nan ansunti, 9 se əmenante Awurade anim wɔ ateasefoo asase so. 10 Megye dii; əno enti mekaa se, "Mewɔ ahohiahia keseɛ mu." 11 Na m'abasamtuo mu, mekaa se, "Nnipa nyinaa ye atorofoo." 12 Ədeen na metumi de atua Awurade ka wɔ ne papa a waye ama me nyinaa? 13 Mɛma nkwyagyeɛ kuruwa no so na mabɔ Awurade din. 14 Medi əbɔ a mahye Awurade no nyinaa so wɔ ne nkurofoo nyinaa anim. 15 N'ahotefoo wuo ye abooden wɔ Awurade ani so. 16 Ao Awurade, ampa arameye wo əsomfoo; meye wo əsomfoo, w'afena babarima; wayi me afiri me mpokyere mu. 17 Medi aseda afidœe ama wo na mabɔ Awurade din. 18 Medi me bɔ a mahye Awurade no so wɔ ne nkurofoo nyinaa anim, 19 wɔ adiho a ewɔ Awurade fie wɔ wo mfimfini, Ao Yerusalem. Monkamfo Awurade.

117 Aman nyinaa, monkamfo Awurade; mo nnipa nyinaa, momma ne din so. 2 N'adœe so wɔ yen so, na Awurade nokore wɔ hɔ daa. Monkamfo Awurade.

118 Monna Awurade ase efiri se əye, na n'adœe wɔ hɔ daa. 2 Momma Israel nka se, "N'adœe wɔ hɔ daa." 3 Momma Aaron fie nka se, "N'adœe wɔ hɔ daa." 4 Momma wɔn a wɔsuro Awurade nka se, "N'adœe

wō ho daa.” 5 M’ahohiahia mu, mesu frēe Awurade; ḥgyee me so, na ḥma me dee me ho. 6 Awurade ne me ḥboafō; enti merensuro. Edeen na onipa bētumi aye me? 7 Awurade ne me wō ho; ḥye me ḥboafō. Mede nkonomidie bēhwē m’atamfō. 8 Ḫye se yebēhinta wo Awurade mu sene se yede yen ho beto onipa so. 9 Ḫye se yebēhinta Awurade mu sene se yede yen ho beto mmāpomma so. 10 Amanaman no nyinaa twaa me ho hyiae, nanso Awurade din mu metwitwaa wōn guie. 11 Wōtwa me ho hyiae wo baabiara, nanso Awurade din mu, metwitwaa wōn guie. 12 Wōkyere guu me so se nwowa, nanso wōhyee ntēm so se nkasee a ogya ato mu; Awurade din mu metwitwaa wōn guie. 13 Wōsum me kōo m’akyi a anka mereyé ahwe ase, nanso Awurade boaa me. 14 Awurade ye m’ahōoden ne me dwom; waye me nkwyagye. 15 Osebō ne nkonomidie gyegye wō ateneneefō ntomadan mu se, “Awurade nsa nifa aye nneema akese! 16 Wōapagyā Awurade nsa nifa so; Awurade nsa nifa aye nneema akese!” 17 Merenwu, mmom metena ase na mapae mu aka dee Awurade aye. 18 Awurade atwe m’aso denden, nanso ḥnyaa me mmaa owuo. 19 Bue tenenee apono ma me; na mehyene mu na mede aseda ama Awurade. 20 Awurade epono nie; ēho na ateneneefō befa ahylene mu. 21 Mēda wo ase efiri se wogye me so; na woaye me nkwyagye. 22 Ḫbooo a adansifō no poee no, absye tweatiboo. 23 Awurade na aye yei, na eyē nwawanwa wo yen ani so. 24 Enne ye ēda a Awurade aye. Momma yen ani nnye na yenni ahurisie. 25 Ao Awurade, gye yen nkwa; Ao Awurade, ma yen nkōso. 26 Nhyira ne dee ḥnam Awurade din mu reba. Yehyira wo firi Awurade fie. 27 Awurade ye Onyankopōn, na wama ne hann ahyerē yen so. Momfa nnua mman nkura na yento afahye santer nkō aforebukyia no mmēn ho. 28 Woye me Onyankopōn, na meda wo ase; wone me Onyankopōn, na mēma wo so. 29 Monna Awurade ase, efiri se ḥye; na n’adōee wō ho daa.

119 Nhyira nka wōn a wōn akwan ye pē na wonante sēdec Awurade mmara kyere. 2 Nhyira nka wōn a wōkora n’ahyedee, na wōfiri wōn akoma nyinaa mu hwehwē no. 3 Wōnnye mfomsoo biara; na wōnam n’akwan so. 4 Woaye nkyerēkyere pa ato hō a eſe se wōdi so pēpērē. 5 Ao se m’akwan beye tee sēdec wo ḥye nsem no tee. 6 Se mehwē w’ahyedee no a enneē, anka m’anim rengu ase. 7 Mede akoma a emu tee bekamfo wo ēberē a meresua wo mmara a etene no. 8 Medi wo ḥye nsem so; na nnya me korakora. 9

Aberantee beye den na n’akwan ho ate? Eſe se odi w’asem so. 10 Mede m’akoma nyinaa hwehwē wo; mma me mmāne mfiri wo mmāransem ho. 11 Mede w’asem asie m’akoma mu sēdec merenyē bōne ntia wo. 12 Ao Awurade, nkamfo wō wo; kyerekyere me wo ḥye nsem. 13 Mede m’ano ka mmara a efiri w’anomu nyinaa. 14 M’ani gye se medi w’ahyedee so te sēdec obi anigye ahonya bebree ho no. 15 Medwendwene wo nkyerēkyeres ho na mehwehwē w’akwan mu. 16 M’ani gye wo ḥye nsem ho; na merentoto w’asem ase. 17 Ye wo ḥsomfō yie; na matena ase adi w’asem so. 18 Bue m’ani na menhunu anwanwadee a ēwo wo mmara no mu. 19 Meyē ḥnanani wo asase so; mfa wo mmāransem no nhinta me. 20 Me kra tō baha ēberē biara wō wo mmara ho anigyna enti. 21 Woka ahantanfō anim, wōn a wōadome wōn, na wōmane firi wo mmāransem ho no. 22 Yi kasatia ne animtiabuo firi me mu, efiri se medi w’ahyedee so. 23 Ewom se sodifō hyia di me ho nsekuro, nanso wo ḥsomfō bedwendwene wo ḥye nsem ho. 24 W’ahyedee ye m’anigyedee na eyē me fotufō. 25 Woabré me ase ma meda mfuture mu. Kyee me nkwa so sēdec w’asem no tee. 26 Mesesee m’akwan na wogye me so; kyerekyere me wo ḥye nsem. 27 Ma mente deē ēwo wō nkyerēkyere mu ase; na medwendwene w’anwanwadee ho. 28 Awerehoo ama me ḥkra atā baha; hye me den sēdec w’asem no kyere. 29 Yi me firi nnaadaa akwan so; na fa wo mmara so dom me. 30 Mafa nokore kwan no so; mede m’akoma adi wo mmara akyi. 31 Ao Awurade, mekura wo nkyerēkyere mu denden mma m’anim ngu ase. 32 Metu mmirika wō wo mmāransem kwan no so, efiri se wama m’akoma ato me yam. 33 Kyerēkyere me, Ao Awurade, na menni wo ḥye nsem so, na medi so akosi awiee. 34 Ma me nteasee, na medi wo mmara so, na mede m’akoma nyinaa bēdi so. 35 Kyere me wo mmāransem kwan no na cho na menya anigye. 36 Dane m’akoma kō w’ahyedee ho na emfiri pēsēmenkomenya ho. 37 Yi m’ani firi nneema hunu so; na kyee me nkwa so sēdec w’asem tee. 38 Di ēbō a woahye wo ḥsomfō no so, na wasuro wo. 39 Yi animguasee a ēbō me hu no firi hō, efiri se wo mmara ye papa. 40 M’ani agyina wo nkyerēkyere no! Kyee me nkwa so wō wo tenenee mu. 41 Ao Awurade, ma wo dō a ensa da no mmra me so, wo nkwyagye no sēdec wo bōhye no tee. 42 Afei, mēbuā deē ḥyi me ahi no, efiri se mēwō w’asem mu ahotosō. 43 Nyi nokwasem no mfiri m’anim, efiri se m’anidasō wō wo mmara

mu. 44 Medi wo mmara so ebere biara akosi daa apem. 45 Mede ahofadie benante efiri se mahwehwé wo nkyerékyeré. 46 Mëka w'ahyedee ho asem wo ahemfo anim na m'anim rengu ase, 47 efiri se m'ani gye wo mmaransem ho na medo no. 48 Mede anidie ma wo mmaransem a medo no, na medwendwene wo ohye nsem ho. 49 Kae asem a woaka akyeré wo ñosomfooo, efiri se woama me anidasoo. 50 M'awerekyekyeré wo m'amanehunu mu ne se: Wo böhye kyee me nkwa so. 51 Ahantanfooo bu me animtia bebree, nanso mennane mfiri wo mmara ho. 52 Ao Awurade mekae wo tete mmara no, na menya awerekyekyeré wó mu. 53 Abufuo hye me ma, esiane amumuyefoo a woapo wo mmara enti. 54 Wo ohye nsem ye me dwom tiban wo baabiara a mesoe. 55 Ao Awurade, anadwo mekae wo din, na medi wo mmara so. 56 Yei ne adee a meye da biara, medi wo nkyerékyeré so. 57 Ao Awurade, wone me kyefaa; mahye bø se medi wo nsem so. 58 Mede m'akoma nyinaa ahwehwé wo; hunu me mmobo sedes wo böhye no tee. 59 Madwene m'akwan ho na madane m'anammontuo akyeré w'ahyedee. 60 Meyé ntëm, merentwentwen se medi wo mmaransem sooo. 61 Ewom se amumuyefoo de ahoma kyekyeré me nanso me were remfiri wo mmara. 62 Òdasuom, mesore de w'aseda ma wo wo mmara a stene enti. 63 Meyé won a wösuro wooyinaa adamfo, won a wödi wo nkyerékyeré sooyinaa. 64 Ao Awurade, w'adœes ahye asase so ma; kyerékyeré me wo ohye nsem. 65 Wo ne wo ñosomfooo nni no yie sedes w'asem tee, Ao Awurade. 66 Kyerekyere me nimdees ne atemmuo pa, efiri se megue wo mmaransem no di. 67 Ansa na merebehunu amane no, mefomm ekwan, na seesei dees, medi w'asem so. 68 Woyé, na dees woyé nso ye; kyerékyeré me wo ohye nsem. 69 Ahantanfooo de atoro afôre me ho, nanso mede m'akoma nyinaa di wo nkyerékyeré so. 70 Won akoma ye den na wonni tema, nanso m'ani gye wo mmara ho. 71 Eye se mehunuun amane sedes mesua wo ohye nsem. 72 Mmara a efiri w'anomu no som bo ma me sene dwete ne sikakoko mpempem. 73 Wo nsa na ebooo me na enwonoo me; ma me nteasees a mede besua wo mmaransem. 74 Se won a wösuro wo no hunu me a, ma won ani nnye, efiri se mede m'anidasoo ahye w'asem mu. 75 Ao Awurade, nemim se wo mmara tene, na nokoredie mu na woatwe m'aso. 76 Ma w'adœes a ensa da nkyerékyere me were sedes ebo a woahye wo ñosomfooo no tee. 77 Ma w'ayamhyehyees mmra me so, na mennya nkwa,

efiri se m'ani ka wo mmara ho. 78 Ma ahantanfooo ani nwu wó bone a wøyee me, nanso, medwendwene wo nkyerékyeré ho. 79 Ma won a wösuro wo no mmra me nkyen, won a wôte wo mmara ase no. 80 Ma m'akoma nnya bembuo wó wo ohye nsem ho, na m'anim angu ase. 81 Wo nkwegye ho anigyina ama me okra ato baha, nanso mede m'anidasoo ahye w'asem mu. 82 Mahwe wo bohye anim ama m'ani abu; meka se, "Da ben na wobekyekyeré me were?" 83 Ewom se mete se nsã kotokuo a esen wisie ano dees, nanso me were remfiri wo ohye nsem. 84 Wo ñosomfooo ntwen nkosi da ben? Da ben na wobetwe won a wöttaa me no aso? 85 Ahantanfooo atu amena de asum me afidie, a eñe wo mmara bo abira. 86 Wo mmaransem nyinaa mu wo aphotosoo; boa me efiri se nnipa teetee me kwa. 87 Ekaa kakra bi na wøyi me firi asase so, nanso mennya wo nkyerékyere so die. 88 Kyee me nkwa so sedes w'adœes tee, na medi nkyerékyere a efiri w'anomu no so. 89 Ao Awurade, w'asem no tim ho daa; egypina ho pintinn wo ñosorosoro. 90 Wo nokoredie kó so wó awoo ntoatoasoo nyinaa mu; wode asase sii ho, na etim ho. 91 Wo mmara wó ho besi enne, na nneemaa nyinaa som wo. 92 Se m'ani anka wo mmara no ho a, anka m'amanehunu akum me. 93 Me were remfiri wo nkyerékyere no, efiri se eño so na wonam akyee me nkwa so. 94 Gye me nkwa, na meye wo dea; na mahwehwé wo nkyerékyere no. 95 Amumuyefoo retwen se wobesee me, nanso, medwendwene w'ahyedee ho. 96 Mahunu se peye nyinaa wó dees ekopem; nanso wo mmaransem no nni hyee. 97 Ao medo wo mmara no! Medwendwene ho eda mu nyinaa. 98 Wo mmaransem ma me hunu nyansa sene m'atamfooo, efiri se ewo me nkyen daa. 99 Mewo nhunumu sene m'akyerékyeré ñosomfooo nyinaa, efiri se medwendwene w'ahyedee ho. 100 Mewo nteasees sene mpanimfooo, efiri se medi wo nkyerékyere so. 101 Memfaa me nan nsii ekwan bone biara so sedes mstumi aye osetie ama w'asem. 102 Memmane memfirii wo mmara ho, efiri se w'ankasa na woakyerékyere me. 103 Wo nsem ye me de, eye de sene ewoo wó m'anom. 104 Menya nteasees firi wo nkyerékyere mu; enti mekyiri ekwan bone biara. 105 W'asem ye me nan ase kanea ne m'akwan so hann. 106 Maka ntam ahye mu kena se medi wo tenenee mmara no so. 107 Mahunu amane bebree; kyee me nkwa so, Ao Awurade, sedes w'asem tee. 108 Ao Awurade, ma w'ani nsò m'anom nkamfo a efiri me pe mu, na kyerékyere me wo mmara. 109 Ewom se daa metoto me nkwa ase, nanso me were

remfiri wo mmara. 110 Amumuyefoo asum me afidie nanso memfom memfirii wo nkyerkyere ho. 111 W'ahyedee yε m'agyapadee afebo; ema m'akoma ani gye. 112 M'akoma aye krado se ebewhe wo ohye nsem so akosi awiees. 113 Mekyiri nnipa a wən adwene yε wən ntanta, na medo wo mmara. 114 Wone me dwanekəbea ne me kyem; mede m'anidasoo ahye w'asem mu. 115 Momfiri me so nkø, mo nneboneyefoo, na menni me Onyankopø mmaransem so! 116 Wowa me sedee wo bøhye no tee, na metena nkwa mu; mma m'anidasoo nye kwa. 117 So me mu, na menya nkwegye; na eberi biara mehwé wo ohye nsem no. 118 Wopo wən a wafom wo ohye nsem nyinaa, na wən nnaadaa no yε əkwa. 119 Woyi amumuyefoo nyinaa si nkyen se dadeben; enti medo w'ahyedee. 120 Wo ho suro ma me ho popo; wo mmara abo me hu. 121 Maye dee etene na eyε pe. Nnyaa me mma wən a wøhye me so! 122 Hwε ma wo əsomfoo nni yie; mma ahantafloo nhye me so. 123 Mahwe wo nkwegye anim ama m'ani abu, erehwehwe wo bøhye a etene no. 124 Wo ne wo əsomfoo nni no sedee w'adoeetee na kyerekyere me wo ohye nsem. 125 Meyε wo əsomfoo; ma me nhunumu na mate w'ahyedee ase. 126 Ao Awurade, eberi aso se woye biribi; wørebu wo mmara so. 127 Esiane se medo wo mmaransem sene sikakokø, anaa sikakokø amapa, 128 na medwene se wo nkyerkyere nyinaa yε enti mekyiri ekwan bone biara. 129 W'ahyedee yε nwawna; enti medi so. 130 Wo nsem ase tee ma hann; na ema ntetekwaa nya nteasee. 131 Mebue m'anon na megu ahome, na m'ani gyina wo mmaransem. 132 Dane w'ani hwε me na hunu me mmøbo sedee woye daa ma wən a wødo wo din no. 133 Tutu m'anammon sedee w'asem no tee. Mma bone biara nni me so. 134 Gye me firi nnipa nhyesoo mu, na madi wo nkyerkyere so. 135 Ma w'anim nhyeren wo əsomfoo so na kyerskyere me wo ohye nsem. 136 Nisuo adware me se asutene efiri se nnipa nni wo mmara so. 137 Oteneneeni ne wo, Ao Awurade, na wo mmara nso yε pe. 138 Ahyedee a woayε no tene; eyε dee wənya mu aphotosoo pa ara. 139 Abufuo ahye me ma, efiri se m'atamfoo bu wən ani gu wo nsem no. 140 Wəaso wo bøhye ahodoø no ahwe pa ara, na wo əsomfoo dø wən. 141 Ewom se mennka hwée na memfra dee, nanso me were mfiri wo nkyerkyere. 142 Wo tenenee wə ho daa na wo mmara no yε nokore. 143 Əhaw ne ahohiahia aduru me, nanso wo mmaransem ma me ahosepe. 144 W'ahyedee yε nokore daa; ma me nteasee na manya nkwa. 145 Ao Awurade, mede m'akoma nyinaa mefré wo, gye me so, na medi wo ohye nsem no so. 146 Mesu mefre wo, gye me nkwa na medi w'ahyedee so. 147 Mesore anøpahema, na mesu pe mimoa; mede me were ahye wo nsem mu. 148 M'ani gu so anadwo nyinaa, na medwendwene wo bøhye ho. 149 Tie me nne sedee w'adoeetee no tee; Ao Awurade, kyee me nkwa so sedee wo mmara tee. 150 Wən a wøhyehye atirimuodensem no aben, nanso wone wo mmara ntam ware. 151 Ao Awurade, wo deε, woben me, na wo mmaransem nyinaa yε nokore. 152 Mmere bi a atwam no, mesuaa w'ahyedee a wode timiie ho se entena ho daa no. 153 Hwε m'amanehunu na gye me nkwa efiri se me were mfiri wo mmara no. 154 Di m'asem ma me na gye me. Kyee me nkwa so sedee wo bohye no tee. 155 Nkwagyeε ne atirimuodenfoo ntam kwan ware, efiri se wønhwehwe wo ohye nsem no. 156 Ao Awurade, w'ayamhyehyeε yε kesee; kyee me nkwa so sedee wo mmara no tee. 157 Atamfoo a wøteetee me døoso, nanso memmane memfirii wo nhyeheyee ho. 158 Mehwe wən a wonni gyidie no a, wən ho yε me nwunu, efiri se wonni w'asem so. 159 Hwε sedee m'ani gye wo nkyerkyere ho; Ao Awurade, kyee me nkwa so sedee w'adoeetee tee. 160 Wo nsem nyinaa yε nokore; na wo mmara a etene no to rentwa da. 161 Sodifoo taataa me kwa, nanso eyε w'asem nko ara na mesuro. 162 M'ani gye wo bøhye ho te se obi a wanya asadee kesee. 163 Mekyiri nikontempo na medo wo mmara. 164 Mekamfo wo mpreñson da biara wo mmara a etene no enti. 165 Wən a wødo wo mmara no wə asomdwoes møroro, na biribiara rentumi mma wənsunti. 166 Ao Awurade, metwen wo nkwegyeε, na medi wo mmaransem so. 167 Medi w'ahyedee so na medo no yie. 168 Medi wo nkyerkyere ne w'ahyedee so, na wonim m'akwan nyinaa. 169 Ao Awurade, ma me sufre nnuru w'anim; ma me nteasee sedee w'asem no tee. 170 Ma me nkotosre nnuru w'anim; na gye me sedee wo bøhye no tee. 171 Ma nkamfo nhye m'anon ma; efiri se wokyerkyere me wo ohye nsem. 172 Ma me tekrema nto w'asem ho dwom, efiri se wo mmaransem nyinaa tene. 173 Yε ahoboa beboa me, efiri se masø wo nkyerkyere no mu. 174 Ao Awurade, m'ani agyina wo nkwegyeε, na wo mmara yε m'anigyedee. 175 Ma me ntene nkwa mu na matumi akamfo wo, na wo mmara nso awowa me. 176 Mafom ekwan se odwan a wayera. Hwehwe wo əsomfoo, efiri se me were mfiri wo mmaransem no.

120 Ḷisoroforɔ dwom. Mesu frɛ Awurade wo m'ahohiahia mu, na ḿgye me so. 2 Ao Awurade, gye me firi atorɔ ano ne nnaadaa tekremə nsam. 3 Edeen na obeye wo, na edeen na eka ho bio, Ao nnaadaa tekremə? 4 Ḷde asraafoo bəmma a ano ye nnam ne gyasramma betwe w'aso. 5 Nnome nka me se mabesoe Mesek, na mete Kedar ntomadan mu! 6 Matena ase akyere dodo wɔ won a wɔkyiri asomdwoee mu. 7 Meyc asomdwoee onipa; nanso semekasa a, eyɛ əko ma wɔn.

121 Ḷisoroforɔ dwom. Mema m'ani so kyere mmepo no, ehe na me mmoa firi bɛba? 2 Me mmoa firi Awurade, əsoro ne asase yefoo no. 3 Ḷremma wo nan nwatiri, dee əhwə wo no, ərentə nko. 4 Ampa ara dee əhwə Israel no rentə nko na ərenna. 5 Awurade hwe wo so; Awurade ne wo nwunu wɔ wo nsa nifa so; 6 Owia renhye wo wɔ awiabere mu, na əsrane nso renha wo anadwo. 7 Awurade bebo wo ho ban afiri əhwə nyinaa ho, əbehwə wo nkwa so; 8 Awurade behwə w'adifire ne wo efieba so, seesei ne daa.

122 Ḷisoroforɔ dwom. Dawid dee. Ebere a wɔsee me se, “Ma yenkɔ Awurade fie” no, m'ani gyeeɛ. 2 Yegyinagyina w'apono ano, Ao Yerusalem. 3 Wɔakyekyere Yerusalem yie se kuropən. Wɔahyehye mu nneɛma fɛfɛ. 4 Ehə na mmusuakuo no korɔ, Awurade mmusuakuo no. Wokɔkamfo Awurade din s̄edee nhyeheyee a wɔde ama Israel no te. 5 Ehə na atemmuo nhennwa no sisi, Dawid fie nhennwa no. 6 Monsre asomdwoee mma Yerusalem se, “Ma won a wɔdə wo no nnya banbɔ. 7 Ma asomdwoee mmra w'afasuo mu na banbɔ mmra w'abankəsewu mu.” 8 Me nuanom ne me nnamfonom enti, meka se, “Asomdwoee ntene wo mu.” 9 Awurade yen Onyankopon fie enti, məhwehwe wo nkɔsɔo.

123 Ḷisoroforɔ dwom. Merna m'ani so kyere wo, wo a w'ahennwa si əsoro. 2 S̄edee nkoani hwe wɔn wura nsa no, s̄edee afenaa ani hwe n'awurakwaa nsa no, saa ara na yen ani hwe Awurade, yen Onyankopon kɔsi se əbehunu yen mmɔbɔ. 3 Hu yen mmɔbɔ, Ao Awurade, hunu yen mmɔbɔ, na wɔabu yen animtia bebree. 4 Ahomasofoo fédie ama yéabré dodo; ahantafoo animtiabuo afono yen.

124 Ḷisoroforɔ dwom. Dawid dee. Se anka Awurade nni yen afa a, ma Israel nka. 2 Se anka Awurade nni yen afa ebere a nnipa to hyeɛ yen so, 3 ebere a wɔn

abufuo soree tiaa yen a, anka wəmenee yen anikann; 4 anka nsuyire no bu faa yen so, anka əhwream no twee yen kɔe, 5 anka nsuo a ano ye den no afa yen kɔ. 6 Nkamfoo nka Awurade a wɔamma ho kwan amma wɔamfa wɔn se antete yen mu. 7 Yeadwane se anomaa afiri afirisumfoo afidie mu; afidie no mu abubu, ama yeanyā ekwan adwane. 8 Yen mmoa wɔ Awurade din mu, əsoro ne asase Yefoo no.

125 Ḷisoroforɔ dwom. Wɔn a wɔde wɔn ho to Awurade so no te se Bepo Sion, a enwosoo na etim hɔ daa. 2 S̄edee mmepo atwa Yerusalem ho ahyia no, saa ara na Awurade atwa ne nkurofɔo ho ahyia seesei ne daa. 3 Amumuyefoo ahempoma renka asase a wɔde ama teneneefoo so. Se eba saa a, teneneefoo nam wɔn so bɛye bɔne. 4 Ao Awurade, wɔn a wɔyɛ papa no, ye wɔn papa, wɔn a wɔtene wo akoma mu no, ye wɔn papa. 5 Na won a wɔmane fa akwan kontonkye so no dee, Awurade bəpamo wɔn ne nnebəneyefoo. Asomdwoee nka Israel.

126 Ḷisoroforɔ dwom. Ebere a Awurade de Sion firi nnommum sane baee no, yeyɛ se nnipa a wɔasoso adae. 2 Sereɛ hyeɛ yen anomu ma, anigyeɛ nnwom yee yen tekremə so ma. Na wɔkaa wo amanaman no mu se, “Awurade aye nneɛma akeseɛ ama wɔn.” 3 Awurade aye nneɛma akeseɛ ama yen na anigyeɛ ahye yen ma. 4 Ao Awurade, sane fa yen ahonya ma yen, te se nsuwa nsuwa a ewə Negeb no. 5 Wɔn a wɔdua no nisuo mu no de anigyeɛ nnwom betwa. 6 Dee əde osu firi adie na əsoa aba kodua no, əde anigyeɛ nnwom besane aba a əso nnobae afiafi.

127 Ḷisoroforɔ dwom. Salomo dee. Se Awurade ansiedan no a, adansifo no ye ho adwuma kwa. Se Awurade ammo kuropən no ho ban a, awəmfoo no wen kwa. 2 Əkwa ara na wosore anɔpahema na woye adwumaden bre kɔsi anadwo, ansa na woanya w'ano aduane. Eyɛ kwa, əfiri se, wɔn a ədə wɔn no, əma wɔda. 3 Mmamarima ye agyapadee a əfiri Awurade hɔ, na mma ye akatua a əfiri nos. 4 Mmamarima a wɔwɔ wɔn mmerantebere mu no te se agyan a əhyɛ əsraani nsam. 5 Nhyira ne onipa a n'agyan kotokuo aye ma. Wɔn anim rengu ase ebere a wɔahyia won atamfoo wɔ kuro əpono ano.

128 Ḷisorokorɔ dwom. Nhyira ne wɔn a wɔsuro Awurade, na wɔnante n'akwan so. 2 Wobedi w'adwuma so aba; nhyira ne yiedie bɛye wo dea. 3

Wo yere bεye se bobe a εso aba wō wo fie; na wo mmammarima aye se ngo dua a afifiri atwa wo εpōno ho ahyia. 4 Yei ne onipa a wōahyira noo, dee əsuro Awurade no. 5 Awurade nhhyira wo mfiri Sion wo nkwa nna nyinaa; na əmma wo nhunu Yerusalem nkoso, 6 na əmma wo ntēna ase nhunu wo mma mma. Asomdwoes nka Israel.

129 Əsoroforo dwom. “Wōahyε me so pii firi me mmofraase, ma Israel nka. 2 “Wōahyε me so pii firi me mmofraase, nanso wōntumi nnii me so nkonom. 3 Fentemfō afentem m’akyi aye wōn nkofie atentene. 4 Nanso Awurade ye otēneneen; Watwitwa amumuyefō nhoma afiri me ho.” 5 Ma wōn a wōtan Sion nyinaa mfa animguasese nsane wōn akyi. 6 Ma wōnyε se esere a εwō ədan atifi, εnnyini na ahye; 7 Əremma otafō nya biribi wō ne nsam, na dee əboaboa ano nso renya hwee n’abasa so. 8 Mma wōn a wōtwam ho nnka se, “Awurade nhhyira mmra mo so; yehyira mo wō Awurade din mu.”

130 Əsorokoro dwom. Ao Awurade, mafiri ebunu mu resu frē wo; 2 Ao Awurade tie me nne. Wen w’aso ma me nkotosrε. 3 Ao Awurade, se wobu yen bōne ho nkonta a, anka hwan na əbetumi agyina ano? 4 Nanso, wowō bōnefakyε; eno enti wōsuro wo. 5 Metwen Awurade, me kra twen, na n’asem mu na mede m’anidasoo ahye. 6 Me kra twene Awurade sene sdede awεmfō twene adekyee, sene sdede awεmfō twene adekyee. 7 Ao Israel, ma w’ani nna Awurade so, efiri se Awurade wō adoeε a εwō ho daa na əgyee amapa wō ne mu. 8 Əno ankasa begye Israel afiri wōn bōne nyinaa mu.

131 Əsoroforo dwom. Dawid dee. Ao Awurade, ahomaso nni m’akoma mu, na m’ani ntraan tñon; memma nsem akεsεe nha me anaa nsem a εyε nwanwa dodo ma me. 2 Na mmmom, mama me kra anya abotøyam te se akokoaa a əda ne maame so renum no, te se akokoaa a otua nufōo ano no, saa ara na me kra aye wō me mu. 3 Ao Israel, ma w’ani nna Awurade so, seesei ne daa nyinaa.

132 Əsoroforo dwom. Ao Awurade kae Dawid ne shaw ahodoo a əgyinaa ano no. 2 Əkaa Awurade ntam na əhyee Yakob Otumfō no bō se, 3 “Merenhyεne me fie na merenkōda me mpa so, 4 meremma nna mfa me na meremma m’ani nkum, 5 kɔsi se menya baabi ama Awurade, baabi a Yakob Otumfō no betena.” 6 Yetee wō Efrata, yεbεttoo so wō Yaar mfuo so. 7

“Momma yenkō n’ateneε; momma yensom wō ne nan ntiaso hō. 8 ‘Ao Awurade, sore bra w’ahomegyebea, wo ne wo tumi Adaka no. 9 Ma tenenee nyε se ntadεe mma w’asəfōo; ma w’ahotefōo nto ahurisie dwom.” 10 Wo əsomfōo Dawid enti, nyi w’ani mfiri dee woasra no ngo no so. 11 Awurade kaa ntam kyereə Dawid, nokore ntam a ərentwe nsane se, “W’asefōo no mu baako na mede no betena w’ahennwa so. 12 Se wo mmammarima di m’apam so na wotie me nkyerεkyere a, εnnes wōn mmammarima betena w’ahennwa so afebōo.” 13 Awurade ayi Sion, əde ho aye n’ateneε: 14 “Eha ne m’ahomegyebea daa nyinaa; eha na metena adi əhene, εfiri se eha na mepε, 15 mede mneεma pa bebree bεhyira no na mama n’ahiafōo adidi amee. 16 Mede nkwegyeε befira n’asəfōo na n’ahotefōo ato ahurisie dwom daa. 17 “Mema əberempōn bi apue wō Dawid ahennie mu na mede kanea asi ho ama dee masra no ngo no. 18 Mede aniuwo befira n’atamfōo, nanso n’ahenkye bεhyerεn wō ne tiri so.”

133 Əsoroforo dwom. Dawid dee. Hwε εyε a εyε ne fe a εyε fe se anuanom bom tena faako! 2 Əte se ngo a εsom bo a wōahwie ağu apampam, na εsiane kōgu bōgyεse mu, εsiane kōgu Aaron bōgyεse mu, ma ebi kōgu n’atadee abakōn so. 3 Əte se Hermon bosuo a etō gu Bepō Sion so. Ehō na Awurade ahye ne nhhyira, nkwa a εtōo ntwa da no.

134 Əsoroforo dwom. Awurade asomfoo nyinaa, monkamfo Awurade, mo a mosom wō Awurade fie anadwo nyinaa. 2 Momma mo nsa so wō kronkronbea hō na monkamfo Awurade. 3 Awurade a əbōo soro ne asase no, mfiri Sion nhhyira mo.

135 Monkamfo Awurade. Monkamfo Awurade din; monkamfo no, mo Awurade asomfōo, 2 mo a mosom wō Awurade fie, wō adihō a εwō yen Onyankopōn fie. 3 Monkamfo Awurade εfiri se εyε; monto ayeεie dwom mma ne din, na eno na εyε aniso. 4 Awurade ayi Yakob se ənyε ne dee, wayi Israel se n’adee a εsom bo. 5 Menim se Awurade so; Əso sene anyame nyinaa. 6 Awurade ye dee əpe biara, wō əsoro ne asase so, εpo ne emu abunu nyinaa. 7 Əma omununkum ma ne ho so firi asase ano ba; əsoma anyinam ka osutō ho na əma ahum tu firi n’akoradan mu. 8 Əkumm Misraim mmakan, nnipa ne mmoa mmakan. 9 Əsoma ne nsenkyerεnne ne n’anwanwadee baa mo mfimfini, Ao Misraim, de tiaa Farao ne n’asomfōo nyinaa. 10 Əsεee amanaman piι

na ୧୦kunkumm ahemfo akesees, ୧୧ Amorifoo ୱhene, Sihon Basan ohene, Og ne Kanaan ahemfo nyinaa, ୧୨ na ୱde wନ sase maa se agyapadees; ୱde maa ne nkurଫoo Israelfoo. ୧୩ Ao Awurade, wo din wନ ho daa. Ao Awurade wo din ahyeta awoo ntoatoasoo nyinaa mu. ୧୪ Awurade bedi ama ne nkurଫoo na ୱbehunu n'asomfoo mmବୋ. ୧୫ Amanaman no ahoni ye dwete ne sikakକୋ a wଦେ onipa nsa na aye. ୧୬ Wନୋ ano, nanso wontumi nkasa, wନୋ ani, nanso wନhunu adees; ୧୭ wନୋ aso, nanso wନtate asem, na ahomes nso nni wନ anom. ୧୮ Wନ a wନ୍ୟେes ahoni no beye se wନ ara, saa ara na wନ a wଦେ wନ ho to wନ so no beye. ୧୯ Monkamfo Awurade, Ao Israel fiefoo; monkamfo Awurade, Ao Aaron fiefoo; ୨୦ monkamfo Awurade, Ao Lewi fiefoo; monkamfo Awurade, mo a mosuro no. ୨୧ Momfiri Sion nkamfo Awurade, monkamfo dee ୱte Yerusalem no. Monkamfo Awurade.

136 Monna Awurade ase na ୱୟେ. ୨ Monna anyame mu Onyankopନ ase. ୩ Monna awuranom mu Awurade no ase. ୪ ଠno nko ara na ୱୟେ anwanwadees akesees. ୫ ଠno na ୱfiri ne nteasees mu bବୋ osoro. ୬ ଠno na ୱtrees asase mu de kataa nsuo so. ୭ ଠno na ୱbୋ nkanea akesees no. ୮ ଠbୋ owia se enni adekyees so. ୯ ଠbୋ ୱsrane ne nsoromma se wନnni adesaees so no. ୧୦ ଠno na ୱkunkumm Misraimfoo mmakan, ୧୧ na ୱyii Israelfoo firii wନ mu no. ୧୨ ଠde nsa kesees ne basa a watene mu. ୧୩ ଠno na ୱpaee ୱpo Kokକୋ no mu no, ୧୪ na ୱde Israelfoo faa mfimfini no. ୧୫ Nanso, ୱpraa Farao ne n'asraafୋ guu ୱpo Kokକୋ mu no. ୧୬ ଠno na ୱdii ne nkurଫoo anim wନ esere no so. ୧୭ ଠno na ୱkumm ahemfo akesees no, ୧୮ na ୱkumm ahemfo akunini no. ୧୯ ୱkumm Amorifoo ୱhene, Sihon, ୨୦ ne Basanhene, Og. ୨୧ Na ୱde wନ sase maa se agyapadees. ୨୨ ଠde maa ne ୱsomfoo Israel se agyapadees. ୨୩ ୱkaee yen, yen mmereyes mu. ୨୪ Na ୱgyee yen firii yen atamfoo nsam. ୨୫ ଠno na ୱma abୱdee biara aduane. ୨୬ Monna ୱorosoro Onyankopନ no ase.

137 Babilonia nsubontene ho, ୱho na yetena suis ebere a yekaae Sion no. ୨ ୱho nsukakyne nnua so na ୱde yen asankuo senseneees, ୩ ୱho na yen nnommumfafoo bisaa yen nnwom, yen ahohiahiafoo pୱes yen ho ahurisie nnwom; wକାa se, “Monto Sion nnwom baako mma yen!” ୪ ୱbeye den na ୱeatumi ato Awurade nnwom ebere a yewa ananafoa asase so? ୫ Ao Yerusalem, se mewere firi wo a ma me nsa nifa wers mfiri sankubୋ. ୬ Se mankae wo se m'aniyedee kesees

pa ara a, ma me tekrema nka mfam m'anomu. ୭ Ao Awurade, kae dee Edomfoo yeees wo eda a Yerusalem hwee ase no. Wେteam se, “Monnwiri, monnwiri ngu fam nkକa n'afapem!” ୮ Ao Babilonia babaa a wୋahye se wନbesee wo, nhyira nka dee ୱtua wo ka wo dees wode aye yen so. ୯ Nhyira nka dee ୱkyekyee wo nkokoaa de wନ bobୋ abotan so.

138 Dawid dee. Ao Awurade, mefiri m'akoma nyinaa mu ayi wo aye; meto w'ayeyie dwom wo anyame no anim. ୨ Mede m'ani bekyere w'asoredan kronkron no, akoto wo na makamfo wo din wନ w'adୱee ne wo nokoredie enti efiri se wୋapaga wo din ne w'asem no asene nneesma nyinaa. ୩ Eberes a mesu mefrees wo no, wogye me so; womaa me nyaa akokoଡur u ne nnamyee. ୪ Ao Awurade, se ahemfo a ewo ewiase nyinaa te w'anomu asem a ma wନ nkamfo wo. ୫ Ma wନtoto Awurade akwan ho nnwom, na Awurade animuonyam ye kesees. ୬ ୱwom se Awurade wନ ୱorosoro dee, nanso ୱhwe mmବୋରଫୋ, na ahantafୋ dee, ୱhunu wନ akyirikyiri. ୭ ୱwom se menam ୱhaw mu dee, nanso wବୋ me nkwa ho ban; wotene wo nsa wନ m'atamfoo abufuo so, na wode wo nsa nifa gye me nkwa. ୮ Awurade bୱema dee wahyehye ama me no aba mu; Ao Awurade, w'adୱee wନ ho daa, nnyaa wo nsa ano adwuma ho.

139 Wଦେ ma dwomkyerଫoo. Dawid dwom. Ao Awurade, woahwehwe me mu na woahunu me. ୨ Wonim m'asetena ne me soree; wofiri akyirikyiri hunu m'adwene mu. ୩ Wonim m'adifirie ne me nnaees; wonim m'akwan nyinaa. ୪ Ansa na mebue m'ano akasa no Ao Awurade, na wonim ne nyinaa dada. ୫ Woatwa me ho nyinaa ahyia na wବୋ me ho ban. ୬ Saa nimdees yi boro me nteasees so, eyୱ me nwanwa dodo. ୭ Ehe na metumi afiri wo honhom anim akor? Ehe na metumi adwane afiri w'anim akor? ୮ Se meforo soro a, wowo ho. Na mekose me kete wନ asaman a, wo nie. (Sheol h7585) ୯ Se mede adekyees ntaban tu na mekotena ୱpo akyi nohoa a, ୧୦ mpo ୱho na wo nsa begya me akୋ, na wo nsa nifa besୋ me mu. ୧୧ Na meka se, “Ampa ara esum mmeekata me so na hann nnane adesaees ntwa me ho nhylia a,” ୧୨ esum mpo nnye sum mma wo; na anadwo behyeren se awia; esum ne hann ye wo pe. ୧୩ Na wo na wବୋ me honhom wonwonoo me wo me maame awotwaa mu. ୧୪ Mekamfo wo, efiri se woyee me anwanwakwan so a eye hu. Wo nnwuma ye nwanwa. Menim eno yie pa ara. ୧୫ Wୋamfa me

bɔbere anhintaa wo ɛberɛ a wɔyɛɛ me kokoam no; ɛberɛ a wɔnwonoo me asase yam no. **16** W'ani hunuu me ɛberɛ a meye mogya toa no. Nna dodoɔ a woatwa ama me no, wɔatwɛrɛ ne nyinnaa wɔ wo nwoma mu ansa na emu baako reba mu. **17** Ao Onyankopɔn, wo nsusuiɛ som bo ma me! Woka ne nyinnaa bɔ mu a, eso dodo! **18** Se mese mekan a, ne dodoɔ bɛborɔ mpoano anwea, se menyane a, me ne wo wɔ hɔ ara. **19** Ao Onyankopɔn, se anka wobekumkum amumuyefoo al. Momfiri me so, mo moyapefoo! **20** Wɔde adwemmnɔ ka wo ho asem; w'atamfoo mmɔ wo din pa. **21** Ao Awurade, metane wɔn a wɔtane wo, na mekyiri wɔn a wɔsore tia wɔo. **22** Menni hwɛe se ɔtan a mewɔ ma wɔn; mefa wɔn se m'atamfoo. **23** Hwɛhwe me mu, Ao Onyankopɔn, na hunu m'akoma; sɔ me hwɛ na hunu m'adwene. **24** Hwɛ se bɔne bi wɔ me mu a, na fa me fa ekwan a ɛkɔ daa nkwa so.

140 Wɔde ma dwomkyerefoo. Dawid dwom. Ao Awurade gye me firi nnipa bɔne nsam; bɔ me ho ban firi basabasayefoo nsam, **2** wɔn a wɔdwene bɔne wɔ wɔn akoma mu na wɔhwanyane oko mu da biara. **3** Wɔse wɔn tekremɛ ano te se ɔtweasee dee; ananka borɔ wɔ wɔn ano. **4** Ao Awurade, yi me firi amumuyefoo nsam; bɔ me ho ban firi basabasayefoo a wɔdwene se wɔbetwintwan m'anān mu. **5** Ahantafoo asum me afidie; wɔatretre wɔn asau nhoma mu, wɔasunsum me mfidie wɔ me kwan so. **6** Ao Awurade, meka kyere wo se, "Wone me Onyankopɔn." Ao Awurade, tie me mmɔborɔ su. **7** Ao Otumfoo Awurade, me gyefoo əhoodenfoo a wɔbɔ me tiri ban ɔko da, **8** nyɛ amumuyefoo abisadee mma wɔn, Ao Awurade; mma wɔn nhyehyɛɛ nyɛ yie. **9** Wɔatwa me ho ahyia, nanso, ma amumuyesem a ɛfiri wɔn anomu nseɛ wɔn. **10** Ma nnyasrama ngu wɔn so; ma wɔnto won ngu ogya mu, ngu atɛkye amena mu a wɔrensore bio. **11** Mma dinseefoo ntim asase no so; ma amanehunu ntaataa basabasayefoo. **12** Menim se Awurade bu ahiafɔ atentenenee na ɔka onnibie asem ma no. **13** Ampa ara, teneneefoo bekamfo wo din na wɔn a wonam tee no bɛtena nkwa mu wo w'anim.

141 Dawid dwom. Ao Awurade, mesu mefre wo, bra me nkyɛn item so. Se mesu mefre wo a, gye me so. **2** Ma me mpaeɛbɔ mmra w'anim se aduhwam; ma me nsa a mapagya nyɛ se anwummere afɔrebo. **3** Ao Awurade, ma ɔwɛmfoo nwen m'ano; na wen m'ano epono. **4** Mma wɔnntwe m'akoma nkɔ dee ɛye bɔne

ho, na ankɔyɛ dee amumuyefoo ye no bi; mma me ne abɔnefoo nni wɔn nnɔkɔnnɔkowadee. **5** Ma ɔteneneeni mmɔ me, ɛye ayamɛ; ma ɔnka m'anim, ɛye me tiri so ngo. Me tiri rempo. Me mpaeɛbɔ da so tia abɔnefoo nneyɛɛ daa. **6** Wɔbeto wɔn sodifoo afiri abotan so abehwe fam; na amumuyefoo behunu se me nsem no ye nokore. **7** Wɔbeka se, "Sedee obi funtum na otutu asase no, saa ara na wɔabɔ yen nnompe ahwete eda ano." (Sheol h7585) **8** Nanso, Ao Otumfoo Awurade, wo so na m'ani da; wo mu na mehinta. Nnya me mma owuo. **9** Bɔ me ho ban firi mfidie a wɔasunsum me no mu, mfidie a abɔnefoo asunsum no. **10** Ma amumuyefoo no ankasa atena nyi wɔn, na menkɔ me baabi asomdwoeɛ mu.

142 Dawid dee. ɛberɛ a na ɔwɔ əbodan mu no.

Mpaeɛbɔ. Meteam mesu fre Awurade; me ma me nne so su fre Awurade se ɔnhunu me mmɔbɔ. **2** Mehwie m'ahiasem megu n'anim; meka me haw kyere no. **3** Se me ɔkra tɔ baha wɔ me mu a, ɛye wo na wonim m'akwan. Ekwan a menam so no nnipa asum me afidie wɔ so. **4** Hwɛ me nifa so na hunu se; m'asem mfa obiara ho; menni dwanekɔbea bi; me nkwa mfa obiara ho. **5** Ao Awurade, mesu mefre wo; mese, "Wone me dwanekɔbea, me kyɛfa wɔ ateaseefoo asase so." **6** Tie me sufre, na mewɔ ahohia kɛsɛ mu; gye me firi m'ataafoo nsam, ɛfiri se wɔn ho ye den sene me. **7** Yi me firi me nneduadan mu, na makamfo wo din. Afei teneneefoo bɛtwa me ho ahyia ɛsiane wo papa a woaye me enti.

143 Dawid dwom. Ao Awurade, tie me mpaeɛbɔ,

tie me nkotosre; wɔ wo nokoredie ne tenenee mu bra bɛboa me. **2** Mfa w'akoa nkɔ atemmuo mu, na ɔteaseefoo biara ntene wɔ w'anim. **3** ɔtamfoo no taa me, əbɔ me hwe fam; əma me tena esum mu te se wɔn a wɔawuwu daddaada. **4** Eno enti me honhom atɔ piti wɔ me mu; na m'akoma aba mu abu wɔ me mu. **5** Mekae tete nna no; medwendwene wo nnwuma ne dee wo nsa aye nyinnaa ho. **6** Mepagya me nsa kyere wo; wo ho sukɔm de me kra se asase wesee. **7** Ao Awurade, gye me so ntɛm; me honhom tɔ piti. Mfa w'anim nhinta me anyɛ saa a, meye se wɔn a wɔkɔ amena mu no. **8** Ma mente w'adœe a ɛnsa da no ho asem daa anɔpa, na mede me ho ato wo so. Kyere me ekwan a memfa so, na wo na mema me kra so kyere. **9** Ao Awurade gye me firi m'atamfoo nsam, na wo mu na mede me ho hinta. **10** Kyere me na menyɛ

w'apedee, na wo ne me Onyankopon; ma wo honhom pa no nni me ekan w̄ asase tamaa so. 11 Ao Awurade, wo din enti, kyee me nkwa so; wo tenenee mu, yi me firi ḡaw mu. 12 W̄ w'addee a ɛnsa da no mu, yi m'atamfoo ho; na s̄ee w̄on a w̄okyiri me nyinaa, na moye wo ɔsomfooo.

144 Dawid dee. Nkamfoo nka Awurade, me Botan, dee əkyerɛkyere me nsa akodie, na əkyerɛkyere me nsateaa akodie. 2 ɔye m'addee Onyankopon ne m'aban, m'abandenden ne me ɔgyefoo, me kyem a mewo dwanekɔbea w̄ ne mu; əno na əka nnipa hye m'ase. 3 Ao Awurade, hwan ne onipa, a w̄ani ku ne ho? Hwan ne onipa ba, a wodwene ne ho yi? 4 Onipa te se ahomes; ne nna te se sunsum a ɛretwam. 5 Ao Awurade, firi ɔsoro ho na siane bra fam; fa wo nsa ka mmepo, na ɛmfiri wisie. 6 Soma anyinam na b̄o atamfoo no hwete; to wo mmemma no ma w̄on nnwane. 7 Tene wo nsa firi soro bra fam; gye me na yi me firi nsuo akesee ho, firi ananafooo nsam, 8 w̄on a ator̄ aye w̄on anomu ma, na w̄on nsa nifa ye nnaadaa. 9 Ao Onyankopon, meto dwom foforo ama wo; meto dwom w̄o sankuo a nhoma edu gu soo so ama wo, 10 ama ḡbaako a ɔde nkoniimdie ma ahemfo, na ɔgye ne ɔsomfooo Dawid firi akofena kɔdiawuo ano. 11 Gye me na yi me firi ananafooo nsam, w̄on a ator̄ aye w̄on anomu ma na w̄on nsa nifa ye nnaadaa. 12 Afei yen mmamarima mmerantebere beye se afifidee a w̄oahw̄e so yie, na yen mmammaa beye se adum a w̄oasene de asiesie ahemfie. 13 Yen asan beye ma. Aduane ahodoo biara beba mu bi. Yen nnwan bedooso aye mpem mpem, aye mpemdu du w̄o yen mfuo so; 14 yen anantwie b̄etwe nnuanee a edooso na emu ye duru. Obiara rentumi nnwiri yen afasuo ngu; yerenko nkoasom mu, na agyaadwotwa remma yen mmontene so. 15 Nhyira nka nnipa a ɛbeba mu saa ama w̄on. Nhyira nka nnipa a w̄on Onyankopon ne Awurade.

145 Ayeyie dwom. Dawid dee. Mɛma wo so, me Onyankopon, me ḡhene;mekamfo wo din daa daa. 2 Eda biara, mɛkamfo wo; na mama wo din so daa daa. 3 Awurade so, na ɔse nkamfo kesee; obiara rentumi nsusu ne kese耶. 4 Awoo ntoatoasoo baako bekamfo wo nnwuma akyere ɔfoforo; w̄obeka wo nnwuma akesee ho asem. 5 W̄obeka w̄animuonyam ne wo tumi a ehran no ho asem, na medwene w̄anwanwadwuma ho. 6 W̄obeka wo nnwuma a eye hu no mu tumi ho asem; na mapae mu aka wo nneyee akesee no akyere. 7 W̄obehye

wo papaye mmorosoo no ho fa, na w̄ode anigyeet ato wo tenenee ho dwom. 8 Awurade ye ɔdomfooo ne mmɔborɔhunufuu; ne bo kyere fu na n'addee dɔoso. 9 Awurade ye ma obiara; na ɔwo ahummabɔrɔ ma n'abodee nyinaa. 10 Ao Awurade, w̄abodee nyinaa bekamfo wo; na w̄ahotefoo bɛma wo so. 11 W̄obeka w̄ahennie no animuonyam ho asem na w̄oaka wo mmaninye ho asem, 12 se ɛbeye a nnipa behunu wo nnwuma akesee ne w̄ahennie animuonyam a ehran no. 13 W̄ahennie ye daa ahennie, na wo tumidie w̄o ho ma awoo ntoatoasoo nyinaa. Awurade di ne b̄ohye nyinaa so, na ɔwɔ ɔdɔ ma biribiara a waye. 14 Awurade wowa w̄on a wohwe ase na ɔpagya w̄on a w̄on nnesoa ama w̄oakom. 15 Ani nyinaa hwe wo ekwan, na woma w̄on w̄on aduane w̄o ne bere mu. 16 Wobue wo nsam na woma biribiara a ewɔ nkwa no n'apede. 17 Awurade tene w̄o n'akwan nyinaa mu; na ɔye addee ma dee waye nyinaa. 18 Awurade ben w̄on a w̄ofre no nyinaa, w̄on a w̄ofre no nokore mu nyinaa. 19 ɔye w̄on a w̄osuro no no apede ma w̄on; otie w̄on sufre na ɔgye w̄on. 20 Awurade hwe w̄on a w̄oðo no nyinaa so, nanso amumuyefoo dee, ɔbesee w̄on nyinaa. 21 M'ano bekamfo Awurade. Ma abodee nyinaa nkamfo ne din kronkron no daa daa.

146 Monkamfo Awurade. Ao me ɔkra, kamfo Awurade! 2 Mɛkamfo Awurade me nkwa nna nyinaa; meto ayeyi dwom ama me Onyankopon, se mete ase yi. 3 Mommfa mo ho nto mmapomma so, adasamma a w̄orentumi nnye nkwa. 4 Se w̄on honhom tu kɔ a, w̄osane kɔ dotee mu, saa da no ara w̄on nsusuiye nyinaa ye kwa. 5 Nhyira ne dee ne ɔboafuo ne Yakob Onyankopon, dee n'anidasoo w̄o Awurade, ne Onyankopon mu. 6 Əno ne ɔsoro ne asase Yefoo, epo ne biribiara a ewɔ mu nyinaa Awurade a ɔye nokwafoo daa no. 7 Ədi ma w̄on a w̄ohye w̄on so, na ɔma w̄on a ekom de w̄on aduane. Awurade gyaa nnuedafoo, 8 Awurade ma anifirafoo hunu adee. Awurade pagya w̄on a w̄oakom. Awurade do teneneefoo. 9 Awurade hwe ahəhoɔ so na ɔwowa nwisiaa ne akunafooo, na amumuyefoo akwan dee, ɔdane ani. 10 Sion, Awurade wo Onyankopon di ḡhene daa daa, w̄o awoo ntoatoasoo nyinaa so. Monkamfo Awurade.

147 Monkamfo Awurade. Eyē se w̄oto ayeyie dwom ma yen Onyankopon, eyē fe na ɛfata se w̄okamfo no! 2 Awurade kyekyere Yerusalem; ḡboaboa Israel nnommumfoo ano. 3 ɔsa w̄on a w̄on akoma abotoo

yadee na ɔkyekyere wən akuro. 4 Ənim nsoromma no dodoə na əde obiara din frə no. 5 Yen Awurade so, na ne tumi ye kesee; yerente n'ase nwie. 6 Awurade wowa ahobreasefoo na ətoto amumuyefoo hwe fam. 7 Monto aseda nnwom mma Awurade. Momfa sankuo nto dwom mma yen Onyankopon. 8 Əde omununkum kata əsoro ani; əde osutə ma asase ma eserə nyini wə nkokoə so. 9 Əma anantwie aduane na se anene mma su a, əma wən aduane. 10 Enye əpənka ahoden na n'ani sə na enye onipa ahoden nso. 11 Na mmom, Awurade ani sə nnipa a wəsuro no, wən a wəde wən ho to n'adəeə a ensa da no so no. 12 Momma Awurade so, Ao Yerusalem; kamfo wo Onyankopon, Ao Sion, 13 əma w'apono akyi adaban ye den na əhyira wo nkurofоo a wote wo mu. 14 Əma w'ahyeə so dwo na əde ayuo amapa ma wo. 15 Əsoma n'ahyedəe kə asase so; n'asem tu mmirika ntəm so. 16 Ətre sukyerəmma mu se odwan ho nwi, na əpete obosuo nsukyenee se nsə. 17 Ətoto asukotweaa gu fam se mmosea. Hwan na əbetumi agyina n'awə denden no ano? 18 Əsoma n'asem no ma ənane no; əhwanyane ne mframa, na nsuo tene. 19 Wada n'asem adi akyere Yakob, ne mmara ne əhye nsem akyere Israel. 20 Ənyee yei mmaa aman foforə biara; wənnim ne mmara. Monkamfo Awurade!

148 Monkamfo Awurade! Monkamfo Awurade mfiri əsorosoro, monkamfo no wə əsoro sorənsorəmmea. 2 N'abəfəo nyinaa, monkamfo no, ne əsoro asafo nyinaa, monkamfo no. 3 Owia ne əsrane, monkamfo no, nsoromma a əhran nyinaa, monkamfo no. 4 Monkamfo no, əsoro mu əsoro ne mo nsuo a mowə əsoro atifi. 5 Momma wən nyinaa nkamfo Awurade din, əfiri se əno na əhyeeə na wəbəə wən. 6 Əde wən sisii hə afəbəə; na wahye n'asem a ərentwam da. 7 Monkamfo Awurade mfiri asase so, mo, əpo kesee mu abədəe ne əpo bunu nyinaa, 8 anyinam ne asukotweaa, sukyerəmma ne omununkum, ahum a moye n'apədəe, 9 mo, mmepe ne nkokoə nyinaa, nnua a eso aba ne ntwenduro nyinaa, 10 wira mu mmoa ne anantwie, abədəe nketewa ne nnomaa a wətuo, 11 asase ne amanaman nyinaa so ahemfo, mo, mmapomma ne asase sodifoə nyinaa, 12 mmeranteə ne mmabaawa mmasiriwa ne mmofra nso. 13 Ma wənkamfo Awurade din, na ne din so sene edin biara; n'animuonyam korən wə asase ne əsoro so. 14 Wapagya aben bi ama ne nkurofоo, ama n'ahotefoo

nyinaa animuonyam, Israelfoo, nnipa a wəda n'akoma so no. Monkamfo Awurade.

149 Monkamfo Awurade. Monto dwom foforə mma Awurade, monkamfo no wə ahotefoo asafo mu. 2 Ma Israel ani nnye ne Yefoo mu. Ma Sion mma ani nnye wən Əhene mu. 3 Ma wəmfə asa nkamfo ne din na wəmfə sankuo ne akasaeə nto dwom mma no. 4 Na Awurade ani sə ne nkurofоo; əde nkwyagyeə kyə hye ahobreasefoo. 5 Momma ahotefoo nni ahurisie wə animuonyam yi mu; na wənto ahosepə dwom wə wən mpa so. 6 Onyankopon nkamfo nhye wən anomu na enye akofena anofarū wə wən nsam, 7 se wəmfə nto were wə amanaman no so ne asotwe wə nnipa no so, 8 se wəmfə nye nkənsənkənsən əkyekyere wən ahemfo, ne dadee mpokyere ngu wən atitire, 9 se wəmfə mmu aten sədee wəatwere atia wən no. Yei ne n'ahotefoo nyinaa animuonyam. Monkamfo Awurade.

150 Monkamfo Awurade. Monkamfo Awurade wə ne kronkronbea; monkamfo no wə əsoro tumi mu. 2 Monkamfo no wə ne tumi mu nneyee ho; monkamfo no wə ne keseyə a əborə biribiara soə ho. 3 Momfa totorobento nnyegyeə nkamfo no, momfa asankuo ne bənta nkamfo no, 4 momfa akasaeə ne asa nkamfo no, momfa sankuten ne atentəben nkamfo no, 5 momfa kyankyan mmobəmu so nkamfo no, momfa kyankyan nnyegyeə nkamfo no. 6 Momma deə əhome nyinaa nkamfo Awurade. Monkamfo Awurade.

Mmεbusεm

1 Dawid babarima Salomo, Israelhene, mmεbusεm
nie: **2** Ne botaeε ne se εbekyerε nnipa nyansa ne
ahohyesoo; ne se εbeboa ma wɔate nsεm a emu do
ase; **3** se wɔbenya ahohyesoo na wɔabo obra pa, a
εbema woayε ade pa, deε etene na εho nni aseε;
4 se εbema dee n'adwene mu nnɔ anya nyansa na
mmabunu anya nimdee ne adwene. **5** Anyansafoɔ ntie
na wɔmfα nka dee wɔnim ho, na deε ɔwo nhunumu
nya akwankyerε a **6** εbema woate mmε ne akasabεbuo,
anyansafoɔ nsenka ne aborome ase. **7** Awurade suro
ye nimdee ahyeaseε, na nkwaseafoo bu nyansa ne
ahohyesoo animtiaa. **8** Me ba, tie w'agya akwankyerε
na mpo wo maame nkyerekyerε. **9** εbeyε wo tiri
animuonyam abotire ne wo kɔn mu ntweaban. **10**
Me ba, se nnebɔneyefoo daadaa wo a, mma wɔn ho
ekwan. **11** Se wɔka se, “Bra ma yεnko; ma yεnkötete na
yenkuim obi, ma yεnkötete ntwen mmɔboroni bi; **12** ma
yεmmemmmene won anikann se εda, yεmmene wɔn
se wɔn a wɔkɔ damena mu; (*Sheol h7585*) **13** yεbenya
nneεma a εsom bo ahodoɔ na yede afodee ahye yεn
afie ma; **14** enti, fa wo ho bεhyε mu, na wobenya wo
kyεfa wɔ ahonyadeε no mu” a, **15** Me ba, wo ne wɔn
nnante, mfa wo nan nsi wɔn akwan so; **16** Wɔn nan
de ntεmpe kɔ bɔne mu, na wode ahoɔhere ka mogya
gu. **17** εho nni mfasoɔ se obi besum nnomaafidie wɔ
εbere a nnomaa nyinaa hwe! **18** Saa nnipa yi tetε pe
wɔn ankasa mogya; wɔtete wɔn ankasa wɔn ho! **19** Saa
na wɔn a wɔdi korɔnodeε akyi no awieε teε; εma
wohwere wɔn nkwa! **20** Nyansa team wɔ mmɔntene
so, εma ne nne so wɔ adwaberem, **21** ɔteam wɔ
afasuo no atifi, ɔkasa wɔ kuropɔn no apono ano se, **22**
“Mo adwenemherefoo, mobεye adwenemhere akɔsi da
ben? Fεdifoɔ bedi fe akɔsi da ben? Nkwaseafoo bεkyiri
nimdee akɔsi da ben? **23** Se motiee m'aniŋka a, anka
mekaa m'akoma mu nsem nyinaa kyεreε mo maa mo
hunuu me nsusuie. **24** Nanso, se moyii mo aso εbere a
mefreeε mo na amfa obiara ho εbere a metenee me
nsa mu, **25** se mopoo m'afotuo, na moampε m'animka
enti, **26** me nso mesere mo wɔ mo amanehunu mu;
se abεbrese bi bu fa mo so a, medi mo ho few, **27** se
abεbrese bi bu fa mo so te se ahum, na amanehunu
bi bɔ fa mo so se twahoframa, na awerεhoo ne ɔhaw
mene mo a, **28** “Afei mobεfre me, nanso meremmuia
mo; mobεhwehweε me, nanso morenhunu me. **29**
Esiane se wɔkyirii nimdee na wɔampε se wobesuro

Awurade. **30** Esiane se w ɔpoo m'afotuo, na wɔbuu
me ntenesoo animtiaa enti, **31** wobedi wɔn akwan so
aba na wɔn nhyeheyεε mu aduanε bεmee wɔn. **32** Na
ntetekwaafoo asooden bekum wɔn, na nkwaseafoo
tirimude bεsεe wɔn; **33** Nanso, obiara a ɔbetie me
no, ɔbetena ase asomdwoseε mu na ne ho bεtɔ no a
ɔrensuro ɔshaw biara.”

2 Me ba, se wotie me nsεm, na woma me nkyerekyerε
tena wo mu a, **2** se wowεn w'asο ma nyansa na
wode w'akoma ma nteaseε, **3** na woma wo nne so frε
nhunumu na wosu frε nteaseε, **4** na se wohwehwe no
te se deε wohwehwe dwεtε na wo hwehwe no sεdeε
worepe ademudeε a ahinta a, **5** eno na wobεtε Awurade
suro ase na woahunu Onyankopɔn ho nimdee. **6**
Awurade ma nimdee, na n'anom na nyansa ne nteaseε
firi ba. **7** ɔkora nkonimdie ma wɔn a wɔteneε, ɔyε
kyεm ma wɔn a wɔn akwan ye pe, **8** ɔwen deε ɔtene
akwan, na ɔbɔ wɔn a wɔdi no nokore no akwan ho
ban. **9** Eno na wobεtε deε εyε ne deε εyε pe ne deε
εfata, ekwan biara a εyε ase. **10** Afei nyansa bewura
w'akoma mu, na nimdee aye ahomeka ama wo kra. **11**
Adwene bεbɔ wo ho ban na nteaseε ahwe wo so. **12**
Nyansa beyi wo afiri amumuyεfoo akwan mu, εbεyi
wo afiri nnipa a wɔn nsεm ye basabasa nsam, **13** na
wɔmane firi akwan pa so kɔnante esum akwan so,
14 wɔn a wɔn ani gye bɔneyε ho, na wɔdi ahurisie
wɔ bɔne mu basabasaye ho, **15** wɔn a wɔn akwan ye
kɔntɔnkye na wɔyε abonsamfoo wɔ wɔn akwan mu. **16**
Nimdee begye wo afiri ɔbaa waresεefoo no nsam, afiri
ɔbaa warefoo sansani a ɔka mnaadaasεm ho, **17** deε
wagyya ne mmabaawabere mu kunu na wapo apam a
ɔyεε wɔ Onyankopɔn anim no. **18** Ne fie ye ekwan a
ekɔ owuo mu na n'akwan kɔ awufoɔ honhom nkyεn.
19 Obiara a ɔkɔ ne nkyεn no nsane mma anaase ɔrensi
nkwa akwan so. **20** Enti wobedi nnipa pa anammon
akyi na woanante ateneneefoo akwan so. **21** Efiri se
wɔn a wɔtene betena asase no so, na wɔn a aseε nni
wɔn ho no na wobεka ho; **22** na wobεtwa amumuyεfoo
afiri asase no so, na wɔatɔre atorofoo ase.

3 Me ba, mma wo were mfiri me nkyerekyerε, kora
me mmara yi wɔ w'akoma mu, **2** na εbema wo nkwa
aware, mfeε bebree na εde yiedie abre wo. **3** Mma
adεε ne nokore mfiri wo nkyεn fa yane wo kɔn mu
twεre gu w'akoma εpono so. **4** Na wobenya adom ne
din pa wo Onyankopɔn ne nnipa anim. **5** Fa w'akoma
nyinaa to Awurade so na mmfa wo ho nto w'ankasa

nteasee so; 6 hunu no w'akwan nyinaa mu, na obetene w'akwan. 7 Nnye wo ho nni se woye onyansafoo suo Awurade na kyiri bone. 8 Ede ahooeden bebre wo onipadua na aye aduanne ama wo nnompe. 9 Fa w'ahonya hye Awurade animuonyam, ne wo nnobaeet a edi ekan nyinaa; 10 na eno na ebema wo pata aye ma abu so, na nsā foforo abu afa w'ankore so 11 Me ba, se Awurade tene wo so a, tie no yie, na se oka w'anim a, mpa aba, 12 Efiri se, obiara a Awurade pe n'asem no, ḥtwe n'aso, sedee agya tene ḥba a ḥdō no so no. 13 Nhyira nka onipa a ḥshunu nyansa, onipa a ḥnya nteasee, 14 efiri se, nimdee ho mfasoo sene dwete, na dee efiri mu ba sene sikakokoo. 15 Ne boo ye dene sene bota; na worentumi mfa w'apedeet biara ntoto ho. 16 Nkwa tenten wō ne nsa nifa mu; ahonyadee ne animuonyam wo ne nsa benkum mu. 17 N'akwan ye ahomeka, na n'asa nyinaa ye asomdwoe. 18 ḥye nkwa dua ma wōn a wōso ne mu; wōn a wokura ne mu no banya nhyira. 19 Nyansa mu na Awurade yee asase fapem, na nteasee mu na ḥde ḥsoro timii ho. 20 Efiri ne nimdee mu na ḥkyekye ebunu mu, na omununkum nso tōo bosuo. 21 Me ba, fa atemmua pa ne nhunumu sie, na mma emfiri w'ani so; 22 ebeye nkwa ama wo, ahyehyedee a ema wō kon nya animuonyam. 23 Afei wo kwan so beye wo dwoodwoo, na wo nan rensunti; 24 se woda a worense; se woda a w'ani bekum. 25 Nsuro mpofirim amanehunu anaa ḥsere a eba amumuyefoo so, 26 Efiri se, Awurade beye w'awerehyem na obekora wo nan afiri afidie mu. 27 Mfa ade pa nkame wōn a wōfata, ebere a tumi wo wo nsam. 28 Nka nkyere wo yōnko se: "Kō na bra; mede bēma wo ḥkyena" wō ebere a wowō no saa ebere no. 29 Mpam ḥshaw mma wo yōnko ebere a ḥne wo te yie. 30 Mfa esō nto obi so kwa ebere a ḥnyee wo bone biara. 31 Mma w'ani mmere basabasayefoo, na mfa n'akwan no mu biara, 32 efiri se Awurade kyiri basabasayefoo na ḥde ne were hye ḥteneneeni mu. 33 Awurade nnome wō omumuyefoo efie so, na ḥhyira ḥteneneeni fie. 34 ḥdi fedifoo a woye ahantant ho fe na ḥdom ahobreaseefoo. 35 Anyansafoo banya animuonyam adi, nanso nkwaseafoo dee, ema wōn anim gu ase.

4 Me mma, montie me, montie agya nkyerkyere; monye aso na moanya nteasee. 2 Mema mo adenim a ekō anim, enti monyyaa me nkyerkyere mu. 3 Meye ḥbabaniin wō m'agya fie, meda so ye abadomaan na me maame di me bakorō no, 4 ḥkyerkyere me se, "Ma

me nsem nni w'akoma mu dem di me nkyerkyere so na wobeyna nkwa. 5 Nya nyansa, nya nteasee; mma wo were mfiri me nsem anaa ntwe wo ho mfiri ho. 6 Nnya nyansa ho, na ebēbo wo ho ban; dō no, na ebēhwē wo so. 7 Nyansa boro biribiara so; enti hwehwe nyansa. Ḧwom se ne boo te se w'ahodee nyinaa dee nanso nya nteasee. 8 Di no nni na ebepagya wo; ye no atuu, na ebēhye wo animuonyam. 9 ḥde nkonomdie nhwiren hankra begu wo tiri so na wama wo ahenkye a eyē fe." 10 Me ba, tie na fa dee meka no, na wo nkwanne bēye bebree. 11 Mekyere wo nyansakwan na mede wo afa akwan a etene so. 12 Se wonante a, w'anammontuo bēkō yee na se wotu mmirika a, worensunti. 13 Di nkyerkyere so; na nnyaa mu bō ho ban yie, efiri se eyē wo nkwa. 14 Ntu wo nan nsi amumuyefoo kwan so na nnante abonēfoo kwan so. 15 Kwati no, ntu kwan mfa so; dane firi so na kō wo baabi. 16 Efiri se wōntumi nna kōsi se wōbeyē bone; na wōnto nko kōsi se wōbēma obi ahwe ase. 17 Amumuyesem ye wōn aduanne, na basabasayē ye wōn nsa. 18 Teneneefoo kwan te se adekyee hann a edi ekan, ekō so hyerē yie kōduru awia ketee. 19 Nanso, amumuyefoo kwan te se esum kabii; wōnnim dee ema wōsunti. 20 Me ba, ye aso ma dee meka; tie me nsem no yie. 21 Mma emfiri w'ani so, fa sie w'akoma mu; 22 efiri se, eyē nkwa ma wōn a wōhunu ne akwahosan ma onipadua no nyinaa. 23 Ne nyinaa akyi, bō w'akoma ho ban, efiri se, eno ne wo nkwa asutire. 24 Mma akontonkyesem mfiri w'ano; mma nkontomposem mmen w'ano koraa. 25 Hwe w'anim tee, na ma w'ani nkō dee ewō w'anim no so. 26 Bō ekwan tamāa ma wo nan na fa akwan a atim so. 27 Mmane mfa nifa anaa benkum; twe wo nan firi bone ho.

5 Me ba, ye aso ma me nyansa; tie me nhunumu nsem no yie, 2 sedee ebēma woahwe yie, na w'ano akora nimdee. 3 Efiri se ḥbaa dwamanfoō ano soso ewō, na ne kasa kō yee sene ngo; 4 nanso, awiee no eyē nwono sene bōnwoma, eyē nam se akofena anofanu. 5 Ne nan kō owuo mu; n'anammontutuo kō eda mu tee. (Sheol h7585) 6 Ḫnnwene ekwan a ekō nkwa mu ho; n'akwan ye kōntōnkye, nanso ḥnnim. 7 Enti, afei, me mma, montie me; Monntwe mo ho mfiri dee meka ho. 8 Ekwan a emmen noo no na momfa so mommmen ne fie epono ano, 9 anye saa a, mode mo ahooeden bēma afoforō na mode mo mfee ama otirimuodenfoō, 10 anye saa a, ahōhōo befom mo ahonyadee na mobre de ahonya akō afoforō fie. 11 Mo nkwanne akyi, mobesi

apinie eberē a mo honam ne mo onipadua asa no. 12 Na moaka se, "Na mekyiri ahohyesoo! M'akoma ampe ntenesoo! 13 Manye osetie amma m'akyerekyerefō na mantie m'akwankyerēfō asem. 14 Maduru ṣeṣeṣ ntentēnoa wō asafo no nyinaa mu." 15 Nom nsuo firi w'ankasa ankore mu, nsuo a etene firi w'ankasa abura mu. 16 Ese se wo nsutire yiri fa mmontene so na wo nsuwa kokô ḥoman adwaberem anaa? 17 Ma enye wo nko ara dea, a wone ahohoo nkyc da. 18 Nhyira nka w'asubura na w'ani nka w'ababunubere mu yere ho. 19 Òte se ḥtwe beree dōfōo, ḥwansane animuonyamfōo. Ma ne nufōo nṣo w'ani daa na ne dō nkyerekyere wo. 20 Me ba, aden enti na woma obaa dwamanfōo kyekyere wo? Aden enti na woda ḥbarima foforō bi yere kokom? 21 Awurade hunu onipa akwan nyinaa, na ḥhwehwē ne nyinaa mu. 22 Omumuyefōo nnebōne sum no afidie; na ne bōne nhoma kyekyere no papee. 23 ḥbewu esiane ahohyesoo a ḥnni enti, na wayera esiane n'agyegyentwisēm enti.

6 Me ba, se woadi akagyinamu ama ḥyonko bi, se wode wo biribi asi awowa ama obi, 2 se dee wokae ayi ka ama wo na se w'ano asem afidie ayi wo a, 3 ennee ye yei, me ba, na fa tete wo ho, se ḥyonko nsa aka wo no nti: fa ahobreasee kō n'anim; na kō so pa wo yonko no kyew! 4 Mma w'ani nkum na nnto nko. 5 Gye wo ho, sedee ḥforotee dwane firi ḥbōmmfōo nsam anaa sedee anomaa dwane firi fidisumfōo afidie mu. 6 ḥkwadwofōo, kō atetēa nkyen; hwe n'akwan, na hunu nyansa! 7 ḥnni ḥsahene, ḥnni ḥhwefōo anaa sodifōo bi, 8 nanso, ḫde aduane sie wō ahuhuro eberē mu ḥboaboa nnuane ano wo twaberē. 9 Wo, ḥkwadwofōo, wobeda akosi da ben? ḥbēnyane eberē ben? 10 Nna kakra, nkoto kakra, nsa a woabobo de rehome kakra, 11 ḥbēma ohia aba wo so se ḥkwamukafōo na ahokyere ato ahye wo so se dee ḥkura tuo. 12 Onipa teta ne ohuhuni a ḫde atoro kyini, 13 dee ḥbu n'ani, na ḫde ne nan ye nsekyerēnne na ḫde ne nsateea kyerekyere adee, 14 dee ḫde n'akoma mu nnaadaa bō epō bōne, na ḫde mpaapaemu ba eberē biara. 15 Eno enti amanehunu bēba ne so preko pe; wobesee no mpofirim, a wōrenya ano aduro. 16 Nneēma nsa na Awurade mpe, nneēma nson na eye n'akyiwadee; 17 ani a etra ntōn, atoro tekrema, nsa a eka mogya a edi bem guo, 18 akoma a edwene amumuye ho, nan a etutu mmirika koye bōne, 19 ḥdansekurumni a ḫdi atoro ne onipa a ḫde mpaapaemu ba anuanom mu. 20 Me ba, tie w'agya ahyeede na nnyaa wo maame

nkyerekyere mu. 21 Fa kyekyere w'akoma ho daa; na fa kyekyere wō kōn mu. 22 Wonante a, ebekeyere wo ḥkwan; se woda a, ebeweeney wo; se wonyane a, ebekaza akyere wo. 23 Na saa ahyeede yi ye kanea; saa nkyerekyere yi ye hann, na ahohyesoo ntenesoo yi ye nkwa kwan, 24 ḫtwe wo firi ḥbaa a ḥnni suban pa no ho, firi ḥbaawarefōo sansani tekremade ho. 25 Mma wo kōn nno n'ahooftō mma n'ani akyideda no ntwetwe wo, 26 efiri se, odwamanfōo de animguasee bebre wo, na obi yere gyegye wo kō owuo mu. 27 Obi betumi aso ogya agu ne sre so a ḥnye n'atadee anaa? 28 Obi betumi anante gyasramma so a mpumpunnya mmobō ne nan ho anaa? 29 Saa na ḥbarima a ḥne ḥbarima foforō yere da no tee obiara a ḫde ne nsa bekā noo no remfa ne ho nni da. 30 Nnipa mmu ḥkorōmfōo a wakowia adee animitiae se ḫkōm de no na ḫde rekōdwodwo ano enti. 31 Mmom se wōkyere no a, ese se ḫtua ka mmoho nson; se εhia se wōtōn ne fie agyapadee nyinaa mpo a, ese se wōtōn. 32 ḥbarima a ḫsē awadee no nni adwene; obiara a oyē saa no see ne ho. 33 ḥboro ne animguasee na ḥbenya, na n'ahohora rempepa da. 34 Ninkunutwee hwanyane okunu abufuo na se ḫtō were a, ahummēbōrō biara nni mu. 35 ḥrennye mpata biara; na ḥbēpo adanmudee, se eso se edee mpo a.

7 Me ba, fa me nsem sie na kora m'ahyeede wō wo mu. 2 Di m'ahyeede so na wobenya nkwa; bō me nkyerekyere ho ban se dee wodō noo. 3 Kyekyere bō wo nsateea ho; twere no yie gu w'akoma epono so. 4 Ka kyere nyansa se, "Wo ye me niabaa," na frē nteasee wo busuan; 5 Wōbetwe wo afiri ḥbaawareseefōo ho, afiri ḥbaawarefōo sansani nsemmode ho. 6 Me fie mpomma ano mede m'ani faa ntokua mu. 7 Mehunuu wō ntetekwaafōo mu, mehyēe mmerantēe no mu baako nso, ḥbabunu a ḥnni adwene. 8 Na ḥnam borōno a eben ḥbaa no fie so a n'ani kyere ḥbaa no fie 9 eberē a ḥnwunu redwo, na animu rebiribiri no. 10 Afei ḥbaa bi firi behyiaa no a wasiesie ne ho se odwamanfōo a nnaadaa wō n'akomam. 11 (Oye hyirenn na hwēe mfa ne ho, ḥntena efie koraa; 12 enne wohunu no mmontene so, ḥkyena na ḫte adwaberem, ḫtētē wō mmantwea mmantwea.) 13 ḥsō ne mu fee n'ano wamfēre, na ḥkaa se, 14 "Mewo ayonkofa ayeyede wō efie; enne madi me bōhye so. 15 Enti mebaee se merebehya wo; mehwehwēe wo na mahunu wo! 16 Mato me mpa mede nwera a wōahye no aduro a efiri Misraim. 17 Mede nnuhwam apete me mpa so: kurobo,

peperē ne sinamon. 18 Bra, ma yemfa odo mmo odo mu nkosi anopa; 19 Me kunu nni efie; watu kwan na obekyere. 20 Ode sika a edooso hyee ne sikaboto ma na oremma kosi osrane no korokumatwa bere mu.” 21 Ode akorokoro bao no ason; ode nnaadaa nyaa no ne no dae. 22 Odii n’akyi preko pe te se nantwie a orekɔ akumiiɛ, anaa ḥwansane a ode ne tiri rekhye hankrafidie mu 23 kosi se bemma bəhwire ne brəboo mu, te se anomaa a orekoto anomaa afidie mu na ḥnnim se obehwere ne nkwa. 24 Na afei, me mma, montie me; monye aso mma dee meka. 25 Mommmma mo akoma mpatere nkɔ ne so na mommane mfa n’akwan so. 26 Bebree na wənam ne so ahwehwe ase; wən a wakum wən dəoso pa ara. 27 Ne fie ye eda kwantempən a ekə owuo mpia mu. (Sheol h7585)

8 Tie: Nyansa refre. Nteasee ma ne nne so. 2 Ekwān no so, soronsorommea ho, nkwantanan no so, ehə na egyptina, 3 apono a ekə kuropən no mu ho, eteam wə aboboano ho se, 4 “Ao, mo mmariamma na meteam mfrē; metteam frē adasamma nyinaa. 5 Mo a moye ntetekwaa, mo mma mo ani nte; mo a moye nkwaseafoo, monnya nteasee. 6 Montie, na mewo nsəm pa bi ka kyere mo; mebue m’ano ka dee eye. 7 M’ano ka dee eye nokore, efiri se m’anofafa kyiri amumuyesəm. 8 M’ano mu nsəm nyinaa ye pe; ebiara nni mu a eye nkontempo anaa nnaadaasəm. 9 Ne nyinaa mu da ho ma dee ḥwo nhunumu; ehō nni asem ma wən a wəwə nimdee. 10 Mompo dwete na momfa m’akwanyerē, momfa nimdee na mompo sikakoko amapa. 11 Efiri se nimdee som bo sene mmota, na worentumi mfa dee wope biara ntoto ho. 12 “Me, nyansa, mene anitee na etee; nimdee ne nhunumu wə me. 13 Se wəsuro Awurade eñe se wokyiri bōne; mekyiri ahantan ne ahomasoo, ḥbra bōne ne nnaadaasəm. 14 Afotuo ne atemmuo pa wə me; mewo nteasee ne tumi. 15 Me so na ahemfo nam di adee na sodifoo nam me so hyehyē mmara a eye pe; 16 Mmapomma de me bu ḥman ne atitire nyinaa a wodi asase so ḥhene. 17 Medə wən a wədə me, na wən a wəhwehwe me no hunu me. 18 Ahonyadee ne animuonyam wə me nkyen, ahodee a ekyere ne yiedie nso saa ara. 19 M’aba ye sene sikakoko amapa; des efiri me mu boro dwete a wəasəne so so. 20 Tenenee akwan so na menam atentenenee akwan so, 21 mede ahodee ma wən a wədə me na mehye wən adekoradan ma ma. 22 “Awurade bao me se n’abodee mu abakan dii ne tete nneyee anim; 23 oyii me sii ho firi tete,

ansa na ewiase rehye ase. 24 Wəwoo me ansa na wərebə epo kakraka no ansa na wəreye nsutire a nsuo ahye no ma no; 25 ansa na wəde mmepo resisi ho, wəwoo me ansa na nkoko reba, 26 ansa na ḥba asase ne ne mfuo anaa dotee biara a ewo asase so. 27 Mewo ho ansa na wəbaa soro, ebere a ḥtwaahyee too ebunu no ani no, 28 ebere a ḥbaa omununkum wə soro na ode ebunu mu nsutire tintim ho denden no, 29 ebere a ḥtwaahyee maa epo sedee nsuo no rentra ne hye, ne ebere a ḥtwaahyee fapem no, 30 na meye odwumfoo a mete ne nkyen. Anigyeey hyee me ma daa na medi ahurisie wə n’anim ebere biara, 31 na m’ani gye wə ne ewiase nyinaa mu na m’ani ka wo adasamma mu. 32 “Enti me mma, montie me; nhyira ne wən a wənante m’akwan so. 33 Montie m’akwanyerē na monhunu nyansa; mommu mo ani nngu so. 34 Nhyira ne onipa a ḥtie me, ḥwen m’aboboano daa, na ḥtwen wə ho. 35 Na obiara a ḥhunu me no nya nkwa na ḥnya aniso firi Awurade nkyen. 36 Na dee woanhwehwe me no ha ne ho na wən a wətane me no də owuo.”

9 Nyansa asi ne fie; watwa n’afadum nson ho. 2 Wasiesie n’aduane afra ne nsā wato ne əpono. 3 Wasoma ne mmaawa, na əfre firi kuropən no soronsorommea ho se, 4 “Momma ntetekwaafoo nyinaa mmra ha!” ḥka kyere wən a wənni atemmuo se, 5 “Mommra mmedi m’aduane na monnom nsā a mafra no. 6 Monnya mo ntetekwaasəm no na mobenya nkwa; monnante nteasee akwan so.” 7 Dee otenetene əfedifoo no frē ahohorabə; na dee ḥka amumuyefoo anim no nya əyea. 8 Eno enti, nnka əfedifoo anim na ḥmmetane wə; ka onyansafoo anim na ḥbedə wə. 9 Ma onyansafoo akwanyerē na ḥbekə so ahunu nyansa; kyerekyere ḥteneeneeni na ode beka n’adesua ho. 10 Awurade suro ye nyansa ahyeasee ḥkronkronni no ho nimdee ye nteasee. 11 Me mu na wo nna bədəoso, na wəde mfee beka wo nkwa ho. 12 Se woye onyansafoo a, wobenya wo nyansa ho mfasoo; se woye əfedifoo a, wo nko ara na ebəhunu amane. 13 ḥbaa ḥkwasəa ye ḥkasafoo; ḥnni ahoheyəsəo na ḥnni nimdee. 14 ḫte ne fie əpono ano, na ḫte akonnwa a esi kuropən no soronsorommea, 15 na əfrēfərē wən a wətwam ho, wən a wənam wən kwan so tee se, 16 “Momma ntetekwaafoo nyinaa mmra ha” ḥka kyere wən a wənni atemmuo se, 17 “Nsuo a wəwia no ye fremfrem na aduane a wodi no ahintaes no ye de!” 18 Nanso wənnim koraa se awufoo wə ho se n’ahəhoo wə eda no ase tənn. (Sheol h7585)

10 Salomo mmēbusēm: ḥba nyansafo ma n'agya ani gye, na ḥba kwasea brē ne maame awerhoo. **2** Ekwān bōne so ahonya nni bo, nanso tenenee gye onipa firi owuo mu. **3** Awurade remma ēkōm nne ḫteneneeni na omumuyefoo dee ḫka n'adepa gu. **4** Nsa a enye adwuma ma onipa di hia, nanso nsiyefoo nsa de ahonya ba. **5** Dee ḥboaboa nnəbaeṣ ano wō ahuhuro bere no ye ḥba nyansafo na dee ḥda wō twabere mu no ye ḥba nimguaseni. **6** Ḫteneneefoo hye nhŷira kyē na akakabensem aye omumuyefoo anom ma. **7** Ḫteneneeni nkaeṣ ye nhŷira, na omumuyefoo din bēpor. **8** Akoma mu nyansafo tie ḫhye nsem, na ḥkwasea kasafo hwe ase. **9** Ḫnokwafo nante dwoodwoo, na dee ḫfa akwan kontonkye so no ho bēda adi. **10** Dee ḫde nitan bu n'ani no de ḫhaw ba, na ḥkwasea kasafo hwe ase. **11** Ḫteneneeni anom ye nkwa asutire, na akakabensem aye omumuyefoo anom ma. **12** Ḫtan hwanyan mpaapaemu, nanso ḥda kata mfomsoo nyinaa so. **13** Wohunu nyansa wō nhnumufo anom, na abaa fata dee ḥnni atemmuo akyi. **14** Anyansafo kora nimdee, nanso ḥkwasea ano frefre ḥsēe. **15** Adefoo ahonya ye wōn kuropōn a wōabo ho ban, nanso ahiafoo hia ye wōn asehwē. **16** Ateneneefoo akatua de nkwa brē wōn, na dee amumuyefoo nya no de asotwe brē wōn. **17** Dee ḫtie ntetee pa no kyere nkwa kwan, na dee ḫpo nteneso no di afoforā anim yera ēkwan. **18** Dee ḫkata nitan so no ye ḫtorofoo, na dee ḫdi nsekuro no ye ḥkwasea. **19** Mfomsoo mpa okasa bebree mu, na dee ḫkora ne tekrema no ye onyansafo. **20** Ḫteneneeni tekrema ye dwetē amapa nanso omumuyefoo akoma nni bo. **21** Teneneefoo ano ho mfaso ma bebree aduane, na atemmuo a nkwaseafoo nni enti wōwu. **22** Awurade nhŷira de ahonya ba, na ḥmmfa ḫhaw biara nka ho. **23** Bōneye ye anigyeđee ma ḥkwasea, nanso dee ḥwa nimdee anigye wo nyansa mu. **24** Dee amumuyefoo suro no bēba wōn so; na dee teneneefoo pē no, wōde bēma wōn. **25** Se ahum no betwam a, amumuyefoo yera, nanso teneneefoo gyina hō pintinn afebō. **26** Sēđee nsā kekakeka ka eṣe, na wisie kō ani no, saa ara na ḥkwadwofo ye ma wōn a wōsoma no. **27** Awurade suro ma nkwa tenten, nanso wōtwa amumuyefoo nkwa so. **28** Teneneefoo anidasoo de ahoto ba, nanso amumuyefoo anidasoo nkosi hwē. **29** Awurade ēkwan ye dwanekōbea ma ḫteneneeni, nanso eyē ḥsēe ma wōn a wōye bōne. **30** Wōrentōre teneneefoo ase da, nanso amumuyefoo renka asase no so. **31** Nyansa

firi teneneeni anom ba nanso tekrema a edaadaa no wōbētwa atwene. **32** Teneneefoo ano nim adee a ḫfata na omumuyefoo ano nim dee eyē nnaadaasēm nko ara.

11 Awurade kyiri asisie nsania, na n'ani gye nokore nkariboo ho. **2** Ahantan ba a, animguasee na edi soō nanso ahobrēasee de nyansa ba. **3** Teefoo nokoredie kyere wōn ēkwan; nanso nkontompofoo ano ntanta see wōn. **4** Ahonya nnka hwē abufuhye da no, nanso tenenee gye nkwa firi owuo mu. **5** Wōn a wōnnye bōne teneneeyē bo ēkwan tee ma wōn, nanso amumuyefoo amumuyesēm brē wōn ase. **6** Pēyefoo teneneeyē gye wōn, nanso akōnō bōne afidie yi nkontompofoo. **7** Se omumuyefoo wu a, n'anidasoo yera; dee ḫsusuu se ḫbenya afiri ne tumi mu nyinā no ye kwa. **8** Wōgye ḫteneneeni firi amanee mu, na eba omumuyefoo so mmom. **9** Dee ḫnsuro Onyame de n'ano see ne yōnko, nanso ḫteneneeni nam nimdee so firi mu. **10** Se teneneefoo di yie a, kuropōn no di ahurisie; nanso amumuyefoo wu a, wōbō ose. **11** Pēyefoo nhŷira ma kuropōn no kō so, nanso amumuyefoo ano bō no. **12** Onipa a ḥnni adwene no bu ne yōnko animtiaa, nanso dee ḥwa nhnumu no to ne tekrema nnareka. **13** Osekuni da kōkoamsem adi, nanso dee yēnya ne mu ahotoso no kora kasasie so. **14** Ḫman a enni akwankyerē no bō, nanso afotufoo dodoa ma nkonomdie ba. **15** Dee ḫdi agyinamu ma ḫfoforā no bēhunu amane, na dee ḥmmfa ne nsa nhŷe awowasie ase no aso mu dwo no. **16** Ḫbaa a ne yam ye no wōde obuo ma no, nanso mmarima basabasayefoo nya ahodee nko ara. **17** Ḫyamyefoo ye ma ne ho, na otirumuđdenfo de ḫhaw ba n'ankasa so. **18** Omumuyefoo nya akatua a ḫnnina, nanso dee ḫgu tenenee aba no twa akatua a edi mu. **19** Dee ḫye nokore teneneeni no nya nkwa, nanso dee ḫka so ye bōne no kō owuo mu. **20** Awurade kyiri nnipa a wōn akoma akyinsa, na n'ani gye wōn a wōn akwan ho nni asem ho. **21** Gye to mu se, amumuyefoo benya wōn akatua, na teneneefoo benya wōn tiri adi mu. **22** Ḫbaa hoofefoo a ḫntumi nsi gyinae no te se sika kawa a ḫhye prako hwene mu. **23** Teneneefoo apēđee wie yie, nanso amumuyefoo anidasoo wie abufuhye. **24** Obi ye adoe, na ḫnya ne ho bebree; obi nso ye adona, nanso ḫchia no. **25** Ḫyamyefoo bekō so anya ne ho; na dee ḫma ebinom mee no nso bēmee. **26** Nnipa dome dee ḫde atokoo sie, na nhŷira ba dee ḫton ne dee so. **27** Dee ḫhwehwe papa akyiri ēkwan no nya aniso, na

dee əhwəhwə bōne no, bōne ba ne so. **28** Dee əde ne ho to n'ahonyadee soō no behwe ase, na əteneneeni bęye frōmm se ahahan mono. **29** Dee əde əhaw bęto n'abusua so no bedi mframā adee, na əkwasea bęye onyansafoo əsomfo. **30** Əteneneeni aba ye nkwa dua, na dee əgye akra no ye onyansafo. **31** Se teneneefoo nya wən akatua wə asase so a ənnēe na wən a wənnim Onyame ne abonefоo nso ε!

12 Obiara a əpe ahohyesoo no pę nimdee, na dee əkyiri ntenesoo no ye ogiyimifo. **2** Onipa pa nya Awurade nkyen adom, na Awurade bu onifirani fo. **3** Amumuyesem rentumi mma onipa ase ntim, na wərentumi nntu əteneneeni ase. **4** Əyere a əwə suban pa ye ne kunu ahenkye, nanso oyere animguasefоo te se porɔee wə ne kunu nnompe mu. **5** Teneneefoo nhyeheyee ye pę, na amumuyefoo afotuo ye nnaadaa. **6** Amumuyefoo nsem da ho twen mogya, na əteneneeni kasa yi wən firi mu. **7** Wətu amumuyefoo gu na wəyera, nanso teneneefoo fie gyina pintinn. **8** Wokamfo onipa sđede ne nyansa tee na nnipa a wən adwene ye kəntənkye dee, wəbu wən animtiaa. **9** Eye se wobęye wo ho se əteta a nso wowə əsomfo, sene se wobęye wo ho se obi, nanso wonni aduane. **10** Əteneneeni ma n'ayemmoa dee wəpę, na amumuyefoo nneyee a eye pa ara ye atirimüden. **11** Dee əye n'asase so adwuma no benya aduane bebree, na dee ədi nsem huhuo akyi no nni adwene. **12** Amumuyefoo pę abonefоo afodee, nanso əteneneeni ase dore. **13** Əbənefоo anosem yi no se afidie, nanso əteneneeni nya ne ho tete wə ahohiahia mu. **14** Nneema pa firi onipa anomu aba mu hye no ma sđede ne nsa ano adwuma ma no akatua no. **15** Əkwasea akwan tene wə n'ani so, na ənyansafo tie afotuo. **16** Əkwasea bo nkyere fu, nanso əbadwemma bu n'ani gu atennidie so. **17** Ədanseni nokwafo di adansee turodoo, na dee ədi adansekurumu no twa nkontempo. **18** Nsem hunu keka wowə te se akofena nanso onyansafo tekremä ma abodwoe. **19** Ano a əka nokore no tim ho daa, na atorə tekremä enkyere koraa. **20** Nnaadaa hye wən a wadwene bōne ho akoma mu, na wən a wəpę asomdwoe nya ahosepę. **21** Əhaw biara rento əteneneeni, nanso amanehunu mee amumuyefoo. **22** Awurade kyiri ano a ətwa atorə, na n'ani gye nnipa a wədi nokore ho. **23** Ənifirafo mmə ne nimdee ho dawuro na nkwasafоo akoma da agyimisem adi. **24** Nsa a eye adwuma no będi tumi, nanso akwadworo wie nkoasom mu. **25** Akoma a əpere adee ho ma onipa boto, nanso nkuranhyesem bi hye

no den. **26** Əteneneeni wə ntoboasee wə ayənkofa mu, nanso amumuyefoo kwan ma wəfom. **27** Onihafoo ntoto ne hanam, nanso nsiyefoo ahonyadee som bo ma wən. **28** Tenenee kwan mu wə nkwa; na owuo nni saa əkwan no so.

13 Əba nyansafo tie n'agya nkyerékrye; na əfedifoo ntie animka. **2** Nneema pa a əfiri onipa anom no ma no anigye, na wən a wənni nokore no kən də basabasaye. **3** Dee əkora n'ano no kora ne nkwa so, nanso dee əkasa a ənsusu ho no beba əsəes mu. **4** Onihafoo pere hwəhwə nanso ənnya hwee, na dee əye adwuma no nya dee əpe biara. **5** Teneneefoo kyiri dee enye nokore, nanso amumuyefoo de aniwuo ne ahohora ba. **6** Tenenee bə ənokwafo ho ban, na amumuyesem tu əbənefоo gu. **7** Obi ye ne ho se ədefoo, a nso ənni hwee, ofoforo ye ne ho se ohiani, a nso əwə ahonya bebree. **8** Obi ahonya betumi agye no nkwa, nanso ohiani nte ahunahuna biara. **9** Teneneefoo kanea hyerən pa ara, nanso wədum amumuyefoo kanea. **10** Ahantan de ntəkwa nko ara na əba, na wəhunu nyansa wə wən a wətie afutuo mu. **11** Ahonya a ənam kwammone soō no hwere ntem so, na dee əboa sika ano nkakrankakra no ma ədəoso. **12** Anidasoo a wətu hye da no bə akoma yadee, nanso anigynadee a nsa aka no ye nkwa dua. **13** Dee ətwiri ahyedee no betua so ka, nanso dee əde obuo ma mmara no, wəma no akatua. **14** Onyansafo nkyerékrye te se nkwa asutire, eyi onipa firi owuo afidie mu. **15** Nhunumu pa de adom ba, nanso atorofoo əkwan so ye den. **16** Əbadwemma biara ye n'adee wə nimdee mu, nanso əkwasea da n'agymisem adi. **17** Əsomafo mumuyefoo to amanee mu, nanso ənanmusini nokwafo de abodwoa ba. **18** Dee əpo ntenesoo no kə ohia ne animguasee mu, na dee ətie ntenesoo no, wəhye no animuonyam. **19** Akonnədəe a nsa aka ma əkra ani gye, nanso nkwasafоo kyiri se wətwe wən ho firi bone ho. **20** Dee əne onyansafo nante no hunu nyansa, na dee əne nkwasafоo bə no hunu amane. **21** Əhaw di əbənefоo akyi, na nkəsəo ye əteneneeni akatua. **22** Onipa pa de agyapadee gya ne nananom, na wəkora əbənefоo ahonyadee so ma əteneneeni. **23** Ohiani afuom nnəbae tumi ba pii, nanso ətenkyea pra kə. **24** Dee əkyee n'abaa so no tane ne ba, na dee ədə no no hwə se əbetene no. **25** Teneneefoo didi ma wən akoma mee nanso, əkəm de amumuyefoo.

14 Obaa nyansafoo si ne dan, nanso obaa kwasea de n'ankasa ne nsa dwiri ne dee gu fam. 2 Dee ne nantees tene no suro Awurade, na dee n'akwan kyea no bu no animtiaa. 3 Okwasea kasa ma wobo n'akyi abaa, nanso anyansafoo ano bo won ho ban. 4 Baabi a anantwie nni no, adididaka no mu da mpan, na onantwie ahoeden mu na nnobae pii firi ba. 5 Odanseni nokwafoo rennaadaa, odansekurumni hwiie atoro gu ho. 6 Ofedifoo hwelhwe nyansa nanso onnya, nanso won a wobo nhunumu nya nimdees ntem. 7 Twe wo ho firi okwasea ho, efiri se, worennya nimdees mfiri n'ano. 8 Anitefoo nyansa ne se wobedwene won akwan ho, na nkwaseafoo agyimisem ye nnaadaa. 9 Nkwaseafoo de bone ho adwensakyera di fe, na won a wotene mu na aniso wo. 10 Akoma biara nim oyea ewo ne mu, na obi foforø rentumi ne no nkye n'anigye. 11 Wobesee mumuyefoo efie, nanso teefoo ntomadan beye fromm. 12 Ekwan bi wo ho a eye wo onipa ani so, nanso ekowie owuo mu. 13 Oserees mu mpo, akoma tumi di yea, na anigye tumi wie awerethoo. 14 Akyirisanfoo bonya akatua sedes won akwan tee, na onipa pa nso bonya ne dee. 15 Atetekwaa gye biribiara di, nanso onitefoo dwene n'anammontuo ho. 16 Onyansafoo suro Awurade na odwane bone, nanso okwasea ye asowuie ne basabasa. 17 Onipa a ne bo nkyere fuo no ye nkwaseadee, na dee opan apammone no, wotane no. 18 Ntetekwaafoo agyapadee ne gyimie, na wode nimdees bo anitefoo abotire. 19 Nnipa bonefoo bekoto nnipa pa anim, na amumuyefoo akoto ateneneefoo apono ano. 20 Ahiafoo dee, won ayonkofoo mpo mpe won anim ahwe, nanso adefoo wo nnamfonom bebree. 21 Dee obu ne yenko animtiaa ye bone, na nhylira nka dee ne yam ye ma onnibie. 22 Won a wobo po bone nyera ekwan anaa? Nanso won a wahyehye dee eye no nya adoe ne nokore. 23 Adwumadenye nyinaa de mfasoo ba, na kasa hunu dee, ekohia mu. 24 Anyansafoo ahonya ne won abotire, na nkwaseafoo agyimisem so gyimie aba. 25 Odanseni nokwafoo gye nkwa, nanso odansekurumni ye odaadaafoo. 26 Dee osuro Awurade no wo banbo a emu ye den, na ebeye dwanekobeama ne mma. 27 Awurade suro ye nkwa asutire, eyi onipa firi owuo afidie mu. 28 Oman mu nnipa dodo ye ohene animuonyam, nanso se asomfoo nni ho a mmapommam no see. 29 Onipa a wo abodwokyere wo nteasees a emu do, na dee ne bo fu ntem no da agyimisem adi. 30 Akoma mu asomdwoes ma onipadua nkwa, na aniberees ma nnompe poro. 31 Dee ohye ahiafoo so no bu won Yefoo animtiaa, nanso dee ohunu ohiani mmobo no hye Onyankopon animuonyam. 32 Se amanehunu ba a amumuyefoo hwe ase, nanso owuo mu mpo teneneefoo wo dwanekobe. 33 Nyansa te nteasees akoma mu, na nkwaseafoo mu mpo, oyi ne ho adi. 34 Tenenee pagya oman na bone ye animguases ma nnipa biara. 35 Ohene ani so osomfoo nyansani, na osomfoo nimguasesi hye no abufuo.

15 Mmuasee pa dwodwo abufuo, nanso asem a ano ye den hwanyane abufuo mu. 2 Onyansafoo tekrema yi nimdees aye, nanso okwasea ano woro agyimisem. 3 Awurade ani hunu baabiara, na ehwe amumuyefoo ne apapafoo. 4 Tekrema a ede abodwo ba ye nkwa dua, nanso nnaadaa tekrema dwere honhom. 5 Okwasea mmfa n'agya ntenesoo nye hwee, na dee otie ntenesoo no kyere se oye onitefoo. 6 Ahonya bebree wo oteneneeni fie, nanso amumuyefoo adenya de ohaw bre won. 7 Anyansafoo ano tretre nimdees mu; nanso enye saa na nkwaseafoo akoma tee. 8 Awurade kyiri amumuyefoo aforeba, nanso teefoo mpaebo so n'ani. 9 Awurade kyiri amumuyefoo akwan, nanso odo won a woti tenenee. 10 Asotwe denden wo ho ma dea omane firi ekwan no so, dee otane ntenesoo no bewu. 11 Owuo ne oserees da Awurade anim, na nnipa akoma mu dee, onim ma eboroo so. (**Sheol h7585**) 12 Ofedifoo mpe ntenesoo; onnkobisa anyansafoo hwee. 13 Anigye akoma ma anim ye seresere, na akoma a abotoo dwere honhom. 14 Nhunumufoo akoma hwelhwe nimdees, nanso okwasea ano ka agyimisem. 15 Won a wohye won so nna nyinaa ye mmobommoboo, nanso onigye akoma wo daa ahosepe mu. 16 Ketewa bi a yanya a Awurade suro ka ho no ye sene ahonyadee bebree a ohaw bata ho. 17 Nhahamma aduane a odo wo mu no ye sene nantwie sradenam a atan bata ho. 18 Dee ne bo fu ntem de mpaapaemu ba, nanso dee owo ntoboasee pata ntokwa. 19 Nkasee ama onihafuu kwan asi, nanso teneneefoo kwan ye tempon. 20 Obaa nyansafoo ma n'agya ani gye nanso aba kwasea bu ne maame animtiaa. 21 Agyimisem ma dee onni adwene ani gye, nanso dee owo nteasees no fa ekwan a etene so. 22 Nhahyehye a enni afotuo no see, nanso afotufoo bebree ma eye yie. 23 Onipa a oma mmuaees a efata no ani gye, asem a eba bere pa mu no nso ye. 24 Onyansafoo asetena mu kwan ma no nkoso esii ne da mu koroh oekwan. (**Sheol h7585**) 25 Awurade see ohantanni fie na oma akunafoo ahyees ye peresepre.

26 Awurade kyiri amumuyefoo nsusuiε, nanso n'ani so wɔn a wɔyε krown no dee. **27** Өdufudepefоо de əshaw bre n'abusua, nanso dee əkyiri keteasehyε no bенya nkwa. **28** Өteneneeni akoma kari ne mmuaεε, nanso omumuyefoo ano woro bɔne. **29** Awurade mmen amumuyefoo koraa nanso əte өteneneeni mpaæεbø. **30** Animu a ətεε ma akoma nya ahomeka, na asem pa ma nnompe ahooðen. **31** Dee ətie animka a εma nkwa no ne anyansafoo bεbø mu atena ase. **32** Dee əmfa ahohyesoo no bu ne ho animtiaa, na dee ətie ntenesoo no nya nhunumu. **33** Awurade suro kyere onipa nyansa, ahobreasε di animuonyam anim.

16 Akoma mu nhyeheyεε ye onipa dea, na tekrema mmuaεε firi Awurade. **2** Yeε onipa se n'akwan nyinaa ye krown nanso Awurade na ərεεpεe adwene mu. **3** Fa dee woyε nyinaa hyε Awurade nsam, na wo nhyeheyεε besi yie. **4** Awurade ye biribiara ma n'ankasa botaeε, mpo, əhwε omumuyefoo kosi amanehunu da. **5** Awurade kyiri akoma mu ahantanofo nyinaa. Nya saa nteaseε yi se, wɔremfa wɔn ho nni. **6** Wɔnam ədø ne nokore so pata bɔne; onipa nam Awurade suro so yi bɔne akwa. **7** Se onipa akwan so Awurade ani a, əma n'atamfoo mpo ne no tena asomdwoeε mu. **8** Kakraa bi a wɔnam tenenee kwan so nya no ye sene mfasoo pii a wɔnam ntεnkyea so nya. **9** Onipa ye ne nhyeheyεε wɔ n'akoma mu, nanso Awurade na əhwε n'anammontuo. **10** Өhene anomu kasa te se nkomyε, enti εnse se n'ano ka dee εnyε atentenenee. **11** Nsania ne abrammoa a nsisie nni mu firi Awurade; nkariboo a εwo kotokuo mu no, əno na əyεεε. **12** Ahemfo kyiri bɔneyε, əfiri se ahennwa si tenenee so. **13** Ahemfo ani so ano a əka nokore; na wɔbu onipa a əka nokore. **14** Өhene abufuhyeε ye owuo somafoo, nanso onyansafoo bεdwodwo ano. **15** Se əhene anim te a, εye nkwa, n'adom te se osutobere mu osumuna. **16** Yeε se wobεnya nyansa sene se wobεnya sikakoko, se wobεnya nhunumu sene se wobεnya dwetε! **17** Өteneneeni kwantempon kwati bɔne; dee əhwε n'akwan yie no bɔ ne nkwa ho ban. **18** Ahantan di əsεee anim, na ahomasoo honhom nso di ahweaseε anim. **19** Yeε se wobεhyε honhom mu hiani wɔ wɔn a wɔhyε wɔn so mu sene se wo ne ahantanfoo bεkyε afodee. **20** Dee əyε əsetie ma nkyerekere no nya nkɔso; nhŷira nka dee əde ne ho to Awurade so. **21** Wɔfrε akoma mu anyansafoo se nhunumufo, na kasa pa ma nkyerekere kɔ so. **22** Nteaseε ye nkwa nsutire ma wɔn a wɔwɔ bi, nanso agyimisεm de asotweε bre

nkwaseaføo. **23** Onyansafoo akoma kyere n'ano kwan, na n'anofafa ma nkyerekere kɔ so. **24** Abodwosem te se əwokyεm εye əkra de, na esa nnompe yadee. **25** Əkwan bi wɔ hɔ a εye wɔ onipa ani so, nanso əkωwie owuo mu. **26** Odwumayefoo akonnø ma no ye adwuma den; əfiri se əpε se əkum ne kɔm. **27** Ohuhuni bɔ po bɔne, ne kasa te se egyaderε a εhyε adee. **28** Onipa kontonkye de mpaapaemu ba, na osekuni tete nnamfonom ntam. **29** Basabasayεni daadaa ne yɔnko na əde no fa əkwammøne so. **30** Dee əbu n'ani no redwene bɔneyε ho; na dee əmua n'ano no ani wo bɔne so. **31** Edwono ye animuonyam abotire; tenenee mu asetena na əde ba. **32** Dee əwɔ abodwokyere no ye sene əkofo, na dee əmfa abufuo ye sene dee əko fa kuropøn. **33** Wɔtwe ntonto de hwehwe dee Awurade pε, nanso ne gyinasie biara firi Awurade.

17 Aduane mmowε a asomdwoeε wɔ ho ye sene εfie a aponto ahyε no ma a nso basabasaye wɔ mu. **2** Əsomfo nyansafoo bedi əba nimguaseføo so, na əbenya ne kyεfa wɔ agyapadeε no mu se anuanom no mu baako. **3** Kyεmfere wɔ hɔ ma dwetε na fononoo wɔ hɔ ma sikakoko nanso Awurade na əsø akoma hwe. **4** Omumuyefoo tie nsusuiε bɔne; ətoroføo ye aso ma adwen bɔne tekrema. **5** Dee ədi ahiaføo ho fe no bu wɔn Yεføo animtiaa; na dee əfo a manehunu so no bенya asotwe. **6** Mmanananom ye mmasiriwa animuonyam, na awoføo ye wɔn mma ahohoahoa. **7** Anokrokro nyε mma əkwasea, saa ara na ano a edi torø mfata əhene. **8** Keteasehyε daadaa dee əma; əgyε se εbεma no nkoni. **9** Dee əbu n'ani gu mfomsoo so no ma ədø əkwan, na dee əbø soo no tete nnamfonom ntam. **10** Nkaanim so onipa a əwɔ nhunumu ani sene mmaa əha a wɔbø əkwasea. **11** Onipa bɔneføo ani wɔ atuateε nko ara so na wɔbesoma odwumayefoo tirimuðdenfo aksø ne so. **12** Yeε se wobεhyia sisire a wɔawia ne mma sene əkwasea a əregyimie. **13** Se obi de bɔne tua papa so ka a, bɔne rempa ne fie da. **14** Ntøkwa ahyεaseε te se dee wɔretue suka; enti gyae ma εnka na ankøfa əham amma. **15** Se wobεgyaa dee ədi fo ne se wobεbu dee ədi bem kumfø no, Awurade kyiri ne mmienu. **16** Sika a εwo əkwasea nsam ho nni mfasoø, əfiri se onni botaeε biara se əbehunu nyansa. **17** Adamfo kyere ədø əberε nyinaa mu, wɔwɔ onua barima ma ahokyere bere. **18** Obi a onni adwene no na əde ne nsa hyε krataa ase di akagyinamu nam so de si awowa ma ne yonko. **19** Dee əpε ntøkwa no dø bɔne; dees əsi əpono tentene no frεfrε əsεee. **20** Onipa a əwɔ

akoma kontonkyi no nnya nkəsoo; dee ne təkremā daadaa no tō amanee mu. 21 Dee ḡwo ḡba kwasea no di awerchoo; ḡba kwasea agya nni anigye. 22 Akoma mu anigye耶 aduro esa yadee, nanso honhom a apəkye no wewe nnompe. 23 Omumuyefoo gye adanmudee wō esum ase de kyea atentenenee. 24 Onipa a ḡwo nhunumu no ani kō nyansa so, na ḡkwasea toto n'ani kəsi asase ano. 25 ḡba kwasea hye n'agya awerchoo, na ḡma dee ḡnyinsenee no no di yea. 26 ḡnye se wotwe dee ḡdi bem aso, anaasee wotwa adwumayefoo mmaa wō wōn nokoredie enti. 27 ḡnimdefoo dwene n'anom kasa ho, na dee ḡwo nhunumu no wō abodwo. 28 Mpo se ḡkwasea ye dinn a wōbu no se ḡnyansafo. na se ḡmua n'ano a wōbu no se ḡwo nhunumu.

18 ḡhonankani ye pəsemekomenya; na ḡmfa atentenenee nye hwee. 2 ḡkwasea nni nhunumu ho anigye na mmom dee ḡpe ara ne se ḡde n'adwene bəto dwa. 3 Se amumuyesem ba a animtiabuo di so, na aniuwo nso di animguasee akyi. 4 Onipa anom nsem ye nsuo a emu dō, na nyansa asutire ye asuwa a erepū ahuro. 5 ḡnye se wōdi ma omumuyefoo anaasee wōbu dee ḡdi bem atenkyea. 6 ḡkwasea ano de akasakasa ba na n'ano frefre ḡhwē. 7 ḡkwasea ano ye ono ara səee na n'anofafa ye ne kra afidie. 8 Osekuni anom asem te se mfremfremadee; ewurawura kō onipa akwaa mu nyinaa. 9 Dee ḡtoto n'adwuma ase no nuabarima ne dee ḡye ḡsəefoo. 10 Awurade din ye abantenten a εye den; ahotefoo dwane kətoa na wonya banbo. 11 Adefoo ahonyadee ne won kuropon a wəabo ho ban wəfa no se ḡfasuo tenten a wəntumi mforo. 12 Ansa na onipa behwe ase no onya ahomasoo akoma, na ahobreasee di animuonyam anim. 13 Dee ḡntie asem ansa na wama mmuae no, eno ne ne gyimie ne n'animguasee. 14 Onipa sunsum na εhye no den wo yadee mu na honhom a apəkye dee, hwan na ḡpe? 15 Nhunumu akoma nya nimdee; na anyansafo aso nso hwehwe. 16 Akyedee bue ḡkwasea ma dee ḡde ma na ede no ba atitire anim. 17 εye dee ḡbo ne nkuro kane no se n'asem ye de, kəsi se ḡfɔfɔrɔ bəba abeisia no nsem no mu. 18 Ntontobø twa akyinnyegye so, na εpata atamfoo. 19 Onua a wəafom noo no asem ye dene sene kuropon a εwa banbo, akyinnyegye te se abankesewa apono a wəabram akyire. 20 Onipa anom asem so aba ma εyafunu mee, nnəbaeε a n'anofafa twa no mee no. 21 Təkremā kura nkwa ne owuo tumi, na wōn a wōdō no no bədi n'aba. 22 Dee wanya yere no anya adepa na onya adam firi Awurade hō. 23 Ohiani sre

ahumməborø, nanso ḡdefoo de kasaden bua no. 24 ḡbarima a ne nnamfonom dəoso betumi ahwe ase, nanso adamfo bi wō hō a ḡbefam ne ho asene onua.

19 Ohiani a ne nantee ho nni asem no ye sene ḡkwasea a n'asem mfa ḡkwasea mu. 2 Mmədemmo a nimdee nka ho no nyε, saa ara na ntəmpε a εma obi yera ḡkwasea nso nyε. 3 Onipa agyimisem see n'abrabø, nanso n'akoma huru tia Awurade. 4 Ahonya frefre nnamfonom bebree; nanso ohiani adamfo gya no hō. 5 Adansekurumni bənya n'akatua, na dee ḡtwa nkontompo remfa ne ho nni. 6 Nnipa pii pε adom firi sodifoo nkyen, na dee ḡkye adee ye obiara adamfo. 7 Ohiani abusuafo nynaa po no, na saa ara na ne nnamfonom po no! Mpo ḡhwēhwe wōn pε se ḡpa wōn kyew, nanso ḡnhunu wōn baabiara. 8 Dee ḡnya nyansa no dō ne kra; dee ḡpe nhunumu no nya nkəsoo. 9 Adansekurumni bənya asotwe, na dee ḡtwa nkontompo no beyera. 10 Akəsesem mfata ḡkwasea, anaasee akoaa bədi mmapəmma so! 11 Onipa nyansa ma no ntoboasee; se ḡbu n'ani gu mfomsoo bi so a εhye no animuonyam. 12 ḡhene abufuo te se gyata mmobom, na n'adom te se εsere so bosuo. 13 ḡba kwasea ye n'agya ḡsəee, εyere ntəkwapefoo te se nsusoso a εntwa da. 14 Afie ne ahonyadee ye agyapadee a εfiri awofoo, na εyere nimdefoo firi Awurade. 15 Akwadwɔrø de nnahø ba, na εkəm de ḡkwadwofoo. 16 Dee ḡdi nkyerεkyere so no bō ne nkwa ho ban, na dee ḡgyaagyaa ne ho no bəwu. 17 Dee ḡye adoee ma ohiani no ye de fem Awurade, na ḡbetua no dee ḡye no so ka. 18 Tene wo ba, na εno mu na anidasoo wō, na εnye wōn a wōdē no kō owuo mu no mu baako. 19 Ese se onipa a n'akoma ha no no tua so ka; se woka ma no a wobεye bio. 20 Tie afotuo na gye nkyerεkyere to mu, na awieeε no, wobεhunu nyansa. 21 Nhyehyeεs bebree wō onipa akoma mu, nanso dee Awurade pε no na εba mu. 22 Dee onipa pε ne nokore dō; εye se wobεye ohiani sene se wobεye ḡtorofoo. 23 Awurade suro kō nkwa mu; na onipa de abotəyam home a ḡshaw bi nni mu. 24 ḡkwadwofoo nsa ka ayowaa mu na ḡremma so mpo nkō n'ano! 25 Twa ḡfədifo mmaa, na atetekwaa befa adwene; ka dee ḡwo nhunumu anim, na ḡbenya nimdee. 26 Dee ḡbo n'agya korøno na ḡpamo ne maame no ye ḡba a ḡde aniuwo ne animguasee ba. 27 Me ba, se wogyaε nkyerεkyere tie a, wobεmane afiri nimdee nsem ho. 28 Adansekurumni di atentenenee ho few;

na omumuyefoo ano mene bōne. 29 Wōasiesie asotwe ama fedifoo, ne mmaabō ama nkwaseafoo akyi.

20 Nsa ye əfedifoo na nsaden ye ntōkwapefoo; na obiara a n̄sā bēma wafom ekwan no nn̄ȳeonyansafoo. 2 Ḷhene abufuhye te se gyata mmobom; na dee əhye no abufuo no de nkwa twa so. 3 Eye onipa animuonyam se əbekwati akasakasa, nanso ogiyimifoo biara p̄e ntōkwa. 4 Onihafoo mfuntum n'asase wo ne bere mu; enti əduru twabere a ənnya hwee. 5 Onipa akoma apedee ye subunu mu, nanso onipa a əw̄a nhunumu no twetwe. 6 Nnipa dodo no ara ka se wōwo odo a ensa da, na hwan na əbetumi ahunu ənokwafoa? 7 Ḷteneneeni bu əbra kronkron; nhirya ne ne mma a wōba n'akyi. 8 Se əhene tena n'ahennwa so bu aten a, əde n'ani huhu bōne nyinaa so gu. 9 Hwan na əbetumi aka se, “Mapra m'akoma mu; meye kroun na menni bōne”? 10 Nkariboo ne susudua a enye papa no Awurade kyiri ne mmien. 11 Mpo wōnam abōfra nn̄eyee so hunu no, se ne suban ye kroun ne papa. 12 Aso a wōde te asem ne ania wōde hunu adee, Awurade na waye ne mmien. 13 Mma nna nye wo de, na woanni hia; enna, na wobenya aduane ama abuso. 14 Ḷt̄foo ka se, “Enye, enye!” nanso se əko a, əde dee wat̄o no hoahoa ne ho. 15 Sika kōkō wō hō, na nhwenepa nso abu so, na amo a əka nimdee nsem ye əbohemaa a əho ye nna. 16 Fa obi a ədi əhahoo akaginyinamu atadee; se əregyina əbaa huhufoo akyi a, fa si awowa. 17 Aduane a wōnya no ekwan bōne so no ye onipa anomu de, nanso akyire no ədané mmosea wō n'anom. 18 Pe afotuo ye wo nhirye; se wotu əsa a, nya ho akwankyere. 19 Osekuni da kokoamsem adi; enti twe wo ho firi onipa a əkasa bebree ho. 20 Se obi dome n'agya anaase ne maame a, wobedum ne kanea wō esum kabii mu. 21 Agyapadee a wōpere ho nya no ahyeassee no renye nhirya akyire no. 22 Nka se, “Metua wo saa bone yi so ka!” Twen Awurade, na əbegye wo. 23 Awurade kyiri nkariboo a enye papa, na nsisie nsania nso nso n'ani. 24 Awurade na əkyere onipa anammontuo. Na ebeye den na obi bēte n'ankasa akwan ase? 25 Obi pe nt̄em hye bō, ansa na wadwene ho a, əsum ne ho afidie. 26 Ḷhene nyansafoa hunu amumuyefoo; na əde ayuyamfidie hankra fa wōn so. 27 Awurade kanea hwehwē onipa honhom mu, əhwehwē ne mu baabiara. 28 Ədō ne nokoredie bō əhene ho ban; n'adœe ma n'ahennwa tim. 29 Mmerantee animuonyam ne wōn ahooden,

tidwono nso ne mmasiriwa animuonyam. 30 Əhwee ne apirakuro hohoro amumuyē mmaaka te akoma mu.

21 Əhene akoma da Awurade nsam; əkyere no ekwan te se asutene ma əko baabiara a əpe. 2 Onipa akwan nyinaa tene wō n'ani so, nanso Awurade na əkari akoma. 3 Se woye adepa ne adee a etene a esə Awurade ani sene aforebō. 4 Ani a etra nt̄on ne ahomasoo akoma, ne amumuyefoo asetenia nyinaa ye bōne! 5 Nsiyefoo nhirye; de mfasoo ba s̄dede ntempe kōwie ohia no. 6 Ahonya a nkontompo tekrema de ba no ye huhuro ne owuo afidie. 7 Amumuyefoo basabasaye bētwe wōn ak̄, efiri se wōmpe se woye dee etene. 8 Onipa a ədi fō no akwan ye kontonkye, na dee ne ho nni asem no adeye tene. 9 Suhye twetwēwa ase baabi tena ye sene se wo ne əyere ntōkwapefoo bētēna efie. 10 Omumuyefoo kōn do bōne; ənni ahumməborō mma ne yōnko. 11 Se wōtwe fedifoo aso a, ntetekwaafao hunu nyansa, se wōkyerəkyere onyansafoa a, ənya nimdee. 12 Ḷteneneeni no nim dee ərekoso wo omumuyefoo fie na əde omumuyefoo no kō əsēes mu. 13 Se onipa sisi n'aso wō mməborōni su ho a əno nso besu afre, na wōrennye no so. 14 Kokoam adekye dwodwo akoma, kētēasehye nso pata abufuhye. 15 Se wobu atētenenee a, teneneefoo anigye nanso eye ahunahuna ma abōneefoo. 16 Onipa a əmane firi nhunumu kwan soō no bēhome wo awufoo fekuo mu. 17 Dees ədi ahosepe akyi no beye ohiani; dee əpe nsā ne ngo no rennya ne ho da. 18 Amumuyefoo de wōn nkwa to hō ma teneneefoo, na atorofo ye saa ma wōn a woye pe. 19 Eye se wobetena esere so, sene se wo ne əyere ntōkwapefoo a n'akoma ha no bētēna. 20 Nnuane pa ne ngo aye onyansafoa fie ma, nanso əkwasea di dee əwā nyinaa. 21 Dees oti tenenee ne ədo no ənya nkwa, yiedie ne animuonyam. 22 Onyansafo to hye ahoodenfoo kūropōn so na ədwiri abandenden a wōn were hye mu gu fam. 23 Dees əkora n'ano ne ne tekrema no otwe ne ho firi amanenya ho. 24 Əhantanni a əma ne ho so no, ne din ne “Əfedifoo” əde ahantan ntrasoo ye adee. 25 Dees əkwadwofoo kōn do no beye owuo ama no, efiri se ne nsa mpe adwumaye. 26 Edā mu nyinaa əpere se əbenya bebree, nanso əteneneeni dee, əma a ənnodo ho. 27 Omumuyefoo aforebō ye akyiwadee, ne titire ne se əde adwemmōne bata ho. 28 Adansekurumdini bēyera, na obiara a ətie noo no nso wōbēssee no. 29 Amumuyefoo di akakabensem na əteneneeni dee, ədwene n'akwan ho. 30 Nyansa, nhunumu ne nhirye; biara nni ho a əbetumi aye

ye atia Awurade. **31** Wəsiesie apənko ma øko da, nanso nkonomidie ye Awurade dea.

22 Edin pa ye sene ahonya bebrebe; se wəbedi wo ni ye sene dwetə anaa sikakəkoo. **2** Ədefoo ne ohiani wo adee baako, Awurade ne won nyinaa Yefoo. **3** Onitefoo hunu amanehunu a əreba na əhinta ne ho, nanso atetekwaa ko n'anim konya amane. **4** Ahobreasee ne Awurade suro ma ahonya ne animuonyam ne nkwa. **5** Nkasəe ne mfidie wo amumuyefoo akwan so, nanso dee øbo ne kra ho ban no mmən ho. **6** Kyerə abəfra ekwan a əmfa so, na se ənyini a əremfiri so. **7** Adefoo di ahiafoo so, na boseagyeni ye dee øde fəm øsomfoo. **8** Dee ødua amumuyesəm no twa əshaw na wəbesee n'abufuhyees abaa. **9** Əyamyefoo bənya nhŷira əfiri se əne ahiafoo kye n'aduane. **10** Pam əfədifo na basabasayə nso bekə; ntəkwa ne atennnidie to awta. **11** Obi a ødə akoma a emu təe na ne kasa ho ye nyam bənya əhene afa no adamfo. **12** Awurade ani wən nimdee, na əsəe ətorofoo nsem. **13** Əkwadwofoo ka se, "Gyata bi wə mfikiyire ho!" anaase, "Wəbekum me wə mməntene so." **14** Əbaa waresəefoo anomu ye amena donkudonku; dee əhye Awurade abufuo ase no betə mu. **15** Agyimisəm kyekyere abəfra akoma ho, nanso ntenesoo abaa bepamo akə akyiri. **16** Obi besisi ohiani de ape ahonya anaa əbəkye ədefoo adee, ne nyinaa de no ko ohia mu. **17** Ye aso na tie anyansasəm yi; fa w'akoma di me nkyerəkyere akyi, **18** əfiri se eyə se wokora saa nsem yi wə w'akoma mu, na ne nyinaa ada w'ano. **19** Sedee wode wo ho beto Awurade so, merekyerəkyere wo enne, aane wo. **20** Mentwerəs mme aduasa mmaa wo, dee eyə afotusem ne nimdee, **21** a əkyerəkyere wo nokore ne dee akyinnyee nni ho, sedee wobənya mmuaes pa ama dee əsoma wo no anaa? **22** Mmo ahiafoo korəno, se woye ahiafoo enti, na nnsisi won a wonni bie wə asemniit, **23** əfiri se Awurade bedi won asem ama won na wafom afa won a wofom ahiafoo fa. **24** Mfa obi a ne bo ha no adamfo, na mmfa wo ho mmo dee ne bo nkyere fu, **25** anye saa a, wobesua n'akwan na woakətə afidie mu. **26** Ənye dee øde ne nsa hye krataa ase di agyinamu, anaase dee ədi akagyinamu; **27** na se wonni dee wode tua a wobəhwan wo mpa mpo afiri w'ase. **28** Ntutu tete aboo a wode ato hye; dee wo nananom de sisii ho no. **29** Wohunu odwumayefoo a ne nsa akokwa n'adwuma ho anaa? Ahemfo anim na əbesom, na ərensom wo mpapahwekkwaa anim.

23 Se wo ne əhene bi to nsa didi a, hwe dee esi w'anim no yie, **2** Se woye adidibrada a, hye wo ho so. **3** Nni n'aduane akənno akənno no akyi, əfiri se saa aduane no daadaa nmipa. **4** Mmiri wo mogya ani mpe sika; hunu nyansa na to wo bo ase. **5** W'ani bəo sika so ara pe, na atu ayera, ampa ara əbefu ntaban na atu akə ewiem se økədees. **6** Nni obi a əye pəpəs aduane nni n'akənno aduane akyi; **7** əfiri se əye obi a əbere biara ədwene sika ho. Əka se, "Didi na nom," nanso ənye n'akoma mu. **8** Kakra a woadi no wobəfe na eno enti wo nkamfo ho remma mfasoo. **9** Nkasa nkyere əkwasea, əfiri se əremfa nyansa a əwə wo kasa mu no. **10** Ntutu tete aboo a wode ato hye ngu, na ntra hye nkə nwisiaa mfuo mu, **11** əfiri se, won Gyefoo ye den, na əbedi won asem ama won. **12** Ma w'akoma mmra nkyerəkyere so na wen w'aso tie nimdee. **13** Ntwentwene abəfra ntenesoo so; se wode abaa tene no a, ərenwu. **14** Fa abaa twe n'aso na gye ne kra firi owuo mu. **(Sheol h7585)** **15** Me ba, se w'akoma hunu nyansa a, ennees m'akoma ani begye; **16** se w'ano ka dee etene a me mu adee nyinaa ani begye. **17** Mma w'ani mmere abəneefoo, mmom bə Awurade suro ho mməden əbere biara. **18** Ampa ara anidasoo wə hə ma wo daakyə, na w'anidasoo renye əkwa. **19** Me ba, tie, na hunu nyansa, ma w'akoma mfa ekwan tenenee so. **20** Mfa wo ho mmo akəwensafoo anaase won a wəpə enam mmorosoo, **21** əfiri se, akəwensafoo ne adidibradafoo begye ahiafoo, na anikum fira won ntomago. **22** Tie w'agya a əwoo woo no, na se wo maame bə aberewa a, mmu no animtia. **23** Tə nokore na ntən da; nya nyansa, ahohyesoo ne nhunumu. **24** Əteneneeni agya wə anigye bebree; dee əwə əba nyansafoo no anigye ne ho. **25** Ma w'agya ne wo maame ani nnye; ma əbaa a əwoo woo no nnya ahosepə. **26** Me ba, fa w'akoma ma me na ma w'ani nkə m'akwan ho, **27** na odwamanfoo ye amena donkudonku oyere sansani ye ədaadaafoo. **28** Əte, twən, te se əkwanmukafoo na əma mmarima mu atorofoo dəəso. **29** Hwan na wəadome no? Hwan na ədi awerehoo? Hwan na ədi apereapere? Hwan na ənwiinwii? Hwan na wapirapira hunaa? Hwan na mogya ada n'ani so? **30** Won a wəkyere nsə ho, na wəka nsə a wəafratra hwe. **31** Nhwe nsə ani kəkoo no haa, əbere a əretwa yere yere wə kuruwa mu, na ekə yoo no. **32** Awiees no əka te se əwə na əwə boro te se ahurutoa. **33** W'ani behunu nneəma a wonhunuu da, na woadwene nneəma basabasa ho. **34** Wobətə ntintan te se hyen mu dwumayeni a, əkura əhyen dua

a, εrehinhim mu den, na εedenkye denkye wo εpo so.
35 Na wobeka se, “Wəbə me, nanso mempira. Wəborø
me, nanso mente ɔyea biara. Eberc bən na menyane
akøpe nsā anom bio?”

24 Mma w'ani mmere amumuyefoo, mfa wo ho mmo wən; **25** Efiri se, wən akoma dwene atirimuodensem ho, na won ano ka dee ede basabasaye ba ho asem. **3** Wəde nyansa na eſi efie, na nhunumu mu na wəma etim; **4** enam nimdee so na wənya ademudee a eho ye na na eyē fe hyehye n'adan mu. **5** Onyansafoo wə tumi a eso, na onimdefoo nyini ahooden mu; **6** dee oretu sa hia akwankyerē, dee orepe nkoniimdie no hia afotufoo pii. **7** Nyansa wə akyiri dodo ma okwasea; wə apono ano dwabə mu no ənni hwhee ka. **8** Onipa əbə pə bəne no wəbefre no okotwebrefoo. **9** Ogyimifoo nhyehyee yē bəne, nnipa kyiri əfədifo. **10** Se w'abamu go wə əshaw mu a, na w'ahooden sua! **11** Gye wən a wəde won rekə akokum wən no nkwa; na sianka wən a woto ntintan kə akumiie. **12** Se woka se, "Na yennim yei ho hwhee a," dee əkari akoma hwe no nhunu anaa? Dee əbə wo nkwa ho ban no nnim anaa? Ərentua dee obiara aye so ka anaa? **13** Me ba, di əwo, efiri se eyē; əwokyem mu woo ye w'anomu de. **14** Hunu nso se nyansa ye wo kra de; se wonya a, wowə anidasoo ma daakye, na w'anidasoo renye kwa. **15** Nkətə oteneeneenifie se əkwamukafa, na ənkətə nhye n'atenaes so, **16** Əwom se əteneneeni hwe ase mpən nson dee, nanso əsore bio, na amumuyefoo dee, amanehunu baako ma wohwe ase. **17** Se wo ətamfoo hwe ase a mma enye wo de; na se əsunti a mma w'akoma nni ahurisie, **18** efiri se Awurade bəhunu w'adwene na ərempe na əbeyi n'abufuhye afiri ne so. **19** Ənha wo ho wə abənefəo enti na emma w'ani mmere amumuyefoo nso, **20** efiri se, əbənefəo nni anidasoo biara daakye, na wəbedum amumuyefoo kanea. **21** Me ba, suro Awurade ne ohene, na mfa wo ho mmo adonyefoo ho, **22** efiri se saa baanuyi de əsəee beba wən so mpofirim, na hwan na ənim amanehunu ko a wobstumi de aba? **23** Yeinom nso ye anyansafoo Nsenka: Atemmuo a animhwə wo mu no nye: **24** Obiara a əbəka akyere dee ədi fo se, "Wo ho nni asem" no nnipa bədome no na amanaman remmə no din pa. **25** Na wən a wobu afədifo fo no əbesi wən yie, na nhŷira beba wən so. **26** Mmuaet pa te se mfeano. **27** Wie wo mfikyidwuma na siesie wo mfuo; eno akyi, si wie fie. **28** Nni adanee ntia əyənko a ənyee wo hwhee, na mfa w'ano nnaadaa. **29** Nka se, "Dee waye me no me nso meye no bi; dee əyee no metua ne so ka." **30**

Menante faa onihafao afuo ho twaa mu wō dee ḥnni adwene bobefuo nso ho; **31** nkasee afu wō baabiara, wira afu akata asase no so, na aboo afasuo no nso abubu. **32** Mede m'adwene kōo dee mehunuie no so na mesuaa biribi firii mu: **33** nna kakra, nkoto kakra, nsa a woabobo de rehomedakra, **34** bema ohia aba wo so se əkwamukafaō na nneemha ho mna beba wo so se obi a əkura akodee. Na ohia beto akyere wo se əkwamukafaō; ahokyere betoa wo se əkorɔmfo.

25 Yeinom ye Salomo mmebusem nkekaho a Yudahene Hesekia afotufoa twereee: **2** *Σye* Onyankopon animuonyamhye se wode asem sie; se wɔpεrεpε asem mu nso hye ahemfo animuonyam. **3** Sedee ɔsoro korɔn na asase mu dɔ no, saa ara na wɔrentumi nhwehwε ahemfo akoma mu. **4** Se wɔyi dwets ho a, dwetsdwumfoo tumi de yc adee a cho wo mfasoo; **5** Yi amumuyεfoo firi ɔhene anim, na tenenee bema n'ahennwa atim. **6** Mma wo ho so wɔ ɔhene anim, na mpere dibere wɔ atitire mu; **7** *Σye* ma no se ɔbekə akyere wo se, "Bra soro ha," sene se ɔbεbre wo ase wɔ otitire bi anim. Dee wode w'ani ahunu no **8** mpe ntɛm mfa nkɔ aseñniie, na se awieee no wo yɔnko gu w'anim ase a εdeεn na wobeye? **9** Se wo ne wo yɔnko di asem a nna obi foforɔ ahintasem adi, **10** anye saa a, dee ɔbete no begu w'anim ase na edin bone a wobenya no rempepa da. **11** Asem a wɔka no sedee εfata no te se sika kɔkɔ a wɔabɔ se apre de atuatua dwete nsiesiee mu. **12** Sikakɔkɔ a somuadεe anaa sikakɔkɔ amapa ahyehyedee te se onyansafoo animka a ɔde ma dee ɔye aso ma no. **13** Sedee sukyerɛmma ma ewiem dwoo wɔ otwa bere mu no saa ara na ɔsomafoo nokwafoo tee ma wɔn a wasoma no; na ɔma ne wuranom akomatɔyam. **14** Omununkum ne mframa a εmfa osuto mma no te se onipa a ɔde akyεdee a ɔmmfa mma hoahoa ne ho. **15** Ntoboasee ma sodifoo ti da, na tekremaberee tumi bu dompe mu. **16** Se wonya εwo a, enni ntra so, ne bebrebe bema woafe. **17** Ntaa nkɔ wo yɔnko fie, wo ho fono no a, ɔbetan wo. **18** Onipa a ɔdi adansekurumu tia ne yɔnko no te se aporibaa, afena anaa bɛmma a ano ye nnam. **19** Ese a εyare kaka anaa εnan a εye apakte te se dee wode wo ho to ɔtorofoo so hiada mu. **20** Dee oto dwom kyere ɔwerɛhoni no te se dee ɔpa ntoma gu awabere mu anaa te se nsā nyinyanyinya a wɔhwie gu afransa so. **21** Se ɛkɔm de wo ɔtamfoo a, ma no aduane nni; se osukɔm de no a, ma no nsuo nnom. **22** Se wɔve saa a, wobesoso gyasramma agu

n'atifi, na Awurade bëma wo akatua. **23** Sëdeë atifi fam mframá de osutø ba no, saa ara na tekrema a edi nsekuro de omuna ba. **24** Eyë se wobëtena suhyë ase mantweea bi, sene se wo ne òyere ntòkwapeføo betena efie. **25** Nsuonwunu a ɔkra a ato baha nya no te se asëmmode a ɔfiri akyirikyiri. **26** Asutire a ahono anaa abura a aye pøtø, te se òteneneeni a ògyaa ne ho ma amumuyefoo. **27** Eyë se wòdi ɔwoo ntrasøo, na eyë fe nso se obi pe animuonyam ma ne ho. **28** Onipa a ɔnni ahoheyeso no te se kuropøn a n'afasuo abubu agu fam.

26 Sëdeë sulkyeremma te aluhuro bere anaase osuto

te wò otwa bere no saa ara na animuonyam mfata ɔkwasea. **2** Sëdeë apatupr tuo anaase asomfena tu danedane ne ho no, saa ara na nnuabø hunu nsi hwee. **3** ɔkafoø abaa wò ho ma ɔpønkø, nnareka wò ho ma afunumu, na abaa wò ho ma nkwaseafoø akyi. **4** Nhwe ɔkwasea agyimisem so mma no mmuaæ, anye saa a wo nso bëye se òno. **5** Gyina ɔkwasea agyimisem so ma no mmuaæ anye saa a ɛbëye no se ɔnim nyansa. **6** Se wode nkra bi soma ɔkwasea a, eṭe se woatwa w'ankasa nan anaase woafre basabasaye. **7** Apakye nan a awu na esensem hø no, ye abebusem a eda ɔkwasea ano. **8** Ebøø a wòakyekyere afam ahwimmoø so, te se animuonyam a wòde ama ɔkwasea. **9** Nkasë dua a ɔkura ɔkowensani no te se abebusem a eda ɔkwasea ano. **10** Deø øbo ɔkwasea anaa obi hunu paa no te se agyantoni a ɔpira nnipa kwa. **11** Sëdeë ɔkraman sane kø ne fee ho no, saa ara na ɔkwasea ti n'agyimisem mu. **12** Woahunu obi a òye onyansafoø wò n'ankasa ani so? Anidasøo pii wò ɔkwasea mu sene no. **13** ɔkwadwofoø ka se, "Gyata wò ɔkwan no mu, gyata nenam mmontene no so!" **14** Sëdeë ɔpono di akoneaba wò ne mpontere so no, saa ara na ɔkwadwofoø twa ne ho wò ne mpa so. **15** ɔkwadwofoø de ne nsa si aduane mu, na eyë no anilha se ɔbeyi ako n'ano. **16** ɔkwadwofoø ye onyansafoø wò ɔno ankasa ani so sene nnipa baason a wòdwene asem ho na wòabua. **17** Obi a ɔso ɔkraman aso twe noø no te se obi a oretwam na ɔde ne ho kofra ntòkwa a ɔmfà ne ho mu. **18** ɔbødamfoø a ɔtoto atuo anaa agyan kodiawuo no **19** te se obi a, ɔdaadaa ne yønko na ɔka se, "Na mede redi agorø!" **20** Yensin hi a, ogya dum; nsekuro nni hø a ntòkwa too twa. **21** Sëdeë gyabidie dane gyasramma na anyina dane ogya no, saa ara na ntòkwapeføo hye ntòkwa mu kutupa. **22** Osekuni anom asem te se mfremfremadee; ɔwurawura kø onipa akwaa mu

nyinaa. **23** Sëdeë wòde dwetë fi adura asankago ho no saa ara na anoodé kata amumuyë akoma so. **24** Onipa bøne kasa te se dee òye, nanso nnaadaa ahye n'akoma ma. **25** ɔwom se ne kasa ye de dee, nanso ennye no nni, ɔfiri se akyiwadee nson ahye n'akoma ma. **26** Ebia nnaadaa bekata n'adwemmmø so, nanso n'amumuyesem beda adi wò badwu mu. **27** Se onipa tu amena a, ɔbeto mu; se onipa pire ɔboø a, ɔbesane aba ne so. **28** Atoro tekrema kyiri won a ògu won ho fi, na nnaadaa ano de ɔsëee ba.

27 Mfa ɔkyena nhoahoa wo ho, na wonnim dee eda

bi de bëba. **2** Ma ɔfoforø nkamfo wo; na eyë w'ankasa; ma ɔmfiri ɔfoforø anomu na eyë wo. **3** Ebøø mu ye duru, na anwea ye adesoa, nanso ɔkwasea abufuhyeø ye duru sene emu biara. **4** Abufuo tirim ye den, na abufuhyeø see adee, na hwan na ɔbetumi agyina ninkuntwe ano? **5** Animka a eda edwa ye sene ɔðø a asuma. **6** Apirakuro a ɔfiri adamfo nkyen no ye sene ɔtamfoø mfeano bebrebe. **7** ɔwoo nyø dee wamees akonnø, nanso dee ɔkøm de noø no, dee eyë nwono ye n'anom de. **8** Onipa a wayera ne fie ɔkwan, te se anomaa a wafiri ne pirebuo mu rekyinkyini. **9** Ngo ne aduhwam ma akoma ani gye, adamfo ho anigyeø firi n'afotu pa a ɔma. **10** Nnyaa w'adamfo ne w'agya adamfo mu, nkø wo nuabarima fie ɔberø a ɔshaw ato woo, na ɔyønko a ɔben woo no ye sene onuabarima a ɔwo ɔkyirikyiri. **11** Me ba, hunu nyansa na ma m'akoma ani nnye; eno na ɔbëma manya mmuaæ ama obiara a ɔbu me animtiaa. **12** Mmadwemmma hunu asiane na wohinta, nanso ntetekwafoø kø won anim koto mu. **13** Fa atadee a ɔhye obi a ɔdi ɔhøhøø akagyinamu; se ɔregyina ɔbaa huhufoø akyi a, fa si awowa. **14** Se obi team hyira ne yønko anɔpahema a, wòbefa no se eyë nnome. **15** ɔyere ntòkwapeføo te se osutø da nsusoso a ennyae da; **16** se wopata no a, eṭe se dee wopata mframá anaa wode wo nsa besø ngo mu. **17** Dadee se dadee, saa ara na onipa se ɔfoforø. **18** Deø ɔhwø borodøma dua so no bedi ɔso aba, na dee ɔsom ne wura no, wobëhye no animuonyam. **19** Sëdeë nsuo yi animdua kyere no, saa ara na onipa akoma da onipa no adi. **20** Sëdeë Owuo ne ɔsëee bo ntø da no, saa ara, na onipa ani nso bo ntø da. (**Sheol h7585**) **21** Kyemfere wo ho ma dwetë na fononoo wò ho ma sikakøø, nanso wønam nkamfo a onipa nya so na ɔso no hwø. **22** Se wòwò ɔkwasea wò ɔwaduro mu, se wode ɔwøma wo no te se dee wosi aburoo a, worentumi nnyi agyimisem ɔfiri ne ho. **23** Ma eyë wo aseñhia se wobëhunu wo

nnwankuo tebea, na ma w'ani nkɔ w'anantwikuo so; 24 efiri sɛ, ahonya ntena hɔ daa, na ahenkye ntena hɔ mma awoɔ ntoantaoasoo nyinna. 25 Se wotwa esere no na foforɔ fifiri na woboaboa nkokoɔ so esere no ano a, 26 ɛnneɛ nnwammaa no bɛma wo ntoma, na mpɔnkye ama sika a etɔ mfuo. 27 Wobenya mmirekyie nufosu bebree ama wo ne w'abusuafoɔ adi ne aduane ama wo mmaawa.

28 Omumuyefoo dwane eberɛ a obiara ntaa no, nanso teneneefoo koko yɛ duru se agyata. 2

Atuatee ɔman nya sodifoo pii, nanso onipa a ɔwɔ nhunumu ne nimdeɛ ma mmara yɛ adwuma. 3 Sodifoo a ɔhye ahiafoɔ so no te se bramponsuo a esee mfudeɛ. 4 Wɔn a wɔpɔ mmara no kamfo amumuyefoo, na wɔn a wɔdi mmara so no si wɔn kwan. 5 Abonefоo nte atentenenee ase, nanso won a wɔhwehwɛ Awurade no, te asee yie. 6 Ohiani a ne nantee ho nni asem yɛ sene ɔdefoo a n'akwan yɛ kontonkye. 7 Dee ɔdi mmara so yɛ ɔba a ɔwɔ nhunumu, nanso dee ɔne adidibradafoɔ bɔ no gu n'agya anim ase. 8 Dee ɔgye mfentom mmorosoo de nya ne ho no ɔboaboa ano ma dee ɔbeyɛ ahiafoɔ adoeɛ. 9 Se obi nni mmara so a, ne mpaeɛbɔ mpo yɛ akyiwadeɛ. 10 Dee ɔdi teneneefoo anim de wɔn fa ekwan bɔne so no bɛhwe ɔno ankasa afidie mu, nanso wɔn a wɔn ho nni asem no bɛnya agyapadeɛ a eyɛ. 11 ɔdefoo tumi yɛ onyansafoɔ wɔ n'ankasa ani so, nanso ohiani a ɔwɔ nhunumu no hunu sdede ɔtɛɛ. 12 Se teneneefoo di nkonom a, nnipa di ahurisie pii; nanso se amumuyefoo nya tumi a nnipa kɔhinta. 13 Onipa a okata ne bone soɔ no nnya nkɔsoo, na dee ɔka ne bɔne na ɔgyae yɛ no nya ahummɔborɔ. 14 Nhyira nka dee osuro Awurade eberɛ nyinaa, nanso dee ɔpirim n'akoma no tɔ amaneɛ mu. 15 Omumuyefoo a ɔdi nnipa a wɔnni mmoa so no te se gyata a ɔbobɔm anaa sisire a n'ani abereɛ. 16 Sodifoo tirimuodenfoo nni adwene, na dee ɔkyiri mfasoo a wɔnam ekwan bɔne so nya no bɛnya nkwa tenten. 17 Dee awudie ma ne tiboa bu no fɔ no, ɔbeyɛ ɔkobɔfɔo akɔsi ne wu da; mma obiara mmo ne ho ban. 18 Dee ne nantee ho nni asem no, wɔgye no firi ɔshaw mu, nanso dee n'akwan yɛ kontonkye no bɛhwe ase mpofirim. 19 Dee ɔyɛ n'asase so adwuma no bɛnya aduane pii, nanso dee ɔdwene nneɛma hunu ho no bɛnya ne so ne ne hia. 20 Wɔbehɛyira onipa nokwafɔo pii, na dee ɔpere pɛ ahonyadɛe no remfa ne ho nni. 21 Animhwe nyɛ, nanso aduane kakra enti nnipa yɛ bɔne. 22 Dee ɔyɛ pɛpɛɛ pere se ɔbeyɛ ɔdefoo na ɔnnim se ohia retwen

no. 23 Dee ɔka obi anim no besɔ nnipa ani akyire asene dee ɔwɔ tekremade. 24 Dee ɔba n'agya anaa ne maame korɔno na ɔka se, "ɛnye bɔne" no, one ɔsɛefoo na ɛbɔ. 25 ɔdifodepefɔo de mpaapaemu ba na dee ɔde ne ho to Awurade so no bɛnya nkɔsoo. 26 Dee ɔgye ne ho die no yɛ ɔkwasea, na dee ɔnante nyansa mu no wɔbegye no. 27 Dee ɔma ahiafoɔ no, hwee renhia no, nanso dee ɔbu n'ani gu wɔn so no nya nnome pii. 28 Se amumuyefoo nya tumi a, nnipa kɔhinta; na se amumuyefoo ase tore a, teneneefoo ase dɔrɛ.

29 Obi a ɔkɔ so yɛ tufoantɛe wɔ animka pii akyi no wɔbesee no mpofirim a wɔrentumi nsi ano. 2 Se teneneefoo di yie a, nnipa no di ahurisie; se amumuyefoo di nnipa so a, wosi apinie. 3 Onipa a ɔdo nyansa no ma n'agya anigye, nanso nnwamanfoo yɔnko see n'ahonya. 4 ɔhene nam atentenenee so ma ɔman no asomdwɔee, nanso dee ɔde adifudeɛ gye adanmudeɛ no bo ɔman no. 5 Obiara a ɔdaadaa ne yɔnko no sum ne nan afidie. 6 ɔdebɔneyefoo bɔne sum no afidie, nanso oteneenei bɛtumi ato dwom ama n'ani agye. 7 Ahiafoɔ atenteneebuo ho hia teneneefoo, nanso amumuyefoo nni saa tema no. 8 Fɛdifoɔ de basabasayɛ ba kuropon mu, nanso anyansafoɔ dwodwo abufuo ano. 9 Se onyansafoɔ de ɔkwasea kɔ aseenniis a, ɔkwasea no bobom kasa di fe, na asomdwɔee mma. 10 Mogyapefoo kyiri ɔnokwafɔo, na wɔhwehwɛ se wɔbekum dee ɔtene. 11 ɔkwasea da abufuo nyinaa adi, nanso onyansafoɔ hye ne ho so. 12 Se sodifoo tie nkontomposeɛ a, n'adwumayefoo nyinaa ɔbeyɛ amumuyefoo. 13 Ohiani ne ɔhyesofoo nyinaa wɔ saa adeɛ baako yi: Awurade ma wɔn baanu nyinaa ani a wɔde hunu adeɛ. 14 Se ɔhene di ahiafoɔ asem yie a, n'ahennwa betim hɔ daa. 15 Ntenesoo abaa ma nyansa, na abɔfra a wɔde ne pɛ ma noo no, gu ne na anim ase. 16 Se amumuyefoo di yie a, bɔne nso kɔ so, na teneneefoo bɛhunu wɔn asehweɛ. 17 Tene wo ba so, na ɔbɛma wo asomdwɔee; ɔbɛma wo ɔkra ani agye. 18 Se anisoadehunu nni hɔ a, nnipa no yɛ basaa; na nhyira nka dee ɔdi mmara so. 19 Wɔmmfa anomu nsem nko ara ntene ɔsomfɔo so, ɔte asee dee, nanso ɔremfa. 20 Wohunu obi a ɔpere ne nsem ho anaa? ɔkwasea mu wɔ anidasoo sene no. 21 Se obi korɔkorɔ ne ɔsomfɔo firi ne mmɔfраase a, awieɛɛ no ɔde awerehɔo na ebeba. 22 Onipa a ne bo afu de mpaapaemu ba, na dee ne bo nkyere fu no yɛ bɔne pii. 23 Onipa ahomasoo bre no ase, nanso dee ɔwɔ ahobreasɛɛ no nya animuonyam. 24 Dee ɔboa

əkorɔmfoo no ha əno ankasa ho. Wəama waka ntam enti əsuro se əbedi adansee. 25 Onipa ho suro betumi aye afidie ama wo, na dee əde ne ho to Awurade so no, wəbegye no. 26 Bebree hwehwe se wəbenya ohene ne no akasa, nanso onipa nya atentenenee firi Awurade nkyen. 27 Teneneefoo kyiri atorofoo; na amumuyefoo kyiri wən a wən akwan tene.

30 Yake babarima Agur nsem a əkaee a eyə nkəmhye:

Saa obrima yi ka kyere Itiel ne Ukal se: 2 “Me na mennim hwhee koraa wə nnipa mu, menni onipa nteasee. 3 Mensua nyansa, na menni Əkronkronni no ho nimdee nso. 4 Hwan na waforo akə soro na wasiane aba fam? Hwan na wabə mframə boa wə ne nsa mu? Hwan na əde n'atadee abə nsuo boa? Hwan na obəə asase hahanaa yi? Ne din de sen, na ne ba barima nso din de sen? Se wonim a ka kyere me! 5 “Onyankopon asem biara ye nokore; əye kyem ma wən a wədwane toa no. 6 Mfa biribi nka n'asəm ho, anye saa a əbeəka w'anim ama woaye ətorofoo. 7 “Ao Awurade, nneema mmienu na mehwewhe firi wo nkyen; mfa nkame me ansa na mawu: 8 Yi atoro ne ahohwisen firi me mu; mma mennye ohiani anaa ədefoo; nanso ma me dee medi daa. 9 Anye saa a, ebia menya me ho pii ama mapa wo na maka se, ‘Hwan ne Awurade?’ Anaa meye ohiani na mabə korono, na ama magu me Onyankopon din ho fi. 10 “Nsəe əsomfoo din nkyere ne wura; se woye saa a, əbedome wo na wobetua so ka. 11 “Nnipa bi dome wən agyanom, na wənnhyira wən maamenom nso; 12 Wən a wotene wə wən ankasa ani so a ənsə wənhohoroo wən ho fi; 13 wən a wən ani tra ntən, na wəbu animtiaa; 14 wən a wən se ye akofena na sekammoa hyehye won apantan wən na wobetore ahiafoo ase afiri asase so, na woayi onibie afiri adasamma mu. 15 “Amemem wo mmammaa mmienu a woteam se, ‘Fa ma me! Fa ma me.’ Nneema mmiensa na emmee da. Dabi, nneema ənan wo hə a enka da se, ‘Eyel!’ 16 Damena, obonini awotwaa, asase a eyə wesee daa, ne ogya a enka da se, ‘Eyel!’ (Sheol h7585) 17 “Ani a eyi agya ahi, na ebu əna animtia no, bonhwa ho anene betutu, na apete abedi. 18 “Nneema mmiensa na eyə me nwawwa, ənan na mente aseee: 19 Ekwan a əkədes nam so wə ewiem, sedes əwo nante əbotan so, ekwan a əhyen nam so wə epo hahanaa so, ne sedes əbarima do ababaawa. 20 “Əbaa waresəefoo ekwan nie: Ədidi, əpepa n'ano na əka se, ‘Menyeə mfomsəo biara.’ 21 “Nneema mmiensa na ema asase woso, ənan na asase entumi nnyina ano: 22 ako a wabeyə əhene,

əkwasea a wadidi amee, 23 əbaa a wəmmpe no na wawaree, afenaa a otu n'awurakwaa tena n'anā mu. 24 “Nneema nketenkete ənan na əwo asase so, nanso woye anyansafoo ankasa: 25 Ntetea ye abədees nketewa a wənni ahəoden, nanso woboaboa wən aduane ano ahuhuro berə mu; 26 Nkukuban—ye abədees a wənni ahəoden, nanso woye wən afie wə abotan mu, 27 ntutumme nni əhene, nanso wəsa so akuakuo, ko wən anim; 28 wətumi de nsa kyere əkoterə, nanso wəhunu no aberempon ahemfie. 29 “Nneema mmiensa na wəwə aberempon nantee, ənan na wəkeka wən ho te se aberempon: 30 gyata, mmoadoma əhene a, biribiara mimo no hu; 31 akokonini a əretutu taataa, opapo, ne əhene a n'asraafoo atwa ne ho ahyia. 32 “Se woaye əkwasea ama wo ho so, anaa woadwene bəne a, ma w'ani nwu na mua w'ano! 33 Sedee wəka nufosuo nu mu a sradee firi mu ba na wəkyinkyim hwene a etu mogya no, saa ara na abufuo de akasakasa ba.”

31 Əhene Lemuel nsem a eyə nkəmhye a ne maame kyere no:

2 Ao me babarima, me yafunu ba, Ao mebhəye ba, 3 nse w'ahəoden wə mmaa ho, wən a wəgu ahemfo asu no. 4 Lemuel, nsə nyə mma ahemfo; asanom nyə mma ahemfo, ənse se sodifoo pere nsaden ho; 5 se wənom nsə a, wən were befiri dee mmara no ka, na wən a wədi wən nya no rennya dee wəwə ho ekwan. 6 Fa nsaden ma wən a wəresee, na fa nsə ma wən a wəwə amanrehunu mu; 7 Momma wənnom, na wən were mfiri wən hia na wənnkae wən awerchəo bio. 8 Kasa ma wən a wəntumi nkasa mma wən ho, kasa ma mməborzəoo yiedie. 9 Kasa na bu atentenenee; kasa ma ahiafoo ne onnibie yiedie. 10 Əyere pa, hwan na əbenya? Əsom bo pa ara sene nhwene pa. 11 Ne kunu wə ne mu ahotosəo pa ara na biribiara a əwo boo nhia no. 12 Əde dee eyə bre no, na ənye əhaw, ne nkwa nna nyinaa mu. 13 Əhwehwe odwannwi ne asaawa na əde ne nsa nwono wə fe so. 14 Əte se adwadifoo ahyen, əde ne nnuane firi akyirikyiri ba. 15 Adees nnyia nkyees no na wasore; osiesie aduane ma n'abusuafoo na əkyekye nnywuma ma ne mmaawa. 16 Ədwene afuo ho, na ətə; ofiri dee ənya mu ye bobefuo. 17 Əde nsi ye n'adwuma; n'abasa mu wə ahəoden ma n'adwuma. 18 Əhwə se n'adwadie ho wə mfasəo, na ne kanea ənnum anadwo. 19 Daa, na ne nsa kura tadua mu a ne nsateea nso retoatoa asaawa. 20 Əgo ne nsam ma ahiafoo na ne nsa so onibie so. 21 Se sukyerəmma tə a ne yam nhyeheyə no wə ne fiefəo ho; efiri se wən nyinaa wə aduradees a wəde ko

awə. 22 Əyε ne mpasotam; na əfira nwera ne serekye ntoma. 23 Ne kunu wə animuonyam wə kuropən epono ano, baabi a əne asase no so mpanimfoo tena. 24 Əpempam nwera ntadee tontən, na ətu abəwomu ma adwadifoo. 25 Əwə ahoođen ne animuonyam; na ənsuro nna a εwə n'anim. 26 Əkasa nyansa mu, na nokore nkyerəkyere wə ne tekremə so. 27 Əhwə ne fidua mu nnwuma so na ənnyegye anihə so. 28 Ne mma sore a wəfrə no nhyira; ne kunu nso saa ara, na əkamfo no se, 29 “Mmaa pii yε nneεma a εwə edin, na wo dee, wosene wən nyinaa.” 30 Əbaa kənəfoo yε nnaadaa, na ahoofe twam ntem so; nanso obaa a əsuro Awurade no fata nkamfoo. 31 Fa abasobodee a wanya no ma no, na wənkamfo ne nnwuma wə kuropən epono ano.

Qsenkafo

1 Yeinom ne nsem a Qsenkafo, ohene Dawid babarima a oye ohene wo Yerusalem see: **2** “Ahuhude! Ahuhudee!” Qsenkafo no na osee. “Ahuhude mu ahuhudee Biribiara ye ahuhudee.” **3** Edeen na onipa nya firi n’adwumaye nyinaa mu? Deen na onya firi dee enti okum ne ho ye no awia so no? **4** Awoa ntoatoasoo ba na ekə, nanso asase tim ho daa. **5** Owia pue na owia koto, na eye ntəm kə dee ερπε firiie hə. **6** Mframa bə kə anafo fam na edane hwə atifi fam; εκινκυινι ko baabiara na εσανε bə fa ne kwan so. **7** Nsubontene nyinaa tene kogu ερο mu, nanso ερο nyε ma da. Baabi a nsubontene no firie no εhə na wosane kə bio. **8** Biribiara ye οбрε a εboro dee obi beka so. Ani nhwe adee nwie da na aso nso ntie nsem mma εμμυ so da. **9** Dee aba no beba bio, dee wəayə no, wəbeye bio; adee foforo biara nni owia yi ase. **10** Biribi wo hə a wobetumi aka wo ho se: “Hwe! Yei ye ade foforo” anaa? Σω hə dada firi tete nteredee; Σω hə ansa na wəwoo yen. **11** Wənnkae tetefoo no, na wən a wənnya nnwoo wən no nso wən a wəbedi wən akyi no renkae wən. **12** Me, Qsenkafo, na meye Israelhene wo Yerusalem. **13** Metuu me ho sii hə se mede nimdee besua aye nhwehwemu wo biribiara a woye no owia yi ase ho. Adesoa duruduru ben na Onyankopon de ato adasamma sooyi! **14** Mahunu biribiara a woye no owia yi ase; ne nyinaa nka hwhee, ete se dee obi de mmirika taa mframa. **15** Dee akyea no, wəntumi ntene; na dee enni hə no, wəntumi nkan. **16** Mekaa wo me ho se, “Hwe, manyini na manya nimdee bebree asene obiara a watena Yerusalem ahennwa so ansa na merebedi adee. Manya nhunumu ne nimdee mu osuahunu.” **17** Afei, meye m’adwene se mehwehwə na mate nimdee ase, eñe abədamsem ne nkwasasem. Nanso mehunu se yei nso te se dee obi di mmirika taa mframa. **18** Nimdeebebree de awerchoo na εba; nyansa bebree de ahohiahia bebree ba.

2 Mekaa m’akomam se, “Afei bra, mede anigyeε beso wo ahwe na yeahunu dee εye.” Nanso, ankosi hwhee. **2** Mekaa se, “Οσερεε ye nkwasadee. Na εdeen na anigyeε tumi ye?” **3** Mepε se mehunu dee εye paara ma yen wo εbere tiawa a yewo wo asase yi so. Enti meyeε m’adwene se mede nsā besεpe me ho na mahwehwə, ahunu nkwasasem asekyere, a m’ankasa dee, mennye εkwasea. **4** Mede me nsa hyεε nnwuma akεsee ase; mesisii adan yεε bobe nturo. **5** Meyεε

nturo ne ahomegyebea na meduaduaa nnuaba ahodoo bebree wo mu. **6** Mesisii nsukoraeε a metwe nsuo afiri mu, de agugu nnua a εrenyini no so. **7** Metəo nko ne mfena, na menyaa ebinom nso a wəwoo wən wo me fie. Afei nso menyaa anantwie ne nnwan bebree sene obiara a wadi m’anim wo Yerusalem. **8** Mepε dwetε ne sikakəkə, gyegyee ahemfo ne amantam no ademudee kaa ho. Mefaa mmaprima ne mmaa nnwomtofo, pεε mmaa atenaeε nso; dee εye οbarima akoma anigyedee biara. **9** Megyee edin sene obiara a wadi m’anim wo Yerusalem. Yeinom nyinaa mu no, me nimdee kə so yεε adwuma. **10** Dee m’ani hwehwεee biara, mamfa ankame no; mansi m’akoma anigyeε ho εkwan. M’akoma ani gyee me nnwuma nyinaa ho, na yei ye m’adwumaye so akatua. **11** Nanso se mehwε dee me nsa aye nyinaa ne dee mabre anya a, ne nyinaa nka hwhee, ete se dee wətu mmirika taa mframa. Manya mfasoo biara wo owia yi ase. **12** Mede m’adwene kəo nimdee, abədamsem ne nkwasasem so. Edeen bio na dee wəadi ohene adee betumi aye asene dee wəayə dada no? **13** Mehunu se, nimdee ye sene nkwasasem, sedee hann ye sene esum no. **14** Onyansafao ani wo ne tirim, na εkwasea dee, εnante esum mu; nanso mehunu se won nyinaa hyεberε ye pε. **15** Afei mesusuu m’akomam se, “Εkwasea hyεberε beto me nso. Enti se mehunu nyansa a, mfasoo ben na menya?” Mekaa wo m’akomam se, “Yei nso nka hwhee.” **16** Te se εkwasea no, onyansafao nso, wərenkae no daa; nna a εreba no mu, wərenkae wən baanu no. Te se εkwasea no, onyansafao nso bewu! **17** Eno enti asetena fonoo me, na adwuma a yεye wo owia yi ase no haa me. Ne nyinaa ye ahuhudee, te se dee wətu mmirika taa mframa. **18** Mekyirii dee maye adwuma apε nyinaa wo owia yi ase, εfiri se, εse se megya hə ma dee εbedi m’adee. **19** Na hwan na εnim se onipa ko no beye onyansafao anaa εkwasea? Nanso dee mabiri me mogya ani apε wo owia yi ase nyinaa bəko ne nsam. Yei nso ye ahuhudee. **20** Enti mepaa aba wo owia yi ase adwumaden ho. **21** Na onipa befiri ne nimdee, nyansa ne adwumaye ho nimdee mu aye n’asεdee, na afei εse se ogya n’adwumaye so aba ma obi a εnyεε adwuma biara. Yei nso ye ahuhudee, na εha adwene. **22** Edeen na onipa nya firi ne bre ne dadwene a οde ye adwuma wo owia yi ase mu? **23** Ne nkwa nna nyinaa, n’adwumaye ye εyea ne οshaw; anadwo mpo n’adwene ye adwuma. Yei nso ye ahuhudee. **24** Biribiara nsene se onipa bedidi na wanom na wanya ahomeka wo

adwumayε mu. Yei nso mehunuū se εfiri Onyankopon, 25 εfiri se εnyε əno a, anka hwan na əbεtumi adidi anaase əbεnya ahomeka? 26 Onipa a əsə Onyankopon ani no, əma no nimdeε, nyansa ne anigyeε, nanso omumuyεfоо dee, əma əboaboa ahonyadeε ano ma dee əsə Onyankopon ani. Yei nso ye ahuhudeε, sedee wōde mmirikatuo taa mframa.

3 Biribiara wō ne berε, na dwumadie biara a εwo osoro ase wō ne berε. 2 Awoo wō ne berε, na owuo wō ne berε, ogu wō ne berε, na otwa nso wō ne berε, 3 əkum wō ne berε, na ayaresa wō ne berε, əbubu wō ne berε, na əsi nso wō ne berε, 4 agyaadwotwa wō ne berε, na əsereε nso wō ne berε, awerεhoo wō ne berε, na asa wō ne berε, 5 aboo hwetee wō ne berε, na aboo anoboa wō ne berε, akwaaba wō ne berε, na nanteyie wō ne berε, 6 adehwεhε wō ne berε, na adehwεreε wō ne berε, adekora wō ne berε, na adetogoo wō ne berε, 7 adeε mu sunsuane wō ne berε, na ne pempam wō ne berε, kommyε wō ne berε, na kasa wō ne berε, 8 ədə wō ne berε, na ətan wō ne berε, əko wō ne berε, na asomdwoeε wō ne berε. 9 Mfasoo bən na odwumayεfоо nya firi n'adwumaden mu? 10 Mahunu adesoa a Onyankopon de ato nnipa so. 11 Waye biribiara fefe wō ne berε mu. Əde nkwa a ensa da ahyε nnipa akoma mu, nanso wəntumi nte dee Onyankopon aye firi ahyεaseε kəsi awieεe no ase. 12 Menim se biribiara nni hə a εye ma nnipa kyεn se wəbegye won ani na waye dee εye εbere a wōte ase. 13 Se obiara bədidi na wanom na wanya anigyeε wō ne dwumadie nyinaa mu, yei ne Onyankopon akyεdeε. 14 Menim se biribiara a Onyankopon ye no betena hə daa, wərentumi mfa biribi nka ho na wərentumi nyi biribi mfiri mu. Onyankopon ye yei sedee nnipa de anidie bεma no. 15 Biribiara a εwo hə ənne no, aba pen, na dee εbeba no nso aba dada; na Onyankopon bεfεrε dee asi dada no ama akontabuo. 16 Na mehunuū biribi foforə wō owia yi ase se: Amumuyεsem wō dee atemmuo wō, atεtenteneneεbea no, amumuyεsem wō hə. 17 Medwenee wō m'akomam se, "Onyankopon bebu teneneεfоо ne amumuyεfоо nyinaa atεn, εfiri se adwuma biara bεnya ne berε, adeye biara ne ne berε." 18 Afei medwenee se, "Nnipa dee, Onyankopon so wən hwe ma wəhunu se wōte se mmoa. 19 Onipa hyεberε te se mmoa dee, na eda hə ma wən nyinaa. Sedee əbaako wuo no, saa ara na əfοforə nso wuo. Won nyinaa wō ahomee baako; onipa nni biribi a əde kyεn aboa. Biribiara ye ahuhudeε. 20 Wən nyinaa kə

faako; wən nyinaa firi dōteε mu na wəsane kə dōteε mu. 21 Hwan na ənim se onipa honhom foro soro, na aboa dee siane kə asase mu anaa?" 22 Enti mehunuū se biribiara nni hə a εye ma onipa kyεn se n'ani bεka n'adwuma ho, εfiri se εno ne ne kyεfa. Na hwan na əbεtumi de no asane aba se əmmehwε dee əbesi ne wuo n'akyi?

4 Bio, mehεwε mehunuū nhyesoo a ərekə so wō owia yi ase: Mehunuū wən a woredi wən nya no nisuo na wənni əwerεkyεkyεfоо biara; tumi no wō wən nhyesofoo no nsam na wənni əwerεkyεkyεfоо biara. 2 Na mekaa se: Awufoo a wəawuwu dada no ani gye sene atεasεfоо; wən a wōda so wō nkwa mu no. 3 Na dee əye sene baanu yi ne dee ənnya mmaεε, dee ənnya nhunuū bəne a wəye wō owia yi ase. 4 Na mehunuū se adwumayε mu əbre ne dee onipa tumi ye nyinaa mnyinasoo ne se, n'ani bere ne yənko. Yei nso ye ahuhudeε, mmirika a wōtu taa mframa. 5 Əkwasea bobə ne nsa gu ne ho na əsεe ne ho. 6 Nsa ma baako a asomdwoeε wō mu ye sene nsa ma mmienu a əbre bata ho. Əte se dee wotaa mframa. 7 Afei nso mehunuū biribi a ənka hwee wō owia yi ase: 8 Na əbarima bi wō hə a əye ankonam; ənni əbabarima anaa onuabarima. N'adwumaden amma n'awieεe da, nanso n'ani anso n'ahonya. Əbisaa ne ho se, "Na hwan na merebre ama no, na aden enti na mede anigyeε kame me kra?" Yei nso ye ahuhudeε, εye əshaw kwa. 9 Baanu ye sene əbaakofoo, εfiri se wənya wən adwumayε so mfasoo a εsə ani: 10 Se əbaako hwe ase a ne yənko betumi aboa no. Nanso onipa a əhwe ase a ənni əboafoo no ye mməbə. 11 Bio, se baanu da bə mu a, wəka wən ho hye. Na εbεye dən na əkəntenkərə aka ne ho hye? 12 Əbaakofoo dee, wəbetumi aka no ahyε nanso baanu tumi pere won ti. Homa a wəawə no mmesa no, wəntumi ntete mu ntəm. 13 Əbabunu nyansafoa a ədi hia ye sene əhene akəkoraa a əye kwasea na əntie kəkəbə bio. 14 Ebia na əbabunu no firi nneduaεfε na əbedii adeε anaase wəwoo no too ohia mu wo adehyε abusua mu. 15 Mehunuū se won a wotənaa ase na wənanteε owia yi ase nyinaa dii əbabunu no akyi, dee ədii əhene no adeε no. 16 Nnipa dəm a wəntumi nkane won dii n'akyi. Nanso nkyirimma no ani annye ne ho. Yei nso ye ahuhudeε, ete se wotaa mframa.

5 Se wokə Onyankopon fie a, hwe w'ənamməntuo yie. Ben no na tie no sene se wəbəbə nkwaseafoo afədeε, wən a wənnim mfomsoa a wəye no. 2 Mpe

ntem nkasa, mma w'akoma ho mpere no se obeka asem bi wo Onyankopon anim. Onyankopon te osoro na wo dee, wo wo asase so, enti ma wo nsem nyε kakraa bi. 3 Sedee adaeeso firi adwendwene bebree mu ba no, saa ara na okwasea kasa tentene tee. 4 Se wohye Onyankopon bo a, ntwentwen wo nan ase wo ho. Ənni anigyeε wo nkwaseafao mu; enti di wo bohye so. 5 Se woanhye bo koraa a, εye sene se wobehye bo na wonni so. 6 Mma w'ano mfa wo nkø bøne mu. Nyi w'ano nkyere asoredan mu əsomfoa se, "Me bøhye no ye mfomsoo." Aden enti na ese se Onyankopon bo fu dee woka na əsεe wo nsa ano adwuma? 7 Adaeeso ne nsem keka bebree nka hwhee. Enti suo Onyankopon. 8 Se wohunu ohiani a wøhye ne so wø əmansin bi mu, na atentenenee ne ahofadie abø no a, mma yeinom nyε wo nwawwa εfiri se, dee əso sene no hwe ne so, na dee əso sene wøn baanu no nso hwe wøn so. 9 Asase no so siadee wø eso mnipa nyinaa, na əhene no ankasa na ənya mfu no so mfasodee. 10 Dee n'ani bere sika no nnya dee ədøeso da; na dee əpe ahonyadee dodoø no ani nso dee ənya. Yei nso ye ahuhudee. 11 Adetondæe bu so a, saa ara na atøfoo no nso døoso. Na mfasoo ben na dee əwo noo no nya sene se əde n'ani behwe? 12 Əpaani da ma n'ani kum, se wadidi amee anaase wammee, nanso ədefoo ahonya dodoø enti əntumi nna. 13 Əhaw kesee bi a mahunu no wø owia yi ase nie: se wøboaboa ahonyadee ano de ha ne wura, 14 anaase əbøhwere ahonyadee wo amanehunu mu a enti se ənya əbabarima bi a hwhee nni hø a wøde begya no. 15 Adagya na onipa de firi ne maame yafunu mu baeε, na sedee əbaε no, saa ara na əbekorø. Əmmfa n'adwumaye so mfasodee biara a əbetumi akuta wø ne nsa mu nkø. 16 Yei nso ye əhaw kesee: Sedee onipa ba no, saa ara na əkorø, na mfasoo ben na ənya wø ebere a əye adwuma ma mframæ? 17 Ne nna nyinaa mu no, ədidi a, n'anom nyε no de efiri se abamubuo, ateeteeε ne abufuo wø no so. 18 Afei mehunuu se εye ma onipa se əbedidi na wanom na wama n'ani agye n'adwumaden ho wø owia yi ase, wo mmere kakra a Onyankopon de ama no yi mu, efiri se yei ne ne kyεfa. 19 Dee əka ho ne se, se Onyankopon ma onipa bi ahonyadee ne adenya, na ənya ahotø, de anigyeε ye n'adwuma, na əhunu se ne kyεfa ne no a, ənnkaε se εye Onyankopon akyedee. 20 Ənntaa ntæna ase nnwene ne nkwa nna ho, efiri se Onyankopon de akoma mu anigyeε ama no.

6 Mahunu bøne foforø bi wø owia yi ase a εhye nnipa so yie: 2 Onyankopon ma onipa ahonyadee, adenya ne animuonyam sedee biribiara a n'akoma pe no əmmo no, nanso Onyankopon amma no kwan se əmfa nnye n'ani, na əhøhoø mmom na əde gye n'ani. Yei ye ahuhudee, əshaw a εye yea. 3 Onipa betumi anya mma əha na wanyini akyere; nanso ne mfee dodoø yi akyi no, n'ahonya no amma n'ani annye, na ne sie nso anyε fe a, əρøn ba ho wø mfasoo sene no. 4 Ne ba no ye adehunu, esum mu na əkorø, na esum akata ne din so. 5 Əwom se wanhunu owia na ənnim hwhee dee, nanso əbenya ahomegyee bebree sene dee saa əbarima no benya. 6 Mpo se ətena ase mfee apem mmøho na wammfa n'ahonyadee annye n'ani a, wøn nyinaa nkø faako anaa? 7 Onipa bre nyinaa ye n'ano ntia, nanso n'akonnadee mme no da. 8 Na ədeen na onyansafoa wø de sene okwasea? Se ohiani ye n'akwan yie wø afoforø anim a mfasoo ben na əbenya? 9 Dee aniwa hunu no ye sene dee əkonnø kyini hwehwe. Yei nso ye ahuhudee. Ete se wotaa mframæ. 10 Dee əwo ho biara, wøato edin dada, na sedee onipa tee nso, wønim dada; onipa biara rentumi ne dee əwo ahoden sene noo nnye yei ho akyinnyee. 11 Nsem døoso a, emu aba ye kakraa bi, na əho wø mfasoo ma onipa anaa? 12 Na hwan na ənim dee εye ma onipa wø ne nkwanne kakra bi a εye ahuhudee na əfa mu kø se sunsumma no? Hwan na əbetumi aka dee əbesi wø owia yi ase akyere no ebere a əkorø no.

7 Edin pa ye sene aduhwam papa, na owuda ye sene awoda. 2 εye se obi bekø ayie ase sene se əbekø apontoø ase, εfiri se owuo ye onipa biara hyebere na ese se ateasefø hye yei nso. 3 Awerhøø ye sene əsereε, εfiri se, anim a aye mmøbo mmøbo de akoma mu nsiesie pa ba. 4 Onyansafoa akoma wø ayie ase, nanso nkswaseafao akoma wø ahosepøø fie. 5 εye se wøbetie onyansafoa animka sene se wøbetie nkswaseafao dwom. 6 Sedee nkaseε turituri wø esen ase no saa ara na nkswaseafao sereε tee. Yei nso ye ahuhudee. 7 Nsisie ma onyansafoa dane okwasea, na keteasehye sée akoma. 8 Əsem awieεε ye sene ne ahyeasε, na ntoboaseε ye sene ahantan. 9 Mma w'akoma nsore ntæna ntæna abufuo da wo nso se okwasea. 10 Ənka se, "Aden enti na tete nna no ye sene enne mmere yi?" Onyansafoa mmisa nsem sei. 11 Nimdee, se agyapadee no, ye adepa. Əho wø mfasoo ma wøn a wøhunu owia. 12 Sedee nimdee ye banø no saa ara na sika nso tee, nanso nhunumu ho adee a

εγε ne se: dee əwə nimdee no bø ne nkwa ho ban. **13** Dwene dee Onyankopon aye ho: Hwan na əbetumi atene dee waye ama akyea? **14** Mmere pa mu, ma w'ani nnye; nanso mmere bøne mu, hunu se Onyankopon na waye ne nyinaa. Eno enti onipa ntumi nhunu dee ebeto no daakye. **15** Me nkwa nna a εγε ahuhudee yi mu, mahunu nneema mmienu: Əteneneeni a əwu wo ne tenenee mu, ne omumuyefoo a ətene ase kye wo n'amumuye mu. **16** Εγε wo ho əteneneeni ntra so, na εγε wo ho onyansafoa mmoro so, aden enti na wosee wo ho? **17** Εγε omumuyefoo ntra so, na εγε əkwasea nso, aden enti na εse se wowu ansa na wo bere aso? **18** Εγε se wobeso baako mu nanso nnyaa dee aka no mu. Onipa a əsuro Onyankopon no besi adeye mmoroso biara ano. **19** Nimdee ma onyansafoo baako tumi bebree sene kuropon mu sodifoo edu. **20** Onipa teneneeni biara nni asase so a əye papa na onyε bøne da. **21** Mfa dee nnipa ka nyinaa nyε asem, anye saa a, wobete se wo əsomfoa redome wo, **22** na wonim wø w'akoma se, wo nso woadome nkurofoa mpen bebree. **23** Mede nimdee aso yeinom nyinaa ahwe, na mekaa se, “Masi m'adwene pi se meye onyansafoo” nanso na yei boro me so. **24** Sedeē nimdee tee biara, əwo akyiri, na emu dø, hwan na əbetumi ahwehwε ahunu? **25** Afei meyeε m'adwene se mete aseε, aye nhwehwεmu na mapεεpεe nimdee ne sedee nneema nhyeheyεes tee na mate amumuye mu agyimisem ase ne nkwasasem mu abədamsem nso. **26** Mahunu dee εγε nwono sene owuo əbaa a əye afidie; n'akoma ye nnaadaa na ne nsa ye mpøkyerε. Onipa a əsø Onyankopon ani no renkø ne ho nanso əbøneføo dee, əbeto n'afidie mu. **27** Əsenkafo no se, “Hwe yei ne dee mahwehwε ahunu: “Mekekaa nneema bobøo so pεe se mehunu sedee nneema nhyeheyεes tee. **28** Mereye nhwehwε mu na menhunu hwhee no, mehunuu əbarima teneneeni baako wo mmarima apem mu, nanso manhunu obaa teneneeni biara wo wøn mu. **29** Yei nko ara na mahunu: Onyankopon yε adasamma teneneefoo, nanso nnipa adane wøn ho hwehwε nhyeheyεes foforo.”

8 Hwan na əte se onyansafoo? Hwan na ənim sedee nneema tee? Nimdee te nnipa anim na əbre ne denyε ase. **2** Mese: Di əhene əhyε nsem so, əfiri se wokaa ntam wo Onyankopon anim. **3** Mpe ntem mfiri əhene anim. Nnyina mu mma obi asem a εγε de, na onii no anye dee əpe biara. **4** Esiane se əhene asem boro obiara dee so enti, hwan na əbetumi aka

akyere no se: “Edeen na woreye yi?” **5** Dee odi ne nhye nsem so no renkø əhaw biara mu, na nyansa akoma behunu əbere a εse, ne ne kwan. **6** Adeye biara wo ne əbere a əfata ne ekwan a wøfa so ye, nanso onipa haw hye no so bebree. **7** Esiane se obiara nnim daakye asem enti, hwan na əbetumi akyere no dee əreba? **8** Obiara nni mframø so tumi na waboa ano; saa ara na obiara nni ne wuda so tumi. Na sedee wømøma obiara nkø ahomegye wø əko berε mu no, saa ara na amumuye rennyaa wøn a wødi amumuyesem. **9** Mehunuu yeinom nyinaa əbere a medwenee nneema a wøye wø owia yi ase ho. Əbere bi wø hø a onipa hye afoforø so ma ədane əhaw ma no. **10** Bio, mehunuu se wøasie amumuyefoo, wøn a anka wødi akøneaba wø kronkronbea hø de gye nkamfo wø kuropøn a wøye saa no mu. Yei nso ye ahuhudee. **11** Se bøne bi ho asotwe amma ntem a, nnipa dwene nhyeheyεes a wøde ye bøne ho. **12** Əwom se omumuyefoo bi ye bøne mpen əha nanso ətene ase kye, nanso menim se əbesi wøn a wøsuro Onyankopon no yie, wøn a wødi Onyankopon ni no. **13** Nanso esiane se amumuyefoo nsuro Onyankopon enti, ərensi wøn yie na wøn nna renware se sunsumma. **14** Adeε bi nso a εγε ahuhudee a esi wo asase so, εne se, əteneneefoo bi nya akatua a əfata amumuyefoo, na amumuyefoo bi nya akatua a əfata əteneneefoo. Yei nso, mese εγε ahuhudee. **15** Enti mekamfo ewiase mu anigye, əfiri se biribiara nni owia yi ase a εγε ma onipa sene se obedidi, anom ama n'ani agye. Na afei əbenya anigye wø n'adwumaye mu wø nna a Onyankopon ama no wø owia yi ase nyinaa. **16** Əbere a mepe se mete nimdee ase ne əbre adwuma a onipa ye wø asase so a ənna awia anaa anadwo no, **17** mehunuu dee Onyankopon aye nyinaa. Obiara rentumi nte dee əkø so wø owia yi ase no ase. Ne mmødemmo nyinaa akyi, onipa rentumi nhunu aseyers da. Se mpo onyansafoo bi ka se ənim a, ərentumi nte aseε yie da.

9 Enti medwenee yeinom nyinaa ho na mehunuu se əteneneefoo, anyansafoo ne dee wøye wø Onyankopon nsam; nanso obiara nnim se ədø anaase ətan retwen no. **2** Wøn nyinaa hyεberε ye baako; əteneneefoo ne amumuyefoo, nnipa pa ne nnipa bøne, wøn a wøn ho tee ne wøn a wøn ho nteε, wøn a wøbo afødeε ne wøn a wømøma. Sedee ete ma onipa pa no, saa ara na ete ma əbøneføo; sedee ete ma wøn a wøka ntam no, saa ara na ete ma wøn a wøsuro se wøbekø ntam. **3** Yei ne bøne a əwo biribiara a esi wø owia yi

ase mu. Hyεbere baako ba yεn nyinaa so. Dee εka ho ne se, bøne ahye nnipa akoma mu ma na abødamsem wø wøn akoma mu εberε a wøwø nkwa mu, na akyire no, wøkøka awufoo ho. 4 Obiara a εka ateaseføo ho no wø anidasøo, mpo økraman a øte ase yε sene gyata a wawuo. 5 Na ateaseføo nim se wøbewu, nanso awufoo nnim hwee; wønni akatua biara bio, na wøn ho nkaεs mpo ayera. 6 Wøn dø, øtan ne ninkunu atu ayera dada; wonni hwee yε wø biribiara a esi wø owia yi ase mu. 7 Enti kø, fa anigyeε di w'aduane, na fa ahosepε akoma nom wo nsã, εfiri se saa εberε yi na Onyankopøn pene dee woyε so. 8 εberε biara ma w'aduradeε nyε fitaa na fa ngohwam sra wo tirim. 9 Wo ne wo yere monnye mo ani, øbaa a wo dø noø no, wø nna a εnka hwee a Onyankopøn de ama mo wø owia yi ase, mo ahuhudeε nna no. εfiri se εye mo kyεfa wo mo nkwa nna mu, ne mo adwumaden wø owia yi ase. 10 Dee wo nsa besø mu biara, fa w'ahøden nyinaa yε, εfiri se damena a wørekø mu no, adwumayε, adwendwene, nhunumu ne nimdee nni hø. (Sheol h7585) 11 Mehunuu biribi foforo wø owia yi ase: Mmirikaksie nni ho mma dee ne ho yε here anaase øko nni hø mma øhoødenføo, aduane mma onyansafoø nkyen anaase ahonya nnko nhnumufoø ho na adom nnko animdeføo nkyen; nanso berε ne akwannya wø hø ma wøn nyinaa. 12 Bio, onipa biara nnim døn ko a ne bere besø: Sødeε asau tumi kyere mpataa, ne sødeε afidie yi nnomaa no saa ara na mmere bøne to nnipa wø εberε a wøn ani nni wøn ho so. 13 Bio, mehunuu saa nimdee ho nhwøsøo yi wø owia yi ase ma εtøø me so yie: 14 εberε bi na kuropøn ketewa bi wø hø a emu nnipa yε kakraa bi. Øhene bi a øwø tumi to hyεε kuropøn yi so. Øtwaa ho hyiaeε na øsisi mpie økesee tiaa no. 15 Na ohiani bi a ønim nyansa wø kuropøn no mu, na ønam ne nimdee so gyee kuropøn no sii hø. Nanso obiara ankae saa ohiani no. 16 Enti mekaa se, "Nimdee yε sene ahøden." Nanso wøbuu ohiani no nimdee no animtiaa, na obiara ntie n'asem bio. 17 Ese se wøtie onyansafoø nsem a øka no breoo no na εnyε nkwaseaføo sodiføo nteateam. 18 Nimdee yε sene akodeε, nanso ødebøneyeføo baako see nnepa bebree.

10 Sødeε nwansenaa funu ma aduhwam yi nka bøne no, saa ara na nkwaεasem kakra boro nimdee ne animuonyam so. 2 Onyansafoø akoma kom kø nifa, nanso økwasea akoma kø benkum. 3 Mpo se økwasea nam økwan so a wøhunu se ønnim nyansa na øma obiara hunu se wagyimi. 4 Se sodiføo bo fu wo a, nnya

w'adwuma nto hø; na ntoboaseε dwodwo mfomsoø kεsø ano. 5 Bøne bi wø hø a mahunu wø owia yi ase. εye mfomsoø bi a εfiri sodiføo: 6 Wøma nkwaseaføo dibere a økorøn, na asikafoø nya dee εwø fam. 7 Mahunu nkøa se wøtete apønko so, na mmapømma nam fam se nkøa. 8 Obiara a øtu amena no betumi ato mu; na dee øbubø øfasuo no, øwø betumi aka no. 9 Obiara a øpæ abøa no, abøa no betumi apira no; na dee øpæ nnua no betumianya mu akwanhyia. 10 Se abonnua ano akum na wøanse ano a, εbøhia ahoødenbebree nanso adwumayε ho nimdee de nkoniimdie bøba. 11 Se øwø ka obi ansa na wøadwodwo no a dee ødwodwo øwø no rennya ho mfasoo biara. 12 Onyansafoø anom nsem yε nyam, nanso økwasea ano fafa de no kø asεεs mu. 13 Ahyeaseε no, ne nsem yε nkwaεasem; na økøwie abødamsem bøne, 14 na økwasea woro nsem. Obiara nnim dee εreba, hwan na øbetumi aka dee εbesi n'akyi akyere no? 15 Økwasea adwumayε ma øbre; na εmma ønhunu økwan a øko kurom. 16 Nname nka wo, asase a na wo øhene yε akwa na wo mmapømma to øpono anøpa. 17 Nhyira nka wo, asase a wo øhene yε ødehyee na wo mmapømma didi εberε a εfata de pe øhøden, na εnyε nsaborø. 18 Se obi yε akwadwøro a, ne mpunan yε mmere; se ne nsa nka hwee a, ne fie nwunu. 19 Wøto øpono ma sereε, na nsã ma onipa ahosepε, nanso sika na εye biribiara saføa. 20 W'adwene mu mpo, nkasa ntia øhene, na wøwø piäm nso a, nname osikani, εfiri se anomaa a ønam ewiem de w'asem bøko, na anomaa a otuo bøko akøka.

11 To wo burodo gu nsuo ani, na daakye bi wo nsa bøka bio. 2 Kyekyε mu ma nnipa baason, mpo nnipa baawøtwe, εfiri se, wonnim amanehunu a øbeba asase no so. 3 Se omununkum mu wø nsuo a, øtø gu asase so. Se dua bi bu hwe anafoo fam anaa atifi fam a, dee εhweeε no, øhø ara na øbedøa. 4 Obiara a øtwøn ewiem nsakraεs no rennuu, na dee øhwe omununkum no nso rentwa. 5 Sødeε wonhunu økwan a mframø nam soø, anaa sødeε wøñwono onipadua wo yafunu mu no, saa ara na worentumi nte Onyankopøn nnwuma ase. Adeε nyinaa Yεføo no. 6 Dua w'aba anøpa, na anwummerø nso ma wo nsa nna ho, na wonnim dee εbeεyε yie, se yei anaa yei anaase εbia mmienu no nyinaa bøεyε yie. 7 Hann yε fe; na εye aniwa de se øhunu owia. 8 Mfee dodoø a onipa betena nkwa yi mu nyinaa εse se ønya ahøtø. Nanso εse se økae nnabøne na øbedøøso. Biribiara a øbeba no

ye ahuhudee. **9** Ma w'ani nnye, aberanteε, εberε a woγε əbabunu, ma w'akoma mma wo anigyeε wɔ wo mmerantebere mu. Di dee w'akoma pε ne deε w'aniwa hunu akyi, nanso hunu sε yeinom nyinaa ho Onyankopon de wo bεba atemmuo mu. **10** Enti yi adwendwene biara firi w'akoma mu na to əshaw biara a εwɔ wo mu no gu, εfiri sε mmeranteyε ne ahooden ye ahuhudee.

12 Kae wo Bøfoø wo wo mmerantebere mu, ansa na nnabøne no aba na mfee a wobøka sε, “Menni mu anigyeε biara” no reba, **2** ansa na owia ne hann, əsrane ne nsoromma aduru sum, na omununkum asane aba osuto akyi. **3** εberε a efie no awemfoø ho popo, na mmariama ahoodenfoø akom, εberε a ayamfoø agyae adwumayε, sε wøsua enti na wøn a wøhwø mpoma mu no ani so aye kusuu; **4** εberε a wøatoto abøntene no apono mu na ayammeeε nnyegyeeε ano abre ase; εberε a nnipa te nmomaa su na wøanyane, nanso wøn nnwontoo ano bre ase; **5** εberε a nnipa suro εsoro kø ne mmøntene so amanenyasem; εberε a sorøno dua begu nhyerenne na abεbe wea korø na nkatedeeε ho adwodwoø. Afei onipa kø ne daa homeε mu na agyaadwotwafoø tu gu mmøntene so. **6** Kae no, ansa na dwetε ahoma no ate, anaase sikakøkøø ayowaa no abø; ansa na sukuruwa no abobo wø asutene ho, anaase asubura so nkyimiø abubu, **7** na døteε sane kø asase a εfiri mu baεε, na honhom no tu kø Onyankopon a øde maεε no nkyen. **8** “Ahuhudee mu ahuhudee” əsenkafoø no na əseε. “Biribiara ye ahuhudee!” **9** Əsenkafoø no ye onyansaføø na øde nimdee maa nnipa nso. Ədweneεε na əyεε nhwehwemu na əbubuu mme bebree. **10** Əsenkafoø no hwelhweε se əbenya nsem a εfata, na dee ətwereεε no ye pε na εye nokore nso. **11** Anyansaføø nsem te sε anantwikaføø mpea. Wøn nsem a wøaboø ano te sε nnadewa a wøde abobo dua mu ma ako mu yie. Saa nsem yi nyinaa firi Odwanhweføø baako nkyen. **12** Meboø wo køkø se twe wo ho firi biribiara a eka yeinom ho, me babarima. Nwoma bebrebe atwεrε nni awieεε, na ne sua pii no ma honam ye mmerε. **13** Afei ne nyinaa atø asom; nsem no awieεε nie: Suro Onyankopon na di n'ahyεdeeε so, na onipa asεdee nyinaa nie. **14** Onyankopon bεbu adeyε biara atεn, dee wøayeε asie nso ka ho, se εye papa anaa bøne.

Nnwom Mu Dwom

1 Salomo nnwom mu dwom. **2** Ma əmfa n'ano mfeano no mfe m'ano, əfiri se wo do no ye ahomeka sene bobesa. **3** W'aduhwam yi hwa a eyε ahomeka wo din te se aduhwam a wəahwie. Na εnyε nwawna se mmabaawa no dō woo! **4** Fa me kə, ma yenyε ntεm! Ma əhene mfa me nkə ne piam. Nnamfonom Yebedi ahurisie na yen ari agye wo ho. Yebekamfo wo dō asene bobesa. Ababaawa: Se wokamfo wo a, na ne kwan so ara ne no! **5** Mebiri deε, nanso me ho ye fe, Ao, Yerusalem mmammaaa, mobiri te se Kedar ntomadan, te se, Salomo ntomadan mu ntwamutam! **6** Nhwe me haa se mebirie enti, əfiri se awia na ayε me saa. Memaa mmamarima bo fuu me enti wəmaa me kohwee bobe nturo so; na amma manhwe m'ankasa me bobe turo. **7** Kyerε me me dəfəoo, faako a wode wo nnwankuo kə adidi na owiginaee nso faako a woma wo nnwan home. Aden enti na εse se meyε se obaa a wakata n'anim wə wo nnamfonom nnwankuo ho? **8** Se wonnim a, mmaa ahoofeo pa ara no, fa əkwan a nnwan fa soə so na fa wo mpapo mma kə adidi wə nnwanhwefoo no ntomadan ho. **9** Me dəfəoo, mede wo toto pənkə beree a wəde ahoma asa no wə Faraon teaseenam baako ho. **10** Nsомуadee ama w'afono ho ayε fe, na abohemaa a woasina agu wo kən mu no fata wo. **11** Yεbeε sikakəkəo nsomuadee a wəde dwetε asisi mu ama wo. **12** Əberε a əhene te n'adidi əpono ho no, n'aduhwam hwa no gyee hə. **13** Me dəfəoo ayε me se kurobo toa a əda me nufu ntam. **14** Me dəfəoo ayε me se nhwiren boa a ayε frəmm wə En-Gedi bobe turo mu. **15** Me dəfəoo, wo ho ye fe! Ao, ahoofe nie w'aniwa aba te se aborənoma. **16** Me dəfəoo, wo ho ye fe! Ao, ahoofe nie yen mpa so ye akənəakənə. **17** Yen fie mpunan ye ntwenduro; yen nsamsoo ye pepeaa.

2 Meyε Saron nhwiren ne bənhwa mu sukooko. **2** Sedee sukooko a εwə nkasee mu tee no saa ara na me dəfəoo te wə mmabaawa mu. **3** Sedee apre tee wə kwaee mu nnua mu no saa ara na me dəfəoo tee wə mmaranteε mu. Se metena ne nwunu mu a, menya ahomeka na n'aba nso ye m'anom de. **4** Əde me akə apontoo ase, na m'ahyensoodee ye ədə. **5** Momma me bobe aba na menya ahooden, momma me apre na ennwodwo me, əfiri se ədə ama mato baha. **6** Ne nsa benkum da m'atikə, na ne nsa nifa aka me afam ne bo. **7** Yerusalem mmammaaa, mehyε mo se, Momfa wiram atwewa ne əforoteε nsaue se morennyane na morenhwanyane ədə mu kəsi əbere a εse mu.

na morenhwanyane ədə mu kəsi əbere a εse mu. **8** Tie! Me dəfəoo! Hwε! Əno na əreba no, ərehurihuri wə mmepeo no so na əbə pentenkwa wə nkoko no so. **9** Me dəfəoo te se ətwe anaa əforoteε. Hwε! Əgyina yen əfasuo akyi, əhwε mpomma no mu, wagylene n'ani hwε ntokua no mu. **10** Me dəfəoo kasa kyereε me se, "Sore, me dəfəoo ne m'ahoofe na bra me nkyen." **11** Hwε! Awəberε atwam; na osuto atwam kə. **12** Nhwiren afifiri asase ani: nnwontoo berε aso. Wote mmorənoma su wə yen asase so. **13** Borədəma agu nhyerenne; na bobe hwa agye baabiara. Sore bra, me dəfəoo; m'ahoofe bra me nkyen." **14** M'aborənoma a wohye abotan ntokuro mu ahinta wə mmepeo so, ma me nhunu w'anim; ma mente wo nne; wo nne ye de, na w'anim ye fe. **15** Monkyekyere sakraman no mma yen, sakraman nketewa no a wəsəe bobe nturo, yen bobe nturo a aye frəmm no. **16** Me dəfəoo ye me dea, na mewə no; əhwehwε sukooko no mu. **17** Ənkəsi se adee bəkye na sunsumma besene akə no, dane wo ho me dəfəoo, na ye se ətweva anaa əforoteε a εwə nkoko mmənkyi mmənka no so.

3 Anadwo mu nyinaa, wə me mpa so mehwehwεe deε m'akoma da no so; mehwehwεe no, nanso manhunu no. **2** Mesore afei na makə kyinkyini kuropən no mu, ne mməntene so ne n'adwabirem; na mahwehwε deε m'akoma da no so. Enti mehwehwεe no nanso manhunu no. **3** Awemfoo no hunuu me əbere a wərebo aprə wə kuropən no mu. "Moahunu deε m'akoma da no so no anaa?" **4** Mereye atwa wən ho pε na mehunuu deε m'akoma da no so no. Mesəo ne nsa se meremma no nkə kəsii se mede no baa me maame fie, de no kəo deε ənyinsənee me dan mu. **5** Yerusalem mmammaaa mehyε mo se, Momfa wiram atwewa ne əforoteε nsaue se morennyane na morenhwanyane ədə mu kəsi əbere a εse mu. **6** Hwan na əfiri εsere so reba te se wisie kumən a əfiri kurobo, aduhwam ne adwadifoo pepre ahodoə mu, atutu ne ho yi? **7** Monhwε, eyε Salomo teaseenam a akofoo aduosia bo no kiyidəm; adee a εwo animuonyam pa ara wə Israel, **8** Wən nyinaa bobe akofena, wən nyinaa wə akodie ho nyansa. Wən akofena bobe wən nkyen mu, na obiara asiesie ne ho ama deε əbesi anadwo a εye hu biara. **9** Əhene Salomo yεε teaseenam no maa ne ho; əde Lebanon nnua na εyeε. **10** Əde dwetε na εyeε n'adum, əde sikakəkəo na εyeε ne nnyinasoə. Wəde beredum ntoma na əduraa emu nkonnwa ho. Emu nsiesie ye ahomeka na Yerusalem mmammaaa na wəyeε. **11**

Momfiri adi, mo Sion mmammaa, mommehwε əhene Salomo se əhyε ahenkyε dee ne maame de hyε no n'ayeforhyia da no, da a ədii ahurisie n'akoma mu no.

4 Wo ho ye fe, me dəfoo! Ao, wo ho ye fe! W'aniwa a əhyehyε wo nkatanimu mu no te se aborənoma. Wo nwi te se mpapokuo a woresiane Gilead Bepo. 2 Wo se te se nnwankuo a wəatwitwa wən ho nwi foforo, a wofiri adwaree. Wənam mmienu mmienu na wən mu biara nyε ankonam. 3 W'anofafa te se koogyan ahoma; w'ano ye fe. W'asontorø mu a əhyε wo nkatanimu mu te se ateeaa aduaba fa. 4 Wo kən te se Dawid abantenten, a wəasi no feεfe; na akokyem apem sensen ho, a ne nyinaa ye akofoo kyem. 5 Wo nufu mmienu te se atwe mma mmienu, atwe mma ntafoa a wədidi wə sukooko mu. 6 Enkə si se adee bəkye, ama sunsum adwane no, məkə kurobo bepo ne aduhwam nkoko no so. 7 Me dəfoo, wo ho ye fe papa; wo ho nni edəm biara. 8 Ma yen mfiri Lebanon, m'ayeforo, wo ne me mfiri Lebanon nkə. Siane firi Amana atifi bra, firi Senir atifi, Hermon apampam hə, firi agyata buo mu ne mmepo a asebə deedee hə. 9 Woagye m'akoma abə so, me nuabaa, m'ayeforo; woagye m'akoma abə so wode w'ani a ebə me soə, ne wo kənmuadee mu əbohemaa baako. 10 Wo do ye ahomeka, me nuabaa, m'ayeforo! Hwε wo də sə ani sene bobesa, na w'aduhwam ye hwam sene pəpere biara. 11 Adədədees firi w'ano se əwokyem, m'ayeforo; nufosuo ne ewoə wə wo təkrem ase. Wo ntadee mu hwa te se Lebanon dee. 12 Wote se turo a woato ano əpono mu, me nuabaa, m'ayeforo; woye asutire a woagye ho ban, asubura a wəasə ano. 13 Wo nnua ye nnuabafuo so ateeaa a eso aba pa, ahuahaa ne nnuannua, 14 nnuannua ne mmetire, osiko ne sinamon, a ohwamfufuo nnua hodoø, kurobo ne dupapoo ne pəpere papa ahodoo nyinaa ka ho. 15 Woye turo mu asubura. Woye ətadee a nsuo tene firi mu sane firi Lebanon. 16 Sore, atifi fam mfram! Bra, anafoa fam mfram! Bo fa me turo mu, sedee əbeyε a ne hwa no begyegye hə. Ma me dəfoo mmra ne turo mu na əmmækə ne nnuaba papa no nhwε.

5 Maba me turo mu, me nuabaa, m'ayeforo; maboaboa me kurobo ne me nnuhwam ano. Madi me wəokyem ne ewoə; manom me bobesa ne me nufosuo. Nnamfonom: Ao, nnamfonom, monnidi na monnom; Ao, adəfonom, monnom dee əbəmee mo. 2 Medaees nanso m'akoma anna. Tie! Me dəfoo rebə əpono no

mu; “Bue me, me nuabaa, me də, m'aborənoma, a ne ho nni dəm. Obosuo afə me tirim, anadwo mu bosuo afə me nwı.” 3 Maworø m'atadee, mensane mfa nhye anaa? Mahohoro me nan ase, memma ho nyε fi bio anaa? 4 Me dəfoo yε se ərebue əpono no m'akoma firi asees bəə kimkim wə me mu. 5 Meseree se merekəhini me dəfoo, na me nsa ho kurobo ne me nsateaa ho aduhwam, yε se apratwom no ho. 6 Mebue maa me dəfoo no, nanso na əkə. Ne korə no maa me ho dwirii me. Mehwehwee no nanso manhunu no baabiara. Mefree no nanso wannye me so. 7 Awemfoo no hunuu me ebere a wərebo aporo wə kuropon no mu. Wəbobəə me pirapiraa me; wəyii m'atadee koree saa awemfoo a wəwən afasuo no! 8 Ao, Yerusalem mmammaa, mehyε mo, se mohunu me dəfoo no a, asem ben na mobeka akyere no? Monka nkyerε no se ədə ama matə piti. 9 Edeen na wo dəfoo de sene afoforo, mmaa ahoofefoo mu ahoofε? Edeen na wo dəfoo de sene afoforo a enti wohye yε sei? 10 Me dəfoo ho twa na əgyegye, wəfa mpemdu a əda mu fua. 11 Ne ti ye sikakəkə amapa; ne tiri so nwi ye kuhaa, na eyε tuntum se kwaakwaadabi. 12 N'aniwa aba te se aborənoma a əgyina asuwa bi ho; ete se dee wəde nufosuo adware no, na əsisi ho se abohemaa. 13 N'afono te se pəpere a wəase no kεtε. Eho hwa te se aduhwam. N'anofafa te se sukooko a esoso kurobo. 14 N'abasa te se sikakəkə abaa a wəde sikabereebə asisi mu. Ne onipadua te se asonse a wəatwi ho na wəde aboədemmoə adura ho. 15 Ne nan te se abohemaa afadum a əsisi sikakəkə amapa nnyinaso so. Ne bəberε te se Lebanon a əye sononko se ne ntweneduro. 16 N'ano te se əde ankasa; ekwan biara so, ne ho ye fe. Me dəfoo nie, m'adamfo nie, Ao, Yerusalem mmammaa.

6 Ehe na wo dəfoo no korə mmaa ahoofefoo mu ahoofε? Ehe na wo dəfoo dane faεε, na yεne wo nkəhwehwe no? 2 Me dəfoo kə ne turo mu, faako a pəpere nkofie wə hə, əkəkyinkyini turo no mu akaboaboa sukooko ano. 3 Me dəfoo ye me dea, na me nso me wə no; əkyinkyin sukooko no mu. 4 Me dəfoo, wo ho ye fe te se Tirsa, w'ahoofε te se Yerusalem, wosi pi te se asraafoo a wəretu frankaa. 5 Ənhwε me saa; wo ma me ye basaa. Wo tirinwi te se mpapokuo a woresiane firi Gilead. 6 Wo se te se nnwankuo a wəatwitwa wən ho nwi foforo, a wofiri adwaree. Wənam mmienu mmienu na wən mu biara nyε ankonam. 7 W'asontorø mu a əhyε wo nkatanimu mu te se ateeaa aduaba fa. 8 Ebia na əyeronom ye

aduosia, mpenafoo bεye aduoωtwe, ne mmabaawa dodoa a wɔntumi nkan wɔn; 9 nanso m'aborɔnoma a ne ho nni asem da mu fua; ono nko ara ne ne maame babaa, ono na dee ɔwoo no no pe n'asem. Mmabaawa hunu no no, wɔfree no nhylira; ahemaa ne mpenafoo kamfoo no. 10 Hwan na wapue se ahemadakyε yi, ɔye frɔmm se ɔsrane, na ɔhyerεn se owia, n'animuonyam te se nsoromma a wɔsa so. 11 Mesiane kɔo nnuaba po mu hɔ se merekɔhwehwε afifidee fofora a εwo bonhwa no mu, se bobe no agu nhyerεnne anaase ateara no aye frɔmm. 12 M'ani baa me ho so no na m'adwene de me abesi me nkurɔfɔ adehyεe nteaseenam so. 13 Sane w'akyi, sane w'akyi, Ao, Sulamit abaayewa; Sane bra, sane bra ma yεn nhwε wo! Aberantεe: Aden enti na εse se mohwε Sulamit abaayewa sεdees mohwε Mahanaim asa?

7 Wo nan ne mpaboa ye fe, Ao, adehyεe babaal W'anantuo a wogyna so te se abohemaa, odwumfoa nsa ano adwuma. 2 Wo funuma ye kuruwa a εnni nsa a nsã pa wɔ mu εbere biara. Wo sisi ye atokoo a woaboa ano na sukooko atwa ho ahyia. 3 Wo nufu te se aforotee mma mniemu, adabo mma ntafɔo. 4 Wo kɔn te se asonse abantenten. W'aniwa aba te se Hesbon ntadee a εwɔ Bat Rabim εpono nkyen. Wo hwene te se Lebanon abantenten a εkyere Damasko no. 5 Wo tiri si so se Karmel Bepɔ. Wo tirinwi te se adehyetoma a woadi mu adwinnee; wo tirinwi tentene no dwomfa ɔhene. 6 Wo ho ye fe, Ao ɔdɔ, wo ho anikadee ma wo ho ye ahomeka. 7 Wo sibere te se abε dua, na wo nufu te se aduaba siaka. 8 Mekaa se, "Meforo abε dua no; na masɔ n'aba mu." Wo nufu nyε se bobe siaka, na wo homee mu hwa nyε se aprε. 9 Na w'anomu hwa nyε se bobesa papa. Ababaawa: Ma bobesa no nko me dɔfɔo hɔ tee, εntene mfa n'anoafafa ne ne se no so brεoo. 10 Meyε me dɔfɔo dea, na n'apεdee ne me. 11 Bra, me dɔfɔo; ma yεnkɔ nkuraase, ma yεnkɔda nkuraase anadwo baako. 12 Ma yεnkɔ bobefuo mu ntem nkɔhwe se bobe no agu nhyerεnne, se nhyerεnne no apaapae, anaase ateara no aye frɔmm. ɔho na mede me dɔ bεma wo. 13 Adasoa yi ne hwa, na akɔnnɔduane nyinaa begu yεn εpono ano, fofora ne dada, a mede asie ama woo, me dafoo.

8 Se anka woyεe me nuabarima a wonum me maame nufu ano, εna mehunu wo wo abontene so a, anka mcfε w'ano, a obiara ntumi mmu me animtiaa. 2 Anka medi w'anim na mede wo aba me maame efie, ono a

woakyerekyere me. Anka mεma wo bobesa a wɔde pepre afra mu, me ateaa mu nsuo dɔkɔ dɔkɔ no bi. 3 Ne nsa benkum da m'atiko na ne nsa nifa aka me afam ne bo. 4 Yerusalem mmammaa, mehyε mo se, morennyane na morenhwanyane ɔdɔ mu kɔsi εbere a εse mu. 5 Hwan na ɔfiri εsere so reba a ɔtwere ne dɔfɔo kokom yi? Ababaawa: Mekanyanee wo wɔ apre dua no ase; εho na wo maame nyinsεnee wo, εho na dee ɔkoo awo no woo woo. 6 Fa me to w'akoma so se nsɔanodee, se nsɔanodee wɔ w'abasa so, ɔfiri se ɔdɔ ano ye den se owuo, ne ninkunutwee tim ho se damena. ɔhyehye se ogyadere, se ogyaframa a ano ye den pa ara. (Sheol h7585) 7 Nsuo dodox rentumi nnun ɔdɔ; nsubontene rentumi nhohoro nko. Se obi de ne fie ahonya nyinaa besesa ɔdɔ a anka wɔremmu no adee a εsom bo. 8 Yeεwo nuabaa akumaa bi a, ne nufu mmobøε. εdeεn na yεbεye ama yεn nuabaa yi wɔ da a wɔbεbisa no ase? 9 Se ɔye ɔfasuo a, yεbεsi dwεtε abantenten abɔ ne ho ban. Se ɔye εpono a, yεde ntwenduro besi ne εpono no kwan. 10 Meyε ɔfasuo, na me nufu te se abantenten. Enti n'ani so no mayε se obi a ɔde dee εsɔ ani reba. 11 Na Salomo wo bobeturo wɔ Baal-Hamon; ɔde ne bobeturo no maa apaafo. Na εse se wɔn mu biara tua no nnwεtεbena apem. 12 Nanso me bobeturo yi ye me dea. Me dee, meremfa mma; Salomo de ne dee gye nnwεtεbena apem, na ɔtua n'apaafoo nnwεtεbena ahaanu ma wɔhwε ne nnuaba no so. 13 Wo a wote turo no mu ne nnamfonom a wɔka wo ho, ma mente wo nne. 14 Bra ma yεnkɔ, me dɔfɔo, na ye wo ho se ɔdabɔ ba anaase aforotee ba a ɔwɔ mmepɔ a nnuhwam ahyε so ma so.

Yesaia

1 Saa anisoadehunu a efa Yuda ne Yerusalem ho no baa Amos babarima Yesaia so wə Yuda ahemfo Usia, Yotam, Ahas ne Hesekia bere so. **2** Ao, əsoro, montie! Ao, asase ye aso! Na Awurade akasa: “Matete mma ama wəanyini, nanso wəate me so atua. **3** Nantwie nim ne wura, afunumu nso nim ne wura mmoa adididaka, nanso Israel nnim, me nkurəfoo nte aseee.” **4** Aa, amumuyə əman, əman a afodie adeso a ahye wən ma, nnebəneyefoo kuo, mma a porəe ahye wən ma! Wəatwe wən ho afiri Awurade ho; Wəapo Israel Kronkronni no, wəadane wən akyi akyere no. **5** Aden enti na mope se wəkə so boro mo? Aden enti na moda so te atua? Wəapira mo tiri, na mo akoma nso di yea. **6** Efiri mo nan ase kosi mo tiri so ahomeka biara nni mu, apirakuro ne nsoasoae nko ara akuro a anim deda hə na wənhohoro so anaa Wənkyekyeree anaa womfaa ngo nsrasraa so. **7** Mo əman ada mpan, wəde ogya ahyehye mo nkuron; ananafoo regye mo mfuo a mo ani tua, na aseee sədee eyee əbere a ahəho tuu mo guie no. **8** Wəagya Əbabaa Sion te se bobe turo mu sese te se akuraa a esi efere afu mu, te se kuron a atamfoo atwa ho ahylia. **9** Se Awurade tumfoo no annya yen asefо a, anka yeaye se Sodom, na yeadane aye se Gomora. **10** Montie Awurade asem, mo Sodom sodifoo; montie yen Onyankopon mmara, mo Gomorafoo! **11** “Mo aforebə ahodoa bebree no, edeen na eyee ma me?” Sədee Awurade see nie. “Mewə əhyee aforebədees ma əboro so, dee eyee nnwennini ne mmoa a wəadore sradee; m'ani nnye anantwininini, nnwammaa ne mpapo mogya ho. **12** Se moba m'anim a hwan na əbisa yei firi mo hə? Hwan na əsomaan mo se monnantene me efie yi? **13** Monnyae aforebədees a mode ba a emfra no! Mo aduhwam ye me tan. Əbosome foforə, home mna ne nhiyamu ahodoa ne mo nhiyamu fi no afono me. **14** Mo bosome foforə afahye ne mo apontoa a moahyehye no, me kra kyiri. Ayə adeso aama me; masoa mabre. **15** Se mopagya mo nsa bo mpae a, meyi m'ani ato nkyen. Se moba mpae bebree mpo a merentie. “Mogya bebree agu mo nsa ho fi. **16** “Monnwira mo ho na mo ho nte. Monnyi mo nnebəne mfiri m'ani so! Monnyae bəne ye. **17** Monye papa; monhwehwə atətentenenee Monhye wən a wəhye wən so nkuran. Monni mma nwisiaa, monka akunafoo nsem mma wən. **18** “Afei mommra na yennwene mma mu,” sədee Awurade see nie. “Se mo bəne te se kəben

a, əbeyə fitaa se sukyerəmma; mpo se eyə kəkəo te se mogya a əbeyə fitaa se asaawa foturo. **19** Se mopene so na moye əsetie a, mobedi asase no so nnepa. **20** Na se moampene na mote atua a, akofena bədi mo nam.” Awurade na wakasa. **21** Hwe sədee kuropon nokwafoo no adane odwamanfoo. Əbere bi na atətentenenee ahye no ma na anka tenenee te ne mu, nanso seesei awudifoo ahye mu ma! **22** Wo dwetē adane adee a əho nni mfasoo, wəde nsuo afra wo nsā papa mu. **23** Wo sodifoo ye atuatefoo, akorəmfoo yənkonom; wən nyinaa pe adanmudee, na wəpere akyedee ho. Wənni mma nwisiaa; na akunafoo nsem nkə wən anim. **24** Enti, Awurade, Otumfoo Awurade, dee əye Kəsəe ma Israel no ka se, “Aa, menya ahomegyee afiri m'atamfoo ho na matə wən so were. **25** Məma me nsa so, atia mo; məhohoro wo ho fi korakora na mayi mo ho nkekaawa nyinaa. **26** Məma mo atemmufo bio se kane no, ne mo afutufo sədee na ətəe, ahyeasee no. Yei akyi no, wəbefre wo Kuropon Tenenee Kuropon Nokwafoo.” **27** Wəde atətentenenee begye Sion bio, na wən a wənu wən ho no, wəde tenenee begye wən. **28** Nanso atuatefoo ne nnebəneyefoo dees, wəbedwəre wən abo mu, na wən a wəpa Awurade akyi beyera. **29** “Mo ani bəwu əsiane odum anyame a monyaa wən mu anigye no; wəbegu mo anim ase əsiane nturo a mosom abosom wə mu no enti. **30** Məbeyə se odum a ne nhahan apo, ne turo a ennya nsuo. **31** Əhoədenfoo beyə se adee a əhye nətə; n'adwuma beyə se ogya nturuee; ne mmieno no behye abo mu, a obiara rentumi nnunum.”

2 Yei ne dee Amos babarima Yesaia hunuiə, a efa Yuda ne Yerusalem ho. **2** Nna a edi akyire no mu no, Awurade asoredan bepo no bətim se mmpo no nyinaa ti; əbəgye edin aboro nkokooyi nyinaa so na aman nyinaa bəbə yuu aksə hə. **3** Nnipa bebree bəba abeka se, “Mommra mma yenko Awurade bepo no so, nkə Yakob Onyankopon efie. Əbəkyerəkyere yən n'akwan sədee əbeyə a yebənante n'akwantempən so.” Mmara no befiri Sion aba na Awurade asem afiri Yerusalem. **4** Əbebu amanaman ntam aten na əbesiesie nnipa bebree ntam asem; wəde wən akofena bebobo nso na wəde wən mpea aye nsəsə. Əman bi rentwe əman foforə so akofena, na wərenye ahoboa biara mma oko bio. **5** Mommra, Ao Yakob fiefoo, momma yənnante Awurade hann mu. **6** Awurade, Woagya wo nkurəfoo, Yakob fiefoo. Gyedihunu a efiri apuees fam ahye wən ma; wəhye nkəm se Filistifoo na wə ne abosonsomfoo di hwebom. **7** Dwetē ne sikakəkəo ahye

won asase no so ma; won ademudee dəoso bebree. Apənko aye won asase no so ma; na won nteaseenam dodoə nni ano. **8** Ahoni ahye won asase no so ma; wəkoto sore won ankasa nsa ano adwuma, deeə won nsateaa aye. **9** Enti, Awurade bəbre omipa ase na wama adasamma aboto. Əmmfa won ho nkyc won. **10** Kəhyene abotan no mu, fa wo ho kəsie asase no mu esiane Awurade ho hu ne n'anamuonyam kəseye nt! **11** Wəbəbre əhantanni ase, na wode nnipa ahomasoo ahwe fam; Awurade nko ara na wəbəma no so da no. **12** Asafo Awurade ahye da bi ama ahomasofoo nyinaa ne dee əma ne ho so nyinaa (wəbəbre won ase), **13** Lebanon ntweneduro nyinaa, atentene ne dee əkrən, ne Basan odum nnua no, **14** mmepe atentene nyinaa ne nkokoə a əwōwaree nyinaa, **15** ne abantenten a ekorən ne əfasuo biara a əyə den, **16** adwadie hyən biara ne əhyən keseə fefe biara. **17** Wəbəbre əhantanni ase, na wode nnipa ahomasoo ahwe fam; Awurade nko ara na wəbəma no so da no, **18** na ahoni no bəyera korakora. **19** Nnipa bədwane akəhyə aboden a əwə abotan mu ne ntokuro a ədeda asase mu esiane Awurade ho hu ne n'anamuonyam kəseye enti, əberə a əbesore awoso asase. **20** Saa əda no, nnipa bəto won dwete ne sikakokoə ahoni a wəyee se wəbesom no agu ama akusie ne mpan. **21** Wəbədwane akəhyene abotan mu ntokuro mu ne abotan mpaapaeə mu esiane Awurade ho hu ne n'anamuonyam kəseye enti, əberə a əbesore awoso asase. **22** Monnyae se mode mo ho to nnipa, a wəwə ahome kekə so. Wəyə edeen koraa?

3 Afei hwə, Awurade, Asafo Awurade, rebəgyae dee əde ma wo Yerusalem ne Yuda nyinaa; aduane ne nsuo a əde ma won nyinaa. **2** Nnəmmarima ne akofoo, ətemmufoə ne odiyifoo, nkəmhyeni ne əpanin, **3** aduonum so panin ne dee əwə dibere, əfotufoə, odwumfoə nyansafoo ne nkabərəkyerefə oo niferefə. **4** “Mede mmerantewaa bəye won nnwuma so mpanimfoə; na mməfra adi won so.” **5** Nnipa bəhyə won ho won ho so, əbarima betia əbarima, əyənko betia ne yonko. Mmabunu besore atia won mpanimfoə, apapahwekwaa betia onimuonyamfoə. **6** Əbarima beso ne nuanom baako mu wo n'agya efie aka se, “Wowo atadee, bəye yen dikənfoə; wo kuro a adane mmubuiə sie yi so.” **7** Nanso, eda no əbəteam se, “Menni dee mede bəye. Menni aduane anaa ntoma wo me fie; mfa me nyə nnipa no so dikənfoə.” **8** Yerusalem retə ntintan, Yuda rehwe

ase; won nsəm ne nneyeeə tia Awurade. Wəmmu n'anamuonyam a əwə won mu. **9** Sədeə won anim tee no di adansee tia won; wəda won bəne adi te se Sodom; wəmmfa nsie. Nname nka won! Wəakəfa amanehunu aba won ho so. **10** Ka kyere teneneefoo se əbesi won yie, əfiri se wəbedi won nneyeeə so aba. **11** Nname nka amumuyefoo! Amanehunu wə won so! Wəbətua won so ka wə dee won nsa aye no ho. **12** Mmabunu hyə me nkurofoə so, mmaa di won so. Ao me nkurofoə, mo akwankyerelə foə ma mo yera; wəma mo mane firi kwantempən no so. **13** Awurade tena ase wə n'asənniə. Əma ne mu so bu nkurofoə no aten. **14** Awurade bu aten de tia ne nkurofoə mpanimfoə ne akannifoo se, “Mo na moasə me bobə turo; apoobədeə a əfiri ahiafoə nkyc wə mo afie mu. **15** Aseə se sen enti na modwere me nkurofoə na mode ahiafoə anim twitwiri fam?” Sədeə Asafo Awurade see nie. **16** Awurade kasa se, “Sion mmammaa ye ahantan; wənante toto won kən, wədeda won ani akyi, wətutu won anammən ntiawa ntiawa, na won nan ase nkawa gyegye. **17** Enti Awurade bəma tikuro abegu Sion mmaa tiri ho. Awurade bəma won tiri so apa.” **18** Eda no Awurade bəyi wə afəfedee: nkawa, ntomaban ne kənmuađee, **19** nsomuađee, nkapo ne nkatanimu, **20** won mmətire, ananse ntweaban, abəwomu, nnuhwam ntoa ne nkabərə, **21** ntimsəo mpetea ne hwenemu nkawa, **22** ntadetenten pa, nguguso tiawa a enni nsa, ntadeə yuu ne sika nkotokuo; **23** nhwehwe, serekye ntadeə, tirinwi so nkawa ne abatiri so nguguso. **24** Nkabəne bəsi dee əyə hwam anan mu; ntampehoma bəsi nkatakənmu anan mu; tire a əso apa bəsi tirinwi a woasiesie anan mu; ayitoma bəsi ntoma pa anan mu; honam ani atwaatwa bəsi ahoofe anan mu. **25** Wo mmarima betotə akofena ano, w'akofoo betotə wə əko mu. **26** Sion apono bətwa adwo, adi awerəhoo; na dee ənnibie bətena fam asu.

4 Saa əda no, mmaa baason beso əbarima baako mu aka se, “Yəbəbə yen ho akənhoma na yen ankasa ape yen aduradee; ma wo din nna yen so kekə. Yi ahohora firi yen so!” **2** Saa əda no Awurade Baa no bəye fe na anya animuonyam, na asase no so aba bəye ahohoahoa ne animuonyam ama Israel nkaefoo no. **3** Won a wəaka wo Sion a wəte Yerusalem no, wəbəfre won kronkron, won a wəatwəre won din aka ateasefə ho wo Yerusalem nyinaa. **4** Awurade bəhohoro Sion mmaa ho fi; əde atemmuo honhom ne ogya honhom bəpepa mogya nkekaawa a əwə Yerusalem. **5** Afei,

Bepo Sion ne wən a wəboa wən ano wə ho nyinaa, Awurade de wisie omununkum bekata wən so awia, na əde ogya dəree akata wən so anadwo; ntoma kyiniie bekata animuonyam yi nyinaa so. 6 Ebeyə hintabea ne enwunu wə owibə ano den mu, na osutə ne ahum mu nso ebeyə dwanekəbea ne ateeə.

5 Meto dwom ama me dofo edwom a əfa ne bobe turo ho: Na me dəfo wə bobe turo bi wə asaseberes bi a əda bepo ani. 2 Əfuntum asase no iyii mu aboə, na əduua bobe a əye papa wə so. Əsii əwen aban wə mfimfini na ətuu nsakyimena nso. Afei, əhweə anim se əbətwa bobe aba pa, nanso əsso abə bəne. 3 “Afei, mo a motete Yerusalem ne Yuda mmarima, mommu me ne me bobe turo ntam aten. 4 Ədeen bio na anka əsə se meye ma me bobe turo boro dee maye yi so? Ebere a merehwə anim se menya bobe a əye no adən enti na əsso abə bəne? 5 Afei, məka deə merebeyə me bobefuo no akyerə wo: Meyi əho ban no afiri hə, na wəbəsəe no; məbubu əho fasuo, na wəbetiatia so. 6 Məma ayə asase a əda mpan a worenyiyi mu na wənyə so adwuma, əhwerem ne nkassec bənyini wo so. Məhyə omununkum na wanta nsuo angu so.” 7 Asafo Awurade bobe turo no yə Israel fie, na Yuda mmarima yə turo a n'ani gye ho. Ərəs aten tenenee nanso əhunuu mogyahwiegu; ərəs tenenee nanso ətee mməborə su. 8 Nnome nka mo a mode efie ka efie ho na mogyegye mfuo bobə soos kəsi se asase no bəsa na əka mo nko ara wə asase no so. 9 Asafo Awurade apae mu aka ama mate: “Nokorem afie əkəsəe no bedə mpan, na mmorəsan fəfə no, obiara rentena mu. 10 Bobefuo kəsəe pa ara no nsā kakra bi na əbefiri mu. Aba lita aduonu baako a wədua no wəbenya so lita aduonu mmienu pe.” 11 Wənnue, wən a wəsore anəpahema kəhwəhwə wən nsā akyiri kwan, wən a wəsiri pe kəsi se nsā bebo wən. 12 Wəbə sankuten ne benta wə won apontoo ase, akasaeə, ne atenteben ne nsā, nanso wətwiri dee Awurade ayə, na wəmmu ne nsa ano adwuma. 13 Eno enti, me nkurəfəo beko mnommumfa mu, əfiri se, wənni nteasee; əkəm bekum wən mu atitire na osukəm bətware wən mu bebree. 14 Enti, damena akənno yə kəsəe na əbue n'anom bayaa; na emu na atitire ne ədəm no beko wəne wən a wəsa na wəgye wən ani. (Sheol h7585) 15 Enti, wəbəbre onipa ase na wama adasamma aboto. Wəbəbre əhantanni ase, 16 nanso Asafo Awurade atentenenee əpagya no, na Kronkron Onyankopən de ne tenenee beda ne ho adi se

Əkronkronni. 17 Afei nnwan beko adidi te se dee wəwə wən adidibe; nnwammaa bedidi wə asikafoo amanfo so. 18 Monnue, mo a mode nnaadaa nhoma twetwe bəne, na mode nteaseənam ntampəhoma twetwe amumuyə. 19 Monnue, mo a moka se, “Onyankopən nyə ntəm, ənye n'adwuma ntəm sədeə yəbəhunu. Ma emmen, Israel Əkronkronni no nhyeheyəe no mmra, sədeə yəbəhunu.” 20 Monnue, mo a mofre bəne se papa na papa nso se bəne, mo a mode esum si hann anan mu na hann si esum anan mu, mo a mofre nwononwono se dəede ne dəede se nwononwono. 21 Monnue, mo a mobu mo ho anyansafoə, mo ankasa ani so ne anitefəo mo ankasa ani so. 22 Monnue mo a wəfre mo akatakyie wə nsanom mu ne ahoodenfoo wə nsā afrafra mu. 23 Mo a mogye adanmudee, na mo gyae dee ədi fo na mo bu dee ədi bem no fo. 24 Enti, sədeə eygadəree hye wira dwaneeə na əsəre a awo yera wə ogyaframa mu no, saa ara na mo nhini əporo, na mo nhwiren nso atu akə se mfuturo; əfiri se moapo Asafo Awurade mmara na moatwiri Israel Kronkronni no asem. 25 Enti Awurade abufuo aba ne nkurəfəo so, wapagya ne nsa na əde rebo wən ahwe fam. Mməpə no woso, na afunu ayə se mməntene so wira. Nanso yei nyinaa akyi, ne bo nnwəe, na ne nsa da so wə soro. 26 Əpagya frankaa ma akyirikyiri aman, əhyəne abən de frə wən a wəwə asase ano. Wən na wəreba no, əhere so ne ntəm so! 27 Wən mu biara mmre na ənsunti, obiara ntə nko na ənna; abəsəo biara mu rengə wə asene mu na mpaboa ahoma biara nso rente. 28 Wən agyan ano yə nnam, na wən tadua nyinaa ayə krado; wən apənkə ntəte te se twəreboə, wən nteaseənam ntwhəhonan te se twahoframa. 29 Wən mmobəmu te se gyata dee, na wəbobəm se gyata mma; wəpəso kyere wən hanam na wəde no kə a əgyefoo biara nni hə. 30 Əda no wəbəbəbə mu agu ne so sədec əpo woro so. Na se obi hwe asase no a, əbəhunu esum kabisii ne ahohiahia; omununkum bəma hann aduru sum.

6 Afe a jhene Usia wuiç mu no, mehunuu Awurade se əte ahennwa a, ekorən na wapagya so na n'atadee mmuano ayə asorefie hə ma. 2 Na serafim a wən mu biara wə ntaban nsia wə n'Atifi. Wəde ntaban no mmienu kata wən anim, na wəde mmienu nso kata wən nan ho ənna wəde mmienu nso tu. 3 Na obiara team kyere ne yonko se, “Kronkron! Kronkron! Kronkron ne Asafo Awurade; N'animuonyam ahyə asase nyinaa so ma!” 4 Wən nne nnyegyeeə maa

apono ne aboboano wosooe, na wisie yee asorefie ho ma. 5 Meteam kaa se, “Me nnue! Memfata! Meyə onipa a m’ano ho ntee, na mete nnipa a wən ano ho ntee mu, Ḍhene, Otumfoo Awurade na m’ani ahunu no yi.” 6 Na serafim no mu baako a əkura gyasramma, a əde daban kofa firii aforebukyia no so tu baa me nkyen. 7 Əde yei kaa m’ano kaa se, “Hwə, yei aka w’anoafa, wɔayi w’afodie na wɔatua wo bone so ka.” 8 Afei, metee Awurade nne a ərebisa se, “Hwan na mensoma no? Na hwan na əbeko ama yen?” Na mekaa se, “Me nie. Soma me!” 9 Na əkka se, “Koka kyere saa nkurofоо yi se, “Əte dee mobete, nanso morente ase; Əhwе dee mobehwe, nanso morenhunu.” 10 Efiri se mo, moapirim mo akoma; moasi mo aso, akatakata mo ani. Enye saa a, anka mo ani behunu adee, na mo akoma ate asem ase, na moanu mo ho asane aba me nkyen, na masa mo yadee.” 11 Na mekaa se, “Enkosi da ben, Ao Awurade?” Na əbuua se, “Enkosi se nkuronpon no beye nkurofon a nnipa ntete soø, enkosi se afie no beye afituo na mfu no ase ay় pasaa, 12 enkosi se, Awurade əepamо obiara aко akyirikyiri na asase no ada mpan. 13 Mpo, se nkyemу edu mu baako ka asase no so a, wobesee no bio. Nso sdede dupon anaa odum gya dunsini ebere a wɔatwa ato fam no, saa ara na aba kronkron no beye dunsini wо asase no so.”

7 Ebere a Usia babarima Yotam babarima Ahas bedii
Yudaman so əhene no, Aramhene Resin ne Remalia babarima Peka a əye Israelhene baa Yerusalem ne won bekoe, nanso wɔantumi anni ne so. 2 Na woka kyere Dawid fie se, “Aram ne Efraim aye apam.” Enti Ahas ne ne nkurofоо ho wosoe sedee kwaesem nnua woso wo mframа ano no. 3 Na Awurade ka kyere Yesaia se, “Wo ne wo babarima Sear-Yasub nkohyia Ahas wо Atifi Tadee no subonka a əwo Ntomasifoo Afuo no kwan so. 4 Ka kyere no se, ‘Hwə yie, ye komm na nsuro. Mma w’akoma ntu wо saa nnyentia mmienu a ərefiri wisie yi ho; wo Resin Aramhene ne Remalia babarima abufuhye no enti. 5 Aram, Efraim ne Remalia babarima abo wo scce ho po se, 6 “Momma yento nhye Yuda so, na yentete won mu na yenkye mfa, na yensi Tabeel babarima əhene wо so.” 7 Nanso dee Asafo Awurade see nie: “Eremma so, na erensi da, 8 Aram tiri ne Damasko, na Resin pe na eye Damasko ti. Mfirimhyia aduosia enum mu no Efraim mu betete koraa a ərentumi nnye əman. 9 Efraim tiri ne Samaria Remalia babarima pe ne Samaria ti. Se woannyina pintinn wо wo gyidie mu a, worennynia

kora.” 10 Awurade kasa kyere Ahas bio se, 11 “Bisa Awurade wo Onyankopon ho nsenkyerennee, se əwo ebunu ase tɔnn anaa əsorosoro nohoaa.” (Sheol h7585) 12 Nanso, Ahas buaa se, “Meremmisa. Merenso Awurade nhwe.” 13 Na Yesaia kaa se, “Montie Dawid fie! Ənnɔoso mma mo se mobesø nnipa ntoboasee ahwe? Na mobesø me Onyankopon nso ntoboasee ahwe anaa? 14 Ennee, Onyankopon ankasa bema mo nsenkyerennee; obaabunu no benyinsen, na wawo əbabarima, na əbefre no Immanuel. 15 Əbedi nufosuo ani sradee ne əwo ebere a wahunu dee ebema watumi apo bone na wafa dee eye. 16 Nanso, ansa na abarima no bəhunu dee ebema watumi apo bone na wafa dee eye no, wobemа ahemfo mmienu a wosuro wən no nsase ada mpan. 17 Awurade de ebere bi beba wo ne wo nkurofоо ne w’agya fie so a əso bi mmaa da, efiri ebere a Efraim tee ne ho firii Yuda ho; əde Asiriahene beba.” 18 Eda no, Awurade bəhyen aben afre nwansenа afiri nsuwansuwa a əwo akyirikyiri wo Misraim ne nwowa a wofiri Asiria asase so. 19 Wən nyinaa beba abegu mmonhwa a emu do ne ntokuro a əwo abotan mu, nkyekyere ne nsuka mu. 20 Eda no, Awurade de oyiwан a əbəgye wо Asubɔnten no agya nohoaa wо Asiriahene nkyen, na əde ayi motiri so ne monan ho nwi na wayi mo abəgyesе nso. 21 Saa eda no, obiara beyen nantwiburuwa baako ne mponkye mmienu. 22 Na esiane nufosuo dodoa a wobemа enti, obenya nufosuo ani sradee adi. Wən a wobekа wо asase no so nyinaa bədi nufosuo ani sradee ne əwo. 23 Saa eda no, baabiara a na anka bobе apem a ne boo ye dwete kilogram dubaako ne fa wо no, wobehunu nnenkylene ne nkasee. 24 Nnipa de agyan ne tadua bekо ho, efiri se nnenkylene ne nkasee agye ho. 25 Nkokoo a na anka kane no wоde nso ye so adwuma no, nnenkylene ne nkasee ho hu enti worenkо ho bio. Ebbedane mmeammea a wogyaa anantwie ne nnwan ma wokо.

8 Awurade ka kyere me se, “Fa nwoma mmoboe kesee no na fa tweredua biara twere so. 2 Na mefre əsofоо Uria ne Yeberekia babarima Sakaria se m’adansefоо nokwafoо aba.” 3 Afei mekoo nkohyeni baa no ho, na ənyinsenee, woo əbabarima. Na Awurade ka kyere me se, “Fre no Maher-Salal-Has-Bas. 4 Ansa na abarima no betumi aka, ‘M’agya’ anaa se ‘me maame’ no, Asiriahene beba abefā Damasko ahodee ne Samaria afodee nyinaa aко.” 5 Awurade kasa kyere me bio se, 6 “Esiane se saa nkurofоо yi apo

Siloa nsuo a εresene breoo na wōdi ahurisie wō Resin ne Remalia babarima no ho enti, 7 Awurade reye de Asubonten no yire kεsε no atia wōn, Asiriahene ne ne kεseye nyinaa. Ebeyiri afa ne mmoroka nyinaa mu, na abu afa ne nkongkon so 8 na apra abεfa Yuda, akontono afa ho, atene afa mu abεdeda εkōn mu. Na atrεtre akata asase no nyinaa so Ao Immanuel.” 9 Momma øko nteamu so, mo aman na wōndwεre mo! Montie mo akyirikyiri aman. Monsiesie mo ho mma øko, na wōndwεre mo! Monsiesie mo ho mma øko, na wōndwεre mo! 10 Hwehwε ekwan a wobefaa so, nanso wōbesee no; da wo nsusui adi, nanso εrennyina, efiri se Onyankopon ne yεn wō hō. 11 Awurade de ne nsa denden no too me so, ka kyεrε me bōo me koko se, mennante saa nkurofōo yi kwan so. Økaa se, 12 “Enye biribira a saa nkurofōo yi frē no tirisopam na eyε tirisopam. Monnsuro dee wosuro, na momma emmo mo hu. 13 Asafo Awurade nko ara na εse se wobu no kronkron, øno na εse se wosuro no, øno na ne ho yε hu, 14 øbεye kronkronbea: nanso Israel afie mmieno deε, øbεye suntiboo ne øbotan a εma wōhwe ase. Na ne nnipa a εwō Yerusalem dee øbεye afidie a εbεyi wōn. 15 Wōn mu bebree besuntisunti; wōbehwe ase a wōnnnsore bio; wōbesum wōn afidie na ayi wōn.” 16 Kyekyere adansee no sō mmara no ano ma m’asuafo. 17 Mεtwen Awurade a wayi n’ani afiri Yakob efie so mede me were bεhyε ne mu. 18 Me ne mma a Awurade de wōn ama me no nie. Yεyε nsenkyerennet ne ahyensodee wa Israel, na yefiri Asafo Awurade a øte Sion Beposo no nkyen. 19 Se nnipa tu mo fo se monkø hunu asamanfrefōo ne nnunsifōo a wōkasa aso mu na emu ntee a, aden enti na wōmmmissa wōn Onyankopon? Aden enti na mobisa adeε wō awufoo nkyen ma ateasefōo? 20 Se wōannyina mmara ne adansee yi so anka asem yi a, wonni adekyee mu hann. 21 Wōde ahohiahia ne økōm benantenante asase no so; na se wōtō baha a, wōn bo bεfu na wōbema wōn ani so adome wōn øhene ne wōn Onyankopon. 22 Afei wōbehwe asase no so, na wōbehunu ahohiahia ne esum a εyε hu, na wōde wōn bεhyene esum kabii mu.

9 Nanso, wōn a na wōwō ahohiahia mu no, wōrenni awerεhoo bio. Kane no øbεrε Sebulon ne Naftali nsase no ase, nanso daakye bi øbεhyε Galilea a εyε amanamanmufoø øman na ne kwan da Yordan ne εpo ntam no animuonyam. 2 Nnipa a wōnam sum mu ahunu hann kεsε; wōn a wōte asase a εso sum kabii soo no, hann bi apue wōn so. 3 Woatε øman no

mu; woama wōn ani agye mmoroso; wōdi ahurisie wō w’anim sεdee nnipa di ahurisie otwabεrε, sεdee nnipa ho sepe wōn wō εberε a wōrekε afodee. 4 Sεdee da a Midian dii nkoguo no, saa ara na woadwεre kōnnua a eda wōn so no; saa ara na woayi nhyesofoo poma a eda wōn mmatiere so. 5 Økofoø mpaboa a wōhyε de kō sa ne atadee biara a mogya akeka mu no wōbegya agu hō na wōahye. Wōde besø ogya. 6 Efiri se, wōawo akokoa ama yεn, wōama yεn øbabannin, na amammuo no bεda ne mmati so. Na wōbefre no Øfotufoø Nwanwani, Otumfoø Onyankopon, Daa Agya, Asomdwoee Wura. 7 N’amammuo no nkōsoø ne n’asomdwεee betena hō daa. Øbetena Dawid ahennwa so abu n’ahennie, Øde atetenenee ne teneneeye behye aseε na wama atim afiri saa εberε no akōsi daa apem. Asafo Awurade mmodemmo bεye yεi. 8 Awurade ato Yakob nkra a εtia no, na εbeka Israel. 9 Nnipa no nyinaa behunu, Efraim ne wōn a wōtete Samaria a wōde ahohoahoa ne ahomasoo akoma kasa no, 10 “Ntayaα no abubu agu fam nanso yεde aboo a wōatwa beto bio. Wōabubu borødøma nnua no nanso yεde ntwenduro besi anan mu.” 11 Nanso Awurade ahye Resin atamfoo den atia wōn, na øhyε wōn atamfoo no nkuran. 12 Aramfoo a wofiri apueε fam, Filistifoø a wofiri atoeε fam, abue wōn anom amene Israel. Nanso yeinom nyinaa akyiri no ne bo nnwoose na ne nsa da so wō soro. 13 Nanso nnipa no nsane nkō deε øtwee wōn aso no nkyen, na wōmmpeε Asafo Awurade no akyiri kwan nso. 14 Enti Awurade bεtwa etire ne dua afiri Israel ho na εberε ne demmire nso, øde da koro pε bεtwa; 15 mpanimfoo ne akunini no ne etire no, na atorø adiyifoo no ne dua no. 16 Wōn a wōkyεrε nnipa yi kwan no nnkyεrε wōn kwan pa, na wōn a wōnya akwankyεrε no nso fom kwan. 17 Enti Awurade ani rennye mmerantεe no ho, na ørenhunu nwisiaa ne akunafoø mmøbø efiri se, obiara mni nyamesu na wōyε amumuyεfōo. Ano biara ka ahuhusem. Nanso yeinom nyinaa akyi no, ne bo nnwoose, na ne nsa da so wō soro. 18 Nokorem atirimuøden hye te se ogya; εhyε nnenkynεne ne nkasee, ede ogya to kwaεebirentuo mu hye no, na εnam wisie kumonn mu foro kō soro. 19 Asafo Awurade abufuo so enti, asase no bεkyene na nnipa bεye mmabaa ama ogya no; na obiara remfa ne nua ho nkyε no. 20 Nifa so, wōbefom aduane adi, nanso økōm bede wōn; benkum so, wōbedidi, nanso wōremmee. Obiara bεwe ne ba εnam. 21 Manase bεdane Efraim na Efraim adane Manase na wōbebø

mu atia Yuda. Nanso yeinom nyinaa akyi no, ne bo nnwoee, na wama ne nsa so aye krado.

10 Wønnue, wøn a wøhye mmara a emmfæ ekwan mu, wøn a wøhye mmaraden a ede nhyesoo ba, 2 de tena ahiaføo ahofadie so, de atentenenee bø me nkurøfo a wøhye wøn so no atirimuøden. Wøma akunafo yø amanehunufo na wøbo nwisiaa korøno. 3 Edeen na mobeyø akontabuo da no, øbere a amanehunu firi akyirikyiri reba? Hwan nkyen na mobedwane akøpe mmoa? Ehefa na mobegya mo ahodee? 4 Enka mo hwee se mobefra mnedauføo mu anaa se mobetoto wo atøfo mu. Nanso yeinom nyinaa akyi no, ne bo nnwooe, na wama ne nsa so aye krado. 5 “Nname nka Asiriani no, m’abufuo abaa, dee økura m’abufuhyye poma no! 6 Meresoma no øko øman a wønnim Onyankopøn so. Meregya no kwan ma wako nnipa a wøhye me abufuo so se wønkøgye korønodee abrane so na wønhwim afødee, na wøntiatia won so se døtee wø mmøntene so. 7 Nanso enye yei ne dee øpe se øye enye yei ne dee øwo n’adwene mu. Ne botae se se øbesee, se øde aman bebree bøba wøn awiees. 8 Na øbisa se, ‘Ahemfo nyinaa nnye m’asahene anaa? 9 Kalno nyee se Karkemis anaa? Hamat nte se Arpad na Samaria nte se Damasko anaa? 10 Ampa ara, meggee ahoni ahennie ahodoo abrane soø, ahennie a wøn nsesodee sene dee øwo Yerusalem ne Samaria no. 11 Merentumi ne Yerusalem ne ne nsesodee nni anaa, sedee mene Samaria ne n’ahoni diis no?’” 12 Se Awurade wie n’adwuma a etia Bepo Sion ne Yerusalem nyinaa a, øbøka se, “Metwe Asiriahene aso wø n’akoma pirim ne n’ani a ønsø adee no ho. 13 Efiri se øka se, “Mede m’ahooden na aye yei, na efiri me nyansa mu, efiri se mewø nimdee. Meseee amanaman ahyee. Mefoo wøn ademudee; mebreø wøn ahemfo ase te se øbrane. 14 Sedee obi tene ne nsa hye pirebuo mu no, saa ara nso na metene me nsa wø amanaman no ahonyadøe so; sedee wotase nkosua a wøagya hø no saa ara na meboabooaa amanaman no nyinaa ano; obiara ammo ne ntaban mu, na wammue n’ano ansu.” 15 Akuma ma ne ho so tra dee øtoø? Anaase øwan hoahoa ne ho kyen dee øde no yø adwuma anaa? Aye te se dee abaa tumi danedane dee ømaa no so, anaa se aporibaa ankasa tumi nante! 16 Afei Awurade, Asafo Awurade de øyaredøm bøbo n’akoføo ahøodenfo no; na ne keseys mu no, øbøma ogya adere ahye wøn animuonyam. 17 Israel Hann no bedane ogya. Wøn Kronkronni no bedane ogya døree; øde dakoro bøhye

na wasøe ne nkasee ne nnenkyense. 18 Asiria kwaee ne n’asase beree animuonyam no, øbøsee pasapasta se øyarefoo a ne so retee. 19 Nnua a øbøka wo ne kwaee mu bøye kakra bi a abøfra bøtumi akyere ne dodoø. 20 Eda no, Israel nkaeefoo, Yakob fiefoo a wøbøka no remfa wøn ho nto no so bio. Awurade, Israel Kronkronni no a øbøa wøn hwee fam no mmom na wøde wøn ho beto no so nokoreø. 21 Nkaeefoo no besane aba. Yakob nkaeefoo no besane aba Otumfoo Onyankopøn no nkyen. 22 Ao Israel, øwom se wo nkurøfo døoso se mpoano anwea dee, nanso nkaeefoo bi pe na wøbesane aba. Wøahyø øsøes ho mmara denden a øbøbunkam nnipa no so, na mmara no yø. 23 Awurade, Asafo Awurade, øsøes a wahyø ho mmara ketee na øbøba asase no so nyinaa. 24 Enti, yei ne dee Awurade, Asafo Awurade see, “Ao Me nkurøfo a mote Sion monnsuro Asiriaføo no, wøn a wøde mmaa hwe mo na wøde aporibaa bobø mo, sedee Misraim yøee no. 25 Erenkyere koraa m’abufuo a etia mo no ano bedwo na m’anibere bøkø wøn søee so.” 26 Asafo Awurade de mpire bøhwe wøn, sedee øbøa Midian hwee fam wø Oreb Øbotan ho no; na øbetene ne poma nsuo no so, sedee øyee wø Misraim no. 27 Eda no, wøbøyi wøn adesoa no afiri wo mmatiire so; wøn kønnua afiri wo køn mu; wøbabu kønnua no na afiri mo so. 28 Wøhyene Ayat; wøfa Migron; na wokora wøn nneema wø Mikmas. 29 Wøtwam wø kwantempøn no so, na wøka se, “yøbeda Geba anadwo yi.” Rama ho popo; Saulo kuro Gibea nso dwane. 30 Teaam Øbabaa Galim! Tie, Ao Laisa! Anatot Mmøborøni! 31 Madmena redwane; Gebimfoø køtetø. 32 Enne ara wøbegyina wø Nob; wøbøwoso wøn nsa wo Øbabaa Sion bepo no so wø Yerusalem kokø no so. 33 Hwø, Awurade, Asafo Awurade no, øde tumi køsee betwitwa dua mman no. Wøbøbubu nnua atentene no agu fam; dee øwoware no bøba fam. 34 Øde akuma betwitwa kwaeeñ dato agu fam. Lebanon bøhwe ase Økesee no anim.

11 Dua foforø bi bøføfe wo Yisai dunsini ho; efiri ne nhini mu na Dubaa bi beso aba. 2 Awurade Honhom bøtene no so: nyansa ne nteasee Honhom, afotuo ne tumi Honhom, nimdee ne Awurade surø Honhom. 3 Na n’ani begye wø Awurade surø mu. Ennye dee øde n’ani hunu soø na øbegyina abu aten, anaa dee øde n’aso bøtee soø na øbegyina asi gyinae; 4 na mmom øde tenenee bøbu mmøborøfoø aten, øde atentenenee besi gyinaeø ama asase so ahiaføo. Øde abaa a øye n’anon asem bøwoso asase; øde ahome a

efiri n'anom bekunkum amumuyefoo. 5 Tenenee bęye n'abosoo na nokorédie aye n'abowomu. 6 Pataku ne odwammaa betena, əsebə ne abirekyie beda, nantwie ba ne gyata ne ne ba bębo mu; na abofra ketewa bi adi wən anim. 7 Ḏnantwie ne sisire bębo mu adidi, wən mma będeda faako, na gyata bęwe wira te se nantwie. 8 Akokoaa będi agorə aben əprammire amena ano, na abofra ketewa de ne nsa ahye Ḏnanka bən mu. 9 Wörenyę obi bōne na wörense adee wə me bępo Kronkron nyinaa so, na Awurade ho nimdees bęye asase so ma sędee nsuo aye epo ma no. 10 Na da no, Yisai aseni no besore; dee əbesore abedi amanaman no so; əno na wən ani będa ne so, na n'ahomegyebea bęnya animuonyam. 11 Saa ęda no, Awurade bęma ne nsa so ne mprenu so de agye ne nkurofоo a wəaka afiri Asiria, Misraim anafoo fam, Misraim atifi fam, Kus, Elam, Babilonia, Hamat ne Po so nsup. 12 Ḏbema frankaa so ama aman no na wəaboaboa Israel atukfоo ano; Ḏbəaboaboa Yudafoo a wəahlwete no ano afiri asase ntwea Ḏnan no so. 13 Efraim anibereet bętu ayera, na wobesee Yuda atamfoo. Efraim ani remmere Yuda bio, na Yuda nso rentane Efraim ani. 14 Wəbetwi afa Filistia nsanee ahodoō no so akə atoee fam; na wəbəeo mu afo nnipa akə apuee fam. Wəbefa Edom ne Moab, na Amonfoo behye wən ase. 15 Awurade bęma nsuo a ęwo Misraim Po no mu awe korakora; Ḏbema ne nsa mu mframa a emu ye hyeę abo afa Asubonten Eufrate so. Ḏbəpaapae mu aye no nsuwansuwa nson sędee ębęye a obiara bętumi ahye mpaboa atwa. 16 Ekwantempən bi beda hə ama ne nkurofоo nkaeefoo a wəaka Asiria, sędee ebi daa hə maa Israel ębere a wofiri Misraim baeē no.

12 Saa ęda no, wobeka se: “Məkamfo wo Ao Awurade! Ewom se wo bo fuu me dee, nanso afei w'abofuo ano adwo. Na woakyekyere me were. 2 Nokore, Onyankopon ne m'agyenkwā; mede me ho bęto ne so, na merensuro. Awurade, Awurade ne m'ahoden ne me dwom; na wabęye me nkwyagyeę.” 3 Wode anigyeę besa nsuo afiri nkwyagyeę nsubura mu. 4 Saa ęda no wobeka se, “Ęda Awurade ase, bo ne din Ma amanaman nhunu dee waye, na pae mu ka se wəama ne din so. 5 To dwom ma Awurade, ęfiri se, waye dee ęwo animuonyam bebree. Da yei adi kyere ewiase nyinaa. 6 Momma mo nne so nto dwom anigyeę so, mo a mowə Sion, ęfiri se, Israel Kronkronni a əte mo mu no ye kokuroko.”

13 Amos babarima Yesaia adehunu a ęfa Babilonia ho nie: 2 Pagya frankaa wə bępo a hwee nni soo no atifi, teaam frē wən: nyama wən ma wən nhynie atitire no apono mu. 3 Mahye m'ahotefoo; mafre m'akofoō se wənna m'abufuhyyeę adi, wən a wədi me nkonomidie ho ahurisie. 4 Tie hooye bi a ęwo mmepo no so te se nnipa dəm bebree dee! Tie akasakasa a ęwo ahennie ahodoō mu, te se amanaman a wəreboaboa wən ho ano! Asafo Awurade reboa edom ano akə əko. 5 Wəfifiri akyirikyiri aman so, wəfirifiri əsoro ahyeę so, Awurade ne n'akodee a ęye n'abufuhyyeę; besee əman no nyinaa. 6 Twa adwo, na Awurade da no aben; ębęba te se əsəee a ęfiri Otumfоo no. 7 Yei enti, nsa nyinaa będwodwo, obiara akoma bęboto. 8 Wəbęeo hunu, ęyea ne apinisie bękuta wən; wəbenukanuka wən mu te se əbaa a awoō aka no. Wəde abasamutuo bęhwę wən ho wən ho anim, a wən ani asosə ogya. 9 Hwę, Awurade da no reba ęda bōne a abufuo ne abufuhyyeę wə mu, ęrebęsəe asase no na aseē abəneefoo a wəte soō no. 10 Əsoro nsoromma ne wən akuo renhyerę. Esum będuru owia a ęrepue na əsrane nso renhyerę. 11 Mętwe ewiase aso, ne bōne enti, ne amumuyefoo wə wən nnebōne ho. Mętwa ahantanfоo ahomasoo so na mabre dee odi awurukasəm no ahantan ase. 12 Męma onipa ho aye na asene sika kokoō amapa; əbesene Ofir sikakokoō. 13 Enti męma əsoro awoso; na asase ahinhim wə ne sibere wə Asafo Awurade abufuhyyeę ano, n'abufuhyyeę da no. 14 Sędee əwansane a əbəmməfоo repę no akum no dwane, anaase nnwan a wənni əhwęfоo yera kwan, saa ara na obiara będwane akəhwehwę ne nkurofоo. Obiara będwane akə n'asase so. 15 Obiara a wəbefa no dedua no, wəbəwə no akofena akum no; wən a wəbękyere wən no nyinaa bętə wə akofena ano. 16 Wəbetoto nkokoaa ahwehwę fam wə wən anim: wəbefom wən afie mu nneema na wəato wən yerenom monnaa. 17 Hwę, məhwanyan Mediafоo atia wən, wən na wəmfə dwetę nyę hwee na wən ani nnye sikakokoō ho. 18 Wən tadua bebobə mmerantees ahwehwę fam; wərenhunu nkokoaa mməbə na wərennya ayamhyehyeę mma mmofra. 19 Babilonia, ahennie ahodoō mu əbohemaa, animuonyamdees a Babiloniafоo de hoahoa wən ho no, Onyankopon bedane abutu te se Sodom ne Gomora. 20 Nnipa rentena hə bio awoō ntatoasoo nyinaa mu; Arabni biara rensi ne ntomadan wə hə; odwanhwefoo biara remfa ne nnwan nkə home wə hə. 21 Nanso ęserę so mmoa beda hə. Sakraman bęye n'afie no mu

ma; εhō na apatuuo betena, εhō na wira mu mponkye nso bedi agoro. 22 Mpataku bēpō so wō n'aban denden mu, sakraman bēye n'ahemfie fefē no mu ma. Ne berē aso, na wōrento ne nna mu.

14 Awurade behunu Yakob mməbō; obesane afa

Israel na ḥebēbō wōn atenasee wō wōn ankasa asase so. Ananafoō beba abeka wōn ho na wōne Yakob efie aka abō mu. 2 Amanaman bēfa wōn de wōn aba wōn ankasa atenaeε. Na Israel efie bēfa amanaman no aye wōn dea se nkoo ne mfenea wō Awurade asase so. Wōbeyē wōn a wōyēe wōn nnommumfōo no nnommum na wōbedi wōn sohwēfōo so. 3 Na da a Awurade bēma mo ahōme afiri amanehunu, ahoyera ne nkoasom denden mu no, 4 mobedi Babiloniahene ho fe se: hwe sedēe ḥhyesofōo no aba n'awieee! Ne sedēe n'abufuo nso to atwa! 5 Awurade abubu otirimuodenfōo no abaa mu, sodifōo ahempoma no, 6 deē abufuo mu no əde bobōwōn toatoaa so hwehwee fam, na abufuhyeε mu otintim won so a ahomegjeeε nni mu de b̄rē amanaman no ase. 7 Nsase no nyinaa rehome wō asomdwōeε mu; na wōtō dwom. 8 Mpo, pepeaa nnua ne Lebanon ntwenduro nya ho anigyeε na wōka se, “Afei a wōabré wo ase yi, duatwafōo biara remmetwa yēn.” 9 Damena a εwō aseε no rekeka ne ho abehyia wo kwan; ekanyane wōn a wōafiri mu no honhom se wōmmēma wo akwaaba, wōn a na wōyē akannifōo wō ewiase, εma wōsore firi won nhennwa so, wōn a na wōyē ahemfōo wō amanaman so. (Sheol h7585) 10 Wōn nyinaa begye so, wōbeka akyere wo se, “Wo nso woaye mmrē se yēn; woaye se yēn ara.” 11 Wo kεseyε nyinaa wōde aba damena mu, ne hooye a εfiri wo nsankuo no; wōde nsammaa ase kētē ama wo na asonsoa akata wo so. (Sheol h7585) 12 Sedēe wofiri sorō abehwe fam, Ao, anɔpa nsoromma, adekyeeε babarima! Wōato wo abehwe asase so, wo a na kane no wōbre amanaman ase! 13 Wokaa no w'akoma mu se, “Meforo aksō soro; mēma m'ahennwa so asi Onyankopōn nsoromma atifi; mētena ase adi əhene wo ahyiaeε bēpō so, deē ekron paa wō bēpō kronkron no so. 14 Meforo atra omununkum atifi; meye me ho se ɔsorosoroni no.” 15 Nanso wōde wo abēto damena mu, amena donkudonku ase tōnn. (Sheol h7585) 16 Wōn a wōhunu wo no hwe wo haa, wōdwene deē ato wōo no ho bisa se, “Enyē əbarima a əwosoo asase na əmaa ahennie ho popooε, 17 əbarima a əmaa ewiase danee anweatam, deē ədanee ne nkuronpōn butuiwā na wamma ne nneduafoō ankō wōn nkyi no nie?” 18 Amanaman

ahemfōo no nyinaa, wōadeda obiara wō ne da mu. 19 Nanso wōapam wo afiri wo da mu te se duban a wōapōo; wōde wōn a atoto akata wo so, wōn a wōtō wō akofena ano, wōn a wōsiane kō abō amena mu, te se efunu a wōatiatia soō. 20 Wōrensie wo nka wōn ho, εfiri se, woasē w'asase na wakunkum wo nkurofōo. Otirimuodenfōo asefōo no wōrenkae wōn bio. Wo babarima renni w'adēe se əhene. 21 Siesie baabi a wōbekunkum ne mmamarima wō wōn agyanom bōne nti; εnse se wōsore di asase no so na wōde wōn nkuronpōn pete so. 22 “Mēsōre atia wōn,” Sedēe Asafo Awurade see nie. “Metwa ne din ne ne nkaεfōo, ne mma ne mmanananom afiri Babilonia ho,” sedēe Asafo Awurade see nie. 23 “Mēdane no aye beaεε a apatuuo wō ne əwora; mede əsēε praeε bēpra no,” sedēe Asafo Awurade see nie. 24 Asafo Awurade aka ntam se, “Nokorem, sedēe mahyehye no, saa ara na εbeyē, na sedēe madwene ho no, εrensesa. 25 Mēsē Asiria pasaa wo m'asase so; metiatia ne so me mmpo so. Əbeyi ne kōnnua afiri me nkurofōo so, na n'adesoa nso afiri wōn so.” 26 Yei ne nhyeheyeeε a wōayē ama ewiase nyinaa; yei ne nsa a wōatene wō aman nyinaa so. 27 Na se Asafo Awurade aye n'advene a hwan na əbesi no kwan? Na se watene ne nsa, hwan na əbesianka no? 28 Saa adehunu yi baa afe a əhene Ahas wuiε no: 29 Monnni ahurisie, mo Filistifōo, se abaa a εbōo mo no mu abubu; saa εwō no ase na ənanka befiri aba, na n'aba bēye ətweaseε a ne ho yē here na n'ano wō borō. 30 Ahiafōo mu hiani bēnya adidibeā, na mmoborōni bēda asomdwōeε mu. Nanso w'asefōo deē, mede əkōm bētōre wōn ase; εbekunkum wo nkaεfōo. 31 Twa adwo, Ao kuro epono! Su team Ao kuronpōn! Monnwane, mo Filistifōo! Wisie kumōnn bi firi atifi fam reba, na obiara ntwendwen ne nan ase wō wōn mu. 32 Mmuuaeε bēn na wōde bēma saa əman no ananmusifōo? “Awurade de Sion atim hō. Ne mu na n'amanehunufoō bēnya dwanekōbea.”

15 Adehunu a εfa Moab ho: Wōasē Ar a εwō Moab anadwo koro pe! Wōasē Kir a εwō Moab anadwo koro pe! 2 Dibon foro kō n'asōredan mu, əkō ne sorōnsorōmmea kō su; Moab twa adwo wō Nebo ne Medeba ho. Wōayi eti biara so nwi na abōgyeeε biara nso wōatwitwa. 3 Wōfirafira ayitoma wō mmontene so; wō adan atifi ne əman ahyiaeε wōn nyinaa retwa adwo, wōdeda fam na wōsu. 4 Hesbon ne Eleale team su, wōte wōn nne kōduru Yahas noho. Enti Moab mmariamma aksōfōo team su, na wōabotoboto. 5 Medi

Moab ho awerəhoō wā m'akoma mu; n'adwanefoo dwane kōduru Soar, ne Eglat Selisiya. Wōforo kō Luhit, wōrekō nyinaa na wōresu; Horonaim ḥekwan so nso wōdi wōn sēeē ho awerəhoō. **6** Nimrim nsuwansuwa awewe na esere no ahye afifidee nyinaa ayera na enkaa wira biara a eyē mono. **7** Enti ahonyadēe a wōape agū hō no wōsoa de kōtwa mpampuro bōnhwa. **8** Wōn nkekamu gyegye wō Moab ahyee so; wōn agyaadwotwa kōduru Eglaim na wōn abubuobō kōduru Beer Elim. **9** Dimon nsuo aye mogya nkoaa nanso mēkō so ne no adi. Gyata bēba Moab adwanefoo no so ne wōn a wōbekā asase no so.

16 Momfa nnwammaa se apeatoō nkōma asase no sodifoō, ἔfiri Sela fa anweatam no so, kōka ḥbabaa Sion bepo no so. **2** Sēdeē nnomaa a wōaka wōn afiri pirebuo mu na wōtu nenam ewiem no, saa ara na Moabfoo mmaa tee wō Arnon asutwaree. **3** "Mommoa yen, mommoa yen ho ban. Momfa yen nsie. Monnyi atukōtenafoō no mma. **4** Momma Moabfoo adwanefoo no ne mo ntēna; monyē wōn banbo wō əseefoo no ho." ḥhyesoni no bēba n'awieeē na adeseeē to bētwa; opoobōni no bēyera wō asase no so. **5** ḥdō mu na Onyankopōn besi ahennwa bi; ḥbarima bi de nokoredie bētena so, obi a ḥfiri Dawid efie, dee atemmuo mu no ḥpe atentenenee na ḥontwentwen adeteneneeyē ho. **6** Yeate Moab ahantān a ḥye, n'anī a atra ne ntōn ne ne ntēn, n'ahomasoo ne n'asoođen, nanso hwēe nni n'ahomasoo no mu. **7** Enti Moabfōō twa adwo, wōbo mu su ma Moab. Wōdi awerəhoō na wōbo abubuo wō Kir Hereset bōbe aba ḥfam ho. **8** Hesbon mfuō no hye, Sibma bōbe mfuō nso saa ara. Aman sodifoō no atiatia bōbe papa no so, dee kane na wōde kō Yaser na etretre kō anweatam so no. Wōn mman tretre kōka mpoano pēe. **9** Enti mesu sēdeē Yaser suo, de ma Sibma bōbe mfuō. Ao Hesbon, Ao Eleale, mesu mo bebree! Mo aduaba a abereē ho ahurisie ne otwabere dee no, wōagyae. **10** Ahosepē ne anigyeē nni mfiyifuo no mu; obiara nntō dwom, na ḥontateam wo bobeturo mu; obiara nnkyi nsā wō nsakyimena so, ḥfiri se mede nteateam aba n'awieeē. **11** Mesi apinie wō m'akoma mu wō Moab ho te se sankuten so kwadwom; na me yam hyehye me ma Kir Hereset. **12** Se Moab kō ne soronsonorōmmea a, ḥha ne ho kwa; se ḥkō n'abosonnan mu kōbō mpaee a, ḥrenkōsi hwēe. **13** Yei ne asēm a Awurade aka dada afa Moab ho. **14** Nanso seeseē Awurade ka se, "Mfēē mmiensa mu, sēdeē wōkan

əpaani mfeē no, Moab animuonyam bēba awieeē, na ne nkaeefoo no bēyē kakra bi a wonni ahoōden."

17 Adehunu a ḥfa Damasko ho: "Hwē, Damasko renyē kuropon bio ḥbedane aye mmubuiē sie. **2** Aroer nkuropon bedane nkurofon na wōagya ama nnwankuo ama wōadeda hō, a obiara renyī wōn hu. **3** Kuropon a wōabō ho ban bēyera wō Efraim, adehyetumi nso bēfiri Damasko; Aram nkaeefoo bēyē Israelfōō animuonyam," Sēdeē Asafo Awurade see nie. **4** "Eda no, Yakob animuonyam bēpā; na ne mu sradee bēsa. **5** ḥbēyē sēdeē otwafoō twa aburoo a ḥgyina afiu so na ḥde ne nsa pempar se eberē a obi redi mprepēwa wō Refaim Bonhwa mu. **6** Nanso mprepēwa no mu bi bēka, sēdeē wōwoso ngo dua a ḥye no; ḥka abā no mmienu anaa mmiensa wō atifi mman no so, ne ḥnan anaa enum wō mman a ḥsōō no so," sēdeē Awurade, Israel Onyankopōn see nie. **7** Saa eda no, nnipa de wōn ani beto wōn Yēfōō so na wōadane wōn ani ahwe Israel ḥkronkronni no. **8** Wōremfa wōn ho nto afōrebukyia a ḥye wōn nsa ano adwuma no so, na wōbēbu Asera afōrebukyia ne nnuhwan afōrebukyia a wōde wōn nsateaa aye no animtia. **9** Eda no, wōn nkuropon a ḥwō banbo denden a Israelfoo enti wōgyaa hō no bēyē se mmeammea a wōagya ama nnōtō ne wira. Ne nyinaa bēda mpan. **10** Mo were afiri Onyankopōn, mo Agyenkwa, na monkaeē ḥbotan no, mo aban no. Enti ḥwō se mope nnua papa na modua bōbe a moatō afiri amanōne. **11** ḥwō se eda a moduaee no, momaa ḥenyiniē anōpā a moduaee no, na moma ḥguu nhwiren. Nanso otwa no renyē hwēe se yadeē ne ḥyea a wōntumi nsa. **12** Ao aman dodoō no nhurusoo, wōhurusō te se ḥpo a ḥrebō asorākyē! Ao nnipa dodoō nworosoō, wōworoso se nsuo akēsee! **13** ḥwō se nnipa dodoō no wōro so te se nsuo a ḥresene mmirika so, nanso, Onyankopōn beka wōn anim ama wōadwane akō akyirikyiri, te se ntētē a mframā bo gu wō bepo so te se anweatam so wira a mframā den rebō no. **14** Anwummere, wōbō yen hu awerefirie mu. Nanso ansa na adeē bēkye no, na wōkō dada! Wōn a wōfō yen nneema, ne wōn a wōbō yen korōno kyefā nie.

18 Due, asase a ntaban nnyegyeeē wō so wō Kus nsubōntene ho, **2** a ḥsoma ananmusifoo a wōnam ḥpo so a wōde paparōs abonto fa nsuo ani. Monkō, asomafoō ahooherfōō, monkō nnipa a wōwōware na wōn honam ye tromtrom no nkyēn, nnipa a wōn ho

ye hu wo mmaa nyinaa, aniedenfoo ḥoman a yente wɔn kasa, na nsubontene akyekye n'asase mu. 3 Mo ewiasefoo nyinaa, mo a motete asase so, se wɔpagya frankaa wo bepo no so a, mobehunu. Se wɔhyenotorobento a, mobete. 4 Yei ne dee Awurade ka kyere me, "Metena m'atenaes na mahwe biribiaradinn. Meye dinn te se owia a ᵇrebo, te se eba a esi wo otwa bere mu." 5 Ennya nnuruu twabere a nhyerenne bere atwam no, na nhwiren no anyini adane bobe no, wode nsoso betwitwa mman no; wobetwitwa mman a eredendan no ako. 6 Wobegya wɔn nyinaa ama bepo so nnomaa a wokum mmoa we, ne wiram mmoa; nnomaa no bedi wɔn nam wo ahuhuro ebere mu. Wiram mmoa bewe wɔn nam wo awo bere mu. 7 Saa ᵇbere no wode akyedee bebre Asafo Awurade ᵇbefiri nnipa a wowoware na wɔn honam ye tromtrom hɔ, nnipa a wɔn ho ye hu wo mmaa nyinaa, aniedenfoo ḥoman a yente wɔn kasa, na nsubontene akyekye n'asase mu. Wode akyedee beba Sion Bepo so, beaee a Asafo Awurade din atim no.

19 Nkɔmhye a etia Misraim: Monhwe! Awurade nam ahoohere omununkum mu na ḥereba Misraim. Misraim ahoni ho popo wɔ n'anim, na Misraimfoo akoma boto wɔ wɔn mu. 2 "Mema Misraimfoo atwa wɔn ho ako, onua beko atia onua, ɔyɔnko atia ɔyɔnko, kuropon atia kuropon, ahennie atia ahennie. 3 Misraimfoo no renya abodwo, na mema wɔn nhyeheyees aye ɔkwa. Wobeko abisa wɔ ahoni, ne awufoo ahonhom, asamanfrefoo ne nkonyayifoo nkyen. 4 Mede Misraim behye owura tirimuodenfoo bitumi ase, na ɔhene a ɔye keka bedi wɔn so," sedee Asafo Awurade see nie. 5 Nsubontene mu nsuo bewe, na nkonkɔn bewo aye wesee. 6 Nsuka beyi hwa; na nsuwa a ewo Misraim betwe na awe. Demmire ne esere bedwan, 7 Nil nsunoa nnua nso, dee ewo asubonten no aboee no. Nil nsunoa so mfuo nyinaa bewo wesee na awu koraa. 8 Afarefoo nyinaa besi apinie atwa adwo, wɔn a wɔto darewa wɔ Nil mu nyinaa; wɔn a wɔgɔ asau wɔ nsuo no so bedi awerchoo. 9 Wɔn a wode asaawa ye adwuma aba mu bebu, wɔn a wɔnwono nnwera no anidasoo besa. 10 Wɔn a wɔye ntoma ho adwuma beye mmɔbɔ na wɔn a wɔgye akatua nyinaa akoma beboto. 11 Soan adwumayefoo nka hwhee se nkwaseafoo; Farao agyinatufoo anyansafoo ma afutu bɔne. Ebeye den na woaka akyere Farao se, "Meye anyansafoo no mu baako, tete ahemfo no kyidifo?" 12 W'anyansafoo no wo he afei? Ma wonkyere wo na ma

wɔnhunu dee Asafo Awurade ahyeheyatia Misraim. 13 Soan adwumayefoo abeyε nkwaseafoo, wɔadaadaa Memphis akwankyerεfoo ne nnipa no ntuanofoo ama Misraim afom ekwan. 14 Awurade ahwie anisobirie honhom agu wɔn mu; wɔma Misraim to ntintan wo biribiarad a ɔye mu, te se dee ɔsabofoo de ne fee fore ne ho. 15 Biribiarad nni hɔ a Misraim bɛtumi aye; obiara rentumi nye hwhee, se ɔye etire anaa etoo, anaa se ɔye bere anaa demmire. 16 Saa eda no, Misraimfoo beye se mmaa, Asafo Awurade nsa a warma so atia wɔn no bema wɔn abo hu na wɔn ho apopo. 17 Na Yuda asase no bema Misraimfoo abo hu. Obiara a obete Yuda din no besuro, esiane dee Asafo Awurade rehyehye atia wɔn enti. 18 Saa eda no, Misraim nkuropon enum beka Kanaan kasa na wɔaka Asafo Awurade ntam. Wobefre wɔn mu baako ɔsere Kuropon. 19 Saa eda no, wobesi afɔrebukyia wɔ Misraim mfimfini ama Awurade, na wɔasi nkaeđum wɔ ne hyeε so nso ama Awurade. 20 Ebeye nsenkyerennet ne adansedeet ama Asafo Awurade wɔ Misraim asase so. Se wɔn nhyeſofoo enti wɔsu fre Awurade a, obesoma ɔgyefoo ne banbɔni bi, na obegye wɔn. 21 Enti Awurade beda ne ho adi akyere Misraimfoo, na saa da no wobehunu Awurade. Wode afɔrebɔ ne nnuane besom, wobehye Awurade bɔ, na wɔadi so. 22 Awurade de ɔyaredom bebo Misraim; ode bebo wɔn na wasa wɔn yadee. Wobedane ako Awurade nkyen, na obetie wɔn sufre, na wasa wɔn yadee. 23 Saa eda no, ekwantempɔn befiri Misraim ne Asiria. Asiriafoo beko Misraim na Misraimfoo ako Asiria. Misraimfoo ne Asiriafoo bebo mu asom. 24 Saa eda no Israel betɔ Misraim ne Asiria so mmiensa, aye nhyira wɔ asase so. 25 Na Asafo Awurade behyira wɔn aka se, "Nhyira nka Misraim, me nkurofoo. Nhyira nka Asiria me nsa ano adwuma. Nhyira nka Israel m'agypadee."

20 Afe a Asiriahene Sargon somaa ne ḥoman no sahene koo Asdod koto hyeε no so na ɔdi ne so nkonim no, 2 saa ᵇbere no Awurade faa Yesaia, Amos babarima so kasaa se, "Yi ayitoma no firi wo ho ne mpaboa no firi wo nan ase." ɔyeε saa de adagya a ne nan nso sisi fam dii akoneaba. 3 Na Awurade kaa se, "Sedee me ɔsomfoo Yesaia de adagya anante mfeε mmiensa a ne nan nso sisi fam yi de aye ɔhaw nsenkyerennet a etia Misraim ne Kus no, 4 saa ara na Asiriahene bedi Misraim nneduafoo ne Kus nnommumfo a wɔdeda adagya na wɔn nan sisi fam, mmabunu ne mpanin a wɔn to deda so no anim, de

agu Misraim anim ase. 5 Wən a wəde wən ho too Kus so, na wəde Misraim hoahoa wən ho no besuro na wən ani awu. 6 Saa əda no nnipa a wətete mpoano ha beka sə, ‘Monhwə asem a ato wən a yede yen ho too wən so no, wən a yedwane kəo wən nkyen kɔrəe mmoa se wəbegye yen afiri Asiriahene nsam no! Ebeyə den na yeadwane?’

21 Nkəmhye a efa Babilonia, anweatam no a əda

Po no ho: Sədee twahoframa a əbo fa anafoa fam asase so no yə no, saa ara na ətohyesoɔni bi firi anweatam so reba. Əfiri asase a eyə hunabɔbrim so. 2 Wade anisoadehunu a eyə nwawna akyerə me: Əfatwafoo bi redi hwammo. Əfomfoo bi refa afodee. Elam reto ahye oman bi so! Media rebo pampim! Mede apinisie a Babilonia de bae no nyinaa bəba awiee. 3 Yei ama ɔyea bi abehyə me mu, ɔyea aka me, te se əbaa a awoaka no; dee metee no enti mentumi nnyina me nan so, dee mehunu no ama me ho adwiri me. 4 M'akoma bɔ paripari, ehu ma me ho popo; na əhan a mepes se mehunu no abeyə adee a əbo me hu. 5 Woto əpono, wəde kuntu aketə sese fam, wədidi, na wənom! Monsore mo asraafoo mpanimfo, momfa ngo nsrasra mo akyem ho! 6 Yei ne dee Awurade ka kyere me: “Fa əwəmfoo kəgyna hə na ənka dee əhunu nkyere wo. 7 Se əhunu nteaseənam ne aponko akuakuo, wən a wotete mfunumu so ne wən a wotete nyoma so a, ənwən n'aso wen pa ara.” 8 Na əwəmfoo no teaam sə, “Me wura da biara megyina əwen aban no so anadwo biara, megyina hə. 9 Hwə, əbarima bi a əte teaseənam mu na əreba yi əne aponko dəm. Na əwəmfoo no kaa sə, ‘Babilonia ahwe ase, wahwe ase! N'anyame ne n'ahoni nyinaa abubu agu fam!’” 10 Ao, me nkurəfoo a wəadwera mo wə ayuporee ase meka dee matee kyere mo, dee əfiri Asafo Awurade, dee əfiri Israel Onyankopon hə. 11 Nkəmhye a efa Duma ho: Obi frē me firi Seir, “Əwəmfoo, berə ben na adee bəkye? Əwəmfoo, aka nnənhwre ahe ansa na adee akye?” 12 Əwəmfoo no bua sə, “Adee rekye, nanso adee bəsa. Se wobəbisa bio a sane bra bəbisa.” 13 Adehunu a efa Arabia ho: Mo Dedan akwantufoo a mosoe wə Arabia adətə ase, 14 Momfa nsuo mmrə wən a sukəm de wən; mo a motete Tema, mommrə adwanefoo aduane. 15 Wədwane firi akofena a watwe tadua a wəakuntun mu ne əko a egyna mu ano. 16 Yei ne dee Awurade ka kyere me, “Afe baako mu no, sədee wəkan əpaani mfee no, Kedar kəseye to betwa. 17 Na agyantofoo a wəbekə

ne Kedar akofoo bəye kakraa bi.” Dee Awurade, Israel Onyankopon, aka nie.

22 Adehunu a efa Yerusalem, Anisoadehunu Bənhwa no ho: Ədeen na eha mo seesei, a mo nyinaa aforo kə adan atifi yi, 2 Ao Kuro a basabasaye ahye no ma, Ao hooyə ne ahosepe kuropon? Enye akofena ano na w'atəfoo hweree wən nkwa, na wəanwuwu wə əko ano nso? 3 Mo adikanfoo nyinaa abə mu adwane; wəamfa tadua ankyekyere wən. Mo a wəkyere mo nyinaa wəfaa mo mnneuafoo; mo a modwanee wə əberə a na atamfoo no wə akyirikyiri. 4 Enti mekaa sə, “Momfiri me so na mentwa adwo. Monnkyekye me were wə me nkurofoo səee ho.” 5 Awurade, Asafo Awurade wə da bi ma hooyə, ntatiashoo ne ehu wə Anisoadehunu Bənhwa no mu; əda a wəde bubu afasuo na wəde su kyere mmepe. 6 Elam fa bəemma no ka ne nteaseənamkafoo ne aponko ho; Kir pagya kyem no. 7 Nteaseənam aye mo bənhwa fefe no ma, na wəde aponkəsotefoo agyinagyina kuropon apono no ano. 8 Wəayi Yuda ho banbə no. Na da no wode w'ani too akodee a ewə Kwaee mu Ahemfie no so; 9 wohunuu se Dawid Kuropon no akwan bebree deda ne banbə mu. Woboaa nsuo ano wə Asee Abura mu. 10 Wokanee adan a ewə Yerusalem no na wodwirii afie de boaa əfasuo no ahoden. 11 Woyee nsukorae wə afasuo mmieno no ntam maa nsuo a ewə Abura Dada mu, nanso woanhwehwe Onipa ko a əyee, na woammu Onipa a əhyehyee yei adaadaa no. 12 Awurade, Asafo Awurade, frē wo saa da no se su na twa adwo, əkaa se yi wo tirinwi na fira ayitoma. 13 Nanso hwə, woka se anigye se ahosepe wə hə; wokunkum anantwie ne nnwan; wowe ənam na woboro nsā! Woka sə, “Momma yənnidi na yənnom, əfiri sə, əkyena yəbəwu!” 14 Awurade, Asafo Awurade ayi me asotire sə, “Wəremfa saa bəne yi nkye wo da kəsi wo wu da,” sədee Awurade, Asafo Awurade see nie. 15 Yei ne dee Awurade, Asafo Awurade se, “Kə, kəka kyere saa əsomfoo yi, Sebna a əhwe ahemfie no so se, 16 Ədeen na woreye wə ha na hwan na əmaa wo kwan se ba wo damena wə ha, worebə wo damena wə baabi a əkorən na woretwa wo homebea wə əbotan mu? 17 “Hwə yie, na Awurade rebəsə wo mu den ato wo atwene, Ao wo əhoodenfoo. 18 Əbebəbə wo, ama woaye kurukuruwa, na wato wo atwene əman kəsəe bi so. Eho na wobəwu na wo teaseənam fefe no aka hə, wo a woye aholoha ma wo wura efie! 19 Megye w'adwuma afiri wo nsa mu na wəayi wo afiri wo dibea so. 20 “Saa əda no,

mefre me əsomfoo Eliakim a ɔye Hilkia babarima. **21** Mede w'atadee yuu behye no na mede w'abowomu abobare n'asene mu na mede wo tumi ahye ne nsa. Əbeyə agya ama won a wotete Yerusalem ne Yuda efie. **22** Mede Dawid efie safoa bema no; dee əbebue no, obiara rentumi nto mu; na dee əbeto mu nso, obiara rentumi mmue. **23** Mebo ne so se pœewa ama watim. Əbeyə animuonyam adwa ama n'agya efie. **24** N'abusua animuonyam nyinaa begyina ne so: n'asefoo ne mma nana, ne nkuku ne nkaka, firi nwowaa so kosi nhina nyinaa so. **25** "Saa əda no," sedee Asafo Awurade see nie, "pœewa a wœabo so ama atim no betu ahwe fam na adesoa a esen so no nso ase, Awurade akasa!"

23 Nkomhye a efa Tiro ho: Ao, Tarsis ahyen, montwa adwo! Efiri se wœasœe Tiro na anka no afie anaa əhyengyinabea. Wœfiri Kipro asase so abeka akyere won. **2** Monye komm, mo nnipa a mowœ supœ no so ne mo Sidon adwadifoo a əpo so adwumayefoo ama mo aye adefoo. **3** Nsuo akesees no so na aduane firi Sihor nam baes; Nil ho nnœbaes na eyee Tirofœ too, na əbeyœ amanaman adwadibe. **4** Animguases nka wo, Ao Sidon, ne wo, Ao əpo so aban, efiri se əpo akasa se, "Menkyemee da na menwoo da; mentetee mmammarima anaa mmammaa da." **5** Se asem no duru Misraim a, won ho bedwiri won wœ nkra a efiri Tiro no ho. **6** Montwa nko Tarsis; montwa adwo, mo a mowœ supœ no so. **7** Yei ne mo ahosepe kuropon no? Yei ne teteete kuropon no a watu akotena akyirikyiri nsase soœ no anaa? **8** Hwan na əbœœ atirimpœ yei de tiaa Tiro, dee okyekyœ ahenkyœ, dee n'adwadifoo ye ahene mma, na n'adetœnfoo agye din wœ asase so? **9** Asafo Awurade na əbœœ ne tirimpœ se, əbœbre animuonyam mu ahomasœ ase na wabre won a wœagye din wœ asase yi so nyinaa ase. **10** Ye w'asase so adwuma te se dee wœye wœ Nil ho no Ao əbabaa Tarsis, efiri se wonni hyengyinabea bio. **11** Awurade apagya ne nsa wœ əpo no so ama ahennie ahodoo a əwo ho no repopo. Wahye Kanaan ho mmara se, wœnsœe n'aban. **12** Əkaa se, "W'ahurisidie no nso ha ara, Ao əbabaa bunu Sidon a wœadwera wo! "Sore, tware kœ Kipro; ehœ mpo worennya aphoto." **13** Monhwe Babiloniafœ asase no, saa nnipa a seesei wœnka hwœe no! Asiriafœ aye no beaœ a anweatam so mimoa tee; wœsisii won ntua aban bebree, wœdwirii n'aban guie ma ədanee mmubuiœ. **14** Montwa adwo, Tarsis ahyen; wœasœe w'aban! **15** Saa əberœ no wœrenkae Tiro mfee aduœson, a eyœ əhene

nkwanna. Nanso mfee aduœson akyi no, dee əbeto Tiro no beye sedee əwœ odwamanfoo no dwom mu no: **16** "Ma sankuten no so, pase fa kuropon no mu, Ao odwamanfoo a wœnnkae wo; bo sankuten no yie, to nnwom bebree, sedee wœbekae wo." **17** Mfee aduœson akyi, Awurade ne Tiro bedi. Əbesane akodi ne paa se odwamanfoo na əne ahennie a əwœ asase so nyinaa adi dwa. **18** Nanso, dee əbœnya ne ne mfasœo nyinaa, wœde bœto ho ama Awurade; wœremmoaboa ano na wœremfa nsie. Ne mfasœo no bekœ won a wœsom wœ Awurade anim, na wœanya aduane bebree ne ntadee pa.

24 Hœ, Awurade rebœma asase ada mpan na wasœe no; əbœsœe asase ani na wabœ əsotefoo ahwete, **2** əbœye saa ara ama əsœfœo sedee əbœye ama nnipa, ama owura sedee əbœye ama asomfoo, ama awuraa sedee əbœye ama afenaa, ama dee ətœn sedee əbœye ama dee ətœn bosea, ama əkafœo sedee əbœye ama dee ədœ ma. **3** Asase bœda mpan koraa, na wœafom əso nœœema. Awurade na waka saa asem yi. **4** Asase so ye wesee, na əkusa ewiase kœ ahoyerœ mu, na əkusa, dee wœama no so wœ asase so ho yera no. **5** Asase so nnipa agu ne ho fi; wœanni mmara no so, wœabu ahyœdees no so na wœasœe apam a əwo ho daa no. **6** Enti, nnome amene asase no əsœ se əso nnipa nya won afœdie so akatua ne saa enti wœahye asase no so nnipa, na kakra bi pœ na aka. **7** Nsa foforo no ho asa na bobœ no adwan; won a wœgœe won ani no si apinie. **8** Akasaœbœ mu anigyeœ no agyæ, ahosepœœ no nteateamu no agyæ. Sankuten so nnwom deœde no aye dinn. **9** Wœnnto dwom mfa nnom nœœ bio; mmorœsa aye nwono ama anomfoo. **10** Kuropon a wœasœe no ada mpan; wœatoto efie biara apono mu. **11** Wœpere nœœ wœ mmontene so; ahosepe nyinaa adane bosoo ye, anigyeœ nyinaa atu ayera wœ asase no so. **12** Kuropon no aseœ, wœabubu n'apono mu nketenkete. **13** Saa ara na əbœye wœ asase no so ne amanaman no mu, sedee wœborœ ngo dua a eyœ, anaa sedee wœgœa mœpœ wœ bobœ twabœœ akyi no. **14** Nanso won a aka no ama won nne so, de anigye teateeam; efiri atœœ fam, wœkamfo Awurade kœseye. **15** Enti apuees fam, monhye Awurade animuonyam; momma Awurade din so, Israel Onyankopon no, wo nsupœ a əwo əpo so. **16** Efiri asase ano, yœte nnwontoo se, "Animuonyam nka əteneneeni no." Nanso mekaa se, "Mato baha, mapa aba! Me nnue! Əfatwafœ redi hwammœ! Ənam nnaadaa so redi hwammœ." **17** Ehu,

amena ne afidie retwən mo, Ao nnipa a mote asase so. **18** Dees ehu enti ədwane no, əbəto amena mu; dees əforo firi amena mu no, afidie beyi no. Wəabue nsuo apono wə soro, na asase nnyinasoo woso. **19** Wəadwiri asase no na emu apaapae, na asase awoso ankasa. **20** Asase tə ntentan te se əsabofoo. Eshinhim biribiri te se ntomadan wə mframa ano; n'atuatee ho afidie aye adesoa ama no na əhwe ase a ərensore bio. **21** Saa eda no, Awurade bətwe əsoro atumfəo ne ahemfo a əwə asase so aso. **22** Wəbekə wən nyinaa abo mu se nneduafəo ahye afiase amena mu; wəbeto wən mu wə nneduadian mu na nna bebree akyi no wəatwe wən aso. **23** Əsrane anim begu ase na owia ani awu; na Asafo Awurade bədi əhene wə Sion bepo so ne Yerusalem, ne wən mpanimfəo anim, wə animuonyam mu.

25 Ao, Awurade, wone me Onyankopon; məma wo so na mayi wo din aye, əfiri se wofiri nokoredie mu aye anwanwadee bebree, nneema a wəahyehə firi teteete. **2** Woaye kuropən no mmubuiə sie, kuro no a əwə banbə no asee; ananafo abandenden no nyə kuropən bio; na wərensi bio. **3** Enti aman a wəye den bədi wo ni atutupefəo aman bəhye wo animuonyam. **4** Woaye ahiafəo dwanekəbea, ohiani mməborəni dwanekəbea, ahum ano ahintaeə əhyee mu nwunu na atutupefəo ahome te se ahum a ərebo dwira ofasuo **5** ne əhyew a əwə anweatam so. Wobrə ananafo hooye ase; sedee omununkum bərə owia əhyee ano ase no, saa ara na atutupefəo nnwom nso begyae. **6** Asafo Awurade beto əpono wə saa bepo yi so. Əbesiesie nnuane pa ne nsā a adi nna, enam pa ne nsā pa ama nnipa nyinaa. **7** Wə bepo yi so, əbesee owuo ntoma a əkata nnipa nyinaa ho ne owuo nkatasoo a əkata aman nyinaa so; **8** Əbəmene owuo afebo. Asafo Awurade bəpepa aniso nisuo nyinaa. Əbeyi ne nkurofəo ahohora, afiri nsase nyinaa so. Awurade na waka. **9** Saa eda no, wəbekə se, “Ampa ara yen Onyankopon nie; yede yen ho too no so na əgyee yen; Awurade no nie, yegyee no dii; momma yenni ahurisie na yen ani nnye wə ne nkwyagye no mu.” **10** Awurade nsa beda saa bepo yi so; nanso əbetiatia Moab so te se əsere a wətiatiə so de fra sumena. **11** Wəbetretre wən nsa mu wə so, sedee osudwarefəo tretre ne nsa mu de dwaree. Onyankopon bebrə wən ahomasoo ase a ərenhwə wən nsa ano dwumadié ho. **12** Əbebubu mo banbə afasuo atentene no agu; əbebubu agu fam ama aye mfuturo.

26 Saa eda no, wəbeto saa dwom yi wə Yuda asase so: Yewə kuropən denden; Onyankopon de nkwyagye aye n'afasuo ne n'afaban a əkorən. **2** Mommuecue apono no na ateneneefoo əman no nhylene mu, əman nokwafoə no. **3** Obiara a əde ne ho to wo so no wobəkora ne so asomdwoeə mu, əfiri se əde ne ho ato wo so. **4** Fa wo ho to Awurade so afebo, əfiri se, Awurade ye daa Botan. **5** Əbre wən a wotete soro ase, na əbre kuropən a əkorən no ase; əbubu gu fam pasaa ma əda mfuturo mu. **6** Ahiafəo ne wən a wohye wən so de wən nan betiatia so. **7** Əteneneeni kwan so ye tamaa; Ao ənokwafo, woma əteneneeni kwan so ye tromtrom. **8** Aane, Awurade, yənam wo mmara kwan so yi no, yəretwən wo; na wo din ne ne kəseye ye dees yən akoma pe. **9** Me kra pere hwehwe wo anadwo; anəpa nso me honhom ani gyina wo. Se w'atemmuo ba asase yi so a, nnipa a wəwə ewiase sua tenenee ye. **10** Əwom se woyi adam adi kyere amumuyefoo dees, nanso wənnsua tenenee ye; na mpo teneneefoo asase so no, wəkə so ye bəne na wəmmu Awurade kəseye. **11** Ao Awurade, wəapaga wo nsa akə əsoro, nanso wənhunu. Ma wənhunu wo mmədemmə wə wə nkurofəo ho na ənhye wən aniuwo; ma ogya a woaso ama w'atamfəo no nhye wən. **12** Awurade, woama yən asomdwoeə; dees yəatumi aye nyinaa wo na woaye ama yən. **13** Ao, Awurade yən Onyankopon, awuranom afoforə bi adi yən so, nanso wo din nko ara na yekamfo. **14** Afei wəawuwu, na wəntə ase bio; ahonhom a wəafiri mu no, wərensi. Wottee wən aso na wo səee wən na yən were afiri wən. **15** Woama əman no aye kəsəe, Ao Awurade; woama əman no aye kəsəe; woahyə wo ho animuonyam; woatretre asase no ahyee nyinaa mu. **16** Awurade, yəfiri ahohia mu baa wo nkypen; əberə a wottee wən aso no, na yəntumi mmue yən ano mpo mmə mraeə. **17** Sedee əpemfəo a awo aka no firi əyea mu nukanuka ne mu na əsu no, saa ara na yəyee wə w'anim, Ao Awurade. **18** Yənyinsenee, yəkyemee wə əyea mu nanso yewoo mframa. Yəamfa nkwyagye amma asase so; yəanwo nnipa amma asase so. **19** Nanso w'awufoo bənya nkwa; wən onipadua bəsore. Mo a motete mfuturo mu, monsore mfa anigyeə nteam. Mo bosuo te se anəpa bosuo; asase beyi n'afunu apue. **20** Monkə, me nkurofəo, monhyene mo adan mu na montoto apono no mu; momfa mo ho nsie bere tiawa bi kəsi se n'abufuhyeə ano bədwo. **21** Hwə, Awurade refiri n'atenaə abetwe nnipa a wəte asase so aso wə wən

bøne ho. Asase beda mogya a wøahwie agu no so adi; erentumi mfa n'atøfoø nsie bio.

27 Saa eda no, Awurade de n'akofena betwe aso, oðe n'akofena a øye hu na eso na øye nnam no betwe øwo Lewiatan a ne ho ye here a øbobo ne ho no aso; øbekum epo mu aboa kesee a ne ho ye hu no. 2 Saa da no, "To dwom fa bobeturo a eso no ho se: 3 Me, Awurade, mehwø so; megugu so nsuo øbere biara. Mebo ho ban awia ne anadwo sèdee obiara rensee no. 4 Me bo mfuie. Se økaa nwere ne nkasese nko ara na eko tia me a anka mene wøn de bøbo ani; na mahye wøn nyinaa. 5 Se ente saa dee, ma wøn mmra me nkyen mmehinta na wo ne me mmédwene asomdwøee ho, aane, asomdwøee ho na mo ne me mmédwene." 6 Nna a øeba no mu no, Yakob ase bëtim, Israel begu nhyerenue na anyini feefeefe na oðe n'aduaba ahye ewiase nyinaa ma. 7 Awurade abø Israel sèdee øboø won a wøbøø Israel hwee fam no anaa? Awurade akum Israel sèdee økum wøn a wøkum Israel no anaa? 8 Wode øko ne otukø twee Israel aso. Wode mfram a ano ye den pam no te se da a apuees mfram a bo no. 9 Øyee yei de yee mpatadee maa Yakob afødie; yei na emaa ne bone asetuo dii mu pa ara: Eno enti øbebubu Asera aførebukyia so abø mu nketenkete, na Asera aførebukyia ne nnuhwam aførebukyia rensisi ho bio. 10 Kuropøn a wøabø ho ban no ada mpan; atenae a wøafiri so no wøagya no te se anweatam; øho na anantwie mma didie, øho na wødeda; wøwe eso nnua no mman ma øho ye kokwakokwa. 11 Se nnubaa no wo a, wøbubu na mmaa befa de køso ogya. Na saa nnipa yi nni nteasee enti wøn yeføo nhunu wøn mmøbo, na wønnyaa adom mfiri dee øbøø wøn no nkyen. 12 Saa eda no, Awurade beporo wøn afiri asutene Eufrate akosi Misraim asuwa, na mo, Israelfoo dee, wøbefa mo mmaako mmaako aboaboa mo ano. 13 Saa eda no, wøbehjen tutorobento kesee no. Wøn a na wørewuuwo Asiria ne wøn a na wøwø nnommumfa mu wo Misraim beba abesom Awurade wo Yerusalem bepo kronkron no so.

28 Nhome nka nhwiren abotire a øye Efraim asabofø ahohoahoadee no, nka nhwiren a ørepa a n'ahoofø wo animuonyam ma Israelfoo na eda asase beree bonhwa so. Nhome nka kuropøn no, dee nnipa a nsa ase wøn no de hoahoa wøn ho no. 2 Hwø, Awurade wø obi a øwo tumi ne ahooden. Øte se asukøtweaa ne mfram a øsøe adee. Øte se osuto a øne

mfram a nam, ne osubrane a øhye nsuka ma. Øbeto no ahwe fam ahooden so. 3 Saa nhwiren abotire no a øye Efraim asabofø ahohoahoadee no, wøbetiatia so. 4 Saa nhwiren a n'ahoofø ørepa wo animuonyam mu dee eda asase beree bonhwa so no, øbøye se borødøma a øbere ansa na otwa bere aduru. Se obi hunu na øte a ødi no ntøm so. 5 Saa eda no Asafo Awurade øye Animuonyam ahenkye, nhwiren abotire fefø ama ne nkuroføo nkaeføo no. 6 Øbøye atøtentenenee honhom ama øtemmufoø a wøte adwa mu. Øbøye ahooden farebae ama wøn a wøpam atamfoø wo nkuro apono ano. 7 Nanso seesei dee, asaboføo na wødi Israel so, na nsaden ma wøhinhim; nsaden ma asoføo ne adiyiføo tø ntentan na nsø ma wøn ani so ye wøn totøtotø; na wøhinhim. Wøtø ntentan øbere a worenja anisoadehunu, na wøn ano fonfom wo adwenkyerø mu. 8 Øføe agugu apono nyinaa so, na baabiara aye efø. 9 Wøka se, "Deen na Awurade dwene fa yen ho? Ødwen se yøye mmofra anaa? Mmofra a wøatwa wøn nufoø anaa? 10 Økasa bebree: Øka yei, na waka yei øma mmara foforø akyi mmara; økyerø øha kakra, na wakyere øho nso kakra." 11 Eno enti, øye ananafoø ano ne kasa foforø na Onyankopøn de bekasa akyerø saa nkuroføo yi. 12 Øka kyere wøn se, "Eha ne ahomegyebea no, momma abreføo no nhome; ahodwobea nso nie," nanso wøantie no. 13 Enti afei Awurade bëti asem a oðe maa wøn no mu bio: Øbøka yei, na waka yei, øbøma mmara foforø akyi mmara; øbøkyerø øha kakra, na wakyere øho nso kakra, na øbøma wøn apini wøn akyi; wøbøpirapira, na wøato afidie mu, na wøakte wøn. 14 Eno enti, montie Awurade asem, mo fediføo a modi saa nkuroføo yi so wo Yerusalem. 15 Mohoahoa mo ho se, "Ye ne owuo aye apam, ye ne damena aye nhyeheyøe se asotwe a ano ye den ba a, erentumi nka yen, efiri se yede atoro aye yen dwanekobea ne nnaadaa aye yen ateee." (Sheol h7585) 16 Enti, dee Otumfoø Awurade see nie, "Hwø! Mede øboø bi retim Sion, øboø a wøasø ahwe, tweatibøø a esom bo ma fapem a øye den; dee oðe ne ho to soø no abasa mu rentu. 17 Mede atøtentenenee beye susuhoma na teneneye aye øfasuo kyirebennye susuhoma. Asukøtweaa bøsøe wo dwanekobea, a øye atoro no, na nsuo abekata w'atœee ho. 18 Metwa apam a wo ne owuo aye no mu; nhyeheyøe a wo ne damena aye no nso rennyina. Se asotwe a ano ye den no ba a, øbetwi afa mo so. (Sheol h7585) 19 Mperø dodoø biara a øbøba no, øbesøa mo øko; anøpa, awia ne anadwo

biara, εbeε mu akɔ.” Saa nkra yi nteasee de ehu bεba. 20 Mpa no ye tiaa se εbe so wɔn ho kata. 21 Awurade besore sedee ɔsoree wɔ Perasim bepo so no. ɔbekanyane ne ho sedee ɔyee wɔ Gibeon Bonhwa mu no yeε n’adwuma nwawanwasoo no, na ɔdii dwumadie a ebi mmaa da no. 22 Afei gye wo fedie no, anye saa a, wo nkɔnsonkɔnsɔn mu bεye duru; Awurade, Asafo Awurade aka akyere me ɔsεεε ho mmapraden a wɔahye atia asase no nyinaa. 23 Montie na monte me nne; monwen mo aso na montie dee meka. 24 Se okuafo funtum asase se ɔrebεdua so a, ɔyε no daa anaa? ɔko so tutu, fentεm asase no anaa? 25 Se ɔsiesie asase no ani a, ɔnnua εme, na ɔmpete tεtε wɔ so anaa? ɔnnua ayuo ne atokoɔ mu biara wɔ n’afa anaa? 26 Ne Onyankopon ma no akwankyerε na ɔkyere no εkwan pa no. 27 Wɔmfα asaeε mpo εme ho, wɔmfα teaseεnam hankra mfa tεtε so; wɔde poma na εborο εme, na wɔde abaa aboro tεtε. 28 Wɔyam aburoo de to burodo enti obi nnkɔ so nyam a ɔnwie da. ɔwom se ɔde n’ayuporeε teaseεnam hankra fa so dee, nanso εnye n’apɔnko na wɔyam. 29 Yeinom nyinaa firi Asafo Awurade, afutuo mu nwawanwani, na ne nyansa boro so.

29 Due wo Ariel, Ariel, kuropon a Dawid tenaa mu!
Ko so ara di wo mfirinhyia mu afahye ahodoo no. 2 Nanso, mεbɔ wo ho nsraban; wobedi awerehoo na wato kwadwom, wobεye se afɔrebukyia so ogya. 3 Mede dɔm betwa wo ho ahyia; mesisi abanttenten atwa wo ho ahyia na afei mahye otua dwumadie no ase atia wo. 4 Wɔsie wo wie a, wobekasa afiri asase mu; mfturo mu na wo kasa bfiri aba. Wo mne bfiri asase no mu aba te se osaman dee; wo kasa bfiri mfturo mu aba se asomsemka. 5 Nanso w’atamfɔo bebrebe no bεye se mfturo muhumuhu, na atirimuɔdenfɔo bebrebe no aye se ntεtε a mframia abɔ. Ebεba preko pe, amonom ho ara. 6 Asafo Awurade beba. ɔde aprannaa ne asasewosoo ne hooye kεsε, mframaden ne ahum ne ogyaframa a εhye adeε bεba. 7 Afei amanaman bebrebe a wɔtu Ariel so sa nyinaa, wɔn a wɔto hyε ɔne n’aban so na wotua no no, εbεye wɔn se adaeεso, anaa anadwo mu anisoadehunu. 8 Sedee obi a εkɔm de no so daεε se ɔredidi, na se ɔnyane a ote se εkɔm de no; sedee obi a osukɔm de no so daεε se ɔrenom nsuo, nanso ɔnyane a na watɔ piti, na osukɔm de no ara no, saa ara na εbεye ama amanaman dodoɔ a wɔko tia Bepo Sion no. 9 Mo ho nnwiri mo na

εnye mo nwawanwa, mo ani mfira a monhunu adeε; mommoboro a εmfiri nsā, montoto ntentan a εmfiri nsaden. 10 Awurade de nnahoo ato mo so: Wakata mo ani (adiyifoo no); wakata mo tiri so (adehufo no). 11 Mo dee saa anisoadehunu yi nyinaa nka hwee mma mo, efe se nsem a wɔasɔ ano wɔ nwoma mmobεεε mu. Se mode nwoma mmobεεε no ma obi a ɔtumi kenkan, na moka kyεrε no se, “Mesre wo kenkan yei” a, ɔbεbu se, “Merentumi, εfiri se wɔasɔ ano.” 12 Se nso, mode nwoma mmobεεε no ma dee ɔnnim akenkan, na moka kyεrε no se, “Mesre wo kenkan yei” a, ɔbεbu se, “Mennim akenkan.” 13 Awurade ka se, “Saa nnipa yi de ano hunu twi ben me na wɔde wɔn anofafa hyε me animuonyam, nanso wɔn akoma mmεn me. Som a wɔsɔm me no ye mmara a nnipa akyere wɔn no nko ara. 14 Enti mεma nnipa yi ho adwiri wɔn bio. Mede anwanwadeε ntoatoasoε bεye; mesee anyansafoa nyansa, na mεma nimdefoo adenim aye ɔkwa.” 15 Wɔnnue, wɔn a wɔyε biribiara se wɔde wɔn atirimpo behinta Awurade, wɔn a wɔyε wɔn nnwuma wɔ sum ase na wɔsusu se, “Hwan na ɔhunu yen? Hwan na ɔbεte asee?” 16 Mosisi nneεma tiri ase. Modwene se ɔnwomfɔo no mmom ne dɔtεε no! Dee wayε bεtumi aka akyere dee ɔyεε se, “Wo na wɔyε me anaa”? Kukuo betumi aka afa ɔnwomfɔo ho se “ɔnnim hwεe anaa”? 17 Erenkyεrε koraa, Lebanon bedane aye asase bereε na asase bereε no nso adane aye se kwaεε. 18 Saa eda no, ɔsotifoɔ bete nsem a εwo nwoma mmobεεε no mu na kusuuyε ne esum mu mpo onifirani ani behunu adeε. 19 Ahobreasεfoo bεdi ahurisie wɔ Awurade mu bio; ahiafɔo ho bεsεpε wɔn wo Israel ɔkronkronni no mu. 20 Atutupefoo bεyera, wɔrenhunu fedifɔo bio, na wɔn a wɔdwene bɔne nyinaa wobεtwa wɔn agu. 21 Wɔn a wɔka asem ma obi di fɔ, wɔn a wɔsum dee ɔreyi ne ho ano afidie wɔ ascniis na wodi adansekurumu ma wobu des ɔdi bem no fɔ no nso, wobεtwa wɔn agu. 22 Enti sei na Awurade a ɔgyee Abraham nkwa no ka kyεrε Yakob fiefɔo: Yakob anim renguase bio; wɔn anim rento hoa bio. 23 Se wɔhunu wɔn mma wɔ wɔn mu, wɔn a wɔyε me nsa ano adwuma no a, wobεye me din no kronkron; wobεye Yakob ɔkronkronni no kronkronyε ato mu, na wɔde fereε agyina Israel Onyankopon no anim. 24 Wɔn a wɔfom kwan wɔ honhom mu bεnya nteasee; wɔn a wɔnwiinwii nso, wobεye nkyerεkyεrε atom.

30 “Monnue mmofra asoodenfoa,” sei na Awurade see, “Wən a wəde nhyeheyee a emfiri me ye adwuma, na woye apam a emfiri me honhom mu, na woboaboa bōne ano; 2 wən a woko Misraim a wommisa me ansa. Wohwehwē mmoa a eyē banbō firi Farao nkyen. Woko Misraim kōpe hintabea, 3 nanso Farao banbō beye animguasee ama mo. Misraim nwunu de ahohora bēbre mo. 4 Ewom se wəwə adwumayefoo wo Soan na wən ananmusifoo aduru Hanes dee, 5 nanso wən nyinaa anim begu ase nnipa bi a wən ho nni wən mfasoo enti. Wommfa mmoa anaa mfasoo mma, na mmom animguasee ne ahohora.” 6 Nkōmhye a efa Negeb mmoa ho: wofa ahokyere ne ahohiahia asase so, dee agyata ne agyataberet, ananka ne awə a wən ho ye here wə. Ananmusifoo no de wən ahonyadee soa mfunumu ne wən ademudee wə nyoma afu so, de kō saa ḥoman a ne ho nni mfasoo no so, 7 de kō Misraim a ne mmoa ho nni mfasoo. Enti mefre no Rahab, dee ḥonka Hwee. 8 Kō afei, tweret wo tweretpono so ma wən krukyire wə nwoma mmoboee so sedee nna a ḥreba no mu no ebeyē adansedeet a ebetena ho afebo. 9 Saa nnipa yi ye adonyefoo, mma asisifoo, mma a wəmpe se wətie Awurade nkyerekyere. 10 Wōka kyere adehufoa se, “Monnhunu mo ani so adee bio!” ne adiyifo no nso se, “Monnka anisoadehunu a eyē nokore no nkyere yen bio! Monnka ahomekasem nkyere yen, monhye nnaadaa nkōm. 11 Momfiri saa tempən yi so, mommane mfiri saa kwan yi ho na monnyae Israel Kronkronni a mode no ha yen yi!” 12 Enti sei na Israel ḥokronkronni no see: “Esiane se moapo saa nkra yi, na mode mo ho ato nhyesoo ne nnaadaa so enti, 13 saa bōne yi beye se ḥfasuo tentene bi a ate kam na akyea na ḥebu mpofirim, ama mo. 14 Ebebubu nketenkete aye se kukuo. Ebeyam pasaa a esini koraa renka a wōbetumi de ayi ogya afiri bukyia mu anaa wōde besa nsuo afiri ankors mu.” 15 Yei ne dee Otumfo Awurade, Israel Kronkronni no see: “Ahonomu ne ntoboasee mu na mo nkwegyeet wə; kommye ne ahotosoo mu na mo ahōoden wə, nanso, morennya emu biara. 16 Mokaa se, ‘Dabi, yebetena aponkō so adwane.’ Enti mobedwane! Mokaa se, ‘yebetena aponkō a wən ho ye here so akō.’ Enti wən a wōtaa mo no ho beye here! 17 Apem bedwane ḥbaako ho hu ntı; baanum ho hu enti mo nyinaa bedwane akō, kosi se wōbegya mo te se frankaa dua a esi bepə atifi, te se frankaa a esi kokoo so.” 18 Nanso, Awurade pe se ḥodom mo; ḥbema ne ho so akyere

wo n’ahumməborō. Efiri se Awurade ye ḥteneneeni Onyankopon. Nyira ne wən a wōtwen no nyinaa! 19 Ao, Sionfoo a mote Yerusalem, morentwa adwo bio. Se mosu fre no hwewhe mmoa a, ḥbedom mol! Se ote a, ḥbegye mo so preko pe. 20 Ewom se Awurade bre mo amanehunu se aduane ne ḥshaw se nsuo dee, nanso, afei mobehunu Awurade, mo ̄kyererekyerefoa no bio, na ḥbekyere mo kwan. 21 Se mofa nifa anaa benkum a, mobete enne bi wə mo akyi a eka se, “Ekwan no nie na momfa so.” 22 Afei, mobeto mo ahoni a mode dwetē adura ho ne nsesodee a mode sikakokoo afa ho no nyinaa agu. Mobeto wən agu se ntomago fi, na mo aka akyere wən se, “Momfiri yen so nkō.” 23 Afei, ḥde osuto bəhyira mo ebere a modua nnuaba, na aduane a asase no bēbō no beye papa na ebēdəoso nso. Eda no, mo anantwie bēdidi wə adidibea a etre so. 24 Mo anantwie ne mo mfunumu a wōfuntum asase no bēwe atokoo pa ne ne ntetē a wōde sofi ne nkorata tretre mu. 25 Saa okum kesee da no a abanteten ahwehwē ase no, nsuwa betene wə bepə tenten ne kokoo a ḥkoron biara so. 26 ḥsrane bəhyeret se owia, na owia hyeret no beye mprendon, te se nnaafua nson mu hyeret, ebere a Awurade kyekyere ne nkurəfoa akuro na ḥosa apirakuro a ḥde ama wən no. 27 Hwē! Awurade firi akyirikyiri reba, ḥde abufuhye ne wisie kumɔnn; abufuo ahye n'anom ma, na ne t̄kremə ye ogya a ḥhye nneemə. 28 N'ahomee te se nsuworoee a esene ntēm ntēm, na eforo kədeda kōn mu. ḥwoso aman no wə ḥsées sōnēs so; ḥde mnareka a ema wəfom ekwan hyehye nnipa no nnyepi. 29 Na mobeto dwom te se anadwo a modi afahye kronkron no; mo akoma bedi ahurisie te se ebere a nnipa de atētentēn foro kō Awurade bepə no so kō Israel ḥbotan no nkyen. 30 Awurade bēma nnipa ate n'aberempon nne, na ḥbema woahunu ne basa a ḥresiane na ede abufuhye ne ogya a ḥhye nneemə, osuto denden, aprannaa ne ampariboo reba. 31 Awurade nne bedwēre Asiria; ḥde n'ahenpoma bēbō wən ahwe fam. 32 Awurade bēbō wən wə ḥko mu, na ebere biara a ḥbēbō wən no ebeyē sedee akasaeet ne sankuten so nnwontoo koro. 33 Wōasiesie Topet dadaada; wōaye no krado ama ḥhene no. Wōahyehye ogya ne nnyentia bebree wō ne ogya amena no a emu do na etre no mu; Awurade ahome a ete se sofe asutene no beso mu ogya.

31 Wōnnue, wən a woko Misraim kōpe mmoa, wən a wōde wən ho to aponkō so, wən a wōgye wən nteaseenam dodoa ne wən aponkōsotefoo ahōoden

mmorosoə no die, na wɔnhwε Israel Kronkronni no, anaase wɔmmpe mmoa mfiri Awurade hɔ. 2 Nanso, Awurade ye onyansafoo a əbetumi de əshaw aba; ənsesa n'ano. Əbesore atia amumuyefoo efie, ne wɔn a wɔboa nnebəneyefoo. 3 Na Misraimfoə yi ye nnipa kəkə, wɔnye Onyankopon. Wɔn apɔnkɔ ye honam na wɔnye honhom. Se Awurade tene ne nsa a, əboafoo behwinti na dee woboa no no behwe ase; wɔn baanu bəbə mu asee. 4 Yei ne dee Awurade ka kyere me: “Sedee gyata pɔ so, sedee gyata hoodenfoə pɔ ne haboa so no a mpo se wɔfrefe nnwanhwefoo dɔm kɔ ne so a, won nteteam mmo ne hu na wɔn hooye nso nha no no saa ara na Asafo Awurade besiane abeko wo Sion Bepo ne ne sorɔnsorɔmmea so. 5 Sedee nnomaa tu gyina faako wo ewiem no saa ara na Asafo Awurade bəbə Jerusalem ho ban; bəbə ne ho ban na wagye no, əbegyaa no na wagye no asi hɔ.” 6 Monsane nkɔ dee moaye edɔm atia no no, Ao Israelfoo. 7 Eda no mo mu biara bəpo dwete ne sikakəkə ahoni a mode mo nsa a əho agu fi no ayε. 8 “Asiria behwe ase wɔ akofena a ənye onipa dee ano; akofena a ənye onipa dee besee wɔn. Wəbedwane afiri akofena no ano na wəbəma wɔn mmeranteε aye əhye adwuma. 9 Wɔn aban denden bəbubu, ehu ntı; wohunu akofoo frankaa a, wɔn asraafoo mpanimfooo bəbə huboa,” sei na Awurade see, dee ne ogya wo Sion, na ne fononoo si Jerusalem no.

32 Hwε, əhene bi bəbə abedi əhene wo tenenee mu na sodifoo de atentenenee adi nnipa so. 2 Wɔn mu biara beyε te se mframā ano hintabea ne ahum mu dwanekəbea, wəbeyε se nsuwansuwa a əwo anweatam so ne əbotan kεsε sunsum a əwo osukɔm asase so. 3 Wɔn a wɔwo ani no behunu nokore no, na obiara a əwo aso no bete. 4 Dee əye adwene mu here behunu na wate aseε, wɔn a wɔpo dodoə bekasa na emu ada hɔ. 5 Wɔremfre okwasea se onimuonyamfoə bio na wɔremfa anidie mma əpapahwekwaa. 6 Əkwasea ka nkwaseasəm na ədwene bəne ho: əye onyame akyiwadeε; əma Awurade ho nkyerεkyere bəne; əmma dee ekɔm de no no aduanε əde nsuo kame dee sukɔm de no. 7 Əpapahwekwaa akwan ye amumuyε, əye bəne ho nhyeheyεε de atorɔ see ohiani, wɔ ebere a ohiani aseεm ye nokore mpo. 8 Nanso, onimuonyamfoə ye nhyeheyεε a əho wɔ nyam na ne nnεyεε pa no enti, əda nso. 9 Mo mmaa a mogye mo ho die, monsore na montie me; mo mmammaa a mosusu se mowə banbo monye aso mma dee mewə ka! 10 Afe akyi nna kakra bi no mo a mogye di se mo wɔ banbo ho bəpopo; bobe

twabere no bedi mo hwammɔ, nnuaba no twabere nso remma. 11 Mo ho mpopo mo mmaa a mogye mo ho die; mommɔ hu, mo mmammaa a mogye di se mowə banbo! Mompa mo ho ntoma na momfa ayitoma mmo mo asene mu. 12 Momfa awerehoo mfa mo nsa mmoro mo koko so wɔ mfuɔ fefe ne mo bobe a εsoo no enti. 13 Efiri se nkaseε ne nnenkyense agye afa mo asase afa. Ahosepε ne anigyeε to atwa wo kuro no mu. 14 Wəbəgya aban no ha, na gyegyeegye kuropɔn no ada mpan; abankesewa ne əwen aban bedane asase hunu afebəo, dee mfunumu pe ne nnwankuo adidibea, 15 kɔsi se wəbehwie Honhom no afiri əsoro agu yen so, na anweatam bedane asase beree na asase beree aye se kwaεε. 16 Tenenee bətēna anweatam so na adeteneneeyε atena asase beree so. 17 Adeteneneeyε beso asomdwoεε aba; dee adeteneneeyε de ba bεyε kommyε ne ahotosoo a εnni awieεε. 18 Me nkurɔfoo bətēnatena mmeaεε a asomdwoεε wɔ, afie a wɔabɔ ho ban homebea a əshaw biara nni hɔ. 19 Mpo se ampariboo see kwaεε no na kuropɔn no see koraa a, 20 wəbehyiira wo, wobedua w'aba wɔ nsuwa biara ho, na wama w'anantwie ne wo mfunumu anante baabiara.

33 Due, Ao ədesεefoo Asiria, wo a wɔnnseεε wo!

Due, Ao əfatwafoə, wo a wɔnnii wo hwammɔ! Se wowie ade see a, wəbesee wo; se wowie hwammɔdie a, wəbedi wo hwammɔ. 2 Ao Awurade, hunu yen mmɔbɔ; yen ani da wo so. Ye yen ahoođen anəpa biara, ne yen nkwegyeε wɔ ahohia mu. 3 Aman no te wo nne mmobømu a, wɔdwane; se woma wo ho so a, amaman no bɔ hwete. 4 Sedee ntutumme tu hyε asase so we so nnəbaεε no; saa ara na nnipa beto ahyε Asiria so. 5 Wəama Awurade so, na əte əsorosoro; əde tenenee ne adeteneneeyε bəhyε Sion ma. 6 Əbeyε fapem a atim yie wɔ mo mmere so, nkwegyeε, nyansa ne nhunumu mmorosoə akoraeε; Awurade suo bεyε w'ademudeε. 7 Monhwε, wɔn mmarima akokođurufoo su teateam wɔ mmɔntene so; asomdwoεε ho abofoə su yaayaaya. 8 Akwantempɔn no so da hɔ kwa, akwantufoo biara nni akwan no so. Wəabu apam no so; wəbu n'adansεefoo animtia wəmmu obiara. 9 Asase no awo wesee na əresεε, Lebanon agyigya na n'anim agu ase; Saron aye se Araba, Basan ne Karmel poro wɔn nhahan. 10 “Afei na mɛsɔrε,” sei na Awurade see. “Afei na wəbəpagya me; afei na wəbəma me so akə soro. 11 Monyinsene ntεtε, na mo wo εsεrε; mo ahome ye ogya a əhye mo. 12 Wəbəhyε aman no ama wɔayε se akaadoo; wəbeto wɔn mu ogya

te se nkasee a woatwa.” **13** Mo a mowə akyirikyiri no, montie dee maye; mo a moben no, monkamfo me kese耶! **14** Nnebəneyefoo a wəwə Sion abə huboa; ahopopoaka wən a wənnim Onyame: “Yen mu hwan na əbetumi ne ogya a εhye adee atena? Yen mu hwan na əbetumi ne daa ogya deree atena?” **15** Dee ənante tenenee mu na ədi nokore dee əpo mfasoo a nsisie de ba na ənnye adanmudee, dee əntie awudie ho pə bo dee əmpə se əhunu bənuye ho agyinatu no, **16** saa onipa yi na əbetena osorosoro hə. Ne dwanekəbea bεye bəpo aban no. Wəde n'aduane bema no na ne nsuo mmo no. **17** Mo ani behunu əhene no wə n'animuonyam mu na moahunu asase a etre kə akyirikyiri no. **18** Mo adwendwene mu no, mobəbooboo dee na əhunahuna mo no ho: “Odwumayefoo panin no wə he? Dee na əgyegye too no wə he? Dee na əhwə aban tenten so no wə he?” **19** Morenhunu saa ahantafoo no bio, wən a wən kasa mu nna hə, na monte dee wəka no ase no. **20** Monhwə Sion, yen afahye kuropon no; mo ani behunu Yerusalem, asomdwoes tenabere, ntomadan a wənntutu; wərentutu ne mpεewa da, na wərentete ne ntampehoma mu nso. **21** Ehə na Awurade bεye yen Otumfoo. Əbεye se beaee a nsuo akese耶 ne nsuwansuwa wə. Ahyemma a wəhare remfa so; ahjen akese耶 rennante so. **22** Na Awurade ne yen ətemmufo, Awurade ne yen mmaraheyefoo, Awurade ne yen əhene; na əno na əbεye yen nkwa. **23** Wo ntampehoma mu ago enti εhyen dua no nnyina ho yie, na wəntree εhyen so ntoma no mu. Afei wəbekye asadee bebree no mu na mpakye mpo besoa afodes akə. **24** Obiara nni Sion a əbeka se, “Meyare”; na wəde wən a wəte hə no bəne bεkye wən.

34 Montwi mmen, mo amanaman, na montie; monye aso, mo əmanfoo! Momma asase ne dee εwo so nyinaa ntie, ewiase ne dee εfiri mu ba nyinaa! **2** Awurade bo afu amanaman no; n'abufuhye耶 no tia wən akodəm nyinaa. Əbesee wən pasaa, əbema wəakunkum wən. **3** Wəbeto wən mu atəfoo no agu, wən afunu no bεyi hwa; wən mogya bəfə mmepə no. **4** Əsoro nsoromma nyinaa bεyera na wəbəbobo əsoro te se nwoma mmobəe; əsoro atumfoo bəhwe ase sedee nhahan te firi bobe so, sedee mman a awo firi borədəma dua ho. **5** M'akofena anom dee εmee no wə soro; hwe, εresiane de atemmuo aba Edom so, wən a masee wən koraa no. **6** Mogya adware Awurade akofena ho, wəde sradee asra ho, nnwammaa ne mpənkye mogya, nnwennini sawa mu sradee.

Awurade wə aforebə bi bə wə Bosra ne okum kese耶 wə Edom. **7** Anantwie aniədenfo ne wən betoto, anantwinini nketewa ne akese耶. Mogya bəfə wən asase no, na sradee aye əso dotee no səkyee. **8** Na εye Awurade awereto da a əbedi ama Sion. **9** Edom nsuwa nsuwa bedane agodibea, ne dotee bedane səfə a ədere n'asase bεye agoprama a ədere! **10** Ərennum awia anaa anadwo; ne wisie befiri a εttoo rentwa da. Əbeda mpan firi awəo ntoatoasoo akəsi awəo ntoatoasoo; obiara remfa ho bio koraa. **11** Anweatam so patuo ne əbonsammoma bεye hə afa; əpatuo ne anene betena hə. Onyankopən betwe basabasaye ahoma wə Edom so, əde besee əman no. **12** N'atitire renya biribiara a əbema wəafre no ahennie, n'ahenemma mmarima nyinaa betu ayera. **13** Nkase耶 bεye n'abankesewa afa, nsansono ne nkase耶 bεfu wə n'abankesewa hə. Ehə bεye adompo atuo, ne əpatuo tenabea. **14** Anweatam so mmoa ne mpataku bεhyia adi afa, mpənkye aniədenfo besu akyere wən ho; ehə na anadwo mmoa bədeda na wəde aye wən homebea. **15** Ehə na əpatuo bεye ne pirebuo, na wato ne nkosua. Əbehwane ne mma, na əde ne ntaban akata wən so; ehə na nkorma bəboaboa wən ho ano, obiara ne dee əka ne ho. **16** Hwe Awurade nwoma mmobəe no mu, na kenkan: Yeinom mu biara renyera, obiara bənya dee əka ne ho. Efiri se n'anom na əhye asem no firie, na ne honhom bəboaboa wən ano. **17** Əde wən kyεfa rema wən; əde ne nsa ye susudua kyεkye. Wəbəfa no se wən dea afebəo na wəfiri awəo ntoatoasoo akəsi awəo ntoatoasoo atena hə.

35 Anweatam ne asase a awo no ani bεye; εserə əbedi ahurisie na aye frəmm. Te se nhwiren no, **2** əbəpae aye feefefe耶; əbedi ahurisie na əde anigye耶 ateam. Wəde Lebanon animuonyam bema anweatam no. Əbεye se Karmel ne Saron ahoofe; wəbəhunu Awurade animuonyam, yen Onyankopən tumi no. **3** Hye nsa a emu ago no mu den, hye nkotodwe a ahodwo no mu den; **4** Ka kyere wən a wən akoma atu no se, “Monhye耶 mo ho den, na monnsuro; mo Onyankopən bəba, əde awereto bəba; anamhu耶 a εfiri əsoro bəba abεye mo nkwa.” **5** Eno na wəbəbue anifirafo耶 ani, na wəama asotifoo aso ate asem. **6** Eno na mpakye bəhurihuri te se əforotee, na emum tekremə de anigye耶 ateam. Nsuo betue wə εserə so, na nsuwansuwa apue wə anweatam so. **7** Anwea a əso ye hye耶 no bedane ətadee, na nsuwansuwa atue wə asase wesee so. Atu a anka sakraman te mu no,

eho na esere ne demmire ne paparos befifirie. 8 Na okwantempõ beda ho; wobefre no Ahoteefoo Kwan. Won a won ho ntee rentu ekwan wo so; ebeda ho ama won a wonante saa Ekwan no so; amumuyefoo nkwaseafoo rennante nante so. 9 Gyata biara rentena ho, na nkekaboa biara rensi so; worenhunu won wo ho. Na won a wogye won nko ara na wobefo so, 10 na won a Awurade agye won no besane aba. Wode nnwontoo behyene Sion; anigye a ensa da beye won ahenkye. Wobenya anigye ne ahosepe mmoroso, na awerhoo ne apinisie bedwane ako.

36 Ohene Hesekia adedie mfee dunan so no, Asiriahene Sanaherib beto hyee Yuda nkuronpon a woabø ho ban no so dii so. 2 Afei, Asiriahene somaa n'ananmusifoo firi Lakis a akodom kesee ka ne ho kohyiaa Ohene Hesekia wo Yerusalem. Ebere a osahene no begyinaa nsudoroben bi a efiri Atifi Tadee de ko Ntomasifoo Atenae hø no, 3 Hilkia babarima Eliakim a na ohwe ahemfie no ntotoe so ne Sebna a na oye otwereføo ne Asaf babarima Yoa a na ono nso ye otwereføo kohyiaa no. 4 Na osahene no ka kyereë won se, "Monka nkyere Hesekia se, "Asem a otumfo Asiriahene ka nie: Edeen na wode wo ho to so a ema wogye wo ho di saa? 5 Woka se wowo akodie ho nyansa ne n'ahoden, nanso woka nsem hunu. Hwan na otaa w'akyi a enti wote m'anim atua? 6 Misraim anaa? Se wotwere Misraim a, wobehunu se, ete se abaa a wo mu duru bebu no, na awo wo ahwire wo nsam. Misraim Farao mpo mu nni ahotoso korakora. 7 Na se moka kyere me se, "Yede yen ho ato Awurade yen Onyankopon so" a, enye ono na Hesekia yiyyi n'asoree ne n'aforebukyia na oka kyere Yuda ne Yerusalem se, "Ese se mosore wo saa aforebukyia yi anim no" anaa? 8 "Meka asem bi akyere wo! Me wura Asiriahene ne wo beye nhyeheyee bi. Se wobenya aponkɔsotefoo mpenu, afiri w'asraadom mu a, obema won aponko mpenu ama wɔatenatena won so. 9 Na w'asraadom ketewa see yi, ebeye den na woaso daee se wobetumi ne me wura akodom no mu fa bi a woye mmere mpo adi asie. Menim se wode wo ho ato Misraim nteaseenam ne aponkɔsotefoo mmoa so. 10 Bio, wogye di se, maba se merebeto ahye asase yi so asee no kwa a Awurade nsa nni mu? Awurade ankasa ka kyereë me se, menkoko ntia saa asase yi na mensse no." 11 Na Eliakim, Sebna ne Yoa ka kyereë osahene no se, "Yesre mo, monka Arameike kasa nkyere mo asomfo, efiri se, yete aseee yie. Monnka Hebri na nnipa a wooo

ofasuo no so no bete asee." 12 Na osahene no buaa se, "Me wura pe se obiara a owo Yerusalem te saa asem yi, na enye mo nko. Ope se wote se, se moamma mo nsa so a, wobetua kuropon yi. Ekõm ne sukom weremfo bede nkurofo no ara kosi se, wobedi won ara agyanan, anom won dwonso." 13 Afei, osahene no sore gyina kasaa Hebri mu se, "Montie saa nkra yi a efiri ohempõ, Asiriahene no nkyen! 14 Sedee ohene no see nie: Mommma Hesekia nnaadaa mo. Orentumi nye mo! 15 Mommma Hesekia mfa saa asem a okaa no se, 'Awurade begye yen! Woremfa saa kuro yi mma Asiriahene' no, mma mo tirim nye mo de. 16 "Monntie Hesekia. Yeinom ne nhyeheyee a Asiriahene reye. Mo ne me nni no asomdwosee so. Mommue apono no, na mompue mmra. Na meema mo mu biara ekwan, na moatoo so adidi afiri mo bobe ne borodoma mfikyifoo mu, anom nsuo afiri mo ara mo abura mu, 17 kosi se meba abefo mo akø asase a ete se mo dees yi so, ayuo ne nsã foforo asase, aduane ne bobe mfu asase. 18 "Mommma Hesekia nka se, 'Awurade begye yen,' mfa nnaadaa mo. Oman bi so nyame atumi agye ne oman afiri Asiriahene nsam pen anaa? 19 Ehe na Hamat ne Arpad anyame no wø? Na Sefarwaim anyame no nso wo he? Wogye Samaria afiri me nsam anaa? 20 Oman ben so nyame na watumi agye ne manfo afiri me tumi ase? Na afei ebeye den na Awurade betumi agye Yerusalem afiri me nsam?" 21 Na nnipa no yee komm a woamma mmuaee biara, efiri se, na Hesekia aka akyere won se wønnkasa. 22 Afei, Hilkia babarima Eliakim a na ohwe ahemfie no ntotoe so ne Sebna a na oye otwereføo ne Asaf babarima Yoa a ono nso ye otwereføo koo Hesekia nkyen a wøasunsuane won ntadee mu, kókaa dee osahene no aka kyereë no.

37 Ebere a ohene Hesekia tee yeinom no, osunsuanee ne ntadee mu, enna ofiraayitoma, na okoo Awurade asoredan mu. 2 Na osomaa ahemfie sohwefoo Eliakim, otwereføo Sebna ne asøfo mpanin a won nyinna hyehye ayitadee koo Amos babarima odiyifoo Yesaia nkyen. 3 Woka kyereë no se, "Sedee ohene Hesekia ka nie: Saa eda yi ye ohaw, animka ne animguasee da. Ayee te se dee mmofra awoo duru so na ahoden a wode bewo won nni ho. 4 Nanso, ebia Awurade, mo Onyankopon ate se Asiria onanmusini no regu Onyankopon teaseefoo no anim ase, na wobetwe n'aso wo ne nsenkeka no ho. Enti mommo mpaes mma nkaeefoo a wote nkwa mu no." 5 Ebere a ohene Hesekia mpanimfo no kókaa ohene nkra no kyereë

Yesaia no, 6 Yesaia ka kyerεe wɔn se, "Ka kyerεe wo wura se, 'Sεdεe Awurade sεe nie: Mma abususem a Asiriahene asomafoō no ka tiaa me no nha wo. 7 Montie! Mede honhom bi rebεhyε ne mu, sεdεe εbεyε a se ətε aseм bi a əbesane akə ne əman mu na εhø na mεma wøde akofena akum no.'" 8 Ebere a əsahene no tee se Asiriahene afiri Lakis no, əsanee n'akyi kohunuu se əhene no ne Libna reko. 9 Ankyεre, əhene Sanaherib nyaa nkra se, Tirhaka Etiopian i a øye Misraimhene di akodøm anim rebεko atia no. Ebere a ətεes no, əsomaabøføo kø Hesekia nkyεn de nkra komaa no se: 10 "Monka nkyere Yudahene Hesekia se: Emma onyame a wode wo ho ato no so no nnaadaa mo nka se, 'Asiriahene rentumi mfa Yerusalem.' 11 Moate deε Asiria ahemfo aye amanaman no nyinaa. Wøasεe wɔn pasaa. Na mo deε wøbegye mo anaa? 12 Anyame a wøwø aman a me nananom sεee wɔn no, aman te se Gosan, Haran, Resef ne Edenføo a na wøwø Telasar no anyame gyee wɔn anaa? 13 Əhe na Hamathene ne Arpadhene, kuropøn Sefarwaim anaa Hena anaa Iwa ahemfo no wø?" 14 Hesekia nsa kaa krataa abøføo no de baεe no, əkenkanee. Afei oforo kø Awurade asoredan no mu køtøe mu wø Awurade anim. 15 Na Hesekia bøo mpaaε kyerεe Awurade se: 16 "Ao, Asafo Awurade, Israel Onyankopøn a wodi əhene firi Kerubim ntam, wo nko ara na woye Onyankopøn wø asase so ahennie nyinaa so. Wo na wobøø əsoro ne asase. 17 Bre w'aso ase, Ao Awurade, na tie! Bue w'ani, Ao Awurade, na hwe. Tie nsem a Sanaherib asoma de abesopa Onyankopøn teaseføo no. 18 "Eye nokore, Awurade, se, Asiria ahemfo ase saa aman yi ne wɔn nsase. 19 Na wøato anyame a wøwø saa aman yi so no agu ogya mu, ahye wɔn, sfiri se wønyε anyame na mmom wøye nnua ne abøo a mnipa de wɔn nsa aye. 20 Afei, Ao Awurade, yen Onyankopøn, gye yen firi ne nsam, na ama ahennie a εwø asase so nyinaa ahunu se, wo nko ara, Ao, Awurade, ne Onyankopøn." 21 Na Amos babarima Yesaia too saa nkra yi komaa Hesekia se, "Sεdεe Awurade, Israel Onyankopøn sεe nie: Esiane se woabø me mpaaε afa Asiriahene Sanaherib ho no, 22 yei ne aseм a Awurade aka atia no: "Obabaabunu Sion sopa wo, na əsere wo. Obabaa Yerusalem di wo ho fe, na əwoso ne ti ebere a woredwane. 23 Hwan na wasopa no na woagu ne ho fi yi? Hwan na woama wo nne so atia no na wohwεe no ahantan so? Eye Israel økronkronni no! 24 Wonam w'abøføo so asoa nsopa agu Awurade so. Na

woaka se, ‘Me nteaseenam dodo enti maforo mmepo atentene, aane Lebanon mmepo a ewoware pa ara no. Matwitwa ne ntweduro atentene no, ne ne pepeaa a eye fe no agu fam. Maduru ne mmepo a ewo akyirikyiri no so, ne ne kwaebirentuo mu. **25** Matutu nsubura wo ahoho nsase bebree so de ne nsu pa no adwodwo me ho. Mpo, mepaee Misraim nsubontene mu s̄edee m’akodom b̄etumi awal’ **26** “Na Montees? Ebere tentene a atwam na mehye too ho. Ebere bi a atwam no na medwenee ho; afei mama aba mu se, moadane nkuron a mosse nkuro a wōwō banbō ma wōdane aboo asie. **27** Wōn nkurofoo a tumi afiri wōn nsa no ho adwiri wōn na animguasee aka wōn. Wōte se afuo so nnua, ne afifidee foforo a eye mmre; wōte se esere a effiri edan atifi. Ehye ansa na anyini. **28** “Nanso, menim dee wotee ebere a woba ne ebere a wokorō ne s̄edee wo bo huru tia me. **29** Na esiane mo ahomasoo a etia me, na m’ankasa mate no enti, mede me darewa beso mo hwene mu, na mede nnareka ato mo ano, na mama mo afa ekwan a mofaa so baes no so, asane mo akyi.” **30** Yei na ebeyē nsenkyerennēe ama woo, Ao Hesekia: “Saa afe yi wobedi dee eno ankasa fifirie, afe a eto so mmienu no, wobedi dee efiri mu ba. Na afe a eto so mmiensa so no, mobedua mfudee, na moatwa. Mobeyē bobo nturo, na moadi n’aba no. **31** Na mo a moaka Yuda a moatum agyina ntua no mu ḥshaw ne abebresē no ano no, mobesane atena mo asase so, na mobedi yie na moadore. **32** Na nkaeefoo bi befiri Yerusalem aba, na nkaeefoo dom afiri Bepo Sion so. Asafo Awurade di nsiye behwe ama yei aba mu. **33** “Yei ne asem a Awurade ka fa Asiriahene ho: “Orenhyene saa kuropōn yi mu na ḥrento bemma wō ha. Oremfa akokyem mmennyina kuropōn no akyi na ḥrensi otua pie ntia no. **34** Ḫene no kwan a ɔfaa so baes no ara so na ḥbesane afa akō n’ankasa ḥman mu.” Awurade ka se, “Orenwura saa kuro yi mu. **35** Meko agye saa kuropōn yi, esiane m’ankasa m’animuonyam ne m’akoa Dawid entil!” **36** Afei Awurade əbofoo firii adi na əkunkumm asraafoo əpeha aduwōtwe enum wō Asiria nsraban mu. Ebere a nnipa no s̄oree anopa no, wōhunuu se afunten gugu baabiara! **37** Enti Asiriahene Sanaherib pōnn n’akodom. Ḫane kōo Nineve kōtenaa ho. **38** Eda bi a na oresore ne nyame Nisrok wō abosomdan mu no, ne mma mmaprima baanu, Adramelek ne Sareser de akofena kokumm no, na wōdwane kōo Ararat asase so. Na ne habarima Esarhadon b̄edji n’adet se Asiriahene.

38 Saa eberē no mu, ḥhene Hesekia yaree yarewuo, enna Amos babarima odiyifoo Yesaia kɔsraa no. Ḷkaa saa asem yi kyere ḥhene no, “Sedeē Awurade see nie: Hye wo nsamanseē, ᵃfiri se, wobewu. Wo yadee no rennyae.” 2 Eberē a Hesekia tee asem yi, Ḷtwaā n’ani hwee fasuo, bōo Awurade mpaet se, 3 “Kae, Ao, Awurade, sedeē manante w’anim nokorem na mede m’akoma aye dee ᵃfata wo w’anim.” Na Hesekia suu bebree. 4 Na saa asem yi firi Awurade nkyen kōo Yesaia hō se, 5 “Sane kō Hesekia nkyen, na kōka kyere no se, ‘Sei na Awurade, w’agya Dawid Onyankopon ka: Mate wo mpaesbō no, na mahunu wo nisuo. Mede mfee dunum bēka wo nkwa nna ho. 6 Na megye wo ne kuropōn yi afiri Asiriahene nsam. Mēbo kuropōn yi ho ban. 7 “Na yei ne nsenkyerennee a Awurade beye de adi ho adansee se, obedi ne bohye so: 8 Mēma owia ano sunsum atwe akō n’akyi anammōn edu wō Ahas atwedes so.” Eno enti, owia hyeren no kōo n’akyi anammōn edu. 9 Dee Yudahene Hesekia tweree ne yadee ne n’ayaresa akyi nie: 10 Mekaa se, “M’asetena mu nnapa yi mu ese se mefa ouwo apono mu na wōgye me mfee a aka yi anaa?” (**Sheol h7585**) 11 Mekaa se, “Merenhunu Awurade Onyankopon bio Awurade a ᵃwo ateasefoo asase so. Merenhunu adasamma bio, anaa merenka wōn a wōte ewiase yi ho bio. 12 Wōadwiri me fie agu agye afiri me nsam, te se odwanhwefoo ntomadan. Matwa me nkwa so sedeē Ḷnwomfoo, twa me firi asadua so; awia ne anadwo wotwaa me nkwa so. 13 Mede ntoboasee tweneeē kōsii ahemadakyē, nanso wōbobōo me nnompē mu te se gyata; awia ne anadwo wotwaa me nkwa so. 14 Mesuie se asomfena anaa asukonkōn; metwaa adwo se aborōnoma a Ḷredi awerehōo. M’ani yee siamoo eberē a mehwēe soro. Mewō ḥhaw mu, Awurade, bra beboa me!” 15 Na edeēn na metumi aka? Wakasa akyere me, na Ḷno ankasa na waye yei. Mede ahobræses benante m’asetena nyinaa mu me kra ahoyerā yi enti. 16 Awurade, Ḷnam saa nneema yi so na nnipa nya nkwa na me honhom nso anya nkwa wō mu. Wode m’apomuden asane ama me. Wonam so ama manya nkwa. 17 Aane, eyē me yieye enti na mekōo saa ahoyerā yi mu. Wo do enti, wode me sieee na manko Ḷsē amena mu; na wode me bōne nyinaa akye me. 18 Damena rentumi nkamfo wo; ouwo rentumi nto wo ayeyi nnwom; wōn a wōsiane kō amena mu no rentumi nya anidasoō wō wo nokore mu bio. (**Sheol h7585**) 19 Ateasefoo nko na wōbetumi akamfo wo, sedeē mereye

enne yi; agyanom ka wo nokoredie ho asem kyere wōn mma. 20 Awurade begye me nkwa, na yede ahoma nnwontodee bēto nnwom yen nkwa nna nyinaa wo Awurade efie. 21 Na Yesaia kaa se, “Momfa borōdōma nyē nku mfa nsra pōmpō no so, na ne ho beye no den.” 22 Na Hesekia bisaa se, “Edeēn nsenkyerennee na ebeda no adi se mekō Awurade asōredan mu?”

39 Saa eberē no Merodak-Baladan a ḥyē Babiloniahene Baladan babarima soma ma wōde krataa ne akyedee komaa Hesekia, ᵃfiri se na wate se wayare ama ne ho ato no. 2 Hesekia gyee asomafoo no few so, na afei Ḷde dee ᵃwo wō n’akoradan mu kyere wōn: dwetē, sikakōkōo, nnuhwam, ngohwam, n’akodee akoraeē ne biribiara a Ḷka n’ademudee ho. Biribiara nni n’ahemfie ne n’ahennie mu a Hesekia amfa ankyere wōn. 3 Afei Odiyifoo Yesaia kō ohene Hesekia nkyen, kobisaa no se, “Asem ben na saa mmarima no kaaee na ehe na wōfiri baee?” Hesekia buaa se, “Wōfiri akyirikyiri asase bi so. Wōfiri Babilonia, na wōbaa me nkyen.” 4 Odiyifoo no bisaa se, “Edeēn na wōhunuu wo w’ahemfie hō?” Hesekia buaa se, “Wōhunuu biribiara a ᵃwo m’ahemfie ha. Biribiara nni m’ademudee mu a mamfa ankyere wōn.” 5 Afei, Yesaia ka kyere Hesekia se, “Tie asem a ᵃfiri Asafo Awurade nkyen: 6 Nokorem, eberē bi bēba a, wōbesoa biribiara a ᵃwo w’ahemfie ne agyapadee a w’agyanom akora de abeduru enne no akō Babilonia. Biribiara renka, sei na Awurade se. 7 Na afei w’asefoo mu bi, w’ankasa wo mogya a wōbēwo wōn ama wo no, wōbesoa wōn aka na wōakoye apiafoo wō Babiloniahene ahemfie.” 8 Hesekia dwenee se ne Ḷman no bēnya asomdwōee ne banbō wō ne mmere so, enti obuaa se, “Awurade asem a woabēka yi ye asem papa.”

40 Monkyekyere, monkyekyere me nkurjoo were. Saa na mo Onyankopon se. 2 Monka asomdwōesem nkyere Yerusalem, na mompae mu nka nkyere no se ne som denden no aba awieeē, wōatua ne bōne no so ka, na wōanya ne bōne nyinaa so akatua mmoho afiri Awurade nsam. 3 Ḷnne bi reteam se, “Monsiesie Ḷkwan mma Awurade wō anweatam no so. Montene kwantempōn wō esere no so mma yēn Onyankopon. 4 Bōnhwa biara beye ma, bepō ne nkoko nyinaa bekō fam, asase a eyē monkyi mmōnka no beye tamāa, na mmeaē a eyē kontōnkye no aye tata. 5 Na Awurade animuonyam beda adi, na nnipa nyinaa behunu. ᵃfiri se Awurade na aka!” 6 Nne bi

kaa se, "Team." Na mekaa se, "Menteem nka sen?" "Bə dawuro se nnipa nyinaa te se esere, na wən animuonyam nyinaa te se afuo so nhwiren. 7 Esere hye, na nhwiren twintwam efiri se Awurade ahomegu fa wən so. Nokorem nnipa no ye esere. 8 Esere hye, na nhwiren twintwam, nanso yen Onyankopon asem no tim hə daa." 9 Wo a wode asem pa reba Sion, foro kə bepo tenten bi so. Wo a wode asem pa reba Yerusalem, ma wo nne so na team, ma so, nsuro; ka kyere Yuda nkuro se, "Mo Onyankopon nie!" 10 Hwə, Asafo Awurade de tumi reba, na n'abasa bədi əhene ama no. Hwə, n'akatua ka ne ho, na əde n'abasobədee nam. 11 Əhwə ne nnwankuo se odwanhwəfoo. Əbo a nnwammaa no wə n'abasa so. Əturu wən ne koko so; na nnwan a wəwə mma no, əka wən breoo. 12 Hwan na wasusu nsuo wə ne nsam anaa əde ne nsateea asusu əsoro? Hwan na əde asase so m futuro agu kətenten mu, anaa wakari mmepo wə nsania so ne nkoko əwo nsania apampaa so? 13 Hwan na wate Awurade ase, anaa wakyerekyere no se ne fotufoo? 14 Hwan na Awurade abisa no se ənkyere no biribi ase, na hwan na əkyere no əkwan pa no? Hwan na əmaa no nimdee anaa əkyere no nhunumu kwan? 15 Ampa ara aman no te se nsuo sope wa bokiti mu; wode won toto m futuro a egū nsania so; əkari nsupə te se dee eyə m futuro muhumuhu. 16 Lebanon nnəoso mma aforebukya so ogya, na ne mmoa renso mma əhyee aforebədee. 17 Aman nyinaa nse hwē wə n'anim; əbu wən adehunu bi a wənka hwē. 18 Afei hwan ho na wode Onyankopon betoto? Nsesodee bən ho na wode no betoo? 19 Ohoni dee, odwumfoo na əye, na sikadwumfoo de sikakəkəo agu ho na wasies dwetə nkənsənkənsən ama no. 20 Ohiani a ərentumi mfa saa ayeyede yi mma no kəpə dua a əremporo. Əhwəhwə odwumfoo nyansafoo na wayə ohoni a əremmuni nhwe fam asi ho. 21 Wonnim anaa? Wonteees anaa? Wənnka əkyerees wo firi ahyeasee no anaa? Efiri əbere a wəbəo asase no, wontee asee anaa? 22 Əte ahennwa so wə asase kanko no atifi. Eso nnipa te se ntutumme ətwe əsoro mu te se ntwamutam, na əde ye ntomadan tena mu. 23 Əma ahenemma ye nnipa hunu na ewiase yi sodifoo nso, əbre wən ase. 24 Wətəe wən ara pə, wəduua wən ara pə, wəgyee nhini wə asase mu pə əhomed gu wən so ma wəkusa, na ntwahoframa bə wən kə te se ntetə. 25 "Hwan ho na wode me beto? Anaase hwan na əne me se?" Əkronkronni no na əse. 26 Momma mo ani so nhwe əsoro: Hwan na əbəo yeinom

nyinaa? Dee əyiyi əsoro nsoromma mmaako mmaako, na əbə obiara din de frə no. N'ahoden ne ne tumi enti wən mu baako mpo nnyerae. 27 Aden na woka se, Ao Yakob, na wonwiinwii, Ao Israel se, "M'akwan ahinta Awurade; na me Onyankopon abə m'asəm agu"? 28 Wonnim anaa? Wonteees anaa? Awurade ye daapem Onyankopon, na əye asase nyinaa əfəo. Əremmre na ərento bera, na ne nhunumu nni nhwehwəmu. 29 Əma dee watə bera ahoden dee wayə mmere nso, oto n'ahoden so. 30 Mpo, mmabunu bre, na wətə bera, na mmerantee suntisunti hwehwe ase; 31 Nanso, wən a wən ani da Awurade so bənya ahoden foforo. Wəde ntaban te se akədee dee betu aksə ewiem; wobetu mmirika, na wəremmre. Wəbenante, na wərento baha.

41 "Monye komm wə m'anim, mo nsupə! Ma aman no nhye wən ho den! Ma wəmmra ha mmekasa; momma yen mmom nhya mu wə asenniie hə. 2 "Hwan na wakanyane dee əfiri apuee no, afre no tenenee mu se əmmesom no? Əde aman hye ne nsa na əbə ahemfo ase wə n'anim. Əde n'akofena ma wədane m futuro, əde ne bəma ma wədane ntetə a mframa bə hwete. 3 Ətaa wən na əkə n'anim a biribiara enti ne ho, wə əkwan a əmfaa so da so. 4 Hwan na wayə yei akəsi awiee, afre awəo ntatoasoo afiri mfitiasə? Me Awurade, mene Ahyeasee ne Awiees no. Mene ono ara." 5 Nsupə no ahunu na wəbə hu; nsase ano ho popo. Wətvi ben, na wəbə anim; 6 na obiara boa ne yənko na əka kyere ne nua se, "Ye den!" 7 Odwumfoo hye sikadwumfoo nkuran, na dee əde asae ye no tromtrom boa dee əbə atomboə so. Əka fa əsə no ho se, "Eye pa ara." Əbəbə ohoni no mu nnadewa sedəe ərentu nhwe fam. 8 "Nanso wo, Ao Israel, me əsomfoo, Yakob, dee mayi no no, mo, m'adamfo Abraham asefəo. 9 Mefaa wo firi nsase ano, firi n'akyirikyiri ntweaso, na mferəe wo. Mekaa se, 'Woye me əsomfəo'; mapa wo na me ne wo wə ho. 10 Nsuro, na me ne wo wə ho; mma w'abasam mmu, na mene wo Onyankopon. Əhye wo den, na məboa wo; mede me tenenee nsa nifa bəpagya wo. 11 "Wən a wən bo afu wo no nyinaa, ampa ara wən ani bəwu na wən anim agu ase; wən a wətia wo no rense hwē na wəbəwu. 12 Əwom se wobehhwəwə w'atamfoo dee, nanso worenhunu wən. Wən a wətu wo so sa no rense hwē koraa. 13 Na mene Awurade, wo Onyankopon, dee əkura wo nsa nifa mu na əka kyere wo se, nsuro; məboa wo. 14 Nsuro, Ao, əsonsono Yakob, Ao Israel a wo sua, na m'ankasa məboa wo," Awurade na əse, wo gyefoo,

Israel ḥkronkronni no. 15 “Hwε, mede wo beye nhusoo apa, a εye mono, ano ye nnam na εwε ese bebree. Wobehuhu mmepo no so na woadwiri wən, na woama nkoko aye se ntetε. 16 Wobehuhu wən so, mframā bēma wən so, na ahum abo wən akə. Nanso w'ani begye wə Awurade mu na woahye Israel ḥkronkronni no animuonyam. 17 “Ohiani ne mməboroni kyini pe nsuo, nanso ebi nni hə; osukom ama wən tekremə so awe. Nanso me Awurade, mēma wən mmuaε. Me, Israel Onyankopən, merennya wən. 18 Mēma nsubontene atene wə sorɔnsorɔmmea bonini no so, na nsutire apue wə bənhwa mu. Medane anweatam aye no nsubura, na nsase a awo adane nsutire bebree. 19 Meduadua wə anweatam so, ntwenduro, okuo, ohwam ne ngo mnua. Meduadua pepeaa, wə asase wesee so aseε ne kwabohoro abo mu, 20 sedee nnipa bəhunu na wəate, na wəasusu ho na wəate aseε se, Awurade nsa na aye saa adeε yi; Israel ḥkronkronni no na əma εbaε. 21 “Bə wo nkuro,” Awurade na əseε. “Kyerkyere w'asəm mu,” Yakob ḥhene na əseε. 22 “Fa w'ahoni no bra na wəmmeka dee εbesi nkyere yen. Wəmmeka sedee na kane nneεma no teε nkyere yen, sedee yebewene ho afə na yəahunu dee εbefiri mu aba. Anaa se wəmpae mu nka nneεma a εbesi nkyere yen. 23 Monka nkyere yen dee εbesi daakyε, na ama yəahunu se moye anyame. Monyc biribi, se εye anaa εnye, sedee εbeyε a yen aba mu bəbu na ehu aka yen. 24 Nanso, monnka hwee, na mo nnwuma ho nni mfasoo; dee əfa mo no ye akyiwadeε. 25 “Makanyane obi a εfiri atifi fam na əreba, dee εfiri owia apuees na əbə me din. Ətiatia sodifoo so te se dəteε a wəde si dan, te se ənwomfoo a ərewa doteε. 26 Hwan na əkaa yei ho aseε firii ahyaseε, sedee anka εbəma yəahunu, anaa waka ato hə, sedee yebetumi aka se, ‘Ne dee no ye?’ Obiara anka yei, obiara anni əkan anka, obiara ante nseñ biara amfiri wo nkyen. 27 Me na medii əkan ka kyerε Sion, ‘Hwε, wən nie!’ Mēma Yerusalem əsomafoø bi a əde asempa bəba. 28 Mehwe nanso obiara nni hə, obiara nni wən mu a əbetu wən fo, se mebisə wən a, obiara ntumi mma mmuaε. 29 Hwε, wən nyinaa ye atorofoø! Wən nneyee nka hwee; wən nsesodee ye mframā ne basabasaye nko ara.

42 “Me əsomfoø a mahye no den nie, dee mayi noo na əso m'ani; mede me Honhom begu no so na əde atətentenenee bəbre aman no. 2 Ərenteam anaa əremma ne nne so. Əremma ne nne so wə mməntenee so. 3 Demmire a ayε mmere no, əremmu mu. Kanea

ntoma a ənnere yie no, ərennum. Nokore mu na əbeda tenenee adi; 4 ərenhinhim na n'abamu remmu kəsi se əde tenenee bəba asase so. Ne mmara so na amanaman no de wən ani betoo.” 5 Yei ne dee Onyankopən, Awurade no see, dee əbəø əsoro na ətress mu, dee ətwee asase mu ne dee εfiri mu nyinaa, dee əma wən a wəte so ahome, na əma wən a wənante soø no nkwa: 6 “Me, Awurade, mafre wo tenenee mu; messə wo nsa. Mehwe wo so na mede wo ayε apam ama nkurəføø no ne kanea ama amanamanmufoø, 7 na woabue ani a afira, na woayi nneduaføø afiri afiase na woagye wən a wəda afiase amena mu, wən a wəte esum kabii mu no. 8 “Mene Awurade; me din ne no! Meremfa m'animuonyam mma obi anaa m'ayεyie mma ahoni. 9 Hwε, nneεma dada no atwam, na nneεma foforø no mepae mu ka; ansa na εbəba mu no meka kyerε mo.” 10 Monto dwom foforø mma Awurade! N'ayεyie mfiri asase ano, mo a moko εpo so ne dee εwo mu nyinaa, mo nsupo ne wən a wətete so nyinaa. 11 Ma anweatam ne əso nkuro mma wən nne so; ma atenaeε a Kedar te soø no nseø wən ho. Ma nnipa a wəwə Sela nto anigye dwom; ma wən nteam mfiri mmepo no atifi! 12 Ma wənhye Awurade animuonyam; na wəmpae mu nka n'ayεyie no wo nsupo no so. 13 Awurade bəpue aba se əkatakyie, te se əkofoni no, əbəhye ne mmədemmo mu den; əde nteam beye əkofre na əbedi n'atamfoø so nkonom. 14 “Mayε komm akyere, maye dinn na mahye me ho so. Nanso, afei, te se əbaa a ərewoø no, meteam, mehome a ənsi so na mehome əhere so. 15 Mesee mmepo ne nkoko no na mahye əso afifideε nyinaa. Medane nsubontene ma ayε nsupø, na mama atadeε awewe. 16 Medi anifiraføø anim afa əkwā a wənnim so, akwan a wənnim so papa so na mekyere wən kwan. Mēma esum no ayε hann wə won anim, na maye mmea a εye mmomkyi mmənka no tromtrom. Yeinom ne nneεma a meye; merennya wən mu. 17 Na wən a wəde wən ho to ahoni so, na wəka kyere nsesodee se, ‘Moye yen anyame’ no, məpam wən animguaseε mu.” 18 “Tie, wo əsotifoø; hwε, wo onifirani na hunu! 19 Hwan ne onifiraføø se me əsomfoø, na əye əsotifoø se əbəfoø a mesoma noø? Hwan na n'ani afira se dee əde ne were ahye me mu? Anaa hwan na n'ani afira se Awurade əsomfoø? 20 Woahunu nneεma bebree, nanso amfa wo ho; W'asom da əkwā, nanso wonte hwee.” 21 Esəø Awurade ani ne tenenee enti se əbəma ne mmara ayε kεsεe na anya animuonyam. 22 Nanso saa nnipa a wəawia wən

na wəafo wən yi, wən nyinaa aka amena mu anaa wəde wən asie wə nneduadian mu. Wəaye wən afodee na wənni obi a əbgeye wən; wəaye wən korənodee na wənni obi a əbeka sə, “Momfa wən nsane nkə.” 23 Mo mu hwan na əbetie yei anaa əbedwene ho yie akyire yi? 24 Hwan na əde Yakob maa sə əmmeyə korənodee, na əde Israel maa afomfoo? Ənye Awurade a yəyəe bəne atia no no? Əfiri sə wəannante n’akwan so; na wəanni ne mmara so. 25 Enti əhwiee n’abufuhye guu wən so, akodie mu basabasaye. Əde eygaderee bunkam wən so, nanso wəante aseə. Ehyee wən, nanso amfa wən ho.

43 Na afei, sei na Awurade see, dee əbəə wo, Ao Yakob dees ənwonoow wo, Ao Israel; “Nsuro na magye wo; mabo wo din afre wo; woye me dea. 2 Se wofa nsuo mu a, meka wo ho; na sə wotwa nsubontene no a, əremmu mfa wo so. Se wonante ogya no mu a, wornhye; ogyaframa no renhye wo. 3 Na mene Awurade, wo Onyankopən, Israel Kronkronni, wo Agyenkwa. Mede Misraim yə mpata ma wo na mede Kus ne Seba si w’ananmu mu. 4 Se wo som bo ma me na wəwo animuonyam wə m’anim na medo wo enti, mede nnipa besesa wo, na mede nkurofoo asesa wo nkwa. 5 Nsuro, əfiri sə, meka mo ho; mede wo mma befiri apuee fam aba na maboa wən ano afiri ataeē fam. 6 Meka akyere atifi fam sə, ‘Monnyaa wən! ne anafoo fam sə, ‘Monnye won ntēna ha.’ Momfa me mmamarima mfiri akyirikyiri mmra na me mmammaa mfiri asase ano mmra, 7 obiara a me din da no so, dee meboə no de hyeə me ho animuonyam, dee menwenee no na meyeə no.” 8 Momfa wən a wəwo ani, nanso wənhunu adee wən a wəwə aso nanso asisi no mmra. 9 Aman no nyinaa boa wən ho ano na nnipa no hyia mu. Wən mu hwan na əkaa yei firii ahyeasəe na əpaee mu kaa nneema a atwam no kyereə yen? Ma wəmmfa wən adansefoo mmra mmedi adansee sə wədi bem, sədeə afoforə bete na wəaka sə, “Eyə nokore.” 10 “Mone m’adansəfoo, ne me əsomfoo a mapa no,” sei na Awurade see, “sədeə mobehunu na moagye me adie na moate aseə sə me ne no. Wəammə onyame bi anni m’anim, na m’akyi nso obiara remma. 11 Me, Me ara, Mene Awurade, na agyenkwə biara nni ho sə me. 12 Mada no adi na magye nkwa na mapae mu aka sə, Me, na ənye onyame nanani bi a əwə mo mu. Mone m’adansəfoo,” Awurade na əseə sə, “Mene Onyankopən. 13 Aane, na əfiri teteete no mene no. Obiara rentumi nye mfiri me nsa mu se

meyə biribi a, hwan na əbətumi adane no?” 14 Sei na Awurade see, w’Agyenkwa, Israel Kronkronni no: “Mo enti, mesoma akə Babilonia, na mede Babiloniafoo nyinaa bəba sə adwanefoo, wə ahyen a wəde hoahoa wən ho no mu. 15 Mene Awurade, wo Kronkronni no, Israel Yəfəo, wo Əhene.” 16 Yei na Awurade see, dee əbəə əkwan wə əpo mu, əkwan a eda nsubunu mu, 17 dee ətwee əntəseənam ne aponko, akodəm ne ne nkekahoo nyinaa, na wəkaa hə a wəansəre bio; wəadum wən te sə kanea mu ntoma: 18 “Momma mo were mfiri kane nneema no monnto nkə dee atwam no so. 19 Hwə, mereyə adee fofo! Seesei, ərepue, na monhunu anaa? Merebə əkwan afa anweatam so na mereyə nsuwansuwa wə asase wesee so. 20 Mmoa a wəyə keka hye me animuonyam, adompo ne apatu, əfiri sə mema nsuo wo anweatam so ne nsuwansuwa wə asase wesee so de ma me nkurofoo, wən a mapa wən no nsuo, 21 nmipa a meyeə wən maa me ho sə wəmpae mu nka m’ayeyie. 22 “Nanso, womfree me, Ao Yakob, wonhaa wo ho wə me ho, Ao Israel. 23 Momfaa nnwan mmrəe me sə əhyee afərebədeə, na momfaa mo afərebə nhyyəe me animuonyam nso. Memmaa aduane afədees nyee mo adeso na memfaa nnuhwamgyee nhaa mo. 24 Montəo nnuhwam mmrəe me, na mommaa mo afərebədees mu sradee mmuu me so. Mmom, mode mo bəne asoa me na mode mo mfomsoo ho haw abətə me so. 25 “Me, me ara, mene dee əpepa mo bəne, me enti, na menkae mo amumuyə bio. 26 Monhwehwe dee atwam no mu bio mma me, momma yəmmə mu ntonto advene wə asem no ho; ka w’asəm a əkyere sə wonni fə no. 27 Mo agya a ədii əkan no yee bəne; mo kasamafoo tee m’anim atua. 28 Enti magu mo asəredan mu atitire anim ase, na mede Yakob ama əsəee, na mede Israel ama ahəhəra.

44 “Na, afei, Ao Yakob me əsomfoo, Israel, dee mapa no. 2 Sei na Awurade see, dee ənwonoow wo, na əyee wo wə awotwaa mu, əno na əbəboa wo: Nsuro, Ao Yakob, me əsomfoo, Yeshurun, a mapa noo. 3 Na məhwie nsuo agu asase a awo no so, ne asutene wə asase kesee so; mehwie me Honhom agu wo mma so, ne me nhyyira agu w’asefoo so. 4 Wəbefifiri sədeə esere fifiri wə mmoa adidibeə, te sə mpampuro a ewə asutene ho. 5 Obi bəka sə, ‘Meyə Awurade dea’; əfoforə befre ne ho sə Yakob; bio əfoforə betwəre ne nsa ho sə, ‘Awurade dea,’ na wafa edin Israel. 6 “Sei na Awurade Israelhene ne Əgyefoo, Asafo Awurade see: Mene Ahyeasəe ne Awieec; Onyankopən biara nni

hə se me. 7 Hwan na əne me se? Ma əmpae mu nka. Ma ənka na ənkyerə wo m'anim dee asisi firi əberə a meggee me tete nkurofoo sii hə, ne dee ərebəba, aane, ma ənhye dee əreba ho nkəm. 8 Mommma mo ho mpopo, monnsuro. Mampae mu anka yei, manna no adi teteete anaa? Mone m'adansefoo. Onyankopon foforə bi ka me ho anaa? Dabi, Əbotan foforə bi nni hə; mennim obiara.” 9 Wən a woye ahoni nyinaa nka hwhee, na nneemə a esom wən bo no ho nni mfasoo. Wən a anka wəkasa ma wən no ani afira; wənnim wən ankasa animguasee ho hwhee. 10 Hwan na əsene onyame na əgu ohoni, a ne ho mama no mfasoo biara? 11 Əno ne wən a wətə se no nyinaa anim begu ase; adwumfoo nye hwhee se nnipa. Momma wən nyinaa mmə mu nsore nnyina, ehu ne animguasee na əbəka wən. 12 Ətomfo fa n'atondadee əde hyehye egysramma mu; əde asaee bobo so ye no ohoni, əde n'abasamu ahoođen mmorosoo na eye; ekəm de no na əye mmrə; ənnom nsuo enti ətə baha. 13 Duadwumfoo de ahoma susu na əde tweredua sensane; na əde fitie yihi ho afei əde kompase hye no agyirae. Əsene na eye se onipa səso, eye se onipa wə n'animuonyam nyinaa mu, se wəde besi abosonnan mu. 14 Ətwitwaa ntweneduro, anaase ebia ofaa kwabohoro anaa odum. Əmaa ənyiniie wə kwaee mu, anaa əduua pepeaa, na osutə ma ənyiniie. 15 Eyə dee onipa de sə ogya; əde ebi ka ne ho hye, əde bi sə ogya to burodo. Nanso əde ebi sene onyame nso na əsore no; əye ohoni na əkoto no. 16 Əde dua no mu fa sə ogya; eso na ənoa n'aduane, ətoto ne nam wə so na wawe amee. Afei əka ne ho hye na əka se, Aa! Mahunu ogya; me ho aye me hye. 17 Nkaee no əde ye onyame, ne honi; əkoto no na əsore no. Əbo no mpaes se, “Gye me; wone me nyame.” 18 Wonnim hwhee, na wəntə hwhee ase; wəasram wən ani so enti wənhunu ədee, woato wən adwene mu enti wəntə hwhee ase. 19 Obiara nna nnwene ho, obiara nni nimdees anaa nhunumu a əde bəka se, “Mede efa səo ogya; na mpo metoo burodo wə ne gyaframa so; metotoo nam wə so weee. Ese se mede nkaee no ye akyiwadee anaa? Ese se mekoto gyentia anaa?” 20 Nsə na ədie, nnaadaa akoma ma no yera kwan; ərentumi nye ne ho, anaa ərentumi nka se, “Dee mekura wə me nsa nifa yi nnye atoro anaa?” 21 “Kae saa nneemə yi, Ao, Yakob, cfiri se, woye me əsomfoo, Ao Israel. Me na meyeə wo, woye me əsomfoo; Ao Israel, me were remfiri wo. 22 Mapra wo mfomsoo agu te se əbo ne wo bəne te se ançpa bosuo. Sane bra me nkyen,

efiri se magye wo.” 23 Momfa ahosepe nto dwom, Ao əsorosoro, na Awurade na waye yei. Momma ose, Ao, asase ase. Momma nnwontoo so, mo mmepo, mo kwaes ne emu nnua nyinaa, na Awurade agye Yakob, wada n'animuonyam adi wə Israel. 24 “Sei na Awurade se, wo Gyefoo a ənwono wo wə awotwaa mu no: “Mene Awurade, dee waye nneemə nyinaa, dee əno nko ara trəe əsoro mu dee əno nko ara twee asase mu, 25 dee əsəe atora adiyifoo nsenkyerənnes na oma nkəmhyefoo ye nkwaseafoo; dee ətutu anyansafo adenim guo na ədane no nkwaseasəm, 26 dee əma n'asomfoo nseə ba mu dee əhye n'asomafo nkəmhye no mu ma, “dee əka fa Yerusalem ho se, ‘Wəbetena ne mu,’ ne Yuda nkuro ho se, ‘Wəbəkyekyere,’ ne mmubuiə ho se, ‘Meyə no foforə,’ 27 dee əka kyere nsubunu se, ‘We, na mema wo asutene awewe,’ 28 dee əka wə Kores ho se, ‘Dye me dwanhwefoo na əbəwie dee mepe nyinaa ye; əbəka afa Yerusalem ho se, “Ma wənkyekyere bio,” na waka afa asoredan no ho se, “Ma wənto ne fapem.””

45 “Yei ne dee Awurade ka kyere dee wasra no ngo, Kores a wasə ne nsa nifa mu se əmmire aman ase wə n'anim na ənnye ahemfo akodee mfiri wən nsam na əmmuebue apono a ewə n'anim sədees kuro apono no mu rentoto. 2 Medi w'anim meye mmepo no asase tamaa; məbubu kəbere mfrafraeə apono agu na matwitwa dadee adaban mu. 3 Mede esum mu ademudee bəma wo ahonyadee a wəde asie kəkoam sədees wobehunu se, mene Awurade, Israel Onyankopən, a əbo wo din frē woo. 4 Me əsomfoo Yakob enti, Israel a mapa no enti, mebə wo din frē wo na mema wo animuonyamhye abodin, ewom se wonnyee me ntoo mu dee. 5 Mene Awurade, obiara nni hə bio; Onyankopən biara nni hə ka me ho. Ewom se wonnyee me ntoo mu dee, nanso mehye wo den, 6 sədees əbeyə a efiri dee owia pue kəsi beaee a eto no nnipa behunu se obiara nka me ho. Mene Awurade, na obiara nni hə bio. 7 Meyə hann, na mebə esum. Mede yiedie ba na mede əhaw ba; Me, Awurade, na meye yeinom nyinaa. 8 “Mo əsorosoro, monhwie tenenee ngu fam; momma emfiri omunkum mu nto momma asase mu mmue kəseə, na nkwyagye mpue mfiri mu, na tenenee ne no nnyini; Me, Awurade na maye. 9 “Nname nka dee əne ne Yefoo ham Ənka dee əmfra te se kyemfere a efra dee egugu fam mu. Dotee betumi abisa ənwomfoo se, ‘edeən na woreye yi?’ Wo nsa ano adwuma betumi abisa wo se, ‘Wonni nsa?’ 10

Nnome nka dee œse n'agya se 'Aden enti na wowoo me?' Anaa ɔbisa ne maame se, 'Aden enti na wokym me woe?' 11 "Sei na Awurade see, Israel Ḷkronkronni ne ne Yεfø; efa nneema a ɛreba ho no. Wobisa me nsem a efa me mma ho, anaa wohye me wo me nsa ano adwuma ho? 12 Eγe me na meyε asase na mebow adasamma guu so. Me ara me nsa na mede tree ɔsoro mu; nsoromma ahodoɔ nyinaa hye m'ase. 13 Mεma Kores so wo me tenenee mu; metenetene n'akwan nyinaa. ɔbesane akyekyere me kuropøn na wagyaat m'atukofø, nanso ɔrennye akatua anaa akyedee, Asafo Awurade na œse." 14 Sei na Awurade see: "Nneema a ɛfiri Misraim ne adwadee a ɛfiri Kus, ne Sebafoo atentene no, wobøba wo nkyen abεye wo dea; wobødi w'akyi breoo aba a wøgu nkønsønkønsøn mu. Wobøbu nkotodwe w'anim na wøasre wo aka se, 'Ampa ara, Onyankopøn ka wo ho, na ɔbi nni ho; onyame biara nni ho.'" 15 Ampa ara, woye Onyankopøn a ñde ne ho sie, Ao Onyankopøn ne Israel Agyenkwa. 16 Wøn a wøye ahoni nyinaa befere na wøn anim agu ase; wobøbu mu akø animguasee mu. 17 Nanso, Awurade begye Israel nkwa, ñde daapem nkwegye; Wøremma w'ani nwu na w'anim renguase bio køsi daapem. 18 Na sei na Awurade see, ñde ɔbøø ɔsorosoro no ɔno ne Onyankopøn; ñde ɔmaa asase, na ɔbøø no, ɔno na ɔtoo ne fapem; wammo no se eso nna ho kwa, mmom ɔyεee se nnipa ntena so, ɔka se: "Me ne Awurade, na obi nni ho. 19 Menkasaa wø kokoam, mfiri asase so baabi a aduru sum; manka ankyere Yakob asefø se, 'Se mohwehwε me a monnhunu me.' Me Awurade, meka nokore no; meka dee εyε. 20 "Mommoaboa mo ho ano na mommra; monhyia mu, mo adwanefø a mofiri amanaman so, mo a monnim de na moasoa nnua ahoni de kyinkyini, mo a mobø anyame a wontumi nnye nkwa no mpaæ. 21 Mompaæ mu nka dee ɛbesi. Momfa nto dwa na wøn mma mu ntu agyina. Hwan na ñdii ɛkan kaa no teteete, hwan na ñdaa no adi firi tete nteredee? ɔnyε me Awurade anaa? Onyankopon bi nni ho ka me ho, tenenee Onyankopøn ne Agyenkwa; obiara nni ho se me. 22 "Monnane mmra me nkyen na monnya nkwa, mo a mowø asase ano nyinaa; ɛfiri se mene Onyankopon, na obiara nni ho. 23 Maka me ho ntam, m'ano aka wo nokoredie nyinaa mu, asem a wontwe nsane se: obiara bebu nkotodwe wø m'anim. Na obiara bεpae mu aka se, mene Onyankopon. 24 Wobøka me ho asem se, 'Awurade nko ara mu na tenenee ne ahoɔden wø.'" Wøn a wøn bo huru tia

no nyinaa beba ne nkyen na wøn anim begu ase. 25 Nanso Awurade mu, wobøbu Israel asefø nyinaa bem, na wøahoahoa wøn ho.

46 Bel bo ne mu ase, Nebo kuntun ne mu; mfunumu soa wøn ahoni. Nsesodee a wøso nenam no mu ye duru, εye adesoa ma dee wabre. 2 Wøbø mu kuntun, bo wøn mu ase; wontumi nsi amanehunu ano, wøn ankasa kø nkøasom mu. 3 "Montie me, Ao Yakob fiefø, mo a moaka wo Israel efie nyinaa, mo a masø mo mu firi mo nyinsen mu, na maturu mo afiri εbere a wøwoo mo. 4 Mpo køsi mo nkøkora bere ne εbere a mobøfu dwono mu, Me ne no, Me ne dee ɔbøø mo mu. Mabø mo na meturu mo; mewowa mo na megye mo. 5 "Hwan ho na mode me bøto, anaa mobøbu no me sesø? Hwan na mode me besusu no, na mode aye mfatohø? 6 Ebinom hwie sikakøkø firi wøn mmøø mu na wøkari dwetø wø nsania so; wøbø sika dwumfoo paa, ma ñde ye onyame bi, na wøkoto sore no. 7 Wøsoa no wø wøn mmatire so, wøde køsi n'afa, na ɛka ho ara. ɔrentumi mfiri faako a esie. Obi team frø no dee, nanso ɔmmua; ɔrentumi nyi no mfiri ne haw mu. 8 "Monkae no yie, momma ɛnka mo tirim, monnwene ho mo atuatefø. 9 Monkae nneema a atwam no, teteete nneema no; Me ne Onyankopøn, na obi nni ho; Me ne Onyankopøn, na obiara nte se me. 10 Meda awiee adi firi ahyeesø, ɛfiri tete, meka dee ɔrennyø mimaes. Meka se: M'atirimpø bøgyna, na meyε dee mepø nyinaa. 11 Mefre anomaa a ɔkyere mmoa afiri apuee fam; afiri akyirikyiri asase so, onipa a ɔbøhyø me botaeø ma. Dee maka no, ɔno na mεma aba mu; dee madwene ho no, ɔno na meyε. 12 Montie me, mo a moye akokoðurufo, mo a mo ne tenenee ntam ɛkwani ware; 13 Mede me tenenee repinkyø, ɔnni akyirikyiri; na me nkwegye nso, ɔrenkyere. Mεma Sion nkwegye, na mede m'animuonyam ama Israel.

47 "Siane kø, tena mfuturo mu, ɔbabaa bunu Babilonia; tena fam. Worentena ahennwa so bio, ɔbabaa Babiloniafø. Wøremfrø wo bio se, ɔbaaberee a wøkorøkorø no bio. 2 Fa owiyammoø na yam esiam; yi wo nkatanimu no. Pagya w'atadee kø soro, na wo nan ho ngu ho, na fa nsuwansuwa no mu. 3 W'adagya bøda adi na w'animguasee so renkata. Metø were; memfa obiara ho nkye no." 4 Yεn Gyefø, Asafo Awurade ne ne din, ɔno ne Israel Kronkronni. 5 "Tena ase dinn, kohye esum mu, ɔbabaa Babilonia; wøremfrø wo bio se ahennie ahodoɔ so hemaa. 6 Me bo fuu me nkurofø,

na meguu m'agyapadee ho fi; mede wən hyee wo nsa, na woanhunu wən mimbo. Nkɔkoraa koraa mpo wosoaa wən kɔnnua duruduru. 7 Wokaa se, ‘Mɛko so daa, aye ohemmaa afebøo.’ Nanso woannwene saa nneema yi ho na woansusu dee ɛbetumi asie ho. 8 “Afei tie, wo odwamanfo, woredwodwo wo ho wo wo banbo mu na woka kyere wo ho se, ‘me ne no, na obiara nni ho se me. Merenye okunafo da na merenni abawuo.’ 9 Saa nneema mmieni yi beto wo preko pe, dakoro pe: abawuo ne kunaye. Saa nneema yi beba wo so pa ara, w'abayisem bebrebe yi ne ntafowayie a emu ye den nyinaa akyi. 10 Wode wo ho ato w'amumuye so na waka se, ‘Obiara nhunu me.’ Wo nyansa ne nimdee ma wo fom kwan ɛbere a woka kyere wo ho se, ‘Me ne no, obiara nni ho ka me ho.’ 11 Amanehunu beto wo, na worenhunu ekwan ko a wobefo so ayi afiri ho. ɔhaw bi beba wo so a worentumi mfa mpatadee nyi mfiri ho; atoyerenkym a ennaa ne ho adi nkyerɛ wo beba wo so mpofirim. 12 “Ko so ye wo ntafowayie ne w'abayisem bebrebe a wode adi dwuma firi wo mmofraase no. Ebia wobedi nkonom, ebia wode ehu beba. 13 Woabre wo afotufoo bebrebe a woanya no mu! Ma wo nsoromma ho anyansafo mmra anim, wən a wohwe nsoromma mu no ka dee ɛreba bosome biara mu no, ma wənnnye wo mfiri dee ɛreba wo so no mu. 14 Nokorem, wote se nnyentia; ogya behye wən. Na wəntumi nnye won ankasa ho mfiri eyaderee ano den no ho. Ogyasramma biara nni ha a ebeka wo hye; ogya biara nni ha a wəbetenə ho ato. 15 Dee wəbetumi aye ama wo ara ne no, yeinom na wo ne wən abrə na wo ne wən anante firi mmofraase. Wən mu biara afa ne kwan; ɔbaako mpo nni ho a əbetumi agye woo.

48 “Montie yei, Ao, Yakob fiefoo mo a wəde Israel din frē mo, na moye Yuda aseføo, mo a mobø Awurade din ka ntam, na mofr̄ Israel Onyankopøn, nanso enye nokore anaa tenenee mu; 2 mo a mofr̄ mo ho kuro kronkron no mama na mode mo ho to Israel Onyankopøn so. Asafo Awurade ne ne din. 3 Nneema a atwam no medii ekan kaee, mebøo nkaee, na medaa no adi; afei mpofirim mekekaa me ho na ebaa mu. 4 Na menim s̄dees moye asoðen. Mo kɔn ho ntini ye dadee na mo moma ye kɔbere mfrafrae. 5 Enti, mekaa saa nneema yi kyere mo dadaada. Ansa na ɛrebesisi no mebøo mo nkaee s̄dees morentumi nka se, ‘M'ahoni na ɔyee: me dua nsesodee ne me dadee nyame na ɔhyee.’ 6 Moate yeinom nyinaa; moahunu ne nyinaa. Morennye nto mu anaa? “Efiri saa ɛbere yi de rekoro

meka nneema foforo akyere mo, nneema a ahinta a monnim. 7 Afei na ɛreba koraa, enkyere; ɛbesi enne no, na anka montee ho hwee da. Enti morentumi nka se, ‘Aane na menim dadal’ 8 Wontee, na wontee asee; ɔfiri tete nyinaa w'aso asi. Na menim se woye ɔfatwafo; wɔfr̄ee wo otuateføo firi yafunu mu. 9 Medin enti metwentwene m'abufuo so; m'ayeyie enti meyi firi wo so, s̄dees mentwa wo ntwene. 10 Hwø, mahoa mo ho, nanso enye s̄dees wahoawdwet ho; mmom, maso wo mahwe wə amanehunu fononoo mu. 11 Me enti, me enti, na meye yei. Aden enti na ese se mema ho kwan na wəsee me din? Memma obi nnye m'anamuonyam.” 12 “Tie me, Ao, Yakob, Israel a mafre no; Me ne no; Me ne Ahyeasee ne Awiee. 13 Me ara me nsa na etoo asase fapem, na me nsa na etree osorosoro mu; se mefre wən a, wən nyinaa bo mu sore. 14 “Mo nyinaa mommo mu mmra mmetie: ahoni no mu dee ɔwə he na waka saa nneema yi dada? Awurade ɔboaføo a wapa no bema n'atirimpø a etia Babilonia aba mu; ne basa betia Babiloniafo. 15 Me, me na makasa; aane, mafre no. Mede no beba, na ɔbewie n'adwuma nkonomdie so. 16 “Montwe mm̄en me na montie yei: “Efiri nkaebø a edì ekan no, menkasaa kokoam; ɛbere biara a ɛbesi no, na mewo ho.” Na afei Asafo Awurade de ne Honhom asoma me. 17 Yei ne dee Awurade see, mo gyeføo, Israel Kronkronni no: “Mene Awurade mo Onyankopøn, dee ɔkyere mo dee eye ma mo, na ɔkyere mo ekwan a ese se mofa so. 18 Se modii m'ahyeedee so a, anka mo asomdwøee aye se asubonten, na mo tenenee aye se epo asorøkye. 19 Anka mo aseføo aye se anwea, na mo mama aye se n'aboseaa a wəntumi nkane; won din rempepa da. Wörensee mfiri m'anim.” 20 Momfiri Babilonia, monnwane mfiri Babiloniafo nkyen! Momfa osebo nteam mmo nkaee na mo mpae mu nka yei. Momfa nko nsase ano; monka se, “Awurade abgye ne ɔsomføo Yakob.” 21 Osukøm anne wən ɛbere a ɔdii wən anim, wə anweatam ahodo so no, ɔmaa nsuo firi ɔbotan mu ba maa wən; ɔpaae ɔbotan no mu, maa nsuo tue firii mu. 22 “Asomdwøee nni ho mama amumuyefoo.” Sei na Awurade see.

49 Montie me, mo mpoano aman; monye aso mo akyirikyiri aman ansa na worebewo me no, Awurade free me ɔbøo me din ansa na worewo me. 2 ɔyee m'ano se akofena nnamnam, ɔde me hintaa ne nsa ase nwunu mu; ɔde me yee agyan a ano ye nnam na ɔde me hyee ne bøha mu. 3 ɔka kyere

me se, "Woye me əsomfoo, Israel, wo mu na meda m'animuonyam adi." 4 Nanso mekaa se, "Mabre agu masée m'ahooden kwa, mannya mu hwhee nanso mede me ho ato Awurade so na m'akatua wō me Onyankopon nkyen." 5 Na afei, Awurade akasa: dee ḥnwonoo me wō awotwaa mu se memmeyē ne əsomfoo na memfa Yakob nsane mmira ne nkyen na me mimoaboa Israel ano mma no no. Awurade ahye me animuonyam na me Onyankopon aye m'ahooden. 6 Ḫka se, "Wobeye me əsomfoo a wode Yakob mmusuakuo besane aba, na wode Israelfoo a mede wōn asie nso besane aba. Nanso, mémá woayé amanamanmufo nyinaa kanea, enam wo so na wobegye ewiaseefoo nyinaa nkwa." 7 Sei na Awurade see, Ḫgyefoo ne Israel Ḫkronkronni no de asem yi kóma dee ḥman no buu no animtia na wókyirii no, dee ḥye sodifo əsomfoo no: "Ahene behunu wo na wōasore ahenemmma behunu wo na wōakoto wo əsiane Awurade a ḥye nokwafo, Israel Ḫkronkronni a wayi wōo no enti." 8 Sei na Awurade see: "Ebere a eṣe mu no, mēbu wo, na nkwegye da no, mēboa wo; mēkora wo na mede wo aye apam ama nkurofо no, de agye asase no asi hō akyekye agyapadee ahodoa a asee no bio. 9 Wobeka akyerē nneduafо se, 'Momfiri mmral' ne wōn a wōwō esum mu se, 'Momfa mo ho nnīl' Wōbedidi wō akwan ho. Wōbenya adidibe a wō kokoo bonini biara so. 10 Ḫkōm renne wōn na osukōm nso renne wōn; anweatam so hyee ne owia ano hyee renka wōn. Dee ḥwō ayamhyehye ma wōn no békerye wōn kwan na əde wōn aka nsutire ho. 11 Meye me m̄mepo nyinaa akwan, na m'akwantempon nso mémá akorōn. 12 Hwē, wōfiri akyirikyiri bēba ebinom befiri atifi fam, ebinom befiri atōeē fam ebinom nso befiri Sinin mantam mu." 13 Momfa anigyeet nteam, Ao osoro; di ahurisie, Ao asase; monto nnwom, Ao m̄mepo! Na Awurade kyekye ne nkurofо were, na obehunu n'amanehunufoo mmabo. 14 Nanso, Sion kaa se, "Awurade agya me hō, Awurade were afiri me." 15 "Obaa were betumi afiri ne ba a ḥtua nufō ano a ḥrennya ayamhyehye mma ḥba a waturu no anaa? Ebia ne were befiri, na me were remfiri wol! 16 Hwē, makrukiire wo din agu me nsa yam w'afasuo wō m'ani so daa. 17 Mo mmamarima resane aba ntem so; na wōn a wōsē mo no refiri mo nkyen ako. 18 Momma mo ani so na monhwē mo ho nhya; mo mmamarima nyinaa reboa wōn ho ano aba mo nkyen. Se mete ase yi" sedee Awurade see, "mode wōn bēye ahyehyedee amā mo ho mode wōn befira se ayeforokunu. 19

"Ewom se wōsēe mo yee mo pasaa maa mo asase daa mpan dee, nanso, afei nnipa bēhye mo so ma, ama aboro mo so, na wōn a wōsēe mo no bēko akyirikyiri. 20 Mmofra a wōwoo wōn wō mo nnabōne mu no bēka ama moate se, 'Eha sua ma yen dodo; momma yen asase no bi nka ho na yentena so.' 21 Na wobēka wō w'akoma mu se, 'Hwan na ḥwooyeinom maa me? Na meye ḥwerohoni ne obonini; wotuu me kōo asase foforō so na wōpoo me. Hwan na ḥtetee yeinom? Wōgyaa me nko ara na yeinom, ehe na wōfiri bae?' 22 Sei na Asafo Awurade see: "Hwē, menyama amanamanmufo, mēpagya me frankaa no akyerē nkurofо no. Wōbeturu mo mmamarima wō wōn nsa so aba na wōbesoa mo mmammaa wō wōn mmatire so. 23 Ahemfo bēye mo agyanom nsiananmu, na wōn ahemaa aye maamenom a wōbehwē mo. Wōbekoto mo a wōn anim butubutu fam; wōbafere mo nan ase mfuturo. Afei mobehunu se me ne Awurade; Wōn a wōn ani da me so no, merenni wōn hwammo." 24 Hwan na ḥbetumi agye afodee afiri akofo nsam; anaa hwan na ḥbetumi agye nnommumfо afiri otirimuodenfо nsam? 25 Nanso, sei na Awurade see: "Aane, mēgye nnommumfо afiri akofo nsam na mēgye afodee afiri otirimuodenfо nsam; me ne wōn a wōne mo nya no bēnya na mēgye mo mma nkwa. 26 Mema wōn a wōhye mo so no awe wōn ankasa honam; wōn mogya bebo wōn sedee wōanom nsā. Afei adasamma nyinaa behunu se me, Awurade, me ne w'Agynenkwa no, mo Gyefoo, Yakob Otumfо No."

50 Sei na Awurade see: "Wo maame awaregyae ho adansedie nwoma a megynaa so gyaa no ekwan no wō he? Anaa se m'adefirifō mu hwan na metōn wo maa noo? Wo bōne enti na wōton wo; W'ānumuyē enti na wōpamoo wo maame. 2 Mebaeē no, aden enti na na obiara nni hō? Mefreeē no, aden enti na obiara annye soō? Na me nsa ye tia dodo se ḥbēgye wo anaa? Mede m'animka kakra bi ma ḥpo mu nsuo we, medane nsuibontene anweatam emu mpataa poro əsiane nsuo a wōnnyā enti na osukōm kumm wōn. 3 Mede esum fira osoro na mema ayitoma yē ne nkataho." 4 Asafo Awurade amā me nkyerēkyere tekrema se enka asem a chye ḥbrefoō den. Ḫnyane me anopa biara, na ḥbue m'aso ma metie se obi a ḥregye nkyerēkyere. 5 Otumfо Awurade abue m'aso na menyee otuatefо; na mensanee m'akyi. 6 Mede m'akyi maa wōn a wōboro me, na mede m'afono maa wōn a wōtutu m'abogyes. Mamfa m'anim ansie

won fedie ne ntasutee ho. 7 Esiane se, Asafo Awurade
boa me enti, worengu m'anim ase. Enti na maye
m'anim se twerebo, na menim se m'anim rengu ase.
8 Dees obu me bem no aben. Enti hwan na obebu me
kwaadu? Ommra na yenhyia mu! Hwan na oba me
soboo? Ma onka nsi m'anim! 9 Asafo Awurade na oboa
me. Hwan ne dees obebu me fo? Won nyinaa betete se
atadee; nnweweboaa bewe won. 10 Mo mu hwan na
osuro Awurade, na odi ne osomfoa asem so? Ma dees
onam esum mu, dees onni hann no, onnye Awurade
din nni na onfa ne ho nto ne Onyankopon so. 11 Na
afei, monhwe yie, mo a monante mo ankasa hann mu,
mo a mode ogya a mo ankasa aso ka mo ho hye, Yei
ne dees mobanya afiri me nsa mu; mobehwe ase adeda
fam wo ayea mu.

51 “Montie me, mo a mope tenenee akyiri kwan; na
mohwehwe Awurade; Monhwe obotan a wotwaa
mo firii mu no ne abopaebea a wotuu mo firii ho
no; 2 Monhwe Abraham mo agya, ne Sara a owo
mo no. Ebera a mafree no no, na oye obaakofoo, na
mehyiraa no maa n'ase treee. 3 Awurade bekyekye
Sion were ampa ara na ne yam behyehye no wa
ne mmubui no ho; obeye n'anweatam ahodoa se
Eden, n'asase a ada mpan beye se Awurade turo.
Wobehunu anigye ne ahosepe, aseda ne nnwontoo
wo ne mu. 4 “Montie me, me nkurofoo; monye aso
mma me, me onman: Mmara no befiri me nkyen aks;
na m'atentenenee beye hann ama aman no. 5 Me
tenenee reba ntam so, me nkwyagye nam ekwan so,
na m'abasa de atentenenee bebre aman no. Nsupo no
behwehwe me na wode anidasoo between m'abasa. 6
Mompagya mo ani nhwe osorosoro, monhwe asase wo
fam; osorosoro betu ayera se wisie na asase betete se
atadee na won a wote so bewuu se nwansena. Nanso
me nkwyagye betena ho daa, me tenenee to rentwa
da. 7 “Montie me, mo a monim dees etenee, mo a me
mmara wo mo akoma mu: Monnsuro nnipa animka
anaa momma won ahohora ntu mo bo. 8 Na nweweboaa
bewe won te se dees wowe atadee; osonso besee won
te se dees wosee kuntu. Nanso me tenenee betena ho
daa me nkwyagye befiri awo ntoatoasoo akosi awo
ntoatoasoo so.” 9 Nyane, nyane! Ao Awurade basa hye
ahooden aduradee; nyane te se nna a atwam no, te se
tete awo ntoatoasoo mu no. Enye wo na wotwitwa
Rahab mu asinasini no, na wohwiree asuboaa kesee no
mu no? 10 Enye wo na womaa epo wee, nsibunu
mu nsuo no, dees opaee ekwan wo epo bunu mu no

sedee won a wogye won no betumi atwa? 11 Won a
Awurade apata ama won besane aba. Wode nnwontoo
behylene Sion; anigye a ensa da beye won abotire,
anigye ne ahosepe beboro won so, awershoo ne
apinisie betu ayera. 12 “Me, me ara, mene wo were
kyekyefoo. Hwan ne wo a wosuro odasani, nnipa mma
a woye esere yi. 13 Na wo were afiri Awurade, wo
yefoo, dees otree osorosoro mu na ohyee asase ase no?
Wobek so ara asuro ohyeson no abufuo? Wobek so
ara asuro dees odesee asi n'ani so no anaa? Na
ohyesoni no abufuo wo he? 14 Erenkyere, wobegyaa
nneduafaa ahufaa no; worenwiwu wo afiase amena
mu, na aduane remmoo won. 15 Na mene Awurade,
wo Onyankopon dees ohwanyane epo, ma n'asorokye
woro so. Asafo Awurade, ne ne din. 16 Mede me nsem
ahye w'anomu, na mede me nsa ase nwunu akata
wo so. Me a mede osorosoro sii ho na mehyee asase
ase na meka kyere Sion se, ‘Moye me nkurofoo.’” 17
Nyane, nyane! Sore, Ao, Yerusalem! Wo a wanom afiri
Awurade nsam n'abufuo kuruwa no, wo a wanom
apoado mu nsā atu puo dee ema nnipa to ntintan no.
18 Wo mma a wowoo won nyinaa mu obiara nni ho
a okyere wo ekwan; mmamarima a wotetee won
nyinaa mu obiara nni ho a oso wo nsa mu. 19 Saa ohaw
prenu yi aba wo so, hwan na obekyekye wo were?
Mmubui ne osese, ekom ne akofena, hwan na obehye
wo den? 20 Wo mma atoto baha; wodeda mmontene so
baabiara, te se otwe a afidie ayi no. Awurade abufuo
aba won so wo Onyankopon animka no. 21 Enti tie
yei, wo a worehunu amanee waboro, na nso enye nsā
na aboro wo. 22 Yei ne dees Otumfoo Awurade, wo
Onyankopon a obo ne nkurofoo ho ban see: “Hwe,
magye afiri wo nsa mu kuruwa a ema woto ntintan
no kuruwa a eye m'abufuo poado no, worennom bio.
23 Mede behye won a woha mo no nsa mu, won a woka
kyere se, ‘Butu fam na yennante wo so.’ Na wode
w'akyi yee fam te se abontene a wonante so.”

52 Nyane, nyane, Ao Sion, hye ahoden aduradee
no. Hye wo ntadee fefe no Ao, Yerusalem kuropon
kronkron no. Momonotofaa ne won a won ho agu
fi renwura w'apono mu bio. 2 Poroporo wo ho
mfuturo. Sore, tena ahennwa so, Ao, Yerusalem. Yiyi
nkonsenkonsen no firi wo kon mu, Ao, Obabaa Sion
a wofaa wo nnomum. 3 Na yei ne dees Awurade see:
“Woanton wo annye hwee, na enye sika na wode begye
wo.” 4 Na yei ne dees Otumfoo Awurade see: “Ebera bi
me nkurofoo koo Misraim kotenaa ho; akyire no Asiria

behyeε wən so. 5 “Na seesei, edeen na mehunu yi?” Sei na Awurade see. “Wəafa me nkurəfоo kə kwa, na wən sodifoo di few,” Awurade na əseε. “Eda mu no nyinaa wəkə so gu me din ho fi. 6 Enti me nkurəfоo bəhunu me din; enti eda no wəbəhunu se εye me na mehyεε ho nkəm. Aane, εye me.” 7 Hwe sədee wən a wəde asempa no reba no anammən ye fe wə mimpə no so, wən a wəpae mu ka asomdwoesem, wən a wəde nsemmodə ba, wən a wəpae mu ka nkwegyeε ho asem na wəka kyere Sion se, “Mo Onyankopon di əhene.” 8 Montie! Mo awəmfoo ma wən nne so; wəbə mu de anigye team. Se Awurade sane ba Sion a, wəde wən ani bəhunu. 9 Mommo mu nto anigye nnwom, mo Yerusalem mmubuiε, əfiri se, Awurade akyekye ne nkurəfоo werε; wagye Yerusalem. 10 Awurade bəyε ne basa kronkron no ho wə amanaman nyinaa anim na asase ano nyinaa bəhunu yen Onyankopon nkwegyeε. 11 Monkə. Momfiri hə nkə! Momfira mo ho nka biribiara a εho nteε. Momfiri ho na mo ho nte, mo a mokurakura Awurade nkuruwa. 12 Monntutu mmirika mfiri ha anaa monnwane; əfiri se Awurade bədi mo anim, Israel Onyankopon bəbə mo kyidom. 13 Hwe, me əsomfоo bədi yie wəbəpagya no aye no kəseε. 14 Dodo a wəhunu no ho dwirii wən. Əfiri se wəsεee n’anim a anse onipa biara dee na ne bəbere sεee a εnsε ədasani dee. 15 Saa ara na əbəma aman bebree ho adwiri wən na ahemfo bəmuamua wən ano, ne enti. Wən a wənkaa ne ho asem nkyerεe wən no bəhunu, na wən a wənteeε no nso bəte asee.

53 Hwan na wagye yen asenka no adie, na Awurade abasa no, hwan so na ada adie? 2 Ənyinii wən’anim te se dua mono ketewa bi, te se nhini a əfiri asase weseε mu. Ənni ahoofe anaa animuonyam a əbetwetwe yen aka ne nkyen. Na biribiara nni ne ho əbəma yen ani agye ne ho. 3 Nnipa bəbə no aholora na wəpoo no, Əwerəhonı a ənim əyea. Yedanee yen ani a əyanhwε no mpo; wəbuu no animtiaa na yen nso, əyammu no. 4 Ampa ara ofaa yen mmereyε, na əsoaa yen awerəhoo, nanso yebuu no se Onyankopon na watwe n’aso. Yebuu no se Onyankopon na wabə no na wadwεε no. 5 Nanso, yen mmarato enti na wəpiraa noo, yen amumuye enti na wədwereε no; asotwe a əde asomdwoes bree yen no daa no so, na n’apirakuro mu na yənya ayaresa. 6 Yen nyinaa ayera yera te se nnwan, yen mu biara afa ne kwan; na Awurade de yen nyinaa amumuye asoa. 7 Wəhyεε no so, yεε no anieyaa, nanso wammue n’ano; wəde no kəəee

te se odwammaa a wərekəku no. Sədee odwammaa yε dinn wə ne nwitwitwafoə anim no, saa ara na wammue n’ano. 8 Wənam nhyesoo ne atemmuo so faa no kəəee. Na hwan na əbetumi aka n’asefоo ho asem? Əfiri se wəyii no firii asase yi so; me nkurəfоo mmarato enti, wətwee n’aso. 9 Wəyεε ne damena wə abənefоo mu, na ne wuo mu, wəde no too adefоo mu əwom se wanyε akakabenseм biara, na obiara ante atorəsem biara amfiri n’ano. 10 Nanso εyeε Awurade pε se əbedwεε no ama no ahunu amane. Mpo əde ne nkwa aye afədie afərebədεε. Əbəhunu n’asefоo na ne nna beware, na Awurade pε bəko so wə ne nsam. 11 Ne kra amanehunu akyi, əbəhunu nkwa hann, na ne bo ato ne yam; na ne suahunu mu, me əsomfоo teneneeni no bəbu bebree bem, na wasoa wən amumuye. 12 Enti məmə no kyeεa wə akəsəfоo mu, na əne ahoodenfоo bəkyε asadeε əfiri se əde ne nkwa too hə maa owuo, na wəkan no fraa mmaratofoo. Əsoaa nnipa bebree bəne, na ədi maa mmaratofoo.

54 “To dwom, Ao, əbonini, di ahurisie, wo a wonnwoo da; ma wo nne so na team, wo a awəo nkaa wo da; əfiri se əbaa a woannya awəo da no mma adəəso sene dee əwə kunu,” Awurade na əseε. 2 “Tre wo ntomadan no mu; twe wo ntomadan ntwamu no mu, nnyae yε; toa wo ntampəhoma no so, bobə wo mpεewa no so ma əntim yie. 3 Əfiri se wobetre akə nifa ne benkum; w’asefоo begye aman afa na wəatena wən nkuropon a aseε no so. 4 “Nsuro. W’anim rengu ase. Nsuro aniwuo. Wəremmre wo ase. Wo were əfiri wo mmabunu mu aniwuo na wo kunayε mu aholora nso, worenkae bio. 5 Na wo Bəfоo yε wo kunu Asafо Awurade ne ne din, Israel Əkronkronni no yε wo Gyefо. Wəfre no asase nyinaa so Onyankopon. 6 Awurade besane afre wo te se əyere a woagyaa no na ədi yea wə n’akoma mu, əyere a əwaree mmabaawabere mu na wogyaa no mpofirim,” wo Onyankopon na əseε. 7 “Megyaa wo bere tiawa bi mu, nanso mefiri ayamhyehyeε a emu də mu besane de wo aba. 8 Abufuo mmorosoə mu, mede m’ani hintaa wo mmere tiawa bi, nanso m’ayamyε a ensa da enti, mehunu wo mməbə,” dee Awurade, wo Gyefо seε nie. 9 “Yei te se Noa mmere so a mekaa ntam se meremma nsuyire nkata asase ani bio. Enti afei maka ntam se meremma mebo mfu wo bio, na merenka w’anim bio. 10 Se mimpə woso, na nkokoə tutu a, me də a ensa da a mewə ma wo no renhinhim na m’asomdwoes apam no rentwam,” sei na Awurade

a əwə ahumməborə ma mo no see. 11 “Ao, kuropən a ahum abubu wo na wənkyekyee wo werɛ, mede aboo anintənka besiesie wo, na mede aboɔdemmoɔ ayɛ wo fapem. 12 Mede bogyaboo bɛto w'abantifi afasuo, na mede abohemaa a ɛhyeren ayɛ w'apono, na mede aboɔdemmoɔ ayɛ w'afasuo nyinaa. 13 Awurade bɛkyerɛkyere wo mmammarima nyinaa, na wo mma asomdwoeɛ bedəəso. 14 Wobetim wə tenenee mu: Wo ne nhyesotrasoɔ ntam kwan bɛware; woresuro biribiara. Ahupoo bɛkə akyirikyiri, na ɛremmen wo. 15 Se obi to hyɛ wo so a, na ɛmfiri me; na dees ətɔ hyɛ wo so no de ne ho bɛma wo. 16 “Hwɛ, eyɛ me na meboɔ ɔtɔmfoɔ a ɔfite gyasramma mu ma ɛdɛre na ɔde ahooden bɔ akodes a ɛfata ne dwumadie. Na eyɛ me na mabɔ ɔsɛefoo se ɔmmesee adee; 17 akodes biara a wɔabɔ atia wo no rennyina na tekrema biara a ebebo wo soboo no, wobebɔ agu. Yei ne Awurade nkao agyapadee ne wɔn bambuo a ɛfiri me,” Awurade na ɔseɛ.

55 “Mommra, mo a osukōm de mo nyinaa, mommra
nsuo no ho; na mo a monni sika, mommra
mmētō na monni! Mommra mmētō nsā ne nufosuo a
monntua hwee. **2** Aden enti na mosée sika wō dee
enye aduane ho ne mo ahoođen wō dee emmee ho?
Montie, montie me na monni dee eyε, na mo kra
ani begye nnepa a εwō akatua pa ho. **3** Monye aso,
na mommra me nkycεn; montie me, na mo kra anya
nkwa. Me ne mo beyε apam a εte hō daa, me dō a
εtōo ntwa da a mede hyεe Dawid bō no. **4** Hwe, mede
no aye adansiedie ama nnipa no, wōn ɔkandifoo ne
ɔsahene. **5** Ampa ara mobefrē aman a monnim wōn,
na aman a wonnim mo no beyε ntēm aba mo nkycεn,
Awurade, mo Onyankopōn enti, Israel ɔkronkronni
no, efiri se wahye mo animuonyam.” **6** Monhwehwe
Awurade εbere a mobehunu no. Momfrē no εbere a
ɔben. **7** Ma omumuyefo ntwe ne ho mfiri n’akwan ho
na ɔbənefō nso mfiri ne nsusuiε ho. Ma ɔnnane nkō
Awurade nkycεn, na ɔbəhunu no mməbō, ɔnnane nkō
yen Onyankopōn nkycεn, na ɔde ne ho bεkyε no. **8**
“Na m’adwene nnyε mo adwene, na mo akwan nso
nnyε m’akwan,” sedēe Awurade see nie. **9** “Sedēe
ɔsoro korōn sene asase no, saa ara na m’akwan korōn
sene mo akwan, na m’adwene nso korōn sene mo
adwene. **10** Osuo ne sukyeremma tō firi soro gu fam,
na ensane nkō hō bio gye se afō asase ama afifidee egū
nhwiren, sedēe εbeso aba ama ogufo na aduane nso
aba ama dee ɔdje. **11** Saa ara na m’asem a efiri m’anum

tee: Erensane mma me nkyen kwa. Mmom ebeye dee
mepē na awie botaeε a εno enti mesomaa no. 12 Mode
ahosepe bepue na wøagya mo kwan asomdwoeε mu;
mmepo ne nkokoø beto nnwom wo mo anim, na mfuo
so nnua nyinaa bεbø won nsam. 13 Nkyekyere ananmu,
pepeaa befifiri, na nnenkyense ananmu, ohwam dua
befifiri. Yei beye dee εhyε Awurade animuonyam,
εbeye daapem nsenkyerennεε, a εrentwam da.”

56 Yei ne dee Awurade see: “Monko so mmu atentenenee na monye dee eyε, εfiri se me nkwagyee aben na εrenkyere me tenenee beda adi. **2** Nhyira nka onipa a εyε yeinom, onipa a ɔkura mu denden: dee okae Homeda na εyε no kronkron, na ɔkame ne ho firi bɔneye ho.” **3** Mma ɔnanani a ɔde ne ho ama Awurade nka se, “Ampa ara Awurade renkane me mfra ne nkuroføo mu.” Na opiani biara nso nwiinwii se, “Meyε duawuie.” **4** Sei na Awurade see, “Apiaføo a wøkae me home nna, won a wøye dee εso m’ani na wøkura m’apam mu denden, **5** mεma won, wo m’asøredan ne εho afasuo no mu, nkaedee ne edin a ekyεn mmamarima ne mmammaa; mεma won edin a εbetera ho afebøø, edin a εrentwam. **6** Na ananafoø a wode won ho ama Awurade se wøbesom no, se wøbedø Awurade din, na wøasøre no, won a wøkae Homeda na wøye no kronkron nyinaa, na wøkura m’apam mu denden; **7** yeinom na mede won bεba me bepø kronkron no so na mama won anigyeε wo me mpaεεbø efie. Won ɔhyεε aførebødee ne aførebo ahodoø no, megye wo m’aførebukyia so; na wøbefre me fie beaaε a aman nyinaa bø mpaæe.” **8** Otumfoø Awurade, dee aboaboa Israel atukøfoø ano no ka se: “Mekø so aboaboa afotørø ano aka won ho aka won a maboa won ano dada no ho.” **9** Mommra, mo wiram mmoadoma nyinaa, mommedidi, mo kwaεem mmoa nyinaa! **10** Israel awεmfoø ye anifiraføo, won mu biara nni nimdee; won nyinaa ye nkraman mum, wøntumi mmbøø mu; wødeda hø na wøsoso daεε, nna ye won de. **11** Wøye nkraman a wøpe aduane yie; wønnidi mme da. Wøye mñwanlhweføo a wønni nteasee; won nyinaa fa won εkwan, obiara pe n’ankasa mfasoo. **12** “Mommra,” obiara team se, “momma me nsø! Momma yεnynom nsaden mmorø! Na ɔkyena bεye se εnnø, ebia εbøsene εnnø koraa.”

57 Ateneneefoo wu, na obiara nnwene ho wo
n'akoma mu; wofa Nyamesurofo kɔ, na obiara
nte asef se wofa teneneefoo kɔ sdees wəbəvi wən afiri

bōne mu. 2 Wōn a wōnante tee no wōhyene asomdwoeē mu; wōnya ahomegyee ēberē a wōadeda se awufoo. 3 “Nanso, mo, mommra ha, mo obayifoo mmammarima, mo awareseefoo ne mamaa adwamanfoo mma! 4 Hwan na moresere no? Hwan na moredi ne ho fe na morebo no adapaa yi? Monnye atuatefōo fekuo ne atorofoō asefōo anaa? 5 Mode ḥpe mmorosoō bō afōdeē wō adum mu ne dua biara ase; mode mo mama bō afōdeē wō mmōnhwa a emu dō mu ne abotan mpaapaeē ase. 6 Anyame a wōyē aboo tromtrom, a ewā mmōnhwa a emu dō mu no, wōyē mo kyēfa. Wōn na mōrē. Aane, moahwie nsā afōrebōdee agu wōn so na mode aduane afōrebōdee ama wōn. Yeinom nyinaa akyi, mengo me nsam anaa? 7 Moasiesie mo dabereē wō kokōo a ekorōn so; ehō na mokō kōbō afōdeē. 8 Mo apono ne apomwā akyi na mo de mo abosonsom nsesodeē asisi. Mofirii m'akyi kōyii mo mpa so ntoma, mokōdaa so na motreeē mu; mo ne wōn a modo wōn mpa yeeē apam, na mohwēē wōn adagya mu. 9 Mode ngo kōo Molek nkyen na momaa mo nnuhwam dōoso. Mosomaa mo ananmusifoo kōo akyirikyiri; mo siane kōo eda mu ankasa! (Sheol h7585) 10 Mo nneyee maa mo brēee, nanso moanka da se, ‘Eho nni mfasoo.’ Monyaa akōnno ahōoden foforō, enti mokōo so ara yeeē deē mōrē. 11 “Hwan na wama mo akoma atu na wabo mo hu sei a enti moanni me nokore, na moankae me anaa moannwene yei ho wō mo akoma mu? Maye dinn akyere no enti na monnsuro me anaa? 12 Meda mo tenenee ne mo nnwuma adi, na ehō remma mo mfasoo. 13 Se moteam pē mmoa a, momma mo ahoni a moaboa ano no nnye mo! Mframa bēbō wōn nyinaa akō, ahome kēkē bēhwete wōn. Nanso onipa a ḥde me ye ne dwanekōbea no bedi asase no so na wafa me bepo kronkron no.” 14 Na wōbeka se: “Monye, monye, Monsiesie ekwan no! Moniyi akwansidee mfiri me nkurofoo akwan mu.” 15 Na yei ne deē ekorōn no, deē ḫte ase daa a ne din ye kronkron no see: “Mete beaee a ekorōn na eyē kronkron, me ne deē ḥwō ahonu na ḫye honhom mu hiani nso te, se mēkanyane honhom mu hiani no honhom, na makanyane n'akoma a abubu no. 16 Meremmō soboo afēbōo, na mebo remfu daa, se anye saa a, onipa honhom bētō piti wō m'anim, onipa ahome a me na mabō. 17 Wōn nnebone adufudepē maa me bo fuie; metwee wōn aso, na mede abufuo yii m'ani, nso wōkōo so yeeē deē wōn akoma pē. 18 Mahunu wōn nneyee, nanso mesa wōn yadee. Mēkyere wōn kwan na makyekye wōn werē, 19 na mama ayeyie aba

wōn a wōredi awerhōo wō Israel ano. Asomdwoeē, asomdwoeē, mmra wōn a wōwō akyirikyiri ne wōn a wōben so,” sei na Awurade see. “Na mesa won yadee.” 20 Na amumuyefoo te se ḥpo a ḫrehuru, entumi nyē komm, n'asorēkye yiyi atēkye ne efi. 21 “Amumuyefoo nni asomdwoeē.” Sei na me Onyankopon see.

58 “Monteam denden, monnnyae. Momma mo nne so se totorobento. Mompae mu nka me nkurōfoo atuatee nkyere wōn na monka Yakob efie nso nnebōne nkyere no. 2 Eda biara da wōhwehwe me; aye se wōpere se wōbehunu m'akwan, te se wōyē ḫman a wōyē deē etene na wōmpoo won Onyankopon ahyedee. Wōbisa me ho asentenenee na aye se wōpere se Onyankopon ben wōn. 3 Wōka se, ‘Aden enti na yeadi mmuada na woanhunu yi? Aden enti na yeabre yen ho ase, na woanhwe yi?’ “Nanso mo abuada da no, moye deē mōrē na mosisi mo adwumayefoo nyinaa. 4 Ntōkwa ne akasakasa na mode wie mo abuadadie, ne akuturuku a mode bobō mo ho. Morentumi nni mmuada sedēe moye no enne yi na moahwe anim se wōbete mo nne wō soro. 5 Yei ne mmuadadie a mepe anaa? Eda koro pē a onipa de brē ne ho ase no anaa? Ene se obi si ne tiri ase te se demmire na ḫtena ayitoma so ne nsō mu nko ara anaa? Yei na mofré no abuadadie yi, eda a esō Awurade ani yi ni anaa? 6 “Saa mmuadadie yi na mepe: se mobeyiyi ntenkyea nkōnsonkōnson na moasane kōnnua nhoma, se mobegyaa won a wōhyē wōn so na moabubu kōnnua biara. 7 Ese se mo ne won a ekōm de wōn kyē mo aduane na moma ohiani a ḫnenam no baabi tena. Se mohunu deē ḫda adagya a, momfira no ntoma na monnyi mo ani mfiri mo yōnko onipa so. 8 Eno na mo hann bēpue te se ahemadakye, na mo ayaresa aba ntēm so; afei mo tenenee bedi mo anim, na Awurade animuonyam bēbō mo kyidōm. 9 Afei mobefre, na Awurade begye mo so; mobeteam apē mmoa, na ḫbēka se: Me nie. “Se moyi nhyesoo kōnnua, nsa a motene wō onipa so ne ntwatoso firi hō, 10 na se moha mo ho ma wōn a ekōm de wōn na moma won a wōhyē wōn so no deē εhia won a, enne mo nkanea bēhyeren wō esum mu, na mo anadwo bēyē se owigynaee. 11 Awurade bēkyere mo ekwan ēberē biara; ḫbēma mo deē εhia mo wō asase wesee so na ḫbēhyē mo onipadua den. Mobeyē se turo a wōgugu so nsuo yie, se asuwa a emu nsuo nwe da. 12 Mo nkurofoo besane asi teteete mmubuiē no, na wōato fapem a akyere no; wōbefre mo Dee ḫsiesie Afasuo a Abubu no, Dee ḫsiesie Adan a Abubu. 13 “Se

mohwe mo anammontuo so yie Homeda na moannya dee mope wō me da kronkron no, se mofre Homeda no anigye da na modi Awurade da kronkron no ni na moamfa mo ara mo akwan so na moanye dee mope anaa moanka nsemhunu a, 14 enneē mobenya anigye wō Awurade mu na mema mo anante asase no soronsonorommea so na moato pon wō mo agya Yakob agyapadee so.” Awurade na aka.

59 Ampa ara Awurade nsa nye tiaa se erennye nkwa,

na n’asom nye den se erente asem. 2 Nanso, mo amumuyē na atete mo ne mo Onyankopon ntam; mo bōne ama n’anim ahinta mo, a enti ḥrente. 3 Na mogya akeka mo nsa ho, afōdie afōre mo nsateaa. Mo ano akeka atorōsem, mo tekremā de amumuyēsem di nsekuro. 4 Obiara nhwehwē atentenee; obiara mfa nokoredie mmo ne nkuro. Wōde wōn ho to nsemhuhuo so na wōtwa nkontonpo; wonyinsen ḥshaw na wōwo bōne. 5 Wōhwane ananka nkosua na wōnwono ananse ntontan. Dee ḥdi wōn nkosua biara bewu, emu baako nso bō a, epae ahuritia. 6 Wōn ntontan nye mma aduradee; wōrentumi mfa dee wōyē nkata wōn ho. Wōn nneyē ye nneyē bōne, na wōdi akakabensem. 7 Wōtu mmirika koyē bōne; wōnkyere opira ne awudie ho. Baabiara a wōbekō no, wōsēe ho pasaa. 8 Asomdwoee kwan no, wōnnim; atentenenee nni wōn akwan so. Wōadane wōn akwan nkontonkyi. Obiara a ḥnanter soō no rennya asomdwoee. 9 Enti atentenenee ne yēn ntam aware, na adenenee mmen yen. Yehwehwē hann, nanso ne nyinaa ye esum; dee ḥhyerē, nanso yēnam esum kabii mu. 10 Yēayē te se anifirafoo. Yēkeka afasuo ho hwehwē kwan te se nnipa a wōnni ani. Owigynaee no, yesuntisunti sedee onwunu adwoo; yeduru ahoođenfō mu a, yēte se awufo. 11 Yēn nyinaa pō so te se sisire; yēde awerēhoos kurum se mmorōnoma. Yehwehwē atentenenee nso yēnhunu bi; ḥgyee nanso ḥwō akyirikyiri. 12 Efiri se, yēn mfomsoo adōso wō wāni so, na yēn bōne di adansee tia yēn. Yēn mfomsoo da yēn anim daa, na yēge yēn amumuye to mu: 13 atuatec ne afatwa a etia Awurade, yēn akyi a yēdane kyere yēn Onyankopon, nhysosō ne atuatee a yefoa soō, atorōsem a efiri akoma mu a yēka. 14 Enti wōapam atentenenee kō n’akyi, na adenenee akogyina baabi; nokore ahwe ase wo mmontene so. Nokoredie ntumi mma mu. 15 Nokore nni baabiara, obiara a ḥtwe ne ho firi bōne ho no aye ḥtamfōo. Awurade hwēee na ansō n’ani se atentenenee nni hō. 16 Ohunuu se obiara nni hō. Eyēe no nwawua

se obiara nni hō a ḥberpata; enti ḥno ankasa basa dii nkwegye ho dwuma maa no, na ne tenenee wowaa no. 17 ḥhyee tenenee se nkataboo, ne nkwegye dadee kyē wō ne tiri so. ḥhyee awerēto ntadee na ḥde mmōdemmō fira se ntoma. 18 ḥbegyina dee wōaye so atua so ka. N’atamfoo benya n’abufuhye. Wōn a wōne no aye dōm benya so akatua; nsupō no nso, ḥbetua wōn ka sēdee eſe wōn. 19 Efiri atōee fam, nmipa besuro Awurade din na efiri apuee wōde anidie bēma n’animuonyam. Na ḥbeba se nsuo a ayiri tenn, Awurade ahomeguo de no beba. 20 “Ogyefoo no beba Sion, na ḥbeysi amumuyēsem nyinaa afiri Yakob asefōo mu,” sei na Awurade see. 21 “Medēe yei ye me ne wōn apam,” sēdee Awurade see nie. “Me Honhom a ḥwo mo so, ne me nsem a mede ahyē mo anom remfiri mo anom, anaa mo mma, ne mo mma asefōo anom, efiri saa ḥbere yi kōsi daa apem,” sei na Awurade see.

60 “Sōre, hyerēn, na wo hann aba, na Awurade

animuonyam apue wo so. 2 Hwe, esum akata asase so na esum kabii akata aman no so, nanso Awurade apue wo so na n’animuonyam ada adi wō wo so. 3 Amanaman beba wo hann no mu, na Ahemfo beba wo adekyē hann no mo. 4 “Ma wāni so na hwe wo ho hyia: wōn nyinaa aboa wōn ho ano reba wo nkyen; wo mmamarima fifiri akyirikyiri, na wōkura wo mmammaa wō abasa so. 5 Afei wōbehwe na w’anim ate, w’akoma bebō na anigye ahyē no ma; ahonya a ḥwō epo so, wōde bebre wo, na amanaman no ahodee nso beba wo nkyen. 6 Yoma akuakuo beye w’asase so ma, yomaforō a wofiri Midian ne Efa. Na wōn a wōfiri Seba nyinaa beba, wōsoso sika kōkō ne nnuhwam na wōpae mu ka Awurade aye. 7 Wōbehēboaboa Kedar nnwankuo nyinaa ano abrē wo, Nebaiot nnwennini besom wo; wōbegye wōn se afōrebōde wō m’afōrebukyia so, na mēhye m’asōredan kronkron no animuonyam. 8 “Hwannom ne yeinom a wōtu se omunkum, te se mmorōnoma a wōrekō wōn pirebuo mu yī? 9 Ampa ara nsupō no ani da me so; Tarsis ahyen na wōdi anim, wōde wo mmamarima fifiri akyirikyiri reba, wōsoso wōn dwete ne wōn sika kōkō, de rebēhye Awurade, wo Onyankopon animuonyam, Israel Kronkroni No, efiri se wahye wo animuonyam. 10 “Ananafoō betō w’afasuo no bio, na wōn ahemfo besom wo. ḥwōm se mede abufuo aſee wo dee, nanso menam adom so behunu wo mmōbō. 11 W’apono ano bededa hō ḥbere biara, wōrentoto mu awia anaa anadwo, sēdee ḥbeyē a nkurōfōo de

amanaman no ahonya bēbre wo, a wōn ahemfo di nkonomidie santen no anim. **12** Na ḥoman anaa ahennie a wōrensom wo no bēyera, wōbesee no pasaa. **13** “Lebanon animuonyam bēba wo nkyen, pepeaa, sēse ne kwabōhōrō bēbō mu, abesiesie me kronkronbea hō; na mēhye beaeē a menan sisi no animuonyam. **14** Wo nhyesofō mmamarima bēba abēkoto wo; wōn a wōbu wo animtia nyinaa bekoto wo nan ase na wōbefre wo Awurade Kuropōn, Israel Kronkronni, Sion. **15** “Ewom sē wōapa w'akyi atane wo, a obiara ntu kwan mfa wo mu, nanso mēye wo ahohoahoadē a ete hō daa ne awōo ntoatoasoo nyinaa anigyeedē. **16** Wobēnom amanaman nufosuo no na woanum adehyee nufōo. Afei wobēhunu sē me Awurade, me ne wo Agyenkwa, wo gyefoō, Yakob Otumfoō no. **17** Mede sikakōkō besi kōbere anan mu abre wo, na dwetē asi dadeē anan mu. Mede kōbere besi dua anan mu abre wo, na dadeē asi abōo anan mu. Mede asomdwoeē bēyē wo so amrado na tenenee aye wo sodifoo. **18** Wōrente awurukasēm wō w'asase so bio, anaa mmubuiē ne ɔsēes wō w'ahyeē so. Na mmom wobefre w'afasuo sē Nkwagyeē ne w'apono sē Ayeyie. **19** Owia renyē wo hann adekyee mu bio na ɔsrane hann renhyerēn wo so, efiri sē, Awurade bēyē wo daapem hann, na wo Onyankopōn bēyē wo animuonyam. **20** W'awia rentō bio, wo srane rennum bio, Awurade bēyē wo daapem hann, na w'awerhōo nna to bētwa. **21** Na afei wo nkurofōo nyinaa bēyē teneneefōo na wōbefa asase no adi so afebōo. Wōyē adēe a madua na afefē me nsā ano adwuma a ēbeda m'animuonyam adi. **22** Mo mu akumaa koraa bedōre aye apem, na ketewa no aye ḥoman kēsēe. Mene Awurade; na ne berē mu, mēye yei ntem so.”

61 Otumfoō Awurade Honhom wō me so, efiri sē, Awurade asra me ngo sē menka asem̄pa nkyere ahiafōo. Wasoma me sē, menkōkyekye wōn a wōn akoma abubu were, sē me mpae mu nka ahofadie nkyere nnommumfoō na wōnyi nneduafōo mfiri esum mu, **2** sē mempae mu nka Awurade adom no ho asem, ne yen Onyankopōn aweretō da. Wasoma me sē, menkyekye wōn a wōdi awerhōo nyinaa were, **3** na memma wōn a wōdi awerhōo wō Sion no dee wōhia, na menhye won ahenkye fefe nsi nsō anan mu; anigyeē ngo nsi awerhōodie anan mu, ayeyie atadeē nsi abasamutuo honhom anan mu. Wōbefre won tenenee adum dee Awurade adua de ada n'animuonyam adi. **4** Wōbesi tete mmubuiē no bio,

na wōasiesie mmeammea a aseē dadaada no; wōbēyē nkuronpōn a aseēs no foforō deē aseē awōo ntoatoasoo bebree no. **5** Ananafoo behwe mo nnwankuo; ahōhōo bēyē adwuma wō mo mfuo ne bobeturo mu. **6** Na wōbefre mo Awurade asəfōo, wōbēto mo din se yen Onyankopōn asomfōo. Amanaman no ahonya no na mobedi na wōn ahodeē na mode bēhoahoa mo ho. **7** Wōn animguasee anan mu me nkurofōo bēnya animuonyam mmōho, na ahohora anan mu wōbesēpē wōn ho wō wōn adedie mu; ne saa enti wōn asase no so kyēfa bēyē mmōho, na anigyeē a enni awieēs bēyē wōn dea. **8** “Na me Awurade, mepe atētenenee. Mekyiri korōno ne nnebōne. Me nokore mu, mēbō wōn aba so na me ne wōn aye apam a ēbetena ho daa. **9** Wōn asefōo begye din wō amanaman no mu ne wōn mma wō nkurofōo no mu. Wōn a wōhunu wōn nyinaa begye ato mu sē wōyē nnipa a Awurade ahiyira wōn.” **10** Awurade mu na me ho sēpē me mmorosoo, me Onyankopōn mu na me ɔkra di ahurisie. Efiri sē, ɔde nkwegyeē ntoma afira me na ɔde tenenee atadeē yuu awura me, sēdēe ayeforōkunu siesie me tiri so sē ɔsōfōo, ne sēdēe ayeforō de nnwinnee hyehye ne ho. **11** Na sēdēe asase ma afifideē pue na turo nso ma aba nyini no, saa ara na Otumfoō Awurade bēma tenenee ne ayeyie apue wō amanaman anim.

62 Sion enti, merenyē komm, Yerusalem enti, merenyē dinn, kōsi sē ne tenenee behyerēn sē adekyee, na ne nkwegyeē adere sē ogyatēn. **2** Amanaman no behunu wo tenenee, na ahemfo nyinaa ahunu wo animuonyam; wōbefre wo din foforō a Awurade de beto wo. **3** Wōbēyē animuonyam ahenkye wō Awurade nsam, ne adehyee abōtiten wō wo Onyankopōn nsam. **4** Wōremfrē wo atugya bio, anaa w'asase sē amanfo. Na mmom wōbefre wo Hefsiba anaa anisō Kuropōn ne w'asase sē Beula anaa ɔwarefōo efiri sē Awurade ani begye wo ho, na ɔbeware w'asase. **5** Sēdēe aberantēe ware ababaawa no, saa ara na wo mmamarima bēware wo; sēdēe ayeforōkunu ani gye n'ayeforō ho no, saa ara na wo Onyankopōn ani begye wo ho. **6** Mede awēmfoō agyinagyina w'afasuo so Ao, Yerusalem; wōremmuā wōn ano awia anaa anadwo. Mo a musu frē Awurade no, monnhome koraa, **7** na mommmā ɔnnye n'ahome kōsi sē ɔbēma Yerusalem atim na wayē no dee asase nyinaa bekamfo. **8** Awurade de ne basa nifa aka ntam, ne basa a eyē den no sē, “Meremfā mo ayuo mma mo atamfōo sē won aduane bio, na ananafoō rennum nsā foforō a moabre ho

no bio; 9 wən a wətwa no na wəbədi na wəakamfo Awurade, na wən a wəboaboa bobe ano no bənom wo me kronkronbea adiho.” 10 Momfa mu, momfa kuropon apono no mu! Monsiesie kwan no mma nkurofō no. Mompae, mompae kwantempōn no! Moniyi so abo no. Monsi frankaa mma amanaman no. 11 Awurade abo no dawuro akosi nsase ano se, “Monka nkyere Əbabaa Sion se, ‘Hwə, wo Agyenkwa reba! Hwə n’akatua ka ne ho, na n’anamuhyedee nso ka ne ho.’” 12 Wəbefre wən Nnipa Kronkron, wən a Awurade Agye Wən; na wəbefre wo Dee Wərehwehwe N’akyiri Əkwan, Kuropon a Erenye Afo Bio.

63 Hwan ni yei a əfiri Edom reba, dee əfiri Bosra a nkekæs kækəs wə n’atadee mu yi? Hwan ne yei a wəahyehye no gəsəo yi, a əde n’ahooden kesee retutu taataa yi? “Eyə me a mekasa wə tenenee mu dee ətumi gye nkwa.” 2 Adən enti na mo ntadee bere koo, te se obi a əretiatia nsakyiamena so dee yi? 3 “Me niko ara atiatia nsakyiamena so, na amanaman no mu obiara anka me ho. Metiatiaa wən so wə m’abufuo mu na memiaa wən so wə m’abufuhyees mu; wən mogya bə petee me ntadee mu, maa nkekæs yee m’aduradee nyinaa mu. 4 Na awereto da wə m’akoma mu na me gyee afe no aba. 5 Mehwəee, nanso na əboafō biara nni hə, eyee me ahodwirie se obiara ammoa me; enti m’ankasa abasa yee nkwegyee dwuma maa me, na m’abufuo wowaa me. 6 Metiatiaa amanaman no so wə m’abufuo mu; memaa wəboboroe wə m’abufuhyees mu na mehwiee wən mogya guu fam.” 7 Meka Awurade ayame ho asem, ne nneyee a enti əse ayetie, wo dee Awurade aye ama yen nyinaa ho aane, wə nnemaa pa bebree a waye ama Israel fiefoo, wə n’ayamhyehye ne ne mməborəhunu a ədəoso no enti. 8 Əkka se, “Ampa ara woye me nkurofō, mmammarima a wərenni me hwammə”; eni enti əbeyee wən Agyenkwa. 9 Wən amanəhunu nyinaa mu, əno nso hunuu amane, na əbəfō a əka no ho no nso gyee wən. Ne də ne ne mməborəhunu mu, əgyee wən; əpagyaa wən na əsoaa wən mfec a atwam no nyinaa mu. 10 Nanso, wətee atua de hoo ne Honhom Kronkron were. Enti əbeyee wən ətamfō na əno ankasa ko tiaa wən. 11 Afei ne nkurofō kaee tete nna no, Mose ne ne nkurofō nna no. Wobisaa se, əhe na dee əde wən faa əpō mu no wə? Dee əmaa Mose yee ne nnwan no hwefoo no. Əhe na dee əmaa ne Honhom Kronkron no tenaa wən mu no wə? 12 Dee əsomaan n’animuonyam basa a əwo tumi se əmmegyina Mose nsa nifa so, dee əpaeen nsuo no

mu wə wən anim, de gyee edin maa ne ho afebəo, 13 dee ədii wən anim faa ebunu mu sədee əpənkə fa asase tamaa so a wəasunti. 14 Sədee anantwie nante kə esere so kəhome no, saa ara na Awurade Honhom ma wəhomee. Sədee wokyeree wo nkurofō kwan de gyee animuonyam abodin maa wo ho nie. 15 Brə w’ani ase hwe fam firi w’ahennwa a əkoron na eyə kronkron na əho wə nyam no so. Mo mmədemmo ne mo ahooən wə he? Woayi w’ayamhyehye ne w’ahumməborə afiri yen so. 16 Nanso wo ara wo ne yen Agya əwom se Abraham nnim yen na Israel nso nnye yen nto mu dee; nanso wo, Ao Awurade, wo ne yen Agya, efiri tete wo din ne Yen Gyefō. 17 Adən, Ao Awurade, na woma yen kwati w’akwan na wopirim yen akoma enti əmma yen nni wo ni? Sane bra əsiane w’asomfoo, mmusuakuo a woye w’agypadee no enti. 18 Ebere tiawa bi mu wo nkurofō faa wo kronkronbea nanso seesei yen atamfō atiatia so. 19 Enti yeyə wo dea firi tete nanso wən dee wonnii wən so əhene na wəmməo wo din mfre wən da.

64 Ao, se anka wobesunsuane əsorosoro mu, əsiane aba fam a, eni na anka mmepo no ho bəpopo wə w’anim! 2 Sədee ogya ma mmabaa dəre na ema nsuo huru no, əsiane bra fam na ma w’atamfō nhunu wo din na ma amanaman no ho mpopo wə w’anim! 3 Na əbere a woye nnemaa a eyə nwanwa a yeanhwə anim no, wosiane baa fam na mmepo no ho popoo wə w’anim. 4 Efiri teteete obiara nteee, əntwaa obiara aso mu, ani biara nhunu Onyankopon bi se wo, dee ədi dwuma ma wən a wətwen no. 5 Woboa wən a wəde anigyees yee dee ətene, wən a wəkae w’akwan. Nanso yekə so yee bəne tiaa wo no, wo bo fuie. Na afei əbeyee den na woagye yen nkwa? 6 Yen nyinaa aye se obi a ne ho nteee, na yen tenenee nneyee nyinaa te se ntomago fi; yen nyinaa akusa te se ahahan, na yen bəne pra yen kə te se mframia. 7 Obiara mmə wo din, na obiara mpere se əbeso wo mu; efiri se wode w’anim ahinta yen na yen bəne enti woama yəasəe. 8 Nanso, Ao Awurade, wo ne yen Agya. Yeyə dətee, na wo ne ənwomfō no; yen nyinaa yee wo nsa ano adwuma. 9 Mma wo bo mfu ntra so, Ao Awurade; nkae yen bəne da biara da. Ao, brə w’ani ase hwe yen, yəsre wo, efiri se yen nyinaa yee wo nkurofō. 10 Wo nkuropon kronkron no adane anweatam; Sion mpo aye anweatam, Yerusalem ada mpan. 11 Yen asoredan kronkron a əwo animuonyam, faako a yen nananom yii wo aye no, wəde ogya ahye, na dee əsom bo ma

yen no, abubu. 12 Yei nyinaa akyi, Ao Awurade wo de wo ho bekame yen anaa? Wobekə so aye komm atwe yen aso aboro so anaa?

65 “Medaa me ho adi kyereɛ wɔn a woammisa m'ase; wɔn a wɔnhwehwɛ me no hunuu me. ɔman a wɔnnsu mfrɛ me no Meka kyereɛ wɔn se, ‘Me nie, Me nie.’ 2 Eda mu nyinaa, matre me nsa mu ama nnipa a wɔyɛ asooðen ne nyiyiano, a wɔnenam akwammonne so, na wɔði wɔn ankasa nsusue akyi. 3 Nnipa a daa no wɔyi me ahi wɔ m'anim pɛe. Wɔbɔ afodee wɔ nturo mu na wɔhye nnuhwam wɔ ntayaa afɔrebukyia so; 4 Wɔtenana adamena so na anadwo wosiri pɛ nkokoam; wɔwɛ prakonam na wɔn nkwanse nso, wɔayɛ nkwan a wɔde εnam a εho nteε aye; 5 wɔka se, ‘Momfiri ha; mo mmɛn me, εfiri se me ho te dodo ma mo!’ Saa nnipa yi yɛ wisie wɔ me hwene mu, ogya a εkɔ so hyee da mu nyinaa. 6 “Hwɛ, wɔatwɛrɛ ato hɔ wɔ m'anim se, merennye komm, metua so ka pɛreɛpɛ; metua so ka agu wɔn asre so, 7 mo ne mo agyanom bɔne nti,” sei na Awurade see. “Esiane se wɔhye afɔrebøðeɛ wɔ mmeɛpɔ so na wɔtwirii me wɔ nkokoɔ so enti mesusu bɔne a wɔyɛe kane no so akatua pɛreɛpɛ agu wɔn asre so.” 8 Yei ne dee Awurade see: “Sedee wɔnya nsuo firi bobe dontwo mu na nnipa ka se, ‘Monnse no, εfiri se adepa bi da so wɔmu’ no saa ara na m'asomfoo no enti meye. Merensee wɔn nyinaa. 9 Mede Yakob asefɔɔ bɛba, na me mmeɛpɔ no sodifoo afiri Yuda aba; me nkurfoo a mapa wɔn no bedi wɔn adee, na εho na m'asomfoo betena. 10 Saron bɛye nnwankuo adidibea, na Akɔr bɔnlhwa no aye anantwikuo homebea, ama me nkurfoo a wohwehwɛ me. 11 “Na mo a mogya Awurade na mo were firi ne bepɔ kronkron no, mo a moto ɛpono ma Ahonya bosom no na mohye afransa wɔ nkuruwa mu ma Nkrabea bosom no, 12 mede mo beto akofena ano, na mo nyinaa akoto ama wɔakum mo; εfiri se mefreeɛ nanso moanny so, mekasaeɛ nanso moantie. Moyɛe dee εye m'ani so bɔne na moyɛe dee mempe.” 13 Enti yei ne dee Otumfoo Awurade see: “M'asomfoo bedidi, nanso εkɔm bede wɔn, m'asomfoo bɛnom, nanso osukɔm bede wɔn; m'asomfoo ani begye, nanso wɔn anim begu ase. 14 M'asomfoo beto nnwom afiri akoma mu anigyeɛ mu na wɔbɛteam asu afiri wɔn akoma ahoyeru mu na wɔbɛtwa adwo afiri honhom a aye mmrɛ mu. 15 Mo din bɛye mmusuo ama wɔn a mapa wɔn; Otumfoo Awurade bekum mo na n'asomfoo dee, ɔbɛma wɔn edin foforɔ. 16 Obiara a ɔsre nhŷira

wɔ asase no so beye wɔ nokore Onyankopɔn mu; obiara a oka ntam wɔ asase no so bɛka no wɔ nokore Onyankopɔn mu. Na ɔshaw a awtam no, won were befiri na me nso, me were befiri. 17 “Hwɛ! Mɛbɔ ɔsorosoro foforɔ ne asase foforɔ. Wɔrenkae nneɛma a awtam no bio, na εremma adwene mu nso. 18 Nanso momma mo ani nnye na monni ahurisie afebɔ wɔ dees merebɛbɔ ho, εfiri se mɛbɔ Yerusalem ama aye anika na emu nnipa aye anigyeɛ farebae. 19 Mɛsepe me ho wɔ Yerusalem mu, na madi ahurisie wɔ me nkurfoo ho. Na wɔrente agyaadwo ne osu nnyegyeeɛ wɔ mu bio. 20 “Erensi bio wɔ mu. Abɔfра a ne nkwa nna ye kakraa bi, anaa akokoraa a ɔnni ne mfee nwieɛɛ, dees ɔdi mfee ɔha na ɔwu no wɔbefa no se ɔbabunu bi kɛkɛ; na dees wannya mfee ɔha no wɔbefa no se wɔadome no. 21 Wɔbesisi afie na waatena mu, wɔbɛye bobɛ nturo na wɔadi mu aba. 22 Wɔrensisi afie mma afoforɔ mmetena mu bio, na wɔrennuu mma afoforɔ mmedi. Na nna a nnua di no, saa ara na me nkurfoo nna bɛye; me nkurfoo a mapa wɔn no bedi wɔn nsa ano adwuma so aba akyere. 23 Wɔremmre nnwu na wɔrenwo mma a wɔn hyebere nnye; εfiri se wɔbɛye nnipa a Awurade ahyira wɔn, wɔne wɔn asefɔɔ. 24 Mɛbuu won ansa na wɔafre me. Ebere a wɔgu so rekasa no, metie. 25 Pataku ne odwammaa bedidi abɔ mu; gyata bɛwe esere se ɔnantwie, nanso mfuturo bɛye ɔwɔ aduane. Wɔrempira obi anaa wɔrensee obi wɔ me bepɔ kronkron so nyinaa,” sedee Awurade see nie.

66 Yei ne dee Awurade see: “ɔsoro yɛ m'ahennwa, na asase yɛ me nan ntiaso. Edan bɛn na wobesi ama me? Wobetumi asi ahomegyebea ama me? 2 ɔnyɛ me nsa na εyɛsε yeinom nyinaa, εna enti εbaa mu anaa?” Awurade na ɔsee. “Obi a m'ani so no nie: dees ɔwɔ ahobrɛaseɛ ne ahonu honhom, na ne ho popo wɔ m'asɛm ho. 3 Nanso, obi a ɔde nantwinini bɔ afodee no saa onipa no afodee te se onipa a wɔakum no de no abɔ afodee, na dees ɔde odwammaa ba no, saa onipa no afodee te se ɔkraman a wɔakum no de no abɔ afodee; dees ɔbɔ aduane afodee no saa onipa no afodee te se prako mogya a wɔðe bɔ afodee, dees ɔhye nnuhwam a ɔwɔ din no saa onipa no afodee no te se dee wɔðe som ɔbosom. Wɔafa wɔn ankasa akwan na wɔn ɔkra ani gye wɔn akyiwadee ho; 4 enti me nso mɛpɛ anieyaadee aye won na mede dee wɔsuro bɛba wɔn so. εfiri se mefreeɛ no, obiara annye so, mekasaeɛ no, obiara antie. Wɔyɛe bɔne wɔ m'ani so na wɔyɛe dee mempe.” 5 Montie Awurade asem, mo a

mote n'asem a mo ho popo: "Mo nuanom mmarimma a me din enti wotane mo na wootwa mo agya no, woka se, 'Monhye Awurade animuonyam, na yeahunu mo anigyeel!' Nanso won anim begu ase. 6 Montie hooye a efiri kuropon no mu, montie gyegyeegye a efiri asoredan no mu! Egye Awurade nnyegyees a ode retua n'atamfoa ka sedee efata won. 7 "Ansa na obaa bckyem no, owo; ansa na obete awooyaa no, owo obabarima. 8 Hwan na wate biribi sei ho asem pen? Hwan na wahunu biribi sei pen? Wobetumi de da koro akyekyere omansin anaa wobetumi akyekyere omans eber sin bi mu? Nanso awoo ka Sion ara pe a owo ne mma. 9 Mede obi beduru awokoo ano a memma no nwo anaa?" Sedee Awurade see nie. "Mesi awotwaa ano eber a awoo aduru so anaa?" Wo Onyankopon na osee. 10 Mo ne Yerusalem ani nnye na monni ahurisie mma no, mo a modø no nyinaa; mo ne no nsere mo ho yie, mo a modi ne ho awerhoo nyinaa. 11 Mobenum n'awerekyekyere nufoa no amee; mobenum aboro so na mo ani begye dees abu so atra so no ho. 12 Na yei ne dee Awurade see: "Mede asomdwoee bema no se asubonten, ne amanaman no ahonya nso se asutene a ayiri. Mobenum na waturu mo wo ne basa so na obegye mo agoro wo n'anankoroma so. 13 Sedee obaa kyekye ne ba were no saa ara na mckyekye mo were; na mobanya awerkyekyere wo Yerusalem." 14 Se mohunu yei a, mo akoma ani begye na mobeyes fromm se esere; wobehunu Awurade nsa wo ne nkosa, nanso wobehunu n'abufuhye wo n'atamfoa so. 15 Hwe, Awurade de ogya reba, na ne nteaseenam te se ntwahoframa; ode n'abufuo beba wo aniberees so, na ode gyaderees aye n'animka. 16 Ogya ne n'akofena na Awurade de bebu nnipa nyinaa aten, na won a wobetot wo Awurade nsa ano beye bebree. 17 "Won a wote won ho na wodwira won ho de ko nturo mu kosom abosom no, na wowe prakonam ne akusie ne nneema a eya akyiwadee no, won nyinaa behunu won awiees," sedee Awurade see nie. 18 "Esiane won nneyes ne won nsusuis enti, me, mereba abeboaboa amanaman ne kasa ahodoo ano, na wobebe abehunu m'animuonyam. 19 "Na meye nsenkyerennnes bi wo won mu, na mede nkaeeso no mu bi bekko amanaman no mu: Tarsis, Libiafoo ne Lidafoo (won a woagye edin wo agyantoo mu), Tubal ne Helafoo, ne nsupø a ewo akyirikyiri a wontee me din a ahyeta na wonhunu m'animuonyam. Wobepae mu aka m'animuonyam wo amanaman mu. 20 Na wode mo nuamarimanom

nyinaa befiri amanaman nyinaa so beba me bepo kronkron a ewo Yerusalem no so se aforebodes ama Awurade. Wotete apenkø so ne nteaseenam mu ne asako mu ne mfunumpenkø ne nyoma so beba," sei na Awurade see. "Wode won beba sedee Israelfoo de won aduane afodes kò Awurade asoredan mu, wo afahye nkuruwa a elo tee mu. 21 Na meyi won mu bi aye asefoo ne Lewifoo," Awurade, na osee! 22 "Sedee osorosoro foforø ne asase foforø betena ho no, saa ara na mo din ne mo asefo betena ho," sedee Awurade see nie. 23 "Efiri Osrane Foforø baako kópem foforø, efiri Homeda baako kosi foforø no, adasamma nyinaa beba abekoto me," sedee Awurade see nie. 24 "Na wobefiri adi akohunu won a wotee atua tiaa me no afunu; won asonso renwu, na won ogya nso rennum, na won ho beye adasamma nyinaa nwunu."

Yeremia

1 Nsem a efiri Yeremia nkyen nie. Yeremia ye Hilkia babarima a na oye Anatot asafoo no mu baako wo Benyamin asase so. **2** Awurade asem baa ne nkyen wo Yosia a oye Yuda ohene Amon babarima adedie afe a eto so dumienisa mu. **3** Etooa so wo Yuda ohene Yosia babarima Yehoiakim ebere so kosii Yuda ohene Yosia babarima Sedekia ebere so a nnipa a wote Yerusalem koo nkoasom mu wo adedie afe a eto so dubaako no bosome a eto so enum. **4** Awurade asem baa me nkyen se, **5** “Ansa na merebwo wo wo awotwaa mu no, na menim wo; ansa na worebewo wo no, meiyii wo sii nkyen; meyee wo se odiyifoo maa aman no.” **6** Mekaa se, “Aa, Otumfoo Awurade mennim kasa; meyee abofra.” **7** Awurade ka kyerees me se, “Nka se ‘meyee abofra.’ Esse se woko obiara a mesoma wo ne nkyen na woka asem biara a mehye wo se ka no. **8** Nsuro wɔn, efiri se meka wo ho, na magye wo,” dee Awurade see nie. **9** Na Awurade tenee ne nsa de kaa m’ano na oka kyerees me se, “Seesei mede me nsem ahye w’ anomu. **10** Hwε, enne mede wo asi aman ne ahennie so se, tutu na dwiri gu, see na tu gu, kyekyere na dua.” **11** Na Awurade asem baa me nkyen se, “Edeen na wohunu yi, Yeremia?” Na mebuua se, “Mehunu sorono dubaa.” **12** Na Awurade ka kyerees me se, “Wahunu no yie, na merehwε anim se m’asem beba mu.” **13** Awurade asem baa me nkyen bio se, “Edeen na wohunu yi?” Mebuua se, “Mehunu esen a erehuru se ano rekeyea akyere yen firi atifi fam.” **14** Awurade ka kyerees me se, “Wobefiri atifi fam de amanehunu aba wɔn a wote asase no so nyinaa so. **15** Merebefre atifi ahennie mu nnipa nyinaa,” dee Awurade see nie. “Wɔn ahemfo de wɔn ahennwa beba abesi Yerusalem kuropon apono ano; wobeto ahye n’afasuo a atwa ahyia ne Yuda nkuro nyinaa so. **16** Mεbu me nkurofоo aten wo wɔn amumuyε se wɔagya me, se wɔhye nnuhwam ma anyame foforo na wɔkoto sore dee wɔde wɔn nsa aye. **17** “Siesie wo ho! Sore na ka dee meka akyere wo biara kyere wɔn. Mma wɔmmimmo wo hu, anye saa a mema woabɔ hu wo wɔn anim. **18** Enne, maye wo kuropon a ewo banbo, dadee dum ne kobere ɔfasuo se wobesore atia asase no nyinaa, Yuda ahemfo, n’adwumayefo, asofoa ne nnipa a wɔwɔ asase no so. **19** Wobeko atia wo nanso wɔrentumi nni wo so nkonom, efiri se meka wo ho, na megye wo,” sedee Awurade see nie.

2 Awurade asem baa me so: **2** “Kɔpae mu ka ma Yerusalem nte: “Mekae sèdees wode wo ho maa me wo mmabunu bere mu, sèdees wo dɔɔ me w'ayefor bere mu na wodii m'akyi wɔ esere so, asase a wɔnnuaa so hwhee. **3** Na Israel ye kronkron ma Awurade, ne twabere mu abukan; wɔn a wɔdii n'ani no, wɔbuu wɔn fɔ, na amanehunu baa wɔn so,” sèdees Awurade, see nie. **4** Montie Awurade asem, Ao Yakob fiefoo, mo Israel mmusuakuo nyinaa. **5** Yei ne dees Awurade see: “Mfomsɔɔ bɛn na mo agyanom hunuu wɔ me ho a εma wotwee won ho kɔɔ akyirikyiri sei? Wɔdii ahoni a wɔn ho nni mfasoo akyi, ma wɔn ankasa beyee ahuhufoo. **6** Wɔammisa se, ‘Ehe na Awurade wɔ? Dee ɔyii yen firii Misraim na ɔde yen faa εsere wesee so, anweatam ne amenamena asase a awo na ayε ouwobon no. Na εye asase a obiara mfa so na obiara nte so no.’ **7** Mede mo beduaa asase beree so se monni so mnuuba ne eso nnepa. Nanso mobeguu m'asase ho fi na moyee m'agypadεe akyiwadee. **8** Asøfoo no ammisase se, ‘Ehe na Awurade wɔ?’ Wɔn a wɔde mmara ye adwuma no anhwehwε me; ntuanofoo sore tiaa me. Adiyifoo no de Baal hyee nkɔm, na wɔdii ahoni huhuo akyi. **9** “Eno enti, merebɔ mo kwaadu bio,” dees Awurade see nie. “Na mebɔ mo mma mma kwaadu. **10** Montwa nkɔ Kitim mpoano nkɔ hwε, monsoma nkɔ Kedar nkɔhwehwε mu yie; monhwε se biribi a eτe sei asi wɔ ho: **11** ɔman bi asesa wɔn anyame pen anaa? Nso wɔnnyε anyame mpo. Nanso me nkurøfo de wɔn animuonyam asesa ahoni huhuo. **12** Ao ɔsorosoro, momma mo ho nnwiri mo yei ho, na mo ho nwoso akomatuu mu,” dees Awurade see nie. **13** “Me nkurøfo ayε bɔne ahodoo mmieni: Wɔapa m'akyi, me a meye nkwa asutire no, na wɔatutu wɔn ankasa nsukora amena, amena a εho apaapae a εntumi nkora nsuo. **14** Israel ye akoa anaa ɔsɔmfɔɔ firi awoɔ mu anaa? Aden enti na wayε afodee yi? **15** Agyata abobɔ mu; wɔapa no so. Wɔasee n'asase; wɔahyehye ne nkuro ayε no amanfo. **16** Afei, Memfis ne Tapanhes mmarima ayi wo tiri so nwi. **17** Enye wo na woama yei aba wo so se wopaa Awurade wo Onyankopon akyi, wɔ εbere a ɔrekyere wo εkwan? **18** Afei aden enti na moko Misraim kɔnom Sihor mu nsuo? Na aden enti na moko Asiria kɔnom Asubɔnten no mu nsuo? **19** Wo amumuye betwe w'aso; w'akyirisane bɛka w'anim. Enti dwene ho na hunu se, se wopa Awurade wo Onyankopon akyi na woannya ne ho suro a, εye bɔne ne ɔyea ma wo.” Awurade, Asafo Awurade na ɔsees. **20** “Mmere

bi atwam, wobubuu wo kɔnnua mu, na wotetee wo nkɔnsɔnkɔnson mu; na wokaa se, ‘Merensom wo! Nokorem, wo kokoo biara so ne dua biara a adendan ase na wotena bɔo adwaman. 21 Meduaa wo se bobe amapa a efiri bobe ase a εγε pa ara mu. Na εγε den na wodanee w’akyi kyereε me beyε bobε a anyini aseεε wɔ wura mu yi? 22 Se wode soda ne samina bebree dware mpo a, w’afodie nkekaawa da so wo ho ara,” sedεe Otumfoo Awurade see nie. 23 “Εβεγε den na woaka se, ‘Meho nguu fi; mennii Baalnom akyi?’ Hwe sedεe woyεε wo ho wo bɔnhwa no mu; dwene deε woayε no ho. Woyε yoma beree hɔoharefօo a wotu mmirika kɔ ha ba ha, 24 wiram afunumu a anweatam so tena akokwa no, ɔhuahua εberε a ɔpe se onini hyia no. Se n’akɔnnɔ no ano ye den a hwan na ɔbesianka no? Anini biara a wotaa no no nha wɔn ho bebree; eduru εberε a wɔhyia no a, wɔbenya no. 25 Ntu mmirika kɔsi se wobεyi wo mpaboa na wo mene mu bεwe. Nanso wokaa se, ‘Εho nni mfaso! Mεre ananafo o anyame, na εse se medi wɔn akyi.’ 26 “Sedεe wɔkyere ɔkorɔmfo o a wɔgu n’anim ase no, saa na wɔagu Israel efie anim ase, wɔn ankasa, wɔn ahemfo ne wɔn adwumayefօo, wɔn asəfօo ne wɔn adiyifօo. 27 Wɔka kyere dua se, ‘Woyε m’agya,’ ne εboø se, ‘Wo na wowoo me.’ Wɔadane wɔn akyi akyere me na εnyε wɔn anim; nanso se amanehunu bi ba wɔn so a, wɔka se, ‘Bra bεgye yen!’ 28 Anyame a moyε maa mo ho no wɔ he? Momma wɔmmra se wobetu agye mo εberε a mowɔ amanehunu mu! Efiri se mowɔ anyame bebree te se deε mowɔ nkuro bebree no, Ao Yuda. 29 “Aden enti na mobɔ me soboɔ? Mo nyinaa aye dɔm atia me,” Awurade na ɔseε. 30 “Metwee mo nkurofօo aso kwa; wɔamfa me nteneso. W’akofena akunkum w’adiyifoo te se gyata a n’ani abereε. 31 “Mo nnemmafօo, monnwene Awurade aseñ ho: “Mayε se anweatam ama Israel anaa? Anaase asase a eso aduru sum kabii anaa? Aden enti na me nkurofօo ka se, ‘Yewɔ ho ɛkwan se yekyinkyin; yεremma wo nkyen bio.’ 32 ɔbaabunu were firi ne mpompranneε, ayeforoyere were befiri n’ahyehyedee anaa? Nanso me nkurofօo were afiri me, nna a wɔntumi nkan. 33 Hwe nyansa a mowɔ de pe mo adəfօo! Mmaa a wɔnse hwee koraa tumi sua mo akwan. 34 Mo aduradee mu, nnipa hunu ahiafօo a wɔdi bem mogya, nanso moankyerε wɔn se wɔrebubu akɔ mo dan mu. Yeinom nyinaa akyi 35 woka se, ‘Medi bem; ne bo mfuii me.’ Nanso mebu wo aten efiri se wo ka se, ‘Menyεε bɔne biara.’ 36 Aden

enti na wokyinkyini se, sesa w’akwan? Misraim bedi wo hwammo sedee Asiria yεee no. 37 Afei wobefiri saa beaεε hɔ a wo nsa gu wo tiri so. Efiri se Awurade apo wɔn a wode wo ho too wɔn so no; wɔremmoa wo.

3 “Se ɔbarima gyaa ne yere na ɔbaa no kɔware ɔbarima foforo a, εse se ɔbarima no sane kɔ ɔbaa no nkyen anaa? Eremma asase no ho ngu fi koraa anaa? Nanso, wo ne adofoo bebree abɔ adwaman, na seesei deε wobesane aba me nkyen anaa?” Awurade na ɔseε. 2 “Ma w’ani so hwε nkokoɔ no so. Baabi wo ho a wɔntoo wo monnaa da anaa? Wotenaakwankye twεnee adəfօo, wotena se mmoahwεfօo a wɔdi atutena wo anweatam so. Woagu asase no ho fi wode w’adwamammo ne w’amumuye na aye. 3 Enti wɔatwe obosuo asan, na osutɔberε nsuo antɔ. Nanso w’anim aye se odwamanfօo a ɔmfere hwee; w’ani nwu hwee. 4 Nanso, woka kyere me se: ‘M’agya, m’adamfo firi me mmabunubere mu, 5 wobo befu biribiara anaa? W’abofuhyeε no bεko so daa anaa?’ Sei na wokasa, nanso woyε bɔne nyinaa sedee wotumi.” 6 ɔhene Yosia adedie bere so no, Awurade ka kyereε me se, “Woahunu dee Israel a ɔnni nokore no aye? Wako nkokoɔ nyinaa so ne dua adendan nyinaa ase akosee awadeε wɔ ho. 7 Mesusuu se, anka wayε yeinom nyinaa akyi no, ɔbesane aba me nkyen, nanso wamma, na ne nuabaa Yuda a ɔno nso nka nokore no hunuiε. 8 Memaa Israel a ɔnni nokore no awareguyaε nwoma na mepamoo no εsiane n’awaresee abrabo. Nanso mehuniu se ne nuabaa Yuda a ɔnni nokore no ansuro; ɔno nso kɔbəɔ awareseeε bra. 9 Esiane se Israel adwamammo anyε no aseñ hia enti, ɔde efi kaa asase no na ɔne aboɔ ne nnua bɔɔ adwaman. 10 Yeinom nyinaa akyi no, ne nuabaa Yuda a ɔnni nokore no ansane n’akyi nokorem amma me nkyen. ɔde n’anim na εkyereεε,” sedεe Awurade see nie. 11 Awurade ka kyereε me se, “Israel a ɔnni nokore no tene sene Yuda nkontompo ni. 12 Kɔ, fa w’ani kyere atifi fam kɔka saa nseñ yi kyere wɔn: “Sane w’akyi, Israel a ɔnni nokore,’ Sei na Awurade see, ‘Meremmuna nkyere wo bio, efiri se moyε mmoborɔshunufoo,’ sei na Awurade see, ‘Me bo renfu afeboɔ. 13 Gye wo afodie to mu, woayε dɔm atia Awurade, wo Onyankopɔn, woakyekyε w’adøeε mu ama ananafo o anyame wo dua biara a adendan ase, na woanyε ɔsetie amma me,” sedεe Awurade see nie. 14 “Monsane mo akyi, mo akyirisano,” sedεe Awurade see nie, “efiri se moyε mo kunu. Meyi wo; ɔbaako befiri kuro mu na mmienu

afiri abusuakuo mu, na mede mo aba Sion. **15** Afei mëma mo nnwanhwefoo a wôda m'akoma so, wòn a wôde nimdee ne nteasees békerye mo ekwan. **16** Saa nna no mu, se mo dôoso bebree wô asase no so a,” Awurade na òsee, “nnipa renka bio se, ‘Awurade yen ani agyina apam adaka no.’ Eremma wòn adwene mu anaa wörenka saa bio; na wörenye apam adaka fofo rô nso. **17** Saa ebere no, wòbefre Yerusalem Awurade Ahennwa, na amanaman nyinnaa behyia wô Yerusalem abekamfo Awurade din. Na worenni wòn akoma bone a ema wòn ye asoden no akyi bio. **18** Saa nna no mu, Yudafie bëka Israel efie ho, na wòabo mu afiri atifi fam asase bi so aba asase a mede maa mo agyanom se agyapadee no so. **19** “M’ankasa mekaa se, ‘Anka ebeyé me anigye se meye mo se mma na mama mo asase a eyé, agyapadee a edi mu ma òman biara.’ Mesusui se mobefre me ‘Agya’ na monnane mo ho mfiri m’akyi. **20** Nanso, sèdee òbaa a ònni ne kunu nokore no, saa ara na moanni me nokore, Ao Israel efie,” sèdee Awurade see nie. **21** Wòte esu bi wô nkoko o no so, eyé Israelfoo agyaadwotwa ne nkotosre, efiri se wòakteyakeyea wòn akwan na wòn were afiri Awurade, wòn Onyankopon. **22** “Monsane mmra, oyera mma; mesa mo akyirisane yadee no.” “Aane, yëbëba wo nkyen, efiri se wo ne Awurade, yen Onyankopon. **23** Nokorem, ahoni hooye wô nkoko o ne mmepo so no ye nnaadaa; nokorem, Awurade yen Onyankopon mu na Israel nkwegye wô. **24** Efiri yen mmofraase, anyame huhuo adi yen agyanom nsa ano adwuma so aba, wòn nnwankuo ne anantwie, wòn mmamarima ne wòn mmammaa. **25** Momma yemfa yen aniuwo nneda fam na yen ahohora nkata yen so. Yéaye bone atia Awurade yen Onyankopon, yen ne yen agyanom; efiri yen mmofraase besi enne yéanye osetie amma Awurade, yen Onyankopon.”

4 “Se wobesane w’akyi a Ao, Israel, sane bra me nkyen,” sei na Awurade see. “Se woyi w’ahoni a eyé akyiwadee firi m’ani so na se woammame bio, **2** na se, nokore, peye ne tenenee mu woka ntam se, ‘Se Awurade te ase yi,’ a afei mobeyé nhyira ama aman no na ne mu na wòbenya animuonyam.” **3** Yei ne asem a Awurade ka kyere Yuda mmarima ne Yerusalem: “Monsiesie mo asase a womfuntum da na monnnua wo nkasee mu. **4** Montwitwa mo ho twetia mma Awurade montwitwa mo akoma twetia, mo Yuda mmarima ne Yerusalemfoo, anye saa a m’abufuhyees besore na adere se ogya. Mo bone a moayé enti,

ebehye a obiara rennum.” **5** “Bô nkaees wô Yuda na pae mu ka wô Yerusalem se, ‘Hyen totorobento no wô asase no nyinnaa so!’ Team denden se: ‘Mommoaboa mo ho ano! Momma yen nnwane nkô kuropon a wòabo ho ban no so!’ **6** Momma frankaa so na monko Sion monnwane nkôbo mo ho adwaa! Efiri se mede amanehunu firi atifi fam reba, òsee a eyé hu.” **7** Gyata bi afiri ne tu mu; òbòaman bi asi mu. Wafiri ne tenabea se òrebësee w’asase. Wo nkuro bëbubu na ada mpan. **8** Enti fira ayitoma, di awerehoo na twa adwo, efiri se Awurade abufuhyees no nnane mfiri se yen so. **9** “Saa éda no,” Awurade na òsee, “òhene no ne adwumayefoo no bebo hu, asofoo no bo betu, na adiyifoo no ho bedwiri wòn.” **10** Afei, mekaa se, “Aa, Otumfo Awurade, woadaadaa nnipa yi ne Yerusalem. Wokaa se, ‘Mobënya asomdwoeë,’ wà ebere a akofena da yen mene mu.” **11** Saa ebere no wòbeká akyere nnipa yi ne Yerusalem se, “Mframá a emu ye hyeë bebo afiri nkoko o wesee a ewò anweatam so aba me nkuroföö so, enye deë épö ho anaa èhuhu soö; **12** mframá a ano ye den boro saa no firi me nkyen. Afei, mepae mu ka m’atemmuo a etia wòn.” **13** Hwel Òreba se omunkum, ne nteaseenam reba se, ntwhoframa, n’apónko ho ye here sene akodee. Yennue! Yéawu! **14** Ao, Yerusalem, yi bone firi w’akoma mu na woanya nkwa. Wode adwemmonne bëhye wo mu akosi da ben? **15** Enne bi rebo kasee firi Dan, èrebo amanehunu ho dawuro firi Efraim nkoko o so. **16** “Monka yei nkyere aman no, mommø no dawuro nkyere Yerusalem se, ‘Atuafoo dêm firi akyirikyiri asase bi so reba, wòma òko nteamu so de tia Yuda nkuropon. **17** Wòtwa kuropon no ho hyia se mmarima a wòrewen afuo, efiri se me nkuroföö ate me so atua,” sei na Awurade see. **18** “W’ankasa abrabo ne nneyee na ède yei aba wo so. Yeï ye w’asotwe. Eyé nwono! Èwono akoma!” **19** Ao m’ahoyer, m’ahoyer! Mede oyea nukanuka me mu. Ao m’akoma oyeadie! M’akoma bô paripari wô me mu, mentumi nyé komm. Efiri se, mate totorobento no nnyegyeë; mate òko fré no. **20** Amanehunu di amanehunu akyi; asase no nyinnaa asee. Wòasée me ntomadan preko pe, ne me hintabea mpofirim. **21** Èse se mehwé òko frankaa no na metie totorobento no nnyegyeë kosi da ben? **22** “Me nkuroföö ye nkwaséafoo; wònnim me. Wòye mama a wònni adwen; wònte hwee ase. Wòwo boneye ho nyansa; na wònnim sèdee wòye papa.” **23** Mehweeë asase no, na ènni bòbea na hwee nni so; mehwéë òsorosoro, na wòn hann no

nni hō. 24 Mehwees mmepe no, na wōrewosowoso, na nkoko no nyinaa rehinhim. 25 Mehwees, na nnipa nni hō; ewiem anomaa biara atu kō. 26 Mehwees, na nsaseberee no adane anweatam na ne nkuro nyinaa asee wō Awurade anim, wo n'abufuhyees anim. 27 Sei na Awurade see: "Wōbesee asase no nyinaa, mmom merensē no korakora. 28 Enti asase bedi awerchoo na ḥosorosoro beduru sum, efiri se makasa na merentwe nsan. Masi gyinae na mennane no." 29 Apōnkōsotefoo ne agyantofoo nnyegyees ma kuro biara sofoō dwane. Ebinom kōhye nkyekyerē mu ebinom foro kō abotan mu. Nkuro no nyinaa so ada mpan; na obiara nte so. 30 Edēen na woreye Ao wo a woasē woo? Adēn na wofira kōben de sikakōkō agudee asiesie wo ho? Adēn na wode nnuro keka w'ani? Wohyehye wo ho kwa. W'adfoō bu wo animtia; wōrepe wo akum wo. 31 Mete osu bi te se ḥobaa a awoo aka no, mete apinisie te se ḥobaa a ḥrebōne awoo, ḥbabaa Sion su te se dee nisupoporo ahini no, ḥtre ne nsa mu na jaka se, "Afei dee, meretō baha; wōde me kra ama awudifoo."

5 "Monni akōneaba wō Yerusalem mmōntene so, monlhwe mo ho nhylia nlhwe, monlhwehlwē adwaberem nyinaa. Se mohunu onipa baako mpo a ḥye pe na ḥdi nokore a, mede kuropōn yi ho békye no. 2 Ewom se wōka se, 'Se Awurade te ase yi, nanso wōda so ka ntam hunu.' 3 Ao Awurade, wope nokore enti wobōo wōn hwee fam, nanso wōante yea biara; wodwerēe wōn, nanso wōpoo nteneso. Wōyee wōn anim denden kyenee ḥboā na wōpoo ahunu. 4 Mesusuu se, "Yeinom nko ara ne ahiafoo no; wōyē nkwaseafoo nso, efiri se wōnnim Awurade akwan, dee wōn Onyankopon hwehwē. 5 Enti mēkō ntuanofoo no nkyen akokasa akyere wōn; ampa ara wōnim Awurade akwan dee wōn Onyankopon hwehwē." Nanso wōn nso de adwene kōrō abubu kōnnua no atete nkyehoma no mu. 6 Eno enti gyata bi a ofiri kwaecm bēto ahyē wōn so, pataku bi a ḥfiri anweatam so bētete wōn mu. ḥsebō bi bētē wōn aben wōn nkuro na obiara a ḥbeyi ne ti no ḥbētete ne mu nketenkete, efiri se wōn adōnye no ano ye den na wōn akyirisane aboro so. 7 "Adēn enti na eṣe se mede mo ho kyē mo? Mo mma apo me wōde anyame a wōnyē anyame aka ntam. Memaa wōn dee wōhia nyinaa, nanso, wobōo adwamam na wobōo yuu kō adwamanfoo afie mu. 8 Mpōnkōnini aniberefōo a wōhwē wōn yie, wōn mu biara su di ne yōnko yere akyi. 9 Eṣe se metwe wōn aso wō yei ho?" Sei na Awurade see. "Eṣe se m'ankasa

metō ḥman a eṭe sei so were anaa? 10 "Momfa ne bōbe nturo no mu na monsē no, nanso monnse no koraa. Mompempan ne mman no, efiri se saa nnipa yi nyc Awurade dea. 11 Israel fiefōo ne Yuda fiefōo anni me nokore koraa," Awurade na ḥsē. 12 Wōadi atoro afa Awurade ho, wōkaa se, "Orenye hwee! ḥhaw biara remma yen so; yerenhunu akofena anaa ekōm da. 13 Adiyifoō no ye mframā bi kēkē na asem no nte wōn mu; enti momma dee wōka no mmra wōn so." 14 Enti yei ne dee Asafo Awurade, Onyankopon see: "Esiane se nnipa no aka saa nsem yi enti, meye me nsem a ḥwo w'anomu no ogya na saa nnipa yi aye nnyina a ogya no behye. 15 Ao, Israel fiefōo," Awurade na ḥsē, "Mede ḥman bi a ḥwo akyirikyiri rebetia wo, tete ḥman a ḥye ḥmantease, nnipa a monnium wōn kasa, na monnne wōn kasa ase. 16 Wōn agyan mmotōwa te se damena a ano da hō; wōn nyinaa ye nnommarima. 17 Wōbesee mo nnōbaeṣe ne mo aduane, aseē mo mmamarima ne mo mmammaa; wōbesee mo nnwankuo ne mo anantwiku, aseē mo bōbe ne mo mmorōdōma. Wōde akofena bēsē nkuropon a ḥwo banbo a mode mo were ahyē mu no. 18 "Afei saa nna no mu mpo," sei na Awurade see, "Merensē mo korakora. 19 Na se nnipa no bisa se, 'Adēn enti na Awurade, yen Onyankopon, aye yen sei' a, mobekā akyere wōn se, 'Sēdee moagya me hō aksom ananafoo anyame wō mo ankasa mo asase so no, saa ara na seesei mobesom ananafoo wō asase a enye mo dea so.' 20 "Monka yei nkyerē Yakob fiefōo na mo mpae mu nka wō Yuda se: 21 Montie, mo nkwasēafōo ne nnipa a monni adwene, mōwō ani nso monhunu adee, na mōwō aso nso monte asem: 22 Eṣe se mosuro me anaa?" Sei na Awurade see. "Eṣe se mo ho popo wō m'anim anaa? Mede anwea ato hyēe ama ᵋpo, εhyēe a ḥwo hō daa a εrentumi ntra. Asorōkye bēbō nanso εrentumi mmu mfa so; εbchuru so nanso εrentumi ntra. 23 Nanso, saa nnipa yi wō asoōden ne atuatee akoma; wōatwe wōn ho afiri me ho kō. 24 Wōnnka nkyerē wōn ho se, 'Momma yensuro Awurade yen Onyankopon, a ḥma osu tō wō ne mmire mu, dee ḥma yen awerehyēmu wō ḥtwabere nnapēn a wahye no ho.' 25 Mo amumuye abō yeinom agu; mo bōne ama adepa abō mo. 26 "Amumuyefōo bi wō me nkurofōo yi mu a wōte se nnipa a wōsum nnomaa afidie, na wōte se wōn a wōsum mfidie yi nnipa. 27 Sēdee nnomaa ahyē kētēn ma no saa ara na nisise ahyē wōn afie ma; wōayeyē adefōo na wōanya tumi. 28 Wōadodōre

sradee ama wən ho aye srasra. Wən amumuyesəm no nni awiees; wənnka nwisiaa asem mama wən nni bem, na wəmmə ahiafоо tumi ho ban. **29** Ense se metwe wən aso wə yeinom ho anaa?" Sei na Awurade see. "Ense se m'ankasa metə əman a ete sei so were anaa? **30** "Adee a eyə hu ne ahodwirie asi wə asase no so: **31** Adiyifоо no hye nkəntor, asfоо no de wən dibeа di tumi, na me nkurofоо no pе no saa ara. Nanso awiees no, edeen na wobeyε?"

6 "Benyaminfoo monnwane nkəbə mo ho adwa! Monnwane mfiri Yerusalem! Monhyene totorobento no wo Tekoa! Monsi frankaa no wə Bet-Hakerem! Efiri se amanehunu bobə firi atifi fam, əsее bi a eyε hu. **2** Mesee Əbabaa Sion əhoofefoo səoñə no. **3** Atamfоо bəba abetwa ne ho ahyia te se nnwanhwefoo; wobesisi wən ntomadan atwa ne ho ahyia na wən mu biara behwe ne kyεfa so." **4** "Monsiesie mo ho ne no nkoko! Monsore, momma yenkəto nhye ne so owigynaε! Nanso, hwe, onwunu redwo, na anwummere sunsumma reye tenten. **5** Enti, monsore momma yenkəto nhye ne so anadwo na yensee n'aban hodoo!" **6** Dee Asafo Awurade see nie: "Montwitwa nnua no ngu fam na monsisi epiе ntia Yerusalem. Esε se wətwe kuropən yi aso; nhyesoo ahyε no ma. **7** Sedee abura pu ne nsuo no, saa ara nso na əpu n'amumuε. Wôte awurukasəm ne əsее nka wo ne mu; ne yadee ne n'apirakuro wə m'anim daa. **8** Fa kəkəbə, Ao Yerusalem, anyε saa a metwe me ho afiri wo ho na mama w'assase ada mpan a obiara ntumi ntena soο." **9** Dee Asafo Awurade see nie: "Ma wənyiyi Israel nkaεfоо no mu yie sedee wəyiyi bobə mu; fa wo nsa fa mman no so bio, se obi a ɔretete bobə aba." **10** Hwan na metumi akasa akyere no na mabə no kəkə? Hwan na əbetie me? Wən aso asisi enti wəntə asem. Awurade asem ye akyiwadee ma wən na wən ani nnye ho. **11** Nanso Awurade abufuhyeε ahyε me ma, na mentumi nkora so. "Hwie gu mmofra a wəwə mməntene so ne mmarantee a wəahyia; əbeka okunu ne ɔyere, mmasirıwa ne wən a onyini adoko wən. **12** Se metene me nsa wə wən a wote asase no so a wəbedane wən afie ama afofor, na wən mfuo ne wən yerenom bəka ho," sedee Awurade see nie. **13** "Efiri akumaa so kəsi əkəsee so, wən nyinaa ye adifudepefоо de pе ahonya; adiyifоо ne asfоо te saa, wən nyinaa ye asisifоо. **14** Wəmia me nkurofоо apirakuro te se dee enyε hu. Wəka se, 'Asomdwoeε, asomdwoeε' wə mmere a asomdwoeε nni hə. **15** Wən ani wu wə

wən animguaseε nneyε no ho anaa? Dabi, wən ani nnwu koraa; wənnim feree mpo. Enti se metwe wən aso a, wəbetotə wə atofоо mu; wəbehwehwe ase," sedee Awurade see nie. **16** Yei ne dee Awurade see, "Monnyina nkwantanan no so na monhwε; mommisə tete akwan no, mommisə baabi a əkwan pa no da na monnante so, na mobənya homeε ama mo akra. Nanso mokaa se, 'yennante so.' **17** Mede awəmfoo sisii mo so na mekaa se, 'Montie totorobento nnyegyeeε no!' Nanso, mokaa se, 'Yerentie.' **18** Eno enti, monyε aso, Ao amanaman; monhwε, Ao adansefоо, dee əbeto wən. **19** Ye aso, Ao asase: Mede amanehunu reba saa nnipa yi so, wən nneyε so aba, efiri se woantie me nsem na wəapo me mmara. **20** Nnuhwam a efiri Seba anaa ahwedeε pa a efiri akyirikyiri asase so fa me ho ben? Mennye wo hyeε afadee no nto mu; w'afrebo ahodoə no nsə m'ani." **21** Eno enti, dee Awurade see nie: "Mede akwansidee begu saa nkurofоо yi anim. Agyanom ne mmamarima nyinaa besuntisunti wə so; ayənkofоо ne nnamfonom beyera." **22** Sedee Awurade see nie: "Monhwε, akodom bi reba, wofiri atifi fam asase so; wərekanyane əman kesee bi afiri nsase ano. **23** Wəkurakura bəmma ne pea; wən tirim ye den, na wənni ahumməbor. Wən nnyegyeeε te se əpo asorəkye. Se wətete wən aponkə so a, wəba te se mmarima a wərekə øko. Wərebeto ahyε wo so, Ao Əbabaa Sion." **24** Yeate wən ho nsem, na yen nsa sesa yen ho se dee awu. Ehu akyekyere yen əyea aba wən so, te se əbaa a əreko awoo. **25** Mfiri adi nkə wiram na nnante akwan no so, efiri se ətamfоо no wə akofena, na baabiara aye hu. **26** Ao me nkurofоо, monfira ayitoma na mommunimuni nsə mu. Momfa adwadwotwa yaaya nni awerhəo sedee wəsu ma obabarima kor, efiri se mpofirim ara əsεfоо no bəba yen so. **27** "Maye wo obi a əsə fagudee hwe na me nkurofоо ye dadeben, a wobchwe wən na woaso wən akwan ahwε. **28** Wən nyinaa ye atuatefоо a woyε den, wənenam di nsekuro. Woyε den se kəbere ne dadee; wən nyinaa ye wən adee wə porəe əkwan so. **29** Afə no bo mframa denden de ogya nane sumpii no, nanso ahobereε no ye økwa. Entumi nyiyi bəne no mfirii wən mu. **30** Mefre wən dwete a wəapo, efiri se Awurade apo wən."

7 Yei ne asem a efiri Awurade ho baa Yeremia nkyen:
2 "Gyina Awurade asoredan no əpono ano, na ka saa asem yi: "Montie Awurade asem, mo nnipa a mo wə Yuda nyinaa a mofa apono yi ano kəsom Awurade.

3 Yei ne dee Asafo Awurade, Israel Onyankopon no see: Monsesa mo akwan ne mo nneyee, na mema mo atena ha. **4** Mommfa mo ho nto nnaadaasem so na monnka se, “Yei ne Awurade asoredan, Awurade asoredan, Awurade asoredan!” **5** Se mosesa mo akwan ne mo nneyee nokore, na mone mo ho mo ho di no tenenee mu, **6** se moanhye ohoho, awisiaa anaa okunafoo so, na moanhwie mogya a edi bem angu wo ha, na moanni anyame fofora akyi ankø mo ara osee mu a, **7** ennee mema mo atena ha, asase a mede maa mo agyanom afebo no. **8** Nanso monhwæ, mode mo ho ato nnaadaa nsem a elo nni mfaso so. **9** “Mobebo korono na moadi awu, mobebo adwaman na moadi adansekurumu, mobehye nnuhwam ama Baal na moadi anyame fofora a monnim wøn akyi, **10** na afei, moaba abegyina m’anim wo efie a medin da so na moaka se, “Yenni ohaw,” se moye akyiwadee yi nyinaa a na monni ohaw anaa? **11** Na efie a medin da so yi, abeyæ adwotwafo tu ama mo anaa? Nanso megu so rehy! Awurade na osee. **12** “Na afei monkø Silo, beaæ bi a, medii ekan bøø atenae de me Din too so, na monhwæ dee meyee no esiane me nkurofoo Israelfoo amumuye enti. **13** Eberæ a moreye yeinom nyinaa, Awurade na osee,mekasa kyere mo mpen bebree, nanso moantie; mafreæ mo, nanso moannyee so. **14** Eno enti, sedee meyee Silo no, mede beyæ efie a me Din da so no, asoredan a mode mo ho to so, beaæ a mede maa mo ne mo agyanom. **15** Mepam mo afiri m’anim sedee meyee mo nuanom Efraimfo no.’ **16** “Eni mommø mpaæs mma saa nnipa yi, monnsre na monni mma wøn nso; monnsre me efiri se merentie mo. **17** Monhunu dee wøreye wo Yuda nkuro no mu ne Jerusalem mmøntene so anaa? **18** Mmøfra boaboa anyina ano, na agyanom so ogya no ano, mmaa foto asikyiresiam de to burodo ma ðsoro Hemmaa. Na wøgu nsã ma anyame fofora de hye me abufuo. **19** Na eyæ me na wørehye me abufuo anaa? Awurade na osee. Na eyæ wøn mmøm na wøreha wøn ho, hye wøn ho aniuwo anaa? **20** “Eni enti, dee Otumfo Awurade see nie: Wøbehwie m’abufuo ne m’abufuhye agu beaæ yi so, agu nnipa ne mmoa, mfuø so nnua ne asase no so aba so, na ebedere a erennum. **21** “Yei ne dee Asafo Awurade, Israel Onyankopon, see: Monkø so, momfa mo ohyeæ aførebo nka mo aførebo a aka no ho, na mo ankasa monwe ñam no! **22** Na eberæ a meyii mo agyanom firii Misraim namekasa kyere wøn no, manhyæ wøn mmara a efa ohyeæ aførebo ne aførebo

ho nko ara, **23** mmøm mede saa mmara yi kaa ho: Monye øsetie mma me, na meyæ mo Onyankopon, na moaye me nkurofoo. Monnante akwan nyinaa a mehyæ mo no so, na asi mo yie. **24** Nanso, wøantie na wøannyæ aso; mmøm, wøfiri wøn akoma bøne mu yee asobrakee. Wøsane wøn akyi na wøankø wøn anim. **25** Efiri ebere a mo agyanom firii Misraim de besi enne yi, da biara da ne ebere biara mesomaa me nko a diyifoo baa mo nkyen. **26** Nanso wøantie me na wøanyæ aso. Wøde asooden yee bone boroo wøn agyanom dee so.’ **27** “Se moka yeinom nyinaa kyere wøn a, wørentie mo; se mofre wøn a wørennye so. **28** Eno enti monka nkyere wøn se, ‘Yei ne ñoman a ñyyee øsetie mmaa Awurade, ne Onyankopon, na ñomfaa ntenesoo. Nokore asa, na afiri wøn ano. **29** Monyi mo tirinwi na monto ngu, montwa agyaadwoø wø nkoko no so, efiri se Awurade apo, na wagyaæ saa awøø ntoatoasoø yi a wøwø na abufuhyees no ase akyi di. **30** “Yudafoo ayæ bone m’ani so, sedee Awurade see nie. Wøde ahoni a, eyæ akyiwadee asisi efie a me Din da so de agu ho fi. **31** Wøasisi Tofet sorønsorømmea wø Ben Hinom Bonhwa mu elo na wøhye wøn mmamarima ne wøn mmammaa. Adee a manhyæ wøn na amma m’adwene mu nso. **32** Eno enti, monhwæ yie na nna no reba, Awurade na osee, a wøremfrø hø Tofet anaa Hinom Bonhwa bio, na mmøm, wøbefrø no Okum Bonhwa, efiri se wøbesie awuføø wø Tofet kosi se elo beyæ ma. **33** Na afei saa nnipa yi afunu beyæ aduane ama ewiem nnomaa ne asase so mmoa, na erenka obiara wø ho a ñøepam wøn. **34** Mede ahosepe ne anigyeæ nnyegyeæ, ayeforø ne ayeforøkunu nne a ewø Yuda nkuro ne Jerusalem mmøntene so, bøø awiee efiri se asase no beda mpan.”

8 “Saa eberæ no, sedee Awurade see nie, wøbeyiyi Yuda ahemfo ne adwumayefoo nnompe, asøfoo ne adiyifoø nnompe ne Jerusalemfoø nnompe afiri wøn nnamena mu. **2** Wøbesø no kete wø awia ne øsrane ne øsorosoro nsorømma nyinaa a wøðøøø na wøsomeeø na wødii akyire no ase. Wøremmoa wøn ano na wørensie wøn, mmøm, wøbeyæ se sumina a egugu fam. **3** Saa ñoman bøne yi nkæeføø no, baabiara a metwa wøn asuo akø no, wøbøøø se wøbewu sene se wøbøtena nkwa mu, sedee Asafo Awurade see nie.’ **4** “Ka kyere wøn se, ‘Dee Awurade see nie: “Se nnipa hwe ase a, wønsore anaa? Se onipa dane ne ho a, ñøsane n’akyi anaa? **5** Afei aden enti na saa nnipa yi adane wøn ho? Aden enti na Jerusalem dane ne ho

daa yi? Wəkura nnaadaa mu pintinn; na wəmpe se wəsane wən akyi. 6 Mawen maso matie, nanso wənnka dees etene. Wən mu biara nnu ne ho wo n'amumuye ho, na əka se, "Edeen na maye?" Obiara fa əno ara ekwan so te se əponko a orebo hyia dəm. 7 Mpo asukonkon a əwo ewiem nim ne mmere a wəahyehye ama no, na aturukuku, asomfena ne anyankuku hunu ebere a wətu kotenaa baabi, nanso me nkurofоo nnim dees Awurade hwehwe. 8 "Aden na motumi ka se, "Yenim nyansa, əfiri se yewə Awurade mmara," wə ebere a atwerefоo tweredua torofoo de atoro adanedane mu? 9 Anyansafoo no anim begu ase; wən ho bedwiri wən na afidie ayi wən. Se wəapo Awurade asem no a, na edeen nyansa na wəwə? 10 Mede wən yerenom bəma mmarimma fofora ne wən mfuo nso ama afofor. Əfiri akumaa so kosi əkesee so, wən nyinaa ye adifudepəfоo de pe ahonya; adiyifoo ne asfоo te saa, wən nyinaa ye asisifoo. 11 Wəmia me nkurofоo apirakuro te se dees enye hu. Wəka se, "Asomdwoeə, asomdwoeə" wə mmere a asomdwoeə nni ho. 12 Wən ani wu wə wən animguasee nneyee no ho anaa? Dabi, wən ani nnwu koraa; wənnim feree mpo. Enti wəbetoto wə atəfоo mu; se metwe wən aso a, wəbehwehwe ase, sədee Awurade see nie. 13 "Məfa wən otwa bere nnəbaeə akə, dees Awurade see nie. Aba biara remma bobe nnua no so. Aba biara remma borədəma nnua no so, eso nhahan bedwindwan. Dees mede ama wən no wəbegye afiri wən nsam." 14 Aden enti na yetete ha? Mommoaboa mo ho ano! Momma yərnwane nkə nkuropon a əwo banbə mu na yənkowuwu wə ho! Əfiri se Awurade yen Onyankopon abu yen kumfə na wama yen nsuo a awuduro wə mu se yennom, əfiri se yəaye bəne atia no. 15 Yehwəe əkwan se yəbənyə asomdwoeə nanso biribi pa biara amfiri mu amma, yəhwəe ayaresa bere əkwan nanso ehu nkə ara na əkaa yen. 16 Wəte atamfoo no aponko homee firi Dan; na wən aponkonini su ma asase no nyinaa woso. Wəaba se wərebəsəe asase no ne eso nneəma nyinaa, kuropon no ne wən a wətete mu nyinaa. 17 "Hwə, mesoma awə a wən ano wə boro aba mo mu, nhurutoa a wəntumi nnwodwo wən, na wəbekəka mo," dees Awurade see nie. 18 Ao m'awerhoo mu əwerəkyekyefoo, m'akoma aboto wə me mu. 19 Tie me nkurofоo sufre a əfiri akyirikyiri asase so: "Awurade nni Sion anaa? Ne Əhene no nni ho bio anaa?" "Aden enti na wəde wən nsəsodee ahye me abufuo, wən ananafoo ahoni huhuo no?" 20 "Otwa bere no atwam, ahuhuro bere no aba

awieeə, na wənnye yen nkwa." 21 Se wəadwəre me nkurofоo no enti, wəadwəre me; medi awerhoo, na ahodwirie akyekyere me. 22 Aduro bi nni Gilead anaa? Əyaresafoo bi nni ho anaa? Na afei aden enti na ayaresa nni ho mma me nkurofоo apirakuro?

9 Ao, se me etiri ye asutire, na m'aniwa ye nisuo abura a, anka məsu awia ne anadwo ama me nkurofоo a wəakunkum wən no. 2 Ao, se mewə akwantufoo asoeə wə anweatam no so a, anka məgya me nkurofоo ho na mafiri wən nkyen; əfiri se wən nyinaa ye awaresefоo, nnipa kuo a wənni nokore. 3 "Wəsiesie wən tekrema te se agyan de di atoro; Enye nokore so na wənam di yie wə asase yi so. Wəye bəne toatoa so; na wənnye me nto mu," Awurade na əsəe. 4 "Monhwe yie wə mo nnamfonom ho; monnnye mo nuamarima mpo nni. Əfiri se onuabarima biara ye ədaadaafoo, na adamfo biara ye osekuni. 5 Adamfo daadaa adamfo, na wən mu biara nka nokore. Wən tekrema akokwa atorodie mu, na wəde bəneye ha wən ho. 6 Wote nnaadaa mfimfini; na wən nnaadaa mu wəmpe se wəgye me to mu," sədee Awurade see nie. 7 Eno enti, sei na Asafo Awurade see, "Hwə, menane wən aso wən ahwə, na edeen bio na metumi aye esiane me nkurofоo yi bəne nti? 8 Wən tekrema ye agyan a ano wə boro; əka nnaadaasəm. Obiara kasa asomdwoeə mu kyere ne yonko, nanso n'akoma mu dees, əsum no afidie. 9 Ense se metwe wən aso wə yei ho?" Sei na Awurade see. "Ense se m'ankasa metə əman a ete sei so aware anaa?" 10 Mesu na metwa adwo ama mmepo no, məbə abubuo a əfa anweatam adidibe ho. Aye fo na obi mfa ho bio, na wənte anantwie su wə ho. Ewiem nnomaa no atutu kə na mmoa no nsuo adwane kə. 11 "Məye耶 Jerusalem mmubuiə sie, sakraman atuo; na mema Yuda nkuro ada mpan sədee obiara ntumi ntenu ho." 12 Onipa ben na ənim nyansa ara se əbete yei ase? Hwan na Awurade akyerekŷerə no a əbətumi akyerə aseə? Aden enti na wəasəe asase no ama ada mpan se anweatam a obiara ntumi mfa soə? 13 Awurade kaa se, "Esiane se wəapo me mmara a mehyə maa wən no enti, woanye əsetie amma me na wəanni me mmara so. 14 Mmom, wəadi wən akoma asoəden akyi, wəadi Baalnom akyi sədee wən agyanom kyereə wən no." 15 Eno enti, dees Asafo Awurade, Israel Onyankopon no see nie: "Hwə, mema saa nnipa yi adi aduane a eyə nwono na wəanom nsuo a wəde awuduro afra. 16 Məbə wən ahwete amanaman a wən anaa wən agyanom nnim so, na mede akofena betaə wən kosi

se mesee won.” 17 Sedee Awurade tumfoo see nie: “Dwene ho! Fré mmaa agyaadwotwafo no, fré won a woakwadare mu pa ara. 18 Ma wómmra ntem mmesu ngu yen so kosi se yen ani so betaataa nisuo na nisuo adware yen. 19 Wóte agyaadwotwa nnyegyee firi Sion se, ‘Wóasee yen! Yen anim agu ase yie! Esé se yetu firi yen asase so efiri se, yen afie abubu.’” 20 Afei, Ao mmaa, montie Awurade asem; monye aso mma nsem a efiri n’anon. Monkyere mo mmammaa sedee wotwa dwo; monkyere mo ho mo ho abubuo bø. 21 Owuo aforo afa yen mpomma mu ahyene yen aban mu; apamo mmofra afiri mmontene so ne mmerante afiri ñoman adwaberem. 22 Ka se, “Sei na Awurade see, “Nnipa afunu bødeda hø te se sumina a egugu petee mu, te se aburoo a othafo atwa agu n’akyi a obiara mmoaboaano.”” 23 Yei ne dees Awurade see: “Mma onyansafo mfa ne nyansa nhyeheyne ho anaa ñhoodenfo mfa n’ahoden nhyeheyne ho anaa ñedefoo mfa n’ahonya nhyeheyne ho. 24 Mmom ma dees ñhyeheyne ho nhyeheyne ho se ñwo nhunumu, na ñnim se, me ne Awurade a ñye adæes, na ñbu atentenenee na ñye adenenee wo asase so efiri se yeinom na esø m’ani,” sedee Awurade see nie. 25 “Nna bi reba,” Awurade na ñees, “A metwe won a woatwa twetia wo honam fam nko ara no nyinaa aso: 26 Misraimfo, Yudafø, Edomfo, Amonfo, Moabfo ne won a wotete anweatam a ñwo akyirikyiri nsase so nyinaa. Na nokorem, saa aman yi nyinaa ye momonotofø na mpo Israel fiefø nyinaa ye akoma mu momonotofø.”

10 Montie dees Awurade ka kyere mo, Ao Israel fiefø.
2 Yei ne dees Awurade see: “Monnsua amanaman no akwan na momma ewiem nsenkyerennæ mmo mo hu. Ñwom se yeinom bo amanaman no hu 3 nanso nkurofø no amannee nka hwee; wotwa dua firi kwaem, na odwumfo de ne fitiis asene. 4 Wøde dwete ne sikakøko hyeheyne; wøde nnadewa ne asaæs bobø si hø sedee ñerenhwe fam. 5 Ete se kaakaammotobi a esí efere mfikyifuo mu, won ahoni no ntumi nkasa; esé se wøsoa won efiri se wøntumi nnante. Monnsuro won; wørentumi nha mo na wørentumi nye adepa biara nso.” 6 Obiara nte se wo, Ao Awurade; woye kesee na wo din wo tumi. 7 Hwan na ense se ñdi wo ni, Ao, amansanhene? Yei na efata woo. Amanaman no so anyansafo nyinaa mu ne won ahennie nyinaa mu, obiara ne wo nse. 8 Won nyinaa ye adwenemherefø ne nkwaseafo; dua ahoni a ñho nni mfasoø na ema

won nkyerékyere. 9 Wøde dwete a wøaboro firi Tarsis ba ne sikakøko nso firi Ufas ba. Ýye dees odwumfo ne sikadwumfo ayø a wøde ntoma bibire ne beredum afira no. Ne nyinaa ye adwumfo anyansafo nsa ano adwuma. 10 Nanso, Awurade ne nokore Onyankopon no; ñono ne Onyankopon teasefø, daapem ñhene no. Se ne bo fu a, asase woso; na amanaman no ntumi nnyina n’abufuhye ano. 11 “Ka yei kyere won: ‘Saa anyame a enye won na wøye ñasoro ne asase no beyera afiri asase so ne ñasorosoro ase.’” 12 Nanso, Onyankopon de ne tumi bøø asase; ñtooo ewiase fapem wo ne nyansa mu na ñde ne nhunumu træe ñasorosoro mu. 13 Se ñwidwa aprannaa a, ñasorosoro nsuo bobom; ñoma omununkum ma ne ho so firi nsase ano. ñde ayeremo ka osuto ho ba na ñgyaa mframø mu firi n’akoradan mu. 14 Onipa biara nnim nyansa, na ñnni nimdees; sikadwumfo biara anim gu ase, esiane n’ahoni enti. Ne nsesodee ye atoro; wønni ahomes biara wo won mu. 15 Won ho nni mfasoø, na wøye aseredee nneirma. Se won atemmuo duru so a, wøbeyera. 16 Dees ñye Yakob Kyefø no nte se yeinom, efiri se ñono ne adees nyinaa Yefø, a Israel, abusua a eyø n’agypadee nso ka ho, Asafo Awurade ne ne din. 17 Mommoaboa mo ahodese ano mfiri asase no so, mo a motete nkuro a woatua mu. 18 Na yei ne dees Awurade see: “Saa ebere yi meto won a wøtete asase yi so atwene; mede amanehunu beba won so sedee wøbefa won nnommum.” 19 Me pira yi enti mennue; m’apirakuro ye koankorø Nanso mehyee me ho den se, “Yei ne me yadee, na esé se memia m’ani.” 20 Wøasæe me ntomadan; wøatwitwa ne nhoma nyinaa mu. Wøafa me mma nyinaa kø a merenhunu won bio; anka obiara a ñbesi me ntomadan anaa ñbesiesie me suhye. 21 Nnwahnhwefø no ye adwenemherefø. Wømmisa Awurade akyiri ñekwan; ñono enti ensi won yie na won nnwankuo no abo ahwete. 22 Montie! Amanee no reba, basabasaye kesee a efiri atifi fam asase bi so! Ebëema Yuda nkuro ada mpan, na aye sakraman atuo. 23 Ao Awurade, menim se, onipa nkwa nye ne dea; na enye onipa na ñkyerékyere n’anammontuo. 24 Tene me so, Awurade, wo tenenee mu, mfiri w’abofuo mu ntwe m’aso anye saa a, mewu. 25 Hwie w’abufuhye no gu amanaman a wønnye wo ntom no so, nnipa a wømmø wo din no so. Efiri se, wøasæe Yakob wøasæe no koraa na wøasæe n’asase a wøwoo no too so.

11 Asem a efiri Awurade hø baa Yeremia nkyen nie: 2 “Tie apam yi mu nhyeheyee na ka kyere Yudafø ne won a wøtete Yerusalem. 3 Ka kyere won se, yei

ne dee Awurade, Israel Onyankopon see: ‘Nname nka onipa a ɔnni apam yi mu nhyeheyee so, 4 dee mehye maa mo agyanom ebere a meyii wən firii Misraim, fononoo a wənane dadee wo mu no.’ Mekaa se, ‘Monye ɔsetie mma me na monye biribiara mehye mo, na mobeye me nkurəfoo na maye mo Onyankopon. 5 Na afei mema ntam a mekaa mo agyanom se, mema wən asase a nufosuo ne əwo resene wə so no aba mu,’ asase mote so enne yi.” Mebuua se, “Amen, Awurade.” 6 Awurade ka kyerees me se, “Bo saa asem yi ho dawuro wə Yuda nkuro ne Yerusalem mməntene so se: ‘Montie apam yi ho nhyeheyee na monni so. 7 Efiri ebere a, meyii mo agyanom firii Misraim besi enne yi, mebaa wən koko ebere biara se, ‘Monye ɔsetie mma me.’” 8 Nanso, wəantie na wəamfa no asem; na mmom, wədii asooden a efiri wən akoma bəne mu akyi. Eno enti memaa nnomea a efiri apam a mahye wən se wənni so na wənni so no mu baa wən so.” 9 Na afei Awurade ka kyerees me se, “Atuatee apam bi wə Yudafoa ne wən a wətete Yerusalem ntam. 10 Wəasane kə wən agyanom a wəampese wətie m’asem no, bəne ho. Wəadi anyame foforo akyi akəsom wən. Yerusalem fiefo ne Yuda fiefo abu apam a me ne wən agyanom yee so. 11 Eno enti dee Awurade see nie: ‘Mede amanehunu a wərentumi nnwane mfiri mu beba wən so. Əwom se, wənsufre me dee, nanso merennye wən so. 12 Yuda nkuro ne Yerusalemfoo bəko akosu afre anyame a wəhye nnuhwam ma wən no, nanso se amanehunu ba a wərentumi mmoa wən koraa. 13 Ao Yuda, wəwə anyame a wən dodo beye se wo nkuro; na aforebukyia a moasisi se mobəhye nnuhwam wə so ama animguasee nyame Baal no dəoso se Yerusalem mməntene.’ 14 “Mmə mpaees mma saa nnipa yi, nni mma wən na nsre mma wən, efiri se, se wəsu frē me wə wən amanehunu mu a, merennye wən so. 15 “Edeen na medəfo reye wə m’asəredan mu ebere a waye nsemməne bebree no? Mpaebo ne afədee betumi abo w’asotwe no agu anaa? Se woye w’amumuyesem a na w’ani agye.” 16 Awurade, frēe wo ngo dua a anyini frəmm a eso aba a εye fe. Nanso oðe ahum kəsee bi huiε bəto mu ogya, na ne mman bəbebū. 17 Asafo Awurade a əduaa wo no ahye amanehunu ho nkəm wə wo ho, efiri se, Israel fiefo ne Yuda fiefo aye bəne ahye me abufuo se wəhye nnuhwam ma Baal. 18 Esiane se Awurade yii εpo a wəabə kyerees me no enti, mehunuuε, efiri se saa ebere no oðe dee wəreye no kyerees me. 19 Meyee se odwammaa a ədwəa a wəde

no rekə akəkum no; amma m’adwene mu se wəabo wən tirim po atia me se, “Momma yənse dua no ne n’aba no; momma yəntwa no mfiri ateasefoo asase so, sədee wənnkae ne din bio.” 20 Nanso Ao, Asafo Awurade, wo a wobu atentenenee na wəso akoma ne adwene hwε, ma menhunu w’aweretə wə wən so, na wo nsam na mede me nsem nyinaa hye. 21 Eno enti dee Awurade ka fa Anatot mmarimma a wərepə wo akum wo na wəka se, “Nhye nkəm wə Awurade din mu anye saa a, wobewu wə yen nsa ano,” 22 Eno enti, dee Asafo Awurade see nie: “Metwe wən aso. Wən mimerantees bəwuwu akofena ano, na ekəm bekunkum wən mmamarima ne mmammaa. 23 Wərennya wən nkaεεfoo biara mpo, efiri se mede amanehunu bəba Anatotfoo so wə wən asotwe afe mu.”

12 Ao Awurade, se mede asem to w’anim ebere biara a mehunu se wobu atentenenee. Eno enti, mepe se mene wo bekasa afa w’atentenenee ho: Aden enti na amumuyefoo ekwan si wən yie? Aden enti na wən a wənni gyidie ho dwo wən? 2 Woadua wən, na wəagye nhini; wənyinyini na wəso aba. Wəbə wo din ebere biara nanso wən akoma mmen wo. 3 Nanso, wonim me, Ao Awurade; wohunu me, na wəso m’adwene a mewə wə wo ho hwε. Twe wən kə se nnwan a wərekəkum wən! Yi wən si nkyen ma okum da! 4 Asase no ntwen nkəsi da ben? Prama so esere no mpo adwan. Esiane se wən a wəte so no ye amumuyefoo enti mmoa ne nnomaa a wəwə so awuwu. Na nnipa no da so ka se, “Orehunu dee eba yen so.” 5 “Se wo ne mmarima tu mmirika na se wəma wo abre a, ebeyə den na wo ne apənkə asi mmirikakan? Se wosunti wə asase petee so a, enneε wobeye den wə Yordan ho nkyεkyere mu? 6 Wo nuamarima, w’ankasa abusuafo, wən mpo ayi wo ama; woteam denden tia wo. Se mpo wəka wo ho asem pa a, mfa wo ho nto wən so. 7 “Magya me nkurəfoo, mato m’agyapadee agu; mede dee medə noo no bəhye n’atamfoa nsa. 8 M’agyapadee aye me se gyata a əwə kwaεεm. Əbəbə mu gu me so; eno enti metane no. 9 M’agyapadee aye se anomaa a nkekəε sisi ne ho a əkyere mmoa, nanso, nnomaa a wəkyere mmoa atwa ne ho ahyia resoso no. Monkəaboaa nkekaboaa nyinaa ano. Momfa wən mmra na wənkum wən. 10 Nnwanhwεfoo bebree besee me bobeturo, na wəatiatia me mfuo so; wobədane me mfuo fefə no aye no asase wesee a ada mpan. 11 Ebeyə asase a ada mpan a awo wesee na eda ho kwa wə m’anim; asase no nyinaa bəda mpan efiri se

obiara nni hō a ḥhwē soō. 12 Wō nkokoō weseē a εwō anweatam no nyinaa so no, aseefoo bēba abēgu so bebree, Awurade akofena bekunkum wōn afiri asase ano de akōsi ano nohoā; obiara remfa ne ho nni. 13 Wōbēdua atokoō, nso wōbētwa nkasee; wōbēbre wōn ho, nanso wōrennya hwēe. Enti ma w'ani nwu wō wo otwa berē ho. Awurade abufuhyeē nti.” 14 Deē Awurade see nie: “Na amumuyefoo a wōfa agyapadee a mede maa me nkurofōo Israelfōo no dee, metu wōn afiri wōn nsase so na metu Yudafie afiri wōn mu. 15 Na se metu wōn wie a, mēhunu wōn mmōbō bio, na mede wōn mu biara bēba n'agyapadee ne n'asase so. 16 Na se wōsua me nkurofōo akwan yie na wōbō me din ka ntam se, ‘Nokorem se Awurade te ase yi' a, εwom se mm̄ere bi wōkyereē me nkurofōo s̄edee wōde Baal kaa ntam dee, nanso wōn ase bētīm wō me nkurofōo mu. 17 Nanso, se ḥoman bi antie a, metu n'ase, na masēe no korakora,” Awurade na ḥosee.

13 Yei ne dee Awurade ka kyereē mee, “Kō na kōtō nwera abōsōo bō w'asene, nanso mma no nka nsuo.” 2 Enti, metōo abōsōo s̄edee Awurade kyereēs no, na mede bōo m'asene mu. 3 Afei, Awurade asem baa me nkyen ne mprenu so se, 4 “Fa abōsōo a, wotōeē a εbō w'asene mu no, kō Eufrate ho seisei ara na fa kōsie abotan tokuro no bi mu.” 5 Enti, mede kōsiee Eufrate ho, s̄edee Awurade ka kyereē me no. 6 Nna bebree akyi no, Awurade ka kyereē me se, “Afei kō Eufrate ho na kofa abōsōo a meka kyereē wo se fa kōsie ho no.” 7 Enti, mekōo Eufrate ho kotuu abōsōo no firii beaēs a, na mede asie hō no, nanso, na asu atete a εho nni mfasoo biara. 8 Afei, Awurade asem baa me nkyen se, 9 “Yei ne dee Awurade see, ‘Saa ara na mesee Yuda ahantan ne Yerusalem ahantan kyenee no. 10 Saa amumuyefoo yi a wōmpe se wōtie m'asem na wōdi wōn akoma den akyi na wōdi anyame foforō akyi som wōn sore wōn no, wōbeyē se saa abōsōo yi, na wōn ho remma mfasoo biara! 11 S̄edee abōsōo kyekyere onipa asene mu no saa ara na mede Israel efie ne Yudafie nyinaa bataa me ho se wōnyē me nkurofōo a wōbēma me din so, aka m'ayeyie na wōahye me animuonyam, nanso wōntiee me,’ dee Awurade see nie. 12 ‘Ka kyere wōn se, ‘Dee Awurade, Israel Onyankopōn see nie, Wōmfā nsā nhye nsā kotokuo biara ma.’ Na se wōka kyere wo se, ‘Yenim se eſe se wōde nsā hye nsā kotokuo biara ma a,’ 13 afei, ka kyere wōn se, ‘Dee Awurade see nie: Mede nsāborō bēhyē wōn a wōtete asase yi so nyinaa ma, a ahemfo a wōte

Dawid ahennwa so, asəfoo, adiyifoo ne wōn a wōtete Yerusalem nyinaa ka ho. 14 Metoto wōn abobō wōn ho wōn ho, agyanom ne mm̄amarima nyinaa, Awurade na ḥosee. Meremma ahummōborō anaa ayamyē anaa ayamhyehyeē nsi ḥosee a merebesee wōn no ho ekwan.” 15 Montie na monye aso, na monnyē ahantan, εfiri se, Awurade akasa. 16 Monhyē Awurade mo Onyankopōn, animuonyam ansa na wama esum aduru, ansa na mo nan asuntisunti wō nkokoō a eso reduru sum no so. Mo ani da hann so, nanso obēdane no esum kusuu na wōasesa aye no esum kabisii. 17 Nanso se moantie a, mesu wō kōkoam esiane mo ahantan nti; m'ani betete nisuo, na nisuo adware me, εfiri se, wōbēfa Awurade nnwankuo no akō nnommum mu. 18 Monka nkyere ḥene ne ḥhemmaa se, “Momfiri mo ahennwa so nsi fam, na mo animuonyam ahenkyē bēfiri mo tiri so.” 19 Wōbetoto Negeb nkropōn apono mu, na obiara nni hō a ḥebuehue. Wōbesoa Yudafoō akō se atukōfōo, wōbētwa wōn asuo koraa. 20 Mo mpagya mo ani nhwe wōn a wōfiri atifi fam reba no. Nnwankuo a wōde hyeē mo nsa no, nnwan a mode wōn hoahoaā mo ho wō he? 21 Se Awurade de wōn a motetee wōn se mo apamfōo ye mo so atitire a εdeēn na mobēka? Na erenyē mo yea se ḥbaa a ḥreko awoo anaa? 22 Na se wōbebisa wo ho se, “Adēn enti na yei aba me so” a na εfiri w'amumuyē bebrebe no. Eno enti na wōatete wo fam atadee mu aye wo onipadua basaa no. 23 Etiopiani betumi asesa n'ahosuo anaa? Na ḥosebō nso betumi asesa ne ho nsisimu no? Saa ara na wōrentumi nyē papa, wo a bōneyē akokwa wo. 24 “Mεbō mo ahwete se ntete a anweatam so mframā reba no. 25 Yei ne dee mobēnya, mo kyefa a mahye ama mo,” Awurade na ḥosee, “εfiri se, mo were afiri me na mo de mo ho ato anyame huhuo so. 26 Mεpagya mo fam ntadee abua mo anim na wōahunu mo ahohora. 27 Mahunu mo awaresees ne mo akōnō bōne ne mo adwamammo a momfere ho! Mahunu mo akyiwadee nneyeeē wō nkokoō ne εserē so. Due Ao Yerusalem! Mmerē bēn na wo ho bēte?”

14 Yei ne Awurade asem a ḥde maa Yeremia a εfa nsuweē ho: 2 “Yuda di awerēhōo ne nkropōn hunu amane. Wōbō asase no ho abubuo, na wōsu wō Yerusalem. 3 Mmapōmma soma wōn asomfōo ma wōkōpē nisuo; wōkōhwe ankore mu nanso wōnnya nisuo. Wōde wōn nsuhina sane ba a hwēe nni mu; wōkatakata wōn tiri so wō abotuo ne abasamutuo mu. 4 Asase no apaapae εfiri se osuo ntō wō asase

no so; akuafoo no bo atu na wokata won tiri so. 5 Mpo əforoteberee a əwə esere so gya ne ba a wawo no foforo əfiri se esere biara nni ho. 6 Esre so mfunumu gyinagyina nkoko weseen no so home se sakraman; wokenakena won ani hwehwé adidibea nanso wonhunu bi.” 7 Əwom se yen amumuyé di adansee tia yen dee, nanso Ao Awurade, wo din enti ye ho biribi. Yen akyirisane dəoso; na yeayé bōne atia wo. 8 Ao, Israel Anidasoo, yen Agyenkwa wo amanehunu mmire mu, aden enti na woayé se əhohoo wō asase no so, te se əkwantuni a əsoe anadwo pe? 9 Aden enti na woayé se obi a adee afu ne mu yi, te se əkofo a ənni ahoden a əde boa? Wowo yen ntam, Ao Awurade na wo din da yen so; nnya yen mu! 10 Yei ne dee Awurade ka fa saa nnipa yi ho: “Won ani gye akyinkyinakyinkyini ho bebre; wōmima won nan nhomé. Eno enti Awurade nnye won nto mu; afei əbekae won amumuyesem no na watwe won aso wo won bōne ho.” 11 Na Awurade ka kyere me se, “Mmə yieye ho mpaae mma saa nnipa yi. 12 Mmom əwom se wədi mmuada dee, nso merentie won surfe; əwom se wəbə əhyee afodee ne aduane afodee dee, nso merennye. Mmom, mede akofena ekəm ne əyaredəm bəsəe won.” 13 Nanso mekaa se, “Ao, Otumfoo Awurade, adiyifoo no ka kyere won daa se, ‘Monnhunu akofena na ekəm remma. Nokorem mema mo asomdwoee a əbetena ho daa wo ha.’” 14 Na Awurade ka kyere me se, “Adiyifoo no hye nkəmtorə wō me din mu. Mensomaa won mennyii won, na menkasa nkyere won. Wərehye nkəm afatorə anisoadehunu, nsumanse, abosonsom ne won ankasa nnaadaa adwene ho. 15 Eno enti, dee Awurade ka fa adiyifoo a wōde me din hye nkəm no ho nie: mensomaa won nanso wōka se, ‘Akofena biara anaa ekəm biara remma asase yi so.’ Saa adiyifoo no ara betoto akofena ano ne ekəm mu. 16 Na nnipa a wəhye nkəm kyere won no, wəbetoto won agu Yerusalem mməntene so esiane ekəm ne akofena enti. Wōrenya obiara nsie won, won yerenom, won mmammarima anaa won mmammaa. Mema amanehunu a əfata won aba won so. 17 “Ka saa asem yi kyere won: “ma nisuo nnware me anadwo ne awia a etoo ntwa da əfiri se me babaa bunu, me nkurofoo anya apirakuro a eyə hu na eyə ahodwirie mmorosoo. 18 Se mekə əman no mu a, mehunu nnipa a wəatoto akofena ano; se mekə kuropon no mu a mehunu ekəm nsunsuansoo. Odiyifoo ne əsəfəo nyinaa kə asase a wənnim so so.”

19 Woapo Yuda kora anaa? Wokyi Sion anaa? Aden enti na wode əshaw aba yen so na yennya ayaresa? Yen ani daa asomdwoee so, nanso ade papa biara mmaee, yen ani daa ayaresabere so nanso ehubə na əbae. 20 Ao, Awurade, yeagye yen amumuyé ato mu ne yen agyanom afədie; nokorem yeaye bōne atia wo. 21 Na wo din enti mmu yen animtia; nhura w'animuonyam ahennwa no ho. Kae wo ne yen apam no na mmu so. 22 Na amanaman ahoni ahuhuo no mu bi ma osuo to anaa? Anaase ewiem bətumi ama obosuo apete? Dabi, eyə wo, Ao Awurade yen Onyankopon. Enti wo so na yen ani da, yəretwən mmoa afiri wo ho.

15 Afei, Awurade ka kyere me se, “Se mpo, Mose ne Samuel begyinaa m'anim a, m'akoma rento nkə saa nnipa yi so. Ma wəmfiri m'ani so! Ma wənkə!

2 Na se wəbisa wo se, ‘Ehe na yenkɔrə’ a, ka kyere won se, ‘Sei na Awurade see: “Won a wəahye owuo ama won no bekə owoom; won a wəahye akofena ama won no betoto akofena ano; won a wəahye ekəm ama won no, ekəm bede won; won a wəahye nnommumfa ama won no bekə nnommumfa mu.’ 3 “Mede adesəfəo ahodoə ənan beba won so,” Awurade na əsee: “akofena a əbekum won, nkraman a əbetwe won ase ako, ewiem nnomaa ne asase so mmoa a wəbetete won nam asee won. 4 Mema won aye akyiwadee ama asase so ahennie nyinaa esiane dee Yudahene Hesekia babarima Manase yee wō Yerusalem enti. 5 “Hwan na əbehunu wo mməbə, Ao Yerusalem? Hwan na əbəgyam wo? Hwan na əbəgyina abisa sədee wo ho tee? 6 Woapo me,” Awurade na əsee. “Wogu akyirisane so ara. Eno enti metene me nsa wō wo so na masəe wo. Me yam renhyehye me mma wo bio. 7 Mede huhusoo apaawa behuhu won so wo asase no kuropon apono ano. Mede owuo ne adesəe beba me nkurofoo so, əfiri se wənsesaa won akwan. 8 Mema won akunafoə adəsəo asene mpoano anwea. Mede əsəfəo beba owigynaes abetia won mmerante maamenom; mpofirim mede əyea ne ehu beba won so. 9 Əbaatan a wawo nson betə baha, na wagya mu. N'awia betə əberə a adee nsae; wəbegu n'anim ase abre no ase. Mede nkaeefoo no bəma akofena wo won atamfoo anim,” Awurade na əsee. 10 Ao, me maame a wowoo me, anka mewui a, anka eyə. Asase sofoo nyinaa ne me ham, di apereapere! Memfəm obi adee, na memmə obi ho bosea, nanso obiara dome me. 11 Awurade kaa se, “Nokorem məgye wo ama botae pa bi; ampa ara mema w'atamfoo apa wo kyew wo

amanehunu ne ahohia mmere mu. 12 “Onipa bëtumi abu dadee mu dadee a efiri atifi fam, anaa kóbere? 13 “Mede mo ahodee ne mo akoradee bëma se wòmform a wòrentua ka, esiane mo nnebòne nyinaa wò mo òman no mu enti. 14 Mede mo bëye nkao ama mo atamfoo wò òman a monnim soò so, m’abufuo bëma ogya adère na ebéhye mo.” 15 Wote aseè, Ao Awurade; kae me na hwé me so. Tò wòn a wòtaa me so aware. Wowo abodwokyere, mma me nwu; hwé sèdee wo enti wòbò me aholora. 16 Wo nsem baee no, mediie; eyee m’ahosepè ne m’akoma apedeè, na wo din da me so, Ao, Asafo Awurade Onyankopon. 17 Mantena wòn a wògye wòn ani fekuo mu. Me ne wòn annye wòn ani; metee me ho tenaee, efiri se wo nsa daa me so na w’abofuo hyee me ma. 18 Adèn enti na me yea to ntwa da na m’apirakuro aye nkudaa a ano ye den? Wope se woye se nnaadaa asuwa ma me, se asutire a ewee anaa? 19 Enti sei na Awurade see, “Se wosakyera w’adwene a, megue wo ato mu bio na wasom me; se nsem a edi mu firi w’anomu, na enye nsem huhuo a, wobeyé me kasamafoo. Ma saa nnipa yi nnane mmra wo nkyen, na wo dee ense se wodane ko wòn nkyen. 20 Mede wo bëye əfasuo ama saa nnipa yi, banbo əfasuo a wòde kóbere ato; wò ne wo bedi asie nanso wòrenni wò so nkonom, efiri se me ne wo wò hò se meyi wo na magye wo nkwa,” Awurade, na osee. 21 “Megye wo nkwa afiri amumuyefoo nsam na mayi wo afiri atirimuodenfoo nsam.”

16 Afei, Awurade asem baa me nkyen se: 2 “Ense se wo ware na wowo mmamarima anaa mmammaa wo ha.” 3 Yei ne dee Awurade ka fa mmamarima ne mmammaa a wowo wòn asase yi so mmaa a wòye wòn maamenom ne mmarima a wòye wòn agyanom no ho: 4 “Owuyaree bekunkum wòn. Wòrensü wòn na wòrensie wòn, mmom wòbeyé se sumina a egugu fam. Wòbetoto akofena ano na ekòm bekunkum wòn na wòn afunu bëye aduane ama ewiem nnomaa ne asase so mmoa.” 5 “Nhyene efie a ayie ye apontoo wo mu; nkusu wòn abia, na mma wòn hyeden, efiri se mayi me nhyira, me dò ne m’ahummòborò afiri saa nnipa yi so,” Awurade na osee. 6 “Atitire ne mpapahwekwa a bëwu wò asase yi so. Wòrensie wòn, na wòrensü wòn, na obiara remmo ne ho akam, na wòn enti, obiara renyi ne ti mfa nkae wòn. 7 Obiara remma wòn a wòdi awufoo no ho awerchòo no aduane mfa nkyekye wòn were, owufoo no agya anaa ne maame mpo, na obiara mma wòn nsã nso

mfa nkyekye wòn were. 8 “Na nhyene efie a apontoo kò so wò mu nkotena ase, nnidi na nnom. 9 Na yei ne dee Awurade Otumfoo, Israel Onyankopon no see: Wo nkwanne mu a, w’ani tua no, mede ahossepè ne anigyeè nnyegyeè, ayeforokunu ne ayeforoyere ahossepè nne a ewò ha no, beba awiee. 10 “Se woka yeinom nyinaa kyere saa nnipa yi na wòbisa wo se, ‘Adèn enti na Awurade abo mmom a eye hu sei atia yén? Edeèn mfomsoo na yeayé? Bone ben na yeayé atia Awurade, yen Onyankopon’ a, 11 enneè ka kyere wòn se, ‘Efiri se mo agyanom gyaa me hò kòdii anyame foforo akyi, kòsòm wòn sòree wòn, Awurade asem nie. Wogya me na wòanni me mmara so. 12 Na mo dee, moaye amumuyesem asene mo agyanom. Monhwé sèdee mo mu biara di n’akoma bòne asoòden akyi wò ebere a anka ese se oye osetie ma me. 13 Eno enti, metu mo afiri saa asase yi so de mo akò asase a, mo anaa se mo agyanom nnim so, na ehò mobesom anyame foforo awia ne anadwo, na merenhuu mo mmòbò.’ 14 “Nanso nna no reba,” Awurade na osee, “a nnipa renka bio se, ‘Se Awurade te ase yi, dee oyii Israelfoo firii Misraim,’ 15 mmom wòbèka se, ‘Se Awurade te ase yi dee oyii Israelfoo firii atifi fam asase ne aman a ətuu wòn kò so nyinaa.’ Efiri se mesane de wòn aba asase a mede maa wòn tete agyanom no so. 16 “Na seesei, mesoma apofofoo bebree a wòbèkyere wòn.” Awurade na osee. “Eno akyi, mesoma akofa abòmmòfoo bebree a wòbètaataa wòn wò mimpoo ne nkokoø nyinaa so ne abotan ntokuro mu. 17 M’ani tua wòn akwan nyinaa; ensumaa me, na wòn bòne nso nhintae wò m’ani so. 18 Metua wòn amumuyé ne wòn bòne so ka mprenu, efiri se wòde aniwudee nsesodee a enni nkwa ne wòn ahoni a eye akyiwadee abehye m’agypadee so ma de agu m’asase ho fi.” 19 Ao Awurade, m’ahooden ne m’aban, m’ahohia mu dwanekòbea, wo nkyen na amanaman no bëba wòbefiri nsase ano aka se, “Yen agyanom annya biribiara se anyame huhuo, ahoni a wòn ho nni mfasoo na wòammoa wòn. 20 Nnipa ye wòn ankasa anyame anaa? Aane, nanso wonye nokore anyame!” 21 “Eno enti mèkyerékere wòn, saa ebere yi dee mèkyere wòn me tumi ne m’ahooden. Afei wòbèhunu se me din ne Awurade.

17 “Wòde dadee twerèdua akrukyire Yuda bòne, dadee twerèdua a ano te se twerèboø, wò wòn akoma apono so ne wòn afòrebukyia mmen so. 2 Mpo, wòn mma kae wòn afòrebukyia ne Asera afòrebukyia a ewò nnua a adendan no nkyen ne nkokoø atentene no

so. 3 Me mmepe a εω asase no so ne mo ahonyadee ne mo akoradee nyinaa, mede bema se afodee, εne mo soronsonommea nso, esiane mo əman no so bōne enti. 4 Mo ankasa mfomsoa enti, mobeħwere agyapadee a mede maa mo no. Mede mo bεye nkao ama mo atamfoo wō asase a monnim soō so, εfiri se moahwanyane m'abufuo, na ebetena ho daa.” 5 Sei na Awurade see, “Nname nka dee odee ne ho to onipa so, dee əde ne ho to phonam so pe n'ahooden na n'akoma dane firi Awurade ho. 6 Əbεye se wira a εω nsase tamaa so; se yiedie ba a, ərenhunu, əbetena anweatam a awo so, ne nkyene asase a obi nte soō so. 7 “Nhyira nka onipa a əde ne ho to Awurade so, na n'anidasoo wō ne mu. 8 Əbεye se dua a woadua no nsuo ho na ne nhini tene ko nsuo no mu. Se ahuhuro ba a, ənsuro; ne nhahan ye fr̄omm mmere nyinaa. Ənni əħaw biara wō afe a osuo nt̄o mu na ek̄o so so aba daa.” 9 Akoma ye nnaadaa sen adee nyinaa na ano nni aduro. Hwan na obete n'ase? 10 “Me Awurade, mepεεpε akoma mu na mehweħwe adwene mu, gyina so de tua onipa ka sedee n'abrabo tee.” 11 Sedee akokohwedee a əhwane nkosua a εnye əno na ətosee no, saa ara na onipa a ənya sika a əmfa əkwan pa so tee. Se wōbu ne nkwa nna mu mmien a wobegya no mu, na awiee no, ne kwasea beda adi. 12 Animuonyam ahennwa a εsi kronkronbea ho no firi ahycassee no, εho na yesom. 13 Ao, Awurade, Israel anidasoo, wōn a wopa w'aki nyinaa ani bewu. Wōn a wotwe wōn ho firi wo ho no, wōbesie wōn εfiri se woagya Awurade a əye nkwa asutire. 14 Sa me yadee Ao, Awurade, na me ho bεt̄o me; gye me na mənya nkwa, na wo ne əbaako a mekamfo wo. 15 Wōbisa me daa se, “Ehe na Awurade asem no wō? Ma emmra mu seesei!” 16 Mennwane mfirii m'adwuma se wo dwanhwefoo; wonim se mempε abasamutuo da. Dee εfiri m'anom ye pefee wō w'anim. 17 Nhunahuna me; wo ne me dwanekobea wō amaneħunu da. 18 Ma won a wotaa me anim nguase, na yi me firi aħohora mu. Ma won mm̄o hu, nanso mma me bo ntu. Ma amaneħunu da no mmra wōn so; fa əħawprenu see wōn. 19 Yei ne dee Awurade ka kyere me, “Ko na kogjina nnipa no əpono a Yuda ahemfo di ho ahjenfirie no; kogjina Yerusalem apono a aka no nso ano. 20 Ka kyere won se, ‘Montie Awurade asem, Ao Yuda ahemfo ne Yudafoa nyinaa ne wōn a wotete Yerusalem a wōfa saa apono yi mu. 21 Yei ne dee Awurade see: Monħwe yie na moansoa nnesoa Homeda anaa moamfa amfa Yerusalem apono mu. 22 Monnsoa adesoa mfirii mo

afie mu na monnye adwuma biara Homeda, na mmom monye Homeda no kronkron, sedee mehyee mo agyanom no. 23 Nanso wōantie na wōammu; wōyee asooden, wōantie na wōampε ntenesoo. 24 Nanso se mohwe yie na moye əsetie ma me a, na moamfa nnesoa amfa saa kuropon yi apono mu Homeda, na se moye Homeda no kronkron a monnye adwuma biara a, 25 ennee ahemfo a wote Dawid ahennwa so ne won adwumayefoo bεfa saa apono yi mu. Wōn nyinaa beba a wotete nteaseenam mu ne aponko so, a Yuda mmarima ne wōn a wotete Yerusalem ka ho, na nnipa betena kuropon yi mu daa nyinaa. 26 Nnipa befiri Yuda nkuro ne nkuraase a atwa Yerusalem ho ahya no aba. Wōbefiri Benyamin asase ne atoe fam nkoko so. Wōbefiri mmepe mantam ne Negeb aba a wōde əhyee aħorebodee ne aħoreb, aduane aħorebodee, nnuhwam ne aseda aħorebodee reba Awurade efie. 27 Nanso, se moanye əsetie amma me, anye Homeda no kronkron, na se mosoa adesoa biara fa Yerusalem apono mu Homeda a, ennee meso ogya a ərennum da wō Yerusalem apono mu na abehye n'aban hodoo', sei na Awurade see.”

18 Yei ne Awurade asem a εbaa Yeremia nkyen. 2

“Ko ənwomfo no efie, na εho na mede m'asem no bema wo.” 3 Eni enti, meko ənwomfo no efie na meħunuu no se, əreye adwuma wō ne ntwhahodee so. 4 Nanso kukuo a na əde dōtee no reye ho adwuma no seee wō ne nsa mu; eni enti ənwomfo no yee kukuo fofo, sedee εye pa ara ma no. 5 Afei, Awurade asem baa me nkyen se: 6 “Ao, Israel fiefoo, merentumi nyε mo sedee ənwomfo yi ye anaa?” Awurade na əsees. “Sedee dōtee tee wō ənwomfo nsa mu no, saa ara na motee wō me nsa mu, Ao Israel fiefoo. 7 Se εberε biara meka se εse se wōtutu əman bi anaa ahennie bi ase, dwere wōn, see wōn a, 8 na se əman a mebco no koko no sakra firi ne bōne ho a, məsesa m'adwene na meremfa amaneħunu a mesusue se me de bεba wōn so mma bio. 9 Na se mīmre fofo bi meka se, εse se wōkyekyere əman anaa ahennie bi gye no si ho, 10 na se əye bone wō m'ani so na wanye əsetie amma me a, ennee mesane adwene papa a mepε se meye noo no ho. 11 “Na afei ka kyere Yudafoa ne wōn a wotete Yerusalem se, ‘Yei ne dee Awurade see: Hw! Mede amaneħunu reba mo so, na mereyε nhyehyee a etia mo. Eno enti mo mu biara nnane mfirii n'akwammone so na monsieisie mo akwan ne mo nnεyε.’ 12 Nanso wōbεbua se, ‘Eho nni mfasoo. Yεbεk so adi yen ara

yén nyehyéyéé so; yén mu biara býeyé asooden a efiri n'akoma bóné mu.” 13 Eno enti dee Awurade sée nie, “Mommisa wó amanaman no mu sé, hwan na wate biribi sei pen? Óbaabunu Israel aye adee bi a eyé hu yie. 14 Sukyeremma a ewó Lebanon nane firi nsanéé mu abotan no so anaa? Nsuo wiridudu a n'atifi wo akyirikyíri gyae sene anaa? 15 Nanso, me nkúrsofóo were afiri me. Wóhye nnuhwam ma ahoni huhuo, a ema wón suntisunti wo won akwan so ne tete atempon so. Wóma wófa akwan nkyen ne akwan a wómmæé so. 16 Wón asase beda mpan, na aye adee a wóbebú no animtia daa; wón a wótwam ho no ho bedwiri wón na wóbewosowoso wón ti. 17 Mebó wón ahwete wo won atamfóo aním te sé dee apueeé mframa ye no. Médane m'akyi akyere wón, na enyé m'anim, wó won amanehunu da no.” 18 Wókaa sé, “Mommra mama yemfa adwene ntia Yeremia; yéremma asofoo no anaa anyansafoo no anaa adiyifoó no nkyerékypé no nyera. Mommra na yéntu yén ano ngu ne so a yéntié dee obéka biara.” 19 Ye aso ma me, Ao, Awurade; tie dee wón a wópam me tiri so reká. 20 Ese sé wóde bóné tua papa so ka anaa? Nanso wóatu amena ama me. Kae sé megýinaa w'anim na mekasa maa wón sédéé wobeyí w'abufuhýéé afiri wón so. 21 Eno enti, ma ekóm nne won mma; yi wón ma akofena. Ma wón yerenom nye abonini ne akunafoó; ma wóenkunkum wón mmárima na wómfá akofena nkunkum wón mmerantéé wó óko mu. 22 Ma wónte osu wo wón afié mu ebére a atamfóo atu wón so sa mpofirim, efiri sé, wóatu amena ama me, na wóasumsum me nan mfidié. 23 Nanso wonim Ao, Awurade, épó a wóabo nyináa sé wóbekum me. Mfa wón nsemmóne nkye wón, na nyi w'ani mfiri wón bóné so. Ma wónni nkoguo wó w'anim; na wo ne wón nni wó w'abofuo mu.

19 Yei ne dee Awurade see: “Kɔ na kɔtɔ dɔtɛe kuruwa
firi ɔnwomfoɔ nkyen. Fa nnipa no mpanimfoɔ no
mu bi ne asɔfɔɔ no mu bi ka wo ho 2 na firi adi kɔ Ben
Hinom Bonhwa a ebeen Pøthed Epono ano no. Eho na
pae mu ka nsem a meka kyere wo no, 3 se, ‘Montie
Awurade asem, Ao Yuda ahemfo ne Yerusalemfo. Yei
ne dee Asafo Awurade Israel Onyankopon see: Montie,
mede amanehunu reba ha, na obiara a ɔbete no aso
mu beye no yønn. 4 Efiri se, wøagya me na wøde
ha ama ananaføɔ anyame; wøahye aførebøde wø so
ama anyame a wøn anaa wøn agyanom, anaa Yuda
ahemfo nhunuu wøn da, na wøde mogyø a edi bem
ahye ha ma. 5 Wøasisi Baal sorønsorømmea se wøde

ogya bəhye won mmammarima se aforebodee ama Baal, adee a manhye anaa mammo so, anaa amma m'adwene mu. 6 Eno enti, monhwe yie na nna bi reba, Awurade na əsee, a nnipa remfre ha se Tofet anaa Ben Hinom Bənhwa bio, na mmom, Okum Bənhwa. 7 “Mesee Yuda ne Yerusalem nhyehyees wo ha. Məma wəatoto wə akofena ano wə won atamfo a wərepe won nkwa no anim, na mede won afunu bəma ewiem nnomaa ne asase so mmoa se won aduane. 8 Mesee saa kuropən yi na maye no animtiabudee; won a wotwam hə no nyinaa ho bedwiri won, na n'apirakuro no enti wəbedi ne ho few. 9 Məma wəawe won mmammarima ne won mmammaa nam, na wəbefiri ahohia a atamfo a wərepe won nkwa no tua de bəba won so no mu awe won ho won ho nam.” 10 “Afei, bə kuruwa no wo won a wəka wo ho no anim ma wənhwe, 11 na ka kyere won se, ‘Yei ne dee Asafo Awurade see: Məbo saa əman yi ne kuropən yi sədee wəabo ənwomfoa kuruwa yi a wərentumi nsiesie bio. Wəbesie awufuo wə Tofet kəsi se, εhə bəyε ma. 12 Sei ara na maye saa beaee yi ne won a wətete so, Awurade na əsee. Meyə kuropən yi se Tofet. 13 Afie a εwo Yerusalem ne Yuda ahemfo ahemfie ho bəgu fi te se Tofet ha. Afie a, wəhiyee nruihwam wə adan atifi maa əsoro asafo nyinaa na wəguu nsā maa anyame fofor.” 14 Afei Yeremia sane firii Tofet, baabi a Awurade somaa no se ənkəhye nkəm hə no baee, na əbəgyinaa Awurade asəredan abangua mu na əka kyerees nnipa no nyinaa se, 15 “Yei ne dee Asafo Awurade, Israel Onyankopon see, ‘Montie! Mede amanehunu a meka guu kuropən yi ne εho nkuraase no nyinaa so no bəba won so, εfiri se wəyee konsenee na wəantie me nseṁ.’”

20 Eber a Imer a øye Awurade asøredan mu adwumayefoo so panin babarima øsøfoo Pashur tee se Yeremia rehyø nkøm fa saa nneema yi ho no, 2 ømaa wøboroo Yeremia, na wøbøo no dua mu wo Benyamin Atifi Epono a øwo Awurade asøredan no mu hø. 3 Adees kyees a, Pashur sanee no no, Yeremia ka kyerees no se, "Awurade din a øde ama wo no nye Pashur na mimmom Magormisabib. 4 Na sei na Awurade see: 'Mëma wo ho aye hu ama w'ankasa ne wo nnafmonom nyinaa, w'ankasa de w'ani bøhunu se wøtotø wo wøn atamfoo akofena ano. Mede Yuda nyinaa bëma Babiloniahene na wasoa wøn øko Babilonia anaase øde akofena bekunkum wøn. 5 Mede kuropøn yi ahodees nyinaa bëma wøn atamfoo; n'adwumayefoo so aba, ne nneema a ssom bo ne Yuda ahemfo akorades

nyinaa. Wōbēfa no sē afodee akō Babilonia. 6 Na wo Pashur, ne wo fiefoo nyinaa bekō nnommumfa mu wō Babilonia. Eħo na wo ne wo nnamfonom a wohyeē wōn nkōmtorō no nyinaa bewuwu na wōasie mo.” 7 Ao, Awurade, woadaada me; na mapene so ama woadaada. Wōtwee me da mu nyinaa; na obiara sere me. 8 Ēbere biara a mēkasa no, meteam pae mu ka akakabensem ne əsēe. Enti Awurade asem de ahohora ne nsopa abrē me da mu nyinaa. 9 Se meka sē, “Meremmo ne din anaa merenkasa wō ne din mu” a, n’asēm te sē ogya wo m’akoma mu, ogya a wōde ahyē me nnompe mu. Mede ahyē me mu abrē nokorēm, merentumi. 10 Mete asomusem bebree sē, “Ehu wō baabiara! Montoa no! Momma yēnkōtoa no!” Me nnamfonom nyinaa retwen sē mēwatiri, na wōka sē, “Ebia wōbedaada no; na yeatumi atō ne so were.” 11 Nanso, Awurade ka me ho sē dōmmarima; enti m’ataafō besuntisunti na wōrentumi nnyina. Wōbedi nkoguo na wōn anim begu ase pasaa; wōn were remfiri wōn nsopa no da. 12 Ao, Asafo Awurade! Wo a wōso əteneneeni hwē na wōrēpēs akoma ne adwene mu, ma menhunu w’aweretō wō wōn so, əfiri sē mede m’asēm dane wo. 13 Monto dwom mma Awurade! Monyi Awurade aye! Əgye ohiani nkwa firi amumuyefoo nsam. 14 Nnome nka da a wōwoo mel Nhyira mpare eda a me maame woo me. 15 Nnome nka onipa a əbebaō m’agya kasee, dee əmaa n’ani gyeeē, na əkaa sē, “Wōawo əbarima ama wo!” 16 Ma saa onipa no nyē sē nkuro a Awurade tugue a wannya ahummōborō no. Ma ənte osu anōpa, ne əko owigyinae. 17 Əfiri sē, wankum me wō awotwaa mu amma me maame anyē damena amma me. 18 Aden koraa na mēfiri awotwaa mu puee behunuu ḥawne awerchoō na mede aniuwo rebewie me nkwa nna yi?

21 Asem firi Awurade ho baa Yeremia nkyēn ēberē a, əhene Sedekia somaa Malkia babarima Pashur ne Maaseia babarima əsōfoo Sefania kōo ne nkyēn. Wōkaa sē, 2 “Bisa Awurade, ma yen əfiri sē Babiloniahene Nebukadnessar ne yen rebedi ako. Ebia Awurade bęye anwanwadee ama yen, sēdēs əyēs mmere bi a atwam no na wafiri yen so akō.” 3 Na Yeremia buaa wōn sē, “Monka nkyere Sedekia sē, 4 ‘Sēdēs Awurade, Israel Onyankopōn, see nie: Merebedane mo nsam akodee atia mo, dee mode reko atia Babiloniahene ne Babiloniafoo a wōwō əfasuo no akyi na wōatua mo kuropōn no. Mēboa wōn ano wō kuropōn yi mu. 5 Me ara mede nsa a matene ne abasa a əyē den bekō atia

mo wō abufuo, anibereē ne abufuhyeē mu. 6 Mēbōbō wōn a wōtete kuropōn yi mu ahwehwe fam; nnipa ne mmoa nyinaa, na əyaredōm a əyē hu bekunkum wōn. 7 Eno akyi, Awurade asem nie, mede Yudahene Sedekia, n’adwumayefoo ne nnipa a wōwō kuropōn yi mu a əyaredōm, akofena ne əkōm ankunkum wōn no bēma Babiloniahene Nebukadnessar ne wōn atamfōo wōrepē wōn nkwa no. Əde akofena bekunkum wōn; ərenhunu wōn mməbō na ərennya ayamhyehyeē mma wōn.” 8 “Ēbio, ka kyere nnipa no sē, ‘Yei ne dee Awurade see: Hwē mede nkwa əkwan ne owuo əkwan resi mo anim. 9 Obiara a ote saa kuropōn yi mu bēwu wō akofena anaa əkōm anaa əyaredōm ano. Nanso obiara əbepue na əde ne ho akōma Babiloniafoo a wōabetua mo kuropōn yi no, befa ne ho adi. 10 Mawe ahinam sē, mēye kuropōn yi bōne na enyē papa, Awurade na əsē. Wōde bęhyē Babiloniahene nsa, na əde ogya bęhyē no.’ 11 “Dee əka ho ne sē, ka kyere Yuda adehyefie sē, ‘Montie Awurade asem; 12 Ao Dawid efie, sei na Awurade see: “‘Mommu atētenenee anōpa biara; monnye dee wōaō no korōno no mfiri ne nhyesofoo nsam, anyē saa a m’abufuhyeē bēsōre na ahyē sē ogya əsiane bōne a moaye enti, əbęhyē a obiara rennum no. 13 Me ne mo anya, Yerusalem Mo a mote bōnhwa yi atifi abotan asaseta soō, Awurade na əsē, mo a moka sē, “Hwan na əbetumi aко atia yen? Hwan na əbetumi ahyene yen hintabea?” 14 Mētwe mo aso sedēs əfata mo nneyēs, Awurade na əsē. Meto mo kwaes mu ogya, a əbęhyē biribiara a atwa mo ho ahyia.”

22 Yei ne dee Awurade see, “Siane kō Yudahene ahemfie na kopae mu ka saa asem yi: 2 ‘Tie Awurade asem, Ao, Yudahene, wo a wote Dawid ahennwa so, wo, w’adwumayefoo ne wō nkurōfoo a wōfa apono yi mu. 3 Yei ne dee Awurade see: Monye dee wōaō no korōno mfiri ne hyesofoo nsam. Monnye əhōhōo, awisiaa ne okunafoo bōne na monnye wōn basabasa nso, na monnhwie mogya a ədi bem ngu wō ha. 4 Se moye ahwēyie na modi saa ahyedēs yi so a, ennēs ahemfo a wote Dawid ahennwa so ne wōn adwumayefoo ne wōn nkurōfoo befa saa ahemfie apono yi mu, a wōtete nteaseenam mu ne apōnkō so. 5 Enti se moanni saa nhyeheyēs yi so a, Awurade na əsē, Meka me ho ntam sē, saa ahemfie yi bēdane fituo.” 6 Dee Awurade ka fa Yudahene ahemfie ho nie: “‘Ewom sē medō wo te se Gilead na wote se Lebanon mmpēo atifi, nanso, mēye wo se anweatam, se nkuro a

obiara nte mu. 7 Mesoma aseefoo abetoa mo, obiara ne n'akodee, wobetwita mo ntweneduro mpungan fefe no mu na woato agu ogya no mu. 8 "Nnipa a wofifiri aman bebree so betwam wo kuropon yi so, na wobebisabisa won ho won ho se, 'Aden enti na Awurade aye saa kuropon kesee yi sei?' 9 Na mmuaee no beye se, 'Efiri se, woagya Awurade, won Onyankopon apam no akosore anyame foforo asom won.' 10 Monnsu ohene a wafiri mu, na monni ne ho awercho; mmom, monsu denden mma dee oka nnommumfa mu, efiri se orensane n'akyi na orenhunu asase a woooo no wo so no bio. 11 Na yei ne dee Awurade ka faa Yosia babarima Salum a odii n'agya adee se Yudahene na wafiri ha no ho: "Orensane mma bio. 12 Obewu wo baabi a woafa no nnommum ako ho; na orenhunu saa asase yi bio." 13 "Nname nka dee omfa ekwan tenenee so nsi n'ahemfie, na ode nsisie si n'abansoro. Nname nka dee oma ne omanfoo ye adwuma kwa, na ontua won apaadie so ka. 14 Oka se, 'Mesi ahemfie kesee ama me ho dee ewo abansoro adan a emu soso.' Enti oyey mpomma akese wo mu; ode ntweneduro dura mu na ode ahosu kokoo hyehye mu. 15 "Wowo ntweneduro bebree a na ema woye ohene anaa? Na w'agya nni aduane ne nsaa anaa? Oye dees efia ne ekwan mu na etene, enti esii no yie. 16 Odii mmoboroni ne ohiani asem maa won, enti biribiara yee yie maa no. Na enye yei na ekyere se obi nim me anaa?" Awurade na osee. 17 "Mo ani ne mo akoma wo mfasoo bone nko ara so, se mohwie mogya a edi bem guo na moye nhyesoo ne nsisie nso." 18 Eno enti, yei ne dee Awurade ka fa Yudahene Yosia babarima Yehoiakim ho: "Werensu no se: 'Aa, me nuabarima! Aa me nuabaa!' Werensu no se: 'Aa, me wura! Aa n'ahoofe!' 19 Wobesie no se afunumu. Wobetwe n'ase na woato no atwene Jerusalem apono akyi." 20 "Monko Lebanon nka su, momma wonre mo nne wo Basan; monsu mfiri Abarim, efiri se woadwere mo mpamfoo nyinaa. 21 Mebo wo kokoo, ebere a na eyey wo se w'asom adwo wo, nanso wokaa se, 'Merentie!' Yei ne ekwan a wonam so firi wo mmerante bere mu; woanye osetie amma me. 22 Mframa bebo wo nnwanhwefoo nyinaa ako, na w'ampamfoo nyinaa beko nnommumfa mu. Afei w'ani bewu na w'anim agu ase esiane w'amumuyey nyinaa enti. 23 Mo a mote Lebanon, na modeda ntweneduro adan mu, erenkyere koraa, se oyea ba mo so a, mobesi apene te se obaa a oreko awoo. 24 "Nokorem, se mete ase yi," Awurade na osee, "Mpo se wo Yehoiakin,

Yudahene Yehoiakim babarima yee me nsa nifa so nsao kaa a, anka meworo wo. 25 Mede wo bema won a worehwehwes wo kra, won a wosuro won no; Babiloniahene Nebukadnessar ne Babiloniafo. 26 Mepam wo ne wo maame a owoo wo akogu oman foforo so, baabi a enye ho na woooo mo mu biara, elo na mo baanu bewuwu. 27 Morensane mma asase a mo kon do se mobesane aba so no bio." 28 Aden enti na saa obarima Yehoiakin te se ayowaa a abo, ades a obiara mpe anaa? Aden enti na wobepam one ne mma, akogu asase a wonnim so so? 29 Ao, asase, asase, asase! Tie Awurade asem! 30 Yei ne dee Awurade see: "Montwere obarima yi ho asem nto ho te se obi a onni ba, obarima a orennya nkoso ne nkwa nna nyinaa na n'aseefoo mu biara renya nkoso, na won mu biara rentena Dawid ahennwa so na worennyi Yuda so ohene bio."

23 "Nname nka nnwanhwefoo a wosee na wohwete me nnwankuo no" Awurade na osee. 2 Eno enti yei ne dee Awurade, Israel Onyankopon, ka kyere ahwefoo a wohwes me nkurofuu so nie: "Esiane se, moabo me nnwankuo ahwete, na moapam won na moanhwe won so yie no enti, mede asotwe bebre mo wo mo bone a moaye no nti," dee Awurade see nie. 3 "Me ara ankasa meboaboa me nnwan nkaes no afifiri aman a mapam won ako ho nyinaa no so na mede won besane aba won adidibia bio, baabi wobewowo na won ase atre. 4 Na meyi nnwanhwefoo a wobehwe won so, na worensuro na woremimo hu bio na won mu baako mpo renyera." Awurade na osee. 5 "Nna bi reba," Awurade na osee, "Mema tenenee dubaa bi so ama Dawid, ohene bi a obedi adee nyansa mu na wayey dees etene ne dee eyey wo asase yi so. 6 Ne mmere so, wobegye Yuda nkwa na Israel betena ase wo asomdwoes mu. Yei ne edin a wode befre no: Awurade Yen Tenenee. 7 Na afei nna bi reba," Awurade na osee, "a nnipa renka bio se, 'Nokorem se Awurade te ase yi, dee oyii Israelfo firii Misraim,' 8 na mmom, wobeka se, 'Nokorem se Awurade te ase yi, dee oyii Israel aseefoo firii atifi asase so ne aman nyinaa a opanoo won koo ho no so.' Na afei wobetena won ankasa asase so." 9 Efia adiyifo no ho no: M'akoma abubu wo me mu; me nnompoe nyinaa woso. Mete se osabofoo, mete se obi a nsaa aboro noo, esiane Awurade ne ne nsem kronkron no enti. 10 Awareseefoo ahyey asase no so ma; nname no enti asase no awo wesee adidibia a ewo anweatam no so ahye. Adiyifo no

nam ekwan bōne so de wōn tumi ye dees entene. 11 “Odiyifoo ne əsəfōo nyinaa nsuro Onyankopōn; m'asoredan mu mpo mehunu wōn amumuyesem,” Awurade na əsəe. 12 “Eno enti, wōn ekwan so bęye torotorotoro; wōbepam wōn akə esum mu na εhō na wōbehwēhwe ase. Mede amanehunu bęba wōn so wō afe a wōbetwe wōn aso mu no,” Awurade na əsəe. 13 “Samaria adiyifoo mu no mehunu saa atantannee yi: Wōde Baal hyee nkōm nam so maa me nkurōfōo Israelfoo fom ekwan. 14 Na Yerusalem adiyifoo mu no mahunu adee a εye hu: Wōsēe awadee na wōdi atorō. Wōhye wōn a wōyε bōne no mpamuden, enti obiara nntwe ne ho mfiri n'amumuyesem ho. Wōn nyinaa te se Sodom ma me; na Yerusalemfoo te se Gomora.” 15 Eno enti, yei ne dees Asafo Awurade see fa adiyifoo no ho: “Mema wōdi aduane a εye nwono na wōanom nsuo a awuduro wō mu, efiri se Yerusalem adiyifoo enti, abōnefōem ahye asase yi so ma.” 16 Yei ne dees Asafo Awurade see: “Monntie nkōm a adiyifoo no hye kyere mo; wōma mo nya anidasōo a enni nnyinasōo. Wōbō wōn tirim ka anisoadehunu, a emfiri Awurade anom. 17 Wōkō so ka kyere wōn a wōbu me animtia se, ‘Awurade se: Mobenya asomdwōe.’ Na wōn a wōdi wōn akomadenye akyi no nyinaa, wōka kyere wōn se, ‘Jhaw biara remma mo so.’ 18 Na wōn mu hwan na waka Awurade agyinatufōo ho se əbehwē anaa əbetie n'asem? Hwan na waye aso ate n'asem? 19 Hwe, Awurade ahum betu abufuhyees mu, ntwhahoframa bēdi kyinhyia wō amumuyefōo mpampam. 20 Awurade abufuo rennwō kosi se əbewie n'akoma mu nhyehyee nyinaa. Nna a εreba no mu no mobete asees yie. 21 Mansoma saa adiyifoo yi, nanso wōde wōn asem akyinkyini; manto wōn nkra biara, nanso wōahye nkōm. 22 Se wōkāa m'agyinatufōo ho a, anka wōbepae mu aka m'asem akyere me nkurōfōo na ama wōatwe wōn ho afiri wōn akwammōne ne wōn nneyeε bōne ho. 23 “Meye Onyankopōn a meben nkō araa anaa,” Awurade na əsəe, “na mennye Onyankopōn a mewō akyirikyiri nso? 24 Obi betumi de ne ho asie baabi a merentumi nhunu no anaa?” Awurade na əsəe. “Menyeε əsoro ne asase so ma anaa?” Awurade na əsəe. 25 “Mate dees adiyifoo a wōde medin hye nkōmtoro no keka. Wōkeka se, ‘Mesoo daee! Mesoo daee!’ 26 Yei bēko so akəsi da ben wō atorō adiyifoo yi akoma mu? Wōn a wōbō wōn tirim hye nnaadaa nkōm? 27 Wōdwene se daee a wōkeka kyerekyere wōn ho no bēma me nkurōfōo were afiri me din, sedee

Baalsom enti wōn agyanom were firii me din no. 28 Ma odiyifoo a waso daee no nka n'adaeso, na ma dees əwo m'asem no nka no nokorem. Na εdeen na ntete ne ayuo wō ye?” Awurade na əsəe. 29 “Na m'asem nte se ogya?” Awurade na əsəe, “Ente se asaeε a εpaapae əbotan mu nketenkete anaa? 30 “Eno nti,” Awurade na əsəe, “mekyi adiyifoo a wōfa nsēm a efiri wōn yonkonom nkyen, na wōpae mu ka no sedee εfiri me nkyen no. 31 Aane,” Awurade asem nie, “mekyi saa adiyifoo a wōde wōn ankasa tekremawōo ka se, ‘Awurade na əsəe.’ 32 Nokorem, mekyi wōn a wōhye adaeeso ho nkōmtoro,” Awurade na əsəe. “Wōka kyere wōn na wōde atorō nsēm daadaa me nkurōfōo ma wōfom ekwan, nso mensomaa wōn na mennyii wōn. Wōn ho nni mfasōo mma saa nnipa yi koraa,” Awurade na əsəe. 33 “Se saa nnipa yi, anaa odiyifoo anaa əsəfōo bisa mo se, ‘Edeen ne Awurade adiyisem no a?’ Monka nkyere wōn se, ‘Adiyisem ben? Mero mo, Awurade na əsəe.’ 34 Se odiyifoo bi, əsəfōo bi anaa obi foforō si so dua se, ‘Awurade adiyisem ni’ a, metwe saa əbarima no ne ne fiefoo aso. 35 Yei ne dees mo mu biara kō so ka kyere ne yōnko anaa ne busuani: ‘Awurade mmuaεs ne sen?’ Anaa ‘Edeen na Awurade aka?’ 36 Nanso εnse se mōbō ‘Awurade adiyisem’ so bio; efiri se, obiara asem beye n'adiyisem, ne saa enti modanedane nsēm a efiri Onyankopōn, Teasefōo, Asafo Awurade yen Onyankopōn nkyen mu. 37 Yei ne dees mōkō so ka kyere odiyifoo: ‘Mmuuae ben na Awurade de ama mo?’ Anaa ‘Edeen na Awurade aka?’ 38 Əwōm, mosi so dua se, ‘Yei ne Awurade adiyisem’ nanso sei na Awurade ka: Mokaa se, ‘Yei ye Awurade adiyisem,’ wō εberε a maka akyere mo se monnka saa nsēm yi bio. 39 Afei, nokorem, me were befiri mo, na mapam mo ne kuropon a mede maa mo ne mo agyanom afiri m'ani so. 40 Na mede daa animguasee, ne daa ahohora a were remfi da bęba mo so.”

24 Babiloniahene Nebukadnessar faa Yudahene
Yehoiakin a εye Yehoiakim babarima, n'adwumayefōo, n'adwumfōo ne n'atomfōo a wōwō Yuda firii Yerusalem kōo nnommumfa mu wō Babilonia no akyi no, Awurade kyereε me borōdōma nkenten mmienu a wōde asisi Awurade asoredan no anim. 2 Kenten baako mu borōdōma no ye papa te se dees εbere ntem; borōdōma a εwō kenten a eka ho no mu no nyε mma sedee wōdie mpo. 3 Na Awurade bisaa me se, “Edeen na wohunu, Yeremia?” Mebuua se, “Borōdōma, dees εye pa ara, ne dees εnyε mma sedee

wodie mpo.” 4 Ena Awurade asem baa me nkyen se, 5 “Yei ne dee Awurade, Israel Onyankopon see: ‘Borodoma papa no gyina ho ma atukoo a wofiri Yuda, won a metwaa won asuo koo Babilonia asase so no. 6 Mema m’ani aku won ho, ama won yiedie, na mesane de won aba ha bio. Mesiesie won na merensee won. Medua won, na merentu won ase. 7 Mema won akoma a wode behunu me se, me ne Awurade. Wobeye me nkurfo, na meye won Onyankopon, efiri se, wode won akoma nyinaa besane aba me nkyen. 8 “Nanso te se borodoma a enye no, dee enye mma sedee wodie mpo no,’ dee Awurade see nie, ‘saa ara na meye Yudahene Sedekia, n’adwumayefoo ne Jerusalem nkaeefoo, se wote asase yi so anaa wote Misraim. 9 Mema won aye akyiwadee ne mfomsodee ama ahennie a ewo asase so nyinaa, wobeye ahohora na woabo won din bone, wobeye asredes ne mmusuo baabiara a mepam won ako. 10 Mesoma akofena, ekom ne yaredom ako won so kosi se wobesee won koraa afiri asase a mede maa won ne won agyanom.”

25 Asem a efa Yudafo nyinaa ho baa Yeremia nkyen wo Yudahene Yosia babarima Yehoiakim, adedie afe a eto so enan a eye Babiloniahene Nebukadnessar adedie afe a edi ekan. 2 Enti odiyifoo Yeremia ka kyere Yudafo ne won a wotete Jerusalem nyinaa se, 3 Mfee aduonu mmiensa nie, efiri Yudahene Amon babarima Yosia adedie afe a eto so dumensa besi enne, Awurade asem aba me so na makasa akyere mo mpen bebree, nanso monntiee. 4 Mpo Awurade asoma n’asomfoo a woye n’adiyifoo aba mo nkyen mpen bebree, na montiee won, na monyee aso mmaa won. 5 Wokaa se, “Mo mu biara mfiri n’akwan bone ne ne mneyee bone ho, na mobetumi atena asase a Awurade de maa mo ne mo agyanom no so afebo. 6 Monni anyame foford akyi nkosom won nsore won; mommfa dee mode mo nsa aye no nhye me abufuo. Afei merenha mo.” 7 “Nanso moantie me,” Awurade na osee, “na mode dee mode mo nsa aye ahye me abufuo, na mode shaw aba mo so.” 8 Afei dee Asafo Awurade see nie: “Esiane se moantie me nsem no enti, 9 mfre atifi fam nnipa nyinaa ne m’akoa Babiloniahene Nebukadnessar,” Awurade na osee, “na mede won abeko atia saa asase yi ne sotefoo, ne amanaman a wootwa ho ahyia nyinaa. Mesee won pasaa na maye won ahodwiredees ne fedidee, ne amamfo afebo. 10 Meyi ahosane ne anigyeen nnyegye, ayeforokunu ne ayeforoyere nne, oyuyammoa nnyegye ne kanea hann afiri won

mu. 11 Oman mu no nyinaa bedane asase wese, na saa amanaman yi besom Babiloniahene mfirinhyia aduoso. 12 “Na mfirinhyia aduoso awiee no, metwe Babiloniahene ne ne oman, Babiloniafoo asase aso wo won amumuye ho, medane no amanfo afebo,” sedee Awurade see nie. 13 “Mema asotwe a mahye atia asase no nyinaa aba won so, dee wootwer w o nroma yi mu na Yeremia ahye ho nkrom atia aman no nyinaa no. 14 Won ankasa dee, amanaman bebree ne ahempoo de won beye nkoo; na metua won nneyees ne won nsa ano adwuma so ka.” 15 Yei ne dee Awurade, Israel Onyankopon, ka kyere me: “Gye saa kuruwa yi a m’abufuhye nsā ahye no ma yi, na ma amanaman a mesoma wo won nkyen no nyinaa nnom. 16 Se wonom a, wobeta ntintan na woabobo dam esiane akofena a mesoma ako won so no enti.” 17 Eno enti, megyee kuruwa no firii Awurade nsam, na memaa amanaman a osomaa me won nkyen no nomee: 18 Jerusalem ne Yuda nkuro, n’ahemfo ne ne nnwumayefoo se wonye asedee, ahodwiredee, fedidee ne nnome, sedee wotee enne da yi, 19 Misraimhene Farao, n’asomfoo, n’adwumayefoo ne ne manfo nyinaa, 20 amanfrafoo a wōwō ho nyinaa; Us ahemfo; Filistifo ahemfo (a eye Askelon, Gasa, Ekron ne nnipa a woagya won wo Asdod); 21 Edom, Moab ne Amon; 22 Tiro ne Sidon ahemfo nyinaa; ne ahemfo a wōwō mpoano aman a wōwō epo agya no; 23 Dedan, Tema, Bus ne nnipa a wotete akyirikyiri no; 24 Arabia ahemfo ne amanfrafoo ahemfo nyinaa a wotete anweatam so no. 25 Simri, Elam ne Media ahemfo nyinaa; 26 ne ahemfo a wōwō atifi fam nyinaa, won a wōben ne won a wōwō akyirikyiri, ne won mu biara, asase so ahennie ahodoo. Na won nyinaa akyi no Sesakhene nso benom bi. 27 “Afei, ka kyere won se, ‘Yei ne dee Asafo Awurade, Israel Onyankopon see: Monnom, mommobo na momfefe, na mohwehwe ase a monnsore bio, esiane akofena a mesoma aba mo so enti.’ 28 Na se woampre se wōgye wo nsam kuruwa no nom a, ka kyere won se, ‘Yei ne dee Asafo Awurade see: Esse se monom! 29 Monhwē, merebefiti ase de amanehunu aba kuropon a me Din da so no so, na mobefa mo ho adi a wōrentwe mo aso anaa? Wobetwe mo aso, efiri se merefre akofena aba won a wotete asase no so nyinaa so, Asafo Awurade na osee.’ 30 “Afei, hye nsem yi nyinaa ho nkrom tia won, na ka kyere won se, “Awurade befiri soro abobom; ebema ne nne so afiri ne tenabea kronkron ho, na wabobo mu

denden atia n'asase. Obeteam te se wən a wətiatia bobe aba so, obeteam agu wən a wətete asase no so. **31** Hooye begyegye akə nsase ano, na Awurade bebo kwaadu atia amanaman; obebu adasamma nyinaa aten na əde amumuyefoo ama akofena,” Awurade na əse. **32** Yei ne dee Asafo Awurade see: “Monhw! Amanehunu retretre firi əman so kə əman foforə so; ahum kəsə bi rema ne ho so afiri nsase ano.” **33** Saa eberə no, wən a Awurade akunkum won no bədeda baabiara, firi asase ano kəsi ano noho. Wərensü wən na wəremmoaboa wən ano na wərensie wən, na wəbeyə se sumina a egugu fam. **34** Monsu na montwa adwo, mo nnwanhwefoo; mommuniimuni wo mfuturo mu mo nnwankuo ntuanofoo. Mokum berə no aduru mobəhwəhwe ase, na moabobo nketenkete te se nkukuo a ənye den. **35** Nnwanhwefoo no rennya baabiara nnwane nkə na nnwankuo no ntuanofoo no rennya ekwan nnwane. **36** Montie nnwanhwefoo no su, ne nnwankuo no ntuanofoo agyaadwotwa, əfiri se Awurade resee wən mmoa adidibe. **37** Esere nsase a asomdwoes wə soō no beda mpan əsiane Awurade abufuhyeə no enti. **38** Na wən asase beda mpan te se gyata a əfiri ne tu mu əsiane əhyesofoo no akofena ne Awurade abufuhyeə no enti.

26 Yehoakim a əyə Yudahene Yosia babarima adedie ahyeasə mfees no, saa asem yi firi Awurade nkyen bae: **2** “Yei ne dee Awurade see: Gyina Awurade efie mu abannwa hə, na ka kyere nnipa a wəfiri Yuda nkuro mu besom wə Awurade efie mu nyinaa. Ka dee mehyə wo no nyinaa kyere wən; nnyi asem biara mfiri mu. **3** Ebia wəbetie, na wən mu biara asane afiri n'akwammone so. Se əba saa a, mstwen, na meremfa amanehunu a won bəne enti, mpees se mede ba wən so no mma bio. **4** Ka kyere wən se, ‘Dee Awurade see nie: Se moantie me, na moanni me mmara a mahyeə mo no so, **5** na se moantie nsem a m'asomfoo adiyifoo a mesoma wən mo nkyen ebere biara no ka kyere mo no a, (mpo monntiee wən), **6** ennee, meye efie yi se Silo, na kuropən yi aye nnomedee wə asase so aman nyinaa mu.’’ **7** Asəfəo, adiyifoo ne nnipa no nyinaa tee se Yeremia reka saa nsem yi, wə Awurade efie hə. **8** Na Yeremia wiee nsem a Awurade ka kyere se no se ənka nkyere nnipa no nyinaa no ka no, asəfəo no, adiyifoo ne nnipa no nyinaa to hyee no so kaa se, “Ese se wo wu! **9** Adən na wohye nkəm wə Awurade din mu se, efie yi bəye se Silo na kuropən yi beda mpan a obiara ntēna so anaa?” Na nnipa no nyinaa bətwaai

Yeremia ho hyiaeə wə Awurade efie hə. **10** Eberə a Yuda adwumafoə tee saa nsem yi no, wəfiri ahemfie hə foro kəo Awurade efie kotenaa efie no Epono Foforə no ano. **11** Ena asəfəo no ne adiyifoo no ka kyere adwumayefoo no ne nnipa no nyinaa se, “Ese se wəbu saa əbarima yi kumfə, əfiri se wahye nkəm atia kuropən yi. Moate wə mo asom!” **12** Na Yeremia kasa yii ne ho ano wə adwumayefoo ne nnipa no nyinaa anim se, “Awurade somaa me se, memmenhye nkəm ntia efie yi ne kuropən yi sədee moate no nyinaa. **13** Na afei montenetene mo akwan ne mo nneyee, na monyə əsetie mma Awurade, mo Onyankopən. Na Awurade bətween, na əremfa amanehunu a əree se əde ba mo so no mma bio. **14** Me dee, mewə mo nsam; mobetumi aye me sədee eyə na etene wə mo ani so. **15** Nanso monkae se, se mokum me a, moahwie mogya a ədi bem agu, na əso afədje beba mo so, kuropən yi so ne wən a wətete mu so; na nokorem Awurade na wasoma me se memmekə nsem yi nyinaa nnwu mo asom.” **16** Na adwumayefoo no ne nnipa no nyinaa ka kyere asəfəo no ne adiyifoo no se, “Ense se wəbu saa əbarima yi kumfə! Wakasa akyere yen wə Awurade, yen Onyankopən din mu.” **17** Na asase no so mpanimfoo no mu bi səreees na wəka kyere badwa no nyinaa se, **18** “Mika a əfiri Moreset hyee nkəm Yudahene Hesekia berə so. Əka kyere Yudafoo nyinaa se, ‘Yei na Asafo Awurade see: “Wəbefuntum Sion te se afuo. Na Yerusalem bəye mmubuiə na asoredan no kokəo bəye se nkəfie a nkyekyere afu wə so.’’ **19** Na Yudahene Hesekia anaa Yudani bi kumm no anaa? Hesekia ansuro Awurade ansre ne hə adom? Na eno amma Awurade antwen se əbeyi amanehunu a əree se əde ba wən so no amfiri wən so anaa? Yereye de amanehunu kesee aba yen ankasa so!’’ **20** (Semaia babarima Uria a əfiri Kiriat-Yearim no nso ye əbarima foforə a əhyee nkəm wə Awurade din mu; əhyee nkəm korə yi ara tiaa saa kuropən yi ne saa asase yi, sədee Yeremia yee no. **21** Eberə a əhene Yehoakim ne ne mpanimfoo ne n'adwumayefoo nyinaa tee ne nsem no, əhene no pəe se okum no, nanso Uria tee no, əde ehu dwane kəo Misraim. **22** Əhene Yehoakim somaa Akbor babarima Elnatan ne mmarima bi kəo Misraim. **23** Wəde Uria firi Misraim bae, na wode no kəmaa əhene Yehoakim. Əma wəde akofena kumm no na wətoo ne funu twenee kwasafo asiee.) **24** Afei nso, na Safan babarima Ahikam gyina Yeremia akyi, enti wəammfa no amma ədəm no se wənkum no.

27 Yudahene Yosia babarima Sedekia adedie ahyeasee no, asem yi firi Awurade ho baa Yeremia nkyen se, **2** Yei ne dee Awurade ka kyere me: “Fammeamudua ne nkyehoma ye konnua sen wo kon mu. **3** Fa nkra ma abofoo a waaba Yudahene Sedekia nkyen wo Yerusalem na wɔmfa nkoma ahemfo a wɔwo Edom, Moab, Amon, Tiro ne Sidon. **4** Fa nkra koma won wuranom se: Yei ne dee Asafo Awurade, Israel Onyankopon see, ‘Ka yei kyere wo wuranom se: **5** Mede me tumi kese ne me basa a matene mu yee asase ne so nnipa ne mmoa a wɔwɔ so, na mede ma obiara a oso m’ani. **6** Afei, mede mo aman nyinaa behye m’akoa Babiloniahene Nebukadnessar nsa, na mede wiram mmoa mpo behye n’ase. **7** Amanaman nyinaa besom no ne ne babarima ne ne nanabarima kosi se ne bere betwam; na afei aman bebree ne ahemfo akeseakese bedi ne so. **8** “Nanso se oman bi anaa ahennie bi rensom Babiloniahene Nebukadnessar anaa wɔremfa won kon nhye ne konnua ase a, mede akofena, ekom ne oyaredom betwe saa oman no aso, kosi se mede ne nsa besee no, Awurade na osee. **9** Enonti monntie mo adiyifo, mo nkɔmhyefoo, mo adae asekyerefø, mo asamanfrefø anaa mo ntafowayifoo a wɔka kyere mo se, “Morensom Babiloniahene.” **10** Wɔhye mo nkɔmtorø a ebema wɔayi mo afiri mo asase so ako akyirikyiri nko ara; mepam mo ama mo ase ayera. **11** Nanso, se oman biara de ne kon behye Babiloniahene konnua no ase na wasom no a, mema saa oman no aka ono ara asase so na wado so atena so, Awurade, na osee.” **12** Mede saa nkra korø no ara koma Yudahene Sedekia se, “Momfa mo kon nhye Babiloniahene konnua ase na monsom ono ne ne nkurøfo na mobanya nkwa. **13** Aden enti na ese se wo ne wo nkurofo wuwuo wo akofena, ekom ne oyaredom ano, sedee Awurade de ahunahuna oman biara a ompe se oso Babiloniahene no? **14** Monntie adiyifo no a wɔka kyere mo se, ‘Morensom Babiloniahene,’ efiri se wɔhye mo nkɔmtorø. **15** ‘Mensomaa won’ Awurade na osee. ‘Wɔhye nkɔmtorø wo me din mu. Enti, mepam mo na moayera, mo ne adiyifo a wɔhye mo nkɔm no.’” **16** Na meka kyere asøfo no ne saa nkurøfo yi nyinaa se, “Yei ne dee Awurade see: Monntie adiyifo no a wɔhye mo nkɔm se, ‘Erenkyere koraa wðe Awurade efie nneema no befiri Babilonia aba.’ Wɔhye nkɔmtorø kyere mo. **17** Monntie won. Monsom Babiloniahene na mobanya nkwa. Aden enti na ese se saa kuropø yi see? **18** Se

wɔyε adiyifo na Awurade asem wɔ won mu a, ma won nkoto nsre Asafo Awurade na nneema a wðe siesie dan mu a aka wo Awurade efie ne Yudahene ahemfie ne Yerusalem no, wɔamfa ankø Babilonia. **19** Na yei ne dee Asafo Awurade ka fa kɔbere mfrafraes afadam, Epo, nnyinasoo a wotumi pia ne nneema a wðe siesie dan mu no a aka wo kuropø yi mu no ho. **20** Dee Babiloniahene Nebukadnessar amfa ankø ebere a əbefaa Yudahene Yehoiakim babarima Yehoiakin ne Yuda ne Yerusalem mmapomma firii Yerusalem koo nkoasom mu wo Babilonia no. **21** Aane, yei ne dee Asafo Awurade, Israel Onyankopon, ka fa nneema a aka wo Awurade efie, Yudahene ahemfie ne Yerusalem no ho: **22** ‘Wɔbefa ako Babilonia, na ehø na ebeka kosi da a meba abefaa,’ Awurade na osee. ‘Afei mede nneema no besane aba bio abesisi won sibere wo ha.’”

28 Obosome a eto so enum wɔ afe korø a eyε Yudahene Sedekia adedie ahyeasee, afe a eto so enan no mu, odiyifo Hanania a øye Asur a ɔfiri Gibeon babarima no ka kyere me wɔ Awurade efie ebere a na asøfo ne nnipa no nyinaa ahya se, **2** “Yei ne dee Asafo Awurade, Israel Onyankopon see: ‘Mebubu Babiloniahene konnua no. **3** Mfee mmienu mu no, mede Awurade efie mu nneema a Babiloniahene Nebukadnessar befa firii ha koo Babilonia no nyinaa besane aba bio. **4** Na mesane de Yehoiakin a øye Yudahene Yehoiakim babarima ne Yuda nnommumfoo a wɔkø Babilonia no nyinaa aba bio’ sei na Awurade see, ‘na mebubu Babiloniahene konnua no.’” **5** Na odiyifo Yeremia buaa odiyifo Hanania wɔ asøfo ne nnipa a na wɔgyinagyina Awurade efie no nyinaa anim. **6** Okaa se, “Amen! Ma Awurade nye no saa! Ma Awurade mma wo nkɔm a woahye se wðe Awurade efie nneema no nyinaa ne nnommumfoo befiri Babilonia asane aba eha yi no mmra mu. **7** Nanso, tie asem a ese se meka ma wote na nnipa no nyinaa nso tee: **8** Efiri tete no, adiyifo a wodii m’anim ne w’anim no hyehye øko, amanehunu ne oyaredom ho nkɔm tiaa aman bebree ne ahennie akese. **9** Nanso odiyifo a øhye asomdwoe ho nkɔm no, se ne nkɔmhye no ba mu a wðbegye no atom se obi a ampa ara Awurade asoma no.” **10** Na odiyifo Hanania yii konnua no firii odiyifo Yeremia kon mu, bubuu mu, **11** na okae wɔ nnipa no nyinaa anim se, “Yei ne dee Awurade see: ‘Saa ara na mebubu Babiloniahene Nebukadnessar konnua no afiri amanaman nyinaa kon

mu wō mfee mmienmu mu.”” Odiyifoā Yeremia tee yei no əfirii hō kœe. 12 Odiyifoā Hanania bubuu kōnnua no firii odiyifoā Yeremia kōn mu akyire no, Awurade asem baa Yeremia nkyen se: 13 “Kō na kōka kyere Hanania se, ‘Yei ne dee Awurade see: Woabubu dua kōnnua mu, nanso mede dadee kōnnua besi anan mu. 14 Na sēdee Asafo Awurade, Israel Onyankopōn no see nie: Mede dadee kōnnua beto amanaman nyinaa kōn mu, ama wōn asom Babiloniahene Nebukadnessar, na wōbesom no. Na mpo mēma no adi wiram mmoa so.”” 15 Na odiyifoā Yeremia ka kyerees odiyifoā Hanania se, “Tie, Hanania! Awurade nsomaa wo, nanso, woama ḥoman yi agye atoro ato mu. 16 Eno enti, se Awurade see nie: ‘Merebeyi wo afiri asase so. Afee yi mu ara wobewu, əfiri se woaka atuatee nsem atia Awurade.’” 17 Əbosome a eto so nson wo afe no ara mu no, odiyifoā Hanania wuiē.

29 Yei ne krataa mu nsem a odiyifoā Yeremia twere firii Yerusalem komaa nnommumfoo no mu mpanimfoo nkaes, asəfōo, adiyifoā ne nnipa a wōaka nyinaa a Nebukadnessar afa wōn nnommum afiri Yerusalem akə Babilonia. 2 (Yei ye əbere a əhene Yehoiakin ne əhemmaa no, asenniie adwumayefoo, Yuda ne Yerusalem ntuanofoo, adwumfoo ahodoa nyinaa afiri Yerusalem akə nnommumfa mu no akyi.) 3 Əde krataa no hyee Safan babarima Elasa ne Hilkia babarima Gemaria nsa, wōn na Yudahene Sedekia somaa wōn kō Əhene Nebukadnessar nkyen wo Babilonia. Krataa no mu nsem nie: 4 Yei ne dee Asafo Awurade, Israel Onyankopōn, ka kyere wōn a mema wōfaa wōn nnommum firi Yerusalem kō Babilonia no nyinaa: 5 “Monsisi afie, na momfa mmo atenasee; monye nturo na monni mu aba. 6 Monwareware, na monwowo mmamarima ne mmammaa. Monhwehwe yeronom mma mo mmamarima na momfa mo mmammaa nso mma awadee, na wōn nso nwowo mmamarima ne mmammaa. Monnore wō hō na mo so ante. 7 Afei, monhwehwe kuropōn a mema wotuu mo kōtenaa so no asomdwoes ne yiedie. Momma Awurade mpaee mma no, əfiri se ne yiedie mu na mo nso mobedi yie.” 8 Aane, yei ne dee Asafo Awurade, Israel Onyankopōn see: “Mommma adiyifoā ne nkōmhyefoo a wōwō mo mu no nnaadaa mo. Monntie wōn adae a mohye wōn nkuran ma wōsoso no. 9 Wəhye nkōntorō wo me din mu. Mensomaa won,” Awurade na əsees. 10 Dee Awurade see nie: “Se mosom Babilonia mfee aduəson a, mēba abehwe mo

na mēma m'adom mu bōhye se mede mo bēba ha bio no aba mu. 11 Menim nhyeheyee a mewō ma mo,” Awurade na əsees, “Nhyeheyee a ede mo besi yie na ərenha mo, nhyeheyee a əbēma mo anidasoo ne awiees pa. 12 Afei mobefre me na moaba abəbo me mpaee, na metie mo. 13 Mobeħweħwe me na mobeħunu me, se mode mo akoma nyinaa hweħwe me dea. 14 Mobeħunu me,” Awurade na əsees, “na meyi mo afiri nkoasom mu de mo asane aba. Meboaboa mo ano afiri amanaman ne beaee a mepamoo mo kō so no nyinaa,” Awurade na əsees, “na mede mo besane aba baabi a metuu mo firi kō nnommum mu no bio.” 15 Mobeħka se, “Awurade ama yen adiyifoā wo Babilonia,” 16 nanso, sei na Awurade ka fa əhene a əte Dawid ahennwa so ne nnipa a wōaka wō kuropōn no mu nyinaa, mo manfoo a wōne mo anko nnommumfa mu no, 17 aane, yei ne dee Asafo Awurade see: “Mēma akofena, əkōm ne yaredōm aba wōn so, na wōayee se borōdōma a asees enti wōntumi nni. 18 Mede akofena, əkōm ne yaredōm beti wōn, na mēye wōn atantanee ama ahennie a əwō asase no so nyinaa, ne nname ne ahodwiredee, fedidee ne animtiabudee wo amanaman a mepamoo wōn kō so no mu. 19 Əfiri se, woantie me nsem,” sei na Awurade see, “nsem a mede somaa m'asomfoo adiyifoā mpen bebree baa mo nkyen. Na mo nnommumfoo nso antie,” Awurade na əsees. 20 Afei montie Awurade asem, mo nnommumfoo a mama mo afiri Yerusalem akə Babilonia no nyinaa. 21 Yei ne dee Asafo Awurade, Israel Onyankopōn ka fa Kolia babarima Ahab ne Maaseia babarima Sedekia a wōde me din rehye mo nkōmtorō no ho nie: “Mede wōn behye Babiloniahene Nebukadnessar nsa, na wakum wōn wō mo anim. 22 Esiane wōn enti, Yuda nnommumfoo a wōwō Babilonia nyinaa de saa nname yi bēdome se: ‘Awurade nyē wo se, Sedekia ne Ahab a Babiloniahene hyee won wō ogya mu no.’ 23 Na wōayee akyiwadee a əboro so wo Israel: wōne wōn yonkonom yeronom adeda de asees awadee, na wōde me din adi atoro a mennka nkyerees wōn se wōnye. Menim na medi ho adansees,” Awurade na əsees. 24 Ka kyere Nehelamni Semaia se, 25 “Yei ne dee Asafo Awurade, Israel Onyankopōn see: Watwē krataa wo wo din mu akōma nnipa a wōwō Yerusalem nyinaa, əsəfōo Maaseia babarima Sefania, ne asəfōo a aka no nyinaa. Woka kyerees Sefania se, 26 ‘Awurade ahye wo əsəfōo asi Yehoiada anan mu se hwe Awurade efie no so; əsə se wōde nkōnsənkōnsən ne dadee kōnnua gu

obiara a wabo dam na ɔyε ne ho se odiyifoo. 27 Afei aden enti na wontwi Yeremia a ɔfiri Anatot a ɔyε ne ho se odiyifoo wo mo mu no anim? 28 Өde saa nkra yi abre yen wə Babilonia: Өbekye. Eno enti monsisi afie mfa mmɔ atenasee; monye nturo na monni emu aba.” 29 Өsfoo Sefania kenkanee krataa no kyere odiyifoo Yeremia. 30 Na Awurade asem baa Yeremia nkyen se, 31 “Fa saa nkra yi koma nnommumfoo no nyinaa se, ‘Yei ne dee Awurade ka fa Nehelamni Semaia ho: Esiane se wahye mo nkɔm a mpo mansoma no, na wama moagye atoro adi enti, 32 dee Awurade see nie: Nokorem, metwe Nehelamni Semaia ne n'asefoo aso. Өrennya obiara a ɔbeka wə saa nkurøfoo yi mu, na ɔrenhunu nneema pa a meye ama me nkurøfoo, ɔfiri se waka atuatee nsem atia me,” Awurade na ɔse.

30 Asem a ɔfiri Awurade nkyen baa Yeremia ho nie:
2 “Yei ne dee Awurade, Israel Onyankopon, see: ‘Twere nsem a maka akyere wo nyinaa gu nwoma mu. 3 Nna bi reba,’ sedee Awurade see, ‘a mede me nkurofoo Israelfoo ne Yudafoo befiri nnommum mu asane aba na mede wən aba asase a mede me maa wən agyanom se womfa ntena so,’ Awurade na ɔse.”
4 Yei ne nsem a Awurade ka faa Israel ne Yuda ho:
5 “Dee Awurade see nie: ‘Akomatuo nteateam na mete, mete ehu, na enye asomdwoe. 6 Mommisa na monhunu: Өbarima betumi awo mma anaa? Afei, aden enti na mehunu Өbarima Өhoødenfoo biara se ne nsa gu ne yafunu so te se obaa a ɔwo awoko mu, na anim biara aye bosaa saa? 7 Sedee da no beye hu afa! Eda biara renye se eno. Өbeye amanehunu bere ama Yakob, nanso, wəbeyi no afiri mu. 8 “Saa eda no,’ Asafo Awurade na ɔse, ‘Mebubu konnua no afiri wən kən mu, na matete wən nkyehoma no mu; ananafoo remfa wən nyε nkao bio. 9 Na mmom wəbesom Awurade, wən Onyankopon ne Dawid wən əhene, a məpagya no ama wən. 10 “Enti nsuro, Ao Yakob, me ɔsomfoo; mma w'aba mu mmu, Ao Israel,’ dee Awurade see nie. ‘Nokorem megye wo afiri akyirikyiri, ne w'asefoo afiri wən nnommumfa asase so. Yakob besane anya asomdwoe ne banbo na obiara renhunahuna no bio. 11 Me ne wo wə hə na megye wo nkwa,’ Awurade na ɔse. ‘Ewom se mesee amanaman no nyinaa pasaa, wən a mebə mo hwete wə wən mu no, nanso merensee mo korakora. Mətenetene mo nanso meye no tenenee ɛkwan so; meremma mo mfa mo ho nni koraa a merentwe mo aso.’ 12 “Yei ne dee Awurade see: “Wo apirakuro aye koankoro,

na enni asaee. 13 Obiara nni ho a ɔbeka bi ama wo, wo kuro no rennya aduro, na worennya ayaresa. 14 W'apamfoo nyinaa were afiri wo; wo ho biribira mfa wən ho. Mabə wo sedee wo ətamfoo beye na matwe w'aso sedee otirimuødenfoo betwe, ɔfiri se w'afodie so dodo na w'amumuye nso dəoso. 15 Aden enti na wosu denden wə w'apirakuro ho, wo yeadi a ano nni aduro ho? W'afodie kesee ne w'amumuye bebrebe enti na mede saa nneema yi aye wəo. 16 “Nanso wəbesee wən a wəsəe mo; mo atamfoo nyinaa bekə nnommumfa mu. Wən a wəfom mo no, wəbefom wən. Wən a wətə hyeε mo so no, meto ahye wən so. 17 Nanso məma wo ahoøden bio na masa wo apirakuro,’ Awurade na ɔse, ‘firi se wəfre wo dee wəapam noo, Sion a wo ho nhia obiara.’ 18 “Yei ne dee Awurade see: “Mesane de Yakob ntomadan mu ahonyadee aba na manya ayamhyehyeε ama n'atenee ahodoə no; wəbəkyekyere kuropon no bio wə ne mmubuiε so, na ahemfie no besi dee εse se esie. 19 Wən mu na aseda nnwom befiri aba ne ahosepε nnyegyeε. Məma wəadəoso, na wən dodoə no so rente; mehye wən animuonymam, na wəremmu wən abomfiaa. 20 Wən mma bedi yie se kane no, məma wən asafo atim wə m'anim; wən a wahye wən so nyinaa metwe wən aso. 21 Wən adikanfoo beye wən mu baako; na wən sodifoo befiri wən mu. Məka no abata me ho na waben me, na hwan na əno ankasa betumi de ne ho ama se ɔbəben me?” Awurade na ɔse. 22 ‘Enti mobeye me nkurøfoo, na maye mo Onyankopon.’” 23 Hwε, Awurade ahum betu abufuhyeε mu, ntwhoframa bedi kyinhyia wo amumuyeε mpampam. 24 Awurade abufuo rennwo kəsi se ɔbəwie n'akoma mu nhyeheyεε nyinaa. Nna a əreba no mu no mobete yei ase.

31 “Saa ɔbere no,” Awurade na ɔse, “Meye Israel mmusuakuo no nyinaa Onyankopon, na wəbəye me nkurøfoo.” 2 Dee Awurade see nie: “Nnipa a wəntoto wə akofena ano no bənya adam wə anweatam so; mede ahomegyee bəbre Israel.” 3 Awurade daa ne ho adi kyereε yen kane no na əkaa se, “Mede ədə a ənsa da adə mo mede adəee atwe mo. 4 Mede wo besi ho bio na wəbesane de wo asi ho, Ao Israel babunu. Wobefa w'akasae bio na wafiri adi ne anigyeε akosa. 5 Bio, mobeye bobə nturo wə Samaria nkoko so; akuafoo no bedua na wəadi so aba. 6 Eda bi beba a, awəmfoo bəteam wə Efrahim nkoko so se, ‘Mommra momma yənforo nkə Sion nkə Awurade yən Onyankopon nkyen.’” 7 Dee Awurade see nie:

"Momfa ahosepe nto nnwom mma Yakob; Monteam mma amanaman mu dikanfoo. Momma wɔntε mo ayeyie na monka sε, 'Ao Awurade gye wo nkuroføo, Israel nkaeoføo no.' 8 Hwε, mede wɔn befiri atifi fam asase so aba na maboa wɔn ano afiri nsase ano. Wɔn mu bi bεyε anifiraføo, mpakye, apemføo ne mmaa a wɔwɔ awokøo mu. Edøm kesee besane aba. 9 Wøde esu na ebøba; wøbeba mpaes εberε a mede wɔn resane aba. Mede won befa nsuwa ho, εkwan tamaa a wørensunti wø so, εfiri sε meye Israel agya, na Efraim yε me babarima piesie. 10 "Montie Awurade asεm, Ao amanaman; mommo no dawuro wø mpoano nsase a εwo akyirikyiri so sε, 'Dee øbøo Israel peteee no beboaboa won ano na wahwε ne nnwankuo so sε odwanhwεføo.' 11 Na Awurade begyina mu ama Yakob na wagye wɔn afiri won a wɔwɔ ahoøden sene wɔn no nsam. 12 Wøbeba na wøde ahurisie ateam wo Sion sorønsorømmæa; wøbesepε wɔn ho wø akyedee bebrebe a εfiri Awurade hø mu, atokoø, nsā foforø ne ngo, nnwammaa ne anantwie. Wøbεyε se turo a wøagugu so nsuo yie, na wørenni awerøhøo bio. 13 Afei, mmabaawa bæsa na wɔn ani agye, mmerantε ne nkøkoraa nso. Mεma wɔn awerøhøo adane anigyeε; mεma wɔn ahoto ne ahosepe asi awerøhøo anan mu. 14 Mεma asøføo no dee εhia won ama abu so, na mama m'akyedee bebrebe amee me nkurøføo," Awurade, na øsee. 15 Yei ne dee Awurade see: "Wøte nne bi wø Rama, awerøhøo ne agyaadwotwa bebree, Rahel resu ne mma na ømpε se wøkyekyere ne were, εfiri sε, ne mma nni ho bio." 16 Yei ne dee Awurade see: "Hye wo ho so na woansu mia w'ani na woante nisuø, εfiri se wøbetua w'adwumayε so ka," Awurade na øsee. "Wøbesane afiri atamføo no asase so aba. 17 Enti anidasoo wø ho ma wo daakye." Awurade na øsee. Wo mma besane aba wɔn ankasa asase so. 18 "Ampa ara mate se Efraim resu sε, 'Wotenetenee me so se nantwie ba a n'ani yε den, na woatwe me m'aso. Gye me bio, na mesane aba, εfiri se wo ne Awurade, me Onyankopøn. 19 Memaneeε akyi no, menyaa adwensakyera; na akyire a menyaa nteaseε no, mede awerøhøo boroo me koko so. M'anim guu ase na mεfεreeε εfiri se me mmabunu mu animguaseε da so so me.' 20 Efraim nyε me babarima døføo anaa? Efraim nyε øba a øsø m'ani anaa? εwom se metaa kasa tia no dee, nanso meda so kae no. Enti m'akoma pere hwewhε no; mewø ayamhyehyε ma no," sei na Awurade see. 21 "Momfa ahyensodeε nsisi εkwan ho;

monsisi akwankyere afadum. Monhyε εkwantempøn no nso εkwan a monam so ba. Sane wakyi, Ao øbabunu Israel, sane bra wo nkuro so. 22 Wøbekyinkyini akøsi da bøn, Ao, øbabaa øsesafo? Awurade bεyε ade foforø wø asase so, øbaa bεbø obarima ho ban." 23 Yei ne dee Asafo Awurade, Israel Onyankopøn no see: "Sε mesane de wɔn firi nnommumfa mu ba a, nnipa a wɔwɔ Yuda asase ne nkuro so besane aka saa nseø yi bio sε, 'Awurade nhylra wo, Ao, tenenee atenæs, Ao, bepø kronkron.' 24 Nnipa bebom atena ase wo Yuda ne ne nkuro nyinaa so, akuafoø ne wɔn a wøde wɔn nnwankuo nenam. 25 Mεma dee wabø no anya ahøoden foforø, na dee watø baha no nso mεma no amee." 26 εha na menyaneeε, na mehwε me ho hyiaeε. Me nna no køø me yie. 27 "Nna bi reba," Awurade na øsee, "a mede nnipa mma ne mmoa mma bedua Israel ne Yuda efie. 28 Sødee mehwε ma wøtutuø, wødwirøiø, wøbubuø, wøsøeε na wøde amanehunu baεø no, saa ara na mehwε ama wøasi na wøadua," sødee Awurade see nie. 29 Saa nna no mu, nnipa renka bio sε, "Agyanom adi bobø a εkeka, na mma se afem." 30 Eno enti, obiara bøwu wø øno ara bøne ho; dee øbedi bobø a εkeka no, øno na ne se befem. 31 "Ebøε no reba," Awurade na øsee, "a me ne Israel efie ne Yuda efie bεyε apam foforø. 32 Erenye se apam a me ne wɔn agyanom yεεε no ebøε a messø wɔn nsa, dii wɔn anim firii Misraim no. Saa ebøε no dee, wøbuu m'apam so, wø ebøε a na meye okunu ma wɔn," Awurade na øsee. 33 "Nanso yei ne apam a me ne Israel efie bεyε saa ebøε no akyi," Awurade na øsee. "Mede me mmara bεhyε wɔn adwene mu, na matwεre wø wɔn akoma so. Meye wɔn Onyankopøn, na wøbεyε me nkurøføo. 34 Na obiara renkyerøkyere ne yønko bio, anaa ne nua sε, 'Hunu Awurade,' εfiri sε, wɔn nyinaa behunu me, εfiri wɔn mu akumaa so, køsi økesee so," Sødee Awurade see nie. "Na mede wɔn amumuyε bεkyε wɔn, na merenkae wɔn bøne bio." 35 Yei ne dee Awurade see, dee øma owia hyerøn adekyeeε, na øhyε øsrane ne nsoromma se wønhyerøn anadwo; dee økanyane εpo ma εbø asorøkye, Asafo Awurade ne ne din. 36 "Saa ahyedee yi twam mpo a," Awurade na øsee, "merennya Israel da." 37 Yei ne dee Awurade see: "Se wøbetumi asusu ewiem ntremu na wøatumi ahwehwε asase ase fapem mpo a, εwom se Israel aye bøne dee, nanso merempsa Israel aseføo nyinaa da," Awurade na øsee. 38 "Nna no reba," Awurade na øsee, "a wøbεkyekyere kuropøn yi bio

ama me, firi Hananel abantenten kɔsi Twetwewaso Epono. 39 Wobetwe susuhoma no mu, afiri hɔ de akɔsi Gareb kokoo so, na akontono aka Goa. 40 Bonhwa a wɔto afunu ne nsō gu mu no nyinaa ne asase a eko Kidron bonhwa wo apuee fam, kɔsi apɔnko ɛpono no twetwewaso bɔye kronkron ama Awurade. Wɔrentutu na wɔrense kuropɔn no da.”

32 Yei ne asem a efiri Awurade nkyen baa Yeremia

ho wɔ Yudahene Sedekia adedie afe a etɔ so edu a na eyε Nebukadnessar adedie afe a etɔ so dunwɔtwe. 2 Na Babiloniahene akodɔm aka Yerusalem ahγε a na odiyifoo Yeremia nso da dua mu wɔ awemfoo adiho a εwɔ Yuda ahemfie. 3 Na Yudahene Sedekia de no ato afiase na ḥrebisa no se aden enti na wohye nkɔm sε, “Dee Awurade see nie: ‘Mede saa kuropɔn yi rebεhyε Babiloniahene nsa, na wafa no nnommum. 4 Yudahene Sedekia renya ekwan nnwane mfiri Babiloniafoɔ nsam, na ampa ara hyε na wɔde no bεhyε Babiloniahene nsa, na ɔne no akasa anim ne anim na ɔde n'ani ahunu no. 5 ɔde Sedekia bεkɔ Babilonia, na εhɔ na ḥbεtēna akɔsi sε me ne no bedi, Awurade na ɔsε. Sε woko tia Babiloniafoɔ no a worenni nkɔnim.’” 6 Yeremia kaa sε, “Awurade asem baa me nkyen sε, 7 Wo wɔfa Salum babarima Hanamel rebεba wo nkyen, abeka sε, ‘Tɔ m'asase a εwɔ Anatot no, efiri sε woyε me busuani nimpɔn na wowɔ ho ekwan, na eyε w'asεdεe nso se wotɔ.’ 8 “Na sεdεe Awurade aka no me wɔfa ba Hanamel baa me nkyen wo awemfoo adiho hɔ bεkaa sε, ‘Tɔ m'asase a εwɔ Anatot wɔ Benyamin mantam mu no. Esiane sε wowɔ ho ekwan sε wogyeε na wofa no enti, to na fa.’ “Mehunuu se yei ye Awurade asem.” 9 Enti, metɔo asase a na εwɔ Anatot no firii me wɔfa ba Hanamel nkyen na metuaa dwetε gram ɔha ne aduɔkron enan maa no. 10 Mede me nsa hyε adetɔ nwoma no ase, sɔo ano wɔ adansefɔ anim, na mede nsania karii dwetε mpo no. 11 Na mefaa adetɔ nwoma no, dee wɔasɔ ano a εhɔ nhyeheyεε wɔ mu no, ne dee wɔnsɔo ano no nso, 12 na mede saa adetɔ nwoma no maa Neria babarima Baruk a, oyε Maaseia nana no wɔ me wɔfa ba Hanamel, adansefɔ a wɔde wɔn nsa hyε adetɔ nwoma no ase ne Yudafoɔ a na wowɔ awemfoo adiho hɔ no nyinaa anim. 13 “Meka kyere Baruk wɔ wɔn nyinaa anim sε, 14 ‘Dee Asafo Awurade, Israel Onyankopɔn no see nie, Fa saa adetɔ so nwoma yi, dee wɔasɔ ano ne dee wɔnnɔo ano, na fa gu datee asuhina mu, sεdεe εbεkyere yie. 15 Dee Asafo Awurade, Israel Onyankopɔn, no see nie: Wobetoto afie, mfuo ne bobε

nturo wɔ asase yi so bio.’ 16 “Mede adetɔ nwoma no maa Neria babarima Baruk. Akyire no, mebɔɔ Awurade mpaεε sε, 17 “Ao, Otumfoo Awurade, wo na wonam wo tumi ne wo basa a wοatene muo so abɔ ɔsoro ne asase. Biribiara nyε den mma wo. 18 Woyi ɔdɔ adi kyere mpempem, nanso wotua agyanom amumuyε so ka gu wɔn mma a wɔdi wɔn akyi sε so. Ao, Onyankopɔn a woso na wowɔ tumi, wo din ne Asafo Awurade, 19 wo botaeε so, na wo nneyeeε ye kεsε. W'aniwa hunu nnipa akwan nyinaa; na wotua obiara ka sεdεe n'abrabɔ ne ne nneyeeε tee. 20 Woyεε nsenkyerennε ne anwanwadeε wɔ Misraim na atoa so de abesi enne wɔ Israel ne adasamma nyinaa mu, na wode agye din a εwɔ wo de besi enne. 21 Wode nsenkyerennε ne anwanwadeε, nsa a eyε den ne abasa a watene mu ne nneεma eyε hu yii wo ɔman Israel firii Misraim. 22 Wode asase a wokaa ho ntam sε wode bεma wɔn agyanom no maa wɔn, asase a nufosuo ne εwɔ resene so. 23 Wɔba befaεε, na wotenaas so, nanso wɔantie wo, na wɔanni wo mmara so; wɔanyε dee wohyeε wɔn sε wɔnyε no. Enti wode saa amanehunu yi nyinaa baa wɔn so. 24 “Hwε sεdεe wɔasisi ntuanoo mpampim de rebεgyε kuropɔn no. Esiane akofena, εkɔm ne ɔyaredom enti, wɔde kuropɔn no bεhyε Babiloniafoɔ a wɔreto ahγε ne so no nsa. Dee wokaεε no aba mu sεdεe wohunu no seesei no. 25 Na εwom sε wɔde kuropɔn no bεhyε Babiloniafoɔ nsa dee, nanso wo, Ao, Otumfoo Awurade, ka kyere me sε, ‘Fa dwetε to asase na ma adansefɔ mmra εhɔ nhyeheyεε no mu.’” 26 Ena Awurade asem baa Yeremia nkyen sε, 27 “Mene Awurade adasamma nyinaa Onyankopɔn. Na biribi ye den dodo ma me anaa? 28 Enti, dee Awurade see nie: Mede kuropɔn yi rebεhyε Babiloniafoɔ ne Babiloniahene Nebukadnessar nsa, na wɔfa. 29 Babiloniafoɔ a wɔreto ahγε saa kuropɔn yi so no bεba mu, na wɔato mu ogya; wɔbεhyε no dworobεε, eno ne afie a nnipa hyee nnuhwam wɔ atifi maa Baal na wɔhwiee afɔrebo nsā maa anyame foforɔ de hyεε me abufuo. 30 “Israelfoo ne Yudafoɔ nyεε biribiara se bɔne wɔ m'ani so, efiri wɔn mmabunu bere mu; ampa ara Israelfoo nyεε biribiara se wɔde nneεma a wɔde wɔn nsa aye bεhyε me abufuo, Awurade na ɔsε. 31 Efiri da a wɔkyekyere saa kuropɔn yi de besi enne, wahyε me abufuo ne abufutrasoɔ a εsε se anka meyi no firi m'ani so. 32 Israelfoo ne Yudafoɔ de bɔne a wɔayε nyinaa ahγε me abufuo, wɔn, wɔn ahemfo ne adwumayefoo, wɔn asɔfɔo ne adiyifoo, mmarima a wɔwɔ Yuda ne

nnipa a wəwə Yerusalem. 33 Wədanee wən akyi kyereə me; εwom, mekyerkyere wən εberε biara dee, nanso woantie na woammfa ntenesoo. 34 Wəasisi ahoni a εye akyiwadee wə efie a me Din da so no mu, de guu ho fi. 35 Wəsisii soronsorommea maa Baal wo Ben Hinom bənhwa mu, de wən mmamarima ne mmammaa bəo afədee maa Molek, wə εberε a menhyee wən na emmaa m'adwene mu da se wənye saa akyiwadee yi mma Yuda nyε bəne. 36 “Woreka wə kuropon yi ho se, ‘Wənam akofena, εkəm ne ɔyaredəm so de bəhye Babiloniahene nsa’; nanso yei ne dee Awurade, Israel Onyankopən see: 37 Ampa ara meboaboa wən ano afiri nsase a mafiri m'abufuhye mu pamoo wən kəguie ho; mesane de wən aba ha na mama wəatena ase ahotə mu. 38 Wəbeyε me nkurəfə, na maye wən Onyankopon. 39 Na məma wən akoma koro na wəayε wən adee abo mu, sədeε, εberε biara wəbesuro me wən ankasa ne wən nkyirimma yiedie enti. 40 Na me ne wən bəyε daapem apam: Merennyae wən yieye da, na mede əpe bəhye wən akoma mu, ama wən asuro me, sədeε wərentwe wən ho mfiri me ho da. 41 M'ani bəgye se meye wən yie, na ampaa mede m'akoma ne me kra nyinaa bedua wən wə asase yi so. 42 “Yei ne dee Awurade see: Sədeε mede amanehunu kəseε yi nyinaa aba nkurəfə yi so no, saa ara na mede yiedie a mahye wən ho bə no bəma wən. 43 Wəbetoto nsase bio wə ha, dee moka wə ho se, ‘Wəde ahyε Babiloniafə nsa, eno enti ada mpan, na nnipa anaa mmoa nni so.’ 44 Wəde dwete betoto nsase, na wəbeyε adeto nwoma wə so. Wəbesə ano wə adansefə anim wə Benjamin mantam, nkuraase a atwa Yerusalem ho ahyia, nkuro a εwo Yuda, bepo so əman, atoeε fam mmepə ase ne Negeb, efiri se, mesane de wən ahonyadee ama wən, Awurade na əsee.”

33 εberε a, Yeremia da so da dua mu wə awəmfəo adiho hə no, Awurade asem baa ne nkyen ne mprenu so se: 2 “Yei ne dee Awurade see, dee əbaasase, Awurade a ɔyeeε ma εtimiie, Awurade ne ne din: 3 ‘Frε me na mcyε wo so, na maka wo nseim akεseε ne nneεma a ahinta a wonnim. 4 Na sei na Awurade, Israel Onyankopən ka: Moabubu afie a εwo saa kuropon yi mu ne Yuda ahemfie ahodoos sədeε εbeyε a mobənya mmubui de agyina afasuo no atia mo atamfəo ntuanoe epiε ne akofena. 5 Moaye mo adwen se mo ne Babiloniafə bəko, nanso mede m'abufuo ne m'abufuhyeε bəkunkum mo, na mo afunε bəyε ho ma. Meyi m'ani afiri saa kuropon yi so εsiane

n'amumuyε nyinnaa enti. 6 “Nanso, mede ahooden ne ayaresa bəbre no; mesa me nkurəfə yadee na mama wən anya asomdwoes ne banbo a εdəoso. 7 Mesane de Yuda ne Israel afiri nnommumfa mu aba na masane agye wən asi ho se dea na wəte dada no. 8 Mehohoro wən bəne a wəayε atia me no nyinnaa, na mede wən atuatee ho bəne nso akye wən. 9 Na saa kuropon yi bəma me din ahyeta. Bəma me anigyeε, ayeεye ne animuonyam wə asase so aman nyinnaa a wote nnepa a meye ma no nyinnaa mu; wəbesuro na wən ho apopo wə yiedie ne asomdwoes bəbrebe a mede ma no enti.” 10 “Yei ne dee Awurade see: ‘Woka fa saa beaεε yi ho se, “Ada mpan, a nnipa anaase mmoa nni so.” Nanso, Yuda nkuro ne Yerusalem mməntene a ada mpan na nnipa anaa mmoa nni no, εhə na wəbesane ate bio 11 ahurisie ne anigyeε nnyegyeε, ayeforə ne ayeforəkunu nne ne wən a wəde aseda afərebədee reba Awurade efie nne se, “Momfa aseda mma Asafo Awurade, efiri se Awurade yε, na ne də wə ho daa.”’ Na mesane de asase no so nnepa a εwo ho dada no aba bio, Awurade, na əsee. 12 “Yei ne dee Asafo Awurade see: ‘Eha yi a ada mpan a nnipa ne mmoa nni mu no; ne nkuro nyinnaa so no wəbenya adidibea ama nnwanhwəfəo dee wən nnwankuo behome. 13 Nkuro a εwo bepo so əman mu, atoeε fam mmepə ase mu, Negeb, Benjamin mantam mu, nkuraase a atwa Yerusalem ho ahyia ne Yuda nkuro mu, nnwankuo bətwam bio wə dee əkane wən nsa ase.’ Awurade, na aka. 14 “Nna no reba,’ Awurade na əsee, a məma adam bohye a mehyee Israel efie ne Yudafie aba mu. 15 “Nna no mu ne saa εberε no məma tenenee Duban afefə afiri Dawid ase; əbeyε dee etene ne dee εye wo asase no so. 16 Saa nna no mu, wəbeyε Yuda nkwa na Yerusalem bətēna asomdwoes mu. Yei ne din a wəde bəfre no Awurade, Yen Tenenee.’ 17 Na yei ne dee Awurade see: ‘Əbarima a əbətēna Israel efie ahennwa so no remmə Dawid da, 18 saa ara nso na asəfə a wəyε Lewifoo no, əbarima a əbəgyina m'anim daa abo əhyeeε afədee ne aduane afədee na əde afədee ahodoo abre me, remmə wən da.’” 19 Awurade asem baa Yeremia nkyen se: 20 “Yei ne dee Awurade see: ‘Se wobetumi abu me ne adekyee ne adesaε apam so, na adekyee ne adesaε amma wən εberε a wəahyehye no a, 21 εnnee na me ne m'akoa Dawid apam ne Lewifoo a wəyε asəfə a wəsəm wə m'anim no apam no nso, wobetumi abu so, na Dawid rennya n'aseni a əbətēna ahennwa so adi əhene bio. 22 Məma m'akoa Dawid

asefоо ne Lewifoo a wоsom wо m'anim no ase adore te se օsoro nsoromma a wоntumi nkane ne mpoano anwea a wоntumi nsusuo.” 23 Awurade asem baa Yeremia nkyen se, 24 “Wontee se nnipa yi reka se, ‘Awurade apo ahennie mmienu a օyiie no’ anaa? Enti wоbu me օman animtia na wоmmfa wоn se wоyе օman bio. 25 Deε Awurade see nie: ‘Se mantintim me ne adekyee ne adesaε apam ne օsoro ne asase mmara no a, 26 enneε anka mεpo Yakob ne m’akoa Dawid asefоо, na merennyi ne mmamarima mu baako se օnni Abraham, Isak ne Yakob asefоо so. Na mede wоn ahonyadεes besane ama wоn, na manya ayamhyehyeε ama wоn.’”

34 Eberε a Babiloniahene Nebukadnessar ne n’akodом ne n’ahennie nyinaa ne nnipa a wоwо ahemman a ədi so no mu reko tia Yerusalem ne nkuro a atwa ne ho ahyia no, saa asem yi firi Awurade nkyen baa Yeremia ho se, 2 “Deε Awurade, Israel Onyankopon see nie: Kօ Yudahene Sedekia nkyen na kօka kyere no se, ‘Sedeε Awurade see nie: Mede kuropon yi rebelye Babiloniahene nsa, na əbεhye no dworobεε. 3 Worenwane mfiri ne nsam na nokorem wоbεkyere wo de wo akօma no. Wo de w’ani behunu Babiloniahene na əne wo bekasa anim ne anim. Na wobeko Babilonia. 4 “Nanso tie Awurade bəhyε, Ao, Yudahene Sedekia. Yei ne deε Awurade ka fa wo ho: Worenwu wо akofena an; 5 na wobewu asomdwoeε mu. Sedeε nnipa bəo aiyiε gyatanaa de hyεε w’agyanom animuonyam, ahemfo dada a wədii w’anim no, saa ara na wobεbo gyatanaa ahyε wo animuonyam na wobə bena se, “Ao owura!” Me ankasa na mehyε saa bə yi, Awurade na əsee.” 6 Na odiyifoо Yeremia kaa yeinom nyinaa kyereε Yudahene Sedekia wо Yerusalem, 7 eberε a Babiloniahene akodом reko tia Yerusalem ne Yuda nkuropon, Lakis ne Asekа a na wоgu so reko wо ho. Yei ne nkuropon a na aka wо Yuda a wоwо banbø. 8 Asem no firi Awurade hо baa Yeremia nkyen eberε a əhene Sedekia ne Yerusalemfoo aye apam se wobεma nkao ahofadie no akyi. 9 Ese se obiara gyaa ne nkao ne mfena Hebrifoo; na obiara nni ho ekwan se əde ne yօnko Yudani yε ako. 10 Enti adwumayefoo no nyinaa ne nnipa a wоyεε saa apam yi penee so se wobεgyaa wоn nkao ne mfena, na wоremfa wоn nyε nkao bio. Wəpenee so, na wоgypaa wоn. 11 Nanso, akyire yi, wəsesaa wоn adwene na wəsane faa nnipa a wоgypaa wоn no de wоn yεε nkao bio. 12 Na Awurade asem baa Yeremia nkyen se, 13 “Deε Awurade, Israel

Onyankopon, see nie: Me ne mo agyanom yεε apam eberε a meyii wоn firii Misraim, nkoasom asase so no. Mekaa se, 14 ‘Mfee nson biara no, ese se mo mu biara gyaa ne yօnko Hebrini a watən ne ho ama no. Se wasom mfee nsia a gyaa no na əmfa ne ho nni.’ Nanso, mo agyanom antie na wоamfa m’asem. 15 Enkyeree koraa monuu mo ho na moyee dee eyε wо m’ani so: Mo mu biara paee ahofadie maa ne օman mma. Mpo moyee apam wо m’anim, wо efie a me Din da soō no mu. 16 Nanso seesei, moadane mo ho na moahura me din ho; mo mu biara asane akofa nkao ne mfena a mogypaa wоn se wоnkə baabiara a wоpε no. Moahye wоn ama wоaye mo nkao bio. 17 “Afei, deε Awurade see nie: Montee me na mompae ahofadie mmaa mo ankasa nkurofоо. Enti afei mepae mu ka ahofadie ma mo, Awurade na əsee. Megyaa mo ama akofena, əyaredом ne əkօm. Memə mo aye akyiwadeε ama asase so ahennie ahodoо nyinaa. 18 Nnipa a wоabu m’apam so, na wоanni nhεyεεε a εwo apam a wоaye wо m’anim no so no, meyε wоn se nantwie ba a wоpaeε ne mu mmienu na wоnanteε n’afaafaa no ntam no. 19 Yuda ne Yerusalem ntuanofoo, aseñniε adwumayefoo, asəfоо ne asase no so nnipa no nyinaa a monante faa nantwie ba no afaafaa no ntam no, 20 mede wоn bema wоn atamfoo a wоrepe wоn nkwa no. Won afunu bεye aduane ama ewiem nmomaε ne asase so mmoa. 21 “Mede Yudahene Sedekia ne n’adwumayefoo behye wоn atamfoo a wоrepe wоn nkwa, Babiloniahene akodом a wоatwe wоn ho no nsa. 22 Merebehye, Awurade asem nie, na mesane de wоn aba kuropon yi mu. Wobeko atia no, wobεfa, na wоahye no dwerεbee. Na memə Yuda nkuro ada mpan a əbiara rentumi ntena ho.”

35 Yei ne asem a efiri Awurade nkyen baa Yeremia ho eberε a na Yudahene Yosia babarima Yehoiakim di adee no: 2 “Kօ Rekabfoo abusua no nkyen, na to nsa frε wоn na wоmmra Awurade efie no mpia baako mu, na ma wоn nsā nnom.” 3 Enti, mekəpεε Habasinia babarima Yeremia babarima Yaasania ne ne nuammarima ne ne mmamarima nyinaa, Rekabfoo abusuadом no. 4 Mede wоn baa Awurade efie, na mede wоn kօ Onyame onipa Yigdalia babarima Hanan mmamarima dan mu. Eno na edi adwumayefoo dan a εsi əpono ano hwefoo Salum babarima Maaseia dan atifi no so. 5 Afei mede nkuruwa ne nkora a nsā wо mu bəsisii Rekabfoo abusua mma no anim na meka kyereε wоn se, “Monnom nsā kakra.” 6

Nanso wəbuuaa se, “Yennom nsā, efiri se yen nana Rekab babarima Yehonadab maa yen əhye nsem yi se, ‘Ense se mo anaa mo asefoo nom nsā. 7 Na afei ense se mosisi afie, modua anaa moye bobe nturo, ense se moye yeinom mu biara, na mmom montena ntomadan mu ebere biara. Eno na mo nkwa nna beware, wō asase a moye atutenafoō wō so no so.’ 8 Yeatieti biribiara a yen nana Rekab babarima Yonadab hyee yen no. Na yen, yen yerenom, mmammarima ne mmammaa nnom nsā da 9 na yensisii afie ntenea mu anaa yennya bobo nturo anaa mfuo anaa nnəbaes. 10 Yeatenatena ntomadan mu, na yəadi biribiara a yen nana Yehonadab hyee yen no so pərəepe. 11 Nanso, ebere a Babiloniahene Nebukadnessar tuu asase yi so sa no, yekaa se, ‘Mommra, esē se yekə Yerusalem’ yədwane firi Babiloniafoo ne Aramfoo akodōm anim. Eno enti yəaka Yerusalem.” 12 Afei, Awurade asem baa Yeremia nkyen se, 13 “Yei ne deē Asafo Awurade, Israel Onyankopon, see: Kə na kəka kyere mmarima a wəwə Yuda ne Yerusalemfoo se, ‘Morensua biribi na morentie m’asem anaa?’ Awurade na əsee. 14 ‘Rekab ba Yehonadab hyee ne mmammarima se wənnom nsā, na wəadi saa əhye yi so. Ebesi enne wənnom nsā, efiri se wədi wən agyanom ahyeđee so. Na makasa akyere mo mpen bebree, nanso montiee me. 15 Mesomaa m’asomfoo adiyifoo nyinaa baa mo nkyen mpen bebree. Wəkaa se, “Ese se mo mu biara sesa firi n’amumuye akwan ho, na moma mo akwan tene; monni anyame foforō akyi na monnsom wən. Eno na mobetena asase a mede ama mo ne mo agyanom yi so.” Nanso mommuua me na monntiee me. 16 Rekab babarima Yehonadab asefoo adi ahyeđee a won agyanom de maa wən no so, nanso saa nnipa yi ntie m’asem.’ 17 “Eno enti, yei ne deē Asafo Awurade Onyankopon, Israel Onyankopon no see: ‘Montiel Mede amanehunu biara a mahye ama Yuda ne obiara a əte Yerusalem no bəba wən so. Mekasa kyere wən, nanso wəantie, mefrefe wən nanso wəannye so.’” 18 Afei, Yeremia ka kyere Rekab abusua no se, “Yei ne deē Asafo Awurade, Israel Onyankopon no see: ‘Moaye əsetie ama mo nana Yehonadab ahyeđee no, na moadi ne nkyerekyere so, na moaye biribiara a əhyee mo no.’ 19 Eno enti, deē Asafo Awurade, Israel Onyankopon no see nie: ‘Rekab babarima Yehonadab bənya əbarima a əbesom me əbere biara.’”

36 Yudahene Yosia babarima Yehoiakim afe a eto so enan mu, saa asem yi firi Awurade nkyen

baa Yeremia hō, 2 “Fa nwoma mmoboe, na twere nsem a maka akyere wo fa Israel, Yuda ne aman a aka no ho nyinaa, efiri ebere a mafirri aseē kasa kyere wo wō Yosia adedie berē so besi enne gu so. 3 Ebia, se Yudafoo te amanehunu biara a maye m’adwene se mede bəba wən so a, wən mu biara bedane afiri n’amumuye ho na afei mede wən amumuye ne wən bone bəkye wən.” 4 Enti, Yeremia free Neria babarima Baruk, na ebere a əreka nsem a Awurade aka akyere no nyinaa no, Baruk twere guu nwoma mmoboe no mu. 5 Afei, Yeremia ka kyere Baruk se, “Meda dua mu; merentumi nkə Awurade asoredan mu. 6 Enti, kə Awurade efie mmuadadie da bi na kenkan nsem a efiri Awurade nkyen a meka ma wotwəre guu nwoma mmoboe no so no kyere nnipa no. Kenkan kyere Yudafoo a wofiri won nkuro so aba no. 7 Ebia wəde wən nkotosre bəba Awurade anim na wən mu biara adane afiri n’amumuye akwan ho, efiri se abufuo ne abufuhyees nsem a Awurade aka atia saa nnipa yi so.” 8 Neria babarima Baruk yee biribiara a odiyifoo Yeremia kyere no se ənye no, əkenkanee Awurade nsem a ewə nwoma mmoboe no mu wō Awurade asoredan no mu. 9 Əbosome a eto so nkron wō Yudahene Yosia babarima Yehoiakim adedie afe a eto so enum so no, wəpae Awurade anim mmuadadie maa nnipa a wəwə Yerusalem nyinaa ne wən a wofiri Yuda nkuro so aba no. 10 Baruk kenkanee Yeremia nsem a ewə nwoma mmoboe no mu kyere nnipa a wəwə Awurade asoredan no mu nyinaa; firi Safan babarima Gemaria a əyə ətwerəfoo no pia a ewə asoredan no atifi adihə na əben Əpono Foforō no mu. 11 Ebere a Safan babarima Gemaria babarima Mikaia tee Awurade nsem a ewə nwoma mmoboe no mu no, 12 əkəə ətwerəfoo no dan a ewə ahemfie hō no mu, baabi a na ətwerəfoo Elisama, Semaia babarima Delaia, Akbor babarima Elnatan, Safan babarima Gemaria, Hanania babarima Sedekia ne adwumayefoo a wəaka no nyinaa tetee. 13 Mikaia kaa nsem a Baruk kenkanee firii nwoma mmoboe no mu nyinaa kyere wən no akyi, 14 adwumayefoo no nyinaa somaa Kusi babarima Selemia babarima Netania babarima Yehudi se ənkəka nkyere Baruk se, “Fa nwoma mmoboe a wokenkane firii mu kyere nnipa no bra, na bra.” Enti Neria babarima Baruk kəə wən hō a nwoma mmoboe no kura no. 15 Wəka kyere no se, “Yesre wo tena ase, na kenkan kyere yen.” Enti Baruk kenkan kyere wən. 16 Wətee saa nsem yi nyinaa no, wəde ehu

hwehwhee wən ho wən ho anim na wəka kyere Baruk se, “Ese se yeka saa nsem yi nyinaa kyere əhene.”

17 Afei, wəbisaa Baruk se, “Ka kyere yən, eyee den na wotwerek yeinom nyinaa? Yeremia na əka ma wotwerek anaa?” 18 Baruk buaa se, “Aane, əno na əkaa saa nsem yi nyinaa ma mede adubiri twere guu nwoma mmoboe no mu.” 19 Na adwumayefoo no ka kyere Baruk se, “Wo ne Yeremia, monkəhinta. Monnkyere obiara mo akyiri əkwan.” 20 Wəde nwoma mmoboe no kosee otwerefou Elisama dan mu akyi no, wəkəa əhene no nkyen wo n'abannwa no mu kəkaa biribiara kyere no. 21 Əhene no somaa Yehudi se, ənkəfa nwoma mmoboe no mmra. Yehudi kəfa firii otwerefou Elisama dan mu, bəkenkan kyere əhene ne adwumayefoo a wəgyinagyina ne ho no nyinaa. 22 Na eyə əbosome a etə so nkron a na əhene no te awəbere dan mu reto ogya a esi n'anim. 23 Ebere biara a Yehudi bəkenkan nwoma mmoboe no afafa beye mmiensa anaa enan no, əhene no de otwerefou sekən, twitwa de gu ogya no mu, kəsii se nwoma mmoboe no nyinaa hyee. 24 Əhene no ne n'asomfoo a wətee saa nsem yi nyinaa no ammo hu, na wəansunsuane wən ntadee mu nso. 25 Əwom se Elnatan, Delaia ne Gemaria sree əhene no se ənnhye nwoma mmoboe no, nanso wantie wən. 26 Mmom əhene no hyee ne babarima Yerahimeel, Asriel babarima Seraia ne Abdeel babarima Selemia se, wənkəkye otwerefou Baruk ne odiyifoo Yeremia mmra. Nanso, na Awurade de wən asie. 27 Əhene no hyee nwoma mmoboe a na nsem a Baruk twere firii Yeremia anom wə mu no akyi no, Awurade asem baa Yeremia nkyen se, 28 “Fa nwoma mmoboe fofor, na twere nsem a ewə kane mmoboe a Yudahene Yehoiakim hyee no gu mu. 29 Afei, ka kyere Yudahene Yehoiakim se, ‘Yei ne dee Awurade see: Wohyee nwoma mmoboe no kaa se: “Adən enti na wotwerek wo mu se ekwan biara so, Babiloniahene bəba abesee asase yi na watore eso nnipa ne mmoa nyinaa ase?” 30 Eno enti, yei ne dee Awurade ka fa Yudahene Yehoiakim ho: Ərennya obi ntena Dawid ahennwa so. Wəbəto ne funu atwene a, wərensie no, na wada owia hyee ne anadwo awə mu. 31 Mətwe əno ne ne mma ne n'asomfoo aso wə wən amumuye ntı; mede amanehunu biara a mahye atia wən bəba wən ne wən a wote Yerusalem ne Yudafo so, efiri se wənntiee.” 32 Na Yeremia faa nwoma mmoboe fofor, na əka maa ne twerefou Baruk twerek. Əkaa biribiara a na ewə nwoma mmoboe no

a Yudahene Yehoiakim hyee no no so. Na əde nsem pii kaa ho.

37 Babiloniahene Nebukadnessar de Yosia babarima Sedekia dii Yudahene; əsii Yehoiakim babarima Yehoiakin anan mu. 2 Əno, n'asomfoo ne nnipa a wəwə asase no so antie Awurade asem a ənam odiyifoo Yeremia so kae no. 3 Əhene Sedekia somaa Selemia babarima Yehukal ne Maaseia babarima əsfoo Sefania se, wənkəka nkyere Yeremia se, “Yesre wo, bə Awurade yən Onyankopən mpae ma yən.” 4 Na Yeremia de ne ho, di nnipa no mu akəneaba, efiri se na wəmfaa no ntoo afiase. 5 Na Farao akodəm afiri Misraim reba, na Babiloniafoo a wətatua Yerusalem no tee wən nka no, wəfirii Yerusalem. 6 Ena Awurade asem baa odiyifoo Yeremia nkyen se, 7 “Yei ne dee Awurade, Israel Onyankopən, see: Monka nkyere Yudahene a, əsoma a mo se momməbisa me hə biribi no se, ‘Farao akodəm a wəfirii adi se wərebeboa mo no besane akə wən ankasa asase so, Misraim so. 8 Na Babiloniafoo no besane abeto ahye saa kuropən yi so; wəbegye na wəahye no dworobee.’ 9 “Se Awurade see nie: Monnnaadaa mo ho nnwene se, ‘Ampa ara Babiloniafoo no befiri yen so ako.’ Wərenko! 10 Se modi Babiloniafoo akodəm a wəato ahye mo so no so ma əka apirafo wə wən ntomadan mu mpo a, wəbefiri adi abəhye kuropən yi dworobee.” 11 Babilonia akodəm firii Yerusalem, əsiane Farao akodəm no enti akyi no, 12 Yeremia yee ahoboa se ərefiri kuropən no mu, aka Benyamin mantam akogye n'agypadee mu kyefə wə nkurəfou a wəwə hə no mu. 13 Nanso, əkədürüu Benyamin Əpono ano no, awəmfoo no so panin a wəfre no Yiria a əye Selemia babarima ne Hanania nana kyeree no kaa se, “Woredwane agya yən aka Babiloniafoo afa!” 14 Yeremia buaa se, “Ənye nokore. Merennwane nkə Babiloniafoo afa.” Nanso, Yiria antie, na mmom əkyeree Yeremia de no kəmaa ne mpanimfoo. 15 Wən bo fuu Yeremia, na wəmaa wəboroo no de no too afiase wə otwerefou Yonatan efie a na wəde aye mneduadan no. 16 Wəde Yeremia too asase ase afiase, ma ədii nna bebree wə hə. 17 Akyire yi, əhene Sedekia somaa wəkəfaa no baa ahemfie, əhə na əbisaas no wə kəkəoam se, “Woanya asem bi afiri Awurade nkyen anaa?” Yeremia buaa se, “Aane, wəde wo bəma Babiloniahene.” 18 Afei, Yeremia bisaa əhene no se, “Edeen bəne na maye atia wo, anaa w'adwumayefoo anaa nnipa yi a enti wəde me ato afiase yi? 19 Ehe na w'adiyifoo a wohyee

nkōm kyerεε wo se, ‘Babiloniahene rento nhye wo so anaas asase yi so’ no wɔ? 20 Na afei, ədεεføø, mesre wo, tie. Ma memfa me nkotosre nto w’anim: Mfa me nkōtø otwereføø Yonatan efie hø bio, anye saa a mewu wø hø.” 21 Əhene Sedekia hyεε se wømfa Yeremia nkōtø awemføø adihø hø, na wømma no burodo a εfiri burodotoføø borøno so da biara nkøsi se kuropøn no mu burodo nyinaa besa. Enti Yeremia kaa awemføø adihø hø.

38 Matan babarima Sefatia, Pashur babarima Gedalia, Selemia babarima Yukal ne Malkia babarima Pashur tee nsem a na Yeremia reka kyers nnipa no nyinaa se, 2 “Yei ne dee Awurade see: Obiara a əbøtena kuropøn yi mu bewu wø akofena, əkøm anaa əyaredøm ano, nanso obiara a əbekø Babiloniaføø afa no bøtena nkwa mu. Əbenya ne tiri adidi mu, əbøtena nkwa mu. 3 Na yei ne dee Awurade see, ‘Ampa ara, wøde saa kuropøn yi behye Babiloniahene akodom nsø, na wøn na wøbedi so.’” 4 Eno enti adwumayεføø no ka kyereε əhene no se, “Ese se wøkum saa əbarima yi. Əde nsem a əreka no bu asraaføø a wøaka wø kuropøn yi mu ne nnipa no nyinaa aba mu. Saa əbarima yi nhwehwø saa nnipa yi yiedie na mmom wøn sees.” 5 Əhene Sedekia buaa se, “Əwø mo nsam, əhene rentumi nye biribiara ntia mo.” 6 Enti wøfaa Yeremia de no kohyeε əhene babarima Malkia abura a εwø awemføø adihø no mu. Wøde ntampehoma gyaagya no too abura no mu; na nsuo nni mu, mmom atekye na na εwom, enti Yeremia kohyeε atekye no mu. 7 Na Ebed-Melek Kusni odwumayenø a əwø ahemfie hø tee se wøde Yeremia akøtø abura no mu. Ebere a əhene no te Benyamin Epono hø no, 8 Ebed-Melek firii ahemfie hø køka kyereε no se, 9 “Ədeεføø, dee saa nnipa yi aye nyinaa ye amumuyesem a etia odiyiføø Yeremia. Wøato no atwene abura mu, baabi a əkøm bekum no wø ebere a burodo asa wø kuropøn yi mu.” 10 Ena əhene hyεε Kusni, Ebed-Melek se, “Fa mmaprima aduasa firi ha ka wo ho, na monkøyi odiyiføø Yeremia mfiri abura no mu, ansa na wawu.” 11 Eno enti, Ebed-Melek faa mmaprima no kaa ne ho, na wøkøø ədan bi a εwø adekorabea ase, wø ahemfie hø. Əkosesaa ntomago ne ntadeε dada de kyekyeree ntampehoma ho, gyaa mu maa Yeremia wo abura no mu. 12 Na Kusni, Ebed-Melek ka kyereε Yeremia se, “Fa ntomago ne ntadeε dada no hyehye wo mmotoam, na ntampehoma no ammia wo.” Na Yeremia yee saa, 13 Wøde ntampehoma no twetwee no de yii no firii abura

no mu. Na Yeremia tenaa awemføø adihø hø. 14 Na Əhene Sedekia soma ma wøkøfaa odiyiføø Yeremia baa Awurade asøredan ano əkwø a etø so mmienø hø. Əhene ka kyereε Yeremia se, “Merebøbisa wo asem bi, mfa biribiara nsie me.” 15 Yeremia ka kyereε Sedekia se, “Se mema wo mmuaεε a, worenkum me anaa? Mpo se metu wo fo a, worentie me.” 16 Nanso əhene Sedekia kaa saa ntam yi køkoam kyereε Yeremia se, “Se Awurade a əma yen nkwa no te ase yi, merenkum wo, na meremfa wonhye wøn a wøpø se wøkum wo no nsø.” 17 Afei Yeremia ka kyereε Sedekia se, “Yei ne dee Asafo Awurade Onyankopøn, Israel Onyankopøn, no see: ‘Se wode wo ho ma Babiloniahene adwumayεføø a, wørenkum wo na wørenhye kuropøn yi, wo ne w’abusuføø bøtena nkwa mu.’ 18 Na se woremfa wo ho mma Babiloniahene adwumayεføø a, wøde saa kuropøn yi bøema Babiloniaføø, na wøbøhye no dwerøbee; na w’ankasa rentumi nnwane mfiri wøn nsam.’” 19 Əhene Sedekia ka kyereε Yeremia se, “Mesuro Yudafoø a wøkø Babiloniaføø afa no, εfiri se, ebø Babiloniaføø no de me bøema wøn na wøayε me ayakayakadøø.” 20 Yeremia buaa se, “Wøremfa wo mma wøn. Tie Awurade asem na ye dee meka kyere woø. Eno na ebøema asi wo yie na woanya nkwa. 21 Nanso se woamfa wo ho amma Babiloniaføø no de a, dee Awurade ayi akyere me nie: 22 Mmaa a wøaka wo Yudahene ahemfie hø nyinaa no, wøde wøn befiri adi abre Babiloniahene adwumayεføø no. Saa mmaa no bøka akyere wo se, “Wødaadaa wo na wødøi wo so wo nnafonom a wøgye wøn die no. Wo nan amem wø atekye mu; wo nnafonom agya wo hø kø.” 23 “Wøde wo yerenom nyinaa ne wo mma bøbre Babiloniaføø no. Wo dee worenkum nnwane mfiri wøn nsam, na mmom Babiloniahene bøkye wo, na wøbøhye saa kuropøn yi.” 24 Na Sedekia ka kyereε Yeremia se, “Mma obiara nte saa nkommødie yi, anye saa a, wøbøwu. 25 Se adwumayεføø no te se me ne wo kasaee, na wøbøbisa wo se, ‘Ma yente dee wøka kyereε əhene ne dee əhene nso ka kyereε wøo; mfa nsie yen anye saa a yøbekum wo a,’ 26 enneε ka kyere wøn se, ‘Na meresre əhene se əmmfa me nsane nkø Yonatan efie mma me nkøwu wø hø.’” 27 Adwumayεføø no nyinaa baa Yeremia hø bøbisaa no, na əkøa dee əhene hyεε no se ənka no nyinaa. Enti, wøanka hwhee ankyere no bio, εfiri se obiara ante əne əhene nkommødie no. 28 Na Yeremia tenaa əwemføø adihø hø køsii da a wøfaa Yerusalem. Sedee wøfaa Yerusalem nie:

39 Yudahene Sedekia dii adee no, ne mfee nkron mu bosome edu so no, Babiloniahene Nebukadnessar ne n'akodōm nyinaa tuu Yerusalem so sa, wōtua kuropōn no na wōyee mpie twaa ho hyiae. **2** Sedekia adedie afe a eto so dubaako, bosome a eto so εnan no da a eto so nkron no, wōbubuu kuropōn no afasuo. **3** Na Babiloniahene adwumayefoo no nyinaa bētenaa Mfimfini Epono ho: Nergal-Sareser a əfiri Samgar ne Nebo-Sarsekim a ɔye ɔsraani panin ne Nergal-Sareser a ɔye otitire, ne Babiloniahene adwumayefoo a aka no nyinaa. **4** Eberē a Yudahene Sedekia ne n'asraafo no nyinaa hunuu wōn no, wōdwanee, wōfaa əhene turo mu firii kuropōn no mu anadwo, kōfaa əpono a ewō afasuo mmieno no ntam, de wōn ani kyereε Araba. **5** Nanso, Babilonia akodōm no taa won kōtoo Sedekia wō Yeriko tata so. Wōfaa no dommum de no kōmaa Babiloniahene Nebukadnessar wō Ribla a ewō Hamat asase so, na εho na əbuu no aten. **6** Ribla ho na Babiloniahene kunkumim Sedekia mmamarima wō n'anim na əkumm Yudafoo mmapomma nyinaa nso. **7** Afei ətutuu Sedekia ani, de kōbere mfrafraε mpokyerē guu no se əde no rekō Babilonia. **8** Babiloniafo no de ogya too ahemfie no ne nnipa no afie mu, na wōdwirii Yerusalem afasuo no. **9** Əsahene Nebusaradan a ətua əhene awəmfoo no de kuropōn no mu nkaefoo, wōn a wōde wōn ho kōmaa no ne nnipa a aka no kōo nkosaom mu wō Babilonia. **10** Nanso, əsahene Nebusaradan a ətua awəmfoo no ano no gyaa ahiafoo wōnni hwee no mu bi wō Yuda asase so, na saa əberē no əmaa wōn bobe nturo ne nsase. **11** Na Babiloniahene Nebukadnessar afa əsahene Nebusaradan a ətua əhene awəmfoo no so ama saa əhye nsem yi a efa Yeremia ho se, **12** “Fa no na hwē ne so; nha no na dee əbisa biara no, ye ma no.” **13** Enti, əsahene Nebusaradan a ətua awəmfoo no ano, Nebusaradan, adwumayefoo panin, Nergal-Sareser a ɔye otitire ne Babiloniahene adwumayefoo a wōaka no nyinaa. **14** soma ma wōkōfaa Yeremia firi awəmfoo adiho ho baε. Wōde no hyee Safan babarima Gedalia babarima Ahikam nsa se əmfa no nkō ne efie. Enti, Yeremia tenaa n'ankasa nkurfo mu. **15** Eberē a Yeremia da so da afiase wō awəmfoo adiho ho no, Awurade asem baa ne nkyen se, **16** “Kōka kyereε Kusni Ebed-Melek se, ‘Sedeε Asafo Awurade, Israel Onyankopōn, seeε nie: Me nsem a εtia kuropōn yi no mede refa amanehunu so na εnye yiedie so ama aba mu. Saa əberē no əbeba mu wō w'anim. **17** Nanso

megye wo saa əda no, Awurade na əseε; wōremfa wo nhye wōn a wosuro wōn no nsa. **18** Megye wo nkwa, na worentō wō akofena ano na mmom wobenya wo tiri adidi mu, əfiri se wogye me di, Awurade, na əseε.”

40 Əsahene Nebusaradan a ətua əhene awəmfoo no gyaeε Yeremia wō Rama akyi no, asem no firi Awurade nkyen baa Yeremia ho. Əhunu se, wōagu Yeremia nkənsənkənsən wō nnommumfoo a wōfiri Yerusalem ne Yuda a na wōde wōn rekō Babilonia no mu. **2** Bre a əsahene a ətua awəmfoo no ano no hunuu Yeremia no, əka kyereε no se, “Awurade, wo Onyankopōn, na əhyee saa amanehunu yi maa beaε yi. **3** Na afei, Awurade ama aba mu. Waye sedeε əkaa se əbeyε no. Yeinom nyinaa baa mu, əfiri se, mo saa nnipa yi yee bōne tiaa Awurade na moanye əsetie amma no. **4** Nanso, enne mereyi wo afiri nkənsənkənsən a egū wo nsa no mu. Se wope a, ma yənko Babilonia na məhwē wo so, nanso se wompe dee a emma. Hwē əman no nyinaa na əda w'anim no, kō baabiara a wope.” **5** Na ansa na Yeremia ədane ne ho akō no, Nebusaradan ka kaa ho se, “Sane ko Ahikam babarima Gedalia a, ɔye Safan nana, a Babiloniahene apa no se ənhwē Yuda nkuro so no nkyen na wo ne no nkōtena wō nnipa no mu, anaase kō baabi foforō biara a wope.” Na əsahene no maa Yeremia aduane ne akyedee, na əmaa no kōeε. **6** Enti, Yeremia kō Ahikam babarima Gedalia nkyen wō Mispa, na əne no tenaa nnipa a wōkaa wo asase no so no mu. **7** Eberē a asraafo mpanimfoo no nyinaa ne wōn mmarima a wōda so wō wiram no tee se, Babiloniahene aye Ahikam babarima Gedalia amrado wō asase no so, na əde mmarima, mmaa ne mmofra a wōyε ahiafo wō asase no so, na wōamfa wōn ankō nnommumfa mu wō Babilonia ahye ne nsa no, **8** wōbaa Gedalia ho wō Mispa: Netania babarima Ismael, Karea mmamarima Yohanan ne Yonatan, Tanhumet babarima Seraia, Efai a əfiri Netofa mmamarima, Yesania a, ɔye Maakani babarima ne wōn mmarima. **9** Na Ahikam babarima Gedalia a ɔye Safan nana no kaa ntam de hyee wōn ne wōn mmarima den se, “Monnsuro se mobesom Babiloniafo. Montena asase no so na monsom Babiloniahene, na əbesi mo yie. **10** Me dee, metena Mispa, na masi mo anan mu wō Babiloniafo a wōbeba abehyia yēn no mu, na mo dee, monkō boaboa nsā, ahuhuro bere mu nnuaba ne ngo ano ngu adekora nkuruwa mu wō twabere mu, na montenatena nkuro a moafa no so.” **11** Eberē a Yudafo wōwō Moab, Amōd ne aman ahodoo

a aka no, tee se Babiloniahene agya nkaeefoo bi wo Yuda na wayi Ahikam babarima Gedalia a oye Safan nana se amrado wo won so no, 12 won nyinaa sane baa Yuda asase so firi aman a woboo won petees no so, koo Gedalia ho wo Mispa. Na woboaboaas nsā ne ahuhuro nnuuba bebree ano wo twabere mu. 13 Na Karea babarima Yohanan ne akodom ntuanofoo a woda so wo wiram no baa Gedalia nkyen wo Mispa 14 na woka kyerees no se, "Wonnim se, Amonhene Baalis asoma Netania babarima Ismael se, ommekum wo anaa?" Nanso, Ahikam babarima Gedalia annye won anni. 15 Na Karea babarima Yohanan ka kyerees Gedalia wo kokoam wo Mispa se, "Ma menkukum Netania babarima Ismael, na obiara rente. Aden enti na ese se okum wo na oma Yudafoa a wootwa wo ho ahylia no bo hwete, na Yudafoa nkaeefoo no yera?" 16 Nanso, Ahikam babarima Gedalia ka kyerees Karea babarima Yohanan se, "Enye saa adee yi! Dee woka fa Ismael ho no nye nokore."

41 Obosome a eto so nson mu no, Elisama babarima

Netania babarima Ismael a oye edehyes a na anka yeyo ohene adwumayefoo no mu baako no ne mmarima edu baa Ahikam babarima Gedalia nkyen wo Mispa. Eberes a won nyinaa gu so redidi no, 2 Netania babarima Ismael ne ne mmarima edu no a woka ne ho no sorees na wode akofena wo Ahikam babarima Gedalia, a oye Safan nana nso no kumm no. Na oye obi a Babiloniahene ayi no se amrado wo asase no so. 3 Ismael kumm Yudafoa a na woka Gedalia ho wo Mispa ne Babilonia asraafao a na wowa ho no nso. 4 Adees kyeees no, ansa na obiara bete Gedalia wuo no, 5 mmarima aduwotwe a waweres won bogyes, asunsuane won ntadees mu na wasesa won honam ani firi Sekem, Silo ne Samaria baes a wode aduane afrebodes ne nnuhwam reba Awurade efie. 6 Netania babarima Ismael de agyaadwo firii Mispa kohyiaa won. Eberes a ohyiaa won no okaa se, "Mommra Ahikam babarima Gedalia nkyen." 7 Woduruu kuropen no mu no, Netania babarima Ismael ne mmarima a woka ne ho no kumm won na woto won afunu guu abura bi mu. 8 Nanso nnipa no mu edu ka kyerees Ismael se, "Nkum yen! Yewo ayuo ne atokoo, ngo ne ewoo a yede asie wo afuo bi mu." Enti ogyaa won na wankum won nso. 9 Abura a Ismael too nnipa a okunkumm won no afunu ne Gedalia guu mu no, na eyet dee ohene Asa atu se ode bebo ne ho ban atia Israelhene Baasa. Netania babarima Ismael de

afunu hyee no ma. 10 Ismael faa nnipa a na woaka wo Mispa no nyinaa nnommum; ohene mmammaa ne won a wokaa ho no nyinaa a Nebusaradan a otua ohene awemfoo ano no ayi Ahikam babarima Gedalia se onhwes won so no. Netania babarima Ismael faa won nnommum na osii mu koo Amonfoa nkyen. 11 Eberes a Karea babarima Yohanan ne asraafao mpanimfoo a woka ne ho no nyinaa tee awudisem a Netania babarima Ismael adie no, 12 wofaa won asraafao nyinaa se wo ne Netania babarima Ismael rekoko. Wokotoo no wo otadees keses bi a ewo Gibeon no ho. 13 Eberes a nnipa a woka Ismael ho no nyinaa hunuu Karea babarima Yohanan ne asraafao mpanimfoo a woka ne ho no, won ani gyeees. 14 Nnipa a na Ismael afa won nnommum wo Mispa no nyinaa dane koo Karea babarima Yohanan afa. 15 Nanso Netania babarima Ismael ne ne mmarima baawotwe dwane firii Yohanan anim koo Amonfoa nkyen. 16 Afei, Karea babarima Yohanan ne asraafao mpanimfoo a woka ne ho no dii Mispa nkaeefoo a ogyee won firii Netania babarima Ismael nsam eberes a okumm Ahikam babarima Gedalia no akyi no anim: Ode asraafao, mmaa, mmofra ne asennies adwumayefoo firi Gibeon baes. 17 Wosii mu se woreko Misraim no, wosoe wo Gerut Kimham a eben Betlehem. 18 Na woredwane Babiloniafoo no. Na wosuro Babiloniafoo no efiri se na Netania babarima Ismael akum Ahikam babarima Gedalia a Babiloniahene yii no se amrado a ohwe asase no so no.

42 Afei, asraafao mpanimfoo no nyinaa a Karea

babarima Yohanan ne Hosaia babarima Yesania ka ho ne nnipa no nyinaa, efiri akumaa so kosi okeses so koo 2 odiyifoo Yeremia nkyen koka kyerees no se, "Yesre wo, tie yen adesre yi na bo Awurade wo Onyankopon mpaes ma saa nkaeefoo yi nyinaa. Sedee wohunu no, kane no na yedooso nanso afei yeaka kakraa bi. 3 Bo mpaes sedee Awurade wo Onyankopon bekyere yen baabi a ese se yeko ne dee ese se yeye." 4 Yeremia buaa won se, "Mate mo asem no, na ekwan biara so mebo Awurade mo Onyankopon mpaes sedee mo asre no; meka dee Awurade beka biara akyere mo na meremfa hwee nsie mo." 5 Na afei, woka kyerees Yeremia se, "Se yeanye dee Awurade wo Onyankopon soma wo se ka kyere yen no a, ma onye odansenii nokwafoa ntia yen. 6 Se yere o, se yempre o, yebeyes osetie ama Awurade yen Onyankopon a yesesoma wo wo ne nkyen no, sedee ebesi yen yie, na yebedi

Awurade yen Onyankopon asem so.” 7 Dadu akyi no, Awurade asem baa Yeremia ho. 8 Enti, ḥfres Karea babarima Yohanan ne asraafoo mpanimfoo a woka ne ho ne nnipa no nyinaa; efiri akumaa so kosi ḥkese so. 9 Na ḥka kyere wɔn se, “Yei ne dee Awurade, Israel Onyankopon a mosomaa me se memfa mo adresr nkoto n’anim no see: 10 ‘Se motena asase yi so a, mesiesie mo na merensemee mo, medua mo na merentu mo ase, efiri se me were aho wo amanehunu a mama aba mo so no ho. 11 Monnsuro Babiloniahene a seesei mosuro noo no. Monnsuro no, Awurade na ḥsee, efiri se, me ne mo wɔ ho, megue mo, na mayi mo afiri ne tumi ase. 12 Mεhu mo mmɔbo na oño nso ahu mo mmɔbo na ḥde mo asane aba mo asase so.’ 13 ‘Nanso se moka se, ‘Yerentena saa asase yi so,’ na ne saa enti moanye ḥsetie amma Awurade mo Onyankopon, 14 na moka se, ‘Dabi, yebekə akotena Misraim, baabi a yerenhunu ḥko, na yrente totorobento nnyegyees na aduanekom nne yen a,’ 15 ennee tie Awurade asem, Ao Yuda nkaeefoo. Yei ne dee Asafo Awurade Israel Onyankopon see, ‘Se moaye mo adwene se mobekə akotena Misraim, na se monya kotenah a, 16 ennee akofena a mosuro no beto mo wɔ ho na ekom a mo akoma tu wɔ ho no bedi mo akyi akə Misraim, na ehə na mobewuwu. 17 Nokorem, wɔn a wɔasi wɔn adwene pi se wɔbekə Misraim akotena ho no bewuwu wɔ akofena, ekom ne ḥyaredəm ano, na wɔn mu baako mpo renka anaa ḥrennwane mfiri amanehunu a mede bεba wɔn so no mu.’ 18 Yei ne dee Asafo Awurade, Israel Onyankopon see, ‘Sedee m’abufuo ne m’abufuhye hwie guu nnipa a wɔwɔ Yerusalem so no, saa ara na se moko Misraim a, m’abufuhye behwie agu mo so. Mobeye nnomedee, ahodwirede, afobuo ne ahohora; morenhunu saa beae yi bio.’ 19 ‘Ao Yuda nkaeefoo, Awurade aka akyere mo se, ‘Monnkə Misraim.’ Mommma mo were mfiri. Enns merebə mo koko 20 se moyee mfomisoo a eyε hu yie εbere a mosomaa me kɔ Awurade mo Onyankopon ho, na mokaa se, ‘Bɔ Awurade yen Onyankopon mpae ma yen, na ka dee ḥka biara kyere yen, na yεbeyε,’ no. 21 Enne, maka akyere mo, nanso monye ḥsetie mmaa Awurade mo Onyankopon ara wɔ biribiara a ḥyεe me se menka nkyere mo no ho. 22 Enti, afei mommma mo were mfiri se mobewuwu wɔ akofena, ekom ne ḥyaredəm ano wɔ baabi a mope se mokotena ho no.”

43 εbere a Yeremia wiee nsem a efiri Awurade won Onyankopon nkyen no ka no, 2 Hosaia babarima

Asaria, Karea babarima Yohanan ne mmarima ahomasofoo no nyinaa ka kyere Yeremia se, “Woredi atoro! Awurade yen Onyankopon nsomaa wo se bekə se, ‘Ense se moko Misraim kotenah.’ 3 Na mmom Neria babarima Baruk na ḥregyegye wo so tia yen ama wode yen ahye Babiloniafoo nsa, sedee wɔbekum yen anaa wɔbesoa yen de yen akə nkoasom mu wɔ Babilonia.” 4 Enti, Karea babarima Yohanan ne asraafoo mpanimfoo no nyinaa ne nnipa no anni Awurade hye a ḥhyεe wɔn se wɔntena Yuda asase so no so. 5 Mmom Karea babarima Yohanan ne asraafoo mpanimfoo nyinaa de Yuda nkaeefoo a wɔfifirii amanaman a wɔbɔ wɔn pete kɔ so no so na wɔaba se wɔrebetena Yuda asase so no nyinaa kɔee. 6 Wode mmarima, mmaa, mmɔfra ne ḥhene mmammaa a ḥahene Nebusaradan a ḥyε ḥhene awemfoo panin no de wɔn gyaa Ahikam babarima Gedalia a ḥyε Safan nana kɔee. Na odiyifoo Yeremia ne Neria babarima Baruk nso ka ho bi. 7 Enti wɔhyenee Misraim a wɔanni Awurade asem so, na wɔkoduruu Tapanhes. 8 Awurade asem baa Yeremia nkyen wo Tapanhes se, 9 ‘Ebere a Yudafoo no rehwε no, fa aboo akese, afei tutu fam wɔ birikisi nsewee a εwo Farao ahemfie a εwo Tapanhes aboboano ho, na fa gu mu kata so. 10 Afei ka kyere wɔn se, ‘Sei na Asafo Awurade, Israel Onyankopon see: Mεsoma me ḥsomfoo Babiloniahene Nebukadnessar, na mede n’ahennwa besi saa aboo a masie wo ha no so; na ḥbetre n’adehye kyiniie mu wɔ so. 11 ḥbeba abeto ahye Misraim so, na ḥbekum wɔn a wɔahye se wɔnkum wɔn no, na wɔafa wɔn a wɔahye se wɔnkə nnommumfa mu nnommum. Na wɔn a wɔahye se wɔmfə wɔn mma akofena no nso, wode wɔn bema akofena. 12 ḥbeba abeto Misraim anyame asoredan mu ogya ahye na wɔafa wɔn anyame no nnommum. Sedee odwanhwefoo de n’atadee kyekyere ne ho no, saa ara na ḥde Misraim bεkyekyere ne ho na wafiri ho akə a ne ho baabiara renti. 13 Owia asoredan a εwo Misraim no, ḥbebubu n’afadum kronkron no, na wahye Misraim anyame asoredan no dworobee.”

44 Saa asem yi baa Yeremia nkyen. Efə Yudafoo a wotete Misraim anafo fam wɔ Migdol, Tapanhes, Memfis ne Misraim atifi fam ho. 2 “Yei ne dee Asafo Awurade, Israel Onyankopon see: Mohunuu amanehunu kεsee a mede baa Yerusalem ne Yuda nkuro nyinaa so. Enne wɔayeye amanfo na wɔasε 3 εsiane bɔne a wɔayε no enti. Wɔhyee nnuhwam, somm anyame foforɔ a wɔn anaa mo anaa mo agyanom nnim wɔn de hyε me abufuo. 4 Mpεn bebree

mesomaa m'asomfoa adiyifoo a wəkaa se, ‘Monnye saa atantannee a mekyiri no!’ 5 Nanso wəantie. Wəamfa anye asem, na wəannane amfiri wən amumuyesem ho na wəannyae hye a wəhye nnuhwam ma anyame foforo no. 6 Enti, mehwiee m'abufuo guie na edere koo Yuda nkuro ne Yerusalem mmontene so, ma eseesee na edeeda mpan sdede etee enne yi. 7 “Na seesei, dee Asafo Awurade Onyankopon, Israel Onyankopon see nie: Aden enti na mode amanehunu kesee aba mo ho so, se moyii mmarima ne mmaa, mmofra ne mmotafowa firii Yuda a moangya nkaefoo biara amma mo ho. 8 Aden enti na mode dee mo nsa aye hye me abufuo, na mohye nnuhwam ma anyame foforo wo Misraim, baabi a moabetena ho? Mobeese mo ho, na moaye nnomedee ne nsopa wə asase so amanaman nyinaa mu. 9 Mo werē afiri amumuyesem a mo agyanom, Yuda ahemfo ne ahemaa yee, na mo ne mo yerenom nso yee wə Yuda asase ne Yerusalem mmontene so no anaa? 10 Ebesi enne yi, wəmmreee wən ho ase, wənnaa anidie adi na wənnii me mmara ne ahyedee a mede maa mo ne mo agyanom no so. 11 “Enti, dee Asafo Awurade, Israel Onyankopon see nie: Masi m'adwene pi se mede amanehunu beba mo so na masae Yuda nyinaa. 12 Mefo Yuda nkaefoo a wəsii wən adwene pi se wobekə Misraim akotena ho no. Wən nyinaa bəwuwu wo Misraim; wobetoto akofena ano anaa ekəm bekum wən. Efiri akumaa so kosi okesee so, akofena ne ekəm bekunkum wən. Wəbeye nnomedee, ahodwiredee, afobudee ne ahohora. 13 Mede akofena, ekəm ne oyaredom betwe wən a wətete Misraim aso, sdede metwee Yerusalem aso no. 14 Yuda nkaefoo a wəakotena Misraim no mu biara rennwane, na wəremfa wən ho nni na wəasane aba Yuda, asase a wəpə se wəsane betena so no; wən mu biara remma bio, gye se adwanefoo kakraa bi.” 15 Afei, mmarima a na wonim se won yerenom hye nnuhwam ma anyame foforo, wəne mmaa a wəwə ho no nyinaa ne nnipa a wəwə Misraim Atifi fam ne Anafoo fam ka kyerees Yeremia se, 16 “Yerentie asem a waka akyerē yen wə Awurade din mu no! 17 Ampa ara yebeyē biribiara a yekaa se yebeyē: Yebeyē nnuhwam ama Əsoro Hemmaa na yeahwie ahwiesa ama no, sdede ye ne yen agyanom, ahemfo ne adwumayefoo yee wə Yuda nkuro ne Yerusalem mmontene so pepere. Saa ebere no na yewə aduane, na yedi yie a yenni əshaw biara nso. 18 Nanso efiri ebere a yegyaae nnuhwam a yehye ma Əsoro Hemmaa, na yegyaae ahwiesa a yede ma no no,

biribiara abo yen na yerewuwu wə akofena ne ekəm ano.” 19 Na mmaa no nso ka kaa ho se, “Ebere a yehye nnuhwam maa Əsoro Hemmaa na yehwiese ahwiesa maa no no, na yen kununom nnim se yeto əfam a eyə ne seso, hwie ahwiesa ma no anaa?” 20 Na Yeremia ka kyerees nnipa no nyinaa, mmarima ne mmaa a wərebua noo no se, 21 “Mosusu se, Awurade nnim se na mo ne mo agyanom, mo ahemfo, adwumayefoo ne əmanfo no hye nnuhwam ma ahoni wə Yuda nkuro so ne Yerusalem mmontene so anaa? 22 Ebere a mo amumuye ne akyiwadee a moyee no fonoo Awurade no, mo asase danee nnomedee ne amanfo a obiara nte so, sdede ete enne yi. 23 Esiane se moahye nnuhwam, aye bəne atia Awurade, na moannyə əsetie amma no, na moanni ne mmara, n'ahyedee ne n'adansesem soo enti, amanehunu aba mo so sdede mohunu yi.” 24 Afei, Yeremia ka kyerees nnipa no nyinaa a mmaa no ka ho se, “Mo Yudafoa a mowə Misraim nyinaa montie Awurade asem. 25 Yei ne dee Asafo Awurade, Israel Onyankopon see: Mo ne mo yerenom de mo nneyee akyerē mo bo a mohye se, ‘Ampa ara yebədi ebo a yehye se, yebeyē nnuhwam ahwie ahwiesa ama Əsoro Hemmaa no, no so.’ ‘Monko so, monni mo bohye ne mo ntam so! 26 Nanso, montie Awurade asem, mo Yudafoa a mowə Misraim nyinaa. ‘Mede me din kesee no ka ntam se,’ dee Awurade see nie, ‘obiara a əfiri Yuda a əte Misraim asase so baabiara remmo me din nka ntam bio da se, “Se Otumfoo Awurade te ase yi.” 27 Na mehwie ama wəahunu amane na enye yiedie; Yudafoa a wəwə Misraim bəwuwu wo akofena ne ekəm amo kosi se wəbesee wən nyinaa. 28 Wən a wəbedwane afiri akofena ano na wasane afiri Misraim akə Yuda asase so no beyē kakraa bi. Afei Yuda nkaefoo a wəbetenaa Misraim no nyinaa behunu dee n'asem ye nokore; me dee anaa won dee. 29 “Yei na ebeyē nseñkyersnnes ama mo se metwe mo aso wo ha, na mo ahunu se ampa ara m'ahunahuna a əfa əshaw ho no beba mu,’ Awurade na əsee. 30 ‘Mede Misraimhene Farao Hofra rebehyē n'atamfoa a wəpə se wəkum no no nsa, sdede mede Yudahene Sedekia hye Babiloniahene Nebukadnessar, ne ətamfoa a na ərepe no akum no no nsa. Yei ne dee Awurade see.”

45 Yei ne nsem a odiyifoo Yeremia ka kyerees Neria babarima Baruk wə Yudahene Yosia babarima Yehoiakim adedie afe a etə so ənan so mu, ebere a na Baruk atwəre nsem a efiri Yeremia anom no agu nwoma mmobəee bi mu. 2 “Baruk, yei ne dee

Awurade, Israel Onyankopon ka kyere wo: 3 Wokaa se, ‘Nnome nka me! Awurade de awerchoo aka me yeadi ho, na apinisie ne obre ama m’ahooden asa.’ 4 Dee Awurade see nie: ‘Mesee dee makyekyere na matu dee medua no ase wə asase no so nyinaa. 5 Enti ese se wope nneema akese ma wo ho anaa? Enye saa. Efiri se mede amanehunu beba nnipa nyinaa so, Awurade na osee, nanso baabiara a wobekə no, mebo wo ho ban.’

46 Yei ne asem a efiri Awurade nkyen baa odiyifoo

Yeremia ho a efa aman no ho. 2 Dee efa Misraim ho no nie: Yei ne nsem a etia Misraimhene Farao Neko akodom a Babiloniahene Nebukadnessar dii won so nkonom wə Karkemis, Asubonten Eufrate ho wo Yudahene Yosia babarima Yehoakim adedie afe a eto so enan no: 3 “Siesie w’akokyem, akese ne nketewa nyinaa, na montu ntene nkɔ ɔsa! 4 Monsiesie aponko no, na momforo ntenatena won so. Monyinagyina mo afa a mo dadee kye hyehye mo! Monse mo mpea ano, na monhye mo nkataboo. 5 Edeen na mehunu? Wəaboo hu, wəresane won akyi, won nnommarima adi nkoguo. Wədwane ntəm so a wənnhwə won akyi, na ehu wo baabiara,” Awurade na osee. 6 ɔhooherefou ntumi nnwane, na ohoedenfoo nso saa ara. Atifi fam wə Asubonten Eufrate ho wəsuntisunti na wohwehwe ase. 7 “Hwan, na ɔma ne homene so se Asubonten Nil, se nsibontene a emu nsuo woro sooyi? 8 Misraim ma ne homene so se Nil, se nsibontene a emu nsuo woro sooyi. ɔka se, ‘Mesore akata asase no so; mesee nkupropn ne emu nnipa.’ 9 Monkɔ mo anim, aponko! Monka won aniberee so, Ao teaseenamkafoo! Montu ntene, Ao nnommarima, Kus ne Put mmaprimma a mokura akokyem, Lidia mmaprimma a moto agyan. 10 Nanso, eda no ye Awurade, Asafo Awurade dea, awereto da, n’atamfoo so awereto. Akofena bekunkum akosi se obemee, akosi ebere a ɔde mogya bedwodwo ne sukom ano. Efiri se, Awurade, Asafo Awurade bebo afodee wo atifi fam asase a ewo Asubonten Eufrate ho no so. 11 “Foro kɔ Gilead kɔgye aduro Ao, Misraim Babaa Babunu. Nanso, nnuro bebrebe a wofa no ye kwa, ayaresa biara nni hɔ ma wo. 12 Amanaman no bete w’animguase; w’agyaadwoo behye asase so ma. ɔkofoo baako besunti ɔfoforo so; na won baanu bebo mu ahwe ase.” 13 Yei ne asem a Awurade ka kyere odiyifoo Yeremia a efa Babiloniahene Nebukadnessar ba a ɔbeba abeto ahye Misraim so: 14 “Mommɔ yei ho dawuro wə Misraim, na mompae mu nka

wə Migdol; monka wə Memfis ne Tapanhes nso se, ‘Monnyinagyina na monye krado, efiri se, akofena rekunkum won a wəatwa mo ho ahyia.’ 15 Aden enti na mo nnommarima beboto sei? Wərentumi nnyina, efiri se, Awurade beba won ahwe fam. 16 Wəbesuntisunti atoatoa so; wəbehwehwe ase adeda won ho won ho so. Wəbeka se, ‘Monsore, momma yenkɔ yen nkyi nkɔ yen nkurofɔo nkyen ne baabi a wəwoo yen, na yemfiri ɔhyesofoo no akofena ano.’ 17 Eho na wəbeteam se, ‘Misraimhene Farao dwa n’anom kwa; n’akwannya a ɔwo no atwam.’ 18 “Ampa ara se mete ase yi” ɔhene a ne din ne Asafo Awurade na osee, “ɔbaako beba a ɔte se Tabor wə mmepo no mu, anaase Karmel a ɔwə mpoano. 19 Mommoaboa mo nneema ano ntwen nnomnumfa, mo a motete Misraim, efiri se wəbesee Memfis kuro na ɔbeda mpan a obiara rentena so. 20 “Misraim ye nantwie ba beree a ne ho ye fe, nanso kawere bi firi atifi fam reba ne so. 21 Asraafoo apaafoo a wəwo won mu no te se anantwie mma a wəadore sradee. Won nso bedane won ho adwane abom, wərentumi nnyina won nan so, efiri se, amanehunu da no reba won so, ebere a wəde betwe won aso no. 22 Misraim betee so se ɔtweasee a ɔredwane ebere a ɔtamfoo de ahooðen reba ne so no; wəde mmapnua beba ne so te se mmaprimma a wəbu nnua. 23 Wəbesee ne kwaee,” Awurade na osee, “sede aye kusuu yi mpo. Wədəoso bebree sene ntutumme, na wərentumi nkane won. 24 Wəbegu ɔbabaa Misraim anim ase, wəde no behye atifi fam nnipa no nsa.” 25 Asafo Awurade, Israel Onyankopon, ka se, “Mede asotwe reba Tebes nyame Amon, Farao, Misraim ne n’anyame ne n’ahemfo ne won a wəde won ho to Farao so no so. 26 Mede won behye won a wəpə se wəkum won no nsa: Babiloniahene Nebukadnessar ne n’adwumayefoo no. Nanso, akyire no, nnipa betena Misraim asase so te se kane no,” Awurade na osee. 27 “Nsuro, Ao Yakob me ɔsomfoo; mma w’aba mu mmu, Ao Israel. Ampa ara megye wo afiri beaee a ewo akyirikyiri, ne w’asefoo afiri won nnomnumfa asase so. Yakob besane anya asomdwoee ne banbo, na obiara renhunahuna no. 28 Nsuro, Ao, Yakob me ɔsomfoo; na me ne wo ho,” Awurade na osee. “Ewom se mesee aman no nyinaa koraa, aman a mehwetee mo koo so no dee, nanso merense mo korakora. Mede tenenee nko ara na ɔbətenetene mo so; meremma mommfa mo ho nni a merentwe mo aso.”

47 Ansa na Farao bēto ahye Gasa so no, yei ne Awurade asem a efa Filistifo ho a ebāa odiyifoo Yeremia nkyen: 2 Sei na Awurade see: “Monhwē sēdēe nsuo retue wō atifi fam; ebēbu afa asase no ne biribiar a ewō soō so, nkuro no ne nnipa a wotete mu. Nnipa no beteateam; wōn a wōte asase no so nyinaa betwa adwo 3 ēberē a wōate apōnkā a wōdi mmirika no nan ase nnyegye, na wōate atamfoo no nteaseenam gyegyeegye ne won ntawahonan nnyegye. Agyanom rentwa wōn ani nhwē wōn mma; wōn nsa besenseñ wōn ho kwa. 4 Na ēda no aba se wōsēe Filistifo no nyinaa na wōtwa wōn a wōaka no nyinaa gu, wōn a anka wōtumi boa Tiro ne Sidon no. Awurade rebesee Filistifo no, nkaeefoo a wōfiri Kreta mpoano no. 5 Gasa bēbō tikwa ēberē a əretwa adwo; wōbēma Askelon atore mum. Ao nkaeefoo a mowō tata so, mobesu akosi da ben? 6 “Mosu se, ‘Aa Awurade akofena, da ben na wobēhome? Sane kōhye wo bōha mu; gyae na da dinn.’ 7 Na ēbēye den na ada dinn ēberē a Awurade ahye no se ənkoto nhye Askelon ne mpoano no so?”

48 Asem a efa Moab ho no nie: Yei ne dee Awurade, Israel Onyankopon see: “Nebo nnue, na wōbesee no. Wōbegu Kiriataim anim ase, na wōakyē no; wōbegu aban denden no anim ase, na wōadwiri agu fam. 2 Wōrenkamfo Moab bio; Hesbon mmarima bēbō n’asehwēe ho po; ‘Mommra, momma yēn nkōbō saa əman yi.’ Mo nso, Madmen mmarima mobēka mo ano atom; akofena no bētaa mo. 3 Montie osu a əfiri Horonaim, adeseeñ ne əsēeñ ho su. 4 Wōbēbō Moab: na ne mma nketewa bētēteam. 5 Wōforo kō Luhit, wōde agyaadwotwa a emu yē den na ərekō; ekwan a əkō Horonaim so no wōte ahoyerā mu agyaadwotwa wō adeseeñ ne ho. 6 Monnwane! Montu mmirika mpere mo nkwa. Momfa mo ho nsie se wira wō anweatam so. 7 Esiane se mode mo ho to mo nneyēe ne mo ahonya so enti, mo nso wōbefa mo nnommum, na Kemos bēkō nnommumfa mu, əne n’asōfō ne adwumayefoo. 8 Əsēefoo no betu kuro biara so sa, na emu biara renyā ne ho ntete. Wōbesee bōnhwa no na woasēe mmpēo mpampam a yē tamā no, əfiri se Awurade akasa. 9 Momfa nkyene nhye Moab, əfiri se wōrebēseñ no; ne nkuro beda mpan a obiara rentena so. 10 “Nname nka dees ətwentwēnee ne nan ase wō Awurade adwumayē ho! Nname nka dees əmmfa n’akofena nhwie mogya nguo! 11 “Moab atena ase asomdwōeñ mu firi ne mmerante ēberē mu, te se nsā ase puo a ataa dinn a wōnnhwie mfirii ahina mu nkōguu ahina fofo

mu da; saa ara na Moab nso nkōa nnommumfa mu da. Enti əte se dees əte ara, na ne ho hwa nsesa. 12 Nanso, nna bi reba,” Awurade na əsēe, “a mēsoma mmarima a wōhwie nsā firi ahina mu, na wōbehwieg no agu; wōbēma n’ahina mu aye hwēe na wōabobo ne nkuruwa. 13 Afei Kemos ho bēye Moab aniwu, sēdēe Israel efie anim guu ase ēberē a wōde wōn ho too Bet-El soó no. 14 “Yēe den na wōtumi ka se, ‘Yēe nnōmmarima, mmarima akokođurufō wō əsa mu?’ 15 Wōbesee Moab na wōatu ne nkuro so sa; ne mmerantē a wōte apo no, wōbekunkum wōn,” əsēe Əhene a wōfrē no Asafo Awurade no see nie. 16 “Moab asehwee aben; n’amanehunu bēba ntēm. 17 Monsu no, mo a motete ne ho nyinaa, ne mo a monim ne din nyinaa; monka se, ‘Yēe den na wōabubu ahempoma a yēe den yi? Yēe den na wōabubu animuonyam poma fefe yi mu?’ 18 “Firi w’animuonyam mu, na betena asase wesee no so, wo a wōte Əbabaa Dibon mu, əfiri se dees əsēe Moab no betu aba wo so; abesee wo nkropōn a ewō banbō no. 19 Gyina kwankyen na hwē, wo a wōte Aroer. Bisa əbarima a əredwane no ne əbaa a ərefiri mu afi, bisa wōn se, ‘Asem ben na asie?’ 20 Moab anim agu ase, əfiri se wōabubu no pasaa; montwa adwo na monteateam! Mommo dawuro wō Arnon ho se wōasēe Moab. 21 Atemmuo aba bēpō tamā so wō Holon, Yahas ne Mefaat, 22 Dibon ne Nebo ne Bet-Diblataim 23 ne Kiriataim ne Bet Gamul ne Bet Meon 24 ne Keriot ne Bosra wō Moab nkuro nyinaa, dees əwō akyirikyiri ne dees ēben. 25 Wōatwa Moab aben; na ne basa abu,” Awurade na əsēe. 26 “Momma no mmoro nsā, əfiri se wabu Awurade animtia. Momma Moab nyantam wo ne fee mu; momma no nye fedidee. 27 Ənyē Israel na na əyē mo fedidee? Wōkyeree no akorōmfoō mu anaa, a enti mowoso mo ti animtiabuo so ēberē biara a mobēka ne ho asem? 28 Monfifiri mo nkuro so nkotena abotan mu, mo a motete Moab. Monye se aborōnoma a əyē ne pirebuo wō əbodenano. 29 “Yeate Moab ahantan no n’ahomasoo ne gye a əgye ne ho di mmorosoo; n’ahantan ne n’ahomasoo, ne n’akoma mu ahohoahoa. 30 Menim n’asōoden nanso əyē əkwa,” Awurade na əsēe, “na n’ahohoahoa mfa hwēe mma. 31 Enti metwa adwo ma Moab, mesu team ma Moabfoo nyinaa, medi awerəhoo ma nnipa a wōwō Kir Hereset. 32 Mesu ma mo sēdēe Yaser su, Ao Sibma bōbe. Mo mman dendane kō epo ho pēe; kōduruu Yaser epo ho. Əsēefoo no abegu mo nnuuba a abereeñ ne mo bōbe no so. 33 Ahosepe ne anigyeñ atu

afiri Moab nnuaba nturo ne mfuo so. Matwa nsā a etene firi nsakyimena no so; obiara mmfa ahosepe ntiaitia bobe no so. Ewom se nteateam wo hō dee, nanso enye ahosepe nteateam. 34 “Wōn su ano den gyegye firi Hesbon de kōsi Eleale ne Yahas, firi Soar de kōsi Horonaim ne Eglat Selisiya. Mpo, nsuo a ewo Nimrim no awe. 35 Moab hō no, mede sorənsorōmmea afōrebo ne nnuhwam a wōhye ma wōn anyame no bēba awiee,” Awurade na əse. 36 “Enti m’akoma su se atenteben ma Moab; esu se atenteben ma nnipa a wōwō Kir Hereset. Ahonyadē a wōrēes no kō. 37 Wōabo etire biara tikwa na wōayi abōgyes biara; nsa nyinaa ho aye akamakam na ayitoma sisi obiara asene. 38 Adan a ewo Moab nyinaa atifi ne əmarfoo adwaberem nyinaa, biribiara nni ho se awarehōo, əfiri se mabubu Moab aye no se ahina a obiara mpe,” Awurade na əse. 39 “Hwē sēdee wabubuo afa! Hwē sēdee wōretwa adwoo! Na hwē sēdee Moab de aniwuo dane n’akyi! Moab aye fedidēe ne ahodwiredēe ama wōn a wōatwa ne ho ahyia nyinaa.” 40 Yei ne dee Awurade see: “Monhwē! Əkōdēe reto hoo aba fam. Watré ne ntaban mu wō Moab so. 41 Wōbēfa Keriot nnommum na wafa n’aban denden no. Saa əda no Moab nnəmmarima akoma betu se əbaa a ərekym awoō so. 42 Wōbesee Moab na ərenye əman bio, əfiri se, əbuu Awurade animtia. 43 Ehu, nkomena ne mfidie retwen mo, Ao Moabfoō,” Awurade na əse. 44 “Dee ədwane dee eye hu no beto nkomena mu, dee əbeforo afiri nkomena no mu no, afidie beyi no; na mede Moab asotwe afe no beba ne so,” Awurade na əse. 45 “Hesbon nwunu ase na adwanefoo no gyinagyina a wōnni mmoa biara, əfiri se ogya bi atu afiri Hesbon; əgyadēree bi firi Sihon mfimfini; ehye Moabfoō moma, ne ahohoahoafoo a won ano ye den no ti kwankoraa. 46 Nnome nka wo Ao, Moab! Wōasē Kemos nkurōfoō no; wōde wo mmamarima kō nnommumfa mu na wo mmammaa nso kō nkoasom mu. 47 “Nanso mede Moab adenya besane ama no wō nna a əbeba no mu,” Awurade na əse. Moab atemmuo no awiee nie.

noo no,” sei na Awurade see. 3 “Twa adwo Ao, Hesbon, efiri se, wəasee Ai! Monteam Ao, mo a mowə Rabal! Momfira ayitoma na monni awerəhoo; mommo nnyenyen wə afasuo no mu, efiri se Molek bəko nnommumfa mu, əne n’asəfəo ne n’adwumayefoo. 4 Adən enti na wode wo bənhwa ahodoo hoahoa wo ho? Sədee əso aba bebree enti anaa? Ao əbabaa a ənni nokore, wode wo ho to w’ahonya so na woka se, ‘Hwan na əbəto ahyə me so?’ 5 Mede ehu bəba wo so; əbefiri wən a wəatwa wo ho ahyia no nyinaa,” Awurade na əsee, Asafo Awurade no. “Wəbəpam mo nyinaa, na obiara remmoaboa akobəfəo ano. 6 “Nanso, akyire no, mesane de Amonfoo adenya ama wən,” sei na Awurade see. 7 Dee əfa Edom ho no nie: Yei ne dee Asafo Awurade see: “Nyansa nni Teman bio anaa? Afutuo ayera wə anyansafo o mu anaa? Wən nyansa no aporo anaa? 8 Monnane mo ho na monnwane monkətete aboden a emu də mu, mo a motete Dedan, efiri se, mede amanehunu bəba Esau so wə ebere a metwe n’aso no. 9 Se wən a wətete bobe no baa mo nkyen a anka wörennya bobe no kakra? Se akorəmfo o baa ədasuo mu a, anka wörenwia dee wəpə nko ara? 10 Na məma Esau ada adagya. Medə ne hintabea ahodoo adi, sədee ərentumi mfa ne ho nsumu. Ne mma, n’abusuafo o ne ne mfefoo bəwuwu, na wörenhunu no bio. 11 ‘Monnya mo nwisiaa, na məbə wən nkwa ho ban. Mo akunafo o nso betumi de wən ho ato me so.’” 12 Dee Awurade see nie: “Se wətwe wən a wəmfata se wətwe wən aso mpo a, ennee aden enti na ənsə se wətwe mo aso? Wəbetwe mo aso! 13 Meka me ho ntam se wəbəsəe Bosra na aye ahodwiredees, ahororadees ne nnomedees; na ne nkuro nyinaa besəe afebo,” Awurade na əsee. 14 Mate asem a efiri Awurade nkyen: wəsomaan ananmusini bi se ənkəka nkyere amanaman no se, “Mommoaboa mo ho ano nkəto nhye ne so! Monsore nkə əko!” 15 “Na meyə wo ketewa wə amanaman no mu, na wəabu wo animtia. 16 Ehu a wobo nkurofəo akoma mu no adaadaa wo, wo a wote abotan ntokuro mu, na wote kokəo no sorənsorəmmea. Əwom se woye wo pirebuo wo soro te se əkədəe dee, nanso əho na məfiri de wo aba fam,” Awurade na əsee. 17 “Edom beye ahodwiredees; wən a wətwam hə nyinaa ho bedwiri won na wəadi ne ho fe əsiane n’apirakuro nyinaa enti. 18 Sədee wədanee Sodom ne Gomora ne wən nkurofəo guie no,” Awurade na əsee, “saa ara na obiara rentena hə; onipa biara rentena mu. 19 “Sədee

49 Dee efa Amonfoa ho no nie: Yei ne dee Awurade see: "Israel nni mmammarima anaa? Ónni wɔn a wobedi n'adee? Enneé aden enti na Molek afa Gad aye ne dea yi? Aden enti na ne nkuroføo tete ne nkuro mu? 2 Nanso nna no reba," Awurade na œse, "a mebøbøm de afre øko atia Raba a øwo Amonfoa; ebøye nkunkumaboo sie, wobeto nkuraasee a atwa ne ho ahyia no mu ogya. Na Israel bøpamo wɔn a wøpamoo

gyata firi Yordan nkyekyerē mu kō adidibea frōmfrōm no, saa ara na mētaa Edom so afiri n'asase so wō ebere tiawa bi mu. Hwan ne dee mayi no se ḥonye yei? Hwan na ote se me na hwan na ḥbetumi ne me adi asie? Na odwanhwefoo bēn na ḥbetumi asore atia me?" 20 Enti tie dee Awurade ahyeheyē atia Edom, dee wabō ne tirim se ḥbeye de atia won a wōte Teman nie: Nnwankuo no mu nkumaa no mpo, wōbetwe wonako; won enti wōbesee adidibea no koraa. 21 Won asehwē nnyegyees bēma asase awoso; won ntateteam begyegye akōduru Ḫpo Kōkō ho. 22 Monhwē! Ḫkōdeē bi betu akōsoro na wato hoo aba fam a watrētre ne ntaban mu wo Bosra so. Saa eda no, Edom nnōmmarima akoma betu se ḥbaa a ḥrekyem wō awoo so. 23 Dee ḫfa Damasko ho no nie: "Hamat ne Arpad aba mu abu, efiri se wōate asemmōne. Won akoma aboto te se ḫpo a ḥrehuru soō. 24 Damasko aye mmere, waye se ḥrebēdwane; wabō huboa; ahoyerā ne ḥyea akyekyere no, ḥyea a etē se ḥbaa a ḥrekyem wō awoo so dee. 25 Aden enti na wōnnya kuropon a agye din yi ntōo hō, kuro a m'ani gye muo? 26 Ampa ara ne mmeranteē behwēhwe ase wō mmōntene so; wōbēma n'asraafoo nyināa aka wonano atom saa eda no," sei na Asafo Awurade see. 27 "Mede ogya beto Damasko afasuo mu; na ḥbehye Ben-Hadad aban." 28 Dee ḫfa Kedar ne Hasor ahennie a Babiloniahene Nebukadnessar to hyēe soō no nie. Yei ne dee Awurade see: "Sōre na kōto hyē Kedar so na see nnipa a wōwō apuee fam no. 29 Wōbefa won ntomadan ne won nnwankuo; wōbefa won nkatasoo, ne won ho mneēma ne nyoma aks. Nnipa beteateam se, 'Ehu wō baabiara!' 30 "Monnwane nkō ntēm! Monhyehye aboden a emu dō mu, mo a motete Hasor," Awurade na ḥsee. "Babiloniahene Nebukadnessar apam mo tiri so; waye nhyeheyēe a etia mo. 31 "Sōre kōto hyē ḥman bi so a wōremmre, ḥman a wōte ahotosoo mu," Awurade na ḥsee, "ḥman a wōnni apono anaa akwansidee, na emu nnipa nko ara na wote hō. 32 Won mfunumu beyē afodee, na won anantwikuo akēsē no beyē asadee. Mēbō saa nnipa a wotete akyirikyiri no ahwete ama mframano, na mede amanehunu befiri afa nyināa aba wonso," Awurade na ḥsee. 33 "Hasor bēdane sakraman atuo, ebēda mpan afebōo. Obiara rentena hō; onipa biara rentena mu." 34 Yei ne asem a efiri Awurade nkyen baa odiyifoo Yeremia hō a efa Elam hō, wo Yudahene Sedekia adedie mfitiaeē: 35 Yei ne dee Asafo Awurade see: "Hwē, mēbubu Elam agyan mu,

dee won ahōoden gyina soō no. 36 Mede mframā enan no bēba Elam so afiri ḥsorosoro afanan; mēbō won ahwete mframā enan no mu, na Elam atukōfōo aks ḥman biara so. 37 Mēbō Elam ahwete wō won atamfōo anim, wō won a wōrepē won akum won no anim; mede amanehunu bēba won so mpo m'abufuhyeē no," Awurade na ḥsee. "Mede akofena betaā won kōsi se mewie won korakora. 38 Mesi m'ahennwa wo Elam na maseē ne ḥhene ne n'adwumayefoo," Awurade na ḥsee. 39 "Nanso, mesane de Elam adenya ama no nna a ereba no mu," Awurade na ḥsee.

50 Asem a Awurade nam odiyifoo Yeremia so ka faa Babilonia ne Babiloniafōo asase ho nie: 2 "Mommo no dawuro na mompae mu nka wō amanaman mu. Mompagya frankaa na mompae mu nka; na momma wōnte se, 'Wōbefa Babilonia; wōbegu Bel anim ase, na ehu behye Merodak ma. Wōbegu ne nsesodee anim ase na ehu behye n'ahoni ma.' 3 ḥman bi firi atifi fam beto ahye ne so na wōbeyē n'asase amanfo. Obiara rentena so; nnipa ne mmoa bēdwane afiri so. 4 "Nna no mu ne saa ebere no," Awurade na ḥsee, "Israelfoo ne Yudafoo bēka abom de nisuo akōhwehwe won Awurade, won Onyankopō. 5 Wōbēbisa ekwan a eko Sion na wōde won ani akyere hō. Wōbēba de won ho abēbō Awurade wō daa apam a won were remfiri mu. 6 "Me nkurōfōo aye nnwan a wōayera; won nnwanhwefōo ama wōafom ekwan ma wōkyinkyinii mmpēo so. Wōkyinkyinii bēpō ne kokoo so na won were firiī won ankasa homebea. 7 Obiara a ḥhunuu won no tetee won mu; won atamfōo kaa se, 'Yen nni fo, efiri se wōyēe bōne tiaa Awurade, won nokore didibea no, Awurade won agyanom anidasoo no.' 8 "Monnwane mfiri Babilonia; momfiri Babiloniafōo asase so, na monye se mpapo a wōdi nnwankuo anim. 9 Mekanyane amanaman akēsē nkabom afiri atifi fam asase so de won abetia Babilonia. Wōbegyinagyina won afa atia no, wōbefiri atifi fam afa no. Won agyan beyē se nnōmmarima a wōakwadare akodie mu, won a wōmmfā nsapan nsane won akyi. 10 Enti wōbefom Babilonia; won a wōfom no nyināa bēnya afodee bebree," Awurade na ḥsee. 11 "Esiane se mo ani gye na modi ahurisie, mo a mofom m'agypadee, se mohurihuri anigyeē so te se nantwiforo a ḥwo esere frōmm mu na mosu te se aponkōnini enti, 12 Wo maame ani bewu pa ara; dee ḥwo wo anim begu ase. ḥbeye akumaa wō amanaman no mu, esere, asase wesee ne anweatam. 13 Awurade abufuo enti,

obiara rentena hō na ἑbeda mpan korakora. Wōn a wōtwam wō Babilonia nyinaa ho bēdwiri wōn na wōadi ne ho fē esiane n'apirakuro nyinaa enti. 14 “Monnyinagyina mo afā ntwa Babilonia ho nhylia, mo a moto agyan nyinaa. Monto no! Monnnya bēmma biara, ἑfiri se waye bōne atia Awurade. 15 Monteamntia no wō afanan nyinaa! Ὁma ne nsa so, n'aban denden bubu, wōdwiri n'afasuo gu fam. Esiane se yei yē Awurade awereto no enti, montō ne so were; monye no sēdees waye afoforō no. 16 Monyi ogufoō mfiri Babilonia, ὅne ὅtwafoo a ὅkura ne kantankrankyi wō ὅtwa bere mu no. Esiane ὅhyesofoo no akofena enti obiara nsane nkō ne nkurofoo mu, obiara nnwane nkō n'ankasa asase so. 17 “Israel yē nnwankuo a wōahwete a agyata apam wōn. Dees ὅdii ekan tetee ne mu yē Asiriahene; na dees ὅdweres ne nmompe akyire no yē Babiloniahene Nebukadnessar.” 18 Eno enti, yei ne dee Asafo Awurade, Israel Onyankopōn see: “Mētwe Babiloniahene ne n'asase aso sēdees metwee Asiriahene aso no. 19 Na mede Israel besane aba n'ankasa adidibea. Ὁbedidi wō Karmel ne Basan; ὅbemee wō Efraim ne Gilead nkokoō so. 20 Saa nna no ne saa ἑbere no,” Awurade na ὅses, “Wōbehwehwe Israel afōbuo mu, nanso wōrennya bi, wōbehwehwe Yuda nnebōne mu, nanso wōrenhunu bi, ἑfiri se, mede nkaeefoo a megyaa wōn no bōne bekye wōn. 21 “Monto nhylia Merataim assase so ne nnipa a wōte Pekod. Montaa wōn, monkunkum wōn na monseē wōn korakora,” Awurade na ὅses. “Monye biribiara a mahye mo no. 22 Ὁko mu gyegyeegye wō asase no so, ὅses kesee nnyegyee! 23 Hwē sēdees wōabubu na woabobo asase nyinaa so asaee! Hwē sēdees Babilonia ada mpan wō amanaman no mu! 24 Mesum wo afidie Ao Babilonia, na εyii wo ansa na worehunu; wōhunu wo kyeree wo ἑfiri se woko tiaa Awurade. 25 Awurade abue n'akodes akoradan na wayi n'abufuhyeē akodes de apue, ἑfiri se Otumfoo Awurade wo adwuma yē wō Babiloniafō asase so. 26 Momfiri akyirikyiri mmra ne so. Mommubu n'asan no ani; monhōre no sie se ayuo akuakuo. Monseē no korakora na monnnya no nkaeefoo biara. 27 Monkunkum n'anantwinimi nyinaa; momfa wōn nkō ma wōnkum wōn! Musuo nka wōn! ἑfiri se wōn da no aduru, ἑbere a wōde betwe wōn aso no. 28 Montie akobōfō ne adwanefoo a wōfiri Babilonia no se wōreka wō Sion sēdees Awurade, yēn Onyankopōn atō were n'asorefie ho awereto. 29 “Momfre agyantofoo nkōtoa Babilonia, wōn a

wōtō agyan nyinaa. Montwa ne ho nhylia; momma obiara nnwane. Montua ne nneyee so ka; monye no sēdees waye. ἑfiri se, wabu Awurade animitia, Israel kronkronni no. 30 Enti ne mmeranteē betotō wō mmontene so; wōbetore n'asraafōo nyinaa ase saa ἑda no,” Awurade na ὅses. 31 “Hwē, mekyiri wo, Ao Ὁhantanni.” Awurade, Asafo Awurade na ὅses, “ἑfiri se wo da no aduru ἑbere a wōde betwe w'aso no. 32 Ὁhantanni no besunti na wahwe ase obiara rempagya no; meto ne nkuro mu ogya na ahye wōn a atwa ne ho ahylia nyinaa.” 33 Yei ne dee Asafo Awurade see: “Wōhye Israelfōo so, na Yudafoō nso saa ara. Wōn nnommumfafoō no kura wōn denden a wōmpe se wōgyaa wōn ma wōkō. 34 Nanso, wōn Gyefoo yē ὅhoodenfōo; ne din ne Asafo Awurade. Ὁbedi wōn asem ama wōn anibereē so sēdees ode ahotō bēba wōn asase no so, na wōn a wōte Babilonia no dees, wahye wōn ahometee. 35 “Akofena bi besore atia Babiloniafōo!” Awurade na ὅses. “Ἐbetia wōn a wōte Babilonia na atia n'adwumayefōo ne n'anyansafoō! 36 Akofena bi besore atia n'adiyifoo atorofoo! Wōbedane nkwaseafōo. Akofena bi besore atia n'akofoo! Ehu behye wōn ma. 37 Akofena bi besore atia n'apōnkō ne ne nteaseenam ne amanfrafoō a wōwō wōn mu nyinaal! Wōbedane mmaa. Akofena bi besore atia n'ademudee! Wōbefom. 38 Ὁwees wō ne nsuo ahodoō so! Ἐbewewe. ἑfiri se εye ahoni asase, ahoni a ehu bēma wōabobo adam. 39 “Enti esere so mmoa ne mpataku bētena hō, na εhō na Ὁpatuo bētena. Obiara rentena so bio ἑfiri awōo ntoatoasoo kōsi awōo ntoatoasoo. 40 Sēdees Onyankopōn tuu Sodom ne Gomora ne wōn nkurotoō guīe no,” Awurade na ὅses, “saa ara na obiara rentena hō; onipa biara rentena mu. 41 “Monhwe! Akodōm bi firi atifi fam reba; ὅman kesee ne ahemfo bebree, wōrehwanyane wōn afiri nsase ano. 42 Wōkurakura bēmma ne pea; wōn tirim yē den, na wōnni ahummōborō. Wōn nnyegyeeē te se εpo a εrehuru soō. Se wōtete wōn aponkō so a, wōba se mmarima a wōrekō sa abēto ahye wo so, Ao Ὁbabaa Babilonia. 43 Babiloniahene ate wōn ho nseē, ne nsa sesa ne ho kwa. Ahohiahia akyekyere no; ὅyea a εte se ὅbaa a ὅrekyem awōo so. 44 Sēdees gyata a ὅfiri Yordan nkyekyere mu rekō adidibea fromfrom no, saa ara na metaa Babilonia so afiri n'asase so wō ἑbers tiawa bi mu. Hwan ne dee mayi no se ὅnye yei? Hwan na ὅte se me, na hwan na Ὁbetumi ne me adi asie? Na odwanhwefōo bēn na Ὁbetumi asore atia me?” 45 Enti tie dee Awurade

ahyehye atia Babilonia, dees wabə ne tirim se əbeyə de atia Babiloniafо аsase nie: Nnwankuo no mu nkumaa n mpo, wobetwe wən akə; wən enti əbesee adidibeа no koraa. **46** Babilonia nnommumfa nnyegyees bema asase awoso; ne nteateam begyegye wə amanaman no mu.

51 Yei ne dee Awurade see: “Monhwε, mékanyane əsəefoo bi honhom atia Babilonia ne nnipa a wəwə Leb Kamai. **2** Mésoma amanfrafoо aka Babilonia se wənkohuhu ne so na wonseē n'asase; wobetia no wə afanan nyinaa wo n'amanehunu da no. **3** Mma agyantoni mpoma n'agyan, mma ənhyc ne nkataboo. Mma ne mmerantees mfa wən ho nni; see n'akodəm no pasaa. **4** Wəbehwehwe ase a wəatoto wə Babilonia, a woapirapira yie wo ne mməntene so. **5** Na Asafo Onyankopən Awurade, nnyaa Israel ne Yuda hə. Əwom se afədie ahye wən asase no so ma wə Israel Əkronkronni no anim, nanso okə so ara ye wən Onyankopən. **6** “Monnwane mfiri Babilonia! Montu mmirika mpere mo nkwa! Mommma wənseē mo əsiane won bəne enti. Awurade aweretəberə aso; əde dee efata no betua wən ka. **7** Na Babilonia ye sikakəkoo kuruwa wə Awurade nsam; əmaa asase nyinaa boroo nsā. Aman no nom ne nsā; əno enti, afei, wəabobo adam. **8** Babilonia bəhwe ase abubu mpofirim. Montwa ne ho agyaadwoo! Mompe ne yea no ano aduro; ebia ne ho bətə no. **9** “Anka yebesa Babilonia yadee, nanso wəntumi nsa no yadee; momma yennya no hə na obiara nkə n'ankasa asase so, əfiri se n'atemmuo aduru əsorosoro. Eforo əsoro te se omununkum.” **10** “Awurade abu yen bem. Mommra, momma yənka wə Sion, dees Awurade yen Onyankopən aye.” **11** “Monse agyan no ano! Momfa nkataboo no! Awurade ahwanyane Mede ahemfo no, əfiri se ne botaeə se se əbesee Babilonia. Awurade bətə were awereto ama n'asorefie no. **12** Mompagya frankaa bi ntia Babilonia afasuo! Mommia banbə mu, momma awəmfoo no nnyinagyina. Monsiesie ahintae! Awurade bema n'atirimpə aba mu, dees wahye atia Babilonia no. **13** Mo a motete nswansuwa bebree ho na akoradee abu mo so, mo awiees aba, əberə a eſe se wətwa mo twene no. **14** Asafo Awurade aka ne ho ntam se: mede nnipa bəhyə wo ma se mmebe, na wəabə ose wə wo so. **15** “Əde ne tumi bəo asase; ətoo ewiase fapem wə ne nyansa mu na əde ne nhunumu treeə əsorosoro mu. **16** Se əbobəm a, əsoro nsuo woro so; əma omununkum ma ne ho so firi nsase ano. Əsoma anyinam ka əsuto

ho na əma mframə bə firi n'akoradan mu. **17** “Onipa biara nnim nyansa, na ənni nimdees; sikadwumfoō biara anim agu ase, əsiane n'ahoni enti. Ne nsesodee yə atoro; wənni ahome biara wə wən mu. **18** Wən ho nni mfasoo, woyə aseredee nneəma; se wən atemmuo duru so a, wəbeyera. **19** Dees əye Yakob Kyefə no nte se yeinom, əfiri se əno ne adee nyinaa Yeoō a n'adedie abusuakuo ka ho bi. Asafo Awurade ne ne din. **20** “Woyə me ko asaes, m'akodes a mede kə əsa; mede wo dwere amanaman, mede wo see ahennie bebree, **21** mede wo bobə apənkə ne wən sotefoo, teaseənam ne wən kafoō, **22** mede wo dwere mmaprima ne mmaa, mede wo dwere nkəkoraa ne mmabunu, mede wo dwere mmerantees ne mmabaawa, **23** mede wo dwere nnwanhwefoo ne nnwankuo, mede wo dwere akuafooa ne anantwie, mede wo dwere amradofoo ne adwumayefoo. **24** “Metua Babilonia ne wən a wətete Babilonia ka wə mfomsoo a wəyəe wə Sion nyinaa, wə w'anim,” Awurade na əsəe. **25** “Ao, bepo əsəefoo me ne wo anya, wo a wosee asase nyinaa no,” Awurade na əsəe. “Metene me nsa wə wo so məpia wo afiri abotan no so, na mayə wo se bepo a enka hwee. **26** Wəremfa əboō biara mfiri wo so nyəs tweetiboo anaa se fapem mpo, əfiri se wobeda mpan afebəo,” Awurade na əsəe. **27** “Mompagya frankaa wə asase no so! Monhyən totorobento no wə amanaman no mu! Monsiesie amanaman no ma wənkəko ntia no; Momfrəfərə saa ahennie ahodoo yi ntia no: Ararat, Mini ne Askenas. Monnyi əsahene ntia no; momfa apənkədəm te se mmebe mmra. **28** Monsiesie amanaman no ma wəntu ne so sa, mo ne Mede ahemfo, wən amradofoo ne wən adwumayefoo nyinaa, ne aman a wədi wən so nyinaa. **29** Asase no woso, na ənukanuka ne mu, əfiri se Awurade atirimpə a etia Babilonia se əbesee Babilonia asase a obiara rentumi ntena so no nsesaes. **30** Babilonia nnommrima agyae ko; wəhyehye wən aban mu. Wən ahoođen asa; wəyəe se mmaa. Wəatoto n'atenaes ahodoo no mu ogya, na wəabubu n'aponoo akyi adaban. **31** Abəfəo didi so asomafoo didi so a wərekə Babiloniahene amanees, wəafa ne kuropən no, **32** wəagye atwaes a ədeda asubənten no so afa, na wəde ogya ato əwora no mu, na asraafoo no abo huboa.” **33** Yei ne dee Asafo Awurade, Israel Onyankopən, see: “Əbabaa Babilonia aye se ayuporobea wə əberə a wəretiatia hə. Aka kakraa bi, na əberə a eſe se wətwa no se nnəbaes no aduru.” **34** “Babiloniahene Nebukadnessar adwəre

yen, əde yen ato əhaw mu, waye yen se ahina a hwee nni muo. Wamene yen se ətweasee no na əde yen nneemaa əyee de ahye ne yaftunu ma, na wape yen afiri n'anom agu. 35 Ma ayakayakadee a wode dii yen honam no mmra Babilonia so,” nnipa a wotete Sion na woka. “Ma yen mogya ngu wən a wotete Babilonia so,” Yerusalem na əka. 36 Enti yei ne dee Awurade see: “Hwe, medî mo asem ama mo na mato were ama mo; Mema əpo a əwə no no awe na mama ne asutene awewe. 37 Babilonia bęye mmubuī sie, sakraman atu ahodwiredee ne fedidee, baabi a obiara ntee. 38 Ne nkurofоo nyinaa bobom se agyata, wopо so te se agyata mma. 39 Nanso əberə a wəahwanyane wən ho no meto əpono ama wən na mama wəaboboro nsā sdede wode ntateam bedi ahurisie, na wəadeda a worennyane bio,” Awurade na əsee. 40 “Medē wən bęba te se nnwammaa a wərekəkum wən, te se, nnwennini ne mpapo. 41 “Wobęfa Sesak, Sesak a agye asase nyinaa əyeyie no! Babilonia bęye ahodwiredee wo amanaman no mu! 42 Əpo bebunkam afa Babilonia so; na n'asorōkye bekata ne so. 43 Ne nkuro będa mpan. Əbęye anweatam a əso awo, asase a obiara nte so, na obiara nntu əkwan mfa so. 44 Metwe Bel aso wo Babilonia na mama wape dee wamene agu. Amanaman no nnto santene nkɔ ne nkyen bio. Na Babilonia əfasuo bęebubu. 45 “Me nkurofоo, Momfiri ne mu mfi! Montu mmirika mpere mo nkwal Monnwane mfiri Awurade abufuhye ano. 46 Mommma mo bo ntu na monnsuro se mote atesem wə asase no so a; atesem beba afeeyi na foforə beba afedan, basabasaye ho atesem beba asase no so a efa sodifoo a wəsore tia afoforo ho. 47 Na ampa ara əberə no bęba a metwe Babilonia ahoni aso; n'asase no nyinaa anim begu ase na n'atofoo nyinaa behwehwe ase wə ne so. 48 Əsoro ne asase ne dee əwo mu nyinaa de ahosepē beteam agu Babilonia so, efiri se əsceefoo befiri atifi fam abeto ahye ne so,” Awurade na əsee. 49 “Ese se Babilonia hwe ase, esiane Israel atofoo enti, sdede atofoo a wəwə ewiase nyinaa ahwehwe ase esiane Babilonia enti no. 50 Mo a mo adwane afiri akofena ano, monko na monntwentwen mo nan ase! Monkae Awurade wə akyirikyiri asase so, na monnwene Yerusalem ho.” 51 “Wəagu yen anim ase, efiri se wasopa yen na feree akata yen anim, efiri se amanfrafоo ahye ne Awurade efie kronkronbea ahodoo ho.” 52 “Nanso nna bi reba,” Awurade na əsee, “a metwe n'ahoni aso, na n'asase so nyinaa apirafoo besi apinie. 53 Se

Babilonia koka əsoro mpo, na əmiamia n'aban tenten banbə mu a, mesoma əsceefoo abetia no,” Awurade na əsee. 54 “Osu nnyegyee bi firi Babilonia, əscees kese bi nnyegyee firi Babiloniafoo asase so. 55 Awurade besee Babilonia; əbəma n'asotuatuua nnyegyee no agyae. Atamfоo a wote se ahum betu se nsuo akesee aba ne so; wən mmobom begyegye. 56 Əsceefoo bi bęba abetia Babilonia; wobęfa ne nnommarima nnommum na wobębubu won tadua mu. Efiri se Awurade ye Onyankopən a əhye anan mu; əbetua so ka pəreepē. 57 Mema n'adwumayefoo ne n'anyansafoo aboro nsā, n'amradofоo, ne mpanimfоo ne nnommarima nso saa ara; wobędeda afebo a wərennyane,” sei na əhempon a ne din ne Asafo Awurade no see. 58 Yei ne dee Asafo Awurade see: “Wobędwiri Babilonia afasuo a etre no agu fam na wobęto n'apono a əwoware no mu ogya; nnipa no ha wən ho kwa, əman no adwumayé ma ogya no dère mmom.” 59 Yei ne asem a Yeremia ka kyere Neria babarima Seraia a əye adwumayefoo panin na əye Maseia nana no, əberə a əne Yudahene Sedekia kəo Babilonia wə n'adedie afe a eto so enan no mu. 60 Na Yeremia atwəre amanehunu a əbęba Babilonia so no nyinaa agu nwoma mmobęee so, dee watwəre a efa Babilonia ho nyinaa. 61 Əka kyere Seraia se, “Se woduru Babilonia a, hwe se wo bekenkan saa nsəm yi nyinaa sdede obiara bęte. 62 Afei, ka se, ‘Ao Awurade, woaka se wobęsée beaee yi sdede onipa anaa aboa biara rentumi ntena so; na əbeda mpan afebo.” 63 Se wokenkane nwoma mmobęee yi wie a, kyekyere fam əbo ho, na to twene Asubonten Eufrate mu. 64 Afei ka se, ‘Sei na Babilonia ne ne nkurofоo bəmem a wörensore bio, esiane amanehunu a mede bęba ne so no enti.” Yeremia nsəm no awiee nie.

52 Sedekia dii adee no, na wadi mfirinhya aduonu baako. Ədii adee wə Yerusalem mfirinhya dubaako. Na ne maame din de Hamutal a əye Yeremia babaa a əfiri Libna. 2 Əyee bəne wə Awurade ani so, sdede Yehoiakim yee no. 3 Awurade abufuo enti na yeinom nyinaa baa Yerusalem ne Yuda so, na akyire no, əyii n'ani firii wən so. Afei, Sedekia sore tiaa Babiloniahene. 4 Enti Sedekia adedie afe a eto so nkron no, bosome a eto so edu ne da a eto so edu no, Babiloniahene Nebukadnessar ne n'akodom nyinaa tuu Yerusalem so sa; Wətuaa kuropən no, na wəyee mpie twaa ho hyiae. 5 Wəkaa Yerusalem hyee kəsii əhene Sedekia ahennie no mfee dubaako so. 6 Eduruu Tammus bosome (bęye Kitawonsa) da a

etō so dunwōtwe no, Sedekia ahennie mfee dubaako mu no, na ekōm a aba kuropōn no mu no ano aye den yie, ama wōn aduane a aka no nyinaa asa. 7 Na kuropōn no əfasuo fa bi abu agu fam enti, asraafō no nyinaa yee adwene se, wōbedwane afiri kuropōn no mu. Nanso, esiane se na Babiloniafō atwa kuropōn no ho ahyia enti, wōtwen kōsii anadwo, na wōdwane faa əpono a eda afasuo mmieni a ewō əhene no nturo no mu mu. Wōyee ntēm faa wiramkwān de wan ani kyerees Yordan bōnhwa no. 8 Nanso, Babilonia akodōm no taa Əhene Sedekia kōtoo no wō Yeriko tata so. Na n'asraafō no nyinaa afiri ne ho abō apete, 9 na wōkyeree no. Wōfaa no dedua de no kōmaa Babiloniahene wō Ribla a ewō Hamat asase so, na əhō na əbuu no aten. 10 Ribla hō na Babiloniahene kunkumm Sedekia mmammarima wō n'anim na əkumm Yudafoō adwumayefō nyinaa nso. 11 Afei ətutuu Sedekia ani, de kobere mfrafraeε mpokyere guu no se əde no rekə Babilonia. Əhō na əde no too afiase kōsii ne wu da. 12 Ab bosome (beyə Əsanna) eda a etō so dunan wō afe a eyə Nebukadnessar mfee dunkron adedie mu no, Nebusaradan a əye awəmfō so panin a əye Babiloniahene mpanimfō nu mu baako no kō Yerusalem. 13 Əde ogya too Awurade asōredan, ahemfie ne afie a ewō Yerusalem nyinaa mu. Əhyee efie biara a edi mu. 14 Babiloniafō akodōm a wōhyə əhene awəmfō so sahene ase no bubuu afasuo a atwa Yerusalem ho ahyia no nyinaa. 15 Əsahene Nebusaradan a ətua awəmfō ano no faa wōn a wōdi hia no mu bi, wōn a wōkaa kuropōn no mu, adwumfō a wōaka ne wōn a wōkōdōm Babiloniahene no kō nnommumfa mu. 16 Nanso, Nebusaradan gyaa wōn a wōdi hia wō asase no so no nkaeε se wōnhwē bobe nturo ne mfuo no. 17 Babiloniafō no bubuu kobere mfrafraeε afadum, nnyinasodeε a wotumi moma soo ne kobere mfrafraeε Po a na ewō Awurade asōredan mu, na wōde kobere mfrafraeε no nyinaa kō Babilonia. 18 Afei, wōfaa nkukuo, nsofi, kaneahoma twitwasō, əpete nkuruwa, nwowaa ne kobere mfrafraeε nneεma a wōde ye əsom adwuma wō asōredan mu no nso kōeε. 19 Əhene awəmfō sahene no faa nkankyee, nkankyee ntrawantrawa, əpete nkuruwa, nkukuo, kaneannua, nwowaa ne nkuruwa a wōde di ənom afōrebō ho dwuma no kōeε; wōde sikakōkō amapa anaa dwetə na eyə yeinom nyinaa. 20 Na wōntumi nkari kobere mfrafraeε a wōde yee afadum mmieni no, Əpo no ne anantwinini

dumieni a ewō n'ase ne nnyinasō a wōmoma soo a Əhene Salomo yee wō Awurade asōredan mu yi mu duru. 21 Na afadum no biara əsorokə ye anammōn aduonu nson enna ne kanko mu nso ye anammōn dunwōtwe. Emu da tokuro na n'afaban no mu pipiripie ye nsateakwaa enan. 22 Na kōbere mfrafraeε ntaasō a esi afadum baako so no əsorokə ye anammōn nson ne fa a wōde kobere mfrafraeε atear ahyehye ho nyinaa ahyia. Afadum a aka no nso a wōde kobere mfrafraeε atear ahyehye ho no te se baako no. 23 Na Kōbere mfrafraeε atear aba a esense ntaasō no ano no ye aduəkron nsia, enna deε əkata ntaasō no ho ye əha. 24 Awəmfō no sahene no faa əsəfopanin Seraia, abadiakyire Sefania ne əpono ano hwefoo baasa no se nneduafō. 25 Əfaa əpanin a ətua asraafō no ano, ne adehyee afotufō baason firii nnipa a na wōda so wō kuropōn no mu no. Afei əfaa ətwerefō a na əye adwumayefō panin ma wōn a wōfa nnipa ma wōkōye asraafō wō asase no so, ne n'adwumayefō no mu aduosia a əhunuu wōn wō kuropōn no mu. 26 Əsahene Nebusaradan faa wōn nyinaa de wōn bře Babiloniahene wō Ribla. 27 Wō Ribla a ewō Hamat ho no, əhene no ma wōkunkum wōn. Enti wōtwaa Yuda asuo firii n'asase so. 28 Nnipa dodo a Nebukadnessar de wōn kō nkoasom mu nie: n'adedie afe a etō so nson mu, Yudafoō 3,023; 29 Nebukadnessar adedie afe a etō so dunwōtwe mu, nnipa a wofiri Yerusalem, 832; 30 n'adedie afe a etō so aduonu mmieni mu, əsahene Nebusaradan a ətua əhene awəmfō ano no de Yudafoō 745 kō nnommumfa mu. Nnipa no nyinaa dodo ye 4,600. 31 Əhene Yehoiakin dii mfee aduasa nson wō n'asutwa mu wō Babilonia no, Ewil-Merodak bedii Babiloniahene. Əhunuu Yehoiakyin mməbō, enti əyii no firii afiase saa afe no ara mu Adar bosome (beyə Oforisuo) da a etō so mmieni. 32 Əkaa abodwosem kyerees no, na omāa no dibers a ewō animuonyam sene ahemfō a wōne no wō Babilonia no deε. 33 Enti Yehoiakin yii n'afiase ntadee guu nkyen, na efiri saa eda no ədidii wō əhene didipono so ebere biara kōsii ne wu da. 34 Na Babiloniahene no sane maa Yehoiakin sika berε ano bere ano, ma əde tuatua ne ho aka kōsii ne owuda.

Kwadwom

1 Ao, sèdèe kuropon no adane amamfo nie, kuropon a anka nnipa ahye no ma? Edeen enti na waye okunafo ba a kane no na anka woye kesee wo amanaman no mu? Dee na øye øhemmaa wo amantam no mu no abeyé afenaa enne. **2** Øsu yaayaaya anadwo, nisuo sensane n'afono so. N'adøfoø nyinaa mu no, obiara nni ho a økyekyere ne were. N'ayonkofoo nyinaa adi no hwammo Wøaye n'atamfoo. **3** Amanehunu ne adwumaden akyi no, Yuda kɔ nnommumfa mu. Øte amanaman no mu na ønni ahomegyebea Wøn a wøtaa no nyinaa ati no wø n'ahokyere mu. **4** Akwan a økɔ Sion no di awerøhoo, efiri se obiara nkɔ n'afahye ase. N'apono nyinaa adeda mpan, na n'asøfoø si apinie, ne mmabaawa di yea, na øwo yeadeie a emu yε den. **5** N'atamfoo abeyé ne wuranom; wøn a wø ne no aye dom ho adwo wøn. Awurade ama awerøhoo aba ne so n'amumuyε bebrebe enti. Ne mma kɔ nnommumfa mu. Wøaye nneduafoo ama øtamfoo. **6** Animuonyam nyinaa atu afiri Øbabaa Sion so kɔ. Ne mmapømma aye se aforotee a wønnya adidibea; na wode mmereyε adwane wo wøn ataafoo anim. **7** N'amanehunu ne ananteanantee nna mu no, Jerusalem kae ademudee nyinaa a na øwo no wø nna a atwam no mu. Ne nkurofoø kɔtɔø øtamfoo no nsa mu no, na obiara nni ho a øbeboa no. N'atamfoo de wøn ani hweε no na wøseree ne sεeε. **8** Jerusalem aye bøne kesee enti ne ho agu fi. Wøn a wødi no ni no sopá no, efiri se woahunu n'adagya; øno ankasa gu ahome na odane n'ani. **9** N'afideyε atu aka ne ntadee mu; wannwene ne daakye ho. N'asehwε yε nwanwa; obiara ankyekyere ne were. "Ao Awurade hwe m'amanehunu, efiri se øtamfoo adi nkonom." **10** Øtamfoo no de ne nsa too n'ademudee nyinaa so; øshunuu se amanaman rehyεne ne kronkronbea ho, nnipa a woabø se wønnhyene w'asafo mu no. **11** Ne nkurofoø nyinaa si apinie øbere a ørepe aduane; wøde wøn ademudee sesa aduane de nya ahooden. "Ao, Awurade, hwe na dwene me ho, efiri se wøbu me animtia." **12** "Emfa mo ho anaa, mo a motwam ho nyinaa? Monhwe na monhunu. Øye bi wø ho a ete se me dee a wøma ebøa me soø yi anaa? Dee Awurade de baa me so wø n'abufuhyeε da no. **13** "Øsomaø ogya firi øsoro, ma ebøa me nnompe mu. Øsum afidie maa me nan na øsane me kɔø m'akyi. Øyeε me pasaa, metøø bira da mu nyinaa. **14** "Woakyekyere me bøne

se adeso; øde ne nsa nwene bøø mu. Abeda me kɔn mu na Awurade atwe m'ahooden. Øde me ahye wøn a merentumi nnyina wøn anim no nsa. **15** "Awurade apo ahøodenfoø a wøwø me ntam nyinaa; wafre akodøm atia me se wømmødwere me mmerantee. Awurade atiatia Øbabaa Yuda Bunu so wo ne nsakyiamena ho. **16** "Yeinom enti na mesu na nisuo adware me. Obiara mmøn a øbekyekyere me were. Dee øbehye me honhom den nni ho. Me mma agyigya efiri se øtamfoo no adi nkonom." **17** Sion tre ne nsa mu nanso obiara nni ho a øbekyekyere ne were Awurade ahye ama Yakob se ne mfeøfoø beye n'atamfoo; Jerusalem abeyé afidee wo wøn mu. **18** "Awurade yε øteneneeni, nanso manni n'ahyedee so. Montie, mo amanaman nyinaa monhwe me yea. Me mmerantee ne mmabaawa kɔ nnommumfa mu. **19** "Mefreeø m'apamfoo nanso wøyii me mæε. M'asøfoø ne me mpanimfoo ase tøree wø kuropon no mu, øbere a ørepe aduane adi na wøanwuwu. **20** "Ao Awurade, hwe me mmøborø! Meredi øyea wo me mu, na m'akoma mu nso menni ahoto, efiri se mayε otuatefoo kesee. Akofena hyε me awerøhoo wo abøntene so; efie nso yε owuo nko ara. **21** "Nnipa ate m'apinisie, nanso obiara nni ho a øbekyekyere me were. M'atamfoo nyinaa ate m'amanehunu wøn ani gye dee woaye no ho. Ma nna a woahye no mmra sèdèe wøbøye se me. **22** "Fa wøn atirimuodensem nyinaa si w'anim; na wo ne wøn nni sèdèe wo ne me adie øsiane m'amumuyε no enti. M'apinisie døøso na m'akoma aboto."

2 Sèdèe Awurade de n'abufuhyeε omununkum akata Øbabaa Sion so nie? Wato Israel animuonyam firi soro abehwe fam; wankae ne nan ntiasø wø n'abufuo da no. **2** Awurade annya ahummøborø na wamene Yakob atenæε nyinaa; n'abufuhyeε mu, wadwiri Yuda Øbabaa aban denden no agu fam. Wagø n'ahennie ne ne mmapømma ho fi. **3** Øde abufuhyeε atwitwa Israel mmøn nyinaa. Wayi ne banbø wø øbere a øtamfoo no reba. Wasø wø Yakob mu se ogyaderee a øhye biribiara a atwa ho ahylia. **4** Wapoma ne bømma te se øtamfoo; ne nsa nifa aye krado. Sèdèe øtamfoo yε no, wakunkum wøn a wøye fe wø anisøø nyinaa; wahwie n'abufuhyeε se ogya agu Øbabaa Sion ntomadan so. **5** Awurade aye se øtamfoo; wamene Israel. Wamene n'ahemfie nyinaa asee n'abandenden. Wama awerøhødie ne agyaadwotwa adøøso ama Yuda Øbabaa. **6** Wama n'atenæε ada mpan se turo; wasøø ne dwabirem. Awurade ama Sion were afiri n'afahye

ne home nna; wo n'abufuhyeε mu no wabu ḥene ne əsəfօ̄ animtia. 7 Awurade apo n'aforebukyia na wagyaε ne kronkronbea mu. ᬁde n'ahemfie afasuo ahyε n'atamfoo nsa. Wōteam wō Awurade efie te se afahye da. 8 Awurade sii n'adwene pi se əbesee ᬁbabaa Sion əfasuo a atwa ne ho ahyia no. ᬁde susuhoma too ho na wannyaε əsεeε no. ᬁmaa apie ne afasuo dii abooboo; wōn nyinaa sεeε. 9 N'apono amem fam; wōn adaban nso, wabubu mu aseε no. Ne ohene ne ne mmapomma, watwa wōn asuo kō amanaman no mu, mmara nni hō bio, na n'adiyifoo nnnya anisoadehunu a efiri Awurade hō bio. 10 ᬁbabaa Sion mpanimfо̄ō tete fam aye komm; wōde mfuture agu wōn tirim afirafira ayitoma. Yerusalem mmabaawa asisi wōn tiri ase. 11 M'ani rentumi nnyae nisuteε, me yafunu mu retwa me, m'akoma rete ato fam, efiri se woasεe me nkurofо̄ō, efiri se mmofra ne mmotafowa totō piti wō kuropōn no mmontene so. 12 Wōbisa wōn maamenom se, “Ehe na aduane ne nsā wō?” Ebere a wōtoto piti se apirafōō wō kuropōn no mmontene so, ebere a wōn nkwa resa wō wōn maamenom abasa so. 13 Edeen na metumi aka ama woɔ? Edeen ho na metumi de wo atoto, Ao, Yerusalem ᬁbabaa? Edeen na metumi de asusu woɔ, de akyekyere wo were, Ao, Sion ᬁbabaa Bunu? W'apirakuro so se epo. Hwan na obetumi asa ama woɔ? 14 W'adiyifoō anisoadehunu ye atorɔ̄ a echo nni mfasoō; woanna mo amumuye adi ansi mo nnommumfa ano. Nkōmhyε a wōde maa mo no ye atorɔ̄ ne nnaadaa. 15 Wōn a wōtwam wo ᬁkwān soɔ̄ nyinaa bobo wōn nsam gu wo so; wōdi wo ho fe na wōwoso wōn tiri gu Yerusalem ᬁbabaa so ka se, “Yei ne kuropōn a na wofrē no ahoofe a edi mu no? Asase nyinaa anigyeđeε no nie?” 16 W'atamfoō nyinaa baεe wōn anom kakraa tia wo; wōsere na wōtwere wōn se na wōka se, “Yeāmene no. Eda a na yēretwēn no nie; Yeātena ase ahunu.” 17 Awurade aye des ahyehyeε; wama n'asem a əhyεe dadaada no aba mu. Watu wo agu a wanhanu wo mmobø̄, wama ətamfoō no ani agye wama w'atamfoō no mmēn so. 18 Nnipa no akoma su frē Awurade. Ao, Sion ᬁbabaa fasuo, ma wo nisuo nsene se asubonten awia ne anadwo; nnye w'ahome mma w'ani nso nnyya ahomes. 19 Sōre, su denden anadwo ədasuom mfitiasε; hwie w'akoma mu nsem se nsuo gu Awurade anim. Ma wo nsa so kyεrε no wo mma nkwa enti, wōn a ᬁkōm ama w'atoto baha wō mmontene so. 20 “Hwe na dwene ho, Ao, Awurade; Hwan na wode no afa saa ᬁkwān yi so pen? Ese se

mmaa we wōn yafunu mma nam anaa, mma a wōahwε wōn? Ese se wōkum əsəfօ̄ ne odiyifoō wō Awurade kronkronbea anaa? 21 “Mmofra ne mpanin adeda abo mu mfuture mu wō mmontene so, me mmeranteε ne mmabaawa atoto wō akofena ano. Wakum wōn wō w'abufuo da; wayam wōn na wannya ahummoborø̄. 22 “Sedee wotoo wo nsa frē wō apontō da no, saa ara na wofrēfree amanehunu firi afanan nyinaa tiaa me. Awurade abufuo da no, obiara annwane na obiara anka: wōn a mehwεe wōn na meteteε wōn no, me ətamfoō adwεre wōn.”

3 Mene əbarima a mahunu amane wo n'abufuo abaa ano. 2 Wapam me afiri ne ho ama manante sum mu na εnyε hann mu; 3 Ampa ara wama nsa so atia me mpen bebree,  da mu nyinaa. 4 Wama me wedee ne me nam anyini Na wabubu me nnompe. 5 Waka me ahyε mu,  de nwononwono ne ahokyere atwa me ho ahyia. 6 Wama matena esum mu se wōn a wōawuwu dada no. 7 Wato əfasuo atwa me ho ahyia enti mentumi nnwane; wagu me nkōnsnkōnsn ama matō baha. 8 Mpo se mfrē anaase mebø̄ mpaεs srē mmoa a  si me mpaεsø̄ ano. 9  de abotan asi me  kwān; wama m'akwan aye kontənkye. 10 Te se sisi a  da hō retwεn, te se gyata a watε, 11 otwee me firi  kwān no mu dwerεe me na  gyaa me a menni mmoa biara. 12  kuntunuu ne tadua mu na  de ne b emma kyεrε me so. 13  de b emma a efiri ne kotokuo mu hwiree m'akoma mu. 14 Meyεe asredee maa me nkurofо̄ō nyinaa; wōtō akutia nnwom de di me ho fe  da mu nyinaa. 15  de nhahan nwononwono ahyε me ma. Wama me b nwoma anom. 16  de aboseaa abubu me se; na watiatia me so wō mfuture mu. 17 Woama asomdwoeε abo me; na mewere afiri yiedie. 18 Enti mese, “M'animuonyam asa, dee mede m'ani too so Awurade mu no nyinaa.” 19 Mekae m'amanehunu wō m'akyinkyini mu, nwononwono ne b nwoma mu. 20 Mekae yie, na me kra aboto wō me mu. 21 Nanso, mekae yei ne saa enti, mewō anidasoo. 22 Awurade do kesee enti y ennse . N'ayamhyehyeε nni hwammo. 23 Eye fofor  an pa biara; wo nokoredie ye k esee. 24 Meka kyεrε me ho se, “Awurade ye me ky fa, enti metw n no.” 25 Awurade ye ma won a wōn anidasoo wō ne mu, onipa a  hwehwe no  no; 26 Eye se w y e komm de tw n Awurade nkwegye . 27 Eye ma  barima se  soa k nnua no wō ne mmeranteε ebere mu. 28 Ma  ntena ase komm, efiri se Awurade de ato no so. 29 Ma  mfa n'anim nsie wō mfuture mu, ebia anidasoo

wō hō. 30 Ma ḡmfā n'afono mma deē ḡrēs se ḡbō no na ḡnhye no aniwuo. 31 Na Awurade ntō nnipa ntewne koraa. 32 ḡwom, ḡde awerēhō ba deē, nanso ḡbenya ayamhyehyee. Ne dō keseē no to rentwa da. 33 ḡfiri amemenemfe mu de amanehunu anaa awerēhō bres nnipa mma. 34 Se wōde wōn nan dwere nneduafō a wōwō asase no so a, 35 se wōtatiat obi ahofadie so wō ḡsorosoroni no anim a, 36 anaa se wōbu obi ntēnkyea a, Awurade nhunu saa nneema yi anaa? 37 Hwan na ḡbetumi aka na wama aba mu wō ebere a ḡnye Awurade na ḡhyee? 38 ḡnye ḡsorosoroni no anom na musuo ne nnepa firi anaa? 39 Adēn enti na eſe se ḡteasefō nwiinwii ebere a wōatwe n'aso wō ne bōne ho? 40 Momma yēnhwehwē yen akwan mu na yēnsō nhwē, na yēnsane nkō Awurade nkyen. 41 Momma yēmma yen akoma ne yen nsa so, nkyere Onyankopon wō ḡsoro, na yenga se: 42 “Yēaye bōne, na yēate atua na woamfa ankye. 43 “Wōde abufuo akata wo ho ataa yen; na wakunkum a woannya ahummōborō. 44 Wōde wo ho asie omununkum mu enti mpaeēbō biara nnuru wo nkyen. 45 Woaye yen atantannee ne wira wō amanaman no mu. 46 “Yēn atamfoo nyinaa abae wōn anom tētēe de tia yen. 47 Yēabré ne ahunahuna ne akukuruhweasee, mmubui ne ḡssee.” 48 Me nisuo sene se asutene ḡfiri se wōassee me nkurōfō. 49 Me nisuo besene ara, na ḡrennyae, 50 kōsi se Awurade behwē afiri ḡsoro, na wahu. 51 Deē mehunu no ma me kra were ho me kuropon no mu mmaa nyinaa enti. 52 M'atamfoo a menyee wōn hwee pampam me se anomaa. 53 Wōpēe se wōtwa me nkwa so na wōsi me abō wō amena mu; 54 nsuo bu faa me tiri so, na eyee me sedēe wōrewie me. 55 Mebōo wo din, Ao Awurade firi amena no ase tōnn. 56 Wotwe me sufre: “Nsi w'aso wō me gyeē sufre ho.” 57 Wotwe bēnee me ebere a mēfrēe woo no, na wokaa se, “Nsuro.” 58 Ao Awurade, wodii m'asem maa me; na wogye me nkwa. 59 Woahunu bōne a wōaye me, Ao Awurade. Di m'asem ma me! 60 Woahunu wōn awerētō no mu den, wōn pō a wōbō tia me no nyinaa. 61 Ao Awurade, woate wōn sopa, wōn pa a wōbō tia me no nyinaa, 62 deē m'atamfoo ka no se asomusēm na wōka no breoo de tia me da mu nyinaa. 63 Hwe wōn! Se wōgyinagyina hō anaa se wōtete ho, woto akutia nnwom de di me ho few. 64 Fa deē ḡfata tua wōn so ka, Ao Awurade, deē wōn nsa aye enti. 65 Pirim wōn akoma, na ma wo nnome mmra wōn so. 66 Fa abufuo taa wōn, na see wōn firi Awurade sorosoro ase.

4 Sedēe sikakōkō a anka εhyeren no nie? Sikakōkō a amapa no ho abirī! Wōatoto abōdemmoō kronkron apete wō mmontene biara so. 2 Hwe sedēe Sion mmamarima a wōdi mu na anka wōsom bo se sika kōkō no aye, seesei wōfa wōn se dōtee nkukuo, ḡnwomfōo nsa ano adwuma! 3 Mpo sakraman yi wōn nufoō ma wōn mma enum, nanso me nkurōfō aye atirimuodenfō se sohori a ḡwo esere so. 4 Osukōm enti, akokoaa tekrema fam ne dodo mu; mmofra no su pe aduane, nanso obiara mfa mma wōn. 5 Wōn a na anka wōdi nnuane pa no ohia buruburo aka wōn wō mmontene so. Wōn a wōde serekye tetee wōn no seesei wōdeda nso nkofie so. 6 Me nkurōfō asotwe so sene Sodom a wōtuu wōn mpofirim no deē, a wōannya ḡboafō biara no. 7 Na wōn ahenemma ho twa sene sukyerēmma, na wōhoa sene nufosuo, na wōn onipadua no bere na ewō ahōoden te se abohemaa, na wōte se abōdemmoō. 8 Nanso, seesei deē, wōbiri sene wisiapunu; na wōnhunu wōn yie wō mmontene so. Wōn wedēe atwintwam wō wōn nnompē so; εho awo wēsē se abaa. 9 Wōn a wōtoto wō akofena ano no yē koraa sene wōn a ekōm kunkumm wōn; ekōm tware wōn, ma wōwuwu εsiane aduane a enni mfuo so enti. 10 Mmaa a wōwō ayamhyehyee de wōn nsa anoa wōn ankasa mma, aye wōn aduane ebere a wōssee me nkurofō no. 11 Awurade ada n'abufuhye nyinaa adi; wahwie n'abufuo a ano yē den no. ḡsōo ogya ano wō Sion ma εhyee ne fapem. 12 Asase so ahemfo annye anni, ewiase mu nnipa nso annye anni se atamfoo betumi ahyene Yerusalem apono mu. 13 Nanso εsiiē, n'adiyifōo no bōne ne n'asfōo amumuyē enti, wōn na wōhwiee teneneefōo mogya guu wo kuropon no mu. 14 Afei wōkeka wō mmontene so te se nnipa a wōn ani afira. Mogya a ama wōn ho agu fi no enti obiara suro se ḡde ne ho beka wōn ntadee. 15 Nnipa teateam gu wōn so se, “Momfiri ha nkō! Mo ho nnite! Monkō, monkō! Mommfa mo ho nka yen.” Se wōdwane kōnenam a amanaman no mu nnipa ka se, “Wōrentumi ntēna ha bio.” 16 Awurade ankasa abō wōn ahwete; n'ani nni wōn so bio. Wōmmfa anidie mma asfōo, na wōn ani nnso mpanimfōo. 17 Deē eka ho bio, yen ani anni ammoa yen, yepēe se yebenya mmoa, nanso eyee ḡkwa; yefiri yen abantenten so de yen ani too ḡman a wōrentumi nnye yen so. 18 Nnipa dii yen ntēntē wō yen anammōntuo mu, enti yēantumi annante yen mmontene so. Yēn awieeε bēnēeε, na wōkanee yen nna, ḡfiri se na yen awieeε aduru so. 19

Yen ataafoō ho ye hare sene akōdee a wōwō ewiem; wōtaa yen faa mmepeō so na wōtēe yen wō esere so. **20** Dee Awurade asra no ngo, yen ankasa yen nkwa no, ṣōō wōn mfidie mu. Yegye dii se ne nwunu ase yebenya nkwa wo amanaman no mu. **21** Di ahurisie na ma w'ani nnye, Ao Edom Ḍbabaa, wo a wote Us asase so. Wōde kuruwa no bēma wo nso bi; wobēboro na wōabō wo adagya. **22** Ao Ḍbabaa Sion, w'asotwe beba awiees; ḥremma wonkō so ntēna nnommumfa mu. Nanso, Ao Ḍbabaa Edom, ḥbētua wo bōne so ka na wada w'amumuye adi.

5 Ao Awurade, kae dee aba yen so; hwe, na hunu yen animguasee. **2** Wōadane yen agyapadee ama ahōhō, wōde yen afie ama ananafoō. **3** Yeayē nwisiaa na yenni agyanom, yen maamenom aye se akunafoo. **4** Ese se yetō nsuo a yénom; yebenya nnyina a, gye se yetō. **5** Wōn a wōtaa yen no aben yen pēe; Yeabré na yenna ahomegyee. **6** Yede yen ho maa Misraim ne Asiria sedee yebenya aduane a ebēso yen. **7** Yen agyanom yee bōne, na wōnni hō bio, na yen na wōn asotwe abēda yen so. **8** Nkoā di yen so, na obiara nni hō a ḥbēgye yen afiri wōn nsam. **9** Yede yen nkwa bō afōdee de pe yen anoduane, akofena a ewō esere so no enti. **10** Yen honam ado se fononoo. Ekōm ama huraee abō yen. **11** Wōato mmaa monnaa wō Sion, ne mmaabunu a wōwō Yuda nkuro so. **12** Wōkyekyere mmapōmma nsa na wōasen wōn; wōmmfa anidie mma mpanimfoo. **13** Mmerantee ye adwuma den wō ayuoyammoō so; na mmerantewaa nan toto wō nnyina duruduru ase. **14** Mpanimfoo ntēna kuropōn apono ano bio; mmerantee agyae wōn nnwontoo. **15** Ahosepē afiri yen akoma mu; yen asa adane agyaadwotwa. **16** Ahenkyē afiri yen tiri so. Yen ara, yennue se yeayē bōne! **17** Yei enti yen akoma ato piti, yeinom enti yen ani so aye kusuu **18** wō Sion bepo a ada mpan na sakraman nenam soo no enti. **19** Wo, Ao Awurade, di ḥhene afebōō; w'ahennwa firi awōō ntoatoasōō kōsi awōō ntoatoasōō. **20** Adēn enti na wo were firi yen daa yi? Adēn enti na wagya yen mmere tenten mu yi? **21** Ka yen bata wo ho bio, Ao, Awurade, na yeatumī aba wo nkyen; ye yen nna foforō se tete no **22** agye se wapo yen koraa anaa se wo bo afu yen mmorosoō.

Hesekiel

1 Afe a eto so aduasa no, bosome a eto so enan no eda a eto so enum, ebere a na me ka atukofoo ho wo Asubonten Kebar ho no, osoro buee na mehunuun Onyankopon wo anisoadehunu mu. **2** Bosome no eda a eto so enum no, na ohene Yehoiakin adi atukoro mu mfee enum. **3** Awurade asem baa Busi babarima Hesekiel a eye osofao nkyen wo Asubonten Kebar ho wo Babilonia asase so. Ehoo na Onyankopon nsa baa ne so. **4** Mehwees na mehunuun se ahum kese bi firi atifi fam reba, omunkum kese bi a erete ayeremo na hann bi a ano ye den atwa ho ahyia. Ogya no mfimfini te se dadee a aso koo. **5** Na ogya no mu na na wohunu biribi te se ateasefoo enan. Na won su te se onipa, **6** won mu biara anim ye enan na wawowoo ntaban enan enan. **7** Won nan ye kyirebenn, won anammon te se nantwie ba dee, na ehyeren te se kobere mfrafaees a waahoa ho. **8** Wawowoo nnipa nsa wo ntaban a ewowoo afa afa enan no ase. Won mu biara wo nnipa nsa enan a baako wo ntaban biara ase, **9** na won ntaban keka sisi anim. Won nyinaa ko won anim tee a wonnanedane won ho. **10** Na sei na won anim tete: Won mu biara wo onipa anim, wawo gyata anim wo nifa so, wawo nantwie anim wo benkum so; na won mu biara nso wo okodee anim. **11** Saa na na won anim tete. Waatretre won ntaban mu ko osoro; na won mu biara wo ntaban mmienu mmienu, a emu biara si ofofor dee anim wo benkum ne nifa, na ntaban mmienu nso katakata won ho. **12** Obiara ko n'anim tee. Baabiara a honhom no bekoo no, ehoo na wobekoo a wonnane won ho. **13** Ateasefoo no suban te se ogyasramma a eredere anaa ogyaten. Ogya di akoneaba wo ateasefoo no mu; ehyeren na emu na anyinam firi dwidwa. **14** Na ateasefoo no di akoneaba mmirika so te se anyinam a eredwidwa. **15** Ebere a merehwae ateasefoo no, mehunuun se ntwahonian si fam wo ateasefoo a won mu biara anim ye enan no nkyen mu. **16** Sei na na ntwahonian no bobeetee: etwa yere yere te se sikabereeboo, na enan no nyinaa sesee. Woayee emu biara te se ntwahonian a ebea ntwahonian foforo mu. **17** Se ntwahonian no nam a, woko faako a ateasefoo no ani kyere; ntwahonian no, ennanedane ebere a ateasefoo no nam. **18** Won nhankra no koron, na eyee nwanwa, na aniwaa tuatua nhankra enan no nyinaa ho. **19** Se ateasefoo no nante a, ntwahonian a ebatabata won ho no nso ko saa ara; se ateasefoo no

ma won ho so firi fam a, ntwahonian no nso ma won ho so. **20** Baabiara a honhom no bekoo no, ateasefoo no nso bekoo, na ntwahonian no beka won ho ama won ho so, efiri se ateasefoo no honhom wo ntwahonian no mu. **21** Se ateasefoo no tu tene a, ntwahonian no nso ko saa ara; se ateasefoo no gyina a, won nso gyina; se ateasefoo no pagya won ho a, ntwahonian no ne won pagya won ho, efiri se ateasefoo no honhom wo ntwahonian no mu. **22** Na ntremu bi wa ateasefoo no atifi a era yereyere te se nsukyenee, na eyee nwanwa. **23** Na waatretre won ntaban no mu asisi anim wo ntremu no ase, na ateasefoo no mu biara wo ntaban mmienu a ekata ne ho. **24** Ateasefoo no tu tenee no, metee won ntaban no nnyegye, a ete se nsuo a ereworo so, te se Otumfooo no nne, anaa akodom hooye. Se wogyna a, wogyaagyaa won ntaban mu. **25** Na enne bi firi ntremu a ekata won so no atifi bae, ebere a wogyaagyaa won ntaban mu na wogyanagyna ho no. **26** Na biribi a ete se aboodemmo ahennwa wo ntremu a ekata ateasefoo no atifi so, na biribi a ete se onipa te ahennwa so wo soro ho. **27** Mehunuun se, efiri dee aye se n'asene mu rekoo ne soro no, na ote se dadee a ado koo se ogya a ano aso, na efiri ho reba ne fam no, na ote se egadere; na hann a ehyeren atwa ne ho ahyia. **28** Sedee nyankonton to wo omunkum mu osutaa eda no, saa ara na hann a atwa ne ho ahyia no tee. Yei ye Awurade animuonyam ahoyie no seso. Na mehunuue no, me de m'anim butuu fam, na metee obi a orekasa nne.

2 Okaa kyere me se, "Onipa ba, sore gyina ho, na me ne wo nkasa." **3** Orekasa no, Honhom no behyees me mu maa me so gyinaa ho, na metee se orekasa kyere me. **4** Okaa se, "Onipa ba, meresoma wo aka Israelfoo mu, atuatees eman a waye dom atia me; won agyanom aye dom atia me abesi enne. **5** Nnipa a meresoma wo won nkyen no ye nnipa a won aso ye den na won aso awu. Ka kyere won se, 'Yei ne dee Otumfooo Awurade see.' **6** Na se wotie anaa woantie a, esiane se waye atuateefoo enti, wobchunu ampa ara se odiyifoo bi aba won mu. **7** Na wo, onipa ba, nsuro won, anaasee won nsem. Nsuro, ewom se nnenkyense ne nkasee atwa wo ho ahyia, na wote anyanyankyer mu dee, nanso nsuro dee woka, na mma wommoo wo hu se waye atuateefoo. **8** Woye atuateefoo ankasa nanso ese se woka me nsem kyere won; se wobetie oo se worentie oo. **9** Nanso, wo onipa ba, tie asem a meka kyere wo no. Ente atua te se saa atuateefoo no; bue w'anomu na

di dee mede ma wo no.” 9 Afei mehwëee na mehunuunsa bi a atene wō me so, na emu na nwoma mmoboees bi wō. 10 Ḍtrees mu wō m’anim. N’afanu no mu, na wōatwēre abubuo, awerəhoo ne nnome nsem.

3 Awurade ka kyerees me se, “Onipa ba, di dee wohunu wō w’anim no, di saa nwoma mmoboees yi, na afei kō na kákasa kyere Israelfoo.” 2 Enti mebuee m’anim na əde nwoma mmoboees no maa me diis. 3 Afei oka kyerees me se, “Onipa ba, di saa nwoma mmoboees a mede rema wo yi. Fa hye wo yafunu ma.” Enti mediis, na na eyē de te se ewoo wō m’anim. 4 Na oka kyerees me se, “Onipa ba, afei kō Israelfoo hō kōka me nsem kyere wōn. 5 Enye nnipa bi a wōn kasa mu nte anaa eyē dene nkyen na meresoma wo, mmom meresoma wo Israelfoo hō. 6 Enye nnipa bebree a wōn kasa mu ntee na eyē den. Enye wōn a wonte wōn kasa ase nkyen. Ampa, se mesomaa wo nnipa a wonte wo kasa a, anka wōtie wo. 7 Nanso Israelfoo mpē se wōtie wo, efiri se wōmpē se wōtie me. Israel nyinaa aye akoma pirim ne asooden. 8 Eno enti, mema woayē asooden ne akomapirim te se wōn. 9 Meyē wo aniōden te se eboo, dee eyē den sene twereboo. Nsuro wōn, na mma wōmmā wo hu, ewom se wōyē atuatefoo dee.” 10 Na oka kyerees me se, “Onipa ba, tie me nsem a meka kyere wo no yie na dwene ho wō w’akoma mu. 11 Afei, kō wo nkurfōo a wōwō nnommumfa mu na kasa kyere wōn. Ka kyere wōn se, ‘Sei na Otumfoo Awurade se,’ se wōbetie oo, se wōrentie oo.” 12 Na Honhom no pagyaa me kōsoro na metee se nnyegyeees denden bi reworo so wō m’akyi se, Nhyira nka Awurade animuonyam wō dee ətēe ho! 13 Na eyē nnyegyeees a efiri ateasefōo no ntaban a etwitwi ho ne ntwhahanon a ewowo wōn ho no. Nnyegyeees denden a eworo so. 14 Honhom no pagyaa me kōsoro de me kōsorababi. Mekōo no nwonorwono mu ne honhom mu abufuo so, a na Awurade tumi ye kese wō me so. 15 Mebaa nnommumfōo a wōtete Tel Abib a əben Asubonten Kebar no nkyen. Na əho, me ne wōn tenaa nnanson, na me ho dwirii me. 16 Nnanson akyi no, Awurade asem baa me nkyen se: 17 “Onipa ba, mayē wo əwemfōo ama Israel; eno enti tie asem a meka no, na bō wōn kōkō a efiri me. 18 Se meka kyere omumuyefōo se, ‘Ampa ara wobewu’ na se woammo no kōkō anaase woankasa ankyere no amma wantwe ne ho amfiri n’akwammone ho annya nkwa a, saa omumuyefōo no bebu wō ne bōne mu, na mema woabu ne mogya ho akonta. 19 Nanso se wōbō omumuyefōo no kōkō na se

wansakyera amfiri n’amumuyē anaa n’akwammone ho a, əbewu wō ne bōne mu, nanso na woagye wo ho nkwa. 20 “Bio, se əteneneeni dane firi tenenee ho kōyē bōne a, mede suntidua beto n’anim ama no ahwe ase, na wawu. Se woammo no kōkō enti, əbewu wō ne bōne mu. Adetenenee ahodoa a əyeees no, wōrenkae, na mema woabu ne mogya ho akonta. 21 Nanso se wōbō əteneneeni no kōkō se ənnyae bōneye na əgyae a, əbenya nkwa, efiri se ətēe kōkō, na wo nso wobegye wo ho nkwa.” 22 Na Awurade tumi baa me so wō hō, na oka kyerees me se, “Sore na kō esere no so, na əho na mekasa akyere wo.” 23 Enti mesore kōsorababi no so. Na Awurade animuonyam te se dee mehunuun wo Asubonten Kebar ho no gyina hō, na mede m’anim butuu fam. 24 Afei, Honhom no behyeees me mu na əpagyaa me gyinaa me nan so. Əka kyerees me se, “Kō na kōto wo ho əpono mu wō wo efie. 25 Na wo, onipa ba, wōdē ntampehoma békelyekyere wo sēdēs worentumi mpue nkō nnipa no mu. 26 Na mema wo tēkrema atare w’animu sēdēs wobemua w’ano a worentumi nka wōn anim, efiri se wōyē atuatefoo 27 Nanso se mekasa kyere wo a, mebue w’ano ama waka akyere wōn se, ‘Sēdēs Otumfoo Awurade see nie!’ Dees əbetie no, ma no ntie, na dee əmpē se ətie no, mma no ntie; na wōyē atuatefoo.

4 “Na afei, onipa ba, fa ntayaas bi to w’anim na kurukyire Yerusalem kuropon mfoni wō so. 2 Si otua ho nnwuma ma no: ye apie tia no, ye mpampim ne nsraban wō ho, na fa obubuadaban nnua twa ho hyia. 3 Afei, fa dadees kyemfere to əfasuo wo wo ne kuropon no ntam na dane w’ani kyere no. Wōbetua kuropon no, na wo na wobetua no. Yei bēyē nsenkyerennēe ama Israel efie. 4 “Afei, da wo benkum so na fa Israel bōne to wo ho so. Wobesoa wōn bōne nna dodoa a wode da wo fa so no. 5 Mede wōn bōne mfees no mayē nna dodoa mama wo. Enti nnafua ahasa ne aduəkron na wode besoa Israelfoo bōne. 6 “Eno akyi, da bio wo wo nifa so na soa Yudafoa bōne adaduanan a eda koro biara bēyē afe baako. 7 Dane w’ani kyere Yerusalem mpampim na fa nsa pan hye nkōm tia no. 8 Mede ntampehoma békelyekyere wo sēdēs worentumi nnane wo ho kōsī se otua nna no bēba n’awiees. 9 “Fa atokoo ne ayuo, ase ne asedua, kōkōtē ne aburoo; fa ne nyinaa gu adekora kuruwa mu na fa to burodo a wobedi. Yei na wobedi wō nnafua ahasa ne aduəkron a woda wo fa so no. 10 Kari aduane gram ahanu ne aduasa a wobedi no eda koro biara

wō ēberē ano, bere ano. 11 Afei, susu nsuo sukuruwa baako na nom no bere ano bere ano. 12 Di aduane no sēdee anka wobedi atokoo ofam; to ma nnipa nhunu, na fa onipa agyagan yē ogya.” 13 Awurade kaa sē: “Saa ara na Israelfoo bedi aduane a wōagu ho fi wō amanaman a mēpam wōn akō so no.” 14 Na mekaa sē, “Ente saa, Otumfoō Awurade! Menguu me ho fi da. Efiri me mmofraase besi saa ēbere yi, mennii aboa funu anaa dee nkekaboa bi akum no atete ne mu da. Enam a ēho agu fi nkaa m’ano da.” 15 Awurade kaa sē, “Eyē, mēma wode nantwie agyagan asi onipa dee anan mu, na wato wo burodo wō so.” 16 Afei əka kyereē me sē, “Onipa ba, metwa aduane a wōde ba Yerusalem so. Nnipa no de ahoyerā bedi aduane a wōkyekyē mu, na wōde abasamutuo anom nsuo a wōkyekyē, 17 efiri se aduane ne nsuo ho bēyē den. Wōn ho bēdwiri wōn se wohunu wōn ho wōn ho, na wōn bōne enti, wōbefonfōn.”

5 “Afei onipa ba, fa akofena nnamnnam yi yē sē obi a əyi ti yiwan na fa yi wo tirinwi ne w’abōgyesē. Fa nsania na kyekyē nwī no mu. 2 Sē wo otua nna no ba awieeē a, fa ogya hye nwī no nkyēmu mmiēnsa mu baako wō kuropōn no mu. Fa akofena twitwa nkyēmu mmiēnsa no mu baako wō kuropōn no afanan nyinaa. Na hwete nkyēmu mmiēnsa mu baako wō mframa mu, efiri se metwe akofena ataa wōn. 3 Nanso fa nwī no kakra bi kyekyere w’atadeē ano. 4 Afei nso, fa saa nwī no kakra bi na to gu ogya mu na hye. Ogya no bētē afiri ho ako Israel efie nyinaa. 5 “Yei ne dee Otumfoō Awurade sē: Yei ne Yerusalem a mede asi amanaman no ntam na nsase atwa ho ahyia. 6 Nanso, n’amumuye mu, wayē dōm atia me mmara ne me nhyeheyēes asene aman ne nsase a atwa ne ho ahyia. Wapo me mmara, na wanni m’ahyēdeē so. 7 “Enti sei na Otumfoō Awurade sē: Woaye asoođen asene amanaman a wōatwa wo ho ahyia na woanni m’ahyēdeē anaa me mmara so. Woanye sēdee aman a atwa wo ho ahyia no yē mpo. 8 “Enti sei na Otumfoō Awurade sē: Me ne wo anya, Yerusalem, na mede asotwe bēba wo so wō amanaman no anim. 9 Esiane w’ahoni nyinaa a eyē akyiwadeē no enti, mēyē wo dee menyēe bi da, na merenyē bi bio nso da. 10 Enti, wō mo mu, agyanom bedi wōn mma nam na mma adi wōn agyanom nam. Metwe w’aso na mahwete wo nkaeefoo akō mmaa nyinaa. 11 Enti se mete ase yi, Otumfoō Awurade na əsēe, esiane se wode nsesdee tantan ne akyiwadeē nneyēe agu me kronkronbea ho fi enti, m’ankasa

meyi m’adom afiri wo so; merenhunu wo mmōbō na meremfa wo ho nkyē wo. 12 Wo nkurōfōo no mu nkyēmu mmiēnsa mu baako bewuwu wō əyaredōm no mu, anaase ekōm bekunkum wōn; nkyēmu mmiēnsa mu baako bētōtō wō akofena ano wō w’afasuo akyi, na mabo nkyēmu mmiēnsa mu baako nso ahwete mīmaa nyinaa, na matwe akofena ataa wōn. 13 “Afei me bo bēdwo na m’abufuhyeē a etia wōn no nso ano bēbē ase na mato were. Na sē meda m’abufuhyeē adi kyere wōn a, wōbehunu se eyē me Awurade na akasa wō me tumi mu. 14 “Mēyē wo mmubuiē ne ahhora wō amanaman a atwa wo ho ahyia no mu, ne wōn a wōtwam hō no ani so. 15 Wobēye ahhora ne fēdideē, kōkōbō ne ahodwiredē ama amanaman a wōatwa wo ho ahyia no, wō ēberē a mede abufuo ne abufuhyeē ne animka a ano yē den metwe w’aso. Me Awurade na maka. 16 Sē meto me kōm agyan a, borō wō ano, na ēbēsēe wo. Mede ekōm a emu yē den bēba wo so, na masi w’aduane a wonya ho ekwan. 17 Mede ekōm ne nkekaboa bēba wo mu, na wo mma besa ama woaye sē obi a na onni mma. Əyaredōm ne mogyahwiegū bēfa wo mu, na metwe akofena wō wo so. Me Awurade na maka.”

6 Awurade asem baa me nkyēn sē, 2 “Onipa ba, fa w’ani kyere Israel mmepō, na hye nkōm tia wōn, 3 na ka sē, ‘Ao Israel mmepō montie Otumfoō Awurade asem. Yei ne dee Otumfoō Awurade ka kyere mmepō ne nkokoō, abon ne mmōnhwa: Merebētwe mo so akofena na masēe mo sorōnsorōmmea. 4 Wōbēbubu mo afōrebukyia ahodoō no na wōasēe nnuhwam adum; na mekunkum mo nkurōfōo wō mo ahoni anim. 5 Mede Israelfoo afunu begugu wōn ahoni anim, na mede mo nnompē apete mo afōrebukyia ahodoō ho. 6 Baabiara a moteē no, nkuro no beda mpan, na ne sorōnsorōmmea besēe, sēdee ēbēye a mo afōrebukyia ahodoō no beda mpan na aye afo. Mo ahoni bēbubu na aseē. Mo nnuhwam adum bēbubu agu fam, na dee moaye nso behwere mo. 7 Mo nkurōfōo bētōtō wō mo mu, na mobēhunu se me ne Awurade. 8 ““Nanso megya mo mu bi, efiri se ebinom bēdwane akofena ano wō ēberē a moahwete wō nsase ne amanaman so. 9 Na afei wō amanaman a wōfaa wōn nnommum kō mu no, wōn a wōnyaa wōn ho firii mu no bekae me, sēdee madi awerēhoo wō wōn awaresēe akoma a wōde twee wōn ho firii me nkyēn, ne wōn ani a wōde nyaa akōnno bōne maa wōn ahoni. Wōn ho bēyē wōn nwunu wō bōne ne akyiwadeē a wōaye enti. 10 Wōbehunu se

me ne Awurade, na mammo wən hu kwa se mede saa ɔhaw yi bəba wən so. 11 “Yei ne dee Otumfooo Awurade see: Mommo mo nsam na momfa mo nan mpempem fam na monteam se, “Al!” Esiane Israel efie amumuye ne akyiwadee nyinaa enti, wəbewuwu akofena, ekəm ne ɔyaredəm ano. 12 ɔyaredəm bekum dee əwə akyirikyiri. Dee əben no betə akofena ano na dee əbefiri mu na waka no, ekəm bekum no. Saa na mede m’abufuhyeey beye wən. 13 Na wəbehunu se me ne Awurade, ebere a wən nkurəfоo a wəatotə afunu deda wən ahoni ntam atwa wən aforebukyia ho ahyia, wə nkokoо a ekorən nyinaa so, mmepeо atifi nyinaa ne nnua a adendan ne odum fromfrom ase, mmea mmea a wəde nnuhwam bə afodee ma wən ahoni nyinaa. 14 Afei metene me nsa wə wən so na mama asase no ada mpan afiri anweatam no akosi Ribla, baabiara a wətete. Na wəbehunu se me ne Awurade.”

7 Awurade asem baa me nkyen se, 2 “Onipa ba, yei ne asem a Otumfooo Awurade ka kyere Israel asase no: “Awieee no, awieee no aduru asase no ntweaso enan no so! 3 Awieee no aduru wə wo so, na mehwie m’abufuhyeey agu wo so. Męgyina w’abrəbə so abu wo aten, na matua wo ka wə w’akyiwadee nyinaa so. 4 Merenhunu wo mməbə na meremfa wo ho nkye wo. Ampa ara metua wo ka wə wo nneyee ne w’akyiwadee a əwə wo mu no, na moahunu se me ne Awurade.’ 5 “Yei ne dee Otumfooo Awurade see: “Atoyerenkym! Atoyerenkym a wontee da nam ekwan so reba! 6 Awieee no aba! Awieee no aba! Apaga ne ho atia wo. Aba! 7 ɔsəee aduru mo, mo a mote asase no so. Ebere no aduru, eda no aben; huboabə ebere a ənye mmepeо no so ahoseperə. 8 Merebehwie m’abufuhyeey agu wo so de awie m’abufuo a etia wo no. Męgyina wo nneyee so abu wo aten, na matua wo ka wə w’akyiwadee nyinaa so. 9 Merenhunu wo mməbə, na meremfa wo ho nkye wo. Metua wo ka wə wo nneyee ne w’akyiwadee a əwə wo mu no. Afei mobəhunu se me, Awurade, na mebobo. 10 “Eda no nie! Hwə aba! Atemmuu da no apue, abaa no afefe, ahantan ahanehane! 11 Akakabensem aye abaa a wode twe amumuye aso. Nnipa no mu biara renka, nnipakuo no mu biara, ahonyadee ne dee əsom bo biara renka. 12 Ebere no aso! Eda no aduru. Mma ədetəfоo ani nnnye anaa ədetənfоo were ntho, efiri se abufuhyeey wə nnipakuo no nyinaa so. 13 Dee əton no nsa renka asase a watən no bio wə ebere a wən mmienu te ase, Efiri se anisoadehunu a əfa nnipakuo no nyinaa

no rensesa. Wən bəne enti, wən mu baako koraa remfa ne ho nni. 14 “Efom, wahyene totorobento, na wəboaboaa biribiara ano dee, nanso obiara renko osa, efiri se m’abufuhyeey wə nnipakuo no nyinaa so. 15 Akofena wə mfikyire; na ɔyaredəm ne ekəm wə efie. Wən a wəwə ɔman no mu betotə wə akofena ano. Wən a wəwə kuropən no mu no, ɔyaredəm ne ekəm bekum wən. 16 Wən a wəanya wən tiri adidi mu na wəadwane no bətena mmepeо no so. Na wəakurum te se mmənhwa mu mmorōnoma wə wən mu biara bəne enti. 17 Nsa nyinaa bedwodwo na nkotodwe nyinaa aye mmre se nsuo. 18 Wəbefifira ayitoma na wəabo huboa. Aniwiu bekata wən anim na wəayi wən tirinwi. 19 “Wəbeto wən dwete agu mmontene so, na wən sikakəkə beye adee a əho ntee. Wən dwete ne sikakəkə rentumi nnye wən Awurade abufuhyeey eda no. Erenkum wən kəm na ərenhye wən yafunu ma, efiri se aye wən suntidua de wən akə bəne mu. 20 Na wəde wən mpomprannee fefe no hoahoa wən ho, na wəde ye耶e wən ahoni a əye akyiwadee ne nsesodee tantane; enti medane yeinom a əho ntee ama wən. 21 Mede ne nyinaa bəma ananafоo se afodee na mede ama asase so atirimuodenfоo se korənodee, na wəbegu ho fi. 22 Męyi m’ani afiri wən so na akorəmfooo begu beaee a əsom me bo ho fi. Wəbewura hə na wəagu ho fi. 23 “Monye nkonsənkonsən! Efiri se mogyahwiegu aye asase no so ma, na akakabensem ahye kuropən no ma. 24 Məma aman no mu otirimuodenfоo pa ara abefə wən afie; məma əhoodenfоo ahomasoo aba awieee, na wən kronkrommea ho begu fi. 25 Se ehu ba a, wəbehwehwe asomdwoee akyiri ekwan, nanso əbəbə wən. 26 Atoyerenkym bedi atoyerenkym akyi aba; atesem bedi atesem akyi. Wəbəpə se wəbenya anisoadehunu afiri odiyifoo no ho, ɔsəfоo nkyerəkyere a əfa mmara no ho no bəbə wən. Saa ara na wərennya afotuo mfiri mpanimfоo ho. 27 ɔhene no betwa adwo, əheneba no befira abasamutuo, na asase no so nnipa nsa bəpopo. Me ne wən bedi no sədee wən nneyee tee, na megyna wən pəpəyeey so abu wən aten. Afei wəbehunu se me ne Awurade no.”

8 Afe a eto so nsia mu, abosome nsia no eda a eto so enum a na mete me fie na Yuda mpanimfоo tete m’anim no, Otumfooo Awurade nsa baa me so wə ho. 2 Mehwee na mehunuu biribi a ete se onipa. Efiri baabi reba, a aye se n’asene mu rekə ne fam no, na əte se ogya, na efiri ho rekə ne soro no, na ne tebea hyerən se dadee a ado. 3 ɔtenee biribi te se nsa de səo me tirinwi

mu faa me. Afei honhom no pagyaa me de me koo ewiem na ede me wuraa Onyankopon anisoadehunu mu koo Yerusalem kogynaam mfimfini adiho no atifi epono ano, baabi a ohoni a eye ninkunutwee farebae no sie. **4** Na eho, m'anim no na na Israel Onyankopon animuonyam wo, te se anisoadehunu a menyaa no wo esere so no. **5** Afei, oka kyerees me se, "Onipa ba, hwe atifi fam ho." Na mehwees, na epono a ewa afrebukyia no atifi fam no mu, mehunuun saa ninkuntwe farebae ohoni yi. **6** Okaa kyerees me se, "Onipa ba, wohunu dee woreye yi, akyiwadee a emfra, a Israel fie reye wo ha yi, nneema a cbeepam me afiri me kronkronbea ako akyirikyiri yi? Nanso wobehunu nneema a esene akyiwadee yi koraa." **7** Afei, ode me baa adiho ho epono no ano. Mehwees na mehunuun tokuro wo ofasuo no mu. **8** Okaa kyerees me se, "Onipa ba, bo ofasuo no mu tokuro." Enti mebo a ofasuo no mu tokuro, na mehunuun epono ano kwan bi wo ho. **9** Okaa kyerees me se, "Koo mu na kohwe atirimuadensem ne akyiwadee a woreye wo ha." **10** Enti meko a mu kohwes, na mehunuun afasuo a woaye mmoa a woweahodoo nyinaa ne mmoa a woye akyiwadee ne Israel fie ahoni ahodo a nyinaa mfon wo ho nyinaa. **11** Won anim na na Israelfoo mpanimfo a aduason gyinagyina a na Safan babarima Yaasania gyina won mu. Na won mu biara kura nkankyeet ntrawantrawa a aduhwam wisie hwamhwam firi so reko soro. **12** Obisaa me se, "Onipa ba woahunu dee Israelfoo mpanimfo reye wo esum no mu. Obiara wo n'ankasa ahoni abosonnan mu. Woka se, 'Awurade nhunu yen; Awurade agya asase no!'" **13** Okaa bio se, "Wobehunu se woreye nneema a eye akyiwadee a mpo esene yei." **14** Afei ode me baa Awurade efie no atifi epono no kwan ano, na mehunuun mmaa a wotete ho resu Tamus. **15** Obisaa me se, "Wohunu yei onipa ba? Wobehunu nneema a eye akyiwadee a esene yei." **16** Afei, ode me baa Awurade efie adiho a ewo mfimfini no, na eho, asorefie no ano kwan, wo abrannaa ne afrebukyia no ntam, na eho na mmariamma beye aduonu enum wo. Won akyi kyere Awurade asoredan na won anim kyere apuees fam no, na wrekoto som owia a ewo apuees fam. **17** Obisaa me se, "Woahunu yei, onipa ba? Akyiwadee a Yudafoo reye wo ha yi ye asem ketewa anaa? Esse se wode akakabensem hye asase no so ma na woko so hye me abufuo anaa? Hwe, woabu me animtia agu m'anim ase!" **18** Eno enti, me ne won bedi no abufuo so. Merenhunu won mmobo, na meremfa

won ho nkye won. Ewom se woteam tuatua m'aso, nanso merentie won."

9 Afei metee se ode nne kesee team se, "Momfa kuropon no awemfo no mmra ha, a obiara kura akodee." **2** Mehunuu se mmariamma baasia firi atifi epono a ekyere atifi fam reba, na obiara kura kodiawuo akodee. Na obarima bi a ofira nwera na atweredee bota bo ne nkyen mu ka won ho. Woba begyinaa kobere mifrafae afrebukyia no ho. **3** Na Israel Onyankopon animuonyam pagyaa ne ho firi Kerubim no so, baabi a na anka ewo no, koo asoredan no ekwan ano. Afei Awurade free obarima a na ofira nwera na atweredee bota bo ne nkyen mu no **4** ka kyerees no se, "Nante fa Yerusalem kuropon nyinaa mu na fa ahyensodee keka won a wosu na wodi awerhoo wo akyiwadeye a eko so nyinaa ho no moma so." **5** Meretie no, oka kyerees won a aka no se, "Monni n'akyi mfa kuropon no mu na monkunkum, a monnkyere ahummoboro anaa tema biara. **6** Monkunkum nkorkoraa, mimerantee ne mmaayewa, mmaa ne mmofra, nanso mommfa mo nsa nka obi a owo ahyensodee no. Momfiri asee wo me kronkronbea ho." Enti wode mpanimfo a wowa asoredan no anim no hyee asee. **7** Okaa kyerees won se, "Mongu asoredan no ho fi na momfa won a woakunkum won no nhye adiho ho ma. Monk!" Enti wokoee, na wohye asee kunkumm nnipa wo Yerusalem kuropon no mu nyinaa. **8** Ebere a wrekunkum na aka me nko ara no, mebutuu ho suie se, "Aa Otumfo Awurade! Worebesee Israel nkaefoo yi nyinaa esiane w'abufuhye a aba Yerusalem so yi enti anaa?" **9** Na obuua me se, "Israelfoo ne Yuda amumuye doso dodo; mogyahwiegu ahye asase no so ma na ntenkyea ahye asase no so ma. Woka se, 'Awurade agya asase no; Awurade nhunu.' **10** Eno enti, merenhunu won mmobo na meremma wommfa won ho nni, na mema dee woaye no abo won ankasa tiri so." **11** Afei, obarima a ofira nwera na atweredee bo ne nkyen mu no de nkra baee se, "Maye sedes wohyee no."

10 Mehwes, na mehunuun biribi te se aboodemmoo ahennwa a shoho ntremu a ewo Kerubim apampam no so. **2** Na Awurade ka kyerees obarima a ofira nwera no se, "Kohye ntwhahanon a ewo Kerubim ase no mu. Fa egysramma nsabuo firi Kerubim no mu na to pete kuropon no so." Megu so rehw no, okohye mu. **3** Afei na Kerubim no gyinagyina asoredan no

anafoo fam eberē a ḥbarima no kōhyēne mu no, na omununkum kōhyē emu fam adihō hō ma. 4 Na Awurade animuonyam pagyaa ne ho firii Kerubim no atifi kōo asoredan no aboboano. Omununkum no yee asoredan no ma na Awurade animuonyam hyerēn yee adihō hō ma. 5 Kerubim ntaban no nnyegyeeē no, na wote wo mfikyire fam adihō te se Otumfoo Onyankopon nne, eberē a ḥrekasa. 6 Eberē a Awurade hyee ḥbarima a ḥfira nwera no se, “Yi egasramma firi ntawahonan no mu, firi Kerubim no ase no,” ḥbarima no kōo mu kōgyinaa ntawahonan no baako ho. 7 Afei, Kerubim no mu baako tenee ne nsa hyee egasramma a ewo wōn mu no mu. ḫfaa mu bi de hyee ḥbarima a ḥfira nwera no nsam, na ḫno nso gyeeē de firii adi. 8 (Na wohunu biribi te se onipa nsa wo Kerubim no ntaban ase.) 9 Mehwēee, na mehunu ntawahonan ḫnan a baako biara gyina Kerubim nkyen, na ntawahonan no pa yere yere te se sikabereebō. 10 Sēdeē etee no dee, na ntawahonan no nyināa sese; ebiara wō ntawahonan foforō hye mu. 11 Se wōnam a, won nyināa de wōn anim kyere dee Kerubim baako de n'anim bēkyere. Ntawahonan no nnane wōn ho eberē a Kerubim no nam. Kerubim no kō tee dee etire no anim kyere a ḫnnane ne ho. 12 Wōn ho nyināa, won akyi, wōn nsa ne wōn ntaban nyināa, aniwa tuauta ho. Saa ara na ntawahonan ḫnan no nso tee. 13 Metee se worefre ntawahonan no, “kyinhyia ntawahonan.” 14 Kerubim no mu biara wō anim ḫnan. Anim baako te se kerub, dee eto so mmienu te se onipa anim, dee eto so mmienra te se gyata anim, dee eto so ḫnan te se akōdee anim. 15 Afei, Kerubim no pagyaa wōn ho. Yeinom na na wōye ateasefōo a na mahunu wōn wo Asubonten Kebar ho no. 16 Se Kerubim no keka wōn ho a, ntawahonan a ewowō wōn ho no nso keka wōn ho; na se Kerubim no tretre wōn ntaban mu pagya wōn ho kō ewiem a, ntawahonan no ka wōn ho ara. 17 Se Kerubim no gynagyina dinn a, ntawahonan no nso gynagyina dinn, na se Kerubim no pagya wōn ho a, wone wōn pagya wōn ho, ḫfiri se, ateasefōo no honhom wō wōn mu. 18 Afei, Awurade animuonyam no firii asoredan no aboboano na ḫkōgyinaa Kerubim no atifi. 19 Merehwē no, Kerubim no tretre wōn ntaban mu pagyaa wōn ho firii fam na ntawahonan no ne wōn kōee. Wōkōgyinaa Awurade efie əpono a ewo apuees fam no ano, na na Israel Onyankopon animuonyam wō wōn atifi. 20 Yeinom ne ateasefōo a na mahunu wōn wō Israel Onyankopon ase wo

Asubonten Kebar ho no, na medwene hunuie se woye Kerubim. 21 Won mu biara wo animu enan ne ataban enan na biribi a ete se onipa nsa wowo won ntaban ase. 22 Won nyinaa animu te se dee na mahunu wo Asubonten Kebar ho no. Won mu biara ko n'anim tee.

11 Afei, honhom no pagyaa me de me baa Awurade efie epono a ani kyere apuees fam no ano. Na mmarima aduonu enum wō hō, na mehunuuu Asur babarima Yaasania ne Benaia babarima Pelatia a woye nnipa no ntuanofoo. 2 Awurade ka kyeres me se, “Onipa ba, yeinom ne mmarima a wōrebo pō bōne na wotu fo bone wo kuropon yi mu. 3 Wōka se, ‘Ebere a wōde sisi afie nnuru so anaa? Kuropon no aye se dadesen, enna yēayē enam a dadesen no bō yen ho ban.’ 4 Eno enti hye nkōm tia won. Hye nkōm onipa ba.” 5 Afei, Awurade Honhom baa me so na oka kyeres me se menka nkyere Israelfoo se, “Yei ne dee Awurade see. Menim dee moreka, efiri se menim nsusui a ewō mo adwene mu. 6 Moakunkum nnipa bebree wo kuropon yi mu, na mode afunu ahye ne mmortene so ma. 7 “Eno enti, yei ne dee Otumfoo Awurade see: Kuro no ye dadesen dee, nanso emu enam no ye nnipa a mode atirimūden akunkum won apete hō. Eno enti, mēpam mo afiri mu. 8 Mosuro akofena, na eno ara na mede beba mo so, sei na Awurade see. 9 Mēpam mo afiri kuropon no mu na mede mo ahye ananafo nsa, na matwe mo aso. 10 Mobetotō akofena ano, na mēbu mu aten wō Israel asase so. Afei, mobehunu se mene Awurade no. 11 Saa kuropon yi remmō mo ho ban sedes dadesen bō enam a ewō mu no ho ban; Mēbu mu aten wō Israel asase so. 12 Na mobehunu se mene Awurade no, efiri se, moanni m'ahyedee so, moapo me mmara, na dee aman a atwa mo ahya no ye no na mo nso moye.” 13 Afei ebere a megu rehye nkōm no, Benaia babarima Pelatia wui. Na mede m'anim butuu fam suu denden se, “Aa Otumfoo Awurade, wobetore Israel nkaeefoo yi ase koraa anaa?” 14 Awurade asem baa me nkyen se, 15 “Onipa ba, wo nua mmarimma, won a wo ne won ye mogya baako ne Israel efie nyinaa, nnipa a wōwō Yerusalem kasa fa won ho se, ‘Saa nkurōfō a wōkōo nnomnum no ne Awurade ntam ekwan ware, eno enti na wōde won asase yi ama yen se yen agyapadee.’” 16 “Eno enti ka se, ‘Sei na Otumfoo Awurade see: Ewom se mede won kōo akyirikyiri wō amanaman mu, hwetee won guu nsase so dee, nanso bere tiawa bi mu no, meyee won kronkronbea wō nsase a na wōwō soo no so.’

17 “Enti ka kyere wən sə, ‘Sei na Otumfoo Awurade see: Məboaboa mo ano afiri amanaman no ne nsase a mehwetee mo guu soō no asane aba, na mede Israel asase besane ama mo.’ **18** “Wəbesane aba so na wəayiyi nsesodee tantane ne ahoni a eyə akyiwadee no nyinaa. **19** Məma wən akoma korə na mede honhom foforo ahye wən mu; meyi wən akomaden no na mama wən akoma a eyə mmrə. **20** Afei wəbedi m’ahyedee so na wəahwə akora me mmara yie. Wəbeyə me nkurəfəo, na maye wən Onyankopən. **21** Nanso wən a wəde wən akoma ama nsesodee tantane ne ahoni a eyə akyiwadee no dees, mema dees wəaye no abə wən tiri so, sei na Otumfoo Awurade see.” **22** Afei, Kerubim no ne wən ntawahonan trət̄r̄ee wən ntaban mu, na Israel Onyankopən animuonyam konkənn wən so. **23** Awurade animuonyam pagyaa ne ho firii kuropon no mu kəgyninaa bəpə a əwə apuees fam no atifi. **24** Honhom no pagyaa me de me baa atukəfəo a wəwə Babilonia no nkyen wo anisoadehunu a Onyankopən Honhom maa me no mu. Afei anisoadee a mehunuie no firii me so kəsoro. **25** Na mekaa biribiara a Awurade yi kyere me no kyere atukəfəo no.

12 Awurade asem baa me nkyen sə, **2** “Onipa ba, wote nnipa a wote atua mu. Wəwə ani nanso wənnhunu adee. Wəwə aso nanso wənte asəm, efiri se wəye nnipa atuatefəo. **3** “Enti, onipa ba, boaboa wo nneema ano ma asutwa, na adekyee mu a wərehwə no, firi dees wəwə, na kə beaee foforo. Əwom se wəye atuatefəo dees, nanso ebia wəbete asees. **4** Adekyee mu a wərehwə no, fa wo nneema a woaboa ano ama asutwa no pue. Afei anwummere a wərehwə no, firi adi sedee wən atukəfəo ye no. **5** Əbere a wərehwə no, tu əfasuo no mu tokuro na yi wo nneema no fa mu. **6** Fa to wo mmatire so, əbere a wərehwə, na afei adees resa a, soa kə. Kata w’anim sedee wonhunu asase no, efiri se maye wo nsenkyerennetee ama Israel efie.” **7** Enti meyee sedee wəhyee me no. Adekyee mu no, mede me nneema a maboa ano ama asutwa no puees. Anwummere no, mede me nsa tuu tokuro wə əfasuo no mu, na adees resa no, meyii me nneema no soaa no me mmatire so a wərehwə. **8** Adekyee no, Awurade asem baa me nkyen sə, **9** “Onipa ba, saa Israel efie atuatefəo no ammisaa wo sə, ‘Edeen na woreye yi?’ **10** “Ka kyere wən sə, sei na Otumfoo Awurade see: Saa nkəmhye yi fa əhene babarima a əwə Yerusalem ne Israel efie a wəwə hə nyinaa ho. **11** Ka kyere wən sə, ‘Meyə nsenkyerennedee ma mo.’ “Sedee maye

no, saa ara na wəbeyə wən. Wəbetwa wən asuo akə nnommumfa mu. **12** “Əhene ba a əwə wən mu no de n’adesoa bəto ne batiri so əbere a adees resa, na wafiri hə, na wəbetu tokuro wə əfasuo no mu ama wafa mu. Əbekata n’anim sedee ərenhunu faako a ərekorə. **13** Məto m’atena agu no so na makyerə no wo m’afidie mu; mede no bəkə Babilonia Kaldeafoos asase so, nanso ərenhunu, na əho na əbewu. **14** Məhwete wən a atwa ne ho ahyia nyinaa akə mmaa nyinaa; n’adwumayefoo ne n’asraafəo nyinaa, na mede akofena ataa wən. **15** “Əbere a mabə wən apete amanaman so, na mahwete wən agu nsase so no, wəbehunu sə me ne Awurade no. **16** Nanso mema wən mu kakra anya wən tiri adidi mu wə əkəm, oyaredəm ne akofena ano, sedee əbeyə a wən ani beba wən akyiwadee ahodoo no so wə aman a wəbekə so no mu. Afei wəbehunu sə me ne Awurade no.” **17** Awurade asem baa me nkyen sə, **18** “Onipa ba, se woredidi a, ma wo ho nwoso, na fa ehu nom wo nsuo. **19** Ka kyere nnipa a wəwə asase no so sə, ‘Yei ne dees Otumfoo Awurade ka fa wən a wote Yerusalem ne Israel asase so ho: Wəde ahoperees bədidi na wəde abasamutuo anom nsuo, efiri se wəbesee asase no so nneema nyinaa, esiane wən a wətete soo no akakabensem enti. **20** Wəbesee nkuro a nnipa tete soo no nyinaa na asase no bedə mpan. Afei wəbehunu sə mene Awurade no.” **21** Awurade asem baa me nkyen sə, **22** “Onipa ba, abebuo a mowə wo Israel sə, ‘Nna no retwam nanso Israel anisoadehunu biara mma mu’ yi, asees ne sən? **23** Ka kyere wən sə, ‘Yei ne dees Otumfoo Awurade see: Merebəma abebuo yi aso ha ara, na wərenka wə Israel bio.’ Ka kyere wən sə, ‘Nna a anisoadehunu biara beba mu no abən. **24** Na atorə anisoadehunu ne nnaadaa abisa wə Israelfoo mu no to bətwa. **25** Nanso me Awurade, meka dees əsə se meka, na ərenkyere, əbeba mu. Na mo atuatefəo efie, mo bəre so, məma dees maka biara aba mu. Yei ne dees Otumfoo Awurade see.” **26** Awurade asem baa me nkyen sə, **27** “Onipa ba, Israel efie reka sə, ‘Anisoadee a əhunu no beba mu mfees bebree akyi, na nneema a əwə daakye akyirikyiri ho nkəm na əhye.’ **28** “Əno enti ka kyere wən sə, ‘Yei na Otumfoo Awurade see: Merentwe me nseem nkə nkyiri bio. Dees meka biara beba mu, Otumfoo Awurade na əsəe.”

13 Awurade asem baa me nkyen sə, **2** “Onipa ba, hyə nkəm tia Israel adiyifoo a wəhye nkəm seesei. Ka kyere wən a wəbə wən tirim hyə nkəm no sə: ‘Montie Awurade asem! **3** Yei na Otumfoo Awurade

see: Nnome nka adiyifoo nkwaseafoo a wədi wən ankasa honhom akyi na wənhunu hwee no. 4 Ao Israelfoo, mo adiyifoo yi te se mmubuiye mu kəkəbo. 5 Monkoe se morekosiesie afasuo no afaafa a abubu no ama Israel efie, sedee ebetumi agyina pintinn wə oko no ano, Awurade eda no.' 6 Wən adehunu ye atoro, na wən adebisa ye nnaadaa. Wəka se, 'Awurade aka se,' wə eberə a Awurade nsomaa wən, nanso wohwe anim se wən nkəmhye bəba mu. 7 Se wəka se, 'Yei na Awurade see', wə eberə a menkasae a, na wən anisoadehunu nnuyə atoro? Na wən adebisa nso, ennyə nnaadaa anaa? 8 "Eni enti, sedee Otumfoo Awurade see nie: 'Mo nsem a eyə atoro ne mo nnaadaa anisoadehunu enti, me ne mo anya', Otumfoo Awurade asem nie. 9 Me nsa betia adiyifoo a wən anisoadehunu ye atoro na wən abisa ye nnaadaa. Wəremfra me nkurəfоо badwafoо mu, na wərentwəre wən din wə Israel efie nwoma no mu, na wən nan rensi Israel asase so. Na afei wəbehunu se mene Otumfoo Awurade. 10 "Esiane se wəama me nkurəfоо ayera ekwan, na wəka se 'Asomdwoe', wə eberə a asomdwoe nni hə, na afei, se wəto əfasuo a enni ahoođen bi a wəde akaadoo afa so enti, 11 ka kyere wən a wəka akaadoo no se, əfasuo no rebəbu. Osubrane beto, na mesoma asukotweaa, na mframā a ano ye den bebə. 12 Na se əfasuo no bu gu fam a, nnipa remmisa wən se, 'ehe na akaadoo a wəde sraa ho no afa' anaa? 13 "Eni enti, dee Otumfoo Awurade see nie: 'M'abufuhye mu, mema ahum atu, na m'abufuo mu no, asukotweaa ne osubrane de adesee ahoođen ato. 14 Mədwiri əfasuo a mode akaadoo afa ho no na mabubu agu fam ama ne fapem ho ada hə. Se əfasuo no hwe ase a, wəbesee mo wo mu, na mobehunu se mene Awurade. 15 Enti mede m'abufuhye bəkə əfasuo no ne wən a wəde akaadoo sraa ho no so. Məka akyere mo se, əfasuo no nni hə bio, na saa ara na wən a wəde akaadoo sraa ho no nni hə. 16 Wəye Israel adiyifoo a wəhye nkəm maa Yerusalem na wəhunu asomdwoe anisoadee, wə eberə a asomdwoe nni hə', Otumfoo Awurade na əse. 17 "Afei, onipa ba, ma w'ani nkə wo mmaa a wəbo wən tirim hye nkəm so. Hye nkəm tia wən 18 na ka se, 'Yei na Otumfoo Awurade see: Nnome nka mmaa a wəpempam ntafowayie dwomfаде hyehye wən abakən na wəpempam nkatanimu ntiawa ne atentene kata wən anim de sum nnipa afidie. Məbesum me nkurəfоо nkwa afidie, na mo dee, moakora mo dee? 19 Moasopa me wə me nkurəfоо mu de agye atokos

nsabuo kakra bi ne burodo asinasini. Monam atoro a modi kyere me nkurəfоо a wətie atoro so akunkum wən a anka ense se wə wuwu, na moama wən a anka ense se wətena nkwa mu no afa wən ho adi. 20 "No enti, yei na Otumfoo Awurade see: Metia mo ntafowayie dwomfаде a mode sum nkurəfоо afidie se nnomaa no, na metete afiri mo abasa so; megaya nnipa a mosum wən afidie se nnomaa no. 21 Mətete mo nkatanimu no mu afiri mo anim, na magye me nkurəfоо nkwa afiri mo nsam, na morennya wən so tumi bio. Afei mobehunu se me ne Awurade. 22 Esiane se mode atoro maa teneneefoo aba mu buie wə eberə a menhye wən awerəhoo, na mohyey amumuyefoo nkuran se wənkə so wə wən akwan bone so na moagye wən nkwa no 23 enti, morenhunu atoro anisoadee bio na mobegya ntafowayie nso. Megye me nkurəfоо afiri mo nsa mu, na afei mobehunu se me ne Awurade no."

14 Israel mpanimfoо no mu bi baa me nkyen betenatena m'anim. 2 Afei Awurade asem baa me nkyen se: 3 "Onipa ba, saa mmaprimma yi de ahoni ahye wən akoma mu na wəde amumuyé suntidua asisi wən anim. Ese se mema wəbisa m'ase koraa anaa? 4 Enti kasa kyere wən na ka se, 'Yei ne dee Otumfoo Awurade see: Se Israelni biara de ahoni hyehye n'akoma mu na əde amumuyé suntidua sisi n'anim, na afei əko odiyifoo nkyen a, me Awurade, mema no mmuaee a efata n'ahonisom no kəseye. 5 Meyə yei de atwe Israelfoo a wəagya me akodi wən abosom akyi no akoma aba bio.' 6 "Enti ka kyere Israel efie se, 'Yei ne dee Otumfoo Awurade see: Monsakra mo adwene. Momfiri mo ahoni ho na monnyae mo nneyee a eyə akyiwadee no! 7 "Se Israelni bi anaa ḥananani a ḥote Israel twe ne ho firi me nkyen na əde ahoni hye n'akoma mu de amumuyé suntidua si n'anim, na afei əko odiyifoo nkyen kəbisa m'ase a, me, Awurade ankasa bəbua no. 8 Metu m'ani asa onipa no na mede no aye nhwesoo ne akasabebuo. Meyi no afiri me nkurəfоо mu. Afei mobehunu se mene Awurade no. 9 "Na se odiyifoo no ma wədaadaa no ma əhye nkəm a, me Awurade na madaadaa odiyifoo no, metene me nsa wə ne so na matwa no afiri me nkurəfоо Israelfoo mu. 10 Wəbesoa wən afode; odiyifoo no ne dee əkəhunu no no nyinaa bədi fə. 11 Na Israelfoo renkwati me bio, na wəremfra wən nnebəne no ngu wən ho fi bio. Wəbeye me nkurəfоо na meye wən Onyankopon, Otumfoo Awurade asem nie." 12 Awurade asem baa

me nkyen se: 13 “Onipa ba, se ɔman bi anni me nokore na enti wɔyε bɔne de tia me, na metene me nsa wɔwɔn so na megyae wɔn aduane ma, na mema ɛkɔm ba bekunkum emu nnipa ne wɔn mmoa a, 14 mpo se saa nnipa baasa a wɔyε Noa, Daniel ne Hiob wo ɔman no mu a, wɔn tenenee begye wɔn nko ara nkwa, Otumfoo Awurade asem nie. 15 “Anaa se mema wiram mmoa kɔ saa asase no so na wokunkum eso nnipa nyinaa na asase no see a obiara ntumi mfa so esiane wiram mmoa no enti a, 16 se mete ase yi, Otumfoo Awurade asem nie, mpo se saa mmarima baasa yi wɔ asase no so a, wɔrentumi nnye wɔn ankasa mmamarima ne mmammaa nkwa. Wɔn nko ara na wobegye wɔn nkwa na asase no besee. 17 “Se nso metwe akofena wɔ asase no so, na meka se, ‘Ma akofena no nko asase no so nyinaa,’ na mekunkum eso nnipa ne wɔn mmoa, 18 se mete ase yi, Otumfoo Awurade asem nie, mpo se saa mmarima baasa yi wɔ asase no so a, wɔrentumi nnye wɔn ankasa mmamarima ne mmammaa nkwa. Wɔn nko ara na wobenya nkwa. 19 “Se nso mesoma ɔyaredɔm kɔ asase no so na menam m'abufuhyeε so hwie mogya gu wɔ asase no so, kunkum eso nnipa ne wɔn mmoa a, 20 se mete ase yi, Otumfoo Awurade asem nie, se Noa, Daniel ne Hiob mpo wɔ hɔ a, wɔrentumi nye ɔbabarima anaa ɔbabaa nkwa. Wɔn tenenee enti wobegye wɔn ho nkwa. 21 “Na sei na Otumfoo Awurade see: Ebeye hu mmorosoɔ se mema m'atemmuo huuhuuhi enan, a εye akofena, ɔkɔm, wiram mmoa ne ɔyaredɔm akɔ Yerusalem so akɔkunkum ne mmarima ne wɔn mmoa! 22 Nanso ebinom bɛka, mmamarima ne mmammaa a wɔbeyi wɔn afiri mu no. Wobeba mo nkyen wo Babilon, na se mohunu wɔn su ne wɔn nneyε a, mo bo beto mo yam wɔ amanehunu a me de aba Yerusalem so no ho. 23 Se mohunu wɔn su ne wɔn nneyε a, mo bo beto mo yam, efiri se mobchunu se, menyε biribira wɔ hɔ a enni farebae, Otumfoo Awurade asem nie.”

15 Awurade asem baa me nkyen se: 2 “Onipa ba, ekwan bɛn so na bobè dutan ho bɛba mfasoo asene kwaεε mu dua foforɔ biara mman? 3 Wɔtwa dua no bi de ye biribi a εho wɔ mfasoo? Wɔde ye pεewa a wɔde nneεma sensen soɔ ana? 4 Na se wɔde ne nyina hyε ogya mu na etire ne etire hye ma mfimfini ye bidie a, εho ba mfasoo bi ana? 5 Na se εho amma mfasoo εberε a edi mu a, εbeyε den na wɔbetumi de aye mfasodeε bi, εberε a ahye adane bidie? 6 “Enti yei ne dee Otumfoo Awurade see: Sεdeε mede bobè dua a

efera kwaeεε nnua mu ama se wɔmfα nsɔ ogya no, saa εkwān no so na mede nnipa a wɔte Yerusalem no befa. 7 Metu m'ani asi wɔn so. Ɛwom se wafiri ogya no mu dee, nanso εbεhye wɔn bio. Na se metu m'ani si wɔn so a, wobehunu se mene Awurade. 8 Memá asase no ada mpan, efiri se wɔanni nokore, Otumfoo Awurade asem nie.”

16 Awurade asem baa me nkyen se: 2 “Onipa ba, fa akyiwadee a Yerusalem ye no si n'anim 3 na ka se, ‘Yei ne dee Otumfoo Awurade ka kyere Yerusalem: Wo nananom ne w'awoɔ firi Kanaanfoɔ asase so; na w'agya ye Amorini enna wo maame nso ye Hetini. 4 Eda a wɔwoo wo no, wɔantwa wo funuma, na wɔamfa nsuo annware wo se wo ho bete nso, wɔamfa nkyene ansra wo, na wɔamfa ntoma ankyekyere wo ho. 5 Obiara anhunu wo mmɔbɔ, na obiara yam anhyehye no se ɔbeyε yeinom biara ama wo. Mmom wɔtoo wo twenee wiram, efiri se eda a wɔwoo woɔ no, wɔbuu wo animtiaa. 6 “Mebepuee wo so, na mehunuu se worewo wo nan na woda mogya mu, na sεdeε na woda hɔ no, meka kyereε wo se, “Nya nkwa!” 7 Mehwεε wo ma wonyiniic se afifideε. Wonyiniic, wofeeε beyεε abohemaa mu dee ne ho fe pa ara. Wo nufu bobeeε na wo ho nwi fuiε, wo a na anka woda adagya. 8 “Akyire yi mebepuee wo so, na mehwεε woɔ na mehunuu se woaso awadee no, mede m'atadee fa bi kataa w'adagya so. Mesuae kyereε wo na mene wo yεε apam na wobeyεε me dea, Otumfoo Awurade na oεε. 9 “Mede nsuo dwaree wo, na mehohoroo wo ho mogya na mede sradee ahodoɔ srasraa wo. 10 Mede atadee a wɔanwono ano hyεε wo, na mehyεε wo mmoa wedec mpaboa. Mede nwera papa fira wo na mede ntadee aboɔden guguu so. 11 Mede agudee siesieε wo. Mede nkapo guu w'abakɔn, mede kɔnmuaδee too wo kɔn mu, 12 na mede kawa hyεε wo hwene mu, enna mede asomuaδee hyεε w'asom na mebɔo wo abotire a εye fe. 13 Enti wɔde sikakəkɔo ne dwetε siesieε wo. W'aduradee yεε nwera papa ne ntoma a ne boo ye den ne dee wɔadi mu adwini. W'aduane yεε esiam papa, εwoɔ ne ngo. Wo ho yεε fe na wobeyεε ɔhemmaa. 14 Na w'ahoofe enti, wo din hyetaa wo amanaman mu, efiri se animuonyam a mahye wo no ma w'ahoofe no di mu, Awurade asem nie. 15 “Nanso w'ahoofe enti, wogyeε wo ho diiε na wode wo din a ahyeta no bɔɔ adwaman. Wogya wo ho maa obiara a ɔretwam na woyεε wɔn adεε. 16 Wode wo ntadee no bi koyεε sorɔnsorɔmmea hɔ hyirenn, εho na wokobɔo

adwaman. Ense se nneema a etete sei sisi koraa, na ensé se éba nso. 17 Afei wode wo nnwinnee fefe a mede maa wo no, dee mede sikakókó ne dweté yéee no yéee ahoni maa wo ho na wo ne won boo adwaman. 18 Wode wo ntadee a woadi mu adwini hyehyee won na wode me ngo ne nnuhwam bree won. 19 Bio, aduane a mede maa wo no, esiam papa, ewoo ne ngo a mede maa wo se di no, wode bree won se aforebódee a eyi hwa. Saa na esie, Otumfoo Awurade asem nie. 20 “Wofaa wo mmamarima ne wo mmammaa, a me ne wo woo won no kóbóo afódee se aduane maa ahoni. W’adwamammo no nnóoso anaa? 21 Wokumm me mma de won boo afódee maa ahoni no. 22 Akyiwadee a woyee ne w’adwamammo akyi no, woankae wo mmabunu eberé a na wo ho da hó na worewowa wo nan wo mogya mu no. 23 “Nname! Nname nka wo, Otumfoo Awurade na osee. W’amumuyé nyinaa akyi no, 24 wosii banbo pie maa wo ho, na woyee abosonnan tentene wó adwabóee biara. 25 Boróno so baabiara wosisii abosonnan atentene, na wosée w’ahoofé efiri se honam akónno bône enti wode wo ho maa obiara a óretwam. 26 Wo ne Misraimfoo a honam akónno aye won ma no boo adwaman, na wode honam akónno bône hyee me abufuo. 27 Enti metenee me nsa wó wo so na metee w’ahye so. Mede wo maa w’atamfoo aniberefóo, Filistifoó mmammaa a w’ahohwi bra no yéee won nwanwa. 28 Wo ne Asiriafoo nso boo adwaman, efiri se biribiara mme wo. Na eno akyi koraa woammee ara. 29 Afei wotoaa wo honam akónno bône no so de Babilonia, a eyé adwadifoo asase kaa ho, nanso yei ammee wo ara. 30 “Wonni ahoheysoo koraa, Otumfoo Awurade asem nie, se wotumi ye saa nneema yi nyinaa te se odwamanfoo a n’ani nwu hwhee. 31 Wosisii banbo pie wo mmoróno so na wosisii abosonnan atentene wó adwaberem biara, na wonse odwamanfoo, efiri se wopoo akatua. 32 “Wo, oyere waresefoo, wope ahóhoo sene wo ara wo kunu! 33 Odwamanfoo biara gye akatua, nanso wodee, wode nneema kyekye w’adófóo nyinaa de hye won afono mu se, wómfiri baabiara mmra wo nkyen. 34 Enti w’adwamammo mu no wonte se afofor; obiara mma wo ho se ye no adóee. Wo ne won bo abira koraa, efiri se wotua ka na obiara mma wo hwhee. 35 “Enti, wo odwamanfoo, tie Awurade asem! 36 Yei ne dee Otumfoo Awurade see. Esiane se wohwie w’ahonya giue na wodaa w’adagya adi, wo ho a woma eyee wo de dodo wó wo ne w’adófóo nhyiamu, w’ahoni a

eyé akyiwadee na afei wo mma mogya a wode maa won no enti, 37 merebéboaboa w’adófóo a wode won gyee w’ani nyinaa ano; won a wodoo won ne won a woampe won. Meboaboa won nyinaa ano atia wo afiri wo ho baabiara, na mepa wo ho wo won anim, na wobéhunu w’adagya nyinaa. 38 Mede asotwe a wóde ma mmaa awareseefoo ne mogya hwiegufóo beyé w’atemmuo. Mede me mogya awereto a efiri m’abufuhye ne me ninkunutwee abufuo mu bëba wo so. 39 Afei, mede wo bëma w’adófóo na wobébubu banbo pie a woahore, asee abosonnan atentene no. Wobéfa wo ho ntoma. Wobéfa wo nnwinnee fefe no, na wagya wo ho adagya mu. 40 Wóde nnipadóm a wobési wo aboo na wóde won akofena atwitwa wo mu nketenkete bëba wo so. 41 Wobéhyehye w’afie na waatwe w’aso wó mmaa bebree aniam. Metwa w’adwamammo no so na woagyae akatua a wotua w’adófóo no. 42 Afei m’abufuhye ano bëdwo na me ninkunutwee abufuo no befiri wo so. Meyé bokóo na mebo remfu bio. 43 “Se woankae wo mmabunu nna, na wode yeinom nyinaa hyee me abufuo enti, ekwan biara so mema dee woayé no abo wo tiri so, Otumfoo Awurade na osee. Woanye nneema fi anka akyiwadee no ho anaa? 44 “Obiara a óbu be no bëbu saa be yi afa wo ho: “Sédeé ena tee no saa ara na ne babaa tee.” 45 Wo maame sopaa ne kunu ne ne mma. Wo nso saa ara na wotee. Wote te se wo nuanom mmaa a wóspaa won kununom ne won mma. Wo maame ye Hetini enna w’agya ye Amorini. 46 Na wo nuabaa panin ne Samaria a na one ne mmammaa te w’atifi fam, enna wo nuabaa kumaa a one ne mmammaa te w’anafo fam ye Sodom. 47 Woannante won akwan mu, ansuasua won akyiwadee nko, na mmom, akwan nyinaa mu, wobeyee porœe sene won. 48 Se mete ase yi, Otumfoo Awurade na osee, wo nuabaa Sodom ne ne mmammaa anye dec wo ne wo mmammaa ayc no da. 49 “Yei ne bône a wo nuabaa Sodom yéee: Óno ne mmammaa yéee ahantan. Wòdidi traa so na hwhee amfa won ho, wóammoa ahiafoo ne mmoborófóo. 50 Wóyee ahomasoo ne akyiwadee wó m’anim. Eno enti meyii won sii nkyen sédeé woahunu no. 51 Samaria anye bône a woyee no mu fa. Woayé akyiwadee a ebóro dee wo nuammaanom no yéee no so koraa, na woama aye se wo nuammaa no tene, esiane saa nneema a woayé no enti. 52 Gye w’animguasee, efiri se woama wo nnuammaa adi bem. Wo bône mu ye duru sene won dee, enti aye se wótene sene wo.

Enneē afei gye w'animguasee na wama aye se wo nnuammaa tene. 53 “Nanso, mede Sodom siadee ne ne mmammaa, Samaria siadee ne ne mmammaa bema wən, na mede wo siadee bəka ho, 54 sedee ebeye a wobegye w'animguasee na w'ani bewu wo dees woaye de ama wən ahoto nyinaa ho. 55 Na wo nuammaa Sodom ne ne mmammaa, Samaria ne ne mmammaa besane aks wən tebea dada mu, na wo ne wo mmammaa nso besane aks mo dada mu. 56 Anka woremmo wo nuabaa Sodom din wə w'ahohoahoa eda, 57 kəsi se w'amumuye ho daa ho. Ebesi enne Edom mmammaa bə wo ahohora, wəne wən a atwa wən ho ahyia ne Filistifo mmammaa, eñe wən a atwa wo ho ahyia a wəbə wo ahohora nyinaa. 58 Dees ebfiri nneemfa fi a woye ne w'akyiwadee mu aba no beda wo so, Awurade asem nie. 59 “Yei ne dee Otumfoo Awurade see: Me ne wo bədi no sedee efata, efiri se woasae m'apam de abu me ntam animtiaa. 60 Nanso məkae apam a me ne wo yee wo mmabunu bere mu, na me ne wo bəye apam a ebetena ho afebəo. 61 Afei wobekae w'akwan na w'ani awu eber a wo nsa aka wo nuammaa; wən a wəanyini sene woə ne nkumaa nyinaa. Mede wən bema wo se wo mmammaa, nanso erennyina apam a me ne wo aye no so. 62 Enti me ne wo bəye apam na wobehunu se mene Awurade. 63 Afei se meye mpata ma wo wə dee woaye nyinaa ho a, wobekae na w'ani bewu na woremmuw w'ano bio wə bre a wəabre wo ase enti, Otumfoo Awurade asem nie.”

17 Awurade asem baa me nkyen se, 2 “Onipa ba, dwene mfatoh bi ho, fa ye abebusem na ka kyere Israel efie. 3 Ka kyere wən se, ‘Yei ne dee Otumfoo Awurade see: Əkədees kesee bi a əwo ntaban a ahoođen wə mu ne ntakra atentene bebree a əwo ahosu ahodoō baa Lebanon. Əkəsii ntwenduro dua nkən mu, 4 buu ne mman a əwo atifi paa na əde kəo adwadifoo asase bi so kədua wə wən kuropən mu. 5 “Cfaa w'asase so aba no bi kəhyee dəte beree mu. Əduaa no se əfətə dua a əwo nsuwansiwa ho, 6 na efefe bəye bobə a etretre fam. Ne mman no danedane kyerees ne so, na ne nhini no nyini kəo fam. Enti ebeye bobə yiyii mman a eso wə nhahan a eyə fe. 7 “Nanso na əkədees kesee foforo bi a əwo ntaban a ahoođen wo mu na ne ho wə ntakra bebree wə hə. Bobe no danee ne nhini firii beaee a wəduua no hə kyerees əkədees no na ətrees ne mman kəo ne so kəpəe nsuo. 8 Nanso, na wəadua bobə no wə asase pa a eben nsuwansiwa

ho, sedee ebeiyi mman na aso aba na afei abeyə bobe dua a edi mu.’ 9 “Ka kyere wən se, ‘Yei ne dee Otumfoo Awurade see: Ebeye yie anaa? Wərentu n'ase ntete ne so aba ma əntwintwam anaa? Dees afei se ho nyinaa bətwintwam. Eho renhia abasa a emu yə duru anaa nnipa bebree na watu n'ase. 10 Se wətu bobe no te a, ebeye yie? Se apuees mframə bə no a, ərentwintwam anaa? Ebewu wə asase pa a wəduua wə so ma ənyinii yie no.” 11 Afei, Awurade asem baa me nkyen se: 12 “Ka kyere saa atuatefəo efie yi se, ‘Monnim dee saa nneemfa yi kyere anaa?’ Ka kyere wən se, ‘Babiloniahene kəo Yerusalem kəsoaa ne əhene ne ne mmapəmma de wən baa Babilonia. 13 Əyii ədehyee baako ne no kaa ntam yee apam. Əsooa ntuanfooo ne atitire a wəwə asase no so nso kəoee, 14 sedee ebeye a ahennie no renye den na wərensore bio, na apam no nko ara na ebeəbə wən ho ban. 15 Nanso Israelhene no somaa ananmusifoo kəo Misraim kəsree akodəm kesee ne apənkə bebree nam so tee atua. Əbedi nkonim anaa? Dees əye saa nneemfa yi bənya ne tiri adidi mu anaa? Əbebu apam no so na wanya ne tiri nso adidi mu anaa? 16 “Se mete ase yi, Otumfoo Awurade na əsees, Israelhene no bəwu wə Babilonia. Əbewu wə Babilonia, asase a əhene əde no sii ahendwa so na əbuu n'apam so no so. 17 Farao ne ne dəmmarima ne nnipədəm ho remma no mfasoo biara wə əko mu, eber a Babilonia asisi epie na waye otua nnwuma a əde rebesee bebree nkwa. 18 Əbuu apam no so, nam so de too ntam no. Esiane se əde ne nsa ahye apam no ase na əyee yeinom nyinaa enti, əremfa ne ho nni. 19 “Enti sei na Otumfoo Awurade see: Se mete ase yi, məma me ntam a ətooe, ne m'apam a əbuu so no abə ne tiri so. 20 Mətre m'asau mu wə ne so na m'afidie bəyi no. Mede no bəba Babilonia na mabu no aten wa ho, efiri se wanni me nokore. 21 N'akodəm a wəredwane nyinaa betətə wə akofena ano, na wən a wəbenya wən ti adidim no, mehwete wən aks mmaa nyinaa. Afei wobehunu se me Awurade makasa. 22 “Sei na Otumfoo Awurade see: Me ankasa əepən mman afiri ntwenduro dua no nkən mu na madua. Əepən mman frəmfrəm ketewaa bi afiri ne nkən mu akədua wə bepo tentene bi so. 23 Mədua wə Israel sorənsorəmmea. Ebeyiyi mman na aso aba na aye ntwenduro dua a edi mu. Nnomaa ahodoō bəye wən mpirebu wə so na wəanya ahomegyebea wə mman no nwunu mu. 24 Wira mu nnua nyinaa bəhunu se, me Awurade na metwa dua tentene to fam na mema

dua a εγε tiawa nyini γε tentene. Mema dua mono atwintwam na mema dee atwintwam nso γε fromm.
“Me Awurade na maka, na meγe.”

18 Awurade asem baa me nkyen se, 2 “Se mo saa nkurøoo yi bu saa be a efa Israel asase yi ho a, na mope se mokyere edeen: “Agyanom adi bobè bunu, nanso wɔn mma mmom se afem anaa?” 3 “Nokorem, se mete ase yi, sei na Awurade see, moremmu saa be yi bio wo Israel. 4 Ḷkra teaseføo biara wɔ me, agya ne əba barima nyinaa, wɔn nyinaa wɔ me. Ḷkra a εγε bøne no, əno ne dee əbewuo. 5 “Se εba se onipa tenenee bi wɔ hɔ a εγε dee etene na εγε pe; 6 Ənnidi wɔ mmepø so abosonnan mu na ənson ahoni a wɔwɔ Israel efie. Əngu ne yønko yere ho fi na əne obaa a wabu ne nsa nna. 7 Ənhye obiara so, na əde boseagjeni awowasidee sane ma no. Əmma korøo mmom əde n'aduane ma dee əkom de no na əfira dee əda adagya no ntoma. 8 Əmma bosea nye nsiho na ənnye mfentom mmoroso. Ətwe ne ho firi mfomsooye ho na obu nnipa baanu ntam atenenee. 9 Ədi m'ahyedee so na ədi me mmara so nokrem. Saa onipa no na otene; na ampa ara əbenya nkwa Awurade asem nie. 10 “Se εba se əwɔ əba barima a ədi akakensem na əhwie mogya gu anaase εγε saa nneema yi mu biara a 11 (bøne a n'agya mpo anye bi da): “Ədidi wɔ mmepø so abosonnan mu. Əgu ne yønko yere ho fi. 12 Əhye ahiaføo ne mmøborøoo so. Əba korøo. Əmma boseagjeni awowasidee mma no. Əde ne ho to abosom so. Əγe akyiwadee. 13 Əbo bosea gye nsiho na əgye mfentom mmoroso. Saa onipa yi bønya nkwa anaa? Dabi! Esiane se waye saa akyiwadee yi nyinaa enti, ampa ara, wøbekum no na ne mogya bøbo n'ankasa tiri so. 14 “Nanso se εba se saa əbabarima yi wɔ əbabarima a əhunu bøne a n'agya ye no nyinaa nanso ənnye saa nneema no bi: 15 “Ənnidi wɔ mmepø so abosonnan mu na əmfa ne ho nto ahoni a əwɔ Israel efie so. Əngu ne yønko yere ho fi. 16 Ənhye obiara so na ənnye boseagjeni hø awowasidee. Əmma korøo, mmom əde n'aduane ma dee əkom de noo na əfira dee əda adagya no ntoma. 17 Ətwe ne ho firi bøne ho, na ənnye nsiho anaa mfentom mmoroso. Ədi me mmara ne m'ahyedee so. Ərenwu wɔ n'agya no bøne nti; ampa ara əbenya nkwa. 18 Nanso n'agya no bøwu wɔ əno ara bøne enti, efiri se əsisii nnipa, bøo ne yønko korøo, na εγε bøne wɔ ne nkurøoo mu. 19 “Nanso mobisa se, ‘Aden enti na əbabarima no nnya n'agya afodie no bi ho asotwe?’ Esiane se

əbabarima no ayε dee etene na εγε pe na wahwe yie adi m'ahyedee nyinaa so enti, ampa ara əbenya nkwa. 20 Ḷkra a εγε bøne no, əno ne dee əbewuo. Əbabarima no rennya n'agya afodie no ho asotwe bi, saa ara na agya no nso rennya əbabarima no afodie ho asotwe no bi. Əteneneeni adeteneneeye no bedi ama no, na wøde omumuyeføo amumuyesem bebu atia no. 21 “Na se omumuyeføo twe ne ho firi bøne a waye nyinaa ho, na ədi m'ahyedee so, na afei εγε dee etene ne dee εγε papa a, ampa ara əbenya nkwa na ərenwu. 22 Wørennyina bøne a waye no mu biara so mmu no aten. Ne tenenee nneyee enti, əbenya nkwa. 23 M'ani gye amumuyeføo wuo ho anaa? Otumfoo Awurade bisa. Se wøtwe wɔn ho firi wɔn akwammone ho na wønya nkwa a, m'ani nnye anaa? 24 “Na se əteneneeni twe ne ho firi ne tenenee adeye ho, koye bøne, na εγε akyiwadee a amumuyeføo ye a, əbenya nkwa anaa? Wørenkae ne tenenee nneyee no. Esiane se ədi nokoredie ho fo na waye bøne enti, əbewu. 25 “Nanso moka se, ‘Awurade əkwan ntene.’ Montie, Israel efie, Me əkwan ntene anaa? Ənye mo akwan mmom na əntene? 26 Se əteneneeni twe ne ho firi ne tenenee nneyee ho na əkoye bøne a, əno enti əbewu, bøne a waye enti, əbewu. 27 Nanso se omumuyeføo twe ne ho firi amumuyesem a waye ho, na εγε dee etene ne dee εγε papa a, əbcye ne kra nkwa. 28 Esiane se wahunu ne mmaprato na watwe ne ho afiri ho enti, əbenya nkwa na ərenwu. 29 Nanso, Israel efie ka se, ‘Awurade əkwan ntene.’ M'akwan ntene? Israel efie, ənye mo akwan mmom na əntene anaa? 30 “Eno enti, Israel efie, məbu mo mu biara aten sədee n'akwan tee, Otumfoo Awurade na əsee. Monsakra mo adwene! Montwe mo ho mfiri mo mmaprato nyinaa ho; na afei bøne remfa mo nkø asehwæs mu bio. 31 Monto mfomsoo a moaye nyinaa ngu na moanya akoma foforø ne honhom foforø. Aden enti na ese se mowuo, Ao Israel efie? 32 M'ani nnye obiara owuo ho, Otumfoo Awurade na əsee. ‘Monsakra mo adwene na moanya nkwa!’

19 “Momma Israel mmapømma ho kwadwom 2 na monka se: “Na wo maame ye gyataberee mu soronko wɔ agyata mu! Ədaa gyataburuwa mu yenee ne mma. 3 Əyεn ne mma no mu baako ma əbeyee gyata əhoødenfo. Əsuaa sədee wøtete ahabo a mu, na əwee nnipa nam. 4 Amanaman no tee ne nka, na wɔn amena yii no. Wøguu no nkapo de no kɔo Misraim asase so. 5 “Eberε a əhunu se n'anidasoo anye hɔ, na

dee ɔrehwε anim ayera no, əfaa ne ba foforo yεε no gyata əhoodenfoø. 6 ɔkyinkyinii agyata no mu efiri se na wayε gyata hoodenfoø. ɔsuaa sεdeø wøtete ahaboø mu na əwee nnipa nam. 7 ɔbubuu wøn abandenden na əsøee wøn nkuro. Asase no ne wøn a wøte so nyinaa no, ne mmobomu bøø wøn hu. 8 Afei amanaman no sore tiaa no, wøn a wøfiri nsase a atwa ahyia no so. Wøguu no asau kyeree no wo wøn amena mu. 9 Wøde nnarewa twee no køhyεε ebuo mu na wøde no bøø Babilonia əhene. Wøde no too nneduafie, na wøante ne mmobomu no bio wo Israel mmeøø no so. 10 “Na wo maame te se bobedua a wøteø no nsuo ho wø wo bobeturo mu. Na eso aba, na εyiyi mman nsuo a onya no bebree no enti. 11 Ne mman yεε den yie edi mu se wøde ye ahemfo ahempoma. Əkorøn, bunkam faa nhahan a aye kuhaa no so, ne soroko ne ne mman bebree no maa no yεε sononko. 12 Nanso wøde abufuhyeε tuu n’ase de no hwee fam. Apueεε mframa maa no kasaεε, eso aba tete guie; na ne mman a εwø ahooðen no twintwameεε na ogya hyeee. 13 Afei wøakøte no wø esere so asase wesee a nsuo nni muo. 14 Ogya tre firii ne mman baako so na εhyee n’aba. Anka mman a εwø ahooðen baako mpo wø so deø wøde ye ahemfo ahempoma ma εyε yie no.’ Yei ye kwadwom, na ma wønto no saa ara.”

20 Afe a eto so nson no bosome enum no eda a eto
so edu no, Israel mpanimfoo no mu bi bebisaa
Awurade ho adee, na wotenatena m'anim. 2 Na
Awurade asem baa me nkyen se: 3 “Onipa ba, kasa
kyere Israel mpanimfoo no se: ‘Yei ne dee Otumfoo
Awurade see: Moaba se morebebisa me nkyen adee
anaa? Se mete ase yi, meremma mo ekwan mama
mommisa me nkyen mmoa, Otumfoo Awurade na
osee.’ 4 “Bu won aten. Bu won aten, onipa ba. Fa won
agyanom akyiwadee a woyee no si won anim 5 na
ka kyere won se: ‘Yei ne dee Otumfoo Awurade see:
Eda a meyii Israel no, memaa me nsa so kaa ntam
kyere Yakob efie asefoo na meyii me ho adi kyere
won wo Misraim. Memaa me nsa so ka kyere won
se, “Mene Awurade, mo Onyankopon.” 6 Saa eda no,
mekaa won ntam se meyi won afiri Misraim na mede
won aba asase a mahwehwe ama won, asase a ewoo ne
nufosuo sene wo so, asase nyinaa mu dee eye papa
paa. 7 Na meka kyere won se, “Mo mu biara nto
nseodee tantan a mode mo ani asi sooo no ntwene
na mommfa Misraim ahoni no ngu mo ho fi, mene
Awurade, mo Onyankopon.” 8 “Nanso woyee dom tiaa

me na woantie me; Wəəntoto nsesodee tantan no a wəde wən ani asi soə no angu, na wəannyae ahoni a əfiri Misraim no akyiri die. Enti mekaa se mehwie m'abufuhye agu won so de awie m'abufuo wo wən so wə Misraim. 9 Nanso me din enti, meyee dee emma wəngu me ho fi wo amanaman a wotete mu no anim, aman a meyii me ho adi kyerees Israelfoo wə mu, de yii wən firii Misraim no. 10 Enti medii wən anim firii Misraim, de wən baa esere no so. 11 Mede me nhyeheyee maa wən na me ma wəhunuu me mmara, əfiri se obiara a ədi soō no nam so benya nkwa. 12 Na mede me home nna maa wən se enye nsenkyerennet wə yen ntam, sədee wəbehunu se me Awurade na meyee wən kronkron. 13 “Nanso, Israelfoo tee m'anim atua wə esere no so. Wəənni me nhyeheyee so, na wəpoo me mmara no, nanso onipa a əbedi soō no benya nkwa wə wən mu, na wəguu me home nna ho fi koraa. Enti mekaa se mehwie m'abufuhye agu wən so na masee wən wə esere no so. 14 Nanso, me din enti, meyee dee emma ho ekwan ma wənngu me ho fi wo amanaman a meyii wən firii so no ani so. 15 Afei memaa me nsa so kaa ntam wə esere no so se meremfa wən nkə asase a mede ama wən no so, asase a ewoo ne nufosuo sene soō, nsase nyinaa mu dee eye pa ara no, 16 əfiri se, wəpoo me mmara, wəənni m'ahyedee so na wəguu me home nna ho fi, esiane se na wən akoma da wən ahoni no so. 17 Nanso mehunuu wən mməbə, na mansee wən, na mantore wən ase wə esere no so. 18 Meka kyerees wən mma wo esere no so se, “Monnni mo agyanom ahyedee ne wən mmara so, na mommfə wən ahoni ngu mo ho fi. 19 Mene Awurade, mo Onyankopon; monni m'ahyedee so na monhwə yie nni me mmara so. 20 Monye me home nna kronkron na enye nsenkyerennet wə me ne mo ntam. Afei mobehunu se mene Awurade, mo Onyankopon no.” 21 “Nanso mma no yee dəm tiaa me. Wəənni m'ahyedee so, na wəanhwə anni me mmara so, dee onipa di so a əbenya nkwa no. Wəguu me home nna ho fi. Enti mekaa se mehwie m'abufuhye agu wən so de awie m'abufuo a etia wən wə esere no so. 22 Nanso metwentwen so, na me din enti, meyee dee amma eho ngu fi wo aman a meyii wən firii so no ani so. 23 Memaa me nsa so kaa ntam wə esere no so se mehwete wən wə amanaman no so na mabo wən apansam wə nsase no so, 24 əfiri se, wəənni me mmara so, na mmom wəpoo m'ahyedee guu me home nna ho fi, na wən ani kədii wən agyanom ahoni akyi.

25 Bio, mede wən hyee nhyehyee a eyue, ne mmara a ede asotwe mmom na ebeba wən so, na eyue nkwa; **26** memaa ho ekwan ma wode wən ayeyedeet a eyue wən abakan bəo afodeet de guu wən ho fi, sedee mede ahodwirie bəhye wən ma ama woahunu se me ne Awurade.’ **27** “Enti, onipa ba, kasa kyere Israelfoo, ka kyere wən se, ‘Dee Otumfooo Awurade see nie: Na yei mu nso, mo agyanom poo me na wənam so kaa abususem tiaa me: **28** Mede wən baa asase a maka ntam se mede bema wən no so no, wəbəo afodeet, yee aforebodeet maa kokoo biara a ekorən anaa dua biara a eso wə nhahan de hyee me abufuo; wode nnuhwam maeet na wəhwiee ahwiesa maa wən. **29** Na mebisaa wən se: Ehe ne saa sorɔnsorɔmmea a moko ho yi?” (Wəfre hə Bama de besi enne.) **30** “Enti ka kyere Israel efie se: ‘Yei ne dee Otumfooo Awurade see: Mobəgu mo ho fi sedee mo agyanom yeeet na mo kən də wən ahoni tantan no anaa? **31** Se mode mo ayeyedeet a eyue mo mmamarima bə afodeet wə ogya so ma mo ahoni a, ennee moko so de mo ahoni nyinaa gu mo ho fi besi enne. Memma momməbisa me ho adee anaa, Ao Israel efie? Ampa ara, se mete ase yi, Otumfooo Awurade asem nie, meremma mommmisa me ho adee. **32** “Moka se, “Yere se yeyue se aman no, te se ewiasefoo a wəsom nnua ne abeo no.” Nanso dee ewə mo adwene mu no rensi da. **33** Se mete ase yi, Otumfooo Awurade asem nie, mede nsa a eyue den, basa a wəatene mu ne abufuhyeet a woahwie agu bedi mo so. **34** Mede mo bəfiri amanaman no so, na maboaboa mo ano afiri nsase a wəapete mo wə so no; mede nsa a eyue den ne abasa a wəatene mu ne abufuhyeet a woahwie agu na ebeye. **35** Mede mo bəba amanaman no esere so, na eho na mebu mo aten animu ne animu. **36** Sedee mebuu mo agyanom aten wə Misraim esere so no, saa ara na mebu mo aten, Otumfooo Awurade asem nie. **37** Memma moafa m'abaa no ase na mahunu mo yie na mede mo aba apam no nkyehoma ase. **38** Mesa mo mu ayi wən a woye dəm tia me. Ewom se meyi wən afiri aman a wəte so no mu, nanso wən nan rensi Israel asase so. Afei mobəhunu se mene Awurade no. **39** “Na mo dee, Ao Israel efie, yei ne dee Otumfooo Awurade see: Mo mu biara nkəsom n'ahoni! Nanso, akyiri no, mobetie me na moremfa mo ayeyedeet ne ahoni ngu me din kronkron ho fi bio. **40** Efiri se, me bəpə kronkron no so, Israel bəpə a ekorən no so, Otumfooo Awurade na əsee, eho, wə asase no so na Israel efie nyinaa besom me, na eho na mobəsə m'ani.

Eho na mehia mo aforebodeet ne mo ayeyedeet a edi mu no aka mo afodeet kronkron no nyinaa ho. **41** Se meyi mo firi amanaman no mu na meboaboa mo ano firi nsase a wəbəo mo petee so no a, mobəsə m'ani se krobo a eyi hwa, afei meda me kronnye adi wo mo mu ama amanaman no ahunu. **42** Se mede mo ba Israel asase a memaa me nsa so kaa ntam se mede bema mo agyanom so a, na mobəhunu se mene Awurade. **43** Eho no, mobekae mo suban ne nneyee nyinaa a mode agu mo ho fi, na mo ho bəye mo nwunu esiane amumuyee a moaye no nyinaa enti. **44** Israel, efata se wotwe w'aso. Nanso mene wo bedi no wə ekwan a ebehye me din animuonyam so. Wobehunu se mene Awurade no, Otumfooo Awurade asem nie.” **45** Awurade asem baa me nkyen se: **46** “Onipa ba, fa w'ani kyere anafoo fam, ka asem tia anafoo fam na hye nkəm tia kwaee a ewə anafoo fam asase so. **47** Ka kyere anafoo fam kwaee no se: ‘Tie Awurade asem. Yei ne dee Otumfooo Awurade see: Merebeto wo mu ogya, na ebehye nnua a ewə wo so nyinaa: Dee eyue mono ne dee awo. Wörennum ogyadereet no na ebehye asase no ani nyinaa; efiri anafoo fam kəsi atifi fam. **48** Obiara behunu se me Awurade na maso ogya no ano; erennum.” **49** Afei mekaa se, “Aa Otumfooo Awurade! Wəka fa me ho se, ‘Eyue mme na ərebu yi anaa?’”

21 Awurade asem baa me nkyen se: **2** “Onipa ba, fa w'ani kyere Yerusalem na kasa tia kronkronbea no. Hye nkəm tia Israel asase **3** na ka kyere no se: ‘Yei ne dee Awurade see: Me ne wo anya. Metwe m'akofena afiri ne bəha mu de ayi ateneneefoo ne amumuyefoo afiri mo mu. **4** Esiane se merebəyi ateneneefoo ne amumuyefoo afiri mo mu enti, m'akofena bəfiri ne bəha mu atia obiara, firi anafoo fam kəsi atifi fam. **5** Afei nnipa nyinaa behunu se me Awurade, matwe m'akofena afiri ne bəha mu na ərensane bio.’ **6** “Enti si apinie, onipa ba! Fa akoma a abubuo ne awerəhoo a ano ye den si apinie wə wən anim. **7** Na se wəbisa wo se, ‘Aden enti na woresi apinie a?’ Wobəka se, ‘Eyue asem a əreba no enti. Akoma biara bəboto na nsa biara mu agogo, honhom biara bətə bəha na kotodwe biara bəpopo.’ Əreba, ekwan biara soō ebeba, Otumfooo Awurade asem nie.” **8** Awurade asem baa me nkyen se, **9** “Onipa ba, hye nkəm na ka se, ‘Sei na Awurade see: ‘Akofena bi, akofena bi, wəase ano, atwi ho, **10** wəase ano ama akumkumakumkum no, wəatwi ho ama ətwa yere yere se anyinam!’ “Ese se yəsəpə yən ho wə me babarima Yuda ahempoma ho anaa? Akofena

no mfa poma biara a ete saa no nyę hwee. 11 “Wəayi akofena no asi ho se wəntwitwi ho, se wəmfa nsa nkura mu; wəase ano, atwi ho, aye no krado ama okumfoo no. 12 Su na twa adwo, onipa ba, efiri se etia me nkurofоo; etia Israel mmapomma nyinaa. Wəagyaa wən ama akofena no aka me nkurofоo ho. Enti fa wo nsa gu wo tiri so. 13 “Səhwе bəba ampa ara. Na se Yuda ahempoma a akofena no mfa no nyę hwee no nni hə a, edeeñ na wəbeyę? Otumfoo Awurade asem nie.” 14 “Enti onipa ba, hyę nkōm na bə wo nsam. Ma akofena no ntwitwa mprenu mpo mprensa. Eyę akumakunkum akofena, akumakunkum kəsəe no akofena, a eba wən so firi afanan nyinaa. 15 Ebəma akoma nyinaa aboto na atəfоo adəoso, mede akumakunkum akofena no asisi wən apono nyinaa ano. Ao! Wəaye no se entwa yere yere se anyinam wəaso mu ama akumakunkum. 16 Ao akofena, twa kə nifa, na twa kə benkum, dees wo dadees befa biara. 17 Me nso, mebə me nsam, na m'abufuhyeę ano bədwo Me Awurade na makasa no.” 18 Awurade asem baa me nkyen se: 19 “Onipa ba, bə akwan mmieni ma Babiloniahene akofena no mfa so, na ne mmieni mfiri asee wə amantam kɔrə mu. Fa akyerekyerekwan si nkwanta a emane kə kuropən no mu. 20 Bə ekwan baako a akofena no befa soə akətia Amonfoo Raba ne baako nso a ebətia Yuda ne Yerusalem a wəabə ho ban no. 21 Na Babiloniahene begyina akwan mmieni no nkwanta so ahwəhwe nkəmhyę. Əde agyan bebə ntonto, akə abisa wə n'ahoni nkyen, na wahwe brəboos mu. 22 Ne nsa nifa mu na ntonto a ebəbə Yerusalem no bekə, na ehə na wəbəhyehye obubuadaban nnua de ama okum kəsəe no. Afei wəde osebə bəpagya obubuadaban nnua no apempem apono no. Wəbeyę epie na wasisi pampim. 23 Ebəye se nkontorə ama wən a wə ne no aye apam, nanso əbekaakae wən afədie na wafa won nnommum. 24 “Enti yei ne dees Otumfoo Awurade see: ‘Esiane se mo saa nkurofоo yi nam mo atuatee so akae me mo afədie, de ada mo bəne a moyę nyinaa adi enti, wəbefa mo nnommum. 25 “Wo, Israel heneba otirimuodenfoo a wo eda aduru. Wo a wo asotwe berə aduru ne mponponsoo, 26 yei ne dees Otumfoo Awurade see: Tu abotiten no, yi ahenkye no. Ereye sedee na etee kane no: Wəbəpagya dees abre ase, na dees ama ne ho so nso, wəabre no ase. 27 Əsəee! Əsəee! Məsəee no! Ahennie no rensi ne dada mu bio kəsi se dees eyę ne dea no beba. Əno na mede bəma no.’ 28 “Na wo, onipa ba, hyę nkōm ka se, ‘Yei

ne dees Otumfoo Awurade ka fa Amonfoo ne wən ahohorabə ho: “Akofena bi, akofena bi, wəatwe ama akunkumakunkum, wəatwi ho se enni nam na əpa yere yere se anyinam! 29 Atorə anisoadehunu ne nkontempo nkonyaa a efa wo ho akyi no wəde bəto wən kən mu amumuyefoo a eſe se wəkum wən no wən a wən eda no aduru soə, ne wən a wən asotwe berə no aduru ne mponponsoo no. 30 “Sane fa akofena no hyę ne bəha mu wə faako a wəbəo wəo hə wə wo nananom asase so, mebu wo aten. 31 Məhwie m'abufuhyeę agu wo so na mahome m'abufuo a eyę hu atia wo; Mede wo bəhye mmaprima atirimuodenfoo nsa, wən a wəwə adesee ho nyansa. 32 Wobeyę nnyensin ama ogya, wəbeka wo mogya agu wə w'asase so, na wərenkae wo bio; me Awurade na makasa.”

22 Awurade asem baa me nkyen se: 2 “Onipa ba, wobəbu Yerusalem aten? Wobəbu saa mogyahwiegu kuropən yi aten anaa? Ənnee fa ne nneyeę a eyę akyiwadee no nyinaa si n'anim 3 na ka se: ‘Yei ne dees Otumfoo Awurade see: Ao kuropən a ənam mogya hwiegoo so de nnome aba ne ho so na əde ahoni a eyę agu ne ho fi, 4 woadi fə wə mogya a woahwie agu na woagu wo ho fi wə ahoni a woayę enti. Woama wo nna abən, na wo mfee awiee no aba. Enti meyę wo ahohoradee wə amanaman no mu, ne asredees wə amantam no nyinaa mu. 5 Wən a wəben ne wən a wəwə akyirikyiri bədi wo ho few, Ao Kuropən a enni animuonyam, na basabasaye ahyę no ma. 6 “Hwə sedee Israel mmapomma a wəwə wo mu no mu biara de ne tumi hwie mogya guo. 7 Wəabu agya ne ena animtiaa wo wo mu. Wəahye ənanani so, na wəatane awisiaa ne akunafoo ani. 8 Wəabu m'akronkroneeę animtiaa na woagu me home nna ho fi. 9 Wo mu na mmaprima ntwatosofoa a wəpə se wəhwie mogya guo wə, wən a wədidi wə sorənsorəmmee abosonnan mu, na wəyę ahohoradee. 10 Wo mu na wən a wəgu won agyanom mpa ho fi wə. Wən a wəne mmaa a wəabu wən nsa, na wən ho ntees no da no wə wo mu. 11 Wo mu na əbarima ne ne yonko yere yę bəne a eyę akyiwadee. Əfօforə ne n'ase baa da wə animguasee mu, na əfօforə ne ne nuabaa da, əno ankasa n'agya babaa. 12 Wo mu na nnipa gye adanmudee ka mogya guo; wəgye nsihoə ne mfasoo a əboro so firi wən mfeefoo nkyen de nya wən ho bebree. Na mo were afiri me, Otumfoo Awurade na əsəee. 13 “Ampa ara mebə me nsam agu w'asisie ahonya ne mogya a woahwie agu no so. 14 W'akokoduro betumi agyina anaa se wo

nsa bεyε den eda no a me ne wo bεnya no anaa? Me Awurade na akasa, na mεyε. **15** Mεhwete wo mu agu amanaman no so, na mabo wo apansam amantam no mu; na mede wo afideyε aba n'awieεε. **16** Se wεgu wo ho fi wo amanaman no mu a, wobεhunu se mene Awurade no.” **17** Afei, Awurade asem baa me nkyen se: **18** “Onipa ba, Israel efie abεyε dwεtε ase fi ama me; won nyinaa ye kεbere, sanya, dadee ne sumpii a woagya wε fononoo mu. Wεyε dwεtε fi hunaa. **19** Eno enti sei na Otumfoo Awurade see: ‘Esiane se mo nyinaa abεyε dwεtε fi enti, meboaboa mo ano wε Yerusalem. **20** Sεdεe nnipa boaboa dwεtε, kεbere, sumpii ne sanya ano hyε fononoo mu de egjadεrεe a ano ye dene nane no, saa ara na mεfiri m'abufuo ne m'abufuhyeε mu aboaboa mo ano wε kuropεn no mu na manane mo. **21** Mεboaboa mo ano na mahu m'abufuhyeε ogya agu mo so, na moanane wε ne mu. **22** Sεdεe wοnane dwεtε wε fononoo mu no, saa ara na mobεnane wε ne mu na moahunu se me Awurade na mahwie m'abufuhyeε agu mo so.” **23** Na Awurade asem baa me nkyen bio se: **24** “Onipa ba, ka kyεrε asase no se, ‘Wεyε asase a woanya osutε anaa osuo ampete wo so wε abufuo eda no.’ **25** Ne mmαpɔmma abo pε bεne wε ne mu te se gyata a ɔbobɔm na ɔtete ne haboa mu. Wεwe nnipa nam, wεfa ademudeε ne nneεma a εsom bo na wοma akunafoo dɔɔso wε ne mu. **26** N'asjfoø bu me mmara so na wεgu m'akronkronneε ho fi; wonnkyεrε nsonsonoeε a eda dee εyε kronn ne dee εnyε kronn ntam; wεkyεrεkyεrε se nsonsonoeε biara nna dee εho ntεε ne dee εho tεε ntam, na wεbu wοn ani gu me home nna die so, de gu me ho fi wε wοn mu. **27** N'adwumayefoo te se mpataku a woretete wοn ahaboaa mu; wεhwie mogya gu na wοkum nnipa de pe mfasoo bεne. **28** N'adiyifoø nam atorε anisoadehunu ne nkontompo nkɔmhyε so ma saa nnebεne yi ye fitaa. Woka se, ‘Yei ne dee Otumfoo Awurade see,’ wa εberε a Awurade nkasaεε. **29** Asase no so nnipa di amin na wεbε korɔnɔ; wεhyε ahiafoo ne mmεborεfoo so, wοnnye ahεhεo ani na wεde atentenenee kame wοn. **30** “Mehwehwεε obi wε wοn mu a ɔbεtε ɔfasuo no na wagyina m'anim wε asase no anan mu, sεdεe εbεyε a merensεe asase no, nanso manhunu obiara. **31** Eno enti, mehwie m'abufuhyeε agu wοn so, na mede m'abufuo a εyε hu no atore wοn ase, na mama dee wεyε nyinaa abo wοn tiri so, Otumfoo Awurade asem nie.”

23 Awurade asem baa me nkyen se: **2** “Onipa ba, mmaa baanu a wεyε ɔbaa baako mma tenaa ase. **3** Wεbεyεε adwamammεfoo wε Misraim, na wεbεo adwaman firii wοn mmabaawabεrε mu. Wοmiamiaa wοn nufu, feefee wοn wε asase no so. **4** ɔpanin no din de Ohola εnna ne nuabaa no nso din de Oholiba. Na wεyε me yerenom na wεwεwo mmamarima ne mmammaa. Ohola ne Samaria εnna Oholiba nso ne Yerusalem. **5** “Ohola da so ware me no, ɔbaa adwaman; n'ani tu dii n'apefoo akyi, Asiriafoo, akofoø no **6** a wεhyεhyε ntadεe bibire, amradofoo ne asahene a wοn nyinaa ye mmeranteε a wοn ho ye fe na wεtena aponkε soø. **7** One Asiriafoo atitire bεø adwaman, na ɔsomm wοn a ɔdεø wοn nyinaa ahoni de guu ne ho fi. **8** Wannyae n'adwamammε a ɔhyεε aseε wε Misraim no, εberε a εyε ababaawa na mmarima ne no daεε, sosoø ne mpokuwa mu na wεhwiee wοn akɔnno guu ne soø. **9** “Eno enti mede no maa n'adøføø Asiriafoo no a n'ani bere wοn no. **10** Wεbεo no adagya, faa ne mmamarima ne ne mmammaa kεε, na wεde akofena kumm no. ɔgyee ne din wε mmaa mu na asotwe baa no so. **11** “Ne nuabaa Oholiba hunuu yei nanso n'akɔnno bεne ne n'adwaman senee ne nuabaa no dee. **12** Ono nso dii Asiriafoo no akyi; amradofoo ne asahene, akofoø a wεhyεhyε won ntadεe, aponkεsotefoo a wοn nyinaa ye mmeranteε ahoɔfεføø. **13** Mehunuu se ɔno nso guu ne ho fi, wοn baanu faa εkwεn korø so. **14** “Na ɔtøaa n'adwamammε no so kεø akyiri. ɔhunuu mmarima mfoni a wεakurukyire agu ɔfasuo bi ho, Kaldeafoø mfoni a wεde adukøkεø akrukyire **15** a abɔsøø bobø wοn asene mu na abɔtiten bobø wοn tiri a won nyinaa te se Babilonia nteaseεnam mu mpanimføø a wεfiri Kaldea. **16** ɔhunuu saa mfoni yi, ne kɔn døø wοn na ɔsomaø abøføø kεø wοn nkyen wε Kaldea. **17** Na Babiloniaføø no baa ne nkyen ne no bedaa oðø mpa so, na wοn akɔnno mu no, wεguu ne ho fi. Wεguu ne ho fi wieee no wοn ho fonoo no enti ɔgyaa wοn. **18** ɔkεø so wε n'adwamammε mu, bεø ne ho adagya no, megxaa no hε sεdεe megxaa ne nuabaa no hε pεrεεrε. **19** Na ɔmaa n'adwamammε no kεø so ara de kaae ne mmabaawabεrε a na ɔbε adwaman wε Misraim no. **20** Ehø na one n'adøføø a wοn barima te se mfunumu dee na wοn ahobaa te se aponkε dee no bεø adwaman. **21** Na wo kɔn døø wo mmabunu mu akɔnno bεne no, dee woyεε wε Misraim a wεsrasraa wo koko mu na wοmiamiaa wo mpøkowa no. **22** “Eno enti, Oholiba, yei ne dee Otumfoo Awurade

see: Mehwanyan w'adofoo atia wo, wən a wən ho fonoo wo ma wogyaā wən hə no; mede wən befiri afanan nyinaa abetia wo. 23 Babiloniafoo ne Kaldeafoo nyinaa, Pekod, Soa ne Koa mmarima, Asiriafoo no ne wən beba, mmerantee ahooefoo a wən nyinaa ye amradofoo, asahene, nteaseenam ho adwumayefoo ne mmarima a wəkura dibere akeseē a wən nyinaa tete apənkə so. 24 Wəde akodeē, nteaseenam ahodoō ne nipadom bəba abetia wo; wəde akokyem akeseē ne nketewa ne dadeē kye beka wo ahye. Mede wo bəhye wən nsa, na wəagyina wən nhyeheyee so atwe wo aso. 25 Medane me ninkunu abufuo no akyere wo so, na wəne wo bedi no anibereē so. Wəbetwitwa mo hwene ne mo aso, na wən a wəbekə no, wəbetotə wə akofena ano. Wəbefa mo mmamarima ne mo mmammaa akə, na mo a moaka no wəde ogya ahye mo. 26 Wəberpa wo ho ntoma nso na wəafa w'adwinnee. 27 Eno enti məma w'akənnəbəne ne adwamammo a wohyeē aseē wə Misraim no aba n'awiee. Wo kən renno saa nneema yi na worenkae Misraim bio. 28 “Na sei na Otumfoo Awurade see: Mede wo rebəhye w'atamfoo nsa, wən a wən ho fonoo wo ma wogyaee wən no. 29 Wəde ḥtan ne wo bedi, na wəafa dee woayə adwuma ape nyinaa. Wəbegya wo adagya ne kwaterekwa, na w'adwamammo ho aniwuo no bəda adi. W'aniwudee ne w'adwamansem no 30 na ede yeinom aba wo so, efiri se wo kən dəo amanaman no na wode wən ahoni guu wo ho fi. 31 Woayə dee wo nuabaa yeeē no bi; na eno enti mede ne kuruwa bəhye wo nsa. 32 “Yei ne dee Otumfoo Awurade see: “Wobənom wo nuabaa kuruwa ano, kuruwa a eso na emu də; ede fədie ne ahohora beba, efiri se dee əwo mu dəoso. 33 Nsāborə ne awerəhoo bəhye wo ma, əsəee ne afoye kuruwa no, wo nuabaa Samaria kuruwa no bəhye wo ma. 34 Wobənom a hwee renka mu: wode bəhwə fam ma abobo nketenkete na wootete wo mpokuwa mu. Me na maka, Otumfoo Awurade asem nie. 35 “Eno enti yei ne dee Otumfoo Awurade see: Esiane se wo were afiri me na woato me atwene w'akyi enti, ese se wonya w'aniwudee ne w'adwamammo so akatua.” 36 Awurade ka kyereē me se, “Onipa ba, wobəbu Ohola ne Oholiba aten anaa? Ennee fa wən akyiwadee no si wən anim, 37 efiri se wəasəe awadee, na mogya wə wən nsa ho. Wəde wən ahoni na eseeē awadee no; na mpo wəde wən mma a wəwoo wən maa me no bəo afodee maa wən se wən aduane. 38 Wəde yei nso aye me: Saa ebere korə no ara mu, wəguu me kronkronbea ne me

home nna ho fi. 39 Eda a wəde wən mma bəo afodee maa wən ahoni no ara, wəhyeē me kronkronbea hə kəguu ho fi. Yei na wəyee wə me fie. 40 “Wəsomaā abəfoo kəfreee mmarima a wəfiri akyirikyiri baeē, na wəbedurue no, modwareeē, kekaa mo ani akyi, de mo adwinnee hyeheyee mo ho maa wən. 41 Motenaa akonnwa papa bi a wəde epono a wəase so asi anim. Eso na mode nnuhwam ne ngo a anka eyə me dea sisiie. 42 “Na hooyə a efiri nipakuo bi a hwee mfa wən ho atwa ne ho ahyia. Wəde Sabeafoo firi esere no so ne mmarima a wəfiri ədəm no mu baee na wəde nkapo hyeheyee əbaa no ne ne nua no nsa, na wəhyee wən ahenkye a eyə fe. 43 Na meka faa dee awareseēe ama watete no ho se, ‘Momma wənye no se odwamanfoo, efiri se saa ara pe na ətee.’ 44 Na wəne no daee. Sedee mmarima ne odwamanfoo da no, saa ara na wəne saa mmaa a wən ho ye aniwuo no, Ohola ne Oholiba, daee. 45 Nanso mmarima teneneefoo de asotwe a wəde ma mmaa a wəsəe awadee na wəka mogya guo bəbu wən aten, efiri se wəyə awareseefoo, na wən nsa ho wə mogya. 46 “Yei ne dee Otumfoo Awurade see: Fa nipakuo bra betia wən na ma ahunahuna ne əfom mmra wən so. 47 Nipakuo no besi wən aboō na wəde wən akofena bəto ahye wən so. Wəbekunkum wən mmamarima ne wən mmammaa na wəahye wən afie. 48 “Eno enti məma aniwudeye aba awiee wə asase no so na abo afanan nyinaa kəkə na wəansua mo. 49 Wobənya w'aniwudee so asotwe na woanya abosonsom ho bəne so akatua. Afei wobəhunu se mene Otumfoo Awurade no.”

24 Afe a etə so nkron no bosome a etə so edu no dadu so, Awurade asem baa me nkyen se: 2 “Onipa ba, twere saa eda yi, saa eda yi ara, efiri se Babiloniahene atua Yerusalem ənne dua yi ara. 3 Ka kyere saa atuatefoo efie yi, ka no wə abəbu mu kyere wən se: ‘Yei ne dee Otumfoo Awurade see: “Fa esen no si ogya so; fa si so na hwie nsuo gu mu. 4 Fa nankum no gu mu, nankum a eyə akənnə no nyinaa, nnyawa ne abasa. Fa nnompe a etə apə hye no ma; 5 fa nnwankuo no mu dee ədi mu. Fa nnentia hyeheyee aseē ma nnompe no; ma ənhuru na noa nnompe a əwo mu no. 6 “Na sei na Otumfoo Awurade see: “Mogyahwiegu kuropən no nnue, nname nka esen a awe nnaakyē seesei, na dee əwo mu aka mu no! Yiyi nankum no mmaako mmaako firi mu a wommo so ntonto. 7 “Mogya a əhwie guie no wə ne mfimfini: əhwie guu əbotan wesee so; wanhwie angu fam, baabi

a m futuro békata soó. 8 Se ebéhwanyan abufuhyeé ama awereto enti mede ne mogya guu əbotan weseé so sedee eso renkata. 9 “Enti yei ne dee Otumfoó Awurade see: “Mogyahwiegú kuropon no nnue! Me nso mehyehye nnyensin no akə sorosoro. 10 Enti hyehye nnyensin no na sō ogya no. Noa enam no yie, fa ahwanhwannee fra mu; na ma nnompe no nhye. 11 Afei, fa esen hunu si ogyasramma no so kəsi se ebədə na ayə kəo sedee emu fi no benane na dee ewə mu no bəhye asees. 12 Wama əbre no nyinaa ayə kwa; emu fi dodoə no anko, ogya mpo antumi annyi. 13 “Efí a ewə wo mu no ne aniwudey়. Meboó mməden se mehohoro wo ho, nanso woamma ho ekwan, wo ho remfi bio kəsi se m'abufuhyeé a etia woo no ano bədwo. 14 “Me Awurade na maka. Ebere aso se meye biribi. Merentwentwen so; merennya ahumməborə, na merenwogo me ho. Wobegyna wo suban ne wo nneyee so abu wo aten, Otumfoó Awurade asem nie.” 15 Awurade asem baa me nkyen se: 16 “Onipa ba, merebəwo fua na mafa adee a w'ani gye ho yie. Nanso entwa adwo, enni awerəhoo na ennte nisuo. 17 Si apinie komm; enni owufoó ho awerəhoo. Ma w'abotiten mmə wo na hye wo mpaboa; nkata w'ano na enni amannee aduane a wən a wədi awerəhoo di.” 18 Enti mekasa kyerees nnipa no anopa, na n'anwummers na me yere wuię. Adee kyeeę no, meyeę sedee woahye me no. 19 Afei nnipa no bisaa me se, “Worenkyere yen dee ade a woreye yi bəye wən yen ho?” 20 Enti meka kyerees wən se, “Awurade asem baa me nkyen se: 21 Ka kyere Israel efie se: ‘Yei ne dee Otumfoó Awurade see: Merebegu me kronkronbea ho fi; mo banbo denden a mode hoahoa mo ho, dee mo ani gye ho, adee a mo akoma da so. Mmamarima ne mmammaa a mogyaa wən akyi no bətoto wə akofena ano. 22 Na mobeye sedee maye yi: morenkata mo ano na morenni amannee aduane a won a wədi awerəhoo di. 23 Mobekə so abə mo abotiten ahye mo mpaboa. Morenni awerəhoo na morensu, mmom mo so bəte esiane mo bəne enti, na mobesisi apinie wə mo mu. 24 Hesekiel bəye nsenkyerennae ama mo. Mobeye sedee woaye no pepeęre. Na yei si a na mobehunu se mene Otumfoo Awurade no.’ 25 “Na wo, onipa ba, eda a məfa won aban denden, wən ahosepe ne animuonyam, adee a wən ani gye ho, wən akoma so adee, ne wən mmamarima ne wən mmammaa nso no, 26 saa eda no otutenani bi na əbəba abəka dee asi akyere wo. 27 Saa ebere no, w'ano bəbue, wo ne no békasa na

worennye komm bio. Wobeye nsenkyerennae ama wən, na wobehunu se mene Awurade no.”

25 Awurade asem baa me nkyen se: 2 “Onipa ba, fa w'ani kyere Amonfoó so na hye nkəm tia wən. 3 Ka kyere wən se, ‘Montie Otumfoó Awurade asem. Yei ne dee Otumfoó Awurade see: Esiane se wokaa “Ahaa” guu me kronkronbea so ebere a wəguu ho fi ne Israel asase ebere a edaa mpan, ne Yudafoó ebere a wəkəo nnommumfa mu 4 enti, mede mo rebəma nnipa a wofiri Apuees fam na wəde mo ayə wən dea. Wobekyekyere wən nsraban, asisi wən ntomadan wo mo mu; wobedi mo nnuuba na waonom mo nufosuo. 5 Medane Raba ayə no yoma adidibea na Amon ayə baabi a nnwan gye wən ahome. Afei mobehunu se mene Awurade no. 6 Na sei na Otumfoó Awurade see: Esiane se moabə mo nsam de mo nan apempem ho, na mo de akoma mu bəne nyinaa adi ahurisie atia Israel asase enti, 7 metene me nsa atia mo na moaye afodee ama amanaman no. Metwa mo afiri amanaman no mu na matore mo ase wo nsase no mu. Mesee mo na mobehunu se mene Awurade no.” 8 “Yei ne dee Otumfoó Awurade see: ‘Esiane se Moab ne Seir kaa se, ‘Monhwe, Yuda efie ayə se amanaman a aka no’ 9 enti, məbue Moab nkyen mu, afiri nkuro a ededa n'ahyeę so, Bet-Yesimot, Baal-Meon ne Kiriataim, a eyə asase no animuonyam. 10 Na mede Moab bəka Amonfoó ho ama nnipa a wəwə Apuees fam de ayə wən dea, sedee ebeye a wərenkae Amonfoó wə amanaman no mu; 11 na metwe Moab aso. Na wobehunu se mene Awurade no.’” 12 “Yei ne dee Otumfoó Awurade see: ‘Esiane se Edom təo were wə Yuda efie so na ḥnam so dii fo no enti, 13 dee Otumfoó Awurade see nie: Metene me nsa atia Edom na makum ne mmaparima ne ne mmoa. Məma asase a eda Teman kəsi Dedan ada mpan, na wəbetoto wə akofena ano. 14 Me nkurəfoos Israelfoo bəye nsa a məfa so atə Edom so weree na wə ne no bədi no sedee m'abufuo ne m'abufuhyeę teę; wobehunu m'awereto, Otumfoó Awurade asem nie.” 15 “Yei ne dee Otumfoó Awurade see: ‘Esiane se Filistifoo təo aware, na wəde akoma mu nsusuię bəne na εγεε saa, na wəde ətane a εfiri tete séeε Yuda enti, 16 sedee Otumfoo Awurade see nie: Merebetene me nsa atia Filistifoo, na matwa Keretifoo no agu na masęe won a wəaka wə mpoano ho no. 17 Metə won so were a eso, na matwe won aso wə m'abufuhyeę mu. Na se metə won so were a, wobehunu se mene Awurade no.”

26 Afe a eto so dubaako no bosome eda a edi ekan no, Awurade asem baa me nkyen se: 2 “Onipa ba, Tiro aka afia Yerusalem ho se ‘Ahaa! Amanaman no ano epono abubu na n’apono no abuebue amame; seesei a kuropon yi asee yi, munya nkoso.” 3 Eno enti, sei na Otumfooo Awurade see: Me ne wo anya Tiro, mede aman bebree beba abetia wo te se epo a erebo n’asorokye. 4 Wobesee Tiro afasuo na woadwiri n’aban tentene. Metwerc eso dotee agu ama aye obotan kwawee. 5 Epoo mu, obeyee beaees a wohata asau, efiri se makasa. Otumfooo Awurade asem nie. Obeyee amanaman no afodee, 6 na akofena besee n’atenees a ewo asase kesee soo no pasaa. Afei wobehunu se, mene Awurade no. 7 “Na yei ne dee Otumfooo Awurade see: Merekofa Babiloniahene Nebukadnessar, ahene mu hene, ne ne apenkoo ne nteaseenam, ne apenkasotefoo ne akodom kesee afiri atifi fam abetia wo. 8 Ode akofena besee w’atenees a ewo asase kesee no so pasaa; obesisi mpampim aye epie wo w’afasuo ho na wama n’akokyem so atia wo. 9 Ode obubuadaban nnua bepempem w’afasuo no, na ode akodee abubu w’aban atentene no asee no. 10 N’apenkoo no bedoso yie, na wobebu mifuturo akata wo so. Osa apenkoo no, nkyimiis ne nteaseenam nyegyeees bema w’afasuo awoso ebere a wohayene waapono mu, sedee mmarima hyene kuropon a n’afasuo mu adeda akwan. 11 N’apenkoo no ntote betiatia wo mmontene nyinaa so. Ode akofena bekunkum wo nkurofо na w’afadum denden no bebebubu agu fam. 12 Wobefom w’ahodee na woawia w’adwadee, wobebubu w’afasuo, na woadwiri w’adan fefe no na woototo w’aboo, wo nnua ne wo dotee agu epoo mu. 13 Memaa wo nnwontoo gyegyegye no aba awiees na worense wo sankuo so nnwontoa no bio. 14 Meyee wo obotan kwawee, na wo so na wobehata asau. Worense kuro no bio. Me Awurade na makal! 15 “Yei ne dee Otumfooo Awurade ka kyere Tiro: Se wo mpoano nkuro no te w’asehwew ho apinisie ne akunkumakunkum a asi wo wo mu a, won ho rempopo anaa? 16 Afei mpoano mmapommа no nyinaa befiri won nhennwa so, ayiyi won ngugusoo ne ntadee a woadi mu adwini agu ho. Ehu bebo won ama wootenatena fam. Won ho bepopo na won ho adwiri won wo enti. 17 Afei wobema kwadwom a efa wo ho so se: “Hwe sedee wobesee woo, Ao kuropon a wagye din, wo a epoo sofо na ete wo mu, na anka wowo tumi wo epoo so! Wo ne wo manfooo; wo de ehu hyee won a wote ho nyinaa mu. 18 Seesei, mpoano

nsase no ho popo wo w’asehwew eda no; nsupo a ewo epo mu no abo hu wo w’asehwew no ho.” 19 “Yei ne dee Otumfooo Awurade see: Se memaa woye kuropon a ada mpan te se nkuropon a nnipa ntete so, na se memaa epo bunu ba wo so na se ne mu nsuo bebrebe no bekata wo so a, 20 mede wo ne won a woko amena mu no besiane akо teteetefoo no nkyen. Memaa woatena asase ase ho te se tete mmubuiе, wo ne won a wosiane ko amena mu no, na worense anaa worennya kyefaa wo ateasefоo asase so. 21 Mede wo beba awiees a eyee hu mu, na worentena asase so bio. Wobehwehwе wo nanso worenhunu wo bio da, Otumfooo Awurade asem nie.”

27 Awurade asem baa me nkyen se: 2 “Onipa ba, ma kwadwom a efa Tiro ho so. 3 Ka kyere Tiro a oda epo aboboano, na one adwadifoo bebree a wowo mpoano nkuro so di edwa se, yei ne asem a Otumfooo Awurade see: “Woka se, Ao Tiro, “Me ho ye fe yie.” 4 Wo tumidie wo epo so akyirikyiri; w’adansifoo maa w’ahoofe wiee peye 5 Wo nnua a wopaees nyinaa ye pepeaa a efiri Senir. Wade Lebanon ntweneduro na eyee ahyen so nnua maa wo. 6 Odum nnua a efiri Basan na wade yee w’atabono; Kwabohoro nnua a efiri Kipro mpoano na wode yee w’ahyen abrannaa, a wade asone ase so. 7 Misraim nwera papa bi a wadi mu adwini na wade yee w’ahyen so mframatomaa a eyee wo frankaa nso; w’apono eene ntokua ano ntoma ye bibitoma ne beredumtoma a efiri Elisa mpoano. 8 Sidonfooo ne Arwadfooo na wohare w’ahyen; wo mmarima anyansafoo, Ao Tiro na woye adwumayefoo wo w’ahyen mu. 9 Gebal adwumfooo adadafooo tenaa w’ahyen mu se dua dwumfooo a wotuatuua ahyen no mu ntokuro. Epoo so ahyen ne won hyen mufooo nyinaa baa wo nkyen ne wo bedii nsesadwa. 10 “Persia, Lidia ne Put mmarima somees se asraafoo wo w’akodom mu. Wade won akokyem ne dadee ekye sensenee w’afasuo ho, de hyee wo animuonyam. 11 Arwad ne Helek mmarima wenee w’afasuo ho nyinaa. Gammad mmarima tenaa w’aban atentene mu. Wade won akokyem sensenee w’afasuo ho maa w’ahoofe dii mu. 12 “W’adwadidee a emaa wo nyaa wo ho bebree enti, Tarsis ne wo dii edwa. Wade dwete, dadee, sanya ne sumpii sesaa w’adwadidee. 13 “Helafooo, Tubalfooo ne Mesekfooo ne wo dii edwa. Wade nkoo ne kobere nneema sesaa w’adetondee. 14 “Bet Togarma mmarima de adwumayee apenkoo, ooa apenkoo ne mfunumu mma besesaa w’adwadidee. 15 “Roda

mmarima ne wo dii edwa, na mpoano nkuro bebree yee w'adetofoo a wode asonse ne duaboo nnua tuaa wo ka.

16 "Aram ne wo dii edwa esiane wo nneema bebrebe a woye nt; wode nsrammaboo, ntoma a eberedum, dees waadi mu adwinne, nwera pa, nnenkyenema ne bota besesaa w'adwadidee. 17 "Yuda ne Israel ne wo dii edwa; wode ayuo a efiri Minit ne krakase, ewo, ngo ne aneneduhwam sesaa w'adwadidee. 18 "Damasko ne wo dii edwa wo nsā a efiri Helbon ne nnwan ho nwi a efiri Sahar mu, esiane nneema a woye ne w'adwadidee a ama woanya wo ho bebree enti. 19 Danfoo ne Helafoo a wofiri Usal tao w'adwadidee na wode dadee a woaboro, bewewonua ne mmetire sesaa w'adetondee. 20 "Dedan de apenkoo so adwatoma ne wo dii edwa. 21 "Arabfoo ne Kedar mmapomma nyinaa yee w'adwadifoo a wode nnwammaa, nnwennini ne mpapo ne wo dii edwa. 22 "Seba ne Raama adwadifoo ne wo dii edwa; wode nnuhwam ahodoor a ete apo, aboodemmoor ne sikakokoo ne wo bedii nsesadwa. 23 "Haran, Kane ne Eden, adwadifoo a wofiri Seba, Asur ne Kilmad ne wo dii edwa. 24 Wo dwaaso ho, wode ntoma a eyee fe, opowtam a eyee tuntum, adwinnees ahodoor ne ntiasootoma a ewo ahosu ahodoor a wode nhoma a woakyinkyim aboba no apapoo na aye ne wo bedii edwa. 25 "Tarsis ahyen ye adwuma se asoafoo ma w'adwadidee. Adeso duruduru aye wo ma wapo no mfimfini. 26 W'aharefoo no fa wo de wo ko epo so akyirikyiri nanso apuees ahum beebubu wo mu nketenkete wo epo no mfimfini. 27 W'ahonya, adwadidee ne adetondee w'ahyen kwankyerefoo, w'ahyen mufoor ne won a wotuata w'ahyen mutokuro, w'adwadifoo ne w'asraafoo nyinaa, ne obiara a ewo eyen no mu bəmem ako epo ase tonn eda a wo hyen no bebo. 28 Mpoano asase bewoso ebere a wo hyen mufoor no reteam. 29 Won a wokurakura atabon no nyinaa begya won ahyen ho; hyen akwankyerefoo ne hyen mufoor nyinaa begyinagyina mpoano. 30 Wobema won enne so asu osu yaaya ama wo; wobepete mfturo agu won tiri so na wəayantanyantam nsō mu. 31 Wo enti wobebobo tikwa na wəafirafira ayitoma. Wode okra mu ahoyer a awerhoo a emu ye den begyam wo. 32 Ebere a woretwa adwo redi awerhoo no, wobema kwadwom bi a efa wo ho so se: "Hwan na wama no atore momu te se Tiro a epo atwa ne ho ahyia yi?" 33 Ebere a w'adwadidee koo epo ahodoor so no woboaa aman bebree; W'ahonyadee ne w'adwadidee maa asase so ahemfo nyaa won ho. 34 Afei epo abubu

wo mu nketenkete wo nsuo no bunu mu w'adwadidee ne w'adwumayefoo nyinaa ne wo amem ko nsuo ase. 35 Won a wotete mpoano nyinaa ho adwiri won wo wo ho; ehu ma won ahemfo ho popo na won anim sinsiam. 36 Aman no mu adwadifoo bo nsom gu wo so woaba awiees a eyee hu na worenhunu wo bio."

28 Awurade asem baa me nkyen se: 2 "Onipa ba, ka kyere Tiro sodifoo no se: 'Yei ne dee Otumfoo Awurade see: "Wofiri w'ahantan akoma mu ka se, "Meyee onyame; mete onyame bi ahennwa so wo epo mfimfini." Nanso woye onipa, wonye onyame, ewom, wodwene se wonim nyansa se onyame bi. 3 Wonim nyansa sene Daniel anaa? Wonim kokoamsem biara anaa? 4 Wonam wo nyansa ne nhunumu so anya ahodee ama wo ho. Woape sikakokoo ne dwete bebree agu w'akoradan mu. 5 Wonam w'adwadie mu nyansa so ama w'ahonya adoso, na w'ahonya enti wahoran wo w'akoma mu. 6 "Eno enti sei na Otumfoo Awurade see: "Esiane se wodwene se wonim nyansa te se Onyame enti, 7 mede ananafoor reba abetia wo, amanaman no mu aedesefoo pa ara; wobetwetwe won akofena wo w'ahoofe ne wo nyansa so na woahwire w'animuonyam no. 8 Wode wo beto amena no mu, na wobewu owu yaaya wo epo mfimfini. 9 Afei wobeka se, "Meyee onyame," wo won a wokumm wo no anim anaa? Wobeye onipa na eyee onyame wo won a wokumm wo no nsam. 10 Wobewu momonotofoo wuo wo ananafoor nsam. Me na maka, Otumfoo Awurade asem nie." 11 Awurade asem baa me nkyen se: 12 "Onipa ba, ma kwadwom a efa Tirohene ho a ka kyere no se: 'Yei ne dee Otumfoo Awurade see: "Na anka woye peye nhwesodee, na wowo nyansa na woye ahoofe dua. 13 Na anka wowo Eden Onyankopon turo no mu. Wode abohemaa nyinaa siesie wo: bogyanamboo, akarateboo ne bowereboo sikabereeboo, apopobibirieboo ne ahwehweboo, aboodemmoor, nsrammaboo ne ahahammonoboo. Wode sika kokoo na aye w'ahyehyede, wəsiesiee ne nyinaa eda a wəbəo woo. 14 Wosraa wo ngo se əhwefoo Kerub, efiri se saa na mehyee woo. Na wowo Onyankopon bepo kronkron no so; wonantee ogya aboo mu. 15 Na anka w'akwan ho nni asem efiri eda a wəbəo woo no kɔsii se wəhunu amumuye wo wo mu. 16 W'adwadie a emu tre no enti wode akakabensem hyee wo ma na woyee bəne. Eno enti mepamoo wo firii Onyankopon bepo no so wo animguasee mu, na meyii wo adi, Ao əhwefoo Kerub, firii ogya aboo no mu. 17 Wo horanee wo w'akoma

mu w'ahoofe enti, na womaa wo nyansa poroeε, w'anamuonyam no enti. Enti metoo wo twenee fam; na mede wo yee ahwdea wo ahemfo anim. **18** Wode wo nnebone ne adwadie mu nsisie agu wo kronkrommea ho fi, εno enti memaa ogya firii wo mu na εhyee wo, na mema wo danee nsō wo wōn a na wōrehwē no nyinaa anim. **19** Aman a na wōnim wo nyinaa ho adviri wōn wo wo ho: w'awieεε ayε ahomete na wōrehhunu wo bio.” **20** Awurade asem baa me nkycen se: **21** “Onipa ba, fa w'ani kyere Sidon na hye nkōm tia no **22** na ka se: ‘Yei ne dee Otumfoo Awurade see: “Me ne wo anya, Ao Sidon na mēnya animuonyam wō wo mu. Wōrehhunu se mene Awurade no, εberε a mede asotwe aba wo so na mada me ho adi se əkronkronni wō wo mu. **23** Mēma əyaredōm aba wo so na mama mogya atene wō wo mmontene so. Apirafoo bētōtō wō wo mu, εberε a akofena redi ahim wō wo ho nyinaa. Afei na wōrehhunu se mene Awurade no. **24** “Na Israelfoo rennya əyənkofoo a wōwō adwemmōne, wōn a wōwōwō yayaaya se əhwerem ne nkaseε bio. Afei na wōrehhunu se mene Otumfoo Awurade no. **25** “Yei ne dee Otumfoo Awurade see: Se meboa Israelfoo ano firi aman a wabō wōn apete no so a, mede ma kronkronye adi wō wōn mu, ama amanaman no ahunu. Afei wōbetena wōn ankasa asase a mede maa me əsomfo Yakob no so. **26** Wōbetena hō asomdwōeε mu na wōbesisi adan, ayeyε bobē nturo; Wōbetena ase asomdwōeε mu wō εberε a matwe n'ayənkofoo a wōkasa tiaa no no nyinaa aso. Afei wōrehhunu se mene Awurade, wōn Onyankopōn no.”

29 Mfee edu so bosome a etō so edu no əda a etō so dumieno no, Awurade asem baa me nkycen se: **2** “Onipa ba, fa w'ani kyere Misraimhene Farao so na hye nkōm tia no ne Misraim nyinaa. **3** Kasa kyere no na ka se: ‘Yei ne dee Otumfoo Awurade see: “Me ne wo anya, Misraimhene Farao asuboa kεsε a woda wo asutene mu.” Woka se, “Nil ye me dea; meye maa me ho.” **4** Na mede nnarewa besosō w'apantan mu na mama mpataa a εwō wo asutene mu afefam wo ho. Mεtwe wo afiri wo asutene no mu, a mpataa no nyinaa tetare wo ho. **5** Megya wo ho wō eserε no so, wo ne mpataa a wōwō wo asutene mu no nyinaa. Wōrehhwe ase wō asase petee mu a wōrempagya wo bio. Mede wo bēma asase so mmoa ne ewiem nnomaε se wōn aduane. **6** Afei wōn a wōte Misraim nyinaa behunu se mene Awurade no. “Woaye se demmire poma ama Israel efie. **7** Wōde wōn ho too wo so no,

wo mu bukaaεε na wōwō wōn mmatire. Wōtwaree wōo no, wo mu buiε ma wōn sisi hinhimīε. **8** “Eno enti sei na Otumfoo Awurade see: Mede akofena bēba abetia wo na makunkum wo mmarima ne wōn mmoa. **9** Misraim beda mpan na aseε. Eno na wōrehhunu se mene Awurade. “Efiri se wo kaa se, “Nil ye me dea; Me na meyeεε,” enti **10** me ne wo ne wo asutene anya, na mēma Misraim asase aseε na ada mpan, efiri Migdol kosi Aswan twam de kōka Kus hyee so. **11** Onipa anaa aboa biara nan rensi so, obiara rentena so mfee aduanan. **12** Mēma Misraim asase no ada mpan wō nsase a aseεε mu na ne nkupropōn beda mpan mfee aduanan wō wōn nkupropōn a seεε mu. Na mēbo Misraimfoo apete wō amanaman mu, na mahwete wōn wō nsase so. **13** “Nanso yei ne dee Otumfoo Awurade see: Mfee aduanan akyi no, mēboaboa Misraimfoo ano afiri aman a mēbō wōn petee so no so. **14** Mede wōn befiri nnommumfa mu aba na mede wōn aka Misraim Atifi, wōn nananom asase. Eho na wōrehye ahennie mu kumaa bi. **15** Ebeye ahennie a εnye den na εrentumi mma ne ho so wo aman a aka no mu. Mεye no ahennie a εrentumi nni aman foforō so. **16** Misraim renye ḥoman a Israelfoo de wōn ho bētō no so bio, mmom εbēkaε wōn bōne a wōyεε se wōde wōn ho kōdane no, de pē mmoa. Afei, wōrehhunu se mene Otumfoo Awurade no.” **17** Mfee aduonu nson so, obosome a edi əkan no eda a edi əkan no, Awurade asem baa me nkycen se: **18** “Onipa ba, Babiloniahene Nebukadnessar ne n'akodōm koo əkoden tiaa Tiro, etire biara so pepaεε na mmatire nso so poporeεε. Nanso ḥono ne n'akodōm no annya hwē amfiri adwumaden a wōyε de tiaa Tiro no mu. **19** Eno enti, yei ne dee Otumfoo Awurade see: Mede Misraim rebheyε Babiloniahene Nebukadnessar nsa na obesoa n'ahodeε akō. Əbēfom asase no de aye akatua ama n'akodōm. **20** Mede Misraim ama no se n'adwumayε se akatua, efiri se one n'akodōm ko maa me, Otumfoo Awurade asem nie. **21** “Saa əda no, mēma aben bi afifiri ama Israel efie, na mebue w'ano wo wōn mu. Afei wōrehhunu se mene Awurade no.”

30 Awurade asem baa me nkycen se: **2** “Onipa ba, hye nkōm na ka se: ‘Sei na Otumfoo Awurade see: “Twa adwo na ka se, ‘Ao əda no!’ **3** Na əda no aben, Awurade əda no aben, omununkum əda, amanaman no atemmuo berε. **4** Akofena bi bēba abetia Misraim, na ahoyerā bēba Kus so. Se apirafoo totō wō Misraim a wōbesoa n'ahonyadε akō na wōabubu ne fapem agu fam. **5** Kus ne Put, Lidia ne Arabia nyinaa, Libia

ne bohye asase no so nnipa ne Misraim betoto wo akofena ano. 6 “Yei ne dee Awurade see: “Misraim apamfoo behwehwe ase na n’ahomasoo ahoden bedi no hwammo. Efiri Migdol kosi Aswan wobetoto wo akofena a ewo ne mu no ano, Otumfoo Awurade asem nie. 7 Wobededa mpan wo nsase a ada mpan mu, na wan nkuronp bebubu aka nkuronp a abubu ho. 8 Afei wobehunu se mene Awurade no, eber a mede ogya ato Misraim mu na madwre n’aboafoo nyinaa. 9 “Saa eda no, asomafo de ahyen befiri me nkyen akohunahuna Kus a ne tirim ye no de no. Ne ho beyera no wo Misraim Atemmu da no, na ampa ara ebeba mu. 10 “Yei ne dee Otumfoo Awurade see: “Mede Misraim dom bebrebe no beba awiees mafa Babiloniahene Nebukadnessar so. 11 Ono ne n’akodom; amanaman no mu aniedenfoo, wode wan beba abesee asase no. Wobetwe wan akofena atia Misraim na wode afunu ahye asase no so ma. 12 Mem Nil ho asutene awewe na maton asase no ama nipabone; menam ananafo so besee asase no ne dee ewo mu nyinaa. Me Awurade na maka. 13 “Yei ne dee Otumfoo Awurade see: “Mesee ahoni no na mede Memfis nsesodee ahodoa aba awiees. Misraim renya mmapomma bio, na mema ehu aba asase no so nyinaa. 14 Mesee Misraim Atifi, ato Soan mu ogya na matwe Tebes aso. 15 Mehwie m’abufuhye agu Pelusum so Misraim banbo denden no, na matwa Tebes nnipa bebrebe no agu. 16 Meto Misraim mu ogya; Pelusum de oyea benukanuka ne mu. Ahum bebu afa Tebes so; na Memfis bedi abooboo eda biara. 17 Heliopolis ne Bubastis mmeranteet betoto wo akofena ano, na nkuronp no ankasa beko nnommumfa mu. 18 Esum kabii beduru Tapanhes eda no, se mebubu Misraim konnaa no a; etho na n’ahomasoo ahoden beba awiees. Omunkum bekata ne so, na ne nkuraase beko nnommumfa mu. 19 Eno enti mctwe Misraim aso, na wobehunu se mene Awurade no.” 20 Afe a eto so dubaako no bosome a edi ekan no eda a eto so nson no, Awurade asem baa me nkyen se: 21 “Onipa ba, mabu Misraimhene Farao abasa mu. Wankyekyerees na atoa bio; na wommfa nhye ntoma bamima mu na anya ahoden a ode beso akofena mu. 22 Eno enti, Otumfoo Awurade na osee: Mene Misraimhene Farao anya, mebu n’abasa mmienu no mu; abasa a eye ne dee a emu abuo no, na mama akofena afiri ne nsam ato fam. 23 Mede Misraimfoo bekoko amanaman mu na mahwete wan agu nsase so. 24 Mehye Babiloniahene

basa mu den na mede m’akofena ahye ne nsa, nanso Farao dee, mebu n’abasa mu, na wasi apinie wo n’anim se obi a wapira pirabone. 25 Mem Babiloniahene abasa mu aye den, nanso Farao abasa bedwodwo asensem ne ho. Se mede m’akofena hye Babiloniahene nsa na omo so tia Misraim a, wobehunu se mene Awurade no. 26 Mede Misraimfoo bekoko amanaman mu na mahwete wan agu nsase no so. Eno na wobehunu se mene Awurade no.”

31 Mfee dubaako mu bosome a eto so mmiensa no eda a edi ekan no, Awurade asem baa me nkyen se: 2 “Onipa ba, ka kyere Misraimhene Farao ne ne nipadom se: “Hwan ho na yede wo keseyet betoto? 3 Dwene Asiria ho, ntwenduro bi a bere bi na ewo Lebanon, Ode mman a eye fe, na ethye kwaee so nyini koo osoro yie, ma ne nkron mu boro nhahan a aye kusuu no so. 4 Nsuo no maa no aduane, nsuwa nsuwa a emu do ma enyini koo osoro; wan asutene fofaa n’ase nyinaa de koo mfu no so nnua nyinaa ho. 5 Enti ekoo osorosoro senee mfu no so nnua nyinaa; ne dubaa dooso ne mman nyini yee atentene, na nsuo dodoa a enyaa no enti edendanee. 6 Ewiem nnomaa nyinaa yee wan pirebuo wo ne dubaa no mu, wiram mmoa nyinaa wowoo mma wo ne mman no ase aman akese nyinaa tenaa ne nwunu ase. 7 Na ne keseyet no ye fe, ne dubaa a adendan no enti, na ne nhini nyini koo fam kouduruu nsuo bebree mu. 8 Ntweneduro a ewo Onyankopon turo mu nto no, na pepeaa nnua nso dubaa ne no nyee pe, na wontumi mfa okyenkyen nnua nso ntoto ne mman ho, dua biara nni Onyankopon turo no mu a n’ahoofe te se no. 9 Mebo no ahoofe maa no mman bebree, na nnua a ewo Eden nyinaa Onyankopon turo no mu no ani beree no. 10 “Eno enti, sei na Otumfoo Awurade see: Esiane se enyini koo soro, maa ne nkron mu hyee nhahan a abunkam so, na afei oyee ahantan wo ne tentenyet ho enti, 11 mede no hyee amanaman sodifoo nsa, se one no nni no sedee n’amumuyee tee. Mepoo no, 12 na ananafoo aman no mu tutugagu twaa no hwee fam na eygaa no ho. Ne dubaa no hwehwee mmepeo ne mmorhwaa mu; ne mman mu bubuiw wo subonhwaa mu. Asase so aman nyinaa firii ne nwunu ase, na wogya no ho. 13 Ewiem nnomaa nyinaa sisii dua a abu no so, na wiram mmoa kohyehye ne mman mu. 14 Eno enti, nnua a ewo nsuo ho no mu biara renye ahantan, nnyini nko sorosoro, mmoro nhahan a abunkam so. Nnua foforo biara a enya nsuo bebree no rennyini nko soro

saa bio. Wəahye se wən nyinaa bəwu akə asase ase, wə nnipa mma a wəsiane kə amena mu no nkyn. 15 “Yei ne dee Otumfoo Awurade see: Eda a wəde no too damena mu no, mede awershoo kataa nsuwansuwa a emu də no so maa no, ma amma ne asutene no antene, na mesii ne nsuo dodo o no əkwan. Ne enti mede kusuuyé fira Lebanon, na nnua a ewə esere no so nyinaa botooe. (Sheol h7585) 16 Memaa aman no ho popoe wə n'ahweasee nnyegyee e no ho, əberə a mede no baa damena mu eñe wən a wəasiane kə amena mu no. Afei Eden nnua nyinaa, dee eñe apo na eñe papa wə Lebanon, nnua a enya nsuo yie nyinaa nyaa awerkeykyere wə asase ase. (Sheol h7585) 17 Wən a wətenee ne nwunu ase, ne ne mpamfoo a wəwo amanaman no mu nso ne no kə damena mu, akəka wən a wətotə wə akofena ano no ho. (Sheol h7585) 18 “Nnua a ewə Eden no mu dee ewə he na əbetumi de ne ho atoto wo ho wə animuonyam ne kəseye mu? Nanso, wo nso wəbesiane wo akə fam, wo ne Eden nnua no. Wobefra momonotofoo mu, wən a wəatoto wə akofena ano no. “Yei ye Farao ne ne nipadəm no, Otumfoo Awurade asem nie.”

32 Mfee dumieni mu, bosome a etə so dumieni no eda a edi əkan no, Awurade asem baa me nkyn se: 2 “Onipa ba, to kwadwom fa Misraimhene Farao ho na ka kyere no se: “Wote se gyata wə aman no mu: wote se əpo mu aboa a ne ho ye hu wobubu afuni wə wo asutene mu, wode wo nan boro asutene no de hono nsuo no. 3 “Yei ne dee Otumfoo Awurade see: “Mede nipadəm bəba abeto m'asau agu wo so, na wobetwe wo afiri m'asau mu. 4 Meto wo atwene asase no so na mahuri wo ato esere so. Memaa ewiem nnomaa nyinaa abesisi wo so na asase so mmoa nyinaa adi wo nam əhere so. 5 Mehata wo nam wo mmepo no so na mede wo funu ahye mmonhwa ma. 6 Mede wo mogya a əretene no bəfə asase no de akəka mmepo no na wonam bəhye abon nketewa no ma. 7 Se metwa wo firi ho a, məkata əsoro ani na madundum wən nsoromma; mede omununkum bekata owia ani, na əsrane renhyerən. 8 Əsoro nkanea a əhyerən nyinaa memaa aduru sum wə wo so; memaa esum aduru w'asase, Otumfoo Awurade asem nie. 9 Memaa nnipa bebree akoma atutu əberə a mede wo seee aba aman no mu, nsase a wonnya nhunui e mu. 10 Memaa nnipa bebree ho adwiri wən wə wo ho, wo enti, ehu bəma wən ahene ho apopo əberə a merehim m'akofena wə wən anim. Eda a wobehwe ase no wən mu biara ho

bewoso bere nyinaa mu wə wən nkwa enti. 11 “Na sei na Otumfoo Awurade see: “Babiloniahene akofena besore wo so. 12 Memaa wo nipadəm no atoto wə nnommarima akofena ano, wə aman a wəye tutugayu mu. Wəbesee Misraim ahomasoo pasaa na ne nipadəm no nyinaa bedi nkogoo. 13 Mekunkum n'anantwie nyinaa afiri nsuo bebree no ho na nnipa nan rentiatia mu bio na anantwie nan nso renhono no. 14 Afei memaa ne nsuo ani ate na mama ne asutene atene se ngo, 15 Se memaa Misraim da mpan na meyi biribiara firi asase no so, se mekum wən a wote soa nyinaa a, afei na wəbehunu se mene Awurade no.’ 16 “Yei ne kwadwom a wəbeto ama no. Amanaman no mmammaa bəto ama Misraim ne ne nipadəm nyinaa, Otumfoo Awurade asem nie.” 17 Afe a etə so dumieni no no bosome eda a etə so dunum no, Awurade asem baa me nkyn se: 18 “Onipa ba, twa adwo ma Misraim nipadəm na ma əne amanaman akəsee no mmammaa nsiane nkə asase ase nkəka wən a wəasiane kə amena mu no ho. 19 Ka kyere wən se, ‘Wadom mo dodo sene wən a aka no anaa? Monsiane nkə na mo ne momonotofoo no nkəda.’ 20 Wəbekə wən a wəwuwuu wə akofena ano no ho. Wəatwe akofena no, ma wəntwe əno ne nipadəm no ase nkə. 21 Akannifoo akəsee a wəwo damena mu beka wə Misraim ne ne mpamfoo ho se, ‘Wəasiane aba na wodeda momonotofoo mu, wən a wəwuwuu wə akofena ano no.’ (Sheol h7585) 22 “Asiria ne n'asraadəm nyinaa wə hə, wən a wakunkum wən no damena atwa ne ho ahyia, wən a wəatoto wə akofena ano no. 23 Wən adamena no wə amena no ase tənn na n'asraadəm deda ne damena ho nyinaa. Wən a na wəhunahuna afoforə wə ateasefoo asase so no nyinaa awuwu, wəatoto wə akofena ano. 24 “Elam wə hə, ne nipadəm nyinaa atwa ne damena ho ahyia. Wən nyinaa awuwu, wəatoto wə akofena ano. Wən a na wəhunahuna afoforə wə ateasefoo asase so nyinaa siane kə asase ase se momonotofoo. Wəde wən animquasə kəka wən a wəsiane kə amena mu no ho. 25 Wəato mpa ama no wə atəfə no mu, na ne nipadəm atwa ne damena ho ahyia. Wən nyinaa ye momonotofoo a wəatoto wə akofena ano. Esiane se wən ahunahuna treee wə ateasefoo asase so no enti, wəne wən a wəsiane kə amena mu no nyinaa anim agu ase. Wəadeda wən wə atəfə no mu. 26 “Mesek ne Tubal wə hə a wən nipadəm atwa wən adamena ho ahyia. Wən nyinaa ye momonotofoo a wəatoto wə akofena ano əfiri se wətretrəe wən ahunahuna

mu wə ateasefоо asase so. 27 Εnye wə ne akofoo momonotofоо foforа wоatоо na ededa hо anaa? Wоn a wоne wоn akodee siane kоо damena mu na wоn tiri deda wоn akofena soо no. Wоn amumuye so asotwe daa wоn nnompe so, mmom saa akofoo yi ahunahuna atrerē wо ateasefоо asase so. (Sheol h7585)

28 “Ao Farao, wo nso wоbеbubу wo mu na woakоda momonotofоо mu, wo ne wоn a wоtотоо wо akofena ano no. 29 “Edom wо hо, n’ahemfo ne ne mmapоmма nyinaa deda wоn a wоatоо wо akofena ano mu, wоn tumi nyinaa akyi. Wоdeda momonotofоо mu, wо ne wоn a wоsiane kо amena mu no. 30 “Mmapоmма a wоfiri atifi fam nyinaa ne Sidonfoo nyinaa wо hо, wо ne atоfоо kоо wо animguasee mu, wоn tumi a wоde hunahunaee no nyinaa akyi. Wоdeda hо se momonotofоо, wоne wоn a wоkum wоn wо akofena ano, na wоne wоn a wоsiane kо amena mu no asoa wоn animguasee. 31 “Farao, ѡne n’asraadоm nyinaa behunu wоn na ne were bеkyekye wо ne nipadоm a wоkunkum wоn wо akofena ano no ho, Otumfoo Awurade аsem nie. 32 Mmom me na memaa Farao ne ne nipadоm de ahunahuna tretreе ateasefоо asase so dee, nanso wоbededa momonotofоо mu, wоn a wоde akofena kunkumm wоn, Otumfoo Awurade аsem nie.”

33 Awurade аsem baa me nkyen se: 2 “Onipa ba, kasa kyere wo ѡman mma na ka kyere wоn se: ‘Se metwe m’akofena wо asase bi so, na se asase no so nnipa yi wоn mmarima no mu baako se ѡnye ѡwemfoo mma wоn, 3 na ѡhunu se akofena reba abetia asase no a, ѡhyene totorobento de bо nnipa no kоkо. 4 Na se obi te totorobento no nnyegyee na wanna ne ho so, na se akofena no bekum no a, ne mogya bеbо ono ankasa tiri so. 5 Esiane se ѡtee totorobento no nnyegyee na wantie kоkоbо no enti, ne mogya bеbо n’ankasa tiri so. Se ѡtiee kоkоbо no a, anka ѡnyaa ne tiri didii mu. 6 Nanso se ѡwemfoo no hunu se akofena no reba na wanhyene totorobento no ammо nnipa no kоkо, na se akofena no ba bekum wоn mu baako a, wоbеfa saa onipa no akо wо ne bоne enti, nanso mema ѡwemfoo no abu owufоо no mogya ho akonta.’ 7 “Onipa ba, maye wo ѡwemfoo ama Israel efie, ѡno enti tie m’anum nsem na fa kоkоbо a ӗfiri me nkyen ma wоn. 8 Se meka kyere omumuyefоо se, ‘Ao omumuyefоо owuo na wobewuo,’ na se w’ankasa ankyere no amma wamfiri n’akwan so a, saa omumuyefоо no bewu ne bоne mu, na mema woabu ne mogya ho akonta. 9 Nanso se wоbо omumuyefоо no kоkо se ѡmfiri n’akwan so na

se wanye a, ne bоne enti, ѡbewu, nanso worenni ne mogya ho fо. 10 “Onipa ba, ka kyere Israel efie se: ‘Yei ne dee moreka: ‘Yen mfomsoo ne yen nnebоne hye yen so, yeresee esiane yeinom enti. Na edeен na yebeyе na yeanya nkwa?’’ 11 Ka kyere wоn se, ‘Se mete ase yi, Otumfoo Awurade аsem nie, m’ani nnye amumuyefоо wuo ho, na mmom mреp se wоdane firi wоn akwan so na wonya nkwa. Monnane! Monnane mfiri mo amumuye akwan no so! Aden enti na ese se mowuwuo, Ao Israel efie?’ 12 “ঁno enti onipa ba, ka kyere wo ѡman mma se, ‘Oteneneeni tenenee rentumi nye no nkwa wо ebere a ѡnye օsetie; na omumuyefоо amumuye remma օnhwe ase wo ebere a օdane firi ho. Se oteneneeni ye bоne a, օrennya nkwa wо ne kane teneneeyе enti.’ 13 Se meka kyere oteneneeni se օbenya nkwa, na afei օde ne ho to ne teneneeyе so na օye bоne a, wоrenkae ne kane tenenee adeye biara. Ӯbewu wо ne bоne a waye enti. 14 Na se meka kyere omumuyefоо se, ‘Owuo na wobewuo,’ na afei օdane firi ne nnebоne ho na օye dee eyе na etene, 15 na se օsane de bosea ho awowasidee ma, na օsane de dee wawia ma, na օdi ahyedee a ema nkwa soо, na wanye bоne a, ampa ara օbenya nkwa, na օrenwu. 16 Wоrenkae bоne a waye no mu biara ntia no. Waye dee eyе na etene, ampa ara օbenya nkwa. 17 “Nanso wo ѡman mma ka se, ‘Awurade akwan ntene.’ Nanso օye wоn akwan mmom na ѡntenee. 18 Se օteneneeni firi ne tenenee ho na օye bоne a, eno enti օbewu. 19 Na se omumuyefоо dane firi ne nnebоne ho na օye dee eyе na etene a, օbenya nkwa. 20 Nanso, Ao Israel efie, moka se, ‘Awurade akwan ntene.’ Nanso mebu obiara aten sedee n’akwan tec.’ 21 Yen nnommumfa afe a eto so dumieno no bosome a etо so edu no nnannum so, օbarima bi a wadwane afiri Yerusalem baa me nkyen bekaa se, “Kuropоn no ahwease!” 22 Na anwummers a ades rebekyes ama օbarima no aba no, na Awurade nsa wо me so na օbuee m’ano ansa na օbarima no baa anopа. Enti na m’ano abue a metumi kasa. 23 Afei Awurade аsem baa me nkyen se, 24 “Onipa ba, nnipa a wоtete saa mmubuiс so wo Israel asase no so no reka se, ‘Abraham mpo a օye onipa baako no, ѡnyaa asase no nyinaa. Enti yen a yedоoso yi nso, nokorem, wоde asase no nyinaa ama yen se yen agyapadee.’ 25 Eno enti, ka kyere wоn se, ‘Yei ne dee Otumfoo Awurade se: Se mowe ߋnam a mogya wо mu, na mosom mo anyame na mohwie mogya guo enti, ese se mofa asase no anaa? 26 Mode mo ho to mo akofena so. Moye

akyiwadee na mo mu biara gu ne yonko yere ho fi. **28** “Ese se monya asase no anaa?” **27** “Ka yei kyere wən se, ‘Dee Otumfooo Awurade see nie: Ampa ara se mete ase yi, wən a wəaka wə kuro no mimubuiə soō no bətoto wə akofena ano. Wən a wəwə wiram no mede wən bəma nkekaboa ama wəawe wən na wən a wəwə abandenden ne aboden mu no, əyaredəm bekunkum wən. **28** Mesee asase no ama aye afó, na n’ahomasoo ahooden no bəba awiee na Israel mmepeo no beda mpan a obiara rentwam hə. **29** Afei wəbehunu se mene Awurade no, əbere a mama asase no ada mpan wə akyiwadee a wəaye nyinaa enti.” **30** “Wo dee, onipa ba, wo əman mma reka wo ho nsem wə afasuo ho ne afie apono ano kyere wən ho wən ho se, ‘Mommra mmetie asem a əfiri Awurade nkyen aba.’ **31** Me nkurəfə ba wo nkyen, sədee wəye daa no, betenatena w’anim bətie wo nsem, nanso wəmmfa nyə adwuma. Wəde wən ano ka ahofama, nanso wən akoma mu dee wən ani bere asisie mu adenya. **32** Nokorem, wən dee, wote se obi a ne nne ye de, na əde nnwontodee to ədo nnwom, əfiri se wote wo nsem nanso wəmmfa nyə adwuma. **33** “Se yeinom nyinaa ba mu a, na nokorem əbəba mu nso, na afei wəbehunu se odiyifoo bi baa wən mu.”

34 Awurade asem baa me nkyen se: **2** “Onipa ba, hye nkəm tia Israel nnwanhwefoo: hye nkəm na ka kyere wən se: ‘Yei ne dee Otumfooo Awurade see: Nname nka Israel nnwanhwefoo a wəhwə won ankasa nko ara so. Ense se nnwanhwefoo hwe nnwankuo no anaa? **3** Monom nufosuo, mode mmoa no ho nwi fira mo ho na mokum mmoa a wəadore nanso monhwə nnwankuo no. **4** Monhyee wən a wəye mmers no den, nsaa ayarefoo yadee na monkyekyeree apirafou akuro. Momfaa wən a wəabə ko mmaeə na monhwəhwəe wən a wəayera. Mode əhye ne atirimuoden na ahwə wən so. **5** Eno enti wəbə hwetee, əfiri se wənni hwefoo, na wəbə hwetee no, wəbeyee hanam maa wiram mmoa nyinaa. **6** Me nnwan kyinkyini mmepeo ne nkoko nyinaa so. Wəbə wən petee asase so baabiara, na obiara anhwehwe wən. **7** “Enti, mo nnwanhwefoo, montie Awurade asem: **8** Nokorem, se mete ase yi, Otumfooo Awurade asem nie, esiane se me nnwankuo nni əhwefoo enti wəawiawia wən na wəaye hanam ama wiram mmoa, na esiane se nnwanhwefoo no anhwehwe me nnwan no na mmom wəhwəe wən ankasa ho na wətoo me nnwan no asaworam **9** enti, nnwanhwefoo, montie Awurade asem: **10** Yei ne dee

Otumfooo Awurade see: Me ne nnwanhwefoo no anya na məma wəabu me nnwankuo no ho akonta. Memma wənhwə nnwankuo no bio sədee əbeyə a wərenkum nnwan no nnwe; megye me nnwankuo afiri wən anom na wərenye wən aduane bio. **11** “Na yei ne dee Otumfooo Awurade see: Me ara mehwehwe me nnwan na mahwə wən so. **12** Sədee odwanhwefoo hwe ne nnwan a wəahwete əbere a əwo won nkyen no, saa ara na mehwə me nnwan so. Meyi wən afiri mmea mmea a wəhwete koeə wə omununkum ne esum əda no. **13** Mede wən befiri amanaman so aba na maboaboa wən ano afiri nsase so na mede wən aba wən ankasa asase so. Məma wəadidi wə Israel mmepeo so, subonhwa ne asase no so atenae nyinaa. **14** Mehwə wən so wə adidibea papa, na Israel mmepeo atentene so bəye wən adidibea. Ehə na wəbededa adidibea asase papa so, na ehə na wəbewe esere frəmfrəm wə Israel mmepeo so. **15** Me ara mehwə me nnwan na mama wəadeda hə. Awurade asem nie. **16** Mehwehwe dee wayera na mede dee wabə ko asane aba. Məkyekyere dee wapira no akuro, na mahye dee oyə mmere no den, nanso dee wadore ne dee ne ho ye den no, mesee wən. Mede tenenee behwə nnwankuo no. **17** “Na mo, me nnwankuo, yei ne dee Otumfooo Awurade see: Məbu odwan baako ne əfotərə ntam aten ne mpapo ne nnwernini ntam. **18** Adidibea papa a modidi so no, eyə ade ketewa ma mo anaa? Ese se mode mo nan tiatia mo adidibea a aka no nso so anaa? Ensə mo ani se monom nsuo a ani ye korogyenn anaa? Ese se mode mo nan hono nkaeə no anaa? **19** Ese se me nnwankuo di dee moatiatia so na wənom dee mode mo nan ahono anaa? **20** “Eno enti sei na Otumfooo Awurade ka kyere wən: Monhwə, me ara məbu nnwan a wəadore ne nnwan a wəafonfən ntam aten. **21** Esiane se, mode mo nkyenmu ne mmatire puapua nnwan a wənni ahooden na mode mo mmen pempe wən kəsi se mobəpam wən akə akyirikyiri enti, **22** megye me nnwankuo na wərenfom wən bio. Məbu odwan baako ne əfotərə ntam aten. **23** Məma odwanhwefoo baako, me əsomfoo Dawid, ahwə wən so, na əbeyə wən na wayə wən hwefoo. **24** Na me, Awurade, meye wən Onyankopon na me əsomfoo Dawid aye wən mu əberempon. Me Awurade na maka. **25** “Me ne wən bəye asomdwoee apam na matore nkekaboa ase wə asase no so sədee wəbətumi atena esere so na wəadeda kwaee mu asomdwoee mi. **26** Məhyira wən ne mmea mmea a atwa me kokə ho ahyia. Mətə

bosuo wə ne bere mu, na əbeyə nhyira bosuo. 27 Mfuo so nnua beso wən aba na asase no nso abo n'aduane. Nnipa no bətena wən asase so dwoodwoo. Məbubu wən kənnua na magye wən afiri wən a wəde wən yee nkoo nsam na wəbehunu se mene Awurade no. 28 Amanaman no renye wən fomfa adee bio, na wiram mmoa nso renkyere wən nnwe. Wəbetena asomdwoeə mu na obiara renhunahuna wən. 29 Na məma wən asase a eso nnəbaeə ama agye din, na aduanekəm renne wən wə asase no so na wərenye aholohora mma amanaman no. 30 Afei wəbehunu se me Awurade, won Onyankopən ne wən wə hə, na wən, Israel efie ye me nkurofəo, Otumfoo Awurade asem nie. 31 Mo, me nnwan, m'adidibea nnwan ye me nkurofəo, na mene mo Onyankopən, Otumfoo Awurade asem nie.”

35 Awurade asem baa me nkyen se: 2 “Onipa ba, fa w'ani kyere Bepə Seir; hye nkəm tia no 3 na ka se, ‘Yei ne dee Otumfoo Awurade see: Me ne wo anya, Bepə Seir, na metene me basa atia wo, na məma woada mpan. 4 Medane wo nkuro ama aye mmubuiə na wobeda mpan. Afei wobehunu se mene Awurade no. 5 “Esiane se wode tete nitan hyeə wo mu na woyii Israelfoo maa akofena wən amanehunu mu, əbere a wən asotwe duruu ne mpənpənso no 6 enti, se mete ase yi dee, Otumfoo Awurade asem nie, mede wo bəma mogyahwiegou na əbedi w'akyi. Esiane se woansuro mogyahwiegou no enti, mogyahwiegou beta wo. 7 Məma bepə Seir ada mpan, na mayi wən a wədi so akəneaba no afiri hə. 8 Mede atəfəo bəhye wo mmepe so ma; wən a wəbetətə akofena ano behwewhe ase wo wo nkoko so, mmənhwa mu ne wo subənhwa mu. 9 Məma wada mpan afebəo, na obiara rentena wo nkuro so. Afei, wobehunu se mene Awurade no. 10 “Woaka se, ‘Saa aman mmienu ne nsase yi bəye yen dea na yebəfa,’ wə əbere a me Awurade mete hə, 11 enti, se mete ase yi, Otumfoo Awurade asem nie, me ne wo bədi no sədəe abufuo ne ninkunu a wodaa no adi wə ətan a wotanee wən no mu no tee, na meda me ho adi wə wən mu, əbere a mebu wo aten. 12 Afei, wobehunu se me Awurade, mate animtiabuo nsem a woaka atia Israel mmepe. Wokaa se, “Wəama ada mpan na wəadane ama yen se yemfa.” 13 Mohoahoaa mo ho tiaa me na mokasa tiaa me a moanto sebe, na metee. 14 Yei ne dee Otumfoo Awurade see: Əbere a ewiase nyinaa redi ahurisie no, məma woada mpan. 15 Sədəe wodii ahurisie əbere a Israel efie agyapadeə daa mpan no, saa əkwan no na mede wo bəfa so. Wobeda

mpan, Bepə Seir, wo ne Edom nyinaa. Afei wəbehunu se mene Awurade no.”

36 “Onipa ba, hye nkəm kyere Israel mmepe na ka se: ‘Israel mmepe, montie Awurade asem. 2 Yei ne dee Otumfoo Awurade see: See na ətamfoo no ka faa wo ho, ‘Ahaal! Tete sorənsorəmmea no abeyə yen dea.’” 3 Eno enti, hye nkəm na ka se, ‘Yei ne dee Otumfoo Awurade see: Esiane se wəasəe mo na wəataataa mo wə afa nyinaa, na əno enti mobeyəe aman a aka no agyapadeə ne ahohoradeə a eda wən a wəsi wo atwetwe ano, 4 əno enti, Israel mmepe, montie Otumfoo Awurade asem: Yei ne dee Otumfoo Awurade ka kyere mmepe ne nkoko, subənka ne bənhwa, mmubuiə a ada mpan ne dee aye afo, fomfa nkuro a animguasee aka wən wo aman no nkaeə a atwa wən ho ahyia no mu. 5 Yei ne dee Otumfoo Awurade see: Mefiri anem a emu ye den mu akasa atia amanaman a aka no ne Edom nyinaa, əfiri se wəde fedie ne adwemmiə aye me əman wən agyapadeə sədəe wəbətumi afom n'adidibea.’ 6 Eno enti, hye nkəm a əfa Israel asase ho, na ka kyere mmepe ne nkoko, subənwa ne bənhwa se, ‘Yei ne dee Otumfoo Awurade see: Mede ninkunutwee mu anibereə kasa, əfiri se amanaman no abu wo animtiaa. 7 Enti yei ne dee Otumfoo Awurade see: Mema me nsa so ka ntam se amanaman a atwa wo ho ahyia no nso, wəbəbu wən animtiaa. 8 “Nanso mo, Israel mmepe, mobenya mman, aso aba ama me nkurofəo Israelfoo, əfiri se renkyere wəbəba efie. 9 Mo ho hia me na məhunu mo mməbə; wəbəfuntum mo na wəadua mo so aba, 10 na məma wo so nnipa adəoso. Israel efie nyinaa mpo, nnipa bətena wo nkuro no so bio, na wəbesi mmubuiə no nso. 11 Israel mmepe, məma mmarima ne mmoa adəoso mo so na wobəwəwo na wəadore, məma nnipa atena wo mu te se kane no na wəbəma wəodi yie asene kane no. Na afei mobehunu se mene Awurade no. 12 Məma nkurofəo, me nkurofəo Israelfoo, anante wo so. Wəbəfa wo na wobeyə wən agyapadeə na woremma wənni mmakuna bio. 13 “Yei ne dee Otumfoo Awurade see: Esiane se nkurofəo ka kyere wo se, ‘Israel asase, wokum nnipa we na woma wo əman no hwere n'adehyee’ enti, 14 worenkum nnipa nwe bio na woremma wo əman nhwere n'adehyee bio, Otumfoo Awurade asem nie. 15 Meremma wo nte amanaman no fedie bio, na worenhunu nkurofəo no animtiabuo bio, na wo əman nso renhwe ase bio, Otumfoo Awurade asem nie.” 16 Awurade asem baa

me nkyen se, 17 “Onipa ba, ebera a Israelfoo te won ankasa asase so no, wode won abrabø ne won nneyee guu asase no ho fi. Na won abrabø te se øbaa bosome nsabuo wo m’ani so. 18 Enti mehwiee m’abufuhyeer guu won so efiri se wahwie mogya agu asase no so na wode won abosom agu ho fi. 19 Meboø won petee amanaman no so na wøhwetee won guu nsase no so; meginyaa won abrabø ne won nneyee so buu won aten. 20 Na baabiara a wokø wo amanaman mu no, wøguu me din kronkron ho fi, efiri se wøkaa wo won ho se, ‘Yeinom ye Awurade nkurofoo, nanso na ese se wøfiri n’asase so.’ 21 Me din kronkron ho hia me, dee Israel efie guu ho fi wo amanaman a wokø so mu no. 22 “Eno enti, ka kyere Israel efie se, ‘Yei ne dee Otumfoo Awurade see: Israel efie, enye mo enti na merebeye saa nneema yi, na mmom me din kronkron no enti, dee moguu ho fi wo amanaman a mokø so mu no. 23 Meda me din keseye no kronkronye a woagu ho fi wo amanaman mu no adi, edin a woagu ho fi wo won mu no. Se mefa wo so da me ho adi se økronkronni ma wohunu a, afei amanaman no behunu se mene Awurade no, Otumfoo Awurade asem nie. 24 “Na meyi wo afiri amanaman no mu, meboaboa mo ano afiri nsase no nyinaa so de mo asane aba mo ankasa asase so. 25 Mede nsuo korøgynn bepete mo so na mo ho ate: Mete mo ho afiri nkekaawa ne mo ahoni nyinaa ho. 26 Mëma wo akoma foforø na mede honhom foforø ahye wo mu. Meyi akoma a ete se øboø no afiri wo mu na mama wo akoma foforø a ete se honam. 27 Na mede me Honhom bøhye wo mu na mama woadi m’ahyedee so na woahwe adi me mmara so. 28 Mobetena asase a mede maa mo agyanom no so. Mobeeye me nkurofoo na maye mo Onyankopøn. 29 Mëprapra mo ho fi nyinaa. Mëma aduanie aba ama abu so na meremma økøm mma mo so. 30 Mëma nnua so aba aye bebree na mfuo nso abø nnobaes sedee økøm enti mo anim rengu ase bio wo amanaman no mu. 31 Afei, wobækæ w’akwammøne ne w’amumuø, na wo bøne ne akyiwadøe enti, wo ho bøye wo nwunu. 32 Mepe se mohunu se enye mo enti na mereyey yei, Otumfoo Awurade asem nie. Momfere na momma mo ani nnwu wo mo abrabø ho, Ao Israel efie. 33 “Yei ne dee Otumfoo Awurade see: Eda a mete mo ho afiri mo bøne ho no, mëma nnipa atena mo nkuro so bio na wobësisi mmubuiye no bio. 34 Asase a ada mpan no, wobëdua so nneema na ørenna ho kwa sedee na øtees wo won a na wøtwam ho no ami so no. 35 Wobëka se,

“Saa asase a ada mpan yi aye se Eden turo. Nkuropøn a na adane mmubuiø, aye afaofo na asee yi, wøabo ho ban na nnipa abetenatena mu.” 36 Afei aman a aka a atwa wo ho ahyia no behunu se me Awurade, makyekyere dee na asee na madua wo dee na ada mpan soø, me Awurade na maka na meye.’ 37 “Yei ne dee Otumfoo Awurade see: Metie Israel efie abisadee na maye yei ama won; Mëma won nkurofoo adooø se nnwan, 38 wobedøoø se nnwankuo a Wade won kø Jerusalem se aførebødee wø afahye nna. Saa ara na nnipa dodoø behye nkuropon a abubuo no so ma. Afei wobëhunu se mene Awurade no.”

37 Na Awurade nsa wo me so na øde ne Honhom yii me firii adi de me besii bonhwa no mfimfini, na nnompe aye no ma. 2 Øde me dii akøneaba wo mu na mehunuu nnompe bebree wo bonhwa no ase, nnompe a øho akokwa. 3 Øbisaa me se, “Onipa ba, saa nnompe yi betumi anya nkwa anaa?” Mekaa se, “Ao Otumfoo Awurade, wo nko ara na wonim.” 4 Afei øka kyerees me se, “Hye nkøm wo nnompe yi ho na ka kyere won se, ‘Nnompe a mo ho akokwa, montie Awurade asem! 5 Yei ne dee Otumfoo Awurade ka kyere saa nnompe yi: Mëma ahomes aba mo mu na mobenya nkwa. 6 Mëma ntini abesoso mo mu, na mede ønam agu mo so na mede wedee akata mo so. Mede ahomes begu mo mu na moaba nkwa mu. Afei wobëhunu se mene Awurade.” 7 Eno enti mehyee nkøm sedee wøhyee me no. Na megü so rehye nkøm no, ønne bi baø, awosoø bi, na nnompe no keka bobø mu, dompe bekaa ne dompe ho. 8 Na mehwæes hunuie se ntini baa so, na ønam baa ho na wedee bekataa so, nanso na ahomes biara nni mu. 9 Afei øka kyerees me se: “Hye nkøm kyere ahomes, hye nkøm onipa ba, na ka kyere no se, ‘Sei na Otumfoo Awurade see: Ahomes, firi mframø ønan no mu bra behome gu saa awufoo yi mu na wønya nkwa.’” 10 Enti mehyee nkøm sedee øhyee me no, na ahomes hyenee won mu; na nkwa baa won mu ma wosore gyinagyginaa won nan so, edøm kesees pa ara. 11 Afei øka kyerees me se, “Onipa ba, saa nnompe yi ye Israel efie nyinaa. Wøka se: ‘Yen nnompe ho akokwa na yen anidasoo asa. Wøatwa yen agu korakora.’ 12 Eno enti hye nkøm na ka kyere won se: ‘Yei ne dee Otumfoo Awurade see: Me nkurofoo, merebëbuehue mo adamena na mayi mo afiri mu apue. Mede mo besane aba Israel asase so. 13 Afei mo, me nkurofoo, se mebuehue mo adamena na meyyi mo firi mu a, mobëhunu se mene

Awurade no. 14 Mede me Honhom bəhye mo mu na mobənya nkwa, na mede mo bətena mo ankasa asase so. Afei mobehunu se me, Awurade na makasa na maye nso, Awurade asem nie.” 15 Awurade asem baa me nkyen se: 16 “Onipa ba, fa dua na twere ho se, ‘Yei gyina ho ma Yudafoa ne Israelfoo a wəka ne ho no.’ Afei fa dua foforø na twere ho se, ‘Efraim dua a εγε Yosef ne Israel efie a wəka ne ho nyinaa dea.’ 17 Ka ne mmienu bø mu na εnye dua baako wə wo nsam. 18 “Se wo nkurofoa ka se, ‘Worenkyere yen dee wode yei kyere anaa a,’ 19 ka kyere wən se, ‘Yei ne dee Otumfoa Awurade see: Merebəfa Yosef dua a εhye Efraim ne Israel mmusuakuo a wəka ne ho no nsa, na mede abo Yuda dua no mu aye mmienu no baako, na wəbeyε baako wə me nsam.’ 20 Ma nnua a wootweretwore ho no so kyere wən 21 na ka kyere wən se, ‘Yei ne dee Otumfoa Awurade see: Meyi Israelfoo afiri amanaman a wəka soø no so. Məboaboa wən ano afiri afanan nyinaa na mede wən asane aba wən ankasa asase so. 22 Meyε wən əman baako wə asase no so wo Israel mmeø so. Ohene baako bedi wən nyinaa so na wörenye aman mmienu bio, na wörenkyε mu nyε wən ahennie mmienu. 23 Wəremfa wən ahoni ne nsesodee tantane no anaase wən nnebone no mu bi ngu wən ho fi bio, na megye wən nkwa afiri wən akyirisane bone mu na mete wən ho. Wəbeyε me nkurofoa na maye wən Onyankopø. 24 “Me əsomfoo Dawid bedi wən so əhene na wən nyinaa bənya odwanhwefoo baako. Wəbedi me mmara so na wəahwε m’ahyedee aye. 25 Wəbetena asase a mede maa me əsomfoo Yakob, asase a mo agyanom tenaa soø. Wəne wən mma ne wən mma mma bətena ho afebøø, na me əsomfoo Dawid bəye wən əberempøn afebøø. 26 Me ne wən bəye asomdwoee apam, εbeyε apam a εte ho daa. Məma woatim na mama wəadore na mede me kronkronbea besi wən mu afebøø. 27 Me tenabea bewo wən mu, meye wən Onyankopø na wəaye me nkurofoa. 28 Afei amanaman no bəhunu se me Awurade, me na meye Israel kronkron, εbere a me kronkronbea si wən mu afebøø.”

38 Awurade asem baa me nkyen se, 2 “Onipa ba, fa w’ani si Gog, a εwø Magog asase so no so, Mesek ne Tubal əberempøn no; hyε nkøm tia no 3 na ka se: ‘Yei ne dee Otumfoa Awurade see: Me ne wo anya, Gog, Mesek ne Tubal əberempøn. 4 Məkyinkyim wo na mede nnarewa asoso w’apantan mu, na mede wo ne w’akodøm nyinaa, w’apønkøtesoføø a

wəhyehye akotaadee ne ədom kəseø a wəkurakura akokyem akəseø ne nketewa a wən nyinaa rehinhim wən akofena, apue. 5 Persia, Kus ne Put a wən nyinaa kurakura akokyem na wəhyehye wən dadee kye bəka wən ho, 6 afei Gomer ne n’asraaføo nyinaa ne Bet-Togarma a wəfiri atifi fam akyirikyiri ne n’asraaføo ne aman bebree bəka wo ho. 7 “Siesie wo ho, yε krado, wo ne nipakuo a wəaboaboa wən ho ano wo wo nkyen nyinaa na yε wən so hwefoo. 8 Nna bebree akyi no, wobetwe atuo. Mfεø bi akyi no wobəko afa asase bi a wafiri øko mu afirie na wəaboaboa eso nnipa afiri amanaman so aba Israel mmeø a ada mpan akyere no so. Wəde wən fifiri amanaman no mu, na seesei wən nyinaa te asomdwoee mu. 9 Wo ne w’asraaføo nyinaa ne aman bebreeba a wəwə wo nkyen no bəforo akø mo anim se ahum. Mobeyle se omununkum akata asase no so. 10 “Yei ne dee Otumfoa Awurade see: Saa əda no, nsusue bi beba wo tirim na wobedwene nhyeheyee bəne bi. 11 Wobəka se, “Məko afa asase a wəntoo eso nkuraa ho fasuo. Məto ahyε nnipa a wəwə asomdwoee na wənnnwene hwee ho, a wən mu biara nni əfasuo, apono ne akyi adaban. 12 Mefom na mawia na madane me nsa atia amanfo a nnipa abətena soø ne nnipa a wəaboaboa wən ano afiri amanaman so, nnipa a ayemmoa ne adwadidee abu wən soø na wətete asase no mfimfini.” 13 Seba ne Dedan ne Tarsis adwadifoo ne ne nkuraase nyinaa bebisa wo se, “Woaba se worebəfom anaa? Woaboa wo dəm ano se morebewia na moasoa dwetε ne sikakøkø, ayemmoa ne adwadidee akø na moafa afodee bebree abranso anaa?” 14 “Eno enti, onipa ba hyε nkøm kyere Gog se, ‘Yei ne dee Otumfoa Awurade see: Saa əda no, εbere a me nkurofoa Israelfoo te ho asomdwoee mu no, worenkwene ho anaa? 15 Wobəfiri w’asase so wə atifi fam nohoa tønn, wo ne aman bebree a wən nyinaa tete aponkø soø, nipadøm kəseø, asraadøm a eso. 16 Mobeetu atene akətia me nkurofoa Israelfoo te se omununkum a ekata asase no so. Nna a εbere no mu, Gog, məma woasøre atia m’asase, sədeø aman no bəhunu me, εbere a menam wo so bəda me ho adi se økronkronni wə wən anim. 17 “Yei ne dee Otumfoa Awurade see: Enye wo ne dee menam m’asomfoo Israel adiyifoo so kaa wo ho asem nna a atwam no anaa? Saa εbere no, wəde mfeø bebree hyε nkøm se məma wo so de atia wən. 18 Yei ne dee εbesi saa əda no. Se Gog to hyε Israel asase so a, m’abufuhyeε besøre, Otumfoa Awurade asem nie. 19

M'anem ne m'abufuhyeε mu, mepae mu ka se, saa εberε no asasewosoo kεseε beba Israel asase so. 20 Epø mu mpataa, ewiem nnomaa, wiram mmoa, abødeε biara a εwea asase soø ne nnipa a wøwø asase so nyinaa ho bøpopo wø m'anim. Mmepø betutu agu, abotan bedwiri na afasuo nyinaa abubu agu fam. 21 Mefre akofena abetia Gog wø me mmepø nyinaa so, Otumfoo Awurade asem nie. Wøde akofena besøre atia wøn ho wøn ho. 22 Mede ɔyaredøm ne moyahwiegu bøbu no aten, mehwie osubrane, ampariboo, ogya ne søfe a edere agu øno ne n'asraaføo ne aman bebre a wøka ne ho no so. 23 Enti meda me kεseyε ne me kronkronyε adi, na mama amanaman ahunu me. Afei wøbehunu se mene Awurade no.'

39 "Onipa ba, hyε nkøm tia Gog na ka se: 'Yei ne dee Otumfoo Awurade see: Me ne wo anya, Gog, Mesek ne Tubal ɔberempøn. 2 Mεkyinkyim wo na matwe w'a se. Mede wo befiri atifi fam noho tonn na mede aba Israel mmepø so. 3 Afei, mebo wo tadua afiri wo nsa benkum mu na mama w'agyan afiri wo nsa nifa mu agu fam. 4 Wo ne w'akodom nyinaa ne aman a wøka wo ho bøtotø wo Israel mmepø so. Mede wo bema nnomaa ahodoø a wøpe dee aporø ne wiram mmoa se wøn aduane. 5 Møbetoto wø mfuo so, εfiri se makasa, Otumfoo Awurade asem nie. 6 Metø ogya agu Magog so ne wøn a wøtete ho asomdwoeε mu wø mpoano nsase so no na wøbehunu se mene Awurade no. 7 "Mεma me nkurøfoø Israelføo ahunu me din kronkron wø wøn mu na meremma ho εkwani mma wønngu me din kronkron ho fi, na aman no behunu se me Awurade mene ɔkronkronni no wø Israel. 8 Erebal! Na ampa ara εbesi, Otumfoo Awurade asem nie. Eda a maka ho asem no nie. 9 "Afei wøn a wøtete Israel nkuro soø befiri adi na wøde akodeε no besø ogya, akokyem nketewa ne akεseε, tadua ne agyan, mporibaa ne mpea. Wøde bøye anyina asø ogya mfeeø nson. 10 Erenhia se wøbekø anyina wø mfuo no so anaase wøbøpø bi wø kwaεε mu, εfiri se wøde akodeε no besø ogya. Na wøbefom wøn a wfom wøn nneema no nneema, Otumfoo Awurade asem nie. 11 "Saa eda no, meye amusieε wø Israel ama Gog, wø bønhwa a eda baabi a wøn a wøtu εkwani kø apueεε fam wø epø no ho fa. εbesi akwantufoø εkwani εfiri se Gog ne ne nipadøm no, wøbesie wøn wø ho. Eno enti wøbefre ho se Hamon Gog bønhwa. 12 "Na Israel efie de abosome nson besie wøn de advira asase no. 13 Nnipa a wøwø asase no so besie wøn,

na eda a wøbøhyε me animuonyam no bøye nkaeεda ama wøn, Otumfoo Awurade na øseε. 14 εberε biara, wøbøfa mmaprima daa ama woaprapra asase no so. Ebinom befa asase no so nyinaa, na ebinom nso asie wøn a wøda so gugu asase no so. "Abosome nson akyi no, wøbefiri aseε ahwehwe asase no so. 15 εberε a wørekinkyin asase no so no, se wøn mu bi hunu onipa dompe a, øbøhyε ho agyiræe akøsi se asiefoo befa akøsi wø Hamon Gog bønhwa no mu. 16 (Kuro bi bøba ho a ne din de Hamona). Na sei na wøbedwira asase no.' 17 "Onipa ba, yei ne dee Otumfoo Awurade see: Fre nnomaa ahodoø ne wiram mmoadoma nyinaa na ka kyere wøn se, 'Mommoaboa mo ho ano mfiri mmeammea mmra aførebø a meresiesie ama mo no ase, aførebø kεseε wø Israel mmepø so. Ehø na mobewe εnam na moanom mogya. 18 Mobewe nnømmarima nam wø ho na moanom asase so mmapømma mogya te se dee wøye nnwennini ne nnwammaa, mpapo ne anantwinini a wøn nyinaa yε Basan ayømmoø a wøadøre sradeε. 19 Afødeε a meresiesie ama mo no, mobedi sradeε køsi se mobøye pintinn na moanom mogya akøsi se mobøbobo. 20 Mobewe apønø ne soteføø, nnømmarima ne asraaføo ahodoø nyinaa εnam amee wø me epøno so,' Otumfoo Awurade asem nie. 21 "Meda m'animuonyam adi wø amanaman no mu na wøn nyinaa behunu asotwe ne nsa a mede ato wøn so. 22 Efiri saa eda no rekøø, Israel efie behunu se mene Awurade, wøn Onyankopøn no. 23 Na amanaman no behunu se Israelføo køø nkoasom mu wøn bøne enti, εfiri se wøanni me nokore. Eno enti mede m'anim hintaa wøn, na mede wøn hyεε wøn atamfoo nsa na wøn nyinaa totøø wø akofena ano. 24 Me ne wøn diiε sedee wøn ho fi ne wøn mfomsøø tee, mede m'anim hintaa wøn. 25 "Eno enti sei na Otumfoo Awurade see: Mede Yakob befiri nkoasom mu aba na manya ahummøborø ama Israelføo nyinaa, na mstwe me din kronkron no ho ninkunu. 26 Wøn were befiri wøn animguaseε ne nokore a wøanni me εberε a na wøte ho asomdwoeε mu wø wøn asase so a obiara nhunahuna wøn. 27 Se mede wøn firi amanaman no so sane ba na meboaboa wøn ano firi wøn atamfoo nsase so a, mεfa wøn so ada me kronkronyε adi wø amanaman no nyinaa ani so. 28 Afei wøbehunu se mene Awurade wøn Onyankopøn no, εfiri se εwøm se mede wøn køø nnommumfa mu wø amanaman no mu dee, nanso mεboaboa wøn ano akø wøn ankasa asase so a merennya wøn mu biara wø akyire. 29 Meremfa

m'anim nhinta won bio, efiri se məhwie me Honhom
agu Israel efie so, Otumføo Awurade asem nie."

40 Yen nnommumfa afe a eto so aduonu enum,
afe no ahyeasee bosome eda a eto so edu a eyε
kuropøn no asehwεe afe a eto so dunan no, saa eda
no ara no Awurade nsa baa me so, na ode me koo
ho. 2 Onyankopøn anisoadehunu mu no, ode me koo
Israel asase so, na ode me kogyna bepo tenten bi so;
n'anafoø fam no na adan bi wø ho a εse kuropøn. 3
Ode me koo ho na mehunuø barima bi a ne tebea te
se kobere mfrafraε; na ogyina əpono no ano, kura
serekye ahoma ne susudua wo ne nsam. 4 Barima yi
ka kyereε me se, "Onipa ba, fa w'ani hwe na fa w'aso
tie na biribiara a merebeyere wo no, fa w'adwene
di akyire, efiri se εno enti na wøde wo aba ha. Ka
biribiara a wobehunu kyere Israel efie." 5 Mehunuø
əfasuo a atwa asoredan no mfefaremu nyinaa ho
ahyia. Susudua a εhyε barima no nsam no tenten ye
anammøn edu ne fa. əsusuu əfasuo no hunuu se ne
pipiripie ye anammøn edu ne fa, na ne əoroko nso
saa ara. 6 Afei, økø abøntenpono a εkyere apueε
fam no ano. Əforoo n'atrapoe no na əsusuu aboboano
na ne tetrete ye anammøn edu ne fa. 7 Awemføo
adan no mu biara tentene mu ye anammøn edu ne
fa na ne tetrete mu nso ye anammøn edu ne fa.
Afasuo ntiantia a etwitwa awemføo adan no ntam
mu pipiripie ye anammøn nson ne fa. Ntwonoo a
anim kyere asoredan no aboboano əpono no tetrete ye
anammøn edu ne fa. 8 Afei əsusuu əpono no ntwonoo;
9 na ne tentene mu ye anammøn dumien, na n'adum
mu biara nso pipiripie ye anammøn mmiensa. Əpono
no ntwonoo anim hwe asoredan no. 10 Na awemføo
adan mmiensa mmiensa wø apueε əpono no benkum
so ne nifa so; na ne nyinaa kεseε ye pε na afasuo
ntiantia a etwitwa ntam no nso pipiripie ye pε. 11 Afei
əsusuu abøntenpono no ano əkwan, na ne tetrete ye
anammøn dunum na ne tentene mu nso ye anammøn
dunkron ne fa. 12 Awemføo adan no mu biara anim
wo əfasuo tiawa a ne soroko ye ənamøn ne fa, na
awemføo adan no mu biara ye ahinanen a əfa biara
susu anammøn edu ne fa. 13 Afei əsusuu əpono no
firi awemføo adan no mu baako əfasuo a εwø akyire
no atifi køsii edan a εne no di nhweanim no akyire
əfasuo atifi; na əkwan a εda ntam ye anammøn aduasa
nson ne fa. 14 Əsusuu faa afasuo ntiantia a etwitwa
awemføo adan no ntam no nyinaa anim wø əpono
əkwan no mu, na εyε anammøn aduokron. Ntenemu

no køsii ntwonoo a anim hwe adiø ho no. 15 Əkwan a
efiri abøntenpono aboboano køsi ntwonoo no tire ye
anammøn aduøson enum. 16 Awemføo adan ne afasuo
ntiantia a etwitwa wøntam wø abøntenpono əkwan
no mu no, na banbo mpomma nketeenkete atwa ho
ahyia, na saa ara na ntwonoo no mu tε, na ne nyinaa
buehue kø mu. Afasuo ntiantia a etwitwa awemføo
adan no ntam no, wøakurukyire mm̄edua de asiesie
anim. 17 Afei ode me baa adiø a eda akyire ho. Ehø na
mehunuø adan bi ne aboø nseweε bi a εwø mfikyire
adiø no əfasuo ase nyinaa; na adan no ye aduasa wo
aboø nseweε no akyi. 18 Na aboø nseweε no tre firi
əpono no anim, na na ne tetrete te se ntwonoo no a
εhyε adiø no tetrete; yei ne aseε nseweε no. 19 Afei
əsusuu əkwan a efiri nhyenmu əpono a edi ekan no de
køsii əpono a εwø Kronkronbea no anim wø atifi fam;
na εye anammøn əha ne aduonum firi apueε de køsi
atifi fam. 20 Afei əsusuu əpono a ani hwe atifi fam na
εpue mfikyire adiø no tentene ne ne tetrete. 21 Na
awemføo adan a mmiensa wø afaafa, afasuo ntiantia a
etwitwa wøntam ne ntwonoo no mfefaremu te se
əpono a edi ekan no dee. Na ne tenten ye anammøn
aduøson enum na ne tetrete ye anammøn aduasa nson
ne fa. 22 Na ne mpomma nketeenkete ne ntwonoo ne
mm̄edua a wøakurukyire no nsusuwiø nyinaa te se
əpono a ani hwe apueε fam no dee. Atwedeε nnidisoø
nson na wøforo de kø mu. Atwedeε no ne ntwonoo no
di nhweanim. 23 Na əpono bi wø ho a εkø mfimfini
adiø a εne atifi fam əpono no di nhweanim, sεdeε
na εtεε wø apueε fam no. Əsusuu firii əpono baako
ano køsii dee εne no di nhweanim no ano; na εye
anammøn əha ne aduonum. 24 Afei ødii m'anim de
me køø anafoø fam, na mehunuø əpono a ani hwe
anafoø fam no. Əsusuu n'adum ne ntwonoo no, na wø
nsusuø te se nkaεε no. 25 Na əpono no ne ntwonoo
no ho wøwø mpomma nketeenkete wø ho nyinaa te se
mpomma nketeenkete a εwø nkaεε no ho no. Na
ntwonoo no tentene ye anammøn aduøwøtwe nson
na ne tetrete ye anammøn aduuanan εnan. 26 Atwedeε
nnidisoø nson na wøforo kø əpono no ano, na ne
ntwonoo no ne no di nhweanim; na mm̄edua mfoni
wø afasuo ntiantia a etwitwa awemføo no adan no
ntam no anim wø n'afanu. 27 Na mfimfini adiø nso
wø əpono a ani hwe anafoø fam, na əsusuu əkwan a
εda saa əpono yi ne abøntenpono a εwø anafoø fam
no ntam; na εye anammøn əha ne aduonum. 28 Afei,
øde me faa anafoø fam əpono no mu baa mfimfini

adihō hō. Ḍusuu anafoā fam epono no; na ne nsusuiē no nyinaa te sē dee aka no. 29 N'awemfō adan, afasuo ntiatia a etwitwa adan no ntam ne ntwonoo no nsusuiē ne dee aka no yē pē. Na epono no ne ne ntwonoo wowō mpomma nketenkete wō ho nyinaa. Na ne tentene yē anammōn aduōson enum na ne tētrete nso yē anammōn aduasa nson ne fa. 30 (Epono no ntwonoo a wōde kō mfimfini adihō no tentene yē anammōn aduasa nson na ne tētrete nso yē anammōn nson ne fa.) 31 Epono no hwē mfikyire adihō hō; n'afadum ho wo mmēdua a wōakurukyire, na atrapoe nnidisoō nwōtwe na wōforo de kō hō. 32 Afei, əde me baa mfimfini adihō hō wō apuee fam na Ḍusuu epono no; na ne nsusuiē ne dee aka no yē pē. 33 N'awemfō adan, afasuo ntiatia a etwitwa adan no ntam ne ntwonoo no nsusuiē ne dee aka no yē pē. Na epono no ne ne ntwonoo wowō mpomma nketenkete wō ho nyinaa. Na ne tentene yē anammōn aduōson enum na ne tētrete nso yē anammōn aduasa nson ne fa. 34 Ne ntwonoo hwē mfimfini adihō hō; n'afadum ho wo mmēdua a wōakurukyire, na atrapoe nnidisoō nwōtwe na wōforo de kō hō. 35 Afei əde me baa atifi fam epono no ano na Ḍusuu. Na ne nsusuiē no ne dee aka no yē pē, 36 saa ara na n'awemfō adan, afasuo ntiatia a etwitwa adan no ntam ne ne ntwonoo te sē nkaee no, enna mpomma nketenkete wō echo nyinaa. Na ne tentene yē anammōn aduōson enum, na ne tētrete nso yē anammōn aduasa nson ne fa. 37 Ne ntwonoo no ani kyere mfikyire adihō hō, n'afadum no afaanu nyinaa ho wō mmēdua a wōakurukyire, na atrapoe nnidisoō nwōtwe na wōforo de kō hō. 38 Edan bi a epono da ano ben ntwonoo a ewōwo apono a ewō mfimfini no mu biara ho. Echo na wōhohoro əhyee afōrebōdee ho. 39 Apono mmienu sisi abōntenpono ntwonoo mu, na eso na wōkunkum əhyee afōdee, bōne afōdee ne afōdie afōdee mmoa. 40 Ntwonoo no akyi, atrapoe no nkyen mu fa ne fa a ərekō atifi fam epono no ano no, na apono mmienu sisi hō. 41 Eno enti epono no afa mmienu no, na apono ənan sisi efa biara; ne nyinaa yē apono nwōtwe a eso na wōkum mmoa afōrebōdee. 42 Abōo a wōatwa apono ənan wō hō ma əhyee afōrebōdee. Emu biara tentene yē anammōn mmienu ne fa, na ne tētrete nso yē saa ara, ne sorokō yē ənamōn baako ne fa. Saa apono yi so na wōde asekan ne nkukuo a wōde yē əhyee afōrebōdee ne afōrebōdee a aka mmoa ho adwuma guo. 43 Na kōtōkorō nta adinam a emu biara tentene

yē nsateakwaa mmiensa sensen afasuo no nyinaa ho. Apono no so na wōde afōrebō ənam guo. 44 Mfimfini epono no akyi wō mfimfini adihō no, na adan mmienu wō hō; baako ben atifi fam epono a ani hwē anafoā fam, na baako nso ben anafoā fam epono a ani kyere atifi fam. 45 Əka kyereē me sē, “Edan a ewō anafoā fam no, asōfō a wōhwē asōredan no so no dea, 46 Na edan a ani kyere atifi fam no yē asōfō a wohwē afōrebukyia no so no dea. Yeinom yē Sadok mmamarima a wōn nko ara ne Lewifō a wōtumi ben Awurade na wōsōm wō n'aním.” 47 Afei wōsūsū adihō no. Na eyē ahinanā a efa biara tentene yē anammōn əha ne aduonum. Na afōrebukyia no si asōredan no anim. 48 Afei əde me baa asōredan no ntwonoo mu, na Ḍusuu ntwonoo no afadum, na efa biara tētrete yē anammōn nson ne fa. Na aboboano no tētrete yē anammōn aduonu baako. Na afasuo ntiawa a epuepue anim no yē anammōn ənan ne fa wō n'afanu. 49 Ntwonoo no tētrete yē anammōn aduasa, na efiri anim kōsi akyire yē anammōn dunwōtwe. Atwedeē nnidisōo edu bi na wōforo de kō hō. Na adum sisi ntwonoo no afadum no fa biara.

41 Əbarima no de me kōo asōredan no mu, na Ḍusuu afadum no; na ne tētrete yē anammōn nkron wō ne fa biara. 2 Aboboano no tētrete yē anammōn dunum, na afasuo a epuepue wō afaanu no tētrete yē anammōn nson ne fa. Afei Ḍusuu Asōredan no mu a na ne tentene yē anammōn aduosia na ne tētrete yē anammōn aduasa. 3 Afei əkōo kronkronbea hō kōsusu n'afadum a ewō n'aboboano no; ebiara tētrete yē anammōn mmiensa. Aboboano no tētrete yē anammōn nkron, na afasuo a epuepue afaanu no nso tētrete yē anammōn edu ne fa. 4 Na Ḍusuu kronkronbea no mu tentene; na eyē anammōn aduasa na ne tētrete kōsi asōredan no nso yē anammōn aduasa. Əka kyereē me sē, “Eha ne Kronkron Mu Kronkronbea.” 5 Ḍusuu asōredan no fasuo; na ne pipiripie yē anammōn nson, na adan a ewōwo nkyen nkyen a atwa asōredan no ho ahyia no mu biara tētrete yē anammōn nsia. 6 Wōsisii nkyenkyen adan wō asan mmiensa a ətoa so so. Adan aduasa wō asan biara so. Wōayē asan yi a adan no sisi soō no traawa te sē apa a atwa asōredan no ofasuo no ho ahyia. Eyē nnyinasō ma adan no, nanso ənka asōredan no ofasuo no. 7 Nkyenkyen adan a ewōwo soro no mu trē sene dee ewōwo aseē. Asan mmiensa a atwa asōredan no ho ahyia no, dee ewō Ḍosoro biara trē sene dee ewō n'ase, eno enti nkyenkyen adan a

ewowo soro mu tre sene dee εwowa n'ase. Atwedee bi firi asan a εwo fam pa ara no so foro tra mfimfini asan no ko asan a εtɔ so mmiensa so. 8 Mehunuu bamma a atwa asoredan no ho ahyia a εye nkycenkyen adan no fapem. Na ne tentene ye anammɔn nkron. 9 Nkycenkyen adan afasuo a εwo akyire no pipiripie ye anammɔn nson ne fa. Ekwā a eda asoredan no nkycenkyen adan no a atwa asoredan no ho ahyia 10 ne asøfoo adan no ntam ye anammɔn aduasa. 11 Na apono deda nkycenkyen adan no ano a ani hwe εkwā no. Na baako wɔ atifi fam na baako nso wɔ anafo fam; na bamma no anim a εkyere εkwā no so no pipiripie ye anammɔn nson ne fa wɔ ho nyinaa. 12 Edan a ani hwe asoredan no adiho wɔ atœe fam no tetrete ye anammɔn øha ne enum. Edan no afasuo no pipiripie ye anammɔn nson ne fa wɔ ho nyinaa na ne tentene ye anammɔn øha aduasa enum. 13 ɔsusu asoredan no, na ne tentene ye anammɔn øha ne aduonum, afei asoredan no adiho ne edan no a n'afasuo ka ho no nso tentene ye anammɔn øha ne aduonum. 14 Asoredan no adiho a εwo apueε fam, de besi asoredan no anim ye anammɔn øha ne aduonum. 15 Afei ɔsusu edan a ani hwe adiho a εwo asoredan no akyi ne εho mmarrannaa a εwowa εfa biara; na ne tentene ye anammɔn øha ne aduonum. Asoredan no mu, kronkronbea no mu ne ntwonoo a ani hwe adiho, 16 ne aboboano, mpomma nketenkete ne mmarrannaa a atwa mmiensa yi ho ahyia, dee εka ho biara ne aboboano no, na wɔde nnua aduradura ho. Efam afasuo no ho kɔka mpomma no ano ne mpomma no, na wɔde dua aduradura ho. 17 Ekwā a eda epono a eka kronkronbea nu mu no atifi ne afasuo no ho nyinaa, kronkrommea no mu ne asoredan no mu no nyinaa no, 18 na wɔakurukyire Kerubim ne mmedua. Mmedua no didi Kerubim no akyi. Kerubim biara wo anim mmienu. 19 Onipa anim kyere mmedua wɔ fa baako na gyata anim kyere mmedua wɔ fa baako a aka. Na wɔakurukyire wɔ asoredan no ho nyinaa. 20 Asoredan no mu, εfiri fam kosi εkwā a eda epono no atifi ne afasuo ho nyinaa no, na wɔakurukyire Kerubim ne mmedua. 21 Na asoredan no mu wɔ aponnwa a εye ahanan, na dee εwo Kronkron Mu Kronkron no anim no nso te saa ara. 22 Na aførebukyia a wɔde dua asene wɔ hɔ a ne osoroko ye anammɔn εnan ne fa a na εye ahinan a εfa biara susu anammɔn mmiensa; ne ntweaso, ne nnyinaso ne n'afafa no, wɔde dua na ayε. ɔbarima no ka kyereε me se, “Saa epono yi na εsi Awurade

anim." 23 Asoredan no mu ne Kronkron Mu Kronkron no nyinaa wowo apono a eyε afanu. 24 Epono biara wɔ mmukamu mmienu. 25 Na woakurukyire Kerubim ne mmedua wɔ asoredan no mu apono so te se dee wɔayε wɔ afasuo no ho no, εnna wɔabo dua nkatasoo wɔ ntwonoo no anim. 26 Ntwonoo no afasuo a εwɔwɔ afa afa no na mpomma nketenkete wɔ mu a woakurukyire mmedua wɔ afa biara. Na nkyenkyen adan a εwo asoredan no ho nso wowo dua nkatasoo.

42 Afei, əbarima no dii m'anim faa atifi fam koo mfikyire adiho ho de me baa adan a eñe asoredan adiho di nhweanim, na eñe atifi fam adiho ofasuo no nso di nhweanim. **2** Edan a ne əpono kyere atifi fam yi tentene ye anammon oha ne aduonum, na ne tetrete nso ye anammon aduɔson enum. **3** Adan no bi ne mfimfini adiho no a ne tentene ye anammon aduasa no di nhweanim. Na adan no bi nso ne aboo nseweεε a ewo mfikyire adiho no di nhweanim. Eso mmrannaε kyerekyere anim wo nsan mmiensa no mu biara so. **4** Adan no anim no, na əkwan bi da ho a ne tetrete ye anammon dunum na tentene ye anammon oha ne aduonum. Wən apono no ano kyerekyere atifi fam. **5** Adan a ewo asan a ewo əsoro no mu susua, əfiri se na n'abrannaa no mu trə sene mmrannaε a ewowə nsan a ədidi aseε no. **6** Adan a ewo asan a etə so mmiensa no nni afadum sədee nsan a ewo aseε no wo no; enti na emu susua sene adan a ewowə nsan a ədidi aseε no. **7** Na əfasuo bi wo nkyen a eñe adan no ne mfikyire adiho no sa so; na ne tentene ye anammon aduɔson enum a əfa adan no anim. **8** Adan a esa soə na etoa mfikyire adiho no so no tentene ye anammon aduɔson enum, nanso adan a esa soə a ebən asoredan no tentene ye anammon oha ne aduonum. **9** Se obi firi mfikyire adiho reba mu a, əbəhunu se adan a ewo fam pa ara no aboboano ani kyere apueεε fam. **10** Anafoo fam no, adan mmienu bi di nhweanim wo asoredan no ne asoredan no adiho ho ntam, na **11** əkwan bi da adan no anim. Saa adan yi te se adan a ewo atifi fam no; wən tentene ne wən tetrete ye pe. Eho apono a wəfa mu pue ne nsusuiε ye pe. Apono a ewo atifi fam no **12** nso sesε adan a ewo anafoo fam no apono. Na əpono bi wo əkwan a eñe əfasuo a ekə apueεε fam no sa so no ano. Eho na wəfa ko adan no mu. **13** Na əka kyereε me se, “Atifi fam ne anafoo fam adan a ani hwe asoredan adiho no ye asfoo no dea. Eho na asfoo a wəkə Awurade anim no bedi afrebədeε kronkron no. Eho na wəde afrebədeε kronkron pa ara a eyε aduane

afɔrebødee, bøne afɔrebødee ne afødie afɔrebødee no begu, efiri se beaee no ye kronkron. **14** Se asøføo no kɔ beaee kronkron ho, a εnse se wøko mfikyire adiho ho kɔsi se wøbeyiyi wøn øsom ntadee agu ho, efiri se saa ntadee no ye kronkron. Ese se wøhye ntadee foforo bi ansa na wøaben mmeammea a ɔmanfo tumi kɔ ho no.” **15** Øsusuu dee εwø asøredan no mu wieee no, øde me faa apuees εpono no ano puees, na øsusuu asøredan no ho hyiaæ. **16** Øsusuu apuees fam na εye anammøn ahanson ne aduonum. **17** Øsusuu atifi fam, na εye anammøn ahanson ne aduonum. **18** Øsusuu anafo fam, na εye anammøn ahanson ne aduonum. **19** Afei ɔdanee n'ani hwεe atoee fam, na øsusuiε no, na εye anammøn ahanson ne aduonum. **20** Enti na ne mfefaremu no ye anammøn ahanson ne aduonum wø afanan no nyinaa, na εtwa kronkronbea ne asafo atenaee no ntam.

43 Na ɔbarima no de me baa apuees fam εpono no ano, **2** na mehunuu Israel Onyankopøn animuonyam se apue wø apuees fam reba. Na ne nne te se nsusenee nworosø ano den, na asase no so hyerenee wø n'animuonyam no mu. **3** Anisoadehunu a menyaee no te se dee menyaa no εbere a ɔba beseee kuropøn no ne dee menyaa wø Asubønten Kebar ho no, na mede m'anim butuu fam. **4** Awurade animuonyam faa εpono a ani kyere apuees fam no mu hyεnee asøredan no mu. **5** Na honhom no pagyaa me de me baa mfimfini adiho ho na Awurade animuonyam hyεe asøredan no ma. **6** εbere a ɔbarima no gyina me ho no, metee se obi rekasa firi asøredan no mu kyere me. **7** Økaa se, “Onipa ba, εha ne m'ahennwa sibere ne me nan ntiasoo. εha na metena wø Israelfoo mu afeboø. Israel efie rengu me din ho fi bio da; wøn anaa wøn ahemfo remfa wøn adwamammo ne ahemfo no ahoni a nkwa nni mu a wøwo wøn sorønsorømmea no rengu me din ho fi. **8** εbere a wømaa wøn aboboano bñnee me dee, na wøn aponnwa nso bñnee me dee a na ɔfasuo na εtwa yen ntam no, wøde wøn akyiwadee guu me din kronkron ho fi. Eni enti messee wøn wø m'abufuo mu. **9** Afei ma wønyi wøn adwamammo ne ahemfo no ahoni a wønni nkwa no mfiri m'ani so, na metena wøn mu afeboø. **10** “Onipa ba, kyerekyere Israelfoo sedee asøredan no tee na wøn ani nwu wø wøn bøne ho. Ma wønsusu ne sie mfoni ho, **11** na se wøn ani wu dee wøaye ho a, twa asøredan no mfoni kyere wøn; ne ntotoee, apono a wøfa mu pue ne dee wøfa kɔ mu, ne mfoni nyinaa, ne εho akwankyere

nyinaa ne mmara. Twere saa nneema yi wø wøn anim na wøadi me ntotoee ne ne sie no mfoni no so. **12** “Asøredan no ho mmara nie: Asase a eda ho wø bepo no so nyinaa ye kronkron. Sei na asøredan no ho mmara tee. **13** “Aførebukyia no nsusuiε na edidi sooyi. Ne nsuka mu do ye anammøn ne fa na ne tetrete nso saa ara, na anoano hini a εtwa ho hyia no nso tetrete bεye nsateakwaa nkron. Na yei nso ne aførebukyia no tentene: **14** Efiri ne nnyinasø a esi nsuka no so kɔ ne soro ye anammøn mmiensa, na ne pipiripie nso ye ɔnamøn ne fa, na apa ketewa no ne apa kεsøe no ntam ye anammøn nsia, na apa no pipiripie nso ye ɔnamøn ne fa. **15** Aførebukyia no wisie tokuro no ɔsoroko ye anammøn nsia na mmøn εnan a ano hwε soro tuatua ho. **16** Aførebukyia wisie tokuro no ye ahinanan, na εfa biara ye anammøn dunwtøwe. **17** Aførebukyia no apa a εwø soro no nso ye ahinanan a afanan no mu biara ye anammøn aduonu baako, na kawa a εye nsateakwaa nkron da apa no ano na nsuka a atwa ho ahyia ye ɔnamøn ne fa. Atwedee a εkø aførebukyia no so no ani hwε apuees fam.” **18** Øka kyerees me se, “Onipa ba, yei ne dee Otumfoo Awurade see: Yeinom na εbεye nhyeheyee a wøbefa so abø ɔhyee afodee ne εkwaa a, se wøsi aførebukyia no wie a wøbefa so de mogya apete ho: **19** Ese se wode nantwie ba ma asøføo a wøye Lewifoo na wofiri Sadok abusua mu na wøba m'anim besom me no, se bøne aførebødee, Otumfoo Awurade asem nie. **20** Ese se wøfa nantwie ba no mogya no bi na wode keka aførebukyia mmøn εnan no ho. Wode bi bekeka apa a εwø soro no ntwtwøaso ne anoano kawa a atwa ho ahyia no ho na wønam so ate aførebukyia no ho de aye mpata nso. **21** Ese se wøfa bøne aførebødee nantwie no na wokøhye no wø asøredan no ho beaee a wøayi ato ho, wø kronkronbea no akyi. **22** “Eda a etø so mmienu no, ese se wode ɔpapo a ɔnni dem ma se bøne aførebødee, na ese se wødwira aførebukyia no ho sedee wøde nantwie no yεee no. **23** Se wowie εho dwira a, ese se wode nantwie ba ne nnwennini a wøfiri ebøu no mu a wønni dem bøø afødee. **24** Ese se wode wøn ba Awurade anim, na asøføo de nkyene pete wøn so na wøde bø ɔhyee afødee ma Awurade. **25** “Ese se wode ɔpapo ba se bøne aførebødee nnanson. Afei ese se wode nantwie ba ne nnwennini a wøfiri ebøu mu na wønni dem nso ba. **26** Wøbεye mpatadee ama aførebukyia no nnanson de ate ho; sei na wøbεye de asi ho ama dwumadie. **27** Saa nna yi akyi, efiri eda

a etō so nnwōtwe de rekoro no, ese se asəfoo no de mo ḥhyee afɔrebədəe ne asomdwōee afɔrebədəe no ba afɔrebukyia no so. Afei megye mo atom, Otumfōo Awurade asem nie.”

44 Afei, əbarima no sane de me baa kronkronbea

no abɔntenpono no a ɛkyere apuee fam no ano, na wɔato mu. 2 Na Awurade ka kyerɛe me se, “Ese se ɛpono a wɔato mu yi tena hɔ saa ara. Ense se wɔbue. Obiara mmfa ho nhylene mu. Ense se wɔbue, ɛfiri se Awurade, Israel Onyankopon afa hɔ ahylene mu. 3 ɔhene no ankasa nko ara na əbetumi atena abɔntenpono no ano na wadidi wɔ Awurade anim. ɔno na ɔtumi fa abɔntenpono no ntwonoo mu hyene mu, na ɔfa hɔ ara firi adi.” 4 Afei, əbarima no de me faa atifi fam abɔntenpono no mu de me baa asəredan no anim. Mehwɛeɛ na mehunuu Awurade animuonyam se ahye Awurade asəredan no ma, na mebutuu hɔ. 5 Na Awurade ka kyerɛe me se, “Onipa ba, hwɛ adee yie, tie no yie, na ma w'ani nku biribiara a mɛka akyere wo a ɛfa nhyeheyɛe a ewɔ Awurade asəredan no ho nyinaa. Ma w'ani nku asəredan no ɛpono ne mmeaɛe a wɔfa firi adi firi kronkronbea hɔ nyinaa. 6 Ka kyerɛ Israel efie atuatefōo no se, ‘Sei na Awurade see: Mo akyiwadee no adɔoso, Ao Israel efie! 7 Mo akyiwadee a aka no nyinaa akyi no, mode ananafōo a wɔye akoma mu ne honam fam momonotofōo aba me kronkronbea de agu m'asəredan ho fi, ɛbere a mode aduane, sradee ne mogya břee me na mosɛe m'apam. 8 Se mobeyɛ mo adwuma a ɛfa m'akronkronne hɔ no, mo maa afoforo behwɛe me kronkronbea so mmom. 9 Yei ne dee Otumfōo Awurade see: ɔnanani a ɔyɛ akoma mu ne honam fam momonoto biara nni ɛkwan se ḥhyene me kronkronbea hɔ. Ananafōo a wɔte Israelfōo mu mpo nni ɛkwan saa. 10 “Lewifōo a wɔfirii me nkyen kɔɔ akyirikyiri ɛbere a Israel fom ɛkwan ne wɔn a wɔtwee wɔn ho firii me ho kɔdii wɔn ahoni akyi no, ese se wɔn bɔne so asodie bɛda wɔn so. 11 Wobetumi asom wɔ me kronkronbea hɔ ɛbere a wɔhwɛ asəredan no əpono so na wɔsom wɔ mu; wobetumi akum ḥhyee afɔrebədəe na wɔabɔ afɔdees ama nnipa no, na wɔagyina nnipa no anim asom wɔn. 12 Nanso, esiane se wɔsomm wɔn wɔ wɔn ahoni no mu na wɔmaa Israel efie kɔɔ bɔne mu enti, mama me nsa so aka ntam se, ese se wɔn bone so asodie bɛda wɔn so. Otumfōo Awurade asem nie 13 Ense se wɔben me se wɔrebɛsom me se asəfoo anaase wɔben m'akronkronne mu biara anaa m'afɔrebədəe kronkron; ese se wɔn akyiwadee ahodoɔ ho aniuwo

ka wɔn. 14 Nanso mede asəredan no mu dwumadie behye wɔn nsa. Wɔbeyɛ ɛho som biara wɔ mu. 15 “Na mmom asəfoo a wɔye Lewifōo ne Sadok asefoo a wɔyeɛ adwuma nokorem wɔ me kronkronbea ɛbers a Israelfōo fom ɛkwan no betumi abɛn me na wɔasom wɔ m'anim; ese se wɔgyina m'anim na wɔbre me sradee ne mogya afɔrebədəe, Otumfōo Awurade asem nie. 16 Wɔn nko ara na wɔwɔ ho ɛkwan se wɔhyene me kronkronbea hɔ; wɔn nko ara na wɔwɔ ho ɛkwan se wɔtwi ben me əpono, besom wɔ m'anim na wɔye me som nnwuma. 17 “Se wɔwura əpono a ɛkɔ mfimfini adiho no mu a, ese se wɔhye nwera ntadee. Ense se wɔhye kuntu atadee ɛbere a wɔresom wɔ əpono a ɛkɔ mfimfini adiho hɔ anaase asəredan no mu. 18 Ese se wɔbɔ nwera abotire na wɔhyehye nwera ntadee wɔ wɔn ase. Ense se wɔhyehye biribiara a ɛbɛma wɔate fifire. 19 Se wɔkɔ mfikyire adiho, faako a nnipa no wɔ no a, ese se wɔyi ntadee a wɔhye de someeɛ no na wɔgya de gu adan kronkron no mu, na wɔhyehye ntadee foforo, se ɛbeyɛ a wɔmmfa wɔn dwumadie ntadee no nnwira nnipa no ho. 20 “Ense se wɔbɔ tikwa anaase wɔma wɔn tirinwi fu kuhaa, mmom ese se wɔbubu so fefɛfɛ. 21 ɔsəfoo biara nnnom bobesa ɛbere a wahyene mfimfini adiho hɔ. 22 Ense se wɔware akunafoɔ anaa mmaa awaregyaefōo. ɔtumi ware mmaabunu a wɔye Israelfōo asefoo anaa akunafoɔ a na anka wɔn kununom ye asəfoo. 23 Wɔnkyerɛkyere me nkurofōo nsonsonoeɛ a ɛda adee a ɔyɛ kronkron ne adee a ɔyɛ kwasafø dees ntam, na wɔmma wɔn nhunu dees ɛma biribi ye adee a ɛho ntɛe anaase ɛho teɛ. 24 “Akasa akasa biara mu no, asəfoo na wɔbeyɛ atemmufoɔ agyina me mmaransem so abu aten. Ese se wɔdi me mmara ne m'ahyedee a ɛfa m'afahye ahodoo no so, na wɔye me home nna kronkron. 25 “Ense se əsəfoo kɔ funu ho na ɔde gu ne ho fi; gye se funu no ye n'agya, ne maame, ne ba, ne nuabarima anaa ne nuabaa a ɔnwareeɛ; ne saa dee a, ɔtumi kɔ ho de gu ne ho fi. 26 Na se wɔdwira ne ho a, ese se ɔtwen nnanson. 27 ɛda a ɔbekɔ kronkronbea no mfimfini adiho hɔ akɔsom wɔ kronkronbea hɔ no, ese se ɔbɔ bɔne afɔdees ma ne ho, Otumfōo Awurade asem nie. 28 “Me nko ara ne agyapadee a asəfoo no wɔ. Ense se moma wɔn kyefā biara wɔ Israel. Meyɛ wɔn kyefā. 29 Wobedi aduane afɔrebədəe, bɔne afɔrebədəe, afodie afɔrebədəe, na biribiara a wɔahyira so ama Awurade wɔ Israel no bɔye wɔn dea. 30 Mo nnuuba a edi ɛkan no mu dee edi mu ne mo akyedee sononko no nyinaa

beyε asəfoo no dea. Ese se mode mo mmore a edi ekan no ma wən na nhymira atena mo afie mu. 31 Ese se asəfoo no we aboa biara a wawu nam, se εye anomaa anaa wiram aboa biara.”

45 “Se mokyekyε asase no mu se agyapadee a, ese se mode εfa bi ma Awurade se əmantam kronkron a ne tentene ye anammon mpem aduasa nson ne ahanum, na ne tətrete nso ye anammon mpem aduasa; saa beaεε no nyinaa beyε kronkron. 2 Wobegya asase yi mu bi a εye ahinanen a ne fa biara ye anammon ahanson ne aduonum ama kronkronbea, na mfikyisase a atwa ho ahyia no tətrete ye anammon aduəson enum. 3 Monsusu əmantam kronkron asase no mu bi a ne tentene ye anammon mpem aduasa nson ne ahanum na ne tətrete nso ye anammon mpem dunum. Eho na wəbesi kronkronbea, Kronkron Mu Kronkron no. 4 Ebeyε asase no fa a εye kronkron ma asəfoo a wəsom wə kronkronbea na wəben Awurade, na wosom wə n’anim. Eho na wobesisi won afie na aye beaεε kronkron ama kronkronbea no nso. 5 Asase a ne tentene ye anammon mpem aduasa nson ne ahanum na ne tətrete nso ye anammon mpem dunum beyε beaεε a wəbekyekyere nkuro ama Lewifoo a wəsom wə asoredan mu no atena mu se wən agyapadee. 6 “Wobegya asase a ne tətrete ye anammon mpem nson ne ahanum na ne tentene nso ye anammon mpem aduasa nson ne ahanum a etoa beaεε kronkron no so no ama kuropon no; ebeyε Israel efie nyinaa dea. 7 “Ohene no befa asase a εne əmantam kronkron no ne kuropon no dabere bə hyee. Ebetre akə atəee fam ne apuee fam akəpem atəee ne apuee ahyee so, na εne mmusuakuo no mu baako asase abə hyee wə atifi fam ne anafoo fam. 8 Asase no beyε n’agyapadee wə Israel. Na me mmapəmma renhyε me nkurofoə so bio, na mmom wəbəma Israel efie əkwan ama wəafa asase no sədeə wən mmusuakuo no tee. 9 “Yei ne dee Otumfoo Awurade see: Moaduru akyiri pa ara, Israel mmapəmma! Monnyae mo basabasayε ne mo nhyesoo na monye dee etene na εye. Monnyae me nkurofoə nsase a mogyegyee no, Otumfoo Awurade asem nie. 10 Ese se mode nsania ne susudee a εye pε susu adee. 11 Kəntən baako, a εye lita əha aduəwotwə mmienu, na mode bəsusu adee biara dodoə; εfah ne bat beyε kəntən baako mu nkyεmu edu. 12 Dwete mpo na mode bəsusu adee mu duru. Dwete mpo baako beyε gram dumienu, na dwete mpo aduasia aye gram ahanson aduonu. 13 “Akyedee soronko a εse wode

ma nie: Ayuo kilogram mmiensa ne atokoə kilogram mmienu ne fa. 14 Ngo dodoə a wəatwa ato hə no nyε lita mmienu ne fa. 15 Afei wəmfa nnwankuo ahanu a wəwə Israel adidibea a εhə wə nsuo no mu baako. Yeinom na wəde beyε aduane afərebədəe, əhyee afərebədəe ne asomdwoeə afərebədəe a εbeyε mpatadee ama nnipa no, Otumfoo Awurade na əsəe. 16 Ese se Israelfoo nyinaa kəka əheneba no ho na əde n’afərebədəe ba. 17 Ebeyε əheneba no asedeə se əde afərebədəe a wəde ma əsom afahyε bi te se əbosome foforə afahyε, home nna ne nna a ətete saa no ba. Əde bəne ho afərebədəe, əhyee ho afərebədəe, atokoə afərebədəe, nsə afərebədəe ne asomdwoeə afərebədəe bəba abeyε nkabomudee ama Israel. 18 “Yei ne dee Otumfoo Awurade see: əbosome a edi ekan no əda a edi ekan no, εse se wəde nantwinini ba baako a ne ho nni dem dwira kronkronbea hə. 19 Ese se əsəfoo no de bəne afərebədəe no mogya no bi keka asoredan no aponnwə, afərebukyia no apa a ewə soro no ntweaso εnan no ne mfimfini adiho no aponnwə ho. 20 Ese se woyε ade korə yi ara wə əbosome no əda a etə so nson de ma obiara a əfiri anibiannasoo mu beyε bəne anaa nim a ənnim enti əbeyε bəne, na wo nam so de aye mpata ama asoredan no. 21 “əbosome a edi ekan no əda a etə sə dunan no, εse se modi Twam Afahyε a εye apontəo a wəde nnanson na εye no. Saa εbere no, mobedi burodo a mmoreka nni mu. 22 Saa əda no εse se əhene no de nantwinini a wəde bəbə afədəe ama no ne asase no so nnipa nyinaa ba. 23 Edə biara wə nnanson Afahyε no mu, εse se əhene no de nantwinini nson ne nnwennini nson a won ho nni dem biara ba se əhyee afərebədəe ma Awurade, ne əpapo se bəne afərebədəe. 24 Dee εse se əde ba se aduane afərebədəe ye kəntən baako (lita dumienu) a əka nantwinini biara ho ne kəntən baako (lita dumienu) nso a əka odwennini baako biara ho. Ngo lita εnan nso ka kəntən biara ho. 25 “Nnanson Afahyε a wəhyε aseə wə əbosome a etə so nson no əda a etə so dunum no mu no, əhene no de saa nneεma no ara bəba se bəne afərebədəe, əhyee afərebədəe, aduane afərebədəe ne ngo.

46 “Yei ne dee Otumfoo Awurade see: Ese se wəto mfimfini adiho εpono a ani hwε apuee no mu nnafua nsia a wəde ye adwuma, nanso Homeda ne əbosome Foforə əda no dee, εse se wəma ano da hə. 2 Ohene no befiри mfikyire awura εpono no ntwonoo mu na wabegyina aponnwə no ho. Asəfoo no de ne hyee

afɔrebɔdεε ne asomdwɔεε afɔrebɔdεε bεbɔ afɔdεε. ɔbɛsɔrε wɔ εpono no aboboano na wasane apue, nanso wɔrento εpono no mu kɔsi anwummerε. 3 Home nna ne ɔbosome foforɔ nna no, εse se asase no sofɔɔ sɔrε wɔ Awurade anim wɔ εpono no aboboano. 4 Afɔrebɔdεε a εse se ɔhene no de brε Awurade wɔ Homeda no ye nnwammaa nsia ne odwennini baako a wɔn mu biara ho nni dem. 5 Aduane afɔrebɔdεε a wɔde ka odwennini no ho ye kilogram dunsia, na deε wɔde ka nnwammaa no ho ye deε εsɔ ani, na ɔde ngo lita εnan ka aduane kilogram dunsia biara ho. 6 ɔbosome Foforɔ eda no, ɔmfa nantwie ba a εye ɔnini, nnwammaa nsia ne nnwennini a won mu biara nnii dem mmra. 7 ɔmfa atokoo kilogram dunsia nka nantwinini no ho ne nnwennini no nso saa ara, na nnwammaa no deε, ɔmfa atokoo dodoɔ a ɔpε se ɔde ma. ɔmfa ngo lita εnan nka atokoo kilogram dunsia biara ho mmra se aduane afɔrebɔdεε. 8 Na se ɔhene no rebεhyene mu a, ɔmfa εpono no ntwonoo no mu, na εse se εho ara na ɔfa de firi adi. 9 “Na se asase no sofɔɔ ba Awurade anim apontoɔ nna no a, deε ɔbefa atifi εpono no mu akɔ mu akɔsɔre no, ɔmfa anafoɔ εpono no mu mfiri adi; saa ara na deε ɔfa anafoɔ εpono mu kɔ mu no nso, ɔmfa atifi εpono no mu mfiri adi. Ense se obiara sane fa εpono a ofaa mu hyenee mu no mu firi adi. 10 εse se ɔhene no fra wɔn mu, one wɔn bεba mu na one wɔn afiri adi. 11 “Afahye ne apontoɔ nna no, aduane afɔrebɔdεε no nyε nantwinini baako ne atokoo kilogram dunsia, nnwennini ne atokoo kilogram dunsia, na nnwammaa no deε atokoo dodoɔ εsɔ ani na ɔde beka ho, na ngo lita εnan ka atokoo kilogram dunsia biara ho. 12 “Ebεrε biara a ɔhene no befiri ne pe mu abɔ afɔdεee ama Awurade no, se εye ɔhyee afɔdεee anaa asomdwɔεε afɔdεee no, εse se wobue εpono a ɔkyere apueεε no ma no. ɔbεbɔ ne ɔhyee anaa ne asomdwɔεε afɔdεee no sedee εye no wɔ Homeda no. Afei ɔbefiri adi na eno akyi wobeto εpono no mu. 13 “Da biara da, anɔpɔ biara, εse se wode odwammaa a wadi afe na ɔnni dem bεbɔ ɔhyee afɔdεee ma Awurade. 14 Anɔpɔ biara εse se wobo aduane afɔdεee a εye atokoo kilogram mmiensa ne ngo lita baako ne fa a wɔde befɔre esiam no. Aduane afɔdεee a wɔbɔ ma Awurade yi ye nhyeheyee a εbetena hɔ daa. 15 Eno enti wɔde odwammaa ne atokoo afɔrebɔdεee ne ngo no bεma anɔpɔ biara se daa ɔhyee afɔrebɔdεee. 16 “Yei ne deε Otumfɔɔ Awurade see: Se ɔhene no de n'agypadeεε no mu bi kye ne mmammarima no

mu bi a, εbeye n'asefɔɔ dea na εye wɔn agyapadeε. 17 Nanso se ɔde n'agypadeεε no mu bi kye n'asomfɔɔ no mu bi a, εbeye ɔsomfɔɔ no dea kɔsi n'ahofadie afe. Eno akyi εbesane abεye ɔhene no dea. N'agypadeεε ye ne mmammarima nko ara dea. 18 Ense se ɔhene no gye nnipa no agyapadeεε biara, pam wɔn firi wɔn asase so. εse se ɔma ne mmammarima agyapadeεε firi ɔno ankasa ahodeε mu, sedee me nkurfɔoo mu biara remfiri n'asase so.” 19 Afei, ɔbarima no de me faa εkwan a εda εpono no nkyenmu a εkɔ adan kronkron a ɔkyere atifi fam no, deε εye asəfɔoo no dea no, na ɔkyereε me beaεε bi a εwɔ atɔεε fam. 20 ɔka kyereε me se: “ɛha ne beaεε a asəfɔoo no bεnoa afɔdεee afɔrebɔdεee ne bɔnε afɔrebɔdεee na wɔato atokoo afɔrebɔdεee, sedee wɔremfa mma mfikyire adiḥɔ hɔ mmedwira nkurfɔoo no ho.” 21 ɔde me baa adiḥɔ a εwɔ afikyire hɔ no na ɔdii m'anim de me kɔɔ ne ntweaso εnan no so, na mehunuu adiḥɔ foforɔ wɔ ntwea biara so. 22 Mfikyire adiḥɔ no ntweaso εnan no mu biara wɔ adiḥɔ a εhyε mu a ne tentene ye anammon aduosia na ne tetrεtε ye anammon aduanan enum; na saa adiḥɔ yi nyinaa kεsεε ye pε. 23 Afasuo no mu biara anim no na wɔahyehε abɔɔ de aseε no aye bukyia wɔ afaafa nyinaa. 24 ɔka kyereε me se, “Yeinom ne mukaase a wɔn a wɔsɔm wɔ asoredan mu no bεnoa nkurfɔoo no afɔrebɔdεee.”

47 ɔbarima no de me sane baa asoredan no εkwan ano, na mehunuu se nsuo firi asoredan no aboboano ase a εtene kɔ apueεε fam (na asoredan no ani hwε apueεε fam). Na nsuo no tene firii asoredan no ase wɔ anafoɔ fam; afɔrebukyia no anafoɔ fam. 2 ɔde me firii adi faa atifi fam εpono no mu na ɔde me faa mfikyire baa abontenpono a ani hwε apueεε no, na na nsuo no tene firi anafoɔ fam. 3 Ebεrε a ɔbarima no rekɔ apueεε fam a ɔkura susuhoma no, ɔsusuu anammon apem ahanum, na afei ɔde me faa nsuo a εdeda nan ase mu. 4 ɔsusuu anammon apem ahanum bio na ɔde me faa nsuo a εdeda kotodwe mu. ɔsusuu anammon apem ahanum bio na ɔde me faa nsuo a εdeda sisie mu. 5 ɔsusuu anammon apem ahanum bio na afei na nsuo no aye asubɔnten a merentumi ntwa, εfiri se na emu dɔ enti, εse se wɔdware asubɔnten a obiara ntumi ntwa. 6 ɔbisaa me se, “Onipa ba wohunu yei anaa?” Afei ɔsane de me baa asubɔnten no konkon so. 7 Meduruu hɔ no, mehunuu nnua bebree wɔ asubɔnten no nkonkon mmienu no so. 8 ɔka kyereε me se, “Saa nsuo yi tene kɔ apueεε fam

kəbə Araba mu na εhə na εbə εpo mu. Baabi a εbə εpo mu hə nsuo no yε dees nkyene nni mu. 9 Baabiara a nsuo no tene fa no, abədee a wəwə nkwa bebree bətēna hə. Mpataa bebree bəba hə εfiri se saa nsuo no tene fa hə na εma nsuo a εyε nkyenkyen no yε nsu pa; biribiara yε yie wə baabiara nsuo no tene fa. 10 Apofofoo bəgəyinagyina mpoano hə; εfiri En-Gedi kəsi En-Eglaim. Wəbenya baabi ahata wən asau. Mpataa no bəyε ahodoo bebree te se mpataa a εwo Epo kəsəe no mu. 11 Nanso atəkyε ne aforə no dees, εbətēna hə saa ara. Wəbegya hə ama adane nkyene. 12 Nnuaba nnua ahodoo bənyini wə asubonten no konkən mmienu no so. Wən nhahan rempo, na wəbeso aba biribiara. Wəbeso aba əbosome biara, εfiri se nsuo a εfiri kronkronbea hə no tene kə hə. Wən aba bəyε aduane na wəde wən nhahan asa yadee.” 13 Yei ne dees Otumfooo Awurade see: “Ahyε a wobetoto de akyekye asase no mu ama Israel mmusuakuo dumieno no se agyapadee a kyεfa mmienu bəyε Yosef dea no nie. 14 Wobekyekye mu pεpεpε ama wən. εfiri se memaa me nsa so kaa ntam se mede bəma mo agyanom na saa asase yi bəyε mo agyapadee. 15 “Yei na εbεyε asase no hyee: “Atifi fam hyee no bəfa Hetlon əkwan so akəfiri Epo kəsəe no, atwam Lebo Hamat akə Sedad, 16 Berota ne Sibraim (a əda Damasko ne Hamat hyee no ntam), na atoa so akə Haser-Hatikon a eno nso wo Hauran hyee so. 17 εhyee no befiri εpo no, afa Damasko atifi fam hyee so akəsi Hasar-Enan na Hamat hyee no abeda atifi fam. Yei na εbεyε atifi fam hyee. 18 Apuee fam hyee no befiri Hauran ne Damasko ntam afa Yordan a əda Gilead ne Israel asase no ntam, atoa so afa apuee fam εpo no akəsi Tamar. Yei na εbεyε apuee fam hyee.” 19 Anafoo fam hyee no befiri Tamar akə Meriba Kades nsuwansuwa ho, na atoa so afa Misraim asuwa akəsi Epo Kəsəe no. Yei na εbεyε anafoo fam hyee. 20 Atəee fam no, Epo Kəsəe no bəyε εhyee akəsi beaee bi a ene Lebo Hamat di nhweanim. Yei bəyε atəee fam hyee. 21 “Monkyekye asase yi mma mo ho mo ho, sədəe Israel mmusuakuo no tee. 22 Monkyekye mu se agyapadee mma mo ho ne ahohoo a wəte mo mu a wəwə mma. Ese se mofa wən se nnipa a wəawo wən se Israelfoo te se mo ara; eṣe se wənya kyεfa wə Israel mmusuakuo no mu. 23 Abusuakuo biara a əhəhəo bi bədəm no, emu na eṣe se woma no n’agypadee,” Otumfoo Awurade asem nie.

48 “Mmusuakuo no din na ədidi soō yi: “Dan bənyia kyεfa baako wə atifi hyee so hə; εbefa Hetlon

əkwan so akə Lebo Hamat, Hasar Enan ne Damasko atifi fam hyee a ədi Hamat so no bəyε εhyee a εfiri apuee fam kə atəee fam no fa bi. 2 Aser bənya kyεfa baako; ene Dan kyεfa no bəbə hyee firi apuee fam akəsi atəee fam. 3 Naftali bənya kyεfa baako; ene Aser kyεfa no bəbə hyee firi apuee fam akəsi atəee fam. 4 Manase bənya kyεfa baako; ene Naftali kyεfa no bəbə hyee firi apuee fam akəsi atəee fam. 5 Efraim bənya kyεfa baako; ene Manase asase no bəbə hyee firi apuee fam akəsi atəee fam. 6 Ruben bənya kyεfa baako; ene Efraim asase bəbə hyee firi apuee fam akəsi atəee fam. 7 Yuda bənya kyεfa baako; ene Ruben asase bəbə hyee firi apuee fam akəsi atəee fam. 8 “Yuda nsase no hyee a εfiri apuee kəsi atəee no so na kyεfa a wode bəma se akyedee sononko no bədi. Ne tətretē bəyε anammon mpem aduasa nson ne ahanum. Na ne tentene, εfiri apuee kəsi atəee no ne mmusuakuo no kyεfa baako bəyε pε, na kronkronbea no bəwə mfimfini. 9 “Kyεfa sononko a wode bəma Awurade no tentene bəyε anammon mpem aduasa nson ne ahanum. Na ne tətretē aye anammon mpem dunum. 10 Yei bəyε kyεfa kronkron ama asəfoo no. εbεyε anammon mpem aduasa nson ne ahanum ne tentene mu wə atifi fam, na aye anammon mpem dunum wə atəee fam. εbεyε anammon mpem dunum wə apuee fam, na anafoo fam nso εbεyε anammon mpem aduasa nson ne ahanum. Ne mfimfini bəyε Awurade kronkronbea. 11 Yei bəyε Sadokfooo asəfoo a wəayə wən kronkron no dea, wən a wədii me nokore somm me na wəannane amfiri me nkyen sədəe Lewifoo yεee εberə a Israelfoo dane firii me nkyen no. 12 εbεyε akyedee sononko a εfiri asase no kyεfa a εyε kronkron no mu ama wən, kyεfa kronkron mu kronkron a ene Lewifoo asase no bə hyee. 13 “Asəfoo no asase nkyen mu no, Lewifoo no bənya kyεfa a ne tentene ye anammon mpem aduasa nson ne ahanum, na ne tətretē ye anammon mpem dunum. Ne tentene nyinaa bəyε anammon mpem aduasa nson ne ahanum, na ne tətretē nyinaa nso asi anammon mpem dunum. 14 Eṣe se wətən anaase wode emu fa biara sesa biribi. Asase no mu dees εyε papa nie, na eṣe se ekə onipa foforə nsam, εfiri se εyε kronkron ma Awurade. 15 “Asase a aka a ne tətretē ye anammon mpem nson ne ahanum na ne tentene nso ye anammon mpem aduasa nson ne ahanum no bəda hə ama kuropon no mufooo. Wəbesisi adan wə so na wəde bi nso aye mmoa adidibeia. Kuropon no bəda ne mfimfini 16 na ne kəsəe

beyε anammɔn mpem nsia ahanson aduonum wɔ atifi fam, anafoø fam, apueeε fam ne atœε fam. **17** Kuropɔn yi mmoa adidibea no kεsεε beyε anammɔn ahasa aduɔson enum wɔ n'afanan biara. **18** Asase a aka a ɛda kyεfa kronkron no ho wɔ ne tentene mu no beyε anammɔn mpem dunum wɔ n'apueeε fam ne n'atœε fam. Eso nnøbaεε no na kuropɔn no adwumayεfoo bεdi. **19** Kuropɔn no mu adwumayεfoo a wɔyε asase no so kua no beyε wɔn a wɔfiri Israel mmusuakuo nyinaa no mu. **20** Asase no nyinaa beyε ahinanan a ne fa biara susu anammɔn mpem aduasa nson ne ahanum. Wobeyi kyεfa kronkron no ne kuropɔn no asase asi nkyεn se akyεdee sononko. **21** “Asase a aka a ɛdeda kyεfa kronkron ne kuropɔn no asase ho no beyε ɔhene no dea. Efiri apueeε fam a εsusu anammɔn mpem aduasa nson ne ahanum no, asase no betre akɔsi apueeε fam hyεε so, na atœε fam nso, εbetre akɔsi atœε fam hyεε so. Nsase mmienu a εne mmusuakuo asase no sa soo no beyε ɔhene no dea, na kyεfa kronkron a asoredan no kronkronbea ka ho no bεwo wɔn mfimfini. **22** Eno enti Lewifoø no asase ne kuropɔn no asase bεda ɔhene asase no mfimfini. ɔhene no asase no bεda Yuda ne Benyamin ahyεε no ntam. **23** “Mmusuakuo a aka no, “Benyamin bεnya kyεfa baako; εbefiri apueeε fam akɔ atœε fam. **24** Simeon bεnya kyεfa baako, εne Benyamin asase no bεbø hyεε afiri apueeε fam akɔ atœε fam. **25** Isakar bεnya kyεfa baako; εne Simeon asase no bεbø hyεε afiri apueeε fam akɔ atœε fam. **26** Sebulon bεnya kyεfa baako; εne Isakar asase no bεbø hyεε afiri apueeε fam akɔ atœε fam. **27** Gad bεnya kyεfa baako; εne Sebulon asase no bεbø hyεε afiri apueeε fam akɔ atœε fam. **28** Gad kyεfa no hyεε a ɛda anafoø fam no bεkɔ anafoø fam afiri Tamar akɔ Meriba Kades nsuwansuwa ho, εbefira Misraim asuwa akɔsi Epo Kεsεε no. **29** “Yei ne asase a wobskyekyc ama Israel mmusuakuo no se agyapadee, na yeinom beyε wɔn kyεfa,” Otumfoø Awurade aseñ nie. **30** “Yeinom ne apono a wɔbεfa mu apueeε fam afiri kuropɔn no mu: “Efiri aseñ wɔ atifi fam ɔfasuo a ne tentene ye anammɔn mpem nsia ahanson ne aduonum no, **31** wɔde Israel mmusuakuo dumieno no din bεtoto kuropɔn apono no. Apono mmiensa a ewo atifi fam no beyε Ruben εpono, Yuda εpono ne Lewi εpono. **32** Apueeε fam ɔfasuo a ne tentene ye anammɔn mpem nsia ahanson ne aduonum no, wɔde apono mmiensa bεtoto Yosef, Benyamin ne Dan. **33** Anafoø fam ɔfasuo a ne tentene ye anammɔn mpem

nsia ahanson aduonum no, wɔde apono mmiensa no bεtoto Simeon, Isakar ne Sebulon. **34** Atœε fam ɔfasuo a ne tentene ye anammɔn mpem nsia ahanson aduonum no, wɔde apono mmiensa bεtoto Gad, Aser ne Naftali. **35** “Ekwan a εtwa kuropɔn no nyinaa ho hyia no tentene ye anammɔn mpem aduonu nson. “Na εfiri saa ɛda no, wɔbεfrε kuropɔn no se, ‘Awurade Wɔ Hɔ.’”

Daniel

1 Yudahene Yehoikim dii ades ne mfees mmiensa mu no, Babiloniahene Nebukadnessar baa Yerusalem de n'akodom betuua oman no. **2** Awurade maa no dii Yudahene Yehoikim so nkonom. Ebere a Nebukadnessar resane aksa Babilonia no, otasee akronkronnee bi firii Onyankopon asoredan mu, de koo n'abosomdan mu koguu adekorabea ho wo Babilonia asase so. **3** Afei, ohene no ka kyerees n'apiafoohene Aspens se, omfa mmerantee no bi a wofiri Yuda adehyee abusua mu, ne won a wofiri mmusua atitire mu a wode won aba Babilonia se nneduafao no mmra ahemfie ho, **4** mmerantee ahoodenfao a won ho nni dem, na won ho ye fe. Hwe se wowa nhunumu, na woadom won osuahunu mu akyedee a wonim nyansa, na wowa nnyinaso bi a ebema wootumi asom wo ahemfie ho. Kyerees mmerantee no Kaldeafoo kasa ne ne nwoma. **5** Ohene no hyee se, daa womfa aduane ne nsaa e firi ne didipono so mmre won. Na ese se wotete won mfees mmiensa, na won mu bi abeye n'asomfao. **6** Mmerantee baanan bi a woyii won no ne Daniel, Hanania, Misael ne Asaria a won nyinaa firi Yuda abusuakuo mu. **7** Apiafoohene no de din foforo totoo won. Otoo Daniel Beltesasar; otoo Hanania Sadrak; otoo Misael Mesak enna otoo Asaria Abednego. **8** Na Daniel yee n'adwene se orenni aduane, nnom nsaa a ohene no de bebre won no, osree apiafoohene no se omma no ekwan na wangu ne ho fi. **9** Na Onyankopon maa Daniel nyaa apiafoohene no anim adae ne mmoborohunu. **10** Apiafoohene no ka kyerees Daniel se, "Me wura ohene no ahye se monni saa aduane yi, na monnom nsaa no. Se mofonfon na yede mo toto mmabunu a woye mo tipenfao no ho a, ohene no ebema wootwa me ti se, matoto m'adwuma ase." **11** Daniel ka kyerees osomfao a apiafoohene no de no asi ono ne Hanania, Misael ne Asaria so no se, **12** "Ma yen nhahamma ne nsuo dadu, na fa so yen hwe. **13** Afei fa yen toto mmerantee afoforo no a woredi ohene nnuane pa no ho, na hwe sedee yete. Eno akyi ye wo nkao sedee wohunu." **14** Enti, osomfao no penne asem a Daniel de too n'anim no so, soa won hwes dadu. **15** Dadu no akyi, wohunu se won anim aye fe na wowa honam sene mmerantee a wadii ahennuane no nyinaa. **16** Enti, osomfao no sii gyinaee se obetoo so ama won nhahamma nko ara, na wamfa ahennuane amma won. **17** Na mmerantewaa baanan

yi Onyankopon maa won nwomanim ne nyansahu nyinaa mu nimdee, na Daniel nyaa anisoadehunu ne daes nkyerese ho nimdee. **18** Ebere a ohene no ahye no duruie no, opanin no de mmerantee yi nyinaa bree Nebukadnessar. **19** Ohene no ne won nyinaa kasaee, na won mu biara ansa n'ani gye se, Daniel, Hanania, Misael ne Asaria. Enti, wode won kaa ohene no apiafao ho. **20** Asem biara a ehia nyansa ne nteasee a ohene no bisa won no ohunu se, wo sene nkonyaayifoo ne peadeehunufao a wowa n'ahemman mu nyinaa no mpen edu. **21** Daniel tenaa ho ara, kosisi ohene Kores adedie afe a edi ekan mu.

2 Nebukadnessar adedie mfees mmienu so, ososoo daes bi ma ehia no ara kosisi se, na ontumi nna. **2** Ofree ne nkonyaayifoo, peadeehunufao, ntafowayifoo ne Kaldeafoo bisaa won se, wokkyere no daes ko no. Wobegyinaa ohene no anim no, **3** okaa se, "Maso daes bi a ehia me, enti mepe se monkeyere me daes ko a mesoee no, efiri se, ese se mehunu." **4** Na Kaldeafoo no buaa no wo Arameike kasa mu se, "Ohene nkwa so! Ka daes no kyere yea, na yebekyere ase." **5** Nanso, ohene no ka kyerees Kaldeafoo no se, "Yei ne gyinaee a masi wo asem yi ho. Se moantumi anka me daes no, na moankyere me ase a, wobetwitwa mo mu asinasini, na wobebubu mo afie, ama afu wira. **6** Na se moka me daes no, kyere me ase a, mema mo akyedee a eso bi mmaa da, na mabo mo aba so. Monka daes no, na monkeyere me ase." **7** Wokaa bio se, "Yesre wo, Nana, ka daes no kyere w'asomfao, na yebekyere wo ase." **8** Ohene no buaa se, "Mahunu mo nnaadaa no. Mahunu se, moretwentwen ebere no so, na monim gyinaee a masi asem a mekaees no ho. **9** Se moanka daes no ankyere me a, asotwe baako pe na eda ho ma mo. Moapam se mobedi atoro adaadaa me. Mosusu se asem no besesa. Monka daes no nkyere me, na ebema mahunu se mobetumi akyere ase." **10** Kaldeafoo no buaa Ohene no se, "Onipa teasefao biara nni ho a obetumi akyere wo, Nana, wo daes a woaso no. Na ohene biara nso nni ho, se okoraa anaa ne tumi so, a wabiswa nkonyaayifoo, peadeehunufao anaa Kaldeafoo saa asem yi bi pen. **11** Ohene abisadee yi ye den dodo. Obiara nni ho a obetumi aka wo daes no gye anyame. Nanso, won tenabea nni ewiase yi mu." **12** Ohene no tee saa asem yi no, ne bo fuu yie, enti ohye se, wokunkum anyansafo a wowa Babilonia nyinaa. **13** Na esiane ohene no mmara den se wokunkum anyansafo no

enti, wəsomaan mmarima se wənkəhwehwə Daniel ne ne nnafonom, na wənkunkum wən. **14** Ebere a, Ariok a eyə əhene no awəmfoə so panin baa se ərebekum wən no, Daniel faa nyansakwan so ne no kasaəe. **15** Daniel bisaa Ariok se, “Adən enti na əhene hyee mmara a ano ye den saa?” Na Ariok kaa dee asi nyinaa kyere no. **16** Daniel kəhunuu əhene no, na əsree no se əmma no bere kakra na əbeba abəkyere daee no ase. **17** Na Daniel kəo ne fie kəbəo ne nnafonom Hanania, Misael ne Asaria asem a asie. **18** Əhyee wən se, wəmmisa əsoro Onyankopon se, ənnom wən n’ahumməborə sedəe wərenkum wən mfra anyansafoə nkaee a wəwə Babilonia no mu. **19** Anadwo no, odaa kəkoamsəm no adi kyere Daniel wə anisoadehunu mu. Na Daniel kamfoo əsoro Onyankopon **20** na əkka se, “Nkamfoə nka Onyankopon din daa nyinaa, əno nko na əwə nyansa ne tumi. **21** Əno na əsesa mmere ne nnipa hyəberə; əsi ahene, na ətu won adee so. Əma anyansafoə hunu nyansa, na əma nhunumu ho nimdeə. **22** Əda nneəma a emu də na eyə nwanwa adi, na ənim dee ahinta wə sum mu; hann atwa ne ho ahyia. **23** Meda wo ase, kamfo wo m’agyanom Onyankopon, əfiri se, woama me nyansa ne tumi; woaka dee yebisaa wo akyere me, ada dee əhene bisaae no adi akyere yen.” **24** Afei, Daniel kəhunuu Ariok a wəahye no se ənkunkum anyansafoə a wəwə Babilonia no, ka kyere no se, “Nkunkum anyansafoə a wəwə Babilonia no. Fa me kə əhene no nkyen, na məkyere no ne daee no ase.” **25** Na ntəm ara, Ariok de Daniel kəo əhene no anim kaa se, “Mahunu atukəfəo a wəfiri Yuda no mu baako a əbekyere wo, Nana, daee no ase.” **26** Əhene no bisaa Daniel (a wəsane frē no Beltesasar) no se, “Eyə nokore? Wobetumi akyere me dee mehunuu wə me daee no mu na woakyere me asee?” **27** Daniel buua se, “Nana, anyansafoə, peadechunufoə, nkonyaayifoo anaa ntafowayifoo biara nni ho a wəbetumi akyere ahintasəm a worebisa yi! **28** Nanso, Onyankopon bi wə əsoro a əda kəkoamsəm adi, na wakyere əhene Nebukadnessar asem a ebesi daakye. Wo daee no ne anisoadehunu a ebere a woda wo mpa so no wohunuie nie: **29** “Nana, ebere a woreda no, w’adwene kəsisii nsəm bi a ebesisi so. Dee əkyere ahintasem mu no akyere wo dee ərebəba. **30** Na ennye se, Nana, menim nyansa kyen onipa teasefoo biara enti, na mmom Onyankopon pə se Nana nya ahintasem no aseyere na əte dee əbaa n’adwene mu no ase. **31** “Nana, w’aniisoadehunu no mu, wohunu ohoni kəsəe

bi se əgyina w’anim a əso pa ara na əharan hyənn na ne ho ye hu yie. **32** Sikakəkəo na wəde yee ne ti; Dwete na wəde yee ne koko ne n’abasa. Kəbere na wəde yee ne yafunu ne n’asre. **33** Dadee na wəde yee ne nan, na wəde dadee ne dotee a wəde afra yee ne nantabon. **34** Na Nana, worehwə no, əboə bi a nsa biara nkura mu te bəhwəe dadee ne dotee nantabon no so, pəkyee no gəsəo. **35** Afei Nana, ohoni mu no nyinaa a eyə dadee, dotee, kəbere, dwete ne sikakəkəo no nyinaa yam fekofekə, ma eyee se ahuhuro bere mu ayuporobeə so ntətə, ma mframa behuu ne nyinaa kəee a, hwee anka ho. Nanso, əboə a əpəm ohoni no hwee fam no danee bepo kəsəe a əkataa asase nyinaa so. **36** “Nana, daee no nie o, afei, yərebəkyere wo aseə. **37** Nana, woyə ahene bebree so əhene. Əsoro Onyankopon aye wo ahene mu əhene, ama wo tumi, ahooden ne animuonyam. **38** Əde ewiase nnipa, mmoa a wəwə wiram ne nnomaa a wətū ahyə wo nsa. Baabiara a wəwə no, wəayə wo wən so difoo. Wo na woyə saa sikakəkəo ti no. **39** “Na w’ahemman aba n’awieə akyi no, ahemman a ənnto wo dee no besore abesi w’ananmu. Se saa ahemman no gu a, ahemman kəsəe fofora a etə so mmiensa a kəbere yafunu ne asre no gyina ho ma no no besore adi ewiase so. **40** Nea əbedi saa ahemman no akyi no, əbeyə ahemman a etə so ənan a eso na əwo ahooden te se dadee. Saa ahemman no beebubu, ayam aman a adi əkan no nyinaa te sedəe dadee bubu yam biribiara a eñe no hyia no. **41** Nana, sedəe wohunu se nantabon ne nansoaa ye dadee ne dotee a adi afra no kyere se, saa ahemman yi mu bəkyekye. **42** N’afaafa bi bəyə den se dadee, na ebi aye mmere se dotee. **43** Saa dadee ne dotee mfrafraəe no sane kyere se, saa ahemman no bəyə nnipa ahodoo a wəadi afra a wəntumi nka wən ho mmə mu sedəe dadee ne dotee ntumi nni afra no. **44** “Saa ahemfo no adedie mu no, Əsoro Onyankopon bəbə ahemman bi atenases a crense da; na obiara renni so da. Əbedwəre ahemman ahodoo yi nyinaa de wən aba awieə, na əno dee, əbegyina afebəo. **45** Əboə no a nsa biara nkura mu na ətwa firi bepo no so a eyam dadee, kəbere, dotee, dwete ne sikakəkəo mfrafraəe ohoni no gyina ho ma saa əman no. “Onyankopon kokuroko akyere Nana, dee əbəba daakye. Daee no ye nokore, na ne nkyereəsəe ye kann.” **46** Əhene Nebukadnessar bəo ne mu ase wə Daniel anim, somm no, na əhyee ne manfoo se, wəmfa afərebədəe mmra, na wənhye aduhwam wə n’anim. **47** Əhene no ka kyere Daniel se, “Nokore,

wo Onyankopõn ye Onyankopõn wô anyame mu; øye Awurade wô ahene so ahintasem mu kyerefoo, efiri se, wo na woatumi akyere saa kôkoamsem yi mu.” 48 Afei, øhene no maa Daniel dibe a ekorõn yie sane yee no ayé a esom bo yie. Ømaa Daniel bœyee sohwefoo wô Babiloniaman no mu nyinaa, na òde no sii n’anyansafoo no nyinaa so øhene. 49 Daniel bisa ma wayee Sadrak, Mesak ne Abednego, Babilonia asase no so ahwefoo, na Daniel yee øsomfoo wô øhene aban mu.

3 Ḍhene Nebukadnessar yee sikakokoo ohoni bi
a na ne osoroko ye anammon aduokron, na ne
tetrete nso ye anammon nkron. Wode sii Dura
tata so wo Babiloniaman mu. **2** Afei, ottoo nkra
komaah ahensemma, mpanimfo, amradofoo, afotufo,
nsanaafoo, atemmufo, asennifo ne ḥoman no mu
mpanimfo se, wommra ohoni a woreda no adi no ase.
3 Ebere a ahensemma, mpanimfo, amradofoo, afotufo,
nsanaafoo, atemmufo, asennifo ne ḥoman no mu
mpanimfo no b̄ehyiae se w̄orebeda ohoni a Ḍhene
Nebukadnessar de asi ho adi no, w̄obegyinagyinaa
ohoni no anim. **4** Na w̄obao dawuro teaam se, “Nnipa
ahodoo ne aman ahodoo ne kasa ahodoo nyinaa montie
de ehen ahye se monye! **5** Se mote aben, odurugya,
sankuo, sankuten, atenteben ne nnwontodee ahodoo
nyinaa nnyegyees a, monkoto fam, na monsore
ehene Nebukadnessar sikakokoo ohoni no. **6** Obiara
a wankoto fam ansore ohoni no don no ara mu no,
wode no beto fononoo a ogya redere wo mu framfram
mu.” **7** Enti, ebere a wotee aben, odurugya sankuo,
sankuba sankuo, benta, atenteben ne nnwontodee
ahodoo nyinaa nnyegyees no, nnipa no nyinaa ne
aman ahodoo ne wan a woka kasa ahodoo nyinaa
kotoo fam, soree ohoni a Ḍhene Nebukadnessar de
asi ho no. **8** Nanso, Kaldeafoo no bi ko ḥene no
nkyen k̄toatoa Yudafo no se, **9** “Nana wo nkwa so!
10 Wohye mmara maa ḥomanfo se, obiara te aben,
odurugya sankuo, sankuba sankuo, benta, atenteben
ne nnwontodee ahodoo nyinaa nnyegyees a, ḥenkoto
fam, na onshore sika ohoni no, **11** na obiara a wantie
ankoto ansore ohoni no, wode no beto fononoo a
ogya redere framfram wo mu no mu. **12** Nanso, Nana,
Yudafo bi a wan din de Sadrak, Mesak ne Abednego
a wode wan atuatua Babiloniaman ano no abu wo
animtia, na wansore w̄anyame anaa sikakokoo ohoni
a wode asi ho no.” **13** Eho ara, Nebukadnessar bo fuu
ye, na ohye se, w̄omfa Sadrak, Mesak ne Abednego

mmra n'anim. Wode won baee no, **14** Nebukadnessar bisaaw won se, "Sadrak, Mesak ne Abednego, eye nokore se, moansore m'anyame ne sikakokoo ohoni a mede asi ho no? **15** Memaa mo ekwan bio. Se mote aben, odurugya sankuo, sankuba sankuo, benta, atenteben ne nnwontodee ahodoa nyinaa nnyegyeee no, na mokoto fam, na mosore ohoni a maye no a, na me ne mo nni asem biara. Na se mopo a, wobeto mo agu fononoo a ogya redere wo mu no mu preko pe. Se eba saa a, nyame ben na obetumi agye mo afiri me tumi ase?" **16** Sadrak, Mesak ne Abednego buua se, "Ao, Nana Nebukadnessar, yennye nni se elo hia se yeyi yen ho ano wo w'anim. **17** Se woto yen gu fononoo a ogya redere wo mu no mu a, Onyankopon a yesom no no begye yen. Nana, obegye yen afiri wo tumi ase. **18** Na se eba se wannye yen mpo a, Nana nte asee se, sore dee, yerensoore w'anyame anaa sikakokoo ohoni a wode asi ho no da biara da." **19** Nebukadnessar bo fuu Sadrak, Mesak ne Abednego yie, na wampae won anim ahwe. Ohyees se, wamma fononoo no ogya no hyee no nna mmaho nson. **20** Afei, ohyees n'akodom mu mmarima ahodenfoo pa ara no bi se, wonykyekyere Sadrak, Mesak ne Abednego, na wonto won ngu fononoo no mu ogyadree no mu. **21** Enti, wonykyekyere saa nkurofoo yi a wohyehye won ntwoontwo, won ntadee, won mmotire ne won ntoma papee, too won guu fononoo ogya a eredere no mu. **22** Na esiane ohene no abufutrasoo ne ohye a ama fononoo no ado hyeehyehye aborosoo no enti, asraafao a wode Sadrak, Mesak, ne Abednego regu fononoo no mu no wuuu ogyaframa no ano. **23** Na Sadrak, Mesak ne Abednego a wokyekyere won pampee no hwehwee ogya fononoo a eredere no mu. **24** Nebukadnessar gu so rehwae no, preko pe, ohuri teaam ahodwirie so guu n'afotufoo no so se, "Ennye mmarima baasa na yekyekyeree won too won guu fononoo no mu?" Wobuaa se, "Aane, Nana, yeyee saa perpeere." **25** Nebukadnessar teaam se. "Monhwae! Mehunu nnipa baanan a biribiara nkyekyeree won se wonenam ogya no mu. Egya deree no nhyeew won. Onipa a oto so enan no te se anyame ba bil!" **26** Na Nebukadnessar twe benee fononoo a ogya redere wo mu no epone ano, sedee obetumi, teaam se, "Sadrak, Mesak ne Abednego, osorosoro Onyankopon asomfoo, momfiri mmra! Mommra ha!" Eno enti, Sadrak, Mesak ne Abednego firii ogya no mu baee. **27** Afei, ahenemma, mpanimfoo, amradofoa ne afotufoo betwaa won ho

hyiae, na wəhunuū sε, ogya no anka wən. Wən tirinwi mpo ho anka. Na wən ntadee anhye. Na wisie mpo mmən wən ho. **28** Afei, Nebukadnessar kaa sε, “Ayeyie nka Sadrak, Mesak ne Abednego Onyankopən. Əsomaan ne əbəfəo, ma wobegye n’asomfoa a wəgye no die. Wəbuu me əhene mmara so, na wəde wən honam maeε, sədəe εbεye a wərensom na wərensore anyame biara gye won Onyankopən. **29** Ne saa enti, merehye saa mmara yi sε əman, nkurəfəo ne kasa ahodoa nyinaa mu, obiara a obəka Sadrak, Mesak ne Abednego Onyankopən ho abususem no, ampa ara wəbetwitwa wən mu asinasini na wəadwiri wən afie ama adane wira. Onyame biara nni hə a əbetumi agye nkwa sε yi.” **30** Afei, Əhene Nebukadnessar maa Sadrak, Mesak ne Abednego dibea a əkorən yie wo Babiloniaman mu.

4 Əhene Nebukadnessar, too saa nkra yi kəmaa nnipa ne aman ne kasa ahodoa a εwə ewiase sε: Ensi mo yie mmoroso! **2** εye me anigye sε mo nyinaa ahunu biribi a əfa nsenkyerənnəe ne anwanwadee a Əsorosoro Onyankopən aye ama me. **3** Hwε sədəe ne nsenkyerənnəe ye kəsəe fal! **4** Na me, Nebukadnessar, mete m’ahemfie, medi me ho so na me ho tə me. **5** Nanso, mesoo daee bi a, εbəo me hu yie. Meda me mpa so no, mfonii a efai m’ani so ne anisoadehunu a menyaε no hunahunaa me. **6** Eno enti, mehye ma wəfrəe anyansafoo a wəwə Babilonia nyinaa sε wəmməkyere me daee no ase. **7** Əberə a nkonyayifoo, peadechunufoo, Kaldeafoo ne ntafowayifoo no baeε no, mekaa daee no kyereε wən, nanso wəantumi ankyere me aseε. **8** Akyire yi, Daniel (a yetoo no din Beltesasar, a εye me nyame din, efiri se, na anyame kronkron no sunsum wə ne mu) baa m’anim, na mekaa daee no kyereε no. **9** Meka kyereε no sε, “Beltesasar, nkonyayifoo panin, menim sε, anyame kronkron no sunsum wə wo mu, εno enti, εnnye wo den sε wobekyere ahintasəm biara ase. Afei, me daee no ni, kyere me aseε. **10** Əberə a meda me mpa so no, daee a mesoeε ne sε, mehunuū dua bi a εsi asase mfimfini a εware tenteenten. **11** Dua no nyini yee dutan kəsəe na ne tentene kəduruu soro, a wohunu no asase so baabiara. **12** Na ne nhahan ye fromm feefeeε, na aso aba bebree, na εso wə aduane ma obiara. Na wiram mmoa te ne nwunu ase, na ewiem nnomaa nso ye won pirebuo wə ne mmān mu. **13** “Meda me mpa so no, mehunuū əbəfəo kronkron bi a əfiri soro reba fam wə m’anisoadehunu no mu. **14** Əbəfəo no teaam sε, ‘Twa

dua no to fam na twitwa ne mmān no nyinaa. Poro ne nhahan no, na to n’aba no pete. Pam mmoa no firi ne nwunu ase, na pam ewiem nnomaa no firi ne mmān so. **15** Nanso gya dunsini no ne ne nhini a dadee ne kəbere akyekyere, na εsere atwa ho ahyia no. “Afei, ma əsoro bosuo mfə no kyaww, na ma əne mmoa ntəna wə wiram. **16** Na ma n’adwene nsesa na εnye sε aboa dee. Na mfee nson ntwa ne tiri so. **17** “Asomafoo asi gyinaε dada; na akronkronfoo abu atən sədəe εbεye a ateasefəo nyinaa bəte aseε sε, Əsorosoroni no na ədi ewiase ahemman so, na əde ma obiara a əpə, mpo, se əye onipa teta.’ **18** “Beltesasar, saa daee yi na me Əhene Nebukadnessar soε. Afei, kyere me aseε, əfiri se, anyansafoo a wəwə m’ahemman mu nyinaa antumi ankyere me aseε. Na wo dee wobetumi akyere me, əfiri se, anyame kronkron sunsum no wə wo mu.”

19 Daniel (a wəsane frē no Beltesasar no) tee daee no, əyee basaa kakra; ne ho dwirii no na n’adwene mu haa no. Nti, əhene no ka kyereε no sε, “Beltesasar, mma daee no ne n’asekyere mmə wo hu.” Beltesasar buaa sε, “Yei deε, Nana, anka daee no ne ne nkyereεsəs no εmpare wo na εnkə w’atamfəo so! **20** Ao, Nana, wohunuū dua bi a εnyini yee dutan kəsəe a ne tentene kəduruu soro, na wohunu no asase nyinaa so. **21** Na ne nhahan ye frəmm feefeeε a aso aba bebree, na εso wə aduane ma obiara. Na wiram mmoa te ne nwunu ase, na ewiem nnomaa nso ye won pirebuo wə ne mmān mu. **22** Nana, mesre ka, saa dua no ye wo. Efiri se, woatu mpon, ahoden so ne kəseye mu. Wo kəseye no kəduru əsoro, na w’adiedie no kə akyirikyiri kəduru asase ano. **23** “Afei, Nana, wohunuū əbəfəo kronkron a əfiri soro reba fam, na əreka sε, ‘Twa dua no to fam na səe no. Nanso, gya dunsini no ne ne nhini a dadee ne kəbere akyekyere, na εsere atwa ho ahyia no. Afei, ma əsoro bosuo mfə no kyaww, na ma əne mmoa ntəna wə wiram. Na ma n’adwene nsesa na εnye sε aboa dee. Na mfee nson ntwa ne tiri so.’ **24** “Daee no asekyere nie, Nana, atən a Əsorosoroni no abu atia wo no nie. **25** Wəbəpam wo afiri nnipa mu, na wə ne wiram mmoa bətena wiram. Wobewə εsere te sε nantwie, na əsoro bosuo befo wo kyaww. Mfee nson bətwa wo tiri so akəsi sε, wobehunu sε, Əsorosoroni no na ədi ewiase ahemman so, na əde ma obiara a əpə. **26** Hyε a wəhye ma wəgaya dunsini no ne ne nhini no wə asase mu no kyere sε, se wohunu sε əsoro na ədi tumi no a, wo nsa bəsane aka w’ahemman. **27** Ne saa enti, Ao, Nana Nebukadnessar, mesre wo,

tie m'afotuo. Gyae boneye, na ye deę etene. Gyae w'atirimuodensem na ye ahummoborɔ ma ahiafoɔ, na twe wo ho firi wo tete amumuyɛ no ho. Ebia, woyɛ saa a, wobekɔ so adi yie.” 28 Na saa nneema yi nyinaa baa Əhene Nebukadnessar so. 29 Abosome dumienu akyi a na əretu mpase wɔ ahemfie no abansoro atifi wɔ Babilonia no, 30 ətoo n'ani, hwɛs kuro no mu, na əkaa se, “Enye Babilonia kuro kesee a mede me tumi akyekyere aye no əhempon atenaes de ahye m'ahennie animuonyam ni anaa?” 31 Əberɛ a əgu so reka saa nsɛm no, nne bi firi soro baa se, “Wo, Əhene Nebukadnessar, wɔka kyere wo se wonnye əhene wɔ ahemman yi so bio. 32 Wobepam wo afiri nnipa mu. Wo ne wiram mmoa bɛtena wiram. Na wobewe esere te se nantwie. Mfɛe nson betwa wo tiri so kosi se wobehunu se, Əsorosoroni no di ewiasi ahemman so, na əde ma obiara a, əpe.” 33 Amonom hɔ ara nkɔmhye no baa mu. Wopamoo Nebukadnessar firii nnipa mu. Əwee esere te se nantwie, na əsoro bosuo fɔo no kyaww. Ətenaa saa tebea no mu kɔsii se, ne tirinwi yee atentene te se əkɔdee ntakra, na n'abowere yee se anomaa bɔwɛre. 34 Saa əberɛ yi twaam no, me, Nebukadnessar, memaa m'ani so hwɛs soro. M'ani baa me ho so, na mekamfo Əsorosoroni no, na metontom deę əte ase daa no meyii no aye se: 35 Asase so nnipa nyinaa, 36 Əberɛ a m'ani baa me ho so no, bere korɔ no mu ara na me anidie ne me kese耶 a ehye me əman no animuonyam no baes. M'afotufɔ ne m'aberempɔn hwehwɛs me, na wɔsane de me sii m'ahennie so bio, na m'animuonyam bɛye kese kyenee kane no. 37 Afei, me Nebukadnessar, mekamfo ma no so, hye əsorohene animuonyam, de anidie ma no. Ne nneyees nyinaa ye pɛ, na eyɛ nokore, na əbetumi abre ahantanfɔo ase.

5 Mfɛe bebree akyi no, Əhene Belsasar too əpono kesee maa ne mpanimfoɔ apem, na əne wɔn nom nsā. 2 Əberɛ a nsā no ama Belsasar ani agye no, əhyɛ se, wɔmfɛa sikakɔkɔ ne dwetɛ nkuruwa a n'agya Nebukadnessar tase firii Yerusalem asoredan mu no mmra, sɛdeę əne ne mpanimfoɔ, ne yerenom ne ne mpenafoɔ bɛnom mu nsā. 3 Enti, wɔde saa sikakɔkɔ nkuruwa a wotase firii Onyankopɔn asoredan a əwɔ Yerusalem mu no baes, na əhene no ne ne mpanimfoɔ ne yerenom ne ne mpenafoɔ nom mu nsā. 4 Wɔrenom nsā no, wokamfoo wɔn ahoni a wɔde sikakɔkɔ, dwetɛ, kɔbere, dadeę, dua ne aboɔ aye no. 5 Amonom hɔ no ara, wɔhunuu se, onipa nsateaa retwɛre əhene

ahemfie əfasuo no a əben kaneadua no ho. Əhene no hwɛs nsa a əretwɛre no, 6 na ehu maa n'anim daneeɛ. Sedeę əbɔɔ hu no maa ne kotodwe keka boboom, na ne nan mu yee mmre. 7 Əhene no teaam free se, wɔmfɛa peadeehunufoɔ, Kaldeafoɔ ne ntafowayifoo mmra n'anim. Əka kyere saa Babilonia anyansafoɔ yi se, “Obiara a əbetumi akenkan atwɛre yi, akyere me aseɛ no, wobefira no tam kɔkɔ a eyɛ adehyɛe abasobodee, na wɔde sikakɔkɔ ntweaban agu ne kɔn mu. Əno na əbeyɛ əman sodifoo a ətɔ so mmiensa wɔ ahemman yi mu.” 8 Nanso, əhene no anyansafoɔ no baes no, wɔn mu biara antumi ankenkan atwɛre no, ankyere aseɛ amma əhene no. 9 Enti, emaa əhene no ho yeraa no yie, na n'anim sesae. N'aberempɔn nso ho yeraa wɔn. 10 Na əberɛ a Əhemmaa no tee əhene ne ne mpanimfoɔ ntateam no, əyɛs ntem kɔa apontoɔ dan mu hɔ. Əka kyere Belsasar se, “Nana nkwa so! Nana nsuro na mma w'anim nsesa! 11 Əbarima bi wo w'ahemman mu ha a əwɔ anyame kronkron sunsum wɔ ne mu. W'agya Nebukadnessar adedie mu no, wɔhunuu se, saa əbarima yi wɔ nteasee nhunumu ne nyansa te se anyame no. W'agya Nebukadnessar sii no panin wɔ nkonyaayifoo, peadeehunufoɔ, Kaldeafoɔ ne ntafowayifoo so wɔ Babilonia. 12 Saa əbarima Daniel yi a əhene too no din Beltesasar yi adwene mu dɔ, na Onyankopɔn ho niimdeę ne nteasee ahye no ma. Ətumi kyere daeę ne kasanyansa ase, na nsɛm a əkyere adwene no, əsane mu. Momfre Daniel na əbeyɛ mo atwɛre no ase.” 13 Enti, wɔkɔfaa Daniel baa əhene anim. Əhene no bisaa no se, “Wone Daniel no a m'agya Nebukadnessar faa wo nnommum de wo firii Yuda baes no? 14 Mate wo nka se, wɔwo anyame sunsum wɔ wo mu, na nteasee nhunumu ne nyansa ahye wo ma. 15 Wɔde anyansafoɔ ne peadeehunufoɔ baa m'anim se wobekenkan atwɛre a əgu əfasuo yi ho yi na wonkyers me aseɛ, nanso wontumi. 16 Na mate wo nka se wotumi kyere nsɛm ase; na wosane nsɛm a əkyere adwene mu. Na se wotumi kenkan atwɛre a əwɔ əfasuo yi ho na wo kyere me aseɛ a, wobefira wo ətankɔkɔ a eyɛ adehyɛe abasobodee, na wɔde sikakɔkɔ ntweaban begu wo kɔn mu. Na wobeyɛ əman sodifoo a ətɔ so mmiensa wɔ ahemman yi mu.” 17 Daniel buaa əhene no se, “Nana, mesrɛ, ma w'akyedee no ntena hɔ na fa w'abasobodee no ma obi fofoɔ. Nanso, Nana, mekenkan atwɛre no, na makyere wo aseɛ. 18 “Nana, Əsorosoro Onyankopɔn maa w'agya Nebukadnessar kese耶, animuonyam ne anidie. 19

Ƴyeε no kese ara kɔsii se, nnipa ahodoo nyinaa, aman nyinaa ne kasa biara duru n'anim a, wɔn ho popo biribiribiri. Ȼunkumm wɔn a ɔpe se Ȼunkum wɔn, enna ɔgyaee wɔn a ɔpe se ɔgyaa wɔn. Ȼhyε wɔn a ɔpe se ɔhye wɔn animuonyam no animuonyam, enna wɔn a ɔpe se ɔbre wɔn ase no, ɔbreε wɔn ase. 20 Nanso, ahomasoo maa n'akoma ne n'adwene yee den no no, woyii no firii n'ahennwa so, sii no fam, gyee n'animuonyam no. 21 Wɔpamoo no firi nnipa mu. Wɔmaa no aboa adwene, na ɔne wiram mmoa tenae. Ȼwee esere te se nantwie, na ɔsoro bosuo fɔo no kyaww kɔsii se, afei ɔhunuu se, see Ȼosorosoro Onyankopɔn na odi ewiase ahemman nyinaa so, na ɔno ara nso na ɔyi obi a ɔpe ma ɔdi so. 22 "Nanso wo, ne ba Belsasar, wonim yeinom nyinaa, nanso woammre wo ho ase. 23 Wama wo ho so atia Ȼosoro Awurade mmom. Woafa saa nkuruwa yi a ɛsisi w'anim a wɔfa firii n'asɔredan mu no. Wo ne w'atitire ne wo yerenom ne wo mpenafoo anom mu nsã, ɛbere a morekamfo dwetε, sikakɔkɔ, kɔbere, dadeε, dua ne εbo anyame a wɔnhunu adeε, na wonntε asem, na wɔnnim hwee koraa no. Na moamfa anidie amma Onyankopɔn a Ȼukura mo nkwa na ɔdi mo hyeberε so no. 24 Ne saa enti, Onyankopɔn asoma nsa yi se, emmetwεre nkra yi. 25 "Nkra a etwεrεe nie: Mene, Mene, Tekel, Parsin. 26 "Saa nsem yi asekyere nie: "Mene asekyere ne wɔakan. Onyankopɔn akan w'ahennie nna a aka na watwa so de aba n'awieε. 27 "Tekel asekyere ne wɔakari. Wɔakari wo wɔ nsania so, nanso woantumi sohwe no. 28 "Parsin asekyere ne wɔakyekye mu. Wɔakyekye w'ahemman mu ama Mediafoo ne Persiafoo." 29 Afei, Belsasar ma wofiraa Daniel Ȼtankɔkɔ a εye adehyε abasobɔdeε, de sikakɔkɔ ntweaban guu ne kɔn mu. Wɔsoaa no se, ɔman sodifo a ɔtɔ so mmienisa wo ahemman no mu. 30 Saa anadwo no ara, wɔkumm Babiloniahene Belsasar. 31 Na Dario a ɔfiri Mede faa ahennie no a na wadi mfirinhyia aduosia mmieniu.

6 Esao Òhene Dario ani se òbepa ahenemma ɔha ne
aduonu de won atuatua amantam a εω ahemman
no mu no ano. **2** Òhene no sane yii Daniel ne afoforo
baanu bi se sohwefoo mpanimfoo a wohwe ahenemma
no so, sedee wobeyé ahwéyie, na òhene no ammø ka.
3 Na Daniel daa ne ho adi se ɔnim de wo sohwefoo ne
ahenemma no mu, εno enti, Òhene yee nhyehyee
se, ɔde no besi ɔman no nyinaa so panin. **4** Eyee
saa maa sohwefoo ne ahenemma no hwehwee se
wobenya Daniel ho asem wo n'amammuo no fam,

nanso woannya n'adwumayé no ho mfomsoo biara, efiri se ɔyé nokwafoa. 5 Ena mmarima no kaa se, "Yerenna Daniel yi ho asémmóne biara gye se yehunu biribi a éfa ne nyamesom ho de asum no afidie." 6 Enti, sohwéfoo no ne ahenemma no koo Ðhene Dario no nkyen kóka kyere se, "Nana wo nkwa so! 7 Yen sohwéfoo, mpanimfoa, ahenemma, afotufuo ne mpanimfoa a aka no nyinaa apene so se, esé se Nana hyé mmara se, adaduasa a edi animu yi, obiara nni ho ekwan se əbebo mpaeé akyere onyame bi anaa onipa bi a enye wo Nana no, wóde no beto agyata amena mu. 8 Eno enti, Nana, twere na fa wo nsa hyé saa mmara yi ase, sedéé Mediafoa ne Persiafoa mmara a wórentumi nsesa no no tee." 9 Eno enti, ðhene Dario twere mmara no. 10 Na Daniel tee se wóde nsa ahye mmara no ase no, okoo fie kóhyenee n'aborosan dan a ne mpomma anim kyere Yerusalem no. Eda biara əbuu nkotodwe bao mpaeé mprensa daa ne Onyankopon ase sedéé ɔyé daa no. 11 Mpanimfoa no nyinaa bao mu koo Daniel fie kóhunuu no se ərebo mpaeé resré Onyankopon mmoa. 12 Enti, wósané koo ðhene Dario no nkyen kókaee no ne mmara no se, "Nana, woamfa wo nsa anhyé mmara a éka se adaduasa a edi animu yi, obiara a əbebo obi mpaeé, onyame anaa onipa na enye Nana no, wóde no beto agyata amena mu no anaa?" ðhene no buaa se, "Aane, saa mmara no wó hó; eyé Mediafoa ne Persiafoa mmara a wórentumi nsesa no." 13 Afei, wóka kyere ðhene no se, "Nana, Daniel no a ɔyé Yuda atukéfo no mu baako no mimu wo, na onni wo mmara no nso so. Óda so bo ne Onyankopon mpaeé mprensa da koro." 14 ðhene no tee saa no, éhaa no yie, na ədwene ho ara kóssii anwummersé pée ekwan bi a əbefa so agye Daniel nkwa. 15 Mmarima yi bao mu koo ðhene no anim kóka kyere se, "Nana, anidie mu, wonim se, Mediafoa ne Persiafoa mmara mu no, wórentumi nsesa mmara biara a ðhene ahye." 16 ðhene Dario hyé se, wónkófa Daniel, na wónto no ntwene agyata amena no mu. ðhene no ka kyere se, "Daniel, wo Onyankopon a wosom no daa no, nnye wo." 17 Wóde boo behinii amena no ano. Na ðhene no de n'ankasa nsóano ne atitire nsóano sosoo ebao no sedéé obiara rentumi nyé Daniel ho hwé. 18 Afei, ðhene no sane koo n'ahemfie a anadwo no nyinaa, wannidi. Ópo anigyeedé biara, na wantumi anna anadwo mu no nyinaa. 19 Adeé kyee anópatutuutu no, ðhene no yéé ntéé koo agyata amena no ano. 20 Óduruu hó no,

əde awerəhoo free se, “Daniel, Onyankopon teasefoo əsomfooo. Wo Onyankopon a wosom no daa no tumi gyee wo firii agyata no mu?” 21 Daniel teaam se, “Nana wo nkwa so! 22 Me Onyankopon somaa ne əbəfоо bekataa agyata no ano, sедеe worentumi nyе me bōne, əfiri se, wahunu se, medi bem wo n'anim. Na wo, Nana nso, menyee wo bōne biara.” 23 Əhene no ani gyee mmorosoо, na əhyee se wənyi Daniel mfiri amena no mu, enti woyii no. Wəanhunu etwā biara wo ne ho, əfiri se, əde ne ho too ne Onyankopon so. 24 Afei, əhene no hyee se, wonkokyere mmarima a wənam ntwatosoо so ma wəde Daniel kəttoo agyata amena mu no. Əmaa wətoo wən ne wən yerenom ne wən mma guu agyata amena no mu. Agyata no hurihuri sisii wən so, teteet wən, bobəo wən nnompe mu ansa koraa na woreduru amena no ase. 25 Afei, əhene Dario too nkra yi kəmaa nnipa ahodoo nyinaa, aman nyinaa ne kasa biara wo ewiase afanan nyinaa se: “Ensí mo yie mmoroso! 26 “Mehye mmara se, eše se obiara a əwə m'ahemman mu suro, fere na əde anidie ma Daniel Onyankopon. 27 “Oye amanehunu mu gyefoo na əgye nkwa nso; 28 Enti, Daniel kəo so dii yie wo əhene Dario ne Persiahene Kores mmere so.

7 Əhene Belsasar adedie afe a edi əkan wo Babilonia mu no, Daniel soo daeε, hunuu anisoadehunu ahodoo ebere a əda ne mpa so no. Ətwerεε daeε no mu nsem titire too ho. 2 Daniel kaa se, “M'anisoadehunu no mu saa anadwo no, mehunuu əsoro mframа enan a ərebobo fa əpo keseε no so. 3 Afei, mmoa akeseε enan bi pue firii əpo no mu a wən mu biara bōbea nko. 4 “Na aboa a ədi əkan no te se gyata a əwə əkədeε ntaban. Mehweε no ara kəsii se wətutuu ne ntaban no, na wəpagyaa no ma əgyinaa ne nan mmienu so te se onipa. Na wəmaa no onipa adwen. 5 “Afei, mehunuu aboa a ətə so mmienu a na əte se sisire. Na əda ne nkyen mu a na mfempadeε mmiensa hye ne se ntam wo n'anom. Na wəka kyereε no se, ‘Sore na we εnan a wobetumi!’ 6 “Yei akyi no, mehunuu aboa foforə a əte se əsebo. Na əwo ntaban εnan a əte se nnomaa ntaban a εtuatua n'akyi. Saa aboa yi wə tire εnan, na wəmaa no tumi keseε. 7 “Yei akyi no, m'anisoadehunu anadwo no, mehunuu aboa a ətə so εnan a ne ho ye hu yie, na ne ho ye den nso. Əwo se akeseε a εye dadeε na əde bubu mmoa a əkyere wən na wawe, na afei əde ne nan tiatia nkaεε no so. Əda nso koraa wo mmoa nkaεε no mu. Na əwo mmən edu. 8 “Eberε a megū so redwene mmən no ho no, aben ketewa foforə bi pueε

wə mmən dada no ntam, na εtutuu mmən dada no mu mmiensa. Na saa aben ketewa no wə aniba te se onipa, na əwə ano a əkasa ahantan so. 9 “Megu so rehwε no, “mehunuu se, wəde nhennwa besisii ho, na Dee əwə ho firi Tete no betenaa ase. Na n'atadeε ye fitaa se sukyeremma; na ne tirinwi hoa se odwan nwi. N'ahennwa dəre se ogyaframa na n'ahennwa nhankra nso dəree framfram. 10 Na ogya a əte se asubonten tene firii n'anim baε. Abəfоо mpempem kotoo no, na əpepe nso gyinagyinaa n'anim. Abadwafooo no tenaa ase, na wəhyee aseε buebuee nwoma mu. 11 “Na mekəo so hwεε, əfiri se, na aben ketewa no de ahantan rekasa. Mehweεε ara kəsii se wəkumm aboa no, na wətoo no twenee ogyaframa a əredere framfram no mu. 12 Mmoa a aka no nso, wəgyee wən tumi firii wən nsam, ma watena ase kyεree kakra. 13 “Anadwo a menyaa m'anisoadehunu no, mehwe hunuu obi te se onipa ba no a ənam əsoro omunkum mu reba. Əben Dee əwə ho firi Tete no, wədii n'anim kəo ne nkyen. 14 Wəmaa no tumi, animuonyam ne adehyetumi; na aman ne kasa ahodoo nyinaa somm no. N'ahennie ye daa ahennie a ətəo rentwa da. N'ahemman ye dee ərenseε da.” 15 “Me, Daniel, dee mehunuε no nyinaa haa me wo honhom mu, na m'anisoadehunu no bəo me hu. 16 Enti, mekəo wən a wəgyinagyina ho no mu baako, kəbisaa no saa nneema no nyinaa ase. “Əkyereε me aseε se: 17 ‘Saa mmoa akeseε εnan yi gyina ho ma ahemman εnan a wəbesore asase so. 18 Nanso, Əsorosoroni no ahotefoo no begye ahemman no na wəafa no afebooo.’ 19 “Afei, mepεε se mehunu aboa a ətə so εnan no a na əda nso wə nkaεε no mu no nkyereaseε. Na ne ho ye hu yie, na əde ne se a εye dadeε ne n'abəwεre a εye kəbere no tete mmoa a əkyere wən no we, na afei əde ne nan tiatia nkaεε no so. 20 Afei, mepεε se mete mmən edu a na εtuatua ne tiri ho ne dee εpuee akyire no ase. Əbəssee dec na əwə ho dada no mu mmiensa, na yei ye aben a edi mu kyen nkaεε no a na əwə onipa aniwa ne ano a əkasa ahantan so. 21 Mehweεε no, na saa aben yi atu ateneneefoo no so sa redi wən so nkonim, 22 kəsii se, Dee əwə ho firi Tete no baε, bəbuu atən, maa Əsorosoroni ahotefoo no dii bern. Afei, əberε duruiε se, wəfa ahemman no. 23 “Afei, əkyereε me aseε se, ‘Saa aboa a ətə so εnan yi ye ahemman a ətə so εnan a əbeba asase so. Əbeda nso wə ahemman a aka no nyinaa mu. Əbəmene asase nyinaa, na atiatia so abubu no asinasini. 24 Ne mmən edu no ye ahemfo edu

a wəbefiri saa ahemman no mu. Afei, əhene foforo besore a əda nso wə edu a aka no mu a əbekre ahemfo no mu mmiensa ase. **25** Əbekasa atia Əsorosoroni no, na wahye ahotefoo no so. Əbebo mmoden se, əbesesa wən afahye kronkron ahodoo ne wən mmara no, na wəde wən ahye n'ase kəsi immere bi. **26** “Nanso, abadwafo betena ase, na wəagye ne tumi nyinaa, na wəasəe no korakora. **27** Afei, wəde ahennie ne tumi ne kəseye a ewa ahemman a ewə əsoro ase nyinaa bəma ahotefoo, Əsorosoroni no nkurəfoo. Na n'ahemman betena ho daa, na ahemfo nyinaa besore no na wəayə əsetie ama no.” **28** “Asəm no awiees nie. Me, Daniel, m'adwendwene yi haa me yie na m'anim sesaes na mede saa nsəm yi siee m'akoma mu.”

8 Əhene Belsasar adedie mfee mmiensa so, me, Daniel, menyaa anisoadehunu foforo bi a na edi dee ada ne ho adi akyerə me dada no akyi. **2** M'anisoadehunu mu no, mehunuu se na mewo Susa abankəsewa a ewo Elam mantam; na m'anisoadehunu mu no, na mewo Nsuka Ulai ho. **3** Memaa m'ani so no, mehunuu odwennini a əwo mmən attentene mmienu na əgyina nsuka no ho wo m'anim. Na ne mmən no woware. Na ne mmən no baako ware sene baako, nanso dee əware no na ənyinii akyire koraa. **4** Mehwəe odwennini no se ərepempem kə atəee, atifi ne anafo fam. Na aboa biara ntumi nnyina n'anim, na obiara nni ho a əbetumi agye obi foforo afiri ne nsa mu. Əyee dee əpe, na əyee kəsee. **5** Əberə a megu so redwene yie ho no, preko pe, ərapo bi a əwo aben kəsee bi a etua n'ani mmienu no ntam pue firii atəee fam, twaam faa asase no nyinaa so a ne nan mpo nka fam. **6** Əde n'ani kyerəe odwennini a əwo mmən mmienu no a mehunuu se na əgyina nsuka no ho no. Na əde ahəoden tuu mmirika kəo no so. **7** Əpapo no sii ntəkwanan a emu ye den, na ərem odwennini bubuu ne mmən mmienu no. Odwenini no yee mmere na wantumi annyina əpapo no anim; enti ərapo no pem no hwee fam, tiatiaa no so, na obiara antumi annye no amfiri ne nsa mu. **8** Əpapo no bəyee əniədenfo kəsee. Nanso, n'aniəden no duruu ne mpəmpənsə no, n'abən kəsee no buiə, na n'anən mu no, mmən akəsee enan firiri a əkyerekəyərə əsoro mframə enan no so. **9** Abən fofora bi puees mmən akəsee no mu baako ho. Əhyee asees kakraa bi, na ne tumi yee kəsee kəo anafo ne apuees fam, de kəo Asase Fəefe no so. **10** Ənyiniie ara kəkaa əsoro asafo, na ətotoo asafo no mu bi a wəyə nsoromma beguguu fam, tiatiaa wən so. **11** Na əmaa ne ho so

bəyee ne ho kəsee se əsoro asafo no Sahene. Əgyee daa daa afədee firii ne nsam, na əsəee ne kronkron tenabea ho. **12** Esiane atuatee no enti, wəde ahotefoo asafo no ne wən daa daa afədee maa no. Na wətoo nokore twenees. **13** Afei, metee əkronkronni bi se ərekasa, na əkronkronni foforo bisaa no se, “Əberə ben na anisoadehunu yi bəba mu—dees əfa daa daa afədee, atuatee a ede əsəee ba, kronkron tenabea a wəbegyaa mu ama, ne Awurade asafo a wəbetiatia wən so?” **14** Əbuua no se, “Əbedi anwummersə ne anəpa 2,300, ansa na wəasane ate kronkron tenabea no ho.” **15** Əberə a me Daniel, merehwə anisoadehunu na mepəe se mete asees no, obi a əte se əbarima begyinaa m'anim. **16** Na metee onipa nne a ərefre firi Ulai mu se, “Gabriel, kyere saa əbarima yi anisoadehunu no ase.” **17** Əreben baabi a na megyna no, mesuroe, na mede m'anim butuu fam. Əka kyerəe me se, “Onipa ba, te asees se anisoadehunu no fa awieebere no ho.” **18** Əberə a ərekasa akyerə me no, medaa nnahə a m'anim butu fam. Na əsəə me mu de me gyinaa me nan so. **19** Əkaa se, “Merebəka dee əbesi akyire no wə abufubere mu akyerə wo, əfiri se anisoadehunu no fa awiees əberə a wəahye no ho.” **20** Odwennini a əwo mmən mmienu no gyina ho ma Media ne Persia ahemfo no. **21** Əpapo niədenfo no ye Helahene, na aben kəsee a etua n'ani ntam no ye əhene a ədi ekan no. **22** Mmən enan a əbesii aben a əbubuu no anan mu no gyina ho ma ahennie enan a əbesore afiri ne əman no mu, nanso wən tumidie renye pe. **23** “Wən adedie no rekə awiees no, əberə a atuatefə no aye atirimüoden mmorosə no, əhene a əye den, na ədi kontonkyisəm besore. **24** Əbeyə den yie a əmfiri n'ankasa tumi mu. Əbesəe adees ama nnipa ho adviri wən, na əbedi nkonom wə biribiari a əbeyə mu. Əbesəe ahəodenfo ne akronkronfo. **25** Əbəma nnaadaa agye ntini, na əbeyə ahomasoo. Əbesəe bebree a əmmə nkaes, na əbesore atia ahenemma mu Əheneba no, nanso wəbesəe no a əmfiri onipa ahəoden mu. **26** “Anwummersə ne anəpa anisoadehunu a wəde ama wo no ye nokore, nanso, so ano, əfiri se əfa daakyə bi a ənnyia mmaes ho.” **27** Me, Daniel, meyee mmere, na meyaree nna kakra. Akyire yi, mesore koyee əhene adwuma. Anisoadehunu no ye me ahodwirie; na əborə nteasees so.

9 Ahasweros babarima Dario (a n'ase firi Media) a wəyee no əhene wə Babilonia ahennie so no **2** afe a ədi ekan no, me, Daniel, metee asees firii atwəresəm mu

sedeē Awurade de maa Odiyifoo Yeremia se, Yerusalem bēda mpan mfirinhyia aduəson. 3 Enō enti, mefiraā ayitoma de nsō huraa me ho dii mmuada. Afei mede nkotosre kō Awurade Onyankopon anim kōbō mpaes sr̄eees. 4 Mebō Awurade me Onyankopon mpaes, na mepaee mu kaa se: “Ao Awurade, wo a wo so na woye Onyankopon nwanwani! Wo a wodi ədə apam so—ədə apam a woaye ama wōn a wōdō wo na wōdī wo mmara so. 5 Yeaye bone, na yeaye mfomsoo. Yeabo atirimuoden na yeate atua; yeakwati wo mmara ne wo nhye. 6 Yeantie w'asomfoo adiyifoo a wokasaā wō wo din mu kyereē yen ahemfo ne ahenemma ne agyanom ne nnipa a wōwō asase no so nyinaa. 7 “Awurade, woye əteneneeni, nanso enne dee, yen anim agu ase, Yudafoo ne Yerusalemfoo ne Israelfoo nyinaa, wōn a woben ne wōn a wōwō akyirikyiri a wōabō apansam. Esiane yen amumuyē enti, yen anim agu ase. 8 Ao, Awurade, aniwuo aka yen ne yen ahemfo, ahenemma ne yen agyanom, əfiri se, yeaye bōne atia wo. 9 Əwom se, yeate Awurade yen Onyankopon anim atua, nanso əye ahummoboro na əde bōne kye. 10 Yeanye əsetie amma Awurade yen Onyankopon, na yeanni ne mmara a ənam n'asomfoo adiyifoo so de maa yen no so. 11 Israel nyinaa abu wo mmara so, na wōafiri ho a wōmpe se woye əsetie ma wo. “Enti, nname ne atemmuo a waaka ntam atwere wō Onyankopon osomfoo Mose Mmara mu no, woahwie agu yen so, se yeaye bōne atia wo enti. 12 Əhaw kesee a wobō ho kōkō se wobeyē atia yen ne yen ahemfo no, woaye. Əsoro ase nyinaa, biribiara nsii sedeē asi wō Yerusalem no bi da. 13 Sedeē wōatwerē wō Mose mmara mu no, saa amanehunu yi nyinaa aba yen so, nanso yenhwehweē Awurade yen Onyankopon mmōborōhunu, se yebefiri yen bōne ho na yeape nokore akyiri əkwan. 14 Awurade antwentwen se əde amanehunu no bēba yen so, əfiri se Awurade yen Onyankopon ye pe biribiara a əye mu, nanso yeanye əsetie amma no. 15 “Ao, Awurade yen Onyankopon, wo a wode nsa a əye den yii wo nkurofoo firii Misraim, de gyee din a atena hō abesi enne yi, yeaye bōne, yeaye mfomsoo. 16 Awurade, sedeē wo tenenee nneyeē nyinaa tee no enti, yi w'abofuo ne w'anibereē firi wo kuropon Yerusalem ne wo bepo kronkron no so. Esiane yen bōne ne yen agyanom amumuyē enti, nnipa a atwa Yerusalem ho ahyaia no nyinaa di Yerusalem ne wo nkurofoo ho few. 17 “Na afei yen Onyankopon, tie w'akoa mpaesbō, ne ne nkotosre. Wo enti, Ao, Awurade, te w'anim bio

kyereē wo kronkronbea hō a agyigya no. 18 Ye aso, Ao, me Onyankopon na tie; bue w'ani, na hwē kuropon a wo Din da soō a agyigya no. Enye yen tenenee enti na yede yen nkotosre aba w'anim, na mmom eyē wo mmoborōhunu bebrebe no enti. 19 Ao, Awurade, tie! Ao, Awurade, fa kye! Ao, Awurade, tie na ye! Wo enti, me Onyankopon, ntwentwen wo nan ase, əfiri se, wo Din da wo kuropon ne wo nkurofoo so.” 20 Əbere a merekasa na merebō mpaes, na mereka me ne me nkurofoo Israelfoo bōne akyereē, na mede m'adesre reto Awurade me Onyankopon anim ama ne bepo kronkron no, 21 na megū so rebō mpaes no, Gabriel a mehunuu no kane anisoadehunu mu no de ahoohere baa me nkyen bēye anwummers afrebō berē mu. 22 Əkyerekereē me se, “Daniel, maba ha se merebē wo nhunumu ne nteasee. 23 Wohyeē aseē se worebo mpaes pē no, mmuaes baes, na maba se merebēka akyereē wo, əfiri se, wōbu wo yie. Enti dwene asem no ho na te anisoadehunu no ase. 24 “Mmere aduəson ahodoō nson’ na wōahye ama wo nkurofoo ne wo kuropon kronkron no, se wōgyae immarato, na wōtwa bōneye so, na wōpata atirimuoden, na tenenee a eto ntwa da ba, na wōsra Kronkron mu Kronkronbea hō ngo. 25 “Tie na te yei ase: Əfiri əbere a asem no bēkō ama wōasi Yerusalem aye no foforō, kosi se Dee Wōasra no Ngo no beba no bēye mmere nson ahodoō ‘nson’, ne aduosia mmienu ahodoō ‘nson’. Wōbeyiyi mmorōno ne akwan na wōaye abanbōdee a əye den, nanso əbeyē ahohiahia berē mu. 26 Mmere aduosia mmienu ahodoō nson akyi no, wōbekum Dee Wōasra no ngo no a wōrennya ne ho asem biara. Əhene a əbēba no nkurofoo bēba abesee kuropon ne kronkronbea no. Awiees no bēba se nsuyire, na oko ne emu ahoyerā bēba akosi awiees sedeē wōahye no. 27 Əbesi əno ne nnipa bebree ntam apam so dua wō mmere ‘nson’ baako mu. Na mmere ‘nson’ no mfimfini no, əbeyiae afrebō ne ayeyēdēs ma. Əbedua abusudee a ede əsēes bēba wō asōredan no no mu, kosi se awiees a wōahye no behwie agu ne so.”

10 Persiahene Kores adedie afees a etō so mmiensa mu no, wōyii asem bi adi kyereē Daniel (a na wōfre no Beltesasar). Na nkra no ye nokore, na efa əko kesee bi ho. Ənyaa nkra no aseyere wō anisoadehunu mu. 2 Saa əberē no, me, Daniel, medii awerehōo nnawotwe mmiensa. 3 Manni aduane pa biara. Enam anaa nsā biara anka m'ano, na mamfa sradehwam ansra kōsii nnawotwe mmiensa no awiees. 4 Əbosome

a edi ekan no, da a eto so aduonu enan, ebere a megyina asubonten kese Tigris konkɔn so no, 5 mepagyaa m'ani na mehunuu ɔbarima bi a ofira nweratam. Na obo sikakɔkɔ amapa abɔsoo a efiri Ufas wo n'asene mu. 6 Ne onipadua no te se aboodenboɔ. N'anim te se anyinam, n'ani te se ogyatɛn a ɛredere, ne nsa ne nan te se yaawa a wɔabere ho hyerɛn, na ne nne nso te se nipakuo nnyegyeɛ. 7 Me, Daniel nko ara na mehunuu saa anisoadehunu no; nnipa a na wɔka me ho no anhunu hwhee. Ehu kese bi bɔɔ wɔn ma wodwane kɔtetɛe. 8 Enti, ekaa me nko ara a merehwɛ anisoadehunu kese yi. Na m'ahooden asa, m'anim too hoa, afei na menni oboafoo biara. 9 Na metee se ɔrekasa, na meretie no no, mefaa mu daa nnahɔɔ a m'anim butu fam. 10 Nsa bi sɔɔ me mu, pagyaa me a me nsa ne me kotodwe rewoso biribiribiri. 11 ɔkaa se, "Daniel, wo a wɔbu wo yie, dwene nsem a merebɛka akyere wo yi ho. Gyina pintinn, na wɔasoma me wɔ wo nkyen." ɔkaa saa asem yi kyereɛ me no, mede ahopopoɔ sɔreeɛ. 12 Afei, ɔkɔɔ so kaa se, "Nsuro, Daniel. Efiri da a edi ekan a wɔreɛ se wote anisoadehunu no ase na wobrɛe wo ho ase wɔ wo Onyankopɔn anim no na ɔtee wo nsem, na eno enti na maba yi. 13 Nanso, ɔhene babarima a ofiri Persia ahennie mu sii me ekwan nnafua aduonu baako. Afei, Mikael a oyɛ ahenemma atitire no mu baako beboaa me, efiri se na wode me asie wo Persia ɔhene nkyen. 14 Seesei, maba se merebɛkyerekyere wo dees ebeba wo nkurofɔɔ so daakyɛ, efiri se saa anisoadehunu yi fabere bi a ɛrebɛba ho." 15 Ebere a ɔreka yei akyere me no, mebɔɔ me mu ase, na metɔree mum. 16 Afei, obi a ɔte se onipa de ne saa kaa m'ano, na mebuee m'ano, hyɛɛ aseɛ kasaɛ. Meka kyereɛ dees ɔgyina m'anim no se, "Anisoadehunu no ama me ho adviri me, me wura, na menni oboafoo biara. 17 Ebeye den na w'akoa betumi ne wo akasa, me wura? M'ahooden asa, na mentumi nhome." 18 Dees ɔte se onipa no de ne nsa kaa me bio, na ɔmaa me ahoođen. 19 ɔka kyereɛ me se, "Nsuro, wo a wɔbu wo bebree. Asomdwoeɛ nka wo. Hyɛ wo ho den. Ye den." ɔkasa kyereɛ me no, menyaa ahoođen na mekaa se, "Se woama me ahoođen yi, kasa, me wura." 20 Enti ɔbisaa se, "Wonim dees enti a maba wo nkyen? Erenkyere, mesane ako na me ne Persia ɔhene babarima akɔko, na se meka a, Hela ɔhene babarima beba; 21 nanso, medi ekan aka dees wɔatwere wɔ Nokore Nwoma no mu no akyere wo.

(Obiara nni m'afa a ɔko tia wɔn, gye se Mikael a oyɛ wo henebabarima no.

11 Na Median Dario ahennie afe a edi ekan no, meyɛɛ m'adwene se megyina n'akyi na mabo ne ho ban.) 2 "Na afei, meka mu nokore akyere wo: ahemfo mmiensa besore wɔ Persia, wɔn akyi no, dees ɔto so enan a ɔbenya ne ho akyen nkaeɛ no besore. ɔde n'ahonya mu ahoođen behwanyane obiara atia Hela ahennie. 3 Afei, ɔhene kese bi besore wɔ tumi mu a ɔbeye dees ɔpɛ. 4 Ne ba no akyi, wobɛkyekye n'aheman no mu enan. Erenkɔ n'asefɔɔ nkyen, na ɔrennya tumi a na ɔwɔ no, efiri se, wobetutu n'aheman no ase de ama afoforɔ. 5 "ɔhene a ɔwɔ anafoo fam no beye den, nanso n'asafohene no mu baako beye den asene no na ɔde tumi a eyɛ den bedi ahemman no so. 6 Mfɛɛ bi akyi no, wobeye ayɔnkofoɔ. ɔhene a ɔwɔ anafoo fam no ba baa bekɔ ɔhene a ɔwɔ atifi fam no nkyen akoyɛ nnamfofa apam; nanso ɔbabaa no renkura ne tumi mu bio, na ɔhene a ɔwɔ atifi fam ne ne tumi nso rennyina. Saa mmere no mu no, ɔhene babaa, adehyɛɛ a wɔka ne ho, n'agya ne dees ɔgyinaa n'akyi nyinaa no, wobeyi wɔn ama. 7 "Obi a efiri anafoo fam babaa abusua mu besore asi n'anan mu. Na ɔde dom beba abɛhyɛne ɔhene a ɔwɔ atifi fam aban no mu na ɔne wɔn ako na wadi wɔn so nkɔnim. 8 ɔbefa wɔn anyame, nsesodee a wode dadee aye ne wɔn ademudee a wode dwete ne sikakɔkɔ aye ako Misraim. Na mfɛɛ bi mu no, ɔbetwe ne ho afiri ɔhene a ɔwɔ atifi fam ho. 9 Afei ɔhene a ɔwɔ atifi fam no beto ahyɛ ɔhene a ɔwɔ anafoo fam no so, nanso ɔbesane n'akyi ako n'ankasa asase so. 10 Ne mmamarima besiesie wɔn ho ama ɔko na wode akodɔm kese bekɔ te se nsuo a ayiri, akɔko ara akoduru atamfoɔ no aban no ho. 11 "Afei, ɔhene a ɔwɔ anafoo fam no de abufuo kese besore na wako atia ɔhene a ɔwɔ atifi fam a ɔno nso wɔ akodɔm keseɛ, na ɔbedi wɔn so nkɔnim. 12 Se wode akodɔm no kɔ a, ahantan behye anafoo fam ɔhene no mu ma, na ɔbekunkum mpempem, nanso, ne nkoriimdie no, eŋkyere. 13 ɔhene a ɔwɔ atifi fam nso beboa akodɔm foforo a wɔdɔoso sene kane dees no, na mfirinhyia bebree akyi no, ɔde akodɔm keseɛ a wɔwɔ akodee betu osa. 14 "Saa mmere no mu, bebree besore atia ɔhene a ɔwɔ anafoo fam. Wɔn a wodi akakabensem wɔ w'ankasa wo nkurofɔɔ mu no bete atua sedee ɔtɛɛ wɔ anisoadehunu no mu no, nanso wɔrenni nkɔnim. 15 Afei, ɔhene a ɔwɔ atifi fam no beba abesisi mpie na ɔbekɔ agye kuropon a wagye ho

ban. Akodom a wɔwɔ anafoo fam no rennya ahooeden nko, na wɔn a wɔye den wɔ wɔn mu no mpo rentumi nnyina əko no ano. **16** Ntohyesoni no bεyε deε əpε na obiara ntumi nnyina n'anim. Əbegye Asase FεeFε no abo so, na əbenya tumi a əde bεsεe no. **17** Əbεyε n'adwene se əde ahooeden a əwɔ wɔ n'ahennie no mu nyinaa bεba, na afei əne ohene a əwɔ anafoo fam no akɔye nnamfofa apam. Əde ne babaa bεma no awadee, na ənam so agu n'ahennie no, nanso n'atirimpo yi renyε yie na əremmoa no. **18** Afei əde n'ani bεkyere mpoano aman so, na wadi emu bebree so nkonom, nanso, əsahene bi de ohene yi ahomasoo bεba awiees na wadane abo no. **19** Yei akyi no, əde n'ani bεkyere aban a əwɔ n'asase so no, nanso əbesunti ahwe ase, na wɔrenhunu no bio. **20** “Deε əbedi n'adεe no besoma ətogyeni, sedεe εbεyε a əbenya deε εbεma n'ahennie no animuonyam atena hɔ. Mfirinhyia kakra bi akyi no, wəbesee no; nanso εmfiri abufuo anaa əko mu. **21** “Obi a wɔmmu no na ənnye ədehyee na əbedi n'adεe. Əbeto ahyε ahennie no so εberε a eso nnipa no asom adwo wɔn, na əde nnaadaa agye. **22** Afei obetore akodom a wɔntumi nkan wɔn dodoɔ no ase. Wəbesee akodom no ne əhene babarima a əhyε bɔhyε no ase no. **23** Wɔne no ye apam wie a, ənam nnaadaa εkwan so bεnya nnipa kakra bi na wapere tumi. **24** Se amantam a wɔye adefoo no te nka se wɔn asom adwo wɔn a, obeto ahyε wɔn so, na deε n'agyanom ne ne nananom antumi anyε no, əbεyε. Əbεkyekyε afodee ne ahonyadee am a n'akyidifoo. Əbεba abantu ho pɔ, nanso εbεyε nna tiawa bi mu. **25** “Əbenya akodom kesee na wanya ahoeden ne akokoɔduru asore atia ohene a əwɔ anafoo fam. Əhene a əwɔ anafoo fam no de akodom a wɔdɔoso na wɔye den betu əsa, nanso, ɔrentumi nnyina, εsiane εpɔ ahodoo a wɔabɔ de atia no enti. **26** Wɔn a ohene bɔ wɔn akɔnhoma no bebɔ mmɔden se wɔbεhwɑn n'ase; wɔbεtwi afa ohene no asraafoo no so, na bebree nso betoto wɔ əko mu. **27** Ahemfo mmienu a bɔne adi wɔn tiri mu dɛm bεtena εpono baako ho, adi atɔrɔ akyere wɔn ho wɔn ho, nanso enkɔsi hwee, εfiri se, awiees no bεba ne εberε a wɔahyε no. **28** Əhene a əwɔ atifi fam no de ahonyadee bebree besane akɔ ne əman mu, nanso, n'akoma rempe apam kronkron no. Əbεyε biribi atia apam kronkron no na wasane akɔ ne əman mu. **29** “Ebεre a wɔahyε no duru a, obeto ahyε anafoo aman so bio, nanso saa εberε yi deε, εrenyε yie mma no se kane no. **30** Ahyen a wɔfiri aman a əwɔ mpoano wɔ atɔεe fam no bekø atia no, na n'abasa mu bebu.

Enti əbesane n'akyi na əde n'abufuo akɔwie apam kronkron no so, na əne wɔn a wɔpɔ apam kronkron no bεyε baako. **31** “Na n'asraadom besore. Wəbegu asoredan no aban ho fi, na wɔagu daadaa afɔrebo no. Wəde abusudee a εde əsεeε ba besi anan mu. **32** Əde nnaadaa bekø so ase wɔn a wɔbu apam no so, nanso wɔn a wɔnim wɔn Onyankopɔn no besore atia no dendeenden. **33** “Anyansafoo bεkyerεkyere bebree, nanso, bere bi mu no, wəbεtota akofena ano, wəbεhye wɔn, wəbεfa wɔn nnommum anaa wəbefom wɔn nneεma. **34** Se wɔhwe ase a, wəbenya mmoa kakra, na bebree a wɔnni nokore bekø akodom wɔn. **35** Anyansafoo no mu bi besuntisunti. Enam so bεma wɔasiesie wɔn, ahohoro wɔn ho fi na wɔayε wɔn a wɔn ho nni nkekaawa akɔsi awiees berε no, εfiri se εbεba εberε a wɔahyε no. **36** “Ohene no bεyε deε əpε, əbεma ne ho so, ayε ne ho kεsεe asene onyame biara, na waka deε obi ntee da afa anyame mu Onyame no ho. Əbenya nkɔsoo akɔsi se abufuo bere no bεba awiees, εfiri se, εsε se deε wɔahyε ato hɔ no ba mu. **37** Əbebu n'agyanom anyame animitia. Əremfa mmaa no nyame a wɔdɔ no anaa onyame foforɔ biara nye hwee, na mmon əbεma ne ho so aboro wɔn nyinaa so. **38** Əde aban no nyame, nyame a n'agyanom nnim besi wɔn anan mu; əde sikakɔkɔ, dwεtε, aboɔdemmo ne akyεdeε a εsom bo bεdi no ni. **39** Əde mmoa a ənya firi ananafoo nyame hɔ no beto ahyε aban a εyε den pa ara so, na wɔn a wɔgεye no to mu no, əbεhyε wɔn animuonyam. Əbεye wɔn sodifoo wɔ nnipa bebree so, na əbεkyekyε asase no mu de aye akatua. **40** “Awiees no duru a, ohene a əwɔ anafoo fam no ne no bekø, na əhene a əwɔ atifi fam no nso de nteaseenam, aponkɔsotefoo ne εpo so akodom bebree ahyia no. Əbeto ahyε aman bebree so na watwi afa wɔn so te se nsuyire. **41** Əbeto ahyε Asase FεeFε no so. Aman bebree bshwehwe ase, nanso wɔbεgye Edom, Moab ne Amon mu fa kεsεe afiri ne nsa mu. **42** Əde ne tumi bekø aman bebree so; na Misraim remfiri mu mfi. **43** Əde ne nsa beto ademudee a εyε sikakɔkɔ, dwεtε ne Misraim ahonyadee nyinaa so, na Libiafoo ne Etiopiafoo aye n'asomfoo. **44** Nanso, amaneε a əbεte afiri apueεε ne atifi fam bebɔ no hu, na əde abufuhyeε befiri ako akosεe bebree atore wɔn ase. **45** Əbesi n'adehye ntomadan wɔ εpo no ne bepɔ kronkron fefe no ntam. Na n'awiees bεba a ɔrennya mmoa biara.

12 “Saa εberε no, Mikael, əhene babarima titire a əbø wo nkuroføo ho ban no besore. Ahohia

ebere bi beba a, efiri aman no ahyeasee besi saa da no, biribira saa nsiie da. Nanso saa eberes no, wo nkurofoso, obiara a wobehunu se woatweref ne din wo nwoma no mu no, wobegye no nkwa. 2 Nnipadom a woadeda fam wo dotee mu no bonyane: ebinom bekoo daa nkwa mu, na ebinom nso akoo aniwoo ne daa ahohora mu. 3 Won a woye anyansafo no behyeren te se osoro hyeren, na won a wodanee afoforo koo tenenee mu no behyeren se nsoromma daapem. 4 Nanso, wo Daniel, bobo na so nsom a ewo nwoma mimoboe no ano, kosi awiees eberes no. Bebree bekyinkyini akope nimdees.” 5 Afei, me Daniel mehwé hunuu nnipa baanu bi wo m’anim; obaako gyina asubonten no konkó so, na obaako nso gyina konkó a ehwe baako no anim no so. 6 Won mu baako bisaa obarima a ofira nwera no a ogyna asuo no so no se, “Ebedi nna ahe ansa na anwanwadee yi aba mu?” 7 Obarima no a ofira nwera na ewo nsuo no so no maa ne nsa nifa ne benkum so kyerees soro, na metee se odee dees ote ho daa no kaa ntam se, “Ebeko so saa ara akosi eberes bi, mmere bi ne eberes sini bi. Se nnipa kronkron no tumi seees no ba awiees koraa a, wobewie saa nneema yi nyinaa.” 8 Metees, nanso mante asees. Enti, mebisaa se, “Me Wura edeen na ebefiri yeinom nyinaa mu aba?” 9 Na obuaa se, “Daniel koo, efiri se woabobo nsom no aso ano de akosi awiees mmere no. 10 Wobehohoro bebree ho a efi ne nkekae biara nni won ho, nanso atirimuodenfo beko so ayee atirimuoden; won mu biara rente asees, nanso anyansafo dees, wobete asees. 11 “Efiri da a wobebra daa aforebo na wode akyiwadee a oseees nam ne so beba abesi ho no beye nnafua apem anhanu aduokron. 12 Nhyira ne dees otwen kosi nnafua apem ahasa aduasa enum awiees no. 13 “Wo Daniel dees, tintim koduru awiees. Wobehome, na nna no awiees no, wobesore na woakogye wo kyefaa a ewo agyapadee no mu.”

Hosea

1 Eberē a Usia, Yotam, Ahas ne Hesekia yē ahemfo wō Yuda, na Yoas babarima Yeroboam di əhene wō Israel no, Awurade de saa nṣem yi baa Beeri babarima Hosea nkyen. **2** Eberē a Awurade dii əkan kasa faa Hosea so no, əka kyereē se, “Kōware odwamanfoo, na wo ne no nwo, efiri se əman no di adwamammō ho fo na wōnam so atete wō ne Onyankopōn ntam.” **3** Enti, əwaree Diblaim babaa Gomer, na ənyinsenee, woo əbabarima maa no. **4** Na Awurade ka kyereē se, “To ne din Yesreel, efiri se, merebetwe əhene Yehu fie aso, de atua awudie a ədii wō Yesreel no so ka. Na mede Israel ahennie bēba awiee. **5** Saa əda no, mēbubu Israel tadua wō Yesreel bōnhwa no mu.” **6** Gomer nyinsenee bio, na əwoo əbabaa. Na Awurade ka kyereē Hosea se, “To ne din Lo-ruhama efiri se, merenna me dō adi nkyere Israelfoo mma bio, na meremfa wōn ho nnkye won koraa. **7** Nanso, mseyi me dō akyere Yudafoo. Me Awurade wōn Onyankopōn, mede me tumi begye wōn afiri wōn atamfoo nsam a meremfa tadua, akofena anaa əko anaa apɔnkō ne apɔnkōsotefoo.” **8** Eberē a Gomer twaa Lo-ruhama nufoo akyi no, əwoo əba barima foforō. **9** Na Awurade kaa se, “To ne din Lo-ami, efiri se monnye me nkurofōna mennyē mo Onyankopon. **10** “Nanso, Israelfoo bēye se mpoano anwea a wōntumi nkane wōn. Beaes a wōka kyereē won se, ‘Monnye me nkurofō’ no, wōbēka se, ‘Moye Onyankopōn teasefō mma.’ **11** Na Yudafoo ne Israelfoo bēka abō mu bio, na wōbēyi əkwankyerefoo baako ama wōn, na won nyinaa besané afiri nnommum no mu aba. Saa əda no bēye da kesee ama Yesreel.”

2 “Frē wo nuammarimanom ‘Me nkurofō’ na frē wo nuammaanom ‘M’adofō.’” **2** “Ka wo maame anim, ka n’anim, na ənnye me yere na mennyē ne kunu. Ma ənsesa n’anim a aye adwaman anim no na ənnyaawaresee a əde ne nufu yē no. **3** Anyē saa a mēpa ne ho ntoma na wada adagya te se əda a wōwoo no; mēma wayē se anweatam, medane no asase a awo wesee na mama osukōm akum no. **4** Merennō ne mma, efiri se wōye adwaman mma. **5** Won maame anyē ənokwafoa na ənyinsenee wōn wō animguasee mu. Əkaa se, ‘Mēdi m’adofō akyi, wōn a wōma me aduane ne nsuo, ne kuntu ne nwera, ngo ne nsā.’ **6** Yei enti, mede nkasese besi no əkwan; mētōfasuo afa no ho, sēdēs əbēye a ənhunu əkwan. **7** Əbēti

n’adofōo nanso ərento wōn; əbhewehwē wōn, nanso ərenhunu wōn. Afei, əbēka se, ‘Mesane akō me kuntu nkyen, te se kane no, efiri se, saa əberē no na eyē ma me sene seesei.’ **8** Ənnkae se me na memaa no aduane, nsā foforō ne ngo, dee əmaa sikakōkō ne dwetē buu no so ma wōde kōsom Baal no. **9** “Enti, se m’aduane no duru twabēre a mēfa m’adēs, ne me nsā foforō no nso saa ara. Mēgye me kuntu ne me nwera, a anka mēpē se əde kata n’adagya so no. **10** Enti afei mēbō no adagya wō n’adofōo anim; obiara rentumi nnye no mfiri me nsam. **11** Metwa n’afahye nyinaa so: n’afenhyia afahye, Əbosome Foforō afahye Home Eda afahye ne n’afahye ahodoo nyinaa. **12** Mesee ne bobē ne borōdōma nnua, dee əka se n’adofōo de tuua no ka no; mēye ne nyinaa nkyekyere, ama wiram mmoa awe. **13** Metwe n’aso wō nna a əhyee aduhwam maa Baal no ho; əde nkawa ne agudee hyehye ne ho, tu dii n’adofōo akyi, medēs ne were firii me,” dee Awurade see nie. **14** “Enti merekōdaadaa no; mede no bēkō anweatam so na makasa bēkō akyere no wō hō. **15** Mesane de ne bobē mfuo ama no. Mēye Akōr bōnhwa no, anidasoo əkwan. Ehō na əbēto dwom sedēs na əye ne mmabunu berē mu no ne əberē a əfirii Misraim no. **16** “Saa əda no,” sei na Awurade see, “Wobēfrē me ‘me kunu’; na wōremfrē me ‘me wura’ bio. **17** Meyi Baal ahodoo din no afiri n’ano; na ərenkankye wo wōn din mu bio. **18** Saa əda no, mēye apam ama wōn, wōne wiram mmoa ne ewiem nnomaa ne mmoa a wōwea wō asase so. Tadua, mpea ne əko, mēbra wō asase no so sedēs wōn nyinaa betena ase asomdwōe mu. **19** Mēware wo afebōo; mēyi tenenee ne atētenenee, ahummōborō ne ayamhyehye akyere wo. **20** Mēware wo nokore mu, ama woahunu Awurade. **21** “Saa əda no, mēye wo so,” dee Awurade see nie. “Mēgye əsoro so, na əsoro de osuo begye asase so, **22** na asase nso begye mfudec so: bobē foforō ne ngo dua, na wōn nso agye so se ‘Yesreel’, ‘Onyankopōn na wadua’. **23** Mede Israel bēdua asase no so ama me ho; mēda me dō adi akyere dee mekāa se ‘wonnye me dōfo’ no. Mēka akyere wōn a mesee wōn se ‘monnye me nkurofō’ se ‘moye me nkurofō’, na wōn nso aka se, ‘Wone me Onyankopon.’”

3 Na Awurade ka kyereē me se, “Kō na kofa wo yere no bio. Fa no sane bra wo nkyen, na dō no. Əmfa ho se əfotōrō bi dō no anaa se əye əwareseeefoo. Do no, sēdēs Awurade da so dō Israel a, mpo, nnipa no adane wōn ho kō anyame foforō nkyen, na wōma wōn

bobe aba taterē no.” 2 Enti, mede gram ḥha aduəson baako (gram 171) ne atokoo kenten baako (lita 182) ne atokoo lita aduəkron baako kɔpataa no. 3 Na meka kyereē no se, “Ese se wo ne me tena nna bebree, na wogyaē w'adwamammo no; wo ne ḥbarima biara nnye nnamfo. Me ne wo bɛtēna, nanso me ne wonna.” 4 Na ḥman Israel bɛwɔ hɔ nna tenten bi a ḥhene anaa ḥheneba nni mu, na wɔmμo afōde. Wɔrenhunu ḥbosom dum anaa asofatadee anaa ahoni nso wo hɔ. 5 Akyire yi, Israelfoo bɛsane akahwehwɛ Awurade, wɔn Onyankopɔn, ne Dawid a ḥye wɔn ḥhene no. Wɔde ahopopo bɛba Awurade nkyen na wɔbenya ne nhŷira wɔ nna a ḥdi akyire no mu.

4 Montie Awurade asem, mo Israelfoo ḫfiri se Awurade wɔ kwaadu de bɔ mo a mote asase no so: “Nokore, ḥdɔ, anaa Onyankopɔn ho nimdee nni asase no so. 2 Nname nko ara, atorɔtwa ne awudie, korɔnobo, ne awaresees na moye ma etra so, na mogyahwiegu ba nitoasoo nitoasoo. 3 Yei enti asase no di awerchoo na wɔn a ete so nyinaa wuwu; ewiram mmoa, ewiem nnomaa ne epo mu nam rewuwu. 4 “Mma obiara mmɔ kwaadu, mma obiara mmɔ ḥfotora sobo. Na mmom, mo asɔfoo mo na me ne mo anya. 5 Mosunti awia ne anadwo, na adiyifoo no ne mo sunti. Eno enti mesee mo ḥman. 6 Nimdee a me nkurofɔo nni enti wɔresee. “Se moapo nimdee enti, me nso mapo mo se m'asofoo; se moabu moani agu mo Onyankopɔn mmara so enti, me nso mabu m'ani agu mo mma so. 7 Asfoo no redɔoso no na bɔne a ɛborɔ soɔ na wɔye tia me. Wɔde wɔn Animuonyam asesa dee eyɛ animguasee. 8 Wɔdidi me nkurɔfɔo bɔne ho eno enti wɔn ani gye atirimuɔdensem ho. 9 Sedeē nnipa no tee no, saa ara na asɔfɔo no nso tee. Metwe wɔn mmieni aso wɔ wɔn akwan ho na matua wɔn wɔn nneyee so ka. 10 “Wɔbedidi, nanso wɔremmee. Wɔbɛbɔ adwaman, nanso wɔrennɔre, ḫfiri se, wɔagya Awurade hɔ, de wɔn ho ama 11 adwamammo, nsā dada ne fofora, a ema me nkurofɔo 12 nteasee tu yera. Wɔkɔ abisa wɔ ahoni a wɔde nnua asene nkyen na duasin bi ama wɔn mmuaee. Adwamammo honhom rema wɔn ayera ɛkwān; wɔnni wɔn Onyankopɔn nokore. 13 Wɔbɔ afōdees wɔ mmepe atifi na wɔhye afɔrebdees wɔ nkoko so: odum, duafuluo ne odupon ase, dee onwunu ye fomm hɔ. Eno enti, wo mmammaa dane adwamammɔfɔo na mo nsenom mmaa nso ye awareseefoo. 14 “Merentwe mo mmammaa aso se wɔadane adwamanfɔo, anaa mo nsenom mmaa aso se

wɔasee awadee. ḫfiri se, mo mmaprima, mo nso mote saa ara. Mo ne baasifoo ne abosomfieso adwamanfoo di hwebom. Nnipa a wɔnni nteasee bɛkɔ ɔsese mu! 15 “Ewom se wɔye ɔwareseefoo dee, Ao Israel, nanso, mma Yuda nni ho fo. “Nkɔ Gilgal; na emforo nko Bet Awen. Na nnka ntam se, ‘Se Awurade te ase yi!’ 16 Israelfoo ye asoodenfɔo te se, nantwie ba a ḥye asowuie ḥbeye den na Awurade ahwɛ wɔn so se nnwammaa a wɔwɔ adidibea? 17 Efraim de ne ho abɔ ahoni; Gyaa no! 18 Se wɔn nsā sa koraa a, wotoa wɔn adwamammo so; wɔn sodifoo ani gye aniwudee ho yie. 19 Ntwaho mframa bɛpra wɔn akɔ, na wɔn afɔrebɔ de animguasee bɛbre wɔn.

5 “Montie mo asɔfoo! Monhye yei nso, mo Israelfoo! Monye aso, Ao adehyefie! Saa atemmuo yi tia mo: Moaye afidie wɔ Mispa, ne asau a woagu no Tabor so. 2 Atuatefɔo adɔ mogyahwiegu mu asukɔ. Metwe wɔn nyinaa aso. 3 Menim Efraim ho nsem nyinaa; wɔmfaa Israel nhintaa me. Efraim, seesei dee wɔbɔ adwaman; na Israel aprɔ. 4 “Wɔn nneyee mma wɔn ɛkwān mma wɔnkɔ Onyankopɔn nkyen. Adwamammo honhom wo wɔn akoma mu; wɔnnye Awurade nto mu. 5 Israel ahantan di tia no. Israelfoo, mpo Efraim suntisunti wo wɔn amumuye mu; Yuda nso ne wɔn sunti saa ara. 6 Se wɔnne wɔn nnwan ne wɔn anantwie kɔhwehwɛ Awurade a Wɔrenhunu no, ḫfiri se, watwe ne ho afiri wɔn ho. 7 Wɔanni Awurade nokore. Wɔwowoo adwamam mma. Afei wɔn Bosome Fofora Afahye bɛsɛe wɔn ne wɔn nsase. 8 “Hyen totorobento no wɔ Gibea. Hyen aben no wɔ Rama. Momma ɔko nteam so wɔ Bet Awen; Ao, Benyamin akofo, monsore nni anim. 9 Wɔbesee Efraim wɔ akontabuo da. Israel mmusuakuo no mu no mepae mu ka dee ewom. 10 Yuda sodifoo no te se wɔn a wɔyiyi ahyeeso abo. Mɛhwie m'abufuo agu wɔn so te se nsuyire. 11 Wɔhye Efraim so, wɔtiatia ne so wɔ atemmuo mu, wasi n'adwene pi se ḥbedi ahoni akyi. 12 Meyɛ se nweweboa ama Efraim na mayɛ Yudafo se dua a aporo. 13 “Ebɛrɛ a Efraim hunuu ne yadee, na Yuda nso hunuu n'akuro no, Efraim de n'ani kyereē Asiria. ɔsoma kɔa ḥhene kɛsɛe no ho kɔpɛe mmoa. Nanso wantumi ansa no yadee, na akuro no nso anwuwu. 14 Enti meyɛ se gyata ama Efraim na mayɛ se gyata hoodenfɔo ama Yuda. Metete wɔn mu nkete nkete, na makɔ; Mesoa wɔn akɔ, na obiara rentumi nnye wɔn. 15 Afei, mesane ɔko me nkyi kɔsi se wobenya ahonu. Na wɔbehwehwɛ m'akyiri ɛkwān; wɔn awerchoo mu, wɔbehwehwɛ me aniberees so.”

6 “Mommra, momma yensane nkɔ Awurade nkyen. Wøatete yɛn mu asinasini nanso əbesa yɛn yadεe. Wapirapira yɛn nanso əbεkyekyere yɛn apirakuro. **2** Nnanu akyiri, əbεma yeanya ahooðen; nansa so, əde yɛn besi yɛn sibere na yeanya nkwa wo n'anim. **3** Momma yɛnnye Awurade nto mu; momma yɛn nkɔ so nnye no nto mu. Sedeε awia pue da biara no, əbεpue; əbεba yɛn nkyen te se osuo a etɔ awabere mu anaa osutabere mu nsuo a efɔ asase.” **4** “Edeεn na metumi de wo aye, Efraim? Edeεn na metumi de wo aye, Yuda? Mo dɔ te se anɔpa bɔ, ete se anɔpa bosuo a etu yera. **5** Mede m'adiyifoo twitwaa mo mu asinasini, mede m'anum nsem kunkumm mo; m'atemuoo baa mo so se anyinam. **6** Mere ahummoborɔ na εnye afɔrebo, mere Onyankopɔn ho nimdee sene əhyee afɔdee. **7** Wøabu apam no so sedeε Adam yεε. Wøanni me nokore wø hø. **8** Gilead yε atirimuodenfoo kuperon a mogya anammɔn akeka hø. **9** Sedeε akwanmukafoo ka əkwan mu no saa ara na asɔfo kuo no nso yε; wødi awu wø Sekem kwantempɔn so yε nnebøne a εye animguasee. **10** Mahunu ahodwiredee wø Israel fie. Ehø, Efraim kɔ adwamammo mu Israel gu ne ho fi. **11** “Na wo Yuda nso, wøahyε otwa bere ama wo. “Ebere biara a mede me nkurofoo ahonya asane ama wø,

7 εbere biara a mesa Israel yadee no, Efraim nnebøne da adi. Samaria awurukasem nso daa adi. Wøye nnaadaafoo akorɔmfoa wøbubu adan ani kɔ afie mu, ne akwanmukafoo a wøbo korøno wø mmɔntene so. **2** Na wønhunu se mekae wø nnebøne nyinaa. Wøn bøne bunkam fa wøn so; εgu m'anim εbere biara. **3** “Wøde atirimuodensem gyegye əhene no ani, na wøde atoro nso gyegye ahenemma no ani. **4** Wøn nyinaa yε awareseefoo a akønno redere wo wøn mu. Wøte se fononoo a wøasø mu ogya εbere a burodotofoo ahye aseε refoto n'asikyiresiam. **5** Eda a əhene rehyε fa no ahenemma boro nsã, na əhene no fedifoo ne wøn bø mu goro. **6** Wøn akoma te se fononoo; wøde atirimpø bøne kɔ əhene anim. Wøn nsusuiε bøne no dεedee anadwo mu nyinaa; adekyeeε mu no, edere te se ogyaframa. **7** Wøn nyinaa aye hye se fononoo. Wøkunkumm wøn sodifoo. Wøn ahemfo nyinaa hwehwe ase na wøn mu biara nnsu mfre me. **8** “Efraim ne aman no adi afra Efraim yε afam a anyinya a wonkusaeε. **9** Ananafoa twe n'ahooðen, nanso ənlhunu. Edwono aba ne tiri so, nanso n'ani mmaa so. **10** Israel ahantan di adansee tia no, nanso yei nyinaa akyi no ənnsane nkɔ Awurade ne

Onyankopɔn nkyen, na ənhwehwε no nso. **11** “Efraim te se aborɔnoma a wøtumi daadaa no na ənni adwene. Əfre Misraim, na wadane akɔ Asiria. **12** Se wøkɔ a, meto m'asau agu wøn so; atwe wøn aba fam te se ewiem nmomaa. Se mete se wøretu abom a, mεkyere wøn. **13** Nname nka wøn, εfiri se wøatwe won ho afiri me ho! Əsεεs mmra wøn so, εfiri se wøate me so atua! Anka mepe se megje wøn nanso wotwa atoro fa me ho. **14** Wømmfiri won akoma mu nnsu mfre me mmom wøtwa adwo wø wøn mpa so. Wøboaboa wøn ho ano køpe aduane ne nsã foforo, nanso wøtwe wøn ho firi me ho. **15** Metetee wøn, hyεε wøn den, nanso wøbø po bøne tia me. **16** Wønnhwehwε Əsorosoroni no; wøte se tadua a aseε, wøn ntuanofoo betoto wø akofena ano εfiri se, wønnkasa obuo so. Yei enti wøbedi wøn ho fe wø Misraim asase so.

8 “Monhyεn totorobento! Əkødee bi wo Awurade fiefoo so εfiri se nnipa no abu m'apam so na wøasore atia me mmara. **2** Afei, Israel su frε me se, ‘Ao, yε Onyankopɔn, yεgye wo to mu!’ **3** Nanso, Israel apo dee εye; atamfoa betaan no. **4** Wøsisi ahemfo a mennim ho hwee wøpa ahenemma wø εbere a mempenee so. Wøde wøn dwete ne wøn sikakøkø yε ahoni ma wøn ho de sεεs wøn ankasa ho. **5** To wo nantwie ba ohoni no twene, Ao, Samaria! M'abufuhyyε reba wøn so. Wøbetena dee εho ntee mu, akøsi da ben? **6** Wøfiri Israel! Saa nantwie ba yi, odwumfoa bi na əseneeε; εnye Onyankopɔn! Wøbebubu mu asinasini, saa Samaria nantwie ba no. **7** “Wødua mframøna na wøtwa ntwahoframa. Awuo a egyina hø no nni tire; enti wørennya esam mfiri mu. Se eso aduane mpo a, ahøhø na wøbedi. **8** Wøjamene Israel; afei εfra aman no mu te se adeε a εho nni mfasø bi. **9** Na wøako Asiria te se wiram afunumu a əno nko ara nenam. Efraim nso atøn ne ho ama adøfoo. **10** εwom, wøatøn wøn ho wo amanaman no mu dee, nanso meboaboa wøn ano. Wøn so befiri aseε ate wø əhene kεsεε bi nhyesø ase. **11** “εwom se Efraim sisii aførebukyia bebree a wøbo bøne fakyε afødee wø so dee, εno enti abεye aførebukyia a wøye bøne wø so. **12** Metwerε me mmara a εfa nneεma bebree ho maa wøn, nanso wøfaa no se ananafoa adeε. **13** Wøde m'ayεyεdee bø afødee na wøwe εnam no, nanso wønsø Awurade ani. Afei, əbekæ wøn atirimuodensem na watwe wøn aso wo wøn bøne ho: Wøbesane akɔ Misraim. **14** Israel were εfiri ne yεfoo na wasisi ahemfie akεseakεsεε; Yuda

abə nkuro bebree ho ban. Nanso, meto ne nkuronpən mu ogya a ebehye wən aban."

9 Nni ahurisie, Ao Israel; nsepe wo ho te se aman a aka no. Efiri se woanni wo Onyankopən nokore, w'ani gye adwamammo ho wə ayuporobeaa nyinaa so. **2** Ayuporobeaa ne nsakyimena rentumi mma nnipa no aduane; nsā foforo nso bəbə wən. **3** Wərentena Awurade asase no so bio; Efraim besane aka Misraim na wadi aduane a eho ntee wo Asiria. **4** Wəremmə ahwiesa afədees mma Awurade, na wən afərebo nso nso n'ani. Saa afərebo yi bəye se aduane a ayiasəfəo de wən nsa aka; wən a wədi nyinaa ho begu fi. Saa aduane no bəye wən ankasa dea na wərentumi mmfa nkə Awurade asoredan mu. **5** Edeen na mobeyə wə mo apontoō da no ne Awurade afahye nna no nso? **6** Mpo se wədwane firi əsəee mu a Misraim beboaboa wən ano, na Memfis besie wən. Wən dwete ahonyadee befu wira, na wən ntomadan adane nkasee. **7** Asotwe nna no reba, akontabuo nna no aduru; ma Israel nhunu yei. Esiane mo bəne bebrebe ne mo akokoakoko a adəoso enti mofa no se odiyifoo yə kwasea na deə honhom akanyane noo no yə əbədamfoō. **8** Odiyifoo no ne me Onyankopən yə Efraim so wəmfoō, nanso wəasum no afidie wə n'akwan nyinaa so, na ətane ahye ne Onyankopən fie ma. **9** Wəaduru poroe bunu mu, sədee na etee wə Gibeaa nna no mu. Onyankopən bekae wən atirimuoden na watwe wən aso wə wən bəne ho. **10** "Ebəre a mehunuu Israel no, na ete se deə mahunu bobə wə anweatam so; ebere a mehunuu mo agyanom no, na ete se deə mahunu borədəma aba a edi ekan wə ne dua so. Nanso ebere a wəbaa Baal-peor nkyen no wədwiraa wən ho maa ohoni nimguaseni no. Wən ho yee abofono te se ohoni a wədə no no. **11** Efraim animuonyam betu aka se anomaa, nyinsen ne awəo nni ne mu. **12** Mpo se wətete mmofra a, məma mmofra no awuu wə wən nsa mu. Wənnue, se meyi m'ani firi wən so a! **13** Mahunu Efraim te se Tiro, a əda baabi a eyə. Nanso Efraim de ne mma bebre okumfoō no." **14** Fa ma wən, Ao, Awurade, edeen na wode bəma wən? Ma wən yafunu a əpon ne nufoo a nufosuo nni muo. **15** "Wən atirimuodenensem nyinaa a wədii wə Gilgal enti, mefaa wən ho tan wə hə. Wən nnebəne enti mepam wən afiri me fie. Merennə wən bio; efiri se wən ntuanofoo nyinaa yə atuatefoo. **16** Efraim agyigya, ne nhini akusa, enti wənso aba. Se wəwo mma mpo a, məkunkum wən mma a wədə wən

no." **17** Me Onyankopən bəpo wən, efiri se, wəannye əsetie amma no; Wəbekyinkyini aman no mu.

10 Israel yee bobə a əretretre; əsoo aba maa ne ho. Ebere a n'aba redəoso no, əsisi aforbukyia bebree; n'asase reko so yə yie no əsiesie n'abosom dum kronkron no. **2** Nnaadaasəm wə wən akoma mu, enti əse se wənya wən afədie so asotwe. Awurade bebubu wən afərebukyia, na wasəe wən abosom dum kronkron no. **3** Afei, wəbekə se, "Yənni əhene, efiri se, yeamfa anidie amma Awurade. Mpo se na yewo əhene kora a, ədeen na anka əbetumi aye ama yen?" **4** Wəhye bə ahodoo bebree, Wəka ntam hunu na wəyə apam ahodoo; eno enti mansotwe əsəresore te se wira a borə wə mu a afifiri asase a wəafuntum so. **5** Nnipa a wəte Samaria no suro ma Bet Awen nantwie ba ohoni no. Ne nkurəfoo besu. Saa ara na n'abosomfoō nso bəye, wən a wəgyee wən ani wə n'animuonyam ho no. Efiri se wəafa no afiri wən nkyen ko nnommumfə mu. **6** Wəde no bekə Asiria, de akəhye əhene kesee no animuonyam. Ebegu Efraim anim ase; na Israel ani bəwu wə ne nnua ahoni ho. **7** Samaria na ne əhene besene aka te se dua sini a ətə nsuo ani. **8** Wəbesee abosonnan a wədi awurukasəm ne bəne wə mu no. Nkasee ne nnenkyense befifiri hə, na akata wən afərebukyia so. Afei wəbekə akyere mmpə se, "Mommekata yən sol" na wase nkoko se, "Monnwiri ngu yən sol!" **9** "Efiri Gibeaa bəre so, woayə bəne, Ao, Israel, na eho na woaka. Na əko rentwi amfa amumuyefoo əwə Gibeaa no so anaa? **10** Ebere a mperə no, metwe wən aso; aman beboaboa wən ho ano atia wən. Wəde mpokyere begu wən wə wən bəne dodo ho. **11** Efraim yə nantwie ba a wəayən no, a əpə ayuporee adwuma, enti mede kənnua bəto ne kən fəfe mu. Məkyere Efraim əkwan, əse se Yuda funtum asase no, na Yakob nso siesie so. **12** Dua tenenee aba ma wo ho, twa ədə aba a etena hə daa, siesie w'asase a wəmfuntum so no; na ebere aduru se wohwehwə Awurade, kəsi se əbəba abəpete tenenee agu wo so. **13** Nanso, woadua atirimuoden aba, na woatwa aba bəne. Wəodi nnaadaa aba. Efiri se wode wo ho ato w'ahoden ne w'akodom bebrebe no so, **14** əko mu hooye besore atia wo nkurəfoo, na w'aban nyinaa besee, sədee Salman seee Bet Arbel əko da no, da a wəde maamenom ne wən mma hwehwee fam no. **15** Saa ara na əbəba wo so Ao, Bet-El, efiri se w'atirimuodenensem no dəoso. Se əda no duru a, Wəbesee Israelhene no koraa.

11 “Ebere a Israel ye abofra no, na me dō no, na Misraim na mafree me babarima firii. 2 Nanso mpēn dodo a mafree Israel no, saa ara na wodwane firii me nkyen. Wōbō a afōdees maa Baal ahoni, na wohyee nnuhwam maa nsesodee. 3 Me na meguegyee Efraim taataa, meturu no wo m’abasa so; nanso, wōnkae se me na mesaa wōn yadee. 4 Mede ayame ahoma ne ḥōdō dii won anim; meyi kōnnua no firii wōn kōn mu namekoto maa wōn aduane dii. 5 “Wōbesane akō Misraim, na Asiria adi wōn so, esiane se wōannu wōn ho enti. 6 Akofena bēdi ahim wo wōn kuropōn mu na ebēsēe wōn apono akyi adaban na wōn nhyeheyee to bētwa. 7 Me nkurōfōo asi no pi se wōbetwe wōn ho afiri me nkyen. Se wosu frē ḥorosoroni no mpo a ḥrempagya wōn ekwan biara so. 8 “Ebeye den na meyi wo ama, Efraim? Ebeye den ma meyi wo ama, Israel? Ebeye den na meye wo se Adma? Ebeye den na meye wo se Seboim? M’akoma asesa wo me mu; na m’ahummaboro ahwanyane. 9 Merenyē m’abufuhyeeso addē, ena merennane me ho ensee Efraim nso. Meyē Onyankopōn na mennye onipa. Meyē ḥkronkronni a ḥōwō mu mu. Meremma wo abufuo mu. 10 Wōbedi Awurade akyi. ḥebobō mu te se gyata. Na se ḥobobō a, ne mma de ahopopoo befiri atōe abā. 11 Wōde ahopopoo beba te se nnomaa a wōfiri Misraim te se mmorōnoma a wōfiri Asiria. Mēbō won atenasee wo wōn afie mu,” sēdee Awurade see nie. 12 Efraim de atorō atwa me ho ahyia, Israel efie nso wōde nnaadaa. Yuda abō Onyankopōn so ko mpo ḥōde tia ḥkronkronni nokwafōo no.

12 Efraim de mframā aye aduane; ḥōdi apuee mframā akyi daa na ḥōdi atorō ye akakabensem bebree. ḅne Asiria ye apam na ḥōde ngo kō Misraim. 2 Awurade wo sobō de bō Yuda; obetwe Yakob aso, wō n’akwan ho na watua no ne nneyee so ka. 3 ḥyafunu mu na ḥōso ne nua nantin; ḅnyiniis no, ḅne Onyankopōn pepree so. 4 ḅne ḥōfōo tentamee dii ne so nkonom; ḥōde nisuo srēe ne nkyen adom. ḅhunuu no wo Bet-El ne no kasaa wo hō. 5 Asafo Awurade Onyankopōn, Awurade ne ne din a ahyeta! 6 Esē se wo sane kō wo Onyankopōn nkyen. Tena ḥōdō ne tenenee mu, na twen wo Onyankopōn daa. 7 ḅdwadini de nsisie nsania ye n’adwuma; n’ani gye nsisie ho. 8 Efraim hoahoa ne ho se, “Meyē ḥōdefōo; manya me ho. M’ahonya nyinaa mu wōrenhunu amumuye biara wō me ho.” 9 “Mene Awurade wo Onyankopōn, a meyi wo firii Misraim. Mēma woakōtena ntomadan mu bio sēdee na woye

wō w’apontoa afahye nna mu no. 10 Mekasa kyerees adiyifōo, memaa wōn anisoadehunu bebree na mefaa wōn so kaa mmebusēm.” 11 Gilead ye otirimūdenfōo anaa? Emu nnipa no ye ahuhufo! Wōde anantwie bo afōdees wō Gilgal anaa? Wōn afōrebukyia bēye te se abōo a wōahōre no sie wō asase a wōafuntum soō. 12 Yakob dwane kō Aramfōo asase so; Israel somees de nyaa yere, ḅhwēe nnwan de tua etiri nsa. 13 Awurade nam odiyifōo so yii Israel firii Misraim, ḅnam odiyifōo so hwēe no. 14 Nanso, Efraim ahye no abufuo yaayaaya; n’Awurade bēma ne mogyahwiegu ho afōdie ada ne so na ḥōbetua n’animtiabuo no so ka.

13 Se Efraim kasa a, na nnipa ho popo; wōpagyaa no wo Israelman mu. Nanso Baalsom enti, ḅnyaa afōbuo na ḅnwīe. 2 Afei, wōkō so ye bōne ara; wōde wōn dwete ye ahoni ma wōn ho, nsesodee no nyinaa no. Adwumfōo no nam nyanskwan so na ayeyē. Wōkā nnipa yi ho asem se, “Wōde nnipa bō afōdees na wōfē anantwie mma ahoni ayo.” 3 Enō enti, wōbēye se anōpa omununkum se anōpa bosua a etu yera, se ntēte a ehu firi ayuporobeaa se wisie a efa mpoma mu kō. 4 “Nanso mene Awurade wo Onyankopōn, a meyi wo firii Misraim. Nnye Onyankopōn biara nto mu se me, anaa ḅgyefōo biara se me. 5 Mehwēe wo wō anweatam so, asase a eso ye hye yie no so. 6 Memaa wōn aduane no, wōdi mee; wōmee no, wōyēe ahantan; na wōn were firii me. 7 Enti, meto ahye wōn so se gyata, mete wōn wō akwan ho se ḥōsebō. 8 Meto ahye wōn so na matete wōn mu te se sisire bi a wōawia ne mma. Mēwe wōn te se gyata; wiram aboa bēsunsuan wōn mu. 9 “Wōasēe wo, Ao Israel, ḫfiri se woasore atia me, me a meye wo ḥōbaofōo. 10 Wo ḅhene a ḥōbegye wo no wō he? Wo sodifōo a wōwō wo nkuro so wō he, wōn a wokaa wō wōn ho se, ‘Ma me ḅhene ne ahenemma’ no? 11 Enti m’abufuo mu, memaa wo ḅhene, na m’aniberees mu no, meyi no hō. 12 Efraim afōdie no wōaboaboa ano wōatwēre ne bōne agu hō. 13 ḅbēte ḅyea te se ḅbaa a ḅreko awōo, na abofra no nnim nyansa nti; se bere no duru a, ḅmma awotwaa no ano. 14 “Mēpata agye wōn afiri damena tumi mu. Mēgye won afiri owuo nsam. Owuo wo nwowōee wō he? Asaman wo seee wō he? “Merennya ayamhyehye, (Sheol h7585) 15 mpo se ḥōye yie wo ne nuanom mu a. Apuee mframā a ḫfiri Awurade hō bēba, ḅbēba afiri anweatam so; osuo rento osutōbere na n’abura bēwe. Wōbefom n’akoradan mu nneema dee esom bo no nyinaa. 16 Esē se nnipa a wōwō Samaria gye wōn afōdie to mu, ḫfiri se wōayē

edəm atia wən Onyankopən. Wəbətoto wə akofena
ano; wəbətoto wən mməfra ahwehwə fam, wən mmaa
a wəanyinsen nso wəbəpaapae wən mu.”

14 Ao Israel, sane w'akyi kə Awurade wo
Onyankopən nkyən. W'ahweasee firi wo bəne! **2**
Fa wo nsem a wowə sane kə Awurade nkyən. Ka kyere
no sə, “Fa yen bəne nyinaa kye yen, na fa ahumməborə
gye yen, na yeatumi ayi wo aye. **3** Asiria rentumi nnye
yen; yərentena akofəo aponko so. Yərenka bio da sə,
‘Yen anyame’ nkyere dee yen ara de yen nsa aye, na
wo mu na nwisiaa nya ahumməborə.” **4** “Mesa wən
asobrakyeə yadəe. Mefiri m'akoma mu ado won, efiri
sə m'abufuo nni wən so bio. **5** Məye sə obosuo ama
Israel. Əbefəfə aye frəmm te sə sukooko. Te sə Lebanon
ntweneduro no oðe ne nhini bətim fam; **6** ne mman
bedennan. N'ahoofe bəye sə ngo dua, na ne hwa aye sə
Lebanon ntweneduro. **7** Nnipa bətena ne nwunu ase
bio. Əbenyini aye frəmm te sə aburoo. Əbefəfə aye
frəmm te sə bobə, na ne din a ahyeta bəye sə nsə a
efiri Lebanon. **8** Ao, Efraim eðeən na me ne ahoni wə
ye bio? Məgye no so na m'ani aku ne ho. Mete sə dua
a n'ahahan mpo; sə wobeso aba a, egyna me so.” **9**
Hwan ne onyansafoə? Əbehunu yeinom mu. Hwan na
əwə nhunumu? Əbete yeinom ase. Awurade akwan
tene. Ateneneefoo nante so, nanso asoədenfoə sunti
so.

Yoel

1 Awurade asem a ebaa Petuel babarima Yoel so nie. **2** Montie saa asem yi, mo mpanimfo; montie, mo a mote asase no so nyinaa. Asem bi a ete sei asi mo mmere so anaa mo mpanimfo mmere so pen? **3** Monka nkyere mo mma, na mo mma nso nka nkyere won mma na won mma nso nka nkyere awoo ntoatoasoo a edi sooo no. **4** Dee ntutumme kuo no gyaee no ntutumme akese no awe dee ntutumme akese no gyaee no ntutumme nkumaa no awe dee ntutumme nkumaa no gyaee no ntutumme afoforo awe. **5** Mo asabofoo, monyane, na monsu! Mo a monom bobesa nyinaa, montwa adwo; montwa adwo efiri se nsā foforo no woayi afiri mo ano. **6** Oman bi atu m'asase so sa edom a woye den na wantumi nkane won; won se te se gyata se na wōwō gyatabere sebomm̄fоо. **7** Woasē me bobe ne me borodoma nnua. Wawaawae nnua no ho bona, ato agu agya ne mman a ayc fitaa ho. **8** Di awerhoo se ababaawa a ofira ayitoma na oresu ne kunu a ɔwaree no ne mmabaawabere mu. **9** Aduane ne ahwiesa afrebodee, woayi afiri Awurade efie. Asəfоо no retwa adwoo, won a wosom wō Awurade anim no. **10** Mfuo asee, asase no so awo wesee aduanne no asee nsā foforo no awe ngo nyinaa asa. **11** Mo ani nwu, mo akuafoo, mo ntwa adwo, mo a modua bobe; Monsi apinie mma ayuo ne atoko, efiri se otwaberē no asee. **12** Bobe no akusa na borodoma nnua no awuwu. Ateaa nnua, mmēdua, aperē ne nnua a ewo mfuo no so nyinaa ahye. Nokorem, anigye a nnipa wō no atu ayera. **13** Momfira ayitoma na monni awerchoo, Ao asəfоо; mo a mosom afrebukyia anim, montwa adwo. Momfira ayitoma mmesiri pe mo a mosom Onyankopon anim; efiri se aduanne ne ahwiesa afrebodee no eto atwa wō Onyankopon efie. **14** Mommo mmuadadié kronkron ho dawuro; momfre nhylamu kronkron. Monfre mpanimfo ne won a wōtē asase no so nyinaa mmra Awurade mo Onyankopon efie na wōmmesu mfrē Awurade. **15** Eda no abal Awurade eda no aben; Ebeba se ɔseee a efiri Otumfooh. **16** Yennhunuu se aduanne ho aye na, se anigye ne ahosepe nso to atwa wō yen Onyankopon efie anaa? **17** Aba no wu wō asase wesee mu, adekoradan abubu, aburopata nso ho nni mfasoo, efiri se nnuane no ahye. **18** Sedee anantwie su! Na anantwikuo kyinkyini kwa. Nhwankuo mpo rebre efiri se wonni adidibea. **19** Awurade, wo na mesu frē wo, efiri se ogya ahye

esere so adidibea na ogyaframa ahye mfuo no so nnua nyinaa. **20** Wiram mmoa mpo pere hwehwē wo. Nsuwansuwa awewe, na ogya ahye esere so adidibea.

2 Hyen totorobento no wō Sion; hyen aben no wō me bepo kronkron no so. Ma won a wōtē asase no so nyinaa ho mpopo, efiri se Awurade eda no reba, na aben koraa. **2** Esum ne kusukuukuu eda. Omununkum ne esum kabii eda. Sedee adekyee hann tretre wō mmepo so no, saa ara na asraadom a wō dōoso na wōyē den ba no tee. Wōnhunuu won seso bi da, na wōrenhunu ne seso nso da. **3** Egya rehye wō won anim, ogyaframa dēre wō won akyi, asase a eda won anim no te se Eden turo, dee eda won akyi no te se anweatam, biribiara nni hō a epa won ani so. **4** Wōtē se aponkō. Wōhurihuri te se aponkōsotefoo asraadom. **5** Wōyē gyegyeegye te se nteaseenam na wōtu fa mmepo atifi, wōtē se ogyaframa a erehye wira dwanee, wōtē se asraadom akantinka a wōrekō ɔsa. **6** Aman ani bō won so a, ehu bō won; na won anim to hoa. **7** Wōko kō won anim te se akofoo; wōforo afasuo te se asraafoo na won nyinaa kō won anim tee, na wōmmane benkum anaa nifa. **8** Obiara ntintwane ofoforo anan mu; obiara nante kō n'anim tee. Wōbu fa banboe so, na wōpem kō won anim ara. **9** Wōto hye kuropōn no so wōtu mmirika fa afasuo no so wōforo kō afie mu, wōfa mpoma mu te se akoromfo. **10** Asase woso wō won anim, na ɔsoro hinhim. Owia ne ɔsrane duru sum, na nsoromma nnhyerē bio. **11** Awurade bobom de di n'asraadom no anim. N'akodom no dōoso bebree, ahōodenfo ne won a wōdi n'ahyedee so. Awurade eda no ye kesee na eyē hu; hwan na ɔbetumi agyina ano? **12** "Na afei," sedee Awurade see nie, "Sane fa w'akoma nyinaa bra me nkyen, wō akonkyene, esu ne awerhoo mu." **13** Sunsuane w'akoma na ennyē wo ntadee mu. Sane bra Awurade wo Onyankopon nkyen, efiri se, ɔye ɔdomfo, ne yam ye. Ne bo kyere fu na ne do boro so, na ennyē no anigye se ɔtwe yen aso. **14** Hwan na ɔnim? Ebia ɔbesesa n'adwene na wahunu mmōbō na wagya nhylira, a eyē aduanne ne hwiesa afrebodee a mode ma Awurade mo Onyankopon no. **15** Hyen totorobento wō Sion! Mommo akonkyene kronkron ho dawuro, momfre nhylamu kronkron. **16** Mommoaboa nnipa no ano monte nhylamu no ho na enyē kronkron; mommoaboa mpanimfo, mmōfра ne mmaa a wōremna nufoano Ma ayeforo ne ayeforokunu mfiri won pia mu mmra. **17** Asəfоо a wōsom wō Awurade anim no, nsu wō afrebukyia no ne abrannaa no ntam; na won

nka se, "Awurade fa wo nkurofоo ho kye wоn. Mma w'agyapadee nnye ahohoradee anaa fедidee wо aman no mu. Aden enti na ese se wobisa wo nnipa no mu se, 'Wоn Onyame no wо he?'" 18 Na Awurade betwe ninkunu wо n'asase ho na ne nkurofоo aye no mmоbo. 19 Awuradebebua se, "Merebre mo aduane, nsā fofo ne ngo, a ebeso mo ama mo amee pintinn. Merenyе mo ahohoradee mma aman no bio. 20 "Mеpam atifi fam asraadom no afiri wo nkyen akо akyirikyiri, mеpia wоn akо asase a awоo na eyе bonini soо. Adonten dом no bеmem wо apuees epо no mu, na kyidом no bеmem wо Mfimfini Po no mu. Na afunu no bebоn na nka no betu." Nokorem waye nneema akесee. 21 Monnsuro, me nkurofоo! Momma mo ani nnye, na monsepe mo ho. Nokorem Awurade aye nneema akесee. 22 Monnsuro, mo wiram mmoa! Efiri se esere so adidibe reye fromm. Nnua no reso wоn aba; borодома ne bobe nso reso wоn aba. 23 Momma mo ani nnye, mo Sion mma, Mo nni ahurisi wo Awurade mo Onyankopоn mu, efiri se wato nsuo ama mo, ne nokoredie enti. Wato nsuo bebree ama mo wo ne bere mu te se kane no. 24 Aduane беyе ayuporobeа hо ma nsā fofo ne ngo bеbu so wо kyi amena mu. 25 "Mehyе mo anan mu, dees mohweree mfee dodoо a ntutumme beseee mo nneema, ntutumme akесee ne nkumaa, ne wоn a aka no nyinaa, me dом a mesomaa wоn baa mo so no. 26 Wobedidi amee, na wobeyi Awurade wo Onyankopоn din aye. 27 Ono na waye anwanwadee ama wo; me nkurofоo ani renwu bio. 27 Afei, wobehunu se, mewо Israel, wobehunu se mene Awurade, wo Onyankopоn, na obiara nni ho se me; Me nkurofоo ani renwu bio da." 28 "Na akyire yi, mehwie me honhom agu nnipa nyinaa so, mo mmamarima ne mo mmammaa bеhyе nkоm, mo nkокорaa besoso adae, mo mmerantеe bенya anisoadehunu. 29 Saa mmers no mu no, mshwie me Honhom agu m'asomfоo so, mmarima ne mmaa. 30 Meyе anwanwadee wо əsoro ne asase so, mede mogya, ogya ne wisie kumоn. 31 Ansa na Awurade eda kesee no beba no, owia beduru sum na əsrane nso aye se mogya. 32 Na obiara a əbо Awurade din no, wобegye no nkwa. Efiri se nkwyagye beba ama wоn a wоanya wоn tiri adidi mu a Awurade afre wоn wо Sion bepo so ne Yerusalem nyinaa," sedee Awurade aka no.

3 "Saa nna no mu, mede Yuda ne Yerusalem ahonyadee besane aba. 2 Mеboa aman nyinaa ano, na mede wоn aba Yehosafat bөnhwa mu. Ehо

na мebu wоn aten wо dees wоyee m'agyapadee, a eyе Israelfоo ho, efiri se wоbоo me nkurofоo hwetee aman so, na wоkyekye m'asase mu. 3 Wоbоo me nkurofоo so ntonto, Wоtоn mmerantewaa de emu sika bоo adwaman. Wоtоn mmaayewa nso de gyee nsā, a wоbenom. 4 "Edeen na mowо tia me, Ao Tiro ne Sidon ne mo Filistia amantam nyinaa? Mope se motо me so aware anaa? Se saa na ete dees a, monhwе yie. Meyе ntем, atua mo biribiara a moaye no so ka. 5 Mofaa me dwete ne me sikakоkо ne m'agyapadee a esom bo, na mosoa koguu mo abosonnan mu. 6 Motontоn nnipa a wоte Yuda ne Yerusalem maa Helafoo sedee ebeуe a, wоbefiri wоn asase so akо akyirikyiri. 7 "Nansо, mesane de wоn afiri baabi a mokotоn wоn no aba, na dees moaye no nyinaa, metua mo so ka. 8 Metontоn mo mmamarima ne mo mmammaa ama Yudafoo, na wоn nso aten wоn ama Arabfоo, əman a ewо akyirikyiri no." Me, Awurade, na makasa. 9 Mo mpae mu nka yei wо aman so: Monsiesie mo ho mma əko! Monkanyane akodом! Momma mo mmarima akofоo no ntwe mpini, na wоn mmeko. 10 Momfa mo mfuntumdadee no mmо akofena, na momfa mo nsəsəwa mmо mpea. Ma dees wоaye mmere nka se, "mewо ahоden!" 11 Monye ntем mmra, mo amanaman a moatwa ahyia, mo mmeboea mo ho ano wо hо. Fa w'akofоo bra, Ao Awurade! 12 "Wоnkanyane aman no; wоntu ntene nkо Yehosafat bөnhwa no mu, efiri se ehо na metena na mabu aman a atwa ahyia no nyinaa aten. 13 Monhwim kantankrankyi no, efiri se otwa bere no aduru so. Mommra, montiatia bobe no so, efiri se nsakyiamena no aye ma na ankore no aye ma abu so. Saa ara na wоn amumuye dəosol!" 14 Nipadом, nipadом wо gyinasie subөnhwa no mu! Awurade eda no aben wо gyinasie subөnhwa no mu. 15 Owia ne əsrane beduru sum, na nsoromma renhyerен bio. 16 Awuradebebobo mu afiri Sion, ne nne begyegye afiri Yerusalem, asase ne əsoro bewoso. Nansо, Awurade беyе dwanekбеa ama ne nkurofоo, əbeyе abandenden ama Israelfоo. 17 "Afei, wobehunu se, me Awurade, wo Onyankopоn, mete Sion, me bepo kronkron so. Yerusalem беyе kronkron; na ananafoo rentu wоn so sa bio. 18 "Saa eda no, nsā fofo besone afiri mmepо no mu, na nufosuo atene wо nkokoо so; Nsuo beba Yuda nsuwansuwa mu, na asutire betue afiri Awurade efie, na agugu akasia subөnhwa no so nsuo. 19 Nansо Misraim bedane amanfo, na Edom nso беyе anweatam, esiane awurukasem a wоyе de tiaa nnipa

a wəwə Yuda enti. Ehə na wəhwiee mogya a enni
fō guie. **20** Nnipa bətena Yuda afebəə na Yerusalem
deə wəbətena hō awoo ntoatoasoo nyinaa mu. **21** Na
mogya afədie a memfa nkyee no, mede bəkyε.

Amos

1 Amos, Tekoa nnwanhwefo no mu baako nsem nie. Ḷnyaa saa anisoadehunu yi a efa Israel ho mfee mmieni ansa na asase wosoee no, ebere a Usia di ḥene wō Yuda na Yoas babarima Yeroboam nso di ḥene wō Israel no. **2** Okaa se: “Awurade bobom firi Sion bero so na ḥde aprannaa nnyegyee nso firi Yerusalem; nnwanhwefoo mmoa adidibea rehye na Karmel atifi nso kusa.” **3** Dees Awurade see nie: “Damasko aye bōne bebree ama no atra so eno enti, merennane m’abufuo. Efiri se, ḥde ayuporee adee a ḥwo dadee se dweree Gilead. **4** Mede ogya bēto Hasael efie na ahye Ben-Hadad aban no. **5** Mebubu Damasko apono, na mesee ḥene a ḥwo Awen bōnhwa no mu no ne dees ḥkura ahempoma wō Bet Eden no. Na Aramfoo bēko nnommumfa mu wō Kir,” sedes Awurade see nie. **6** Dees Awurade see nie: “Gasa aye bōne bebree ama no atra so, eno enti, merennane m’abufuo no. Ḷfaa ḥman mu no nyinaa nnommum na ḥtōnee wōn maa Edomfoo. **7** Mede ogya bēto Gasa afasuo mu, na ahye n’aban no. **8** Mesee Asdod ḥene no ne dees ḥkura ahempoma wō Askelon no. Medane me nsa atia Ekron, kosi se Filistini a ḥtwa too no bewu,” sedes Asafo Awurade see nie. **9** Dees Awurade see nie: “Tiro aye bōne bebree ama no atra so, eno enti, merennane m’abufuo. Ḷfaa ḥman mu no nnommum na ḥtōnee wōn maa Edomfoo, a wankae onuado apam. **10** Mede ogya bēto Tiro afasuo no mu, na ahye n’aban.” **11** Dees Awurade see nie: “Edom aye bōne bebree ama no atra so, eno enti, merennane m’abufuo. Ḷde akofena taataa ne nua, a wannya ayamhyeyee biara. Efiri se ne bo kō so fuie na obiara antumi annwodwo n’abufuo no ano. **12** Mede ogya bēto Teman mu, na ahye Bosra aban.” **13** Sedes Awurade see nie: “Amon aye bōne bebree ama no atra so, eno enti, merennane m’abufuo. Ḷde akofena paepaee Gilead apemfo yafunu mu de tree n’ahye mu. **14** Mede ogya bēto Raba afasuo mu na ahye n’aban wō ḥko da mu nteateam ne ahum da ntawaho mframa mu. **15** Na ne ḥene ne mmapomma bēbom akō nnommumfa mu,” sedes Awurade see nie.

2 Dees Awurade see nie: “Moab aye bōne bebree ama no atra so, eno enti, merennane m’abufuo. Ḷhyee Edomhene nnompē, ma ḫdanee nsō. **2** Mede ogya bēto Moab mu, na ahye Keriot aban. Moab behwe ase wō hooye, ḥko nteateam ne totorobento nnyegyee mu. **3** Mesee ne sodifo na makunkum ne mmapomma aka

ne ho,” sedes Awurade see nie. **4** Dees Awurade see nie: “Yuda aye bōne bebree ama no atra so, eno enti, merennane m’abufuo. Wōapo Awurade mmara no na wōanni n’ahyedee so efiri se atorō anyame no ama wōafom ḥkwan no, anyame a wōnananom dii akyire no. **5** Mede ogya bēto Yuda mu na ahye Yerusalem aban.” **6** Dees Awurade see nie: “Israel aye bōne bebree ama no atra so, eno enti, merennane m’abufuo. Watōn ateneneefoo de gye dwete, ne ahiafō de gye mpaboa. **7** Wōtiatia ahiafō so te se dees wōye fam mfuturo na wōma atentenenee bō mmaborōwafo. Agya ne ne ba ne ḥbaa baako da de gu me din kronkron no ho fi. **8** Wōdeda afōrebukyia biara ho wō wōn awowa ntoma so. Wō wōn anyame efie no mu no wōnom nsā a wōagye se mmapatodee. **9** “Mesee Amorifoo no wō wōn anim, ewom se wōware te se ntweneduro. Wōn ho nso ye den se odum. Mesee n’aba wō ne soro, ne ne nhini wō n’ase. **10** Meyii wo firii Misraim, na medii w’anim mfirinhyia aduanan wō esere so sedes mede Amorifoo asase bēma wo. **11** Meyiyii mo mmamarima no bi yee wōn adiyifoo, ne mo mmerante binom se Nasarefō. Na ḫnte saa anaa, Israelfō?” Dees Awurade bisa nie. **12** “Nanso momaa Nasarefō no nom nsā na mohyee adiyifoo no se wōnnhye nkōm. **13** “Na afei, medwēre mo sedes teaseenam a aduane aye no ma mia asase no. **14** Ahooherēfō rentumi nnwane. Ahōodenfō rennya ahōoden, na akofō rennya ne ho ntete. **15** Agyantofoo rentumi nnyina dees ogyina. Asraafō ahōherēfō rentumi nnwane, na pōnkōsotefō rentumi mpere ne nkwa. **16** Mpo akofō akokođurufō de adagya bedwane wō saa da no,” sedes Awurade see nie.

3 Montie saa asem a Awurade aka atia mo yi, Ao, Israelfō, dees etia abusua a meyii wōn firii Misraim no nyinaa: **2** “Mo nko ara na mayi mo wō mmusua a ḥwo asase so nyinaa mu; enti metwe mo aso wō mo bōne nyinaa ho.” **3** Nnipa baanu bētumi abom anante, wō ebere a wōnyee anokorō anaa? **4** Gyata bobom wō dōtō ase wō ebere a ḥnhunuu ahabo biara anaa? Ḫpo so wō ne buo mu wō ebere a ḥnkyeree ahabo biara anaa? **5** Anomaa bētō afidie mu wō fam wō baabi a wōnnsum afidie anaa? Afidie hwan wō ebere a enyiī aboa anaa? **6** Se wōhyēn totorobento wō kuropōn mu a nnipa no ho mpopo anaa? Se atoyerenkym ba kuropōn bi mu a enyiē Awurade na ḥyee anaa? **7** Ampa ara, Otumfō Awurade nnye biribi a ḥnna ne nhyehyee adi nkyere n’Asomafo adiyifoo no. **8** Gyata

no abobom, hwan na ḥnnnsuro? Otumfoo Awurade akasa, hwan na ḥrenhye ho nkōm? 9 Mompaē mu nka nkyere Asdod aban ne Misraim aban: “Mommaboā mo ho ano wō Samaria mmepe so; hwe basabasaye a ewō ne so ne nhyesoo a ewō ne nkurəfōo mu.” 10 “Wōnnim sēdeē wōyē deē eyē,” sēdeē Awurade sēe nie. Wōde nneema a wōafō ne deē wōawia sie wō wōn aban mu. 11 Eno enti, yei ne deē Otumfoo Awurade sēe, “Otamfoo bi bētwi afa asase no so; ḥbebubu w'abanbōe Agu, na wafo w'aban.” 12 Deē Awurade sēe nie: “Sēdeē odwanhwefoo gye nnyawa mmienu nnompe anaa aso sin firi gyata anom no, saa ara na wōbēgye Israelfoo nkwa, won a wōtete won mpa tweā so wō Samaria, ne wōn a wōdeda nkronwa pa mu wō Damasko.” 13 “Tie yei, na di adansee tia Yakob efie,” sēdeē Awurade, Asafo Awurade Onyankopōn sēe nie. 14 “Eda a metwe Israel aso wō ne nnebōne ho no, mēsē afōrebukyia a ewō Bet-El; wōbētwitwa afōrebukyia no mmen na abu ahwe fam. 15 Mēdwiri awōberē efie ne ahuhuro berē efie agu; na afie a wōde asonse adura ho no wōbesee no na afie akēsēe no nso wōbēbubu agu,” sēdeē Awurade sēe nie.

4 Montie asem yi, mo Basan “anantwie” a mowō
Bepo Samaria so, mo mmaa a mohye ahiafō so, na moka mmōborōwā hye na moka kyere mo kununom sē, “Mommre yen nsā!” 2 Otumfoo Awurade de ne kronkronye aka ntam sē, “Ampa ara ēberē no beba a wōde nkawa betwe mo akō mo mu deē ḥtwa too no wōde nsuonnam darewa betwe no. 3 Momu biara bēpue akō, na mobefa ḥfasuo mu ntokuro mu, na wōbēto mo atwene Harmon fam,” sēdeē Awurade sēe nie. 4 “Monkō Bet-El nkōye bōne na monkō Gilgal na mo nkōye bōne ara. Momfa mo afōrebōdeē mmra anōpa biara, na momfa mo ntotosō dudu mmra mfee mmiēnsa biara. 5 Monhye mmōreka burodo se aseda afōdeē; Momfa ayeyēdeē a efiri mo pē mu nhoahoa mo ho, na momfa ntū mo ho, mo Israelfoo, na yei ne deē mope se moye,” sēdeē Otumfoo Awurade sēe nie. 6 “Memaa yafunu daa mpan wō kuropon biara mu na aduane ho yē den wō nkuro so, nanso monnsane mmaa me nkyen,” sēdeē Awurade sēe nie. 7 “Mesane de osuto kamee mo ēberē a aka abosome mmiēnsa na ḥtwa berē no aduru. Memaa osuo too wō kuro baako so na mamma antō wō kuro foforō so. Afuo baako nyaa osuto afuo foforō annya bi na ḥhyee. 8 Nnipe totō ntentan kyinii nkuro so pēe nsuo nanso wōannya dodo a ēbeso wōn nom, nanso, monnsane

mmaa me nkyen,” sēdeē Awurade sēe nie. 9 “Mpēn bebree no mede nnōbaeṣ yadee ba mo mfikyifuo ne mo bobefuo so. Ntutumme sēe mo borōdōma ne mo nōgō nnua, nanso monnsane mmaa me nkyen,” sēdeē Awurade sēe nie. 10 “Mede ḥyaredōm baa mo so sēdeē mede yēe Misraimfoō no, mede akofena kunkumm mo mmeranteē ne apōnkā a mofaa wōn nnommum. Mede mo nsramu hwa a ēbōn hyenee mo hwene mu, nanso, monnsane mmaa me nkyen,” sēdeē Awurade sēe nie. 11 “Metuu mo mu bi guie sēdeē metōree Sodom ne Gomora ase no. Moyee se gyentia a wōatu afiri ogya mu. Nanso, monnsane mmaa me nkyen,” sēdeē Awurade sēe nie. 12 “Enti afei, Israel, deē mede bēyē wo nie, na esiane se mede yei bēyē wo enti, siesie wo ho, Ao Israel. Hyia wo Onyankopōn.” 13 Deē ḥyē mmepe na ḥbō mframā na ḥda n'adwene adi kyere nnipa, deē ḥma adekyee hann dane esum na ḥnante asase sorōnsorōmmēa so no. Asafo Awurade Onyankopōn ne ne din.

5 Tie asem yi, mo Israelfoo, saa mmenabō yi fa mo ho: 2 “Ḥbabunu Israel ahwe ase a ḥrensōre bio, wōapo no ḥno ara asase so, na ḥnni obi a ḥbepagya no.” 3 Deē Otumfoa Awurade sēe nie: “Kuropōn a ḥde mmarima ahōodenfoō apem ko ma Israel no, emu ḥha pē na ēbeka; Kuro a ḥde ahōodenfoō ḥha no, emu edu pē na ēbeka.” 4 Deē Awurade ka kyere Israelfoo nie: “Monhwehwe me na monnya nkwa; 5 Monnhwehwe Bet-El, monnkō Gilgal, na monntu ēkwā nkō Beer-Seba nso. Ampa ara Gilgal bekō nnommumfa mu na wōbēhwe Bet-El ase koraa.” 6 Monhwehwe Awurade na monnya nkwa, anye saa a ḥbepra Yosef efie te se ogya; ēbchye, na Bet-El rennya obi nnūm no. 7 Mo a moma atemmuo yē nwono na mototo tenenee ase. 8 Deē ḥbō nsorōmma, Akokōbaatan ne ne mma, deē ḥdanē esum yē no adekyee na ḥma awia dane adesaē. Deē ḥbōaboa epo mu nsuo ano na ḥhwie gu asase so, ne din ne Awurade. 9 ḥsēe abandenden ntēm so na ḥbōbu kuropon a wōabō ho ban nso, 10 motane deē otenetene wō asenniie na mobu deē ḥka nokore animtiaa. 11 Motiatia ohiani so na mohye no gye aduane firi ne nkyen. Enti, ḥwom se mode abōo a wōatwa asisi afie akēsēe deē, nanso morentena mu; ḥwom se moaye bōbe nturo a eyē fe deē nanso morennom emu nsā. 12 Na menim mo mm̄arato dōdō ne mo bōne akēsēe no. Mohye teneneefoo so na mogye adanmudeē mobu ahiafōo ntēnkyea wō asenniie. 13 Eno enti, ḥnysafoō yē komm saa mm̄ere yi mu, efiri se, eyē mm̄ere bōne.

14 Monhwehwé papa, na moanya nkwa na εnyé bōne. Na Asafo Awurade Onyankopon bēka wo ho, sèdèe moka se οyε no. **15** Monkyiri bōne, na monnɔ papa; Monni aten tenenee wō asenniε. Ebia, Asafo Awurade Onyankopon bēnya ahummɔborɔ ama Yosef nkaεføo. **16** Enti deε Awurade, Asafo Awurade Onyankopon see nie: “Mmenabɔ bεba mmorɔno nyinaa so na οyea ne apinisie beba mmɔntene so. Wōbɛfrɛ akuafoo ama wɔabesu na agyamfoo abɛtwa adwo. **17** Wōbɛba mm̄ena wō bobeturo nyinaa mu, εfiri se mɛnante mo mu,” sèdèe Awurade see nie. **18** Nname nka wɔn a wōpε se Awurade da no ba! Deen enti na mope se Awurade da no ba? Saa eda no bεyε esum, na εnyε hann. **19** Εbεyε te se ɔnipa a ɔdwane firi gyata anim na ɔkohyia sisire, se deε owura ne fie de ne nsa to ɔfasuo so, na ɔwɔ ka no. **20** Na Awurade da no bεyε esum; εrenye hann, εbεyε esum kabii a εhan nsensanee biara nni mu. **21** “Mekyiri na mepo mo nyamesom mu apontoɔ; m'ani nnye mo afahyε nhiyamu ho. **22** Εwom se mode ɔhyεs afødeε ne aduane afødeε brε me deε, nanso merennye. Mode asomdwoeε afødeε brε me nanso m'ani renso. **23** Momfa mo nnwontoo gyegyeegye no mfiri me so! Merentie mo asankuten so nnwom. **24** Mmom, momma atentenenee ntene se asubonten, na tenenee nyε se asutene a εrenwe dal. **25** “Israelføo, εnyε me na mode aførebødeε ne ayεyedee bree me mfee aduanan wō esere so anaa? **26** Mode mo ho nyinaa ato Molek nyame, ne mo honi Refan so; wōyε ahoni a moayε se mobesom wɔn. **27** Eno enti, mɛtwa mo asuo aka Damasko noho,” sèdèe Awurade a ne din ne Onyankopon Otumfoø see nie.

6 Nname nka mo a mogye mo ho die wō Sion, ne mo a mo asom adwo mo wō Samaria bepo so, mo atitire a mowɔ ɔman dikanfoø mu, a Israelføo ba mo nkycen! **2** Monk Kalne, nkohwε hø. Na momfiri ho nkø Hamat kεsεe mu, monsiane nkø Gat a εwɔ Filistia. Wōyε sene mo ahemman mmienu no? Wōn asase no so sene mo deε no anaa? **3** Motu eda bōne hyε eda na motwe Atemmuo da ben. **4** Modeda asonse mpa so mogye mo ahomé wō mo nnasε mu, na mowe nnwammaa ne anantwie mma a woadore sradeε nam. **5** Mode mo sankuten to ahuhudwom, na mobø mo tirim yε nnwom wō mo nnwontodeε so te se Dawid. **6** Monom nsā nkorama mu na mode sradehwam papa yε mo ho, na monni awerehøo wō Yosef seeε ho. **7** Eno enti, mobeka atukøfoø a wōdi ɛkan no ho; na mo apontoø ne mo ahomegyee to bɛtwa. **8** Otumfoø Awurade aka

ne ho ntam na dee Asafo Awurade Onyankopon see nie: “Mekyiri Yakob ahomasoo na memmpe n'aban; mede kuropon no bεma εne dee εwɔ mu nyinaa.” **9** Se wogya nnipa edu wō efie baako mu a, wɔn nso bewuwu. **10** Na se obusuani a ɔrebɛhye awuføo no ba se ɔrebɛfa wōn afiri efie hø na ɔbisa obi a wakøte se, “Obi ka wo ho anaa?” Na ɔbuaa se, “Dabi” a, afei ɔbeka se, “Mua w'ano!” Εnse se wōbø Awurade din. **11** Na Awurade ahyε mmara na ɔbebubu afie akeseε no mu asinasini ne afie nketewa no nso mu nketenkete. **12** Apønkø tu mmirika wō abotan a apaapae so anaa? Na obi de nantwie funtum hø anaa? Nanso, moadane atentenenee aye no awuduro. Na tenenee nso aye nwononwono. **13** Mo a moani gye Lo-debar nkoguo ho, na mobisa se, “Εnyε yen ahooðen na yede dii Karnaïm so anaa?” **14** Dee Asafo Awurade Onyankopon see nie: “Mehwanyan ɔman bi abetia mo, Ao Israelføo, deε ɔbɛhyε mo so firi Lebo Hamat akøsi Araba bɔnhwa mu.”

7 Dee Otumfoø Awurade yi kyereε me nie: na ɔreboaboa ntutummε bebree ano, abεtø wɔn agu asase no so. Yei yε εberε a wōatwa ɔhene kyεfa afiri mfuø no so na mfudeε no renyini bio. **2** εberε a mmoadabi no awe asase no so nnbabæs nyinaa no, me teaam se, “Otumfoø Awurade, mesrε wo, fa wo nkurøfoø bōne kyε wōn! Yakob rentumi nnyina, εfiri se, οyε ɔman ketewa bi.” **3** Eno enti, Awurade bo dwoøe. Na ɔgyaee n'atirimpø no. ɔkaa se, “Merenyε.” **4** Dee Otumfoø Awurade yi kyereε me nie: Otumfoø Awurade de ogya rebεbu aten; ebewee ebunu kεsεe no na εsεee asase no. **5** Na me teaam se, “Ao, Otumfoø Awurade, mesrε wo, gyae. Yakob rentumi nnyina, εfiri se, οyε ɔman ketewa bi.” **6** Eno enti, Awurade bo dwoøe na ɔkaa se, “Megyae m'atirimpø yi nso.” **7** Yeι ne deε ɔyi kyereε me: Na Awurade gyina ɔfasuo a wōato no kyirebenn ho, a kyirebennye ahoma kura no. **8** Na Awurade bisaa me se, “Amos, εdeen na wohunu?” Mebuaa se, “Kyirebennye ahoma.” Na Awurade kaa se, “Mede kyirebennye ahoma yi reto me nkurøfoø Israelføo ho; meremfa wōn ho nkyc wōn bio. **9** “Wōbεsεe Isak sorɔnsorɔrmmea na Israel kronkron tenabea nso wōbebubu no; mede m'akofena besøre atia Yeroboam efie.” **10** Amasia a οyε Bet-El ɔsøfoø de nkra kɔmaa Israelhene Yeroboam se, “Amos rebo pø atia wo wō Israel ha yi ara! Nsem a ɔreka no nnye abodwosem. **11** Dee Amos reka nie: “Yeroboam bεwu wo akofena ano, na εkwan biara

so Israel bekə nnommumfa mu, wə akyirikyiri asase so.” 12 Na Amasia ka kyereɛ Amos se, “Firi ha kɔ, wo odehyunufoo! Sane kɔ Yuda asase so na kɔtena hɔ hye wo nkɔm. 13 Nhye nkɔm bio wə Bet-El ha, efiri se eha ye ḥene tenabea kronkron ne ahemman no asoredan.” 14 Amos buaa Amasia se, “Mennye odiyifoo anaa odiyifoo bi ba, na na meye odwanhwefoo, a na mehwē boradoma nnua nso so. 15 Nanso, Awurade frɛe me firii nnwan so hwɛ so, ka kyereɛ me se, ‘Kɔhye nkɔm kyereɛ me nkurofоо Israelfoo.’ 16 Na afei, tie Awurade asem. Woka se, “Nhye nkɔm ntia Israelfoo, na gyae asenka a wode dia Isak fiefoo.” 17 Enti asem a Awurade ka nie: “Wo yere bɛbə adwaman wə kuropɔn yi mu, wo mmamarima ne wo mmammaa bewuwu wə akofena ano. Wəbesusu w'asase na wakyekye mu, na w'ankasa nso, wobewu wə abosonsom ḥoman mu, na ekwan biara so Israel bekə nnommumfa mu, wə akyirikyiri asase so.”

8 Afei, dee Otumfoo Awurade yi kyereɛ me nie: kenten a aduaba a abereɛ wə mu. 2 Óbisaa se, “Edeen na wohunu, Amos?” Mebuua se, “Ktenten a wəde nnuaba a abereɛ ahye no ma.” Ena Awurade ka kyereɛ me se, “Me nkurofоо Israelfoo bere no aso; meremfa wən ho nnkye wən bio.” 3 Sedee Otumfoo Awurade see nie, “Saa eda no, asorefie nnwontoo bedane menabə. Wəbəbə afunu bebree apete baabiara! Enti ye kommi!” 4 Montie saa asem yi, mo a motiatia mmɔborɔwafo so, na mopam ahiafo firi wən asase so, 5 na moka se, “Ebere ben na ḥbosome fofor betwam ama yeadɔn aduane, na Homeda bɛba awieeɛ ama yeadı ayuo dwa?” Se mobehye susukora mu na moatoto ebo so na mode nsania a wɔamia mu asisi atɔfоо, 6 na mode dwetɛ atɔ ahiafo na mmɔborɔwafo nso moatɔn wən agye mpaboa, na moapra ayuo ase afra ayuo mu aton. 7 Awurade de Yakob ahohoahoaka ntam se: “Me werɛ remfiri biribiara a wɔayɛ da. 8 “Asase renwoso wə dee asie yi ho anaa, na wən a wɔte mu nyinaa ntwa adwo anaa? Asase no nyinaa bɛpagya ne ho te se Nil εbubu afa so, na asane atwe bio te se Misraim asubɔnten.” 9 Sedee Otumfoo Awurade see nie, “Saa eda no, mɛma owia atɔ ḥwigyinae, na mama esum aduru asase so awia ketee. 10 Medane mo nyamesom apontoama aye awerhoeodie na mo nnwontoo nyinaa adane osu. Mɛma mo nyinaa afira ayitoma na mayi mo tirinwi. Meyɛ saa da no te se ḥoba korɔ ho awerehoeodie da na awieeɛ no aye se da a εyε nwono. 11 “Nna no reba” sedee Otumfoo

Awurade see nie, “Mɛma ekɔm aba asase no so, ennye aduane ekɔm anaa nsukɔm, na mmom, Awurade asem ho ekɔm. 12 Nnipa bɛtɔ ntentan akyinkyini firi epo so akɔ epo so na wɔakyinkyini afiri atifi fam akɔ apuee fam, se wɔrekohwehwe Awurade asem, nanso wɔrenhunu. 13 “Na saa da no “mmabaawa ahoofefoo ne mmapimaa ahoɔdenfoa bɛtɔtɔ baha esiane osukɔm enti. 14 Wən a wode Samaria aniwuo abosom ka ntam, anaa wode Dan ne Beer-Seba abosom ka ntamka no, wɔbehwehwe ase na wɔrensore bio.”

9 Mehunuu Awurade se ɔgyina afɔrebukyia no ho, na ɔkaa se, “Bɔ Asoredan no afadum no atifi na mma ne fapem no nwoso. Mommubu ngu nnipa no nyinaa so; wən a aka no mede akofena bekunkum wən. Óbaako mpo rentumi nnwane obiara remfiri mu mfi. 2 Mpo se wɔtu fam kɔ awumena mu a εhɔ na me nsa bɛtwe wən afiri aba. Mpo se wɔforo kɔ ɔsoro a εhɔ na meyɛ wən afiri aba fam. (Sheol h7585) 3 Mpo se wokötete bɛpɔ Carmel atifi a, εhɔ na meti wən akɔkye wən aba. Mpo se wəde wən ho sie me wə epo ase a εhɔ na mehyɛ əwə no ama wakɔkeka wən. 4 Mpo, se wən atamfoo de wən kɔ nnommumfa mu a, εhɔ na mehyɛ akofena akunkum wən. “Megyene m'ani ahwɛ wən. Mede ɔsɛɛɛ bɛba wən so na meremmoa wən.” 5 Awurade, Asafo Awurade, Óno na ɔde ne nsa ka asase ma enane, ma wən a wɔte so nyinaa twa adwo. Asase no nyinaa pagya te se Nil na etwɛ te se Misraim asubɔnten. 6 Óno na ɔsi n'ahemfie a εkrɔn wə ɔsoro na ɔto ne fapem wə asase so. Óno na ɔboaboa epo mu nsuo ano na ḥhwie gu asase so. Awurade ne ne din! 7 “Mo Israelfoo, mo ho hia me sene Etiopiafoo?” Sedee Awurade see nie. Manyi Israelfoo amfiri Misraim, ne Filistifoo amfiri Kreta, ene Aramfoo nso amfiri Kir anaa? 8 “Ampa ara Otumfoo Awurade ani wə nnebone ahennie no so. Mɛrepea no afiri asase ani, nanso, merensee Yakob efie korakora,” sedee Awurade see nie. 9 “Na mehyɛ, na mewoso Israel efie, wə amanaman nyinaa mu, sedee wəohuhu atokɔ so wə huhuamoa mu na aba fua mpo ntɔ fam no. 10 Nnebɔneyefoo a wɔwɔ me nkurofоо mu nyinaa bɛtɔtɔ wə akofena ano, wən a wɔka se, ‘Amanehunu rento yen anaa ɛremma yen so da.’ 11 “Saa eda no, mesane aba abesi “Dawid efie a abubu no bio. Mesiesie ne baabi a asɛɛ no, na masi no sedee na εtɛɛ no, 12 na wɔafa Edom nkaeefoo no, ne amanaman a me din da wən so.” Awurade a waka no, ɔno na ɔbeyɛ yeinom nyinaa. 13 “Nna no reba,” sedee Awurade see nie, “A nnobaeɛ no bɛba ntɛm

ama ɔtwafoɔ no, na bobe no abu so ama dee ɔtiatia nsakyiamena no so no. Nsa foforɔ bɛsɔne afiri mmepeɔ no so na atene wɔ nkokoɔ no nyinaa so. **14** Mede me nkurɔfoo Israel nnomnumfoo bɛsane aba. “Wəbesane asiesie nkuropon a asees no na woatena mu. Wəbeyɛ bobe nturo na wəanom mu nsā; wəbeyɛ mfikyifuo na wɔadi so nnuaba. **15** Mede Israelfoɔ bɛdua wɔn ankasa asase so a wɔrentu bio da mfiri asase a mede ama wɔn no so,” sedee Awurade, mo Onyankopon see nie.

Obadia

1 Anisoadehunu a Awurade Onyankopon daa no adi faa Edom asase ho kyere Obadia nie: Yeate asem a efiri Awurade nkyen. Wəsomaa ḥnanmusini bi koo aman so kɔkaa se, “Monsore na momma yenkoko ntia Edom.” **2** Awurade ka kyere Edom se: “Hwə məbre wo ase, meyə wo akumaa wə aman no mu, na wəabu wo animtia. **3** Waye ahantan adaadaa wo ho, Wo a wote abotan ntokuro mu na waye w'atenaes wə mmepo so, na woka kyere wo ho se, ‘Hwan na ḥbetumi ayi me asi fam?’ **4** Se wotu ko ewiem se akəde, na woye wo pirebuo wə nsoromma ntam mpo a, eho na meba abetwe wo adwera fam.” Sede Oburade see nie. **5** “Se akoromfo ba wo so a, anaa adwotwafoo ba wo so anadwo a, atoyerenkym ben na erento wo? Na wörenwia wo nneemma dodoa a wəpe anaa? Se bobe abatefоо ba wo so a, enye bobe aba kakra bi pe na wəbegya wo anaa? **6** Na wo Esau dee wəbewia w'ademudee a wode asie na wəaye wo dosodoso. **7** Wən a wo ne wən wə nkabom nyinaa bedi wo hwammə. Wən a w'adwene ye wo se wo ne wən te asomdwoee mu no bedaadaa wo adi wo so, wən a wədi w'aduane no asum wo afidie, nanso, wonhunuie. **8** “Saa eda no,” Awurade na əse, “Merensə anyansafo a ewo Edom anaa, mmarima a wote asem ase a wəwo Esau mmepo so anaa? **9** Ao Teman w'akofoo bəbə hu ne obiara a əwə Esau bəpə so no, wəbetwitwa mo atore mo ase. **10** Esiane basabasaye a woye tiaa wo nua Yakob no enti aniwoo beka wo, na wəbesee wo koraa. **11** Eda a wogyinaa ntentenso hwə no haa, na ananafo faa n'ahonyadee kəe na ahəhoo hyenee ne kuro apono mu, na wəbə Yerusalem so ntonto no, na wote se wən mu baako. **12** Anka ənse se wobu wo nua animtiaa əbere a əwə asanee mu, anaa se wodi ahurisie wə Yudafoo so əbere a wəwə əsees mu, na mpo wohoahoa wo ho əbere a wəwə ahohiahia mu no. **13** Anka ənse se wode nsrabə hyene me nkurəfоо kuro apono no mu wə wən amanehunu eda, anka ənse se wosere wə əbere a wəwə əhaw mu. Afei nso anka ənse se wode wo nsa to wən ahodee so gye wə əbere a wəwə amanehunu mu. **14** Anka ənse se wote wən nkwantanan soə kunkumm n'adwanefoo Na woyi wən a aka no ma wə wən amanehunu eda no mu. **15** “Awurade eda no aben ama amanaman nyinaa. Na hwə, Edom sedee woyee no saa ara na wəbeyə woo. Wo nneyees besane abegu wo tiriso. **16** Sede

mononom nsā wə me bəpə kronkron so no, saa ara na amanaman no nyinaa bəkə so anom, saa ara na əbekə so eda biara na wəbeyə te se dee wonni hə. **17** Na əgyes bəba Sion bəpə so na əbeyə kronkron beaəs, na Yakob efie nsa besane aka n'agyapadee. **18** Yakob efie beye ogya na Yosef efie aye ogyaframa; Esau efie dee əbeyə adehunu bi na wəde ogya bəto mu ahye no a obiara renka wə efie hə.” Dee Awurade see nie. **19** Nkurəfоо a wəfiri Negeb no bətena Esau mmepo so, Na wən a wəfiri nkokoo no ase no, bəfa Filistia asase no, na wəbefa Efraim ne Samaria mfuo atena so, na Benyamin nso afa Gilead. **20** Nipakuo a wəye Israel atukəfоо bəfa Kanaan asase no akəsi Sarefat; na atukəfоо a wəfiri Yerusalem a wote Safarad no bəfa Negeb nkuro no adi so. **21** Agyefoo bəkə Sion bəpə so, akodi Edom mmepo so. Na ahennie no beye Awurade deal!

Yona

1 Awurade asem baa Amitai babarima Yona nkyen se,

2 “Ko kuropən kesee Nineve mu na koka asempa no tia wən se wən atirimuodenensem aforo abeduru m’anim.” 3 Nanso, Yona dwane firii Awurade anim na əde n’ani kyerees Tarsis. Əko Yopa, na əho əkonyaa əhyen a ərekə Tarsis. Ətuaa ka kotenaa əhyen no mu, se ərefiri Awurade anim aks Tarsis. 4 Nanso Awurade maa mframə kesee bi bəo wə epo no so; əmaa ahum tuie a, anka əhyen no rebəo. 5 Əhyen no mufoos no nyinaa suroos na obiara su frēe ne nyame. Wətotoo adwadəe a əwə əhyen no mu guguu epo no mu sedəe əhyen no mu bəye here. Nanso na Yona akəhye əhyen no ase baabi ada hatee. 6 Əna əhyen no so panin no koo ne nkyen kəkaa se, “Adən na woada? Sore na frē wo nyame! Ebia, obəhunu yən mməbə, na yeannwuuu.”

7 Afei əhyen no mufoos no keka kyerees wən ho wən ho se, “Momma yemmo ntonto nhwehws dec saa amanehunu yi nam ne so aba.” Wəbəo ntonto no na əbəo Yona. 8 Enti wəbisaa no se, “Kyere yən, hwan na wama saa əshaw yi nyinaa aba? Adwuma bən na woye? Ehe na wo fire? Əman bən so na wofiri? Əhefəo ne wo nkuroo?” 9 Əbuua se, “Meyə Hebrini, na mesom Awurade, əsoro Onyankopən a, əbəo epo ne asase.” 10 Yei bəo wən hu, enti wəbisaa Yona se, “Edeen na woaye?” (Na wənim se əredwane afiri Awurade nkyen, əfiri se na waka saa akyere wən dada). 11 Na ahum no kə so tu dendeenden ara. Enti wəbisaa no se, “Edeen na yənyə wo a əbəma ahum yi ano abre ase ama yən?” 12 Yona buaa wən se, “Momma me so nto me ntwene epo yi mu, na ano bedwo. Menim se me enti na ahum kesee yi retu mo so.” 13 Mmarima no yəe dees wəbətumi biara se wəbehare əhyen no aks mpoano. Nanso, wəantumi, əsiane se na epo so ahum no ano aye den asene kane no. 14 Afei wosu frēe Awurade se, “Ao Awurade yəsre wo mma yen nwuuu se yəama əbarima yi ahwere ne nkwa enti. Mma yen nni fo wə əbarima yi mogya ho, əfiri se, Ao Awurade waye dees wo pe.” 15 Afei, wəmaa Yona so too no twenee epo no mu, na epo a na ərehuru sooy no yəe dinn. 16 Yei maa mmarima no suroo Awurade pa ara na wəbəo afədes maa Awurade, na wəhyee no bə. 17 Na Awurade maa apataa kesee bi bəmenee Yona, na Yona daa apataa no yam nnansa, awia ne anadwo.

2 Yona firii apataa no yam bəo Awurade ne Onyankopən mpaes se. 2 Əkaa se, “M’ahohia mu

mefrēe Awurade, na əgyee me so. Mefiri adamena ase tənn sreə mmoa na wotiee me sufre. (Sheol h7585)

3 Wotoor me twenee ebunu mu wə epo ase tənn, na əhwəeam twaa me ho hyiae; w’asorəkye ne mframə bu faa me so. 4 Na mekaa se, ‘Wəapam me afiri w’anim; nanso mede m’ani bəkyere w’asoredan kronkron no bio’ 5 Nsuo a abu afa me so no bəo me hu, ebunu no twaa me ho hyiae; epo mu wira kyekyeree me tiri ho. 6 Memem kəo mimpəo no ase pəe; asase ase kaa me hyee mu afebəo. Nanso wogye me nkwa firii amena mu, Ao Awurade, me Onyankopən. 7 “Ebəre a me nkwa resene aks no, mekaae wo Awurade, na me mpaeebə foro baa wo nkyen, wə w’asoredan kronkron no mu. 8 “Wən a wəde wən ho bata ahoni huhuo ho no hwere adom a anka eyə wən dea. 9 Nanso me, mede ayeyle nnwom bəbə afədee ama wo. Dees mahye ho bə no, məye. Nkwagye firi Awurade.” 10 Na afei, Awurade hyee apataa no ma əfee Yona too asase so.

3 Afei, Awurade asem baa Yona nkyen ne mprenu so se, 2 “Ko Nineve kuropən kesee no mu, na kəpae mu ka asem a mede rema wo yi.” 3 Yona yəe əsetie maa Awurade asem no, na əko Nineve. Na Nineve yə kuropən titire a wəde nnansa na əhunu ho nyinaa. 4 Edə a edı ekan no, Yona hyenee kuropən no mu, na əhyee asees paei kaa se, “Aka adaduanan na wəadane Nineve abutu.” 5 Ninewefoo gyee Onyankopən diiə. Wəhyee se wən nyinaa bədi abuada, əfiri əkesee so kəsi əketewa so, na wəafirafira ayitoma. 6 Ebere a Ninevehene tee asem no, əsore firii n’ahennwa so, əwərəo n’ahenetaðe, əfiraa ayitoma, na otenaa mifuturo mu. 7 Afei, əmaa wəbəo dawuro wə Nineve se, “Mmara a əfiri əhene ne n’atitire ho nie: “Obiara, se əye onipa anaa aboa, anantwiku anaa nnwankuo, mmfa hwee nka n’ano; mma ənnnidi anaa ənnom.” 8 Na mmom nnipa ne mmoa mfa ayitoma nkata wən ho. Obiara mfa aniberees nsu mfre Onyankopən. Wən mfiri wən akwamməne so, na wənnyae basabasaye. 9 Hwan na ənim? Ebia, Onyankopən behunu yən mməbə, na watwe n’abufuhyees no a ənam so rebesee yən no asan.” 10 Na Onyankopən hunuu sedee wəyee ne sedee wəsane firii wən akwamməne ho no, əhunu wən mməbə, na wanssee wən sedee əkaees no.

4 Yona bo annwo koraa, na ne bo fuiə. 2 Əbəo Awurade mpaes se, “Ao Awurade, ebere a na mewə fie no, ənyə sei na mekae? Yei enti na meperees se medwane aks Tarsis no, əfiri se na menim se, woyə ədomfoo

ne mməborəhunu Onyankopən a wo bo kyere fu, na wodə boro so. Woyə Onyankopən a ḥtwentwənnee ne nan ase wə bōne amanehunu ho. 3 Enti Ao Awurade! Gye me nkwa firi me nsəm. Eyə ma me se mewu sene se metena ase.” 4 Na Awurade buaa sə, “Eyə se wo bo fu saa asəm yi ho anaa?” 5 Na Yona kəə kuropən no apueeə fam baabi kətenaa hə. Ḫbəə apata tenaa ne nwunu no mu, twenee dee ebeba kuropən no so. 6 Na Awurade Onyankopən maa bobe dua bi nyinii ntəm ntəm wə n’atifi na emaa Yona nyaa ahomēka, na n’ani gyee dua no ho. 7 Nanso ahemadakyē no, Onyankopən maa əsa bəwee bobe dua maa nhahan no poeə. 8 Awia pueeə no, Onyankopən ma apueeə mframā bi a emu yə hyee bəeə na awia hyee Yona apampam ma ḥtəə bira. Ḫpəeə se əwu, na əkaa sə, “Eyə ma me se mewu sene se metena ase.” 9 Onyankopən bisaa Yona sə, “Eyə se wofa abufuo wə dua no ho anaa?” Yona buaa sə, “Aane, me bo afu, na se mewu a anka mepa.” 10 Na Awurade kaa sə, “Dua yi ho asəm aha wo, nanso woanni ho dwuma biara, na enye wo na woma enyiniie. Efifirii ntəm ntəm na ewuu ntəm ntəm. 11 Nanso nnipa mpem əha ne aduonu wə Ninewe a wənnim wən benkum ne wən nifa. Na mmoa bebree nso wə ho. Ense se mema Ninewe kuropən kesee yi ho asəm ha me anaa?”

Mika

1 Awurade de saa nsem yi bres Moresetni Mika eberes a na Yotam, Ahas ne Hesekia di adees wo Yuda no. Anisoadehunu a ohunu fa Samaria ne Yerusalem ho. **2** Monye aso, mo nnipa nyinaa, montie, asase ne mo a mote so nyinaa. Otumfoo Awurade redi adansee atia mo, okasa firi n'asoredan kronkron no mu. **3** Monhw! Awurade firi n'atenees reba; oresiane na onante asase soronsorommea so. **4** Mmepo nane wo n'ase, mmohwa mu paepae te se ama a aka ogya, te se nsuo a esiane ohere so firi kokoo so. **5** Yei nyinaa ye Yakob nnebene, ne bone ahodoo a ewo Israel efie enti. Yakob nnebene ne sen? Enye Samaria anaa? Na ehe ne Yuda soronsorommea? Enye Yerusalem anaa? **6** “Enti meye Samaria kuro no mmubui sie, baabi a wobeyo bobe turo. Mehwie n'aboo agu bonhwa mu ama ne fapem ho ada ho. **7** Wobebubu n'ahoni nyinaa mu asinasini; wode ogya behye n'asoredan mu ayeyede nyinaa. Mesee ne nsesodee nyinaa. Esiane se n'akyedee a waboa ano no nyinaa onya firii adwamanfoo akatua mu no enti wode bema adwamanfoo.” **8** Yeinom enti mesu atwa agyaadwoo; mede adagya benante na mennhye mpaboa. Mepo so se odombo na masu se opatu. **9** N'apirakuro no wuo aye den; abeduru Yuda. Abeduru me nkurofоo epono ano mpo aduru Yerusalem ankasa. **10** Monnka no wo Gat monnsu koraa Mo a mowo Bet-Leafra dee monyantam mfuturo mu. **11** Monsene nkо adagya ne aniwuo mu, mo a mote Safir. Won a wote Saanan ntumi mpue Bet-Esel wo awerehoo mu; efiri se, wo ho na onya ne bambo. **12** Won a wote Marot de oyea nukanuka wo mu de twen mmoa, efiri se amanehunu a efiri Awurade ho aba abeduru Yerusalem epono ano. **13** Mo a mote Lakis, monsiesie nteaseenam no. Mo ne bone farebae ma Obabaa Sion, na modii Israel anim kao bone mu. **14** Enti mode ntetemu akyedee bema Moreset-Gat, Aksib kuro bedaadaa Israel ahemfo. **15** Mede nkonomdifoo betoa mo mo a mote Maresa. Dee oyе Israel onimuonyamfoo no beba Adulam. **16** Monyi mo tirinwi mfa nni awerehoo, wo mma a mo ani gye won ho no ho; mommo tikwa te se opete, efiri se, wobefo won afiri mo nkyen ako nnommumfa mu.

2 Nname nka won a wofa amumuye ho adwene, won a wobo epo bone wo won mpa so! Wosore anopa kodi dwuma no efiri se wowa tumi se woye. **2** Won ani bere mfuo na woye. Na afie nso wofa. Wode nyansa

korono gye nkurofоo afie, na ayonkofoo agyapadee nso woye. **3** Enti, sedes Awurade see nie, “Meredwene amanehunu a etia saa nkurofоo yi ho na worentumi nnyi wo ho mfiri mu. Worentumi nnante ahantant so bio, efiri se ebeye eberes bone. **4** Saa eda no, nnipa besere mo. Wode saa awerehoo dwom yi bedi mo ho fe se: ‘woassee yen koraa; woakyey me nkurofоo ahodes mu. Ogye firi me nsa mu! Na ode yen mfuo ma akonkonsafoo.’” **5** Enti morennya obi wo Awurade asafo mu a ode ntontobo bekye asase no. **6** “Monnhye nkо,” saa na won nkomyhyefoo no ka. “Monnhye saa nneema yi ho nkо; animguasee rento yen.” **7** Ao, Yakob efie, mma monnka nsem a ete saa. Awurade Honhom nni boaset? Oye nneema a ete sei anaa? “Ne nsem nye dee n'akwan tene no yie anaa? **8** Akyire no, me nkurofоo asore te se asraafoo. Moworo ntadees pa firi won a woretwam a wonni adwemmmone biara ho, ma woye te se asraafoo a wofiri akono. **9** Mopam mmaa a wowa me nkurofоo mu firi won afie fefe mu. Mogye me nhirira firi won mma nsam afeboo. **10** Sore, firi ha ko! Eha nye beaee a wohome, efiri se etho agu fi, Woassee no, na erenyе yie bio. **11** Se otorofoo ne odaadaafoo ba beka se, ‘Mehye nkо ama moanya nsab bebre a’ obeye odiyifoo a saa nkurofоo yi pe. **12** “Mebaoabo mo nyinaa ano Ao, Yakob; nokorem meka Israel nkaefoo no nyinaa abo mu. Meka won abo mu te se nnwan a wogu nnwammuo mu, te se nnwankuo a wowa adidibea; nnipa behye beaee ho manyamanya. **13** Dee obo ekwan no bedi won anim wobebu apone no na wafiri ako. Won ohene besene adi won anim, Awurade beye won ti.”

3 Afei mekaa se, “Montie, mo Yakob ntuanofoo, mo sodifoo a mowо Israel efie. Esse se mohunu dee eyе atentenenee, **2** Mo a mokyiri dee eyе na modo bone moworo me nkurofоo wedee na motete enam no firi won nnompe ho; **3** mowe me nkurofоo nam, mowae won wedee, bubu won nnompe mu nketenkete; motwitwa won se enam a mode regu kwansen mu.” **4** Afei wobesu afrе Awurade, nanso erennye won so. Saa eberes no ode n'anim besie won, bone a woye enti. **5** Dee Awurade see nie: “Adiyifoo a wodaadaa me nkurofоo no dee, obi ma won biribi di a wopae mu ka asomdwooe nsem, na se woamma won biribi anni a, adiyifoo no siesie won ho se wobetu won so sa. **6** Enti adee besa mo a morennya anisoadehunu, esum beduru mo a morennya ahintasem biara. Owia beto ama adiyifoo no, na adekyee bedane esum ama won. **7**

Adeperemuhunufoā ani bēwu na wōbēgu nsamanfrefoo anim ase. Wōn nyinaa bēkatakata wōn anim, efiri se mmuaee biara mfiri Onyankopon hō mma.” 8 Nanso me dees tumi ahye me ma, Awurade Honhom ahye me ma tenenee ne ahōoden a mede bēpae mu aka Yakob amumuyē ne Israel bōne. 9 Montie, mo Yakob efie ntuanofoo, mo a moyē Israel sodifoo, a mokyiri atētentenenee na mokyea dees etene nyinaa; 10 Mo a mode mogyahwiegū kyekyeree Sion ne awurukasēm kyekyeree Yerusalem. 11 N'adikanfoā no gye adammudee ansa na wabu atēn, n'asōfōo gye sika ansa na wōakyerekyere, n'adiyifoā de nkōmhyē aye sikape. Nanso wōdan Awurade, na wōka se, “Awurade nni yēn ntam anaa? Ḍhaw biara remma yēn so.” 12 Na mo enti, wōbefuntum Sion te se afuo, Yerusalem bēye mmubuie, na asoredan no kokoo bēye se nkofie a nkyekyere afu wō so.

4 Nna a edi akyire no mu no, Awurade asoredan bēpo no bētim se mmēpō no nyinaa ti; ebegye din aboro nnkokoo nyinaa, na nnipa ahodoō bēbō yuu akō hō. 2 Aman bebree bēbā abeka se, “Mommra mma yēnkō Awurade bēpo so, Yakob Onyankopon efie. Ḍbēkyere yēn n'akwan, sēdēs yēbenante soō.” Na mmara no befiri Sion aba Awurade asem befiri Yerusalem aba. 3 Awurade bēdi amanaman ntam nsem Aane ḍbēsiesie ntawantawa ama aman a wōye den wō mmaa nyinaa. Wōde wōn akofena bēbō funtumdadee wōde wōn mpea bēbō nsəsōwa. Ḍman bi ntwe ḍman foforō so akofena, na wōrenye ahoboā biara mma ḍko bio. 4 Obiara bētena ne bōbe anaa ne borōdōma nnua ase, na obiara remmehunahuna wōn, efiri se, Asafo Awurade akasa. 5 Amanaman no nyinaa bētumi anante wōn anyame din mu, na yēn dees, yēbenante Awurade, yēn Onyankopon Din mu daa daa. 6 “Saa eda no,” sēdēs Awurade see nie, “Mēboaboa mmubuafoā, atukōfōo ene wōn a mede awerēhōo aba wōn so ano. 7 Mēma mmubuafoā aye me nkurōfōo wo asase no so, atukōfōo no bēye ḍman keseē. Awurade bēdi wōn so ḍhene wō Sion bēpo so afiri da no akosi daa. 8 Na wo, nnwankuo no abantenten, Ao, Ḍbabaa Sion, abandonen, wōde wo tete tumidie no besane abre wo; Ḍbabaa Yerusalem nsa besane aka n'ahennie.” 9 Edeen enti na afei woresu denden, wonni ḍhene anaa? Wo futufōo ayera, na enti, ḍyea aka wo se ḍbaa ḍwā awokoo mu? 10 ḍyea enti, nukanuka wo mu, Ao Ḍbabaa Sion, te se ḍbaa a awoo aka no, seesei esē se wofiri kuropōn no mu kōtena esere so. Wōbekō Babilonia; na εhō na wōbēgye

woo. εhō na Awurade bēgye wo afiri w'atamfoā nsam. 11 Seesei dees, aman bebree aka abō mu atia wo. Wōka se, “Wōngu Sion ho fi, na yēmfā yēn ani nhwe no!” 12 Nanso, wōnnim Awurade adwene. Wōnte n'agyniatu ase. Wōnnim se ḍono na ḍboaboa wōn ano te se afiafi de kō ayuporobeā. 13 “Sōre, na pore, Ao Ḍbabaa Sion, mēma wo dadee mmēn; mēma wo kōbere ntōte na wōbēbubu aman bebree mu nkētenkete.” Wōde wōn mfasodee a woampē no ekwan pa so bēbre Awurade, wōde wōn ahonyadee bēbre asase nyinaa so wura.

5 Mommoaboa mo akodōm ano, Ao akofoā kuropōn, efiri se, atamfoā atwa yēn ho ahyia. Wōde abaa bēbō Israel sodifoo no wō n'afono so. 2 “Nanso wo, Bethlehem Efrata, ewom se woyē ketewa wō Yuda mmusua mu dees, nanso, wo mu na obi befiri ama me a ḍbēye Israel sodifoo, na n'ase firi teteete.” 3 Enti wōbēgya Israelfōo mu, kōsi se ḍbaa a awoo aka no no bēwo na ne nuanom mmarima nkaee besane akōka Israelfōo ho. 4 Ḍbesōre ahwē ne nnwankuo wō Awurade ahōoden mu, wō Awurade ne Onyankopon din kēseyē mu. Na wōbētena asomdwoee mu, na afei ne kēseyē beduru asase awiees. 5 Na ḍbēye wōn asomdwoee. Se Asiriafoā bēto hyē yēn so, na wōbō nsra fa yēn aban mu a, yede nnwanhwēfōo nson, mpo ntuanofōo nwōtwe behyia wōn. 6 Wōde akofena bēdi Asiria asase so, wōbētwe akofena de adi Nimrod asase so. Se Asiriafoā to hyē yēn so, bō nsra fa yēn ahyees so a, ḍbēgye yēn afiri ne nsam. 7 Yakob asefōo nkaee no bēfrafra nnipa bebree mu te se obosuo a efiri Awurade, te se osuo a ḍpete gu esere so a enntwēn ḍdasani, na ḍdasani biara rentumi nsi ho ekwan. 8 Wōbēkane Yakob asefōo nkaee no afra aman no mu, wōbēfrafra nnipa bebree mu te se gyata a ḍfra mmoa mu wō kwaee mu, te se gyata ba a ḍfra nnwankuo mu a ḍbōbō wōn tete wōn mu na obiara ntumi nnyē wōn. 9 Wōbēma wo nsa so se wōadi w'atamfoā so nkōnim, na wōbēsēe w'atamfoā nyinaa. 10 “Saa eda no,” sēdēs Awurade see nie, “Mesee aponkō a wōwō na mabubu wo nteaseenam. 11 Mesee nkūropōn a ewō w'asase so na madwiri wo banbō denden nyinaa agu. 12 Mesee w'abayisēm na wo ntafowayie to bētwa. 13 Mesee nsesodee a wōde wo nsa aye ne abōo ahoni a wōwō no, na wōrenkoto nsore wo nsa ano adwuma bio. 14 Metutu Asera afōrebukyia no afiri wo mu na masēe wo nkūropōn. 15 Aman a wōtantie m'asēm no nyinaa, mede abufuo ne abufuhyeē bētō wōn so wedee.”

6 Montie asem a Awurade reka: “Monsore na mommo mo nkuro wō mmepo no anim; momma nkokoə nte dee mowə ka. **2** “Na afei Ao, mmepo, montie Awurade soboo; tie, asase nnyinasoo a ewo hō daa. Na Awurade wō asem a etia ne nkurofоо; ḥrebo Israel soboo. **3** “Me nkurofоо, ḫdeen na maye mo? Mede adesoa bi asoa mo? Mommua me! **4** Meyii mo firii Misraim meggee mo firii nkoasom asase so. Mesomaa Mose bədii mo anim Aaron ne Miriam nso. **5** Me nkurofоо, monkae afotuo a Moabhene Balak, maes eñe mmuaes a Beor babarima Balaam maes. Monkae mo akwantuo a motu firii Sitim kō Gilgal, na monhunu Awurade akwantenenee.” **6** ḫdeen na memfa mmra Awurade anim mmekoto ḥosorosoro Onyankopon no? Memfa anantwie mma a wadi afe mmebō ḫhye afdees wō n'anim anaa? **7** Awurade ani bəsō nnwennini mpempem ne ngo ḫpedu a ḫretene se nsuబontene anaa? Memfa m'abakan mmə me bōne ho afdees, anaa me yafunu mu mma, me kra bōne nti? **8** ḫde dees eye akyere wo, Ao onipa. Na ḫdeen na Awurade hwehwe afiri wo hō? Ye adetenenee, hunu afoforo mməbō, na wo ne wo Onyankopon nnante ahobreasee mu. **9** Montie! Awurade refre kuropon no, Wo din suro ye nyansahu, “Monsuro Abaa no ne dee əmaa no tumi no. **10** Mo amumuyefoo, menkə so mma me were mfiri mo ahonya a monam nsisie so ape, ne nkontempo susukora a ede nname ba no anaa? **11** Mennyae onipa a ḫkura nsania a wōamia mu, ne nsisie nkariboo na əmfa ne ho nni anaa? **12** Adefoo a wōwə mo mu no di akakabensem; mo nkurofоо no ye atorofooo na wōn tekrema ka nnaadaasem. **13** Eno enti, mafiri asee resee mo, Mo bōne ahodoo enti, mesee mo. **14** Mobedidi, nanso moremmee; ḫkəm bəkə so ade mo. Mobəboaboa ano nanso ərenkəsi hwhee, ḫfiri se mede dee moakora no bēma akofena. **15** Mobədua nanso morentwa. Mobəkyi ngo dua mu ngo, nanso morensra bi. Mobətiatia bobə so, nanso morennom nsā a mobənya afiri mu no bi. **16** Moadi Omri mmara so. Moaye dee wōyee wō Ahab efie. Moasua wōn nneyee no bi, eno enti mēma əssee abo mo so. Wōbesere mo nkurofоо; na amanaman bebu mo animtia.”

7 Maye mməbō! Mete se aduaba tefoo a otwa berə akyi mekədi mpepə wō bōbe turo mu; mennyae bōbe siaw na madi, borədəma abo a edi əkan a me kən dō nso, saa ara. **2** Moapra Nyameferefəoo nyinaa afiri asase so. Anka ḫbaako a ḫtene mpo. Nnipa nyinaa

tetə na wōhwehwe se wōbəka mogya agu; wōsunsum wōn ho wōn ho mfidie. **3** Nsa mmieno no nyinaa akokwa bōneye mu; sodifoo bisa akyedee, ḫtemmufooo gye adammudee, wōn a tumi wō wōn nsa mu no ye dee wōpə, wōn nyinaa bo mu dwene amumuye ho. **4** Dee eye wō wōn mu no te se hwerəmo; dee ḫtene pa ara no, nkasee ban ye sene no. W'atemmuda no aso, eda a Onyankopon reba wo nsrahwe. Yei ne ḫbere a wōn ani so beye wōn tototota. **5** Nnye obiara nni; mfa wo were nhye adamfo mu. Mpo ḫbaa a ḫda wo koko mu no to wo tekrema nnareka wō ne ho. **6** ḫbabarima twiri n'agya, ḫbabaa sore tia ne maame, asebaa nso tia n'ase na onipa biara atamfoo befiri ḫno ankasa ne fiefoo mu. **7** Me dee, mede anidasoo hwē Awurade, Metwən me Nkwagyee Onyankopon; na me Onyankopon betie me. **8** Mma w'ani nnye, me ḫtamfoo! Mahwe ase dee, nanso mesore. Esum aduru me dee, nanso Awurade beye me hann. **9** Se maye bōne atia no enti, Awurade abufuo bēba me so, kosi se ḫbeka m'asem ama me na wada me bembuo adi. ḫde me bēba hann no mu; na mehunu ne tenenee. **10** Afei, m'atamfoo behunu na wōn ani bēwu, dee əsee me se, “Ehe na Awurade wo Onyankopon no wō?” M'ani behunu n'ahweasee; mpo seesei no, wōbətiatia ne so te se atekye a ewo mməntene so. **11** Eda a wōbəto w'afasuo no bēba, eda a wōbətre w'ahye mu. **12** Eda no, nnipa bēba wo nkyen firi Asiria ne Misraim nkuropon mu, mpo wōbəfiri Misraim akosi Eufrate afiri ḫpo akosi ḫpo ne bepo so akosi bepo so. **13** Asase no beye amanfo esiane nnipa a wōtete so ne wōn nneyee enti. **14** Fa wo poma di wo nkurofоо anim, nnwan a wōyee w'agypadee no, a wōn nko ara tete kwaes mu wira fromfrom adidibea ho. Ma wōn nnidi wō Basan ne Gilead se tete nna no mu. **15** “Meyə anwanwadee akyere wo, sedee meyee nna a wofiri Misraim baes mu no.” **16** Aman behunu wo na wōn ani bēwu, wōn a tumi nyinaa afiri wōn nsa no. Wōde wōn nsa betuatua wōn ano na wōn aso besisi. **17** Wōbedi dōtee se awo, ne mmoa a wōwea fam. Wōde ahopopoo befiri wōn abōn mu aba; wōde suro bedane wōn ho ama Awurade yen Onyankopon, na wōbesuro wo. **18** Hwan na ḫte se wo, Onyankopon a wode bōne kyee? Wo a wode agyanom asefoo nkaes amumuye kyee wōn. W'abofuo nntena ho daa na mmom w'ani gye se wōbeda mməborəhunu adi. **19** Wōbehunu yen mməbō bio, wōbətiatia yen bōne so, na woato yen amumuye agu ḫpo bunu mu. **20** Wōbeyee nokwafooo ama Yakob na

wahunu Abraham mməbə sədeε wokaa yεn agyanom
ntam teteete no.

Nahum

1 Elkosini Nahum anisoadehunu nwoma a εγε nkɔmhye a εfa Ninewe ho. **2** Awurade ye ninkunfoo ne aweretə Onyankopən, Awurade tə wedee na abufuo ahye no ma. Awurade tə n'atamfоo so wedee na n'abufuo tena wən so. **3** Awurade bo kyere fu, na ne tumi so, na ətwe əfodifоo aso. Ne kwan wo ntwhahoframa ne ahum mu, omununkum ye ne nan ase mfuturo. **4** Əteatea εpo na əma εwe; əma nsubontene nyinaa wewe. Basan ne Karmel twintwam na Lebanon frɔmfrɔmye nso kusa. **5** Mmepo woso biribiri n'anim na nkoko nane. Asase, ewiase ne wən a wəwə mu nyinaa woso n'anim. **6** Hwan na əbetumi agyina n'abufuo ano? Hwan na əbetumi atena n'abufuhyeε mu? N'abufuo hwie te se ogya; abotan yam wə n'anim. **7** Awurade ye, εγε ahohia mu dwanekobea. N'ani wə wən a wəde wən ho to no so no so. **8** Nanso, ənam nsuyire nwanwasoo so bəma Ninewe aba awiees. Əbetaa n'atamfoo akəduru esum kabii mu. **9** εpo biara a wəbəbə atia Awurade no, əbesee no; əshaw biara remma ne mprenu so. **10** Wəde nkasəe bekelyerye wən ho, na əberε a wən nsa aboro wən no wəbəhye wən se wira dwaneeε a wəaboa ano. **11** Ao, Ninewe, wo mu na dee əbo εpo bəne tia Awurade na ətu fo bəne no firie. **12** Deε Awurade see nie: “Εwom se wəwə apamfоo a wədəəso deε, nanso wəbesee wən ama wəayera. Ao Yuda, εwom se mama əshaw aba wo so, nanso merenye saa bio. **13** Afei, məbubu kənnua a əda wo kən mu na matete nkənsənkənsən no mu.” **14** Ninewe, Awurade aka əhye asem a εfa wo ho: “Worennya asefоo a wo din bəda wən so. Məsəe nsesodeε a wəasene ne ahoni a wəaguo a esisi w'abosonnan mu no. Məsiesie w'adamina əfiri se wadane aye atantannee.” **15** Hwε mmepo no so, deε a əde asempe no ba no anammən əno na oka asomdwoesem! Ao, Yuda di w'afahye na di wə bəhye so. Nnipe bəne rentu wo so sa bio; Wəbesee wən pasaa.

2 Ətohyesoəni reba wo so, Ninewe bə aban no ho ban, wen əkwan no, bə wo ho so na boa w'ahooden nyinaa ano! **2** Awurade de Yakob animuonyam besane ama no te se Israel deε no, εwom se, asefоo no ama ada mpan na wəasee ne bobə mfu. **3** Asraafоo no akokyem ye kəkəo; akofоo no hyehye kəben akotaadeε. Nnadeε a wəde yεε nteaseεnam no twa nyinam nyinam se da a woyeeε no; mpea a wapoma wə nnua so no rehim. **4** Nteaseεnam no twi fa mməntene so,

na wədi akəneaba. Wəte se ogyatεn a əredere; wəbə yerdeε te se anyinam. **5** Əfrefree n'akofоo a wodi mu nanso wəsuntisunti wə əkwan mu. Wəde mmirika kə kuropon no afasuo ho; na wəye wən akokyem krado. **6** Wəbuebue asubonten apono no, na ahemfie no dwiri gu fam. **7** Wəhye mmaraden se wəmfa kuropon no nnommum na wəmfa wən nkə. Ne mfenaa de wən nsa gu wən koko so su te se mmorənoma. **8** Ninewe te se ətadeε a emu nsuo resene korə. Woteam se, “Monnyina hə! Monnyina hə!” Nanso, obiara ansane n'akyi. **9** Momfom dwete no! Momfom sikakoko no! Ahonyadeε a εwə akoradan mu nyinaa! Na ahonyadeε no dəəso. **10** Wəabə Ninewe korono, wəayε no pasaa! Akoma boto, na nkotodwe woso woso, nnipa ho popo na wən anim to hoa. **11** Seesei εhe na gyatabuo no wə, baabi a wəma wən mma aduane no, baabi a gyatanini ne gyatabereε korə na wən mma nso kə a wənsuro? **12** Gyata akum deε əbəmee ne mma. Wabobə ahabo a ma gyatabereε no. Əde deε wakum ahye ne bən ma na əde ahabo ahye n'atu mama. **13** “Me ne wo nnka,” sədeε Asafo Awurade see ni, “Məhye wo nteaseεnam na adane wisie na akofena bəkunkum w'agata mma. Merennyə wo ahabo biara wə asase so. Wərente w'asomafoo no nne bio.”

3 Nname nka mogya kuropon a atoro ne korono ahye no ma na amanehunufo mmpa mu da! **2** Aponkəkafoo abaa regyegye, nteaseεnam nhankra reyε kirididi Aponkə rehurihuri ne nteaseεnam redenkye denkye. **3** Aponkə ne wən sotefoo ko kə wən anim akofena twa nyinam nyinam na mpea nso pa yere yere. Atəfəo bebree, awufo o ebi deda ebi soə, afunu a wəntumi nkan wən dodoə a nnipa tiatia so. **4** Yei nyinaa firi odwamanfo o bi akənno, ntafowayifoo no nnaadaa dodoə no. Əno na əde n'adwamammo tən amanaman na əde n'abayisəm tən nnipa. **5** “Me ne wo nnka,” sədeε Asafo Awurade see ni, “Məpagya w'atadeε akə soro. Məma amanaman ahunu w'adagya na ahennie ahodoə nso ahunu w'animguaseε. **6** Mede efi before wo ho, məbu wo animtia na mama nnipa ahwε wo. **7** Obiara a əbehunu wo bedwane afiri wo ho aka se, ‘Ninewe abə, na hwan na əbesu no?’ Əhe na menya obi akyekyerye wo were?” **8** Woyε sene Tebes a əda Asubonten Nil ho a nsuo atwa he ho ahyia anaa? Asubonten bə ne ho ban na nsuo ye ne fasuo. **9** Kus ne Misraim ye ne dəm a wəntumi nkan wən. Put ne Libia ka n'adomfo o ho. **10** Nanso wəfaa no dommum twaa no asuo. Wətoo ne mmadoma hwehwee fam ma

wøtetee wø mmøntene so. Wøbøø n'aberempøn so ntonto, na n'atitire nso wøde nkønsønkønsøn guguu wøn. **11** Wo nso w'ani so bøye wo hagyahagya sø øsaboføø Na wo behinta wo ho de akøpe dwanekøbea wø atamfooø nkyen. **12** W'aban nyinaa te se borødøma nnua a aso aba foforø: sø wøwoso a aba no tete gu ma dee ørepø bi adi. **13** Hwe w'akofoø wøn nyinaa ye mmaal! W'asase so apono ano deda ho ma w'atamfoo; ogya ahye w'apono no akyiri adaban. **14** Sesa nsuo sie ma otua no. Yere wo banbo mu! Wø døteø no na siesie ntayaa a wato no! **15** Ehø na ogya bøhye woo; akofena betwa wo ahwe fam, na aye wo s¢deeø mmebeø adi wo nam. Mo mnøre se mmebeø anaa ntutumme! **16** Wama w'adwadiføø adøøso, wøn dodoø asene øsoro nsoromma, nanso wøte se ntutumme a wøbø asase no kwaterekwa na afei wøtu kø. **17** W'awemfoo te se ntutummø. W'adwumayeføø te se ntutumme akuo a wøsensam ban ho awø da. Adekyeeø mu owia pue a wøtu kø, na obi nnim faako a wøkø. **18** Ao, Asiriahene wo nnwanhweføø retø nko. W'animuonyamfoo deda ho rehome. Wo nkuroføø abø apete wø mmepeø no so a wønni anoboaboaføø. **19** Aduro biara ntumi nkum w'apirakuro no; wo pira no mu ye den. Obiara a øte wo nka no bo ne nsam wø w'asehwæe ho, Na hwan koraa na wommøø no atirimuøden da?

Habakuk

1 Yei ne asem a odiyifoo Habakuk nya firii Awurade nkyen wo anisoadehunu mu. **2** Ao, Awurade, memfre mmisa mmoa nkosi da ben, a nso wontie me? Metteam mefré wo, akakabensem enti, nanso womma mmegye me. **3** Aden na woma mehwé nténkyea? Aden enti na wotena bone ho? Óséee ne akakabensem da m'anim, basabasayé ne abebresé atwa me ahya. **4** Enti, mmara nyé adwuma na atentenenee nni baabiara, atirimuodenfoo aka ateneneefoo ahye, enti wókyea atemmuo. **5** "Momma enye mo nwanwa, na mo ho nnwiri mol Merebeyé biribi wo mo bere so, na se obi ka kyere mo a, morennye nni. **6** Mema Babiloniafoo asore, óman a wóye atirimuodenfoo ne ntókwapefuu; wóbufa asase nyinaa so, na wófa tenabea a enye wón dea. **7** Wón ho ye hu na nnipa suro wón; wóye wón bo so adee, de pë animuonyam ma wón ho. **8** Wón apóntu ho ye hersene asebó, na wón ho ye hu sene pataku a ónam anadwo, wón apóntuksotefoo kó wón anim mmarima so, wófiri akyirikyiri nsase so, na wóto hoo se akroma a órekókye aboa. **9** Wón nyinaa ba se wórebeyé basabasayé. Wón dóm pem kó wón anim te se anweatam so mframá, na wotase nneduafuu se anwea. **10** Wómmmu ahene, wodi aman sodifoo ho few, na wotwee nkuropón ho banbo denden. Wósisi dótee epié nam so kyekyere atamfoo. **11** Wóba hoo te se mframá kó wón anim. Afódfuu a wón ahooden ye wón nyame." **12** Ao, Awurade, wonni hó firi tete anaa? Me Onyankopón, me Kronkronni, wo a wote ase daa. Ao, Awurade, woapa wón se wómmu atén; Ao Óbotantim, woahye wón se wantwe aso. **13** W'aniwa ye kronkron, a wantumi nhwe nnebóne; wonnyegye bone so. Na édeen enti na wogyegye nnipa kontonkye so, na édeen enti na wayé komm wó ebéré a atirimuodenfoo remene ateneneefoo? **14** Woama nnipa aye se nsuomnam a éwó époo mu, te se abódeé a éwó époo mu a wonni sodifoo. **15** Ótamfoo tirimuodenfoo no de darewa yi wón, ógu n'asau de buma wón, na afei ósépe ne ho ma n'ani gye. **16** Ne saa enti óbó afódeé ma n'asau na wahye aduhwam ama no, efiri se asau yi so na ónam nya ateyie, na ódi n'akónno aduane. **17** Enti ónko so nni n'asau mu nam, na ómfa atirimuoden nsé aman anaa?

2 Megyina m'ahwéee na mawen. Mèbó nsra na mahwe dee óbéká akyeré me, ne m'anoyie a mede bémá nkuropó yi. **2** Afei, Awurade buaa se, "Twére adiyie yi

wó abopono so ma emu nna hó pefee ama ókenkanfuu ate ase. **3** Adiyisém no retwen hyébere bi; eka awíees ho asem na ebéba mu. Éwom se érekyére dee, nanso twé, érenkyére, ebéba mu. **4** "Hwé, wama ne ho so; n'apédee ntene, nanso óteneneeni firi gyidie mu bénja nkwa. **5** Nokorém, nsá ayi no ama wayé ahantant na ónni ahoto. Esiane se óye adifudepé se damena na óte se owuo a hwé mmeé no enti ófom aman no nyinaa na ófa amanfuu no nyinaa nnommum. (**Sheol h7585**) **6** "Nnommumfuu yi nyinaa bédí ne ho fe asere no aka se, "Nname nka dee óboaboa korónodee ano, na ónam apoobó so nya ne ho! Yei nkó so nkosi da ben?" **7** Wón a wode wón ka no besore mpofirim so. Wóbesore ama wo ho apopo na wóbetwi afa wo so. **8** Esiane se woafu aman bebree enti, wón a wóaka no béo wo bi. Efiri se woahwie nnipa mogya agu; woasee nsase, nkuropón ne wón a wóetete mu. **9** "Nname nka dee óde korónodee kyekyere ne óman, a óye ne pirebuo wó sorónsorórmmea, sedee óbeyi ne ho afiri óséee mu. **10** Woatu nnipa bebree seé ho agyina, de agu wo fie anim ase, na wode wo nkwa atwa so. **11** Aboó a éhyehye afie afasuo mu no bétteam na ebégyegye wo mpunán a wóahyehye no mu. **12** "Nname nka dee ónam mogya hwiegú so kyekyere kuropon na ónam awudie so kyekyere kuro. **13** Asafo Awurade ahye se, nnipa no adwumaye býe ogya a wóhye. Aman no bré gu kwa. **14** Na Awurade animuonyam ho nimdee behye asase nyinaa ma, sedee nsuo hyé époo ma no. **15** "Due! Wo a woma wo mfefoo nsá, Wohwie ma wónom kósi se wóbebó, na afei woahwé wón adagya. **16** Worennya animuonyam biara. W'ani bewu. Afei aduru wo so. Nom na to ntintan. Kuruwa a efiri Awurade nsa nifa reba wo so, Aniwuo békata w'animuonyam so **17** Awurukasém a wode adi Lebanon no bémene wo, óséee a woséee mmoa nso béo wo hu. Woaka nnipa mogya agu; woasee nsase, nkuropón ne nnipa a wówo mu. **18** "Édeen mfasodee na monya firi ahoni a onipa aye mu? Anaa nsesodee a ékyekyere ator? Dee óye ohoni no de ne ho to óno ankasa nsa ano adwuma so; na óye anyame a wantumi nkasa. **19** Nname nka dee óka kyere dua se, 'Nya nkwa!' Anaa óka kyere óbó a enni nkwa se, 'Nyane!' Ebésumi ama akwankyeré? Wóde sika kókó ne dwéte adura ho; nanso ahomes nni mu." **20** Nanso Awurade wó n'asorefie kronkron mu. Momma asase nyinaa nyé komm wó n'anim.

3 Saa mpaeébó yi, Habakuk too no se dwom: **2** Awurade, mate wo ho nsém nyinaa, na me ho

adwiri me wɔ w'anwanwannwuma a woaye ho, Ƴε no foforɔ wɔ yen mmere so. Yen mmere yi mu, ma wɔnhunu. W'abofuhyeɛ mu no, kae wo mmɔborɔshunu.

3 Onyankopɔn firi Teman baɛɛ, ɔkronkronni a ɔfiri Bepɔ Paran so, N'animuonyam kata ɔsoro, na n'ayeyie hye asase so ma. 4 ɔhyerɛn se anɔpawia. Ɛhan no twa ogya firi ne nsam, Ɛhɔ na ne tumi ahinta. 5 ɔyaredɔm di n'anim kɔ; Na nsaneyadeɛ di n'akyi pɛɛ.

6 Se ɔgina a, asase woso. Se ɔhwɛ a, ɔma aman woso. Tete mmepeɔ dwiri, na nkokoɔ a ɔfiri tete no ka sram so. N'akwan nntwa mu da. 7 Mehunuu Kusanfoɔ ntomadan a atetee ne Midianfoɔ atenaɛɛ a agyigya. 8 Awurade, wo bo fuu nsubɔntene no? W'abofuo no tiaa nsuwansuwa no? Wosore tiaa ɛpo, ɛbere a wo ne w'apɔnko ne nkoniimdie nteaseenam nam. 9 Woyii wo tadua, Wobisaa se wɔmmre wo agyan bebree. Wode nsubɔntene paapae asase mu. 10 Mmepeɔ hunuu wo, na wɔwosoeɛ Nsuohwiam bɛsene kɔeɛ. Ebunu no woro so, na ɛhuru baa soro. 11 Owia ne ɔsrane gynagyinaa sorosoro hɔ, ɛbere a wohunu w'agyan a enenam ewiem no hann no ne wo pea a ɛpa nyinam nyinam no. 12 W'abufuhyeɛ mu no, wonante twaa asase so na wode abufuo tiatiaa aman no so. 13 Wobaeɛ se worebɛgye wo nkurofɔɔ, na woagye deɛ wɔasra no no nkwa. Wɔpɛkyɛɛ atirimuɔdenfɔɔ ɔman no kandifoo, wopaa ne ho ntoma firi ne tiri so kɔsii ne nan ase. 14 Wode ɔno ankasa pea hweree ne tiri mu, ɛbere a n'akofoɔ bɔɔ yerede se wɔrebɛhwete yen mu. Wɔpɛɛ se wɔbɛtɔre mmɔborɔfɔɔ a wɔakɔ ate no ase koraa. 15 Wode w'apɔnko tiatiaa ɛpo no mu, ma nsuo kɛsɛɛ no huruiɛ. 16 Meteeɛ no, m'akoma tuuɛ, nnyegyeee no maa m'ano poo biribiri; aporo hyenee me nnompe mu, na me nan wosoeɛ. Nanso meto me bo ase atwen akɔsi se amanehunu da bɛduru ɔman a woto hyɛɛ yen so no. 17 Ɛwom, borɔdɔma nnua no nguu nhwiren, na aba nso nni bobe no so; ɛwom, ngo dua no adi hwammɔ na mfuo no mmɔ aduane. Ɛwom, nnwan biara nni buo no mu, na anantwie nso nni ban no mu. 18 Nanso, m'ani begye Awurade mu; me ho bɛsɛpɛ me wo Onyankopɔn a ɔyɛ m'agyenkwaa no mu. 19 Otumfoɔ Awurade yɛ m'ahooden. ɔma me nan yɛ se ɔforoteɛ deɛ, ɔma me nante sorɔnsorɔmmea. Wɔmfa mpaeɛ yi mma nnwomtofoo ntuanoni no. Na wonto no wɔ me nhoma nnwontodeɛ no so.

Sefania

1 Awurade asem a ebaa Sefania a oyε Kusi ba, Gedalia ba, Amaria ba, Hesekia ba nkyen nie. Ebaa Yudahene Yosia a oyε Amon ba bere so. **2** “Mεpra biribiari afiri asase so” dee Awurade see nie, **3** “Mεpra nnipa ne mmoa nyinaa; mεpra nnomaa a wɔwɔ ewiem ne mpataa a wɔwɔ epo mu nyinaa. Atirimuodenfoo bonya wira a esum ho nkɔ ara se mesee adasamma a wɔwɔ asase yi so a,” dee Awurade see nie. **4** “Mεtene me nsa wɔ Yuda ne wɔn a wɔte Yerusalem nyinaa so; na mesee Baal ho biribiara a aka wo ha, na masee abosonsomfoa ne abosomfoo asfɔo no din **5** wɔn a wokoto sore wɔn adan atifi, de sore abɔdee a εwɔ ewiem, wɔn a wokoto de Awurade ka ntam na wɔde Molek nso ka ntam, **6** wɔn nso a wɔgyae Awurade akyiridie na wɔnhwehwε Awurade anaa wɔmmisa n’ase.” **7** Monye komm wɔ Asafo Awurade anim, εfiri se, Awurade eda no aben. Awurade asiesie aforebodee; wadwira wɔn a wato nsa afre wɔn no ho. **8** “Awurade afɔrebo eda no, metwe mmapɔmma ne ahenemma ne wɔn a wɔhyehyε ananafoa ntadee nyinaa aso. **9** Saa eda no metwe wɔn a wokwati aponnwaa no nyinaa aso. Wɔn a wɔde akakabensem ne nsisie hyehyε wɔn abosomfie ma no. **10** “Saa eda no,” sedee Awurade see nie, “Esu befiri Mpataa Epono ano, agyaadwotwa befiri Atenae Foforo na nnyegyeeε a ano ye den afiri nkokoɔ no so aba. **11** Montwa adwo, mo a mote adetɔnbea hɔ no wɔbɛtɔre wɔn a mo ne wɔn di dwa ase, dwetɛ adwadifoa nyinaa nso wɔbesee wɔn. **12** Mede nkanea bεkyini ahwehwε Yerusalem mu na matwe wɔn a wɔgyaagya wɔn ho aso, wɔn a wɔte se bobesa puo no, a wɔdwene se, ‘Awurade nnye wɔn hwee se εye papa anaa bɔne.’ **13** Wɔbefom won ahonyadee, na wɔabubu wɔn afie agu. Wɔbesisi afie, nanso wɔrentena mu wobεye bobe mfuo nanso wɔrennom emu nsā.” **14** Awurade eda kεsεe no aben, aben na εreba item so. Tie! Osu a wɔbesu Awurade eda no bεye ya, ɔkofoo a ɔwɔ ha nso nteamu bεye saa ara. **15** Saa eda no bεye abufuo eda, εye ahoyer a ne ɔyea eda; εye amanhunu ne ɔsεεs εda, εye esum ne kusukuukuu εda εye omununkum ne kusuuyε εda, **16** εye totorobento hyen ne ɔko nteam a etia nkupon a εwɔ banbɔ ne ntwtεweaso abantenten εda. **17** “Mede awerchoo beba nnipa no so na wɔbenante se anifirafoo, εfiri se wɔaye bɔne atia Awurade. Wɔbehwie wɔn mogya agu se mfuturo, na wɔn ayamdee nso se atantanneε. **18** Wɔn

dwetɛ anaa sikakokɔo rentumi nnye wɔn nkwa wo Awurade abufuo εda no.” Ne ninkuntwe mu ogya no bεhye ɔman no nyinaa, na ɔbεma asase no so tefoo nyinaa nkwa aba awieεε mpofirim.

2 Mommoaboaa mo ho ano, mommoaboaa mo ho ano,

Ao, animguaseε ɔman, **2** ansa na εbere a woahye no aduru, na εda no resene te se ntεtε, ansa na Awurade abufuhyeε no aba mo so, ansa na Awurade abufuo εda no aba mo so. **3** Monhwehwε Awurade, ahobreasεfoo a mowɔ asase so, mo a moyε n’ahyεdee. Monhwehwε tenenee, monhwehwε ahobreasεε; ebia ɔbεkora mo Awurade abufuo εda no. **4** Wɔbεgya Gasa na wɔagya Askelon se kurofo. Owigyinaε na ɔbεma Asdod ada mpam na wɔatutu Ekron ase. **5** Monnue mo a mote mpoano, Ao, mo Keretifoo; Awurade asem tia mo. Ao, Kanaan, Filistifoo asase. Metore mo ase, na obiara renka. **6** Asase a εda mpoano, baabi a Keretifoo tee bεye atenaeε ama nnwanhwefoo ne wɔn nnwammuo. **7** Saa asase no bεye Yudafie nkaεfɔo no dea; εho na wɔbenya mmoa adidibea. Anwummere wɔbededa wɔ Askelon afie mu. Na Awurade, wɔn Onyankopon behwe wɔn, na ɔde wɔn ahonyadec nyinaa besane ama wɔn. **8** “Mate Moab nsopa ne Amonfoa atweetweε; wɔn a wɔsopaa me nkurɔfɔo na wɔhunahunaa wɔn wɔ wɔn asase ho. **9** Enti, se mete ase yi,” sedee Asafo Awurade, Israel Onyankopon, see nie, “Ampa ara Moab bεye se Sodom, na Amonfoa aye se Gomora, baabi a ewira ne nkyen amena wɔ, asase a εda mpan afebɔo. Me ɔman nkaεε befom wɔn afa; me manfoa a wɔbenya wɔn ti adidim bεfa wɔn asase.” **10** Wɔn ahantan so akatua a wɔbenya nie, se wɔsopa na wɔtwetwe Asafo Awurade nkurɔfɔo enti. **11** Awurade ho suro beba wɔn so ebere a ɔbesee asase no so anyame nyinaa. Mpoano aman nyinaa besore no, wɔ wɔn ankasa wɔn asase so. **12** “Mo Etiopiafoo nso, m’akofena ano na wobεkunkum mo.” **13** Awurade betene ne nsa wɔ atifi aman so na wasee Asiria, na wama Ninewe ada mpan koraa na εso awo wesee se anwea pradada so. **14** Nnwankuo ne anantwie bededa hɔ, mmoadoma nyinaa. Esere so patuo ne ɔbonsam anoma betena n’adum no so. Wɔn su begyegye mpomma mu, mmubuiε besisi apono ano akwan, mpunan a wɔde ntwenduro aye no ho bededa hɔ. **15** Yei ne kupoɔn a edi ahurisie na εte asomdwoεε mu. ɔhoahoa ne ho se, “Me ne no, obiara nte se me.” Hwε se dee atete apansam, na aye nkeka mmoa atenaeε! Obiara a ɔtwam hɔ no sere no, hugya ne nsa fedie so.

3 Nnome nka nhyesofoo kuropon atuatee kuropon a echo agu fi! **2** Ḍnnye Ḍsetie mma obiara Ḍnnye nteesoo biara nto mu. Ḍmfa ne ho nto Awurade so. Ḍntwi mmien ne Onyankopon. **3** N'akandifoo ye agyat a wobobo mu, ne sodifoo ye mpataku a wɔnam anadwo, a wɔnnya biribiara mma adekyee. **4** Ne nkɔmhyefoo ye ahantan; wɔye afatwafoo. N'asəføo gu kronkronbe ho fi. Wɔnam mmara no so di nsɛmmone. **5** Awurade a Ḍte ne mu no ye Ḍteneneeni; Ḍnnye mfomsoo biara. Adekyee biara Ḍda ne tenenee adi, na Ḍnni hwammda, nanso amumuyefoo dees wonnim aniwuo. **6** “Masee amanaman; madwiri wɔn abanden den agu. Wɔn mmorono so adeda mpan, a obiara ntwa mu ho. Wɔasee wɔn nkuropon; a obi biara renka. **7** Meka kyeree kuropon no se, ‘ampaa ara wobesuro me na woagye nteesoo ato mu!’ Na afei ne tenabere rensse, na m'asotwe biara nso remma ne so. Nanso, wɔn ho peree wɔn se wɔbekəso aye bɔne wɔn nneyee nyinaa mu. **8** Enti, twen me,” sèdee Awurade see nie, “na eda no mesore adi adanse. Maye m'adwene se meboaboa amanaman ne ahennie ano na mahwie m'abufuo agu wɔn so m'abufuhye nyinaa. Me ninkuntwe abufuo ogya mu no, asase nyinaa bɔhye. **9** “Afei medwira nnipa no ano, na wɔn nyinaa abɔ Awurade din na wɔaka abɔ mu asom no. **10** M'asomfoo, me nkurəfoo a wɔabɔ ahwete no befiri nsubontene a ewɔ Kus noho de wɔn afɔrebədees abre me. **11** Saa eda no, wo Yerusalem, wɔrengu w'anim ase wɔ nneyee bɔne a woaye atia me ho, efiri se meyi afiri saa kuropon yi mu, wɔn a wodi ahantan mu ahurisie na worenye ahantan bio wɔ me bepɔ kronkron no so. **12** Nanso megya wɔ wo mu wɔn a wɔdwo na wɔbre won ho ase, na wɔde wɔn ho to Awurade so. **13** Israel nkaeefoo renye bɔne Wɔrenka nkontonpo nsɛm, na wɔn ano renka nnaadaa nsɛm wɔbedidi na wɔada na obiara renyi wɔn hu.” **14** To dwom Ao, Ḍbabaa Sion; team denden Ao, Israel! Ma w'ani nnye, na di ahurisie wɔ w'akoma nyinaa mu, Ao, Ḍbabaa Yerusalem! **15** Efiri se, Awurade ayi w'asotwee afiri wo so, wama wo Ḍtamfoɔ asane n'akyi. Awurade Israelhene ka wo ho; worenuso Ḍhaw biara bio. **16** Saa eda no, wɔbəka akyere Yerusalem se, “Mma nsuro, Ao Sion! Mma wo nsa mu nhodwo. **17** Awurade wo Onyankopon ne wo wɔ ho, Ḍye Ḍgyefoo Ḍhoɔdenfoo. N'ani begye wo ho əfiri ne dɔ mu bɛdwodwo wo, Ḍde nnwontoo bɛma n'ani agye wo ho. **18** “Mo awerehoo to bɛtwa efiri se mobɛnya ɛkwan adi mo afahye no; mo anim rengu ase bio. **19** Saa ɛberɛ no me ne wɔn

a wɔhyee wo so nyinaa bedi; Mɛgye mmerεyefoo na meboaboa wɔn a wɔabɔ wɔn ahwete no ano. Mɛkamfo wɔn ahye wɔn animuonyam asase biara a wɔguu wɔn anim ase wɔ so no so. **20** Saa eda no, meboaboa wo ano, na mede wo aba fie. Mɛhye wo animuonyam na makamfo wo wɔ asase so nnipa nyinaa mu na mede w'ahonyadees besane ama wo na wode w'ani behunu,” sèdee Awurade ka nie.

Hagai

1

Obosome a eto so nsia no da a edi ekan wo Ohene Dario adedie afe a eto so mmieno so no, Awurade nam Odiyifoo Hagai so, de asem maa Sealtiel babarima ne Yuda amrado Serubabel ne Osopanin Yehosadak babarima Yosua. 2 Asem a Asafo Awurade ka nie: "Nnipa no reka se, 'Eberet no nnya nnurui se wosi Awurade fie no." 3 Afei, Awurade de saa asem yi faa Odiyifoo Hagai so: 4 "Saa eberet yi a me fie yi abubuo yi, ena mo dee motete mo afie a woaduradura mu yi anaa?" 5 Asem a, Asafo Awurade ka nie: "Monnwene mo akwan ho yie. 6 Moduaa bebree, nanso motwaa kakraa bi. Modidi, nanso mommee. Monom, nanso osukom de mo ara. Mohye ntadee, nanso enka mo hye. Monya akatua, na mode gu sikabot a wootuetue mu ntokuro mu." 7 Asem a Otumfoo Awurade ka nie: "Monnwene mo akwan ho yie. 8 Afei, momforo nk o nkoko no atifi, na momfa nnua mmra mmesi me fie no. Na m'ani begye ho, na woahye me animuonyam." Saa na Awurade ka. 9 "Mo ani daa bebree so, nanso eyee kakraa bi. Na mode baa fie no, mehu guie. Edeen ntira?" Efiri se, "me fie abubu." Saa na Asafo Awurade ka, "eberet a mo ani abere resisi mo afie. 10 Mo enti na osoro akyere ebo agyina, na asase nso akyere mo mfudee. 11 Mahye ope se ensi mo mfuo ne nkoko so; ope a ebeyhe mo atokoo ne mo bobe ne mo ngo dua ne mo mfudee, ebeyhe ope a ebesi mo ne mo anantwie mu, na asee dwuma biara a mode mo nsa adi." 12 Enna Sealtiel babarima Serubabel, Osopanin Yehosadak babarima Yosua ne Onyankopon nkurofao nkaes no tiee asem a efiri Awurade, won Onyankopon, ne Odiyifoo Hagai a Awurade, won Onyankopon, asoma no no. Na nnipa no de osuro maa Awurade. 13 Na Hagai, Awurade somafoo no, de saa asem yi a efiri Awurade nkynen maa nkurofao no: "Meka mo ho." Saa na Awurade se. 14 Eni, Awurade kanyanee Sealtiel babarima Serubabel a oy Yuda amrado, Osopanin Yehosadak babarima Yosua ne Onyankopon nkurofao nkaes no nyinaa. Wobehyeen won adwuma a ewo Asafo Awurade, won Onyankopon, fie no ase, 15 wo Ohene Dario adedie afe a eto so mmieno no, obosome a eto so nsia no da a eto so aduonu enan no.

2

Eda a eto so aduonu baako wo bosome a eto so nson no, Awurade de asem faa Odiyifoo Hagai so se: 2 "Ka yei kyere Sealtiel babarima Serubabel a oy Yuda

amrado ne Osopanin Yehosadak babarima Yosua ne Onyankopon nkurofao nkaes a woso asase no so ho no. Bisa won se, 3 'Mo a mo aka yi mu hwan na ohunuu saa fie yi animuonyam sedee na etee kane no? Ete mo sen enne? Enye mo se ense hwee seesei anaa?' 4 Enti, Serubabel, nya akokooduru seesei.' Saa na Awurade se, 'Osopanin Yehosadak babarima Yosua, nya akokooduru. Mo nnipa a mowoso asase no so seesei no, monnya akokooduru. Awurade na osee. Monnya akokooduru na monnye adwuma, efiri se, meka mo ho.' Saa na Asafo Awurade ka. 5 'Yei ne apam a me ne mo yee eberet a mofirii Misraim. Me Honhom ka mo ho. Eno enti monnsuro.' 6 'Yei ne asem a Asafo Awurade se. 'Erenkyere biara, mewoso osoro ne asase bio. Mewoso epo hahanaa ne asase kesee nso. 7 Mewoso aman nyinaa, na aman nyinaa anidasoo beba, na mede animuonyam behye saa fie ha ma.' Saa na Asafo Awurade se. 8 'Dwete no ye me dea. Na sikakokoo ye me dea.' Sei na Asafo Awurade se. 9 'Saa fie yi animuonyam bekoron asene nanimuonyam a atwam no.' Saa na Asafo Awurade ka. 'Na mema asomdwoes aba ha.' Me, Asafo Awurade na makasa.' 10 Ohene Dario adedie mfee mmieno mu, obosome a eto so nkron no da a eto so aduonu enan, Awurade kaa saa asem yi kyere Odiyifoo Hagai. 11 'Asem a Asafo Awurade ka nie: 'Mommisa asofoo no dee mmara no ka. 12 Se enam kronkron bi hye obi atadee miuano mu, na se eho ko ka burodo anaa abamu, nsaa anaa ngo anaa aduane fofora bi a, eno nso beye kronkron anaa?' Asofoo no buaa se: "Dabi." 13 Na Hagai bisaa se, "Na se obi nso de ne ho ka efunu de gu ne ho fi, na ode ne ho twitwiri nneema a woabobo din yi bi ho a, na woagu ho fi anaa?" Na asofoo no buaa se, "Aane." 14 Afei, Hagai kaa se, "Saa ara na nnipa no ne saa oman yi tee." Saa na Awurade se. 'Biribiara a woye ne biribiara a wode ba no ho agu fi. 15 "Enti, efiri enne, monnwene saa adee yi ho yie. Monkae sedee na nneema tee, ansa na moreto Awurade asoredan no fapem no. 16 Eberet a modwene se mobanya mfudee susukora aduonu no, monyaa edu pe. Eberet a mode mo ani buu se mobanya gyare aduonum afiri nsakyibea no, monyaa aduonu pe. 17 Memaa yadee a esee mfudee, ebo ne ampariboo beseee mo nsa ano nnwuma nyinaa. Nanso, moampe se mobesane aba me nkyen. Saa na Awurade se. 18 Efiri obosome a eto so nkron, da a eto so aduonu enan yi, monnwene da a wotoo Awurade asoredan fapem no ho

ye. **19** Aba bi aka asan no so anaa? Ebesi enne, bobe, borodoma, atear ne ngo dua aso won aba anaa? “Efiri saa da yi rekoro no, mehyira mo.” **20** Awurade asem baa Hagai nkyen ne mprenu so wo obosome no da a eto aduonu enan: **21** “Ka kyere Serubabel a oyé Yuda amrado no se, merebewoso osoro ne asase. **22** Mebutu ahennwa, na masée ananafo ahemman no tumi. Medane won nteaseenam ne won a woka no abutu. Apenká akafo no behwehwe ase na wóakunkum won ho. **23** “Eda no’ Asafo Awurade ka se, ‘Mefá wo, Sealtiel babarima, me osomfoo Serubabel, mefa wo se nsóano kawa, efiri se mayi wo.’ Me Asafo Awurade, na makasa.”

Sakaria

1 ḥbosome a eto so nwotwe wō əhene Dario adedie afe a eto so mmienmu no, Awurade asem baa odiyifoo Sakaria a ɔye Berekia babarima na ɔno nso ye Ido babarima nkyen se: **2** “Awurade bo fuu motete agyanom. **3** Enti, ka kyere nkurofоo no se: Sei na Asafo Awurade see: ‘Monsane mmra me nkyen, na mesane aba mo nkyen,’ dee Asafo Awurade see nie. **4** Monnye se mo tete agyanom, a diiyifoo a wodii ekan no pae mu ka kyere wōn se, ‘Sei na Asafo Awurade see: Monnane mfiri mo akwammone ne nneyee bone ho,’ nanso wɔantie no na wɔanye aso amma no. **5** Mo tete agyanom wō he seesei? Na adiyifoo no, wôte ase daa anaa? **6** Na me nsem a menam m'asomfoo adiyifoo so kae no, amma mo tete agyanom no so anaa? ‘Afei wōnuu wōn ho na wokaa se, ‘Asafo Awurade aye yen dee efata yen akwan ne nneyee, sedee ɔye n'adwene se obeys no.’’ **7** Na eda a eto so aduonu enan wo ḥosome a eto so dubaako a wofre no Sebat, wō əhene Dario adedie afe a eto so mmienmu so no, Awurade asem baa odiyifoo Sakaria a ɔye Ido babarima Berekia babarima no nkyen. **8** Anadwo no menyaa anisoadehunu, mehunuu əbarima bi a əte ərənko koko so wo m'anim! Na ɔgyina ohwam nnua bi ntam wo bōnhwa tiaa a emu dō mu. Na aponko koko, nnodoe ne fitaa wō n'akyi. **9** Mebisaa se, ‘Yeinom ase ne sen, me wura?’ ḥoboo a one me rekasa no buaa se, ‘Mekyer wo adekodee a wōyε.’ **10** Enti, əbarima a ɔgyina ohwam nnua ntam mu no kyere ase se, ‘Wōyε wōn a Awurade asoma wōn se wōnk ewiase afanan nyinaa no.’ **11** Na wōbeka kyere Awurade ḥoboo a ɔgyina ohwam nnua no mu no se, ‘Yeakyin afa asase no so nyinaa, na yehunuu se ewiase nyinaa wō ahomegyee ne asomdwoeε.’ **12** Afei, Awurade ḥoboo no kaa se, ‘Asafo Awurade, ənkosi da bēn na wobeyi w'ahumməborø afiri Yerusalem ne Yuda nkuro a wo bo afu wōn mfirinhyia aduon yis?’ **13** Enti, Awurade kaa abodwosem ne awerkyekyesem kyere ḥoboo a one me kasae no. **14** Afei ḥoboo a one me rekasa no kaa se, ‘Pae mu ka saa asem yi: Yei ne dee Asafo Awurade see: ‘Metwe Yerusalem ne Sion ho ninkunu yie, **15** nanso, me bo afu aman a wōn aso mu adwo wōn no. Na anka me bo mfu wōn bebree, nanso wōmaa Israel amanehunu no boroo so.’ **16** ‘Enti, dee Awurade see nie: ‘Mesane abehunu Yerusalem mmobø, na eho na wōbesane asi me fie.

Na wōbētwe susu ahoma mu wō Yerusalem so,’ dee Asafo Awurade see nie. **17** ‘Ko so pae mu ka se, sei na Asafo Awurade see: ‘Nnepa bēbu so wō me nkuro yi so bio, na Awurade békelye Sion were bio, na wafa Yerusalem.’’ **18** Afei, memaa m'ani so, na mehunuu mmēn enan! **19** Mebisaa ḥoboo a one me rekasa no se, ‘Yeinom ye edeen?’ ḥbuua me se, ‘Saa mmēn yi na ebø Yuda, Israel ne Yerusalem petees no.’ **20** Na Awurade kyere me adwumfo enan. **21** Mebisaa se, ‘Edeen na yeinom rebeyε?’ ḥbuua se, ‘Mmēn enan no bō Yuda petee a obiara antumi amma ne tiri so, nanso adwumfo yi aba se wōrebshunahuna wōn, na woatutu aman no mmēn a wōmemaa so tiaa Yudaman na wōbōn nnipa no petees no.’

2 Afei memaa m'ani so, na mehunuu əbarima bi a əkura susuhoma se ɔgyina m'anim! **2** Mebisaa no se, ‘Ehe na woreko?’ ḥbuua se, ‘Merekəsusu Yerusalem, ahunu ne tetretē ne ne tentene.’ **3** Na ḥoboo a na one me rekasa no kōee, na ḥoboo foforø bəhyiaa no **4** na əka kyere no se, ‘Tu mmirika, ka kyere saa aberante no se, ‘Yerusalem bęyε kuropā a enni afasuo esiane nnipa ne mmoa dodoa a wōwō mu enti. **5** Na m'ankasa mεyε ogya fasuo, atwa ho ahyia,’ sedee Awurade see nie, ‘na mayε ne mu animuonyam.’ **6** ‘Mommra! Mommra! Monnwane mfiri atifi asase no so,’ se Awurade see nie, ‘Na mahwete mo mu ama əsoro mframia enan no,’ sedee Awurade see nie. **7** ‘Mommra, Ao Sion! Monnwane mo a mote Babilonia!’ **8** Efiri se sei na Asafo Awurade see, ‘Onimuonyamfoo no asoma me akötia aman a wōafo wo nneema no. Efiri se, dee əde ne nsa bēka wo biara no de nsa aka AWURADE aniwa kosua. **9** Nokorem mēma me nsa so de atia wōn sedee ebeyε a wōn nkao befom wōn nneema. Na ebēma woahunu se Asafo Awurade na wasoma me. **10** ‘Team na ma w'ani nnye, Ao, əbabaa Sion. Efiri se, mereba, na mene mo betena,’ sedee Awurade see nie. **11** ‘Aman bebree bēka Awurade ho saa eda no na wōabeyε me nkurofø. Me ne mo betena, na mobehunu se, Asafo Awurade na wasoma me mo nkyen. **12** Awurade befa Yuda se n'agypadee wō asase kronkron no so, na ḥobø Yerusalem bio. **13** Monye komm wō Awurade anim, adasamma nyinaa, efiri se wakanyane ne ho wō n'atenaes kronkron hō.’

3 Afei, əkyere me əsəfopanin Yosua a ɔgyina Awurade ḥoboo anim, na Satan gyina ne nifa so rebəbø no soboo. **2** Na Awurade ka kyere Satan se,

“Awurade nka w’anim, Satan! Awurade a Yerusalem yε ne dea no nka w’anim. Saa ɔbarima yi nyε gyentia a wɔatū afiri ogya mu anaa?” 3 Na Yosua hyε ntadee fi εberε a ɔgyina ɔbøføo no anim. 4 ɔbøføo no ka kyereε wɔn a wɔgyinagyina n’anim no se, “Monnyi ne ho ntadee fi no.” Afei ɔka kyereε Yosua se, “Hwε, mayi wo bɔne afiri wo so, na mede ntadee a εye fe behye wo.” 5 Afei, mekaa se, “Momfa abotire a ani tee mmo ne ti.” Enti, wøde abotire a ani tee bɔɔ no, na wøhyεs no atadee, εbere a Awurade ɔbøføo no gyina hɔ. 6 Na Awurade ɔbøføo de saa akwankyerε yi maa Yosua: 7 “Yei ne dee Asafo Awurade see: ‘Se wobεye ɔsetie ame me na woaye m’apεdee a, εnneeε wobεdi me fie so na woahwe m’abannwa so, na mεma wo baabi atena wo nnipa a wɔgyinagyina ha yi mu. 8 “Tie, Ao ɔsøfapanin Yosua, wo ne wo nkuroføo a wotete w’anim yi, moyε nnipa a wɔgyina hɔ ma nneema a εrebεsi: Mede me ɔsømfoø, Dubaa, no bεba. 9 Hwε, aboødenboø a mede asi Yosua anim! Ani nson na εtuaatua saa εboø baako no ho, na mekrukyire atwεre bi wø so,’ sεdεeε Asafo Awurade see nie, ‘na mede ɛda koro pe bεpepa asase yi so bøne. 10 “Saa ɛda no mo mu biara bεtø nsa afre ne yønko ne no akøtena ne ngo dua ne borødøma dua ase,’ sεdεeε Asafo Awurade see nie.”

4 Afei, ɔbøføo a ɔne me kasaεε no sanee n’akyi bεnyanee me, sεdεeε wønyane obi firi ne nna mu no. 2 ɔbisaa me se, “Edeen na wohunu yi?” Mebuua se, “Mehunu kaneadua a wøde sikakøkø aye a kuruwa si so, na nkanea nson a ebiara wø ne doroben sisi so. 3 Bio, ngo nnua mmienu sisi ho, baako wø kuruwa no nifa so, εna baako nso wø ne benkum so.” 4 Mebisaa ɔbøføo a ɔne me kasaεε no se, “Yeinom ye edeen, me wura?” 5 ɔbuua se, “Wonnim dee yeinom ye anaa?” Mekaa se, “Dabi, me wura.” 6 Enti ɔka kyereε me se, “Yei ne Awurade aseem a ɔde rekøma Serubabel: ‘Enye tumi so, na enye ahooðen nso so, na mmom, εnam me Honhom so,’ sεdεeε Asafo Awurade see nie. 7 “Woyε edeen, Ao bepo kεsε? Wobεye asase tamaa wø Serubabel anim. Afei ɔde aboo fεfe no beba abεhyia osebø se, ‘Onyankopøn nhylra so! Onyankopøn nhylra so!’” 8 Na Awurade aseem baa me nkyen se: 9 “Enam Serubabel nsa so na wøtoo asøredan yi fapem, na εnam ne nsa so na wøbεwie. Na mobεhunu se, Asafo Awurade na wasoma me mo nkyen. 10 “Hwan na ɔbu nneema nketenkete mfiasee eda animtiaa? Se nnipa hunu se Serubabel kura kyirebenn susu ahoma no a, wɔn ani begye. “(Saa ani nson yi ye Awurade ani a

εhwε ewiase afanan nyinaa.)” 11 Na mebisaa ɔbøføo no se, “Saa ngo nnua mmienu no a εsisi kanea dua no nifa ne benkum no ye edeen?” 12 Na mebisaa no bio se, “Ngodua mman mmienu a εhwie ngo a ani ye akokøsradεe fa sikakøkø doroben mmienu no mu no ye edeen?” 13 ɔbuua se, “Enti wonnim dee yeinom ye anaa?” Mebuua se, “Dabi, me wura.” 14 Nti ɔkaa se, “Yeinom ne mmienu a wøasra wɔn ngo se wønsom Awurade a odi ewiase nyinaa so.”

5 Mehweε bio, na mehunu nwoma mmobøeε a εretu wø ewiem wo m’anim! 2 ɔbisaa me se, “Edeen na wohunu yi?” Mebuua se, “Mehunu nwoma mmobøeε a εnenam ewiem a ne tenten ye anammøn aduasa, na ne tetrete nso ye anammøn dunum.” 3 Na ɔka kyereε me se, “Yei ne nname a εreba asase yi so nyinaa; sεdεeε εfa baako kyere no, wøbεpam ɔkorømfoø biara, na εfa baako nso kyere se, obiara a ɔka ntanhunu no, wøbεpam no. 4 Asafo Awurade pae mu ka se, ‘Meresoma nname yi na εbεhyen ɔkorømfoø ne obiara a ɔde me din ka ntanhunu no fie. εbεka εfie hø na aseε ne nnua ne aboo.’” 5 Afei, ɔbøføo a na ɔne me rekasa no baa n’anim beka kyereε me se, “Ma w’ani so na hwε yei, dee εreba yi.” 6 Mebisaa se “εye edeen?” ɔbuua se, “εye kεntεn a wøde susu nneema.” ɔtoaa so se, “nnipa a wøwø ewiase yi mu bøne ahyε no ma.” 7 Afei wøyø kεntεn no so sumpii mmuasoo no, na emu na na ɔbaa bi hye! 8 ɔkaa se, “Yei ye atirimuødensem,” afei ɔkaa ɔbaa no hyεε kεntεn no mu na ɔde sumpii mmuasoo no kataa no so. 9 Afei, memaa me tiri so mehunu nwoma mmienu a wøwø ntaban te se asukønkøn de danedane wɔn ho wø ewiem. Wømaa kεntεn no so køø ewiem, ɔsoro ne asase ntam. 10 Mebisaa ɔbøføo a na ɔne me rekasa no se, “Ehe na wøde kεntεn no rekø?” 11 ɔbuua se, “Wøde rekø Babilonia asase so akøsi fie ama no. Na se, wøwie a, wøde kεntεn no bεkø akøsi n’afa.”

6 Memaa m’ani so bio, na mehunu nwotεseεnam εnan a εfiri mmeøø mmienu ntam reba, mmeøø no ye købere mfrafraεε. 2 Teaseεnam a edi εkan no, na aponkø køkø na εtwe, na aponkø tuntum nso twe dee etø so mmienu no. 3 Dee etø so mmiensa no, na aponkø fitaa na εtwe. Dee etø so εnan no, na aponkø ntokontrama na εtwe, na aponkø no nyinaa ho ye den. 4 Mebisaa ɔbøføo a na ɔne me rekasa no se, “Me wura, yeinom ye edeen?” 5 ɔbøføo no buua me se, “Yeinom ye ahonhom εnan a wøfiri soro, na wørefiri ewiase

nyinaa Awurade no anim akə. 6 Teaseənam a aponko tuntum retwe no rekə əman a əwə atifi fam no so. Teaseənam a aponko fitaa retwe no rekə atəəf fam; na dee aponko ntokontrama twe no rekə anafoo fam.” 7 Aponko ahooedenfoə no firii adi no, wəpəe se wəko asase nyinaa so. Na əbəfəo no kaa se, “Monkə asase nyinaa so!” Enti wəkəo asase so mmaa nyinaa. 8 Afei, əfrēe me se, “Hwə, wən a wərekə atifi fam əman so no ama me Honhom ahomegyee wa atifi fam asase no so.” 9 Awurade asem baa me nkyen. Əkaa se, 10 “Gye sikakəkəo ne dwete firi atukəfəo, Heldai, Tobia ne Yedaia a wəfiri Babilonia aba no nkyen. Eda no ara kə Sefania babarima Yosia fie. 11 Gye dwete ne sikakəkəo na fa ye ahenkye, hye əsəfopanin Yosua a əyə Yehosadak babarima no ti. 12 Ka kyere no se, sei na Asafo Awurade see: ‘Əbarima a wəfrə no Dubaa no nie, na əbefefe afiri hə akəsi Awurade asoredan no. 13 Əno na obəsi Awurade asoredan no, na wəbəhye no animuonyam, na əbətena n'ahennwa so adi ne əhene, na əbəye əsəfəo wə n'ahennwa so. Afei asomdwoes bəba mmieno no ntam.’ 14 Wəde ahenkye no bəma Heldai, Tobia, Yedaia ne Sefania babarima Hen, na wəde aye nkae adee wə Awurade asoredan mu. 15 Wən a wəwə akyirikyiri no bəba abeboa Awurade asoredan no si, na mobəhunu se Asafo Awurade na wasoma me mo nkyen. Se moyə əsetie ma Awurade mo Onyankopən nokore mu a, yei bəba mu.”

7 Əhene Dario adedie mfee ənan so no, Awurade asem baa Sakaria nkyen əbosome a etə so nkron a wəfrə no Kislew no eda etə so ənan no mu. 2 Na Bet-Elfəo asoma Sareser ne Regem-Melek ne wən mmarima se wənkəsre Awurade. 3 Wəmfa əsəfəo a wəwə Asafo Awurade fie ne adiyifoo so mmisa se, “Menkə so ntwa adwo, nni abuada wə əbosome a etə so enum no mu, sedee mayə no mfee bebree a atwam no anaa?” 4 Afei Asafo Awurade asem baa me nkyen se, 5 “Bisa asase no so nnipa nyinaa ne əsəfəo no se, ‘Mfee aduəson a atwam no, se modi abuada na motwa adwo wo abosome enum ne nsom mu a, na əyə ampa se me enti na modi abuada no anaa? 6 Ebere a modidi na monom no, na ənyə mo ara na moyə de gye mo ani anaa? 7 Ənyə saa nsem yi ara na Awurade faa kane adiyifoo so paee mu kaae, wə ebere a Yerusalem ne nkuro a atwa ne ho ahyia no wə asomdwoes ne mpontuo no, ebere a na nnipa akətəna Negeb ne atəəf fam nkoko no so anaa?’” 8 Na Awurade asem baa Sakaria nkyen bio: 9 “Yei ne dee Asafo Awurade see,

‘Mommu atən a əyə nokore na monnya ahumməborə ne ayamhyehyees mma mo ho mo ho. 10 Monnnhye akunafoə, nwisiaa, ahəhoə ne ahiafoə so. Monnnwene bəne mo akoma mu mma mo ho mo ho.’ 11 “Nanso wəanntie; wəde asobrakyee danee wən akyi na wəsisii wən aso. 12 Wəyəe wən akoma den se twereboə, na wəantie mmara anaa nsem a Asafo Awurade nam ne Honhom so de somaa kane adiyifoo no. Əno enti, Asafo Awurade bo fuu yie. 13 “Mefrəes no, wəannyə me so, enti wəfrə a merennye wən so,’ sedee Asafo Awurade see nie. 14 ‘Mede ntwhahoframa bəə wən petee aman nyinaa so ma wəkəyee ahəhoə wə hə. Asase a wogyaəs no daa mpan a obiara ntwa mu wə hə. Sei na wəyə maa asase fəfəfə no səee.”

8 Asafo Awurade asem baa me nkyen bio. 2 Yei ne dee

Asafo Awurade see: “Metwe Sion ho ninkunu pa ara; metwe ne ho ninkunu aniberees so.” 3 Dee Awurade see nie, “Məsane akə Sion na makətəna Yerusalem. Afei wəbəfrə Yerusalem Nokore Kuropən, na Asafo Awurade bəpə no, wəbəfrə no Bəpə Kronkron.” 4 Dee Asafo Awurade see nie: “Nkəkoraa ne mmerewa betenatena Yerusalem mməntene so bio a obiara kura poma, əsiane onyini enti. 5 Na mmarimaa ne mmaayewa a wəredi agoro bəhye kuropən no mməntene so ma.” 6 Dee Asafo Awurade see nie: “Nkəeəfəo yi dee, əbəye wən nwanwa saa əbere no, na me nso əbəye me nwanwa anaa?” 7 Dee Asafo Awurade see nie: “Məgye me nkurəfəo afiri aman a əwə apuees ne atəəf no so. 8 Mede wən besane aba abetena Yerusalem; wəbəye me nkurəfəo, na mayə wən Onyankopən wə nokore ne tenenee mu.” 9 Dee Asafo Awurade see nie: “Mo a afei na morete nsem a adiyifoo no kaeə no; adiyifoo a na wəwə hə əbere a wətəə Asafo Awurade fie fapem no, monhye mo ho den, na moatumı asi asoredan no. 10 Ebere no nnya nsoee no, na wəntua apaadie ho ka mma nnipa anaa mmoa. Atamfəo enti, na obiara ntumi nkə n'adwuma so asomdwoes mu, efiri se na mede mpaapaemu aba wən mu. 11 Nanso, afei dee, merenyə nkaeəfəo yi sedee meyəe kane no,” sedee Asafo Awurade see nie. 12 “Aba no bənyini yie, bobə beso n'aba, asase no bəbə n'aduane na əsoro nso bətə ne bosuo. Mede saa nneema yi nyinaa bəma nkaeəfəo yi se wən agyapadee. 13 Mo, Yuda ne Israel, moayə nnome wə aman no mu, nanso məgye mo na moayə nhŷira. Monnsuro, na monhye mo ho den.” 14 Dee Asafo Awurade see nie: “Sedee meyəe m'adwene se mede atoyerənkyəm bəba

mo so, na mannya ahummoboro eberē a mo agyanom fuu me bo no, **15** saa ara na afei maye m'adwene se, meye Yerusalem ne Yuda yie. Monnsuro. **16** Deē esē se moye nie: Monni mo ho mo ho nokore. Mommu atentenenee wō mo asenniie; **17** mommmō po bōne ntia mo ho mo ho, na monnnō ntam hunu. Mekyiri saa nneema yi nyinaa, sēdē Awurade see nie. **18** Asafo Awurade asem baa me nkyen bio. **19** Deē Asafo Awurade see nie: "Abosome ᵣnan, enum, nson ne edu mu mmuadadie no beye anigyeē ne ahosepe mmerē, na ebeye anigyeē afahye ama Yuda. Enti monnō nokore ne asomdwōee." **20** Deē Asafo Awurade see nie, "Nnipa bebree ne wōn a wōtete nkuronpōn bebree so beba ara, **21** na nnipa a wōfiri kuronpōn baako so bekō foforō so akōka se, 'Momma yēnkō seesei ara nkōsrē Awurade na yēnhwehwē Asafo Awurade. Me deē, mereko.' **22** Na nnipa bebree ne aman akēsē beba Yerusalem abehwehwē Asafo Awurade no, na wōakoto asre no." **23** Deē Asafo Awurade see nie: "Nna no mu, nnipa edu a wōka kasa ahodoo na wōfiri aman ahodoo so beba abesō Yudani atadee mmuano mu na wōbekā se, 'Wo ne yen nkō, efiri se yēate se Onyankopōn ka wo ho.'"

9 Nkōmhye: Awurade asem tia Hadrak asase na ebeka Damasko efiri se, nnipa ne Israel mmusuakuo nyinaa ani wō Awurade so. **2** Na ebeka Hamat a ḥone no bō hyee; ebeka Tiro ne Sidon, ewom se wōyē anyansafoo. **3** Tiro asi abandonē ama ne ho; waboa dwetē ano te se mfuturo, ne sikakōkō ano te se dōtē a ewō mmōntene so. **4** Nanso, Awurade begye n'ahodee nyinaa na wasēe ne tumi a ḥōwā wō epo so, na wōde ogya behye no dworobee. **5** Askelon behunu na wasuro Gasa de ḥyea bēnukanuka ne mu, na Ekron nso saa ara, efiri se n'anidasoo besa. Gasa behwre ne ḥhene na wōbegya Askelon afituo. **6** Ananafoo bētena Asdod, na metwa Filistifoo ahantan agu. **7** Meyi mogya afiri wōn ano, akyiwadee nnuane nso meyi afiri wōn ano. Nkaeefoo no beye yen Onyankopōn dea wōbeyē Yuda ntuanofoo, na Ekron beye se Yebusifoo. **8** Nanso mebō me Fie ho ban wō wōn a wōtētē bō korōno ho. Ḥhyesofoo biara ntumi mfa me nkurōfo so bio, efiri se afei merewēn. **9** Di ahurisie Ao, ḫbabaa Sion! Team, ḫbabaa Yerusalem! Hwē, wo ḥhene reba wo nkyen. ḫtene na ḥōwā nkwegyeē, ḫdwo, na ḫte afunumu so, afunumu ba so na ḫtee. **10** Meyye nteaseenam afiri Efraim ne akofoo apōnkō afiri Yerusalem, na akodie tadua no wōbēbubu mu. ḫbepae mu aka asomdwōee nsem akyere aman no. N'ahennie befiri epo akōka

epo ebeferi Asubonten no akōpem nsase ano. **11** Na wo deē, esiane me ne wo mogya apam no enti, meyi wo nneduafoo afiri amena a nsuo nni mu. **12** Monsane nkō m'aban mu, Ao nneduafoo a mowō anidasoo; seesei mpo merebō mo nkaeē se mehyē mo anan mu mmoho. **13** Mekoa Yuda sēdē mekoā me tadua na mede Efraim behye mu. Mekanyane wo mmamarima, Ao Sion, atia wo Hela mmamarima, na meye wo se ḫkofoō akofena. **14** Afei Awurade bēda ne ho adi wōn so; n'agyan bētwa yere te se anyinam. Otumfoo Awurade behyen totorobento no; ḫbebo nsra wō atōeē fam ahum mu, **15** Asafo Awurade beyē ekyēm ama wōn. Wōde ahwimmoō besēe na wōde adi nkonim. Wōbenom na wōabobo mu sēdē wōanom nsā; wōbeyē ma te se kuruwa a wōde pete aforibukyia ntweaso. **16** Awurade wōn Onyankopōn, begye wōn saa eda no se odwanhwēfōo gye ne nnwan. Wōbētwa nyinam nyinam wō n'asase so, se abōdēmmōo a ḫbōbō ahenkye ho. **17** Sēdē wōn ho betwa na wōn ho ayē fe afa! Aduane bēma mmerantē anyini ahoōden so na nsā foforō bēma mmabaawa anyini saa ara.

10 Mommisa Awurade hō nsuo osutōbere mu; eyē

Awurade na ḫye osutō mframā. ḫma osuo tō ma nnipa nyinaa, ne mfudee nso ma obiara. **2** Ahoni no ka nnaadaasēm, nkōmhyefoo nya anisoadehunu a ḫye atorō; wōde nkontoposem kyere daeē ase, wōma awerckyekyere kwa. Enti nnipa no nenam te se nnwan a wōnni ḫhwēfōo na wōhyē wōn so. **3** "Mebo afū nnwanhwēfōo no yie, na metwe ntuanofoo no aso. Na Asafo Awurade behwe ne nnwankuo a wōyē Yuda fie no, na waye wōn se animuonyam pōnkō wō ḫsa mu. **4** Tweatiboo befiri Yuda mu, na ntomadan pēewa befiri hō, ḫsa mu tadua befiri Yuda mu, na sodifoō nyinaa nso saa ara. **5** Wōbēbō mu ayē se nnōmmarima a wōtiatia mmorōno so atakyē mu wō ḫko mu. Esiane se Awurade ka wōn ho no enti, wōbekō na wōadi apōnkōsotefoo no so. **6** "Mehye Yuda fie den na magye Yosef fie no nkwa. Mede wōn besi wōn dada mu efiri se me yam hyehye me wō wōn ho. Wōbeyē te se deē mempoo wōn mpo, na me ne Awurade wōn Onyankopōn na megye wōn so. **7** Efraimfoo beyē se nnōmmarima, wōn ani begye te se deē wōanom nsā. Wōn mma behunu na wōn ani begye; wōbedi ahurisi wō wōn akoma mu wō Awurade mu. **8** Meto nsa afre wōn aboaboa wōn ano. Ampa ara megye wōn bio; wōbedōoso se kane no. **9** Ewom se mehwete wōn mu akō aman so, nanso wōbekae me wō akyirikyiri nsase

so. Wōne wōn mma bētena nkwa mu, na wōbesane aba. **10** Mede wōn befiri Misraim aba mēboa wōn ano afiri Asiria. Mede wōn bēba Gilead ne Lebanon, na wōrensene hō. **11** Wōbefa epo mu ɔhaw ne abebressé mu, nanso wōbēma epo asorɔkye no atae dinn. Nil mu nsuo nyinaa bewe Asiria ahomasoo nso wōbēbre no ase na Misraim ahempoma bētwam. **12** Mēhye wōn den wō Awurade mu na ne din mu na wōbenante,” sēdes Awurade see nie.

11 Buecue w'apono, Ao Lebanon, na ogya mmehye wo ntweneduro! **2** Twa adwo wo pepeaa, na ntweneduro ahwe ase; wōassee nnua a ɛwo animuonyam no! Twa adwo Basan adum; wōabubu kwaeebirentuo no mu nnua no! **3** Tie nnwanhwefoo agyaadwo; wōassee wōn adidibeа fromfrōm no! Tie agyata no mmobom; Yordan ho nkyekyere fefe no asee! **4** Yei ne dee Awurade me Onyankopōn see: “Fa nnwankuo a wōrebēku wōn no kō adidibeа. **5** Atōfoo no kunkumm nnwan no na wōntwe wōn aso. Wōn a wōtōn nnwan no ka se, ‘Monkamfo Awurade, maye ədefoo!’ Na nnwan no ahwefoo no mpo nnya ahumməborō mma wōn. **6** Merenhunu asase no so nnipa mməbō bio,” sēdes Awurade see nie. “Mede obiara bēhye ne yonko ne ohene nsa. Wōbehye asase no so, na merennye obiara mfiri wōn nsa mu.” **7** Enti mede nnwankuo a wōrekōkum wōn no kō adidibeа, ne titire ne wōn a woaye mməbō no. Afei, mefaa poma mmienu, na mēfri baako Adōeɛ enna baako nso Nkabom na mede wōn kō adidie. **8** Əbosome baako mu, mepamoo nnwanhwefoo mmiensā no. Nnwankuo no ampe me, na wōmaa me b̄reeɛ **9** na mekaa se, “Merenyē mo hwefoo bio. Wōn a wōrewu nwu, na wōn a wōreyera nso nyera. Na ma wōn a aka no nso nkyekyē wōn ho wōn ho nwe.” **10** Afei, mefaa me poma a mēfri no Adōeɛ no bubuu mu de s̄eee apam a me ne aman no nyinaa aye no. **11** Wōssee no eda no ara, na wōn a wōrehunu amane wō nnwankuo no mu a na wōrehwē me no hunuu se, eyɛ Awurade asem. **12** Na meka kyereɛ wōn se, “Se ɛbeyɛ yie a, montua me ka, na se ente saa nso a, momma entena hō.” Enti, wōtuaa dwetē mpo aduasa maa me. **13** Na Awurade ka kyereɛ me se, “To ma ənwomfo no,” əboɔ a əsɔ ani a wōatwa ama me no. Enti, mefaa dwetē mpo aduasa no, na meto maa ənwomfo a əwo Awurade fie mu no. **14** Afei, mebuu me poma a eto so mmienu a wōfrē no Nkabom no mu, de s̄eee onuaye a eda Yuda ne Israel ntam no. **15** Afei, Awurade ka

kyereɛ me se, “Fa odwanhwefoo kwasea no nneema no bio. **16** Na merebēma odwanhwefoo bi asore asase no so a ərenhwewē dee wayera. Ərempe nnwammaa akyiri ekwan, ərensa dee wapira yadeɛ, əremma dee əwo ahooden aduane, na mmom, əbēwe nnwan a wadore no nam, na watwitwa wōn tōtē. **17** “Nname nka odwanhwefoo a ne ho nni mfasoo, na ədwane gya nnwankuo no! Akofena ntwa n'abasa, ne n'ani nifa. N'abasa no nwu koraa, na n'ani nifa no mfira koraa!”

12 Nkōmhye: Yei ne Awurade asem a əfa Israel ho. Awurade a ətre əsoro mu, dee oto asase fapem, dee ɔyɛ honhom a ote onipa mu asem nie: **2** “Merebeyɛ Yerusalem kuruwa a ebēma aman a atwa ne ho ahyia no ato ntintan. Wōbeto ahyɛ Yuda ne Yerusalem so. **3** Saa eda no a ewiase aman nyinaa aboa wōn ho ano retia no no, mēma Yerusalem aye əbotantim ama aman no nyinaa. Wōn a wōbēre se wopire no no nyinaa bēpirapira wōn ho. **4** Saa eda no, mēma əpōnko biara abo huboa, na mēma ne sotefoo nso abo dam,” sēdes Awurade see nie. “Mēbue m'ani ahwe Yuda fie, na mēfira fira aman ahodoo no aponko ani. **5** Na Yuda ntuanofoo bēka wō wōn akoma mu se, ‘Yerusalemfo yɛ ahooedenfo, əfiri se Asafo Awurade yɛ wōn Onyankopōn.’ **6** “Saa eda no, mēyɛ Yuda ntuanofoo se ogya ayowaa a əhyɛ nnyina mu, te se ogyatɛ a əredere wō wira a wōaboa ano mu. Wōbehye nnipa a wōatwa wōn ho ahyia nyinaa wō benkum ne nifa, nanso hwee renka Yerusalem wō baabi a əwo ho. **7** Awurade bēbō Yuda atenaē ho ban kane, sēdes Dawid fie ne wōn a wōte Yerusalem animuonyam renkyene Yudafō animuonyam. **8** Saa eda no, Awurade bēbō wōn a wōte Yerusalem ho ban, dee ɔyɛ mm̄ere koraa wō wōn mu no bēyɛ se Dawid. Na Dawid asefoo bēyɛ se Onyankopōn, te se Awurade Bōfōo a ədi wōn anim. **9** Saa eda no, mēhye asē asē aman a wōkō tia Yerusalem nyinaa. **10** “Mehwie adom ne nkotosrē honhom agu Dawid fie ne wōn a wōte Yerusalem so. Wōbehwē me a wōahwire me, na wōatwa adwo ama no te se obi a əretwa adwo wō əba korō ho, na wōasu yaaya te se obi a əresu ne ba barima piesie. **11** Saa eda no agyaadwo twere a əwo Yerusalem no ano bēyɛ den te se Hadad-Rimon agyaadwo twere wō Megido asase tam so. **12** Asase no sofōo nyinaa bēdi awerehōo, abusua biara ne wōn yerenom; Dawid fie abusua ne wōn yerenom, Natan fie abusua ne wōn yerenom, **13** Lewifie abusua ne wōn yerenom, Simei

abusua ne wɔn yerenom, 14 ne mmusua a aka no nyinaa ne wɔn yerenom.

13 “Saa ᵇda no, wobetu asubura ama Dawid fie ne Yerusalemfoo de ahohoro won bɔne ne wɔn ho fi. 2 “Saa ᵇda no, meyi ahoni no din afiri asase no so, na wɔrenkae wɔn bio,” sedee Asafo Awurade see nie. “Meyi adiyifoo ne efiye honhom afiri asase no so. 3 Se obi kɔ so hye nkɔm a, agya ne εna a wɔwooo saa onipa no beka akyere no se, ‘Εse se wowuo, εfiri se, wode Awurade din atwa atoro.’ Se ohye nkɔm a, ɔno ankasa awofoo bewo no sekan. 4 “Saa ᵇda no, odiyifoo biara ari bewu wɔ ne nkɔmhye anisoadehunu ho. ɔrenhye odiyifoo atadee a wode nwi aye, mfa mnaadaa nnipa. 5 ɔbeka se, ‘Menye odiyifoo. Meye okuafo. Na εfiri me mmerantebere mu no, asase yi so na menya m’ano aduane.’ 6 Na se obi bisa no se, ‘Edeen akuro na εwɔ wo ho yi a?’ ɔbεbu se, ‘Εye akuro a menya wɔ me nnamfonom fie.’” 7 “Sore, Ao, akofena, sore tia me dwanhwefoo, tia onipa a ɔben me!” Sedee Asafo Awurade see nie. “Bɔ odwanhwefoo no, na nnwan no bebo ahwete, na mema me nsa so atia nnwammaa no. 8 Asase no so nyinaa,” sedee Awurade see nie, “Wobεbo nkyemu mmiensa mu mmienu ahwe fam ma wɔawuwu; na nkyemu mmiensa mu baako beka wɔ so. 9 Mede nkyemu mmiensa mu baako yi befa ogya mu; menane won te se dee wɔnanee dwete, na masone won so se sikakoko. Wobεbo me din afre me, na megye won so. Meka se, ‘Wɔye me nkurøoo,’ na wobeka se, ‘Awurade ye yen Onyankopon.’”

14 Awurade ᵇda bi reba a, wobekye mo afodee wɔ mo mu. 2 Meboaboa aman no nyinaa ano abeko atia Yerusalem; wobεko afa kuropɔn no, wobewia afie mu nneεma, na wɔato mmaa no monnaa. Wobεfa kuropɔn no mu nnipa no mu fa akɔ nnomum mu, nanso nkaεfɔ no beka kuropɔn no mu. 3 Afei, Awurade beko akɔko atia saa aman no, sedee øko øko da no. 4 Saa ᵇda no, øde n’anammon besisi Ngo Bepɔ a εwo Yerusalem apueeε fam no so, na Ngo Bepɔ no mu bepae mmienu afiri apueeε fam akɔsi atɔee fam na aye bɔnhwa kεseε. Ebema bepɔ no fa akɔ atifi fam, na εfa nso akɔ anafo fam. 5 Mobedwane afa me bɔnhwa no mu, εfiri se, ekɔsi Asel. Mobedwane, sedee moyee no εberε a asase wosoee wɔ Yudahene Usia bere so no. Afei, Awurade, me Onyankopon beba a ahotefoo nyinaa ka ne ho. 6 Saa ᵇda no, hann, awɔ ne nsukyeneε remma. 7 Ebεye ᵇda soronko a enni awiabere anaa anadwo, eda

a Awurade na ɔnim. Onwunu bedwoɔ no na hann wo hɔ. 8 Saa ᵇda no, nkwa nsuo betene afiri Yerusalem. Efə beko apueeε εpo mu, na εfa akɔ atɔee εpo mu, ahuhuro ne awɔ bere mu. 9 Awurade bedi ohene wo asase nyinaa so. Saa ᵇda no, Awurade beye baako na ne din nso aye baako pe. 10 Asase a εfiri Geba kɔsi Rimon a ᵇda Yerusalem anafo fam nyinaa beye asase tamaa se Araba. Nanso, wobεma Yerusalem so ama nnipa atena hɔ afiri Benyamin εpono akɔsi εpono A Edi Ekan, de akɔsi Ntweasoo εpono ne Hananel Abanttenten de akɔsi ɔhene no nsakyimena no ho. 11 Nnipa betena mu, na wɔrense no bio. Yerusalem benya asomdwosee. 12 Yei ne ɔyaredɔm a Awurade de bebo aman a wɔko tiaa Yerusalem no. Wɔn honam beporɔ εberε a wɔgyina wɔn nan so. Wɔn anikosua beporɔ wɔ won ntokuro mu, na won tekremε beporɔ wɔ wɔn anomu. 13 Saa ᵇda no, Awurade bεma nnipa abɔ huboa, na wobεtwa wɔn ho ako. 14 Yuda nso beko wo Yerusalem. Wobεfa aman a atwa ahyia hɔ no nyinaa ahonyadee a εye sikakoko, dwetε ne aduradee bebree. 15 Saa ɔyaredɔm korɔ yi ara beka aponkɔ, mfunumpɔnko, nyoma, mfunumu ne mmoa a aka a wɔwɔ atamfoa nsraban mu nyinaa. 16 Afei wɔn a wobεka wɔ aman a wɔko tiaa Yerusalem no nyinaa beko akɔsom ɔhene no, Asafo Awurade no afe biara, na wɔadi Asese Afahye no. 17 Se ewiase mu nnipa bi anko Yerusalem ankɔsom ɔhene no, Asafo Awurade no a, osuo rentɔ mma wɔn. 18 Se Misraimfoa anko hɔ ankɔhye fa no bi a, osuo rentɔ mma wɔn. Awurade de ɔyaredɔm a ɔma εba aman a wɔnnko Asese Afahye no so no bebo wɔn. 19 Yei beye asotwe ama Misraim ne aman a wɔnnko Asese Afahye no nyinaa. 20 Saa ᵇda no, wobεkruryire aseɛm a eka se: KRONKRON MA Awurade wɔ adomma a esense aponkɔ kɔn mu ho, na nkukuo a wɔde noa aduane wɔ Awurade fie no beye se nkuruwa kronkron a εsisi aforebukyia anim. 21 Kukuo biara a εwɔ Yerusalem ne Yuda beye dee wɔate ho ama Asafo Awurade, na wɔn a wɔba bebo afodee nyinaa befa nkukuo yi bi anoa mu. Na saa ᵇda no, wɔrenhunu Kanaanni wɔ Asafo Awurade fie bio.

Malaki

1 Nkɔmhye nsem a Awurade nam Odiyifo Malaki so de maa Israel. **2** “Mado mo,” sedee Awurade see nie. “Nanso, mobisa se, ‘Wodoo yen ekwan ben so?’” Na Awurade bua se, “Esau nye Yakob nua anaa? Nanso mado Yakob, **3** na matane Esau, maye n’asase mmepo mmepo no bonini, na n’agypadet nso madane no anweatam a nnompo te sooo.” **4** Ebia Edom beka se, “Ewom se woadwera yen dee, nanso yebesane asi mmubui no bio.” Nanso, yei ne dee Asafo Awurade nso see: “Wobesi nanso mebibu no. Wobefre won, Amumuyε Asase, nnipa a Awurade abufuo bētena won so daa. **5** Mode mo ankasa ani behunu na moaka se, ‘Awurade kεseyε tra Israel ahyε nyinaa so!’ **6** “Obabarima de obuo ma n’agya, na osomfoo de anidie ma ne wura. Se meye Agya a, anidie a ese se wode ma me no wo he? Se meye Owura a, obuo a efata me no wo he?” Yei na Asafo Awurade bisa. Mo asofo, mo na mosse me din. “Na mobisa se, ‘Ekwan ben na ye nam so see wo din?’ **7** “Mode aduane a elo agu fi begu m’afrebukyia so. “Afei mobisa se ‘Ekwan ben so na yεfa guu wo ho fi?’ “Se mokaa se, Awurade εpono ho ye aniwu enti. **8** Se mode mmoa a won ani abo bo afodee a, εnyε mmusuo? Se mode mmoa a woyare anaa woyε mpakye bo afodee a, εnyε mmusuo? εyε a, momfa akyedee a ete saa no nkoma mo amrado, na monhwε se, n’ani beso na wagye wo ato mu anaa?” Dee Asafo Awurade see nie. **9** “Afei mo nsre Onyankopon, na onhunu yen mmobø. Se afrebødees sei firi mo nkyen a, obegye mo ato mu anaa?” Asafo Awurade na ḥrebisa. **10** “Anka mepe se mo mu baako kɔtoto asoredan no apone mu, na obi ankɔso ogya a emfata wo m’afrebukyia so! M’ani nso mo, na merennye afrebødees biara a efiri mo nkyen,” sedee Asafo Awurade see nie. **11** “Efiri dee owia pue kosi dee owia kɔtø, me din beyε kεsee wo amanaman no mu. Baabiara, wode afrebødees a elo tee ne nnuhwam bεbre me, efiri se, me din beyε kεsee wo amanaman no mu,” sedee Asafo Awurade see nie. **12** “Nanso mode kasa fi ka se Awurade εpono ho nte. Na mobu eso aduane nso animtia. **13** Na moka se adesoa ben nie, na moyi mo ani firi m’asem so,” sedee Asafo Awurade see nie. “Se mode mmoa a wɔapirapira, a woyε mpakye anaa woyareyare bεbø afodee ma me a, me nso mu anaa?” Yei na Awurade bisa. **14** “Nhome nka osisifo a owo odwennini a sfata wo ne nnwankuo mu, na ohye

bo se ode no bεma nanso ode dee wadi dem na ebo afodee ma Awurade. Meyε ḥhempon, na ese se wosuro me din wo amanaman mu,” sedee Asafo Awurade see nie.

2 Afei mo asofo, saa animka yi wo mo. **2** Se moantie, se moannya mo adwene se mobεhyε me animuonyam a, mede nname bεba mo so, na medane mo nhylra ama aye nname. Aane, madome mo dada, efiri se monyε mo adwene se mobεhyε me animuonyam, sedee Asafo Awurade see nie. **3** Mo enti meka mo asefo anim, na mede mo afahye afrebo mmoa no agyanan bepete mo anim, na wɔasoa mo aka ho akø. **4** Na mobεhunu se, masoma ma wode saa animka yi abre mo sedee εbεye a me ne Lewi apam no beko so atena ho. Sedee Asafo Awurade see nie. **5** Me ne no yεs apam, nkwa ne asomdwose apam. Na apam no botae ne se εbεma Lewi nkwa ne asomdwose, enti memaa no nkwa ne asomdwose. **6** Nokore nkyerekyere firi n’ anom, na wanka nkontoposem biara. One me nantee asomdwose ne nokoredie mu, na ommaa bebree danee won ho firi bøne ho. **7** “Ese se osøfo ano kora nimdee. Nnipa hwehwe nkyerekyere firi ne nkyen, efiri se εyε Asafo Awurade no somafo. **8** Nanso moamane afiri ekwan no so, na mo nkyerekyere ama bebree asuntisunti; moabu me ne Lewi apam no so.” Sedee Asafo Awurade see nie. **9** “Enti, mama mo anim agu ase na mabre mo ase wo nnipa anim, efiri se moannante m’akwan so na mmom mode animhwε abu mmara so.” **10** Yen nyinaa mfiri Agya baako anaa? εnyε Onyankopon baako na oboø yen? Na, afei, aden enti na yenni yen ho yen ho nokore, na yede bu yen agyanom apam no so? **11** Yuda anni nokore. Akyiwadee bi asi wo Israel ne Yerusalem mu: Yuda agu hyiadan a Awurade dø no ho fi, efiri se waware obaa a osom ananafoo nyame. **12** Obabarima a εyε yei dee, sedee otee biara, Awurade mpam no mfiri Yakob ntomadan mu, mpo se ode afrebødees rebre Asafo Awurade no koraa a. **13** Adee a moye bio ne se: mode nisuo fo Awurade afrebukyia no. Mote nisuo na motwa adwo efiri se onhwε mo afrebødees no bio, na ommaa anigyeε nnye mfiri mo nkyen. **14** Mobisa se, “Aden nti?” Efiri se Awurade te se ḥdansen i oda wo ne wo mmerantebere mu yere ntam, a woanni no nokore. **15** εnyε Awurade korø no ara na oboø mo? ḥhonam fam ne honhom fam no, moyε ne dea. Deen na Onyankopon hwehwe? ḥrehwehwe mma a onyamesuro wo won mu. Enti da wo ho so wo honhom mu, na di wo mmerantebere mu

yere nokore. 16 “Mekyiri awaregyae!” Sèdeè Asafo Awurade Israel Onyankopon see nie. “Na metane obarima a òde abufuhyeè hye ne yere so na òsané de ne ntoma kata ne so,” sèdeè Asafo Awurade see nie. Enti da wo ho so wò honhom mu, na di nokore. 17 Mode mo nsem tuatua Awurade aso. Mobisa se, “Ekwan ben so na moatuatua n’aso?” Moka se, “Wòn a wòye bòne nyinaa tene wo Awurade anim, na wòso n’ani,” anaa “Onyankopon òtemmufoò nokwafoo no wo he?”

3 Hwe! Mesoma me òbòfоа a òbesiesie ekwan ama me. Na afei, mpofirim, Awurade a morehwehwé no bsba n’asoredan mu. Na apam no ho òbòfоа a mops no no beba, sèdeè Asafo Awurade see nie. 2 Na hwan na òbetumi agyina ne da a òbèba no ano? Se opue a, hwan na òbetumi agyina? Òbeyé se ogya dëres a wòde nane dadee anaa ntoma sifoo samina. 3 Òbètena ase se obi a òhoa dwete ho. Òbète Lewifoo no ho na wòaye se sikakòkoo ne dwete. Afei Awurade bénaya mmariimma a wòde ayeyédee beba wò kronkronye mu, 4 na afrebòdees a efiri Yuda ne Jerusalem beye dee eso Awurade ani sèdeè na etee wò mfee a atwam no. 5 “Enti mëtwe aben mo, abebu aten. Meyé ntèm adi adansee atia ntafowayifoò, awareseefoo ne atorofoò, wòn a wòsisì adwumayefoo wò wòn akatua ho, wòn a wòhyé akunafoò ne nwisiaa so na wòbu nténkyea tia ahòho na wònnnsuro me,” sèdeè Asafo Awurade see nie. 6 “Meyé Awurade a mennsakyera. Ëno enti na mo Yakob asefoò, wònshee mo no. 7 Efiri mo nananom ebere so, moatwe mo ho afiri me mmara ho. Moanni so. Monsane mmra me nkÿen, na me nso mèba mo nkÿen,” sèdeè Asafo Awurade see nie. “Nanso mobisa se, ‘Ekwan ben so na yemfa nsane mmra?’ 8 “Onipa betumi abò Onyankopon koròno anaa? Nanso, mobo me koròno! Na mobèbisa se, ‘ekwan ben so na yefa bòa wo koròno?’ “Wò ntotosoo dudu ne afrebòdees mu. 9 Nnome aba mo so, òman mu no nyinaa, efiri se, morebo me koròno. 10 Momfa ntotosoo dudu no nyinaa mmra adekoradan no mu, na aduane mmra me fie. Monso me nhwe saa ekwan yi so, na monhwe se meremmue òsoro mpomma na merenhwie nhyira bebree ngu mo so a morennya baabi nkora ne nyinaa mpo.” Sèdeè Asafo Awurade see nie. 11 “Meremmma mmoa mmesee mo mfudee na boròdòma aba rente ngu wò ebere a emmeree,” sèdeè Asafo Awurade see nie. 12 “Na aman no nyinaa bëka se wòahyira mo, efiri se, mo asase so beye anika,” sèdeè Asafo Awurade see nie. 13 “Moaka nsem a emfata atia me, nanso mobisa

se, ‘Asèm ben na yéaka atia wo?’ Sèdeè Asafo Awurade see nie. 14 “Moaka se, ‘Onyankopon som ye òbreguo, na yedii n’ahyèdee so na yekòo Asafo Awurade anim te se wòn a wòredi awerehoo no, mfasoo ben na yenyaee? 15 Afei, wofré ohantanni no dee wòahyira no. Nokorem, nnebòneyefoo di yie, na mpo wòn a wòne Onyankopon di asie no, wòfa wòn ho di.’” 16 Ènna wòn a wòsuro Awurade no ne wòn ho wòn ho kasae, na Awurade tiee na ògyee wòn so. Wòn a wòsuro Awurade na wòdi ne din ni no, wòtwerèe wòn din wo nwoma mmobòee so wò n’anim de yee nkàeè adee. 17 “Wòbeyé me dea,” sèdeè, Asafo Awurade see nie. Eda a msekka me ho no, wòbeyé m’ahodee a èsom bo. Mede wòn ho bekue wòn, sèdeè agya nya ayamhyehyeè de òba a òyé òsetie ho kyé no no. 18 Na mobèhunu nsonsonoeè a eda ateneneefoo ne amumuyefoo ntam, ne wòn a wòsor Onyankopon ne wòn a wònnnsom Onyankopon no ntam.

4 “Ampa ara, èda no reba; èbedere te se fononoo. Ahomasofoo ne nnebòneyefoo nyinaa beye wiradwanee, na saa da a èreba no, wòde ogya bëto mu,” sèdeè Asafo Awurade see nie. “Èrenka nhini anaa dubaa emma wòn. 2 Nanso, mo a mode anidie ma me din no, tenenee awia bëpue ama mo, na ède ayaresa beba. Na mobèpue na moahurihuri te se anantwie mma a woabue wòn afiri wòn buo mu. 3 Na mobètiatia atirimuodenfoò so; wòbeyé nsò wò mo nan ase, da a meyé saa nneema yi.” Sèdeè Asafo Awurade see nie. 4 “Monkae m’akoa Mose mmara ne ahÿèdee a mede maa no wò Horeb so se òmfà mma Israelfoo nyinaa. 5 “Mesoma Odiyifoo Elia aba mo nkÿen, ansa na Awurade da kesee a eyé hu no aba. 6 Òbedane agyanom akoma akò wòn mma so, na wadane mma nso akoma akò agyanom so, anye saa a, mede nname beba abesee asase no.”

NEW TESTAMENT

Yesu kaa se, "Agya, fa kye won, efiri se, wonnim dee woreye."

Afei, asraafoo no kyekyee ne ntadee mu boo so ntonto faee.

Luka 23:34

Mateo

1 Yesu Kristo a ወቃሪ ጽሑስ ደዋዏ ነ Abraham abusua mu no mpanimfoo din na edidi soዕ yi: **2** Abraham ba ne Isak, Isak ba ne Yakob; Yakob nso mma ne Yuda ne ne nuanom. **3** Yuda mma ne Peres ne Sera. ወን maame ne Tamar. Peres ba ne Hesron enna Hesron nso ba ne Ram. **4** Ram woo Aminadab; Aminadab woo Nahson; Nahson nso woo Salmon. **5** Salmon ne ne yere Rahab woo Boas; Boas ne ne yere Rut woo Obed; Obed nso woo Yisai. **6** Yisai ba ne ጽሑስ ደዋዏ, Dawid ba ne Salomo. Dawid ne Batseba a na anka ማየት Uria yere no na ወውዕ Salomo. **7** Salomo woo Rehoboam; Rehoboam woo Abia; Abia woo Asa. **8** Asa woo Yehosafat; Yehosafat woo Yoram, Yoram nso woo Usia **9** Usia ba ne Yotam; Yotam ba ne Ahas: Ahas ba ne Hiskia. **10** Hiskia ba ne Manase, Manase ba ne Amon; Amon nso ba ne Yosia. **11** Yosia woo Yekonia ne ne nuanom. ወውዕ ወን ወበርድ a na Yudafoo te nnommum mu wo Babilon no. **12** ወን a ወቃሪ Babilon nnommum mu baeet no akyi awoo ntoatoasoo nie: Yekonia woo Sealtiel; Sealtiel woo Serubabel. **13** Serubabel woo Abihud; Abihud woo Eliakim; Eliakim nso woo Asor. **14** Asor ba ne Sadok; Sadok ba ne Akim; Akim ba ne Elihu. **15** Elihu ba ne Eleasa; Eleasa ba ne Matan. Matan nso ba ne Yakob; **16** Yakob woo Yosef a መዋሪ Maria no. Saa Maria yi na መውሃ Yesu Kristo. **17** Awoo ntoatoasoo a ወቃሪ Abraham so de besi ጽሑስ ደዋዏ so ፍ dunan. ወቃሪ ጽሑስ Dawid so de besi ወበርድ a ወቃሪ a wōtū firii Babilon sane baa ወን ወን mu bio no de besi Kristo awoo so nso ፍ awoo ntoatoasoo dunan. **18** Sedee Yesu Kristo awoo ho nsem tee nie: ወደ ne maame Maria maa Yosef se መware no, nanso ansa na ወበሮያም se awarefoo no, ምሁኑ se wanyinsen dee ወቃሪ Honhom Kronkron. **19** ወባል saa no, ne kunu Yosef a ወዲ ne ho ni no ampe se ወጪ Maria anim ase enti, ማይ n'adwene se ወጪያል no awadee kokoam. **20** ወበርድ a asem no aye Yosef dadwene no, Awurade ወቃfoo beyii ne ho adi kyereet no daee mu. ወቃfoo no ka kyereet no se, “Yosef, Dawid aseni, nnyae Maria awadee ወቃሪ se, ne nyinsen no firi Honhom Kronkron. **21** ወበሮ መባሪma na ወቃት no edin Yesu, aseet ne Agyenkwa, ወቃሪ se, ono na ወጪያል ne nkurfoo nkwa afiri ወን bōne mu.” **22** Yei nyinaa baa mu de ማየት dee Awurade

nam odiyifoo no so kaeet no ma se: **23** “Obaabunu no bonyinsen, na wawo መባሪma, na ወቃት no edin Immanuel” a aseet ne se, “Onyankopon ne yen wo ho.” **24** ወበርድ a Yosef nyaneet no, ማይ sedee ወቃfoo no ማየት no se መንግስት no. Enti ወቃሪ Maria baa ne fie ma መግበረያ ተያይዞ. **25** Yosef ne Maria anhyia da kosisi se Maria woo መባሪma maa Yosef too ne din “Yesu.”

2 ወበርድ a ጽሑስ Herode di adee no na ወውዕ Yesu wo Betlehem a መውሃ Yudea. **2** Saa ወበርድ no ara mu na anyansafoo bi firi apueet baa Yerusalembebisa se, “Ehe na Yudafoo ጽሑስ a ወውዕ no no ወ? Yehunuu ne nsoromma ወ ማህተም noho enti na yéaba se yérebësom no.” **3** ጽሑስ Herode tee saa asem yi no, ወላላ n'adwene yie. Saa ara nso na ወላላ Yerusalemfoo nyinaa adwene. **4** ጽሑስ Herode freez ወን ወን no mu asəfoo mpanin ne Atwereksem no akyerkyerefoo bēhyiae. ወቃaa ወን se, “Ehefa na ወበሮ ወቃሪ no?” **5** ወበሮaa no se, “Betlehem a መውሃ Yudea. Na yei ne dee odiyifoo no kaeet: **6** “Ao kuro Betlehem, wo a መውሃ akumaa wo Yuda asafohene mu, wo mu na መይ dee ወበድ me ወን Israel anim afiri.” **7** ጽሑስ Herode freez anyansafoo no kokoam bisaat ወን ወበርድ poteet a wohunuu nsoromma no. ምዕስ so ka kyereet ወን se, **8** “Monkə Betlehem nkōhwehwē abofra no. Se mohunu no a, mommekaa nkyere me, na me nso menkōsom no bi.” **9** Anyansafoo no tiee ጽሑስ no asem no wieet no, ወቅደድ. ወረዳ no, nsoromma a ወሰኑuu ወ ማህተም no sane yii ne ho adi bio kyereet ወን. Edii ወን anim kosisi baeet a ወውዕ abofra no wo Betlehem ho. **10** ወበርድ a ወሰኑuu nsoromma no no, ወን ani gyee mmoroso. **11** ወደሩuu efie a abofra no ne ne maame Maria ወ no, ወቅዶች sōree no. ወደ ወን akyedee a ማየት sikakko, aduhwam ne kurobo yee no aye. **12** Onyankopon soo ወን daee bō ወን koko se ወሰኑuu nkə Herode nkyen bio wo Yerusalem. Enti ወቃሪ ekwan foforo so koo ወን kurom. **13** Anyansafoo no koo akyiri no, Awurade ወቃfoo soo Yosef daee se, “Sore fa abofra no ne ne maame na monkə Misraim nkōtena ho nkōsi se mkyere mo ወበርድ a mobesane aba. ወቃሪ se, ጽሑስ Herode rehwehwē abofra no akum no.” **14** Anadwo no ara, Yosef faa abofra no ne Maria siim koo Misraim, **15** na wotenaa ho kosisi se ጽሑስ Herode wui. Yei na emaa dee Awurade nam odiyifoo no so kaeet se, “Mafre me Ba afiri Misraim” no baa mu. **16** Herode hunuu se anyansafoo no adaadaa no no, ne bo fuu mmoroso. ወሳማa n'asraafaa se ወን ወበሮ Betlehem ne nkuro a atwa ho ahyia no nyinaa mu

nkəkunkum mmadoma mmarimaa kəsi wən a wəadi mfee mmieno so, sədees anyansafoo no əberes a wəkaa se wəwoo abəfra no wə mu no kyere no. 17 Dees wənam odiyifoo Yeremia so kaes no baa mu se, 18 “Wəte nne bi wo Rama. Eγe osu ne agyaadwo; Rahel resu ne mma; na əmpre se wəkyekyere ne were, əfiri se, wənt ase bio”. 19 Herode wuij akyiri no, Awurade əbəfooyi ne ho adi kyerees Yosef wo daees mu wo Misraim ka kyerees no se, 20 “Sore na fa abəfra no ne ne maame ko Israel asase so, əfiri se, wən a wəpəes se wəkum abəfra no awuuw.” 21 Yosef faa abəfra no ne ne maame sane kəo Israel asase so bio. 22 Yosef tee se Arkelao a əγe Herode ba na ədi əhene wo Judea saa əberes no mu no, əsuroo se əbeko hə. Awurade sane soo no daees foforobio se ənnkə Judea, na mmom, ənkə Galilea. 23 Enti, wəkətenaa kuro Nasaret mu. Yei nso maa dee adiyifoo no kaes se, “Wəbəfre no Nasareni” no baa mu.

3 Əberes a Yesu ne n'awofoo wə Nasaret no, Yohane Osuboni bekaa asem wə Judea esere so se, 2 “Monnu mo ho; momfa mo ho mma Onyankopon na əsoro ahennie no aben” 3 Yohane ne dee odiyifoo Yesaia kaa ne ho asem se, “Nne bi reteam wə esere so se, ‘Monsiesie ekwan mma Awurade; momma n'atempən ntene!’” 4 Saa əberes no na Yohane fira yoma ho nwi ntoma, bə aboa nhoma abəsoo. Na n'aduane ye ntutumme ne ewo. 5 Yerusalemfooyi ne Yudeafoo ne nnipa a wəte Asubonten Yordan ho no nyinaa kəo ne nkyen wə esere no so hə kətiee asem no bi. 6 Wokaa won bəne ma obəo won asu wə Asubonten Yordan mu. 7 Yohane hunuu se Farisifoo ne Sadukifoo pii reba ne nkyen ma wəabə won asu no, əka kyerees won se, “Awə mma! Hwan na əka kyerees mo se monnwane mfiri Onyankopon abufuo a əreba no ano? 8 Monkəbə əbra pa mfa nkyere se moasakyera ampa. 9 Na monnhoahoa mo ho se moye Abraham asefoo, əfiri se, Onyankopon betumi ama saa abəo yi adane nnipa ma wəabeyə Abraham asefoo. 10 Onyankopon de n'abonnua ato dua biara a ənsi aba pa nhini ho se əde bətwa, na əde agu ogya mu ahye no. 11 “Me dee, mede nsuo na ərebo won a wəasakyera won su no asu. Nanso dee ədi m'akyi reba no dee, əso sene me a ne mpaboa mpo mense se mekura. Əno dee, se oba a, əde Honhom Kronkron ne ogya na əbebo mo asu. 12 Əbehuhu aburoo no so ayiyi mu aba pa no afiri ntete no mu, na əde aba pa no akosie, na əde ogya a ennum da ahye ntete no pasaa.” 13 Yesu tee Yohane Osuboni nka no, əfiri Galilea baa Asubonten Yordan ho se Yohane mmo

no asu. 14 Yohane hunuu se əmfata se əbo Yesu asu. Yei enti, əkaa se, “Wo na eße se wobə me asu, na ənye me.” 15 Enna Yesu nso ka kyerees no se, “Etwa ara na etwa se wobə me asu sədees əbeyə a dee Onyankopon ahye ato hə no bəba mu.” Yesu asem a əkaes no enti, Yohane bəo no asu. 16 Wəbəo Yesu asu wieee no, əfiri nsuo no mu, na hwe əsoro buee. Əhunu Onyankopon Honhom se əresiane ba ne so se aborənoma. 17 Əho ara, ənne bi firi əsoro kaa se, “Yei ne me Də Ba a əso m'ani.”

4 Yei akyi no, Honhom Kronkron faa Yesu kəo esere so se əbonsam nkəsə no nhwe. 2 Saa əberes no mu, Yesu dii mmuada adaduanan awia ne anadwo. Yei maa əkəm dee no. 3 Əbonsam baa Yesu nkyen bəka kyerees no se, “Se wone Onyankopon Ba no a, ka na saa aboo yi nnane aduane.” 4 Yesu buaa no se, “Wəatwəre se, ‘Enye aduane nko ara na əho hia onipa wo n'asetena mu, na mmom, dee əhia titire ne Onyankopon asem.’” 5 Afei, əbonsam de Yesu kəo Yerusalem de no kogiyinaa asoredan a ewə hə no atifi pəe, 6 na əka kyerees no se, “Se wone Onyankopon Ba no ampa ara a, huri firi dee wogyina hə si fam, əfiri se, wəatwəre se, “Onyankopon besoma n'abəfoo abəso wə, na woamməhwə abotan so.” 7 Yesu buaa bio se, “Wəatwəre se, ‘Nsə Awurade wo Onyankopon nhwe.’” 8 Yei akyi no, əbonsam de Yesu kəo bepo tenten bi apampam. Əde n'ani kari kyerees no ewiase ahennie ahodooyi ne emu animuonyam nyinaa. 9 Afei, əka kyerees Yesu se, “Se wəbekoto asom me a, mede dee wohunu yi nyinaa bəma wə.” 10 Əho ara na Yesu buaa se, “Fira me so, Əbonsam! Hunu se, wəatwəre se ‘Koto som Awurade, wo Onyankopon, na əno nko ara na som no.’” 11 Yesu ano siie no, əbonsam gyaa no hə kəes. Əno akyi, abəfooyi baa Yesu nkyen besom no. 12 Yesu tee se wəakyere Yohane no, əkəo Galilea. 13 Əduruu Galilea no, wantena Nasaret, na mmom, ətwaam Nasaret hə kətenaa Kapernaum a ewo Galilea mpoano no, Sebulon ne Naftali ahyee so. 14 Yei maa dee Odiyifoo Yesaia kaes se, 15 “Sebulon asase ne Naftali asase, əpə əkwan so, Yordan agya, Galilea a amanamanfooyi te hə, 16 nnipa a wəte sum mu no, Hann kesee bi apue ama won. Hann no apue ama won a wəte owuo asase so.” 17 Əfiri saa əberes no, Yesu firii n'asənka ase se, “Monnu mo ho, momfa mo ho mma Onyankopon na əsoro ahennie no aben.” 18 Eda bi a Yesu nam Galilea mpoano no, əhunu anuanom baanu bi a won nyinaa ye afarefəo se wəregu asau

epo no mu. Saa anuanom yi mu baako din de Simon a ne din foforɔ nso de Petro. Ḍbaako no nso din de Andrea. **19** Yesu ka kyerɛe wɔn sɛ, “Mommɛdi m’akyi na mɛkyerɛ mo ekwan a wɔfa so yi nnipa kra.” **20** Eha ara, wɔgyaa wɔn asau no guu hɔ bedii n’akyi ne no kɔe. **21** Okɔo n’anim kakra no, ḡhunu Sebedeo mma baanu a wɔfrɛ Ḍbaako Yohane enna Ḍbaako nso din de Yakobo, se wɔne wɔn agya te kodoɔ mu retuatua won asau mu. Yesu frɛe won nso se wɔmmɛdi n’akyi. **22** Ntɛm ara, wɔgyaa wɔn agya ne kodoɔ no hɔ bedii n’akyi. **23** Yesu kyinkyinii Galileaman mu nyinaa kaa ahennie no ho asempa wɔ Yudafoɔ hyiadan mu. Ḍsaa nyarewa ahodoo a wɔde baa n’anim nyinaa nso. **24** Yesu anwanwadee a ɔyɛe yi trɛ kɔduruu Siriaman mu nyinaa. Yei maa wɔde wɔn a ahonhommɔne wo wɔn so, wɔn a watwa, wɔn a wɔyare mmubui ne wɔn a nyarewa ahodoo ha wɔn no nyinaa firi Siriaman mu brɛe no ma ɔsaa wɔn nyinaa yadee. **25** Anwanwadee a Yesu yee yi maa nnipakuo a wɔfiri Galilea ne Nkurop Edu “Dekapoli” no mu ne Yerusalem ne Yordan agya tu dii n’akyi.

5 Ḍhunu nnipakuo no saa no, okɔo bepo bi so. Otenaa ase no, n’asuafɔo no kɔo ne nkycɛn. **2** Na ɔhyɛe aseɛ kyerɛkyerɛe wɔn sɛ, **3** “Nhyira ne wɔn a wɔyɛ ahiafɔo wɔ honhom mu, na wɔn na ɔsoro ahennie ye wɔn dea. **4** Nhyira ne wɔn a wɔn were ahoo, na wɔn na Onyankopɔn bɛkyekyere wɔn were. **5** Nhyira ne ahobreasɛfɔo, na wɔn na Onyankopɔn bɛma waadi asase so. **6** Nhyira ne wɔn a wɔn pe ne se wɔbɛye Onyankopɔn apɛdeɛ, na wɔn na Onyankopɔn bɛma wɔn dee εhia wɔn. **7** Nhyira ne wɔn a wɔhunu mmɔbɔ, na wɔn na Onyankopɔn behunu wɔn mmɔbɔ. **8** Nhyira ne wɔn a wɔn akoma mu tee, na wɔn na wɔbehunu Onyankopɔn. **9** Nhyira ne apatafɔo, na wɔn na Onyankopɔn bɛfrie wɔn ne mma. **10** Nhyira ne wɔn a esiane se wɔyɛ Onyankopɔn apɛdeɛ enti, wɔtaa wɔn, na wɔn na Ḍsoro Ahennie no ye wɔn dea. **11** “Nhyira ne mo a me din mu enti, wɔya mo, taa mo, twa atɔrɔ, ka asemɛmɔne to mo so. **12** Momma mo ani nnye na monsepe mo ho, εfiri se, mowa akatua a eso wɔ ɔsoro. Monhunu se saa ara na wɔtaa adiyifoo a wɔdii mo εkan no. **13** “Mone asase yi so nkyene. Se nkyene de yera a, εkwan ben so na wɔbefa ama aye nkyene bio? Enye mma hwhee bio, gye se wɔhwie gu na nnipa tiatia so. **14** “Mone ewiase kanea. Kuro a εda bepo so no ntumi nhinta. **15** Wɔnsɔ kanea mfa nsie, na mmom, wɔde si petee mu na ahyerɛn ama wɔn a wɔwɔ efie no

mu no nyinaa. **16** Saa ara na momma mo nneyɛe pa nna adi mma nnipa nhunu na wɔnam so ahye mo Agya a ɔwɔ ɔsoro no animuonyam. **17** “Monnsusu se maba se merebɛsɛe Mmara no anaa Adiyifoo no nkyerekyerɛ no. Na mmom, maba se merebɛhye no ma sɛdɛe ne nyinaa bɛba mu pɛpɛɛre. **18** Monhunu se ɔsoro ne asase da so wɔ hɔ yi, Mmara no mu biribiara rentsakra da kɔsi se ne nyinaa bɛba mu. **19** Yei enti, obiara a ɔbɛbu mmaransem no mu fa bi so, na ɔbɛkyerekyerɛ afoforɔ ama wɔn nso abu mmaransem no mu fa bi so no, ɔbɛye akumaa ɔsoro ahennie mu. Na obiara a ɔbɛdi mmara no so, na ɔbɛkyerekyerɛ afoforɔ ama wɔn nso adi mmara no soɔ no, ɔbɛye kɛsɛe Ḍsoro Ahennie mu. **20** Enti, merebɔ mo kɔkɔ se, se mope se moko ɔsoro ahennie mu dee a, gye se moye Onyankopɔn apɛdeɛ sene dee Atweresem no akyerekyerɛfɔo no ne Farisifoo no ye. **21** “Mose mmara no ka se, ‘Dee ɔdi awuo no, ɔno nso eɛe se wɔkum no bi.’ **22** Na me dee, dee mereka ne se, obiara a ne bo befu ne nua no, wɔbɛbu no aten. Bio, obiara a ɔbɛdi ne nua atem no, wɔbɛfre no mpanin anim. Afei, obiara a ɔbɛka akyere ne nua se, ‘Ogyimifoo’ no, ɔbɛko amanehunu ogya mu. (**Geenna g1067**) **23** “Enti, se εba se wɔrekɔba afɔdeɛ na wokae se wo ne wo nua wɔ asem a, **24** gyae afɔdeɛ no bɔ, na kɔ na wo ne wo nua no nkobom ansa na woakɔbɔ w'afɔdeɛ no. **25** “Se wo ne obi nya asem a, wo ne no mmo mu ntem, na wamfa wo ankɔ asenniie ankɔma otɛmmufoɔ, na otɛmmufoɔ no amfa wo anhye afiasehwefoɔ nsa, na afiasehwefoɔ no amfa wo ankɔto afiase. **26** Se ɔde wo kɔ otɛmmufoɔ anim a, kae se, ansa na wɔbɛfiri asenniie hɔ no, gye se woatua sika biara a wɔregye afiri wo hɔ no. **27** “Mose mmara no ka se, ‘Nsɛe awadee.’ **28** Na me dee, dee mereka ne se: Obiara a ḡhunu ɔbaa na ne kɔn dɔ no n’akoma mu no, abo adwaman. **29** Se w’ani baako a εyc to wo suntidua a, εyc se wɔbɛtu ato atwene. Efiri se, εye se wɔbehwɛre w’akwaa fa bi sene se wɔbɛto wo onipadua no nyinaa atwene amanehunu ogya mu. (**Geenna g1067**) **30** Saa ara nso na se wo nsa a εye to wo suntidua a, εye se wɔbɛtwɑ ato atwene εfiri se, εye se wɔbehwɛre w’akwaa fa bi sene se wɔbɛto wo onipadua nyinaa atwene amanehunu ogya mu. (**Geenna g1067**) **31** “Mose mmara no ka se, ‘Obiara a ɔbɛgyaa ne yere no mma no awaregyae krataa.’ **32** Na me dee, dee mereka ne se, se ɔbarima bi gyaa ne yere a εnye se ɔbaa no abo adwaman, na ɔbaa no sane kɔware bio a, na ɔbarima a ɔgyaee no no ama ɔbaa no asee

awadee. Ḍbarima foforɔ a ḥbeware ḥbaa no nso aseē awadee saa ara. **33** “Bio, Mose mmara no ka se, ‘Mmu bɔ a woahye Onyankopɔn no so, na mmom, di bɔ a woahye no no so.’ **34** Na me dee, dee mereka ne se: Monnka ntam mfa nhye bɔ. Monnnɔ ɔsoro, ɛfiri se, εye Onyankopɔn ahennwa. **35** Monnnɔ fam, ɛfiri se, εye Onyankopɔn nan ase adwa. Monnnɔ Yerusalem, ɛfiri se, εye ḥenkεsee kuropɔn. **36** Mfa wo tiri nka ntam, ɛfiri se, worentumi nnane tirinwi baako mpo mma εnye fitaa anaa tuntum. **37** Momma mo nsem nyε ‘Aane’ anaa ‘Dabi.’ Asem biara a wobeka a εnye aane anaa dabi no firi ḥbonsam. **38** “Mose mmara no ka se, ‘Se obi tu w’ani a, tu ne dee bi. Se obi tu wo se nso a, tu ne dee bi.’ **39** Na me dee, dee mereka ne se: Mommfa bɔne ntua bɔne so ka! Se obi bɔ w’aso nifa mu a, dane benkum no nso ma no na emmo mu. **40** Se obi ne wo di asem gye w’atadee nhyeasee a, wɔrɔ w’atadee nkatasoo ka ho ma no. **41** Se obi hyε wo se, wo ne no nnante kwansin baako a, wo ne no nko akwansini mmienu. **42** Se obi sre wo biribi a, fa ma no; obi pε se ɔfem wo ho biribi a, fa fem no. **43** “Moate se wɔaka se, ‘Dɔ wo yɔnko, na tane w’atamfoo.’ **44** Na me dee, dee mereka ne se: monno mo atamfoo, na mommɔ mpaee mma wɔn a woha mo. **45** Yei bεma mo ayε mo Agya a ɔwɔ ɔsoro no mma, ɛfiri se, ɔma n’awia pue, ma ne nsuo to ma nnipa bɔne ne nnipa pa nyinaa pε. **46** Se modɔ wɔn a wɔdɔ mo no nko ara a, akatua ben na mobenya? εnye saa ara na nnebɔneyefoo nso ye? **47** Se mokyea wɔn a monim wɔn nko ara a, nsonsonoe ben na eda mo ne afoforɔ ntam? εnye saa ara na nnebɔneyefoo nso ye? **48** Enti monye pε sedee mo Agya a ɔwɔ ɔsoro no ye pε no.

6 “Monhwε yie na moanye papa ankyere nnipa, amfa ampe animuonyam. Se moye saa a, morennyā mfasoo biara mfiri mo Agya a ɔwɔ ɔsoro no nkyεn. **2** “Se woyε papa a, mmo no dawuro sedee nyaatwomfoo ye wɔ asoredan mu ne mmontene so no. Merema mo ate se, saa nnipa no anya won akatua dada. **3** Se woyε papa a, mma obiara nhunu, mpo se wode wo nsa nifa ye papa a, mma wo nsa benkum nhunu, **4** na w’agya a ɔnim kokoam nsem nyinaa no betua wo ka. **5** “Efa mpaeebɔ ho nso, se morebɔ mpaee a, mommɔ mpaee sedee nyaatwomfoo gyina asoredan mu ne mmontene so bɔ mpaee de pε nnipa anim animuonyam no. Merema mo ate aseē se, saa nnipa no anya won akatua dada. **6** Se wobɔ mpaee a, ho wo dan mu, na to wo epono mu, na bɔ w’Agya a wɔnhunu

no mpaee, na w’Agya a ɔnim kokoam nsem no betua wo ka. **7** Se mobɔ mpaee a, monnkasakasa bebree ntiti nsem mu, nsusu se, se moye saa a na Onyankopɔn betie mo. **8** Mo Agya Onyankopɔn nim dee ɛchia mo nyinaa ansa na mobisa no. **9** “Enti, saa ɛkwan yi so na momfa mmo mpaee: “Yεn Agya a wowɔ ɔsoro, wo din ho nte. **10** W’ahennie mmra. Dee wope nyε hɔ wɔ asase so, sedee etee wɔ ɔsoro. **11** Ma yεn yεn daa aduane εnnε, **12** na fa yεn bɔne kye yεn, sedee yεde wɔn a wɔfom yεn no bɔne kye wɔn no. **13** Mma yεnkɔ sɔhwε mu. Na yi yεn firi ɔbɔnefoo no nsam.” **14** Se mode wɔn a wɔfom mo mfomsoo kye wɔn a, mo nso mo ɔsoro Agya de mo mfomsoo bεkyε mo. **15** Nanso, se moamfa wɔn a wɔfom mo mfomsoo ankyε wɔn a, mo ɔsoro Agya no nso remfa mo mfomsoo nkyε mo.” **16** “Se modi mmuada a, monnyε mo anim mmobɔmmobɔ sedee nyaatwomfoo mmuada a wɔyε de pε nnipa anim animuonyam no. Merema mo ate aseē se, saa nnipa no anya wɔn akatua dada. **17** Se wodi mmuada a, nunu wo tirim, na hohoro w’anim, na ma w’anim nyε frɔmm, **18** na mma nnipa nhunu se woredi mmuada, agye w’Agya a ɔhunu dee woyε wɔ kokoam nyinaa no nko ara; na w’Agya a ɔnim kokoam nsem nyinaa no betua wo ka. **19** “Monhyehye mo agyapadee wɔ asase yi so, dee ntεferε betumi awe, na εbetumi awe nnaakyε na aseē, na akorɔmfɔo betumi awia. **20** Mmom, monhyehye mo agyapadee wɔ ɔsoro, dee ntεferε ntumi nwe, na εntumi nwe nnaakyε nseē, na akorɔmfɔo ntumi nwia. **21** Na dee w’agypadee wɔ no, εhɔ na w’akoma nso wɔ. **22** “Ani ye onipadua kanea. ɔno enti se w’ani ye a, na wo onipadua nyinaa ye hann. **23** Nanso se w’ani nyε a, ɔma wo onipadua no nyinaa dane esum tumm. Enti, se hann a εwɔ wo mu no ye esum dee a, na wo onipadua no ye esum kabii. **24** “Obiara ntumi nsom awuranom baanu; se εye saa a, ɔbstan ɔbaako, na wado ɔbaako anaass ɔbesom ɔbaako yie, na wabu ɔbaako animtia. Morentumi nsom Onyankopɔn ne ahodee. **25** “Yei enti na metu mo fo se, monnnwennwene dee mobedi anaa dee mobenom anaa dee mobefira ho. Mowɔ okra ne onipadua a esom bo sene dee mobedi, dee mobenom ne dee mobefira. **26** Monhwε ewiem nnomaa, wɔnnua aba εnna wɔntwa aba mmoaboa ano mfa nsie, nanso mo Agya a ɔwɔ ɔsoro no ma wɔn aduane di. Monnsom bo nsene wɔn anaa? **27** Mo mu hwan na adwene a ɔdwen no betumi ato ne nkwa nna so simasin? **28** “Adεn enti na modwennwene ntoma ho? Monhwε afifidee bi se

sukooko. Wənnye adwuma, anaase wənwene ntoma ho. **29** Nanso, ḡhene Salomo ahonya ne n'animuonyam nyinaa akyi no, na n'ahoofe nnuru sukooko yi. **30** Na se Onyankopən tumi fira afifidee a ewə hə enne na əkyena enni hə ntoma a, mo a mo gyidie sua, əbeyə den na orientumi mma mo dee əchia mo? **31** Enti, monnnwennwene dee mobedie, dee mobenom anaase dee mobefira ho. **32** Na wən a wənni gyidie no na eberi biara wədwene saa nneema no ho. Na mo dee, mo Agya a əwo əsoro no nim se yeinom nyinaa ho hia mo. **33** Enti, monhwehwə Onyankopən Ahennie ne ne tenenee kane, na əde dee əchia mo nyinaa beka mo ho. **34** Enti, monnnwennwene əkyena ho. Onyankopən no ara de dee əchia mo bəma mo. Eda biara ne mu nsem.

7 “Mommu ntən, na afoforə ammu mo ntən. **2**

Dee mode ye afoforə no, əno ara na wəde beye mo. **3** “Adən na woma aboseaa a eda wo nua ani so no ha wo, əbere a əboo kəsəe da wo dee so? **4** Əbeyə den na woatumi aka akyere wo nua se, ‘Ma menyi aboseaa a eda w'ani so no mma wo’, wə əbere a əboo da w'ani so. **5** Nyaatwomni! Di əkan yi əboo a eda w'ani so no ansa na woatumi ahunu aboseaa a eda wo nua ani so ayi ama no. **6** “Mommfa dee əho te mma nkraman. Saa ara nso na monnto mo nhwene pa ngu mprako anim! Wəbetiatia so, na woadane wən ho ato ahye mo so. **7** “Mommisa, na wəbəma mo; monhwehwə, na mobəhunu; mompem, na wəbəbue mo. **8** Na obiara a əbisa no, ənya. Obiara a əhwehwə no, əhunu; na dee opem no, wəbue no. **9** “Na hwan na ne ba bisa no burodo a əbəma no əboo? **10** Anaase əbisa no nsuomnam a əbəma no əwə? Eremma saa da! **11** Na se mo a moye nnebəneyefoo mpo nim sədee moma mo mma nnepa a, əbeyə den na mo Agya a əwo əsoro no mfa nnepa mma ne mma a wəbisa no no. **12** Enti, sədee mmara no ne adiyifoo no ka no, adee biara a mope se nnipa nyə mma mo no, mo nso monye mma wən saa ara. **13** “Ekwan teateaa no nko ara so na wobetumi afa akə əsoro! Ekwan a ekə əbonsam kurom no tre, na n'apono nso mu baee ma nnipadəm a wəfa so kə əsəee mu. **14** Əpono a wəwura mu de kə nkwa mu no ye ketewa na ekwan a wəfa so no nso ye teateaa, na nnipa kakra bi na wəhunu fa so. **15** “Monhwe mo ho yie wə atorə akyerəkyerəfəo a wəba mo nkyen ahobreasee mu se nnwan nanso wəye mpataku a wənya mo a, wəbetete mo pasaa no ho. **16** Wən mneyee na mode behunu wən, sədee motumi de dua bi aba hunu dua ko a eyə no. Worentumi nte bobə

wə nkasee so; saa ara nso na worentumi nte borədəma wə nnenkyemse so. **17** Dua a ewə nnyinasoo pa no tumi so aba pa; na dua a ənni nnyinasoo pa no nso so aba bəne. **18** Dua pa ntumi nso aba bəne saa ara nso na dua bəne ntumi nso aba pa. **19** Dua biara a ənsə aba pa no, wətwa de gu ogya mu hye no. **20** Onipa nneyee na ema yəhunu ne suban. **21** “Enye obiara a əba me din ‘Awurade, Awurade’ no na əbekə əsoro ahennie mu. **22** Atemmuo da no, nnipa pii beka akyere me se, ‘Awurade, yəkka wo ho asem kyere afoforə. Yənam wo din nso so tuu ahonhomməne, sane yəe anwanwadee, ahodoə’. **23** Na mabua wən se, ‘mennim mo da. Momfiri me so nkə, nnebəneyefoo!’ **24** “Wən a wətie dee meka, na wədi so no te se onyansafoo a əsi ne dan si əbotan so. **25** Se osuo tə, na osuframa bə, na nsuo yiri, na emu biara ka ədan no a, əremmu da efiri se, wəsi sii əbotan so. **26** Nanso, wən a wətie dee meka na wənni soō no te se əkwasea bi a əsii ne dan sii anwea so. **27** Se osuo tə, na osuframa bə, na nsuo yiri, na emu biara ka ədan no a, əbedwiri agu fam, abubu pasaa.” **28** Yesu aseñka no maa nnipadəm a wətiee no no nyinaa ho dwirii wən, **29** efiri se, əkyerəkyere se obi a əkura tumi na ne nkyerəkyere no nte se dee Atwerəsem no akyerəkyerəfəo no kyere no.

8 Əbere a Yesu sianee bepo no no, nnipadəm bebree dii n'akyi. **2** Əkwatani bi baa Yesu nkyen bekotoo no, sreə no se, “Me wura, mesre wo, se eyə wo pə a, sa me yadee.” **3** Yesu tenee ne nsa de kaa əkwatani no kaa se, “Məsa wo yadee. Kwata, firi ne ho kə!” Amonom hə ara, kwata no firii ne ho. **4** Yesu ka kyere se, “Wo ne obiara nni w'ayaresa yi ho nkəmmə. Kə na fa wo ho kəkyere əsfoo, na bə afodes a Mose hye se wəmmə se adansedie no.” **5** Yesu kəo Kapernaum. Əduruu hə no, Roma asraafə panin bi a ədəm hye n'ase baa ne kyen bəbuu no nkotodwe kaa se, **6** “Awurade, m'abəfra abubu gu hə a ərehunu amane; mesre wo, besa no yadee ma me.” **7** Yesu ka kyere se, “Məba abesa no yadee.” **8** Asraafə panin no tee Yesu asem a əkae se, əkaa se, “Awurade, memfata se woba me fie. Ka biribi na m'abəfra no ho beye no den. **9** Meyə əsraani a mehyə tumi ase, na mesane wo asraafə a wəhyə m'ase. Meka kyere wən mu bi se ənkə a, əkə. Meka kyere əfoforə se əmmra a, əba. Saa ara nso na se meka kyere m'abəfra se ənye biribi a, əye ara no no.” **10** Yesu tee saa asem yi no, eyəe no nwawna. Ədanee n'ani, ka kyere nnipadəm a wədi n'akyi no se, “Israelman mu nyinaa, menhunuu gyidie

a eṭe sei da. **11** Na mereka akyere mo se, nnipa pii bəfiri apuee ne atoee aba, na wōne Abraham, Isak ne Yakob ato nsa adidi wā ɔsoro ahennie no mu. **12** Na Israelfoo a wōsiesiee ɔsoro ahennie maa wōn no mu pii wo hō a wobēto wōn agu esum kabii mu, na wōde wōn nsa begu wōn tiri atwa agyaadwoō.” **13** Yesu ka kyere asraafoo panin no se, “Ko efie. Dees wogye die no aba mu ama wol!” Saa ɛbere korō no ara mu, abofra no ho tōo no! **14** Yesu kāo Petro fie. ḅkōtōo se hurae akyere Petro ase baa ma ḥda hō. **15** Yesu sāo ne nsa na amonom, hurae no tu firii ne so. ɔsore noaa aduane maa wōn. **16** Saa eda no anwummere no, wōde wōn a wōwō ahonhommōne pii bres Yesu. N’ anom asem a ɔkaee no maa ahonhommōne no nyinaa tu yeraeε, na wōn a wōyare no nyinaa nso ho tōo wōn. **17** Yei maa dee Odiyifoo Yesaia kaa se, “ɔfaa yen ahoommere, na ɔsoaa yen nyarewa nyinaa” no baa mu. **18** Yesu hunuu se edəm no redəsə no, ɔka kyereε n’asuafo no se, wōntwa nkō asuogya noho. **19** ḅhō ara Yudani ɔkyerɛkyerɛfō bi ka kyereε Yesu se, “ɔkyerɛkyerɛfō, baabiara a wobēko no, medi w’akyiri!” **20** Yesu buaa no se, “Sakraman wō abōn, ewiem nnomaa nso wō mpirebuo, nanso me, Onipa Ba no dee, menni baabi a mede me tiri to!” **21** Asuafo no mu baako bekayere no se, “Owura, ma me kwan na menkosie m’agya ansa na m’abedi w’akyi.” **22** Nanso, Yesu ka kyereε no se, “Di m’akyi. Wōn a woawu no nsie wōn awufo”. **23** Yesu saa nyarewa no wieeε no, okōtenaa kodo no na n’asuafo no dii n’akyi. **24** Preko pe, ahum keseε bi tuie maa asorɔkye bu bekataa kodo no so. Nanso, na Yesu dee, wada. **25** N’asuafo no de ntateeamu kāo ne nkyen, konyanee no kaa se, “Awurade! Gye yen na yereye amem!” **26** Yesu nyaneε no, ɔka kyereε wōn se, “Mo a mo gyidie sua, aden na moabo hu saa?” ḅhō ara, ɔsore teateaa ahum ne asorɔkye no ma εyεe dinn. **27** Asuafo no ho dwirii wōn yie. Wōbisabisaa wōn ho wōn ho se, “Onipa ben mpo ni a ahum ne epo tie no yi?” **28** Yesu ne n’asuafoo no duruu asuogya wō Gadarafō asase so no, nnipa baanu bi a ahonhommōne wō wōn so firi amusieε behyiaa no. Esiane se na saa nnipa yi ye keka enti, na obiara ntumi mfa faako a wōwō hō. **29** Wōhunuu no pe, wōhyεe aseε teateam se, “Onyankopon Ba, edeε na worehwehwē afiri yen nkyen? Woaba ha se worebeyε yen ayayadee ɛbere a mmere no nsoeε anaa?” **30** Saa ɛbere korō no ara mu na mprakokuo bi redidi wō nkyen baabi. **31** Ahonhommōne no sree Yesu se, “Se

wotu yen a, fa yen kōhye mprakokuo yi mu.” **32** Yesu tiaa wōn se, “Momfiri!” ḅhō ara ahonhommōne no firii nnipa no mu, kōwuraa mprako no mu. Mprakokuo no nyinaa de mmirika sianee bepō no, kōguu epo no mu ma εfaa wōn. **33** Ntēm ara, wōn a wōhwe mprako no so no tuu mmirika kāo kurom, kōkaa dee asie no kyereε nkurafō. **34** Kurom hōfō no tee dee aba no, wōbōo twi, kāo dee Yesu wō hō no. Wōhunuu Yesu no, wōsree no se ɔmfiri wōn ɔman mu hō nkō.

9 Yei akyi no, Yesu kōtenaa kodo bi mu kāo

Kapernaum, kuro a ɔte mu. **2** ḅduruu hō no, ankyere biara na nnipa bi de obubuafo bi bres no se ɔnsa no yadee. Na Yesu hunuu gyidie a wōwō wō ne mu no, ɔka kyereε obubuafo no se, “ɔba, ma w’ani nnye, wōde wo bōne nyinaa akye wo.” **3** ḅhō ara na Atweresem no akyerɛkyerɛfō a na wōwō hō no bi teaam se, “ɔbarima yi ka abususem. ɔkyere se ɔyε Onyankopon!” **4** Yesu hunuu dee εwō wōn adwenem no, obisaa wōn se, “Aden enti na modwene bōne ho saa? **5** Me Onipa Ba no, mewō tumi wō asase yi so se metumi de bōne kyε. Dees εwō he na εyε den, se obi bekā se, ‘Mede wo bōne akye wo’ anaase ɔbekā se, ‘Sōre na nante?’” **6** Nanso, sēdēe ɛbeyε na mobehunu se Onipa Ba no wō tumi se ɔde bōne kyε enti, ɔka kyereε obubuafo no se, “Sōre na bobō wo kētε, na kō efie εfiri se, masa wo yadee.” **7** Amonom hō ara, obubuafo no sōre bobōo ne kētε, siim kāo ne fie! **8** Nnipadōm no hunuu anwanwadee yi no, wōn ho dwirii wōn yie. Wōkamfoo Onyankopon se ɔde tumi a eṭe saa ama onipa! **9** Yesu firi dee ɔsaa obubuafo no yadee ho reko no, ɔhunuu ɔbarima otogyeni bi a ɔte atogyeε. Wōfre saa ɔbarima no Mateo. Yesu hunuu no no, ɔka kyereε no se, “Bədi m’akyi.” ḅhō ara, Mateo sōre dii Yesu akyi. **10** ɛbaa se Yesu ne n’asuafo no kāo Mateo fie kōdidiε. Wōredidi no, otogyefoo ne nnebōneyefoo bebree baa hō ne no ne n’asuafo no too nsa didiε. **11** Farisifoo no hunuu se ɔne nnebōneyefoo ato nsa redidi no, anye wōn de. Wōbisaa n’asuafo no se, “Aden enti na mo ɔkyerɛkyerɛfō no de ne ho abō nnebōneyefoo a wōtē seε yi?” **12** Yesu teεε no, ɔbuaa wōn se, “Nnipa a wōnyare no, ɔyaresafō ho nhia wōn, na nnipa a wōyare no na ɔyaresafō ho hia wōn.” **13** ɔsane kaa bio se, “Monkohwehwē yei ase wō Atwere Kronkron no mu. Wōatwere se, ‘Enye mo afōdee ne ayεyedeε na mepε, na mmom, ahummōborō.’ Mammeffre teneneefoo, na mmom, mebefrē nnebōneyefoo se wōnsakra mmra Onyankopon nkyen.” **14** Eda bi, Yohane Osuhōni

asuafoo baa Yesu nkyen bebisaa no se, "Aden enti na w'asuafoo no nni mmuada, sèdee yene Farisifoo di mmuada no?" 15 Yesu buaa won se, "Mogye di se, se ayeforokunu ne ne nnamfonom te ho a, ese se ne nnamfonom no were ho, na wobua da anaa? Ebere bi beba a wobefa me afiri won nkyen. Saa ebere no na wobedi mmuada. 16 "Hwan na ade ntoma foforo betare ntoma dada mu? Saa ntaremu no besuane dada no mu ama tokuro kesee abeda ho. 17 Hwan na ade nsä foforo begu aboa nwoma nsä nkotokuo dada mu? Se oye saa a, nsä no bepaе nkotokuo no ama nsä no ahwie agu, na nkotokuo no nso asee. Nsa nkotokuo foforo mu nko ara na ese se wöde nsä foforo gugu na amma nkotokuo no ne nsä no mu biara ansee." 18

Yesu gu so rekasa no, Yudafoо panin bi ba bekoto, seree no. Ode n'adesrëdee too Yesu anim se, "Me babaa awu seesei ara. Menim se, se woba de wo nsa beka no pe a, obenyane." 19 Yesu ne n'asuafoo no ne opanin no siim se wörekä opanin no fie. 20 Wörekä no, obaa bi a mogya atu no mfirinhya dumieni firii Yesu akyi soо n'atadee ano. 21 Okaa wo ne tirim se, "Se mede me nsa ka no nko ara a, me ho beye me den." 22 Yesu danee n'ani ka kyereе no se, "Obabaa, ma wo bo ntö wo yam. Wo gyidie agye wo. Wo ho atö wo." Efiri saa ebere no mu, ne ho tøo no. 23 Yesu duruu opanin no fie ho a ohunuu se nkurëföö no bi resu na ebinom reto ayiase nnwom no, 24 okaa se, "Obiara mfiri adi. Ababaawa no nwui. Wada!" Yesu asem a okaes yi maa nnipa no seree no. 25 Nnipa no nyinaa firii adi no, Yesu koo faako a ababaawa no da ho no. Osoo ne nsa. Preko pe, ababaawa no nyanees. 26 Saa anwanwadee a Yesu yees yi treee wo mpotam ho nyinaa. 27 Yesu firi dee onyanee ababaawa no ho rekó no, anifirafoо baanu bi dii n'akyi teateam se, "Dawid ba, hunu yen mmöbo!" 28 Yesu duruu efie no, anifirafoо no baa ne nkyen. Yesu bisaa won se, "Mogye di se metumi ama moahunu adee?" Wobuaa no se, "Aane, Awurade, yegye dil!" 29 Yesu de ne nsa kaa won ani kaa se, "Mo gyidie nyé dee mohwehwe mma mo!" 30 Amonom ho ara na won ani buebuee. Yesu boo won ano se, "Monnka saa ayaresa yi ho asem nkyere obiara." 31 Nanso, nnipa no firi ho pe, woboo asem no dawuro. 32 Yesu ne n'asuafoo refiri adi no, wöde mumu bi a honhommone wo ne so bree no. 33 Yesu tuu honhommone no na preko pe, mumu no kasae. Saa honhommone tuo yi yee nnipa a wöwo ho no nyinaa nwanwa ma wokaa se, "Yenhuunuu saa

anwanwadee yi bi da wo Israelman mu ha!" 34 Farisifoo no dee, wokaa se, "Obonsam de honhommone ahye no ma enti na otumi tu ahonhommone no." 35 Yesu kyinkyinii nkuro so ne nkuraa ase kaa Onyankopon Ahennie no ho asempa wo won hyiadan mu. Baabiara a okoe no, osaa nyarewa ahodoо bebree. 36 Ebere a Yesu hunuu nnipadom no, ne yam hyehyee no maa won efiri se, ohunuu se ohaw ahodoo gu won so a, wonhunu dee wonye ne dee womfa a wobenya mmoa nso. Wote se nnwan a wonni ohwefoo. 37 Eha na Yesu ka kyereе n'asuafoo no se, "Otwa adwuma no döoso, na adwumayefoo no dee, wosua. 38 Enti, monsre adwumawura no na omma adwumayefoo bebree mmra ne twa adwuma no mu."

10 Yesu freee n'asuafoo dumieni no baa ne nkyen, na omma won tumi se wontu ahonhommone na wönsa nyarewa ne ahoommere nyinaa. 2 Yesu asuafoo dumieni no din nie: Simon a ne din baako ne Petro ne ne nua Andrea; Yakobo ne ne nua Yohane a wöye Sebedeo mma no, 3 Filipo ne Bartolomeo, Toma ne otogyefoo Mateo, Yakobo, Alfeo ba eñe Tadeo, 4 Simon a efiri Kana ne Yuda Iskariot a akyire yi, oyii Yesu maeе no. 5 Yesu somaa asuafoo dumieni no hyee won se, "Monnko dee amanamanmufoо wo anaa Samariafoо kuro biara mu, 6 na mmom, monkø Onyankopon nnwan a wöwo Israel a wöayera no nkyen. 7 Monkøka nkyere won se, 'Onyankopon Ahennie no aben!' 8 Monsa ayareføoo yadee, monnyane awufoо, momma akwataføo ho nte, na montu ahonhommone. Sèdee monyaa no kwa no, saa ara na mo nso momfa mma kwa. 9 "Mommfa sikakökø, dwete anaa kobere biara mmø mo ho. 10 Mommfa akwantubøto anaa ntadee anaa mpaboa anaa poma mmienu. Ese se odwumayefoo didi. 11 Kuro biara a mobekø mu anaa akuraa biara a mobekø aseee no, monhwehwé onipa a onyamesuro wo ne mu akyiri kwan na montena ne nkyen kosi da a mobefiri ho akø baabi foforo. 12 Se moko efie bi mu a, monkyea won se, 'Asomdwosee nka mo!' 13 Se saa efie no mufoо gye mo fe so a, monhyira won, na se wöannyne mo dee a, monnhyira won. 14 Se morefiri efie anaa kuro biara a wöannyne mo wo mu no mu akø a, momporoporo efie no anaa kuro no mu mfuturo a ewo mo nan ase no ngu ho. 15 Nokore nie, Atemmuo da no, Sodom ne Gomora mpo benya baabi agyina wo Onyankopon anim sene saa kuro no. 16 "Monkae se meresoma mo se nnwan ako mpataku mu. Monye anifire se awo na monnwo se

mmorōnoma. 17 Nanso, monhwē yie wō nnipa ho! Wobekyere mo, adi mo asem, abō mo mmaa wō wōn asoredan mu. 18 Me enti, wōde mo bēkō atumfōo ne ahene anim. Yei bēma mo anya ekwan aka asempa no akyerē wōn ne amanamanmufoā no. 19 Se wōkyere mo a, monnnwene asem a mobēka de ayi mo ho ano. Wōde asem a mobēka no bēma mo ebēre a esē mu. 20 Asem a mobēka no remfiri mo, na mmom, mo ɔsoro Agya no honhom na onam mo so bekasa. 21 “Onua beyi onua ama se wōakum no. Saa ara na agyanom nso beyi wōn mma ama. Mma besōre atia wōn awofōo ama wōakum wōn. 22 Me enti, nnipa nyinaa bētan mo. Nanso, dee obetumi agyina pintinn akōsi awieeē no, wōbegye no nkwa. 23 Se wōtaa mo kuro baako mu a, monnwane nkō kuro foforō mu. Mereka nokorē akyerē mo se, morenwie Israel nkuro nyinaa mu adwumayē ansa na Onipa Ba no aba. 24 “Osuani nsene ne ɔkyerēkyerēfōo, na akoā nso nsene ne wura. 25 Osuani sua ne ɔkyerēkyerēfōo, na akoā nso sua ne wura. Enti, se me a meye efie no ti no wofrē me ‘Obonsam’ a, edeeē din na wōremfa mfřē mo! 26 “Monnsuro wōn a wōbehunahuna mo. Mmerē bi bēba a nokorē no bēda adi. Dee wōyē no kōkoam no nyinaa bēda adi. 27 Dee mereka makyerē mo wō esum mu yi, monka wō hann mu. Dee mereka agu mo asom yi, mompae mu nka wō adan atifi. 28 Monnsuro wōn a wōbetumi akum mo onipadua nanso wōrentumi nkum mo kra no. Onyankopōn a obetumi akum onipadua no ne okra wō amanehunu kurom no nko ara na monsuro no. (Geenna g1067) 29 Wōton akasanoma gye ahe? Mmienu bōo nyē sika bi pē? Nanso akasanoma biara nni ha a obewu a mo Agya no nnim ho biribi. 30 Mo tirinwi mpo, wōakan ne nyinaa. 31 Enti, monnsuro! Mosom bo ma Onyankopōn sene nkasanoma. 32 “Obiara a obēka se ɔnim me nnipa anim no, me nso mka se menim no m’agya a ɔwo ɔsoro no anim. 33 Nanso, obiara a obēka se ɔnnim me nnipa anim no, me nso meka se mennim no wō m’agya a ɔwo ɔsoro no anim. 34 “Monnsusu se mede asomdwōee na ebāa asase yi so! Enyē asomdwōee na mmom akofena na mede baeē. 35 Maba se mēma “obabarima asore atia n’agya, na obabaa asore atia ne maame, na obabaa warefōo nso asore atia n’asebaa. 36 Obiara ɔtamfōo a ne ho yē hu no befiri n’ankasa ne fie.” 37 “Dee ɔdō n’agya anaa ne maame kyēn me no rentumi nyē me dee. Saa ara na dee ɔdō ne babarima anaa ne babaa kyēn me no rentumi nyē me dee ara no

no. 38 Se obi amfa n’asennua na wammedī m’akyi a, ɔrentumi nyē me dee. 39 Se woma wo okra som wo bo a, wobehwere wo okra no, nanso se me enti wohwere wo okra a, wo nsa beka. 40 “Obiara a ɔgye mo no gye me, na dee ɔgye me no nso gye Onyankopōn a ɔsomaā me no. 41 Se wogye odiyifōo bi se ɔyē Onyankopōn onipa enti a, wōbetua wo so ka se odiyifōo no ara pē. Na se wogye nnipa tenenee a, wobenya akatua se onipa tenenee. 42 Na obiara a obēma m’akyidifōo yi mu akumaa bi nsuo anom no, onii no akatua remmo no da.”

11 Yesu wiee n’asuafoō dumieno no kasakyere no, ɔfirii hō kōo nkuro a ebemmēn no mu kākyerēkyerē asem no. 2 Yohane Osubōni a saa ebēre no na ɔda afiae no tee anwanwadēe a Kristo reyē no, ɔsomaā n’asuafoō bebisa no se, 3 “Wo ne dee ɔreba no, anaa yenhwē ofoforō anim?” 4 Yesu buaa wōn se, “Monsane nkō, nkōka anwanwadēe a moahunu ne dee moate nkyerē Yohane se, 5 anifirafōo hunu adēe, mmubuafoō nante, akwatafōo ho ate, asotifoo te asem, na awufōo nso nyane. Afei, monka nkyerē no se, meka asempa no kyerē ahiafōo. 6 Monsane nka nkyerē no bio se, Nhýira ne dee merenyē no suntidua.” 7 Yohane asuafoō no kōee no, Yesu hyēe asee kaa Yohane ho asem kyerē nnipadōm no. ɔbisaa wōn se, “Mokōo esere so no, edeeē na mokōo se morekōhwē? Esere a mframā rebō no? 8 Anaa na mosusu se mobēhunu ɔbarima bi a wahyehyē se ɔhene ba te ahemfie? 9 Anaa Onyankopōn odiyifōo? Ennēe, mereka makyerē mo se, ɔsene odiyifōo. 10 Na saa Yohane yi na Atwerēsem no ka fa ne ho se, “Mēsoma me ɔbōfōo adi w’anim ēkan. ɔno na ɔbesiesie ekwan ama wo.” 11 Nokorē nie, nnipa a mmaa awo wōn nyinaa mu, obiara nni hō a ɔyē kēsē sene Yohane Osubōni. Nanso, dee ɔyē aketewa koraa wō ɔsoro Ahennie mu no yē ɔkēsē sene no! 12 Na ɔfiri ebēre a Yohane Osubōni firii asee kaa asempa no, bōo nkurōfōo asu de besi enne no, ɔsoro Ahennie no de tumi retre na nnipadōm a wōn ani abereē refa no aniedēn so. 13 Ansa na Yohane rebēba no, na adiyifōo ne Mose mmara no aka ɔsoro ahennie no ho asem dada. 14 Se mōpē se mote dee mereka no ase dee a, Yohane no, ɔno ne Elia a adiyifōo no hyēe ne ho nkōm se ɔbēba no. 15 Dee ɔwo aso no, ɔntie! 16 “Edeeē ho na metumi de nnemmafoō yi atoto? Wōte se mmofra a wōte baabi redi agorō. Efā ka kyere ɔfa se, 17 “Yētoo anigyeē nnwom maa mo, nanso moansa. Yetoo awerhōo nnwom nso maa mo,

nanso moansu.’ 18 Yohane baes a ḥnnidi na ḥnnom no, wōse, ‘Ḏwā honhommōne.’ 19 Onipa Ba no baes a ḥddi na ḥnom no nso, wōse, ‘Monhwe odidifoo ne ḥsanomfoa a ȳe ḥtogyefoo ne nnebōneyefoo adamfol!’ Nanso, wōn a wādi Onyankopon akyi nokore mu no dee, wōn bra di adanee se, n’akwan nyinaa ye.” 20 Afei, ḥhyeas asees kaa nkuro a ȳees anwanwadees ahodoos wo ho nanso wōannu wōn ho no anim se, 21 “Korasin, due! Betsaida, due! Anwanwadees a meyees no mo mu no, se meyees no Tiro ne Sidon a, anka eħħoo no de awerħħoo ne ahonuo asakyera wōn adwene dada. 22 Atemmuu da no, asem a ħbetō wōn no besene dee ħbetō Tiro ne Sidon! 23 Na wo Kapernaum, wope se woma wo ho so, nanso wōbēbre wo ase de wo aka asaman. Anwanwadees a meyees no wo ho no, se wōyeen no wo Sodom a, anka eda so wo ho besi enne. (*Hadēs għgħi*) 24 Mereka nokore akyere mo se, Atemmuu da no, Tiro ne Sodom bēnya gyinabea pa asene mol!” 25 Aseñka no akyi, Yesu bōa mpaes se, “Agya, ḥsoro ne asasewura, meda wo ase se woanna nokore no adi ankyeret wōn a wōsusu se wōye anyansafoa, na mmom, wodaa nokore no adi kyerees mmäfra nkumaa. 26 Aane, Agya, wo pē mu na woma ħbaa saa. 27 “M’agya no de nneema nyinaa ahye me nsa. Obiara nnim Ḏba no gye Agya no nko ara. Na obiara nnim Agya no gye Ḏba no, ne wōn a Ḏba no pē se ḥda no adi kyereet wōn. 28 “Mo a moaye adwuma abre na moasoa nnesoa nyinaa, mommra me nkyen, na mēma mo ahome. 29 Momfa me kənnua nto mo ho so, na monsua me, efiri se, medwo, na mebre me ho ase akoma mu, na mobēnya ahome ama mo kra. 30 Efiri se, me kənnua ye mmeret, na m’adesoa ye hare.”

12 Homeda bi, Yesu ne n’asuafo no kofaa aburoofuo bi mu. Wōnam aburoofuo no mu no, ġikkom dee asuafo no ma wōpempanee aburoo no bi wees. 2 Farisifoo bi hunuu dee asuafoo no reye no, anye wōn abodwo. Wōbisa Yesu se, “Woahunu se w’asuafo no abu Homeda mimmara no so?” 3 Yesu nso bisaa wōn se, “Monkenkanee dee Ḏhene Dawid yee, ēbereg a ġikkom dee ȣne wōn a na wōka ne ho no? 4 Wōkōd Onyankopon fie kōdii burodo a wōde abo afodees a anka wōnni ho kwan se wōdi, agye ȣsəfōo nko ara no. Eno nso ye mmara so buo? 5 Na monnsane nkane mfirri Mose mmara no mu, se asəfōo a wōye asorefie adwuma no tumi ye adwuma Homeda nso? 6 Mereka ama moate asees se, dee okeyen asorefie no wō ha! 7 Se moate asem a ese, ‘Mməborħħunu na mepe na ċenye

a fōrebo’ no ase yie a, anka moremmu wōn a wōnni fo no fo. 8 Na me, Onipa Ba no, meye Homeda no wura”. 9 Yesu firii dee ȣwō hō kōo hyiadan mu. 10 Ḏħunuu ḥbarima bi wō dan mu hō a na ne nsa baako awu. Farisifoo no bisaa Yesu se, “Enti mmara ma ho kwan se obi sa yadee Homeda anaa?” Wōbisa Yesu se, “Mo mu hwan na ȣwō odwan baako na se ākotō amena mu Homeda a, ȣrenyi no? Ȅkwan biara so wobekō akoyi no. 12 Onipa som bo sene odwan! Yei enti ȣwō ho kwan se wōye papa Homeda.” 13 Afei, Yesu ka kyerees dee ne nsa awu no se, “Tene wo nsa!” Ȅyarefōo no tenee ne nsa. Ȅtenee ne nsa no, aħoðden baa mu ma Ȅyee se baako no. 14 Farisifoo no firii adi kōtuu sedes wobekyere Yesu akum no no ho agyina. 15 Esiane se na ȣnim epo a wōrēbō wo ne ho no enti, Ȅfirri hyiadan no mu maa nnipadom dii n’akyi. Ȅsaa wōn mu ayarefōo no nyinaa yadee. 16 Nanso, ȣbō wōn ano se wōmmmo n’anwanwadees a Ȅyee no ho dawuro. 17 Na nkōm a Odiyifoo Yesaia hyee no aba mu se: 18 “Monhwe m’akoa a mayi no, dee medo no a me kra ani sō no, mede me honhom megħu no so, na wabu amanaman aten. 19 Ȅrenko, na Ȅrenteateam. Na obi rente ne nne abontene so! 20 Ȅrense demmire Ȅyee mmeret no. Kanea ntoma a ċennerie yie no, Ȅrennum; kosi se ȣnam atċentenenee so de nkoni mdie aba. 21 Ne din bę̄ye amanaman nyinaa anidasoo.” 22 Afei, wōde obi a Ȅyee mumu ye onifirani na honhommōne nso wō ne so brée Yesu se ȣnsa no yadee. Yesu saa no yadee ma Ȅkasaee sane hunuu adee. 23 Nnipadom a wōwō hō no ho dwirri wōn. Wōkaa se, “Ebētumi aba se Yesu yi ye Dawid Ba no, Agyenkwa no anaa?” 24 Nanso, Farisifoo no tee anwanwadees a Yesu Ȅyee no, wokaa se, “Ȅnam ahonhommōne nyinaa panin Ḏbonsam, Beelsebul no so na etu ahonhommōne.” 25 Yesu hunuu wōn adwene, maa wōn mmuaes se, “Ahemman biara a edi mpaapaemu no ntumi nnyina. Saa ara nso na kuro anaa efie biara a edi mpaapaemu no ntumi nnyina. 26 Na se Ȅbonsam nso ko tia ne ho a, Ȅbę̄ye den na n’ahennie agyina? 27 Na se menam Beelsebul tumi so na metu ahonhommōne a, hwan so na mo nkurħfōo nam tu ahonhommōne? Saa na etee de a, mo nkurħfōo no ara na wobebu mo aten. 28 Na se mede Onyankopon honhom na etu ahonhommōne dee a, na Onyankopon Ahennie aba mo so. 29 “Obi ntumi nkō Ȅħoðdenfōo fie mu nkəwia no, agye se, onipa ko no di Ċekan de ahoma kyekyere no. 30 “Obiara

a ḥnni m'afa no, tia me. Na dee ḥne me mmoaboa ano no hwete mu. **31** Mereka akyere mo se, wōde bōne ne abususem nyinaa békyc nipa, nanso abususem a etia Honhom Kronkron no dee, wōremfa nkye. **32** Dee ḥbekasa atia Onipa Ba no, wōde békyc no. Nanso, dee ḥbekasa atia Honhom Kronkron no dee, wōremfa nkye no da biara da. (aiōn g165) **33** “Dua biara aba na wōde hunu ne su. Dua pa so aba pa na dua bōne nso so aba bōne. **34** Awo mma! Ḧbeyē den na abōnefō se mo atumi aka dee eyē ho asem? Dee aye akoma ma abu so no na ano ka. **35** Onipa pa anom asem da nnepa a ewō ne mu no adi. Saa ara na onipa bōne nso anom asem da nnebōne a ewō ne mu no adi. **36** Mereka makyere mo se, Atemmuo da no, aseñhunu biara a obi aka no, ḥbebu ho akonta. **37** W'anomu asem so na wōnam bebu wo bem anaa efō”. **38** Eda bi, Yudafoō mpanimfoō bi a Farisifoo bi ka wōn ho baa Yesu nkyen beka kyerees no se, ḥnye nsenkyerennē bi nkyere wōn. **39** Yesu buaa wōn se, “Oman a wōye abōnefō a wōnni gyidie na wōpe se wōhunu nsenkyerennē. Nanso, wōrenhunu nsenkyerennē biara ka Odiyifoo Yona dee no ho. **40** Na sedee Yona kōdii bonsu yam nnansa no, saa ara na ese se Onipa Ba no kōdi asase mu nnansa. **41** Atemmuo da no, Ninewe mmaprima besore atia nnemma yi na wōabu mo fō efiri se, eberē a Yona kaa asempa no, wōnuu wōn ho. Nanso, dee ḥsene Yona wō ha. **42** Atemmuo da no, Seba ḥhemmaa besore atia ḥman yi efiri se, ḥfiri asase ano noho betiee Salomo nyansa nsem. Nanso, dee ḥsene Salomo no wō ha. **43** “Saa ḥman debōneyefō yi te se obi a honhommōne wō ne soō. Se honhommōne no tu firi ne mu a, ekyinkyini, hwehwe homebea nanso, ennya bi. **44** Se eba saa a, dee honhommōne no ka ne se, ‘Mesane akō onipa a mēfiri ne mu baee no mu bio’. Ḫsane kō onipa no mu na ḥhunu se ne mu da mpan, na wōasiesie hō fefeefē a, **45** ḥsane n'akyi kofa ahonhommōne afotofō nson a wōye den kyerees no ba ma wōn nyinaa betena ne mu. Yei ma onipa no asetena no see kyen ne kane asetena no.” **46** Eberē a Yesu reka asempa akyere nnipadōm wo efie bi mu no, ne maame ne ne nuanom begyinaa afikyire pēe se wōne no kasa. **47** Nnipa a wōwō hō no mu baako kōka kyerees Yesu se, “Wo maame ne wōn nuanom gyina afikyire hō pē se wōne wo kasa”. **48** Yesu kaa se, “Hwan ne me maame? Ehefōo ne me nuanom?” **49** Ḫkaa saa wieee no, ḫde ne nsa kyerees nnipadōm no, ka kyerees n'asuafoō no se, “Yeinom ne me maame ne me nuanom”. **50** Ḫsane kaa bio se,

“Obiara a ḥbeyē m'agya a ḥwō ḥsoro no apēdee no, ḥno ne me nuabarima, ne me nuabaa ne me maame”.

13 Eda no ara Yesu firii adi kōtenaa mpoano. **2** Nnipakuo kōo ne nkyen wō hō. Ḫkōtenaa kodoo bi mu a na nnipakuo no nso gyinagyina mpoano hō. **3** Ḫhyēe aseē kyerekyerees wōn abebuo mu se, “Okuafoo bi kōo n'afuom kōguu aba. **4** Ḫgu so reguo no, aba no bi guu ekwan mu maa nnomaa besosō ne nyinaa. **5** Ebi nso kōguu abotan so. Ankyere na aba no fifiriie. **6** Esiane se na dotee a ewō abotan no so sua no enti, owia bōo so no, ne nyinaa hyeee. **7** Aba no bi nso guu nkasese mu, na nkasese no nyiniie no emiaa no. **8** Aba no bi guu asase pa mu. Enyiniie, soo aba mm̄oho aduasa; ebi aduosia enna afotofō nso ḥha. **9** Dee ḥwo aso no, ma ḥontie!” **10** Ḫwiee ne nkyerekyere no, n'asuafoō no baa ne nkyen bēbisaa no se, “Adēn na daa wonam abebuo so kasa kyere nnipa no?” **11** Yesu buaa wōn se, “Mo dee, wōde ḥsoro Ahennie ho ahintasem ama mo na wōn dee, wōmmfa mmaa wōn. **12** Dee ḥwo biribi no, wōbēma no bi aka ho na wanya ma abu ne so. Na dee ḥnni ahe bi no, kakra a ḥwo no mpo, wōbēgye afiri ne nsam. **13** Dee enti a emamekasa kyere wōn abebuo mu no ne se: “Wōhunu dee, nanso wōhunu; wōte dee, na wōnte aseē. **14** Yei maa Yesaia nkōm a ḥhyēe se: “Ote dee mobēte, nanso morente aseē; ḥhunu dee mobēhunu, nanso morenhunu no, aba mu. **15** Efiri se, ḥman yi akoma apirim. Wōye asoōden; wōakatakata wōn ani. Se ente saa a anka wōn ani behunu adee, na wōn aso ate asem, na wōn akoma ate asem ase, na wōanu wōn ho asane aba me nkyen na masa wōn yadee.” **16** Na mo dee, wōahyira mo ani se enhunu adee; wōahyira mo aso se ente asem. **17** Na me dee mereka akyere mo se, adiyifōo ne ateneneefōo pii pēe se wōhunu dee mohunu no, nanso wōanhunu. Wōpēe se wōte dee mote no, nanso wōante. **18** “Afei, montie ebe a efa okuafoo a ḥkōguu aba wō n'afuom no ho no asekyere. **19** Wōn a wōtie Onyankopōn asem no, na wōnte aseē no te se aba a eguu ekwan mu no. Ḫbōnefōo no ba, behwim dee wōadua wō wōn akoma mu no. **20** Aba a eguu abotan soō no gyina hō ma wōn a wōte asem no, na wōde anigyeē so mu. **21** Nanso, asem no ntim wō wōn mu. Yei enti, enkyere na asem no awu. Esiane se asem no awuo enti, se ḥhaw anaa ḥtaa bi ba a, wōpa aba. **22** Aba a eguu nkasese mu no gyina hō ma wōn a wōtie asem no, nanso ewiase yi mu abrabō mu haw ne agyapadee ho dwene enti, emma asem no ntumi nnye wōn mu

adwuma. (aiōn g165) 23 Na aba a eguu asase pa mu no gyina hō ma wōn a wōtie asem no, na wōte ase. Wōso aba mmoho aduasa; ebi aduosia; enna afoforō nso, oha.” 24 Yesu de ebe foforō kaa asem se, “Osoro Ahennie no te se okuafoō bi a ədua aba wo n’afuom. 25 Eda koro anadwo a wada no, ne ətamfoo nso bēduua wira fraa aburoo a wadua no. 26 Aburoo no renyini no, na wira no nso renyini. 27 “Okuafoō no apaafoo bēka kyerees no se, ‘Owura, aba a woduaes no, wira bi afifiri wo asee!’ 28 “Okuafoō no buaa se, ‘Ətamfoo bi na əduaeet!’ ‘Apaafoo no bisaa no se, ‘Wope se yekötutu saa wira no anaa?’ 29 “Ebuaa wōn se, ‘Dabi! Anhwe a na moatutu aburoo no bi afra wira no. 30 Momma ne nyinaa nyini nkōsi otwa bere na mama atwafoo ayiyi wira no afiri aburoo no mu ahye no, na wōde aburoo no nso agu asan so.’” 31 Yesu buu wōn ebe foforō se, “Osoro Ahennie te se onyina aba ketewa bi a obi duaa wo n’afuom. 32 Eye aba ketewaa bi, nanso se enyini a, eye dutan kesee ma nnomaa kōsisi ne mman so.” 33 Ebuu wōn ebe foforō se, “Osoro Ahennie te se mmōreka bi a burodotofoo de foto mmōre ma etu.” 34 Yesu nam abebuo so na əkasa kyerees nnipadōm no. 35 Esiane se na adiyifoo ahye nkōm se ənam abebuo so bēkasa enti, wanka asem a wamfa abebuo amfra mu. Nkōm a adiyifoo no hyee ne se, “Mekasa abebuo mu, na maka anwanwadee mu ahintasem a efiri adeba mfitiasee.” 36 Afei, Yesu firii nnipadōm no nkyen kōo efie. N’asuafoō no baa ne nkyen bēka kyerees no se, ənkyere wōn abebuo a efa ewira ne aba ho no ase. 37 Yesu buaa wōn se, “Me Onipa Ba no, mene okuafoō a əduua aba no. 38 Afuo no ne ewiase, na aba no nso gyina hō ma wōn a wōye Ahennie no mma; ewira no nso gyina hō ma wōn a wōye əbonsam mma. 39 Ətamfoo a əduua ewira fraa aburoo no ne əbōnefōo no. Otwa bere no ye ewiase awiee; atwafoo no ne abōfōo. (aiōn g165) 40 “Sedee ascinka no mu, wotutuu wira no firi aburoo no mu kohyee no no, saa ara na ebeye ewiase awiee. (aiōn g165) 41 Onipa Ba no besoma n’abōfōo, na wōabēboaboa wōn a wōpe bōne, nsem̄mōnedifōo nyinaa ano afiri Ahennie no mu, 42 na wōato wōn agu ogyatannaa no mu, ahye wōn. Eho na esu ne agyaadwoō wo. 43 Na ateneneefōo no behyeren se owia wo wōn Agya Ahennie no mu. Dees əwō aso no, ma əntie!” 44 Yesu toaa abebuo no so se, “Osoro Ahennie no te se ademudee bi a obi kohunuu wo afuo bi mu. Əkataa so, na əde ahopere kōtōn n’ahodee nyinaa, de kōtōa afuo no. 45 “Bio, Osoro Ahennie te se obi a

ədi ahwene pa ho edwa a ərepē ahwene pa ato. 46 Əkonyaa bi a eyē fe mmoroso, enti əkōton n’ahodee nyinaa de kōtēe!” 47 Yesu toaa so bio se, “Osoro Ahennie no te se obi a əkoguu asau wo asuo bi mu yii nsuomnam ahodoō bebree. 48 Asau no yee ma no, ətwe baa konkōn so. Afei, ətenaa ase yiyii nam pa no guu kētēn mu enna əttoo dee eyē no guie. 49 Saa ara na ewiase awiee eyē. Abofoo no beba abēpa abonefōo no afiri ateneneefōo no mu, (aiōn g165) 50 na wōato abōnefōo no agu ogyatannaa no mu; eho na esu ne agyaadwoō wo. 51 “Mote asee?” N’asuafoō no buaa no se, “Aane.” 52 Yesu toaa ne nkyerekyere no so se, “Atweresem no akyerekyerēfōo a wōabēye m’asuafoō no te se efiewura a wada n’agypadee foforo ne dada nyinaa adi.” 53 Yesu wiee n’abebuo no, afiri baabi a əwō hō. 54 Əkōo ne kurom Nasaret. Əkyerekyere wō hyiadan mu maa wōn a wōtiee no no ho dwirii wōn. Wōbisabisa wōn ho wōn ho se, “Ehe na saaobarima yi kōnyaa nyansa a əde ye anwanwadee sē yi? 55 Enye dua dwumfōo no ba no ni? Enye ne maame ne Maria? Enye ne nua mmarimanom ne Yakobo ne Yosef ne Simon ne Yuda? 56 Enye yēne ne nuammaanom na əte ha? Na afei ehe na əkonyaa yeinom nyinaa yi?” 57 Wōn bo fuu no. Yesu ka kyerees wōn se, “Odiyifoo wō animuonyam baabiara, agye ne əman mu anaa ne nkurōfōo mu.” 58 Esiane se wōamnye no annie no enti, wanye anwanwadee bebree wo hō.

14 Ebere no mu ara na Herode a na ədi əhene wo Galilea no tee Yesu nka. 2 Ətee Yesu nka no, dee əka kyerees n’asomfōo ne se, “Enye obiara se Yohane Osubōni na wasore afiri awufoō mu. Yei enti na wanya tumi foforō de reye anwanwadee ahodoō yi.” 3 Saa ebere no na Herode ama wōakyere Yohane Osubōni ato afiase, efiri se, na wakasa atia Herodia ne Herode awadee no 4 se, Herode aware ne nua Filipo yere. 5 Herode pēe se əkum Yohane. Nanso na əsuro se, se əkum no a, basabasa bēba əman no mu. Efiri se, na nnipa no nyinaa bu Yohane se odiyifoo. 6 Ebaa se na Herode redi n’awoda. Awoda no ase Herodia babaa bēsa ma eyē Herode fe. 7 Yei maa Herode kaa ntam, hyee no bō se, əmmisa dee əpē biara na əde bema no. 8 Ababaawa yi maame Herodia tuu no fo se, “Mmisa biribiara, gye se Yohane ti a wōatwa ato prete mu.” 9 Herode tee asem yi no, eyē no ya, ma ehāa no. Nanso, esiane ntam a waka wo nnipa a wōahyia hō no anim no enti, əhyē ma wōyees dee ababaawa no hwehwē no maa no. 10 Herode soma ma wokōtwaa Yohane ti

wō afiase hō. 11 Wōde ti a wōatwa no too p̄te mu de b̄s ababaawa no maa ɔðe kōmaa ne maame. 12 Yohane asuafoō no befaa n'amu no kōsīe no. Yei akyi, wōkōbō Yohane wuo no ho amanee kyereē Yesu. 13 Yesu tee Yohane Osubōni wuo no, ɔtee ne ho kōtenaa baabi a obiara nni hō. Nnipa tee ne nka maa wōnām fam firi wōn nkuro ne wōn nkuraasē tii no kōo dees ɔwō hō. 14 Yesu firii kodoō no mu baa dees nnipa no wō hō no. ɔhunuu nnipadom no, ne yam hyehyee no maa wōn. Yei ma ɔsaa ayarefōo a wōwō wōn mu no yadee. 15 Anim rebiribiri no, Yesu asuafoō no baa ne nkyen beka kyereē no se, “Adee asa awie. Aduane biara nso nni ha. ɔha nso mmēn kuro biara. Enti gya nnipa no kwan, na wōnkōhwehwē aduane ntō nni wō nkuro no bi so.” 16 Yesu buaa wōn se, “Eho nhia se wōkō; momma wōn aduane nni!” 17 Asuafoō no ka kyereē no se, “Dee yewō nyinaa yē burodo enum ne mpataa mmīmu pē.” 18 Yesu ka kyereē wōn se, “Momfa mmīre me.” 19 Afei, ɔka kyereē nnipadom no ma wōtenatena ase wō esere no so. ɔhwēe ɔsoro bōo mpaeē, hyiraa aduane no so. Afei, ɔbubuu mu de maa n'asuafoō no ma wōkyekye maa nnipadom no. 20 Nnipa no dii aduane no maa obiara mee! Afei, asuafoō no boabooa dees wōdi ma ɔkaeē no ano no, eyee nkentēmma dumien. 21 Mmarima a wōdii aduane no dodoō beye mpemnum a mmaa ne mmofra nka ho. 22 Nnipadom no didi wieee pē, Yesu ka kyereē n'asuafoō no se, wōntena kodoō no mu nni ɔkan ntwa nkō asuogya noho na ɔno dee, ɔretena hō agya nnipa no kwan. 23 ɔgyaa wōn ɔkwan wieee no, ɔkōo bepō bi so kōbōo mpaeē. Onwunu dwoee no, na aka Yesu nkō ara wo dee ɔwō hō. 24 Saa ebere no, na kodoō a na asuafoō no te mu no aduru akyiri. Mframa hyee asee bōo denden maa epo no bōo asorōkye dweradweraa kodoō no a na asuafoō no te mu no. 25 Anopahema beye nnōnnan bere mu no, Yesu nam epo no ani baa asuafoō no nkyen. 26 Ebere a asuafoō no hunuu obi se ɔnam nsuo no ani reba wōn nkyen no wōsuroeē, ɔfiri se, na wōsusū se wōahunu ɔsaman. Emaa wōde ehū teateam. 27 Ntēm ara, Yesu ka kyereē wōn se, “Me a. Monnsuro. Momma mo bo ntō mo yam!” 28 Petro ka kyereē no se, “Awurade, se eyē wo dee a, ka kyere me, na me nso memfa nsuo no ani mmra wo nkyen.” 29 Yesu ka kyereē Petro se, “Bra!” Petro firii kodoō no mu sii nsuo no ani, nantee se ɔrekō Yesu nkyen. 30 Nanso, ɔhunuu mframa a ɔrebō no, ne ho popoe. ɔhyee asee se ɔremem. ɔteateam, frēe Yesu

se, “Awurade, gye me na meremem!” 31 Ehō ara, Yesu tenee ne nsa twee no. Afei ɔka kyereē Petro se, “Wo a wo gyidie sua, aden na wonnye me nnie?” 32 Yesu ne Petro kōtenaa kodoō no mu no, mframa no gyaeē bō. 33 Asuafoō a wōwō kodoō no mu no de ahodwirie bekotoo Yesu kaa se, “Onyankopōn Ba ne wo ampa!” 34 Wōtwaa asuo no baa Genesaret. 35 Yesu duruu hō no, ankyere na nkuro a atwa Genesaret ho ahyia no nyināa tee ne nka. Wōde wōn ayarefōo nyināa b̄s no. 36 Ayarefōo no sree Yesu se, ɔmma wōmfa wōn nsa nka n'atadee ano keke. Ayarefōo dodoō a wōtumi de wōn nsa kaa n'atadee ano no ho yee wōn den.

15 Eda bi, Farisifōo ne Yudafoō mpanin no bi firi Yerusalem baa Yesu nkyen bebisaa no se, 2 “Aden enti na w'asuafoō no nni Yudafoō amannee so? ɔyen amannee a yehohoro yen nsa ho ansa na yeadi no, wōnni so.” 3 Yesu nso bisaa wōn se, “Aden enti na mo nso mode mo amannee no bu Onyankopōn mmaransem so? 4 Ebi ne se, Onyankopōn mmara no ka se, ‘Di w'agya ne wo maame ni,’ na baako nso ne se, ‘Obiara a ɔbekā asemmmone afa n'awofōo ho no, ese se wokum no,’ 5 Na mo dee, dee moka ne se, se obi ka kyere ne maame anaa n'agya se, ‘Mewō adee bi a anka metumi de aboa mo, nanso mede rekōma Onyankopōn a, eyē bōne. 6 Enti, mo ara monam mo mmara a moahye so bu Onyankopōn mmara a ɔhyee se di w'agya ne wo maame ni no so. 7 Mo nyaatwomfōo! Se Yesaia hyee mo ho nkōm se: 8 “Saa nnipa yi ka se wōdi me ni, nanso wōn akoma mmēn me. 9 Wōsom me ani so keke, ɔfiri se, wōkyerekyere mmara a onipa aye na eyē dee ɔfiri Onyankopon.” 10 Afei, Yesu frēe nnipadom no ka kyereē wōn se, “Montie dee meka no na mommō mmōden nte asee. 11 Eyē adee a ɔbekō onipa mu no na emma ne ho nte, na mmom, dee ɔbefiri ne mu aba no na egū ne ho fi.” 12 Nsem a Yesu kaee yi maa n'asuafoō no ba beka kyereē no se, “Wonim se wo nsem a wokaeē no ama Farisifōo no bo afu?” 13 Yesu buaa wōn se, “Dua biara a eyē m'agya na ɔduaee no, wobetu atwene. 14 Mommmua wōn koraa! Na wōyē anifirafoō a wōrekyere anifirafoō ɔkwan enti wōn nyināa beko akōte ahwe amena mu.” 15 Petro ka kyereē Yesu se, “Kyere yen ɔbe no ase.” 16 Yesu nso bisaa no se, “Ampa ara se monte asee?” 17 Monnim se adee a ɔfa onipa anom no fa onipadua no mu na asane aba bio? 18 Asem a eho ntee biara firi akoma a emu ntee mu ma egū dee ɔkaa saa asem no ho fi. 19 Akoma mu na adwemmōne, awudie,

ayerefaseem, adwamammə, korəno, atorə ne ntawatosoo firi. 20 Yeinom na əgu onipa ho fi. Nanso, se obi anhohoro ne nsa sədəe mo amannees təe no na ədidi a, ne ho nguu fi honhom mu.” 21 Yesu firii əman no mu hə kəo Tiro ne Sidon. 22 Kanaanni baa bi a əte əman no mu hə de su baa Yesu nkyen bekaa se, “Awurade, Dawid Ba, hunu me mməbə! Honhomməne hye me ba mu na se əka ne ho a, əma ne ho yera no.” 23 Yesu anka hwhee. N'asuafo no hyee no se əmpam əbaa no mfiri hə. Wətii mu ka kyerees no bio se, “Ka kyerees no na əmfiri ha nkə, na əde n'adesre no retuatua yen aso.” 24 Yesu ka kyerees əbaa no se, “Wəsomaam me se memmeboa Yudafoō, Israel nnwan a wəayera no, na ənye amanamanmufoō.” 25 Əba bekotoo no kəo so sree no se, “Me wura, boa me!” 26 Yesu ka kyerees no se, “Ənye se wəbegye burodo afiri mməfra nsam ato ama nkraman.” 27 Əbaa no nso buaa se, “Əwom saa dees, nanso nkraman no nso tumi di mporoporowa a efiri wən wura no epono so gu fam no.” 28 Yesu ka kyerees əbaa no se, “Əbaa, wo gyidie mu ye den. Məyə w'abisadee ama wo.” Ehə ara, ne babaa no ho təo no. 29 Yesu sane baa Galilea epo no ho. Əforo kətenaa bepo bi so. 30 Nnipe beebree de mpakye, anifirafə, apirafoō, mumu ənna wən a wəyare nyarewa ahodəo baa ne nkyen se ənsa wən yadee, ma əsaa wən nyinaa yadee. 31 Anwanwasəm nil! Wən a wənkasa da kasaee; mpakye nyaa ahoden; na mmubuafə nantee, hurihuriis na anifirafə hunuu adee. Nnipadəm no ho dwirii wən ma wəkamfoo Israel Onyankopən. 32 Afei Yesu frēe n'asuafo no nyinaa baa ne nkyen ka kyerees wən se, “Nnipe yi ye me mməbə. Wəabedi me nkyen ha nnansa. Aduane a əwo ha nyinaa nso asa. Nanso mempe se mema wəkə wən afie mu a wənnidiis, anye saa a, wəbetotə bera wə əkwan so.” 33 N'asuafo no nso bisaa no se, “Eserə so ha dees, che na yebənya nnipadəm yi ano aduane?” 34 Yesu nso bisaa wən se, “Burodo dodoə ben na mowə?” Wəbuua se, “Yewə burodo nson ne mpataa kakraa bi.” 35 Yesu ka kyerees nnipadəm no maa wən nyinaa tenatena ase wə esere no so. 36 Afei əfaa burodo nson no ne mpataa no, hyiraa so na əbubuu mu de maa asuafo no se wəmfa mma nnipadəm no nni. 37 Wən nyinaa dii aduane no mee pintinn. 38 Wən a wədii saa aduane no, na wən dodoə ye nnipa mpemnan a wəankan mmaa ne mməfra anka ho. Wədidi wiees no, akyire mporoporowa a wətasees no ye ənkəntəmma

nson. 39 Yei akyi, Yesu gyaa nkurofəo no kwan, ma əno nso kətenaa kodoə mu tware kəo Magadan.

16 Eda koro bi, Farisifoo ne Sadukifoo baa Yesu nkyen besəo no hwəee wə frē a əfre ne ho se Onyankopən Ba no ho. Wəka kyerees no se ənye nsenkyerennəe bi a əfiri əsoro nkyerees wən. 2 Yesu buaa wən se, “Monim ewiem nsakraeə ho nkyereasee. Se əwia rekətə, na ewiem ye kəkəo a, moka se əkyena ewiem bəte. 3 Se əduru anəpa na ewiem ye kokəo a, moka se ewiem rente da mu no nyinaa. Nanso, montumi nkyere mmere mu nsenkyerennəe no ase. 4 Saa əman nnebəneyəfəo a wərniyə hwee nni yi hwehwə se wəbəhunu əsoro nsenkyerennəe bi, nanso wərenhunu nsenkyerennəe fofora biara ka anwanwadee a wəyəi kyerees Yona no ho.” Yesu kaa saa wiees no, əgyaa wən hə kəee. 5 Asuafoō no tware kəo asuogya nohoaa no, wəkaee se anka ese se wəfa aduane. 6 Yesu ka kyerees wən se, “Monhwe mo ho so yie wə Farisifoo ne Sadukifoo nyaatwom a əte se mməreka no ho.” 7 Asuafoō no susuu se gyama wənkura aduane biara no enti na Yesu kaa saa. 8 Yesu hunuu dees wədwennwene no, əka kyerees wən se, “Mo a mo gyidie sua! Aden na əha mo se moamfa aduane? 9 Enti, morente asees da? Mo were afiri burodo enum a mebubuu mu maa nnipa mpemnum no ne asees mporoporowa nkəntəmma a əkaees no? 10 Mo were asane afiri burodo nson a mede maa nnipa mpemnan ne dees əkaees no? 11 Aden enti na modwene se aduane ho asem na mereka akyere mo? Meresane aka bio se, ‘Monhwe mo ho yie wə Farisifoo ne Sadukifoo mməreka ho.’” 12 Afei, asuafoō no tee dees əkaees no ase se, Farisifoo ne Sadukifoo mməreka ho asem a əreka akyere no ye Farisifoo ne Sadukifoo nkyerekyere bəne bi no ho asem na əreka. 13 Eberə a Yesu baa Kaesarea Filipi fam no, əbisaa n'asuafoō no se, “Nnipe ka se Onipa Ba no ne hwan?” 14 Wəbuua no se, “Ebinom se wone Yohane Osuboni. Ebinom nso se Elia. Afoforo nso se wone Yeremia anaa adiyifoo no mu baako.” 15 Afei, Yesu bisaa wən se “Na mo nso, mose mene hwan?” 16 Simon Petro buaa no se, “Wone Kristo no, Onyankopən Teasefəo no Ba no!” 17 Yesu ka kyerees no se, “Onyankopən ahyira wo, Yona ba Simon. Efiri se, ənye onipa na əyii yei kyerees wo, na mmom, m'agya a əwo əsoro no. 18 Wone Petro, Əbotan, na əbotan yi so na mede m'asafo besie, na tumi a əwo əbonsam gyam no rentumi mmubu no da. (Hadəs g86) 19 Mede Əsoro Ahennie no nsafoa bəma wo, na əpono biara a

wobeto mu wō asase so no, wobeto mu wō ɔsoro; na epono biara a wobebue wō asase so no, wobebue wō ɔsoro!” 20 Afei, Yesu bō n’asuafoo no ano se wōnnka nkyere obiara se owo ne Agyenkwa no. 21 Efiri saa ɛbere no, Yesu hyeɛ aseɛ kaa kō a əbeko Yerusalem, ne amaneɛ a ɛbeto no wō hō wō Yudafoō mpanin, asofoō mpanin ne tweresem no akyerekyerefoō no nsam na woakum no, na nnansa so no wanyane no ho asem pefee kyereɛ n’asuafoo no. 22 Petro frɛɛ Yesu kōo nkyen na ɔkaa n’anim se, “Aden enti na woka asem a ete saa! Onyame mpa ngu! Deɛ woreka yi remma wo so da!” 23 Yesu danee ne ho kaa Petro anim se, “Dbonsam, firi me so! Woyɛ suntidua keseɛ ma me. Wodwene nnipa adwene na ɛnye Onyankopon deɛ.” 24 Yesu ka kyereɛ n’asuafoo no se, “Se obi pɛ se ɔdi m’akyi a, ɔmpa ne ho akyi, na ɔmma n’asennua so, na ɔnni m’akyi. 25 Na obiara a ɔpɛ se ɔgye ne ɔkra nkwa no, ɛbefiri ne nsa, na obiara a me enti, ne ɔkra befiri ne nsa no, ne nsa besane aka. 26 Na se onipa nya ewiase yi mu nneɛma nyinaa na ɔhwere ne ɔkra a, mfasoo ben na əbenya? Edeen na onipa betumi de asi ne ɔkra ananmu? 27 Na me, Onipa Ba no, meba wō m’agya animuonyam mu a m’abfōo ka me ho na mabebu obiara nneyeɛe ho aten. 28 “Nokore mese mo se: Mo mu bi renwu kɔsi se mobehunu Onipa Ba no se ɔreba n’ahennie mu.”

17 Nnansia akyi, Yesu faa Petro, Yakobo ne ne nau Yohane de wōn kāo bepo tenten bi a eso ye dinn atifi. 2 Wōwō hō no, wōhunuu se ne onipadua asesa ama n’anim ahyerɛ se owia, ma n’atadee aye fitafita se nwera. 3 Preko pɛ, Mose ne Elia befiri hō a wōne Yesu rekasa. 4 Petro kaa se, “Awurade, εγε nwanwa se yen nso yewō ha bi. Se wobepene so a, anka meba asese mmiensa na mede baako ama wo, na mede baako ama Mose, na mede baako ama Elia.” 5 Petro gu so rekasa no, omunkum hann bi bekataa wōn so enna nne bi firi omunkum no mu kaa se, “Yei ne me Dō Ba a ɔso m’ani. Montie no!” 6 Asuafoo no tee nne no, wobɔɔ hu, maa wode wōn anim butubutuu fam. 7 Yesu baa wōn nkyen, besosoo wōn mu kaa se, “Monsore! Monnsuro!” 8 Wōpagyaa wōn ani nso, wōanhunu obiara se Yesu nko ara. 9 Ebbaa se woresiane afiri bepo no so no, Yesu bōo wōn ano se, “Monnka dees moahunu no nkyere obiara kɔsi se menyane afiri awufoo mu.” 10 Yesu asuafoo no bisaa no se, “Aden enti na da biara Yudafoō mpanin ka ti mu se, ese se Elia sane ba ansa na Agyenkwa no aba?” 11 Yesu buaa

wōn se, “Deɛ woreka no wom. Ese se Elia di ɛkan ba betoto nneɛma yie. 12 Na nokore ni, Elia aba dada na wōanhunu no, na dodoɔ no ara ne no anni no yie. Na me, Agyenkwa no nso, mehunu amane wo wōn nsam saa ara.” 13 Afei, asuafoo no hunuu se, Yohane Osouboni ho asem na ɔreka no. 14 Ebere a ɔsiane duruu bepo no ase no, ɔhunu se nnipadom retwen no. ɔbarima bi ɔbeuu nkotodwe wō Yesu anim kaa se, 15 “Owura, hunu me ba bi a ɔtwa mmobø, efiri se, ɔwō ɔhaw keseɛ mu. Se otwa no ba a, etumi twa no hwe ogya anaa nsuo mu. 16 Enti, mede no bres w’asuafoo no se wōnsa no yadee; nanso wōantumi.” 17 Yesu kaa se, “Mo asoodenfoo a monni gyidie! Me ne mo ntenu nkɔsi da ben? Momfa no mmrɛ me ha.” 18 Yesu teatea honhommone a ɔwo abarimaa no mu no ma etu firii ne mu ma amonom ho ara ne ho tōo no. 19 Ekaa Yesu ne n’asuafoo no, wōbisaa no se, “Aden enti na yeantumi antu honhommone no?” 20 Yesu buaa wōn se, “Efiri se, mo gyidie sua. Se mowō gyidie se onyina abaa esua koraa no a, anka mobetumi aka akyere bepo yi se, ‘Tutu kō nohoal!’ na ɛbetutu akyirikyiri. 21 Na saa honhommone a ete sɛɛ yi deɛ, ɛrentumi ntu da, gye se monam mpaaɛbø ne mmuada die so.” 22 Eda bi a Yesu ne n’asuafoo no wo Galilea no, ɔka kyereɛ n’asuafoo no se, “Wōrebeyi Onipa Ba no de no ahye wōn a 23 wōwō tumi no nsa, na woakum no na ne nnansa so no, wanyane aba nkwa mu bio.” Asuafoo no tee saa asem yi no, wōn were hoeɛ, na wōn akoma nso tuie. 24 Ebere a wōbeduruu Kapernaum no nso, ɔhō asore no mu ɔtogyefoo baa Petro nkyen bebisaa no se, “Enti, wo wura tua etoɔ?” 25 Petro buaa no se, “Aane ɔtua.” Petro firi hō no, ɔkōo efie kōbōo Yesu amaneɛ a ɛfā etoɔtua no ho. Yesu amma n’ano ansi koraa na ɔbisaa no se, “Na wo Petro, wo nso wodwene ho sen? Ahemfo twa etoɔ ma wōn ara wōn ɔmanfo tua anaase wōtwa ma ahəhoo a wodi wōn so no?” 26 Petro buaa se, “Wōtwa etoɔ no ma ahəhoo no.” Yesu nso buaa se, “Petro mo! Enneɛ na ense se ɔman mma no tua etoɔ biara. 27 Na mmom, ɔsiane se mempe se wōfā yen ho abufuo no enti, kō asuo no mu kōto darewa. Apataa a wobeyi no adi ɛkan no, bue n’anon. Wobehunu sika a ɛbeso me ne wo etoɔ no tua se ɛhye n’anon; yi na fa kōtua ma wōn.”

18 Ebeyɛ saa ɛbere korɔ no ara mu, Yesu asuafoo no baa ne nkyen bebisaa no se, wōn mu hwan na ɔbeyeɛ keseɛ ɔsoro Ahennie no mu? 2 Yesu frɛɛ abofra ketewa bi de no begyinaa wōn mfimfini. 3 Afei,

əka kyereə wən sə, “Merema mo ate aseə sə, gye se motwe mo ho firi mo bəne ho, na moyə se mməfra nketewa, na mode mo ho ma Onyankopən ansa na mobetumi akə Əsoro Ahennie no mu. 4 Enti, obiara a əbəbre ne ho ase se abofra yi no, əno na əbeyə əkesee koraa Əsoro Ahennie mu. 5 Na mo mu biara a, me enti əbəgye abofra ketewa biara te se yei no, wagye me nso aba ne nkyen. 6 “Enti, se obi to mməfra nketewa a wagye me die yi bi suntidua a, eyə ma no se anka wode əboə duruduru bəsen ne kən mu ato no atwene əpo mu. 7 Ewiase nnue wo ne suntiduatoo ho! Suntiduatoo wə hə deə, nanso deə ənam ne so bəba no nnue. 8 Enti, se wo nsa anaa wo nan ma woye bəne a, twa na to twene. Eyə ma wo se wode dəm bekə əsoro sene se wəde wo onipa mu beto ogyatanna mu. (aiōnios g166) 9 Na se w'ani ma woye bəne a, tu na to twene. Eyə ma wo se wode ani korə bekə əsoro sene se wowə ani mmienu na wəde wo beto amanehunu egya mu. (Geenna g1067) 10 “Monhwə yie na moammu saa mməfra nketewa yi mu baako koraa animtia. Mereka akyere mo se, əsoro hə no, wən abofoo wə m'agya nkyen daa. 11 Na me, Agyenkwa no, mebaəs se merebəgye wən a wəayera no nkwa. 12 “Se onipa bi wə nnwan əha, na wən mu baako kəkyini na əyera a, ədeən na əbeyə? Ərennya aduəkron nkron no hə nkəkyinkyini mimpə so ne abən mu nhwehwə deə wayera no? 13 Na se əba se əhunu saa odwan no a, n'ani gye ne ho sene aduəkron nkron a wəwə efie no. 14 Saa ara nso na m'agya a əwə əsoro no mpə se nketewa yi mu baako bəyera. 15 “Se wo nua fom wo a, kə ne nkyen na wo ne no baanu no nka deə əyee wo a ənyə wo de no. Se ətie deə woka no, na əte ne ho ase a, onua aye onua. 16 Na se wantie nso a, sane fa onipa baako anaa baanu ka wo ho kə ne nkyen, na deə əbesi biara no, nnipa baanu anaa baasa adi ho adansee. 17 Se wantie wo a, fa asem no kəma asafo. Na se wodi bem asafo no anim, na ənte ne ho ase ara a, asafo no mpam no mfiri wən mu. 18 “Mereka akyere mo se, biribiara a mokyekyere wə asase so no, wəakyekyere wə əsoro, na biribiara a moasane wo asase so no, wəasane wo əsoro. 19 “Meresane aka akyere mo bio se, se mo mu baanu biara a wəte asase yi so hwehwə biribi na wəde nokore bisa m'agya a əwə əsoro no a, əbeyə ama wən. 20 Na deə baanu anaa baasa ahya wə me din mu no, na mewə wən mfimfini.” 21 Petro baa Yesu nkyen bəbisaa no se, “Awurade, mpən ahe na se me nua fom me a memfa nkye no? Mpən nson anaa?” 22 Yesu buaa

no se, “Dabi! Mpən aduəson ahodoo nson! 23 “Əsoro Ahennie no te se ohene bi a əpəs se əne n'apaafoo bu nkonta. 24 Nkontabuo no mu no, wəde əpaani bi a əde no ka sika əpepem edu bres no. 25 Esiane se na ənni sika a əde bətua ka no enti, əhene no hyee se wəntən əne ne yere ne ne mma ne biribiara a əwə, na wəmfa mmətua eka no. 26 “Əpaani yi de n'anım butuu fam, sreə ne wura yi se, ‘Me wura, hunu me mməbə, na to wo bo ase ma me, na meba abetua eka a mede wo no nyinaa.’ 27 Əpaani yi asem a əkaes no yee əhene no mməbə, ma əgyaa no de ne ka no nyinaa nso kyee no. 28 “Saa əpaani yi firi hə no, əkəhunu ne nwurakwaa no mu bi a əde no ka sika kakraa bi. Ətim no amene se əntua no eka a əde no no wə əhə ara. 29 “Na n'awurakwaa no koto, paa no kyew se ənto ne bo ase mma no, na əbetua ka no. 30 “Nanso ono deə, wampene. Əmaa wəde no kəttoo afiase se gye se watua no ka a əde no no nyinaa ansa na əbəma wəagyaa no. 31 Əkafoə yi nnamfo kəkaa asem a asi no nyinaa kyereə əhene no. 32 “Əhene no teeə no, əfrəs saa əpaani a əde ne ho kyee no no baa n'anım. Əka kyereə no se, ‘Onipa bəne ne otirimuədenfo! Wosrəs me no, mede eka kəsəs a wode me no nyinaa kyee wo; 33 ənse wo se wo nso wohunu wo yonko mməbə sədəs mehunu wo mməbə no anaa?’ 34 Əhene no de abufuo maa wəde əpaani yi kəttoo afiase kaa se, gye se watua eka a əde no no nyinaa ansa na əbəma wəayi no. 35 “Saa ara na se moamfa mo nuanom mfomsoə ankye wən a, me əsoro Agya nso remfa mo mfomsoə nkye mo.”

19 Yesu wiee n'asenka no, əkəə Galilea. Əfiri Galilea no, ətwaa Asubəntən Yordan baa Yudea. 2 Nnipadom tu dii n'akyi, ma əsaa wən yadee. 3 Farisifoo bi ba bəbisaa no nsem bi pəs se wənam wən nsemmissa no so ma əka asem bi a əde no bekə səhwə mu. Wəbisaa no se, “Wopene awaregyaeə so anaa?” 4 Yesu nso bisaa wən se, “Gyama monkenkan Atwəre Kronkron no? Wəatwəre wə mu se, ‘Mfitiaseə no, Onyankopən bəə əbarima ne əbaa! 5 Yei enti na əbarima bəgəyə n'agya ne ne maame hə de ne ho akəbə ne yere ho daa nyinaa no.’ 6 Na wən baanu no abeyə əhonam koro. Enti, deə Onyankopən aka abom no, ənse se onipa tete mu.” 7 Farisifoo no kəə so bisaa no se, “Adən enti na Mose kaa se, se əbarima bi pə se əgyaa ne yere a ətumi twərə no krataa kekə, de gyaa no?” 8 Yesu buaa wən se, “Esiane se na mo akoma apirim no enti na Mose maa awaregyaeə ho kwan, na ənyə adeəs Onyankopən hyehyeeə. 9 Na mereka akyere

mo se, obiara a obegyaa ne yere, a enye se obaa no abo adwaman, na obesane aware obaa foforo no asee awadee.” 10 Yesu asuafo no kaa se, “Se saa na ete dee a, na ense se obiara ware.” 11 Yesu buaa won se, “Enye obiara na obetumi agye asem yi atom, agye won a Onyankopon hye won den no nko ara. 12 Nnipa bi wo ho a wanni mmaramayee mu ahoden firi awos mu, ebinom nso nnipa na woyee won saa; ebinom nso osoro Ahennie no enti, wopo awadee. Obiara a obetumi no, nni m’asem a maka yi so.” 13 Wode mmofra nkumaa bres Yesu se omfa ne nsa ngu won so, na omma mpaes mma won. Nanso, asuafo no kaa won a wode mmofra no baes no anim. 14 Yesu kaa se, “Momma mmofra no kwan na wommra me nkyen, na monnsi won ekwan, na yeinom sei na Osoro Ahennie ye won dea.” 15 Na ode ne nsa giu won so, hyiraa won ansa na ofiri ho ak. 16 Eda bi aberante bi baa Yesu nkyen babisaa no se, “Okyerekyerefo, adepa ben na menye na manya nkwa a enni awiee?”

(aiōnios g166) 17 Yesu buaa no se, “Aden enti na wobisa me dee eye papa ho asem? Obaako pe na oye papa. Se wope se woko nkwa mu dee a, di mmaransem no so.” 18 Aberantee no nso bisaa no se, “Mmaransem no mu dee ewo he?” Yesu buaa no se, “Nni awu. Nsee awadee. Mm korono. Nni ator. 19 Di w’agya ne wo maame ni, na do wo yenko se wo ho!” 20 Aberantee no nso kaa se, “Medi yeinom nyinaa so pereere. Afei, menye edeen?” 21 Yesu ka kyere no se, “Se wope se woye pe a, ko na koton biribiara a wow, na fa sika a wobanya afiri mu no ma ahiafo. En ansa na wobanya ademudee wo osoro. Afei bedi m’akyi.” 22 Esiane se na saa aberantee yi wo ahonyadet bebre enti, otee saa nsem yi no, anye no de maa ode aweretoo firi ho koe. 23 Afei, Yesu ka kyere n’asuafo no se, “Eyen den ma osikani se obek Osoro Ahennie no mu. 24 Meka meti mu bio se, eyem mmer se yoma bewura panes aniwa mu sene se osikani beko Onyankopon Ahennie mu!” 25 Asuafo no tee saa asem yi no, won adwenem yee won nnaa. Wobisaa se, “Na enne hwan na ewiese ha wobegye no nkwa?” 26 Yesu hwee won buaa se, “Onipa fa mu dee, eyen den; na Onyankopon fa mu dee, eyem mmer.” 27 Petro nso kaa se, “Yeagya biribiara ho abedi w’akyiri; na edeen mfasoo na yebanya afiri w’akyiridie no mu?” 28 Yesu buaa se, “Me, Agyenkwa no, metena m’animuonyam ahennwa no so a, nokorem mo m’asuafo yi nso betenahennwa dumieno no so na moab Israel mmusuakuo dumieno no aten. 29

Na obiara a obegya ne efie, ne nuamarimanom, ne nuammaanom, n’agya, ne maame, ne yere, ne mma anaa n’agypadee abedi m’akyi no, obenya no etho mmoho oha, na wanya nkwa a enni awiee nso. (aiōnios g166) 30 Na won a wodi ekan no mu pii bedi akyire, na won a wodi akyire no nso mu bi abedi ekan.”

20 Yesu sane buu won ebe foforo bi se, “Osoro Ahennie te se okuafao bi a ofirii adi anopa bi, se orekohwehwae nnipa abo won paa. 2 Ne nsa kaa apaafao no, one won hyehye se obema won eda koro adwuma so akatua. 3 “Ankyere ofirii adi bio kohunuu nnipa bi nso, se waginagyina ho a wonye hwee na worehwehwae obi ama wabo won paa. 4 Ofaa won nso de won koo n’afuo no mu. Oka kyere won nso se, obema won eda koro adwuma so akatua. 5 “Osane koo owigynaes ne nnomniensa ebere mu kobo nnipa foforo paa ne won yee nhyeheyee kor no ara bi. 6 Osane firii adi beye nnomum bere mu, kohunuu se nnipa bi gyinagyina ho. Obisaa won se, ‘Aden enti na eda mu yi nyinaa mogynagyina ha a monye hwee?’ 7 “Woyii ano se, ‘Obi mmebaa yen paa.’ ‘Etho ara na oka kyere won se, ‘Ennee monkoka apaafao a woreye adwuma wo m’afuom no ho.’ 8 “Eduruu anwummers no, ofree dee otua n’apaafao no ka no ka kyere no se, ‘Hwe na tua won ka, firi won a wobaa akyire no so kosi won a wobaa kane no so.’ 9 “Apaafao a ofaa won akyire no nyinaa, otuaa won eda koro apaabodee. 10 Won a wofaa won kane no nso baes. Wosusuu se wobenya sika a ebora won a ofaa won akyire no dee no so. Nanso, won nso, otuaa won sedee otuaa won a wobaa akyire no ara pe. 11 Won nsa kaa won apaabodee no, anye won de. 12 Woka kyere afiuowura no se, ‘Nnipa a wobaa akyire no yee adwuma donhweree baako pe, nso yen a yeyee adwuma firi anopa ma owia hyee yen no, womaa yene won nyinaa akatua pe.’ 13 “Obuaa won mu baako se, ‘Damfo, menye wo bone biara. Me ne wo anni ano se, mema wo eda koro adwuma so akatua anaa? 14 Fa sika a wo nsa aka no na ko. Efiri me pe mu na meretua won a wobaa kane ne won a wobaa akyire no nyinaa ka pe. 15 Mmara bi si me ho ekwan se mede me sika ye dee mepe? Anaase m’ayamyenti na w’ani abere yi?’ 16 “Asem a Yesu ka de wieee ne se, ‘Saa ara na won a wodi akyire no bedi ekan, na won a wodi ekan no nso bedi akyire.’” 17 Yesu siim se oreko Yerusalem no, odee n’asuafo no gyinaa nkyen baabi ka kyere won se, “Yerek Yerusalem. Wobeyi me ama asofoo

mpanin ne twerɛsem no akyerekyerefœ, na wɔabu me kumfœ. 19 Wɔde me bɛhye Roma aban nsa, na wɔadi me ho few, abɔ me asennua mu, na ne nnansa so no, mesore afiri awufœ mu.” 20 Sebedeo mma Yakobo ne Yohane ne wɔn maame baa Yesu nkyen. ɔbaa yi de adesredee bi betoo Yesu anim. 21 Yesu bisaa no se, “Edeen na wope se menyɛ mma wo?” ɔbuua no se, “Mepɛ se, se woko w’ahennie mu a, me mma baanu yi mu baako tena wo nifa so, na ɔbaako nso tena wo benkum so.” 22 Nanso, Yesu ka kyereɛ no se, “Wonnim dee worebisa no.” Afei, ɔdanee ne ho bisaa Yakobo ne Yohane se, “Mobetumi anom kuruwa a merebenom ano no bi anaa?” Wɔbuua no se, “Yebetumi!” 23 Yesu ka kyereɛ wɔn se, “Me kuruwa ano dee, mobetumi anom, nanso menni tumi se meyi wɔn a wɔbetena me nifa anaa me benkum so. Saa afa no wɔ hɔ ma wɔn a m’agya ayi wɔn no.” 24 Asuafœ edu a aka no tee dee Yakobo ne Yohane akobisa no, wɔn bo fuiɛ. 25 Yesu freee won nyinaa ka kyereɛ wɔn se, “Monim se ahene ne atumfo di wɔn a wɔhye wɔn ase no so. Saa ara nso na wɔn a wɔdi wɔn so no nso di afoforɔ so.” 26 Nanso, mo dee, ente saa wɔ mo mu. Mmom, obiara a ɔpɛ se ɔyɛ kese wɔ mo mu no, eſe se ɔyɛ mo ɔsomfo. 27 Obiara a ɔpɛ se ɔyɛ ɔkannifœ wɔ mo mu no, ɔnye mo akoa. 28 Onipa Ba no amma se wonsom no, na mmom ɔbesomoeɛ, na ɔde ne okra too hɔ se agyedee maa nnipa nyinaa.” 29 Yesu ne n’asuafœ firi Yeriko rekɔ no, nnipadom tu dii wɔn akyi. 30 Wɔrekɔ no, wokofaa baabi a anifirafo baanu bi teteɛ. Anifirafo yi tee se Yesu retwam no, wɔteateam se, “Awurade, Dawid Ba, hunu yen mmɔbɔ!” 31 Nnipadom a wɔdi Yesu akyi no teateaa wɔn se wɔmmua wɔn ano. Nanso, anifirafo no kɔ so teateam se, “Awurade, Dawid Ba, hunu yen mmɔbɔ!” 32 Yesu duruu dee wɔteteɛ hɔ no, ogyina, bisaa wɔn se, “Edeen na mope se meye ma mo?” 33 Wɔka kyereɛ no se, “Awurade, yɛpɛ se yehunu adee!” 34 Anifirafo no yɛɛ Yesu mmɔbɔ. ɔde ne nsa kekaa wɔn ani, na preko pɛ, wɔhunuu adee, na wɔdii n’akyi.

21 Aka kakra na Yesu ne n’asuafœ no aduru Yerusalem no, wɔbenee kuro bi a wofre no Betfage a ewɔ Ngo Bepɔ no so hɔ no. Ehɔ na Yesu somaa n’asuafœ no mu baanu se, wɔnni ɛkan nkɔ. 2 ɔka kyereɛ wɔn se, “Se moduru hɔ a, mobehunu se wɔasa afunumu bi ne ne ba ahoma. Monsane wɔn, na momfa wɔn mmrɛ me. 3 Se obi bisa mo se edeen na moreyɛ a, monka nkyere onipa ko no se, ‘Wɔn ho hia Awurade,’ na ntɛm ara obɛma mo de wɔn aba.”

4 Wɔyɛɛ yei hyɛɛ tete nkɔmhye a ɛka se, 5 “Monka nkyere ɔbabaa Sion se wo ɔhene reba wo nkyen. ɔdwo, na ɔte afunumu ne, afunumu ba so,” no mu den. 6 Asuafœ baanu no yɛɛ dee Yesu ka kyereɛ wɔn no. 7 Wɔde mmoa no bres no no, wɔde wɔn ntoma sesɛɛ afunumu no so, maa Yesu tenaa ne so. 8 Nnipadom a wɔwɔ hɔ no bi de wɔn ntoma sesɛɛ ekwan a ɔde aboa no nam so no so. Ebinom nso bubuu nnua mman de sesɛɛ ekwan no mu saa ara. 9 ɔdɔm no tu teneeɛ de osebɔ teateam se, “Hosiana Dawid Ba!” “Nhyira ne dee ɔnam Awurade din mu reba no.” “Hosiana wo ɔsoro noho!” 10 Ebere a ɔduruu Yerusalem no, kuro no nyinaa bɔɔ twi. Ehofœ no bisaa se, “Na hwan ni?” 11 Nnipadom no buua se, “Eyɛ Yesu, Odiyifœ a ɔfiri Nasaret a ewɔ Galileaman mu no.” 12 Yesu firii hɔ no, ɔkɔ asorefie. ɔduruu hɔ no, ɔpamoo adwadifœ a wɔwɔ hɔ no nyinaa, kaa sikasesafœ apono nyinaa guu fam, bubuu apata a wɔtɔn mmorɔnoma wɔ mu no nyinaa guie. 13 Yesu ka kyereɛ wɔn se, “Atwerɛsem no ka se, ‘M’asorefie ye beaee a wɔbɔ mpaeɛ.’ Nanso, mo dee, mode hɔ aye akorɔmfœ atenaeɛ.” 14 Afei anifirafo ne mmubuafo baanu ne nkyen wɔ asorefie ho ma ɔsaa wɔn nyinaa yadee. 15 Nanso, ebere a asafœ mpanin ne Yudafœ mpanin bi hunuu anwanwadee yi na wɔtɛe nso se mmɔfra nkumaa a wɔwɔ asorefie ho reteateam se, “Nhyira nka Dawid Ba no” no, anye wɔn de. 16 Enti, wɔbisaa Yesu se, “Wote nsɛm a mmɔfra no reka no anaa?” Yesu buua se, “Aane. Na monkenkanee saa Atwerɛsem a ɛka se, “Mmɔfra ne nkɔkoaa mpo de wɔn ano kamfo wo’ no da anaa?” 17 Afei, ɔfiri hɔ sane kɔ Betania kɔdaa hɔ. 18 Adee kyee anɔpɔ a ɔresane ako Yerusalem no, ɔkɔm dee no. 19 ɔhunu se borɔdɔma dua bi si ekwan ho baabi. ɔkɔ hɔ kɔhwee se borɔdɔma no bi wɔ so, nanso ɔduruu hɔ no, ɔhunu se nhahan nko ara na ewɔ so. ɔdomee borɔdɔma dua no se, “Efiri enne, worenso aba biol!” Ehɔ ara borɔdɔma dua no wuiɛ. (aiɔn g165) 20 Asɛm yi yɛɛ Yesu asuafœ no nwawna ma wɔbisaa no se, “Na εγες εδεεν enti na borɔdɔma dua no so nhahan poroo ntɛm saa?” 21 Yesu nso buua wɔn se, “Nokɔɛm, se mowɔ gyidie a ɛnhinhim a, mobetumi aye ade korɔ yi ara bi, anaa dee ɛkyen saa mpo. Anka mobetumi aka akyere Ngo Bepɔ yi se, ‘Tutu kogu ɛpo mu’, na ɛbetutu akogu mu nso. 22 Biribiara a mode gyidie bɛbisa wɔ mpaeɛbɔ mu no, mo nsa beka.” 23 Yesu sane kɔ asorefie hɔ a ɔrekyerekyere no, asafœ mpanin ne Yudafœ mpanin baanu ne kyen bɛbisaa no tumi ko a ogyina so

pamoo adwadifoo ne sikasesafoo no firii asorefie ho no. 24 Yesu kaa se, “Merebebisa mo asem baako bi, na mommuua me ansa. 25 Onyankopon na osomaa Yohane Osuboni anaa enye ono?” Wodwennwenee ho kaa se, “Se yeka se ‘Efiri Onyankopon’ a, wobebisa yen dee enti a yeannyne dee Yohane kaes no annie? 26 Na se yeka se, ‘Enye Onyankopon na osomaa no’ nso a, edom no beha yen efiri se, won nyinnaa nim se Yohane ye odiyifoo.” 27 Enti, won mmuaes a womaees ara ne se, “Yennim!” Ehara na Yesu nso kaa se, “Se monnim dee a, me nso meremmua mo.” 28 Yesu kaa se, “Saa asem a merebekaa yi modwene ho sen? Obarima bi wo mmammarima baanu. Okaa kyerees won mu panin no se, ‘Me ba, enne ko m’afuom na koye adwuma wo ho.’ 29 ‘Ne ba no kaa se, ‘Merenk,’ nanso akyire yi, osesaa n’adwene na okoes. 30 ‘Afei agya no ka kyerees akumaa no se, ‘Wo nso ko.’ Ono nso kaa se, ‘Agya, mate, meko.’ Nanso wank. 31 ‘Saa mmofra baanu yi mu hwan na otie n’agya asem?’ Wobuaa se, ‘Ne ba panin no a.’ Afei, Yesu kyerees asem no ase se, ‘Akyinnyee biara nni ho se abonefao ne nnwamanfoo beko Osoro Ahennie mu ansa na moako. 32 Efiri se, Yohane baa mo nkyen se orebeyere mo tenenee kwan, na moannya no anni. Nanso otogyefoo ne nnwamanfoo gyee no dii. Na mohunuu yei mpo no, moansakyera mo adwene, na moannya no anni.’ 33 Yesu buu won be foforaa bi se, “Eda bi, obarima bi a owo bobefuo a wagye ban afa ho, na watu amena a wokyi nsaa wo mu, de afuo no gyaa akuafao bi. Yei akyi no, otuu ekwan kao oman foforaa bi so. 34 Eduruu ebere a bobe no berees a esee se watee no, osomaa ne ho nnipa baa akuafao no ho se wommegye ne kyea mmre no. 35 ‘Woduruu ho ara pe na akuafao no to hyee nnipa no so, boroo obaako, kum obaako enna wosii obaako nso aboo. 36 Afei, osane somaa nnipa a won dodo sene won a osomaa won kane no se wonko akuafao no nkyen, nanso asem koru no ara bi na esii. 37 Yei akyi, osomaa ono ankasa ne ba akuafao no nkyen susuu se, wode anidie bema no. 38 ‘Nanso, akuafao no hunuu se ne ba no afiti reba pe, wofaa ne ho adwene kaa se, ‘Odedifoo no na oreba no; momma yenkum no, na yemfa afuo no!’ 39 Ehara ara, wotwee no firii afuo no mu, kokumm no too baabi. 40 ‘Se afuwura no sane ba a, mogye di se edeen na obeyee saa akuafao no?’ 41 Yudafo mpanin no buaa se, “Ono nso bekum saa atirimuodenfoo no na ade afuo no ama akuafao fofora a wode ne kyea bema no ebere a esee mu.” 42 Yesu bisaa won bio se, “Monkanee

Tweresem no mu da se, “‘Ebooo a adansifoo apo no eno ara na abeye edan no ntweaso tiboo. Awurade na waye yei, na eyee nwanwa wo yen ani so?’ 43 ‘Dee mereka ara ne se, wobegye Onyankopon Ahennie no afiri mo nsam de akoma oman fofora a wobebu n’afudee no ho nkonta pa akyere no. 44 Won a wobehwe saa botan yi so no mu beebubu, na dee nokore no behwe ne so no nso beperkye.’ 45 Ebere a asofoo mpanin ne Yudafoo mpanin no tee asee se Yesu asem a oreka no fa won ho no, 46 woprees se woye no bone, nanso na wosuro edom no efiri se, na woagye Yesu atom se oyee Odiyifoo.

22 Yesu de mmebuo ahodoos kyerees sedee Osoro

Ahennie no tee. 2 Ose, “Osoro Ahennie no te se ohene bi a ne babarima hyiaa ayeforaa na ottoo pon maa no. 3 Ottoo nsa freee nnipa pii. Ebere no duruie no, osomaa n’asomfoo se wokofrefre nnipa no na wommra. Nanso, nnipa no amma. 4 ‘Osane somaa n’asomfoo foforaa se, ‘Monkoka nkyere won se, woawie biribiara. Wokum m’antanwie ne me nyemmoa de anoa aduane awie. Mommra ayeforo no ase mmmedii!’ 5 ‘Nanso, ne ho yee won a ottoo nsa freee won no sere. Obiara kodii ne dwuma. Obi koo n’afuom. Oforaa nso kodii ne dwa. 6 Afoforaa nso kyerees n’asomfoo no hwhee won, pirapiraa won, kunkumm ebinom nso. 7 Ohene no tee dee nnipa no aye n’asomfoo no, ne bo fui. Osomaa n’asraafaa ma wokokunkum awudifoo no, hyee won kuro no pasaa. 8 ‘Osane freee n’asomfoo ka kyerees won se, ‘Woawie ayeforo aduane no. Nanso, won a mefrees won no mfata se woba aponto no ase.’ 9 Enti, monkoo mmontene so na obiara a mobehunu no no, momfre no mmra aponto no ase.’ 10 Asomfoo no firii adi koo mmontene so kofreee nnipa dodo a wohunuu won no nyinnaa. Wofreee nnipa pa ne nnipa bone, maa edan a wotoo epono wo mu no yee ma. 11 ‘Ohene no baa ho se orebehwe nnipa a woabaa no, ohunuu obi a onhye ayeforhyia atadee wo ho. 12 Obisaa no se, ‘Damfo, eyee den na wonhye ayeforhyia atadee, na wotumi baa ha?’ Nanso, damfo no antumi ammuu. 13 ‘Afei, ohene no ka kyerees n’asomfoo no se, ‘Monkyekere ne nan ne ne nsa na monkoto no ntewene akyirikyiri esum mu, dee esu ne agyaadwoo wo no.’ 14 ‘Woafre bebree, nanso kakra bi na woayi won.’ 15 Farisifoo no tuu Yesu ho agyina, pess ekwan bi a wonam n’anon asem so benya no akyere no. 16 Wosii no gyinaes se, wobesoma won nnipa bi ne Herodefao aba Yesu nkyen abebisa no se, “Owura, yenum se woye onokwafoo, na wonam nokore kwan so kyerees nnipa

ekwan a eko Onyankopon nkyen a wonsuro akyire asem, efiri se, wonhwé nnipa anim. 17 Ka ma yentie. Eysé se wóyi too ma Roma Hempon Kaesare anaa enye?" 18 Yesu hunuu wón adwemmoné no ma óka kyereé wón se, "Mo nyaatwomfo! Adén enti na mope se mode mnaadaa so me hwé? 19 Momfa sika a wóde yi too no bi nkyere me." Wóde bi kyereé no. 20 Óbisaa wón se, "Hwan mfoni na éda so, na hwan din nso na ewo so?" 21 Wóbuaa se, "Kaesare." Yesu ka kyereé wón se, "Enneé, momfa Kaesare dee mma Kaesare, na momfa Onyankopon dee mma Onyankopon." 22 Ne mmuaé a ómaa wón no maa wón ho dwirii wón ma wógyaa no ho kóee. 23 Éda no ara, Sadukifoo a wónnye owusoree nni no baa Yesu nkyen bëbisaa no se, 24 "Owura, Mose kaa se, 'Sé óbarima bi anwo na ówu a, ne nuabarima mfa ne yere no kunabaa na óne no nwo mma owufo no. 25 Anuanom baason bi ne yén tenaa ha. Ópanin no wareeé a wanwo ba na ówuié. Enti, ne nua a ótô so mmieno no faa ne yere no kunabaa. 26 Dee ótô so mmieno no nso wuié, maa dee ótô so mmieno no faa óbaa no kunabaa. Óno nso wuié a wanwo ba, maa ófotoforó nso faa óbaa no kunabaa. Yei toaa so ara kóii se anuanom baason no nyinaa waree óbaa no. 27 Dee edi akyire ne se, óbaa no nso wuié. 28 Èno enti, owusorebere no, nnipa baason yi mu hwan na óbaa no bëye ne yere? Efiri se wón nyinaa waree no!" 29 Yesu buaa wón se, "Mo mfomsoo a moaye no firi nim a monnim Atwerésem no ne Onyankopon tumi a ówá no! 30 Na owusorebere no, awadee nni hó; obiara bëye se abófoó a wówá ósoro no. 31 Afei, éfa owusoree no ho no nso, monnkanee dee Onyankopon aka afa ho no pen? Monhunu se Onyankopon kasa kyereé mo ebéré a ókaa se, 32 'Mene Abraham Onyankopon, Isak Onyankopon ne Yakob Onyankopon no?' Yei kyere se. Onyankopon nyé awufoó Onyankopon na mmom, ateasefoo Onyankopon." 33 Nnipadom no tee ne nkyerékyeré no, eyéé wón nwanwa. 34 Farisifoó no tee se Yesu abu afa Sadukifoo no so no, wokohyiaa Yesu. 35 Wón mu baako a óye mmaranimfoó bisaa Yesu se, 36 "Owura, Mose mmaransem no mu dee ewo he koraa na ékyen ne nyinaa?" 37 Yesu buaa no se, "Dó Awurade, wo Onyankopon, w'akoma nyinaa mu ne wo ókra nyinaa mu ne w'adwene nyinaa mu." 38 Yei ne mmaransem no mu dee edi ékan na ékyen ne nyinaa. 39 Dee éto so mmieno no te se éno ara: 'Dó wo yóoko se wo ho.' 40 Mose mmaransem ne adiyifoo no nkyerékyeré no nyinaa gyina saa mmaransem

mmieno yi so." 41 Farisifoó no twaa Yesu ho hyiaeé no, óbisaa wón se, 42 "Èdeén na mowó ka wó Agyenkwa no ho? Hwan ba ne no?" Wóbuaa no se, "Dawid Ba." 43 Yesu bisaa wón se "Enneé, aden na Dawid nam Honhom Kronkron so fre no 'Awurade'? Efiri se, Dawid kaa se, 44 "Awurade ka kyereé me wura se, "Tena me nifa kósi se mema woadi w'atamfoó nyinaa so." 45 Se Dawid fre no 'Awurade' a, enneé ébeyé den na watumi aye ne ba?" 46 Obiara antumi ammua. Yei akyi nso, obiara antumi ammisa no nsem bio.

23 Afei, Yesu ka kyereé nnipadom no ne n'asuafoo no se, 2 "Atwerésem no Akyerékyeréfoó ne Farisifoó no na wókyere Mose mmara no ase. 3 Yei enti, èse se motie wón, na moye biribiara a wókyere mo. Nanso, monnyé dee wóye no bi efiri se, dee wóka no, ènyé éno na wóye. 4 Wóhyé mo, ma modi mmara a èye den so a wón ankasa mpe se wódi so. 5 "Biribiara a wóye no ye óyekyeré. Wóatwére Onyame Asem abó wón moma ne wón nsa so, na wóhyé wón ntadee de kyere se wóye ateneneefoo. 6 Na se wóka apontoo ase nso a, wópe se daa wótena mpanin tenabea. Afei, wóka asore nso a, wópe se wótena mpanin tenabea pa. 7 Se wode obuo kyea wón abontene so na wofré wón 'Rabi' anaa 'Owura' a, èye wón de. 8 "Mommma obiara mfré mo saa. Efiri se, Onyankopon nko ara na óye Owura. Mo nyinaa moyé pë se anuanom. 9 Mommfre obiara wó asase so ha se 'Agya,' efiri se, Onyankopon a ówá ósoro no nko ara na èse se wófré no saa. 10 Na mommma wómmfre mo 'Owura,' efiri se, óbaako pë na óye mo wura a óne Agyenkwa no. 11 Wobre wo ho ase som afotoforó a, wobeyé ókésé. Wópe se wóye késé a, ye ósomfoó. 12 Na obiara a óbëma ne ho so no, wóbëbre no ase; saa ara nso na obiara a óbëbre ne ho ase no, wóbëma no so. 13 "Monnue! Mo Farisifoó ne Atwerésem no akyerékyeréfoó nyaatwomfoó, efiri se, mosi afotoforó Ósoro Ahennie ho ekwan. Mo a, monkó mu. Mo nso a, momma afotoforó a wópe se wóka mu no ekwan. 14 Nyaatwomfoó! Mobo mpaeec atentene wo mmontene so de kyere se moye ateneneefoo wó ebéré a motu akunafoó firi wón afie mu. 15 "Monnue! Mo Farisifoó ne Atwerésem no akyerékyeréfoó nyaatwomfoó! Moko ewiase afanan nyinaa se mobénya onipa fua abefra mo mu. Na se monya obi saa a, mosée no ma óye óbonsam ba sene sèdèe motee no. (Geenna g1067) 16 "Monnuel! Akwankyereéfoó anifirafoó a moka se, se obi de asòredan ka ntam a, éno dee, ènyé hwee. Na

se əde sikakəkəo a əwə asəredan no mu ka ntam dee a, ənneə, ntam no kyekeyere onii no. 17 Anifirafoō nkwaseafoo! Asəredan no ne emu sikakəkəo no mu dee əwə he na əsom bo; sikakəkəo no anaa asəredan no a ete sikakəkəo no ho no? 18 Na moka se, ‘Se obi ka afərebukyia no ntam a, ənye hwee. Na mmom, se əka ayeyedeə a əgu afərebukyia no so ntam dee a, əkyekeyere onii no’ 19 Anifirafoō! Afərebukyia a ete ayeyedeə a əgu so no ho no ne ayeyedeə a əgu so no mu dee əwə he na əsom bo? 20 Se woka afərebukyia no ntam a, woka afərebukyia no ne əso ayeyedeə no nyinaa ntam, 21 na se woka asəredan no ntam a, woka asəredan no ne Onyankopən a ote mu no nyinaa ntam. 22 Na se woka əsoro ntam a, na woreka Onyankopən ahennwa ne Onyankopən no ankasa ntam. 23 “Monnue! Mo Farisifoo ne Atwəresəm no akyerəkyerəfəo nyaatwomfoō! Moyi ntotosoo dudu wə afifideə a əwə mo mfikyifuo mu no ho, nanso mogya nneəma a əsom bo te se atenenee, ahumməborə ne nokoredie. Əwom se eṣe se moyiyi ntotosoo dudu no deə, nanso ənse se mogya nneəma a əsom bo no. 24 Anifirafoō akwankyerəfəo! Mosone dee morenom so, yi mu nwansenə nanso momene yoma! 25 “Monnue! Mo Farisifoo ne Atwəresəm no akyerəkyerəfəo nyaatwomfoō! Motwi mo kuruwa ne mo ayowaa ho fefefə nanso emu no deə, asisie ne pesemenkomənya ahye no ma tə. 26 Farisifoo anifirafoō! Montwi kuruwa no mu kane, na kuruwa no ho nyinaa bete! 27 “Monnue! Mo Farisifoo ne Atwəresəm no akyerəkyerəfəo! Mote se əda a wəasra ho fefefə nanso awufoō nnompe ne nneəma funu ahye mu ma tə. 28 Moye mo anim se ateneneefoo, nanso bəne ahodoo ahye mo mu ma tə. 29 “Monnue! Mo Farisifoo ne Atwəresəm no akyerəkyerəfəo nyaatwomfoō! Mosisi nna akəsəe ma adiyifoo a mo ara mo agyanom kunkumm wən, na mode nhwiren gugu ateneneefoo a wəkunkum wən no da so, 30 na motwa mo ho ka se, ‘Se na yete ase saa əbere no a, anka yerenye bəne a yen agyanom yee no.’ 31 Se moka saa a, mobu mo ho fo se moye atirimuodenfoō mma. 32 Na modi won anammon akyi ye saa bəne korə no ara bi pəpərəpə. 33 “Awo! Nhurutoa mma! Mobeye den adwane amanehunu ogya mu atemmuo no? (Geenna g1067) 34 Mesoma adiyifoo ne anyansafoō ne akyerəkyerəfəo aba mo nkyen. Mobebo wən mu bi asennua mu akum wən. Mobebo ebinom akyi mmaa wə mo asəredan mu, na moataa ebi firi nkuro so akə nkuro so. 35 Na ateneneefoo mogya a

moahwie agu asase so nyinaa, efiri Habel so de kəsi Barakia ba Sakaria a mokumm no wə asəredan ne afərebukyia ntam no, beba mo so. 36 Mereka makyere mo se, atemmuo a wəaboaboa ano no nyinaa bəba nnemma yi so. 37 “Ao Yerusalem, Yerusalem, wo a wokum adiyifoo, na wosi wən a wəasoma wən wo nkyen aboo, mpən ahe na anka mepeə se meboaboa wo mma ano, sədəe akokobaatan boaboa ne mma ano ne ntaban ase, nanso moampe! 38 Wobegya mo efie fituo ama mo. 39 Na mese mo se, efiri səsəe morenhunu me bio kəsi se, mobəka se, ‘Nhyira ne dee ənam Awurade din mu reba no.”

24 Yesu refiri baabi a asəredan no si hə no, n’asuafoō no baa ne nkyen pəe se wəkyerəkyerə no adan ahodoo a əwə asəredan no mu. 2 Nanso, əka kyereə wən se, “Wəbedwiri saa dan yi agu pasaa!” 3 Yesu kəo Ngo Bepo no so. Əte hə no, n’asuafoō no baa ne nkyen bebisaa no se, “Ebəre ben na deə woreka yi bəba? Na nsenkyerənnəe ben na ebəma yeahunu wo ba a wobəsane aba bio no ne ewiase awiieə a əbeba no?” (aiōn g165) 4 Yesu ka kyereə wən se, “Monhwə na obi annaadaa mo. 5 Nnipa bebree de me din beba abəka se, wəne Agyenkwa no, na wəadaadaa mo mu pii. 6 Se mote se akokoakoko resi afanan nyinaa a, ənkyerə me ba a mesane aba no ho nsenkyerənnəe. Ese se yeinom ba, nanso awiieə no deə, ənnyə mmae. 7 Aman besore aman so, na ahennie asore ahennie so, na ekəm ne asasewosoə bəba mmeammea. 8 Yeinom nyinaa bəye nneəma a eye hu a ebəba no mfitiasə. 9 “Se moye me deə enti, wəbəye mo ayayadeə, na wəakum mo wo ewiase afanan nyinaa, 10 na mo mu pii besane akə bəne mu, na moayiyi mo ho mo ho ama, na moatan mo ho. 11 Atoro adiyifoo bebree besore, na wəadaadaa mo mu pii. 12 Bəne bedəoso wə ewiase, na abre nnipa do a wəwə no ase. 13 Nanso, wən a wəbegyina pintinn akəduru awiieə no, wəbegye wən nkwa. 14 Na wəbekə asempha a efa Ahennie no ho no wə ewiase afanan nyinaa, na wəate. Enə akyi ansa na awiieə no bəba. 15 “Enti, se mohunu ‘Adeə a Eye Hu’ a, Odiyifoo Daniel kaa ho asem se egyptina kronkronbea hə no a, ma deə əkenkan no nte aseə, 16 wən a wətə Yudea no nnwane nkə Yuda mmepeə so. 17 Mma obiara a əwə ne efie edan atifi no nsiane nkəfa biribari mfiri ne efie hə. 18 Wən a wəwə mfuom no nso nnsane wən akyi mmefa wən ntoma. 19 Na wən a wəafa afuro ne wən a wəturu mma saa əbere no mu no mne! 20 Na mommo mpaeə na əbere a eṣe se modwane no anye awəberə anaa

Homeda. 21 Efiri se, ṣtaa a ẹbeba no, ebi nsii wō ewiase abakosēm mu da, na ebi nso rensi da. 22 “Nokorem, se woantwa saa nna no so a, nnipa nyinaa ase bẹtore. 23 Se obi ka kyere mo se, ‘Agyenkwa no wō ha anaase ọwō nohoaa anaa wayi ne ho adi wō ha anaa εhō’ a, monnye nni. 24 Atorɔ Akristofoo ne atorɔ adiyifoo besore, na wōaye anwanwadee ahodoɔ na se ẹbetumi a, wōadaadaa wōn mpo a Onyankopɔn ayi wōn no. 25 Mabo mo koko dada. 26 “Enti, se obi ka kyere mo se, ‘Agyenkwa no asane aba na ọwō esere so a,’ monnha mo ho se mobekō hō akohwehwe no; ‘anaase nso ode ne ho asie baabi a,’ monnye nni! 27 Na sedee anyinam pa firi apueeɛ kō atoee no, saa ara na se Onipa Ba no reba a, εbeyε ara ne no. 28 Na dee efunu wō no, εhō na apete mpa. 29 “Otaa no akyiri pe “awia bedurum, na ɔṣrane renhyerɛn; na nsoromma bɛtete ahwe, na wōbewoso tumi a ɛwō ɔsoro no.’ 30 “Afei, Onipa Ba no ho nṣenkyerɛnne bɛda adi, na esoro ne asase sofoɔ nyinaa bɛtwa agyaadwoo. Na ewiase amanaman behunu me, se mede tumi ne animuonyam nam esoro omununkum mu reba. 31 Na mesoma m'abofoo a wōrebō totorobento aba, na wōbeboaboa wōn a mayi wōn no ano firi esoro ano koko asase ano. 32 “Afei, monsua biribi mfiri borodoma dua no ho asem no mu. Se eyi mman foforɔ, sane yi ahahan foforɔ a, na εkyere se asuso aben. 33 Saa ara nso na se mohunu se saa nneemaa yi nyinaa afiti asees resisi a, mobehunu se meba a mesane aba no aben, aduru apono ano. 34 Nokore mese mo se, awontoatoasoo yi rentwam, gye se saa nneemaa yi nyinaa aba mu ansa. 35 Esoro ne asase betwam ako, na me nsem dee, εbetena ho daa. 36 “Nanso, eda anaa dɔn ko a awieeɛ no beba dee, obiara nnim. ɔsoro abofoo ne Onyankopɔn Ba no mpo nnim. Agya no nko na ɔnim. 37 Onipa Ba no ba a ɔbeba no beyε sedee Noa bere so εyeeɛ no ara pe. 38 Na sedee nna a edi nsuyire no anim no, nnipa didiie, na wōnomeee, warewaree, de kɔsii eda a Noa koo εhyen no mu, 39 na nnipa annye dee ɛbeba anni, kɔsii se nsuyire befaa wōn nyinaa koe no, saa ara na Onipa Ba no ba a ɔbesane aba no beyε. 40 Saa ɛberε no, wōbefa mmaprima baanu a wōreyε adwuma wo afuom no mu baako ako, na wōagya ɔbaako. 41 Saa ara nso na mmaa baanu a wōwō efie renoa aduane no nso, wōbefa ɔbaako agya ɔbaako no no. 42 “Enti, monwen efiri se, monnim da ko a Awurade beba. 43 Sedee onipa tumi wen de bō ne ho ban firi akorɔmfoɔ ho no, 44 saa ara na ɛwō se mosiesie mo ho, efiri se Onipa Ba

no ɔbeba ɛberε a mo ani nna so se ɔbeba. 45 “Hwan ne ɔsomfoɔ nokwafoɔ nyansafoɔ no, dee ne wura de ne fidua mu asomfoo ahye ne nsa se ɔmma wōn adwuma wō ɛberε a ese mu? 46 Nyiira ne ɔsomfoɔ a ne wura no beba abeto no se waye n'adwuma pereεεp. 47 Nokorem, ɔde n'agypadee nyinaa bεhye ne nsa. 48 Na se ɔye ako a bōne, na ɔka kyere ne ho se, ‘Me Wura nnya mmaeε,’ 49 na ɔhye asees ha ne mfeefoo nkoo, na ɔdidi, boro nsā a, 50 ne Wura no beba eda a n'ani nna so se ɔbeba. 51 ɔbetwe n'aso denden, na ɔde no ako baabi a wōbu nyaatwomfoo aten; εhō na wōtwa agyaadwoo na wōtwere wōn se.

25 “ɔsoro Ahennie te se mmabaawa edu bi a wōfaa wōn nkanea se wōrekohyia ayeforɔkunu. 2 Na mmabaawa no mu baanum ye anyansafoɔ enna baanum nso ye nkwaseafoo. 3 Wōn mu nkwaseafoo no rekō no, wōfaa wōn nkanea nanso wōamfa ngo anka ho. 4 Nanso, wōn mu anyansafoɔ no dee, wōrekorɔ no, wōfaa ngo kaa wōn nkanea ho de koe. 5 Ayeforɔkunu no amma ntɛm, enti wōhye asees totɔn nko dedae. 6 “ɔdasuom na wōtee ntateamu se, ‘Ayeforɔkunu no reba! Momfiri adi nkohyia no!’ 7 “Mmabaawa yi nyinaa sore buebee wōn nkanea no. 8 Nkwaseafoo no sree anyansafoɔ no se, ‘Momma yen mo ngo no bi ngu yen nkanea no mu na εredum.’ 9 “Anyansafoɔ no ka kyere wōn se, ‘Krasin a yewō no sua. Monkō kurom nkoto bi.’ 10 “Wōrekoto ngo no pe, na ayeforɔkunu no bae. Enti, wōn a wōasiesie wōn ho no ne ayeforɔkunu no koo n'aponto no ase, na wotoo epono no mu. 11 “Akyire yi a baanum no sane bae no, wogymiaa epono no akyi frɛe se, ‘Owura, hini yen!’ 12 “Nanso, ɔka kyere wōn se, ‘Momfiri hō nko. Mennim mo!’ 13 “Enti, monwen na monnim da anaa dɔn ko a mesane aba. 14 “Bio, ɔsoro Ahennie te se ɔbarima bi a ɔretu ekwan ako ɔman foforɔ bi so. ɔrekō no, ofree n'apaafoo baasa, maa wōn mu biara sika a εfata se wōmfa nyε adwuma. 15 ɔmaa ɔbaako dwetε kilogram ɔha aduɔson. ɔmaa dee ɔdi hō no dwetε kilogram aduɔsia nnwɔtwe enna ɔmaa dee ɔtwa too no dwetε kilogram aduasa εnan. 16 ɔpaani a ɔmaa no dwetε kilogram ɔha aduɔson no de sika no kɔdii dwa, nyaa mfasoo dwetε kilogram ɔha aduɔson kaa ho. 17 Dee ɔnyaa dwetε kilogram aduɔsia nnwɔtwe no nso de sika no koyee adwuma nyaa mfasoo dwetε kilogram aduɔsia nnwɔtwe kaa ne sika no ho. 18 Nanso, ɔpaani a ne wura maa no dwetε kilogram aduasa εnan no dee, ɔkötuu fam de sika no siee hō. 19 “Mmere bi akyi, wōn wura no

firi akwantuo mu bae. Ḍfree apaafoo baasa yi se wəmməbu nkonta nkyerɛ no. 20 Dees ɔnyaa dwete kilogram ɔha aduoɔson no de dwete kilogram ɔha aduoɔson kaa ho bae. Ḍkaa se, ‘Me wura, womaa me dwete kilogram ɔha aduoɔson. Hwɛ, manya dwete kilogram ɔha aduoɔson aka ho.’ 21 “Ne wura no ka kyereɛ no se, ‘Mo, akoa pa ne nokwafoø, woadi kakra yi ho nokore, mede wo bësi nneɛma pii so panin. Bra, na me ne wo nni de!’ 22 “Ḍpaani a ɔmaa no dwete kilogram aduoɔsia nnwɔtwe no nso bae. Ḍka kyereɛ ne wura no se, ‘Worekɔ no, womaa me dwete kilogram aduoɔsia nnwɔtwe. Mede yee adwuma, na manya dwete kilogram aduoɔsia nnwɔtwe aka ho.’ 23 “Ne wura no ka kyereɛ no se, ‘Mo, akoa pa ne nokwafoø, woadi kakra yi ho nokore, mede wo bësi nneɛma pii so panin. Bra wo wura anigyeɛ mu! 24 “Ḍpaani a ɔnyaa dwete kilogram aduoɔsa ɛnan no nso bae. Ḍka kyereɛ ne wura no se, ‘Owura, menim se woye onipa a w'asem ye den. Wotumi twa wɔ dee wonnuæs, ɛnna wotumi boaboa ano wɔ dee wompetee; 25 enti mesuroeɛ, na mede wo sika no kɔhyee fam, enti w'adee nie!’ 26 “Ne wura no ka kyereɛ no se, ‘Akoo bɔne ne onihafø! Wonim se metumi twa wɔ dee mennuaæs, na metumi boaboa ano wɔ dee mempetee a, 27 anka eṣe se wode sika no kɔto sikakorabea nya nsiko to hɔ ma me. 28 “Monmye ne nsam sika no, na momfa nkɔma dees ɔnyaa dwete kilogram ahasa aduanan no. 29 Obiara a ɔde dee wode ama no no bɔye ade pa no, wode bi bækä no ho. Na obiara a wamfa dee wode ama no no anye ade pa no, dee ɔwɔ no mpo, wɔbɛgye afiri ne nsam. 30 Monto akoa a ne ho nni mfasoo yi ntewene esum kabii mu: εhɔ na esu ne agyaadwoø wo.’ 31 “Na se Onipa Ba no ba n'animuonyam mu a abɔfɔo nyinaa ka ne ho a, saa eberɛ no na ɔbetena n'animuonyam ahennwa no so. 32 Na wɔbɛboaboa aman nyinaa ano n'anim. Na obɛpa nnipa no mu sedee odwanhwefoo pa nnwan firi mponkye mu; 33 na ɔde nnwan no begyina ne nifa so, na ɔde mponkye no agyina ne benkum so. 34 “Eno na Ḍhene no bækä akyere wɔn a wɔgyina ne nifa so no se, ‘Mo a m'agya ahyira mo, mommra mmeffa ahennie a wɔasiesie ama mo firi ewiase ahyeasɛ no nni! 35 Ḍkɔm dee me, na momaa me aduanee diie. Sukɔm dee me, na momaa me nsuo nomeeɛ. Meyee ɔhɔhɔø, na mode me kɔø mo fie. 36 Medaa adagya na mofiraa me ntoma. Meyareeɛ, na mobɛsraa me. Medaa afiase, na mobɛhwɛɛ me.’ 37 “Saa eberɛ no mu na ateneneefoo bɛbisa se, ‘Owura,

da bɛn na yehunuu wo se ɛkɔm de wo a, yemaa wo aduane, na sukɔm de wo a yemaa wo nsuo nomeeɛ? 38 Afei, da bɛn na yehunuu se woyeɛ ɔhɔhɔø a, yede wo kɔø yen fie, anaase wodaa adagya a, yefiraa wo ntoma? 39 Afei, da bɛn na yehunuu se woyare a, yebɛsraa wo, anaase wodaa afiase a, yebɛhwɛɛ wo?” 40 “Na Ḍhene no, bɛbua wɔn se, ‘Se moaye ama me nuanom nkumaa yi mu baako yi, moaye ama me!’ 41 “Afei, medane m'ani akyere wɔn a wɔgyina me benkum so no aka akyere wɔn se, ‘Mo a wɔadome mo, wɔmfa mo nkɔgu ogyatannaa a ɛnnuñ da a wɔaso ama ɔbonsam ne n'ahokafø no mu. (aiōnios g166) 42 Na ɛkɔm dee me, moamma me aduane anni, sukɔm dee me, moamma me nsuo annom. 43 Meyee ɔhɔhɔø, moamfa me ankɔ mo fie. Medaa adagya, moamfira me ntoma. Meyareeɛ, moammesra me. Medaa afiase, moammehwɛ me.’ 44 “Wɔn nso bɛbua no se, ‘Awurade, da bɛn na yehunuu wo se ɛkɔm dee wo, anaase sukɔm dee wo, anaase woyeɛ ɔhɔhɔø, anaase wodaa adagya, anaase woyareeɛ, anaase wodaa afiase, na yɛanyɛ dee eṣe se yεye amma wo?’ 45 “Na mɛbua wɔn se, ‘Se moanye amma nkumaa yi mu baako enti, moanye amma me.’ 46 “Na wɔbɛkɔ ahoyer a etoo ntwa da mu, na ateneneefoo ako nkwa a ɛnni awieeɛ mu.” (aiōnios g166)

26 Yesu wiee nseɛm yi nyinaa ka no, ɔka kyereɛ n'asuafoo no se, 2 “Monim se aka nnanu na Twam Afahye no aduru, na wɔbeyi Onipa Ba no ama, na wɔaabɔ no asɛrnua mu.” 3 Saa eberɛ no ara na asɔfoo mpanin ne Yudafoø mpanin bi ahyia mu wo Ḍɔsfopanin Kaiafa efie, 4 retu agyina ahwehwɛ ɛkwan a wɔbɛfa so akyere Yesu, akum no a obiara renhunu akyire. 5 Nanso, wɔkaa se, “ɛnse se wɔkyere no Twam Afahye no mu, anye saa a, eðe basabasayɛ bɛba ɔman no mu.” 6 Afei, Yesu kɔø Betania na ɔkɔø Simon ɔkwatani efie. 7 Ḍwo ho redidi no, ɔbaa bi a ɔkura ngo hwamhwam bi a ne boo ye den yie toa ma baa hɔ, behwie guu Yesu tirim. 8 Asuafoo no hunuiɛ no, anye wɔn de. Wɔkaa se, “Adesseɛ yi ase ne sen? 9 Anka wɔbɛtumi aton sradeɛ hwamhwam yi anya sika bebree de ama ahiatoo.” 10 Yesu hunuu wɔn adwene, na ɔka kyereɛ wɔn se, “Aden na moka dee ɔbaa yi yεee yi ho asɛm saa? Wayɛ ade pa ama me. 11 Mo ne ahiatoo wɔ ha daa, na me dee, me ne mo nni hɔ daa. 12 Wahwie ngo hwamhwam yi agu me so, de asiesie me onipadua ama me sie. 13 Wɔde dee yεee yi bekae no daa. Wɔbɛka dee yεee yi wɔ ewiase baabiara a

wōka asempa no.” 14 Afei, Yuda Iskariot a ḥye asuafoo dumieno no mu baako kō asofoō mpanin no nkyen, 15 kōbisaa wōn se, “Se meyi Yesu ma mo a, ahe na mode bēma me?” Wōmaa no dwete mpo aduasa 16 Efiri saa ēbere no, Yuda hwehwee kwan a ḥbefa so ayi no ama wōn. 17 Apiti Afahye da a ēdi ēkan no, asuafoo no baa Yesu nkyen bēbisaa no se, “Ehe na wope se yekodi Twam Afahye no?” 18 Óbuua wōn se, “Monko kuro no mu nkohunu ḥpanin asomasi nka nkyerē se, ‘Yen Wura se, ne bere aben, na wo fie na ḥne n’asuafoo no bēdi Twam Afahye no.’” 19 Asuafoo no dii dee ḫka kyerees wōn no so, yee Twam Afahye aduane a wōbedi wo efie a wōnyae no mu. 20 Eduruu anwummercē a ḥne Dumieno no te adidiis no, 21 ḫkaa se, “Mo mu baako bēyi me ama.” 22 Asem yi maa wōn were hoo yie, na wōfirii aseē bisabisaa mmaako mmaako se, “Awurade, ḥye me anaa.” 23 Yesu buaa se, “Dee ḥne me didi ayowaa baako mu no, ḥno na ḥbeyi me ama. 24 Ese se Onipa Ba no wu sēdē odiyifoo no hyee ne ho nkōm no; nanso onipa a ḥbeyi Onipa Ba no ama no, nnue! Se wanwo saa onipa no a, anka ḥye.” 25 Yuda nso bisaa no se, “Ókyerékyerēfōo, ḥye me anaa?” Yesu buaa no se, “Aane.” 26 Ēberē a wōredidi no. Yesu faa burodo, na ḥhyiraa so bubuu mu, de maa n’asuafoo no kaa se: “Monnye nni, yei ne me onipadua.” 27 Na ḫfaa kuruwa no, na ḫdaa ase no, ḫde maa wōn kaa se, “Mo nyinaa monnom bi, 28 na yei ne me moyga a ḥhye Apam Foforō no mu den, a wōhwie gu ma nnipa bebree nya bōne fakyē. 29 Montie dee mereka yi yie. Merennom saa nsā yi bi bio da, de bēkō akōsi da a me ne mo benom bi bio wō m’Agia Ahennie no mu.” 30 Na wōtoo dwom wīee no, wōfirii adi kōo Ngo Bepō no so. 31 Wōduruu dee wōrekō hō no, Yesu ka kyerees wōn se, “Anadwo yi, mo nyinaa bedwane agya me. Na wōatwē se, “Mēbō odwanhwefoo no, na nnwankuo no abo apete.” 32 Na se mesane ba nkwa mu bio a, mēkō Galilea, na makohyia mo wō hō.” 33 Petro ka kyerees no se, “Se nnipa nyinaa bedwane agya wo a, me dee, merennwane nnya wo da.” 34 Yesu ka kyerees no se, “Nokorēm, anadwo yi, akoko remmōn, na woapa me mprensa!” 35 Petro pae mu kaa se, “Mpo se etwa se me ne wo wu a, merempa wo dal!” Asuafoo no nyinaa nso kaa saa asem korō yi ara. 36 Yesu de wōn kōo baabi a wōfrē hō Getsemane. Wōduruu hō no, ḫka kyerees wōn se, “Montena ha ntwen me, na merekō m’anim kakra akōbō mpaees.” 37 ḫfaa Petro ne Sebedeo mma baanu a wōn edin de Yakobo ne

Yohane kaa ne ho. Ne were hyee aseē hoeē, na ne ho nso yeraa no. 38 ḫka kyerees wōn se, “Awerehōo ahye me kra so de kō owuo mu. Montena ha na mo ne me nwēn.” 39 Na ḫkōo n’anim kakra, de n’anim kōbutuu fam bōo mpaees se, “M’Agia, se ēbetumi a, ma kuruwa yi ntwa me ho nkō. Nanso, dee wope na enye, na nye dee mēre.” 40 Na ḫsane baa asuafoo baasa no nkyen behunuu se wōadeda. ḫfrē Petro bisaa no se, “Petro, woantumi antena ase ne me anwēn dōnhwērē baako pe mpo? 41 Monwen na mommo mpaees, na moankō sōhwe mu. Honhom pe dee, nanso ḫhonam yē mēmēre!” 42 ḫsane gyaa wōn hō bio kōbō mpaees se, “M’Agia, se kuruwa yi rentwa me ho nkō, na nom ara na eṣe se menom a, dee wope nye.” 43 ḫsane baa wōn nkyen bio behunuu wōn se wōadeda efiri se, na won ani kum yie. 44 ḫsane kōo mpaeebō a ḫtō so mmiensa so kōbō mpaees kaa asem korō no ara. 45 ḫsane baa asuafoo no nkyen bēka kyerees wōn se, “Afei dee, monna na monhome. Hwe, edōn no aduru. Wōrebeyi Onipa Ba no ahye nnebōneyefoo nsa! 46 Monsore na yenkō! Monhwe! Dee ḫreyi me ama no na ḫreba no!” 47 ḫgu so rekasa no, Yuda a ḥye asuafoo dumieno no mu baako ne dōm a Yudafōo mpanin asoma won a wōkurakura akofena ne mmaa baa hō. 48 Na Yuda aka akyere wōn se, wōnkyere onipa a ḥbeyē no atuu no, efiri se, ḥno ne onipa a wōrehwēhwe no no. 49 Yuda baa Yesu nkyen bebam no kaa se, “Me wura, atuu!” 50 Yesu ka kyerees no se, “Damfo, dee wobaa ha se wōrebeyē no, yē no ntem.” ḫho ara, wōn a wōnē Yuda nam no kyeree Yesu. 51 Wōn a wōka Yesu ho no mu baako tweē ne akofena de twaa ḫsafopanin no akoa bi aso. 52 Yesu ka kyerees no se, “To w’akofena no twene. Na wōn a wōtwē akofena no, akofena ano na wōbēwuo. 53 Monnim se metumi aka akyere m’Agia na wasoma n’abōfoo mpempem aba ntem so, na wōabēbō yēn ho ban? 54 Nanso, se meye saa a, ḫbeyē den na dee Atweresēm ka wō dee asi yi ho no bēba mu?” 55 Yesu bisaa edōm a wōbaa ne soō no se, “Meye owudifoo enti na mode akofena ne mmaa aba me so se mode rebēkye me? Metenaa mo nkyen kyerékyerēs wō asōrefie da biara da, nso moansi me kwan. 56 Nanso, yei nyinaa aba sēdē ḫbeyē a dee adiyifoo no kaeē wō Atweresēm mu no bēba mu.” Saa ēberē no ara mu na asuafoo no nyinaa dwane gyaa no. 57 Afei, edōm a wōkyeree Yesu no de no kōo ḫsafopanin Kaifa anim, baabi a Yudafōo mpanin nyinaa ahyia hō. 58 Petro tee ne ho dii nnipadōm no

akyi baa ɔsəfopanin no efie ho bi. ɔkötēnaa asomfoa a wɔwɔ hɔ no mu se ɔrehwε asem a εbesie. 59 Asəfoo mpanin ne Yudafoo asenñifoo akunini nyinaa hyiaa wɔ hɔ hwehwε se wɔbenya adansefoo bi a wɔbedi adansekurumu ato Yesu so, na wɔagyina so abu no kumfɔ. 60 Nnipa bebree bedii adansee, nanso wɔhunu se wɔredi adansekurumu efiri se, na wɔn nsem a wɔka no nyinaa bo abira. Akyire yi, nnipa baanu bi ba bekaa 61 se, “Saa onipa yi kaa se, ‘Metumi abubu Onyankopon asoredan na masi no nnansa!” 62 ɔsəfopanin no sore bisaa Yesu se, “Edeen na wowɔ ka? Wokaa saa anaase woanka saa?” 63 Nanso, Yesu ammuu no. ɔsəfopanin no ka kyereε no se, “Meka Onyankopon teasefɔo no se, se wone Agyenkwa no, Onyankopon Ba no a, ka kyere yen!” 64 Yesu ka kyereε no se, “Aane, woaka. Na daakye mobehunu me, Agyenkwa no, se mete Onyankopon nifa na menam omununkum mu resane aba.” 65 ɔsəfopanin no sunsuanee n’atadee mu teama se, “Abususem! Adansefɔo ben na wɔn ho hia yen bio? Mo nyinaa ate abususem a ɔkaεε no! 66 Asem ben na mowɔ ka?” Wɔn nyinaa teaam se, “ɔse owuo! ɔse owuo! ɔse owuo!” 67 Afei, wotee ntasuo guu n’ani so. Ebinom bobɔo no akuturuku na ebinom nso bobɔo no asotoro 68 kaa se, “Wone Agyenkwa no! Kyere yen deε ɔbaεε wo?” 69 Saa εberε no na Petro te adiho. Abaayewa bi baa ne nkyn beka kyereε no se, “Wo nso, na wo ne Yesu na εnam. Mo nyinaa mofiri Galilea.” 70 Nanso, Petro de abufuo sane ne ho se, “Mennim deε woreka yi ho hwhee.” 71 Akyire yi, abaayewa fofora bi hyiaa no εpono bi ano ka kyereε wɔn a ɔne wɔn gyina hɔ no se, “Na saa ḥbarima yi ne Yesu Nasareni no na εnam.” 72 Petro de ntam sane ne ho bio se, “Mennim saa onipa a moreka ne ho asem no.” 73 εkyεε kakra no, mmaprima a wɔgyina hɔ no bi beka kyereε petro se, “Yenim se woye n’asuafo no mu baako, na wo kasa nso yi wo adi se woye Galileani.” 74 Petro hyεε aseε dii nse, kekaa ntam se, “Mennim onipa no!” Amonom hɔ ara na akoko bɔneεε. 75 Ehɔ na Petro kaae asem a Yesu ka kyereε no se, “Akoko remmɔn na woapa me mprensa” no. Na ɔfirii adi kɔsuiε.

27 Adeε kyeeε no, asəfoo mpanin ne Yudafoo mpanin kɔ agyina, hwehwε ekwan a wɔbeεfa so ama Roma aban abu Yesu kumfɔ. 2 Afei, wɔde nkɔnsɔnkɔnsɔn guu Yesu, de no baa Pilato a ɔyε Roma amrado no anim. 3 Saa εberε no ara mu, Yuda a ɔyii Yesu maεε no hunuu se wɔabu Yesu kumfɔ no, ɔnua ne ho yie. Enti, ɔsane de sika a ɔgye firii asofoo mpanin

ne Yudafoo mpanin no nkyen no bree wɔn kaa se, 4 “Maye bone, εfiri se, mayi onipa a ɔnyee bone biara ama.” Wɔn nso kaa se, “Emfa yen ho. Wo ara w’asem.” 5 ɔttoo sika no guu asoredan no mu, firii hɔ kɔhyεε ahoma. 6 Asəfoo mpanin no sesaa sika no kaa se, “Yerentumi mfa saa sika yi mfra yen too a yεagyeε mu. Efiri se, yen mmara mma ho ekwan se yεbεgye sika a wɔde abo awudie ho paa.” 7 Wɔdwennwenee ho sii gyinaεε se, wɔde sika no betɔ asase bi a wɔtu hɔ doteε de nwono nkukuo, na wɔde εhɔ aye amusieεε ama ahɔhɔ a wɔbewu wɔ Yerusalem no. 8 Enti na wɔda so frε saa asase no se, “Mogya Asase” de besi εnne yi. 9 Yeι maa dee Odiyifoo Yeremia kaa se, “Wɔgyeε dwete mpɔ aduasa, εboɔ a Israelfoɔ sese hunuu se εfata, 10 εnna wɔfiri mu too asase firii anwomfoɔ nkyen, sedee Awurade hyεε me” no baa mu. 11 Afei, wɔde Yesu begyinaa Pilato a ɔyε Roma amrado no anim. ɔbisaa Yesu se, “Wone Yudafoo ɔhene no anaa?” Yesu buaa se, “Wo na woaka.” 12 Nanso, εberε a asofoo mpanin ne Yudafoo mpanin reka nsem gu Yesu so no, wankasa. 13 Pilato bisaa no se, “Wonte deε wɔreka no anaa?” 14 Nanso, Yesu anka hwhee ma εyεε amrado no nwanwa. 15 Na εyε amrado no amannee se afe biara Twam Afahye no mu, ɔgyaa odeduani baako a ɔman no pe se wɔgyaa no. 16 Saa afe no mu, na onipa bɔnefo bi a wɔfrε no Baraba nso da afiase. 17 Anɔpa no a nnipadɔm no hyiaa wɔ Pilato ahemfie anim hɔ no, Pilato bisaa wɔn se, “Hwan na mope se megxaa no ma mo, Baraba anaa Yesu, mo Agyenkwa no?” 18 Na ɔnim pefee se Yudafoo mpanin no de ɔtan na akyere Yesu εfiri se, na wagye edin. 19 Pilato gu so redi Yesu asem no, ne yere soma ma wɔbeka kyereε no se, “Gyaa onipa tenenee no na ɔnkɔ ne baabi εfiri se, anadwo yi, mesoo ne ho daεε a εyε hu yie maa me ho yeraa me.” 20 Nanso, asofoo mpanin ne Yudafoo mpanin kasa kyereε edɔm no se, wommisaa na wonyyaa Baraba mma wɔn na wɔnkum Yesu. 21 Enti, εberε a amrado no sane bisaa wɔn se, “Nnipa baanu yi mu hwan na mope ne megxaa no ma mo?” Na edɔm no bɔ gyee se se, “Baraba!” 22 Pilato bisaa won bio se, “Se saa dee a, εnneε edεen na menyε Yesu, mo Agyenkwa no?” Wɔn nyinaa bɔ gyee se bio se, “Bɔ no asenñua mu!” 23 Pilato bisaa wɔn se, “Adεn ntí? Bɔne ben na wayε?” Nanso, wɔkɔ so bɔ gyee se ara se, “Bɔ no asenñua mu! Bɔ no asenñua mu!” 24 Afei, Pilato hunuu se ɔyε asem no ho hwhee a εnyε yie na basabasaye reba no, ɔmaa wɔsaa nsuo guu adeε mu bree no, ma ɔhohoroo ne nsa

wō edom no anim kaa sē, “Menni saa onipa tenenee yi mogya ho fō. Dee ēbēba biara no yē mo asem!”

25 Nnipadōm no sane bō gyee so bio sē, “Ne mogya mmegu yen ne yen mama tiri so.” **26** Afei Pilato yii Baraba firii afiase ho de no maa wōn. Óbōa Yesu mmaa wieee no, ḥde no maa Roma asraafō no se wōmfā no nkō nkōbō no asennua mu. **27** Asraafō no de Yesu kōo amrado aban mu ho enna wōfree asraafodōm baa ho.

28 Wōyii Yesu atadee a na ēhyē no no de batakari kōkō bi hyē no, **29** enna wōde nkasēt atentene nwonoo ēkyē hyē no, enna wōde dua bi hyē ne nsa nifa se ahempoma, enna wōbubuu nkotodwe wō n'anim hyē asee bo gyee so, dii ne ho fe sē, “Yudafoo ḫhene, wo nkwa so.” **30** Wōtetee ntasuo guu ne so na wōgyee dua no firii ne nsam de paa n'apampam. **31** Wōdii ne ho fe wieee no, wōwōrōo batakari kōkō a wōde hyē no no, de ḥno ankasa n'atadee no sane hyē no bio. Afei, wōde no kōee se wōrekōbō no asennua mu. **32** Ebere a wōde no rekō baabi a wōbō asennua mu ho no, wōhyiaa əbarima bi a wōfrē no Simon a əfiri Kirene a əwō Abibirem. Wōhyē no ma əsooa Yesu asennua no bi.

33 Wōde Yesu kōo baabi a wōfrē hō se Golgota a n'asekyerē ne “Nitire So.” **34** Ḫo na asraafō no maa no nsā nwononwono bi se ḥnom. Yesu kaa n'ano no, wannom. **35** Afei, wōbōo no asennua mu. Eno akyi, wōbōo n'atadee no so ntonto kyekyē faee. **36** Afei, wōn nyinaa tenatena ase wēnee no. **37** Wōtwerē nsem a wōka guu ne so no bi fam n'atifi se, “Yesu, Yudafoo ḫhene No Ni.” **38** Wōbōo awudifoo baanu bi asennua mu kaa Yesu ho. Na əbaako sen ne nifa so enna əbaako nso sen ne benkum so. **39** Nnipa a wōsen faa baabi a wōbōo Yesu asennua mu ho no nyinaa wosoo wōn ti, dii Yesu ho fe sē, **40** “Enyē wo na wosee se wobetumi abubu asōredan na wode nnansa asi no? Se wo na wosee se woye Onyankopōn Ba ampa ara a, ennēs siane firi asennua no so si fam ma yenhwe!” **41** Saa ara nso na asōfoo mpanin ne Yudafoo mpanin bēdii ne ho fe sē, **42** “Ogye afoforō, nanso ḥntumi nnye ne ho! Se wone Israelfōo ḫhene no ampa ara a, siane firi asennua no so si fam, na yennye wo nni. **43** Ḫde ne ho too Onyankopōn so. Afei, ma Onyankopōn nnye no! Wanka nso se, ‘Meye Onyankopōn Ba?’” **44** Awudifoo bi a wōbōo wōne no asennua mu no nso hyē asee dii ne ho few. **45** Ebere a wōbōo Yesu asennua mu no, esum duruu asase so afanan nyinaa firi owigiyinae kōpem nnōnmiensa. **46** Ebeyē nnōnmiensa bere mu no, Yesu teaam denden se, “Eli, Eli, lama sabaktani?”

Asee kyere sē, “Me Onyankopōn, me Onyankopōn, aden enti na woagya me?” **47** Wōn a wōgyina hō no bi ante asee susuu se ərefre Elia. **48** Wōn mu baako tuu mmirika kōfaa sapō bi de bōo nsā nwononwono bi mu de tuaa dua bi so de brēe Yesu se ḥnom. **49** Nanso, nnipa no nkaeē no kaa sē, “Gyaa no na yenhwe se Elia beba abegye no anaa.” **50** Afei, Yesu teaam denden bio gyaee ne honhom mu wui. **51** Ḫo ara, ntoma a etwa asōredan no mu no mu suanee mmienu firi soro kōsii fam. Asase wosoe. Abotan mu paapae. **52** Adamena so buebuee maa ateneneefoo a wōawuwuo nyanenyanee. **53** Yesu wusōree akyi no, wōfifirii wōn adamena mu kōo Yerusalem, kōyii wōn ho adi kyere nnipa bebree. **54** Asraafō a wōwō hō no hunuu asase wosoo ne nsem a esisii hō no, wōn akoma tuu yie, ma wōkaa se, “Ampa ara, onipa yi yē Onyankopōn Ba.” **55** Saa ebere no na mmaa bebree a Yesu ho do enti, wōdii n'akyi firi Galilea no gyinagyina akyiri baabi rehwē dee ərekō so. **56** Mmaa no bi ne Maria Magdalene ne Maria a əyē Yakobo ne Yosef maame. Na Sebedeo mmammarima no maame nso ka ho. **57** Eduruu anwummersē no, osikani bi a wōfrē no Yosef a əfiri Arimatea a na əyē Yesu suani no **58** kōo Pilato ho kōsree no se əmfa Yesu amu no mma no. Enna Pilato hyē se wōmfā amu no mma no. **59** Yosef faa amu no de nwera kyekyeree ho, **60** na ḥde no kōtoo ono ankasa ne boda foforō bi a wōatwa mu, piree əboos kēsē bi hinii ano, ansa na əregya hō ako. **61** Maria Magdalene ne Maria baako no dee, na wōte nkyēn baabi rewē əboda no. **62** Adee kyeeē a əyē da a ədi Twam Afahye no ahosiesie akyi no, asōfoo mpanin ne Farisifoo no kōo Pilato nkyēn, **63** kōka kyereē no se, “Owura, ətorofoo no kaa ebere bi se, ‘Nnansa akyi no, mesane aba nkwa mu bio.’” **64** Yei enti, ma yēn ekwan na yenkōtare əboda no ano nkōsia nnansa, sedee ebeyē a, n'asuafoō no ntwa wōn ho nkōwia amu no mmo no dawuro se wasore afiri awufōo mu. Na se əkōba saa dee a, anka akyire no nnaadaa besene kane dee no.” **65** Pilato ka kyereē wōn se, “Mowō awēmfoo. Momma wōnkōwen.” **66** Enti, wōkōtaree əboda no ano, maa awēmfoo kōwēneesē sedee ebeyē a, obiara ntumi nkōwura hō nkōwia amu no.

28 Homeda no akyi, Memeneda ahemadakye, Maria Magdalene ne Maria baako no kōo əda no so. **2** Amonom, asase wosoo denden; na Awurade əbōfōo siane firii əsoro baee bēpiree əboos no firii əda no ano, na otenaa so. **3** N'anim hyerē te se kanea na

n'atadee yε fitaa te sε nwera. **4** Awεmfoo no hunuu no no, ehu maa wɔn ho popoeε, na wɔhwewhwee ase, danee sε awufoø. **5** Ðbøføø no ka kyereε mmaa no sε, "Monnsuro! Menim sε, morehwewhwe Yesu a wøbøø no asennua mu no, **6** nanso onni ha. Wasøre kø sεdeε økaεε no. Mommra mmehwε deε na ɔda hø no. **7** Afei, monkø ntøm nkøka nkyerε n'asuaføø no sε, 'Wasøre afiri awufoø mu, na øredi mo anim εkan akø Galilea akøhyia mo wø hø.' Yei ne nkra a mewø de ma mo." **8** Mmaa no de ehu ne anigyeε a adi afra tutuu mmirika firii eda no so sε, wørekohwewhwe asuafoø no aka øbøføø no nkra no akyerε wɔn. **9** Wørekø no, preko pε, Yesu begyinaa wɔn anim. Ðkyeaa wɔn sε, "Asomdwøeε nka mo." Wøbuu no nkotodwe, somm no. **10** Afei, Yesu ka kyereε wɔn sε, "Monnsuro! Monkø nkøka nkyerε me nuanom no sε wønkø Galilea nkøhyia me wø hø."

11 Ebere a mmaa no rekø kuro no mu no, awemføø a wøwøen eda no mu bi køø asøføø mpanin no nkyen køkaa deε asie no nyinaa kyereε wɔn. **12** Yudafoø mpanin no nyinaa hyiaeε, na wøsii no gyinaeε sε, wøbøma awemføø no sika aka akyerε wɔn **13** sε, "Monka sε, 'Anadwo a yødaεε no, na n'asuaføø no ba bewiaa amu no de køeε.'" **14** Wøhyeε awemføø no bø sε, "Sε εba sε amrado te εho asem a, yεbøkyerεkyerε no mu sεdeε εbøye a, ørenye mo hwhee." **15** Yei enti, awemføø no gyee sika no køyeε sεdeε wøka kyereε wɔn sε wønye no. Asem a wøkaεε no tre faa Yudafoø no mu nyinaa na wøgye di de besi enne. **16** Afei, asuafoø dubaako no siim køø Galilea bepo a Yesu kaa sε wønkø so no so. **17** Ehø na wøhunuu no, koto søree no. Nanso, na wɔn mu bi nnye nni ara. **18** Yesu ka kyereε n'asuaføø no sε, "Wøde øsoro ne asase so tumi nyinaa ama me. **19** Enti, monkø nkøye amanaman nyinaa m'asuaføø. Mommo wɔn asu nhye Agya, Ðba ne Honhom Kronkron din mu, **20** na monkyerekyerε wøn sε, wønni deε mahye mo no nyinaa so. Na me ne mo wø hø nna nyinaa de bøkø akøsi ewiase awieεε."

(aiõn g165)

Marko

1 Asem̄pa a efa Yesu Kristo, Onyankopon Ba no ho no, ahyeasee nie. **2** Wøatweref wø Odiyifoo Yesaia nwoma no mu se, “Mesoma me abøføo adi w’anim ekan. Õno na obesiesie ekwan ama wo.” **3** “Nne bi reteam firi esere so se, ‘Monsiesie ekwan mma Awurade, mommo akwan a etene mma no.’” **4** Enti Yohane ba bøbø asu wø esere so, økaa adwensakyera asubø a ema bonefakyø ho asem̄. **5** Nnipe fifiri Yerusalem ne Yudea nkuro so kðhunu Yohane, tiee no. Na wøkaa wøn bone kyeree no no, abø wøn asu wø Asubønten Yordan mu. **6** Na Yohane hye atadee a wøde yoma nhoma na apam a aboa nhoma abøsoo nso bø mu. Na n’aduane ye ntutumme ne ewoo. **7** Ne nkyerekyerø no mu, økaa se, “Erenkyere koraa, obi beba a øwø tumi sene me a, ne mpaboa ahoma mpo, mense semekoto mesane. **8** Me dees, mede nsuo na øbo mo asu, na øno dees, odee Honhom Kronkron na øbøbo mo asu!” **9** Eda bi, Yesu firii Nasaret a øwø Galileaman mu ba maa Yohane bøø no asu wø Asubønten Yordan mu. **10** Yesu firi nsuo no mu sii konkøn so ara pe, ohunuu se øsoro abue, na Honhom Kronkron resiane se aborønoma aba ne so. Saa øberø no ara mu, **11** enne bi firi øsoro kaa se, “Wone me Do Ba a wosø m’ani.” **12** Ehø ara, Honhom Kronkron de Yesu køø esere so. **13** Øtenaa ho adaduanan a na obiara nka ne ho ka wiram mmoa nko ara. Ehø na obonsam soø no hwæee. Akyire yi, abøføo ba besom no. **14** Øhene Herode kyeree Yohane akyi no, Yesu køø Galilea køkaa asem̄pa no wø hø. **15** Økaa se, “Eberø no awie du! Onyankopon Ahennie no aben. Monnu mo ho na monnye asem̄pa no nni!” **16** Eda bi a Yesu nam Galilea mpoano no, øhunu Simon ne ne nua Andrea se wøregu asau. **17** Yesu frøe wøn se, “Momm̄edi m’akyi! Na mema mo aye nnipayifoo.” **18** Ehø ara, wøgyaa wøn asau no guu hø bedii n’akyi. **19** Økøø n’anim kakra no, øhunu Sebedeo mma baanu a wøfre øbaako Yohane, enna øbaako nso Yakobo, se wøte kodø mu reye wøn asau ho adwuma. **20** Øfrøe wøn nso se wømm̄edi n’akyi. Ntem ara, wøgyaa wøn agya Sebedeo ne n’apaaføo hø wø kodø no mu bedii n’akyi. **21** Yesu ne n’akyidifø yi beduruu Kapernaum. Na Homeda duruiø no, økøø asoredan mu køkaa asem̄pa no. **22** Nnipe no tee asem̄ no no, wøn ho dwirii wøn, efiri se, økasaa te se obi a øwø tumi, na mmom wankasa se Atweresem no akyerekyerøfoo no. **23** Amonom hø ara, øbarima bi

a øwø wøn hyiadan no mu hø a øwø honhommøne teaam mu se, **24** “Edeeñ na wo Nasareni Yesu ne yen wø ye? Woaba se worebesee yen anaa? Menim wo se wone Onyankopon Ba Kronkronni no!” **25** Yesu teateaa honhommøne no se, “Mua w’ano! Firi ne mu kø!” **26** Honhommøne no wosoo saa øbarima no, ma øteateam den na etu køe. **27** Nnipe no nyinaa ho dwirii wøn, ma wøbisabisaa wøn ho wøn ho se. “Nkyerekyerø foføø ben ni? Ahonhommøne mpo tie ne nne!” **28** Saa anwanwadee a øyee yi ho nsem tre faa Galileaman mu nyinaa. **29** Wøfirii hyiadan no mu no, wøne Yakobo ne Yohane køø Simon ne Andrea efie. **30** Na Simon ase baa eda mpa so a hurae akyere no, na wøkaa ne ho asem̄ kyerees Yesu. **31** Yesu køø baabi a øda hø, køøø ne nsa, ma øsore tenaa ase. Ehø ara, horaes no tu firii ne so. Øsore noaa aduane maa wøn. **32** Eduruu anwummercø no, nnipe no de ayareføo ne wøn a øwøø ahonhommøne børee Yesu se ønsa wøn yadee. **33** Kuro mu no nyinaa bøboaas wøn ho ano wø efie no aboboano, **34** na Yesu saa ayareføo bebree yadee. Øtuu ahonhommøne bebree nso. Nanso, wamma ahonhommøne no ankasa, efiri se, na wønim no. **35** Ahemadakye a na ønim ntetees no, Yesu søre firii efie hø køø baabi a øhø ye dinn, køøø mpaes wø hø. **36** Simon ne wøn a wøka ne ho firii adi kahwehwæe no, **37** na wøhunu no no, wøka kyerees no se, “Nnipe bebree rehwehwæe wo.” **38** Øka kyerees wøn se, “Ese se yeko nkuro a aka no so, na mekøka m’asem̄ kyere wøn, efiri se, øno enti na mebaæe.” **39** Enti, økøø Galileaman mu baabiara køkaa asem̄pa no wø asoredan mu, tuu ahonhommøne bebree nso. **40** Økwatani bi bekotoo no sree no se, “Se øye wo pe a, wobëtumi ama me ho ate.” **41** Yesu hunuu økwatani no mmøø, enti øde ne nsa kaa no kaa se, “Mepe! Wo ho mfti!” **42** Amonom hø ara, ne ho teeø, maa ne ho tøø no! **43** Yesu bøø n’ano dendeenden se, **44** “Nka saa asem̄ yi nkyers obiara, na mmom, fa wo ho køkyere øsøføø. Se wørekø a, fa w’aførebødeø a Mose ahye se akwataføo a wøasa wøn yadee mfa nka wøn ho nkø no ka wo ho kø, sèdeø øbøma obiara ahunu se wo ho ato wo bio.” **45** Nanso, ørekøø no nyinaa, na øde nteateamu rebø n’ayaresa no ho dawuro. Esiane yei enti, se Yesu køø baabiara a, nnipadøm bøtwa ne ho hyia. øno enti, afei baabiara a øbekø no, ønnyi ne ho adi. Enti, øtenaa esere so hø maa nnipe bebree baa ne nkyen wø hø.

2 Nna bi akyi no, Yesu køø Kapernaum bio. Øduruu hø no nnipe pii tee se waba hø. **2** Ankyere na

nnipa bebree bəhyee efie a na ḥwō mu no mu ma tə. Əkaa asem̄pa no kyerees wən. 3 Mmarima baanan bi de obubuafo bi a woso no baa hə. 4 Esiane se na ḥwəntumi mfa nnipadəm no mu nkə Yesu nkyen no enti, wəforoo edan a Yesu wo mu no, kətuu tokuro wo atifi. Wəde obubuafo a əda ne kete so no faa mu, gyaagyaa no brəeo de no kəttoo Yesu anim. 5 Yesu hunuu wən gyidie a wəwo wo ne mu no, əka kyerees əyarefoo no se, “Əba, wəde wo bəne akyə wo!” 6 Nanso Atweresəm no akyerəkyerəfəo a wəwə hə no tee dee Yesu kaeə no, wədwenee wə wən tirim 7 se, “Asem̄ ben na əreka yi! Abususem na əreka yi! Ədwene se əye Onyankopən? Onyankopən nkə na ətumi de bəne kye.” 8 Yesu hunuu wən adwene no, əhə ara, əka kyerees wən se, “Adən na moma asem̄ a mekaeə yi ha mo? 9 Dees əwə he na əye mmere? Se obi beka akyere obubuafo no se, ‘Wəde wo bəne akyə wo’, anaase, ‘Fa wo kete na nante?’ 10 Enti mekyere mo se Onipa Ba no wə tumi se əde bəne kye.” Enti əka kyerees obubuafo no se, 11 “Mese wo se, sore gyina hə. Fa wo kete, na kə wo efie na wo ho ato wo.” 12 Obubuafo yi sore bobəo ne kete, na əde anigyees ne ahosepe faa nnipadəm no mu kəeə. Nnipa no ho dwirii wən, ma wokamfoo Onyankopən se, “Yənhunuu yei bi da!” 13 Yesu sane kəo mpoano hə bio, na əkaa asem̄pa no kyerees nnipakuo a wəahiyia wə hə no. 14 Əberə a ənam mpoano hə no, əhunuu Alfeo ba Lewi se əte atogyee. Əhunuu no no əka kyerees no se, “Di m’akyi.” Əhə ara, Lewi sore dii n’akyi. 15 Saa əda no anadwofa, Lewi too əpono, too nsa free n’afefoo otogyefoo ne nnebəneyefoo bi se wəmmra na əne wən ne Yesu ne n’asuafoo no nto nsa nnidi. Nnipa a wədii Yesu akyi no bi te se Lewi ara pe. 16 Farisifoo no hunuu se əne nnebəneyefoo ne ətogyefoo ato nsa redidi no, wəbisaa n’asuafoo no se, “Adən enti na əne ətogyefoo ne nnebəneyefoo to nsa didi?” 17 Yesu tee dec wəkaeə no, əbuua wən se, “Wən a wəwə ahəoden no, əyaresafoo ho nhia wən, na wən a wəyare no na əyaresafoo ho hia wən. Mamma se merebəka akyere teneneefoo se wənsakyera wən adwene na mmom, nnebəneyefoo.” 18 Əda bi a Yohane Osubəni akyidifoo ne Farisifoo no redi mmuada no, nnipa bi kəo Yesu nkyen kobisaa no se, “Adən enti na Yohane ne Farisifoo no akyidifoo di mmuada na w’akyidifoo dees, wənni mmuada?” 19 Yesu nso bisaa wən se, “Moahunu ayeforəkunu nnamfo a wəbəba ayeforə ase a wəbəka se, wəredi mmuada enti wərennidi anaa? Mmerə dodoə a wəne

ayeforəkunu no nam no dees, wərenni mmuada da. 20 Nanso, əda bi bəba a, wəbəfa ayeforəkunu no afiri wən nkyen. Saa əbere no na wəbedi mmuada. 21 “Ete se wode ntoma foforə atare ntoma dada mu. Ədeən na əba? Ntaremu no bete ntoma dada no mu, na ayi afiri mu, na ama tokuro a əda hə no aso asene kane dees no. 22 Monim se, wəmfə nsā foforə ngu aboa nwoma nkotoku dada mu. Anye saa a, əbəpae. Nsa no behwie agu, na nkotoku a nsā no wə mu no nso bəpaapae. Ese se wode nsā foforə gu nkotoku foforə mu.” 23 Homeda bi a Yesu ne n’asuafoo nam aburoofuo bi mu no, asuafoo no pempan aburoo no bi wees. 24 Farisifoo no bi ka kyerees Yesu se, “Enni ho kwan se wəye saal! Yən mmara mma ho əkwan se wəbu aburoo Homeda.” 25 Yesu nso bisaa wən se, “Monkenkanee dees Əhene Dawid yeeə, əbere a əkom dee əne wən a na wəka ne ho no, 26 ne sədeəs əkəə Onyankopən efie, Əsəfopanin Abiatar berə so, na əne wən a woka ne ho kədii burodo a wode abə afədee ama Onyankopən no, a obiara nni ho əkwan se ədi, agye asəfəo nkə ara no pən? Na eno nso tia mmara. 27 “Onipa enti na wəye Homeda, na ənye Homeda enti na wəbəo onipa. 28 Na me, Onipa Ba no mpo, meye Homeda no nso wura!”

3 Yesu baa Kapernaum no, əkəə hyiadan mu bio. Ədürüu hə no, əhunuu əbarima bi a ne nsa baako awu. 2 Na saa əda no ye Homeda enti na Yesu atamfoo no retete no ahwə se əbesa əbarima no yadee anaa. Na wəabə wən tirim se, se əsa no yadee a, wəbəkyere no! 3 Yesu ka kyerees əbarima no se, “Sore gyina nnipa no anim.” 4 Ədanee ne ho kyerees n’atamfoo no bisaa wən se, “Eyes se obi ye papa Homeda? Anaase eyes əda a wəde ye bəne? Eyes əda a wəde gye nkwa anaa wəma obi nkwa hwere no” Nanso, wəammua no. 5 Əde abufuo hwəe wən hyiaeə. Ehaa no se wənni ahumməborə mma nnipa enti əka kyerees əbarima no se, “Tene wo nsa no mu.” Ətenee mu, na amonom ho ara, ne nsa no ye yie. 6 Əhə ara, Farisifoo no kəhyiaa Herodefoo no ne wən susuu əkwan a wəbəfa so akum Yesu no ho. 7 Yesu ne n’asuafoo no firii hə kəo mpoano. Nnipadəm fifiri Galilea, Yudea, Yerusalem, 8 İdumea, Asubəntən Yordan agya, Tiro ne Sidon fam nyinaa, tu dii Yesu akyi. Efiri se, na n’arwanwadee a əye no atre afanan nyinaa enti na ebinom pe se wəbehwe no. 9 Əka kyerees n’asuafoo no se, wəmpe kodoə bi nsi nkyen baabi, na se nnipadəm no kyere ne so wə mpoano hə a, watena mu akə. 10 Əda no, na wasa nyarewa bebree. Nanso, na ayarefoo no ba ara na wəreba a wərəe se

wode wən nsa ka n'atadee. 11 Eberē biara a wən a wəwə ahonhommōne no bi behunu no no, wətwa hwe fam, woso biribiri, ka se, "Woye Onyankopon Ba." 12 Nanso, əbəə wən ano se, wənnkyere onipa ko a oyē. 13 Akyire yi, əkəo bepo so free wən a wayi wən no baa ne nkyen. 14 Oyii wən mu dumieni a daa wəne no benante, na wəakəka asempa no, 15 na wəatu ahonhommōne nso. 16 Dumieni a oyii won no din nie: Simon a otoo no din foforē Petro. 17 Sebedeo mma Yakobo ne Yohane nso, əfrēe wən Boanerges a, asee ne aprannaa mma. 18 Wən a wəka ho nso nie: Andrea, Filipo, Bartolomeo, Mateo, Toma, Alfeo ba Yakobo, Tadeo, ne Simon əmanyefoo, 19 enna Yuda Iskariot a oyii no maee no. 20 Əsane baa efie a əte mu no mu no, nnipakuo bi sane baa ne so bio. Ankyere koraa na əho nyinaa yee ma a ənnyia ekwan koraa nnidi. 21 Ne fiefoō tee asem a aba no, wəkəə hə se wərekəfa no akə wən efie əfiri se, wəkkaa se, "Ne tiri mu ka no." 22 Atwersəsem no akyerēkyerəfoo a wəfiri Yerusalem baes no kaa se, "Beelsebul a oyē ahonhommōne panin no afa no, na ənam saa tumi no so na ətu ahonhommōne no." 23 Yesu free wən kasa kyere wən abebuo mu se, "Ebeyē dən na Əbonsam betumi atu Əbonsam? 24 Ahennie biara a eñe ne ho di asie no begu. 25 Saa ara na efie biara a eñe ne ho di asie no nnyina ara ne no. 26 Na se Əbonsam twa ne ho ne ho di asie a, ebeyē dən na watumi adi nkonom? Əbedi nkoguo. 27 Obiara ntumi nkə əhoodenfoo efie nkəfa ne nneemā kwa, agye se, onii no di əkan kyekyere əhoodenfoo no, ansa na watumi afa ne nneemā. 28 Merekā akyerē mo se, bəne a onipa aye biara no, wətumi de kye no, na mpo obi ka abususem tia me a, wotumi de kye no; 29 nanso dee əka abususem tia Honhom Kronkron no dee, woremfa nkye no da. Eye bəne a ərempepa da." (aiōn g165, aiōnios g166) 30 Əkaa saa asem yi əfiri se, na woka se, "Əwo honhommone." 31 Əgu so rekyerēkyers no, ne maame ne ne nuanom begyinaa nnipadom no mu baabi somaa obi se, ənkəfre no mmra, na wəne no nkasa. 32 Saa əberē no na nnipadom no atwa ne ho ahyia. Nnipa no ka kyere Yesu se, "Wo maame ne wo nuanom gyina afikyire hə pə se wəne wo kasa." 33 Yesu bisaa wən se, "Hwan ne me maame? Əhefoō ne me nuanom?" 34 Əhwəe nnipadom no hyiae kaa se, "Yeinom ne me maame ne me nuanom! 35 Obiara a əbeyē Onyankopon apedee no, ono ne me nuabarima ne me nuabaa ne me maame."

4 Eberē a əgu so rekyerēkyers no, nnipadom sane betwaa ne ho hyiae wə mpoano hə. Yei enti, əkotenaakodoo mu, toaa ne nkyerēkyers no so. 2 Na sədees əye daa no, ənam mməbu so kasa kyere wən. Baako a əkae se ne se, 3 "Eda bi, ogufoo bi kəə n'afuom kəguu aba. 4 Əgu so regu aba no, aba no bi guu kwankyen, maa nnomaa besosə ne nyinaa diie. 5 Ebi nso kəguu əbotan bi so. Nanso, dətee a ewo so no nnəoso. 6 Ankyere na effirii, nanso esiane se dətee a ewo əbotan no so no nnəoso no enti, owia bəə so no, ne nyinaa hyee. 7 Aba no bi nso guu nkasee mu, maa nkasee no kyekyeree no enti antumi anso aba. 8 Aba no bi nso guu asase pa mu, maa ebi nyini soo mməho aduasa, ebi aduosia, enna afoforə nso mməho əha!" 9 Na Yesu kaa se, "Ma dee əwə aso no ntie!" 10 Akyire no a əkaa əne dumieni no ne asuafoo afoforə bi no, wəbisaa no se, "Asem a wokae se, asee ne sen?" 11 Əbuaa wən se, "Mo dee, wəada Onyankopon Ahennie ho ahintasəm adi akyere mo. Nanso, afoforə dee, wəka no abebuo mu na əkyere wən. 12 Esiane saa nti, "Wəhunu na wəte, nanso wərente dee wəte no ase, na wərennane mma Onyankopon nkyen, na wəremfa wən bəne nso nkye wən." 13 "Na se moante saa bə yi ase a, ebeyē dən na moate mme ahodoo a merebebuo no ase? 14 Ogufoo no gu aba a eyē asem no. 15 Aba a eguu kwankyen no gyina hə ma wən a wəte Onyankopon asem, nanso se wəte asem no a, ntem so, əbonsam ba wən nkyen, ma wən were firi dee wəate no nyinaa. 16 Aba a eguu əbotan so no gyina hə ma nnipa a wəde anigye tie asem no. 17 Nanso, wəte se aba a afifiri foforə a ne nhini nkə fam. Ahyəasee se no, wəkə so fefəfə, nanso se eba se asem no enti, ətaa anaa amanehunu bi to wən pə, na wəapa aba. 18 Aba a eguu nkasee mu no nso gyina hə ma nnipa a wəte asempa no, 19 nanso enkyere koraa na ewiase yi mu afefedes ne ahonyadee ne obra yi mu dadwene, nnaadaa ne nneemā bi ho akənnə abəhye won akoma mu. Yei enti, asem no ntumi nso aba biara. (aiōn g165) 20 Aba a eguu asase pa mu no gyina hə ma wən a wəte Onyankopon asem no, na wəso aba bebree. Nnipa no bi so mməho aduasa. Ebi nso so aduosia, na afoforə nso so əha." 21 Afei, Yesu bisaa wən se, "Moahunu obi a əso kanea na əde hye mpa ase, anaase əde ahina butu so? Dabi! Wəde kanea si petee mu na ahyerən ma əho aba mfasoo. 22 Dee ahinta biara no, wəbeda no adi, na dee wəakata so biara no, wəde bəto dwa. 23 Dee əwə aso a əbetie no, ma əntie! 24 "Monhwə yie

wō dee mote no ho. Dee mote no, eno ara na wōde bēma mo, na aboro so mpo. 25 Dee ḥwā biribi no, wōbēma no bi aka ho; dee ḥnni ahe bi no, kakraa a ḥwā no mpo, wōbegye afiri ne nsam.” 26 Ḫkaa bio se, “Sede Onyankopon Ahennie no tee nie: okuafoo bi gu aba wō asase bi so. 27 Awia ne anadwo, se ḥda o, se ḥnyane o, aba no fefe a ḥnnim sedeeyee a ḥnyini. 28 Asase no ankasa bo n’aduane, dua no na edi kan, afei ḥpese na abo, ama aba no anyini. 29 Se aba no nyini wie a, okuafoo no fa ne dadee kōtwa, efiri se otwa bere aduru.” 30 Ḫsane kaa se, “Edee ho na yede Ḫsoro Ahennie no beto, anaa abebusēm ben na yede bēkyerekyere mu? 31 Ḫte se onyina aba, a eyē ketewaa wō aba a wodua nyinaa mu. 32 Na se wodua a ḥnyini ye kēsē sene nnua a aka no nyinaa, eyiyi mman akēsē ma ewiem nnomaa besisi ne nwunu mu.” 33 Mmēbuo a etete se yeinom na Yesu de kaa asem no kyere wōn, sede wōbetumi ate ase. 34 Ḫnam mmēbuo so na ḥkasa kyere wōn a wōbetiie no no nyinaa, na se eka ḥne n’asuafoo no nko a, ḥkyere wōn ne nyinaa ase. 35 Eduruu anwummers no, Yesu ka kyere n’asuafoo no se, “Momma yentwa nko asuogya noho.” 36 Ḫkaa saa no, wōgyaa nnipadōm no wō hō, na ḥne wōn kōe a akodo foforō di wōn akyi. 37 Preko pe, ahum kēsē bi tuī, maa asorōkye bu bekataa kodo no so, ma eyee se eremem. 38 Saa ḫberē no, na Yesu wō kodo no to de ne ti ato sumiie so ada. Asuafoo no de ahopopoo ne ntateamu kōnyanee no kaa se, “ ḥkyerekyerefoo, yereye amem yi, emfa wo ho?” 39 Ḫsore teateaa mframā no ka kyere epo no se, “Ye dinn!” Mframā no gyaeē, na epo no yee dinn! 40 Yesu bisaa wōn se, “Aden na moye ahufoo sei? Aden, monnye me nni anaa?” 41 Na wōn ho dwirii wōn yie, bisabisaa wōn ho won ho se, “Onipa ben ni a mframā ne epo mpo tie no yi?”

5 Yesu ne n’asuafoo beduruu epo no fa baabi wo
Gerasefoo asase so. 2 Ḫresi afiri kodoo no mu no, ḫbarima bi a honhommōne wo ne mu de mmirika firi amusiee bēhyiaa no. 3 Na saa ḫbarima yi te amusiee hō. 4 Ḫye obi a na ne ho ye den yie enti, se wōde nkōnsenkōnsen mpo gu ne nsa a, otumi bubu mu a obiara ntumi nko n’anim. 5 Anadwo ne awia nyinaa na ḥnenam amusiee hō mmepe no mu a, ḫde aboo a ano ye nam twitwa ne ho. 6 ḫbarima yi hunuu Yesu wō akyirikyiri no, ḫtuu mmirika, bēbuu no nkotodwe. 7 Ḫteateam se, “Yesu, Ḫsorosoro Onyankopon no Ba, edee na wowo ne me ye? Mesre wo, enye me

ayayadee biara!” 8 Yesu tiaa honhommōne a ewo ḫbarima no mu no se, “Honhommōne, firi ne mu fi!” 9 Yesu bisaa no se, “Wōfre wo sen?” Ḫbuaa Yesu se, “Me din de ‘Edom’ efiri se, yedəoso.” 10 Afei, ḫsrē Yesu aniberee so se ḫmmpam wōn nko akyirikyiri. 11 Saa ḫberē no, na mprakokuo bi redidi wō bepo no nkyen baabi a ḫben epo no. 12 Enti, ahonhommōne no srē Yesu se, “Tu yen na yenkohye mprako no mu.” 13 Yesu maa won ho ekwan ma wōkohye mprako no mu. Mprako no de ahoherē sianee bepo no kōguu epo no mu ma efaa wōn. 14 Mprakohwefo no dwane baa nkuro a ḫben hō no mu bekaa dee wōahunu no kyere wōn. Wōn a wotee no kōhwēe dee asie no. 15 Nnipakuo no duruu baabi a Yesu wō no, wōhunuu ḫbarima a na honhommōne ahye no ma no se ḫte ho dinn a n’adwenem ate no. Yei maa won ho dwirii won. 16 Wōn a wōhunuu asem a asi no ka kyere afoforō, 17 maa nnipakuo no srē Yesu se, ḫmfiri wōn nkyen nko, na wōn ho ntō wōn! 18 Enti, Ḫsane foro kōtenaa kodo no mu. ḫbarima a na honhommōne wo ne mu no srē Yesu se ḫpē se ḥne no kō. 19 Nanso, Yesu kaa se, “Dabi, na kō na kōka anwanwadee a Onyankopon aye ama wo yi ne n’ahummōborō ho asem kyere w’abusuafō.” 20 Enti, ḫbarima no firi hō kō Dekapoli, “Nkuro Edu” no a, ewo saa ḫmantam no mu, kokaa anwanwadee a Yesu aye ama no no kyere obiara. Wotee asem no, wōn ho dwirii won. 21 Yesu de kodo no tware baa epo no fa baabi no, nnipakuo betwaa ne ho hyiaa wō mpoano hō. 22 Asafapanin bi a na ḥwā hō a wōfre no Yairo no, buu Yesu nkotodwe, 23 srē no se, ḥnsa ne babaa yadee mma no. ḫfiri ahoyerā mu ka kyere Yesu se, “Abōfra no rewū, enti mesre wo se, fa wo nsa beka no na ḥnnya nkwa.” 24 Yesu ne no kōe a nnipakuo no di wōn akyi. 25 Na obaa bi a watu mogya mfrinhyia dumienku ka nnipakuo no ho. 26 ḫde ne yadee no akyin ayaresafoo bebree so, atua sika bebree ama waye ohiani, nanso na ne ho ntō no ara. 27 Na wate anwanwadee a Yesu aye no nyinaa, na eno enti ḫde ne ho fraa nnipakuo no, firii Yesu akyi soō n’atadee ano. 28 Ḫdwenee ho kaa se, “Se metumi nya ne ho ekwan, de me nsa so n’atadee mu keke a, me ho betō me.” 29 Ampa ara, esō a ḫsoō n’atadee no mu pe, na mogya no twa maa ne ho tōo no! 30 Amonom ho ara, Yesu tee nka se tumi bi afiri ne mu. Ḫdanee ne ho kyere nnipakuo no bisaa se, “Hwan na ḫsoō m’atadee mu no?” 31 N’asuafoo no buua se, “Saa nnipakuo a obiara de ne ho twitwiri ne yōnko yi na worebisa se, ‘Hwan na ḫde ne nsa aka

m'atadee?" 32 Nanso, əpree se əhunu onipa ko a əsəo n'atadee mu no. 33 Ebere a obaa no hunuu asem a asie no, əde ahopopo bəbuu Yesu nkotodwe kaa dee əyee no kyerees no. 34 Yesu ka kyerees no se, "Obabaa, wo gyidie ama wo ho ato wo; fa asomdwoee kɔ; wo yadee no agyaee." 35 Əgu so rekasa kyerees obaa no no, abəfоо firi Yairo efie bəbəo amanees se, Yairo babaa no awu, enti əho nhia se Yesu beba bio. 36 Yesu antie dee na woreka no koraa, na əka kyerees Yairo se, "Nsuro, gye di ara." 37 Afei, Yesu amma obiara anni n'akyi ankə Yairo efie ho gye Petro, Yakobo ne Yohane. 38 Ebere a Yesu duruu hə no, əhunu se əho nyinaa aye manyamanya a nnipa retwa agyaadwoo. 39 Əkəo efie no mu ne wən a wəwə hə no kəkasae. Əbisaa wən se, "Aden ne agyaadwotwa ne gyegyegye yi? Abəfra no nwui; nna na wada!" 40 Wən a wəwə hə no tee asem a Yesu kae no, wəseree no. Yesu ka kyerees wən a wəwə efie hə no se, wən nyinaa mfiri adi. Əne abəfra no agya ne ne maame ne n'asuafo baasa no kəo dee abəfra no da hə. 41 Əsəo abəfra no nsa kaa se, "Talita, Kumm!" a asees ne se "Abaayewa, mese wo se sore!" 42 Amonom hə ara, abaayewa no səreees, na əfiri asees nanteee. Na saa abaayewa no adi mfee dumieni. Asem a əsiis yi maa wən ho dwirii wən yie. 43 Yesu bəo wən ano se wənnka asem a asie no nkyere obiara, na mmom, wəmma abofra no aduane nni.

6 Yesu firi baabi a əwə hə kəo ne kurom a n'asuafo no ka ne ho. 2 Əkəo hyiadan mu Homeda, hyee asees kyerekyererees, maa dodo a wəbetee no ho dwirii wən. Wobisaa se, "Ehe na saa onipa yi nyaa saa nneemaa yi, ədeen nyansa na wəde ama no a enti ətumi ye anwanwadee yi? 3 Ənye dua dwumfo ba no ni? Ənye Maria babarima a ne nuanom ne Yakobo, Yosef, Yuda ne Simon no nie? Ənye yene ne nuammaanom na ete hal!" Na wən bo fuu no. 4 Yesu ka kyerees wən se, "Odiyifo kurom, n'abusuafo mu, ne ne fie na ənni animuonyam." 5 Wantumi anye anwanwadee ahodoo wə hə, gye ayarefo kakra bi na əde ne nsa guu wən so, saa wən yadee. 6 Gye a wəannye no anni no yee no nwanwa. Na Yesu kyinkiyinii nkuraa ase kyerekyererees. 7 Yesu frēe n'asuafo dumieni no baa ne nkyen, na əsomaan wən baanu baanu, maa wən tumi wo ahonhommone so. 8 Akwankyerere a əde maa wən nie, "Mommfa biribiara nkura gye mo poma nko ara; mommfā aduane anaa kotokuu anaa sika. 9 Bio, mommfā mpaboa foforə anaa atadee foforə nka dee əhye mo yi ho. 10 Baabiara a mobekə no,

montena efie baako pe mu. Monnsesa mo atenae. 11 Na se morefiri kuro bi a wəannye anaa wəantie mo no mu akə a, momporoporo mo nan ase tutuo, mfa nni adansee." 12 Asuafo no kəkaa asem no kyerees obiara a wəhyiaa no no se ənnu ne ho, ntwe ne ho mfiri ne bəne ho. 13 Na wətutuu ahonhommone bebree, de ngo sraa ayarefo pii saa wən yadee. 14 Əhene Herode tee yei, əfiri se na Yesu din atre. Ebinom kaa se, "Yohane Osuboni no na wasane aba nkwa mu bio, enti na ətumi ye anwanwadee a əye yi." 15 Ebinom nso susuu se, Yesu ye Odiyifo Elia na wasane aba. Afoforə nso kaa se, odiyifo foforə bi a əte se tete adiyifoo akəses no bi na waba. 16 Herode kaa se, "Dabi, əye Yohane Osuboni a metwaa ne ti no. Wanyane afiri owuo mu." 17 Saa ebere no, na Herode asoma asraafoo ma waakəkyere Yohane de no ato afiase, əfiri se, na Yohane akasa atia Herode ne Herodia a na əye Herode nua Filipo yere no awadee. 18 Yohane Osuboni ka kyerees Herode se, "Wonni ho ekwan se woware wo nua yere." 19 Asem a Yohane kae no anye Herodia nso de, ma ənyaa ne ho menasepo kaa se, əse se wəkum Yohane. Nanso, ərentumi nku no gye se Herode ama no tumi. 20 Na Herode de obuo ma Yohane, əfiri se, na ənim se əye onipa tenenee. Yei enti, əbəo ne ho ban. Ebere biara a Horode ne Yohane bekasa no, na ne ho yera no, nanso yei nyinaa akyi no, əde ntoboasee tiee no. 21 Dee Herodia pée se ənye Yohane no baa mu. Əne se, na Herode redi n'awoda, ma ətoo əpono wə n'ahemfie maa ne mpanimfo, n'asafohene ne Galilea mpanimfo. 22 Herodia babaa besa kyerees wən ma əyee wən nyinaa fe. Herode de ntamka kyerees ababaawa no se, "Bisa me biribiara a wope; se m'ahemman mu fa mpo na wope koraa a, mede bəma wo!" 24 Ababaawa yi kəo ne maame nkyen kəbisaa no dee əmmisa, ma əka kyerees no se, "Bisa no Yohane Osuboni ti!" 25 Ababaawa yi de ahoohere sane baa əhene no nkyen bəka kyerees no se, "Mepē se wode Yohane Osuboni tiri to prete mu ma me seesei aral!" 26 Yei maa əhene no were hoe, nanso əsiane se na waka ntam wə nnipa no anim no enti, wammu əbo a əhyee ne babaa no so. 27 Herode somaa n'asraafoo no mu baako se ənka afiase hə nkətwa Yohane ti mfa mmrə no. Əsraani no kətwaay Yohane Osuboni ti, 28 na əde too prete mu de bress ababaawa no maa əde kəmaa ne maame. 29 Ebere a Yohane asuafo no tee dee asi no, wəbefaa n'amu no kəssee no wə əboda bi mu. 30 Asomafo no sane baa Yesu nkyen bəkaa dees

wɔyeeε ne dee wɔkyerekyereε nnipa a wəkəo wən nkyen no nyinaa kyereε no. 31 Yesu tīe wən amaneε no wieε no, əka kyereε wən se, “Momma yəntwε yən ho mfiri nnipakuo yi ho, na yenkəhome kakra.” Dee εma əkaa saa ne se, na nnipa a wəba wən nkyen no to ntwa da. Wənnya əkwan mpo na wəadidi. 32 Yesu ne n’asuafo o no tenaa kodo o mu kəo baabi a obiara nni hə. 33 Nanso, εbere a wərek o no, nnipa pii hunuu wən, na wotuu mmirika faa mpoano hə kohyiaa wən. 34 Yei enti, εbere a Yesu sii fam no, na nnipakuo ahyia wə hə. Əhunuu wən no, ne yam hyehyee no maa wən εfiri se, na wəte se nnwan a wənni əhwefoo. Əkyerekyereε wən nneεma bebree a εse se wəhunu. 35 Onwunu reye adwo no, n’asuafo o no baa ne nkyen, beka kyereε no se, “Adee resa. Aduane biara nso nni ha. 36 Ka kyere nnipa no na wonko nkuro mu ne nkuraa a atwa yən ho ahyia yi ase, na wənkətə aduane bi nni.” 37 Yesu ka kyereε wən se, “Momma wən aduane nni.” Wəbisaa no se, “Ansa na yebetumi ama saa nnipa dodo o yi aduane no, εse se yənya abosome nwətwe akatua. Se yəse yebema wən aduane a, yərennya saa nnipakuo yi ho sika!” 38 Yesu bisaa wən se, “Burodo ahe na yewə? Monkə na monkəhwə.” Wəsane ba beka kyereε no se, “Wəwə burodo enum ne mpataa mmienu.” 39 Afei, Yesu ka kyereε nnipakuo no se, wəntenatena ase, na wotenatena ase akuakuo wə esere no so. 40 Enti, wotenatena ase akuakuo a ebi ye əha na ebi ye aduonum. 41 Yesu faa burodo enum ne mpataa mmienu no, na əlhweε əsoro, bəo mpaεε, hyiraas o. Əbubuu burodo no mu de maa asuafo o se wənkye mma nnipa no. Na əkyee mpataa no nso maa wən. 42 Nnipa no dii aduane no maa obiara meeε! 43 Nnipa a wədii aduane no beye mmarima mpemmin; 44 na wətasee asee nkaεε no, εyee nkentemma dumien. 45 Adidie no akyi pε, Yesu ka kyereε n’asuafo o no se, wonkətena kodo o no mu, na wənni ekan nko Betsaida, na əregya nnipakuo no əkwan na wati wən. 46 Akyire yi, əkəo bepə no so kəbəo mpaεε. 47 Anadwo no a asuafo o no te kodo o mu aduru nsuo no mfimfini no, na Yesu nko ara na əwə mpoano. 48 Əhunuu se na wən ho akyere wən; εne se, mframa a ano ye den ne asorəkye bə dweradweraa kodo o no, enti na wərebre əkodo o no hare mu. Anopahema beye se nnomniensa berε mu no, ənanteε nsuo no ani baa wən nkyen. Əyee se əretwa wən ho. 49 Ebere a asuafo o no hunuu obi se ənam nsuo no ani no, wəde elu teateam εfiri se, na wəsusu se wəahunu əsaman. 50 Wən nyinaa hunuu no.

Əho ara, Yesu ka kyereε wən se, “Momma mo bo ntə mo yam. Əyε me! Monnsuro!” 51 Afei, əkəo wən nkyen wə kodoo no mu no, mframa no gyaeεε! Asuafo o no ho dwirii wən, 52 εfiri se, na wənnite aduanema no ase, na wəapirim wən akoma. 53 Wətuaa asuo no baa Genesaret na wəduruu hə no, wəde kodoo no baa mpoano. 54 Na wəsi firii kodo o no mu no, nnipa a wəgyina hə no hunuu no. 55 Wətuaa mmirika kyini nkuro a atwa hə ahyia no nyinaa so soaa nnipa a wəyare da wən kete so brεε no wə baabiara a wətee se əwə. 56 Na nkuraa ase anaa nkuro so baabiara a əkoreε no, wəde ayarefəo beguu mməntene so, srεε no se, əmma wəmfa wən nsa nka n’atadee ano kəkə. Ayarefəo dodo o a wətumi de wən nsa kaa n’atadee ano no ho yee wən den.

7 Eda bi, Farisifo o ne Atwərəsem no akyerekyerefoo binom a wəfiri Yerusalem baa Yesu nkyen. 2 Wəduruu hə no, wəhunu se n’asuafo o no bi redidi a wəanhohoro wən nsa ho. 3 Na Yudafo o no, ne titire no Farisifo o no, nnidi da, gye se wəahohoro wən nsa ho nyinaa, sədeε wən amanneε kyere, ansa na wəadidi. 4 Na se wəfiri dwa so ba a, wəhohoro wən nsa ansa na wəadidi. Yei ye mmara bebree a wəfiri tete adi so no mu baako. Na mmara no bi ne se, wəhohoro nkuruwa, aseε ne nwowa mu. 5 Enti, Atwərəsem no akyerekyerefoo no bisaa Yesu se, “Aden enti na w’asuafo o no nni yen amanneε a εfiri tete no so? Efiri se, wədidi a, wənni əkan nhohoro wən nsa sədeε amanneε kyere no.” 6 Yesu buaa wən se, “Mo nyaatwomfo! Asem a Yesaia ka faa mo ho se, “Saa nnipa yi de wən ano na edi me ni, nanso wən akoma mmən me ho baabiara no ye nokore turodoo! 7 Wəsom me kwa; na wən nkyerekyere ye nnipa nsa ano mmara” 8 Mogya Onyankopən mmara a wahyeye no de mo ankasa mo amanneε si ananmu. 9 “Moahye da se mobərə Onyankopən mmara no, na moatiatia so, ama mo amanneε no atim. 10 Əho nhwəsəo bi ne se, Mose de Onyankopən mmara a əka se, ‘Di w’agya ne wo maame ni’ no maa. Əkaa se, ‘obiara a əbekasa atia n’agya anaa ne maame no, εse se wəkum no.’ 11 Nanso, moka se, εyε se obi beka akyere n’agya anaa ne maame a adee bi hia no no se, ‘Merentumi mmoa mo! Efiri se, mede dee anka εse se mede ma mo no ama Onyankopən.’ 12 Enti, mobu Onyankopən mmara a əhyeeε no so, sədeε εbeyε a mobətumi abo mo amanneε ho ban. 13 Yei ye nhwəsəo baako pε. Nanso, bebree ka ho.” 14 Afei, Yesu

free nnipakuo no baa ne nkyen, ka kyerees won se, "Mo nyinaa montie asem a mereka yi yie, na monte asees. 15 Adees biara a ekə onipa mu no, ngu ne ho fi. Na mmom, dee ebfiri onipa mu aba no, na egu ne ho fi. 16 Dee ḥwə aso a obetie no ntie." 17 Afei, Yesu firii nnipakuo no mu koo efie no, n'asuafo no bisaa no asem a ɔkaeε no ase. 18 ḥbisaa won se, "Mo nso monte asem a mekaεε no ase? Monhunu se, dee modie no ngu mo ho fi anaa? 19 Efiri se, dee modie biara no ne mo akoma nni hwee ye, na mmom, efa ɔyafunu no mu keke." 20 ḥtoaa so se, "Dee efiri onipa mu ba no na egu ne ho fi. 21 Afei, dee efiri nnipa akoma mu ba no, ede adwamammø, korøno, awudie, 22 adifudepe, amumuye, nsisie, ahohwie, anibereε, abususem, ahantan ne nkwasaesem ba. 23 Saa nnebøne yi nyinaa firi onipa mu na εba, na εnom na egu onipa ho fi a emma ɔmfata Onyankopøn anim." 24 Yesu firi ho no, økø Tiro ne Sidon fam pεe se ørekohye hø komm a, obiara nte ne nka, nanso anye yie. Eda a øduruu hø ara pε, na nkurøfoo tee ne nka se waba hø. 25 εho ara na ɔbaa bi a honhommøne hye ne babaa ketewa bi mu baa ne nkyen. Na wate Yesu nka enti, ɔbeεuu no nkotodwe. 26 ɔbaa no sree no se ɔntu saa honhommøne no mfiri ne ba no mu mma no. Na saa ɔbaa yi ye Helani a wøwoo no wø Siro-Foinike. 27 Yesu ka kyerees no se, "Ese se mma no mee ansa. Na enye se wøde mma aduane ma nkraman." 28 ɔbaa no nso buaa no se, "Owura, eyε nokore deε, nanso eyε a, wøde aduane a aka wø mmøføra no prete mu no bi ma nkraman a wøhyehye εrono no ase no." 29 Yesu ka kyerees no se, "Wo mmuaε pa no enti, masa wo babaa no yadeε. Kø efie. Honhommøne no afiri ne mu afi." 30 ḥduruu efie no, ḥunuu se ne babaa no da mpa so dinn a honhommøne no afiri ne mu ampa ara. 31 Yesu firi Tiro no, ɔfaa Sidon mansini a emu nkuro ye edu no so, beduruu Galilea Po so. 32 Wøde ɔsotifo bi a ɔsane ye mumu bree no. Won a wøwo hø no nyinaa sree Yesu se, ɔmfø ne nsa nka ɔyarefoo no, na ɔnsa no yadeε. 33 Yesu sœø ne mu de no firii nnipakuo no mu. Afei, øde ne nsateaa hyε ɔbarima no asom, tee ntasuo de kaa ne tekrema. 34 ḥwεε soro, guu ahome teaam se, "Hefatal!" Aseε ne, "bue!" 35 Amonom hø ara, ɔbarima no tumi tee asem, na ɔhyεε aseε kasaeε! 36 Yesu bøø nnipakuo no ano se, wømmø asem no dawuro nkyere obiara. Nanso, mpen dodoø a ɔbraa won no, na tre ara na won nso wøretre asem no mu. 37 Saa asem yi maa won ho dwirii won yie. Enti, wøkaa

se, "Yesu aye adeε nyinaa yie, ɔma asotifo mpo te asem, na momu nso kasa!"

8 Eda koro bi a nnipakuo bi aba Yesu nkyen no, aduane a wødi no saees. 2 Yesu freee n'asuafo ka kyerees won se, "Nnipa yi ye me mmøbo. Wøabedi nnansa wø ha a, wønni aduane biara a wøbedi bio. 3 Se megya won ɔkwan se wønkø a wonnidie a, anhwε a na won mu bi atoto baha wø ɔkwan so, efiri se, won mu bi firi akyirikyiri na wøbaε." 4 N'asuafo no bisaa no se, "Ehefa na yebenya aduane ama saa nnipa dodoø yi wø esere yi so ha?" 5 ḥbisaa won se, "Burodo ahe na mowø?" Wøbuua no se, "Yewø nson." 6 Yesu ka kyerees nnipakuo no se wøntenatena ase wø esere no so. Afei, ɔfaa burodo nson no, na ɔhyiraa so, bubuu mu de maa n'asuafo no ma wøkye maa nnipa no. 7 Na wøwo mpataa kakra wø hø, enti Yesu hyiraa eno nso so, de maa asuafo no se wønkye eno nso mma won. 8 Nnipakuo no didi meeε no, ɔgyaa won ɔkwan. 9 Nnipa a wødii aduane no dodoø bøye mpemnan. Na wøtasee aseε nnikaeε no, εyεε nkentemma nson. 10 Yei akyi no, one n'asuafo no køtenaa kodoø mu baa Dalmanuta fam. 11 Farisifoo no tee se Yesu aba hø no, wøbaa ne nkyen ɔbebisabisaa no nsem, de sœø no hwεε. Wøka kyerees no se, "Ye nsenkyerennε bi kyere yεn. Ma nsenkyerennε bi nna adi wø ewiem nkyere yεn. Eno ansa na yεbøgye wo adi." 12 Yesu tee dee wøkaεε no, ɔguu ahome, ka kyerees won se, "Deεn enti na mohwehwe nsenkyerennε daa yi? Nsenkyerennε biara nni hø a meye akyere mo." 13 ɔsane køtenaa kodoø no mu, gyaa won, tware køø asuoya noho. 14 Asuafo no were firii se wøfa aduane bi kura ansa na wøakø. Aduane a na wøkura wø kodoø no mu no ye burodo baako pε. 15 Wøretwa asuo no no, Yesu ka kyerees won se, "Monhwε mo ho so yie wø ɔhene Herode ne Farisifoo mmøreka ho." 16 Asuafo no bisabisaa won ho won ho se, "Asem a øreka yi ase ne sen?" Dee won adwene kyerees won ne se, ebøia øreka aduane a won were firii se wøbefa akuta no ho asem. 17 Yesu hunuu dee wødwennwene no, ɔka kyerees won se, "Enye eno ho asem na mereka! Monnte yei ase anaa? Mo akoma da so pirim? 18 Mowø ani nso monhunu adeε? Mowø aso nso momfa nte asem? Na monnkae biribi anaa? 19 Ebere a mebubuu burodo enum mu maa nnipa mpemnum no, nnikaeε nkentemma ahe na motaseee?" Wøkaa se, "Dumienu." 20 "Na mesane de burodo nson maa nnipa mpemnan no nso, ahe na ɔkaεε?" Wøkaa se, "Nkentemma nson." 21 ḥbisaa won

bio se, "Monnte ase ara anaa?" 22 Ebere a wəduruu Betsaida no, nnipa bi de onifirani bi bree no, sree no se əmfa ne nsa nka no, na ənsa no yadee. 23 Yesu soo onifirani yi nsa de no koo akuraa no kurotia. Ətee ntasuo guu onifirani no ani so, na əde ne nsa guu no so. Yesu bisaa no se, "Wohunu adee anaa?" 24 Onifirani no maa n'ani so hwəe əsoro, buaa se, "Aane, mehunu nnipa! Nanso mehunu wən se nnua bi na wənenam ha." 25 Afei, Yesu de ne nsa kataa n'ani no so bio. Onifirani no buee n'ani, na ebere a ərehwə adee haa no, n'ani no yee yie a afei dee na əshunu biribiara kann. 26 Yesu ma əkəo efie, ka kyeree no se, "Nsane nkə akuraa no ase bio." 27 Yesu ne n'asuafoo no firi Galilea koo Kaesarea ne Filipi nkuraa ase. Wənam əkwan so rekə no, əbisaa wən se, "Nnipa ka se mene hwan?" 28 Asuafoo no buaa se, "Ebinom se wone Yohane Osuboni no, na afoforə nso se woye Elia anaase tete adiyifo no mu bi a wasane aba." 29 Na əbisaa wən se, "Na mo nso mose meye hwan?" Petro buaa no se, "Wone Kristo no." 30 Əbəə wən koko se, wənnka nkyere obiara. 31 Afei, əhyee asee ka kyeree wən se Onipa Ba no behunu amane, na mpanimfo, asəfoo mpanin ne Atwerəsem no akyerekyerəfəo no bəpo no, na wəakum no, na nnansa so, Onipa Ba no besore. 32 Əkaa asem no pefee a wamfa biribiara ansie wən. Petro twee no gyinaa nkyen, bisaa no se, "Adən enti na woka asem a ete səe yi?" 33 Yesu danee ne ho hwəe n'asuafoo no, kaa Petro anim se, "Firi me so, əbonsam! W'adwene ye dee efiri onipa na ənye dee efiri Onyankopon." 34 Afei, əfrees n'asuafoo no ne nnipakuo no baa ne nkyen, ka kyeree wən se wəmmetie no. Əka kyeree wən se, "Se obi pe se odi m'akyi a, eṣe se opa ne ho akyi, na əsoa n'asennua, na odi m'akyi. 35 Deə əma ne əkra som no bo no, əbefiri ne nsa. Na deə me ne Asem̄pa no enti, əbehwere ne kra no, wəbegye ne nkwa. 36 Na se onipa nya ewiase nyinaa, na əhwere ne kra a, mfasoo ben na əbenya? 37 Edeen na əsom bo sene ne kra? 38 Na obiara a saa nna bəne yi mu n'ani wu me ne me nsem ho no, ne ho bəye me, Onipa Ba no, aniwu ebere a me ne m'abəfoo kronkron no besane aba wo m'Agya animuonyam mu no."

9 Yesu koo so ka kyeree n'asuafoo no se, "Mo a mogyna ha yi mu bi betena ase akosi se mobehunu se, Onyankopon Ahennie no reba tumi mu!" 2 Nnansia akyi, Yesu faa Petro, Yakobo ne Yohane de wən koo bəpo tentene bi atifi. Saa ebere no, na obiara nni ho ka wən ho. Amonom hə ara, Yesu sakyerae animuonyam mu no."

mu. 3 N'atadee hyeren yee fitafita sene sedee obi betumi ahoro saa atadee no ama aye fitaa no. 4 Afei Elia ne Mose befirii ho. Na wone Yesu kasae! 5 Petro ka kyeree Yesu se, "Əkyerekyerəfəo, eyə se yewo ha. Yəbebo asese mmiensa wo ha, wo dee baako, Mose dee baako na Elia dee baako." 6 Esiane se na wəabo hu no enti na əma əkaa saa. 7 Na umununkum bekataa wən so. Ənne bi firii umununkum no mu kaa se, "Yei ne me Də Ba. Montie no." 8 Preko pe, wototoo wən ani no, wəanhunu obiara ka Yesu ho. 9 Wəresiane afiri bepo no so no, Yesu bəə wən ano se wənnka dee wəahunu no nkyere obiara kəsi se Onipa Ba no besore afiri awufoo mu. 10 Asuafoo no anka ankyere obiara, na mmom, eyə a, na wətaa bisabisa wən ho wən ho se, n'asəm a əkaa se, "Mənyane afiri awufoo mu" no, na əkyere sen? 11 Afei, n'asuafoo no bisaa no dee enti a daa mmara no akyerekyerəfəo no ka se, eṣe se Elia sane ba ansa na Onipa Ba no aba no. 12 Yesu gye too mu se, eṣe se Elia di əkan ba betoto nneemə nyinaa yie. Əkaa se, "Ənneə na aden enti na wəatwəre se Onipa Ba no behunu amane bebree na wəapo no? 13 Nanso me se mo se, Elia aba dada! Na wone no anni no yie sedee adiyifo no hyee ho nkəm no." 14 Ebere a wəsiane beduruu bəpo no ase ho no, wəhunu se nnipakuo atwa asuafoo a wəaka no ho ahyia, na wone mmara no akyerekyerəfəo no regye wən ho wən ho akyinnyee. 15 Ebere a nnipakuo no hunuu Yesu no wən ho dwirii wən, na wəde mmirika, bəhyiaa no. 16 Yesu bisaa wən se, "Akyinnyee a na moregye no fa edeen ho?" 17 Nnipa no mu baako kaa se, "Əkyerekyerəfəo, mede me ba aba ha se sa no yadee. Honhomməne bi a əwo ne so enti, əntumi nkasa. 18 Se honhomməne no ka ne ho wə ne mu a, ətwa no hwe fam, ma n'ano twa ahuro, ma ətwere ne se, ma əsensene. Əno enti, mesrəe w'asuafoo no se wəntu honhomməne no mfiri ne mu, nanso wəantumi." 19 Yesu ka kyerec n'asuafoo no se, "O, mo a mo gyidie sua, me ne mo ntəna nkəsi da ben ansa na mo gyidie atim? Momfa abarimaa no mmre me." 20 Wəde abarimaa no bree Yesu. Ebere a wəde no duruu Yesu anim pe no, yadee no baa dendeenden, twaa no hwee fam, ma əpereea ara a n'ano retwa ahuro. 21 Yesu bisaa abarimaa no agya se, "Nna ahe ni a yadee yi baa ne so?" Abarimaa no agya buaa Yesu se, "Efiri ne mməfraase pəe; 22 na eto eda bi koraa a, yadee no tumi twa no hwe ogya anaa nsuo mu, pe se əkum no. Enti, se wobetumi asa no yadee dee a, hunu yən mməbə, na sa no yadee ma yən." 23 Yesu bisaa no se,

"Aden enti na woka se, se metumi a? Nneema nyinaa betumi aye ho ama obiara a ogye die." 24 Abarimaa no agya buaa se, "Mewo gyidie nanso esua, enti boa me, na hye me gyidie mu den!" 25 Yesu hunuu se nnipa no do ara na woredoso no, atea honhommone no se, "Honhommone sotifoo ne mumu, mehye wo se, firi abofra yi mu fi. Nkohye ne mu bio!" 26 Afei, yadee no baa dendeenden ansa na erefiri ne mu, enti emaa abarimaa no yee se owufoo. Enti, nnipakuo no kasaa huhuhuhu se, "Wawu." 27 Nanso, Yesu soa ne nsa, pagyaa no ma ɔgyinaa ne nan so a ne ho ato no. 28 Yei akyi a Yesu ne n'asuafao no nko ara wo efie no, wobisaa no se, "Aden enti na yen dee yeantumi antu saa honhommone no?" 29 Yesu buaa won se, "Mpaebo nko ara na ebetumi atu saa yadee yi." 30 Yesu firii ho no, ofaa Galilea, efiri se, na ompe se nnipa te ne nka. 31 Na ope se onya bere ma n'asuafao no de kyerekyere won. Oka kyere won se, "Wobeyi Onipa Ba no ama, na woakum no, na ne nnansa so, obesore aba nkwa mu bio." 32 Asuafao no ante asem a okae yi ase, nanso na wosuro se wobebisa no asee. 33 Yesu ne n'asuafao no baa Kapernaum. Ebere a woduruu efie a wobetena mu no mu na woregye won ahome no, Yesu bisaa n'asuafao no se, "Yereba no, edeen akyinnyee na na moregye wo ekwan so no?" 34 Asuafao no antumi ammuu efiri se, na woredwennwene dee obeye won mu kese no ho. 35 Otenaa ase, freee won baa ne nkyen, ka kyere won se, "Obiara a ope se eye opanin wo mo mu no, ese se eye abofra anaa osomfoa wo mo mu!" 36 Afei, ade abofra ketewa bi begyinaa won mfimfini. Ade abofra no kyere won kaa se, 37 "Mo mu biara a me enti obegye abofra ketewa se yei no, agye me, na dee obegye me no nso agye m'Agya a osomaa me no!" 38 Yohane a eye asuafao no mu baako no ka kyere Yesu se, "Okyerkyerfao, yehunuu obarima bi a ade wo din retu ahonhommone enti yeka kyere no se onnyae, efiri se, onka yen ho." 39 Yesu kaa se, "Monnsi no ekwan. Efiri se, obiara nni ho a oreye anwanwadet wo me din mu na obetwa ne ho atia me, 40 na obiara a ontia yen no wo yen afa. 41 Obiara a esiane se, moye Kristo dea no enti, obema mo nsuo kuruwa ma anom no, n'akatua remmo no da. 42 "Enti, se obi to mmofra nketewa a wogye me di yi mu bi suntidua a, eye ma no se anka wode ebo duruduru besen ne kon mu, ato no atwene epo mu. 43 Se wo nsa ma woye bone a, twa na to twene. Eyre ma wo se wode dem beko nkwa mu sene se, wode wo onipadua nyinaa beto

amanehunu ogya (Geenna g1067) 44 a ennum da no mu. 45 Na se wo nan ma woye bone a, twa na to twene. Eyre ma wo se wode nansin beko nkwa mu sene se, wode nan mmienu beko amanehunu ogya (Geenna g1067) 46 a ennum da no mu." 47 Na se w'ani ma woye bone a, tu na to twene. Eyre ma wo se wode ani baako beko Onyankopon Ahennie mu sene se wowo ani mmienu na wode wo beto amanehunu ogya mu, (Geenna g1067) 48 baabi a "ogyo no ennum da, na eh asonso nso nwada." 49 Na wode ogya behye won nyinaa nkyene. 50 "Nkyene ye de, nanso se nkyene yera ne de a, echo nni mfasoo; wonte ne de wo biribiara mu. Enti, monnyera mo de! Mo ne mo ho mo ho ntenga asomdwoee mu."

10 Afei, Yesu firii Galilea twa baa Yudea fam no ho wo Asubonten Yordan agya. Nnipakuo baa ne nkyen, na sedee otaa ye no, okyerkyerese won. 2 Farisifoo bi baa ne nkyen bebisaa no se, "Wopene awaregyae so anaa?" Wobisaa no yei de soa no hwes. 3 Yesu nso bisaa won se, "Edeen na Mose ka faa awaregyae ho?" 4 Wobuaa se, "Mose kaa se eyre se wogye awadee. N'asem a okae se se, se obarima bi pe se eygaa ne yere awadee a, ontwers awaregyae krataa mfa mma ne yere no." 5 Yesu bisaa won se, "Aden enti na okaa saa? Merebkyere mo dee enti a okaa saa. Esiane mo akoma a apirim no enti na okaa saa kyere mo. 6 Efiri adebo ahyeasee na Onyankopon bo obarima ne obaa. 7 Yei enti na obarima begya n'agya ne ne maame, 8 na ade ne ho akobo ne yere ho, na won baanu no aye honam kor. 9 Na dee Onyankopon aka abom no, ense se onipa tete mu." 10 Akyire no a one n'asuafao no wo efie no, asuafao no bisaa no saa asem kor no ara bio. 11 Obuaa won se, "Se obi gyaa ne yere awadee na osane ware obi foforo a, na wabo adwaman. 12 Na se oyere gyaa ne kunu awadee, na osane ware a, ono nso abo adwaman saa ara." 13 Eda bi, awofoo bi de mmofra nkumaa bres Yesu se onhyira won, nanso n'asuafao no pampam won a wode mmofra no baee no, ka kyere won se, wonnha no. 14 Yesu hunuu dee n'asuafao no aye no, anye no de na oka kyere won se, "Momma mmofra no ekwan na wommra me nkyen, na monnsi won ekwan, na yeinom sei na Onyankopon Ahennie no ye won dea. 15 Mereka akyere mo se, obiara a orenye Onyankopon Ahennie no se abofra no, orentumi nhylene mu." 16 Na eyee won atuu, de ne nsa guu won so, hyiraa won. 17 Na osim se oreko baabi foforo no, obarima bi tutuu mmirika baa ne nkyen bebuu no nkotodwe, bisaa no

se, “Okyerkyerefoo pa, Edeen na menyé na manya nkwa a enni awiees?” (aiōnios g166) 18 Yesu bisaa no se, “Aden na wofre me onipa pa? Obiara nyé onipa papa gye ḥbaako; one Onyankopon. 19 Efá w’asemmisa no ho nso, wonim mmaransem no: Nni awu, mmó adwaman, mmó korono, nni atoró, nsisi, di w’agya ne wo maame ni.” 20 Aberantee no ka kyerees no se, “Okyerkyerefoo, yeinom nyinaa mafiri me mmofraase na medii so.” 21 Yesu hwées aberantee yi dinn, nyaa ḥdo bi maa no. Ḫka kyerees no se, “Aka wo adee baako. Ko na koton biribiar a wowá, na fa sika no ma ahiafoo, na wobenya agyapadee wó ḥsoro, na bra bedi m’akyi.” 22 Aberantee no tee saa asem yi no, n’anim sesae, na ḥde awerhoo koe, efiri se, na ḥwo ahonyadee bebree. 23 Ḫrekó no, Yesu hwées no na ḥdanee ne ho ka kyerees n’asuafoo no se, “Eyes den ma osikani se ḥbeko Onyankopon Ahennie no mul!” 24 Asem a Yesu kae no maa asuafoo no ho dwirii wón. Yesu sane kaa bio se, “Me mma, se moahunu den a eyes ma wón a wówo ahonyadee se wóbeko Onyankopon Ahennie mu? 25 Na eyes mimeré se yoma befa panee aniva mu sene se osikani ḥbeko Onyankopon Ahennie mu.” 26 Asuafoo no ho dwiri wón mmoroso na wóbisaa no se, “Enneet na hwan na wóbegye no nkwa?” 27 Yesu hwées wón dinn kaa se, “Onipa fam dee, yei rentumi mma mu, na Onyankopon fam dee, biribiar aetumi aba mu.” 28 Afei, Petro hyées asee kenkanee nneema a one asuafoo no agya abedi Yesu akyi. Ḫkaa se, “Yeagya biribiar aabedi w’akyi.” 29 Yesu nso buaa no se, “Merema mo ate asee se, obi nni hó a, me enti wagya efie, nuammarimanom, nuammaanom, maame, agya ne mma anaase agyapadee a ḥbeko akóka Asempa no, 30 na ḥrennya efie, nuammarimanom, nuammaanom, maamenom, mma ne nsase mmohó ḥha a ḥttaa nso ka ho! Yeinom nyinaa bęye ne dea wo asase yi so, na ewiase a ḥreba no mu dee, ḥbenya nkwa a enni awiees. (aiōn g165, aiōnios g166) 31 Na adikanfoo pii bedi akyire, na akyikafoo abedi ekan.” 32 Afei, wosim se ḥoreko Yerusalem a na Yesu di wón ekan; na ebere a asuafoo no di n’akyi no, ehu ne suro kaa wón. Yesu twee wón gyinaa nkyen, na ḥsane kaa nneema a, se wóduru Yerusalem a, ebeba ne so no nyinaa kyerees wón. 33 Ḫka kyerees wón se, “Se yeduru hó a, wóbegyi me, Onipa Ba no ama asøfoo impanin ne Atweresem no akyerkyerefoo, na wóabu me kumfó, na wóde me ahyé Roma aban nsa, na wóakum me. 34 Wóbedi me ho few, na wóatete ntasuo agu me so, na wóde mpire

atwa me mmaa, na wóakum me, na nnansa so no, masore bio.” 35 Afei, Sebedeo mma Yakobo ne Yohane baa Yesu nkyen béká kyerees no se, “Okyerkyerefoo, yepé se woyé yen adœe bi.” 36 Yesu bisaa wón se, “Edeen na mope se meye ma mo?” 37 Wobuaa se, “Ma yén mu baako nténa wo nifa so, na ḥbaako nso nténa wo benkum so wó w’ahennie mu ho!” 38 Nanso, Yesu maa wón mmuaee se, “Monnim dee mobisa no! Mobetumi anom awersho kuruwa nwonorwono a eße se menom ano no anaa? Anaase, mobetumi ama wóde amanehunu asubo no abo mo asu?” 39 Wóka kyerees no se, “Yebetumil!” Na Yesu ka kyerees wón se, “Mobetumi anom me kuruwa ano, na wóde asubo a wóde bó me no abo mo; 40 nanso menni tumi se meyi wón a wóbetena me nifa anaa me benkum so no. Onyankopon nko ara na ḥde saa afa no bëma won a wóasiesie hó ama wón no.” 41 Asuafoo a aka no tee dee Yakobo ne Yohane ḥbisaee no, anye wón de. 42 Enti, Yesu freee wón ka kyerees wón se, “Monim se ahene ne atumfoo a wówo ewiase no di wón a wóhyé wón ase no so, 43 nanso mo dee, ente saa wó mo ho. Obiara a ḥpe se ḥye kese wó mo mu no, eße se ḥye mo ḥsomfoo. 44 Na obiara a ḥpe se ḥye ne nuanom so panin no eße se ḥye wón nyinaa aksa. 45 Me a meye Onipa Ba no, mamma se wónsom me na mmom, mebaee se merebeboa afotó, na mede me kra aye mpata ama nnipa pii.” 46 Yesu ne n’asuafoo no beduruu Yeriko. Warefi kuro no mu no, nnipaku tu dii wón akyi. Saa ebere a Yesu retwa mu no, na onifirani Bartimeo a ne din nkyeræses ne “Timoteo ba” no te kwankyén resresre adee. 47 Ebere a Bartimeo tee se Yesu Nasareni na ḥretwam no, ḥhyé asee teateam se, “Dawid Ba Yesu, hunu me mmohó!” 48 Nnipa no bi teateaa no se, “Mua w’ano!” Nanso ḥkoo so teateam denden se, “Dawid ba, hunu me mmohó!” 49 Ebere a Yesu tee ne nne no, ḥyigina kaa se, “Momfre no mma me.” Wofree onifirani no ka kyeres no se, “Ma wo bo nto wo Yam, sore na ḥrefre wo!” 50 Bartimeo to ne ntoma guie, sore baa Yesu nkyen. 51 Yesu bisaa no se, “Edeen na wope se meye mema wo?” Onifirani no buaa se, “Okyerkyerefoo, mope se mehunu adee!” 52 Yesu ka kyerees no se, “Ko, na wo gyidie agye wo.” Na ntem ara onifirani no hunuu adee, na ḥdii Yesu akyi.

11 Yesu ne n’asuafoo no reben Yerusalem, na wóduru Betfage ne Betania a ewó Ngo Bepo no ho no, Yesu somaa n’asuafoo no mu baanu, dii wón anim ekan. 2 Yesu ka kyerees wón se, “Monko akuraa a ewó hó no ase. Se moduru hó a, mobehunu se

wəasa afunumu ba bi a wəntenaa ne so da ahoma. Monsane no, na momfa no mmre me. 3 Na se obi bisa mo se edeen na moreye a, monka no tiawa se, ‘Ne ho hia Awurade, na əbesane de no aba seesei ara.’” 4 Asuafoo baanu no siim. Wəkəhunuu se aboa no sa efie bi aboboano. Enti, wəsanee no. 5 Wəgu so resane no no, nnipa bi a wəgyina nkyen bisaa wən se, “Adən enti na moresane afunumu ba no?” 6 Wəkkaa asem a Yesu ka kyere se wən no kyere nnipa no ma wotee wən ase. 7 Wəde afunumu ba no bress Yesu, maa asuafoo no de wən ntoma guu aboa no so, maa Yesu tenaa ne so. 8 Nnipakuo a wəwə hə no bi de wən ntoma sesee əkwan a əde aboa no nam so no so. Ebinom nso pempan nnua mman de sesee əkwan no mu saa ara. 9 Na Yesu di nnipakuo no mfimfini a wən nyinnaa reteateam se, “Hosiana!” “Nhyira ne dee ənam Awurade din mu rebal!” 10 “Animuonyam nka Onyankopən se yen agya Dawid ahennie reba.” “Hosiana wə əsorosoro!” 11 Yesu kəduruu Yerusalem no, əkəo asoredan no mu. Əhwəe biribiara a əwə hə dinn ansa na ərefiri hə, əfiri se, na onwunu redwo enti əne asuafoo dumieno kəo Betania. 12 Adekkyee anəpa a wərefiri Betania hə no, ekəm dee no. 13 Wəkəo kakra no, əhunuu se borədəma dua bi si hə a aye kusuu. Əkəo hə əhwəe se aduaba no bi wə so anaa. Nanso, əduruu hə no, əhunuu se nhahan nko ara na əwə so. Saa əbere no nso, na ənye əbere a eṣe se borədəma no so. 14 Nanso, Yesu domee borədəma dua no se, “Efiri ənnə, worendo aba bio!” Asuafoo no tee asem a əkae se. (aiōn g165) 15 Yesu sane baa Yerusalem no, əkəo asorefie hə. Əduruu hə no, əpamoo adwadifoo a wəwə hə no nyinnaa, kaa sikasesafoo apono nyinnaa guu fam, bubuu pata a wətən mmorənoma wə mu no nyinnaa, 16 sii əkwan se obiara mmedi dwa wə hə bio. 17 Əka kyere se, “Atweresem no ka se, ‘M’asorefie ye beaes a wəbə mpaes,’ nanso mo dee, mode hə aye akorəmfoo atenae.” 18 Asəfoo mpanin ne Yudafoo mpanimfoo tee dee Yesu aye no, wəbə ne ho pə, pəe əkwan a wəbefa so ayi no afiri hə. Asem a na əha wən ne se, se wəanhwe no yie nso a, əde basabasa əbe, əfiri se, na nnipa bebree agye Yesu nkyerəkyere no atom. 19 Ədees na wətaa ye no, anwummers no ara, wəfirii kuro no mu. 20 Anəpa a asuafoo no retwam wə borədəma dua a Yesu domee no no ho no, wohunuu se awu. 21 Petro kaee asem a Yesu ka de domee dua no no, əteaam se, “Hwə, Əkyerəkyerəfoo! Borədəma dua a wodomee no no awu!” 22 Yesu nso ka kyere

n’asuafoo no se, “Se mowə gyidie wə Onyankopən mu a, 23 anka mobetumi aka akyere Ngo Bepo yi se, ‘Tutu kəgu əpo mu,’ na əbetutu akəgu mu nso. Monnye nni; mommma mo gyidie nhinhim. 24 Montie dee mereka yi. Biribiara a mobebisa wo mpaeəbə mu no, monnye nni se mo nsa aka, na əbeyə hə ama mo. 25 Na se morebə mpae a, dee edi əkan no, se mowə obi ho asem a, momfa nkye no ədees əbeyə a mo Agya a əwo əsoro no nso de mo bəne bəkye mo. 26 Na se moamfa bəne ankye a, saa ara na mo Agya a əwo əsoro no nso remfa mo bəne nkye mo.” 27 Wəbaa Yerusalem bio. Wəkəo asorefie hə no, asəfoo mpanin ne Yudafoo mpanin baa ne nkyen bəbisaa no se, 28 “Turni ben na wəgyinaa so pamoo adwadifoo no?” 29 Yesu nso buaa wən se, “Merebəbisa mo asem baako bi na mommua me! 30 Onyankopən na əsomaah Yohane Osuboni, anaa ənye əno? Mommua me!” 31 Wədwenewenee ho kaa se, “Se yeka se, ‘Onyankopən na əsomaah no a,’ wəbebisa yen dee enti a yeannyē dee Yohane kaee no anni. 32 Na se yeka se, ‘Enye Onyankopən na əsomaah no nso a,’ ədəm no bəha yen. Efiri se, wən nyinnaa nim se Yohane ye odiyifoo.” 33 Enti, wən mmuaee a wəmuae araa ne se, “Yerentumi mmua. Yennim.” Ehə araa na Yesu nso ka kyere se, “Se monnim de a, me nso meremma mo asemmisaa no ho mmuaee!”

12 Yesu nam mmebuo so kyere nnipa no se: “Edə bi, okuafoo bi yee bobefuo, gyee ban faa ho, na ətuu amena bi a wəkyi bobe mu nsuo wə mu, na əsii əwən aban wə mu. Afei, əde afuo no gyaa akuafoo bi, na ətuu əkwan. 2 Eduruu əbere a bobe no berees a eṣe se wəte no, əsomaah ne ho onipa bi se ənkəgye ne kyefaa mmre no. 3 Nanso, akuafoo no boroo no, ma əde ne nsapan sane kəe. 4 Okuafoo no sane somaa onipa foforə kəo wən nkyen, na əno nso, wəboroo no, pirapiraa no sene dee ədi əkan no. 5 Onipa a əsomaah no bio no dee, wəkumm no. Afoforə a akyire no wəkəe no nso, wəhwee ebinom, na wəkumm ebinom nso. 6 “Nanso, na aka əbaako a əye ne ba a ədo no. Əsomaah əno nso kəo won nkyen, susuu se wəbefre no de anidie ama no. 7 “Nanso, əbere a akuafoo no hunuu no se əreba no, wəkaa se, ‘Ədedifoo no na əreba no. Momma yənkum no, na agyapadee no aye yen deal!’ 8 Wəkyeree no, kumm no, twee no firii bobe turom hə kətoo no twenee baabi. 9 “Mogye di se, se afu wura no ba a ədees na əbeyə akuafoo no? Əbeba abekum wən, na əde afuo no ama nnipa foforə. 10 Monnkaneeyi wə Atweresem no mu pen se: “Ebəa a

adansifoo apo no, eno ara na abeyé édan no ntweaso tiboo; 11 Awurade na wayé yei, na eyé nwanwa wó yén ani so?” 12 Na esiane saa bë a óbuie no enti, Yudafoo mpanin no pëe se wókyere no, efiri se, wohunuú se wón ho asem na oreka no a ékyere se, wóne saa akuafoó atirimuodenfoó no. Nanso na wósuero dóm no. Yei ma wógyaae no, na wófirií hó kóee. 13 Wósoomaar Farisifoo ne Herodefóo bi baa Yesu nkyen se wóne no mmekasa, na wónam n'anom asem so anya no akyere no. 14 Wóbisa no se, “Ókyerékyeréfoó, yénim se woyé ónokwáfoó a, wotaa ka nokore. Deé onipa ka no ntumi nnane w'adwene. Afei, wokyerekýere nnipa Onyankopon akwan. Yép se yébisa wo se, eyé se wóyi too ma Roma Hempon KAESARE anaa énye?” 15 Yesu hunuu wón adwemmnóe no kaa se, “Adén enti na mosó me hwé, momfa sika a wóde yi too no bi nkyere me, na mémá mo mmuaé.” 16 Wóde maa no, óbisaa wón se, “Hwan mfoni ne atwére na ewó so?” Wóbuua se, “Kaesare deé.” 17 Yesu ka kyereé wón se, “Énnée momfa Kaesare dee mma no, na momfa Onyankopon dee mma Onyankopon!” Ne mmuaé no maa wón ho dwirii wón. 18 Afei, Sadukifoo a wóka se owusóree nni hó no, baa ne nkyen bëbisaa no se, 19 “Ókyerékyeréfoó, Mose yéé mmara maa yén se, se óbarima bi anwo na ówu a, ne nuabarima mfa ne yere no kunabaa na one no nwo mma mma owufoo no. 20 Anuanom baason bi tenaa ase. Deé odi ékan no waree yere, na one no anwo na ówuié. 21 Na deé oto so mmieno no nso waree okunafoó no, na óno nso, ankyere na ówuié a one no anwo. Na deé oto so mmieno no nso waree no a, one no anwo na ówuié. 22 Yei kóo so kóssii se, anuanom yi nyinaa waree óbaa no, na óbaa no nso wuié. 23 Deé yép se yehunu ne se, owusóree no mu, se wónya sôre a, wón mu hwan na óbaa no bëye ne yere?” 24 Yesu buua wón se, “Mo mfomsoó a moyé no firi nim a monnim Atwerésem no, ne Onyankopon tumi a ówo. 25 Se anuanom baason yi ne óbaa no sôre firi awufoo mu a, wórenware; wóbeyé se abófoó a wówo ósoro no. 26 Afei, éfa awufoo owusóree no ho no nso, monnkaneé Mose nwoma no mu asem a éfa Mose ne wira a na érehyéé no ho da? Onyankopon ka kyereé Mose se, ‘Mene Abraham Onyankopon, Isak Onyankopon ne Yakob Onyankopon.’ 27 Na Onyankopon reka akyere Mose se, ewom se, saa nnipa yi awuwu mfee pii a atwam no deé, nanso wóte ase. Anyé saa a anka órenka se óyé ateasefóo Onyankopon, na ónyé awufoo Onyankopon. Moayé mfomsoó késéé.” 28 Atwerésem

no akyerékyeréfoó no mu baako a ógyina hó retie no no hunuu se, wabua wón sedee efata no, óbisaa no se, “Mose mmaransem no mu deé ewó he na ékyen ne nyinaa?” 29 Yesu buua no se, “Deé ékyen ne nyinaa ne deé éka se, ‘Israel, tie! Awurade, yén Onyankopon, yé Awurade koro; 30 na do Awurade wo Onyankopon firi w'akoma ne wo kra ne w'adwene ne w'ahooden nyinaa mu,’ no. 31 Na deé eto so mmieno no ne: ‘Do wo yóenko se wo ho.’ Mmaransem bi nni hó a ékyen eyinom.” 32 Atwerésem no akyerékyeréfoó no buua no se, “Owura, woaka nokore se, Onyankopon baako pe na ówo hó, na obi foforo nka ne ho, 33 na menim nso se, se medó no afiri m'akoma ne m'adwene ne m'ahooden nyinaa mu, na medó me yóenko se me ho no, sene afódee biara a wóbo.” 34 Yesu hunuu se wabua asem no nyansa mu no, éka kyereé se, “Wo ne Onyankopon Ahennie ntam ékwá nware.” Na saa asem yi akyi, obi antumi ammisa no asem biara bio. 35 Éberé bi a Yesu rekyerékyere wó asoredan mu no, óbisaa nnipa no se, “Adén na Atwerésem no akyerékyeréfoó no ka se, eëse se Agyenkwa no yé Òhene Dawid ba? 36 Efiri se Dawid ankasa nam Honhom Kronkron mu kaa se, “Awurade ka kyereé me wura se: ‘Tena me nifa so kósi se mede w'atamfoo bëye wo nan ntiasoo.’” 37 Se Dawid fré no ‘Awurade’ a, ebéye déen na watumi aye ne ba?” Ékwá a òfaa so kasaé no maa nnipa no de anigyeé tiee no. 38 Éberé bi a nnipakuo bi de anigyeé retie Yesu no, éka kyereé wón se, “Monhwé mo ho yie wó Atwerésem no akyerékyeréfoó ho! Wóhyé ntadéé akéséé se asikafóo na se wónam badwa mu a, wóp se obiara a óhyia wón no de obuo kyea wón. 39 Se wókó hyiadan mu a, wótenatena mpanin adwa so, na se wókó adidie ase a, wótena mpanin tenabea. 40 Wóbo mpaeé hunu atentene kyere nnipa se wóresom Onyankopon, nanso wóosisi akunafoó. Yei enti wóbenya asotwe a emu yé duru.” 41 Eda bi a Yesu kóo asoredan mu no, ókótenaa afórebo adaka a ési hó no anim hwéé sedee nkúròfoó no de sika regu adaka no mu. Asikafóo no de sika a edóoso guu mu. 42 Óbaa kunafoó hiani bi nso baéé na óde sika nketewa mmieno beguu mu. 43 Òfréé n'asuafoó no baa ne nkyen ka kyereé wón se, “Saa óbaa kunafoó hiani yi afódee a óbóee no som bo sene afódee akéséakéséé a asikafóo no bëbóee no nyinaa. 44 Na wón nyinaa firi deé wóanya ama abu wón so no mu na wóyiyii bi de baéé, na óbaa yi deé, ófiri ne hia mu de deé ówo nyinaa na abegu mu no.”

13 Yesu refiri asoredan no mu ho no, n'asuafoo no mu baako kaa se, “Okyerekyereloo, adan yi ye fe papa. Hwé sedee wóde aboo asiesie afasuo no.” 2 Yesu ka kyere no se, “Eyes nokore dee, nanso wóbedwiri saa edan yi agu pasaa.” 3 Ebere a óte Ngo Bepo no so a n'ani tua Yerusalem no, Petro, Yakobo, Yohane ne Andrea baa ne nkyen bebisaa no se, 4 “Ebere ben na dee woreka fa asoredan yi ho no bëba mu. Na nsenkyerenné bi bedi ékan aba ansa anaa?” 5 Yesu buaa won se, “Monhwe yie na obi annaadaa mo. 6 Nnipa bebree de me din bëba abeka se wóne Agyenkwa no, na wóadaadaa mo mu pii. 7 Akokoakoko bësisì afanan nyinaa, nanso eyé enonom ne awiees no ho nsenkyerenné. 8 Aman besore aman so, na ahennie asore ahennie so na asasewosoò ne ekom bëba mmeammea. Yeinom nyinaa bëye nneema a eyé hu a bëba no mfitiasé. 9 “Nanso, se yeinom fiti ase se ereba a, monhwe yie! Mobékó òhaw akésé mu. Esiane se modi m'akyi enti, wobetwe mo akó asenniè; wobehwe mo wó asoredan mu, na wóaka nsém agu mo so wó ahemfo ne mpanimfoò anim. Saa ebere no ne bere pa a eße se moka Asempha no kyere won. 10 Na eße se Asempha no di ékan duru óman biara so ansa na awiees no aba. 11 Na se wokyere mo de mo begyina asenniè a, monnnwene dee mobeka de ayi mo ho ano ho. Monka dee Onyankopon bëkyere mo se monka no. Na eyé mo na mobekasa, na Honhom Kronkron no na obekyere mo dee monka. 12 “Onua bëyi onua ama se wóakum no. Saa ara na agyanom nso bëyi won mma ama. Mma besore atia won awofoo ama wóakum won. 13 Me enti, nnipa nyinaa betan mo. Nanso, dee obetumi agyina pintinn akósi awiees no, wobegye no nkwa. 14 “Enti, se mohunu akyiwadee a ébó óman wó asoredan mu ho a, ókenkanfoo, hwé yie! Won a wówa Yudea no nnwane nkó mmepo no so. 15 Won a wówa won afie mu no nnwane a wonnsane nkó efie ho bio nkófa biribiara mmfiri hó. 16 Won a wówa mfuom no nso nnsane won akyi mmefá sika anaa ntoma wó efie. 17 Na won a wóafa afuro ne won a wóteru mma saa ebere no mu no nnue. 18 Na mommo mpaeé na ebere a eße se modwane no anyé awobere. 19 Na ahohia a bëba saa mmere no mu no, efiri ebere a Onyankopon bò adee no, ebi nsii da, na ebi nso rensi da. 20 “Gye se Awurade twa saa amanehunu no so, anyé saa a, ókra baako koraa rentena ase. Nanso, esiane won a wóayi won no enti, obetwa nna no so. 21 Na se obi ka kyere mo se, ‘Agyenkwa no ni’ a, mommua. 22 Atoro

Kristo ne atoro adiyifoo besore wó mo mu, na wóayé anwanwadee ahodoó, na se ebetumi a, woadaadaa Onyankopon no ara ankasa mma. 23 Monhwe yie, efiri se, maka biribiara akyere mo! 24 “Ahohia no akyi no, “owia beduru sum, na ósrane renhyerén, 25 na nsoromma bëtete ahwe, na wóbewoso tumi a ewó ewiem no.” 26 “Na nnipa nyinaa behunu me, Agyenkwa no, se mede tumi ne animuonyam nam omununkum mu reba. 27 Na mesoma m'abofoo akó ewiase afanan nyinaa, firi ósoro ano akóka asase ano, na wóabéboaboa won a mayi won no ano. 28 “Afei,monsua biribi mfiri borodóma dua no ho asem no mu. Se eyi mman foforo, sane yi ahahan foforo a, na ékyere se asusó aben. 29 Se mohunu se saa nneema yi a maka ho asem akyere mo yi nyinaa afiti ase resisi a, mobehunu se me ba a mesane aba no aben. 30 Nokore me se mo se, awontoatoasó yi rentwam, gye se saa nneema yi nyinaa aba mu ansa. 31 Ósoro ne asase bëtwam akó, na me nsém dee, erentwam da. 32 “Nanso éda anaa dón ko a awiees no bëba dee, obiara nnim. Ósoro abofoo ne m'ankasa mpo nnim. Agya no nko ara na ónim. 33 Esiane se monnim bere ko a asem yi bësi enti, monsiesie mo ho. Monwen, ntwen me ba no. 34 Me ba no te se óbarima bi a ótuu ékwan kó óman foforo bi so. Òrebékó no, ékyere adwuma a n'apaafoo nye. Enna óka kyere ne wemfoo nso se, ónwén ho yie nkósi se bëba. 35 “Enti, mo nso monwen, efiri se, monnim bere ko a efiewura no bëba. Ebetumi aba se bëba anwummere, ódasuom, ahemadakyé anaa awia. 36 Se ofu mu ba a, eñse se óbeto mo se moadeda. 37 Asem a mede agya mo ne nnipa nyinaa ni. ‘Monwen.’”

14 Aka nnanu na Twam Afahye ne Apiti Afahye a eyé Yudafoò ahomegyé nna no aduru no, aséfoo mpanin ne Atwerésem no akyerékyereloo no hwehwee nyansakwan a wobefá so akye Yesu, akum no. 2 Nanso, wókaa se, “Yerenkyere no afahye no mu, anyé saa a ede basabasa bëba óman no mu.” 3 Yesu wó Betania na óne Simon kwatani redidi no, óbaa bi a okura ngo hwamhwam bi a ne bo ye den baa hó. Ótuu ano, hwie guu Yesu tirim. 4 Dee óbaa yi yéee no anyé nnipa a wóte adidié no mu bi de. Na wókaa se, “Wasee ngo no kwa. 5 Anka obetumi atón ngo hwamhwam yi anya sika pii na óde ama ahiafoo.” 6 Nanso, Yesu ka kyere won se, “Monnyaa no! Aden enti na moreha no wó ade pa a óyéee no ho? 7 Mo ne ahiafoo a obetumi aboa won ebere biara mu

na ete. Na me dee, merenkye wō mo nkyen. 8 Waye dee ḥebetumi. Wadi ekan asra me onipadua ama eda a wobesie me. 9 Mereka makyere mo se, baabiara a wobeka Asempa no wō ewiase no, wōde dee ḥebaa yi yee no bekae no, akamfo no.” 10 Afei, Yuda Iskariot, asuafoo dumieno mu baako, kōo asofoo mpanin no nkyen ne wōn kōhyehye sedee ḥebeyi Yesu ama wōn no ho. 11 Asofoo mpanin no tee asem no, eyee wōn anigye ma wōhyee no bō. Efiri saa ebere no, ḥewehwe sedee ḥebeyi Yesu ho ekwan, ayi no ama ebere a ese mu. 12 Apiti Afahye no eda a edi ekan a wōkum Twam Afahye odwan no, n’asuafoo bisaa no faako a wobeko akodi Twam Afahye no. 13 Osomaa n’asuafoo no mu baanu kōo Yerusalem se wōnkōsiesie baabi mma no. Dee oka kyere wōn ne se, “Moreko kuro no mu a, mobehyia onipa bi a ɔso ahina. Monni n’akyi. 14 Baabiara a ḥebewura no, monka nkyere efiewura no se, ‘Yen wura asoma yen se, yemmhwe edan a woasiesie ama yen a yebedi Twam Afahye no wō mu no.’ 15 ḥebkyere mo abansoro asa kese bi a woasiesie mu. Ehō na monye ahoboa mma yen.” 16 Asuafoo baanu no siim kōo kuro no mu, na wōhunu biribiara sedee Yesu ka kyere wōn no pēpērē, na wōsiesiee Twam Afahye no wō ho. 17 Eduruu anwummere no, Yesu ne dumieno baee. 18 Na wōte hō redidi no, Yesu kaa se, “Merema mo ate asec se, mo a me ne mo reto nsa adidi yi mu baako beyi me ama.” 19 Wōn nyinaa were hoe, na wōhyee asee bisaa mmaako mmaako se, “Eye me anaa?” 20 ḥebuaa wōn se, “Eye mo durnieno a mo ne me reto nsa adidi yi mu baako. 21 Onipa Ba no wu sedee odiyifoo no hyee ne ho nkōm no; nanso onipa a ḥebeyi Onipa Ba no ama no, nnue! Se wanwo saa onipa no a, anka eye.” 22 Ebere a woredidi no, Yesu faa abodox, na ḥhyiraa so bubui, na ɔde maa wōn kaa se, “Monnye nni; yei ne me onipadua.” 23 Afei, ɔfaa kuruwa a nsā wō mu, na ɔdaa ase no, ɔde maa wōn, na wōn nyinaa nom bi. 24 Na oka kyere wōn se, “Yei ne me mogya a eye apam no mogya a eye Apam Fofor no mu den a bebree enti wōrehwie agu. 25 Mereka akyere mo se, merennom saa nsā yi bio da akosi eda a me ne mo benom bi bio wō Onyankopon Ahennie no mu.” 26 Wōtoo dwom bi wiee no, wofirii hō kōo Ngo Bepo no so. 27 Wōduruu dee wōrekō no, Yesu ka kyere wōn se, “Mo nyinaa bedwane agya me. Efiri se, Onyankopon nam adiyifoo no so kaa se, “Mebo odwanhwefoo no, na nnwan no abo apete.” 28 Na se mewusore a, medi mo anim akō Galilea akohyia mo

wō ho.” 29 Petro ka kyere se, “Se nnipa nyinaa bedwane agya wo a, me dee, merennwane nnya wo da!” 30 Yesu ka kyere se, “Petro, ansa na anadwo yi akoko bēbōn mprenu no, na woapa me mprena.” 31 Petro de aniberee kaa se, “Merempa wo da! Se ese se me ne wo wu mpo a, merempa wo da!” Saa ara na wōn a aka no nyinaa nso kae. 32 Yesu ne n’asuafoo no duruu baabi a wōfre hō Getsemane no, ɔka kyere n’asuafoo no se, “Montena ha, na merekōbō mpaes aba.” 33 ɔfaa Petro, Yakobo ne Yohane kaa ne ho, na ne ho hyee asee yeraa no, na ɔye basaa. 34 ɔka kyere wōn se, “Awerchoo ahye me kra ma. Montena ha, na mo ne me nwēn.” 35 ɔkōo n’anim kakra, kōbutuu fam, bōo mpaes se, se ḥebetumi a, saa ahoyerā no ntwa ne ho nkō. 36 ɔkaa se, “Abba, Agya! Wotumi ye biribiara. Ma kuruwa yi ntwa me ho nkō. Nanso, dee wope na enye hō, na enye dee mepe.” 37 Osane baee no, ḥebunuu asuafoo baasa no se wōadeda. ɔbisaa Petro se, “Simon, wōada? Woantumi ne me anwen dōnhwrees baako pe mpo? 38 Monwen na mommo mpaes na ɔsohwefoo no anni mo so. Honhom no pe dee, na honam no na eye mmere.” 39 Osane kōo bio kōbōo mpaes korō no ara. 40 Osane baa wōn nkyen bio behunuu se wōadeda, efiri se, na wōabrebē. Na wonhunu dee wōnka nkyere no. 41 Osane baa ne mprensa so no, ɔbisaa wōn se. “Mogu so adeda a morehome? Ebere a ese se mode da no atwam. Wōrebeyi Onipa Ba no ahye nnebōneyefoo nsa. 42 Monsore na yenka! Monhwē, dee ɔreyi me ama no wō ha!” 43 ɔgu so rekasa no, Yuda a ɔye n’asuafoo no mu baako ne dōm a asofoo mpanin ne Yudafoo mpanin asoma wōn ka ne ho a, wōkurakura akofena ne mmaa baa hō. 44 Na Yuda aka akyere wōn dada se, “Dee mēbam no, aye no atuu no, ɔno ne dee morehwēhwe no no. Monkyere no, na monso ne mu yie mfa no nkō.” 45 Eno enti, wōduruu hō pe, ɔkōo Yesu nkyen kōbam no kaa se, “Me Wura.” Afei, ɔye no atuu. 46 Ehō ara, na ɔdōm a wōne Yuda nam no sōo Yesu mu kyeree no. 47 Wōn a wōka Yesu ho no mu baako twee ne akofena de twaa Osōfopanin no akoa bi aso ma etee. 48 Yesu bisaa wōn se, “Meyē owudifoo enti na mode akofena ne mmaa aba me so rebekye me anaa? 49 Aden na ebere a merekyerekyere wō asoredan mu ho no, moankye me? Nanso, yeinom nyinaa aba sedee ebeyē a nkōm a wōhyee wō me ho no beba mu.” 50 Asuafoo no nyinaa dwane gyaa no. 51 Aberantee bi a ɔde ntomasini bi asi n’asene dii n’akyi. 52 ɔdōm a wōbekyeree Yesu no pē se wōkyere no,

nanso əgyaa ne ntoma no maa wən, de ne ho saa ara dwanee. **53** Wəde Yesu kəo Əsəfopanin no anim no, ankyere na asəfoo mpanin ne Yudafoō mpanin bi bəhyiaa hə. **54** Ebere a wəde Yesu rekə no, Petro tee ne ho dii wən akyi, na əwiawiaa ne ho kəhyee Əsəfopanin no efie hə de ne ho kəfrah asomfoō bi a na wəreto ogya no mu. **55** Asəfoo mpanin ne badwafoo no nyinaa hwewhwee se wəbenya asem bi atia Yesu, na woagyina so abu no kumfo. Nanso, woannya bi. **56** Nnipa pii bədii adansekurumu tiaa Yesu, nanso wən nsem a wokae no bəo abira. **57** Afei, nnipa no bi kekaa nsem a ennim too ne so se, **58** “Yetee se əkaa se, ‘Məbubu asoredan a wəde nsa na esii no, na mede nnansa asi fofora a wəamfa nsa ansi!’” **59** Na yei mpo, wən adansee no anhyia. **60** Əsəfopanin no sore gyinaa badwa no mfimfini bisaa Yesu se, “Yei nso, wonni ho anoyie biara? Edeen na wowə ka?” **61** Yesu ammuu no. Afei, Əsəfopanin no bisaa no bio se, “Wone Agyenkwa no, Onyankopən Ba no anaa?” **62** Yesu buaa no se, “Mene no, na mobehunu Onipa Ba no se əte Onyankopən nifa, na ənam omununkum mu resane aba asase so.” **63** Yei maa Əsəfopanin no sunsuanee n’atadee mu kaa se, “Adansefoo bən na wən ho hia yen bio? **64** Mo nyinaa ate abususem a əkaee no. Edeen na mowə ka?” Wən nyinaa gye too mu se, əse owuo. **65** Na ebinom tee ntasuo guu ne so, na wəkyekyeree n’ani, na wəbobəo no akuturuku bisaa no se “Wose woyə odiyifoo, kyere yen onipa ko a əbəo wo!” Na asomfoō a wəde no rekə no bobəo no asotoro. **66** Ebere a na Petro te adihə hə no, Əsəfopanin no mmaawa no mu baako baa hə; **67** na əhunuu Petro se əreto ogya no, əhwəe no haa, ka kyere se, “Wo nso wo ne Nasareni Yesu no na ənam!” **68** Petro saneee se, “Mennim dees woreka yi ho hwee!” Na əhə ara na əfirii adi kətenaa nk'yən baabi. Saa ebere no ara na akoko bənee. **69** Abaawa no sane hunuu no, na əhyee asee ka kyere wən a əne wən nam no se, “Yei nso ka wən ho. Əye Yesu asuafoo no mu baako!” **70** Petro saneee bio. Əkyee kakra no, nnipa a wəgyina ogya no ho no hyee asee ka kyere Petro se, “Woka wən ho, əfiri se, woyə Galilean!” **71** Petro hyee asee kekaa ntam, dii nse se, “Mennim saa onipa a moreka ne ho asem yi.” **72** Na əhə ara, akoko bənee dee etə so mmieno. Na Petro kaee Yesu asem a əka kyere se, “Akoko remmən mprenu na woapa me mprensa” no. Na əhyee asee suie.

15 Adee kyee anəpatutuutu no, asəfoo mpanin, Yudafoō mpanin, Atwersəm no akyerekyyerəfəo

ne agyinatufoō hyia dwenee əkwan a wəde Yesu bəfa so ho. Wəkyekyeree no de no kəhyee Pilato nsa. **2** Wəde no duruu hə no, Pilato bisaa no se, “Wone Yudafoō əhene no anaa?” Yesu buaa se, “Mo na mosee.” **3** Əhə ara, asəfoo mpanin no kaa nsem akeseakesee guu ne so, nanso wanka hwee. **4** Pilato bisaa no bio se, “Enti, nsem akeseakesee a wəreka gu wo so yi, wonka ho hwee?” **5** Nanso, Yesu anka hwee ma əyee Pilato nwanwa. **6** Na eyə Pilato amannee se, afe biara Twam Afahye no mu, əgyaa odeduani baako a əman no pə se wogya no ma wən. **7** Saa afe no mu, na onipa bi a wəfre no Baraba no ka nnipa bi a wəsore tiaa aban, nam so dii awu no ho wə afiase ho. **8** Edəm no kəo Pilato so kəka kyere se, ənyi odeduani baako mma wən sədee daa əye no. **9** Pilato bisaa se, “Menyi ‘Yudafoō Əhene’ no mma mo anaa?” **10** Əfiri se, na wahunu se asəfoo mpanin no de ətan na atwa asem ato Yesu so əsiane din a na wagye no enti. **11** Nanso, asəfoo mpanin no tuu dəm no aso se, se wəde bəyi Yesu dees, wəmpere ma wənyi Baraba. **12** Enti, Pilato bisaa wən se, “Na se meyi Baraba ma mo a, edeen na menye saa əbarima yi a mofre no mo əhene no?” **13** Wəteateam se, “Bə no asennua mu!” **14** Pilato bisaa wən bio se, “Adən nti? Bəne bən na waye?” Wən nyinaa bə gyee so se, “Bə no asennua mu!” **15** Afei, Pilato hunuu se əye asem no hwee a, ərenye yie. Afei, na əsuro nso se, se anhwə a basabasaye beba enti, əgyaa Baraba maa wən. Əmaa wəbəo Yesu mmaa, na əno akyi no, əde no maa wən se wənkəbo no asennua mu. **16** Asraafoo no de Yesu kəo amrado aban mu hə, enna wəfrəe asraafoo no nyinaa baa hə. **17** Wəhyee no batakari kəkəo bi, de nkəse atentene bi nwonoo əkye hyee no. **18** Wəhyee asee bə gyee so, dii ne ho fe se, “Yudafoō əhene, wo nkwa so!” **19** Wəde abaa paa n’apampam, tetee ntasuo guu ne so, buu no nkotodwe, de dii ne ho few. **20** Wədii ne ho fe wiee se, wəwərəo batakari kəkəo no, enna wəde əno ara n’atadee hyee no, de no kəee se wərekəbo no asennua mu. **21** Wərekə no, wəhyiaa əbarima bi a wəfre no Simon a əfiri Kirene a əye Aleksandro ne Rufo agya wə əkwan so. Wəhyee no ma əsooa Yesu asennua no. **22** Wəde Yesu baa baabi a wəfre hə se Golgota a (n’asekyere ne Nitire so) hə. **23** Əhə na wəmaa no nsə nwononwono bi se ənnom, nanso wannom. **24** Afei, wəbəo no asennua mu. Yei akyi, wəbəo n’atadee no so ntonto. **25** Ebeyee anəpa nənəkron na wəbəo no asennua mu. **26** Asem bi a wəka too no so na wətwerəe

taree n'asennua no atifi ka se, Yudafoo Əhene. 27 Eda no ara anɔpa, wəbəawudifoo baanu bi asennua mu kaa Yesu ho. Na əbaako sen ne nifa so, enna əbaako nso sen ne benkum so. 28 Yei maa dee Atwəresem no kaa se, "Wokan no fraa nneboneyefoo mu" no baa mu. 29 Nnipe a wəsen faa hə no nyinaa wosowosoo wən ti, dii ne ho fe se, "Ei, wo ni? Enye wo na wosee se, wobetumi abubu asoredan na wode nnansa asi no? 30 Se wose wo ho ye nwanwa a, ennee siane firi asennua no so si fam." 31 Saa ebere no na asəfəo mpanin ne Atwəresem no akyerəkyerefəo no nso atwa ahyia hə redi Yesu ho few. Wəkəo so dii ne ho fe se, "Əgye afoforə nanso əntumi nnye ne ho!" 32 Wəkəo so dii ne ho fe bio se, "Agyenkwa! Yudafoo əhene! Siane firi asennua no so si fam, na yennye wo nni!" Awudifoo a wəbəawone Yesu asennua mu no mpo dii ne ho fe bi. 33 Efiri owigiyinae kəpəm nnənmiensa no, esum duruu asase no so nyinaa. 34 Yesu de nne kesee teaam se, "Eli, Eli, lama sabaktani?" Ase ne se, "Me Onyankopən, Me Onyankopən, aden enti na woagya me?" 35 Wən a wəgyina hə no bi a wətee dee əkae se no kaa se, "Montie se ərefre Elia." 36 Wən mu baako tuu mmirika, kəfaa sapə bi, de bəo nsā nwononwono bi mu, de tuaa dua bi ano, de bress Yesu se ənnom. Əkaa se, "Momma yənləhə se Elia beba abeyi no asi fam anaal!" 37 Afei, Yesu de nne kesee teaam bio, na əgyaa ne honhom mu wui. 38 Əhə ara, ntoma a etwa asoredan no mu no mu suanee mmieni firi soro kəsii fam. 39 Asraafəo əha so panin a na əgyina hə no hunuu əkwan a Yesu faa so wui no, əkaa se, "Ampa ara, onipa yi ye Onyankopən Ba!" 40 Saa ebere no, na mmaa bi gyinagyina akyiri baabi rehwə dee ərekə so. Mmaa no bi ne Maria Magdalene, Maria a əyə Yakobo kumaa ne Yosef maame ne Salome. 41 Ebere a na Yesu wə Galilea no, saa mmaa yi dii n'akyi somm no. Saa ara nso na na nnipa bi a wədii n'akyi baa Yerusalem no bi nso wə ho. 42 Eduruu anwummere no, esiane se na adee kye a əye Homeda no enti, 43 əbadwani animuonyamfəo bi a, wəfrə no Yosef a əfiri Arimatea a, na əretwen ebere a Onyankopən Ahennie no beba no de akokođuru kəo Pilato hə kəsrəe no se, əmfə Yesu amu no mma no. 44 Ebere a Pilato tee se Yesu awu no, wannye anni, enti ofree Roma asraafəo panin a na əhwə hə no bisaa no. 45 Asraafəo panin no kaa se wawu no, Pilato maa Yosef ho əkwan se ənkəfa amu no. 46 Yosef kətəo nwera, yii Yesu amu no firii asennua no so, de nwera no kyekyeree no, əde no kətəo əboda

bi a wəatwa mu, piree əboos kesee bi hinii ano. 47 Na Maria Magdalene ne Yosef ne maame Maria wə ho bi, na wəhunu faako a wode Yesu amu no toe.

16 Adee kyee a Homeda no twaam no, Maria Magdalene ne Salome ne Yakobo maame Maria kətəo nnuhwam se wode rekə akəsra Yesu amu no. 2 Eda a edi nnawotwe no əkan anəpahema no, ansa na owia bəpue no, wode nnuhwam no baa eda no so. 3 Wənam əkwan so rekə no, na woredwene dee əbeyə a wəbəpire əboos no afiri eda no ano no ho. 4 Nanso, wəreyə aduru hə no, wəmaa wən ani so hunuu se, obi apire əboos kokuroko no afiri eda no ano. 5 Wəkəo eda no mu kəhunu aberantəe bi se əhyə atadəe fitaa te nifa so hə. Wəhunu no no, wəbəawone birim. 6 Nanso, aberantəe no ka kyerees wən se, "Monnsuro. Enye Nasareni Yesu a wəbəawone asennua mu no na morehwehwe no no? Ənni hal! Wasore! Monhwe faako a wode no toe hə! 7 Afei, monkə na monkəka yei nkyere n'asuafo no ne Petro se, 'Yesu redi mo anim akə Galilea. Əho na mobehunu no, sedee əka kyerees mo ansa na ərewu no!' 8 Mmaa no de ehu ne ahopopo dwane firii hə a, na obiara ntumi ne ne yənko nkasa. 9 (note: The most reliable and earliest manuscripts do not include Mark 16:9-20.) Kwasiada anɔpa na Yesu sore firi awufoos mu. Onipa a əyii ne ho adi kyerees no kane ne Maria Magdalene, əbaa a ətuu ahonhomməne nson firi ne mu no. 10 Maria Magdalene kəo asuafo no nkyen kəhunu wən se wən were ahoo, na woresu. 11 Əka kyerees wən se, wahunu Yesu na əte ase. Nanso, wəannye no anni. 12 Akyire yi, Yesu yii ne ho adi kyerees wən mu baanu a wənam firi Yerusalem rekə akuraa, nanso wəhunu no no, ahyeasəe no, wərantumi anhunu se əye əno, əfiri se, na wasesa. 13 Akyire no a wəhunu onipa ko a əyə no, wətuu mmirika sane baa Yerusalem, beka kyerees nkae se, nanso obiara annye wən anni. 14 Akyire no a asuafo dubaako no te adidiə se, əyii ne ho adi kyerees wən. Əkaa wən anim wə gyidie a wənni ne gye a wəannye wən a wəbekaa se wasore no anni no ho. 15 Afei, əka kyerees wən se, "Monkə ewiase nyinaa nkəka asempe no nkyere nnipa nyinaa. 16 Na obiara a əgye di na wəbə no asu no, wəbəgye no nkwa. Na obiara a ənnye nni no, wəbəbu no fo. 17 Saa nsenkyerennee yi bedi wən a wəgye me di no akyi. Wode me din betu ahonhomməne, na woaka kasa foforo. 18 Wəbesə awə mu, na se wənom awuduro bi mpo a, ərenye wən hwee; wode wən nsa begu ayarefəo so, ama wən ho aye wən den." 19 Awurade

Yesu ne wɔn kasa wieee akyi no, wɔfaa no kɔɔ ɔsoro
na ɔkɔtenaa Onyankopɔn nsa nifa so. **20** Yei akyi no,
asuafoɔ no kɔkaa asem no wɔ baabiara, na Awurade
kaa wɔn ho ma wɔyee nsenkyerɛnneɛ ne anwanwadɛɛ
ahodoo nso, de hyeɛ wɔn nsem a wɔkaeɛ no mu den.

Luka

1 Adamfo pa Teofilo, nnipa pii abɔ mmɔden atwera Yesu ho nsem a akɔ so wo yen mu no. **2** Wɔtwerɛɛ sèdee nnipa a wohunu saa mneemaa yi firi ahyeasee no daa no adi kyereɛ won. **3** Nanso, menyaa adwene bi se, se mehwewhe dee wɔatwɛre no nyinaa mu yie na metwɛre bre wo a, εγε. **4** Yei bɛboa wo ma woahunu nokore a εωɔ dee woasua no nyinaa mu. **5** Mede m'asem no bɛfiri Yudafoɔ ɔɔfɔɔ Sakaria a otenaa ase Yudeahene Herode bere so a na ɔfiri Abia asɔfokuo mu no so. Sakaria yere Elisabet nso, na ɔyε Aaron aseni. **6** Na Sakaria ne ne yere Elisabet som Onyankopon nokorem a won ho nni asem wɔ Onyankopon anim. **7** Na wɔnni ba, ɛfiri se, na Elisabet ye obonini. Na won baanu nyinaa nso anyinyini. **8** Eda bi a eduruu Sakaria asɔfokuo so se wɔyε asoredan mu adwuma no, **9** wɔtoo aba yii no se, ɔnkɔhye aduhwam wɔ ɔhyee afɔrebukyia no so. **10** Saa εberε yi ara nso na asafo no rebo mpaeɛ wo adiho hɔ sèdee wotaa ye no. **11** Sakaria gu so rehye aduhwam no, preko pe, Awurade ɔbɔfɔɔ begyinaa afɔrebukyia no nkyen mu wɔ nifa so. **12** Sakaria hunuu no no, ɔbɔɔ birim na ne ho popoeɛ. **13** Nanso, ɔsoro ɔbɔfɔɔ no ka kyereɛ no se, "Sakaria, nsuro, Awurade Onyankopon ate wo mpaeɛbɔ. Wo yere Elisabet bɛwo babarima na eɛ se woto ne din Yohane. **14** N'awoo bɛma w'ani agye na wo ho asepe wo. Saa ara na εbɛma nnipa bebree nso ani agye. **15** ɔbɛye kese Awurade anim. ɔrennom nsā biara da, na Honhom Kronkron bɛye no ma afiri ne maame yam. **16** Israelfoo pii nam n'asɛnka so bɛnya adwensakyera asane aba Awurade, won Onyankopon, nkyen. **17** ɔbɛnya Odiyifoo Elia honhom ahooden no bi, na ɔbedi Agyenkwa no ba no anim abesiesie nnipa ama ne ba a ɔbɛba no. N'asɛnka bɛma nteaseɛ aba agyanom ne won mma ntam. Na ɔbedane Awurade asem no ho asoodenfoɔ adwene akɔ Awurade pe ho." **18** Sakaria buaa ɔbɔfɔɔ no se, "ɛbɛye den na yei aba mu? Mabɔ akɔkoraa na me yere nso abɔ aberewa." **19** ɔbɔfɔɔ no kaa se, "Mene Gabriel a megyina Onyankopon anim daa no. ɔno na osomaa me se memmekaa asem pa yi nkyere wo. **20** Esiane se woagye akyinnyee enti, wobɛtɔ momu kɔsi se wobɛwo abɔfra no. Na dee maka akyere wo yi nyinaa beba mu pepɛɛpe wɔ ne berɛ a eɛ se mu." **21** Saa εberε yi nyinaa na asafo mma no retwen Sakaria se ɔbɛba. Na εγε won nwawna se wakye saa. **22** εberε a ɔbaeɛ no, wantumi ankasa

ankyerɛ asafo mma no. Wɔhunu firii ne nneyeeɛ mu se wahunu n'ani so adee wɔ asoredan mu ho. **23** ɔwieuɛ n'asɔfodwuma wɔ asoredan mu ho no, ɔkɔɔ efie. **24** Nna bi akyi no, ne yere Elisabet nyinsenee na ɔde ne ho siee abosome enum. **25** ɔde anigyeɛ kaa se, "Awurade aye me adoeɛ. Wayi animguasee a ɛkaa me wɔ nnipa anim no afiri me so." **26** Elisabet nyinsenee abosome nsia no, Onyankopon somaa ɔbɔfɔɔ Gabriel koo Galilea akuraa bi a wɔfrɛ no Nasaret no ase **27** se, ɔnkɔ ɔbaa kronkron bi a wɔfrɛ no Maria a na wɔde no ama Yosef a ɔfiri ɔhene Dawid abusua mu no awadee no nkyen. **28** Gabriel hunuu no ara pe, ɔka kyereɛ no se, "Asomdwoee nka wo! Awurade ka wo ho, wo a Awurade adom wo." **29** ɔbɔfɔɔ no asem no maa Maria adwenem yeɛ no nnaa ma ɔbisaa ne ho se, "Na saa nkyea yi, ase ne sen?" **30** ɔbɔfɔɔ no sane ka kyereɛ Maria bio se, "Maria, nsuro, ɛfiri se, Awurade adom wo. **31** Tiel! ɔrenkyere biara wobɛnyinsen na woawo ɔbabarima na woato ne din Yesu. **32** ɔbɛye ɔkɛseɛ, na wobɛfrɛ no ɔsorosoro Onyankopon Ba. Na Awurade de ne nana Dawid ahennwa no bɛma no. **33** Na ɔbedi Yakob efie so ɔhene daa; na n'ahennie to rentwa da." (aiōn g165) **34** Maria bisaa ɔbɔfɔɔ no se, "Na εbɛye den na mawo wɔ εberε a ɔbarima nhunuu me da?" **35** ɔbɔfɔɔ no buaa se, "Honhom Kronkron bɛba wo so na ɔsorosoro Onyankopon tumi abekata wo so, yei enti abɔfra a wobɛwo no no bɛye kronkron na wobɛfrɛ no Onyankopon Ba. **36** εbɛye abosome nsia ni a wo busuani Elisabet mpo a ɔyε obonini anyinsen ɔbabarima wɔ ne mmerewabere mu. **37** ɔfiri se, Onyankopon dee, biribiara nso no ye." **38** Maria kaa se, "Me dee, meyeɛ Awurade afenaa. Dee Awurade pe na enye." Enɔ akyi, ɔbɔfɔɔ no gyaa no ho kɔeɛ. **39** Nna kakra bi akyi no, Maria koo Yudea mmepe so kuro bi mu. **40** Saa kuro no mu na Sakaria te. ɔduruu kuro no mu ho no, ɔkɔɔ Sakaria efie kɔsraa Elisabet. ɔkyeaa no. **41** Elisabet tee Maria nkya no, ɔba a ɔda ne yam no kekaa ne ho; amonom ho ara, Honhom Kronkron hyεɛ Elisabet ma. **42** Elisabet de ahosepe teaam se, "Maria, wɔahyira wo sene mmaa nyinaa, na wo ba a wobɛwo no no bɛye onipa kɛseɛ. **43** Animuonyam ben na esene yei. Me seɛ ne hwan a anka m'Awurade na beba abɛra me? **44** Wokyeaa me pe, na abɔfra no de anigyeɛ kekaa ne ho. **45** Nhyira nka wo se wogye dii se, dee Onyankopon aka no, ɔbɛye; enɔ enti na wɔadom wo yi." **46** Maria kaa se, "Me ɔkra kamfo Awurade. **47** Na me honhom

ani gye m'agyenkwa Onyankopon mu; 48 Efiri se, wahunu n'afenawa mməboroni mməbo, na efiri enne, awontoatoasoo nyinaa bəfre me dee Onyankopon ahyira no. 49 Efiri se, ðkronkronni Otumfoo no aye ade kəsəe ama me; 50 n'ahumməborə firi awoə ntoatoasoo kəsi awoə ntoatoasoo ma wən a wəsuro no na wədi no ni no nyinaa. 51 Ðde ne nsa a tumi wə mu no abə ahomasofoo ne ahantanfoo ne wən nsusui apete. 52

Watu aberempən adee so ama ahobrəasefoo so. 53 Wama wən a ahia wən no nnepa na wagya ahonyafooo kwan nsapan. 54 Waboa n'akoa Israel na ne were amfiri ne mməborəhunu ne ne bo 55 a ohyee yen agya Abraham ne n'asefoo no da." (aión g165) 56 Maria tenaa Elisabet nkyen bəye abosome mmiensa ansa na əresane akə ne kurom. 57 Elisabet awoə duruu so no, əwoo əbabarima. 58 N'afipamfoo ne n'abusuafooo tee adəe a Awurade aye no no, wəne no nyinaa de anigyeet dii ahurisie. 59 Eduruu nnawotwe no, abusuafooo ne adafooo bəhyiaa se wərebətwa abəfra no twetia na wəato ne din. Wəpəe se wəde abəfra no to n'agya Sakaria. 60 Nanso, ne maame kaa se, "Dabi! Ese se wəfre no Yohane." 61 Wəka kyerees no se, "Obiara nni abusua yi mu a wəfre no saa." 62 Yei maa wəde won nsa yee nsenkyerennetis bisaa n'agya din a womfanto abəfra no. 63 Sakaria maa wəde krataa b̄ree no na ətweret so se, "Ne din de Yohane." Yei yee won nyinaa nwanwa. 64 Amonom hə ara, Sakaria tumi kasaa bio, na ohyee aseet yii Onyankopon aye. 65 Wən a wətee nyinaa ho dwirii wən, na saa asem yi tre faa Yudea mmepe so ho nyinaa. 66 Obiara a ətee saa nsem yi bisaa ne ho se, "Edeen na abəfra yi bənyini aye daakye? Edə adi pefee se Awurade nsa wə ne so." 67 Honhom hyee n'agya Sakaria ma ma ohyee nkəm se, 68 "Nhyira nka Awurade, Israel Onyankopon, se waba abəgye ne manfoo. 69 Ðde Agyenkwa Otumfoo a oye ne əsomfoo Dawid aseni rebre yen, 70 sədeet ənam n'adiyifoo kronkron so firi teteete hyee bo (aión g165) 71 se, əbəma yen Agyenkwa a əbəgye yen afiri yen atamfoo ne wən a wəkyiri yen no nsam no. 72 Na wama bo a ohyee yen agyanom wə n'ahumməborə ho no aba mu na wakae n'apam kronkron no, 73 na wakae n'apam kronkron a əne Abraham pameet no; 74 se əbəgye yen afiri yen atamfoo nsam no, na yeasom no a osuro biara nni mu. 75 Na yen nkwa nna nyinaa mu, yəaye kronkron ne ateneneefoo wə n'anim. 76 "Na wo, akəkoaa yi, wəbefre wo Əsorosoroni no Odiyifoo, efiri se, wo na wobesiesie ekwan ama Agyenkwa no,

77 na wobekyerə ne manfoo kwan a wənam bənefakyə so nya nkwa a enni awiee; 78 na yeinom nyinaa bəba mu efiri se, Onyankopon mməborəhunu a ədəoso no, 79 na ebəma hann a efiri əsoro abəpue yen so ahyerən wən a wote sum ne owuo sum mu no so, na akyere yen ekwan aks asomdwoee mu." 80 Abəfra no nyini na honhom hyee no ma; ətenaa esere so kəsii əbere a əfirii n'asenka adwuma ase.

2 Saa əbere no mu no, Kaesare Augusto a na əye

Roma əhempon hyee mmara bi se wənkan ne əman no mu nnipa nyinaa. 2 Saa nnipakan yi ne dee edi əkan a wəkanee wə Kirenio a əye amrado wə Siria no bere so. 3 Obiara kəo ne kurom na wətweret ne din. 4 Esiane se na Yosef ye Əhene Dawid busuani no enti, na ese se əfiri Galilea kuro a wəfre no Nasaret mu kə Betlehem a əwo Yudea. 5 Ðne ne yere Maria a saa əbere no na ənyem no na wəkəe. 6 Wəwo Betlehem no, awoə kaa Maria, 7 na əwoo əbarima. Wəde kuntu kyekyeree abəfra no ho de no too mmoa adididaka mu, efiri se, wəannya baabi ansoe wə ahəhobe a hə. 8 Anadwo no ara, na nnwanhwefoo bi nso wə esere no so baabi rewən wən nnwan. 9 Mpofirim, əsoro əbəfoo baa wən nkyen, na Onyankopon animuonyam hyerə twaa wən ho hyiaeet, na emaa wən ho dwirii wən. 10 Əsoro əbəfoo no ka kyerees wən se, "Monnsuro, mede anigyesem rebre mo ne amansan nyinaa. 11 Enne wəawo Agyenkwa a əne Kristo Awurade no ama mo wə Dawid kurom. 12 Yei ne nsenkyerennetis a mobəhunu. Mobəhunu akəkoaa a wəde kuntu akyekyere ne ho a əda mmoa adididaka mu." 13 Amonom hə ara, abəfokuo bəkaa əbəfoo a əwo hə no ho na wətoo ayeyie dwom se, 14 "Animuonyam nka Əsorosoro Onyankopon, na asomdwoee mmra wən a wəso n'ani wə asase so no so." 15 Əbere a abəfokuo yi sane kəo əsoro no, nnwanhwefoo no keka kyekyeree wən ho wən ho se, "Momma yənkə Betlehem hə na yənkəhwə saa anwanwasem a asi wə hə a Awurade ada no adi akyere yen yi." 16 Wəde ahoohere kəo Betlehem kəhunuu Maria ne Yosef. Na wəhunuu abəfra no nso se əda mmoa adididaka mu. 17 Nnwanhwefoo no hunuu abəfra no no, wəkaa ne ho asem a əsoro abəfoo no bəka kyerees wən no nyinaa kyerees nnipa a wəahyia hə no. 18 Wən a wətee nnwanhwefoo yi asem no nyinaa ho dwirii wən. 19 Nanso Maria dee, əde saa nsem a əteeet no nyinaa siee ne tirim dwenee ho. 20 Nnwanhwefoo no kəhunuu dee abəfoo no ka kyerees wən no, wəde anigyeet sane wən akyi kəo dee

won nnwan no wo ho. Worekə no nyinaa, na woreyi Onyankopon aye. **21** Abøfra no dii nnawotwe no, wotoo ne din Yesu sedee ɔsoro abøfoo no kyerees ansa na wörenyinsen no no. Eda no ara na wotwaa no twetia. **22** Ebere duruu se Yosef ne Maria kðdwira won ho sedee Mose mmara kyere no, wode abøfra no kðo Yerusalem se wode no rekøhye Onyankopon nsa. **23** Sedee Mose mmara no kyere no, “Se ɔbaa wo n’abakan na øye øbarima a, wode no ma Awurade.” **24** Wøkøo asøredan no mu ho nso købøo afødees, sedee mmara no kyere no: wode nturukuku mmienu anaa mmorønoma mma mmienu na wode bø afødees no. **25** Eda no na øbarima bi a wofre no Simeon a ote Yerusalem no nso wo asøredan mu ho bi. Na Simeon ye onipa tenenee, øhotefoo a Honhom Kronkron ahye no ma a na daa øhwe Agyenkwa no kwan. **26** Øno na na Honhom Kronkron ayi akyere no se ørenwu kosi se øbehunu Agyenkwa a Awurade asra no no. **27** Enti ebere a Maria ne Yosef duruu asøredan no mu se wode abøfra no rekøma Awurade sedee mmara no te no, **28** wøkøtoo Simeon nso wo ho, na Simeon gyee abøfra no hyee Awurade animuonyam se, **29** “Awurade, afei ma w’akoa nwu asomdwoeet mu **30** efiri se, m’ani ahunu Agyenkwa **31** a wohyees me ne ho bo no. **32** Øno ne hann a øbehyerøn ewiase nyinaa na wahye wo øman Israel animuonyam!” **33** Nsem a wøka faa Yesu ho no yee n’agya Yosef ne ne maame Maria nwanaa. **34** Afei, Simeon hyiraa won na øka kyerees ne maame Maria se, “Saa abøfra yi so na Israelfoo mu dodoø no ara nkwegyees ne won asehwæe begyina. **35** Na øbema dodoø no ara tirim ahintasem ada adi; na wo Maria dees, wobesi apinie wo wo mu.” **36** Saa ebere no, na Fanuel babaa odiyifoø Ana a øfiri Aser abusua mu no nso wo ho bi. Na Ana ye obi a wanyini. Øwaree ne mmabaawabere mu ne ne kunu tenaee mfee nson pe na ne kunu no wuiø. **37** Ne kunu no wuo akyi no, øyee kuna kosi se ødii mfee aduowøtwe enan, na øbere biara nso na øwo asøredan mu de mmuadadie ne mpaaeetø som Onyankopon. **38** Saa ebere no ara mu, øno nso begyinaa ho bi yii Onyankopon aye saa ara. Økaa abøfra no ho asem kyerees won a wøretwøn øyee a øbegye Yerusalem no nyinaa. **39** Wøwiee amannees sedee Awurade mmara kyere no, wøsane koo won kurom Nasaret a øwo Galilea, **40** Abøfra no nyinii, na nyansa hyee no ma, na na Onyankopon adam nso wo ne so. **41** Afe biara na Yesu awofoo kð Yerusalem kðdi Twam Afahye no. **42** Sedee na won amannees

te no, Yesu dii mfee dumieno no, n’awofoo de no kðo Yerusalem kðdii Twam Afahye no. **43** Wøwiee afahye no di a wøresane akø won kurom no, Yesu kaa Yerusalem a n’awofoo no nnim. **44** Wøtwaa da koro økwan a won ani baa won ho so se Yesu nka won ho no, wøhyee asees bisabisaa n’ase firii won abusuaføo ne amannifoø nkyen. **45** Na wøanhunu no no, wøsane baa Yerusalem behwehwee no. **46** Ne nnansa akyi no, wøkøhunu no Yerusalem asøredan mu se øte akyerekyerefoø bi a wøahyia mu ntam na øretie won na ørebisabisa won nsem. **47** Yesu nyansa ne ne nimdees a edaa adi wo ne mmuaeet nyinaa mu no, yee nnipa a na wøretie no no nyinaa nwanaa. **48** Wøkøtoo no se øte akyerekyerefoø no mfimfini retie won no, øyee won nwanaa. Ne maame free no bisaa no se, “Me ba, aden na woye yen saa? Woama me ne w’agya ahwehwe wo abre.” **49** Yesu buaa won se, “Aden enti na mohwehwe me? Monnim se øye m’asødees se metena m’agya efie som no ana?” **50** Nanso, n’awofoo no ante dees økaes no ase. **51** Yesu ne n’awofoo kðo Nasaret no, øyee øsetie maa won. Ne maame de nsem a esisiie no nyinaa siee ne tirim. **52** Yesu nyinii nyansa mu ne honam fam, na ønyaa Onyankopon ne nnipa anim adom.

3 Kaesare Tiberio dii adees ne mfee dunum so na Onyankopon asem baa Sakaria ba Yohane so wo esere so. **2** Saa ebere no na Pilato ye amrado wo Yudea, na Herode di Galilea mansinihene; ne nua Filipo di Iturea ne Trakoniti mansini so; na Lisania di Abilene mansinihene, enna Anas ne Kaifa nso ye Yudaføo asøfoo mpanin. **3** Yohane kyinkynii Asubonten Yordan ho nyinaa kyerees nnipa se, womma wømø won asu nsakra mfiri won bone ho, na wode won bone akye won. **4** Sedee Odiyifoø Yesaia kaa se, “Nne bi reteam wo esere so se, ‘Monsiesie økwan mma Awurade; momma n’atempøntene. **5** Bonhwa biara beye ma. Bepo ne nkokoø nyinaa bekø fam; asase a øye monkyi mmonka no beye tamaa, na mmeae a øye kontønkye no aye tata. **6** Na nnipa nyinaa behunu Onyankopon nkwegye.” **7** Yohane ka kyerees nkurufoø a wøbaa ho se ømmo won asu no se, “Awø mma! Hwan na øboø mo kakø se monnwane mfiri abufuhyeet a øreba no ho? **8** Monkøø obra pa mfa nkyere se moasakyera ampa. Na monnhoahoa mo ho se moye Abraham asefoø, efiri se, Onyankopon betumi ama saa aboo yi adane nnipa ma wøabeyø Abraham asefoø. **9** Onyankopon de n’abonnua ato dua biara a ønso aba pa nhini ho se øde

betwa na oðe agu ogya mu, ahye no.” 10 Nnipakuo no bisaa no se, “Na ennees edeen na yenye?” 11 Yohane buaa wøn se, “Se wowo ntoma mmien a, ma dee ñoni bi no baako. Saa ara nso na se wowo aduan a, ma dee ñoni bi no bi.” 12 Togyefoo a wobaa ho se wømmo wøn asu no nso bisaa se, “Okyerékyeréfoo, yenye edeen?” 13 ðbuua wøn se, “Monnye mimo dees woatwa ato ho se monnye no.” 14 Asraafoo bi nso bisaa se, “Yen nso yenye edeen?” Yohane buaa wøn se, “Mommimo apoo, monntoto obiara ano, momma mo akatua nso mo ani!” 15 Esiane se saa ñbere no na nnipa no nyinaa rehwe Agyenkwa no kwan enti, na wøsusu se Yohane ne Agyenkwa no. 16 Yei maa Yohane ka kyerees wøn se, “Me dee mede nsuo na ñrebo mo asu. Nanso, obi di m’akyi a ñreba a, ñwo tumi sene me na ne mpaboa mpo, mense semekura. ñno dee, se ñba a, oðe Honhom Kronkron ne ogya na ñrebo mo asu. 17 ñno na se ñba a, ñbehuu mo so se emo, ayiyi mu aba pa no afiri ntete no mu na oðe aba pa no akøsie na oðe ogya a ennum da ahye ntete no.” 18 ñnam afotuo ahodoo so kaa asempa no kyerees wøn. 19 Yohane kaa Herode anim wø ne nua yere Herodia a ñwaree no ne bøne ahodoo a na ñye no ho. 20 Yei maa Herode de Yohane too afiase. 21 ñbere a Yohane bøø nkurofoo pii asu wieee no, ñboø Yesu nso asu. ñboø no asu wieee a ñrebo mpaæc no, osoro buee. 22 Honhom Kronkron sianee honam mu te se aborønama baa Yesu so na nne bi firi ñsoro kaa se, “Wone me Dø Ba a woso m’ani.” 23 Yesu hyee n’adwuma ase no, na wadi beye mfee aduasa. Nkurofoo susuu se, Yesu ye Yosef ba. Yosef agya ne Eli. 24 Eli agya ne Mattat; Mattat agya ne Lewi; Lewi agya ne Melki; Melki agya ne Yanai; Yanai agya ne Yosef; 25 Yosef agya ne Matatia; Matatia agya ne Amos; Amos agya ne Nahum; Nahum agya ne Hesli; Hesli agya ne Nagai; 26 Nagai agya ne Mahat; Mahat agya ne Matatia; Matatia agya ne Semein; Semein agya ne Yosek; Yosek agya ne Yoda; 27 Yoda agya ne Yohanan; Yohanan agya ne Resa; Resa agya ne Serubabel; Serubabel agya ne Sealtiel; Sealtiel agya ne Neri; 28 Neri agya ne Melki; Melki agya ne Adi; Adi agya ne Kosam; Kosam agya ne Elmadam; Elmadam agya ne Er; 29 Er agya ne Yosua; Yosua agya ne Elieser; Elieser agya ne Yorim; Yorim agya ne Matat; Matat agya ne Lewi; 30 Lewi agya ne Simeon; Simeon agya ne Yuda; Yuda agya ne Yosef; Yosef agya ne Yonam; Yonam agya ne Eliakim; 31 Eliakim agya ne Melea; Melea agya ne Mena; Mena agya ne Matata; Matata

agya ne Natan; Natan agya ne Dawid; 32 Dawid agya ne Yisai; Yisai agya ne Obed; Obed agya ne Boas; Boas agya ne Sala; Sala agya ne Nahson; 33 Nahson agya ne Aminadab; Aminadab agya ne Admin; Admin agya ne Arni; Arni agya ne Hesron; Hesron agya ne Peres; Peres agya ne Yuda; 34 Yuda agya ne Yakob; Yakob agya ne Isak; Isak agya ne Abraham; Abraham agya ne Tera; Tera agya ne Nahor; 35 Nahor agya ne Serug; Serug agya ne Reu; Reu agya ne Peleg; Peleg agya ne Eber; Eber agya ne Sala; 36 Sala agya ne Kainan; Kainan agya ne Arfaksad; Arfaksad agya ne Sem; Sem agya ne Noa; Noa agya ne Lamek; 37 Lamek agya ne Metusela; Metusela agya ne Henok; Henok agya ne Yared; Yared agya ne Mahalalel; Mahalalel agya ne Kenan; 38 Kenan agya ne Enos; Enos agya ne Set; Set agya ne Adam; Adam agya ne Onyankopon.

4 Afei, Yesu a Honhom Kronkron ahye no ma no firii Asubonten Yordan ho maa Honhom no de no koo Yudea esere so. 2 ñho na ñbonsam koo no hwee adaduanan. Saa nna no mu no, wanni hwee. Na ekøm dee no. 3 ñbonsam ka kyerees Yesu se, “Se wone Onyankopon Ba no a, ka na saa aboo yi nnane aduane.” 4 Yesu buaa no se, “Wøatwere se: ‘Eyne aduane nko ara na ñho hia onipa wø n’asetena mu.’” 5 ñbonsam de Yesu koo beþo bi so kyerees no ewiase ahennie nyinaa ñbere tiawa bi mu. 6 Na øka kyerees Yesu se, 7 “Se wobekoto, asom me a, mede ahennie ahodoo yi ne emu tumi ne animuonyam nyinaa a wøde ahye me nsa yi bema wo.” 8 Yesu buaa no se, “Wøatwere se: ‘Som Awurade, wo Onyankopon, na ñno nko ara na som no.’” 9 Afei, ñbonsam de Yesu koo Yerusalem de no køgynaa asøredan a ewo ho no atifi pøe na øka kyerees no se, “Se wone Onyankopon Ba no ampa ara a, gyaa wo ho firi dee wogyna ho to fam! 10 Efiri se wøatwere se, “Onyankopon besoma n’abøfoo abebø wo ho ban; 11 na wøabeso wo na woammshwe abotan no so.” 12 Yesu buaa no se, “Wøatwere se: ‘Nso Awurade, wo Onyankopon, nhwe.’” 13 ñbonsam wiee sôhwø no nyinaa no, ñgyaa no ho kœe ansa. 14 Yesu sane baa Galilea a na Honhom Kronkron ahye no ma. Ankyere koraa ne din tree ñman no mu nyinaa. 15 ñkyerékyeré wø wøn hyiadan mu maa obiara kamfoo no. 16 Yesu baa Nasaret, kuro a ne mmøfraase wøtete no wø mu no mu. Na sedee ñtaa ye no, økø hyiadan mu homeda. ñsore koo anim se ñrekøkenkan Atweresem. 17 Wøde Odiyifoo Yesaia nwoma hyee ne nsa na ñbuee baabi a wøatwere

se, 18 “Awurade Honhom wō me so, na wōayi me se memmekā asem̄pa nkyerē ahiafō. Na menka nkyerē wōn a wōwō nnommum mu se, wōbenya ahofadie, na anifirafoō ahunu adee ama wōn a wōbu wōn animtiaa nsoanya animuonyam. 19 Honhom no asoma me se memmekā se, Awurade adam no aba.” 20 Otoo nwoma no mu de maa ḥhwefō no na ḥtenaa ase; na obiara a ḥwo hyiadan no mu hō no hwēe no dinn. 21 Afei, oka kyerē wōn se, “Enne na Atweresem no aba mu.” 22 Na kasa pa ne adam nsem̄ a əkaē no yeē wōn a wōteē nyinaa nwanwa ma wōbisaa se, “Enye Yosef ba no ni?” 23 Yesu ka kyerē wōn se, “Akyinnyee biara nni ho se mode be yi bebu me se, ‘Oyaresafoō, sa wo ho yadeē. Dees yeate afa wo ho se woyeē wō Kapernaum no, yeē bi wō wo kurom ha.’ 24 “Nanso, mereka ama moate aseē se, Odiyifoo biara nni animuonyam wō ne kurom. 25 Nokore mu, Elia eberē so no, na mmaa akunafoō bebree wō Israelman mu. Saa eberē no osuo anto mfeē mmiens̄a ne abosome nsia enti emaa ekōm̄ keseē baa ḥoman no nyinaa mu. 26 Nanso, Onyankopōn ansoma Odiyifoo Elia anko obiara nkyen̄ se əbaa kunafoō a na ḥwo Sarepta a ḥwo Sidon no nkyen̄. 27 Bio, saa eberē no na akwatafoō bebree wō Israelman mu, nanso Odiyifoo Elisa ansa obiara yadeē se ḥsahene Naaman a ḥfiri Siriaman mu no nko ara.” 28 Nnipa a wōwō hyiadan no mu tee ne nsem̄ a əkaē no, wōn bo fuii papaapa. 29 Wōde abufuo piapiaa no firii kuro no mu de no kōo bepō a wōn kuro da so no ano se wōrekōwō n’atikō ama wakōhwe bepō no ase. 30 Nanso, ḥfaa wōn mu kōo ne baabi. 31 Yesu kōo Kapernaum a ḥwo Galilea. ḥkyerēkyerē nnipa no homeda biara. 32 Eha nso ne nkyerēkyerē no yeē nkurofoō no nwanwa ḥfiri se, ḥkasaa wō tumi so. 33 Na ḥbarima bi wō hyiadan no mu hō a honhommōne ahyē no ma. ḫhunuu Yesu no, ḥteaam̄ se, 34 “Yesu Nasareni, mmeha yen. Yene wo nni hwēe yeē. Woaba se worebesee yen anaa? Menim onipa ko a woye. Wone Onyankopōn Ba Kronkronni no.” 35 Yesu hyeē honhommōne no se, “Tu firi ne mu kōo!” Honhommōne no de ḥbarima no hwēe fam na etu firii ne mu kōeē a hwēe anye no. 36 Nnipa no nyinaa ho dwirii wōn, na wōbisabisaa wōn ho wōn ho se, “Asēm̄ ben ni. Onipa ben ni a ḥde tumi ne ahooeden tea ahonhommōne ma wōtie yi?” 37 Dees ḥyeē yi ho asēm̄ treē ḥoman no mu nyinaa. 38 Yesu firii hyiadan no mu no, ḥko Simon efiē kotoo se huraeenini abo Simon ase baa. Nnipa a wōwō hō no sreē no se ḥnsa no yadeē. 39 ḥko dees ḥda hō kōgyinaa ne nkyen̄, teea

yadeē no ma ḥgyaē amonom hō ara ma ḥsore maa wōn aduanee diī. 40 Onwunu dwoeē no, wōde ayarefoō pii baa se, Yesu nsa wōn yadeē. ḫde ne nsa guu wōn so saa wōn yadeē. 41 Ahohommōne firii nnipa no pii mu firiī a na wōreteateam̄ se, “Wone Onyankopōn Ba no.” Nanso, Yesu kaa wōn anim, hyeē wōn se wōmmua wōn ano, ḥfiri se, na ahonhommōne no nim se ḥno ne Kristo no. 42 Adeē kyeē no, Yesu tee ne ho kōo esere so baabi a eha ye dinn. Nkurofoō no kyini hwehwēe no na wōhunuu no no, wōsreē no se ḥntena wōn nkyen̄ wō Kapernaum hō. 43 Yesu ka kyerē wōn se, “Esē se meka Asēmpa a efa Onyankopōn Ahennie ho no mekyerē afoforō nso, ḥfiri se, eno enti na wōsomaam̄ me.” 44 Yesu kyinkinyii Yudeaman no mu kōo hyiadan ahodō mu kōkyerēkyerēē.

5 Eda bi a Yesu reka asem̄pa wō Genesaret otadeē ho no, nnipakuo bēkyeree ne so se wōrebetie Onyankopōn asem̄. 2 ḫhunuu akodoo mmienu a afarefoō bi a wōrehohoro wōn asau wō mu no agya wō otadeē no ho. 3 Yesu kōtenaa kodō no baako a na eyē Simon dea no mu. ḥka kyerēe Simon se ḥmpia nko nsuo no mu kakra s̄dēē ebeyē a, ḥbetumi afiri hō akasa akyerē nnipa no. 4 Yesu wīee n’asēnka no, ḥka kyerēe Simon se, “Hare kō baabi a emu dō kakra na monkōgu mo asau no na mobeyi nam bebree.” 5 Simon kaa se, “Owura, yeyeē adwuma anadwo mu no nyinaa yeannya hwēe, nanso w’asēm enti, yebegu yēn asau no.” 6 Wōguu asau no na wōyii nam bebree maa anka mpo asau no retete. 7 Wōfrēē wōn mfefoō a wōwō kodō baako no mu no ma wōbeboaa wōn tweē asau no. ḫnam no yeē akodoo mmienu no nyinaa ma ma a anka ereyē amemem mpo. 8 Simon Petro hunuu dees aba no, ḥbuu Yesu nkotodwe kaa se, “Me wura, mesrē wo, firi me nkyen̄ kō na meyē ḥdebōneyefoo a mensē se woben me.” 9 ḫnam dodō a wōyiī no yeē Petro ne n’ahokafoō no nwanwa. 10 Saa ara nso na eyē Yakobo ne Yohane, Sebedeo mma no nso nwanwa. Yesu ka kyerēe Petro se, “Nsuro, ḥfiri enne, wobeyē nnipayifoo.” 11 Wōde akodoo no beduruu nsuo no ano hō no, wōgyaa wōn nneēma nyinaa hō bedii n’akyi. 12 Eda bi a Yesu wō kuro bi mu no, ḥbarima bi a kwata ayē ne honam nyinaa bekotoo n’anim sreē no se, “Owura, mesrē wo, se eyē wo pē a, sa me yadeē.” 13 Eha ara Yesu tenee ne nsa de kaa no kaa se, “Aane, eyē me pē. Wo ho mfi.” Amonom hō ara, ne ho teē. 14 Yesu hyeē no se, “Wo ne obiara nni w’ayaresa yi ho nkōmmo. Kō na fa wo ho kōkyerē ḥsōfōo na bo

afôdees a Mose hyee se akwatafoô a wôn ho ate no mmô se adansiedie no.” 15 Yesu anwanwadwuma a òyee yi maa ne ho asem tree mpotam ho nyinaa maa nnipa bebree betee no pœ se osa wôn yadee nso. 16 Nanso na otaa twe ne ho kô ñesere so kôba mpaeë. 17 Ebere bi a Yesu rekyerêkyere no, na Farisifoo ne Atweresem no akyerekyerêfôo bi a wofiri Galilea ne Yudea nkuro ahodoo so ne Yerusalem nso wô ho bi a woretie no. Saa ebere no, na Onyankopon ayaresa tumi ahye no ma. 18 Mmarima bi baa hô a woso obubuafoô bi. 19 Esiane se na wontumi mfa nnipakuo no mu nkô Yesu nkyen enti, woforo edan a Yesu wo mu no kôtuu atifi tokuro, de obubuafoô a ôda ne kete so no faa mu gyaagya no breoo, kôtoo Yesu anim. 20 Yesu hunuu gyidie a wôwô no, ñka kyereë ñyarefôo no se, “Onua, wôde wo bône akye wo.” 21 Farisifoo no ne Atweresem no akyerekyerêfôo no tee asem a Yesu kaee no, wobisabisaa wôn ho wôn ho se, “Hwan ne saa onipa yi a ñreka abususem yi? Hwan na otumi se ñde bône kye ka Onyankopon ho?” 22 Esiane se Yesu hunuu dee wôdwennwene enti, ñbuuaa wôn se, “Aden enti na modwene se asem a mekaes yi ye abususem?” 23 Yesu bisaa wôn se, “Dee ewô he na eyê den, se wobekâ akyere obi se, wôde wo bône akye wo anaase, wobekâ se, sore na nante? 24 Na se ebeyê na mobehunu se Onipa Ba no wô tumi se ñde bône kye wô asase so enti.” Mereka akyere wo se, “Sore yi wo kete na kô efie!” 25 Amonom ha ara, ñsoreeë, yii ne kete kô efie. Ñrekô no nyinaa na ñreyi Onyankopon aye. 26 Wôn a wôgyina hô no ho dwirii wôn. Ehu kaa wôn. Wôyîi Onyankopon aye kaa se, “Enne dee, yéahunu anwanwadee.” 27 Yei akyi no, Yesu firii hô kôhunuu ñtogyeni Lewi se òte atogyeë. Ñhunuu no no, ñka kyereë no se, “Bedi m’akyi.” 28 Ehô ara, Lewi sore, gyaa ne nneema nyinaa hô dii n’akyi. 29 Akyire yi, Lewi too epono wô ne fie maa Yesu. Togyefôo ne nnipa ahodoô bebree kô apontoo no ase. 30 Farisifoo ne Atweresem no akyerekyerêfôo no hunuu se Yesu ne saa nnipa no ato nsa redidi no, wônwinwii bisaa no se, “Aden enti na wo ne ñtogyefoo ne nnebôneyefôo ato nsa redidi?” 31 Yesu buaa wôn se, “Wôn a wôyare no na ñyaresafôo ho hia wôn na eyue wôn a wônyare. 32 Mamma se merebefre ateneneefoo na mmom mebefree nnebôneyefôo se wonsakyera wôn adwene.” 33 Nnipa no kô so bisaa no bio se, “Aden enti na Yohane Osuboni asuafoô ne Farisifoo asuafoô no dee wôtaa di mmuada, na w’asuafoô dee

daa wôdidi na wônom?” 34 Yesu nso bisaa wôn se, “Eho hia se wôn a wôn ani agye, anaase wôn a wôahyia wôn ayeforo ase no di mmuada, wô ebere a ayeforo kunu no wô wôn nkyen anaa? 35 Nanso, da bi bêba a wôbêfa ayeforokunu no afiri wôn nkyen; saa ebere no na wôbedi mmuada.” 36 Yesu buu wôn be yi se, “Obi mmfa ntoma foforô ntare ntoma dada mu. Òye saa a foforo no bêma dada no asuane. Afei, ebêma nsonsonoës ada foforô no ne dada no ntam. 37 Obiara nso mmfa nsâ foforô ngu mmoa nwoma nsâ nkotokuo dada mu. Òye saa a, nsâ no bepaapae nkotokuo no na ahwie agu na nkotokuo no nso ase. 38 Yei enti, nsâ nkotokuo foforô mu nko ara na eee se wôde nsâ foforô gugu. 39 Obi nnnom nsâ dada nnwie mmisa nsâ foforô ase. Dee ñnom no ka se, ‘dada no na eyê.’”

6 Homeda bi a Yesu ne n’asuafoô no nam aburoofuo bi mu no, asuafoô no pempan aburoo no bi hwane, weee. 2 Farisifoo bi bisaa no se, “Aden na moye adee a etia Homeda ho mmara a wôahye no?” 3 Yesu buaa wôn se, “Monkenkanee dee ñhene Dawid yee ebere a ñkôm dee ñne wôn a wôka ne ho no wô Atweresem no mu anaa? 4 ñkô asoredan mu kofaa burodo a wôde abô afôdees ama Onyankopon a mmara mma ho kwan se obi di, gye asofoô nko ara no, de bi maa wôn a wôka ne ho no nso dii.” 5 Yesu kaa se, “Onipa Ba no ne Homeda no wura.” 6 Homeda foforô bi nso a Yesu rekyerêkyere wô asoredan mu no, na ñbarima bi a ne nsa nifa awu nso wô ho bi. 7 Atweresem no akyerekyerêfôo ne Farisifoo no hwêe Yesu dinn se ñbesa onipa yi yadee Homeda yi nso anaa. Dee na worehwehwe ara ne se ñbebû mmara no so, asa yadee na wôn nsa aka no akyere no. 8 Yesu hunuu wôn adwene, nanso ñka kyereë ñbarima no se, “Sore begyina animu ha, na obiara nhunu wo.” Ñbarima no sore begyinaa hô. 9 Yesu ka kyereë wôn se, “Merebisa mo. Edéen na mmara no ma ho ñkwan se yenyê no Homeda; se yebeyê papa anaa yebeyê bône, se yebegye obi nkwa anaase yebêma wawu?” 10 Yesu hwêe wôn nyinaa hyiaeë na ñka kyereë ñbarima no se, “Tene wo nsa.” Na ñtenee ne nsa no, emu yee den se baako no. 11 Dee Yesu yee yi hyee nnipa no abufuo yie ma wofiri asees bôo ne ho po. 12 Eda bi a Yesu kôo bepo bi so se ñrekôbo mpaeë. Ñbôo mpaeë anadwo mu no nyinaa 13 Adees kyeeë no, ñfrees n’akyidifoo no nyinaa baa ne nkyen na oyii wôn mu dumienu. Saa dumienu yi na ñfrees wôn asomafoô. 14 Simon, a ñtooo ne din Petro; Andrea, Simon nua; Yakobo, Yohane, Filipo,

Bartolomeo, **15** Mateo, Toma, Yakobo a ɔyε Alfeo ba; Simon, a wɔfrε no Selote; **16** Yuda, a ɔyε Yakobo ba; ne Yuda Iskariot a ɔyii Yesu maeε no. **17** Yesu firii bepø no so siane baa fam maa n'akyidifoo bebree ne nnipakuo a wɔfiri Yudea, Yerusalem ne mpoano nkuro Tiro ne Sidon mu no betwaa ne ho hyiaeε. **18** Wɔbaεε se wɔrebetie no ama wasa wɔn nyarewa nso. Ðtuu ahonhommone bebree. **19** Obiara bɔo mmoden se ɔde ne nsa bɛka Yesu. Ayarefoo a wɔðe wɔn nsa kaa Yesu no nyinaa ho tɔɔ wɔn. **20** Afei, ɔðanee n'ani ka kyereε n'asuafoo no se, "Nhyira ne mo a moyε ahiafoo, na mo na Onyankopon Ahennie no ye mo deal! **21** Nhyira ne mo a εkɔm de mo, na mo na wɔbema mo amee. Nhyira ne mo a mo were ahoo, na mo na wɔbema mo ani agye. **22** Nhyira ne mo a Onipa Ba no din enti, nnipa tan mo, na wɔpa mo na wɔya mo, na wɔgu mo din ho fi. **23** "Se εba saa a, momma mo ani nnye na monni ahurisie! Efiri se, mo akatua so wɔ ɔsoro. Na saa ara nso na wɔn agyanom yεε tete adiyifoo no. **24** "Na mo adefoø deeε, monnue efiri se, deeε ema mo ani gye no, mo nsa aka dada; yei enti, monni kyefaa biara bio. **25** Monnue, mo a moamee seesei, na mo na εkɔm bɛde mo! Monnue, mo a moresere seesei, na mo na mobesi apinie, asu. **26** Monnue, mo a nnipa kamfo mo, efiri se, saa ara na wɔn nananom kamfoo atoro adiyifoo no." **27** "Mereka akyerε mo a moretie me no nyinaa se, monnø mo atamfoo; monyε wɔn a wɔtan mo no papa. **28** Monhyira wɔn a wɔdome mo; momma mpaεε mma wɔn a wɔtan mo. **29** Se obi bɔ w'asom a, dane baako a aka no ma no. Se obi pa wo ntoma a, worø w'atadeε ka ho. **30** Se obi sre wo biribi a, fa ma no. Obi gye w'adεε a, mmisa no bio. **31** Na deeε mope se nnipa nyε mo no, mo nso monyε wɔn saa ara. **32** "Na se modø wɔn a wɔðø mo no nko ara a, mfasoø ben na mobenya? 'Nnebøneyefoo' nso dø wɔn a wɔðø wɔn no. **33** Na se moye wɔn a wɔye mo papa no nko ara yie a, mfasoø ben na mobenya? Nnebøneyefoo mpo ye wɔn a wɔye wɔn papa no nso yie. **34** Na se mopo wɔn a mosusu se wɔbetumi atua mo nko ara bosea a, papa ben na moaye? Nnebøneyefoo nso bobø bobø wɔn ho wɔn ho bosea, a wɔlhwe se wɔn nsa beka wɔn sika bio. **35** Monnø mo atamfoo. Monyε wɔn papa. Momma wɔn dee εhia wɔn a, mo ani nni akyire bio. Na se moye yeinom a, mo akatua bεye kese wɔ ɔsoro na moaye Onyankopon mma; efiri se Onyankopon ye nnebøneyefoo adøεε, na ɔdom bonniayefoo nso. **36** Monyε mmøborøhunufoø sedøε mo Agya a ɔwø ɔsoro

no ye mmøborøhunufoø no. **37** "Mommμu ntøn, na wɔammu mo ntøn; mommmu fø, na wɔammu mo fø; momfa nkyε, na wðe akye mo. **38** Se moma a, wðbehye mo ananmu. Dee mode ma no, wðe susudua a wðahye no ma, amia so ama abu so na εbesuama ama. Susudua a mode besusuama no, eno ara na wðe besusuama mo." **39** Yesu nam abebuo so kasa kyereε wɔn bio se, "Onifirani betumi akyerε onifirani ekwan ama aye yie anaa? Se εba saa a, wɔn baanu nyinaa beto amena mu. **40** Osuani nsene ne okyerekyerefoo. Nanso, se ɔyere ne ho sua deeε wɔrekyerε no no yie a ɔbεε ne okyerekyerefoo. **41** "Adøn enti na woma aboseaa a εgu wo nua ani so ha wo, εbere a εboø da wo dee so? **42** εbεye den na woatumi aka akyerε wo nua se, 'Ma menyi anwea a εgu w'ani so no mma w' wð εbere a εboø a εda w'ani so no wonhunu. Nyaatwomni, di εkan yi εboø a εda w'ani so no ansa na woatumi ayi anwea a εgu wo nua ani so no ama no. **43** "Dua pa nso aba bøne, na dua bøne nso nso aba pa. **44** Dua biara aba na wɔnam so hunu dua ko a εye. Worentumi nte borðøma wɔ nnenkymse so. Saa ara na worentumi nte bobe wð nkaseε so. **45** Onipa pa firi nnepa a εwo n'akoma mu ye ade pa. Saa ara nso na onipa bøne nso firi ne nnebøne a εwo n'akoma mu ye ade bøne. Dee ahye onipa akoma ma no, na epue firi n'ano. **46** "Adøn enti na mofrε me 'Awurade,' nanso monni m'asem so? **47** Merekyerε mo sedøε onipa biara a ɔba me nkyεn, na ɔtøe m'asem di so no tee. **48** Ðte se obi a na ɔresi edan na otwaa ne edan no fapem ma εsii ɔbotan so. Na osuo tøεε maa nsuo no yiri bεbø faa edan no ase nanso ammu, efiri se, ɔsi sii ɔbotan so. **49** Na dee ɔtøe m'asem na ɔnni so no, ɔtøe se obi a ɔresi edan, na ɔsii edan no sii anwea so, na osuo tø maa nsuo no yiri bεbø faa aseε ma edwiriie."

7 Yesu kasa kyereε nkurofoø no wieεε no, εkøø Kapernaum. **2** Saa εbere no ara mu na Roma ɔsraani panin bi ɔsomfoø a ɔpø n'asem yie yare dendendeendan a ɔreye awu. **3** ɔsraani panin no tee Yesu nka no, ɔsomaα Yudafoø mpanimfoø bi se wɔnkøsre no na ɔmmesa ne ɔsomfoø no yadeε mma no. **4** Wðduruu Yesu nkyεn no, wðe asem no too n'anim sreε no se, ɔmmøa ɔsraani panin no, efiri se, ɔye onipa pa. **5** Wðkaa se, "Ðye obi a ɔðø yen ɔman na wasi hyiadan ama yen." **6** Yesu ne wɔn siim. Wðreyε aduru efie ho no, ɔsraani panin no somaa ne nnamfo bi se, wɔnkøka nkyere Yesu se, "Awurade, nha wo ho, na mense se woba me fie. **7** Saa ara na memfata se meba baabi a

wowō. Kasa, na me əsomfoō no ho bęye no den. **8** Meyę obi a mehyę tumi ase, nanso mewō asrafaō bebree hyę m'ase. Meka kyere wən mu bi se, ‘Kə’ a, əkə. Meka kyere əfotofor se, ‘Bra’ a, əba. Na mehyę me əsomfoō se, ‘Yę yei’ a, əyę.’ **9** Yesu tee asem yi no, ne ho dwirii no na ədanee n'ani ka kyerees nnipakuo a wədi n'akyi no se, “Anokwa, Israelman mu nyinaa, menhunu obiara a əwo gyidie se saa əbarima yi da.” **10** Ebere a abofoō no sane kəduruu efie hə no, wohunuu se əsomfoō no ho aye no den. **11** Yei akyi no, Yesu ne n'asuafoō ne nnipakuo bi a wəka ne ho no kəo kuro bi a wəfre no Nain mu. **12** Wəduruu kurotia no, əhunu se wərekəsie obi. Na owufoō no yę obaa kunafao bi a əwo kuro no mu no ba barima korə. Na adəfao bebree di amu no akyi. **13** Na Awurade hunuu no no, n'asem yęe no mməbə, na əka kyerees no se, “Gyae su!” **14** Yesu kəsəo efunu adaka no mu maa wən a ęyę wən dea no gyinae. Əka kyerees owufoō no se. “Aberantę, mese wo se, nyane!” **15** Aberantę no sore tenaa ase na əkasae. Afei, Yesu de no maa ne maame. **16** Nnipa no nyinaa ho dwirii wən yie na wəyii Onyankopon aye kaa se, “Odiyifoo kəsəe bi asore wə yen mu, na Onyankopon asiane aba ne manfoō mu.” **17** Deę Yesu yęe yi ho asem tre kəduruu Yudea ne nkuro a atwa ho ahyia no nyinaa mu. **18** Yohane asuafoō kəbə no deę asi no nyinaa ho amane. **19** Yohane somaa n'asuafoō no mu baanu kəo Yesu nkyen kobisaa no se, “Wone deę əreba no, anaase yentwen əfotofor?” **20** Asuafoō no duruu Yesu nkyen no, wəka kyerees no se, “Yohane Osubəni asoma yen wo nkyen se yemmebisa wo se, wone deę əreba no anaase yentwen əfotofor?” **21** Saa ebere no ara mu, Yesu saa nyarewa bebree; ətuu ahonhomməne na əmaa anifirafoō hunuu adeę. **22** Yesu buaa wən se. “Monkəka deę moahunu na moate yi nkyere Yohane se, mema anifirafoo hunu adeę, mmubuafao nante, mesa akwatafoō yades, asotifoo te asem, awufoō nyane, meka asempha kyere honhom mu ahiafoo. **23** Nhyira ne deę merenyę no suntidua.” **24** Yohane asuafoō no firii Yesu nkyen kəe no, Yesu dii Yohane ho adanee kyerees nnipakuo no. Əbisaa wən se, “Mokəo əsere so no, edeen na mohunuie? Əsere a mframə rehim no anaa? **25** Na ənneę na edeen na mohunuie? Anaa na mosusu se mobəhunu əbarima bi a wahyehę se əhene ba te ahemfie? **26** Anaa Onyankopon odiyifoo? Ənneę, mereka makyere mo se, əsene odiyifoo. **27** Na saa Yohane yi na Atweresem no ka fa ne ho se, “Mesoma me əbəfao adi w'anim

əkan, əno na əbesiesie əkwan ama wo.’ **28** Meka kyere mo se onipa biara nni hə a wəawo no a ęyę kese sene Yohane. Nanso, deę ęyę aketewa koraa wə Əsoro Ahennie mu no yę əkesee sene no!” **29** Na wən a wotee deę əkae no nyinaa a ətogyefoo mpo ka ho bi gye too mu se, Onyankopon yę əteneneeni; na wosakyeraa wən adwene maa Yohane bəə wən asu. **30** Na Farisifoo ne Mmaranimfoo no deę, wəpoo Onyankopon asem enti, woamma Yohane ammo wən asu. **31** Yesu bisaa wən se, “Edeen na menka mfa nnemmafoō yi ho; na edeen ho na memfa wən ntoto? **32** Wəte se mməfəra bi a wəregorō wə agodibea na wən mu bi reka akyere afotofor se, “Yətoo anigyeę nnwom maa mo, nanso moansa; Yətoo awerəhoo nnwom nso maa mo, nanso moansu.’ **33** Yohane Osubəni aba a ənnidi na ənnom nə̄, nso mose, ‘Əwə honhomməne.’ **34** Onipa Ba no nso aba a ədidi na ənom a mose, ‘Monhwə odidifoo ne əsanomfoō a ęyę ətogyefoo ne nnebəneyefoo adamfol!’ **35** Nanso, wən a wədi Onyankopon akyi nokore mu no deę, wən əbra di adanee se, n'akwan nyinaa yę.” **36** Farisini bi fręe Yesu adidie ma əpenee so kəe. **37** Əte hə redidi no, əbaa bi a əbu əbra bəne wə kuro no mu tee ne nka no, əde aduhwam bi a əsom bo tumpaŋ ma kəo hə. **38** Əkotoo Yesu nan ase suię, maa ne nisuo no fə Yesu nan ase. Afei, əde ne tirinwi pepaa nisuo no, əsə ne nan de aduhwam no sraa ho. **39** Farisini a əfręe Yesu adidi no hunuu deę əbaa no yęe no, əkaa wo ne tirim se, “Se saa onipa yi yę odiyifoo ampa ara a, anka əbehunu se saa əbaa yi bu əbra bəne.” **40** Yesu hunuu Farisini no adwene ma əka kyerees no se, “Simon, mewō asem bi ka kyere wo.” Simon nso ka kyerees Yesu se, “Əkyerəkyerəfə, ka ε.” **41** Yesu ka kyerees no se, “Osikani bi bəə nnipa baanu bi bosea. Əmaa əbaako denare aha enum; ənna əbaako no nso əmaa no denare aduonum. **42** Wən mu biara antumi antua ne ka a əde no no enti, əde kyes wən. Wən mu hwan na wogye di se əbəpe osikani no asem yie?” **43** Simon buaa se, “Megye di se deę əde ne ka kəsəe kyes no no.” Yesu kaa se, “Woabua no yie.” **44** Afei, Yesu danee n'ani kyerees əbaa no bisaa Simon se, “Woahunu saa əbaa yi? Mebaa wo fie, woamma me nsuo anhohoro me nan ase; nanso saa əbaa yi de ne nisuo ahohoro me nan ase, asane de ne tirinwi apepa. **45** Mebaa yi, woanye me atuu amfa amma me akwaaba; nanso əfiri ebere a əbaa yi betoo me wə ha yi, ənnyae me nan mu sə. **46** Woamfa ngo amfə me tirim; nanso əbaa yi de aduhwam a əsom bo asra me nan ase. **47** Yei enti

mereka akyerε wo sε, dee əbaa yi aye enti, wōde ne bōne a ədəoso no akyε no, efiri sε, wayi ədə kεsε bi adi akyerε. Na dee wōde ne bōne a εsua akyε no no, ne dō nso sua.” 48 Afei, Yesu ka kyεrεs əbaa no sε, “Wōde wo bōne akyε wo.” 49 Wōn a one wōn te adidiε no bisabisaa wōn ho wōn ho sε, “Hwan ne saa onipa yi a ətumi de bōne kye?” 50 Yesu ka kyεrεs əbaa no sε, “Wo gyidie agye wo nkwa. Fa asomdwoee kō.”

8 Yei akyi no, Yesu ne n’asuafoō dumieno no kyinkyinii Galilea nkuro ne nkuraa bi ase kaa Onyankopon Ahennie no ho asem. 2 Dreko no, nnipa a na wōdi n’akyi no bi ne Maria Magdalene a ətuu ahonhommone nson firii ne mu no, 3 ne Yohana a əyε Kusa, Herode efie sohwεfоo panin yere, ne Susana. Saa mmaa yi ne afoforō bi na wōfiri wōn ahonya mu hwεε Yesu ne n’asuafoō. 4 Eda bi a nnipa bebree bi firi nkuro nkuro so baa ne nkyen no, əkyerekyereε wōn abεbuo mu sε, 5 “Eda bi, okuafoō bi kō n’afuom kōguu aba. Əguie no, aba no bi kōguu əkwan mu maa nnipa tiatiaa so na nnomaa besosεε. 6 Ebi nso kōguu abotan so, enti əfifiriε no, ankyere na ne nyinaa hyeeε, efiri sε, annya nsuo. 7 Aba no bi nso kōguu nkasee mu. Efifiriε no, nkasee no kyekyere no na εwuiε. 8 Ebi nso kōguu asase pa mu, εnyiniε, soo aba mməho əha.” Na əkaa yei no, əka kaa ho sε, “Dee əwō aso a əbetie no, əntie.” 9 Na n’asuafoō no bisaa no saa abεbuo yi ase no, 10 əbuua wōn sε, “Mo dee, wōde Onyankopon Ahennie ho ahintasεm ama mo, na afoforō dee, wōkasa kyεrε wōn abεbuo mu, “sdeeε εbeεye a wōbəhwε, nanso wōrenhunu na wōbεte, nanso wōrente asee.” 11 “Afei, abεbuo no aseykyere ni. Aba no ne Onyankopon asem. 12 Aba a εguu əkwan mu no gyina hō ma wōn a wōate Onyankopon asem no na əbonsam behwim firi wōn akoma mu, sdeeε εbeεye a, wōrennye nni na wōrennya nkwegyε. 13 Aba a εguu abotan so no gyina hō ma wōn a wōte asem no na wōde anigyeε sō mu, nanso entim wōn mu. Na εsiane wōn gyidie a εsua no enti, enkyere na asem no awu. Na se sohwε ba wōn so a, wōpa aba. 14 Aba a εguu nkasee mu no gyina hō ma wōn a wōte Onyankopon asem, na wōdi so, nanso asetena mu haw ne abεbrese, ahonya ne ewiase afefedεε enti, asem no ntumi nyε wōn mu adwuma sdeeε εε. 15 Aba a εguu asase pa mu no gyina hō ma wōn a wōde akoma pa tie asem pa no, na wōdi so, gyina pintinn de abrabō pa di ho adaneeε. 16 “Obi nso kanea na omfa kenten mmutu so, anaa omfa nhγε mpa ase na mmom, əde si kaneadua so na ahyerεn

ama wōn a wōba mu no. 17 Dee ahinta no beda adi, na dee εwō kokoam no nso ada dwa. 18 Enti dee motie no, montie no yie. Obiara a əwō no wōbema no pii aka ho, na dee ənni ahe bi no, dee əsusu sε εye ne dea no mpo, wōbegye afiri ne nsam.” 19 Eda bi, Yesu maame ne ne nuanom pεε sε wōne no kasa, nanso εsiane nnipakuo a na wōatwa ne ho ahyia no enti, wōantumi ne no ankasa. 20 Obi kōka kyεrεs Yesu sε ne maame ne ne nuanom gyina nkyen hō baabi rehwehwε no. 21 Yesu ka kyεrεs wōn sε, “Me maame ne me nuanom ne wōn a wōtie Onyankopon asem na wōdi so.” 22 Eda bi a Yesu ne n’asuafoō te kodoō mu no, əka kyεrεs wōn sε, “Momma yεntwa nkō asuogya noho.” Wōsiim a wōrekō no, 23 Yesu daεε. Saa εberε no ara mu, mframa a ano ye den bi bō maa nsuo betaα kodoō no mu maa kodoō no yεε sε εremem. Yei maa asuafoō no akoma tuu yie. 24 Asuafoō no de hu ne ntateam nyaneε no sε, “Awurade, Awurade, yεremem!” Amonom hō ara, Yesu sōre teateaa mframa a ano ye den ne asorəkye no ma εyεε dinn. 25 Afei, əbisaa wōn sε, “Aden na monni gyidie?” Wōn nyinaa suroεε de ahodwirie bisabisaa wōn ho wōn ho sε. “Onipa ben ni a mframa a ano ye den ne asorəkye mpo tie no yi?” 26 Yesu ne n’asuafoō no twaa epo no beduruu Gerasefоo asase a εne Galilea di nhweanimu no so. 27 Yesu firii kodoō no mu sii fam pε, əbarima bi a ahonhommone ahyε no ma akyere a ədə adagya na ənte efie, na mmom əte amusieεε a aboda mu na ədeda no behyiaa no. 28 Əhunuu Yesu no, əteaam, kotoo ne nan ase sane teateam sε, “Yesu, Əsorosoro Onyankopon Ba, edeeñ na wo ne me wō ye? Mesre wo, nyε me ayayadee biara.” 29 Əkaa saa asem yi, efiri sε, na Yesu ateatea ahonhommone no se wōmfiri ne mu. Saa ahonhommone yi taa ka no na se wōde ahoma kyekyere ne nsa ne ne nan mpo a, ətumi tete mu ma ahonhommone no pam no kōwiram. 30 Yesu bisaa no sε, “Wo din de sen?” Əbuua no sε, “Edəm.” Efiri sε na ahonhommone ahyε no ma. 31 Ahohommone no sreeε Yesu sε ənnhyε wōn mma wōnkōgu amanehunu bōn no mu. (Abyssos g12) 32 Saa εberε no mu na mprako bi redidi wō bepo no nkyen mu baabi. Ahohommone no sreeε Yesu sε əmma wōn ho əkwan na wōnkōwura mprako no mu. Na əmaa wōn ho kwan. 33 Enti ahonhommone no firii əbarima no mu kōwuraa mprako no mu ma wōbəo kiridi, sianee bepo no kōguu ətadee no mu wuwuie. 34 Wōn a wōhwε mprako no so no hunuu dee asi no, wōde hu ne ahopopoō tutuu mmirika kōbəo amaneε

wō kurom maa asem no treee wō mpotam hō nyinaa.
35 Nnipa a wōtee asem no bōo twi kōhwēe dee asi. Wōduruu dee Yesu wō no, wōhunuū ḥbarima no se ne ho atō no a ḥfira ntoma te Yesu nkyen. Nnipa no nyinaa ho dwirii wōn. **36** Na wōn a wōhunuū ḥkwan a Yesu faa so saa ḥbarima no yadee no bōo wōn a wōbaa hō no amanee. **37** Ehu hyee Gerasefoo a na wōahyia hō no nyinaa ma ma wōsrē Yesu se ḥmfiri wōn nkyen ho nkō. Yei enti, Yesu kātenaa kodoō no mu sane tware kōo asuogya hō noho. **38** Ansa na Yesu rebefiri hō no, ḥbarima a ḥtuu ahonhommōne firii ne mu no sree no se ḥone no bekō. Nanso, Yesu ka kyerees no se, **39** “Kō na kōdi dee Onyankopōn aye ama wo no ho adansee kyere wo manfoo.” ḥbarima no firii hō kōdii anwanwadee a Yesu aye ama no no ho adansee kyerees kurom hōfōo nyinaa. **40** Yesu duruu asuogya hō no, nnipakuo no de anigyeey hyiaa no kwan, efiri se, na wōatwēn no abre. **41** ḥbarima bi a wōfrē no Yairo a na ḥye Yudafoō hyiadan mu panin baa ne nkyen, bebuu no nkotodwe, sree no se, ḥone no nkō ne fie **42** na ne babaa kōrō a wadi bēye mfee dumieni reye awu. Ebere a Yesu rekō no na nnipakuo no kyere ne so. **43** ḥbaa bi a mogya atu no mfi琳hyia dumieni a obiara ntumi nsa no yadee no, **44** firii Yesu akyi sōo n'atadee ano. Amonom hō ara, mogya a ḥtu no no twae. **45** Yesu bisaa se, “Hwan na ḥsōo m'atadee ano no?” Obiara buaa se, enye ḥno. Yei maa Petro kaa se, “Awurade, na se nnipa no akyere wo so.” **46** Yesu buaa no se, “Dabi, obi asō m'atadee mu efiri se, mete nka se tumi bi afiri me mu.” **47** ḥbaa no hunuu se ḥhinta a ḥrenye yie, eno enti, ḥde hu ne ahopopoō bebuu Yesu nkotodwe wō nnipa no nyinaa anim, kyerees no dee enti a ḥsōo ne mu ne sedee ne ho atō no no. **48** Yesu ka kyerees no se, “Me ba, wo gyidie ama wo ho aye wo den. Fa asomdwoee kō.” **49** Yesu gu so rekasa no, obi firi Yairo efie beka kyerees Yairo se, “Wo babaa no anya awu enti nha ḥkyerēkyerēfōo no bio.” **50** Yesu tee asem no, ḥsee Yairo se, “Nsuro, gye di, na wo babaa no benyane anya nkwa.” **51** ḥduruu efie hō no, wamma obiara anka ne ho anko edan a abōfra no da mu no mu gye Petro, Yohane, Yakobo ne abōfra no awofōo nkō ara. **52** Na nnipa a wōwō hō no nyinaa resu, di awerēhōo. Yesu ka kyerees wōn se, “Monnsu, ḥnwuié na wada.” **53** Wōseree no dii ne ho few, efiri se, na wōn dee, wōn im pefee se wawu. **54** Yesu sōo ne nsa ka kyerees no se, “Me ba, sōre!” **55** Amonom hō ara, ḥsōreees na Yesu kaa se wōmma no biribi nni. **56** N'awofōo no ho dwirii

wōn yie nanso Yesu bōo wōn ano se, wōnnka dee asi no nkyere obiara.

9 Eda bi Yesu frēe Dumieni no hyiae maa wōn tumi ne ahooden a wōde betu ahonhommōne na wōde asa nyarewa nso. **2** Afei, ḥsomaā wōn se wōnkōka Onyankopōn Ahennie ho asem na wōnsa nyarewa. **3** Na ḥka kyerees wōn se, “Mo akwantuo yi mu, mommfā biribiara nkō, se eyē poma anaa akwantubōtō, anaa aduane biara, anaa sika, anaa ntadee mmieni mmienu. **4** Na se moko kuro bi mu a, efie biara a mobesoe mu no, ehō ara na montena kōsi se mobefiri kuro no mu. **5** Se moko kuro biara mu na wōannye mo, na morefiri hō akō a, momporoporo mo nan ase mfuture mfa nkyere se, mo ne wōn nni hwee ye bio.” **6** Wōfīrii hō no, wōkōo nkuraasee nkuraasee kōkaa asempa no, saa nyarewa pii nso. **7** ḥmansinhene Herode tee dee Yesu aye no nyinaa no, ehā no yie, efiri se, na ebinom keka se Yohane Osubōni na wasore afiri awufōo mu, **8** na afoforō nso se eyē Elia anaa tete adiyifōo no mu baako na wasore afiri awufōo mu aba. **9** Herode kaa se, “Yohane dee, matwa ne ti, na hwan koraa ne saa onipa yi a mete anwanwasem a ete seeyi fa ne ho yi?” Yei enti, ḥpēe se ḥhu no. **10** Asomafoo no firii wōn akwantuo mu baeē no, wōbōo nsem a esisi hō nyinaa ho amanee kyerees Yesu. Yei akyi, Yesu ne wōn twee wōn ho kōo baabi a ḥben Betsaida. **11** Nnipakuo no hunuu dee Yesu ne n'asomafoo no wō no, wōtii wōn ma ḥgyee wōn few so, kaa Onyankopōn Ahennie ho asem kyerees wōn, saa ayarefōo yadee. **12** Anim rebiribiri no, dumieni no baa ne nkyen beka kyerees no se, “Ka kyere nnipa no na wōnkō nkuro ne nkuraa a atwa yēn ho ahyia yi mu nkōpe dee wōbedi ne dee wōbeda efiri se, baabi a yewō yi ye esere so.” **13** Yesu ka kyerees wōn se, “Mo ara momma wōn biribi nni.” Wōbuua no se, “Yewō burudo enum ne mpataa mmieni pe. Eno enti, gye se yekōtō aduane bre wōn nyinaa.” **14** Na nnipa bēye mpemnum na wōahyia wō hō. Yesu ka kyerees n'asuafoo no se, “Monhwē na nnipa no ntenatena ase aduonum aduonum.” **15** Wōyēe sedee Yesu kaeē no. **16** Afei, Yesu faa burudo enum no ne mpataa mmieni no na ḥhwēe soro, hyira so, bubuu mu de maa n'asuafoo no se wōnkye mma nnipa no. **17** Obiara didi meeē. Afei, asuafoo no boaboaā dee wōdi ma ekaee no ano no, eyee nkentemma dumieni. **18** Eda bi Yesu nkō ara kōhyee baabi bōo mpaee. Yei akyi no, ḥbisaa n'asuafoo no se, “Nnipa ka se mene hwan?” **19** Wōbuua no se, “Ebinom ka se, woyē Yohane Osubōni, ebinom nso ka

se Elia, na afoforɔ nso se, woye tete adiyifoo no baako a wasɔre afiri awufoo mu aba.” 20 Yesu bisaa wɔn se, “Na mo nso mose mene hwan?” Petro buaa no se, “Wone Kristo, dee Onyankopɔn asoma no no.” 21 Yesu bɔɔ wɔn ano se wɔnnka nkyere obiara. 22 Ðtoaa so se, “Ese se Kristo no hunu amane pii; Yudafoɔ mpanimfoo ne asɔfɔɔ mpanin ne Atwerɛsem no akyerɛkyerefɔɔ nso bɛpo no. Akyire no, wɔbekum no, na ne nnansa so wasɔre.” 23 Afei, ɔka kyereɛ wɔn nyinaa se, “Se obi pe se odi m’akyi a, ɔmpa ne ho akyi na daa ɔnsoa n’asennua na ɔnni m’akyi. 24 Na obiara a ɔma n’ani ku ne ho sene me no, ɔbɛhwere ne nkwa; na dee me enti ɔbɛhwere ne nkwa no, ne nsa bɛka. 25 Na se onipa nya ewiase yi mu nnɛɛma nyinaa na ɔhwere ne kra a, edeen mfasoo na ɔbɛnya? 26 Na dee n’ani bɛwu me ne me nsem ho no, ɔno nso, da a me, Kristo bɛba wo me ne Agya no ne abɔfɔɔ kronkron no animuonyam mu no, m’ani bɛwu ne ho. 27 “Na mereka akyere mo se, mo a mogyina ha yi mu bi wɔ hɔ a wɔrenwu kɔsi se wɔbehunu Onyankopɔn Ahennie no.” 28 Yesu kaa ne nsem yi wieee no, εbεyε nnawɔtwe akyi, ɔne Petro, Yohane ne Yakobo kɔɔ bɛpo bi so se wɔrekɔɔ mpaes. 29 Na Yesu gu so rebo mpaes no, n’animdua sesaee, na n’atadee nso hyerɛneee. 30 Preko pɛ, nnipa baanu a εyε Mose ne Elia ne no bekasaee. 31 Saa nnipa baanu yi bɛpuee hɔ animuonyam mu kaa ne wuo a ɔbɛwu wo Yerusalem no ho asem kyereɛ no. 32 Saa εberɛ no na Petro ne nnipa a wɔka ne ho no adeda hatehatee na wɔnyanenyanee a wɔn ani so tetee wɔn no, wɔhunuu Yesu se ɔwɔ n’animuonyam mu ne nnipa baanu bi a wɔka ne ho. 33 Na εbaa se nnipa no refiri Yesu nkyen akɔ no, Petro ka kyereɛ Yesu se, “Awurade, εyε se yen nso yewo ha bi. Ma yemmo asese mmienṣa; wo dee baako, Mose dee baako na Elia nso dee baako.” Na Petro nnim asem a ɔreka no. 34 Ðgu so rekasa no, omunkum bekataa won so ma wɔsuroeε. 35 Na nne bi firi omunkum no mu kaa se, “Yei ne me Ba a mayi no. Montie no!” 36 Kasa yi akyi no, wohunuu se aka Yesu nko ara na ɔgyina hɔ. Na mmere no mu, wɔanka dee wɔhunui no ankyere obiara. 37 Adeɛ kyeee a wɔsiane firii bɛpo no so baε no, nnipakuo bi bɛhyiaa Yesu. 38 Ðbarima bi firi nnipakuo no mu teaam se, “ɔkyerɛkyerefɔɔ, mesre wo, bra bɛhwε me ba a medi no ba korɔ ma me; 39 se honhommɔne ba ne so a, amonom, ɔteaam, ɔtwa hwe, ɔsensene, n’ano pu ahuro, na ɔbu fa so, na εkye ansa na afiri ne so. 40 Na mesrε w’asuafoo

no se wɔntu honhommɔne no, nanso wɔantumi.” 41 Yesu kaa se, “Ao! Mo a monni gyidie, mentena mo nkyen na mennya mo ho boaseto nkɔsi da bɛn!” Afei, ɔdanee n’ani ka kyereɛ ɔbarima no se, “Fa wo ba no bra ha.” 42 Ðde abɔfra no reba no, honhommɔne no twaa no hwee fam ma ɔsenseneε. Nanso, Yesu teateaa honhommɔne no maa abɔfra no ho yεε no den na ðde no maa n’agya. 43 Onyankopɔn tumi ne ne kεseyɛ a ɛdaa adi wo honhommɔne no tu mu no maa nnipa no ho dwirii wɔn. Na wɔredwennwene dee asi yi ho no, Yesu ka kyereɛ n’asuafoo no se, 44 “Montie asem a merebɛka yi yie. Wɔrebeyi Onipa Ba no de no ahye wɔn a wɔwɔ tumi no nsa.” 45 Dee ɔkaεs yi na εyε ahintasem enti, asuafoo no ante aseε. Nanso, na wɔsuro se wɔbebisa no aseε. 46 Asuafoo no gyee akyinnyεs a εfa wɔn mu dee ɔbεyε kεse Onyankopɔn Ahennie mu no ho. 47 Na Yesu hunuu wɔn adwene no, ɔsɔɔ abɔfra bi mu de no bɛgynaa ne nkyen pεε, 48 na ɔka kyereɛ wɔn se, “Obiara a ɔbɛgye saa abɔfra yi wɔ me din mu no, gye me; na dee ɔgye me no nso, gye dee ɔsomaa me no. Dee ɔyε aketewa wɔ mo nyinaa mu no, ɔno ne ɔkεsε.” 49 Yohane nso ka kyereɛ no se, “Awurade, yehunuu obi a ɔnka yen ho se ɔðe wo din tu ahonhommɔne enti yebraa no.” 50 Yesu ka kyereɛ no se, “Ense se anka mobra no, εfiri se, dee ɔntia mo no, na ɔwɔ mo afa.” 51 Na εberɛ a εse se Yesu sane kɔ ɔsoro no rebɛn no, ɔsii ne bo se ɔbɛko Yerusalem. 52 Ansa na ɔrebekɔ no, ɔsomaa nnipa bi dii ɛkan kɔɔ Samaria akuraa bi ase se wɔnkɔsiesie baabi mma no. 53 Nanso, Samariafoo no annye Yesu, εfiri se, wɔhunuu se na ɔrekɔ Yerusalem. 54 Asuafoo no tee dee aba no, Yakobo ne Yohane bisaa Yesu se, “Awurade, wɔpε se yεma ogya firi ɔsoro bɛhye wɔn pasaa anaa?” 55 Yesu danee n’ani kyereɛ wɔn kaa won anim, 56 na wɔfirii hɔ kɔɔ akuraa foforɔ bi ase. 57 εberɛ a wɔrekɔ no, ɔbarima bi baa Yesu nkyen bɛka kyereɛ no se, “Baabiara a wɔbekɔ no, medi w’akyi.” 58 Yesu buaa no se, “Sakraman wo abɔn, ewiem nnomaa nso wɔ mpirebuo, nanso me, Onipa Ba no dee, menni baabi a mede me tiri to!” 59 Yesu ka kyereɛ ɔbarima foforɔ bi nso se, “Bedi m’akyiri.” Nanso, ɔbarima no kaa se, “Awurade, ma me ɛkwān na menkɔsie m’agya ansa.” 60 Yesu ka kyereɛ no se, “Ma wɔn a wɔte ase na wɔawu wɔ honhom mu no nyε saa nnwuma no, na wo dee, kɔka Onyankopɔn Ahennie no ho asem kyere amanaman nyinaa.” 61 Na ɔfoforɔ nso kaa se, “Awurade, medi w’akyi; nanso ma me kwan na me

ne m'abusuafoō nkodi nkra ansa.” 62 Nanso, Yesu ka kyerees no se, “Obiara a əbəma n'adwene aye no ntanta wo dwumadie bi a mede ahye ne nsa no ho no, mfata Onyankopon Ahennie no.”

10 Yei akyi, Yesu yii n'akyidifoō no mu aduəson somaa wən baanu baanu kəo nkuro ne nkuraa a akyire no əbekə hə no so. 2 Əka kyerees wən se, “Otwa adwuma no dəəso, nanso adwumayefoo no sua. Enti, monsre adwumawura no na əmma adwumayefoo bebree mmra ne twa adwuma no mu. 3 Monkə, na meresoma mo se nnwan akə mpataku mu. 4 Mommfa sika, akwantubətə anaa mpaboo; na monnkyea obiara nso a mobəhyia no wə əkwan so. 5 “Se moko efie biara mu a, monni əkan nkyea efie əhəfəo no se, ‘Asomdwoeə nka mo!’ 6 Na se asomdwoeə ba bi wə ha a, mo asomdwoeə bəba ne so; na se obi a əte saa nni ho a, mo asomdwoeə besane aba mo nkyen. 7 Efie biara a moko mu no, momma əhə nyə mo atenaees; aduane biara a wəde bəma mo no, monni, əfiri se əse se odwumayefoo biara nya n'adwumaye so akatua; monnni atutena wə afie mu. 8 “Na se moko kuro biara mu na wəgye mo few so a, aduane biara a wəde bəma mo no, monni. 9 Monsa kuro no mu ayarefоо yadees, na monka nkyere əhəfəo nyinaa se, ‘Onyankopon Ahennie no aben mo.’ 10 Nanso, se moko kuro biara mu na wəannye mo few so a, monkə ne mməntene so nkəpae mu nka se, 11 ‘Mo kurom ha mfuturo a əwo yən nan ase mpo, yəreporoporo agu, de atia mo; na mmom monhunu pefee se, Onyankopon Ahennie no aben.’ 12 Merekə akyere mo se, saa kuro no, asem a əbeto wən Atemmuo da no besene dee etoo Sodom no. 13 “Korasin, due! Betsaida, due! Anwanwadee a meyee wə mo mu no, se meyee wə Tiro ne Sidon a, anka əhəfəo no de awerəhoo ne ahonuo asakyera wən adwene dada. 14 Atemmuo da no, asem a əbeto wən no besene dee əbeto Tiro ne Sidon. 15 Na wo Kapernaum, wope se woma wo ho so, nanso wəbebře wo ase de wo akə asaman. (Hadəs g86) 16 “Obiara a ətie mo no tie me, na dee əpo mo no po me, na dee əpo me no nso po dee əsoma me no.” 17 Aduəson no sane de anigye baee əbebə amanee se, “Awurade, wo din enti, ahonhomməne mpo abrə wən ho ase ama yən.” 18 Na əka kyerees wən se, “Mehunuu se əbonsam rete afiri əsoro se anyinam abehwe fam. 19 Mama mo tumi ne ahooden a mode betiatia awə ne anyanyankyerə ne ətamfoo no tumi biara a əwə so, na biribiara nso rentumi mo. 20 Nanso mommma mo ani nnye se

ahonhomməne brə wən ho ase ma mo, na mmom, momma mo ani nnye se wəatwəre mo din wə əsoro.” 21 Saa əbere no ara mu, Yesu de Honhom Kronkron mu anigyeə bəə mpaeə se, “Agya, əsoro ne asasewura, meda wo ase se wode saa nneəma yi ahinta wən a wəssus se wəyə anyansafoō, na mmom woada nokore no adi akyere wən a wəde ahobrəasee gye wo di se mmofra no. Nanso, Agya, wo pe mu na woma əbaa saa. 22 “M'aga de nneəma nyinaa ahye me nsa; na obiara nnim Əba no, gye Agya no. Saa ara nso na obiara nnim Agya no, gye Əba no ne wən a Əba no beda Agya no adi akyere wən no.” 23 Əkaa one n'asuafoō no, əka kyerees wən se, “Nhyira ne aniwə a əhunu dee mohunu! 24 Əfiri se, adiyifoo ne ahene pii pəe se anka wəhunu dee mohunu yi na wətə dee mote yi, nanso wəanhunu na wəante.” 25 Mmaranimfoō bi pəe se əsə Yesu hwə enti əbisaa no se, “Əkyerəkyerəfоо, menyə den na manya nkwa a ənni awieeee?” (aiōnios q166) 26 Yesu nso bisaa no se, “Edeen na wəatwəre wo Mose mmara no mu? Na wote aseə sen?” 27 Əbuua no se, “Mmara no ka se, ‘Fa w'akoma, ne wo kra, ne w'ahoden, ne w'adwene nyinaa də Awurade, wo Onyankopon, na də wo yənko se wo ho!’” 28 Yesu ka kyerees no se, “Woabua no yie. Ye yeinom na wobənya nkwa.” 29 Nanso, əbarima no pəe se əkyere se ədi mmara no nyinaa so enti, əbisaa Yesu se, “Hwan ne me yənko?” 30 Yesu nso maa no mfatohi bi se, “Eda bi na əbarima bi retu əkwan firi Yerusalem akə Yeriko. Na ənam əkwan so no, əkətəo akwanmukafoo mu na wəgye ne ho nneəma nyinaa, hwee no, pirapiraa no ma ətəo baha, gyaa no too kwankyen koeə. 31 Ankyere biara, Yudani əsəfəo bi əpuee ne so, nanso əmane faa nkyen koeə. 32 Saa ara nso na Lewini bi nso əpuee ne so mane faa nkyen. 33 Ankyere biara na Samariani bi nso əpuee hə. Əhunuu no no, əyee no mməbə. 34 Əkokotoo ne nkyen, hohoroo n'apirkuro no anim, de aduro guguu mu, kyekyeree. Afei, əmaa no so de no tenaa n'afunumu so dii aboa no nkyen de no kəo ahəhobea bi hwee no anadwo mu no nyinaa. 35 Adees kyeees no, əgyaa ahəhobea sohwefoo no sika a əbeso no hwe se əmfa nhwe no. Əsane hyee no bə se, ‘Eka foforə biara a wobəbə wə ne ho no, məba abetua.’ 36 “Afei, saa mnipa baasa yi mu hwan na əyee ne yənko?” 37 Mmaranimfoō no buua se, “Dee əhunuu opirafoo no mməbə no.” Yesu ka kyerees no se, “Wo nso, kə na koyə saa ara.” 38 Əbaa se Yesu ne n'asuafoō rekə Yerusalem no, wəkəduruu akuraa bi ase. Wəduruu hə no, obaa bi

a wofre no Marta de no koo ne fie. **39** Marta nuabaa bi a wofre no Maria tenaa fam wo Yesu nkyn tiee no. **40** Saa ebere no, Marta a n'ani abere reye aduane no baa Yesu nkyn beka kyere se, "Awurade, maye adwuma abre enti ka kyere Maria na omneso me mu." **41** Awurade buaa no se, "Marta, Marta, wodwennwene ha wo ho wo nneema pii ho. **42** Adees baako pe na chia; eno na Maria afa no; na worennye mfiri ne nsam."

11 Eda bi, na Yesu rebo mpaee wo baabi. Owiees no, n'asuafao no mu baako ka kyere se, "Awurade, kyere yen mpaeebo, sedee Yohane kyere n'asuafao mpaeebo no." **2** Oka kyere won se, "Se morebo mpaes a, monka se, "Agya, wo din ho nte, w'ahennie mmra. **3** Ma yen yen daa aduane enne. **4** Fa yen bone kyee yen sedee yede won a wofom yen no bone kyee won no. Na mma yenko sohwe mu." **5** Yesu bisaa won se, "Mo mu hwan na obekoo ne yonko ho dasuo mu akoka akyere no se, 'Me nua, fem me aduane kakra, **6** efiri se, ohohoo bi abefu me mu, na menni aduane biara a mede bema no,' **7** na obema no mmuaes afiri ne dan mu se, 'Nha me! Mato me epono mu ne me mma ada. Merentumi nsore mma wo biribiara.' **8** Mereka akyere mo se, na ade asa no enti, oyee ne yonko koraa mpo a, orensore. Nanso, esiane se okoo so sree no no enti, obema wasore ama no dee chia no no nyinaa. **9** "Eno enti mereka akyere mo se; Mommisa, na wobema mo; monhwehwae na mobehunu; mompem na wobebue mo. **10** Na obiara a obisa no, woma no; na obiara a ohwehwae no, ohunu; na dee opem no, wobue no. **11** "Agya ben na owo mo mu na ne ba bisa no burodo a obema no ebo, **12** anaase obisa no apataa a, obema no owo, anaase obisa nikosua a obema no nyanyankyer? **13** Na se mo a moye nneboneyefoo mpo nim sedee moma mo mma nnepa a, ebeye den na mo Agya a owo osoro no remfa Honhom Kronkron no mma won a wobisa no no!" **14** Ebere bi Yesu tuu honhommone bi a eye mumu firii onipa bi mu. Honhommone no tu firii ne mu no, okasae ma eyee nnipa a na wowa ho no nyinaa ahodwirie. **15** Nanso, ebinom kaa se, "Onam ahonhommone panin Beelsebul tumi so na etu ahonhommone." **16** Afoforo nso pee se woso no hwe enti, woka kyere se, onye nsenkyerennet bi a efiri osoro nkyere won. **17** Nanso, ohunuu won adwene maa won mmuaes se, "Kuro biara a emu akyekye no dane amamfo. Saa ara nso na efie biara a emu kyekye no guo. **18** Na se obonsam nso ko tia ne ho a, ebeye den na n'ahennie agyina? Dees enti a mereka

saa asem yi ne se, mose menam Beelsebul tumi so na metu ahonhommone. **19** Na se menam Beelsebul tumi so na metu ahonhommone a, hwan so na mo nkurofoo nam tu ahonhommone? Saa na etee de a, mo nkurofoo no ara na wobebu mo aten. **20** Nanso, se menam Onyankopon tumi so na etu honhommone de a, na ekyere se Onyankopon Ahennie no aba mo so. **21** "Se ohoodenfoo de akodee wen ne fie a, obiara rentumi nkowia n'agypadet; **22** nanso, se dee ne ho ye den na owo akodee pa sene no koo ne so a, odi ne so nkonom, gye n'akodee a ode ne ho too so no, sesa n'agypadet no nyinaa koo. **23** "Obiara a onni m'afa no tia me, na dee one me mmoaboa ano no, hwete mu. **24** "Se wotu honhommone firi onipa bi mu a, ekyinkyini hwehwe homebea, nanso, ennya bi. Na se wannya homebea a, oka se, 'Mesane ako onipa a mifirii ne mu baes no mu bio.' **25** Na se osane ko onipa no mu a, obehunu se etho te a efi biara nni mu na biribiara ye perepere. **26** Afei, osane n'akyi kofa ahonhommone afoforo nson a woye den kyee no bama won nyinaa betena ho. Yei ma onipa no see koraa sene sedee anka na ote kane no." **27** Yesu gu so rekasa no, obaa bi firi nnipakuo no mu kaa se, "Nhyira nka yafunu a ewoo wo ne nufoo a wonumuu ano!" **28** Yesu ka kyere se, "Ewom dee, nanso nhyira ne won a wote Onyankopon asem na wodi so." **29** Nnipa no kyere Yesu so no, oka kyere won se, "Nnemma yi ye nneboneyefoo. Wohwehwae nsenkyerennet bi ahunu nanso worenhunu nsenkyerennet biara se Yona nsenkyerennet no. **30** Na sedee Yona yees no yee nsenkyerennet maa Ninewefoo a, saa ara na Kristo nso beye nsenkyerennet ama nnemma yi. **31** Atemmuu da no, Seba ohemaa besore atia oman yi, efiri se, efiri asase ano noho bettie Salomo nyansa nsem. Nanso, dee osene Salomo no wo ha. **32** Atemmuu da no, Ninewe mmarima besore atia nnemma yi na woabu mo fo efiri se, ebere a Yona kaa asempa no, wonuu won ho. Nanso, dee osene Yona wo ha. **33** "Obiara nso kanea mfa nsie, na mmom, ode si petee mu na ahyeren ama won a woba mu no nyinaa. **34** W'ani ye wo onipadua kanea. Eno enti, se w'ani ye a, na wo onipadua nso ye hann. Nanso, se enye a, ema wo onipadua no dane sum tumm. **35** Enti hwe yie na hann a ewo wo mu no annane sum. **36** Se wo onipadua ye hann a esum nni fa baabiara a, onipadua no behyeren sedee kanea hyeret gu wo so." **37** Yesu kasa wiees no, Farisini bi hyiaa no adidie enti okoe se one no rekodidi. **38** Farisini

no hunuu sε Yesu anhohoro ne nsa ansa sεdeε wɔn amannee kyere ansa na ɔredidi no, εyεε no nwawana. **39** Yesu hunuu Farisini no adwene ka kyereε no sε, "Mo Farisifoo deε, mohohoro nkukuo ne nwawaa ho, nanso efi, anibereε ne nnebøne ahyε mo ma tø! **40** Adwenemherefoo! εnyε deε ɔyεε akyire no ara na ɔyεε emu nso? **41** Monye ahiaføo adøεε na biribiara ho bete ama mo. **42** "Mo Farisifoo, monnue! Moma mo nnøbaεε so ntotosø dudu, nanso mototo adeteneneeyε ne ɔdø a mode dø Onyankopøn no ase. Se mokø hyiadan mu a, mpanin tenabere na mope. Saa ara nso na se mokø badwa mu a, mope se nnipa hunu mo kyea mo. **43** "Mo Farisifoo, monnue! Se mokø hyiadan mu a, mpanin tenabere na mope. **44** "Monnuel Efiri sε, mote se adamena a eso asram na nnipa nante so a wonnim se wonam adamena so." **45** Mmaranimfoø no mu baako ka kyereε no sε, "ɔkyerεkyerεføø, se woka saa a na woakasa atia yen nso." **46** Yesu buaa no sε, "Mo mmaranimfoø nso, monnue! Mohye mmara a εyε den ma nnipa, nanso mo deε, monni so se sεdeε εsε. **47** "Monnuel Efiri sε, moatoto adiyiføø a mo ankasa anaa mo agyanom kumm wøn no nna so. **48** Mo nneyεε yi di adaneeε se mopene deε mo agyanom yεεε no so. N'asekyere ne sε, mo agyanom kunkumm adiyiføø no na mo nso motootoo wøn nna so maa wøn. **49** Yei ne deε Onyankopøn aka afa mo ho: 'Mεsoma adiyiføø ne asomafoø aba mo nkyen na mobekunkum bi na moataa wøn a aka no.' **50** Mereka akyere mo sε, adiyiføø no mogya a wøka gu firi ewiase ahyεaseε no, **51** Efiri Habel kum so køsi Sakaria, a wøkumm no wø aførebukyia ne kronkronbea ntam hø no so, wøbebisa εho asem afiri mo nkyen. **52** "Mo, mmaranimfoø, monnue! Mode nokore hinta mo nkurøføø. Mo ankasa monni so, na mommma wøn a wøpε se wødi so no kwan mma wønni so." **53** Efiri Farisini no efie hø a ɔrekø no, mmaranimfoø ne Farisifoo no dii n'akyi de nsemmissa dwanee ne ho, **54** pεε se oka biribi a wøbegyina so anya no akyere no.

12 Nnipa mpempem kyeree so a wønnya baabi ntu wøn nan nsi mpo no, Yesu ka kyereε n'asuafoø no kane sε, "Monhwε mo ho so yie wø Farisifoo nyaatwøm a ete se mmørekø no ho. **2** Biribiara a wøyε no kokoam no beda adi na deε ahinta no nso bøpue. **3** Enti, deε moaka wø sum mu no, wøbete wø hann mu. Na deε moaka no asomusem wø adan mu no, wøbøø no dawuro. **4** "Me nnamfonom, mereka akyere mo sε, monnsuro wøn a wøkum onipadua na εno akyi

wøntumi nyε hwæe bio no. **5** Na mεkyere mo deε εsε se mosuro no. Monsuro deε wakum onipadua no awie no, ɔwø tumi se ɔto twene amanehunu kurom. Mereti mu akyere mo sε, yei na monsuro no. (**Geenna g1067**) **6** Wøntøn akasanoma enum nnye sika bi pe? Nanso, Onyankopøn were remfi wøn mu baako po da. **7** Mo tirinwi mpo, wøakan ne nyinaa. Enti, monnsuro, εfiri se, mosom bo sene akasanoma dodo biara. **8** "Na mereka akyere mo sε, obiara a ɔbøbø me din wø nnipa anim no, Kristo no nso bøbø ne din wø Onyankopøn abøføø anim. **9** Na deε ɔbøpø me nnipa anim no, me nso mεpa no, Onyankopøn abøføø anim. **10** Obiara a ɔbekasa atia Kristo no, wøde bøkye no. Nanso deε ɔbekasa atia Honhom Kronkron no deε, wøremfa nkyε no da. **11** "Se wøde mo ba mpanin anim wø hyia adan mu a, monnnwennwene nsem a mobøka anaaseε deε mode beyi mo ho ano no ho, **12** Efiri sε, saa εberε no ara mu Honhom Kronkron no bøkyere mo deε εsε se moka." **13** Obi firi nnipa no mu ka kyereε Yesu sε, "ɔkyerεkyerεføø, ka kyere me nua na ɔne me nkyε agyapadeε a yen agya de agya yen no mu." **14** Yesu buaa no sε, "Damfo, hwan na ɔyεε me mo so ɔtemmufoø ne ɔsenññifoø?" **15** ɔtøaa so sε, "Monhwε mo ho yie wø adifudepeø ho, εfiri sε, onipa nkwa nnyina n'ahonya dodoø a ɔwø so." **16** Afei, ɔbuu wøn be yi sε, "ɔdeføø bi wø hø a na ɔwø asase pa a εmaa no nnøbaεε pii. **17** Esiane sε na ne nnøbaεε no nkø pata a wabø no so enti, εyεε no dadwene ma obisaa ne ho sε, 'Mennya baabi a mede me nnøbaεε bebubre yi begu yi, menyε no døn?' **18** "Afei, okaa sε, 'Monim deε mεyε. Mεbubu m'apata yi nyinaa na mabo no akeseε de deε mewø nyinaa asie hø. **19** Na maka akyere me kra sε, "ɔkra, ma w'ani nnye na didi, na nom εfiri sε, wøwø nneεma pa pii a εbesø wo mfee bebree!" **20** "Nanso, Onyankopøn ka kyereε no sε, 'ɔkwaseal! Anadwo yi, wøbøgeye wo kra afiri wo nsam, na hwan na nneεma bebree a woape agu hø yi, wøde begya no?' **21** "Eno enti, saa ara na obiara a ɔbøboabøa agyapadeε ano de ne ho ato so no nyε ɔdeføø Onyankopøn anim ne no." **22** Yesu ka kyereε n'asuafoø no sε, "Monnnwennwene deε mobødi anaa deε mobøfira ho. **23** ɔkra som bo sene aduane na onipadua nso som bo sene ntoma. **24** Monhwε kwaakwaadabi, wønnua aba εnna wøntwa. Saa ara nso na wønni pata a wøde wøn nnøbaεε sie so, nanso Onyankopøn ma wøn aduane di. Monsom bo nsene wøn anaa? **25** Mo mu hwan na adwene a ɔdwøn no betumi ato ne nkwa nna so simasin? **26** Na

se montumi nye ade ketewaa a ete sei mpo a, aden na modwennwene nneema akese ho? 27 “Monhwe sedes sukooko nyini. Wonye adwuma, enna wɔnnwono ntoma mfira. Nanso, Salomo ahonya nyinaa mu, na onni ntoma a eyε fe se saa nhwiren no mu baako mpo. 28 Mo a mo gyidie hinhim, se Onyankopon siesie wiram nhwiren a efifiri enne na ɔkyena awu no ho ma eyε fe a, aden enti na ɔrensiesie mo nso mo ho mma eyε fe. 29 Saa ara nso na monnnwennwene dee mobedi anaa dee mobenom ho. 30 Saa nneema yi na ewiase amanaman pere hwehwe, nanso mo dee, mo agya nim se yeinom nyinaa ho hia mo. 31 Enti, monhwehwe Onyankopon Ahennie kane na ɔde yeinom nyinaa bema mo. 32 “Ekuo ketewa, monnsuro, efiri se, eyε mo agya no pe se ɔde ahennie no bema mo. 33 Montonton mo ahodee na monkye ahiafoa adee. Yei bema mo agyapadee a ewo ɔsoro no aye pii. Monhyehye mo agyapadee wo ɔsoro, dee owifoo ntumi nkowia na ntεfere ntumi nkow. 34 Na dee w’agypadee wo no, ehɔ na w’akoma nso wo.” 35 “Monnyina pintinn na momma mo nkanea nhyeren, 36 na monye se wɔn a woretwen wɔn wura a ɔko ayeforhyia ase a, se ɔba na ɔbo ɛpono mu pe a, wɔbεbue no ntεm no. 37 Wɔn a wɔn wura no ba a ɔbeba abeto wɔn se woretwen no no ani begye. ɔbeto wɔn ɛpono na ono ankasa asom wɔn. 38 Se ɔba dasuo mu anaa ahemadakyé mpo a, asomfo a ɔbeba abeto wɔn se woretwen no no ani begye. 39 Ese se mohunu se, se efiewura nim eberε a owifoo beba a, anka ɔbewen na owifoo no annya ne ho ekwan ammebɔ no korɔno. 40 Enti, monsiesie mo ho ntwen Onipa Ba no ba a ɔbeba no, efiri se, monnim ɔberε ko a ɔbeba.” 41 Petro bisaa Yesu se, “Awurade, worebu be yi akyerε yen nko ara anaase obiara?” 42 Yesu buaa no se, “Merekasa akyerε ɔsomfoa nokwafaa nyansafaa biara a ne wura de ne efie sohwε bεhyε ne nsa na wahwε ama obiara aduanε wo ne bers mu. 43 Nhyira ne ɔsomfoa a ne wura no beba abeto no se wayε n’adwuma pεpεεpε. 44 Nokorem, ɔde n’agypadee nyinaa bεhyε ne nsa. 45 Na se eba se saa ɔsomfoa yi nso ka se, ‘Me wura nnya mmaε’ na eno enti, ohwe asomfoa a aka no, na ɔdidi, nom nsā bo a, 46 ne wura no beba da a n’ani nna so se ɔbeba. Na se ne wura no ba a, ɔbetwe n’aso denden na wabu no se obi a ɔnnye Onyankopon nni. 47 “ɔsomfoa a ɔnim dee ne wura pe, na wanye ne wura no apedee no wɔbεbε no mmaa pii. 48 Na ɔsomfoa a ɔnnim dee ne wura pe na enti ɔyεε dee ne wura mpε no, wɔbεbε no mmaa kakraa bi. Na

obiara a wɔama no pii no, wɔbebisa pii afiri ne nkyen; na dee wɔde bebree ahye ne nsa no, ɔbebu bebree ho nkonta.” 49 “Maba se merebeso ogya wɔ asase so na se aso dada a, na dee merehwehwe ara ne no. 50 Asubo bi wo ho a wɔde bεbε me a, ede me bekε amanehunu mu, na merennya ahoto gye se wɔabo me saa asu no ansa. 51 Mosusū se mebaεε se mede asomdwoeε reba asase yi so? Dabi! Enye asomdwoeε na mede baεε na mmom mpaapaemu. 52 Efiri enne, mpaapaemu beba afie mu, baasa beba m’afa na baanu atia me anaase baanu beba m’afa na baasa atia me. 53 Agya ne ne babarima renye adwene, ɔbabaa ne ne maame renye adwene, ase ne ase adwene renhyia.” 54 Na ɔka kyεε nnipaku no nso se, “Se mohunu se osuo amuna wo atεε a, ntεm ara, moka se, ‘Osuo bεtε!’ Na osuo to ampa. 55 Saa ara nso na se mohunu se mframa bo firi anafoa reba a, moka se, ‘Ahuhuro beba!’ Na eba mu ampa. 56 Mo nyaatwomfo! Motumi kyεε ewiem nsakraεε ase, nanso nneema a enne yi atwa mo ho ahyia, ne dee ebɔ mo kɔkɔ no dee, monhunu. 57 “Aden enti na monim dee eyε na monye? 58 Se wode obi ka a, bɔ mmɔden kɔhunu no na wone no nka ho asem na wamfa wo ankɔ aseñniie amma ɔtemmufo amfa wo anto afiase. 59 Se woanye no saa a, ɔbεma woatua ka a wode no no nyinaa ansa na wagyaa wo.”

13 Saa eberε no ara mu, nnipa bi beka kyεε Yesu se, Pilato akum Galileafo bi a worebo afodee ama Onyankopon, de wɔn mogya fraa aforebo no. 2 Yesu buaa wɔn se, “Mogye di se saa Galileafo no ye nnebɔneyεfo sene won a aka no nyinaa enti na wɔkumm wɔn no? 3 Dabi, se mo nso moannu mo ho a, wɔbekunkum mo saa ara. 4 Anaase mosusū se nnipa dunwɔtwe a Siloa abantenten no bu guu wɔn so, kumm wɔn no ye nnebɔneyεfo sene nnipa a na wɔte Yerusalem no? 5 Dabi, mo nso moannu mo ho a, mobewuwu saa ara.” 6 Afei, Yesu buu wɔn be yi se, “ɔbarima bi duaa borɔdɔma wo ne turo mu. Eda bi ɔkɔtɔ turo no mu ho se ɔrekɔtε eso aba no bi nanso wannya bi. 7 Eno akyi, ofrεe turo no sohwεfo no ka kyεε no se, ‘Mfee mmiensa ni, eberε biara a meba se merebete borɔdɔma no bi no, mennyia bi. Aden enti na eresε kwa yi? Twa twene.’ 8 “Turo no sohwεfo no sree no se, ‘Me wura, ma ensi ho afεε yi nso na mengugu asee sumina nhwe 9 se ebia, ɔbeso aba bi anaa, na se antumi anso a, ennee metwa atwene.’” 10 Homeda bi a Yesu rekyerεkyere wo hyiadan mu no, 11 na ɔbaa bi wo ho a honhommøne mu yadeε bi akyere

no mfee dunwotwe ama ne mu akoa a ɔntumi ntene ne mu koraa. **12** Yesu hunuu no no, ɔfrēe no firii nnipa no mu ka kyereε no se, “Obaa, wo ho nyε wo den.” **13** ɔde ne nsa guu ne so, na amonom hɔ ara otumi tenee ne mu. Na obaa no yii Onyankopon aye. **14** Hyiadan no so panin a ɔhunuu obaa no ayaresa no de abufuo kaa se, “Nnansia na eε se mode ye adwuma a saa nna no mu na eε se moba ma wosa mo yadeε, na εnyε homeda.” **15** Na Awurade buaa no se, “Nyaaatwomfo! Mo mu hwan na ɔnsane ne nantwie anaa n’afunumu na ɔnka no nkɔnom nsuo homeda? **16** Aden enti na Abraham aseni yi a ɔbonsam afa no dommum mfee dunwotwe ni no, εnse se mesa no yadeε homeda?” **17** ɔkaa saa no, won a na wɔne n’adwene nhylia no nyinaa ani wuiε. Nnipa no nso a na wɔwɔ hyiadan no mu nyinaa ani gyee n’anwanwadeε ahodoo a ɔyεε no nyinaa ho. **18** Afei, Yesu hyεε aseε kyerekyereε won Onyankopon Ahennie no ho asem, na ɔbisaa won se, “Onyankopon Ahennie no te se? Na edeen na memfa ntto ho nkyerekyere aseε? **19** Onyankopon Ahennie no te se onyina aba ketewa bi a obi dua wɔ n’afuo mu na εnyini yεε dutan kesee ma ewiem nnomaakɔnwono won mpirebuo wɔ so.” **20** ɔbisaa bio se, “Edeeñ bio na memfa ntoto ho nkyere aseε? **21** Ete se mmoreka bi a burodotofoo de foto mmore ma etu.” **22** ɔberε a Yesu rekɔ Yerusalem no, ɔkyerekyereε wɔ nkuro so ne nkuraa ase ansa na ɔreduru hɔ. **23** Ne nkyerekyere no mu no, obi bisaa no se, “Awurade, nnipa kakra bi na wobegye won nkwa anaa?” ɔbuua no se, **24** “Mompere nhylεne ɔpono teateaa no mu, ɔfiri se, nnipa pii bεpere se wobewura mu, nanso worentumi. **25** Se εba se efiewura no ato ɔpono no mu a, mobeba abegyina akyire abɔ mu, aka se, ‘Owura, yesre wo, bue yen.’ ‘Na ɔno nso abisa mo se, ‘Mofiri he? Mennim mo?’ **26** ‘Na mo nso moaka akyere no se, ‘Yene wo too nsa didii na wokyerekyereε wo yen mmorono so.’ **27** ‘Na efiewura no nso bεbisa mo bio se, ‘Mofiri he? Mennim mo. Momfiri m’ani so nkɔ, mo nneboneyefoo!’ **28** ‘Na se mohunu Abraham, Isak, Yakob ne nkɔmhyεfoo no nyinaa se wɔwɔ Onyankopon Ahennie no mu na montumi nkɔ hɔ bi a, mode mo nsa begu mo ti atwa agyaadwoɔ. **29** Nnipa firi apueεε ne atoeε bεhyia wo Onyankopon Ahennie no mu ato nsa adidi. **30** Na monkae se akyikafoɔ bi wɔ hɔ a, wobedi ɔkan, na adikanfoɔ bi nso wɔ hɔ a, wobeka akyi.” **31** Saa ɔberε no ara mu Farisifoo bi baa Yesu nkyen bεka kyereε no se, “Firi ha kɔ, ɔfiri se, Herode rehwehwε

wo akum wo.” **32** Yesu ka kyereε won se, “Monkɔka nkyere sakraman no se, ‘metu ahonhommɔne, na masa nyarewa εnnε ne ɔkyena na ne nnansa so no, meduru Yerusalem.’ **33** Nanso, εse se menante εnnε ne ɔkyena ne n’adekyeeε, na εtwa ara na εtwa se odiyifoo bewu wɔ Yerusalem! **34** “Yerusalem, Yerusalem, wo a wokum adiyifoo na wosi won a wɔsoma won wo nkyen no aboo! Mpén ahe ni a mepεε se meboaboa wo mma ano se akokɔbaatan boaboa ne mma ano ne ntaban ase, nanso moampene so. **35** Na mo afie bedane afituo na morenhunu me kɔsi se mobeka se, ‘Nhyira ne dee ɔnam Awurade din mu reba no!”

14 Homeda bi, Farisini panin bi too nsa frεε Yesu adidi. Adidie no ase hɔ no, na won a wɔahyia no nyinaa rehwε deε Yesu bεye. **2** Na ɔbarima bi wo hɔ a ɔyare ahonhono. **3** Yesu bisaa Farisifoo no ne mmaramimfoɔ a na wɔwɔ hɔ no se, “Mmara ma ho kwan se wɔsa yadeε homeda anaa?” **4** Wɔammua no. Enti, Yesu sɔɔ ɔyarefoɔ no mu saa no yadeε, gyaa no kwan. **5** Yesu bisaa won a wɔahyia hɔ no nyinaa se, “Mo mu hwan na se n’afunumu tɔ abura mu homeda a ɔrenyi no da no ara?” **6** Nanso, wɔamtumi ammuu no. **7** Afei, Yesu hunuu se, nnipa a wɔfrεε won adidi no ase no mu biara pεε se ɔtēna mpanin tenabea no, ɔbuu won be bi se, **8** “Se obi to nsa frε wo apontoo ase a, mpere wo ho nkɔtena mpanin tenabea, ɔfiri se, ebia na wato nsa afre onipa titire bi a ɔsene wo. **9** Se εba saa a, deε ɔtoo nsa frεε wo no bεtu wo afiri akonnwa a wote so no so de ama deε ɔsene wo no na wode aniwuo akotena akyire baabi. **10** Enti, se obi hyia wo apontoo ase a, kɔtena akyire baabi na se deε ɔhyia wo no bεhunu wo a, waka akyere wo se, ‘Onua, sɔre na kɔtena mpanin tenabea.’ **11** Na obiara a ɔma ne ho so no, wobεbre no ase, na deε ɔbεre ne ho ase no, wobεma no so.” **12** Afei, Yesu ka kyereε Farisini a ɔtoo nsa frεε no no se, “Se woto ɔpono a mfrε wo nnamfo, wo nuanom, w'abusuafoɔ ne asikafoo a wo ne won bo fipam nkɔ ara; se woyε saa a, won nso beto nsa afre wo bi na εba saa a, na wonyεε hwee. **13** Na se woto ɔpono a, hyia ahiafoɔ, mmubuafoɔ, mpakte ne anifirafoɔ. **14** Esiane se wɔntumi nyε saa bi mma wo no enti, ɔda a ateneneefoo besore afiri awufoɔ mu no, Onyankopon bεhyira wo.” **15** Won a wote adidiie no mu baako tee deε Yesu kaεε no, ɔkaa se, “Nhyira nka deε ɔbedidi wɔ Onyankopon Ahennie no mu.” **16** Yesu buaa no se, “Eda bi ɔbarima bi too ɔpono kesee hyiaa nnipa bebree. **17** Adidi bere

duruie no, əsomaa ne əsomfoo bi se ənkɔfre wɔn a wəahyia wɔn no se wəmmra. **18** “Nanso, wɔn nyinaa yiyii wɔn ho wɔn ho ano. Dee ədi ekan no yii ne ho ano se, ‘Mato asase a enne na esee se mekɔhwɛ enti mesre no se merentumi mma.’ **19** “Na əfɔforo nso yii ne ho ano se, ‘Mato anantwie edu a mede wɔn beye m'afuo a enne na esee se mekɔsɔ wɔn hwe enti mesre no se merentumi mma.’ **20** “Əfɔforo bi nso yii ne ho ano se, ‘Afei na maware, enti merentumi mma.’ **21** “Əsomfoo no sane bəbɔɔ ne wura no amanee no, əde abufuo somaa no bio se, ‘Ka wo ho kɔ mmantene so ne mmantam na kɔfrerɛ ahiafɔo, mmubuafo, anifirafoo ne mpakye se wəmmra.’ **22** “Əsomfoo no kɔfrerɛ nnipa no baee, nanso na afa da so wɔ ho ara. **23** “Eno enti, owura no sane somaa no se, ‘Kɔ akwan so ne mfikyire na fre obiara a wobehunu no no se, mato əpono, enti wəmmra. **24** Na merema woate asees se, nnipa a metoo nsa hyiaa wɔn no mu biara nni hɔ a m'aduane yi bi beka n'ano da biara da.” **25** Eda bi a na nkurəfɔo akuakuo bi di Yesu akyi no, ədanee ne ho ka kyerees wɔn se, **26** “Se obi pe se odi m'akyi a, esee se ədə me sene n'awofoo, ne yere, ne mma, ne nuanom ne n'ankasa ho, anye saa a, ərentumi nye me suani. **27** Obiara a ədi m'akyi na əntumi nnyina amanehunu ano no, rentumi nye me suani. **28** “Mo mu hwan na ɔpe se ɔsi aban a ərentena ase nsese nhwe se əwɔ sika a əde bewie? **29** Anye saa na əhye ədan no ase na wantumi anwie a, wɔn a wəhunu no nyinaa besere no, **30** aka se, ‘Onipa yi hyee asees se əresi ədan, nanso wantumi anwie’. **31** “Anaase əhene ben na əkura asraafoo əpedu na ərekohyia əsahene foforo a əkura asraafoo əpeduonu a, ərenkari ne ho nhwe ansa na wako akono? **32** Na se əhwe na ərentumi nso a, ansa koraa na əsahene foforo no beben no no, ətu abofoo kəhunu no se, əmma wɔnsiesie wɔn ntam na asomdwɔe mra. **33** Eno enti, obiara a wampa ne ho akyi no rentumi nye me suani. **34** “Nkyene ye de. Na se əyera ne de a, əkwani ben so na wobefaa ama aye de bio? **35** Eho nni mfaso mma biribiara. Wəbeto agu. “Dee əwɔ aso a əbətie no, əntie.”

15 Eda bi otogyeefoo ne nneboneyefoo pii baa Yesu nkyen betiee no, **2** Farisifoo ne Atweresem no akyerɛkyereføo no hunuu yei no, wənwiinwii kaa se, “Saa obarima yi gye nneboneyefoo sane ne wɔn to nsa didi.” **3** Saa asem a wɔkae no ma əbuu wɔn be bi se, **4** “Mo mu hwan na se əwɔ nnwan əha na wɔn mu baako yera a, ərennya aduɔkron nkron no ho nkɔkyinkyini

esere so nhwehwe dee wayera no kɔsi se əbehunu no? **5** Na se əhunu no a, əde no abɔ ne kɔn ho, de anigye de no abo. **6** Na se əduru efie a, wafrefre ne nnamfo ne n'afipamfoo nyinaa aka akyere wɔn se, ‘Momma yennye yen ani, əfiri se, mahunu me odwan a əyeraes no.’ **7** Saa ara nso na se ədeboneyefoo baako nu ne ho a, əsorofoo nyinaa ani gye sene se ateneneefoo aduɔkron nkron wɔ ho a ahonu ho nhia wɔn no. **8** “Anaase əbaa ben na se ne sika mpo edu mu baako yera a, ərenso kanea, mprapra ne dan mu, nhwehwe kɔsi se əbehunu. **9** Na se əhunu a, əremfrefre ne nnamfo ne n'afipamfoo nyinaa nka nkyere wɔn se, ‘Momma yen ani nnye, əfiri se, mahunu me sika mpo a əyeraes no’ **10** Saa ara nso na se ədeboneyefoo baako nu ne ho a, Onyankopon abɔfɔo ani gye ara ne no.” **11** Yesu sane buu won əyera ho ebe bi se, “Obarima bi wɔ ho a na əwɔ mmammarima baanu. **12** Wɔn mu akumaa no ka kyerees n'agya no se, ‘Me agya, fa me kyefaa a mewo wɔ w'agypadee mu no ma me!’ Obarima no kyee n'agypadee mu de ne ba no kyefaa maa no. **13** “Nna tiawa bi akyi no, ne ba kumaa yi boaboaan ə'hodees nyinaa ano tuu əkwan kɔɔ akyirikyiri asase bi so kɔbɔɔ ahohwi bra, hweree n'ahodees nyinaa. **14** Eno akyi no, əkɔm kəsəe bi baa asase no so maa ne ho kyere no. **15** Əbaa saa no, əde ne ho kɔdanee kuromani bi a əma əkohwɛe ne mprako so. **16** Əwo hɔ no, əkɔm dee no maa ne kɔn dɔɔ se anka əbenya aduane a mprako no di no bi mpo adi, nanso, wannya. **17** “N'ani baa ne ho so no, əkaa se, ‘Apaafo a wəwɔ m'agya efie didi mee, ma ebi ka ma woto gu. Adən na mete ha na əkɔm rekum me yi! **18** Mesore akɔ m'agya nkyen na maka makyere no se, Agya, maye əsoro ne wo bɔne, **19** na memfata se wofre me wo ba bio; fa me ye w'apaafo no mu baako.’ **20** Əsiim se əresane aba n'agya nkyen. “Ənam əkwan so akyirikyiri reba no, n'agya no hunuu no, enti əde ayamhyehye yee ntcm kohyiaa no, bam no, yee no atuu. **21** “Aberantee yi ka kyerees n'agya no se, ‘Agya, maye əsoro ne wo bɔne, na memfata se wofre me wo ba bio.’ **22** “N'ano ansi koraa na n'agya no freee n'asomfoo ka kyerees wɔn se, ‘Monka mo ho nkɔfa ntoma pa mmeefira no na monhye no pteea ne mpaboa a eye fe. **23** Afei, monkokum nantwie ba a wadɔre sradee no mfa nye aduane, na yennidi, nnom, nye yen ani, **24** əfiri se, na mesusu se meba yi awu, se nso na ote ase; əyeraes, nanso wasane aba.’ Wəhyee asees gyee wɔn ani. **25** “Ne ba panin a na əfiri afuom reba no duruu afikyire no, ətee nnwontoo ne

ahurisidie wō efie hō. 26 Eno enti ḥfrēs asomfōo no mu baako bisaa no dee ṭrekō so wō efie hō. 27 Ḫsomfōo no ka kyereē no se, ‘Wo nua no asane aba a biribiarā anyē no enti, w’agya akum nantwie ba a wadōrē sradeē no ama no.’ 28 “Otee saa asem yi no, ne bo fuiē enti ḥyeē n’adwene se ḥrenkō efie hō. N’agya tee saa asem yi no, ḥfirii adi baa ne nkyen bekorokorō no. 29 Ne ba no de awerəhōo buaa no se, ‘Agya, masom wo mfeē dodoō yi nyinaa a dee wobekā biara metie, nanso wommaa me odwan ba mpo da se menkum na me ne me nnamfonom mfa nnye yen ani. 30 Nanso, wo ba a ḥkōbōo ahohwie no baeē yi dee, woakum nantwie ba a wadōrē sradeē no ama no.’ 31 “N’agya buaa no se, ‘Me ba, me ne wo na ḫte ha. Biribiarā a mewō nso ye wo dea. 32 Ese se yegye yen ani, ḥfirii se, na mesusu se wo nua yi awu, se nso na ḫte ase; ḥyeraeē, nanso wasane aba.’”

16 Yesu ka kyereē n’asuafoō no se, “Odefoō bi wō ho a na ḥwō efie sohwefoo bi. Odefoō yi tetee se ne efie sohwefoo no resee ne nneēma. 2 Otee saa asem yi no, ḥfrēs ne efie sohwefoo no ka kyereē no se, ‘Edeēn na metete fa wo ho yi? ḫebu w’adwuma ho nkonta kyereē me na merentumi ne wo nyē adwuma bio.’ 3 “Efie sohwefoo no kaa wō ne tirim se, ‘Menyē edeēn ni? Enne a wōrepam me afiri efie ha yi, ehe na mafa? Menni ahooden a mede bedō, enna mafere nso se mēsresrē adee. 4 Menim dee meye a ḫbemā wōn a wōdēde me wura aka no bshunu me mmōbō.’ 5 “Enti, afrefrēs wōn a wōdēde ne wura aka no mmaako mmaako. ḫbisaa dee ḥdi ekan no se, ‘Eka ahe na wode me wura?’ 6 “Obuā se, ‘Mede ngo nhina aduonum ka.’ “Enti, oka kyereē no se, ‘Ye ntēm tena ase na twam na twere se, wode ngo nhina edu ka.’ 7 “Eno akyi no, ḥfrēs ḫoforō bi nso bisaa no se, ‘Na wo nso, eka ahe na wode me wura?’ “Ono nso buaa se, ‘Mede aburoo nkotokuo ḥha ka.’ “Enti, oka kyereē no se, ‘Tena ase na twam na twere se, wode nkotokuo aduonum ka!’ 8 “Odefoō no hunuu dee efie sohwefoo no yeeē no akyi, nanso ḥnam fedie so kamfoo no wō n’anifire no ho. Saa ara nso na ewiase yi mma susu se wōnim nyansa sene wōn a wōyē Onyankopōn akyidifoō no. (aiōn g165) 9 Na me nso mese mo se, momfa ewiase ahonyadeē no bi nyē nnamfōo, na se esa a, wōagye mo. (aiōnios g166) 10 “Nanso dee ḥdi nokore wō kakra bi ho no bedi nokore wō pii ho; na dee ḥnni nokore wō kakra bi ho no, rentumi nni nokore wō pii ho. 11 Se moantumi anni nokore wō ewiase nneēma ho a, hwan na ḥde

ᬁsoro nnepa bēhyē mo nsa? 12 Se moanni nokore wō obi adee bi a wōde ahyē mo nsa no ho a, ḫbeyē den na wōde dee esē se eyē mo dea no bēma mo? 13 “Osmfōo biara rentumi nsom awuranom baanu, ḥfirii se, ḥyeē saa a, ḥbedō ḥbaako na watan ḥbaako anaasē, ḥbesom ḥbaako yie na wabu ḥbaako animtia. Morentumi nsom Onyankopōn ne ahonyadeē.” 14 Farisifoo sikaniberefoō no tee dee Yesu kaes no, wōdii ne ho few. 15 Yesu ka kyereē wōn se, “Moyē nnipa a mobu mo ho ateneneefoo wō nnipa anim, nanso Onyankopōn nim mo akoma mu. Na dee esom bo wō nnipa ani so no ye akyiwadeē wō Onyankopōn anim. 16 “Ansa na Yohane Osuboni ḫeba no, na Mose mmara ne adiyifoo no nsem no na modi so. Na Yohane Osuboni baeē no, ḥbekaa Onyankopōn Ahennie ho nsem kyereē mo, enti, nnipa repere se wōbekō saa Ahennie no mu. 17 EYE mmire se ḫsoro ne asase betwam sene se mmara no mu nsensanee ketewa baako mpo beyera. 18 “Obiara a ḫgyaa ne yere awadee na ḫware ḫoforō no bō adwaman; na dee ḫware ḥbaa biara a ne kunu agyaa no no nso, bō adwaman.” 19 Yesu toaa so kaa se, “Odefoō bi tenaa ase a na daa ḫfira ntoma pa na ḫgye n’ani yie nso. 20 Na ḫbarima hiani bi a akuro atutu no a wofre no Lasaro no nso da n’aboboano. 21 ḫbarima yi ḥkon dō se anka ḥbenya aduane a ḫdefoō no adi ama aka no bi adi. Saa ḫbere korō no ara mu na nkraman ba baabi a na ohiani no da ho no betaferetafere n’akuro no mu. 22 “Ohiani no wuiē maa abōfōo befaa no kōteraa Abraham nkyen. ḫdefoō no nso wuiē ma wōsīee no. 23 ḫdefoō no wō asaman a ne ho yera no no, ḥmaa n’ani so hunuu Lasaro se ate Abraham nkyen. (Hadēs g86) 24 ḫdefoō no teaam se, ‘Agya Abraham, mēsre wo, hunu me mmōbō na soma Lasaro na ḥmfa ne nsateaa ano nkōbō nsuo mu mfa mmēsō me tekremā so, na me ho yera me.’ 25 “Abraham buaa no se, ‘Me ba, kae se wote ewiase no, wōdii de na Lasaro dii yea, nanso afei na ḥredi de enna wo nso woredi yea. 26 Enye yei nko, ḫbōn kēsē da yē ne mo ntam a eno enti, wōn a wōpē se wōfiri ha ba mo nkyen ho ne wōn a wōpē se wōfiri mo nkyen ho ba ha no nso rentumi mma.’ 27 “Odefoō no sane ka kyereē Abraham se, ‘Agya, mēsre wo, soma Lasaro kō m’agya efie, 28 ḫfiri se, mewō nuammarimanom baanum. Ma ḥnkōbō wōn kōkō sedēs ḫbeyē a wōn mu biara remma saa ahoyerā yi mu bi.’ 29 “Abraham buaa no se, ‘Wōwō nsem a Onyankopōn nam Mose ne adiyifoo no so aka enti ma wōntie na wōnni so.’ 30 “Odefoō yi kaa bio

se, ‘Agya Abraham, dee woreka yi wom dee, nanso se obi firi asaman ha kôbô wôn kôkô dee a, wôbenu wôn ho.’ (questioned) 31 “Abraham buaa se, ‘Se wôantie dee Onyankopon nam Mose ne adiyifoo no so aka no a, saa ara nso na se obi firi asaman ha kôkasa kyere wôn a, wôrentie no ara no no.’” (questioned)

17 Eda bi Yesu ka kyereə n'asuafoo no se, "Eyə den
ara a sohwə a ede onipa kə bəne mu no bəba,
nanso onipa a εnam ne so bəba no, onnue. **2** Eyə
ma saa onipa no se wəde εboø a emu ye duru bi
bəsen ne kən mu ato no atwene εpo mu sene se øbeto
nkumaa yi mu baako suntidua ama waye bone. **3**
Enti, monhwə mo ho so yie. "Se wo nua fom wo a,
ka n'anim na se ənu ne ho a, fa ne bəne kye no. **4**
Se nso øfom wo mprenson da koro na mpən dodoø a
øfom wo no nyinaa, øde ahonu sre wo a, fa kye no."
5 Eda bi, asomafoø no ka kyereə Yesu se, "Awurade,
hye yen gyidie mu den." **6** Yesu buaa wən se, "Se
mowə gyidie te se onyina aba a, anka mobetumi aka
akyere akyee yi se, 'Tutu kəgū εpo mu,' na εbeba mu
saa. **7** "Mo mu hwan na əwə øsomfoø a øye n'afuom
adwuma anaase øhwə ne mimoa na əfiri afuom ba a,
øbeka akyere no se, 'W'aduane si hə na kədidi?' **8** Na
mmom ərenka nkyere no se, 'Noa aduane ma me na
se modidi wie a, wo nso woakədidi?' **9** Se øsomfoø
yi ye n'asedee yi a, ne wura no bəda no ase anaa?
10 Saa ara nso na se mo nso moye mo asedee a, εse
se moka se, 'Yeyə asomfoø a ayεyie mfata yen, yen
asedee a εse se yeyə na yεyε no.'" **11** Ebere bi a Yesu
rekə Yerusalem no, εfaa Samaria ne Galilea hyee so.
12 Ərebən akuraa bi ase no, akwatafoø edu bi a na
wəgyinagyina kurotia no hunuu no **13** teateaam se,
"Yesu, yen wura, hunu yen mməbo." **14** Yesu hunuu
wən no, əka kyereə wən se, "Momfa mo ho nkəkyere
øsomfoø!" Ebere a akwatafoø no rekə no, wən ho yεe
wən den. **15** Wən mu baako hunuu se ne ho aye no
den no, əsanee n'akyi de ahurisie yii Onyankopən aye
se, "Animuonyam nka Onyankopən, wama me ho aye
me den!" **16** Əbekotoø Yesu anim daa no ase. Na saa
əbarima yi ye Samariani. **17** Yesu bisaa se, "Enye nnipa
edu na wən ho yεe wən den? Baakron a woaka no wo
he?" **18** Aden enti na əmamfrani yi nko na wasane aba
se ərebeyi Onyankopən aye?" **19** Yesu ka kyereə no se,
"Sore kə, wo gyidie ama wo ho aye wo den." **20** Eda bi
Farisifoo bi bisaa Yesu se, "Ebere ben na Onyankopən
Ahennie no bəba?" Yesu buaa wən se, "Onyankopən
Ahennie no nnam nsenkyerennəe bi a mobəhunu so

na ebeba, 21 na obi rentumi nkyere mo se, ‘Ewo ha anaa ehøl’ Efiri se, Onyankopøn Ahennie no te mo mu.’ 22 Na øka kyereø n’asuaføo no se, ‘Mmere bi beba a mo ani begyina se mobøhunu Onipa Ba no wo mo nkyen, nanso morenhunu no. 23 Se nnipa ka kyere mo se mewø ha anaa baabi foforo a, monnni won akyi. 24 Sedee anyinam pa ogya wo ewiem ma nnipa nyinaa hunu no, saa ara nso na Onipa Ba no ba a obesane aba no beye. 25 Nanso, ansa na yeinom nyinaa beba mu no, esø se mehunu amane na me nkurøfoo nso po me. 26 “Sedee Noa ebere so nnipa yøe asooden no, saa ara nso na se Onipa Ba no ba a, ebeyø no no. 27 Saa ebere no, nnipa didi nomee, warewaree kɔsii se Noa kɔhyøe ehyøn no mu na nsuyire bøfaa saa nnipa no nyinaa. 28 “Saa ara nso na Lot bere so no, na øte. Nnipa didi nomee, dii dwa, yøe mfuø, sisii adan, 29 kɔsii se Lot firii Sodom na ogya ne søfe firi øsoro behyee saa nnipa no nyinaa. 30 “Saa ara nso na da a Onipa Ba no besane aba no, ebeyø. 31 Saa eda no, ense se obiara a øwo adwuma mu, afuo mu anaa edwa so sane n’akyi ba efie se ørebøsesa n’ahodee. 32 Monkae asøm a øtoo Lot yere. 33 Obiara a øðø ne økra no, ebefiri ne nsa. Na deø obøhwere ne økra no, bønya. 34 Eda no, wøbefa nnipa baanu a wøda faako no mu baako agya obaako. 35 Saa ara nso na wøbefa mmaa baanu a wørenoaa aduane no mu baako agya obaako. 36 Mmarima baanu a wøreye adwuma wo afuom no nso, wøbefa obaako agya øbaako.” 37 Asuaføo no bisaa Yesu se, “Awurade, øhe na wøde won bøko?” Yesu buua won se, “Baabi a efunu wo no, apete mpa hø!”

18 Eda bi Yesu nam abεbu so kyereε n'asuafoo no hia a εhia se wobø mpaεε daa a wømpa aba. **2** Yesu kaa se, “Otemmufoø bi tenaa kuro bi mu a na ønsuro Onyankopøn, mfere onipa biara. **3** Na øbaa kunafoø bi te saa kuro yi mu, a øne obi wø asem. Daa na saa okunafoø yi kø øtemmufoø no nkyen kørø ne se ønni n'asem no mma no. **4** “Mfitiasøc no, øtemmufoø no ammua no. Nanso, akyire no økaa se, ‘Ewom se mensuro Onyankopøn, mfere onipa biara dee, **5** nanso esiane se daa øbaa yi ha me enti, mehwø adi asem no yie ama no sεdee εbεye a, øremmehø me bio!” **6** Awurade toaa so se, “Moate asem a øtemmufoø yi a øntene no kaε. **7** Monnnye nni se Onyankopøn bedi ama ne mma a daa wøsu frø no awia ne anadwo no no anaa øbetwentwen ne nan ase? **8** Merema moate aseε se, øbεye wøn apεdee ama wøn ntøm. Se Onipa Ba no sane ba a, nnipa dodoø ahe na øbehunu se wøwo ne mu

gyidie?" 9 Yesu sane buu ebe bi faa nnipa a wobu won ho se ateneneefoo na eno enti wobu afoforo animtia no ho se, 10 "Eda bi nnipa baanu bi koo asoredan mu kobo mpaee. Na won mu baako ye Farisini a obu ne ho, na obaako no nso ye otogyeni. 11 Farisini yi kogyinaa baabi a obiara behunu no baa mpaee se, 'Onyankopon, meda wo ase se mente se nnipa a aka no te se apoobafaa nkontompofoo, adwamanfo ne saa otogyeni a ogyina ho yi. 12 Nnawotwe biara mu, medi mmuada mprenu na dee menya biara nso, meyi mu nkyemu edu mu baako de ma.' 13 "Saa eberes no na otogyeni no gyina akyiri baabi a ompe se oma n'ani so kyere asoro. Ode ne nsa guu ne bo baa mpaee se, 'Onyankopon, hunu me odeboneyefoo mmaboo!' 14 "Mereka akyeres mo se, dee otogyeni no yees no so Onyankopon ani sene dee Farisini no yees no. Obiara a oma ne ho so no, wobebre no ase, na dee obre ne ho ase no, wobemba no so." 15 Eda bi, awofoo bi de wan mma nketewa brees Yesu se omfa ne nsa nka wan, nhirira wan. Asuafao no hunuu awofoo no, wokaa wan anim. 16 Yesu freee mmofra no awofoo no baa ne nkyen na oka kyeres n'asuafo no se, "Momma mmofra nketewa no mmra me nkyen na monnisi won ekwan, na yeinom sei na Onyankopon Ahennie no ye wan dea. 17 Mereka akyeres mo se, obiara a orennye Onyankopon Ahennie no se abofra no, orentumi nhylene mu." 18 Eda bi Yudani sikani bisaa Yesu se, "Okyerekyerfao pa, edeen na menye na manya nkwa a enni awieeee?" (aiōnios g166) 19 Yesu buaa no se, "Aden enti na wofre me onipa pa? Obiara nye papa, gye obaako; one Onyankopon. 20 Wonim Mose mmara no: 'Mmo adwaman! Nni awu! Mmo korono! Nni adansekurumu! Di w'agya ne wo maame ni!'" 21 Osikani yi ka kyeres Yesu se, "Madi saa mmara yi nyinaa so firi me mmofraase." 22 Yesu tee dee osikani no kaee no, oka kyeres no se, "Adee baako pe na aka wo a ese se woye. Ko na koton w'ahodee nyinaa na kye sika no ma ahiafao na wobenya agyapadee wo Onyankopon Ahennie no mu, na afei, bra bedi m'akyi." 23 Osikani yi tee saa asem yi no, anye no de koraa efiri se, na owo ahodee pii. 24 Yesu hunuu se ne were ahoo no, okaa se, "Eyre den ma ahonyafao se wobekoo Onyankopon Ahennie no mu! 25 Mereka akyeres mo se, eyre mmere se yoma bewura panee aniwia mu sene se ahonyafao beko Onyankopon Ahennie no mu." 26 Na wan a wotee dee Yesu kaes no bisaa se, "Ennee na hwan na wobegye no nkwa?" 27 Yesu buaa

“Biribiar a nni h o a Onyankopon ntumi ny e.” 28 Petro ka kyere Yesu se, “Yeagya dee yewo nyinaa h abedi w’akyi.” 29 Yesu buaa Petro se, “Merema mo ate ase se, obiara nni h o a, esiane Onyankopon Ahennie no enti, wagya ne fie anaa ne nuanom anaa n’awoofo anaa ne mma 30 na orennya mma emmoro dee wahwere no so saa ebere yi mu, na daakye nso, orennya nkwa a enni awiees.” (aiōn g165, aiōnios g166) 31 Yesu free asuafo dumieno no gyinaa nkyen baabi ka kyere w o se, “Yerek Yerusalem, na biribiar a nkɔmhyefoo no aka af a Onipa Ba no ho no beba mu. 32 Wobeyi no ama amanamanmufooo ama woadi ne ho few, na woab o no adapaa, ate ntasuo agu ne so, 33 aka no mpire, akum no na ne nnansa so no, wasore.” 34 Asuafo no ante dee Yesu kaae no biara ase, efiri se, na asem no boro w o adwene so. 35 Yesu ne n’asuafo no reben Yeriko no, wohunuu onifirani bi a ote kwankyen resresre adee. 36 Onifirani no tee se nkurofoku bi retwam no, obisaa asem a asi. 37 Wo ka kyere no se, “Yesu Nasareni no na oretwam!” 38 Otee saa no, oteateam se, “Yesu, Dawid Ba, hunu me mmobø!” 39 W o a w òdi anim no trantram no se ommua n’ano, nanso wantie, na oka so teateam dendeenden se, “Yesu Dawid Ba, hunu me mmobø!” 40 Yesu duruu baabi a onifirani no te no, omaa w òde no bree no. W òde no duruu Yesu nkyen no, obisaa no se, 41 “Edeen na wope se meye ma wo?” Onifirani no buaa se, “Awurade, ma menhunu adee.” 42 Yesu ka kyere no se, “Hunu adee, wo gyidie ama wo ho aye wo den.” 43 Amonom h o ara, onifirani yi hunuu adee, na odi Yesu akyi, yii Onyankopon aye. Na w o a wohunuu ayaresa no nyinaa nso yii Onyankopon aye.

19 Eda bi a na Yesu retwam w o Yeriko no, 2 orennya obarima bi w o h o a wofre no Sakeo. Na Sakeo ye otogyeni panin sane ye osikani nso. 3 Ebere a Yesu retwam no, Sakeo p ee se anka oshunu no, nanso esiane se na eyen onipa tiawa na w o a w òdi Yesu akyi no dooso enti, wanhuu no. 4 Esiane se na Sakeo nim se Yesu befa nnyedua bi a na esisi h o no ase enti, eyen ntem koforoo saa nnyedua no mu baako. 5 Ebere a Yesu duruu nnyedua no ase no, omaa n’ani so hunuu no ka kyere no se, “Sakeo, ye ntem na si fam, na wo fie na enne metena.” 6 Sakeo yee ntem sii fam de anigyeey gye no fe so. 7 Nnipa a w òdi Yesu akyi no hunuu yei no, w o n wiinwii kaa se, “Odebøneyefoo yi na wak a akoso no.” 8 Ebere a nnipa no renwiinwii no, Sakeo begyinaa Yesu nkyen kaa se, “Awurade, enne,

mede m'ahodee mu fa kye ahiafoo, na se masisi obi wo biribi mu a, metua mmoho nan ama no.” 9 Yesu ka kyerees no se, “Enne na nkwyagye aba efie yi mu, efiri se, yei nso ye Abraham ba. 10 Na Onipa Ba no baee se orebehwehwé wón a woayera na wagye wón nkwa.” 11 Ebere a Yesu ne nnipa no reben Yerusalem no, ḥsane buu wón be foforé de kyerees wón se, Onyankopon Ahennie no aben. 12 Ḏkaa se, “Odehyees bi a watu kwan aka akyirikyiri asase bi so sane koo ne kurom kohunuu n'abusua mu mpanimfoó se wónsi no ḥhene. 13 Ansa na orebefiri n'akwantuo no ase no, ḫfrēe n'adwumayefoo mu edu maa wón mu biara minaedu ka kyerees wón se, ‘Momfa sika yi nye adwuma kosi se meba.’ 14 “Kurom hōfōo no tee n'ahennie no ho asem no, wotuu nnipa kohunuu mpanimfoó no se wōmpe no. 15 “Nanso, wassii no ḥhene ma ḥsane koo baabi a na ḫoye adwuma no. Ḏdurui no, ḫfrēe n'adwumayefoo edu no se, wōmmebu sika a ḫde maa wón no ho nkonta nkyere no. 16 “Odwumayefoo a ḫdii ekan baee no beka kyerees no se, ‘Me wura, wo sika mina edu no, mede aye adwuma anya ho mmoho edu.’ 17 “Owura no ka kyerees no se, ‘Mo, akoa pa, ḫsiane se woadi kakraa a mede hyees wo nsa no ho nokore enti, mede nkuro edu behye w'ase na woadi so.’ 18 “Odwumayefoo a ḫtō so mmieno no baee beka kyerees no se, ‘Me wura, wo sika mina edu no, mede aye adwuma anya ho mmoho enum.’ 19 “Owura no ka kyerees no se, ‘Mede nkuro enum behye w'ase na woadi so.’ 20 “Ofoforo nso bekaa se, ‘Me wura wo sika mina edu a wode maa me no, mede sieee, ḫno nie. 21 Na mesuro wo, efiri se, wo ho ye nwanwa. Dees ḫnye wo dea no, wogye; dees wunnuae nso, wotwa.’ 22 “Ne wura no buaa no se, ‘Akoabone, wo anom asem so na megyina abu wo aten. Wonim se me ho ye nwanwa. Dees ḫnye me dea no megye; dees mennuae no, metwa. 23 Aden enti na woamfa me sika no ankoto sikakorabea? Anka mebaes yi m̄nya ho nsiho.’ 24 “Oka kyerees n'asomfoo a na wogyna ho no se ‘Monnye sika no mfiri ne nsam mfa mma dees ḫde ne dees yee adwuma nyaa mmoho edu no.’ 25 “Asomfoo no kaa se, ‘Yen wura, se yei dees ḫwo sika bebree!’ 26 “Owura no kaa se, ‘Merema mo ate asee se, dees ḫwo bebree no, wōbēma no bi aka ho, na dees ḫwo kakra bi no, dees ḫwo mpo no, wōbegye afiri ne nsam. 27 Na afei, momfa m'atamfoó a anka wōmpe se medi adee no mmra m'anim ha na monkum wón!” 28 Yesu kaa nsem yi wíee no, ḫdii n'asuafoo no ḫkan koo Yerusalem. 29 Ḏrebén Betfage ne Betania a eben Ngo

Bepo so no, ḥsomaan n'asuafoo no mu baanu ka kyerees wón se, 30 “Monkō akuraa ebeen ha no ase na moduru hō a, mobehunu afunumu ba bi a obiara ntenea ne so da se wōasa no. Monsane no mfa no mmre me. 31 Se obi bisa se, ‘Aden enti na moresane no’ a, monka nkyere no se, ‘Ne ho hia Awurade.’” 32 Asuafoo baanu a wōkōe no kohunuu aboa no se ḫsa hō sedee Yesu kaae no. 33 Ebere a wōresane afunumu ba no, ne wuranom bisaa wón se, “Aden enti na moresane aboa no?” 34 Wōbuua wón se, “Ne ho hia Awurade.” 35 Asuafoo no de afunumu ba no b̄rē Yesu de wón ntoma sesee ne so ma ḫtenea ne so. 36 Yesu te afunumu ba no so rekō no, nnipa de wón ntoma sesee ḫkwān no so ma ḫfaa so. 37 Ḏduruu Ngo Bepo no so baabi a wōrebesiane aka Yerusalem no, n'akyidifoó no nyinaa de osebō kamfoo Onyankopon, yiī no aye wo Yesu anwanwadee ahodoa a waye no ho se, 38 “Nhyira nka ḥhene a ḫreba Awurade din mu no!” “Asomdwōeē ne animuonyam nka Onyankopon wa ḫsorosoro nohoal!” 39 Farisifoo no bi a na wōfra nnipakuo no mu no ka kyerees Yesu se, “Okyerēkyerēfōo, kasa kyere w'akyidifoó no na wōmmua wón ano!” 40 Yesu buaa wón se, “Se wōmua wón ano koraa a, abō mpo bekamfo me, ayi me aye.” 41 Yesu reben Yerusalem a ḫhunuu kuro no no, ḫsu maa emu nnipa no se, 42 “Mo a anka asomdwōeē ye mo dea nanso moampē no, mobehwehwé asomdwōeē akyiri kwan, nanso mo nsa renka da! 43 Nna bi beba a mo atamfoó beba abetoo mo, aka mo ahye, 44 atore mo ne mo mma ase, ase mo kuro yi pasaa, efiri se, moapo adam a Onyankopon de adam mo no.” 45 Yesu duruu Yerusalem no, ḫkō asoredan mu kōpamoo nnipa a na woredi edwa wo ho no kaa se, 46 “Wōatwerē se, ‘M'asoredan ye mpaebōbea; nanso mode aye akorōmfoō ahyiaeel!” 47 Saa ebere no nyinaa na asafoo mpanimfoó, Atweresem no akyerēkyerēfōo ne ḫman no mu mpanimfo rehwehwé ḫkwān a wōbēfa so anya no, akyere no, akum no. 48 Nanso, na wōnhunu ḫkwān biara a wōbēfa so akyere no, efiri se, ebere nyinaa na nnipa akyere ne so retie no.

20 Eda bi a Yesu rekyerēkyerē wō asoredan mu no, asafoo mpanin, Atweresem no akyerēkyerēfōo ne ḫman no mu mpanin kōbisaa no se, 2 “Tumi ben na wowō a wode ye saa nneema yi; na hwan nso na ḫmaa wo saa tumi no?” 3 Yesu buaa wón se, “Me nso mewō asem bi bisa mo. Monka nkyere me. 4 Tumi ben na Yohane de bōo asu; efiri Onyankopon anaa efiri nnipa?” 5 Wōfaa ho adwene kaa se, “Se

yeka se, efiri Onyankopon a, obebisa yen se, ‘Ennee, aden enti na moannya no anni?’ 6 Se nso yeka se, efiri onipa a, oman mu no nyinaa besi yen aboo, efiri se, wɔnim se Yohane ye odiyifoo.” 7 Ewiece asees no, wobuaes se, “Yennim.” 8 Yesu nso ka kyerees wɔn se, “Ennee me nso meremima mo mo asemmissa no ho mmuaes.” 9 Yesu buu wɔn εbe bi se, “Obarima bi yee bobefuo de hyee apaafao bi nsa se wɔnhwe so mma no. Yei akyi otuu kwan koo akyirikyiri baabi, kotenaa hoo kyeree. 10 Bobetee berε duruie no, obarima yi somaa ne ɔsomfoa se ɔnkɔgye aduaba no bi mmre no. Nanso, apaafao no boroo no, ma ɔsanee koo nsapan. 11 ɔsomaa ɔsomfoa foforo maa ɔno nso wɔboroo no, bɔo no adapaa, ma ɔkoo nsapan. 12 ɔsanee somaa ɔsomfoa foforo na ɔno mpo dee, wɔpirapiraa no pamoo no. 13 “Yei maa bobefuo wura no kaa se, ‘Edeen na menyε bio? Mesoma me ba a medo no no akɔ won nkyen na ɔno dee ebia, wɔbefere no.’ 14 “Nanso, εbere a apaafao no hunuu no no, wokaa se, ‘Odedifo no nie, momma yenkuu no na yemfa n’agypadee no.’ 15 Wotwee no firii afuo no mu kokumm no. “Mogye di se edeen na afuwura no bεye saa apaafao yi? 16 Obεba abεkum saa apaafao yi na ode afuo no ama afoforo.” Nnipa a woretie Yesu no kaa se, “Empare yen!” 17 Yesu hwee wɔn dinn bisaa wɔn se, “Ennee na dee wɔatwεre se, “Ebɔ a adansifoo apo no, eno ara na abεye tweatiboo’ no asee ne sen? 18 Obiara a obεhwε εbo no so no, obεbubu na dee εbo no behwe ne so no, εberεkye no.” 19 Esiane se Atwerεsem no akyerεkyerεfoo ne asεfoo mpanin no hunuu se Yesu buu εbe no tiaa wɔn enti, wɔhwehwε εkwān a wɔbεfa so akyere no saa εbere no ara mu, nanso εsiāne nnipa a na wɔwɔ ho no enti, na wɔsuro. 20 Esiane se ɔpε ara na na nnipa no pε se wɔkyere Yesu enti, wɔtεtεe no maa nnipa bi koo ne nkyen sεdee εbεye a wɔbenya n’anon asem bi agyina so akyere no na wode no akɔ aban mu. 21 Saa nnipa yi bisaa Yesu se, “Okyerεkyerεfoo, yεnim se woye ɔnokwafoo, wonye nyiyimu na wokyere nokore kwan a wɔnam so kɔ Onyankopon nkyen. 22 Enti, εye se yεtua too ma Kaesare aban anaase εnye?” 23 Yesu hunuu wɔn adwεmmone no, ɔka kyerees wɔn se, 24 “Momma me sika. Hwan mfoni ne din na εwɔ so yi?” Wobuaa no se, “Eyε Kaesare dea.” 25 Yesu ka kyerees wɔn se, “Ennee momfa Kaesare dee mma Kaesare na momfa Onyankopon dee mma Onyankopon.” 26 Yesu mmuaes a ɔmaa wɔn no yee wɔn nwawna na wɔn adwεmmone no nso kaa wɔn tirim. 27 Sadukifoo bi

a wɔnnye owusoree nni baa Yesu nkyen bεbisaa no se, 28 “Okyerεkyerεfoo, Mose mmara no kyere yen se, se obarima bi wo yere na ɔne no anwo na ɔwu a, ne nua tumi ware no ne no wo mma ma owufoo no. 29 Anuanom baason bi tenaa ase. ɔpanin a ɔwo mu no waree ɔbaa a ɔne no anwo na ɔwuiε. 30 Ne nua a ɔdi n’akyi no, waree no nanso ɔne no anwo na ɔwuiε. 31 Anuanom a wɔaka no nyinaa nso waree no a obiara ne no anwo, na wɔwuwuiε. 32 Akyire no, ɔbaa no nso wuiε. 33 Yεn asemmissa ne se, εsiāne se ɔbaa yi waree anuanom yi nyinaa enti, owusoree da no, wɔn mu hwan na ɔbaa yi bεye ne yere?” 34 Yesu buaa se, “Asase yi so na nnipa dwene awadee ho. (aiōn g165) 35 Na wɔn a owusoree da no wɔbεnya kwan akɔ Onyankopon Ahennie no mu dee, awadee ho renhia wɔn. (aiōn g165) 36 Na owuo nso nni ho mma wɔn bio, efiri se, wobεye se ɔsoro abεfoo. Esiane se wɔasore afiri awufoo mu no enti, woye Onyankopon mma. 37 Afei, mo asemmissa a εfa owusoree ho no nso, Mose ma yehunuu no pefee se, owusoree wɔ hɔ. Efiri se, n’asem a ɔtwere faa wira a na εredere no ho no ɔbɔ Abraham Onyankopon, Isak Onyankopon ne Yakob Onyankopon din. 38 Yei kyere se, Onyankopon ye ateasefoo Onyankopon na ɔnye awufoo Onyankopon, efiri se, obiara a ode ne ho to Onyankopon so no, se ɔwu mpo a, obεnya nkwa a enni awieεε.” 39 Atwerεsem no akyerεkyerεfoo no mu bi kaa se, “Okyerεkyerεfoo, woabua no yie.” 40 Na obiara antumi ammisa no asem biara bio. 41 Yesu bisaa wɔn se, “Adεn enti na wɔka se Kristo no ye Dawid ba?” 42 Efiri se Dawid ka wɔ ne Nhwom no mu se, “Awurade ka kyerees me wura se. ‘Tena me nifa so 43 kɔsi se mεma woadi w’atamfoo so nkɔnɔm.’ 44 Se Dawid frε Kristo no ‘Me wura’ a, εye dεn na Kristo no aye ne ba?” 45 Ebere a nnipa no retie no no, Yesu danee n’ani ka kyerees n’asuafoo no se, 46 “Monhwe mo ho so yie wɔ Atwerεsem no akyerεkyerεfoo no ho. Ebere biara wɔpε se wohye ntadεe pa, hwehwε se nnipa hu wɔn badwa mu a, wode obuo kyea wɔn, na se wɔkɔ asoredan mu nso a, wɔtena mpanin tenabea. Saa ara nso na se wɔkɔ apontoo ase a, wɔtena mpanin tenabea. 47 Wɔbɔ mpaeε hunu atentene kyere nnipa se woresom Onyankopon, nanso wɔsisi akunafoo. Yei enti wɔbεnya asotwe a emu ye duru.”

21 Yesu te asoredan mu hɔ no, ɔhunuu asikafoo bi a wode wɔn afɔrebədεe akεseakεse regu afɔrebə adaka no mu. 2 ɔhunuu okunafoo hiani bi nso se ɔde sika kakra bi too afɔdees adaka no mu. 3 Yesu

ka kyer   nnipa a na w  w   asoredan mu h   no se, "Nokore mu, af  dees a okunafo   hiani yi b  b  es no som bo sene af  dees ak  seakes  e   a asikaf   no b  b  es no nyinaa. 4 W  n nyinaa de dee w  anya ama aboro so no bi na e  b  ba   af  dees, na yei dee  , efiri ne hia mu de ne sika a   w   nyinaa na ab  gu mu yi." 5 Yesu akyidif   no bi kamfoo ab   f  fe a w  de sii asoredan no ne adwin  ee ahodoo a w  adi agu   dan no ho no. Nanso, Yesu kaa se, 6 "Eber   bi b  ba a, w  bedwiri nne  ma a morekamfo yi nyinaa agu a hwee renka." 7 W  bisaa no se, "  kyer  kyere  , ber   be   na asem a woreka yi besi, na cho nsenkyer  ne   beye sen?" 8 Yesu buaa se, "Monhwe mo ho so yie na obi annaadaa mo, efiri se, nnipa pii besore aka se, 'Mene Kristo no' na eber   no ab  , nanso monnnye w  n nni! 9 Se mote akokoakoko ne se w  sore tia aman a, monnsuro efiri se, es   se saa nne  ma yi di ekan ba nanso na enkyere se awie  e   no ab  ." 10   kaa bio se, "Aman besore aman so na ahennie asore ahennie so. 11 Asasewosoo a eye hu beba, ek  m beba na nne  ma a eye hu befiri ewiem asisi. 12 Nanso, ansa na yeinom nyinaa besisi no, me din enti, w  b  taa mo akyekye mo, de mo ako hyiadan mu ne afiase ne ahemfo ne atumfo   anim. 13 Yei b  ema moanya   kw   adi me ho adanse  . 14 Nanso, monnnwene ns  m a mobeka de ayi mo ho ano no ho; 15 Efiri se, mema mo ns  m ne nyansa a mode beyi mo ho ano a mo atamfo   rentumi nnyina mo anim. 16 Mo awofo  , mo nuanom, mo abusuaf   ne mo nnamfonom beyi mo ama na w  bekum mo mu bi. 17 Na me enti, nnipa betan mo. 18 Nanso, mo tirinwi baako pe mpo renyera. 19 Na se motumi gyina pintinn a, mobenya nkwa a enni awie  e  ." 20 "Se mohunu se asraafo   atwa Yerusalem ho ahyia a, na ekyere se ne see   ab  . 21 Saa eber   no w  n a w  te Yudea nnwane nk   mmpo no so; w  n a w  w   kuro no mu no nnwane mfiri mu, na won nso a w  w   nkuraase ne mfuom no ntena h   ara. 22 Saa eber   yi mu na Onyankop  n asotwe a adiyifoo no hy  e   ho nk  m w   Atwer  sem no mu no beba mu. 23 W  n a woafa afuro ne w  n a w  turu mma saa eber   no mu no nnue. Amanehunu a enni kabea beba   man no so na Onyankop  n abufuhye   nso aba nnipa no so. 24 Ebinom betot   w   sekä an o na woafa ebinom nso nnommum de won aki   amanaman so na amanaman bes  e Yerusalem, adi so ak  si eber   a Onyankop  n ahyehye se amanaman nni w  n so no betw  am." 25 "Nsenkyer  ne   beba owia,   srane ne nsoromma mu na epo asor  kye bebobom, aworo so

ama ne nnyegye   denden no de ahoyer   aba aman nyinaa so. 26 Esiane nne  ma a eye hu a ebe  ba asase so no enti, nnipa pii betot   bera na abodees a ewo ewiem nso awoso aho  den so. 27 Saa eber   no na w  behunu Onipa Ba no se   de tumi ne animuonyam a eso nam omununkum mu reba. 28 Se saa asem yi firi asee sisi a, momfa gyidie nnyina pintinn, efiri se, na mo nkwegyeber   ab  ." 29 Yesu buu w  n ebe bi se, "Monhwe bor  d  ma ne nnua nyinaa. 30 Se eyiyi nhahan foforo a, na ekyere se osut  ber   adur  . 31 Saa ara nso na se mohunu nsenkyer  ne   a moreka ho asem yi a, monhunu se Onyankop  n Ahennie no ab  . 32 "Nokore me se mo se, awontoatoasoo yi rentwam, gye se saa nne  ma yi nyinaa aba mu ansa. 33   soro ne asase betw  am, nanso me ns  m dee  , erentwam da. 34 "Monhwe mo ho so yiel! Momma adiditrasoo ne ns  abor   ne asetena mu dadwene nni mo so, any   saa a, me ba a meba bio no befu mo mu. 35 Efiri se, me ba a meba no befu nnipa a w  te asase so nyinaa mu. 36 Monwen. Eber   biara momm   mpa  s na moanya aho  den de agyina saa nne  ma yi nyinaa ano, na Onipa Ba no sane ba bio a, moatumi agyina n'anim." 37 Eda biara, na Yesu k   asoredan mu h   k  kyerekyere, na se eduru anwummere biara a, Yesu k   Ngo Bepo no so k  home. 38 Na nnipa pii s  re an  pahema biara kotie no w   asoredan mu.

22 Afei, na Yudafo   Apiti Afahye a w  sane fr   no Twam Afahye no ab  . 2 Saa eber   no na as  fo   mpanin ne Atwer  sem no akyer  kyere   no hwehwe     kw   so akyere Yesu akum no, nanso esiane nnipa a na w  w   h   no enti, na w  suro. 3   bonsam k  wuraa Yuda a w  fre no Iskariot a   ye asuaf   dumieno mu baako no mu. 4 Yuda k  o as  fo   mpanin ne Asoredan no mu awemfo   mpanin nkyen ne w  n k  susuu   kw   ko a   b  fa so ayi Yesu ama w  n no ho. 5 W  n ani gy  e  , penee so se w  b  ema no sika. 6 Efiri saa eber   no, Yuda hwehwe     kw   a   b  fa so ama w  akyere Yesu eber   a nnipa dodo   biara nni ne ho. 7 Afei, da a w  kum Twam Afahye odwan de di burodo a mm  reka nni mu no duruie no, 8 Yesu somaa Petro ne Yohane se, "Monk  ye Twam Afahye aduane a y  bedi no." 9 W  bisaa no se, "Ehe na w  pe se y  k  ye aduane no?" 10   buua w  n se, "Se moduru kuro no mu a, mobehunu obi a w  k   asuo reba. Monni n'akyi nk   efie a   bek   mu no mu 11 na mommisa efiewura no se, 'Y  n   kyer  kyere   se ehe na woasiesie ama   ne n'asuaf   no se w  omm  di

Twam Afahye aduane no?" 12 Óde mo bekə abansoro asa keseε bi a wɔasiesie mu fefeeε so. Eho na monkoto epono no." 13 Wokəo kuro no mu no, wohunuu sedee Yesu kaεε no pεpεεpε ma wɔyεε Twam Afahye aduane no wɔ hɔ. 14 Ebere no duruie no, Yesu ne n'asuafoo no kotenatena adidipono no ho. 15 Wotete hɔ no, Yesu ka kyereε wɔn se, "Mepεε se me ne mo betena ase, ato nsa adi saa Twam Afahye aduane yi, ansa na mahunu amane no akyεε. 16 Mereka akyεε mo se, saa adidie yi akyi no, merenni Twam Afahye aduane yi bio kɔsi se Onyankopɔn Ahennie no beba." 17 Afei Yesu faa kuruwa, daa Onyankopɔn ase na òde maa n'asuafoo no kaa se, "Monnye na obiara nnom bi. 18 Mereka akyεε mo se, merennom bobesa yi bi bio kɔsi se Onyankopɔn Ahennie no beba." 19 Afei, ofaa burodo daa Onyankopɔn ase, bubuu mu de maa n'asuafoo no kaa se, "Yei ne me onipadua a mede rema mo. Monnye nni. Eda biara a mobedi saa burodo yi bi no, momfa nkae me." 20 Saa ara nso na adidie no akyi no, ofaa kuruwa kaa se, "Kuruwa yi ne me mogya a merehwie agu ama mo se apam foforo a wɔnam so begye mo nkwa. 21 Nanso, mo a mo ne me te adidiie ha yi mu baako na ɔbeyi me ama. 22 Etwa se Onipa Ba no wu, sedee Onyankopɔn ahyeheyε no, nanso dee ɔbeyi no ama no dee, ɔnnue." 23 Asuafoo no bisabisaa won ho wɔn ho, pεε se wohunu wɔn mu dee ɔbeyi no ama no. 24 Asuafoo no gyee wɔn ho akyinnyee pεε se wohunu wɔn mu dee ɔbeyi keseε wɔ Onyankopɔn Ahennie a εbεba no mu. 25 Yesu teeε no, ɔkaa se, "Ewiase dee, atumfɔo hyε wɔn a wɔdi wɔn so no so ma wɔn nso a wɔhyε wɔn so no nso bu wɔn se wɔn adεefoo. 26 Nanso, mo dee, dee ɔpε se ɔyε mo so panin no nyε se mo mu akumaa, na dee ɔdi mo so no nso nyε mo mu ɔsomfoo. 27 Merebisa mo se, nnipa baanu yi mu hwan na ɔdi ne yonko so, dee ɔtε adidipono ho anaa dee ɔsom dee ɔtε adidipono no ho no? Nanso, me dee, mewo mo mu se mo ɔsomfoo. 28 Me ne mo na afa ɔshaw ne amaneε mu a, moda so ne me nam. 29 M'agya de Ahennie no ama me. Saa ara nso na mede rema mo. 30 Na mo ne me ato nsa adidi, na moatumbi abu Israel mmusuakuo dumieni no aten." 31 Afei, Awurade kaa se, "Simon, Simon! Monhwε yie na ɔbonsam pε se ɔso mo hwe. 32 Nanso, wo Simon dee, masre ama wo, sedee εbεye a, wobekə so agye me adi. Se wonu wo ho sane ba me nkyen a, hyε wo nuanom no gyidie mu den." 33 Petro buaa no se, "Awurade, εyε me pε se me ne wo bεda afiase, na se εyε owu

mpo nso a, me ne wo bewu." 34 Yesu nso buaa no se, "Petro, mereka akyere wo se, enne akoko remmɔn na woapa me mprensa." 35 Afei, Yesu bisaa n'asuafoo no se, "Ebere a mesomaa mo a na monkura sikaboto anaa akwantuboto na monhyε mpaboa no, biribi ho hiaa mo anaa?" Asuafoo no buaa no se, "Dabi, biribiara ho anhia yen." 36 Yesu ka kyereε wɔn se, "Afei dee, dee ɔwo sika no, ɔmfα; dee ɔwo akwantuboto no nso, ɔmfα. Dee ɔnni akofena no ntɔn ne ntoma mfa nkato bi. 37 Na berε aduru se, nkɔm a wɔhyε faa me ho se, 'Wobekan no afra nnebɔneyεfoo mu' no beba mu. Esε se nkɔm biara a wɔahyε afa me ho no ba mu." 38 Asuafoo no ka kyereε Yesu se, "Awurade, yεwø akofena mmieni wɔ ha." Yesu buaε se, "εyε, eno ara dɔɔso." 39 Yesu ne n'asuafoo no firii kuro no mu kɔo Ngo Bepo no so sedee ɔtaa ye no, na n'asuafoo no ka ne ho. 40 Woduruu hɔ no, ɔka kyereε n'asuafoo no se, "Mommo mpaεε na moankɔ sɔhwε mu." 41 Afei, otwee ne ho firii asuafoo no ho kɔo nkyen baabi kɔkotoεε, bɔɔ mpaεε se, 42 "Agya, se εyε wo pε a, ma saa amanehunu a εreba me so yi ntwa me ho nkɔ, nanso εyε dee mεpε, na dee wɔpε na εyε" 43 Ògu so rebo mpaεε no, ɔbɔfɔo firi ɔsoro behyεε no den. 44 Esiane se na Yesu ho yera no wɔ Honhom mu no enti, ɔmaa ne mpaεεbɔ mu yεε den maa ne ho fifire yεε se mogya ntowantowa sosɔ giu fam. 45 Mpaeεbɔ no akyi no, ɔkɔɔ asuafoo no nkyen kɔtoo wɔn se awerεhoo ne obre enti, wɔadeda. 46 ɔkɔtoo wɔn se wɔadeda no, ɔkaa se, "Hwε! Moadeda? Monsore na mommo mpaεε na moankɔ sɔhwε mu." 47 Yesu gu so rekasa no, nnipadɔm bi a Yuda Iskariot a ɔyε asuafoo dumieni no mu baako di won anim, baa ne so. Yuda Iskariot twe ben Yesu yεε no atuu. 48 Yesu bisaa no se, "Yuda, ɔdɔ nsenkyerennee yi so na wonam reyi Onipa Ba no ama?" 49 Ebere a asuafoo a wɔwo ne ho no hunuu dee εreba no, wobisaε se, "Awurade, yεntwitwa wɔn akofena anaa?" 50 Asuafoo no mu baako twaa ɔsɔfopanin no ɔsomfɔo no aso nifa. 51 Yesu ampe dee osuani no yεε se no enti, ɔka kyereε wɔn se, "Monnyae dee mope se moye no." ɔfaa ɔsomfɔo no aso no de taree ho bio. 52 Yesu bisaa ɔsɔfɔo mpanin ne asoredan sohwεfɔo mpanin ne Yudafoɔ mpanimfɔo ne asomfɔo a wobaa ne so no se, "Meye odwotwafoo na mode akofena ne nkontimmaa aba me so?" 53 Ebere a na me ne mo wo asoredan mu no, moankye me; afei na mo berε aso a ɔbonsam nam ne tumi so reye adwuma ampa." 54 Afei, wɔkyeree Yesu de no kɔo ɔsɔfopanin

efie. Eberē a wōde no rekō no, Petro gyee ne ho kaa akyi. **55** Petro duruu Ḍsəfopanin no efie hō no, na asraafoo no aso ogya wō adihō hō a wōreto; oño nso kōtoo bi. **56** Abaayewa bi hunuu Petro se ḥreto ogya no bi no, ohwēe no dinn kaa se, “Saa ḥbarima yi ye Yesu akyidifoo no mu baako.” **57** Petro sanee se, “Awuraa, mennim saa ḥbarima yi baabiara.” **58** Ankyere koraa na obi foforo nso hunuu no kaa se, “Woye n’akyidifoo no mu baako.” Petro buaa no se, “Dabi, menka won ho.” **59** Ebeyē donhwerees akyi no, obi foforo nso sane hunuu no ka sii so dua se, “Akyinnyee biara nni ho se saa damfo yi ka Yesu asuafo no ho, efiri se, oño nso ye Galileani, na ne kasa koraa da no adi.” **60** Petro sanee ne mprensa so se, “Owura, asem a woreka yi nyē nokore.” N’ano ansi koraa na akoko bōnees. **61** Saa eberē no ara mu na Yesu twaa n’ani hwēe Petro anim. Ehō ara na Petro kaee asem a Yesu ka kyerees no se, “Ennē, akoko remmōn na woapa me mprensa” no, **62** Petro de awerēhoo firii adi kōsuie. **63** Mmarima a na wōrewen Yesu no dii ne ho few, kyekyeree n’ani, boboo no, **64** sane bisaa no se, “Odiyifoo, hwan na ḥbōo wo? Kyere yen.” **65** Wōkō so yeyaa no kaa abususem ahodoo guu ne so. **66** Adees kyees no, Yudafoō mpanin ne Atwerēsem no akyerekyerefoo no hyiaeet maa wōde Yesu baa wōn anim **67** bisaa no se, “Se wone Kristo no a, ka kyere yen.” Yesu buaa wōn se, “Se meka se mene Kristo no a, morennye nni, **68** na se mebisa mo nso a, moremmua me. **69** Na efiri saa eberē yi mobehunu Onipa Ba no se ḥte Onyame Otumfoō no nifa so.” **70** Ḫkaa saa no, wōn nyinaa bisaa no bio se, “Ennē na wone Onyankopon Ba no anaa?” Ḫbuua wōn se, “Dee moreka no ye nokore.” **71** Yei ma wōkaa se, “Adanee ben na ehia yen bio? Yeate afiri oño ankasa anom.”

23 Afei, badwafoō no sore de Yesu kō Pilato anim. **2** Wōfirii asee totoo n’ano se, “Saa onipa yi tu nkurofōo aso. Ḫmpene so se ḥmanfōo tua too ma Kaesare aban, na ḫfre ne ho se ḥhene Kristo no.” **3** Yei maa Pilato bisaa no se, “Wone Yudafoō ḥhene no anaa?” Yesu buaa no se, “Eno ara na woaka no.” **4** Pilato ka kyerees asōfōo mpanin ne nnipadōm no se, “Menhunu asem biara a megyina so abu onipa yi fo.” **5** Nanso, wōn bo anto wōn yam kō so kaa se, “Dye ḥmammofoō baabiara a ḥko no, ḥnam ne nkyerekyere so de hwanyan nnipa no tia aban. Ḫde ne nkyerekyere yi firi Galilea befaa Yudeaman mu nyinaa abeduru Yerusalem ha.” **6** Pilato tee asem yi no, obisaa se, “Onipa yi ye Galileani anaa?” **7** Eberē a

wōka kyerees Pilato se Yesu ye Galileani no, ḥka kyerees wōn se, se ete saa dee a, wōmfa no nko ḥhene Herode anim, efiri se, Galilea hye n’ase. Saa eberē no ara nso na ḥhene Herode wō Yerusalem. **8** Esiane se wate Yesu ho asem na osusu nso se, se ḥba n’anim a, ḥbeyē anwanwadee akyere no no enti, eberē a ḥhunuu no no, n’ani gyee yie, efiri se, ḥpē se ḥbehunu no no, na akyere. **9** Wōbisabisa Yesu nsem bebree, nanso emu biara nni hō a oyii ano. **10** Asōfōo mpanin no ne Atwerēsem no akyerekyerefoo no kō so ara kaa nsem a ḥnam guu ne so. **11** Herode ne n’asomfoo no bōo Yesu adapaa, dii ne ho few. Afei, Herode hyeyē se no se ḥhene sane de no kōmaa Pilato. **12** Eda no ara, Herode ne Pilato a anka woye aka no, bōo mu. **13** Wōde Yesu kōmaa Pilato no, ḫfre asōfōo mpanin ne Yudafoō mpanin ne nnipadōm no, **14** ka kyerees wōn se, “Mode onipa yi brē me se, ḥye obi a ḥnam ne nkyerekyere so hwanyan nnipa, tia aban. Mahwehwē nsem a moka guu ne so no mu wo mo anim, nanso menhunu afōbusēm biara a megyina so mabu no fo. **15** Saa ara nso na Herode annya asem bi annyina so ammu no fo a eno enti, wasane de no abre yen yi. Onyee bōne biara a esē se megyina so bu no kumfo. **16** Mēbō no mmaa na magyaa no.” **17** Twam Afahye biara, Pilato gyaa odeduani baako ma wōn. **18** Pilato kasa no akyi no, nnipadōm no nyinaa bō gyee so se, “Ku no, na gyaa Baraba ma yen.” **19** Baraba yi ye obi a ḥhwanyane ḥnam na ḥsane dii awu enti, wōde no too afiase. **20** Pilato kō so di maa Yesu pēe se ḥguya no. **21** Nanso, wōsane bō gyee so bio se, “Bō no aseennua mu! Bō no aseennua mu!” **22** Ḫbisaa wōn ne mprensa so se, “Aden? Edeen bōne na waye? Menhunu afōbusēm biara a megyina so abu no kumfo. Mēbō no mmaa na magyaa no.” **23** Nanso, wōbō gyee so ara maa wōn nne bu faa Pilato dee no so se, ḥnam no aseennua mu. **24** Enti, Pilato penee won abisadee no so maa won. **25** Wōgyaee Baraba a esiane se ḥhwanyanee ḥnam sane dii awu no enti, ḥde no too afiase no maa wōn. Na ḥde Yesu maa wōn sēdees wōpē no. **26** Afei, wōde Yesu rekō akōbō no aseennua mu no, wohyiaa Kirenēni bi a wōfrē no Simon se ḫfiri afuom reba Yerusalem. Wōkyerees no, hyēe no ma ḥsoaa Yesu aseennua no wō ne kōn ho, dii n’akyi. **27** Nnipadōm a mmaa a wōresu retwa agyaadwoō fra wōn mu no, tu dii n’akyi. **28** Yesu danee ne ho ka kyerees wōn se, “Yerusalem mma, monnsu me na monsu mo ho ne mo mma. **29** Na mmere bi reba a wōbekā se, ‘Nhyira ne abonini ne yafunu a

enwoo da ne nufoa a wənnum da.' 30 Saa əberə no "na wobeka akyere mmepo se, "Dwiri gu yen so!" ne nnokoo nso se, "Kata yen so!" 31 Na se wəde yei ye me a meye dua mono no a, edeeñ na wəde bęye mo a moye dua wuié?" 32 Əberə a wəde Yesu rekə no, wəde nnebəneyefoo baanu bi kaa ne ho se wənkəku wən. 33 Wəduruu faako a wəfrē hə Golgota no, wəbəa əne nnebəneyefoo baanu no asennua mu a əbaako wə ne nifa na əbaako nso wə ne benkum. 34 Yesu kaa se, "Agya, fa kye wən, əfiri se, wənnim dee wəreye." Afei, asraafoo no kyekyee ne ntadee mu bəa so ntonto faee. 35 Saa əberə no na nnipadəm no gynagyna hə rehwe no. Yudafoa mpanimfoo no dii ne ho few se, "Ogyee ebinom nkwa; se əse əno ne Kristo, Onyankopən Ba no a, ənnye ne ho nkwa na yenhwə." 36 Asraafoo no nso dii ne ho few de nsā a əkeka bi brəe no 37 kaa se, "Se wone Yudafoa əhene no a, gye wo ho nkwa." 38 Wətwerəe saa asem yi bəa n'atifi wə asennua no so se, Yudafoa Əhene no ni. 39 Nnebəneyefoo baanu a na wən nso wəbabə wən asennua mu no mu baako dii Yesu ho fe se, "Enye wone Kristo no? Gye wo ho na gye yen nso." 40 Nanso, ədebəneyefoo a əka ho no, kaa n'anim se, "Wonsuro Onyankopən? Hunu se yen nyinaa wə afəbuo korə no ara mu. 41 Yen dee, saa asotwe yi fata yen; yen bəne so akatua na yəanya yi, na yei dee, ənyee bəne biara." 42 Əsane kaa se, "Yesu, woduru w'Ahennie mu a, kae me." 43 Yesu buaa no se, "Merehye wo bə se, ənne, wobeka me ho wə Paradise." 44 Eduruu owigynaes no, asase no so nyinaa duruu esum kabii kəsii nnənmieDSA. 45 Owia duruu sum na ntoma a etwa asəredan no mu nso mu tee mmienu. 46 Yesu teaam denden se, "Agya, wo nsam na mede me honhom mehey!" Əkaa yei no, əgyaa mu. 47 Asraafoo panin a na əgyina hə no hunuu dee asi no, əyii Onyankopən aye se, "Ampa ara, saa onipa yi yc oteneneeni." 48 Nnipa a wobaa hə behwəe Yesu asennuambə no hunuu se wawu no, wəde awerəhoo firii hə kəe. 49 Saa əberə no na Yesu nnamfo ne mmaa bi a wədii n'akyi firi Galilea baee no gynagyna akyirikyiri baabi rehwə dee ərekə so no nyinaa. 50 Na əbarima bi wə hə a wəfre no Yosef a əfiri Arimatea a əwə Yudaman mu. Saa əbarima yi, na əye onipa pa a ətene wə Onyankopən anim a na əretwen Onyankopən Ahennie a əbeba no. 51 Əwom se na əye Yudafoa badwafəo no mu baako dee, nanso wampene gyinaes a wəsisie ne dee wəyee no so. 52 Əkəa Pilato nkyen kəsrəe Yesu amu no. 53 Əmaa wəyee

Yesu amu no maa no, na əde nwera kyekyeree no de no kəttoo əboda bi a obiara nnaa mu da no mu. 54 Wəsīee Yesu Efiada a na Yudafoa resiesie wən ho atwen Homeda no. 55 Wəsīee amu no wīees no, mmaa a wədi Yesu akyi firi Galilea no ne Yosef kəhwəe faako a wəde no toeet ne sedee wəsīee no faee. 56 Saa mmaa yi sanee wən akyi kəa efie kəhwəhwee nnuhwam ne ngo a wode bəsiesie Yesu amu no, nanso əsiane se na Homeda no aduru enti, wətenaa ase komm sedee Yudafoa mmara kyere no.

24 Kwasıada anopahema, mmaa no de nnuhwam ne ngo no kəa əboda no so. 2 Wəduruu hə no, wəhunuū se wəapire əboə a wəde hinii əboda no ano no afiri hə. 3 Na wəkəa əboda no mu no, na Yesu amu no nna hə. 4 Wəde ahodwirie gyina hə no, amonom hə ara, mmarima baanu bi a wəhyehye ntadee fitafitaa a ani hyeren begyinagyinaa wən nkyen. 5 Mmaa yi akoma tuiə na wəkotokotoo wən na mmarima no bisaa wən se, "Aden enti na morehwehwe əteaseefoo wə awufoo mu? 6 Ənni ha. Wasore! Monnkae asem a əka kyeree mo əberə a na əwə Galilea no se, 7 'Etwa se wəde Kristo no hyc nnebəneyefoo nsa na wəbə no asennua mu na ne nnansa so wasore bio no?" 8 Mmaa no kaee asem no no, 9 wəde ahohere firi əboda no so bəkaa dee wəhunuū se nyinaa kyeree asuafoo dubaako no ne wən a wəwə hə no nyinaa. 10 Mmaa a wəkəa əboda no so a wəbekaa saa asem yi no ne Maria Magdalene ne Yohana ne Yakobo maame Maria ne afoforə bi. 11 Wən nsem a wəbekae se yee wən se anansesem bi enti, wəannye anni. 12 Əwom se nnipa no annye asem no anni dee, nanso Petro dee, ətuu mmirika kəa əboda no so, koto hwəe mu, hunuu se nwera a wəde kyekyeree Yesu ho no gu hə. Əsane baa efie a na əntə dee əhunuū se ase. 13 Əda no ara asuafoo no mu baanu siim se wərekə akuraa bi a wəfrē no Emaus a əfiri Yerusalem rekə hə no bęye se akwansini nson. 14 Wərekə no nyinaa na asem a asi no ho nkəmmə ara na wəredi. 15 Wəgu so redi nkəmmə na wəregye wən ho akyinnyee no, Yesu bəkaa wən ho ne wən bəa anan kəe. 16 Wəhunuū se obi ka wən ho dee, nanso wəantumi anhunu se eyə Yesu. 17 Əbisaa wən se, "Nkəmmə bən na moredi a mo were aho mo ho yi?" 18 Na wən mu baako a wəfrē no Kleopa bisaa no se, "Wo nko ara ne əhəhəa a wəwə Yerusalem a wontee nsem a asisi hə nnansa yi no?" 19 Əbisaa wən se, "Nsem bən?" Wəbuua no se, "Nsem a əfa Nasareni Yesu a əye odiyifoo a əwə tumi wə nneyeees ne əkasa

mu wō Onyankopōn ne nnipa nyinaa anim no ho, **20** ne sedee asəfōo mpanin ne yen mpanimfoō kyeree no de no kōo aban mu se wōmmu no kumfō a wōbōo no asennua mu no ho. **21** Yen dee, na yen ani da so se əno na ərebegye Israel, na bio nnansa ni a saa asem yi siie. **22** Na mmaa bi nso a wōyē Yesu akyidifoō se yen ara ama yen ho adwiri yen. Wōkōo əboda no so anōpa yi ara, **23** nanso wōanhunu n'amu no. Wōsane bēka kyerees yen se, wōahunu əsoro abofōo ma wōaka akyere wōn se, Yesu te ase. **24** Yen mu binom tuu mmirika kōhwēes na ampa ara, na Yesu amu no nni hō sedee mmaa no kaes no ara pē.” **25** Yesu ka kyerees wōn se, “Adwenemherefoo a monni gyidie; εyε mo den se mobegye dee adiyifoo no aka no nyinaa adi. **26** Wōanhye ho nkōm se, εsε se Kristo no behunu amane ansa na wakō n’animuonyam mu anaa?” **27** Na εfiri Mose ne adiyifoo no so kyerekyerees wōn nsem a εfa ne ho wō Atweresem no mu no nyinaa ase. **28** Wōduruu Emaus kurotia no, Yesu pē se anka ətoa n’akwantuo no so. **29** Nanso, wōsree no, sanee no se ənna wōn nkyen, εfiri se, na adee reye asa enti, əsane ne wōn kōo efie. **30** Ebere a wōte adidiis no, Yesu bōo mpaees, daa Onyankopōn ase, faa burodo bubuu mu de maa wōn. **31** Amonom, wōn ani so tetee wōn maa afei wōhunuu se εyε Yesu. Ehō ara, ətu yerae. **32** Na afei, wōsesee wōn ho wōn ho, sedee Atweresem no mu nsem a əka kyerees wōn ebere a na wōnam əkwan so no si fa kaa wōn akoma no. **33** Ntem ara, wōsane wōn akyi baa Yerusalem betoo asuafoō dubaako no ne wōn a na wōka wōn ho no se wōahyia. **34** Wōduruu hō no, wōbōo wōn amannees se, “Ampa ara, Awurade asore afiri awufoō mu. Wayi ne ho adi akyere Simon.” **35** Baanu a wōfiri Emaus baes no nso bōo wōn amanees, sedee Yesu betoo won Emaus əkwan so na wōantumi anhunu se εyε əno kōsii ebere a əbubuu burodo mu de maa won no ansa. **36** Wōgu so rebo amanees no, preko pē, Yesu bepuee hō, kyeaa wōn se, “Asomdwoes nka mo!” **37** Wōn nyinaa bobōo birim, suroees εfiri se, na wōsusu se wōahunu əsaman. **38** Əbisaa wōn se, “Adən na mo akoma atutu na monnye nni nso se εyε me a? **39** Monhwē me nsam ne me nan. εyε me al Momfa mo nsa nika me nhwe; εfiri se, əsaman nni honam ne nnompe sedee mohunu se mewō bi yi.” **40** Əkasa wiees no, əde ne nsa ne ne nan kyerees wōn. **41** Anigyetrasoo ne ahodwirie enti, amma wōannye anni se εyε əno. Əbisaa wōn se, “Mowō biribi wō ha a mobedi anaa?” **42** Wōmaa no apataa sini bi a wōatoto

43 ma əgye wee wō wōn anim hō ara. **44** Na əka kyerees wōn se, “Yei ne me nsəm a meka kyerees mo əbere a na me ne mo wō hō no se, εsε se biribiara a wōatwēre afa me ho wō Mose Mmara ne Adiyifoo nwoma ne Nnwom mu no ba mu.” **45** Afei, obuee wōn adwene mu ma wōtee Atweresem a εfa ne ho no ase. **46** Əka kyerees wōn se, “Wōatwēre se, εsε se Kristo no hunu amane na əwu na ne nnansa so, wasore afiri awufoō mu. **47** Na wōbefiri asees wō Yerusalem de ne din akəka adwensakyera ne bōnefakte ho nsəm akyere amansan. **48** Mone yeinom nyinaa ho adansefoo. **49** Mesoma Honhom Kronkron no na waba mo so sedee m’Agya hyeε ho bō no. Na monnkō baabiara; montena ha nkōsi se Honhom Kronkron no de tumi a εfiri əsoro no beba abehye mo ma.” **50** Yesu ne asuafoō no bōo anan kōduruu Betania kurotia na əmaa ne nsa so hyiraa wōn. **51** Əgu so rehyira wōn no, wōmaa no so kōo əsoro. **52** Na wōsree no de anigyeet sane kōo Yerusalem. **53** Na daa wōwō asoredan no mu hō yi Onyankopōn aye.

Yohane

1 Ansa na worebeba ewiase no, na Asem no wo ho dada. Na Asem no ne Onyankopon na ewo ho. Na Asem no ye Onyankopon. **2** Ahyeasee no, na Asem no ne Onyankopon na ewo ho. **3** Enam ne so na woboo adee nyinaa. Wankwati no anye biribira. **4** Ne mu na nkwa wo; na saa nkwa no na ema nnipa hann. **5** Hann no hyerem wo esum mu a esum no ntumi nni hann no so. **6** Onyankopon somaa obarima bi a wofre no Yohane. **7** Obedii hann no ho adansee sedee ebema nnipa afia ne so agye hann no adi. **8** Enye ono ankasa ne hann no, na mmom, obaa se orebedi hann no ho adansee. **9** Saa hann yi ne nokore hann a eba ewiase ma ethyerem nnipa nyinaa so no. **10** Saa ebere no, na Asem no wo ewiase. Ewom se Onyankopon nam ne so na obaa ewiase dees, nanso obaa ewiase no, ewiase anhunu no. **11** Obaa n'ankasa ne oman mu, nanso ne manfoo anye no anto mu. **12** Na won a wogye no, na wogye ne din dii no, omaa won tumi ma wobeyee Onyankopon mma. **13** wo honhom fam, a emfiri onipa anaa ohonam fam, na mmom efiri Onyankopon ankasa. **14** Asem no beyee onipa ne yen betenae ma yehunuu n'anamuonyam se oba kor a ofiri Agya no nkyen a adom ne nokore ahye no ma. **15** Yohane kaa ne ho asem se, "Yei ne dees mekaa ne ho asem se, 'Dee odi m'akyi reba no ye kese sene me, efiri se, ewo ho ansa na wowoo me no.'" **16** Ofiri ne mmoborohunu a etoo ntwa da no mu hyira yen nyinaa daa daa. **17** Onyankopon nam Mose so de mmara maa yen, nanso enam Yesu so na yenyaa adom ne nokore. **18** Obiara nhunu Onyankopon da, gye ne Ba koro no a ono nso ye Onyankopon no, dee ewo Agya no nkyen na wada no adi no. **19** Yudafo mpanin a wowa Yerusalem somaa asofo ne Lewifoo kao Yohane nkyen kobisaa no se, "Wone Agyenkwa no anaa?" **20** Yohane antwentwen asem no mmuaes so. Opaee mu ka kyere won preko pe se, "Enye mene Agyenkwa no." **21** Wobisaa no se, "Enne, na wone hwan, Elia anaa?" Obuaa won se, "Dabi." Wobisaa no bio se, "Wone Odiyifo no?" Osane buaa won se, "Dabi". **22** Wosane bisaa no se, "Enne, na wone hwan? Ka kyere yen na yenkobo won a wosomaa yen no amanee. Asem ben na wowo ka fa wo ho?" **23** Yohane buaa won se, "Mene nne a efiri esere so a ereteam, sedee Odiyifo Yesaia hyee nkrom se, 'Monsiesie mo ho mma Awurade ba a obeba no no.'" **24** Afei, won a Farisifoo

no somaa won no bisaa Yohane bio se, **25** "Se enye wone Agyenkwa no anaa Elia anaa Odiyifo no a, aden enti na woboo asu?" **26** Yohane nso buaa se, "Me dees, nsuo na mede bo asu, nanso obi wo mo mfimfini ha a monnim no, **27** a ne mpaboa mpo memfata se meworo; ono na obedi m'akyi aba." **28** Saa asem yi sii Betania a ewo Asubonten Yordan agya, faako a na Yohane rebu asu no. **29** Adees kyee a Yohane hunuu Yesu se oreba ne nkyen no, oteam kaa se, "hwe, Onyankopon Dwammaa a oyi ewiase bone koru no! **30** Yei ne dees mekaa ne ho asem se, 'Dee odi m'akyi reba no ye kese sene me, efiri se, na ewo ho ansa na mereba.' **31** Me dees, na mennim no, nanso mede nsuo bebo asu, sedee ebeye na meda no adi akyere Israel." **32** Na Yohane dii adansee se, "Mehunu Honhom no se asiane aba ne so se aboromena a oresiane firi soro. **33** Na anka mennim no, nanso ebere a Onyankopon somaa me se memfa nsuo mmoo asu no, oka kyere se me se, 'Onipa a wobehunu se Honhom no besiane aba ne so no, ono ne dees worehwae n'anim no. Ono na ode Honhom Kronkron bebo asu.' **34** Mahunu yeinom nyinaa se aba mu na medi ho adansee se yei ne Onyankopon Ba no." **35** Adees kyee a Yohane ne n'asuafo no mu baanu gyina baabi no, wobunuu se Yesu retwam. **36** Yohane hwes no, kaa se, "Yei ne Onyankopon Dwammaa no!" **37** Asuafo baanu no tee dees okae no, wokodii Yesu akyi. **38** Yesu twaa n'ani hunu se wodi n'akyi no, obisaa won se, "Edeen na morehwehwe?" Won nso bisaa no se, "Rabi" (a ne nkyereases ne Okyerukyereso), "ehe na wote?" **39** Obuaa won se, "Mommra mmehwe." Enti, wone no ko kohwes faako a ote no ne no tenaa ho firi awia nnonnana kosisi anwummeres. **40** Nnipa baanu a wotee Yohane asem no enti emaa wokodii Yesu akyi no mu baako ne Simon Petro nua Andrea. **41** Adees a edi ekran a Andrea yees ne se, okohwehwe ne nua Petro ka kyere se, "Yeahunu Mesia no." **42** Ode Petro kao Yesu nkyen. Yesu hwes Petro dinn ka kyere se, "Wone Simon, Yohane ba no. Nanso, efiri enne rekwo wobefre wo Kefa." Eno ara ne Petro a n'asekyere ne obotan no. **43** Adees kyee no, Yesu yee n'adwene se obeko Galilea. Ohunu Filipo ka kyere se, "Di m'akyi." **44** Filipo nso na ofiri Betsaida a eho na Petro ne Andrea nso firi. **45** Filipo firi ho kao Natanael nkyen kakao kyere se, "Yeahunu Agyenkwa no a Mose ne adiyifo no hyee ne ho nkrom no no. Wofre no Yesu. Oye Yosef a ofiri Nasaret no ba." **46** Natanael bisaa Filipo se, "Ade pa bi betumi afiri Nasaret aba?"

Filipo nso ka kyereε no se, “Bra na bεhwε.” 47 Ebere a Yesu hunuu Natanael se ɔreba no, ɔkaa se, “Israelni nokwafoo ni ampa.” 48 Natanael bisaa Yesu se, “Woyε den hunuu sεdee metee?” Yesu nso buaa no se, “Ebere a wowε borodoma dua no ase hø no na mehunuwo ansa na Filipo rebefre wo.” 49 Natanael kaa se, “ɔkyerεkyerεføo, wone Onyankopøn Ba, Israelhene no!” 50 Yesu bisaa no se, “Esiane se meka kyereε wo se mehunuwo wø borodoma dua no ase enti na wogye di anaa? Wobehunu nneεma akεseε a esene yeinom. 51 Mereka nokore akyere mo se, mobehunu se ɔsoro abue na Onyankopøn abøføo redi aforsiane Onipa Ba no soø.”

2 Ne nnansa so, nnipa bi hyiaa ayeforø wø Kana a εwø Galilea asase so. Yesu maame køo saa ayeforøhyia no bi. 2 Wøtoo nsa frøε Yesu ne n’asuaføo no nso køo hø bi. 3 Wøgu so regye wøn ani no, ayeforø no ase nsā saeε maa Yesu maame køo Yesu nkyen køka kyereε no se, “Wøn nsā a wørenom no asa.” 4 Yesu ka kyereε ne maame se, “Edeen na wopεse me ye, me bere nya nnuruiε.” 5 Ne maame ka kyereε asomføo no se, “Biribiara a ɔbekø se monye no, monye.” 6 Na abøo nsuhina nsia sisi hø; yeinom mu na na Yudafoø de nsuo gu de hohoro won ho amanneε kwan so. Na suhina biara tumi fa nsuo galøn aduasa. 7 Yesu ka kyereε asomføo no se, “Momfa nsuo nhεyεhε nhina no ma ma.” Wøde nsuo hyεε no ma ma. 8 Yesu ka kyereε wøn se, “Monsa bi nkøma onipa a ayeforø no ho ntotoε hεyε ne nsa no kaa nsuo no a adane nsā no hwεεs. Na ɔnnim baabi a na nsā no firi, nanso na asomføo no dee, wønim. ɔfrøε ayeforøkun no 10 ka kyereε no se, “Saa nsā yi ye nsā pa. Wonte se afoføø a wøaka no. Obiara a øto øpono de nsā pa di økan ba wø n’apontoo ase, na akyire yi, øde nsā a enni mu aba. Nanso, wo dee, wode nsā pa no atwa too!” 11 Saa nsenkyerønneε a Yesu yεε wø Kana a εwø Galilea asase so no ne nsenkyerønneε a edi økan a øyεε wø badwam de kyereε se ne tumi firi ɔsoro. Emaa n’asuaføo no nso gyee no dii se, ampa ara, ono ne Agyenkwa no. 12 Ayeforøhyia no akyi, øne ne maame ne ne nuanom ne n’asuaføo no dii nna kakra wø Kapernaum. 13 Esiane se na Yudafoø Twam Afahye no rebeduru no enti, Yesu køo Yerusalem. 14 ɔduruu asøredan no mu hø no, ɔhunuu se adwadiføø bi nso tete wøn apono akyi resesa sika. 15 Yesu faa ntampahoma, yεε no mpire, de pamoo sikasesaføø no ne wøn nnwan ne wøn anantwie

no firii asøredan mu hø, kaa wøn apono guie maa wøn sika a wøresesa no nyinaa bø pansamee. 16 Afei, økøo wøn a wøtøn mmorønoma no so ka kyereε wøn se, “Monsesa wøn mfiri ha nkø ntem! Mommfa m’Agya fie nyε adwadibe!” 17 Asuafoø no kaa se, wøatwεre wø Atweresem no mi se, “Wo fie yiedie ho dadwene ahεε me so.” 18 Afei, Yudafoø mpanin no bisaa Yesu se, “Tumi ben na wowø a enti wopamoo nnipa no? Ye nsenkyerønneε bi fa di adanee se Onyankopøn na ømaa wo saa tumi no.” 19 Yesu buaa wøn se, “Mate dee moaka no. Nsenkyerønneε a mede bedi adanee ara ne se, mommubu asøredan yi ngu na mede nnansa besi bio.” 20 Yudafoø mpanin no tee asem a Yesu kæε no, wøbisaa no se, “Asøredan a wøde mfee aduanan nsia siε no, na wode nnansa betumi asi?” 21 Nanso, Yesu dee, na øde ønø ankasa ne onipadua na εreyε asøredan no mfatoho, 22 Yesu wusøree no akyi ansa na asuaføo no kaee asem a økaεε no. Yei ma wøgøye Atweresem ne nsem a Yesu kæε no diiε. 23 Ebere a Twam Afahye no duruiε a na Yesu wø Yerusalem no, nsenkyerønneε ahodoo bebree maa nnipa gyee no diiε. 24 Nanso, Yesu amfa ne ho anto wøn so, efiri se, na ønim sεdee nnipa suban te. 25 Na ønhia onipa adanee a øbedi afa onipa ho, efiri se, na ønim dee εwø onipa mu.

3 Anadwo bi, øbarima bi a øyε Yudafoø mpanin no mu baako a wøfrø no Nikodemo a øsane ye Farisini no, 2 køo Yesu nkyen, køka kyereε no se, “ɔkyerεkyerεføo, yεnim se Onyankopøn na øsomaawø, efiri se, obiara ntumi nyε nsenkyerønneε a wøyε yi gye se Onyankopøn ka ne ho.” 3 Yesu buaa no se, “Merema woate aseε se, se wøanwo wo foforø a, worensumi nkø Onyankopøn Ahennie no mu.” 4 Nikodemo bisaa no se, “Ebεyε den na me abasiriwa yi, betumi akø me maame yam ama wøawø me bio?” 5 Yesu nso buaa no se, “Mereka nokore akyere wo, se wøamfiri nsuo ne Honhom mu anwo obi a, ørentumi nkø Onyankopøn Ahennie no mu. 6 Dee wøfiri onipa mu awo no no, ye øhonam, na dee wofiri Honhom mu awo no no, ye honhom. 7 Mma εnnyε wo nwanwa se maka se, εse se wøwo wo foforø! 8 Sεdee wote mframø nka, nanso wontumi nkyerø faako a efiri ba ne faako a øbo kø no, saa ara na Honhom mu awo no nso te.” 9 Nikodemo bisaa no se, “Ebεyε den na yei aba mu?” 10 Yesu buaa no se, “Wo, økyerεkyerεføo a wodi mu Israel na wonte yei ase? 11 Dee yεnim ne dee yεahunu na yεreka akyere mo yi, nanso monnye yεn

nni. 12 Se meka asase yi so nsem kyere mo na monnye nni a, ebeye den na se meka osoro nsem kyere mo a, mobegye adi? 13 Obiara nkoo osoro da, agye dee ofiri osoro bae no—Onipa Ba no. 14 Sedee Mose maa owo seso a wode kobere aye asen dua so wo esere so no, saa ara na Onipa Ba no nso wobema no so, 15 na obiara a ogye me di no, obenya nkwa a enni awiees. (aiōnios g166) 16 “Na sedee Onyankopon doa ewiase nie; se ade ne Ba a owoo no koroo maes, na obiara a ogye no di no anyera, na mmom wanya nkwa a enni awiees. (aiōnios g166) 17 Onyankopon ansoma ne Ba amma ewiase se ommebu ewiase aten, na mmom, osomaa no se, ommege ewiase nkwa. 18 Obiara a ogye oba no di no, woremmu no aten; na dee onnye no nni no, wocabu no aten dada, efiri se, wannye Onyankopon Ba koro no anni. 19 Dee Onyankopon gyina so bu aten ne se: Hann no aba ewiase, nanso nnipa ani gye sum ho sene Hann no, efiri se, won nneyees nyinna ye bone. 20 Odeboneyefoo biara mpe Hann no, na oremmen Hann no, efiri se, osuro se ne nneyees bone no beda adi. 21 Na dee oye Onyame apedee no ba Hann no mu na obiara ahunu se oye Onyame apedee.” 22 Yei akyi, Yesu ne n'asuafoo no firii Jerusalem koo Yudea akuraa bi ase kotenaa hoo kakra baa asu wo ho. 23 Saa ebere no ara na Yohane nso rebaa asu wo Aion a eben Salim, efiri se, na nsuwansuwa wo ho. Nnipa pii baa ne nkyen ma obaa won asu. 24 Saa ebere no na woomfaa Yohane nttoo afiase. 25 Eda bi, Yohane akyidifoo bi ne Yudani bi gyee akyinnyee faa ahodwira ho. 26 Enti, asuafoo no koo Yohane nkyen koka kyerees no se, “Okyerkyeretoo, obarima bi a na owo wo nkyen wo Yordan fa noho no a wodii ne ho adansee no nso reba asu na nnipa pii rekoo ne nkyen.” 27 Yohane buaa se, “Obi rentumi nni dwuma a ete saa gye se Onyame ka ne ho. 28 Mo ara modi me adansee se meka kyerees mo se, ‘Enye me ne Kristo no, na mmom, woasoma me adi n'anim kane.’ 29 Adamfo a obaa ayeforokunu no wen n'aso twen no, na se ote ne nne a, n'ani gye. Eno enti na m'anigye wie peye no. 30 Ese se oye okesee na me nso meye oketewa. 31 “Dee ofiri osoro aba no ye okesee sene obiara; Dee ofiri asase so no ye wiaseni na okasa se wiaseni. 32 Osoroni no ka dee wahunu ne deewate, nanso obiara nnye no nni. 33 Won a wogye no di no di adansee se, Onyankopon ye onokwafoa. 34 Dee Onyankopon asoma no no ka Onyankopon asem, efiri se, Onyankopon de ne Honhom ahye no ma. 35 Agya no do ne Ba no enti ode biribiara so tumi ahye ne nsa.

36 Dee ogye Oba no di no benya nkwa a ensa da, na dee onnye no nni no rennya nkwa a ensa da, na mmom, Onyankopon asotwe da ne so.” (aiōnios g166)

4 Farisifo no tee se nnipa pii rekoo Yesu nkyen ama wabo won asu sene sedee nnipa ko Yohane nkyen. 2 Nso na Yesu ankasa dee, ommo asu, na mmom, n'asuafoo no na wobo asu. 3 Yesu tee saa asem yi no, ofirii Yudea sane koo Galilea. 4 Orekoo no, na ese se ofa Samaria. 5 Ebeye owigynaes no, na Yesu aben Samaria kuro bi a wofre no Sikar a eben asase bi a Yakob de maa ne ba Yosef no ho. 6 Ehoo na na Yakob abura wo. Esiane obre a na Yesu abre enti, oteneab abura no ho se oregye n'ahome. Na saa ebere no beye awia nnondumien. 7 Ankyere, Samariani baa bi baa ho betoo nsuo, na Yesu sree no se, “Ma me nsuo no bi nnom.” 8 Saa ebere no, na Yesu asuafoo no ko kuro no mu koto aduane. 9 Samariani baa no ka kyerees Yesu se, “Eyes me nwawwa se wo a woye Yudani rebisa nsuo afiri me a meye Samariani nkyen.” Na Yudafoa ne Samariafoo nni hwhee ye. 10 Yesu buaa no se, “Se wonim akyedee a Onyankopon de ma onipa anaa onipa ko a oresre wo nsuo yi a, anka wobesre no, na wama wo nkwa nsuo.” 11 Obaa no bisaa se, “Owura, wonni ahoma, nni bokiti, abura yi mu nso do yie, na ehe na wobenya saa nkwa nsuo no afiri? 12 Woye okesee sene yen agya Yakob a otuu abura yi maa yen na one ne mma, ne nnwan ne n'anantwie nom mu nsuo bi no anaa?” 13 Yesu buaa no se, “Obiara a onom saa nsuo yi bi no, osukom de no bio, 14 nanso dee obenom nsuo a mede bema no no, osukom renne no bio da. Nsuo a mede bema no no beye se asutire a erenwe da wo ne mu, na ebema no nkwa a erensa da.” (aiōn g165, aiōnios g166) 15 Obaa no sree no se, “Owura, ma me saa nkwa nsuo yi bi na osukom anne me bio, na daa mantwa kwan ammeto nsuo.” 16 Yesu ka kyerees no se, “Kofre wo kunu na wo ne no mmra.” 17 Obaa no buaa no se, “Me wura, menni kunu.” Yesu nso kaa se, “Asem a woaka no ye nokore se wonni kunu no. 18 Woaware mmaprima baanum agyae na obarima a wo ne no wo ho seesei no mpo, onye wo kunu.” 19 Obaa no kaa se, “Owura, mehunu se woye odiyifoo. 20 Yen agyanom Samariafoo somm Onyankopon wo saa bepo yi so, nanso mo Yudafoa dee, moka se Jerusalem nko ara na ese se yesom Onyankopon.” 21 Yesu ka kyerees no se, “Merema woate ase se bere bi beba a nnipa rensom Agya no wo saa bepo yi so anaa Jerusalem. 22 Mo Samariafoo nmim dee mosom no. Nanso, yen

Yudafoō dee, yenim dee yesom no, efiri se, Yudafoō so na nkwygyee nam ba. **23** Nna bi reba, na mpo aba dada se, nokore asomfoō besore Agya no wō Honhom ne nokore mu. Yeinom ne asomfoō a Agya no hwehwē. **24** Onyankopon ye Honhom, na wōn a wōsom no no, ese se wōsom no Honhom ne nokore mu.” **25** Ḍbaa no ka kyerees no se, “Menim se Mesia no a wōfre no Kristo no bēba, na se ḥba a, ḥbekyerēkyere yen biribiara mu.” **26** Yesu ka kyerees no se, “Me a me ne wo rekasa yi, mene Kristo no.” **27** Yesu ano siis pe na n’asuafoō no sane baee. Eyee asuafoō no nwanwa se wobetoo Yesu se ḥne ḥbaa bi redi nkommō. Nanso, wōn mu biara ammisaa ḥbaa no dee ḥrehwehwē ne Yesu nso dee enti a ḥne saa ḥbaa no redi nkommō no. **28** Afei, ḥbaa yi gyaa n’asuhina no hō sane kōo kuro no mu kōka kyerees kurom hōfoo se, **29** “Mommra mmehwē ḥbarima bi a waka kōkoam nneemaa maye akyerē me! Anaa, ḥno ne Agyenkwa no?” **30** Nnipa a wōtee asem yi nyinaa bōo twi kōhwē Yesu. **31** Afei, asuafoō no ka kyerees Yesu se, “ᬁkyerēkyerēfōo, didi.” **32** Yesu buaa wōn se, “Mewo aduane a medi a monnim ho hwēe.” **33** Emaa asuafoō no bisabisaa wōn ho wōn ho se, “Obi abre no aduane bi anaa?” **34** Yesu buaa se, “M’aduane ne se meye dee ḥsoma me no apedee na mewie dwuma a ḥde maa me se memmedi no. **35** Moka se, ‘Abosome anan mu, otwabere beduru.’ Mommue mo ani nhwē mo ho nhylia, na mobehunu se aburoo ahoa a ḥkyerē se, otwabere adurul! **36** Otwafōo nya n’akatua a ese no na ḥboaboaa dee watwa no ano ma nkwa a ensada. Yei ma dee ḥdua ne dee ḥtwa no nyinaa ani gye. (aiōnios g166) **37** Eyee nokore pefee se, ‘Obi dua na obitwa.’ **38** Mesomaa mo kōo baabi se monkotwa dee enye mo na moduae. Nnipa foforō na wōduaee na mo dee, moanya mfaso afiri adwuma a wōye no mu.” **39** Esiane adansee a Samariani baa no dii wō Yesu ho se, “Waka biribiara a maye akyers me” no enti, kuro no mu hōfoo pii gyee Yesu dii se ḥno ne Mesaia no. **40** Enti, ḥberē a Samariafoō no baa Yesu nkyen no, wōsree se ḥntena wōn nkyen. Ḫpenee so dii nnanu wō won nkyen. **41** Ne nsem no enti nnipa bebree gyee no dii. **42** Nnipa a wōgyee no dii no ka kyerees ḥbaa no se, “Enye adansee a wobediis no enti na yegye no di, na mmom nsem a yeate se ḥka no enti na yegaye no adi. Na yenim se ḥno ne ewiase Agyenkwa no.” **43** Nnanu akyi no, Yesu firii kuro no mu kōo Galilea. **44** Ḫwom se na Yesu aka se, odiyifoō biara nni animuonyam wō ne ḥman mu dee, nanso **45** esiane dee Galileafoō a

wōwā Yerusalem Twam Afahye berē no mu no hunuu dees Yesu yeees no enti, ḥduruu Galilea no, wōgyee no. **46** Ḫsane kōo Kana a ḥwā Galilea, faako a ḥmaa nsuo danee nsā hō no bio. Ḫwō hō no, ḥhene ḥsomfoō panin bi a na ne ba yare wo Kapernaum no **47** tee Yesu nka se ḥfiri Yudea aba Galilea hō. Saa ḥbarima yi kōo Kana kōhunuu Yesu, sree se no se, ḥne no nkō Kapernaum nkōsa ne ba a na ḥyare a ḥreye awu no yadee mma no. **48** Yesu kaa se, “Menye nseñkyerēnnees nkyerē mo ansa na moagye me adi anaa?” **49** Ḫsomfoō panin no de ahoyerā ka kyerees no se, “Owura, mesrē wo, ma yēnkō ntem, anye saa a, me ba no bēwu.” **50** Yesu ka kyerees no se, “Kō efie, wo ba no ho aye no den!” Ḫsomfoō panin no gyee asem a Yesu kaeē no dii na ḥsiim se ḥrekō efie. **51** Ḫnam ekwan so no, n’asomfoō bi behyiaa no ka kyerees no se, ne ba no ho aye no den. **52** Ḫbarima no bisaa n’asomfoō no se, “Ebērē bēn na ne ho yee no den?” Asomfoō no buaa no se, “Nnora awia bēye dōnko bere mu na huraeenini a na abō no no gyae.” **53** Ḫbarima no tee asem no pe na ḥkaee se eyee saa ḥberē korō no ara mu na Yesu ka kyerees no se, “Kō na wo ba no ho aye no den no.” Yei maa ḥbarima no ne ne fiefoō nyinaa gyee Yesu dii. **54** Yei ne nseñkyerēnnees a etō so mmienu a Yesu firii Yudea baa Galilea no ḥyee.

5 Yei akyi no, Yudafoō afahye bi enti, Yesu sane kōo Yerusalem. **2** Na ḥtadee bi wō kuro no mu a wōfre no Betesda a na ḥben kuro no ano ḥpono kesee bi a wōfrē no Nnwan ḥpono no. Na wōabo apata ahodoo enum atwa ho ahyia. **3** Saa apata yi ase na na ayarefoō pii se, anifirafōo, mpakyē ne mmubuafoō wō retwen se Awurade ḥbōfōo firi ḥsoro bēba abehono nsuo no. **4** Dee ḥtēe se se ḥbōfōo no hono nsuo no wie a, ḥyarefōo a ḥbedi ekan atō nsuo no mu no nya ayaresa. **5** Na ḥbarima bi ayare ada ḥtadee no ho mfee aduasa nwōtwe. **6** Yesu hunuu se wayare ada ho akyere no, obisaa no se, “Wope se wo ho yee no den anaa?” **7** Ḫyarefōo no buaa no se, “Me wura, se ḥbōfōo no behono nsuo no a, mennyā obi a ḥberē me so ato mu. Ḫberē biara a mēbō me ho mmōden se mereko nsuo no mu no, obi di me ekan.” **8** Yesu ka kyerees no se, “Sōre! Bobō wo kēte na kō efie.” **9** Amonom hō ara, ḥbarima no ho yee no den; ḥbōbōo ne kēte, hyee ase nantee. Na saa da no yee homeda. **10** Yudafoō mpanin hunuu ḥbarima no se ḥso ne kēte no, wōn bo fuu yie. Wōbisaa no se, “Wonnim se enne yee homeda na etia mmara se wobesoa wo kēte anaa?” **11** Ḫbarima

yi de ahopopoɔ yii ne ho ano se, "Onipa a ɔsaa me yadee no na ɔka kyerɛe me se, mensoa me kete na menko." 12 Wɔtēe saa no, wobisaa no se, "Hwan ne saa onipa yi?" 13 Nso na dee ne ho yee no den no nnim Yesu. Afei, nso na Yesu afiri nnipa no mu ko. 14 Akyire yi, Yesu hyiaa ɔbarima yi wɔ asoredan mu tuu no fo se, "Afei a wo ho aye wo den yi, hwe yie na woankoye bone bio amma biribi a esene kane yadee no amma wo so." 15 ɔbarima yi firii ho koka kyerɛe Yudafoɔ mpanin no se eyɛ Yesu na osaa no yadee no. 16 Yudafoɔ mpanin yi hye aseet tanee Yesu ani, efiri se, wabu wɔn homeda mmara no so. 17 Yesu ka kyerɛe wɔn se, "M'agya ye adwuma ebere biara, enti esee se me nso meye adwuma ebere biara." 18 Saa asem a Yesu kae yi maa Yudafoɔ mpanin no bo fuiɛ, na wɔyee wɔn adwene se wobekum no, efiri se, na eyue homeda mmara no nko na wabu so, na bio, ɔfri ne ho se Onyankopon Ba de kyerɛ se, ɔne Onyankopon ye pe. 19 Yesu ka kyerɛe wɔn se, "ɔba no ntumi mfiri ne pe mu nye biribi, na mmom, oye dee ɔhunu se n'Agya ye no bi. 20 Efiri se, Agya no do ɔba no na biribiara a Agya no ye no, ɔma ɔba no hunu. Na ɔba no beye nnwuma akeseet a esene saa ɔbarima yi ayaresa yi ama mo ho adwiri mo. 21 Na sedee Agya no nyane awufoo no, saa ara nso na ɔba no nyane awufoo a ɔpe se onyane wɔn no. 22 Afei koraa, m'Agya mmu obiara aten. ɔde saa atemmuo tumi no ahye ɔba no nsa, 23 sedee ebeye a obiara bedi ɔba no ni sedee wadi Agya no ni no. Obiara a onni ɔba no ni no, nni Agya a ɔsoma no no nso ni. 24 "Merekə nokore akyere mo se: Obiara a otie me nsem na ogye dee ɔsoma no me no di no, wo nkwa a enni awiee. Wɔremmu no aten, efiri se, wafiri owuo mu aba nkwa mu. (aiōnios g166) 25 Merekə nokore bio se, ebere bi reba, na mpo saa ebere no anya aba a awufoo bête Onyankopon Ba no nne, na wɔn a wote ne nne no bonya nkwa. 26 Sedee Agya no ye nkwamafoɔ no, saa ara nso na wama ne Ba no tumi ama waye nkwamafoɔ. 27 Wama ɔba no tumi a ɔde bu aten, efiri se, ɔno ne Onipa Ba no. 28 "Mommma saa asem yi nnye mo nwawanwa, efiri se, ebere bi reba a awufoo a wɔwɔ wɔn damena mu mpo bête me nne, 29 na wɔasoresore. Wɔn a wɔaye papa no bonyane atena nkwa mu, na wɔn a wɔaye bone no nso, wɔabu wɔn fo. 30 Merentumi mfiri m'ankasa me tumi mu nye biribiara; asem a Onyankopon aka akyere me no so na megyna bu aten. Eno enti, aten a mebu no ye nokore. 31 "Se me ara medi me ho adanseet a,

m'adansedie no nni mu. 32 Na obi wɔ hɔ a ɔdi me ho adanseet a menim se n'adanseet a ɔdi fa me ho no ye nokore. 33 "Moasoma nnipa aka Yohane nkyen na wadi adanseet a eyɛ nokore. 34 Nnipa adansedie ho nhia me ansa na moahunu onipa ko a meye. Na mmom, meka Yohane adanseet a ɔdii no kyerɛ mo se dee ebeye na Onyankopon begye mo nkwa. 35 Yohane nsem a ɔkae ye kanea a wɔaso na elhyerɛ, na emaa mo ani gyee. 36 "Me nnwuma a m'Agya de ama me se meny no di me ho adanseet sene Yohane. 37 Ewom se monhunuu Agya no anim da, na montee ne nne nso da, nanso wadi me ho adanseet. 38 Na n'asem no nso mommfa nsie mo tirim, efiri se, monnnye me a ɔsoma no nni. 39 Mosua Atweresem no efiri se, mogye di se eno na ebema mo anya nkwa a enni awiee. Nanso, saa Atweresem koro no ara di me ho adanseet! (aiōnios g166) 40 Yei nyinaa akyi no, mommpe se moba me nkyen na moanya nkwa! 41 "Merenhwehwé nnipa anim animuonyam. 42 Menim nnipa ko a moye. Menim se monni Onyankopon ho do. 43 Mebaa m'Agya din mu nanso moannya me. Nanso, se obi ba wɔ ɔno ara ne din mu na ɔbeye dee ɔpe a, eno dee, mogye no. 44 Mope se nnipa kamfo mo mmom sene se Onyankopon bekamfo mo. Ebeye den na moagye me adi? 45 "Enye me na meka asem bi atia mo Agya no anim, na mmom, eyɛ Mose a mode mo ani too ne mmara so se eno na monam so bekɔ Onyankopon Ahennie mu no. 46 Se mogye Mose dii a, anka me nso mobegye me adi, efiri se, nsem a ɔtwerees no di me ho adanseet. 47 Na esiane se moannya nsem a ɔtwerees no anni no enti, enye nwawanwa se monnye me nni."

6 Yei akyi, Yesu twaa Galilea Po a wɔsane frɛ no Tiberia Po no. 2 Esiane se nkurofɔo hunuu se Yesu nam anwanwakwan so asa nnipa pii yadee no enti, wɔdii n'akyi. 3 Yesu ne n'asuafoo no kɔɔ bepo bi so kotenaa ho kakra. 4 Saa ebere no na Twam Afahye no aben. 5 Ebere a Yesu twaa n'ani, hunuu se nnipakuo no reba ne nkyen no, obisa Filipo se, "Ehe na yebonya aduane ama saa nnipa dodoɔ yi?" 6 Yesu bisaa Filipo saa asem yi de soɔ no hwɛe, efiri se, na onim dee ɔbeye. 7 Filipo buaa se, "Ansa na yebetumi ama saa nnipa dodoɔ yi aduane no, esee se yenya abosome nwɔtwe akatua." 8 Andrea a oyɛ Simon Petro nua no kaa se, 9 "Abarimaa bi wɔ ha a ɔwɔ burodo enum ne nkyenam mmien; na yei betumi aso nnipa dodoɔ yi di?" 10 Yesu hye n'asuafoo no se, "Momma obiara

ntena ase.” Asuafoō no ma wōtenatenaas esere no so. Na mmaprima a wōwō wōn mu no dodoō bēye mpemnum. 11 Yesu faa burodo no bōō mpaee na ɔkye maa wōn. Ḍfaa saa ekwan korō no ara so kyeē nkyenam no nso maa wōn. 12 Wōdidi meeē akyi no, Yesu ka kyereē wōn se “Mommoaboa aduane a aka no ano na ebi ansee.” 13 Wōboaboa aduane a ekaeē no ano no, eyee nkentemma dumieni. 14 Nnipa no hunuu nsenkyerennēe a Yesu aye no, wōkaa se, “Ampa ara, onipa yi ne odiyifoo a yerehwē no ekwan no.” 15 Yesu hunuu se nnipa no aye wōn adwene se wōbekyere no asi no ɔhene no, ɔtwee ne ho firii wōn mu kōo bepo no so bio. 16 Onwunu dwoeē no, Yesu asuafoō no kōo Galilea mpoano. 17 Wōtwēn kōsii se adee saeē na ɔmma no, wōkotenaas kodoō mu se wōrekō Kapernaum. 18 Saa ebere no na ahum retu wō epo so ama epo no so aye gyabagyaba. 19 Wōshare kōo wōn anim bēye akwansini mmiensa anaa enan no, wōhunuu se obi nam epo no so reba; yei maa elu kaa wōn kōsii se, 20 Yesu kaa se, “Eyē me, Monnsuro!” 21 Asuafoō no pēe se anka wōde no tena kodoō no mu, nanso ntēmpa ara kodoō no kōduruu Kapernaum. 22 Adee kyeeē no, nnipa a na wōwō Galilea epo no agya no hunuu se kodoō baako pē na na ewō hō, nanso asuafoō no tenaa mu kōeē a na Yesu nka wōn ho. 23 Ankyere koraa na akodoo foforō bi firi Tiberia baa faako a Awurade maa nnipakuo no aduane diiē no. 24 Ebere a nnipa no hunuu se Yesu ne n'asuafoō no nni hō no, wōtenatenaas akodoo no mu se wōrekō Kapernaum akōhwehwē no. 25 Wōduruu Kapernaum na wōhunuu Yesu no, wōbisaa no se, “ɔkyerekyerefōō, ebere bēn na wobaa ha?” 26 Yesu buaa wōn se, “Mereka nokore akyere mo se, eyē se mohunuu anwanwadee a moyeeē no enti na morehwehwē me, na mmaprima, se monyaa aduane di meeē no enti. 27 Monnsee mo bere nyinnaa mmapre nhwehwē aduane a etumi sēe no akyiri kwan, na mmaprima, mmapre nhwehwē aduane a etena hō daa a ema nkwa a enni awieēe a Onipa Ba no de bēma mo no akyiri kwan. Efiri se, yei enti na m'Agya somaa me.” (aiōnios g166) 28 Nnipa no bisaa no se, “Edeēn na yēnyē na yeasoo Onyankopōn ani?” 29 Yesu buaa wōn se, “Yei ne dee Onyankopōn pē se moye, monnye dee wasoma no no nni.” 30 Nnipa no bisaa no bio se, “Anwanwadee bēn na wobeyē akyere yen ama yēagye wo adi? 31 Se wope se yēgye wo di se wone Agyenkwa no dee a, enneē ma yen aduane nni daa sēdee Atweresem no di ho adansee se, Mose maa yēn nananom ɔsoro

aduane dii wō esere so no.” 32 Yesu ka kyereē wōn se, “Mereka nokore akyere mo se, eyē Mose na ɔmmaa mo nananom aduane a efiri ɔsoro no dii esere so hō no na mmaprima, eyē m'Agya. Na afei deē, ɔma mo aduane a efiri ɔsoro a ema nkwa a enni awieēe no di daa. 33 Saa aduane a efiri Onyankopōn nkyen no ne onipa a ɔfiri ɔsoro ba asase so na ɔde nkwa brē ewiase no.” 34 Nnipa no ka kyereē no se, “Owura, ma yēn saa aduane no bi nni daa.” 35 Yesu kaa se, “Mene burodo a ema nkwa no. Obiara a ɔba me nkyen na ɔgye me di no, ɔkōm anaa osukōm renne no da. 36 Sēdee maka akyere mo no, moahunu me nnwuma, nanso monnye me nni. 37 Obiara a m'Agya de no ama me no beba me nkyen, na obiara a ɔbeba me nkyen nso no, merempam no. 38 Na mafiri ɔsoro baa asase so se merebeyē deē ɔsomaas me no apēdeē, na eyē m'apēdeē. 39 Na dee ɔsomaas me no apēdeē ne se, mēhwē wōn a ɔde wōn ama me no nyinnaa so yie na da a edi akyire no, manyane wōn ama wōn nkwa foforō. 40 M'Agya apēdeē ne se, obiara a ɔba me nkyen na ɔgye me di no bēnya nkwa a enni awieēe, na da a edi akyire no, manyane no ama no nkwa foforō.” (aiōnios g166) 41 Yudafoō no tee se Yesu aka se, “Mene aduane a efiri ɔsoro” no, wonwiinwiie. 42 Wōkōo so kaa se, “Eyē Yosef ne Maria ba ne saa Yesu yi? Eyē dēn na otumi ka se ɔfiri ɔsoro na ɔbaeē?” 43 Yesu buaa wōn se, “Monnyae anwiinwiie no. 44 Mommmma eyē se mo nwanwa se maka saa, na obiara nni hō a ɔbētumi aba me nkyen, gye se Agya no a ɔsomaas me no twe no ba me ho, na da a edi akyire no, menyane no. 45 Adiyifoo no twereē se, ‘Onyankopōn ankasa bēkyerekyere ne mma.’ Enō enti, obiara a ɔtie Agya no nkyerekyere no ba me nkyen. 46 Asem a maka yi nkyere se obi ahunu Agya no pen, gye onipa a ɔfiri Agya no nkyen no. 47 Mereka nokwasem akyere mo se, obiara a ɔgye me di a ema nkwa a efiri no nya nkwa a enni awieēe. (aiōnios g166) 48 Mene burodo a ema nkwa no. 49 Mo nananom dii mana wō esere so, nso wōwuwuiie, 50 nanso burodo a efiri ɔsoro ba no ye burodo a obi di a ɔrenwu da. 51 Mene burodo a efiri ɔsoro no; se obi di saa burodo yi a, ɔbētēna ase daa. Buero do a mede bēma obiara a ɔba me nkyen no, ne me honam a mede ma, sēdee ebeyē na ewiase bēnya nkwa.” (aiōn g165) 52 Asem a Yesu kaa yi maa Yudafoō no bo fuie ma wōbisabisaa wōn ho wōn ho se, “Ebeyē dēn na saa onipa yi atumi de ne honam ama yēn se aduane ama yēadi?” 53 Yesu ka kyereē wōn se, “Mereka nokwasem akyere mo;

moanni Onipa Ba no honam se aduane na moannom ne mogya a, morennya nkwa a enni awiee. **54** Obiara a odi me honam se aduane na onom me mogya no nya nkwa a enni awiee, na da a edi akyire no, menyane no ama no nkwa foforo. (aiōnios g166) **55** Me honam ne aduane pa no, na me mogya nso ne nsu pa no. **56** Obiara a odi me honam se aduane na onom me mogya se nsuo no te me mu, na me nso mete ne mu. **57** Sedeē Agya teasefoō no somaa me na ono enti, mete ase no, saa ara nso na obiara a odi me honam se aduane no, me enti, obetena ase. **58** Yei ne burodo a efiri osoro baee. Ente se mana a yen nananom dii wā esere so na wōwuwuij no. Saa burodo yi dee, obiara a obedi bi no betena ase daa.” (aiōn g165) **59** Ebere a na Yesu rekyerekere wā hyiadan mu wā Kapernaum no na okaa saa nsem yi. **60** Yesu akyidifoō no mu pii tee asem a okae no, wōkaa se, “Saa asem yi dee, ekyere yen adwene. Hwan na obete ase?” **61** Yesu hunuu se n’akyidifoō no renwiinwii no, obisaa wā se, “Asem a mekae yi to mo suntidua anaa? **62** Enne, eba se Onipa Ba no resane aksosoro, faako a ofiri baee no a, edeen na mobeye?” **63** Onyankopon honhom na ema nkwa. Onipa ntumi mma nkwa. Nsem a maka akyere mo yi ye honhom na nkwa wā mu, **64** nanso mo mu bi nnye nni.” Efiri ahyeasen no na Yesu hunuu wā a wōnnye no nni ne wā a wōbētwe wā ho afiri ne ho. **65** Okoo so kaa se, “Yei enti na meka kyere se, obi ntumi mma me nkyen gye se Agya no ama no ho ekwā” no. **66** Esiane saa nsem a Yesu kaee no enti, n’akyidifoō no mu pii twee wā ho firii ne ho na woanni n’akyi bio. **67** Yesu hunuu saa no, obisaa asuafoo dumieno se, “Mo nso mobegyae m’akyidie anaa?” **68** Simon Petro buaa no se, “Awurade, hwan nkyen na yebek? Wo na wowā nsem a ewo nkwa a enni awiee. (aiōnios g166) **69** Na yegye wo nsem no di na yenim se wone Onyankopon Ba Kronkron no.” **70** Yesu koo so kaa se, “Me ara na meyii mo dumieno yi, nanso mo mu baako ye obonsam.” **71** Asem a Yesu kaee no, na efa Yuda a oye Simon Iskariot ba no a oye asuafoo dumieno mu baako a obeyi Yesu ama no ho.

7 Yei akyi no, Yesu tenaa Galilea a wampe se obesane aks Yudea, efiri se, na Yudafoō no rehwehwē no akum no. **2** Ebere a Yudafoō Asese Afahye no reye aduru no, **3** Yesu nuanom ka kyere se, “Ese se wofiri ha sane ko Yudea sedeē ebeye na w’akyidifoō behunu nsenkyerennee a woyee no. **4** Se obi pe se ogye edin a, ommfa ne nneyee nsie. Ese se oma nnipa

nyinaa hunu ne nneyee.” **5** Na ne nuanom mpo nnye no nni. **6** Yesu ka kyere wā se, “Me bere nnuruij; na mo dee, eberc biara ye ma mo. **7** Mo dee nnipa tan mo a eyē yie, nanso me dee wātan me a eyē yie, efiri se, daa meka bone a wōye no kyere wā. **8** Mo dee, monni ekan nko afahye no, na me dee, mennya nkoo, efiri se, me bere nnuruij.” **9** Okaa saa asem yi kyere wā akyi no, otenaa Galilea. **10** Yesu nuanom, koo akyi no, ono nso koo afahye no ase bi a wamma obiara anhunu no. **11** Yudafoō mpanin no hwehwē no afahye no ase na wōanhunu no no, wōbisabisa wā ho wā ho se, “Onipa a yerehwē no no wo he?” **12** Nnipa no kaa ne ho nsem huhuhuhu efiri se, na wōsuro Yudafoō mpanin no. Ebinom se, “Oye onipa pa.” Na afoforo nso se, “Oye odaadaafoo.” **13** Yudafoō mpanin no ho hu enti, obiara antumi annyi n’anim anka ne ho asem wā badwa mu. **14** Afahye no mfimfini no, Yesu koo asoredan mu kokyerekere. **15** Ebere a Yudafoō mpanin no tee Yesu nkyerekere no, eyē wā nwanwa na wōbisaa se, “Onipa yi nsuaa nwoma da, na eyē dēn na otumi kyerekere see yi?” **16** Yesu buaa wā se, “Dee merekyere no mfiri m’ankasa, na mmom efiri Onyankopon a osomaa me no. **17** Se obi pe se oye Onyankopon apedee a, obehunu se me nkyerekere no firi Onyankopon nkyen anaa efiri m’ankasa. **18** Obiara a ode n’adwene kasa no pe animuonyam ma ne ho, na obiara a ope animuonyam ma dee osomaa no no ye onokwafoo a nnaadaa biara nni ne mu. **19** Mose amma mo mmara anaa? Nanso, mo mu biara nni saa mmara no so! Aden enti na mope se mokum me?” **20** Nnipa no ka kyere se, “Gyama honhommōne bi hye wo so? Hwan na ɔrehwehwē wo akum wo?” **21** Yesu buaa wā se, “Anwanwadee baako pe a maye enti na mo ho adwiri mo see yi. **22** Mose maa mo twetiatwa (mpo eyē se Mose na ohyē ho mmara na eye mo nananom) nanso, motwa twetia homeda. **23** Se motwa twetia homeda na moanto Mose mmara a, aden enti na se masa obi yadee homeda a, mo bo fu me? **24** Mommmu aten kwa. Monhwē biribiara a mohunu no yie ansa na moabu ho aten.” **25** Nnipa a na wōwā Yerusalem no mu bi bisaa se, “Eneye saa onipa yi ne dee wōpe se wōkum no no anaa? **26** Ono na ɔrekasa badwa mu a obiara nka hwee nkyere no yi! Gyama afei dee mpanimfoō no agye no ato mu se one Agyenkwa no. **27** Yenim se Agyenkwa no nya ba a, obiara rentumi nkyere faako a ofiri baee, nanso saa onipa yi dee, yenim faako a ofiri.” **28** Yesu

gu so rekyerkyere wō asoredan mu no, əteaa mu kaa se, “Ewom se monim me na monim faako nso a mafiri baeε, nanso, εnye me ara me pε na mede baeε, na dee əsomaα me no ye ənokwafoo, nanso monnim no; 29 na me dee, menim no εfiri se, mafiri ne nkynen na mebaεs na əno na əsomaα me.” 30 N’ano siiε no, wōpεs se anka wōkyere no nanso obiara antumi amfa ne nsa anka no, εfiri se, na ne berε a εse se wōkyere no no nnuruiε. 31 Nnipa no mu fa kεsε no ara gyeε no dii, na wōbisaa se, “Se Agyenkwa no ba a, əbetumi ayε anwanwadεe bebree sene dee əbarima yi ayε no anaa?” 32 Farisifoo no tee huhuhuhu no a nnipa no ye faa Yesu ho no, wōne asəfoo mpanin no somaa asərefie awεmfoo bi se wōnkōkyere Yesu mmra. 33 Yesu ka kyεrεs nnipakuo no se, “Nna kakra bi na aka me a me ne mo betεna na masane ako dee əsomaα me no nkynen. 34 Mobeħweħħwe me, nanso morenhunu me, εfiri se, faako a merekø no morentumi nkø hø.” 35 Ebere a Yudafoo mpanin no tee asem a Yesu kaeε no, wōbisabisa wōn ho wōn ho se, “Ehefa na əse ərebekø a enti yerenhunu no yi? Anaase əpe se əkø Helafoo nkuro a Yudafoo tete mu no mu kōkyerkyere wōn? 36 Se əka se, ‘Mobeħweħħwe me, nanso morenhunu me, εfiri se, faako a merekø no morentumi nkø hø’ a, na okyere señ?’” 37 Afahye no da a ədi akyire a εye da titire no, Yesu sore gyinaa ho kasaa denden se, “Obiara a osukø de no no mmra me nkynen mmənəm nsuo. 38 Na Atweresem no ka se, ‘Obiara a əgye me di no, nsuo a əma nkwa betεne afiri ne mu.’” 39 Yesu kaa saa asem yi faa Honhom Kronkron a wōn a wōgħee no diiε no nsa bækø no ho. Saa ebere no, na ənnyia mfaa Honhom Kronkron no mmaa wōn, εfiri se, na wōnnyia mmaa ne so nkø əsoro, nhyeε no animuonyam. 40 Nnipa no tee asem a Yesu kae no, ebinom kaa se, “Ampa ara, onipa yi ne odiyifoo no!” 41 Afoforø nso kaa se, “Əno ne Kristo no!” Ebinom nso bisaa se, “Ebeħε den na Kristo no befiri Galilea? 42 Atweresem no anka se, saa Kristo no befiri Dawid abusua mu, na wōbewo no wō Betlehem kuro a Dawid tenaa mu no mu anaa?” 43 Yesu enti, nnipa no mu kyekyεe. 44 Ebinom pεs se wōkyere no, nanso obiara amfa ne nsa anka no. 45 Asomfoo no sane koeε no, asəfoo mpanin ne Farisifoo no bisaa wōn se, “Aden enti na moamfa no amma?” 46 Asomfoo no buaa se, “Nsem a onipa no ka no, εye nwanwa na yentee bi da.” 47 Farisifoo no sane bisaa asomfoo no se, “Mo nso wadaadaa mo anaa? 48 Moahunu se mpanimfoo anaa Farisifoo no bi

agye no adi anaa? 49 Dabi, εremma saa, na mmom εye wōn a wōnnim mmara no na wōadome wōn no na wōbegye no adi.” 50 Saa ebere no, na Nikodemo a εye Farisini a da bi əwiaa ne ho kao Yesu nkyen anadwo no nso wō ho bi. 51 Əno na əbisaa se, “Enti yεn mmara ma ho kwan ma yebu obi fō wō ebere a yentee n’anim asəm, nhunuu dee wayε anaa?” 52 Wōbuua no se, “Wo nso wofiri Galilea anaa? Hweħwe Atweresem no mu yie na wobehunu se odiyifoo biara rentumi mfiri Galilea da.” 53 Afei, obiara firii hø koeε a wōantumi ansi gyinaeε biara.

8 Yesu sane kao Ngo Bepo no so. 2 Adee kyee anopā no, əsanee baa asərefie. Nnipa bebree baa ne nkynen ma əhyεs aseε kyεrεkyεrεs wōn. 3 Əgu so rekasa no, Yudafoo mpanin ne Farisifoo de əbaa bi a wōkyereε no se ərebo adwaman baa n’anim. 4 Wōka kyεrεs Yesu se, “Okyεrεkyεrεfø, yεkyereε əbaa yi se ərebo adwaman, 5 nanso Mose mmara hye yen se, əbaa biara a wōbeyere no saa əkwan no so no, εse se wōsi no aboo. Edeen na woka wō ho?” 6 Wabisaa no yei de sum no afidie sεdεs εbeħεs a wōbenya asem bi agyina so atoto n’ano. Nanso, Yesu bao ne mu ase de ne nsateaa tweretwerεs fam. 7 Wōgu so rebisabisa no nsem no, əmaa ne mu so ka kyεrεs wōn se, “Mo mu biara a ənyεs bōne da no, nni ekan nto boø mmo no.” 8 Əsane bao ne mu ase tweretwerεs fam. 9 Nnipa no tee asem a Yesu kaeε no, wōhyεs aseε firii hø mmaako mmaako firi mpanin no so. Ekaa Yesu ne əbaa no nkø ara. 10 Yesu maa ne mu so no, əbisaa əbaa no se, “Nnipa a wōde wo baeε no wō he? Wōn mu baako mpo nni ha a əbækø asem bi atia wo?” 11 Əbaa no buaa Yesu se, “Dabi, Owura.” Yesu ka kyεrεs no se, “Se saa na ətε dee a, ənneε me nso menni asem biara a meka de atia wo. Kø, na nkøye bōne bio.” 12 Yesu sane toaa ne kasa no so ka kyεrεs nnipa no se, “Mene ewiase hann no. Obiara a ədi m’akyi no rennante sum mu da, na əbenya hann a əkyereε nnipa əkwan ma wōkø nkwa mu.” 13 Farisifoo no tee asem a Yesu kaeε no, wōka kyεrεs no se, “Asem a woreka yi, yerennye nto mu, εfiri se, wo ara na woredi wo ho adansee.” 14 Yesu nso buaa wōn se, “Se me ara meredi me ho adansee mpo a, asem a meka no ye nokore, εfiri se, menim faako a mafiri baeε ne faako a merekø. Na mo dee, monnim faako a mafiri baeε ne faako nso a merekø. 15 Mo ankasa mode mo adwene na əbu aten na me dee, memmu obiara aten. 16 Nanso, se əba se εse se mebu aten a, m’atemmua bεyε atentenenee, εfiri se, εnye

me nko na m̄ebu aten; Agya a ɔsoma me no ka me ho. **17** Wɔatwεrε wɔ mo mmara mu sε, sε adansefоo baanu adansee hyia a, na ɛkyere sε wɔn adansee no ye nokore. **18** Medi me ho adansee na m'Agya a ɔsoma me no nso di me ho adansee.” **19** Nnipa no bisaa no sε, “Ehe na w'Agya no wɔ?” Yesu buaa wɔn sε, “Monnim me, na monnim m'Agya no nso. Sε monim me a, anka mobehunu m'Agya no nso.” **20** Yesu kaa yeinom nyinaa ɛberε a na ɔrekyskyerε wɔ asoredan no mu sikakorabea hɔ no. Obiara antumi amfa ne nsa anka no, ɛfiri sε, na ne bere a eεsε se wɔkyere no no nnuruiε. **21** Yesu sane ka kyereε wɔn sε, “Mefiri mo nkyεn makɔ; mobehwehwe me, na morenhunu me. Na mo dee, mobewu wɔ mo mu. Faako a merekɔ no morentumi mma hɔ bi.” **22** Yudafoɔ no bisabisa wɔn ho won ho sε, “Ehe na ɔrekɔ a ose ‘obi rentumi nko ho bi no?’ Gyama ɔrekɔkum ne ho?” **23** Yesu buaa wɔn sε, “Mo dee, mofiri asase so ha, nanso me dee, mafiri ɔsoro na mebaeε. Mo dee, mofiri ewiase, nanso me dee, memfiri ewiase, **24** Eno enti na meka kyere mo se mobewu wɔ mo bone mu no. Na se moannye anni sε, mene dee mene a, mobewu wɔ mo bone mu.” **25** Wobisaa no sε, “Wo koraa, wone hwan?” Yesu buaa wɔn sε, “Mene dee daa meka kyere mo se meye. **26** Mewɔ mo ho nsem pii a anka meka atia mo. Nanso, dee ɔsoma me no ye ɔnokwafoɔ na asem a meka no ye dee mate afiri ne nkyεn.” **27** Nnipa no ante no aseε se n'agya ho asem na ɔreka akyere wɔn no. **28** Yesu ka kyereε wɔn sε, “Se monya ma Onipa Ba no so wɔ asennua no so a, na mobehunu sε, mene dee mene no, na afei mobehunu bio se memfiri me ara me pε mu nye biribiara, na mmom, dee Agya no somaa me se menka no nko ara na meka. **29** Dee ɔsoma me no ka me ho daa. ɔnnyaa me da, ɛfiri sε, meye dee esɔ n'ani.” **30** Nnipa a wɔtee dee Yesu kaεs no mu dodoɔ no ara gyee no dii. **31** Yesu ka kyereε Yudafoɔ a wɔgyee no diiε no sε, “Se modi me nsem so a, moyε m'asuafoɔ. **32** Eno ansa na mobehunu nokore no na nokore no bema mo ade mo ho.” **33** Nnipa no buaa no sε, “Yen dee yεye Abraham asefоo. Yenkɔa nkoasom mu da, na eyε den na woka se wobema yeade yen ho?” **34** Yesu buaa wɔn sε, “Mereka nokore akyere mo se obiara a ɔyε bɔne no ye bɔne ako. **35** Akoa biara nni kyeɛfa wɔ abusua mu nanso ɔba dee, daa ɔwɔ kyeɛfa wɔ abusua mu. (aiɔn g165) **36** Eno enti, se ɔba no ma mode mo ho a, mobede mo ho ampa. **37** Megye tom se moyε Abraham asefоo nanso morehwehwe me akum me,

efiri sε, monni ne nkyerekyere so. **38** Dee m'Agya ayi akyere me no na meka ho asem, na mo dee, dee mo agya aka akyere mo no na modi so.” **39** Nnipa no kaa sε, “Yen agya ne Abraham.” Yesu nso ka kyereε wɔn sε, “Moyε Abraham asefоo ampa a, anka ne nnwuma a ɔyεεsε no bi pεpεεpε na mobeyε. **40** Dee mayε ne se maka nokore a mote firii Agya no nkyεn akyere mo, nanso mohwehwe me akum me. Abraham anye biribi a ete se yei. **41** Moreyeε dee mo agya yεεsε.” Nnipa no sane kaa sε, “Onyankopon nko ara ne Agya a yεwɔ na yεyε ne mma ankasa.” **42** Yesu ka kyereε wɔn sε, “Se Onyankopon ye mo Agya ampa ara a anka mobedɔ me, ɛfiri sε, ne nkyεn na mafiri baεε na mewɔ ha. Mamfiri me pε mu na mebaeε; ɔno na ɔsoma me. **43** Aden enti na monte nsem a mereka yi ase? ɛfiri sε, mompe se mote aseε. **44** Mo dee, ɔbonsam ne mo agya, na mope se moyε nneema a ɔyε no nso bi. ɔyε ouwidifoo firi ahyeaseε. ɔnni nokore da, ɛfiri sε, ɔnyε ɔnokwafoɔ. Se ɔdi atoro a, ɛnyε nwanwa ɛfiri sε, ɔyε ɔtorofoo ne atoro agya. **45** Nanso me dee, ɛsiane se meka nokore enti na monnye me nni no. **46** Mo mu hwan na ɔbetumi aka se medi bone bi ho fo? Se meka nokore a, aden enti na monnye me nni? **47** Obiara a ɔfiri Onyankopon mu no tie Onyankopon asem. Na mo dee, ɛsiane se momfiri Onyankopon mu no enti na montie n'asem no.” **48** Yudafoɔ no bisaa Yesu sε, “Se yeka se woyε Samariani a honhommone ahye wo ma a, na yeboa anaa?” **49** Yesu buaa sε, “Menni honhommone. Medi m'Agya ni na mo dee monni no ni. **50** Memmpere nhwehwe animuonyam mma m'ankasa me ho. Obi wɔ hɔ a ohwehwe ma me na ɔno nso na ɔdi ma me. **51** Meka nokore pefee kyere mo se, obiara a ɔdi m'asem so no renwu da.” (aiɔn g165) **52** Yudafoɔ no nso ka kyereε no sε, “Afei na yeahunu ampa ara se wowɔ honhommone! Abraham wuic. Adiyifoo no nso wuwuic. Nanso, wo dee woka sε, ‘Obiara a ɔdi m'asem so no renwu da.’ (aiɔn g165) **53** Woyε kεse sene yen agya Abraham anaa? ɔwuiε; saa ara nso na adiyifoo no wuwuic. Wosusu se woyε hwan?” **54** Yesu buaa wɔn sε, “Se m'ankasa mehyε me ho animuonyam a, m'animuonyam no nka hwee. M'Agya a mo nso moka se ɔyε mo Onyankopon no, ɔno na ɔhyε me animuonyam. **55** Mo dee, monnim no, nanso me dee, menim no. Se meka se mennim no a na meye ɔtorofoo se mo ara. Menim no na madi n'asem nso so. **56** Mo agya Abraham ani gyee se ɔbehunu me ba a meba no. ɔhunuie na n'ani gyeeε.”

57 Yudafoō no nso bisaa no se, “Wonnii mfee aduonum koraa na eyee den na wohunuu Abraham?” 58 Yesu buaa se, “Mereka nokore pefee akyere mo se, ansa na wɔrebewo Abraham no, na mete ase.” 59 Yudafoō no tasee aboo se anka wɔde rebesi no, nanso Yesu kɔhintaes. Yei akyi no, ɔfiri asoredan no mu hɔ kɔe.

9 Yesu nam no, ɔhunu aberantee bi a wɔwoo no onifirani, 2 N'asuafoo no bisaa no se, “ɔkyerekyereføo, saa onifirani yi awofoo bɔne a wɔyees anaa ɔno ankasa bone enti na ama n'ani afira yi?” 3 Yesu buaa se, “Enye n'awofoo anaa n'ankasa bone enti na n'ani afira. Na mmom, n'ani afira sedee ebeye a Onyankopøn tumi beye ne ho adwuma. 4 Esiane se adesaeet nkyere ba no enti, ese se yeje dees ɔsomaame no adwuma a ɔde ahye yen nsa no. Se adees sa a, obiara ntumi nyε adwuma. 5 Ebere a mewo ewiase yi dees, mene ewiase hann no.” 6 ɔkaa saa no, otee ntasuo guu fam de fotoø døtee na ɔde døtee no sraa onifirani no ani so. 7 Na ɔka kyerees no se, “Ko ɔtadees Siloa no mu, na kɔhohoro w'anim.” Onifirani yi kɔ kɔhohoroo n'anim san baee a, afei dees ohunu adees. 8 Onifirani no afipamfoo a wohunuu no se ote ekwan ho sresre adees no hunuu no no, wɔbisabisa wɔn ho wɔn ho se, “Enye aberantee a na ɔsresre adees no ni?” 9 Ebinom kaa se, “Eyε ɔno,” na afoforo nso kaa se, “Dabi, enye ɔno, na mmom, se na ɔse no.” Aberantee yi kaa se, “Eye me.” 10 Nnipa no bisaa no se, “Eyε den na afei wohunu adees yi?” 11 ɔbuua wɔn se, “ɔbarima bi a wofre no Yesu no fotoø døtee na ɔde sraa m'ani so na ɔka kyerees me se, ‘Ko ɔtadees Siloa mu na kɔhohoro w'anim’. Enti, mekøes. Mehohoroo m'anim wieees pe na mehunuu adees.” 12 Wɔsane bisaa no bio se, “Saa Yesu no wɔ he?” ɔbuua wɔn se, “Mennim.” 13 Wɔde aberantee a na n'ani afira no bree Farisifoo no. 14 Eda a Yesu saa onifirani no yadees no, na eyε homeda. 15 Farisifoo no nso bisaa aberantee no sedee eyee a afei dees ɔhunu adees. Aberantee no ka kyerees wɔn sedee Yesu de døtee a woafoto sraa n'ani so na ɔkɔhohoroo na ɔhunu adees no. 16 Farisifoo no mu bi kaa se, “Onipa a eyε saa adees yi mfiri Onyankopøn hø, ɔfiri se, ɔnni homeda mmara no so.” Afoforo nso kaa se, “Ebeye den na ɔdebøneyeføo a ɔte seε yi betumi ayε saa anwanwadwuma yi?” Saa akyinnyε yi maa mpaapaemu baa wɔn mu. 17 Afei Farisifoo yi sane bisaa aberantee no se, “Wo na wose ɔma wohunuu adees, edeen asem na woka fa ne ho?” Aberantee yi buaa se, “Megye di se eyε odiyifoo a ɔfiri Onyankopøn

nkyen.” 18 Yudafoō no annye anni ara da se, na saa aberantee no ye onifirani a afei dees ɔhunu adees, kɔsi se wɔsoma ma wɔkɔfrøe n'awofoo baee 19 ma wɔbisaa wɔn se, “Mo ba ni anaa? Mokyere se mowoo no no, na eyε onifirani anaa? Eyε den na afei dees ɔhunu adees yi?” 20 N'awofoo no buaa se, “Yegye tom se eyε yen ba, na yεwoo no no nso, na eyε onifirani. 21 Nanso yennim dees enti a afei dees ɔhunu adees yi. Saa ara nso na yennim onipa ko a ɔma ɔhunu adees no. ɔno ara ni, n'ani nso afei a ɔbetumi akasa ama ne ho enti mommisa no.” 22 Dees emaa n'awofoo no kaa saa ne se, na wɔsuro Yudafoō mpanimfoo no a wɔaka se, obiara a ɔbekaa se Yesu ne Agyenkwa no no, wɔbepam no afiri asoredan no mu hɔ no. 23 Yei enti na n'awofoo no kaa se, “N'ani afei a ɔbetumi akasa ama ne ho enti mommisa no” no. 24 Wɔsane frøe aberantee a na eyε onifirani no ka kyerees no se, “Hyε bø wɔ Onyankopøn din mu se, asem a yerebebisa wo yi wobedi nokore. Yenim se saa ɔbarima yi ye ɔdebøneyeføo.” 25 Aberantee no buaa wɔn se, “Me dees, se eyε ɔdebøneyeføo o, se nso eyε onipa pa o, eno dees, mennim. Dees menim ara ne se, kane no na meye onifirani na afei dees mehunu adees.” 26 Wɔbisaa no bio se, “Edeen na eyε wo ma wohunuu adees?” 27 Aberantee no de abufuo buaa wɔn se, “Maka nokore no akyere mo, nanso moantie. Edeen bio na mope se meka kyere mo? Anaase mo nso mope se mobeye n'asuafoo?” 28 Mpanimfoo no yeyaa no sane kaa se, “Wo mmom na woye saa akoaa no suani; na yen dee, yeje Mose asuafoø. 29 Yenim pefee se Onyankopøn kasa kyerees Mose, nanso saa Yesu yi dees, faako a ɔfiri mpo, yennim!” 30 Aberantee yi ka kyerees mpanimfoo no se, “Eyε me nwanwa yie se obi a ɔtumi ma onifirani hunu adees no, motumi ka se monnim faako a ɔfiri. 31 Yenim se Onyankopøn ntie nnebøneyeføo asem; na mmom ɔtie nnipa a wodi no ni na woye n'apεdes no. 32 ɔfiri adebo ahycasese yεntee da se obi ama onifirani ahunu adees da; (aïon g165) 33 se ɔbarima yi mfiri Onyankopøn hø a, anka ɔrentumi nyε anwanwadees a ete sei.” 34 Mpanimfoo no nso de abufuo buaa no se, “ɔdebøneyeføo te se wo na wope se wokyerεkyere yen?” Wɔsunsum no firii asoredan no mu hɔ. 35 Ebere a Yesu tee se wɔsunsum aberantee no firii asoredan no mu hɔ no no, ɔhwehwεe no bisaa no se, “Wogye Onipa Ba no di anaa?” 36 Aberantee no buaa no se, “Me wura, kyere me saa Onipa Ba no sedee ebeye a megye no adil!” 37 Yesu ka kyerees no se, “Woahunu no dada; ɔno na ɔne wo rekasa yi.” 38

Aberanteε no de anigyeε kaa sε, “Awurade, megye medi.” Afei, əkotoo Yesu. 39 Yesu kaa sε, “Mebaa ewiase ha se merebebu atεn, na mama wɔn a wɔyε anifirafoο no ahunu adeε, na makyere wɔn a wɔyε di se wɔhunu adeε no se, wɔyε anifirafoο.” 40 Farisifoο a na wɔgyinagyina hɔ no bisaa no se, “Wope se wokyere se yεye anifirafoο anaa?” 41 Yesu buaa wɔn se. “Se mogye tom se moyε anifirafoο a, εnneε anka monni dee maka no ho fo. Esiane se mogye to mu se mohunu adeε enti motena afəbuo mu.”

10 “Mereka nokore akyere mo, onipa biara a əmfa nnwammuo ekwan ano na oforo kɔ mu no ye owifoo. 2 Onipa a əfə ekwan ano kɔ mu no ne odwanhwefoo no. 3 Əpono no anohwefoo no bue əpono no ma no, na se əfre nnwan no nso a, wote ne nne ma əde wɔn firi adi. 4 Se əde wɔn firi adi a, ədi nnwan no anim na nnwan no nso di n'akyi, əfiri sε, wote ne nne. 5 Wɔrenni onipa foforo biara akyi. Na se əfre wɔn a, woremma, əfiri sε, wɔnte ne nne.” 6 Yesu buu wɔn saa bε yi nanso nnipa no ante no ase. 7 Yesu ka kyereε wɔn bio se, “Mereka nokore akyere mo se, mene nnwammuo no aŋ əpono no. 8 Wɔn a wadii m'anim kane no ye awifoo ne adwotwafoο, əno enti, nnwan no ante wɔn nne, anni wɔn akyi. 9 Mene əpono no. Obiara a ənam me so bewura mu no bənya nkwa; wobewura mu asane afiri adi na wobenya adidibea. 10 Owifoo ba a, əbewia anaase əbedi awu anaase əbeseε adeε. Me deeε, maba, əddee əbeyε a mobenya nkwa a echo nni asem biara. 11 “Mene odwanhwefoo pa no. Odwanhwefoo pa no ne obi a ətumi de ne nkwa to ho ma ne nnwan. 12 Obi a wɔabɔ no paa se ənhwε nnwan so no nyε nnwan no wura əno enti, se əhunu se pataku reba a, ədwane gya nnwan no hɔ, na pataku no to hyε nnwan no so ma wɔbɔ pete. 13 Əpaami no dwane əfiri sε, wɔabɔ no paa, na nnwan no yiedie mfa ne ho. 14 “Mene odwanhwefoo pa no. Menim me nnwan na me nnwan nso nim me, 15 əddee Agya no nim me na me nso menim Agya no. Masiesie me ho nso se mewu ama nnwan no. 16 Nnwan afoforo bi wɔ hɔ a wɔyε me dea nanso wɔnnyaa mmekaa saa nnwankuo yi ho. Əsε se mede wɔn nso beka saa nnwankuo yi ho. Wobetie me nne na wobeyε nnwankuo baako a odwanhwefoo baako pε na əhwε wɔn so. 17 Agya no dɔ me əfiri sε, masiesie me ho se mede me nkwa beto hɔ əddee əbeyε a daakye me nsa beka bio. 18 Obiara rentumi nnyε me nkwa mfiri me nsam. Me ara me pε mu na mede bεma. Mewɔ tumi se mede ma na mewɔ

tumi nso se mesane gye bio. Yei ne dee m'Agya ahye me se menye no.” 19 Asem a Yesu kaeε no enti, εmaa mpaapaemu baa Yudafoο no mu. 20 Wɔn mu pii kaa se, “Owɔ honhommone! N'adwene mu ka no! Adεn enti na motie no?” 21 Afoforo nso kaa se, “Onipa a əwɔ honhommone rentumi nkasa sei! Əbeyε den na obi a əwɔ honhommone betumi ama onifirani ahunu adeε?” 22 Awəberε bi mu a Asoredandwira duruu wo Yerusalem no, 23 Yesu kopasee asoredan no mu baabi a wɔfrε no Salomo Abrannaa no so hɔ. 24 Yudafoο no bεtwaα ne ho hyiaeε kaa se, “Wobεma yεatwεn akosi da ben? Se wone Kristo no a, pae mu ka kyereε yεn.” 25 Yesu ka kyereε wɔn se, “Maka akyere mo dada, nanso monnnye me nni. Me nnwuma a menam m'Agya tumi mu ye no di me ho adanseε, 26 nanso monnnye nni, əfiri sε, monnnye me nnwan. 27 Me nnwan te me nne, me nso menim wɔn na wɔdi m'akyi. 28 Mema wɔn nkwa a εnni awieε a wɔrenwu da, na obi rentumi nnyε wan mfiri me nsam. (aiōn g165, aiōnios g166) 29 M'Agya a əde wɔn maa me no wɔ tumi sene obiara, na obiara rentumi nnyε wɔn mfiri me nsam. 30 Me ne Agya no ye baako.” 31 Yudafoο no sane tasee aboɔ se anka wɔde rebesi no. 32 Yesu ka kyereε wɔn se, “Mayε nnwuma pa pii a Agya no de hyε me nsa se menye no ama moahunu, na emu dee əwɔ he ho enti na mope se mosi me aboɔ yi?” 33 Yudafoο no buaa no se, “Ənyε wo nnwuma pa bi a woayε no enti na yεpε se yesi wo aboɔ, na mmom, w'abususem a wokaeε no enti. Woye onipa dasani nso woye wo ho se Onyankopɔn!” 34 Yesu buaa wɔn se, “Wɔatwεre wo mo ara ankasa mo mmara mu se, Onyankopɔn kaa se, ‘Moyε anyame.’ 35 Əno enti, se Onyankopɔn nam anyamesem a εyε nokore so fre wɔn a Onyankopɔn asem baa wɔn nkyεn no se ‘anyame’ a, 36 εyε den na se dee Agya no somaa no baa ewiase no ka se, mene Onyankopɔn Ba no a mose waka abususem? 37 Se menye nnwuma a m'Agya pε se meyε no dee a, εnneε monnnye me nni. 38 Nanso, se meyε m'Agya no nnwuma na se monnnye me nni mpo a, monnnye nnwuma no nni əddee əbeyε a, mobegye adi se Agya no wɔ me mu na me nso mewɔ ne mu.” 39 Nkurɔfoο no pεs se wɔkyere no bio, nanso wɔantumi. 40 Yesu sane tware kɔ Yordan agya wo faako a Yohane bɔ asu no kətenaa hɔ. 41 Nnipa bebree kɔ ne nkyεn. Wɔn mu dodoso no ara kaa se, “Yohane anyε anwanwadeε, nanso biribiara a əka faa saa əbarima yi ho no ye

nokore.” 42 Nnipa a wɔwɔ hɔ no mu bebree gyee no diie.

11 ɔbarima bi tenaa ase wo Betania a na wɔfrɛ no Lasaro. Betania yi yɛ kuro a na Maria ne ne nua Marta firi mu. Eda bi, saa ɔbarima yi yareeɛ. 2 Saa Maria yi a ne nuabarima ne Lasaro a na oyare no, ɔno na ɔhwiee ngo guu Awurade nan ase de ne tirinwi pepaeɛ no. 3 Anuanom yi soma kɔɔ Yesu nkyɛn kɔka kyereɛ no se, “Awurade, wo dɔfɔɔ no yare.” 4 Yesu tee nkra no, ɔkaa se, “Enye saa yadeɛ yi na εβεκum Lasaro. Mmom, Onyankopon pe se ɔfa saa yadeɛ yi so hye ne ho animuonyam, na saa animuonyam yi bi nso ka Onipa Ba no.” 5 Na Yesu pe Maria ne ne nuabaa Marta ne Lasaro aseɛm yie. 6 Eberɛ a Yesu tee nkra se Lasaro yare dendeenden no, wankɔ saa eberɛ no ara mu; ɔtenaa ho nnanu. 7 Afei, oka kyereɛ n'asuafoo no se, “Momma yensane nkɔ Yudea.” 8 Nanso, asuafoo no ka kyereɛ no se, “ɔkyerɛkyerɛfoo, enkyereɛ biara na Yudafoɔ no pɛe se wɔsi wo aboɔ enna afei wose yensane nkɔ hɔ bio yi?” 9 Yesu kaa se, “Nnɔñhwere dumienu na ewɔ da koro mu, meboaa anaa? ɛno enti, se obi nam hann mu a, ɔrensunti, efiri se, ɔnam ewiase hann mu. 10 Nanso, se ɔnam anadwo sum mu a, ɔbesunti, efiri se, ɔnam sum mu.” 11 Yesu sane kaa se, “Yen adamfo Lasaro ada na merekɔ akɔnyane no.” 12 Asuafoo no ka kyereɛ Yesu se, “Awurade, se wada dee a, ennee na ne ho bɛtɔ no.” 13 Na Yesu kyere se Lasaro awu, nanso asuafoo no dee, na wɔsusu se nna ara na wada. 14 ɛno enti, Yesu ka kyereɛ wɔn pefee se, “Lasaro awu; 15 nanso mo enti, eyɛ me anigye se na menni hɔ sɛdee ɛbeyɛ a mobegye adi. Momma yɛnkɔ ne nkyɛn.” 16 Toma a wɔfrɛ no Ata no ka kyereɛ ne mfeɛfɔɔ asuafoo no se, “Momma yene ɔkyerɛkyerɛfoo no nyinaa nkɔ na yene no nkɔwu.” 17 Yesu duruu Betania no, na Lasaro awu ma wɔasie no ma adi nnanan. 18 Efiri Betania reko Yerusalem no nnuru akwansini mmienu, 19 na saa eberɛ no, na Yudafoɔ bebree aba Marta ne Maria nkyɛn se wɔrebegyam wɔn wɔ wɔn nua no wuo no ho. 20 Marta tee se Yesu reba no, ɔfrii adi kɔhyiaa no, na Maria dee, ɔtenaa efie. 21 Marta ka kyereɛ Yesu se, “Ao, Awurade, se wɔwɔ ha a, anka me nua no anwu! 22 Menim mpo se saa ebere yi mu biribiara a wobebisa Onyankopon se ɔnyɛ mma wo no, ɔbeyɛ.” 23 Yesu ka kyereɛ no se, “Wo nua no besane anya nkwa bio.” 24 Marta buaa no se, “Awurade, menim se owusoree da no ɔno nso besore.” 25 Yesu ka kyereɛ no se, “Me na menyane awufuu ma

wɔn nkwa. Obiara a ɔgye me di no, se wawu mpo a, ɔbesane anya nkwa. 26 Na obiara a ɔte ase na ɔgye me di no, renwu da. Wogye yei di anaa?” (aiōn g165) 27 Marta buaa se, “Awurade, megye medi. Megye medi se wone Kristo Agyenkwa a ɔne Onyankopon Ba a ɔreba ewiase no.” 28 Marta kaa saa aseɛm yi wiiee no, ɔkɔfrees ne nua Maria de no kɔɔ kɔkoam ka kyereɛ no se, “ɔkyerɛkyerɛfoo no aba na wabisa w'ase.” 29 Maria tee saa aseɛm yi no, ɔyɛ ntɛm kohyiaa Yesu. 30 Saa eberɛ no na Yesu mmeduruu akuraa no ase hɔ. Na ɔda so wɔ faako a Marta hyiaa no hɔ no. 31 Eberɛ a Yudafoɔ a wɔwɔ efie hɔ regyam Maria no hunuu se wasore ɔhere so refiri adi no, wɔdii n'akyi, efiri se, na wɔsusu se ɔrekɔ da no so akɔsu. 32 Maria duruu faako a Yesu wɔ no, ototoo ne nan ase kaa se, “Ao, Awurade, se wɔwɔ ha, a anka me nua no anwu.” 33 Yesu hunuu se Maria ne Yudafoɔ a wɔka ne ho no resu no, ɔhaa no yie na ne were hoeɛ. 34 ɔbisaa wɔn se, “Ehe na mosiee no?” Wɔbuua no se, “Awurade, bra na yɛnkɔkyere wo.” 35 Yesu suiɛ. 36 Yudafoɔ no hunuu se ɔresu no, wɔkaa se, “Yei kyere ɔda a ɔde do no.” 37 Wɔn mu bi kaa se, “Onipa a ɔmaa onifirani hunuu adee no, monnnye nni se anka ɔbetumi agye Lasaro nkwa anaa?” 38 Aseɛm a nkurofɔɔ no kaeɛ no maa Yesu were hoeɛ. Afei, ɔkɔɔ eda a wɔde ebɔɔ ahini ano no so. 39 Yesu hyɛɛ wɔn se, “Monyi ebɔɔ a chinī eda no ano no.” Marta a ɔyɛ owufoo no nuabaa no kaa se, “Awurade, ɛbeyɛ nna ɛnan ni a yebesiee no enti saa eberɛ yi dee, ɛbɔn.” 40 Yesu ka kyereɛ Marta se, “Manka ankyere wo se, se wogye di a wobehunu Onyankopon animuonyam?” 41 Wɔyii ebɔɔ no firii eda no ano. Afei, Yesu hwɛɛ esoro, bɔɔ mpaæɛ se, “Agya, meda wo ase se wotie me. 42 Menim se wotie me daa nyinaa, nanso esiane nnipa a wɔwɔ ha enti na mereka yei sɛdee ɛbeyɛ a, wɔbeyɛ adi se wo na wosomaa me.” 43 ɔkaa yei wiiee no, oteaam dendɛ se, “Lasaro, sore bra!” 44 Lasaro sore baɛɛ a ntoma a wɔde kyekyere ne nsa ne ne nan ne n'anim no da so kyekyere no. Yesu ka kyereɛ wɔn se, “Monsane ne ho ntoma no na ɔnko.” 45 Yudafoɔ a wobesraa Maria na wɔhunuu dee Yesu yɛɛɛ no mu bebree gyee no diie. 46 Na wɔn mu bi nso kɔɔ Farisifoo no hɔ kɔkaa dee esiiɛ no nyinaa kyereɛ wɔn. 47 Enti Farisifoo no ne asɔfɔɔ mpanin no hyiaa badwafoɔ no kaa se, “Edeɛn na yenyɛ? Monhwɛ anwanwadee a saa onipa yi reye! 48 Se yɛma ɔkɔ so yɛ dee ɔreyɛ yi a, nnipa nyinaa begye no adi na wɔadi n'akyi. Se ɛba saa a, Roma aban

bəbisa yen asem na wasee yen asoredan ne əman mu yi nyinaa.” **49** Kaifa a saa əbere no na ɔye əsəfopanin no kaa se, “Mo dee, monnim hwee! **50** Monnim se ɔye ma mo se onipa baako bəwu ama nnipa no nyinaa sene se wəbesee əman mu no nyinaa?” **51** Emfiri əno ankasa ne tumi mu na əkaa saa asem yi, əfiri se, esiane se na ɔye əsəfopanin saa əbere no enti na ohyee nkəm se, “Yesu bəwu de agye mo nkwa,” **52** na enye wən nko, na mmom, ənam yei so bəma Onyankopon mma a wəabə ahwete no nyinaa ano aboa, na wəaye əman baako. **53** Efiri saa əbere no, Yudafoo mpanin no faa adwene se wəbekum Yesu. **54** Yei enti, Yesu anyi ne ho adi wo Yudea, na əfirii hə kəo esere so kuro bi a wəfre no Efraim ne n'asuafoo no kotenaa hə. **55** Na Yudafoo Twam Afahye no rebən enti nnipa pii fifirii won nkuraasee kəo Yerusalem se wərekədwira won ho de atwen afahye no. **56** Na wərehwəhwə Yesu ahunu no. Eno enti, wəduruu asoredan mu hə no, wobisabisaa wən ho wən ho se, “Mogye di se Yesu beba afahye yi bi anaa?” Ebinom kaa se, “Yennyne nni.” **57** Saa əbere yi na asəfoo mpanin ne Farisifoo no ahye se, se obi nim baabi a Yesu wə a, ənkyere na wənkəkye no.

12 Aka nna nsia na Twam Afahye no aduru no, Yesu kəo Betania, kuro a na Lasaro a Yesu nyanee no firi awufoə mu no te mu no mu. **2** Wətoo Yesu əpono. Marta na əsomee wə saa apontoo yi ase. Lasaro tenaa Yesu nkyen pəe wə əpono no ho. **3** Wəredidi no, Maria faa ngohwam bi a ne boo yə den behwie giu Yesu nan ase de ne tirinwi pepae. Ngo no hwa gyee efie ho nyinaa. **4** Yuda Iskariot a ɔye asuafoo no mu baako a akyire no əbeysi Yesu ama no ani annye dee əbaa yi yeeə no ho, **5** enti əkaa se, “Adən enti na wantən saa ngohwam yi na yeamfa sika no amma ahiafoo?” **6** Enye se na ədwene ahiafoo ho enti na əkaa saa asem yi, na mmom, na ɔye əkorəmfoo na esiane se na əhwe asuafoo no sika so enti, na əwiawia bi. **7** Yesu kaa se, “Monnya əbaa yi haw! Dee əbaa yi aye yi, əde resiesie me ama me wuo. **8** Mo ne ahiafoo na ewə hə əbere biara, na me dee, me ne mo rentena hə daa.” **9** Əbere a Yudafoo no tee se Yesu wə Betania no, wən mu pii kəo hə. Enye Yesu nko enti na wəkəo hə, na mmom, wəkəo hə se wərekəhwə Lasaro a Yesu nyanee no firi awufoə mu no nso. **10** Afei, asəfoo mpanin no bəə po se wəbekum Lasaro nso, **11** əfiri se, esiane Lasaro wusoree no enti, na nnipa bebree retwe wən ho afiri Yudafoo mpanin no ho abədi Yesu akyi. **12** Adeə kyeeə

no, nnipadəm a wəaba Twam Afahye no tee se Yesu reba Yerusalem no, **13** wəbubuu əberes de kəhyiaa no əkwan de ahurisie teateaam se, “Hosiana!” “Nhyira nka dee oreba wə Awurade din mu no!” “Nhyira nka Israelhene!” **14** Yesu rekə no, na əte afunumu ba bi so sedee Atwerəsem hyee ho nkəm se, **15** “Nsuro, əbabaa Sion! Hwe se wo əhene te afunumu ba so reba wo nkyen.” **16** Ahyəsəe no, asuafoo no ante yeinom nyinaa ase kəsii se wəhyee Yesu animuonyam no ansa na wərekae se, Atwerəsem no aka saa asem yi nyinaa afa ne ho dada, na eñara ne dee wəaye no. **17** Nnipa a na wəwə hə a wəhunu se Yesu nyanee Lasaro firii awufoə mu no kaa asem a esii no kyereə afoforo. **18** Yei enti na nnipa bebree kəe se wərekəhyia Yesu əkwan no, əfiri se, na wəate se waye anwanwadee. **19** Farisifoo no hunuu dee ərekə so no, wəkaa se, “Anye yie! Monhwe se nnipa no nyinaa atu adi n'akyi!” **20** Afahyəbere no mu no, Helafoə bi nso kəo Yerusalem se wərekəsom. **21** Wəkəo Filipo a əfiri Betsaida no nkyen kəka kyereə no se, “Owura, yəpə se yehunu Yesu.” **22** Filipo kəbəo Andrea amanee maa wən baanu kəka kyereə Yesu. **23** Yesu ka kyereə wən se, “Ebere no aso se wəbehye Onipa Ba no animuonyam. **24** Mereka nokore akyere mo se, se wəamfa burofua anhye fam amma amporə na amfifiri a, əda so yə burofua no ara, nanso se eporo na əfifiri a, eso aba pii. **25** Obiara a ədə ne kra no əbhewere ne nkwa, na dee ənno ne kra no əbenya nkwa a ənni awiee. (aiōnios g166) **26** Obiara a əpə se əsom me no, əse se ədi m'akyi, na baabiara a mewə no, əse se m'asomfoə nso wə hə bi.” **27** Yesu kaa se, “Afei dee, me kra ho yera no na asem bən na menka? Menka se, ‘Agya, gye me firi saa amanehunu yi mu anaa?’ Nanso, yei enti na wosomaa me baa ewiase se memmehunu amane. **28** Agya, hye wo din animuonyam!” Əkasa wieeə no, nne bi firi əsoro kaa se, “Mahys no animuonyam dada na mesane mahye no bio.” **29** Nnipakuo a na wəwə hə no tee nne no, wəkaa se aprannaa na ərebəbə mu. Ebinom nso kaa se, əsoro əbəfoə na əkasa kyereə no. **30** Nanso, Yesu ka kyereə wən se, “Mo enti na saa nne yi kasaee na enye me enti. **31** Afei, əbere aduru se wəbu ewiase aten na wətə əbonsam a ədi ewiase so no gu. **32** Se wənya ma me so firi asase mu a, metwe nnipa nyinaa aba me nkyen.” **33** Əkaa yei de kyereə owuo ko a əbewu no. **34** Nnipa no kaa se, “Atwerəsem no di adanee se, Agyenkwə no renwu da. Adən enti na wəka kyere yen se, əse se wəma Onipa Ba no so? Hwan ne saa Onipa Ba no?”

(aiōn g165) 35 Yesu buaa wōn se, “Me hann no behyerēn ama mo mmerē tiawa bi mu. Eno enti, monnante mu eberē a mowō saa hann no mu yi nkō baabiara a mope se mokō, ansa na esum aduru; anyē saa a morenhunu kwan. 36 Eberē a mowō hann mu yi, monnye hann no nni na moaye hann no mma.” Yesu kaa nsem yi wiees no, ḥfiri hō de ne ho kohintae. 37 Ḫwom se na Yesu aye anwanwadē ahodoo ama Yudafoō no ahunu dee, nanso na wōnnye no nni ara. 38 Yei ne Odiyifoo Yesaia asem a ᬁkaa se, “Awurade, hwan na wagye yen aseñka adi? Na hwan nso na ḥbegye w’ānwanwadwuma no adi se adansiedie?” 39 Yudafoō no annye anni efiri se, na Odiyifoo Yesaia asane aka se, 40 “Onyankopon afira wōn ani, na wapirim wōn akoma, sedē ebeye a wōrentumi nnane mma me nkyēn na masa wōn yadēe.” 41 Yesaia kaa yei faa Yesu animuonyam a daakye ḥbenya a Onyankopon yi kyere se no ho. 42 Mpo, na Yudafoō mpanin no mu pii gye Yesu di, nanso na wōsuro se, se Farisifoo no hunu wōn a, wōremma wōmma asōredan no mu bio. 43 Na wōpē se nnipa békamfo wōn sene se Onyankopon behye wōn animuonyam. 44 Yesu teaam se, “Obiara a ḥgye me di no, enye me nko na ḥgye me di, na ḥgye dees osomaa me no nso di. 45 Na dees ḥhunu me no hunu dees osomaa me no nso. 46 Maba ewiase se hann, na obiara a ḥgye me di no ankō so antena sum mu. 47 “Obiara a ote m’asem na ḥnni so no, meremmu no aten. Efiri se, mamma se merebebu nnipa aten, na mmom, mebae se merebegye wōn nkwa. 48 Obiara a ḥpo me na ḥnnye m’asem nni no, ḥtemmufo bi wō hō a ḥbebu no aten. Me nsem a maka akyere mo no na Atemmuo da no ḥbebu mo aten. 49 Nsem a maka no nyinaa, enye m’ānkasa m’adwene na mede ka kyere se, na mmom eyē dees Agya no ka kyere se menka nkyere mo no. 50 Menim se asem biara a Agya no ahyē me se menka no de nnipa kō nkwa a enni awiees mu; enti asem a ḥbeka akyere me se menka biara no, eno na mekal!” (aiōnios g166)

13 Adees rebekye ama Twam Afahye no aduru no, Yesu hunuu se afei, berē aso se ḥfiri ewiase kō n’Agya nkyēn. Yesu yē obi a na odo n’akyidifoo, na ḥdō wōn kōsii se ḥwuiē. 2 Eberē a na Yesu ne n’asuafoō te adidiie no, ḥbonsam kohye Yuda Iskariot a ḥye Simon ba no mu se ḥnyi Yesu mma. 3 Yesu nim se n’Agya de tumi nyinaa ahyē ne nsa, na ḥfiri Onyankopon nkyēn na ḥbae se, na ḥresane akyere ne nkyēn. 4 Yesu sore firii didipono no ho, yii n’atadee ngugusoo

guu hō, de mpepaho twaa n’asene. 5 Ḫhwiee nsuo guu dwaresen bi mu na ḥhyē ase hohoro asuafoō no nan ase de mpepaho no pepaes. 6 Eberē a Yesu duruu Simon Petro so no, Petro bisaa no se. “Awurade, worebēhohoro me nan ase anaa?” 7 Yesu buaa no se, “Dee mereye yi, worente ase seesei, nanso akyire no wobete ase.” 8 Petro ampene asem a ḥkae se no so kaa se, “Enye wo na ese se wohohoro me nan ase.” Yesu ka kyere se no se, “Se manhohoro wo nan ase a, na wonka me ho.” (aiōn g165) 9 Simon Petro kaa se, “Awurade, ennees na enye me nan ase nko, na mmom, me nsa ho ne me tirim nso ka ho.” 10 Yesu ka kyere se no se, “Obiara a wadware no, adwaree ho nhia no biogye ne nan ase nko na ese se ohohoro, ne onipadua no dees, efi biara nni ho. Mo nyinaa ho ate, gye mo mu baako pē.” 11 Na Yesu nim onipa ko a ḥrebeyi no ama no, eno enti na ḥkaa se enye wōn nyinaa na wōn ho ate no. 12 Yesu hohoro wōn nan ase wiees no, ḥfaa n’atadee ngugusoo no hyēe, sane kōtenaa didipono no ho. Afei, ḥbisaa n’asuafoō no se, “Mote dees maye yi ase anaa? 13 Mofre me ‘Okyerēkyerēfōo’ ne ‘Awurade’ a, modi me frē; efiri se, eno ne dees maye. 14 Se me a maye mo Awurade ne ‘Okyerēkyerēfōo’ no mpo ahohoro mo nan ase a, ennees, na ese se mo nso mohohoro hohoro mo ho mo ho nan ase. 15 Maye yei de aye nhwesoo ama mo sedē mo nso mobeyē saa ara. 16 Mereka nokore akyere mo se, aksa nsene ne wura; saa ara nso na osomaafoō nsene dees osomaa no no. 17 Afei a moate dees moyees no ase yi, se moye saa bi a, mobenya nhyira. 18 “Enye mo nyinaa na mereka saa asem yi akyere mo, menim wōn a mayi wōn. Nanso, ese se Atweresem a eka se, ‘Onipa a ḥne me to nsa didi no, bēyi me ama’ no ba mu. 19 “Mereka yeinom nyinaa akyere mo ansa na aba mu sedē ebeye a, mobegye adi. 20 Mereka nokore akyere mo se, obiara a ḥbegye dees masoma no no, ḥgye me nso, na obiara a ḥgye me no nso gye dees osomaa me no.” 21 Yesu kaa yeinom nyinaa wiees no, ne ho yeraa no ma ḥpaee mu kaa se, “Mereka nokore akyere mo, mo mu baako bēyi me ama!” 22 Asuafoō no de ahodwirie hwehwehwehwees wōn ho wōn ho anim pē se wōhunu dees ḥde no no. 23 Na asuafoō no mu baako a Yesu pē n’asem no te ne nkyēn pē. 24 Simon Petro buu n’ani se, “Bisa no na ḥnyi wo onipa ko a ḥreka ne ho asem no.” 25 Eno enti saa osuani no tue ben Yesu bisaa no se, “Awurade, eyē hwan?” 26 Yesu buaa se, “Dee mede burodo bēbō mu ama no no, eno na ḥbeyi me ama.” Na ḥde burodo

bœ̄ mu de maa Yuda Iskariot a œye Simon ba no. **27** Ebere a Yuda gyee burodo no pœ̄ na əbonsam bœ̄heyœ̄ ne mu. Yesu ka kyereœ̄ no se, “Dee wope se woye no, ye no ntœ̄m!” **28** Wœ̄n a na wote adidiœ̄ no mu biara ante asem a Yesu ka kyereœ̄ no no ase. **29** Esiane se Yuda na əhwœ̄ asuafoœ̄ no sika so enti, na wœ̄susu se, Yesu reka akyere se, ənkœ̄tœ̄ biribi a əho hia ma afahyœ̄ no anaase ənkœ̄ma ahiafoœ̄ biribi. **30** Yuda gyee burodo no pœ̄ na əfirii adi; saa əbere no na œye anadwo. **31** Yuda firii adi kœ̄œ̄ akyi no, Yesu kaa se, “Afei na Onipa Ba no animuonyam ada adi; na Onyankopœ̄ nam Əba no so ada n’animuonyam adi. **32** Na se ənam Əba no so na Onyankopœ̄ animuonyam da adi a, Onyankopœ̄ nso nam ne tumi so bœ̄da Onipa Ba no animuonyam adi. Əbœ̄ye yei ntœ̄m so. **33** “Me mma, ərenkyere biara, megya mo ho. Sœ̄deœ̄ meka kyereœ̄ Yudafoœ̄ mpanin no, mobœ̄hwehwehwe me, nanso morentumi mma faako a merekœ̄ ho no. **34** “Ahyœ̄deœ̄ foforœ̄ na mede regya mo se, ‘Monnodœ̄ mo ho sœ̄deœ̄ medœ̄ mo no. **35** Na se mododœ̄ mo ho mo ho a, obiara behunu se moye m’asuafoœ̄.’” **36** Simon Petro bisaa Yesu se, “Awurade, ehe na worekoœ̄?” Yesu buaa no se, “Faako a merekœ̄ no deœ̄, worentumi nni m’akyi; daakye bi wobœ̄ba abœ̄ka me ho.” **37** Petro bisaa no se, “Awurade, aden enti na merentumi nni w’akyi saa əbere yi? Əye owuo mpo a, mewu ama wo.” **38** Yesu bisaa no se, “Woasiesie wo ho ampa ara se wobœ̄wu ama me anaa? Mereka nokore akyere wo se, ansa na akoko bœ̄bœ̄n no, na woapa me impreñesa.”

14 Yesu ka kyereœ̄ n’asuafoœ̄ no se, “Mommma mo akoma nntu. Monnye Onyankopœ̄ nni na monnye me nso nni. **2** Tenabere bebree wo m’Agya efie, eno enti, merekœ̄ akœ̄siesie baabi ama mo. Se asem a mereka yi nyœ̄ nokore a, anka merenka nkyere mo. **3** Na se mekoœ̄ na mekœ̄siesie baabi ma mo a, mesane aba abœ̄fa mo ako na me ne mo akœ̄tena. **4** Monim faako a merekœ̄ no ne əkwœ̄ ko a mobœ̄fa so aba ho bi.” **5** Toma bisaa no se, “Awurade yennim faako a worekoœ̄ na yebœ̄ye dœ̄n ahunu əkwœ̄ aba ho bi?” **6** Yesu buaa se, “Mene əkwœ̄ no, ne nokore no, ne nkwa no; obi ntumi nkœ̄ Agya no ho, gye se əfa me so.” **7** Yesu kaa bio se, “Afei a moahunu onipa ko a meye yi, saa ara nso na mobœ̄hunu m’Agya no, na efiri saa əbere yi monim no, efiri se, moahunu no!” **8** Filipo bisaa no se, “Awurade, kyere œye Agya no, efiri se, dee yerehwehwehwe ara ne no.” **9** Yesu buaa no se, “Filipo, enti me ne mo nanteesie dadaada yi, wonnim

onipa ko a meye? Obiara a ənim onipa ko a meye no nim m’Agya no. Adœ̄n enti na woka se, ‘Kyere œye Agya’ no? **10** Filipo wonnye nni se mewœ̄ Agya no mu na Agya no nso wœ̄ me mu? Yesu sane ka kyereœ̄ n’asuafoœ̄ no se, nsem a maka akyere mo no mfiri m’ankasa. Agya a ote me mu no na ənam me so ye n’adwuma. **11** Monnye me nni se mewœ̄ Agya no mu na Agya no nso wœ̄ me mu. Se monnnye nsem a maka no nni a, nnwuma a maye no enti, monnye nni. **12** Mereka nokore akyere mo, obiara a əgœ̄ye me di no, beyœ̄ nnwuma a meye no bi na mpo əbœ̄ye nnwuma akœ̄seakesee, efiri se, merekœ̄ m’Agya no nkyen. **13** Na biribiara a mobœ̄bisa wœ̄ me din mu no, meye ama mo, sœ̄deœ̄ əbœ̄ye a Agya no animuonyam nam ne Ba no so bœ̄da adi. **14** Biribiara a mode me din bœ̄bisa no, meye ama mo.” **15** “Se modo me a, mobœ̄di m’ahyœ̄deœ̄ so. **16** Mebisœ̄ Agya no na wama mo əboafœ̄ foforœ̄ a əne Honhom Kronkron no a əda Onyankopœ̄ nokore nyinaa adi no na əne mo atena daa. (aiœ̄n g165) **17** Ewiase rentumi nnye no, efiri se, wœ̄nhunu no, na wœ̄nnim no. Nanso, mo deœ̄, monim no, efiri se, əne mo na ete. **18** Merennya mo se nwisiaa; mesane aba mo nkyen bio. **19** Ərenkyere biara nnipa renhunu me bio, nanso mo deœ̄, mobœ̄hunu me; na əsiane se mete ase no enti, mo nso mobetena ase. **20** Na da a mesore afiri awifœ̄ mu no duru a, mobœ̄hunu se mewœ̄ m’Agya no mu, na mo nso mowœ̄ me mu, sœ̄deœ̄ me nso mewœ̄ mo mu no. **21** Obiara a ədi m’ahyœ̄deœ̄ so no ne obi a əðo me. Obiara a əðo me no m’Agya bedœ̄ no, na me nso medœ̄ no na mada me ho adi akyere no.” **22** Yuda, a ənye Iskariot, kaa se, “Awurade, əbœ̄ye dœ̄n na wobœ̄da wo ho adi akyere œye nko ara na ənye nnipa nyinaa?” **23** Yesu buaa no se, “Obiara a əðo me no bedi me nsem so. M’Agya bedœ̄ no na me ne m’Agya bœ̄ba ne nkyen ne no abœ̄tena. **24** Obiara a ənno me no renni me nsem so. Nsem a moate no nyœ̄ me ara me nsem, na mmom, efiri m’Agya a əsoma me no nkyen. **25** “Mewœ̄ mo nkyen yi na mereka yeinom nyinaa akyere mo. **26** Honhom Kronkron no a əne əboafœ̄ a Agya no besoma no me din mu no, bœ̄kyerekyere mo biribiara, na wakaakae mo biribiara a maka akyere mo no. **27** Asomdwoeœ̄ na mede regya mo; m’asomdwoeœ̄ na mede regya mo. Ənye ewiase asomdwoeœ̄ na mede regya mo. Mommma mo akoma nntu; na monnsuro nso. **28** “Monkae asem a meka kyereœ̄ mo se, ‘Merekœ̄, nanso mesane aba mo nkyen bio’ no. Se modo me ampa ara a, anka mo ani begye, efiri se, afei deœ̄,

m̄etumi ak̄o Agya a ḥwɔ̄ tumi sene me no nkyen. 29 Maka yeinom akyer̄ mo s̄edee eba mu a mobegye me adi. 30 Merentumi nk̄o so nkasa pii nkyer̄ mo bio, efiri se, ḥbonsam no reba, nanso ḥnni me so tumi. 31 Na es̄e se nnipa hunu se med̄ Agya no, eno enti na asem biara a ḥbek̄a no, meyε no. “Monsore ma yenko.”

15 “Mene nokore bobe no, na m’Agya ne okuafo no. 2 Dua aban biara a enso aba no, ḥtwa twene, na dua aban biara a eso no, ḥiyi ho na aso aba bebree. 3 Me nsem a maka akyer̄ mo no ama mo ho ate dada. 4 Montena me mu na me nso mentena mo mu. Dua aban biara ankasa rentumi nso aba gye se efam ne dutan ho. Saa ara nso na morentumi nso aba gye se mote me mu. 5 “Mene bobe no; na mone dua aban no. Obiara a ḥte me mu na mete ne mu no beso aba bebree; se mokwati me a, morentumi nyε hwee. 6 Obiara a ḥntena me mu no te se dua aban a ḥoatwa ato atwene a εho nni mfasoo; εwo a, w̄oboaboa ano de gu ogya mu hye. 7 Se mote me mu na me nsem nso tena mo mu a, εnneε biribiara a mope a mobebisa no, w̄ode b̄ema mo. 8 W̄on a w̄oye m’asuafo nokore mu no so aba bebree de hye m’Agya animuonyam. 9 “S̄edee Agya no d̄o me no, saa ara nso na me nso medo mo, Montena me d̄o mu. 10 Se modi m’ahyedee so a, mobetena me d̄o mu s̄edee madi m’Agya ah yedee so na eno enti ḥda so d̄o me no. 11 Maka yeinom nyinaa akyer̄ mo s̄edee εbeεyε a mobenya m’aniyεe no bi na ama mo ani yεe awie peye. 12 M’ahyedee ne se, monnod̄o mo ho mo ho s̄edee med̄ mo no. 13 ḥdo biara nsene se obi b̄ewu ama ne nnamfonom. 14 Se modi deε mehyε mo se monye no so a, na moyε me nnamfonom. 15 Memfre mo nk̄oa bio, efiri se, a koa nnim deε ne wura reye. Mmom, mfre mo nnamfo, efiri se, maka biribiara a mete firii m’Agya no nkyen akyer̄ mo. 16 Enye mo na moyii me; me na meyii mo na memaa mo adwuma se monkoyε na monso aba pa bebree. Na biribiara a mode me din b̄ebisa Agya no no, ḥde b̄ema mo. 17 Yei na mehyε mo; monnod̄o mo ho. 18 “Se ewiase tane mo a, monkae se me na εtanee me kane ansa na εretane mo. 19 Se mote ase ma ewiase a, εnneε ewiase b̄edo mo se w̄on a w̄oye ne dea. Nanso, meyii mo firii ewiasefō mu, eno enti, monye ewiasefō bio; yei enti na ewiasefō tan mo no. 20 Monkae asem a meka kyere mo no: ‘Ak̄oa nsene ne wura.’ Se w̄otan me a, mo nso, w̄obetan mo; se w̄otie m’asem a meka no a, mo nso, w̄obetie mo. 21 Esiane se

moyε me dea enti na w̄obetaa mo, efiri se, w̄onnim Onyankopon a ḥsomaa me no. 22 Se memmekaa asem biara nkyer̄ w̄on a, anka w̄orennye b̄one ho f̄. Afei deε w̄onni w̄on b̄one ho anoyie biara. 23 Obiara a otan me no tan m’Agya nso. 24 Se manyε nnwuma a obiara nyε bi da no w̄o w̄on mu a, anka w̄orennye b̄one ho f̄; nanso w̄oahunu dees meyεes, nso w̄otan me ne m’Agya. 25 Es̄e se yei ba mu s̄edee εbeεyε a deε w̄oatwεre w̄o w̄on Mmara no mu a εka se, ‘W̄otan me kwa’ no beba mu. 26 “M̄esoma oboafō a εye nokore Honhom a εfiri Agya no nkyen no aba mo nkyen na wabedi me ho adansee akyer̄ mo. 27 Na mo nso mobedi me ho adansee, efiri se, me ne mo na εwo ho firi ah yεaseε pεε.”

16 “Mereka yeinom nyinaa akyer̄ mo na moatumi agyina ho pintinn. 2 W̄obepam mo afiri w̄on asoredan mu. Na εber̄ bi beba a obiara a εbekum mo no besusu se, se εye saa a, na ɔresom Onyankopon. 3 W̄ode saa nneema yi beyε mo, efiri se, w̄onnim Agya no na me nso w̄onnim me. 4 Nanso, mereka yei akyer̄ mo, s̄edee εbeεyε a, se εber̄ no duru a, mobekae deε meka kyere mo no. Ah yεaseε no, manka yei ankyer̄ mo, efiri se na meka mo ho.” 5 “Afei deε merek̄o deε ḥsomaa me no nkyen. Nanso, mo mu biara mmisaa me se, ‘Ehe na worek̄o?’ 6 Deε maka akyer̄ mo yi ama mo were aho. 7 Nanso, meka nokore kyere mo; εye ma mo se mek̄o, efiri se, se manko a, oboafō no remma mo nkyen. 8 Nanso, se mek̄o a, m̄esoma no aba mo nkyen. Na se ḥba a, ḥb̄ema ewiasefō ahunu w̄on b̄one ne deε εye tenenee ne Onyankopon atemmuo. 9 Deε w̄oka fa b̄one ho no nyε nokore, efiri se, w̄onnye me nni. 10 Deε w̄oka fa tenenee ho no nyε nokore, efiri se, merek̄o Agya no nkyen na morenhunu me bio. 11 Saa ara na deε w̄oka fa atemmuo ho no nso nyε nokore, efiri se, w̄oabu ewiase yi ɔtemmufo no aten dada. 12 “Mewo nsem pii ka kyere mo, nanso seesei deε, morentumi nte aseε. 13 Se nokore Honhom no ba a, ḥb̄ema moahunu nokore no nyinaa. ḥrenkasa mma ne ho, na mmon, deε ḥte no na ḥb̄eka, na ḥb̄eka nneema a εbeεba no ho nsem akyer̄ mo. 14 ḥbeεyε me animuonyam, efiri se, ḥb̄etie asem biara a meka no na wabeka akyer̄ mo. 15 Biribiara a m’Agya w̄o no yε me dea. Eno enti na mekaa se, Honhom no betie biribiara a meka kyere no, na wabeka akyer̄ mo no.” 16 “Aka kakra bi morenhunu me, nanso eno akyi no, εrenkyere koraa, mobehunu me bio.” 17 Asuafo no bi bisabisaa w̄on ho w̄on ho se, “Yei ase ne s̄en? ḥreka

akyere yen se, 'Aka kakra bi morenhunu me nanso eno akyi no, ɛrenkyere koraa na moasane ahunu me.' ɔsane kaa bio se, 'Efiri se, mereko Agya no nkyen.' 18 Wɔsane bisaa bio se, "Saa asem, 'aka kakra' yi ase ne sen? Yente dee ɔreka yi ase." 19 Yesu hunuu se wɔpɛ se wɔbisa no asem a ɔkaeɛ no ase no enti, ɔka kyereɛ wɔn se, "Mekaa se, 'aka kakra bi morenhunu me, nanso eno akyi no, ɛrenkyere koraa mobehunu me bio'. Yei ne asem a monte aseɛ a enti morebisabisa mo ho mo ho yi? 20 Mereka nokore akyere mo; mo were beho na moasu, nanso ewiasefoo ani begye. Mobedi awerehoo nanso mo awerehoo no bedane anigyeɛ. 21 Se ɔbaa rebewo a, ne were ho, efiri se, n'amanehunubere aduru so. Nanso, se ɔnya wo a, ne were firi ne yea, efiri se, n'ani gye se wawo onipa aba ewiase. 22 Saa ara na ete wo mo ho. Seesee deɛ, mo were aho. Nanso, mɛhunu mo bio ama mo ani agye na obi rentumi nnye saa anigyeɛ no mfiri mo nsam. 23 Se saa da no duru a, moremmisa me biribiara. Mereka nokore akyere mo, Agya no de biribiara a mode me din bɛbisa no bɛma mo. 24 Ebɛsi saa ɛberɛ yi, momfaa me din mmisaa biribiara da. Mommisa na wode bɛma mo na mo anigyeɛ awie peyɛ. 25 "Menam abebuo mu na maka yeinom akyere mo. Nanso, ɛberɛ bi bɛba a merenkasa abebuo mu bio, na mmom, meka biribiara a ɛfa Agya no ho no pefee akyere mo. 26 Se saa da no duru a, mode me din bɛbisa no biribiara a ɛho hia mo. Menka se me na mɛbisa Agya no ama mo, 27 efiri se, Agya no ankasa do mo. ɔdo mo, efiri se, modo me na moagye adi se mfiri Onyankopon nkyen na mebae. 28 Mefiri Agya no nkyen na mebaa ewiase; na afei merefiri ewiase akɔ Agya no nkyen." 29 N'asuafoo no ka kyereɛ no se, "Afei deɛ, wokasa pefee ma yete wo aseɛ. 30 Yeahunu se wonim biribiara; ɛho nhia se obi bisa wo nsem. Yei ama yeagye adi se wofiri Onyankopon nkyen." 31 Yesu buaa wɔn se. "Afei deɛ, mogye di? 32 Ebɛsi bi rebeduru, na mpo aduru dada a mo nyinaa bɛbɔ ahwete na obiara akɔ ne fie na aka me nko. Nanso, ɛrenka me nko efiri se, Agya no ka me ho. 33 "Maka yeinom akyere mo na moanya asomdwɔeɛ wɔ me mu. Mobehunu amane wɔ ewiase. Nanso, monnyina pintinn! Madi ewiase so nkonom!"

17 Yesu kaa saa nsem yi wieeɛ no, ɔhwɛe ɔsoro bɔɔ mpaæɛ se, "Agya, ɛberɛ no aduru. Hyɛ wo Ba no animuonyam, na ɔba no nso nhye wo animuonyam. 2 Womaa no nnipa nyinaa so tumi sedee ɛbeyɛ a, ɔbɛma wɔn a wode wɔn maa no no nkwa a enni awieeɛ.

(aiōnios g166) 3 Na ɛkwan a wɔnam so bɛnya nkwa a enni awieeɛ ne se, wɔbehunu Onyankopon korɔ nokwafao no, ne Yesu Kristo a wosoma no baa asase so no!

(aiōnios g166) 4 Medaa w'animuonyam adi kyereɛ wo asase so na mewiee adwuma a wode hyɛɛ me nsa no ye. 5 Na afei, Agya, fa animuonyam a mewɔ wo w'anim ansa na worebɔ ewiase no hyɛ me wɔ w'anim ha. 6 "Mama nnipa a na anka wote ewiase a wode wɔn hyɛɛ me nsa no ahunu wo. Na wɔyɛ wo dea na wode wɔn maa me. Wɔatia w'asem. 7 Afei, wɔahunu se biribiara a wode maa me no firi wo nkyen. 8 Mekaa asem a woka kyereɛ me se menka nkyere wɔn no kyereɛ won na wɔtieeɛ. Wɔnim se eyɛ nokore se mfiri wo nkyen na mebae. Na wɔgye di se wo na wosoma me. 9 Mebɔ mpaæɛ ma wɔn. Memmo mpaæɛ mma wɔn a wɔnnye w'asem nni, na mmom, nnipa a wode wɔn maa me no na mebɔ mpaæɛ ma wɔn, efiri se, wɔyɛ wo dea. 10 Biribiara a mewɔ no ye wo dea na biribiara a wowɔ no nso ye me dea. Enam yeinom so ama manya animuonyam. 11 Na afei, merefiri ewiase, na magya wɔn wɔ akyire aba wo nkyen. Agya kronkron, wɔn a wode wɔn maa me no, fa wo din a tumi wo mu no bɔ wɔn ho ban na wɔyɛ baako sedee wo ne me ye baako no. 12 Ebɛsi a me ne wɔn wo ho no, mede tumi a wode maa me no hwɛe wɔn so. Mebɔ wɔn ho ban, na wɔn mu biara annyera, gye onipa a eɛɛ se ɔyera no nko ara, sedee ɛbeyɛ a, Atwerɛsem no bɛba mu. 13 "Afei mereba wo nkyen. Maka saa nsem yi nyinaa ɛberɛ a meda so wɔ ewiase yi sedee ɛbeyɛ a, m'anigyeɛ behyɛ wɔn ma. 14 Mekaa w'asem kyereɛ wɔn na ewiasefoo tanee wɔn, efiri se, wɔmfiri ewiase sedee me nso memfiri ewiase no. 15 Memmisa wo se yi wɔn firi ewiase, na mmom, mesre se, bɔ wɔn ho ban firi ɔbonsam nsam. 16 Sedee memfiri ewiase no, saa ara nso na wɔmfiri ewiase. 17 Fa wo nsem a eyɛ nokore no kyerskyere wɔn na ente wɔn ho, na enye wɔn kronkron. 18 Sedee wosoma me baa ewiase no, saa ara na me nso meresoma wɔn akɔ ewiase. 19 Wɔn enti, mede me ho ma wo sedee ɛbeyɛ a, wɔn nso de wɔn ho nyinaa bɛma wo. 20 "Memmo mpaæɛ mma wɔn nko. Mebɔ mpaæɛ ma wɔn a wɔnam asuafoa asem a wɔbekɔ no so agye adi no nso. 21 Mebɔ mpaæɛ se wɔn nyinaa bɛyɛ baako. Agya, sedee wowɔ me mu na me nso mewɔ wo mu no, saa ara nso na ma wɔntena yɛn mu. Ma wɔn nyinaa nyɛ baako sedee ɛbeyɛ a, ewiase begye adi se, wo na wosoma me. 22 Mede animuonyam a wode hyɛɛ me a ɛmaa me ne wo yɛɛ

baako no ahye wən sədee əbeyə a, wən nso, wəbeyə baako sədee yen nso ye耶 baako no. 23 Mewə wən mu na wo nso wowə me mu, sədee əbeyə a, wən nyinaa əbeyə baako na ewiase ahunu sə, wo na wosomaa me na wodo wən sədee wodo me no 24 "Agya, mepə se wən a wode wən maa me no bəka me ho wə faako a mewə no, na wəahunu m'animuonyam, animuonyam a wode maa me no, əfiri sə, wodo me ansa na wobəo ewiase. 25 "Agya kronkron, ewiase nmim wo, nanso me dee, meniim wo; na asuafoə yi nim se wo na wosomaa me. 26 Mama wəahunu sədee wo te na məko so aye saa daa, sədee əbeyə a, ədə a wodo me no betena wən nso mu na me nso, matena wən nso mu bi."

18 Yesu bəo saa mpaeε yi wieεε no, əne n'asuafoə no firii baabi a wəwə no kətwaas asuo Kidron kəo turo bi mu. 2 Esiane sə na Yesu ne n'asuafoə no taa kə hə no enti, na Yuda a əyii no maee no nim hə. 3 Asəfoə mpanin ne Farisifoə no somaa Yuda ne asraafəo ne asoredan mu awemfoə a wəkurakura akodee ne nkanea kəo faako a wəwə no. 4 Yesu a na ənim dee əbəba ne so nyinaa no kohyiaa wən bisaa wən sə. "Hwan na mohwehwə no?" 5 Wəbuua no sə, "Yesu a əfiri Nasaret no." Yesu ka kyereε wən sə, "Me ni!" Na Yuda a əyii no maee no gyina hə bi. 6 Yesu kaa sə, "Me ni" no, wəpinpinii wən akyi na wohwehwə ase. 7 Əsane bisaa wən bio sə, "Morehwehwə hwan?" Na wəbuua sə, "Yesu a əfiri Nasaret no." 8 Yesu buua wən sə, "Maka akyere mo dada sə me ni. Sə me na morehwehwə me de a, ərnee momma m'asuafoə no nkə." 9 Əkaa yei nyinaa sədee əbeyə a nsem a wəaka sə, "Agya, wən a wode wən maa me no mu baako koraa nyeraee" no, bəba mu. 10 Saa əberə no, Petro a na əkura sekan no tweee, de twaa əsəfopanin no asomfoə no mu baako aso nifa. Saa ako a no din de Malko. 11 Yesu ka kyereε Petro sə, "Fa wo sekan no sane hye faako a wotwe firiie. Ense se menom kuruwa a m'Agya de ama me no ano anaa?" 12 Asraafəo no ne wən panin ne asoredan mu awemfoə no kyeree Yesu, kyekyere ne nsa, 13 de no dii ekan kəmaa Anas a na n'ase ne Kaiafa a saa əberə no na əye Əsəfopanin no. 14 Kaiafa na otuu Yudafoə no fo sə, əye se onipa baako bəwu ama əman no. 15 Simon Petro ne osuani baako dii Yesu akyi. Na osuani baako no ye obi a əsəfopanin no nim no yie. Saa osuani no na ənyaa əkwan kəo əsəfopanin no efie hə. 16 Petro dee əkaa əpono no akyi. Saa osuani a na ənim əsəfopanin no yie no, sane baee ne abaayewa a na əhwə əpono no ano no

bekasaeε maa Petro nyaa əkwan kəo mu. 17 Abaayewa a əgylina əpono ano no bisaa Petro sə, "Wonye saa onipa no asuafoə no mu baako anaa?" Petro buaa sə, "Dabi." 18 Saa əberə no na əye awəberə, enti na asomfoə no ne asraafəo no aso ogya a wəreto. Petro nso kəgylinaa hə too ogya no bi. 19 Əsəfopanin no bisaa Yesu nsem faa n'asuafoə no ne ne nkyerkyere ho. 20 Yesu buaa sə, "Mekaa me nsem nyinaa wo dwam na mekyerkyere wa asoredan ne hyiadan mu a nnipa nyinaa hyia hə no. Menkaa asem biara wə kəkoam. 21 Aden enti na wobisa saa asem yi? Bisa wən a wətiee me no. Wən na wənim asem a mekaeε." 22 Yesu kaa saa no, awemfoo no mu baako bəo no sotoro kaa sə, "Wo səne hwan a wotumi kasa əsəfopanin anim saa." 23 Yesu buaa no sə, "Sə maka asemməne bi a, ka asem a mekaeε no na obiara a əwə ha nte bi. Na se asem a mekaeε no nso ye nokore dee a, aden enti na wobə me?" 24 Afei, Anas maa wode Yesu a wəakyekyere ne nsa no kəo Əsəfopanin Kaiafa anim. 25 Əberə a Petro da so gyina hə reto ogya no bi no, wən a na wəgylina hə no mu bi bisaa no sə, "Wo nso wonye əbarima no asuafoə no mu baako anaa?" Petro sanee bio sə, "Dabi, menka wən ho." 26 Əsəfopanin no asomfoə no mu baako a na əye dee Petro twaa n'aso no busuani no bisaa no sə, "Ənye wo na na wo ne no wə turo no mu hə no?" 27 Petro sane sanee bio sə, "Dabi." N'ano sii ara pə na akokə bəneee. 28 Wəde Yesu firi Kaiafa fie de no kəo Pilato ahemfie. Saa əberə no na əye anəpahema. Esiane sə na Yudafoə no mpe sə efi ka wən na wəatumi adi Twam Afahye aduane no bi enti, wəankə hə bi. 29 Pilato firii adi baa faako a na nnipa no wə no bəbisaa wən sə, "Bəne bən na saa onipa yi aye?" 30 Nnipa no buua no sə, "Sə ənyee bəne biara a anka əteamfa no amma w'anim ha." 31 Pilato ka kyereε wən sə, "Mo ara momfa no nkə na momfa mo mmara so nni n'asm." Yudafoə no nso kaa sə, "Yenni tumi sə yekum obi." 32 Dee esiiε yi maa nsem a Yesu ka de kyereε owu ko a əbewu no daa adi pefee. 33 Pilato sane kəo n'ahemfie hə kəbisaa Yesu sə, "Wone Yudafoə əhene no anaa?" 34 Yesu nso bisaa no sə, "Wo ara w'adwene na wode rebisa me saa asem yi, anaase nnipa bi na aka me ho asem akyere wo?" 35 Pilato buua Yesu sə, "Wosusu sə meye Yudani anaa? Wo ara wo nkurəfoə ne wən asəfopanin na wəde wo bəee me. Ədeen na woaye?" 36 Yesu buua no sə, "M'ahennie nnye asase so ahennie; sə m'ahennie ye asase so ahennie a, anka m'akyidifoo

beko agye me afiri Yudafoa mpanimfoa no nsam. Mereka bio se, m'ahennie nnye asase so ahennie."

37 Pilato see no se, "Ennee na woye ohene?" Yesu buaa no se, "Wo na wosee se meye ohene. Adees baako pe enti na wawoo me baa ewiase ha, se memmedi nokore ho adanee. Obiara a ope nokore no tie me." **38** Pilato bisaa no se, "Edeen ne saa nokore no?" Afei, Pilato firii adi koo Yudafoa no nkyen koka kyerees won se, "Menni asem biara a megyina so abu no fo." **39** Nanso, sedes mo Twam Afahye amannee te no, afees biara moma megyaa odeduan baako ma mo. Mope se megyaa Yudafoa ohene no ma mo anaa?" **40** Yudafoa no teateaam se, "Dabil! Enye saa onipa yi. Gyaa Baraba ma yen!" Na saa Baraba yi ye omammofeo.

19 Pilato ma woboo Yesu mmaa. **2** Asraafo no de

nkasese nwonoo ahenkye de hyee Yesu; afei, wode atadees koko nso hyee no. **3** Wodii ne ho few, boboo no asotoro, kaa se, "Yudafoa ohene, wo nkwa so!" **4** Pilato firii adi koka kyerees edom no bio se, "Mesane de no abre mo ama moahunu se menni asem biara a megyina so abu no fo." **5** Ebere a Yesu firii adi baees no, na ohye ahenkye a wode nkasese anwono ne atadees koko. Pilato ka kyerees dom no se, "Onipa no ni!" **6** Ebere a asafoa mpanin ne awemfoo no hunuu Yesu no, woteateaam se, "Bo no asennua mu! Bo no asennua mu!" Pilato ka kyerees won se, "Mo ara ankasa momfa no nkoo nkobo no asennua mu, efiri se, menni asem biara a megyina so abu no fo." **7** Yudafoa no buaa se, "Yewo mmara a ekyere se, ese se awu, efiri se, okaa se, oye Onyankopon Ba." **8** Ebere a Pilato tee asem a wokae no, oboo hu yie. **9** Osane koo ahemfie ho kobilaa Yesu se, "Ehe na wofir?" Nanso Yesu ammuu no. **10** Pilato bisaa no se, "Woremma me anaa? Ese se wohunu se, mewo tumi se megyaa wo na mewo tumi nso se mema wobo wo asennua mu!" **11** Yesu buaa no se, "Se Onyankopon amfa saa tumi no amma wo a, anka wonni me so tumi biara. Enti onipa a ode me bree wo no na waye bone a eso." **12** Ebere a Pilato tee asem a Yesu kaee no, ohwehwae ekwan bi a obefaa so agyaa no. Nanso, Yudafoa no teateaam se, "Se wogyyaa no a, na wonye Kaesare adamfo! Obiara a oye ne ho ohene no tia Kaesare!" **13** Ebere a Pilato tee asem a Yudafoa no kaee no, ode Yesu firii adi na obetenaan n'atemmwo adwa so wo faako a wofre ho Abooo Nsemee, a Hebre kasa mu, eyee "Gabata." **14** Adees rebekye ama Twam Afahye no aduru so no, ebeye owigynaee no. Pilato ka kyerees Yudafoa no se, "Mo ohene no ni!" **15** Edom

no nso teateaa mu bio se, "Fa no koo! Bo no asennua mul!" Pilato bisaa won se, "Mope se mebo mo ohene no asennua mu anaa?" Asafoa mpanin no kaa se, "Yen ohene a yewo ara ne Kaesare!" **16** Afei, Pilato de Yesu maa Yudafoa no se wankobo no asennua mu. **17** Enti, wode Yesu a n'asennua da ne kon ho no koo kuro no mfikyire baabi a wofre ho "Nitire So" ho, a Hebre kasa mu eyee "Golgota." **18** Ehoo na woboo Yesu asennua mu. Woboo nnipa baanu bi nso asennua mu kaa ne ho. Na obaako sen ne benkum so enna obaako nso sen ne nifa so a Yesu sen won mfimfini. **19** Pilato twerees se: Yesu Nasareni, Yudafoa Ohene maa wode taree n'asennua no atifi. **20** Esiane se faako a woboo Yesu asennua mu ne kuro no mu ekwan nware, na bio woatwere nsem no wo Hebre, Roma ne Hela kasa mu no enti, nnipa bebree hunu kenkanee. **21** Yudafoa asafoa mpanin no ka kyerees Pilato se, "Ntweres se, 'Yudafoa ohene' na mmapom twere se, 'Saa obarima yi na okaa se, mene Yudafoa ohene!'" **22** Pilato kaa se, "Dee matwera no, matwera." **23** Asraafoa no booo Yesu asennua mu wiees no, wokyee ne ntadees mu maa asraafoa enan no. Na saa atadees no ye atadees bi a, woanwono firi ne osoro kosi ne fam a enni mpamees. **24** Asraafoa no nyinaa kaa se, "Mommma yennetete mu. Momma yemmo so ntonto na yenhunu onipa a obenya." Adees a woyee yi sii sedes ebeye a Atweresem a eka se, "Wokyekyee me ntadees mu, booo so ntonto faee" no beba mu. Dees asraafoa no yees no. **25** Nnipa a na wogyyina Yesu asennua no ho pee no ne ne maame, ne maame nuabaa, Maria, a oye Kleopa yere ne Maria Magdalene. **26** Yesu hunuu ne maame ne osuani a odo no no se wogyyina ho no, oka kyerees ne maame se, "Obaa, wo ba nie." **27** Afei, oka kyerees osuani no se, "Wo maame nie." Efiri saa ebere no, osuani no faa no ne no kotenae. **28** Saa ebere no, Yesu hunuie se afei des biribiara aba n'awiees, na sedes ebeye a Atweresem no beba mu no enti, okaa se, "Osukom de me." **29** Wode sapo a etua hisope ano booo nsaa emu keka mu de kaa n'ano. **30** Yesu nom wiees no, okaa se, "Mawie!" Okaa yei wiees no, osii ne ti ase na ogyaee ne honhom mu. **31** Na da no ye ahosiesie da, na Yudafoa mpanimfoa no mpe se woma amu no sensen asennua no so kosi n'adekyee a wobedi Twam Afahye no. Enti, wokoka kyerees Pilato se wope se wobubu nnipa no nan sedes ebeye a wobetumi ayiyi won amu no afiri asennua no so. **32** Asraafoa no kobubuu obarima a edi ekan a oka nnipa baanu a woboo wone Yesu asennua

mu ho no nan; wəwiegħi no, wəkəbubuu ābarima a ḥto so mmienu no nso nan. **33** Nanso wəduruu Yesu so no, wəhunuū se əno dee, na wawu dada enti wəammubu ne nan bi. **34** Asraafoō no mu baako de ne pea wə ne mfe maa mogyasufi firi ne mfe mu bae. **35** Onipa a əhunuū dee esie no na wadi ho adansee. N'adansee no ye nokore, sədees əbeyə a mo nso mobegye adi. **36** Yeinom nyinaa sii sədees əbeyə a, Atweresem a eka se, "Wəremmu ne dompe bi" **37** ne "Nnipa bəhwə dees wəwəa ne mfe mu pea" no beba mu. **38** Yei akyi no, Yosef a əfiri Arimatea a esiane Yudaafō ho hu enti, na əye Yesu suani wə kokoam no kəsree Pilato se əmma no əkwan na ənkoyi Yesu amu no. Pilato penee n'adesre no so. Eno enti, əkoyii Yesu amu no. **39** Nikodemo a da bi anadwo əkəa Yesu nkyen no nso de kurobo ne aduhwam mifrafaes a emu duru beye kilogram aduasa mmiensa bae. **40** Wən baanu no de nwera ne aduhwam mifrafaes no kyekyeree Yesu amu no sədees Yudaafō əkwan a wofa so sie wən amu no tee no. **41** Na əboda foforō bi a wənsiee obi wə mu da wə turo bi a əben baabi a wəbəa Yesu aseñnuu mu no. **42** Esiane se na saa əboda no bən no enti, wəsiee Yesu amu no wə hə.

20 Kwasiada anopahema, Maria Magdalene sore koo da no so kəhunuū se obi apire əboō no afiri əboda no ano. **2** Əhunuū saa no, əde ahəħherex koo Simon Petro ne osuani a Yesu də no no nkyen kəka kyerees wən se, "Nnipa bi akəfa Awurade amu no afiri əda no mu na mənnim faako a wəde no akətō!" **3** Petro ne saa osuani yi tee asem no no, wətuu mmirika koo əda no so. **4** Nanso, saa osuani yi maa ne mmirika mu yee den twaa Petro ho kəduruu hə kane. **5** Əduruu əboda no ano no, wanwura mu. Əbəa ne mu ase hwəe mu hunuu se nwera a wəde kyekyeree Yesu amu no gu hə. **6** Simon Petro dee, əbeduruu hə no, əwuraa əboda no mu. Əhunuū nwera a wəde kyekyeree Yesu amu no se egū hə, **7** a nwera a wəde bəa ne ti no nso gu baabi. **8** Afei, osuani a əduruu əboda no ho kane no nso wuraa mu hunuu saa mneemā no maa əgye dii. **9** Saa əberē no nyinaa na asuafoō baanu yi nnya ntee dee Atweresem aka afa Yesu wusorees ho no ase. **10** Afei, asuafoō no firii hə koo efie. **11** Maria dee na əda so gyina əboda no ho resu. Əgu so resu no, əbəa ne mu ase hwəe əboda no mu, **12** na əhunuū əsoro abəfəa baanu a wəhyehye ntadees fitafitaa a əbaako te atifi na əbaako nso te anafoō wo faako a na Yesu amu no da no. **13** Wəbisaa no se,

"Əbaa, aden na woresu səe yi?" Maria de awerəhoo buaa se, "Nnipa bi abefə m'Awurade na mənnim faako a wəde no akətō." **14** Afei, ətwaa n'ani hwəe n'akyi na əhunuū se na obi gyina hə a əye Yesu, nanso na ənnim se əye əno. **15** Yesu bisaa no se, "Əbaa, aden enti na woresu səe yi? Hwan na worehwehwe no?" Na Maria dee əsusu se əye turom hə hwefō enti, əbisaa no se, "Owura, se wo na wofaa no firii ha a, mesre wo, kyere me faako a wode no akətō na menkəfa no." **16** Yesu frēe no se, "Maria!" Maria twaa n'ani hwəe no na əgyee so wo Heibri kasa mu se, "Rabuni!" (a asees ne "Əkyerəkyerəfō"). **17** Yesu ka kyerees no se, "Nso me mu, əfiri se, mənnyia nkəa m'Agya nkyen; kəka kyere m'asuafoō no se, meresane aks m'Agya a əye wən agya ne me Onyankopōn a əye wən nso Onyankopōn no nkyen." **18** Maria Magdalene firii hə kəbəa asuafoō no amanees se wahunu Awurade na əkaa asem a Yesu ka kyerees no no kyerees wən. **19** Saa eda no ara anwummere a na esiane Yudaafō mpanin no ho hu enti, asuafoō no ato wən ho əpono mu no, Yesu baa ədan no mu hə kyeaa wən se, "Asomdwoes nka mo." **20** Əkyeara wən wiees no, əde ne nsam ne ne mfem kyerees wən. Asuafoō no hunuu Awurade no, wən ani gyee yie. **21** Yesu sane kyeaa wən bio se, "Asomdwoes nka mo." Afei, əka kyerees wən se, "Sedees Agya no somaa me no, saa ara na me nso meresoma mo." **22** Yei akyi, əħome guu wən so kaa se, "Honhom Kronkron no mmira mo so. **23** Se mode obi bəne kye no a, wəde bəkye no; na se moamfa obi bəne ankye no a, wəremfa nkye no." **24** Əberē a Yesu yii ne ho adi kyerees asuafoō no, na Toma a wəfrē no Ata a əye asuafoō dumieni no mu baako no nni hə bi. **25** Əberē a asuafoō no ka kyerees no se, "Woahunu Awurade no!" Wannyi anni kaa se, "Se manħunu ne nsam ne ne mfem twa no na mamfa me nsa anka a, merennye nni da." **26** Nnawotwē akyi, asuafoō no sane hyiaeis bio a na Toma ka wən ho. Əwom se na wəatoto apono no mu dee, nanso Yesu sane baa hə kyeaa wən bio se, "Asomdwoes nka mo!" **27** Afei, Yesu frēe Toma ka kyerees no se, "Fa wo nsa bəka me nsam ne me mfem. Nnyi akyinnyeis bio. Gye di!" **28** Toma de ahonuo kaa se, "Wo ne m'Awurade ne me Onyankopōn!" **29** Yesu ka kyerees no se, "Woahunu me no enti, na woagye adi; nhŷira nka wən a wənhunuū me nanso wəgye me di." **30** Yesu yee anwanwadees ahodoo bebree kyerees n'asuafoō no a wəatwerē wə saa nwoma yi mu. **31** Nanso, biribiara a wəatwerē wə saa nwoma yi mu

no, wɔatwεrε sεdεe εbεyε a mobεgyε adi sε, Yesu ne Agyenkwa, ne Onyankopon Ba no; na sε mogye no di a, mobεnya nkwa.

21 Akyire no, Yesu yi ne ho adi bio wa Tiberia Po

ho kyereε n'asuafoo no mu bi. Ekwan a ɔfaa so yi ne ho adi kyereε wɔn no nie: **2** Saa εbere no, na Simon Petro, ne Toma (a wofre no Ata), ne Natanael a ɔfiri Kana a εwɔ Galilea ne Sebedeo mma ne Yesu asuafoo no mu baanu na na wɔwɔ ɔtadeε no ho. **3** Wɔwɔ hɔ no, Petro ka kyereε wɔn a wɔaka no sε, "Merekɔyi nam." Wɔn a na wɔka ne ho no ka kyereε no sε, "Yene wo bekɔ." Wɔn nyinaa kɔtenaa kodoɔ mu kɔɔ ερo, nanso saa anadwo no wɔanyi nam biara. **4** Adeε kyee anɔpa a anim retete no, Yesu begyinaa mpoano hɔ, nanso na asuafoo no nnim sε εye ɔno. **5** ɔfrεe asuafoo no bisaa wɔn sε, "Anuanom, moayi nam bi anaa?" Wɔbuaa sε, "Dabi." **6** ɔka kyereε wɔn sε, "Mongu mo asau no wɔ nifa fam na mobεyi nam." Wɔguu asau no sεdεe ɔkaεs no. Nam yεε asau no ma sei tɔ a na wotwe a εntwe. **7** Afei, osuani a Yesu do no no ka kyereε Petro sε, "Εye Awurade." εberε a Simon Petro tee sε εye Awurade no, ϕyεε n'atadeε, huri tɔɔ nsuo no mu dware kɔɔ mpoano hɔ. **8** Asuafoo a wɔaka no tenaa kodoɔ no mu baa mpoano hɔ bi. Wɔreba no, na wɔretwe asau a na nam ahyε no ma sei tɔ no. Ekwan a ɔfiri faako a wɔwɔ wɔ ερo no so ba mpoano hɔ no beyε mita ɔha. **9** Wɔduruu mpoano hɔ no wɔhunuu se obi aso ogya retoto nam na burodo bi nso gu nkyen.

10 Yesu ka kyereε wɔn sε, "Momfa nam a moayi no bi mmra." **11** Simon Petro foro kɔɔ kodoɔ no mu kɔtwee asau a na nam akεsεε beyε ɔha aduonum mmiensa wɔ mu no baa mpoano hɔ. εwom sε na nam aye asau no ma deε, nanso antete. **12** Yesu frεe wɔn sε, "Mommēdidi." Asuafoo no mu biara ammis a onipa ko a ɔye ɔfiri sε, na wɔnim sε εye Awurade. **13** Yesu faa burodo no kyekyε maa wɔn. Yei akyi no, ɔkyεε nam a na wɔatoto no nso maa wɔn. **14** Yei ne ne mprensa so a Yesu sore firii awufoo mu no, ɔyii ne ho adi kyereε n'asuafoo no. **15** Wɔdidi wιeεε no, Yesu bisaa Simon Petro sε, "Yohane ba Simon, wodɔ me sene sεdεe yeinom dɔ me no anaa?" Petro buaa sε, "Aane, Awurade, wonim sε medɔ wo." Yesu ka kyereε no sε, "Yene me nnwammaa." **16** Yesu sane bisaa no sε, "Yohane ba Simon, wodɔ me anaa?" Petro sane buaa sε, "Aane, Awurade, wonim sε medɔ wo." Yesu sane ka kyereε no sε, "Hwε me nnwan." **17** Yesu bisaa no ne mprensa so sε, "Yohane ba Simon, ampa ara sε wodɔ

me?" Asem yi yεε Petro awerhoo sε Yesu abisa no saa asem korɔ no ara mprensa. Enti, ɔka kyereε Yesu sε, "Awurade, wonim biribiara, na wonim nso sε, medɔ wo!" Yesu ka kyereε no sε, "Yene me nnwan. **18** Meka nokore akyere wo. Woyε aberanteε no, na wotumi siesie wo ho kɔ baabiara a wope, na woyε dee wope biara nso. Nanso, sε wobɔ akɔkora a, wobetene wo nsam na obi asiesie wo ho ama wo, de wo aksa baabi a anka wompe sε wokɔ." **19** Asem a Yesu kaeε no, ɔde kyereε owu ko a Petro bεwu de ahyε Onyankopon animuonyam. Yesu ka kyereε Petro sε, "Di m'akyi." **20** Petro twaa n'ani hweε n'akyi hunuu sε osuani a Yesu do no no di wɔn akyi. Saa osuani yi ne obi a woredidi no, ɔtwe bεn Yesu bisaa no sε, "Awurade, hwan na ɔbeyi wo ama" no? **21** Petro hunuu saa osuani yi no, ɔbisaa Yesu sε, "Awurade, na yei nso edεen na εbεtɔ no?" **22** Yesu buaa no sε, "Sε mεpε sε ɔtεna hɔ kɔsi sε mesane aba a, εfa wo ho bεn?" Wo deε, di m'akyi." **23** Asem a Yesu ka faa saa osuani yi ho no maa Yesu akyidifo no mu pii susuu sε, saa osuani no renwu da. Nanso, na εnyε dee Yesu hwehwe akyere ne no, εberε a ɔkaa sε, "Sε mεpε sε ɔtεna hɔ kɔsi sε mesane aba a, εfa wo ho bεn?" **24** Saa osuani yi ne onipa a ɔdi yeinom nyinaa ho adanee na ɔtwerεε nso. Yenim sε n'adanee no ye nokore. **25** Nneema bebree wɔ hɔ nso a Yesu yεε a wɔantwεrε, na sε wɔtwerεε no mmaako mmaako a, anka megye di sε εrensene ewiase.

Asomafoō

1 M'adamfo pa Teofilo, me nwoma a edi ekan a metwerεε wo no mu no, mekaa Yesu nnwuma a øyεε ne ne nkyerekyere **2** kosi εberε a Onyankopon bεfaa no kɔɔ ɔsoro no ho asem. Ansa na wørebefaa no aks ɔsoro no, ɔnam Honhom Kronkron tumi so kyerekyereε n'asuafoō no. **3** Ne wusøree akyi, otenaa asase so adaduanan, yii ne ho adi mpeñ pii kyereε n'asuafoō no de kyereε wɔn se, ampa, òte ase. Òkaa Onyankopon Ahennie ho asem nso kyereε wɔn. **4** Eda bi a one wɔn redidi no, ɔhyεε wɔn se, "Mommfiri Yerusalem, na montwεn akyedee a m'Agya ahyε mo ho bɔ a maka ho asem akyere mo no. **5** Yohane de, ñde nsuo na ebɔɔ asu, nanso mo de ɛrenkyere, wøde Honhom Kronkron no bεbø mo asu." **6** Asuafoō no nyinaa ne Yesu hyiaa mu no, wøbisaa no se, "Awurade, berε yi mu na wode ahennie no bεbø Israel anaa?" **7** Yesu buaa won se, "Eho nhia se mobehunu εbers a Agya no nam ne tumi so ahyehye ato ho no. **8** Na se Honhom Kronkron no ba mo so a, mobεnuya tumi na moaye m'adanseføø wø Yerusalem ne Yudea nyinaa ne Samaria kosi asase ano." **9** Òkasa wieεε no, asuafoō no hunuu no se ɔnam omununkum mu reko ɔsoro na wøanhunu no bio. **10** Wøgu so rehwε ewiem no, amonom ho ara, mmaprima baanu bi a wøhyehye ntadee fitafitaa begyinaa wɔn nkyen, **11** kaa se, "Mo mmaprima a mofiri Galilea, aden enti na mogyina ha rehwε ewiem? Yesu a wøafa no afiri mo nkyen kɔ ɔsoro no, sedee ɔsi kɔɔ ɔsoro no, saa ara na ɔbesane aba bio." **12** Yei akyi no, asuafoō no firii Ngo Bepø no so baa Yerusalem. Efiri Ngo Bepø no so ba Yerusalem no beye kilomita baako ne fa. **13** Wøduruu ho no, wokøø ðdan bi a na εwo aborøsan a na wøte so mu. Nnipa a na wøwø ho no ne: Petro, Yohane, Yakobo ne Andrea; Filipo, Toma, Bartolomeo, Mateo, Alfeo ba Yakobo, Simon Seloteni ne Yakobo ba Yuda. **14** Na saa asuafoō yi nyinaa taa ne mmaa bi te se Yesu maame Maria ne Yesu nnua mmaprimanom hyia bø mpaæe. **15** Nna kakra bi akyi no, agyidifoō no a wɔn dodoø beye se ñha aduonu no hyiaeε na Petro sore kasa se: **16** Me nuanom, ese se nkøm a Honhom Kronkron no nam Dawid so hye faa Yuda ho se ñnam ne so na wøbekyere Yesu no ba mu. **17** Yen a Yesu yii yen no, na Yuda nso ka yen ho wø ɔsom no mu. **18** (Sika a Yuda nya firii ade bøne a øyεε no mu no, wøde tøø asase wø faako a ɔwuiε ho. Òte behwee fam maa ne mu paeeε maa

n'ayamdee tu guu so. **19** Nnipa a na wøte Yerusalem nyinaa tee saa asem yi no, wøtoo asase no din wø wø ankasa kasa mu se Hekeldama a aseykerε ne se, Mogya Asase.) **20** Petro toaa so kaa se, "Wøatwεre wo Dawid nnwom mu se, "Ne efie nna mpan, na ne som adwuma no, obi mfa.' **21** Enti ese se yeyi nnipa a yene wøn nantee εberε a na Yesu ne yen dii akøneaba no nyinaa, **22** firi Yohane asubo adwuma no so de kosi εberε a wøfaa Yesu firii yen nkyen kɔɔ ɔsoro no, efiri se, ese se saa nnipa no mu baako beka yen ho ne yen di Yesu wusøree no ho adanseε." **23** Wayii nnipa baanu. Òbaako din de Yosef a na wøfre no Barsaba, na wøtaa nso fre no Yusto. Dee na òka ho no nso din de Matia. **24** Afei, asuafoō no bøø mpaæe se, "Awurade, wonim obiara akoma mu. Eno enti, kyere yen nnipa baanu yi mu dee woayi no, **25** se ɔmmesø Yuda a wanya ne baabi kɔ no ananmu mmeyeø asomafodwuma no." **26** Afei, asuafoō no bøø wɔn so ntonto maa esii Matia. Enti wøfaa no kaa asomafooo dubaako no ho.

2 Pentekoste da no duruiε no, na asuafooo no nyinaa ahyia wø faako. **2** Amonom ho ara, ñenne bi te se ahum a eretu firi ɔsoro baεε behyεε efie a na wøwø mu no ma. **3** Egya a ɛredere a ñte se tekrema besisii wɔn so mmaako mmaako. **4** Honhom Kronkron no hyεε wɔn nyinaa ma, na wøkaa kasa foforø, sedee Honhom no maa wɔn ho kwan. **5** Saa εberε no na Yudafoō bi a wøfere Onyame firi mmeaeε mmeaeε aba Yerusalem. **6** Wøtee dee ɛreko so no, wobøø twi behyiaeε, na øyεε won nwawwa ne ahodwirie, efiri se, obiara tee se wøreka ne kurom kasa. **7** Enti, wøbisaa se, "Na saa nnipa yi a wørekasa yi nye Galileaføø anaa? **8** Na aden enti na yete se woreka Onyankopon anwanwadwuma ho asem wø yen a øyεε **9** Partiføø, Mediafoø ne Elamfoø, ne wɔn a wøte Mesopotamia ne Yudea ne Kapadokia, Ponto, Asia, **10** Frigia ne Pamfilia, Misraim ne Libia fa a εben Kirene ne ahøhoo a wøfiri Roma, Yudafoø ne wɔn a wøasakyera aba Yudasom mu, **11** ne Kretafoø ne Arabfoø mu biara kasa mu yi?" **12** Wøde ahodwirie bisaa se, "Yei ase ne sen?" **13** Afoforo nso dii wɔn ho fe se, "Saa nnipa yi aboboro nsā." **14** Petro ne asomafooo dubaako no sore gyinaa ho na òkasaa dendeenden kyereε nnipa no se, "Me nuanom Yudafoø ne mo a mote Yerusalem nyinaa, montie asem a mereka yi. **15** Saa nnipa yi mmoboroo nsā sedee mosusu no, efiri se, adee nnya nkyee a ese se obi nom nsā boro. **16** Asem a asi yi na odiyiføø Yoel hyεε ho nkøm se: **17** "Onyankopon kaa se, nna a edi

akyire no, mɛhwie me Honhom no agu nnipa nyinaa so. Mo mmamarima ne mo mmammarima bɛhye nkɔm, mo mmerantɛe nso ahunu anisoadee. Na mo mpanin nso asoso adae. **18** Saa mimere no mu no, mɛhwie me Honhom agu m'asomfoa mpo so, mmarima ne mmaa, ama wɔahye nkɔm. **19** Mede mogya ne ogya ne wisie kumɔnn bɛye anwanwadee ne nsenkyerennne wo ɔsoro ne asase so. **20** Ansa na Awurade da kɛse no bɛba no, owia beduru sum na ɔsrane nso aye se mogya. **21** Na obiara a ɔbɛba Awurade din no benya nkwa.' **22** "Israelfoo, montie! Yesu Nasareni no yeobarima bi a ne dwuma kronkron a ɔbediiɛ no daa adi wɔ tumi ne anwanwadee ne nsenkyerennne a Onyankopon nam ne so yeeɛ a mo ankasa di ho adansee no mu. **23** Onyankopon ankasa firi ne pɛ ne ne nhunumu mu sii no gyinae se wɔbeyi Yesu ama mo, na mode no maa nnebɔneyefoo ma wɔbɔo no asennua mu kumm no. **24** Nanso, Onyankopon nyanee no firii owuo mu maa ɔyii no firii owuya mu, efiri se, owuo antumi anni ne so." **25** Asem a Dawid ka faa ne ho ne se, "Mehunu Awurade wo m'ani so daa nyinaa. Esiane se ɔwɔ me nsa nifa enti, merenhinhim da. **26** Eno enti, me kra ani gye, na me de me tekrem a di ahurisie. Me onipadua nso behome asomdwoeɛ mu. **27** Efiri se, worennya me awufoo mu. Na woremma wo Kronkronni no mporɔ. (**Hadɛs g86**) **28** Woakyere me nkwegyeɛ ɛkwan; na wobɛma m'ani agye wo w'anim. **29** "Anuanom, eṣe se meda m'adwene adi pefee wɔ yen panin Dawid ho. ɔwui na wɔsiee no, na ne damena da so wɔ ho besi enne. **30** Na ɔyɛ odiyifoo a ɔnim bɔ bi a Onyankopon ahye no no. Onyankopon hyeɛ bɔ bi se ɔbɛye Dawid aseni ɔhene, sɛdee Dawid ye ɔhene no ara pɛ. **31** Dawid hunuu dee Onyankopon rebɛye no, ɔkasa faa owusoree a efa Agyenkwa no ho se, 'Wɔannya no awufoo mu. Ne honam nso amporɔ.' (**Hadɛs g86**) **32** Onyankopon anyane saa Yesu yi afiri owuo mu, na yen nyinaa ye saa asem yi ho adansefоo. **33** Wɔahye no animuonyam de no akɔtena Onyankopon nifa so ma ne nsa aka Honhom Kronkron no a Agya no hyeɛ no ɛho bɔ no; ɛno na wahwie agu yen so a ɛho nsenkyerennne na mohunu na mote yi. **34** Dawid ankasa de, wankɔ ɔsoro, na mmom, ɔkaa se, "Awurade ka kyereɛ me wura se, "Tena me nsa nifa so ha, **35** kɔsi se mede w'atamfoa bɛye wo nan ntiasoo.'" **36** "Eṣe se nnipa a wɔwɔ Israel nyinaa hunu se, mo na mobɔo saa Yesu yi a Onyankopon aye no Awurade ne Agyenkwa no asennua mu." **37** ɔberɛ a nnipa no tee

saa asem yi no, ɛhaa wɔn yie. Enti, wɔbisaa Petro ne asomafoa a aka no se, "Anuanom, eðeen na yenyɛ?" **38** Petro ka kyereɛ wɔn se, "Monnu mo ho na wɔmmɔ mo asu wo Yesu Kristo din mu sɛdee ɛbɛye a, wɔðe mo bɔne bɛkye mo na moanya Onyankopon akyedee a ɛyɛ Honhom Kronkron no. **39** Onyankopon hyeɛ Honhom Kronkron yi ho bɔ maa mo ne mo mma ne wɔn a wɔtete akyirikyiri ne wɔn a Awurade, yen Onyankopon, bɛfrɛ wɔn aba ne nkyen no nyinaa." **40** Petro kaa nsem beebree kyereɛ wɔn se, "Monnye mo ho mfiri asotwe a ɛreba saa nnebɔneyefoo yi so no mu." **41** Wɔn mu dodoɔ no ara gyee asem no diie maa wɔbɔo wɔn asu. Saa ɛda no, nnipa bɛye mpensa na wɔbekaa agyidifoo no ho. **42** Daa na wɔðe wɔn adagyeɛ nyinaa sua asomafoa no nkyerekyere. Wɔne wɔn nyaa ayanakofa, hyia didi bɔɔ mu ne wɔn bɔɔ mpaæs. **43** Asomafoa no yeeɛ anwanwadee ahodoo beebree maa obiara a ɔhunuie no ho dwirii no. **44** Agyidifoo no nyinaa kɔo so tenaa ase se nnipa korɔ, na wɔkyekyee wɔn ahodee mu momaa wɔn ho wɔn ho. **45** Wɔtɔn wɔn ahodee kyekyee sika a wɔnya firii mu no maa wɔn ho wɔn ho sɛdee ɛho hia obiara. **46** Daa na wɔbɔ mu hyia wɔ asoredan mu de anigyeɛ ne akoma pa bɔ mu didi wɔ wɔn afie mu, kamfo Onyankopon, nya animuonyam wɔ nnipa anim. **47** ɔda biara na Awurade de wɔn a ɔgye wɔn nkwa no bɛka wɔn ho.

3 ɔda bi Petro ne Yohane kɔo asoredan mu awia nnɔnmienɛ a ɛyɛ ɔbere a wɔðe bɔ mpaæs. **2** Wɔreyɛ aduru asoredan ɛpono a wɔfrɛ no ɛpono Fɛɛfe ano no, wɔhunu obubuafoa bi se ɔda ho. Na wɔsoa saa obubuafoa yi de no bɛto ɛpono yi ano da biara ma ɔsresre sika firi wɔn a wɔrekɔ asoredan no mu no nkyen. **3** ɔbere a ɔhunu se Petro ne Yohane rekɔ mu no, ɔsree wɔn se wɔmma no biribi. **4** Wɔhweɛ n'anim dinn na Petro ka kyereɛ no se, "Hwɛ yen!" **5** ɔhweɛ wɔn susuu se wobɛma no biribi. **6** Nanso, Petro ka kyereɛ no se, "Sika de, menni bi; na dee mewɔ a mede bɛma wo ne se, Yesu Kristo Nasareni din mu, sore nante!" **7** Afei, Petro de ne nsa nifa sɔɔ ne mu maa ne so gyinaa ho. Preko pɛ, ne nan no mu yeeɛ den. **8** ɔhuri gyinaa ne nan so, na ɔhyeɛ aseɛ nanteɛ. Afei, ɔne wɔn nyinaa kɔo asoredan no mu a ɔrehurihuri, rekamfo Onyankopon. **9** Nnipa no nyinaa hunuu no se ɔnam reyi Onyankopon aye. **10** Wɔhunu no no, wohunu se ɔno ne ɔdesreni a na ɔda asoredan ɛpono a wɔfrɛ no ɛpono Fɛɛfe no ano no, wɔn ho dwirii wɔn. **11** ɔbere a nnipa no hunuu se ɔbarima no ne

Petro ne Yohane nam no, wən ho dwirii wən; enti wətuu mmirika kəə wən nkyen, wə baabi a wəfre no Salomo Abrannaa no so hə. 12 Ebere a Petro hunuu nnipadəm no no, oka kyereə wən se, “Israelfoo, aden na yei ye mo nwanwa? Aden enti na mohwe yen, susu se yenam yen tumi anaa yen som pa so na asa əbarima yi yadee? 13 Abraham, Isak ne Yakob Onyankopən ne yen nananom Onyankopon ama ne əsomfoo Yesu əsoro animuonyam. Mode no maa atumfoo; na ebere a Pilato yee se əbəgyaa no no mpo, mopoo no wə n'anim. 14 Na əye Kronkron, otene; nanso mopoo no na mosrəe Pilato se əmfa odwotwafoə mma mo. 15 Enti, mokumm obi a əgye nnipa kə nkwa mu. Nanso, Onyankopən nyanee no firii awufoə mu na yeyə yei ho adansefəo. 16 Tumi a ewə ne din mu no na emaa saa obubuafoə yi nyaa ahoden. Gyidie a yewə wə ne din mu no na emaa yetumi yee saa anwanwadee a mohunu yi. Gyidie a yewə wə Yesu din mu no na ama ne ho atə no a əgyina mo anim seesei yi. 17 “Afei, me nuanom, menim se dee mo ne mo mpanimfoo yee Yesu no, na ənim na monnim. 18 Tete no, Onyankopon nam n'adiyifoo so kaa se Agyenkwa no behunu amane. Na ənam saa əkwan yi so maa əbaa mu. 19 Monnu mo ho na monni Onyankopon akyi, na əde mo bəne akyə mo, 20 sedee əbəye a, Awurade Honhom mu ahoden bəba na wasoma Yesu a əye Agyenkwa no a wayi no ama mo dada no. 21 Sedee Onyankopon nam n'adiyifoo kronkron so aka dada no, eṣe se ətəna əsoro kəsi se nneema nyinaa beye foforo. (aiōn g165) 22 Na Mose kaa se, ‘Awurade, mo Onyankopon besoma odiyifoo aba mo nkyen sedee osomaa me a mafiri mo mu no. Eṣe se motie asem biara a əbəka akyereə mo. 23 Obiara a wantie dee odiyifoo no beka no, wəbeyi no afiri Onyankopon nkurəfoə ho na wəasəe no.’ 24 “Samuel ne adiyifoo a akyire no wəbaae no nyinaa nso aka asem a asi enne yi ho asem pən. 25 Onyankopon bə a ənam adiyifoo so hyee no ye mo dea. Saa ara nso na mowə kyəfa wə apam a Onyankopon ne mo agyanom pamees no mu. Sedee oka kyereə Abraham se, ‘Wəasefəo so na menam məhyira ewiasefəo nyinaa.’ 26 Enti, Onyankopon dii ekan yii ne əsomfoo somaa no baa mo nkyen se əmmədom mo na mo nyinaa nnane mfiri mo akwammone no so.”

4 Ebere a Petro ne Yohane gu so rekasa akyere nkurəfoə no, asfəo ne əpanin a əhwə awemfəo a wəhwə asəredan no so no ne Sadukifoo baa wən nkyen. 2 Wən bo fuu yie, əfiri se, na saa asomafoə yi

rekyerekyere nnipa no se Yesu asore afiri owuo mu a əkyere se awufoo tumi nyane ba nkwa mu. 3 Wəkyeree asomafoə no, nanso esiane se na adee asa enti, wəde wən guu afiase kəsii adekyee. 4 Nanso nnipa a wotee asem no mu dodo no ara beye se mpemnum gyee asem no dii. 5 Adee kyee no, Yudafoə mpanin, mpanimfoo ne Atweresem no akyerekyerəfəo hyiaa wə Yerusalem. 6 Wəhyiaa Əsəfəpanin Anas ne Kaifa ne Yohane ne Aleksandro ne afoforə a wəfiri Əsəfəpanin no abusua mu. 7 Wəmaa wəde asomafoə baanu yi baa wən anim bisaa wən se, “Tumi ben anaa hwan din na mode yee yei?” 8 Petro a Honhom Kronkron ahye no ma no buaa se, “Əman mpanimfoo ne atitire. 9 Se enne mogyna ha bisa yen ade pa a yeyə maa obubuafoə no maa ne ho təə no no a, 10 enne eṣe se mo ne Israelfoo nyinaa hunu se, saa onipa a əgyina ha yi, ename Yesu Kristo a əfiri Nasaret a mobəə no asənnua mu na Onyankopən nyanee no firii awufoə mu no tumi mu na ne ho aye no den.” 11 Yesu ne onipa a Atweresem ka fa ne ho se, “‘Eboə a mo adansifoo poeə no a abeyə tweatiboo.’ 12 Əno niko ara mu na nkwyagyeə wə; əfiri se, edin biara nni ewiase ha a nnipa nam so bənya nkwyagyeə.” 13 Əyee agyinatufoə no ahodwirie se Petro ne Yohane a wənsuua nwoma da na wəye nnipa teta no tumi kasa akokoəduru so saa. Wəhunuu se saa asomafoə yi ne Yesu nantee. 14 Nnipa no antumi anka asem biara bio, əfiri se, wəhunuu se əbarima a na ne ho atə no no ne Petro ne Yohane gyina hə. 15 Wəmaa wəfiri asənniə ho ma wəwendwenee asem no ho. 16 Wəbisabisa wən ho wən ho se, “Edeen na yenyə saa nnipa yi? Obiara a əwə Yerusalem ha ate se saa nnipa yi aye anwanwadee a yərentumi ntwa ho nkontompo. 17 Sedee əbəye a saa nnipa yi remma saa asem yi ntre nko afoforə nkyen no, momma yəmfre wən, mmo wən kəkə, sedee əbəye a wəremmə Yesu din nkyere obiara bio.” 18 Wəfəcə asomafoə baanu yi baes, hyee wən se wənni ho kwan biara se wəbo Yesu Kristo din anaa wəkyerekyere wə ne din mu. 19 Petro ne Yohane buaa wən se, “Se yebetie Onyankopon anaa yebetie mo no, emu dee ewə he na əye? Mo ara mommua mfa. 20 Dee yəahunu ne dee yəate dee, yərentumi nnyae ho aseňka.” 21 Agyinatufoə no bəə wən kəkə bio gyaeə wən, əfiri se, wəannya biribiara annyina so antwe wən aso; afei nso, na nnipa no nyinaa rekamfo Onyankopon wə asem a asi no ho. 22 Na əbarima a wənam anwanwakwan so saa no yadee no adi boro mfee aduanan. 23 Wəgyaee Petro ne Yohane pə, wəkəə

agyidifo a aka no nkyen kókkaa dee aséfóo mpanin ne mpanimfo no ka kyereé wón no kyereé wón. **24** Ebere a wótee saa asem no, wón nyinaa béo mu béo mpaes se, “Owura, Óbóadee a wobeo osoro, asase ne épo ne biribiara a ewó mu, **25** wonam Honhom Kronkron so nam yen nana Dawid a oyé w’akoa no so maa okaa se, “Adén enti na amanamanmufo no bo afu? Adén enti na wósee mmere ye nhyeheyées hunu yi? **26** Asase so ahemfo sore gyina na atumfo bom tu agyina tia Awurade ne Agyenkwa no. **27** Ampa ara Herode ne Pontio Pilato ne amanamanmufo ne Israelfoo hyiaa wó kuro késé yi mu sore tiaa Yesu a oyé Ósomfo Kronkron a woate ne ho no. **28** Wóhyia yee biribiara a wonam wo tumi ne wo pë so ahyé ato hó se ebeba mu no. **29** Afei, Awurade, hwe ahunahuna a wórehunahuna yen yi na ma yen a yeyé w’asomfoo yi mfa akokoóduru nka w’asem yi. **30** Ma wo nsa so fa sa nyarewa, na fa wo ósomfo Kronkron Yesu Kristo din so ye nsenkyerennée ne anwanwadée.” **31** Wobeo mpaes wieee no, faako a wóhyiae hó wosoe. Honhom Kronkron behyée won nyinaa ma ma na wófirii ase de akokoóduru kaa Onyankopon asem. **32** Agyidifo no nyinaa tenaa ase se nnipa koró. Wón mu bi anka se n’ankasa ahodee bi ye óno nko ara dea; biribiara a wówo no, wón nyinaa kyekeyé mu pe fae. **33** Asomafo no nam tumi a emu ye den so dii Awurade Yesu wusoree no ho adansee na Onyankopon hyiraa wón nyinaa. **34** Biribiara ho anhia obiara a ófra kuo no mu, efiri se, wón a na wówo nsase ne afie no tontóneee de sika a wonya firii mu no **35** břee asomafo no maa wókyekyées sđee ého hia obiara. **36** Yosef a na oyé Lewini a ófiri Kipro a na asomafo no fré no Barnaba, a aseykeré ne “Nkuranhye Ba” no, **37** tón n’asase de sika a ónyae no břee asomafo no.

5 Óbarima bi a wófre no Anania ne ne yere Safira kótón wón agyapadee bi. **2** Óne ne yere yi yee adwene de sika a wonyae no bi sieee na wóde nkáee no břee asomafo no. **3** Petro bisaa no se, “Anania, aden enti na woama óbonsam ho kwan ama wabchye wo mu na woadi atoró akyere Honhom Kronkron no na wode sika a wonyae no bi asie? **4** Ansa na worebetón agyapadee no na eyé w’ankasa wo dea; wotón wieee no nso, sika a wonyae no, na eyé wo dea; na aden enti na woyee w’adwene se wobeyé dee woayé yi? Enye nnipa na woadi atoró akyere wón, na mmom, woadi atoró akyere Onyankopon.” **5** Anania tee saa asem yi ara pë, ótwa hwee fam wuié; na ehu kaa

obiara a ótee saa asem yi no. **6** Wón mu mmeranteé no baee bekkyeree amu no firii adi kósiee no. **7** Ebeye nnónhwere mmiensa akyi no, ne yere a na ónnim asem a asi no baa hó. **8** Petro bisaa no se, “Wo ne wo kumu, motón mo asase no, sika a monyaee nyinaa ara nie? Ka kyere me.” Óbuua se, “Aane ne nyinaa ne no.” **9** Petro ka kyereé no se, “Adén enti na wo ne wo kumu penee so se mobeso Onyankopon Honhom ahwe? Hwe! Nnipa a wokósiee wo kumu no gyina epono yi akyi, na saa ara na wo nso, wobeso wo akosie wo.” **10** Amonom hó ara, ótwa hwee Petro anim wuié. Mmeranteé no behunuu se wawu no, wósoaa no, kósiee no wó ne kumu nkyen. **11** Ehu késé béo asafo no nyinaa ne nnipa a wótee saa asem yi no. **12** Na asomafo no taa hyia wó asoredan no fa baabi a wófré no “Salomo Abrannaa” so hó. Se wóhyia wó ho saa a, wóye anwanwadée ahodoó pii. **13** Ewom se na nnipa a wónta wón ho no di wón ho adansee pa de, nanso wón mu biara antumi amfa wón ho ankóbo asomafo no ho. **14** Akyire no, nnipa dodoó a wógyee Awurade dii no bekaa agyidifo no ho. **15** Esiane anwanwadée a na asomafo no reye no enti, wósoaa ayarefoó baa mmontene so de wón totoo mpa ne kete so sđee ebeye a, Petro sunsum betó wan mu bi so keke. **16** Nkurófo a wóffiri nkuro a atwa Yerusalem ho ahyia no de wón ayarefoó ne wón a ahonhommane wó wón mu no baee na wósoaa wón nyinaa yadee. **17** Ósófopanin ne n’ahokafo ne Sadukifo no ani beree asomafo no so yie enti wóye adwene se wóbetwe wón aso. **18** Eno enti, wókyeree asomafo no de wón kóguu afiase. **19** Eda no ara anadwo, Awurade óbófoó bëbuee afiase apono no dii asomafo no anim ka kyereé wón se, **20** “Monkó asoredan mu nkóka nkwa foforo yi ho asem nkyere nnipa no.” **21** Asomafo no dii asem a óbófoó no ka kyereé wón no so; enti, anópahema no wókóbo asoredan mu hó hyee asec kyerekeré. Ósófopanin no ne n’ahokafo no freee Yudafoó mpanin maa wóye nhiyamu késé bi; afei, wósoaa maa wókóbo afiase hó se wónkófa asomafo no mmra wón anim. **22** Nanso, ebere a nnipa no duruu afiase hó no, wóanhunu asomafo no; enti wósoane ba bëbóó wón amanee se, **23** “Ebere a yeduruu afiase hó no, yehunuu se wóatoto afiase apono no nyinaa mu petee a awemfoó no gyinagyina ano. Nanso, yébuebuee apono no no, yéanhunu obiara wó mu.” **24** Ebere a ópanin a óhwé asoredan mu awemfoó no so ne aséfóo mpanin no tee saa asem yi no, wón adwene

mu yee wən nnaa, efiri se, na wənhunu asem a asi.

25 Ankyere koraa na əbarima bi baa hə beka kyerεε wən se, "Nnipa a mode wən guu afiase no ginyagyna asoredan no mu rekyerekyere nnipa no." **26** Awemfooo so panin no tee asem yi no, one ne nkurofоo no kokyeree asomafooo no de wən baεε. Awemfooo so panin no ne awemfooo no amfa asomafooo no amma əhyε so, efiri se, na wənim se, se woyε saa a, nnipa no besi won aboo. **27** Wəde asomafooo no begyinaa agyinatufooo no anim maa Əsəfopanin no ka kyerεε wən se, **28** "Yəhyee mo se monnkyerεkyere wə Yesu din mu, nanso moantie. Mode mo nkyerεkyere yi afa Yerusalem baabiara, na mope se mokyere se, yen na yekumm saa əbarima no!" **29** Petro ne asomafooo a wəka ne ho no buaa wən se, "Ese se yetie Onyankopon na enye nnipa, **30** efiri se, mobəə Yesu asennua mu, kumm no no, yen agyanom Onyankopon nyanee no firii owuo mu. **31** Onyankopon hyee no animuonyam de no tenaa ne nsa nifa so se Əhene ne Agyenkwa a enam so bəma Israelfoo asakyera wən adwene na wəde wən bəne akyε wən. **32** Yene Honhom Kronkron a eyε akyedee a Awurade de ma wən a wotie no no di yei ho adanseε." **33** Agyinatufooo no tee saa asem yi no, wən bo fuiε na wəkaa se wəbekum asomafooo no. **34** Nanso, wən mu baako a wəfrē no Gamaliel a əyε Farisini na əsanee ye Atweresem no əkyerεkyerefоo a na nnipa bu no no, sore gyina hyee se wəmfa asomafooo no mfiri adi. **35** Afei, əkasa kyerεε agyinatufooo no se, "Me nuanom Israel mmaprima, monnwene dee mope se moyε saa nnipa yi no ho yie. **36** Ənkyereebiara na əbarima bi a wəfrē no Teuda sore, kaa se əyε onipa titire bi maa nnipa beyε ahanan tu dii n'akyi. Nanso, wəkumm no ma n'akyidifoo no nyinaa bə hweteeε. **37** N'akyi no, Yuda a ofiri Galilea nso soree nnipakanbere no mu. Əno nso nnipa pii dii n'akyi. Saa ara na əno nso wəkumm no ma n'akyidifoo no bə hweteeε. **38** Əno enti metu mo fo se, monnyaa saa nnipa yi ma wənko wən baabi. Se wən nkyerεkyere ne wən nnwuma yi firi onipa a, ebegu. **39** Nanso, se efiri Onyankopon a morentumi nsi wən kwan. Mobeħunu se moreko atia Onyankopon." **40** Agyinatufooo no tiee Gamaliel afotuo no. Wəmaa wəde asomafooo no baεε maa wəbəə wən mmaa hyee wən se wəmmmo Yesu din mfa nkyerεkyere bio. Afei wəgyaa wən. **41** Esiane se asomafooo no hunuu se eyε Onyankopon pe se eεε se wahunu amane wə Yesu din mu no enti, wəde anigyeε na wəfirii asenniie hə. **42** Wəannyae Yesu Kristo ho

asem pa no ka ne nkyerεkyere wə asorefie ne afie mu da.

6 Ebere bi akyi a na asuafooo no redəəso no, akasakasa sii Hebrifoo a wəka Arameike ne Hebrifoo a wəka Griik kasa no ntam. Na Hebrifoo a wəka Griik no no asem ne se, Hebrifoo a wəka Arameike no nhwε wən akunafooo yie. **2** Enti, asomafooo dumieno no freee asuafooo no nyinaa ka kyerεε wən se, "Ense se yegyae Onyankopon asenka kokyε aduane. **3** Enti, anuanom, monyi mo mu nnipa baason a Honhom Kronkron ahyε wən ma na wonim nyansa na wəahwe aka saa asem no. **4** Yen ankasa de, yede yen adagyeε nyinaa bebo mpaeε aka Asempa no." **5** Nnipa no nyinaa penee adwene a asomafooo no de baεε no so. Enti, woyii Stefano a na gyidie ne Honhom Kronkron ahyε no ma no, ne Filipo, Prokoro, Nikanor, Timon, Pamina ne Nikolao a ofiri Antiochia a na əwə Yudasom no mu. **6** Wəde saa nnipa yi kyerεε asuafooo no maa wəbəə mpaeε de wən nsa guu wən so. **7** Nnipa pii gyee asem no diiε maa wən mu dodoə no ara bəkaa wən ho. Yudafooo no mu pii nso gyee wən nkyerεkyere no diiε. **8** Stefano a Onyankopon adam ne tumi ahyε no ma no yee anwanwadeε ahodoo bebree wə asafo no mu. **9** Nanso, da koro bi nnipa bi a wəfiri Yudafooo hyiadan bi a wəfrē no "Ahofadifoo Hyiadan" no mu a woyε Yudafooo a wəfiri Kirene ne Aleksandria ne wən a wəfiri Kilikia ne Asia no ne Stefano gyee akyinnyee. **10** Nanso, Honhom no maa Stefano nyansa maa əde kasaεε a obiara antumi anka hwee. **11** Əno enti wəka hyee nkurofоo bi ano se, "Yətee se əreka abususem atia Mose ne Onyankopon." **12** Wənam saa əkwaniyi so maa nnipa no ne mpanin no ne Atweresem no əkyerεkyerefоo no sore tiaa Stefano. Wəbekyeree Stefano de no kəə badwafooo anim. **13** Afei, wode nnipa ba bədii adansekurumu tiaa Stefano se, "Daa, saa onipa yi ka abususem tia yen asoredan kronkron no ne Mose Mmara no. **14** Yətee mpo se əreka se, saa Yesu Nasareni no bedwiri yen asoredan no agu na wasesa yen amanniee a Mose de maa yen no!" **15** Nnipa a na wəte badwa mu hə no nyinaa hwεε Stefano anim, na wəhunuue se n'anim aye te se əsoro əbəfоo anim.

7 Əsəfopanin no bisaa Stefano se, "Nsem a wəaka agu wo so no nyinaa ye nokore anaa?" **2** Stefano buaa se, "Anuanom ne agyanom, montie me! Ansa na yen agya Abraham rebefiri Mesopotamia akötəna Haran no, Onyankopon daa n'animuonyam adi kyerεε

no, 3 ka kyerees no se, ‘Firi w’abusuafoa nkyen ne w’asase so kɔ baabi a mɛkyere wo no.’ 4 “Enti, ɔfiri Kaldea asase so kotenaa Haran. Abraham agya wuo akyi no, Onyankopon maa ɔbetenaa asase a mote so seesei yi so. 5 Onyankopon amfa asase no fa baabiara ankye Abraham se n’ankasa dea. Nanso, Onyankopon hyee no bɔ se ebeye ɔne n’asefо nyinaa dea. Eberε a Onyankopon hyee Abraham bɔ yi no, na ɔnni mma. 6 Onyankopon ka kyerees Abraham se, ‘W’asefо betena ananafoa asase so aye nkoo wɔ ho na woaye wɔn ayayadee mfee ahanan. 7 Na metwe ɔman a wobesom wɔn no aso; na eno akyi wobefiri saa ɔman no mu abesom me wɔ ha.’ 8 Onyankopon ne Abraham yee apam na wɔde twetiatwa yee apam no ho nsenkyerennne. Yei enti, wɔwoo Isak nnawotwe akyi no, wɔtwa no twetia; Isak nso twaa Yakob twetia, saa ara nso na Yakob twitwaagyanom mpanin dumieni no twetia. 9 ‘Agyanom mpanin no ani beree Yosef enti wɔtɔn no maa ɔkɔyee ako a wɔ Misraim. Nanso, esiane se na Onyankopon wɔ n’afa enti, 10 ɔyii no firii ne haw nyinaa mu. Eberε a Yosef bεpuee Misraimhene Farao anim no, Onyankopon dom no ahobreasee ne nyansa. Yei maa Farao yee Yosef ɔman no so amrado ne ahemfie ho sohwefoo. 11 ‘Saa eberε no mu, ekɔm kesee ne ahohia sii Misraim ne Kanaan asase nyinaa so a na yen agyanom nnya aduanne mpo nni. 12 Enti, eberε a Yakob tee se aduane wɔ Misraim no, ɔsomaan ne mma a wɔye yen agyanom maa wɔkɔ hɔ dee edi ekan. 13 Wɔkɔ ne mprenu so no, Yosef daa ne ho adi kyerees ne nuanom, na ɔnam so maa Farao hunuu Yosef abusuafoa. 14 Yosef kraa n’agya Yakob se ɔne n’abusuafoa nyinaa mmra Misraim. Na wɔn nyinaa dodoɔ yee aduason enum. 15 Afei Yakob kotenaa Misraim na ehɔ na ɔne yen agyanom nyinaa wuwuie. 16 Wɔde wɔn amu no kɔ Sekem kɔsiee wɔn wɔ Abraham asieec bi a ɔtɔ firii Hamor abusua mu no mu. 17 ‘Ebo a Onyankopon hyee Abraham no bere reduruno, na yen nkurofо a wɔwɔ Misraim no ase atre. 18 Akyire no, ɔhene fofora bi bedii adee wɔ Misraim a na ɔnnim Yosef ho asem. 19 Saa ɔhene yi de atirimuoden dii yen agyanom so, hyee wɔn maa wɔtotoo wɔn mma guie sedee ebeye a wɔbewuwu. 20 ‘Saa eberε yi mu na wɔwoo Mose a na ɔkura Onyankopon animuonyam no. Wɔhwεe no wɔ n’agya efie abosome mmiensa, 21 na wɔyii no firii hɔ no, Farao babaa kɔfaa no de no baa ne fie hwεe no se n’ankasa ne ba. 22 Wɔtetee no Misraimfoa nimdee mu maa ɔyee den wɔ ɔkasa

ne nneyee mu. 23 ‘Mose dii mfee aduanan no, ɔyee n’adwene se ɔrekɔra ne nuanom Israelfoo. 24 ɔduruu hɔ no, ɔhunu se Misraimni bi resisi ne nuanom mu baako bi. Mose kɔboaa ne nua no ma Mose kumm Misraimni no. 25 Mose susuu se n’ankasa nkurofо behunuu se Onyankopon nam ne so bema wɔade wɔn ho, nanso wɔante ase. 26 Adee kyee no, ɔhunu se Israelfoo baanu bi reko enti ɔkɔ hɔ se ɔrekɔpata. ɔbisaa wɔn se, ‘Aden enti na moatwa mo ho reko? Monnim se moye anuanom anaa?’ 27 ‘Dee oresisi ne ɔnko no sum Mose bisaa no se, ‘Hwan na ɔyee wo yen so panin ne ɔtemmufo?’ 28 Wope se wokum me sedee nnora wokum Misraimni no anaa?’ 29 Eberε a Mose tee saa asem yi no, ɔtu firii Misraim kotenaa Midian asase so. Ehɔ na ɔwoo mmamarima baanu. 30 ‘Mfee aduanan akyi no, ɔbfo bi nam wira bi gyaframa mu yii ne ho adi kyerees Mose wɔ ɔsere bi a εben bepo Sinai no so. 31 Dee Mose hunuiis no maa ne ho dwirii no enti ɔtwe ben ho pεe se ɔhwε no yie. ɔtee Awurade nne se, 32 ‘Mene wo agyanom Abraham, Isak ne Yakob Onyankopon.’ Ehu kaa Mose enti wantumi anhwε. 33 ‘Awurade ka kyerees Mose se, ‘Worɔ wɔ mpaboa, εfiri se, faako a wogyna no yee asase kronkron. 34 Mahwε na mahunu atirimuoden a wɔde yee me manfoo a wɔwɔ Misraim no. Mate apinie a wɔresi no nyinaa na maba se merebegye wɔn. Yee ntɔm na mensoma wo nkɔ Misraim.’ 35 ‘Saa Mose yi ne obi a Israelfoo poo no eberε a wɔbisaa no se, ‘Hwan na ɔyee wo yen so panin ne ɔtemmufo no?’ ɔno na Onyankopon nam ɔbfo a ɔyii ne ho adi kyerees no wɔ wira a εrehyeε no gyaframa mu no, yee no ɔpanin ne ɔgyefoo. 36 ɔno na ɔnam anwanwadee ne nsenkyerennne so yii Israelfoo firii Misraim de wɔn twaa Po Kokɔ no dii wɔn anim wɔ ɔsere so mfee aduanan no. 37 ‘Mose yi ara na ɔka kyerees Israelfoo se, sedee Onyankopon somaa me no, saa ara na ɔbeyi odiyifoo a ate se me afiri mo mu aba mo nkyen. 38 ɔno ne obi a ɔne Israelfoo yee nhiyamu wɔ ɔsere no so hɔ; ɔne yen agyanom ne ɔbfo a ɔkasa kyerees wɔn wɔ Sinai Bepo no so no, na na saa eberε no wɔwɔ hɔ. Ne nsa kaa Onyankopon asem a nkwa wɔ mu no de bree yen. 39 ‘Nanso, yen agyanom antie no. Wɔpoo no pεe se wɔsane kɔ Misraim asase so bio. 40 Enti, wɔka kyerees Aaron, se, ‘Yee ahoni bi a wɔbedi yen anim ma yen, εfiri se, yennim asem a ato saa Mose a ɔyii yen firii Misraim asase so no!’ 41 Wɔyee nantwie ba seso ohoni bi bɔ afodee maa no, gyee wɔn ani sedee εse. 42 Onyankopon twee ne

ho firii wən ho ma wəsomm əsoro nsoromma sədee wəatwəre wə adiyifoo nwoma mu se, “Israelfoo, ənye me na mode afərebədees ne ayeyedees bres me mfee aduanan wə esere so anaa? **43** Mode mo ho nyinaa ato Molek nyame ne mo honi Refan so; wəye ahoni a moaye se mobesom wən. Saa enti, məpam mo makəgu Babilonia akyi.” **44** “Saa əbere no na ntomadan a edi adansee se Onyankopon ka ne manfoo ho no ka yen agyanom ho wə esere so ho. Mose sii ntomadan yi sədee Onyankopon kyerεe no se ənsi no no ara pe. **45** Akyire yi, yen agyanom a Yosua dii wən anim no de ntomadan no baa asase a Onyankopon pamoo so nnipa de maa wən no so. Əsii hə ara kəsii Dawid əbere so. **46** Onyankopon hyiraa Dawid enti əbisaa Onyankopon se əmma ənsi asoredan mma Yakob Onyankopon. **47** Nanso, Salomo na osii dan no maa Onyankopon. **48** “Nanso, əsorosoro Onyankopon nte ədan a nnipa asi mu, sədee odiyifoo no ka se, **49** “Əsoro ye m’ahennwa, na asase ye me nan ntiasoo. Ədan ben na wobesi ama me? Awurade na əse. Wobetumi asi ahomegyebea ama me? **50** Ənye m’ankasa na meyeeyinom nyinaa?” **51** “Mo asoodenfoo, mo a mo akoma apirim na montie Onyankopon asem. Mote se mo agyanom pərəεrə. Mo nso, daa mosi Honhom Kronkron no ho kwan. **52** Odiyifoo bi wə hə a mo agyanom antaa no anaa? Wəkumm Onyankopon asomafo a wədii əkan bəo əteneneeni a əbeba no ho dawuro. Saa ara nso na moapa no, akum no. **53** Mo ara ne nnipa a monam abəfoo so nyaa Onyankopon mmara no, nanso moanni so.” **54** Agyinatufo no tee asem a Stefano kae se, wən bo fuu yie. **55** Nanso, Stefano a Honhom Kronkron ahye no ma no maa n’ani so hwəe əsoro hunuu Onyankopon animuonyam ne Yesu Kristo se əgyina Onyankopon nsa nifa so. **56** Stefano kaa se, “Mehunu se əsoro abue na Onipa Ba no gyina Onyankopon nsa nifa so!” **57** Woteateam de wən nsa sisii wən aso. Afei, wən nyinaa bəo twi koto hyee ne so, **58** tweo no kəo kurotia kəsii no abo. Wən a wəsii no abo no yiyii wən ntoma de maa aberantee bi a wəfre no Saulo se ənhwə se. **59** Woresi Stefano abo no nyinaa na ərebo mpae se, “Awurade Yesu, wo nsam na mede me honhom mehye!” **60** Afei, əbuu nkotodwe teaam denden se, “Awurade, fa wən bəne kye wən.” Əkaa saa wiees no, əwui.

8 Saulo penee kum a wəkum Stefano no so. Saa əda no ara, wətaa agyidifoo a wəwə Yerusalem no maa wən nyinaa bəo hwete kəo Yudea ne Samaria nsase

so maa əkaa asomafo no nko ara. **2** Nyamesurofoo bi kəfaa Stefano kəsii no. Wəsuu no yie. **3** Esiane se na Saulo pe se əgu asafo no enti, əkəo afie mu kəkyekyeree agyidifoo mmarima ne mmaa de wən guu afiase. **4** Agyidifoo a na wəaba ahwete no kaa asempa no wo baabiara a wəkəe. **5** Filipo kəo Samaria kuro bi mu kəkaa Agyenkwə no ho asem kyerεe nnipa a na wəwo hə no. **6** Əbere a nnipakuo no tee asem a Filipo reka na wəhunuu anwanwadees a əyee no, wən nyinaa tiee no. **7** Ahonhommone de nteateam firii nnipa bebree mu. Saa ara nso na mmubuafaa ne mpaktee nso sore nantee. **8** Yei enti, anigye baa Samaria. **9** Na əbarima bi te saa kuro yi mu a wəfre no Simon a əye nkonyaayifoo a esiane ne nkonyaayie no enti, na Samariafoo pii gye no di. Na əye obi a əhoahoa ne ho se odi mu. **10** Yei maa nnipa a wəwo kuro no mu no nyinaa gye no too mu kaa se, “Saa onipa yi ne Onyankopon tumi a wəfre no əkəsəe no.” **11** Esiane ne nkonyaa a na əyi no enti, əmaa nnipa no nyinaa tu dii n’akyi. **12** Əbere a saa nnipa yi gye asempa a Filipo ka faa Onyankopon Ahennie ne Yesu Kristo din no ho dii no, wəbəo mmarima ne mmaa nyinaa asu. **13** Simon nso gye dii maa wəbəo no asu. Baabiara a Filipo kəe no, Simon dii n’akyi. Anwanwadees a əhunuis no ma ne ho dwirii no. **14** Əbere a asomafo a wəwə Yerusalem no tee se Samariafoo agye Onyankopon asem no adi no, wəsomaa Petro ne Yohane kəo wən nkyen. **15** Wəduruu hə no, wəbəo mpae maa agyidifoo no sədee əbeyə a, Honhom Kronkron bəba wən so, **16** əfiri se, saa əbere no na asu keke na wənam Awurade Yesu din so abo. Na Honhom Kronkron nnya mmaa wən so. **17** Afei, Petro ne Yohane de wən nsa guguu wən so no na əmaa wənyaa Honhom Kronkron no, əmaa Petro ne Yohane sika sre se, **18** “Momma me saa tumi yi bi na obiara a mede me nsa begu no so no anya Honhom Kronkron no bi.” **20** Petro ka kyerees no se, “Nname nka wo ne wo sika nyinaa, əfiri se, wosusu se wobetumi de sika ato Onyankopon akyedee no. **21** Wonni kyefə biara wə yən dwumadie yi mu, əfiri se, w'akoma mu nte wo Onyankopon anim. **22** Nu wo ho firi wo bəne yi ho na bəo mpae sre Onyankopon se əmfa wo bəne nkye wo. **23** Mehunu se aniberees bəne ahye w'akoma mu ama bəne afa wo dommum.” **24** Simon sre se, “Momma mpae mma me na saa nname yi mu biara amma me so.” **25** Ansa na Petro ne Yohane

reduru Yerusalem no, wɔkaa asempa no wɔ Samaria nkuraa bebree ase. **26** Awurade əbəfоо ka kyereę Filipo se, “Sore siesie wo ho kɔ anafoo əkwan a əfiri Yerusalem kɔ Gasa no so.” **27** Əberę a Filipo rekɔ no, əhyiaa Etiopianı bi a ɔyę Etiopiahemmaa Kandake dabeni. Na saa omipa yi akɔ asore wɔ Yerusalem a əte ne teaseenam mu resane n'akyi akɔ efie. **28** Na ərekenkan Odiyifoo Yesaia nwoma no. **29** Honhom Kronkron ka kyereę Filipo se, “Twe bɛn no.” **30** Filipo yęe nt̄em kɔo teaseenam no ho na ətee se ərekenkan Odiyifoo Yesaia nwoma no no, əbisaa se, “Wote deę worekenkan yi ase anaa?” **31** Dabeni no buaa no se, “Męye den na mate aseę? Gye se obi kyere me aseę.” Afei, əka kyereę Filipo se əmforo mm̄etena ne nkyen wɔ ne teaseenam no mu. **32** Na dabeni no rekan saa Atwersesem yi, “Dte se odwammaa a wɔrekoku no. Sedeę odwammaa yę dinn wɔ ne nwitwitwafoo anim no, saa ara na wammue n'ano. **33** N'aninguasee mu, wannya odimafoo. Na hwan na əbekaa n'asefоо ho asem? Efiri se, wɔyii no firii asase yi so.” **34** Dabeni no bisaa Filipo se, “Odiyifoo no reka ne ho asem anaa obi foforo ho asem?” **35** Filipo nam saa asem no so kaa nsempa a əfa Yesu ho kyereę no. **36** Wɔrekɔ no, woduruu asuo bi ho. Dabeni no ka kyereę Filipo se, “Nsuo nie. Ədeen na esı wo kwan se wobo me asu?” **37** Filipo ka kyereę no se, “Se wofiri w'akoma mu gye di a, məbɔ wo asu.” Dabeni no buaa no se, “Megye di. Megye di se Yesu Kristo ye Onyankopon Ba.” **38** Dabeni no hye maa teaseenam no gyinaee. Əne Filipo kɔo nsuo no ho maa əbɔo no asu. **39** Wɔfiri nsuo no mu no, Onyankopon Honhom hwim Filipo firii dabeni no nkyen koeę. Wanhuun Filipo bio de, nanso əde anigyeę tooa n'akwantuo no so. **40** Filipo kɔpuee Asoto kɔo so kaa asempa no wɔ nkuro no mu kɔsii se əkoduruu Kaesarea.

9 Saa əberę no na Saulo ani abere se əbetore Kristo akyidifo no ase. **2** Əkɔo Əsəfopanin no nkyen kogye adansedie krataa a əbema no tumi ama wako hyiadan mu wɔ Damasko aksəkyekyere nriipa a woka ekuo a wɔfrę no Əkwan no ho, se wɔyę mmaa anaa mm̄arima, na əde wɔn akɔ Yerusalem. **3** Əreye aben Damasko no, preko pę, hann bi firi əsoro twa faa ne ho, **4** maa ətwa hwee fam. Afei, ətee nne bi se, “Saulo! Aden enti na wotaa me?” **5** Saulo bisaa se, “Eyę wo hwan, Owura?” Nne no buaa se, “Eyę me Yesu a wotaa me no.” **6** Nne no kaa se, “Sore na kɔ kuro no mu na wobekyere wo dee eęe se woye.” **7** Nnipa a wone

Saulo nam no gyinaee a wɔantumi anka hwee; wɔtee nne no, nanso wɔanhunu obiara. **8** Afei, Saulo sore firii fam hɔ buee n'ani, nanso na ənhunu adeę. Enti, wɔkurakura no nkakrankakra de no kɔo Damasko. **9** Nnansa a ədii wɔ Damasko no na ənhunu hwee. Na ənnidi na ənnom nso. **10** Na osuani bi wɔ Damasko a wɔfrę no Anania. Awurade fręe no anisoadehunu mu se, “Anania!” Əgyee so se, “Awurade!” **11** Awurade ka kyereę no se, “Kɔ Yuda efie a əwɔ Tempɔ Tee no so na kɔbisa əbarima bi a wofrę no Saulo a əfiri Tarso no ase; ərebo mpaee. **12** Anisoadehunu mu, əhunu əbarima bi a wɔfrę no Anania a əde ne nsa too ne so sədeę əbeyę a, əbesane ahunu adeę.” **13** Anania buaa se, “Awurade, mate saa əbarima yi ho nsem bebree, ne ha a əha w'akyidifo wɔ Yerusalem no. **14** Wako asəfоо mpanin nkyen akogye adansedie krataa a əbema no tumi na əde akyere obiara a əbɔ wo din wɔ ha no.” **15** Awurade ka kyereę Anania se, “Ko! Əfiri se, əno na mayi no a menam ne so bema amamanmanmufo ne ahemfo ne Israelfoo nyinaa ate me din. **16** Na məkyere no amaneę a əsiane me din enti əbehunu.” **17** Afei, Anania kɔo efie hɔ de ne nsa guu Saulo so kaa se, “Onua Saulo, Awurade Yesu no ankasa a ɔyii ne ho adi kyereę wo əkwan so əbere a woreba no asoma me se, memmębue w'ani na hunu adeę, na Honhom Kronkron nhyc wo ma.” **18** Amonom hɔ ara, biribi a ete se abon firii n'ani so na əhunu adeę. Əsore maa wəbɔo no asu. **19** Ənyaa aduane bi di meeę no, ne ho sanee no. Saulo dii nna kakra wɔ asuafоо a na wɔwɔ Damasko no nkyen. **20** Əhyee aseę kaa asempa no wɔ hyiadan mu se, Yesu ye Onyankopon Ba ampa. **21** Nnipa a wɔtee asem a əkaę no nyinaa ho dwirii wɔn maa wobisaa se, “Eyę saa əbarima yi na na əkum wɔn a wɔbɔ saa din yi wɔ Yerusalem no anaa? Na yeate se əbaa ha se ərebekyere wɔn a wɔbɔ saa din yi nyinaa de wɔn akoma asofoo mpanin.” **22** Saulo aseňka no mu yęe den; nnipa no gyee nsem a əka faa Yesu ho se əno ne Agyenkwa no diię. Yudafoo a wɔte Damasko no antumi anka nsem a əkaę no ho hwee. **23** Nna bi akyi no, Yudafoo no bɔo Saulo ho pɔ se wobekum no, **24** nanso Saulo tee pɔ a wəbɔo wɔ ne ho no. Na wotete no wɔ kuro no apono ano awia ne anadwo apę no akum no. **25** Anadwo bi Saulo akyidifo de no sii kenten bi mu, twetwee no faa əfasuo so gyaa no sii fam. **26** Saulo kɔo Yerusalem no, əpę se əde ne ho kɔbɔ asuafоо no ho nanso wɔsuroo no, əfiri se, na wɔnnye nni se wasakyera abęye osuani.

27 Barnaba kōfaa no kōo asuafoo no nkyen. Ḍkaa wōn sēdēe Awurade yi ne ho adi kyerees Saulo na ḍkasa kyerees no wo Damasko ደkwān so no ne sēdēe ደde akokoōduru kaa Yesu ho asem wō Damasko no. 28 Saulo ne wōn tenaee na ደde akokoōduru kaa Awurade asem no wo Yerusalem nyinaa. 29 Saulo ne Helenifoo nyaa akasakasa enti wōbōo pō se wōbekum no. 30 ደbere a agyidifoo no tee pa a Helenifoo no bōo wo Saulo ho no, wōde no kōo Kaesarea gyaa no ደkwān ma ḍkōo Tarso. 31 Afei, asafo a wōwō Yudea, Samaria ne Galilea no nyinaa asom dwoo wōn. Asafo no nam Honhom Kronkron so timiie. Nnipa pii bekaa wōn ho na wotenaa ase wo Awurade suro mu. 32 Petro tutuu akwan kōo mmeammea. ደda bi, ḍkōsraa agyidifoo a wōwō Lida no, 33 ደhyiaa ደbarima bi a ne din de Enea a wabubu agu kēte so mfee nnwotwe wo ho. 34 Petro ka kyerees no se, “Enea, Awurade Yesu Kristo nsā wo yadee. Sōre na yi wo kēte!” Amonom hō ara, Enea sōree. 35 Nnipa a wote Lida ne Saron no nyinaa hunuu no no, wōde wōn ho maa Awurade. 36 Na ደbaa ogyedini bi te Yopa a ne din de Tabita a ne nkyereasee ne Dorka a aseē ne ወwansane. Saa ደbaa yi de n’adagyeet nyinaa yee papa, boaa ahiafoo. 37 Saa ደbere korō yi ara mu na yadee bōo no maa ሥwui. Wōdwaree no de no kōtoo abansoro dan bi mu. 38 Esiane se Lida ben Yopa no enti, asuafoo a wōwō Yopa no tee se Petro wō Lida no, wōsomaan mmarima baanu kōsrē no se የnye ntēm mmra. 39 Petro yee ntēm ne wōn kōee. ደduruu hō no, wōde no kōo abansoro dan no mu. Akunaafō a na wōwō hō no nyinaa begyinagyinaa Petro ho suie de ntadee ne ntoma a Tabita te ase no ደpam maa wōn no kyerees no. 40 Petro maa wōn nyinaa firii adi. Afei, የbuu nkotodwe, bōo mpaes danee n’ani kyerees amu no kaa se, “Tabita, sōre!” Tabita tee n’ani na ደhunuu Petro no, ዓsore tenaa ase. 41 Petro sōo ne nsa ma ዓsore gyinaa ho. Afei, Petro frē agyidifoo no ne akunaafō no nyinaa de no maa wōn. 42 Saa asem yi trē wō Yopa nyinaa maa nnipa pii gyee Awurade dii. 43 Petro tenaa Simon a ደhye mmoa nwoma aduro no nkyen wō Yopa kyereekakra.

10 ደbarima bi tenaa Kaesarea a ne din de Kornelio. Na የyé Roma asraafoo bi a wōn din de Italia Asraafodōm no so panin. 2 Na ዓne ne efefoo nyinaa yé Nyamesurofoo. የyé obi nso a na ደboa ahiafoo na daa ደbō mpaes. 3 ደda bi awia beye nnōnmiensa no, ደhunuu Onyankopōn ደbōfōo wō anisoadehunu mu se waba ne nkyen abefre no se, “Kornelio!” 4 Kornelio de

hu hwēe no dinn. ደbisaa se, “Eyé ደdeen Awurade?” ደbōfōo no buaa se, “Wo mpaes ne w’adōe a woye ahiafoo no aduru Onyankopōn anim se nkaee adee. 5 Soma nnipa na wōnkō Yopa nkōfa ደbarima bi a wōfre no Simon Petro no mmra. 6 ደte ደbarima bi a wōfre no Simon a ደhye mmoa nwoma aduro a ne fie bēn mpoano no nkyen.” 7 ደbōfōo no kasa kyerees no wieee a ደkōee no, Kornelio frēe n’asomfoo baanu, sane frēe n’asraafoo no mu baako a የyé Nyamesuroni kaa wōn ho, 8 kaa biribiara a wahunu no kyerees wōn, somaa wōn Yopa. 9 Adee kyee a wōrekō no, ይbeye የwigyinaee a wōrebēn kuro no no, Petro kōo edan a ደte mu no atifi kōbōo mpaes. 10 Saa ደbere no, ደkōm dee no; na wōgu so reye aduane ama no no, ḍkōo tebea bi a ደte se adaeeso mu. 11 ደhunuu se ዓsoro abue, na biribi a ደte se ntoma kēsē a wōakyekyere n’afannan firi ዓsoro resiane ba fam. 12 Na ntōtēboaa ahodoo ne mmoa a wōwea ne wiram nnomaa ahye saa ntoma no ma. 13 Afei, nne bi ka kyerees no se, “Petro, sōre na kum bi we!” 14 Petro buaa se, “Dabi, Awurade, mennii biribiara a ደho ntee da.” 15 Nne no ka kyerees no bio se, “Biribiara a Onyankopōn ate ho no, nka se ደho nte.” 16 Saa anisoadehunu yi baa mprensa. Afei, ntoma no sane kōo soro. 17 Saa ደbere a na Petro redwennwene anisoadehunu no ho no, nnipa a Kornelio somaa wōn no kōduruu Petro aboboano. 18 Wōfrē bisae se, “Saa efie yi mu na Simon Petro te no anaa?” 19 Petro gu so redwennwene anisoadehunu no ho no, Honhom Kronkron ka kyerees no se, “Simon, mmarima baasa bi rehwehwē wo. 20 Siane si fam. Ntwentwen wo nan ase na wo ne wōn nkō, ይfiri se, me na masoma wōn.” 21 Petro siane kōo fam kōka kyerees wōn se, “Mene onipa a morehwehwē no no, na mo amanee?” 22 Nnipa no buaa no se, “Yēfiri asraafoo panin Kornelio nkyen. የyé ደteneneeni ne Onyamesuroni a Yudaafōo nyinaa bu no. Onyankopōn ደbōfōo ka kyerees no se ዓnsoma mfrē wo mmra ne fie na ዓntie asem bi mfrī wo nkyen.” 23 Petro gyee nnipa no, somm wōn hōhōo. Adee kyee se no, Petro ne nnipa no ne agyidifoo bi a wōfiri Yopa bōo anan kōee. 24 Adee kyee a ደduruu Kaesarea no, na Kornelio afrefrē n’abusuafoo ne ne nnamfonom ahya retwen no. 25 Petro reye awura efie hō no, Kornelio hyiaa no, buu no nkotodwe. 26 Nanso, Petro ka kyerees no se, “Sōre, ይfiri se, me nso meye onipa se wo ara.” 27 Petro ne Kornelio gu so rekasa no, wōwuraa efie no mu kōtoo nnipa bebree. 28 Petro ka kyerees wōn se, “Mo ara monim pefee se Yudaafōo mmarā mma Yudani

ekwan se okosra Amanamamuni anaase ade ne ho bo no. Nanso, Onyankopon akyere me se, ense se meka se onipa bi ho nte. **29** Yei enti na mosoma befree me no mantwentwen me nan ase no. Afei, kyere me dee enti a wosoma befree me no.” **30** Kornelio kaa se, “Enne ne nna enan awia nnomniensa a merebo mpae wō me fie no, mehunuū se ḥbarima bi a ḥhye atadee a ḥyeren gyina m’anim. **31** Ȯkaa se, ‘Kornelio, wo mpaebo ne w’adoe a woye ahiafоo no aduru Onyankopon anim se nkae adee. **32** Soma nnipa na wōnko Yopa nkofa ḥbarima bi a wofre no Simon Petro no mmra. Ḧte ḥbarima bi a wofre no Simon a ḥhye mmoa nwoma aduro a ne fie ben mpoano no nkyen’. **33** Mesoma maa wobfree wo, na wo nso woaye adee se woaba. Seesei, yen nyinaa ahyia wō Onyankopon din mu rebetie asem biara a Awurade ahye wo se ka kyere yen no.” **34** Petro firii asees kasa se, “Afei, mahunu se, eye nokore se, Onyankopon nyе nyiyimu, **35** na mmom, ḥman biara mu, dee ḥye ade tenenee no, ḥgye no. **36** Monim asem aefa asomdwoe ho a enam yen Awurade Yesu Kristo a ḥye nnipa nyinaa Awurade no so de bres Israelfoo no. **37** Monim nsem a esisii wō Yudea, a efirii asees wō Galilea, Yohane asubo ho aseňka no akyi. **38** Monim sedee Onyankopon de Honhom Kronkron ne tumi maa Yesu Nasareni no. Esiane se Onyankopon ka ne ho no enti, ḥkɔ mmeammea, yεs papa, saa wōn a ḥbonsam afa wōn no yadee. **39** “Yεye dwuma a ḥdii wō Yudaman mu ne Yerusalem no ho adansefоo. Wōbōo no aseňnuu mu, kumm no. **40** Nanso, ne nnansa so no, Onyankopon maa ḥsore firii awufo mu maa ḥkɔyii ne ho adi. **41** Wanyi ne ho adi ankyere nnipa nyinaa se yen a yεye adansefоo a Onyankopon ayi yen dada no. ḥsore firii awufo mu no, yene no didi nomee. **42** Na ḥhye yen se, yenk asem a nkyere nnipa nyinaa, na yenni ne ho adansee se, ḥno ne dee Onyankopon ayi no asi ho se ḥmmu ateasefоo ne awufo aten no. **43** Adiyifoo nyinaa kaa ne ho asem se, wōnam ne din so de obiara a ḥgye no di no bone bekye no.” **44** Petro gu so rekasa no, Honhom Kronkron baa won a wōretie asem no nyinaa so. **45** Yudafoo agyidifoo a wōne Petro firi Yopa baes no ho dwirii wōn se Onyankopon ahwie n’akyedee a εye Honhom Kronkron no agu amanamanmufo no nso so. **46** Efiri se, wōtee se wōreka kasa fofor reyi Onyankopon aye wō ne keseye ho. Petro kaa se, **47** “Saa nnipa yi anya Honhom Kronkron sedee yen nso yεnyaa bi no. Obi betumi asi wōn asubo ho ekwan anaa?” **48** Petro hyee

se wōmμo wōn asu Yesu Kristo din mu. Afei, wōsree no se ḥnni nna kakra wō nkyen.

11 Asomafooo ne agyidifoo a wōwō Yudea nyinaa tee se amanamanmufooo no nso agye Onyankopon asem no adi. **2** Petro kāo Yerusalem no, Yudafoo agyidifoo no ne no nyaa akasakasa kaa se, **3** “Woakō wōn a wōnnye twetiatwafoo no nkyen ne wōn akodidi.” **4** Petro bōo wōn biribiara a esii no ho amanee se, **5** “Na merebo mpae wō Yopa na menyaa anisoadehunu. Mehunuū biribi a ete se ntoma kesee a woakyekyere n’afannan se efiri ḥsoro resiane ba fam reba abesi me ho. **6** Mehwee mu no, mehunuū ntateboa ahodo, mmoa a wōwea ne wiram nnomaa. **7** Afei, nne bi ka kyere se se, ‘Petro! Sōre! Kum na we!’ **8** “Mebuaa se, ‘Dabi, Awurade! Mennii biribiara a εho ntee da.’ **9** “Enne no ka kyere se bio se, ‘Biribiara a Onyankopon ate ho no, nka se εho nte.’ **10** Saa anisoadehunu yi baa mprensa, na esane kāo ḥsoro. **11** “Saa εbere no ara mu, nnipa baasa a wōasoma wōn firi Kaesarea no beduruu efie a na mete mu no mu. **12** Honhom Kronkron ka kyere se se, menntwentwen me nan ase na me ne wōn nk. Saa agyidifoo baasa yi a wofiri Yopa no kaa me ho kāo Kaesarea maa yen nyinaa kāo Kornelio efie. **13** Ȯkaa sedee ḥshunuū ḥsoro ḥbōfōo wō ne fie maa ḥbōfōo no ka kyere se se, ‘Soma kāo Yopa kōfreh ḥbarima bi a ne din de Simon Petro no. **14** Ḫno na ḥbēka nsem a εbegye wo ne wo fiefoo nyinaa nkwa akyere mo.’ **15** “Εbere a mehyee asees kasa se no, Honhom Kronkron baa wōn so sedee yen nso ahye asees no, εbaa yen so no ara pe. **16** Εho ara mekaee asem a Awurade kaa se, ‘Yohane de nsuo na εbōo asu na mo de, wōde Honhom Kronkron na εbēbō mo asu’ no. **17** Se Onyankopon ama wōn akyedee a εbere a yεgyee Awurade Yesu Kristo diis no ḥmaa yen bi no a, enne se se ne hwan a mesi Onyankopon kwan.” **18** Wōtee saa asem yi no, wōgyaee wōn nsemmissa no yii Awurade aye se, “Afei, dee Onyankopon ama ho kwan ama amanamanmufoanya adwensakyera a ede wōn beko nkwyayee mu.” **19** Wōkummi Stefano no, wataa agyidifoo no maa wōbō hwetee, Wōn mu bi kyinkyini kōduruu Foinike, ne Kipro, ne Antiochia a na wōreka asem akyere Yudafoo nk. **20** Agyidifoo bi a wōfiri Kipro ne Kirene kāo Antiochia kōkaa asem aefa Awurade Yesu Kristo ho no kyere amanamanmufo no. **21** Esiane se na Awurade ka wōn ho no enti, nnipa pii gyee asem no diis maa wōdane baa Awurade nkyen. **22** Saa asem yi tre kōduruu Yerusalem asafo no mu

enti, wəsoma Barnaba kəo Antioquia. 23 Əduruu hə a əshunuu sədees Onyankopon ahırya wən no, n'ani gyees maa əhyee wən nkuran se, wəmfiri wən akoma nyinaa mu nnye Awurade nni na wənni no nokore nso. 24 Esiane se na Barnaba ye onipa pa a Honhom Kronkron ahıye no ma na əwo gyidie enti, emaa nnipa bebree nam ne so de wən ho maa Awurade. 25 Barnaba kəo Tarso kəhwewee Saulo. 26 Əhunuu no no, əde no baa Antioquia. Wən baanu tenaa hə afe, kyerskyerees nnipa bebree. Antioquia ha na wotoo asuafoon din se “Akristofoo.” 27 Saa əberə koro yi ara mu, adiyifoo bi firi Yerusalem kəo Antioquia. 28 Wən mu baako a wəfre no Agabo a Honhom Kronkron ahıye no ma no sore gyina hyee nkəm se, əkəm kesee bəba asase nyinaa so. Saa əkəm yi sii əberə a na Klaudio di adees no. 29 Asuafoon yee adwene se biribiara a obi wə no wode bəba na wəde akəboa anuanom a wəwə Yudea no. 30 Akyedee a wən nsa kaes no, wəde somaa Barnaba ne Saulo maa wəde kəmaa asafo no mu mpanimfoo.

12 Saa əberə yi mu ara na Əhene Herode kyeryerees asafomma no bi hyee asees yee wən ayayadəe. 2 Əde akofena kumm Yohane nua Yakobo. 3 Əhunuu se Yudafoon no ani gye dees əyeees no ho no, emaa wəkəkyerees Petro nso. Asem yi sii Apiti Afahıye no mu. 4 Wəkəkyerees Petro no, wəde no too afiase a na asraafoo baanan na wəwen no əberə biara. Herode yee n'adwene se, Twam Afahıye no akyi, obedi n'asem wə əman no anim. 5 Əberə a na Petro da afiase no nyinaa, na asafo no bə mpaes denden, sre Onyankopon se ənhwe ne so. 6 Anadwo a adees rebekye ama Herode adi Petro asem wə əman no anim no, na Petro da asraafoo baanu ntam a wəde nkənsənkənsən mmienu agugu no asesa asraafoo baanu a wəwen no no. Na asraafoo baanu nso rewən afiase əpono no ano. 7 Amonom hə ara, Onyankopon əbəfəo begyinaa afiase hə maa əhə hyerenees. Əbəfəo no wosoo Petro, nyanee no, ka kyerees no se, “Sore ntəml!” Əhə ara, nkənsənkənsən no tete firri Petro nsa. 8 Afei, əbəfəo no ka kyerees Petro se, “Hyę w'atadee ne wo mpaboa. Petro wiees no, əbəfəo no sane ka kyerees no se, Fira wo ntoma na di m'akyi.” 9 Petro dili n'akyi firri adi. Wərekə no, na əyee no se adaeeso anaa anisoadehunu, əfiri se, na ənnye nni se əyee asem pa ara. 10 Wətwaaw awemfoo a wədi əkan no ne wən a wətə so mmienu no ho beduruu dadees əpono a eda kuro no ano no ho. Wəduruu hə no əpono no ankasa bue maa wəfaa mu kəes. Wəfaa borono bi so kəo animu kakra, na afei əbəfəo no gyaa

Petro hə. 11 Petro ani baa ne ho so maa əkaa se, “Afei, mahunu se dees esii se nyinaa ye nokore! Awurade somaa ne əbəfəo na əbəgyee me firri Herode nsam ne dees Yudafoon hwehwees se wəyə me no mu.” 12 Petro hunuu dees asi no, əkəo Yohane a na wəfre no Marko no maame a ne din de Maria no fie. Saa əberə no, na nnipa bebree ahıya wə hə rebo mpaes. 13 Petro bəo abontenpono no mu, na abaayewa bi a wəfre no Roda betiess. 14 Əberə a ətee nne no, anigyees enti, wammue əpono no. Əsane n'akyi kəbə amanees se, “Petro gyina əpono no akyi.” 15 Wəkə kyerees no se, “Gyama worebo dam.” Nanso, əkəo so kaa se əyee nokore. Wən nso ka kyerees no se, “Gyama ne saman.” 16 Petro kəo so bəo əpono no akyi. Wəbuees a wəhunu Petro no, wən ho dwirii wən. 17 Əde ne nsa nyamaa wən se wənye komm. Əkaa əkwən a Awurade nam so yii no firri afiase no kyerees wən. Afei, əka kyerees wən se, “Monka asem a asi yi nkyere Yakobo ne anuanom a wəaka no.” Afei, əfirri hə kəo baabi fofo. 18 Adees kyeees no, awemfoo no ho yeraa wən yie se wənhunu faako a Petro afa. 19 Herode hyee se wənhwehwe no, nanso wəanhunu no. Wədii awemfoo no asem, buu wən kumfə. Yei akyi no, Herode firri Yudea kəo Kaesarea kətenaa hə kakra. 20 Əberə a Herode wə Kaesarea no, abofoo bi a wəasoma wən firi Tiro ne Sidon bəhunu no. Na Herode bo afu Tirofon ne Sidonfon. Nanso, abofoo yi dwane toaa Blasto a na əyee dabehene no sədees əbeyə a asomdwəee bəba, əfiri se, na saa nkuro yi nya wən nnuane nyinaa firi Herode asase so. 21 Wətuu da bi sii hə maa Herode penee so. Eda no duruie no, əhyee n'ahentadees tenaa n'ahennwa so, kasa kyerees wən. 22 Herode kasa wiees no, nnipa no kaa se, “Əkasa se onyame bi.” 23 Əhə ara Onyankopon əbəfəo bəbə no maa əyarees. Ədəree mmoa ma əwui, əfiri se, wamfa obuo amma Onyankopon. 24 Onyankopon asem kəo so təs maa nnipa bebree gye diis. 25 Barnaba ne Saulo wiee wən dwumadie no, wəsane wən akyi firri Yerusalem a na Yohane a wəfre no Marko no ka wən ho.

13 Adiyifoo ne akyeryereefoo a na wəwə Antioquia asafo no mu bi ne Barnaba ne Simeon, a na wəfre no “Onipa Tuntum,” Lukio a əyee Kireneni, Manaen, a əne Əhene Herode ye atipenfoo, ne Saulo. 2 Əberə a wəresom Awurade na wəredi mmuada no, Honhom Kronkron no ka kyerees wən se, “Monyi Barnaba ne Saulo na wənkədi dwuma a eno enti mafre wən no mma me.” 3 Wədii mmuada, bəo mpaes, de wən nsa

guu wən so, somaa wən. 4 Honhom Kronkron somaa wən no, wəkəo Seleukia. Wəfiri hə no, wətooa wən akwantuo no so kəduruu Kipro. 5 Wəduruu Salami no, wəkaa Onyankopon asem wə Yudafoō hyiadan mu. Saa eberə no, na Yohane Marko ka wən ho se əsomfoō. 6 Wətwaam wə supə no so kəduruu Pafo, na ehə na wəhyiaa Yudani nkonyaayifoō bi a əfrē ne ho se odiyifoō a na ne din de Bar-Yesu. 7 Na n'adamfo ne amrado a əwə supə no so a ne din de Sergio Paulo no. Saa amrado a na ənim nyansa yie no soma ma wəkəfree Barnaba ne Saulo, efiri sə, na ərepe Onyankopon asem atie. 8 Nanso, nkonyaayifoō Bar-Yesu a, Hela kasa mu wəfre no Elima no ampene so, efiri sə, na əmpə se amrado yi bətie Onyankopon asem. 9 Afei, Honhom Kronkron behyee Saulo a ne din de Paulo no ma maa əhwəe nkonyaayifoō Elima dinn kaa sə, 10 “Obonsam ba a əte se wo! Wommpe ade pa biara yie. Nnaadaa ahodoo ahye wo ma. Eberə biara, wopə se wodane Awurade nokwasəm ani ma eyə nkontomposem! 11 Awurade bətwe w'aso ama w'ani afira a worenhunu adepə firi saa eberə yi de kəsi berə bi.” Ehə ara Elima ani firaəs a na əde ne nsa rekeka se əbenya obi asə ne mu anaa. 12 Amrado no hunuu asem a asi no, əgyee Awurade asem no diə. Awurade ho asem a əteeə no maa ne ho dwirii no. 13 Paulo ne n'ahokafoo no tenaa ehyan mu firii Pafo kəo Perge a əwə Pamfilia no; ehə na Yohane a ne din baako nso ne Marko no gyaa wən hə sane kəo Yerusalem. 14 Wəfiri Perge no, wəkəo Antiochia a əwə Pisidia. Eduruu Homeda no, wəkəo hyiadan mu kəsomesee. 15 Wəkenkan Mose Mmara no ne Adiyifoō no nsem wiees no, hyiadan no mu mpanimfoō no soma kəka kyereə wən se, “Anuanom, se mowə asem bi a mobeka de ahye nnipa no nkuran a, mowə ho kwan se moka.” 16 Afei, Paulo sore gyinaes, nyamaa ne nsa hyee aseə kasaa se, “Me nuanom Israelfoo ne amanamanmufoō a mowə ha a mosom Onyankopon no, montie me! 17 Israel Onyankopon yi yən nananom ma wəyee əman kəsəe eberə a na wəte Misraim asase so no. Onyankopon nam ne tumi kəsəe so yii won firii Misraim, 18 na əhwəe wən so wə esere so mfəe aduanan. 19 Əsəee amanaman nson wə Kanaan asase so na əde asase no maa ne nkurofə, 20 maa wətenaa so mfəe ahanan ne aduonum. Yei akyi no, əmaa atemmufoō dii wən so kəsii se Odiyifoō Samuel baee. 21 Eberə a wopəe se wənya əhene ma ədi wən so no, Onyankopon de Kis ba Saulo a əfiri Benyamin abusua mu no maa

wən maa ədii wən so mfəe aduanan. 22 Onyankopon tuu Saulo adepə so na əde Dawid sii n'anān mu. Asem a Onyankopon ka faa Dawid ho ne sə, ‘Mahunu se Yisai ba Dawid ne onipa a mepe no; əye onipa a əbeyə dee mepe nyinaa.’ 23 “Sədəe Onyankopon hyee ho bə no, Yesu a əye Dawid aseni no na əyee no Israelfoo Agyenkwə. 24 Ansa na Yesu rebefiri n'adwuma ase no, Yohane kaa adwensakyera ho asem kyereə Israelfoo se, wənsakyera mfiri won bəne ho na womma wəmmə wən asu. 25 Ansa na Yohane rebewie n'asənka no, əbisaa nnipa no se, ‘Mosusu se meye hwan? Enye me ne onipa a moretwən no no. Erenkyere biara, dee moretwən no no bəba, na mense se meworo ne mpaboa afiri ne nan.’ 26 “Me nuanom Abraham asefoō ne amanamanmufoō a mosom Onyankopon a mowə ha, yən enti na Onyankopon soma maa wəde saa nkwyagesəm yi abre yən. 27 Esiane se na nnipa a na wote Yerusalem ne wən mpanimfoō nnim se əno ne Agyenkwə no, na wəntə adiyifoō no nsem a wəkenkan no Homeda no ase no enti, wəbuu Yesu kumfo, maa adiyifoō no nsem no baa mu. 28 Əwom se wəannya afəbusəm bi annyina so ammu no kumfo de, nanso wəsrəe Pilato se ənkum no. 29 Wəyee biribiara a Atwəresəm no ka fa ne ho wiees no, wəyii no firi asennua no so kəsiese no. 30 Nanso, Onyankopon maa əsore firii awufoō mu, 31 ne wusoreə akyi no, na ətaa yi ne ho adi kyere wən a na wəne no tu kwan firi Galilea kə Yerusalem no. Wən ne nnipa a wədi ne ho adansee kyere Israelfoo no. 32 “Afei, yewə ha se yerebəka aseməpə no akyere mo se, Onyankopon nam sore a əmaa Yesu Kristo sore firii awufoō mu no so ama bə a əhyee yən nananom no aba mu. 33 Yei ne dee wəatwere wə Nnwom a etə so mmienu mu no se, ““Woye me ba; enne, maye w'Agya.” 34 Asem a Onyankopon ka faa sore a əmaa no sore firi awufoō mu na ərensane nkə poroəc mu no ne se, ““Mede nhŷira kronkron a mehyee Dawid ho bə no behyira wo.” 35 Wəaka no baabi nso se, ““Woremma wo Kronkronni no mporo.” 36 “Dawid eberə so, əsomm Onyankopon kəsii se əwuij ma wəsiee no ne nananom nkyen pəe, na əporoəe. 37 Nanso, dee Onyankopon nyanee no firii awufoō mu no amporo. 38 “Anuanom, eṣe se mo nyinaa te aseə se, ennam Yesu so na wəka bəne fakye ho asem kyere mo. 39 Əsəe se mote aseə se, obiara a əgye no di no, wəabu no bəm a anka Mose mmara ntumi mmu no no. 40 Monhwə yie na adiyifoō no nkəm a wəhyee yi amma no so: 41

“Mo fedifoo! Momma εηγε mo nwanwa na mo ho nnwiri mo! Efiri se, merebeye biribi wō mo berē so, na se obi ka kyere mo a, morennye nni!” **42** Paulo ne Barnaba refiri asoredan no mu no, nnipa no sree wōn se Homeda a εreba no, wommra mmekyerekere won bio. **43** Nnipa no wiee nyiamu no, Yudafoō ne amanamanmufoō bebree a wōasakyera aba Yudasom mu no tu dii Paulo ne Barnaba akyi. Asomafoō no tuu wōn fo, hyee wōn nkuran se wōntena ase Onyankopon adom mu. **44** Homeda a edi so no duruie no, ekame ayε se wōn a wōte kuro no mu no nyinaa bettie Awurade asem. **45** Yudafoō no hunuu nnipaku no, wōn ani bereeε, ma wōsore gyee nsem a Paulo reka no ho akyinnyee, kasa tiaa no. **46** Nanso, Paulo ne Barnaba de akokooduru kō so kaa se, “Mone nnipa a εε se woka Onyankopon asem no kyere mo kane. Na se moapo, na mommu mo ho se nkwa a εnni awieeε ho hia mo enti a, yebegya mo hō aka amanamanmufoō no nkyen.” (*aiōnios g166*) **47** Ahyedee a Awurade de ama yēn ne se, “Mēma mo ayε amanamanmufoō nyinaa kanea; εnam mo so na wōbεgye ewiasefōo nyinaa nkwa.” **48** Amanamanmufoō no tee saa asem yi no, wōn ani gyeeε na wōkamfoo Awurade asem no, na wōn a wōayi wōn ama nkwa a εnni awieeε no bεyεε agyidifoo. (*aiōnios g166*) **49** Na Awurade asem no tree εmantam no mu nyinaa. **50** Nanso, Yudafoō no tuu nnipa atitire a wōwō kuro no mu no ne mmaa Nyamesurofoō a na wōwō hō bi a wōdi mu no aso maa wōtaa Paulo ne Barnaba, pamoo wōn firii oman no mu. **51** Nanso, asomafoō no poroporo wōn nan ase m futuro guu wōn so firii hō kō ikoniom. **52** Anigyeε ne Honhom Kronkron hyee asuafōo a na wōwō Antiochia no ma.

14 Paulo ne Barnaba duruu ikoniom no, wōkōo Yudafoō asoredan mu. Wōkasa ma Yudafoō ne amanamanmufoō bebree bεyεε agyidifoo. **2** Nanso, Yudafoō a wōpoo Awurade asem no hwanyan amanamanmufoō no, sane tuu wōn aso tiaa anuanom no. **3** Asomafoō no tenaa hō kyereε. Na Awurade nam tumi a ḥde maa wōn ma wōyεε anwanwadē ahodoō no so kyereε se nsem a wōka fa n’adom ho no ye nokore. **4** Kuro no mu nnipa no mu kyεε mmienu; εfa kō Yudafoō no afā na εfa nso kō asomafoō no afā. **5** Amanamanmufoō ne Yudafoō no ne wōn mpanimfoō yεε adwene se wōbεyε wōn ayayadē, asane asi wōn aboo. **6** Asomafoō no tee po a wōbō faa wōn ho no, wōdwane kō Listra ne Derbe a εwō Likonia man mu ne nkuraa a atwa ho ahyia no nyinaa ase. **7** Wōkāa

Asempa no wō hō. **8** Ebere a Paulo ne Barnaba wō Listra no, wōhunuu əbarima bi a na εyε obubuafoō firi n’awoo mu. **9** Paulo rekasa no, obubuafoō no tiee no maa Paulo hunuu se əwō gyidie a εbεma watumi agyina so asa no yadee. Enti Paulo hwεe obubuafoō no **10** teama se, “Sōre gyina hō!” Amonom, obubuafoō yi huri gyinaεε, hyee aseε nanteeε. **11** Nnipa no hunuu dee Paulo aye no, wōhyεε aseε teateam wō Likonia kasa mu se, “Anyame ayeyε won ho se nnipa aba yēn nkyen.” **12** Yei enti wōfrees Barnaba Seus enna wōfrees Paulo nso Hermes, εfiri se, əno na na oka asem no. **13** Seus a na n’asoredan wō kurotia no əsəfōo de nantwie ne nhwiren baa kuro no εpono ano, pεe se wōbō afōdee ma asomafoō no. **14** Ebere a Barnaba ne Paulo tee afōdee a nnipa no pε se wōbō no, wōde abufuo sunsuanee wōn ntadee mu, tuu mmirika kō nnipaku no mu teateam se, **15** “Edeen na mōpε se moyε yī? Yεye nnipa te se mo! Yeaba se yεrebeka asempa no akyere mo, ama moagyaε saa nneema hunu yi yε, na mode mo ho ama Onyankopon a əbōo əsoro, asase, εpo ne biribiara a εwō mu. **16** Ebere bi a atwa mu no, əmaa nnipa nyinaa kwan maa wōyεε dee wōpε. **17** Nanso, Onyankopon nam nneema pa a εyε so di n’ankasa ho adanseε. Mmerε a εε mu no, əma osuo tō, ma nnobaεε ba; əma mo aduane di, ma monya ahotō.” **18** Nanso, saa kasa yi nyinaa akyi no, pε ara na nnipa no pε se wōbō afōdee ma wōn. **19** Yudafoō bi firi Antiochia a εwō Pisidia ne ikoniom tuu nnipa no aso maa wōsii Paulo aboo, twee no firii kuro no mu; na wōsusū se wawu. **20** Nanso, εberε a agyidifoo no betwaa ne ho hyiaeε no, əsore sane kō kuro no mu. Adeε kyeeε no, əne Barnaba firii hō kō Derbe. **21** Paulo ne Barnaba kaa asempa no wō Derbe maa nnipa pii gye diiε. Wōfiri hō no, wosane kō Listra, ikoniom ne Antiochia a εwō Pisidia. **22** Wōhyεε agyidifoo no nkuran se wōntena ase gyidie mu. Wōka kyereε agyidifoo yi se, “Ansa na yεbetumi aka Onyankopon Ahennie mu no, εε se yefa əhaw ahodoō piī mu.” **23** Asafo biara a wōkōo mu no, wōsisii mpanimfoō maa wōn; na wōnam mpaeεbō ne mmuadadie so de mpanimfoō no hyee Awurade a wōde wōn ho ato no so no nsa. **24** Wōfiri Pisidia no, wōbaa Pamfilia. **25** Wōkāa asempa no wō Perge, na wōfiri hō baa Atalia. **26** Wōfiri Atalia no, wosane baa Antiochia a εhō na εberε a na wōrebefiri saa adwuma a wōawie yi ase no, wōde wōn hyee Awurade adom nsa no. **27** Ebere a wōduruu Antiochia no, wōhyiaa asafo no mu nnipa nyinaa. Wōkāa nneema a Onyankopon nam

won so aye, ne sedee Onyankopon abue ekwan ama amanamanmufooo agye asem no adi no nyinaa kyerees won. 28 Paulo ne Barnaba tenaa agyidifoo no nkyen kyerees.

15 Eberes a Paulo ne Barnaba wo Antiochia no, mnipa bi firi Yudea bekyerexyerees anuanom no se, "Se moamma woantwa mo twetia sedee Mose amannee no kyere no a, morennya nkwa." 2 Paulo ne Barnaba ne won gye saa nkyerekerye yi ho akyinnyee dendeenden. Saa asem yi enti, Paulo ne Barnaba ne Antiochia asafo no mu nnipa bi koo Yerusalem kohunuu asomafooo no ne mpanimfoo faa saa nkyerekerye yi ho. 3 Asafo no gyaa won kwan. Woreko no, wofaa Foinike ne Samaria kaa amanamanmufooo gye a woagye asem no adi no kyerees won. Nnipa yi tee saa asem yi no, won ani gyee yie. 4 Woduruu Yerusalem no, asafo no, asomafooo no ne mpanimfoo a wokaa nneemaa a Onyankopon nam won so aye kyerees won no gyee won. 5 Nanso, Farisifoo a wobeyee agyidifoo no hyees se, ese se wotwa amanamanmufooo a woagye asem no adi no nyinaa twetia na wodi Mose mmara no so. 6 Asomafooo no ne mpanimfoo no hyiaeet, dwenee asem yi ho. 7 Wodwennwenee ho wiees no, Petro sore kasaa se, "Me nuanom, monim se bere bi a atwam no, Onyankopon yii me firi mi mu se menka asempa no nkyere amanamanmufooo, sedee ebeeyee na wobete asempa no na woagye adi. 8 Sedee Onyankopon a onim akoma mu no nam Honhom Kronkron a emaa ebbaa yen mu no so gyee yen too mu no, saa ara na onam Honhom Kronkron no ara so agye amanamanmufooo nso atom. 9 Onyankopon anye nyiyimu; onam gyidie so tee won akoma mu. 10 Aden enti na mope se mode adesoa duruduru a yen agyanom antumi ansoa, na yen nso antumi ansoa no soa agyidifoo no de so Onyankopon hwes? 11 Nanso, yegye di se wonam Awurade Yesu Kristo no na ebeba. 12 Eberes a Barnaba ne Paulo kaa anwanwadees a Onyankopon nam won so yee wo amanamanmufooo no mu maa nnipa a woahyia ho no tees no, woyee dinn. 13 Wokasa wiees no, Yakobo kaa se, "Anuanom, montie me! 14 Seesei ara na Simon kyerees mu kyerees yen se Onyankopon yii amanamanmufooo se ne de, de kyerees dwene a adwene won ho. 15 Adiyifoo no nsem a wokaes no ne yei hyia, sedee wootwre Atweresem no mu se: 16 "Yei akyi, mesane aba abesi Dawid efie a abubu no. Memaa dee adwirie no so, na ma sane masi bio, 17 sedee ebeeyee a, nnipa a wokaa no, ne amanamanmufooo a me

din da won so no behwehwes Awurade." 18 Awurade a odaa yei adi eberes bi a atwam no, ono na obeyee yeinom nyinaa." (aiōn g165) 19 Yakobo toaa so se, "M'adwene ne se, ense se yeha amanamanmufooo a wode won ho rema Onyankopon no. 20 Mmom, momma yentwewe nwoma nkoka nkyere won se, ense se wodi aduane biara a wode ama abosom, efiri se, elo nte; afei, wontwe won ho mfiri adwamammo ho, afei, wonnne aboa a woantwa ne mene na ewui; bio, wonnne mogya nso. 21 Efiri tete, Homeda biara, wokenkan saa Mose mmara yi wo hyiadan mu, na woka elo nsem nso wo kuro biara mu." 22 Asomafooo ne mpanimfoo ne asafo no mu nnipa nyinaa hyiaeet, yee adwene se wobeyi nnipa bi afiri kuo no mu aka Paulo ne Barnaba ho na wokaa Antiochia. Woyii mmarima atitire baanu a won din de Yuda, a wofre no Barsaba ne Silas. 23 Nwoma a wode ma wokaeet no mu nsem nie: Anuanom amanamanmufooo a mote Antiochia, Siria ne Kilikia, Asomafooo ne mpanimfoo ne anuanom a wowa Yerusalem no kyea mo. 24 Yetee se anuanom bi a yemmaa won tumi firi yen mu nam won nkyerekerye so tanee mo ani, haa mo adwene. 25 Yei enti, yeatu nnipa bi se wommra mo nkyen. Saa nnipa no ne Paulo ne Barnaba 26 a wode won nkwa abo afodees ama Awurade Yesu Kristo no na ebeba. 27 Afei, yeresoma Yuda ne Silas a wobeba abeka asem korso no ara a ewo nwoma yi mu no akyere mo. 28 Honhom Kronkron ne yen aye adwene se, saa ahayedee yi akyi no, yeresoma adesoa foforo bi a emu ye duru nnsua mo; 29 monnni aduane a wode ama abosom; saa ara nso na monnni mogya. Monnni aboa a woantwa ne mene na ewui. Bio, montwe mo ho mfiri adwamammo ho. Se motumi di saa ahayedee yi so a, ebesi mo yie. Yesane kyea mo. 30 Wogyyaa nnipa no kwan maa wokaa Antiochia. Woduruu ho no, wohyiaa agyidifoo no de nwoma no maa won. 31 Agyidifoo no kenkanee nwoma no no, emu nkuranhyesem no maa won ani gyees. 32 Yuda ne Silas a woyee adiyifoo no ne anuanom no kasa kyerees, hyee won nkuran. 33 Wodii nna kakra wo ho no, anuanom no gyaa won kwan asomdwosee mu maa wosane koo anuanom a wosomaa won no nkyen dwoodwoo. 34 Nanso, Silas de, wankoo bi. 35 Paulo ne Barnaba dii nna kakra wo Antiochia, boaa anuanom bi maa wokyerekeryees, kaa Awurade asem. 36 Nna bi akyi no, Paulo ka kyerees Barnaba se, "Ma yensane nkorsa anuanom a wowa nkuro a yekaa Awurade asem wo so no nyinaa nkohwes sedee woreko so wo

gyidie mu.” 37 Barnaba p   se w  de Yohane Marko ka w  n ho k  , 38 nanso Paulo ampene so,   firi se, w  w   Pamfilia no, ogyaa w  n h   a   ne w  n antena ho ankosi awiees. 39 Akasakasa a emu ye den sii w  n ntam maa w  n mu tete  . Barnaba faa Marko ne no k   Kipro 40 na Paulo nso faa Silas. Anuanom no de w  n hy   Onyankop  n adom nsa maa w  firim h   k  e. 41   k  faa Siria ne Kilikia hy  e asafo no den.

16 Paulo toaa n  kwantuo no so k   Derbe ne Listra.

  ho na na ogyidini bi a ne din de Timoteo a ne maame ye Yudani ogyidini na n  gya nso ye Helani no te. 2 Anuanom a na w  w   Listra ne Ikoniom no nyinaa dii Timoteo ho adanse   pa. 3 Esiane se na Paulo pe se   de Timoteo ka ne ho k   enti,   twaa no twetia,   firi se, Yudafo   a na w  w   h   no nyinaa nim se Timoteo agya ye Helani. 4 Kuro biara a w  duruu so no, w  kaa mmara a asomafo   ne mpanimfo   a w  w   Yerusalem ahye se w  nni so no kyere   w  n. 5 Asafo no nyinii gyidie mu na daa nnipa bebree b  kaa w  n ho. 6 Esiane se Honhom Kronkron amma w  n ekwan se w  nka asem no w   Asia no enti, w  kaa Frigia ne Galatia. 7 W  duruu Misia hy  e so no, w  p  e se anka w  ko Bitinia, nanso Yesu Honhom no amma w  n ekwan. 8 Enti, w  faa Misia k  sii Troa. 9 Eda no anadwo Paulo hunuu anisoade   se   barima bi a   firi Makedonia gyina h   resre no se, “Twa bra Makedonia b  boa yen!” 10 Anisoadehunu yi akyi no, y  boaboa   yen ho se y  beko Makedonia,   firi se, yetee ase   se Onyankop  n na waf   yen se y  nk  ka asem  pa no w   ho. 11 Y  de   hyen firii Troa k   Samotrake na ade   kyee   no, y  duruu Neapol. 12 Yefiri h   no, yetooa so k   Filipi, kuro titire a   wo Makedonia mansini a na Romafo   di so no mu. Y  dii nna kakra wo saa kuro yi mu. 13 Homeda duruie no, yefirii kuro no mu k   asubonten bi ho baabi a y  ate se Yudafo   taa hyia w   h   b   mpa  .   kyer  kyer  e   mmaa bi a w  baa h   no Atwer  sem no. 14 Mmaa a w  betiee asem no mu baako ne Tiatirani Lidia a na   ton ntoma k  k  . Na   ye Onyamesom ni enti Awurade buee n  akoma mu maa otiee asem a na Paulo reka no, gye dii  . 15 W  b  o     ne ne fief  o nyinaa asu w  ie   no,   ka kyere   yen se, “Se mogye tom se meye Awurade mu ogyidini ampa ara a, mommetena me fie.”   k  o so s  re   yen ara k  sii se y  pene  e  . 16 Eda bi a y  rek   baabi a y  hyia b   mpa   no, y  hyiaa afenaa bi a ak   honhom w   ne mu a   de n  akom no hy   nk  m ma ne wuranom nya w  n ho. 17   dii y  ne Paulo akyi teateam se, “Saa

nnipa yi ye   sorosoroni Onyankop  n no asomfo   a w  aba se w  rebek   nkwegye   ho asem akyere mo.”

18 Yei k   so ara k  sii se da bi Paulo de ahometee teateaa honhomm  ne no se, “Mehy   wo Yesu Kristo din mu se, tu firi ne mu k  !” Amonom h   ara, na honhomm  ne no tu firii afenaa no mu. 19   bere a afenaa no wuranom hunuu se dee   ma w  n sika no afiri w  n nsa no, w  kyeree Paulo ne Silas twe   w  n k   mpanin anim w   adwab  e  . 20 W  de w  n b  e   mpanin b  o w  n soboo se, “Saa nnipa yi ye Yudafo   a w  de w  n nney  e   ne w  n nkyerek  y   redane y  n kuro yi ani. 21 W  rek  y  y   amannee bi a esiane se y  y   Romafo   enti, y  n mmara mmaa y  n ho ekwan se y  g  e tom.” 22 Nnipad  m a w  w   h   no to hy  e   w  n so, na mpanin no tetee Paulo ne Silas ntade   mu, hy  e   se w  mm   w  n mmaa. 23 W  b  o   w  n mmaa pii w  ie   no, w  de w  n k  guu afiase, na mpanin no hy  e   afiase sohwef  o no se   nto w  n mu y  e sed  e   eb  ye   a, w  rennwane. 24 Afiase sohwef  o no tee saa asem yi no,   de w  n k  guu afiase h   dan a   wo mfimfini no mu de nk  nsnk  nsn guguu w  n nan de bob  o dua mu. 25   dasuom a Paulo ne Silas reb   mpa   ret o nnwom ayi Onyankop  n ay  , na nneduaf   a w  w   h   no nso retie w  n no, 26 pre  ko pe, asase wosoo dendeenden maa afiase no nnyinaso   nso wosoe   maa apono no nyinaa bueb  e  , na nneduaf   no nyinaa nk  nsnk  nsn tete  . 27   ber   a afiase sohwef  o no firi nna mu nyane   na   hunuu se afiase no apono no abueb  e   no,   susuu se nneduaf   no nyinaa adwane enti   twee ne sek  n p  e   se anka   de kum ne ho. 28 Nanso, Paulo teaam ka kyere   no se, “Nkum wo ho! Y  n nyinaa w   ha!” 29   ho ara afiase sohwef  o no fr   maa w  de kanea b  e   no na   de ahopopo   ne suro behwee Paulo ne Silas anim. 30 Afei,   de w  n firii adi bisaa w  n se, “Awuranom,   deen na meny   na manya nk  ?” 31 W  buua se, “Gye Awurade Yesu di na   b  egye wo ne wo fief  o nyinaa nk  .” 32 Afei, w  kaa Awurade ho asem kyere   afiase sohwef  o no ne ne fief  o nyinaa. 33 Anadwo no ara, afiase sohwef  o yi hohoroo Paulo ne Silas mmaab   akuro no anim. Afei,   maa w  b  o   ne ne fief  o nyinaa asu. 34 Afiase sohwef  o yi de Paulo ne Silas k  o efie k  maa w  n aduane dii   na   ne ne fief  o nyinaa ho sanee w  n,   firi se, afei de, w  agye Onyankop  n adi. 35 Ade   kyee   no, mpanin no somaa asraaf  o k  ka kyere   afiase sohwef  o no se, “Gyaa saa nnipa no ma w  nka.” 36 Afiase sohwef  o no ka kyere   Paulo se, “Mpanin no

asoma abeka se mennyaa wo ne Silas ma monkø. Enti, monkø asomdwoeε mu.” 37 Nanso, Paulo ka kyereε asraafoo no se, “Yεye Romafoø. Wøammu yen fø wø bøne biara ho na wøde yen baa adwabøeε, bøbø yen mmaa, de yen guu afiase. Afei na mope se mogyaa yen sum ase? Dabi! Mpanin no ankasa mmra ha mmegyaa yen.” 38 Asraaføø no sane købøø Roma mpanin no amaneε. Wøtee se Paulo ne Silas ye Romafoø no, wosuroε 39 enti wøkømaa wøn dibem, yii wøn firii afiase hø ka kyereε wøn se wømfiri kuro no mu. 40 Paulo ne Silas firii afiase hø køø Lidia fie. Wøkøtoo anuanom no wø ho, hyεε wøn nkuran. Afei wofirii hø køεε.

17 Wøtoaa wøn akwantuo no so firii Amfipoli ne Apolonia baa Tesalonika a na Yudafoø hyiadan wø no. 2 Sedee Paulo taa ye no, økøø hyiadan mu mprensa ne nnipa no gyee akyinnyee wø Atwerεsem no ho, 3 kyereε mu, dii adanee se eεε se, Agyenkwa no hunu amane na øsøre firi awufoø mu. Paulo kaa se, “Saa Yesu a mereka ne ho asem akyere mo yi ne Agyenkwa no.” 4 Nnipa no bi gyee diiø maa wødii Paulo ne Silas akyi. Saa ara nso na Helafoø bebree a wøsom Onyankopøø ne mmaa mpanin bi nso gyee diiø de wøn ho bøø wøn ara no no. 5 Yudafoø mpanin no ani bereee enti wøboaboaa ahuhufoø bi ano maa wøbøø twi faa kuro no mu køtwaay Yason fie ho hyiaeε, pεε se wøn nsa ka Paulo ne Silas de wøn brøø mpanin no. 6 Esiane se wøn nsa anka wøn no enti, wøtwee Yason ne anuanom bi de wøn baa mparin no anim teateaam se, “Saa nnipa a wøma basabasa ba baabiara a wøkø no aba yen kuro yi mu, 7 ama Yason agye wøn atena ne fie. Wøn nyinaa abu Øhempon Kaesare mmara a øde ama yen se yenni so no so, efiri se, wøka se, øhene foforø bi wø ho a wøfre no Yesu.” 8 Saa asem yi hwanyanee døm no ne kuro no mu mpanin no. 9 Kuro no mu mpanin no maa Yason ne anuanom no tuaa sika bi de dii wøn agyinamu maa wøgyaa wøn. 10 Adeε saεε ara pε, anuanom yi gyaa Paulo ne Silas ekwan ma wøkøø Beroia. Wøduruiε no, wøkøø Yudafoø hyiadan mu. 11 Na nnipa a wøwø ho no nye akyinnyegyefoo te se Tesalonikafoø no. Wøde ahosepe gyee asem no diiø a daa na wøsua Atwerεsem no pεε se wøhunu se nkyerekyere a Paulo kyerekyere no ye nokore anaa. 12 Nnipa no mu bebree a Helafoø mmaa atitire ne mmarima ka ho no gyee nkyerekyere no diiø. 13 Ebere a Yudafoø a wøwø Tesalonika no tee se Paulo akøka Onyankopøø asem no wø Beroia no, wøkøø

hø nso køhwanyanee εhøføø no nso. 14 Enti, ntøm ara, anuanom no gyaa Paulo ekwan se ønkø mpoano, nanso Silas ne Timoteo de, wøtenea Beroia. 15 Nnipa a wøkøya Paulo ekwan no de no køduruu Atene. Wøresane akø Beroia no, Paulo kraa wøn se wønka nkyere Silas ne Timoteo se wømmeka ne ho ntøm. 16 Ebere a Paulo retwen Silas ne Timoteo wø Atene no, øhunuu ahoni pii wø kuro no mu. Yei maa ne were hoeε yie. 17 Enti, na øne Yudafoø ne amanamanmufoø a wøsom Onyankopøø no taa hyia wø hyiadan mu ma økyerekyere wøn Onyankopøø asem. Saa ara nso na daa na øne nkørøø gye akyinnyee wø adwabøeε ara no no. 18 Afei, øne Epikurofoø ne Stoikøø anyansafoø bi nso gyee akyinnyee. Ebinom kaa se, “na ødeεen na øtoatoaføø yi pε se økyere yi?” Afoforø nso kaa se, “Eøø deø øreka anyame afoforø bi ho asem.” Deø enti a wøkaa yei ne se, na Paulo reka Yesu Kristo ne ne wusøree ho asem. 19 Wøde Paulo køø Areopago nhylamu anim kaa se, “Yøø se yete nkyerekyere foforø a worekyerekyere yi ase, 20 efiri se, nsem a woka no bi ye yen asom asem foforø, enti yøø se wokyerεkyere yen mu yie.” 21 Na Atenefoø ne ahøhoø a wøwø ho no nni hwee ye se wøde wøn adagyeε nyinaa betie nsem foforø anaa wøbøka nsem foforø a wøate no akyere afoforø. 22 Paulo sore gyinaa Areopago nhylamu no anim kaa se, “Atenefoø, mehunu se moyε nnipa a mope nyamesom yie. 23 Efiri se, metuu mpase faa mo kuro yi mu, na mehunuu mmeaeε ahodoo a mosom no, mehunuu aførebukyia bi a wøatwøre ho se, Onyame a wønnim no no de. Enti, adeε a monnim na mosore no no, øno ho asem na mereka akyere mo yi. 24 “Onyankopøø a øbøø ewiase ne pñeεma a øwo mu nyinaa no na øyεø øsøro ne asase. Awurade no nte asøredan a nnipa asi mu. 25 Saa ara nso na biribiara a nnipa nam wøn dwumadie so de bøma no no nso ho nhia no, efiri se, øno na øma nnipa nkwa ne biribiara a øhia wøn. 26 Ønam onipa baako so na øbøø nnipa ahodoo nyinaa de wøn tenaa asase so. Øno ankasa na ansa na ørebeøø nnipa no, øhyehyee amanaman øbere a wøbesøre ne øbere a wøbehwe ase. Saa ara nso na øhyehyee wøn tenabea ahyeε. 27 Efom se Onyankopøø ben yen de, nanso øyε yei sedee øbøye a nnipa behwehwe n'akyi kwan atwe aben no; 28 sedee obi ka se, ‘Ne mu na yete ase na yekøka yen ho’ no no. Saa ara nso na mo nnwomtoføø bi nso aka se, ‘Yøø nso yøyε ne mma’ no. 29 “Enneε se yøyε Onyankopøø mma de a, ense se yesusu se Onyankopøø tebea te se

ohoni bi a onipa de dwete anaa sika anaa εβοο αγε. 30 Onyankopon buu n'ani guu εβερε a na nnipa nnim no no so, nanso afei de, οηγε nnipa nyinaa σε ωντωε ων ho mfiri akwammone so. 31 Efiri se, wayi da bi ato ho a οnam onipa bi a wayi no no so bebu nnipa nyinaa atentenenee. Οnam sore a οmaa saa onipa yi sore firii awufooo mu no so adi adansee akyere nnipa nyinaa.” 32 Eberε a nnipa no tee se Paulo reka owusoree ho asem no, ebinom dii ne ho few, na afoforo nso kaa se, “Υερε σε ωσανε ka saa asem no bio.” 33 Saa nsem a εκοο so yi maa Paulo firii nhiyamu no ase ho κεε. 34 Nanso, nnipa kakra bi gyee no diie de ων ho bao no. Saa nnipa no mu bi ne Dionisio a οfra Areopagofoo mu ne οbaa bi a ne din de Damari ne afoforo bi.

18 Yeinom akyi no, Paulo firii Atene καο Korinto.

2 Εho na οhyiaa Yudani bi a wofre no Akwila, a wawoo no w Ponto, na οne ne yere Priskila firi Italia baa ho a na enkyere. Wofirii Italia, εfiri se, na Roma οhempon Klaudio ahye mmara σε Yudafooo nyinaa mfiri Roma asase so. 3 Paulo κotenaa ωn nkyen ne ωn yee adwuma, εfiri se, na ωn nyinaa nwono ntomadan. 4 Homeda biara na Paulo κo hyiadan mu κo asem no pεe se anka οdane Yudafooo ne Helafoo no adwene ma woye di. 5 Eberε a Silas ne Timoteo firi Makedonia baes no, Paulo de n'adagyee nyinaa kaa Awurade asem no, dii adansee kyereε Yudafooo no se Yesu ne Agyenkwa no. 6 Eberε a Yudafooo no ampe se wotie Paulo aseinka, na woyeyee no no, οde abufuo poroporoο n'atadee mu ka kyereε ωn se, “Mo mmusuo ngu mo atifi. Mo afobuo nna me so. Efiri enne de rekο, merekοka asem no makyere amanamanmufooo.” 7 Εfirii ho κotenaa aman amanmuni Nyamesomfooo bi a wofre no Tito Yusto a ne fie bata hyiadan ho no nkyen. 8 Krispo a na οye hyiadan mu panin no ne ne fiefooo nyinaa gyee Awurade dii maa wobao ωn asu. Saa ara nso na Korintofoo bebree a wotee Awurade asem no nso gye dii maa wobao ωn asu. 9 Eda bi anadwo, Awurade ka kyereε Paulo w anisoadehunu mu se, “Nsuro! Mpa abal! Κo so ara ka m'asem no, 10 εfiri se, meka wo ho. Obiara rentumi nyε wo hwhee, εfiri se, nnipa pii w kuro yi mu a woye m'akyidifoο.” 11 Paulo tenaa ho afe ne fa kyerekyere Onyankopon asem no w ωn mu. 12 Eberε a Galio ye amrado w Akaia no, Yudafooo no sore tiaa Paulo, kyeree no, de no κo asemniie, 13 kaa se, “Saa onipa yi retu nkurofooo aso se wɔnkwati Yudafooo mmara no mfa εkwan fofo so nsom Onyankopon.” 14 Paulo yee se οrebue n'ano

akasa pe na Galio ka kyereε Yudafooo no se, “Yudafooo, se mode asem foforo bi a εfa nsemmonedie anaa abususem ho na εbaeε a, anka mehwē maka. 15 Nanso, esiane se εye akyinnyegyeε a εfa nsem, edin ne mo mmara ho enti, mo ara monkohwē nka. Merenyε saa asem yi mu οtemmufooo.” 16 Na οpamoo ωn firii asemniie ho. 17 Afei, εdəm no to hyee Sostene a οye hyiadan mu panin no so, twee no κo asemniie ho kboroo no, nanso Galio anka ho hwee. 18 Paulo tenaa Korinto kyεε kakra ansa na οrekra anuanom no ma οne Priskila ne Akwila refiri ho akο Siria. Esiane εbo a na wahye no enti, ansa na οrebekο no, οmaa woyii ne ti wo Kenkrea. 19 Waduruu Efeso no, Paulo gyaa Priskila ne Akwila ho κo hyiadan mu ne Yudafooo no κokasaeε. 20 Wσrεe no se, se οbetumi a, anka οntena ωn nkyen nkyε kakra, nanso wampene so. 21 Mmom, οrebefiri ho no, οka kyereε ωn se, “Se Onyankopon pe a, mesane aba bio.” Na afei, οfirii ho κo Efeso. 22 Ωduruu Kaesarea no, οkο Yerusalem κοkyeaa asafo no firii ho κo Antiochia. 23 Ωdii nna kakra w ho no, οfirii ho κo Galati ne Frigia κοhyε agyidifoο a wawo ho no den. 24 Saa εberε no ara mu, Yudani bi a wofre no Apolo a wawoo no w Aleksandria no κo Efeso. Οye obi a na n'ano ate na οnim Atweresem no yie. 25 Esiane se na wɔnam Awurade εkwan so akyerekyere no enti, na οde nnam kasa, kyerekyere nokwasem a εfa Yesu ho no. Nanso na Yohane asubo no nko ara na οnim. 26 Οhyee aseε de nnam kasa w hyiadan no mu. Eberε a Priskila ne Akwila tee asem a οreka no, wode no κo efie κοkyerekyere no Onyankopon asem no mu yie. 27 Eberε a Apolo pεe se οko Akaia no, agyidifoο a wawo Efeso no hyee no nkuran, twereε krataa κοmaa agyidifoο a wawo ho no se wɔnnye no. Eberε a οkoduruie no, οboaa ωn a Onyankopon adom enti, wɔabeyε agyidifoο no yie. 28 Ωde ne nimdee kyereε Onyankopon asem mu de tuu Yudafooo no guu w badwam, nam Atweresem no so daa no adi pefee se, Yesu ne Agyenkwa no.

19 Eberε a Apolo w Korinto no, Paulo tuu εkwan faa οmantam no atifi κoduruu Efeso. Eho na οhunuu agyidifoο bi 2 bisaa ωn se, “Eberε a mogye dii no, monyaa Honhom Kronkron no anaa?” Wobuaa no se, “Yentee mpo da se Honhom Kronkron bi w baabi.” 3 Paulo bisaa ωn bio se, “Enneε na asubo ben na wobao mo?” Wobuaa se, “Asubo a Yohane kaa ho asem no.” 4 Paulo ka kyereε ωn se, “Yohane asubo no ye ahonu asubo. οka kyereε Israelfoo no

se, wənnye onipa a ədi n'akyi a əreba a əne Yesu no nni.” 5 Wətee saa asem yi no, wəmaa wəbəo wən asu wo Awurade Yesu din mu. 6 Paulo de ne nsa guu wən so no, Honhom Kronkron baa wən so maa wəkaa kasa foforə, hyee nkəm. 7 Na wən dodo əye mmarima dumien. 8 Paulo de nnam kyerekyere ə Onyankopon Ahennie no ho asem wə hyiadan mu abosome mmiensa pəe se əsakyeria nnipa no adwene. 9 Nanso, nnipa no mu bi pirimm wən akoma, annye nni, kasa tiaa nnipa a wəka ekuo a wəfre no Əkwan no ho wo atiefoo no anim. Enti, Paulo firii hə de agyidifoo no kaa ne ho kəe. Na Paulo kyerekyere wə obi a wəfre no Tirano suadan mu daa. 10 Saa nkyerkyere yi kəo so mfəe mmienu; enti əmaa nnipa a na wəwə Asia mantam mu a Yudafo ə Helafo ka ho no tee Awurade asem no. 11 Onyankopon nam Paulo so yee anwanwadəe akeseakese, 12 maa mpo ne nnuku ne n'atadee nseñanimu a wəde guu nnipa so no tumi saa nyarewa, tuu ahonhomməne nso. 13 Yudafo bi a wənam asumansəm so tu ahonhomməne pəe se wəde Awurade Yesu din tu ahonhomməne. Wəkankye kyere ə ahonhomməne no se, “Meka Yesu a Paulo ka ne ho asem no se, montu mfiri ne mu!” 14 Yudafo səfopanin bi a na ne din de Skewa no mma baason na na wəye yei. 15 Honhomməne no buaa se, “Menim Yesu, na menim Paulo; na mo nso mone əhefoo?” 16 Afei, əbarima a honhomməne ahye no ma yi to hyee wən so, pirapira wən maa wəde adagya dwane firii efie hə. 17 Yudafo ne amanamanmufo a wəte Efeso no tee asem yi no, wəbəo hu na wəyii Awurade Yesu aye. 18 Agyidifoo no mu bebree baa badwa mu bəkaa wən bone ne wən kəkoamsem. 19 Wən mu nkonyaayifo pii de wən nkonyaayie nwoma baes maa wəhyee wə nnipa no nyinaa anim. Wəbuu nwoma a wəhyee no boo no na eyə nnwetebena əpeduonum. 20 Saa anwanwadəe ahodoo yi maa Onyankopon asem no tree tumi so. 21 Yeinom nyinaa akyi no Paulo yee n'adwene se əbefa Makedonia ne Akaia əko Yerusalem. Əkaa se, “Meduru Yerusalem a, akyire no məkə Roma nso.” 22 Paulo somaa Timoteo ne Erasto a wəye n'aboafoo no dii n'anim əkan kəo Makedonia, nanso əno de, otenaa Asia kyee kakra. 23 Saa əbere yi ara mu na basabasa a emu ye den a əfa nnipa a wəka ekuo a wəfre no Əkwan no ho sii wə Efeso. 24 Dwetedwumfo bi a wəfre no Demetrio yee Artemi abosonnan seso. N'adwuma no maa n'adwumayefoo nyaa wən ho seitam. 25 Əfrēfəe n'adwumayefoo no ne wən a wədi

saa dwuma ahodoo no ara bi no ka kyere ə wən se, “Anuanom, monim se yen ahonya nyinaa gyina saa dwumadie yi so. 26 Mo ara moahunu, na moate dwuma a saa Paulo yi redi. Əka se, anyame a nnipa de wən nsa aye no nye anyame biara. Ənam saa asem yi so adane nnipa bebree adwene wə Efeso ha ne Asia nyinaa. 27 Se yeanhwə no yie a, yen adwuma yi begye din bone. Saa ara nso na obiara remfa əbosom Artemi a wəsom no wə Asia ne ewiase nyinaa no nye hwee bio na n'anim agu ase.” 28 Nnipadəm no tee saa asem a Demetrio kae no, wən bo fuie, hyee ase ə yee basabasa, teateaam se, “Efeso Artemi ye kese!” 29 Basabasayə no tree wo kuro no mu nyinaa. Ədəm no kyeree Makedoniafo baanu a wən din de Gaio ne Aristarko a na wəne Paulo retu əkwan no de wən kəo adwabəe. 30 Paulo pəe se anka əko adwabəe hə kəhyia dəm no, nanso asuafo no amma no kwan. 31 Əmantam no mu mpanin no mu bi a na wəye Paulo nnamfo no soma kəsrəe no se ənnəkə adwabəe hə. 32 Nhyiamu yi yee basabasa; nnipa no mu bi teateaam kaa nsem bi, na ebinom nso teaam kaa nsem foforə bi, əfiri se, na wən mu dodo no ara nnim asem ko a ede wən abəhyia mu. 33 Yudafo no piapia Aleksandro kəgyniaa dəm no anim se ənkasa. Yei maa nnipa no bi susuu se Aleksandro enti na wəahyia hə. Afei, Aleksandro nyamaa dəm no pəe se okasa yi əno ne ne nkurəfo ano. 34 Ədəm no hunuu se Aleksandro ye Yudani no pə, wəteateaam nnənhwəre mmienu se, “Efeso Artemi ye kese!” 35 Kuro no sohwəfo no bəo mməden maa dəm no təm dinn. Afei, əkasa kyere ə wən se, “Efeso mmarima, obiara nim se Efeso kuro yi na əhwə Artemi asorefie ne ohoni a əfiri soro bedurui ne so. 36 Obiara rentumi nnye yei ho akyinnye enti monye komm, monnye basabasa biara. 37 Mode saa nnipa yi aba ha wə ebere a wənwiaa biribiara mfiri yən asorefie, nkaa asemməne biara ntiaa yən nyame no. 38 Se Demetrio ne adwumfo a wəka ne ho no wə obi ho asem bi a, asemniie ne mpanin wə hə, wəmfa mmeto dwa. 39 Nanso, se mowə biribi foforə bi ka a, əse se əmanfoo hyia, fa mmara kwan so ka ho asem. 40 Se yeanhwə yie a, wəbəka se saa enne basabasayə yi firi yən. Saa basabasayə yi ho nhia. Se wəbisa yən ho asem a, yerennya anoyie biara.” 41 Əkasa wicee no, otuu dwa no.

20 Basabasayə yi akyi no, Paulo free əsuafo no kaa nsem de hyee wən nkuran, kraa wən firii hə kəo Makedonia. 2 Əkyinkyini faa amantam no mu, tuu

asuafoō no fo de hyee wōn nkuran. Afei, ṣbeduruu Hela. ɔdii hō abosome mmiensa. 3 Ebere a ḥresiesie ne ho aks Siria no, ṣtee se Yudafoō no abo ne ho po; enti ɔsane n'akyi kofaa Makedonia koe. 4 Piro a ḥfiri Beroia no ba Sopater ne Paulo na ekoe. Wōn a wōka ne ho koe no nso bi ne Aristarko ne Sekundo a wofiri Tesalonika ne Gaio a ḥfiri Derbe ne Timoteo ne Tihiko ne Trofimo a wofiri Asiaman mu no. 5 Saa nnipa yi dii ekan kōtwenee yen wō Troa. 6 Yedii Apiti Afahye no wiees no, yefirii Filipi, na nnanum akyi no, yekotoo wōn wō Troa, dii nnawotwe wō hō. 7 Nnawotwe no mu da a edi ekan no, yehyiaam se anuanom didi. Esiane se na adee kye a Paulo ḥfiri kuro no mu no enti, ɔkasa kyere anuanom no kōsii ɔdasuom. 8 Na nkanea pii wō abansoro dan a yeahyia wō hō no mu. 9 Ebere a Paulo rekasa no, na aberantee bi a wofre no Eutiko te mfensere ano retō nko. ɔdaa hatee maa ḥfiri abansoro dan a etō so mmiensa no so behwee fam. Wōmaa ne so no, na wawu. 10 Paulo siane baa fam, kōbutuu ne so, maa ne so kaa se, "Monnsuro, ḥfiri se, ḥnwue!" 11 Afei, ɔsane foro kō abansoro no so kōbubuu burodo ne asuafoō no dii. Paulo toaa ne kasa no so kōsii adekyee ansa na ɔregya wō hō. 12 Anuanom no de anigye de aberantee a wonyanee no no kō efie. 13 Yede ehyan dii ekan kō Aso se yerekofa Paulo wō hō, ḥfiri se, na waka akyere yen se orefa fam aks hō. 14 ɔbekaa yen ho wō Aso na yene no toaa so kō Mitilene. 15 Adee kyee no, yekoduruu Kio. Ne nnanu so no, yebeduruu Samo; na n'adekyee no, yebeduruu Mileto. 16 Esiane se na Paulo ho pere no se, se ḥbetumi a ḥbeduru Yerusalem akodi Pentekoste Afahye no wō hō no enti, ɔyee n'adwene se ɔrennyina Efeso, sedee ebeyē a ɔrenkye wō Asia. 17 Paulo soma firii Mileto kō Efeso kōa kyere asafo mpanimfoō no se wōnyia no. 18 Wōbae no, ɔka kyere wōn se, "Efiri da a edi ekan a mebaa Asia no, monim ekwan a mefaa so ne mo tenae. 19 Ewom se enan Yudafoō no pobō so maa mehunuu amane bebree de, nanso mede ahobreasē ne nisuo yee m'adwuma se Awurade ɔsomfoō. 20 Monim se ebere a na merekyerkyere mo wo dwam ne afie mu no, mamfa biribiara a elo bēba mo mfasoō no anhinta mo. 21 Mebō Yudafoō ne amanamanmufoō no koko se wōntwe wōn ho mfiri won bone ho, mfa wōn ho mma Onyankopon, na wōnnye Yesu Kristo nni. 22 "Afei, esiane se Honhom Kronkron ahye me no enti, merekō Yerusalem a mennim asem a ebeto me wō hō. 23 Dees menim ara ne se kuropon biara a meko

so no, Honhom Kronkron bō me kōkō se wōde me beto afiase na mahunu amane. 24 Sedee ebeyē a, metumi maduru botae a esi m'anim no ho na mawie dwuma a Awurade Yesu de maa me se menka Onyankopon dom ho asempa no enti, mammu me kra se adee a esom bo. 25 "Menim se mo a maka Onyankopon Ahennie no ho asem akyere mo no mu biara renhunu me bio. 26 Eno enti, enne, mereka makyerē mo se, se eba se mo mu bi yera a, na emfiri me. 27 Efiri se, mamfa Onyankopon asem no mu biribiara anhinta mo. 28 Monhwē mo ho so ne nnwankuo a Honhom Kronkron de wōn ahye mo nsa se ahwefoo no yie. Monhwē wōn yie, ḥfiri se, Onyankopon de ne Ba no mogya na agye wōn. 29 Menim se me ko akyi no, atoro akyerkyerkyefoo a wōn ho ye hu se mpataku bewura mo mu abesee mo. 30 Ebere bi bēba a, mo mu binom besore, nam atoro so atwe asuafoō no mu bi adi wōn akyi. 31 Eno enti, monna mo ho so! Monkae se, mfirinhyia mmiensa a medii wō mo nkyen no, menam amanehunu ne yea mu tuu mo fo awia ne anadwo. 32 "Afei, mede mo hye Onyankopon ne ne dom nsem a etumi hye mo gyidie den na ema monya n'agyapadee a wasiesie ama ahofeo no nsa. 33 M'ani ammere obi dwete anaa sika anaa ntoma. 34 Mo ara modi adansee se, me nsa ano adwuma so na menam mehwē me ho ne wōn a wōka me ho no. 35 Mede m'abrabō aye nhwesoo akyere mo se, ese se yeyere yen ho ye adwuma de boa ahiafoo na yekae se, Awurade Yesu ankasa kaa se, 'Oma mu wō nhyyira sene ɔgyee.'" 36 Paulo kasa wiees no one wōn nyinaa buu nkotodwe bōo mpae. 37 Wōn nyinaa suie, bam no, maa no nanteyie. 38 Dees eyee wōn awerehoo koraa ne asem a ɔka kyere wōn se, wōrenhunu no bio no. Afei, wōn nyinaa kogya no ehyan no mu.

21 Yene Efeso asafo mpanimfoō no dii ntetemu no, yesii mu nam nsuo ani tee kō Ko. Adee kyee no, yekoduruu Rodo na yefirii ho kō Patara. 2 Yenya ehyan bi a ɔrekō Foinike kotenaa mu kōe. 3 Yeduruu baabi a yen ani tua Kipro no, yetwaa ho wō benkum fam kō Siria. Yesii fam wō Tiro, ḥfiri se, na elo na wōrekoyi ehyan no mu nneema. 4 Yehunuu asuafoō bi wō hō tenaa wōn nkyen dii nnawotwe. Asuafoō no nam Honhom Kronkron adiyie so bōo Paulo kōkō se ɔnnkō Yerusalem. 5 Nanso, ebere duruu se ese se yefiri hō no, yegyaa wōn hō kōe. Asuafoō no nyinaa ne wōn yerenom ne wōn mma kogya yen kwan kōduruu mpoano. Yeduruu hō no, yen nyinaa buu nkotodwe bōo mpae. 6 Afei, yekrakraa yen ho yen ho wiees

no, yekotenaas ethyen no mu maa won nso sane koo efie. 7 Yefiri Tiro no, yetooa yen akwantuo no so faa nsuo ani kodusuu Ptolemai. Yeduruu ho no, yekokyee asuafoa a woso ho no dii won nkyen da koro. 8 Adees kyees no, yefirii ho koo Kaesarea. Yeduruu ho no, yekoo osempakafoa Filipo a na oka mmaprima baason a woyii won wo Yerusalem no ho no fie kotenaa ne nkyen. 9 Na Filipo wo mama mmaabunu baanan bi a na wahye nkoom. 10 Yetenaa ho kyees kakra no, odiyifoo bi a wofre no Agabo firi Yudea baa ho. 11 Obaa faako a yewo no, ofaa Paulo abosoo de kyekyeree ne nan ne ne nsa kaa se, "Asem a Honhom Kronkron ka ni, 'Sedee Yudafoa a woso Yerusalem no bekyekyere onipa a abosoo yi ye ne dea no na wode no ahye amanamanmufoa no nsa ni!'" 12 Yetee saa asem yi no, yene won a na yene won wo ho no nyinaa se Paulo se onnkoo Yerusalem. 13 Nanso, oka kyerees won se, "Osu a moresu de hys me awerhoo yi ase ne sen? Me de masiesie me ho se enye kyekyere a wobekyekyere me wo Yerusalem no na mesuro, na se etwa se mewu mema Awurade Yesu a, mewu." 14 Yekaees kae a wampene no, yegyae kaa se, "Dee Awurade pe na enye." 15 Nna bi akyi no, yebaoboaa yen ho firii ho koo Yerusalem. 16 Kaesarea asuafoa no bi ne yen koe. Yeduruu ho no, yekosoee Mnason a ofiri Kipro a ogyee Yesu Kristo diis akyere no fie. 17 Yeduruu Yerusalem no, asuafoa a woso ho no nyinaa gyee yen few so. 18 Adees kyees no, Paulo ne yen kokyee Yakobo ne Yerusalem asafo no mu mpanimfoa. 19 Nkyea no akyi no, Paulo kaa biribiara a Onyankopon nam ne som no so aye wo amanamanmufoa no mu no kyerees won. 20 Wotiee Paulo amanneebi no wiees no, wohye Onyankopon animuonyam. Afei, woka kyerees no se, "Onua, wankasa wodi adansee se Yudafoa mpempe na na wobeyee asuafoa a won nyinaa nso di yen mmapra no so. 21 Saa nnipa yi ate se wotia Mose mmapra no ne Yudafoa amannee; ene se, wokyerekyere Yudafoa a wote amanamanmufoa no mu se wonntwa won mama twetia na wonnini yen amannee nso so. 22 Dee ebeye biara, wobete se woaba ha. Enti, afei yebeye no edeen? 23 Ye dee yerebeka akyere wo yi. mmaprima baanan bi wo yen nkyen ha a, woresiesie won ho ama amannee ho bohye. 24 Wo ne won nkoo na monkodwira mo ho na tua ho ka ma won sedee ebeye a, wobetumi atwitwa won tirinwi. Yei bema obiara ahunu se nsem a wote faa wo ho no mu biara nyey nokore, efiri se, wankasa mpo, wodi Mose mmapra no so. 25 Amanamanmufoa a

wobeyee asuafoa no de, yetwewe akoma won akyere gyinaee a yeasi se, wonnini aduane biara a wode abo afodee ama abosom; wonnini mogya; wonnini aboa biara a woantwa ne mene ansa na ewui; na afei nso, wonntwe won ho mfiri adwamammo ho." 26 Adees kyees no, Paulo ne mmaprima no kowdwira won ho. One won koo asoredan mu kokyerees da a wobewie won ahodwira no ne da a wobebi afodee ama won mmaprakko mmaprakko. 27 Nnanson no reye atwam no, Yudafoa bi a wofiri Asia hunuu Paulo wo asoredan mu ho, hwanyanee nnipa a woso ho no nyinaa maa wokyeree Paulo. 28 Woteateaam se, "Israel mmaprima, monsore mmiboa yen! Yei ne obarima a baabiara a obekoo no onam ne nkyerekyere so tia Israelfoo, Mose mmapra ne asoredan yi. Mpo ode amanamanmufoa bi aba ha de agu Kronkronbea ha ho fi." 29 Dee ema wokkaa saa asem yi ne se, na wahanu Paulo ne Efeson Trofimo wo kurom ho, enti na wosusu se Paulo de no akoo asoredan mu ho. 30 Wotiee saa asem yi no, kuro mu no nyinaa baa twi, kokyeree Paulo, twee no firii asoredan no mu ho. Eho ara, wototoo asoredan no apono no nyinaa mu. 31 Ebere a edom no pese se wokum Paulo no, obi koka kyerees Roma asraafao apem so safohene no se, basabasa asi Yerusalem. 32 Amonom ho ara, osafohene no ne asraafao mpanin bi ne asraafao bi de ahoohere koo baabi a dom no ahya no. Ebere a nnipa no hunuu no ne asraafao no no, wogyaee Paulo hwee. 33 Osafohene no koso Paulo mu, kyerees se womfa nkonsenkonsen mmienu ngu no. Afei, obisaa se, "Hwan ne saa obarima yi? Bone ben na waye?" 34 Nnipa no ano antumi anko benkoro; ebinom ka sei a, na afoforo nso aka sei. Saa basabasa yi amma osafohene no antumi anhunu asem potee a asi. Eni enti, ahyee n'asraafao no se womfa Paulo nkoo aban mu. 35 Wade Paulo duruu atwedeet no ano no, edom no bo toaa no enti asraafao no tam no koes. 36 Edom no tu dii won akyi teateaam se, "Monkum no!" 37 Wade Paulo rekoo aban mu no, obisaa osafohene no se, "Mesre wo, metumi maka asem bi makyere wo anaa?" Osafohene no nso bisaa no se, "Enti, wote Hela kasa? 38 Enye wo ne Misraimni a da bi ohyee basabasayee ase dii mmaprima awudifoo mpemnan anim koo esere so no?" 39 Paulo buaa no se, "Meye Yudani a woooo me wo Tarso; Kilikia kuro a agye din no mu onipa ne me. Mesre wo, ma me ho ekwan na me ne nnipa no nkasa." 40 Osafohene no maa Paulo ekwan ma ogyinaa

atwedes no so nyamaa nnipa no. Woyee komm no, Paulo kasa kyerees won wo Arameike kasa mu se:

22 “Anuanom ne agyanom, montie m’anojie yi.”

2 Wotee se oka Arameike no, woyee komm koraa. Paulo toaa so se, 3 “Meye Yudani a wōwoo me wō Tarso a ewō Kilikia. Wotetee me wo Yerusalem wō Gamaliel nan ase. Mesuaa sedee wodi Yudafoo mmara ne won amannee so perepere. Mebaa mmaden se biribiara a meye no, mede behye Onyankopon animuonyam sedee mo nyinaa nso reye enne yi. 4 Metaa nnipa a wōka ekuo a wōfre no Ekwan no ho no nyinaa ma wōkunkumm won. Mekyeree mmaa ne mmarima de won guu afiase. 5 Ḍsəfopanin ne agyinatufo no nyinaa di me adanee se, asem a mereka yi ye nokore. Won nkyen mpo na megyee tumi nwoma se mede rekōma anuanom Yudafoo a wōwō Damasko no. Saa nwoma no na anka megyina so makyekyere nnipa a wodi Awurade asem so no agu won nkōnsənkōnsən, de won aba Yerusalem na wōatwe won aso. 6 “Owigynaes a mereye maduru Damasko no, preko pe, hann bi twa faa me ho. 7 Metwa hwee fam, na metee nne bi a erebisa me se, ‘Saul! Saul! Aden enti na wotaa me?’ 8 “Mebisaa se, ‘Eyē wo hwan, Awurade?’ “Enne no buaa me se, ‘Eyē me Nasareni Yesu a wotaa me no.’ 9 Nnipa a na wōne me nam no hunuu hann no de, nanso wōante nne a ekasa kyerees me no. 10 “Mebisaa se, ‘Edeen na menyē, Awurade?’ “Awurade ka kyerees me se, ‘Sore na kō Damasko, na ehō na mekyere wo biribiara a mepe se woye.’ 11 Hann no hyerē anoden maa m’ani firaes enti nnipa a na me ne won reko no sosoa me nsa de me kō Damasko. 12 “Na Onipa bi a wōfre no Anania a odi Mose mmara so a na Yudafoo nyinaa di no ni no te Damasko ho. 13 Ḍbaa me nkyen bekaa se, ‘Onua Saulo, hunu adee bio!’ 14 “Oka kyerees me se, ‘Yē nananom Onyankopon ayi wo sedee ebeyē a wobeyē n’apēdee na woahunu oteneneeni no, na wobete n’ankasa ne nne se ekasa kyere wo. 15 Wobedi adanee afa biribiara a woahunu na woate wo Awurade ho no akyere nnipa nyinaa. 16 Afei, edeen na woretwēn bio? Sore na ma wōmmō wo asu nhohoro wo bōne wō Yesu din mu.’ 17 “Mesane meko Yerusalem na mereba mpaes wō asoredan mu no, 18 mehunuu Awurade wo anisoadehunu mu na oka kyerees me se, ‘Ye ntēm firi Yerusalem ha, efiri se, nnipa a wōwa ha no rentie adanee a wodi fa me ho no.’ 19 “Mekaa se, ‘Awurade, won nyinaa nim pefee se meko hyiadan mu kōkyekyeree asuafoo,

boroo won. 20 Saa ara nso na eberē a wōkumm wo danseni Stefano no, na mewō ho bi. Mepenee ne kum no so, hwēe awudifoo no ntoma so.’ 21 “Awurade ka kyerees me se, ‘Sore na kō, efiri se, mesoma wo ako akyirikyiri, amanamanmufo nkyen!’” 22 Eberē a Paulo kaa se wōasoma no amanamanmufo nkyen pe, edōm no hyē aseē teateaam denden se, “Monkum no! Ḍmfata se otēa ewiae!” 23 Nnipa no kō so teateaam, hugyaa won ntoma, saa mfuturo, to petee ewiem. 24 Roma safohene no hyē se wōmfa Paulo nkō aban mu, nkōbo no mmaa sedee ebeyē a ḥbekā deē enti a nnipa no nyinaa mpe se wōtie n’asem no. 25 Eberē a wōkyekyeree no wieee a wōrebebo no mmaa no, Paulo bisaa Ḍsraani panin a na ḡyina ho no se, “Mowō ho ekwan se mobō Romani a wōnnii n’asem mmuu no fo no mmaa anaa?” 26 Eberē a Ḍsraani panin no tee saa asem yi no, ḍkō Ḍsafohene no nkyen kōbisaa no se, “Edeen na wōpe se woye yi? Onipa no ye Romani!” 27 Afei, Ḍsafohene no kō Paulo nkyen kōbisaa no se, “Woye Romani anaa?” Paulo buaa no se, “Aane meye Romani.” 28 Ḍsafohene no kaa se, “Metuaa sika bebree na mede tō me Roma manbaye.” Paulo nso kaa se, “Me de wōwoo me se Romani.” 29 Ntēm ara, nnipa a na wōrebebisā Paulo nsem no twee won ho firii ne nkyen. Ḍsafohene no tee se Paulo ye Romani no, Ḍsuroes se wama wōagu Paulo nkōnsənkōnsən. 30 Esiane se na Ḍsafohene no pe se ḡhunu deē enti a Yudafoo no asore atia Paulo no enti, adee kyee no, ḡhyē maa wōyii Paulo firii nkōnsənkōnsən mu. ḡmaa asofoo mpanin ne agyinatufo no nyinaa hyiae. Afei, ḡde Paulo kōee se wōnhwehwē n’asem no mu.

23 Paulo hwēe agyinatufo no dinn, kaa se,

“Anuanom, ahonim pa na mede maye Onyankopon adwuma de abesi enne da yi.” 2 Anania a na ye Ḍsəfopanin no hyē nnipa a na wōgyna Paulo ho no se wōmmō n’ano so. 3 Paulo ka kyerees no se, “Wo a wote se ḋfasuo a wōasra ho fitaa, Onyankopon ḡbō wo. Wote ha de mmara rebu me aten, nanso wobu mmara no so hyē se wōmmō me!” 4 Nnipa a na wōgyna Paulo nkyen no bisaa no se, “Sei na esē se wokasa kyere Onyankopon ḋfopanin?” 5 Paulo buaa won se, “Anuanom, mennim se ye Ḍsəfopanin. Atweresem no ka se, ‘Nka asemmōne mfa wo ḡman panin ho.’” 6 Eberē a Paulo hunuu se nnipa no bi ye Sadukifoo na ebi ye Farisifoo no, teateaam wo agyinatufo no anim se, “Me nuanom, meye Farisini. M’awofoo ye Farisifoo. Gyidie a mewō wo awufosores

mu no enti na megyina ha ama woredi m'asem yi.” 7 Asem a Paulo kae yi maa ntawantawa sii Farisifoo ne Sadukifo no ntam maa won mu kyee mmienu, 8 efiri se, na Sadukifo no nnye owusoree, abefoo ne honhom nni. Nanso, Farisifoo no de, woye saa nneema mmiensa no di. 9 Nteateamu no koo so kossi se Atweresem no akyerkyerefo no mu bi a woye Farisifoo no sore gyinaa ho kaa se, “Yehunu bone biara a saa onipa yi aye! Ebia honhom anaa obefoo na okasa kyere no!” 10 Akasakasa no mu yee den maa osafohene no suroe se anhwae a wobetete Paulo mu; eno enti, shye n'asraafoo se, wonko nnipa no mu na wonkoye Paulo mfiri won nsam mfa no nkababan mu. 11 Anadwo no, Awurade begyinaa Paulo nkyen ka kyere no se, “Nsuro! Sedee woadi me ho adanee wo Yerusalem ha no, saa ara nso na kodi me ho adanee wo Roma.” 12 Adeey kyee no, Yudafo bi hyia kaa ntam, dii nse se worenndi na worennom nso kosi se wobekum Paulo. 13 Na saa nnipa no dodo baboro aduanan. 14 Afei, wokoo asefoo mpanin ne mpanin no nkyen koka kyere won se, “Yeaka ntam, adi nse se hwee renka yen ano kosi se yebekum Paulo. 15 Mo ne agyinatufo no nsoma nkao Roma osafohene no nkyen nhye da nka se, mope se mobisa Paulo dee waye no mu yie. Nanso, ansa na wode no beduru ho no, na yeakum no dada.” 16 Nanso, Paulo wofaase bi tee po a woaboo no enti, okoo aban mu ho kaboo Paulo amanee. 17 Paulo free asraafoo mpanin no mu baako ka kyere no se, “Wo ne aberante yi nkao osafohene no nkyen, efiri se, owo asem bi ka kyere wo.” 18 Osraani panin no ne aberante no koo osafohene no nkyen. Woduruu ho no, oka kyere osafohene no se, “Paulo a oda afiae no asoma me se memfa aberante yi mmehunu wo na owo asem bi ka kyere wo.” 19 Osafohene no sooo aberante no nsa de no koginaa nkyen baabi bisaa no se, “Assm ben na wowa ka kyere me?” 20 Aberante no ka kyere no se, “Yudafo mpanin no abo po se okyena wobehye da abesre wo na woama wode Paulo abre agyinatufo no se worebebisa no ne nsem no mu yie. 21 Nanso, mma wonnaadaa wo. Efiri se, mmarima baboro aduanan bi a woaka ntam, adi nse se woremfa hwee nka won ano kosi se wobanya Paulo akum no no betete no wo ekwan so. Dee woretwen ara ne se, wobema ho ekwan.” 22 Osafohene no gyaa aberante no kwan ka kyere no se, “Nka nkyere obiara se woabeka asem biara akyere me.” 23 Osafohene no free n'asraafoo mpanimfo baanu ka kyere won se, “Mompes asraafoo

ahanu ne apenkosotefoo ne mpeakurafo ahanu na momfiri ha anadwo nnokron yi ara nkao Kaesarea. 24 Mompes apenkao mma Paulo na momfa no nkoma Amrado Felike dwoodwoo.” 25 Afei, osafohene no tweree nwoma a emu nsem ka se: 26 Me Klaudio Lisia a meretwewe wo Onimuonyamfoo Amrado Felike saa nwoma yi, kyea wo! 27 Yudafo kyere saa obarima yi a anka worekum no, nanso metee se oyee Romani no, me ne m'asraafoo kogye no firii won nsam. 28 Mepes se mehunu bone ko a waye, enti mede no komaa won agyinatufo no. 29 Mehunuue se onyee biribiara a ese se woyina so kum no anaase wode no to afiae. Asem a woka too ne so no fa won mmara ho. 30 Eno enti, ebera a metee se Yudafo bi abo ne ho po se wobete no akum no no, meyee m'adwene se mede no bebre wo. Maka makyer won a wowa asem bi ka tia no no se, wommra w'anim mmeeka. 31 Asraafoo no yee biribiara a wohye won se wonye no. Anadwo no ara wode Paulo koo Antipatri. 32 Adeey kyee no, asraafoo a wonam fam no sane won akyi, na won a wote apenkao so no toaa so koo Kaesarea. 33 Wodurui no, wode nwoma no maa Amrado no de Paulo hyee ne nsa. 34 Amrado no kenkanee nwoma no wiees no obisaa Paulo oman ko a ofiri mu. Otee se ofiri Kilikia no, oka kyere no se. 35 “Won a wowa asem bi ka tia wo no ba a na metie w'asem.” Afei, shye se womfa Paulo nkao Herode ahemfie na asraafoo nwenn no.

24 Nnanum akyi no, Osafopanin Anania ne mpanimfo bi ne mmaramimfo bi a ne din de Tertulo koo Kaesarea. Woduruu ho no, wokoo Amrado Felike nkyen de nsem a wowa tia Paulo no too n'anim. 2 Wofree Tertulo ma obao ne nkuro se, “Onimuonyamfoo! Esiane wo nimdees ne w'akwankyer pa enti, efiri ebera a wobaes yi, nsakraes pa pii aba yen oman yi mu ama yen ho ato yen. 3 Baabiara a yewo no, yeka yei ho asem na yen ani so dee woaye ama yen no da wo ase papaapa. 4 Mempe se mesee wo bere enti mesre wo se nya bere tiawa bi ma me na tie asem a merebekafa saa obarima yi ho no. 5 “Yeahuu se saa obarima yi ye ommamfo a ade basabasaye ba Yudafo nyinaa mu. Oye Nasarefo fekuo no mu panin. 6 Opees se ogu asoredan no ho fi. Eno enti, yekyeree no yee yen adwene se anka yebefaa yen mmara so abu no aten. 7 Nanso, Osafohene Lisia begyee no firii yen nsam abrane so, 8 hyee se wommadi n'asem wo w'anim. Se wobisa no a, wo ara ankasa wobehunu se nsem a yereka afa ne ho no

nyinaa yε nokore.” 9 Yudafoo no nso foaa nsəm a wəkaεs no so, se εyε nokore. 10 Afei, Amrado no maa Paulo kwan se ənyi ne ho ano. Paulo yii ne ho ano se, “Menim se woyee əman yi so ətemmufoa akyere, eno enti, se megyina w’anim reyi me ho ano a, mensuro. 11 Sədee ebia woate no, εbεye nnaafua dumieni ni a mekəɔ Yerusalem, kɔɔ asəredan mu se merekəsəm. 12 Yudafoo a wəde me baa ha yi anhunu me se me ne obi regye akyinnyee wə asəredan mu hə anaase meretu nnipa aso wə hyiadan mu anaa əman no mu baabiara. 13 Saa ara nso na wərentumi nkyere se, nsəm a wəreka ato me so yi nyinaa yε nokore. 14 Nanso, megye tom se me ne nnipa a wəka ekuo a wəfref no Əkwān no ho a Yudafoo yi kasa tia wən no som yεn Agyanom Onyankopən. Na megye nsəm a wəatwerc wə Mose mmara no ne adiyifoo nwoma no mu no nso medi. 15 Mewo anidasoo a saa nnipa yi nso wə wə Onyankopən mu se da bi, nnipa pa ne nnipa bōne nyinaa besore afiri owuo mu. 16 Yei enti, da biara mebə mməden se mede ahonim pa bebə me bra Onyankopən ne nnipa anim. 17 “Mfee bebree akyi a mefirri Yerusalem no, mesane mebaa hə se mede ayeyedee rebre me nuanom na mabə afədəe. 18 Ebere a madwira me ho awie na megū so rebo aseda afədəe wə asəredan no mu no, na nnipa a wəde me baa ha yi hunuu me. Na matwitwa me tirinwi sədee mmara no kyere no. Saa ebere no nso na dəm biara nka me ho na basabasayε bi aba. 19 Saa ebere no, na Yudafoo bi a wəfiri Asiaman mu wə hə. Wən na se anka wəwə asəm bi ka tia me a, εse se wəka. 20 Se saa nnipa a wəwə ha yi nso nim asəm bi a wəgyina so buu me fə wə agyinatufoa no anim a, wonka. 21 Asem baako pe na megyina wən anim no, mekaεs. Saa asəm no ne se, “Gyidie a mewo wə awufosoree no mu enti na megye di se morebu me aten εnne.” 22 Felike a na ənim ekuo a wəfref no Əkwān no yie no tuu asəm no hyee da, kaa se, “Se Əsafohene Lisia ba a, medi w’asəm no.” 23 Əhyee əsraani panin a na əhwə Paulo so no se əmma wənwən no, nanso wəmma no ahoto kakra. Na se ne nnafonom de biribiara a εho hia no no rebre no a, wəmma ho kwan. 24 Nna bi akyi no, Felike ne ne yere Drusila a əyε Yudani no baeε. Əsoma ma wəkofree Paulo bres no maa əbekaa gyidie a əwo wə Kristo Yesu mu no kyereε wən. 25 Paulo reka tenenee, ahosohye ne Atemmuo da ho asəm no, Felike suroε enti əkaa se, “Kə! Akyire yi, se menyə adagyeε a, mesoma mabefre wo.” 26 Na Felike ani da

so se Paulo bəma no sika na wagyaa no, eno enti, na əma wəttaa kəfre no ntiantia mu ba ne nkyεn ne no bə nkəmmə no. 27 Mfee mmienu akyi no, Porkio Festo besii Felike ananmu se amrado. Esiane se na Felike pe se əsə Yudafoo no ani no enti, əgyaa Paulo wə afiase ho.

25 Festo besii Felike ananmu se amrado wə Kaesarea no, ne nnansa so əkəɔ Yerusalem. 2 Asəfoo mpanin ne Yudafoo mpanin no de nsəm a wəwə tia Paulo no betoo n’anim. 3 Esiane se na wəabo Paulo ho pə se wəbete no əkwan so akum no enti, wəsree no se wəmma wəmfa no mmra Yerusalem. 4 Nanso, Festo buaa wən se, esiane se Paulo da afiase wə Kaesarea na ərenkyere biara oño ankasa bekə hə enti, 5 wən a wədi asəm no anim no ne no nkə nkədi asəm no wə hə. 6 Festo dii bεye nnawotwe anaa dadu ansa na əresane aba Kaesarea. Əbeduruu adekyee no, ətenaa adwa mu dii Paulo asəm. 7 Ebere a Paulo əbeduruu asenniie hə no, Yudafoo a wəfiri Yerusalem no twaa ne ho hyiae firii aseε kekaa nsəm a εnyε nokore too ne so. 8 Paulo yii ne ho ano se, “Menni biribiara ho fə, εfiri se, menkasa ntiaa Yudafoo mmara; menguu asəredan ho fi, εnna menkasa ntiaa Roma aban nso.” 9 Esiane se na Festo pe se əsə Yudafoo no ani enti, əbisaa Paulo se, “Wope se mede wo kə Yerusalem kədi w’asəm wə hə anaa?” 10 Paulo buaa se, “Esiane se Əhempon Kaesare asenniie na megyina enti, εha ara na εse se wədi m’asəm, bu me aten, εfiri se menyə Yudafoo bōne biara sədee wo ara wonim no. 11 Se mabu mmara so anaa mayε biribiara a eno enti εse se wəbu me kumfə a, mensuro. Nanso, se nsəm a saa Yudafoo yi ka tia me no nyε nokore a, obiara rentumi mfa me mma wən. Medwane metoa Əhempon Kaesare.” 12 Festo ne ne mpanimfoo tuu agyina wieee no, əka kyereε Paulo se, “Esiane se woadwane atoa Əhempon Kaesare no enti, yede wo bəkə n’anim.” 13 Nna bi akyi no, Əhene Agripa ne Berenike baa Kaesarea bemaat Festo akwaaba. 14 Wəwə hə no, Festo ne Əhene Agripa dii Paulo asəm no ho nkəmmə. Festo ka kyereε əhene no se, “Əbarima bi wə ha a Felike gyaa no odeduani; 15 na mekəɔ Yerusalem no, Yudafoo asəfoo mpanimfoo ne mpanin kaa nsəm bi tiaa no se menyina so mmu no kumfə. 16 “Nanso, meka kyereε wən se, Roma mmara mma ho kwan se wəbu obi fə ebere a wonnii n’asəm; wəma no ho kwan na oyi ne ho ano wə asəm a wəka tia no no ho. 17 Wəbaεs no mansee berε koraa na adees kyeeε no, mehyee se

wōmfa no mmra na menni n'asem. **18** Nanso, wōanka nsem a mesusuiē no mu biara anto ne so. **19** Nsem a wōkaeē no fa wōn nyamesom ne ḥbarima bi a wōfē no Yesu a ḥwuiē nanso Paulo ka se ote ase no ho. **20** Esiane se na asem no kyere m'adwene no enti, mebisaa Paulo se ḥpē se mekōdi n'asem wo Yerusalem anaa? **21** Nanso, Paulo dwane toaa ḥhempon Kaeſare. Enti mesane maa wōde no kotoo afiae kosi ḥberē a metumi de no akō ḥhempon Kaeſare anim.” **22** Ḫene Agripa ka kyereē Festo se, “Mepe se m'ankasa metie n'ano asem.” Festo ka kyereē no se, “᠁kyena mede no beba na woatie n'ano asem.” **23** Adee kyeeē no, Ḫene Agripa ne Berenike de ahyehyē ne ahokeka de asraafōo mpanimfoō ne kuro no mu mpanin kaa ne ho kō asenniie hō. Festo hyē maa wōde Paulo baa asenniie hō. **24** Festo kaa se, “ጀene Agripa ne mo a moahyia ha nyinaa, saa ḥbarima yi na Yudafoō a wōwō ha ne Yerusalem no aka nsem atia no, de no abre me se memmu no kumfō no, **25** nanso mannya asem biara annyina so a mede bēbu no kumfō. Esiane se ḥno ankasa dwane toaa ḥhempon Kaeſare no enti, maye m'adwene se mede no bēkō n'anim. **26** Esiane se menni asem pōtee bi a metwēre akōma ḥhempon Kaeſare enti, na mede no aba wo Ḫene Agripa anim se, se wōwie wo nhwehwēmu a, manya biribi agyina so matwēre ne ho asem. **27** Menny nni se nteasee wom se mede odeduani bēkō n'anim a mentwēre biribi pōtee bi a etia no!”

26 Ḫene Agripa ka kyereē Paulo se, “Afei, mema wo ho ekwan se woyi wo ho ano.” Paulo maa ne nsa so kasaa se, **2** “ጀene Agripa! Ḫye me anigye se enne manya mu kwan gyina w'anim ha reyi me ho ano wō asem a Yudafoō aka atia me no ho. **3** Dee ema meka saa ne se, wonim Yudafoō mmara ne wōn amananee nyinaa fekō. Enti, mesrē wo, to wo bo ase tie me. **4** “Yudafoō no nim m'asetena mu nsem nyinaa firi me mīofraase. Wōnim m'asetena mu nsem wo me kurom ne Yerusalem nso. **5** Se wōbekā nokore a, wonim se meye Farisini a medi Yudafoō mmara ne wōn som so pērērē. **6** Na afei ḫye bō a Onyankopon hyēē yen nananom no enti na megyina ha enne na wōrebū me aten yi. **7** Saa bahyē yi na yen mmusuakuo dumieni hwē ekwan se ebēba mu no enti na wōsom Onyankopon awia ne anadwo no. Ḫene, saa anidasoo yi enti na Yudafoō asore atia me yi. **8** Adēn enti na mo Yudafoō nnye nni se Onyankopon nyane awufoō? **9** “Mmerc bi a atwam no, na m'adwene nyinaa ne se

meyē biribiara a metumi de atia Yesu a ḫfiri Nasaret no din. **10** Saa ara na meyē wō Yerusalem. Megyee tumi nwoma firii asōfoo mpanin nkyēn gyinaa so kyekyeree Onyankopon akyidifōo guu afiae; na se wōbu wōn kumfō a, medi mu akotene. **11** Memaa wōtwee wōn aso mmere pii wō hyiadan mu sēdēs εbēye a, wōbēpa wōn gyidie. M'ani beree wōn so yie maa metaa wōn kōduruu aman afoforo so.” **12** “Saa otaa yi enti na mekōgyee tumi nwoma firii asōfoo mpanin nkyēn se mede rekō Damasko no. **13** Daasebre, da bi owigynaes a mereko Damasko no, hann bi a εkyēn owia hyerēn firii ḥsoro betwaa me ne wōn a yenam no ho hyiae. **14** Yēn nyinaa twitwa hwehwee fam na metee nne bi wō Arameike kasa mu se, ‘Saulo! Saulo! Aden enti na wotaa me? Deē woye yi nyinaa wōde reha wo ho sēdēs nantwie tu ne nan wō ḥkafōo poma ano.’ **15** “Mebisaa se, ‘Eyē wo hwan, Awurade?’ ‘Awurade buaa se, ‘Eyē me Yesu a wotaa me no. **16** Sōrē gyina hō. Enne mayi me ho adi akyere wo; mema woayē me ḥsōmfoo na wōadi adansee wō deē woahunu afa me ho yi ne deē mekyere wo nyinaa ho. **17** Mēgye wo mafiri Israelfoo ne amanamanmufoō a wōresoma wo akō wōn nkyēn no nsam. **18** Wōbebe wōn ani na woatwe wōn afiri sum mu aba hann mu, na woayi wōn afiri ḥbonsam tumi ase aba Onyankopon nkyēn. Na wōnam wōn gyidie a wōwō wō me mu no so anya bōne fakyē na wōayē Onyankopon mma.’ **19** “Eno enti, Ḫene Agripa, meyēē ḥsetie maa nne a εfiri ḥsoro no. **20** Mefirii asee kaa asem̄pa no wō Damasko ne Yerusalem ne Yudeafōo aman nyinaa so ne amanamanmufoō mu se, εse se wōnu wōn ho na wōde wōn ho ma Onyankopon, na wōn nneyēē akyere se wōasakyera. **21** Saa asem yi ara enti na mewō asoredan mu resom no, Yudafoō no bēkyeree me se wōrekōku me. **22** Nanso, ebēsi enne, Onyankopon abō me ho ban enti na megyina ha redi adansee akyere obiara yi. Asem korā a Mose ne adiyifōo no kaa se, **23** εse se Agyenkwa no hunu amane na wadi awufoō sōrē mu εkan, na wōaka hann ho asem akyere Yudafoō ne amanamanmufoō.” **24** Paulo gu so rekasa no, Festo tiaa no kaa se, “Paulo, woabō dam. Wo nwomanim bebrebe no abō wo dam.” **25** Nanso, Paulo buaa se, “Daasebre, memmōo dam. Nsem a mereka no ye nokore a aba wō mu. **26** Ḫene Agripa, esiane se wonim saa nsem yi nyinaa enti, metumi magyina w'anim mede akokooduru makasa. Megyee di se biribiara a εsiiē no wonim, εfiri se, emu biara nni hō a εye kokoamsēm. **27** Ḫene Agripa, wogye adiyifōo

no di anaa? Menim se wogye won di.” 28 Agripa bisaa Paulo se, “Wogye di se wobetumi adane m’adwene ama maye Kristoni saa ebere tiawa yi mu anaa?” 29 Paulo buaa se, “Se nsem a mereka no ho hia anaa elo nhia no, me mpaebo ara ne se, Onyankopon bema wo ne won a woretie me enne yi nyinaa besakyera abeye se me, agye nkonsenkonsen a egwu me yi nko ara.” 30 Afei, ohene no ne Amrado ne Berenike ne won a woahyia ho no nyinaa serees. 31 Worekə no, wəkeka kyerees won ho won ho se, “Saa onipa yi nyee biribiara a esee se wogyna so bu no kumfo anaase wode no to afiase.” 32 Ohene Agripa ka kyerees Festo se, “Se onipa yi nnwane ntooa Kaesare a anka yebetumi agyaa no.”

27 Wəsii gyinaes wiees se yenko Italia no, wode Paulo ne nneduafoo bi hyee Yulio a ɔye Roma asraafoo panin no nsa. 2 Yekotena ehyen bi a erekə Asia fam no mu wo Adramitio. Na Makedoniani Aristarko a ɔfiri Tesalonika no ka yen ho. 3 Adees kyeees no, yekoduruu Sidon. Yulio yee Paulo adees maa okosraa ne nnamfo maa wəmaa no nneema a elo hia no no. 4 Esiane se yetuu wo ho no na mframada bo hyia yen no enti, yeka kəo Kipro nifa fam. 5 Yenam epo so kofaa Kilikia ne Pamfilia kəduruu Mira a ewə Likia mantam mu no mu. 6 Elo na asraafoo panin no hunuu ehyen bi a ɔfiri Aleksandria rekə Italia. Enti, ode yen kotenaa mu. 7 Ehyen no kəo breeo maa yedii nna wo epo no so. Yebreees ansa na yereduru Knido. Esiane se na mframada bo hyia yen no enti, yefaa Salmonii hyengyinabea ka kəo Kreta nifa fam. 8 Yeka kəo mpoano nkakrankakra kəsii se yede obre beduruu baabi a wəfre ho Hyen Agyinaes a ebən kuro Lasea. 9 Esiane se na afe no rekə n’awiees na saa ebere no nso epo no so fa ye hu no enti, yetenaa ho kyerees. Paulo tuu won fo se, 10 “Anuanom, mehunu se, se yetoa yen akwantuo yi so a, yebəhunu amane ama ebia ehyen no abo ama emu nneema asee ama nnipa ahwere won nkwa.” 11 Nanso, asraafoo panin no antie fo a Paulo tuu won no, na mmom ɔtiee nsem a hyenkafoo no ne ehyen no wura kae no. 12 Esiane se na hyengyinabea ho nye mma se wobetena ho awəberə mu no enti, nnipa no bebree pəe se, se ebetumi a, anka ehyen no betu afiri ho aks Foinike. Foinike ye hyengyinabea a ewə Kreta a eda atifi ne anafoo ntam wo Atœf fam. Eyee baabi a wobetumi atena ho awəberə mu. 13 Mframada a ano nye den bo firii anafoo fam. Yei maa nnipa no susuu se wobetumi atoa won akwantuo no so sedee wəahyehye no. Enti, wətuu sekye no de ehyen no faa

Kreta mpoano. 14 Ankyere koraa na mframada kese bi a wəfre no “Atifi Apuees Mframada” bo firii supo no so. 15 Mframada no bo bunkam faa yen ehyen no so twee no kəo epo no mu. Yebəo mməden se yebetane ehyen no ani na anye yie no, yegyae maa mframada no twee no kəe. 16 Yeduruu supo ketewa bi a wəfre no Klauda ho a na elo mframada ano nyee den mpo no, yebreees ansa na yeredumi atwe ehyen no kodoo a esen akyire no aba mu. 17 Ehyen no mu adwumayefoo maa so baa ehyen no mu, kyekyeree no dendeenden. Esiane se na wəsuro se wəbekə akətim anwea mu enti, woyiyi ehyen dua no so ntoma maa mframada no bəo ehyen no kəo baabiara a ɔpə. 18 Mframaden no kəo so bəe; eno enti adees kyeees no, woyiyi ehyen no mu nneema no bi to guu epo no mu. 19 Ne nnansa so no, wəsesaa ehyen no ho nneema no bi to giue. 20 Nna bebree twaa mu a na yenhuun awia anaa nsoromma a na mframaden no gu so retu. Yei maa yen anidasoo nyinaa saee. 21 Nna bebree twaa mu a na obiara anidie no, Paulo ka kyerees won se, “Anuanom, se motiee me na yeantu amfiri Kreta a, anka enye ene yen amanehunu yi. 22 Nanso, momma mo bo ntə mo yam, ɔfiri se, mo mu biara renwu na mmom, ehyen no na ebəbə. 23 Nnora anadwo, Onyankopon a mesom no no obəfoo baa me nkyen 24 beka kyerees me se, ‘Paulo, nsuro! Dee ebeye biara, ehyen no bebə wo supo bi mpoano.’ 27 Ne nnawətwe mmieni anadwo no a na mframaden no enti ehyen no redi akəneaba wo Adria epo so no, ɔdasoo mu na ehyen no mu adwumayefoo hunuu se yereben asase. 28 Wətoo susuhoma hunuu se nsuo no mu tenten ye anammən ḥha ne aduonu. Eyee kakra a wəsusuu bio no, wəhunuu se eyee anammən aduəkron. 29 Esiane se na wəsuro se anye a ehyen no bepem abotan bi enti, wətoo sekye enan wo ehyen no akyi twen kəsii adekyees. 30 Ehyen no mu adwumayefoo pəe se wədwane. Enti, wəguae ehyen no kodoo no sii epo no ani boapa yee sedee worekəto asekye wo ehyen no anim. 31 Paulo ka kyerees asraafoo panin no ne asraafoo a wəka ne ho no se, “Se ehyen yi mu adwumayefoo no dwane a, mobewuwu.” 32 Yei enti, asraafoo no twaa ahoma a ekyekyere ehyen no kodoo no mu no maa ekəe. 33 Adees reye akye no, Paulo sree

won nyinaa se wönnidi. Dee ökae ne se, “Nnawotwe mmienu ni, mo mu biara mfaa aduane nkaa n’ano. **34** Mesre mo, obiara nnidi sedee ebeyé a, mobenya ahooðen. Biribiara renyé obiara.” **35** Paulo kasa wieet no, öfaa burodo baa mpaes, daa Onyankopon ase wo won nyinaa anim na öbuu bi dii. **36** Amonom ho ara, won nyinaa bo taa won yam ma wöhyees aseet didiie. **37** Nnipa a na yewo ehyan no mu no dodooye ahanu ne aduason nisia. **38** Obiara didi meeet no, ehyan no mu adwumayefoo no too aburoo a ewo ehyan no mu no guu epo no mu ma ehyan no mu yee hare. **39** Adees kyees no, hyen no mu adwumayefoo no anhunu se woadurru mpoano. Wöhunuu baabi a epo no adidi aka asase no mu a nsuo taa ho. Enti, wöyeet won adwene se wöbekha hyen no aka ho ama akötim. **40** Eno enti, watwitwa hyen no asekue nhoma no mu maa asekue no guu epo mu. Afei, wösanese ahoma a ekura akyerekyerekwan no mu na afei wosii ntoma a ewo ehyan no anim no sedee ebeyé a, mframa betumi abo hyen no aka mpoano. **41** Nanso, ehyan no köpem anweatam bi ma etimiie. Ehyan no anim timii dendeenden enna n’akyi no nso, asorokyé a na erebä no no ma ebubui. **42** Asraafoo no yee won adwene se wöbekunkum nnuedafoo no nyinaa sedee ebeyé a, obiara rennya ekwan nnwane. **43** Nanso, esiane se na asraafoo panin no pe se ögye Paulo nkwa no enti, wamma won ho ekwan. Mmom, öhyees se won a wöbetumi adware no ahyeesee nnware nko mpoano. **44** Won a aka no nso ntetare mmerete ne nnua asinasini a abubu firi hyen no mu no so nko mpoano. Saa ekwan yi so na yenam beduruu mpoano noho a dwoodwoo.

28 Yeduruu mpoano ho no, ankyere na yehunuus se yewo supo Malta so. **2** Supo no sofoo no gyee yen fe so. Esiane se na osuo ato ama awa aba enti, wösoo ogya ma yetoe. **3** Paulo bubuu mmabaa se öde regu ogya no mu. Öde regu mu no, öwo bi a ogya no hyee aka no no, bebaree ne nsa ho. **4** Supo no sofoo no hunuu öwo no se öbebare ne nsa ho no, wökaa se, “Saa onipa yi ye owudifoo a wanya ne ti adidi mu wö epo akwanhyia mu, nanso enam ne böne enti, owuo ara na etwa se öwo.” **5** Paulo petee öwo no too ogya no mu a hwhee anye no. **6** Na nkuroföö no nyinaa susuu se Paulo behonhono anaase öbetwa ahwe awu. Nanso, wötwenee ara a biribiara anye no no, wöskyeraa won adwene kaa se, “Öye onyame bi.” **7** Na öpanin a öhwé supo no so a wöfre no Publio

no fie ben mpoano ho; ögyee yen few so, somm yen hohoo mnansa. **8** Saa eberes no ara na Publio agya yaree hurae ne konkurowa a aka no ato ho. Paulo koo edan a na öda mu no mu de ne nsa guu ne so, baa mpaes maa ne ho yee no den. **9** Dee Paulo yees no maa ayareföö a wöwö supo no so no nyinaa baa ne nkyen maa ösaa won yadee. **10** Wömaa yen akyedes bebree. Yerebefiri ho aka no nso, wöde biribiara a öho hia yen no beguu ehyan no mu maa yen. **11** Yedii abosome mmiensa wö supo no so ansa na yenyaa ehyan bi a efiri Aleksandria a ne nsenkyerennee ye etire mmienu a egyna ho ma anyame baanu bi. Na saa ehyan no abedi awöberes no wo supo no so. **12** Yeduruu Sidarakusa no, yedii nnansa wö ho. **13** Yefiri ho no, yetaoa so käduruu Regio. Adees kyees no, mframa bi bo firi anafoo fam maa nnanu akyi no, yekäduruu Puteoli. **14** Eha na yehyiaa agyidifoo bi a wösrëe yen se, yentena won nkyen nnawotwe. Eno akyi no, yetaoa so käduruu Roma. **15** Anuanom a wöwö Roma no tee yen nka se yereba no, ebinom behyiaa yen ekwan wö adwaböes a ewo Apia ekwan no so na afoforo nso hyiaa yen wö ahöhobe a bi a wöfre no Ahöhodan Mmiensa no. Eberes a Paulo hunuu won no, ne ho sanee no na ödaa Onyankopon ase. **16** Yeduruu Roma no, wömaa Paulo ho ekwan se önkötena baabiara a öpe na ösraani bi nnwen no. **17** Nnansa akyi no, Paulo freee Yudafoo mpanin ne won hyiae. Öka kyeres won se, “Anuanom, ewom se manye böne biara mantia yen öman ne yen amannee a yen agyanom de gyaa yen no de, nanso wökyeree me dedua wö Yerusalem de me hyee Romafoo nsa. **18** Wöbisaa me nsem pëe se wögyaa me, efiri se, wöannya afbudee bi wö me ho a eno enti eße se wögyina so kum me. **19** Nanso, eberes a Yudafoo kasatia gyaeet a wöpe se wögyaa me no, mehunuu se, eße se medwane metoa Kaesare. Enye me nkuroföö ho adwemmone a mewo enti na meyee saa. **20** Yei enti na mepëe se mehunu mo na me ne mo kasa no, na onipa a Israelfoo ani da ne so no enti na nkonsenkonsen gu me yi.” **21** Wöbuua Paulo se, “Yennyaa nwoma biara a efiri Yudea a efira wo ho na yentee wo ho asemme biara nso mfirii anuanom a wöfiri ho ba ha no nso nkyen. **22** Nanso, yepë se yehunu w’adwene, efiri se, yenim se baabiara nnipa kasa tia Akristofoo a won nso woka won ho no.” **23** Wöhyees da bi se wöbehya Paulo. Saa eda no duruie no, nnipa bebree koo ne nkyen wö faako a öte ho no. Ökaa Onyankopon Ahennie no ho asem kyeres won.

ɔnam Mose mmara ne nsem a adiyifoɔ no kaes no so kaa Yesu ho asem firi anɔpa kɔsii anadwo kyereɛ wɔn, pɛɛ se ɔdane wɔn adwene. **24** Nnipa no bi gyee Paulo asem a ɔkaes no diie na ebi nso annye anni. **25** Eberɛ a wɔregyegye wɔn ho wɔn ho akyinnyeɛ no, wɔfiri hɔ kɔeɛ. Na asem a etwa too a Paulo kaes ne se. “Nokwasem na Honhom Kronkron nam Odiyifoɔ Yesaia so ka kyereɛ mo agyanom se, **26** “Monkɔka asem yi nkyerɛ Yudafoɔ se, ‘Ôte dee mobete, nanso morente aseɛ. ɔhwɛ dee mobehwɛ, nanso morenhunu,’ **27** ɛfiri se mo, moapirim mo akoma; moasi mo aso, akatakata mo ani. Enye saa a anka mo ani behunu adeɛ, na mo akoma ate asem ase, na moanu mo ho asane aba me nkyen, na masa mo yadee.” **28** Paulo kaa se, “Ese se mohunu se Onyankopɔn nkwagyesem no aduru amanamanmufoɔ no nkyen. Wɔbɛtie!” **29** Paulo kaa saa asem yi wieeɛ no, Yudafoɔ no firii hɔ kɔeɛ a na wɔregyegye wɔn ho wɔn ho akyinnyeɛ dendeenden. **30** Paulo tenaa ho mfeɛ mmienu, a na ɔte efie a ɔno ankasa tua ho ka no mu, na nnipa bebree kɔɔ ne nkyen. **31** Na ɔde akokoɔduru kaa Onyankopɔn Ahennie no ne Awurade Yesu Kristo ho asem.

Romafoɔ

1 Nnwoma yi firi me, Paulo, Yesu Kristo əsomfoɔ a woayi me se əsenkafoɔ a woasoma me se menkoka Onyankopon asempa no nkyen. **2** Wɔnam Onyankopon adiyifoo so dii kan hyeɛ asempa no ho nkɔm wɔ Apam Dada no mu. **3** Saa bɔhye yi fa ne Ba Yesu Kristo a oyɛ yen Awurade a ɔba ma wɔwoo no se akɔkoaa too ɔhene Dawid abusua mu no ho. **4** Na Honhom Kronkron da no adi pefee se Yesu Kristo ye Onyankopon Ba, efiri se, wɔnyanee no firii awufuo mu. **5** Enam Kristo so enti na Onyankopon maa meyeɛ əsomafoɔ maa Kristo, sèdèe nnipa nyinaa nam gyidie so bɔyeɛ ɔsetie ama Onyankopon. **6** Mo a mowɔ Roma a Onyankopon afre mo se mommeyɛ Kristo akyidifoo no nso, moka ho bi. **7** Eno enti, meretwɛre mo a mowɔ Roma nyinaa a Onyankopon dɔ mo na wafre mo se mommeyɛ n'akyidifoo no: Adom ne asomdwɔeɛ a efiri yen agya Onyankopon ne Awurade Yesu Kristo nka mo. **8** Ansa na meka biribiara no, menam Yesu Kristo so da me Onyankopon ase ma mo nyinaa, efiri se mo gyidie a mowɔ no aduru ewiase afanan nyinaa. **9** Onyankopon a mede m'akoma nyinaa som no, na menam asempa a menam ne Ba so ka no nim se, dee meka no ye nokore. Onyankopon nim se mekae mo daa. **10** Ebere biara a mebɔ mpaeɛ no, mesrɛ Awurade se əmmoa mma mentumi mmesra mo seesei ara. **11** Efiri se, mepere mehwehwɛ se, mèhunu mo na maboa mo ama moanya Onyankopon honhom mu nhŷira na ahye mo den. **12** Dee mekyerɛ ne se, me ne mo nyinaa bɛnya honhom mu ahooðen ebere korɔ mu a yede behye yen ho yen ho gyidie mu den. **13** Me nuanom, monkae se ebere biara a mɛye m'adwene se merebesra mo no, na biribi abebɔ mu. Mepɛ se mesakra nnipa adwene wɔ mo mu sèdèe maye wɔ amanamanmufoɔ mu no. **14** Mo ne obiara, wɔn a won ani ate ne wɔn a won ani nteeɛ, wɔn a wɔasua adee ne wɔn a wɔnsuaa adee nyinaa ho asem ye m'asodie. **15** Eno enti, mede m'ahooden a mewɔ nyinaa aboa me ho se meba mo nkyen wɔ Roma abeka Onyankopon asempa no akyerɛ mo. **16** M'ani nwu Asempa no ho, efiri se eyɛ Onyankopon tumi a ɔnam so gye wɔn a wɔwo gyidie nyinaa nkwa; Yudafoɔ kane enna amanamanmufoɔ no nso. **17** Asempa no kyere yen sèdèe Onyankopon ma yɛye ateneneefoo, na enam gyidie so na wama yɛaye saa. Sèdèe Atweressem no ka no, steneneeni firi gyidie mu bɛnya nkwa. **18** Onyankopon da n'abufuo adi firi

əsoro de tia nnebɔneyeɛfɔɔ nyinaa ne nnipa a wɔde nokore no hinta afoforɔ no. **19** Efiri se Onyankopon ada ne nokwasem no adi wɔ wɔn mu, na ɔde ne ho nimdee ahye wɔn akoma mu. **20** Efiri eberɛ a Onyankopon bɔɔ ewiase no, ne tumi a ewɔ hɔ daa no ne ne nyamesu no ada adi. Nnipa nam Onyankopon abɔdèe so tumi hunu saa nneɛma yi, enti wɔnni anoyie biara. (adios g126) **21** Wɔnim Onyankopon, nanso wɔmfɑ ne anidie a ɛfata no no mma no na wɔnna no ase nso. Ayɛ saa ma wɔn adwene mu nnɔ na esum aduru mu. **22** Wɔka se wɔyɛ anyansafooo nanso wɔyɛ nkwaseafao. **23** Ese se wɔsɔm Onyankopon onimuyonyamfoɔ a ɔte hɔ daa no, wofaa nnua ne aboo yɛe ahoni te se nnomaa, mmoadoma, awɔ ne nnipa somm wɔn. **24** Eno enti, Onyankopon gyaa wɔn maa afidee a efiri wɔn akoma mu, eno enti, wɔne won ho wɔn ho yɛe aniwudee nso. **25** Wɔde Onyankopon ho nokwasem no sesaa atorɔsem na wɔsomm abɔdèe sene ɔbɔadee a daa wɔkamfo no no. Amen. (aiɔn g165) **26** Esiane saa enti, Onyankopon gyaa wɔn maa honam mu akɔnnɔ a eyɛ aniwudee. Na mpo wɔn mmaa fa wɔn yɔnkonom mmaa. **27** Saa ara nso na na mmaprima ne mmaa nna, na mmom, bɔne akɔnnɔ hyeɛ wɔn maa wɔne wɔn ho wɔn ho daeɛ nam so nyaa akatua a eɛe wɔn. **28** Esiane se nnipa poo Onyankopon ho nokore no enti, wofaa wɔn adwemmiɛ so yɛe nneɛma a enise se wɔyɛ mmom. **29** Amumuye ahodoo nyinaa, bɔne, anibereɛ ne nnebɔne hyeɛ wɔn ma. Nitan, awudie, akasakasa, nsisie ne ɔbra bɔne nso ka ho. Wɔdii nsekuro, **30** kaa nsem a ɛmfata faa afoforɔ ho; wɔkyirii Onyankopon; wɔyɛɛ atutupe, ahantan ne ahomaso. Na daa wɔdwene se wɔbɔye bɔne. Wɔantie wɔn awofoo asem. **31** Na wɔnni suban; na wɔnni wɔn bɔhye so; na wɔnni ayamyɛ ne ahummɔborɔ ma afoforɔ. **32** Na wɔnim se Onyankopon mmara kyere se nnipa a wɔtena ase saa kwan so no se owuo. Nanso wɔnko ara anye saa afidee no, na mmom, wɔpenee afoforɔ a wɔyɛɛ saa bɔne korɔ no ara bi no so.

2 Mo a mobu afoforɔ aten no, monni anoyie biara. Ekwan biara a mobefaa so abu afoforɔ aten no, enam saa ekwan no ara so ma mode atemmuo ba mo ho so. Efiri se, bɔne a ɛma mobu afoforɔ aten no, mo nso moye saa bɔne korɔ no ara bi. **2** Yenim se, se Onyankopon bu wɔn a wɔtɛ saa ara no aten a, na ne kwan so ara ne no. **3** Na wo, onipa, wobu afoforɔ aten wɔ nneɛma korɔ no ara a wɔyɛ bi no ho a, wosusu se Onyankopon remmu wo aten anaa? **4** Anaase, ebia,

wommu n'ayamyε, n'abodwokyεrε ne ne boaseto? Wonnim se Onyankopon ye mməborəhunufoo a əρε se əkyεrε wo kwan a wobεfə so anu wo ho? 5 Nanso, εsiane w'akoma den ne akoma pirim enti, woboaboa abufuhyeε ano ma wo ho wo Onyankopon abufuhyeε da no, əda no a əbəda n'atentenenee adi no. 6 Deε obiara aye no, əso akatua na Onyankopon bεma no anya. 7 Wən a wəde boaseto ye papa de hwehwε animuonyam, anidie ne dee emporə no, əbεma wən nkwa a εnni awieε. (aiōnios g166) 8 Nanso wən a wəye pesemenkomenya, ne wən a wəpə nokore no kədi bəne akyi no, abufuhyeε ne amanehunu bεba wən so. 9 Yudafoə ne amanamanmufoə a wəkə so ye bəne no nyinaa behunu amane na wən were nso bəho. 10 Nanso, wən a wətie no no, se wəye Yudafoə anaa amanamanmufoə no, wəbenya animuonyam, anidie ne asomdwoeε afiri Onyankopon nkyεn. 11 Onyankopon nyε nyiyimu na ənyε animlhwe nso wə n'atemuo mu. 12 Wən a wənnim mmara no na wəye bəne no, wəbekwati mmara no abu wən aten ara, na wən a wənim mmara no na wəye bəne no, wənam mmara no so bebu wən aten. 13 Ənyε mmaratiefoo na wətene wə Onyankopon anim, na mmom, εye wən a woyε əsetie ma mmara no na wəbebu wən bem. 14 Amanamanmufoə no nni mmara, nanso wəfiri wən awosu mu ye dee mmara no hwehwε se woyε a, εwom se wənni mmara dee, nanso yeinom bεye mmara ama wən. 15 Esiane se wən abrabə kyεrε se, dee mmara no hwehwε no, wəatwεrε wə wən akoma mu no enti, wən ahonim di adanee se wədi bem anaase wəabu wən fo. 16 Enti, asempa a meka no kyεrε se, se əda no duru a, saa na Onyankopon nam Yesu Kristo so bebu nnipa kəkoamsem aten. 17 Mo Yudafoə dee, mosusu se mo ne Onyankopon te no yie so, efiri se, əde ne Mmara a monam so bεnya nkwegyeε no maa mo. Na moka no mo anofafa so nso se, moyε ne nnamfonom sononko bi. 18 Monim dee Onyankopon hwehwε se moyε. Moasua afiri Mmara no mu ahunu dee εye. 19 Mofa mo ho se moyε akwanyerεfəo ma anifirafəo, na moyε hann nso ma wən a wote esum mu. 20 Mogye di se mobetumi akyεrε adwenemherefəo ne mməfra Onyankopon akwan, efiri se, nokorem, monim ne Mmara a osuahunu ne nokore ahye no ma no. 21 Mokyεrεkyεrε afoforə, na aden enti na montumi nkyεrεkyεrε mo ho mo ho? Moka kyεrε afoforə se wəmmimə korəno. Mo nso mobə korəno anaa? 22 Mo a moka se adwamammo nyε. Mo nso

mobə adwaman anaa? Mo a moka se mokyiri ahoni no, mo nso mobə korəno wə asorefie mu anaa? 23 Mode mmara no hoahoa mo ho, nanso mobu mmara no so de bu Onyankopon animitia. 24 Ənyε nwanwa se Atweresəm no ka se mo enti, ewiasefoo kasa tia Onyankopon. 25 Se woyε Yudani na wodi Onyankopon mmara no so a, εye adee a εsom bo. Na se moanni so a, nsonsonoeε biara nni mo ne momonotofoo ntam. 26 Se momonotofoo di Onyankopon mmara so a, wəremmu wən se Onyankopon nkurəfəo anaa? 27 Enti momonotoni a ədi mmara no so no bekasa atia mo, Yudafoə a monim Onyankopon mmara a wəatwεrε no, nanso monni so no. 28 Wo a wəwoo mo se Yudafoə anaase twa a wəatwεrε mo twetia no nkyεrε se moyε Yudafoə kann. 29 Yudani kann no ne dee εye no wə n'akoma mu. Saa ara nso na twetiatwa ye akoma mu nsakraεε a εfiri Onyankopon Honhom mu ba. Nsakraεε yi mmfiri di a obi di mmara bi so. Na dee wəasakra no ayεyie mmfiri nnipa hə, na mmom, efiri Onyankopon hə.

3 Ənneε na Yudaniye ho mfəsəo ne sən, anaase twetiatwa ho wə mfəsəo bi? 2 Aane mfəsəo wə so. Dee edi ekan no, Onyankopon de ne nəm ahye wən nsa. 3 Na se ebinom nni gyidie ε? Gyidie a wənni no kyεrε se Onyankopon nyε ənokwafoə anaa? 4 Ente saa koraal! Se obiara ye ətorofoo a, Onyankopon dee, εye ənokwafoə, sedee wəatwεrε se, “Wodi bem wə wə kasa mu na wotene wə w'atemuo mu.” 5 Na obi bəka se, “se yən bəne a yεye no da Onyankopon tenenee adi kann a, aden enti na εse se Onyankopon abufuhyeε ba yεn so?” (Merekasa se onipa) 6 Dabi! Se Onyankopon nyε əteneneeni a, εbεye den na watumi abu ewiase aten? 7 Obi bεgye akyinnyee aka se, “Se me nkontempo ma Onyankopon nokore da adi na n'animuonyam boro so a, ənneε aden enti na Onyankopon bu me fo se ədebəneyefoo?” 8 Ebinom nso beka se, “Enneε momma yεnε bəne sedee biribi pa befiri mu abal!” Nnipa bi mpo ka se saa aseε yi na yeka. Onyankopon bεbu wən aten. 9 Ənneε, ədeεn na yεnε? Yεn Yudafoə ye nnipa sene amanamanmufoə no anaa? Ente saa! Makyεrε mu dada se Yudafoə ne amanamanmufoə nyinaa ye pε wə bəne tumi ase. 10 Sedee Atweresəm no ka se, “Obiara nyε əteneneeni; 11 obiara nyε əbadwemma; na obiara nni hə a əhwehwε Onyankopon akyiri kwan. 12 Nnipa nyinaa atwe wən ho afiri Onyankopon ho; wən nyinaa aye bəne. Obiara nni hə a εye papa. Əbaako mpo nni hə.” 13 “Wən anom

te se damena a abue; na wən tekrema ka atorəsem.” “Wən anofafa ka nsem a ete se əwo ano borō.” **14** “N nome a eyə hu na efiri wən anom ba.” **15** “Wənkyere opira ne awudie ho; **16** baabiara a wəbekə no, wəseə ho pasaa, **17** na wənnim asomdwoeə kwan.” **18** “Na wənnsuro Onyankopon.” **19** Yenim se biribiara a əwo Mmara no mu no, wətwerə maa wən a wəhyə Mmara no tumi ase. Mmara no ka yeinom sədeəs əbeyə a obiara rennya anoyie, na ama Onyankopon akyere se ewiase nyinaa di fo. **20** Efiri se, obiara nni ho a se əye deəs Mmara no hye se ənye a, Onyankopon bəbu no bem. Deəs Mmara no ye ara ne se, ema onipa hunu se wayə bəne. **21** Wəada teneneeyə a efiri Onyankopon, na əmfiri mmara no adi. Eno na Mmara no ne Adiyifoo no di ho adansee. **22** Saa teneneeyə a efiri Onyankopon yi nam gyidie a yewə wə Yesu Kristo mu. Ewə ho ma agyidifoo nyinaa. Nsonsonoe biara nni mu. **23** Na nnipa nyinaa aye bəne ama Onyankopon animuonyam abə wən, **24** nanso ənam Kristo adom nkwegyeə no so abu wən nyinaa bem kwa. **25** Onyankopon somaa Kristo se əmfa ne ho mməbo afədeəs mma yen. Kristo de ne mogya maaeə, sədeəs əbeyə a, gyidie a yebənya wə ne mu enti wəbegye yen. Saa afədeəs yi ma yehunu se, mmire a atwa mu no, Onyankopon nam boaseto ne adom so de bəne kyeeə. **26** Efiri se na Onyankopon rehwə ekwan na əde wən abeka dees əreyə saa əbere yi no ho. Onyankopon yee yei de kyereə ne tenenee, efiri se əno ankasa nyi nyiyimu, na əbu atətentenenee nso, na se nnebəneyefoo gye Yesu di a, əbu wən se wətene wə n'ani so. **27** Ennee edeen na yede behoahoa yen ho? Biribiara nni ho! Na aden nti? Mmara no a yedi so no enti na wagye yen anaa? Dabi. Gye a əgye yen no nnyina mmara a yedi so, na mmom, əgyina gyidie a yewə wə Yesu mu. **28** Ne tiawatwa ne se, wənam gyidie so na wəbu onipa bem, na ənye Mmara a ədi so no enti. **29** Onyankopon ye Yudafoə nko ara Onyankopon anaa? Ənye amanamanmufoə nso Onyankopon bi anaa? Əye nokore turodoo se əye amanamanmufoə nso Onyankopon. **30** Onyankopon ye baako, na ənam gyidie nko ara a Yudafoə wo so bebu wən bem. Na saa ara nso na ənam gyidie nko ara so bebu amanamanmufoə bem. **31** Enti, yei kyere se, eṣe se yefə saa gyidie no so gyae Mmara no so di anaa? Dabi, na mmom, se yewə gyidie a, yefoa Mmara no adansee so.

4 Eddeen na yebəka afa yen tete agya Abraham ho? Osuahunu ben na ənyaeə? **2** Se wənam nneemə a

əyeeə so buu no bem a, anka əwə biribi a əde bəhoahoa ne ho. Nanso, ərentumi nhoahoa ne ho Onyankopon anim. **3** Atwerəsem no kyere yen se, “Abraham gyee Onyankopon diiə; na eno so na ənam maa Onyankopon gyee no se əteneneeni no.” **4** Onipa a əye adwuma no fata n'akatua; ense se wəbu n'akatua no se akyedee, na mmom, əye biribi a wayə ho adwumaanya. **5** Ənye nnwuma bi a onipa ye na əbəma Onyankopon abu no bem. Onyankopon gye nnebəneyefoo to mu efiri se wəwo gyidie wə ne mu. **6** Dawid ka asem korə no ara se, nhŷira a efiri Onyankopon nkyen ba onipa a Onyankopon agye no ato mu so. Saa nhŷira yi mfiri nnipa nnwuma mu. Eno enti Dawid kaa se: **7** “Nhŷira ne wən a wəde wən amumuyə akyə wən, na wəakata wən bəne so. **8** Nhŷira nka onipa a AWURADE mmu ne bəne nngu ne so da.” **9** Saa anigyeə a Dawid ka ho asem no wə ho ma twetiatwafoo nko anaa? Dabi. Ewə ho ma won nso a wəntwaa twetia no; efiri se, yeakenkan afiri Atwerəsem no mu se, “Abraham gyee Onyankopon diiə, na əsiane ne gyidie enti, Onyankopon gyee no se əteneneeni.” **10** Əberə ben na saa asem yi siie? Esiiə ansa na wəretwa Abraham twetia anaa Abraham twetiatwa no akyi na esiiə? Esiiə ansa, na ənye twetiatwa no akyi na esiiə. **11** Akyire no na wətwaa no twetia, na ne twetiatwa no ye nsenkyerənneə a əkyerə se, Onyankopon gyee no se əteneneeni ansa na wəretwa no twetia. Enti Abraham ye Honhom mu agya ma wən a wəgye Onyankopon di nyinaa na wəagye wən se ateneneefoo a nso wəntwaa wən twetia. **12** Saa ara nso na Abraham ye agya ma obiara a wəatwa no twetia na əwə gyidie sədeəs na Abraham wə gyidie ansa na wəretwa no twetia no. **13** Ənye mmara no so na wənam hyee Abraham ne n'asefoo bə se wəbeyə ewiase adedifoo, mmom ənam tenenee a efiri gyidie mu so. **14** Se wən a wədi Mmara so ye adedifoo a, ennee na gyidie nka hwee, na bohyə no nso ho nni mfasoo, **15** efiri se mmara de abufuhyyə ba. Na se mmara nni ho a, mmarato nni ho. **16** Enti bohyə no firi gyidie mu sədeəs əbeyə a əbefiri adom mu na əbətena ho ama Abraham asefoo nyinaa; ənye wən a wəwə mmara no ase nko ara, na mmom wən a wəwə gyidie se Abraham nso. Əye yen nyinaa agya. **17** Sədeəs wəatwerə no: “Maye wo aman bebree agya.” Onyankopon kaa saa, efiri se, Abraham gyee Onyankopon a əma awufoo nya nkwa, na əye nneemə foforə firi dees enni ho mu diiə. **18** Əberə a anidasoo asa no, Abraham nyaa anidasoo gye diiə, enti əbeyeeə aman

bebree so agya, sèdee na wòaka akyerè no se, “Saa na w’asefòò bëye” no. **19** Abraham gyidie anhinhim ebere a na ɔreye adi mfee ḥha no mpo. Na ɔnim nso se ɔregye nna awu, na ne yere Sara nso rentumi nwo mma. **20** Nanso ne gyidie anhinhim, na wannye Onyankopon bòhye no ho akyinnye. Ḍhyee ne gyidie mu den de animuonyam maa Onyankopon. **21** Na ɔgye dii yie se Onyankopon betumi aye dee wahye ho bo no. **22** Yei enti wòbuu no se tenenee maa no. **23** Wòtwerè se, “Wòbuu no se tenenee maa no” no, wɔantwèrè amma ɔno nko ara. **24** Na mmom wòtwerè maa yen nso a Onyankopon bëbu yen se ateneneefoo, yen a yegye dee ɔnyanee Yesu, yen Awurade, firii awufoo mu die no. **25** Yen bòne enti, wòyii no maa owuo, na wɔnyanee no maa yen bembuo.

5 Afei a enam gyidie so ama Onyankopon abu yen bem no, yenam Awurade Yesu Kristo so anya Onyankopon asomdwoe. **2** ɔnam gyidie so de yen aba Onyankopon adam a yete mu seesei no mu. Yen ani gye wo anidasoo mu se yébenya Onyankopon anim animuonyam. **3** Afei, yen haw mu nso, yen ani gye, ɔfiri se, yenim se ɔhaw de boasetɔ ba, **4** na boaseto de osuahunu ba, enna osuahunu de anidasoo ba. **5** Saa anidasoo yi renni yen hwammø, ɔfiri se, Onyankopon nam Honhom Kronkron a eye n’akyedee a ɔde ama yen no so ahwie ne do agu yen akoma mu. **6** Ebere a ese mu, ebere a yeyé mimere no, Kristo wu maa amumuyefoo. **7** Na ɔbeyé den se obi bewu ama dee ɔye onipa tenenee mpo, na dee ɔye onipa pa no dee, ebia obi besi ne bo awu ama no. **8** Nanso, Onyankopon da ne do adi wo yei mu se; ebere a yeyé nnebòneyefoo no, Kristo wu maa yen. **9** Esiane se wònàm ne mogya no so abu yen bem no enti, wònàm ne so begye yen afiri Onyankopon abufuhyeε mu. **10** Na se ebere a yeyé atamføo mpo Onyankopon de ne Ba no wuo yee mpatadée maa yen a, saa mmerè yi a yene Onyankopon wò ayɔnkofa yi dee, yenim se ɔnam ne Ba no so begye yen nkwa. **11** Enye yei nko, mmom yenam AWURADE Yesu Kristo a ne mu na yéanya mpata no gye yen ani wò Onyankopon mu. **12** Bòne nam onipa baako so na ebba ewiase, na ne bòne no de owuo bae. Eno enti owuo tre baa nnipa nyinaa so, ɔfiri se, wòn nyinaa yee bòne. **13** Na bòne wò hò ansa na wòde Mmara no reba. Nanso, mmara nni hò a, wòmmu bòne ho akonta. **14** Nanso, ɔfiri Adam ebere so kòsi Mose ebere so no, owuo dii nnipa nyinaa so kòsi won mpo a wòanye bòne, sèdee Adam dee ɔyeε asooden kyereε

Onyankopon no. Ekwan bi so no, Adam ye Kristo, dee na ɔrebèba no, seso. **15** Nanso, wòn baanu no nyinaa nyè pe, ɔfiri se, Onyankopon akyedee a ɔde kye kwa no nte se Adam bòne no. Eye nokore se esiane saa onipa baako no bòne enti nnipa pii wuwuiε. Nanso, Onyankopon adam no dɔoso; eno enti na ɔnam onipa baako a one Yesu Kristo adam so dom bebree kwa no. **16** Bio, Onyankopon akyedee no nte se nsunsuansoo a ɔfiri onipa baako bone mu bae. Atemmuo no nam bòne baako so de afɔbuo bae, nanso bòne bebree akyi no, akyedee no de bembuo bae. **17** Se enam onipa baako bòne so ɔna owuo dii ɔhene a, enneε wòn a wònya adam mmorosoo ne tenenee akyedee no nam onipa baako a one Yesu Kristo so bëdi hene wò nkwa mu. **18** Enti sèdee onipa baako pe bòne a ɔyeε no ma wòbuu nnipa nyinaa fo no, saa ara nso na tenenee adeye baako maa wòbuu nnipa nyinaa bem, na yenya nkwa. **19** Na sèdee enam ɔbaakoføo asooden so enti nnipa nyinaa yee nnebòneyefoo no, saa ara nso na onipa baako setie enti, wòbeyé bebree teneneefoo. **20** Wòyeε mmara no, sèdee ɔbeyé a bòne bëda adi pefee; nanso mpen dodoa a bòne dɔoso no, adam no dɔoso mmoroso, **21** enti sèdee bòne di nnipa so de wòn kò owuo mu no, saa ara na adam no nam tenenee so de daa nkwa a ewò Yesu Kristo, yen AWURADE mu bëba. (aiónios g166)

6 Afei, asem ben na yebeka? Yebekø so atena bòne mu, sèdee ɔbeyé a adam bëdøso anaa? **2** Ente saa kora! Yeawu ama bòne, na aden enti na ese se yeko so tena bòne mu? **3** Anaa monnim se ebere a wòbøø yen asu hyee Kristo Yesu mu no, wòbøø yen asu hyee ne wuo mu? **4** Ebere a wòbøø yen asu no, yewuiε, na wòsiee yen ne Kristo. Sèdee Agya Onyankopon nam n’animuonyam so ɔnyanee Kristo firii awufoo mu baa nkwa mu no, saa ara nso na seesei yete ase wò nkwa foforø mu. **5** Na se yene no aye baako wò ne wuo mu a, wòbefa saa ekwan korø no ara so anyane yen aba nkwa mu, na yene no aye baako. **6** Yenim se wòbøø yen nipadua dada no ne Kristo aseennua mu. Wòyeε yei sèdee nipadua dada a eye bòne no renye bòne nko bio, **7** ɔfiri se, se onipa wu a, na wòayi no afiri bòne tumi ase. **8** Se yene Kristo awu a, yewò gyidie se yene no betena. **9** ɔfiri se, yenim se wòanyane Kristo afiri owuo mu na ɔrenwu bio. Owuo nni ne so tumi bio. **10** Owuo a ɔwuiε no, ɔwuu preko maa bòne, na ase a ote yi, ote ase ma Onyankopon. **11** Eno enti, saa ekwan korø ara so no, ese se mofa mo ho se moawu

ama bōne, na mote ase ma Onyankopon wō Kristo Yesu mu. **12** Eñse se bōne di mo nipadua a ēwuié no so na amma mo anye bōne. **13** Saa ara nso, eñse se mogya mo honam akwaa biara ma bōne se nneemā a wōde di amumuyesem. Na mmom, momfa mo ho mma Onyankopon se nnipa a woanyane mo afiri owuo mu aba nkwa mu. Momfa mo ho nyinaa mma no, na òmfa mo nyē tenenee nnwuma. **14** Eñse se bōne di mo so, efiri se monnhyē mmara ase, na mmom, mohyē adom ase. **15** Edeen bio? Esiane se yenhyē mmara ase na yehye adom ase no enti, eñse se yekō so ye bōne anaa? Dabi! **16** Monnim se, dee motie no ara na ne nkao ne mo anaa? Se eyē bōne a ede kō owuo mu, anaase osetie a ede kō tenenee mu. **17** Nanso, yēda Onyankopon ase! Efiri se, bere bi a atwam no a na moye bōne nkao no, mode mo akoma nyinaa tīee nkyerékyerē a wōde maa mo no. **18** Wōagye mo afiri bōne mu ma moabeyē nkao ama tenenee. **19** Esiane mo nipasu enti, mede nkaoasom ho mfonitwa reboa mo ama moate yeinom nyinaa ase. Sedee mmere bi mode mo ho nyinaa maes se afidee ne amumuyesem nkao no, afei dee momfa nyē nkao mma tenenee nkō kronkronyē mu. **20** Ebere a na moye bōne nkao no, na teneneeyē nni mo so tumi. **21** Moyē nneemā a afei dee mo ani wu wō ho no, mfasoā ben na monyae? Dee ekowiee ne owuo. **22** Nanso, seesei wōagye mo afiri owuo mu ama moabeyē Onyankopon nkao. Mfasoā a monya wō mu no kō kronkronyē mu, na dee efiri mu ba ye nkwa a enni awiees. (aiōnios g166) **23** Na bōne so akatua ye owuo, nanso Onyankopon akyedee ye nkwa a enni awiees, wō Kristo Yesu yen AWURADE mu. (aiōnios g166)

7 Nokorēm, me nuanom, esiane se mo nyinaa nim
Mmara no enti, mote dee mepe se meka no ase; mmere dodoā a onipa te ase no, mmara di ne so. **2** Òbaa warefoo sei, se ote ase nko ara dee a, ohyē ne kunu mmara ase, na se okunu no wu dee a, na ònyhe ne kunu mmara ase bio. **3** Eno enti, se òko òbarima foforō ho ebere a ne kunu te ase a, wōfē no òwareseefoo; na se ne kunu no wu a, na ònyhe saa mmara no ase bio, eno enti se òware òbarima foforō a, ònye òwareseefoo. **4** Afei me nuanom, mo nso, Yesu wu a òwuie enti moawu afiri mmara no tumi ase. Ne saa enti, mone òno a wònyanee no firii awufō mu abom sedee mobetumi asom Onyankopon. **5** Ebere a na yete ase ma yen ho no, yen bōnesu nam mmara no so kanyanee yen wō yen mu maa yeyē adwuma maa owuo. **6** Afei dee, yenhyē mmara biara ase efiri se,

yewu firii dee ekyekyeree yen se nneduafō no ase. Afei dee, yenhyē mmara biara a wōatwērē no dada ase bio, na mmom, yenam honhom foforō kwan so na esom. **7** Enti, asem ben na yenka? Mmara no ye bōne anaa? Dabi! Mmom, enam mmara so na mehunuu sedee bōne tee. Se eyē mmara no na ekaa se, "Mma w'ani mmere obi adee" a, anka mennim anibere. **8** Bōne nyaa kwan nam mmaransem no so kekaa ne ho wo me mu, maa m'ani beree nneemā ahodoo bebree. Se mmara no nni hō a, bōne nso nni tumi. **9** Ansa na mehunu mmara no na mewō nkwa. Nanso mmaransem no baec no, metee bōne ase, na mewuiē. **10** Mehunuu se, mmaransem a anka ede nkwa bēba no de owuo baec. **11** Bōne nam mmaransem no so nyaa ekwan daadaa me; enam mmaransem no so ma bone kumm me. **12** Nanso mmara no ye kronkron; na mmaransem no nso ye kronkron. Etene na eyē nso. **13** Adee a eyē no bēye owuo maa me anaa? Dabi! Nanso sedee ebeye a yebēhunu bōne se bōne no, efaa dee eyē so de owuo bēye me. Enti bōne nam mmaransem so maa me hunuu se bōne ye adee a eyē hu. **14** Yenim se mmara no ye honhom mu adee nanso meye òhonam muni a wōatōn me se ako aama bōne. **15** Mente dee meye ase; efiri se, menyē dee eñse se meye, na mmom, meye dee mekyi. **16** Se meye dee mempe se meye a, na ekyere se, mepene so se mmara no ye. **17** Sedee eñee no, eyē m'ankasa na meye yei; na mmom bōne a eñee me mu no. **18** Menim se ade pa biara nte me mu, me bone nipasu yi mu. Efiri se, mepe se meye dee eyē, nanso mentumi nyē. **19** Papa mepe se meye no, menyē; mmom bōne a mempe se meye no na meye. **20** Se meye dee mempe se meye a, na ekyere se eyē me na meye, na mmom eyē bōne a eñee me mu no. **21** Mmara no ama mahunu se biribi te me mu a emma mennye dee menim se eyē. **22** M'akoma nyinaa mu, megye Onyankopon mmara to mu. **23** Nanso, mefiri m'akwaa nyinaa mu hunu se biribi ne m'adwene di apereapere. Ëma me ye bōne ako, na eno na elhyē me ma me ye biribiara. **24** Menni ahoto! Hwan na òbègye me afiri saa òhonam a ede me rekō owuo mu yi? **25** Menam yen Awurade Yesu Kristo so meda Onyankopon ase. Na afei, m'ankasa m'adwene mu, meye ako a ma Onyankopon mmara, nanso bōne nipasu mu no, meye ako a ma bōne.

8 Enti, afəbuo nni hō ma wōn a wōwō Kristo Yesu mu **2** efiri se Honhom Kronkron no ama mo nkwa a efiri Kristo Yesu nkyēn, na agye mo afiri mmara a

ede owuo ba. 3 Esiane ɔhonam mmereye enti, Mose Mmara no antumi annye yen. Enti Onyankopon yee dee Mmara no antumi anye. ɔnam n'ankasa ne Ba a ɔsoma no wɔ onipa bɔnesu so no ba bɛbɔ afodee maa yen, na ɔbebu bone aten de pepaa yen bone. 4 Onyankopon yee yei, sedee ɛbere a Kristo beye Mmara no asedee ama yen, yen a yennante ɔhonam fam, na mmom yennante honhom mu no. 5 Wɔn a honam mmereye hye wɔn so no dwene bone nko ara ho. Wɔn a wɔnam Honhom mu no dwene Honhom dee. 6 Wɔn a wɔwɔ ɔhonam mmereye adwene no bewu. Wɔn nso a wɔnam Honhom mu no bɔnya nkwa ne asomdwosee. 7 Adwene a edwene honam mu no tan Onyankopon, ɛfiri se, emmre ne ho ase mma Onyankopon mmara; na mpo ɛrentumi. 8 Wɔn a wɔdwene honam mu no rentumi nso Onyankopon ani. 9 Se Onyankopon Honhom te mo mu a, enye honam mmereye na edi mo so. Na se obi nni Kristo Honhom a, onye Kristo dea. 10 Ɛwom se bone bɔma mo nipadua yi awu dee, nanso se Kristo te mo mu a, ne tenenee enti, mo honhom te ase. 11 Se Onyankopon Honhom a enyanee Yesu firii awufoo mu no te mo mu a, ennees dee ɔnyanee Kristo firii awufoo mu no nso nam ne Honhom a ɛwo mo mu no so bɔma mo nipadua a ewu yi nso nkwa. 12 Enti anuanom, yewə asodie bi, nanso, enye mma honam no sedee ope. 13 Se motena ase ma ɔhonam a, mobewu. Nanso, se moma Honhom no kum bone a nipadua no ye a, mobenya nkwa. 14 Wɔn a Onyankopon Honhom di wɔn so no ye Onyankopon mma. 15 ɛfiri se, moannya honhom a ema mo ye nkoa bio ma ɔsuro, na mmom, moanya abaye Honhom na yenam ne so su se, "Abba, Agya!" 16 Na Honhom no ankasa ne yen honhom di adansee se yeye Onyankopon mma. 17 Esiane se yeye Onyankopon mma enti, yeye adedifoo; Onyankopon adedifoo a yene Kristo wo kyefo wo mu, nanso gye se yene no kyefo n'amanehunu ansa na yene no akye n'anamuonyam. 18 Menim se amanehunu a yerehunu no saa ɛbere yi nyɛ dee wɔdetoto animuonyam a wɔbehye yen no ho. 19 Abodee nyinaa de anigyina rehwé da a Onyankopon mma beda wɔn ho adi no ɛkwan. 20 ɛfiri se, ɛbere a emfiri abodee pɛ mu no, wɔnam Onyankopon tumi mu buu abodee fɔ se ennane ade hunu. Nanso na saa anidasoo yi wɔ hɔ 21 se, da bi abodee no bede ne ho afiri nkoaye ne porɔee mu na eue Onyankopon mma anya ahofadie mu animuonyam. 22 Yenim se ɛbesi saa ɛbere yi abodee nyinaa pene se ɔpemfo a awoɔ

aka no. 23 Nanso, enye abodee nko, na yen a yewo Onyankopon Honhom se Onyankopon akyedee no nso si apinie ɛbere a yerehunu se Onyankopon de yen beye ne mama. Yei kyere se yebede yen ho ɔhonam fam nso. 24 Na wɔnam saa anidasoo yi so gyee yen nkwa. Se yehunu dee yen ani da so no dee a, na enye anidasoo bio. Na hwan na n'ani tumi da adee a ɔwɔ dada so. 25 Na se yen ani da adee a yen nsa nkaees so a, yede boaseta twen. 26 Saa ara na Honhom no boa yen wɔ yen mmereye mu, ɛfiri se, yennim ɛkwan a wɔfa so bo mpaeɛ sedee esɛ. Honhom no ankasa de apinisie de nsɛm a enni kabea di ma yen. 27 Onyankopon a ɔhunu nnipa akoma mu no nim Honhom no nsusuiɛ, ɛfiri se, Honhom no nam Onyankopon pɛ so di ma Onyankopon mma wɔ n'anim. 28 Yenim se adee nyinaa mu no Onyankopon di boa won a wɔdɔ no ma ɛwie wɔn yie. Edi boa wɔn a wɔnam n'atirimpɔ so afre wɔn. 29 Wɔn a Onyankopon ayi wɔn dada no, ɔde wɔn asi ho se wɔnye se ne Ba no, na ne Ba no aye anuanom pii mu abakan. 30 Onyankopon freee wɔn a ɔyii wɔn sii ho no, na wɔn a ɔyii wɔn no, ɔbuu wɔn bem. Na wɔn a ɔbuu wɔn bem no, ɔhyɛe wɔn animuonyam nso. 31 Afei, ɛdeen na yebeka afa yeinom ho? Onyankopon wɔ yen afa a, hwan na ɔne yen bedi asie? 32 Dee wankame n'ankasa ne Ba, na mmom, yen nyinaa enti, ɔyii no maes no, ɛbeyɛ den na ɔmfia adee nyinaa nso nka ne ho mmɛdom yen? 33 Hwan na ɔbebu wɔn a Onyankopon ayi wɔn no aten? Onyankopon nko na ɔbu bem. 34 Hwan na ɔbu fɔ? Kristo Yesu ne dee ɔwuiɛ na wɔnyanee no na ɔte Onyankopon nifa so di ma yen Onyankopon anim no. 35 Hwan na ɔbetumi atete ɔdɔ a ɛda yene Kristo ntam no mu? Ahohia anaa ahometee anaa otaa anaa ɛkɔm anaa adagya anaa amanenya anaa owuo na ɔbetumi atete ɔdɔ a ɛda yene Kristo ntam no mu no anaa? 36 Dabi! Wɔatwere se, "Wo enti, wokum yen daa nyinaa; wobu yen se nnwan a wɔrekɔkum wɔn." 37 Nanso, yeinom nyinaa mu no, yenam dee ɔdɔa yen no so di nkonom boro so. 38 Megye medi ampa se owuo anaa nkwa anaa abɔfɔo anaa atumfo anaa nneɛma a ɛwo ho anaa nneɛma a ɛrebɛba anaa tumi 39 anaa ɔsoro anaa ɛfam anaa abodee foforɔ biara rentumi ntete yene Onyankopon do a ɛwo Kristo Yesu, yen Awurade, mu no mu da.

9 Mereka nokore se Kristoni, na m'ahonim a Honhom Kronkron di no adansee kyere me se menni atorɔ. 2 Medi awerehoo na mete daa yea wɔ me akoma mu ma me nkurofɔo. 3 Wɔn enti anka mepɛ se Onyankopon

nname ba me so na ote me firi Kristo ho. 4 Wøye Onyankopøn manfoo a wøayi won de won aye ne mma de won asane atena n'animuonyam mu. One won yee apam no na ode mmara no maa won; okyerøe ekwan pa a wøfa so som ma won nsa kaa bøhye no. 5 Wøye tete agyanom aseføo, na esiane se Kristo baa onipas mu enti, øye won aseni. Ayeyie nka Onyankopøn a øye adee nyinaa so otumfoo no daadaa. Amen. (aiøn g165) 6 Meninka se Onyankopøn bøhye no amma mu, Efiri se, enye Israelfoo nyinaa na Onyankopøn ayi won se ne manfoo. 7 Saa ara nso na enye Abraham aseføo nyinaa na wøye Onyankopøn mma. Onyankopøn ka kyereøe Abraham se, "Enam Isak so na w'ase bøtre." 8 Yei kyere se enye won a wøye Abraham mma, na mmom, won a wønam Onyankopøn bøhye so woo won no na wøye Abraham aseføo turodoo. 9 Onyankopøn nam saa bøhye nsem a øka se, "Ampa ara, mesane aba wo nkøen bio ebere a øse mu no, na wo yere Sara awo øba" no so na øhyee saa bo no. 10 Enye yei nko. Rebeka mma baanu no nyinaa firi agya korø a one yen agya Isak. 11 Na sedee øbøye a Onyankopøn nam øba baako so bøema ne pe ada adi no enti, 12 øka kyereøe Rebeka se, "Øpanin no besom akumaa no." Økaa yei ansa na ørewo won ama wøaye papa anaa bøne. Enti, na Onyankopøn pe no gyina ne fre a øfrøe won no so, na enye won nneyee so, 13 sedee Atweresøem no ka se, "Medøø Yakob na metanee Esau" no. 14 Afei, asem ben na yebøka? Se Onyankopøn nyø ønokwøfo anaa? Dabi! 15 Efiri se, øka kyereøe Mose se, "Dee mepe se mehunu no mmøbo no, mehunu no mmøbo, na dee mepe se meye no adøee nso, meye no adøee." 16 Yei kyere se, ennyina dee obi pe so anaa ne nnwuma so, na mmom egyna Onyankopøn ahummøborø so. 17 Atweresøem no mu, Onyankopøn ka kyereøe Farao se, "Yei ara enti na mesii wo øhene nam so daa me tumi adi, sedee øbøye a, me tumi beda adi wo ewiase afanan nyinaa." 18 Ennee Onyankopøn hunu dee øpe se øhunu no mmøbo biara no mmøbo, na dee øpe se øma no ye asoøden nso øma no ye saa. 19 Afei, obi bebøsa se, "Se yentumi nsi Onyankopøn pe ho økwan a, aden enti na øbo yen sobøo?" 20 Onua, wone hwan a wobetumi akasa akyereøe Onyankopøn? Kukuo mmisa ne nwomfoo se, "Aden enti na wonwonoo me sei?" 21 Ønwomfoo no wo ho økwan se øde døtee no nwono dee øpe biara. Øtumi nwono nkukuo mmieni firi døtee mu, na øde mu baako adi dwuma titire bi, na øde baako no nso aye dee øpe biara. 22 Saa ara na adee biara a

Onyankopøn aye no tee. Ørøe se øda n'abufuo adi na øma wøhunu ne tumi. Nanso øtøø ne bo ase maa won a aka øfiri n'abufuhyye mu rebesøe won. 23 Øyee yei de kyereøe sedee n'animuonyam no tee, ebere a ønyaa ayamhyehyye maa won a wayi won dada se wømmøye n'animuonyam no fafaføo. 24 Enye won a wøfrøe won firiøi Yudafoø mu nkøa, na mmom, amanamanmufoø nso. 25 Wøka wo Hosea nwoma mu se, "Mefre won a wønye me nkørøfoø no 'me nkørøfoo', na dee ønye me døfoø no mefre no 'me døfoø,'" 26 na "Beaæ koro no ara a wøka kyereøe won se, 'Monnyø me nkørøfoo' no, øhø ara na wøbefre won se 'Onyankopøn teaseføo no mma.'" 27 Na Yesaia dii Israelfoo ho yea se, "Se Israelfoo døøø se mpoano anwea mpo a, won mu kakra bi na wøbegye won nkwa. 28 Efiri se Awurade beye ntøm, na sedee øtøø biara, øbøye dee wabo ho køkø se øbøye wø asase so no." 29 Yesaia nso kaa se, "Se Awurade Otumfooø no annya yen aseføø a, aka yøaye se Sodom, na yeadane aye se Gomora." 30 Afei, asem ben na yebøka bio? Yebøka se amanamanmufoø a wøanhwehwø tenenee akyiri kwan no nam gyidie so yee ateneneefoo; 31 Nanso, Israelfoo a wøpøe se wønam mmara so die so besø Onyankopøn ani no mpo, Onyankopøn annye won anto mu. 32 Aden enti na øbaa saa? Efiri se, wøpøe se wønam mmara so die so so Onyankopøn ani, nanso, mmom aka øse se wønya gyidie wø Onyankopøn mu. Wøøuntii "suntiboo" no. 33 Sedee øøatwerø se, "Hwe, Mede øboø a ema nnipa sunti ato Sion ne øbotan a ema wøhwe ase, na dee øde ne ho to no soø no anim rengu ase da."

10 Anuanom, dee m'akoma pere hwewhø ye me mpaæs a mebo sre Onyankopøn ma Israelfoo se wøbenya nkwegyee. 2 Metumi madi won ho adanseø se wøye nnipa a wøde mmødemmo som Onyankopøn sedee øse. Nanso, won som no mfiri nimdee mu. 3 Wøammu tenenee a efiri Onyankopøn no, na mmom wøpøe se wøfa won ankasa nimdee so. Yei amma wøamfa won ho anhyø Onyankopøn pe a ønam so ma onipa wie peye no ase. 4 Kristo ne mmara no awieeø, enti obiara a øgye die no beye øteneneeni. 5 Mose kyereøe se, se onipa di mmara no so a, øbetumi asø Onyankopøn ani, ebere a øtwerøee se, "Se obi pe se ønya nkwa a, ønye dee mmara no ka no nyinaa." 6 Nanso won a wøn gyidie enti Onyankopøn agye won no, mma wømmisa wo won akoma mu se, "Hwan na øbekø øsoro akøfa Kristo aba?" 7 Enna wøremmisø nso se, "Hwan na øbekø awufoø asase so akønyane no aba

nkwa mu”? (**Abyssos g12**) **8** Dee Atweresem no ka nie, “Onyankopon asem no aben wo, eda w’ano na ewo w’akoma mu.” Yei ne asem a efa gyidie ho a yeka no. **9** Se wopae mu ka se, “Yesu ne Awurade”, na wogye di se Onyankopon na onyanee no firii awufoa mu a, wobegye wo nkwa. **10** Na yefiri akoma mu gye di na woabu yen bem, na yede yen ano pae mu ka na yeanya nkwagye. **11** Na Atweresem no ka se, “Obiara a ode ne ho to no soa no, n’anim rengu ase.” **12** Nsonsonoe biara nni Yudani ne Aman amanmuni ntam. Awurade baako no ye Awurade ma won nyinaa na, ahyira won a wosufre no. **13** Sedeet Atweresem no ka se, “Obiara a obeso Awurade din no banya nkwa.” **14** Ebeye den na nnipa banya gyidie wo Awurade mu na woabisa no nkwagye? Na ebeye den na woate, gye se obi ka kyere won. **15** Na se woansoma won nso a, wobeyen den na woaka Asempa no? Sedeet woatwene se, “Won a wode Asempa no reba no nan ye fe.” **16** Nanso enye won nyinaa na woagye Asempa no adi, sedeet Yesaia kaa se, “Awurade, hwan na wagye yen asenka adi?” **17** Ennee na gyidie no firi asem no tie mu, dee yete firi Asempa a efa Kristo ho no mu. **18** Nanso, mebisa se, Woante anaa? Wotees: “Won nne akoduru asase so mmaa nyinaa, na won nsom nso akoduru asase ano.” **19** Mebisa bio se, Israelfoo te asee anaa woante asee? Dee edi ekan, Mose ka se, “Mema moatwe aman a wonye me oman mpo ho ninkunu. Mede oman a wonne nteasee behye mo abufuo.” **20** Na Yesaia de akokooduru ka se, “Won a wohnwehwe me no hunuu me; medaa me ho adi kyere won a wommisaa m’ase no.” **21** Na dee oka faa Israelfoo ho ne se, “Eda mu nyinaa matre me nsa mu ama nnipa a woye asooden ne nyiyiano.”

21 Afei, mebisa se Onyankopon ato ne oman atwene anaa? Dabi. M’ankasa meye Israelni na meye Abraham aseni a mefiri Benyamin abusua mu. **2** Onyankopon ampo ne nkurfoa a oyii won ahyeasee no. Monim dee Atweresem no ka fa Elia sedeet okasa tiaa Israelfoo wo Onyankopon anim se, **3** “Awurade, woakum w’adiyifo na woawdwi w’aforebukyia, na me nko na maka a wope se wokum me.” **4** Mmuuae ben na Onyankopon de maa no? Onyankopon kaa se, “Mewo nnipa mpemnson a wonsom obosom Baal.” **5** Saa ara nso na ete enne. Nnipa kakra bi wo ho a Onyankopon nam ne dom so ayi won. **6** Yi a wayi won no gyina n’adom so na enye won nnwuma so. Na se Onyankopon yi a oyii nnipa no gyina won nnwuma so

a, ennee na adam no nyet adam turodoo. **7** Ennee na eene edeen? Dee Israelfoo tii akyire hwehwee no, won nsa anka, na mmom, kakraa a Onyankopon ayi won no dee, won nsa kae. Won a woaka no pirim won akoma **8** sedeet Atweresem no ka se, “Onyankopon maa won honhom a eye tebo, ani a emma wohnunu adee aso a emma wohnnte asem, de besi enne.” **9** Na Dawid ka se, “Ma won didipono a esi won anim nyi won se afidie na wohnwehwe ase na wontwe won aso! **10** Ma won ani so nyet won kusu na woahnu adee; na won akyi nkuntunu afebo.” **11** Afei, mebisa se, ebere a Yudafoa yee bone no, ede won ko osee mu anaa? Dabi! Amanamanmufo nam Yudafoa no bone a woyees no so nyaa nkwagye. Yei maa Yudafoa no twee won so ninkunu. **12** Yudafoa no bone a woyees no de nnepa bree ewiase na won honhom mu hia a wodiis no nso de ahonya bree amanamanmufo. Na eba se Yudafoa no mu bebree beka won ho a, ahyira mmorosos ben na eremma? **13** Afei, merekasa akyere mo amanamanmufo: Esiane se meye amanamanmufo somafo enti, mehoahoa me ho wo adwuma a wode ahye me nsa no ho. **14** Se ebetumi a, mema won a woye me nuanom Yudafoa no kon ado dee mo amanamanmufo nsa aka yi bi, na wonam so agye won mu bi nkwa. **15** Na se won po a wopoo won no ama Onyankopon ne ewiasefo aka abom a, ennee, gye a Onyankopon begye won no de edeen na ebeba? Ede nkwa bebre awufo. **16** Se wode burodo sin ma Onyankopon a, ennee na ne mu nyinaa ye ne dea. Saa ara nso na se dua no nhini ye kronkron a, ne mman no nyinaa nso ye kronkron. **17** Woapempan ngo dua a woahyeda adua no mman no bi agu, na wode ngo dua a woahyeda annua no mman abehye n’anan mu. Mo amanamanmufo no te se ngo dua a woahyed da annua, nanso afei dee, mo ne Yudafoa no nyinaa anya Onyankopon adam a wode adam won no bi. **18** Nanso monhwye na moanhoahoa mo ho se wode mo asi mman a woapempan no ananmu. Monkae se moye mman keke, na monye nhini. **19** Na mobeka se, “Eye, wobubuu mman no se wofa me nsi won ananmu.” **20** Aane, nanso monkae se woapempan saa mman a eye Yudafoa no, efiri se woanny Onyankopon anni, na mogye di enti na mowoh. Mommma mo ho so, na mmom monsuro dee ebetumi asie. **21** Na se Onyankopon amfa Yudafoa a wote se ngo dua pa mman no bone ankyere won a, mosusu se ode mo bone bekue mo? **22** Enti

monhwē Onyankopōn ayamye ne ne denye. Ḧye den wō wōn a wōyee asooden no so, nanso ne yam ye ma mo wo ebere a mode mo ho ato n'ayamye so. Na se moamfa mo ho anto no so a, saa ara na wōbēpempan mo. 23 Na se Yudafoō no gye di bio a, Onyankopōn besane de wōn aye dua no mman bio. Ḫbetumi aye saa. 24 Na se Onyankopōn pēe se ḥde mo a moye wiram ngo dua mman befam dua papa a əno ankasa adua ho, dee anka emfa kwan mu a, enneē əbēre no mmorosoo se ḥde Yudafoō no befam dua a eyē wōn ankasa dea no ho. 25 Me nuanom, ahintasem bi wō hō a mepe se mote asee, sedee monnye ahantan na monhoahoa mo ho. Yudafoō no mu bi apirim wōn akoma, nanso se amanamanmufoō no nyinaa dane ba Kristo nkycen a, etoo betwa. 26 Enti Israelfoō nyinaa bēnya nkwagyeē. Mokae dee adiyifoo no kaa wō yei ho? “Agyenkwa no befiri Sion aba, na əbeyi amumuyesem nyinaa afiri Yakob asefōo mu. 27 Na medi apam a me ne wōn aye no so na mapepa wōn bōne.” 28 Yudafoō no bebree aye Asempa no atamfoō. Na mo, amanamanmufoō anya ho mfasoō, efiri se Onyankopōn de n'akyedee no ama mo. Nanso, Yudafoō ye ne əman a wapa wōn ara, esiane əbō a wahye wōn nananom enti, 29 efiri se Onyankopōn akyedee ne ne frē no, wōnsesa. 30 Na mo amanamanmufoō dee, ebere a atwam no mu, moyee asooden tiaa Onyankopōn, nanso Yudafoō no poo n'ahummōborō no enti Onyankopōn hunuu mo mmōbō mmom. 31 Saa ara nso na esiane adom a moanya no enti, seesei, Yudafoō no nso aye asooden atia Onyankopōn. Nanso nna bi akyire no wōn nso bēnya Onyankopōn adom no. 32 Onyankopōn aka nnipa nyinaa ahyē wōn asooden ase sedee əbeyē adom ama obiara. (eleēse g1653) 33 Ao Onyankopōn ahonya ne nyansa ne nimdee bunu a emu dō! Hwan na əbetumi ahunu n'atemmuo mu pēpēeē, na wōahunu dee n'akwan nenam. 34 “Hwan na ənim Awurade adwene anaase hwan na əye ne fotufōo?” 35 “Hwan na wama Onyankopōn biribi kane a eſe se Onyankopōn tua no so ka?” 36 Efiri se, adee nyinaa firi ne mu na əba, na enam ne so na əba, na əbesane ako ne nkycen bio. Əno na animuonyam wō no daa daa. Amen. (aiōn g165)

12 Eno enti, anuanom, esiane Onyankopōn ahummōborō enti, mehye mo se momfa mo onipadua mmō afōdeē a eyē kronkron na eſo Onyankopōn ani. Yei ne nokwasem a eſe se mosō mu. 2 Monnye mo ho se ewiasefōo wō mo abrabō mu, na mmom, momma Onyankopōn nsakra mo adwene wō

mo mu, na moanya adwene fofoř, na enam so ama moahunu Onyankopōn apēdeē, dee eyē, dee eſo n'ani ne dee əwie peye. (aiōn g165) 3 Na esiane Onyankopōn adom a ḥde ama me no enti, meka mekyere mo nyinaa se, monnnwene mo ho mma emmoro sedee eſe se modwene, na mmom, monnwene mo ho ahobreāseē mu, na mo mu biara nnyina gyidie a Onyankopōn de ama mo no so. 4 Sedee yen mu biara wo onipadua a eſo akwaa ye bebree no, na saa akwaa yi mu biara wō dwuma a edi no, 5 saa ara na Kristo mu no yen a yeęe bebree no ye onipadua baako, na akwaa biara ye akwaa no nyinaa dea. 6 Yewō akyedee ahodoo sedee wōde adom yen no. Se obi akyedee ye nkōmhye a, ma ənnyina ne gyidie so mfa nye adwuma. 7 Se eyē əsom a, ma ənsom; Se eyē nkyerekyere a, ma ənkyerekyere; 8 Se eſe se yeęe afoforo nkuran a, eſe se yeęe saa; se eyē mmoa a ḥde boa afoforo a, ma əmfiri akoma pa mu nye; se eyē akwankyere a, ma no mfa nsi nye; se eyē ayamye a, ma əmfira anigyeē nye. 9 Eſe se ḥdō ye nokore turodoo. Monkiri amumuye. Mommata dee eyē ho. 10 Momfa onuado nnodo mo ho. Monni afoforo ni nsen mo ho. 11 Monkō so nye nsi, monnye hye wō honhom mu, na momfa ahosepē nsom Awurade. 12 Monnya anidasoo mu anigyeē, amanehunu mu boasetō, na momfa gyidie mmo mpaee. 13 Mone Onyankopōn nkurjfoō a ahia wōn no nkycē dee mo wō. Momma ahohosom ho mmōden. 14 Monhyira wōn a wōtāa mo no; Monhyira wōn na monnnome wōn. 15 Mo ne anigyeefōo ani nnye, na mo ne asufōo nsi. 16 Mo ne afoforo ntēna asomdwoee mu. Monnye ahantan, na mmom momfa mo ho mmō mmōborōfoō. Mommimmo ho anyansafoo. 17 Mommfa bōne ntua bōne biara so ka. Monye dee əbēma nnipa de anidie ama mo. 18 Se əbetumi a, mo fam dee, mo ne obiara ntēna asomdwoee mu. 19 Monnto weree me nnafonom, na mmom momma Onyankopōn abufuo ho ekwan efiri se, wōatwerē se, “Me na aweretō wo me, metua ka,” Awurade na əsē. 20 Enti, “Se ekōm de wo ətamfoō a, ma no aduane nni; se osukōm de no a, ma no nsuo nnom. Na se woyē saa a, woboaboa gyasramma ano gu n'atifi.” 21 Mommima bōne nni mo so. Mmom, momfa papa nni bōne so.

13 Eſe se obiara b̄e ne ho ase ma tumi a əwo əman no mu, efiri se, tumi biara nni hō a əmfiri Onyankopōn pē mu. Tumi biara a əwo hō no firi Onyankopōn. 2 Obiara a əne tumi a əwo hō no di asie no tia dee Onyankopōn ahyehye. Na obiara a

obeye saa no de atemmuo ba n'ankasa ara so. 3 Won a woye papa no nsuro atumfo, na mmom won a woye amumuye no na wosuro atumfo. Wope se woye obi a onsuero dee tumi wo ne nsam anaa? Enne, ye dee etene na obekamfo wo. 4 Efiri se, oye Onyankopon osomfo a wo yiedie mu enti na oye adwuma. Na se woye bone a, suro no efiri se, ne tumi a ode twe aso no da ho fann. Oye Onyankopon osomfo, enti onam Onyankopon abufuo so twe won a woye bone no aso. 5 Esiane saa enti, ese se wobre wo ho ase ma tumi, a enye se Onyankopon abufuo no enti, na mmom, esiane nim a wonim se ese se woye no enti. 6 Yei enti na ese se wotua too, efiri se, se atumfoo no ye won adwuma a, woye ma Onyankopon. 7 Enti, tua ka a wode won; tua ka a wode; se eye wo honam mu ka anaase eye agyapadee ho ka, na fa obuo ne anidie ma won nyinaa. 8 Nne obiara ka. Eka a ese se wode ara ne se wobedo afoforo. Obiara a odo ne yonko nnipa no adi mmara no so. 9 Mmaransem a eka se, "Nsae awadet, nni awu, mmor korono, mma w'ani mmere adee," yeinom ne dee ekeka ho nyinaa tiawatwa ara ne se, "Do wo yonko se wo ho." 10 Obiara a odo ne yonko no nyet no bone. Se wodwo wo yonko a, na ekyer se woadi mmara no nyinaa so. 11 Ese se woye yei, efiri se, wonim mmere a wowo mu. Ebere aduru se wosore firi wo nna mu. Efiri se, ebere a ese se woye yen nkwa no aben sene ebere a yegye dii kane no. 12 Adesae retwam, na adekyees reye aben yen. Enti, momma yennya nneema a eyet sum dee no ye, na momfa akodese a wode ko hann mu no. 13 Momma yemmo yen bra yie te se nnipa a wote hann no mu a agobone anaa nsaboro, adwamammo anaa ahohwie, oko anaa aniberee nni mu. 14 Momma Awurade Yesu Kristo mmien mo te se ntoma a mofira, na morempe se mobeye dee obonam pe.

14 Se obi gyidie sua wo mo mu a, monnye no; mo ne no nnnye dee n'advene kyere no no ho akyinnyee. 2 Obi gyidie ma otumi di biribiara, nanso obi a ne gyidie sua no di afuomduane nko ara. 3 Ense se dee odi biribiara no bu dee onni biribiara no animtia; saa ara nso na ense se obi a odi afuomduane nko ara no bu dee odi biribiara no aten; efiri se, Onyankopon agye no. 4 Wo ne hwan a wobu obi osomfo aten? Eye ono ankasa ne wura na obeka se wadi nkonom anaase wadi nkoguo. Na obedi nkonom, efiri se, Awurade betumi ama wadi nkonom. 5 Obi dwene se da bi wo ho a echo hia sene nna a aka no. Saa ara nso na onipa foforo nso dwene se nna nyinaa ye pe. Ese se won mu

biara si n'advene pi. 6 Obiara a obebu da bi kesee no ye saa de hye Awurade animuonyam; obiara a owe nam no we wo Awurade din mu, efiri se oda Onyankopon ase; saa ara na won a wonwe nso ye saa wo Awurade din mu de da Onyankopon ase. 7 Yen mu biara nte ase mma ne nko ara ho na obiara nwu mma ne nko ara ho; 8 se yete ase a yete ase ma Awurade; na se yewu a, yewu ma Awurade. Enti, se yete ase o, yewu o, yeyet Awurade dee. 9 Na yei enti na Kristo wui, na osoree, na onyaa nkwa se obeye awufuo ne ateasefoowura. 10 Na wo, afei, aden enti na wobu wo nua aten? Na wo, aden enti na wobu wo nua animtia? Yen nyinaa begyina Onyankopon anim ama wabu yen aten. 11 Efiri se, Atweresem no ka se, "Awurade ka se, mete ase yi, obiara bebu nkotodwe wo m'anim; na obiara bepa mu aka se, mene Onyankopon." 12 Yen mu biara bebu ne ho akonta akyere Onyankopon. 13 Eno enti, momma yennya yen ho yen ho atemmuo. Mmom, dee ese se modwene ne se, monnye biribiara a ebema mo nua aka bone mu. 14 Ahotoso a mewo wo m'Awurade Yesu mu no ma mehunu se biribiara nni ho a echo nte. Na se obi gye di se biribiara ho nte a, na saa onipa no na echo nte mma no. 15 Se biribiara a wodi ha wo nua a, enne na wonte ho odo mu. Mma aduane a wodi no nse onipa a ne enti Kristo wui no. 16 Mma ades a wobu se eyet no mye din bone. 17 Efiri se, Onyankopon Ahennie no nyet adidie ne onom na mmom, eyet tenenee, asomdwoee ne ahosepe a ewo Honhom Kronkron mu. 18 Obiara a osom Kristo saa ekwan yi so no, Onyankopon agye no ato mu, na nnipa bu no. 19 Eno enti, ese se yetumi tena asomdwoee mu, na yeboaboa yen ho yen ho ma obiara nya gyidie a emu ye den. 20 Nyina aduane so nseee dee Onyankopon ayet. Aduane biara ye aduane, nanso se wodi aduane a ede ofoforo beko bone mu a, eyet bone. 21 Ade tenenee a ese se woye ne se, wonwe ename, nnom nsaa anaase wonye biribi a ebeto wo nua suntidua. 22 Dee woye di wo saa asem yi ho no, ma enka wo ne Onyankopon ntam. Nhyira ne dee oye n'apedeet a onte nka se wobu no aten. 23 Na se ne tirim ntene no dee odi ho a, se odi a, Onyankopon bu no aten, efiri se, dee oye no mfiri gyidie mu. Biribiara a emfiri gyidie mu no nso ye bone.

15 Ese se yen a yeyet den wo gyidie mu no tumi te won a woye mmere no sinto ase. Ese se yeso won ani na yeanso yen ara ani. 2 Yen mu biara nkamfo adepa biara ne yonko ye, mfa nhye no den.

3 Kristo mpo anye dee ḥe, s̄edee Atweresem ka se, “Nnipa a wōbō mo ahohora no bō me ahohora nso.”

4 Biribira a woatwore wō Atweresem no mu no, woatwore de kyerekyere yen s̄edee ḫebeye a, yenam boasetō, nkuranhye a Kristo Atweresem no de ma yen no so bēnya anidasoo. **5** Onyankopon a yēnya boasetō ne nkuranhye firi ne nkyen no, mma mo honhom mu nkabom na mode adi Kristo Yesu akyi, **6** s̄edee ḫebeye a, mo nyinaa de akoma koro ne ano koro bēkamfo Onyankopon, yen Awurade Yesu Kristo Agya no. **7** Momma mo ho nka mo ho mo ho mfa nhye Onyankopon animuonyam s̄edee Kristo agye mo no. **8** Efiri se, meka kyere se se, Kristo Yesu bēye Yudafo oṣomfo de kyere se Onyankopon ye ḥonokwafo a ḥbema ne bō a ḥhye agyanom no aba mu, **9** na wama amanamanmufo nso akamfo no wō ne mmoborohunu ho, s̄edee Atweresem no ka se, “Yei enti, mekamfo wo wō amanamanmufo mu; na mato nnwom akamfo wo din.” **10** Na eka bio se, “Mo amanamanmufo, monkamfo Awurade, mo ne ne nkurofo, Yudafo.”

11 Na bio, “Amanamanmufo nyinaa nyi Awurade aye; asase so aman nyinaa monkamfo no.” **12** Na bio Yesaia ka se, “Yisai aseni besore, dee ḥbesore abedi amanaman no so; ono na won ani beda ne so.” **13** Anidasoo Onyankopon no a mogye no die no mfa anigye ne asomdwoe nhye mo ma, s̄edee ḫebeye a Honhom Kronkron tumi no bēma mo anidasoo mmoroso. **14** Me nuanom, m’ankasa mete nka se, papaye ahye mo ma, mowa nimdee na mobetumi akyerkyere mo ho mo ho. **15** Mede akokooduru atwore abobo nneema bi so, s̄edee meretwe mo adwene aka so bio, esiane adam bi a Onyankopon de adam me no enti. **16** Meye Kristo Yesu oṣomfo a eṣe semeye asofodwuma a mepae mu ka Onyankopon Aṣempa no s̄edee ḫebeye a, amanamanmufo bēye aforebodee a eso Onyankopon ani a Honhom Kronkron no ate ho.

17 Eno enti, metumi hoahoa me ho wo Kristo Yesu mu wo Onyankopon som yi mu. **18** Dee meka ho aṣem ara ne s̄edee Kristo nam dee maka ne dee maye so ama amanamanmufo aye ḥisetie ama Onyankopon. **19** Saa nṣenkyerennee ne anwanwadee yi ye tumi a efiri Honhom no mu. Enti, efiri Yerusalem kōka Iliriko, mapae mu aka Kristo Aṣempa no nyinaa. **20** Na me botae ne se, daa meka aṣempa no wō mmeammea a wōntee Kristo ho aṣem da no, na ankoye se mesii dan wo obi fapem so. **21** Mmom s̄edee woatwore no: “Wōn a wōnkaa ne ho aṣem nkyere wōn no behunu,

na wōn a wōntee no nso bete ase.” **22** Yei enti na ebere biara a mepae se meba mo nkyen no, biribi si me ekwan. **23** Nanso, seesei a mawie m’adwuma wō saa amantam yi mu, na afei mfeebree ni a mepae se anka meba abehunu mo no enti, **24** maye m’adwene se mekō Spania. Se mereko a, mepae se mehunu mo na moaboa me ama makā hō ebere a me ne mo atena anigye so kakra bi no. **25** Seesei ara, mereko Yerusalem makōsom Onyankopon manfoo a wōwō hō no. **26** Efiri se, asafo a ewō Makedonia ne Akaia no asi wōn adwene pi se wōbēboa ahiafo a wōfra Onyankopon manfo a wōwō Yerusalem no mu. **27** Wōn ara na wosii wōn adwene pi saa, nanso nokorem, eyē wōn asedee se wōboaa saa ahiafo a. Amanamanmufo no nyaa Yudafo honhom no mu nhŷira no bi. Eno enti na eṣe se amanamanmufo no de wōn ahodee som Yudafo no. **28** Se mewie saa dwumadie yi na mekō wōn nkyen na mede sika a wōape no nyinaa ma wōn a, mēfiri hō aks Spania. Na se mereko a, meduru mo hō mabesra mo. **29** Se meba mo nkyen a, menim se mede Kristo nhŷira a ebōro so no bēba. **30** Anuanom, menam yen Awurade Yesu Kristo ne ḥōdō a Honhom no de ma me no so hye mo se, mo ne me mmo mu mmo Onyankopon mpaee denden mma me. **31** Mommo mpaee, s̄edee ḫebeye a, aṣem bi rento me wo Yudea. Mommo mpaee mma wōn a wōnnye aṣem no nni. Afei nso, mommo mpaee mma me som a m̄esom wo Yerusalem no, s̄edee ḫebeye a, ahotefoo a wōwō hō no begye atom. **32** Se eyē Onyankopon pe a, mede ahosepe bēba mo nkyen mabesra mo. **33** Asomdwoe Onyankopon no ne mo nyinaa ntēna. Amen.

16 Mede yen nuabaa Foibe a oṣom Kenkrea asafo no hye mo nsa. **2** Monnye no Awurade din mu s̄edee eṣe se Onyankopon manfo ye, na mmoa biara a eho hia no wō mo nkyen no, momfa mmoa no. Efiri se, waboa nnipa bebree ne me nso. **3** Mekyea Priska ne Akwila a wōye me nuanom adwumayefoo wo Kristo Yesu mu **4** a wōpaa wōn nkwa akyi maa me no. Meda wōn ase bebree, eyē me nko, na m̄mom, amanamanmufo asafo no nyinaa. **5** Asafo a wohyia wo wōn fie no nso, mekyea wōn. Monkyea m’adamfo pa Epaineto a ḥono ne onipa a ḥōdii ekan gyee Kristo dii wo Asia mantam mu no mma me. **6** Afei, mekyea Maria a ḥyē adwuma denden maa me no nso. **7** Mekyea Androniko ne Yunia. Mekyea me nuanom Yudafo a me ne wōn daa afiase a wōagye din yie wo asomafo

no mu, na wɔdii me ɛkan Kristo mu no. **8** Mekyea m'Awurade mu dɔfo Amplia. **9** Mekyea Ubano a yɛne no someeɛ wɔ Kristo mu. Saa ara nso na mekyea m'adamfo pa Staki. **10** Mekyea Apele a ne Kristosom mu nokore ada adi no, Mekyea Aristobulo abusuaføo nyinaa. **11** Mekyea me kuromni Yudani Herodion ne ne nuanom Akristoføo a wɔfiri Narkiso fie. **12** Mekyea Trifaina ne Trifosa mmaa a wɔbɔ Awurade som mu mmɔden no. Saa ara nso na mekyea m'adamfo Persi a ɔno nso yɛ ɔbaa a wabɔ mmɔden aboa Awurade som no. **13** Mekyea Rufo a wadi dwuma kɛseɛ Awurade som mu no. Mekyea Rufo maame a ɔfaa me sɛ ne ba no nso. **14** Mekyea Asinkrito, Flegon, Herme, Patroba, Herma, ne anuanom Akristofoo a wɔkɔ wɔn ho nyinaa. **15** Mekyea Filologo ne Yulea, Nereo ne ne nuabaa ne Olimpa ne Onyankopɔn manfoo a wone no wɔ hɔ no nyinaa. **16** Momfa mfeano kronkron nkyeakyea mo ho mo ho. Kristo asafo no nyinaa kyea mo. **17** Anuanom, metu mo fo sɛ, monhwe wɔn a wɔde mpaapaemu ne wɔn a wɔsɛe afoforɔ gyidie na wɔtia nkyerɛkyereɛ a moanya no yie; montwe mo ho mfiri wɔn ho. **18** Efiri sɛ, wɔn a wɔyɛ saa no nsom Kristo, yen Awurade no; na mmom, wɔsom biribiara a wɔpɛ na εyε ma won. Wɔdefedefɛ wɔn a wɔnnim hwee. **19** Obiara ate gyidie a mowɔ wɔ Asempa no mu. Ɛno enti, ema m'ani gye mo ho. Mepe se mo ani te wɔ nneɛma pa ho na mokata mo ani wɔ bɔne ho. **20** Na Onyankopɔn a ɔbreɛ yen asomdwɔeɛ no bɛpekyɛ ɔbonsam wɔ mo nan ase. Yen Awurade Yesu Kristo adam nka mo. **21** Me yonko Timoteo se ɔkyea mo. Saa ara nso na Lukio, Yason ne Sosipatro a wɔyɛ me nuanom Yudafoɔ no nso kyea mo. **22** Me Tertio, a meyɛ ɔtwerɛfoo ma Paulo yi nso, mede Awurade din mekyea mo. **23** Gaio a asafo no hyia wɔ ne fie no nso kyea mo. Erasto a ɔyɛ kurom ha sikakorafoɔ ne yen nua Kwarto se wɔkyea mo. **24** Yen Awurade Yesu Kristo adam nka mo nyinaa. **25** Momma yenyi Onyankopɔn aye! ɔno na ɔtumi ma mo gyina pintinn wɔ mo gyidie mu sɛdeɛ mekaa wɔ Asempa a ɛfa Yesu Kristo ho kyereɛ mo no. Sɛdeɛ medaa nokore ahintasem a ɛfiri teteete no adi kyereɛ mo no, (aiōnios g166) **26** wɔnam adiyifoo atwerɛsem a ɛfiri Onyankopɔn Teasefoɔ no nkyɛn ada ahintasem yi adi ama wɔahunu sɛdeɛ aman nyinaa begye adi na wɔayɛ ɔsetie ama no. (aiōnios g166) **27** ɔno, Onyankopɔn nyansaboakwa na animuonyam nka no wɔ Yesu Kristo mu daa daa! Amen. (aiōn g165)

1 Korintofoo

1 Krataa yi firi me, Paulo a enam Onyankopon pe so enti, woafré me se menyé Kristo Yesu somafoa no ne onua Sostene nkyen, **2** Yede rekoma Onyankopon asafo a ewá Korinto no ne wón a woafré wón se wómmeyé Onyankopon akyidifoo kronkron no, ne wón a wówó baabiara a wóbó yen Awurade Yesu din se eyé wón ne yen Awurade no: **3** Adom ne asomdwoes a efiri yen Agya Onyankopon ne yen Awurade Yesu Kristo nka mo. **4** Esiane adam a Onyankopon nam Kristo Yesu so dom mo no enti, daa meda Onyankopon ase ma mo. **5** Enam ne so ama moayé ma biribiara mu, akasa ne adwene mu. **6** Kristo ho asem atim wo mo mu, **7** eno enti, esiane se moretwén ama woada yen Awurade Yesu Kristo adi no enti, nhýira biara, monya bi. **8** Óbehye mo den akosi awiees sèdee ebeýé a, da a Awurade bëba no, wörennya mo ho mfomsøa biara. **9** Onyankopon a wafre mo aba ne Ba Yesu Kristo ayonkofa mu no ye ónokwafoa. **10** Anuanom, menam Awurade Yesu Kristo tumi so metu mo fo se, asem biara a mobeka no, monye adwene na mo mu ampaapae. Monso adwene ne botaae baako mu na ama moayé baako. **11** Anuanom, nnipa bi a wofiri Kloe efie apae mu aka akyere me se, akasakasa wo mo asafo yi mu. **12** Asem a mepe se meka ne se, won mu biara ka asem a ope. Yei ka se, “Mewo Paulo afa” a, ófotora se, “Mewo Apolo afa.” Obi sore na ose, “Mewo Petro afa” a, óbaako nso se, “Mewo Kristo afa.” **13** Wóakyekye Kristo mu akuakuo? Paulo na ówuu wo asennua no so maa mo anaa? Wobøø mo asu se Paulo asuafoa anaa? **14** Meda Onyankopon ase se mamma mo mu biara asu ka Krispo ne Gaio ho. **15** Obiara rentumi nka se wobøø mo asu se m’asuafoa. **16** Mekae se mebøø Stefana ne ne fieføø asu. Na menkae se mebøø obi foforø asu bio. **17** Kristo ansoma me se memmøø asu, na mmom ósoma me se memmekøø asempa a emfiri nnipa nyansa mu, na obi annyina so amma Kristo wu a ówuu asennua no so no mu tumi anye kwa. **18** Asenka a ekyere Kristo asennuambø no ye nsem a aba nni mu ma wón a woreyera. Nanso, yen a wóregye yen nkwa no dee, eyé Onyankopon tumi. **19** Atweresem no ka se, “Mësëe anyansafoa nyansa, na mema nimdeføø adenim aye ókwa.” **20** Enti, onyansafoa wo he? Onimdeføø nso wo he? Ewiase yi mu akyinnyegyeføø wo he? Onyankopon akyere se ewiase yi mu nyansa ye ohunu. (**aïon g165**) **21** Enti,

Onyankopon nam óno ara ne nyansa so yee se, nnipa a wópø se wófa wón ara wón nyansa so hunu no no renhunu no da. Na mmom, Onyankopon yee n’adwene se wón a wógye asem a “aba nni mu” a yeka no di no, óbegye wón nkwa. **22** Yudafoo hwehwé se wóhunu nsenkyerennee, enna Helafoa nso hwehwé nyansa. **23** Nanso, yen dee, yeka Kristo wu a ówuu wo asennua no so no ho asem. Saa asem no ye Yudafoo abufuo enna eyé asem a aba nni mu ma amanamanmufoa; **24** nanso Yudafoo ne amanamanmufoa a Onyankopon afre wón no, Kristo ye Onyankopon tumi ne Onyankopon nyansa. **25** Onyankopon asem a eye se aba nni mu no, aba wo mu sene nnipa nyansa, na saa ara nso na dee eye se eye mmere wo Onyankopon fam no ye den sene nnipa ahoden. **26** Afei, anuanom, monkae ebere a Onyankopon fré mo no tebea a na mowó mu. Nnipa fam dee na mo mu bebree nyé anyansafoa, na mo mu bebree nni tumi, na mo mu bebree nyé adehyee nso. **27** Nanso, Onyankopon faa ewiase yi mu nsem a aba nni mu no, nam so guu anyansafoa anim ase. Onyankopon faa nneema a eye mmere wo ewiase, nam so de guu ahoden anim ase. **28** Ófaa dee ewiase mmu na wómfø nyé hwé no de sée dee ewiase susu se ého hia no. **29** Yei kyere se obi ntumi nhoahoa ne ho Onyankopon anim. **30** Nanso, Onyankopon aka mo abata Kristo Yesu ho na Onyankopon nam Kristo so ama yen nyansa; enam ne so ma yeatene wo Onyankopon anim. Yeye Onyankopon ahoteføø a wama yeade yen ho. **31** Enti sèdee Atweresem no ka no, “Obiara a ope se óhoahoa ne ho no, ónhoahoa ne ho wo dee Awurade aye mu.”

2 Anuanom, ebere a mebaa mo nkyen békaa Onyankopon ho ahintasem a eye nokore kyere mo no, maka asem a ekyere adwene anaa nyansa a etra mo so. **2** Meyéë m’adwene se ebere a me ne mo wo ho no, mema me were afiri biribiara gye Yesu Kristo nko na ne titire no, ne wuo wo asennua no so no. **3** Enti, ebere a mebaa mo ho no, na meye mmere a ehu ne ahopopoø aka me. **4** Na me nkyerekyere a mekyerekyere no nso mannyina anyansasem ne nnipa adwene so na mekyerekyere, na mmom, menam kasa pa so daa tumi a ewo Onyankopon Honhom Kronkron no mu no adi. **5** Enti, mo gyidie nnyina onipa nyansa so, na mmom, egyptina Onyankopon tumi so. **6** Mekasa nyansa mu kyere wón a woanyini wo Honhom mu. Nanso, saa nyansa no nyé ewiase nyansa anaa ewiase yi mu tumi ahodoø a wón tumi resa no. (**aïon g165**) **7** Nyansasem a

meka no ye Onyankopon nyansa a wôde ahinta nnipa. Eno na Onyankopon ayi ato hò ama yen dada se yen animuonyam ahyedee ansa na wôrebo ewiase. (aiōn g165) 8 Aman sodifoo biara nnim saa nyansa no. Se wònim a, anka wòremmo Awurade a animuonyam ahye no ma no asennua mu. (aiōn g165) 9 Atweresem no ka se, “Dee onipa biara anhunu na wante da, dee onipa biara annwene ho se ebèba da no, eno na Onyankopon no ara asiesie ama wòn a wodo no no.” 10 Na yen na Onyankopon nam ne Honhom Kronkron no so ada n’ahintasem yi adi akyere yen. Honhom no pœpœs biribiara mu kosi Onyankopon ahintasem a emu do no so. 11 Onipa dees, ono ara ne honhom a ete ne mu no na enim ne ho nsem nyinaa; saa ara nso na Onyankopon Honhom no nko ara na enim Onyankopon ho nsem nyinaa. 12 Enye ewiase yi mu honhom na yeanya; Honhom Kronkron a Onyankopon somaa no no na yeanya sedee ebëema yeahunu dee Onyankopon de ama yen no nyinaa. 13 Enti, enye nsem a nnipa de wòn nyansa akyere yen no na yeka, na mmon, nsem a Honhom no akyere yen no na yenam Honhom no mu nokore reda saa honhom mu nsem yi adi akyere wòn a wòwò Honhom no. 14 Nanso, obi a ənni Honhom no rentumi nnya akyedee a efiri Onyankopon Honhom no mu. Ərente asees da biara da; əfa no se nsem a aba nni mu, efiri se, wøgyina Honhom no nko so na wobetumi anya nteasee a esee. 15 Onipa a Honhom no te ne mu no tumi sese biribiara nanso obiara rentumi mmu no aten. 16 Atweresem no ka se, “Hwan na ənim Awurade adwene? Hwan na əbetumi atu no fo?” Nanso, yen dees, yewo Kristo adwene no bi.

3 Nokorem, anuanom, mantumi ankasa ankyere mo se nnipa a wòwò Honhom no. Na esee se mekasa kyere mo se ewiasefoo a wote se mmofra a wòwò Kristo mu gyidie. 2 Memaa mo nufosuo. Mamma mo aduane a eyen den, efiri se, na enye mma mo. Na seesei ara mpo enye mma mo, 3 efiri se, moda so te ho se ewiasefoo. Se aniberees wo mo mu na motwa mo ho ne mo ho mo ho nya akasakasa a, enna no adi se moye ewiasefoo a mote hò ma ewiase? 4 Se obi ka se, “Me dees, medi Paulo akyi” na əfotofoo nso ka se, “Me nso mewo Apolo afa” a, enkyere se moye ewiasefoo anaa? 5 Mebis a se, Apolo ye hwan? Na Paulo nso ye hwan? Yeye Onyankopon asomfoo kwa a enan yen so na monya gyidie. Adwuma a Onyankopon de ama yen mu biara se yenye no na yeye. 6 Meduua aba no na Apolo guguu so nsuo nanso Onyankopon

na əmaa afifidees no nyiniie. 7 Obi a əduaees ne obi a əguguu so nsuo no ho nhia. Onyankopon na ne ho hia, efiri se, ono na əmaa afifidees no nyiniie. 8 Nsonsonoe biara nni onipa a ədua ne dees əgugu so nsuo ntam. Onyankopon behwe dwuma a wòn mu biara diis so na wama wòn so adees. 9 Yen dees yeye aboafoo a yene Onyankopon reye adwuma na mo nso moye Onyankopon afuo. Bio, moye Onyankopon dan. 10 Menam adam a Onyankopon de maa me no so meyee ədansenpi pa adwuma. Metoo fapem enna onipa foforò nso resi ato so. Nanso, esee se wòn mu biara fa əkwani pa so si. 11 Efiri se, Onyankopon aye Yesu Kristo nko ədan no fapem enti worentumi nto fapem foforò biara bio. 12 Ebinom de sikakoko, anaa dwete anaa abooden aboo na əbesi wòn dan wò fapem no so; afoforò nso de nnua anaa esere anaa wira. 13 Obiara dwuma a ədiis no, eda no beda no adi; eda no ogya no beda obiara adwuma adi. Ogya no beso ahwe, ahunu dwuma ko no ye a eye. 14 Se dees onipa ko no de sii fapem no so no tumi gyina ogya no ano a, əbenya akatua. 15 Na se obi adwuma hye wò ogya no ano a, akatua no bëbo no, nanso ono dees, əbenya nkwa se obi a wadwane afiri gyaframa mu. 16 Nokorem, monim se moye Onyankopon asoredan na Onyankopon Honhom no te mo mu! 17 Enti, obiara a əbesee Onyankopon asoredan no, Onyankopon besee no. Efiri se, Onyankopon asoredan ye kronkron, na mo na moye n’asoredan no. 18 Ense se obiara daadaa ne ho. Se obi a əka mo ho fa ne ho se əye ewiase yi mu onyansafo a, ewo se əye əkwasea ansa na wabeyø onyansafo. (aiōn g165) 19 Efiri se, dees ewiase bu no nyansa no ye asees a aba nni mu wò Onyankopon ani so. Atweresem no ka se, “Okyere anyansafo wò wòn anitee mu.” 20 Bio, Atweresem no ka se, “Awurade nim onipa nsusui. Ənim se enkosi hwee.” 21 Enti, ense se obiara de dees onipa tumi ye hoahoa ne ho na biribiara ye mo dea. 22 Paulo, Apolo ne Petro, saa ewiase yi, nkwa ne owuo, enne ne daakye nyinaa ye mo dea, 23 na moye Kristo dea na Kristo nso ye Onyankopon dea.

4 Esse se mobu yen se Kristo asomfoo a wôde Onyankopon ahintasem a eye nokore no ahye yen nsa. 2 Adees baako a wöhrehwehwe afiri onipa a wôde ahintasem no ahye ne nsa no ne se, əbedi ne wura no nokore. 3 Se mo anaa onipa bi bu me aten seesei a emfa me ho. M’ankasa nso memmu me ho aten. 4 M’adwene mu ye fann, nanso eno nkyere se medi bem fitaa. Awurade nko ara na əbu me aten. 5 Enti, ense

se obiara bu ne yonko aten kɔsi se ebere a eṣe beba. Awurade ba mu no na wobebu aten a etwa too. Obeda dee ahinta wo sum mu no adi na wada dee ahinta wo nnipa akoma mu no nso adi. Na nkamfo a eṣe se onipa biara nya firi Onyankopon hɔ no, wɔakamfo no. 6 Anuanom, mo enti mede Apolo ne me aye nhwesoo, sedee ebema mo asuasem a eka se, “Di mmara pa so” no. Ense se mo mu biara de onipa bi hoahoa ne ho na əbu afotora nso onipa teta. 7 Hwan na əka kyere wo se wokorɔn sene afotora? Enye Onyankopon na əde biribiara a wowo no maa wo? Na aden enti na wode hoahoa wo ho sedee enye akyedee? 8 Biribiara a mohwehwé no, mo nsa aka dada! Moye adefoo dada. Moayeye ahemfo, nanso yenyé bi! Nokorem, anka mepe se moye ahemfo na anka yen nso yeyé ahemfo beka mo ho. 9 Eye me se yen asomafo yi dee, Onyankopon de yen atwa too se nnipa bi a wɔabu wɔn kumfo wɔ badwa mu se nnipa ne ewiase abofoo nyinaa nhwé. 10 Kristo enti, yeyé nkwasafuu, nanso moye anyansafo wɔ Kristo mu. Yeyé mimere, nanso moye den. Wømmu yen, nanso wøbu mo. 11 Ebisi saa ebere yi mu ekɔm ne sukɔm de yen. Yefira ntomago; wohwe yen; yedi atutena; 12 yeyé adwuma a eyé den de hwe yen ho. Wødome yen a, yehyira; wohwe yen a yegyina ano. 13 Wøya yen a, yede kasa pa bua. Yeté se ewiase yi mu wira bi a yenka hwee de bɔsi eme. 14 Enye se mepe se megú mo anim ase enti na metwerée saa nwoma yi břee mo. Na mmom, mepe se mekyere mo ekwan se me ara me mma a medo wɔn. 15 Na se mowɔ ahwefoo ḥpedu mpo wɔ mo asetena mu wɔ Kristo mu a, mowɔ Agya baako pe. Na mo nkwa a ewɔ Kristo Yesu mu no enti, menam asem̄pa a meka kyere mo no so abeyé mo agya. 16 Mesre mo se monsuaasua me. 17 Enam yei so enti, meresoma Timoteo na waba mo nkyen. Ùye m'ankasa me do ba a ɔdi me nokore wɔ Awurade mu. Obækakae mo m'akwan fofora a menam so di Kristo Yesu akyi ne nkyerekyere a mekyerekyere wɔ asafo biara a meko mu no. 18 Mo mu bi aye ahantan, susu se meremmesra mo. 19 Se Awurade pe a, erekkyere biara meba mo nkyen na m'ankasa mabehwé dwuma a saa ahantanfoo yi betumi adi na enye asem a wobeka no. 20 Onyankopon Ahennie no nye nsenkeka na eyé tumi. 21 Emu dee ewɔ he na mope? Memmèbo mo mmaa anaa akoma a ɔdo wɔ mu na ebu adee na memfa mmra mo nkyen?

5 Nnansa yi, wókeka se adwaman a morebɔ wo asafo no mu no ye hu a abosonsomfo o mpo renye saa.

Mate mpo se obi afa n'agya yere. 2 Na ebeye den na moatumi ahoahoa mo ho? Aden enti na ense se mo were ho wɔ ho na mompam saa onipa no mfiri mo mu. 3 Ewom se me dee, me ne mo ntam ekwan ware, nanso, mewo mo nkyen honhom mu. Yen Awurade Yesu din mu, mabu onipa a ɔyé afidee yi aten dada te se dee mewo mo nkyen ara pe. 4 Mohyia na meka mo ho wɔ honhom mu a, Awurade Yesu tumi a eka yen ho no enti, 5 eṣe se mode saa onipa no ma obonsam na ɔsée ne onipadua no na Awurade da no duru a, wagye ne honhom nkwa. 6 Ense se mohoahoa mo ho. Monim se, “Mmøka kakra bi na ema mmøre no tu.” 7 Ese se moyi saa bøne mmøreka dada yi firi mo mu na moaye kronn. Eba saa a, mobeyé se mmøre fofora a mmøreka nni mu sedee menim mo se mote dada no. Afei a wøde Kristo a ɔyé yen Twam Afahye Odwan no abo afodee no, yen Twam Afahye no aduru so. 8 Yei enti, mommma yemmfā mmøreka dada a eyé bøne no nni afahye no, na mmom, yemfā burodo a mmøreka nni mu na eyé kronn no nni afahye no. 9 Krataa a metwerée mo no, mekaa wɔ mu se mommfā mo ho mmo adwamanfo ho. 10 Menkyere ewiase yi adwamanfo aanaa anibereføo aanaa akorømfo aanaa wɔn a wɔsøm ahoni. Se wompe se wo ne yeinom bɔ a, na eṣe se wofiri ewiase koraa. 11 Dees mekyere ne se, mommfā mo ho mmo onipa a ɔfré ne ho se onua nanso ɔbø adwaman aanaa ɔyé onibereføo aanaa ɔsom ahoni aanaa ɔkonkønsani aanaa ɔkøwensani aanaa ɔkorømfo. Onipa a ɔte saa no, mo ne no nntena ase nto nsa nnidi. 12 Aden enti na eṣe se mebu wɔn a wɔnka asafo no ho aten? Enye wɔn a wɔnka asafo no mu mmom na eṣe se mobu wɔn aten? 13 Onyankopon na əbebu wɔn a wɔnni asafo no mu aten, sedee Atwerésem no ka se, “Monyi onipa obøneføo no mfiri mo mu.”

6 Se akasakasa ba onua ne onua ntam a, aden enti na moko abosonsomfo o atemmufo o anim ma wɔbu mo aten ebere a anka eṣe se moma ateneneefoo siesie mo ntam? 2 Monnim se ateneneefoo na wobebu ewiase aten? Na se, eṣe se mobu ewiase aten a, morentumi mmu nsem nketenkete aten? 3 Monnim se yebebu abofoo aten? Mpen ahe na yemmu asetena mu nneema aten? 4 Na se nsem a ete saa ba a, nnipa a wɔnni dibea wo asafo no mu na mobema wɔasies? 5 Eyi animguase ma no! Menim yie se enye den ara a, onyansafo baako bi wɔ mo mu a obetumi adi onua ne onua ntam asem. 6 Eyi se wɔfa saa ekwan yi so anaa, se onua de onua bekø aseñniie ma wɔn a wɔnni

gyidie bedi abua wɔn asem? 7 Se motumi de mo ho mo ho kɔ asenniie no kyere se moadi nkoguo dada. Anka eyε se obi bésisi mo anaa se əbeyε mo bone mmom. 8 Nanso, mo ara motwa mo ho ye mo ho mo ho bone, sisi mo ho ne mo nuanom mpo. 9 Mo ara monim se ədebəneyefoo no renkə Onyankopon Ahennie no mu. Monnnaadaa mo ho; mo a mo suban nyε, anaa mo a mosom ahoni, anaa adwamanfoo anaa mmarima a wɔne mmarima da, 10 anaa adifudepefо, anaa aniberefо, anaa akowensafо, anaa mo a mosε afoforo din, anaa akorɔmfо no mu biara no rennya kyεfa biara wɔ Onyankopon Ahennie no mu. 11 Na mo mu bi te saa. Nanso, wɔahohoro mo bone. Wɔde mo ama Onyankopon. Enam Honhom Kronkron no ne Awurade Yesu Kristo din mu enti, wɔasiesie mo ne Onyankopon ntam. 12 Obi se, "Mewɔ ho ɛkwan se meye deε mepe." ɛwom saa; nanso enyε biribiara na eyε ma wo. Metumi aka se, "Mewɔ ho ɛkwan se meye biribiara." Nanso meremma biribiara ho ɛkwan ma emfa me akoa. 13 Obi foforɔ nso beka se, "Aduane wɔ hɔ ma yafunu na yafunu nso wɔ hɔ ma aduane." Eyε nokore; nanso Onyankopon bεma ne nyinaa aba awieε. Ense se onipa de ne onipadua ma adwamammo, na mmom, εse se əde som Awurade, ɛfiri se onipadua no ye Onyankopon dea. 14 Onyankopon maa Awurade sore firii awufo mu na ɔno nso nam ne tumi so bεma yen nso asore afiri awufo mu. 15 Monnim se mo onipadua no ye Kristo onipadua no fafa bi anaa? Memfa Kristo onipadua fa bi mmo obi a əbə adwaman onipadua ho anaa? Dabi. 16 Anaa ebia na monnim se onipa a əde ne ho bɔ adwamanfoo ho nso ye odwamanfoo? Atweresem no da no adi se, "Wɔn baanu no nyinaa ye onipadua korɔ." 17 Nanso, onipa a wɔde no abata Awurade ho no ne no ye baako wo honhom mu. 18 Mommmɔ adwaman. Bone biara a onipa bεye no nka ne onipadua no, nanso onipa a əbə adwaman no see ɔno ankasa ne onipadua. 19 Monnim se mo onipadua no ye Honhom Kronkron a əte mo mu, a Onyankopon na əde maa mo no asoredan? Na monne mo ho; 20 ətɔo mo abooden. Enti momfa mo onipadua no nhye Onyankopon animuonyam.

7 Afei, dee εfa nsem a motwεre de bres me no ho nie: Eyε se əbarima nware. 2 Nanso, εsiane adwamammo enti, εse se əbarima biara nya ɔno ankasa ne yere, na əbaa biara nso nya ɔno ankasa ne kunu. 3 εse se əbarima ye n'asedee se okunu na əbaa nso ye n'asedee se əyere na wɔn mu biara boa ne yɔnko. 4 ɔyere

onipadua no nyε ɔno nko ara dea, na εye okunu no nso dea bi. Saa ara nso na okunu no onipadua no nyε ɔno nko ara dea, na mmom, εye ɔyere no nso dea bi. 5 Mommfa mo ho nkame mo ho mo ho. Gye se mo nyinaa pene so əbere tiawa bi a morebo mpaee; na se mowie mpaεebɔ no a, monhyia mu, na əbonsam ansɔ mo anhwε, ɛfiri se, montumi nni mo ho so. 6 Menka saa asem yi se əhye so, na mmom, mereka no se mama mo ho ɛkwan. 7 ɛkaa me nko a na anka mo nyinaa te se me. Nanso, obiara wɔ adom akyedee sononko bi a Onyankopon de ama no. Yei wo n'akyedee na əfoforo nso wɔ n'akyedee. 8 Afei, asem a mereka akyere asigyafo no akunafo ne se: Əbeyε se mo nko ara mobetena ase ədεe mete hɔ yi. 9 Na se morentumi nhye mo ho so nso a monkwareware. Əye se mobetena sene se mobehye mo ho ahometee. 10 Mo awarefо nso, mewɔ əhye nsem bi a ɛmfiri me na ɛfiri Awurade nkyen se: Ense se əbaa gyaa ne kunu. 11 Se əba saa a, ense se əware bio; anaase nso wɔka ɔne ne kunu bo mu. Saa ara na ense se okunu nso gyaa ne yere. 12 Mo a moaka no, meka mekyere mo, ɛfiri mankasa, na ɛmfiri Awurade, se Okristoni barima wɔ yere a ɔnyε Okristoni na əbaa no pene so se ɔne no betena ase a, ense se əbarima no gyaa no. 13 Saa ara nso na se Okristoni baa wɔ okunu a ɔnyε Okristoni na əbarima no pene so se ɔne no betena a, ense se əbaa no gyaa no. 14 Esiane bɔ a əbarima a ɔnyε Okristoni de ne ho abɔ əbaa no enti, Onyankopon begye no na əbaa a ɔnyε Okristoni no nso, εsiane bɔ a əde ne ho abɔ əbarima no enti, Onyankopon bεte ne ho. Se anyε saa a, wɔn mma bεye se abosonsomfо mma, nanso ədεe ete yi deε, woye kronkron. 15 Na se nso wɔn mu dee ɔnyε Okristoni no pε se əte ne ho firi Okristoni no ho a, momma no ɛkwan. Se əba saa a, Okristoni no, se eyε okunu anaa əyere no, de ne ho. Onyankopon afre mo se montena ase asomdwɔeε mu. 16 ɔyere a woye Okristoni, əbeyε den na woahunu se worentumi nnye wo kunu nkwa? Na okunu a woye Okristoni nso, əbeyε den na woahunu se worentumi nnye wo yere nkwa? 17 Mo mu biara ntena ase wɔ akyedee a Awurade de akyε no no so ədεe na əte a Onyankopon frε no no. Yei ne mmara a mekyere wɔ asafo biara mu. 18 Se twetiatwani bi ate Onyankopon frε a, ense se əpepa twetia no ho nsenkyerennedee biara. Se əbarima nso a ɔntwaa twetia bi ate Onyankopon frε a, ense se ətwa twetia. 19 ɛfiri se, se obi atwa twetia na əfoforo nso ntwa twetia no nka hwee. Dee εho hia ne

te a Onyankopon free no no, ontenga no saa ara. 21 Onyankopon free wo no na woye akoaa? Mma eno nha wo na se wowo ekwan bi a wobetumi afa so ade wo ho a, fa so. 22 Efiri se, akoaa a Awurade afre no no ye Awurade onipa a odee ne ho. Saa ara nso na obi a odee ne ho a Kristo afre no no ye Kristo akoaa. 23 Onyankopon too mo abooden, eno enti, monnye nkoo mma nnipa. 24 Anuanom, ese se mo mu biara tena ase wo Onyankopon mu sedee na mote ansa na worefrefre mo no. 25 Dee efia asigyafoa nso ho no nie: Mennyaa ohye nssem biara memfirie Awurade nkyen, nanso meka m'adwene te se obi a Onyankopon mmaborjhunu enti woagye me ato mu. 26 Wodwene seesei oshaw yi ho a, medwene se, eye se onipa tena ase sedee ote biara. 27 Wowo oyere? Se wowo oyere a, nyey w'adwene se woregaa no. Wonwaree anaa? Se wonwaree a, nhwehwae oyere. 28 Nanso, se wquare a, wonyee bone. Se obaabunu ware a, onyee bone. Nanso, oshaw a saa awadee no de ba no, se ekaa me nko a, anka mempe se saa oshaw no beba mo so. 29 Dee mekyere ne se, anuanom, ebere a aka sua. Efiri saa ebere yi, ese se mmapima a wawareware tena ase sedee wonwaree da; 30 won a wosu ye sedee won were nhoe; won a wosere ye sedee wonni anigye; won a woto ye sedee dee wotoe no nyey won dee; 31 won a wode ewiase abo won bo ye sedee wonhunuu bi da. Na sedee ewiase yi te seesei yi rentena saa nkye. 32 Mempe se biribiara ha mo. Obarima a onwarees no, ese se odee ne ho ma Awurade adwumaye; efiri se, obo mmoden se Awurade ani beso no; 33 nanso obarima warefoo de ne ho to ewiase nneema so, efiri se, ope se oso ne yere ani, 34 enti wotwe no afanu no nyinaa. Obaa a onwarees anaa obaabunu de ne ho ma Awurade adwuma wo honam ne honhom fam; nanso obaa a wawaree no de ne ho to ewiase nneema so, efiri se, ope se oso ne kunu ani. 35 Mereka saa asem yi, efiri se, mepe se meboa mo. Merenhyehye mmara bi mma mo. Na mmom, mepe se moye dee eye na etene na mode mo ho nyinaa ma Awurade adwuma. 36 Obarima ne obaa a wohyehye awadee na afei woaye won adwene se worenware bio no, se obarima no hunu se onye n'asedee mma obaa no nanso se ontumi nhye n'akonnso enti no ope se oware a, ese se oware sedee ohwehwae no. Bone biara nni yei ho. 37 Nanso, eye mmom se obehye ne ho so na wasi n'adwene pi se orenware. 38 Eye se obarima ware dee, nanso se anka wanware koraa a na eye. 39 Se obaa

awarefoo kunu te ase a, ḡonne ne ho; na se ne kunu no wu dees a, ḡwo ho ekwan se ḡware ḡoforō a ḡpe; nanso eṣe se eyē Kristo awadee. **40** Na se otumi tena ase s̄edee ṣte no nso a, ne ho b̄eto no yie. M'adwene ni, na megye di se me nso me wō Onyame Honhom.

8 Asem a ḡfa nnuane a wōde ma ahoni ho nso nie: “Eyē nokore pefee se, “Yen nyinaa wō nimdee.” Nanso, saa nimdee no ma onipa ye ahantan; odo dees, ema nkoso. **2** Onipa a ḡgye ne ho di se ḡnim biribi no nnim s̄edee anka eṣe se ḡhunu. **3** Nanso, onipa a odo Onyankopon no, Onyankopon nim no. **4** Enti, nnuane a wōde ma ahoni a wōdi no, yenim se ohoni wō ho ma biribi a ente ase. Yenim se Onyankopon baako pe na ḡwo hō. **5** Nneema bebree wō soro ne asase so a yefre wōn anyame ne awuranom, nanso wōn mu biara nyē anyame anaase awuranom. **6** Yewo Onyame baako pe a ḡye Agya. ḡno na ḡbōo adee nyinaa, na yete ase ma no. Yesu Kristo ne yen Awurade a Agya no nam ne so yee adee nyinaa, na ḡmaa yen nkwa. **7** Nanso, ḡnye obiara na ḡnim saa nokwasem yi. Nnipe bi de wōn ho ama ahoni no ara kōsi se, se wōdi saa nnuane no a, wōnim pefee se ohoni aduane na wōredi. Esiane wōn ahonim a eyē mmere enti, wōgye di nso se aduane no gu wōn ho fi. **8** ḡnye aduane a yedie no na etwe yen ben Onyankopon. Se yeanni saa aduane no a, yento sin, enna se yedi nso a, yen mmoro so. **9** Monhwē yie na moamma mo ahfadie no antwetwe wōn a wōye mmere wō gyidie mu no ankō bōne mu. **10** Se eba se obi a n'ahonim ye mmere wō saa asem yi mu hunu se wo a wowo “nimdee” redidi wō ohoni dan mu a, ḡrenhye no nkuran mma ḡno nso nkōdi aduane a wōde ama ahoni no bi anaa? **11** Enti, saa onipa a ḡye mmere yi a ḡye wo nua a Kristo wu maa no yi, esiane wo “nimdee” enti ḡbeyera! **12** Na ḡnam saa ekwan yi so bēma woaye bōne atia wo nuanom. Se eba saa a, wōye bōne tia Kristo nso, efiri se wonam won adwenem mmere so adaadaa wōn. **13** Enti, se aduane ma me nua ye bōne a, merenwe ḡnam bio s̄edee ḡbeyea a ḡremma me nua nkō bōne mu. (aiōn g165)

9 Menne me ho anaa? Menyε əsomafoč anaa?

Menhunuu Yesu yen Awurade anaa? Na monye me nsa ano adwuma wô Awurade mu anaa? 2 Na se afoforô mpo nnye me ntom se əsomafoa a, mo dee, mogye me tom saa. Sedee mo ankasa mo abrabo te wo Awurade mu no di ho adansee se meye əsomafoa. 3 Se nnipa ka me ho asem a, saa ekwan yi so na mefa yi

me ho ano. 4 Menni ho ekwan se m'adwuma enti, wɔma me aduane di ma me nsuo nom anaa? 5 Menni ho ekwan se meye dee asomafoa a aka no yeeε no bi, sedee Awurade nuanom ne Petro yeeε, na meware Okristoni baa de no ka me ho tu m'akwan yi? 6 Anaase Barnaba ne me nko ara na ese se yeye adwuma de bɔ yen ho akɔnhoma? 7 Ḍsraani ben na ḥtua ɔno ankasa ne ho ka wɔ ebere a ɔdi sraa? Okuafoa ben na ɔnni n'afuo mu nnobae bi? Odwanhwefo a ben na ɔnnom ne nnwan a ɔyen wɔn no nufosuo bi? 8 Ense se meti nhwesoo a ewɔ yen abrabɔ dada no mu efiri se, Mmara no ka asem koro no ara. 9 Yekan wɔ Mose Mmara no mu se, "Se wode nantwie retiatia aburoo so a, nkyekyere n'ano." Nantwie ho asem na εhia Onyankopon anaa? 10 Anaase na asem a ɔreka no fa yen ho? Nokorem wɔtwerεε yei de maa yen. Onipa a ɔfuntum ne dee ḥtwa aba no nyinaa, ese se wɔn nyinaa ye wɔn adwuma sedee ebeyε a, wɔbenya wɔn kyεfa wo wɔn dwumadie no mu. 11 Yeadua honhom aba wo mo mu na se yenza ewiase nnepa firi mo nkyen a, edɔoso dodo anaa? 12 Na se afoforo wo tumi se wohwe yeinom anim firi mo nkyen a, yen dee, yenni tumi a εborο saa? Nanso, yenni saa tumi yi ho dwuma biara. Mmom, yεatena ase saa ara sedee yεremfa suntidua biara ntɔ asempha a εfa Kristo ho no. 13 Monim se wɔn a wɔye adwuma wɔ asoredan mu no nya wɔn aduane firi asoredan mu, na won nso a wɔbɔ afɔdee wɔ afɔrebukyia so no nso nya wɔn afɔrebɔdee. 14 Saa ara nso na Awurade ahye se, ese se wɔn a wɔkɑ asempha no nya wɔn asetena firi mu. 15 Nanso, menkaa saa asedee yi ho hwee. Enye se meretwεre seesei se meregye saa asedee no afɑ. Enneε anka medi εkan mawu. Obiara rentumi mfa m'asedee no nni agorɔ. 16 Menni tumi se, esiane se meka asempha no enti, mehoahoa me ho. Mehye mmara ase na meka asempha no. Na se manka asempha no a, mchunu amane. 17 Se meye adwuma no sedee efiri m'ankasa me pe mu a, na ese se mehwε akatua anim. Nanso meye no se m'adwuma, efiri se, Onyankopon na ɔde ato me so. 18 Enneε, na akatua ben na ese se menya? Eye ahohoahoadee se wobeka asempha no na wonnye hwee na wommis asedee biara nso. 19 Mede me ho; menye obi ako. Nanso, meye me ho obiara ako asedee mesesa akra dodo biara a metumi. 20 Ebere a me ne Yudafoo te no, meyeε me ho se Yudani sedee metwetwe wɔn aba me nkyen. M'ankasa nso na menhye Mose Mmara ase, nanso metenaa ase sedee Mose Mmara di me so sedee

metwetwe wɔn a wohye saa Mmara no ase aba me nkyen. 21 Saa ara na mekfraa amanamanmufoa mu no nso meyeε me ho se wɔn ara pe, sedee metumi matwetwe wɔn aba me nkyen. Yei nkyere se menni Onyankopon Mmara so; mehye Kristo Mmara ase. 22 Wɔn a wɔn gyidie ye mmere no, meyeε se wɔn ara sedee metwetwe wɔn aba me nkyen. Meyεε me ho sedee efata biara maa nnipa nyinaa, sedee metumi afa ekwan biara a εbeyε yie so magye wɔn mu bi nkwa. 23 Asempha no enti na meyeε yeinom nyinaa na manya mu nhyira bi. 24 Monim se mmirika akansie mu, mmirikatufoa no nyinaa tu mmirika no bi, nanso wɔn mu baako pe na ɔnya akradee no. Enti, tu mmirika no ekwan bi so na nya akradee no. 25 Obiara a ɔsi agodie mu akan no siesie ne ho di mmara so. ɔye saa sedee ɔbenya ahenkyε a εrenkyere, nanso yen dee yi deε, εbeyε akɔsi daapem nyinaa. 26 Eno enti na meretu mmirika kɔ m'anim tee akɔwie no. Eno enti na mete se okuturukubɔni a ne kuturuku mfom no. 27 Mebo mmɔdɛn hye me onipadua so na medi no nya, sedee ebeyε a, se meka Asempha no kyεre afoforo a me nso merenyε dee emfra.

10 Anuanom, mepe se metwe mo adwene ba nseim a etoo yen nananom a wɔdii Mose akyi no so. Omununkum bɔɔ wɔn nyinaa ho ban maa wɔn nyinaa faa Epo Kɔkɔ no mu asomdwɔeε mu. 2 Omununkum no ne Epo no mu, wɔbɔ wɔn nyinaa asu se Mose akyidifoo. 3 Wɔn nyinaa dii honhom fam aduane 4 na wɔnom honhom fam annonεε. Wɔnom honhom botan a na ɔne wɔn nam no mu nsuo; na saa ɔbotan no ye Kristo no ankasa. 5 Yeinom nyinaa akyi no, na Onyankopon ani nso wɔn mu pii, enti na wɔn amu guguu basaa wɔ esere no so ho no. 6 Seesei, yeinom nyinaa ye nhwesoo ma yen na εbɔ yen kɔkɔ nso se, ense se yεpε bɔne sedee wɔyeεε no, 7 enna ense se yesom ahoni sedee wɔn mu bi yeeε no. Sedee Atwerεsem no ka se, "Nnipa no tenaa ase, didi nomee, na wɔgoroo abosomgorɔ." 8 Ense se yebɔ adwaman, sedee wɔn mu bi yeeε no na da koro wɔn mu ɔpeduonumiensa wuwuiε no. 9 Ense se yeso Awurade hwe sedee wɔn mu bi yeeε no maa awɔ kekaa wɔn kunkumm wɔn no. 10 Ense se monwiinwii sedee wɔn mu bi yeeε maa ɔsee ɔbɔfoo seεε wɔn no. 11 Yeinom nyinaa baa wɔn so de yee nhwesoo maa afoforo. Na wɔtwerε guu ho se kɔkɔba maa yen. Efiri se, yete ho se εrenkyere na εbere no aba awieεε. (aiɔn g165) 12 Obiara a ɔdwene se ɔgyina ho no, ɔnhwε yie na wanhwε ase. 13 Sɔhwε biara a aba

w'akwan mu no ye dee eba nnipa akwan mu. Esiane se Onyankopon di ne bøhye so enti, øremma ho økwan mma søhwæ a øboro w'ahooden so nto wo. Se øhwæ ba wo so a, øbema wo ahooeden ama woatumi agyina ano, na woanya ho nyansa nso. **14** Enti me nnamfo pa, montwe mo ho mfifri ahonisom ho. **15** Mekasa kyere mo se anyansafo. Asem a meka no mommua mfa. **16** Se yenom kuruwa a woahyira so no ano a, na enye Kristo mogya ayønkofa no anaa? Burodo a yebubu mu no nso, se yedi a, na enye Kristo onipadua ayønkoye anaa? **17** Esiane se burodo no ye baako na yedi no wo øhonam korø mu enti, øwom se ye døøso dee, nanso yen nyinaa ye nnipa baako. **18** Monhwæ Israelman. Wøn a wødi afødee aduane no ne aførebukyia no wo ayønkoye. **19** Mebisæ se, aførebødee a wøde ama ohoni no ye biribi anaa ohoni no na øye biribi? **20** Dabi, asem a mereka ne se, dee wøde abø afødee wø øbosonsomni aførebukyia so no, wøde ama ahonhommone na enye Onyankopon. Mempe se mode mo ho behyenehyene ahonhommone. **21** Morentumi nnom Awurade kuruwa ano na monsane nnom ahonhommone kuruwa ano. Saa ara na morentumi nnidi wø Awurade øpono so na monsane nnidi wø ahonhommone øpono nso so. **22** Anaa mope se yema Awurade twe ninkunu? Yøgye di se yeye den sene no anaa? **23** Wøka se, "Woama yen ho økwan se yenyø biribiara a yeye." Nanso, enye biribiara na øye. "Woama yen ho økwan se yenyø biribiara." Nanso, enye biribiara na øtumi boa yen. **24** Ense se obiara pe ne nko ne yiedie na mmom, ese se øhwehwe afoforo nso yiedie. **25** Adwenemdhø enti motumi to biribiara a wøton wø dwa so di a mommisa ho asem biara. **26** Efiri se, Atweresem no ka se, "Asase ne deø ewø so nyinaa ye Awurade dea." **27** Obi a ønyø ogiyidini frø wo addi na woye w'adwene se wobøø a, adwenemdhø enti, aduane a øde bema wo biara, di a wommisa ho asem biara. **28** Nanso, se obi ka kyere wo se, "Wøde saa aduane yi maa ahoni" a, esiane dee øboø wo saa amanee no adwenemdhø enti, nni saa aduane no. **29** Enø nyø w'adwene, na øye onipa a øboø wo saa amanee no adwene. Obi bebisa se, "Adøn enti na obi adwene si m'ahofadie ho økwan?" **30** Se meda Awurade ase wø m'aduane ho a, aden enti na aduane a mada ho ase no obi ka ho asem?" **31** Biribiara a mobeyø no, se moredidi o, se morenom o, monye mfa nhye Onyankopon animuonyam. **32** Monnyø biribiara mfa nha Yudaføø anaa amanamanmufoø anaa Onyankopon asafo. **33** Monye sedee meye no. Mema obiara ani gye

dee meye ho a mennwene m'ankasa me yiedie ho, na mimom, medwene yen nyinaa yiedie ho sedee øbøye a wøbegye wøn nkwa.

11 Monsua me sedee mesua Kristo no. **2** Mekamfo mo, efiri se, øberø biara, mokae me di me nkyerekere a mekyerø mo no so. **3** Na mepø se mote aseø se, øbarima tiri ne Kristo, na øbarima ye øbaa tiri, nanso Kristo tiri ne Onyankopon. **4** Enti, øbarima biara a økata ne tiri so bo mpaæs anaa øka Onyankopon asem wø badwam no gu Kristo anim ase. **5** Na øbaa a ønkata ne tiri so na øboø mpaæs ka Onyankopon asem wø badwam no nso gu ne kunu anim ase. Nsonsonoeø biara nna øne øbaa a wayi ne tirinwi no ntam. **6** Se øbaa no nkata ne tiri so a, ese se øtwitwa ne tirinwi gu. Esiane se øye animguæsø se øbaa beyi ne tirinwi anaa øbetwitwa agu no enti, ese se økata so. **7** Eho nhia se øbarima bekata ne tiri so, efiri se, øye Onyankopon animuonyam ne ne sesø **8** na wøammø øbarima amfiri øbaa mu, na mmom, wøbøø øbaa firii øbarima mu. **9** Saa ara nso na enye øbaa enti na wøbøø øbarima, nanso øbaa dee, øbarima enti na wøbøø no. **10** Esiane saa asem yi ne abøfoø no enti, ese se øbaa nya nkatasø bi wø ne tiri so, de kyere se øhye tumi bi ase. **11** Yøn asetena wø Awurade mu no, øbaa nne ne ho enna øbarima nso nne ne ho. **12** Na sedee wøbøø øbaa firii øbarima mu no, saa ara nso na øbaa woo øbarima, na biribiara nso firi Onyankopon. **13** Øye se øbaa øbøø mpaæs afre Onyankopon wø badwa mu a biribiara nkata ne tiri so anaa? Mo ara mommua mfa. **14** Enye saa abødee korø no ara na øka se, se øbarima tiri fu bebree a, øye animguæsø ma no no? **15** Nanso, se øbaa dee, ne tiri fu pii a, øye animuonyam ma no no? Woama no nwi pii se akatasø. **16** Nanso, se obi pe se øgye ho akyinnyee a, asem a mewø ka wø ho ara ne se, yen anaa Onyankopon asafo no nni økwan foforo biara a wøfa so som. **17** Nhyehyeeø se edidi so yi a mereka akyerø mo yi, menkamfo mo, efiri se, mo asafo nhylamu de øhaw bre mo mmom. **18** Deø edø økan no, mate se mo ne mo ho mo ho di asie wø mo nhylamu mu na megje di se nokore kakra wø mu. **19** Akyinnyeeø biara nni ho se ese se mo mu kyekye sedee nokore øeda adi. **20** Se mohyia se kuo a, momma se morebedi Awurade Adidi no. **21** Na mogu so redidi no, obiara di n'aduane wø øberø a økøm de ebinom na afoforo nso aboboro nsø. **22** Mo ara monni afie a modidi nom wø mu? Anaase mope se mogu Onyankopon asafo no ne wøn a adeø ahia wøn no

anim ase? Edeen na mohwehwé se meka fa saa asem yi ho kyere mo? Menkamfo mo anaa? Esé se mohunu se ense se mekamfo mo! 23 Awurade nkyen na menya nkyerkyere a mekyerkyere mo no se, Awurade Yesu, anadwo a woyii no maes no, ofaa burodo 24 na odaa Onyankopon ase no, obuu mu kaa se, "Yei ne me onipadua a mede ma mo. Monye yei mfa nkae me." 25 Saa ara na Adidi no akyi no, ofaa kuruwa na okaa se, "Saa kuruwa yi ye Onyankopon apam foforø a wode me mogya ahye mu den. Ebere biara a mobenom no, momfa nkae me." 26 Ebere biara a mobedi burodo no na mobenom kuruwa no ano no, monka Awurade wuo no ho asem kosi se obeba. 27 Ekyere se, se obi di Awurade burodo no na onom kuruwa no ano wo ekwan a emfata so a, odi Awurade onipadua ne ne mogya no ho fo. 28 Enti ansa na obiara bedi burodo no, anom kuruwa no ano no, ese se okari ne ho hwe. 29 Na se wammu Awurade onipadua no na odi nom firi kuruwa no mu a, odi nom de atemmuo ba n'ankasa so. 30 Eno enti na mo mu bebree yareyare na moye mmere na mo mu pii awuwu no. 31 Se yekari yen ho hwe ansa a, yerenko Onyankopon atemmuo mu. 32 Nanso, Awurade bu yen aten, twe yen aso sedee oremmu yene ewiase nyinaa fo. 33 Eno enti, me nuanom, se mohyia se moreko Awurade Adidi no a, montwøn mo ho mo ho. 34 Se ekøm de obi a, onnidì wo efie na Onyankopon ammu no aten wo won nhiyamu no ase. Nsem a aka no, se meba a, meka ho asem.

12 Me nuanom, merebekyere mo nsem a efa Honhom Kronkron no akyedee no mu. Anuanom, mepe se mohunu nokore no. 2 Monim se ebere a na moye abosonsomfo no na ahoni a awuwu na edi mo so de mo ko bone mu. 3 Deè ese se mote asee ne se, obiara a øwo Onyankopon Honhom akwankyere no ka se "Yesu ye Awurade," na onname Yesu. 4 Ewom se Honhom Kronkron no ara na ekye akyedee no, nanso saa akyedee no gu ahodoø. 5 Akwan ahodoø bebree wo ho a wøfa so som, nanso Awurade korø no ara na wøsom no. 6 Tumi ahodoø bebree wo ho a wønam so som, nanso Onyankopon korø no ara na øma obiara tumi ma wøde som. 7 Honhom Kronkron no nam yen mmaako mmaako so da ne ho adi ekwan bi so ma øboa yen nyinaa. 8 Honhom Kronkron no ma obi nyansa na Honhom Kronkron no ara nso ama obi osuahunu. 9 Saa Honhom Kronkron no ara ma obi gyidie na øma obi nso tumi a øde sa nyarewa. 10 Honhom Kronkron no ma obi tumi ma øye anwanwadee; obi nso, øma no

tumi ma øka Onyankopon asem; na øfotørø nso øma no tumi ma øtumi kyere nsonsonoeø a eda akyedee a øfiri Honhom Kronkron no ne dee emfiri Honhom Kronkron no mu. Honhom Kronkron no ma obi tumi ma øka kasa foforø na øma øfotørø nso tumi ma økyere kasa foforø no ase. 11 EYE Honhom Kronkron korø no ara na øye yeinom nyinnaa; akyedee ahodoø a øpe se øde ma obiara no, øde ma no. 12 Kristo te se nipadua baako a øwo akwaa bebree; ewom se øwo akwaa bebree, nanso øye onipadua korø no ara. 13 Wønam saa økwan korø no ara so abo yen Yudafoo ne amanamanmufoø ne nkøa ne yen a yede yen ho no asu. Wønam Honhom Kronkron korø no so abo yen asu ahye saa onipadua korø no ara mu. Na wøde saa Honhom Kronkron no ama yen se yennom. 14 Nipadua no ankasa nye akwaa baako; øye akwaa bebree. 15 Se nan ka se, "Esiane se menyø nsa enti, menka onipadua no ho" a, enkyere se ønye onipadua no fa bi. 16 Na se aso ka se, "Esiane se menyø aniwa enti, menka onipadua no ho" a, enkyere se ønye onipadua no fa bi. 17 Na se onipadua no nyinnaa ye aniwa a, anka øbeyø den ate asem? Na se øye aso a anka øbeyø den ahua adee? 18 Sedee Onyankopon pe no no na øde akwaa biara siie. 19 Se onipadua no nyinnaa ye akwaa korø a, anka onipadua no øye edeen? 20 Sedee ete no, akwaa gu ahodoø, nanso onipadua no ye baako pe. 21 Yei enti, aniwa ntumi nka nkyere nsa se, "wo ho nhia me!" Saa ara na etire rentumi nka nkyere nan se, "Wo ho nhia me!" 22 Saa ara na ørentumi nye biribiara a akwaa a øye mmere no nka ho mma ønye yie. 23 Akwaa a yesusu se enni mu pii no mmom na yehwe no yie, na dee ønye fe wo onipadua ho no nso yehwe no yie pa ara. 24 Na akwaa a edi mu no, saa øhwe no ho nhia no. Onyankopon ankasa nam ekwan bi so akeka onipadua no asisi animu de ahye akwaa a wømmiu no animuonyam. 25 Enti nkyekycmu biara nni onipadua no mu. Akwaa no nyinaa keka won ho won ho bom. 26 Se akwaa baako ho ka a, akwaa a aka no nyinaa ho ka bi. Na se wøkamfo akwaa no bi a, anigyeø ka akwaa a aka no nyinaa. 27 Enti mo nyinaa moye Kristo onipadua. Na mo mu biara ye n'akwaa. 28 Onyankopon ahyehye biribiara pepøøpe wo asafo no mu: Deè edi ekan, asomafoø; dee etø so mmienu, adiyifoø; dee etø so mmiensa, akyerkyerefoø; afei won a wøye anwanwadee enna won a wøama won tumi de sa yadee anaa wøboa afotørø anaa wøkyere won ekwan anaa wøka kasa foforø. 29 Won nyinaa nye asomafoø

anaa adiyifoā anaa akyerēkyerefoō. Enye wōn nyinaa na wōwō tumi a wōde yē anwanwadee 30 anaa wōsa nyarewa, anaa wōka kasa foforo anaa wōkyere deē wōka no ase. 31 Monhwehwe akyedee a ebeboa mo yie akyiri kwan. Mekyere mo ekwan foforo a eyē pa ara.

13 Se mede nnipa ne abōfōo tēkremā kasa na menni dō a, na mete se yaawa a eregyegyē anaa akasaeē a erewoso kēkē. 2 Ebia na mewō akyedee a metumi ka asem̄pa no ma eka nnipa akoma; ebia na mewō osuahunu ne nteaseē ma mete ahintasēm nyinaa ase; ebia na mewō gyidie a emā metumi tutu mmpēo, nanso se menni dō a, menka hwee. 3 M̄tumi de des mewō nyinaa makye na mpo matu me onipadua asi hō se wōnhye, nanso se menni dō a, mennya ho mfasoo biara. 4 Dō wō boasetō na ne tirim yē mmere; dō nyē ahooyea anaa enkyere ne ho anaa ḥnni ahomasoo su; 5 dō mimu ḥbra bōne; ḥnyē pesemenkomēna; ne bo nha no; ḥmfa bōne nhye ne mu; 6 dō mpe bōne, na mmom, ḥpe nokore. 7 Dō mpa aba; ne gyidie, n'anidasoo ne ne boasetō nni hwammō. 8 Dō wō hō daa. Nkōmhye wō hō nanso, ente hō daa; akyedee a emā wōka kasa foforo wō hō, nanso ewō n'awieeē; osuahunu wō hō, nanso ebtwam. 9 Deē yēnim no ne nkōm a yehye no yē fa ne fa bi; 10 nanso deē eyē pē no nya ba a, deē eyē fa ne fa no begu. 11 Meye abōfra no mekasaa se abōfra, medwenee se abōfra, mesusuu se abōfra, na meyē ḥpanin yi, magu mmofraasēm no. 12 Deē yēhunu no seesei no te se su bi a eyē kusuu wō ahwehwe mu. Enō akyi, yēbehunu no kann. Deē menim seesei no yē εho fa bi; akyire yi, εbedi mu te se Onyankopōn nimdee a ḥwō wō me ho no. 13 Na afei nneēma mmiensa yi na ewō hō: gyidie, anidasoo, dō; na dō ne mu kēsē.

14 Dō na eſe se mohwehwe akyire kwan. Momma mo akoma nni Honhom no akyedee akyi, ne titire no, nkōmhye. 2 Onipa a ḥka kasa foforo no nkasa nkyere nnipa, na mmom ḥkasa kyere Onyankopōn, εfiri se, obiara nte asem a ḥka no ase. Ḫnam Honhom no tumi so ka nokore mu ahintasēm. 3 Nanso onipa a ḥhyē nkōm no kasa kyere nnipa, boa wōn, hyē wōn nkuran, kyekye wōn were. 4 Onipa a ḥka kasa foforo no boa ḥno ankasa ne ho, nanso onipa a ḥhyē nkōm no boa asafo no nyinaa. 5 Wōm se mepē se mo nyinaa ka kasa foforo deē, nanso mepē se mo nyinaa nya akyedee a εbēma mo ahyē nkōm. Efiri se, onipa a ḥhyē nkōm no ho hia yie kyēn onipa a ḥka kasa foforo no,

gye se, obi wō hō a obēkyere aseē, ma aboa asafo no nyinaa. 6 Enti anuanom, se meba mo nkyen na meka kasa foforo a, mfasoo bēn na mobēnya wō me hō? Morennyā hwee gye se meda Onyankopōn ahintasēm adi anaa meda osuahunu bi adi, anaa meka nsem̄ ma εkanyane mo, anaa mekyerēkyere mo. 7 Saa ara nso na nneēma a nkwa nni mu, te se, abēn anaa sankuo a wōde bo nnwom no, se nnwom no bō no mu anna hō a, obiara rente ne dē. 8 Na se deē ḥbō totorobento no nso ammō no yie a, hwan na obētiesie ne ho ako ḥko? 9 Saa ara nso na mebisa se, se moka kasa foforo a emu nna hō a, ebeye den na obi ate asem a moka no ase? Mo nsem̄ no beyera wō mframā mu. 10 Kasa ahodoo bebree na ewō ewiase, nanso emu biara nni hō a nteaseē nni mu. 11 Na se mente kasa a obi ka no ase a, deē ḥreka saa kasa no beye ḥhōhō a ma me, na me a meretie no nso, maye ḥhōhō a ma no. 12 Esiane se mopere se mobēnya Honhom no akyedee no enti, eſe se mohwehwe deē ebeboa asafo no ama atim yie. 13 Eſe se obi a ḥka kasa foforo no bō mpaeē na otumi kyere nsem̄ a ḥka no ase. 14 Se meka kasa foforo bō mpaeē a, me honhom bō saa mpaeē no, nanso m'adwene mmoa. 15 Edeēn na afei eſe se meye? Mede me honhom bēbō mpaeē, na etō da bi nso a mede m'adwene bēbō mpaeē; mede me honhom beto dwom, nanso mede m'adwene nso beto bi. 16 Se wonam honhom nko so da Onyankopōn ase a, εbeye den na obi a ḥka nhiyamu no ho no betumi agye w'aseda mpaeē no so se "Amen" bi? Ekwan biara nni hō a obēfa so ate deē woreka no ase. 17 Se εba saa a, na w'aseda mpaeē a worebō Onyankopōn no yē se edeēn ara mpo a, εremmoa onipa a ḥka wo ho no ekwan biara so. 18 Meda Onyankopōn ase se meka kasa foforo sene mo a mowō ha nyinaa. 19 Nanso, asafo mu som no, mepē se meka kasa mmaako mmaako enum pē a mobētē aseē na moagyina so atumi akyere afoforo adeē sene se meka nsem̄ mpempem wō kasa foforo mu. 20 Monnnwene se, mmofra, anuanom; nanso se yēka bōne ho asem deē a, monyē mo ho se mmofra. Nanso, monnnwene se mmadwemma. 21 Atwerēsem no ka se, "Menam nnipa a wōka kasa foforo so bekasa makyerē saa nnipa yi. Menam ahōhō anofafa so bekasa nanso, wōrentie me," Awurade na oseē. 22 Kasa foforo no yē wōn a wōnni gyidie no nsenkyerēnneē enna Onyame asenka no nso yē agyidifoā nsenkyerēnneē. 23 Se asafo no nyinaa hyia na obiara fiti aseē ka kasa foforo na se ahōhō anaa wōn a wōnni gyidie fra mo mu a,

monnye nni se wobeka se moabobo adam? **24** Nanso, se mo nyinaa na moka Onyankopon asem na se obi a onni gyidie anaa onipa foforo bi befra mo mu a, nsem a obete no bema wanu ne ho wo ne bone ho. Nsem a ote no bebu no aten **25** na ne kokoamsem beda adi, na obetu nkotodwe asom Onyankopon na waka ne bone se, "Nokore ni, Onyankopon ka yen ho wo ha!" **26** Anuanom, nsem a meka yi kyere sen? Se moyia se moresom a, obi to dwom; obi kyerekyere; obi da Onyankopon ahintasem adi; obi ka kasa foforo enna ofoforo nso akyerekyere ase. **27** Se obi pe se oka kasa foforo a, aboro so koraa no, ese se eyenipa beye baanu anaa baasa. Obaa kasa wie a, na ofoforo nso akasa, na obi nso akyerekyere nsem a waka no ase. **28** Na se obi nni ho a obekyere kasa foforo yi ase de a, ese se onipa a oka saa kasa no ye komm wo nhiamu no ase na okasa kyere ne ho ne Onyankopon. **29** Nnipa baanu anaa baasa a Onyankopon asem no wo won nkyen no na ese se wokasa na won a aka no nso atie, adwene ho. **30** Na se obi a ote ho nso nya asem firi Onyankopon nkyen a, ese se onipa a orekasa no gyae kasa. **31** Ese se mo nyinaa ka Onyankopon asem no mmaako mmaako sedee mo nyinaa benya osuahunu bi ne nkuranhye. **32** Ese se nkemhyeni no pene so, gyae ma ofoforo nso kasa. **33** Efiri se, Onyankopon mfrees yen se yemmeye basabasa, na mmom asomdwoeepefoo. Sedee ete wo Onyankopon asafo mu no. **34** Ese se mmaa a wowa asafo mu no ye komm wo asafo no nhiamu ase. Womni ho ekwan se wokasa, sedee Mose Mmara no kyere no. **35** Se worepe biribi mu ahunu a, wommisa won kununom wo fie. Obaa kasa wo asafo nhiamu ase a, eyenipuasee. **36** Anaa mofa no se Onyankopon asem no firi mo nkyen? Anaa mo nko ara mo nkyen na efiri? **37** Se obi susu se oye odiyifoo anaa owo honhom akyedes a, ese se ote ne ho ase se nsem a meretwers yi, Awurade na ohyee me se mentwre. **38** Enti, se ontie yei a, ennee, monntie ono nso. **39** Enti anuanom, mompere se mobehye nkem, nanso monnnyae se mobeka kasa foforo. **40** Ese se moye biribiara wo ne kwan so.

15 Afei, anuanom, mepe se mekae mo adwene fa Asempa a meka kyere mo no a mogye too mu, nam so maa mo gyidie mu yee den no ho. **2** Eno ne Asempa a meka kyere mo no. Se mokura Asempa no mu denden a, mobenya nkwa, gye se moannyne anni. **3** Mekaa asem a metees a elo hia yie no kyere mo

se, yen bone enti na Kristo wui se dedee woatwre no Atweresem mu se, **4** wosiee no, na ne nnansa so no, osore firii awufoo mu se dedee woatwre wo Atweresem no mu se, **5** odaa ne ho adi kyere Petro ne asomafoo dumieno nyinaa. **6** Afei, mpofirim, odaa ne ho adi kyere n'akyidifoo beboro ahanum a won mu bi te ase na won mu bi nso awuu. **7** Afei, oyii ne ho adi kyere Yakobo ne asomafoo no nyinaa. **8** Akyire no koraa, oyii ne ho adi kyere me a meye obi a woanwo me ntsem. **9** Meye obi a mesua koraa wo asomafoo no mu na memfata mpo se wofre me osomafoo efiri se, metaa Onyankopon asafo. **10** Nanso, Onyankopon adom enti, mete se dee mete no ara na adom a ode dom me no aboa me yie. Ama matumi aye adwuma denden asene asomafoo a aka no nyinaa e emfiri m'ankasa m'ahoden mu, na mmom Onyankopon adom no na eredi dwuma wo me mu. **11** Enti, se efiri me anaa efiri won no, Asempa a yen nyinaa ka ni, na eno nso na mogye di. **12** Afei, sedee Asempa no ka se woama Kristo asore afiri awufoo mu no, aden na mo mu bi tumi ka se worentumi mma awufoo nsore? **13** Se saa ye nokore dee a, na ekyere se woamma Kristo ansore amfiri awufoo mu. **14** Na se woamma Kristo ansore amfiri awufoo mu a, na ekyere se, yenni asem biara ka, na mo nso monni asem biara a mobegye adi. **15** Eno akyi koraa na ekyere se, yeredi ator fa Onyankopon ho, efiri se, yeka se ono na onyanee Kristo firii awufoo mu. Na se awufoo ntumi nsore a, ennee na woamma Kristo nso ansore amfiri awufoo mu. **16** Se awufoo ntumi nsore a, na Kristo nso ansore. **17** Na se woamma Kristo ansore amfiri awufoo mu a, na mo gyidie no ye nnaadaa, na moda so yera wo mo bone mu. **18** Esane kyere se, won a na woye Kristo di a woawuu no ayera. **19** Na se yen anidaso wo Kristo mu no ye ma saa assetena yi nko ara a, ennee na yeye mmobo sene obiara a owo ewiase ha. **20** Nanso, nokore a ewom ne se, woama Kristo asore afiri awufoo mu de ahye mo den se won a woadeda wo owuo mu no, wobema woasoresore. **21** Na sedee owuo nam onipa so baes no, saa ara nso na owusoree nam onipa so ba. **22** Owuo nam Adam so baa yen nyinaa so; saa ara nso na Kristo de nkwa bree yen nyinaa. **23** Nanso, biribiara beye nnidisoo nnidisoo a Kristo na obedi ekan, na se Kristo di ekan ba bio a, won a woye ne dee no nso adi akyire. **24** Afei se Kristo see ahonhom mu atumfoo, ahooden ne tumi nyinaa a, awiees no beba, na ode Ahennie no ama Onyankopon a oye Agya no. **25** Efiri se, ese

se Kristo di əhene kosi se əbedi n'atamfoo nyinaa so na əde won ahye ne nan ase. **26** Ətamfoo a ətwa too a əbedi ne so ne owuo. **27** Se Atweresem no ka se, "Əde nneemaa nyinaa behye ne tumi ase a," wəmmfa Onyankopon nka ho. Eye Onyankopon na əde nneemaa nyinaa hyee Kristo tumi ase a, əno ankasa a əye Əba no de ne ho behye Onyankopon a əde nneemaa nyinaa hyee ne Ba no tumi ase no, ase; na Onyankopon adi biribiara so. **29** Se owusoree nni ho a, anka won a wəbə awufoo din bə asu no beye den? Won adwene ne sen? Se eye nokore se dee wəka se, wənnnyane awufoo mma nkwa mu a, aden enti na wəbə awufoo din bə won asu? **30** Na aden na dənhweree biara yede yen ho to amanee mu? **31** Anuanom, dənhweree biara mehyia owuo. Esiane Yesu enti, ahohoahoa a mewo wə mo mu, na ema me ka yei. **32** Modwene se mfasoo bən na menyaa wə əko a me ne "nkekaboa" koo wo Efeso no? Na se awufoo nsore mma nkwa mu a, ennee "Momma yennidi na yennom, əfiri se, əkyena yəbəwu" sedee wəka no. **33** "Mommma wənnnaadaa mo. Nkommə bəne see əbra pa." **34** Monye mo asedee na monnyae mo akwammone no. Meka yei de hye mo aniwuo se mo mu bi nnim Onyankopon. **35** Obi bebisa se, "Ebeyə den na wəbetumi ama awufoo asore aba nkwa mu? Wəbeyə onipadua su bən?" **36** Əkwaseal! Se wodua aba wə fam a, gye se ewu ansa na afifiri. **37** Na dee wodua wə fam no, enye dua, na mmom eye awi aba anaase aba foforo bi. **38** Bəbea a Onyankopon adwene ho se əpe se əde bə aba no na əde bə no; əma aba biara bəbea a əfata no. **39** Honam a əkata ateasefoo ho no nyinaa nye honam koro. Nnipa wə won honam; mmoa wə won dee; nnomaa wə won dee enna nsuomnam nso wə won dee. **40** Əsoro onipadua wə ho, enna əfam onipadua nso wə ho. Ahoofe bi wə ho ma əsoro onipadua nko ara, enna ahoofe bi nso wə ho ma əfam onipadua. **41** Owia wə n'ankasa n'ahoofe, Əsrane wə ne dee nko; nsoromma ahoofe gu ahodoo; na nsoromma no mu nso wəwə ahoofe su ahodoo. **42** Se wəma awufoo sore ba nkwa mu a, saa ara na ebəba. Se wəsie onipadua no a, əporo; wəma əsore nso a əmporo. **43** Se wəsie onipadua a, eye tan na eye mmere, nanso se wəma əsore a, eye fe na enya ahooden. **44** Se wəsie onipadua no a, eye honam na se wəma əsore a, eye honhom. Əhonam wə ho enti ese se honhom nso wə ho. **45** Atweresem no ka se, "Adam a əye nnipa nyinaa kannifo no, wəbə no

se onipa əteasefoo"; nanso Adam a ətwa too no ye Honhom a əma nkwa. **46** Eneye honhom mo ni na əbaa kane. Əbaa dee əkura honam fam onipadua no akyi. **47** Wəde fam mfuturo na əbə Adam a ədi əkan no. Adam a ətə so mmieno no firi əsoro. **48** Won a wəte asase so no te se dee wəde dətee bəo no no; na won a wəyə əsoro mma no te se won a wəfiri əsoro. **49** Sədəe yete se nnipa a wəde dətee bəo yen no, saa ara na yebeyə se onipa a əfiri əsoro no. **50** Anuanom, dees mepe se mekyere ne se, dees wəde honam ne mogya aye no nni kyefə wə Onyankopon Ahennie no mu; na dees əporo no ntumi ntēna ho. **51** Montie saa ahintasem yi: Yen nyinaa renwu, nanso əbere tiawa bi mu wəbəsakyera yen nyinaa; **52** se tutorobento a ətwa too no bə a, nsakrae no beye anibuee. Se əbə a, awufoo bedane ateasefoo na yen nyinaa besakyera. **53** Na dees əporo no de dees əmporo akata ne ho, na dees əwu no de dees ənwu akata ne ho. **54** Enti dees əporo de dees əmporo kata ne ho na dees əbewu de dees ərenwu kata ne ho a, Atweresem no bəba mu se, "Wəasəe owuo; nkonom abal!" **55** "Owuo, wo nkonom wə he? Owuo, wo nwowəe wə he?" (Hades g86) **56** Owuo nya ne tumi firi bəne mu na bəne nso nya ne tumi firi Mmara no mu. **57** Nanso, yeda Onyankopon a ənam yen Awurade Yesu Kristo so ma yen tumi no ase! **58** Enti, me nuanom, monnyina pintinn. Edə biara monye Awurade adwuma, əfiri se, menim se moye Awurade adwuma a ərenye əkwa da.

16 Asem a efa etoo a wəbeyi de aboa Onyankopon asafə mma a wəwə Yudea ho no nie: Ese se moye dee meka mekyere Galati asafə ahodoo se wənye no bi. **2** Kwasıada biara, sika a moanya no, momfa bi nsie baabi sedee meba mo nkyen a, əremma monyi too. **3** Se meba ho a, metwərə adansedie krataa mede asoma nnipa a mopene so se mensoma won, na wəabegye mo akyedee no de aksa Jerusalem. **4** Se əho hia se me ne won ba a, me ne won bəba. **5** Se əfiri Makedonia a na meba mo nkyen, əfiri se, əfifa ho. **6** Ebia, medi nna kakra wə mo nkyen. Ebia, medi awəberə no wə mo nkyen. Eno akyi moaboa me ama makə baabiara a mepe se meko. **7** Mempe se medi nna tiaa bi mo nkyen. Na mmom, mewə anidasoo se, se Awurade pə a, metena mo nkyen akyere. **8** Nanso, metena Efeso ha yi akosi Pentekoste da no. **9** Ewom se won a woasore atia me dəəso dee, nanso akwan pa a metumi mafa so madi dwuma pa wə ha. **10** Se Timoteo ba mo nkyen wə ha a, monsom no hohoo, əfiri se, əreye Awurade adwuma

sedeε meye yi ara. **11** Obiara mmu no abomfiaa, na mmom, mommoa no na ɔntu ne kwan yi asomdwoee mu na watumi asane abeka me nsa, efiri se, merehwε ɔne anuanom no anim. **12** Efua onua Apolo ho nso, metaa hye no nkuran se ɔne anuanom a aka no ntaa nsra mo, nanso ɔnyee n'adwene se ɔbeba seesei ara. Se ɔnya εkwan dee a, ɔbeba. **13** Monnwεn, momma mo gyidie mu nyε den; mo bo nyε duru na monnya ahooeden. **14** Momfa odo nyε mo nnwuma nyinaa. **15** Monim Stefana ne ne fiefoo ho asem. Woyε nnipa a wɔdane bεyεe Akristofoo εkan wɔ Hela na wɔde wɔn ho ama Onyankopon adwumayεfoo. Mesre mo, me nuanom, **16** se monni nnipa a wɔte saa ne wɔn a wɔdi saa dwuma no bi na wɔne wɔn som no akyi. **17** M'ani gye Stefana, Fortunato ne Akaiko ba a wɔbaεε no ho. Wbεsii mo anan **18** na woama m'ani agye sedeε wɔmaa mo ani gyeeε no ara pε. Ese se yεkae nnipa a wɔte saa no. **19** Asafo a wɔwɔ Asia no kyea mo. Akwila ne Priska ne asafo a wɔhyia wɔn fie no nso kyea mo. **20** Anuanom a wɔwɔ ha no kyea mo. Momfa odo nkyeakyea mo ho mo ho. **21** Me ara me nsa ano atwere nie: Me Paulo, mekyea mo. **22** Obiara a ɔnnɔ Awurade no, nnome mmra ne so. Marana-ta “Yεn Awurade bra!” **23** Awurade Yesu adam mmra mo so. **24** Me do nka mo nyinaa wɔ Kristo Yesu mu. Amen.

2 Korintofoo

1 Krataa yi firi Paulo a Onyankopon ayi no se Kristo Yesu ɔsomafoa no ne Timoteo a ɔyε yen nuanom no mu baako nkyen, Mede saa krataa yi rekɔma Onyankopon asafo a εwɔ Korinto ne ahotefo a wɔwɔ Akaiaman mu no nyinaa: **2** Adom ne asomdwose a εfiri yen Agya Onyankopon ne Awurade Yesu Kristo nka mo. **3** Momma yɛnna Onyankopon a ɔyε yen Awurade Yesu Kristo Agya no a ɔyε mmɔborɔhunu Agya na ɔyε Onyankopon a awerekyekyere nyinaa firi no no ase. **4** ɔkyekyere yen were wɔ yen amanee nyinaa mu na yɛnam awerekyekyere a yen ankasa anya afiri Onyankopon nkyen no so atumi akyekyere afoforo a wɔwɔ amanee ahodoa mu no were. **5** Sedeε yɛahunu amane wɔ Kristo mu no, saa ara nso na yɛnya Kristo awerekyekyere a εdəəso no. **6** Mo awerekyekyere ne mo nkwegye enti yehunu amane. Efiri se, se Kristo kyekye yen were a, yen nso yɛnam so betumi akyekye mo were. Eno bɛma mo anya ntoboasee ahunu amane se yen nso. **7** Enti, gyidie a yewɔ wɔ mo mu no nhinhim. Yenim se, sedeε mo ne yen hunu amane no, saa ara nso na awerekyekyere a yɛnya no, monya bi. **8** Anuanom, yεpε se yetwe mo adwene ba ɔhaw a εtoo yen wɔ Asia mantam mu no so. Amane a yefaa mu no so, na na emu yε duru enti yen asetena mu anidasoo nyinaa yerae. **9** Nokorem yegye too mu se yerebewu. Saa asem yi siie, sedeε εbεye a yɛremfa yen ho nto yen ankasa so, na mmom, yεde yen ho beto Onyankopon a ɔma awufoa sɔre no so. **10** Wayi yen afiri saa owuo amanehunu yi mu na ɔbeko so agye yen. Ono na yede yen ani ato no so se, se moko so bɔ mpaae ma yen a, **11** ɔbεgye yen bio. Yei kyere se, ɔbεbuia mpaae dodoa biara a mobo ma yen no, na Onyankopon behyira yen, na dodoa no ara ama wɔn nne so de ada no ase ama yen. **12** Yεhoahoa yen ho se yen ahonim mmu yen fɔ, yeatena ase nokoredie mu, ne titire ne εberε a yewɔ mo nkyen no. Enye ewiase nyansa na εkyere yen kwan. Mmom, yen akwankyere firi Onyankopon adom no mu. **13** Nsem a mobetumi akenkan, ate aseε nko na yεtwerε de bε mo. Mewɔ anidasoo se, mobete biribiara a **14** monnte asee yie no ase daakye sedeε εbεye a, da a Awurade Yesu bɛba no, mode yen bεhoahoa mo ho na yen nso yede mo ahoahoa yen ho. **15** Na menim se saa asem yi bɛba mu. Eno enti na mehyehye se meba abesra mo na moanya nhyira mprenu. **16** Meyε se m'adwene se, se mereko Makedonia

a, meba mo nkyen, na meresane nso a, mafa mo nkyen ansa na makɔ Yudea. **17** Modwene se mantumi ansi m'adwene pi wo deε εse se meye anaa? Anaase mete se obi a oka se "Aane" anaa "Dabi" sedeε εbεsɔ afoforo ani? **18** Onyankopon yε ɔnokwafo. Enti se meka se yen mmuaε yε "Aane" εberε biara a, εye "Aane", enye "Dabi" da a. **19** Efiri se, Yesu Kristo, Onyankopon Ba no a me Paulo, Silas ne Timoteo kaa ne ho asem kyere mo no nsesa. ɔnnka "Aane" ne "Dabi" da. εberε biara odi n'asem so. **20** Ono mu na Onyankopon bɔhyε nyinaa awie peye. Yei enti, yɛnam Yesu Kristo so ka "Amen" de hyε Onyankopon animuonyam. **21** Afei, Onyankopon no ankasa na ɔma yene mo tumi gyina pintinn wɔ Kristo mu. Ono na ɔsraa yen **22** faa yen se ne deε, enna ɔde ne Honhom Kronkron no hyε yen akoma mu de sii deε ɔwɔ ma yen nyinaa so dua. **23** Mefre Onyankopon se m'adansε. ɔnim m'akoma mu. Sedeε εbεye a mobεnya kwan agye mo ahome enti na mankɔ Korinto no. **24** Enye yen adwene ne se yεbεhyε mo ama mo agye biribi adi, na mmom, mo ahoto enti na yene mo yε adwuma. Efiri se, εnam mo ankasa gyidie so na mobεgyna pintinn.

2 Enti, meyε se m'adwene se meremma mo nkyen bio mmehye mo awerεhoo. **2** Se mebεhyε mo awerεhoo a, hwan na ɔbεkyekyere me were? Me ara a mahye mo awerεhoo no anaa? **3** Saa enti na metwerε saa krataa no bεrε mo. Na mempe se meba mo nnipa korɔ no ara a mobεgye m'ani no nkyen bεhyε mo awerεhoo. Menim yie se, se me ho to me a, mo nso mo ho beto mo. **4** Mede amanehunu, awerεhoo ne nisuo na ɔretwerε mo saa krataa yi. Mantwerε mammehye mo awerεhoo na mmom, metwerε de bεkyere ɔdo a medɔ mo nyinaa. **5** Se obi ahye afoforo awerεhoo a, enye me na wahye me saa awerεhoo no, na mo anaase mo mu bi na wahye no saa awerεhoo no. Mempe se me nsa yε den wɔ saa onipa no so. **6** Asotwe a dodoa no ara atwe no no dɔɔso ma no. **7** εse se mode kye no na mokyekyere ne were sedeε εbεye a awerεhoo renhyε ne so. **8** Mesre mo, momma ɔnlunυ se mope n'asem pa ara. **9** Deε enti a metwerε mo krataa no ne se: Mεpε se mehuunυ se moatumi agyina sɔhwε no ano pintinn na nsem a meka kyere mo no nso, modi so anaa. **10** Se obi yε bɔne bi na mode kye no a, me nso mede kye no. Se εho hia se mede kye na mede kye a, εse se mede biribiara kye. Na mo enti na meye saa wɔ Kristo anim **11** sedeε εbεye a, ɔbonsam rennya yen ho εkwan, εfiri se, yenim ne nsusuiε. **12**

Eberē a meduruu Troa kōkāa Asem̄pa no, mehunuu se Awurade ama adwuma no ye ho ēkwan wō hō. 13 Nanso, me werē hoeē, ēfiri se, na menhunu yen nau Tito. Enti, mekraa nnipa a wōwō hō no na mesiim mekō Makedonia. 14 Yēda Onyankopon ase se daa oto yen santene wō anigyeē ne nkoniimdie wō Kristo mu ma yeyi hwa a eyē hwam. Onyankopon nam yen so ma Kristo ho asem̄ tre kō baabiara se aduhwam. 15 Yēte se aduhwam a Kristo de ama Onyankopon a etre kō wōn a wōregye wōn nkwa ne wōn a wōreyera mu. 16 Na wōn a wōreyera no dee, eyē wōn hwa bōne a etumi kum. Nanso, wōn a wōregye wōn nkwa no, eyē adee a eyē hwam a em̄a wōn nkwa. Hwan na əbetumi agyina adwuma a eyē den sei anim? 17 Yēnte se nnipa afoforō bi a wōfa Onyankopon asem̄ se adetondēe bi, na esiane se Onyankopon asoma yen no enti, yēka nokore wō n'anim se Kristo asom̄foo.

3 Yei kyere se yerehoaho a yen ho bio anaa? Anaase yehia adansedie nkrtataa a efiri yen nkynen anaa mo nkynen sedēe afoforō hia no anaa? 2 Mo ankasa moye krataa a ewō yen nkynen a woatwērē wō yen akoma mu sedēe ēbeyē a obiara behunu na wakan. 3 Mote se krataa a Kristo nam yen som so atwērē. Enye twerēduro na wōde twerēe no ēbōo əpono so, na mmom Onyankopon a òte ase no Honhom na wōde twere guu nnipa akoma mu. 4 Saa ahotosoo yi na yenam Kristo so anya wō Onyankopon fam. 5 Biribiara nni yen mu a əbetumi ama yēasi yen bo aka se yebetumi aye saa adwuma yi. Ahoaden a yēwō no firi Onyankopon. 6 Əno na wama yen afata se N'Apam Foforō ho asom̄foo. Efiri Honhom Kronkron no na əmfiri mmara a woatwērē. Mmara de owuo ba na Honhom no dee em̄a nkwa. 7 Mmara a ede owuo baes no, na woatwērē no ēbōo əpono so, nanso animuonyam a na ēkura no enti nnipa no antumi anhwē Mose anim. Mose animuonyam hyerēneē nanso saa animuonyam no dumii. 8 Enti, apam a Honhom no de ba no, ərennya animuonyam mmorosoō anaa? 9 Se mmara a ede owuo ba no wō animuonyam a, ənnēe dee em̄a yetene Onyankopon anim no rennya animuonyam a ēborō so? 10 Nokorēm, Apam Foforō no animuonyam mmorosoō enti, mmara a ede owuo ba no animuonyam ayera. 11 Na se na animuonyam wō biribi a ənkyere mu a, animuonyam ben na ade a ete hō daa no rennya. 12 Esiane se yēwō saa anidasoo yi enti, yēwō akokoōduru. 13 Yēnte se Mose a òde nkatanimu kataa n'anim sedēe ēbeyē a

Israelfoo no renhunu n'anim hyerēn no pa a ərepa na ayera no. 14 Nanso nteaseē a wōn annya no enti əbesi enne yi, se wokenkan Apam Dada nwoma no a, saa nkatanimu no da so kata wōn adwene so. Ansa na nkatanimu no befiri hō no, gye se əgye Kristo di. 15 Əbesi enne, eberē biara a wōbekenken Mose mmara no, nkatanimu no da so kata wōn adwene so. 16 Nanso se obi gye Awurade di a, ne nkatanimu no, woyi firi hō. 17 Na Awurade ne Honhom no, na baabiara a Awurade Honhom wō no, ahoto wō hō. 18 Yēt a nkatanimu biara nkata yen anim no, Awurade animuonyam hyerēn yen anim, na Awurade Honhom no sakra yen kō n'animuonyam mu.

4 Onyankopon nam n'adom so de saa asem̄ yi abre yen na əno enti, emma yen akoma ntū. 2 Yeagya kokoamsem ne aniwudeyē nyinaa. Yennaadaa na yentwa Onyankopon asem̄ no ho nkontompo. Yennaadaa obi mma ənnye dee Atwēresem no nkāas nni. Yegyae saa aniwudee no nyinaa. Yegyina Onyankopon anim kasa enti yēka nokore ma wōn a wōnim yen no nyinaa gye di. 3 Se Asem̄pa a yēka no ye ahintasem a, eyē ahintasem ma wōn a wōreyera. 4 Wōnnye nni, ēfiri se, əbonsam aseē wōn adwene. Ətwe wōn firi hann a eto gu wōn so no ho; hann a efiri Asem̄pa no mu a əfa Kristo a òte se Onyankopon animuonyam no ho no. (aiōn g165) 5 Enye yen ankasa ho na yēka asem̄ no fa. Yēka Yesu Kristo ho asem̄ se əno ne Awurade no na yen nso Yesu enti, yēye mo asom̄foo. 6 Onyankopon a əkkaa se, "Hann infiri esum mu nhyerēn no" əno na wahyerēn wō yen akoma mu, ama yēanya Onyankopon animuonyam ho nimdee wō Yesu Kristo mu. 7 Yēte se nkukuo a wōde agyapadēe asie mu. Tumi ankasa no firi Onyankopon na əmfiri yen. 8 Yētaa hunu amane, nanso wōnnsēe yen. Mpo se yennim dee eſe se yēye a yēmpa aba. 9 Amanee mu, Onyankopon ka yen ho, na se wōbō yen hwe fam a yēsōre bio. 10 Mmerē nyinaa yen onipadua no soa Yesu wu a əwuīe no sedēe ēbeyē a n'abrabō beda adi wō yen mu. 11 Yēn asetena mu nyinaa, Yesu enti, yēte hō ma owuo sedēe ēbeyē a, n'abrabō beda adi wō yen onipadua a etu no mu. 12 Yei kyere se owuo di ne dwuma wō yen mu enna nkwa nso di ne dwuma wō mo mu. 13 Atwēresem no ka se, "Mekasaeē, ēfiri se, na megē di." Saa honhom mu gyidie no ara so na em̄a yen nso yēkasa, ēfiri se, yēgye di. 14 Yēnim se Onyankopon a əmaa Awurade Yesu sōre firii awufoo mu no bēma yēne Yesu asōre na òde yen abeka mo ho

wə n'anim. 15 Mo enti na yeinom bəba mu; na sədee Onyankopən adom no reduru nnipa bebree nkyen no, saa ara nso na wobəbə mpaae ada Onyankopən ase de ahye no animuonyam. 16 Esiane yei enti, yen bo ntu. Əwom se yen onipadua no reporo nkakrankakra dee, nanso yen honhom no dee, əsesa yə foforə da biara da. 17 Na saa əshaw kakra a yefə mu no de animuonyam a ənni awiees a əborə saa əshaw no so no bebrə yen. (aiōnios g166) 18 Yemfa yen adwene nko nneəma a yehunu so, na mmom, nneəma a yənhunu so na yede yen adwene kə. Dee wotumi hunu no ntenu hə nkye, nanso dee yentumi nhunu no tena hə daa. (aiōnios g166)

5 Yenim se, se yewu na yegya saa onipadua yi a, yebənya onipadua foforə a Onyankopən ankasa aye a əbetena hə daa wə əsoro hə. (aiōnios g166) 2 Seesei, yesi apinie pe se wəde əsoro animuonyam foforə no kata yen ho, 3 Efiri se, se wəde kata yen ho a, yen ho renna hə bio. 4 Na se yewo saa honam yi mu a, yesi apinie na adesoa bi da yen so; enye se yemmpə se yegya onipadua no, na mmom, yəre se wəde əsoro atenae foforə no kata yen ho sədee əbeyə a, nkwa bəmene dee əwu no. 5 Onyankopən na wasiesie yen ama saa nsakrae yi. Na əde ne Honhom no maa yen se dee əwə ma yen no nyinaa akyiggyina. 6 Yei enti, daa yewə akokođuru. Yenim se mmere dodo a yewə saa onipadua yi mu no, ema yene Awurade fie kwan ware. 7 Efiri se, yen nkwa gyina gyidie so na ennyina dee yehunu so. 8 Yewə nkurarhiye enti, eyə yen pe se yebetu afiri yen fie wə saa honam yi mu na yene Awurade akətena ne fie. 9 Se yewə yen fie ha anaa noho a, yəre se yeso n'ani sene biribiara. 10 Efiri se, esə se yen nyinaa ba Kristo anim ma əbu yen aten. Sədee obiara tenaa ase wə onipadua no abrabə mu no, se eyə papa anaa bəne na wobəgyina so abu no aten. 11 Efiri se yenim sədee yesuro Awurade enti, yeka ne ho asempa kyere nnipa. Onyankopən nim yen yie na mewo anidaso se monim me nso wə mo akoma mu. 12 Yerensane nka yen ho asempa nkyere mo, na mmom, yerebə ho mməden sədee mode yen behoahoa mo ho na moatumi abua wən a wəde onipa anim hoahoa wən ho na enye won su no. 13 Se yəabəbə adam a eyə yene Onyankopən ntam asem. Nanso se yen adwene mu da hə a, eyə ma mo yiedie. 14 Afei a yəahunu se onipa baako na əwu maa nnipa nyinaa wuu bi no enti, Kristo də a əde do yen no na əhye yen. Yei kyere se nnipa nyinaa wə ne wuo no mu kyefə bi. 15 Əwu maa

yən nyinaa, sədee əbeyə a wən a wəte ase no rentena ase mma wən ho bio na mmom, wəbətena ase ama dee yen enti, əwuiə a wəmaa əsore firii awufoo mu no. 16 Enti, ense se yegyina onipa adwene so bu obiara aten bio. Na se mpo əberə bi a atwam no na yegyina nnipa adwene so na yehunu Kristo a, afei dee, yərenye saa bio. 17 Se obi wə Kristo mu a, na əye abədees foforə, na nneəma dada nyinaa atwam ama nneəma foforə aba. 18 Onyankopən aye ne nyinaa. Əsoma Kristo se əmməpata əne yen ntam na əde one afoforə ntam mpata dwumadie no ahye yen nsa. 19 Asem a wəde abre yen ne se, Onyankopən nam Kristo so afa nnipa nyinaa adamfo. Onyankopən ankan wən bəne antia wən na əde n'asomdwəee aseňka ho dwumadie no ahye yen nsa. 20 Enti yeyə asomafo ma Kristo, na ete sədee Onyankopən nam yen so kasa kyere mo. Yesi Kristo anan mu səre mo se, momma wəmfa mo mmata Onyankopən ho. 21 Na Kristo nni bəne, nanso yen enti, Onyankopən maa əfaa yen bəne sədee əbeyə a, yenam əno Kristo so bəye teneneefoo wə Onyankopən anim.

6 Anuanom a yene Onyankopən bom ye adwuma, yesre mo se, Onyankopən adom a mo nsa aka no, monnnye no kwa. 2 Onyankopən se, “Ebəre a esə mu no, məbua wo, na nkwyagye da no, meboa wo.” Montie! Dənhwəre yi mu na esə se monya Onyankopən adom, na enne ne nkwyagye da no. 3 Yemmpə se obiara bənya yen adwuma ho asem bəne aka enti yemmpə se yede suntidua to obiara kwan mu. 4 Biribiara a yebeyə no, esə se yeda yen ho adi se Onyankopən nkəa na yede boasetə tumi gyina əshaw ne amanee nyinaa ano. 5 Wəahwe yen, wəde yen ato afiase, ədəm baa yen so, wəama yəayə adwuma a əborə yen so, yeasi pe, akyene kəm. 6 Nanso, yenam yen kronnye, osuahunu, boasetə ne ayamyə so ada yen ho adi se yeyə Onyankopən asomfo. Afei, yenam Honhom Kronkron no so, yen nokore də, 7 yen nokwasəm a yəka ne Onyankopən tumi so kyere se yeyə Onyankopən asomfo. Tenenee ne yen akokyəm a yede kə ətamfo so na yede bə yen ho ban nso. 8 Se wəhoahoa yen o, se wəgu yen anim ase o, se wəya yen o, se wəkamfo yen o, yekə so ara som Onyankopən. Wəbu yen se atorofo nanso yəka nokore. 9 Wəye wən ho sədee wənnim yen nanso obiara nim yen. Yewuiə, sədee mohunu no, nanso yete ase. Əwom se wətwee yen aso nanso wəankum yen. 10 Wəmaa yen were hoe nanso yen ani gye daa. Yəse ahiafo nanso yəma nnipa bebree nya wən ho.

Ase yen nsam nni hwee, nanso yewo biribiara. 11 Me nnamfonom a mowó Korinto, yéabue yen akoma mu aka nokore akyeré mo. 12 Yemfaa biribiara nsiee mo wo yen akoma mu na mo na mode nsém asie yen wo mo akoma mu. 13 Seesei, mekasa mekyeré mo se me mma: sedee yedwene mo ho no, mo nso monnwene yen ho saa ara bi. Mommfa biribiara nsiee yen. Mommue mo akoma mu! 14 Monnyaa mo ho mma abosonsomfoo, efiri se, moye no saa a, enye yie. Ebeye den na dee eyé ne dee enye ahyia? Ebeye den na hann ne sum atena faako? 15 Ebeye den na Kristo ne obonsam adwene ahyia? Edeen na ogyidini ne dee onye ogyidini wo ye? 16 Ebeye den na Onyankopon asoredan ne obonsam ahoni aye nhyeheyee? Yeye Onyankopon a te ase no asoredan sedee Onyankopon no ankasa aka se, "Mede me nkursoo beye me fie na matena won mu; meye won Onyankopon na wáaye me nkursoo." 17 Enó enti, "Monkó. Momfiri hó nko mommfa mo ho nka biribiara a ého ntee. Awurade na osee. Monte mo ho mfiri dee ého nte ho, na mègye mo." 18 Na, "Meyé mo Agya, na mobeyé me mmamarima ne me mmammaa." Otumfooo Awurade na osee.

7 Me nnamfo pa, wóahye yen saa bo yi nyinaa. Enti, momma yente yen ho mfiri biribiara a égu honam anaa okra no ho fi ho na yentena ase Onyankopon mu mfa nte yen ho kronn. 2 Mommue mo akoma mu mma yen. Yenye obiara bone. Yensisii obiara na yemmuu obiara kwasea nso. 3 Merenka saa asem yi mfa ngu mo anim ase. Sedee madi ékan aka no, yedo mo enti, daa se yewu o, yete ase o, mowó yen akoma mu. 4 Megye mo di enti mede mo hoahoa me ho. Yen haw nyinaa mu no, mempaa aba. Mede ahosepē retu mmirika no. 5 Mpo yeduruu Makedonia no, yeanhome. Na ñshaw wo ho baabiara. Na akasakasa wo won ntam. Afei, na ehu wo yen akoma mu. 6 Onyankopon a ñhye won a wópa aba den no nam Tito ba a obaees no so hyee yen den. 7 Enye ne ba a obaees no nko, na mmom, ka a obekaa se mohye no nkuran no. Ókaa sedee mope se mohunu me no kyere me. Ókaa sedee modii yea ne sedee na moasiesie mo ho se mobebó me ho ban no enti seesei, ama m'ani agye sene kane no. 8 Se me krataa a metweré mo no hyee mo awershoo a, enye me ya se metweré. Ahyeasé no éhaa me nanso seesei dee enha me. Menim se krataa no mu nsém hoo mo were ebere tiawa bi. 9 Nanso, seesei dee, m'ani agye, enye se memaa mo were hoeé no

enti, na mmom, se mo awershoo no ama moasesa mo akwan. Onyankopon na ñmaa mo were hoeé enti yen dee, yeanha mo. 10 Awershoo a Onyankopon de baa mo so no enti, moanya ahonuo bi a énam so de mo bekó nkwyayee mu; enti énse se eyé mo ya. Nanso, awershoo a ewiase de bre yen no dee, ede owuo na éba. 11 Monhwe dee Onyankopon nam ho a ñmaa mo were hoeé so aye. Mope se mofiri mo akoma mu kyere se monni fo. Mo bo afu. Mo ho adwiri mo. Mo ho pere mo, pe se mohunu se aténtenenee aye adwuma. Moakyere se modi bem wo asem yi ho. 12 Éwom se metweré saa krataa no dee, nanso enye obi a ñye bone anaa obi a wóye no bone enti na metweré. Metweré bekyeré mo mu sedee Onyankopon anim, mode mo ho nyinaa ama yen no. 13 Eno na éhye yen nkuran no. Enye nkuranhye a éhyee yen no nko. Tito nso nam gye a mogye no maa n'ani gyeee no so maa yen nso ani gyeee. 14 Mede mo ahoahoa me ho akyeré no na moanni me hwammó. Daa yeka nokore kyere mo na hoa a mede mo hoahoa me ho kyere Tito no nso aba mu. 15 Enti, se ókae sedee mo nyinaa pée se moye osetie ma no na mode obuo ne anidie gyee no fe so no a, ema ódó a ódó mo no mu den ara na ereye. 16 Eyé me anigye se metumi de me ho nyinaa ato mo so.

8 Anuanom, yére se mohunu dee Onyankopon adam ayé wo Makedonia asore ahodoó mu. 2 Won ahokyere mu won anigyeé boroo so, na won hia mu mpo, woyii ayamyé késé kyere. 3 Medi ho adanee se wómaa dee wóbetumi ma éboroo so mpo. Won ara firii won pe mu 4 sree yen se yemma womfa sika no nkóma Akristofoo a wówo Yudea no bi. 5 Wóye maa éboroo so. Dee edi ékan no, wóde won ho maa Awurade. Afei, wofiri Onyankopon pe mu de won ho maa yen nso. 6 Enti, yeka kyere Tito a ñhye adwuma yi ase se, éntoa so na ñmmoaa mo na moatumí awie saa ódo adwuma yi. 7 Moye adefoo wo dee mowó nyinaa mu: ókasa mu ne nimdee mu, mmoa a eye mo pe se moboa mu, ne ódó a mode do yen mu. Enti, yére se mode ahofama som wo ódó mu. 8 Merenhyehye mmara mma mo. Na mmom, mepé se mede mo do a mowó no toto afoforó dee ho hwe se mo do no ye ódo pa ara anaa. 9 Monim adam a na yen Awurade Yesu Kristo wo. Ódefoo a na ñye no nyinaa akyi, mo enti, ñyeé ne ho ohiani sedee ebeye a énam ne hia no so bema mo aye adefoo. 10 M'adwene a mewó wo asem no ho nie: Afe ni, mo na modii ékan yee aye na mofiri mo pe mu na momae. 11 Monkó so na monwie dwuma

no di. Momma mo ho mpere mo se mobewie sedee mosusui se mobeye. **12** Se wo ho pere wo se wobema a, Onyankopon nam dee wowo so begye, na enye dee wonnie so. **13** Merennye nkurofо a adesoа mmegu mo so na mmom, esiane se mowо bebree saa ebere yi mu no enti, eyе fe se mобoa wоn a wonni bi no. **14** Na se eba se biribi ho hia mo na se wоwо bi a, wоaboа mo. Yei ma mo nyinaa ye pe. **15** Sedee Atweresem no ka se, “Wоn a wоnyaa pii no, ebi anka, enna wоn a wоnyaa kakra bi no nso, esoo wоn.” **16** Yeda Onyankopon ase se wama Tito mo ho anigye, sedee me nso m’ani gye mo ho no bi. **17** Enye se openee yen abisadee so nko, na mmom, ono ankasa firii ne pe mu pеe se oboa enti na օii n’adwene pi se օbeba mo nkyen no. **18** Yeresoma onua bi a wоbu no wо asore ahodoо no nyinaa mu wо asenka no ho no aka ne ho. **19** Eno akyi, asore ahodoо no ayi onua yi se օne yen ntutu akwan wо mmere a yeredi օdo ho dwuma de ahye Awurade animuonyam yi no, na yemfa nkyere nso se yepе se yеboa. **20** Yehwe yen ho so yie se asem biara remma kwan a yebef a so de saa akyedee yi adi dwuma no ho. **21** Yen botaeе ne se, yebeyе dee eyе wо Awurade ne nnipa anim. **22** Enti, yeresoma onipa foforo bi aka Tito ne osuani baako no ho. Yeasо no akwan ahodoо bebree so ahwe na yeahunu se eyе ne pe se oboa. Na seesei ne ho pere no se obеboa efiri se wanya mo mu ahotosoo. **23** Tito dees, eyе me օboafо a օne me ye adwuma de boa mo na anuanom a wоne no rekо no dees, wоyе asore ahodoо ananmusifо a wоhye Kristo animuonyam. **24** Momma wоnhunu օdo a modо wоn sedee ebeyе a, asafo no nyinaa behunu se hoa a yede mo hoahoa yen ho no ye nokore.

9 Echo nhia se metwere mo fa mmoa a ese se woboa Onyankopon nkurofо a wоwо Yudea no ho. **2** Menim se eyе mo pe se mобoa enti, mede mo ahoahoa me ho akyere nnipa a wоwо Makedonia no. Mekaa se, “Anuanom a wоwо Hela no siesiee wоn ho se wоbeboa afe a etwaam no mu.” Mo ahokeka no akanyane wоn mu fa kesee no. **3** Afei, merema anuanom yi aba mo nkyen sedee ebeyе a, hoa a yede mo hoahoa yen ho no nnye nsenkeka kwa. Na, sedee mekaee no, mобesiesie mo ho aboa. **4** Se anye saa na se nnipa no ne me firi Makedonia ba behunu se monsiesiee mo ho a, yen anim begu ase. Mo nso mo anim begu ase bi se modii yen hwammo. **5** Enti, medwene ho hunuu se, eyе se anuanom bi di m’anim էkan na wоkope akyedee a mohyе me ho bo no gu ho. Eba saa a, ebere a meduru

ho no na ewо hо na adi adansee se mo na momae efiri se, na mope se moma enti, na mmom, na enye se ese se moma. **6** Monkae saa asem yi: Onipa a օgu aba kakra bi no, betwa so kakraa bi, na dee օgu aba bebree no, betwa so bebree. **7** Mo mu biara mma sedee wadwene ho no, a enye se yea anaa օhye mu, efiri se, Onyankopon pe obi a օde anigye ma akyedee no asem. **8** Na Onyankopon betumi ama wo aboro dee əho hia wo no so, enti daa na wowо dee əho hia wo, na wobenya bi nso adi dwuma foforo a efata se wodi. **9** Atweresem no ka se, “Əfirи n’akoma mu ma ahiafoo dee wоhia; n’adoee no tena ho daa.” (*aiōn g165*) **10** Na Onyankopon a əma ogufoо no aba ne burodo se aduane die no bema wo nso aba a əhia wo nyinaa na wahwe so ama anyini na w’adoee no enti, aso bebree. **11** Daa əbehwе ma woanya wo ho na woaye adoee, na enam so ama dodoо no ara ada Onyankopon ase wo akyedee a yenza firi mo nkyen no ho. **12** Saa adoee a moye yi, monnye mma Onyankopon nkurofо nko, na mmom, enam so ma nnipa bebree da Onyankopon ase. **13** Esiane dwuma a moadi de adi mo ho adansee pa no enti, nnipa gyina nokore a moadi wо Kristo asenka no ne mo adoee a moye maa obiara no so bекamfo Onyankopon. **14** Enti, wоde օdo bеbо mpaes ama mo, efiri se, Onyankopon ama mo adam a əborо so. **15** Yeda Onyankopon ase wо n’akyedee a ənni kabea no ho.

10 Me, Paulo a se mewо mo nkyen ameye mmere na se menni mo nkyen nso a me koko ye duru ma mo no, me na metu saa fo yi. Mesre me Kristo a օye օyamyefoo no din mu se: **2** Se meba ho a, monnhye me mma menkasaka mo anim. Menim yie se me bo betumi aye duru wо nnipa a wоka se ewiase adwene na yede di dwuma no no so. **3** Eye nokore se, yete ewiase, nanso yennyina wiasesem so wо yen ko mu. **4** Akodee a yede ko no mfiri ewiase. Eye Onyankopon akodee a ano ye den a yebetumi de asee atamfоо mpampim a wоabobo. Yesee akyinnyehunu. **5** Yesee akwansidee biara a ətia Onyankopon ho nimdee no. Yeto adwene biara mnareka ma wоtie Kristo. **6** Se mo setie wie pеyе na obi sane ye asooden ekwan biara so a, yebetwe n’aso. **7** Sedee nneema te no ara na mohunu. Obi wо ho a օkari ne ho ka se, օye Kristo dea? Onii no nkari ne ho bio nhwe efiri se, yen nso ye eye Kristo dea sedee ono nso ye ne dea no. **8** Enye me aniuwу se aba se mede tumi a Awurade de ama me se memfa nhwe mo na monnyini no behoahoa me ho. **9** Mempe se modwene se mede me nkrataa

a matwεrε mo no rehunahuna mo. **10** Obi beka sε, “Paulo nkrataa mu nsem no yε ya nanso se əba yen nkyen nso a, əyε bokoo na ne nsem nso nka hwee!” **11** Esε se saa onipa no te he ase sε, nsonsonoe biara nna nsem a εwo yen nkrataa a yetwεreε εbere a yenni mo nkyen no, ne dee se yewo mo nkyen a, yeyε no mu. **12** Yεtε nokore, yerentumi mfa yen ho ntoto wən a wofa wən ho se wən asetena korən no ho. Saa nnipa no yε nkwaseafoo! Wənam wən ho a wode wən ho toto wən ho wən ho no so bu wən ho atεn. **13** Yεtε deε, yen ahohoahoa no nntra beaeε bi. Yεtε ahohoahoa no nntra dwuma a Onyankopon atu yen se yεnε a mo mu adwumaye ka ho no. **14** Esiane se mowə saa tebea no mu enti, yεbaa mo nkyen bekaa Asempa a εfa Kristo ho no a yεantra. **15** Yei enti yεmmfa adwuma a nkurfoo aye nhoahoa yen ho te se yεn ara na yεyεes. Deε yεrepe ne se mo gyidie ase betim na εnam so ama yeatumi aye mo mu adwuma a yεntra beaeε a Onyankopon ahyε no. **16** Na yεnam so atumi aka Asempa wə aman foforə so a yεremfa adwuma a əfoforo aye no nhoahoa yen ho. **17** Atwεresem no ka se, “Obiara a əpε se əhoahoa ne ho no nhoahoa no wə adεes a Awurade aye mu.” **18** Efiri se, εnyε ka a onipa beka ne ho asempa no na εma Onyankopon gye no to mu, na mmom onipa a Onyankopon no ara beka ne ho asempa pa no na ogye no to mu.

11 Mewə anidasoo se, se meyε nkwaseadeε koraa a, mobεgye me. Mepa mo kyεw, monyε saa. **2** Metwe mo ho ninkunu, sεdee Onyankopon twe mo ho ninkunu no. Mote se əbaabunu a mahye no awadees ho bə ama əbarima baako pε bi a əno ne Kristo. **3** Mesuro se wəbesee mo adwene na mo a mode mo ho nyinaa ama Kristo no, mobεgyae sεdee əwə no nam anifire so daadaa Hawa no. **4** Mode anigyeε gye obiara a əba mo nkyen beka Yesu foforə a ənnye deε yεka ne ho asempa bi a nsonsonoe da εno ne Honhom ne Asempa a yεka kyεrε mo no ntam no di. **5** Mennye nni se meyε “Asomafoo” no mu abomfiaa. **6** Ebia m’ano ntee deε, nanso m’adwene mu abue. Ekwan biara so, yeama mo ate saa asempa yi ase. **7** Mebeεka Onyankopon Asempa no kyereε mo no, mannye mo hwee. Mebreε me ho ase sεdee εbεma mo akron. Bəne a meyεes ne se meyεes saa? **8** Ebere a na mereye mo mu adwuma no, asafo afoforo bi na na wotua me ka. **9** Ebere a na mewə mo nkyen no, se sika ho hia me a, na menha mo. Na anuanom a wətε Makedonia no de biribiara a

əho hia me bre me. Sεdee na εte mmerε a atwam no, saa ara nso na daakye εbεye. Merenyε adesoa mma mo da. **10** Kristo nokoredie a ahyε me ma enti, mehyε mo bə se obiara rentumi nka m’ahohoahoa yi nhye wə Helaman mu da. **11** Aden enti na meka saa? Efiri se, mənno mo anaa? Onyankopon nim se medə mo. **12** Mekə so madi dwuma a meredi no seesei yi sεdee εbεye a, saa “asomafoo” no rennya kwan nhoahoa wən ho se dwuma a wodi no te se yεn dwuma a yεdi no pε. **13** Saa nnipa no nyε nokore asomafoo. Wəyε atoro asomafoo a wənam twa atoro wə wən adwuma ho ma nnipa hunu wən se wəyε Kristo asomafoo. **14** εnyε me nwanwa, efiri se, obonsam koraa tumi sesa ne ho ma ədane yε se hann. **15** Enti εnyε nwanwa se n’asomfoo tumi sesa wən ho de daadaa nnipa se wəyε papa. Awieεs no, wəbənya won nneyεes so akatua pεpεεpε. **16** Meti mu ka bio se: Ense se obiara susu se meyε əkwasea. Se mosusu saa a, ennee monnye me sεdee mobεgye əkwasea na menam so matumi mahohoa me ho. **17** Asempa a mereka yi nyε deε Awurade pε se meka. Meka ahohoahoa ho asempa a, na mekasa se əkwasea. **18** Nanso, εsiane se nnipa bebree hoahoa wən ho nipasu mu enti, me nso meyε saa. **19** Mo ankasa mo ani ate enti mode anigyeε gye nkwaseafoo. **20** Mogye obi a əhyε mo so anaa deε ənya mo ho biribi anaa deε əsum mo afidie anaa deε əmmu mo anaa deε əbə mo ani so. **21** Mefere se megye yei ato mu, nanso yen ahoommere na εma yεyεes saa. Se obi tumi de biribi hoahoa ne ho a, merekasa se əkwasea, e nso metumi ahoahoa me ho wə dekodees no ho bi. **22** Wəyε Hebrifoo anaa? Me nso meyε bi. Wəyε Israelfoo anaa? Me nso meyε bi. Wəyε Abraham asefoo anaa? Me nso meyε bi. **23** Wəyε Kristo asomfoo anaa? Merekasa se obədamfoo. Nanso, meyε əsumfoo pa sene wən. Mayε adwuma a εye den sene wən; mada afiase mpεnbebree; wəabo me mmaa bebree na metaa meben owuo nso. **24** Yudafoo bəo me mmaa aduasa nkron ahodoo enum. **25** Romafoo bəo me mmaa mprensa na wəsii me aboø penkorø. Metenaa ahyεn mu maa εbεes mprensa. Medii nsuo ase nnənhwere aduonu εnan pεn. **26** M’akwantuo ahodoo mu, mehyiaa nsuyire ne akwanmukafoo. Mehunuu amane wə Yudafoo ne amanamanmufoo nsam. Mehunuu nkuro so amane. Mehunuu wiram amane. Mehunuu epo so amane ne nnamfoo a wənka nokore nsam amane. **27** Mayε adwuma a εye den na əbre wə mu. Mpεn pii, menna. Ekəm ne sukəm dee me. Mpεn pii, menna aduane a

ebeso me nni. Mennya baabi nna anaa atadee nhye. **28** Ebere biara na mema asafo ahodoɔ no ho nsem ye me asenhiia. **29** Se obi ye mmere a ema me nso meye mmere. Se obi ka ofoforɔ kɔ bone mu a, ema me were ho. **30** Se mehoahoa me ho a, na ese se mehoahoa me ho wo nneema a ekyere me mmereye no mu. **31** Awurade Yesu no, Onyankopɔn ne Agya no a ese se yekamfo no no nim se merentwa nkontompo. (aiɔn g165) **32** Ebers a mewɔ Damasko no, Amrado a na ohye Ḍhene Areta ase no maa awemfoɔ wenee kuro no epono pɛe se wokyerɛ me. **33** Nanso, wode me sii kenten mu twetwee me faa ofasuo bi a apae tokuro mu de me sii fam maa medwane firii ne nsam.

12 Ewom se ahohoahoa ho nni mfasoo biara dee, nanso ese se mehoahoa me ho. Nanso, afei meka anisoadehunu ne adiyisem a Awurade ada no adi akyere me no. **2** Menim Okristoni bi a mfee dunan nie, biribi hwimm no de no kɔɔ osoro. Mennim se saa asem yi sii ampa ara anaase eyɛ anisoadehunu. Onyankopon nko ara na ɔnim. **3** Meti mu bio. Menim se wohwimm saa ɔbarima yi kɔɔ Paradise. Bio mennim se saa asem yi sii ampa ara anaase eyɛ anisoadehunu. Onyankopon nko ara na ɔnim. **4** Na eho na ɔtee nneema bi a wode ka nsem a enye yie, nneema a onipa anofafa ntumi nka. **5** Enti, mede saa onipa yi behoahoa me ho na meremfa me ara me ho nhoahoa me ho gye se nneema a eda me adi se meye mmere no ho. **6** Se mehoahoa me ho mpo a, anka merenyɛ okwasea, efiri se, nokore ara na meka. Nanso, merenhoahoa me ho, efiri se, mempe se obiara bu me otitire sene sedee wahunu na wate afiri me nkyen no. **7** Sedee ebeye a enam saa adiyisem nwanwaso yi enti meremfa me ho so no, wɔsoma ɔbonsam ɔbɔfɔ ma ɔde honam mu yea a emu ye den bres me de bres me ase. **8** Meboɔ yei ho mpaae mprensa kyere Awurade na mesree no se ɔmma emfiri me so nkɔ. **9** Ne mmuaes a ɔmaa me ne se, "M'adom nko ara na cho hia wo, na ebere a woayɛ mmere no na me tumi mu ye den pa ara." Enti, eyɛ me anigye pa ara se mede me mmereye hoahoa me ho, sedee ebeye a mete Kristo banbo tumi a ebo me ho ban no nka. **10** Esiane Kristo enti, mepene mmereye, ɔyea, amanehunu, ɔtaa ne akwansidee so. Efiri se, me mmereye mu no na meye den. **11** Meye me ho se okwasea, nanso mo na moama maye saa. Mo na anka ese se mogye me tom. Na se menye hwee a, ekwan biara so no, mennyɛ se abomfiaa wo mo anim nsene "Asomafoɔ" a mobu wɔn no. **12** Mede boaseto

dii dwuma wo mo mu de kyereɛ se meye ɔsomafoɔ. **13** Dwumadie no bi ye nsenkyerennee ne anwanwadee. Aden enti na moye asore a aka no mu abomfiaa, efiri se, mammisa mo mmoa bi nti? Mesre mo momfa saa mfomsoɔ no nkye me. **14** Yei ne ne mprensa so a masiesie me ho pe se mebesra mo. Na meba nso a, meremmisa mo biribiara. Mo na merehwehwɛ mo. **15** Ebeye me anigye se mo enti, mehwere dee mewɔ ne m'adagye de aboa mo. Esiane se mede mo yie no enti, mo do a modɔ me no so bete anaa? **16** Mobete asee se na mennyɛ adesoa mma mo. Nanso, obi beka se, meye ɔdaadaafɔ a mede nnaadaa yii mo. **17** Ekwan ben so? Menam abofoo a mesomaa wɔn mo nkyen no so sisii mo anaa? **18** Mesomaa Tito se ɔnko, enna mesomaa onua baako kaa ne ho. Mokyere se Tito sisii mo anaa? ɔno ne me nyināa kura adwene korɔ nni dwuma koro? **19** Ebia, modwene se pe ara na yere se yeka biribi de tete yen ho wo mo anim. Dabi! Yekasa sedee Kristo pe se yeka wo Onyankopon anim. Na biribiara a yeyɛ no nso, me nnamfo pa, yeyɛ de boa mo. **20** Mesuro se, se meduru ho a, sedee anka mepɛ se mehunu mo no, merenhunu mo saa. Saa ara nso na sedee anka mope se mohunu me no, morenhunu me saa. Menim se meba abeo akasakasa ne anibereɛ, abufuo ne pesemenkomenya, ɔyea ne nsekuro, ahantan ne basabasaye no. **21** Mesuro se da a meba bio no, Onyankopon begu m'anim ase wo mo anim na mesu ama wɔn a woayɛ bone dada na wɔnnuu wɔn ho wo wɔn akɔnno ne adwamammɔ ho no.

13 Nsra a eto so mmiens a merebesra mo ni. Atweresem no ka se, "Adanseɛ a nnipa baanu anaa baasa bedi no na ese se wɔfa." **2** Ebere a mebaa mo nkyen dee eto so mmienu no, meboɔ mo kɔɔ bi. Mereti mu bio seesei a menni mo nkyen yi. Se mesane ba bio a, mo anaa nnipa afoforɔ bi a woayɛ bone no, meremfa wɔn ho nkye wɔn, **3** efiri se, mope se mohunu nsenkyerennee bi se Kristo nam me so kasa. ɔnnye mmere se ɔbeyɛ mo mu adwuma, na mmom, ɔwo tumi wo mo mu. **4** Ewom se mmereye mu na wɔbɔa no asennua mu, nanso Onyankopon tumi mu na ɔte ase yi. Yeyɛ mmere dee, nanso yen ayonkofa a yene no wo enti, yene no betena wo Onyankopon tumi mu. **5** Monsɔ mo ho nhwɛ na mommu mo ho aten nhwɛ se mote ase wo gyidie mu anaa. Monim yie se Kristo Yesu te mo mu anaa? Se ɔnte mo mu a, na ekyere se moantumi sɔhwɛ no. **6** Menim yie se mobehunu se yeanni nkoguo. **7** Afei, yebɔ mpaae se

Onyankopon se morennye biribiara a ennye. Yemmpre se nnipa behunu se yewo tumi bi wo mo so. Se mpo se wohunu yen se yesen nnipa a yead i nkoguo wo yen adwuma mu a, yere, efiri se, yere se mobeyen dees eyen de adi nkonim. **8** Yerentumi nsore ntia nokore, na mmom, nokore nko ara na ese se yegyina ma no. **9** Se yehunu se yeyen mmere na moye den a, na yen ani agye. Enti, yen nso yereba mpaes se mobeyen pe. **10** Eno enti na meretweren saa krataa yi abre mo sedes ebeyen a, se meba a, merennyina tumi a Awurade de ama me se memfa mmoa mo na monnyini na mo mu antete no so, na me ne mo anni no aniberees so. **11** Enti, anuanom, makra mo! Mompere nhwehwé ade pa; montie m'afotuo; mo ne mo ho mo ho nka na montena ase asomdwoes mu. Na odo ne asomdwoes Onyankopon no ne mo betena. **12** Momfa onuado nkyeakyea mo ho mo ho. **13** Onyankopon nkurofоo nyinaa kyeakyea mo. **14** Yen Awurade Yesu Kristo adam ne Onyankopon do ne Honhom Kronkron no ayenkofa nka mo nyinaa.

Galatifoɔ

1 Me Paulo, ɔsomafoɔ a ɛnyɛ nnipa anaa onipa bi na ofree me, na mmom ɛyɛ Yesu Kristo ne Agya Onyankopon a ɔnyanee no firii awufoɔ mu no. **2** Me ne anuanom a wɔne me wɔ ha nyinaa, De krataa yi kɔma Galati asafo ahodoo no nyinaa: **3** Adom ne asomdwɔeɛ a ɛfiri yen Agya Onyankopon ne Awurade Yesu Kristo nka mo. **4** Yen bone enti, Kristo yɛɛ ɔsetie maa yen Agya Onyankopon. ɔnam so de ne ho bɔɔ afɔdee de gyee yen firii bone a yewɔ mu enne yi mu. (aiōn g165) **5** Animuonyam nka Onyankopon daa nyinaa. Amen. (aiōn g165) **6** Mo ho ye me nwawal! Enkyeree koraa, morepa dee ɔnam Kristo adom so frɛe mo no akɔ asempa foforɔ ho. **7** Nokorem, asempa foforɔ biara nni baabi, nanso meka ɛfiri se, nnipa bi wɔ hɔ a woredane mo adwene pe se wɔsesa Kristo Asempa no. **8** Na se yen, anaa ɔbɔfɔo firi ɔsoro bɛka asempa a nsonsonoe da eno ne yen Asempa no ntam a, onii no bekɔ afɔbuo a enni awieeɛ mu. **9** Yeaka dada na mereti mu bio se: Obiara a ɔbɛka asempa a eñe Asempa a moagye atom no bɔ abira no bekɔ afɔbuo a enni awieeɛ mu. **10** Dees nnipa pene so na mereye yi anaa? Dabi! Mepɛ dee Onyankopon pene so! Anaa mereye dee esɔ nnipa ani? Se megū so ye saa dee a, na menyɛ Kristo ɔsomfoɔ. **11** Anuanom, mepe se mote aseɛ se, Asempa a meka kyere mo no mfiri onipa ho. **12** Me nsa anka amfiri onipa nkyen. Saa ara nso na ɛnyɛ onipa na ɔkyereɛ me. ɛyɛ Kristo no ankasa na ɔdaa no adi kyereɛ me. **13** Moate se na mesee m'adagyeɛ nyinaa wɔ Yudasom ho. Afei, moate nso se na mede atirimuoden taa Onyankopon akyidifoo, na mefaa ɛkwan biara a metumi so pɛe se metore wɔn ase. **14** M'afefoo Yudafoɔ no dee, na m'adwene mu abue wɔ Yudasom ho sene wɔn nyinaa. Na mekura yen nananom amannee nso mu dendeenden. **15** Nanso, Onyankopon nam n'adom so frɛe me ansa na wɔrewo me se memmɛsom no. Na bere no sooo **16** se ɔbeda ne Ba no adi akyere me, sedee ɛbeyɛ a meka Asempa a efa ne ho akyere amanamanmufoɔ no, mankɔ obiara nkyen amma wantu me fo; **17** saa ara nso na mankɔ Yerusalem mankɔhunu asomafoɔ a na wɔdi m'anim ekan no. Mmom, mekɔ Arabia preko pe enna mesane m'akyi baa Damasko. **18** Mfee mmiensa akyi na mekɔ Petro nkyen wɔ Yerusalem ne no kɔdii nkommɔ. Medii ne nkyen dadu nnanum. **19** Manhunu ɔsomafoɔ biara wɔ hɔ ka Awurade nua Yakobo ho. **20** Meka kyere

mo, Onyankopon anim se dee meretwɛre yi ye nokore trodo. **21** Eno akyi, mebaa Siria ne Kilikia. **22** Saa ebere no na Kristo asafo ahodoo a wɔwɔ Yudea no mu nnipa nnim me. **23** Nsem a na wɔaka afa me ho se, "Afei dee, obarima no a na ɔtaa yen no ka gyidie a na ɔpɛ se ɔsée no no ho asem." **24** Na me enti, wɔhyɛɛ Onyankopon animuonyam.

2 Mfee dunan akyi, me ne Barnaba sane kɔɔ Yerusalem. Mede Tito nso kaa me ho. **2** Mekɔeɛ ɛfiri se, Onyankopon na ɔdaa no adi kyereɛ me se menkɔ. Me ne mpanimfoɔ no yɛɛ nhylamu kɔkoam kyerekyerɛ asempa a meka mekyereɛ amanamanmufoɔ no mu kyereɛ wɔn. Na mempɛ se m'adwuma a mayɛ dada ne dee megū so reye no ye ɔkwa. **3** ɛwom se me ɔboafoo Tito ye Helani dee, nanso wɔanhye no se ɔntwa twetia. **4** Asɛm yi siie, ɛfiri se anuanom bi a wɔnyɛ nokwafoo awia wɔn ho abefra yen mu a wɔrehwehwe ahofadie a yewɔ wɔ Kristo Yesu mu, na wɔde yen aye nkɔa. **5** Yeamma wɔn mu kwan koraa, sedee nokore a ɛwɔ Asempa no mu no betena mo mu. **6** Wɔn a wɔfa wɔn ho se wɔyɛ atitire no, sedee wote biara no, meka se, menhunu wɔn ntam nsonsonoe biara. Onyankopon nhwɛ nnipa ho mmu aten; saa mpanimfoɔ no mfaa adwene foforɔ biara mmekaa m'asɛm no ho. **7** Na mmom, wɔhunuu se Onyankopon de dwuma no ahyɛ me nsa se menka Asempa no nkyere amanamanmufoɔ sedee ɔde dwuma no hyɛɛ Petro nsa se ɔnka Asempa no nkyere Yudafoɔ no ara pe. **8** Na Onyankopon a ɔnam Petro so ye adwuma se Yudafoɔ mu somafoɔ no ara na ɔnam me so ye adwuma wo amanamanmufoɔ mu sedee Petro ye Yudafoɔ mu adwuma no pe. **9** Yakobo, Petro ne Yohane a na wɔfa no se wɔyɛ mpanimfoɔ no gye too mu se, Onyankopon ama me dwuma sononko bi se menyɛ, enti wɔkyeaa me ne Barnaba. Wɔpenee so se yenye adwuma wɔ amanamanmufoɔ no mu na wɔn nso wɔnyɛ adwuma wɔ Yudafoɔ no mu. **10** Wɔbisaa se yenkae ahiafoɔ wɔ wɔn kuo no mu sedee mepe se menyɛ no. **11** Ebere a Petro baa Antiochia no, metiaa dee ɔreye no mu wɔ badwa mu, ɛfiri se, na ɔreye mfomsoɔ. **12** Ansa na mmaprima bi a Yakobo soma wɔn no beduruu hɔ no, na Petro ne anuanom amanamanmufoɔ no to nsa didi. Nanso, nnipa no beduruie akyi no, ɔtwee ne ho a ɔne wɔn annidi bio, ɛfiri se, na ɔsuro wɔn a wɔpɛ se wɔtwa amanamanmufoɔ twetia no. **13** Anuanom Yudafoɔ a aka no yɛɛ se ahufoo de wɔn ho bɔɔ Petro maa Barnaba nso de ne ho kɔbataa wɔn ho.

14 Mehunuu se dee wōreye no ne Asem̄pa no bō abira no, mekaa no wō Petro ne badwa no anim se, “Woye Yudani a seesei wonni Yudafoa amannee so bio. Aden enti na wohye amanamanmufoa se wōnni Yudafoa amannee so? **15** “Eye nokore se ye ye Yudafoa firi yen awoo mu. Yenye amanamanmufoa nnebōneyefoo no. **16** Yenim se ansa na obi bēdi bem wō Onyankopon anim no, na gye se wagye Yesu Kristo adi a enye se ebeye dees mmara no hwehwē se ḥonye no. Yen nso, yeagye Kristo Yesu adi sedes yēnam so bēdi bem wō Onyankopon anim; efiri se, enam gyidie so na wōbebū yen bem, na enye mmara no apēdes a ye ye no so. **17** “Se yēpe se wōbu yen bem wō Kristo mu na se eda adi se yēn nso ye ye nnebōneyefoo a, na ekyere se Kristo pene bōne so? Ente saa koraa. **18** Na se mehye asees ye dees magyae a, na ekyere se meye mmaratofoo. **19** “Efiri se, mpen dodoa a mpees se medi mmara no so no, mmara no buu me fo. Mmara no ankasa akum me. Eno enti, menni mmara no tumi ase bio, sedes ebeye a, metena ase mama Onyankopon mmom. Wōabō me ne Kristo aseennua mu, **20** enti enye me na mete ase bio, na mmom, Kristo no na ote me mu. Saa asetena a mete mu seesei yi, mete ase wō Onyankopon Ba no a odo me na ḥode ne nkwa maa me no gyidie mu. **21** Mempo Onyankopon adom no. Se onipa nam Mmara so fata Onyankopon anim a, na ekyere se Kristo wu a ḥowui no ye ḥakwa.”

3 Mo Galatifoa adwenemherefoo! Hwan na ḥodanee mo adwene saa? Mo ara mo anim na wōkyerees mu pefee se wōbō Yesu Kristo aseennua mu. **2** Mommua me saa asem yi: Moyee dees Mmara no hwehwē se monye ansa na Onyankopon Honhom no reba mo so? Anaase motiee Asem̄pa no gye diīe ansa? **3** Saa na mo adwene mu ye here? Mode Onyankopon Honhom firi asees; afei mope se mode mo ara mo tumi wie? **4** Mo suahunu yi nyinaa ho amma mfasoo biara? Mennyne nni saa. **5** Onyankopon nam mmara no so na ḥode ne Honhom no maa mo anaa? Anaase ḥonam mmara no so na ḥoye anwanwadees wo mo mu anaa? Enye asem no gye a mogye diīe ntī? **6** Atweresem no kaa Abraham ho asem se, “Ogyee Onyankopon diīe na esiane ne gyidie enti, Onyankopon gyee no se onipa tenenee.” **7** Enti ees se mote asees se, nnipa a wōwō gyidie no na wōye Abraham aseefoo turodoo. **8** Atweresem no diīe ekan hunuu se Onyankopon nam gyidie so bebu amanamanmufoa no bem. Yei enti, Atweresem no diīe ekan kaa Asem̄pa no kyerees Abraham se, “Enam wo

so na Onyankopon bēhyira nnipa a wōwō asase so nyinaa.” **9** Abraham gye diīe, na wōhyiraa no, na wōn a wōgye di nyinaa nso, wōahyira wōn sedes wōhyiraa no no. **10** Wōadome obiara a ḥode ne ho beto ne nnwuma a efiri mmara no mu so. Efiri se wōatwēre se, “Wōadome obiara a wānkō so anni dees wōatwēre wō Mmara Nwoma mu no nyinaa so.” **11** Afei, akyinnyees biara nni ho se obiara rentumi mfa mmara no so die nso Onyankopon ani. Atweresem no ka se, “Enam gyidie so na oteneneeni benya nkwa.” **12** Mmara no nnyinasoo nnye gyidie; efiri se, wōatwēre se, dees ḥodi mmara no so benya nkwa. **13** Eno enti na Kristo agye yen afiri nname a Mmara no de b̄ree yen no mu. Waye nname ama yen sedes Atweresem no ka se, “Obiara a wōbēsen no dua so no hye Onyankopon nname ase.” **14** Kristo gyee yen sedes ebeye a, nhŷira a wōhyiraa Abraham no nam Kristo so bēba amanamanmufoa so, na yēnam gyidie so anya Honhom a wōhyee yen ho bō no. **15** Anuanom, mede yen asetena mu asem bi bēye nhwesoo: Se nnipa baanu bi pene asem bi so na wōye ho apam a, obiara rentumi mmu apam no so na wōrentumi mfa biribi nka ho. **16** Onyankopon hyee Abraham ne n'aseni bō. Atweresem no nnka se, “Wo ne w'aseefoo” a ekyere nnipa bebree. Eka se, “Wo ne w'aseni” a ekyere se onipa baako a ḥono ne Kristo no. **17** Mekyere se: Onyankopon yee apam na ḥhyee bō se ḥobedi so. Mmara no a ebaa akyire no ntumi nsesa anaa ḥerentumi ntwa bō a Onyankopon hyee mfirinhyia ahanan ne aduasa ansa na ḥode Mmara no maaee, no mu. **18** Na se nhŷira a Onyankopon de maaee no gyina Mmara so a, ennee na enye bōhye bio. Nanso Onyankopon firi n'adom mu, nam bōhye so de agyapadee no maa Abraham. **19** Ennee na Mmara no ho mfasoo ne sen? Wōde maa akyire no de kyere se ye ye nnebōneyefoo kosi se Aseni no a wōhyee ne ho bō no bēba. Abōfōo no na wōde Mmara no maa Mose, na ḥono nso yee Onyankopon ne nnipa no ntamgyinafoo. **20** Yenim se ntamgyinafoo ho hia ma nnipa baanu anaa dees eboroo saa, nanso Onyankopon a ḥoye baako amfa ntamugyinafoo ḥbere a ḥhyee Abraham bo no. **21** Yei kyere se Mmara no tia Onyankopon bōhye no anaa? Dabi! Se mmara bi wo ho a etumi ma nnipa nkwa a, ennee anka onipa nam saa mmara no so betumi atene wō Onyankopon anim. **22** Nanso, Atweresem no aka se, ewiase nyinaa hye bōne tumi ase. Eno enti, akyedee a wōhyee ho bō no, wōnam Yesu Kristo so nko ara de bēma wōn a wōgye di no. **23** Ansa na gyidie no reba

no, Mmara no too yen mpokyere kɔsii se wobedaa gyidie no adi. **24** Enti, Mmara no na ehyee yen so kɔsii se Kristo baee sedee εβεγε a, wɔnam gyidie so bebu yen bem. **25** Afei a berε aduru se yegye Kristo di no, Mmara no nni yen so tumi bio. **26** Enam gyidie so enti na mo nyinaa γε Onyankopon mma a mo ne Kristo Yesu aka abom no. **27** Wobeo mo asu hyee Kristo mu enti, moafa Kristo mu nnepa no ato mo ho so. **28** Yenni Yudani anaa Helani, yenni akoa anaa οδεηγες, yenni οβαριμα anaa οβαα, na mo nyinaa γε onipa koro wɔ Kristo Yesu mu. **29** Enti se moye Kristo dea a, na moye Abraham asefoo, na bɔhye no enti, moye adedifoo nso.

4 Asem a mereka ne se, mpen dodoa a οδεδιφοο no ye abofra no, ewom se agyapadee no nyinaa hye ne nsa dee, nanso nsonsonoe biara nna ονο ne akoa ntam. **2** Esiane se οννυινιε no enti, nnipa bi wɔ ho a wɔhwε toto nneema ma no kɔsi εberε a n'agya ahye se wonnane agyapadee no mma no no. **3** Saa ara na na yen nso yetee. Na yete se mmofra a ewiase ahonhom dii yen so. **4** Nanso, mmere pa no duruie no, Onyankopon somaa ne Ba a οβαα woo no Mmara ase **5** se οmmegye wɔn a wɔhye Mmara ase sedee wobeyε Onyankopon mma. **6** Esiane se moye mma enti, Onyankopon somaa ne Ba no Honhom baa yen akoma mu, Honhom a εfrε “Agya, Agya.” **7** Enti, wonye akoa bio, na mmom woye οba. Esiane se woye ne ba enti, Onyankopon de dee οω nyinaa bema ne mma. **8** Mnere bi a atwam no, na monnim Onyankopon, enti na moye nkao ma wɔn a wɔnye anyame. **9** Nanso, afei a moahunu Onyankopon anaase Onyankopon ahunu mo yi, aden enti na mope se modane mo ho ma nkyerekyere a aba nni mu no? Aden enti na mope se wɔde mo ye nkao bio? **10** Modi nna, abosome, nnapɔnna ne mfee bi. **11** Mesuro se, εkwan bi so, masee m'ahoɔden wɔ mo ho. **12** Mesre mo, me nuanom, monye se me, εfiri se meyε se mo. Monyε me bɔne biara. **13** Sedee monim no, εberε a mebekaa Asempe no kyere mo no, mede yadee na εbaeε. **14** Ewom se na me yadee no ha mo dee, nanso moampo me. Mmom, mogyeε me sedee mobegye Onyankopon οbɔfɔo; mogyeε me sedee mobegye Kristo Yesu. **15** Anigyeε a mowɔ no nyinaa afa he? Metumi aka se, se mobetumi a, anka mobetutu mo ani de ama me. **16** Nokore a meka kyere mo enti na afei mabεye mo οtampoo yi? **17** Saa nnipa no pe se wɔtwe mo ba wɔn nkyen, nanso wɔnni adwene pa. Wɔhwεhwe se

wobetete me ne mo ntam na ama mo ani wɔn ho sedee wɔn ani ku mo ho no. **18** Εyε se mobεye nsi εberε biara, εberε a mewo mo nkyen ne εberε a menni mo nkyen mpo. **19** Me mma pa, mo a mo enti merehunu awoya bio kɔsi se Kristo beda ne ho adi wɔ mo mu no, **20** mepe se mewo mo nkyen, na anka masesa kwan a me fa so kasa, εfiri se me tirim ntene me wɔ mo ho. **21** Monka nkyere me, mo a mope se mohyε Mmara no ase no, monnim dee Mmara no ka no anaa? **22** Wɔatwerε se, na Abraham wɔ mma baanu. Οne afenaa bi woo baako na οne οβαα bi a οde ne ho nso woo baako. **23** Afenaa ba no, wɔwoo no honam kwan so, εnna οβαα a οde ne ho no nso, Onyankopon bɔhye enti na οwo ne ba no. **24** Saa asem yi ye mfatoho εfiri se, saa mmaa baanu yi gyina hɔ ma apam mmieni. Apam baako firi bepo Sinai so, na egyna hɔ ma mma a wobeyε nkao: Ωno ne Hagar. **25** Hagar gyina hɔ ma bepo Sinai a εwo Arabia na ete se kuropon Yerusalem, εfiri se οne ne mma wɔ nkoasom mu. **26** Nanso, Yerusalem a εwo οsoro no dee, ede ne ho na οyε yen maame. **27** εfiri se wɔatwerε se, “Ao οβαα a woye obonini, di ahurisie, wo a wonnwoo da; ma wo nne so na team, wo a awoo nkaa wo da, εfiri se οβαα a woannya awoo da no mma dɔoso sene dee οwo kunu.” **28** Me nuanom mmaa ne mmarima, bɔhye no enti na wɔwoo mo sedee wɔwoo Isak no. **29** Saa εberε no na οba a wɔnam honam kwan so woo no no taa dee wɔnam Honhom no tumi mu woo no no. Na enne yi nso, ete saa. **30** Na Atwerεsem no ka sen? “Pam afenaa no ne ne babarima yi firi ha; εfiri se, afenaa babarima no ne οdeηγες no renkyε agyapadee no.” **31** Enti, anuanom, yenyε afenaa no mma, na mmom, yεye οβαα a οde ne ho no mma.

5 Ahofadie enti na Kristo ama yeade yen ho no. Monnyina pintinn. Mommma ho εkwan mma wɔmmfa mo nnye nkao bio. **2** Montie! Me Paulo, meka mekyere mo se, se moma ho εkwan ma wɔtwa mo twetia a, na εkyere se Kristo ho amma mfasoo biara amma mo koraa. **3** Mebo mo kɔkɔ bio se obiara a οbema ho εkwan ama wɔatwa no twetia no, na εse se οdi Mmara no nyinaa so. **4** Mo a mope se wɔde Mmara no bu mo bem no ate mo ho afiri Kristo ho. Adom no nni mo so bio. **5** Nanso yefiri gyidie mu nam Honhom no so twεne tenenee a yen ani da soo no. **6** Kristo Yesu mu no, twetiatwa ne momonotoye ho nni mfasoo. Dee εho hia ne gyidie a enam οdo so da ne ho adi. **7** Na anka moresi mmirikakan no yie!

Na hwan na ḥtwintwanee mo anan mu ma mogyaee nokore no tie? 8 Saa nnaadaa no mfiri dee ḥfre mo no. 9 "Mmoka kakra bi na ema mmore no nyinaa tu." 10 Mewo anidasoo wɔ Awurade mu se morennwene adwene foforɔ bi. Onipa ko a ḥde sakasakaye reba mo mu no, wobetua ne so ka. 11 Anuanom, se megū so ka twetiatwa ho asem a, aden enti na wɔda so taa me? Na se eno na eye nokore a, anka m'asem a meka fa Kristo asennua ho no renkɔfa ḥhaw mma. Ennees na anka asennua no ho suntidua biara nni ho bio. 12 Se ekaa me nko a, anka wɔn a woha mo no atwa wɔn ho atwitwa wɔn ho wɔn ho. 13 Me nuanom, mo dee, wɔfrees mo se mommede mo ho. Nanso, mommma saa ahofadie yi mmɔ ekwan mma bɔne; mmom, momfa ḥdɔ nsom mo ho mo ho. 14 Efiri se, Mmara no nyinaa tiawatwa ne se, "Do wo yɔnko se wo ho." 15 Na se mokeka na momemene mo ho mo ho a, ennees monhwɛ yie na moansse mo ho mo ho. 16 Na mese, montena ase wɔ Honhom mu, na moremma honam akɔnno ho kwan. 17 Efiri se, dee honam pe no tia dee Honhom no pe; saa ara nso na dee Honhom no pe no, honam no tia. Ne mmienu no bɔ abira, enti ensse se moye dee mope. 18 Se mo nante Honhom mu a, na monnhye Mmara ase. 19 Dwuma a bɔnesu di no da adi pefee. Yeinom ne adwamammo, efi, ahohwie, 20 abosonsom, adutoo, ḥtan, akaye, ahooyea, abufuo, apereapere, kunsunkunsun, mpaapaemu, 21 nitan, nsāborɔ, agobone, ne nneemaa etete saa. Mebo mo kɔkɔ sdede mabo mo bi dada no se, wɔn a wɔtena ase saa no renkɔ Onyankopɔn Ahennie no mu. 22 Na Honhom no aba ne ḥdɔ, anigye, asomdwoe, abodwokyere, ayamyɛ, papayɛ, gyidie, 23 ḥdwoa ne ahohyesoo. Mmara biara nni ho a etia yeinom. 24 Na wɔn a wɔye Kristo dea no abɔ wɔn nipasu no ne honam akɔnno asennua mu. 25 Se yete Honhom mu yi, momma yennante Honhom mu. 26 Ensse se yechoahoa yen ho, yiyi yen ho yen ho abufuo, anaa yema yen ani bere yen ho yen ho.

6 Anuanom, se obi kɔtɔ bɔne mu a, esɛ se mo a moye honhom mufo no fa ḥdwoa ekwan so tene no. Nanso, monhwɛ wie na mo nso wɔanso mo anhwɛ. 2 Monsoa mo ho mo ho nnesoa. Se moye saa a, modi Kristo mmara no so. 3 Se obi dwene se ɔye otitire a enso ɔnse hwee a, na ḥdaadaa ne ho. 4 Ye w'adwuma yie na woanya biribi agyina so de ahoahoa wo ho. Na mfa wo ho ntoto afoforo ho; 5 Efiri se, esɛ se obiara soa n'adesoa. 6 Wone dee ɔkyerekyere wo

Onyankopɔn Asem no nkye adepa biara a wowɔ. 7 Monnaadaa mo ho; obiara rentumi nsi Onyankopon atwetwee. Dee onipa dua no, eno ara na ḥtwa. 8 Se modi mo akɔnno bɔne akyi a, mobekɔ ḥsesee mu, nanso se monante Honhom mu a, mobenya daa nkwa. (aiōnios g166) 9 Ne saa enti, mommma yemmmre papayɛ ho, efiri se, ebere a esɛ mu no, se yeampa aba a yebetwa nnobae no. 10 Enti, mmere dodoa a yewo akwannya no, esɛ se yeyɛ obiara papa, ne titire no, wɔn a yene wɔn bɔ agyidifoo abusua. 11 Monhwɛ atwere akesee a mede m'ankasa me nsa matwere abre mo. 12 Wɔn a wɔpɛ se wɔhoaho wɔn ho no ara na wɔpɛ se wɔhye mo ma motwitwa twetia. Dee enti a wɔye yei ne se, wɔmpɛ se Kristo asennua no enti wɔtaa wɔn. 13 Wɔn a wɔtwa twetia no mpo nni Mmara no so. Pe ara na wɔpɛ se wɔtwa mo twetia sdede ebeyɛ a wɔbetumi de mo ahoahoa wɔn ho se wɔn akyidifoo. 14 Nanso, me dee, Awurade Yesu Kristo asennua no nko ara na mede behoahoa me ho; n'asennua no enti, dee mede hoahoa me ho wɔ ewiase no awu, na saa ara na dee ewiase de hoahoa ne ho wɔ me mu no nso awu. 15 Se obi atwa twetia anaa ɔntwaa twetia no nka hwee. Dee echo hia ne abɔdee foforo. 16 Onyankopɔn adœe ne n'asomdwoe nka wɔn a wɔdi saa nkyerekyere yi so nyinaa; wɔn ne Onyankopɔn mu nnipa foforo. 17 Dee etwa too, obiara nha m'adwene bio, efiri se, mewo ḥhonam ani etwā a ɔkyere se, meye Yesu dea. 18 Me nuanom, Awurade Yesu Kristo adam no nka mo nyinaa. Amen.

Efesofoo

1 Krataa yi firi me Paulo a Onyankopon firi ne pe mu aye me Kristo Yesu somafoa no nkyen, Meretwre akoma ahotefoa a wote Efeso, Kristo Yesu mu nokwafoa no: **2** Adom ne asomdwoe a efiri yen Agya Onyankopon ne Awurade Yesu Kristo no nka mo. **3** Momma yenna Onyankopon a eyen yen Awurade Yesu Kristo Agya no ase, efiri se, onam Kristo so de honhom mu nhiria a efiri osoro abre yen. **4** Ansa na Onyankopon beba ewiase no, odo yen na oyii yen wo Kristo mu se yebeye kronkron a mfomsoa biara nni yen ho wo n'ani so. Efiri odo mu **5** hye too ho se, ne pe mu no, onam Yesu Kristo so de yen beye ne mma, **6** de akamfo n'adom a edoso a ode akye yen kwa wo ne Dø Ba no mu no. **7** Ne mu na yenya agyee a efiri ne mogya mu. Ne mu na yenya bønefaky nso, sedee Onyankopon adom mmorosoo a **8** ode nyansa ne nteasee nyinaa hwie guu yen so no tee. **9** Onyankopon nam dee Kristo yees no so ada n'anwanwa kwan no adi akyere yen se, **10** ebere a wahye no, obebaobo abodee nyinaa ano, dee ewo osoro ne dee ewo asase so ahye obaako a onam Kristo no ase. **11** Onyankopon ye dee ope ebere biara. Eno enti na onam Kristo so paw yen firii ewiase ahyeasee, **12** sedee ebeye a yen a yedi ekan nyaa anidasoo wo Kristo mu no beye nkamfo ahye no animuonyam. **13** Saa ara na ete wo mo ho nso. Ebere a motee nokwasem a eye Asempa a emaa mo nkwyey no, mogye Kristo diie. Wade bohye Honhom Kronkron no hyee mo nso wo ne mu. **14** Honhom no ma yen awerhyemu se wode dee Onyankopon de asie ama ne nkurofoa no bema yen. Afei, yebede yen ho na wobekamfo Onyankopon ahye no animuonyam. **15** Esiane yei enti, efiri ebere a metee gyidie a mow wo Awurade Yesu mu ne odo a modo Onyankopon nkurofoa no, **16** mennyaee aseda a meda Onyankopon ma mo no da. Mekae mo wo me mpaaebu mu, **17** na mebisa yen Awurade Yesu Kristo Onyankopon, animuonyam Agya no se, onma mo Honhom Kronkron no a obema mo nyansa na wada Onyankopon adi akyere mo, sedee ebeye a mobehunu no. **18** Mesre se mo adwene mu mmue na monhunu ne hann no, sedee ebeye a mobanya anidasoo a eno enti ofree mo no ne ahonya a ewo agyapadee kronkron a ewo ho ma ahotefoa no, **19** ne ne tumi a eso na biribiara ne no nse ma yen a yegye die no. Eye saa tumi nwawasoo no ara na odaa no adi **20** ebere a

onyanee Kristo firii awufoa mu na ode no tenaa ne nifa so wo osoro ahemman no mu no. **21** Saa tumi yi koron sene mpaninnee ne tumidie, ahoden ne keseye, ne dibere biara a wotumi de ma saa ebere yi ne ebere a ebeba no mu. (aiøn g165) **22** Onyankopon de biribiara hyee Kristo nan ase, na ode no aye nnemaa nyinaa ti ama asafo no, **23** a eue ne onipadua. Ono ne dee ohye adee nyinaa ma wo akwan nyinaa mu.

2 Mo dee, na moawuwu wo mo amumuye ne mo bøne a **2** na anka mote mu, ebere a na modi ewiase ne ewiem sodifoahennie akyi no ne honhom a seesei ereye adwuma wo won a wøye asoøden mu no. (aiøn g165) **3** Ebere bi, yen nyinaa ne won tena dii honam akonno akyi yee ohonam apedee ne ne nsusuie. Yen nso na ese se Onyankopon abufuo ba yen so. **4** Nanso, esiane n'adoye a edoso ma yen enti, Onyankopon a n'ahummoboro døoso no **5** maa yen nkwa wo Kristo mu, wo ebere a anka yeawuwu wo amumuye mu mpo; adom enti na woagye mo nkwa. **6** Onyankopon nyanee yen ne Kristo, na ode yen ne Kristo atena osoro ahemman mu **7** sedee ebeye a nna a ereba no mu, obeda n'adom ahonya a eboru so no adi; n'adøee a onam Kristo Yesu so yee yen no. (aiøn g165) **8** Eye adom no enti na wonam gyidie so agye mo nkwa. Emfiri mo ankasa, eye Onyankopon akyedee. **9** Emfiri nnwuma mu, na obi de ahoaho ne ho. **10** Onyankopon na waye yen sedee yetee yi. Onam Kristo so boø yen se yemmeyne nnwuma pa a wasiesie ato ho no. **11** Afei, monkae se mo a na anka kane no wøwoo mo amanamanmufoa, na won a wøfre won ho twetiatwaføa, (dee wøde nsa aye wo honam mu) fre mo momonotofoa, **12** monkae se saa ebere no, na moate mo ho afiri Kristo ho, na wonnkane mo mfra Israelføa, na moye ahøho a monka bohye apam no ho, na monni anidasoo ena monni Onyankopon nso wo ewiase. **13** Nanso, afei mo a na anka mow akyirikiri no, wonam Kristo mogya no so atwe mo aben Onyankopon. **14** Efiri se, Kristo no ankasa nam baako a wama Yudafoo ne amanamanmufoa aye no so de asomdwoe abu. Onam ono ankasa ne honam so bubuu ofasuo a na etwa won ntam ma wøye atamfoo no. **15** Onam ne onipadua so asee Mose Mmara ne n'ahyedee tumi no. Ne botae ne se obema Yudafoo ne amanamanmufoa aye baako na ode asomdwoe abu. **16** Onam asennua a ode seee nitan a ewo won ntam no so aka won abom aye onipadua baako na wapata wøne Onyankopon ntam. **17** Enti, Kristo ba bekaa Asempa a

εγε asomdwoesem no kyerεε wɔn a wɔwɔ akyirikyiri ne wɔn a wɔben nyinaa. **18** Өno enti yewo Honhom baako a yεnam no so kɔ Agya no nkyen. **19** Enti seesei, monnye ahɔhoɔ ne amanfrafoɔ bio, na mmom mo ne Onyankopon nkurøfoɔ no ye nnipa koro na mofra Onyankopon abusuafoɔ no mu, **20** na wɔato mo asi asomafoɔ no ne adiyifoo na fapem a Kristo Yesu no ankasa ye ne tweetiboo no so. **21** Өno na ɔma edan mu no nyinaa ye baako na εbeye asoredan kronkron wo Awurade mu. **22** Ne mu na woresiesie mo na mo abɔ mu abeyε efie a Onyankopon nam ne Honhom so tena mu.

3 Me Paulo, mo amanamanmufoɔ enti, Kristo Yesu de me yεε deduani. **2** Nokorem, moate Onyankopon adom a ɔnam me so de ma mo no ho asem, **3** a εno ne ahintasem a wɔnam adiyie so de ama sεdees matwεre no tiawa dada no. **4** Na se mokenkan yei a, enneε mobete nhunumu a me wɔ wɔ Kristo ahintasem ho no ase, **5** deε waannyi arkyere awoɔ ntoatoasoo bi mu nnipa sεdees enneε yi Honhom no ada no adi akyere Onyankopon asomafoɔ ne adiyifoo kronkron no. **6** Saa ahintasem yi kyere se amanamanmufoɔ ne Israelfoo bom ye adedifoo, wɔbom ye onipadua baako, na wɔwɔ kyεfa wo Kristo Yesu mu bɔhyε no mu. **7** Onyankopon adom akyεdee a ɔnam ne tumi no adwumayε so de ama me no enti, me yεε asempa no ho ɔsomfo. **8** Ɛwom se me ne aketewa pa ara wo Onyankopon nkurøfoɔ nyinaa mu, nanso Onyankopon yεε me adom se menkɔka Asεmpa a efa Kristo ahonya a emu nni hwεhwεbea no nkyere amanamanmufo, **9** na memma nnipa nyinaa nhunu saa ahintasem yi dwumadie a wɔde asie wɔ Onyankopon a əboɔ adeε nyinaa mu wo mfεe bebree a atwam no mu. (**aiɔn g165**)
10 N'atirimpø ne se afei ɔnam asore no so bεda ne nyansa a emu do no adi akyere ewiem impaninnie ne atumfo, **11** sεdees ɔnam yen Awurade Kristo Yesu so wiee ne botaeε a εwo hɔ daa no. (**aiɔn g165**) **12** Afei Kristo ma yen akokooduru ne aphotosoo a εma yεnya gyidie ba Onyankopon anim. **13** Mesrε mo, mommma mo aba mu mmu wo amane a mehunu ma mo no ho. Eγε mo animuonyamhyε. **14** Yei enti, mebu nkotodwe wɔ Agya no anim, **15** Өno na ne din da n'abusua a εwo ɔsoro ne asase nyinaa so. **16** Mebø mpaaε se omfiri n'animuonyam ahonya no mu mfa ne Honhom a etε mo mu no so nhye mo den, **17** sεdees εbeye a Kristo bεfa mo gyidie so abetena mo akoma mu. Se moagye nhini na moatim wɔ ɔdo mu no, mebø mpaaε se **18**

mo ne ahotefoɔ nyinaa bεnya tumi, na moate Kristo dɔ no trε, ne tentene, ne korɔn ne emu dɔ no ase, **19** na moahunu saa ɔdɔ a εtra adwene nyinaa so no, na Onyankopon ahyε mo ma. **20** Animuonyam nka Onyankopon a ne tumi ye adwuma wɔ yen mu. Өnam saa tumi yi so ye deε yεbisa anaa deε yesusu ma εboro so. **21** Animuonyam nka Onyankopon wɔ asafo no ne Kristo Yesu mu mfiri εnnε nkosi daapem. Amen. (**aiɔn g165**)

4 Me a meye odeduani ma Awurade no hyε mo se montena ase mma εmfata ɔfrε a wɔafre mo no. **2** Mommrε mo ho ase koraa na monnwɔ; monto mo bo ase, na mone obiara ntεna wɔ ɔdɔ mu. **3** Mommo mmɔdɛn se monam asomdwoee ahoma so bεma Honhom baakoyε no atena mo mu. **4** Nipadua baako ne Honhom baako na εwo hɔ, sεdees wɔfrε mo kɔɔ anidasoo baako, **5** Awurade baako, gyidie baako ne asubɔ baako mu no. **6** Yewo Onyankopon a ɔyε yen nyinaa Agya a ɔdi yen nyinaa so. Өnam yen nyinaa mu, na ɔte yen nyinaa mu nso. **7** Yen mu biara wo adom bi sεdees Kristo akyε ama yen. **8** Yei enti na Atwerεsem no ka se, “Ebεre a ɔforo kɔɔ ɔsoro no, ɔfaa nneduafoo kaa ne ho; na ɔmaa nnipa akyεdee.” **9** Afei se “əkɔɔ ɔsoro” no nkyereaseε ne sen? Asee kyεre se, deε ɛdi ɛkan no, əkɔɔ fam, asase ase pεε. **10** Enti deε əkɔɔ fam no ara na əkɔɔ ɔsoro a εboro ewiem nyinaa so, sεdees əbεhyε abodeε nyinaa ma. **11** Өno na ɔmaa ebinom yεε asomafo, afoforɔ yεε adiyifoo, afoforɔ yεε asempakafoo, na afoforɔ nso yεε asɔfoo ne akyerekyerefo. **12** ɔyεε yei de siesiee Onyankopon nkurøfoɔ nyinaa maa ɔsɔm nnwuma, sεdees Kristo onipadua no nyini bekɔɔ **13** kɔsi se yen nyinaa bεnya gyidie baako ne Onyankopon Ba no ho nimdee baako, na yεawie nyini wɔ Kristo mayε mu. **14** Yεrenyε mmɔfria bio, won a asorɔkyε bɔ wɔn kɔ deε ερε, na nkyerekyere mframa biara de wɔn di akɔneaba na nnipa bradetofoo ne anifirefoɔ daadaa wɔn. **15** Mmom, se yetena ase nokore ne ɔdɔ honhom mu a, yεbenyini wɔ Kristo a ɔyε asafo no Ti mu. **16** Ne mu na honam akwaa ahodoɔ no sɔsɔ wɔn ho wɔn ho mu. Ne mu na obiara ye n'adwuma na onipadua no nyini ahoɔden so wɔ ɔdɔ mu. **17** Mede Awurade din bɔ mo kɔko se, monntena ase bio se amanamanmufoɔ a wɔnni adwene pa bi, **18** na esum aduru wɔn nteaseε. Wɔnnim hwee na wɔyε asoɔden. Wɔnnim Onyankopon mu asetena na wɔnni atenka ma deε εtene. **19** Wɔn ani nwu hwee. Wɔagya wɔn ho ama bɔne na wɔyε

afidee ahodoø nyinaa bi a wønnu wøn ho. 20 Enye saa na mosua faa Kristo ho. 21 Eyø nokore se motee ne nka, na wøkyerøkyere mo sedee nokore a øwo Yesu mu no tee. 22 Enti, montwe mo ho mfiri mo suban dada no a akønø bøne ama apørø no ho. 23 Momma Honhom no nyø mo akoma ne mo adwene foforø, 24 na montena ase wø suban foforø a wøbø no Onyankopøn seso wo teneneeye ne kronkronye mu. 25 Monnni atorø nkyerø mo ho mo ho. Obiara nni nokore nkyerø ne nua, efiri se, yen nyinaa ye nnipa baako wo Kristo onipadua mu. 26 Se wo bo fu a, nyø bone mma awia nkøtø w'abufuo so. 27 Mma øbonsam kwan. 28 Ese se obi a øbø korøno no gyae korønobo. Obiara nyø adwuma na moatumí aboa afoforø. 29 Mma kasa bone mfiri w'anomu, na mmom, ka kasa pa na aboa afoforø sedee øhia won na wøn a wøtie anya ho mfasoo. 30 Monnhyø Onyankopøn Honhom Kronkron a wønam so asø mo ano ama øgyee da no were. 31 Monyi yeadie, bobøne ne abufuo, ahohoahoa ne nsekuro ne bønepø nyinaa mfiri mo mu. 32 Monye ayamyø mma mo ho mo ho. Mo yam nhyeheyø mo mma mo ho mo ho, na momfa mo mfomsøø nkyekyekyeyø mo ho mo ho sedee Onyankopøn nam Kristo so de mo bone kyee mo no.

5 Esiane se moyø Onyankopøn mma a ødø wøn no enti, monsuasua no 2 na motena ase ødø mu sedee Kristo døø yen, na øde ne nkwa too hø maa yen se aførebødeø a øye hwam ma Onyankopøn no. 3 Nansø ense se wøte adwamammo anaa afidee anaa anibereø ho asem wø mo mu, efiri se yeinom mfata Onyankopøn nkurøfoo kronkron. 4 Saa ara nso na emfata se moka kasa efi, ahuhuseø anaa se moyi nsenkwaafi, mmom monna ase. 5 Monnya nteaseø se, obiara a øbø adwaman na øye afidee, na øye oniberefø (anibereø ye abosonsom) no rennya kyøfa biara wø Kristo ne Onyankopøn Ahennie no mu bi. 6 Mommma obiara mfa nsem a aba nni mu nnaadaa mo. Efiri se, saa nneemø no na ema Onyankopøn bo fu wøn a wøye asooden no. 7 Enti, mo ne saa nnipa no nnyø biribiara. 8 Ebere bi na moyø esum, nansø seesei dee, moyø hann wø Awurade mu. Ne saa enti montena ase se hann mma. 9 Efiri se, hann no ma moyø papa, teneneeføø ne nokwafoø, 10 na ehwehwø dee esø Awurade ani. 11 Montwe mo ho mfiri nneemø hunu a wøye wø esum mu ho, na mompa ho ntoma. 12 Øye aniwø se wøba nneemø a asoodenfoø ye no esum mu no so. 13 Nansø se hann no tø wøn so a, yøbehunu nnebøne biara a

wøye. 14 Efiri se, hann da biribiara adi. Enti na wøaka se, "Nyane, wo a woada, na sore firi awufoø mu, na Kristo bøhyerøn wo wo so." 15 Enti, monhwø mo akwan yie, enye se wøn a wønnim nyansa, na mmom se wøn a wønim nyansa. 16 Monye mo akwannya biara so adeø, efiri se, nna yi ye nna bone. 17 Monnyø adwenem hereføø, na mmom monte Awurade apedeeø ase. 18 Monnnom nsøø mmmoro na amfa mo anko ahohwiebø mu. Na mmom, momma Honhom no nhye mo ma. 19 Momfa nnwom, ayeyie nnwom ne honhom mu nnwom nkasa nkyerø mo ho mo ho. Monto dwom mma Awurade na monkamfo no wø akoma mu, 20 na monna Agya Onyankopøn ase øbere biara wø biribiara ho wø yen Awurade Yesu Kristo din mu. 21 Momfiri anidie a mowø ma Kristo mu, mmre mo ho ase mma mo ho mo ho. 22 Øyerenom, mommrø mo ho ase mma mo kununom sedee mobøø mo ho ase ma Awurade no, 23 efiri se okunu ye øyere no ti sedee Kristo ye asafo no ti ne ne Gyeføø no. Asafo no ye Kristo onipadua. 24 Sedee asafo no brøø ne ho ase ma Kristo no, saa ara na ese se øyerenom brøø wøn ho ase wø biribiara mu ma wøn kununom. 25 Okununom, monnodø mo yerenom sedee Kristo døø asafo no na øde ne kra too hø maa no, 26 na ønam asem no so de nsuo dwaree no yee no kronkron, 27 de maa ne ho se asafo a øhyerø, a enni nkekaawa anaase mporponoyø anaase edem biara, na mmom øye kronkron a enni sintø. 28 Saa ara na ese se mmaprima dø wøn yerenom sedee wøðø wøn onipadua no. Øbarima a ødø ne yere no dø n'ankasa ne ho. 29 Obiara ntane ne ho. Mmom, øma no aduane hwe no yie sedee Kristo ye asafo no, 30 na yen nso yeyø ne onipadua no ho akwaa. 31 "Yei enti, øbarima begya n'agya ne ne maame, na øde ne ho akøbø ne yere na wøn baanu no nyinaa abeyø honam baako." 32 Yei ye ahintasem a emu dø, nansø mereka Kristo ne asafo no ho asem. 33 Enti, ese se okunu biara do ne yere se n'ankasa ne ho, na øyere biara nso de anidie ma ne kunu.

6 Mma, montie mo awoføø asem wø Awurade mu efiri se, saa na øye. 2 "Di w'agya ne wo maame ni," yei ne mmaprancem a edi økan a bohyø ka ho, 3 "ha asi wo yie na wo nna nso aware asase yi so." 4 Agyanom, monnhyø mo mma abufuo. Na mmom, montete wøn wø Awurade nkyekyere mu. 5 Nkoø, momfa obuo ne øsuro mfiri akoma pa mu nye øsetie mma mo honam fam wuranom, sedee mobøye øsetie ama Kristo no ara. 6 Monye øsetie mma wøn, enye se mobøø wøn ani wø

εberε a wɔrehwε mo nko ara, na mmom, monye se Kristo nkoa a mofiri mo akoma mu reye Onyankopon apεdee. 7 Momfa mo akoma nyinaa nsom sεdeεs moresom Awurade a εnnyε nnipa, 8 Efiri se monim se adwuma pa biara a obi yε no, se ɔyε ɔsomfoo anaa ɔde ne ho no, Awurade betua no so ka. 9 Awuranom, saa ara na mo nso monye mo asomfoo. Monnyae wɔn ahunahuna εfiri se, mo ne mo asomfoo nyinaa wɔ wura baako a ɔwɔ ɔsoro; na owo deε ɔnhwε animu. 10 Deε εtwa too ne se, monye den wo ne ne tumi kεseε no mu. 11 Monhyε Onyankopon akodee nyinaa na moatumi agyina ɔbonsam nhyeheyεe ano. 12 Efiri se, εnnyε yεne mogya ne honam na anya, na mmom, yεne mpaninnie ne tumidie ne ewiase yi sum mu atumfoo ne ahonhommone a εwɔ sorø hɔ na anya. (aiōn g165) 13 Yei enti, monhyε Onyankopon akodee nyinaa, na se da bɔne no ba a, moatumi agyina, na mowie biribiara a, moagyina pintinn. 14 Enti monnyina pintinn, na momfa nokore mmɔ mo asene, na monhyε tenenee nkataboo, 15 na momfa Asem̄pa no asomdwoeε no nhyeheyε mo nan. 16 Yeinom nyinaa akyi no, momfa gyidie kyεm, deε mode bedum ɔbɔneføø bεma a eredere no. 17 Momfa nkwegyeε dadeε kyε ne Honhom no akofena a εyε Onyankopon asem̄ no. 18 εberε nyinaa mu mommɔ mpaεs wɔ Honhom mu, mpaεεbø ahodoo ne nkotosrε mu. Yei enti monna mo ho so, na mommɔ mpaεs mma ahoteε. 19 Mommɔ mpaεs mma me nso na se mebue m'ano a, wɔama me asem̄ aka, na matumi akasa akokoɔduru so ada Asem̄pa no mu ahintasem̄ adi. 20 Seesei meye ho ɔnanmusini a meda mpokyere mu. Eno enti, mommɔ mpaεs mma me na matumi de akokoɔduru apae mu aka no sεdeε εsε se meka no. 21 Yen nua ɔdøføø, Tihiko, a ɔyε Awurade adwumayε mu ɔsomfoo nokwafoø no bεka biribiara akyεrε mo sεdeε εbεye a mobεhunu sεdeε me ho tee ne dwuma a meredie. 22 Yei enti na meresoma no mo nkyεn, ama moahunu sεdeε yεn ho tee na wahye mo nkuran nso. 23 Asomdwoeε nka anuanom nyinaa, na Agya Onyankopon ne Awurade Yesu Kristo mma mo nokore dø. 24 Onyankopon adam nka wɔn a wɔdø yen Awurade Yesu Kristo daa nyinaa no.

Filipifoɔ

1 Nwoma yi firi Paulo ne Timoteo a wɔyε Kristo Yesu nkoo nkyen, Yεde kɔma Yesu Kristo mu ahotefoo ne ahwefoo ne asomafoɔ a wɔwɔ Filipi no nyinaa: **2** Adom ne asomdwoeɛ a εfiri yen Agya Onyankopon ne Awurade Yesu Kristo nka mo. **3** Ebere biara a mekae mo no, meda Onyankopon ase. **4** Saa ara nso na da biara mede anigyeɛ bɔ mpaee ma mo, **5** εfiri se, εfiri da a edi ekan de besi sesee no, moaboa me wɔ asempaka no adwumayε mu. **6** Yei enti, megue di yie se, Onyankopon a ɔhyεe asee yee saa adwuma pa yi wɔ mo mu no bεkɔ so de akɔsi da a Yesu Kristo bεba no. **7** Sedeɛ mo ho adwene pa wɔ me tirim no enti, se daa mekae mo a, na ne kwan so ara ne no. εfiri se, se meda mpøkyere mu, anaase mede me ho na mereka Asempa no a, mo nyinaa ne me nya Onyankopon adom. **8** Onyankopon ankasa di me adanses se m'ani agyina mo wɔ Yesu Kristo ɔdɔ mu. **9** Me mpaee a mebo ma mo ne se, ɔdɔ a mode dodo mo ho mo ho no mu beyε den, na mobεnyini wɔ nimdee ne nteasee mu, **10** sedeɛ εbεyeɛ a mobεhunu dee εye na da a Kristo bεba no, moaye kronn a obi nka asem bi ntia mo. **11** Nneɛma pa a Yesu Kristo no nko bεtumi de ama mo no bεhyε mo abrabo ma de ahyε Onyankopon animuonyam, akamfo no. **12** Anuanom, mεre se mote asee se nneɛma a aba me so nyinaa aboa ama Asempa no atre. **13** Eno enti, awɛmfoɔ a wɔwɔ ahemfie ha ne afoforɔ a waka wɔn ho no nyinaa nim se, εsiane se meye Kristo ɔsomfoɔ no enti na meda afiase. **14** Afiase a meda no ahyε anuanom bebreε nkuran wɔ Awurade mu ma wɔtumi ka Onyankopon asem no wɔ akokoɔduru so a wɔnsuro hwee. **15** εye nokore se wɔn mu binom nam nitan ne ntɔkwape so ka Kristo ho asem foforɔ, na afoforɔ nso de adwene pa na eka ne ho asem. **16** Wɔn a wɔde adwene pa ka asem no firi ɔdɔ mu na eka, εfiri se, wɔnim se Onyankopon asem enti na meda afiase. **17** Afoforɔ a wɔnam nitan ne ntɔkwape so ka asem no nso dwene se wɔnam saa kwan yi so bεma m'ahohiahia aboro so wɔ m'afiase nna yi mu. **18** Yei enti, na aye εdeɛn? εye me anigyesɛm. Dee εhia ara ne se, se wɔfiri adwene pa anaa adwemmɔne mu no, Kristo ho asem ara na wɔka. Na yei enti m'ani gye na mɛkɔ so ama m'ani agye, **19** εfiri se, menim se mo mpaeebɔ ne adom a εfiri Yesu Kristo Honhom mmoa mu no enti, wɔbεgyaa me. **20** Mεre ne m'anidasoo titire ne se, mmere nyinaa mede

nsi ne anem bεyeɛ m'adwuma; mpo saa ebere yi, se mete ase o, se mewu o, mede me onipadua nyinaa behye Kristo animuonyam. **21** Me dee, Kristo enti na mete ase; na mpo, owuo ye me mfasoo. **22** Nanso se mete ase a, metumi aye adwuma a εho wɔ mfasoo ama Kristo. Eno enti, menhunu mu dee memfa, asetena anaase ouwo. **23** Yei adi me aniani. Pe na mεre se metu firi ewiase ne Kristo kotena, εfiri se, eno mmom na εye; **24** nanso mo enti, se mete ase nso a, anka εye. **25** Menim se me ho hia wɔ asase yi so ha; eno enti, megue di se metena ha kakra na maboa mo ama moanyini wɔ gyidie muanya anigyeɛ. **26** M'asetena yi bεma mo ani agye na se mesane bεsra mo bio a, mobεnya biribi agyina so ahyε Kristo animuonyam se ɔbɔɔ me ho ban. **27** Seesei, adeɛ a εho hia me ne se, biribiara a εbεto mo no, momma mo abrabo mafata Kristo Asempa no nko ara, sedeɛ εbεyeɛ a, se yehyia o, se yeanhyia o, mete mo ho asem pa se moyina pintinn na mokura botaeɛ korɔ ne gyidie korɔ wɔ Asempa no ho. **28** Monnsuro mo atamfoɔ. Biribiara a mobεye no, momfa akokoɔduru nnyina pintinn. Na yei bedi adansee se wɔbedi nkoguo na moadi nkonim, εfiri se, Onyankopon ka mo ho. **29** Na mo dee, εnye se wɔadom mo se monni Kristo akyi nko, na mmom, se mobεhunu amane nso. **30** Afei mobεtumi ne me abom ako oko a mereko no. Saa ɔko yi na ebere a atwam no,mekoeɛ no, na megue so reko sedeɛ mote no no.

2 Mo nkwa a mowɔ wɔ Kristo mu no hyε mo den anaa? Ne do kyekyere mo wereɛ anaa? Mo ne Honhom no wɔ ayɔnkofa bi anaa? Mowɔ ayamye ne ayamhyehyεɛ ma mo ho mo ho anaa? **2** Se εte saa dee a, εnnɛɛ monnya adwene korɔ wɔ ɔdɔ ne Honhom ne botaeɛ korɔ mu na m'ani gyeɛ awie peyε. **3** Monnye pεsεmenkomonya; monnhoahoa mo ho mfa mpe animuonyam hunu. Mommre mo ho ase mma mo ho mo ho na mommu mo yɔnkonom nsene mo ankasa mo ho. **4** Mommmma obiara nnnwene ne nko ara n'adeɛ ho, na mmom, εnnwene n'afεfɔɔ nso dee ho bi. **5** Momma mo abrabo nyinaa nyε se Yesu Kristo dee no bi. **6** ɔno na ɔwɔ Onyankopon tebea mu dee, nanso wanhyε ne ho se ɔne Onyankopon bεye pe. **7** ɔDanee ne tumi kεsεɛ ne n'animuonyam too nkyen. Mmom, ofirii ne pe mu faa akoa tebea de too ne ho so, baeɛ se onipa bεyeɛ n'adeɛ se onipa. **8** ɔbrεɛ ne ho ase, yee ɔsetie, de kɔduruu ouwo mu, asennua ho ouwo mu mpo. **9** Yei enti, Onyankopon maa no so kɔɔ beaeɛ a εkorɔn koraa, maa no din a edi din nyinaa so.

10 Na eno enti, se wəbə Yesu din a, əsorofoō ne asase sofoō ne asase asefоō nkotodwe nyinaa békoto no. **11** Na tekremā nyinaa apae mu aka se, Yesu Kristo ne Awurade, de ahyc Agya Onyankopon animuonyam. **12** Enti, me nnamfo pa, sđdee na me ne mo te hə a na motie me no, saa ara nso na ebere a menni mo nkyen seesei yi, esee se motie me ara ne no. Monko so mfa ahopopoo ne suro nyę adwuma mfa nwie mo nkwyęe ho adwumaye, **13** efiri se, Onyankopon na əma mofiri mo pe mu di dwuma a esə n'ani. **14** Dwuma biara a modi no, monnnwiinwii na monnnye ho akyinnyee. **15** sđdee ebeye a, wənka biribi ntia mo. Mobeye krown se Onyankopon mma nokwafoō a wôte ewiase a nkontompofoo ne nnebəneyefoo ahye ma tə no mu. Esə se mohyeren wə wən mu se nsoromma a ewə soro **16** wə nkwa no ho asem a moka kyere wən no mu. Se moye saa, na Kristo Eda no mede mo hoahoa me ho a, na ne kwan so ara ne no, efiri se, ebēda no adi se dwuma a mebedie no anye kwa. **17** Ebia na esee se wəhwie me mogya gu se aforebōdees, sđdee mo əsom no nso ye aforebōdees ma Onyankopon no. Se eba saa a, ebeye anigyesem, na me ne mo nyinaa anya saa ahosepe no. **18** Aane, momma mo ani nnye, sđdee me nso m'ani agye no. **19** Anidasoo a mewo wə Awurade Yesu mu no enti, mesoma Timoteo ma waba mo nkyen na mo ho nsem a mte no ahye me nkuran. **20** Əno nko ne obi a əwo ətema ma me na mo ho asem nso hia no. **21** Obiara pe əno ara ne yiedie a Yesu Kristo ho asem mmfa ne ho. **22** Mo ankasa modi ho adansee wə dwuma a wadi ho. Wakyere nso se, one me te se oba ne n'agya a wəaka abom adi asempa no ho dwuma. **23** Se mehunu sđdee nneema rekə so ma me a, ərenkyere biara mesoma no wə mo nkyen. **24** Na Awurade mu anidasoo a mewo enti, menim se ərenkyere biara m'ankasa məba mo nkyen. **25** M'adwene ho se, mesoma yen nua Epafroditō a waye adwuma, na odi me nkyen mu ako na wasom mo se mo əsomafoō de aboa me no wə mo nkyen. **26** Ne ho pere no se əbehunu mo nyinaa na əha no nso se motee ne nka se əyare. **27** Ampa ara, na əyare a anka əreye awu. Nanso, Onyankopon hunuu no ne me nso mməbə, efiri se, wamma manni awerəho. **28** Me ho pere me yie se mesoma no mo nkyen, na mohunu no a, mo ani asane agye bio na me nso m'awerəho to atwa. **29** Momfa ahosepe nnye no se onua wə Awurade mu. Momfa obuo ne anidie mma nnipa a wôte se əno nyinaa, **30** efiri se, əde ne nkwa bəa afədees a enam so

maa anka ərewu ama Kristo adwuma de aboa me a anka morentumi mmoa saa no.

3 Anuanom, asem a mede rewie ne se, momma mo ani nnye wə Awurade mu. Əinha me se meti nsem a matwere dada no mu. Əye ma mo akwankyere. **2** Monhwə nnebəneyefoo no a wôte se nkraman a wəhye mo se montwa twetia ansa na moanya nkwyęe no yie. **3** Əye yen, na enye wən na agye nokore twetiatwa ato mu. Efiri se, eyə Onyankopon Honhom na əma yen tumi ma yesom no. Na hye a yede yen ho ahye Kristo Yesu mu no enti, əcanya fawohodie. Yemmfa yen ho nto honam so. **4** Se obi wə hə a ədwene se, se əde ne ho to amannee so na eyə a, anka eyə me. **5** Ebere a medii nnawotwe pe na wətwa me twetia. Meyə Israelti firi m'awosuo mu. Mefiri Benyamin abusua a wəye Hebrifoo krown no mu. Se wəka Yudafoō mmara sodie ho asem nso a, meye Farisini **6** a na me ho pere me se metaa Kristo. Se mmara no sodie nko tumi ma obi ye ətəneneeni a, anka me dee, me ho nni mfomsoo biara. **7** Nanso, nneema a na mefa no se eyə mfasoo nyinaa no, əsiane Kristo enti, aye adehweree. **8** Enye eno nko, seesei megje medi nso se biribiara nkyen se wode wo ho bəto Kristo Yesu a əye m'Awurade no so. Ne enti, mato biribiara atwene. Mefa biribiara se nneema hunu bi, sđdee ebeye a, me nsa bəka Kristo, **9** na mahunu se me ne no aye baako. Afei, meremfa m'ahədden mpere se meye pe. Merenhwehwə peye a efiri Mmara no mu bio. Na mmom məhwehwə peye a efiri gyidie mu. Məhwehwə peye a ne fapem ne Kristo ne Onyankopon mu gyidie. **10** Dees merehwəhwe ara ne se, məhunu Kristo na menya ne wusoree no mu suahunu, na mahunu n'amanee no bi, na maye se əno wə ne owuo no mu, **11** na mewo anidasoo se, me nso me owuo akyi, mesore afiri owuo mu. **12** Mennka se madi nkonom anaase meye pe. Na mmom merepere aks m'anim ara se me nsa bəka dees enti a Kristo Yesu nso nsa aka me no. **13** Anuanom, mennye nni se madi saa nkonom no. Adees baako a esee se meye ne se, esee se me were firi m'akyi na meyere me ho sedee ebeye a meduru dees ewə m'anim no ho. **14** Yei enti, metu mmirika kə m'anim tee na madu əsoro botae no a Onyankopon nam Kristo Yesu so afre me no ho. **15** Esə se yen a yenyini wə Honhom mu no nyinaa dwene saa. Se mo mu bi nso wo adwene foforə a, Onyankopon beda no adi akyere mo. **16** Nanso dees yen nsa aka dada no, momma yenkə so saa ara nkura mu. **17** Anuanom, monko so nsuasua me. Əcama mo nhweso pa, enti

montie wən a wəwə saa nhweso pa no. **18** Maka saa asem yi akyerε mo se, nnipa bebree wə hə a wən abrabə ma wəyε Kristo wu a əwuu wə asennua no ho no atamfoo. **19** Saa nnipa no bəkə əsεes mu, efiri se, wən nyame ara ne wən honam mu nneεma. Wəma wən ho so wə nneεma a εε se wən ani wu ho no ho, na wədwene ewiase nneεma nko ara ho. **20** Yen deε, yεyε əsoro mma na yede ahosepε twən yen Agyenkwa a əyε yen Awurade Yesu Kristo a əfiri əsoro bεba no. **21** Ənam tumi a etumi ma biribiara hye n'ase no so besakra yen onipadua a εε mmere na əwu no, na waye no se ne dee a εwə animuonyam no.

4 Enti, anuanom, medə mo na m'ani agyina mo.

Moama me ho asane me enti me nso mede mo hoahoa me ho. Adəfonom, saa na εε se mogiyina pintinn wə Awurade mu. **2** Euodia ne Sintike, mesrə mo, montena ase se anuanom wə Awurade mu. **3** Na wo nso a woka me ho a megye wo di no, mepe se woboa saa mmaa yi, efiri se, wədə wən ahoaden nyinaa aboa me ama Asem̄pa no mu atre a Klemens ne m'ahokafo bi a wən din hye Onyankopən nkwa nwoma no mu no nso ka ho. **4** Meka ti mu bio se daa monnya ahosepε wə Awurade mu; mo ho nsepe mo. **5** Momm̄re mo ho ase mma nnipa nyinaa. Erenkyere, Awurade beba. **6** Mommma biribiara nha mo. Daa, mo nkotosrε ne aseda mpaeεbə nyinaa mu no, momma mo adesrε nnuru Onyankopən anim. **7** Na Onyankopən asomdwoε a εtra adeε nyinaa so no bəhwε mo akoma ne mo adwene so wə Kristo Yesu mu. **8** Anuanom, asem a mede rewie ne se, dee εε nokore, dee εwə animuonyam, dee etene, dee εho tee, dee εwə ədə, dee εwə din pa, se əbra pa bi wə hə a, se ayεyie bi wə hə a, saa nneεma yi ho na monnwene. **9** Dee moasua na moanya afiri me nkyen wə nsəm ne nneyεes mu no na monyε. Na Onyankopən a əma yen asomdwoεe no beka mo ho. **10** M'ani gye wə Awurade mu se afei dee moakyere ədə a mode də me. εε nokore se modo me dee, nanso na monnya ho ekwan nkyere saa. **11** Menka saa asem yi nkyere se ahia me, efiri se, me suahunu enti tebea biara a meko mu no, εnha me. **12** Menim ohia, nim ahonya, Masua saa ahintasəm yi enti baabiara ne εbere biara, se əkəm de me anaa mamee, se mewə bebree anaa kakra bi no, mepe no saa ara. **13** Ahoođen a Kristo de ma me no enti, metumi gyina tebea biara ano. **14** εε se moboaa me wə m'amanehunu mu. **15** Mo Filipifoo no ankasa nim pefee se εbere a mefirii Makedonia a na merefiti

Asem̄pa no ka no ase no, mo nko ara ne asafo a moboaa me. Mo nko ara ne asafo a mo ne me kyεε mo ahonyadee. **16** Mewə Tesalonika no, εbere biara a biribi ho bəhia me no, mode bre me. **17** εnyε se əpε na na mepe se menya akyedee na mmom, nhyira a mobənya wə mu na na mepe se mehunu. **18** Me nsa aka biribiara a mode abre me ma aboro so. Afei a Epafroditō de akyedee no nyinaa abre me yi, me nsa aka biribiara a εho hia me. Yeinom te se afɔrebədeε hwamhwam a wəbə ma Onyankopən, na əgye, na n'ani sə. **19** Me Onyankopən firi ne nnepa a əwə wə Kristo Yesu mu bəma mo dee εhia mo nyinaa. **20** Animuonyam nka yen Agya Onyankopən daa daa. Amen. (aiōn g165) **21** Mekyea ahotefoo no wə Kristo Yesu mu. Anuanom a wəne me wə ha no nso kyea mo. **22** Ahotefoo no nyinaa kyea mo; ne titire no, Əhempon Kaesare fiefoo. **23** Awurade Yesu Kristo adam nka mo nyinaa.

Kolosefoō

1 Krataa yi firi Paulo a εnam Onyankopon pē so enti, ḡye Kristo somafoō no ne yēn nua Timoteo nkyen, **2** Yede kōma ahotefoō a wōwō Kolose a wōyē Kristo mu agyidifoo no: Adom ne asomdwōee a εfiri yēn Agya Onyankopon nka mo. **3** Eberē biara a yebo mpaes ma mo no, yeda Onyankopon a ḡye Awurade Yesu Kristo Agya no ase. **4** Efiri se, yēate mo gyidie a mowō wō Kristo Yesu mu ne dō a moda ahotefoō no. **5** Edā a edi ekan a motee Asem̄pa no, monyaa mu anidasoo a εwō ho ma mo. Enti, mo gyidie ne mo dō a mowō no gyina mo anidasoo a mowō a wōakora no wō əsoro ama mo no so. **6** Efiri da a edi ekan a motee Onyankopon adom na mohunuu sēdētēe no, Asem̄pa no de nhŷira abrē ewiase afanan nyinaa, na tre ara na εretre sēdētēe mohunu no wō mo mu no. **7** Enam Epafra a ḡye yēn nua əsomfoō a əde gyidie yē Kristo adwuma ma yēn no so na mohunuu yei. **8** Əkaa ədo a Honhom no de ama mo no kyereε yēn. **9** Esiane saa enti, εfiri εberē a yētee mo nka no, yebo mpaes ma mo daa. Yēbisa Onyankopon se əmfiri ne pē mu mma mo nyansa ne nteasee a ne Honhom de ma no. **10** Eba saa a na mobetumi atena ase sēdētēe Awurade hwehwē na εberē biara nso, mobeyē dee essa n'anī. Dwuma biara a mobedi no, εbeso aba pa na mobenyini wō Onyankopon ho nimdee mu. **11** Yerebo mpaes nso se ne tumi ne n'ahōoden bēhyē mo ma sēdētēe εbeεyē a εkwā biara so, mode Awurade mu ahosepē ne boasetō begyina biribiara ano. **12** Momfa ahosepē nna Agya no a εnam ne so enti, moanya dee Onyankopon akora so ama n'ahotefoō a wōwō ne hann no mu no bi no ase. **13** Əgyee yēn firii esum tumi ase de yēn baa ne Dō Ba no Ahennie mu dwoodwoo. **14** Ne mu na yēnya əgyee. Ne mu nso na yēnya bōnefakyē. **15** Kristo yē Onyankopon a wōnhunu no no seso. Əno ne abđee nyinaa farebae. **16** Efiri se, εnam ne so na Onyankopon bōa biribiara a εwō əsoro ne asase so, dee wōhunu ne dee wōnhunu, honhom mu atumfoo, awuranom ne ahemfo. Onyankopon nam ne so na əbōa ewiase nyinaa na əbō maa no nso. **17** Na əwō ho ansa na wōrebo biribiara, na ne mu na biribiara nya n'afa pēpērē. **18** Asafo no yē ne onipadua; na əno na əye asafo no ti. Əno na onipadua no nkwa firi no. Əno ne Abakan a wōnyanee no firii awufoō mu sēdētēe εbeεyē a əno nko ara bedi adee nyinaa mu ekan. **19** Efiri Onyankopon no ankasa pē mu na Əba no wō

Onyankopon su nyinaa wō ne mu. **20** Enam ne Ba no so na Onyankopon firi ne pē mu de ewiase nyinaa sane behyē əno ankasa ase. Onyankopon nam ne Ba no wō a əwuu aseennua so no de asomdwōee baes, enti əde nneema a εwō asase so ne əsoro nyinaa ahyē n'ase. **21** Eberē bi a atwam no, εsiane se na moye bōne na modwene bōne ho enti, na mo ne Onyankopon ntam kwan ware a na moye n'atamfoo nso. **22** Nanso, εnam ne Ba no wuo so enti Onyankopon afa mo nnamfo sēdētēe εbeεyē a mobeyē kronkron a bōne biara nni mo ho wō n'anim. **23** Ese se moko so ma mo gyidie mu yē den. Mommma ho kwan mma mo anidasoo a monyaa no da a edi ekan a motee Asem̄pa no nhinhim. Saa Asem̄pa a wōka kyere nnipa nyinaa yi enti na me, Paulo, mebeyē əsomfoō no. **24** Əye me anigye se merebrē mo ho. Menam me honam mu amanee a merehunu no so retoa Kristo amanehunu a əhunu wō ne honam mu maa n'asafo no so. **25** Onyankopon a mo yiedie enti, əde saa dwuma yi hyēe me nsa no aye me asafo no əsomfoō. Dwumadie no yē n'asem no ka, **26** a εye ahintasēm a mfees beebree a atwam no, əde hintaa adasamma, nanso afei dee, wada no adi akyere n'ahotefoō. (aiōn g165) **27** Onyankopon nhŷehyēe se se, əbeda n'ahintasēm a nnipa ne animuonyam wō mu no adi akyere Amanamanmufoō nso. Ahintasēm no ne se: Kristo te mo mu, a n'asekyere ne se, yewō anidasoo se yēn nsa bēka Onyankopon animuonyam no bi. **28** Eno enti, yēka Kristo ho asem kyere nnipa nyinaa. Yēnam adwene pa so bō obiara kōkō, kyerekyere no sēdētēe εbeεyē a obiara a yēde no bēhyē Onyankopon nsa no bēyē pē wō Kristo mu. **29** Eno enti na menam Kristo tumi sononko a əde ma me no so yē adwumaden.

2 Mepē se mema mo ne nnipa a wōwō Laodikea no ne wōn a wōnhunu me da no hunu apereperees denden a meredi wō wōn ho. **2** Me botaeε se se, wōbenya nkuranhyē wō wōn akoma mu na wōatena ase ədo mu sēdētēe εbeεyē a, wōbenya nteasee a εwie pēyē. Na wōbehunu Onyankopon ahintasēm a εne Kristo no. **3** Əno so na wōnam hunu Onyankopon nyansa ne n'adwene. **4** Meka kyere mo se, mommma obiara mfa akyinnyehunu nnaadaa mo. **5** Ewom se menni mo nkyen wō əhonam fam dee, nanso mewō mo nkyen wō honhom fam. Əye me anigye nso se monam Kristo mu gyidie so aka mo ho abom gyina ho pintinn. **6** Esiane se moagye Kristo se mo wura enti, mo ne no mmom ntēna. **7** Monnye nhini wō ne mu; momfa mo nkwa nto ne so na mo gyidie mu

nye den daa s̄edee wōkyerē mo no, na monna no ase. 8 Monhwē yie na obi amfa ne nnaadaa a efiri nnipa nkyerēkyerē ne ewiase ahonhom mu a emfiri Kristo no amfa mo nnommum. 9 Efiri se, Onyankopon tebea nyinaa ara te Kristo onipadua mu, 10 na mo nso Kristo ahyē mo ma, na tumidie ne mpaninnee biara hyē Kristo ase. 11 Mo ne no ka bōo mu no, wōtwaā mo twetia a enye onipa na otwaa mo, na mmom, eyē Kristo no ankasa na otwaa mo twetia de tee mo firii onipadua a eho ntee no tumi ase. 12 Wōbōo mo asu no nso, wosiee mo ne Kristo. Afei wonyanee mo baa nkwa mu, efiri se na mowā gyidie wō Onyankopon tumi mu a enyanee Kristo firii awufuu mu no. 13 Esiane mo bōne enti, ebere bi a atwam no, na moye honhom mu awufoo ne amanamanmufoā a monni Mmara. Nanso, afei Onyankopon anyane yen ne Kristo. Onyankopon de yen nyinaa bōne akyē yen. 14 Onyankopon pepaa yen mmaprato; na ɔde ne nyinaa kōo asennua so kōbōo no asennua mu. 15 Eħo na Kristo dii mpaninnee ne tumidie nyinaa so. 16 Omāa ewiase nyinaa hunuu s̄edee ɔfaa wōn se nneduafuu ebere a ɔhyē ne nkonomidie ho fa no. 16 Enti, mommma obiara nnhyehē mmara a efa dee modi anaa monom, dee efa nna kronkron anaa dee efa asrane foforā afahye anaa dee efa home nna ho mmma mo. 17 Saa nneēma no nyinaa ye nsenkyerēnne a ekyere dee eyē nokore a ebeba no. Kristo ne nokore no. 18 Mommma nnipa a wōboa pa brē wōn ho ase anaa wōsom abōfōo nnaadaa mo; wōhoahoa wōn ho se wōanya anisoadehunu. Saa ahantanfoo yi wō anifire su. 19 Saa nnipa yi nye Kristo a ɔye onipadua no nyinaa Ti no dea bio. Kristo na ɔma onipadua no ahoōden na ɔka onipadua no akwaa nyinaa bō mu, ma enyini s̄edee Onyankopon pe se enyini no. 20 Mo ne Kristo awu enti, moate mo ho afiri ahonhom a wōdi ewiase so no ho. Aden enti na mōbo mo bra se nnipa a wōhyē saa ewiase no ase? Aden enti na modi saa mmara no a ekyere se, 21 “Monnso yei mu, monnni yei, mommfā mo nsa nka!” no so? 22 Saa mmara ahodoā yi nyinaa ye nnipa ahyedee ne ne nkyerēkyerē a efa nneēma a yeē wō asase yi so a daakye ebētwam. 23 Aye se saa Mmara yi so die ye pa ara, na ema wōdō Onyankopon, anaase ema wōbre wo ho ase ma wohye wo ho so. Nanso, saa mmara yi nni tumi biara wō onipa akōnō bōne so.

3 Wōanyane mo ne Kristo aba nkwa mu. Afei monnwene ɔsoro nneēma ho, baabi a Kristo te Onyankopon nifa so di ɔhene no. 2 Saa nneēma no

na momma mo adwene nkō so, na ennyē asase yi so nneēma. 3 Efiri se, moawu na wōde mo nkwa ne Kristo ahinta wō Onyankopon mu. 4 Na se Kristo a ɔye mo nkwa no ba a, mo ne no bēba wō n'animuonyam mu. 5 Ewiase akōnōdee te se adwamammo, afideyē, bōne, ne anibereē a eyē abosonsom no, monyi mfiri mo abrabō mu. 6 Wōn a wōbeyē asoōden wō saa nneēma no ho no, Onyankopon abufuo bēba wōn so. 7 Ebere bi a atwam no, esiane se na akōnōsem di mo abrabō so enti, na mo ankasa modi mo akōnō akyi. 8 Afei, monnyae saa nneēma yi nyinaa: abufuo, bōnerē, ne ɔtan. Monnyeya obi anaa mommma kasa a eho nte mfiri mo anom. 9 Monnnidi atoro nkyerē mo ho, efiri se, moato onipadua dada ne ne su no atwene 10 de onipadua foforā asi ananmu. Moaye nnipa foforā a daa Onyankopon a ɔbōo mo no resesa mo wō ne suban so, s̄edee ebeyē a Onyankopon ho nimdee behyē mo ma. 11 Esiane saa enti, amanamanmufoā ne Yudafōo, twetiatwafoo ne momonotoye, awudifōo, nkoa ne wōn a wōde wōn ho no nni hō bio. Kristo wō biribiara mu. Kristo te yen nyinaa mu. 12 Moyē Onyankopon nkurōfōo. ɔpē mo asem enti na ɔyii mo se ne dee, enti monye timmōborā, ayamyē, mommrē mo ho ase, monnwo na monye abodwokyere. 13 Mommoaboa mo ho mo ho, na obi fom ne yōnko a, momfa nkyekyē mo ho. S̄edee Awurade de akyē mo no, saa ara na mo nso momfa nkyekyē mo ho mo ho. 14 Yei nyinaa akyi no, momfa ɔdō a ede baakoyē ba no nka mo abrabō ho. 15 Momma Kristo asomdwōee no ntēna mo akoma mu. Saa asomdwōee yi ho na wōafre mo nyinaa aba Kristo onipadua baako mu. Monye nnipa a wōwō ayeyie. 16 Kristo asem no ne mu nnepa nyinaa ntēna mo akoma mu. Momfa nyansa nkyerēkyerē. Monto asankuo so nnwom ne ayeyie nnwom ne honhom mu nnwom. Momfiri mo akoma mu nto aseda nnwom mma Onyankopon. 17 Biribiara a moyē anaa moka no, monye wo Awurade Yesu din mu na momfa ne so nna Agya Onyankopon ase. 18 Oyerenom, mommrē mo ho ase mma mo kununom s̄edee eſe Awurade mu. 19 Okununom, monno mo yerenom na monnhyē wōn ahometee. 20 Mma, adee nyinaa mu, montie mo awofōo asem na yei na eſo Onyankopon ani. 21 Agyanom, monnyi mo mma abufuo na ammu wōn aba mu. 22 Asomfōo, adee nyinaa mu, montie mo wuranom asem. Enye se wōn ani tua mo enti na eſe se moyē na wōpene mo, na mmom, esiane se modi Awurade ni no enti, momfa akoma pa nye. 23 Biribiara

a moye no, momfa mo akoma nyinaa nye na momfa no se moreye ama Awurade na monnye mma nnipa. **24** Monkae se Awurade béké mo so adee. Mo nsa beká adee a òde asie ama ne nkurófóo no bi. Kristo ne owura a mosom no. **25** Na obiara a òye dee ètene no, bòne a òye no so akatua na òbenya a animhwé biara nni mu.

4 Awuranom, momma mo asomfoó dee ètene. Monkae se mo nso mowa Owura wó òsoro. **2** Mommo mpaee daa. Monye nnam wó mo mpaeebó mu na monna Onyankopon ase. **3** Èberé koró no ara mu, mommo mpaee mma yen nso na Onyankopon ama yen mu kwan ama yeatumi aka Asempa no ne Kristo ho ahintasem. Efiri se, eno enti na meda afiase no. **4** Mommo mpaee na matumi akasa ama nteasee aba mu sèdee eee se mekasa. **5** Èberé biara a mobenya kwan ne wón a wonye agyedifoo no ahyia no, mo ne wón nkasa nyansa mu. **6** Daa, monka kasa pa a òye anigye nkyeré wón na momma wón mu biara mmuaee pa. **7** Yen nuabarima pa Tihiko a òye odwumayefoo pa na òsane ye Awurade adwumaye mu òsomfoó no béká me ho asem akyeré mo. **8** Enó enti na meresoma no aba mo nkyen se òmmeka sèdee yerekó so fa mfa nhye mo den no. **9** Onua Onesimo a òye òdofóo nokwafoó na òsane fra mo kuo mu no ne no na ereba. Wòbéká biribiara a èrekó so wó ha akyeré mo. **10** Me yonko Aristarko a òne me da afiase no kyea mo. Saa ara na Barnaba wafaase Marko nso kyea mo. Wòaka akyeré mo se, se òba mo nkyen a, monnye no fe so. **11** Yesu a wòfré no Yusto no nso kyea mo. Saa nnipa baasa yi nko ara ne Yudafoó agyidifoo a me ne wón reye Onyankopon Ahennie no ho adwuma a wòaboa me yie. **12** Kristo Yesu òsomfoó a wòfré no Epafra a ofra mo kuo mu no nso kyea mo. Daa òbo mpaee denden sre Onyankopon se ònhye mo den na òmma mo nyansa na mommre mo ho ase mma n'apèdeé. **13** Metumi adi ne nsiye ho adanseé akyeré mo ne nnipa a wòwò Laodikea ne Hierapoli no. **14** Luka a òye yen yaresafoo pa no ne Dema kyea mo. **15** Yékyea anuanom a wòwò Laodikea ne Nimfa ne asafo a wòhyia wó ne fie no. **16** Se mokan saa nwoma yi wie a, monhwé se mobékan akyeré asafo a wòwò Laodikea no. Saa ara nso na monkan nwoma a efiri Laodikea no. **17** Monka nkyeré Arkipo se, “Bò mmoden se wobewie òsom a wòde ahye wo nsa wó Awurade din mu no.” **18** Me, Paulo, me nsa ano atwéré a mede kyea mo nie: Monkae me mpòkyeré no. Onyankopon adom nka mo.

1 Tesalonikafoō

1 Nwoma yi firi Paulo, Silas ne Timoteo nkyen, Yede kôma Tesalonika asafo a wôye Agya Onyankopon ne Awurade Yesu Kristo mma no: Adom ne asomdwoe nka mo. **2** Daa yeda Onyankopon ase ma mo, na yekae mo wo yen mpaeεbô mu nso. **3** Efiri se, yekae mo gyidie a mode di dwuma, mo do a ema motumi de nsi ye adwuma ne mo anidasoo denden a mowô wô yen Awurade Yesu Kristo mu no wo yen Onyankopon ne Agya no anim. **4** Anuanom, yenim se Onyankopon do mo enti na wayi mo se ɔno ankasa ne dee no. **5** Se yebekaa Asem̄pa no kyereε mo a, εnyε nsem bi kwa, na mmom, yegyina tumi ne Honhom Kronkron ne mu nokore mu gyidie so. Monim nnipa ko a na yeyε ene sedee yeboaa mo. **6** Mosuasuaa yen ne Awurade; na εwom se mohunuu amane dee, nanso mode anigyeε a efiri Honhom Kronkron no mu gyee asem̄ no. **7** Enam so maa mobeyε nhwesoo maa agyidifoo a wôwô Makedonia ne Hela no nyinaa. **8** Nsem a moka faa Awurade ho no ankô Makedonia ne Hela nko, na mmom, gyidie a mowô wô Onyankopon mu no ho asem̄ aduru baabiara. Asem̄ biara nni hô a εse se yeka bio. **9** Obiara kamfo sedee mogyeε yen ne sedee motwee mo ho firii abosom ho kôsom nokore Onyankopon a ôte ase daa no, **10** na motwen ne Ba a ɔfiri ɔsoro no; Yesu a ɔnyanee no firii awufoo mu a ɔgye yen firi Onyankopon abufuo a εreba no mu no.

2 Anuanom, mo ankasa monim se nsra a yebesraa mo no anye ɔkwa. **2** Monim ayayadeε a woyεε yen ne oyea a woyaε yen wô Filipi ansa na yereba mo nkyen wo Tesalonika. εwom se na nnipa bi tia yen dee, nanso yen Onyankopon hyεε yen den maa yekaa Asem̄pa a efiri ne mu no. **3** Asem̄pa a yeka kyereε mo no mfiri adwemmn̄ne anaa nnaadaa mu, na mmom, dee yekaeε no ye nokore turodoo. **4** Daa yeka nokore sedee Onyankopon hwelhwe yen se yenka no, efiri se, ɔpenε so na ɔde Asem̄pa no nso ama yen se yenka. Yempe se yeso nnipa ani, na mmom, Onyankopon a oso yen adwene hwe no ani na yepε se yeso. **5** Monim pefee se yeamma ha se yerebeka mnaadaasem̄ akyere mo anaase yerebeka nsem̄ sikanibereε so. Onyankopon ne yen adansee. **6** Se moyε Kristo asomafoō no enti, anka yewô ho kwan se yepε animuonyam firii mo nkyen, nanso yemmisaa animuonyam mfirii mo anaase onipa foforô bi nkyen. **7** Na yewô mo nkyen no, na yene mo te ɔdwoo so, sedee ɔbaatan korokorô ne mma. **8**

Yehweε mo yie, nyaa mo ho anigyeε sononko, mpo yedaa yen ho so se yede yen nkwa beto hô ama mo εberε a yede Onyankopon Asem̄pa no bres̄ mo no. **9** Anuanom, menim se mokae adwuma a yeyεε ne bres̄ a yebreeε. Yeyεε adwuma awia ne anadwo sedee Onyankopon Asem̄pa no ka a yeka kyereε mo no, yεremfa ɔhaw bi mmeto mo so. **10** Mo ne Onyankopon ye yen adansefoo. Yen suban a yedaa no adi kyereε mo a mogyeε Asem̄pa no diis̄ no ye kronn a εye na mfomsoo biara nni ho. **11** Mo ara monim se yene mo tenaa sedee agya ne n'ankasa mma tena. **12** Yεhyεε mo nkuran; yεkyekyere mo were na yekoo so tuu mo fo se montena ase wo ekwan a εss̄ Onyankopon a ofre mo wo n'Ahennie ne n'animuonyam mu no so. **13** Daa yebeda Onyankopon ase wô saa asem̄ yi ho. εberε a yekaa Onyankopon asem̄ kyereε mo no, motieεε, gye dii se εnyε asem̄ a efiri onipa nkyen, na mmom, ampa ara se, efiri Onyankopon nkyen. Mo a moagye adi no, Onyankopon ye adwuma wo mo mu. **14** Anuanom, nsem a etotoo Onyankopon asafo a na εwowa Yudea ne nnipa a wôwô hô a na wôye Kristo Yesu nkurofoo no bi ara na ato mo yi. ɔtaa a mo ara mo manfoo taa mo no, saa ara na Yudafoō no nso taa asafo no. **15** Saa nnipa no kumm Awurade Yesu ne adiyifoo no, na wôtaa yen nso. Onyankopon ani nso wôn, na wône nnipa di asi εberε biara. **16** Wôbô mmôden se wôbesi yen kwan sedee εbeεε a yεrentumi nkôka asem̄ a εbeεma amanamanmufoō no nkwegyeε nkyere wôn. Yei ma wôn bône kôo so daa. Na Onyankopon abufuo wô wôn so. **17** Me nnafonom, εberε tiawa bi mu no, yεrantumi amma mo nkyen, nanso εberε biara na yedwene mo ho. Yεreε se yehunu mo, na yebôo mmôden biara se yεbεhyia mo ankasa. **18** Yεreε se yebesane aba mo nkyen. Me Paulo dee, na mepe se meba hô boro penkorô nanso ɔbonsam sii yen ho ekwan. **19** Nanso, ne nyinaa akyi no, mo nko ara ne yen anidasoo ne yen ahosepε. Na se yεbetumi ahoahoa yen ho nkonimdie mu wô Awurade Yesu anim wô ne ba no mu a, εgyina mo so. **20** Nokorem, yen ahohoahoa ne yen ahosepε gyina mo so.

3 Akyire no a yehunu se yeyε ho hwee a εnyε yie no, yeyεε yen adwene se yεbεtena Atene. **2** Enti, yesomaa yen nua Timoteo a yene no ye Onyankopon adwuma no se ɔnkôka Asem̄pa a εfa Kristo ho mfa mmoo, nhye mo gyidie den, **3** sedee εbeεε a, ɔtaa no enti, mo mu biara mmô hu. Mo ara monim se saa ɔtaa no ye Onyankopon pe a wahyehε ama yen. **4** εberε a

na yene mo wo ho no, yedii ekan ka kyerees mo se, wobetaa yen, na sedee monim no, saa pepeere na aba yi. 5 Yei enti, esiane se na asem no hye me so enti, mesomaa Timoteo se ommehwewhe mo gyidie mu. Mewo anidasoo se obonsam ansa mo anhwé amma dwuma yéadi no nyinaa anye kwa. 6 Afei, Timoteo afiri mo nkyen aba yen nkyen abeka anigyesem a efa mo gyidie ne mo do ho asem akyere yen. Waka akyere yen se daa modwene yen ho adwene pa na mope se mohunu yen sedee yen nso yepé se yehunu mo no arape. 7 Enti, yen haw ne yen amanehunu no mu no, moahye yen nkuran, 8 efiri se, se mogyina pintinn wo Awurade mu a, na ema yen nso yetumi gyina biribiara ano wo yen asetenmu. 9 Ese se yeda Onyankopon ase ma mo. Mo enti, yeda Onyankopon ase se moama yen ho asepe yen wo n'anim. 10 Daa awia ne anadwo, yefiri yen akoma nyinaa mu sre no se, omma yene mo nhylia na yemma mo dee ehia mo wo mo gyidie mu. 11 Óno ara yen Onyankopon ne Agya no ankasa ne yen Awurade Yesu Kristo nsiesie kwan na yemmra mo nkyen. 12 Awurade mma mo do mu nyé den mmoro so wo mo ho mo ho ne afoforó mu, sedee yen nso yedo mo no. 13 Mebo mpaes se Awurade ne ne nkurofóo nyinaa ba a, obéma mo akoma mu aye kronkron a nkekaawa biara nni mu wo Agya Onyankopon anim.

4 Anuanom, asem a etwa too ne se, mosua kwan pa a ese se mofa so tena ase a ebésa Onyankopon ani. Na saa pepeere na morebo mo bra. Enti, yede yen Awurade Yesu din sre, hye mo se, monye mma emmoro dee moreye seesei no so. 2 Monim nkyerékyere a enem Awurade Yesu tumi enti, yetumi kyerkeryere mo. 3 Yei ye Onyankopon pe a ówá ma mo. Ópe se moye kronkron na motwe mo ho firi adwamammo ho. 4 Ese se mosua sedee mohye mo ho so na obiara atumi ne ne yere atena kronnye ne animuonyam so. 5 Monntena ase akonnó aniberees so te se wón a wónnim Onyankopon. 6 Onyankopon akyiwadee no bi nso ne se, ense se mo mu biara sisi ne yonko na ogye ne yere, efiri se, se obi ye saa a, Onyankopon betwe n'aso dendeenden sedee yéadi ekan abo mo kóko no. 7 Onyankopon amfre yen se yemmébo adwaman, na mmom, ófré yen se yentena ase ahotee mu. 8 Enó enti, obiara a obépo nkyerékyere no ntia onipa, na mmom, ótia Onyankopon a óma mo Honhom Kronkron no. 9 Echo nhia se metwére mo afa ódó a ese se modo mo nuuanom asuafoó no ho. Onyankopon akyere mo ankasa ekwan a ese se mofa so dodó mo ho mo ho. 10

Na moada saa ódó no adi pepeere akyere anuanom a wówó Makedonia no nyinaa. Nanso, anuanom, yesré mo se monkó so nnodo mo ho mo ho mma emmoro saa. 11 Momma enye mo botaeé se mobetena ase dinn na moahwe so adi mo dwuma de abo mo ho akonhomaa sedee yéaka akyere mo dada no. 12 Se moye saa a, ebéma wón a wónye asuafoó no afere mo na moremmisa dee ehia mo nso mfiri obiara nkyen. 13 Anuanom, yepé se yeka nokore a efa won a woawuwu no ho kyere mo sedee ebeyé a, morenni ho aweréhoo te se wón a wónni anidasoo no. 14 Yégye di se Yesu wuié, na ósoree bio. Enti se Onyankopon de Yesu ba bio a, óde wón a wónya ne mu gyidie ansa na wórewuo no béká ne ho aba. 15 Awurade nkyerékyere a yéreka akyere mo no ne se, eda a Awurade béká no, yen a yete ase yi renni awufoo no anim ekan. 16 Awurade no ankasa de óhye a ano ye den, óbófóo panin nteamu ne Onyankoponotorobento nnyegyees firi ósoro béká fam. Wón a woawuwu wo Kristo mu no besore kane, 17 na woaboaboa yen a yete ase ebére no ne wón a woasore no ano wo omununkum mu ahyia Awurade wo ewiem. Na saa na yene Awurade betena daa. 18 Enti, momfa saa asem yi nkyekyere obiara were.

5 Anuanom, ého nhia se metwére akyere mo nna ne ebére a saa nsem yi besisi. 2 Efiri se, mo ankasa monim yie se eda a Awurade béká no béké se okorómfoó a óreba anadwo. 3 Ebére a nnipa béká se, "biribiara ye asomdwóee" no, saa ebére no na adesées béká won so. Na wórentumi nnwane. Ebéye te se yea a éba ópemfóo a órewoo so no. 4 Nanso, mo anuanom yi dee, monte esum mu enti ense se saa da no fu mo mu se okorómfoó. 5 Mo nyinaa moye hann ne adekyees mma. Yenyé anadwo ne sum mma. 6 Enó enti, ense se yededa se afoforó no. Ese se yewén na yébre yen ho ase. 7 Anadwo na nnipa da. Anadwo na nnipa boro nsa. 8 Nanso yéye adekyees mma enti ese se yébre yen ho ase. Ese se yéhye gyidie ne ódó nkataboo ne yen nkwyagyees anidasoo se dadee kye. 9 Onyankopon anyi yen se yémmehunu amane wo n'abufuo ano, na mmom, óyii yen se yebénya nkwyagyees wo Awurade Yesu Kristo mu. 10 Kristo wu maa yen, sedee ebeyé a, se yeanyane anaa se yéawu oo, yene no betena ase wo nkwa mu. 11 Esiane saa enti, monhye mo ho nkuran na mommoaboa mo ho mo ho sedee mogu so reye yi. 12 Anuanom, yesré mo se, momfa obuo ne anidie mma wón a Awurade ayi wón se wónni mo anim nkyerékyere mo no. 13 Esiane adwuma a wóye

no enti, mommu wən na monno wən yie. Montena ase asomdwoeε mu. **14** Anuanom, yεhyε mo se, monkasa nkyere anihafoo, monka wən a wənyε hye no hye; mommoa wən a wəyε mmere; monto mo bo ase mma wən nyinaa. **15** Monhwε se obi mmfa bəne a obi aye no no ho ka ntua no. Əberε biara, momma εnyε mo botaeε se mobeyε papa ama mo ho mo ho ne obiara. **16** Momma mo ani nnye da biara **17** na əberε biara nso, mommo mpaεs; **18** biribiara mu, monna ase. Yei na Onyankopən hwehwε afiri mo nkyen wə Kristo Yesu mu. **19** Monnka Honhom Kronkron no nhye; **20** monnsi adiyisem atwetwe. **21** Monsə biribiara nhwe; momfa deε εye. **22** Na monkyiri bəne biara. **23** Na əno asomdwoeε Onyankopən no ara nte mo ho koraa, na ənhwε mo honhom ne mo əkra ne mo onipadua so a εho remma aseəm biara kəsi se yεn Awurade Yesu Kristo bəba. **24** Ənokwafoə ne deε əfrεε mo no, əno nso na əbeεyε. **25** Anuanom, mommo mpaεs mma yεn. **26** Momfa mfeano kronkron nkyeakyea anuanom nyinaa. **27** Mehye mo wə Awurade tumi mu se monkenkan saa nwoma yi nkyerε anuanom no nyinaa. **28** Yεn Awurade Yesu Kristo adam nka mo.

2 Tesalonikafoō

1 Nwoma yi firi Paulo, Silas ne Timoteo nkyen, Yede kōma Tesalonika asafo a wōyē Agya Onyankopōn ne Awurade Yesu Kristo nkurōfō no: **2** Adom ne asomdwōee a efiri Agya Onyankopōn ne yen Awurade Yesu Kristo nka mo. **3** Anuanom, eſe ſe da biara yeda Onyankopōn aſe ma mo. Eſe ſe yeſe ſaa, efiri ſe, mo gyidie ne ɔdō a mode aſoforō no mu den ara na ereye. **4** Saa enti na yen ankasa yede mo hoahoa yen ho wō Onyankopōn asafo ahodoō mu no. Yede ɔtāa ne amanehunu a moko ſo gyina ano no hoahoa yen ho. **5** Yeinom nyinaa di adanee ſe, Onyankopōn bu atentenenee eno enti, wōbekan mo afra wōn a wōbekō n'Ahennie a morehunu ho amane no mu. **6** Onyankopōn beye dees etene. Wōn a wōbēma mo ahunu amane no, ono nso bēma wōahunu amane, **7** na mo a mo ne yen rehunu amane no nso, wama moahome. Saa aſem yi besi wō ebere a Awurade Yesu nam ogyaframa mu firi ɔsoro reba a n'abōfōo atumfoo ka ne ho no, **8** abetwe wōn a wōnnim Onyankopōn na wōntie yen Awurade Yesu Aſempa no aſo. **9** Wōbekō daa ɔſeeſ mu na wōayi wōn afiri Awurade anim ne n'anamuonyam mu (**aīōnios g166**) **10** da a obēma n'akyidifoō ne n'asuafōo ahye no animuonyam no. Mo nso, mobefra saa nkurōfōo no mu, efiri ſe, moagye aſem a yeka kyere mo no adi. **11** Yei enti na daa yebo mpaæs ma mo no. Yesrē Onyankopōn ſe ɔmma mo ntumi ntēna aſe mma aſetena a eno enti ɔfree mo no. ɔnnyina ne tumi ſo mma mo tumi, nyē mo apēdees ne biribiara a mo gyidie bēka akyere mo ſe monye no nyinaa. **12** Yebō mpaæs ſedēe monam yen Onyankopōn ne Awurade Yesu Kristo adom ſo behye Awurade Yesu din animuonyam wō mo mu na mo nso, wōahye mo animuonyam wō ne mu.

2 Efā yen Awurade Yesu Kristo mmae a ɔrebēba ne
boa a wōbeboaboa yen ano akōka ne ho no, mesre
mo, anuanom, **2** mommma mo adwene mu nnyē mo
nnaa ſe eda a Awurade reba no aduru. Ebia, na obi
rehye saa nkōm no anaa obi fofoř nso gyina ſo reka
aſem. Anaase nso wōka ſe yen nwoma a yetwerēe no
bi mu na saa aſem no wō. **3** Mommma obiara nnaadaa
mo saa ɛkwan yi ſo. Saa Eda no remma da gye ſe
atuatee a etwa too no aba ama wōada ɔbōnefōo no a
ɔbekō daa ɔſeeſ mu no adi. **4** Biribiara a nnipa ſom
na wōbu no kronkron no, ɔbetia mu. ɔbekorōn ne ho
wō ne nyinaa ſo na wakōtena Onyankopōn aſoredan

mu na waka ſe ɔno ne Onyankopōn. **5** Monkae ſe
ebere a me ne mo wō hō no, na metaa ka yeinom
nyinaa kyere mo. **6** Nanso, biribi na atwe no aſen, na
ſe ebere no duru a, ɔbeba. **7** ɔbōnefōo no di ne dwuma
dada na dee ɔbeba no remma da gye ſe wōayi dee
ɔkura ne mu no afiri hō. **8** Enō ansa na ɔbōnefōo no
beba, na Awurade Yesu nam n'anom home ſo betu no
agu, na ɔde ne ba a ɔbeba no mu animuonyam aſee
no. **9** ɔbōnefōo no nam ɔbonsam tumi ſo na ɔbeba
na wabeyē anwanwadēe ne nſenkyerēnneē, **10** na
ɔnam bōne ſo adaadaa wōn a wōbeyera no. Wōbeyera,
efiri ſe, wōannyē nokore no anto mu, anno nokore
no amma wōannya nkwa. **11** Yei enti, Onyankopōn
resoma nnaadaa tumi ma akōhye wōn mu ama wōagye
nſem a enyē nokore adi. **12** Awiee ſo ara ne ſe, wōn a
wōnnyē nokore no nni na wōn ani gye bōne ho no,
wōbeku wōn aten. **13** Anuanom, eſe ſe ebere biara
yeda Onyankopōn aſe ma mo a Awurade dō mo no.
Efiri ſe, enām Honhom no tumi ſo na Onyankopōn
yii mo ſe nnipa a modi ɔkan a wōbegye mo nkwa na
wōayē mo Onyankopōn nkurōfōo kronkron wō mo
gyidie a mowō wō nokore mu no mu. **14** Onyankopōn
nam Aſempa no ſo free ſe ſedēe mo ne Awurade
Yesu Kristo bētēna n'anamuonyam no mu. **15** Enti,
anuanom, monnyina pintinn na monka mo ho mmata
nokore a yekyerē ſe wō aſenka ne yen nwoma no
mu no. **16** Yen Awurade Yesu Kristo no ankasa ne
yen Agya Onyankopōn a ɔdō yen na ɔnam n'adom
mu ahye yen daa nkuran ne anidasoo pa no, (**aīōnios**
g166) **17** nkyekyere mo were, na ɔnhye mo den aſem ne
adwuma pa nyinaa mu.

3 Anuanom, aſem a etwa too ſe, momma mpaæs
mma yen ſedēe ebeyē a Awurade aſem bekō ſo
atre ntem ſedēe eyē ſe mo mu no. **2** Afei, momma
mpaæs mma yen ſedēe ebeyē a Onyankopōn beyi
yen afiri abōnefōo ne nſemmnōnedifoo nsam. Efiri ſe,
enyē nnipa nyinaa na wōgye aſem no di. **3** Nanso,
Awurade ye ɔnokwafoō. ɔbehye mo den na wagye mo
afiri ɔbōnefōo no nsam. **4** Awurade ama yen mo mu
anidasoo. Yewō anidasoo ſe moreye na mobekō ſo aye
biribiara a yebekyere mo ſe monye no. **5** Awurade
nka mo ho na monnya ɔdō akoma ſe Onyankopōn ne
abodwokyeree ſe Kristo. **6** Anuanom, yehye mo wō
Awurade Yesu Kristo din mu ſe, montwe mo ho mfiri
anuanom a wōdi aniba na wōnni mmara a yeahye ama
wōn no ſo no ho. **7** Mo ankasa monim pefee ſe eſe ſe
moye dee yeſe ſe no bi pεrεeεpε. Ebere a na yewō mo

nkyen no, yeanyε aniha. **8** Obi ammoa yεn a yeantua onii no ka. Yεyεs adwuma dendeenden. Awia ne anadwo nyinaa yεyεs adwuma sεdeε yεremfa sikasεm biara nha mo adwene. **9** Yei nkyere se na yenni ho εkwan se yεbisa mo biribi de boa yεn asetena. Yεyεs saa de yεs nhwεsøø maa mo. **10** Yεwø mo nkyen no, yεka kyεrεs mo se, “Obiara a ɔmpε se ɔyε adwuma no, εnse se wøma ɔdidi.” **11** Yεka saa aseø yi, εfiri se, yεte se mo mu bi yε anihaføø a wønyε hwee se wønenam nkurøføø nnwuma ase. **12** Yεde Awurade Yesu Kristo din hyε wøn, bø wøn køkø se, wømmø bra pa na wønyε adwuma mfa mmø wøn ho akønhoma. **13** Anuanom monnnyae papayε da. **14** Obi wø hø a ɔrentie nwoma a matwerε abre mo yi mu nseø. Se mohunu obi saa a, monhwε no yie na montwe mo ho mfiri ne ho na n’anim ngu ase. **15** Nanso, mommføø saa onipa no se ɔyε ɔtamføø na mmom, mommø no køkø se mo nua. **16** Na ɔno asomdwøøs Awurade no aramma mo asomdwøøs daa adeε nyinaa mu. Awurade ne mo nyinaa ntøna. **17** Me ara me Paulo, me nsa ano atwerε a menam so rekyea mo ni. Saa εkwan yi ara so na mefa twεrε nwoma. **18** Yεn Awurade Yesu Kristo adom nka mo nyinaa.

1 Timoteo

1 Nwoma yi firi Kristo Yesu somafoa Paulo nkyen.

Onyankopon a øye yen Gyefoo ne Kristo Yesu a ñma yen anidasoo na øfrees me. **2** Meretwerre akoma Timoteo a øye me ba kann wø gyidie no mu: Agya Onyankopon ne Kristo Yesu a øye yen Awurade no adom, mmøborøhunu ne asomdwoes nka mo. **3** Mere se motena Efeso sðdes mereka Makedonia no meka kyerøe mo no. Nnipa bi wø hø a wøma nkyerøkyere bøne a esø se mohye wøn na wøgyae. **4** Monka nkyere wøn na wønnyae atorøsem ne wøn nananom din bebrebe a wøbobo no, efiri se, saa nneyees no de akyinnyee ba. Emmoa Onyankopon nhyeheyee a wønam gyidie nko so na wøhunu no. **5** Saa øhye yi botaae ara ne se, ebekanyane øðø a efiri akoma pa, adwenem fann ne gyidie pa mu. **6** Nnipa bi atwe wøn ho afiri ekwan pa no so de wøn ho ama akyinnyes hunu. **7** Wøpe se wøye Onyankopon mmara no akyerøkyerøfoo nanso wøn ara wøn nsem a wøka no wønte aseø. Saa ara nso na wønni gyidie wø nsem a wøka no mu. **8** Yenim se, se wønam mmara ekwan so de Mmara no di dwuma a, øye. **9** Esø se yekae hunu se, wøanye mmara no amma ateneneefoo na mmom, wøye maa mmaratofoo, nnebøneyefoo, wøn a wønsuru Onyame ne abøneefoo, wøn a wønye kronkron anaa wøn ho nteø, wøn a wøkum wøn agyanom ne wøn maamenom, awudifoo, **10** afideyefoo, adwamammofoo, nnipawiafoo, atorofoo a wøka nkontomposeem anaa wøye biribi a ène nokore nkyerøkyere no bo abira no. **11** Saa nokore nkyerøkyere no wø Asempa a wode ama me se menka ho aseø nkyere no mu. Øye Asempa a efiri Onyankopon a øye onimuonyamfoo na wøahyira no no nkyen. **12** Meda yen Awurade Yesu Kristo a wama me ahoøden ma medi me dwuma no ase. Meda no ase se wadwene me ho se mefata na wayi me se mensom no. **13** Nanso, mmere bi a atwam no, na mekasa tia no, taa no, kaa nsem a emfata faa ne ho. Onyankopon ahunu me mmøba na esiane se na mennye nni enti, na mennim dee mereye. **14** Yen Awurade hwiee n'adom a edøoso no guu me so maa me gyidie ne øðø a esiane Kristo Yesu enti, abeye yen dea no. **15** Yei ye nokwasem a esø se yegye tom na yegye di koraa se: Kristo Yesu baa ewiase begyee nnebøneyefoo nkwa. Na meye ødebøneyefoo a øðø èkan koraa. **16** Nanso, esiane saa enti, wahunu me mmøba sðdes øbøye a me a meye ødebøneyefoo a øðø èkan no, Kristo

Yesu nam me so beda ne boasetø a ènni awiees no adi akyerø wøn a wøbegye no adi no na wøanya nkwa a ènni awiees. (aiðios g166) **17** Animuonyam ne anidie nka Onyankopon daa daa. ñno ne mmeresantenhene. ñno na wønhunu no na ènwu da nso. ñno nko ara ne Onyankopon a nimdee ahye no ma. Amen. (aiðon g165) **18** Afei, me ba Timoteo, mede saa dwumadie a wøhyee ho nkøm firi tete no hye wo nsa. Wogu so reko øko pa no no, ma saa nsem no nyø w'akodes, **19** na so wo gyidie mu denden na ma w'adwene mu nyø fann. Nnipa bi ntie wøn atiboa nam saaye so aseø wøn gyidie. **20** Saa nnipa no bi ne Himeneo ne Aleksandro a mayi wøn ama ðbonsam na wøatwe wøn aso sðdes wørenka abususem ntia Onyankopon bio.

2 M'afotuo ne se, dee edi èkan no, mehye mo se monsre, mommo mpaeø, mommisø na monna Onyankopon ase mma nnipa nyinaa; **2** monye saa ara mma ahemfo ne wøn a tumi hye wøn nsa nyinaa na yøatumí atena ase asomdwoes mu wø onyamesom ne suban pa mu. **3** Yei ye, na esø Onyankopon a øye Agyenkwa a **4** øpe se wøgye nnipa nyinaa nkwa na wøhunu nokore no ani. **5** Onyankopon baako ne ntamgyinafoa baako a øka Onyankopon ne nnipa bom no, ñno ne Kristo Yesu no. **6** ñno na øde ne ho bøø afødes de gyee nnipa nyinaa nkwa no. Yei ye adansedie a øbaa øbere a esø mu se Onyankopon pe se wøgye nnipa nyinaa nkwa. **7** ñno enti na wøsomaal me se øsomafoa ne amanamanmufoa økyerøkyerøfoo se menni gyidie ne nokore no ho adanseø. Merenni atorø, mereka nokore! **8** Mehwehwø se nnipa a wøø ewiase afanan nyinaa de akoma a emu tee bøma wøn nsa so, na wøabo mpaeø. **9** Afei, mehwehwø se mmaa bøbre wøn ho ase na wøafa ekwan a efata so asiesie wøn ho. Ma wømmø wøn ti se mmaa ahobreaseefoo; mma wømmfa sika anaa adwinnee anaa ntadeø a ne boo ye den nsiesie wøn ho. **10** Na mmom, esø se wøða adwuma pa a efata mmaa adi se mmaa a wøye nyamesomfoo. **11** Esø se mmaa de kommye ne ahobreasee sua adeø. **12** Memma mmaa ho ekwan se wønkyerøkyere anaase wønnye mmarima so tumi. Esø se wøye komm. **13** Efiri se, wøbøø Adam ansa na wørebø Hawa. **14** Na enye Adam na wødaadaa no. ñbaa no na wødaadaa no ma ènam so maa øbuu Onyankopon mmara so. **15** Na se øbaa tena ase gyidie, øðø, kronnye ne ahobreasee mu a øbøwo asomdwoes mu.

3 Εγε σενναհօ սէ, սէ օբի պէ սէ օյե ասաֆոպանին ա, նա վաֆա ածվում պա. 2 Ասաֆոպանին յէ օբի ա մֆօմսօննի նե հօ. Ենչ սէ նե յերէ յէ բակօ. Ենչ սէ օբրէ նե հօ ասէ նա օհիւ նե հօ սօ յէ նե բիրիբարա քըքըքը. Ենչ սէ օյգէ ահօհօ ա նե ֆի նա օկյերէկյերէ նսօ. 3 Ենչ սէ օյե օսածաւեամ անա բասաբասա, նա մմօմ, ենչ սէ օբրէ նե հօ ասէ նա օթէ ասօմծածօ. Ենչ սէ օյե սիկանիբերէֆօ. 4 Ենչ սէ ծտում հւէ նե ֆիֆօ սօ յի նա ծտում մա նե մմա յէ օտուտ դէ օբու նե անծիւ մա նո. 5 Նա սէ օբի ննիմ սէդէս ժհաւէ նե ֆի սօ յի ա, շեշէ դէն նա օթէտում հաւէ Օնյանկօն ասաֆ սօ? 6 Ենչ սէ օյե օբի ա աֆի նա վահուն Աւրադէ; սէ բա սա ա, նե տիրմ բեյէ նո դէ նա վայէ ահօմասօն ամա վայաբս նո ատէն սէդէս վօբսս վօնսամ ատէն նո. 7 Ենչ սէ վօն ա վօննիւ ակյիդիֆօ նո մպօ դէ անծիւ մա նո սէդէս շեշէ ա, վօրենց ն'անի ասէ նա վօնսամ աֆի րենի նո. 8 Ենչ սէ ասաֆ մու աբօֆօն նսօ յէ ննիպա ա վօվօ սւան պա նա վօդի նօկօրէ. Ենչ սէ վօնոմ նսա պի անասէ վօյէ անիբերէֆօ. 9 Ենչ սէ վօդէ ածվեն ման գյինա պինտին մա նօկօրէ նո նե գյիդի նո. 10 Ենչ սէ վօսօ վօն հւէ անսա, նա սէ վօդի սօհաւ նո սօ նկոնին ա, վօսօմ. 11 Ենչ սէ վօն յերենոմ նսօ նո սւան պա ա վօնն նսէկոր. Բիրիբարա մու յէ սէ վօդրէ վօն հօ ասէ նո նօկօրէ. 12 Ենչ սէ ասաֆ նո մու աբօֆօն նո վօ յերէ բակօ նա աֆի ծտում հւէ նե մմա նե նե ֆիֆօ յի. 13 Վօն ա վօսօմ յի նո բենա ննինասօ պա, նա վօն գյիդի ա վօվօ ա Կրիստո Յէսու մու նո նսօ այէ նամ. 14 Սա նումա ա մեծ բրե պօ յի ակի նո, մեսօ անիձօ սէ շերէկյերէ բիար մեբա պօ նկյէն. 15 Նա սէ մաննու պօ նկյէն նտէն ա, սա նումա յի բեմա վօհոն սէդէս յէբօ յէն բրա ա Օնյանկօն ֆի. Էֆի ա յէ Օնյանկօն թափէֆօն ասաֆ ա յէ նօկօրէ նո ննինասօ. 16 Ակիննիւ բիար ննի հօ սէ, ահինտասէն ա շէ ննինասօն պա մու նո կրոնն: Ժբաէ օնիպա տեբա մու, Հոնհոմ նո բու նո բեմ, նա աբօֆօն հոնու նո, վօկա նե հօ ասէն ամանաման մու, նա եւիաս յի նո դիւ, վօֆա նո կօ օսօրօ անիմոնյամ մու.

4 Հոնհոմ նո սի նո պի սէ, ակիրէ յի, ննիպա բի եցիդի նո մու սօ. Վօբեդի ատօր ահօնհոմ նե ահօնհոմմոն նկյերէկյերէ ակի. 2 Սա նկյերէկյերէ յի ֆի նյատավմֆօն ննաադա ա վօյէ ածվեն սէնիւ ֆօն սէ դադէս ա վօտօ ա օյգա մու նո. 3 Սա ննիպա նե կյերէկյերէ սէ նոյն սէ օբի վար նա ննուան բի նսօ ա, նոյն սէ օնիպա դի. Ննո, Օնյանկօն վօն սա ննուան նո սէ, սէ ակյիդիֆօ ա վօհոն նօկօրէ նո նսօ կա նա վօբօ սօ մպաէ ա, վօտում դի. 4 Բիրիբարա ա Օնյանկօն ա վօն ա յէ. Ենչ սէ վօպօ բիրիբարա, նա մմօմ, ենչ սէ

վօբօ մպաէ պօ նինա սօ. 5 Եֆի սէ, Օնյանկօն ասէն նո մպաէ վօ տէ հօ. 6 Տէ վօմա անսամ նո սա նկյերէկյերէ յի ա, նա էկյերէ սէ վօյէ Կրիստո օսօմֆօն պա ա վօնամ նօկօրէ նե գյիդի նե նկյերէկյերէ պա սօ ատէտ վօ. 7 Ենչ սէ վօրէ ա տօրօսէն նե մմերէա անսամ հօ. Յօ օնյամսօն պօ մմօդէն. 8 Եվօմ սէ հօնամ մու մմօդէմմօ հօ հիա դէէ, ննո հօնհոմ մու մմօդէմմօ հօ հիա ական նինա մու, շֆի սէ, շիյէ յէն ընն ասէտէն նե դակյէ ասէտէն պօ բօ. 9 Եյ յէ նոկասէն ա յէ սէ վօց տօմ նա վօց դի. 10 Ենօ նե նա յէ սէ վօրէ նե վօյէ ածվեն դէն, շֆի սէ, յէդէ յէն անիձօ ահյէ Օնյանկօն թափէֆօն ա յէ ննիպա նինա Այնէնկա նո մու, նե տիրէ վօն ա վօց ասէն նո դի. 11 Եյնօ նա յէ սէ մօկա հօ ասէն վօ մո նկյերէկյերէ նո մո. 12 Մմա օբիար հօ կան մմա օմմֆօ պօ վօննիւ նե օթէ վօն ա վօն մո նկյերէկյերէ նո մո. 13 Նյա ադացի կենկան Ատվերէսէն նո նա կա Ասէմպա նո նե կյերէկյերէ անսա նա մաբա. 14 Հօնհոմ մու ակյէտէս ա մպանիմֆօն նմ նկօմհիյէ սօ դէ վօն նսօ գու պօ սօ ա վօնյա սօ, ննիա մո. 15 Տօ սա ննէմա նո մո յի. Վա պօ հօ նինա մա վօն սէդէս շեմա օբիար ահնու պօ նկօսօն. 16 Հւէ պօ հօ սօ յի նե հւէ պօ նկյերէկյերէ նսօ սօ. Կօ յէ սա ննէմա յի նինա, շֆի սէ, սէ վօյէ սա ա, վօբէց պօ հօ նե վօն ա վօտի նո նկվա.

5 Նկա ակօկօրա անմ, նա մմօմ, հիյ նո նկուրան, սէդէս վօբէց ամա վ'ացա. Տէդէս վօբէց պօ նւաբարիմ նո սա արա նա վա յէ մմաբան, 2 յէ մմա մպանիմֆօն սէ պօ մաամենոմ, նա մմաբաա նսօ, վօն սէ պօ ննուամմա պօ կրոնիյէ մո. 3 Մա վ'ան նկու մմա ակոնֆօն ա վօնն ահվէֆօն հօ. 4 Տէ օկոնֆօն բի վօ մմա անա մմանա ա, դէ էդի էկան նո, յէ սէ վօֆա նյամսօն պօ սօ դէ սօմ վօն աբսուա դէ տա վօն ա վօֆօն նե նանամոմ կա, շֆի սէ, սէ վօյէ սա ա նա տօ Օնյանկօն ան. 5 Ժբա ա յէ օկոնֆօն ամպա պօ ա օնն օբի ա ժհաւ նո նո դէ ն'անիձօ նինա ահյէ Օնյանկօն մո, նե անածու պօ ավիա, օկօ սօ մպաէ սրէ նո մմօ. 6 Ննո, տէ օկոնֆօն բի դէ նե հօ մա եւիաս ա, նա յէ թափէսաւոն. 7 Կա սա մմարա յի կյերէ վօն նա օբի աննա պօ հօ նինա մֆօն. 8 Նա սէ օբի նհաւ նե ֆիֆօն, նե տիրէ նո, օնօ պօ ա ննիսօն ա, նա վաբս նե գյիդի սօ. Տէ բա սա ա, յէ օնիպա բօն սեն դէ նոյն ննի նո. 9 Մֆա օկոնֆօն բիար ա օնն մմօրօ մֆէս ադուսիա նո նկա ակոնֆօն դէ հօ. Ասէն ա էկա պօ նե սէ, յէ սէ յէ օբի ա ված նե կոն նօկօրէ,

10 na afei wagye din wə nneyee pa ho. **Ese** se ɔye əbaa a watete ne mma yie na ɔgyee ahohoo wə ne fie na ohohoroo Awurade nkurofоo nan ase na əboaa ahokyerefoo na əde ne ho maa nnwuma pa ahodoɔ nyinaa. **11** Mfa akunafooo nkumaa no din nka wən ho. Efiri se, se əba se wɔpе se wəsane ware a, wote wən ho firi Kristo ho **12** na ema wədi fo se wəabu wən bəhye a edi əkan so. **13** Eno akyi, wɔsее wən bere ko afieafie mu na dee ənye koraa ne se, wodi nsekuro ye perepere, ka nsem a anka ənsе se wəka. **14** Enti me pе ne se, akunafooo nkumaa no beware, awo mma na wəahwe wən afie sèdèe əbeye a atamfooo nnya wən ho ekwan nka nsem ntia wən. **15** Akunafooo bi de wən ho ama əbonsam dada. **16** Se əbaa ogiyidini bi wə akunafooo wə n'abusua mu a, ese se əhwе wən yie na wəamfa adesoa bi ammeto asafo no so na asafo no atumi ahwe akunafooo a aka wən nko no. **17** Mpanimfooo a wəhwе asafo no so yie no, ese se wədwene wən ho na wəde anidie mməho ma wən; ne titire no wən a wəka asem no na wəsane kyerekerye nso. **18** Efiri se, Atweresem no ka se, "Nkyekyere nantwie a əsi aburoo no ano!" Bio, "Odwumayefoo akatua fata no!" **19** Ntie asemmonē a obi ka to əpanin bi so no, gye se adansefоo baanu anaa baasa de saa asem no beto w'anim. **20** Wən a wəyе bəne nyinaa no, ka wən anim badwam na abo afoforо hu. **21** Megyina Onyankopon ne Kristo Yesu ne abofooo kronkron anim ka se, di saa mmara a mahye wo yi nyinaa so a nhwəanimu biara nni mu. **22** Se ehia se wode wo nsa gu obi so wə Awurade dwumadie no mu a, mpepere ho. Twe wo ho firi bəne a əfotofо ye ho na ma wo ho nte. **23** Nnom nsuo nko ara, na mmom, wo yafunu ne wo yadee a wotaa yare enti, eye a nom bobesa kakraa bi. **24** Nnipa bi bəne a wəyе no da adi pefee na saa bəne no di wən anim de wən kə atemmuo mu, nanso afoforо bi wə ho a wən bone da adi akyire yi. **25** Saa ara nso na nneyee paye no da adi pefee. Na dee enna adi pefee no mpo ntumi nhinta.

6 **Ese** se wən a woye asomfooo no nyinaa de anidie ma wən wuranom sèdèe əbeye a wən mu bi nkasa ntia Onyankopon ne yen nkyerekerye. **7** Ense se asomfoobu wən wuranom a wəyе agyidifoo no abormfiaa se wəyе anuanom enti. Mmom, ese se wəsom wən yie, efiri se, wən som no ho wə mfasoo ma agyedifoo ne adofoo bebree. **8** Ese se mokyerekerye na moka yeinom nyinaa. Obiara a əbema nkyerekerye fofor na ənka nokore a əfa yen Awurade Yesu Kristo ne

yen nyamesom ho no **4** ye əhantanni a ənnim hwee. Əye obi a əfiri adwemmone mu gye akyinnyee na əka nsem a ənam so de aniberec, akasakasa, kasafi, nnipa ho adwemmone **5** ne mansotwe a əfiri adwene a emu nno mu na nokore nni mu ba. Wədwene se nyamesom ye kwan bi a wənam so pе sika. **6** Onyamesom pa a abodwooo wə muo ye adenya keseе. **7** Yeamfa hwee amma ewiase. Saa ara nso na yəremfa hwee nko. **8** Eno enti, se yewə aduane ne ntoma a, eno nko daəso ma yen. **9** Wən a wɔpе se wənya wən ho no koto səhwе mu na ədane əhaw ma wən ma etwe wən kə əsее mu. **10** Na sikaniberec ye bəne nyinaa nhini. Nnipa bi de sikaniberec asi wən ani so dendeenden nam so ama wəapa wən gyidie ama awerehoo ahye wən akoma ma. **11** Enti, wo a woye Onyankopon onipa, twe wo ho firi yeinom nyinaa ho. Di tenenee, Onyamesom pa, gyidie, ədo, boaseto ne ədwooo akyi. **12** Bə gyidie mu mmirikatuo no ho mməden na pere nya nkwa a ənni awiees no ma wo ho, efiri se, saa abrabə yi enti na əbere a wodaa wo gyidie adi wə adansefоo bebree anim no, Onyankopon freee wo. (aiōnios g166) **13** Meka no wə Onyankopon a əma nneema nyinaa nkwa no ne Kristo Yesu a əkaa nokore wə Pontio Pilato anim, hye wo se, **14** tie mmara a mahye ama wo no na di so perepere kəsi da a Yesu Kristo bəba. **15** Onyankopon a wəahyira no na ono nko ara di Əhene, Ahene mu Əhene ne Awura mu Awurade no bəma no aba əbere a ese mu. **16** Əno nko na əwə hə daa, əte hann a obi ntumi mmən ho mu. Obiara nhunuu no da na obiara nso rentumi nhunuu no da. Əno na anidie ne tumi a ənni awiees wə no. Amen. (aiōnios g166) **17** Bə ewiase yi mu ahonyafoo kəkə se, wəmmfa wən ahonya nhoahoa wən ho, na wəmmfa wən anidasoo nso nhye adehunu te se ahonya mu, na mmom, wəmfa wən ho nto Onyankopon a ənam n'adəee so, əmaa yen asetena mu nneema pa nyinaa no so. (aiōn g165) **18** Hye wən se, wənye papa na wənye adefoo wə nnwuma pa ye mu. Wənye ayamyé na wəne afoforо nkye. **19** Se wəyе saa a, wəbəto fapem pa ama wən daakyе. Na wənam soanya asetena a əye asetena pa. **20** Timoteo, hwee dee wəde ahye wo nsa no so yie. Twe wo ho firi ahuhusem ne akyinnyehunu a wənam atoro so frē no "Nimdee" no ho. **21** Nnipa bi gye tom se wəwə saa nimdee no nam so ahwere gyidie kwan no. Onyankopon adom nka mo.

2 Timoteo

1 Nwoma yi firi Paulo a ɔyε Kristo Yesu ɔsomafoa no nkyen. Onyankopon ankasa na ɔfree me se ɔsomafoa, se menkəbə nkwa a ɔnam Kristo Yesu so de baeε no ho dawuro. 2 Mede koma me dəba Timoteo: Adom, mməborəhunu ne asomdwooε mfiri Agya Onyankopon ne yen Awurade Kristo Yesu nka wo. 3 Meda Onyankopon a mede adwene mu farm som no sədee me mpanimfoo yeeε no ase. Daa, anadwo ne awia, mekaε wo wə me mpaεebə mu. 4 Mekaε wo nisuteε εberε a yeredi mpaapaemu no a, ema m'ani gyina wo. Enti se mehunu wo bio a m'ani begye. 5 Mekaε gyidie a emu ye den a na wowə, gyidie a εfiri aseε firii wo nana Lois ne wo maame Eunike mu no, na megye di se woda so kura saa gyidie no a emu ye den no ara mu. 6 Yei enti merebo wo nkaeε se kae akyedee a εberε a mede me nsa guu wo so no Onyankopon de maa wo no. 7 εfiri se, Honhom a Onyankopon de maa yen no mma yεnyε ahufoo; na mmom, Honhom no ma yen tumi, ədə ne ahohyεsoo. 8 Mma w'ani nnwu Awurade adansedie, ne me a meyeε ne deduani ho. Na se əhaw bi to wo Asəmpa no ka ho a, gyina pintinn wə ahoəden a Onyankopon de ama wo no mu. 9 Əgyee yen nkwa freeε yen se yεmmεyε ne dea. Ənye biribi pa bi a yeayε enti, na mmom, eye n'adom ara kwa. Ansa na worehyε ewiase ase no na ɔnam Kristo Yesu so kyee yen saa adam no, (aiōnios g166) 10 na seesei, ɔnam Agyenkwa Kristo Yesu ba a əbeba no so ada biribiara adi akyere yen. Kristo, yen Agyenkwa dii owuo so nkonom, na əde anigyesem a əhyerε te se kanea na ema nkwa a enni awieε bresε yen. 11 Onyankopon ayi me se ɔsomafoe ne əkyerekyerefø se menna Asəmpa no adi. 12 Enam yeinom so enti na mehunu saa amaneε yi. Nanso, meda so wo gyidie, εfiri se, menim dee mede me ho to no so no, na menim nso se əbekora dee mede ahyε ne nsa no ama da no nso. 13 So nokwasem a mekyerε wo no mu yie, na fa ye nhwesodeε, na tena gyidie ne ədə a εye yen dea wə Kristo Yesu mu no. 14 Wode ademudeε a esom bo ahyε wo nsa. Fa Honhom Kronkron a əte wo mu no mmoa bə ho ban. 15 Sedeε wonim no, Akristofoo a wəfiri Asia baa ha no nyinaa adwane agya me. Figelo ne Hermogene nso ka wən ho. 16 Awurade nhunu Onesiforo fiefoo mməbə εfiri se, əhyee me nkuran mpεn bebree. N'ani anwu wə me ho se mada afiase pεn, 17 na əduruu Roma ara pe,

əbəo mməden hwehwεε me ara kəsii se əhunu me. 18 Awurade mmoa no na da no ənnya ahumməborø mfiri Awurade no nkyen! Wonim akwan ahodoo a əfaa so boaa me wə Efeso.

2 Na wo Timoteo, me ba, Kristo Yesu ye mməborəhunufoø, enti ma ənhye wo den. 2 Fa nsem a wotee se mereka akyere adansedifoøbebree no, na fa hye nnipa a wogye won di na wəbetumi akyere afoforø nso nsa. 3 Se amanehunu ba wo so a, mia w'ani tena se Kristo Yesu sraani pa. 4 Əsraani mfa ne ho nhyeheyε afisem mu, εfiri se, əpe se əso ne panin ani. 5 Saa ara nso na obi a əfra akansie mu a ətu mmirika no rentumi nni nkonom gye se ədi akansie no mmara so. 6 Okuafoø a wədə n'afuo no, εse se ənya mu nnəbaε a edi əkan no. 7 Dwene nsem a mereka yi ho εfiri se, Awurade bəma woate biribiara ase. 8 Kae Dawid aseni Yesu Kristo a wənyanee no firii awufoø mu sədee wəkaa no Asəmpa a mekaa ho aseem no mu no. 9 Esiane se meka Asəmpa no enti, mehunu amane, mpo, wəagu me nkənsənkənsən se ədebəneyεføø. Nanso, Onyankopon aseem no ngu nkənsənkənsən mu; 10 na yei enti, biribiara a əbeba me so no, esiane Onyankopon nnipa a wayi wən no enti, megyina ano, sədee εbeεyε a wən nso bənya nkwegyee ne animuonyam a enni awieε a εwə Kristo Yesu mu no. (aiōnios g166) 11 Nsem a εse se wode wo ho to so nie: “Se yεne no wuiε a, yεne no betena ase. 12 Se yeampa aba a, yεne no bedi əhene. Se yεpa no a, əno nso bεpa yen. 13 Se yεnnye nokwafoø a, əno dee, əyε ənokwafoø, εfiri se, ərensesa n'asem.” 14 Monkaε mo nkurofø wə yei ho na mommə wən kəkə wə Onyame anim se wənnni won ho akasakasa. Emfa aseem pa mma. Se wəyε saa a, εsεe atiefoo no adwene. 15 Bə mməden se wobεyε odwumayεføø a womfere Onyankopon adwuma no ye ho, na kyere nokore a εwə Onyankopon aseem no mu no, na woafata n'anim. 16 Twe wo ho firi nseñhuhuo a εho nte ho εfiri se, əno na εpam nnipa firi Onyankopon ho. 17 Dee wəkyere ne te se akusikuro a edidi fa honam no ani. Saa akyerekyerefø yi mu baanu ne Himeneo ne Fileto. 18 Wəamane afiri nokore no ho na wəka kyere agyidiføø bi se, yen wusoreε no atwam dada, na wənam saa aseem no so see won adwene. 19 Nanso, obi rentumi nhinhim fapem denden a Onyankopon ato no, εfiri se, wəatwεre saa nsem yi wə so: “Awurade nim won a wəyε ne dee,” na “Obiara a əka se əyε Awurade dea no, εse se otwe ne ho firi bəne ho.” 20

Nkuku ne nkaka wō efi keseer mu. Ebi wō hō a wōde dwete na aye, ebi nso wōde sika kōkōo na aye. Wōde dua na aye bi na afoforō nso wōde dotee. Ebi wō hō a ewō hō ma nnaponna bi na afoforō nso daa wōde di dwuma. 21 Se obi te ne ho firi saa nneema bōne no ho a, wōde no beyē nnwuma sononko efiri se, watu ne ho asi hō, asiesie ne ho ama ne wura se dwuma pa biara a ese se odi no, obedī. 22 Dwane firi mmerantebere mu akōnno, na ti nneema a ēho tee te se: tenenee, gyidie, ḥō ne asomdwoe a ēka wo ne wōn a wōfiri akoma pa mu bom frē Awurade ma əboa no akyi. 23 Mfa wo ho nhyeheyē nkawasea akyinnyee a emfa hwee mma no mu, efiri se, ede akasakasa ba. 24 Ense se Awurade əsomfoō ne obi nya akasakasa. Ese se əye ayamye ma obiara. Ese se əye əkyerəkyerefō pa a əwō boasetō nso 25 a se wōn a wone no di asie fom a, ḥō ne bo ase tene wōn so, se ebia, Onyankopōn besakyera wōn adwene na wōahunu nokore no. 26 Na wōn adwene mu ada hō na wōadwane afiri əbonsam a wakyekyere wōn ama wōye n'apēdee no afidie mu.

3 Kae saa asem yi. Nna a edi akyire no mu mmere no mu beyē den. 2 Nnipa bi beyē pesemerkomenya, aniberefoo, ahohiahiafōo ne ahantanfoo; wōbeyē abususenkafōo, asoədenfōo wō wōn awofōo so; wōbeyē bonniaye na wōrempe nyamesom nso, 3 wōbeyē atirimuodenfōo, wōrenhu mməbō, wōbeyē nnipa edinseefōo basabasa ne abufupefōo, wōbetane wōn mfefōo a wōye nnipa pa no, 4 wōbeyē afatwafoō, aniedenfōo, wōn a wōhoran; wōbepē anikadee sene se wōdō Onyankopōn. 5 Wōbeyē aniani asomfōo a wōbepō tumi a ewō əsom no mu no. Twe wo ho firi saa nnipa no ho. 6 Wōn mu bi kō afie mu kohye mmaa a wōn bōne ama wōdi fō na akōnno ahodoo bebree hyē wōn so no so; 7 saa mmaa no ye nnipa a wōpe se wōsua nneema foforō, nanso wōnhunu nokore no akyiri kwan. 8 Sēdeē Yane ne Yambre ne Mose dii asie no, saa ara nso na saa nnipa yi ne nokore di asie, nnipa a wōn adwene aseē na wōnnka hwee wō gyidie mu. 9 Wōnnyā nkəsōo biara efiri se, obiara bēhu nkawasea a wōye te se Yane ne Yambre ara pe. 10 Na wo dee, wōadi me nkyerəkyere, me suban ne me botaeē so. Woahunu gyidie a mewo ne me boasetō, me dō, 11 taa a wotaa me ne m'amanehunu nyinaa. Wonim nsem a etotoo me wō Antiochia, Ikoniom ne Listra, ne ətaa denden a metumi gyinaa ano no. Nanso, Awurade yii me firii ne nyinaa mu. 12 Wōn a wōpe se wōde onyamesom pa tena ase Kristo Yesu mu nyinaa no,

wōbetaa wōn, 13 nanso nnipa bōne bekō so aseē daa na wōadaadaa afoforō ne wōn ankasa wōn ho. 14 Nanso, wo dee, kō so tena ase nokore mu sēdeē wōkyerēe wo no, na gye di yie. Wonim wōn a wosua firii wōn nkyen, 15 na wokae nso se efiri wo mmōfraase woahunu Atweresem no a etumi ma wo hunu nyansa, na ema wo nya gyidie wō Kristo Yesu mu, na egye wo nkwa. 16 Atweresem nyinaa firi Onyankopōn home mu, na eye ma nkyerəkyere, atenyie, atenetene ne tenenee mu yen, 17 sēdeē ebeye a Onyankopōn onipa beyē dee wōasiesie no yie ama nnwuma pa nyinaa.

4 Megyina Onyankopōn ne Kristo Yesu a əbebu ateaseefōo ne awufoō aten, ne ba a əbeba ne n'ahennie no so hyē wo se, 2 ka asem no, na eberē biara gyina ne ka mu denden yi aten. Ka anim, tu fo na kyerəkyere boasetō mu. 3 Ebere bi bēba a nnipa rentie nkyerəkyere pa no, na mmom, wōbedi wōn ara won asedee akyi na wōaboaboa akyerəkyerefōo a wōbekā nsem a wōrepē atie no ano, na wōaka akyere wōn. 4 Wōbepō nokore no tie, na wōatие anansesem. 5 Nanso mmere nyinaa mu no, ese se wohwe wo ho so yie. Mia w'ani wō amanehunu mu. Ye əsempakafoō adwuma na di wo dwuma nyinaa se Onyankopōn əsomfōo. 6 Me dee, eberē aduru se wōde me bō afadee. Ebere aso se megya asetena yi. Me nkwa aye se hwiesa afarebo wō afarebukyia so. 7 Əko pa no, mako, mmirika no, mawie tu; gyidie no makora. 8 Adeē a əretwēn me seesei ne nkonom akyedee, tenenee abotire a Awurade a əye tenenee ətemmufoō no de bēma me da no. Enye me nko, na mmom, wōn a wōtena ase ḥō mu twēn no no nyinaa. 9 Bō mmōden bra me nkyen ntēm. 10 Dema dōo enne ewiase yi maa əye saa dwane gyaa me hō kōo Tesalonika. Kreske kōo Galatia, Tito nso kōo Dalmatia. (aiōn g165) 11 Luka nko ara na əne me wō ha. Fa Marko ka wo ho na wo ne no mmra, efiri se, əbetumi aboa me adwuma no ye. 12 Mesomaa Tihiko kōo Efeso. 13 Se woreba a, fa m'atadee a megyyaa wo Karpo nkyen wō Troa no brē me. Eye a fa me nwoma no nso ka ho, ne titire no, dee wōde aboa nwoma yeē no. 14 Aleksandro, kōbere dwumfōo no, haa me papaapa; dee əyeē no, Awurade betua ne so ka. 15 Eye a hwē wo ho yie wō ne ho, efiri se, na əsōre tia nsem a yeka no mu dendeenden. 16 Ebere a mereyi me ho ano no, obiara ammoa me. Wōn nyinaa dwane gyaa me. Onyankopōn mmfa mntia wōn. 17 Nanso, Awurade ne me tenaee maa me ahoōden maa metumi kaa asem no kyerees amanamanmufōo maa wōtiees.

ɔgyee me firii gyata anom. **18** Na Awurade b̄egye me afiri bone nyinaa mu na ɔde me akɔ ɔsoro Ahennie no mu asomdwoee mu. ɔno na animuonyam nka no daadaa. Amen. (aiōn g165) **19** Kyea Priska ne Akwila ne Onesiforo fiefoo nyinaa ma me. **20** Erasto kaa Korinto enna megysa Trofimo wɔ Miletu, ɛfiri sɛ, na ɔyare. **21** Bɔ mmɔden bra ansa na awɔberɛ aduru. Eubulo ne Pude ne Lino ne Klaudia ne anuanom no nyinaa kyeakyea wo. **22** Awurade ne wo honhom ntena. Adom nka mo nyinaa.

Tito

1 Nwoma yi firi Onyankopon əsomfoa ne Yesu Kristo somafoo Paulo nkyen. Wɔyii me na wɔsoma a me se memmeboa nhye nnipa a Onyankopon ayi wɔn no gyidie mu den na menkyerekyere wɔn nokwasem a ede nyamesuro ba, **2** a ne nnyinasoo ye nkwa a enni awieee no. Onyankopon a ənni atoro no hyee yen asetena yi ho bo ansa na ərefiri ewiase ase; (*aiōnios g165*) **3** na ebere a ese mu no, ədaa asem no a daa yeka ho asem no adi. Onyankopon a oyeyen Agyenkwa na wafre me se menye adwuma a əde ahye me nsa yi. **4** Meretwero akɔma me ba Tito afa gyidie baako a yen nyinaa kura mu no ho: Adom ne asomdworee a efiri Agya Onyankopon ne Kristo Yesu, yen Agyenkwa no nka wo! **5** Megyaa wo Kreta sedee ebeye a wobetoto nneemaa aka no peperepere na wayi impanimfoa atuatuua asafo a ewɔ kuro biara mu no ano. **6** Kae mmara a mehye maa wo no. Əpanin ye obi a ne ho nni asem na əwo yere baako na ne mma ye agyidifo a wɔmmɔ ahohwi bra, na wɔnye asooden nso. **7** Ense se mfomsoo biara ba əpanin no ho efiri se, Onyame adwuma hye ne nsa. Ense se oyeyen ahomasoo, anaa obi a ne bo nkyere fu anaa əkɔwensani anaa basabasayefoo anaa sikanibereefoo. **8** Ense se oyeyen obi a əpe ahohoye na n'ani gye dees eyey ho na n'adwenem da ho na ətene na oyeyen kronn na əwo ahohyesoo. **9** Ense se oso asem no mu denden sedee wokyerees no no. Se eba saa a, əbetumi ahye afoforo den wo saa nkyerekyere pa no mu, na wada wɔn a wɔtia asem no mu no nso mfomsoo adi. **10** Nnipa pii wo ho a wɔsore tia na wɔnam wɔn nkwasem so daadaa afoforo, ne titire no, wɔn a wɔfiri twetiatwasom no mu. **11** Ense se wosi wɔn nkyerekyere no ano efiri se, wɔnam wɔn nkyerekyere bɔne no so ma ntoto ba mmusua mu nam so de pe sika. **12** Mpo Kreta adiyifo no mu baako kaa se, “Kretafoo no ye atorofoo, mmoa atirimuodenfoa ne akwadwofoo adidifo.” **13** Na asem a əkae no ye nokore. Esiane saa enti, ese se moka wɔn anim yie sedee ebeye a wɔbenya gyidie pa, **14** na wɔantena ase amma twetiatwa atorosem ne nhye a efiri nnipa a wɔapo nokore no. **15** Biribiara ye kronn ma wɔn a wɔye kronn no, nanso biribiara nye kronn mma wɔn a wɔn ho agu fi na wɔnni gyidie, efiri se, wɔn adwene ne wɔn atiboa ho agu fi. **16** Wɔka se wɔnim Onyankopon, nanso wɔn nneyee nkyere saa. Wɔye nnipa a obiara

tan wɔn, na wɔye asoodenfoa a wɔntumi nyey ade pa biara.

2 Ese se wokyere nkyerekyere pa a wagye ato mu. **2** Ka kyere nkɔkoraa na wɔmma wɔn ani nna ho, wɔnye anyansafoa, na wɔnhye wɔn ho so; wɔn gyidie mu nye den, wɔnnya ədə na wɔntumi ntena ohaw mu. **3** Saa ara nso na ka kyere mmerewa na wɔmmɔ əbra a eyey kronn. Wɔnnni nsekuro na wɔnnye asadweam nso. Wɔnkyere akyere pa, **4** sedee ebeye a wɔnam so betumi ama mmabaawa ado won kununom ne wɔmma, **5** ama wɔatumi ahye wɔn ho so, aye kronn na wɔaye awareefoo pa a wɔtie wɔn kununom asem, na obi anka bɔne amfa Onyankopon asem no ho. **6** Saa ara na hye mimerante na wɔnnya ahohyesoo. **7** Nneemaa nyinaa mu, fa wo ho ye nhwesoo pa wo nnwuma paye mu. Di nokore na ma w'ani nku wo nkyerekyere ho. **8** Ka nsɛm a əho te na obi antumi antia mu na ama atamfoo ani awu se wɔnnya asem bɔne nka mfa yen ho. **9** Ense se asomfo tie wɔn wuranom na adee nyinaa mu, wɔɔs wɔn wuranom ani. Ense se wɔyiyi nsɛm ano **10** anaa wɔbɔ wɔn korɔno. Dees ese se wɔye ne se, ebere nyinaa mu, wɔye papa na wɔdi nokore na enam so ma biribiara a wɔye no de animuonyamhye aba nkyerekyere a efia Onyankopon a oyeyen Agyenkwa no ho. **11** Onyankopon adom a ede nkwegye ba no ayi no ho adi akyere nnipa nyinaa. **12** Na adom no kyere yen se, yempa asetena a əho ntee no ne ewiase akɔnno akyi na yentena ase ahohyesoo, kronnye ne Onyamesuro mu wo ewiase ha. (*aiōn g165*) **13** Yewo anidasoo wo ebere a yεretwεn Onyankopon tumfoo a əne Agyenkwa Yesu Kristo no ba a əbeba bio wo animuonyam mu no. **14** Əde ne ho maa yen de gyee yen firii bɔne mu, oyeyen kronn de yen yee ne nko ara dea; nnipa a yεre papaye. **15** Kyerekyere saa nneema yi na gyina wo tumi so hye w'atiefoo nkuran, ka wɔn anim. Mma wɔn mu bi mmu wo abomfiaa.

3 Kae wo nkurofoo na wɔmmre wɔn ho ase nhye mpaninnie ne tumi ase na wɔntie wɔn na wɔnsiesie wɔn ho mma nnwuma pa biara. **2** Ka kyere wɔn se wɔnnka asemme mfa obi ho na mmom, wɔnnwo breoo na daa wɔnyi ədə adi nkyere nnipa nyinaa. **3** Kane no, na yen ankasa yεye nkwasefoo, asoodenfoa, ne aboneefoo. Na yεye akɔnno ne amigye ahodoɔ nkoa. Yesee yen abrabɔ wo bɔne ne aniberees ho. Afoforo tanee yen maa yen nso yεtanee wɔn. **4** Nanso, ebere a yen Agyenkwa Onyankopon ayamyε ne ne də daa adi

no, 5 ḡeyee yen nkwa. Enye nnwuma pa bi a yεayε enti, na mmom, ɔnam n'ahummɔborɔ mu ahohoro yεn ho, agye yεn nkwa, ama Honhom Kronkron no awo yεn foforɔ ama yεn nkwa foforɔ. 6 Onyankopɔn nam Yesu Kristo a ɔyε yεn Agyenkwa no so ahwie Honhom Kronkron no agu yεn so 7 sεdee εbεyε a, n'adom enti, yεbεyε daa nkwa no anidasoo ho adedifoo. (alōnios g166)

8 Yei yε nokwasem. Mεrε se woti saa aseñ yi mu yie na ama wɔn a wɔgye Onyankopɔn di no ahunu se, εse se wɔde wɔn berε di dwuma pa. Yeinom nyinaa yε, na εho wo mfasoo ma nnipa. 9 Nanso, monnnye nkwasea akyinnyeε. Saa ara nso na monnto ana, nkasakasa, nko wo mmara so. εho nni mfasoo biara. 10 Obi a ɔde mpaapaemu ba no, bɔ no kɔkɔ deε edi εkan ne deε εtɔ so mmienu, na eno akyi no, te wo ho firi ne ho. 11 εse se wohunu se obi a ɔte saa no aseε, na bone a ɔyε no da adi wɔ ne ho. 12 Se mesoma Artema anaa Tihiko wo nkyen a, bɔ mmɔden bra me nkyen wɔ Nikopoli, na εhɔ na mabɔ me tirim se metena awɔberε no. 13 Bɔ mmɔden gya mmaramimfoɔ Sena ne Apolo εkwan yie na anhia wɔn hwhee. 14 Ma yεn nkurɔfoo no nsua sεdee wɔde wɔn adagyεε yε nnwuma pa de boa. Ense se wɔtena ase kwa. 15 Wɔn a wɔne me wɔ ha nyinaa kyeakyea wo. Kyea wɔn a wɔdɔ yεn wɔ gyidie mu ma yεn. Adom nka mo nyinaa.

Filemon

na Marko, Aristarko, Dema ne Luka nso kyea wo. 25
Awurade Kristo adam nka mo nyinaa.

1 Nwoma yi firi Paulo a esiane Kristo Yesu enti, meye deduani no ne yen nuabarima Timoteo nkyen, Yede koma yen adamfo ne yen yonko Filemon 2 ne asafo a wohyia wo fie no ne yen nuabaa Apia ne yen yonko osraami Arkipo no: 3 Adom ne asomdwoes a efiri yen Agya Onyankopon ne Awurade Yesu Kristo nka mo. 4 Onua Filemon, eberé biara a mebo mpaes no, mebo bi ma wo na meda me Onyankopon nso ase. 5 Mete odo a woda Onyankopon nkurofоo ne gyidie a wowо wo Awurade Yesu mu no. 6 Mebo mpaes se wobekо so abо wo gyidie no ho dawuro akyeré afoforо sedes ebeyе a wobehunu nhirya a Kristo de ama yen no nyinaa. 7 Onua pa, wo do no ama me anigye es na ahу me nkuran nso. Woakanyane Onyankopon nkurofоo. 8 Se meye wo nua wo Kristo mu enti, metumi de akokooduru ahу wo, ama woaye dee ese se woye, 9 nanso odo so, me Paulo a meye akokoraa ene Kristo Yesu deduani seesei, 10 meresre wo ama me ba Onesimo a obeyee me ba eberé a na meda afiase no. 11 Eberé bi a atwam no na ne ho nni mfasoo mma wo, nanso seesei dee, ne ho wo mfasoo ma me ne wo. 12 Merema ono a oyе m'ankasa m'akoma no asane n'akyi aba wo nkyen. 13 Esiane asempra no enti, mepes se otene me nkyen eberé a meda afiase yi sedes ebeyе a, obesi w'anamu aboa me. 14 Nanso, mempe se mehye wo se boa me. Mmom, mepes se wo ara wofiri wo pe mu boa me. Eno enti, merenyе biribiara gye se wopene so. 15 Ebia na Onesimo firii wo nkyen eberé tiawa bi sedes ebeyе a wobegye no ato mu bio afebo. (aiōnios g166) 16 Seesei onye asomfo keke efiri se, akyen asomfo. Oye onua pa wo Kristo mu. Osom bo ma me. Saa ara nso na obesom bo ama wo se asomfo ne onua wo Awurade mu. 17 Enti, se wodwene me ho se wofafafoo a, saa ara nso na gye no awaawaatuu sedes wobegye me no ara. 18 Se waye wo biribi anaase ode wo ka bi a, metua wo ka. 19 Me Paulo, mede m'ankasa me nsa retwere se metua wo ka, na mmom mma wo were mfiri se wo nso wode me ka, a eyе w'ankasa wo nkwa. 20 Enti, me nua, mesre wo se, Awurade enti, ye me saa adoe yi; ka m'akoma hye se wo nua wo Kristo mu. 21 Mewо anidasoo se, dee meretwewe wo yi, wobeyе ama aboro dee merebisa wo yi so. 22 Afei pe edan ma me, efiri se, menim se Onyankopon betie mo mpaesbo ama mabeka mo ho bio. 23 Epafra a Kristo Yesu enti one me da afiase no kyea wo. 24 Saa ara nso

Hebrifoɔ

1 Mmere a atwam no, na Onyankopon nam akwan ahadoo bebree so fa adiyifoo so kasa kyere yen mpanimfoo. **2** Nanso, mmere a edi akyire no dee, ḡnam ne Ba no so akasa akyire yen. ḡno na Onyankopon nam ne so bɔɔ ewiase. Na ḡno na Onyankopon ayi no se awiee no, nneema nyinaa beye ne dea. (aiōn g165) **3** ḡnam hyerɛn a Onyankopon animuonyam hyerɛn no so hran. ḡye Onyankopon seso pɛrɛɛrɛ, na ɔde n'asem a tumi wɔ mu no sɔ ewiase mu. ḡtee nnipa ho firi wɔn bone mu wiee no, ḡtenaa Otumfoɔ Onyankopon nifa so wɔ ɔsoro. **4** Eno enti, ḡyeɛ kese sene abɔfɔo no, efiri se, edin a Onyankopon de too no no ye kese sene wɔn dee no. **5** Efiri se, Onyankopon nso anka ankyere n'abɔfɔo no mu biara se, “Woye me Ba; na enne, maye w'Agya.” ḡnna wanka ankyere ɔbɔfɔo biara se, “Meyɛ w'Agya na waye me Ba.” **6** ḡberɛ a Onyankopon pɛe se ɔsoma n'abakan no ba ewiase no, ɔsane kaa se, “Ese se Onyankopon abɔfɔo nyinaa som no.” **7** Asem a Onyankopon ka faa abɔfɔo no ho ne se, “Onyankopon soma n'abɔfɔo se mframa, na ɔsoma n'asomfoɔ se gyadereee.” **8** Na ɛfa ḡba no ho no, Onyankopon kaa se, “Ao, Onyankopon, w'ahennwa bɛtēna ho daa nyinaa; w'Ahennie ye atentenenee. (aiōn g165) **9** Wodɔ tenenee, na wokyiri bone, eno enti, Onyankopon wo Onyankopon de wo asi wo mfefoo so, na ɔde anigyeɛ ngo asra wo.” **10** Onyankopon sane kaa se, “Mfitiasε no wotoo asase fapem, na ɔsoro ye wo nsa ano adwuma. **11** Ne nyinaa bɛtwam na wo dee wobɛtēna ho daa; wobɛtētē se atadee. **12** Wɔbebɔbɔ no se ntoma; na wɔbesesa no se ntadee. Nanso, wote sèdèe wotεe, na wo mfeet to rentwa da.” **13** Onyankopon anka ankyere n'abɔfɔo no se, “Montena me nifa so kɔsi se mede mo atamfoɔ beye mo nan ntiasoo.” **14** Se saa a, na abɔfɔo no ye den? Wɔn nyinaa ye ahonhom a wɔsom Onyankopon na ɔsoma wɔn ma wɔkɔboa wɔn a wɔrehwehwɛ nkwegye no.

2 Yei enti na ese se yeso nokore a yeate no mu denden sèdèe εbεye a, biribi rentu yen aso. **2** Nsem a abɔfɔo no kaεs no ye nokore enti obiara a wannu so no nyaa asotwe a efata no. **3** Na se yeantie saa nkwegyesem yi a, εbεye den na yeatumi adwane? Awurade no ankasa na ɔdii ɛkan kaa saa nkwegye yi ho asem na wɔn a wɔtiee no no, ama yeahunu se εyeɛ nokore. **4** Saa εbεre kɔro no ara mu Onyankopon nam ne nsenkyerɛnneɛ ne n'anwanwadwuma so dii ho adansee. Bio, ɔkuyɛ

Honhom Kronkron no sèdèe ɔpε. **5** Onyankopon amma abɔfɔo anni ewiase a na waye n'adwene se ɔrebɛbɔ no so; saa ewiase a yɛka ho asem no. **6** Na mmom, wɔaka no Atwerɛsem no mu baabi se: “Onipa ne hwan a wokae no; na onipa ba nso ne hwan a w'ani ku ne ho? **7** Wobɔɔ no maa ḡyeɛ akumaa kakra sene abɔfɔo; na wode w'animuonyam ne anidie abɔ no abotire, **8** se ḡnni nneema nyinaa so.” Eka se Onyankopon bɔɔ onipa se “nneema nyinaa sodifoo.” Yei kyere se biribiara nni ho a wɔamfa anhye n'ase. Nanso, seesei yɛnya nhunuu se onipa di nneema nyinaa so. **9** Na mmom, yehunu Yesu! Mmere tiawa bi, wɔbɛɛ no ase sene abɔfɔo, sèdèe εbεye a, Onyankopon adam enti, ɔbɛwu ama nnipa nyinaa. Owuo a ɔwuije no enti, Onyankopon de animuonyam abotire abɔ no. **10** Onyankopon na ɔbɔɔ nneema nyinaa, na ɔwɔ tumi se ḡyeɛ biribiara. Ne saa enti, efiri se εye ne pε se ɔde ne mma nyinaa beba n'animuonyam mu no, ɔmaa Agyenkwa no faa amanehunu mu sèdèe εbεye a, ne mma no nsa beka nkwegyeɛ a εye pε no. Efiri se, Yesu nko ara ne Onipa a ɔbɛtumi adi wɔn anim ako nkwegyeɛ mu. **11** ḡma nnipa ye kronkron firi wɔn bone mu. Na ḡne wɔn a waye wɔn kronkron no nyinaa wɔ Agya baako. Eno enti na Yesu mfere se ɔfrɛ wɔn anuanom no. **12** ḡka se, “Meka wo ho asem ankyere me nuanom, mekanfɔ wo wɔ wɔn a wɔahyia ho no nyinaa anim.” **13** ḡsane ka bio se, “Mede me ho beto Onyankopon so.” Na ḡno nso ka se, “Mma a Onyankopon de wɔn ama me no nie.” **14** Esiane se mma no wɔ honam ne mogya enti, Yesu nso baa onipa tebea mu sèdèe εbεye a ḡnam ne wuo no so bɛsɛe ɔbɔnsam a ɔkura owuo tumi no ahooden. **15** Na ḡnam so agye wɔn a esiane se wɔsuro owuo enti, wɔn asetenā mu nyinaa, wɔaye nkɔa no. **16** εyeɛ nokore turodoo se εnye abɔfɔo na ɔboa wɔn. Na mmom, sèdèe Atwerɛsem no ka no, “ɔboa Abraham asefɔo.” **17** Yei kyere se, ekwan biara so no, ese se ḡyeɛ se ne nuanom sèdèe εbεye a, ɔbεye wɔn nokwafɔo ne mmɔborɔhunufɔo ḡsɔfopanin wɔ Onyankopon anim, na enam so ma wɔde nnipa bone akye wɔn. **18** Enti afei, ɔbɛtumi aboa wɔn a wɔasɔ wɔn ahwε efiri se, ḡno ankasa wɔsɔ no hwεeɛ maa ɔhunuu amane.

3 Me nuanom wɔ Kristo mu a Onyankopon afre mo, monnwene Yesu a Onyankopon soma no maa ɔbεyeɛ ḡsɔfopanin wɔ gyidie a yɛka ho asem no ho. **2** Na ɔdii Onyankopon a ɔyii no se ɔnye saa adwuma yi no nokore sèdèe Mose nso dii nokore wɔ Onyankopon fie no. **3** Onipa a ɔsi efie nya animuonyam sene

efie no ankasa. **4** Saa ara na etee; esee se Yesu nya animuonyam sene Mose. Efie biara, obi na osii. Na Onyankopon nso na wabo nneema nyinaa. **5** Mose dii Onyankopon nokore se osomfoa wo ne fie na okaa nsem a Onyankopon beka daakye no nyinaa. **6** Nanso Kristo dees, odi nokore se Oba a ohwé Onyankopon fie so. Se yema yen bo ye duru na yewó gyidie wo yen anidasoo mu a, na yeye ne fiefoo. **7** Enti Honhom Kronkron no ka se, “Se enne mote Onyankopon nne a, **8** monnye asooden te se dees moyee eberé a mosore tiaa Onyankopon no; sedee moyee da a na mowa esere so a mosoo no hwées no. **9** Eha no, mo mpanimfoa so no hwées, nanso wéhunuu dee meyee no mfee aduanan mu. **10** Esiane saa enti, me bo fuu saa nnipa no kaa se, ‘Wéye nnipa a wón akoma amane afiri me ho, na woanhunu m’akwan.’ **11** Eno enti mekaa ntam wo m’abufuo mu se, ‘Wérenhyéne m’ahomegyeé mu da.’ **12** Me nuanom monhwé yie na mo mu bi annya akoma bône a örennye Onyankopon nni na ebëma watwe ne ho afiri Onyankopon teasefoo no ho. **13** Na mmom, sedee ebeyé a bône rennaadaa mo mu bi na wonye asooden enti, da biara mommoaboaa mo ho mo ho eberé a asem “Enne” a ewó Atweresem mu no fa yen ho no. **14** Na se yeso gyidie a yewó no mu denden sedee yede firi ahyeasee no a, na yeye Kristo fafafoo. **15** Atweresem no ka se, “Se enne mote Onyankopon nne a, monnye asooden te se dees moyee eberé a mosore tiaa Onyankopon no.” **16** Ehefoo na wótee Onyankopon nne na wosore tiaa no no? Nnipa a Mose dii wón anim firi Misraim no nyinaa. **17** Ehefoo na Onyankopon bo fuu wón mfirinhyia aduanan no? Nnipa a woyee bône na wóteete hwe wuwuu wó esere so no. **18** Ebere a Onyankopon kaa ntam se, “Wéremma me home mu da” no, na oreka akyere ehefoo? Na oreka akyere wón a woyee asooden no. **19** Afei, yehunu se wóantumi anko home no mu, efiri se, woannya anni.

4 Afei, esiane se bôhye a efa ne mu home da so wo ho enti, momma yenhwe yie na mo mu bi anto sini wo mu. **2** Efiri se woaka Asempa no akyere yen sedee wóka kyere wón no. Nanso, wóammu asem a wóka kyereee wón no, efiri se, wón a wótiee no no annye anni. **3** Na yen a yéagye adi no nko ara na yekó saa home no mu sedee Onyankopon aka se, “Enti mifiri m’abufuo mu ka ntam se, ‘Wérenhyéne asase a anka mede wón rekó mu no da.’” Okaa saa asem yi dees, nanso efiri eberé a óbóo ewiase no, na wawie óhomed dwumadie no dada. **4** Na Atweresem no mu baabi wóka biribi

fa da a etó so nson no ho se, “Eda a etó so nson no, Onyankopon home firii ne nnwuma nyinaa mu.” **5** Wókaa saa asem koró yi ara bio se, “Wérenhyéne asase a anka mede wón rekó mu no da.” **6** Wón a wódií ekan tee Asempa no annya saa ahomed no, efiri se, wóannya anni. Afoforo bi nso wó ho a wama wón ekwan se wónnya ahomed no. **7** Enti Onyankopon aka se wayi eda bi ato ho a wófre no “Enne.” Mfee bebree akyi no, ónam Dawid so kaa wó Atweresem no mu se, “Enne, se mote Onyankopon nne a mommpirim mo akoma.” **8** Se Yosua dii nnipa no anim de wón kóo Onyankopon home mu a, anka akyire no Onyankopon anka da foforo ho asem. **9** Sedee ete yi, óhomed da so wó ho ma Onyankopon nkurofóo sedee Onyankopon homee da a etó so nson no. **10** Obiara a óbemed wó Onyankopon mu no bemed afiri n’ankasa ne nnwuma mu, sedee Onyankopon home firii ne nnwuma mu no. **11** Enti, momma yemmo yen ho mmóden na yéatumí aks Onyankopon home mu. Ense se yen mu bi ye asooden sedee woyee asooden a enti wóankó mu no. **12** Onyankopon asem ye nkwa, na tumi wo mu. Eyé nnam sene sekán anofanu. Ehwire mu kósi se epaapae honhom ne ókra, apó ne éhon mu. Eda yen akoma mu ne yen adwene mu nsusuié nyinaa adi. **13** Biribira nni ho a wóde sie Onyankopon ma eyé yie. Abódees mu biribira da n’anim na óno na ese se yebu yen ho akonta kyere no. **14** Eno enti, momma yenso gyidie a yeka ho asem no mu den. Efiri se yewó Ósófapanin késé wó Onyankopon anim. **15** Yenni sôfapanin bi a óntumi nhwe yen mmereye ho nhunu yen mmóbo. Yewó obi a wóasó no ahwé akwan ahodoó nyinaa so se yen ara, nanso wanye bône. **16** Momma yensi yen bo na yémmra Onyankopon ahennwa a adom wó mu no anim, na eno na ebëma yéanya ahummáboró ne adom a ebéboa yen ebere a ese mu.

5 Wóyi Ósófapanin biara firi nnipa bi mu na wasi wón ananmu de wón akyedee ne wón bône ho afódees asom Onyankopon. **2** Esiane se n’ankasa ye mmere akwan ahodoó pii so no enti, otumi to ne bo ase ma wón a wónnim na woyé mfomsóo no. **3** Ne mmereye enti, se oreba bône ho afódees a, ese se óba ma ne ho ne afoforo nso. **4** Obiara ntumi nyi ne ho mfa nhye ne ho animuonyam se oyé Ósófapanin. Onyankopon fré nko na onipa nam so beyé Ósófapanin sedee wófré Aaron no. **5** Saa ara nso na Kristo annye anto ne ho so se oyé Ósófapanin amfa anhye ne ho animuonyam. Na mmom, Onyankopon ka kyere no

se, "Woye me Ba: enne, maye w'Agya." **6** Osane kaa wo baabi foforo se, "Wobeyé osafoa akosi daa sedee Melkisedek asofokwan nhyeheyee te no." (**aiōn g165**) **7** Yesu baa ohonam mu wo asase so no, obaa mpaes nam nkotosre so de n'abisadee too Onyankopon a obetumi agye no afiri owuo mu no anim. Esiane se odwo na odo ne ho nyinaa som no no enti, Onyankopon tiee no. **8** Ewom se na oye Onyankopon Ba dee, nanso onam n'amanehunu so suaa ahobreasee. **9** Na awiee peye no, won a wotie no no nam ne so nya nkwyagye a enni awiee, (**aiōnios g166**) **10** na Onyankopon ada no adi se oye Osopanin sedee Melkisedek asofokwan nhyeheyee te no. **11** Yewo yei ho nsem pii ka, nanso emu kyerekyere ye den, efiri se, mo nteasee ye den. **12** Moaye nkycerkyere adwuma no akyere, nanso ese se monya obi ma akyerkyere mo Onyankopon ho asem firi ne ahyeas. Anka ese se saa ebere yi modi aduan a eyen den, nanso nufosuo na eyen ma mo. **13** Obiara a nufosuo ye ma no da so ye abadomaa a onnim dee eyen ne dee eyen. **14** Aduane a eyen den ye ma mpanimfo a wootete won na woaahunu nsonsonoe a eda papa ne bome ntam.

6 Momma yenneyae Kristosom ahyeas. ho nkyerkyere no, na yensua ne ho nsem a eko anim no. Eho nnhia bio se yebeko so akyerkyere dee enti a ese se yenu yen ho wo nneyees a ede owuo bere yen ho ne dee enti a ese se yenza Onyankopon mu gyidie. **2** Eho nhia bio nso se yebeko so akyerkyere asubo, nsa a wode gu nnipa so, awufosoree ne daa atemmuo ho nsem. (**aiōnios g166**) **3** Momma yenk yen anim! Na se Onyankopon ma ekwan a, saa ara na yebey. **4** Ebeye den na wobesane de won a woaahwe ase aba ama woaanu won ho bio? Na anka wowa Onyankopon hann mu. Wokaa osoro akyedee hwées na wonyaa won kyefaa wo Honhom Kronkron no mu. **5** Wofiri osuahunu mu ahunu se Onyankopon asem ye, na woaahunu ewiase a ereba no mu tumi. (**aiōn g165**) **6** Nanso, eno akyi, wohwee ase. Enti, eyen den se wode won besane aba bio se wommenee won ho, efiri se, woresane abo Onyankopon Ba no aseennua mu nam so agu n'anim ase akyere. **7** Onyankopon hyira asase a enonom nsuo a eto gu so na ema eso afifidee ye yie ma won a won enti woduaee no. **8** Na se nkasee ne wura hunu fifiri so a, eyen mma hwee. Onyankopon bedome no na wode ogya asee no. **9** Nanso, me nnamfonom, nsem a yeaka yi nyinaa akyi no, yenim pefee se ade pa bi a nkwyagye batu ho befiri mo mu aba. **10** Onyankopon nnye dee ontene. Ne were

remfiri adwuma a moyees anaa odo a modaa no adi maa no ne mmoa a mode boaa mo mfefoo Akristofoo na mogu so de boa won no. **11** Dee yerehwewne se mo mu biara beboa no mmademmo so de akosi awiee sedee ebeye a mo nsa beka adee a mo ani da so no. **12** Yempe se moye anilha. Na mmom, yere se yehunu mo se agyidifo a mowoo boaseto na mo nsa aka bo a Onyankopon ahye mo no. **13** Ebere a Onyankopon hye Abraham bo no, okaa dee wahye ho bo no ho ntam. Esiane se na obiara nni ho a okoroo sene no no enti, odo ono ara ne din na ekaa saa ntam no. **14** Okaa ntam no se, "Mehye wo bo se, mehyira wo na mama w'ase adore." **15** Na Abraham wo boaseto enti, ebo a Onyankopon hye no no, ne nsa kae. **16** Se onipa ka ntam a, odo obi a okoroo sene no din na eka saa ntam no de siesie nnipa ntam. **17** Onyankopon pree se oda no adi pefee kyere won a na ese se won nsa ka ne bhye no se oreנסה n'atirimsem, enti okaa ntam de hye bhye no mu den. **18** Saa nneema mmienu yi na erentumi nsesa na Onyankopon ntumi nni ho atoro. Enti, yen a yenam ne soanya nkwa no, wohye yen nkuran se yenkura yen anidaso no mu den. **19** Yewo saa anidaso yi se okra sekye. Etim ho, na ema yehyene tra ntwamutam no mu kosi Kronkron mu Kronkron ho. **20** Yesu asi yen ananmu adi yen ekan ko ho. Waye Osopanin afebo sedee Melkisedek asofokwan nhyeheyee te no. (**aiōn g165**)

7 Na saa Melkisedek yi ye Salemhene, emna osane ye Osorosoro Onyankopon osafoa. Ebere a Abraham firi eko a okumm ahemfo ano reba no, Melkisedek hyiaa no hyiraa no. **2** Abraham maa no n'asadee no mu nkyemu edu mu baako. Melkisedek din no nkyerese a edi ekan no ne Tenenee Ohene. Esiane se na oye Salemhene no enti, wokyer ee ne din no ase se Asomdwoechene. **3** Obi nnim Melkisedek agya, ne maame, ne ne mpanimfo ho asem. Saa ara nso na obi nnim n'awoo ne ne owuo nso ho asem. Os Onyankopon Ba, na oda so ye osafoa daadaa. **4** Yei di ho adanse se na oye onipa kesee a Agya Abraham mpo tumi ma no n'asadee mu nkyemu edu mu baako. **5** Nanso, Lewi asefo a woye asafoa no Mmara na ethye won se wonyee nkyemu edu mu baako mfiri won ara won nkurofao Israelfao nkyen a won nso ye Abraham asefo no. **6** Melkisedek nyee Lewi aseni, nanso ogyee nkyemu edu mu baako firii Abraham nkyen hyiraa no maa onyaa Onyankopon bhye no. **7** Akyinnyee biara nni ho se dee oma nhysira so sene dee ogye nhysira.

8 Wode nnipa akatua nkyemu edu mu baako ma asofoa, nanso asofoa yi nyinaa wu, gye Melkisedek a Atwereksem no ka se ote ase. **9** Enti, nokorem, Abraham tuua nkyemu edu no, Lewi a n'asefoa gye nkyemu edu no nso nam Abraham so tuua bi maa Melkisedek. **10** Na wənwoo Lewi, nanso esiane se na əhye ne nana Abraham mu saa əbere no a Melkisedek hyiaa no no enti na ətuaee. **11** Enam Lewi asofodie so enti na wode Mmara no maa Israelfoo. Eno enti se Lewifoo asofodie no tumi de peye bre nnipa a, anka elo nhia se wobefaa əsofoa foforo bi se Melkisedek a əmfiri Aaron abusua mu. **12** Se əba se asofodie no sesa a, ema elo mmara no nso sesa. **13** Nanso, yen Awurade a wəka saa asem yi nyinaa fa ne ho no firi abusua foforo mu. Ne busuani biara nnii əsofoa wə afɔrebukyia ho da. **14** Eye sennahə se wəwooo no too Yuda abusua mu, na Mose kaa asofoa ho asem no nso, wammo n'abusua din da. **15** Asem no da ne ho adi pefee, efiri se, əsofoa foforo bi aba a ote se Melkisedek. **16** Ono dee, ennam onipa mmara so na wəhyee no əsofoa, na mmom wənam nkwa a enni awieee tumi so na eyee no əsofoa. **17** Atwereksem no ka se, "Wobeye əsofoa akosi daa sedee Melkisedek asofokwan nhyeheyee te no." (aiōn g165) **18** Wəato mmara dada no atwene, efiri se, sinti bi wə mmara no mu, na elo nni mfasoo nso. **19** Eno enti, Mose Mmara no antumi amma biribiara anye pe. Nanso wode anidasoo pa bi a yenam so ben Onyankopon aba. **20** Eno akyi, Onyankopon ntam abeka ho. Əbere a əhye Aaron asefoa asofoa no na ntam a ete saa nni ho. **21** Yesu dee, onam ntam so bəyee əsofoa əbere a Onyankopon ka kyere se, "Awurade aka ntam; na ərensesa n'adwene: 'Wobeye əsofoa daa nyinaa.'" (aiōn g165) **22** Saa ntam yi enti, Yesu gyina mu ma yen, na ema yene Onyankopon apam no di mu. **23** Nsonsonoe foforo bi nso wə ho. Na saa asofoa no dəoso, efiri se, na wəwuwu a wəntumi ntoa wən adwuma so. **24** Nanso, Yesu dee, əwə ho daa na n'asofodwuma no nso, obi ntoa so mma no. (aiōn g165) **25** Enti, otumi gye wən a wənam ne so ba Onyankopon nkyen no enne ne daa, efiri se, ote ho daa sre Onyankopon ma wən. **26** Yesu ne əsofopanin a əboa yen wə yen ahiasem mu. Əye kronkron. Ənni mfomsoo biara wə ne mu, na ənye bəne. Wəate no afiri nnebəneyefoo ho na wəapaga no aboro əsoro so. **27** Ənte se asofoa mpanin a aka no a, daa aforebo a əbo no kane no əba wə ne bəne a waye ho ansa na afei, wəbə afoforo dee no. Əbə afodee baako pe a əde ne

ho na əbəe. **28** Mose Mmara no yi nnipa a wəmfata ma wəye asofoa mpanin, nanso Onyankopon bə a əde ntam kaa ho no a etaa Mmara no akyi no, yii əba no a əye pe daa nyinaa no. (aiōn g165)

8 Asem a yegyina so kasa no ne se: Yewo əsofopanin a ote Otumfoa a əwə əsoro no ahennwa no nifa. **2** Əsom se əsofopanin wə Kronkronbea hə a əye ntomadan a əwə əsoro. Saa ntomadan yi, Awurade ankasa na əsiie na ənye onipa. **3** Wəyi əsofopanin biara se əmfa akyedee ne mmoa mmə Onyankopon afodee. Eno enti eee se yen əsofopanin nya biribi a əde bəbə afodee. **4** Se Yesu wə asase so a, anka ərenye əsofoa koraa efiri se, asofoa wə ho a wəde afɔrebədees ma, sedee Yudafoa mmara kyere no. **5** Nanso dwuma a wədi se asofoa no ye əsoro nsususoo bi kwa. Ete se Mose bere so dee no ara pe. Əbere a əpəe se əsi ntomadan no, Onyankopon ka kyere se, "Si no sedee merekyerə wo wə bəpə no so pəpəpə." **6** Afei dee, wəama Yesu asofodwuma a əso kyen wən dee no. Yesu ye apam a əkyen so a wəgyina bəhye a əkyen so so hyee no ntamgyinafoa. **7** Se na apam a ədi əkan no ye a, anka elo nhia se wobeye apam a ətə so mmieno no. **8** Nanso, Onyankopon hunuu mfomsoo wə ne nkurəfoa ho əbere a əkka se, "Nna bi reba, Awurade na əsəe, a me ne Israelfoo ne Yuda abusuakuo bəhyehye apam foforo. **9** Ərenye se apam a me ne wən agyanom yee no əbere a mesəo wən nsa dii wən anim firii Misraim no. Wəanni apam a me ne wən hyehyee no ho nokore, emo enti mante m'ani anhwə wən, Awurade na əsəe. **10** Afei, yei ne apam a me ne Israelfoo bəhyehye əbere a əreba no mu, Awurade na əsəe: Mede me mmara bəhye wən adwenem na matwēre agu wən akoma mu. Əye wən Onyankopon, na wəaye me nkurəfoa. **11** Wən mu biara renka nkyere ne yənko anaa ne kuromni se, 'Hunu Awurade, efiri se, wən nyinaa behunu me firi akumaa so kəsi əkəsəe so. **12** Məhunu wən mməbə wən bəne ho; na merenkae wən bəne bio.' **13** Frə a wəfre saa apam yi "Foforo" no ama dee wəye kane no aye dada; na biribiara a anyini aye dada no nkyere yera.

9 Na apam a ədi əkan no wə mmara a wənam so som. Saa ara nso na na wəwə beaəe a nnipa asiesie a wəsəm. **2** Wəsii ntomadan a wəatwa mu mmieno. Edan a ədi əkan no a wəfre no Kronkronbea no na kaneadua, əpono ne burodo a wəate ho a wəde ma Onyankopon no wə. **3** Ntwamu no akyi a wəfre ho

Kronkron mu Kronkron no, 4 na sika aduhwamhyee aforebukyia ne Apam Adaka a wōde sika adura ho nyinaa wō. Saa adaka no mu na na sika pōre a mana ne Aaron poma a efefees ne apam abopono no wō. 5 Adaka no so hō nso na animuonyam Kerubim a wōatre wōn ntaban mu akata Adaka no nkatasoo no so si. Nanso, yерентуми nka nneema yi ho asem nko akyiri seesei. 6 Saa na wōahyehye nneema no. Eda biara na asofoo no kō edan a edi ekan no mu koye wōn adwuma; 7 nanso na Ḫosfopanin no nko ara na ḥō ho ekwan se əkō Kronkron mu Kronkron hō penkorō pe afe biara. Əde mogya a əde bō əno ankasa ne ne nkurəfoo mfomsoo ho afədəe ka ne ho kō. 8 Honhom Kronkron no nam saa ekwan yi so kyereyen se, wōnnya mmuee ekwan a wōde kō Kronkron mu Kronkron hō wō ebere a Ntomadan no ne emu nneema da so wō hō. 9 Eye mfatoh ma enne bere yi. Ekyere se akyedee ne mmoa a na wōde bō afədəe ma Onyankopon no rentumi mma wōn a wōsom no akoma mu nyē kronn. 10 Wōde nnuane, anonnee ne nneema ahodoo a wōde dwira wōn ho na edi dwuma no. Yei ye ḥonam fam nhyeheyee a eye adwuma kōsi ebere a nhyeheyee foforō bēba. 11 Nanso, Kristo aba dada se Ḫosfopanin ama nneema pa a yewō dada yi. Ntomadan a əsom wō mu no so na edi mu kyēn dada no. Ennye nnipa na wōyee. Afei nso, emmfiri adebo yi mu. 12 Ebere a Kristo kō ntomadan no mu a əkō Kronkronbea hō penkorō no, wamfa mmirekyie ne anantwie mogya na ekbōo afədəe. Mmom, əno ara de ne mogya na ebōo afədəe de gyee nkwa a enni awiees maa yen. (aiōnios g166) 13 Na se mmirekyie ne anantwinini mogya ne anantwiberees nsō a wōde dwira wōn a wōn ho agu fi te wōn ho kō honam ahofirie mu a, 14 mpen ahe na Kristo a ənam Honhom so, de ne ho bōo afədəe a əho nni dem maa Onyankopon no mogya rente mo ho mfiri nnwuma bōne mu, na mo nksom Onyankopon a əte ase no? (aiōnios g166) 15 Yei enti na Kristo ye apam foforo no ntamgyinafoo sedee əbeyē a, wōn a Onyankopon afre wōn no benya nhŷira a enni awiees sedee Onyankopon ahye bō no. Yei aba saa, efiri se, owuo bi asi a eye nnipa firi wōn bōne a wōyee ebere a na wōwō apam a edi ekan no mu no. (aiōnios g166) 16 Se nsamansee bi wō hō a, ewō se wōtumi kyere se onipa a əhyee saa samansee no awu. 17 Se onipa a əhyee nsamansee no te ase a, saa nsamansee no nka hwēe. Ebere a wawu no na eka biribi. 18 Eno enti na apam a edi ekan no wōnam mogya so na wōhyee no

den no. 19 Deε edi ekan no, Mose kaa mmaparansem no nyinaa, sedee əwo Mmara no mu no kyerees nnipa no. Nantwie mma mogya ne nsuo ne kuntu kōkōo ne somme na əde petee Mmara nwoma no ne nnipa no nyinaa so 20 kaa se, “Yei ne mogya a esō apam a Onyankopon ahye mo se monni so no ano.” 21 Saa ara na Mose petee mogya guu ntomadan no ne nneema a wōde som no nyinaa so ne no. 22 Nokorem, sedee Mmara no kyere no, ekame aye se mogya na etumi te adee nyinaa ho, na saa ara nso na gye se mogya ahwie agu ansa na bōnefakye aba. 23 Saa ekwan yi ara so na wōnam ma biribiara a eye ḥosoro nhwesodee no ho te. Nanso, ḥosoro nneema no ankasa dee, afədəe a eye kyēn yeinom na wōde te ho. 24 Efiri se, Kristo anko baabi a eye kronkron a nnipa de wōn nsa na aye a eye ade kann nhwesodee. Əkō ḥosoro ankasa na əsi yen ananmu wō hō wō Onyankopon anim. 25 Afe biara Yudafo Ḫosfopanin de aboa mogya kō Kronkronbea hō. Nanso, Kristo amfa ne ho amma mpen bebree saa. 26 Se əyee saa a, anka efiri adebo ahyeasee no, obəhunu amane mpen bebree. Mmom, waba preko a nneema nyinaa reba awiees, na ənam afədəe a əde ne ho bōee no so apepa bōne. (aiōnios g165) 27 Ese se obiara wu preko pe, na eno akyi Onyankopon abu no aten. 28 Saa ara na wōde Kristo nso bōo afədəe baako pe de gyee dodoō no ara wō wōn bōne mu. Obēba ne mprenu so a əmmegye nnebōneyefoo na m mom, obēba abegye wōn a wōretwen no no nkwa.

10 Mmara no ye nneema pa nsususoo a ereba, na m mom, ennye nneema pa no ankasa. Wōbō afədəe korō no ara afe biara, efiri se saa afədəe korō a wōbō no afeafe rentumi mma nnipa a wōsom no nyē pe da. 2 Se nnipa a wōresom Onyankopon no tumi firi wōn bōne mu ye pe a, enne anka wōrenni bōne ho fō bio, na ne saa enti, afōrebō nyinaa to bētwa. 3 Deε saa afōrebō yi ye ne se, ekae wōn wōn bōne afe biara. 4 Anantwie ne mmirekyie mogya rentumi mpepa bōne. 5 Esiane saa enti, ebere a Kristo rebēba ewiase no, əka kyerees Onyankopon se: “Wommpe afōrebō ne ayeyedees nanso woasiesie ḥonam ama me. 6 W’ani nnnye əhyee ne bōne afədəe anaa afədəe a wōbō de pepa bōne ho. 7 Afei, mekaa se: ‘Mewō ha rebēye deε wōpe se meye sedee wōatwere afa me ho wō Mmara nwoma no mu no.’” 8 Kane no əkaa se, “Wompe, na w’ani nso nnnye afōrebō ne ayeyedees a wōde pepa bōne ho.” Əwom, na Mmara no kyere se wōnye saa. 9 Na əkaa se, “Mewō ha rebēye deε wōpe se meye.”

Eno enti, Onyankopon agu tete aforebo no nyinaa na əde Kristo aforebo no asi ananmu. **10** Esiane se Yesu Kristo yee sedee Onyankopon hwehwē se ənye no enti, ənam ne honam a əde bō afodee preko maa yen no so ama yen ho ate afiri bōne ho. **11** Eda biara Yudani əsōfō sore yee n'asofodwuma na wabo afodee mpēn bebree. Nanso, saa afodee yi rentumi mpepa bōne. **12** Kristo dee, əbō bōne ho afodee. Afodee a etena daa nyinaa. Na eno akyi, ətenaa Onyankopon nifa so. **13** Eho na oretwēn seesei kosi se Onyankopon bema n'atamfoo aye ne nan ntiasoo. **14** Ənam aforebo baako so ama nnēbōneyefoo ho ate daa nyinaa. **15** Na Honhom Kronkron no nso di adanse. Dee edi əkan no, əka se, **16** “Yei ne apam a me ne wōn bēpam wō eberē a əreba no mu. Awurade na əsē: Mede me mmara bēhyē wōn akoma mu na matwērē agu wōn adwene mu.” **17** Na afei waka se, “Merenkae wōn bōne ne wōn amumuyē bio.” **18** Se wōdē yeinom nyinaa kyē a, na afodee a wōbō de pepa bōne no ho nhia bio. **19** Anuanom, esiane Yesu wuo no enti, yeadē yen ho koraa se yēbēkō Kronkronbea hō. **20** Ənam əno ara ne honam so abue əkwan foforo a nkwa wō mu ama yen. **21** Yēwō əsōfō kesee bi a əhwē Onyankopon fie so. **22** Momma yēmfa akoma pa ne gyidie a emu yē den ntwe mmēn Onyankopon. Efiri se wōdē Yesu mmogya ate yen atiboa bōne ho, na wōde nsuo a eyē kronn adware yen onipadua ho. **23** Momma yēnnyna gyidie a yēasō mu no mu denden, efiri se, dee əhyē yen bo no yē ənokwafō. **24** Momma yen ho yen ho asem nhia yen na yēnnodo yen ho yen ho na yēnyē papa. **25** Mommma yēnnnyae yen ho yen ho nhiyamu da sedee afoforo bi ye no. Mmom, momma yēnhye yen ho yen ho nkuran dendeenden, efiri se, mo ara mohunu se ərenkyere na eda no aba. **26** Se moboapa ko so ye bōne a, aforebo biara nni hō a əberēpepa mo bōne, efiri se, wōda nokorē no adi akyerē yen. **27** Dee ewō ha ara ma wōn a wotia Onyankopon ne atemmuu ne ogya a əberē abəhyē wōn. **28** Obiara a əbu Mose Mmara no so no, se adansefō baanu anaa baasa adansedie enti, wōbū aten tia no a, wōbēkum no a wōrehunu no mmōbō. **29** Na obi a watiatia Onyankopon Ba no so, na əmmfa Onyankopon mogyā apam no a əgyee no firii bōne mu no nyē hwee anaa dee otiatia Honhom a əma adom no anim no, ədeen na ebēto no? Asotwe a onii no bēnya no nnyē adewa. **30** Yenim se Onyankopon kaa se, “Me na aweretō wō me, na me na metua ka,” na əno ara na əsane kaa se, “Awurade bēbu ne nkurōfō aten.” **31**

Onyankopon a əte ase no nsam amanenya yē hu. **32** Monkae ahohia a mokō mu ebēre a mohunuu hann no, momiaa mo ani hunuu əko bebree mu amanee. **33** Ebi ne se, mpēn bebree wōyeyē mo, guu mo anim ase badwam; na etō da bi mpo a, na moasiesie mo ho se mobēka wōn a wōrehunu amanee no ho. **34** Mo ne nneduafō daa afiase na wōfaa mo ahodee nyinaa no mpo, monyaa ho boasetō, efiri se, monim se eyē den ara a mowō ade pa bi a ebētēna hō daa. **35** Mommma mo akoma nntu na moanhwere mo akatua. **36** Ese se moto mo bo ase na moatumī aye Onyankopon apedee ama mo nsa aka dee wōahyē mo ho bō no. **37** Efiri se, Atweresem no ka se, “Erenkyere koraa na dee ese se əba no aba; ərentwentwēn. **38** Na, “Dee otene no firi gyidie mu bēnya nkwa, na se ətwe ne ho a, me kra ani rensō no.” **39** Yēnnyē nnipa a yēsane yē akyi na yēyera. Mmom, yēwō gyidie na wōagye yē nkwa.

11 Gyidie yē ahotosoo a yēwō wō nneēma a yēn ani da so ne awerəhyemu a yēwō wō nneēma a yēn ani nnhunu mu. **2** Gyidie a na tetefō no wō enti na wōnyaa adanse. pa. **3** Gyidie na əma yētē aseē se ənam Onyankopon asem so na wōbō ewiase. Əma yēhunu se wōbōdee wōhunu firii dee wōnnhunu mu. (aiōn g165) **4** Ənam gyidie so na Habel bōo afodee a əsō ani kyēn dee Kain de maa Onyankopon no. Ne gyidie enti, Onyankopon buu no se onipa tenenee, na n'akyedee no sōo Onyankopon ani. Na eno so na ənam wuiē a ənnē mpo əda so kasa. **5** Gyidie enti, wōfaa Henok kōo əsoro a warlhunu owuo. Obiara arlhunu no, efiri se, Onyankopon na əfaa no kōe. Atweresem no ka se ansa na wōrebēfa Henok əkō no, na wasō Onyankopon ani. **6** Obiara a ənni gyidie rentumi nso Onyankopon ani. Ese se obiara a əba Onyankopon nkyēn no nya gyidie se Onyankopon te ase na ədom wōn a wōhwehwe no. **7** Gyidie enti na əma Noa tee Onyankopon kōkō a əbō faa daakye nneēma a ebi nsī da no, ətiee Onyankopon yē adaka a emu na wōgyee əno ne ne fiefōo nkwa. Ənam so maa Onyankopon buu ewiase fō, na Noa dee, ne nsa kaat tenenee a wōnya firi gyidie mu. **8** Gyidie enti na ebēre a Onyankopon ka kyērē Abraham se ənkō asase a wahyē ho bō se əde bēma no so no, ətiee na əkōe. Əgyaa ne əman hō kōe a na ənnim baabi a ərekō. **9** Gyidie enti ətenaa asase a na Onyankopon ahye no ho bō no so se əhōhōo. Əne Isak ne Yakob a Onyankopon hyēe wōn bō korō no ara bi tenaa ntomadan mu. **10** Nanso, na Abraham retwēn kuro keseē bi a Onyankopon akyekyere a ne fapem

rense da mu akotena. 11 Gyidie enti na Sara nso de nyaa tumi nyinsenee, ebere a na wanyini na ontumi nwo no. Ode ne ho too Onyankopon so se obedie ne bohye so. 12 Eno enti, ewom se na Abraham regye nna awu, nanso n'asefoo adoo so se ewiem nsoromma ne mpoano anwea. 13 Gyidie mu na saa nnipa yi nyinaa wuwui. Ewom se won nsa anka bo a Onyankopon hyee won no dee, nanso wohunuu no akyirikyiri yee no atuu, gye dii se woye ahohoo ne amamfraoo wo asase so. 14 Won a woka saa no da no adi pefee se worehwehwé won ankasa won oman. 15 Wøannwene oman a wøgyaa wø won akyire no ho. Se woyee no saa a, anka wøbetumianya ekwan asane won akyi aksa ho. 16 Na mmom, oman pa a eyé osoro oman no na na wøpere kó mu. Enti, eyé Onyankopon aniu se ema wøfre no won Onyankopon, efiri se, wasiesie oman bi ama won. 17 Gyidie enti, Abraham de ne ba Isak kóba afodee ebere a Onyankopon so no hwæe. Abraham nko ara ne onipa a na Onyankopon ahye no bo no, nanso na wasiesie ne ho se, ode ne ba korø no bebo afodee. 18 Na Onyankopon aka akyere no se, "Enam Isak so na w'ase betre." 19 Na Abraham nim se Onyankopon betumi anyane awufoo afiri owuo mu, na ekwan bi so no, yebetumi aka se Onyankopon nyane Isak firii owuo mu. 20 Gyidie enti na emaa Isak hyira Yakob ne Esau maa won daakye asetena. 21 Gyidie enti na emaa Yakob hyira Yosef mma no nyinaa ansa na orewuo. Okuraa ne poma mu søre Onyankopon. 22 Gyidie enti na Yosef rebewuo no, øka kyerees Israelfoo se, wøbetu afiri Misraim, na øhyee dee se øwu a, wønye n'amu no. 23 Gyidie enti na emaa Mose awoo akyi no, n'awofoo de no siee abosome mmiensa no. Wøhunuu se na øye sononko, enti na wøansuro se wøbebu øhene no mmara so. 24 Gyidie enti na Mose nyiniis no, wampe se wøbefre no Farao babaa ba no. 25 Na øpe se øne Onyankopon mma behunu amane sene se øbegye n'ani wo bøne mu mmere tiawa bi. 26 Øsusuu se, se øhunu amane ma Kristo a, øye sene agyapadee a øwo Misraim nyinaa, efiri se, na n'ani da ade pa bi so daakye. 27 Gyidie enti na emaa Mose tu firii Misraim a na ønsuro øhene no abufuo. Omiaa n'ani se ørensane n'akyi efiri se na wahunu Onyankopon a obi nhunu no no. 28 Gyidie enti na øhyee Twam Afahye no ma wøde mogya petee apono ho, sedee øbeyee a, øseebøfoo no renkum Israelfoo mmakan a wøye mmaprima no. 29 Gyidie enti na emaa Israelfoo no twaa Epo Kóba no, sedee wonam asase kesee so

no. Misraimfoo no pée se wøtwa bi no, nsuo no bu faa wøn so. 30 Gyidie enti na Israelfoo de nnanson twaa Yeriko afasuo ho hyiae no, edwiri guie. 31 Gyidie enti na wøankum adwaman Rahab amfra won a wønye Onyankopon nni no, efiri se, øgyee akwansrafoo no fe so. 32 Afei edeen na menka? Ebere bebree nni ho se meka Gideon, Barak, Samson, Yefta, Dawid ne Samuel ne adiyifoo no ho asem. 33 Wonam gyidie so koo aman dii nkonim ma won nsa kaa dee Onyankopon hyee won ho bo no. Wøkataa gyata ano, 34 dumim ogyaframa, tetee won ho firii akofenawuo ano. Na wøye mmere, nanso wøyee den. Na wøye den akono, enti wødii won atamfoo so. 35 Enam gyidie so ma wønyanee mmaa bi awufoo maa won. Afoforø bi nso, wøyee won aniøyadee se anka wømpo Onyankopon na wøagyaa won. Nanso, wøammpo Onyankopon, sedee øbeyee a won nsa bøka daakye owusoree a økyen so. 36 Wøguu afoforø anim ase, boø won mmaa, na wøkyekyeree ebinom de won guu afiase. 37 Wøsii ebi aboo. Wøde sradaa paee ebinom mu mmienu, de sekán kumm bi. Wøkyinkyinii se nnipa a nnwan ne mmirekyie nhoma kata won ho. Wøyee mmøbo. Won ho dwanee won na wøhunuu amane. 38 Ewiase yi annye amma won. Wøkyinkyinii se atutenafooo wo øserø so ne mmepo so, abodan ne asase so abøn mu. 39 Wødii yeinom nyinaa ho adansee pa wo won gyidie ho, nanso won nsa anka bo a Onyankopon hyee won no, 40 efiri se, Onyankopon wø tirimupo papø bi ma yen, sedee øbeyee a yene won nyinaa bøbom anya bohye no.

12 Yen dee, yewø adansefoo bebree a wøatwa yen ho ahya. Momma yøntwe yen ho mfiri akwansidee nyinaa ne bøne a akyekyere yen dendeenden no nyinaa ho na yønyere yen ho wo mmirikaksie a eda yen anim no. 2 Momma yømføa yen ani nto Yesu a yen gyidie ahyeasee ne n'awiee gyina ne so no so. Aseñnuu no enti, wampa aba. Esiane anigye a na øretwen no no enti, animguasewuo a øwu wo aseñnuu so no anha no. Enti, seesei ote Onyankopon ahennwa no nifa so. 3 Dwene øhaw a øfaa mu no ho se nnipa nnebøneyefoo tan a wøtanee no nso, øtumi gyinaa ano no. Eno enti mommpa aba. 4 Na mo ne bøne ko mu no, monnko nkøduruu se mobøhwie mogya agu. 5 Mo were afiri nkuranhyesem a Onyankopon ka kyerees mo se ne mma no se, "Me ba, se Awurade tene wo so a, tie no yie, na se øka w'anim a, mpa aba. 6 Efiri se, obiara a Awurade pe n'asem no, øtwe n'aso, sedee agya tene øba a øða no so no." 7 Amanehunu biara a

ebeto mo no, monnhinhim na momfa no se Agya no ntenesoo, efiri se, mo amanehunu no kyere ntenesoo a Onyankopon retene mo so se ne mma. Oba bi wɔ ho a n'agya ntene ne so da? 8 Se wantene mo so se ne mma no bi a, na ekyere se monnye ne mma kann. 9 Se yen agyanom a wɔwɔ asase so twee yen aso maa yebuu wɔn a, mpen ahe na ense se yebre yen ho ase ma honhom mu Agya no na yetumi tena ase? 10 Yen agyanom a wɔwɔ asase so ha twee yen aso sedee wɔpɛ eberɛ tiawa bi. Nanso, yen yiedie enti, Onyankopon yee saa sedee yen ho bete. 11 Se wɔtwe yen aso a, ema yen were ho saa eberɛ no mu, na yen ani nnye. Na akyire no, wɔn a wɔfa saa asotwe no mu na wɔnya wɔn ho nteasee no, wɔnya asomdwoeɛ na wɔtēna ase tenenee mu. 12 Montenetene nsa ne nkotodwe a emu agogo no mu. 13 Monsiesie akwan na momfa so, na mpakye anye mmubuafo, na mmom, wɔasa wɔn yadee. 14 Mo ne nnipa nyinaa ntēna ase asomdwoeɛ mu, na mommo mmoden ntēna ase tenenee mu. Anye saa a, morenhunu Awurade. 15 Monhwe yie na mo mu bi annane n'akyi ankyere Onyankopon adom no. Monhwe yie na mo mu bi anye se afifidee a eyɛ nwono a enyini ma ne bɔnwoma no ha afoforo. 16 Monhwe yie na mo mu bi anye odwamanfo no obi a ɔmfere Onyankopon se Esau a əbuu n'ani guu n'agypadee so tɔnee n'abakan de gyee aduanne no. 17 Na afei eduruu eberɛ bi a ɔpɛ se ne nsa ka n'agya hɔ nhŷira no, əde kamee no no. ɛwom se əde nisuo peree se wanya adwensakyera dee, nanso anye yie. 18 Monhyiaa nneɛma a eyɛ hu, ogyaframa, awerɛho, esum ne ahum sedee Israelfoo no hyiaa Sinai Bepo no so eberɛ a Onyankopon de ne mmara no maeɛ no. 19 Efiri se, na wɔrebɔ tutorobento dendeenden a enne bi a ɛreka kasa a eyɛ hu nenam mu, enti nnipa no sree Onyankopon se ənnyae kasa, 20 efiri se, na wontumi nni mmara a na eka se, "Se mpo aboa koraa de ne ho ka bepo no a, ese se wɔsi no aboo kum no" no so. 21 Na beaee hɔ yɛ hu ara kɔsii se Mose kaa se. "Mesuro, na me ho popo." 22 Na mo dee moaba Sion Bepo so ne Onyankopon a ote ase no kuro, əsorosoro Yerusalem a əsoro abfɔo mpempem wɔ mu no mu. 23 Moaba Onyankopon asafo mma dada a wɔn ani gye wɔn ho a wɔatwɛrɛ wɔn din wɔ əsoro no mu. Moaba Onyankopon a ɔyɛ nnipa nyinaa ətemmufo ne ateneneefoo a wɔayɛ wɔn pe no mu. 24 Moaba Yesu a ɔhyehyee apam foforɔ ne mogya a wɔapete a eka nneɛma pa ho asem sene Habel mogya no ho. 25

Monhwe mo ho so yie na moammu mo ani angu asem a ɔka so. Wɔn a woantie dee əkasa firii asase so no amfa wɔn ho anni. Na ebeyɛ den na yeatumi adwane afiri dee əkasa firii əsoro no ho? 26 Ne nne wosoo asase saa eberɛ no, nanso seesei wahye bo se, "Enye asase nko na mesane awoso no, na mewoso soro nso bio saa ara." 27 Nsem "Nso bio saa ara" no da no adi pefee se əbewoso nneɛma a woboeɛ no na atutu afiri wɔn ananmu na nneɛma a wontumi nwoso no aka. 28 Momma yenna so ase, efiri se, yeanya ahennie a wɔwoso no a enye yie. Momma yen ani nso na yemfa ekwan a əbeso Onyankopon ani a eyɛ anidie ne suro so nsom no, 29 efiri se, nokore ni, yen Onyankopon yɛ ogya a ɛhye na esee adee.

13 Monnodo mo ho mo ho se anuanom wɔ Kristo mu. 2 Monkae na monnye ahəhoɔ wɔ mo afie mu. Ebinom yee saa nam so gyee abfɔo a na wɔnnim. 3 Monkae wɔn a wɔda afiase na momfa no se mo ne wɔn na eda hɔ. Monkae wɔn a wɔrehunu amane na momfa no se mo ne wɔn na ɛrehunu saa amane no. 4 Mo nyinaa nni awadee ni, na okununom ne ɔyerenom nni wɔn ho nokore, efiri se Onyankopon bɛbu adwamanfoo ne awareseefoo aten. 5 Monyi sikanibereɛ mfiri mo abrabɔ mu, na momma mo ani nso dee mo nsa ka. Efiri se Onyankopon aka se, "Merennya wo, na merennya wo da." 6 Momma yensi yen bo nka se, "Awurade ne me əboafoo, enti merensuro. Edeen na onipa betumi aye me?" 7 Monkae mo mpanimfo a wɔdii mo anim a wokaa Onyankopon asem kyereɛ mo no. Monkae ekwan a wɔfaa so tenaa ase na monsua wɔn gyidie no. 8 Yesu Kristo te saa ara nnora, enne ne daa nyinaa. (aiōn g165) 9 Mommma nkyerekyere foforɔ biara nntwe mo mmfiri ekwan pa so. Eyɛ se Onyankopon adom enti, yen kra bonyini ahoden so a emfiri aduanne ho mmara a yedi so no. Wɔn a wɔdi mmara a ete saa so no nnye mmoa biara. 10 Nanso yewɔ afɔrebukyia bi a Asfɔo a wɔsom wɔ Ahyiaeɛ Ntomadan mu no mpo nni ho ekwan se wɔdidi so. 11 Yudafoɔ Sɔfopanin de mmoa mogya ba Kronkron mu Kronkron hɔ de bɛbɔ bɔne afɔdee nanso wɔhye mmoa no funu wɔ beaee no akyi baabi. 12 Yei enti, Yesu nso wuu wɔ kuro no ɛpono akyi sedee ebeyɛ a ne mogya bɛma nnipa aye kronkron. 13 Enti momma yenkɔ ne nkyen wɔ beaee no akyi nkɔgye animguasee no bi. 14 Efiri se, yenni atenaee a ewɔ hɔ daa wɔ asase yi so. Yerehwehwe kuro a ɛrebeba no akyiri ekwan. 15 Momma yemfa Yesu so mfa yen anofafa nkamfo Onyankopon din

daa se yen afɔrebodε. **16** Mommma mo were mfiri se mobεye mo ho mo ho papa aboaboa mo ho mo ho, εfiri se, εno ne afɔrebo a εso Onyankopɔn ani. **17** Montie mo mpanimfo na monni wɔn asem so. Esiane se εse se wɔbu wɔn adwuma ho akonta enti, wɔhwε mo kra so a wɔnhome koraa. Se motie wɔn a, wɔde anigyeε bεye wɔn adwuma. Se anyε saa a wɔde awerehoo bεye adwuma no na εremmoa mo. **18** Monkɔ so mmɔ mpaεε mma yen. Yenim pefee se yεwo adwene a emu da hɔ, εfiri se, yερε se ebere biara yεyeε adeε a εyε. **19** Na mebɔ mpaεε kɔ so sre mo se, mommo mpaεε na Onyankopɔn mfa me mmrε mo nnansa yi ara. **20** Onyankopɔn anyane yen Awurade Yesu a εyε odwanhwεfɔo panin no afiri awufɔo mu ama yen na εnam ne owuo no so enti, wɔasɔ daa apam no ano ama yen. (**aiōnios g166**) **21** Asomdwɔeε Onyankopon mma mo dee εhia mo nyinaa na monam so aye n'apedeε, na εnam Yesu Kristo so aye yen mu adwuma sεdεε εso ani. Animuonyam nka Kristo daa nyinaa. Amen. (**aiōn g165**) **22** Anuanom, mesrε mo se, monye aso ntie nkuranhyε nseм yi, εfiri se, saa krataa a matwerε mo yi nnyε tenten biara. **23** Mεrε se mebɔ mo amanε se wɔayi yen nau Timoteo afiri afiase. Se εba ntεm a, me ne no bεba mo nkyεn. **24** Yεkyea mpanimfo no ne Onyankopɔn nkurofɔo no nyinaa. Anuanom a wɔwɔ Italia no kyea mo. **25** Adom nka mo nyinaa.

Yakobo

1 Krataa yi firi me Yakobo a meye Onyankopon ne Awurade Yesu Kristo osomfoa nkyen, Mekyea mmusuakuo dumien a wəahwete no nyinaa. **2** Anuanom, se səhwə bi ba mo akwan mu a, momma mo ani nnye **3** Efiri se, se mo gyidie tumi gyina səhwə no ano a, eno ansa na monya boasetə. **4** Momma boasetə no ntena mo mu daa nyinaa sədəe ebeyə a, mobeyə pe a biribiara ho renhia mo. **5** Se nyansa ho hia mo mu bi a, ese se əbə mpaes sre Onyankopon na əbəma no bi, efiri se, Onyankopon firi ayamye ne adom mu ma obiara deə əchia no no kwa. **6** Na se worebə mpaes a, ese se wogye di a wonnye ho akyinnyee. Obiara a əgye akyinnyee no te se əpo asorəkye a mframə bə no kə baabiara a epe. **7** Ense se saa onipa no susu se əbenya biribiara afiri Awurade nkyen; **8** n'adwene yə no ntanta a əntumi nsi biribiara pi. **9** Se Onyankopon ma onua hiani so a, ese se n'ani gye, **10** na adefoo a wabré wən ase no nso saa ara. Efiri se, adefoo no twam kə se wiram afifidee bi. **11** Owia pue de ne hyeet no hye afifidee no ma n'ahoofe no see. Saa ara na wobesee adefoo no əbere a wogu so redi wən nnwuma no. **12** Nhyira nka onipa a ənya gyidie wə amanehunu mu, efiri se, əno na əbenya akyedee a Onyankopon ahye ho bə ama wən a wədə no no. **13** Se wəsə obi hwə a, ense se əka se, "Saa səhwə yi firi Onyankopon." Efiri se, bone rentumi nso Onyankopon nhwə, na əno Onyankopon nso nso obi nhwə. **14** Na se onipa twe ne ho na əno ara n'akənna yi no a, na aye səhwə ama no. **15** Na se akənna no nyinsen a, əwo bəne, na bəne no nyini a əwo owuo. **16** Me nuanom adəfəo, mommma wənnnaadaa mo. **17** Akyedee pa ne akyedee a əye pe nyinaa firi əsoro; efiri Onyankopon a əbəo əsoro hann no nkyen na əba. Əno na ənsesa se sunsum. **18** Efiri ne pe mu nam nokore a əwo asem no mu no so woo yən sədəe əbeyə a, yebedi əkan wə abədees nyinaa mu. **19** Me nuanom adəfəo, monhye yeinom nso; monye ntētie, monye nyaa nkasa na monye nyaa mfa abufuo; **20** efiri se, onipa abufuo no mma ənnya Onyankopon tenenee no. **21** Eno enti, montwe mo ho mfiri afidee ne atirimuoden ho. Momfa mo ho mma Onyankopon na monnye asem a ədua wə mo akoma mu a əbegye mo nkwa no. **22** Monntie asem no se atiefoo kwa nsisi mo ho, na mmom, monye asem no yəfəo. **23** Obiara a ətie asem no na əmfa nni dwuma no te se obi a əhwə ahwehwə mu, na əhunu sədəe ətee. **24** Əhwə ne ho wo

ahwehwə no mu hunu ne ho yie na se ofiri ahwehwə no anim ara pe a, ne were firi dee əhunuie no nyinaa. **25** Nanso, obiara a əhwə mmara a əye pe no mu yie, dee ema onipa de ne ho, na ədi so, na ətie, na ne were mfiri, na əde di dwuma no, Onyankopon behyira saa onipa no wə biribiara a əye mu. **26** Se obi susu se əye Onyamesomfoa na wanto ne tekrema nnareka a, ne nyamesom no ho nni mfasoo na ədaadaa ne ho nso. **27** Deə Agya Onyankopon fa no se əye nyamesom pa no nie: Əhwə nwisiaa ne akunafoa wə wən ahohia mu, na əyi ne ho firi ewiase poroee ho.

2 Me nuanom, se moye agyidifoo wə Awurade Kristo animuonyam mu yi, monnye animhwe. **2** Se mohiyia a, ədefoo a əhye mpetea ne ntade pa ne ohiani bi nso a əhye ntadego nso tumi ba bi. **3** Se wode anidie ma deə wasiesie ne ho yie no, na woka kyere no se, "Tena saa akonnwa pa yi so," na woka kyere ohiani no nso se, "Sore gyina hə anaa tena fam wə me nan ase ha" a, **4** wodi fə se wogyina atemmuo a efiri adwemmone mu de nyiyimu abeto mo mu no ho. **5** Me nuanom adəfəo, montie! Onyankopon yii ewiase yi mu ahiafəo se wənye adefoo wə gyidie mu na wəanya ahennie a əhyee wən a wədə no no ho bə no. **6** Nanso, moammu ahiafəo! Əhefəo na wodi mo nya twe mo kə atemmufoa anim? Adefəo! **7** Wəne nnipa a wokasa tia din pa a wəde ama mo no. **8** Əye se modi yen Awurade mmara a əka se, "Də wo yənko se wo ho" no so. **9** Na se mohwe nnipa anim de gye wən a, modi ho fo na Mmara no tia mo se mmaratofoo. **10** Obiara a əbu mmara no mu baako pe so no bu ne nyinaa so. **11** Efiri se, deə əkaa se, "Nsee awadee" no, əno ara nso na əkaa se, "Nni awu." Na se woansse awadee na wodi awu a, woabu mmara so. **12** Se woye Kristo apədees o, se woanye n'apedees o, wobebu wo ho atən. Enti hwe asem a woka ne dees woye biara yie. **13** Efiri se, obi a wanhunu mməbə no, Onyankopon atemmuo mu no, wərenhunu no mməbə. Nanso atemmuo mu mpo no, Onyankopon hunu mməbə. **14** Me nuanom, se obi ka se, "Mewə gyidie" na ənni gyidie no ho dwuma a, mfasoo ben na əwo soə? Saa gyidie no betumi agye no nkwa anaa? **15** Se anuanom bi wə hə a ntoma ho hia wən na wənni aduane dodoə nso a wəbedi, **16** se wokəka kyere wən se, "Onyame nhyira mo! Mo ho nyə mo hye na monnidī yie" na se woamma wən asetenə yi mu deə əchia wən a, papa ben na woaye wən? **17** Saa ara na gyidie tee. Se nneyee nka ho a, na awu. **18** Nanso, obi betumi aka se, "Obi wə gyidie na

afoforo nso wə nneyee." Me mmuaεε ne sε, "Kyere me sεdeε obi tumi nya gyidie a nneyeeεε mmata ho ase. Me deε menam me nneyeeεε so bεkyere wo me gyidie." 19 Wogye di se Onyankopon baako pε na əwə hə? Eγε! Ahonhommone nso gye di saa ara na wən ho popo wə suo mu. 20 Əkwasea! Wope se wəka kyere wo se gyidie a nneyeeεε mmata ho no ho nni mfasoo anaa? 21 Eγee den na Onyankopon buu Abraham bem? Enam ne nneyeeεε so se əde ne ba Isak maa wo aforebukyia so no. 22 Wohunu se ne gyidie ne ne nneyeeεε nyinaa redi dwuma na ne nneyeeεε no maa ne gyidie no dii mu. 23 Na Atwerεsem no baa mu sε, Abraham gyee Onyankopon diiε na εsiane ne gyidie no enti, Onyankopon gyee no se əteneneeni. Enti wəfre Abraham Onyankopon adamfo. 24 Yei da no adi pefee se Onyankopon nam onipa nneyeeεε so na əbu no bem, na ennam ne gyidie nko so. 25 Saa ara na ete wə adwaman Rahab ho. Ne nneyeeεε maa Onyankopon buu no bem, εfiri sε, əgyee Yudafoo bi a wəsomaan wən, boaa wən ma wədwane faa əkwan foforə bi so. 26 Sεdeε onipadua a honhom nni mu awuo no, saa ara nso na gyidie a nneyeeεε mmata ho no nso awuo.

3 Me nuanom, εnye mo nyinaa na εse se moye mo ho akyerεkyerεføo, εfiri sε, monim se əyen akyerεkyerεføo dee se yefom a, wəbebu yen aten a emu yε den sene afoforo. 2 Yen nyinaa taa yε mfomsoo. Onipa a ənye mfomsoo wə deε əka mu no yε pε a əbetumi ahye ne onipadua no so. 3 Yede nnareka to əpənko anom sεdeε əbetie yen na yeatumi ama wako baabiara a yεre se əkə. 4 Anaase dwene εhyen ho; sεdeε ne kεsε te a mframra a ano yε den na εbo no, nanso wətumi de akyerεkyerεkwan ketewaa bi na ədanedane no ma əkə baabi a hyεnkafo no pε se əkə. 5 Saa ara na tekremá tee: ne ketewa yi nyinaa akyi, εtumi hoahoa nneema akεsε. Hwε sεdeε ogya ketewaa bi tumi hye kwaεε kεsε. 6 Tekremá te se ogya. Əwə tumi bəne bi wo onipa akwaa mu. Eseε onipadua no nyinaa; esø onipa abrabə nyinaa so ogya ma edere framfram. (Geenna g1067) 7 Onipa tumi dwdwo mmoadoma, nnomaa, mmoa a wəwea fam, εpo mu mmoa nyinaa, 8 nanso obiara rentumi nnwodwo tekremá da. Eγe bone a ənhome so na awuduro ahye no ma. 9 Yede tekremá kamfo yen Awurade ne yen Agya na yede eno ara nso adome nnipa a wəbən won Onyankopon seso so. 10 Ano koro no ara mu na nkamfo ne nname firi ba. Me nuanom, εnse se əba saa. 11 Nsuo pa ne nsuo a εye nkyenenkyene betumi

afiri asutire baako mu aba? 12 Me nuanom, borədəma dua bətumi aso ngo dua aba? Anaase bobə betumi aso borədəma? Saa ara na asutire a εye nkyenenkyene remma nsu pa. 13 Obi wə mo mu a ənim nyansa na əwə nteasee? Ese se ənam abrabə pa, nnwuma pa a wənam ahobrεaseεε ne nyansa so da no adi. 14 Na se mowə nitan, mansotwe ne pesemenkomenya wə mo akoma mu a, ennee εnse se mohoahoa mo ho, na nam so ka nkontempo tia nokore. 15 Saa nyansa yi mfiri əsoro na əbaεε. Eγe ewiase nyansa na εye honhommone nso. 16 Baabiara a nitan ne pesemenkomenya wə no, basabasa ne bəne ahodoo nyinaa bi wə hə. 17 Nanso, nyansa a εfiri əsoro no yε kronkron; asomdwoeεε wə mu, ədwo na əwə nido; əwə ahumməborə na nneyeeεε pa firi mu ba; ennye akyinnyee na εnye nyaatwom nso. 18 Na eso aba pa a εfiri aba a asomdwoeεføo duaa no asomdwoeεε mu no.

4 Əko ne akasakasa a asi mo mu yi firi he? Efiri mo arə mo akənnə a εne mo onipadua di asie no. 2 Morepe nneema bi nanso morentumi nnya, εno enti moaye mo adwene se mobedi awu. Mo ani abere dendeenden repε nneema bi, nanso mo nsa nka, enti akasakasa ne əko nam so ba. Deε morehwehwε no, mo nsa renka εfiri sε, mommisaa Onyankopon. 3 Na se mobisa koraa nso a, mo nsa renka, εfiri sε, mowə adwemmone. Mobisa nneema a εye mo akənnədee. 4 Nnipa a monni gyidie! Monnim sε, se mofa ewiase adamfo a, na moye Onyankopon atamfo? Obiara a əpε se εye ewiase adamfo no dane Onyankopon ətamfo. 5 Mosusu se Atwerεsem a əka sε, "Ninkunutwe ahye honhom a Onyankopon de ahye yen mu no ma" no wəkka no kwa? 6 Nanso, adam a Onyankopon dom yen no dəəso yie. Na Atwerεsem no ka sε, "Onyankopon si ahantaføo kwan, na ədom ahobrεaseføo." 7 Enti, momfa mo ho nhye Onyankopon ase. Monsi əbonsam kwan, na əbedwane afiri mo ho. 8 Mommən Onyankopon, na ono nso beben mo. Monhohoro mo nsa ho, mo nnebənneyeføo! Monte mo akoma mu, mo a mo adwene yε ntanta! 9 Monni awerchøo, monsu, na montwa agyaadwo; momma mo sereε nnane su, na mo anigyeε nnane awerεhøo. 10 Mommə mo ho ase mma Awurade, na əbəma mo so. 11 Me nuanom, monnnidi mo ho nsekuro. Obiara a əkasa tia ne nua anaa əbu no aten no, kasa tia Mmara no. Na se wobu Mmara no aten a, na əkyere sε, afei deε wonni Mmara no so. 12 Onyankopon nko na əoma mmara na əbu aten. Əno nko na əgye nkwa na əsεe. Wone hwan a

wobu wo yønko aten? **13** Mo a moka se, “Enne anaa økyena yebetu kwan akø kuro bi so akødi afe akøye adwuma, ape sika” no, montie me. **14** Monnim deø ebeto mo økyena: Mote se huhuro a øba mmere tiawa bi na ayera. **15** Asem a øse se moka ne se, “Se Awurade pe a, yøbeyø yei anaa yei.” **16** Nanso, seesei mohoahoa mo ho de mo nsa si mo bo; saa ahohoahoa no nyinaa yø bøne. **17** Enti, deø ønim papayø na ønyø no, øyø bøne ma no.

5 Afei, mo adefoo nso montie! Monsu na montwa agyaadwoø wø amanehunu a øreba mo so ho. **2** Mo ahonya no aporo na nweweboa awe mo ntoma. **3** Mo sika ne mo dwetø awe nnaakyø na saa nnaakyø no bedi adanseø atia mo, na ahyø mo honam se ogya. Moahyehyø agyapadeø nna a ødi akyire no mu. **4** Nnipa a wøyøø adwuma wø mo mfuo mu no, montuaa wøn ka enti wøresi apinie. Na wøn apinisie no aduru Onyankopøn, Awurade Otumfoo no aso mu. **5** Mo asetena wø asase so ha yø afefedee ne anigyeø. Moaddore sradeø ama okum da. **6** Moabu deø ønni fo kumfø akum no; ønsi mo økwan. **7** Me nuanom, monto mo bo ase køsi se Awurade bøba. Monhwø seødeø okuaføø nya boasetø twøn asusøbere. **8** Ese se mo nso moto mo bo ase. Momma mo amidasooø mu nyø den efiri se, da a Awurade bøba no abøn. **9** Anuanom, monnni nsekuro ntia mo ho mo ho, na Onyankopøn ammu mo aten. Hwø, Øtemmufoø no gyina epono no ano. **10** Me nuanom, monkae adiyifoø a wøde Awurade din kasaøø no. Momfa wøn se nhwesooø wø wøn boasetø ne tumi a wøtumi de tenaa amanehunu mu no. **11** Yede anidie ma wøn, efiri se, wønyaa boasetø. Moate Hiob boasetø no na monim deø Awurade de dom no awieøø no efiri se, Awurade yø ødomfoø ne mmøborøhunuføø. **12** Ne nyinaa akyi no, anuanom, se mohyø bø a, monnka ntam nsi so. Mommfø øsoro anaa asase anaa biribiara nnka ntam. Se mope se moka “Aane” a, monka “Aane”. Se nso mope se moka “Dabi” a, monka “Dabi” na mo amma Onyankopøn atemmuo ase. **13** Mo mu bi wø øhaw bi mu anaa? Ese se saa onipa no bø mpaæø. Mo mu bi wø ahøtø mu anaa? Ese se øto ayeyie nnwom. **14** Mo mu bi yare anaa? Ese se saa onipa no frø asafo mpanimfoo na wøde Awurade din bø mpaæø ma no na wøsra no ngo. **15** Se wøbø saa mpaæø no gyidie mu a, øbesa øyarefoø no yadeø, na Awurade bøma no anya ahøoden, na ne bone a waye nyinaa, wøde bøkyø no. **16** Enti afei, monkeka mo bøne nkyerø mo ho mo ho,

na mommboø mpaæø mma mo ho mo ho seødeø øbeyø a, wøbesa mo yadeø. Onipa tenenee mpaæøbø tumi yø nneema bebree. **17** Yete se Elia a øbøø mpaæø nokore mu se osuo nntø, na ampa ara osuo antø asase no so mfeø mmiensa ne fa. **18** Øsane bøø mpaæø bio maa osuo tøø maa asase nyaa nnøbaæø. **19** Me nuanom, se mo mu bi dwane firi nokore ho na øoforø de no ba bio a, **20** Monkae se, deø ødane ødebøneyeføø firi n’akwammonø ho no gye no nkwa firi owuo mu ma wøde ne bøne dodoø no nyinaa kyø no.

1 Petro

1 Krataa yi firi Yesu Kristo ɔsomafoə Petro nkyɛn,
Meretwɛrɛ krataa yi akɔma Onyankopon nnipa a
wɔahwete se ahɔhoɔ kɔ Ponto, Galatia, Kapadokia,
Asia ne Bitinia amantam mu no. **2** Onyankopon,
yen Agya, na ɛfiri teteete no ɔfrɛe mo. Na ɔnam ne
Honhom so aye mo kronkron. Eno enti, moayɛ ɔsetie
ama Yesu Kristo, na ode ne mogya ate mo ho: Adom
ne asomdwɔeɛ a ɛdɔoso nka mo. **3** Momma yɛnna
Onyankopon a ɔyɛ yen Awurade Yesu Kristo Agya no
ase. Esiane n'ahummoboro dodoɔ enti, ɔnam nyane
a ɔnyanee Yesu Kristo firii owuo mu no so ama yen
nkwa foforɔ. Yei ma yɛnya anidasoo a atim, **4** enti
yerehwɛ anim se yebɛnya nhyira dodoɔ a Onyankopon
akora a ɔde bɛma ne mma no bi. ɔde asie wɔ ɔsoro
ama mo ɛfiri se, ɛhɔ deɛ, ɛremporo anaa ɛrenseɛ,
na ɛrempa nso. **5** Na Onyankopon gyina ne tumi
kesec no so behwɛ se mobeduru ho asomdwɔeɛ mu,
na mo nsa aka, ɛfiri se, mogye no di. ɛbeyɛ mo dea
nna a ɛdi akyire no mu ama obiara ahunu. **6** ɛwom
se, ebia, esiane ɔhaw bebree a mobefa mu no enti,
mo were beho deɛ, nanso momma mo ani nnye saa
asɛm yi ho. **7** ɔhaw ba sɛdee ɛbeyɛ a wɔbehunu se
mo gyidie no ye kann. Sikakɔkɔ a wotumi see no
no mpo, wɔde ogya so hwɛ. Enti, mo gyidie a esom
bo kyɛn sikakɔkɔ no, eɛse se wɔsɔ hwe hunu se,
ɛbetumi atim anaa. Eno ansa na da a Yesu Kristo beba
no, mobɛnya animuonyam. **8** ɛwom se monhunu
Yesu deɛ, nanso modɔ no. Monhunu no seesei deɛ,
nanso mogye no di. Anigyeɛ a moanya no boro so **9**
ɛfiri se, mo nsa reka gyidie ho mfasoo a ɛyɛ mo kra
nkwagyeɛ no. **10** Saa nkwegyeɛ yi na tete adiyifoɔ no
de boasetɔ hwehwɛe mu, ɛbere a wɔhyɛe saa akyedee
yi a Onyankopon de bɛma mo no ho nkɔm. **11** Wɔpɛɛ
se wohunu ɛbere no ne ɛkwan a ɛnam so bɛba. Saa
ɛbere yi ne ɛbere a Kristo Honhom a ɔte wɔn mu no
kyerɛe wɔn wɔ nkɔmhyɛ mu se Kristo behunu amane,
na akyire no wanya animuonyam. **12** Onyankopon
daa no adi kyereɛe saa adiyifoɔ no se, wɔanyɛ wɔn
adwuma no amma wɔn ho, na mmom, wɔyɛ de som
mo. Wɔnam Honhom Kronkron a wɔsomaα no firii
ɔsoro no tumi so kaa Asem̄pa no kyereɛe mo. Yei ye
adɛe a ɛyɛ nwanwa yie, na abɔfɔo mpo de anigyeɛ
sononko rehwɛ anwanwadwuma a ɛrekɔ so yi. **13** Enti,
monsi mo adwene pi na monni mo ho so. Monnyina
yie ma momma mo ani nna nhyira a wode bɛma mo

wɔ Yesu Kristo ba a ɔbeba no mu no so. **14** Montie
Onyankopon, na mommma akɔnnɔ abrabɔ a ɛdi mo so
ɛbere a na monnim no nni mo so. **15** Na mmom, monye
kronkron wɔ biribiara a moyɛ mu sɛdɛɛ Onyankopon
a ɔfrɛe mo no ye kronkron no. **16** Atwerɛsɛm no aka
se, “Ese se moye kronkron, ɛfiri se, meye kronkron.”
17 Monkae se mo Agya a ɔwɔ ɔsoro a mobɔ no mpaeɛ
no renhwe nnipa anim wo n'atemmuo mu. Eno enti
mo nna a aka mo wɔ asase yi so no, momfa anidie
nyinaa mma no. **18** ɛfiri se, monim bo a wɔtua de
gyee mo firii abrabɔ bɔne a mo nananom kyereɛ
mo no mu. Enyɛ adɛe a ɛhwere ne boo a esom te se
dwɛtɛ anaa sikakɔkɔ no. **19** Na mmom Kristo a ɔyɛ
odwammaa a ɔnni dem no de ne ho boo afɔdeɛ a ne
boo ye den ma monyaa ahofadie. **20** Ansa na wɔrebo
ewiase no, na Onyankopon ayi no, na mo enti na nna a
ɛdi akyire no, wɔdaa no adi. **21** ɛnam ne so na mogyeɛ
Onyankopon a ɔnyanee no firii awufoɔ mu na ɔmaa
no animuonyam no dii. ɛnam ne so ama mo gyidie
ne mo anidasoo atim wɔ Onyankopon mu. **22** Seesei a
moayɛ ɔsetie ama nokore no, mo ho ate. Eno enti,
monnodo mo nuanom agyidifoo nokore mu. Momfiri
mo akoma nyinaa mu nnodɔ mo ho mo ho. **23** ɛfiri se,
wɔawo mo foforɔ; wɔanwo mo ɛmfiri aba a epɔrɔ mu,
na mmom, ɛfiri Onyankopon asem a ɛmpɔrɔ mu. (aiɔn
g165) **24** Sɛdee Atwerɛsɛm no aka no, “Nnipa nyinaa te
se esere; na wɔn animuonyam te se nhwiren. Esere no
wu ma ne nhwiren no po, **25** nanso Awurade asem no
wɔ hɔ daa nyinaa.” Yei ne asem a Asem̄pa no de bres
mo. (aiɔn g165)

2 Montwe mo ho mfiri bɔne nyinaa, atɔrɔ anaa
nyaatwɔm anaa anibereɛ anaa nsekuro ho. **2** Monye
se nkɔkoaa a ɛbere biara sukɔm de mo, se mobɛnya
honhom mu nufosuo kronn anom, na se monom a
moanyini na wɔagye mo nkwa. **3** Sɛdee Atwerɛsɛm no
ka se, “Moaka Awurade ayamyɛ no ahwɛ.” **4** Mommra
Awurade a ɔyɛ eboɔ a nkwa wom no nkyɛn. ɔno na
nnipa poo no, na Onyankopon yiil no se n'adɛe a esom
bo. **5** Mo nso mote se aboo a nkwa wɔ mu a wɔde mo
resi ɛdan a honhom ahyɛ no ma. Ehɔ na mobesom
se asɔfɔo Kronkron a monam Yesu Kristo so bɛba
honhom mu afɔdeɛ a edi mu ama Onyankopon. **6** Na
Atwerɛsɛm no ka se, “Mayi eboɔ a ɛhɔ hia a mede bɛyɛ
Sion sweatiboo a obiara a ɔbɛgye no adi no, wɔrenni
no hwammo.” **7** Saa eboɔ yi ho wɔ mfasoo yie ma mo a
mogye di. Na wɔn a wɔnnye nni no: “Eboɔ a adansifoo
apo no, eno ara na abɛyɛ sweatiboo.” **8** Wɔka bio wɔ

Atwərəsem no mu sə, "Saa εboø yi na εbema nnipa asunti; əbotan a εbema wəahwe ase." Wəsuntiie εfiri sə na wənnye asem no nni. Saa na Onyankopon hyee. 9 Na mo dee, moye nnipa a wəayi mo, se əhene asəfoo, əman kronkron, Onyankopon ankasa nkurofoo a wəayi mo se monka n'anwanwadwuma no ho asem. Əno na əfrē mo firi sum mu baa n'ankasa hann nwanwaso no mu. 10 Nna bi a atwam no, na monye Onyankopon nkurofoo nanso afei, moye ne nkurofoo; nna bi a atwam no na monnim Onyankopon ahumməborə no, nanso seesei, moanya n'ahumməborə no. 11 M'adəfoo, mekasa kyere mo se ahəhoø ne amamfrafoo a mowə ewiase. Montwe mo ho mfiri honam akənno a daa eñe əkra no di asie no ho. 12 Mommə əbra pa wə amaman a mofra wən mu no mu, na se wəka mo ho nsem se moye nnebəneyefoo a, wəahunu mo papa a moaye no nso, nam so ahye Onyankopon animuonyam əda a əbeba no. 13 Mommre mo ho ase wə Awurade din mu mma tumidie a εye ewiase nhyeheyee nyinaa: Ni titire Əhempon a ədi obiara so. 14 Mommre mo ho ase mma amradofoo, εfiri se Əhempon na wasoma wən se wəntwe nnebəneyefoo aso na wəmmə wən a wəye papa no aba so. 15 Onyankopon ahyeðees ne sə, əpə se monam mo nneyee pa so ka nnipa a wəkasa kwa no kasa no hye. 16 Montena ase se nnipa a mode mo ho. Monnsusu se mo de mo ho enti mobətumi aye bəne biara. Mmom, montena ase se Onyankopon asomfoo. 17 Momfa anidie mma nnipa nyinaa. Monno anuanom agyidifoø. Monsuro Onyankopon, na mommu Əhempon. 18 Afie mu asomfoo nso, mommrə mo ho ase mma mo wuranom, na monnni wən a wən yam ye na wən tirim ye mmrə nko ni, na wən a wən tirim ye den nso, monni wən ni. 19 Se moto mo bo ase tena saa yea a εmfata yi mu a, Onyankopon behyira mo, εfiri se, monim ne pe. 20 Na se moye bone na wəhwə mo a, morennya ho mfasoo biara. Na se moye papa na wəhwə mo na monya ho boasetə a, Onyankopon behyira mo. 21 Yei enti na Onyankopon frē mo, εfiri se, Kristo no ankasa hunuu amane maa mo, de saa nhwəsoo no gyaa mo, sedee mobedi n'anammon akyi. 22 "Kristo anye bəne. Obiara ante atorəsem biara amfiri n'ano." 23 Wəbəø no adaptaa no, wammo wən bi antua ka. Əhunuu amane no, wampoopoo n'ani na əde n'anidasoo nyinaa hyee Onyankopon a əye Ətemmufoø pa no mu. 24 "Kristo no ankasa soaa yən bəne" wə ne honam mu kəø aseennua no so sedee yebewu ama bəne na yeatena ase tenenee

mu. "N'akuro mu na moanya ayaresa. 25 Na mote se nnwan a wəayera," nanso afei dee, wəde mo asane aba se mommedi Odwanhwefoo no ne mo Krasohwefoo no akyi.

3 Saa ara nso na əyerenom nso εse se mobre mo ho ase ma mo kununom sedee εbeyε a, se wən mu bi nnye asem no nni a, mo suban pa no betwetwe wən ama wəagye asem no adi. Əho nhia se mobəka biribi, 2 εfiri se wəbehunu obuo ne anidie a mode ma Onyankopon wə mo suban mu. 3 Mommma əhonam mu asiesie nnye mo dadwene; se εye əkwan a mofa so kyekyere mo ti, anaa adwinnee a mode siesie mo ho, anaa ntoma a mofira. 4 Momfa ədwoø ne ahobreasəs nkyere mo ahoofe a εye əkomamutee no. Saa ahoofe yi kyere na εso Onyankopon ani. 5 Saa əkwan yi so na mmaa agyidifoø a wətənaa ase tete no a na wəwə anidasoo wə Onyankopon mu no nam bress wən ho ase maa wən kununom, de kyere wən ahoofe. 6 Sara yee saa ara. Ətiee Abraham asem frē no "Me wura." Seesei se moye papa na monsuro hwhee a, moye ne mmammaa. 7 Mo okununom nso, saa ara na εse se modwene mo yerenom ho wə mo asetena mu. Momfa anidie mma wən na monhunu mmere a wəye na monhunu se wəne mo ye adedifoø, na biribi ansi mo mpaeebə əkwan. 8 Dee ətwa too, Mo nyinaa montena ase asomdwoee mu. Monnya ətema mma mo ho mo ho. Monnodo mo ho mo ho, na monye ahumməborə, na mommrə mo ho ase. 9 Mommfa bəne ntua bəne so ka, na mommfə əyea nso ntua əyea so ka. Na mmom, daa, monhyirahyira, εfiri se, eno enti na wəfrē mo na moanya nhyyira. 10 Efiri se, Atwərəsem no ka se, "Obiara a əpə se ətəna ase yie na əhunu nna pa no, ənse se əka kasa bəne, na εse se əgyae atorətwə. 11 Əse se əte ne ho firi bəne ho na əye papa na əti asomdwoee akyi na ədi akyire. 12 Efiri se, Awurade ani wə ateneneefoo so na otie wən mpaeebə na ətia wən a wəye bəne." 13 Se wopere se wopə se woye dee ətene a, hwan na əbehə wo? 14 Na se əba mpo se woye dee ətene na wohunu ho amane a, w'ani gye. Monnsuro nnipa, na mommma hwhee nha mo. 15 Momfa anidie mma Kristo wə mo akoma mu, na momma ənye mo Awurade. Əberə biara a obi bəbisa mo gyidie a mowə wə mo mu ho asem no, monkyere no ase. 16 Momfa obuo ne anidie mma saa mmuaee no. Momma mo adwene mu nna hə sedee wən a wəsopa mo suban pa wə Kristo mu no anim begu ase wə wən nsekuro no ho. 17 Efiri se, se εye Onyankopon pe se mobəhunu

aman a, εγε se mobehunu ade tenenee a moyee ho amane sene se mobeyē bōne. **18** Efiri se, Kristo no ankasa wu maa mo. Ḏwuu penkorō maa mo bōne sedee ebēma moatumi akə Onyankopon nkyen. Wokumm no honam mu, nanso əsoree honhom mu, **19** na ənam honhom no so kokaa Asem̄pa no kyere ahonhom a wōda afiae no. **20** Ahonhom yi yee asooden tiaa Onyankopon ebere a Noa resene ne hyen no, nanso Onyankopon too ne bo ase maa wōn. Onyankopon nam nsuo no so gyee nnipa baawōtwe nkwa. **21** Ena afei ne seso ne asubō a ege mo nkwa seesei no. Enye honam ani efi hohoro, na mmom, εye bō a wōfiri ahonim pa mu hye Onyankopon. Enam Yesu Kristo wusoree so gye mo nkwa. **22** Kristo kō əsoro afei, na əte Onyankopon nifa so na ədi əhene wō abəfoo nyinaa ne ewiem atumfoo so.

4 Esiane se Kristo hunuu amane ne honam mu enti, monsō saa adwene korō no ara mu mfa nhye mo ho den. Efiri se, dee wahunu amane wō honam mu no ne bone nni biribiara ye. **2** Efiri seesei rekō no, mo nna a aka wō asase so ha no, εse se Onyankopon na ədi mo abrabō so na εnye onipa akōnno. **3** Moasē mmere bebree de aye dee εse se abosonsomfoō na wōye. Motenaa ase wō ahohwie, akōnnəbōne, nsāborō, agobōne, adidimee ne abosonsom a εye akyiwadee mu. **4** Seesei εye wōn nwanwa se mo ne wōn mmo mu mmu ahuhubra no bio, eno enti, wōyeye mo. **5** Nanso, wōbēbu wōn ho nkonta akyere Onyankopon a wasiesie ne ho bu ateasefoo ne awufoo aten no. **6** Saa enti na wokaa Asem̄pa no kyere awufoo, sedee εbēye a se wōgyina wōn asetena yi mu nneyee so bu wōn aten a wōn honhom ne Onyankopon betena. **7** Biribiara awiee aben. εse se mohye mo ho so na mowen na moatumi abō mpae. **8** Yei akyi no, monnodo mo ho yie efiri se, ədō bunkam bōne nyinaa so. **9** Monnye mo ho ahōhoo wō mo afie mu a huhuhuhu biara nni akyire. **10** Honhom mu adam a obiara anya no, ənnyina so mfa nsom afoforo. **11** Se obi reka asem a, ənka Onyankopon asem. Obiara a əsom no, əmfa ahōoden a Onyankopon de ama no no nsom sedee biribiara mu, wōbēfa Yesu Kristo so akamfo Onyankopon a animuonyam ne tumi wō no daada no. Amen. (aiōn g165) **12** Anuanom, mommma amanehunu a morehunu no nnye mo nwanwa te se dee montee so asem da. **13** Na mmom, momma mo ani nnye se mo ne Kristo rehunu amane sedee mo ani bēgye daa da a əbeda n'animuonyam adi no. **14** Nhyira nka mo se moye Kristo akyidifoō enti

wōya mo. Yei kyere se animuonyam honhom a εye Onyankopon Honhom no wō mo so. **15** Ense se mo mu biara hunu amane se owudifoo anaa owifoo anaa odwotwafoō anaa əsempefōo, **16** Na se mohunu amane wō mo Kristosom ho a, mommma mo ani nnwu, na mmom, monna Onyankopon ase se moye Kristo dea. **17** Ebere aduru se wōbu aten, na Onyankopon no ara nkurofōo na wōbedi kane abu wōn aten. Na se efiri yen so kane a, εbēwie Asem̄pa no asoodenfoō no sen? **18** Atweresem no ka se, “Εye den se wōbegye onipa pa nkwa; na wōn a wōnnye asem no nni ne nnebōneyefoo no dee, εdeen na εbēba wōn so?” **19** Ne saa enti, wōn a wōhunu amane sedee Onyankopon ahyehye no, εse se wōde wōn ho ma Əboadee no na wōkō so ye papa.

5 Me a meye əpanin no, metu asafo no mu mpanimfoo fo se, moye Kristo amanehunu no ho adanee enti n'animuonyam a εbēba no bēka me. Metu mo fo se, **2** moye nnwan a Onyankopon de wōn ahye mo nsa no nnwanhwefōo na monhwē wōn yie sedee Onyankopon pe se moye no. Monye adwuma a monhwewhē ho akatua biara, na mmom, pe ara na mope se moye. **3** Monnhye wōn a wōde wōn ahye mo nsa no so, na mmom monye nhwesō pa mma nnwan no. **4** Na se Odwanhwefōo panin no ba a, wōbēma mo animuonyam ahenkye a εho nsee da. **5** Saa ara na εse se mmabunu, mobre mo ho ase ma mpanimfoo. Mo nyinaa mfa ahobreasee nkatanimu mmo mo asene na monsom mo ho mo ho efiri se, Atweresem no ka se, “Onyankopon si ahantanfoo ekwan na ədom ahobreasefoo.” **6** Enti mommrē mo ho ase nhye Onyankopon nsa a tumi wō mu no ase sedee εbēye a əbēma mo so wō ebere a εse mu. **7** Momfa mo dadwene ne mo haw nyinaa nto ne so efiri se, ədwene mo ho. **8** Mo ani nna hō; monwen efiri se, mo ətamfoo bonsam no nam se gyata a əbobəm hwewhē dees əbēnya no amene. **9** Momfa gyidie nnyina pintinn nsi no ekwan efiri se, monim se mo nuanom agyidifoō a wōwō ewiase afanan nyinaa rehunu saa amane korō no ara bi. **10** Na adam nyinaa Onyankopon a wafre mo aba ne daa animuonyam no mu Kristo mu no, əno ara na se monya hunu amane kakra ansa a, əbesiesie mo pe; əbēma mo ase atim; əbēhye mo den; əbēma mo anya nnyinasoo. (aiōnios g166) **11** Əno na tumi wō no daa daa. Amen. (aiōn g165) **12** Me nua ogyidini Silwano na əboaa me maa metwerē saa krataa tiawa yi. Mepe se mehye mo nkuran na medi adanee se, yei ye Onyankopon adam kann. Monnyina mu dennen. **13**

Asafo a Onyankopon ayi wo Babilonia no ne me ba
Marko kyea mo. **14** Momfa ɔdɔ atuuye wo Kristo mu
nkyeakyea mo ho mo ho. Asomdwoeɛ nka mo a mowɔ
Kristo mu no nyinaa.

2 Petro

1 Krataa yi firi Simon Petro a meye Yesu Kristo
osomfoa ne ne osomafoo nkyen, Mede koma wən a
esiane yen Onyankopon ne yen Agyenkwa Yesu Kristo
tenenee enti, wɔama wən gyidie a esom bo te se yen
dees no ara pe no: **2** Adom ne asomdwoea a edooso
a efiri Onyankopon ne Yesu a ɔyε yen Awurade no
mmra mo so. **3** Onyankopon nam ne tumi so ama mo
biribiara a εho hia ma asetena pa ne nyamesu. Nimdee
a yewo wə dees ɔfiri n'animuonyam ne nnepa mu frē
yen no na ama yen saa tumi yi. **4** Ónam n'animuonyam
ne ne nnepa so ahye yen bō a esom bo yie. Eno enti,
wama yen ne su kronkron no bi, sedes ebeyε a yebefiri
ewiase yi poroe a akonno bone de ba no mu. **5** Esiane
saa enti, mommo mmoden mfa nneyeε a εho tee
nka mo gyidie ho; na momfa nimdee nka nneyeε a
εho tee ho; **6** na momfa ahoheysoo nka mo nimdee
ho; na momfa boaseto nka mo ahoheysoo ho; na
momfa nyamesom pa nka mo boaseto ho; **7** na momfa
onuado nka nyamesom pa ho, na momfa ɔdə amapa
nka onuado ho. **8** Yeinom ne su pa a εho hia mo. Na
se monya ma edooso a, ebemaa mo ayε nnam wə yen
Awurade Yesu Kristo ho nimdee mu. **9** Na obiara a
ɔnni bi no ye onifirani a ɔntumi nhunu adee. Ne were
afiri se wəahohoro ne bone dada. **10** Enti, me nuanom
adəføo, monyere mo ho wə dwuma no die mu, na enni
mo ho adanee ampa ara se Onyankopon afre mo,
ayi mo atena hə afebøo. Se moyε saa a, morensunti
na morempa aba nso. **11** Se mofa saa ekwan yi so a,
wobemaa mo akɔ yen Awurade ne yen Agyenkwa Yesu
Kristo Ahennie a etoo ntwa da no mu. (*aiōnios g166*) **12**
Ne saa enti, daa mekaakae mo saa asem yi a monim
na atim nokore a moagye adi no mu no. **13** Mesusu se,
εye se mmere dodo a mete ase yi, mebø mo nkaεs wə
saa asem yi ho. **14** Menim se εrenkyere biara megya
saa ɔhonam yi hə sedes yen Awurade Yesu Kristo
daa no adi kyereε me no. **15** Mebø mmoden se mefa
ekwan biara so ama mo akae saa nsem yi εbere biara
wə me wuo akyi. **16** Enye anansesem na yete beka
kyereε mo wə yen Awurade Yesu Kristo tumi ne ba a
ɔrebeba no ho, na mmom, yeahunu na yedi ne kεseyε
no ho adanseε. **17** Yεwø hə bi na Agya Onyankopon
hyε no animuonyam εbere a nne bi firi Animuonyam
kesee mu kaa se, “Yei ne me Døba a ɔsø m'anil!” no.
18 Yen ankasa tee nne no se efiri ɔsoro reba εberε
a na yene no wə Bepø Kronkron no so no. **19** Eno

enti, εma yεnya nkøm a odiyiføo no hyεε no mu
gyidie yie. Ese se motie no yie εfiri se, ete se kanea a
εhyerεn wə sum mu køsi da a adee bøkye ama anøpa
nsoromma ahyerεn wə mo akoma mu no. **20** Yeinom
nyinaa akyi no, monkæ saa asem yi: Obiara nni hø
a ɔnam n'ankasa so betumi akyere Atweresem mu
nkømhyε ase. **21** Na nkømhyε biara mfiri onipa pe mu,
na mmom, Honhom Kronkron tumi mu na nnipa ka
asem a efiri Onyankopon.

2 Atoro adiyiføo kɔo teteføo no mu, na saa ara nso na
atoro adiyiføo bøba mo mu ara ne no. Wøbekyere
nkyerkyers bone a nokore nni mu na woapa Owura a
øgyee wən no, na εnam so ama ɔsεε abø wən so preko
pe. **2** Nnipa bebree bøfa akwammøne so na εsiane dees
wøye no enti, nnipa bekasa atia nokore ekwan no. **3**
Saa atoro adiyiføo yi nam wən sikaniberee so bøto
anansesem akyere mo de ape mo ho mfasoo. Wən
øtemmufoa siesiee ne ho akyere, na saa ara nso na
wən ɔsøeføo no nso asøre agyina. **4** Onyankopon amfa
abøføo a wøyeε bone no ho ankyere wən. Øtoo wən
guu asaman sum mu baabi guu wən nkønsønkønsøn,
na εhø na wøretwen Atemmuo da no. (*Tartaroø g5020*) **5**
Onyankopon amma tete ewiase no amfa ne ho anni.
Ómaa nsuyire baa wən a wøannyε asem no anni no so.
Wən a øgyee wən nkwa no ne Noa a økaa tenenee
ho asem no ne nnipa baason bi. **6** Onyankopon buu
Sodom ne Gomora fø de ogya sεee wən, de bøø wən
a wønnye Onyankopon nni no køø. **7** Øgyee Lot a
øye øteneneeni no firii nnipa nnebøneyeføo nsam. **8**
Na saa øteneneeni no te saa nnipa nnebøneyeføo no
mu na afideε a na saa nnipa no ye no adekyeeε ne
adesaεs no ha no yie. **9** Yei kyere se Onyankopon nim
ekwan a ɔfa so gye n'akyidiføo firi ɔshaw mu, enna
ɔnim ekwan a ɔfa so kora nnipa nnebøneyeføo, twe
wən aso de twen Atemmuo da no, **10** ne titire no, wən
a wødi wən honam akønø akyi na wøø Onyankopon
tumi no. Saa atoro akyerεkyerεføo yi wə akokoøduru
na wømmu animuonyamfoa a wøwø ɔsoro no, εfiri
se, wøte wən atua. **11** Na abøføo a wøwø ahoøden
ne tumi sene saa atoro akyerεkyerεføo yi mpo nka
nsemmøne mmu wən aten wə Awurade anim. **12**
Nanso, saa nnipa yi ye wən nneema te se mmoa a
wonni adwene, wøwo wən se wønkye wən nku wən.
Wøgu nneema biara a wønte aseε no ho fi. Wøbesee
wən se mmoa. **13** Øshaw a wøma εbaεs no, wøbetua
wən so ka. Dees wən ani gye ho ne se wøbøye biribiara
awia ketee a εbøye ama wən honam akønø. Se wøne

mo to nsa didi a, egu wən anim ase. Efiri se, saa ebere no na wəka nnaadaasem. **14** Wənhwehwə hwee se mmaa adwamanfoo efiri se, wəpe se daa woye bəne. Wədaadaa nnipa a woye mmere ko bəne mu. Wəayen wən akoma ama anibere. Wəwə Onyankopən nname ase. **15** Wəamane afiri ekwan tee no so enti wəayera. Wəafa ekwan a Beor ba Bileam a ne sika a ənya de ye bəne no kəfaa so no so. **16** Yei maa wəkaa n'anim wo ne bəne no ho. N'afunumu de onipa nne kasae de si odiyifo no abədamsem no ho ekwan. **17** Saa nnipa yi te se asutire a awe anaase omununkum a mframa bo no. Onyankopən de wən asie esum kabii mu wə baabi. **(questioned)** **18** Wəka ahantansem ne nkwasēasem na wənam wən honam akənnə ho nnaadaa so twetwe wən a wəatwe wən ho afiri nnebəneyefoo ho. **19** Wəhye wən ahofadie ho bə wə ebere a wən ankasa woye bəne nkoa efiri se, onipa ye ako ma biribira a edi no so. **20** Na se onipa sua yen Awurade ne yen Agyenkwa Yesu Kristo ho asem, na ənam so dwane firi ewiase yi mu akwammone so, na akyire no əkə bəne mu bio ma ədane bəne ako a, ennee eyə hu sene ne kane no. **21** Se wənnim Kristo koraa a, anka eyə ma wən sene se wəbesua ne ho nsem na afei wəbedane wən akyi akyere mmara Kronkron a wəde maa won no. **22** Dee əbaa wən so no kyere se, saa əbe yi ye nokore. “Əkraman sane kətəfere ne fe enna oprako a wəadware no no nso kəyantam wə atekye mu.”

3 Adofonom, yei ne krataa a eto so mmien a matwere abre mo. Metweres se mede rebekae mo, de akanyane mo adwene. **2** Mepe se mokae nsem a adiyifo Kronkron no kaa mmere bi a atwam no ne mmara a efiri Awurade ne Agyenkwa a wode faa mo asomafooo so maa mo no. **3** Dees edi ekan no, esee se mote asee se mma a edi akyire no mu no, nnipa bi beba a won ara won honam akonno na ebedi won so. Wobedi mo ho fe **4** aka se, “Ahyee mo bo se obeba. Wanka? Na owo he? Yen agyanom awuwu dada, nanso biribira te se dees ete firi adebo mfitiasee!” **5** Wohye da ma won were firi nokore no se, efiri tete no, Onyankopon kasaes na woboa osoro ne asase. Woboa asase firi nsuo mu na wode nsuo na eyee. **6** Akyire no wode nsuyire beseee no. **7** Nanso, Onyankopon ahye se osoro ne asase ntena ho nkosi Atemmuo da. Afei wobeso emu ogya na wobesee nneboneyefoo. **8** Nanso, anuanom, mommma mo were mfiri adee baako se Awurade ani so dees, nsonsonoe nni da koro ne mfees apem ntam. Ne fam dees, ne mmien nyinaa ye pe. **9** Awurade

ntwentwén ne nan ase wó ne bō a wahye ho sédé ebinom dwene no. Mmom, ḥwó mo ho boasetó efiri se, ḥmpe se wóbesee obiara, na mmom, ḥpe se obiara sakra firi ne bone ho. 10 Na Awurade da no bēba se owifoo. Eda no, ḥsoro bebobom na ayera na ewiem nneema bēhye na aseé na asase ne so nneema nyinaa nso bēda adi. 11 Se saa ḥkwan yi so na wóbefa aseé adéé nyinaa a, na ḥdeéen bra na ese se wobó? Ese se mo bra yé kronkron na mode mo ho ma Onyankopon. 12 Monhwe saa da no kwan na monye mo nneema péréépéré; saa da a Onyankopon bēto ḥsoro mu ogya na ewiem nneema anane na ayera wó ogyaframa mu no. 13 Nanso, yétwén dee Onyankopon ahye yen ho bō no, ḥsoro foforó ne asase foforó a ého na tenenee bētena. 14 Enti, anuanom, mogu so retwen da no yi, mommo mmoden se mobeyé kronn a mfomsoo biara nni mo ho wó Onyankopon anim na mo ne no atena wó asomdwóee mu. 15 Monkae nhunu se Awurade wo boasetó efiri se ḥpe se obiara nya nkwegyee. Eno na yen nua Paulo nam nyansa a Onyankopon de maa no no so tweréé mo no. 16 Saa ḥkwan koro no ara so na ḥfa tweréé ne nkrataa no na saa nsém yi ara so nso na ḥgyina tweréé. Nsém bi a eyé den wó ne nkrataa no mu no, wón a wónnim na wónniyé den no ntumi nkyere aseé yie. Saa ara na wóye Atwerésem a aka no de ḥséeé ba wón so. 17 Nanso anuanom, mo dee monim yei dada. Monwén na wón a wónni mmara so annaadaa mo amfiri beaee pa. 18 Monyini wó yéñ Awurade ne Agyenkwa Yesu Kristo adom ne nimdee mu. Ḥno na animuonyam nka no seesei ne daa. Amen.

(aiōn g165)

1 Yohane

1 Yeretwεrε mo afa Nkwa Asem a εω hō firi ahyeasε:

Dee yεateε, dee yεde yεn ani ahunu, dee yεhunueε na yεde yεn nsa kaeε. Yei ne Nkwa Asem a yεreka ho asem no. 2 Nkwa no daa ne ho adi no, yεhunuieε. Enο enti, yεka ho asem kyεre mo, εne nkwa a enni awieε a na εω Agya no nkyεn na wodaa no adi kyεre yεn no. (aiōnios g166) 3 Yεkka dee yεhunuieε na yεteεe no kyεre mo nso, sedee εbεyε a, mo ne yεn bεnya ayεnkofa wō ədə a yεne Agya no ne Əba Yesu Kristo wō no mu. 4 Yeretwεrε yεi sedee εbεyε a yεn anigyeε bewie pεyε. 5 Afei, yεi ne asem a yεate afiri ne Ba no nkyεn a yεrebo mo amaneε. Onyankopon yε hann a esum nni ne mu koraa. 6 Na se afei yεka se yεne no wō ayεnkofa na saa ebere koro no ara mu yεte sum mu a, na yεredi atoro wō yεn nsem ne yεn nneyεeε mu. 7 Na se yεte hann mu sedee əte hann mu no a, εnneε na yεne yεn ho yεn ho wō ayεnkofa, na ne Ba Yesu no mogya te yεn ho firi bōne nyināa ho. 8 Se yεka se yεnni bōne a, na yedaadaa yεn ho, na nokore no nni yεn mu. 9 Se yεka yεn bōne kyεre Onyankopon a, εyε onokwafō ne əteneneeni se əde yεn bōne bekεyε yεn, na wate yεn ho afiri dee εnte nyināa ho. 10 Se yεka se yεnyεe bōne a, yεma Onyankopon yε ətorofoo a n'Asem no nni yεn mu.

2 Me mma, meretwεrε yεi abre mo na moanyε bōne; na se obi yε bōne a, yεwō Yesu Kristo əteneneeni no a əsrε wō Agya no ho ma yεn. 2 Na Kristo no ankasa ne yεn bōne ho mpata na εnyε yεn bōne nko, na nnipa nyināa bōne. 3 Se yεdi Onyankopon mmara so a, na ekεyε se yεnim no. 4 Se obi ka se, "Menim no", nanso ənni ne mmara so a, saa onipa no yε ətorofoo a nokore nni ne mu. 5 Na obiara a ətie n'Asem no yε obi a nokore, ne də a əde də Onyankopon no wie pε yε. Yei na εma yεgyε to mu se yεte ne mu. 6 Na se yεte ne mu dee a, na εse se yεdi Yesu Kristo anammon akyi. 7 Anuanom, saa mmara a meretwεrε abre mo yε nyε asem foforə. εyε mmara dada a moate firi ahyeasε pεe no. Mmara dada no yε adeε a moate ho asem dada. 8 Nanso, mmara a meretwεrε abre mo yε yε foforə na emu nokore no da adi wō Kristo ne mo mu. Esum no retwam na hann papa no gu so rehyerε. 9 Obiara a əka se əwō hann no mu, nanso ətane ne nua no wō sum mu besi saa dənhwεreε yε mu. 10 Obiara a ədə ne nua no te hann mu, enti biribiara nni ne mu a εbεma obi foforə aye bōne. 11 Nanso, obiara a ətane ne

nua no te sum mu. Ənam mu a ənnim faako a ərekə, εfiri se, esum no afira n'ani. 12 Me mma, meretwεrε mo, εfiri se, εsiane Kristo din enti, wōde mo bōne akye mo. 13 Agyanom, meretwεrε mo, εfiri se, monim dee əte ase firi ahyeasε no. Mmabunu, meretwεrε mo, εfiri se, moadi əbonsam so. 14 Mma, meretwεrε mo, εfiri se, monim Agya no. Agyanom, meretwεrε mo, εfiri se, monim dee əte ase firi ahyeasε no. Mmabunu, meretwεrε mo, εfiri se, mowə ahoođen, na Onyankopon asem no te mo mu, na moadi əbonsam so. 15 Monnno ewiase anaase biribiara a εyε ewiase dea. Se modə ewiase a, na ekεyε se monnno Agya a əwō mo mu no. 16 Biribiara a εyε ewiase dea, honam akənnə, dee nnipa hunu na wōn kən do, biribiara a εwō ewiase a nnipa hoahoa wōn ho wō ho no, emu biara mfiri Agya no. Ne nyināa firi ewiase. 17 Ewiase ne mu akənnədee retwam, nanso dee εyε Onyankopon apεdeε no tena hō daa. (aiōn g165) 18 Me mma, awieεe no aben. Wōka kyεreε mo se Kristo Tamfoo no beba, nanso seesei, Kristo atamfoo bebree ada wōn ho adi, enti yεahunu se ampa awieεe no aben. 19 Nokore, na saa nnipa yε nka yεn ho na εno enti na wōgaya yεn ho no. Na se wōka yεn ho a, anka wōne yεn tenaeε. Nanso, wōgaya yεn ho, sedee wōbəhunu no pefee se wōnka yεn ho. 20 Mo dee, Kristo ahwie Honhom Kronkron no agu mo so, enti mo nyināa nim nokore no. 21 εyε se monnim nokore no enti na matwεrε saa krataa yi, na mmom, monim na monim nso se, atoro biara mfiri nokore mu mma. 22 Afei, hwan ne ətorofoo? εyε obi a əka se Yesu nyε Kristo no. Yei ne Kristo ətamfoo. Əpo Agya no ne Əba no nyināa. 23 Na dee əpo Əba no po Agya no; dee ogye Əba no gye Agya no nso. 24 Mommo mməden mfa asem a motee ahyeasε no nsie mo akoma mu. Se mode asem a motee ahyeasε no sie a, mo ne Əba no ne Agya no bεnya ayεnkofa. 25 Na yεi na Kristo no ankasa ahye yεn ho bo no, nkwa a εnni awieεe no. (aiōnios g166) 26 Metwεrε mo fa wōn a wōpε se wōdaadaa mo ho. 27 Na mo dee, Kristo ahwie ne Honhom Kronkron no agu mo so. Mmere dodođ a ne Honhom no te mo mu no, εho nhia se obi foforə bekεyεkyεre mo. Efiri se, ne Honhom no kyεrekyεre mo biribiara. Na dee okyεre no nso yε nokore; εnyε atoro. Montie Kristo nkyεrekyεre no na montena ne mu. 28 Me mma, montena ne mu sedee εbεyε a, se əba a, yεbenya akokođduru na yεma aniuwo nko hinta da a əbeba no. 29 Monim se Kristo yε əteneneeni.

Na eṣe se mohunu se obiara a ḥye ade tenenee no ye Onyankopon ba.

3 Monhwē ḥdo a Agya no dō yen. Ne dō a ḥdo yen no mu den enti wōfref yen Onyankopon mma. Na ḥye nokore nso. Ne saa enti ewiase nnim yen efiri se ennim Onyankopon. **2** Me nuanom, seesei ḥye Onyankopon mma, nanso dee daakye ḥebeyē dee, yennim. Nanso, yenim se Kristo ba a, ḥebeyē te se ḥno, efiri se, ḥebehunu no sedee ḥte. **3** Obiara a ḥwo saa anidasoo yi wo Kristo mu no ye ne ho kronn sedee Kristo ye kronn no. **4** Obiara a ḥye bōne no bu Onyankopon mmara so, efiri se, bōne ye mmara so buo. **5** Monim se Kristo baee se ḥrebefā nnipa bōne, efiri se, ḥno dee bōne nni ne mu. **6** Enti, obiara a ḥtena Kristo mu no nkō so nyē bōne. Na obiara a ḥkō so ye bōne no nhunuu no, na ḥnnim no. **7** Mommma obi nnaadaa mo, me mma. Obiara a ḥye dee etene no ye ḥteneneeni sedee Kristo ye ḥteneneeni no. **8** Dee ḥkō so ye bōne no ye ḥbonsam dea, efiri se, ḥbonsam firi ahyeasē pēe na ḥye bōne. Saa asem yi enti na Onyankopon Ba no baee. ḥbaee se ḥrebessē ḥbonsam nnwuma. **9** Obiara a ḥye Onyankopon Ba no nkō so nyē bōne, efiri se Onyankopon su wō ne mu, na esiane se Onyankopon ye n'Agya enti, ḥntumi nkō so nyē bōne. **10** Nsonsonoea a ḥda Onyankopon mma ne ḥbonsam mma ntam ne se, obi a ḥnye papa anaa ḥnno ne nua no nyē Onyankopon ba. **11** Nsem a motee ahyeasē no kyere se, monnodo mo ho. **12** Ense se ḥye se Kain. Na ḥye ḥbonsam dea. Enti ḥkumm n'ankasa ne nua. Aden enti na Kain kumm no? Efiri se, nneema a ḥyeet no ye bōne, nanso ne nua no dee, ḥye papa. **13** Enti, anuanom, se ewiasefō tane mo a, mommma ḥnye mo nwanwa. **14** Yenim se yeaſiri owuo mu aba nkwa mu. Yenim saa, efiri se, yedo yen nuanom. **15** Obi a ḥtan ne nua no ye owudifō na monim nso se owudifō nni nkwa a ḥnni awiee wō ne mu. (*aiōnios g166*) **16** Yei na ema yehunu sedee ḥdo tee. Kristo de ne nkwa maa yen. Eſe se yen nso yede yen nkwa ma yen nuanom. **17** Se obi ye ḥdefō na ḥhunu se biribi ho hia ne nua na wanhanu no mmōbo a, ḥbeyē den na watumi aka se ḥdo Onyankopon wō n'akoma mu? **18** Me mma, ense se yen dō no ye kasa hunu. Eſe se ḥye ḥdo turodoo a ḥnam nnayeeet so da ne ho adi. **19** Yei na ḥbema yehunu se yewō nokore no. Yei na ḥbema yen akoma anya gyidie wō Onyankopon anim. **20** Se yen akoma bu yen fo mpo a, yenim se Onyankopon so sene yen akoma na ḥnim biribiara. **21** Enti, anuanom adofō, se yen akoma

ammu yen fo a, yewō akokođuru wō Onyankopon anim. **22** Biribiara a yebisa no no, yen nsa ka, efiri se, yedi ne mmara so na ḥye n'apede nso. **23** Ne mmara no ka se, yennye ne Ba Yesu Kristo no din mu na yennodo yen ho sedee Kristo hyee yen no. **24** Obiara a ḥdi Onyankopon mmara so no te Onyankopon mu na Onyankopon nso te ne mu. Na yei na ema yehunu se Onyankopon te yen mu. Yenim no saa esiane Honhom a wama yen no enti.

4 Me nuanom adofō monnnye honhom no nyinaa nni. Mmom monsō honhom no nhwe se efiri Onyankopon anaa. Efiri se, atoro adiyifō bebree ahwete wo ewiase. **2** Ekwan a wobetumi afa so ahunu se obi wo Onyankopon Honhom no ne se, ḥberae mu aka se, nokorem Yesu Kristo baa onipa tebea mu. **3** Na dee ḥnka saa mfa Yesu ho no nni honhom a efiri Onyankopon. Saa honhom no ye Kristo ḥtamfo. Motee se saa na ḥeba, nanso ḥwo ewiase ha dada. **4** Me mma, mofiri Onyankopon mu na moadi atoro adiyifō no so, efiri se, Honhom a ḥwo mo mu no wō tumi sene honhom a ḥwo ewiase yi mu. **5** Wōka nsem a ḥfa ewiase ho ma ewiase tie efiri se, wōye ewiasefō. **6** Nanso, yen dee, ḥye Onyankopon nkurfō. Obiara a ḥnim Onyankopon no tie yen. Na obiara a ḥnye Onyankopon onipa no ntie yen. Yei nkō ara ne ekwan a yenam so de hunu nokore Honhom ne atoro honhom mu. **7** Anuanom, momma yennodo yen ho efiri se, ḥdo firi Onyankopon. Obi a ḥwo ḥdo no ye Onyankopon ba na ḥnim Onyankopon nso. **8** Obi a ḥnni ḥdo no nnim Onyankopon efiri se, Onyankopon ye ḥdo. **9** Ekwan a Onyankopon nam so da ne dō adi kyere yen ne se, ḥsomaan ne Ba koro no baa ewiase sedee ḥbefa ne so anya nkwa. **10** Yei ne ḥdo. ḥkyere se yedo Onyankopon, na mmom, ḥno na ḥdo yen enti ḥsomaan ne Ba se yemfa ne so nya yen bōne ho mpata. **11** Anuanom adofō, se saa na Onyankopon do yen a, na ḥkyere se, eſe se yedodo yen ho. **12** Obiara nhunuu Onyankopon da. Se yedodo yen ho a, na Onyankopon te yen mu na ne dō no awie peye wō yen mu. **13** Yei na ema yehunu pefee se yete Onyankopon mu na ḥno nso te yen mu. Wama yen ne Honhom. **14** Na yehunu na yeaſaka akyere afofor se Agya no somaa ne Ba maa ḥbeyē ewiase Agyenkwa. **15** Obiara a ḥpa se Yesu ye Onyankopon Ba no, Onyankopon te ne mu na ḥno nso te Onyankopon mu. **16** Na yen ankasa nim na yegye Onyankopon do a ḥde dō yen no di. Onyankopon ye ḥdo na obiara a ḥte ḥdo mu no te Onyankopon mu

na Onyankopon nso te ne mu. **17** Ese se ədə ye pe wə yen mu sədees əbeyə a yəbenya akokooduru Atemmuo da no. Na yəbenya saa akokooduru no nso, efiri se, yen abrabo wə ewiase ha no te se Kristo dee pe. **18** Ehu nni ədə mu. Ədə amapa pam ehu nyinaa. Ehu ne asotwe na ənam. Enti, dee əye ohufoo no nwie peye wə ədə mu. **19** Yewə ədə, efiri se, Onyankopon na ədəcə yən kane. **20** Se obi ka se, "Medo Onyankopon" na ətane ne nua a, əye ətorofoo. Na dee ənno ne nua a əhunu no no, əbeyə den na əbetumi adə Onyankopon a ənhunu no. **21** Yei ne mmara a Kristo hye maa yen. Dee ədə Onyankopon no, ese se ədə ne nua nso.

5 Obiara a əgye di se Yesu ye Agyenkwa no ye Onyankopon ba. Na obiara a ədə Agya no də ne mma no nso. **2** Yei na əma yəhunu se yedo Onyankopon mma; se yəbedə Onyankopon na yəadi n'ahyədəs so. **3** Ədə a yedo Onyankopon no kyere di a yedi n'ahyədəs so. Na n'ahyədəs no nso sodie nyə den mma yen, **4** efiri se, Onyankopon ba biara di ewiase so nkonom. Yənam yen gyidie so di ewiase so nkonom. **5** Hwan na əbetumi adi ewiase so nkonom? Obi a əgye di se Yesu ye Onyankopon Ba no nko ara. **6** Yesu Kristo ye obi a ənam nsuo ne mogya so baeə. Ənyə nsuo nko so na ənam baeə na mmom, nsuo ne mogya. Na eyə Honhom no na ədi ho adansee efiri se, Honhom no ne nokore no. **7** Adansefəo baasa na wəwə hə. **8** Honhom no, nsuo no ne mogya no. Saa adansefəo yi adwene hyia. **9** Yəgye adansee a nnipa di no di; nanso adansee a Onyankopon di no mu ye den yie. Na saa adansee no na Onyankopon adi afa ne Ba no ho no. **10** Enti, obi a əgye Onyankopon Ba no di no agye saa adansee yi adi wə n'akoma mu. Na obi a ənnye Onyankopon nni no ama Onyankopon aye ətorofoo, efiri se, wannye adansee a Onyankopon di faa ne Ba no ho anni. **11** Yei ne adansee no: Onyankopon ama yen nkwa a ənni awiee; na saa nkwa no wə ne Ba no mu. (aiōnios g166) **12** Obiara a əwə Əba no wə saa nkwa no, na obiara a ənni Əba no nni nkwa no. **13** Mo a mogye Onyankopon Ba no din di no, meretwərə mo yei sədees əbəma moahunu se mowə nkwa a ənni awiee. (aiōnios g166) **14** Na anidasoo a yewə wə Onyankopon anim ne se, yenim se biribiara a yəbisa no wə ne pe mu no, ətie yen. **15** Əbere biara a yəbisa no no, ətie yen. Yəahunu se yei ye nokore yi, yenim nso se əma yen dee yebisa no biara. **16** Se obi hunu se ne nua aye bəne bi a əmfa no nko owuo mu a, əmmə Onyankopon a əbəma no nkwa no mpaes mma no. Yei fa wən a wən bəne mfa

wən nkə owuo mu no ho. Bəne bi wə hə a əde onipa kə owuo mu na əno ho dee, menka se mommə ho mpaes nkyere Onyankopon. **17** Afideyə nyinaa ye bəne, nanso bəne bi wə hə a ənkəwie owuo mu. **18** Yenim se Onyankopon ba biara nkə so nyə bəne, efiri se, Onyankopon Ba no bo wən ho ban, na əbonsam ntumi nyə wən bəne. **19** Yenim se yeyə Onyankopon mma, na ewiasefəo dee wəhyə əbonsam tumi ase. **20** Yenim se Onyankopon Ba no aba, na wama yəahunu nokore Onyankopon no. Əno ne Onyankopon nokwafəo a əma daa nkwa no. (aiōnios g166) **21** Me mma, montwe mo ho mfiri abosom ho.

2 Yohane

1 Me, Asore Panin, Meretwerc akoma Awuraa a wɔayi no ne ne mma a medo wɔn, nokore no enti. Enye me nko, na mmom, wɔn a wonim nokore no nyinaa dɔ mo, **2** Efiri se, nokore no te yen mu na ebetena yen mu akosi daa: (aiōn g165) **3** Adom, mməborəhunu ne asomdwoec mfiri Agya Onyankopon ne Awurade Yesu Kristo, Agya no Ba no nkyen, mmra yen so nokore ne ədɔ mu. **4** M'ani gyee se mehunuu se mo mma no bi te nokore mu sədee Agya no hye yen no. **5** Enti, mereka akyere wo, Awuraa se, momma yennodo yen ho. Yei nyε mmara foforɔ a merehyε ama wo. **6** Eye mmara a wɔahyε ama yen firi ahyeasee. **7** Saa ədɔ a mereka ho asem yi kyere se, momma yentena ase na yenye əsetie mma Onyankopon. Mmara a mote firi ahyeasee no kyere se mo nyinaa, montena ase ədɔ mu. **8** Adaadaafoo a wənnnye nntom se Yesu Kristo baa əhonam mu no abɔ apete ewiase. Saa adaadaafoo yi ye atorofoo ne Kristo atamfoo. **9** Monhwε mo ho so yie na moanhwere dee moaye ho adwuma na moanya mo akatua wɔ mu no. **10** Obiara a əntena Kristo nkyerkyere mu no, ənni Onyankopon. Na dee ətena nkyerkyere no mu no wɔ Agya no ne Əba no. **11** Se obi ba mo nkyen na wamfa saa nkyerkyere yi ammre mo a, monnnye no wɔ mo efie, na monnnye n'ani nso. **12** Efiri se, obiara a əgye saa onipa no ka bɔne a əye no ho. **13** Mewɔ nsem pii ka kyere mo, nanso meremfa krataa ne twerəduro so nka. Na mmom, meba onipadua so abekasa akyere mo, na mo ani agye. **14** Wo nuabaa a wɔayi no no mma no kyea wo.

3 Yohane

1 Me, Asøre panin, Meretwerε akøma me døfo pa Gaio. **2** M'adamfo pa, mebo mpaεε se biribiara nkø so yie mma wo, na nya ahooðen sεdee menim se honhom fa mu no, wowø ahooðen no. **3** Anuanom bi baa ha bøka kyereε me se, woanya nokore no mu gyidie no, na woda so kura nokore no mu no, eyεε me anigye yie. **4** Biribiara nyε me anigye nkyεn se mete se me mma no te nokore mu. **5** M'adamfo pa, wodi nokore yie wø adwuma a woyε ma anuanom no a εmfa ho se woyε ahøhoo mpo. **6** Wøaka øðø a wodø asafo a εwø hø no ho asem. Mesrø wo, boa wøn wøn akwantuo no mu ma εnsø Onyankopøn ani. **7** Efiri se, wøn kwan a wøretu no, wøretu wø Awurade din mu a wømpε mmoa biara mfiri wøn a wønyε agyidifoø no nkyεn. **8** Yεn Akristoføø na εse se yεboa saa nnipa no sεdeeε yεne wøn beyε nokore no ho adwuma. **9** Metwerεε krataa tiawa bi komaa asafo no, nanso Diotrefe a n'ani gye se øye wøn panin no rentie deε meka no. **10** Se meba a, biribiara a wayε no, mede ho asem beto mo anim. Nsem a εye hu a øka fa yεn ho ne atorø a øtwa nyinaa, meka ho asem. Nanso, eno nko ara nyε mma no. Se anuanom afoforø ba a, ønnye wøn, na obiara a øpe se øgye wøn no nso, øsi wøn kwan na wabø mmøden apam wøn afiri asafo no mu. **11** M'adamfo pa, monnsua ade bøne, na mmom, monsua ade pa. Obiara a øye papa no yε Onyankopøn dea. Na obiara a øye bøne no nhunuu Onyankopøn. **12** Obiara ka Demetrio ho asem pa, na mpo nokore no ankasa ka ne ho asem pa. Na yεn nso yεdi ne ho adanseeε pa na monim se deε yεka no yε nokore. **13** Mewø nsem bebree ka kyereε mo, nanso meremfa krataa ne twerεdua so nka. **14** Erenkyere biara mεhunu mo na me ne mo akasa. Asomdwøεε nka mo. Mo nnamfonom nyinaa kyeakyea mo. Kyeakyea yεn nnamfonom nyinaa.

Yuda

1 Yesu Kristo ɔsomfoa Yuda a meye Yakobo nua na metwerek krataa yi, Mede koma wən a Onyankopon afre wən na wəte Agya Onyankopon də ne Yesu Kristo banbo mu. **2** Mməborəhunu ne ədə a edəsəo nka mo. **3** Me nnamfonom, anka merebə mməden atwerek mo afa nkwegyeə a yen nyinaa te mu no ho. Nanso, ese se metwerek mo wə asəm foforə ho na moyere mo ho gyina nokore a Onyankopon de ama ne nkurəfəo afebəo, a ense se wəsesa mu da biara da. **4** Nnipa bi awiawia wən ho abefra yen mu a wokyea asəm a efa yen Onyankopon adam no ka se adam no enti abrabə bəne nseē hwee. Wənnye Yesu Kristo a əno nko ara ne yen Wura ne yen Awurade no nto mu. Atwereksem no aka wən afəbuo a aba wən so no ho asəm dada. **5** Əwom se monim yeinom dada, nanso mepe se mekae mo adwene wə əgye a Awurade gyee Israelfoo firii Misraim asase so na akyire yi, əsəee wən a na wənnye asəm no nni no ho. **6** Monkae abəfəo a wədii tumi trasəo ma wəgaya wən atenaeən no. Wəagu wən nkənsənkənsən wə sum kabii mu, na Onyankopon de wən asie retwen eda kəsəe no, na wabu wən aten. (**aiōnos g126**) **7** Monkae Sodom ne Gomora ne nkuro a na atwa wən ho ahya no se, na emu nnipa no ye adwamanfəo. Onyankopon twee wən aso de yee nhwesəo maa wən a wəbenya asotwe a ede wən kə ogya a ennum da no mu. (**aiōnos g166**) **8** Saa əkwan korə no ara so na adaeəsəfəo yi nam. Wogu wən ankasa onipadua ho fi. Wəpo tumidie, na woka nsemməne fa animuonyamfəo a wəwə əsoro ho. **9** Əbəfapanin Mikael mpo nyee saa da. Əberə a Mikael ne obonsam repere Mose amu so a akasakasa sii wən ntam no mpo, wante obonsam atua, na mmom, asəm a əkaeə ara ne se, "Awurade nka w'anim." **10** Nanso, saa nnipa yi te nneəma a wənte aseə ho atua. Sədeə mməoa a wənni nyansa di wən atenka akyi no, saa ara na wən nso wədi wən atenka akyi wə nneəma a wənte aseə ho, na yei de əsəee bəba wən so. **11** Wənnue! Əkwan a Kain faa so no ara so na wənam. Sikanibereə enti, wəde wən ho akohye Bileam nnaadaasəm ase. Wəate atua atia Onyankopon sədeə Kora yeeə pəpəepe. Yei enti wəbesee wən. **12** Wəte se nkekaeə fi a əwo wo nua aduane a əne wo di mu a wəmfere ho. Wən ani ku wən ara wən ho. Na wəte se omununkum a esi na mframə bə no, nanso osuo ntə. Wəte se nnua a enso aba asusəberə mu. Wəte se

nnua a wəatutu ne nhini ama awu koraa. **13** Wəte se əpə asorəkye a ano ye den a əhuru se ahuro da wən aniwudeə adi. Wəte se nsoromma a əkyinkyini a Onyankopon de wən asie əsəee esum kabii mu afebəo. (**aiōn g165**) **14** Henok, Adam aseni a ətə no sonia na əhyee saa nnipa yi ho nkəm teteete se, "Hwə, Awurade ne n'abəfəo Kronkron mpempem reba, **15** na wəabebu mo nyinaa aten na wəabu nneboneyefoo nyinaa aten wə won bone a wəayə ne nseə a waaka atia Onyankopon no ho." **16** Əberə biara, saa nnipa yi nwiinwii na wəde mfomsoo to afoforə so. Wədi wən akənno akyi. Wəhoahoa wən ho na wədaadaa afoforə sədeə əbəye a, wəbeə abədi wən akyi. **17** Me nnamfonom, monkə nseə a yen Awurade Yesu Kristo asomafoa no kaeə. **18** Wəkaa se, "Se awieəe no duru a, nnipa a wodi mo ho fe bəba, wən a wodi wən akənno akyi." **19** Yeinom ne nnipa a wənam wən akənno so de mpaapaemu ba no. Na wənni Honhom no wə wən mu. **20** Enti, mo a moye me nnamfonom, metu mo fo se, monkə so mmia mo gyidie mu. Momma mpaes wə Honhom Kronkron no tumi mu, **21** na montena Onyankopon də mu əberə a moretwen yen Awurade Yesu Kristo wə n'ahumməborə mu ama wama mo nkwa a enni awieəe no. (**aiōnios g166**) **22** Monhunu won a wən gyidie sua mməbəo. **23** Montwe wən mfiri ogya mu nnye wən nkwa. Momfa suro nhunu wən mməbəo, na monkýiri ntadeə a wən bəne nkekaeə akeka mu. **24** Na deə əbetumi asə mo mu na moanhwinti, na əde mo asi n'animuonyam anim se nnipa a wənni dəm wə ahosane mu no, **25** Onyankopon korə a ənam yen Awurade Yesu Kristo so ye yen Agyenkwa no, əno na animuonyam ne kəseyə ne ahooən ne tumi nka no mmere a atwam, ne enne ne daa nyinaa. Amen. (**aiōn g165**)

Adiyisem

1 Nwoma yi fa adiyisem a Onyankopon de maa Yesu Kristo se ɔnkyerɛ n'asomfoa dee ɛrebɛba no ho. Kristo somaa ne əbəfоо kɔɔ n'akoa Yohane nkyn kɔdā asem yi adi kyere no, 2 sèdees ɛbeyɛ a Yohane bɛka biribiara a ɔhunuie. Yei ne n'adansedie ne asem a ɛfiri Onyankopon nkyn ne nokore a Yesu Kristo daa no adi no. 3 Nhyira nka obiara a ɔbekan saa nwoma yi, na nhyira nka wɔn nso a wotie adiyisem no na wɔdi so sèdees wɔatwɛre wɔ saa nwoma yi mu no. Ebere no aben. 4 Yohane, Nkyea a ɔkyea asafo ahodoo nson a ewo Asia no nie: Adom ne asomdwɔeɛ a ɛfiri dee ɔwɔ hɔ, na ɔtenaa hɔ, na ɔreba no ne ahonhom nson a wɔwɔ n'ahennwa anim, 5 ne Yesu Kristo a ɔyɛ ɔdansen i nokwafoa ne awufoo mu abakan ne asase so ahene sodifoo no nkyn nka mo. ɔdo yɛn, na ɔnam ne wuo no so agye yɛn afiri yɛn bone mu. 6 Waye yɛn ahemman ne asofoo se yensom ne Onyankopon ne n'Agya. ɔno na wɔmfia animuonyam ne tumi mma no daa daa! Amen. (aiɔn g165) 7 ɔnam omununkum mu reba. Wɔn a wɔwɔcɔ no pea no ne obiara behunu no. Asase so nnipa nyinaa besu no. 8 Awurade Onyankopon Otumfoa no se, "Mene Alfa ne Omega a ɔwɔ hɔ seesei na ɔwɔ hɔ dada na ɔrebɛba no." 9 Mene Yohane, a me ne mo nyinaa ye akyidifoo. Yehunu amane ɛfiri se Yesu ne yɛn ɔhene, na ɔma yɛn ahoden wo ahohia mu. Esiane se mekaa Onyankopon asem kaa nokore a Yesu daa no adi enti, wɔtwa a me asuo de me kɔɔ Supo Patmo so. 10 Awurade da no, Honhom no faa me na metee nne denden bi a ete se totorobento a ɛrebɔ wɔ m'akyi. 11 ɛkaa se, "Twere biribiara a wohunu, na fa nwoma no kɔma saa asafo ahodoo nson a ewo Efeso ne Smirna ne Pergamo ne Tiatira ne Sardi ne Filadelfia ne Laodikea no." 12 Medanee m'ani pɛ se mehunu dee ɔrekasa kyere me no. Ehɔ na mehunu sikakɔkɔ nkaneadua nson. 13 Na nkaneadua no mfimfini na onipa bi a ote se Onipa Ba a ɔhyɛ atadee yuu a esi ne nan ase a sika abɔsoo kyekyere ne koko no gyina. 14 Na ne tirinwi yɛ fitaa te se asaawafuturo anaase sukyerɛmma, na n'ani dere se ogya. 15 Ne nan ase hyerɛnee se ayowaa a wɔanane wɔ fononoo mu na afei wɔatwi ho na ne nne woro so te se nsuworoso a ano yɛ den. 16 Na ɔkura nsoromma nson wɔ ne nsa nifa mu na sekan anofanu a ɔyɛ nnam firi n'anom baec. Na n'anim hyerɛn te se owigyinaec awia. 17 Mehunu no no, mekɔhwee ne nan ase te se

owufo. ɔde ne nsa nifa too me so kaa se, "Nsuro! Mene ɔkannifo ne Okyikafuo. 18 Mene ɔteasefuo no! Mewuie, nanso seesei mete ase daa daa. Mekura owuo ne asaman safoa. (aiɔn g165, Hadɛs g86) 19 "Enti afei twere nneɛma a wohunu; dee wohunu no seesei ne dee ɛbɛba akyire no, twere. 20 Nsoromma nson a wohunu wɔ me nsa nifa mu ne sika nkaneadua no nkyerɛsɛ a ɔyɛ ahintasem no ni; Nsoromma nson no yɛ asafo nson no abɔfоо, enna nkaneadua nson no nso yɛ asafo nson no."

2 "Twere krataa yi kɔma əbəfоо a ɔtua Efeso asafo no ano, na ka kyere no se: Yei ne nsem a ɛfiri obi a ɔkura nsoromma nson wɔ ne nsa nifa mu a ɔnante wɔ sika nkaneadua nson no ntam no. 2 Menim dee woaye. Menim nsi a wode aye adwuma ne boaseto a wɔwɔ. Menim se wonnye nneboneyefoo, na afei woaso wɔn a wɔka se wɔyɛ asomafoa nanso wɔnnye bi no ahwɛ, na woahunu se wɔyɛ atorofoo. 3 Wowo boaseto, na me enti, woahunu amane bebree, nanso wompaa aba. 4 Nanso, dee mewɔ tia wo ne se, wonno me, sèdees kan no na wodo me no. 5 Hunu ba a woaba fam no. Te wo ho firi bone ho na yɛ sèdes kane no na woye no. Se woantwe wo ho amfiri wo bone ho a, mɛba wo nkyn na mabeyi wo kaneadua no afiri ne sibere. 6 Nanso, dee ɔyɛ wɔ wo ho ne se, wokyiri dee Nikolaifoo no yɛ no, na saa ara na me nso mekyiri. 7 Dee ɔwɔ aso no ntie dee Honhom no ka kyere asafo ahodoo no bi. Wɔn a wɔadi nkonom no, mɛma wɔn tumi na wɔadi nkwdua a ewo Onyankopon paradise ho. 8 "Twere krataa yi kɔma əbəfоо a ɔtua Smirna asafo no ano se: Saa asem yi firi Ahyeasɛ ne Awieeɛ no nkyn. Dee ɔwuiie na ɔnyaneeɛ no. 9 Menim amane a wohunu maa Awurade na menim w'ahiasem nyinaa nso, nanso wɔwɔ agyapadee wɔ osoro. Menim nsem a wɔn a wɔse wɔyɛ Yudafoa nanso wɔnyɛ Yudafoa no ka tia wo. Wɔyɛ ɔbonsam apamfo. 10 Nsuro ɔshaw a ɛrebɛto wo no. Tie! Wɔde mo mu bi beto afiase na ɔbonsam nam so aso mo ahwɛ. Na mo haw bedi dadu. Se owuo mu mpo a, gye me di na mɛma wo nkwa abotire. 11 Dee ɔwɔ aso no ntie dee Honhom no ka kyere asafo no. Wɔn a wɔdi nkonom no renwu owuprenu. 12 "Twere krataa yi kɔma əbəfоо a ɔwɔ Pergamo asafo mu se: Saa krataa yi firi dee ɔwɔ akofena anofanu a ɔyɛ nnam no nkyn. 13 Menim se faako a wote no, ehɔ na ɔbonsam ahennwa si. Wodi me nokore; na ebere a wɔkumm Antipa a ɔyɛ ɔdansen i nokwafoa wɔ faako a ɔbonsam te no mpo, woampa me. 14 Nanso, nneɛma

kakra a mewo tia wo ne se, nnipa bi a wodi Bileam nkyerkyereakyi no ka wo ho wo ho. Saa Bileam no na ɔkyerees Balak maa ɔmaa Israelfoo dii abosom so nnuane, kyerees won adwamammo, nam so ma woyee bɔne no. 15 Saa ara nso na wowo nnipa bi ka wo ho a wodi Nikolaifoo nkyerkyere akyi. 16 Twe wo ho firi wo bɔne ho. Anye saa a, ɛrenkyere biara meba wo nkyen, na mede sekana a efiri m'anom no abeko atia saa nnipa no. 17 Dee ɔwo aso no ntie dee Honhom no ka kyere asafo ahodoo no. Mo a moadi nkonom no, mema mo mana a ahinta no bi. Afei, mema won mu biara ebo fitaa a wɔatwεre din foforo wo so a obiara nnim, gye onipa a wode bema no no. 18 "Twere krataa koma ɔbɔfɔo a ɔwo Tiatira asafo mu se: Yei ne asem a efiri Onyankopɔn Ba no a n'ani dere se ogyaframa a ne nan ase hyerɛn se ayowaa no nkyen. 19 Menim dee woye. Menim wo do, wo gyidie, wo som ne boaseto a wowo. Menim se woreye adwuma sene kane no. 20 Nanso dee mewo tia wo ne se, wogye ɔbaa bi a ne din de Isabel, a ɔfre ne ho, Onyankopɔn odiyifoo no too mu. Saa ɔbaa yi kyerekyere, na ɔdi m'asomafoo anim ma wobɔ adwaman di abosom aduane. 21 Mama no ebere se ɔnnu ne ho mfiri ne bɔne mu, nanso ɔmpe se ɔsakyera firi n'adwamammo mu. 22 Eno enti, se woansesa amfiri amumuyɛ a wone no yeeɛ no mu a, meto no ahwe mpa so na ɔno ne won a wɔseɛ awadee no ahunu amane a ano ye den yie. 23 Afei, mekum n'akyidifoo no, na asafo no nyinaa behunu se mene obi a mehunu nnipa adwene mu ne won akɔnno. Dee mo mu biara yeeɛ no, metua no so ka pereɛpɛ. 24 Nanso, momu bi a mowɔ Tiatira no nni saa nkyerkyere bɔne no akyi. Monsuaa dee afoforo frɛ no 'ɔbonsam asumansɛm' no. Meka mekyere mo se, meremfa adesoa foforo biara nto mo so. 25 Na monsoo dee mowɔ no mu denden kɔsi se meba. 26 Won a wodi nkonom na woko so ye dee mepe kɔsi awiees no, mede tumi koro no ara a menya firii 27 m'Agya ho no bema won. Memu won aman so tumi na wode dadee poma adi won so na wɔabobo won se nkukuo. 28 Afei, mede anɔpa nsoromma bema won. 29 Dee ɔwo aso no ntie dee Honhom no ka kyere asafo no.

3 "Twere krataa yi koma ɔbɔfɔo ɔwo asafo a ɔwo Sardi no se: Yei ne asem a efiri dee ɔwo Onyankopɔn ahonhom nson ne nsoromma nson no nkyen. Menim dee woreye. Menim se woagye din se wote ase, nanso woawu. 2 Enti nyane, na kanyane dee aka wo nkyen no na anwu koraa. Efiri se, mahunu se dee woaye

no nya nnii mu wo Onyankopɔn anim. 3 Kae dee wɔkyerees wo no ne sedee wotees no. Di so na twe wo ho firi wo bɔne ho. Se woankanyane wo ho a, meba wo so se ɔkorɔmfo, na worenhunu eberɛ ko a meba. 4 Nanso, mo mu kakra bi a wɔwo Sardi no mfaa ewiase nkekae nkekae won ntadee mu. Wone me benante a wɔhye ntadee fitaa, efiri se, ese won se woye saa. 5 Dee ɔbedi nkonom no, wobehye no atadee fitaa, na merentwa ne din mfiri ateasefoo nwoma no mu. Na meda ne din adi wo m'Agya no ne n'abɔfɔo anim se ɔye me dea. 6 Dee ɔwo aso no ntie dee Honhom no ka kyere asafo no. 7 "Twere krataa yi koma ɔbɔfɔo a ɔwo asafo a ɔwo Filadelfia no se: Yei ne asem a efiri dee ɔye kronkron na ɔye nokore na ɔkura Dawid safoa no nkyen. Dee ɔbue a, obi ntumi nto mu na se ɔto mu nso a, obi ntumi mmue no. 8 Menim dee woye. Menim se wowo tumi kakra. Woadi me nkyerkyere no so, nam so adi me nokore. Mabue ɛpono bi wo w'anim a obi ntumi nto mu. 9 Tie! Ekuo a ɔbonsam afa won no, saa atorofo a woka se woye Yudafoa nanso wonye bi no, mema wɔaba w'anim abebu wo nkotodwe. Won nyinaa behunu se medo wo. 10 Esiane se woadi me mmara soanya boaseto enti, se ɔhaw a ɛreba ewiase nyinaa de aso asase so nnipa nyinaa ahwɛ no ba a, megye wo afiri mu. 11 Mereba nnansa yi ara. Kora w'agyapadee, na obi anwia wo nkonom abotire no. 12 Dee ɔbedi nkonom no, meye no odum me Onyankopɔn asoredan mu, na ɔremfiri mu bio da. Metwεre me Onyankopɔn din ne me Onyankopɔn kuro din a ɔye Yerusalem foforo a ɛbefiri ɔsoro me Onyankopɔn nkyen aba no agu ne ho. Bio, metwεre me din foforo agu ne ho. 13 Dee ɔwo aso no ntie dee Honhom no ka kyere asafo no. 14 "Twere krataa yi koma ɔbɔfɔo a ɔwo Laodikea asafo mu no se: Yei ne asem a efiri Amen a ɔye ɔdanseni nokwafo a ɔye biribiara a Onyankopɔn boeɛ no sodifoo nkyen. 15 Menim dee woaye. Menim se wonye nwunu nso wonye hye. Me pe ne se, anka wobeyɛ mu baako. 16 Nanso, esiane se woaye boturobodwo, na wonye hye na wonye nwunu enti, merebete wo se ntasuo afiri m'anom. 17 Woka se, 'meye ɔdefoo na manya me ho na mewo dee shia me nyinaa.' Nanso, wonnim hia a ahia wo ne mmɔborɔ a woaye. Woye ohiani. Woda adagya, na w'ani afira. 18 Enti, metu wo fo se to sikakɔkɔ, sikakɔkɔ amapa, firi me nkyen, sedee ebema woaye ɔdefoo. Afei, to ntadee fitaa hye fa kata w'animguasee adagya no so. Afei, to aduro gu w'ani so, sedee wobehunu

adee. 19 Mekə so twe wən a medə wən no nyinaa aso. Enti bə mmoden na twe wo ho firi bəne ho. 20 Tie! Megyina əpono no akyi rebo mu; se obi te me nne na əbue əpono no a, meba mu na me ne no adidi na əno nso ne me adidi. 21 Memə nkonimdifoə no atena m'ahennwa no ho, sədeə madi nkonom enti, mete m'Agya ahennwa ho seesei no. 22 Se wowə aso a, ennee tie dee Honhom no ka kyere asafo no."

4 Yei akyiri no, mehwə mehunuu əpono a abue wo əsoro. Na enne bi akasa akyere me pen na egyptegye se totorobento kaa se, "Bra əsoro ha, na məkyere wo dee əbəba yei akyi." 2 Preko pə, na Honhom no faa me. Na ahennwa bi si əsoro hə a obi te so. 3 Na n'anim hyerən te se ahwehweboə ne mogyanamboə. Na nyankontən a ete se ahahammonoboə atwa ahennwa no ho ahyia. 4 Na ahennwa nketewa aduonu nan atwa ahennwa kesee no ho ahyia a mpanimfoə aduonu ənan na wotete so a wəhyehyə ntadee fitaa ne sikakəkə ahenkyc. 5 Na anyinam ne aprannah bobom firi ahennwa no mu. Na nkanea nson a wəasosə redəre wo ahennwa no anim. Yeinom ye Onyankopən ahonhom nson. 6 Na biribi te se ahwehwe əpo a eyə korəgyenn se ahwehwe da ahennwa no anim. Ahennwa no fəbiara, na ateasefoo baanan a ani tuatua wən anim ne wən akyi atwa ahennwa no ho ahyia. 7 Na əteasefoo a ədi ekan no te se gyata; dee ətə so mmienu no te se nantwie ba; dee ətə so mmiensa no anim te se onipa; enna dee ətə so nan no te se əkədəe a ɔretu. 8 Na ateasefoo baanan no mu biara wəntaban nsia a ani tuatua akyire ne animu nyinaa. Anadwo ne awia nyinaa na wəto dwom se, 9 Saa ateasefoo baanan no to nnwom de hyə dee əte ahennwa no so a əte hə daa daa no animuonyam, de ma no anidie, da no ase. Se wəye saa a, (aiōn g165) 10 mpanimfoə aduonu ənan no butubutu dee əte ahennwa no so no anim som dee əte hə daa daa no. Wəto wən ahenkyc gu ahennwa no anim ka se: (aiōn g165) 11 "Yen Awurade ne Onyankopən, wofata se wonya animuonyam, anidie ne tumi, əfiri se, wo na wobəo nmeema nyinaa, na wo pə mu enti na wote hə."

5 Mehunuu se dee əte ahennwa so no kura nwoma bi wo ne nsa nifa mu. Na wəatwəre akyire ne animu nyinaa a wəde nsəano nson asosə ano. 2 Mehunuu əbəfoo hoodenfoo bi a əde nne kesee kaa se, "Hwan na əfata se əte nsəano no na əbue nwoma no mu?" 3 Nanso, wəannya obiara a əwə əsoro anaa

asase so anaa asase ase a ətumi buee nwoma no mu hwəe mu. 4 Mesuu yie, əfiri se wəannya obiara a əfata se əbue nwoma no mu na əhwə mu. 5 Afei, əpanin baako ka kyerees me se, "Nsu. Hwe! Gyata a əfiri Yuda abusuakuo mu a əye Dawid aseni adi nkonom, na əbetumi atete nsəano nson no na wabue nwoma no mu." 6 Afei, mehunuu Odwammaa bi se əgyina ahennwa no mfimfini a ateasefoo baanan no ne mpanimfoə no atwa ne ho ahyia. Wəhwə a na esə dee wəakum Odwammaa no. Na əwə mmən nson ne aniwa nson a əgyina hə ma Onyankopən ahonhom nson no a wəasoma wən aba ewiase no. 7 Odwammaa no kəggee nwoma no firii dee əte ahennwa so no nsa nifa mu. 8 Əyee saa no, ateasefoo baanan no ne mpanimfoo aduonu ənan no butubutu Odwammaa no anim. Na wən mu biara kura sankuo ne sika ayowaa a aduhwam aye no ma a eyə ahoteefoo mpaes. 9 Wətoo dwom foforə se, "Wofata se wofa nwoma no na wote ne nsəano no, əfiri se wəkumm wo, na ənam wo wuo so maa wətəo nnipa firii aman ne mmusuakuo ne nkurofəo ne kasa nyinaa mu maa Onyankopən. 10 Wəaye wən asəfəo ahemman se wənsom yen Onyankopən na wəbədi asase so əhene." 11 Bio mehwəees, tee abəfəo mpempem nka. Na wəatwa ahennwa no ne ateasefoo baanan no ne mpanimfoə no ho ahyia 12 reto dwom denden se, "Odwammaa a wokumm no no fata se əgye tumi, ahonya, nyansa ne ahoođen ne anidie ne animuonyam ne nkamfoo!" 13 Na metee se abədees a wəwə əsoro, asase so, asase ase ne abədees biara a wəwə əpo mu ne abədees biara a wəwə ewiase nyinaa reto dwom se, "Nhyira ne anidie ne animuonyam ne tumi, nka dee əte ahennwa no so ne Odwammaa no, (aiōn g165) 14 Abədees ənan no gyee so se, "Amen!" Na mpanimfoə no butubutu hə somees.

6 Afei, mehunuu se Odwammaa no ate nsəano nson no mu dee ədi ekan ano, na metee se ateasefoo baanan no mu baako de nne a ete se aprannah reka se, "Bra!" 2 Mehwəees, na mehunuu əpənkə fitaa bi wə hə. Na dee əte ne so no kura agyan na wəmaa no ahenkyc. Əkəes se nkonimdifoə kədii nkonom. 3 Afei, Odwammaa no tee nsəano a ətə so mmienu no ano, na metee se əteasefoo a ətə so mmienu no reka se, "Bra!" 4 Əpənkə foforə a əye kəkə baes. Wəmaa dee əte ne so no tumi se əmfa əko mmra asase so na nnipa nkunkum wən ho. Wəmaa no akofena kesee bi. 5 Afei, Odwammaa no tee nsəano a ətə so mmiensa no ano, na metee se əteasefoo a ətə so mmiensa no reka se,

“Bra!” Mehwees, na mehunuu əpənkə tuntum bi wo h̄o. Ne kafo no kura nsania mmienu. 6 Metee biribi te se nne bi firi atEasefoo baanan no nkyen. Na nne no se, “Ayuo susukora ye əda koro akatua, enna aburoo susukora mmiensa nso ye əda koro akatua. Nanso, nsée nsrango no ne bobesa no!” 7 Afei, Odwammaa no tee nsəano a etə so nan no ano na metee se ətēasefoo a etə so nan no reka se, “Bra!” 8 Mehwees na mehunuu əpənkə nsonso bi. Wōtoo ne sotefoo no din “Owoo”, na Asaman di n’akyi p̄e. Wōmaa no asase nkyemunnan mu baako so tumi se əmfa əko, əkəm, yadee ne nkekaboa a wōwō asase so nkunkum wōn. (Hadēs g86) 9 Afei Odwammaa no tee nsəano a etə so enum no ano. Mehunuu afərebukyia bi, na asee na wōn a wōkumm wōn wō asenka no ho na wōde gyidie dii adansee no akra wō. 10 Wōde nne a ano ye den kaa se, “Otumfoo Awurade, Əkronkronni ne Nokwafoo! Woretwen akosi da ben ansa na wōabu nnipa a wōwō asase so aten, na wōatwe wōn aso se wōkunkum yen?” 11 Wōmaa wōn mu biara atadee fitaa, na wōka kyerees wōn se wōntwen kakra kosi se wōbekum wōn nuanom asomfoo abeka wōn ho. 12 Na mehunuu se Odwammaa no tee nsəano a etə so nsia no ano. Na asasewosoos a ano ye den baee maa owia yee tumm se ayitoma, na əsrane yee kō se mogya. 13 Na nsoromma tete firii soro behwee asase so te se dee mframa a ano ye den bō borədəma bunu ma etete gu fam p̄e. 14 Əsoro yeraes te se nwoma a wōabobo, na mmepo ne nsupo firii won atenaes. 15 Na asase so ahemfo ne nnipa akəsees ne asafohene ne adefoo ne ahooədenfo ne nkoo ne adehyee nyinaa hintahintaa aboden ne mmepo mu abotan mu. 16 Na wōka kyerees mmepo no ne abotan no se, “Monkata yen so na momfa yen nsie, sedee əbeyee a, dee əte ahennwa no so no ani renhunu yen, na yəmfiri Odwammaa no abufuo ano. 17 Wōn abufuo no eda kesee aduru, na hwan na əbtumi agyina ano?”

7 Yei akyi no, mehunuu abəfoo baanan se, wōgyinagyina asase ntweaa nan no so a wōretwe mframna nan a əwo asase so no, sedee əbeyee a mframna biara remmə wō asase ne epo so ne baabiara. 2 Enna mehunuu abəfoo foforo a əfiri apuees reba a əkura Onyankopon a əte ase no nsəano. Əteaam frēe abəfoo baanan no a na Onyankopon ama wōn tumi se wōnsee asase ne epo no. 3 Əbəfoo no kaa se, “Monnsee asase ne epo anaa nnua kosi se yede nsəano behye Onyankopon asomfoo no agyirae.” 4 Na wōkyerees me wōn a wōde Onyankopon nsəano

hyee wōn agyirae wō wōn moma so no dodo. Wōn nyinaa dodo ye əpeha aduanan ənan, a wōn nyinaa firi Israel mmusuakuo no mu. 5 Yuda abusuakuo mu nnipa a wōsəo wōn ano si mpem dumien. Ruben abusuakuo mu nnipa a wōsəo wōn ano si mpem dumien. Gad abusuakuo mu nnipa a wōsəo wōn ano si mpem dumien. 6 Aser abusuakuo mu nnipa a wōsəo wōn ano si mpem dumien. Naftali abusuakuo mu nnipa a wōsəo wōn ano si mpem dumien. Manase abusuakuo mu nnipa a wōsəo wōn ano si mpem dumien. 7 Simeon abusuakuo mu nnipa a wōsəo wōn ano si mpem dumien. Lewi abusuakuo mu nnipa a wōsəo wōn ano si mpem dumien. Isakar abusuakuo mu nnipa a wōsəo wōn ano si mpem dumien. 8 Sebulon abusuakuo mu nnipa a wōsəo wōn ano si mpem dumien. Yosef abusuakuo mu nnipa a wōsəo wōn ano si mpem dumien. Benyamin abusuakuo mu nnipa a wōsəo wōn ano si mpem dumien. 9 Yei akyi no, mehunuu nnipakuo a obiara ntumi nkan wōn dodo. Wōfifiri aman ne mmusuakuo ne nkurəfoo ne kasa nyinaa mu a wōgyinagyina ahennwa no ne Odwammaa no anim a wōhyehye ntadee fitafitaa, kurakura berə. 10 Wōteaam se, “Yen nkwegye firi yen Onyankopon a əte ahennwa no so ne Odwammaa no.” 11 Na abəfoo no atwa ahennwa no ne mpanimfoo no ne atēasefoo baanan no ho ahyia. Afei wōbutubutuu ahennwa no anim, somm Onyankopon 12 kaa se, “Amen! Nhyira ne animuonyam ne nyansa ne aseda ne anidie ne tumi ne ahoəden ye Onyankopon dea daa daa. Amen!” (aiən g165) 13 Mpanimfoo no mu baako bisaa me se, “Ehefəo na wōhyehye ntadee fitafitaa yi, na wofiri he?” 14 Mebuua se, “Mennim, owura. Na wo na wonim.” Əka kyerees me se, “Yeinom ne wōn a wōafiri otaa mu. Wōde Odwammaa no mogya ahoro wōn ntadee ama aye fitaa. 15 Na eno enti na, “wōgyina Onyankopon ahennwa anim a wōresom awia ne anadwo wō ne hyiadan mu yi. Dee əbətena ahennwa no so no bəbə wōn ho ban. 16 Sukəm renne wōn bio; əkəm renne wōn bio. Owia anaa əhyew biara renhye wōn bio. 17 Efiri se, Odwammaa no a əwo ahennwa no mfimfini no bəye wōn dwanhwefoo de wōn ako nkwa asutire ho. Na Onyankopon bəpepa wōn aniwa mu nisuo nyinaa.”

8 Eberə a Odwammaa no tee nsəano a etə so nson no, əsoro nyinaa tem dinn bəye dənhwerefə fa. 2 Afei mehunuu abəfoo baason a wōgyinagyina Onyankopon anim. Wōmemaa wōn ntotorobento nson. 3 Əbəfoo

foforə a na əwə sikakəkə aduhwam adaka begyinaa aforebukyia no ho. Wəmaa no aduhwam bebree se əmfa mmə mpaes nka Onyankopən nkurəfəo no dees ho, na əmmə sikakəkə a esi ahennwa no anim no so afədee. **4** Aduhwam no hwa ne Onyankopon nkurəfəoo mpaes firi abəfoo no nsam kəo soro. **5** Afei, əbəfoo no faa aduhwam adaka no de ogya a əfiri aforebukyia no so hyee no ma, to twenee asase so. Na aprannaa ne nne ahodoə ne anyinam ne asasewosoə baes. **6** Na abəfoo baason a wəkurakura ntotorobento nson no siesiee wən ho se wərebheyenə. **7** Abəfoo a ədi əkan no hyenee ne tutorobento. Na asukətweea ne ogya a ene mogya adi afra to guu asase so. Asase nkyemü mmiensa mu baako hyee. Nnua nkyemü mmiensa mu baako hyee, ənna wira mono nyinaa nso hyee. **8** Afei, əbəfoo a ətə so mmienu no hyenee ne tutorobento. Wətoo biribi a ete se bepo kesee a əredere twenee əpo mu. Əpo no nkyemü mmiensa mu baako danee mogya. **9** Na abədee a əwo nkwa a əwo əpo no mu nkyemü mmiensa mu baako wuwuiə maa ahyen mu nkyemü mmiensa mu baako bobəee. **10** Afei, əbəfoo a ətə so mmiensa hyenee ne tutorobento. Nsoromma kesee bi a əredere se eyatən te firi soro bəhwəe nsuo nkyemü mmiensa mu baako mu. **11** Nsoromma no din de “Ənwono”. Nsuo no nkyemü mmiensa mu baako yee nwono, na nnipa a wənōmeeə no mu bebree wuwuiə əfiri se, na aye nwono. **12** Afei, əbəfoo a ətə so nan no hyenee ne tutorobento. Na wəbəə owia nkyekyemü mmiensa mu baako, ne əsrane nkyekyemü mmiensa mu baako ne nsoromma nkyekyemü mmiensa mu baako seneeə maa no duduruu sum, enti adekyeeə mu nkyekyemü mmiensa mu baako anhyerən, na anadwo nso saa ara. **13** Na mehwəee na metee se əkədeə bi a watu nam soro soro teaam se, “Wən a wote asase so no nnue; wənnue, wənnue esiane tutorobento a aka a abəfoo baasa no rebheyen no enti.”

9 Afei əbəfoo a ətə so enum no hyenee ne tutorobento. Mehunuu nsoromma a wate firi soro abəhwəe asase so. Wəmaa no ebunu a ase nni awieeə safoa. (*Abyssos g12*) **2** Nsoromma no buue ebunu no, na wisie kumənn firii mu se fononoo kesee bi, na wisie no maa owia hann ne mframa a əwo hə no yee tumm. (*Abyssos g12*) **3** Mmoadabi firii wisie no mu baa asase so, na wəmaa wən tumi se anyanyankyerə. **4** Wəama wən ansee esere anaa nnua anaa afifidee biara, na mmom, nnipa a Onyankopon nsəano no bi nni wən moma so no dees, wəmaa wən twee wən aso. **5** Wəamma saa mmoadabi

no əkwan se wənkunkum saa nnipa yi. Na mmom, wəmaa wən əkwan se wənha wən abosome enum. Wəka wən a, wən ano yea no te se nyanyankyerə dees. **6** Saa abosome enum no mu no, saa nnipa no beperə owuo, nanso wərennyə. Wəbəre se wəwu, nanso owuo bedwane afiri wən nkycen. **7** Mmoadabi no te se əponko a wəasiesie wən ama əko. Wəwə biribi te se sikakəkə ahenkye hye wən ti. Na wən anim te se nnipa anim. **8** Wən tirinwi te se mmaa tirinwi, ənna wən se nso te se gyata se. **9** Wəde biribi te se dadee nkataboo akatakata wən bo. Na nnyegyeeə a wən ntaban ye no te se əponko bebree a wəretwe nteaseenam akə əko. **10** Wəwə boro dua te se anyanyankyerə. Na wən dua no enti na na wəwə tumi a wəde ha nnipa abosome enum no. **11** Wəwə əhene a ədi wən so, a əno ne əbəfoo a əhwə bunu no so. Ne din wə Hebri kasa mu de “Abadon” ənna Hela kasa mu nso, ede “Apolion”, a n’asekyerə ne “Dəsefəo.” (*Abyssos g12*) **12** Əhaw baako atwam. Yei akyi, əhaw mmienu bi bəba. **13** Afei əbəfoo a ətə so nsia no hyenee ne tutorobento. Metee nne bi firii sikakəkə aforebukyia a esi Onyankopon anim no ntweaso nyinaa. **14** Nne no ka kyereə əbəfoo a ətə so nsia a əkura tutorobento no se, “Sanesane abəfoo baanan a wəasesa wən, Asubəntə Eufrate ho no.” **15** Wəsanəsanee abəfoo baanan no. Wəasiesie wən ama saa dənhwəree yi, saa da yi, saa bosome yi ne saa afeə yi se wənkunkum adasamma mu nkyemü mmiensa mu baako. **16** Wədii akodəm əpepəm ahanu anim. Wəbəə wən dodoə no ho amaneə maa meteeə. **17** Na m’aniisoadehunu no mu no, mehunuu əponko no ne wən kafo. Na wən nkataboo no ye kəo se ogya, tumm se afasebire, ənna akokəsradee se səfə. Na əponko no ti te se gyata ti a ogya wisie ne səfə firi wən anom. **18** Saa əhaw ahodoə mmiensa no a əye ogya, wisie ne səfə no a əfiri əponko no anom baes no kumm adasamma nkyemü mmiensa mu baako. **19** Əfiri se, na əponko no tumi nyinaa firi wən anom ne wən dua. Wən dua te se awə a wəwə ti a əno na na wəde pira nnipa. **20** Adasamma a wəkaeə no a əhaw no ankum wən no annu wən ho amfiri wən nsa ano nnwuma ho. Wəannyae ahonhomməne ne ahoni ne sika ne dwetə ne ayowaa ne aboo ne nnua a enhunu adee na ənte asem na əntumi nnante no som. **21** Saa ara nso na wəannu wən ho amfiri wən awudie ne wən adutoə ne wən adwamammo ne wən korəno ho.

10 Afei, mehunuu əbəfoo həodenfəo foforə bi a əfiri osoro resiane ba fam. Na əhye omununkum mu a

nyankontən bə ne ti. Na n'anim te sə owia, na ne nan te sə ogya fadum. 2 Na nwoma ketewaa bi kura no a wabue mu. Əde ne nan nifa sii əpo so na benkum no si asase so. 3 Əde nne kəsəe teaam sədəe gyata bobom. Əteaam no, aprannaa nson kasaee. 4 Wəkasaee pə, na mepe sə metwəre. Nanso, metee nne bi firii əsoro a əkaa se, "Ma nsem a aprannaa nson no kaae no nka wo tirim. Ntwer!" 5 Əhə ara əbəfəoo a mehunuu se əgyina ho a ne nan baako si əpo so na baako si asase so no maa ne nsa nifa so kəo soro, 6 na əde Onyankopən a ətə hə daa daa a əbəo əsoro ne asase ne əpo ne dees əwə mu nyinaa no edin kaa ntam. Əbəfəoo no kaa se, "Ebere səee biara nni hə. (aiōn g165) 7 Na se əbəfəoo a ətə so nson no hyene ne totorobento no a ansa na Onyankopən bewie n'ahintasəm mu nhyeheyee no, sədəe əka kyerees n'asomfooo a wəye adiyifoo no." 8 Afei, nne a metee se əfiri əsoro no kasa kyerees me bio se. "Kə na kəgye nwoma a wabue mu a əkura əbəfəoo a əgyina əpo ne asase so no." 9 Mekəo əbəfəoo no nkycen kəka kyerees no se əmfa nwoma ketewa no mma me. Əka kyerees me se, "Gye na kəwe. Ebekəka wə wo yam, nanso w'anomu dee, əbeyə de te se əwoō." 10 Megyee nwoma ketewa no firii ne nsam weeε, na εyε de te se əwoō wo m'anom. Nanso, memenees no akyi, εmaa me yam kaa me. 11 Afei, wəka kyerees me se, "Kə so ka dee əbəba kyerees aman bebree sofoo, kasa ahodoō ne ahemfo nso."

11 Wəmaa me susudua bi a ete se poma, na wəka kyerees me se, "Sore na susu Onyankopən asoredan no ne afərebukyia no na kan wən a wəresom wə asoredan no mu no. 2 Nanso, mfa asoredan no adiho nka ho, əfiri se, wəde hə ama amanamanmufooo, na wəbətiatia kuro kronkron no so abosome aduanan mmienu. 3 Mesoma m'adansefəoo baanu a wəfirafira ayitoma, na wəka Onyankopən asem saa nna apem ahanu ne aduosia no mu." 4 Saa adansefəoo baanu no ne ngo dua mmienu no ne nkaneadua mmienu a esı asase a əwo Awurade anim no so no. 5 Egya firi wən anom bekunkum atamfooo biara a wəpə se wəha wən no. Enø enti, obiara a əpə se əha wən no, wəbekum no. 6 Wəwə tumi se ebere a wəreka Onyankopən asem no, wəto soro mu, a osuo rento. Wəwə tumi se wəde əhaw beto asase so mpən dodoō biara a wəpə. 7 Na se wəka wən asem no wie a, aboa a əbefiri bunu no mu apue no ne wən beko. Əbedi wən so akum wən (Abysos g12) 8 na wən amu no agu kuro kesees no abəntene so, wə baabi a wəbəo wən Awurade nnadewa mu wə

asennua no so a əhə din pa de Sodom ne Misraim no. 9 Na nnipa a wəfiri aman so ne mmusuakuo ne kasa ahodoō ne aman bi so bəhwə wən afunu nnansa ne fa, na wəremma əkwā mma wənsie wən. 10 Asase so nnipa ani bəgye se saa nnipa baanu no awuwu. Wəbəgye wən ani na wəakyə wən ho akyedee əfiri se, saa adiyifoo baanu no na wəde əhaw betoo asase sofoo so. 11 Nanso, nnansa akyi no, Honhom a əfiri Onyankopən hə bewura wən mu na wəasore. Na ehu kəsəe beka obiara a əbehunu. 12 Afei, nne a ano ye den firi əsoro beka se, "Mommra əsoro ha." Na ebere a wən atamfooo rehwə wən no, wənam omununkum mu kəo əsoro. 13 Saa ebere korə no ara mu, asase wosoo dendeenden. Kuro no nkyemü edu mu baako səee, na nnipa mpemnson wuwuiε wə asasewosoo no mu. Nnipa a wəaka no bəo hu na wəkamfoo Onyankopən a əwo əsoro no keseys. 14 Əhaw a etə so mmienu no atwa, nanso hwe, ərenkyere na əhaw a etə so mmiensa aba. 15 Afei, əbəfəoo a ətə so nson hyenee ne totorobento, na nne denden wə əsoro kaa se, "Tumi a wəde di ewiase so seesei no ye yen Awurade ne ne Kristo no dea, na əbedi əhenee daa daa." (aiōn g165) 16 Afei, mpanimfooo aduonu ənan a wəte wən ahennwa so Onyankopən anim no de wən anim butubutu fam, somm Onyankopən, 17 kaa se, "Yəda wo ase, Otumfoo Onyankopən, wo a wowə ho na wowə ho dada, se woafa wo tumi kesees, na wahye asees redi əhenee. 18 Amanaman no bo fuie, əfiri se w'abofuo bere no aduru a εse se wəbu awufoo aten. Ebere a εse se wobə wo nkəa adiyifoo no aba so ne wo nkurofəoo a wədi wo din ni no, akəsee ne nketewa. Ebere aduru se wosee wən a wəsəee asase no!" 19 Onyankopən asoredan a əwo əsoro no buε maa wəhunuu adaka a apam no wə mu no wə asoredan no mu. Afei, anyinam ne aprannaa paapae, ənna asase wosoees na asukətweaa bebree nso təee.

12 Afei, nsenkyerennnee kesees bi daa ne ho adi wo əsoro. Əbaa bi, na n'atadee ye owia a əsrane wə ne nan ase, na nsoromma dumieni ahenkye hye no. 2 Na ənyem a ərebewo, na awoyea enti, na əresu. 3 Nsenkyerennnee kesees foforo bi daa ne ho adi wə əsoro. Əwə kəkəo kakraka bi, na ne ti ye nson na əwo mmen edu a ahenkye hyeheyə ebiara so. 4 Əde ne dua twee nsoromma a əwo əsoro no mu nkyemü mmiensa mu baako too wən guu fam. Əgyinaa əbaa a ərewo no anim, sədəe əbeyə a əwo əba no to hə ara pə, əbefa abofra no awe. 5 Afei, əbaa no woo abarimaa a əde

nsa a εγε den bedi aman nyinaa so. Nanso, wəhwim abøfra no koo Onyankopøn ne n'ahennwa ho. 6 Óbaa no dwane koo esere so baabi a Onyankopøn asiesie ama no a wøbehwø no yie wø nnafua apem ahanu ne aduosia mu. 7 Afei, øko sii øsoro hø. Mikael ne n'abøfoo ko tiaa øwo no, enna øno nso ne n'abøfoo ko tiaes. 8 Nanso, wødii øwo no so nkonom na wøamma øne n'abøfoo antena øsoro bio. 9 Wøtoo øwo kakraka no twenee. Øno ne øwo dada no a wofre no øbonsam a ødaadaa ewiase nyinaa no. Wøtoo øno ne n'abøfoo nyinaa guu asase so. 10 Afei, metee nne denden bi wø øsoro a øka se, "Afei, na Onyankopøn nkwegye ab! Afei, na Onyankopøn akyere ne tumi se øye Øhene! Afei, na n'Agyenkwa no akyere ne tumi, efiri se, yen nuanom no ahohorabøni a øgyinaa Onyankopøn anim bøø won ahohora awia ne anadwo no, woapam no afiri soro no. 11 Yen nuanom no nam Odwammaa no mogya so ne nokore a ødaa no adi so dii ne so nkonom. Na wøasiesie wøn ho se wøde wøn nkwa bøto hø na wøawuu. 12 Enti, mo øsoro ne mo a motete hø no, momma mo ani nnye. Afei, asase ne øpo nnue! Efiri se, øbonsam no atoa mo! Na ne bo afu, efiri se, ønim se ne øbere a aka sua." 13 Ebere a øwo no hunuu se wøato no atwene asase so no, øtaa øbaa a wawo abarimaan no. 14 Wømaa øbaa no økødes ntaban akeseem mmienu, sedes øbøye a øbetumi atu ako baabi a wøasiesie ama no wø esere so hø a wøbehwø no mfee mmiensa ne fa sedes øwo no renni n'akyi bio. 15 Afei, øwo no puu nsuo te se asubønten dii øbaa no akyi sedes øbøye a, øbefa no. 16 Nanso, asase boaa øbaa no. Ebuee n'anom nom nsuo a øwo no pu guu hø no nyinaa. 17 Øwo no bo fuu øbaa no, enti økøes de ntøkwa køkaa øbaa no asefoo a wøaka a εγε wøn a wødi Onyankopøn mmara so na wøgye nokore a Yesu ada no adi no di.

13 Na øwo no køgyinaa mpoano hø. Afei, mehunuu se aboa bi apue øpo no mu reba. Na øwo mmen edu ne tire nson a na ahenkye hyehye mmen no biara so na edin a øgu Onyankopøn ho fi bobø etire no ho. 2 Aboa a mehunuu no no, na øte se øsebo a ne nan te se sisi, na n'ano nso te se gyata. Øtweasee no de øno ankasa ahooðen ne n'ahennwa ne ne tumi nyinaa maa aboa no. 3 Mehunuu se wøapira ne tiri no baako a ayε se wørentumi nkum kuro no, nanso na kuro no awu. Aboa no ho yεø ewiasefoo nyinaa nwawanwa, enti wotu dii n'akyi. 4 Nnipa nyinaa somm øtweasee no, efiri se, øde ne tumi nyinaa ama aboa no. Wøsomm aboa no nso kaa se, "Hwan na øte se aboa no? Na

hwan na øbetumi ne no ako?" 5 Wømaa aboa no kwan maa økaa abususem akeseakeseet tiaa Onyankopøn, na wømaa no tumi se ønye dee øpe biara abosome aduanan mmienu. 6 Øhyεø aseø domee Onyankopøn, ne din, baabi a øte ne wøn a wøte øsoro nyinaa. 7 Wømaa no økwan ma øne Onyankopøn nkurøfoo koeø se øbedi wøn so. Na wømaa no aman ne mmusuakuø ne nkurøfoo ne kasa nyinaa mu so tumi. 8 Nnipa a wøte asase so nyinaa besom no: obiara a wantwøre ne din anhyε ateasefoo nwoma a øwo Odwammaa a wøkumm no no mu ansa na wørebo ewiase. 9 "Tie, wo a wowø aso, betie. 10 "Obiara a øse se wøkyere no no, wøbekyere no. Obiara a øse se wøkum no akofena ano no, wøbekum no." Yei mu boasetø ne gyidie ho hia Onyankopøn nkurøfoo. 11 Afei, mehunuu aboa foforø a ørepue afiri asase mu. Na øwo mmen mmienu te se nnwammaa, nanso na økasa te se øtweasee no. 12 Øsii aboa a ødi økan no ananmu de ne tumi keseø no dii dwuma, na øhyεø asase ne øso nnipa se wønsom dee n'apirakuro no awu no. 13 Aboa a øtø so mmienu yi yεø anwanwadee akeseø beebree. Ømaa ogya firi øsoro baa asase so wø nnipa nyinaa anim. 14 Na ønam anwanwadee a wømaa no ho økwan yεøø wø aboa a ødi økan no anim no so daadaa nnipa a wøte asase so nyinaa. Aboa no ka kyereø ewiase nnipa nyinaa se, wønsi ohoni mfa nhye aboa a wøde akofena piraa no nanso n'apirakuro no awu na øte ase no animuonyam. 15 Wømaa aboa a øtø so mmienu no økwan ma øhomedø nkwa guu aboa a ødi økan ohoni no mu, sedes øbøye a ohoni no bøtumi akasa, na wakum obiara a ønsom no no. 16 Aboa no hyεø nnipa nyinaa, nketewa ne akeseø; adefoo ne ahiafoo, nkøa ne wøn a wøde wøn ho se wønhye wøn nsa nifa ho ne wøn moma so agyiræe. 17 Obiara nni ho økwan se øtø anaa øtø, gye se wøde aboa no din anaa nsenkyerønnø a egyna hø ma edin no hyε ne ho agyiræe. 18 Yei hia ma nyansa. Obiara a ønim nyansa no bøtumi ahunu nsenkyerønnø a egyna hø ma aboa no ase, efiri se, nsenkyerønnø no gyina hø ma onipa edin. Ne nsenkyerønnø ye ahansia aduosia nsia.

14 Afei, mehwøee na mehunuu se Odwammaa no gyina Sion bepø so. Na nnipa øpeha aduanan ønan ka ne ho a wøatwøre ne din ne n'Agya din wø wøn moma so. 2 Na metee nne bi firi øsoro a na øworo so te se nsuworøe a ano yε den, na øte se aprannaa. Enne a meteeø no te se dwom a sankubøfoo bi rebø wø ne sankuo so. 3 Wøtoo dwom foforø bi wø

ahennwa no ne ateasefоо baanan no ne mpanimfoо no anim. Nnipa өpeha aduanan өnan a woagye wоn afiri asase so no nko ara na wоtumi suaee. 4 Wоyе mmarima bi a woamfa mmaa angu wоn ho fi, na wоyе mmabunu. Baabiara a Odwammaa no bekо no na wоdi n'akyi. Woagye wоn nkwa afiri nnipa mu na wоne nnipa a wоdi өkan a wоde wоn ama Onyankopоn ne Odwammaa no. 5 Wоnka atorоsem, na mfomsoo nni wоn ho. 6 Afei mehunuu өbоfоо foforо se watu nam օsorosoro a օrekоka Asempa a өntwam da no akyere asase so nnipa a aman ne mmusuakuo ne kasa ne nkurоfоо nyinaa ka ho. (aiōn g166) 7 Өteaa se, "Monsuro Onyankopоn na monkamfo ne keseуe. Efiri se, өberе no aduru se өbu adasamma aten. Monsom dee өbоo օsoro, asase, epо ne nsutire no!" 8 Өbоfоо a өtо so mmienu dii dee өdi өkan no akyi kaa se. "Wahwe ase! Babilonia keseе ahwe ase! Efiri se, wama amanaman nyinaa anom n'adwamammo nsā no bi." 9 Өbоfоо a өtо so mmiensa a өdi baanu a wоdi өkan no akyi teaam kaa se, "Obiara a օsom aboa no ne ne seso ohoni a na օma wоhyе ne nsa ho anaa ne moma so agyirae! 10 no ankasa benom Onyankopоn nsā, n'abufuo nsā a өde n'ahoođen nyinaa ahwie agu n'abufuo kuruwa mu no. Wоn a wоbeyе saa no nyinaa, wоbeyе wоn ahoyerа wо ogya ne sоfe mu wо abefоо ne Odwammaa no anim. 11 Na ogya no wisie a өhyе wоn ahoyerа no kо օsoro daa daa. Awia ne anadwo, ahomegye nni hо ma wоn a wоsом aboa no ne ne seso ohoni ne obiara a wоde ne din ahye no agyirae no." (aiōn g165) 12 Yei enti na ese se Onyankopоn nkurоfоо ne wоn a wоdi Onyankopоn mmara so, na wоyе Yesu di no nya boasetо no. 13 Afei, metee nne bi firi օsoro a өkaa se, "Twere yei. Nhyira ne awufoо a wоwu Awurade mu firi seesei rekо yi." Honhom no se, "Aane, wоbехome afiri wоn bрe no mu; na wоn nnwuma di wоn akyi." 14 Mehunuu omununkum fitaa bi na obi a ote se Onipa Ba a sikakоkо ahenkye hye no na օkura kantankrankyi nnamnnam bi wо ne nsam. 15 Afei, өbоfоо foforо bi firi asoredan no mu puee, teaam kyerees dee ote omununkum no so no se, "Fa wo kantankrankyi no twa efiri se otwabere no aduru, asase no aso aba a ese se wotwa!" 16 Enti, dee ote omununkum so no hwim ne kantankrankyi asase so maa etwaa asase so nnobaee. 17 Afei, mehunuu өbоfоо foforо bi a өfiri օsoro asoredan mu apue a օno nso kura kantankrankyi nnamnnam bi. 18 Өbоfоо foforо bi a օno nso hwe ogya no firi afrebukyia no mu puee.

Өteaa өbоfоо a օkura kantankrankyi nnamnnam no se, "Fa wo kantankrankyi nnamnnam no twa asase so bobe no esia esia efiri se, n'aba no abere." 19 Enti, өbоfоо no hwim ne kantankrankyi no wо asase so de twitwaa bobe aba no na өde koguu Onyankopon abufuo nsakyiamena kesee no mu. 20 Wotiatiaa bobe no so wо nsakyiamena a өwo kuropоn no mfikyire, na mogya firii bobe no mu tenee se asubonten akwansini ahaanu a emu dо nso bеyc anammоn enum.

15 Mehunuu ade foforо bi a eso na өye nwanwa wо օsoro. Na wоyе abefоо baason a wokura өhaw nson a eno ne өhaw a stwa too, efiri se, eno na өkyere Onyankopоn abufuo a өtwa too. 2 Afei, mehunuu biribi te se ahwehwе epо a wоde ogya afra. Afei, mehunuu wоn a wоadi aboa no ne ne seso ohoni ne dee wоde agyirae! asi ne din anan mu no so nkonom. Na wоgynagyina ahwehwе epо no ho a wokurakura asankuo a Onyankopоn de ama wоn no. 3 Na wоreto Onyankopоn akoa Mose dwom ne Odwammaa no dwom se, "Awurade, Otumfoо Onyankopоn, wo nnwuma ye akесee na өye nwanwa Amansanhene W'akwan tene na өye nokore." 4 Hwan na օnsuro wo, Awurade? Hwan na օrenka wo keseуe? Wo nko na wоyе kronkron. Aman nyinaa beba abesom wо w'anim, efiri se, obiara ahunu wo tenenee nnwuma no." 5 Afei mehunuu se asoredan a өwo օsoro hо no Kronkron mu Kronkron no abue a adansee ntomadan si mu. 6 Abefоо baason a wоmaa wоn tumi se wоmfa өhaw nson mmra no pue firi asoredan no mu, a wоhyehе ntadee fitafitaa a wоbobo sikakоkо abesoo wо wоn koko so. 7 Afei, ateasefоо baanan no mu baako maa abefоо baason no sikakоkо nkuruwa nson a Onyankopоn a ote ase daa daa no abufuo ahye no ma. (aiōn g165) 8 Wisie a efiri Onyankopоn animuonyam ne ne tumi mu no hye esoredan no ma. Na obiara antumi ankо asoredan no mu kosi se өhaw nson a abefоо baason no de baee no to twaee.

16 Afei, metee nne bi se өrekasa firi asoredan mu hо kyere abefоо no se, "Mo nkо nkohwie Onyankopоn abufuo nson a өwo nkuruwa nson mu no ngu asase so." 2 Өbоfоо a өdi өkan no kohwiee ne kuruwa no mu abufuo guu asase so. Akuro a өye hu na өye yea tutuu wоn a wоde aboa no ahye wоn ho agyirae no ne wоn a wоsом ne seso ohoni no nso. 3 Өbоfоо a өtо so mmienu no hwiee ne kuruwa no mu abufuo guu epо mu. Nsuo no danee se owufuo

mogya, na abodee biara a nkwa wō mu wō ερο no mu no wuiε. 4 ḥbəfоo a ḥtō so mmiensa no hwiee ne kuruwa no mu abufuo guu nsubontene ne nsuwa mu maa ne nyinaa danee mogya. 5 Metee se ḥbəfоo a ḥhwe nsuo so no reka se, “w’atēn a wobuo no ye atentenenee. ḥkronkronni a wowō hō na wowō ha dada, 6 εfiri se wahwie mo ahotefo o ne adiyifoo mogya agu, woama wōn mogya se wōnnom, sđdees εfata wōn.” 7 Afei, metee nne bi wō aforebukyia no so se, “Aane, Awurade, Otumfoo Onyankopōn, atēn a wobu nyinaa ye atentenenee!” 8 ḥbəfоo a ḥtō so enan no hwiee ne kuruwa no mu abufuo guu owia so na wōmaa no tumi se ḥnye nnipa. 9 Owia hyee no anoden maa nnipa domee Onyankopōn a ḥwō saa ḥhaw yi nyinaa so tumi no din. Nanso, wōannu wōn ho anhye Onyankopōn animuonyam. 10 Afei, ḥbəfоo a ḥtō so enum no hwiee ne kuruwa no mu abufuo guu aboa no ahennwa no so. Esum duruu aboa no ahemman mu, na esiane yea enti, nnipa wee wōn tekrema; 11 na esiane saa yea no ne akuro a etutuu wōn no enti, wōdomee ḥsoro Onyankopon. Nanso, wōantwe wōn ho amfiri wōn bōne ho. 12 ḥbəfоo a ḥtō so nsia no hwiee ne kuruwa no mu abufuo guu Asubonten Eufrate mu. Asuo no weweeε, danee εkwan maa ahene a wofiri apueε. 13 Afei, mehunuu ahonhommōne mmiensa bi a na wōte se mponkyerene a na wōffiri ḥtweasee no ne aboa no ne atoro odiyifoo no anom. 14 Wōye ahonhommōne a wōye anwanwadee. Saa ahonhom mmiensa yi ko ahene a wōwō asase so nyinaa nkyen kōka wōn nyinaa boa ano ma Otumfoo Onyankopōn ḥko da kesee no. 15 “Montie! Mereba te se ḥkorōmfoo. Nhyira ne dees ḥwen na ḥhwe ne ntadee so, sđdees ḥrennante adagya ngu ne ho anim ase wō badwam!” 16 Ahonhom no boaa ahene no ano wō baabi a Hebri kasa mu wōfrē hō Armagedon. 17 Afei, ḥbəfоo a ḥtō so nson no hwiee ne kuruwa no mu abufuo guu mframā mu. Nne denden bi firi ahennwa a εwo asoredan no mu no kaa se, “Wōawie.” 18 Na anyinam tete maa aprannaa paapaeε, enna asasewoso o denden bi baeε. Efiri se wōbō onipa no, asasewoso o biara mmaa saa da. Yei ne asasewoso o nyinaa mu dees ano ye den pa ara. 19 Kuro kesee no mu paae mmiensa, na aman nyinaa nkuro akεesee sεeseeε. Onyankopōn kaee Babilonia kesee no, na ḥmaa no nsā a ano ye den a εye n’abufuo firi ne kuruwa ano nomeeε. 20 Nsupo ne mmepe o nyinaa yeraεε. 21 Asukōtweaa kesee a ebiara mu duru ye kilogram aduonum tō firi

soro guu nnipa so. Na esiane asukōtweaa no haw a na εye hu no enti, nnipa domee Onyankopōn.

17 Abəfоo baason no mu baako a ḥkura nkuruwa nson no baa me nkyen bəkaa se, “Bra na menkyere wo kwan a wōbefa so atwe odwamanfoo kesee a ḥtō nsuo pii so no aso. 2 Ewiase ahene ne no bōo adwaman, na asase so nnipa aboto wō n’adwaman nsā no mu.” 3 Honhom no faa me maa ḥbəfоo no de me kōo εsere so. Ehō na mehunuu ḥbaa bi se ḥtē aboa kōkōo bi a wōatwerε edin a εye abususem agu ne ho nyinaa. Na aboa no wō tire nson, ne mmēn edu. 4 Na ḥbaa no hye atadee afasebire ne kōkōo a ḥde sikakōkōo aboo ne nhwenee a ne boo ye den ahyehye ne ho. Na ḥkura sika kuruwa a afidee ne adwamammō ho nneεma ayε no ma tō. 5 Na wōatwerε edin bi wō ne moma so a ne nkyerεasee no wō ahintasem mu se, “Babilonia kesee asase so adwamanfoo ne akyiwadee maame.” 6 Na mehunuu se Onyankopōn nkurōfōo ne Yesu akyidifoo a wōkumm wōn no mogya aboro no. Mehunuu no no, εyeε me nwānwa. 7 ḥbəfоo no bisaa me se, “Adēn enti na εye wo nwānwa? ḥkeryere wo ahintasem nkyerεasee a εwō ḥbaa no ne aboa no a ḥwō tire nson ne mmēn edu a ḥtō ne so no ho. 8 Aboa a wohunuu no no na ḥtē ase, nanso ḥonte ase bio. ḥrebefiri bunu no mu aba ama wōasee no. Nnipa a wōte asase so a wōantwerε wōn din angu ateasefōo nwoma no mu ansa na wōrebo ewiase no, se wōhunu aboa no a, εbεye wōn nwānwa. εberε bi na ḥtē ase, nanso seesei ḥonte ase na ḥbesane abo. (Abysos g12) 9 “Nyansa ne nteasee ho hia wō ha. Etire nson no gyina ho ma mmepe o nson, mmepe o ḥbaa no tena so. Wōye ahene baason nso 10 a wōn mu baanum awuwu, na wōn mu baako da so di ḥhene na ḥbaako a ḥka wōn ho no mmaεε. Na se ḥba a ḥbedi ḥhene kakra. 11 Aboa no a anka na ḥtē ase na afei dees, ḥonte ase no ye ḥhene a ḥtō so nwōtwe a ḥka baason a wōdi ḥkan no ho a ḥrekō ne sεesee mu. 12 “Mmēn edu a wohunuiε no ye ahene edu a wōmfiri wōn ahennie ase a wōbēma wōn tumi na wōne aboa no adi ḥhene ḥōrhwereε no. 13 Wōn nyinaa wō botaeε baako, na wōde wōn ahoōden ne wōn tumi bēma aboa no. 14 Wōbeko atia Odwamammā no, na ḥono ne n’akyidifoo, agyidifoo ne nokwafōo a wōafre wōn no bēdi wōn so, εfiri se, εyeε awuranom mu Awurade ne ahene mu ḥhene.” 15 ḥbəfоo no nso ka kyereε me se, “Nsuo a wohunuiε a odwamanfoo no te so no ye nkuro ne nkurōfōo akuakuo ne aman ne kasa hodoo. 16 Mmēn edu ne aboa no a wohunuiε no

bekyiri odwamanfoo no. Wobefa biribiara a ewo ne ho ama wada adagya. Wobewe ne nam na wode ogya ahye no. 17 Efiri se, Onyankopon de ahye won akoma mu se wobepene so de won tumi ama aboa no na wadi ohene kosi se Onyankopon asem no beba mu de ahye ne botae no ma. 18 Obaa a wohunu no no ye kuro kesee a edi asase so ahene so.”

18 Yei akyi, mehunu obofoo foforo se efiri osoro reba fam. Na owo tumi kesee na n'animuonyam hyerен asase so nyinaa. 2 Oteaam dendeenden se, “Wahwe ase! Babilonia kesee ahwe ase!” Adane ahonhommone tenabere ne ahonhom efi nyinaa ateęę. Nnomaa a woye efi a wokyiri won nyinaa te ne mu. 3 Ode ne nsā a eyę n'adwamammā a ano ye den no maa nnipa nyinaa nomeeęę. Asase so ahene ne no bōo adwaman, na asase so adwadifoo nam n'ahonya mmorosoo so nyaa won ho.” 4 Afei, metee nne foforo bi a efiri osoro ka se, “Momfiri, me nkurōfоо, na moamfa mo ho amfra bōne a eyę no mu, na mo ne no ankyere n'asotwe! 5 Efiri se, wəahyeheyne bōne atoatoa abeduru soro, na Onyankopon akae n'awudie no. 6 Sedee oyee mo no, monye no saa pepeęę; dee oyee mo biara no, montua ne so ka mprenu. Nsa a ode maa mo no, monhye no dee ano ye den mmohō mmienu. 7 Momma n'ayayadee ne n'awerehōo nnęoso se animuonyam ne ahonya a ope maa ne ho no. Efiri se, daa oka se, ‘Mete ha se ohemmaa; menye okunafooo, na me were renho da!’ 8 Yei enti, n'amanehunu a eyę yadee awerehōo ne ekōm beba ne so da bi. Na wōde ogya ahye no, efiri se, Awurade Onyankopon a əbu no aten no ye kesee. 9 “Se asase so ahene a wōne no bōo adwaman, dii de no hunu hye a worehye no no wisie a, wobesu atwa agyaadwo. 10 N'amanehunu no hu a eyę enti, wobegyna akyiri asu se, “Due! Due, Ao, kuropon kesee, Ao Babilonia, kuropon a ewo tumi! Dönhwere baako pe mu, w'atemmuo aba.” 11 “Adwadifoo a wōwō asase so nso su no efiri se, obiara ntō won nneema bio. 12 Obiara ntō sikakōkōo ne dwete, ne abooden aboo ne nhwenee pa, ne nwera pa ne ntoma afasebire ne serekye ne tam kōkōo, ne nnua a eyę hwam nyinaa ne asonse adwinnee nyinaa, ne adwinnee a wōde nnua a ewo din ayę, ne ayowaa ne dadee ne abohemaa, 13 ne pepere ne mmorōngō, ne nnuhwam ne kurobo, ne hwamfufuo ne nsā ne ngo, ne asikyiresiam muhumuhu ne ayuo, ne nyemmoa ne nnwan ne apónkō ne nteaseenam ne nkoea ne nnipa akra. 14 “Adwadifoo no beka se, ‘Nneema pa

a wopere hwehwęę no nyinaa ayera, na w'ahonya ne w'animuonyam no kō, na wo nsa renka bio.’ 15 Adwadifoo a wonyaa won ho wō kuro no mu no begyina akyirikyiri efiri se, wəsuro amanehunu a ərehunu no. Wobesu na wōatwa agyaadwo, 16 na wōaka se: “Due! Due, Ao, kuropon kesee a əfira nwera pa ne ntoma afasebire ne tam kōkōo, na sika ne abooden aboo ne nhwene pa bobo mu. 17 Dönhwere pe, na saa ahonya dodooyi aseęę.” “Ahyenkafooo panin ne əhyen no mu nnipa, ne əhyen no mu adwumayefoo, ne won a wōka ho a wonya won anoduane firi əhyen adwumayę mu no nyinaa gyinaa akyirikyiri. 18 Wəsuie wō ebere a wəhunu ogya a ərehyee no wisie no, wōteam ka se ‘Kuropon biara a ne kesee te sei mmaa da.’” 19 Wōtoo mfuturo guu won atifi na wōsu twaa agyaadwo se, “Due! Due Ao kuropon kesee, wo a won a wōwō ahjen wō wo mu no nam w'ahonya so yeę adefoo. Na dönhwerek baako pe mu, wəahwere biribiara!” 20 “Ma w'ani nnye ne ho. Ao, osoro! Ahotefoo ne asomafooo ne adiyifoo mo ani nnye! Ekwan a ode mo faa so enti, Onyankopon abu no aten.” 21 Afei, obofoo hoodenfooo bi faa əbōo a ne kesee beye se owiyammoo to twenee əpo mu kaa se, “Saa ahōoden yi ara na wōde beto Babilonia kesee no atwene, a wōrenhunu no bio. 22 Wōrente sankubōfōo ne nnwomtofōo, atentebenbōfōo ne totorobentoḥyēnfooo nka bio wō mu mu. Wōrenhunu odwumfoo biara wō wo mu bio. Na wōrente owiyamfoo biara nka wō wo mu bio. 23 Kanea hann renhyerен wō wo mu bio. Wōrente ayeforokunu ne ayeforoyere nne wō wo mu bio. W'adwadifoo ye ewiase mu nnipa titire. Na wōde wo ntafowayie adaadaa aman nyinaa. 24 Wō ne mu na wəhunu adiyifoo ne ahotefoo ne won a wōkumm won asase so nyinaa mogya.”

19 Yei akyi no, metee nne bi te se nnipakuo a wōwō osoro reteam se, “Haleluia! Nkwagyęę ne animuonyam ne tumi wo yen Onyankopon, 2 efiri se, n'atemmuo ye nokore na eyę se əbūu odwamanfoo kesee a ode n'adwamammā asee asase no aten. Onyankopon atwe n'aso efiri se, okumm n'asomfoo.” 3 Na afei, woteaam bio se, “Haleluia! Wisie befiri kuro no mu akō osoro daa daa.” (aiōn g165) 4 Mpanimfoo aduonu ənan ne ateasefoo baanan no butubutuu Onyankopon a əte n'ahennwa so no anim somm no. Na woteaam se, “Amen, Haleluia!” 5 Afei, nne bi firi ahennwa no so baa se, “Monkamfo yen Onyankopon, mo a moye n'asomfoo nyinaa, mo a mosuro no, akęęseę

ne nkumaa!" 6 Afei, metee nne bi te se nnipadom a ete se nsuworosoo ne aprannaa a erepaapaa a ereteam se, "Haleluia! Yen Otumfoo Awurade Onyankopon di shene. 7 Momma yen ho nsepe yen na yen ani nnye na yenhye no animuonyam! Efiri se Odwammaa no ayeforohya aduru, na n'ayefokunu asiesie ne ho. 8 Wode nwera pa a ani hyeret na ani tee maa no se onhye." (Nwera no kyere ahoteefoo tenenee nneye.) 9 Afei, obfooo no ka kyere me se, "Twere se, Nhyira nka won a woato nsa afre won Odwammaa no ayeforohya anwummere apontoos ase." Oka kaa ho se, "Yei ye Onyankopon asem turodoo." 10 Mebutuu ne nan ase pree se mesom no. Nanso, oka kyere me se, "Nyee saa, efiri se, meye osomfooo te se wo ne wo nuanom a wodi Yesu ho adanee no. Som Onyankopon efiri se, nokore a Yesu daa no adi no na elhye adiyifoo no nkuran." 11 Afei, mehunuu se osoro abue a oponko fitaa wo ho. Na dee ote ne so no edin de "Oseadeeyee ne Onokwafoo." Nokore na ogyina so bu aten na oko ne ko. 12 N'aniwate se ogya a eredere na elhye ahenkye bebree. Na owo din bi a woatwerek agu ne ho, nanso na obiara nnim edin no nkyeretasee ka ne ho. 13 Na elhye atadee bi a wode anu mogya mu. Na ne din ne "Onyankopon Asem" 14 Osoro asraafoo a wohyehye nwera fitaa a ani te a wotete aponko fitafitaa so dii n'akyi. 15 Akofena a ano ye nnam yie a ode bedi aman so firii n'anom baee. Dadee poma na ode bedi won so. Sedee wotiatia bobe a ewo nsakyiamena mu no so no, saa ara na obetiatia nnipa no so de akyere Onyankopon Otumfoo no abufuo. 16 Na woatwerek edin agu n'atadee mu ne ne sre ho se: ahene mu shene ne awuranom mu awurade. 17 Afei, mehunuu obfooo bi a ogyina owia mu. Oteaam guu nnomaa a wonam ewiem nyinaa so se, "Mommra mmehyiam wo Onyankopon apontoos kesees no ase. 18 Mommedi ahemfo nam ne asafohene nam ne atumfoo nam ne aponko ne won sotefoo nam ne adehyee ne nkoo ne akesees ne nkumaa nyinaa nam." 19 Afei, mehunuu aboa no ne asase so ahene ne won asraafoo a woaboa won ho ano rekoko atia dee ote oponko no so no ne ne dom. 20 Wokyere aboa no ne n'atorodiyifoo a oyee anwanwadee maa no no. Saa anwanwadee no so na onam daadaa won a wode aboa no ahye won agyirae ne won a wosom aboa no ohoni no. Wotoo aboa no ne atorodiyifoo no anikann guu ogya otadee a sofe na na eredere wo mu no mu. (Limnē Pyr g3041 g4442) 21 Wode akofena a efiri oponkakafoo no

anom kunkumm won asraafoo, na nnomaa no dii won nam sedee wobetumi.

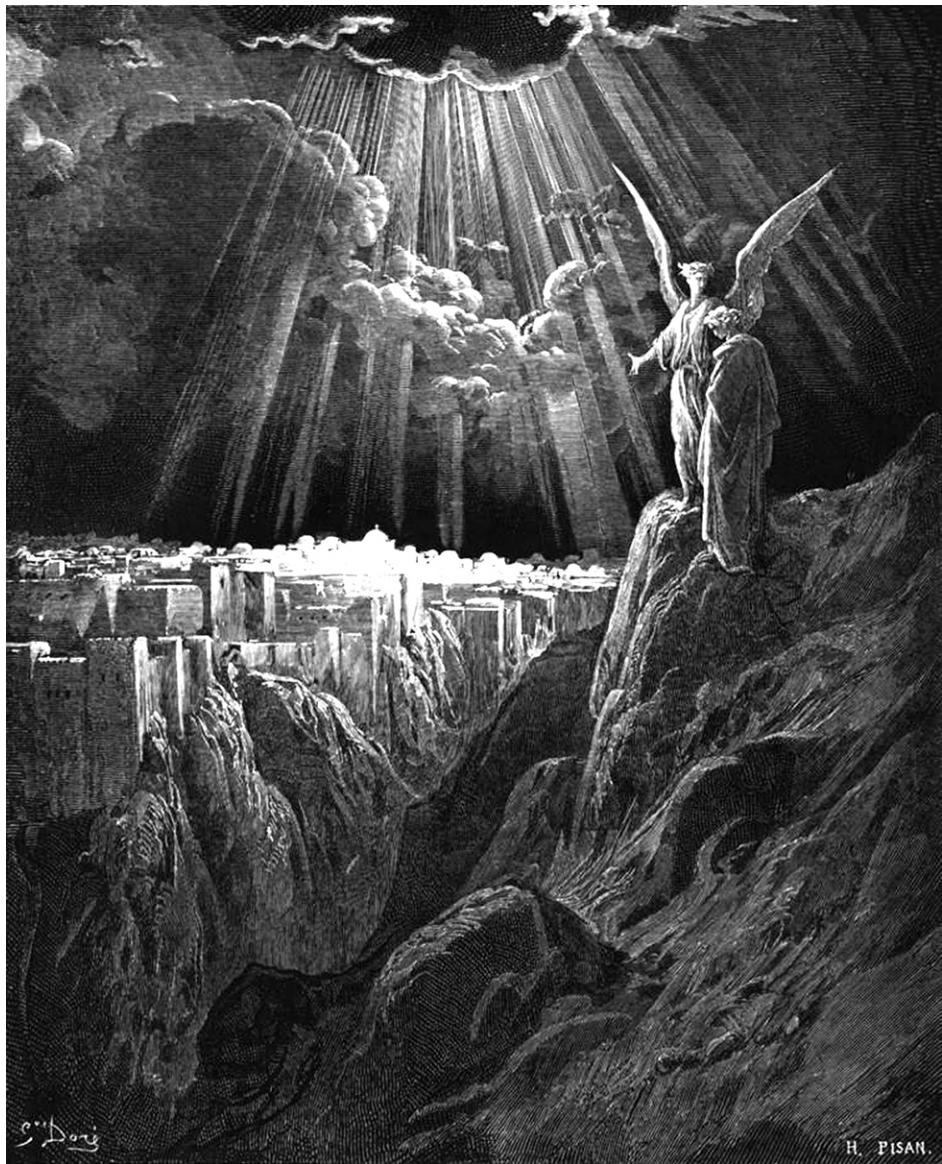
20 Afei, mehunuu obfooo bi se ofiri osoro reba fam a na okura ebunu no safoa ne nkonsankonsor duruduru bi. (Abyssos g12) 2 Wokyereet weasees kesees dada a oyee obonsam no kyekyeree no mfee apem. 3 Obfooo no too no twenee ebunu no mu, too mu safoa sooo ano sedee ebeye a, mfee apem no betwam. Eno akyi wobegyaa no kakra. (Abyssos g12) 4 Afei, mehunuu nhennwa ne won a wotete so a woama won tumi se woommu aten. Afei mehunuu won a esiane se woada nokore ne Onyankopon asem a Yesu kaee no adi enti, woatwitwa won ti no akra. Woansom aboa no ne ne honi no. Saa ara nso na woamfa aboa no agyiraeelhyeedee anhye won moma so ne won nsa ho agyirae. Wobaa nkwa mu ne Kristo bedii ahene mfee apem. Awufooo a woaka no annyane kosii mfee apem no akyi. 5 Yei ne awufosoree a edi ekan. 6 Nhyira bebree nka won a wodii ekan nyanee won firii awufooo mu. Owuo a eto so mmieno no nni won so tumi. Wobeyee Onyankopon ne Kristo asafooo. Na wone no bedi ahene mfee apem. 7 Mfee apem no akyi, wobeyi obonsam afiri afiase ho; 8 na obeko akodaada aman a ewo ewiase nyinaa a eyee Gog ne Magog. Obonsam beboaboa won ano a won dodoos beye se mpoano anwea de won ako oko. 9 Wotuu sa koo asase so nyinaa kottwa Onyankopon nkurofooo atenaees, a eyee oman a odo no no ho hyiae. Nanso, ogya firi soro bessee won. 10 Enna wotoo obonsam a odaadaa won no nso too ogya tadee ne sofe a wode aboa no ne atoro odiyifoo no ato mu no mu. Na wobeyee won ayayadee awia ne anadwo daa daa. (aiōn g165, Limnē Pyr g3041 g4442) 11 Afei, mehunuu ahennwa fitaa kesees bi ne dee ote so no. Asase ne osoro dwanee wo n'anim, na woanhunu won bio. 12 Na mehunuu awufooo akesees ne nketewa se wogginagyna ahennwa no anim. Wobuebee nwoma bebree mu, enna wobuee nwoma foforo bi a eyee ateasefuu nwoma no mu. Wobuu awufooo no aten, sedee won nnwuma te ne sedee woatwerek wo nwoma ahodoo no mu no. 13 Afei, epo nso danee n'awufooo maes. Owuo ne asaman nso de won awufooo maes. Na wobuu won nyinaa aten sedee won nnwuma tee. (Hadēs g86) 14 Na wotoo owuo ne asaman guu ogya tadee no mu. Saa ogya tadee yi ne owuprenu no. (Hadēs g86, Limnē Pyr g3041 g4442) 15 Na obiara a woantwerek ne din angu nkwa nwoma no mu no, wotoo no twenee ogya tadee no mu. (Limnē Pyr g3041 g4442)

21 Afei, mehunuū ɔsoro foforō ne asase foforō, na kane ɔsoro ne kane asase no atwam, na ɛpo nso nni hō bio. **2** Na mehunuū Kuro Kronkron a ɛyε Yerusalem foforō se ɛfiri Onyankopon hō wō ɔsoro reba fam, a wasiesie ne ho te se ayeforō a ɔrekɔhyia ne kunu. **3** Metee nne denden bi firi ahennwa no so se, “Afei, Onyankopon atenaes wō nnipa mu. Ēne won betena na wāye ne nkurofōo. Onyankopon no ankasa ne wōn betena na waye wōn Onyankopon. **4** Na ɔbepēpa won anīwa mu nisuo nyināa. Na owuo nni hō bio, na awerehōo ne osu ne yea nni hō bio. Na kane nneemā no atwam.” **5** Afei, deē ɔtē ahennwa no so no kaa se, “Afei, mereyε nneemā nyināa foforō!” Ēka kyereē me nso se, “Twere yei, ɛfiri se, saa nsem yi ye nokore a wōde won ho to so.” **6** Na ēka kyereē me se, “Wāwie! Me ne Alfa ne Omega, Ahyeasε ne Awiees no. Obiara a sukōm de no no, mēma no nsuo a ɛfiri nkwa asutire mu anom kwa. **7** Obiara a ɔbēdi nkoniim no bēnya yei afiri me nkycen. Meyε ne Onyankopon na ɔno nso aye me ba. **8** Nanso, ahufōo ne wōn a wōnnye nni ne akyiwadeyefōo ne awudifōo ne adwamanfōo ne adutofōo ne abosonsomfōo ne atorofōo nyināa bēnya wōn kyefā wō ɔtadee a ogya ne sōfē dēre wō mu no. **9** Enō ne owuprenu no.” (Limnē Pyr g3041 g4442) **9** Abōfōo baason a wōkurakura nkuruwu nson a ɔhaw nson a etwa too no ahyε ma wo mu baako baa me nkycen bekaa se, “Bra, na mēkyere wo Ayeforō a ɔyε Odwammaa no yere no.” **10** Honhom no faa me, na ɔbōfōo no de me kōo bepo tenten bi atifi. Ēkyereē me Yerusalem, Kuro Kronkron a ɛfiri ɔsoro, Onyankopon hō, resiane aba fam. **11** Ɛhyerē Onyankopon animuonyam mu, na ne hyerē no te se aboodenboō a eṣe ahwehwēboō a ani te se ahwehwē. **12** Na ne ɔfasuo no wō ahōoden na eware yie nso. Apono dumienu gu ano a, abōfōo dumienu na wōhwē so. Na ɛpono biara so no wōatwēre Israel mmusuakuo dumienu no mu baako din. **13** Apono mmiensā wo apuee; mmiensā wo anafo; mmiensā wo atifi enna mmiensā wo atēee. **14** Wōsii kuro no afasuo sii abōfōo dumienu a wōatwēre Odwammaa no asomafoō dumienu no din wō so no so. **15** ɔbōfōo a ɔkasa kyereē me no kura sikakōkō poma susudua a wōde besusu kuro no, n'apono ne n'afasuo. **16** Na kuro no ye ahinanā a ne tenten ne ne tre ye pe. ɔbōfōo no de ne susudua no susuu kuro no. Na ne tenten ye kilomita mpem mmiensā ne ahananā, na ne tētretē, ne ɔsorokā ne ne tenten nyināa ye pe. **17** ɔbōfōo no susuu ɔfasuo no nso a na ne ɔsorokā

nso beyε se mita aduosia. **18** Ahwehwēboō na ɔde too afasuo no. Na kuro no deē, sikakōkō amapa a ɛhyerē te se ahwehwē na wōde toe. **19** Wōde aboodenboō ahodoo a ɛyε fe na ɛhyehyε kuro no fapem. Fapem a etō so mmienu ye aboodenmoo. Fapem a etō so mmiensa ye omununkumboō. Fapem a etō so enan ye ahahammonoboo. **20** Fapem a etō so enum ye etōnboō. Fapem a etō so nsia ye bogyanamboō. Fapem a etō so nson ye sikabereebōo. Fapem a etō so nwōtwe ye apopobibirieboō. Fapem a etō so nkron ye akraateebōo. Fapem a etō so edu ye dēnkyemmoō. Fapem a etō so dubaako ye wisibōo. Fapem a etō so dumienu ye beredumbōo. **21** Na wōde nhwene pa dumienu na ɛyε apono dumienu no. Apono no mu biara, wōde ahene pa baako na ɛyεe. Na kuro no abōntene kεsεe ye sika amapa kronn a etē se ahwehwē. **22** Na manhunu asoredan wō kuro no mu baabiara ɛfiri se, Awurade Onyankopon Otumfōo ne Odwammaa no ne asoredan. **23** Na owia anaa ɔsrane hann nhia kuro no ɛfiri se, na Onyankopon ne Odwammaa no animuonyam hyerē wō hō. **24** Ne hann no bēhyerē asase so aman nyināa so, na asase so aman so ahene de wōn ahodee beba hō. **25** Wōntoto kuro no apono mu. Eda biara ano da hō. ɛfiri se, esum nnuru wō hō. **26** Wōde aman no kεseye ne wōn ahonya beba kuro no mu. **27** Nanso, biribiara a ɛho nte nkō kuro no mu. Saa ara na obi a ɔyε aniwudee anaa ɔtwa atoro nkō mu. Wōn a wōatwēre wōn din ahyε Odwammaa no nkwa nwoma no mu no nkō ara na wōbekō kuro no mu.

22 ɔbōfōo no kyereē me nkwa asubonten a ani te korogynn se ahwehwē a ɛfiri Onyankopon ne Odwammaa no ahennwa so, **2** a etene fa kuro no abōntene mfimfini. Asuo no fa biara, nkwa dua si hō a eso aba ahodoo dumienu ɔbosome biara. Wōde eso ahahan no sa aman ahodoo no yadee. **3** Biribiara a ɛwō Onyankopon nnome ase no nkō kuro no mu. Wōbehunu Onyankopon ne Odwammaa no ahennwa wō kuro no mu na n'asomfōo besom no. **4** Wōbehunu n'anim na wōbetwēre ne din agu won moma so. **5** Adeē renṣa wō hō bio, na nkanea anaa hann ho nhia ɛfiri se, Awurade Onyankopon beyε wōn hann na wōbedi adeē se ahene daa daa. (aiōn g165) **6** Afei, ɔbōfōo no ka kyereē me se, “Saa nsem yi ye nokore a wōde wo ho to so a, ɛyε. Na Awurade Onyankopon a ɔde Honhom ma adiyifōo somaa ne ɔbōfōo se ɔmmekyerē n'asomfōo deē ebēba nnansa yi ara no.” **7** Yesu kaa se,

“Montie! Mereba nnansa yi ara, Nhyira nka wɔn a watie adiyisem a ewɔ saa nwoma yi mu no!” **8** Me, Yohane, mate na mahunu saa nneɛma yi nyinaa. Na metee ne nyinaa, hunuu ne nyinaa wieeɛ no, mebutuu əbəfɔɔ no a ɔkyerɛɛ me saa nneɛma yi nyinaa nan ase pɛɛ se mesom no. **9** Nanso, ɔka kyerɛɛ me se, “Nyɛ saa! Meyɛ ɔsomfɔɔ te se wo nuanom adiyifoo ne wɔn a wɔdi nwoma yi mu nsem no so no ara pɛ. Som Onyankopɔn!” **10** Na ɔka kyerɛɛ me se, “Nkata saa adiyisem a ewɔ nwoma yi mu no so, efiri se, ɛbere no aben. **11** Obiara a ɔyɛ bɔne nkɔ so nyɛ bone, na dee ɔyɛ efi no nkɔ so nyɛ efi; dee ɔyɛ papa no nkɔ so nyɛ papa, na dee ɔyɛ kronkron no nkɔ so nyɛ kronkron.” **12** Hwɛ! Mereba ntɛm! Mekura m'abasobɔdɛɛ se mede rebɛma obiara sɛdɛɛ n'adwumayɛ tee. **13** Mene Alfa ne Omega, ɔkannifoɔ ne Okyidifoo, Ahyeasɛɛ ne Awieɛɛ. **14** “Nhyira nka wɔn a wɔhorɔ wɔn ntadeɛ, na wɔn na wɔwɔ ho ɛkwan se wɔdi nkwa dua no aba na wafɑ kuro no ɛpono no mu. **15** Na Kuro no akyi na nkraman ne adutofɔɔ ne adwamanfoɔ ne awudifoo ne abosonsomfoɔ ne wɔn a wɔpɛ atorɔ na wɔdi atorɔ no nyinaa wɔ. **16** “Me, Yesu, na masoma me əbəfɔɔ se ɔmmɛbɔ mo saa nwoma yi nyinaa ho amaneɛ wɔ asafo mu. Meyɛ Dawid busuani. Mene anɔpa nsoromma a ɛhyeren no.” **17** Honhom no ne ayeforɔ no se, “ɛse se obiara a ɔte saa asem yi nso ka se, ‘Bra!’ Na dee osukɔm de no no mmra, na dee ɔpɛ no nso, ɔmmegye nkwa nsuo no kwa.” **18** Me, Yohane, mebɔ obiara a ɔte saa adiyisem a ewɔ nwoma yi mu kɔkɔ se: Se obi de bi ka ho a, Onyankopɔn de asotweɛ beka ne haw a wakyere mu wɔ saa nwoma yi mu no ho. **19** Na se obi nso yi bi firi adiyisem a ewɔ saa nwoma yi mu no mu a, Onyankopɔn beyi ne kyɛfa a ɔbenya wɔ nkwa dua no ne kuro Kronkron a wɔakyerekyere mu wɔ nwoma yi mu no. **20** Deɛ ɔdi nwoma yi ho adanseɛ no ka se, “Aanel! Mereba ntɛm!” Amen. Bra, Awurade Yesu! **21** Yen Awurade Yesu Kristo adam nka ahotefoo nyinaa. Amen.

H. PISAN.

Na mehunuu Kuro Kronkron a εye Yerusalem fosoro se efiri Onyankopon ho wo ɔsoro reba fam, a wasiesie ne ho te se ayeforo a ɔrekɔhyia ne kunu. Metee nne denden bi firi ahennwa no so se, "Afei, Onyankopon atenaee wo nnipa mu. Өne won betena na wɔayε ne nkurøoo. Onyankopon no ankasa ne won betena na waye won Onyankopon. Adiyisem 21:2-3

Reader's Guide

Asante Twi at AionianBible.org/Readers-Guide

The Aionian Bible republishes public domain and Creative Common Bible texts that are 100% free to copy and print. The original translation is unaltered and notes are added to help your study. The notes show the location of eleven special Greek and Hebrew Aionian Glossary words to help us better understand God's love for individuals and for all mankind, and the nature of afterlife destinies.

Who has the authority to interpret the Bible and examine the underlying Hebrew and Greek words? That is a good question! We read in 1 John 2:27, "*As for you, the anointing which you received from him remains in you, and you do not need for anyone to teach you. But as his anointing teaches you concerning all things, and is true, and is no lie, and even as it taught you, you remain in him.*" Every Christian is qualified to interpret the Bible! Now that does not mean we will all agree. Each of us is still growing in our understanding of the truth. However, it does mean that there is no infallible human or tradition to answer all our questions. Instead the Holy Spirit helps each of us to know the truth and grow closer to God and each other.

The Bible is a library with 66 books in the Protestant Canon. The best way to learn God's word is to read entire books. Read the book of Genesis. Read the book of John. Read the entire Bible library. Topical studies and cross-referencing can be good. However, the safest way to understand context and meaning is to read whole Bible books. Chapter and verse numbers were added for convenience in the 16th century, but unfortunately they can cause the Bible to seem like an encyclopedia. The Aionian Bible is formatted with simple verse numbering, minimal notes, and no cross-referencing in order to encourage the reading of Bible books.

Bible reading must also begin with prayer. Any Christian is qualified to interpret the Bible with God's help. However, this freedom is also a responsibility because without the Holy Spirit we cannot interpret accurately. We read in 1 Corinthians 2:13-14, "*And we speak of these things, not with words taught by human wisdom, but with those taught by the Spirit, comparing spiritual things with spiritual things. Now the natural person does not receive the things of the Spirit of God, for they are foolishness to him, and he cannot understand them, because they are spiritually discerned.*" So we cannot understand in our natural self, but we can with God's help through prayer.

The Holy Spirit is the best writer and he uses literary devices such as introductions, conclusions, paragraphs, and metaphors. He also writes various genres including historical narrative, prose, and poetry. So Bible study must spiritually discern and understand literature. Pray, read, observe, interpret, and apply. Finally, "*Do your best to present yourself approved by God, a worker who does not need to be ashamed, properly handling the word of truth.*" 2 Timothy 2:15. "*God has granted to us his precious and exceedingly great promises; that through these you may become partakers of the divine nature, having escaped from the corruption that is in the world by lust. Yes, and for this very cause adding on your part all diligence, in your faith supply moral excellence; and in moral excellence, knowledge; and in knowledge, self-control; and in self-control patience; and in patience godliness; and in godliness brotherly affection; and in brotherly affection, love. For if these things are yours and abound, they make you to be not idle nor unfruitful to the knowledge of our Lord Jesus Christ,*" 2 Peter 1:4-8.

Glossary

Asante Twi at AionianBible.org/Glossary

The Aionian Bible un-translates and instead transliterates eleven special words to help us better understand the extent of God's love for individuals and all mankind, and the nature of afterlife destinies. The original translation is unaltered and a note is added to 64 Old Testament and 200 New Testament verses. Compare the meanings below to the Strong's Concordance and Glossary definitions.

Abyssos g12

Greek: proper noun, place

Usage: 9 times in 3 books, 6 chapters, and 9 verses

Meaning:

Temporary prison for special fallen angels such as Apollyon, the Beast, and Satan.

aïdios g126

Greek: adjective

Usage: 2 times in Romans 1:20 and Jude 6

Meaning:

Lasting, enduring forever, eternal.

aiōn g165

Greek: noun

Usage: 127 times in 22 books, 75 chapters, and 102 verses

Meaning:

A lifetime or time period with a beginning and end, an era, an age, the completion of which is beyond human perception, but known only to God the creator of the aiōns, Hebrews 1:2. Never meaning simple endless or infinite chronological time in Greek usage. Read Dr. Heleen Keizer and Ramelli and Konstan for proofs.

aiōnios g166

Greek: adjective

Usage: 71 times in 19 books, 44 chapters, and 69 verses

Meaning:

From start to finish, pertaining to the age, lifetime, entirety, complete, or even consummate. Never meaning simple endless or infinite chronological time in Koine Greek usage. Read Dr. Heleen Keizer and Ramelli and Konstan for proofs.

eleēsē g1653

Greek: verb, aorist tense, active voice, subjunctive mood, 3rd person singular

Usage: 1 time in this conjugation, Romans 11:32

Meaning:

To have pity on, to show mercy. Typically, the subjunctive mood indicates possibility, not certainty. However, a subjunctive in a purpose clause is a resulting action as certain as the causal action. The subjunctive in a purpose clause functions as an indicative, not an optative. Thus, the grand conclusion of grace theology in Romans 11:32 must be clarified. God's mercy on all is not a possibility, but a certainty. See ntgreek.org.

Geenna g1067

Greek: proper noun, place

Usage: 12 times in 4 books, 7 chapters, and 12 verses

Meaning:

Valley of Hinnom, Jerusalem's trash dump, a place of ruin, destruction, and judgment in this life, or the next, though not eternal to Jesus' audience.

Hadēs g86

Greek: proper noun, place

Usage: 11 times in 5 books, 9 chapters, and 11 verses

Meaning:

Synonomous with Sheol, though in New Testament usage Hades is the temporal place of punishment for deceased unbelieving mankind, distinct from Paradise for deceased believers.

Limnē Pyr g3041 g4442

Greek: proper noun, place

Usage: Phrase 5 times in the New Testament

Meaning:

Lake of Fire, final punishment for those not named in the Book of Life, prepared for the Devil and his angels, Matthew 25:41.

Sheol h7585

Hebrew: proper noun, place

Usage: 66 times in 17 books, 50 chapters, and 64 verses

Meaning:

The grave or temporal afterlife world of both the righteous and unrighteous, believing and unbelieving, until the general resurrection.

Tartaroō g5020

Greek: proper noun, place

Usage: 1 time in 2 Peter 2:4

Meaning:

Temporary prison for particular fallen angels awaiting final judgment.

Glossary +

AionianBible.org/Bibles/Twi---Asante-Twi-WASNA/Noted

Glossary references are below. Strong's Hebrew and Greek number notes are added to 64 Old Testament and 200 New Testament verses. Questioned verse translations do not contain Aionian Glossary words and may wrongly imply *eternal* or *Hell*. * The note placement is skipped or adjusted for verses with non-standard numbering.

Abyssos

Luka 8:31
Romafoo 10:7
Adiyisem 9:1
Adiyisem 9:2
Adiyisem 9:11
Adiyisem 11:7
Adiyisem 17:8
Adiyisem 20:1
Adiyisem 20:3

aïdios

Romafoo 1:20
Yuda 1:6

aiōn

Mateo 12:32
Mateo 13:22
Mateo 13:39
Mateo 13:40
Mateo 13:49
Mateo 21:19
Mateo 24:3
Mateo 28:20
Marko 3:29
Marko 4:19
Marko 10:30
Marko 11:14
Luka 1:33
Luka 1:55
Luka 1:70
Luka 16:8
Luka 18:30
Luka 20:34
Luka 20:35
Yohane 4:14
Yohane 6:51
Yohane 6:58
Yohane 8:35
Yohane 8:51
Yohane 8:52
Yohane 9:32
Yohane 10:28
Yohane 11:26
Yohane 12:34
Yohane 13:8
Yohane 14:16

Asomafoo 3:21
Asomafoo 15:18
Romafoo 1:25
Romafoo 9:5
Romafoo 11:36
Romafoo 12:2
Romafoo 16:27
1 Korintofoo 1:20
1 Korintofoo 2:6
1 Korintofoo 2:7
1 Korintofoo 2:8
1 Korintofoo 3:18
1 Korintofoo 8:13
1 Korintofoo 10:11
2 Korintofoo 4:4
2 Korintofoo 9:9
2 Korintofoo 11:31
Galatifoo 1:4
Galatifoo 1:5
Efesofoo 1:21
Efesofoo 2:2
Efesofoo 2:7
Efesofoo 3:9
Efesofoo 3:11
Efesofoo 3:21
Efesofoo 6:12
Filipifoo 4:20
Kolosefoo 1:26
1 Timoteo 1:17
1 Timoteo 6:17
2 Timoteo 4:10
2 Timoteo 4:18
Tito 2:12
Hebrifoo 1:2
Hebrifoo 1:8
Hebrifoo 5:6
Hebrifoo 6:5
Hebrifoo 6:20
Hebrifoo 7:17
Hebrifoo 7:21
Hebrifoo 7:24
Hebrifoo 7:28
Hebrifoo 9:26
Hebrifoo 11:3
Hebrifoo 13:8
Hebrifoo 13:21
1 Petro 1:23

1 Petro 1:25
1 Petro 4:11
1 Petro 5:11
2 Petro 3:18
1 Yohane 2:17
2 Yohane 1:2
Yuda 1:13
Yuda 1:25
Adiyisem 1:6
Adiyisem 1:18
Adiyisem 4:9
Adiyisem 4:10
Adiyisem 5:13
Adiyisem 7:12
Adiyisem 10:6
Adiyisem 11:15
Adiyisem 14:11
Adiyisem 15:7
Adiyisem 19:3
Adiyisem 20:10
Adiyisem 22:5

aiōnios

Mateo 18:8
Mateo 19:16
Mateo 19:29
Mateo 25:41
Mateo 25:46
Marko 3:29
Marko 10:17
Marko 10:30
Luka 10:25
Luka 16:9
Luka 18:18
Luka 18:30
Yohane 3:15
Yohane 3:16
Yohane 3:36
Yohane 4:14
Yohane 4:36
Yohane 5:24
Yohane 5:39
Yohane 6:27
Yohane 6:40
Yohane 6:47
Yohane 6:54
Yohane 6:68

Yohane 10:28
Yohane 12:25
Yohane 12:50
Yohane 17:2
Yohane 17:3
Asomafoø 13:46
Asomafoø 13:48
Romafoø 2:7
Romafoø 5:21
Romafoø 6:22
Romafoø 6:23
Romafoø 16:25
Romafoø 16:26
2 Korintoføø 4:17
2 Korintoføø 4:18
2 Korintoføø 5:1
Galatifoo 6:8
2 Tesalonikafoø 1:9
2 Tesalonikafoø 2:16
1 Timoteo 1:16
1 Timoteo 6:12
1 Timoteo 6:16
2 Timoteo 1:9
2 Timoteo 2:10
Tito 1:2
Tito 3:7
Filemon 1:15
Hebrifoo 5:9
Hebrifoo 6:2
Hebrifoo 9:12
Hebrifoo 9:14
Hebrifoo 9:15
Hebrifoo 13:20
1 Petro 5:10
2 Petro 1:11
1 Yohane 1:2
1 Yohane 2:25
1 Yohane 3:15
1 Yohane 5:11
1 Yohane 5:13
1 Yohane 5:20
Yuda 1:7
Yuda 1:21
Adiyisem 14:6

eleēsē

Romafoø 11:32

Geenna

Mateo 5:22
Mateo 5:29
Mateo 5:30
Mateo 10:28
Mateo 18:9
Mateo 23:15
Mateo 23:33
Marko 9:43

Marko 9:45
Marko 9:47
Luka 12:5
Yakobo 3:6

Hadēs

Mateo 11:23
Mateo 16:18
Luka 10:15
Luka 16:23
Asomafoø 2:27
Asomafoø 2:31
1 Korintoføø 15:55
Adiyisem 1:18
Adiyisem 6:8
Adiyisem 20:13
Adiyisem 20:14

Limnē Pyr

Adiyisem 19:20
Adiyisem 20:10
Adiyisem 20:14
Adiyisem 20:15
Adiyisem 21:8

Sheol

1 Mose 37:35
1 Mose 42:38
1 Mose 44:29
1 Mose 44:31
4 Mose 16:30
4 Mose 16:33
5 Mose 32:22
1 Samuel 2:6
2 Samuel 22:6
1 Ahemfo 2:6
1 Ahemfo 2:9
Hiob 7:9
Hiob 11:8
Hiob 14:13
Hiob 17:13
Hiob 17:16
Hiob 21:13
Hiob 24:19
Hiob 26:6
Nnwom 6:5
Nnwom 9:17
Nnwom 16:10
Nnwom 18:5
Nnwom 30:3
Nnwom 31:17
Nnwom 49:14
Nnwom 49:15
Nnwom 55:15
Nnwom 86:13
Nnwom 88:3
Nnwom 89:48

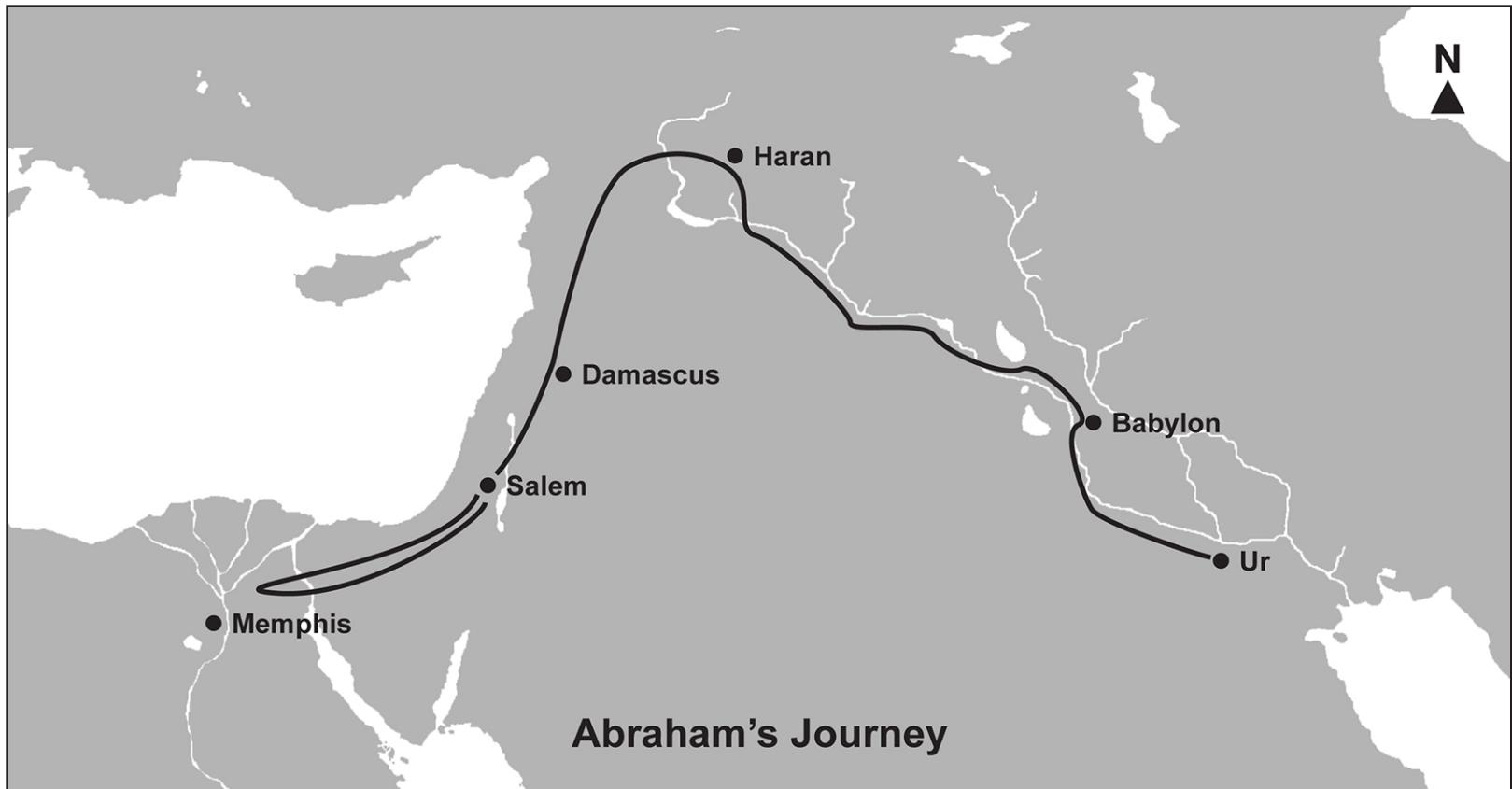
Nnwom 116:3
Nnwom 139:8
Nnwom 141:7
Mmebusèm 1:12
Mmebusèm 5:5
Mmebusèm 7:27
Mmebusèm 9:18
Mmebusèm 15:11
Mmebusèm 15:24
Mmebusèm 23:14
Mmebusèm 27:20
Mmebusèm 30:16
Øsenkafoø 9:10
Nnwom Mu Dwom 8:6
Yesaia 5:14
Yesaia 7:11
Yesaia 14:9
Yesaia 14:11
Yesaia 14:15
Yesaia 28:15
Yesaia 28:18
Yesaia 38:10
Yesaia 38:18
Yesaia 57:9
Hesekiel 31:15
Hesekiel 31:16
Hesekiel 31:17
Hesekiel 32:21
Hesekiel 32:27
Hosea 13:14
Amos 9:2
Yona 2:2
Habakuk 2:5

Tartaroō

2 Petro 2:4

Questioned

Luka 16:30
Luka 16:31
2 Petro 2:17

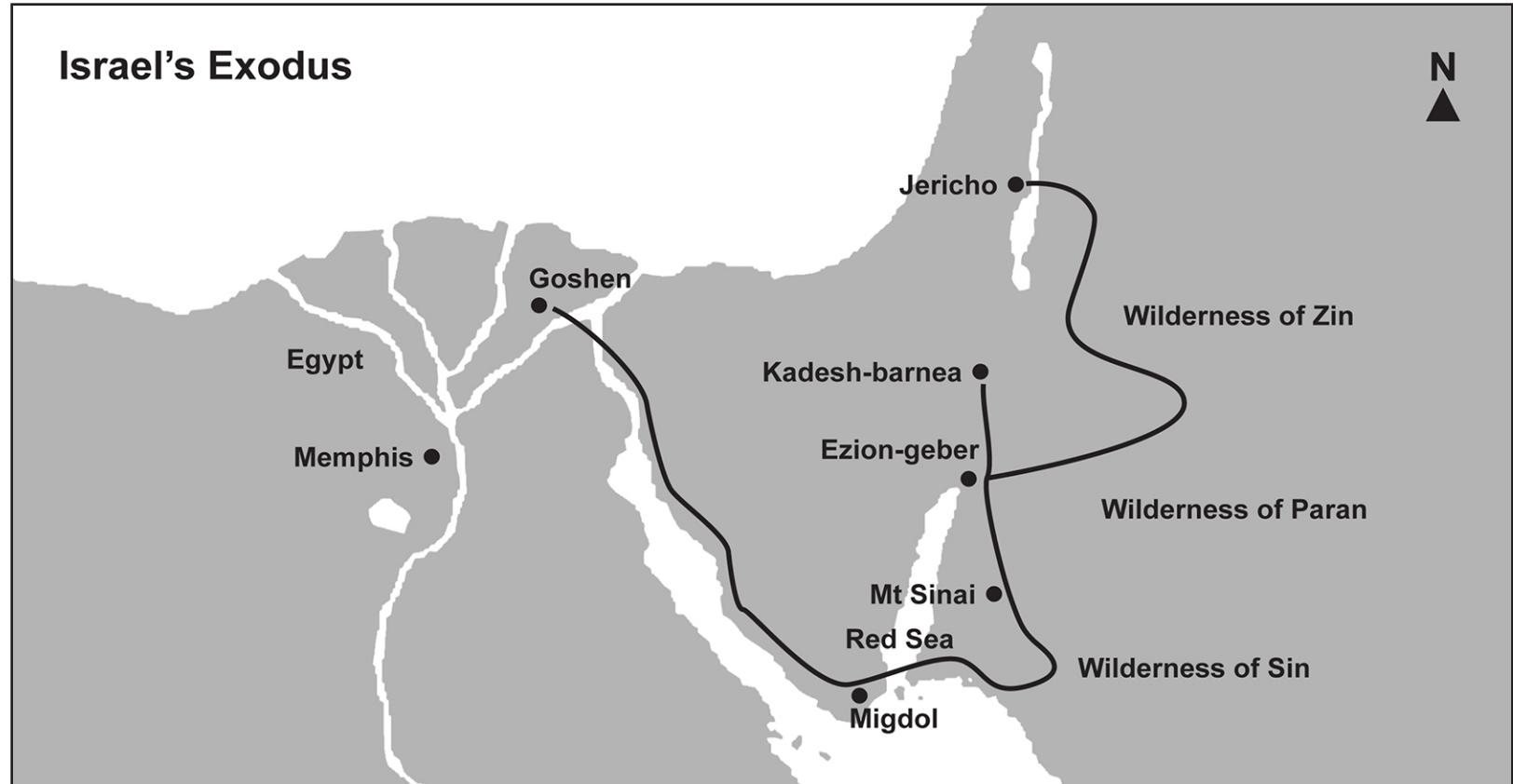

Gyidie enti na ebere a Onyankopon ka kyereet Abraham se onko asase a wahye ho bo se ade bema no so no, otieet na okoe. Ogyaa ne oman ho koeet a na onnim baabi a oreko.

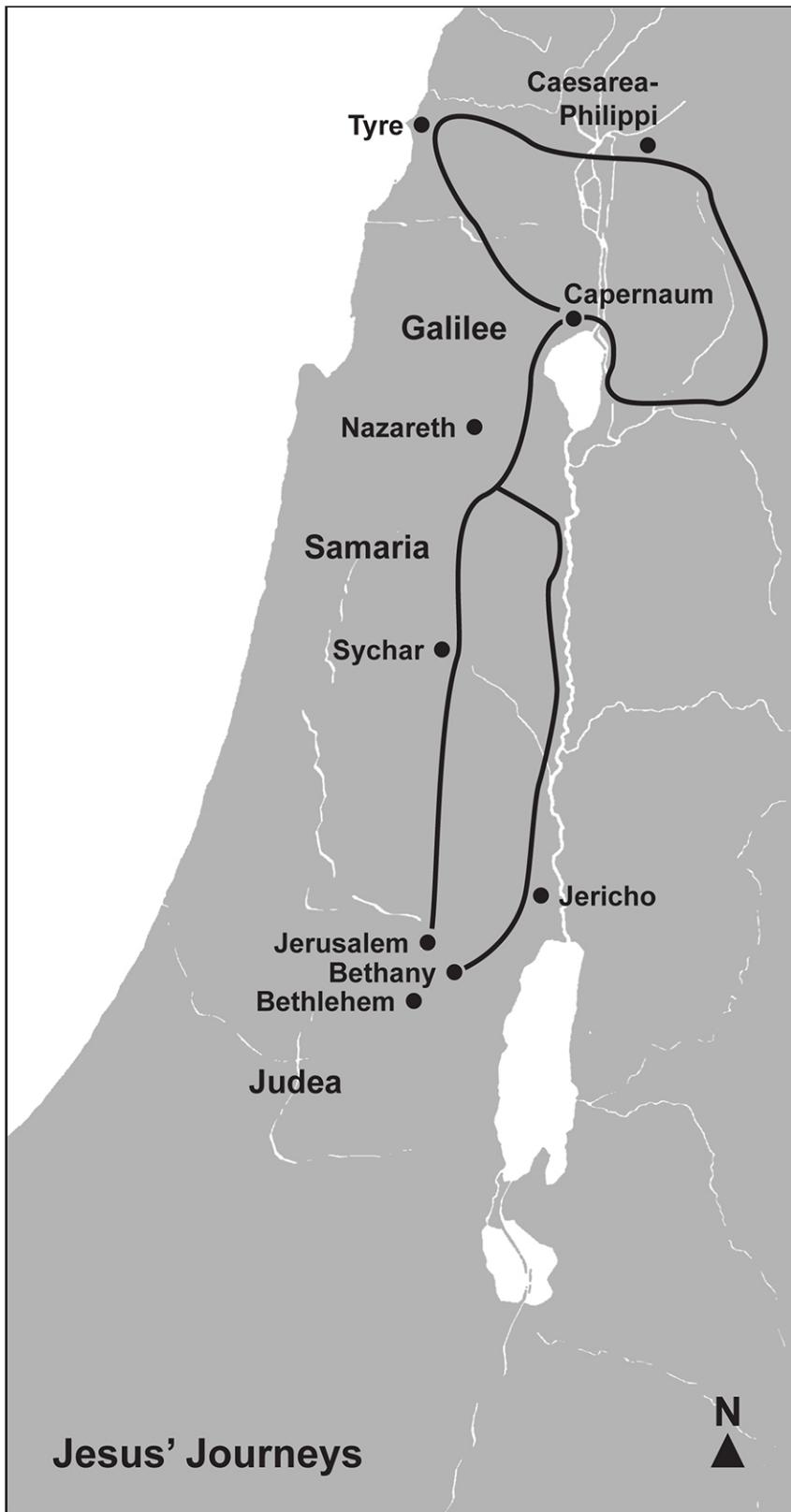
- Hebrefo 11:8

Israel's Exodus

N

Akyire no, Farao maa nnipa no koe. Ewom se na ese se wofa Filistifoo asase a ekwan no da mu tee kosi Bohye Asase no so, nanso Onyankopon ma wofaa ekwan fofor so. Dee enti a Onyankopon ma wofaa ekwan fofor so no ne se, na osusu se, ewom se wokura won akodee dee, nanso se woko na wokohyia akodie bi a, won aba mu bebu ama woasane aba Misraim. - 2 Mose 13:17

Me a meye Onipa Ba no, mamma se wansom me ha mmom, mebaee se merebeboa afjofor, na mede me kra aye mpata ama nnipa pii. - Marko 10:45

Nnwoma yi firi me, Paulo, Yesu Kristo osomfo a woayi me se osenkafo a wəasoma me se menkəka Onyankopon asempa no nkyen. - Romafoø 1:1

Creation 4004 B.C.

Adam and Eve created	4004
Tubal-cain forges metal	3300
Enoch walks with God	3017
Methuselah dies at age 969	2349
God floods the Earth	2349
Tower of Babel thwarted	2247
Abraham sojourns to Canaan	1922
Jacob moves to Egypt	1706
Moses leads Exodus from Egypt	1491
Gideon judges Israel	1245
Ruth embraces the God of Israel	1168
David installed as King	1055
King Solomon builds the Temple	1018
Elijah defeats Baal's prophets	896
Jonah preaches to Nineveh	800
Assyrians conquer Israelites	721
King Josiah reforms Judah	630
Babylonians capture Judah	605
Persians conquer Babylonians	539
Cyrus frees Jews, rebuilds Temple	537
Nehemiah rebuilds the wall	454
Malachi prophesies the Messiah	416
Greeks conquer Persians	331
Seleucids conquer Greeks	312
Hebrew Bible translated to Greek	250
Maccabees defeat Seleucids	165
Romans subject Judea	63
Herod the Great rules Judea	37

(The Annals of the World, James Usher)

Jesus Christ born 4 B.C.

New Heavens and Earth

1956	Christ returns for his people
1830	Jim Elliot martyred in Ecuador
1731	John Williams reaches Polynesia
1614	Zinzendorf leads Moravian mission
1572	Japanese kill 40,000 Christians
1517	Jesuits reach Mexico
1455	Martin Luther leads Reformation
1323	Gutenberg prints first Bible
1276	Franciscans reach Sumatra
1100	Ramon Llull trains missionaries
1054	Crusades tarnish the church
997	The Great Schism
864	Adalbert martyred in Prussia
716	Bulgarian Prince Boris converts
635	Boniface reaches Germany
569	Alopen reaches China
432	Longinus reaches Alodia / Sudan
397	Saint Patrick reaches Ireland
341	Carthage ratifies Bible Canon
325	Ulfilas reaches Goth / Romania
250	Niceae proclaims God is Trinity
197	Denis reaches Paris, France
70	Tertullian writes Christian literature
61	Titus destroys the Jewish Temple
52	Paul imprisoned in Rome, Italy
39	Thomas reaches Malabar, India
33	Peter reaches Gentile Cornelius
	Holy Spirit empowers the Church

(Wikipedia, Timeline of Christian missions)

Resurrected 33 A.D.

What are we? ►			Genesis 1:26 - 2:3 Mankind is created in God's image, male and female He created us					
How are we sinful? ►			Romans 5:12-19 Sin entered the world through Adam and then death through sin					
When are we? ▼								
Where are we?			Innocence		Fallen			Glory
			Eternity Past	Creation 4004 B.C.	Fall to sin No Law	Moses' Law 1500 B.C.	Christ 33 A.D.	Church Age Kingdom Age
								New Heavens and Earth
► Who are we?	God	Father	John 10:30 God's perfect fellowship	Genesis 1:31 God's perfect fellowship with Adam in The Garden of Eden	1 Timothy 6:16 Living in unapproachable light			Acts 3:21 Philippians 2:11 Revelation 20:3 God's perfectly restored fellowship with all Mankind praising Christ as Lord in the Holy City
		Son			John 8:58 Pre-incarnate	John 1:14 Incarnate	Luke 23:43 Paradise	
		Holy Spirit			Psalm 139:7 Everywhere	John 14:17 Living in believers		
	Mankind	Living	Ephesians 2:1-5 Serving the Savior or Satan on Earth Luke 16:22 Blessed in Paradise Luke 16:23, Revelation 20:5,13 Punished in Hades until the final judgment Hebrews 1:14 Serving mankind at God's command	Genesis 1:1 No Creation No people	Ephesians 2:1-5 Serving the Savior or Satan on Earth			Matthew 25:41 Revelation 20:10 Lake of Fire prepared for the Devil and his Angels
		Deceased believing			Luke 16:22 Blessed in Paradise			
		Deceased unbelieving			Luke 16:23, Revelation 20:5,13 Punished in Hades until the final judgment			
	Angels	Holy			Hebrews 1:14 Serving mankind at God's command			
		Imprisoned	2 Peter 2:4, Jude 6 Imprisoned in Tartarus Genesis 1:31 No Fall No unholy Angels	Genesis 1:31 No Fall No unholy Angels	2 Peter 2:4, Jude 6 Imprisoned in Tartarus	Revelation 20:13 Thalaasa Revelation 19:20 Lake of Fire Revelation 20:2 Abyss		
		Fugitive			1 Peter 5:8, Revelation 12:10 Rebelling against Christ Accusing mankind			
		First Beast						
		False Prophet						
		Satan						
Why are we? ►			Romans 11:25-36, Ephesian 2:7 For God has bound all over to disobedience in order to show mercy to all					

Destiny

Asante Twi at AionianBible.org/Destiny

The Aionian Bible shows the location of eleven special Greek and Hebrew Aionian Glossary words to help us better understand God's love for individuals and for all mankind, and the nature of after-life destinies. The underlying Hebrew and Greek words typically translated as *Hell* show us that there are not just two after-life destinies, Heaven or Hell. Instead, there are a number of different locations, each with different purposes, different durations, and different inhabitants. Locations include 1) Old Testament Sheol and New Testament *Hadēs*, 2) Geenna, 3) Tartaroō, 4) Abyssos, 5) *Limnē Pyr*, 6) *Paradise*, 7) *The New Heaven*, and 8) *The New Earth*. So there is reason to review our conclusions about the destinies of redeemed mankind and fallen angels.

The key observation is that fallen angels will be present at the final judgment, 2 Peter 2:4 and Jude 6. Traditionally, we understand the separation of the Sheep and the Goats at the final judgment to divide believing from unbelieving mankind, Matthew 25:31-46 and Revelation 20:11-15. However, the presence of fallen angels alternatively suggests that Jesus is separating redeemed mankind from the fallen angels. We do know that Jesus is the helper of mankind and not the helper of the Devil, Hebrews 2. We also know that Jesus has atoned for the sins of all mankind, both believer and unbeliever alike, 1 John 2:1-2. Deceased believers are rewarded in Paradise, Luke 23:43, while unbelievers are punished in Hades as the story of Lazarus makes plain, Luke 16:19-31. Yet less commonly known, the punishment of this selfish man and all unbelievers is before the final judgment, is temporal, and is punctuated when Hades is evacuated, Revelation 20:13. So is there hope beyond Hades for unbelieving mankind? Jesus promised, "*the gates of Hades will not prevail*," Matthew 16:18. Paul asks, "*Hades where is your victory?*" 1 Corinthians 15:55. John wrote, "*Hades gives up*," Revelation 20:13.

Jesus comforts us saying, "*Do not be afraid*," because he holds the keys to *unlock* death and Hades, Revelation 1:18. Yet too often our *Good News* sounds like a warning to "*be afraid*" because Jesus holds the keys to *lock* Hades! Wow, we have it backwards! Hades will be evacuated! And to guarantee hope, once emptied, Hades is thrown into the Lake of Fire, never needed again, Revelation 20:14.

Finally, we read that anyone whose name is not written in the Book of Life is thrown into the Lake of Fire, the second death, with no exit ever mentioned or promised, Revelation 21:1-8. So are those evacuated from Hades then, "*out of the frying pan, into the fire?*" Certainly, the Lake of Fire is the destiny of the Goats. But, do not be afraid. Instead, read the Bible's explicit mention of the purpose of the Lake of Fire and the identity of the Goats, "*Then he will say also to those on the left hand, 'Depart from me, you cursed, into the consummate fire which is prepared for... the devil and his angels,'*" Matthew 25:41. Bad news for the Devil. Good news for all mankind!

Faith is not a pen to write your own name in the Book of Life. Instead, faith is the glasses to see that the love of Christ for all mankind has already written our names in Heaven. Jesus said, "*You did not choose me, but I chose you*," John 15:16. Though unbelievers will suffer regrettable punishment in Hades, redeemed mankind will never enter the Lake of Fire, prepared for the devil and his angels. And as God promised, all mankind will worship Christ together forever, Philippians 2:9-11.

World Nations

Enti, monkə nkoye amanaman nyinaa m'asuafoo. Mommo wən asu nhye Agya, ḥba ne Honhom Kronkron din mu, - Mateo 28:19